

PATROLOGIA

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOM
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTI

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATI
ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSISTERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM
ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM
CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIUS
POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DEFECTIS, AUCTA;
BUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALIQUIS MOMENTIS USQUEQUENT
DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM BREVITER DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM
MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATRIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA
OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SIGILLATIM ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, ET
SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUORUMQUE RELIGIONIS PUNCTUM DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM
CUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULIA EXCEPTIONE; SED PRÆSENTIUM DEUS IN
IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUODQUE NON SOLUM TALIS TALIS
PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISO, IN 2.º OBLECTAMENTO SCRIPTURÆ
UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX 2.º LITTORI COMPLETIBUS SE
OBTINUI QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM
SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILITER ANTEPONENDA, SI PULCHERRIMIS CHARTÆ QUALITATIS,
CHARTÆ QUALITATIS, INTEGRITATIS TECTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM REGULARUM TUM V
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SUBIIT ET IN TOLO PATROLOGIÆ DECEBSCONSTAN
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTIUMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACFENS HIC ILLIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES
ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA :

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. I
PENITUS EXARATA, QUOD PRIMAM SERIEM VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLESUA STAT, MOXVE POS
INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MAN
PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPECTITUR, ET AD NOVEN ET CENTUM
PERVENIT, SED SINE INDICIBUS; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQU
QUAGINTA VOLUMINA RETINETUR; UTRAQUE VIGESIMA QUARTA DIE DECEMBRIS 1840 OMNINO APPARUERAT. UNI
VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITITUR;
VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR FACTOR, COLLECTIIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM,
MINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272 PRO MINORI ABSQUE INDICIBUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE EI
ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLIITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUARI NE ATTAMEN, SI
INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUI
PRO NOVEN VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT. ISTE CONDITIIONES SERIEBUS PATROLOGIÆ NONNUM EXCUSIS API

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXI.

NICOLAUS CP., EUTYCHIUS ALEXANDRINUS, BASILIUS NEOPATRENSIS,
BASILIUS CÆSARIENSIS, COGNOMENTO MINIMUS. ALII.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENF
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

~~281~~
~~M635a~~

Vertical text or markings on the left edge of the page, possibly bleed-through or a stamp.

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

*QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATINIS
ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :*

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMÆ
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTE
CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS
POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUCTA; INDIGI-
BUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALIQUIS MOMENTIS SEQUENTIBUS,
DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM
MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;
OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLINENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATISTICIS
SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM DOGMATICUM, MORALEM, LITURGICUM, CANONI-
CUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ulla exceptione; SED PRÆSERTIM DEORUM INDICIBUS
IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, quo consilio, quidquid non solum talis talisve
PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSE, IN CODICE THEMA SCRIPSERIT,
UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX TOTO LINGVÆ COMPLETE SIT
OBIIVM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBERORUM
SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESES USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR: CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIQUE IN TOTO PATROLOGICÆ DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRIETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES
ÆTATES, LOCOS, LINGVAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA :

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSuum COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM
PENITUS EXARATA, QUOAD PRIMAM SERIEM VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLENSUA STAT, MOXVE POST PERACTOS
INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLEXI EDITIONE TYPIS MANDATA EST.
PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLECTITUR, ET AD NOVE ET CENTUM VOLUMINA
PERVENIT, SED SINE INDICIBUS; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUIN-
QUAGINTA VOLUMINA RETINETUR; UTRAQUE VIGESIMA QUARTA DIE DECEMBRIS 1860 OMNINO APPARUERAT. UNUMQUODQUE
VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITTIT: UTRORIQUE
VERO, UT PRIETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM, 325 VOLU-
MINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272 PRO MINORI ABSQUE INDICIBUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE ERIT, SECUS
ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRIETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT
INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN
PRO NOVE VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES SERIERUM PATROLOGIÆ NONNUN QUÆSITIS APPLICANTUR.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXI.

NICOLAUS CP., EUTYCHIIUS ALEXANDRINUS, BASILIUS NEOPATRENSIS,
BASILIUS CÆSARIENSIS, COGNOMENTO MINIMUS. ALII.

EXCUDERETUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

BR60
P4
v.111

STANFORD LIBRARY
TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X, ANNI 925-936.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ,

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

NICOLAI,

CONSTANTINOPOLITANI ARCHIEPISCOPI,

EPISTOLÆ.

ACCEDUNT

*EUTYCHII ALEXANDRINI, BASILII NEOPATRENSIS, BASILII CÆSARIENSIS,
COGNOENTO MINIMI, MOSIS BAR-CEPHÆ,
THEODORI DAPHNOPATÆ, NICEPHORI PRESBYTERI CP.,*

QUÆ SUPERSUNT;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE

TOMUS UNICUS.

VENIT 10 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENSIA.

1863

Digitized by Google

NICOLAUS

CONSTANTINOPOLITANUS PATRIARCHA

NOTITIA.

Auctore R. P. God. Henschenio in Actis SS. Bolland. Maii tom. III, die 15, pag. 509.

Leonis Sapientis seu Philosophi imperatoris Constantinopolitani mysticus fuerat S. Nicolaus, id est, non solum secretioris ejus consilii senator, sed ipsius senatus oculus seu præses; et ab hoc excellenti magistratu translatus est ad patriarchatum Constantinopolitanum, ac tandem plenus dierum ac meritorum migravit ad Christum hoc 15 Maii: ad quem diem, *sancti*, sive τοῦ ἐν ἁγίοις, *patriarchæ Constantinopolitani Nicolai depositio* inscripta est pervetusto Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod est Collegii Claromontani societatis Jesu Parisiis. Ejusdem patriarchæ Nicolai sacra memoria ad eundem diem celebratur in Mensis mss. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, signatis littera O et n. 148, et in unis Mensis ducis Sabaudie: in alteris vero refertur ad diem sequentem 16 Maii, uti etiam in Parisiensibus cardinalis Mazarini. At pridie sive ad diem 14 Maii, in mss. Divionensibus Petri Francisci Chiffetii, dicitur S. Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus in pace quievisse, adjungiturque hoc distichon:

Ὁ Νικόλαος ἐκλιπὼν σκιάν βίου,
Πρὸς ἄσκιον μετῆλθε φωτὸς χωρίον.

*Umbram relinquens Nicolaus sæculi,
Translatus est in nescium umbrarum locum.*

1. Inter uxores quas Leo Sapiens successive duxit, prima S. Theophano, quæ a Græcis refertur ad diem 16 Decembris; quarta Zoe fuit, quam in illa dignitate vixisse annum unum et menses octo, scribit Leo Grammaticus in Chronographia, hanc Zoen materteram suam appellans, adeo ut certior haberi nequeat auctor notitiæ de S. Nicolao postulata. Mortuo ergo S. Antonio Caulea patriarcha, cujus Acta illustravimus ad diem 12 Februarii, « in ejus locum Nicolaus imperatoris mysticus provectus est anno 895, quem creditum sapientia alios et prudentia anteire » ait Cedrenus: quæ vero deinde contigerunt, ita narrat Leo Grammaticus, pag. 481. « Tauromenium Siciliae civitas ab Afris capta est, socordia aut verius proditiōe Eu-

stathii classis Drungarii et Caramali, nec non Michaelis Characti, ibidem reperorum, quamplurimis Romanorum ea in clade cæsis. Reversi in urbem ab imperatore et patriarcha reprehensi, et a Michaele Characto proditiōnis convicti, morte condemnati sunt: patriarcha vero Nicolao apud imperatorem interpellante, mors condonata: verberibusque solummodo subjecti, bonis eorum publicatis, inter monachos detrusi sunt. » Et pag. 483: « E Zoe, inquit, quarta conjuge Constantinum filium Leo suscepit, qui festo Luminum a Nicolao patriarcha in Magna Ecclesia, suscipientibus puerum e fonte Alexandro imperatore, Samona patricio et proceribus cunctis, baptizatus est.... Eadem vero Zoen declaravit Augustam imperator, quem eapropter Ecclesiæ liminibus patriarcha prohibuit: ut exinde pariter dextera ecclesiæ parte, via consueta penitus relicta, ad Mitatoricum usque pertransiret. Samonas deinde acubitor provectus est, quod ad omne facinus et pravitatem imperatori manum præberet auxiliarem, et adversus Ecclesiam cœperunt meditari. Vocatum quippe ad se Nicolaum patriarcham die primo Februarii, precibus instabant, ut in Ecclesiam reciperentur. Ut vero flectere non potuerunt, a convivio publico, ad quod vocatus fuerat, ejectum et per Bucoleontem ductum, lintrique impositum, in Hieriam trajecterunt: e qua pedes ad Galacrenos usque nive multa delibutus pervenit. In ejus locum Euthymius syncellus vir gravis et temperatissimus successus est, quem dicunt divina revelatione id muneris suscepisse. Volebat enim imperator hæresim et legem ponere, qua viro tres quatuorve uxores ducere liceret, pluribus doctissimis viris ad id opem conferentibus. » Hæc Leo agens de uxoribus successive ducendis, et consentit Cedrenus, cujus interpretes perperam interposuit *stinal* tres quatuorve uxores ut ducere liceret. De illa olim prohibitione lata consule Matthæi monachi quæstiones matrimoniales, libro VIII toni primi Juris Græco-Romani, et quæ cardinalis Baronius Annalibus

insevit ad annum nongentesimum primum, ubi allegat et promulgant ab imperatore hoc Leone constitutionem, qua prohibuit tertium matrimonium, et illud contrahentes poena per sacros canones statuta plecterentur. Interea ille idem, qui haec sanxit, post tertiam uxorem defunctam, adhuc quartam accepit. Cujus rei causa Nicolaus patriarcha ab ecclesia ejectus est, omnesque illaturbae sunt subsecutae in ejus ejectione et Euthymii subrogatione, cum schiamata divisa illa Ecclesia, Nicolao alii, alii vero Euthymio inhærerent. At quomodo se habuerit quadrigamia ista Leonis imperatoris in conjugum successione, ex Præambulis Constantini Porphyrogeniti ad edictum unionis ex libro II *Novellarum Juris Orientalis* describit, ibidemque videri potest tomo I, pag. 105. Sed potius ad restituendum in sedem S. Nicolai properemus: quo nos manducens trahit Leo Grammaticus ita scribendo.

3. « Cum Leo imperator, gravi morbo jactatus, successorem suum fratrem Alexandrum designasset, essetque obtestatus ut Constantinum filium suum protegeret; diem extremum obiit undecimo die Maii: quem etiam diem obitus assignat Cedrenus. Mensem Maium solum indicat Zonaras: at Curopalates Scilitza ait « 11 Junii mensis decessisse e vita. » Annus is erat nongentesimus undecimus. « Tum, inquit Leo Grammaticus, imperavit Alexander una cum Constantino Leonis filio annum unum dies viginti novem: missoque ad Nicolai ad Calacrenas nuntio, Euthymium patriarcham deposuit, et Nicolai secundo restituit. Habuit autem Alexander ad Magnauram silentium, et concilium celebravit, atque Euthymium ab Agatho advocavit: eandemque cum Nicolao patriarcha sedere jussit, iudicii assessores ejus depositioni vacabant attentius, cum dedecore venerandi et per omnia mirandi viri colendam barbam vellicant, aliaque opprobria et injurias inflorentes: quas quiete et mansuete honorabilis et sacer vir tolerabat. Ex quibus ad Agathi sedes vita functus, in proprio monasterio juxta Psamathum depositus est.... Alexander imperator mori se prævidens, Nicolao patriarcha, et Stephano Magistro, et Joanne magistro Elada, et Joanne rectore, et Euthymio, Basilitze et Gabrieleopulo procuratoribus institutis, Constantino Leonis filio reliquit imperium.... Eo itaque palatii potestatem adepti, Nicolaus patriarcha rebus communibus providebat, curamque gerebat quotidianorum regni negotiorum....

4. « Mense porro Augusto Simeon Bulgariae princeps, adversus Romanos comparato exercitu cum multitudine gravi Constantinopolim appulit; et vallē a Blachernis ad portam Chrysem vocatam circumducto, urbem obsedit: aliquae spei suae in sublimē elatus, subacturum omnino nullo labore

A promittebat. Probatis autem in adversum mœnium munimentis, urbisque, ex populi copia et machinis, securitate ac præsidio conspecto, spe decipit, in locum Hebdomum dictum pacis oblaturus fœdera reversus est. Procuratoribus pacem oblatam libenter excipientibus, Simeon Theodorum magistrum de illa tractaturum misit. Nicolaus autem patriarcha, Stephanus et Joannes magister, imperatore secum ducto, Blachernas usque profecti filios Simeonis geminos induxerunt in urbem, qui in palatii una cum imperatore convivati sunt Nicolao vero patriarchæ ad Simeonem accedent, ipse Simeon caput inferit. Patriarcha igitur super eum orationem fusurus, stemmatis vice proprium capitis tegumentum ejus imposuit capiti. Donis itaque immensis et quam maximis excepti Simeon et ejus filii in patriam reversi sunt, ad invicem discordes ob præfatæ pacis conditiones....

5. « Constantinus imperator revocatum a matre et ad se translata imperii potestatem omnem declaravit, et Nicolai patriarcham, Stephanumque magistrum in palatio sibi adesse mandavit.... Imperator et patriarcha Joannem Garidam ad se vocatum Scholarum Domesticum esse jusserunt, veriti ne Phocas in rebellionem deficeret.... Nicetas autem patrieius, Romani consocer, in palatium profectus, Nicolai patriarcham inde dejecit.... Sacrorum autem jejuniorum quinta hebdomade, mense Aprili, Helenæ Romani filix contractus nuptialis arrha a Constantino imperatore traditur, et tertia Paschatis feria, Galilee dicta, benedicitur, et cum ea nuptialibus corollis redimitur a Nicolao patriarcha: et tunc Romanus imperatoris pater declaratur, et Romani vice Christophorus ejus filius hæteriarcho instituitur.... Quarto vero supra vicesimum Septembris mensis, Cæsaris dignitate; Decembris autem mensis decimo septimo Christi Domini proparentum festo, imperii diademate a Constantino imperatore et Nicolao patriarcha Romanus ornatur: sanctorum deinde Luminum die Theodoram uxorem coronat. Mox Maii mensis die decimo septimo indictione quinta (a), Christophorus Romani filius Imperator renuntiat, et ejusdem mensis vicesimo sanctæ Pentecosies die festo a Constantino redimitur: istique duo soli ejusdem diei processu solemniter per urbem progressi sunt. Porro Julio mense indictione octava (b) die Dominica, totius Ecclesie a Romano inita est concordia, cunctis metropolitibus et clericis, qui a Nicolai et Euthymii partibus divisim steterant animis, in consensum redeuntibus....

6. « Septembris vero mense indictione secunda (c), Simeon Bulgariae princeps, copiis omnibus eductis, adversus Constantinopolim expeditionem parat. Inde Thraciam et Macedoniam depopulatur, incendia ubique spargit, everit omnia, et ad arbores usque ex-

(a) Ino nona.

(b) Lege decima.

(c) Lege undecima.

scindit. Ad Blachernas præterea devectus, Nicolaum patriarcham et procerum quosdam, ut de pace conferrent, ad se mitti postulavit. Datis igitur ex parte utraque obsidibus, conveherunt prius quidem Nicolaus patriarcha, deinde Michael Patricius Sypiotus, et Joannes Mysticus, qui ab imperatore secundas tenebat. Et hi quidem cum Simeone de pace tractatum habebant: Simeon autem retro eos amandavit: ipsum vero imperatorem videre expetiit, a multis de ejus prudentia, fortitudine et solertia certior factus.... Imperator una cum patriarcha Nicolao ad Blachernas et sanctum loculum progressus, ad preces manus extendit: deinde pronus in terram cadens, sacrum lacrymis pavimentum irrigavit; Deiparam a labe immunem obtestatus, ut inflexum et rigidum superbi Simeonis emolliret cor, et quæ sunt pacis inspiraret: sacroque scrinulo, quo veneranda sanctæ Deiparæ vestis reposita est, aperto, illam inde sublata, ex fide qua in immaculatam Dei Genitricem pollebat, velut galeam capiti circumponens imperator, firmissimis armis munitus, classi viæ comite, clypeis et armis adorna, ad præfixum locum cum Simeone tractaturus accessit.... Simeon equo desiliens ad imperatorem accessit, dataque invicem salute, pacis tractatum moverunt.... Simeon imperatoris moderationem et sermones cum verecundia miratus, pacem componi annuit. Cum igitur sibi invicem valedixissent, a se mutuo disjuncti sunt....

7. « Decembris autem mensis die vicesimo quinto, filios suos Stephanum et Constantinum Romanus imperii corona cinxit: sed et Theophylactum filium clericum totondit patriarcha, et subdiaconum ordinavit, tandemque Syncellum promovit, cum prius ad sanctum ingressum eum subdiaconis allectus processisset.... Mensis vero Maii die decimo

(d) *Lege tertia decima.*

A quinto, indictione tertia (d), mortem obiit Nicolaus patriarcha, post secundam renuntiationem throne positus annos tredecim: ejusque corpus in Galacrenarum monasterio ab eo condito depositum est. »

8. Hactenus Leo Grammaticus, auctor coævus et oculatus testis in sua Chronographia, quam indictionibus perperam definitis interturbavit incuriosos aliquis amanuensis. Nam sicut antea pag. 497, lin. 7, legelatur: *Indictio decima nona* cum sola *nona* esset collocanda, ita in jam transcriptis eadem *nona* indictio perperam vocatur *quinta*, anno scilicet 921, quo Christophorus Romani Lecapeni filius die 20 Maii festo Pentecostes est imperator coronatus. Eo scilicet anno cyclo lunæ 10, solis G, littera Dominicali G, Pascha celebratum fuit ipsiis Kalendis Aprilis, et festum Pentecostes dicto 20 Maii. Eodem errore dein *indictio octava* pro *decima*, *secunda* pro *undecima*, et *tertia* pro *decima tertia* notatur, atque ita apud Continuatores 9 *indictionem* legi observat in Notis Combefis. Mortuus ergo est sanctus Nicolaus 45 Maii anni 925. Restitutus autem in sede ab Alexandro imperatore, anno 911, aut initio sequentis. Nam is solum anno uno et diebus viginti novem regnavit: atque ita hac secunda vice Ecclesiæ præfuit S. Nicolaus annis tredecim. Appellatus est idem Nicolaus Priscus, seu ejus nominis primus, respectu eorum qui postea successerunt, fueruntque Nicolaus Chrysoberges sub Basilio Romani Lecapeni filio post annum 980, et Nicolaus Grammaticus, sub Alexio Commeno seniore, sæculo XII. Exstat autem tomo I Juris Græco-Romani, lib. IV, inter Sententias synodales Constitutio sub titulo Nicolai Prisci, quod litteræ patriarchales gratis concedantur petentibus eas uti ibidem, pag. 249 legi potest.

ANGELO MAI MONITUM.

(Spicil. Rom. X.)

I. Nicolaus noster sub Leone Sapiente imp. ad patriarchalem sedem evertus fuit anno 896, quadriennio post Pholii obitum. Idem post novennium (aut post annos XI, ut dicitur apud Leuclavium in *Jure Gr. Rom.*, p. 501) a Leone prædicto, cui in quartarum nuptiarum negotio adversabatur, sede pulsus est, quam nonnisi anno 911 sub Alexandro Leonis demortui fratre recuperavit, donec anno 924 obiit, decursis in episcopatus regimine (subducta exsili intercapedine) annis tribus supra viginti. Ab Ephraëmo chronographo, v. 10,050, seqq., dicitur ante episcopatum monachus pius, sapiens, magna fama præditus, et Byzantina sede dignus, quam priusquam occuparet, officium mystici gesserat (quod ei cognominis instar inhæsit), id est, ut vulgo intelligitur, sanctioni consilio aulico a secretis fuerat. Ab eodem Ephraëmo dicitur gente Italus, et a natura comparatus ad eloquentiam, ἐκφῶς Ἰταλῶν, εὐφυῆς περὶ λόγους. Nicolaum hunc sancti titulo donatum video a Baronio in Annalibus, et a Bollandianis, Cupero scilicet in patriarchia Constantinop., et Henschenio in *Artis Sanctorum* die XV Maii, qui postremus acta ejus, ex Leone præteritum Grammatico hausta, accurate scripsit. Ne quid dicam de laude sanctitatis in Nicolaum a Græcis passim

cumulata, sane rigidum vitæ genus, ejus argumentum est tractatus ejus a nobis retro memoratus et editus, pastoralis insuper ejusdem zelus, constantia et eximia charitas, merito opinionem sanctitatis Nicolao conciliasse videntur. Nunc ei rei negotium facessere nonnulli haud absurde credent, quod in secunda ad principem Saracenum epistola honorifice Photium appellat. Verumtamen id more fortasse Græcorum sit, apud quos Photius insignem doctrinæ suæ memoriam reliquit : deinde eundem multo ante obitum cum papa Joanne reconciliatum scimus : denique ut cum reverentia de Photio loqueretur, pietas quædam suscit, quia se presbyteralem ab eo recepisse consecrationem his verbis innuit : ὁ ἀοιδεῖμος Φώτιος, ὁ ἱερεὺς ἐν Πνεύματι ἀγίῳ πάντη. Causa vero nominandi Photium hæc fuit, quod is cum patriarcha esse, singulari benivolentia cum Saraceni principis, cui Nicolaus scribit, patre devinctus fuisset. Cæteroque sub Leone imp., quo tempore patriarcha fuit Nicolaus, pacem dogmaticam (excepta quarum nuptiarum controversia disciplinari) inter Ecclesias Romanam ac Byzantinam fuisse, apparet passim in his epistolis, nominatimque in LXXV : *Exploratum tibi est, tempore domini Leonis papam et qui ei adhærebant, ad concordiam conjunctionemque cum Ecclesia nostra devenisse; cumque alta pax esset, etc.* Igitur dissidium ac prope schisma, quod haud semel in aliis epistolarum locis memoratur, inter ipsos sæpius vertitur Græcos, quorum pars quartis nuptiis, æque ac Romani, favebat. Interdum tamen cum Romanis quoque contendit, præsertim in XXXII grandi epistola, qui Leoni imp. adversus suum patriarcham suppetias, legatione missa, tolerant; sed de his infra.

II. Ob hanc brevem de Nicolao absolvendam notiã, unum mihi nominandum superest documentum, cæteris biographis ignoratum propterea quod in ms. codice latet Vat. Ottob. CXLVII p. 152. seqq. hoc titulo : Ἐκφώνησις Λέοντι τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ ἐπὶ χειροτονίᾳ Νικολάου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου ὁμονομήτου δι' ὧς ἀποσχεδιασθεῖσα. *Oratio ad Leonem religiosum imperatorem in ordinatione Nicolai sanctissimi patriarchæ. Habet autem formam dictionis extemporales.* Sane nec elegans est hæc oratio, nec gravioris momenti, neque digna mihi visa est, quæ fieret comes disertarum atque elegantium Nicolai epistolarum. Collaudantur in ea Leo imp. et Nicolaus. Aliter tamen judicabam de fidei professione a Nicolao, dum ordinaretur, publice recitata, et prædicto sermone adnexa, quæ religiose historiæ multo utilior est, tum quia Byzantinæ Ecclesiæ praxim in suorum antisilium inauguratione demonstrat, tum quia perspicua præcipuorum dogmatum expositio est. Utique Leuclavius, si ei comperta fuisset, hanc in Græcum jus transtulisset. Etenim illa quam habet p. 40 diversa omnino breviorque est. Vaticana inscribitur, Σύμβολον πίστεως ἐπιδοθὲν ἐπὶ τῇ τῆς ἐπισκοπῆς Νικολάου προχειρῆσει. Post præcæm ad præsentem episcopum, profitetur Nicolaus fidem suam de Trinitate satis subtiliter et enucleate, nulla facta mentione de controversia cum Latinis circa Spiritus sancti processionem. Transit mox ad Domini incarnationem quam æque contra varios errores diligenter exponit. Postremo septem œcumenicarum, quas recenset, synodorum definitionibus adhærere se confitetur. De sexta quidem synodo hæc ait : Τῶν τῷ ἀνοσιστατῶν καὶ τοῖς εὐσεβεῖσιν ἀθέλητον, ἐν ἐπὶ τοῦ Θεανθρώπου θέλημα, Σεργίου καὶ Πύρρου καὶ Κύρου, ἄσους τε ἄλλους τὸ πονηρὸν συνεκρότησαν ἐργαστήριον ἀθετησάντων. *Assentior Patribus, qui stultum et orthodoxorum voluntati repugnans figmentum unius in Deo humanato voluntatis aboleverunt, Sergii, inquam et Pyrrhi ac Cyri, et aliorum quorumvis pravum errorem.* Animadvertat hic quisquis non partium sed veritatis studio ducitur, duos Nicolaum decessores suos patriarchas, tertium autem Alexandrinum inter damnatos hæreticos nominare, Honorii vero Romani nullam mentionem facere, de quo tamen reticere non poterat si reapse in actis authenticis sextæ synodi nomen ejus scriptum fuisset. Hanc Honorii omissionem in epistola quoque synodica S. Sophronii (quæ lecta fuit in sexto concilio) prorsus fieri, jam ego dixi in adnotatione ad Nicetæ Thesaurum Spicil. t. V, p. 465. Item in libello Græcorum synodico haud scribitur cum prædictis Honorii nomen, dixi in adnot. ad Photianum syntagma canonum in Spicil. t. VII, p. 5. Quod si S. Germanus *De hæret. et syn.* apud nos tomo eodem part. 1, p. 52, Honorium quoque collocat cum damnatis Monothellis, nonne vel ipse deceptus fuit, vel ejusdem fortasse scriptum interpolatum? Et quidem Germani libellus privati scripti vim habet; at Sophronii epistola, et Nicolai professio, publicam Ecclesiæ auctoritatem præ se ferunt. Hæc scripsi haud fremens neque debacehans pro Romanæ sedis honore, ut de pontificis scriptoribus ait Cavæus ad VI concilium, sed pacificæ veritatis ut spero viribus nixus et intimi sensus testimonio confirmatus. Sed jam ad Nicolai epistolas accedendum est.

III. Has invenimus centum et sexaginta tres in codice Vaticano, quarum (ut suis locis adnotamus) unam Græce et Latine non plenam Baronius ediderat ad an. 917, apud nos ep. 28; alias vero quatuor tantum Latine, et quidem mutilas nec satis bene in Latinam linguam conversas (quæ sunt apud nos epp. 49, 102, 159, 145.) Nam Baronianum fragmentum ad ducem Longobardiæ dissidet plane a nostra epistola 82; quare aliunde sumptum videtur. Denique apud eundem Baronium ad an. 912 et 916, indeque in collectione Labbeana Conciliorum t. IX, p. 1264. seq., duæ illæ leguntur, item Latine tantum, ad papam, quæ sunt apud nos Græce epp. 52 et 53. Manebat itaque inedita hæc Nicolai epistolarum collectio; siquidem septem tantum, et quidem mutilæ, una videlicet Græce, sex Latine, lucem aspexerant. His dictis, sequitur ut editionis nostræ rationem exponamus. Decursis his celeri lectione epistolis, visum est valde utilem fore laborem, si de pluteorum denique claustris protraherentur, præsertim addita interpretatione Latina, non sine scholiis saltem historicis. Verumtamen Spicilegio meo jam præfinitum terminum attingente, meque ipso curis multis distento, id saltem non fuit negligendum, ut minoribus Græcis typis cunctæ epistolæ imprimerentur; ipsarum vero notitia præmio aliquo, ut nunc facimus, lectoribus exhiberetur. Etsi jam

prout eæ jacent in codice, ita in nostro volumine sine ulla ordinis restitutione apparent, rem tamen attente consideranti, septem fere classes epistolarum harum videntur. 1. Ad principes Saracenos. 2. Ad Bulgariæ principem et archiepiscopum. 3. Ad Rom. pontificem et ejus Ecclesiæ homines. 4. Ad imperatorem Byzantinum, et ad principes Armeniæ, Abasgiæ, Longobardiæ et Amalpheos. 5. Ad episcopos. 6. Ad magistratus civiles. 7. Ad sacra officia vel monachos, et ad privatos homines vel aonymos.

Classis prima.

IV. Duæ sunt ad Cretensem amiram, sive principem, epistolæ. Cretam insulam jam inde a Michaelis Balbi temporibus usque ad Nicolai patriarchæ et Constantini Porphyrogeniti ætatem, imo usque ad Nicephorum Phocam sub Saracenis amiris fuisse, testantur passim historici Byzantini, nominatimque Constantinus *De admin. imp.*, cap. 22; et scriptores post Theophanem ed. Paris. p. 185. Cyprum quoque insulam antiquius adhuc, id est trecentis fere ante se annis, stipendiariam factam Saracenis ait Nicolaus p. 163. Reapse sub Heraclio occupatam a Saracenis, deinde a Basilio imp. receptam, moxque iterum sub tributum Saracenorum redactam, narrat Constantinus in *Thematibus*. Sic tamen tum subditam Saracenis Cretensibus ait Cyprum Nicolaus p. 166, ut æque propemodum Græco imperio esset obnoxia. Causam vero Cypriæ recentis calamitatis dicit Damianum apostatam, qui revera factus Tyri amira, eo tempore obiit, ut narrat cum Nicolao etiam Cedrenus ed. Paris. t. II, p. 612. Jam Illimerii præfecti maritimi, cujus item meminit Nicolaus, victoriam navalem de Saracenis memorat Zonaras lib. xvi, 14. Epistolarum Nicolai scopus est, ut Cretensem exoret amiram ne in Cyprios immerentes sæviat; atque ut captivorum libertatem, si fieri possit, impetret; quos inter illi præcipue, ut reor, intelliguntur, qui ob horrendum Thessaloniciæ excidium in potestatem Saracenorum per id tempus venerant, uti legitur apud cœvos historicos Joannem Lectorem, Joannem Cameniatiæ, et Demetrium Cydonium. Calamitatis ejus etiam in ep. 75 meminit Nicolaus. Tertia Nicolai epistola classis hujus (apud nos ep. 102) supremo Saracenorum califo scribitur, qui falso rumore audito, quod Saracenorum oratorium Constantinopoli fuisset dirutum, nonnullique e suis ad Islamismum deserendum coacti, injuriæ ulciscendæ cupidus, Christiana templa in Saracenco imperio propositis edictis, prosterni jusserat; dum crudeliter interim Christianos captivos Saraceni tractarent, ita ut et morte damnatos, non capite plecterent, sed more pecudum jugularent (o tempora! o mores!) vel ligno suspensos lapidum sagittarumve jactu per ludibrium perimerent. Negat igitur Nicolaus et delobrum ullum Mahumeticum apud Græcos fuisse deletum, et ullum hominem vi factum Christianum: imperatorum denique Christianorum clementiam, et perpetuam erga Saracenos captivos mansuetudinem prædicat. His et aliis ejus generis dictis mollire calidum animum nititur.

Classis secunda.

V. Sequuntur prolisæ ad Simeonem principem Bulgarorum epistolæ viginti sex, quæ est pars collectionis hujus nobilior, in qua omnes Nicolaus Græcanicæ eloquentiæ, curæ pastoralis, ecclesiasticæ auctoritatis, zeli eximii, et charitatis Christianæ vires effundit. Simeon Bulgarorum princeps, Michaeli patri successit, qui ante baptismum fuerat Bogaris, et ad quem Photius præclaram illam scripsit epistolam, vel potius regiam et Christianam institutionem, quæ in libris exstat. Simeonis patrem falso dicit Vladimirus Cangius in *Famil. Slav. Turc.* ed. Paris. p. 311, cui Maurini (*Art de vérif. les dates*) dubitanter assentiuntur. Nunc autem Simeonis patrem fuisse Bogarim, id est Michaelium primum, epistola 25 Nicolai dubitare non sinit, in qua Simeon dicitur secundus Bulgarorum Christianus princeps, sitque insignis prosopopœia parentis ejus qui Christianæ religionis fundator apud Bulgaros dicitur. Porro notissimum est Bogarim seu Michaelium, primum apud illos principem baptismo fuisse lustratum. Qui ergo apud Cangium et Maurinos interponuntur inter Bogarim et Simeonem principes; videlicet Præsimius et Michael Vorizes, eorum nulla mentio sit vel ratio a Nicolao habetur: cujus rei causam, quæ multiplex esse potest, nunc inquirere nolo, ne a meo proposito longius aberrem. Primis igitur Constantini pueri cum Romano Lecapeno imperantis annis, cum Nicolaus præcipuus regii pueri tutor palatium et res publicas magnam partem administraret, secundum jam bellum Simeon Bulgarus adversus imperium gerebat, contra fœdus pacificum jam olim cum Leone initum, rapinis, cædibus, sacrilegiis, vastitati indulgens, quæ mala late describit lugetque summopere patriarcha, propterea quod Bulgari a Græcis non ita pridem baptismo suscepto (*epist.* 25, 26, 28), parricidiali veluti bello parentes suos fideique auctores persequerentur, Christianisque sanguis invicem fusus dæmonibus invidis litabatur. Causæ belli varietas erant (*epist.* 9 *init.*, 11, 12), sed ambitio Simeonis præcipua, qui, pueritiam Constantini contemnens, imperium affectabat (*epist.* 18, 20, 21, 25, 27); Romano insuper Lecapeno Simeon irascebatur, qui de tutore imperatorem se fecerat. Cum ergo mœnia ipsa Constantinopoleos Bulgarorum arma pulsarent, Nicolaus, et regio pupillo et imperio atque Ecclesiæ consulens, nullum non lapidem movit: scribendis tot epistolis, quibus non semel Simeon respondit (*epist.* 9, 10, 21, 22, 25, 27), mittendis sæpe legatis, offerendis utilibus conditionibus, veluti nuptiis cum familia domini Romani, pecunia, multa vestium vi, parte etiam aliqua territorii, pœna ecclesiastica, excommunicatione videlicet, non semel indicta (*epist.* 9 *fin.* 22), precibus denique, lacrymis, omnique genere affectuum et argumentorum exprompto, ipse postremo legatus accedens (*epist.* 27, 30), ut Simeonis ani-

nam, principis alioqui magnis dotibus præditi (4, 31), expugnaret; id quod denique impetravit: etenim scimus, Simeonem, omisso ad extremum bello, recessisse ab imperii quæ insidebat visceribus, et in Bulgariam suam remeasse. Magna certe libertate dicendi, non sine humilitate Christiana nititur in his epistolis Nicolaus: nam sic aperte Simeoni denuntiat: *Pater tuus ego sum, velis nolis, licet minimus episcopus, qui certe religionem Dei non negavi: etsi enim forte peccatores episcopi sum, non ideo vos iudices habent; sed contra episcopi de vobis iudicabunt. si certe Christi oves estis, neque ab ejus grege aberrantes.* Neque aliæ desunt in his epistolis notitiæ, veluti de tyrannis variis Byzantinis, et Chosroc Persa, de Boga Chersonis prælore, de Gaina Gotbo et Chrysostomo de montis Olympi monacho cui per id tempus Aharis Christum prædicavit, de Abarorum exilio, de Patzinacis, de Leone Tripolita Thessalonice celebri eversore (epist. 23 fin.), et deinde apud Lemnum victo. Peculiari autem mentione digna videtur epistola 28, in qua de Romanis legatis sermo est, Theophylacto et Caro, cum litteris Romani pontificis (qui erat Joannes X ad aulam Byzantinam atque ad Simeonem proficiscentibus; quibus litteris pontifex in iudicium at Bulgaro anathematis vinculum sibi reservatum, conminans quoque, ut in hodiernis adhuc constitutis sit, indignationem apostolorum Petri et Pauli, nisi ab impiis armis recederet. Quamobrem rursus Simeonem Nicolaus orat, ut si minus se, certe sanctissimum papam (quem sic per antonomasiam appellat hic et ep. 75) revereatur. Putamus autem nullam desiderari Nicolai ad Bulgarum epistolam; quandoquidem tricesimam primam (apud nos) fatetur ipse a se ultimam scribi: præterquam quod post illam in codice legitur *finis epistolurum ad Bulgarum.* Attamen de re Bulgarica non ad Simeonem tantummodo, verum etiam ad primarium ejus administrum scripsit Nicolaus (ep. 43), rogans ut domino suo pacem suaderet: itemque duas (ep. 4 et 12) ad Bulgariæ archiepiscopum. Vix autem dubito quin hic sit Simeon Debeltensis, qui synodo Photianæ anno 879 interfuerat. (Videsis Coletum *Illyr. sacr.* t. VIII, p. 207). Harum in prima de homine loquitur qui ad sacrum apud Græcos asylum confugerat (confer Photium ep. 4), quem repetenti Bulgaro tradit Nicolaus, sed cum districto mandato, ut impunis illæstis sit. Altera epistola sævasoria est, videlicet ut archiepiscopus omni ope contendat apud Simeonem, quo finem molestissimo bello imponat: digna sano lectu epistola propter graves de ecclesiastico officio sententias, et de sacra Eucharistia effatum: deplorat enim ecclesiam bello pollutas, in quibus herili præsentia residet sanctum illud et immaculatum corpus ac sanguis, quæ qui manducat et bibit, certam propriæ sanctificationis spem adipiscitur.

Classis tertia.

VI. Prima occurrit luculentissima, atque instar tractatus, epistola (32) quam Nicolaus ad Romanam Ecclesiam vel sub Landone pontifice, ut putat Baronius, vel sub Anastasio tertio, ut censet Pagius, sed certe post Sergii tertii obitum scribit, qui tanquam beatus tum in hac tum in ep. 53 nominatur, neque de Sergio quidquam injuriosum scribit, quanquam ipse dispensationem ad quartas nuptias Leoni concesserat. Propositum epistolæ est expositio cæteroqui non æqua adversus Romanam Ecclesiam, quæ imperatori in causa nuptiarum missis etiam legatis favorat: ex quo evenerat, ut ipse contrariæ disciplinæ defensor, sede pulvis, substituto Euthymio, fuisset. Multa pro sua sententia dicit Nicolaus, nititurque nominatim canonibus vulgo apostolicis et Clementis constitutis, quæ scripta, ut jam notavit Baronius, apocrypha esse scimus: Græci autem opinionem illam serius exuerunt; nam et Photius in Amphiloehianis questionibus nondum de illis dubitat. Curiosa hæc est insignisque epistola tum ob rei perspicuam narrationem, tum etiam ob ecclesiasticæ disciplinæ notitiam. Namque universa fere Orientalis Ecclesie quartis nuptiis interdicit. Ecce enim Armenorum quoque patriarcha Sion, nedum quartas sed tertias etiam vetat nuptias canone xiii, apud nos *Script. vet.* t. X, part. II, p. 308. Et Severus Syrus patriarcha Antiochenus tertias nuptias improbat in sermone priore *de sancta Drosile*, item apud nos *op. cit.* t. X, p. 753. Denique Abulpharagius, Jacobiticæ Ecclesie maphrianus seu primas, in Nomocanone a nobis edito *Script. vet.* t. X, part. II, p. 64, Græcorum severa statuta de tertiis quartisque nuptiis retinet. Et Nicolaus quidem primo contendebat, ne per indulgentiam quidem imperatori concedendas fuisse quartas nuptias: deinde vero in aliis ad papam Latinosque litteris, eo demum devenit, ut Leoni peculiare ob causas indulgendum fuisse dicat, cæteris nunquam. Postremo hæc controversia in Græca Ecclesia sub Leonis filio Constantino finita est in synodo *περὶ ἐνώσεως*, de unione, quæ coacta fuit ob conciliandum schisma inter ipsos Græcos, quorum pars Romanæ sententiæ, pars Græcæ favebat. Et enim consuetudo solenni tam ecclesiastico quam civili quartæ nuptiæ vetitæ fuerunt, uti videre est apud Leunclavium in *Jure Gr. Rom.* l. I, p. 403. Nihilominus Romana Ecclesia Pauli apostoli dicto suscultans I ad Cor. vii, 39: *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat;* libertatem hanc ab Apostolo manifeste concessam nullo limite constringendam putavit. Porro hæc controversia, ut quisque agnoscit, disciplinæ tota est, non dogmatica. Jam nec Nicolai querela de appellatione Leonis ad papam, et de Romanorum in hoc negotio interventu, justa est; quandoquidem ipse Romanæ Ecclesie primatum, ut æquum est, confiteretur *προνόμιον ἐκκλησιαστικῆς ὑπεροχῆς*. Quod denique quartas nuptias Nicolaus *πορνείαν*, fornicationem, vel pejus quiddam, audeat cum priscis aliquot appellare, id non aliter intelligo quam de impedimento, ut aiunt, dirimente, quod auctoritate ecclesiastica interpositum, nullas recipere reddit nuptias, quandiu

tenet; ideoque ipsarum usus a *νοπισίας* labe non differt. Ad historiam vero duplicem Valentiniani imp. nuptiarum, quam Nicolaus attingit, Socratis sine dubio lib. iv, cap. 31 narratione fretus, nihil ego dicam post illa quæ prudentissime more suo disputavit Tillemontius in adn. 28 ad prædici Caesaris gesta. In duabus reliquis (55 et 56) ad Joannem papam epistolis eandem quidem rem Nicolaus urget, sed tamen Ecclesiarum concordiam optare se dicit: quod idem ait etiam in epp. 54 et 55 ad Romanos homines scriptis; et papæ nomen in dissidio revulsam, reponendum in diptychis iudicat: rursusque præterite indulgentiæ connivet, sed disciplinam suam in posterum firmæ tuetur. Epistola quoque 77 sine dubio ad papam scribitur vel Landonem vel potius Joannem X. In ea agitur de pace cum Romana Ecclesia, quam Nicolaus, post suum ab exilio reditum, et sui clerici schisma sedatum, prorsus componere optat: *ut sit, inquit, sicuti a principio, ita et nunc pacis vinculum, et unio Romana Ecclesiæ cum Constantinopolitana.* Illud utiliter quoque in prima ad Rom. Ecclesiam epistola, adnotabunt eruditi, quod nempe illa Leonis quædam Franco principi desponsa fuisset. Ne quippe vera fuit hæc nomine Anna, quam Leo ex conjugæ secunda susceperat, quamque adultam declaravit Augustam post matris obitum, ut palatinis conviviis præssset, teste Leone Grammatico in Leonis Sapientis Vita ed. Paris. p. 481.

Classis quarta.

VII. Prima hujus classis epistola (nobis 86) Ecclesiæ œconomum commendat imperatori, quem Romanum Lecapenum intelligo, nam Constantinus puer erat. In alia Romano Cesari missa (95) monet de Bulgaris Lampsacum usque profectis. Tum quædam suggerit de scriniariis, de recta officiorum promotione, et de justitia: quo in loco quid vocabulum *ῥώραι* significet non definio, sed ex Lennepii Etymologico Gr. conjicere licet supplices fuisse libellos vel ipsorum taxam. Tertia epistola (156) consolatoria est ad eundem Romanum imp. in obitu uxoris Augustæ Theodoræ anno 922. Utitur exemplis Æmili Pauli et Anaxagoræ qui orbitatem fortiter pertulerunt. Pulchræ sunt tres epistolæ ad Georgium Abasgiorum principem, quarum in prima condolet ei de parentis egregii obitu. In eadem hæc aliisque laudat magnopere Georgii virtutes, gratiasque agit ob impensam Alanorum finitimorum conversioni et baptismati curam, eique Alanæ archiepiscopum impense commendat. Georgii hujus Abasgiæ principis, nec non ejus filii Pancratii, res gestas attingit Cedrenus ed. Paris t. II, p. 718, 770. Abasgiorum historiam et conversionem ad Christum videsis apud Zonaram lib. xv, 1: apud quem deinde lib. xvi, 9 seq., Georgii clades sub Basilio secundo, et Pancratii filii vices variè narrantur. Circa epistolam (82) ad Landulphum hæc habeo quæ dicam. Primo quidem Constantinus in Thematibus perspicue docet, quid tum Longobardiæ nomine designaretur, nempe provincia circa Neapolim finitimaque urbes, quam appellationem a Longobardis dominis sortita erat. Constat præterea Leonem Sapientem misso exercitu Beneventum occupavisse Landulphus autem Constantinopolim a patre Atanulpho missus olim fuerat, et deinde evasit Beneventi dominus. Legatur Viventius *Hist. Neap.* ed. sec. t. I, p. 49, nec non Muratorius *Annal. Ital.* ad an. 891 et 909; denique *Art de vérif. les dates* in principibus Beneventi. Docet autem nos Nicolai epistola Ursoleonem patricium quemdam in Longobardia pro imperatore præsidem a Landulpho fuisse interfectum, castris ejus occupatis; qua de re loquitur etiam in epistola ad episcopum Hydruntinum; imò illuc respicit etiam epistola ad Gædonem protospatharium. Nicolaus vero, etsi rem gestam valde improbat, veniæ tamen Landulpho spem injicit, imò etiam obtinendi Longobardiæ præfecturam, modo fidelis imperatori sit. Epistola quoque (85) ad clerum et optimates Longobardiæ in eodem negotio versatur: dederat enim operam Landulphus ut causam ipsius ageret clerus apud aulam Byzantinam, et se præsidem regionis postularet. Denique ad epistolam 145 quod attinet, scimus Amalphantam civitatem temporibus illis exera dominatione liberam, per duces suos regi solitam, et Græcis quoque contra Italicos Saracenos opem tulisse. Nunc Nicolaus pro captivis Christianis opo ducis Amalphantani ex Barbarorum servitute vindicandis laborat, ob eamque rem pecuniam quoque submittit. Amalphantana ducem Nicolaus spiritalem filium suum dicit.

VIII. Nicolai ad supremum Armeniorum principem epistola (139) peculiari declaratione ob ecclesiasticam ejus gentis historiam digna videtur. Ea scribitur ad Sembatum Asutii filium Bagratunium, quem cum titulo *principis principum* imperitasse Armeniæ inter sæculi noni finem ac decimi initium dicit Samuel Aniensis in Chronico non ignobili, quod nos interprete v. cl. Joanne Zohrabo Mediolani anno 1818 subtexitimus famosiori illi Eusebii Cæsariensis Chronico, quod ibidem æque edidimus ex genuino et authentico Hæcæne lingue codice, quem ipse laudatus Zohrabus Constantinopoli Venetias deportaverat, atque in summa exemplar fidei prorsus collatione transfuderat. Epistolæ triplex veluti partito est: etenim in prima prædicat Nicolaus recti dogmatis (*εὐσεβείας*) necessitatem, a quo nonnulli (Armenios intelligit) cum majorum suorum culpa descivissent, mordicus tamen aviæ traditioni adhærebant: quam rem alienam esse omni officio et prudentia, merito dicit. In altera sectione epistolæ narrat, mortuo nuper apud Armenios patriarcha, sive ut vulgo aiunt catholico (qui fuerat Mastosius) principem Armenium per suos apocrisarios significasse Cesari Byzantino (qui erat Leo Philosophus) nec non Græcæ Ecclesiæ, cogitare se de mittendo Constantinopolim illo homine, quem novum patriarcham designaturus erat, ut ibi consecrationem reciperet, et cum Græco clero religiosa consilia misceret. Hanc principis voluntatem magnopere probat, atque ut sine mora in rem conferatur, Nicolaus hortatur: idque salutè

necessarium ait, propterea quod Armenii catenus ab orthodoxæ doctrinæ tramite aberraverant. Quo in loco Photii quoque decessoris sui legationem atque epistolam ad Zachariam Armeniorum patriarcham memorat pro concordia atque ad orthodoxiam reditu: etsi id tentamen ob temporum vicissitudines cassum evasisse ait. In postrema demum parte rem prædictam perorat Nicolaus, valde optans et urgens ut eligendus præsul sincera Ecclesiæ doctrina Constantinopoli imbuatur, quo in patriam reversus Armeniacum populum laud religione minus quam civili pace Græcis adjungat. Hactenus Nicolai epistola. Verumtamen res multo aliter accidit: patriarcha enim hoc tempore electus, Joannes sextus fuit, cognomento Historicus, qui sedem illam adiit anno 897. Is autem adeo ad concordiam dogmatum non accessit, ut se imo Chalcedonensis synodi hostem in Historia sua palam profiteatur: et sæpe quidem a Constantino imp., per Theodosium legatum, Constantinopolim fuisse invitatum ait, nunquam tamen illuc profectum, ne pacis initæ vel ineundæ cum Chalcedonensis synodi asseclis schismaticæ genti suæ suspicionem præberet.

Classis quinta.

IX. Episcoporum totius orbis Christiani plenam notitiam quandonam collectam habebimus? Orientalium quidem nomina aggressus est enumerare Lequinius in *Oriente Christiano*; verumtamen, unius hominis vires is labor excedebat. Nihilominus majore adhuc ausu cardinalis Garampius, dum Vaticano tabulario præerat, opus moliebatur inscriptum *Orbis Christianus*, cum infinita episcoporum congerie: verumtamen hæc quoque lucubratio in schedarum innumerarum acervo ms. jacet. Sed enim illarum quidem regionum, quæ peculiare episcopatum suorum scriptores nactæ sunt, facile episcopos, etsi nondum omnes, nanciscimur. Aliarum vero, quæ plurimæ sunt, regionum episcopos nusquam melius quam in Labbei ad concilia apparatu cognoscimus, apud quem tam generalis quam geographicus episcoporum, qui in collectis ab eo conciliis nominantur, catalogus legitur. Attamen hic quoque numerus quantopere sit imperfectus, quotidie dignoscitur, primo quia nonnisi conciliis nititur, iterum quia concilia ipsa haud omnia neque tunc neque modo sunt cognita: ecce enim nos ipsi incomperata Labbeo duo nuper vulgavimus, cum episcoporum multorum subscriptionibus. Quorsum hæc dicimus? Nempe ut quintam epistolarum Nicolai classem hoc saltem titulo commendemus, quod Byzantini patriarchatus episcoporum nomina partim inaudita fortasse recitat, partim novo documento confirmata. Nam de singularum epistolarum argumentis brevitatis gratia vix loqui possumus. Cum de Bulgaria archiepiscopo jam retro dixerimus, reliquos alphabetico ordine prosequemur, quorum si quam notitiam ex Labbeo vel aliunde hausimus, non reticebimus. Ep. 52, 118, 133, 134, 135 Alanæ archiepiscopatus est in Leonis Sapientis schematismo apud Leunclavium t. I, p. 88. Alterius recentioris Alanæ archiepiscopi scripta Græca haud pœnitenda mihi cognita sunt, quæ postea litterario orbi patefaciam. Ep. 65, Amisi Joannes. Ep. 115, Athenarum Nicetas interfuit concilio Constantinop. an. 870. Memoratur etiam ejus successor Sabas qui interfuit pseudo-synodo Photianæ an. 879. Ep. 115, Antiochiæ metropolita Euthymius; intellige Pisdæ Antiochiam, quæ revera erat metropolis, Labb. ind. geogr. Ep. 114, 128, Chaldiæ Basilius; mendum videtur in concilio Constantinop. anni 870, ubi Basilius Chalcedonensis, fortasse pro Chaldiensis. Porro Chaldia fuit unum ex imperii thematibus in Pontica regione. Ep. 106, Chersonis archiepiscopus videtur ille Paulus qui hoc titulo subscripsit pseudo-synodo Photianæ an. 879. Ep. 157, Cyzici Demetrius. Ep. 50, 107, 130, 137, 138, Cyzici metropolita Ignatius. Ep. 93, 113, Claudiopolos Theoctistus. Ep. 39, 41, 42, 48, 89, 94, 124, 132, 151, 154, 160, Ephesi metropolita Gregorius scribitur in *Oriente Christiano*, t. I, p. 685, et apud Labb. Interfuit pseudo-synodo Photianæ. Ep. 132, Heraclæ Photius. Ep. 58, Iconii anonymus. Palladius quidem Iconii nominatur in epistola Leonis imp. apud Labb. t. IV, p. 1856. Stylianus et Theophylactus Iconii in synodo Constantinop. an. 870. Theophilus Iconii in pseudo-synodo Photiana. Ep. 83, Hydrunti anonymus, videtur Marcus Hydruntinus qui fuit in pseudo-synodo Photiana. Ep. 104, 158, Laodiceæ metropolita Constantinus. Ep. 116, Larissæ Philippus. Ep. 49, metropolitæ extra communionem positus, ob schisma videlicet in causa tetragamiæ; a quibus queritur se derelictum, a filiis patrem. Ep. 71, 100, Nicææ Alexander in *Oriente Christ.* t. I, p. 648. Ep. 96, 97, Nicomedie Ignatius. Ep. 43, 119, 125, Patrarum metropolita Andreas. Ep. 108, 110, Pissinuntis Eustratius in pseudo-synodo Photiana. Ep. 142, Sardiæ metropolita Antonius. Ep. 57, Synadis anonymus. Petrus Synadensis in concilio Constantinop. anni 870. Nicolaus Synadensis in pseudo-synodo Photiana anni 879. Ad hunc scribere Nicolaum patriarcham credendum est. Ep. 117, 129, Sylæi Leo. Ep. 122, Ambrosius episcopus. Ep. 98, anonymus episcopus.

In hujus quintæ classis epistolis agitur de ecclesiarum regimine, de schismate tetragamiæ causa, de variis circa eam ætatem personis vel negotiis, de ejusdem temporis calamitatibus. In ep. 94 attingitur immunitatis ecclesiasticæ jus. Aliquot denique epistolæ familiares sunt et officiosæ. Anonymarum quidem epistolarum nonnullæ absque dubio scribuntur ad episcopos.

Classis sexta.

X. Scribuntur hujus classis epistolæ ad civiles magistratus. Horum notitiam vix ullam aut ne vix quidem scribam, quia de personis longus sermo foret, officiorum autem tituli noti sunt ex libris de dignitatibus aulae Byzantinæ, præfecturæ denique pleræque describuntur in Constantini imp. libro *De*

Aematibus. Ergo epistola 146 scribitur Constantino protasecretis. Ep. 91, Coropo viro illustrissimo. Ep. 69, 70, Davidi Camuliano protospathario. Ep. 84, Gædoni protospathario imperatoris. Ep. 103, Godino imperatoris protospathario et præsi. Ep. 121, Leoni patricio et prætori Anolicorum. Ep. 127, Leoni spathario et judici Paphlagoniæ. Ep. 40, Malacino patricio. Ep. 140, Michaeli patricio et prætori Thessaloniciæ. Ep. 144, Nicolao prætori Longobardiæ. Ep. 150, Philotheo patricio. Ep. 54, Helladis prætori. Ep. 161, Peloponnesi prætori. Ep. 35, Strymonis prætori. Ep. 149, Thraciesiorum prætori. Ep. 44, prætori cuidam. Notabiliora in prædictis epistolis hæc fere sunt. In 34 sermo est de gravi discordia et schismate Thebani cleri. In 84 memoratur Longobardiæ tumultus. In 144 dicitur quales restituta Longobardiæ per Nicolaum prætorem. In 140 veritatem patriarcha a prætore exquirat sub anathematis pœna. In 146 intentat prætori anathema ob rejectum archiepiscopum Neapoleos a se destinatum, et obtrusum alium. In 150 admittit patriarcha querelam cleri Nicæni adversus prætorem suum, a quo ad militiam adigebatur. Dicit insuper Nicæam donatam fuisse honore metropolitico ob synodos in ea celebratas. In reliquis epistolis scribuntur sapientia monita, commendationes, et alia modo publica modo privata.

Classis septima.

XI. Omnium copiosior classis septima est. Ep. 47, Constantino. Ep. 136, Stephano, Michaeli et Constantino fratribus. Ep. 36, Curatori Strongylizontis. Hunc ecclesiasticum locum fuisse in themate Strymonis, apparet ex præc. ep. 35, qua commendatur ejus loci curator præsi Strymonis. Constantinopoli quidem Στρόγγυλον castellum erat, itemque monasterium, ut videre est apud Bandurium *Imp. Orient.* t. II, p. 759. Ep. 37, Styliano diacono. Ep. 60, œconomio Mægnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Monachis autem scribuntur hæc. Ep. 33, 64, 120, 131, Tryphoni. Ep. 28, Phileto. Ep. 45, Arsenio. Ep. 62, Petro. Ep. 63, Epiphanio. Ep. 126, 143, Ignatio olim magistro, postea monacho. Ep. 141, hegumeno anonymo ad Aras solis. Ep. 148, Euthymio. Ep. 153, Theodosio (Θεοδ.) monacho et cubuculisio, id est cubiculario. Ep. 163, Antiocho. Ep. 78, monachis communiter. Denique anonymis hominibus epp. 59, 61, 66, 67, 68, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 87, 88, 90, 92, 101, 105, 109, 111, 125, 147, 152, 155, 159. Ἀδῆλω, id est incerto. ego inscripsi, cum nullum aderat in codice nomen: et quandoque quidem pro ἀδῆλω videbatur ponendum τῷ αὐτῷ, *eidem*, relative scilicet ad præcedentis epistolæ inscriptionem; quandoque tamen secus. Materiam tot epistolarum sigillatim non persequar, veluti quod ep. 66 superstitiosi aliquot actus reprehenduntur, qui a Christianis fiebant per incensas pyras, et per animalium prope ethnicam immolationem; qui ritus in Armeniis quoque reprehensus fuit; cf. Spicil. t. VII, p. 171. Denique ep. 68 rerum Christianarum in Chazaris non contemnenda notitia traditur, etc.

XII. Aliud mihi in Vaticanis codicibus compertum est Nicolai Mystici scriptum ineditum, nempe ejus homilia ad populum Byzantinum, post auditum de Thessaloniciæ excidio tristissimum nuntium, quæ dira calamitas anno Christi 904 contigit (qui erat pontificatus Nicolai annus nonus) duce apostata Leone Tripolita Saraceno. Superest hæc homilia in cod. Vat. 172, una cum Joannis Cameniatae historia de prædicto Thessaloniciæ casu, nec non Joannis Lectoris historia item ac monodia de postrema ejusdem urbis a Turcis captura. Utriusque Joannis scripta a Leone Allatio in *Symmictis* ex hoc eodem codice fuisse edita, exploratum sit ob opusculi secundi lacunas in editione relictas, quarum causa fuit ipse codex in superiore parte lacer, ut conferenti mihi evidenter patuit. Quia tamen Nicolai homilia pæne tota in eo versatur ut populum ad peccatorum detestationem permoveat, ob quæ et Thessalonica ceciderat, et parem pœnam Constantinopolis ipsa pertimescebat; ideoque parum quid habet historicum; et quia codex, ut dixi, lacer orationis seriem abruptit; tenuem tantummodo particulam hic recitabo quæ historiam propius attingit. Titulus homiliæ hic: Νικολάου πατριάρχου ὁμιλία εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἐρηθεῖσα ἐν ἄμωδι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μετὰ τὴν εἰσοδὸν. Μικρῷ πρότερου ὑμῖν εἶπον, ἀγαπητοί, κ. τ. λ. Nicolai patriarchæ homilia de capta Thessalonica, dicta in pulpito Magnæ Ecclesiæ post introitum. Paulo ante diximus vobis, charissimi, etc. Circa vero orationem medium sic. Νῦν ἐφ' ἡμᾶς; ἐξεχύθη ἄκρατος ἡ ὄργη, καὶ ὁ παρῆρσιαζόμενος ἢ ἀναστέλλων οὐδεὶς. Ἐκενώθησαν πόλεις οἰκητῶρων. Ἄνδρες Ἰσα βοσκήμασι κατεσφάγησαν, γυναῖκες διασπόμεναι τῶν ὁμοζύγων βιαίως, ἐλεεινὸν θέαμα, τοῖς ἀσελεγεστάτοις ἐνασχημονούμεναι πρόκεινται. Τίς δώσει τοῖς ἐμοῖς ὀφθαλμοῖς δακρῶων πηγὰς, καὶ κλαύσομαι ταῦτα καὶ τὰ τοῦτων ἐλεεινότερα; Ἐδεθλῶθησαν παρῆρνοι ἀφιερωμένοι [οὐρανίῳ θυμῷ] φῶνι πρὸς ὑβριν ἀπὴχθ [εἶσαι], θυσιαστήρια τοῦ Θεοῦ τῆ τῶν ἀκαθάρτων ἐγράνθη ἀκαθαρσία, μονάζοντας καὶ ἱερεῖς ξίφος; καὶ δουλεῖα μερίζεται. Οἱμοὶ τῶν ἐμῶν κακῶν τὸ βαρύτερον! τὰ πολυάθλα τῶν ἁγίων λείψανα παίζονται τοῖς βεβήλοις καὶ κατακίχεται, καὶ μετὰ θάνατον δευτέρους ἄθλους ὑφίστανται. Πῶς μοι, Δημήτριε μάρτυς, ἡ ἀήτητος συμμαχία; πῶς τὴν σὴν πόλιν ὑπερείδεις πορθουμένην; πῶς ὑπὸ σοὶ πολιοῦχῃ ἡ ἐχθροῖς ἄσματος ἀφ' οὗ χρόνου ταύτην ἤλιος ἐθεάσατο, τοσοῦτων κακῶν εἰς πείραν ἐγένετο; πῶς τῆς τῶν δυσσεβούντων ὀφρῶς ἠνέσχου κατορουμένου τῆς ἱερᾶς προστάσιος; πῶς ὑπέμεινεις ταῦτα καὶ διεκατέρησας; κ. τ. λ. Nunc nobis immensa ira incumbit, nemoque est qui resistere audeat. Vacuatae sunt civibus urbes, viri pecudum instar trucidati, feminae a maritis vi abstractae, miserabile visum! impurissimis hostibus violandae prostant. Quis meis oculis lacrymarum fontes suppeditabit, ut haec et pejora his mala deplem? Sacratae caelesti Sponso virgines dehonestatae sunt atque ad ignominiam pertractatae: impurosum spurcitiis altaria Dei polluta fuerunt: monachi et sacerdotes partim ense consumpti, partim in

servitutem abducti. Heu demum malorum meorum gravissimum! Sanctorum tot cruciatus olim perpessa reliquie, profanorum ludibrio et injuriis en vexantur, et secundas penas post obitum sustinent. Ubinaam tuum, Demetri martyr, invocatum auxilium? cur civitatis tuæ excidium permisisti? quomodo urbs, ex quo eam sol conspicit, per tuum præsidium inexpugnabilis, tam gravi malo correpta est? cur impiorum superbiam pertulisti tutelæ tuæ insultantem? cur hæc, inquam, fieri passus es? etc.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

NICOLAI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

EPISTOLÆ.

I. *Ad illustrissimum et clarissimum atque dilectum amicum Crete.*

Omnis terrena potestas omnisque principatus amice, ex superuo principatu pendet atque potestate; nec ulla inter homines potestas, neque potens quisquam proprio ingenio potentiam in terris adipiscitur, quin concesserit Dominus in altissimis regnans solusque potens. Quare decet, si fieri potest, quotquot inter homines potentiam obtinimus, etiamsi in nullo alio inter nos communicare daretur, sermonibus tamen, et quia potentie donum ab uno eodemque sumus consecuti, nullam prætermittere diem quominus et litteris et legatis communicemus negotiorum peritis; illos vero qui majores tractant magistratus, quo plus honore afficiuntur et tanquam fratres inter superextolluntur maximasque tenent potestates. Sed quid sibi voluit dicta? Dux siquidem potestates omnem terrenam superant potestatem, fratres Sarcenorum scilicet ac Romanorum, non secus ac illa duo majora in firmamento luminaria: et propter id communiter et fraterne se ad invicem habere illos oportet; neque ideo quod moribus, vita et cultu discrepimus, alienos ad alterutrum esse nec cunctos nos litterarum commercio privare decet si convenire non datur; quod etiam tunc nobis sentiendum esset ac agendum, cum nulla ad id impelleret negotiorum necessitas.

αμῖθα, παντάπασιν ἀλλοτρίως διακείσθαι καὶ ἀποστερεῖν ἑαυτοὺς τῆς διὰ τῶν γραμμάτων συνομιλίας παρὰ μέρος ἐντυχίας. Δεῖ μὲν οὖν οὕτω καὶ φρονεῖν ἡμᾶς καὶ ποιεῖν, κἂν μεθεμῖα τις ἄλλη πραγμάτων χρεῖα πρὸς τοῦτο προὔρθετο.

A. *Τῷ περιδόξῳ καὶ λαμπροτάτῳ ἀμφοῖν τῆς Κρήτης καὶ ἡρακιμένῳ.*

A Πᾶσα ἐπίγειος ἐξουσία καὶ ἀρχὴ ἐκ τῆς ἀνωθεν ἤρτηται, ὡ φιλότης, ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ οὐκ ἔστιν ἐξουσία ἐν ἀνθρώποις, οὐδὲ δυνάστης ἐξ οὐκαίας περινοίας ἐπὶ γῆς δυναστείαν κληρονομῶν, εἰ μὴ ὁ ἐν ὕψιστοις ἐξουσιαστής καὶ ἀρχὼν καὶ μόνος δυνάστης κατανύσῃ τὴν κληρονομίαν. Διὰ τοῦτο προσήκειν, εἰ δυνατόν, πάντας τοὺς ἐν ἀνθρώποις δυναστείαν λαθόντας, εἰ καὶ μὴδὲν ἕτερον ἦν τὸ πρὸς ἀλλήλους κοινωεῖν ἐπιτρέπον, καὶ ποιεῖσθαι τὴν διὰ λόγων προσομιλίαν, δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο, καθ' ὅτι τῶν ἐξουσιῶν τὴν ἑωραὴν παρ' ἑνὸς ἐλάχομεν, μὴ διαλιμπάνειν ὅσαι ἡμέραι ποιεῖσθαι τὴν πρὸς ἀλλήλους κοινωεῖαν, καὶ διὰ γραμμάτων καὶ δι' ἀποστολῶν τῶν ἐξουσιαστικῶν τοῖς πράγμασι. Τοσοῦτον δὲ πλέον τοῖς τὰς μεγάλας ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας διέποντας, ὅτι καὶ μᾶλλον διαφερόντως τιτιμῆται, καὶ οἷον ἀδελφοὶ τινες τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ὑπερέχοντες καὶ προκρινόμενοι, καὶ τὰς τῶν μεγίστων ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν διοικήσεις ἐπιτελεῖντες.

B Τί βούλεται ἡμῖν τὸ εἰρημένον; Ὅτι δύο κυριότητες πάσης τῆς ἐν γῆ κυριότητος, ἣ τὰ τῶν Σαρακηνῶν καὶ ἣ τῶν Ῥωμαίων ὑπερανέχουσι καὶ διαλαμβάνουσιν, ὡς περ οἱ δύο μεγάλοι ἐν τῷ στερεώματι φωστῆρες. Καὶ δεῖ κατ' αὐτὸ γὰρ τοῦτο μόνον κοινωεῖσθαι καὶ ἀδελφικῶς, καὶ μετ' ὅτι τοῖς βίοις καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ τῷ σκεδάσματι κεχωρισ-

Νῦν δὲ μεθ' ἧς ἔφημεν εὐλόγου αἰτίας, καὶ πρά-
γματα συμβεβηκότα ὅσα ὥστε πειθόμεθα, οὐδὲ τῆ
σὴ ἀρίσκει μεγαλοσύνη. καὶ πρὸς τὸ γράφειν ἡμᾶς
παρώρμησε, καὶ πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῶν ἤδη πρὸς
τὴν θεόδοτον ὑμῶν ἐξουσίαν ἀπεσταλμένων. Ἄλλὰ
πρὸ γε τῆς τῶν πραγμάτων ἐξηγήσεως, ἐκείνῳ φαμεν,
ὦ; πολλὰ μὲν ἔστιν, ὅς· ὁ εἰς ἀρχὴν καταστάς δι-
καιος ἀναίτη σπουδὴν ποιῆσθαι τοῦ διαπρέπειν, εἴγε
μὴ τῇ ἀναξίῳ τῆς ἀρχῆς εἶναι τοῦ ἑλεγχον εἰδόναι
τοῦτο προκρίνεται· καὶ ἀντὶ τοῦ παραδείγμα βίου
πρὸς ἀρετὴν ὄρωντος γίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις, καὶ
θαυμά γλυκὺ τῆς οἰκείας ἀρχῆς, καὶ πόθον παρ-
έχειν αὐτοῖς, πρὸς μῖσος μᾶλλον καὶ ὕβριν διερεθίζει
καὶ προκαλεῖται. Τὸ δὲ αἶον κορυφὴ τῆς τοῦ ἀρχον-
τος ἀρετῆς, καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν κατορθωμάτων
ἐκαιοσύνη ἐστὶ, δι' οὗ αὐτός τε ἰσχὺν περιβάλλεται, B
καὶ τὸ ὑποχείριον ἀσφαλῶς πολιτεύεται, καὶ τὸ
πολέμιον εἰς ἀντίστασιν οὐ βραδίως καθίσταται· τὰ
μὲν γὰρ ἄλλα τῆς τοῦ ἀρχοντος ζωῆς πρὸς ἀρετὴν
ἀποβιέποντα, ἐκείνον μὲν κοσμεῖ, καὶ ὡστὲρ ἄνθη
τινὰ ἐξωραίζει· πρὸς δὲ τὸ ὑπήκοον, εἰ μὴ προαι-
ρεσί; ἔστιν αὐτοῖς ἀγαθὴ ζηλοῦν καὶ ἀπομειβεῖσθαι
τὴν τοῦ ἀρχοντος ἀρετὴν, οὐ μέγα τι συμβάλλεται.
Δικαιοσύνη δὲ κοινὴ τις εὔσα σωτηρία, τὸν τε ἀρ-
χοντα δεικνυσιν ἀρχικώτερον, καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν
ἐκείνου τεταγμένοις ἀρχὴν τὸ ἀσφαλῆς προμηθεύ-
εται.

Ἄλλ' ἀπεὶ ταῦτα εἴρηται, λέγωμεν ἤδη καὶ τὰς
αἰτίας, δι' ἃς εἰς τούτους τοὺς λόγους κατέστημεν.
Ἡ τῶν Κυπρίων νῆσος, ὧ μεγαλοδοξότατε τῶν C
Σαρακηνῶν ἀρχηγέ, ἀφ' οὗ χρόνου σπονδῶν εἰρη-
νικῶν πρὸς αὐτοὺς γεγενημένων ὑπόφοροι τῆς ὑμῶν
κατέστησαν ἐξουσίας, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος ἐν τῇ
τῶν συνθηκῶν ἀσφαλείᾳ διέζησαν, οὐδὲν τῶν
προκατέρων ἡμῶν, ὅσοι τὸ Σαρακηνῶν ἔθνος ἔλα-
χον διέπεω, οὔτε λύσαντος τὰς σπονδὰς, οὔτε κακοῦ
τινος εἰς πείραν αὐτοὺς καταστήσαντος, ἀλλὰ κατὰ
καιροὺς οἱ τῆς ἀρχῆς κληρονόμοι καλῶς καὶ δικαίως
φρονούντες τὰ ἐπ' ἀρχῆς ἀρέσαντα τοῖς πατράσιν
αἰετῶν, καὶ βεβηκῶσι διησφαλισμένα ἐγγράφῳ,
ἐτίμησθαι τε καὶ διεσώσαντο, μηδὲν τι καινοτομη-
σαντες μηδὲ φρονήσαντες ἕτερον, οὐδ' ὅτι κρᾶξαντες
πρὸς τὴν τῶν προγόνων προαίρεσιν. Νῦν δὲ τί ἐροῦ-
μεν; Καίτοι ἔδει ὅσον ὁ χρόνος προέθη, καὶ ἡ ἀρ-
χαϊότης ἐκράτει τῶν συμπεφωνημένων, τοσαύτον
εὐλαθῶς ἔχειν περὶ τὴν ἀθέτησιν αὐτῶν· ἀλλ' ὅμως D
πάντο ἠθέτηται καὶ καταπεπάτηται, καὶ βουλαὶ ἃς
οἱ πατέρες ὑμῶν ἐβουλεύσαντο, καὶ γραφαὶ ἃς οἰ-
κείαις χερσὶν ἔγραψαν, καὶ σπονδαὶ καὶ ἔρκοι, οὐς
τότε πρὸς Κυπρίους Σαρακηνοὶ πίστιν αὐτοῖς παρ-
εχόμενοι ἐποιήσαντο· καὶ ἀντὶ τῆς εἰρήνης, ἀντὶ
σπονδῶν, ἀντὶ ἔρκων, ξίφη καὶ πόλεμοι καὶ σφαγαὶ
τοῖς ἄλλοις ἐπέθεντο Κυπρίοις· ὅς ἐπρεπεν, εἰ
καὶ ἄλλος τις ταῦτα εἰς αὐτοὺς ἐξειργάζετο, παρὰ
τῶν Σαρακηνῶν βοήθειας τυχεῖν. Τοῦτο γὰρ κοινὸν
ὑποφόρους, ἐπὶ πρὸς τοὺς κατ' αὐτῶν ἐπιόντας καὶ
πόλεμον συνιστῶντας αὐτοὺς ἀντεπιεῖναι καὶ βύ-
σθαι τῆς ἐπιθίσεως, ὡς ἑαυτῶν οἰκείους τοὺς ὑποτελεῖς καθεστηκότας.

Ἄλλὰ τοῦτο παρὰ πάνσιν ἔθνεσι· δίκαιον ὑπάρχον
καὶ τοῖς οὐκ εἰδῶσι νόμον, ἀνίσταται τερὰ Σαρακην-

Nunc autem, quæ ostendunt, quam justa de
causa hæc fuerimus locuti, iustis nobis sunt qua-
gesta fuerunt, nec tuæ magnitudini placent. Sed
nos ad scribendum tibi epistolam impulerunt
atque ad legationem mittendam quæ jam ad ve-
stram a Deo datam potestatem missa fuerat. Sed
antequam ad gestorum narrationem deveniamus,
id dicimus, multa nempe esse in quibus ut præ-
cellat illi cura est habenda qui principatu poti-
us est, nisi forte ostendere se indignum principatu
esse, prius decreverit: sin minus, nedum subditiæ
exemplar vitæ ad virtutem ordinatæ se præbeat.
nedum suum imperium dulce et mirabile ostendat
suique desiderium faciat, ad odium potius injuriæ-
que eos concitabit provocabitque. Virtutis autem
principis fastigium, ut ita dicam, summumque
votum justitiæ est, qua ipse robor obtinet in-
teque regnum administrat, hostesque prohibet ne
facile obsistant. Namque cætera omnia quæ in
vita principis ad virtutem tendunt, eum exornant
ac velut flores venustate circumdant, parum autem
subditiæ prosunt, nisi eis insit felix cupido imi-
tandæ principis virtutis atque æmulandæ; justitiæ
vero, quasi communis salus, principem efficit
potentiorum et subditiæ securitatem ministrat.

His prædictis, aperimus nunc quas ob causas
his sermonibus inhæserimus. Cypriorum insula,
o clarissime Saracenorum dux, ex quo, paco
inita, se vestre dominationis tributarios consti-
tuerint, ad præsens tempus propter sædus securi
degerunt, cum majorum vestrorum, qui Sarace-
norum regnum obtinerunt, nullus pacem solverit,
neque mali quidsquam in eos egerit, sed pro tempo-
ribus imperium adepti bene et justo secuti majorum
suorum beneplacita scriptis confirmata, eos coho-
nestaverunt et servaverunt, nihil novi inferentes,
nec quidsquam sentientes aut agentes præter ante-
cessorum voluntatem. Nunc autem quid dicemus?
Sane oportebat, quanto tempore prævalabant sæ-
dera, tantum ab eorum abrogatione abhorre-
re; atamen omnia sunt eversa et conculcata, consilia
scilicet patrum vestrorum, et scripta propriis eorum
manibus exarata, sæderaque et juramenta quæ tunc
temporis Cyprii fidem facientes Saraceni dede-
runt; ac pro pace, pro sæderibus, pro juramentis,
gladii, bella et cædes miseris Cypriis illata; cum
e contra oportuit, si quis talia in eos egit, a
Saracenis auxilium accipere. Ea enim omnibus
lex communis, quicumque civitates seu gentes t i-
butarias acceperint, obsistere iis qui contra ipsos
bellum movent et ut proprios tributarios defen-
dere.

δικαιον παρα πάνσιν, ὅσοι πόλεις ἢ ἔθνη κέκτηνται
πόλεμον συνιστῶντας αὐτοὺς ἀντεπιεῖναι καὶ βύ-
σθαι τῆς ἐπιθίσεως, ὡς ἑαυτῶν οἰκείους τοὺς ὑποτελεῖς καθεστηκότας.

Quod autem gentibus omnibus etiam legem
nescientibus, æquum est, illud violatum est a

νοῦν οὐτε τὰ παρόντα, οὐτε τὰ ὑστερον ἐπιλογισά-
μενος, μόνῃ δὲ τῇ ἀπονοίᾳ καὶ τῷ ἀλόγῳ θυμῷ
ἑαυτὸν ἐπιτρέψας, ἔπραξεν ἔργον ἀνόσιον, τῷ παντὶ
αἰῶνι στήλην τῆς ἑαυτοῦ κακίας ἐσόμενον, πολυανθρωποτάτην νῆσον, ὅσον ἐπ' αὐτῷ ἔκειν, ἐκ γῆς
ἐξαφανίσας, πανωλεθρῶ παραδεδομένων τῶν ταύτης οἰκητόρων.

Ναί, φησιν, ἀλλ' ἐρεῖ τις· Ἦν αἰτία κινουσα πρὸς
τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο κεινημένος τὸ δοκοῦν ἀνόσιον
διεπράξατο. Σαρακηνοὺς γὰρ ἐν τῇ νήσῳ λαθῶν
Ἡμέριος διεχρήσατο, δέον κατὰ τὰ συμπεφωνημένα
σώζεσθαι μᾶλλον αὐτοὺς παρά τῶν Κυπρίων, καὶ
πρὸς τὸν ἴδιον τόπον ἀποκαθίστασθαι. Εἶτα οὐ λό-
γιστη, ὦ ἄνθρωπε, μετὰ τῆς σῆς ἐγκλήσεως, καὶ τοῦ
δικαίου λόγου τὸ βούλημα; οὐδ' ἔννοεῖς τίς ἐστὶ
δίκαιος τὴν αἰτίαν ἣν προφέρεις ἀναδέχεσθαι; καὶ
τίς ὀργίζεσθαι ἄξιον; Ἔστω δίκαιον τὸ ἐγκλημα ὃ
προβάλλῃ, καὶ ὑπὲρ τῶν τὰ χαλεπὰ πεπονθότων Σα-
ρακηνῶν Κύπριοι δώσουσι δίκην, καὶ οὐπω φημί
ὅτι μηδὲ τότε ἄξιον διὰ τὴν Ἡμερίου καὶ τῶν σὺν
αὐτῷ ἄμαρτιαν πάντας κολάζεσθαι, οὐδ' ὄλην τὴν
ἐξ ὑμῶν ὀργὴν καὶ τὴν πικρίαν ὑφίστασθαι. Ὅμως
ὑπερ εἶπον ἔστω, καὶ κολάζεσθωσαν Κύπριοι, διότι
καὶ Ἡμέριος Κυπρίους συνοικῶν ἐν τῇ νήσῳ χαλεπῶς
ᾤφθη Σαρακηνοῖς. Εἰ δὲ κατ' οὐδένα τρόπον Ἡμέ-
ριος τοῖς Κυπρίοις συντάσσεται, τί δι' ἐκείνων κιν-
δυνεύουσιν οἱ μὴ δίκαιοι ὄντες ἢ τῆς ἐκείνου κληρο-
νομεῖν κατηγορίας, ἢ διὰ τὰ πεπραγμένα τοῦτω
τιμωρίαν ὑπέχειν; Ὁ μὲν γὰρ τοῦ Ῥωμαίου
στρατοῦ ἡγεμῶν ὑπάρξας, ὅποι δὲ γῆς ἡδύνατο τοὺς
πολεμίους χειροῦμενος, τὸν διοκούντα μετῆι τρό-
πον. Κύπριοι δὲ οὐτε πολεμίους ἡγούνται ὑμᾶς,
οὐτε τι δεινὸν κατεργάσαντο, οὐτε δὲ πάλιν ἱκανοὶ
ἀντεπίνασι πρὸς τὸν Ἡμέριον, καὶ Σαρακηνοὺς
ἐξιπράξαι τῆς ἐκείνου χειρός. Οὐδὲ γὰρ ἔχεις εἰ-
πεῖν, ὡς ἐξὸν τοῦτο ποιεῖν, οὐκ ἐποίησαν ἢ ὅτι
συνήραντο αὐτῷ καὶ συνηγωνίσαντο εἰς τὴν κατὰ
τῶν Σαρακηνῶν κάκωσιν.

Τί οὖν διὰ τοῦτο πολεμεῖς Κυπρίοις, καὶ κατ'
αὐτῶν κενεῖς τὴν ὀργὴν; Τί δὲ ἀντὶ τοῦ τῷ σε λυ-
πήσαντι σπουδάζειν ἂ ἐδρασιν ἀνταποδοῦναι, τοῖς
οὐδὲν λυπηρὸν ἐργασαμένοις τὰ τῆς σῆς λύπης ἀντα-
ποδίδως; Ἡ καὶ διό τι πρὸς τὴν σὴν εἰσήλασε χώραν
Ἡμέριος, καὶ τῆς Συρίας πόλιστατ' αἰνὰ ἐκπολε-
μήσας κεινῶνται, διὰ ταῦτα ὑποκείσονται Κύπριοι
τιμωρίας, καὶ κατ' αὐτῶν ἀγανακτεῖν εὐλόγως νο-
μίσεις, καὶ ὅπλα κινήσεις, καὶ ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι
πρὸς Ἡμέριον, κατ' ἐκείνων συστήσεις τὸν πόλεμον;
Ἄλλ' οὐκ ἔδοξεν οὕτως, οὐτε τοῖς σοῖς πατράσιν,
οὐτε τοῖς ἐκείνων μέχρι σοῦ διαδόχοις. Διὰ τί; Ὅτι
Κύπριοι μεθόριοι τῆς τε Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς τῶν Σα-
ρακηνῶν ἐξουσίας, καὶ οὐτε ὑμῖν ἀνταίρουσι χεῖρας,
οὐτε Ῥωμαίοις, ἀλλ' ἐπ' ἴσῃ ἀνατέθεινται πρὸς δου-
λειαν τὴν τε ὑμετέραν καὶ τὴν ἡμιτέραν, μᾶλλον δὲ τὸ
πλέον τῇ ὑμετέρᾳ δουλεύοντες. Ὡς οὖν ἀδικον καὶ ἀπάν-
θρωπον πολεμεῖν Κυπρίοις, διότι κατὰ τῆς ὑμετέρας
ἐξεστράτευσε χώρας Ἡμέριος, οὕτω παράνομον καὶ
παισῆ ἀξιον κατηγορίας πολεμεῖν Κυπρίοις, διότι
κατὰ τὴν νῆσον τινὰς τῶν Σαρακηνῶν συνέθηται;
Ἡμερίου χειρὶ περιπεπωκέναι. Σὺ δὲ μοι δοκεῖς,
ὡπὲρ τοῦ πραγματος προΐδοντος, καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ

A suæ nequitia monumentum, insulam, plurimis ho-
minibus frequentem, quod in se erat, a terris tol-
lens, internecioni traditis ejus incolis.

Ita, inquit : sed aliquis tibi dicet : Causa erat
ad id protrahens, eaque causa motus id agit quod
impium videtur : nam Himerius quosdam Sarace-
nos in insula cepit et interfecit ; oportebat autem
ex fœderibus eos a Cypriis potius salvari et in suo
loco reponi. Sed, non cogitas, o homo, qui repre-
hendis, justitiæ leges ? neque reputas quis in se
debeat eam causam recipere quam profers, aut
quis juste irascetur ? Justum sit quod intentas
crimen, et Cypriis pœnas dabunt propter eos
qui male passi sunt Saracenos, neque jam dico
non tunc etiam esse justum omnes propter Hime-
rium ejusque socios pœna affici aut omnem ve-
strum iram et acerbiteriam perpeti ; sit tamen quod
dixi, et castigentur Cyprii eo quod Himerius inter
ipsos degens, in insula ipsorum gravem se Sarace-
nis præbuit ; quod si vero nullo modo Himerius
cum Cypriis confundi debeat, cur propter illum
periclitabuntur qui neque digni sunt qui ejus eri-
mina participent, neque qui pœnas luant ob ejus
male gesta ? Ille etenim Romani exercitus cum
esset dux, hostes ulicunque terrarum posset
subigens, probatum morem servabat ; Cyprii vero
vos hostes non existimant, neque quidquam mali
vobis intulerunt, neque insuper possunt Himerio
se opponere nec Saracenos e manibus ejus extra-
here : non potes igitur dicere eos, cum potuissent,
non fecisse, neque se illi adjunxisse et auxilios
esse ad inferenda Saracenis mala.

Quare ergo propter hoc Cypriis bellum infers et
in eos iram tuam effundis ? quare autem non illi
qui te malis affecit tentas retribuere suorum mer-
cedem, sed quæ passus es non noxiis, retribuere
vis ? aut quia in tuam regionem devenerit Hime-
rius et Syriæ oppida aliqua expugnaverit, pro-
pterea Cyprii pœnis subjacebunt et eis irasci
justum reputabis, arma quoque movebis et adver-
sus eos bellum ibis præterito Himerio ? sed neque
majoribus neque eorum ad te successoribus i a
visum : cur autem ? quia Cyprii Romanis et Sara-
cenorum imperio finitimi neque adversum vos,
neque adversum Romanos manus attollunt, sed
pariter vobis et nobis servierunt, magis autem
vobis. Sicut igitur injustum et crudele est Cypriis
bellum facere eo quod in vestram regionem arma
intulit Himerius, ita illicitum et omnino flagitiosum
est bellum contra Cyprios movere, quia quosdam
Saracenorum in eorum insula accidit in manus
Himerii incidere ; tu autem mihi videris is esse
qui, re longius progrediente, bellatorus sis contra
Christianos in Syria degentes, eo quod, Christiani
contra vos pugnant. Si autem ita agere omnem

homicidam transcendit, neque quod ad Cyprios attinet paris homicidii est innocium; sed linquamus quæ ad convincendum injuriæ id bellum dicimus.

Considera autem divinam ultionem, qui prudentissimus es et intelligendi judicis divina solers; mihi reputa cælestem iram injustissimo Damiano ob acta incumbentem, cujus argumentum interitus ipsius, et infirmitas quæ eum tenuit ex quo tempore Cypriorum terram injustis cædibus imbuat, eumque paulatim consumpsit justæ a Deo ob ejus injustitias allatæ pœnæ testimonium. Si autem placet considera quæ in mari classi vestræ acciderunt et ruinam navium vestrorum ipso in conspectu insulæ quam perdere scelestus ille constituerat. Probe equidem scio te sine nostris sermionibus illa intelligere et comprobare; quoniam tamen nihil prohibebat ne illa a nobis memorarentur, talia diximus: restat nunc ut divina vestra potentia non tantum intelligat, sed etiam malum jam actum corrigat, et suisseris Cypriis veteres a patribus vestris concessa jura restituat, securitatemque et tranquillitatem, atque eos relinquere in antiqua pacis forma constituta solventes, tributa, Saracenis ut olim et usque dum servientes, ab omni oppressione et vi liberos quæ heri et nudius tertius sævus et crudelis, Damianus eis inflixit; ne majorum vestrorum præclara consilia ac sedata violetis neque honore et gloria vobis justitia partis decidatis.

τοῖς ὑπὸ τῆς τοῦ Δαμιανοῦ σκαλιότητος καὶ ἀπανθρωπίας· ἵνα μὴτε τῶν πατέρων ὑμῶν ἀθετοῦντες ὀφθεῖητε τὰ καλῶς εὐξάντα βουλευµατὰ τε καὶ δικαιοσύνη τιμῆς τε καὶ ὁδῆς πρὸς τὸν ἀντικτῶν εἴητε μεταπίπτοντες.

II. Ad eundem.

Omnium honorum quæ hominibus affert vita et quibus vitæ delicias obliant homines, nihil ita bonum, nihil jucundius prudentibus quam amicitia acquisitio et ejus studium; ex inde enim illi qualem statuimus studio amicitiam velut suadere et plantare cum his, quibus familiariter non utebantur, si autem amicitiam jamdiu notam sed postea temporis diuturnitate languidam stultent revirescentem moveri raro et per seipsos ad antiquam formam revocant, prohi intelligentes et perfecta prudentia illius naturam perspicientes, id est omnibus vitæ bonis pretiosiorum et incundiorum esse amicitia voluptatem. Quis enim præfatus, non quod ignoraverit vestra nobilitas, sed quasi ad scientiam ipse sciens, et tanquam mutuum colloquium, de resumendo inter nos amicitia opere, quod non modo incipimus, sed potius ut pœternam hæreditatem inquirimus et, ut antea dixi, studemus revirescere facere, cum temporis diuturnitate dissolvi, quo necio modo periclitaretur.

Non etenim vestram prudentiam lalet maximum inter Dei summos sacerdotes, venerabilem Pho-

Συρίε Χριστιανῶν πότιμον ἔπεινεγκεῖν, διότι Χριστιανοὶ καθ' ἑμῶν ἐκστρατεύονται· εἰ δὲ τοῦτο πράττειν, πάσης ἐπέκεινα μισαιφονίας ἐστίν, οὐδὲ τὰ τῶν Κυπρίων ἀπήλλακται τῆς ἰσῆς μισαιφονίας· ἀλλ' ἐάσθω τὰ παρ' ἡμῶν εἰς ἐλεγχον τοῦ παρανόμου πολέμου λεγόμενα.

Σκέψαι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς θείας δίκης, καὶ ὧν συνειτώτατος, καὶ συνιδεῖν ἱκανὸς θεῖα κρίματα· κατανόει μαι καὶ τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἐπὶ παρανομιάτῃ Δαμιανῷ ἀγανάκτησιν. Ὅτι γὰρ ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισμὸς αὐτοῦ τοῦτο διδάσκει, φιλὰ καὶ ἡ ἐξ οὗ χρόνου σφαγαῖς ἀδίκους τὴν γῆν ἔχρανε τῶν Κυπρίων, συχοῦσα τοῦτον ἀβρωστία, καὶ κατὰ μικρὸν δαπανῶσα, μορτύριόν ἐστι τῆς δικαίας παρὰ θεοῦ τιμωρίας, ἀνθ' ὧν περηνώμεσεν. Εἰ βούλεις δὲ καὶ ἡ διὰ θαλάττης ἀπήνηται ἐπὶ ἡμετέρῳ στόλῳ, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν τὴν νῆσον ἀπώλεια τῶν πλοίων ὑμῶν, ἣν ἀπώλεσας ὁ βδελυρὸς ἐκεῖνος διακινεῖται. Οἶδα ὅτι χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων, ταῦτα συνής καὶ συγγνώσκεις· ὁμως δὲ ἐπεὶ οὐδὲν ἦν κωλύον, καὶ παρ' ἡμῶν ἐπισημανθῆναι ταῦτα προσεῖρηται· τὸ λοιπὸν ἐστὶ τῆς δεδομένης θαλάσσης ὑμῖν ἀρρωστίας, καὶ ἡ μόνον συνιδεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐκπνορῶσασθαι τὸ γεγὸς παῖσμα, καὶ τοῖς ταπεινοῖς Κυπρίοις ἀποκαταστῆσαι τὰ ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῶν πατέρων ὑμῶν αὐτοῖς παρεσχημένα δίκαια, καὶ τὸ ἀδελφὸς καὶ ἀνεπηρέαστον, καταλιπεῖν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου σχήματος τῆς εἰρήνης, παρέχοντας ὅσα νενομίστα ὑποταλεῖν, καὶ ὑπουργῶντας τὴν ἀνωθεν καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑπουργίαν Σαρακηνῶν, πάσης καὶ βαρύτητος καὶ βίας ἐλευθέρως διατελοῦντας, τῆς χθὸς καὶ πρώην ἐπιτεθειμένης αὐ-

Ἐπιτεθειμένης αὐτοῖς ἀπὸ τῶν πατέρων ὑμῶν ἀθετοῦντες σύμφωνα, μὴτε ἀντὶ τῆς προποῦσης ὑμῖν ἐπὶ τῇ μεταπίπτοντες.

B. Τῷ αὐτῷ.

Ἄ πάντων ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ὁ βίος φέρει καλὰ, καὶ δι' ὧν ἀνθρωπίνῃ ζωῇ κέκτηται τὸ ἥδῃ, οὐδὲν οὕτω καλὸν, οὐδὲ ἥδύτερον τοῖς φρονήσει κεκοσμημένοις, ὡς κτήσις φιλίας, καὶ ἡ περὶ ταύτην σπουδή. Ἐνταῦθεν ἄλλοι μὲν πρὸς οὐκ ἔσχον συνήθειαν διὰ φροντίδος ἔθεντο, οἷον ἀρχὴν τινα καταβαλεῖσθαι, καὶ φυτεῦσαι φιλίαν· ἕτεροι δὲ πάλαι καὶ ἀνωθεν ἀναβλαστησάσης, εἴτα ὡσπερ ἀπαρρανθήσεως τῷ χρόνῳ, δεῖξαι ἀναβόλλουσαν διεσπύσσαν, καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐκνήγαγον, ὀρθῶς εἰδότες, καὶ συνέσει τελειοτάτην τὴν φροσὶν τοῦ πράγματος κατανοήσαντες, ὅτι τῶν ἐν τῷ βίῳ πάντων καὶ τιμιώτερον καὶ χαριέστερον τὸ τῆς φιλίας τερπνόν. Ταῦτα προαιμάζομαι οὐκ ὡς ἀγνοῦσης τῆς ὑμῶν εὐγενείας, ἀλλ' ὡς πρὸς εἶδῃ καὶ αὐτὸς εἰδῶς καὶ οἷον κοινήν συνομιλίαν περὶ τοῦ ἀμφοτέρους ἀναβασίσει τὸ πρᾶγμα τῆς φιλίας, οὐπερ σὺ νῦν ἀρχόμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον κληρὸν ὄντα πατρικὸν ἐπιζητούμεν, καὶ ὃ προέφημεν ἀναβάλλειν παρασκευάσαι σπουδάζομεν, οὐκ οἶδα ὅπως τῷ χρόνῳ κινδυνεύσασαν διαρρῦναι.

Ὅς λανθάνει γὰρ τὴν ἡμετέραν οὐνοσιν, ὅτι περὶ ὃ ἐν ἀρχιερεῖσι θεοῦ μέγιστος καὶ ἀγίδιμος φῶτις ὁ

ἐρως ἐν Πνεύματι ἀγίῳ Πατὴρ πρὸς τὸν πατέρα τῆς ὑμῶν εὐγενείας οὕτως συνῆπιτο τῆ τοῦ πόθου σχέσει, ὡς οὐδεὶς οὐδὲ τῶν ὁμοδόξων καὶ ὁμοφίλων φιλικῶς διατίθειτο πρὸς ὑμᾶς· ἀνθρώπος γὰρ ὢν τοῦ Θεοῦ, καὶ πολὺς τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ᾔδει, ὅτι κἂν τὸ τοῦ σεβάσματος δεικτὴ διατείχισμα, ἀλλὰ τὸ γε τῆς φρονήσεως, τῆς ἀγχινοίας, τοῦ τρόπου εὐσταθῆς, τὸ τῆς φιλανθρωπίας, τὰ λοιπὰ ὅσα κοσμεῖ καὶ σεμνύνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν προσόντα, πόθον ἀναφλέγει τοῖς τὰ καλὰ φιλοῦσι τῶν οἷς πρόσσεσι τὰ φιλούμενα. Διὰ τοῦτο κἀκεῖνος ἐφίλει τὸν σὸν πατέρα οἷς εἶπον κοσμούμενον, εἰ καὶ μεταξὺ τὸ διαφέρειν τῆς πίστεως ἴστατο. Ἐκινήθημεν δὲ οὐ νῦν πρὸς τὴν προαίρεσιν ταύτην, ἀλλὰ πάλαι καὶ πρῶτον συνεκινούμεθα, καὶ περὶ πολλοῦ ἐποιούμεθα. Τοῦτο δὲ ἡ προέφθη τὴν ζήτησιν τῆς πατρικῆς ἡμῶν φιλίας, παρέστηκε δὲ νῦν ὑπόθεσις τὸν σκοπὸν ἡμῶν πληροῦσα, ἣν ὡς ἀληθῶς ἔδει τοῦ τοιαύτου πράγματος· ἀρχὴν γενέσθαι· ἡ δὲ ἔστιν ὡς ὁρᾷ συμπαθεῖα πρὸς τὸ ὁμοφύες, φιλανθρωπία, ἔλεος, ἡμερότης. Καὶ τί ἄλλο ἢ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγαθότητος μέμησις; ὃς διὰ πολλὴν χρηστότητα καὶ ἀπειρον ἔλεος, καὶ σὺκ ὄντας ὑπέστησεν, καὶ ὑποστάνατα ἐκ πηλοῦ οἶα πατὴρ ἐσπλῶν τὴν κηδεμονίαν τὰ σιτάγγνα περιέπει, τὴν ζωὴν συνέχει, πάντα χορηγεῖ, οἷς τὸ ἀνθρώπινον ἔχει τὴν διαμονήν. Τοιαύτη τις ἢ παροῦσα ὑπόθεσις, ταύτων ὢν εἶπον καὶ αὐτὴ φέρουσα τὴν ἀπόλαυσιν· ἡ γὰρ τῶν δεσμιῶν ἐλευθερία, ἡ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνάκλησις, ἡ τῆς δουλείας ἀπολύτρωσις, ἡ πρὸς τοὺς οἰκείους, ἡ πρὸς τοὺς συγγενεῖς, ἡ πρὸς τοὺς φίλους ἐπάνοδο· τῶν αἰχμαλιῶτων, ταῦτα ἔχει τὴν γλυκεῖαν τῆς ζωῆς μέθεξιν.

Ἄλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἐφημεν ἤδη καὶ ὡς φίλοι καὶ ὑπὲρ φίλου δόξης φρονεῖστές, τὴν συμβουλήν καὶ τὴν πρὸς τὸ φιλάνθρωπον ἔργον τῆς τῶν δεσμιῶν ἐλευθερίας, παραίνεσιν συνεισάγομεν, καὶ πρόθυμόν σε πρὸς τοῦτο τυγχάνοντα ποιεῖν σπουδάζομεν προθυμότερον, ἵνα κπὶ τῶν σῶν ἡμερῶν τοιαύτης εἰς τοὺς αἰχμαλώτους γεγενημένης φιλανθρωπίας, αὐτός τε κλέος αἰμνηστον ἔξῃς, καὶ ἡμεῖς ὡς φίλοι τοῦ φιλοῦμένου τῆς δόξης συναπολαύωμεν. Πολλὰ, φίλων ἡμεῖς δρῖστε, τοῦ βίου περιστάσεις αἰ, συνέχουσι καὶ στενοχωροῦσι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ βαρείας ἀπεργάζονται ἀγληθύνας· οὐδὲ μία δὲ πρὸς αἰχμαλωσίαν συγχρίνεται, ἀλλ' ὅσα ἐάν τις εἴπῃ, κἂν τε πενίαν, κἂν τε ἀσθένειαν, ἢ μελῶν πηρώσεις, πάντα πρὸς ἐκείνην τὴν κᾶκωσιν καὶ ταλαιπωρίαν εὐρίσκονται ἀνεκτότερα. Τί γὰρ ἐκωδυνώτερον, γονεῖς ἐκ παίδων χωρισθῆναι συζύγων διατομήν, ἀδελφῶν ἀποξέωσιν; Καὶ οὕτω φημί ὅσα λοιπὰ τοὺς αἰχμαλώτους συνέχει, ἃ καὶ ἡ σὴ εὐγένεια, καὶ πάντες ὅσοι νοῦ μετέχουσι συνεπίστανται. Διὰ τοῦτο ἐπὶ νοῦν ἀναληψάμενος τὰ κοινὰ πάθη τῶν τε ὑμῖν ὁμοπίστων, καὶ τῶν τῆς ἡμετέρας πίστεως, μὴ βουληθῆς πρὸς τὴν τελείωσιν τοῦ σωτηρίου πράγματος δυσχερῆς ὑφθῆναι, μὴ δὲ προφάσεις τινὰς δυσκόλῃν φεροῦσας πρὸς τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν τῆς αἰχμαλωσίας δεσμιῶν τῶν τε ὑμετέρων

atium patrem meum in Spiritu sancto, ita cum patre vestræ nobilitatis fuisse amicitiae vinculo colligatum, ut nemo ejusdem opinionis atque gentis tam amanter ergo vos fuerit; vir enim Dei cum esset, divinorum pariter et humanorum peritus sciebat, non obstante cultus diversitate, prudentiam, solertiam, constantiam, humanitatem et quæcunque humanam naturam exornant et excolunt amorem eorum in quibus elucant his qui bona diligunt accendere; ideoque tuum patrem prædictis ornatum diligebat, licet fidel interesset diversitas; nos autem in illum affectum non modo ferebamur, sed olim et magni faciebamus; illud igitur quod dixi me induxit ad quærendam paternam amicitiam, occasio autem, desiderium meum implens illud produxit; quam sane rei istius fundamentum esse oportebat: id est, ut videre est; indolis consensus, humanitas, misericordiae, benignitas; quid autem id est nisi divinæ bonitatis æmulatio? qui propter nimiam bonitatem et infinitam misericordiam, qui non erant, creavit et viscera, ut pater suam sollicitudinem extendens, ex luto eis circumdat, vitam addit et omnia ad sustentandam humanam naturam necessaria præbet; præsens quoque occasio istiusmodi est ut aliquid eorum quæ sunt dicta efficiat fruendum; vinculorum etenim solutio, captivitatis liberatio, servitutis redemptio, captivorum ad suos, ad consanguineos, ad amicosque reditus, hæc omnia generis sunt stabilitas, amicitiae cohærentia, vitæ commercii delicia.

τὴν διαμονὴν τοῦ γένους, τὴν συνοχὴν τῆς φιλίας

Sed quoniam talia diximus, amicorum mento et ut amici laudi consulentes, consilium et exhortationem ad humanissimum opus captivorum liberationis adiicimus et te ad id jam pronum studemus propensioem efficere, eo fine ut, tali misericordia in tuis diebus effecta, æterna tibi sit gloria, et nos laudis tuæ ut amici simus participes; multæ sunt amicorum meorum optime, vitæ necessitates quæ homines constringunt et coarctant, quæque gravissimos giguunt dolores; nulla tamen captivitatē exequanda, sed quæcunque quis dinumerare posset, sive paupertas, sive ægrotationes, seu membrorum amputatio, malo isto atque ista calamitate tolerabilia censebuntur: quid enim acerbius quam parentum a liberis separatio, conjugum, divulsio, fratrum seunctio? neque jam memora quot mala alia captivos teneant, quæ nec tum nobilitatem, neque omnes sensu præditos fugiunt: itaque mente recolligens communia mala eorum qui tecum fide consentiunt et eorum qui nostram fidem tenent, noli difficilem in peragenda re salutari te præbere neque molestias prætere prætextus contra vestrorum aut nostrorum liberationem captivorum; quin potius justitiæ sectatorem te demonstra æquique observatorem, non autem propriæ quidem utilitatis studiosum, Christianis

vero mala inferentem; nulla enim in injustitia utilitas, neque prodesse potest avaritia, sed extremum damnum atque detrimentum iis saltem qui, sicut tu ipse, agnoscendo quod decet sunt idonei. Hæc est maxima utilitas, hoc incomparabile lucrum, sub vestra ditione et administratione, in propriam patriam restitui populares, a parentibus recipi liberos, natos patribus denuo conjungi, viros uxoribus reddi, amicos familiaribus frui, uno verbo, eos qui huc usque a patria exsulabant omnibus gaudere bonis quæ tribuit patria; illa sunt, amicorum meorum optime, quæ amicitia nostræ principium esse volo, illa, quæ ad te scribo, ad quæ te hostes, quandoquidem ea facere te decet et nos ad dilectum scribere; cæterum te bene valere optamus et securum remanere ab omni vicissitudine et necessitate quæ mortali huic vitæ ausdeque voluntati inesse solet.

ἄλλα ἐβλώσθαι σε ἐπευχόμεθα ὑψηλότερον συντηρούμενον πάσης βιωτικῆς ἀνωμαλίας καὶ περιστάσεως, ὅση τῷ θνητῷ τούτῳ βίῃ ἔνω καὶ κάτω στρεφόμενῃ οἶδεν ἐμπολιτεύεσθαι.

III. *Ad excellentem, clarissimum, spiritualem filium, Simeonem Bulgariae principem.*

Aliquid forsân supervacanei facere videbimur, fili mi, cum te illo affectu volumus afficere qui, præter nostros sermones, in tua piissima mente insidet; quemcunque etenim hominem oportet compatiendi esse animo erga reum quemque, sed cum maxime qui ad summam est evectus potentiam, siquidem a Deo omnium Domino principatum nulla alia de causa acceperint, nisi ut eum imitarentur qui eos honore prævenit et ad imperii summam provexit. Prudens igitur cum sis et maxime sapiens, Dei humanitatem et benignitatem et misericordiam non nescis; qui, quantum vîstat ortus ab occidente, longe facit a nobis iniquitates nostras; istud quoque scis probe eos qui imperio a Deo dato vere sunt digni, cum sint multa in quibus Deo servire debeant, non præstantiorem ei reddere cultum quam per humanitatem, ut dixi, et mansuetudinem, clementiam quoque ac misericordiam in subditos; non enim ideo cæteris sunt præfecti ut potestate sua ad iracundiam et hominum vexationem utantur, sed ut paternis visceribus delicta, etsi sæpius quis delinquat, corrigant; satis autem est illa fuisse me præfatum, nunc exponenda causa cur te exoramus.

μεθοδεύωσιν. Ἄρχει ἐπὶ τοσοῦτον προοιμιάζεσθαι, τς δυσωπούμεν.

Homo quidam, nescio utrum dignus fuerit, pœnas dare, an humano more in calamitatem prolapsus, quoniam vestram reformidabat potestatem, ad Dei templum illud quod Christianus quisque universi orbis oculum esse confitetur, in quo nos, etsi inutiles, die ac nocte ministramus, confugit; qui, dum inexorabiliter e templo raperetur, sanctum propitiatorium invocabat, nec nou et omnibus Christianis debitam Dei templis

καὶ τῶν ἡμετέρων προβαλέσθαι· μάλλον μὲν οὖν ὡς δικαιοσύνην τιμῶν, πρὸς τὸ δίκαιον ἀφορῶν, καὶ μὴ ἀντεχόμενος κέρδους οἰκείου, καινοτομίαν δὲ Χριστιανοῖς ἐπιβάλλων· οὐκ ἔστι κέρδος τὸ ἀδικον, οὐδὲ ὠφελεῖν οἶδε τὸ πλεονεκτικόν, ἀλλ' ἐσχάτη βλάβη καὶ καινοτομία τοῖς ὡσπερ σὺ οὖσιν ἱκανοῖς τὰ πρόποντα ἐκλογίζεσθαι. Τοῦτο μεγίστη ὠφέλεια, τοῦτο ἀσύγκριτον κέρδος τὸ ἐπὶ τῆς ὑμῶν ἀρχῆς καὶ διοικήσεως πρὸς τὴν οἰκίαν πατρίδα τοὺς δημοθετεῖς ἀποκαταστήναι, τὸ γονεῖς ἀπολαβεῖν τὰ ἴδια τέκνα, τὸ τέκνα τοῖς πατράσι συναφθῆναι, τὸ γυναῖξι τοὺς δημοζύγους ἀποδοθῆναι, τὸ φίλοις συγγενέσθαι τοὺς φίλους, καὶ ἀπλῶς ἕσα καλὰ διδῶσιν ἢ πατὴρ τὸ τούτων μετέχειν τοὺς ἀχρὶ καὶ νῦν τῆς πατριδὸς ἀποξενωμένους. Ταῦτα, φίλων ἔμοι ἄριστε, καὶ ἀρχὴν ποιούμαι τῆς πρὸς σὲ φιλίας, καὶ γράφω καὶ παραινῶ, ἵνα καὶ σοὶ πρόπον τοιαῦτα ποιῆν, καὶ ἡμῖν τοιαῦτα πρὸς τὸν φιλούμενον γράφειν· τὰ δ'

Γ. *Τῷ ὑπερφροσντάτῳ μεγαλοδόξῳ πνευματικῷ τέκνῳ Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.*

ἴσως περιττόν τι ποιῆν δοκοῦμεν, τέκνον ἡμῶν, δυσωπεῖν σε βουλόμενοι τοιαύτην δυσώπησιν, ἥτις καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων ἐν τῇ σῇ θεοφιλεί ψυχῇ ἐναπόκειται· παντὶ γὰρ ἀνθρώπῳ γνώμην συμπαθῆ φέρειν ὀφειλομένου τυγχάνοντος, μάλιστα χρέος ἔστιν ἀπαραίτητον τοῖς ἀναβεβηκόσιν εἰς ἀρχῆς ὕψος, τοῦτο διασώζεις, ἵνα καὶ παρὰ τοῦ πάντων ἄρχοντος Θεοῦ παρεσχέθῃ τοῖς ἀρχουσιν ἢ ἀρχῇ, οὐδενὸς ἄλλου χάριν, ἢ ἵνα πρὸς μίμησιν τοῦ τιμήσαντος, καὶ εἰς τὸ ἀρχεῖν ἀναδιβάσαντος ἀναφαίνωνται διαδοῦντες. Πάντως δὲ νουνεχῆς ὢν καὶ συνετὸς ἐπίστασαι τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν καὶ τὴν χρηστότητα, καὶ τὸ συμπαθῆ· ὅς καθ' ὅσον ἀπέχουσι ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, τοσοῦτον ἡμῶν μακρύνει τὰς ἀμαρτίας ἀπ' ἡμῶν. Καὶ τοῦτο δὲ λίαν ἐπίστασαι, ὅτι οἱ γε ὡς ἀληθῶς ἄξιοι τῆς παρὰ Θεοῦ δεδομένης αὐτοῖς ἀρχῆς, πλείστων ὑπαρχόντων δι' ὧν ἔστιν αὐτοῖς θεραπεύειν Θεόν, ταύτην μάλιστα τὴν ἐξαιρετὸν θεραπείαν προσφέρουσι, τὸ φιλάνθρωπον ὡς εἶπον καὶ τὸ ἀνεξίκακον, καὶ τὸ πρὸς τοὺς ὑποχειροῦς ἀόργητόν τε καὶ συμπαθῆς.

Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο τῶν λοιπῶν προεκρίθησαν, ἵνα τῇ ἐξουσίᾳ πρὸς θυμὸν ἀποχρῶνται καὶ κάκωσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἵνα σπλαγγνοὶ πατρικοῖς, καὶ πολλάκις τινὰ συμβῆ ἑξαμαρτήσαι, τὸ ἀμάρτημα αὐτὴν σοὶ λοιπὸν ἐκτιθέμεθα τὴν ὑπόθεσιν, περι

Ἄνθρωπός τις οὐκ οἶδα δίκαιος ὢν ὑποσχέιν τιμωρίαν, οὐκ οἶδα οἷα τὰ ἀνθρώπινα εἰς περίστασιν ἐμπεσῶν, ἕνεκεν τοῦ φοβεῖσθαι τὴν ὑμῶν ἐξουσίαν, τῷ ναῦ τοῦ Θεοῦ, ὃν πᾶς ὁμολογεῖ Χριστιανὸς ὀφθαλμὸν εἶναι τῆς οἰκουμένης προσπέφουγεν, ἐν ᾧ ἡμεῖς, εἰ καὶ ἀχρεῖοὶ νύκτα καὶ ἡμέραν τὴν λατρείαν προσφέρομεν· οὗτο· ἐπειδὴ ἀπαραίτητως εἰλκετο τοῦ ναοῦ, πολλὰ τὸ τε ἅγιον ἱεραστήριον ἐπιδοώμενος, καὶ τὴν κοινῶν πᾶσι Χριστιανοῖς ὀφεί-

λομένην τοῖς θεοῖς ἱεροῖς σεβασμιότητα, καὶ τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς προσφευγόντων ἀσυλίαν, ἐκίνησαν ἡμᾶς. Καὶ τί γὰρ ἄλλο ἔδει ποιεῖν λειτουργοὺς ὄντας, εἰ καὶ ἀναξίους, τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, εἰς τὸ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν συγχωρῆσαι τοῖς βουλομένοις αὐτὸν ἔλκειν; Τοῦτο περιδεῖν ἐκτελέσαι, καίτοι χαλεπαινότων, καὶ σκληρῶς ἡμῖν διὰ τὴν σὴν χάριν προσηρομένων, ὁμῶς ἐπαγγελλομένων καὶ πᾶσι τρόποις βεβαιούντων ἡμᾶς, ὡς οὐδὲν δεῖνδον ἀπεργάζη, τέκνον ἡμῶν, ἀλλὰ συγγνώμης ἀξιωθήσεται παρὰ σοί, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ πταίσματι συγχωρήσεως; ἐξηγάγομεν αὐτὸν τοῦ ναοῦ καὶ ἀπεστείλαμεν, θεὸν ἐπιμαρτυρούμενοι καὶ τὸ πανάγιον αὐτοῦ ἱλαστήριον καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ κατὰ τὸν μέλλοντα, μὴ περιδεῖν αὐτὸν ἀνεκδίκητον, εἴτε λυπηρὸν αὐτῷ καὶ δυσχερὲς, ὅπερ μὴ γένοιτό σε, τέκνον ἡμῶν, διαπράξασθαι, ἀπαντήσῃ. Μὴ νόμιζε οὖν τοῦτον ἐκ χειρὸς λαμβάνειν τῶν πρὸς σὲ παραγινομένων, ἀλλ' ἐμὲ λογίζου αὐτὸν παρεῖναι, ὡς τοῦτον ἐξεῖλκυσα τοῦ θεοῦ ναοῦ, καὶ χειρὶ τῇ ἐμῇ τῇ σῇ παραδίδόναι χειρὶ. Σκόπει δὴ ὅπως καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ τιμῆσης, καὶ διὰ τοῦτου πρὸς αὐτὸν τὴν τιμὴν ἀνεγέχης, καὶ σεαυτῷ τὴν ἀνωθεν αὐτοῦ εὐμένειαν ἐπισπάσῃ, καὶ τὴν ἡμῶν ταπεινότητα διὰ τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον συμπαιθείας ἔξης ὑπερευχομένην σοὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ σωτήρια, ἀλλὰ μὴ καταδοῶσαν ἀντὶ τῆς εἰς τὸν θεῖον ναὸν ὕβρεως, εἴ τις, ὅπερ μὴ γένοιτο, τιμωρία καὶ κόλασις τὸν ἄνθρωπον ὑποδέξεται.

Χωρὶς δὲ τούτων ἀναμνήσθητι, τέκνον ἡμῶν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῖς οικείοις πταίσμασι τῆς θεϊκῆς χρηστότητος καὶ φιλανθρωπίας; χρῆξαις, ἧς οὐκ ἔστιν ἐπιτυχεῖν μὴ ἀφίεργα τοῖς ὀφειλοῦσι τὰ ὀφειλέματα. Καλὸν οὖν ὡσπερ τινὰ καταβολὴν δοῦναι θεῷ τὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἔλεον, ἵνα καὶ αὐτὸς τύχῃ τῆς θεϊκῆς ἐλεημοσύνης; καὶ τοῦτο δὲ ἀξίον σε συνιδεῖν, ὅτι καὶ φιλανθρωπῶς γενομένη σοι, καὶ ὅπερ μὴ συγχωρήσῃς Θεὸς; εἰς τὸ ἐναντίον τρεπομένη, πολλαπλάσιος ἔσται ἢ τῆς φιλανθρωπίας ἢ τῆς κολάσεως ἢ ἀντιόσεως. Οὐ γὰρ ἀπλοῦν, ὡς ὄρας, πράχθησεται σοὶ τὸ ἀμάρτημα· ὃ τι γὰρ ναὸς ὕβριζεται τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ τοῦτου ἀρχιερεὺς, εἰ καὶ ἐλάχιστος, καὶ δόγματα κατασφαλιζόμενα τὴν ἀσυλίαν τοῖς εἰς τὸ μέγα τοῦτο καταφύγιον καταφεύγουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ ἐκ τῆς τοῦ λόγου παραινέσεως ἡμῖν προσεῖρηται· ὑπόλοιπον δὲ καὶ ἐτι δεσμῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ εἰρημένα ἐπὶ πλέον ὀχυρῶσαι, καὶ σὲ, τέκνον ἡμῶν, εἰς τὸ μὴ ἀνάξιόν τι ταῦτα τῆς σῆς μεγαλοτίμου ἀρετῆς, μὴδὲ ἐξαμαρτεῖν διασφαλισσάσθαι; καὶ λοιπὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, παρ' οὗ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἐξουσία δέδοται δεσμῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ ψυχῆς; τοὺς ἐν χρεῖᾳ τοῦ δεσμοῦ καθισταμένους, ἀπαγορευομένους σοὶ μὴδὲ μίαν κόλασιν ἢ τιμωρίαν ἐπαγαγεῖν τῷ ἐκ τοῦ ἱεροῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ ληφθέντι, μὴδ' εἰς πειρᾶν τινος κακώσεως αὐτὸν καταστήσαι, ἀλλ' οἰκτιρῶν ἀξιώσαι καὶ συγγνώμης, ὡς ἂν καὶ αὐτῆς εὐροῖς ἐπὶ ταῖς σαις ἐξαιτήσῃσι πειθόμενον τὸν πάντων ἀρχοντα καὶ δεσπότην, ἀλλὰ μὴ ὀργιζόμε-

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXI.

A venerationem et incolumitatem omnium ad ea confugientium, atque sic nos movit; quid autem aliud ministros, licet indignos, sancti altaris facere oportebit? primum volentibus eum rapere acquiescerem, perficientes contemnerem; licet nos injuria affecerint, duriterque nobis contradixerint propter tuam gratiam, quia tamen nobis denuntiaverunt et omnibus modis nos certiores fecerunt eum nihil a te male passurum, sed veniam a te, fili mi, obtenturum et delicti remissionem, eduximus eum de templo et demissimus Deum testificantes et sanctissimum ejus propitiatorium ut inultus nec in hoc sæculo nec in futuro remaneat, si quid molesti aut odiosi, quod te facere absit, fili mi, ei accidat. Noli ergo existimare te eum ab his qui tibi aderunt recipere, sed me arbitrari ipsum adesse, qui eum a Dei templo avulsi et manu mea in tuam manum deposui; vide etiam quomodo Dei templum vereberis et per istum honorem rependes atque tibi supernam ejus benevolentiam conciliabis, necnon et nostram humilitatem propter tuam in hominem misericordiam, habebis tibi exorantem bona et salutaria, non autem clamantem contra injuriam Dei templo illatam, uti fieret si quod absit, hominem pœna aut multatio exciperet.

C Præter hæc recordare, fili mi, te ipsum propter propria delicta, Dei bonitate et humanitate indigere, quam impetrare non possunt qui debitoribus debita non dimittunt; bonum est igitur Deo offerre, tanquam compensationem quamdam, misericordiam erga hominem, ut ipse Dei misericordiam obtineas; hoc quoque te intelligere decet, tibi humanitatem amplexato majorem humanitatis quam castigationis fore mercedem (quod Deus non concederet verso in contrariam partem); non enim simplex delictum a te, uti vides, admitteretur; templum siquidem Dei injuria afficeretur, ejusque archisacerdos, licet minimus, atque dogmata securitatem iis qui ad hoc magnum refugium confugiunt asseverantia. Hæc dicta sunt ad te hortandum; restat nunc ut magis Spiritus sancti vinculo muniantur et tu, fili, nihil admittas indignum tua reverenda virtute et contra peccatum fulciaris; et tandem in Patre et Filio et Spiritu sancto, a quo nobis humilibus data est potestas ligandi propter animæ salutem eos qui vinculis indigent, vetamus ne ullam pœnam aut castigationem homini illi e templo Dei erepto iumittas, neque vexatione ulla eum opprimas, sed venia et misericordia eum prævenias, ut ipse precibus tuis propitium invenias omnium Dominum et Regem non vero iratum et te illis verbis increpantem quæ minarum plena audivit servus ille qui, multorum debitorum accepta dimissione, immisericos in suum proximum fuerat.

νῦν καὶ προτείνοντά σοι τοὺς λόγους ἐκείνους, ὅς ὁ τῶν πολλῶν ὀφλημάτων τῆς λύσεως οὐκίτης ἀξιω-
βας, ἐπειπερ τῷ πλησίον ὤφθη ἀτυμαθής, σὺν ἀπειλῇ ἀποφνευμένου τοῦ δεσπότης ἐζηκούσαν.

IV. *Ad reverendissimum, Deoque dilectissimum, in Aḡ. Τῷ ἱεροτάτῳ θεοφιλεστάτῳ συλλειτουργῷ καὶ
sacerdotio fratrem nostrum, Bulgaricæ
archiepiscopum.*

Jam studiosus eram commercii quod per lit-
teras cum tua sanctitate mihi erat; nunc autem
quoniam superveniens necessarii negotii occasio
me ad scribendum movit, meo simul desiderio
indulgens et necessitate negotii compulsus, præ-
sentem tibi epistolam exaro: sed id præsumen-
dum de expositione negotii per partes, quod as-
sumpsi ad assistendum sacro altari et ad inter-
cedendum pro hominibus, qui in terra versantur,
apud Dominum qui in cælis est (o formidandum
et omnem sermonem exsuperans donum et
munificentia!) debemus exire ordinem in quo
sanctus constituti considerare; et quia pro homi-
nibus eorum quæ in Deum precaverunt veniam
deprecemur, multo magis hominum in invicem de-
licta studioso diluere atque super a potentibus
sanctitas pœnas deprecari, loquendi siquidam ad
homines nobis est fiducia incomparabilis et ratio-
nabilis deprecatio: quid enim homo in hominem
peccans? nonne multo minus eis quæ in Deum
quotidie delinquuntur et pro quibus altaris mi-
nistri orant et deprecantur? Sed cujus rei gratia
illa dixi? Ut tua piissima sanctitas, Bulgarorum
gentis sacerdos constitutus, cum libertate tibi a
Spiritu sancto concessa, principem vestrum, di-
lectissimum meum dico filium, cum humano more
in aliquem fuerit indignatus, modo paterne cohortans,
modo archipræsulis more increpans, in-
dignationem odoceas intra terminos continere, vel
potius humanitate vincere, atque ultionem de-
spicere; quippe qui sciat cuius homini multo
melius est veniam concedere quam pœnas repetere;
præsertim vero iis qui principatum a Deo acce-
perunt, quos eo magis gloriosos et admirandos
facit misericordia quod ulciscendi potestatem habentes,
ultioni misericordiam præstulerint.

συγγνώμην, μάλιστα δὲ τοῖς ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν εὐληθοῖσι παρὰ Θεοῦ, ὅς τοσοῦτον ἀποφαίνει θαυμα-
στοὺς καὶ τιμίους τὸ συγγνωμονικὸν, ἔσον, ἐξουσίαν ἔχοντες κολάσαι, τὴν συγγνώμην προέκριναν τῆς
κολάσεως.

Quibus dictis, ago, occasionem propter quam
epistolam exaravimus, nunc patefaciamus; homo
quidam ad sanctissimam nostram confugit Eccle-
siam, qui, ut dixit, neque Bulgarorum gentis est,
neque Bulgarorum cujusquam uncupatus servus;
nunc autem tanquam profugus servus inquit-
aitus: hunc ad templum Dei cum confugisset,
venerunt quidam in gratiam principis a Deo con-
stituti, volentes a templo eripere, quibus nos
injuria afflictis dureque in nos invecitis no-
luimus acquiescere, neque veniam a templo
extrahendi supplicis dare donec data certiora-
tione eum nihil mali a principe esse passurum,
a sanctissimo altare abstulerunt, attestantibus
nos multis verbis Deum atque sanctum propitiato-

Καὶ ἄλλως ἡμῖν ἐπιθυμητῆς ὑπαρχούσης τῆς
πρὸς τὴν σὴν ἐσιότητα διὰ τοῦ γράφειν συνομιλίας,
νῦν ἐπειδὴ καὶ πράγματος ἀναγκαίου ὑπόθεσις
προελθοῦσα πρὸς τὸ γράφειν ἐκίνησεν, ἕμα μὲν
καὶ τὴν ἐπιθυμίαν παρηγοροῦντες, καὶ τῷ ἀναγ-
καίῳ τοῦ πράγματος συγκινούμενοι, τὸ παρὸν σοι
γράμμα διαχεράττομεν. Ἄλλ' ἐκείνο προλαβεῖν δεή-
σει παρὶ τῆς κατὰ μέρος τοῦ πράγματος διηγή-
σεως, ὅτι, καταξωθέντες τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ παρ-
ιστασθαι καὶ μεστουῖεν ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐν γῆ
στρεφόμενοι πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς δεσπότην κατα-
σταύοντες, ὡς τῆς φρικτῆς καὶ ὑπὲρ λόγον δωρεῆς
καὶ φιλοτιμίας, ὀφειλομένον συντόνῳ λογισμῷ τὴν
τάξιν, ἐφ' ἣν κατέστημεν ἐννοεῖν. Καὶ ἐπεὶ τὰ
πρὸς Θεὸν ἀμαρτανόμενα τοῖς ἀνθρώποις παραι-
τούμεθα, πολλῶν πλείον τὰ εἰς ἀλλήλους πται-
σῶματα τῶν ἀνθρώπων διαλύειν σπουδαίειν, καὶ τὰς
πολλάκις ἐπαγομένας παρὰ τῶν ὑπερεχόντων παραι-
τεῖσθαι τιμωρίας, ἅτε δὴ καὶ ἀσυγκρίτου ἡμῖν τῆς
πρὸς ἀνθρώπου παρρησίας ὑπαρχούσης, καὶ εὐλό-
γου παραιτήσεως. Τί γάρ ἂν εἴη ἀνθρώπος ἐξη-
μαρτηκῶς εἰς ἀνθρώπον, ὃ μὴ κατὰ πολὺ ἐλαττον
ἀποφαίνεται τῶν πρὸς Θεὸν καθ' ἐκάστην ἀμαρτα-
νομένων, ὧν οἱ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ παριστάμενοι
πρόσθεσις καὶ παραιτητὰ καθεστήχασι; Διὰ τί ταῦτα
εἶπον; Ἴνα καὶ ἡ σὴ θεοφιλῆς ἐσιότης, ἐπαταύειν
λαχοῦσα τοῦ Βουλγάρων ἔθνους, τῇ δεδομένῃ σοι παρὰ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρρησίᾳ τὸν τὴν ἀρχὴν ὑμῶν
κακτημένον, φημι δὴ τὸ ἡγαπημένον ἡμῶν τέκνον,
ἐπειδὴν οἷα τὰ ἀνθρώπινα πρὸς ἀγανάκτησιν εἶνε;
ἐξαχθείη, τοῦτο μὲν πατρικῶς παραινῶν, τοῦτο δὲ
καὶ ἀρχιερατικῶς παρρησιαζόμενος, ἀναδιδάσκῃ; μέ-
τρα εἰδέναι τῆς ἀγανάκτησεως, μᾶλλον δὲ τὰ πολλὰ
νικᾶν τῷ φιλανθρώπῳ τὴν ἀγανάκτησιν, καὶ παροφθῆν
τὴν τιμωρίαν, ὡς εἰδότες ὅτι παντὶ μὲν ἀνθρώπῳ κατὰ
πολὺ κρείττον ἔστι τοῦ λαθεῖν τιμωρίαν τὸ θοῦναι

Ἄλλ' ἐπεὶ ταῦτα ὑπεμνήστμεν, φέρε δηλώσωμεν
καὶ τὴν ὑπόθεσιν δι' ἣν τὸ γράμμα διατυπώται.
Ἀνθρώπος τις προσπέφυγε τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῃ
Ἐκκλησίᾳ, ὡς φησιν, οὗτος τοῦ Βουλγάρων τυγχάνων
γένους, οὗτος τινὸς τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ χρηματίσας οὐκί-
της, καὶ νῦν ὡς δραπέτης οὐκίτης ἐπιζητούμενος τοῦ-
τον προσφυγόντα τῷ ἱερῷ τοῦ Θεοῦ πρὸς χάριν τοῦ ἐκ
Θεοῦ ἄρχοντος ἦσαν ἀποσπάσαι βουλόμενοι τοῦ ναοῦ,
οἱς ἡμεῖς πολλὰ χαλεπαίνουσι καὶ σκληρῶς προσφερο-
μένοις πεισθῆναι οὐκ ἐβουλόμεθα, οὐδὲ συγχωρεῖν
ἀποσπάσαι τοῦ ναοῦ τὸν ἱετήν, ἔω; οὐ, πληροφρίαν
παρασχέντες ὡς οὐδὲν παίσεται δεῖνὸν παρὰ τοῦ ἐκ
Θεοῦ ἄρχοντος, τοῦ παναγίου ἑλαθον θυσιαστηρίου
πολλὰ καὶ Θεὸν ἐπιμαρτυρομένων ἡμῶν, καὶ τὸ
ἅγιον ἱλαστήριον, ὡς, εἰ κακόν τι ἀπαντήσαι αὐτῷ,

οὐ μὴ ἀνησωμεν ἔως ἂν ἐν ζωῷ στραφώμεθα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ βίου ἀπαλλαγὴν, εἰ τις ἡμῖν ἀρχεῖος οὖσι παρασχεθεῖη τόπος ἐντεύξεως· πρὸς Θεόν, κατὰ τοῦ ὑβριστοῦ τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου τὰς ἐντεύξεις ποιῆσθαι καὶ τῆς τούτου τιμωρίας. Πάντως δὲ δῆλός ἐστιν ὁ ὑβριστής· οὐδεὶς γὰρ ἕτερος ἢ ὁ τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν ἐπενέγκαι τολμήσων, ὅπερ μὴ δοῖη Θεὸς τῷ ἐκ τοῦ ναοῦ ληφθέντι ἀνθρώπῳ. Οἱ μὲν γὰρ πέσαντες ἡμᾶς ἐξαγαγεῖν αὐτὸν οὐκ ἂν εἴησαν ὑβρισταί, εἴτε μὴδ' αὐτοὶ γίνονται τιμωροί, ἀλλὰ μάλλον χαριζόμενοι τῷ ἐκ Θεοῦ ἄρχοντι τὴν τοιαύτην κατεβάλλοντο σπουδῆν, καὶ ἄξιον χαριζόμενοι ὡς φίλῳ τυχεῖν χάριτος φιλικῆς, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς ἐκείνου εἰς τὸν ἀνθρώπων τιμωρίας ἔνοχοι κατακρίτω; ὀφθῆναι, οἷς τε παρέπεισαν ἡμᾶς, καὶ οἷς τὸν προσπεφεύγῳτα τῷ θυσιαστηρίῳ λαβόντες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν.

Ἐγὼ δὲ, εἰ τίς ἐστι νεορὰ διάβασις καὶ παρουσία ψυχῆς καὶ ἔνωσις ἀνθρώπου πρὸς ἀνθρώπους, καὶ τοῦτο σοὶ γράφω τῷ θεοσιμῆτι ἡμῶν καὶ φιλαρέτῳ τέκνῳ προσεπειν, τέκνον ἐμὸν, αὐτόν με νόμιζε τοῖς σοῖς ὄφιν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὸν ἀνθρώπων τῇ ἐμῇ χειρὶ ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ἐξαγαγόντα τῇ σῇ χειρὶ παρατίθεσθαι. Μηδεὶς σε παραπέση, μὴ παραλογίσῃ, μήτις τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ κατοικοῦντα ναῷ, ὃς τὸν οὐρανὸν πληροῖ καὶ τὴν γῆν, μήτις τὸν ἀρχεῖον τοῦ ναοῦ ἱερεῖα, μηδὲ τι πράξεως ἀνιαρὸν εἰς τὸν παρ' ἡμῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἐξενηνεγμένον καὶ σοὶ παραπεμφθῆντα. Προμαρτύρομαί σοι ὡς οὐχὶ τοῦ Θεοῦ ἡ δίκη νυστάξει, ἀλλὰ πολλῶ βαρυτέραν ἀπαιτήσῃ τὴν δίκην, ἢ ἂν αὐτὸς ἐπιθήσῃ τῷ ταλαιπώρῳ ἀνθρώπῳ· καὶ τοῦτο δὲ τῇ σῇ ἀρχιερωσύνῃ μὴ γενέσθω ὑποστολὴ προσεπειν αὐτῷ, ὅτι μὴ μέγα τὸ ἀνελεῖν, μηδὲ τὸ τιμωρεῖσθαι· τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ τυχόντος· λησταὶ γὰρ καὶ καταποντισταὶ καὶ τὸ ἄλλο μυρίον τῶν κακούργων γένος, εἰ βούλει δὲ καὶ ὄφεις καὶ λύκοι καὶ ἄρκτοι καὶ λέοντες, καὶ τὰ ἄλλα ἀήμερα ζῶα δυνατὰ εἰς τὸ ἀνελεῖν καὶ λυπεῖν τὸ ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἐκεῖνο μέγα ὡς ἀληθῶς τὸ εὐεργέτην ὀφθῆναι, τὸ ψυχὴν παρασφαλεῖσαν ἐπανορθώσασθαι ἢ κακωμένην ἰάσασθαι· καὶ τοῦτο χρὴ πάντα μὲν τὸν μὴ ἀγνοοῦντα ὅτι κατ' εἰκόνα τετίμηται τοῦ Θεοῦ φροντίδα ποιῆσθαι, μάλιστα δὲ τοῦς οὐ μόνον ἐκ τῆς πλάσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἄρχειν τῶν ὁμοδοῦλων πλέον τι φιλοτιμηθέντας, τὸ φέρειν τοῦ πλάσαντος τὴν ὁμοίωσιν. Πολλὰ εἶχομεν καὶ ἕτερα γράφειν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῆς σῆς ἀρχιερατικῆς τελειότητος ἱκανῆς οὐσης καὶ οἰκοθεν τὰ πρέποντα παρατεῖν, τοῦτο δὲ καὶ τοῦ λόγου φεύγοντος διὰ τὸ μῆκος τὸ ὀχληρὸν, τοῖς εἰρημένοις ἠρεσθημεν, ἐκεῖνο μόνον προσεπιλέγοντες, ὡς παράσχοι Θεὸς μηδὲν ἐναντίον τῆς ἡμετέρας παρακλήσεως καὶ τῆς ἐλπίδος γενέσθαι· ἵνα μήτις τὸ πνευματικὸν ἡμῶν τέκνον ὁ ἐκ Θεοῦ ἄρχων ὑπόδικος αἰωνίου γένηται κρίματος, πράξεως κοινῶν καὶ τῆς κατακρίσεως γίνωνται.

Ε'. Συμῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

* Ἄ γράφομεν, τέκνον ἡμῶν, μὴ νόμιζε μέλανι, ἀλλὰ τοῖς ἡμῶν δάκρυσι γεγράφθαι· εἰς τοῦτο γὰρ, ὡς

arium, si quid mali ei advenit, nunquam nos esse cessaturos, quoad in terris degemus, neque parvi vitæ finem, si quis nobis, etsi inutilibus, detur interpellationis ad Deum locus, contra sacri altaris violatorem et pro ejus ultione preces ad Deum deferre; plane autem manifestus violator: nemo siquidem alius nisi qui pœnas et ultionem constituere audebit, quod avertat Deus ab illo qui a templo fuit ereptus; qui autem nos persuaserunt de abducendo illo, non essent violatores, qui non ipsimet pœnas intulerint, sed potius in gratiam principis istiusmodi studium exhibuerint et digni fuerint qui, hac gratia tanquam amico præstita, amici gratiam consequerentur, non autem propter pœnas ab eo de illo homine sumptas, condemnationis rei fierent eo quod nos deceperint, aut eum qui ad ad altare confugerat, ad illum miserint.

Ego vero, si quis est intellectualis transitus et præsentia animæ et sensus hominis ad hominem id ad te scribo venerando et virtutis amanti nostro filio dicendum, fili mi, meipsum puta tuis oculis cernere hominem illum manu mea e templo educentem et in manus tuas dantem. Nemo te decipiat neque argumentis fallat, sed nec in sacro templo commorantem, qui cœlum terramque complet, nec inutilem templi sacerdotem, nihil quoque secelesti admittas contra eum qui e templo est eductus et ad te mis-us; attestor enim tibi quia Dei vindicta non dormiet, sed multo graviolem ex postulat ultionem ea quam infelici homini imponeres; ne autem timeat tuus archipresbyteratus ad eum dicere quod non est magnum quid rapere aut supplicio afficere: vulgi enim est: latrones quippe et piratæ atque innumerorum malefactorum genus, ac, si vis, serpentes, lupi, ursi et leones atque cæteræ feræ occidere et affligere homines possunt; illud vero sane magnum est beneficium se exhibere, mentem suam deceptam revocare, corruptamque sanare; quod quidem est cuiuslibet non nescientis se Dei imagine decoratum, eorum autem præsertim qui, non solum propter creationem, sed et propter imperium in consensu majori honore sunt præventi, ideoque magis debent Conditoris præferre similitudinem. Multa alia haberem quæ scribere possim, sed quia tua pontificalis perfectio non est impar suggerendis ex seipsa quæ decerent, et quia devitanda longioris sermonis molestia, satis sint jam dicta, hoc tantum addito: Faxit Deus nihil accidere nostræ exhortationi et spei contrarium, ne spiritualis meus illius ex Deo princeps, pœnæ æternæ reus fiat, neque pœnæ participes sint qui consilii et factorum ejus fuerint conscii.

μήτις οἱ κοινῶν ἄντων αὐτῷ τῆς βουλῆς καὶ τῆς

V. Ad Symeonem Bulgaricæ principem.

Quæ scribimus, fili, noli putare atramento, sed nostris lacrymis scriptum: ita namque nos circum-

dederunt iniquitates nostræ, ut ea de te audierimus quæ propter scribendam huic nostræ epistolæ inserviunt lacrymæ. Parce nobis, Domine, Deus noster, et ne permittas in diebus nostræ humilitatis et indignitatis talia a maligno fieri quæ a sæculo non cessabunt odiosos et infames in universo orbe efficere tantorum facinorum auctores. Sed quo declinat sermo meus? aut cur tardat tibi aperte dicere famam illam Deo odibilem, hominibusque aversandam? Nuntiatum quippe nobis est prudentem, sapientem, christianissimumque, qui multum flevisisti nefandam illam expeditionem adversus Christianos susceptam, peiori modo et Deo magis invisam te velle illam superare in animo scilicet habentem more tyrannorum invchi et irruere in infantem, in orphanum qui nulla te injuria affecit, qui te dolore minime læsit in infantulam regem; neque tyrannidis ratione considerata, quod scilicet apud Deum et homines sit scelestum: quem etenim fugit Deum odisse tyrannidem et homines sæmp̄ calumniari tyrannos tanquam communes pestes? Sed neque illa in mente reposuisti, neque Patris orphanorum es recordatus qui injurias etiam cuicumque orphano illatas odit et execratur et impunitam non dimittit, nedum regi quem ipse sceptri sua hæreditatis constituit principem et dominum, pœnis quas sancivit; neque communium pactio num habuisti rationem quibus ex quo ad baptismum accessistis, pax Romanos inter et Bulgaros intervenit, nec posteriorum quas a teipso factas sanctissimis juramentis munierunt et roboraverunt qui violatam perperam priorem pacem denuo stabiliverunt.

οὐ τῷ βαπτίσματι προσεληλύθατε, Ῥωμαίοις ἐμείψτευσαν καὶ Βουλγάρους οὐδὲ πάλιν τῶν διευζήτων ἃ τῆς πρώτης κακῶς διαλελυμένης εἰρήνης, εἰς ἀνακαινισμὸν καθιστώντες αὐτὴν ὑπὸ σοῦ αὐτοῦ γενημένα ὄρκοι; φρικτοὶς κατησφαλίσθησάν τε καὶ ὠχυρώθησαν.

Quid est hoc, fili mi? ubi est nunc mea de te gloriatio? ubi præclara illa quæ de te nostras ad aures felix attulerat fama, te videlicet, tanquam a Deo principem, bonum, pium, justum, malum odisse, veritatem diligere, fraudi bellum inferre? Quare autem non omnibus dicerem quantum bona illa atque felix fama me fecerit tui causa gaudere, oblectari, gloriari quoque ac Deo gratias referre et omnium Regem et Dominum glorificare Deum quod talem virum Bulgarorum genti caput et regem dedisset? ubi nunc illa propter quæ nocte ac die pro te preces gaudio exultans effundebam, humilis licet et inutilis altaris minister, ne unquam tuum semen Bulgarorum genti imperare cessaret neque præclararum tuarum dotium hæreditatem tui posterii amitterent? ubi illi pulchri et mirabiles sermones? unde autem hæc contraria, tristitia, Deoque et hominibus odibilia, quæ me erubescere cogunt, quæ mihi lacrymas faciunt panem? quis etenim, ne dicam diligens, sicut ego, tuam virtutem, sed quivis justitiam attendens, talia de te audiret et animo non consterneretur, non tristitia perfunderetur,

Ἄ ἔοικε, περίεστισαν ἡμᾶς αἱ ἀμαρτίαι ἡμῶν ἕνα τοιαῦτα: περὶ σοῦ ἀκούσωμεν ἀγγελίας, αἱ τὸ ἡμέτερον πρὸς σὲ γράμματα τὰ δάκρυα ἐξουσιν ὑπουργοῦντα πρὸς τὴν γραφὴν. Φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ μὴ παραχωρήσης ἐν ἡμέραις τῆς ταπεινότητος ἡμῶν καὶ ἀναξιοτήτος τοῦ σοῦ θυσιαστηρίου τοιαῦτα ἐνεργηθῆναι ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πράγματα, ἃ μὴ διαλείψει πάντα αἰῶνα μεμπτούς καὶ ἐπνοειδίστους παντὶ τῷ κόσμῳ ποιεῖν τοῦς ταῦτα πράττειν ὀρμήσαντας. Ἄλλὰ μέχρι τίνος; φεῖγεται ὁ λόγος καὶ ἀναβάλλεται τὴν πονηρὰν ἀγγελίαν, καὶ Θεῷ μισητὴν καὶ ἀνθρώποις ἀποτρόπαιον ἐμφανῶς σοι λέγειν; Ἀνήγγειλαν ἡμῖν, ὡς ὁ φρόνιμος, ὁ συνετώτατος, ὁ χριστιανικώτατος, ὁ πολλὰ μετακλαυσάμενος τὴν πονηρὰν ἐκείνην ἐκστρατείαν ἦν ἐποίησεν κατὰ Χριστιανῶν, νῦν πάλιν χεῖρον ἐκστρατεία καὶ Θεῷ μισητοτέρα ἐκείνην ἀποκρῦπτειν ἐπιχειρεῖς, κινῆσαι βουλόμενος καὶ τυραννικῶς ἐπιλθεῖν κατὰ τοῦ μηδὲν ἀδικήσαντος, κατὰ τοῦ μηδὲν ὄλων λυπήσαντος νηπιου καὶ ὄρφανου, καὶ παιδὸς βασιλείως, οὐτε τῆς τυραννίδος; ἐννοίαν λαθῶν, ὡς βδελυρὰ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. Τίς γὰρ οὐκ ὄδεν ὅτι καὶ Θεὸς τυρηννίδα μεμίσηκε, καὶ ἀνθρώποι τὸν αἰῶνα πάντα τοῦς τυράννους; ὡς κοινοὺς ἀλάστορας διαβάλλουσιν; Ἄλλὰ γὰρ οὐτε ταῦτα εἰς ἐννοίαν ἔθου, οὐτε τὸν Πατέρα τῶν ὄρφανῶν ἐνεθυμήθης, ὅς καὶ τὴν κατὰ τοῦ τυράντου ὄρφανου ἀδικίαν δυσχεραίνει καὶ βδελύσσεται, καὶ ἀτιμώρητον οὐκ ἔσθ, μὴ ὅτι γε τὴν κατὰ βασιλείως, ὃν αὐτὸς κρίμασιν οἷς ἐδικαίωσε, τῶν σκῆπτρων τῆς αὐτοῦ κληρονομίας κατέστρεψε δεσπότην καὶ κύριον. Ἄλλ' οὐδὲ τῶν κοινῶν συμφώνων ἐποίησεν λόγον, ἃ τὴν εἰρήνην ἐξ ἀρχῆς, ἀφ'

Τί τοῦτο, τέκνον ἡμῶν; Ποῦ μοι τὸ περὶ σὲ καύχημα; Ποῦ ἐκεῖνα τὰ καλὰ, ὅσα ἡ ἀγαθὴ περὶ σοῦ φέρουσα ταῖς ἀκοαῖς ἡμῶν φήμη, ὡς ὁ ἐκ Θεοῦ ἄρχων, ἀγαθὸς, φιλόθεος, δίκαιος, μισοπὸνήρος, ἐραστὴς ἀληθείας, πολέμιος ψεύδους; Καὶ τί μὴ δεῖ καθ' ἕκαστον λέγειν, ὅσα κομιζόουσα ἡμῖν ἡ καλὴ ἐκείνη καὶ δεξιὰ φήμη ἐποιεῖ χαίρειν ἐπὶ σοί, εὐφραίνεσθαι, σεμνύνεσθαι, εὐχαριστῆσαι Θεῷ ἀναφῆρειν, δοξάζειν τὸν τῶν ὄλων ἄρχοντα καὶ Θεὸν καὶ δεσπότην, ὅτι τοιοῦτον ἀνδρὰ τῷ γένει τῶν Βουλγάρων κεφαλὴν καὶ ἄρχοντα ἔδωκε; ποῦ ταῦτα, δι' ὧν καὶ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ χαίρων ἐπὶ σοὶ εὐχὰ; ἀνέρερον, εἰ καὶ ταπεινὸν, εἰ καὶ ἀχρεῖον; τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου παραστάτης, μὴ ἐπιλιπεῖν τὸ ὄν σπέρμα ποτὲ τοῦ ἀρχεῖν τῶν Βουλγάρων τοῦ ἔθνους, μηδὲ τῆς κληρονομίας τῶν σῶν κατορθωμάτων τὰ σὰ ἐκπεσεῖν τέκνα; Ποῦ μοι ἐκεῖνα τὰ καλὰ καὶ σεμνὰ διηγῆματα; πόθεν δὲ ταῦτα τὰ ἐναντία, τὰ σκυθρωπὰ, τὰ μεμισημένα Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὰ εἰς αἰσχύνην ἀπάγοντα, τὰ ποιοῦντά μοι ἄρον τὰ ἐμὰ δάκρυα; Τίς γὰρ μὴ ὅτι γε, ὡς ἐγὼ τὴν σὴν φιλήσας καὶ φίλων ὀρετὴν, ἀλλὰ καὶ ἄλλος δίκαιος λογι-

ζόμενος, καὶ χωρὶς τοῦ σε φιλεῖν ἀκούων ταῦτα, ἂν οὐχὶ πλήττεται τὴν καρδίαν, οὐ σκυθρωπάζει, οὐκ ἀνιάται, οὐκ ὄλος γίνεται τῶν δακρύων; Τί γὰρ ἐπωδυνώτερον ἀνθρώποις; Τί δὲ μᾶλλον ἀξιώτερον ὀρηγεῖσθαι τοῦ ἀνθρώπου ἐν ἀρετῇ διανοητὸν ὄντα, καὶ ὀνόματος ἀειμνήστου τυχόντα, καὶ οἷον παράδειγμα καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς τρόπων καὶ βίου φιλοθέου γενόμενον, ἐξαίφνης τοῦτον μὲν ἐκπσεῖν καὶ ἀλλοτριωθῆναι, πρὸς δὲ τὰ χεῖρα δέξασθαι τὴν μετὰπτωσιν; Οἴμοι τῶν ἐμῶν συμφορῶν, τῆς ἐμῆς τλαιπωρίας, τῶν ἐμῶν, ὡς ἔοικεν, ἀπειρῶν ἀμαρτιῶν! Θεῦ τῆς ἐπηρείας τοῦ ἐξ ἀρχῆς μισανθρώπου, τοῦ τοῖς καλοῖς ἀεὶ διαφθονοῦντος, τοῦ πᾶσαν σπουδὴν ποιοιμένου ἐπὶ τὰ χεῖρα

Ἐγὼ, τέκνον ἐμὸν, τὸ σὺν ἐκάστη τε ἀναμανθά-
νων εὐγενὲς φρόνημα τῆς ψυχῆς, καὶ ὅτι μὴδὲν ἔτε-
ρον οὕτω σοι διασπουδάζεται ὡς τὸ παραστήσαι τὴν
σὴν ἀρχὴν ἀκατάκριτον καὶ ἀνεύθυνον, οὐκ ὀλίγων
καὶ πρὶν τὰ νῦν λεγόμενα φημιζόντων, λῆρον ἐποι-
ούμην τοὺς λόγους, καὶ ἔχθρους ὑπελάμβανον τῆς
σῆς ἀρετῆς, καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα λογοποιεῖν, ἵνα σε
μωμητὸν καταστήσωσι, καὶ πολλοὶς ἔλεγον, ὡς οὐδα-
μῶς ἔχει χώραν ἡ τοιαύτη κατηγορία κατὰ τοῦ ἐκ
θεοῦ ἀρχόντος. Ἐλεγον γὰρ ὡς ἀνθρώπος τιμῶν
εὐσέβειαν, ἀληθείαν χαίρων, δικαιοσύνην τιμῶν, ὀνό-
ματος ἀγαθοῦ καὶ μνήμης ἐφιέμενος, οὐκ ἂν ποτε
τυραννίδος ἐπιθυμίαν ἔξει. Ὅ γὰρ τύραννος, τοῦτων
μὲν πάντων ἀλλότριος ὑπάρχων, πεπληρωμένος δὲ
τῶν ἐναντίων τὴν ἀθλίαν ψυχὴν, πρὸς ταύτην ἀνα-
φλέγεται τὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ γὰρ πᾶς τύραννος καὶ
ἀπίστος, καὶ ψεύστης, καὶ παράνομος, καὶ ἀδικος,
καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς κακίας, μὴ νομίζων εἶναι θεοῦ
πρόνοιαν, μὴθ' ὑπὸ τῆς ἐκείνου κρίσεως τε καὶ νεύ-
σεως τὰ ἀνθρώπινα διοικεῖσθαι, καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξου-
σίαις διανέμεσθαι τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ μόνῃ τεθάρ-
ρηκεν τῇ ἑαυτοῦ μανίᾳ καὶ ἀθεοῦτητι καὶ ἀπονοίᾳ.
Ἐλεγον δὲ πρὸς τοὺς σὲ διαβάλλοντας ὡς τυραν-
νίδος ἐπιθυμῆς, ἀνθρώποι, ἅλαλα ὑμῶν εἴη τὰ χεῖλη
τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ ἐμοῦ θεοφιλοῦς
τέκνου, κατὰ τοῦ εὐσεβεστάτου, κατὰ τοῦ πιστοτά-
του, κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν. Καὶ
τοῦτο οὐκ ἀπλῶς, ἀλλὰ προστιθεὶς ταῦτα· «Ὁ πονη-
ρὸς ἀνθρώπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας
προβάλλει τὰ πονηρὰ· ὁ ἀγαθὸς ἀνθρώπος ἐκ τοῦ
ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προβάλλει τὰ ἀγαθὰ.»
Τὸ ἐμὸν τέκνον ἀγαθότητι χαίρει· ἀληθινὸς γὰρ,
καὶ ψεῦδος πάση δυνάμει ἐκ τοῦ οἰκείου ἔθνους
διώκει καὶ ἀπελαύνει· καὶ πιστότατος δὲ, ὅτι πάν-
τως ἀκούω τοὺς ὕφ' ἑαυτὸν πᾶσι τρόποις ἐν τῇ πί-
στει· ὅτι δὲ καὶ δικαιοτάτος, οὕτω πάντας κεκρά-
γασιν· οὐδεὶς γὰρ ἀδικὸς τὴν ἐκείνου καυχῆσεται
μυκτηρίζειν δικαιοσύνην. Πῶς οὖν ἔχει λόγον τὸν
ἀληθινὸν ἀνθρώπον, τὸν πιστότατον, τὸν δικαιοτά-
τον, τὸν ἄλλους ταῦτα παιδεύοντα, καὶ λόγοις καὶ
ἔργοις αὐτὸν γενέσθαι ψεύστην, ἢ ἀπίστον, ἢ ἀδικώ-
τατον; Οὐκ αἰσχυνθήσεται αὐτὸς ἑαυτὸν τοὺς μὲν
ὑπηκόους ἀρετῇ ἐκπαιδεύων, αὐτὸς δὲ χάριτι θεοῦ
ἀρχῶν καθιστάμενος πρὸς κακίαν καὶ τότε μιανω-

non augetur, non in lacrymas totus effunderetur?
Ecquid namque hominibus magis dolendum? quid
siquidem fletu dignius quam virum virtuti addictum,
nomine æterno gaudentem et exemplum piæ vitæ
coætaneis et sequentibus generationibus effectum
fuisse subito et immutatum esse in pejus? Eheu!
o meas calamitates! o meos mærores! o meas
innumeras, ut videtur, iniquitates! o injuria ho-
micidæ ab initio diaboli bonis semper infesti et
omnia molientis ut homines in omne nefas de-
trudat!

ἀρχῆς μισανθρώπου, τοῦ τοῖς καλοῖς ἀεὶ διαφθονοῦν-
τοῦς ἀνθρώπους ἀπάγειν!

Cum quotidie magnanimos sensus tuos audivis-
sem, fili mi, tibi que nihil aliud esse curæ quam
tuum imperium irreprehensibile et incontaminatum
servare, non paucis jam pridem presentia narra-
ntibus, delirium æstimabam eorum sermones, inimi-
cosque tuæ virtutis eos conjectabam ideoque talia
disseminantes ut te reprehensibilem statuerent;
atque ad plurimos dicebam nunquam esse istius-
modi adversus principem a Deo constitutum crimi-
nationis locum; dicebam siquidem virum pietatis
studiosum, veritatis amantem, justitiæ cultorem,
boni nominis famæque cupidum non posse tyranni-
dem affectare: non enim tyrannus ea cupiditate
accenditur, nisi quia ab illis prorsus alienus, con-
trariis sauciatam habet mentem: omnis scilicet
tyrannus et infidelis, et perfidus, et perversus,
et injustus, et, quod omnium caput est, Dei provi-
dentiam non agnoscit, neque humana ejus imperio
et jussu regi aut distribui imperia et principatus
æstimat, sed propriæ insanitiæ et infidelitati et socor-
diæ tantum confidit; dicebam a l eos qui te calum-
niabantur tyrannidem affectare: utinam unita fierent
perfida labia vestra, adversus piissimum meum
filium, adversus Deo dilectum, adversus fidelissim-
um, adversus justum perversa et injusta loquen-
tium; neque illa tantum, sed hæc addens: «Malus
homo de malo thesauro cordis sui profert mala;
bonus vero homo de bono thesauro cordis sui
profert bona!» bonitati suæ confidit filius meus,
veritatis enim amator est atque mendacium totis
viribus e sua gente persecutus expellit. Fidelissim-
us quoque est, namque audio omnes ei subjectos
omnimode in fide stare; justissimum etiam eum
esse universi sic proclamant: nemo unquam in-
justus ejus deridere justitiam gloriabitur: quo-
modo ergo erudendum esset virum veritatis ami-
cissimum, fidelissimum, justissimum, quoque alios
taliam docentem ipsum verbis et actibus fieri men-
dacem, infidelem, injustissimum? nonne erubescet,
subditos virtutem docens, ipse vero, Dei gratia
princeps, in malitiam ruere, et sane pessimam:
quid enim tyrannide pejus? talia respondebam:
non est ita, absit, quin sol, nedum eos illuminet
quibus lucet, obscurare potius calumniose dicatur.

¹ Matth. xii, 36.

τάτην; Τί γάρ μιαιώτερον τυραννίδος, ἀποκρίνων; Οὐκ ἔστι ταῦτα, μή γένηται· οὐ μᾶλλον ἢ ὁ ἥλιος ἀντί τοῦ φωτίζειν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ λαμπομένους σκοτίζειν διαλοιδορούμενος.

Ita asseverabam, ita contra regem omnesque ceteros dicebam, filii mi, quotiescunque sermones de tua tyrannidis cupiditate et de tua tyrannide sermonem faciebam, nunc autem quid dicam? omnia etenim quæ prius de te affirmabam, quæ laudabam, quæ ad commendandam tuam virtutem statuebam, cum modo in contrariam partem vertunt, os mihi obturant, erubescere faciunt, neque me jam sinunt in eos respicere quibus pro tua virtute prius contradicebam: quid hoc, filii mi? quis malus dæmon, tuæ gloriæ invidens, ad hoc te impulit ut tyranni nomen obtineres? quam melius regem a Deo constitutum, quam tyrannum dici! quis serpens ad mei filii aures sibilavit? nomine Dei justitiam reformidavimus? nonne timuimus latrocinium facere excogitantes quam in terris magnificavit Christus potentiam? videsne quo feramur, filii? quo prorumpere in mente habuerimus? elevationes odit Deus, eos qui altas attollunt cogitationes dejicit; quod si ad tempus eos stantes videri sinit, brevi omnia demutat; nemo ex se ipso aliquid accipere potest; prudensque cum sis, absque nostris sermonibus optime nosti plurimum inconsulte consilia ineuntes, pessime evasisse et poenitentia esse affectos, sibi que imprudentiam multum exprobrasse; et ut anedicta omittam, quis ita pervicax, quis propriis cupiditatibus ita exagitatatus et ad audaciam propensus, cui exemplo non sit ille tyrannus qui heri et nudius tertius solio ipsi insedebat et qui brevi dignas dedit pœnas impietatis cordis sui, crudelitatis et audaciæ, nominem scilicet quidquam accipere, præcipue vero tam excellens donum, nisi desuper ei detur? ad hæc, nonne erubescimus quod aliis perjuriam exprobrantes, ipsi simus injusti et impii? violationem autem formidandorum juramentorum quid esse dicemus? nonne fidei negationem? nonne pietatis evacuationem? nonne ipsius Christianorum plenitudinis eversio? qui enim formidanda Christianorum mysteria violaverit, quomodo Christianus jam vocabitur?

Sermonem protrahere cogit me nimius cordis mei dolor et erga te amor servidus qui ab initio in me est accensus et nunc quoque ardet; at simul inopinatus ille casus et crudelis dæmonis malitia tuam volentis labefactare majestatem, me dicere vetat, cum incredibili consilio stupefactum; non tamen nisi veteri narrata quadam historia tacebo. Persarum imperium non ignoras quanta sit potestate, atque divitiis florens, neque te fugit eos ab initio non cessasse contra Romanos bellum gerere; sed qui sine inermis aduersus Romanos arma movebant, postquam Arcadius, Romanorum rex, vita functus, regnum Theodosio filio suo, trium annorum infanti, reliquerat, injustum et inhumanum rati bellum gerere contra imperium ejus dominus, ob teneriorem ætatem, rerum humana-

Οὕτως ἐγὼ δισχυρίζομαι, οὕτω καὶ πρὸς βασιλέα καὶ πάντας ἀντέλεγον, ὅποτε, τέκνον, ἐμὸν περὶ σοῦ τυραννικὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τυραννίδος ὑπέβαλλον λόγους. Νῦν δὲ τί εἶπω; καὶ γὰρ ἐκαίνα πάντα, ὅσα πρότερον ὑπὲρ σοῦ ἔλεγον, ὅσα ἐπήνουν, ὅσα πρὸς σύστασιν τῆς σῆς διεβεβαιοῦμένη ἀρετῆς, εἰς τὸ ἐναντίον με περιίστησιν, ἀποφράττει μοι τὸ στόμα, κατὰσχύνει, καὶ οὐδὲ θλέπειν μοι συγχωρεῖ πρὸς οὐς πρότερον ἀντέλεγον ὑπὲρ τῆς σῆς ἀρετῆς. Τί τοῦτο, τέκνον ἐμόν; Πόῃς πονηρὸς δαίμων τῇ σῇ δόξῃ φθονήσας εἰς τοῦτο κατέστησεν, ἵνα τυραννίδος ὄνομα κληρονομήσῃ; Πόσω ἄμεινον ἐκ Θεοῦ ἄρχοντα κεκλησθαι ἢ τύραννον; Πόῃς ὄφις ἠροῦξάτο εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ ἐμοῦ τέκνου; Οὐ περὶκαμεν τὴν θείαν δικαιοσύνην; Οὐ φοβερὸν ποιοῦμεθα τὸ ἔσπραγμα νομίζειν ποιεῖσθαι, ἦν ὁ Χριστὸς ἐπὶ γῆς ἐμεγάλυνε βασιλείαν; Ὅρα, τέκνον ἐμόν, ποῦ φερόμεθα; ποῦ ὄρμησαι διενόηθημεν; Μισοῖ τὰς ἐπάροσεις ὁ Θεός, καταβάλλει τοὺς ἐπαίρομένους τὰ ὑψηλὰ φρονήματα· εἰ καὶ πρὸς ὄλιγον συγχωρεῖ δοκεῖν ἴστασθαι, ἀλλὰ πάλιν ἀνατρέπαι αὐτά. Οὐδεὶς δυνατὸς παρ' ἐκτουτοῦ τι λαθεῖν· καὶ φρόνιμος ὦν ὄδας καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων ὦ; πολλοί, πεισθέντες ἀβούλως, κακῶς ἀπήλαξαν καὶ μετέγνωσαν, καὶ πολλὰ τῆς ἀβουλίας ἑαυτοὺς κατεμέμψαντο. Καὶ ἵνα πάντα εἴσω τὰ προλαβόντα, τίς οὕτως φιλόνηκος, καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκείας ἐπιθυμίας ἐξαγόμενος, καὶ πρὸς τὸλμαν ἔτοιμος, ὅν οὐ διδάσκει ὁ Θεός, καὶ πρὸ τῆς ἐχθρῆς ἐπιστάς αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις τύραννος, καὶ σύντομον εἰσπραχθεὶς δίκην τῆς δυσσεβεστάτης αὐτοῦ καρδίας ἐπαξίαν καὶ τοῦ θράσους καὶ τοῦ τολμήματος; Ὅτι οὐδεὶς λαμβάνει, καὶ μάλιστα τοιοῦτον ὑπερμέγεθος δῶρημα, ἐὰν μὴ ἢ αὐτῷ ἄνωθεν· εἴτα οὐκ αἰσχυρόμεθα ἑαυτοὺς ἄλλους ὅτι ψεύδονται τιμωροῦμενοι, αὐτοὶ δὲ ἀδικούντες καὶ παράνομα πράττοντες; Τὴν δὲ παράδασιν τῶν φρικτῶν ὄρων τοῦ θήσομεν; οὐκ ἔστι πίστειος ἀρνησις; οὐκ ἔστιν εὐσεβείας ἀλλοτριώσις; οὐκ ἔστιν αὐτοῦ τοῦ Χριστιανῶν πληρώματος ἀνατροπή; Ὅταν γὰρ τὰ φρικτὰ τῶν Χριστιανῶν τις ἐνουβρίση μυστήρια, πῶς ἔτι Χριστιανὸς ἐκεῖνος κεκλησεται;

Ἀναγκάζομαι ὑπὸ τῆς σφοδροτάτης τῆς ψυχῆς ὀδύνης καὶ τοῦ περὶ σὲ διαπύρου φίλτρον, ὃ ἐξ ἀρχῆς ἀνεφλέχθη ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ καὶ ἔτι δὲ ἀναφλέγεται, μακρύνειν τὸν λόγον· πάλιν δὲ ὑπὸ τῆς ἀπροσοκλήτου τούτης συμφορᾶς καὶ τῆς ἐπιηρείας τοῦ πονηροῦ δαίμονος, ὃς τῇ σῇ βούλεται λυμῆνασθαι μεγαλειότητι, ἀνακόπτωμαι τοῦ λέγειν, θαμβούμενος ἐπὶ τῷ παραλόγῳ τοῦ ἐγγειρήματος. Ὅμως ἔτι προσθεὶς παλαιὰν τινα ἱστορίαν σιγήσομαι. Ἀκούσις τὴν Περσῶν βασιλείαν, ὅση μὲν τὴν δύναμιν, ὅση δὲ τὸν πλοῦτον, καὶ ὡς οὐ διελιπον ἐξ ἀρχῆς Πέρσαι Ῥωμαίοις πολεμοῦντες· ἀλλ' οὗτοι οἱ διηγεκῶς τὰ ὄπλα πρὸς Ῥωμαίους ἐπαίροντες, ἐπειδὴ Ἀρκάδιος ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς τὸν βίον καταλιπὼν τῷ παιδί Θεοδοσίῳ τριετὴ ὄντι κατέλιπε τὴν βασιλείαν, ἀδίκον καὶ ἀπάνθρωπον εἶναι νομίσαντες βασιλείαν

πολεμῆν, ἣν ὁ κατέχων τῶν ἀνθρωπίνων πραγμά-
των καὶ διοικήσεων διὰ τὴν νηπιότητα ἦν ἀνεπαί-
σθητος, οὐ μόνον τὸν πόλεμον ἔπαυσαν, ὃν πρὸς
Ἄρκάδιον ἐνήργουν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐνταῦθα
τῆς συγκλήτου προέχοντας ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε τῶν
Περσῶν. Κοσρόης δὲ ἦν ὁ πάντων Περσῶν ἐπὶ μαι-
φονία διαβόητος· ἀλλὰ γὰρ οὗτος ἀπέστειλε πρὸς
τοὺς τῆς συγκλήτου λογάδας, δηλῶν ὡς καὶ τὸν
πόλεμον καταλύει, καὶ τοῦ νηπίου βασιλέως προ-
σθήσεται, καὶ εἰ τις ἀντάραι χεῖρας πολεμικὰς τολ-
μήσει, πῶς ἀμυνεῖται δυνάμει, καὶ χωρήσει καὶ
κατ' αὐτῆς τῆς πόλεως σὺν τῷ οἰκίῳ στρατῷ, καὶ
λα ταύτης ἀναστρέψας εἰς θάλασσαν ἐμβαλεῖν.

Ἄκουεις βασιλέως βαρβάρου καὶ δυστεβοῦς φι-
λανθρωπίαν; Ἄκουεις κρίσιν διανοίας κατὰ γε τοῦτο
δικαιοσύνης; Καὶ γὰρ ὡσπερ ὁ ἐπιτρέχων ὄρφανου
παιδὸς πράγμασι ληστῆς ἐστὶ καὶ ἄρπαξ, καὶ οὐχ
ἀπλῶς ὀδίκος, οὕτως καὶ ὁ τυραννεῖν βουλευθεὶς ὄρφα-
νὸν βασιλεῖα καὶ νήπιον οὐ μόνον ἔργον τυράννου
ποιεῖ, ἀλλὰ ληστοῦ καὶ ἄρπαγος, καὶ πάντων ἀνθρώ-
πων βιωσιμότητος· ὅπερ ἐκεῖνος ὁ βάρβαρος συνιδὼν
βασιλεὺς, ὁ μὴ τὸν Χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν γινώσκων,
ἠσχύνθη ἀντὶ τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ τιμῆς πρὸς ἄρ-
παγος καὶ ληστοῦ ἀτιμίαν ἑαυτὸν ἐμβαλεῖν, λέγων
τοῖς πρὸς τοῦτο διερεθίζουσιν αὐτὸν (καὶ γὰρ ἦσαν
καὶ τότε πολλοὶ μισοὶ καὶ λησταὶ ὄντως, πρὸς τοῦτο
ὕποκινούντες, ὡσπερ καὶ νῦν εἰσὶν οἱ τὴν σὴν σύνε-
σιν πρὸς τοῦτο ὑπάγειν σπουδάζοντες), ἀλλ' ἐκεῖνος
ἔλεγεν οὕτε δίκαια οὕτε συμφέροντα συμβουλεύειν
αὐτῷ· τὸ μὲν γὰρ προσλαβεῖν τυχὸν πλοῦτον ἢ δυ-
ναστεῖαν ἐστὶ καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, τὸ δὲ
δοξα ἐνδοξὸν κτήσασθαι, ἢ κτηθὲν διαφυλάξαι καὶ
μὴ ἀπολέσει, μόνον ἐστὶ φρονιμῶν καὶ ἀρετῆν τι-
μῶντων, καὶ μνήμην ἀγαθῆν καταλιπεῖν τῷ βίῳ
σπουδαζόντων. Τί λέγεις; Ἄρα καλῶς ἔχει σοι,
τέκνον ἐμὸν, δι' ἐπιθυμίαν τυραννίδος χεῖρω γενέ-
σθαι Χριστιανὸν ὄντα καὶ τῆς ἐκεῖνου δόξης κληρο-
νομίαν ἐλπίζοντα, ἀνδρὸς βαρβάρου καὶ ἀθέου καὶ
πυρρολάτρου καὶ ἥλιον καὶ σελήνην θεοὺς νομίζον-
τος; Καὶ πῶς οὐκ ἔμεινον καταδύνασθαι εἰς γῆν τοῦ
οὕτω φρονούντα ἢ βλέπειν τὸν ἥλιον;

Ἐγὼ, τέκνον ἐμὸν, ὅπερ καὶ προλαβὼν εἶπον, ἐξ
ὄλης σε φιλήσας ψυχῆς, φιλίαν τοῦ πνεύματος καθα-
ρὰν, ὡς χριστιανικώτατον, ὡς δικαιοτάτον, ὡς συνε-
τώτατον, ὡς κατὰ πάντα Θεοῦ θεράποντα, καὶ αὐτῷ
ἀρέσκειν μελετῶντα μάλιστα γὰρ καὶ ὑπὸ πολλῶν
ἀκούσθαι καὶ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ οὐ λήγεις Θεοῦ θεόμενος
ὑπὲρ τῆς προτέρας σου κατὰ Χριστιανῶν ἐκστρατείας,
καὶ πᾶσι τρόποις ἐκεῖνης τῆς ἀμαρτίας ἑαυτὸν ἐκκα-
θαίρων νηστείας καὶ δάκρυσι καὶ συντρίψει καρ-
δίας. Ἀλλὰ γὰρ ταύτην τὴν καλῆν σου πραίτησιν
μανθάνων, καὶ τὴν ἄλλην ἀρετῆν, ὅσην διεξῆλθεν ὁ
λόγος, ὀλοψύχως ἐφίλησα. Καὶ νῦν δὲ τὴν αὐτὴν πρὸς
σὲ διασώζων φιλίαν, καὶ τὴν ἀπαίσιον καὶ πονηρὰν
ταύτην ἀκούσας ἀγγελίαν, οὐκ ἤνεγκα σιωπῆσαι,
ἀλλὰ δακρύων καὶ στενάζων τὸ γράμμα ἀπέστειλα·
πρῶτον μὲν θεόμενος τοῦ Θεοῦ τῆς σῆς ἄψασθαι
καρδίας, καὶ μεταστρέψαι αὐτὴν πρὸς τὸ εὐάρεστον
αὐτοῦ καὶ σωτήριον, καὶ σὲ δεικνύον ἀκατάκριτον

rum moderandarum imperitus, non solum a bello
cessarunt quod cum Arcadio habebant, sed etiam
ad senatus praefectos misit Persarum rex legatos;
Chosroes autem erat rex ille, omnium Persarum
crudelissimus habitus: misit tamen ipse ad sena-
tum legatos qui dicerent bellum intermittere et
infantulo regi patrocinatorum esse, ac si quis arma
movere audebit, totis viribus suis ulturum cumque
proprio exercitu contra illam urbem iturum atque
omnem curam conatumque in id impensurum ut
ejus eversa fundamenta in mare dejiciat.

πᾶσαν σπουδὴν θήσεται καὶ ἀγῶνα τοῦ καὶ τὰ θεμέ-

Videsne barbari et impii regis humanitatem?
audisne mentis in hoc saltem justissimæ judicium?
Sicut enim quis orphanum res inuallit. latro et rap-
tor est, nec tantum injustus: ita qui regem orphani-
mum et infantulum opprimere proposuit, non solum
tyranni more se gerit, sed et latronis et prædatoris
atque omnium violentissimi; quod sentiens barba-
rus ille rex, Christum et Deum nostrum licet
nesciens, erubuit seipsum in latronis et præda-
toris infamiam, pro regio honore immittere, iis
qui ad id eum excitabant (tunc enim erant etiam
plurimi scelesti et vere latrones, ad id eum pro-
vocantes, sicut et modo sunt qui tuum animum ad
hoc perpellunt) dicens eos sibi nec justa nec utilia
suadere: namque divitias aut potestatem obtinere
possunt et mali homines, nomen vero gloriosum
sibi comparare, aut acquisitum servare nec abjicere
virorum tantum est prudentium et virtutem colen-
tium atque curantium ut suæ vitæ bonam famam
relinquant. Quid dicis? tibine pulchrum, fili mi,
ob tyrannidis cupidinem, pejorem fieri, Christia-
nus cum sis et Christianorum gloriæ possessionem
speres, homine barbaro, sine Deo, ignis cultorem
et solem atque lunam deos esse existimante? Nonne
melius esset in terram descendere ita sentientem
quam solem aspicere?

Ego, filium, te, ut jam prædixi, toto corde dilige-
bam, sancta secundum Spiritum dilectione, tan-
quam christianissimum, justissimum, sapientissi-
mum, in omnibus Deo servientem eique placendi
studiosum; præsertim vero a phirinis audiens te
nocte ac die non cessantem ad Deum preces fundere
propter priorem illam tuam adversus Christia-
nos expeditionem et omni modo, vigiliis, lacry-
mis et cordis contritione teipsum illo peccato ex-
purgare; quam sciens bonam voluntatem tuam
atque ceteras virtutes quas enarrabam, te toto
corde diligebam; nunc autem, cum eandem erga
te dilectionem servarem, accepto infausto et malo
illo nuntio, tacere non valui, sed flens et gemens
hæc ad te scripsi: primo quidem a Deo postulans
ut cor tuum tangat et convertat ad consilium sibi
placens et salutare, quod te irreprehensibilem et
indemnem efficiat; deinde ut tuas aures aperiat,

ne quietem tibi a tumultibus et turbis exterioribus præstet ad audienda verba mea suadeatque talem fieri qualem speramus, nos potius audientem quam malos istos homines qui nos dolore afficiunt, ac quantum in ipsis est, magnæ tuæ famæ quod pulchrum et bonum est tollentes, sed nec tuam virtutem pudefacientem, neque in hoc sæculo neque in futuro te æternæ illi facientem obnoxium ignominizæ atque dedecori et ineluctabili pœnæ quæ magni nominis Christi et Dei contemptioribus debetur.

Minime autem negabis magni illius nominis contemptum esse pactorum et juramentorum contemptum et consilium rapiendi regni quod ad tuum genus nullo modo pertinet : ex omnibus dictis, tanquam spiritualis pater, minimus licet, tanquam sacerdos et sancti altaris minister, etsi indignus, tanquam a Spiritu sancto potestatem habens ligandi peccantes, quanquam peccatorum primus ego, te in Patre et Filio et Spiritu sancto ligamus, ut, si quid istiusmodi statueris et, ut advenit fama, tyrannidem in urbem affectes, tuum impetum refrenes et tua propria potestate sis contentus, pacem quoque præteritam serves, nec quidquam innovare audeas; sciens quippe te, si talia ageres, vinculis Spiritus sancti indissolubilibus per sæculum esse constringendum et sanctorum atque immaculatorum mysteriorum participatione arcendum; æterno quoque solio tecum astabo, testificans me, pro virili parte, non tacuisse, neque in talem prorumpentem insaniam te neglexisse, neque tuæ salutis curam abjecisse, sed omnes conatus impendisse in revocando te et a noxio mentis tuæ impetu avertendo, ne obnoxius fieres vinculo et inexorabili damnationi; ante omnia tamen indignas manus meas ad cælum tendere jam non desinam, ad Deum preces fundens, donec justum judicet iudicium inter tuam injuriam et injuste læsos.

οὐρανοῦ, δεόμενος τῆς θείας δυνάμεως, μέχρις ἂν καὶ τῶν ἀδίκως ἐπιηραζομένων.

VI. Ad eundem

Quæ prius scripsi, filii mi, communis Romanorum Bulgarorumque utilitatis gratia sunt scripta : et quæ nunc scribo ad ejusdem consilii atque studii rationem pertinent; me siquidem non fugit utrique potestati populisque subditis noxium esse, dissidere et bellum gerere; quod me multum movet, non solum quia sancti altaris sum, etsi indignus, minister, sed quia longo miseræ vitæ meæ spatio non parce didici ex antiquorum historiis et iis quæ nostris temporibus facta sunt quot mala dissidiis oriantur; quoniam igitur scio quam infamia et lamentabilia generi humano ex contentionibus et discordiis incumbant, ideo nunc scribo; durum etenim unius ad alterum contentio, et nisi pax cito contentiones conciliet, vel hic vel ille damnus patietur extremum; durius autem domus ad

καὶ ἀκατάγνωστον θέλημα * Ἐπειτα δὲ διανοεῖται καὶ τὰ ὤτα, καὶ ἡρεμίαν τῷ λογισμῷ παρασχέιν ἐκ τῶν ἐξωθεν θορύβων καὶ ταραχῶν διακούσται τῶν ἡμετέρων λόγων, καὶ πείσται ὡς ἐλπίζομεν γενέσθαι, καὶ ἀκούσται ἡμᾶς ἀντὶ τῶν νῦν πονηρῶν λόγων, καὶ ὀδύνην μὲν ἡμῖν ἐμποησάντων, οὐ δὲ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς ὀδύνης μεγάλης ζημιωσάντων τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα, καὶ μὴ αἰσχύνοντα τὴν σὴν ἀρετὴν, μήτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μήτε ἐν τῷ μέλλοντι ποιοῦντα ὁδοδικον αἰωνίου ἀδοξίας καὶ ἀτιμίας, καὶ ἀπρηγορήτου κολάσεως, ἣ τοῖς ἀθετοῦσι τὸ μέγα ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐποφείλεται.

Πάντως δὲ οὐκ ἀμφιβάλλεις ὡς ἀθέτησίς ἐστι τοῦ μεγάλου ὀνόματος ἡ τῶν συμφώνων καὶ τῶν ὁρκίων ἀθέτησις, καὶ τὸ βουλευθῆναι ἀρπάσαι βασιλείαν τὴν κατὰ μηδὲν τῷ σῶ γένει προσήκουσαν. Ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις καὶ ὡς πατὴρ κατὰ πνεῦμα, εἰ καὶ ἐλάττωτος, καὶ ὡς Ἰερεὺς καὶ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου παραστάτης, εἰ καὶ ἀνάξιός, καὶ λαθῶν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος δεσμῶ ὑποβαλεῖν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, εἰ καὶ πάντων ἀμαρτωλῶν ἐγὼ πρῶτος, δεσμῶ ὑποβάλλομέν σε ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, ἵνα, εἰ τι τοιοῦτον βεβούλησαι, καὶ ὡς ἡ φήμη προέδραμεν, ἐπὶ τυραννίδι πρὸς τὴν πόλιν διέγων, καταργήσης τὸ ὄρημα, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐξουσίαν ὑποστρέψης, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς εἰρήνην στέρξης, καὶ μηδὲν καινοτομήσαι τολμήσης; γινώσκων ὡς, εἰ τοῦτο πράξεις, ἀλύτοις δεσμοῖς τὸν πάντα αἰῶνα τοῦ παναγίου Πνεύματος ὑποβεβλημένος ἔσῃ. καὶ τῶν ἱερῶν καὶ ἀγράντων μυστηρίων ἀκοινώνητος. Καὶ τῷ αἰωνίῳ βῆματι μετὰ σοῦ παραστήσομαι, ἐξελέγγων σε, ὅτι ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοὶ οὐκ εἰσέγησα, οὐδὲ πρὸς τοιαύτην φερόμενον ἀτοπίαν παρεῖδον, οὐδὲ τῆς σῆς ἡμέλησα σωτηρίας, ἀλλὰ σπουδὴν ἐθέμην καὶ ἀνενεγκεῖν σε καὶ ἀποστρέψαι τοῦ ἀσυμφόρου κινήματος τῆς ψυχῆς σου, καὶ τοῦ ὑπόδικον γενέσθαι καὶ τοῦ δεσμοῦ καὶ τοῦ ἀλύτου κατακρίματος. Πρὸ δὲ τούτων καὶ νῦν τὰς ἀναξίους μου χεῖρας οὐ κατασπάσω τοῦ δικασῆναι δικαίαν κρίσιν μεταξὺ τῆς τε σῆς ἐπιηρασίας

Γ'. Τῷ αὐτῷ.

Καὶ πρότερον ἂ ἐγράφη, τέκνον ἐμόν, ὑπὲρ τοῦ κοινῆ συμφέροντος Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐγρᾶφη, καὶ νῦν δὲ τὰ γραφόμενα τῆς αὐτῆς ὑπάρχει προαιρέσεως καὶ σπουδῆς; εἰδότες γὰρ ἀσύμφωρον ὑπάρχειν ἐκατέρᾳ ἐξουσίᾳ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῆ λαοῖς τὸ διαστασιάζειν καὶ τὸ ἀνειρῆνευτον, καὶ σφόδρα τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῦτο συνεχόμενοι, οὐ μόνον ὅτι λειτουργοὶ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, εἰ καὶ τῆς τοιαύτης ἀνάξιοι λειτουργίας, ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ τῆς ταιλαιπύρου ζωῆς ἡμῶν, οὐκ ὀλίγην συνελξόμεθα ἐκ τε τῶν ἱστορημένων τοῖς παλαιοῖς, καὶ τῶν κατὰ τοὺς ἡμετέρους καιροὺς γεγονότων μάθησιν τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ στάσει χαλεπῶν. Ἀλλὰ γὰρ εἰδότες τὰ καταλαμβάνοντα τὸ ἀνθρώπινον ἐκ φιλονεικίας καὶ ἐριδος λυπηρὰ καὶ ἐπώδυνα πράγματα, καὶ νῦν γράφομεν; χαλεπὸν γὰρ καὶ ἐνός

ἀνδρὸς πρὸς ἓνα φιλονεικία. Καὶ γὰρ οὕτως ἐχόντων, εἰ μὴ φθάσασα εἰρήνην τὸ φιλονεικίον διαλύσῃ, κίνδυνος περιστῆναι ἢ τοῦτον ἢ ἐκείνον εἰς ἐσχάτην βλάβην· χαλεπώτερον δὲ καὶ οἶκον πρὸς οἶκον, καὶ πόλιν πρὸς πόλιν οὕτω διακεῖσθαι· ἔθνος δὲ πρὸς ἔθνος φιλονεικίως ἔχειν, καὶ μὴ ἐθέλειν καταλλάττεσθαι, πόσῃ χαλεπώτερον οὐκ ἔστιν ἐμὲ διδάσκειν; Ἄλλὰ πᾶς τις συνίησι, μὴ ὅτι γε ἡ σὴ ἐμφρονητάτη καὶ τελειωτάτη σύνεσις. Οὐκ ἔχω τι πλέον εἰπεῖν, διότι καὶ πρότερον εἰρηται, καὶ ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ

τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς εἰρήνης
 "Ἄ δὲ εἰς βουλὴν προήχθη καὶ οἷς διακονοῦμενοι τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐστελλαντο πορεῖαν οἱ τὸ ἡμέτερον γράμμα κομίζοντες, διηγῆσονται μὲν καὶ αὐτοὶ χεῖρασι ἰδίοις, ἀπαγγελεῖ δὲ σοὶ καὶ τὸ ἡμέτερον γράμμα, ὥστε, εἰ ἀμεταθέτως ἔχεις τοῦ τοῦ φρονήματος, καὶ μὴ ἐπανελθεῖν ἐθέλῃς εἰς τὴν προτέραν τάξιν, ἔνορκον ἀσφάλειαν γενέσθαι τοῦ μὴ τοὺς Βουλγάρων ἀσύφορὸν τι πράττειν, καὶ τελειῖσθαι μὲν καθὼς ἐξ ἀρχῆς καὶ τὸ λεγόμενον κομθέντον, στέλλεσθαι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας ὡς ἔθος πρὸς σὲ στελλόμενα μέχρι τῆς Δεθαλοῦ, ἐκείθεν τε διὰ τῶν ὑμετέρων ἀνθρώπων κομίζεσθαι πρὸς τὴν σὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀρκεῖσθαι τούτων οὕτω γινομένων, καὶ μηδὲν πλέον ἐπιζητεῖν, μηδὲ τὴν τῶν βασιλικῶν ἀνθρώπων πρὸς σὲ ἀφίξιν τε καὶ προσκύνησιν. Τούτων οὕτω δοξάντων, ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς παρακαλοῦντες καὶ δυσωποῦντες φείσασθαι μὲν τῆς καταλαμβανούσης ἀμφοτέρων τὰ γένη, Ῥωμαίους τε φημι καὶ Βουλγάρους, συμφορᾶς, εἰ τὰ τῆς εἰρήνης, ὅπερ μὴ δοίη Θεός, ἐκποδῶν γένηται· φείσασθαι δὲ καὶ τῆς οἰκείας τιμῆς τε καὶ δόξης, καὶ μὴ τῷ βίῳ καταλιπεῖν ἀφορμὰς πρὸς διαβολὴν τε καὶ μέμψιν τοῦ σοῦ περιδόξου ὀνόματος, μηδὲ ἀν' ὧν μέλλουσιν ὑποστῆναι συμφορῶν τὰ ἀμφοτέρω ἔθνη, ἀρὰς ἐπαφίεσθαι κατὰ σοῦ ὑπὸ τῶν περιπιπτόντων ταῖς συμφοραῖς. Ταῦτα δυσωπῶ, ταῦτα παραινῶ, καὶ ὡς πατὴρ τέκνον, καὶ ὡς λειτουργός, εἰ καὶ ἀνάξιος τῆς θείας δόξης παρὰ Θεοῦ σε δεδοξασμένον, καὶ μέλλοντα λόγον ὑφέξειν αὐτῷ, εἰ τι ἀνάξιον καὶ παρὰ τὸ ἐκείνου ἅγιον θέλημα ὀφθαίης διαπραξέμενος.

Ἐπεὶ δὲ οἱ πρὸς σὲ μετὰ τοῦ ἡμετέρου γράμματος πρότερον καταλαβόντες, ὑποστρέψαντες, ἀπήγγειλαν πρὸς ἡμᾶς ὡς, εἰπόντων ἡμῶν ἐν τῷ γράμματι ὅτι ἀδύνατον χωρὶς χύσεως αἱμάτων τὴν σὴν ὁρμὴν γεγενῆσθαι, αὐτὸς ἀνθυπέφερε; ὡς τοῦτό φασιν, ὅτι μετὰ τῆς τῶν αἱμάτων χύσεως δυνηθῆσθαι ἐπιτελέσει τὸ ἐπιχειρήμα, μεγάλως μὲν ἐξεπλάγημεν, μεγάλως δὲ ἠνιάθημεν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις ῥήμασι, καὶ ἐθαύμασα εἰ γε ἀληθῆ λέγουσιν, ἀλλὰ μὴ τὸ ὅλον ἐστὶ ψεῦδος καὶ ἀνάπασμα τῆς τῶν εἰπόντων προαιρέσεως. Πῶς μὲν ἐνεθυμήθης τοιοῦτον; πῶς δὲ τὸ ῥῆμα προσήνηγκας; Ἡμεῖς γάρ, πρὸς τὰς συμφορὰς ἀποσκοπήσαντες, ὅσαι καταλαμβάνουσι τοὺς μαχομένους καὶ στασιάζοντες, ἔφημεν ὡς ἀδύνατον μὴ οὐχὶ αἵματα χυθῆναι τῆς σῆς ἐξορμήσεως γινομένης, καὶ τῆς φιλονεικίας κρατούσης. Οὗτοι δὲ οὐκ οἶδα, εἰσεῖς ἑαυτῶν, εἴτε τῆς σῆς ἀκούσαντες γλώσσης, ἀπεφθέγγαντο λόγον, ὃν οὐκ ὅτι γε ἡμεῖς πρεσβῦται ὄντες, καὶ ἀρχιερεῖς, εἰ καὶ ἀνάξιοι, ἀλλ' οὐδ' ἂν παῖς φθέγγεσθαι βουληθῆι. Τίς γὰρ οὐκ

domum et civitatis ad civitatem; quod si gens ad versus gentem contentiose se habet, nec vult reconciliari, non meum est docere quanto funestius, sed quisque intelligit et a fortiori subtilissima atque perfectissima tua prudentia; non est quod dicam amplius, quia prius jam dictum est, et quia sufficiens es, quin dicam, fili mi, qui alios doceas et utilitatem et bonum et pacem, nedum teipsum admoneas.

τοῦ ἐμὲ λέγειν ἱκανὸς εἶ, τέκνον ἐμὸν, καὶ ἄλλους περὶ διδάσκειν, μὴ ὅτι γε σεαυτῷ ποιεῖσθαι παραίνεσιν.

In senatu quid sit factum et quo consilio ad te missi fuerint qui nostras litteras deferent, ipsi narabunt proprio ore atque nostræ litteræ denuntiabunt: si ergo immutabilis consilii es nec vis ad pristinum morem redire, juramento scilicet asserere nihil mali a Bulgaris esse agendum, sinere haberi ut a principio conventum, mittique usque ad develtum quæ ex more ab imperio Romano ad te mittuntur, atque inde ad tuam potentiam a tuis deferri rebus ita actis contentus esse nihilque amplius exigere, viros scilicet regios ad te venire et ad tuos pedes provolvi: si ita est, scribimus exhortantes et suadentes ut avertas calamitates quæ utramque gentem, Romanorum dico atque Bulgarorum, afficient, si, quod Deus avertat, pax prohibeatur, ut propriæ famæ parcas et gloriæ, ut nullum des locum calumniæ et vituperationi tui inclyti nominis, ne, ob calamitates quæ utramque gentem sunt invasuræ, maledictiones in te congeras omnium in infortunia delapsorum; quæ suadeo et exhortor tanquam pater filium et tanquam Dei minister, licet indignus, virum a Deo glorificatum et illi rationem redditurum, si quid indignum et illius sanctæ voluntati contrarium egisse deprehendaris.

Postquam illi qui prius ad te iverunt nostras deferentes litteras reversi, retulerint, cum dixerimus nos in nostris litteris impossibile esse sine sanguinis effusione tuum impetum fuisse factum, te renuntiasse nos dixisse cum sanguinis effusione te posse tuum implere consilium, tunc multum obstupui, multaue mæstitia sum affectus ob illa verba, atque apud meipsum inquirebam utrum vera dicerent an omnia mendacia essent ac narrantium fictiones quomodo talia excogitasti? quomodo illa verba protulisti? nos siquidem consideratis calamitatibus quæ pugnantes et dissidentes apprehendunt, sumus ita locuti impossibile esse sanguinem non fundi, te impetum faciente belloque vigente; illi autem, nescio quomodo sive ex scriptis, sive quoniam te dicentem audierint, verba protulerunt quæ, nedum nos qui senes sumus et archipresbyteri, licet indigni, neque puer vellet emisisse: quis enim ignorat, rixæ inter quosdam exorta, vulnera sequi atque cædes? Nun

autem omnino necesse est, scopum attingere propter quem sanguinis effusionis causa fuit aliquis; nonne vides bella quotidie gesta? isti quidem infesto exercitu exeant ut hostium res oblineant: illi vero advorsus veniunt cum æquali cupiditate rerum hostium potendi: mala autem quæ accidunt utrisque accidunt; utrisque autem non succedunt omnino res secundum spem, sed illi quidem falluntur et spe cadunt, isti vero plenam forsitan rai nam et exitium incurrunt.

ὁ δὲ κατ' ἐλπίδας ἀμφοτέροις ἐκβαίνει τὰ πράγματα, τοὺς δὲ τυχὸν συνέπειρα παντελῆς θλῆθρος καὶ ἀπώλεια.

Verba igitur nostræ ne tu, fili, adulteres; nea quisquam ad suos sensus ea detorquens existimet nos dicere quæ neque scimus, neque cogitavimus, neque diximus, quæ præsertim nemo diceret neque si miserrimo sensu laboraret; ut jam diximus, multo dolore percussus sum ob loquentium vaniloquentiam; et utinam vaniloquentia tantum esset dictum illud, non autem æterno iudicio obnoxium; si enim otiosum verbum ante Christi tribunal irreprehensibile non erit, quanto magis istiusmodi calumnia! Si vero qui dixerunt e suo cordè talia protulerunt, non ita me affligunt, licet triste dictum; sensu siquidem imperfecto et obscuro, verisimile est errore plena et imperfecta cogitanda esse et dicenda; si vero tuæ sapientissimæ ac valde honorabilis majestatis est fœtus, nobis parcat Deus noster et a calumnia liberet, tibi autem si benignus nunc et exinde, tibi dans ea cogitare, statuere et agere quæ te ab hominum reprehensionibus eximant et in æterno iudicio indemnatum servent.

VII. Ad eundem.

Plaga crudelissima in corde sauciati sumus, fili mi dilectissime, funesto illo nuntio, et simul tui gratia atque tuæ gloriæ, simul quoque nostri causa illa tibi scripsimus quæ scripta sunt, paterna dilectione moti, te modo exhortantes, modo exprobrantes eo ipso modo quo sciunt erga filios facere parentum audacia atque commota viscera: itaque si priores nostras vidisti litteras, nostrum in te nimirum amorem nosti et quanto in te et pro tuo in terris honore et gloria et pro cœlesti salute et felicitate studio flagramus; quæ dico de prius scriptis, nunc autem litteris quas ad regem a Christo dilectum misisti de tua agendi ratione certiores facti gravissimum dimisimus moerorem, et ad te eo, sine scribimus, fili mi, ut si paterna nostra reprehensione prius es afflictus, dolorem excutias, probe videlicet sciens illam reprehensionem non ex odio nata sed potius ex nimia dilectione; non autem nimia tantum, sed vere paterna; et si præsens ipse fuissem, alio modo conatus essem tuum continere impetum: quomodo? arreptis manibus, capite circumplexo, oculis quoque et universis illi mei membris; quod si restitisses, pedes tuos fuis-

αὐτὸν δεῖ, στάσεως ἀναμεταξύ τινων γενομένης, ἀνάγκη καὶ πληγὰς ἀκολουθῆσαι καὶ φόνους; Οὐ πάντως δὲ ἀνάγκη καὶ τοῦ σκοποῦ τυχεῖν ἐκεῖνον, δι' ὃν κακινημένος τις αἴτιος ὑπῆρξε τῆς τῶν αἱμάτων ἐκχύσεως. Ἡ οὐχ ὀρθῶς τοὺς καθ' ἐκάστην γινομένους πολέμους; Ἐκστρατεύονται μὲν γὰρ οὗτοι ἐπιθυμοῦντες τὰ τῶν πολεμίων προσκτήσασθαι· ἀντεπεξέρχονται δ' ἐκεῖνοι ὑπὸ τῆς ἰσῆς ἐπιθυμίας τοῦ τὰ τῶν πολεμίων λαβεῖν, καὶ συμβαίνουσι μὲν πάθη παρ' ἐκατέρους, οἷα συμβαίνουσι, οὐ πάντως ἄλλ' οἱ μὲν ἐφεύθησαν καὶ διέπεσον τῶν ἐλπίδων,

Μὴ οὖν τὸν ἡμέτερον λόγον μῆτε σὺ, τέκνον ἡμῶν· ἐπηρεάζῃς, μῆτε τις ἄλλος, πρὸς τὸ οἰκεῖον αὐτῶν διαστρέφον βούλημα, ὑπολαμβανέντω λέγειν ἡμᾶς ὃ μῆτε ἴσμεν, μῆτε διανοήθημεν, μῆτε εἰρήκαμεν· μάλλον δὲ ὃ μὴ δ' ἂν ἑτεροῦ τις εἴποι, μὴ δυστυχῶν ἐσχάτην δυστυχίαν εἰς φρένας. Ὡς οὖν προέφημεν, σφόδρα τὴν ψυχὴν ἐπληγήμεν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τῶν εἰπόντων ματαιολογίᾳ· καὶ εἴθε μόνον ἦν τὸ εἰρημένον ματαιολογία, ἀλλὰ μὴ καὶ ὑπόδικον κριματός αἰωνίου! Εἰ γὰρ λόγος ἀργὸς οὐκ ἀνεύθυνος παρὰ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, πῶς μᾶλλον τοιαύτη συκοφαντία; Ἄλλ' εἰ μὲν οἱ πρὸς ἡμᾶς εἰπόντες ἐκ τῆς ἐαυτῶν καρδίας τοῦτο ἠρεούσαντο, οὐ τοσοῦτον λυποῦσιν, εἰ καὶ λυπηρὸν τὸ δεῖν. Διότι, φρονήματος ἀτελοῦς καὶ ἐσφαλμένου τυγχάνοντος, εἰκὸς καὶ ἀτελεῖ καὶ ἐσφαλμένα καὶ διανοεῖσθαι καὶ φέλλεσθαι· εἰ δὲ τῆς σῆς ἔστι σύνεσις φιλοῦσης καὶ μεγαλοτίμου ἐξουσίας καὶ γέννημα, ἡμῶν μὲν ὁ θεὸς ἡμῶν φεῖσεται καὶ βύσεται ἀπὸ συκοφαντίας, σοὶ δὲ γένοιτο εὐμενῆς νῦν τε καὶ μετέπειτα, καὶ διδοὺς ἐκεῖνα καὶ φρονεῖν καὶ λογίζεσθαι καὶ πράττειν, ἃ καὶ ἀνθρωπίνης μέμψεως ἐκτός δείξει, καὶ τῷ αἰωνίῳ κριτῇ ἀκατάκριτον παραστήσει.

Z'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐπληγήμεν τὴν καρδίαν πληγὴν ὀξευτάτην, τέκνον μου πολυέραστον, ὑπὸ δεινῆς ἀγγελίας, καὶ τοῦτο μὲν ὑπὲρ σοῦ καὶ τῆς σῆς δόξης, τοῦτο δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐγράψαμεν ἃ προεγράψαμεν κινούμενοι πατρικῶς, καὶ νῦν μὲν παρακαλοῦντες, νῦν δὲ ἐπιτιμῶντες οἷα τὰ πατρικά σπλάγχνα θαβρῶνται καὶ συγκινούμενα οἶδε πρὸς τὰ τέκνα ποιεῖν. Ὡστε, εἰ ἐνέτυχες τοῖς προλαβοῦσι γράμμασι, τέκνον ἡμῶν, ἐγνώρισας πάντως νῦν ἐπὶ πλείον τὸ διάπυρον πρὸς σὲ φίλτερον ἡμῶν, καὶ ὁπως περικατόμεθα σοῦ ἔνεκεν καὶ τῆς ἐν γῆ τιμῆς τε καὶ δόξης, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς σωτηρίας καὶ ἀπολαύσεως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπὲρ τῶν προγεγραμμένων, νῦν δὲ διὰ τοῦ πεμφθέντος γράμματος πρὸς τὸ τέκνον ἡμῶν τὸν φιλόχριστον βασιλέα τὰ διοικηθέντα μεμαθηκότες, τῆς προκατασχούσης ἡμᾶς βαρυτάτης ἀνεῖθμεν θλίψεως, καὶ γράφομεν ἵνα καὶ σὺ, τέκνον ἡμῶν, εἰ τι ἐπὶ τῇ πατρικῇ ἐπιπλήξει λελύθησαι πρότερον, τὴν λύπην ἀποβρίψῃς· τοῦτο εἶδως ὅτι καὶ ἡ ἐπιπλήξις οὐκ ἦν μίσους ἀλλὰ πολλῆς ἀγάπης, καὶ οὐ μόνον πολλῆς, ἀλλὰ καὶ πατρικῆς ἀληθῶς· καὶ εἰ μὲν παρήμην αὐτὸς ἐγώ, ἄλλως ἂν τὴν σὴν ἐπισχέιν σπουδῆν ἐποιήσαμην ὁρμήν. Πῶς; καὶ τίνα τρόπον;

Λαμβανόμενος τῶν χειρῶν, περιπτυσσόμενος κεφαλὴν καὶ τὰ ὄμματα καὶ τὰ μέλη πάντα τοῦ ἔμου υἱοῦ· φιλονεικούντο; δὲ σου, πάντως ἂν ἠψάμην καὶ τῶν ποδῶν. Ἐπεὶ δὲ παρῶν αὐτοῖς ἐγὼ κωλύειν οὐκ ἔδυνάμην, ἀνάγκη δὲ ἀπόντι μοι σπουδῆν ποιῆσθαι ὑπὲρ τοῦ ἐπισχεθῆναι σε τῆς ὁρμῆς, ἐδέησεν ἡμῖν καὶ πρὸς ἐπιπλήξιν καταστῆναι ὅσα εἴη πατρὶ, καὶ τῷ θαρβεῖν ἔχοντι ἐπιπλήττειν σοι, τέκνον ἡμῶν, οὐ μόνον διότι τέκνον ὑπάρχεις, ἀλλὰ διότι καὶ λαὸν φιλεῖς· πεφύκασι γὰρ οἱ λαὸν φιλοῦντες ἠδέως τὰς ἐπιπλήξεις τῶν φίλων φέρειν· πῶσῳ δὲ μᾶλλον τέκνα πατέρων, καὶ τότε τῆς πλήξεως ὑπὲρ τιμῆς καὶ σωτηρίας γινομένης τῶν ἐπιπληττομένων; Ἐχει δὲ καὶ ἄλλως τῶν φρονιμῶν ἀνθρώπων οὕτως ἡ φύσις τὸ φέρειν ἠδέως τὰς ἐπιτιμήσεις τῶν φίλων· διὰ τί; Ὅτι τῶν μὲν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἐπιτιμήσει κακῶς τι πράττοντι, ἀλλὰ μᾶλλον, εἰ δύναται, καὶ πίστεως ἀξιοῖτο, αὐτοῖς ὑποθήσει τὰ χεῖρα· λείπεται οὖν τοὺς φίλους ἐπιτιμᾶν· καὶ διὰ τοῦτο, καθὼς ἔφημεν, χαίρουσιν, οὐ λυποῦνται, ὅταν ἐπὶ τὰ χεῖρα φέρονται οἱ παρὰ τῶν φίλων ἐπιτιμώμενοι. Ἐἴτε οὖν ὡς φιλοῦντος ἐπιτιμήσεις, εἴτε ὡς πατρὸς δεξάμενος, πάντως χαίρειν ὀφείλεις· πεποθήμεν γὰρ ἐν Θεῷ τῷ πάντων Σωτῆρι καὶ ἄρχοντι καὶ Δεσπότη ὡς ὄνησοῦσιν, οὐ βλάψουσι τὰ γραφέντα, καὶ τὴν ἐν γῆ εὐημερίαν δωρούμενα, εἰ προσέξιν αὐτοῖς ἐθελήσεις, καὶ τὴν οὐράνιον δόξαν, ἥστινος χωρὶς τὰ ἐν γῆ δοκοῦντα καλὰ καὶ δόξα καὶ ἀρχὴ καὶ πᾶσα ἐξουσία, χαλεπά καὶ ἐπώδυνα τῷ κτησαμένῳ γίνονται, καθ' ὅτι διὰ τούτων ἡ ἐκείθεν ἀπομειοῦται ἀπόλαυσις· ἥς γένοιτό σε μὴ ἐκπεσεῖν, καὶ ἦν παράσχοι σοι Χριστὸς ὁ Θεός, ἡμῶν πρεσβείαις τῆς παναγίας ἀχράντου Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν καὶ σωτηρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων.

Η'. Τῷ αὐτῷ.

Ἄ πολλάκις, τέκνον ἡμῶν, μετὰ συνοχῆς καρδίας, μετὰ δακρῶν ἐγράψαμεν, ταῦτα καὶ νῦν σοι πινυθύντες καὶ δακρύνοντες γράφομεν. Πῶς γὰρ οὐχὶ πενήθῃσ; Πῶς δὲ οὐ δακρῶσα καὶ κόφομαι ὁ ταπεινὸς ἐγὼ, καὶ ἀρχιερατεύειν Θεῷ δι' οὐδ' οἰκτιρμῶν ἐκείνος οἶδε καταξιώθεις, ὅποτε καὶ ἄλλος ὅστις οὖν μὴ μόνον ἐν πόλει διατρίβων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων κεχωρισμένος, καὶ ἐν ὄρει δίαίταν ἔχων καὶ ἐρημῇ, τοιαῦτα πράγματα διακούων, ὅσα ἐν τοῖς παρούσι συμπέπτως καιροῖς, οὐ δύναται χωρὶς δακρῶν τὴν ἀκοὴν ὑποδέξασθαι; πῶς οὐ δακρῶσα, ὅταν λυπῆ μὲν τὰ πράγματα Θεὸν τὸν τῶν καλῶν αἴτιον, εὐφραίνῃ δὲ τὸν πατέρα τῆς κακίας, καὶ τὸν δημιουργὸν τῶν σκανδάλων διάβολον; Ἡ οὐκ ἔστι, τέκνον ἐμὸν, σκάνδαλον χαλεπώτατον ἢ νῦν γεγεννημένη μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἀντὶ τῆς φιλίας, ἀντὶ τῆς εἰρήνης, ἀντὶ τῆς ἐνώσεως ἔχθρα καὶ διάστασις καὶ δυσμένεια; Ἦν ποτε καιρὸς ὅτε δίσταντο Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι, ὅτε πρὸς ἀλλήλους μεθ' ὀπλῶν ἐπήρσαν, διατειχίζοντες αὐτοὺς τοῦ μεσοτοίγου τῆς ἔχθρας, ὃ ἡ κατήγουσα ὑμεῖς ἀσέλεια ὑπέδωκεν· Θεοῦ δὲ τοῦ τῶν κόσμον ἀγαπήσαντος, τοῦ τὸ οἰκεῖον πλάσμα διὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέ-

A sem amplexatus; sed quoniam non potuerim præsens te continere, necesse vero mihi fuerit absenticonari ad continendum tuum impetum, oportuit reprehensione uti qualis decet patrem et eum cui audere licet reprehendere, non solum quia filius meus es, sed etiam quia multum me amas: quicumque etenim multum amat, amicorum reprehensiones libenter ferunt, quanto magis parentum quibus, cum præsertim reprehensio sit in gratiam honoris et salutis eorum qui reprehenduntur? natura prudentes viri amicorum reprehensiones libenter ferunt: quare? nisi quia nullus unquam inimicus reprehendet male agentem, sed potius, si possit et fidem obtineat, ipse ad pejora inducet; restat igitur ut amici tantum reprehendant; et propterea, ut diximus, gaudent, non autem contristantur, qui ad pejora decurrunt, cum ab amicis reprehenduntur; sive igitur tanquam ab amico, sive tanquam a patre nostras reprehensiones accipias, omnino gaudere debes; persuasum etenim habemus in Deo omnium Salvatori, Regi et Domino, non tibi esse nocitura, sed utilitati fore quæ scripsimus, siquidem felicitatem his in terris, si obtemperare velis, tibi præbebunt et cælestem gloriam, sine qua quæcunque hic bona videntur, gloria scilicet et potestas et imperium gravia et luctuosa fiunt, in quantum cælestem felicitatem minuunt: qua utinam non decidas, quam tibi Dei Christus Deus noster suffragiis sanctissimæ et intactæ Domine nostræ quæ Christianorum et omnium sanctorum spes est et salus.

VIII. Ad eundem.

Quæ sæpius, fili mi, cum cordis afflictione, cum lacrymis scripsimus, illa hodie gementes et fientes denuo scribimus. Quomodo namque non lugebo? Quomodo non lacrymabor nec affligar, humilis ille ego qui Deo ministrare, per quot gemitus scit ille, dignus sum habitus, cum nullus alius, non solum in urbe commoratus, sed etiam ab hominum societate discretus et in monte aut in deserto degens, auditis quæ hisce temporibus acciderunt, non pollet sine lacrymis istiusmodi famam accipere? quomodo non flebo, cum quæ aguntur Deum honorum omnium causam contristant, patrem autem malitiæ, scandalorumque artificem diabolium delectant? Nonne, quæso, fili, scandalorum pessimum est exorta inter Romanos et Bulgaros, loco amicitiae, loco pacis, loco unionis, inimicitia, discordia atque odium? Tempus olim fuit cum disjungerentur Romani ac Bulgari, cumque armis congregarentur, illos separante pariete inimicitia; quem interjecerat impietas qua detinebamini; postquam autem Deus mundum dilexerit, creaturamque suam cruce et morte Filii sui sibi reconciliaverit, atque vos illuminare lumine cognitionis suæ fuerit dignatus, solutoque inimicitia pariete, vos ad gloriae suæ

γείου δόξης δρέγγη τῆς νῦν μὲν ἀνθρώπου, αὐριον δὲ A *cras autem marcescentem cupis, multo magis
μαραينوμένης, πολλῶν πλέον τῆς ἐπουρανίου καὶ
ἀμαράντου.* *coelestem et incorruptibilem.*

Ἄναγκάζομαι, τέκνον ἐμὸν, καὶ ὑπὸ τῆς συν-
εχοῦσης με ἀθυρίας καὶ ὑπὸ τῆς περὶ σὲ φιλίας
ἐπιπλέον τὸν λόγον ἐκτείνειν· καὶ ἀνεπαχθῶς ἄκουε.
Ἔθετο ἐκάστη ἐθνεὶ ὁ Θεὸς ὡσπερ ὄριον οὕτως καὶ
τιμὰς καὶ κλήσεις· καὶ ὅσοι μὲν ἐνέμειναν ταῖς
παρ' αὐτοῦ δεδομέναις τιμαῖς, οὗτοι καὶ διήρκεσαν·
ὅσοι δὲ τῶν μὲν θείων δωρεῶν καὶ τιμῶν ὡσπερ
ἠλόγησαν, ἐφιλονεικήσαν δὲ πλέον τι παρ' ἑαυτῶν
προσλαβεῖν, οὗτοι, κἂν ἐπὶ μικρὸν ἐδοξαν εἰς αὐξήσειν
προσθεῖν, ἀλλ' οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πάντων
ἐξέπεσον. Καὶ, εἰ βούλει, ἐξεστὶν ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν
οικείων συνορᾶν πραγμάτων· καὶ σκόπε· ὃ λέγω. B
Εἰ τις τῶν ἡμετέρων ὑποχειρίων, τιμῆς τινος ἀξιω-
θεὶς παρ' ἡμῶν, μὴ ταύτην ἀγαπᾷ μηδὲ στέργει,
ἀλλὰ καὶ φιλονεικεῖ πλέον τι ἑαυτῷ περιθέσθαι, οὐκ
ἀγανακτήσομεν, οὐκ μισήσομεν, οὐκ ὀργισοῦμεθα κατ'
αὐτοῦ; Εἴτα ἡμεῖς μὲν, ἄνθρωποι ὄντες θνητοὶ καὶ
ἐπίκνηροι, ἦν ἂν τιμὴν δοίημεν ἀνθρώπῳ ἴσῳ τῆν
φύσιν, ἐὰν μὴ ταύτην ἀγαπήσῃ, μηδὲ εὐχαρίστως
ἐμμελῆ τῇ δωρεᾷ, ἀλλὰ παρ' ἑαυτοῦ προσφιλονει-
κήσῃ, καὶ περιεργάσῃται καινότερός τις εἶναι καὶ
δοκεῖν, ἀγανακτήσομεν παντελῶς τὴν δεδομένην
αὐτῷ παρ' ἡμῶν τιμὴν, καὶ ἄτιμον μᾶλλον ποιήσο-
μεν· ἀνθ' ὧν ἐνόμισεν οικεῖα περινοεῖ πλέον τοῦ
δέοντος ἑαυτὸν τιμᾶν· τὸν δὲ Θεὸν οὐχ οὕτως ὑπο-
ληψόμεθα τοῖς μὴ βουλομένοις ἐμμένειν τῇ παρ'
αὐτοῦ δεδομένῃ τούτοις τιμῇ ἕξιν; οὐδ' ὀργιεῖσθαι C
ἂν τοὺς ὄρους ὑπερβαίνειν βουληθεῖεν τῆς δόξης καὶ
τῆς τιμῆς, οὐς αὐτοὺς ἐδωρήσατο; Μὴ ὑπολάβῃς
ταῦτα σοφιστικῶς γράφειν ἡμᾶς· οὐτε γὰρ σοφιστῆς
ἐγὼ οὐτε πιθανολόγος, ἀλλ' εἰ καὶ ἀνάξιος τοῦ
ἀγίου θυσιαστηρίου λειτουργῶς, καὶ τῆς πάντων σωτηρίας ὑπερευχόμενος· καὶ ὑπολαμβάνω ὡς, ἐμαυ-
τὸν πείθω ἀληθῶς, ὅτι μὴ τοῖς τοιοῦτοις ἐπιχειρήμασιν ἀρέσεται ὁ Θεός.

Χωρὶς δὲ τούτων κάκεινό σε δεῖ, τέκνον ἡμῶν,
διενθυμείσθαι, ὅτι πέρυσιν, εἰς ὅσιν ἀλλήλων κατα-
στάντων ἡμῶν, ἐπηγγελῶ πάντα εἰρηνικά, πάντα
φιλίας καθαρᾶς· καὶ ὡς ἀπὸ γε τοῦ νῦν λυθῆσεται μὲν
πᾶσα ἔρις, πᾶσα πρόφασις σκανδάλων, παύσεται δὲ
πᾶσα στάσις, καὶ βραδευθήσεται σὺν Θεῷ μεταξὺ
Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εἰρήνη δυνως σταθηρά, καὶ
οἷα οὕτω πρότερον γέγονεν, οὐδ' ἐπειράθησαν οἱ
πρὸ ἡμῶν ἐν βίῳ γεγονότες. Ποῦ μοι, τέκνον ἐμὸν, D
ἢ τότε γλυκεῖα διάθεσις; Τί γέγονεν ἢ τῆς εἰρή-
νης ὑπόσχεσις; Ποῦ ἐκεῖνα τὰ ῥήματα οἷς ἔχαιρε
μὲν Θεός, ἔχαιρον δὲ οἱ ἀκούοντες ἄνθρωποι; Ποῦ
ἐχώρησαν αἱ χρησταὶ ἐλπίδες ἃς εἶχομεν ἀδιστά-
κτως, ὡς οὐκέτι μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων
ισχύσει ὁ πονηρὸς δαίμων ὑποβαλεῖν σκάνδαλον,
οὐδὲ συνταράξει τὴν καθαρὰν αὐτῶν ἀγάπην; Σκό-
πει φρόνιμος ὢν χάριτι Θεοῦ, καὶ ὀξὺς συνιδεῖν τὸ
καλὸν, τὰς μεθοδείας τοῦ πονηροῦ· πολύτροπός ἐστι
καὶ πάσῃ μηχανῇ κατὰ τῆς σωτηρίας τοῦ θείου
πλάσματος; ἀγωνίζεται· ψθονεῖ μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ,
πλέον δὲ τοῖς μειζόντως χάριν λαβοῦσι παρὰ Θεοῦ.
Εἰ δὲν οὖν καὶ σὲ, τέκνον ἐμὸν, φρονήσει, συνείσει,
χρηστέσθαι, ἐπισκεῖσθαι, καὶ ἄλλοις πλείστοι; καλοῖς

Cogunt me, fili mi, qui urget me dolor atque
erga te dilectio sermonem longius protrahere;
placide audias quæso: unicuique genti attribuit
Deus sicut terminos, ita honores et officia; qui ergo
honoribus a Deo concessis sunt contenti perdurant;
qui autem cœlestia dona honoresque aspernati
cupiditate majora sibi comparandi tenentur,
etiamsi aliquantisper videantur augeri, non multo
elapso tempore omnia amittunt; quod nobis, si vis,
licet propriis rebus perspicere; attende quid
dicam: Si quis nostrorum mancipiorum, concesso
a nobis honore non esset contentus, sed quidvis
amplius adipisci vellet, nonne indigne ferremus,
nonne odio nobis esset, nonne in eum irasceremur?
nos quidem, homines mortales, atque corruptibiles,
si quis a nobis dato honore, homo æqualis natura,
non sit contentus neque cum gratiarum actione
nostro dono insistit, sed ambitione correptus homo
novus et fieri et videri satagit illum honorem con-
cessisse dolemus illoque hominem nudamus, pro-
pterea quod proprio sensu seipsum voluerit plus
æquo honorare; Deum vero nonne supponemus ita
fore affectum in eos qui honore ab ipso concesso
contenti esse nolunt? nonne irascitur si quis velit
sines transire gloriæ et honoris quos ipse statuerit?
Ne censeas nos sophisticè ita scribere; non enim
egosophistes, non verborum artifex persuasibilem,
sed, licet indignus, sancti altaris minister, pro
universorum salute intercessor; arbitror autem
me probe censere Deo non esse placentia istius
modi consilia.

Præterea illud te, fili mi, oportet considerare te
superiori anno, cum ambo convenissemus, nonnisi
pacifica et amicissima esse locutum, promissisque
deinceps sedandas esse omnes discordias, remo-
vendas scandalorum ocasiones, cessatura cuncta
dissidia, jurandam coram Deo vero firmam Roma-
nos inter et Bulgaros pacem, futuraque qualia non-
dum fuissent unquam, nec majores nostri cognov-
issent: ubi nunc, fili mi, dulcis ille affectus? Quid
illa pacis promissio? ubi verba illa quibus Deus
gaudebat, quibus audientes homines gaudebant?
Quo fugit spes illa felicissima atque indubitata qua
sperabamus non jam amplius nefariam dæmonem
inter Romanos ac Bulgaros scandala esse provocato-
rum neque purissimam eorum dilectionem perturba-
turum? Considera, prudens cum Dei gratia sis
satque ad bonum perspicacum idoneus, maligni in-
sidias; versutus namque est et inanimis machina-
tionibus adversus Dei creatorum salutem pugnans;
cuivis homini invidet, magis autem iis qui majorem
a Deo gratiam acceperunt; scit igitur te, fili mi,
prudentia, bonitate, modestia plurimisque aliis do-
tilibus præclaris a Deo esse donatum, idcirco ma-

jori ergo te insidia accenditur, invidiosaque sunt omnibus artibus vult satiare; igitur in te latent illius insidie, sed quo pluribus bonis distecis, eo humilior sis, ut illius insidias devites; tibi a Deo hic in terris data sunt honor et gloria, cura ut adjucias gloriam contentem: adjucias autem humilias teipsum, te in sublime non attollens, cordis elevationem fugiens, supra modum te non elevans, fœdera et juramenta non violans, que inseruat olim et ante majores tui, que tu ipse heri et nadius tertius inlisti; si quis per tuum nomen jurasset atque postea juramentum violare esset ausus, irrevocabili morte pœnam lucret, quæ autem universorum Deum, Creatorem Dominumque juramento attestatus, juramenti sit violator, nonne sexcentarum mortium reus erit? Sed quid? quoniam non extemplo pœnam infligit propter humanitatem et inenarrabilem longanimitatem, an ideo contemnemus? Sed duriores pœnam hæc ipsum in nos invehit, ut arbitror, et eo acerbiores quo magis dilata fuerit.

Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο, εἶμαι, χαλαρωτέραν ἡμῖν τὴν ποινήν ἀγαυοτέρων.

Scriptum vero forsans plus æquo extendi: itaque hoc tantum addito tacebo: non ego propheta, neque unus illorum qui prævidendorum futurorum gratiam acceperunt, sed tanquam immaculati altaris, etiam si indignus, minister, et tanquam pater illi salutem curans, prænuntio atque prædico. Scandalorum causam rejice, tuum relinque consilium que destruit sancti Spiritus ordinatio, id est, pax et dilectio inter Romanos et Bulgaros tanto tempore existens; ad primos affectus redi quibus Dei gratia feliciter et sine lacrymis, siue calamitatibus gens utraque degebat: si etenim Dei non me latet resurrectio, in ultionem exsurgit, nec erit qui de ejus manu eripiat.

IX. Ad eundem.

Quosnam lacrymarum fontes inveniam? quales gemitus doloribus meis haud impares usurpabo? Tot sunt namque dolores mei quot populi Christi et Dei mei, sanctæ illius hereditatis pro qua crucem et mortem subiit: quomodo ergo illos plangam? aut quam moestitiæ cruciatuunique consolationem reperiam? O malignitatem illius ab initio homicidæ, qui contra manuum Dei opera acerbæ ardet invidia, quique indesinenter in ruinam et perniciem homines impellit! ab initio quippe, adversus hominum genus insaniens nefarius ille scelestissimusque, non cessat, usque hodie, imo vero donec in terris erunt homines, eos concutere et in invicem concitare; unde cum illi non liceat nobis aperti insidiari, nosmetipsi ad invicem insidias et machinationes instituimus: illo ab initio insaniens impulsu et fratres contra ejusdem seminis, ejusdemque ventris progeniem manus armans, et parentes natos interficiunt pro quibus et animam

ἠφελωτηρήθιντα παρὰ Θεοῦ, καὶ πρὸς φθόνον ἐξέτερον αὐτὰ τοῦ ἀναρρήγεται, καὶ βούλεται πάτη μηχανῆ τὸν κατὰ τοῦ φθόνου πληροφόρησιν. Ἄλλὰ μὴ λανθάνωσθε οὐδὲ ἐκείνου ἐπιβουλῆ, μᾶλλον δὲ ὄψεσθε καλοῖς πλουτοῖς, τοσοῦτον ταπεινωτέρος γίνωσθε, ἵνα τὴν ἐκείνου ἐπιβουλὴν διαφύγητε. Ἐδόθη σοὶ ἐκ τῆς τιμῆς καὶ δόξης παρὰ Θεοῦ, σπουδασθὲν ἐπιταύτη καὶ τὴν εὐφρανὴν προσλαβεῖν· προσλήψῃ δὲ ταπεινοφροσύνη, μὴ μεταπειριζόμενος, μὴ τὴν καρδίαν ὑψοῦμενος, μὴ ὑπὲρ ὃ προσήκειν ἐπαυρόμενος, μὴ σπονδᾶς καὶ ὄρκια παραβαίνων. Ἄ ἴδαντο μὲν οἱ πατέρες; οὐοὐ πάλα καὶ πρόβαλα, Ἰησοῦ δὲ καὶ αὐτοῦ χυθὲς καὶ πρῶτον. Εἴ τις ὄρκιον τὸ ἐν ὄνομα ποιῆσται, εἴτα παραβῆται τὸν ὄρκιον τοῦ μῆσεως, ἀπαρατήτως θάνατον ὑπέχει τὴν δίκην· ὃ δὲ τὸν πάντων Θεὸν καὶ Δημιουργὸν καὶ Δεσπότην εἰς ὄρκιον προθέμενος, εἴτα παραβάτης γινόμενος, εὐμορίας θανάτων ἔνοχος; Ἄλλὰ τί; Διότι μὴ παραυτίκα ὑπὸ φιλιανθρωπίας καὶ ἀφάντου μακροθυμίας ἐπάγει τὴν δίκην, διὰ τοῦτο καταφρονήσωμαι; ἐποίησε καὶ ὁμοῦ πλέον μακροθυμῆ, τοσοῦτον

Ἄλλὰ γὰρ ἴσως τὸ γράμμα κλίον ἐξέτεινα· διὰ τοῦτο, ἐν εἰπῶν, σιωπήσωμαι. Οὐκ εἶμι προφήτης οὐδὲ τῶν προοφῶν τὰ μέλλοντα χάριν λαβόντων, ὡς δὲ λειτουργὸς τοῦ ἀχράντου θυσιαστηρίου, εἰ καὶ ἀνάξιος, καὶ ὡς πατὴρ τέκνου τὴν σωτηρίαν κηρόμενος, προασφαλίζομαι καὶ προλέγω. Ἐὰ τὴν τῶν σκανδάλων αἰτίαν ἀποστήθῃ τοῦ φρονήματος, δι' οὗ ἡ κατάλυσις ἐναργεῖται τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀναματαξὶ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον κατασχούσα εἰρήνην καὶ ἀγάπην· ἐπᾶνεθε πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς λογισμοὺς, μεθ' ὧν χάριτι Θεοῦ εὐδαιμόνωσθε χωρὶς δακρύων καὶ συμφορῶν ἐκάτερον ἔθνος; ἐποίησατε· ἐπεὶ, εἴ τι ἐγὼ συνέημι τῆς τοῦ Θεοῦ ἐγέρσεως, ἀναστήσεται εἰς ἐκδίκησιν, καὶ οὐδεὶς ἔσται ὃ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐξαιρούμενος.

Θ. Τῷ αὐτῷ.

Τίνας ποταμοὺς εὐρήσω δακρύων; Ποίους ἐπὶ τοῖς ἔμοις πάθειν ἀναλάβωμαι θρήνους; Ἐμὰ γὰρ τὰ πάθη ὅσα τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου κατέλαβε, τὴν ἁγίαν αὐτοῦ περιπέσθητον κληρονομίαν, δι' ἧς ὑπέμεινε τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον. Πῶς οὖν ἀποκλαύσωμαι ταῦτα; Ἡ τίνα εὐρω τῆς ἐμῆς οὐδύνης καὶ τῶν σπαραγμῶν τῆς καρδίας; παράκλησιν; Ἡ τῆς κακίας τοῦ ἀπ' ἀρχῆς μισανθρώπου, τοῦ τὸν πικρὸν φθόνον κατὰ τοῦ τῆς θείας παλάμης πλάσματος ἐξοπίσαντος, τοῦ αἰετὸν τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἐλευθρον καὶ ἀπύλιαν ἀγοντος; Ἄπ' ἀρχῆς γὰρ ὁ μιᾶρος, ὁ ἀρχέκακος, ἐκμανεῖς κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους οὐ παύεται μέχρι καὶ σήμερον, μᾶλλον δὲ μέχρις ἂν ἐπὶ γῆς πολιτεύηται ἄνθρωπος, ἀνασθῶν καὶ κατ' ἀλλήλων ἀνεγείρων ἵνα, ἐπεὶ αὐτὸς μὴ συγκεχώρηται προσφανῶς ἐπιβουλεύειν ἡμῖν, αὐτοὶ δὲ ἀλλήλων τὰς ἐπιβουλάς καὶ τὴν ἀναίρεσιν διαπραττωμεν· ἐκ ταύτης τῆς ἀπ' ἀρχῆς μανιώδους αὐτοῦ προαιρέσεως καὶ ἀδελφοὶ ὠπισσαν

χαίρας κατὰ τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος καὶ τῆς αὐτῆς A προελθόντων γαστρῶν· καὶ πατέρες ἀπέκτειναν παῖδας, ὑπὲρ ὧν ἠύξαντο πολλακίς τὰς ψυχὰς προσφείναι, καὶ φίλοι φίλους ἠγνόησαν· ἐκείνου τοῦ ἀλάστορος οἱμοὶ θαίματος καὶ τὰ νῦν ἐμὲ καταλαβόντα πάθη καὶ οἱ θρῆνοι, καὶ τὰ δάκρυα· ἐκείνου τῆς κακομηχανίας ἢ διαβόηξης τοῦ συνδίσμου τῆς ἀγάπης τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου τέκνων, τῆς τε Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς Βουλγαρικῆς ἐξουσίας.

Ἄφ' οὗ γὰρ ὁ βραβεῦσαι βουλευθεὶς εἰρήνην τῷ κόσμῳ διὰ τῆς ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων κενώσεως, τὸ τῶν Βουλγάρων γένος πρὸς ἑαυτὸν ψκείωσατο, καὶ εἰ; ἀδελφότητα τῷ Ῥωμαϊκῷ γένει συνῆψε, καὶ τὴν αὐτὴν παρέσχε τιμὴν τῷ καλεῖσθαι τούτους Χριστιανούς, ὡσπερ καὶ ἡμῖν, οὐ φέρων τὴν τοσαύτην γεγεννημένην εἰς ὑμᾶς εὐεργεσίαν ὁ ἀεὶ φθονῶν τοῖς καλοῖς, ἀκατάπαυστον δὲ ἀγῶνα ποιούμεν- B νος τοῦ ὅσον ἐπ' αὐτῷ λυπησῆαι μὲν τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν τὸν κοινὸν εὐεργέτην, ζημιῶσαι δὲ τὸ Βουλγάρων γένος· τῆς παρ' αὐτοῦ δεδομένης τιμῆς, εὐρεν, ὡς εἰσικεν, ὅφει ποτε τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ εὐρῶν σκευή, κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, καθρητισμένα εἰς ἀπόλειαν, ἃ μὲν ἐκ τοῦ ὑμετέρου γένους, ἃ δὲ ἐξ ἡμῶν, ἐνήργησε τὸ ἐλκεῖν τοῦτο καὶ πολυδάκρυτον ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν ἔργον, καὶ τοσαῦτον φόνον καὶ ὄλεθρον τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐξετέλεσε κληρονομίας, χειρῶν ἐργασαμένων τὸν φόνον, οὐχὶ ἀκαθάρτων, οὐδὲ τῆ ἀσεβείᾳ δουλεῦσιν ἐπισταμένων, ἀλλὰ τῶν κεκαθαρμένων τῷ ἀγίῳ βαπτίσματι, καὶ πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα ἐπαίρομένων, καὶ τῷ τοῦ σταυροῦ σημειῶ ἑαυτοὺς κατασφαλιζομένων ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐπηρείας. C Τίς γένωμαι πρὸς ταῦτα; τί διαπράξωμαι; τίνας ἀποκλαύσωμαι, τοὺς κατ' ἀλλήλων συγκληθέντας, καὶ τῷ οἰκείῳ φόνῳ καὶ ταῖς σφαγαῖς μολύναντας μὲν τὴν γῆν, μολύναντας δὲ τὸν ἀέρα· σκυθρωπάσαι δὲ οὐ μόνον τοὺς ἀκούοντας ταῦτα Χριστιανούς ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ ποιήσαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν οὐρανῷ ἀγγέλους· σκυθρωπάζουσι καὶ αὐτοὶ πάντως, καὶ, εἰ παρεῖχε δάκρυα ἢ φύσις, ἐθρήνησαν ἂν, τοῦ τῶν ὄλων Δεσπότου ἐπὶ τῷ γεγονότι ἀλγοῦντος. Εἰλάζεις γὰρ πάντως, τέκνον ἐμὲν, ὅσον τὸ ἀλγῆμα τοῦ μὴ βουλομένου τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὸ ἐπιστρέφαι καὶ ζῆν αὐτὸν, ἐπὶ τοσοῦτοις θανάτοις, οὓς οὐδεὶς ἄλλος ἢ διάβολος ὁ τῆς ἀμαρτίας γεννήτωρ, καὶ οἱ ταύτην ἀγαπῶντες εἰργάσαντο.

Ἄλλὰ μέχρι ποῦ ταῦτα θρηνῶ καὶ ἀποκλαίωμαι; D Δίον τὰ μὲν γεγονότα χαλεπὰ λιπεῖν, ἐπειπερ ἀναθίωσις οὐκ ἔστι τῶν τεθνηκότων, πρὸς δὲ τὰ ἤδη ἀπό γε τοῦ νῦν πράγματα μεταφέρειν τὸν λόγον, τέκνον ἐμὸν, σπλάγγχον ἐμὸν. Εἰ γὰρ καὶ τὴν καρδίαν ἐπληξας, εἰ καὶ ὀδύνης ἐνέπληξας, δι' ὧν ἔπραξας, τὰ πατρικὰ σπλάγγχνα συστρέφεται ἐπὶ σοί. Ἀρκέσθητι τοῖς εἰργασμένοις, μέχρι τούτου στήτω ἢ τοῦ πονηροῦ δαίμονο; κατὰ τῆς κοινῆς τῶν Χριστιανῶν μαιφονία; ἐνέργεια, μηδέ τι πλείον ἰσχύση αὐτὸς μὲν ἐξορχεῖσθαι καὶ χαίρειν ἐπὶ τῇ κοινῇ συμφορᾷ, τῷ Χριστῷ δὲ καὶ Θεῷ ἡμῶν περιτριπιεῖν τὸ σκυθρωπάζειν, καὶ τοῖς φιλανθρώποις ἀγγέλοις, καὶ πᾶσιν ὅσοι τὸ εὐσεβεῖν ἐκλήρωσαντο·

Eheu mihi! ex illo exs-crando dæmone mei etiam orientur dolores, gemitusque et lacrymæ; illius perfidis artificii soluta sunt vincula dilectionis inter filios Christi et Dei mei, Romanæ scilicet atque Bulgaræ potestatis.

Ex quo etenim qui volebat pacem in mundo firmare per suum e paterno sinu exitum, Bulgarc-rum genus sibi vindicaverit Romanorumque generi amicitia copulaverit et eandem gloriam illis ac nobis Christiana appellatione dederit, indigne ferens tale vobis concessum beneficium, qui bonis semper invidei, indefessoque conatu tentans, quantum in se erat contristare Christum et Deum benefactorem nostrum, honoreque ab illo concesso Bulgaros exuere, suarum insidiarum exitum servitandem, ut videtur, invenit, atque repertis perditionis, ut ait Apostolus⁴, vasis, tum e vestro genere, tum e nostro, illud miserandum atque et nobis et vobis tum lugendum suscitavit negotium, ac tantam stragem ruinamque in Christi hereditate consummavit, manibus non infidelibus aut impietati servire consuetis, sed sancto baptismate sanctificatis et ad cœlestem Patrem attolli non ignaris, atque crucis signaculo contra maligni injurias capita munientibus. Quid agam? quid obtinebo? quos lugebo? qui in invicem concitati propinquo-rum cœdibus ac strage terram contaminant atque aera, et non solum Christianos in orbe universo audientes contristari, sed etiam in cœlis angelos; ipsi enim contristantur, et si lacrymas præstaret eorum natura, flerent, universorum etiam Domino dolente; conjectare siquidem facile potes, filii mi, qualis sit dolor ejus qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat⁵, ob tot homicidia quæ nemo alius patravit quam diabolus peccati parens, et qui peccatum diligunt.

Usquequo vero illa flebo ac lugebo? quæ sunt peracta linquere oportet, cum non sit possibile mortuos suscitare, ad facienda deinceps convertendus sermo est, filii mi, viscera mea; si enim cor meum affixeris tristitiaque tuis factis impleveris, viscera tamen paterna in te moventur: peractis sis contentus, hic stat scelesti dæmonis ad communem Christianorum internecionem impetus, nec amplius lætetur aut gaudeat communi calamitate, nec Christum ac Deum nostrum contristare valeat, neque hominum amatores angelos, neque omnes quicumque pietate sunt donati; bonum siquidem non initium capere malum opus neque hominem a recta via declinare, cum autem quid tale

⁴ Rom. ix. 22. ⁵ Ezech. xviii, 32.

evenerit, ut accidere necesse est in hac peccatorum errorumque referta vita, oportet, quia Dei consortes efficiamur, delictum correctione emendare: miserandum jam et deplorandum inter Romanos et Bulgaros accidit dissidium: quod quæ temporis diuturnitas oblivione obruet, ac in sæcula commemoratum nobis perpetuo sit dedecori, cum pariter nos vosque deliquerimus? sed vestrum deliquium absque meis sermonibus agnoscitis: prudens enim quam maxime cum sis et propriam conscientiam judicem in te constituens culpam tuam ante mea verba agnosces.

ἑμῶν λόγων αὐτοὶ ἐπιγινώσκετε· πάντως γὰρ φρόνιμος ὢν, καὶ τὴν οἰκείαν συνείδησιν κριτὴν καὶ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων λόγων.

Nostri autem populi deliquium (o miseram malorum hominum potentiam!) non possum exquisite dicere quomodo evenerit, quoniam accuratam non habeo deliberationum notitiam: quæ etenim constituta parataque fuerint (oportet enim reprehendentes juxta veritatem nos reprehendere et ab hic imperantibus incipere) non ego scivi, neque notum est quomodo illa tanta expeditio fuerit instituta; postquam autem quæ hic agerentur deprehenderim, res me non fugit; tanta siquidem collecta multitudine, si non a rerum ordinatoribus, ab aliis tamen cognovi causam cur congregaretur exercitus, scilicet adversus Bulgaros institui expeditionem, tunc in auxilium regiam quæsito ingressu, obviam facti ducibus, ex eorum ore audire voluimus exercitus iter, atque, ut paraverat, exprobravimus et reprehendimus quod, cum essemus urbis episcopus, tanti negotii non fuimus participes: quorum varia fuit apologia, sed eo tendebat ut quantum esset possibile se defenderent et reprehensionis causam removerent: dixerunt autem ad vos mitti exercitum, non belli causa, neque homicidiorum, neque sanguinis effusionis; sed quæ nota mihi fecerunt, tibi jam, filii mi, notum facio.

ἡμᾶς ἐκστρατεύειν οὐ πολέμου χάριν, οὐδὲ φόνων ἕνεκα, ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, ἤδη γνωρίζομεν.

Nosti, pater ac domine, Macedonia et Thraciæ duces: illi igitur dixerunt, nec singulis diebus cessant scriptisque et suorum ore apocrisiariorum nos certos facere, affirmantes se vera dicere, neque ulla earum sermones comitatur ambiguitas, Bulgarorum scopum esse nostram regionem spoliandi atque deprædandi omnino; suis dictis fidem addebant, se non mentiri, sed vere Bulgaros ita esse paratos ut sæderaumperent, quia non jam vellent conventionibus stare; insuper addebant: notum tibi est Bogam Chersonæ imperare, qui non cessat dementiare omnem in eo curam ponere Bulgaros ut Patzenacitas et si qua in illis in locis est gens, concitent ad expeditionem et bellum adversus Romanos; nec modo dicit modo tacet, sed indesinenter singulisque diebus iisdem litteris atque verbis aures nostras mentesque obturbat; præterea dixerunt apocrisiarios sexdecim a Patzenacitarum gente eadem nuntiatum venisse, apocrisia-

ἀγαθὸν μὲν γὰρ μηδὲλως λαβεῖν ἀρχὴν ἔργον κερνηρῶν, μηδὲ τοῦ πρέποντος ἀποσφαλῆναι τὸν ἀνιρωπὸν· ἐὰν δὲ ἄρα καὶ γένηται τι τοιοῦτον, οἷα συμβαίνειν ἀνάγκη τῷ πολυμαρτήρῳ καὶ πολυπλανεῖ βίῳ, ἀλλὰ πάλιν ὡς μοίρας Θεοῦ μίξιν ἔχουσιν, ὄφρὶν ὁλοκλήρως ἐστὶ τῷ πταίσματι προσάγειν τὴν ἐπαύρωθωσιν. Γέγονε τὸ ἤδη γεγόνος ἐλτερινὸν καὶ πολυπενθὲς μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων πταίσμα, ὃ τίς ἂν χρόνος δώσῃ λήθην καὶ μὴ πάντα τὸν αἰῶνα εἰς κοινὴν στήλην καὶ δουδεος-εἰη διαμνημονεύμενον, τὸ μὲν τι καὶ ἡμῶν πταισάντων, τὸ δὲ καὶ ὑμῶν; Ἀλλὰ τὸ μὲν ὑμέτερον καὶ χωρὶς τῶν

Τὸ δὲ τοῦ ἡμετέρου λαοῦ πταίσμα, φεῦ τῆς τῶν B πονηρῶν ἀνθρώπων ἰσχὺς! οὐκ οἶδα εἰπεῖν ὅκριθῶς, ὅπως ἀπήνησεν, ἐπεὶ οὐδ' ἔχω οὔτε τῶν βεβουλευμένων ἀκριθῆ τὴν εἰδησιν. Ἄ μὲν γὰρ προσμαλετήθη καὶ προκατακευάσθη, δεῖ γὰρ κατηγορηῆσαι, τὴν ἀλήθειαν τιμωρίας ἡμᾶς, καὶ τῶν ἐνταῦθα λαχόντων ἀρχεῖν, οὔτε συνέγνωμεν, οὔτε εἰς μάθησιν ἐσχομεν οὐδ' ὅπως ἡ κίνησις τῆς τοσαύτης ὑπῆρξε στρατιᾶς, ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνταῦθα κατέλαβον ὡς εἰκὸς ἦν, οὐδ' ἡμᾶς τὸ πρᾶγμα διέλαθε, πῶς γὰρ τοσοῦτου πλήθους ἐνταῦθα συνειλεγμένου, ἀλλὰ τὸ τηρικαῦτα, εἰ καὶ μὴ παρὰ τῶν τὰ πράγματα διοικούντων, ἀλλὰ παρὰ γε τῶν ἄλλων τὴν αἰτίαν τῆς συλλογῆς τοῦ στρατοῦ ἐξεδιδασκόμεθα, ὡς ἕνεκα τῆς πρὸς Βουλγάρους ἐκστρατείας ἡ τοσαύτη γέγονε κίνησις, τότε δὴ, τότε, τὴν εἰς τὰ βασίλεια ζητήσαντες εἰσοδοῦν, ἐπιέπαρ τοῖς ἀρχουσιν ἐνετύχομεν, οἰκεία γλώσση μαθεῖν ἐζητοῦμεν τοῦ στρατοῦ τὴν συγκίνησιν, καὶ ὡσπερ ἔχρην καὶ ἐμμεψάμεθα καὶ ὠνειδίσαμεν τοσοῦτου πράγματος ἐπισκόπους ἡμᾶς; ὅντας τῆς πόλεως μὴ λαβόντας κοινῶν τῆς βουλῆς· τῶν δὲ ἡμῶν ἀλλή ἀπολογία προήρξατο μὲν ὡς ἦν δυνατόν ἀπολογεῖσθαι αὐτοῖς, καὶ τὴν αἰτίαν διαλύειν τῆς μὲμψως· ἔλεγον δὲ πρὸς ἕνεκα καὶ αἱμάτων ἐκχύσεως, ἀλλ' ἄπερ ἀπήγγει-

Ἐπίστασαι, πάτερ καὶ δέσποτα, τοὺς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης στρατηγούς. Οὗτοι δὲ οὖν ἔλεγον, οὐ διαλείπονσι καθ' ἑκάστην τὰ μὲν γράμμασι δηλοῦντες, τὰ δὲ καὶ γλώσση τῶν οἰκείων ἀποκρισιάρων, καὶ διαβεβαιούμενοι ὡς ἀληθῆ λέγοιεν, καὶ οὐδεμίᾳ τοῖς λόγοις πρόσεστιν ἀμφιβολία, ὅτι περὶ ὃ τῶν Βουλγάρων τοιοῦτος εἴη σκοπὸς, ὥστε τὴν ἡμετέραν χώραν σκυλεῦσαι παντελῶς καὶ λαφυραγωγῆσαι. Καὶ προσεπέφερον πίστιν τοῖς λόγοις αὐτῶν, ὅτι μὴ ψεύδοιται, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς τοιαῦτα σκέπτονται Βούλγαροι ποιεῖν τὴν τῶν γεγενημένων συμφώνων βίβιν, ἣν ἔλεγον ποιήσασθαι Βουλγάρους, ὡς οὐκέτι βουλομένων ἐμμένειν τοῖς ἤδη συμφωνημένοις. Εἶτα καὶ τοῦτοις προσετίθεσαν λέγοντες ἡμῖν, ὡς οὐδὲ τὸν Βωγᾶν ἀγνωεῖς, ὅτι τῆς Χερσῶνος τέτακται στρατηγεῖν. Οὗτος δὲ ὁ τῆς Χερσῶνος στρατηγὸς οὐ διαλιμπάνει διηνεκῶς ἀναφέρων ὡς πᾶσαν σπουδὴν τίθενται Βούλγαροι, καὶ Πατριάρχαις, καὶ εἰ τινα ἔτεσα ἐν ἐκείνοις

ἔστι τοῖς τόποις ἔθνη, προσλήψασθαι εἰς τὴν κατὰ Ῥωμαίων ἐφοδὸν τε καὶ τὸν πόλεμον. Καὶ οὐχὶ ταῦτα νῦν μὲν λέγει, νῦν δὲ σιγᾷ, ἀλλὰ διηλεκτικῶς καὶ καθ' ἑκάστην τοιοῦτοις γράμμασι καὶ βήμασι τὰς ἀκοὰς ἡμῶν καὶ τὰς καρδίας παρενοχλεῖ ἐπὶ τοῦτοις καὶ ἀποκρισιάρχους ἔλεγον μέχρι τῶν ἑξκαίδεκα ἡκοντας τοῦ τῶν Πατζηνακτικῶν γένους τοιαῦτα προσαγγέλλειν, ὡς ἐξαπεστάλησαν πρὸς αὐτοὺς ἐκ Βουλγαρίας ἀποκρισιάριοι οὐκ ἄπαξ οὐδὲ δις, ἀλλὰ καὶ πλειστάκις προσκαλούμενοι τοῦτους εἰς τὴν πρὸς ἑαυτοὺς ἔνωσιν καὶ τοσοῦτον τὸ πρᾶγμα σπουδάζεται Βουλγάρους, ὥστε καὶ γάμου κοινωνία τῶν οἰκείων παίδων σπουδάζειν ἐνώσει καὶ συνῆσαι τὴν πρὸς ἑαυτῶν συμμαχίαν Πατζηνακτικῶν. Ὡς οὖν τοιοῦτοις λόγοις διαταρασσόμενοι, ἐπειδὴ περ πρόλαβόντες καὶ δηλώσειν ἐγγράφοις, καὶ μὲν ἡμῶν φρόνημα μεταξὺ τρόπῳ Βουλγάρων καὶ ἡμῶν ῥιζῶσαι, οὐκ ἠδυνήθημεν δὲ, ἤλθομεν καὶ ἄκοντες εἰς τοιαύτην περινοίαν, ὥστε στρατεῖαν κατ' αὐτῶν σχηματίζαι, καὶ πειραθῆναι τῷ τοιοῦτῳ Βουλγάρων τὴν ὁρμὴν ἐπισχεῖν, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς αἵματα καὶ σφαγὰς τὸν λαὸν χωρῆσαι, εἴ πως δοίη θεὸς διὰ τῆς τοιαύτης περινοίας; ἔλκυσαι ἡμᾶς πρὸς ἀγάπην αὐτοὺς, καὶ ἀσφαλῆ τὸν δεσμὸν ἐξεργάσασθαι τῆς φιλίας.

Ἐχεις τὴν ἀπολογίαν, ὦ Πάτερ καὶ δέσποτα, καὶ μὴ ὀργίζου μηδὲ ἀγανάκτει. Ἐγὼ δὲ ἀπιστεῖν οὐκ εἶχον, πλὴν καὶ οὕτως ἐπετίμων, ἐπέπληττον, ἐξωνείδιζον, καὶ ὡς ἔδει ἔλεγον, καὶ ἔτι μὲν ὕσαι ταῦτα διὰ γραφῆς. Καὶ οἱ μὲν ἠξίουσαν ἐμὲ γράφειν, ἐγὼ δ' ὁ μάταιος, ὁμολογήσω γὰρ τὴν ἐμαυτοῦ ἁμαρτίαν, καὶ κατηγορήσω τῆς ἐμαυτοῦ ἀθλιότητος, οὐκ οἶδα πῶς ὀκνηρὸς ἐγενόμην πρὸς ταύτην τὴν διακονίαν, τὸ μὲν τι, ὡς εἴκοι, τῶν ἐμῶν ἁμαρτιῶν τὸν ἔκνον ἐμποιησαμένων, τὸ δὲ καὶ ὑπολαβόντων ἡμῶν, ὡς ἐπεὶ περ κατὰ τοὺς ἐκείνων λόγους εἰς σχῆμα μόνον καὶ φαντασίαν μάχης ἢ τοῦ λαοῦ συγκίνησις ἐπινενοῆται, οὐ προκόψει πρὸς ἀληθῆ πόλεμον, οὐδὲ πρὸς σφαγὰς καὶ χύσεις αἱμάτων ἢ τοιαύτη ἔρμη, καὶ διὰ τοῦτο οὐδ' ἢ τοῦ ἡμετέρου γράμματος ἀποστολῆ ἔδοξε περισπούδαστος. Ταῦτα τὴν ἐμὴν ἀνέστασε γνώμην τοῦ πρὸς σὲ, τέκνον ἡμῶν, γράφειν πρὸ τῆς πολυωδύνου τοῦ πολέμου συμβάσεως. Ἄλλ' εἰπέ μοι καὶ σὺ, τέκνον ἡμῶν δυσωπῶ, ἀποβρίψας τὸν θυμὸν καὶ τῆς ψυχῆς τὴν πικρίαν, καὶ ὡς συνετὸς ὀρθῶ λογισμῷ κρίνον ταῦτα ὅποτε εἴη τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης οἱ στρατηγούντες, καὶ Βωγαῖ, ἐτέρωθεν καὶ οἱ ἐκ Πατζηνακίας ἀποκρισιάριοι πάλιν διεσθαιούντο, καὶ τοιοῦτοις βήμασι τὰς καρδίας αὐτῶν ἐσάλευον, τί φρονεῖν αὐτοὺς ἔδει καὶ ποιεῖν, τοιαύται, πινηραῖς ἀγγελίαις ἐκταρασσομένους; Οἶδα δὲ ὅτι κρίνειν πράγματα συνετὸς ὢν, πάντως ὁμολογήσει, ὡς ἐκεῖνα φρονεῖν ἔδει καὶ ποιεῖν, ἢ ὑπὲρ σωτηρίας εἰκὸς τὴν διανοεῖσθαι.

Τοῦτου ἕνεκεν, ὅσον ἐμὲ πεισθῆναι εἰκὸς τὴν ἐξ ὧν διασθεβαίμενοι ἐπληροφόρησαν, ἢ τοῦ στρατοῦ γέγονεν συλλογῆ καὶ συγκίνησις, καὶ ἢ πρὸς Πατζηνακίτας διὰ πεμφίς, οὐχ ἵνα πόλεμον συγκροτήσωσιν, οὐδ' ἵνα τοῦ σοῦ λαοῦ σφαγὰς ἐνεργήσωσιν, ἀλλ' ὥστε τοῦτο μὲν ἑαυτοῖς περιποιήσασθαι τὸ ἀσφαλές, τοῦτο δὲ ὥστε ὑμῶν ἀνακόψαι τὴν ὁρμὴν μόνον, ὡς φασί, καὶ συνετελεῖαι πρὸς τὸ μὴ ἐπιδραμεῖν τὴν Ῥωμαϊκὴν χώραν, καθὼς ἢ τῶν ἀθλίων ἐκείνων ἀνθρώπων τοῦ τε Βωγαῖ καὶ τῶν ἐκ Πατζηνακίας

rios scilicet ad se a Bulgaris esse missos, non semel aut iterum, sed pluries ad foedus concitantes, negotiumque tantum Bulgaris curæ esse ut matrimonio suorum liberorum firmaverint suam eum Patzenacitis societatem. Istitis igitur sermonibus perturbati, primo quidem scriptis significationibus atque indicibus tentavimus pacem inter Romanos et Bulgaros stabilire; cum deinde non id potuissemus, venimus licet inviti ad id consilium ut expeditionem adversus eos præpararemus, ad continendum Bulgarorum impetum, si eo modo fieri posset, non autem ut populum ad cædes atque homicidia mitteremus, si forte donet Deus eo concilio eos ad amicitiam revocare et societatis vinculum solidare.

Νοstram habes defensionem, Pater ac domine; ne irascaris ergo, neque indigne feras. Ego vero incredulus esse non poteram, vituperavi tamen, exprobravi, reprehendi atque dixi oportere illa denuo scripto indicare, atque illi me ut scriberem rogaverunt. Ego autem, vanus homo, peccatum namque meum confitebor, miseriamque meam criminabor, nescio quo modo tardior sum effectus ad id munus, peccatis meis, ut videtur, me gravantibus, et quia supponebam illum populi motum in speciem tantum ac imaginem pugnae, juxta eorum sermones, factum, non in verum bellum esse cessurum, neque ad cædes aut sanguinis effusionem venturam esse expeditionem, unde litterarum mearum utilitatem non videbam. Hæc sunt, filii mi, quæ meum ad te scribendi, ante hujus lugendi belli initium, studium compescuerunt. Sed dic mihi tu quoque, quæso, filii mi, ira excussa cordisque amaritudine, omnia recta cogitatione, qui prudens es, judica: cum Macedoniae et Thraciæ duces et ex altera parte Bogas et Patzenaciæ apocrisarii semel et rursus asseverarent et talibus verbis corda istorum commoverent, quid illos sentire oportebat, quidve facere, funestis illis nuntiis perturbatos? Scio probe te in judicandis rebus sapientem, ideoque confiteberis sane illos ea oportuisse sentire et agere quæ pro salute essent excogitanda.

Itaque, ut mihi jure persuasi, ex his quæ asseverabantur sine intermissione orta est illa exercitus collectio atque motus, necnon et ad Patzenacitas expeditio, non ad gerendum bellum, neque ad cadendos tuos populos, sed tum ut suæ securitati providerent, tum ut vestrum solummodo impetum cohiberent, ut niunt, atque prohiberent ne in Romanas terras irruerent, quemadmodum renuntiaverant miseri illi homines Bogasque et Patzenacitarum legati, quibus fidem conciliabant et sermones ducum

cæterorum. Hunc nobis dixerunt fuisse scopum exercitus congregationis, hanc quoque esse causam expeditionis ad Patzenacitas missæ; quibus ipse credidi, id apud me reputans, nempe talia esse hominibus sentire consuetam, quod nec tu ipse ignoras, illi. Cum enim liberi adversus parentes insurgunt, parentesque per seipsos non valent liberorum propriis conatibus rebellionem comprimere, tunc coguntur suo erga illos amore quosdam alienos in auxilium accersere, per quos terrore incusso ad se etiam invitos liberos revocent; quæ ego erga vos arbitratus sum illos excogitasse. Orto siquidem per nefarium dæmonem inter Romanos et Bulgaros dissidio, quum non potuerint per seipsos ad se vos revocare qui parentes vestri facti fuerant, ideo excogitaverunt speciem tantum quamdam belli excitare, volentes vos, ut alunt, conciliare et in ulnas excipere, minime vero bellum gerere verum, neque ad cædes et sanguinem devenire, uti affirmant: sed non senserunt se occasionem nefario dæmoni præbere tot mala, tot acerbos dolores omnibus Christianis inferendi; cum ille sæpius, nulla ab hominibus data occasione, ex seipso omnia mala elicit, sæpius quoque, vel minima accepta occasione, maxima propria malitia mala facit, ex quo magnum istud malum quo majus non est, inter Bulgaros et Romanos, proh mea peccata! natum est, cujus perficiendi locum invenit.

ἐπινοία, μέγιστα κακά ἐκτελεῖ, οὗ καὶ νῦν τὸ μέγιστον καὶ Ῥωμαίων, ὡ τῶν ἐμῶν ἀμαρτημάτων

Scio quid sis dicturus, et jure dices, nisi alia aliqua via occurramus: si tantum simularent bellum, inquires, neque alius eorum esset scopus, quare tandem in terram Bulgarorum irruerunt et ante bellum hostium more se gesserunt? Ea ipsa, filii mi, ad eos dixi, ante tuam objectionem, et exprobravi, et objurgavi; sed ad hæc etiam non deficit illis defensio: quæ utrum vera sit, tu videas. Dixerunt igitur, Bulgaris contra Romanorum in Dyrnachium et in Thessalonicam regionem more hostili ingressis, et sibi datam esse occasionem Romanos exercitus in Bulgarorum terram immittendi, se autem illas non fecisse incursiones in bello fieri solitas; quæ si ita gesta fuerint, ego nescio; illi asseverant, atque tuum est scire et tuæ prudentis conscientiæ non negare factum; qualescunque fuerint, filii mi, eorum apologiæ, eas bonas non censui, ideoque eos vituperationibus, objurgationibus reprehensionibusque oneravi, nec facere desistam; te autem ea quæ præsens et amplexo capite, nunc deprecor; hic stent mala; nosmetipsos noscamus, nos Christi hæredes esse reputemus: si genere diversi, per fidem tamen unum corpus sumus, unumque caput habemus, Christum, alter alterius sumus membra, sed membra in se invicem assurgere non assolent; sed, secundum beatum apostolum, Si quod membrum patitur, cuncta compatiuntur; Christiani

ἀποσταλέντων, προσίτι καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν οἱ λόγοι αὐτοῖς πίστιν παρείχοντο. Τοῦτον εἶπον ἡμῖν γενέσθαι σκοπὸν αὐτοῖς τῆς τοῦ στρατοῦ συνδροσεως ταύτην αἰτίαν εἶναι τῆς πρὸς τοὺς Πατζηνακίτας διαπέμψεως· καὶ ἐγὼ τούτοις ἐπιθόμην, ἐκεῖνο ἐνθυμηθεῖς, ὅτι ἔστι τι; καὶ τοιαύτη ἀνθρώποις ἐπίνοια· ἦν οὐδὲ αὐτὸς, τέκνον ἡμῶν, ἀγνοεῖς, ὡς ἐπειδὴν τέκνα πρὸς τοὺς γονεῖς διαστασιάζωσιν, εἴτα οἱ πατέρες πάντα δι' ἐαυτῶν πράττοντες, μὴ δύνανται ταῖς οἰκειαῖς σπουδαῖς καταλύσαι τὴν στάσιν τῶν τέκνων, ἀναγκάζονται τῷ πρὸς αὐτοὺς ἐνίοτε πόθῳ, καὶ ἐξωθεν ἄλλους τινὲς προσλαμβάνεσθαι εἰς βοήθειαν, ὥστε δι' ἐκείνων βοηθῆσαι, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπάσασθαι καὶ ἄκοντα τὰ τέκνα, ὅπερ καὶ γὰρ ὑπέλαβον καὶ τούτους πρὸς ὑμᾶς ἐπινοῆσαι. Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ πονηροῦ δαίμονος διαστάσεως γεγενημένης Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων οὐκ ἠδύνατο πάλιν δι' ἐαυτῶν ἐκλύσαι πρὸς ἑαυτοὺς οἱ γεγονότες πατέρες, ἀλλ' οἱ μὲν οὕτως διενοήθησαν σχῆμα πολέμου ὑμῖν μόνον ἐπισεῖσαι, βουλόμενοι, ὡς φασίν, ἕνεκεν τοῦ προσλαβῆσθαι καὶ ἐναγκασθῆσθαι, ἀλλ' οὐχὶ πόλεμον περιστῆσαι ἀληθῆ, οὐδὲ μέχρι σφαγῶν καὶ αἱμάτων χωρῆσαι, ὡς διατείνονται· Ἐλαθον δὲ ἄρα τῷ πονηρῷ δαίμονι πρόσφασιν παρσχόντες τοιαῦτα πάθη καὶ τοιαῦτα πικρά; δύναντας πᾶσι χριστιανοῖς ἀπεργάσασθαι; ὅς πολλὰς μὲν, καὶ μηδεμιᾶς προφάσεως ἐξ ἀνθρώπων εὐσεως, αὐτὸς παγχάλεπα κατεργάζεται· πολλάκις δὲ, καὶ μικρὰς· τινος δραξάμενος ἀφορμῆς τῇ παρ' ἐαυτοῦ τοῦτο κακὸν καὶ οὐκ ἔχον ὑπερβολὴν μεταξὺ Βουλγάρων εὗρεν εἰς ἐξεργασίαν.

Οἶδα ὅτι ἐρεῖς, καὶ δίκαια πάντως· ἐρεῖς, εἰ μὴ ἄλλη τις καὶ παρ' ἡμῶν ἀφορμὴ τῷ δικαίῳ τούτῳ ἐνοστήσεται· φήσεις γὰρ πάντως, ὅτι περ, εἰ τὸν πόλεμον ἐσχημάτιζον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐβλίπεν αὐτοῖς ὁ σκοπός, τί δήποτε εἰς τὴν Βουλγάρων εἰσῆλσαν γῆν, καὶ πρὸ τοῦ πολέμου τὰ τῶν πολεμίων διεπράττοντο; Εἶπον αὐτοῖς καὶ ἐγὼ, τέκνον ἡμῶν, ταῦτα καὶ πρὸ τῆς τῶν σῶν λόγων ἀπαντήσεως, καὶ ἐμεμφάμην καὶ ἐπέπληξα. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ταῦτα οὐκ ἠπόρησαν ἀπολογίας· εἰ δὲ ἀληθῆς ἡ ἀπολογία σὺ ἂν εἰδής. Ἐφῆσαν γὰρ ὅτι τῶν Βουλγάρων πολέμου νόμου ἐξελασάντων κατὰ τῶν ἐν Δυβέρχλιω Ῥωμαϊκῶν τόπων, καὶ κατὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, γέγονεν ἀφορμὴ τοῦ πρὸς τὴν γῆν τῶν Βουλγάρων τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα εἰσελθεῖν· καὶ οὐδ' οὕτως ἐπιδρομὰς, οἷας οἶδεν ὁ πόλεμος, ἐγνωσαν διαπράξασθαι· ταῦτα εἰ οὕτω γέγονεν, ἐγὼ μὲν οὐκ ἐπίσταμαι· οὗτοι δὲ δισχυρίζονται, σὸν δὲ ἐστὶν εἰδέναι καὶ τῆς σῆς ἐμφρονος συνειδήσεως τὸ μὴ ἀπαρνεῖσθαι τὸ γεγονός. Ἀλλὰ, τέκνον ἡμῶν, ὅποια ποῦ ἂν αἱ ἀπολογίαι τῶν ἐνταῦθα γεγόνασιν, οὐκ εὐλόγους αὐτὰς ἠγησάμην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὀνειδισμοῖς, καὶ μέμψεσιν, καὶ ἐπιτιμήσεσιν ἡμυνάμην, καὶ ἔτι οὐ διαλείψομαι ἀμυνόμενος. Σὲ δὲ οἷα παρῶν καὶ τῷ σῷ τραχίλῳ περιχυθεῖς, ταῦτα παρακαλῶ· παυσάσθω ἕως τούτου τὰ χαλεπὰ· γνωρίσωμεν ἑαυτοὺς, ἀναλογιζώμεθα ὅτι Χριστοῦ ἴσμεν κληρονόμοι· καὶ εἰ καὶ τοῖς γένεσι διηρήμεθα, ἀλλ'

ἐν σῶμα τῇ πίστει ἐσμέν, καὶ μίαν κεφαλὴν κεκτημέθα τὸν Χριστὸν, καὶ ἀλλήλων ἐσμέν μέλη, καὶ οὐκ οἶδε τὰ μέλη καθ' ἑαυτῶν στασιάζειν· ἀλλὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, « Εἰ πάσχει ἐν μέλος, πάντα τὰ μέλη συμπάσχει. » Χριστιανοὶ ἐσμεν, μὴ ψευδόμεθα τὴν κλήσιν· οἶμοι τῶν ἀφορήτων κακῶν! Τοὺς διδασκομένους εἰρήνην μετὰ πάντων διώκειν, τὰς πράξεις εἶναι πρὸς πάντας ἀνθρώπους, κατ' ἀρχάς.

Πάλαι μὲν οἱ τὸν Χριστὸν ἐγνωκότες, οἱ τῷ ἐκείνου ἁγίῳ ὀνόματι ἐπικεκλημένοι, τὴν γῆν τοῖς οἰκείοις ἡγίασαν αἵμασι, τὸν ἄερα εὐωδίας ἐπλήρωσαν, τὸν διάβολον σὺν τοῖς αὐτοῦ κατήχυναν δαίμοσι, τοῖς ἀγγέλοις χορεύειν ἐδίδωσαν καὶ σκιρτᾶν, τὸν Δεσπότην ταῖς οἰκείαις ἐδόξαζον σφαγαῖς· νῦν δὲ τί; Οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐπίωνοι ἐμίαναν τὴν γῆν τοῖς οἰκείοις αἵμασι, δυσωδίας ἐπέπλησαν τὸν ἄερα, χορεύειν τοῖς δαίμοσιν ἔδωκαν, ὑπόθεσιν τοῦ σκυθρωπάξαι τοῖς ἀγγέλοις παρέσχον, τῷ Δεσπότην προσέβησαν ἄλλως, οἶον οὐδ' οἱ ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦτον σταυρώσαντες. Καὶ οἷ αὐτῆς λέγω, πρόσχες καὶ μὴ θύνη. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰ καὶ ἤλγες διὰ τὰς πληγὰς, ἀλλ' ἔχαιρε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ὑπὲρ ὧν αἱ πληγαὶ· ἐνταῦθα δὲ τὸ μὲν οὖν παρῆσθαι πάρεστι, τὸ δὲ χεῖρειν οὐδὲ μοῦ. Ἄρ' οὐκ εἰκότως ἀπ' ἀρχῆς ὁ λόγος ποταμούς ἐζήτει δακρῶν, τοιούτων συμφορῶν τὴν ἐμὴν ἀθλίαν περισταμένων ζωὴν; Ὡς εἶθε προσπολώλειν, καὶ μὴ τοιούτοις ἀλγεινοῖς πράγμασιν ἡ ἐμὴ συνετετήρητο ζωὴ! Ἄλλ' εἴ τι σοι μέλει, τισὺν ἡμῶν, τοῦ ἄλλου ἐν εἶναι τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν τὸν δι' ἡμᾶς ἐκ τῶν πατρικῶν κενωθέντα κόλπων, τὸν ὑπομείναντα πάθη ἵνα παθῶν ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ· εἴ τίς σοι φροντὶς τοῦ μὴ σκυθρωπάξαι τοὺς φιλανθρώπους ἀγγέλους, τοῦ μὴ χεῖρειν καὶ σκιρτᾶν τοὺς μισανθρώπους δαίμονας· προσθήσω δὲ καὶ τὸ ἐμὸν· εἴ τι τῆς ἐμῆς τεταπεινωμένης εὐχῆς ὡς πατὴρ ἐν χρεῖα καθίστασαι, μηκέτι διανοηθῆς ἐπηρεάσαι, μηδὲ πόλεμον ἀναλαβίσθαι κατὰ τοῦ σου πνευματικῆς Πατρὸς, τοῦ θεοστεφοῦς ἡμῶν βασιλέως· οὐ εἰ καὶ μὴ πείραν ἔλαβες τῆς ἀγάπης διὰ τε τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας, καὶ διὰ τὰ ψθάρσασα παρειασθέντα ἐκ τοῦ πονηροῦ σκάνδαλα, ἀλλὰ λήψῃ πάντως βραβευούσης σὺν Θεῷ τῆς εἰρήνης, καὶ μαθήσῃ πείρα, ὅτι ὡσπερ τῶν σκήπτρων γέγονε κληρονόμος τοῦ μακαρίου πατρὸς αὐτοῦ, οὕτω καὶ τῆς στοργῆς, καὶ ἀγάπης, καὶ τῆς γλυκειᾶς πρὸς σὲ διαθέσεως.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ, τέκνον ἡμῶν, οἷς παρεκάλεισάμεν, καὶ ὅρα μὴ καταφρονήσῃς· τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν φωνὴ ἐστίν, « Ὁ ἀθετῶν ὁμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ· » οὐ, εἰ καὶ ἀμαρτωλὸς, τῷ θυσιαστηρίῳ παρίστηκα καὶ παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λύειν καὶ δεσμεῖν ἔλαβον ἐξουσίαν. Ὅρα οὖν, πάλιν ψῆμι, καὶ μὴ καταφρονήσῃς, δεσμῶν σε καθυποβάλλομεν ἀλύτῃ καὶ ἀρόφητῃ ἐν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, τοῦ μὴ τῆς σῆς εἶτι χώρας ἐξελάσαι, μήτε σὲ, μήτε τὸν σὺν λαόν, μηδὲ βλάβην τινὰ ἡ ἐπήρειαν καὶ αἰχμαλωσίαν ἐπιενεγκεῖν ταῖς χώραις ἢ τοῖς λαοῖς ὧν ἡ ἀποκλήρωσις καὶ ἐξουσία μέχρι τοῦ νῦν ὑπῆρχε τοῖς Χριστιανῶν σκήπτροις, ἀφ' οὗ χρόνου τοῖς Βουλγάροις ἐξεγένετο

A sumus, appellationem nostram mentiri ne faciamus; proli intolerabilia mala! eos, qui pacem ad omnes servare sunt jussi, in invicem concitavit diabolus ut bellum gererent; qui mites in omnes homines esse debent, in invicem furere fecit furoris magister.

Ἐξεπολέμωσα καθ' ἑαυτοὺς ὁ διάβολος· τοὺς ὀφελίων ἀλλήλων ἐκαίνεσθαι πεποίηκεν ὁ τῆς μακίας ὄρ-

Quondam qui Christum cognoverant ejusque nomine sancto appellabantur, proprio sanguine terram sanctificaverunt, suavissimis odoribus acra compleverunt, diabolum cum suis angelis confusione affecerunt, angelis locum exsultandi et gloriandi dederunt, suo interitu Dominum glorificaverunt; nunc autem quid? Christiani terram proximorum sanguine maculaverunt, teterrime odore aera infecerunt, exsultare diabolum fecerunt, angelos contristaverunt, Domino dolorem incusserunt, qualem nec ipsi qui eum crucifixerunt. Et quia vera dico, considera et agnosces. Si ibi etenim propter plagas patiebatur, gaudebat tamen ob salutem eorum pro quibus fuerat plagatus: hic vero pati est, non autem gaudere: nonne jure initio sermo meus lacrymarum rivus petebat, inter tot et tantas calamitates versante mea misera vita? Utinam periissem, nec tantis doloribus fuisset mea vita reservata! Sed si tibi curæ est, fili, non contristari Christum et Deum, qui pro nobis a Patris sinu prodiiit, qui tanta passus est ut nos doloribus liberaret; si qua tibi sollicitudo non contristandi benignos angelos, non exsultare et gloriari faciendi homicidas demones; addam quoque quod ad me est: si humillimæ meæ supplicationis, tanquam patris, rationem habes, jam noli nocentia cogitare, neque bellum resumere adversus Patrem tuum spiritualem, imperatorem nostram a Deo coronatum, Si enim ejus amicitiam nondum ob teneriorem ætatem expertus es et propter scandala maturius a maligno promotus; experieris tamen postquam Deo auxiliante firmata fuerit pax, atque propria experientia discas illum sicut paterni sceptri heredem, sic patris in se charitatis, dilectionis et benevolentia.

οὕτω καὶ τῆς στοργῆς, καὶ ἀγάπης, καὶ τῆς γλυκειᾶς πρὸς σὲ διαθέσεως.

D Vide, fili mi, ne omnia quibus te hortati sumus despicias: Christi namque et Dei nostri illa vox est: « Qui vos spernit, me spernit; » illius licet peccator, altari assisto et a Spiritu sancto ligandi atque solvendi potestatem accepi. Vide ergo, rursum dico, ne asperneris: vinculo te ligamus indissolubili atque ineffabili in Patre, et Filio et Spiritu sancto, ne jam a tuo regno ex eas, neque tu neque populus tuus; neve damnum aut detrimentum aut captivitatem inferas his regionibus vel populis quorum imperium usque modo Christiani principes obtinuerunt, ex quo per immaculatum baptismum Bulgaria contigit Christum et universorum Deum agnoscere,

atque fœdera inter Romanos et Bulgaros in utriusque potestatis fines determinaverunt. Misimus autem ad te, fili, non ut donum, sed ut mediatorum atque vindicem, nostram exhortationem; Christi et Dei nostri divina eloquia ad cor tuum misimus prudens et, ut arbitror, mansuetum, etiamsi diaboli scandala illud exacerbaverint; quibus tanquam ob oculos habens illius salutares passiones sanguinemque sacrum pro mundi pace effusum, non dedignabere meos sermones, sed recipies, tanquam filius patrem honorans, nostras cohortationes, atque sæculo exemplum relinques in gloriam magni Dei et Salvatoris nostri, in laudem quoque tui, et, si vis, dicam mei, ac in gloria: ionis materiam mihi, quoniam filium habuerim docilem meæque senectutis veneratorem, qui scandalis funestis atque pessimis a diabolo forte evocatis accensoque inextinguibili incendio, nefario dæmoni non permisit incendio a se accenso diutius gloriari, sed senioris patris lacrymis gemitibusque et doloribus cedens, mansuetudini et moderationi de animi amaritudine victoriam concessit, atque cordis ignem exstinguens, belli et pugnae mala in pacem, dilectionem et amicitiam commutavit. Faxit Deus, si usque modo (proh diaboli malignitas!) non sivit involatam fuisse eam pacem, amodo fore ab omni damno atque dissensione incolumem, dæmonisque invidiæ non obnoxiam, sed firmatam firmitate pacis illius quam reliquit Christus, Deus noster et Pater, iis qui ipsum Patrem consententur et gloriam ejus atque heredita-

tionem desiderant. **Β** Σωτήρ, οὐκ ἔστιν ἡμῶν, εἰς καύχημα δὲ σὸν, βούλει λέγω, καὶ τὸ ἐμὸν, καὶ εἰς σεμνολόγημα ἐμοί, ὅτι τοιοῦτον ἔσχον υἱὸν εὐπειθῆ καὶ τὴν ἐμὴν πολιὰν τιμῶντα, ὃς ποτε τοῦ πονηροῦ δαίμονος σκάνδαλα δεινὰ καὶ μέγιστα ἐμβάλοντος, καὶ τούτοις ὡς περ πυρκαϊῶν ἀναφλέξαντος ἀκατάσβεστον, οὐκ ἔδωκεν χώραν τῷ πονηρῷ δαίμονι ἐπὶ πολὺ ἐγκαυχᾶσθαι τῇ παρ' αὐτοῦ ἐξαφθείῃ πυρκαϊᾷ· ἀλλὰ γέροντος πατρὸς τοῦ δάκρυσι προσχῶν καὶ τοῖς ὀδύρμοις καὶ τοῖς ἀλγήμασι, τῷ πρᾶψ καὶ ἐπεικεῖ ἔδωκε νικῆσαι τῆς ψυχῆς τὴν πικρίαν, καὶ τὸ πῦρ ἀποσβέσας τοῦ θυμοῦ, τὰ τῆς μάχης χαλεπὰ καὶ τοῦ πολέμου, μετέβαλεν εἰς εἰρήνην καὶ ἀγάπην καὶ φιλίαν. Ἦν παρὰ σοὶ Θεός, εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν, φεῦ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐπηρείας! οὐκ ἀφήκεν ἀνεπηρέαστον, ἀλλ' ἀπὸ γε τοῦ παρόντος δια-

τίσας, καὶ τοῦ φθόνου τοῦ δαίμονος κρεῖττονα διαμένουσαν, καὶ κατησφαλισμένην τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς εἰρήνης ἐκείνης, ἣν κατέλιπεν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καὶ Πατὴρ, τοῖς ὁμολογοῦσιν αὐτὸν Πατέρα, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιποθοῦσι δόξαν καὶ κληρονομίαν.

Litteras qui portabit, ille tua benevolentia fruatur, et quidem ob suam virtutem: unus enim est ex Olympi ascetis, fidei tamen verbum inter Alanos in virtute Spiritus sancti disseminavit, atque a Deo accepit divinis apostolis hand inopar ministerium; quæ satis sunt ad conciliandum eum atque unendum venerandæ tuæ majestati; et si qua est nostri apud te ratio, esse autem non mihi dubium est, ob id quoque tua frui benevolentia dignus habeatur, atque citius ad nos revertatur. Bene valentem te servet Christus Deus noster et mente et corpore, tibi que det ea cogitare, curare et agere quæ te in futuro sæculo illius gloriæ hæredem faciant, beatissimæ gloriæ, suavisque voluptatis, cum Deus inter eos qui sibi placuerint, medius stans, illis tanquam diis incorruptibiles delicias distribuet.

Δ τὴν ἐκείνου κληρονομίαν καταστήσει δόξης, τῆς ὄντως μακαρίας δόξης καὶ τερπνῆς γλυκειάς, ὅτε τῶν εὐαρεστησάντων αὐτῷ ἐν μέσῳ Θεὸς ὢν ὡς θεοῖς καθιστάμενος τὰς διανομὰς παρέξει τῶν ἀφθάρτων ἀπολαύσεων.

X. Ad eundem.

Dictum illud ipsum quod in capite tuæ præclaræ atque sapientis epistolæ posuisti, ego quoque hic in capite pono, illi mi, si tamen filium nominare oportet, qui patrem injuria afficit; pater tamen tibi

Α διὰ τοῦ παναγράτου βαπτίσματος τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν τῶν ὄλων ἐπιγνώνας, καὶ τὰ γεγενημένα τότε σύμφωνα τῶν τε Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων τῆν ἐπιγράτειαν διορίζοντα συμπρόφωνηται. Ἀπεσταλῆται μὲν δὲ οὐχ ὡς δῶρον, ἀλλ' ὡς μεσίτην καὶ οἰκειοῦντα τὴν ἡμῶν, τέκνον ἐμὸν, παραίνεσιν τῇ σῇ φρονίμῃ καὶ πραίᾳ, ὡς ἐγὼ πειθόμεναι, καρδίᾳ, εἰ καὶ τὰ τοῦ πονηροῦ σκάνδαλα ταύτην ἐξετράχυνε, τὰ θεῖα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου λόγια· δι' ὧν ὡς περ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχων τὰ ἐκείνου σωτήρια τῶν ἀνθρώπων πάθη, τὸ ἐκείνου κενωθὲν ἅγιον αἷμα ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου, μὴ τοὺς ἐμοὺς ἀτιμάσης λόγους, ἀλλὰ δέξαι: ὡς τέκνον τιμᾶν πατέρα, εἰδὼς τὰς ἡμετέρας παραινέσεις, καὶ κατέλιπε τῷ βίῳ παράδειγμα εἰς δόξαν μὲν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ

Σωτήρος ἡμῶν, εἰς καύχημα δὲ σὸν, βούλει λέγω, καὶ τὸ ἐμὸν, καὶ εἰς σεμνολόγημα ἐμοί, ὅτι τοιοῦτον ἔσχον υἱὸν εὐπειθῆ καὶ τὴν ἐμὴν πολιὰν τιμῶντα, ὃς ποτε τοῦ πονηροῦ δαίμονος σκάνδαλα δεινὰ καὶ μέγιστα ἐμβάλοντος, καὶ τούτοις ὡς περ πυρκαϊῶν ἀναφλέξαντος ἀκατάσβεστον, οὐκ ἔδωκεν χώραν τῷ πονηρῷ δαίμονι ἐπὶ πολὺ ἐγκαυχᾶσθαι τῇ παρ' αὐτοῦ ἐξαφθείῃ πυρκαϊᾷ· ἀλλὰ γέροντος πατρὸς τοῦ δάκρυσι προσχῶν καὶ τοῖς ὀδύρμοις καὶ τοῖς ἀλγήμασι, τῷ πρᾶψ καὶ ἐπεικεῖ ἔδωκε νικῆσαι τῆς ψυχῆς τὴν πικρίαν, καὶ τὸ πῦρ ἀποσβέσας τοῦ θυμοῦ, τὰ τῆς μάχης χαλεπὰ καὶ τοῦ πολέμου, μετέβαλεν εἰς εἰρήνην καὶ ἀγάπην καὶ φιλίαν. Ἦν παρὰ σοὶ Θεός, εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν, φεῦ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐπηρείας! οὐκ ἀφήκεν ἀνεπηρέαστον, ἀλλ' ἀπὸ γε τοῦ παρόντος δια-

Ε τελέσαι ἀνωτέραν αὐτὴν πάσης βλάβης καὶ διχοστασίας, καὶ τοῦ φθόνου τοῦ δαίμονος κρεῖττονα διαμένουσαν, καὶ κατησφαλισμένην τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς εἰρήνης ἐκείνης, ἣν κατέλιπεν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καὶ Πατὴρ, τοῖς ὁμολογοῦσιν αὐτὸν Πατέρα, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιποθοῦσι δόξαν καὶ κληρονομίαν.

Ὁ δὲ τοῦ γράμματος ἀποκομιστῆ, ἀπολαυσάτω τῆς σῆς ἐπεικειας, τοῦτο μὲν διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν, καὶ γὰρ ὁ ἀνθρώπος ἐστὶ μὲν τῶν ἐν Ὀλύμπῳ ἀσκητῶν καθηγούμενος, οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τὸν λόγον τῆς πίστεως ἐν Ἰλλανοῖς οὗτος ἐν τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου ἔσπειρε Πνεύματος, καὶ ἴσα τοῖς θεοῖς ἀποστόλοις λειτουργῆσαι παρὰ Θεοῦ ἀποκεκλήρωται. Ἔστι μὲν οὖν ταῦτα μέγιστα πρὸς τὸ συστήσαι αὐτὸν καὶ οἰκειῶσαι, τέκνον ἡμῶν, τῇ σῇ θεοτιμῆτι ἐξουσία· εἰ δὲ τίς ἐστι, καὶ ἡμῶν παρὰ σοὶ λόγος, οὐκ ἀμφιβάλλω δὲ πάντως ὅτι ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἀξιοθῆτω τῆς σῆς ἐπεικειας ἀπολαῦσαι, καὶ διὰ τάχους τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπανέλευσιν ποιήσασθαι. Ἐρῶμένον σε φυλάξοι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, ἐκεῖνα καὶ φρονοῦντα καὶ μελετῶντα καὶ πράττοντα, ὅσα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι

Γ. Τῷ αὐτῷ.

Αὐτὸ τοῦτο τῆς καλῆς καὶ φρονίμης ἐπιστολῆς σου τὸ προηγούμενον βῆμα, καὶ γὰρ προηγούμενον τίθημι, τέκνον ἡμῶν, εἴπερ δεῖ τέκνον καλεῖν τὸ ὑβρίζον πατέρα τέκνον, πατὴρ δὲ σὺς, ἂν τι βούλη

ἂν τε μὴ βούλη, ἐπίσκοπος εἰ καὶ ἐλάχιστος ὁ τὴν εἰς Θεὸν μὴ ἀπρηνημένος εὐσέβειαν. Καὶ γὰρ εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ, ἀλλ' οὐχ ὑμᾶς ἐπίσκοποι κριτὰς ἔχουσιν· ὑμῶν δὲ κριτὰι τυγχάνουσιν οἱ ἐπίσκοποι, εἴ γε τῆς Χριστοῦ ἀγέλης ἑστέ, καὶ μὴ τῆς ἐκείνου ποίμνης πλανώμενοι· ἀλλ' ἐμωράνθημεν, ὡς ἔφησ' ὁ φρόνιμος σὺ· εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν τῷ χάριν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν εἰς τὸ ἔδαφος ἡμᾶς τῆς ὕβρεως ῥίψαντι. Ἄλλ' εἰπέ μοι, ὁ σοφὸς σὺ καὶ φρονιμώτατος, εἰ ἐγὼ μωρὸς ὁ γηραιὸς πατήρ, καὶ δυσωπῶν παῖδα νεανίαν ὑπὲρ εἰρήνης, ὑπὲρ διαλλαγῆς, ὑπὲρ τοῦ λῆξαι κενούμενα Χριστιανῶν αἵματα, τίς ἂν εἴη νεανίας υἱὸς ὁ τὸν πατέρα εἰρηνικὰ δυσωποῦντα μωρὸν ἀποκαλῶν; Πρόσχετος οἷα φρονεῖς, οἷα λέγεις, οἷα γράφεις. « Εἶδον, ἔλεγεν ὁ προφῆτης, ὑπερυψούμενον καὶ ἐπιτιρόμενον (τὸ παραλειφθὲν ἡμῖν αἰδοῖ τῇ πρὸς σὲ παραλείπεται· σὺ δὲ οὐκ ἠγνόηκας), καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτήν, καὶ οὐχ εὐρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. » Ἀλλὰ τοῦτο τὸ μέρος τοσοῦτον ἔχέτω τὸ γράμμα· τὰ δὲ ἐφεξῆς ἄκουε. Μὴ νόμιμι τὴν γεγεννημένην ἤταν τῶν σῶν ματαίων λογισμάτων ἐπὶ τελειώσει γεγενῆσθαι, μὴ τοῦτο ὑπολάβωμεν· εἰδ' ὑπολαμβάνεις, ὡς φλυαρίαν ἀποστράφηθι τὴν ὑπόληψιν. Ἀλλὰ νενίκηται ὁ πρὸς σὲ λαὸς ἐκστρατεύσας, πρῶτον μὲν κρίμασιν ἀπορρήτοις τοῦ ἐξ ἀποκρύφων ταμείων τὰς ἑαυτοῦ κρίσεις ὅποτε βούλοιο προάγοντος· δεύτερον δὲ, ὅσον ἔστι καὶ ἀνθρώποις εἰδέναι, τῶν οικείων ἕνεκεν σφαλμάτων. Κακῶς ποιεῖς καὶ οὐ περισκεμμένως τὴν νίκην πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρπάζων ἐπιθυμίαν, καὶ ὑπολογιζόμενος ὡς ἕνεκεν τοῦ σὲ τῶν Ῥωμαίων κατασχεῖν ἐξουσίαν, τὸ γεγονός· ἀμάρτημα τῷ Ῥωμαϊκῷ συνῆθ' ἐλάφ. Νέος εἶ· καὶ εἰ μὲν οὐκ ἤκουσας, μάνασ'· εἰ δὲ ἀκούσας ἐπιλέησαι, ἀναμνήσθητι.

Πάλαι ποτὲ ἡ Περσικὴ στρατιὰ μέχρι τῶν ἐνταῦθα ἠύλλιστο, καὶ ἄς ἀπειλεῖς πυρκαϊὰς καὶ οἰκοδομημάτων καταστραφὰς διεπράξατο. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀπώλοντο, καὶ ὅσον εἰς νύμφην ὀνόματος περιλείπονται· ἡ δὲ Ῥωμαϊκὴ βασιλεία ἐπὶ τῆς οικείας ἔσθηκε κρηπίδος. Ἀλλὰ καὶ ἄνω τούτων τὰ τῶν Ἀβάρων γένη, ὧν ὑμεῖς ἀποσπάδες (καὶ μηδὲν σοι πρὸς βῆρος ὁ λόγος), καὶ δοῦλοι καὶ δραπεταὶ γηγόνατε, ἐπὶ πλείστον τὴν μεγάλην ταῦτην καὶ ὑπὸ τῇ πάντων δεσποίνῃ καὶ κυρία στρατηγουμένη πόλει, μέχρι καὶ τῶν τειχῶν ἐπέδραμον· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀπώλοντο, καὶ οὐδὲ λείψανον τοῦ γένους ὑφίσταται, αὕτη δὲ σὺν τῇ λαχούσῃ αὐτῇ ἐξ ἀρχῆς καὶ δόξῃ καὶ βασιλείᾳ φαιδρύνεται. Βούλει σοι καὶ ἄλλην γράψωμεν τυραννικὴν ἔφοδον, καὶ οὐδ' ὅσον καὶ ἀξίαν συγκρίνεσθαι τῇ ὑμετέρᾳ ἐφόδῳ; Τὸ Σαρακηνῶν γένος ναοὶ μὲν μυριάσιν, ἱππότην δὲ καὶ πεζῶν λαῶν ὑπερβάλλοντι, τὴν μεγάλην ταῦτην καὶ ὡς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ πόλιν ἐπὶ χρόνοις ἐπὶ περιεκύλωσαν, καὶ πάντας εἶδεν ἀπώλεια, καὶ παντελῶς ὄλγιοι πρὸς τὴν ἰδίαν πατρίδα ὑπέστρεψαν· αὕτη δὲ διαμένει καὶ διασώζεται τῆς ἐξ ἀρχῆς εὐδοκίας φρουρουμένη ταῖς πέτραις. Ἠγάπησα καὶ ἀγαπῶ σε, τέκνον ἡμῶν, ὁ μωρανθεὶς, ὡς σὺ λέγεις, πατήρ, καὶ συμ-

est, velis nolis, episcopus, quanquam minimus, qui in Deum pietatem non negavit. Etiam si etenim peccaverint, vos iudices non habent episcopi; iudices e contra vestri sunt episcopi, si tamen e Christi grege estis, non autem longe ab ejus ovili errantes; sed insanimus, ut dicis tu sapiens: Deo gratias agimus, qui propter peccata nostra, ad imam injuriam protravit. Sed dic mihi, tu sapiens et prudentissimus, si ego insanus senior pater, juniorem filium pro pace obsecrans, pro induciis, pro cessatione Christiani sanguinis effusionis, quid est junior filius patrem pro pace obsecrantem appellans insanum? Attendisne quæ sentias, quæ dicas, quæ scribas? Vidi, inquit propheta, superexaltatum et elevatum (quod omisimus, ob tui reverentiam est omissum, non autem tu ignoras), transivi, et ecce non erat; quæsi vi eum, et non est inventus locus ejus. Sed hic stet hæc litterarum pars; quod sequitur audi. Ne existimes eam quæ accidit cladem perficiendis vanis consiliis tuis esse profecturam, hoc noli supponere; et si supponis, tanquam nugas suppositionem tuam abjice. Victus est populus qui tecum dimicavit, primo quidem investigabili consilio ejus qui, quando vult, e secreto promptuario sua judicia educit; secundo autem, in quantum hominibus seire datur, ob propria delicta. Erras inconsulteque sentis, victoriam ad privatam tuam cupiditatem referens et putans cæsum esse ideo populum Romanum ut imperio eorum potireris. Junior es; itaque, si jam non audiisti, disce; si, postquam audiveris, fuisti oblitus, recordare.

Persicus olim exercitus huc pernoctavit, et quæ minaris incendia ædificiorumque everisiones periegit; sed perierunt, et non nisi in nominis memoria supersunt; Romana vero potestas suis fundamentis constitit. Sed ante illos Avarorum gens, quorum vos ramus estis avulsus et (ne gravis tibi sit sermo meus) servi et fugitivi contra istam magnam urbem, illi omnium dominæ ac reginæ urbi subjectam, numerosissimi adusque inœnia irruerunt; at perierunt hi quoque, nec jam supersunt gentis reliquiæ; hæc vero gloria atque potentia sibi a principio datis splendet. Visne alium quoque tibi scribamus tyrannicum incursum non quod dignus sit qui cum veatro incursum comparetur? Saracenum gens, cum innumerabilibus navibus, cum numerosiore equitatu ac peditatu per septem annos magnam illam et vere Dei urbem circumcinxit; omnesque perierunt, et paucissimi tantum in patria sunt reversi. Hæc vero subsistit et conservatur, antiquæ Dei benevolentis protectione custodita. Te dilexi atque diligo, filii mi, insanus, ut ais, pater, tibi que suadeo in sana, ut arbitraris, vere autem non insana: errorem relinque eorum qui te decipiunt; vanam spem abjice, contentus sis ea potestate quam a tuis majoribus

* Psal. xxxvi, 35.

recepisti, ne eos subjicere velis per quos didicisti universorum Dominum agnoscere; nemo, alterius servus, ab aliquo postea liberatus, si sana mente sit præditus, querit dominari illi a quo e servitute liberatus fuit. Considera tu quoque, vos dæmoniorum servos fuisse atque eorum servitute liberatos ab his qui, Dei gratia, Romanum imperium regebant; nolite mente agitare eorum dominos fieri, a quibus libertate donati estis. Nolite usque eo ingrati esse, neque illam memoriam relinquant, fuisse quemdam Bulgarorum principem qui voluerit in servitutem redigere eos ipsos qui Bulgarorum gentem e diabolici servitute liberaverunt et liberatorum suorum fieri dominus. Hæc scripsi insabus ego, secundum tuam opinionem, ad te sapientem: sed non ignoras, utpote sapiens, si tamen sapiens istud: « Da occasionem sapienti, et sapientior erit. »

δουλώσαι, καὶ γενέσθαι τῶν ἐλευθερωσάντων δεσπότης. Ταῦτά σοι γέγραφα ὁ μωρὸς κατὰ τὴν σὴν δόξαν ὡς φρονίμῳ· σὺ δὲ οὐκ ἀγνωεὶς ὡς σοφὸς, εἶγε σοφὸς, τό

XI. Ad eundem.

Si possibile esset me ad te proficisci, filii mi, non li facere renuissem, sed neque itineris longitudinem neque hiemis duritiam magni penderme, et ad tuam gloriosissimam majestatem adire non tardarem. Nunc autem senectus me opprimit et vix lecto exire sinit: unde, licet invitus, ab illa profecione prohibeor; quam si facere potuissem non certe meo desiderio fraudatus fuisset. Non enim cessassem, modo verbis supplicans, caput, oculos, dilectum vultum manusque deosculans, modo quoque genua amplexatus et forsitan pedes usquedum voti compos fuisset factus. Sed gravis me tenet senectus, valetudinisque inexorabilis tyrannis, unde scripto opus est. Sed primo considera, filii mi, cuius rei gratia scribam, et si forte propter mea peccata indignus sim qui et audiar, magnitudo tamen rei pro qua scribo tuum piium animum flecat; quod arbitror te quoque desiderare et querere, licet obstacula ab hominibus oriri solita illud bonum desiderium compescant. Cur autem non citius dico mentis meæ votum et rem ipsam? Meæ supplicationi accessum præparo et quasi viam præstruo: supplicamus et obsecramus, filii mi, illam ad te precationem mittentes ejus apostolum et legatum Pater et Deus universorum Filium suum unigenitum in terras misit; misit siquidem e suo sinu immaculato æqualem sibi Filium, ut inimicitarum parietem everteret pacemque inter eos qui bella gerebant firmaret. Supplicamus nos humiles qui sancto altari astamus, non propter aliquod meritum, sed propter incessabilem bonitatem ejus qui nos sancta gratia donavit: id ipsum piium tuum animum rogamus quod Deum altari astantes, jil est, pacis restitutionem.

ἔχθρας, βραβεύεται δὲ τὴν εἰρήνην τοῖς κατ' ἀλλήλων ἐκπεπολεμημένοις. Δυσωπούμεν ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ παρίστασθαι τῷ ἁγίῳ ὑγιαστῆρῳ καταξιωθέντες, οὐδὲ δι' ἐν ἡμέτερον κατόρθωμα, ἀλλὰ

¹ Prov. ix, 9.

δουλεύῳ σοι, σὺ μὲν ὡς νομίζεις, μωρὸς, πάντως δὲ οὐ μωρὰ· κατάλιπε τῶν σε πλανησάντων τὴν πλάνην· ῥίψον τὰς ματαίας ἐλπίδας, ἀρκέσθητι τῇ ἰξουσίᾳ τὴν ἐκ τῶν σῶν πατέρων ἐκληρονόμησας, μὴ βούλου δεσπόζειν ὑπ' ὧν ἐδιδάχθης ἐπιγινώσκειν τὸν τῶν ὄλων δεσπότην· οὐδεὶς δούλος ὑπάρχων τινός, εἴτα ὑπ' ἑτέρου τῆς δουλείας ἀπηλλάγμενος, καὶ σωφρονῶν, ἐπιζητεῖ γενέσθαι δεσπότης τοῦ τῆς δουλείας αὐτὸν ἀπαλλάξαντος. Ἐνθυμήθητι καὶ σὺ, ὅτι δούλοι δαιμονίων ἦτε, καὶ τῆς ἐκείνων ἀπηλλάγητε δουλείας ὑπὸ τῶν θεοῦ χάριτι διεπόντων τὴν Ἑωμαϊκὴν ἰξουσίαν· μὴ διανοήσθε τῶν ὑπ' ὧν τῆς ἐλευθερίας ἠξιώθητε, δεσπότης γενέσθαι· μὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἀγνωμονήσητε, μηδὲ κατάλιπτε μνήμην τοιαύτην, ὡς γέγονε τις Βουλγάρων ἀρχηγός, ὃς ἐβουλήθη τοὺς ἐλευθερώσαντας τὸ Βουλγάρων γένος ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δουλείας, ὑπ' αὐτὸν

Δίδου σοφῶ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται. »

II. Τῷ αὐτῷ.

Εἰ μὲν δυνατόν ἦν αὐτὸν ἐμὲ πρὸς σέ, τέκνον ἡμῶν, παραγενέσθαι, οὐκ ἂν παρητησάμην τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλὰ καὶ τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος, καὶ τοῦ χειμῶνος τὴν πικρίαν ἐν δευτέρῳ ἂν ἐθέμην, καὶ τὴν πρὸς τὴν μεγαλόδοξόν σου ἀρχὴν οὐκ ὤκνησα πορεύειν ποιήσασθαι. Νῦν δὲ ὅτι καὶ τὸ γῆρας ἐπικειται, καὶ ἡ τοῦτου βαρύτης μικροῦ καὶ τοῦ ἐκ τῆς κλίνης ἡμῶς ἀνίστασθαι ἀπόρως διατίθησι, καὶ ἄκοντες ἐπεχόμεθα τῆς τοιαύτης ὁρμῆς, ἣν οἶδα ὡς εἶπερ ἦν ἐνδείξασθαι, οὐκ ἂν ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ· οὐ γὰρ ἂν ἐπαυσάμην, τοῦτο μὲν ῥήμασι δυσωπῶν, τοῦτο δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ὄμματα, καὶ τὴν φιλὸν ἐμὸν πρόσωπον, καὶ τὰς χεῖρας καταφιλῶν, τοῦτο δὲ καὶ γονάτων ἀπτώμενος, τυχὸν δὲ καὶ τῶν ποδῶν, εἰς ἂν τὸ σπουδαζόμενον κατεπραζάμην. Ἄλλ' ἐπέχει με τῆς τοιαύτης ὁρμῆς· τὸ χαλεπὸν γῆρας, καὶ ἡ ἀπαραίτητος τυραννὶς τῆς ἀσθενείας· διὰ ταῦτα προσεδέμεθα γράμματος. Ἄλλὰ πρῶτον κατανόησον, τέκνον ἡμῶν, ὑπὲρ τίνος ἡ πρεσβεία, καὶ εἰ τυχὸν ἐγὼ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας ἀνάξιος εἰσακούεσθαι, ἀλλὰ τὸ μέγεθος τοῦ πράγματος, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύομεν, τὴν σὴν φιλόχριστον δυσωπησάτω ψυχὴν, ὅπερ, οἶμαι, καὶ αὐτὸς ἐπιθυμεῖς καὶ ζητεῖς, καὶ οἶα τὰ ἐξ ἀνθρώπων ἐναντιώματα τὴν καλὴν ταύτην ἀνακρούει ἐπιθυμίαν. Ἄλλὰ τί μὴ τάχιον λέγω τὸ βούλημα τῆς ψυχῆς καὶ τὸ πρᾶγμα; Προπαρασκευάζομαι δὲ καὶ ὅσον προοδοποιῶ τὴν προσεγωγὴν τῇ ἰκετηρίᾳ· ἰκετεύομεν καὶ δέμεθα, τέκνον ἡμῶν, ἐκείνην σοι τὴν δέξιον φέροντες, ἧς ὁ Πατὴρ καὶ θεὸς τῶν ὄλων τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἀπόστολον καὶ πρέσβυν εἰς τὸν κόσμον ἀπέστειλεν· ἀπέστειλε γὰρ ἐκ τῶν ἀχράντων καὶ θεῶν κόλπων τὸν ὁμότιμον αὐτοῦ καὶ ὁμοῖον Υἱὸν ἐπὶ τὸ καταλύσαι μὲν τὸ μεσότοιχον τῆς

διὰ τὴν ἀφατον ἀγαθότητα τοῦ ταύτης ἡμᾶς τῆς χάριτος καταξιώσαντος· ἀλλὰ δυσωποῦμέν σου τῆς φιλόχριστον ψυχῆν, ὅπερ καὶ Θεὸν τῷ θυσιαστηρίῳ παριστάμενοι δυσωποῦμεν, ὑπὲρ εἰρηνικῆς καταστάσεως.

Ἔως τίνος ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἐχθρὸς τοῦ πλάσματος τῆς θεϊκῆς παλάμης ἐπευφρανθήσεται ταῖς ἡμῶν συμφοραῖς; Ἔως τίνος ἡ γῆ Χριστιανῶν αἵμασι μαίνεται ὑπὸ Χριστιανῶν χειρῶν κενουμένοις; Ἔσφαξε Κάιν Ἄβελ τὸν ἀδελφόν, καὶ ὁμοίως σφαγέντος ἐνδὸς ἐδόξα τὸ αἷμα πρὸς τὸν Θεόν. Τί λογίζῃ, τέκνον ἡμῶν; Τί διανοῆ τοσοῦτων αἱμάτων μέχρι τοῦ νῦν κενουμένων; Πόσην εἰκὸς τὴν βοήν ἀναφίρεσθαι πρὸς τὸν Θεόν; Καὶ οὐπω λέγω περὶ τῶν ζώντων, τοὺς ὀρφανούς παῖδας, τὰς χηρεύσασας γυναῖκας, τοὺς ἀδελφῶν ἐστερημένους, τοὺς τέκνων ἐρήμους, τὰ ἅγια θυσιαστήρια, τῶν μοναζόντων τὸν σκεδασμὸν, τῶν παρθένων τὴν διαφθοράν, ὧν οἱ διηνεκτεῖς στεναγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα ἐντυγχάνουσι διὰ παντὸς τῷ Θεῷ. Οἶδα οἶ καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων φρόνιμος ὢν, καὶ εἴπερ τις ἀνθρώπων φρονιμώτατος, ἐνθυμῆ τζῦτα· ἀλλ' οἴμοι! δαίμονος; ἐπηρεῖα καὶ ἀνθρώπων κακοβουλίᾳ τῇ σῆ πρᾶξι ψυχῇ ἐμπεσοῦσα πικρία, ἀνθρωπὸν ὄντα διερεθίζει καὶ φιλονεικεῖ, μὴ συγχωρῆσαι γενέσθαι τῆς ἑαυτοῦ ἡμερότητος. Ἄλλὰ, τέκνον ἀγαπητὸν, εἴτε δαίμονος τὸ ἔργον, μὴ ἐπὶ πλέον παρασῶμεν αὐτῷ κατορχεῖσθαι καθ' ἡμῶν· εἴτε ἀνθρώπων κακοβουλίαις ἀπήνησε τὰ ἐλεεινὰ ταῦτα καὶ δυσχερῆ πράγματα, ἀρκεσθῶμεν ταῖς κατ' ἀλλήλων ἐπιθέσεσιν· ἤρξαν τοῦ πονηροῦ ἐπιχειρήματος οἱ προκατάρξαντες, προελύπησαν τὴν σὴν ψυχὴν δι' ὧν κατὰ σοῦ προεκκίνηται. Ἐχεῖς ἰκανὴν τὴν τιμιότητα· ἀναλόγησαι τὰ συμβεβηκότα πάθη, κακῶς ποιήσῃ ἐπιχειρήσαντες.

Ἔστιν ὁ νόμος οὗτος κρατῶν οὐ μόνον ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν θηρίοις. Ἔστι γὰρ πολλάκις ἰδεῖν θηρία ὑπὸ θυμοῦ κατ' ἀλλήλων ἐφορμήσαντα· εἴτα τοῦ ἐνδὸς ἐλαττωθέντος, τὸ ἕτερον καταπραυνεται. Μὴ βουληθῶμεν ἡμεῖς καὶ θηρίων φύσιν παρεξέλαθειν, μηδ' ἄσθεστον ἔχειν θυμὸν, μηδὲ τὴν πικρίαν ἀκατάληκτον. Ἄλλ' ἐπὶ λογισμοὺς ἐλθὼν ἀνθρωπίνους, καὶ μάλιστα τῇ σῆ πρέποντας φρονήσεις, εἰσας τοὺς πολέμους, τὰς σφαγὰς καὶ τὰς τῶν αἱμάτων χύσεις, ἀπόβλεψον πρὸς τὸ μέγα πρᾶγμα τῆς εἰρήνης, τὴν ἀτίμητον κληρονομίαν, ἣν κατέλιπον ἡμῖν ὁ ἀδελφός· ἡμῶν γενέσθαι καταξιώσας, ἵνα εἰρηνοποιήσας υἱοθετήσῃ ἡμᾶς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ἐκεῖνον, τέκνον, νόμισον ὁμῶν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐστῶτα, καὶ τὰ οἰκτεῖα τραύματα ὑποδεικνύοντα, τὴν σφαγὴν τῆς πλευρας, τὰς τρήσεις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, τοιαῦτα λέγειν. Τί τοῦτο, τέκνα ἐμὰ, λαὸς ἐμὸς, κληρο; ἡγαπημένος, ὃν μοι ἔδωκεν ὁ Πατὴρ ἀντὶ τῆς ἐμῆς ὑπακοῆς, καὶ τῆς μέχρι σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου συγκαταβάσεως; Τί τοῦτο; Πῶς ἐπελάθεσθε τῆς ἐμῆς ἐντολῆς; Πῶς ἀμνημονεῖτε τῶν ἐμῶν παραίνεσεων; Ποῦ μοι ἀπόλωτο ἡ ἀγάπη ἣν κατέλιπον ὑμῖν; Τί γέγονεν ἡ εἰρήνη, ἣν ἐδίδαξα ὑμᾶς; Πῶς ἐμὰ κεφαλὴν ὁμολογοῦντες, καὶ μέλη ἐμὰ φιλοῦντες, κατονομάζεσθαι, καὶ ἀλλήλων ὀπλί-

Quousque antiquus ille Dei creaturæ inimicus nostris gaudebit calamitatibus? Quousque terra sanguine Christianorum manibus Christianis effuso polluetur? Interfecit Cain fratrem suum Abel, et, quamvis unus fuerit cæsus, ejus tamen ad Deum clamabat sanguis. Quid sentis, filii mi? quid putas, tanto usque modo sanguine effuso? Quantum clamorem ad Deum attolli necesse est! Nec jam viros memoro, orphanos infantes, viduatas mulieres, fratribus orbatos aut liberis; sancta altaria, monachorum dispersionem, virginum stuprationes: quorum omnium gemitus et lacrymæ indesinenter ad Deum feruntur. Me non latet te prudentem, imo hominum prudentissimum, ante meas litteras, ea intelligere: sed, proh dolor! diaboli malignitate hominumque malevolentia mansuetum tuum animum invasit amaritudo, quæ te, homo cum sis, excitat et ambitione movet nec sinit propriæ mansuetudini indulgere. Sed, dilecte filii, sive diaboli sit hoc opus, nec jam illi adversus nos debacchari permittamus; sive ex hominum malevolentia nata sint miseranda et tristia illa, metam ponamus nostris in invicem invasionibus. Nefarii illius consilii auctores fuerunt qui primi incepterunt tuum animum dolore efficere suis contra te expeditionibus: sufficientes dederunt pœnas; mala quæ acciderunt computa uniceque tui iram exstingue malis quæ pertulerunt qui tibi nocere sunt aggressi.

καὶ οἰδέσον τὸν θυμὸν τῆς ψυχῆς οἷς ἐπαθὸν οἱ σὲ
Lex est non solum inter homines, sed etiam inter feras vicens. Sæpe enim videre est feras furentes in invicem irruere, quarum una victa, altera ad mansuetudinem redit. Caveamus ne ferarum naturam superemus, ne inextinguibili furori neque insuperabili iræ cedamus; sed ad humanos affectus præcipueque tuæ prudentiæ consonos rediens, bello, cædibus sanguinisque effusione dimissis, oculos converte ad magnum pacis bonum, ad inestimabilem illam hæreditatem, quam nobis reliquit qui frater noster fieri dignatus est ut reconciliatos nos Patris et Dei filios efficeret; quem inter Romanos et Bulgaros medium stare puta atque sua ostendentem vulnera, latus perforatum, manuum et pedum foramina, ita dicere: Quid est hoc, filii mei, popule meus, hæreditas dilecta, quam mihi dedit Pater pro mea obedientia et usque ad crucem et mortem demissione? quid est hoc? quomodo præcepti mei estis obliti? quomodo meas suasiones non recordamini? quomodo perit illa dilectio quam vobis reliqui? ubi nunc pax illa quam vos docui? quomodo me caput consultantem membraque mea dici satagentes, in invicem bellum geritis? Non est id membrorum idem caput habentium, sed necesse est dividi et aliud caput queri. Illa censeas dicere Christum Deum nostrum majori dolore affectum quam cum

erari fuit affixus; quem sincere audientes, ejus verba vereamur, vulnera colamus, timeamusque eum affligere, et quia tempus est, nostra in invicem deliquia sanemus, atque illum omni dolore et tristitia liberemus, benignamque nobis faciamus Dei sententiam, ad pacem redeuntes, pristinamque dilectionem renovantes, neque expectemus de nostris bellis, imo furoribus, tum judicari cum defensione non admittetur; cum omnis excusatio inutilis erit, et irrevocabilis sententia.

κιν, πάλιν πρὸς τὸ εἰρηνικὸν μεταβληθέντες, καὶ μείνωμεν ἱκεῖθεν ὅπερ ὦν εἰς ἀλλήλους ἐξεπολεμήθημεν, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἐξεμάνημεν, κριθῆναι ὅτι καὶ ἡ ἀπολογία ἀπρόσδεκτος, καὶ πᾶσα πρόφρασις ἀνερέγητος, καὶ ἡ κατάκρισις ἀσυγχώρητος.

Ne nos loquacitatis insimula quod sermonem longius protraxerimus. Communes enim dolores cordisque nostri cruciatus nos coegerunt: et si mihi daretur, juxta antiquum sermonem, pluribus uti linguis, gauderem, quoniam ita forsitan satis iugerem et preces non tam malis impares ad Deum et ad generosam tuam majestatem dirigerem. Cum autem plurium mihi non est linguarum copia, lingua mihi a natura concessa utar, et, ut dixi, cordis dolore coactus, sermonem protraham. Cogita, mihi, ante futurum judicium, antequam metuendo astes tribunali, neque principes neque pauperes de mundana gloria judicandos, sed solummodo de spiritualibus meritis; mente concipe priusquam mundus cogatur universus ante inexorabilem judicem, hujus vitæ facia, post nostram mortem, his qui in illa vita tunc erunt in memoria fore. Quis ergo, posterorum, auditis tot Christianorum cædibus, non conviciabitur, non maledicet, non omnibus improbis nominibus earum auctores obruet.

ῥόμμενα. Τίς γὰρ τῶν μετὰ ταῦτα τσαυτήν ἀκούσας Χριστιανῶν μαιφονίαν οὐ λοιδορήσεται, οὐκ ἐπαράσσεται, οὐ πᾶν εἴ τι πονηρὸν ὄνομα εἰς τοὺς τὰ τοιαῦτα πεπραχότας ἀναθήσει;

Fuerunt multoties ad invicem inimici, sed quicumque moderati, quicumque moribus humani finem inimicitias posuerunt, neque omni temporis malis sei vierunt, sed probe scientes ab hominum natura esse alienum inimicitias gerere, eas in pacem mutaverunt. Non autem dico liberos erga parentes, fratres erga fratres, discipulos erga magistros, sic egisse, sed etiam qui longe a talibus connexionibus atque habitudinibus erant alieni. Vos autem quid? Liberi cum parentibus implacabiles exercetis inimicitias, fratres cum fratribus, discipuli cum magistris, et qualis disciplina! ejus scilicet quæ vobis mentis aperuit oculos, quæ vos ad lucem perduxit et a diaboli servitute exemit, atque quod omnia incomparabiliter superat, vos Dei filios effecit. Quis igitur posterorum, his cognitis, non omnes injurias, non omnes blasphemias in eos congeret qui tam immortales exercent inimicitias? Deinde quæ utilitas decoris, gloriæ auctoritatis atque potentia, cum hac vita functi scelestum nomen relinquamus? cum jam contumeliis afflicimur, cum probris obruimur ab iis quibus odio est malitia? cum nobis maledicunt qui pacis bonum diligunt et cædes atque homicidia abominantur?

ἄ ζεσθε; Οὐκ ἔστι τοῦτο μελῶν τὴν αὐτὴν κεφαλὴν ἔχόντων, ἀλλ' ἀνάγκη χωρίζεσθαι καὶ ἐτέρην ζητεῖν κεφαλὴν. Ταῦτά μοι νόμιζε τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν πλέον ὀδυνώμενον ἢ ὅτε τῷ σταυρῷ προσηλοῦτο λέγειν· οὐ ὡς ἀληθῶς ἀκούοντες δυσωπηθῶμεν τοὺς λόγους, αἰδεσθῶμεν τὰ τραύματα, φοβηθῶμεν τὴν λύπην αὐτῷ ἐμπαρέχειν, καὶ ὡς ἔστι καιρὸς θεραπεύσωμεν τὰ εἰς ἀλλήλους σφάλματα, ἀπαλλάξωμεν δὲ κἀκεῖνον τῆς ἐφ' ἡμᾶς ὀδύνης καὶ τοῦ ἀλγήματος, καταστήσωμεν εὐμενῆ τὴν θείαν διτὴν ἀρχαίαν ἀγάπην ἀναλαβόμενοι, καὶ μὴ ἀνε-

Μὴ καταγῶς ἡμῶν ὡς ἀδολασχούντων, εἰ πλέον τὸν λόγον ἐκτείνωμεν· τὰ γὰρ κοινὰ πάθη, καὶ οἱ σπαραγμοὶ τῆς καρδίας πρὸς τοῦτο βιάζονται. Καὶ εἶπερ ἦν μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, πλειόνων εὐπορήσαι γλωσσῶν, τοῦτο ἠὲξάμην ἂν, ἵνα ἴσως οὕτως ἱκανῶς ἀπεκλαυσάμην, καὶ τὰς δεήσεις μὴ πολλὰ τῶν κακῶν λειπομένας καὶ πρὸς Θεὸν ἐποιησάμην, καὶ πρὸς τὴν σὴν μεγαλοφυῆ ἐξουσίαν. Ἄλλ' ἐπεὶ μὴ πλειόνων ἔστι μοι γλωσσῶν εὐπορία, τῇ δεδομένῃ τέως· παρὰ τῆς φύσεως ἀποχρήσομαι, καὶ, ὡς περ εἶπον, ὑπὸ τοῦ ἀλγους τῆς ψυχῆς βιαζόμενος, μακρότερον τὸν λόγον ποιήσομαι. Ἐνθυμήθητι, τέκνον ἐμὸν, πρὸ τοῦ μέλλοντος κριτηρίου, πρὸ τῆς φοβερᾶς ἐκεῖ παραστάσεως, ὅτι διάκρισις οὐκ ἔστιν ἀρχόντων καὶ πνεύτων ἐκ τῆς κοσμικῆς ταύτης περιφανείας, ἀλλ' ἀπὸ μόνων τῶν ψυχικῶν κατορθωμάτων· λάβε μοι κατὰ νοῦν καὶ πρὸ τῆς παγκοσμίου ἐκείνης συναγωγῆς ἐπὶ τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ, τὰ ἐν τῷ παρόντι βίῳ μετὰ τὸν ἡμέτερον θάνατον ὑπὸ τῶν τότε στροφόμενων ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, περὶ ἡμῶν εἰς μνήμην ἀναστήσει, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιφανήσεται, οὐκ ἐπαράσσεται, οὐ πᾶν εἴ τι πονηρὸν ὄνομα εἰς τοὺς τὰ τοιαῦτα πεπραχότας ἀναθήσει;

Ἐγένοντο πολλὰ ἐκτείνωσις ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ὅσοι ἐπεικίστεροι, ὅσοι τὸν τρόπον ἀνθρωπικώτεροι, ἔδωκαν ὄρον τῇ ἐχθρῇ, οὐκ ἐνέμειναν διαπαντός τῷ κακῷ, ἀλλὰ συνεϊδέτες ὡς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀλλότριον τὸ ἐχθραίνειν, μετέβαλον εἰς εἰρήνην τὴν ἐχθραν. Καὶ οὐ λέγω τέκνα πρὸς πατέρας, ἀδελφοὺς πρὸς ἀδελφούς τοῦτο ποιήσαντας, μαθητὰς πρὸς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πόρρω τῆς τοιαύτης συναφείας καὶ σχέσεως. Τὸ δ' ὑμέτερον ποταπὸν; Τέκνα πρὸς πατέρας ἐχθραν ἀσπονδὸν ἔχετε, ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφούς, μαθηταὶ πρὸς διδασκάλους, καὶ τότε πληκτικῆς διδασκαλίας ἡ τις ὑμῶν ἀνέφικε τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς, ὠδήγησε πρὸς τὸ φῶς, τῆς τοῦ διαβόλου δουλείας ἐρρύσατο· καὶ τὸ ἐπὶ τοῦτοις ἀσύγκριτον, υἱὸς Θεοῦ ἀπειργάσατο. Τίς οὖν τῶν μεταγενεστέρων ταῦτα μέλλων ἀναμανθάνειν, οὐχὶ πάντα ὀνειδῶν, οὐχὶ πάσας βλασφημίας ἐπαφήσει· κατὰ τῶν οὕτως ἀθάνατον ἐχθραν ἀραμένων. Εἶτα τί τὸ κέρδος τῆς ἐντεῦθεν περιφανείας; τῆς δόξης, τῆς ἀρχῆς, τῆς ἐξουσίας, ὅταν ἀπερχόμενοι τῆς ζωῆς ταύτης, ὄνομα πονηρὸν καταλείψωμεν, ὅταν ὑβρίζωμεθα, ὅταν ἐξονειδίζωμεθα παρὰ τῶν μισούντων τὴν πονηρίαν, ὅταν ἐπαρῶνται ἡμῖν οἱ τὸ τῆς εἰρήνης καλῶν ἀγαπῶντες, καὶ

τὰς σφαγὰς καὶ τὰς μαιφονίας βδελυσσόμενοι; A melius est bonum nomen, filii mi, non solum divitiis multis, sed et omni gloria et mundo honore.

Ἐννόει μοι ταῦτα καὶ ὑπερ ἐκ παιδὸς ὄνομα καλὸν ἐπεπόθησας, μνήμην ἔντιμον καὶ λαμπράν. Ταύτην μὴ ἀπολέσωμεν διὰ φιλονεικίαν καὶ πικρίαν ψυχῆς· καλὸν ἐφόδιον πρὸς τὸν μέλλοντα βίον τὸ συναπάραι μετὰ τῶν τῆς ἀρετῆς ἐγκωμίων· καλὸν δὲ καὶ τὸ καταλιπεῖν τοῖς σοῖς χρηστοῦ πατρὸς τέκνα καλεῖσθαι, ἐπιεικοῦς, πρᾶτου, ἡμέρου, φιλανθρώπου, ἀλλὰ μὴ τὰ τούτων ἐναντία· μηδὲ γένοιτο, τέκνον ἔμδν, οὕτω τοὺς σοὺς υἱοὺς, τὰ ἐμὰ γλυκύτατα δυστυχήσαι τέκνα, ὥστε ἀνθ' ὧν εἶπον καλῶν ὀνομάτων, κληρονομήσαι τῶν ἐναντιῶν. Ἐκεῖνος ὁ κληρὸς τιμιώτερος τῆς μελλούσης; αὐτοῖς πικρὰ σοῦ καταλιμπάνεσθαι ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· ὧν σὺ φροντίδα ποιούμενος, ὡς ὄντως παρὰ Θεοῦ τοῦ σοῦ ἔθνους ἄρχην καταστάς. Καὶ προσέτι τῆς ἐξ ἀρχῆς σου ἐπιεικειᾶς καὶ ἡμέρου ψυχῆς μὴ ἐξιστάμενος, ἀνοιξὼν ἡμῖν τὰ ὦτα, καὶ πρὸς τῶν ὠτων τὴν καρδίαν, καὶ πρόσχες τοῖς λεγομένοις ὡς παρὰ φίλου λεγομένοις καὶ [forte πατρὸς] πρὸς ἀγαπῶντος. Εἰ μὴ νομίζης ἀνάξιον τὸ καλεῖν πατέρα, εἰ καὶ ἀμαρτωλὸν, ὅμως δὲ πρεσβύτην, καὶ ἐπισκόπου τάξιν λαχόντα, οὗς ὁ Χριστὸς ἡμῶν καὶ Θεὸς πνευματικῶς ὑμῖν παρέσχε πατέρας, πολλῶ τῶν κατὰ σάρκα γνησιωτέρους; ἐπεὶ τὰ μὲν τῆς σαρκὸς λύεται, τὰ δὲ τοῦ πνεύματος ἄλυτα. Ἄλλ' εἰς εὐχὴν ὁ λόγος ἡμῶν τελευτάτω καὶ τί ἕτερον ἢ τοῦτο φαιμέν; Ὡς εἶη Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἐκκαθάσαι τὰ σκάνδαλα, ἐξομαλίζων τὴν σὴν εὐγενῆ ψυχήν, καὶ εἶτι σκάνδαλον ἐν αὐτῇ παραπέπτωκεν ἀνακαθαίρων, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς τῆς θεοτάτης φῶς ἀγάπης, ὑπερ ἔσπουδασεν ὁ τοῦ σκότους πατήρ ἀποσθέσαι, πάλιν ἐν ὑμῖν ἀνάπτων καὶ ποιῶν ἀναλάμπειν ὁ τὴν ἔχθραν ἀποκτείνας ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, καὶ συνάψας τὰ διεστῶτα, ὁ εἰρηνοποιήσας τὰ πάντα διὰ τοῦ ἁγίου καὶ παναχράντου αἵματος, αὐτὸς καὶ νῦν πᾶσαν διχόνοιαν, πᾶσαν διάστασιν, πᾶσαν ἔχθραν ἐξορίσαι ἐκ τε Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, καὶ πάλιν εἰς ἓν συνάψαι, καὶ ἐν ἀπολαύσει ἡοίη γενέσθαι τῶν τῆς εἰρήνης καλῶν, συντριβέντος ἐν τάχει τοῦ τῶν σκανδάλων σπορείως καὶ τῆς κακίας γεννήτορος.

AB' Τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγαρίας.

Ἐπιστάμεθα τὴν ὑμῶν ἀρχιερατικὴν τελειότητα περὶ τοῦ πράγματος οὗ γράφειν προήχθημεν, τὰ αὐτὰ φρονεῖν ἃ καὶ ἡμεῖς φρονοῦμεν, τὴν ἴσην ὁδύνην φέρειν ἐν τῇ καρδίᾳ, τοῖς ὁμοίως διαζαίνεσθαι σπαραγμοῖς. Καὶ διὰ τοῦτο γράφομεν οὐ παραίνεσιν οὐδὲ διδασκαλίαν, ἀλλ' ὅσον συνομιλίαν καὶ ὅσα εἰ παρόντες ὁμοῦ καὶ συνδιατρέθοντες, κοινῶς ἂν διεσκεψάμεθα. Ταῦτα δὲ ἐστὶ περὶ τῶν καταλαθόντων κακῶν τὸν ἓνα μὲν Χριστοῦ λαόν, Ῥωμαίους, φημὶ καὶ Βουλγάρους, διαμερισθέντας δὲ ἐξ ἀλλήλων ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ Θεοῦ διατεμόντος καὶ διαμερίσαντος; τὴν λαόν. Ἰπὲρ ταύτης;

* Ephes. II, 11.

A melius est bonum nomen, filii mi, non solum divitiis multis, sed et omni gloria et mundo honore.

Mihi quoque tecum reputo quod ab infantia bonum nomen desiderasti, memoriamque honoratam atque illustrem; quam ne perdamus ambitione et animi acerbitate; bonum viaticum ad futuram vitam cum virtutis laude migrare: bonum quoque tuis liberis relinquere quo, nominentur patris filii optimi, moderati, mansueti, lenis, humani, non autem, contraria; absit, filii mi, tuos liberos, dulcissimos meos filios, ita miseros fore, ut, pro bonis nominibus quæ dixi, contraria obtineant; quæ hæreditas multum præstat potentiam atque auctoritatem quas eis es relicturus; quas curans, tanquam qui a Deo tuæ genti dominaris, atque prima moderatione et cordis mansuetudine non decidens, nobis aures tuas aperi atque ante aures cor tuum, et dictis attende tanquam ab amico et ex caritate dictis; nisi indignum ducas me vocare patrem, etiamsi peccatorem, seniore tamen et episcopalem dignitatem sortitum; quos Christus Deus noster vobis spirituales dedit patres, multo carnalibus parentibus amantiores; carnis enim vincula solvuntur, spiritus autem indissolubilis; sed in obsecrationem desinat sermo noster; quid autem aliud dicemus quam istud? Utinam Christus, verus Deus noster, qui in mundum venit ad tollenda scandala, generosum tuum animum demulceat, et si quid in eum scandali incidit, tollat, ac divinæ charitatis lumen, quod extinguere conatus est pater tenebrarum, sursum in te accendat atque illucescere faciat; qui inimicitias in sua carne solvit*, qui divisa copulavit, qui omnia sacro suo et immaculato sanguine pacificavit, ipse nunc quoque omnem dissensionem, omnes discordias, omnesque inimicitias a Romanis et Bulgæris avertat, eosque rursus in unum jungat et frui præstet bonis pacis, oppresso citius scandalorum disseminatore malitiæque parenti.

D

XII. Ad Bulgariæ archiepiscopum.

Non ignoramus vestram archiepiscopalem perfectionem, de qua re scribere cogimur, de ea eadem ac nos sentire, æqualem in corde ferre dolorem, iisdem cruciatibus carminari; ideoque non exhortationem præceptave scribimus, sed quasi colloquium et qualia, si simul essemus ac viveremus, communiter investigaremus; hic porro agitur de malis quæ Christi populum invaserunt, Romanos et Bulgaros, ab invicem nunc separatos ab illo qui in principio hominem a Deo separavit et populum in partes divisit; de illa scribimus sollicitudine communi, quam nos indesinenter in corde

fructu frugum et geminis et quam scio te similiter facis et pro qua lacryarum tuarum tibi sunt panes : et nostris etiam vestra novimus : quorum namque opus et ministerium sunt eadem, eorum decet curam esse et dolores atque labores ; sed eandem vobis ac nobis esse anxietatem atque dolorem satis est ita memoravisse.

Reliquum igitur est jam ut quasi colloquium et investigationem communem inceptamus : alii aliud accurrunt in presentem vitam ministerium, dico reges et civitatum principes, qui se aliis prædicuntur magister, aut administrationis dispensatores constituuntur, quorum quisque, muneri suo intentus, proprium opus, si prudens est, accurate perficere nititur ; nos vero sacro altari stare jussi si aliis pluribus ministrare debemus, ante omnia tamen ad pacem promovendam atque ex medio tollenda scandala inimicitiasque assumpti sumus : tremenda siquidem acribus oblatio quam in illius memoriam facimus qui, ad solvendas æternas inimicitias et detestandum violentum hominum contra hominum furorē compescendum quem nulla spes erat in pacis studium esse convertendum, omnia quæ manus est pati voluit, sputa, alapas, sceleratorum iniuriam, non admonet sine intermissione, omnibus viribus, omni mente, omnique sermone, pacis esse diligenter studiosos, inimiciarum hostes et toto corde viam scandalis intercludere ; siquidem tantam ubi oculos nobis magnum illud ministerii nostri mysterium ipsum ostendit Filium benignissimi Patris, qui sic dilexit mundum ut eum ad nos miserit : sed enim Unigenitum illum, dilectum Agnū Dei immolatum, propitiationem factum pro peccatis in Deum et Patrem inimicitias, quasi visibiles ante oculos nostros statuit sacrum illud mysterium, qui divinæ gloriæ factus hæres confusionem tantam atque ignominiam ab hominibus sibi subiectis inustum contempsit, ut ab alienatis, inimicis, hostes, per suas passiones, per vulnera, per ignominiam liberaret, paci restitueret et Dei familiares efficeret : quid ergo, frater et coepiscope, nos facere oportet ? quale cor habere, quamnam sollicitudinem et anxietatem, cum videamus quosdam in invicem insanientes et pro pace inimiciarum studiosos ? Et hæc dico de singulis et vicinis : quantam igitur adhibere debemus vigilantiam ad eos qui ita a diabolo sunt affecti conciliandos, revocandos ad pacem et persuadendos ut per charitatem ad unionem redeant ? Sed cum non unus aut duo, aut decem, aut multo plures, domus tota, aut civitas, sed et gens tota contra totam gentem, inno ejusdem fidei, propter morum dolorum pondus ! diaboli efficacia in istud malum impingunt, quid faciemus ? quid excogitabimus ? quid sapiemus ? quæ dies aut quæ nos a tanta sollicitudine et anxietate requiescere faciet ?

γράφουμ τῆς κοινῆς φροντίδος, ἣν ὥσπερ ἡμεῖς ἀδυνατεῖμεν φέροντες στενάζομεν καὶ θρηνοῦμεν, οἶδα ὅτι καὶ αὐτοὶ ὁμοίως φέρετε, καὶ ἄρτος σοὶ τὰ δάκρυα γίνεται· ἐκ τῶν ἡμετέρων γὰρ τὰ ὑμέτερα διδασκόμεθα· ὣν γὰρ τὸ ἔργον καὶ ἡ διακονία κοινή, τούτων εἰκὸς κοινὰ γίνεσθαι τὰ πάθη καὶ τοὺς καμάτων· ἀλλ' ὅτι μὲν ἡ αὐτὴ συνοχὴ καὶ τὰ ὅμοια κενταὶ ἀληθῆ τὴν σὴν καρδίαν, οἶδα καὶ ἡμεῖς, ἀρκεῖ τοσοῦτον ἐπιμνησθῆναι.

Δοιοὶν δὲ ἡδὴ τῆς οἴου συνομιλίας καὶ τῆς κοινῆς ἀπαρχόμεθα συνδιασκέψως· ἄλλοι μὲν ἄλλαι ἀπετάγησαν διακονίας ἐν τῇ παρουσίᾳ ταύτῃ ζωῆ, βασιλεῖ· λέγω καὶ ἀρχοντας πόλεων, ἐπιστάτας πραγμάτων ἄλλων, οἰκονόμους τῆς διοικήσεως, ὧν ἕκαστος πρὸς ἣν ἔλαθε τάξιν ἀφορῶν, τὸ οἰκτεῖν ὅστις ἐμφρων σπουδάζει ἀμέμπτως ἔργον ἐπιτελεῖν ἡμεῖς δὲ οἱ περιστάσθαι τῷ ἀγίῳ ἀποσταταγμένοι θυσιαστηρίῳ, εἰ καὶ πολλῶν ἄλλων χρῶσται καθεστῆκαμεν ἐπιτελεῖν τὴν διακονίαν, ἀλλὰ γε πρὸ παντὸς ἑτέρου τὸ τῆς εἰρήνης ἔργον καὶ τὸ δίδασκιν ἐκ μέσου τὰ σκάνδαλα καὶ τὴν ἐχθρὰν, εἰς ὑπουργίαν ἐλάδομεν. Ἡ γὰρ τῆς φρικτῆς ἱερουργίας θυσίας, ἣν εἰς ἀνάμνησιν ἐπιτελοῦμεν τοῦ ἵνα καταλύσῃ τὴν αἰώνιον ἐχθρὰν, τὴν βίαιαν ἐκείνην πρὸς θεὸν τῶν ἀνθρώπων μανίαν καὶ ἀνέλπιστον εἰς σπουδὰς εἰρήνης συμβῆναι ὑπομείναντος ὅσα ὑπέμεινε, τὰ ἐμπύσματα, τὰ ῥαπίσματα, τὸν θάνατον τῶν μακούργων, τοῦτο ἡμῖν παρακαλεῖται διὰ παντὸς τὸ πάση δυνάμει, πάσῃ περινοίᾳ, παντὶ λόγῳ τῆς εἰρήνης εἶναι σπουδαίους συμμάχους, τῆς ἐχθρᾶς πολεμίους, καὶ πάσῃ ψυχῇ ἀποκλείειν τὴν εἰσοδὸν τῶν σκανδάλων· ἐπιτεῖρε οἶον ἐπ' ὅσιν ἡμῖν τοῦτο δὴ τὸ μέγα τῆς ἱερουργίας μυστήριον ὑποδείκνυσιν, αὐτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ φιλανθρώπου Πατρὸς. Ὡς τοσοῦτον ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε τοῦτον ἐξάποστειλαι πρὸς ἡμᾶς· ἀλλὰ γὰρ τὸν Μονογενῆ τοῦτον, τὸν ἀγαπητὸν, τὸν Ἀμὸν τοῦ Θεοῦ θυόμενον καὶ ἐξίλασμα γινόμενον τῆς ἡμετέρας ἐχθρᾶς· πρὸς τὸν θεὸν καὶ Πατέρα, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ὥσπερ ὁρώμενον τὸ πανάγιον τοῦτο μυστήριον παρίστησιν, ὡς κληρονόμος ὢν τῆς θεϊκῆς δόξης, κατεφρόνησεν αἰσχύνῃς τοσαύτης καὶ ἀδοξίας ὡς ἀνθρώπων ὡς αὐτῷ τολμηθείσης ; ἵνα τοὺς διεστώτας, τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς πολεμίους διὰ τῶν οἰκειῶν παθῶν, διὰ τῶν τραυμάτων, διὰ τῆς αἰσχύνῃς ἀπαλλάξῃ καὶ συνάψῃ τῇ εἰρήνῃ, καὶ οἰκειοὺς ἀπεργάσθαι τῷ Θεῷ. Τί οὖν, ἀδελφε καὶ συνιερεῦ, δεῖ πράττειν ἡμεῖς ; Ποταπὴν ἔχειν καρδίαν, ὅποιαν μέριμναν, ἡλικίαν ἀγωνίαν, ὅταν τινὰ ; ὁρώμεν κατ' ἀλλήλων ἐκμαινομένους, καὶ τὴν ἐχθρὰν ἀντὶ τῆς ἀγάπης ἀλλασσομένους ; Καὶ ταῦτα φημι περὶ τῶν καθ' ἕνα τῶν καὶ ἀνὰ μέρος. Πόσῃ οὖν κεχρωσθήκαμεν πρόνοιαν φέρειν, ὥστε τοὺς οὕτω διατεθειμένους τὰς ψυχὰς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ συμβιβάσαι, καὶ εἰρηνοποιῆσαι, καὶ πείσαι πάλιν διὰ τῆς ἀγάπης εἰς ἐνόητα συναλθεῖν ; Ὅταν δὲ οὐχ εἶς, οὐδὲ δύο, οὐδέ τρία, οὐδὲ πολλῶν τούτων πλείους ὀλόκληρος οἰκία καὶ πόλις, ἀλλ' ἔθνος ὅλον πρὸς ὅλον ἔθνος καὶ τότε ὁμόπιστον, οἶμοι τῶν ἐμῶν παθῶν τὸ βαρύτατον,

ὑπὸ τῆς τοῦ δαίμονος ἐνεργείας εἰς τὸ κακὸν τοῦτο
τί φρονήσωμεν; ποία ἡμέρα ἢ νῦν ἀναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ

Προῆλθε μὲν ἄχρι τούτου ὁ λόγος, ὡς περ προῆλ-
θεν· ἄρτι δὲ ὡς περ αὐτὰ τὰ πράγματα ἀναλαβόντα
φωάνη, τρανότερον φθέγγεται. Ἐκίνησεν ὁ τῆς κα-
κίας πατήρ διάβολος, ὁ τῆς εἰρήνης πολέμιος, με-
ταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ὄπλα καὶ ξίφη ἐξέμη-
νεν αὐτοὺς κατ' ἀλλήλων, ἐνήργησεν ὅσα ἐνήργησεν
μέχρι τῆς σήμερον· φεῦ τοῦ πλήθους τῶν ἐμῶν ἁμαρ-
τιῶν! Τίς δυσωπήσει; τίς γενήσεται μεσίτης; τίς Θεοῦ
συναντιλαμβανομένου στήσει τὸν τοσοῦτον ὄλεθρον
τῶν ἀνθρώπων; τίς μαινομένην τὴν γῆν ἐξ αἱμά-
των Χριστιανικῶν ἀποπαύσει; καὶ τίς ἕτερος; τοῦτο
ἐμὴν καὶ ὄν τὸ χρεώστημα· ἀλλ' ἡμεῖς μὲν αὐ-
τὸς, ᾧ παρίσταται πᾶσα καρδίας ἐνθύμησις, ἐξεπι-
στοταται ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπετρέψαμεν τὴν τοῦ
πολέμου ἐγγελησίν· καὶ τοῦ κακοῦ ἐκνικήσαντος
παραינוῦντες οὐ διελείψαμεν, ὥστε εἶναι μὲν τὰ
ὄπλα, ἀντιλαβέσθαι δὲ τῆς πρὸς Βουλγάρους εἰρήνης
καὶ ἀγάπης, καὶ τῆς πατρικῆς πρὸς αὐτοὺς διαθε-
σεως· καὶ Θεοῦ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἄψαμένου, καὶ
οἷς ἠπειθήσαν πρότερον μετεφρόνησαν, καὶ οἷς μετὰ
ταῦτα κερηνέσαμεν, πρόθυμοι ποιεῖν τὰ παραιν-
θέντα γεγόνασι, καὶ ἐξ ἐκείνου καιροῦ καὶ μέχρι
τοῦ νῦν τὰ τῆς εἰρήνης ἐπιζητοῦσι, καὶ τὸν σύν-
δεσμον τῆς ἀγάπης, καὶ τὰ τοῦ πρὸς ὑμᾶς πολέμου
μεισιθκασί· πράγματα. Ἄλλὰ τί εἶπω; Ὁ ἐξ ἀρχῆς
φθονήσας τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, θρῦμὺν ἔσχε καὶ νῦν
τὸν φθόνον κατὰ τῆς ἐνώσεως Βουλγάρων καὶ Ῥω-
μαίων, καὶ ὅτι ἐφθασεν ἀνάψαι τὴν πυρκαϊάν τῆς
ἐχθρας, χαίρει τῷ ψυχοφθόρῳ τούτῳ πυρὶ, καὶ πολὺν
τὸν ἀγῶνα ποιεῖται τῆς τούτου ἀνάψεως, καὶ οὐ
συγχωρεῖ τῷ καλῷ καὶ ἀγαπητῷ υἱῷ μου τῷ φρο-
νομικῷ τῷ, τῷ δεσπόμενῳ Βουλγάρων λαχόντι, τῆς
ἑαυτοῦ γενέσθαι καλοκαγαθίας, καὶ πρὸς τὸ καλὸν
τῆς εἰρήνης ἐπιστραφῆναι, καὶ τῆς ἀρχαίας γενέσθαι
τῶν διώκτης ὑποβάλλων πικρὸν ἐνθύμημα ἐν τῇ
διώκειν εἰρήνην.

Ἄλλὰ τὰ μὲν τοῦ πονηροῦ δαίμονος τοιαῦτα.
Ἡμεῖς δὲ Θεῷ πεποιθότες, καὶ τῇ τοῦ ποθεινοῦ
υἱοῦ μου ἡμερότητι ὡς οὐκ ἀποτευξόμεθα τοῦ σκο-
ποῦ, γράμμα πρὸς αὐτὸν ἐξεπέψαμεν, ἐκεῖνα πα-
ρακαλοῦντες, ἐκεῖνα δυσωποῦντες, ὅσα τῆς αὐτοῦ
φιλαγάθου ἐστὶ ψυχῆς οἰκεῖα, ὅσα τῆς ἐκείνου καρ-
δίας. Καὶ γὰρ εἰ καὶ βραχὺν χρόνον, ἀλλ' ὅμως καὶ
ἡμεῖς, ὅτε εἰς ὅψιν αὐτῷ κατέστημεν, ἐλάδομεν
πεῖραν τῆς αὐτοῦ φύσεως· καὶ ἔγνωμεν τὴν σύν-
εσιν, τὴν πραότητα, τὴν ἐπιείκειαν, τὴν χρηστό-
τητα, καὶ ὡς πάσης ἀπηνείας καὶ ἱταμότητος ἄλλο-
τρία ἢ τούτου φύσις καθέστηκεν. Ἐγράψαμεν οὖν
πρεσβεύοντες ὑπὲρ εἰρήνης, καὶ εὐέλπιδες ἔσμεν,
ὡς δυσωπήσει μὲν πρῶτον τοῦτον ὁ δοῦς αὐτὸν Βουλ-
γάρων δεσπόζειν Θεός, δυσωπήσει δὲ καὶ τὸ οἰκεῖόν
ἡμερον καὶ φιλάγαθον· δυσωπήθησεται δὲ καὶ ὑπὸ
τῆς ἡμετέρας παρακλήσεως. Τὸ μὲν ἡμέτερον τοιοῦ-
τον, καὶ ἀποσλεύομεν ἐν τοιαύταις ἐλπίσιν. Ἔστι
δὲ καὶ τῆς ὑμῶν ἀρχιερωσύνης ἐπὶ τοῖς κοινοῖς πά-
θεσιν ἀλγυνομένης, ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς, τῇ
τοσαύτῃ τῶν κακῶν περιλύσει, καὶ ὡς οἴκοθεν κερη-

περηνέχθησαν, τί ποιήσωμεν; τί διανοηθῶμεν;

Usque modo, ut potuit, processit sermo noster;
nunc vero rei ipsæ, quasi vocem usurpantes, vehemē-
tius clamant: malitiæ parens, pacisque inimi-
cus, bella inter Romanos et Bulgaros excitavit gla-
diosque stringi fecit; illos in invicem furore im-
plevit, quæ usque modo facta sunt, fecit; prohi-
delictorum meorum multitudo? quis erit populus?
quis mediator existet? quis, adjuvante Deo, tan-
tam hominum perniciem cessare faciet? quis terram
prohibebit, ne ultra Christiano sanguine polluatur?
Sed quis alius? meum ac tuum opus; nos vero,
scit ipse cui cordis patent cogitationes, a princi-
pio belli susceptionem avertere conati sumus: et
postquam fuerit exortum illud malum, non cessavi
exhortari ad arma projicienda, resumendamque
cum Bulgaris pacem atque dilectionem, majorem-
que mentis affectum; Deus autem cum eorum
corda tetigisset quæ prius abnuerunt senserunt,
et parati fuerunt ad facienda quæcunque postea
suasi, atque ex eo tempore ad usque nunc pacem
desiderant charitatisque conjunctionem atque bel-
li odio habent; sed quid dicam? qui a principio ho-
minum generi invidit, ille violenta hodie effertur
invidia contra Romanorum atque Bulgarorum
unionem, et accenso primum inimicitiarum incen-
dio pernicioso illo igne nunc gaudet ac maximis
conatibus illius flammam excitat, nec sinit optimum
et dilectum ac prudentissimum filium nostrum,
Bulgarorum principem sua uti probitate et ad pacis
bonum se convertere, pristinamque bonitatem
suam ostendere; sed semper invidus ille ac bo-
norum insecutor acerbus in lenem ejus mentem
immittens, suavissimam pacem amovere molitur.

γλυκύτητος· ἀλλ' αἰεὶ τι ὁ φθονερός, ὁ τῶν κα-
γλυκεία τούτου ψυχῆ, σπουδαίει τὴν γλυκυτάτην
Illa nefarii dæmonis sunt opera; nos vero Deo
confidentes et desiderabilis nostri filii mansuetudini
nostrorum votorum compotes fore, litteras ad eum
misimus, modo exhortantes, modo obsecrantes, se-
cundum mentis ejus cordisque dispositiones pro-
prias: brevi quidem tempore, sed tamen ejus na-
turam, cum in ejus præsentia essemus, probe su-
mus experti; agnovimus quippe ejus prudentiam,
mansuetudinem, moderationem, bonitatem, alie-
niamque prorsus ab omni crudelitate et impudentia
naturam: pro pace igitur intercedentes scripsimus,
et bona nobis est spes eum esse flectendum primo
a Deo qui ei Bulgarorum dominationem concessit,
deinde propria lenitate et benignitate: flectetur
etiam nostris exhortationibus; talia fecimus et tali
spe innitimus; vestri porro est archiepiscopatus,
quia super communibus calamitatibus lugetis, com-
munibusque doloribus, ac tanta malorum inunda-
tione, et quia quasi proprium vobis est illud nego-
tium, meam adjuvare legationem, placareque et
suppliciter dilectum nostrum filium exorare.

μένης τὸ τοῦ πράγματος χρεώστημα, συνεπιλαβέσθαι τῇ ἡμετέρῃ πρεσβείᾳ, ἐξευμενίσασθαι, καθικετεύσαι τὸν ἡγαπημένον υἱὸν ἡμῶν.

Plurima sunt quæ tuam obscurationem juvare possunt : primo quidem quod prius diximus, id est Christi et Dei nostri inconsolabilis dolor quod qui præclarum ejus nomen portant, quod ut nobis donaret sicut ovis ad occisionem ductus est², in invicem belluina feritate efferantur, sancta quoque templa in quibus Deum implorat pro se ipso, pro conjuge, pro liberis et universa gente cujus constitutus est princeps, sacrum etiam et immaculatum corpus et sanguis, quæ manducans et bibens firmam spem habet sanctitatis fieri se participem ; tuis sermonibus ob illius oculos pone, quæ propriis oculis et ante tua dicta vidit nec ignorare potest, universam quam peragravit terram omnino desertam loco pristini ornatus, agrorum miserandam deformitatem ob segetes vineasque et arbores ; commora sacrarum Deo ædium eversionem, quas plurimum manus in Dei gloriam tanto labore ædificaverunt ; adde etiam ruinam venerabilium monasteriorum, in quibus monachi, in quibus virgines hymnos Deo sine intermissione canebant, quæque nunc jacentia relinquuntur. Adde quoque diversas hominum cædes, proh ! nimia dæmonis scelesti vis misera ! sanctorum monachorum, virginum mulierumque cadavera dispersa atque inseputa, canibusque et bestiis prædam objecta.

τῶν μοναζόντων ἀνδρῶν, γυναικῶν ἐρριμένα σώματα, καὶ μὴδ' αὐτὸ τοῦτο ταφῆς ἤξιωμένα, ἀλλὰ κούρῃ καὶ θηρίοις εἰς βρῶσιν προτεθειμένα.

Quid autem ea dico ? Magnam habes et ineffabilem copiam in illa non audita tragœdia et potissimum in mansuetudine et perfectissima illius quem obsecrabis prudentia, unde adjuvetur intercessio : sed enim meis tuisque simul dolore et pro communi salute et pace permotus debita sollicitudine, ea etiam quæ ad eum pertinent demonstra : nostrum porro pro nobis officium eo modo imple quo nosmetipsi si adessemus : manus illius complectere, genua proheude, et, si opus est, etiam pedes, uno verbo, nihil aut dicere, aut facere omittas, usquedum ad pacis bonum superna mansuetudine inclinetur dulcis filii nostri animus, virique ab eo mittantur per quos renouentur pacis fœdera, evanescent belli inimicitiarumque mala, pellatur diabolus qui communibus Romanorum Bulgarorumque malis gaudet, redeant libere venerabilis dilectio præclaræque illius bona per quæ lætitia bonorumque copia utrique populo accedent ac crudelissimorum sensus malorum, vultus demissio atque mæstitia e medio tollentur.

καλῶν ἀπόλαυσις ἀμφοτέροις τοῖς λαοῖς προσγενήσεται, τῶν χαλεπωτάτων δὲ πραγμάτων ἡ πείρα καὶ ἡ κατήφεια καὶ ἡ σκυθρωπότης τῶν προσώπων ἀφανισθήσεται.

XIII. Ad primum Simeonis hominem.

Maximarum potentiarum ministri maximis virtutibus et meritis ornantur, filii mi, eoque magis qui

² Isa. LIII, 7.

Ἐχεις πολλὰς ἀφορμὰς συνεργούσας πρὸς τὴν ἐκείνου δυσώπησιν · πρῶτον μὲν, ὅσα ὁ λόγος προλαβὼν εἶπε, τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τὸ ἀπαρμύθητον ἄλγος, ἐφ' οἷς οἱ τὸ ἐκείνου τίμιον φέροντες ὄνομα ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγθίντος, ἵνα τοῦτο ἡμῖν τὸ ὄνομα χαρίσθαι, κατ' ἀλλήλων ἐξεθηριώθησαν, τοὺς ἰσρούς κρούς ἐν οἷς πρὸς ἐντευξιν εἰσέρχεται τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ὑπὲρ παίδων, καὶ δλου φημί τοῦ ἔθνους, οὗ θεσπέζων κατέστη, τὸ ἅγιον καὶ πανάχαρτον σῶμα καὶ αἷμα, ὧν ἐσθίων καὶ πίνων ἀδιστακτοὺς ἐλπίδας ἔχει ἁγιασμοῦ μέτοχος γίνεσθαι. Παράστησον αὐτῷ διὰ τῶν σῶν λόγων ἐν ὀφθαλμοῖς ὅσα ἐκείνος οικειᾶς εἶπεν καὶ πρὸ τῶν σῶν λόγων τεθεσμένος οὐκ ἄγνοεῖ, τῆς γῆς ὄσσην διήλθε τὴν ἐρημίαν τὴν ἀντὶ τῆς ὀρωμένης

ἄχρι τοῦ νῦν ὠραιότητος, τῶν χωρῶν ὄσση ἐκ τῶν σταχυῶν, ὄσση ἐξ ἀμπέλων, ὄσση ἐκ τῶν ἄλλων ἀκροδρῶν ἐλεεινὴν ἀμορφίαν. Ἀνάμνησον αὐτὸν τῆς καταστροφῆς τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ οἴκων, οὓς εὐσεβῶν χεῖρες εἰς ὄψαν Θεοῦ μετὰ πολλῶν καμάτων ἀνήγειραν. Πρόσθεε τὴν ἀπώλειαν τῶν σεμνῶν δικαιτημάτων, ἐν οἷς μονάζοντες, ἐν οἷς παρθένοι διὰ παντός ὕμνους ἀνέπεμπον τῷ Θεῷ, καὶ νῦν ἐν ἐρεπίοις λείπεται κατακείμενα · πρόσθεε ἐπὶ τούτοις τὰς πολυτρόπους τῶν ἀνθρώπων σφαγὰς, οἱμοὶ τῆς τοσαύτης τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἰσχύος, τῶν ἱερῶν,

Καὶ τί λέγω ταῦτα ; Ἐχεις πολλὴν καὶ ἀμύθητον ἐκ τῆς ἀνιστορήτου ταύτης τραγωδίας τὴν εὐπορίαν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν τοῦ δυσωπημένου ἡμερότητα, καὶ τὴν τελειοτάτην φρόνησιν εἰς τὸ συγκαταπράξασθαι τὴν πρεσβείαν · ἀλλὰ γὰρ κινούμενος ταῖς κοινῶς ἐμέ τε καὶ σὲ ἀπαραιτήτως συνεχούσαις ὀδύναϊς καὶ ταῖς ἐχούσαις ἡμᾶς ὀφειλέτας μερίμναις ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ εἰρήνης, ἐπιβείξει μὲν καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ · πλήρωσον δὲ καὶ ἀνθ' ἡμῶν τὰ ἡμέτερα ὅσα εἰ παρόντες ἀν' αὐτοῦ διεπραξάμεθα · χεῖρας περίπτουσαι, λαθοῦ γονάτων, εἰ δεήσει καὶ τῶν ποδῶν, καὶ ἀπλῶς λόγοις καὶ πράγμασι μὴ ἀπόσχη πάντα ποιῶν, ἕως ἀν τῇ ἀνωθεν εὐμενεῖα πρὸς τὸ τῆς εἰρήνης καλὴν ἢ γλυκεῖα τοῦ ἡμετέρου τέκνου συνέλθῃ ψυχῇ, καὶ ἀνθρωπῶ παρ' αὐτοῦ ἐξαποσταλώσι, δι' ὧν ἀνακαινισθήσεται μὲν τὰ τῆς εἰρήνης, καταργηθήσεται δὲ τὰ τῶν πολέμων καὶ τῆς ἐχθρας, ἀπελαθήσεται δὲ καὶ διάβολος ὁ ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἐπορχούμενος, παρβησιάζεται δὲ πάλιν ἡ τιμιωτάτη ἀγάπη, καὶ τὰ ἐκείνης τίμια πράγματα, ἐξ ὧν εὐφροσύνη καὶ τῶν

II'. Τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ τοῦ Συμεῶν.

Τῶν μεγάλων ἐξουσιῶν οἱ ὑπηρεταὶ μεγίσταις ἀρεταῖς, τέκνον ἡμῶν, κοσμοῦνται καὶ κατορθῶ-

μασι, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσον καὶ οικειότεροι ὄν- A
τες γνωρίζονται. Τοιοῦτον σε ὄντα ἐπιστάμενοι, καὶ
τοῦτο συνεπιστάμεθα ὅτι καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων
λόγων ἐκεῖνα διανοή, ὅσα τῷ μεγέθει πρέπει τῆς
τῆς ἀρετῆς. Ἐπει οὖν οὕτως ἔχομεν περὶ σοῦ, εἰς
τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν τοῦ γράμματος ἐκινήθημεν
μεγάλῃν τε οὖσαν, καὶ διὰ τῆς σῆς φρονήσεως κατ-
υρθωθῆναι ὀφειλοῦσαν. Ἔστι δὲ αὕτη περὶ τῆς
εἰρήνης, ἣν ἔδωκεν ἡμῖν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν,
περὶ τοῦ παῦσαι τὰς σφαγὰς καὶ τὰς χύσεις τῶν
αἱμάτων καὶ τῆς ἄλλης κακώσεως, ὅση ἐκ τῶν πο-
λέμων γνωρίζεται· ὧν οὐδὲν μείζον, οὐδὲ φρονίμων
ἀνθρώπων καὶ μέγιστον κλέος ἔχοντων ἔργον ἐστὶν
ἰδεῖν οικειότερον. Περὶ τούτου ἐγράψαμεν καὶ τῷ
μεγαλοδόξῳ καὶ πεποθημένῳ ἡμῶν υἱῷ, καὶ οὐκ
ἀγνωστοῦμεν, ὡς ἡ ἐκείνου φιλάγαθος ψυχὴ ἢ πραεῖα D
καὶ ἡμερος, εἰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν
ταύτη πικρίας ἐνέθηκε σπέρματα, προσέξει τοῖς
ἡμετέροις λόγοις εὐμένως. Ὅμως καὶ σὲ κινούμεν
διὰ τοῦ γράμματος συνεπιλαβέσθαι καὶ ὡς εὐνοῦν
αὐτοῦ καὶ οικεῖον θεράποντα τὴν ὄντως μεγάλην
δόξης αὐτῷ πρόξενον ὑπουργίαν ἐξυπηρετήσασθαι.
Ἐν πολλοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις, ὡς καθαρὸν ἀώζων τὸ
φίλτρον πρὸς αὐτὸν, ὡς τῆς αὐτοῦ ἐπιέμενος τιμῆς
τε καὶ δόξης ἐξυπηρετεῖσθαι τούτῳ σπουδάζεις,
ἀλλ' οὐδὲν ἐπ' ἄλλῳ πράγματι, ὡς ἐν τούτῳ, γνωρισθῆσθαι ἐξυπηρετούμενος τὰ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν
αὐτῷ, οὐδὲ τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον ἐπιδεικνύων καὶ τὸ τοῦ ἔρωτος διάπυρον πρὸς τὸν οικεῖον δεσπότην.

Ἐνθυμήθητι γάρ, τέκνον ἡμῶν, τὰ τοῦ πολέμου
κακὰ, τὰ ἐκεῖθεν τοῖς ἀνθρώποις καταλαβόντα
ἀλαγινὰ, καὶ πάλιν τὰ τῆς εἰρήνης καλὰ, καὶ τὴν C
ἐξ αὐτῆς ἐγγινομένην τοῖς ἀνθρώποις ἀπόλαυσιν.
Καὶ ταῦτα συγκρίνων, σκέψαι πόσης αὐτῷ γενήσῃ
πρόξενος τιμῆς καὶ δόξης, εἰ Θεοῦ συνεπιλαμβάνον-
τος ἀντὶ τῶν πολέμων, ἀντὶ τῶν σφαγῶν, ἀντὶ τῶν
αἰχμαλωσιῶν, ἀπλῶς ἀντὶ τοῦ μεγάλου τῶν ἀνθρώ-
πων ὀλέθρου, ἐξυπηρετήσεις αὐτῷ ταύτην τὴν ἐν-
θεον ὑπηρεσίαν, τὸ ἐπαινεῖσθαι διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς
εἰρήνης, καὶ δοξάζεσθαι, ἀλλὰ μὴ τὰ ἐναντία πορί-
ζεσθαι· διὰ τὰ ἐκ τῶν πολέμων κακὰ. Οὐ μὴ δεηθῆς
λόγων πολλῶν, οὐδ' ἀποστραφήσεται σου τὴν δέησιν
ἢ καλὴ ἐκείνου καὶ φιλάρετος ψυχὴ, μόνον προθυ-
μήθητι, μόνον δυσωπήσαι βουλήθητι· καὶ πέπεισμαι
ὡς ἔτοιμον ὄντα ἔφει τὴν θείαν εἰρήνην ἐπιζητοῦντα.
Τοῦτο δὲ οὐκ ἀπλῶς λέγω, ἀλλὰ πεπεισμένος ἐξ ὧν D
ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς εἰργάσατο· τοὺς γὰρ αἰτίους
τοῦ πολέμου, καὶ τῆς τοσαύτης μαιφονίας, κρίμα-
σιν οἷς αὐτὸς οἶδε δίκαιοις, ἐκ μέσου πεποίηκε, τὴν
ἀξίαν δίκην καὶ ἀρμόζουσαν τῇ τοσαύτῃ αὐτῶν πο-
νηρῆ ἐπιθείς. Διὰ τοῦτο οὐδ' ἡμεῖς πλέον ἐγνωκα-
μεν ἐκτείνειν τὸν λόγον, οὐδ' ἐνοχλεῖν σε τῷ μήκει
τοῦ γράμματος, ἀλλὰ μόνον εὐχὴν προσεπιτιθέα-
μεν, ὡς εἴη Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν κακεῖνον τιμῶν
καὶ δοξάζων καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· ἐκ τοῦ τὴν εἰρήνην ἐπιτελέσαι, καὶ σὲ, τέκνον
ἡμῶν, ἐπιπλέον οικεῖον τοῖς ἐμῶν ἐκείνῳ δεσπότη καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενον, καὶ ὑπὲρ τῆς τοιαύτης
προαιρέσεως καὶ σπουδῆς τῶν αἰωνίων καταξίων ἀγαθῶν.

ΙΔ'. Συμῶν Βουλγάρω.

Τέκνον ἡμῶν ποθεινότατον, καὶ φίλον ἀρχαῖον
καὶ νέον ὁ γλυκύτερος φίλος, ἀκουσον ὡς τέκνον

A plus ad eas appropinquant; te ejusmodi esse scien-
ter, id quoque scimus, te videlicet ante nostras
litteras ea sentire quæ tuæ virtutis decent præstan-
tiam; ea de te sentientes venimus ad præsens scrip-
pti nostri objectum quod quidem maximum est et
tua prudentia indiget: de pace res est, quam nobis
donavit Christus Deus noster, de sine quoque cæ-
dium, sanguinis effusionis cæterarumque calamita-
tatum quas ex bello nasci notum est: quo majus non
est opus nec dignius consideratione virorum pru-
dentium et illustrissimorum: de quo scripsimus
jam ad gloriosum atque desiderabilem filium no-
strum, nec desperamus quin illius optima, lenis et
mansueta mens, licet peccatorum nostrorum mul-
tudo ei amaritudinis semina injecerit, nostris ser-
monibus benigne attendat: te tamen hisce exhor-
tamur litteris ad nos adjuvandum, et, tanquam
benevolam et familiarem ministrum, operam ei præ-
bendum quæ ei magnam sane gloriam conciliabit:
si multis quippe aliis, ut qui integrum erga eum
amorem servat illiusque honorem et gloriam desi-
derat, illi ministrare studes, in re autem nulla alia
illius magis procurare honorem et gloriam videbe-
ris neque ostendere tuum erga eum amorem ar-
densque in Dominum studium.

Recogita siquidem, fili mi, belli mala doloresque
homines invadentes et rursus pacis bona delicias-
que ex eâ hominibus natas; quibus perpensis,
vide quanti honoris quantæque gloriæ illi auctor
eris, si Deo adjuvante, pro bellis, pro cædibus, pro
captivitatibus, uno verbo, pro maxima hominum
pernicie, divinam ei operam naves ut ad pacis bona
redeat gloriamque sibi conciliet, non autem quæ ex
belli malis, infamiam: multis verbis non erit tibi
opus, tuam non rejiciet deprecationem illius optima
mens virtutisque amans; confidas tantum ac sup-
plicare velis, et mihi persuasus sum illum fore pa-
ratum divinæque pacis cupidum; id autem non in-
consulte dico, sed iis quæ fecit Deus clemens per-
suasus: auctores etenim belli et tam multorum
homicidiorum, judicio, ut ipse novit, justo, e medio
sustulit, æquam tantæque malitiæ consonam pœ-
nam repetens; propterea sermonem non protrahere
duximus ne longiore epistola tibi tædium afferamus,
sed hanc solum addimus precreationem: utinam
Christus Deus noster illum ipsum honore et gloria,
pro conciliata pace, in hac vita præsentis et in fu-
tura exornet, et te, fili mi, domino tuo chariorem
et familiariorum faciat, et pro isto tuo studio atque
diligentia, bonis donare dignetur sempiternis.

XIV. Ad Simonem Bugarum.

Fili mi desideratissime, veterum atque novorum
amicorum suavissime, ut filius et ut amicus, cum ve-

Patris qui te a principio dilexit et etiamnum diligit et geminam erga te charitatem in Spiritu sancto servat, iis quæ scribimus, attende, fili; in Deo enim persuasuros habemus oblectantia et jucunda nos scripturos, factis amicitia nomen corroborantes: audi, rursus dico, ut vir Dei, ne plura dicam, nuntia divinam tuam mentem sanatura: si enim pro temporali potestate, excitatis a diabolo scandalis per eos qui contra tuum mihi dilectum decertavere caput, ira commotus fuisti, atque non juxta mea vota sentis, scio tamen evidenter te de Ecclesiæ malis, id est, dilaceratione et filiorum ejus dissidentia, contristatum quoque esse et nostrarum acerbarum mœstiarum fuisse participem, in his etiam Christum honorantem Deum nostrum a quo tibi regnare et incolumis esse datum est, et in futuro sæculo dabitur salus et sine fine gloria, ut Ioramus et speramus.

Nuntiamus, fili mi, nuntia quæ audire omnium tibi gratissimum, nobisque nuntiare convenientissimum ac maxime proprium; unita est Dei Ecclesia, cessavit illius qui a principio eam conturbare maligne conatus est, procella, unita est quodammodo et cessavit procella: qui quidem se a nobis separaverant et sua separatione rationi valedixerant, eos suæ ambitionis poenituit et Dei gratia ad nostrum sensum sunt reversi; quod petebat Ecclesia, id confessi sunt; et, ne plura dicam, suum peccatum consistentes in Ecclesiæ ulnas benigne apertas venerunt; ocludebat enim usque modo suas ulnas Ecclesia humano more, quia illi humano etiam more senserant et qua nescio de causa contradicere amaverant; postquam autem illa omnia removeri Deo placitum fuerit, divina interveniente pace, in unum coaluimus et recepti sunt tanquam germani filii qui hucusque a nobis discederant, illis quasi propriis membris adunati sumus et tandem Ecclesia Dei unum est caput, primo pontificæ et Deo nostro et nobis indignis, archiepiscopo tamen, congruenter quoque coagmentata et secure gubernata: præter paucos, qui, cum possent bona agendi ratione pnotescere, ne vitam sine nomine transigerent, suadente sua malitia, non sunt veriti, sua separatione cupientes, quantum in ipsis esset, clarescere, Ecclesiæ unitatem labefactare; cæterum non omnino illis satis erit caput habere magnum Deum et summum pontificem nostrum, sed sive nunc, sive postea suo capiti se adjungent; qui ni faciant, nihil inde: ipsi enim in loco quidem a se electo jacebunt; sancta vero Dei Ecclesia perturbationis suæ causa exempta, propria stabilitate gaudet Christo suo sponso gratiæ agens quod scandalis sit liberata suosque circum se liberos stantes conspiciat, quoscumque non potuit qui hominem a principio felici despoliavit amicitia, sacra nunc plenitudine abducere.

ἀπηλλαγμένη, ἔχει τὴν ἰδίαν τάξιν εὐσταθῆ, εὐχαριστοῦσα Χριστῷ τῷ νυμφίῳ αὐτῆς, ὑπὲρ ὧν τῶν σκανδάλων ἀπήλλακται, καὶ ὑπὲρ ὧν τὰ οἰκεῖα κύκλιον αὐτῆς παριστάμενα καθορᾷ τέκνα, ὅσους μὴ

καὶ φίλος ῥήματα πατρὸς ἐξ ἀρχῆς σε φιλήσαντος καὶ φιλοῦντος καὶ σώζοντος στοργὴν γενναίαν πρὸς σὲ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, πρόσχε, τέκνον ἱμῶν, οἷς γράφομεν· πεποίθαμεν γὰρ ἐν Θεῷ ὅτι τὰ συνευφραίνοντα καὶ συνήδοντα γράφομεν, καὶ ἐπὶ τοῖς ἔργοις τὸ ὄνομα τῆς φίλας βεβαιούμετες. Ἄκουσον καὶ πάλιν φημί ὡς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος συντόμως εἰπεῖν, εὐαγγέλια ψυχῆν θεοφιλεῖ θεραπεύοντα· εἰ γὰρ καὶ πρὸς τὴν κοσμικὴν ἔξουσίαν τοῦ Σατανᾶ τὰ σκάνδαλα κεκινήηκός δι' ὧν κατὰ τῆς σῆς ἡγεύσαντο τιμίας ἐμοὶ κεφαλῆς ἐξετραχύνθη; καὶ ἄλλως ἢ ὡς ἔστιν, εὐχὴ μοι διατίθεσαι, ἀλλ' ἐπίσταμαι ἀκριβῶς ὅτι ἐπὶ τῷ πᾶθει τῆς Ἐκκλησίας, λέγω δὴ τῷ σπαραγμῷ καὶ τῇ διαστάσει τῶν τέκνων αὐτῆς, καὶ συνήλγεις, καὶ συνείχου μεθ' ἡμῶν πικραῖς ταῖς ὀδύνας, τιμῶν καὶ ἐν τούτῳ Χριστῶν τῶν Θεῶν ἡμῶν, παρ' οὗ σοὶ καὶ τὸ ἄρχον καὶ τὸ σώζεσθαι, καὶ ἡ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀποκρίσεται σωτηρία, καὶ τιμὴ ἀτελεύτητος, ὡς γε εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν.

Εὐαγγελιζόμεθά σοι, τέκνον ἡμῶν, εὐαγγέλια, ὧν καὶ σοὶ τὸ ἀκοῦσαι πάντων ἡδύτατον, καὶ ἡμῖν τὸ εὐαγγελισασθαι πεπωδῆστατον πάντων καὶ οἰκειότατον. Ἡνωταὶ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, ἐπαύθη τοῦ ἐξ ἀρχῆς πονηρευσαμένου ταύτην ἐκταράσσειν ἢ καταγιγίς, ἡνωταὶ δὲ πᾶς καὶ ἡ καταγιγίς πέπαυται. Οἱ μὲν ἐξ ἡμῶν κεχωρισμένοι καὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀνεχόμενοι χωρισμοῦ ἀπετάξαντο τῷ οἰκεῖῳ φρονήματι, μετέγνωσαν ἐφ' οἷς ἐφιλονείκουν, καὶ συνήλθεν χάριτι Θεοῦ τῷ ἡμετέρῳ φρονήματι· καὶ ὁ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐζητεῖτο, κοινῇ τούτοις συνωμολογήθη· καὶ συντόμως εἰπεῖν τὸ οἰκεῖον ὁμολογήσαντες πείσμα, ταῖς ἀγκάλαις προσήλθον τῆς Ἐκκλησίας φιλοανθρώπως ὑπανοιγείσας αὐτοῖς. Ἀπέκλειε μὲν γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος ἡ Ἐκκλησία τὰς ἀγκάλας, οἷα τὰ ἀνθρώπινα κἀκείνων ἀνθρωπίνως διακειμένων, καὶ οὐκ οἶδα ποταῖς αἰτίαις ἀγαπῶντων τοῦ ἀντιλέγειν. Ἐπεὶ δὲ πάντα ἐκεῖνα Θεοῦ εὐδοκίᾳ γέγονεν ἐκποδῶν, τῆς θείας μεσιτείας εἰρήνης, συνήλθομεν εἰς ἐνότητά, καὶ προσελάβομεν τοὺς τῶς ἐξ ἡμῶν δισταμένους ὡς οἰκεῖα τέκνα, καὶ ὡς μέλεσιν ἰδίοις συνήφθημεν, καὶ λοιπὸν ἔστιν ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία μία κεφαλὴ τῷ πρώτῳ ἀρχιερεὶ καὶ Θεῷ ἡμῶν, καὶ ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις, ὁμοῦ δ' οὐν ἀρχιερατεύειν ἤξιοι μόνους, καὶ συναρμολογουμένη, καὶ ἀταράχως διευθυνομένη. Πλὴν ὀλίγων τινῶν, οἳ τὸ γνωρίζεσθαι ἔχοντες ἐξ ἀγαθοῦ τρόπου, ἵνα μὴ τὸν βίον ἀνώνημον διαπερῶσιν, ἐκ τῆς ἐαυτῶν περιουσίαν κακίας τὸ δῆλον τυγχάνειν ὅσον ἐπ' αὐτοῖς τῷ οἰκεῖῳ μερισμῷ, λυπεῖν τὴν ἐνότητά οὐ διευλαθοῦνται τῆς Ἐκκλησίας· πλὴν καὶ οὗτοι πάντως εἰ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν εἰσι τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ ἀρχιερέως ἡμῶν, ἀγαπήσουσι τυχόν μὲν νῦν, τυχὴν δὲ μετὰ τοῦτο συναρμολογήσονται τῇ ἐαυτῶν κεφαλῇ· εἰ δὲ μὴ, πρᾶγμα οὐδὲν· οἱ μὲν γὰρ κείνοντα εἰς τὴν τούτων ἀπόνοια ἐξελέξατο χώραν· ἡ δὲ ἅγια τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τῆς παραπτώσεως αὐτὴν αἰτίας

ὁ ἐξ ἀρχῆς ἀποσυλῆσας τὸν ἀνθρώπου τῆς μακαρίας οἰκειότητος καὶ νῦν ἀποσυλῆσαι τοῦ ἱερατικοῦ πληρώματος δεδύνηται.

Ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, τὰ εὐαγγέλια, οἷς πέπεισμαι τὴν σὴν εὐφρανθῆναι ψυχὴν ὅσον ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ τῶν ἐν ἀνθρώποις παρέχειν εὐφροσύνην εἰδόντων. Τὸ δ' ἀπὸ τούτου τίς μοι τῷ λόγῳ συνεπιλήφεται; Τίς συλλαοῦντί μοι τῇ φιλοανθρώπῳ καὶ γλυκυτάτῃ ψυχῇ συμπαρέσται κοινωνῶν τῷ λόγῳ; Καὶ ἀναμνήσομέν σε Θεοῦ διδόντος οὐ μὲν οὖν ἐπιλελησμένον τῆς οἰκειᾶς ἡμερότητος, ἀλλ' ὑπὸ ἀνθρώπων οὐκ οἶδα τί περὶ αὐτῶν εἶπω, πλην ὅτι κακῶς διαθέσθαι τὰ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων πράγματα διανοηθέντων, εἴτε οἰκοθεν, εἴτε ὑπὸ δαίμονος πονηροῦ πρὸς τοῦτο κεκινημένων, τῶς παρεξελθεῖν βιασαμένων, καὶ εἰς πράγματα καταστῆσαι ἃ μηδέποτε οὐτε αὐτὸς ἤλπισας, οὐδ' ἐμοὶ φιλοανθρωπότες, οὐτε ἡμεῖς, οὐτε τις ἄλλος τῶν τὴν σὴν γινωσκόντων ἢ ἀκούοντων φιλόανθρωπον καὶ ἡμερωτάτην ψυχὴν. Τίς γὰρ τοῦτο ποτὲ πρὶν γενέσθαι προσεδόκησεν, ὅτι Συμεὼν ὁ διὰ φρόνησιν μεγάλην, ὁ διὰ τὸ θεοφιλῆς εἶναι εἰς μέγα δόξης τὸ Βουλγάρων ἔθνος ἀγαγὼν, ὁ πονηρίαν εἰ τίς ποτε ἀνθρώπων μισῶν, ὁ δικαιοσύνην τιμῶν, ὁ βδελυσσόμενος ἀδικίαν, ὁ κρείττων ἡδονῶν, ὁ τὴν γαστέρα κατάγγων οὐδὲν ἤτιον οἷς ἐν βρεσιν ἢ ζωῇ, ὁ οἴνου ἀγευστος, ὁ κατ' οὐδὲν παραλλάσσων τῶν ἐξω τοῦ κόσμου ζῆν ἐπαγγελομένων, ἢ ἐν μόνῃ τῇ κυβερνήσει τῆς πατρὸς Θεοῦ δεδομένης αὐτῷ ἀρχῆς. Τίς ἂν οὖν προσδοκίαν ἔσχεν ὡς ὁ τοιοῦτος καὶ οὕτω θεοφιλῆς ἀνθρώπος εἰς τὰ νῦν καταλαβόντα χαλεπὰ Ῥωμαίους περιστήσει καὶ Βουλγάρους, καὶ τὴν ἀπειρον τῶν αἱμάτων χύσιν καὶ τὴν τσοσάτην ἐρημίαν, οἱμοὶ ἐρημίαν ἐκκλησιῶν Θεοῦ, διαιτημάτων παρθένων, αἱ πολλάκις καὶ τὸ ἀναπνεῖν τὸν ἀέρα ἐφείδοντο, μοναστηρίων ἀνδρῶν, οὐ νύκτα καὶ ἡμέραν Θεὸς ὑμολογεῖτο καὶ ἔδοξάζετο.

Τί με δεῖ λέγειν πόλεων, χώρας ἄλλης, οἰκῶν, ὅσα ταῖς ἀνθρώποις εἰς παραμυθίαν σπουδάζεται τῆς ζωῆς, τὴν ἄλλην συμφορᾶν, ὅση τὸ ἀνθρώπινον συνέχευε, χηρείαν ψυμῆ, ὄρφανίαν, ἀδελφῶν ἀποστέρησιν, αἰχμαλωσίαν, δουλείαν, καὶ ἀπλῶς ἀντὶ τῆς πρώην Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων εὐζωίας, τὴν ἐλευθερίαν ταύτην μεταβολὴν, εἰς ἣν ἐκ τῶν τοῦ πολέμου κακῶν περιέστησεν; Οὐκ ἐχθρῶν τοῦτο διαπραξαμένων, οὐ τῶν ἐξω τῆς μάνδρας τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οὐ τῶν ἀλλοτρῶν τῆς κληρονομίας τῆς πίστεως, ἀλλὰ τῶν; Αἱ, αἱ τῶν ἐμῶν βαρυτάτων παθῶν! φεῦ τοῦ ἐλεεινοῦ διηγῆματος! πρὸς τοὺς ἐν Χριστῷ πατέρας ἐξεδαρθερωθῆ τὰ τέκνα, καὶ τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀλλήλων ἐξεθηριώθησαν, οἱ κληρονόμοι τῆς πίστεως καὶ συγκληρονόμοι τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτοὺς ἐξεπολεμώθησαν. Τίς ἂν ποτε ἤλπισε καὶ πάλιν ἐρῶ τοιαῦτα πάθη, καὶ τοιοῦτων συμφορῶν πράγματα, πρὸ τοῦ ἐν ὕψει ταῦτα ἰδεῖν, Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους καταλαβεῖν; Ἀλλὰ γὰρ, τέκνον ἡμῶν θεοφροῦρητον, εἰ καὶ κατέλαβε τοιαῦτα, ὡς εἶθε μὴ ὠφέλιε, κατέλαβεν ἐξ ἐπιρείας τοῦ πονηροῦ δαίμονος, κατέλαβεν ἐκ φθόνου τοῦ πᾶσι μὲν ἀνθρώποις

A Hæc sunt, fili mi, nuntia quibus mihi persuadeo magis oblectari tuam mentem quam quavis alia re quæ inter homines possit oblectationem afferre; sed exinde quis meo sermoni adjutor erit? Quis mihi tuam humanissimam suavissimamque mentem alloquenti aderit se consocians? Et te, donante Deo, commonefaciam, non si quidem oblitum tuæ mansuetudinis, sed exacerbatum ab hominibus de quibus quid dicam nescio nisi eos cogitasse res Bulgarorum atque Romanorum male componere, sive ex se ipsis, sive a scelesto dæmone ad id motos, te usque progredi coegisse et ad facta impulsisse quæ tu nunquam, humanissime fili, sperasses, neque nos, nec quisvis alius inter eos qui humanam et dulcissimam tuam mentem norunt, aut de ea audierunt: quis enim nunquam illa eventura esse existimasset? Si meonem, scilicet, illum, qui ob magnam suam prudentiam, ob pietatem, Bulgarorum gentem ad magnam gloriam evexit, qui malitiam, ut qui maxime, oderat, qui justitiam colebat, injustitiamque exacerbatur, qui voluptates superabat, qui ventrem non minus coercerebat quam qui in montibus degunt, qui vinum non gustabat, qui nihil differebat ab his qui extra mundum vivere prædicantur, nisi in administratione dignitatis tibi a Deo concessæ: quis ergo existimasset talem virum tam pium in præsentia mala Romanos et Bulgaros esse dejecturum, in enarrabilem sanguinis effusionem, in tantam vastationem, proh dolor! Dei ecclesiarum, monasteriorumque virginum, quarum vitæ sæpissime parvum erat, monasteriorum quoque virorum, ubi die ac nocte ad Deum hymni et laudes decantabantur.

Quid me oportet dicere urbium, agrorum, domorum et omnium quæ homines ad vitæ consolationem curant, ruinam, viduitatem, scilicet, liberorum orbitatem, fratrum privationem, captivitatem, servitutem, uno verbo, pro pristina Bulgarorum et Romanorum felicitate, illam miserandam mutationem, ad quam belli malis devenerunt? Non autem ab hostibus ea facta sunt, nec ab iis qui extra ovile veri pastoris, Christi Dei nostri, sunt, aut ab hæreditate fidei extranei, sed a quibus? Eheu! Eheu! gravissimos meos dolores! proh! miserabile verbum! Contra suos in Christo parentes barbari facti sunt filii, Christianique oves in invicem Lelluina feritate efferati sunt, fidei hæredes, Christianique gloriæ cohæredes ad invicem pugnaverunt: quis unquam, rursum dico, tot mala sperasset, totque calamitates, antequam coram oculis viderit, Romanos et Bulgaros esse deprehensuras existimasset? Sed, fili, Dei præsidio fulti, si illa, quæ utinam non accidere oportuisset, nos mala deprehenderunt, non deprehenderunt, nisi malitia nefarii dæmonis, nisi ejus invidia qui omnibus hominibus invidet, maxime vero Christianis: contra Christianos namque invidia

magis accenditur quod eos contra se bellum gerere novit, quod per Christianos universo orbe exterminatus est, et Christiani usque modo illius potestate in humiliant et quam perverse instituit tyrannidem quotidie evertunt; quæ propter in Christianos insanit et quantum in se est, omnibus modis studet eos contristare vicissim et malis obruere; ex diaboli quidem, ut dixi, malitia nata sunt mala ista, omne malum superantia: sed etiam ex hominibus sive illius malitiæ cooperantibus, sive mente captis, et sic bonos magis discerni facientibus; qui bellum contra suscitaverunt, sive nefario dæmoni cooperantes, sive mentis infortunio in id consilium acti, suavissimamque tuam mentem ad istam dispositionem redegerunt; ut sæpe etenim accidit minima scintilla accendi flammam inextinguibilem, ita quoque ex istorum hominum stultitia decidens in cor tuum scintilla magnam illam flammam accendit usque modo inextinguibilem.

οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ὁ ἐξ ἀφροσύνης ἐμπροσθῶν σπινθὴρ εἰς τὴν σὴν καρδίαν ἀνήψε τὴν μεγάλην ταύτην φλόγα, καὶ τέως ἄχρι τοῦ νῦν ἀκατάσβεστον.

Sed, filii mi desideratissime, ne sic vincant mala; neque vir talis, qualis es, non habens prudentia æqualem inter coætaneos et animi generositate incomparabilis, ab hominibus vulgaribus et vix unius oboli malitia vincaris, neque, eo quod istius modi homines te exacerbaverint, immortalem serves amaritudinem contra Romanum imperium a quo plurima et magna non nescis accepisse beneficia; quid enim ad Romanum imperium et ad ejus populos pertinet, si hic vel ille nullius pretii homuncio contra te audacter sit invectus? Quid ad regem nullius rei conscium, si quidam homines, res illius male gerentes, id consilii adversus te ceperint? Attamen contristatus es: sufficientem pœnam repetiisti ab his qui te contristaverant, imo vero æquum multo superantem; quum quis enim illi qui sibi injuriam inferre studet, æquali damno affectit, nisi acerbior sit, satis habet; quum autem minor majori, quis jam locus indignandi et volendi magis contristare a quo contristatus est? Non dico de aliquo mansueto, ut tu ipse, et humano, sed quicumque inhumano et ferox amaritudinem omnem relinquet, furoris ignem comprimet, fœdusque cum eo qui insulse cœperat manus inferre injustas inibit: tu quoque igitur, filii mi, iram dimitte, ad propriam redi lenitatem, facque cessare homicidia cæterasque calamitates quæ a Christianis usque modo Christianos invaserunt.

ἐπέλεθε, καὶ ὅς παῦσιν ταῖς ἀνθρωποφονίαις, καὶ Χριστιανοὺς μέχρι τοῦ παρόντος γέγονασι.

Hæc nunc, filii mi suavissime, per atramentum tibi dico; sed si Christus, Deus noster, pax exsuperans omnem sensum, sua exhortatione ita mentem tuam disponat ut nos coram te assistamus et proprio ore hæc et si quid aliud postulet res, loquamur, ad veniendum ad te prompti erimus, nec senectutem timebimus, sed neque infirmitatem neque itineris labores, dum tantummodo velit ad pacem

Ἀφρονοῦντος, μάλιστα δὲ Χριστιανοῖς· κατὰ χριστιανῶν γὰρ μᾶλλον πρὸς φθόνον ἐξάπτεται ὁ διάβολος, δίδει τούτους οἷδε πολεμιωτάτους αὐτῷ, διότι παρὰ χριστιανῶν ἐκ πάσης ἀπηλάθη τῆς οἰκουμένης, καὶ χριστιανοὶ μέχρι καὶ σήμερον τὴν δυναστείαν αὐτοῦ ταπεινοῦσι, καὶ τὴν κακῶς ψυχοδόμησε τυραννίδα, ταύτην διὰ παντὸς καταλύουσι. διὰ ταῦτα μαίνεται κατὰ χριστιανῶν, διὰ ταῦτα παντοίως γίνεται εἰς τὸ κατ' ὅσον δύναται ἀντικυπεῖν καὶ συμφοραῖς περιβάλλειν αὐτούς. Ἦκε μὲν οὖν, ὡς εἶπον, ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου κακίας τὰ δεινὰ ταῦτα καὶ πέρα δεινῶν· ἦκε δὲ καὶ ἐξ ἀνθρώπων, τοῦτο μὲν τῇ ἐκείνου κακίᾳ ὑπουργούντων, τοῦτο δὲ καὶ δυστυχοῦντων εἰς φρένας, καὶ τὴν ἐκλογὴν μᾶλλον τῶν καλῶν ποιουμένων· οἱ καὶ τὸν πρὸς σὲ ἀνήρατο πόλεμον, εἴτε τῷ πονηρῷ θαίμην συνεργοῦντες, εἴτε διὰ φρενῶν δυστυχίαν τοῦτο βουληθέντες, καὶ τὴν τὴν γλυκεῖαν ψυχὴν οὕτως διαταθεικότας. Ἐπεὶ καὶ πέφυκε πολυλάχρις καὶ μικρὸς σπινθὴρ ἀσβεστον φλόγα ἐξάπτεται,

Ἄλλὰ μὴν, τέκνον μου ποθεινόν, μὴ οὕτω νικήσωσ' τὰ κακὰ· μὴδὲ θεοφιλὴς ἀνθρώπος ὁποῖος εἶ σὺ, καὶ μὴ ἔχων ἐν φρονήσει παρισσούμενον τῇ καθ' ἑαυτῶν γενεᾷ, καὶ εἰς ψυχῆς εὐγένειαν ἀσύγκριτος, ἀνθρώπων χυδαίων, καὶ τί ἄλλο ἢ μὴδὲ ὀλοῦ ἀξίων, ἡτηθηῆς τῆς κακίας, μὴδ' ὅτι ἐπικράναν ἀνθρώποι τοιοῦτοι, διὰ τοῦτο βουληθῶμεν ἀθάνατον ἔχειν πικρίαν κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας, ἧς ἐπίστασαι πολλῶν καὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν ἐν ἀπολαύσει γενόμενος. Τί γὰρ πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ τὸν ὑποχείριον αὐτῆς λαόν, εἰ ὁ δεινὰ καὶ ὁ δεινὰ λόγου μὴδενὸς ἀνθρωπάριος εἰς τὸ κατὰ σοῦ ἐξηνέχθησαν ὀράσος; Τί ταῦτα πρὸς τὸν βασιλεῖα τὸν μὴδὲν συνειδόντα, εἰ ἀνθρώποι τὰ ἐκείνου πράγματα κακῶς διοικοῦντες, τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ σοῦ ἀνελάβοντο; Πλὴν ἐλυπήθης· ἔχεις ἱκανὴν τὴν δίκην κατὰ τῶν λυπησάντων, μᾶλλον δὲ πολὺ τοῦ ἱκανοῦ ὑπεραίρουσαν. Ὅταν γὰρ τις τὸν ἀδικῆσαι μελετήσαντα κατὰ τὸ ἴσον ὑποβάλλῃ τῆς ζημίας, μὴ λίαν πικρὸς ὢν, ἔχει τὸ ἱκανόν· ὅταν δὲ καὶ εἰς τὸ ἀπειροπλάσιον, πῶς ἔχει χώραν εἰ χαλεπαίνειν καὶ πλέον λυπεῖν βούλεσθαι τὸν λυπήσαντα; Καὶ οὐ λέγω περὶ τίνος τοῦ κατὰ σὲ ἡμέρου καὶ φιλανθρώπου, ἀλλ' οἷος ἂν ἦ ἀφιλόανθρωπος καὶ ἀνήμερος παύσεται πάντως τῆς πικρίας, καὶ κατασβέσει τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ, καὶ σπεισεται πρὸς τὸν ἄρξαι χειρῶν ἀδικῶν ἀπονοσηθέντα. Καὶ δὴ, τέκνον ἡμῶν, λήξον καὶ αὐτὸς τῆς ὀργῆς, καὶ πρὸς τὸ οἰκτεῖον ἡμερον ταῖς ἄλλαις συμφοραῖς, ὅσαι παρὰ χριστιανῶν εἰς

λέγω σοι ταῦτα, τέκνον μου γλυκύτατον, νῦν μὲν διὰ μέλανος· εἰ δὲ χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ἢ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα εἰρήνη, διὰ τῆς αὐτοῦ παρακλησεως τὴν σὴν ἐπὶ τούτῳ διαθήσει ψυχὴν, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ κατὰ πρόσωπόν σοι ἐμφανισθῶμεν, καὶ οἰκτεῖα γλώσση ταῦτά τε καὶ εἰ τι ἕτερον ἐπιζητήσῃ τὰ πράγματα εἰπωμεν, ἔτοιμοι ἔσμεν πρὸς αὐτὴν ἔχειν. καὶ οὐ δειλιῶμεν τὸ γῆρας οὔτε τὴν ἀσθένειαν.

ειαν, οὐτε τὴν ἐκ τῆς ὁδοπορίας ταλαιπωρίαν, ἀν-
μόνον πρὸς εἰρήνην ἐπιναύειν ἢ σὴ ἀγαπήσει ἀρετῇ.
Δ' ἴλου τοίνυν ἡμῖν, εἰ τοῦτο Θεὸς ἐπὶ νοῦν σοι τέ-
θεικε τὸ μέγα καὶ σωτήριον πρᾶγμα Ῥωμαίοις καὶ
Βουλγάροις πρὸς τὸ αὐτὴν ἐμὲ παραγενέσθαι, καθ'
ὄν ἂν δυνατόν ἐστί γενέσθαι τόπον, καὶ θεάσασθαι
σε· τὸ ἐμοὶ ποθεινότατον θέαμα, καὶ συλλαλῆσαι τὰ
πρόσφορα καὶ συμφέροντα περὶ τῆς ἐν Θεῷ ἀπό γε
τοῦ νῦν εἰρήνης καὶ τῆς κοινῆς καταστάσεως· δὴ-
λου δὲ διὰ τοῦ ἀποστελλαι τοὺς κατασχεθέντας Ῥω-
μαϊκοὺς ἀποκρισιarioύς, καὶ τοῦ ἦκειν διὰ τῆς αὐ-
τῶν γλώσσης οὖν τῷ γράμματι σου τὴν ἀπαγγελίαν
τῆς φιλοθέου σου προαιρέσεως, ἐν' οὕτω μετὰ πλη-
ροφορίας ἐαυτοὺς ἐκδεδωκότες προθύμως, εἰ καὶ
ὑπὲρ δύναμιν ἡμῶν τὸ πρᾶγμα πρὸς τοὺς πόρους
τῆς πορείας, εἴτε πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἢ ἄλλοθι
οὐδ' ἄλ' ἀρέσῃ καταλάβωμεν. Καὶ ὅσα συμφέρει Ῥω-
μαίοις καὶ Βουλγάροις εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι, ῥηθῆσε-
ται, δι' ὧν λήξει μὲν τὰ τοῦ πολλέμου, βραβευθήσεται
δὲ εἰρήνη· ἐφ' ἣ δοξασθήσεται ὁ Θεός, καταισχυ-
θήσεται δὲ διάβολος καὶ οἱ τοῦτ' ἐξυπηρετησάμενοι·
μεγαλυθήσεται δὲ καὶ τὸ σὸν ὄνομα ἐν ταῖς παρ-
όντι αἰωνοῖς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ βιώσουσιν ἐν
ἀναπαύσει καὶ ἀπαλλαγῇ τῶν κακῶν ὅ τε ὑπὸ τὴν
σὴν χεῖρα δεδομένος λαός, καὶ οἱ τελούντες ὑπὸ τὴν
βασίλειαν· ἧτις σὺν Θεῷ καὶ διδάσκαλός σοι καὶ ὁδηγός καὶ πρὸς σωτηρίαν ἐγένετο, καὶ τῶν ἀρχαίων
ἐθῶν ἀναλαδομένη, πρὸς τὰ πολλῶν κρείττονα καὶ ὑπερέχοντα μετέστησε, καὶ τοῦ δοξάζεσθαι καὶ σμ-
νύνεσθαι, καὶ οὕτως τοῦ Χριστοῦ ἀρχικῆ μοῖρα γνωρίζεσθαι τὰς ἀφορμὰς ἐμπαρέσχετο.

IΕ'. Τῷ αὐτῷ.

Τὰ γράμματά σου, θεοτίμητε ἡμῶν υἱέ, δεξάμε-
νοι χαρᾶς ἀληθοῦς καὶ πνευματικῆς ἐπλήσθημεν
ἡλενῆς, καὶ ἐπηξάμεθα, εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ, ἀνθ' ὧν
οὕτω πρόθυμος ἐγένεο εἰς πρόσωπον ἔλθειν τῆς ἐμῆς
ταπεινότητος, ἀξιοθῆναι σε τοῦ προσώπου θεατὴν
γενέσθαι μετ' εὐπαρρησιαστού συνειδήσεως τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἔρῃ τοῖς ἀξίοις
τῆς μακαρίας ἐκείνης φωνῆς· « Δεῦτε, οἱ εὐλογημέ-
νοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμέ-
νην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. » Τοῦτο
μὲν ἠδὲξάμεθά σοι· καὶ εὐχόμεθα, διότι ἐμφανισθῆναι
αὐτίκα τῇ δηλώσει τῷ ἡμετέρῳ προεθυμήθης προσ-
ώπῳ· παράσχοι δὲ ὁ αὐτός Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστός, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰρήνη, ἡ ἀγάπη,
ἡ ἀλήθεια, ἡ σωτηρία ἡμῶν, καὶ ἐτι μᾶλλον προτεύ-
ξασθαι ὑμῖν διὰ βίου παντός· ὅσαι τῆς ταπεινῆς ζωῆς
ἡμῶν αἱ βραχέαι ἡμέραι, ὑπὲρ ὧν καὶ ἐτι πρόθυ-
μος καταναεῖν ὀφθήσῃ τοῖς ἡμετέροις λόγοις, οὐδ'
ἔχοντες πρὸς σὲ φθεγξόμεθα σὺν Θεῷ τῷ δίδόντι λό-
γον συνέσεως ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐζωίας καὶ ἀναπαύ-
σεως τοῦ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων γένους. Ἄλλ'
οὕτω μὲν ἡ ἀρχὴ τοῦ γράμματος, τέκνον ἡμῶν, ἐξ
ἱερᾶς ἀπάρχεται ἡμῖν εὐχῆς· ὑπὲρ δὲ τῶν λοιπῶν,
καὶ ἃ μεταξὺ τοῦ γράμματος ἐνεφέρετο, χάριν τοῦ
μὴ ὀχληροῦ γενέσθαι τῷ μήκει τῶν λόγων, μάλιστα
λαλῆσαι, περιττὸν ἡγησάμεθα γράφειν.

Ἐκεῖνο δὲ μόνον ὡς ἀναγκαῖον γράφομεν, ἡγα-
PATROL. G. C. CXI.

A tua virtus inclinari; ostende ergo mihi, utrum tibi
in mentem immiserit Deus magnum illud et Ro-
manis Bulgarisque salutare, ita ut te adeam, in
quocunque loco possibile erit, atque desideratissimo
conspectu fruar, et tecum de pace et de communi
ejus institutione convenientia et utilia conferam;
ostende autem retentis dimittendo Romanos apo-
crisarios, ut eorum ore, una et manus tuae litteris,
illius tuae pia dispositionis veniat nuntium, et sic
nosmetipsi, ex certiori fide, iter alacri animo sus-
cipientes, etiamsi nostras vires excedat res ob iti-
neris labores, sive ad meridiem, sive quocunque
tibi placuerit, descendamus; dicentur ergo quae Ro-
manorum et Bulgarorum refert dici et audiri ut
cesset bellum firmeturque pax, qua glorificabitur
B Deus, confundetur diabolus et ejus ministri; ma-
gnificabitur quoque nomen tuum in saeculo praesenti
et in futuro; nec non et in tranquillitate et omnium
malorum exemptione degent populus tibi in manus
traditus et qui sub imperio: quod cum Deo mag-
ister et dux ad salutem tibi fuit et te a pristinis
moribus avertit atque ad multo meliores et praes-
tantiores convertit, ac tibi occasionem dedit teipsum
glorificandi et extollendi, unde Christi pars prima-
ria nuncuperis.

C

XV. Ad eundem.

Tuae litterae, fili mi, venerandae veri et spiritualis
gaudii me repleverunt, et oro, licet peccator, quo-
niam tam promptus fuisti ad veniendum ad humi-
litem meam, te conspecturum esse cum purissima
conscientia Dominum nostrum Jesum Christum,
cum ad electos beatum illud dicit verbum: « Venite,
benedicti Patris mei, accipite haereditate regnum
quod vobis paratum est a constitutione mundi. » Hec
tibi precatus sum et precor, quoniam statim post ma-
nifestatum votum meum, ad me visendum promptus
fueris; mihi praestet ipse Dominus noster Jesus Chri-
stus, qui est pax exsuperans omnem sensum, cha-
ritas, veritas et salus nostra, magis etiam, per omne
tempus et quot sunt breves dies humilis vitae meae,
pro te precari ut promptus adhuc videaris ad con-
sentiendum sermonibus quos ad te venientes loque-
mur, adjuvante Deo qui dat verba prudentiae, pro
communi felicitate et tranquillitate Bulgarorum et
Romanorum; id est litterarum nostrarum initium,
fili mi, a sacra precatione ortum: de caeteris autem,
quae in mediis tuis legebantur litteris, ne importuni
essent sermonum diuturnitate, praecipue cum, Deo
volente, speramus te os ad os alloqui, scribere
supervacaneum fore duximus.

ὅτι ἐλπίζομεν Θεοῦ βουλομένου στόμα πρὸς στόμα

Hoc tantum utpote necessarium scribimus, di-

jectissime et honoratissime filii; senectutem retro abigimus, naturæ infirmitatem dimittimus, itineris labores et molestias, omnemque miseriam pro nihilo ducimus, si tantum nos certiores facis venerandam tuam mentem esse inflexam ad non contumelia afflicendam laborem meum, ad non repellendum inauditam et despectam qua apud te langor legationem senior pater atque quassatus: legatione autem fungor, filii mi, tibi ipsi perutili et Romanis non omnino graviore aut intolerabili: si ergo, ut dixi, ita inflexus es, primum quidem a Deo, deinde tua ipsius prudentissima consideratione, postremo nostra, si qua tibi est humilitatis nostræ ratio, precatione: ad te veniam mente et corpore volans, omnium oblitus senescentem vitam meam gravatim.

Si vero, quod deprecamur, prora scandala, sed ne permittat Deus, in tua mente permanent, illeque voluntates ac consilia quæ miseros fecerunt Romanos et Bulgaros, si adhuc in Romanum imperium pristinas servas dispositiōnes, tibi prætendo ipsum mediatorem, ipsum Dei et Patris voluntatis angelum, quam annuntiavit iis qui a principio ab homicida dæmone vexabantur, et qua cessare fecit sempiternum bellum inimicitiarumque evertit patrietem et in unitatem et pacem coalescere fecit genus humanum: prætendo tibi ad suasionem Dominum dominorum, Regem regum et super omni dominatione dominantem, ut nobis manifestam facias tuam voluntatem per litteras quas remittes: ne laborem frustra habeam, ne præsens vanos proferam sermones, in pudorem quidem mihi, in risum eorum qui sæpe amant nostra verbis mordacibus insectari atque deridere: scis autem, prudens cum Dei gratia sis, multos homines, pro humana miseria ita esse dispositos; in condemnationem forsam quoque venerandæ tuæ animæ: nam frustra senem loco movere, debilitatum, archiepiscopum, licet indignum, in conspectum tuum adducere, et postea remittere vano exhaustum labore et fatione, risum quoque dantem his qui nostra ridere amant, vide, filii mi dilecte, ne sit tibi in iudicium: cæterum incolumem te servet Christus, Deus noster, ab omni malo visibili et invisibili, et in futuro auxilio quietis et gloriæ participem efficiat.

μη οὐκ ἔστιν ἀκατάκριτον τῇ σῇ φιλοθέῳ ψυχῇ. τὰ δ' ἑμῶν, καὶ νῦν μὲν ἀπὸ πάσης κακίως ὁραμένης τε καὶ ἀοράτου ὑψηλότερον συντηρῶν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς ἐκτουτοῦ ἀναπαύσεως καὶ δόξης τὴν κοινωνίαν παρεχόμενος.

XVI. Ad eundem.

Ad rursus scribendum, filii mi venerande, motus sum, cum doloribus quotidie meam mentem pungentibus ob mala et calamitates Romanorum et Bulgarorum, tum propter formidandam illam poenam quam incurreremus de tantis malis tacentes; custodes etenim constituti, licet indigni, hominum

πημένε μου οὐκ καὶ δεδοξασμένοι, ὡς καὶ τὸ γῆρας ὀπίσω ῥίπτομεν, καὶ τὸ ἀσθενὲς παρεῶμεν τῆς φύσεως, καὶ τὰ ἐκ τῆς δόξου ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ, καὶ τὴν ὅλην ταλαιπωρίαν οὐχ ὑπολογιζόμεθα, ἐὰν μόνον πληροφορίαν παράσχῃς ἡμῖν, ὅτι παρὰ κλήτῃς ἡ σὴ τιμὴ ψυχῆ μὴ ἀτιμάσαι τὸν κόπον ἡμῶν, μηδὲ τὴν πρεσβείαν ἣν ποιεῖται πρὸς σέ, τέκνον ἡμῶν, γηραιὸς πατὴρ καὶ συντετριμμένος, ἀνήκουστος ἀποστρέψῃς καὶ παραλελογισμένην. Ποιήσομαι δὲ πάντως πρεσβείαν καὶ σοι, τέκνον ἡμῶν, ἐπιπερὴν, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις οὐ παντάπασιν ἐπιβαρῆ καὶ ἀφόρτητον. Εἰ οὖν, ὡς εἶπον, πάντως οὕτως περὶ κλήτῃς, πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δευτέρον δὲ ὑπὸ τῆς σῆς ἐμπροσθέντος διασκέψῃς, καὶ τρίτον, εἰ τίς σοι λόγος καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, ὑπὸ τῆς ἡμετέρας δεήσεως ἐλεύσομαι πρὸς σὲ καὶ ψυχῇ περὶ οὐρούμενος καὶ τῷ σώματι, τῶν βαρυνόντων πάντων τὴν ἐμὴν ζοὴν καὶ τὸ γῆρας ἐπιληθημένος.

Εἰ δ' ὅπερ ἀπευχόμεθα, εἰς κάκεινα τὰ προλαθόντα σκάνδαλα (ἀλλὰ μὴ συγχωρήσοι Θεός!) ἐν τῇ σῇ διαμένουσι ψυχῇ, καὶ αἱ βουλαι καὶ σκέψεις αἱ ἀθλίους εἰργάσαντο Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους, καὶ εἰ περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τοὺς ἀρχαίους ἐν σαυτῶν λογισμοὺς φέρεις, αὐτὸν σοι προβάλλομαι μεσίτην, αὐτὸν ἀγγελὸν τὸν τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἣν τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀνθρωποκτόνου δαίμονος ἐκπεπολεμημένοι ἀπ' ἀρχῆς ἠγγεῖλε, καὶ τῇ φιλανθρώπῳ ἀγγελίῃ ἔπαυσε μὲν τὸν αἰῶνιν πόλεμον, ἐξέλιξε δὲ τὸ τῆς ἔχθρας μεσότοιχον, καὶ εἰς ἐνότηταν καὶ εἰρήνην συνήγαγε τὸ ἀνθρώπων. Ἄλλ' αὐτὸν σοι προβάλλομαι εἰς δυσώπησιν τὸν Κύριον τῶν κυρίων, τὸν Βασιλεῖα τῶν βασιλευόντων, καὶ ἐξουσιάζοντα πάσης ἐξουσίας, φανερὰν ἡμῖν τὴν σὴν ποιῆσαι προαίρεσιν δι' ὧν ἀντιπέμφεις γριμμάτων ὥστε με μήτε κόπον ὑπομεῖναι διακενής, μήτε παραγεγονότα ματαίους φθέγξασθαι λόγους εἰς αἰσχύνην μὲν τὴν ἐμὴν, εἰς γέλωτα δὲ τῶν πολλάκις φιλοῦντων κατακερομεῖν καὶ γελᾶν τὰ ἡμέτερα. Οἶδας ὅτι, φρόνιμος ὢν Θεοῦ χάριτι, ὡς πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, σῆμοι τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευνότητος! τοιαύτης ὑπάρχουσι διαθέσεως: τυχόν δὲ καὶ εἰς κατάκριμα τῆς σῆς τιμιωτάτης ψυχῆς. Τὸ γὰρ μάτην κινήσαι ἀνθρώπον γέροντα, ἐξησθημένον, ἀρχιερέα, εἰ καὶ ἀνάξιον, καὶ μέχρι τοῦ σοῦ προσώπου τοῦτον ἀγαγεῖν, εἶτα διακενής ἀποστρέψαι μάταιον ὑπομενεμένην πόνον καὶ κάματον, γέλωτα δεδειγμένον τοῖς προαίρεσιν ἔχουσι καταγαλᾶν ἡμῶν, σκέψαι, τέκνον μου ἡγαπημένον, Ἄλλα ἐβρωμένον σε διαφυλάξει Χριστὸς ὁ Θεὸς τε καὶ ἀοράτου ὑψηλότερον συντηρῶν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς ἐκτουτοῦ ἀναπαύσεως καὶ δόξης τὴν κοινωνίαν παρεχόμενος.

ΙϚ'. Τῷ αὐτῷ.

Πάλιν ἐπὶ τὸ γράφειν, οὐδὲ μου θεοφροῦρητε, ἀναγκαίως κινήθηκα, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῶν ἀληθῶνων κατεκάστην νυττόμενος τὴν ψυχὴν, αἱ δὲ τὰ κοινὰ πάθη καὶ τὰς συμφορὰς Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων συνέχουσι ἡμᾶς. τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν ἐκεῖθεν φοβερὰν τιμωρίαν, ἐὰν ἐπὶ τοσοῦτοις κακοῖς σιγῶντες;

εἰς τελέσωμεν. Σκοπῶ γὰρ τεθέντες, εἰ καὶ ἀνάξιοι, τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, οὐ δυνάμεθα σιωπᾶν, ἵνα μὴ τὸ αἷμα τῆς σφαγῆς Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐξ ἡμῶν ἀπαιτήσῃ ὁ κρίμασιν οἷς οἶδε Θεὸς σκοπὸν καταστήσας ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο, εἰ καὶ τελευταίως γράψαντες παρελογισθῆμεν, ὁμῶς καὶ νῦν γράφομεν, δεόμενοι τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντων αἰτίου τῶν ἀγαθῶν, κἄν ἐν τῷ παρόντι προσεῖν σοι δοῦναι τῷ λόγῳ ἡμῶν, ἀλλὰ μὴ βίβῃαι τούτον εἰς παραλογισμὸν, οἷα ἐπὶ τῶν προλαβόντων συμβέβηκε. Γράφω δὲ, τέκνον ἡμῶν, οὐχ οἷα πρότερον μόνον περὶ εἰρήνης σε δυσωπῶν, ἀλλ' ἕτερόν τινα τρόπον ἀγωνιῶν καὶ πενθῶν ὑπὲρ τῶν μελλόντων κινεῖσθαι κακῶν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων. Πάλιν γὰρ, οἷμοι τῆς ἐπιπείρας τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἰ στρατευμάτων παρασκευῆ καὶ πανταχόθεν συλλογῆ καὶ κινήσεως μυριάθρωπος, οἷαν οὐ δύναμαι παραστήσαι τῷ λόγῳ. Καὶ διὰ τούτου στενάζω καὶ ὀδύρομαι προβλέπων καὶ κατανοῶν ὅσα ἐκ τῆς τοιαύτης κινήσεως τῶν στρατοπέδων μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων συμβήσεται χαιεπά, ὧν πάντως ἡ σύμβασις κοινὴ Χριστιανοῖς συμφορὰ, καὶ πικρὸν ἄλγος Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ περιποιησαμένῳ ἑαυτῷ εἰς κληρονομίαν τῶν Χριστιανῶν γένος διὰ τοῦ αἵματος τῆς ἀγίας πλευρᾶς αὐτοῦ. Εἴτε γὰρ τὸ Βουλγάρων ἔθνος ἀπολωλέναι γένοιτο, τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν περιγίνεται τὸ ἀλγεῖν· εἴτε δὲ Ῥωμαϊκῆς λαοῦ, οἷα τὰ τοῦ πολέμου πράγματα, εἰς θλαθρὸν περιστῆ, καὶ οὕτως ἡ πάντων κεφαλὴ Χριστὸς· ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ τούτοις ὀδυνώμενος ἔσται. Εἴτα τί τῶν τοσούτων αἰτίοι συμφορῶν τίνα ἔξουσι προσδοκίαν; Ποίαν καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ζῶν διανύσουσιν, εἰ γε τὸ ζῆν αὐτοῖς περιέσται; Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ πορευόμενοι, προσώπῳ τοῦ Θεοῦ παραστήσονται; Πῶς τὴν ἐκδεχομένην ὑπομενοῦσιν αὐτοὺς τιμωρίαν; Τίνα εὐρήσουσιν ἀπολογίαν; Τίνα πρόφασιν προβαλοῦνται τῆς

Ταῦτά με συνέχει, τέκνον ἐμόν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτί· διὰ ταῦτα σπυράσσομαι τὴν ψυχὴν, καὶ σπῆν μὴ δυνάμενος τὸ γράμμα σοι διαπέμπομαι. Ἀναλόγησαι, υἱέ μου, ἄξια ποιῶν τῆς σῆς μεγάλης συνέσεως, τὰς χύσει· τῶν αἱμάτων Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, αἱ τὴν γῆν ἐμάλυναν, ὅτε ὁ πιγχάλεπος ἐκείνος συνέστη πόλεμος μεταξὺ τῶν γενῶν ἐκατέρων. Ἐνθυμήθητι ὅση τότε συμφορὰ Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους ἀπήνησεν, καὶ μὴ βουληθῆς εἰς τοιαύτην ἡμέραν ἀποτροπαιεὶν ἐπιδειν. Μὴ τοῦτό σε δόξη ἐπαιρεῖν ὅτι Βούλγαροι μὲν, εἰ καὶ πλείστοι μαχητὰς ἔργον γεγόνασιν, ὁμῶς περιεγένοντο, Ῥωμαῖοι δὲ τὴν ἦσαν καὶ τὸ ἐλάττον ἀπηνέγκαντο· οὐ γὰρ αἱ τοῦ πολέμου τεταγμένα τὰ ἔργα, ἀλλ' ἔχουσι ἀθλῶν τὴν βουλήν, καὶ πολλὰς τὰς ἐφ' ἐκάτερα μεταβολὰς. Μὴ πάλιν οὖν τὴν νίκην μετὰ σοῦ γενέσθαι. Ἄλλ' ἀνθρώπος ὧν σκόπει καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Αὐτοὶ πολλοὶ ἐστώτες, ὡς ἐνόμιζον, ἐπ' ἀσφαλείας, ἔπεισαν κτώμα ἐξαίσιον· καὶ πολλοὶ κείμενοι ἀνθρωπώθησαν· πολλοὶ, νενικηότες καὶ δόξαντες εἶναι ἀκαταμάχητα, ἀθαρτὸν ἔτηθέντες ἀπώλοντο. Οἶδα ὅτι καὶ χωρὶς τῶν ἐμῶν λόγων, τέλειος ἐν φρονήσει τυγγάλων, ταῦτα γινώσκεις· πλὴν καὶ ἡμεῖς γράφο-

A salutis, tacere non possumus, ne a nobis requirat sanguinem trucidatorum Romanorum atque Bulgarorum, ille Deus, qui iudicis nescio quibus nos custodes constituit : itaque, etiamsi multoties scribentes despecti sumus, nunc tamen adhuc scribimus, a Deo, omnium bonorum auctore, postulantes ut tibi det hodie nostro sermone attendere nec illam despicerem, quemadmodum de praeeteritis accidit ; scribo autem, Mi mi, non, ut antea, solummodo ad te pro pace supplicandum, sed alio quodam modo, certans et lugens ob mala quae Romanis et Bulgaria sunt ventura : denuo siquidem, proh malitia aeclesti daemone! parantur exercitus et undique colliguntur hominum millia quot sermone repraesentata et non est mihi possibile ; ideoque ingemisco et lugens praevidens et recogitans quot infortania a tanta armorum congerie Romanis et Bulgaria impendant, communis Christianis calamitas dolorque acerbus Christo Deo nostro, qui tibi in haereditatem Christianum populum sacri tui lateris sanguine acquisivisti : sive enim perire Bulgarorum gentem accidat, Christo Deo nostro dolor erit ; sive Romanus populus in ruinam, ut sit in bello, delabatur, universorum caput, Christus Deus noster contristabitur ; insuper, tot ac tantarum calamitatum auctores quid expectare oportebit ? Qualem quoque in hoc saeculo vitam degebunt, si tamen eis vivere datur ? Et cum ad futuram vitam transibunt, quam cum ipso eo devenient ? Quomodo Dei vultus astabunt ? Quomodo poenam cui reservantur ferent ? Quomodo defensionem invenient ? Quam rationem praetendunt tam crudelis Christianorum caedis ?

μετὰ πῶλας ἐλπίδος ἐκεῖ πορευέσονται ; Πῶς τῷ τοσαύτης τῶν Χριστιανῶν ἀπουλείας ;

Hac me, filii, die ac nocte occupatum tenent ; expropterea corde exacerior, nec tacere possum, unde litteras ad te mitto ; considera, filii mi, pro magna tua prudentia, Romanorum atque Bulgarorum sanguinis effusionem qua polluta est terra, cum excitatum est miserrimum illud bellum inter utramque gentem ; cogita quantae calamitates Romanos et Bulgaros invaserint, nec velis tam lugendum diem denuo videre ; ne te putes hoc posse superextolli quod Bulgari, etiamsi eorum plurimis gladio ceciderint, viciores tamen fuerint ; Romani autem victi et superati. Non semper etenim inmutabiles belli eventus, sed incertum habent finem multaque hinc et inde vicissitudines ; ne arbitreis tecum denuo fore victoriam, sed, homo cum sis, humana considera : namque plurimi securitate, ut erant rati, pollentes, turpi casu ceciderunt, jacentesque plurimi surrexerunt ; plurimi qui vicerant et invincibiles videbantur, subito victi perierunt : scio sine nostris sermonibus te prudentia perfecta donatum illa novisse : scribimus tamen non immeriti : praesta mihi, filii, intelligentes aures tuas, imo vere praestanda auribus, nientem sapientem mihi quae dilectam

πραχθήναι; Ταῦτα προσταθείκαμεν, ἵνα καὶ αὐτοὶ εἰδῆς ὅτι μὴ ἀθεεὶ ἐγκειρίσται τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας, καὶ ἵνα τοῦτο εἰδῶς, ἣν ἐξ ἀρχῆς εἶχες ἐπὶ τῷ κρηθεύσαι τῷ βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων ἔφεσιν, νῦν, εἰ βούλοιο, τελειομένην ἔξῃς, καὶ καταστῆς ἀληθῶς εἰς ἔνωσιν τῆ Ῥωμαϊκῆ βασιλείᾳ. Καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἐνώσεως; πάντα μὲν τὰ χαλεπὰ, πάντα δὲ τὰ ὀδυνηρὰ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐκποδῶν γένηται· πάντα δὲ ἀνεσις καὶ ἀπόλαυσις, καὶ ὅση τὸν βίον τοῦτον ἡδονὴ φαιδρύνει, ἀμφοτέροις τοῖς γένεσιν ἐπιδαψιλευθήσεται. Καὶ γὰρ τῶν τέκνων ὁμῶν εἰς γάμον συναπομένων, πεποιθήσιν ἔχουσαν πρὸς τὸν Θεόν, ὡς πᾶν εἴ τι καλὸν καὶ ἡδὺ καταλήψεται ὁμᾶς, εἴ τι δὲ ἐναντίον καὶ ἀνταρθὸν διαφεύξεται, μηκέτι χῶραν ἔχοντος τοῦ πονηροῦ δαίμονος, ἢ τῶν μιμουμένων τὴν ἐκείνου πονηρίαν ἀνθρώπων, τὰ ὀκείλα πράττειν καὶ ἐνεργεῖν.

17. Τῷ αὐτῷ.

Εἰ καὶ πολλάκις ἐγράψαμεν τὰς κοινὰς ἀποδυσόμενοι συμφορὰς; ὅσαι Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους συνέχουσαν, οὐ μὲν ἡγαπημένε καὶ μεγαλόδοξε, εἰ καὶ πολλάκις ἐδυσωπήσαμεν, καὶ συγχὰς προσηνέγκαμεν παρακλήσεις, καὶ προσελθεῖν τῷ ὧτῳ σου οὐκ ἐξεγένετο τοῖς λόγοις ἡμῶν· ἀλλὰ χαμαὶ τοῦτους ἀπέβριψας, καὶ οὔτε ταπεινοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ πατρὸς ἐδυσώπησά σε τὸ γῆρας, οὔτε ἀρχαία φίλα, οὔτε τὸ τῆς ἱερωσύνης αἰδέσιμον, ἣν, εἰ καὶ ἀνάξιοι, κατηξιώθημεν φέρειν, οὔτε τὸ πάντων ἀναγκαιότατον εὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὑπὲρ οὗ πρεσβεύομεν, ὑπὲρ ἀγάπης, ὑπὲρ εἰρήνης, ὑπὲρ ἀνακοπῆς αἱμάτων Χριστιανικῶν λύσεως καὶ σφαγῆς· καί τοι, τέκνον ἡμῶν, μετὰ τῆς ἄλλης σου ἀρετῆς, καὶ τὰ θεῖα λόγια μελετῶν, οὐκ ἀγνοεῖς ἃ πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Ὁ ἀθετῶν ὁμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ, ὧν ἡ διαδοχὴ ἐξ ἐκείνου καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς ἡμᾶς κατέβη τοὺς ἀρχαίους, οἷς κρίμασιν ἐπίσταται ὁ Θεός. Ἄλλὰ γὰρ, εἰ καὶ κλειστάκι; ὑπὲρ οὕτω μεγάλου πράγματος καὶ σωτηριώδους Ῥωμαίοις τε καὶ Βουλγάρους εἰς κενὸν ἐδυσώπησα, εἴ ποιήσω; Πάλιν ἀναγκάζομαι δυσωπεῖν, ἐπεὶ ἐτέθην εἰς τοιαύτην τάξιν τοῦ μεσότης εἰρήνης; εἶναι, τοῦ πάσης θυνάμει τοὺς διεστώτας συνάπτειν, τοῦ σκοπεῖν τὰ σκάνδαλα τοῖς ἐπιβουλεωμένοις τὴν ἐκ τούτων προσγινομένην βλάβην.

Ὅσαι γὰρ μοὶ ἔστιν ἐὰν μὴ οὕτω φρονῶ, ἐὰν μὴ τοῦτο πράττω, ἐὰν μὴ φέρω ταύτην τὴν διηνεκῆ σπουδῆν. Φρίττω τὴν ἀπειλήν ἣν ἠπειλήσαν ὁ Θεὸς καὶ πλάστης τοῖς ὑπ' αὐτοῦ τεθειμένοις εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην σκοπιάν, καὶ τῷ ὕψει ἀνάλογον ἐχούσῃ τὸν κίνδυνον. Δοκῶ μοι, τέκνον εὐσεβέστατον, κἄν τῶς τῷ ἐπικίρω τούτῳ βίῳ συναναστρέφομαι, τῷ ἐκαίθην παρίστασθαι κριτηρίῳ, καὶ τοὺς λόγους ἐξαπατεῖσθαι τῆς διακονίας ἣν διακονεῖν προστάχθημεν· καὶ τὴν φοβερὰν ἐκείνην καταδίκην τρέμω καὶ ἀπαραιτήτων, ἧτις ἐκδέχεται τοὺς βέλθυμότερον πρὸς τὴν εἰρήνην συνάγοντας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τοὺς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος εἰς τὸ ἐχθραίνειν ἀνευχθέντας. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ὀδυρόμενος

ras cum Romanorum imperatore matrimonii societatis ineundæ, eam nunc, si velis, impletam videas, et Romano cum imperio vere uniaris; qua unione omnia mala, omnia lugenda Romanorum ac Bulgarorum evanescent: omnis vero quies atque felicitas et si quid est voluptatis quod hæc vitam illustret, utrique genti copiose contingent; liberis siquidem vestris matrimonio conjunctis, confidentiam in Deo habemus quodcunque bonum aut felix vobis eventurum esse, quodcunque vero contrarium aut triste avolaturum, non jam potestatem habente nefario dæmone, sed neque hominibus illius malitiæ imitatoribus mala sua opera patrandi consillave exsequendi.

B

XVII. Ad eundem.

Si jam multoties scribimus calamitates illas lægentes quæ Bulgarios et Romanos obruunt, si multoties etiam, filii mi dilectissime et gloriosissime, supplicationes et constantes fecimus exhortationes, nec ad tuas aures pervenerunt sermones nostri, sed humi jacent rejecti, nec te flectere potuit humilis et peccatoris patris senectus, neque vetus amicitia, neque sacerdotii, quod licet indigni sortiti sumus, majestas, neque ipsum maximum negotium de quo legatione fungimur, id est, de charitate, de pace, de cessatione Christiani sanguinis effusionis atque stragis; attamen, filii, cum, prætermisissis tuis cæteris virtutibus, divinorum studiosus es eloquiorum, non ignoras quæ ad suos discipulos exerit Dominus: « Qui vos spernit, me spernit, » quæ ab ipso usque modo ad nos inutiles devenerunt, consilio quod novit Deus; sed enim, si multoties frustra supplicavi de re tanta et tam Romanis et Bulgaria salutari, quid faciam? Rursum supplicare cogor, quoniam ad hoc constitutus sum, ut pacis mediator existam, ut totis viribus dissentientes reconciliem, ut inimici scandala et insidias explorem et inde nascitura damna his quibus insidiatur denuntiem, τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὰς ἐπιβουλάς, καὶ ἀπαγγέλλειν βλάβην.

D

Væ mihi etenim, si ita non sentiam, si ea non agam, si continua sollicitudine illa non tenear; timeo minas quibus minatus est Deus et Creator his qui ab ipso in illa excelsa constituti sunt custodia quæ celsitudini suæ non impar habet periculum; mihi videor, piissime filii, etiamsi adhuc in hac corruptibili via degam, illi tribunali astare et rationem reddere de ministracione quam ministrare constitutus sum; illamque reformido timendam ac inexorabilem sententiam illis imminuentem qui ad pacem Christi et Dei nostri remissius eos revocant qui a nefario dæmone ad inimicitias sunt concitati; idcirco et nunc flens scribo, precesque apud te iterum aggredior; namque, proh dolor! oculis

fere video mala Christianis denuo impendentia, totusque illo confundor lamentabili spectaculo et tristibus rebus, quas antequam videam, ex hac vita migrare oro; namque unius tantum hominis eadem cernere, quisquis sit interfectus, miserandum est spectaculum; quomodo etenim non quid est miserandum homo trucidatus ab homine ejusdem Creatoris opere, ejusdem naturæ particeps, ex eodem limo factus, eundem habente Creatorem et præsentis vitæ ducem quæ, quando placuerit, sua pariter opera ad futuram vitam congregabit? Cum autem trucidantes et trucidati non ea solum quam diximus communitate colligantur, sed parentes sunt et liberi, fratresque et hæreditas Christi Dei nostri, qui per sancti lateris sui sanguinem incomparabilem nobis donavit hunc honorem, ut nos emeret et sibi hæreditatem afficeret, cum hujusmodi in invicem arma sumunt, cum terram propriasque manus cælibus inquinant, quid quis diceret? Quis Jeremias tantos dolores planget? Quis tam duræ calamitati ploratus adæquabit?

Τὴν γῆν καὶ τὰς χεῖρας μιάνωσι ταῖς σφαγαῖς, τί ἂν τις εἴποι; Ποῖος Ἱερεμίας θρηνήσει τὰ τοιαῦτα πάθῃ; Ποῖα ἐξισωθήσεται δάκρυα τῆ οὕτω χαλεπῆ συμφορᾶ.

Hæc sunt quæ, rursum dico, me movent ad scribendum et supplicandum, quia cruciatur cor meum, futura mala cum mente volo; nec tacere possum, nec quieti indulgere; rursum namque adventur exercitus, undique expeditiones, et innumerales populi congregantur; quos nescio quæ regio capiet aut quis locus in unum conveniet; præterea, non alius dux est, qui ad tantam regendam multitudinem non sit aptus, sed imperator ipse cum omni suo satellitio: ipse enim dux belli, ipse militibus prærit, ipse arma sumit, et simul commilito est, ac adjutor et prælii dux: tanto igitur incho apparatu, tanta commotione facta, tam innumerabili exercitu proficiscente, quid nobis est cogitandum? qualem oportet esse mentem? Scio autem, illi mi, tuam non latere prudentiam incertum esse belli eventum, neque manifestum esse ejus erit victoria, sed in ambiguo manere litem: id autem non est obscurum nempe sive Romanorum gladio pereat Bulgarorum gens, sive a Bulgarorum ense Romanum concidant, Christianum sanguinem a Christianis esse fundendum, terramque christiano cruore fœdandam, atque Christum et Deum nostrum, cujus populus peculiaris sumus nos et vos pariter, filii quoque et hæreditas, cæcorum interemptione contristandum; aut non arbitraris maximum Christo et Deo nostro fore dolorem sive Bulgari sive Romani ferro pereant? Quis nescit? quis non confitebatur Christianos in invicem insurgentes in media Salvatoris nostri viscera plagam infligere?

Θεῶ ἡμῶν, ἂν τε Βούλγαροι ἂν τε Ῥωμαῖοι ἔργον τοῦ καβίσταται; Τίς οὐχὶ συνομολογῆσαι τὴν κατ' ἑὸν φιλανθρώπων σπλίγγων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν πληγὴν διελαύνει;

A γράφω, διὰ τοῦτο παλιν τῆς πρὸς σὲ δεήσεως ἐπιλαμβάνομαι. Καὶ γὰρ, οἶμοι! τὰ μέλλοντα πάλιν Χριστιανοί; ἀπαντῶν μικροῦ τοῖς ὀφθαλμοῖς θεωρῶ, καὶ συγκέχυμαι ὄλος ὑπὸ τοῦ ἀπυκταίου ἐκείνου θεόματος καὶ τῶν σκυθρωπῶν τραγμάτων, ἃ εὐχομαι πρὶν ἰδεῖν, τῆς παρουσίας ζωῆς; ἐξελεῖν. Καὶ γὰρ καὶ τὸ ἐνθὺς ἀνθρώπου μόνον σφαγὴν ἰδεῖν, ὅστις ἂν ἦ ὁ ὑποπίπτων τῇ σφαγῇ, ἐλεεινὸν θέαμα. Πῶς γὰρ οὐκ ἐλεεινὸν ἀνθρώπος ὑπ' ἀνθρώπου σφαζόμενος; τοῦ τῆς αὐτῆς μετέχοντος πλάσεως, τοῦ τελούντος ὑπὸ αὐτὴν φύσιν, τοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πληοῦ γεγονότος, τοῦ τὸν αὐτὸν κεκτημένου πλάστην καὶ χορηγὸν τῆς παρουσίας ζωῆς, καὶ συνάγοντα πάλιν, ὅταν ἐκείνω δοκῇ, ἐξ ἰσοῦ τὸ πλάσμα πρὸς τὴν ἐκείθεν ζωὴν;

B Ὅταν δὲ οἱ σφάζοντες καὶ σφαζόμενοι οὐ μόνον καθ' ὃν εἴπομεν λόγον ἔχουσι κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ πατέρες τυγχάνουσι καὶ τέκνα καὶ ἀδελφοί, καὶ ὁ καὶ κληρονομία τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ τὸ αἷμα τῆς ἀγίας αὐτοῦ πλεωρᾶς τὸ ἀσύγκριτον τοῦτο τίμημα δεδωκότος, ἵνα ἡμᾶς ἐξωνήσεται καὶ κληρὸν οἰκεῖον ἀποδείξῃ, ὅταν οὗτοι κατ' ἀλλήλων ἐπλίζωνται.

Ταῦτα καὶ, πάλιν φημί, κινεῖ με πρὸς τὸ γράφειν καὶ δυσωπεῖν, ὅτι σπαράσσομαι τὴν ψυχὴν, τῶν ἰσομένων πραγμάτων ἐνθυμούμενος τὴν ἀπάντησιν· καὶ οὐ δύναμαι σιωπῆν, οὐδ' ἐν ἡραμίᾳ διατελεῖν. Πάλιν γὰρ στρατοπέδων συγκινήσεις, καὶ πανταχόθεν ἐκστρατεῖα, καὶ λαοῦ ἀναριθμήτου συνέλευσις· οὐκ οἶδα ποῖα ὑποδέξεται χώρα, ἢ τίς χωρήσει τόπος εἰς ἐν συνεληλυθότας. Εἶτα ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις οὐδεὶς ἄλλος ὁ στρατηγῶν, οὐκ ἐξηγούμενος τοῦ τοσούτου κλήθους, ἀλλ' αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μετὰ πάσης τῆς ἐαυτοῦ δορυφορίας. Αὐτὸς γὰρ στρατηγὸς τοῦ πολέμου, αὐτὸς ἐξηγεῖται τῶν στρατοπέδων, αὐτὸς ἀναλαμβάνει τὰ ἔπλα καὶ συστρατιώτης ὄμα καὶ συναγωνιστῆς καὶ ἀγωνοθέτης καθίσταται. Τοιαύτης οὖν γιγνομένης τῆς παρασκευῆς, τοιαύτης τῆς συγκινήσεως, οὕτω μυριολέκτου στρατιᾶς ἀφορμώσης, τί δι' ἐλογίζεσθαι ἡμᾶς; ποταπὴν ἔχει τὴν ψυχὴν; Οἶδα μὲν οὖν, τέκνον ἡμῶν, ὡς καὶ ἡ σὴ ἐπίσταται σύνεσις, ὅτι οὐκ ἔστιν ὀρισμένος ὁ πόλεμος, οὐδ' ἐπίδηλόν ἐστι μεθ' ὧν ἡ νίκη γενήσεται, ἀλλ' ἐν ἀδήλοις κίεται τὸ τέλος. Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἀδηλον, κἂν τε ὑπὸ

D Ῥωμαϊκῆς μαχαίρας τὸ Βουλγαρικὸν ἀναλωθήσεται, κἂν τε ὑπὸ τῆς τῶν Βουλγάρων Ῥωμαῖοι κατατμηθῶσονται, Χριστιανικὰ αἵματα ὑπὸ Χριστιανῶν χέεται, καὶ γῆ τοῖς Χριστιανῶν αἵμασι μόλυβεται, καὶ ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λαὸς οὐμῖς τε καὶ οὗτοι περιούσιος καὶ τέκνα καὶ κληρονομία, ἐπὶ τῇ τῶν σφαζομένων ὀδύνησεται ἀπωλεῖσθαι. Ἡ οὐ τοῦτο νομίζεις ὅτι μεγίστη ὀδύνη τῷ Χριστῷ καὶ μαχαίρας γενήσονται; Καὶ τίς ὄλωσ εἰς ἄγνωστον τοῦ ἀλλήλων ἐπανάστασιν τῶν Χριστιανῶν διὰ μέσον τὴν πληγὴν διελαύνει;

Exemptum usurpamus patris cujusdam multos

Λάτουμεν εἰκόνα πατρὸς πολυκατὰχαιρόντος.

εἶτα ἐξαίφνης τῆς κατ' ἀλλήλων τῶν παίδων ἐπα-
 ναστάσεως. Πῶς οὕτω διάκειται, ὅταν, ἀντὶ τοῦ εἰ-
 ρηνεῦσιν, ἀντὶ τοῦ ὁμοσεῖν τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, βλέπη
 ἔχθρην ἀλλαξαμένους, καὶ κατὰ τῆς ἀλλήλων σφαγῆς
 τὰ ἑαυτῶν ξίφη βάπτοντας; Οὐ μεταβαλεῖ τὴν χα-
 ρὰν εἰς θρήνους; οὐχὶ κοπητὸν μὴ δυνάμενον βη-
 θῆναι; λόγῳ ποιήσεται; οὐ χανεῖν ἑαυτῷ τὴν γῆν
 εὐξεται μᾶλλον ἢ βλέπειν τὸν ἥλιον; Εἶτα πατέρες
 μὲν, οἳ μηδὲνα κόπον εἰς τὴν ἡμῶν καταβάλοντο
 γένεσιν, ἃ εἶπον, ἐξ ἀνάγκης ὀφθήσονται πά-
 σοντες, ὅταν ὀρώσῃ τὰ τέκνα πόλεμον πρὸς ἀλλή-
 λους ἀραμένους, ὃ δὲ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν,
 δεῖ, ἵνα κτήσῃται ἡμᾶς, ἵνα υἰοποιήσῃ, τῶν πα-
 τρικῶν ἑαυτὸν ἐκένωσε κόλπων, καὶ σποχὴς μετ-
 ἔρχε καὶ αἵματος παραπλησίως ἡμῖν, καὶ σταυρὸν
 ὑπίστη καὶ θάνατον, ἵνα υἱοὺς ἀπεργάσῃται, ὁρῶν
 τὰ οικεῖα τέκνα, Βουλγάρους φημί καὶ Ῥωμαίους,
 οὕτω κατ' ἀλλήλων ἐκμενηνότες, καὶ ἐπιλεησμέ-
 νους μὲν τοῦ τοιοῦτου Πατρὸς καὶ τῆς υἰότητος, ἀντὶ
 δὲ τῆς ἀδελφικῆς σχέσεως εἰς θηριώδη καὶ ἀνήμε-
 ρον διάθεσιν καταστάνας, οὐ μᾶλλον ἀσυγκρίτους
 ἴσται φέρων τὰς ὀδύνας; οὐ πολλῶ κεντεῖται δρι-
 μυτέρῳ ἀλγήματι; Ἐχει πολλὴν εὐπορίαν ὁ λόγος,
 οὐ μὲν μου ποθεινότερα καὶ φίλα, καὶ εἰ τι ἄλλο οικειό-
 τερον ὁμοῖα καὶ γλυκύτερον ἐν ἀνθρώποις ἐκ τῶν
 ἀνθρωπίνων προσφέρειν σοι τὴν παραίνεσιν, εἰς τὸ
 συνιδεῖν ὡς τοιαῦτα πράττομεν, κατ' ἀλλήλων τὰ
 ὅπλα κινουόντες, οἷα πᾶς ἀνθρώπος τίθησιν εἰς ἀράν,
 καὶ τοὺς τῶν κακῶν τούτων ἐργάτας ἀλάστορας
 ἕγγηται. Τίς γὰρ φρονήσει κοσμοῦμενος, τίς ἐπι-
 στέμενος τὴν φύσιν, τίς γνωρίζων τὸν Πλάστην, τίς
 ἀπλῶς ἀνθρωπίνης φύσεως ὑπάρχων καὶ λογισμοὺς
 φέρων ἀνθρωπίνους, ὁρῶν τοὺς τῆς αὐτῆς καὶ μὲν
 πίστεως ὄντας, τὸν αὐτὸν Θεὸν σεβομένους, ὅπλα
 κατ' ἀλλήλων ἐπαίροντας, εἰ οὐκ ἔτι νῦν λέγειν τέκνα
 πρὸς πατέρας, πατέρας πρὸς τέκνα, καὶ ἀδελφούς
 διάθεσιν, καὶ πάσας ἀράς ἀφίσει κατὰ τῶν οὕτως

Ἐχει μὲν οὖν, ὡς εἶπον, ἐκ τῶν κάτω ἀνθρωπί-
 νων πολλὴν ὁ λόγος περὶ ἀλῆσιν εἰς τὸ λῆξαι μὲν
 ὑμᾶς τῶν σφαγῶν καὶ τῶν πολέμων, ἐπιστραφῆναι
 εἰ πρὸς τὴν σωτήριον καὶ θεῖαν εἰρήνην. Ἀλλὰ σύ
 μοι, τέκνον ἐμὸν, κατάλειπε τὰ κάτω καὶ τὰ ἀνθρω-
 πίνω, καὶ τὰς ἐκ τούτων παραινέσεις καὶ τοὺς
 λόγους, καὶ τὸ ὄν ὁμοῖα τῆς ὀπτικωτάτης ψυχῆς ἐπα-
 ρον πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ κατὰ στήθεϊ πρὸς ἀναθεώ-
 ρησιν τῶν ἁγίων δυνάμεων, ὅσαι τῷ Χριστῷ παρ-
 εστήκασιν, ὅτι καὶ αὐταὶ σκυθρωπάζουσι, καὶ εἰκό-
 τως ὀρώσαι γὰρ τὸν Δεσπότην ὀδυνώμενον ἐπὶ τῇ
 ἀπωλείᾳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, λαθὲ γὰρ ἐκεῖνον ὑμεῖς τε
 καὶ ἡμεῖς, ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν τέκνων καὶ ἀδελφῶν,
 καὶ ὡς πατὴρ τάζειν ζῆτο τέκνων, καὶ ὡς ἀδελφούς
 συγκληρονόμους παρέλαβεν, εἰς πείραν τοῦ τοιοῦτου
 πάθου καθίστανται. Τί λέγεις, οὕτω μέγρις οὐρα-
 νοῦ τῶν ἡμετέρων ἀναβαινόντων κακῶν, οἷς ὁ ἀπ'-
 ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος διάβολος Ῥωμαίους ἐφιλο-
 νεῖκησε καὶ Βουλγάρους περιεβλεῖν; Οὐ λαμβάνομεν
 λογισμὸν τὸν πρέποντα Χριστιανούς; Οὐκ ἐπιστρεφόμεθα πρὸς
 ἑαυτούς; Οὐκ ἐννοοῦμεν τὴν τοῦ πο-
 τηροῦ κακομηχανίαν, ὃς ἤ; λυγαίνεται ἡμῖν, καὶ πρὸς
 ἐπανόρθωσιν τῶν οικείων κακῶν ἀνανήψο-
 μεν;

A habentia filios subito in invicem insurgentes;
 quomodo afficietur, cum liberos, loco pacis et
 unionis, viderit inimicitias discissos gladiosque suos
 in fratrum sanguinem immergentes? Nonne lani-
 tiam in fletum mutabit? nonne ineffabilem planc-
 tum emittet? nonne terram sibi debiscere exorabit
 potius quam solem aspicere? Parentes igitur, qui in
 nobis gignendis nullum impenderunt laborem, ex
 necessitate quæ diximus, patiuntur cum natos in
 invicem bellum suscipientes viderint; Christus vero
 et Deus noster, qui, ut nos acquireret et sibi faceret
 filios, paterna reliquit viscera, carnisque et sanguini
 nobiscum communicavit, atque crucem mortemque,
 ut nos filios efficeret, subiit, nonne suos videns filios,
 Romanos scilicet et Bulgaros, ita in invicem insa-
 nientes, tantique Patris talisque filiationis im-
 memores, ac, loco fraternæ dilectionis, belluino et
 feroci affectu captos, incomparabili dolore a for-
 tiori cruciabitur? nonne multo acerbiori mœrore
 conficietur? Per quam facile mihi, filii desideratis-
 sime et si quid est aliud suavius inter homines
 nomen, exhortationem ex humanis rebus desumere,
 ut intelligas nos, cum arma in invicem sumimus,
 ea agere quæ homo quilibet maledictis insectatur,
 eorumque malorum auctores ut execrandos haberi?
 Equis etenim prudentia ornatus, quis nature non
 ignarus, quis Creatorem agnoscens, quis simpliciter
 nature humanæ consors cogitationesque humanas
 concipiens, si viderit unius ejusdemque fidei disci-
 pulos, ejusdem Dei cultores, arma in invicem su-
 mentes, dimitto enim hic dicere filios contra paren-
 tes, parentesque contra liberos, fratres contra fratres
 bellum gerere, tristitiam non concipiet maledictaque
 omnia non proferet adversus eos qui ad tantam
 inhumanitatem declinaverint.

ἀδελφοῖς πολεμοῦντας, οὐ σκυθρωπὴν ἀναλαμβάνει
 εἰς ἀπάνθρωπον προαίρεσιν ἐλασάντων

Ex humanis rebus magnam, ut dixi, copiam ex-
 hortationis sumere possum quo cædibus et bellis
 finem imponatis et ad salutarem atque divinam
 pacem vos convertatis; sed dimitte, filii mi, terræ
 et humana, exhortationesque et sermones inde de-
 sumpta, oculos vero acutissimæ mentis ad cœlum
 tolle, potestatesque considera quæ Christo assi-
 stunt, quomodo contristantur et quam merito cer-
 nentes etenim Dominum de ruina populi sui iugen-
 tem, populus enim ejus vos et nos, de ruina filiorum
 et fratrum, namque ut pater nos in filios assumpsit
 et ut frater sibi cohæredes nos fecit, tanti doloris
 participes fiunt; quid dicis nostris malis usque ad
 cœlum ascendentibus quibus a principio homicida
 diabolus Romanos et Bulgaros percutere studuit?
 Nonne Christianis convenientem cogitatum sumimus?
 Nonne ad nos convertimur? Nonne malignitatem
 qua nobis nocet diabolus agnoscimus? Nonne ad
 nostrorum malorum curationem evigilamus?

D

Litteras longius protrahere in mente habebam; A quia sermonum proceritate diuturniore cor mœrens ab opprimente pondere se sublevare et quasi recrescere naturaliter amat; quoniam vero posuit sermo meus Romanorum Bulgarorumque calamitates a l cœlam usque pervenire, sermonis statui proceritatem inhibere: id solum dico, id suadeo, id oro, præbe mihi auditum quem ab initio præbere oportebat: non etenim accidissent tot ac tanta mala; si non autem prius, præbe nunc tandem, iterum dico, fili dilectissime, tuum auditum, patrisque humilis suasionem et consilia suscipe: in Deo mihi persuadeo non fore ut te hoc facientem poeniteat; suscipe humilis archiepiscopi supplicationem pro communi utilitate, quippe qui de memoria et nomine quo his in terris et in cœlis glorificeris curam habet; ne velis tam innumerabilem illum exercitum ad Bulgarorum fines rursus accedere, parentes adversus filios stringere gladios filiosque adversus parentes quos sanctissimus Spiritus talibus vinculis connectit; ne velimus lamentabilem illam horam et diem videre in qua Christianorum sanguine terra denovo pollueretur; vult enim supra diximus, si in incerto versatur quorum erit victoria, id tamen non est incertum, permulto sanguine nempe contaminandam esse terram, lacrymarumque imbres ex oculis Romanorum et Bulgarorum oculis defluxuros. Ne, fili mi, humilis senis consilio obtempera, qui tui magis Romanorum quam Bulgarorum salutem exoptat, nec minori zelo sollicitus est de felicitate et tranquillitate Bulgarorum, quam populi cuius archiepiscopus sumus et pro quo continuis sollicitudinibus vigilamus.

Bulgarorum εὐζωίας καὶ εὐπαθείας ἢ τοῦ λαοῦ ὧν ἀρχιερατεύειν ἐλάχομεν, καὶ ὑπὲρ ὧν ταῖς φροντίσιν ἀσπασίπτως ἐπαγροπνοῦμεν.

Hæc sunt a nobis dicta ad exhortandum et supplicandum tuam prudentissimam mentem ne arma moveas; confidimus autem in Deo a quo omnis potestas et omne imperium, a quo solvitur bellum æternum, a quo per mundo data est, quod quæ desunt ad cor tibi loquetur et te per seipsum pacis bonum docebit suadebitque tibi ut ad pristinam redeas antonem, illamque vitam ames ad quam vos per sanctum baptismum et per regenerationem vocavit, Romanis tanquam filios patribus conjungens, scandala quoque maligni oderis et quæ ex illis scandalis oriuntur; vide quantum temporis Romanos ac Bulgaros perniciem vastet; id etiam postquam addidero, cessabo: facta, auxiliante Deo, pace, quid a Romanis, pro armorum depositione, velis, sive tributa, sive quid aliud, manifeste notum fac nobis: dummodo tolerabile sit, non autem nimis grave viresque superans; omnique legatione fungar, ad omnem deveniam supplicationem, omnia movebo machinamenta apud potestatem quæ Romanorum res gubernat, usquedum tuæ petitiones obtineant; Deus autem pacis qui suis laboribus inimicitie solvit parietem, qui ab æterno dissideam

ἠθρολόγηται ἐπὶ πλείον ἐκτείνων τὸ γράμμα· καὶ γὰρ πέρυξέ πως ἐδουλομένη καρδία τῇ μακροτέρῃ διεξόδῳ τῶν λόγων ὡσπερ ἀναπνεῖν καὶ κουφίζεσθαι τοῦ πνέζοντος βάρους· ἀλλὰ τοῦ λόγου παραστήσαντος ὡς καὶ μέχρι τῶν οὐρανῶν αἱ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων Ἰφθασαν τυμφοραὶ, Ἰγνων τοῦ λόγου τὸ μήκος ἐπισχεῖν. Τοῦτο μόνον φημί, τοῦτο παρακλιῶ, τοῦτο δευσιπῶ, ὅς μοι τὴν σὴν ἀκοήν, ἔν Ἰδου καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἤμιν παρασχέιν· οὐ γὰρ ἐν συνέδῳ τὰ τοιαῦτα χαλεπὰ· ἀλλ' εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλ' ἐν τε τῷ παρόντι ὅς μοι, καὶ πάλιν ἰρώ, τὴν σὴν, οὐδ' μου ἔρασματώτατε, ἀκοήν, καὶ δέξαι ταπεινοῦ πατρὸς βουλήν καὶ εἰσηγήσιν. Πεισθησάμεν ἐν θεῷ ὡς οὐ μεταμεληθῆσῃ τοῦτο ποιῶν· δέξαι ταπεινοῦ ἀρχιερέως δευσιπνητίαν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ δευσιπνοῦσαν συμμέροντος, καὶ περὶ μνημῆς καὶ ὀνόματος τοῦ οἱ δεξιάζειν ἐν γῆ καὶ ἐν οὐρανῷ μέλλοντος τὴν σπουδὴν ποιουμένου. Μὴ τὴν ἀναριθμητὸν ταύτην στρατιάν πάλιν προσελάσσει τοῖς τῶν Βουλγάρων βουληθῆς ὄροισι, μηδὲ γυμνώσει τὰ ὄπλα πατέρας πρὸς τέκνα, καὶ τέκνα πρὸς πατέρας, οὐδ' τὸ πάντων Πνεῦμα τῇ τοιαύτῃ συνήφῃ σχέσει· μηδὲ τὴν στυγητὴν ἡμεῖν ἡμέραν καὶ ὥραν θαλάσσιον ἰεῖν, ἐν ἣ τοῖς Χριστιανῶν αἵμασι καὶ πάλιν ἡ γῆ μολυνθήσεται. Ὡς γὰρ ἀνωθεν εἴπομεν, εἰ γὰρ καὶ ἀμφιδάλλεται ἡ νίκη μεθ' ὧν στήσεται, ἀλλὰ τοῦτο γε οὐκ ἀμφιδόλον, ὅτι αἵματι μυρίῳ ἡ γῆ φουραθήσεται, καὶ δάκρυα δακρυῶν νικῶντα Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων κατακλύσει τὰ πρόσωπα. Ναί, τέκνον ἡμῶν, πείσθητι συμβουλῇ ταπεινοῦ γέροντος, οὐ μέλλων Ῥωμαίων ἢ Βουλγάρων τὴν σωτηρίαν ἐπιζητοῦντος, οὐδ' ἕτερον φλεγόμενου τὰ σπλάγγνα καὶ κηλομένου τῆς τῶν

Ἄλλὰ τὰ μὲν παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ μὴ ὄπλα κινήσθαι εἰς παράκλησιν καὶ δευσιπνησίαν τῆς σῆς ἐμφορονεστάτης εἰρημίνα ψυχῆς τοιαῦτα. Πεισθησάμεν δὲ τῷ πάντων Βασιλεῖ καὶ θεῷ, παρ' οὗ πάντα ἐξουσία καὶ ἀρχή, δι' οὗ ὁ αἰώνιος καταλείνεται πόλεμος, καὶ εἰρήνη τῷ κόσμῳ δεδωρηται, ὡς ἐκεῖνος τὰ λείποντα ἐν τῇ σῇ λαλήσει καρδίᾳ, καὶ αὐτὸς σε δι' ἑαυτοῦ τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης ἀναδιδάξει, καὶ πείσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν ἐπικτελεῖν, καὶ ἀγαπῆσαι μὲν ἐκείνην τὴν ζωὴν ἐφ' ἧς ἡμεῖς κατέστησε διὰ τῆς ἀγίας κολυμβήθρας, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἀναγεννήσεως, ἐνώσας ὡς υἱὸς πατρὸσι τῷ Ῥωμαίων γένει, μιζῆσαι δὲ τὰ ἐκ τοῦ ποτηροῦ ἐπιστελθόντα σκάνδαλα, καὶ ὅσα ἐκ τῶν τοιοῦτων σκανδαλίων. Ἰδοὺ χρόνος ὅσος θλασθῆσιν Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους διέβηκε· τοσοῦτον δὲ καὶ ἔτι προσθείς, ἀποκαύσομαι ὡς, εἰρήνης σὺν θεῷ γινομένης, ὃ ἂν βούλη Ῥωμαίους ἐπιζητεῖν ἀντὶ τῆς τῶν ὀπίμων καταθέσεως, εἴτε φόρους· εἴτε τι ἕτερον, ὄχι ἡμῶν ποιήσον· μόνον φορητὸν ἔστω τὸ ζητούμενον, καὶ μὴ τῶν λίαν βαρυνόντων καὶ ὑπὲρ δύναιμι· καὶ πᾶσαν ποιήσομαι προσεδείαν, πᾶσαν ἰκεσίαν, τᾶσαν μηχανὴν συγκινήσω πρὸς τὴν εἰς θεῷ καθ' ἑμῶν

τα Ῥωμαίων βασιλείαν τε καὶ ἰξουσίαν, μέχρις ἂν τὸ ζητούμενον παρ' ὑμῶν εἰς τέλος προέλθοι. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὃ τὸ μεσότοιχον τῆς ἔχθρας πόνοις καταλύσας οἰκείοις, ὃ τὰ δεισιώτα ἐξ αἰῶνος συνάψας, αὐτὸς καὶ νῦν τοὺς ἐπηρεῖξαι δαίμονας ἐκπολεμωμένους; εἰς εἰρήνην καταστήσοι, καὶ τὴν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ ἐνότητά· καὶ δοίη τῶν ἐκ ταύτης λαυτεν, ἀπαλλαγὴν δὲ τῶν ἐκ τῆς ἔχθρας καὶ τῶν

A sociavit, ipse hodie eos in quos dæmonis malignitas insanivit, in pace et in unitate, quæ est in Spiritu sancto, stabiliat; donet quoque bonis atque grædiis inde nascentibus frui, a malis autem ac calamitatibus ex inimicitia et scandalis orientibus liberari.

μὲν φουομένων ἀγαθῶν τε καὶ ἡδονόντων τὴν ἀπόσκανδάλων χαλεπῶν τε καὶ θλίψεων

III. Τῷ αὐτῷ.

Ἦκε πρὸς ἡμᾶς, τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, ἦκεν, εἰ καὶ βραδύτερον, ἢ πληροφορία τῆς σῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης· οὕτως γὰρ ἐπληροφόρησας τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν, ὅτι σώσεις ἐτι διάθεσιν υἱοπρεπῆ πρὸς ἀχρεῖον μὲν πατέρα, ποθήσαντα δὲ τὸν υἱὸν πόθῳ ἀληθινῷ καὶ πνευματικῷ. Ἐγὼ μὲν γὰρ ὑπελάμβανον ἐν τῷ βραδύνειν τὸν ἀποκρισιάριον ἡμῶν ὡς ἔθου παρὰ φαῦλον ἡμᾶς, καὶ οὐκέτι σώζονται παρὰ σοὶ ἢ θερμῆ ἐκείνη ἀγάπη καὶ τοῦ πνεύματος ἢ στοργῆ. Ἄλλ' ὡς ἔοικεν, ἡμεῖς μὲν ἐπλανώμεθα, σὺ δὲ, τέκνον μου γλυκύτατον, ἐφύλαττες παρὰ σεαυτῷ ἀσβεστοῦ τῆς ἀγάπης τὴν λαμπάδα, καὶ νῦν ἐδειξας ὅτι σώζεται διὰ τῆς τοῦ γράμματος καὶ τῆς τοῦ ἀποκρισιάριου ἀποστολῆς, καὶ ἤλεγξας τὴν ἡμετέραν ὑπόνοιαν. Καὶ χάριν ὁμολογῶ τῷ θεῷ, τέκνον μου ἡγαπημένον, ὅτι ἐγὼ μὲν ἠλέγχθην περὶ τὴν εἰς τοιαύτην ὑπόνοιαν, σὺ δὲ τὸ λαμπρὸν τῆς σῆς ἀγάπης, ὅτε θεὸς τὴν σὴν ἐκίνησε καρδίαν, ὥσπερ πάντοτε, καὶ νῦν διέδειξας. Ἄλλ' ἢ τοῦ σου γράμματος ὑποδοχῆ οὕτω, τέκνον μου ἀγαπητόν, διέθηκεν ἡμᾶς, καὶ τοιαύτης γλυκύτητος κατέστησεν εἰς ἀπόλαυσιν.

Ἐκείνο δὲ οὐκ ἀποκρούμενον πρὸς σέ, υἱέ μου ἀγαπητέ, ὅτι παρεμίγη καὶ λύπη τις τῇ τοῦ γράμματος ἡδονῇ, καὶ οὐκ ἀφῆκε τὴν ψυχὴν ἡμῶν χαλεπὴν ἐπὶ τῷ γράμματι καθαρῶς. Διὰ τί; Ὅτι ἐγράφαμεν τὴν εἰρημικὴν σου παρακαλοῦντες καρδίαν, πευθῆναι μὲν τὰ σκάδαλα τοῦ πονηροῦ, ἀνακκινισθῆναι δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς εἰρήνην Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων. Καὶ οὐχ ἀπλῶς οὕτως, ἀλλὰ δεηθῆναι ἡμῖν παρὰ τῆς ὑμῶν θεοδωρήτου δόξης ἀπλῶς καὶ καθαρῶς τὰ πράγματα, δι' ὧν προβήσεται ἡ εἰρήνη, καὶ ὥστε μὴ ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον εἶναι τὴν αἰτησίαν, ἀλλὰ τοιαύτην ἦτις καὶ Βουλγάρους ὠφελήσει, καὶ Ῥωμαίους οὐκ ἀπολέσει· σὺ δὲ, τέκνον ἡμῶν, καταλιπὼν τὰ περὶ τούτου γράφειν, ἔγραψας, τοῦ ἐμοῦ γήρους κατερινωμένου, ὡς οὐκ ἀδύνατα ἐπιζητεῖς· οὐδὲ γὰρ τῶν τεθηκότων Βουλγάρων τὴν ἀνάστασιν ἐπιζητεῖς, ἀλλὰ ζητεῖς πράγματα, ὧν ἔστι δυνατόν τὴν τελείωσιν προελθεῖν. Καὶ ταῦτα λέγων ἐκεῖνο ὑπέφαινες, τὸ τὸν ἤδη παρὰ Θεοῦ εἰς τὸν θρόνον ἀνηγγεμένον τῆς βασιλείας ἐκείθεν ἀναχωρεῖν. Καὶ τί τοῦτου ἀδυνατώτερον, τέκνον ἡμῶν; Πῶς ἔχει λόγον τὸν δικαιομασίαν οἷς οἶδεν ὁ θεὸς τῆς μεγάλης αὐτοῦ κληρονομίας τὴν κυβέρνησιν λαχόντα, τοῦτον ἐκστῆναι τῆς κυβερνήσεως; Μὴ, τέκνον ἐμὸν, μὴ κατερινωσούσ τῆς ἐμῆς πολιᾶς· ἐπιστάται γὰρ καὶ χωρὶς τῶν ἐμῶν λόγων, ὅτι ἀδύνατος αὕτη ἢ ἐπιζητησίς. Κατάλιπε οὖν ταύτην,

XVIII. Ad eundem.

Venit ad nos, fili mi dilectissime, venit, etiamsi tardius, tuæ erga nos dilectionis certioratio; certiore enim nostram humilitatem fecisti te affectum adhuc servare qui filium decet erga patrem inutilem quidem, filium tamen suum desiderantem desiderio sincero et spirituali; supponebam siquidem ego ex apocrisiarii mei mora a te nos despicere neque servari fervidam illam dilectionem spiritualemve charitatem; sed, ut liquet, erravimus nos, tu vero, fili suavissime, inextinguibilem in te servas dilectionis flammam, et nunc servari ostendisse per litteras et missum apocrisiarium, nostramque stultitiam convicisti; gratias autem Deo ago quod tunc convictus, in illam illapsus stultitiam, tu fero tuæ dilectionis splendorem, postquam commovit Deus cor tuum, ut semper antea, ita et nunc ostenderis: sic nos affecerunt receptæ tuæ litteræ, fili carissime, et tanta suavitate nos perfuderunt.

Id autem te non ceclabo, fili mi dilectissime, tristitia nempe quadam gaudium a tuis litteris acceptum permistum fuisse neque plene gaudere de tuis litteris cordi nostro licuisse: quam ob rem? Quoniam scripsimus ad exhortandum pacificum cor tuum quo cessare faceres maligni scandala, renovesque antiquam inter Romanos et Bulgaros pacem; neque ea duntaxat, sed quo plane et accurate nobis manifestares quibus conditionibus institueretur pax, ita tamen ut non esset quid impossibile aut difficilius petitio tua, sed quid Bulgaris utile, Romanis autem non lethale; tu autem, fili, de his scribere omittens, tuis litteris nostram senectutem cavillatus es, te non impossibilia postulare dicens: mortuorum nempe Bulgarorum resurrectionem non postulare, sed res quas perfici possibile est; talia dicens, subostendebas eum qui a Deo in trono imperii constitutus est, unde descendere oportere; sed quid eo impossibilius, fili mi? Quomodo fieri potest ut qui consiliis quæ novit Deus, illius magnæ hæreditatis gubernationem sortitus est, ille gubernatione decidat? Ne, fili mi, ne canitiem meam ludibrio habeas: nosti etenim, et absque meis sermonibus impossibilem esse istam petitionem: omitte ergo eam, nec arbitreris tanquam possibilem esse implendam; non est enim possibile, non est certe, id fieri; ad alia te vertas postulata quæ impleri possunt: exempli græ-

tia, auri quantitatem, vestiumque, imo forsān
agri partem aliquam; ac si te verterit divinum pa-
cis Christi desiderium, quid velis votum fac nobis:
dico ego, filii mi, pro omni laero, pro omni incre-
mento esse sanguinis effusionem cessare velle:
quid enim tanti apud hominem christianum et piū,
ac presertim talem qualis es tu, filii mi, quam id
ol. tinere, nempe eardium cessationem, belli finem,
Christiani sanguinis effusionis quietem? Dentur
tamen præter maximum illud et incomparabile lu-
crum, alia quædam superaddita lucra, ut jam dixi,
auri scilicet pondus, vestes, agri quoque [cujusdam
partis concessio, quæ vobis forte utilis erit, sed
nec Romanis quidquam intolerabilis damni afferet.
Ne, filii mi et vir Dei, ad hanc pacem verte oculos.
cogitationum transverte, et illas linque cogitationes
quæ ad pacem minime prosunt, sed potius bella et
cæ es excitant.

Ἐφελθῆναι, καὶ Ῥωμαίοις μὴ ζημίαν ἐπάγειν ἀφόρητον.
Ναί, τέκνον μου καὶ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, πρὸς
ταύτην ἀπόβλεψον εἰρήνην, πρὸς τοιαύτην μετὰ
σοῦ γνώμην, καὶ ἀφ᾽ ἐκεῖνων τοῦ; λογιζομαι, οὐ
μὴδὲν συμβάλλονται πρὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ μᾶλλον

Memorabant tuæ litteræ omnium esusam esse
eunuchos; manifestum est et omnibus notum. Sed
quid nobis, illi, cum eunuchis? Illi quidem pessime
sentientes conturbaverunt et perdidērunt, ut Ro-
manorum res, ita et communem dilectionem con-
sensionemque Romanorum et Bulgarorum; nos
autem non fas est eorum malitiæ communicare,
sed potius quæ sua imprudentia perdidērunt, tuam
oportet prudentiam Romanorumque considerationem
restaurare. Insanierunt illi? absit ut eorum imite-
mur insaniam: injusta adversum te moliti sunt?
non te latet, filii mi, quomodo in capita eorum versa
sit illa malitia; Dei iudicio sis contentus, et quam in
eos poenam Deus portaverit, tu admittas, nec per-
severes in contristando ob eorum dementiaem aut,
si vis, insaniam, eum qui te ultus est; aut non pu-
gas, filii mi, Christum Deum nostrum contristari
tanta strage peculiaris ejus populi, hæreditatis ejus,
Christianorum gentis, dico, Romanorum scilicet et
Bulgarorum? aut non arbitraris lugere benignum
Deum super tanta hominum destructione, tot civi-
tatum, tot ecclesiarum, tot monasteriorum, [super
omnium istorum ruina? Certe scio, filii mi, nihil
istorum te latere; optime igitur ages, Christi et
Dei nostri imitationem, ut in tuis commemorasti
litteris, præ te ferens hic etiam a te in honore ha-
bitam, et oblivione opprimens quidquid ab eunu-
chis fueris contristatus. Ad te ipsum redi, et ad
tuam mansuetudinem pacificamque dispositionem,
et in luctum nefario dæmoni veritas quam a Roma-
norum Bulgarorumque calamitatibus lætitiā et
exultationem sumpsit; cesset bellum adversus fra-
tres et parentes.

πένθος τῷ πονηρῷ δαίμονι, ὅσα ταῖς νοιναῖς δυστυχίαις Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐπαυφάνθη καὶ
ἔξωρχασατο· παυσάσθω τῶν ὀπλῶν ἢ κίνησις κατὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ πατέρων.

Si qua tibi desuper et a Christo et Deo nostro
pacifico et invincibili voluntas et consilium pacis,

καὶ μὴ ὡς δυνατόν ἐπιτελεσθῆναι λογίζου· οὐδέ
γὰρ δυνατόν οὐμένου τοῦτο γενέσθαι· πρὸς ἄλλα
δὲ μετὰθεοῖ ἐξαιτήματα, ὅσα φύσιν ἔχει τὸ πέρασ
λαμβάνειν· οἷόν τι λέγω, χρυσοῦ ποσότητα, ἱμα-
τίων, τυχόν δὲ καὶ γῆ; τι μέρος. Τούτων, εἰ τίς σοι
θεῖος λογισμὸς τῆ; τοῦ Χριστοῦ εἰρήνης ἐμπεριστρέ-
φεται, ὃ βούλει ὀηλον κατάστησον ἡμῖν. Ἐγὼ λέγω,
τέκνον ἐμὸν, τοῦτο εἶναι ἀντὶ παντὸς κέρδους, τοῦτο
ἀντὶ πάσης προσακτήσεως, τὸ βουλευθῆναι τὰς τῶν
αιμάτων ἀναστέλλαι χύσεις· τί γὰρ τοιούτων πρὸς
ἄνθρωπον Χριστιανὸν καὶ θεοφιλῆ, καὶ μάλιστα οἷος
σοῦ τυγχάνεις, τέκνον ἐμὸν; τὸ καταπράξασθαι τοῦτο,
καὶ κερῆσαι ἀνακοπήν τῶν σφαγῶν, ἀπόπαισι
τῶν πολέμων, λήξιν χύσεως αἱμάτων Χριστιανικῶν.
Πλὴν ἔστω μετὰ τοῦ μεγάλου τοῦτου κέρδους καὶ
ἀσυγκρίτου καὶ κέρδη ἕτερα προσγιγνώμενα, ὃ φθά-
σας εἶπον, χρυσοῦ ποσότητα, ἱματίων, ἢ καὶ γῆ;
τινος μέρος ἐπίδοσις, ὅση τυχόν δυνατὴ καὶ ὑμῶ;
εἶπον, χρυσοῦ ποσότητα, ἱματίων, ἢ καὶ γῆ;
τινος μέρος ἐπίδοσις, ὅση τυχόν δυνατὴ καὶ ὑμῶ;
εἶπον, χρυσοῦ ποσότητα, ἱματίων, ἢ καὶ γῆ;
τινος μέρος ἐπίδοσις, ὅση τυχόν δυνατὴ καὶ ὑμῶ;

Ἐμνημόνευε τὸ γράμμα καὶ περὶ τῶν εὐνοούων
ὡς ἐκείθεν ἢ τῶν κακῶν αἰτία· καὶ φανερόν τοῦτο,
καὶ πᾶσιν ἔγνωσμένον καθέστηκε. Καὶ τί, τέκνον
μου, πρὸς ἡμᾶς τὰ τῶν εὐνοούων; Ἐκείνοι μὲν κα-
κῶς πεφρονηκότες συνετέραξαν καὶ συνέχισαν, ὡσπερ
τὰ κοινὰ Ῥωμαίων πράγματα, οὕτω καὶ τὴν κοινὴν
ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων.

Ἄλλ' οὐ χρὴ κληρονομίαι; ἡμᾶς εἶναι τῆ; ἐκείνων
κακίας, μᾶλλον δὲ ἃ κακῶς ἐξ ἀφροσύνης ἐκείνοι
διέθησαν, ταῦτα τὴν τε σὴν φρόνησιν, καὶ τὴν τῶν
Ῥωμαίων διάκασιν διορθώσασθαι. Ἐξεμάνθησαν
ἐκείνοι; Μὴ γίνονται τὴν ἐκείνων μανίαν μιμεῖσθαι
ἡμᾶς. Ἄδικα ἐκείνοι κατὰ σοῦ ἐμελέτησαν; Οὐκ
ἀγνωστὸς, τέκνον ἡμῶν, ὡς ἐστράφη εἰς κεφαλὴν αὐ-
τῶν ἢ ἀδικία αὐτῶν. Ἀρκέσθητι τῆ; τοῦ Θεοῦ κρι-
σει, καὶ ἀπόδειξι τὴν ἐκδικήσιν, ἣν ὁ Θεὸς ἐπ' αὐ-
τοὺς καταπράξασα, καὶ μὴ ἐπιμνήσῃς διὰ τὴν ἐκείνων
ἀνοίαν ἢ μανίαν, εἰ βούλει, τὸν ἐκδικήσαντά σε πα-
ραλυτοῦν. Ἡ οὐ νομίζεις, τέκνον ἡμῶν, παραλυπεῖν
τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν τοσοῦτου φίνου ἐνεργηθέν-
τος τοῦ περιουσίου αὐτοῦ λαοῦ, τῆ; κληρονομίας αὐ-
τοῦ, τοῦ Χριστιανῶν λέγω γένους; τοῦ τε Βουλγαρικῶ
καὶ Ῥωμαϊκοῦ; ἢ οὐ λογίζῃ ἀλγεῖν τὸν φιλόνηρον
ἐπὶ τῆ; τοσαύτη τῶν ἀνθρώπων ἐρημίᾳ, ἐπὶ τοσοῦτων
πόλειον, ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῷ κλη-
θει τῶν μοναστηρίων, ἐπὶ τῷ πάντων τούτων ἀφανι-
σμῷ; Ναί, οἶδα, τέκνον ἐμὸν, ὡς οὐδὲν σε διαλανθάνει
τούτων· καλῶς οὖν ποῶν καὶ ὅπερ ἐν τῷ σὴ; γράμ-
ματι ἀπεμνημόνευσας, τὴν μίμησιν τοῦ Χριστοῦ
καὶ Θεοῦ ἡμῶν δεῖξον καὶ ἐνταῦθα παρὰ σοῦ τιμω-
μένην, καὶ βίβον εἰς λήθην ὅσα παρὰ τῶν εὐνοούων
λελύπησαι, καὶ γενοῦ σεαυτοῦ καὶ τῆ; ἰδίας πρᾶστη-
τος καὶ τῆ; εἰρηνικῆ; καταστάσεως, καὶ στρέψον εἰς

Ἐἰ τίς οὖν ἔστι σοι λογισμὸς; θεῖθεν καὶ φρόνημα
τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ ἀμεί-

χιν περί τοῦ τήν εἰρήνην, ἣν διεσπάραξαν ὁ τῆς ἐχθρας γεννητῶρος διάβολος, πάλιν ἀνακαινισθῆναι, γράψον ἡμῖν ἀπλᾶ καὶ σαφῆ τὰ πράγματα δι' ὧν ἡ εἰρήνη Θεοῦ βουλομένου εἰς ἑαυτὴν ἐπανήξει· καὶ μὴ γράψῃς οἷα γράφεις ἀμφίβολα καὶ ἀδύνατα, λέγων δὴ τὴν ἐκ τοῦ ὕψους τῆς βασιλείας· κατὰ θάσιν τοῦ παρὰ Θεοῦ πρὸς ταύτην ἀναβεβηκότος. Καὶ ἔτι, τέκνον ἡμῶν, ἀνθρωπον βξιον τῆς σῆς δόξης, ἀγαπῶντα εἰρήνην, ἀλήθειαν τιμῶντα ἐξαπόστειλον· δῆλον ὅτι καὶ ἐντεῦθεν ἀποσταλλομένου ὁμοίου καὶ ἰστίμου ἀνδρός, ὁ' ὧν οἱ λόγοι τῆς εἰρήνης τραυῶς τῆ τε σῆ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τοῖς τῶν Ῥωμαίων βασιλευσὶ παραστήσονται. Καὶ τότε Θεοῦ εὐμενοῦς γινομένου, ὡς γε, εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ, ἐλπίζομεν, ἡ εἰρήνη προδησεται· ἐπεὶ, ὡς γε νῦν λόγοι ἀσαφεῖς καὶ ἀμφίβολοι ἀλλήλους δέχονται, οὐδὲν σωτήριον οὐδὲ κοινωφελὲς γενήσεται. Ἄλλ' εἰ μὲν ὄλως ἐνθύμιον εἰρήνης ἐν τῇ σῇ καρδίᾳ στρέφεις, ἀγαπητέ μου υἱέ, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα· εἰ δ' ἀπαξ οὗτος ὁ λογισμὸς τὴν σὴν κατέχει καρδίαν, ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἰδρυμένης βασιλείας, καὶ τοιαύτην ἔδοξας οὐκ οἶδα ὅθεν τὴν πληροφορίαν λαβεῖν, ὅτι τοῦτο ἔδοξε τῷ Θεῷ, καθὼς ἐκεῖνος οἶδε καὶ βούλεται ἀγαγεῖν εἰς πέρας, καὶ μὴ πολέμοις καὶ σφαγαῖς νόμιζε τυχεῖν τοῦ βουλήματος· ἀ γὰρ ὤρισται παρὰ Θεῷ, ἀμύχανον μὴ πρὸς πέρας εἰθεῖν. Ἐκείνο οὖν προσδέχου ὅπερ νομίζεις παρ' αὐτοῦ ὤρισθαι τὸ ὠρισμένον σοι παρασχεῖν. Καὶ τί γράνεις αἵμασι τὴν γῆν καὶ τότε Χριστιανικοῖς; Τί πορθεῖς ἐκκλησίας Θεοῦ; Τί τᾶλλα ἀ μὴδὲ θέμις λέγειν ἡμᾶς, τέκνον ἡμῶν, ἐπιτελεῖσθαι ποιεῖς, δι' ὧν καὶ λύπην Θεῷ προσενηεις, καὶ σεαυτὴν οὐκ ἔξω κρίματος καθίστης; Τὸ ἐντεῦθεν προσκείσθω εὐχὴ τῶν διηνεκῶς ἡμῖν ἀναφορομένων Θεῷ· εἴης ἡμῖν ἐρῶμενος καὶ φρονῶν καὶ διανοοῦμενος, ὅσα πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπανάγει σε θείαν εἰρήνην, τὴν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος δεδομένην Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάροις· καὶ ὅσα πρὸς πολέμους καὶ σφαγὰς ἐρεθίζει, ταῦτα σὺν τῷ πονηρῷ δαίμονι καὶ τούτων ἐργάτῃ τῆς σῆς ἀκλαύτων τιμίας καὶ φρονίμης ψυχῆς.

10'. Τῷ αὐτῷ.

Τοῦ ἀποκρισιarioῦ ἡμῶν, λέγομεν δὴ τοῦ ἀποσταλέντος μοναχοῦ παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, ἐπαναστρέψαντος, τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, μετὰ τῶν σῶν γραμμάτων, εἰπόντος δὲ καὶ οἰκείᾳ γλώσσῃ, ὅσα ἡμῖν ἀπήγγειλεν, ἀνεγράφη πάλιν ὅσα καὶ οἱ λόγοι ἀπῆτουν, καὶ τὸ σὺν ἐπεζητεῖ γράμμα, καὶ ἀπεστάλη πρὸς τὴν ὑμῶν θεοτίμητον ἐξουσίαν διὰ τοῦ αὐτοῦ μοναχοῦ. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν, ὡς νομίζομεν, τὴν Βουλγαρίαν κατέλαθε, καὶ ἔστι διάγων ἐκεῖ· σοῦ δὲ πρὸς τὰ μέρη ταῦτα ἐξεληλυθότος, οὐκ οἶδα μὲν πότε γενήσεται ἀμφοτέροις ἐνωθῆναι καὶ μαθεῖν τὴν ὑμῶν θεοτίμητον ἐξουσίαν τὰ γραφέντα σοι παρ' ἡμῶν καὶ δι' αὐτοῦ χομίζόμενα. Διὰ τοῦτο ἐδῆθημεν τοῦ παρόντος γράμματος, καὶ γράφομεν, τέκνον ἡμῶν, τὴν σὴν ὡσπερ καὶ πρότερον παρακαλοῦντες φρονίμην ψυχὴν παυθῆναι τὰ τῶν αἰμάτων χύσεις, εβῆθηται τῇ ἐχθρᾷ τὴν πυρκαϊάν, ἣν ἀπ' ἀρχῆς

A quam inimicitarum pater solvit diabolus, iterum instaurandæ, ad nos scribe sincere et manifeste quibus conditionibus pax, Deo adjuvante, renascetur; sed ne scribas, ut scripsisti dubia et impossibilia, nempe a trono descendere oportere qui Dei jussu illum conscendit: præterea, filii mi, virum tuæ existimationis dignum, pacis amatorem, veritatis cultorem mitte: hinc mittetur etiam vir aliquis illi similis eademque existimatione dignus; per quos de pace sermones ad tuam majestatem et ad Romanorum imperatores deferentur perspicue; Deoque tunc propitio, ut nos peccatores speramus, instituetur pax; quoniam usque modo verba obscura atque æquivoca sibi succedunt, nihil salutare, nihil communis utilitatis fiet: si autem pacis desiderium vere in tuo corde volvis, filii mi dilectissime, satis sunt dicta: si vero semel cor tuum occupat ista cogitatio, te scilicet in solio Romani imperii esse collocandum, et si, unde nescio, illam certitudinem, ut videris, sumpsisti, id nempe Deo placere, eo quo scit et vult modo, non autem bello et cædibus puta implendum esse tuum desiderium: quæ enim a Deo statuta sunt, non possunt ad finem non provenire; quod ergo ab eo censes esse statutum, expecta donec ab eo tibi concedatur; quare autem terram sanguine perfundis, sanguine vero Christianorum? Quare Dei ecclesias vastas? Quare cætera omnia, quæd cere non est fas, filii mi, perfici facis? Quibus et Deum contristas et teipsum judicio obnoxium facis; quod superest, hic ponatur oratio quam sine intermissione ad Deum ferimus: incolumis esto, et ea cogita et senti quæ te ad pristinam pacem revocent, quæ per sacrum baptismum Romanis ac Bulgaris data est; et quæcumque ad bellum et cædes concitantia, cum nefario dæmone horum auctore ex tua veneranda et prudenti mente amoveas.

XIX. Ad eundem.

Reverso cum tuis litteris apocrisario nostro, id est monacho a nostra humilitate ad te misso, dictisque quorum erat nuntius rescripsimus, illi dilectissime, quæcumque sermone petieras et exposulabant tuæ litteræ, atque per eundem monachum ad tuam majestatem sunt remissæ; ille vero, ut arbitramur, in Bulgaria sedem suam posuit ubique commoratus; te autem ad illas regiones profecto, nescimus quando utrique nostrum dabitur convenire, tibi que scripta a nobis delataque ab ipso novisse; itaque isto scripto opus fuit, ac scribimus, filii mi, tuam exhortantes, ut prius, prudentem animum, ad intermittendam sanguinis effusionem, extinguendaque inimicitarum incendia, quæ a principio accendit inimicitarum parens diabolus, ad confirmandam inter Romanos et Bulgaros beatam pacem, quæ hereditate reliquit Christianis Christus, Deus et Salvator

noster; et ad scribendum et aperendum nobis, si tamen ad pacis renovationem pia inclinata est mens tua, non quæ jam ostendimus impossibilia esse, sed

possibilia et quæ succedere non sit nefas.

καὶ γραφῆναι καὶ δηλωθῆναι ἡμῖν, εἰ γὰρ παρακλήγεται σου ἡ θεοφιλέη ψυχὴ πρὸς τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς εἰρήνης, μὴ πάλιν ἐκείνα ὅσα πρότερον ἰδύλοῦτο ἀδύνατα εἶναι καὶ ἀτίλεστα, ἀλλ' ὅσα δυνατὰ καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐκβῆναι οὐκ ἀνεμπόδιστα.

Quid est igitur quod dico? Ne dicas imperium relinquere eum oportere qui ad imperii solium est evectus, impossibile namque est; ne dicas te regem ei dominium accipere oportere imperii Romani principes et populos, impossibile namque est, nec quisquam eum sermonem auribus accipere feret; sed scribe auri pondus, vestes, aut etiam agri partis ejusdem concessionem, que Bulgaris quidem proderit, Romanis autem intolerabile damnum non afferet; hæc, filii mi et vir Dei, ad hanc pacem oculos verte, ad istum cogitatum transfer mentem et cogitationes; omitte quæ ad pacem nihil inserviunt, sed potius ad bella et cædes concitant; cessent gemitus et lacrymæ quæ Romani et Bulgari usque modo emiservant, proli nostri dolores! et etiam nunc emittunt; hæc, filii mi dilectissime et amicorum amicissime; erubescere supplicationem a nobis a tanto tempore factam, cordis nostri verere cruciatum qui, quarto abhinc anno, nocte ac die, imo vero singulis horis nos carpere non intermittit.

ωπῆθητι τὸν σπαραγμὸν τῆς καρδίας ἡμῶν, ὃς ἰσοῦ ὄραν, οὐκ ἀνήσει διαζαίνων ἡμᾶς.

Ex scribo, testis sit Deus, non minus sollicitus de Bulgarorum salute et de tua gloria quam Romanorum et eorum imperatorum; si ergo de salutari pace cogitas, filii mi, scribe perspicua et non dubia; et certe, si opus fuerit, ego ipse ad te veniam, venientem scilicet Heracleam aut Silymbria, et de pace colloquar, et ut Dei pace dicam, quæcumque possibilia poteris præstabo; rursumque renovabitur pax, et parentes erga filios et filii erga parentes ut decet sentient, dilectionis bonis fruentes, vitamque durissimis immunem degentes calamitatibus quos generavit inimicitarum pater diabolus et perniciosissima illius scandalorum seminatio; quod superest, hic addatur a nobis oratio quam omni tempore, etiam te inscio, deferimus ad Deum: Incolumnis esto et supra maligni laqueos volitans, ut te ostendas hæredem æterni regni et felicitatis et securus terribili Christi et Dei nostri tribunali astare possis.

εἰς τῆς ἡμῶν ἐββλυμένους, καὶ ὑπεράνω τῶν πηγίδων τοῦ πονηροῦ διαπτάμενος, ὅσα κληρονόμον σε ἀναδέξει τῆς αἰωνίου καὶ βασιλείας καὶ ἀπολύσεως, καὶ ἀκατάκριτον παραστήσει τῷ φρικτῷ βῆματι τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

XX. Ad eundem.

Sperabam, filii mi gloriosissime, tuis acceptis litteris, recreationem invenire a dolore quo crucior, consolationemque mæstitiæ quæ me nocte ac die

ἀντῆσεν ὁ τῆς ἰχθρας γεννήτωρ διάβολος, καὶ βου-
δευθῆναι πάλιν μεταξύ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων
τὴν μακαρίαν εἰρήνην, τὴν δοθεῖσαν κληρὸν Χρι-
στιαναῖς παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν.

Τί οὖν ἐστὶν ὃ φημι; Μὴ δηλώσης, καταλιπέτω τὴν βασιλείαν ὃ πρὸς τὸν θρόνον ἀναβεβηκώς τῆς βασιλείας, τοῦτο γὰρ ἀμήχανον· μὴ γράφει τοῦ δεξασθαι σε βασιλεῖα καὶ κύριον τοὺς ἀρχοντας τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας καὶ τὸν λαὸν, ἀμήχανον γὰρ τοῦτο γενέσθαι, καὶ οὐδεὶς τοῦτον τὸν λόγον ἀνέχεται ἀκοῆς παραδέξασθαι· ἀλλὰ γράψον χρυσοῦ λαβεῖν ποσότητα, ἱματίων, ἧ καὶ γῆς ἐπιδοσιν μέρους, ὅση δυνατὴ καὶ Βουλγάρους ὠφελεῖν, καὶ Ῥωμαίους μὴ ἐπάγειν ζημίαν ἀφόρητον. Ναί, τέκνον μου καὶ ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, πρὸς τοιαύτην ἀπόδρα-
ψον εἰρήνην, πρὸς τοιαύτην μετάθεσιν γνώμης· καὶ ἄφες τοὺς λογισμοὺς ὅτι μὴδὲν συμβάλλονται πρὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ μάλλον ἐρεθίζουσι πρὸς τοὺς πηλέμους καὶ τὰς σφαγὰς. Στήθισαν οἱ στεναγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα, ὅσα Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων μέχρι τοῦ παρόντος ἐξεκινώθη, οἱμοὶ τῶν ἐμῶν παθῶν! καὶ εἰ διαμένει κενούμενα. Ναί, υἱέ μου ἡγαπημένε, καὶ τῶν φίλων ὁ φίλτατος· αἰδέσθητι τὴν διὰ χρέου τοσούτου πρὸς σὲ γινομένην δέησιν ἡμῶν, δυστέταρτον ἔτος νύκτα καὶ ἡμέραν, μάλλον δὲ πᾶσαν

Γράφω ταῦτα, λάβε Θεὸν αὐτὸν μάρτυρα τῶν λεγομένων οὐκ ἔλαττον φρονιζῶν τῆς τῶν Βουλγάρων σωτηρίας καὶ τῆς σῆς τιμῆς ἢ Ῥωμαίων καὶ τῶν βασιλεύειν λαχόντων αὐτῶν. Εἰ τις οὖν ἐστὶ λογισμὸς τῆς σωτηρίου εἰρήνης, τέκνον ἡμῶν, γράψον ἡμῖν ἀπλᾶ καὶ ἀναμφίβολα· καὶ πάντως, εἰ τούτου δεήσει, αὐτὸς ἐγὼ ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, δηλονότι πρὸς Ἡράκλειαν ἐρχομένου σου, ἢ πρὸς Σιλυμβρίαν, καὶ περὶ τῆς εἰρήνης κοινολογησομαι, καὶ σὺν Θεῷ εἰπεῖν, ὅσα δυνατὰ ἐστὶ ζητούντων ὁμῶν παρασχεθήσονται. Καὶ πάλιν ἀνακαινισθήσεται ἡ εἰρήνη, καὶ οἱ πατέρες πρὸς τὰ τέκνα, καὶ τὰ τέκνα πρὸς τοὺς πατέρας, ὡς περ ἐστὶν ὀφειλόμενον, διατεθήσονται, ἀπολαύοντες τῶν τῆς ἀγάπης καλῶν, καὶ ζωὴν ἀπηλλαγμένην ἔχοντες τῶν χαλεπωτάτων συμφορῶν, ἃς ἐξεγέννησεν ὁ τῆς ἰχθρας πατὴρ διάβολος, καὶ ἡ τῶν ἐκείνου σκανδάλων ὀλεθριωτάτη ἐπιστορᾶ. Τὸ λοιπὸν εὐχὴ προσκίσει ἡμῖν, ἣν προσφέρωμεν διὰ παντὸς τῷ Θεῷ καὶ σοῦ ἀγνοοῦντος·

K'. Τῷ αὐτῷ.

Ἠλπίζον, υἱέ μου δεδξαμένε, τοῖς σοῖς γράμμασιν ἐντυγχάνων παρψυχῆν εὐρεῖν τοῦ σπαρασσόντος ἀλγους· ἀνέμεινον ἦκειν μοι περιμύθιον τῆς

διαξενούσης με νόκτα καὶ ἡμέραν ἐδύνη· Ἐνεθυ-
 μούμην γάρ ὅτι, καὶ εἰ μὴ πρότερον δι' ὧν ἐγράφα-
 μεν πολλάκις παρεκλήθη σου ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ γε νῦν
 δι' ὧν πρεθυμήθη πρὸς σὲ παραγενέσθαι, καὶ
 γήρους καταφρονῶν, καὶ ἀσθενείας, καὶ πόνων τῶν
 ἐκ τῆς ἔδοικορίας, ὅτι παρακλήθησθαι καὶ προσδέξῃ
 με δυσωποῦν· α, καὶ οὐχ ὑπομένεις ἀποστρέψαι δ' α-
 κενῆ; τὴν πρὸς σὲ πεποιημένην πορείαν· γενήσεται
 δὲ μᾶλλον ἢ πρὸς σὲ ἀφίξεις ἡμῶν, ἀπόκτασις τῶν
 τοῦ πονηροῦ δαίμονος σκανδάλων, ἃ ἐφιλονέικησε
 Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων μεταξὺ ἐμβάλεῖν. Ταῦτα
 εἰ ἠλπίζον οὐχ ἀπλῶς οὕτως, ἀλλὰ καὶ προηγουμέ-
 νης αἰτίας εὐλόγου· ἐνεθυμούμην γάρ κατ' ἐμαυτὸν
 ὅτι ἀπειεύσομαι πρέσβυς καὶ τὴν ἰκεσίαν φέρον, οὐ
 πρὸς ἄνθρωπον οἷοι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ
 πρὸς ἄνθρωπον ἐκ Θεοῦ λαβόντα ἔθνους ἐξουσιάζειν,
 καὶ διὰ τοῦτο πολλὸν ἐν συνέσει, πολλὸν ἐν διανοήσει,
 καὶ εἰδὸτα κρίνειν καὶ τὴν ἡμετέραν παρουσίαν ὄση
 τίς ἐστίν· ὅτι, καὶ εἰ ἀμαρτωλοὶ, ἀλλ' οὖν ἀρχιερεῖς
 οἰοῦ καὶ Θεοῦ λαοῦ, ὁποίας πόλεως, τῆς ἀρχιερα-
 τεύεσθαι ὑφ' ἡμῖν λαοῦσης, ἡλικίας ἐξουσίας πατρὸς,
 εἰ καὶ ἀνάξιος, προεδέλημαι, ἦν μόνην ἐπὶ γῆς ὁ
 Χριστὸς ἀντ' αὐτοῦ τῶν ἐπὶ γῆς ἔθετο ἐξουσιάζειν.
 Ἄλλ' ἐνεθέουσι ὅτι, πρὸς τοιοῦτον ἄνθρωπον μέλλων
 πρεσβεύειν, τελέσω τὴν πρεσβείαν, διαπράξομαι τὸ
 κοινῇ συμφέρον, καὶ ἀνασώσομαι τὴν εἰρήνην ἀπο-
 λυτοῖαν πρῶτον μὲν δαίμονος συσκευῆ, ἔπειτα δὲ
 καὶ ἀνθρώπων κακοβουλῆ, καὶ χαίρων ὑποστρέψω,
 φέρων μὲν τὴν εὐχαριστίαν Θεῷ, ἐκδιηγούμενος δὲ
 πᾶσι τὴν σὴν ἀριτήν, καὶ μεγαλύνων τοῖς ἐπαίνοις
 αὐτῆν, εἴπερ τίς ἐστὶ λόγος ταπεινοῦ γέροντος καὶ ἀρχιερέως τοῦ σου; διεξιόντος ἐπαίνους· φέρων δὲ
 τι καὶ αὐτὸς ἐν μοίρᾳ κέρδους, ὃ πάντων κερδῶν ἐμοὶ τιμωτάτον, τὴν Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ὡς
 τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐμύνοιαν καὶ εἰρήνην.

Νῦν δὲ οὐχὶ ταῦτά μοι· τὸ σὸν ὑπισχεταί γραμμα,
 ἀλλ' ὅσον ἐκ τῶν ῥημάτων ἄλλα διδάσχομαι, ὅτι
 ματαιοπονήσω, ὅτι οὐδὲν ἐτελέσω τῶν δι' ἃ κοπιᾶν
 προαιρούμαι, οὐδ' ἀπαντήσῃ μοι παρὰ σοῦ χάρις,
 οὐδὲ δυσωπηθήσῃ ὁ ἀγαπητός μου ὁ υἱὸς τῆ τοῦ
 πατρὸς γῆρας, οὐδὲ ταπεινοῦ ἀρχιερέως αἰδεσθήσῃ
 παρουσίαν, ἀλλ' ἠγάθησθαι με τῶν ἄλλων ὅσοι πρὸς σὲ
 παραγενόνασι πρέσβεις μηδὲν διαφέρουσιν. Εἶτα βου-
 λόμενος οὕτω με δέχεσθαι, οὕτω με τέκνον ἡγαπημέ-
 νον, τὸν πατέρα, τὸν ἀρχιερέα, τὸν γέροντα τιμᾶν, προ-
 σέπεις ἤκειν, παραθάρβυνε; καταφρονῆσαι γήρους
 καὶ πόνων καὶ ταλαιπωρίας, ὅσα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἡμῖν
 ἀπαντήσῃ; Τί πρὸς ταῦτα εἶπω; Τί διανοήσομαι;
 Τίς ποτε υἱὸς ὤφθη πρὸς πατέρα μηνύων Ἥκε πρὸς
 ἡμᾶς, ὦ πάτερ, ἵνα τοὺς σοὺς λόγους φαυλίσω;
 Ἐλθέ, ἵνα μηδὲν ὧν ἐπιζητεῖς ἀνύσης, ἵνα πόνον
 ἀκερῆ ὄφθειγες ἀναδεξάμενος; Οὐκ ἤκουσα μέχρι καὶ
 σήμερον τοιοῦτους πέμποντα λόγους· ἰδὲν. Καὶ πάλιν
 ἐφημὶ, τέκνον ἡμῶν, ἀξία ταῦτα τῆς σῆς μεγαλονοίας,
 τῆς σῆς θαυμαζομένης φρονήσεως, μηνύειν τῷ πατρὶ
 ὅτι Ταλαιπωρίαν ματαίαν ἀναλαβοῦ, πάτερ, καὶ ἦκε
 πρὸς τὸν υἱόν, ἵνα κενὸς ὑποστρέφων τῶν σῶν
 ἐπιπέων, δνεῖδος εἶης ἅπασιν τοῖς ταῦτα μαυθάνουσι;
 Ἀφίτημι γάρ τίως τὸ σὸν, τέκνον ἡμῶν, ὅλα οἱ παν-
 ταχοῦ γῆς ἄνθρωποι περὶ σοῦ ἐροῦσιν, ὅταν εἰς ἀκρόην

angit; arbitrabar siquidem, si prius non potui, tuum
 animum iis quæ a me multoties scripta sunt, flectere
 hodie tamen, eo quod te adire statuerim, contem-
 pta senectute, infirmitateque et itineris laboribus,
 te flectendum, suscepturumque meam supplicatio-
 nem, nec passurum frustra initari esse a me ad te
 peregrinationem, sed potius eam fore cessatio ne-
 farii dæmonis scandalorumque Romanos inter et
 Bulgaros suscitavit; ea sperabam non sine ratione,
 sed justa causa præmissa: apud me etenim cogita-
 batur me legatum et supplicem venturum, non ad
 virum cæteris similem, sed ad virum qui a Deo
 accepit genti suæ imperare, ideoque magna gaudet
 prudentiâ, magna sapientia et optime novit quid
 sit nostra præsentia, discernere: namque si peccator,
 archiepiscopus tamen, et qualis quantique populi,
 qualis civitatis, quantæ potestatis pater, etiamsi
 indignus, quam Christus solam, suimetipsum loco,
 in terris imperare voluit: existimabam igitur ad
 talem virum veniens legationem esse impleturus,
 commune bonum procuraturus, pacemque restitu-
 turus, dæmonis primum machinationibus, deinde
 hominum malitia perditam; postea quoque cum
 gaudio reversurus, Deo gratias agens, omnibusque
 prædicans tuam virtutem, laudibusque afferens, si
 quid valet sermo humilis sentis et archiepiscopi
 tuas laudes decantantis, referens etiam ipse, pro
 mea parte, lucrum quod maximi pendo, Romanorum
 ac Bulgarorum ut a principio consensionem
 et pacem.

Nunc autem ea mihi non promittunt tuæ litteræ,
 sed quantum ex dictis intelligo, vanus erit labor
 meus, nihil obtinebo eorum pro quibus laborem sus-
 cipere stavi, non mihi occurret tua gratia, nec fle-
 ctetur dilectus filius meus patris senectute, nec
 verebitur humilis archiepiscopi conspectum, sed me
 nihil a cæteris legatis circumstantibus differre
 censebit: deinde me ita volens recipere, ita me,
 fili dilectissime, patrem tuum, archiepiscopum seni-
 orem, honorare, me tamen ad veniendum invitans
 D exhortarisque ad contemnendam senectutem, labo-
 resque et difficultates quæ nobis ex itinere oriri
 possint. Quid ad ea dicam? Quid cogitabo? Quis
 unquam visus est filius patri denuntians: Veni ad
 me, pater, ut tua verba despiciam? veni, ut nihil
 eorum quæ postulas perficiatur, ut frustra labores
 suscepisse videaris? Non audivi usque modo talia
 verba denuntiantem filium; iterum dico, fili: Di-
 gnemur te tuo ingenti animo, tua admirabili pruden-
 tia, patri denuntiare: Vanos suscipe labores, pater,
 et ad filium veni, ut tua spe frustratus ludibrio sis
 omnibus audientibus? Omitto namque hic quod
 tuum erit, fili mi, quid scilicet sint dicturi universi
 terrarum orbis incolæ, quando talia audierint; sed
 quam admirabilis nimisque laudabilis sermo quo

nos ad hoc et ad suscipiendum iter excitas! dicis enim apostolos, quamvis pro incertis currerent eventusque ignari, tamen pro superna mercede cucurrisse et laborasse.

Illam exhortationem amo, fili mi dilectissime: iis enim quæ dicis, confiteris quod nos quoque, eorum instar, secundum Dei voluntatem laborare cupimus; quomodo namque aliter dabitur nobis merces, nisi secundum Dei voluntatem susceptus sit labor noster? quemadmodum enim eorum labor Deo placebat ideo quod secundum ejus voluntatem laborarent, mercedemque ab eo receperunt, ita omnino et noster labor, si propter illum a Deo mercedem accipiemus, uti sapienter fateris, secundum Dei voluntatem suscipitur: annon ergo nostrum vereris laborem quem Deus probat, qui secundum illius voluntatem suscipitur? Quomodo, nisi ita esset, mercedem pro eo redderet? non probas te, nec, ut decet, honoras, nec pro laboribus pacem concedis, sed frustra defatigatos nos dimittis; sed quomodo fas est Deum probare nostrum laborem et pro eo mercedem in sua charitate reddere, te autem, fili mi, qui pius es, Dei voluntati non concordare, sed contraria sentire? Et quem laborem, utpote pro se susceptum, sine mercede non relinquit te tanquam vilem despiciere et nullius pretii habere? Considera utrum piæ mentis sit dignum, utrum non aliunde veniens quam ex vere prudenti sensu tuo: dixisti namque, et optime dixisti, apostolis laborantibus a Deo redditam esse mercedem, licet eos persuadere quandoque non potuerint ad quos ibant.

Quam autem inobedientes fuerint, nobis etiam dic: omnes sane dicis quicumque non sciebant secundum Dei voluntatem esse apostolorum labores, nec eos mercede dignos habebant, sed magis pœna et supplicio; ideoque eos persequabantur et castigabant: qui autem fatetur mercedem nos esse accepturos, confitetur prius nostros a Deo probari labores eaque de causa reddi mercedem; et quidem Deus nostras probat fatigationes et justo judicio mercede coronat, tu vero, homo cum sis, non probares? Cæli et terræ Dominus nostros non dedignatur labores; si enim dedignaretur, quomodo mercedem redderet? Tu vero, si populo tanto Imperas quantus est qui tibi subicitur, post breve tamen tempus ab omnibus hominibus segregatus coram universorum Domino astabis, nostras fatigationes parvipendes? Sed quomodo dignum istud tuo ingenio, tua pietate tuisque ubique prædicatis moribus? Quod non ad subvertendam tuam, fili mi, propositionem dicimus, sed ad commonendandam te et ad dandam tibi prudenti occasionem ut prudentior evadas; volo, fili mi dilectissime, sermoni adhuc attendas, et quemadmodum nobis presentibus nostra dicta cordate audires, ita sermoni cor-

ταῦτα λάδωσιν· ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος μεθ' οὗ ἡμᾶς προσκαλεῖ, καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν παρορμηθεῖ, ὡς θαυμαστός· καὶ λίαν ἐπαινετός! Λέγεις γὰρ ὡς οἱ ἀπόστολοι, τρέχοντες ἐπ' ἀδήλοισι, καὶ τὸ ἐκδοσόμενον οὐκ εἰδότες, ὁμιῶς ἵτρεχον καὶ ἰκοπιῶν διὰ τὴν ἄνωθεν μισθοποδοσίαν.

Ἄγαπῶ τὴν παραίνεσιν, τέκνον μου ἀγαπητόν· καὶ γὰρ ἐξ ὧν λέγεις συνομολογεῖς, ὅτι καὶ ἡμεῖς κατὰ βούλησιν Θεοῦ, ὡσπερ ἐκεῖνοι, προθυμούμεθα κοπιῶν. Πῶς γὰρ ἄλλως ἀποκείσεται ἡμῖν ὁ μισθός, εἰ μὴ κατὰ Θεοῦ βούλησιν ὁ κόπος ἡμῶν; Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνοισι ἦν ὁ κόπος ἀρέσκων Θεῷ, διότι κατὰ τὸ θέλημα τούτου ἰκοπιῶν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανον τὸν μισθόν· οὕτως πάντως καὶ ὁ ἡμέτερος κόπος, εἰ μισθὸν ὑπὲρ αὐτοῦ λαμβάνομεν παρὰ Θεοῦ, καθὼς εὖ φρονῶν ὁμολογεῖς, κατὰ βούλησιν γίνεται Θεοῦ. Εἶτα οὐ φοβῆ τὸν κόπον ἡμῶν, ἂν ὁ Θεὸς ἀποδέχεται, ὡς κατὰ τὸ αὐτοῦ γινόμενον θέλημα; πῶς γὰρ ἂν, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ εἰδόν· μισθόν; μὴ ἀποδεχόμενος; σὺ, μὴδὲ τιμῶν, ὡσπερ ἐστὶ πρέπον, καὶ παρέχων συγκατάθεσιν εἰρήνης ἐπ' ὧν κοπιῶμεν, ἀλλ' ἀποστρέφεις κοπιῶντας διακρινῆς. Καὶ πῶς ἔχει λόγον, Θεὸν μὲν ἀποδέχασθαι τὴν ἐμὴν ταλαιπωρίαν, καὶ ἀντὶ ταύτης δίδόναι δόσιν τῆς ἑαυτοῦ ἀγαθότητος, σὲ δὲ φιλόθεον ὑπάρχοντα, τέκνον ἡμῶν, μὴ τῷ θεῷ βουλήματι συντρέχειν, ἀλλὰ φρονεῖν ἐναντία; καὶ ὅσπερ ἐκεῖνος κόπον ἡμῶν, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ γινόμενον, ἀμισθὸν οὐκ ἐβίβη, σὲ τοῦτον ὡς φαῦλον παραρῶν, καὶ οὐδενὸς ἄξιον λόγου νομίζεις; Σκέψαι εἰ ἄξιον τοῦτο φιλοθέου ψυχῆς, καὶ οὐχ ἐτέρωθεν τοῦτο συνάγεται ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν ὧν ἀληθῶς φρονιμῶν λόγων. Ἐφηρς γὰρ, καὶ καλῶς ἔφηρς, ὡς τοῖς ἀποστόλοις ἐκ Θεοῦ ὁ μισθός· εἰδότες κοπιῶσι, κἀν πρὸς οὐδ' ἀπήσσαν ἐνίοτε μὴ πείθειν ἠδύναντο.

Ἀλλὰ τίνας οἱ μὴ πειθόμενοι, καὶ τοῦτο εἰπέ· πάντως ἔρεξ, ὅτι ὅσοι μὴ ἤδεισαν κατὰ Θεοῦ βούλησιν εἰναι τὸν κόπον τῶν ἀποστόλων, οὐδ' ἄξιους αὐτοῦ ἡγοῦντο μισθοποδοσίας, ἀλλὰ μάλλον κολάσσει; καὶ τιμωρίας· διὰ τοῦτο εἰδῶσκον καὶ ἐτιμωροῦντο αὐτούς· ὁ δὲ ὁμολογῶν λήψεσθαι μισθὸν πάντως πρότερον ὁμολογεῖ ὅτι ἀποδέχεται κοπιῶντας ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ τούτου χάριν δίδωσι τὸν μισθόν· καὶ Θεὸς μὲν ἀποδέχεται τὴν ἐμὴν ταλαιπωρίαν, καὶ ἂν το μείβεται τῆς δικαίας κρίσεως αὐτοῦ τῇ μισθοποδοσίᾳ, σὺ δὲ ἄνθρωπος ὧν οὐκ ἀποδέχῃ; Ὁ ἐσποδίζων οὐρανοῦ καὶ γῆς· οὐκ ἀτιμάζει τὸν κόπον ἡμῶν· πῶς γὰρ, εἰ ἀτιμάζει, δίδωσι τὸν μισθόν; Σὺ δὲ, εἰ καὶ δεσπόζεις λαοῦ ὅσου ποτὲ καὶ δεσπόζεις, ἀλλὰ γε μετ' ὀλίγον γυμνός πάντων ἀνθρώπων παρίστασθαι μέλλων τῷ δεσπότη τῶν ὅλων, παρ' οὐδὲν τίθης τὴν ἡμετέραν ταλαιπωρίαν; Καὶ ποῦ προσῆκον τοῦτό γε ἢ τῇ συνέσει σου, ἢ τῇ φιλοθελίᾳ σου, ἢ τῇ ἄλλῃ βοιωμένη τῶν τρέπων σου καταστάσει; Ταῦτα οὐκ ἀνατρέποντας λέγομεν τὸ σὸν πρόβλημα, τέκνον ἡμῶν, ἀλλ' ὑπομνησκοντες καὶ δίδοντες ἀφορμὴν φρονιμῷ Θεοῦ χάριτι ὄντι, φρονιμωτέρῳ γενέσθαι. Βούλομαι σε, υἱέ μου ἡγαπημένε, καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ παραγαγεῖν σεαυτὸν, καὶ ὡσπερ

α! παρόντων ἡμῶν ἤκουες ἂν νουνεχώ; τῶν λεγομένων, οὕτω φυλάξαι τὸ νουνεχῆς τῷ λόγῳ. Πλὴν οὐκ ἀγνοεῖν οἰόμεθά σε, ἃ μέλλομεν γράφειν, μᾶλλον δὲ φέρομεν ὑπόληψιν ὡς ἐπίστασαι ταῦτα καὶ χωρὶς τῶν ἡμῶν λόγων, διότι σπουδαῖον ὄντα ὑπολαμβάνω, καὶ εἰς τὸ τὰς ἱστορίας ἀναλέγειν τῶν παλαιῶν τὴν αὐτὴν διασώζειν σπουδὴν.

Ἄλλ' εἰ καὶ μὴ ἀγνοεῖς, ὁμῶς καὶ ταῦτα ὡς πρὸς εἰδῶτα ἐν ὑπομνήσεως τάξει προστίθῃμι. Ἐκράτει τῶν Ῥωμαϊκῶν σκηπτρων Ἀρκάδιος, καὶ τοιοῦς ἦν Γαῖνᾶς ἐκεῖνος ἀπίρω πλήθει ταύτην δὴ τὴν γῆν πυρπολῶν καὶ αἰχμαλωτίζων, ὡσπερ καὶ ὑμεῖς, πάντα τόπον οὐ ἂν ἐπίοι καλύπτων τῷ πλήθει, καὶ οὐκ ἦν χεῖρας πρὸς αὐτὸν ἀνταίρειν, οὐ μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς ἐξ οὐρανοῦ ἀφιμένους σκηπτῶς. Ὡς οὖν ἐν τοιοῦτοις πράγμασιν ἀψέσταν πρὸς αὐτὸν προσβίβαι τοῦ βασιλέως, ἐκεῖνος ἀπίφραττε τὰ ὄρα, καὶ πρὸς πάντα λόγον ἀνένευεν, ἀκαμπτός τις ὢν καὶ ἀμελικτός. Ἀντίπραττε γὰρ ἡ ἐπιθυμία ὑφ' ἧς ἐκινεῖτο, καὶ ἦν ἀκατάσχετος ἐν ταῖς σφραγαῖς καὶ τοῖς φρόνοις, ὡσπερ καὶ ὑμεῖς. Ἦλγει πρὸς ταῦτα ὁ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς, ἐσπαράσσετο τὴν ψυχὴν, ὡσπερ καὶ ἡμεῖς οἱ ἄχρηστοὶ καὶ ταπεινοὶ· οὗτος δὲ ἦν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τὸ ἐπώνυμον. Ἀγῶν οὖν διενόηθη πρᾶγμα γελῶμενον τοῖς πολλοῖς· τὸ δὲ ἦν ἀντὶ πάντων ἑαυτὸν δοῦναι, καὶ πρὸς τὸν Γαῖνᾶν ἐπελθεῖν, καὶ τὴν ἀνήμερον ἐκεῖνου παρακαλεῖσαι ψυχὴν, καὶ τοῦ θυμοῦ τὸ ἀσθεστον κῦρ τῶν λόγων αὐτοῦ τῇ δόρσῳ πειρᾶσθαι κατασθενύειν. Ἄλλ' ὁ μὲν ἀρχιερεὺς οὕτω διενόηθη· ἐγέλων δὲ, ὡσπερ ἔφη, πολλοί. Τίς γὰρ ἠλπίζεν ἐπισχεθῆναι τοῦ Γαῖνᾶ τὴν ὁρμὴν, τοῦ μυρῖου ἐκεῖνον πλήθους τὴν κίνησιν, ὅπ' ἀνδρὸς γυμνοῦ, καὶ μηδὲν ἄλλο φέροντος· πλὴν τὴν τῶν λόγων παραίνεσιν; Ὅμως παραγίνεσθαι πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ μόνον περιπτύσσεται τοῦτον, ταῦτα λέγων· Ἀρκέσθητι, ἄνθρωπε, τοῖς μέχρι τοῦ παρόντος δεινοῖς, παῦσαι ἀνθρωπίνους αἵμασι ποτίζων τὴν γῆν, ἐνθυμήθητι ὅτι οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ τοῖς οἰκείοις ὑποδέξεται σε κόλποις· ἄρχων λαοῦ κατέστης, οὐχ ἵνα πρὸς φόνους ἀγῆς, ἀλλ' ἵνα τῆς αὐτῶν προνοῆς σωτηρίας. Τί πρὸς ἄλλοτριαν ἐλαύνεις χώραν; Ἀρκέσθητι τῇ παρὰ Θεοῦ δεδομένῃ σοι. Τί πλεονεκτεῖν ἐπιζητεῖς; ἃ μὴ ἀσφαλῶς ἴσως ἔξεις; Κατάλιπε τοὺς Ῥωμαίων τόπους, τῆς ἀξίας τυχῶν φιλοφρονήσεως, καὶ πρὸς τὰ οἴκοι ἐπάνελθε. Εἶδες τὸν ἀρχιερεῖα ὁ Γαῖνᾶς, ἤμους τῶν αὐτοῦ λόγων, καὶ αὐτίκα δυσωπεῖται, καὶ καταλείπει μὲν τὸ ἄγριον καὶ ἀπάνθρωπον, γίνεσθαι δὲ τῆς ἀνθρωπίνης ἡμερότητος, παύει τὰς τῶν αἱμάτων χύσεις τοῖς προλαβοῦσι κακοῖς ἀρκέσθεις, καὶ συμβαίνει πρὸς εἰρήνην τῷ βασιλεῖ, λαθόμενος μὲν τῶν ποδῶν τοῦ ἀρχιερέως, φιλοφρονήθεις δὲ ὅσον ἦν ἄξιον, καὶ πρὸς τὰ οἰκεία ἐπαναστραφεῖς.

Οἶδα ὅτι γνωσκαὶς ταῦτα, καὶ λυποῦμαι ὅτι πρὸς ἄνθρωπον εἰδῶτα, καὶ δύναμιν ἔχοντα διδάσκειν τὸ καλὸν ἑτέροισι, ταῦτα φθέγγομαι. Πλὴν ἀναγκαῖον ἡγησάμην τὸ γράφειν, ἵνα καὶ ἀφ' ἧς γνώσεως σὺ φέρεις, καὶ ἀφ' ὧν ἡμεῖς λέγομεν, αὐτὸς κατὰ σεαυτὸν γινόμενος, καὶ τὸν Γαῖνᾶν ἐκεῖνον κατὰ δίκην αὐ-

A datam serves attentionem : te tamen non ignorare putamus quod scripturi sumus ; imo vero certe scitius te sine nostris sermonibus ea nosse, quia te studiosum scimus tuumque in legendas veterum historias studium ferre.

Licet ea non ignores, subjiciam tamen, tanquam ad scientem, commemorationis causa : Romanorum sceptrum tenebat Arcadius, Gaius vero ille innumerabili cum multitudine hanc ipsam terram, quam vos hodie, incendio vastabat et in servitutem redigebat, omnem regionem quocumque tenderet militum multitudine tegens, nec possibile magis erat et resistere quam delapsis a caelo fulguribus ; cum interea legationes a rege ad ipsum venissent, aures suas clauserat et ad omnia renuerat asper et inflexibilis ; obstabat enim qua flagrabat cupiditas, nec a caedibus et homicidiis coerceri poterat, veluti nec vos : de quibus dolebat Dei archiepiscopus, corde cruciabatur, sicut et nos inutiles et humiles ; ille autem erat Joannes cognomine Chrysostomus ; dolore cum premeretur, rem excogitat pluribus ridendam : semetipsum nempe pro omnibus tradere, ad Gaium venire, asperum ejus animum flectere, furorisque ignem insuperabilem suorum sermonum rore extinguere ; ea excogitaverat archiepiscopus ; ridebant autem, ut dixi, eum plurimi : quis enim sperare poterat reprimendum esse Gaii impetum, tantaque multitudinis incursionem a viro nudo nec aliud secum portante quam sermonum suorum eloquentiam? Virum tamen adit, nec aliud curat, nisi ut eum tantum complectatur, ita locutus : Contentus sis, homo, malis usque modo patris, cessa terram humano sanguine potare, recogita post breve tempus te in ejus sinum esse recondendum ; populi dux constitutus es, non ut ad homicidia eum perducas, sed ejus saluti consuleres ; quid ad alienam terram venisti ? Terra a Deo tibi data sis contentus ; quid iis augeri cupis quas secure forsitan non tenebis ? linque Romanam regionem : justa animatus benevolentia, et ad propria revertere. Vidit archiepiscopum Gaium, ejus sermones audivit, cito flectitur ferocem et inhumanum sensum deponit, humanam mansuetudinem induit, sanguinis effusionem cessare facit, praeteritis malis contentus, ac pro pace cum imperatore convenit, archiepiscopi pedes amplectens, tam benevolus factus quam par erat, et ad propria conversus.

Scio a te ista nosci, et affligor eo quod ad virum scientem et eum qui possit bonum alios docere, ita loqui debeam ; necessarium tamen duxi scribere, quo propria tuascentia et nostris dictis ad te ipsum redeas, Gaiumque illum ante oculos tibi ipse subjiciens videas utrum tuam gloriosam virtutem deceat

inferiorem te præbere; apud illum siquidem non fuit opus secunda legatione, sed statim alloquenti archiepiscopo obsecutus est, arma projecit, bellum omisit, non putans seipsum decere iræ indulgere aut belluæ instar proprio abripi impetu, sed potius perniciosum ardorem, quasi freno, archiepiscopi sermonibus compressit; nos vero te adituri, tot jam precibus præmissis, denuntiationem accepimus non amplius quidquam adepturos præsentem quam cum e longinquo precaremur: quid dicis, illi mi honoratissime, hominum acutissime? Qui gloriam, utque maxime, appetis, ferese a Gaiina moderatiōne et mansuetudine superari? patierisne eo inferiorem esse convinci? Ego pro te erubescō atque confundor; nonne insuper hominum vituperationes recogitas, quando tua majestas in judicium venerit, sive in vita tua, sive post mortem apud eos qui historias noverint? Quis enim Romanorum aut Bulgarorum temporibus venturis, audiens, scandalis inter Romanos et Bulgaros, archiepiscopum senio-rem statuuisse legationem suscipere, ad imponendum bello finem, utramque gentem ad pristinam pacem revocandam, Bulgarorum vero dominum non dignatum esse legationem recipere, quis audiens non te accusabit, quis non dicet quæ ego non dicerem? Ne permittat Deus; illi autem illa et plura dicerent finito timore de te loquendi quo quisque modo sentiat; quando quidem et hodie, non omnes dico, sed multi, ut ipsi audivimus, de tuo populo, de tuo genere, perpetuum bellum vituperant et de omnibus quæ facta sunt iugemiscant.

πάντως ἐροῦσι καὶ πλείονα λυθέντος τοῦ φόβου τοῦ γε καὶ νῦν, ἵνα μὴ λέγω πάντες, ἀλλὰ πολλοὶ, ὡς γε τοῦ ἀπαύστου πολέμου, καὶ τοῖς γινομένοις ἐπιστενάζουσιν.

Mihi conscius sum plus æquo dixisse; quid vero agam? Licet indignus, pacis mediator, pacis magister a Deo sum constitutus; et donec respirabo, mihi necesse est siue intermissione eadem loqui; præcipue autem nunc, quando quidem liberi in parentes, fratres in fratres insanientes se invicem inactant; quando unum corpus Christi et Dei nostri, quasi capitis quo adunatum est, oblitum in seipsum insurgit, insanosque imitatur qui sua membra devorant; hæc, tui gratia veteris et novi amici mei et filii, etiamsi non persuaderem, etiamsi abjiciar, sermonem protraham: exopto te ea in præsentem vita agere quæ te omni vituperatione eximant et cum sanctis in beata illa vita connumerari faciant. Mentionem faciunt tuæ litteræ de commutatione: quem locum percurrens nimis flevi quod ita voluerit diabolus ut Christianos pro Christianis fecerit commutari: quasi hominis corpus unum, in se ipsum insurgens, propriorum membrorum fieri commutationem postularet; quid dicis? quomodo arbitraris nostrum caput Christum Deum nostrum de his omnibus affici? Ego teor magis cum præsentibus quam cruce cruciari.

Ἀ παραστησάμενος, ἐνοήθησεν εἰ πρότερον τῆ σῆ μεγαλοδύω ἀρετῇ ἐκείνου ὀφθῆναι λειπομένον ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει. Ὁ μὲν γὰρ οὐκ ἔδειχθη πρεσβείας δευτέρας, ἀλλ' ἀπαξ μόνον προσελθόντι ἐπέστη τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τὰ ὅπλα βίπτει, καὶ τοὺς πολέμους παύει, οὐχ ἠγησάμενος πρότερον αὐτῷ χαρίζεσθαι τῷ θυμῷ, εὐδ' ὡσπερ θηρίον μόνον ἀντέχεσθαι τῆς ἰδίας ὀργῆς, ἀλλὰ μάλλον ἐπέσχεον ἐκεῖνο τὸ ψυχώλεθρον ἔρμημα οἷον τινι χαλινῷ τοῖς εἰρηνικοῖς τοῦ ἀρχιερέως λόγους· ἡμεῖς δὲ παραγενέσθαι πρὸς εὐ μέλλοντες μετὰ τούτους, προλαβοῦσας δεήσεις, ἀπόφασιν ἰδεξάμεθα μὴδὲν πλέον εἶναι παραγενόμενοι, ὡν καὶ ἀπόντες ὠφθημεν δευθέντες. Τί λέγεις, υἱέ μου τετιμημένε, συνετώτατε ἀνθρώπων; Ὁ δόξης εἴπερ τις ἄλλος ἔφασιν κειτημένος, ὑπομένει; ἤτιθέσθαι τῆς τοῦ Γαῖνᾶ ἐπιεικείας καὶ ἡμερότητος; Ὅπως ἀνέχη δευτέρος ἐκείνου ἀπελέγχεσθαι; Ἐγὼ ἀντὶ σοῦ ἐρουθριῶ καὶ αἰσχύνομαι. Ἐἴτα οὐκ ἐνθυμῆ τὰς ἐκ τῶν ἀνθρώπων μίψεις, ὅταν εἰς σύγκρισιν ἡ σῆ τιμιότης εἴτε τῷ βίῳ παρόντος σου, εἴτε καὶ τῆν ἡκότος, παρὰ τῶν εἰδόντων τὰς ἱστορίας προάγησθε; Τίς γὰρ δὴ Ῥωμαίων ἢ Βουλγάρων ἐν τῷ μετέπειτα ἐσομένῳ καιρῷ, διηγήσει; τοιοῦτης ἀκούων, ὅτι, σκανδάλων μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων γεγονόντων, πρεσβύτης ἀρχιερεὺς ὠρμήθη πρεσβευτῆ γενέσθαι εἰς τὸ παῦσαι τοὺς κατ' ἀλλήλων πολέμους, συναγαγεῖν ἀμφοτέρω τὰ γένη πρὸς τὴν ἀρχαίαν εἰρήνην, ὃ δὲ τῶν Βουλγάρων δεσπόζων οὐκ ἤξισσε δεξασθαι τὴν πρεσβείαν, οὐ κατηγορήσει καὶ εἴποι κατὰ σοῦ, ὅσα ἐγὼ μὲν οὐκ

ἂν φαίην; μὴδὲ συγχωρήσει θεός· ἐκεῖνοι δὲ λέγειν ἕκαστον περὶ σοῦ, ὅπως ἔχει φρονήσεως· ὅπου ἀκούομεν, τοῦ σοῦ λαοῦ, τοῦ σοῦ γένους, μέμφομεθα

Ἀισθάνομαι πλέον τοῦ δέοντος εἶπ' ὅν· ἀλλὰ τί πράξω; Εἰ; τοῦτο, εἰ καὶ ἀνάξιος, προκεχειρίσμαι ὑπὸ θεοῦ μεσίτης εἰρήνης, διδάσκαλος εἰρήνης. Καὶ μέχρις ἂν ἡ πνοὴ ἐπαρκῆ, ταῦτά μοι φθέγγεσθαι ἀνάγκη διὰ παντός, καὶ μάλιστα νῦν ὅπντε τέκνα πρὸς πατέρα, ἀδελφοὶ ἀδελφοὺς κατ' ἀλλήλων ἐχμανέντες ἀποσφάττουσιν· ὅτε τὸ ἐν σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, ὡσπερ τῆς ἰδίας ἐπιλαθόμενον κεφαλῆς ἐφ' ἧ συνηρμολογήθη, καθ' ἑαυτὸ στασιάζει, καὶ τὰ τῶν μαινομένων, οἱ τὰ οἰκεία κατεσθλοῦσι μέλη, ἐπιτελεῖ· καὶ δὴ σοῦ χάριν τοῦ παλαίου καὶ νέου φίλου ἡμῶν καὶ υἱοῦ, κἂν μὴ πειθώμεν, κἂν εἰς τὸ μὴδὲν βριπτώμεθα, τὸν λόγον ἐκτείνωμεν· ὃν εὐχομαι καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐκεῖνα πράττειν, ὅσα μέλλει πάσης ἐλευθερόν σε μέμψεως ἀνακηρύττειν, καὶ ἐν τῇ μακαρίᾳ τῶν ἁγίων ζωῇ συναριθμηθῆναι. Ἐλεγε δὲ τὸ γράμμα τῆς ὑμῶν τιμιότητος; καὶ περὶ ἀλλαγίου, καὶ διερχόμενος τὴν τόπον τοῦ γράμματος ἐπιπλέως ἐδάκρυσα, ὅτι τοσοῦτο ἰσχυρὸν ὁ διάβολος ὥστε Χριστιανούς ποιῆσαι Χριστιανῶν ἀνταλλάττεσθαι· ὡσπερ εἰ τὸ ἐν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸ καθ' ἑαυτοῦ κεινημένον τῶν ἐξουτοῦ μελῶν ἐπιζητεῖ ποιεῖ-

όθαι ἀνταλλαγὴν · τί λέγεις; πῶς νομίζεις τὴν κεφαλὴν ἡμῶν τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ-
 οἰς ἔχειν; Ἐγὼ νομίζω πλέον ἐπὶ τοῦ παρόντος; ἢ ἐπὶ τοῦ σπαιροῦ ὑπομένειν τὰς δόδνας.

Πλὴν ἐπεὶ τοιαῦτα ἐλεεινὰ καὶ δυστυχῆ Ῥωμαίους A
 καὶ Βουλγάρους; κατέλαβε πράγματα, καὶ τοσοῦτο ὁ
 πονηρὸς κατέλαβε κράτος, καὶ ἔστιν ἄλλως εἰρήνης
 μεσιτευούσης; ἕκαστον Βούλγαρον καὶ Ῥωμαῖον φιλι-
 κῶς καὶ ἀδελφοπροπεῶς εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν, εἰ
 οὖν τοσοῦτο ὡσπερ εἶπον ἐκράτης τὸ κακὸν καὶ
 ἀμήχανον διὰ τῆς φιλίας; καὶ γλυκυτάτης εἰρήνης
 πάντας ὅσους ἢ τοῦ πονηροῦ ἐπήρεια τῶν οἰκειῶν
 ἐποίησε ἀναστάτους, ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀδελφικῆ ἀπο-
 λύσει. πρὸς τὰ οἰκεῖα πάλιν ἐπανατρέχειν. Ἀλλὰ
 τοιαύτης δεῖσθε ἀνταλλαγῆς, ἣν ἡ τῶν πολεμίων
 ἐπίσταται ψῆφος · φριττοντες μὲν καὶ Θεὸν, αἰδοῦ-
 μενοι δὲ καὶ τοὺς μετέπειτα ἐσομένους ἀνθρώπους,
 ἡ Ρωμαϊκὴ συγκαταθίνει πολιτεία. Προβήζεται
 δὲ πάντοι; τὸ τοιοῦτον ἀλλάγιον, ὡσπερ ἔστι νόμος
 τῆς τῶν ἀλλαγῶν καταστάσεως · οὐκοῦν δεῖται καὶ B
 εἰς ὑμῶν τινὰς τὰ ἐνταῦθα καταλαβεῖν, καὶ πάλιν
 πρὸς ὑμᾶς παραγενέσθαι Ῥωμαίους, ὥστε κοινῆς
 γενομένης σκέψεως τοῦ πῶς δεῖ ἀνταλλαγῆναι τοὺς
 συμφέρον καὶ Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους οὕτω γενέσθαι καὶ τὸ ἀλλάγιον.

ΚΑ'. Τῷ αὐτῷ.

Πολλάκις ἐγράψαμεν, τέκνον ἡμῶν, καὶ πῶς εἶπω
 διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, οὐκ ἐγένετο ἡμῖν ἀπο-
 λαῦσαι τῆς ὠφελείας τῶν λόγων · πολλάκις ἐσπει-
 ραμεν εἰς τὴν γῆν τῆς καρδίας σου, υἱέ μου ποθει-
 νότα, καὶ πάλιν φημί διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν οὐκ
 ἐθερίσασμεν οὐδ' ἐποδοῦμεν καρπούς · πλὴν ἀλλ' οὐ
 διὰ τοῦτο σιωπήσω ἀπειλίζων, ἀλλὰ γράψω καὶ C
 τῆς χρηστοτέρας ἐλπίδος γενόμενος, καὶ φέρων ἐπὶ
 Θεῷ τὴν πεποιθῆσιν ὡς καρπώσομαι τι τῶν σωτη-
 ρίων καὶ ὠφελίμων. Καὶ εἶη ὁ πάντων αἴτιος τῶν
 καλῶν, τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸ τέλος ἄγων, καὶ διδοὺς
 καὶ ἡμῖν ἀφ' ὧν γράφομεν ὠφελήθηται, καὶ τῷ
 πνευματικῷ μου υἱῷ ἐξ ὧν τοῖς τοῦ Πατρὸς γράμ-
 μασι προσομιλεῖ. Ἐκινήθημεν δὲ πρὸς τὸ γράφειν
 τῷ σῷ γράμματι ἐντυχόντες, καὶ εὐθύς ἐκ προομιῶν
 εὐρόντες; ἐπαγγελίαν, Θεοῦ ταπεινώσιν μιμούμενην·
 ἐξ ὧν ἔλεγεσ ὅτι, μιμούμενος Θεὸν, ἀνδρα ταπεινὸν
 καὶ εὐτελεῖ, οὐκ ἀπεστράφης, ἀλλὰ κατὰ πρόσωπον
 ἤγαγες, καὶ τῆς σῆς ἡξίωσας ὀμιλίας. Δι' οὐ καὶ
 τὸ γράμμα πρὸς τὰ ἐνταῦθα ἐπέστειλας · αὕτη
 γοῦν ἡ ἐπαγγελία τῆς ταπεινώσεως προετρέψατο
 ἡμᾶς γράφειν, ἐκεῖνο ἐνθυμηθέντας ὅτι ψυχὴ ἀπᾶς D
 ταπεινὸν φρόνημα κτησαμένη, καὶ πρὸς Θεοῦ μίμη-
 σιν ἀποβλέπουσα, πᾶν ὃ τι καὶ προπέπυνθε παρὰ
 τινος; λυπηρὸν, τοῦτο εἰάσει, καὶ τὸ πικρὸν τῆς καρδίας κενώσει, καὶ τὸ φιλόνηκον ἀποθήσει, καὶ κατα-
 στήσεται μὲν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ πρὸς τοὺς πρέποντας λογισμοὺς, ἀκούσεται δὲ καὶ ἐτέρων εὐμενῶς
 τὰ ὠφέλιμα καὶ σωτήρια ὑποτιθεμένων.

Ἐρίψομεν οὖν διὰ ταῦτα ὅσα γράφομεν· καὶ εἰ
 μὲν τις γένηται ὠφέλιμα, εὐχαριστήσομεν τῷ τῆν
 ὑμετέραν φρονίμην ψυχὴν οὕτω διαθέντι, καὶ τα-
 πεινοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ ἀρχιερέως; καὶ Πατρὸς πατ-

ΡΑΤΙΟΥ. GR. CXI.

Quoniam tamen tam miseranda et acerba Roma-
 nos ac Bulgaros mala occupavere, quoniam tantum
 valet diaboli potentia, nec fas est, alio modo,
 instituta pace, quemque Bulgarum aut Romanum
 amice fraterneque ad propria reverti, si tandem
 tantum, ut dixi, invaluit malum et impossibile est,
 per amicam et suavissimam pacem, omnes quos-
 cunque diaboli nequicia domibus excitavit, sim-
 pliciter et fraterna pacificatione, ad sua redire, sed
 talem postulatis commutationem quam fert lex
 belli, Deum quidem timentes et posteros veriti, non
 renuit Romanus imperator; secundum autem com-
 mutationum leges fiet ista commutatio; unde necesse
 erit quosdam ex vobis huc venire et Romanos quos-
 dam ad vos se conferre, ut una spectato quo modo
 commutari debeant qui sunt commutandi a-
 equi normam et pro Romanorum ac Bulgarorum utilitate
 talis fiat commutatio.

μέλλοντας ὑπαλλάττεσθαι, κατὰ τὸ καλῶς ἔχον καὶ
 ἀλλάγιον.

XXI. Eidem.

Sæpius ad te, o fili, scripsi, et, culpa mea dicam,
 nullum mihi ex epistolis fructum percipere conti-
 git; sæpius, o fili desideratissime, misso in terram
 cordis tui semine, exoptatam messem, mea culpa
 dicam, nequaquam collegi; non tamen ideo ex
 desperatione silebo, sed iterum spe meliore scribo,
 confidens me a Deo aliquid salutare et utile as-
 sumpturum. Succurrat autem omnis boni Auctor,
 spem ad finem ducens, utilitatem ex scriptis ferens,
 mihi et spirituali filio, de iis rebus quas epistolæ
 meæ paternæ contractant. Epistola tua sum ad
 scribendum submotus, cito ex exordio hoc nun-
 tiatum intelligens, te fuisse indulgentiam divinam
 imitatum; quippe qui dicis te, Dei ad exemplar,
 virum humilem et parvum non repulisse, sed cum
 illo coram admissio esse loqui dignatum, ideoque
 epistolam ad me misisse. Quo igitur indulgentiæ
 tuæ nuntio ad scribendum tibi conversus sum,
 illud mente volvens, quod animus tuus humiles
 cogitationes sumens, et ad Dei indulgentiam aspi-
 ciens, quodcumque graviter ab aliquo passus fuerit,
 remittet, omnique acerbitate et jurgio depositis,
 admissaque, ut decet, ratione, benigne sit auditorus
 utilia salutariaque proponentem.

Itaque propter talia scribo. Si qua evenerit utili-
 tas, gratias agam illi qui mentem tuam prudentem
 effecerit, induxeritque ut vilis peccatorisque ar-
 chiepiscopi salutare hortationes acceperis; sin

minus, delicto officio, quantum in me est, functus fuero. Quantum autem in te est, cave, ut vir prudens, ne ulla res tibi sit ante Deum damnata, et ante homines reprehensa. Hoc in epistola exordio pulchrum video, quod, divinam imitans indulgentiam, vilem hominem in conspectum tuum admiseris, et, non colto imperil gradu superbiens, dignatus fueris ore proprio colloqui cum illo quem tantum tua superat gloriosa celsitas. Quod sane laudabile. Congruenter quod in epistola sequitur eadem indulgentiæ resonat, Deique exemplo, ut dicis, adheret. Reliquum vero neque indulgentiam neque convenientiam, sed animos longe alios exprimit. O scelestum dæmonem, qui, ab origine bonos usus pravitatem suam rectis mentibus ex invidia contendit miscere. Multas tua epistola, o filii, ambages continet, huc et illuc vertens se. Hoc enim diabolus propositum habet, ut rebus quæ a principio tibi fuerunt datæ non contentus maneat, alienasque mollaris invadere, scilicet proprias patrum qui genuerunt vos, neque satis sit istud regie potestatis privilegium, quo universus gentis tuæ populis pedibus tuis adjacet. Nulla tamen gens, ex quo Romanorum potentia innotuit, gloriari potuit non illius jure collum submisisse.

τότε τίνων; Πατέρων τῶν γεννησάντων ὑμᾶς, καὶ καὶ οὐδὲν ἔθνος ἐξ οὗ Ῥωμαίων κράτος ἠγνωρίσθη,

Pacem exoptas. Pulchre equidem dictum sed convenienter agere est. Pax enim neque aliena ambit, aut invadit, neque manus ad arma tollit, neque belli excusationes præterdit, neque sanguinis effusione gaudet, neque scit homines in captivitate reddigere. Si talem exoptes pacem, Christus, ille Deus qui sanguinem totum pro pace mundi effudit, voluntatem tuam, præsertim et communem Bulgarorum Romanorumque voluntatem adimpleat. Si vero ad hanc pacem non aspicias, quid verba proficiunt, eum omnia bellum spirant? Depone arma; cessent sanguinis effusiones, captivorumque calamitates; cessent orphanorum viduarumque lacrymæ, et ista plus habendi, dominandique in alios cupiditas. Ita sit, et tum vero pax Deo grata constituetur. Si vero dicas te patres, qui vos ex tenebrarum servitute post Deum redemerunt, in ditionem tuam velle redigere, quomodo erit pax? Nonne istud est infestissimi hostis, qui nunquam novit pacem?

Sed dicis, o filii, illud ex Dei voluntate esse. Quæquo mentacis perfidorum tu prudens obsecueris? Quamdiu illis favebis, qui ex inspiratione diaboli loqui amantes, in aures tuas nequitiam inducunt? Illud, o filii, non est verum quod vult non Deus, sed iste a principio homicida diabolus, dissensionibus, præiis, bellis, credibus gaudens, et omni malo quod in vana hominum vita conspicitur. Ille est qui talia meditatur et perficit, a quo, proh dolor! istæ calamitates Bulgaros inter et

σαντι δέξασθαι σωτηριώδη παραινέσιν· εἰ δὲ μὴ ὠφελήσωμεν, καὶ οὕτως εἰργασθαι τὸ ἡμέτερον, καὶ ὁ χρεωστοῦμεν πληροῦμεν. Τὸ δὲ οὖν, τέκνον ἡμῶν, ὡς φρόνιμος κατανοεῖ, εἰ ἔστι καὶ παρὰ Θεοῦ ἀκατάκριτον καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἀνεπίμωμον· ἀλλὰ καλῆ τοῦ γράμματος; ἡ ἀρχὴ, ταπεινώσιν μιμῶμενος Θεοῦ, ἡγάγες κατὰ πρόσωπον ἀνθρώπων ταπεινὸν, καὶ οὐκ ἐπὶ ἑρὲ σε τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, οὐδὲ σεαυτοῦ ἡγήσω ἀνάξιον ἐμιμῶσαι οἰκείῳ στόματι ἐφ' ἀσυγκρίτως ἀπολειπομένῳ τοῦ σου μεγέθους τῆς δόξης. Τοῦτο ἐπαινέτων, καὶ ἦν ἀκόλουθον καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ γράμματος τῆ αὐτῆ συνυφανθῆναι ταπεινότητι, καὶ μὴ παρεξιδεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ ὡς ἐφης μιμῆσεως. Νῦν δὲ ἄλλον ἔχει χαρακτήρα τὰ μετὰ ταῦτα τοῦ γράμματος· οὐ ταπεινότητος, οὐκ ἐπιεικειᾶς, οὐ φιλανθρωπίας, ἀλλὰ τίνος ἐτέρως διαθέσεως. Θεῷ τοῦ πονηροῦ δαίμονος τοῦ τοῖς ἀγαθοῖς ἐξ ἀρχῆς διαφθουμένου, καὶ ἀεὶ τὴν οἰκίαν κακίαν προσεπιμηνύειν φιλονεικοῦντος τοῖς ἀγαθοῖς. Καὶ πολλάς μὲν τὸ γράμμα, τέκνον ἡμῶν, περιπλοκάς ἐδήλου ἡμῖν, καὶ νῦν μὲν ἐντεῦθεν στρέφεται, νῦν δὲ ἐκεῖθεν. Ἐἴς δὲ ὁ σκοπὸς αὐτῷ τὸ βούλεσθαι τὴν ὑμετέραν προαίρεσιν μὴ ἐρκείσθαι τοῖς ἰδίῳις, μὴδ' ἐμμένειν τοῖς ἐξ ἀρχῆς δεδομένοις ὑμῖν· ἀλλ' ἐπιπρόβῃ πράγματων ἀλλοτριῶν, καὶ προνομίῳ βασιλείας ἣ πᾶν ἔθνος ὑπὸ πόδας ἔθουαι· καυχῆσθαι μὴ οὐχὶ τὸν ἀγένηα κλίνας αὐτῷ.

Εἰρήνην ἐπιζητεῖς· καλῶς ὁ λόγος, δεῖξον καὶ τῷ ἔργῳ τὸν λόγον ἀκόλουθον. Ἡ εἰρήνη οὐ τῶν ἀλλοτριῶν ἐφέται, οὐ τοῖς μὴδὲν προσήκουσιν ἐπιπρόβῃ, οὐ χεῖρας αἶρει πρὸς ὄπλα, οὐ παρέχει προφάσεις πολέμων, οὐ χαίρει χύσεσιν αἱμάτων, οὐκ οἶδεν αἰχμαλώτους ἀνθρώπους ποιεῖν. Εἰ τοιαύτην εἰρήνην ποθεῖς, εἰη Χριστῷ; ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τὸ οἰκείον αἶμα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου κενώσας τὸ σὸν θέλημα, μᾶλλον δὲ τὸ κοινὸν καὶ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἐκκληρῶν· εἰ δὲ πρὸς ταύτην οὐ βλέπεις τὴν εἰρήνην, τί τοῦ βήματος ὄφελος, ὅταν τὰ πράγματα τυγχάνη πολέμια; Κατὰ τὰς τὰ ὄπλα, παύσθησαν τῶν αἱμάτων αἱ χύσεις, τῶν αἰχμαλώτων αἱ συμφοραὶ, τῶν ὄρφανῶν, τῶν χηρῶν τὰ δάκρυα, ἡ ἐπιθυμία τοῦ πλεονεκτηῖν, τοῦ τῶν ἀλλοτριῶν βούλεσθαι ἀρχειν. Ταῦτα γενέσθαι, καὶ ὄντω; εἰρήνη Θεῷ ἀρέσκουσα βραβευθήσεται. Τὸ δὲ λέγειν τοὺς πατέρας τοὺς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ σκότους μετὰ γὰρ Θεὸν ἔλευθερώσαντας ὑμᾶς, τούτους ὑποχρεῖσθαι λαβεῖν, πῶς ἔστιν εἰρήνης; Ἄλλ' οὐχὶ τῶν πώποτε πολεμικῶν, καὶ μηδέποτε εἰρήνην εἰδόντων;

Ἄλλὰ λέγεις, τέκνον ἡμῶν, οὕτω βούλεσθαι τὸν Θεόν. Μέχρι τίνος τῶν ἀπατεῶνων προσέξεις τοῖς λήροις φρόνιμος ὢν; Ἔως πότε παραχωρήσεις τοῖς ἀγαπῶσιν ἐκ τοῦ πονηροῦ φεγγεσθαι πνεύματος, ταῖς σαῖς ἀκοαῖς τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἐπαντλεῖν; Οὐκ ἔστι τοῦτο, τέκνον ἡμῶν, ἀληθές, οὐδὲ βούλεται τοῦτο Θεός, ἀλλ' ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος διάβολος, ὁ ἀεὶ χαίρων τὰς στάσεις, ταῖς μάχαις, τοῖς πολέμοις, ταῖς ἀνδροφονίαις, καὶ εἴ τι ἄλλο κακὸν ἐν τῷ ματαίῳ βίῳ τῶν ἀνθρώπων γνω-

colligere velis, similia suadet. Si in hoc Christiani noscuntur, quod apostolorum servant præcepta, pacemque amant, abjice arma, bellum cessa, manus sanguine Christiano sædas purifica, revertere ad priscum statum, agnosce patres fratresque, rursus capiens sensus, quos communis in spiritu origo præcipit, mentemque deponens quam diaboli invidia hominumque nequitia instruxere. Hæc est terribissima pax, quam non valet error auferre, scilicet sinem bellis imponere, sanguinis effusionem inhibere, opibus honoribusque contentum vivere, quæ, Deo providente, ex potentia et a patribus accepisti, fines servare a patribus constitutos, pacemque Bulgaros inter et Romanos ietam. cum ad Christi Dei que notionem venistis. Has si cogitationes acceperimus, non valebit diabolus cum toto exercitu pacem vestram diruere. Sed (inquires) Deus statuit nos Romanum imperium expugnatos. Fallax ratiocinium, indecora cogitatio, incertusque finis propositus. Multi parum contenti presentibus, amplioraque obtentantes, ea quæ prius possederant perdidit. Ita res humanæ, lubricæ, instabiles. Nisi Deus aliter voluerit, oportet hominem qui confidit se a Deo aliquid accepturum, Dei iudicium expectare. Ex eo solum sperata obtinebit, nedium in mactationes, cædes, sive alia quæ Deus oderit, prorumpat. Quosnam enim sic aggredieris? Non gentes Dei ignaras, a Christo alienas, vobis infestas, sed patres, fratres, homines qui vobis, quasi filiis suis, consulturi fuerunt positi. Tales adversus homines barbaro in modo bellum suscepistis, consilium arripientes standi in armis, et usurpandi imperium Christiani sanguinis effusione, impossibilia sic adorientes.

πολεμίας πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ πρὸς πατέρας, πρὸς ἀδελφούς, πρὸς τοιούτους ἀνθρώπους, οἱ ὡς τέκνων ὑμῶν ἐτίθεντο πρόνοιαν, πρὸς τοιούτους ἐξεβαρβαρώθητε, ἐξεπολεμώθητε, καὶ ἠγγήσαθε τὸ ἐν τοῖς ὑμετέροις ὄπλοις κτεῖσθαι, καὶ τῇ ἐκχύσει τῶν Χριστιανικῶν αἱμάτων παρελθεῖσθαι τὴν ἀρχὴν καὶ βασιλείαν, ἀδυνάτοις μὲν ἐπιχειροῦντες.

In animo habueram singula quæque epistolæ tuæ perpendere; sed postquam illius verborum intellexi ad unum et idem tendere, quod tibi a principio usque adhuc proposuisti, non opportunum duxi singulatim epistolæ respondere, ne in loco epistolæ librum scribere viderer, nimia te verborum copia sine utilitate defatigans. Itaque, prolixius scribere desistens, hæc solummodo dicam: Memento, o filii, istius elapsi temporis, quo, Spiritus sancti vinculo astrictus, in amore patris et imperatoris, ut filius dilectus, vivebas; memento illius pacis sanctissimæ, quæ tanto cum honore Bulgaros inter et Romanos vigeat, cum sanctissimum Dei nomen ab utroque populo una mente glorificaretur, cum diabolus ejusque socii dæmones securitatem vestram, fratrumque amorem, pios sanctosque mores gemerent et lamentarentur, cum Bulgaros, o filii, suam terram ingressos Romani cum gaudio et benignitate exciperent, vosque Romanis advenientibus cum lætitia et exultatione oblectarentini.

Ἄ βούλοιο συνορᾶν τοῖς ἐμπροσθεν εἰρημένους, ἕμοισα πραινεῖ· εἰ γὰρ ἐν τούτῳ γνωρίζονται Χριστιανῶν, ἐν τῷ φυλάττειν τῶν ἀποστόλων τὰς διατάξεις, ἐν τῷ ἀγαπᾶν εἰρήνην, ῥίψον τὰ ὄπλα, κατὰθου τὸν πόλεμον, κάθαρον τὰς χεῖρας ἐκ τῶν Χριστιανικῶν αἱμάτων, ἐπάνηκε εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν, ἐπίγνωνθι τοὺς πατέρας καὶ ἀδελφούς, ἀναλαβὼν διάθεσιν ἣν ἡ ἐκ τοῦ πνεύματος συγγένεια βούλεται, καὶ κατέλιπε τὴν γνώμην πρὸς ἣν βασκανία δαίμονος καὶ ἀνθρώπων πονηρία κατεσκεύασαν. Αὕτη ἐστὶν ὡς ἀληθῶς εἰρήνη, ἣν οὐκ ἰσχύεις πλάνη ἐξάραι, τὸ παυθῆναι τοῦ πολέμου, τὸ ἀνακοπῆναι τὰς τῶν αἱμάτων χύσεις, τὸ ἀρκεῖσθαι σε τῇ παρὰ Θεοῦ ἐξ ἀρχῆς; καὶ ἐκ τῶν πατέρων δεδομένη σοι ἐξουσία καὶ τιμῆ, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἕρια ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου, καὶ τὴν μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, ὅτε τὸν Χριστὸν ἐπίγνωτε καὶ Θεὸν, συμπεφωνημένην εἰρήνην. Εἰ οὕτως φρονούμεν, ὄντως οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς κεννημένος παρατρέψαι τὴν πρὸς σὲ εἰρήνην ἡμῶν δυνήσεται. Ναί, ἀλλὰ βούλημα Θεοῦ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐξουσίαν ὑμᾶς λαβεῖν· ἐπισημαίει οἱ λογισμοί, οὐκ εὐπρεπῆ; ἡ ἐνθύμησις, ἀδύλον τὸ τέλος εἰς ὃ κατατήσεται. Πολλοὶ τοῖς τίως παροῦσι μὴ ἐπαρκούμενοι, ἀλλὰ πρὸς πλείονα ὑπερκεῖοντες ἑαυτοῦ, καὶ ἃ τίως; εἶχον προσαπώλεσαν. Οὕτως ἐστὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, οὕτως ἐπισημαίει καὶ ἀδέβαια· πλὴν εἰ βούλημα Θεοῦ, δεῖ τὸν οὕτω πεποιθῆτα ὡς λήψεται· τι παρὰ Θεοῦ, ἐκεῖνον περιμένει τὴν κρίσιν, ἐκεῖθεν ἐκδέχεσθαι τὴν ἀπόληψιν τῶν ἐλπίζομένων.

ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰς σφαγὰς, πρὸς τοὺς φόνους, πρὸς ἃ μεμίσηκεν ὁ Θεὸς; ἐφορμᾶν. Καὶ τότε πρὸς τίνας; Οὐ πρὸς ἔθνη τὰ μὴ εἰδῶτα Θεὸν, οὐ πρὸς λαὸν ἀλλότριον τοῦ Χριστοῦ, οὐ πρὸς ἀνθρώπους διακειμένους; Ἐβουλόμεθα καθέκαστον ἐπεξίναει τῷ γράμματι, ἀλλ' ὅτι συνειδομεν τὴν τοῦ γράμματος ὑμῶν πολυλογίαν πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν συντείνουσαν, ὅνπερ ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀνεδέξασθε, οὐκ ἔδοξεν ἔχειν καλῶς πρὸς ἕκαστον ἀποκρίνεσθαι τῶν γεγραμμένων, ἵνα μὴ ἀντὶ γραμμάτων βίβλον φανώμεν γράφοντες, καὶ συγκόπτοντες μὲν σὲ τῇ πολυβήμισσῃ, μηδὲν δὲ ἴσως ὠφελούντες. Διὰ τοῦτο καταλιπόντες τὸ πλείονα γράφειν, τοῦτο σοι γράφομεν· Μνήσθητι, τέκνον ἡμῶν, ἡμερῶν ἀρχαίων ἐκεῖνων, ὅτε τῷ δεσμῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνδεόμενος ἐτύγγανε; τῇ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ὡς υἱὸς ποθεινὸς ὀγάπη· μνήσθητι τῆς καλῆς ἐκείνης καὶ ἁγίας μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εἰρήνης, τῆς γλυκείας συναναστροφῆς, τῆς ἀταράχου ζωῆς, ὅτε Θεὸς ἐδοξάζετο μᾶ καὶ ψυχῇ καὶ γνώμῃ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων τὸ πανάγιον ὄνομα δοξάζοντων, ὅτε διάβολος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δαίμονες ἔρωντες τὴν ὑμῶν σωτηρίαν, τὸ φιλάδελφον, τὸν εὖσεβῆ καὶ ὀσιον τρόπον, ἐθρήνουν τε καὶ ὠβύροντο, ὅτε

Βουλγάρων πρὸς τὴν γῆν τῶν Ῥωμαίων εἰσιόντων, ὡς τέκνα, ὡς ἀδελφοὶ ὑποδεχόμενοι τούτους Ῥωμαῖοι ἔχαιρον καὶ εὐφραίνοντο, ὅτε πάλιν Ῥωμαίων πρὸς Βουλγάρους παραγινόμενων ὑμεῖς τῆς ἰσῆς χαρῆς καὶ ἀγαλλιᾶσεως ἀπελαύετε.

Ταῦτα ἐνθυμηθῆτι, τέκνον ἡμῶν, τὴν κοινὴν εὐφροσύνην, τὴν πνευματικὴν ἐκείνην καὶ μακαρίαν ἡσυχίαν, ἧς ἀπήλαυον οἱ τότε Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι, δι' ἣν ὁ διάβολος ἐξεμαίνετο, δι' ἣν ἐσκυθρῶπαζε καὶ κατηφῆς καὶ ἀλύων ἐπορεύετο, καὶ πάντα τρόπον ἐμηχανᾶτο, πᾶσαν πορείαν ἠλαύετο τοῦ συγγεῖαι καὶ συνταράξει τὴν τριπόθητον ἐκείνην διαγωγὴν, ἧ καὶ ἐξενίκησε, φεῦ τῆς ἀμάχου κακίας, ὡς ἐνόμισε καταπράξασθαι. Ἀλλὰ μὴ συγκεχωρησῶ τῷ πονηρῷ ἐπὶ πλείον ἐγκαυχᾶσθαι, μηδὲ ἐξορχεῖσθαι κατὰ τῆς Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων διαστάσεως· ἀλλ' ὡς νουνεχῆς, ὡς φρόνιμος, ἀφίεις τοὺς συνέχοντας λογισμοὺς, ἀποφράξας τὰ ὄψα τοῖς ὑποβάλλουσι τὰ πονηρὰ βουλευόμενα, γενοῦ σεαυτοῦ καὶ τῆς σοῦ πρεπούσης ἀρετῆς, ἐπέειλε πρὸς τὴν ἀρχαίαν εἰρήνην, ἐπάνηκε πρὸς τὸ ἡμέρον καὶ ἱπικῆς τῆς ἐμφορονός σου ψυχῆς· ἀντιστραφῆσαν οἱ στεναγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, ἃ προσεξένησεν ὁ Σατανᾶς, ἐπ' ἐκείνον αὐτὸν τὸν εὐρατὴν τῆς κακίας, πορευέσθω πάλιν οἰμῶζων καὶ κόπτων ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ πρὸς τὴν εἰρήνην συμβάτεσι καὶ θεοφιλεῖ ὁμοφυχίᾳ τῶν οὖς ἐξ ἀλλήλων διαστήσαι κακομηχανῶς δεδύνηται. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὸ ἐκείθεν κριτήριον, τέκνον ἡμῶν, καὶ τὸν φοβερὸν δικαστὴν ἀναλογιζώμεθα, καὶ τὴν κοινὴν μετὰ πάντων ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ βήματος παράστασιν, ὅτε οὕτε βασιλεὺς οὐκ ἄρχων οὐκ ἰδιώτης διακρίνεται, ἀλλὰ πάντες γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι παρασησόμεθα, οὐ μόνον τῆς πράξεως, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὸ συνειδὸς εἰς ἐλεγγον παριστάμενα ἔχοντες, ὅταν καὶ αὐτὰς τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις τρόμος καὶ φρίκη καταλήψεται.

Ταῦτα ἐνθυμηθῶμεν, καὶ λήξωμεν τῶν ἔργων τῶν μέχρι τοῦ νῦν λυπούντων μὲν τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, χαίρειν δὲ παρασκευαζόντων τοῖς φθονούταις τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν δαίμονας, καὶ εἰς ἐπανόρθωσιν καταστήσωμεν ἃ περισφάλημεν, μηδὲ βουληθῶμεν ἐπιμεῖναι, διότι συνηρπάσθημεν ἐπὶ τοῖς ἐργασμένοις κακοῖς, μὴ ἀναμείνωμεν τὴν ἐσχάτην ἡμέραν, ὅτε καὶ βουλόμενοι χρῆστον τι φρονεῖν ἴσως, οὐδὲν δυνησόμεθα, περισπωμένης τῆς ψυχῆς καὶ πρὸς μόνην τὴν ἐκδημίαν ἀποδλεπούσης τοῦ σώματος, καὶ ἔγωνιώσης ἐφ' οἷς μέλλει ὑπὲρ τῶν τότε παρισταμένων. Ὡς τοῦ φρικτοῦ θεάματος θείων ἀγγέλων καὶ ποθητῶν δαιμόνων διερευνησθαι καὶ ἐξετάζεσθαι. Μὴ ἀπέλθωμεν οὕτως ἐκ τῆς παρουσίας ζωῆς, ὅτι φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος· μηδὲ γένοιτο ἡμᾶς ἀκοῦσαι τῆς ὀδυνηρᾶς ἐπὶ τοῖς ἀδιορθώτως ἐφ' οἷς ἐπλημμελήσαμεν ἐκ τῆς παρουσίας ζωῆς ἀπιούσιν ἀποφάσεως, ὅτε οὐκέτι περιλείπεται τροσδοχία μετανοίας, οὐκ ἔλλους τοῦ ἀπροσωποῦ ἡτου κριτοῦ· οὐδ' ἔχει τέλος ἡ ἀπόφασις, ἀλλὰ ἰτέραντος διαμένει ἐλεεινῶς τὸν πάντα αἰῶνα τοὺς ὑπ' αὐτῇ πεσόντας κολάζουσα καὶ τιμωρομένη.

Ἐμνημόνευε δὲ τὸ γράμμα καὶ περὶ ἀποκρισιῶν ἀποστολῆς. Καὶ ἦν μὲν, τέκνον ἡμῶν, ἡγαπημένον, ἀπλοῦν καὶ ἀνυπονόητον τὸ τοὺς περὶ ὑμῶν

Ita recogita, o fili, mutuum scilicet benevolentiam, spirituale faustumque gaudium, quo Bulgari et Romani fruebantur; unde diabolus furens, tristis, demisso vultu, amensque incedebat, omnia moliens, omnemque viam insectans istam ter desiderabilem miscendi turbandique vitæ rationem. In quo prævauit, o summa nequitia! sicut decreverat. Sed utinam non scelestus diutius gloriectur, nequa Bulgarorum et Romanorum dissensionibus exsultet! Tu, ut animi amove, et prudens, illos repelle e: ab auribus amove, qui ratiociniis prava præbent consilia; in te iterum tibi que conveniente virtute ita, redux ad priscam pacem et ad honestam mentis mansuetudinem. Romanorum Bulgarorumque gemitus et lacrymæ, quæ suscitavit diabolus, in ipsa mali auctorem recidunt. Est ille lamentans et turbatus ex concordia Deo jucunda, quæ ad pacem conciliat quos ipse malis artibus potuerat dividere. Judicium, quod cælitus super ista omnia venit, tremendumque judicem advertamus, et hanc cunctis communem ante horrendum tribunal sessionem, cum neque rex, neque magistratus, neque privatus discernitur, sed omnes nudi et in aperto stabimus, non modo de factis, sed etiam de cogitationibus conscientia que judicandi, cum cælestes ipsas potestates tremor et horror invadent.

Ista recogitemus, et opera cessemus, quibus usque ad hunc diem Christum Deumque nostrum contristantes demones lætificavimus salutis nostræ invisos, corrigamus quæ peccavimus; et, si ad malum ruerimus, nolimus perseverare. Ne expectemus supremum diem, quo etiam volentes nihil boni cogitare poterimus, distracta anima, solumque corporis dissolutionem intuente, anxique de futuro propter illos qui tunc cam obsident. O horrendum spectaculum cælestium angelorum malorumque dæmonum inquisitiones scrutationesque ferre! Ne sic e præsentis vita exeamus, quia horrendum est in manus Dei viventis incidere. Utinam non audiamus illam hominum qui malefacta non reparaverunt reprobationem, cum non jam locus erit expectandi seu pœnitentiam seu judicis misericordiam nullam personarum rationem habentem. Ista enim reprobatio sine fine est, æternum stans, illosque misere castigans qui in eam inciderunt.

Monebat autem epistola de apocriariorum missione. Simplex, o fili, quem dilexi, suspicioneque vacuum erat illos quos retines remittere, et per illos

quæ in animo habes manifestare, nisi duos, alterum saltem cum viro quodam exstruis. Tum alii missi fuissent quos interrogare exoptas. Nunc verò illos retinere quos misimus non suadet alios mittere. Si vere pacis mediator Christus noster Deus tibi in mentem sancta de pace consilia induxit, remittantur quos retines, aut ex duobus unum cum aliquo ex potestate tua gloriosissima. Cum advenerint, rationesque sibi commissas protulerint, hinc mittentur, qui nostri a Deo coronati imperatoris, senatusque consilia nuntient.

γους ἀποκομίζοντων, οὓς ἂν ἐπιτρέψῃτε, ἐξαποσταλήσονται· οἱ τὰ παρὰ τοῦ θεοστοφοῦς βασιλέως ἡμῶν καὶ τῆς συγκλήτου ἀπαγγελοῦντες.

XXII. *Eidem.*

Ex eo doluimus, desideratissimo filii, quod a te nullam acceperimus epistolam; et, ut decet, reputavimus nos in contemptum tuum venisse, ideoque te nobis scribere noluisse. Quid enim aliud reputare potuissemus? Non in accepto est filium, qui patrem pio amore prosequitur, epistolæ quam ab eo acceperit nihil rescribere. Attamen, o filii, quamvis ad me non sis dignatus respondere, ego iterum scribo, nequaquam ex deceptione paternum erga te amorem mutans, salvos contra servans sensus animosque patri erga filium convenientes. πατρικὴν στοργὴν ἀλλοιώσαντες, ἀλλ' ὄχι· ἢ σώζοντες κρείπουσαν διάθεσιν.

Litteras regi scriptas ex fortuna legimus, bonamque intelleximus consilium quod, Deo probante, decrevit tua mens humana et mansueta, scilicet bellis cædibusque finem imponere, sanguini parcere, pacemque Romanos inter et Bulgaros renovare, quam a Christo Deoque nostro donatam diabolus ex invidia ruperat, ut ex ea hereditate Bulgaros et Romanos eo præcipitaret, unde in præsentem vitam magnæ orientur difficultates perniciesque, nunquam ad melius recessuræ. Gratias igitur agimus Deo, qui tale consilium egregiæ tuæ prudentiæ inspiravit, concessitque salutaribus pacis fructibus Romanos et Bulgaros congaudere, ad sui nominis gloriam, ad honorem tui, filii constante memoria dilectissime, et ad confusionem diaboli, qui sua malignitate per tot annos usque ad ferorem concitavit Christianos adversus Christianos, amicos adversus amicos, uno verbo, fratres adversus fratres, filios adversus patres. Deum eximiamque tuam conscientiam rogamus, ista pacis consilia, ut none videntur exoriri, sic lenitati cordis tui usque ad finem vim addere. Quoniam autem, o filii, tua significavit epistola missum fuisse hominem, per quem tibi notæ sint pacis conditiones, ut nihil in incerto nobis relinquantur, homo quem misimus unus est e nostris filiis, nobiscum a tenerrima ætate versatus, a nobis educatus, dignusque angelico vestimento iudicatus, qui e nostræ vili manu archipresbyteratum

A κατεχομένους ἀποστείλαι, καὶ δι' ἐκείνων δηλώσαι τὰ δοκοῦντα· εἰ δὲ μὴ τοὺς δύο, τῶν τῶν ἑτερον μετὰ τινος ἀνθρώπου ὁμῶν, καὶ τότε ἕτεροι ἂν ἀπιστάλησαν οὓς ἐπιζητεῖν ἠγνώκατε. Νῦν δὲ τὸ κατέχεσθαι παρ' ὁμῶν τοὺς προαποσταλέντας, οὐ δίδωσι χώραν τὸ ἐτέρους ἐξαποσταλέσθαι. Εἰ οὖν ἀληθῶς ὁ τῆς εἰρήνης μεσίτης Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν λογισμοὺς ἀγίους περὶ τῆς εἰρήνης ὑπέβαλεν ἐν τῇ σῇ ψυχῇ, ἀποσταλήτωσαν οἱ κατεχομένοι, ἢ τῶν δύο ὁ ἕτερος μετὰ ἀνθρώπου τῆς σῆς μεγαλοδόξου ἀρχῆς, καὶ καταλαβανόντων αὐτῶν, καὶ τοὺς λό-

B

KB. Τῷ αὐτῷ.

Ἐλυπήθημεν μὴ δεξάμενοι· γράμμα τοῦ ἡμῶν πεποθημένου τέκνου, καὶ ὡς εἶκός· ἐλογισάμεθα ὅτι ἐν καταπεφρονημένῃ μοίρᾳ κείμεθα παρὰ σοί, καὶ διὰ τοῦτο καὶ γράφειν πρὸς ἡμᾶς οὐκ ἠξίωσας. Τί γὰρ με ἄλλο ἔδει λογιζέσθαι; Οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται υἱὸν ἀγαπῶντα πατέρα καὶ στοργὴν ἀπορούζοντα τὴν ὑπειλομένην, γράμματα παρὰ τοῦ πατρὸς δεχόμενον, μὴ πάλιν ἀντιπέμπειν τὰ παρ' ἐαυτοῦ γράμματα. Ὅμως οὖν, τέκνον ἡμῶν, εἰ καὶ σὺ γράφαι πρὸς ἡμᾶς οὐκ ἠξίωσας, ἡμεῖς καὶ πάλιν γράφομεν, οὐδὲν τι διὰ τὸ παραλογισθῆναι τὴν πρὸς σὲ τὴν σχέσιν ἡμῶν τὴν πρὸς σὲ, καὶ τὴν πατρὶ ἐφ' υἱῷ

C Ἐνετύχομεν τοῖς βασιλικῶν γράμμασι, καὶ κατανοήσαμεν ἐν αὐτοῖς τὴν σὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, καὶ ὅτι Θεοῦ εὐδοκοῦντος φρόνημα κατέστη τοιοῦτο ἢ σὴ φιλόανθρωπος καὶ ἡμερωτάτη ψυχὴ· ὥστε παυθῆναι τοὺς πολέμους, λῆξει τὰς σφαγὰς, ἡρεμῆσαι τὰς τῶν αἱμάτων χύσεις, καὶ ἀνακαινισθῆναι πάλιν τὴν σὴν εἰρήνην μεταξύ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, τὴν ἔδωκεν μὲν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν ὁ κοινὸς Πατήρ, ὁ πάντων δεσπότης, ἐφιλονεύει δὲ ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος διάβολος· λύσαι, καὶ ἀντὶ τῆς κληρονομίας· ἐκείνης καταστήσαι εἰς πράγματα Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους, δι' ὧν καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ πολλὴ ἀπήνηται χαλεπότης καὶ ἀπώλεια, μεταβολὴν εἰς τὸ κρεῖττον οὐκ ἔχουσα. Εὐχαριστοῦμεν οὖν τῷ Θεῷ τῷ λογισμένῳ τοιοῦτον ἐν τῇ D ἔμφρονί σου καὶ συνειτωτάτῃ καρδίᾳ θερμένῳ, καὶ εὐχόμεθα, εἰ καὶ ἁμαρτωλοί, ἔτι καὶ ἐτι τῷ εἰρηνικῷ πνεύματι τὴν σὴν τιμίαν ψυχὴν ἐμπνεύσθαι, καὶ δοῦναι τῶν σωτηρίων καρπῶν τῆς εἰρήνης· κοινῶς ἀπολαῦσαι Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους, εἰς δόξαν μὲν τοῦ οὐκείνου ὀνόματος, εἰς δόξαν δὲ σὴν, τέκνον μου ἡγαπημένον δέιμασθαι, καὶ εἰς ἀσχύνου τοῦ δαίμονος· δὲ τῇ ἐαυτοῦ κακοτροπίᾳ ἐπὶ τοσοῦτοις ἔτεσιν ἐξέλιμνε κατ' ἀλλήλων, Χριστιανούς πρὸς Χριστιανούς, φίλους πρὸς φίλους, καὶ ἴσο συντόμως εἶπω, ἀδελφούς πρὸς ἀδελφούς, καὶ τέκνο πρὸς πατέρα. Ταῦτα εὐχόμεθα καὶ πεποιθαμεν καὶ Θεῷ καὶ τῇ σῇ ἀγαθῇ συνειδήσει, ὅτι οἱ τῆς εἰρήνης λογισμοί· ἐν τῇ σῇ καρδίᾳ ὡσπερ νῦν φαίνονται·

ἀνατέλλοντες, οὕτω καὶ τὸ οἶκετον φῶς τέλειον διαυ- **A** accepit, quem sub oculis nostris gratia spiritali
γάζουσιν. Ἐπειδὴ δὲ, τέκνον ἡμῶν, τὸ σὺν ἔλεγε ornavimus.
γράμμα καὶ ἀνθρώπων ἀποσταλῆναι, δι' οὗ ὁ τρόπος τῆς εἰρήνης τελείως σοι γνωρισθήσεται, πρὸς
τὸ μηδαμῶς ἔτι ἀμφιβολίαν τινὰ ὑπάρχειν ἡμῖν, ἀπεσταλαμεν ἄνθρωπον ὃς τέκνον ἡμῶν οἶκετον καθ-
έστηκε· καὶ γὰρ καὶ ὀνύχων ἐξ ἀπαλῶν ἡμῖν συνεγένετο, καὶ παρ' ἡμῶν ἐκπεπαιθευται καὶ τοῦ ἀγ-
γελικοῦ σχήματος ἡξίωται, καὶ τὸ εἶναι ἀρχιερεὺς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι παρὰ τῆς ἡμετέρας ταπεινῆς
χειρὸς ἐδέξατο, καὶ ἀπλῶς τοιοῦτό ἐστι τέκνον ἡμῶν ὅσον ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ πρὸ τῶν οἰκείων
ἔχοντας ὀφθαλμῶν, τὴν ἐπ' αὐτῷ πνευματικὴν χάριν κεκτήμεθα.

Τοῦτον οὖν, ἐπειδὴ ἐπεζητήσας, ἄνθρωπον πιστὸν
καὶ μηδὲν ἔξω τῆς ἀληθείας φθέγγεσθαι εἰδόμενα,
ἀπεσταλαμεν, ἵνα πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν ἀπλῶς καὶ
ἀπανουργεῦτως περ' αὐτοῦ μάθῃς, ὅπως περὶ τῆς
σὺν Θεῷ μελλούσης ἔσεσθαι εἰρήνης οἷ τε λαχόντες
τοῦ βασιλεύειν, καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος αὐτῶν, **B**
καὶ βουλὴν ἔθεντο, καὶ τὴν βουλὴν εἰς ἔργον μέλλουσιν
ἀγεῖν, εἰ μὴ τι αὐτοῖς, τέκνον ἡμῶν, ὅπερ μὴ βόλη
Θεοῦ, ἄλλο τι διανοηθεῖν ἐμπόδιον τῇ εἰρήμῃ ἐσόμε-
νον. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον. Αὐτὸν δὲ
τὸν πάντων Κύριον καὶ Θεὸν καὶ βασιλέα ἐνορκίζο-
μέν σε τοῦ μὴ κατασεῖν αὐτὸν, μηδὲ λυπησῆσαι τὸ
γῆρας ἡμῶν ἐπὶ τῇ κατασχέσει αὐτοῦ, ἀλλὰ μέχρι
πέντε καὶ δέκα ἡμερῶν ἂ βούλῃς περὶ τῆς εἰρήνης
ἀνακοινώσασθαι αὐτῷ, καὶ τῆς πεντεκαιδεκάτης
ἡμέρας τὸ τέλος λαμβανούσης, ἀκωλύτως, ἀλύπως,
ἀβλαβῶς, ἀπεσταλῆαι αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς. Ναί, τέκνον
μου, αὐτὸν ὀπισθεπῆθαι τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς Ποιη-
τὴν, τὴν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν πρὸς σὲ στοργήν.
Προσθήσομεν εἰ βούλῃς καὶ τὴν λειτουργίαν, ἣν λει-
τουργοῦμεν παριστάμενοι τῷ ὁυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ·
ναὶ δὴ καὶ τὸ ταπεινὸν ἡμῶν γῆρας, καὶ μὴ λυπη-
σης ἡμᾶς· ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· **C**
τῇ τῶν ὅλων δημιουργῷ Τριᾷδι, δεσμὸν ἐπιβάλλομέν
σοι· μηδὲ πικρίας ἡμᾶς στενοάζειν διὰ παντὸς κατὰ σοῦ καὶ προσεντυγχάνειν Θεῷ, μέχρις ἂν ἐν τῇ
ζωῇ ταύτῃ ἀναστρεφώμεθα, καὶ τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀναθεωροῦντες ὑπάρχωμεν.

ΚΓ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐγὼ καὶ πρότερον ἔγραψον τῇ τιμιότητι σου,
τέκνον ἡμῶν, καὶ γράφων παρειχόμεν πληροφορίαν
τῇ συνέσει σου, ὅτι οὐχ ἕνεκεν τῆς τῶν Ῥωμαίων
κακώσεως, ἀλλὰ χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας Βουλ-
γάρων καὶ Ῥωμαίων τοῦ λόγου ποιῶμαι· καὶ
τότε ἴσως ἐδόκουν ἄπιστα λέγειν ὑμῖν, καὶ νῦν δὲ
γράφω τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ὑπάρχων, καὶ τὴν **D**
αὐτὴν ἔχων κηδεμονίαν ὑπὲρ ἑκατέρου γένους,
Βουλγάρων φημί καὶ Ῥωμαίων· ἵνα, εἰ δυνατόν,
ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔδει γενέσθαι, ἐπηρεῖα δὲ τοῦ δαίμο-
νος οὐ γέγονε, καὶ νῦν δέξεται γένεσιν. Ποῖον δὲ
τοῦτο; Φημὶ τῆς εἰρήνης τὸ μέγα κρᾶγμα, τὸ
ἀγαπώμενον καὶ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, καὶ
πρὸς συμφέρον ἐσόμενον τοῖς μέχρι τοῦ παρόντος
ἐλσεινῶς καὶ ἀθλίως τὸν βίον διεξινύσασι, τὸ λῆξαι
τῶν αἱμάτων τὰς χυσεις ὅσαι παρὰ Χριστιανῶν εἰς
Χριστιανοὺς ἐνεργουῦνται. Καὶ ταῦτα ἔγραψον μὲν
πρότερον, ὡς εἶπον, μετ' οὐδύνης καρδίας, καὶ νῦν
ἐπιστέλλω μετὰ κέντρου τῆς οὐδύνης πληκτικωτέ-
ρου. Πόθεν δὲ τὸ αἴτιον τοῦ νῦν σφοδρωτέρῳ πληκ-
τεσθαι ἡμᾶς κέντρου, ἀκουέ μου, ἡγαπημένε· συγ-
κλήσις δυνατωτάτη, ὅσον ἔστιν ἐμὲ ὑπολαβεῖν, ἐκ

Hæne igitur, quoniam postulasti, hominem fidum,
nihilque nisi verum dicere scientem misimus, qui
in tota veritate, sine dolo et simpliciter doceat,
quomodo pacem cum Deo sitis habituri, et vos
regnum sortiti, et senatus vester qui consilium
B acceptum ad perpetrationem estis ducturi, nisi
homo ipse, o fili, quod Deus avertat! aliud quid
reperiat futurum pacis impedimentum. Sed non
res eo periculi venit. Per ipsum omnium Dominum
Deum et regem deprecamur te, ne hunc retineas,
neque retinendo senectutem meam contristes, sed
ut per quindecim dies cum illo, ut placebit, de pace
colloquaris, et quindecimo die elapso, eum liberum,
injuriæque et detrimenti immunitatem ad nos remittas.
Sane, o fili, ipsum reverearis cæli et terræ Crea-
torem, meique vilis erga te amorem. Offeremus,
si volueris, (pro te) sacrum sacrificium quod ad altare
Dei (quotidie) celebramus. Neque vilem nostram
senectutem, neque nos contristes. In Patre et Filio
et sancto Spiritu, Trinitate omnium Creatore, vin-
culum tibi injicimus. Ne cogas nos continuo pro-
pter te dolere, et ad Deum recurrere, quandiu in
præsenti vita versabimur, vanitatem actionum
humanarum considerantes.

XXIII. Eidem.

Primum ego excellentiæ tuæ scripsi, o fili,
scribensque prudentiam tuam obtestabar, me non
Romanæ malitiæ inservientem, sed communi Bul-
garorum et Romanorum salutem verba facere. Tum
forte dubia videbar dicere; nunc in eodem mens
consilio est, eandem duarum gentium Bulgarorum
et Romanorum curam habens, ut, si quod a prin-
cipio esse debebat, malignitate autem demonis fieri
non potuit, illud saltem nunc exordium accipiat.
Quale est illud? Magnum pacis negotium dico,
Christo Deoque acceptissimum, et tantæ utilitati
futurum illis qui usque ad hanc diem infaustam
miseramque vitam degerunt: cessationes dico
effusionum sanguinis, quæ a Christianis in Chri-
stianos sæviunt. Ista quidem primum scribebam,
ut dixi, cum luctu cordis, et nunc rursus scribo
cum acriore doloris acuminis. Unde nunc velle-
mione acuminis transfigar audi a me, o fili dilecte.
Validissima commotio, ex quo meditati sunt im-
peratores contra tuam gentisque tuæ potestatem,
aut parata fuit, aut parabitur, Roxolanorum? Si-
mulque Patzinacitarum, et Alanorum, occidenta-

liumque Turcorum, qui, idem sentientes, bellum adversus te paraverunt.

Ἰσχυροῦσθεσται, τῶν τῶν Ῥώσ, καὶ σὺν ἱκεῖνοις τῶν Παρσηνακικῶν, ἔτι δὲ καὶ Ἀλανῶν, καὶ τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας Τούρκων, πάντων ἡμοφρονήσαντων, καὶ τὸν κατὰ σοῦ πόλεμον ἀραμένων.

Postquam ista ad aures meas pervenerunt, omnino conflictus sum, copiosas lacrymas effundens breves et malos vitæ meæ mihi dies exprobrans, quod usque ad talium rerum eventum, et ad dolorem ex iis cor invadentem vita mihi prolongata fuisset, priusque non mortuus fuisses, quam ista accidissent, et audissem quæ de iis dicta sunt. Interea Christianis nostris imperatoribus quæ mihi condolems suadebat dicere non dubitavi, et ad te quæ scribere ardebam scribo. Quæ autem ad illos qui Deo volente imperium sortiuntur dixi, quæ supplicavi, quot feci adhortationes ad id fuerunt, ne illi diutius istas gentes adversus vos convenire tolerarent, quanquam a vobis gravia tulissent, ne acerbitate et indignatione animi ex fortuna avertentur ab hoc justo Bulgarorum genti præstando auxilio, caventes ne ab impiis nationibus frangerentur populi ex Christo Deoque cognominati, licet sibi inimici infestique perniciosiis diaboli consiliis facti.

φέρειν σπουδὴν τοῦ ἔθνη ἀθετὰ συζῶντα συγκόπτειν ἡμῶν ἐπιτεκλιμένους, ἀδελφοὺς δὲ καὶ τέκνα ὑπάρχοντα, εἰ καὶ διεθλοῦ ἐπινοήμασιν ἐπιβλήσῃσι αἱ ἐχθροὺς καὶ πολέμους κατέστησαν.

Talia et alia, quæ in epistola conferre supervacuum, ad religiosos imperatores dixi, qui benigne et mansuete illico ad verba mea attenderunt, non mihi contradicentes de ferendo Bulgaris tantum Romanæ potestati adversantibus auxilio. At contra ad pacem imploratam omnino flecti visi sunt, et sic mihi responderunt : « O gregis Christiani pater et pastor, non mente excepit quam multa graviaque a Bulgarorum gente simul perpassi. Non tamen rationem habemus sanguinis nostri ab ea effusi, cæterarum cladum quantas ab ea incitante diabolo nostri accepere, aggressionum quibus a tanto tempore fuerimus lacessiti usque ad istarum quæ nunc illam oppugnant gentium motus, aut quæ per tot annos in posterum sint futuræ. Sed quoniam illius gratia nostram invocare imperatoriam potestatem in animo habuisti, ad regem, si velis, mitte, qui in loco belli et cædium pacem petant; nos autem precii tuæ, si illum persuasum habueris, non habebis contradicentes. » Ista sunt quæ benigne pulchreque pacis desiderio capti ad nostras preces responderunt. Cæterum hortationes ad te meas, o fili, addo; et, sicut a principio, hoc et nunc cum gemitu et planctu scribo: attende ad pacis hominum et ad tuæ gentis salutem; ne in pessima maneat invidia; ne cordibus, effusioni sanguinis, et sponсорum filiorumque stragi aut vastatis terris postponas præclara jucundissimaque bona, quæ Romanis et Bulgaris ex pace venient. γράφω μετὰ θρήνων καὶ ὀδυρμῶν· ἀπόβλεψον πρὸς σοῦ γένους σωτηρίαν, μηδ' ἐπιμνήνης ἔτι τῆς κακίστης φιλονεικίας, μετὰ προσημῆρη; τῆς σφαγῆς καὶ

τῆς βασιλικῆς σπουδῆς κατὰ τῆς ἡμετέρας ἔξουσίας καὶ τοῦ σοῦ γένους, ἢ παρεσκιάσεται, ἢ παρασκευασθήσεται, τῶν τῶν Ῥώσ, καὶ σὺν ἱκεῖνοις τῶν Παρσηνακικῶν, ἔτι δὲ καὶ Ἀλανῶν, καὶ τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας Τούρκων, πάντων ἡμοφρονήσαντων, καὶ τὸν κατὰ σοῦ πόλεμον ἀραμένων.

Ταῦτα ἐπειδὴ ταῖς ἡμαῖς ἀκοαῖς προσήλθον, ἔλω; συνεχύθη, καὶ πλήρης ἐγενομένη δακρύων, καὶ τὰς ὀλίγας καὶ πονηρὰς τῆς ἐμῆς ζωῆς ἐμεμφάμενη ἡμέρας, ὅτι πρὸς σύμβασιν τοιοῦτων πραγμάτων, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀληθῶνα τῆς ἐμῆς καρδίας παρετίθειν ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐ προπολιώλειν οὐδ' ἀπῆλθον ἐκ τῆς παρούσης ζωῆς πρὶν ἢ ταῦτα γενέσθαι, καὶ ταῖς ἡμαῖς ἀκοαῖς τοὺς περὶ αὐτῶν προσελθεῖν λόγους οὕτως οὖν διατεθειμένος καὶ τοῖς φιλοχρίστοις ἡμῶν βασιλευσιν, ἃ τὸ ἄλλο τῆς ἐμῆς ἐπίτροπος καρδίας προσημῆρη οὐκ ἀπόκησα, καὶ πρὸς ὑμᾶς δὲ ἃ γράφειν προσημῆρη γράφω. Ἄ μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἐκ Θεοῦ λαχόντας τοῦ Ῥωμαίων βασιλεύειν γένους ἐφθεγγάμενη, ἃ ἐδυσώπησα, ὅσην παραινέσιν ἐποιήσάμενη, ταῦτά ἐστιν· ἐπισχεῖν τῶν ἔθνων ἱκεῖνων τὴν καθ' ὑμῶν συγκίνησιν μακροθυμῆσαι, καὶ ἔτι ἐπὶ πᾶσιν οἷς ὑπέστησαν παρ' ὑμῶν ἀνιαιροῖς· μηδὲ τοσοῦτον κινήθησιν πικρὰ ψυχῆς καὶ ἀγανακτήσῃσι τυχὸν εὐλόγῳ τοῦ τοσαύτην ἀμυναν πρὸς τὸ Βουλγάρων ἐπιβλήσθαι γένος, ὥστε παντὶ τρόπῳ ἐπιτρέψῃσι τοὺς ὀνόματι μὲν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ὑπάρχοντα, εἰ καὶ διεθλοῦ ἐπινοήμασιν ἐπιβλήσῃσι αἱ ἐχθροὺς καὶ πολέμους κατέστησαν.

Τοιαῦτα καὶ ὅσα ἄλλα περιττὸν ἐστὶ τῷ γράμματι συντάττειν, πρὸς τοὺς φιλοθεοῦς ἡμῶν ἐφθεγγάμενη βασιλεῖς, καὶ τὸ γε φιλόανθρωπον αὐτῶν καὶ ἐπισκεπτικὸν αὐτίκα τῶν ἡμετέρων προσέσχε λόγων, καὶ οὐκ ἀντιέπειν οὐδ' ἐφιλονεικήσαν πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἀμυναν γενέσθαι· πρὸς Βουλγάρους τοὺς οὕτως κακώσαντας τὴν Ῥωμαϊκὴν ἔξουσίαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτῶν ἐπιζητούμενην εἰρήνην ὅλην τὴν προαίρεσιν ὤρθωσαν ἐπικλίναντες, καὶ εἰπον τοιαῦτα πρὸς ἡμᾶς· « Ὁ πάτερ καὶ ποιμὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης, οὐκ ἐξέστημεν τῆς οικίας γνώμης, ὅποσα δ' ἂν τὸ Βουλγάρων γένος· εἰργάσατο εἰς ἡμᾶς χαλεπὰ, οὐδὲ λογιζόμεθα τὰ κεχυμένα παρ' αὐτῶν αἵματα τοῦ ἡμετέρου λαοῦ καὶ τὴν ἄλλην πανωλεθρίαν, ὅσην τῷ πονηρῷ δαίμονι ἐνεργούμενοι κατὰ τῶν ἡμετέρων εἰργάσαντο ὑπηρεσῶν, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τὴν καινοτομίαν ὅσην ὑπέστημεν ὑπὸ χρόνοις τοσοῦτοις εἰς τὴν τῶν νῦν ἀποκεκινημένων ἔθνων ἀποκίνησιν, οὐδ' ὅσα ἐτη μέλλομεν καινοτομῆσθαι, εἰς ἀριθμῶν λόγον ποιούμεθα. Ἄλλ' ἐπεὶ ταῦτα τὴν ἡμῶν διανοήθησιν παρακαλεῖν βασιλείαν, ἐκείνῳ εἰ βούλει ἐπίστελλον, ἀντὶ τοῦ πολέμου καὶ τῶν σφαγῶν τὴν εἰρήνην ἐπιζητῆσαι, καὶ εἰ γε λάβοις αὐτὸν τοῖς σοῖς πειθόμενον λόγοις, ἡμᾶς ἔχεις τῆς εἰρήνης παρακλήσει μὴ ἀντιλέγοντας. » Ταῦτα μὲν ἃ ἡμεῖς ἐκείνων χρηστότης, καὶ ἡ τοῦ καλοῦ πράγματος τῆς εἰρήνης ἐφεσις πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπερφέξατο δέησιν. Τὸ λοιπὸν ἐπὶ σὲ τέκνον ἡμῶν προβάλλομαι τὴν παρακλήσιν, καὶ ὅπερ ἐξ ἀρχῆς, τοῦτο καὶ νῦν τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθόν, ἀπόβλεψον πρὸς τὴν τοῦ

τὰ αἵματα, τὰς χηρείας, τὰς ἀπαίδευσ, ἀπλῶς τῆς γῆς τὴν ἐρημίαν, τῶν καλῶν πραγμάτων καὶ ἡδίστων ὄσα ἐκ τῆς εἰρήνης Ῥωμαίοις περιγίνεται καὶ Βουλγάρους.

Γίνωσκis γὰρ φημί καὶ πάλιν εἴ τι ἐγὼ τὰ τῆς A βασιλικῆς κινήσεως καθ' ὑμῶν κατενόησα πράγματα, πᾶν γένος οὐ μὴ λήξουσιν εἰς τὴν καθ' ὑμῶν βλεθρον συγκινοῦντας, οὔτε Τούρκους, οὔτε Ἀλανούς, οὔτε Πατζηνακίτας, οὔτε Ῥώσ, οὔτε τὰ ἄλλα Σκυθικά γένη, μέχρις ἂν τὸ τῶν Βουλγάρων εἰς τέλος ἐξαπολέσῃσι γένος. Καὶ οὐκ ἔχω πῶς ἐπὶ τοῦτο ἀμφίβολον ἀναλήψομαι γνώμην, ὅτι μὴ πρὸς ἔργον ἢ καθ' ἑκάστην αὐτοῖς σπουδαζομένη μελέτη οὐκ ἀποθήσεται. Εἰ μὲν γὰρ ἐώρων τὰ σὰ πράγματα μετὰ τοῦ δικαίου τυγχάνοντα, καὶ πρὸς Θεοῦ ἀρείσκειαν προβαίνοντα, τάχα ἂν περὶ τῆς τῶν βασιλέων καθ' ὑμῶν σπουδῆς καὶ τῆς ἐπικρατείας, ἔσχον λογισμοὺς ἀμφιδόλους πρέχοντας, ὡς τυχόν οὔτε τῶν ἔθνῶν ἢ συγκινήσεις, οὔτε τὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας ἐπιμελὲς καὶ πεφροντισμένον ἰσχύσει B κατὰ Βουλγάρων, τῆς δικαιοσύνης συστρατευομένης ὑμῖν, καὶ τῆς ἄλλης παρὰ Θεοῦ παρ' ὑμῶν θεραπευομένης ῥοπῆς. Ὅταν δὲ εἰς ἐνθύμησιν ἔλθω τῶν τοσούτων ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῆς καταστροφῆς, τῶν ἐπισκοπειῶν, τῶν μοναστηρίων, τοῦ φόνου τῶν ἱερέων, τῆς φθορᾶς τῶν παρθένων, τῶν μοναζόντων τῆς ὑβρεως, τίς ἄτι λογισμὸς, ὅτι ταῦτα παρόψεται ὁ Θεός; καὶ οὐχὶ τὴν μακροθυμίαν ἦν ἐπεδείξατο μέχρι τοῦ παρόντος, ὡς φιλόανθρωπος, ὡς ἀνεξίτητος ζητῶν ἡμῶν τὴν ἐπιστροφὴν, οὐχὶ πρὸς ὀργὴν καὶ θυμὸν τὸν κατὰ Βουλγάρων ἐπιστρέψει, καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῆς τοσαύτης ἐπάξει μαιφονίας; Ταῦτα, υἱέ μου ἀγαπητῆ, ὁ Θεὸς γὰρ οἶδεν ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς, τὴν ταπεινὴν μου σπαράσσει ψυχὴν, καὶ ὅτι μαυθάνω καὶ νῦν τὴν τοσαύτην συγκινήσιν τῶν καθ' ὑμῶν ἀποκεκινημένων ἔθνῶν C ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, μὴ ποτε φιλονεικούντων θῆτε, οἷα πολλάκις συνέθη ἐν πολλοῖς ἔθνεσιν, λέμω προαρίσει τελείαν δεξαμένην ἀπώλειαν.

Τοιαῦτα μὲν πολλὰ καὶ πολλάκις κατὰ τοὺς ἰδίου; συνέθη καιρούς. Νῦν δὲ ἀπευχόμενος μὴ τοῦτο καὶ ἐφ' ὑμῖν συμβῆναι, μηδὲ Χριστιανούς ὑμᾶς ἔντας πρὸς τοιοῦτον καταντῆσαι τέλος, ἐπὶ πᾶσιν οἷς προλαθῶν τὴν σὴν φρονίμην καὶ ἡμερον ψυχὴν ἐδυσώπησα, καὶ νῦν δυσωπῶ, καὶ ὡς παρὼν περιπτύσσομαι, καὶ ὡς υἱὸς ἡγαπημένῳ τὰ συμφέροντα παραινῶ τέκνον ἡμῶν, ἀρκετὸς ὁ χρόνος, ὃν ἐξωρχήσατο D κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Βουλγάρων ὁ κοινὸς ἐπιβουλος καὶ ἐχθρὸς, ἱκανὴ παρ' αὐτοῦ ἡ γενομένη ἐπήρεια, ἀρκεῖ τὰ μέχρι τοῦ παρόντος εἰς κοινὴν ἀπώλειαν γεγενημένα Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, καὶ εἰς ἀλληθόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν οὔτινος; καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι σῶμα τυγχάνουσιν ὡς μιᾶς κεφαλῆς. Οἶδα ὅτι καθ' ἑκάστην τοῖς ζωοποιεῖς νόμοις τῆς διδασκαλίας τῶν τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου τὴν σὴν καλὴν καταρθεύη ψυχὴν. «Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νικά ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.» Τί τοῦτο; πῶς ταῦτα μελετῶν; πῶς ἐκ

Nosce, iterum enim dico, si quid ego ex imperatorum contra vos inceptis intellexi, nullam cessaturam gentem a vestra pernicie paranda. neque Turcas, neque Alanos, neque Patzinacitas, neque Roxolanos? neque Scythicas alias tribus, donec Bulgarorum ruinam consummaverint. Nec mihi unde dubium sit illorum ardentius in dies incepti studium unquam mitius facturum. Siquidem te ex justitia et ad Dei voluntatem agentem procedentemque viderem, suscepta adversus vos imperatorum consilia viresque recogitans, in dubio halerem utrum futurum sit, nec ne, ut gentium conventus, meditataque imperatorum consilia contra Bulgaros valeant, justitia vobiscum pugnante, alioque Dei subveniente auxilio. Sed cum menti occurrunt tot templa Dei, tot episcoporum domus et monasteria destructa, sacerdotes cæsi, violentiam virgines passæ, monachi injuria affecti, quamam sperarem ratione Deum ista obliturum, et non ex longanimitate, quam ex charitate patientique vestre conversionis desiderio usque ad hanc diem protulit, in iracundiam adversus vos venturum, neque pœnas tot caedium repetiturum? Ista, filii dilecte, Deus enim scit vos a me diligi, humilem animam meam lacerant, et quia tantam auxilio contra vos agi commotionem gentium. Non solum propter Romanos, sed etiam propter Bulgaros crucior, ne, quæsitis bellis contentioneibusque, pereatis, ut sæpe multis nationibus accidit, quæ ad tempus crescentes, ad ultimum bellico ductæ studio perniciem inveniunt.

καὶ ἀλγῶ καθὼς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, οὕτω καὶ ὑμῶν καὶ ἐτι καὶ πολέμους ἐπιζητούντων ἀναλωθῆσιν μὲν κατὰ χρόνους λαθόντων, τῇ δὲ φιλοπο-

Plurima quidem et sæpe in nostris temporibus sic evenerunt. Nunc autem precor ne illud vobis, ne Christiani, ut estis, talem linem incurrant. De omnibus illis rebus, propter quas præveniens prudentem mitemque mentem tuam rogavi, nunc et rogo; te quasi præsens amplector, et ut dilectum filium quæ sunt convenientia admoneo. O filii jam e longo satis tempore contra Romanos et Bulgaros exultat communis insidiator et hostis; sat diu inter eos discordiam injecit; satis actum usque adhuc in Bulgarorum Romanorumque perniciem, et in contristationem Christi Dei nostri, ejus, ut unius capitis Romani et Bulgari corpus sunt. Scio te quotidie in vivificis doctrinæ beati Apostoli fontibus animam tuam lavare. «Noli vinci a malo; sed in bono vince malum¹, ne sol occidat super iram tuam².» Quid est istud? Quare talem doctrinam curas? quare illa a puero fuisti nutritus? Scio animam tuam, quasi plantam in rivulis floridam, illa doctrina nutritam fuisse. Unde tanta

¹ Rom. xii, 21. ² Ephes. iv, 26.

invaluit animi tui acerbitas? Unde adeo perstititira, et soli tam diu miseranda delimus spectacula, quibus accidit ut Romanorum Bulgarorumque infesta invicem arma videret?

ὄσα τὰ κινούμενα ὄπλα μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων θεάσασθαι παρέσχεον αὐτῶν;

Sufficiunt quæ usque adhuc calamitosa tristisque spectavit. Convertere, ut Christianum prudentemque virum decet. Revertere ad planam pacis semitam, viam belli asperam deserens, plenam spinis et homicidiis horridam, quam indicaverat invidus diabolus, iste ab origine scelestus homicida. Nunc etiam imperator Christicola prompte se tibi veluti filio aut fratri, vinculo pacis colligabit et in omni et qualibet occasione convenienti ratione et gratia imperio tuo succurret. Ne jam perniciosus velimus instare consiliis; neque, dum tot tantæque nationes aut se ipsas perdere, aut gentem Bulgaram abolere meditentur, auteferamur inter nos conflictus et bella permanere. In obscuro belli exitus; sed potius nos in obscuro, quantum licet ex humano ratiocinio advertentem Dei vindictam conjicere. Cert ora attendamus, neque adversus illas gentes in discrimina, prælia stragesque irruamus, ne forte, postquam devicerimus, in rerum pericula incidas, unde vituperatio, ignominia et penitentia exoriantur. Nescio autem an etiamsi te penituerit, ab aliquo potente quamlibet malorum argentium te consolationem sis obtineas.

ὄσα ὧν ὑπερον ἀπικνήσεται μὲν βλάβη καὶ αἰσχρὴ καὶ μεταμέλεια. Οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ μεταμελόμενος ἐπιτεύξῃ τινας τῶν δυναμένων περικυβιάν τινὰ τῶν περιστοιχιζόντων γαλεπῶν περιποιήσασθαι ὄμιν.

Ista, o filii, scripsi flens et gemens, anxietateque se metu perfusus, ne quoquo modo in ea mala gens Bulgara incurrat, in quæ tam multi, qui postquam ad tempus bona uti fortuna existimaverant, ad finem in pessimos casus inciderunt. Antiqua prætereo exempla quæ historiam legentes accipimus; sed recentia referam, quorum famam ad tuas aures pervenisse confido. Leo ille Tripolitanus, qui Thessaloniciæ excidio culpa nostra tantum sibi nomen fecit, et eo superbiæ, quo nescio an alter, ascenderat, exercitum movit talia jactans: « Ego usque ad imperatoriam urbem progrediar, illamque ex fortuna expugnabo. Sin contra, satis gloriæ meæ erit quod usque ad urbem imperii romani caput pervenerim, telaque in ejus senonia jaculatus fuerim. » Ille tamen, qui tanta somniaserat, tantumque se extollebat, progressive quidem est adeo usque quoad illum voluntas Dei compressit. Locus est insularis Lemnos nomine. Ille eo adveniens, talia, ut dixi, somnians, justam Dei remunerationem invenit. Et videas quamdiu Deus exspectans longanimitasque est, o filii dilecte. Transgredi enim potuisti usque ad septimum aut octavum et decimum annum; sed, post tantam temporis dilationem, non effugit Dei judicium, neque licen-

Α παιδῶθεν τοῦτους ἐντραφεῖς; Οἶδα γὰρ ὅτι ὡσπερ φυτὸν ἐν διεξόδῳ ὁδάτων εὐθαλῆς, οὕτω καὶ ἡ σὴ ἐν τοῦτοις ἀνετράφη ψυχὴ. Διὰ τί τοσοῦτον ἐκρήτησεν ἡ τῆς ψυχῆς πικρία; διὰ τί ἐπὶ τοσοῦτον ἐξέτεισεν ἡ τῆς ψυχῆς πικρία; διὰ τί ἐπὶ τοσοῦτον ἐξέτεισεν ἡ τῆς ψυχῆς πικρία; διὰ τί ἐπὶ τοσοῦτον ἐξέτεισεν ἡ τῆς ψυχῆς πικρία;

Ἄρχει οὖν ὄσα μέχρι τοῦ νῦν ἐθεάσατο ποιητὰ καὶ γαλεπὰ πράγματα. Δεῖξον μεταβολὴν τὴν κρέπουσαν Χριστιανισμῶ καὶ τῇ σῇ φρονήσει ἐπιστρέψῃ πρὸς τὴν ὁμαλὴν τῆς εἰρήνης τρίβον· κατάλιπε τὴν τραχείαν τοῦ πολέμου ὄμιν καὶ ἀκαθορόρον, μᾶλλον δὲ ἀνθρωποκτόρον, ἣν ὁ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου καὶ ποιητοῦ δαίμονος ἐπέδειξε φρόνος. « Ἐτι καὶ νῦν ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς

Β ἔτοιμος τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης ὡς υἱὸς σοὶ καὶ ἀδελφῷ συνδεῖσθαι, καὶ πάντα χαρίζεσθαι καὶ πράττειν ὄσα μετὰ τοῦ πρέποντος λόγου τὴν ὑμετέραν οἶδα θεραπεύειν ἐξουσίαν. Μὴ βουλῶμεν ἐπιμένειν ταῖς ἐπιβλαβῶσι ἐπινοίαις· μηδὲ πρὸς τοσοῦτων πλῆθος ἐθνῶν ἐτοιμῶν ὄντων, ἢ τὰς ἐκυτῶν ἀφείμα ψυχὰς, ἢ παγγενεὴ ἐξολόση Βουλγάρους, προαιρεθῶμεν περικτάσεις συνιστῆν καὶ πολέμους. Ἄθλος ἡ τοῦ πολέμου ἐκδοσις· μᾶλλον δὲ οὐκ ἀθλος, ὅσον ἐστὶ καὶ ἀνθρωπίνως λογίζεσθαι, καὶ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ δικαίαν νέμειν ἀφορῶντας ἐλπίζειν. Σκεψόμεθα τὸ ἀσφαλές, καὶ μὴ προσιτιῶς ἐμῶμεν εἰς τὰς πρὸς ἐκείνους συμπλοκάς καὶ τὰς μάχας καὶ τὰς σφαγὰς, μὴ ποτε μετ' ἐκείνων τῆς νίκης γενομένης περιπέσης κινδύνους καὶ πράγμα-

Γ Ταῦτα, τέκνον ἡμῶν, ἔγραψα δοκρῶν καὶ ἐδύρομενος καὶ ἀγωνιῶν καὶ φόβῳ πολλῷ συνεχόμενος, μὴ πως καταλάβῃ τὸ Βουλγάρων γένος· τοιαῦτα πάθῃ οἶα πολλοὺς κατέλαθε, δόξαντας μὲν πρὸς καιρὸν εὐτυχίαν τινὰ περιβαλέσθαι, μετέπειτα δὲ τῇ ἐσχατῇ δυστυχίᾳ περιπεσόντας. Ἀφήμι τὰ παλαιὰ, καὶ ὧν ἐξ ἱστορίας καὶ ἀναγνώσεως τὴν γνῶσιν κεκτήμεθα, ἀλλ' ὅπερ νῦν γέγονε, πάντως δὲ νομίζω καὶ μέχρι τῶν αἰῶν ἀκοῶν φθάσει τὸν λόγον. Δέων ἐκείνος ὁ Τριπολίτης; ὁ ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Θεσσαλονικῆς (1) διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ὄνομα κτησόμενος μέγα, καὶ ἀναθεβηκῶς πρὸς ὄφρυν εἰς οἶαν οὐκ οἶδα εἰ τις ἄλλος ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξεστράτευσεν τοιαῦτα καυχσάμενος, ὡς « Μέχρι τῆς βασιλείας ἀφίξομαι πόλεως, καὶ τυχὴν μὲν ἐλῶ ταύτην· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἱκανόν μοι καυχσασθαι ὅτι πρὸς τὴν βασιλίδα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας παρεγενόμενη πόλιν, καὶ βίβη κατ' αὐτῆς ἐξεκένωσα. »

Δ Ἄλλὰ γὰρ οὗτος ὁ τοιαύτην λαβῶν φαντασίαν, ὁ οὕτως ἐπληρόμενος, ἤλασε μὲν μέχρις οὗ τοῦτον ἡ τοῦ θεοῦ συνήλασε ψῆφος. Ἔστι δ' ὁ τόπος νῆσος ἡ λεγομένη Λῆμος· ἐκεῖ τοίνυν καταλαβὼν, καὶ φανταζόμενος οἶα ἐφανατάζετο, ἔτυχε τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ δικαίας ἀναποδόσεως. Καὶ ὄρα μοι ὄσα ὁ χρόνος τῆς τοῦ θεοῦ ἀνοχῆς καὶ μακροθυμίας,

(1) De hoc Thessaloniciæ excidio exstant Job. Gemeniate et Demetrii Cydonii historiae lugubres.

τέκνον μου ἠγαπημένον· καὶ γὰρ ὑπερήλασεν ἔτος A που δέκατον καὶ ἐπὶ τοῦτο ἔβδομον ἢ ὄγδοον· ἀλλὰ γὰρ μετὰ τὴν τοσαύτην παρολιχὴν τοῦ χρόνου, οὐκ ἐξέφυγε τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν, οὐδ' εἰς τέλος συνεχωρήθη τοῖς ματαίοις λογισμοῖς ἐγκαυχᾶσθαι. Πλοῦτον γὰρ στόλου νῦν ἐπ' αὐτὸν ἐξαποσταλέντος, ἀπήνητησεν αὐτῷ τοιαύτη ἀπροσδόκητος καταστροφή καὶ ἀπώλεια· καὶ γὰρ ὁ μὲν ἐν τῇ βήθεισιν νήσῳ διεΐτριβε πορθίων καὶ ληϊζόμενος ἀδεῶς τὰ κατὰ τὴν χώρην ἅπαντα ὡς ἐνόμιζε. Τοῦτου δὲ οὕτως διὰ τὰς ἡμετέρας ἐντροφῶντος ἀμαρτίας καὶ φαντασιοσκοπούντος· τὰ τῶν οικειῶν λογισμῶν, καταλαμβάνει ὁ πλοῦτος τῶν Ῥωμαίων στόλος, καὶ πάντας ἐκείσε καὶ πλοῖα καὶ μαχητὰς, καὶ ἀπλῶς τὴν ἀγαρηνὴν ἐκείνην δύναμιν μετὰ τῆς ἀνωθεν εὐμενείας καὶ ἰκαρίας τοῦ Θεοῦ ἐπιβλέψους τῷ δλέθρῳ παρέδωκεν.

Ὁρᾷ, υἱέ μου ἀγαπητέ, μετὰ πόσου χρόνου διάβατιν τὸν ἀλαζόνα καὶ ὑπέροφρον ἐταπεινώσεν ὁ Θεός; Τοιαύτη γὰρ ἡ θεία χρηστότης, ἡ φιλόνηρικία· οὐκ αὐτίκα τὴν αὐτοῦ βρομφαίαν ἐπάγει κατὰ τῶν ἐπαιρομένων καὶ ἀλαζόνων, ἀλλὰ στίλβει B μὲν αὐτὴν, ἐπέχει δὲ τὴν ἐπιστροφὴν ἀναμένων καὶ τὴν ἐπὶ τὰ χρηστότερα μεταβολὴν τῶν τῶς ἀγαπῶντων τὰ πλημμελῆ πράττειν, καὶ τὰ ἐκείνον λυπούντα. Μὴ γένοιτο δὲ, καὶ πρότερον ἠυχόμεν καὶ νῦν εὐχομαι, καὶ διὰ πάντος τὴν εὐχὴν ταύτην ποιήσομαι, τοιαῦτα ὑμᾶς καταλαβεῖν, ἀλλὰ παρασχεθῆναι μὲν ὑμῖν ὑπὸ Θεοῦ ἐπὶ λογισμῶν ἔλθειν τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ πόθου τῆς εἰρήνης, καὶ Χριστὲ Σωτῆρ ἡμῶν καὶ Θεέ, καὶ σεβασθῆναι μὲν τὴν ἐχθρὴν, ἀπεισθῆναι δὲ τὸν φιλοπόλεμον δαίμονα, καὶ διὰ τῆς ὑμετέρας ἐπιστροφῆς πρὸς τὰ καλὰ καὶ σωτήρια γενέσθαι ἀποστρέφους ἐκ τοῦ καθ' ὑμῶν πολέμου, τοῦ οὕτω συκκινηθέντος καὶ ἐτι συκκινεῖσθαι καθ' ὑμῶν μέλλοντος, καὶ ἀπειράτους συντηρηθῆναι· ὑμᾶς πίσης βλάβης καὶ χαλεπότητος, ὅσην τοῦ δυστυχαστέραν διὰ τῶν ὀπλων κατακλινομένοις.

ΚΔ'. Τῷ αὐτῷ.

Πολλάκις ἔγραψα πρὸς υἱὸν ἀγαπῶμενον, ὡς πατήρ ἐβουλόμην εἰπεῖν ἀγαπώμενος, ἀλλ' οὐ δίδως μοι τοιαύτην ἀναλαβεῖν παρῴσιαν, καὶ τοῦτο φθέγγεσθαι, δι' ἄλλην οὐδεμίαν αἰτίαν ὡς ἔοικεν, ἢ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας. Ἐράφω καὶ νῦν τὴν αὐτὴν σῶζων τῆς ἀγάπης πρὸς σέ, τέκνον ἡμῶν, διὰθεσιν, καὶ τὴν αὐτὴν φροντίδα ἔχων ἐν τῇ ἐμῇ ταπεινῇ ψυχῇ περὶ τῆς σῆς θόξης καὶ τῆς σωτηρίας τῆς κοινῆς τοῦ γένους τῶν Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἀνέσεως, καὶ τῶν κακῶν ἀποπαύσεως. (Ὁ δὲ δύναμις δὲ σιωπᾶν ἐπὶ κοινῆς πάθεσι, δι' ἃν οὐ μόνον ἡ παρούσα ζωὴ τοῦ κοινῶς γένους ἀφρανίζεται Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ ἀλοτρίους ἀποδεικνύουσιν αὐτοὺς τῆς ἰδίας μετοχῆς, καὶ θάνατος καλύπτει οὐδέποτε λύσιν δεχόμενος· ἢ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἔκπτωσις καὶ τῆς γλυκείας αὐτοῦ ἀπολαύσεως ἀποστέρησις, καὶ ἡ πρὸς κίλασιν αἰώνιον κατάκρισις· οἶδας, τέκνον μου ἀγαπητόν, ὅτι θάνατός ἐστιν ἀμαρτιῶν πονηρός. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ τὸ γράφειν κελίημαι, θεόμενος καὶ προσπίτων, καὶ τῶν σῶν γονάτων ἀπτόμενος ἀκούσαι κἄν ὀφέ ποτε καὶ μὴ ἀτιμᾶσαι τὴν δέησιν ἡμῶν, ἀλλὰ παρασχεῖν Πατὴρ ταπεινῷ ἐτι παρόντι μοι ἐν τῷ βίῳ ἰδεῖν μεταξὺ

tuam vanis cogitationibus gloriandi habuit usque ad finem. Classe enim contra eum missa, hæc illi occurrit præter expectationem ruinosa destructio. Dictam ingeniam impune hic et illic vastabat ad libitum; sed dum culpa nostra triumpharet, vanisque mentis libidinibus indulgeret, ecce appulsa Romanorum classis illius naues, copias, uno verbo, totam potentiam, procerante celesti benignitate, justaque Dei miseratione, destruxit.

Videsne, o fili, quantum post temporis trajectionem Deus superbum et ovantem humiliaverit? Ea enim divina bonitas et benignitas. Non confestim superbis vanaque jactantibus gladium inenitit, sed suspendit vibrans, expectansque conversionem et ad meliora mutationem illorum qui pertinaciter male ordinata ipsiunique contristantia agere amant. Jam dudum deprecati sumus et hodie deprecamur et omnimodo deprecabimur Christum Deum et Salvatorem nostrum, ne talia vobis accidant, sed ut potius mentes vestras ad amandam exortandamque pacem inducat, odia extinguat, dæmonem bellorum auctorem expellat, et, vos ad bona salutariaque convertendo, a bellis vobiscum agendis avertat populos qui sic sua moti sunt ac movebuntur; ut demum vos servet ab omnibus calamitatibus, quas novit bellum incutere vi propria illis qui armorum fauo in pejorem sortem incidunt.

πολέμου οἶδεν ἡ φύσις· ἐπιφέρειν τοῖς ἐπὶ μοῖραν

C

XXIV. Eadem.

Sæpius ad filium dilectum scripsi, jurem diceret ut pater dilectus, sed tantam loquendi libertatem non arripui alia nisi culpæ meæ causa. Scribo hodie eundem servans amoris erga te affectum, eandemque in humili animo curam habens gloriæ tuæ communisque Bulgarorum et Romanorum salutis, matorumque remissionis ac cessationis. Non possum de communibus calamitatibus silere, quibus Romani et Bulgari, gloria in præsentia perdita, ab hæreditate sua in futuro exclusi videbuntur, et in morte æterna vanescent: quod scilicet est a regno Dei cecidisse, illius dulcem præsentiam perdidisse, et ad æternum damnari tormentum. Non enim te, o fili dilecte, fugâ pessimam esse peccatorum mortem. Itaque ad scribendum tibi motus sum, provolutusque ante te et genua amplectens oro ut me, licet tardius, audias, neque meas despicias preces. Mibi concede patri humili pacem inter Romanos et Bulgaros videre et non deinceps Christianum sanguinem manu Christiana effundi. Ne velis, fili dilecte, me jam ad tumultum inclinatum e præsentia vita egredi dolente laceratoque corde propter tantam calamitatis Christi et

Dei nostri populi calamitatem, tantasque, nescio unde irrepserint, pestes, quas dæmon nobis sine intolerabilis malitiæ satietate impingit.

Θῆς, υἱέ μου ἀγαπητέ, ἀπαλθεῖν ἡμᾶς ἐκ τῆς παρουσίας ζωῆς, ἤδη γὰρ εἰς τὸν τάφον προκύπτομεν, μετὰ τοῦ ἀλγους, μετὰ τοῦ σπαραγμοῦ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν καρδίας, ὃν ἱπερβόρομεθα ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ κακώσει τοῦ κοινοῦ λαοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ οὐκ οἶδα πόθεν ποινηλασίῃ ἦν ὁ πονηρὸς δαίμων ἐμβαλὼν εἰς τὸ μέσον οὐ δύναται κόρον λαβεῖν τῆς ἀφορήτου κακώσεως.

No velis, iterum dico, nos humiles e præsentī vita exire graviter affectos, animaque dilacerata illis calamitatibus quæ, a quo tempore nosti, Romanos et Bulgaros dividunt. Hoc ad me spectat. Præterea autem fac ut de te sine tristitia sine, dolore loquar, et tu contra me loquentem non indigneris. Instabilis vita humana est, o filii, non modo cito morte corripuntur qui, ut ego, sunt ætate provecti; sed etiam vigentissimi falce mortis ceciderunt, et in ipso flore ætatis quidquid florentissimum incisione periiit. Quis novit quot et quales humani casus possint simul imperium tuum, a Deo antea honoratum, affligere. Imo spiritualem tuam salutem pacemque, quæ in futura vita manet reputans addam: « Quid prodest homini, si mundum totum lucretur, animam autem suam perdidit? » Quis dubitat, o filii, a Deo honorate, fratrem, qui fratrem occidit, suimet ipsius animam occidisse? Reputa igitur fratres in Christo esse Bulgaros et Romanos, et quot fratres utriusque gentis fraterna manu fuerint trucidati.

Ἐνθυμήθητι οὖν τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητά Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, καὶ ὅσοι ἀδελφοὶ ἐξ ἑκατέρου γένους ὑπὸ ἀδελφικῆς ἐσφάργσαν δεξιᾶς.

Scio equidem quod te auctorem tot malorum esse negas, aliosque incusas. Vera loqueris, et fateor illorum imprudentiam hominum, quos interdum dæmon compulsi, belli causam præbuisse. Sed illos divina justitia, cum voluit, iudicavit, factorum pœnis affecti, tibi autem tribuit ut ab illis majora quam quæ passus fueras, repeteres. Satis sint tibi quæ in commune detrimentum usque ad hoc tempus consummata sunt. Non contra impios arma tollis, aut cruci Christi adversantes, non contra populos Dei nomen ignorantes, sed contra patres, uno verbo, fratres, cognationemque quam neque caro neque sanguis, sed sanctus Spiritus Dei conjunxit. Usquequo diabolo illiusque angelis exsultandi locum præbebimus? Non te fugit illum exultationem fundare in bellis quæ inter se invicem Christiani gerunt, et in mutua illorum sanguinis effusione. Cætera prætereo dispersas Ecclesias, fugatos monachos, affectas violentia virgines et in templis sacris hymnorum doxologiarumque cantus extinctos. Usquequo Christo Deo nostro, qui propter nostram salutem paupertatem, contemptum et crucem passus est, et illius misericordibus angelis præbebimus luctus et humiliationis causam? Num dubitas? sed te non dubitare scio, Christum Deum nostrum istis graviter, et ut ita dicam, gravus quam crucis clavis affici, angelicasque pote-

Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εἰρήνην, ἰδεῖν τὴν ἀνακοπήν τῶν χριστιανικῶν αἱμάτων τῆς ἐκχύσεως ὑπὸ χριστιανικῆς δεξιᾶς; ἐνεργουμένην. Καὶ μὴ βουλῆ-
 ἡμῶν καρδίας, ὃν ἱπερβόρομεθα ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ κακώσει τοῦ κοινοῦ λαοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ οὐκ οἶδα πόθεν ποινηλασίῃ ἦν ὁ πονηρὸς δαίμων ἐμβαλὼν εἰς τὸ μέσον οὐ δύναται κόρον λαβεῖν τῆς ἀφορήτου κακώσεως.

Μὴ βουλῆθῆς, καὶ πάλιν φημί, τὸ ἀπαλθεῖν ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ἐκ τοῦ παρόντος βίου κεκακωμένους, καὶ τὴν ψυχὴν ἄλῃν διεσπαραγμένους; ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς, αἱ, χρόνος ὀρθῆς ὅσος, Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους διαμερίζονται. Ἄλλὰ τὸ μὲν ἔμην τοιοῦτον· ὅς δέ μοι καὶ περὶ σοῦ εἶπειν ἀλόπως καὶ ἀνεπαχθῶς, καὶ μηδὲν ἐφ' οἷς λέγομεν ἀνανακτή-
 ἡμῶν· οὐ μόνον οἱ γεγηρακότες οἶο; ἐγὼ ὑπὸ τοῦ θανάτου τυχέως καταλαμβάνονταί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀκμαζόντων ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τοῦ θανάτου τῷ δρεπάνῳ ὑπέπεσαν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας διεδέξατο τὸ ἀνθρώπιν ἢ τομή. Τίς οἶδεν εἰ γὰρ οἶα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἐπὶ τῆς ὁμῶν θεοσιμότητος ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας συμπεσιταί; Εἶτα προσθήσω γὰρ καὶ τοῦτο τῆς σῆς ψυχικῆς φροντίσεως καὶ σωτηρίας καὶ τῆς ἐν τῇ μελλούσῃ βιοτῇ ἀναπύσεως· « Τί ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν τὸν κόσμον δώσῃ κερδίῃ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; » Τίς δὲ ἀμφιβάλλει, θεοσιμητέ μου υἱέ, ὅτι ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἀποκτείνας, οὐ ζημιούται τὴν οἰκείαν ψυχὴν;

Καὶ τούτων οἰδοῦμαι ὡς ἑαυτὸν ἐξω ποιεῖς αἰτία, καὶ λέγει; ἄλλους ἄρξαι τῶν τοσούτων κακῶν; καὶ ἀληθῆ λέγει; καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, ὡς ἀνθρώπων ἀφροσύνη τῶν κατὰ καιρὸς εἰς τοῦτο συναλαθέντων ὑπὸ τοῦ δαιμονίου παρέσχε τοῦ πολέμου τὴν αἰτίαν. Ἄλλ' ἐκείνους μὲν ἢ θεοὶ δίκη δικάσατα ὡς ἐβούλετο, τῶν πεπραγμένων ἀπήτησε τὴν ποινήν, οὐ δὲ παρέσχετο πολλαπλασιαστικὰ ὧν ἔπαθε; ἀντιδράσαι αὐτούς. Ἀρκεσθῶμεν, τέκνον ἡμῶν, μέχρι τοῦ νῦν εἰς κοινήν βλάβην διαπεπραγμένοις; οὐ κατὰ ἀσεβῶν ὑπὸ τῆς οὐ κατ' ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, οὐ κατ' ἐθνῶν μὴ εἰδόντων τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ πατέρων, κατὰ ἀδελφῶν, ἀπλῶς, κατὰ συγγενείας, ἦν οὐ σὰρξ καὶ αἷμα, ἀλλὰ τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἤνωσε τοῦ Θεοῦ. Ἔως πότε χορεύειν τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ παρίζομεν δαίμοσιν; Οὐκ ἀγνοεῖς δὲ ὅτι χορεύειν ἐκείνος συνίστησιν ἐπὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν πρὸς ἀλλήλους ἐκπολεμώσει καὶ τῇ τῶν αἱμάτων αὐτῶν ὑπ' ἀλλήλων γινομένη χύσει. Καὶ σιγῶ τὰ λοιπὰ, τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν ἀπόλειαν, τῶν μοναζόντων τὸν σκεδασμὸν, τῶν παρθένων τὴν διαφθοράν, τῶν γινομένων ὕμνων καὶ δοξολογιῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τὴν ἀπόσβεσιν. Ἔως πότε τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν τῷ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν πτωχεύσαντι, τῷ ὑβρισθέντι, τῷ σταυρωθέντι, καὶ τοῖς φιλανθρωποῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ὑπόθεσιν λύπης καὶ κατηφείας διδοῦμεν; Ἢ ἀμφιβάλ-

² Matth. xvi, 26.

λεις, υἱέ μου, ἀλλ' οἶδα ὅτι οὐκ ἀμφιδάλλεις, ὡς ἐπὶ τούτοις μεγάλην ὀδύνην, καὶ ἵνα εἶπω, μείζονα τῶν ἐπὶ σταυροῦ ἤλων ὁ Χριστός καὶ Θεὸς ἡμῶν ὑπομένει, καὶ σκυθρωπότης ἀσύγκριτος τὰς ἀγγελικὰς περιτρέχει δυνάμεις; Εἰ καὶ κρίμασιν οἷς τὴν τιμωρίαν, καὶ τὴν ἐστιλβωμένην αὐτοῦ ῥομφαίαν

Τί με δεῖ πλέον πρὸς ἄνθρωπον χάριτι Θεοῦ πεπληρωμένον φρονήσεως γράφειν; Οὐκοῦν ἐνταῦθα πεκχύσομαι· καὶ γὰρ εἰ μόνον βουληθείης πρὸς τὸ ὄν ἡμερῶν καὶ φιλόανθρωπον ἐπανελθεῖν, εὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ πολὺ ἀνθρωπινώτερα καὶ κρεττόνα κατὰ σεαυτὸν καὶ ἀνσκήψη, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλιαν ἀναθεωρήσεις. Διὰ τοῦτο προσκείσθω ἡν διὰ παντὸς ἀναφέρομαι εὐχὴν τῷ Θεῷ, καὶ πλέον οὐδέν· ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐξαπόστειλας αὐτὸν ἵνα λύσῃ τὸ μεσότοιχον τῆς ἐχθρας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ εἰρηνοποιήσῃ τὰ πάντα, αὐτὸς καὶ νῦν βραβεύων εἰρήνην ἐν τῇ σῆ καρδίᾳ συντρίψοι τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ στρέψοι τὴν ἀπὸ τῶν σκανδάλων γενομένην κἀκώσιν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εἰς τὴν ἐκείνου κεφαλὴν· καὶ δοίη πάλιν τῷ συνδέσμῳ τῆς γλυκειᾶς εἰρήνης· ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐνωθῆναι ὑμᾶς· καὶ ἀποκαθιστῶν εἰς εἰρήνην ἀγάπην τε καὶ στοργὴν, οὕτως ἡμᾶς μὲν τῆς ταλαιπώρου ταύτης ἐξάγων ζωῆς, ὑμῖν δὲ μετὰ τῆς εἰρήνης μακρότητα ἡμερῶν παρέχων, καὶ τῆς ἐκεῖθεν αἰωνίου ζωῆς τὴν ἀπόλαυσιν.

ΚΕ'. Τῷ αὐτῷ.

Ὅσπερ ἐν ταῖς κοιναῖς συντυχίαις ὁρῶ συμβαῖνον, τέκνον μου θεοτίμητον, ὅταν πολλάκις θόρυβος· προσπίπτων ταῖς ἀκοαῖς τὸν λόγον τοῦ προσομιλοῦντος οὐ συγχωρεῖ ἐξακουέσθαι, τοῦτο καὶ ἐφ' ἡμῶν γινόμενον κατανοῶ. Καὶ γὰρ καὶ νῦν ὡς εἰκεν ὁ θόρυβος τῶν ἡμῶν ἀμαρτιῶν ἀποκωλύει τοὺς λόγους ἡμῶν ταῖς σαῖς προσελθεῖν ἀκοαῖς, καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὴν ἡμερῶν σου καὶ φιλόανθρωπον ψυχὴν διελθεῖν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, πῶς· ἔχει λόγον τὰς τοσαύτας ἡμῶν δεήσεις ὑπὲρ τοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος Βουλγάρους καὶ Ῥωμαῖος ἀνηνύτους μέχρι· καὶ σήμερον διαμείναι; Πλὴν καὶ οὕτως· ἔχοντος τοῦ πράγματος, ἐπειδὴ ἀνάγκη μοι ἐπίκειται μὴ σιωπᾶν, οὐαὶ γὰρ μοι ἐστὶν ἐὰν τὸ μοσιτεύειν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καταλείψω, καὶ πάλιν γράψω καὶ οὐ παύσομαι γράφειν, γὰρ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡμέραι διατριβεῖν ἡμῖν ἐν τῷ

Τέκνον ἐμὸν, σπλαγγχῶν ἐμῶν, υἱέ ποθεινότατε, μετὰ τῆς ἄλλης ἣν ἔχεις τῶν σῶν πράξεων ἀναθεωρήσεως, καὶ τοῦτο ἐπίσκεψαι, ὅτι ἀφ' οὗ τὸ Βουλγάρων γένος τὸν αὐχένα ὑπέκλινε τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, δευτερός οὐ τυγχάνεις ὁ τούτων δεσποτεῖν ἐγκεχειρισμένος. Καὶ δίκαιόν ἐστιν ὡσπερ κληρονόμο; γέγονας τῆς ἀρχῆς τοῦ σοῦ μακαρίου πατρὸς, οὕτως καὶ τῆς ἐκείνου κληρονόμον εἶναι σε εἰρηνικῆς ψυχῆς, καὶ τῆς ἄλλης χριστιανικῆς καταστάσεως. Ἐκεῖνος ἐπηξε σὺν Θεῷ τὸν θεμέλιον, σὲ πρόπον ἐστὶν οἰκοδομεῖν, ἀλλ' οὐχὶ καταλύειν, οὐδὲ τὸν θεμέλιον ἐξορύσσειν· ἐκεῖνος συνείδησε τὸν δεσμὸν τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἀγάπης, σὺ ὀφείλεις ἀσφιγγεῖν, ὅση δύναμις, ἀλλ' οὐχὶ διατέμνειν· ἐκεῖνος διὰ τῆς ἀνωθεν ἐπιπονοίας ἀπέστρεψε τὰ ὅπλα

A states incomparabili horrore agitari? Attamen iudicio, quod novit, se benignum et longanimum præbet, et adhuc pœnam retinet, suspensumque super ipsum contristantes gladium non demittit. e'ide χρηστεύεται καὶ μακροθυμεῖ, καὶ τέως ἀνέχει κατὰ τῶν λυπούντων οὐκ ἐπαφίησι.

Quid plura viro dicam gratia Dei prudentissimo? Itaque hic tacuero. Si enim volueris ad tuam benignitatem mansuetudinemque reverti, non modo quæ dixi, sed humaniora melioraque per te ipsum perspicies, et quam utilie sint considerabis. Itaque solummodo precationem addiderim quam sine intermissione Deo offero, Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui illum misit in mundum ut odii murum destrueret, cunctaque pacificaret, ipse, pacem cordi tuo imponens, Satanam sub pedibus tuis conterat, et in illius caput natam ex scandalis Romanos inter et Bulgaros pestem convertat; concedatque nos, ut in principio, dulcis vinculo pacis iterum colligari et in eo, qui patres nostros decet, amore restitui; nosque ab hac vita ærumnosa revocans, vobis hic longis diebus et in cœlo æterna felicitate frui tribuat.

B ut odii murum destrueret, cunctaque pacificaret, ipse, pacem cordi tuo imponens, Satanam sub pedibus tuis conterat, et in illius caput natam ex scandalis Romanos inter et Bulgaros pestem convertat; concedatque nos, ut in principio, dulcis vinculo pacis iterum colligari et in eo, qui patres nostros decet, amore restitui; nosque ab hac vita ærumnosa revocans, vobis hic longis diebus et in cœlo æterna felicitate frui tribuat.

C Quod in communibus fortunæ casibus accidere video, filii chare Deo, illud mihi accidisse intelligo, scilicet tumultum sæpius obstare ne ad aures verba concionantis perveniant. Nunc enim, ut videtur, peccatorum meorum turba obstat quominus verba mea ad aures tuas, et per eas ad mentem mansuetam benignamque tuam pervenerint. Nisi quidem ita esset, qua ratione irritæ mansissent preces, quas de communi Bulgarorum et Romanorum utilitate protuli? Cum ita se res habeant, incumbat loquendi necessitas, væ mihi, si pro pace intercedere cessaverim. Iterum scribo indesinenterque scribam nec non Deum precari desinam dum paucissimi mei in præsentī vita perstabunt.

D O filii, mea viscera, filii desideratissime, illud etiam inter actiones tuas considera, quod tu ex quo gens Bulgara jugum Christi Dei nostri subiit, in secundo loco illius imperium tenueris. Æquum est te, ut patris illustris hæres factus es, ita illius mentis pacificæ virtutumque Christianarum esse hæredem. Ille favente Deo fundamentum posuit; te decet ædificium struere, non autem fundamentum diruere et dispergere. Ille cum Romanis amoris vinculum nexuit; oportet te illud stringere, non solvere. Ille, cœlo inspirante, arma a Christianorum strage dimovit; oportet te legitimum patris honorati filium, piorumque illius morum hæredem, illa omnino, quasi in tali opere inutilia, abjicere. Eadem te decet cogitare, omni externa considera-

ωσπερ οὐδὲ τοῦ δεέσθαι τοῦ Θεοῦ, μέχρις ἂν αἱ ὀλίγοι παρόντι βίῳ διδάσῃ.

ποιεῖν προτροπομένην ὡς πράττει; ; Πόδας δουλείας, Α
 ποίας κακώσεως λυτρωτή; ἀνεφάνης τῆ λαφῶ τοῦ
 Θεοῦ; Ἐὼ γὰρ λέγειν, ἐπεὶ πολλάκις αὐτὰς ἐξ-
 ετραγηθήσαμεν, ἔσαι κακώσεως παρ' ὑμῶν καὶ κατ-
 ἔλαθον καὶ καταλαβάνουσι καθ' ἑκάστην τὸν λαὸν
 τοῦ Θεοῦ· μὴ, τέκνον ἡμῶν, οὐκ ἔστι ταῦτα Θεοῦ
 προτροπῆς, οὐδ' ἀποστολῆς, ἀλλ' ἀνθρωπίνης οἴμοι
 πῶς εἶπω ἐπιφρείας καὶ πράττειν ἀπεναντία τοῦ
 θεϊκοῦ θελήματος προαιρουμένης. Ἐλεγε δὲ καὶ τὸ
 γράμμα καὶ ὅτι τῶν προπατόρων καὶ πατέρων πα-
 πονηκῶτων, ἡμεῖς ἀπολαύομεν τῶν ἐκείνων πίνων·
 καλῶς· καὶ ἦν ἀρμόδιον, τέκνον ἡμῶν, τοῦ σοῦ
 ἀγίου Πατρὸς; ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πράγμασι
 τῆς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων πολλά καμῶνα
 τοῦ ἀπολαύειν ὑμᾶς ἀκολουθῶς τῶν ἐκείνου καμᾶ-
 των, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς ἐναντίαν τρέπεσθαι γνώμην, οὐδ' ἐν
 ἐκείνοις στρέφεσθαι καὶ νομίζειν ἀπόλαυσιν
 ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνος, ἵνα σὺν Θεῷ καταργηθῇ, μακροῦς ἐνεδείξαιτο πόνους.

Εἶπον ταῦτα ἐκ τοῦ τὸ σὺν ἀναλέγεσθαι γράμμα, Β
 διδοῦς τὴν ἀπόκρισιν· λέγομεν δὲ πάλιν, ἃ καὶ
 πρότερον πολλάκις εἰρήκαμεν, Ῥίψον τὰ ὄπλα,
 τέκνον ἐμόν· παῦσον τοὺς πολέμους καὶ τὰς τῶν
 αἱμάτων χύσεις, ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτὴν
 μετὰ τοῦ μακρῆτος προφήτου, εἰ καὶ ἀνάξιος παραι-
 νῶ, καὶ ἀντὶ ταύτης τῆς προαιρέσεως ἐπιζήτησον
 ἃ ἴσως καὶ σὲ δίκαιον λαβεῖν, καὶ Ῥωμαῖοι δώσουσι
 προθύμως. Χρυσὸν εἰ βούλει καὶ ἀργυρον, γῆς τὴν
 ἐνδοχομένην ἀπόμοιραν, ἄλλων τινῶν πραγμάτων
 δόσεις, ὅσα καὶ Βουλγάρους εὐφρανεῖσι, καὶ Ῥω-
 μαίοις οὐκ ἔσται ἡ δόσις ἀφόρητος· γεγῶνασι πλει-
 στάκις καὶ Πέρσαις πόλεμοι πρὸς Ῥωμαίους, καὶ
 Βουλγάρους τοῖς ὑμῶν προγόνοις, ὡσαύτως καὶ ἐπὶ
 χρόνοι; νῦν μὲν πλείοσι νῦν δὲ ἐλάττωσι· ἀλλὰ τέλος
 ἔσθων, καὶ πρὸς σπονδὰς κατήντησαν εἰρηνικὰς,
 ὠρισμένων τελῶν χορηγουμένων, ποτὲ μὲν ἐξ ἐκεί-
 νων πρὸς Ῥωμαίους, ποτὲ δὲ Ῥωμαίων ὑποτελούν-
 των ἐκείνοις. Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τοιαύτη ἐστὶ
 τῶν πολέμων ἡ φύσις. Τῆ δὲ φιλονεικεῖν παντελῶς
 ἀρχὴν λαβεῖν ἄλλοτριαν, καὶ Κύριον αὐτὸν καταστή-
 σαι τοῦ ἔλου γένους καὶ τῆς ἐξουσίας, τοῦτο τῶν
 πάντων δυσχεροτάτων, πρὸς δὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν βασι-
 λειαν καὶ παντελῶς ἀδύνατον. Ταῦτα ἐπειδὴ πλειστάκις ἐγράφη,
 ἴσως καὶ νῦν οὐκ ἔδει γραφῆναι, ἀλλ' ὁμως τὸ γράμμα διὰ βραχέων ἀπερμημόνευσεν· ἐν δὲ
 προσθεῖς ἔτι τοῦ γράφειν πεπαύσομαι.

Οὐδὲν οὕτως ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἴδιον, ὡς τὸ
 ἀτάραχον καὶ γαληναῖον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ κοθάριον
 ἐν τε λόγοις καὶ πράξεσι. Διὰ τί οὖν, τέκνον ἡμῶν,
 ἀνάξια ποιῶν τῆς σῆς ἀρχῆς ὑβριστικῶς γράφεις
 πρὸς τοὺς ἐγκειρισμένους ὑπὸ τῆς ἀνωθεν ψήφου
 τὴν βασιλειαν, ἣν μόνον ὁ Θεὸς ἀκατάλυτον ἐπὶ
 γῆς ἔπηξεν; Εἰ καὶ κρίμασιν οἷς οἶδε παραχωρεῖ
 τοῖς νομίζουσιν ἐπιτιθεσθαι, μέχρις ἂν ὁ παρ' αὐτοῦ
 διωρισμένος· καιρὸς ἐπιστῇ· καθ' ὃν πάντες καὶ
 ἐκόντες καὶ ἀκόντες ὑποκλινοῦσι τὸν αὐχένα, καὶ
 τὴν αὐτῆς κυριότητα, καὶ ἐμολογήσουσι καὶ προσ-
 κυνήσουσι· γράφεις ὡς εἰκὸς; ἃς οἱ πολέμοι ἀντιλο-
 γίας προβάλλονται· γράφε ἀντιλέγων καὶ μὴ ὑβρι-
 ζων, ἀλλὰ φυλάττων τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόπουσαν τοῖς
 ἀρχαῖσι μεγαλοπρέπειαν, καὶ μὴ καταβαίνῃ; πρὸς
 τὸ εὐτελὲς καὶ ταπεινὸν τῆς σῆς ἐξουσίας ἀνάρμο-
 στον. Εὐτελῶν γὰρ ἀνθρώπων ὑβρίζεις, καὶ ἴν' εἶπω

A servitutis aut calamitatis liberator populo Dei ap-
 paruisti? Quisito enim dicere, quoniam sæpius de
 illis tragice disseruerimus, quot calamitates popu-
 lus Dei a te passus sit et patiatur: quæ non ex
 divina incitatione et missione, sed ex humana
 litigatione contra Dei voluntatem agere eligente.
 In epistola scripsisti nos avorum patrumque tuo-
 rum laboribus frui. Sane scriptum; itaque conveni-
 ens erat, cum pater tuus sanctus tantum ad
 pacem Romanos inter et Bulgaros constituendam
 laboraverit, nos illius laboribus frui, neque in
 contrarium animos nostros vertere, aut illas res
 renovare felicesque existimare, quas ille, Deo
 juvante, abolere aggrediens tam longos labores
 sustinuit.

B Ea sunt quæ, perfecta tua epistola, respondens
 dixi; sed rursus, quæ sæpius antea, dico: Abjice
 arma, o fili; bella et sanguinis effusionem cessa;
 pacem inquire, eamque cum sancto Propheta
 persequere, licet indigna: sicut hortationes meæ,
 infaustumque abnuens consilium, quæ jure tibi
 recipienda sunt pete: Romani alacri animo da-
 bunt. Aurum si velis et argentum, convenientem
 terræ portionem, aut quæcumque in votis Bulga-
 rorum esse possint, Romani libenter concedent.
 Sæpe bella Romani sustinuerant adversus Persas,
 aut Bulgaros proavos vestros, quæ, postquam
 pluribus aut paucioribus annis finem habuerunt,
 certoque tributo sive Romanis ab istis, sive istis a
 Romanis concesso, ad pacifica venerunt fœdera.
 C Ita enim est de bellis. Sed alienæ gentis imperium
 expugnare velle illiusque opum dominium occupare
 quid est nisi infestissimis hominis? Quod tamen
 nullo modo aliquis posset exsequi contra Roma-
 nos. Quanquam istæ ad te sæpius scripserim, non
 scribenda tamen denuo erant, sed brevis in
 litteris commemoranda. Unum tamen proferam,
 antequam scribendi faciam finem.

Nibil hominem principem potentemque magis
 decet, quam tranquillitas, serenitas sinceritasque
 D animi, seu loquatur, seu agat. Unde igitur, digni-
 tate tua indigna injuriose scripsisti illis qui volun-
 tate divina solum in terra indissolubile occupant
 imperium? Quanquam ex judiciis ab eo notis
 quosdam sinat aggressionibus usque ad tempus
 statutum prævalere, qui omnes ultro aut inviti
 collum submittent, Romanorumque dominium cum
 veneratione confitebuntur. Quædam jure scribis quæ
 hostes opponere solent. Scribe contraria, sed noli
 opprobria addere, servaque dignitatem regibus
 auctoritate tua indigna. Abjecti enim est ingenii et,
 ut ita dicam, urbanitatem ignorantis esse contumeliosum,
 non autem eminentis viri, cæterosque
 scientis ad honestum adducere. Ignorantem, o fili,

omnes non modo imperium sortitos, sed quotquot aliorum venerationem affectant, contumelias quasi spurcitiam repellere et abhorrere, curantes ne linguæ, verborum, imprimis mentis munditiam per spurcitias trahant?

ὡςπερ τι ρύπασμα διωθοῦνται καὶ ἀποστρέφονται, καὶ φείδονται τὸ καθάριον τῆς γνώμης ἐν τῷ ρυπάσματι περισύρειν τῶν ὕδρων;

Quid refert veteres et recentes allegare, Persas, Agarenos, aliosque, quibus antea magistratus commissi? Qui, quum bella inter se gererent, res bellicas agebant, contumeliis vero pulchre ac regie sapientes abstinebant. Ita usque ad nos. Agareni, quotiescunque rerum discrimen turbet, debitam tamen reverentiam, debitum regie majestati honorem servant. Tu quoque, o filii, convenientem magnificentiæ tuæ mentem servans abstine contumeliis, quum scribis, quum præsertim ad te missæ imperatoris epistolæ nihil contumeliosum asserunt, debitumque tibi honorem tribuunt. Non enim te fugit illos qui Romanum imperium regunt, si quid ad te gravius scripserint, non a se ipsis motos fuisse, sed a te, qui illis asperè scribebas, et sic asperis scriptis tuis suas epistolas accommodare fuisse coactos: ita ut eorum asperitas e tuis contumeliis eruperit. Imperatorum autem animus, sibimet constans, te fratrem ac amicum appellat, quidquid amoris veri ac dilectionis observans, et, ut omnia dicam, te benigne quasi pater filium amplectitur.

ὀνομάζει καὶ φίλον ἡγαπημένον, καὶ ὅσα στοργῆς καὶ ἀγάπης ἐστὶν ἀληθινῆς· καὶ ἵνα τὸ πᾶν εἴπω, ἀγαλλιζομένη φιλοφρόνω; οἷα πατὴρ οἰκτεῖον υἱόν.

Tibi igitur idem animus exhibendus est. De bello ut dixi, quæ volueris scribe; sed contumeliis abstine, eundemque honorem in epistolis serva, quo te dignum ab imperatore judicandum præterdis. Hæc tibi, o filii, scribens, notum facio fore ut ego, quasi pater vere amans, tuæ gloriæ tuique honoris studiosus, tacere noluerim, si quid gloriæ tuæ contrarium inconueniensque audierim. Omni contra ratione, quantum in me erit, famam de te bonam firmare conabor. Deus autem gloriæ, vitæ præsentis auctor ac futuræ quodcunque ad dedecus rapit impediatur, et ignominia afficiat dæmonem, qui ab origine usque adhuc non cessat honoratam Dei creaturam ad ignominiam trahere. Quin etiam concedat Deus nos e præsentē vita, cum sancto illius decreto dies instabit, sine reprehensione migrare, et cum omnibus quos ab æternitate glorificat in incorruptibili splendore habitare.

τῷ ἄγιῳ αὐτοῦ βουλήματι παραστῆ, καὶ εἰς τὴν αἰῶνος ὑπ' αὐτοῦ δοξαζομένοις.

XXVI. Eidem.

Quonquam sæpissime, o filii, de communi pace ac salute filiorum Christi Dei nostri scripserint, filii enim ejus sunt Romani et Bulgari, pretio sanguinis e latere effusi redempti, uterque populus ejus salvatione consecratus; quonquam sæpissime de communi utriusque nationis utilitate scripserim,

ἀ μὴ γνωρίζονταν εὐσχημοσύνην, ἀλλ' οὐχὶ τῶν ἀναδεηκῶτων καὶ εἰδῶτων ἑτέρως εὐσχημονας ἀποτελεῖν.

Ἡ ἀγνωσίαι, τέκνον ἡμῶν, ἐτι ὡς ἐπίπαν οὐ μόνων τῶν ἀρχαίων λαχόντων, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων σεμνότητος ἀντιποιούνται, τὰς ὕδρεις καὶ φείδονται τὸ καθάριον τῆς γλώττης καὶ τῶν

Τί με δεῖ λέγειν ἀρχαίους τε καὶ νέους, Πέρσας, Ἄγαρηνοὺς, ἄλλους πρὸ τούτων, ὅσοι ἀρχαῖς ἐπιστεῦθησαν; Ὡς πολλάκις πολέμων ἀναμεταξὺ κινουμένων, τὰ μὲν τοῦ πολέμου ἐνῆργουν, ὕδρων δὲ καλῶς καὶ ἀρχαίως φρονούντες ἀπέχοντο. Καὶ μέχρι τοῦ νῦν οὕτε ὁράται γινόμενον. Γράφουσιν Ἄγαρηνοὶ τὰ μὲν ἄλλα ὅσα ὑποβάλλουσι τῶν πραγμάτων

βαὶ ὑποθέσεις, τὴν ἀπειλομένην δὲ καὶ προσηγορίαν καὶ τιμὴν ἀποσιώζοντες τῇ βασιλείᾳ. Οὕτω καὶ σὺ, τέκνον ἡμῶν, τὸ κρέπον τῇ σῆ μεγαλοπρεπεῖα σώζων, ἀπέχου τῶν ὕδρων, ὅταν γράψῃς· μάλιστα γὰρ καὶ τοῦ πρὸς σὲ στελλομένου βασιλικοῦ γράμματος μὴδὲν ὑβριστικῶν ἔχοντος, ἀλλ' ἐπεικτικῶς προσδιαλεγόμενον, καὶ τὴν ἀπειλομένην σοὶ τιμὴν διαφυλάττοντος. Καὶ γὰρ οὐδὲς ὡς εἴ τι καὶ πολλάκις πρὸς σὲ τραχύτερον οἱ τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν διέποντες σὺν Θεῷ ἔγραψαν, οὐ παρ' ἐαυτῶν εἰς τοῦτο κελίγηται, ἀλλὰ σοῦ γράψαντος ἃ μὴ προσῆκον ὑπῆρχε, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ τραχύτερον διατυπῶσαι τὸ γράμμα ἐξεδιάρθσαν· ὥστε ἡ μὲν τραχύτερος ἐκ τῶν σῶν ὕδρων λαμβάνει τὴν ἀφορμὴν. Ἡ δὲ βασιλικὴ διάθεσις διασιώζουσα τὸ οἰκτεῖον, ἀδελφόν σε

Χρὴ οὖν καὶ σὲ τὴν ὁμοίαν διάθεσιν ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ὡς εἶπον τὰ μὲν ἄλλα τοῦ πολέμου γράφειν οὐ βούλει, τὰ δὲ ὕδρεις ἀφίεσαι, καὶ προσάγειν τοιαύτην τιμὴν ἐν τῷ σῷ γράμματι, ὅποιας καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ βασιλέως ἀξιούμενος διαδείκνυσαι. Ταῦτά σοι γράφω, τέκνον ἔμμεν, ἵνα καὶ διὰ τοῦτο γνῶς, ὅτι ὡς πατὴρ ἀληθῶς· φίλων, καὶ τῆς σῆς δόξης καὶ τιμῆς κηδόμενος, ἐν οἷς τι κατανοῶ τῇ σῇ δόξῃ ἀπρεπὲς καὶ ἀνάρμοστον οὐ βούλομαι σιωπᾶν, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ ὅσον εἰς ἐμὴν ἦκειν δύναμιν πειρώμας τὴν ὑμετέραν συνιστᾶν εὐδοξίαν. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς δόξης ὁ τῆς παρουσίας καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς χορηγός, αὐτὸς πᾶσαν πρᾶξιν ὅση πρὸς ἀδοξίαν ἀπάγει ποιήσεις ἐκποδῶν, καὶ κατασχύνει τὴν πονηρὴν δαίμονα, ὅς ἐξ ἀρχῆς; καὶ μέχρι τοῦ νῦν κατασχύνειν οὐκ ἔλλειπει διαγωνιζόμενος; τὸ ταυγόμενον τοῦ Θεοῦ πλάσμα· καὶ δοίη εὐδόξω; ὑμᾶς καὶ τῆς παρουσίας μεταστῆναι ζωῆς καὶ δόξης ὅποτε ἀμάραντον δόξαν κατασκηνῶσαι σὺν πᾶσι τοῖς ἀπ'

KC'. Τῷ αὐτῷ.

Εἰ καὶ πλειστάκις ἔγραψα, τέκνον ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ σωτηρίας τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τέκνων, τέκνα γὰρ ἐκείνου Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι, καὶ τῷ τιμῆς πλευρᾷ αὐτοῦ αἵματι ἐξηγορασμένοι, καὶ λαὸς αὐτῷ περιούσιος ἀνατεθειμένοι· ἀλλὰ γὰρ εἰ καὶ πλειστάκις ἔγραψα

περὶ τοῦ κοινῆ συμφέροντος ἑκατέρω γένοι, καὶ εἰς
 οὐδὲν ἐλογίσθη τὰ παρ' ἡμῶν γεγραμμένα, οὐκ
 ἀφίσταμαι τοῦ γράφειν, οὐδ' ἀποστήσομαι· τὸ ἐμοὶ
 κεχρωσθημένον πληρῶν, καὶ ὅσον ἐμοὶ δυνατόν τῆς
 ἀπειλῆς ἐκείνης ἐξω καθιστῶν ἑμαυτὸν τῆς ἀπειλοῦ-
 σης τῇ σκοπεῖν τεταγμένω, ὅταν μὴ τὴν ἐπερχομέ-
 νην βρομφαίαν ἀναγγεῖλη κατὰ τοῦ ταύτην δεχομένου,
 ἐξ αὐτοῦ τὸ αἷμα ζητεῖσθαι τοῦ διὰ τῆς βρομφαίας
 ἀπολωλότος. Οὗτος ὁ φόβος καὶ πρότερον καὶ νῦν
 ποιεῖ, τέκνον μου ἡγαπημένον, μὴ σιωπᾶν· αἶμα δὲ
 καὶ λογισμὸς τις ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰσῆλθὲ με, ὅτι
 εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ γε νῦν ἡ σὴ καλὴ καὶ
 ἡμεροῦ ψυχῆ, ὅσα ἐγὼ τὴν σὴν φύσιν ἐνόησα τὴν
 ὀλίγην ἐκείνην ὥραν ἐν ἧ ἐνωθῆναι ὑπῆρξε, δέξεται
 πατὴρ τὸν υἱὸν ἀγαπῶντος παραίνεσιν, καὶ σέσει
 τὸ πῦρ καὶ τὴν φλόγα τὴν τέως ἀνάπτειν φιλονει-
 κούσαν καὶ διαλυμαινομένην Ῥωμαίους καὶ Βουλ-
 γάρους. Πάλιν οὖν δυσωπῶ, πάλιν οὖν παραινῶ,
 πάλιν αἵματι δακρῶν τὰ παρόντα γράμματα ἐπι-
 στέλλων. Καὶ γὰρ εἰ δάκρυσιν ἀντὶ μελανοῦ δυνα-
 τὸν ὑπῆρχε γράφαι τὰ γράμματα, εἰθάσω ἂν τὴν
 τῶν ἐμῶν δακρῶν φύσιν ὡς οὐ παρὰ πολὺ αἷμα-
 τοῦ ἀποδέουσι. Καὶ πῶς γὰρ οὐ μέλλω τοιαῦτα δά-
 κρυα φέρειν, ὅταν ἐπὶ νοῦν ἀνανήψωμαι τὰ πάθη
 καὶ τὰς συμφορὰς, τὴν οὐκ ἔχουσιν παράδειγμα
 τῶν κακῶν τραγωδίας, ἣν ἐφιλονεῖκῃσεν ὁ Σατανᾶς
 ἐξ αἱμάτων Χριστιανικῶν, καὶ σφαγῶν, καὶ ὀλέθρου
 ὀκίων, εἰς τὸν βίον εἰσαγαγεῖν, καὶ τῷ μετέπειτα γένοι τὴν τοιαύτην παραπέμπει διήγησιν;

Διὰ τοῦτο, υἱέ μου ἡγαπημένε, ἃ πρὸς τοὺς
 θεοστυφεῖς ἡμῶν βασιλεῖς γλώσση προσφθίγγομαι,
 ταῦτα καὶ σοὶ τῷ γράμματι διαλέγομαι. Ἀποβλέψατε
 πρὸς τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθόν, ἀποβλέψατε πρὸς τὴν
 τῶν ὑπηκόων σωτηρίαν, μὴ ἐπιμείνητε τῇ κακίᾳ
 φιλονεικίᾳ, μὴδὲ προτιμήσητε τὸς σφαγὰς καὶ τὰ
 αἷματα, τὰς χρεῖρας, τὰς ἀπαιδεῖας· ἀναμήσθητε
 τῶν καλῶν πραγμάτων καὶ ἡδίστων, ὅσα ἐκ τῆς
 εἰρήνης· Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάρους περιεγίνετο.
 Ἄλλ' οἱ μὲν τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖς φασιν ἔτοιμοι
 πειθαρχεῖν τῇ παραίνεσει, καὶ δέχονται τὴν παρά-
 κλησιν, καὶ οὐ μνησικακοῦσιν οὐδ' ἐπιζητοῦσι τὸν
 πόλεμον ἔτι, κἂν δεῖνὰ παρὰ Βουλγάρων πεπόνθασιν,
 κἂν ἐλπίδα φέρουσιν ἐξ ὧν ἀδίκως ὑπέστησαν παρ'
 ὑμῶν, καὶ ἐξ ὧν ἱκανοὶ μάλιστα μετὰ τῆς ἀνωθεν
 δικαιοσύνης, ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἑαυτῶν ὡς ὑμεῖς
 νομίζετε κάκωσιν. Σὲ δὲ πρὸς τὴν ὁμοίαν κατα-
 στήναι γνώμην δυσωπῶ, καὶ ἀναλαβεῖν ὁμοίον φρό-
 νημα, καὶ ἀρκεσθῆναι τοῖς φθιάσαι χαλεποῖς.
 Ἰκανὸς γὰρ ὁ παρεληλυθὸς χρόνος, μᾶλλον δὲ καὶ
 πέρα τοῦ ἱκανοῦ τοσαύτας δημιουργήσας συμφορὰς
 ἀνεπιλήστους μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων.
 Ἐνθυμήθητι, τέκνον μου, τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ
 τὴν ἀπώλειαν, ὅσαι εἰς τῶν ἐπισκοπεῖων, ὅσαι
 μοναστηρίων, τὸν φόνον τῶν ἱερῶν, τὴν φθορὰν
 τῶν παρθένων, τῶν μοναζόντων τὴν ὕβριν. Μὴ ταῦτα
 παρόψεται ὁ Θεός; Οὐχὶ τὴν μακροθυμίαν ἣν ἐπε-
 δείξατο μέχρι τοῦ παρόντος ὡς φιλόανθρωπος,
 ὡς ἀνεξίκακος τὴν ἐπιστροφὴν ἀναμένων, πρὸς
 ὀργὴν ἐκκαύσει; καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῆς τοσαύτης

A et quæ scripsi pro nihilo fuerint habita, neque
 scribere, scilicet debito fungi munere cessabo; et,
 quantum in me erit, comminationem effugiam illi
 qui vigilandi habet officium illatum, scilicet ipsum,
 cum gladium e manu tenentis erumpentem non
 indicaverit, sanguinis hominis qui perierit ratio-
 nem redditurum. Quod metuens primum clamavi,
 o fili dilecte, et nunc clamo; simulque hæc me
 consideratio invasit, mentem tuam honestam et
 mansuetam, ut ejus naturam per exiguum tempus
 quo tecum contigit versari cognovi, hortationes
 etsi prius non acceperit, patris filium diligentis ac-
 cepturam esse, ignemque restincturam, qui Roma-
 nos ac Bulgæros misere aggreditur. Iterum sup-
 plico, iterum hortor, iterum sanguineas lacrymas
 effundo, præsentem litteras mittens. Si enim lacry-
 mis loco atramenti scribendo uti possem, vide-
 res lacrymas meas haud multum atramenti natura
 dissimiles. Et quomodo tales lacrymas non effun-
 dam, cum in mentem revoco horrendos eventus,
 istam cujus non exemplum est calamitosam tragæ-
 diam, quam Satanas Christiano sanguine, et cæ-
 dibus, et tanta episcopiorum domiciliorum, mona-
 steriorum, privatarumque domorum destructione
 in vitam introducere conatus est, tristem sic futuræ
 generationi parans historiam?

τοσοῦτου ἐπισκοπεῖων, μοναστηρίων, ἰδιωτικῶν
 τοσοῦτου ἐπισκοπεῖων, μοναστηρίων, ἰδιωτικῶν

C Itaque, fili dilecte, quæ cum imperatoribus nos-
 tris a Deo coronatis loquens profero, eadem nunc
 tecum epistolis. Respicite ad pacis bonum, respi-
 cite ad subditorum salutem, neque cædes, sangui-
 nem, viduitates, orbitatesque anteponatis. Hon-
 starum gratarumque rerum mementote, quæ ex
 pace Romanis ac Bulgaris contingere. Romani proli-
 tentur imperatores se hortationibus obtemperaturos,
 verba nostra accepturos, injurias oblituros, neque
 bellum diutius quæsituros, quanquam a vobis gra-
 via passi sint, speinque habeant se ex iis rebus,
 quas a vobis injuste sunt experti, sufficientem, cæ-
 lesti imprimis justitia adjuvante, per illam ipsam
 quam pravam existimatis potentiam, vindictam
 sumpturos. Te autem supplico ut eadem mente ste-
 D eamdem induas prudentiam, præteritaque damna
 satis habeas. Satis enim et plus quam satis præci-
 ritum tempus est, quo tot ista sunt discrimina
 Romanos inter et Bulgæros, quæ nemo sane obli-
 viscetur. Reputa, o fili Ecclesiarum Dei, cum epi-
 scopiorum, tum monasterialium eversionem, sacerdo-
 tum cædes, virginum stuprationes, illatasque mo-
 nachis injurias. Num Deus ista præternittet?
 Nonne, quam benignus patiensque, conversionem
 expectando, ostendit, longanimitatem in iram
 accendet? Nonne ultionem tam cruentarum conta-
 minationum persequetur? Quis de istis non con-
 sentiat, dummodo illi salvæ sint ratio et conscientia?
 Audi me, o Dei creatura, audi Patrem, qui te
 tuamque gentem diligit. Deus enim scit me te

diligere, et, ut de Romanis, sic de Bulgaris dolere.

Θρωπε τοῦ Θεοῦ, ἀκουσον Πατὴρ ἀγαπῶντός σε καὶ τὸ σὸν ἔθνος· ὁ Θεὸς γὰρ οἶδεν ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς, καὶ ἀλγῶ καθὼς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, οὕτως καὶ ὑπὲρ Βουλγάρων.

Aitamen de Romanis bonam quamdam spem habeo, cum illos considero injusta patientes, sciens Deum injuste patientibus in auxilium venire, quando ex sapientissimo iudicio placet, et quandoque diutius exspectare, ut revelentur patientium injuriæ. De Bulgaris vero nullam bonam, etsi consideratam, spem habeo. Undique enim vobis fortunam favere præsumitis. Quid autem res prosperæ sine justitiæ auxilio Asiæ fuere gentes, quæ prospere ad tempus res suas gerentes, dum incrementa nova sperarent, ipsis demum bellatoris consiliis in ruinam sunt prolapsæ, et ne ipsarum quidem nomen notum hominibus reliquere, nisi qui historias, colligunt earum memoriam quandoque revocant. Scio te, o fili dilecte scientiæ veterumque librorum studiosum ea quæ scribimus non ignorare. Igitur cum meum deprecor, ne, dum caedibus bellisque incubueris, nihil vota vestra profecerit, maleque sit vobis. Non ita sit, neque vobis talem in finem eveniat incurrere, sed contra e medio tollantur inimici scandala, seminataque ab illo zizania. Bulgarorum gens rursus Christi pacem amplectens, a Christo Deo nostro capite unico, cujus Romani et Bulgari corpus sunt, in benignitate servata et aucta beate vitam degat.

Ζιζάνια· καὶ τὸ Βουλγάρων ἔθνος πάλιν τὴν τοῦ εὐζωίᾳ διαταλεῖν τῇ μετὰ κεφαλῇ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, οὕτως; καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι σώμα τυγχάνουσι, καὶ φυλαττομένους καὶ αὐξανομένους.

XXVII. Eidem.

Quoties ad te, fili honorate, scribere aggredior, spes melior cor invadit benignitatem et humanitatem tuam epistola mea omnino flectendam, ad pacem inclinandam, meque finem deprecationis assecuturum. Dulci quodam sensu allicior, levato animæ dolore, qui me de communibus Romanos inter et Bulgaros ab infesto diabolo suscitatis discriminibus occupat: sicque anxietas et afflictio quasi evanescere videntur. Quando autem epistolam gloriosissimæ tuæ majestatis perlego, multiplex mihi anxietas, et in profundioribus desperationis tenebris animus curvatus. Ita sane est. Ut enim chirurgus, applicato plagæ medicamento, inflammatione autem crescenta, desperat ac turbatur, sic et nos humiles, quando, consiliis Deo notis, remedium malis animarum applicantes, curas, quantas possumus, nihil proficere videmus, sed vulnera, hei mihi misero! quanta vulnera! in pejus cadere, tunc afflictione, tristitia et turba, magis quam dici potest, implemur, eo magis quod tuam, o fili a Deo honorate, præclaram intelligentiam non fama sed nostra experientia noscimus; tempus enim quo simul conversati sumus, licet breve, nobis tamen perfectum animum tuum notum fecit.

Ἔστιν εἰπεῖν, ὅσου πληροῦμεθα· μάλιστα μὲν τὴν

ἐπάξει μαιφρονίας; Καὶ τίς ἂν λογικὴ συνέσειν ἀπορώζων οὐ συνθήσεται; Ἐπάκουσον ἡμῶν, ἀνθρώπων ὁ Θεὸς γὰρ οἶδεν ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς, καὶ ἀλγῶ καθὼς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, οὕτως καὶ ὑπὲρ Βουλγάρων.

Ἄλλὰ περὶ μὲν τῶν Ῥωμαίων ἔχω τινὲς ἐλπίδας χρηστοτέρας, ἀποβλέπων ὡς ἀδίκῃ πάσχουσι, καὶ εἰδῶς; ὅτι ἀεὶ τοῖς ἀδικουμένοις Θεὸς ὑπερέχει βοηθείας χεῖρα, ὅποτε παραστῆ τῇ τούτου ὑπεροσφῆμῃ κρίσει. Καὶ ἐνίοτε ἀναβάλλεται τὴν ὑπομονὴν, ἐκκαλύπτειν βουλόμενος τῶν πασχόντων τὰ ἀδίκῃ. Περὶ Βουλγάρων οὐκ ἔχω τινὰ χρηστοτέραν ἐλπίδα θεωρουμένην· ἰδούσατε γὰρ εὐτυχίαν τινὰ περιβαλέσθαι. Ἄλλὰ τί τὸ εὐτύχημα, δταν οὐκ ἔχει στρατηγούσαν τὴν δικαιοσύνην; Συνέθη καὶ ἄλλα ἔθνη κατὰ καιροῦς τινὰς εὐτυχήσαι, καὶ ὡς ἐνόμισαν αὐξησὶν τινὰ προσλαβεῖν, ἀλλὰ τῇ φιλοπολίμῳ προαιρέσει κατέστησαν εἰς τελείαν ἀπώλειαν, καὶ οὐδ' ὄνομα περιλείπεται αὐτῶν τὰ νῦν ἐν ἀνθρώποις γνωσκόμενον, πλὴν ὅσα οἱ τὰς ἱστορίας ἀναλεγόμενοι τὴν μνήμην αὐτῶν περιφέρουσιν. Οἶδα ὅτι καὶ αὐτὸς, υἱέ μου ἡγαπημένε, φιλομαθὴς ὢν καὶ τῶν παλαιῶν διερχόμενος τὰς βίβλους ἐπιγινώσκεις ἃ γράφομεν. Ἀπεύχομαι τοίνυν, φοβοῦμαι δὲ μὴ, ἐπιμενόντων ὑμῶν ταῖς σφαγαῖς καὶ τοῖς πολέμοις, ἀπρακτοῦ; ἡ εὐχὴ καταστῆ, τοῦτο καὶ ἐφ' ὑμῖν συμβῆσεται. Ἄλλὰ μὴ εἴη τοῦτο, μὴδὲ γένηται, μὴδ' ἀπαντήσῃ Χριστιανοῖς; οὗσιν ὑμῖν πρὸς τοιοῦτον κατανήσῃ τέλος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ μέσου γενέσθαι τὰ σκάνδαλα ἃ ἐπέβαλεν ὁ πονηρὸς, καὶ τῆς σπορᾶς ἐκείνου τὰ Χριστοῦ εἰρήνην ἐπανελομένους ἐν εὐπαθείᾳ, ἐν οὕτως; καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι σώμα

C

KZ'. Τῷ υἱοῦ.

Ἐσπίεις ἂν ὀρμηθῶ πρὸς τὲ, υἱέ μου θεοσιμητε, γράφειν, ἐλπίδες χρηστοτέρας τὴν ἐμὴν περιλαμβάνουσι ψυχὴν, ὅτι πάντως τὴν σὴν ἡμερότητα καὶ φιλοανθρωπίαν τὸ γράμμα παρακαλεῖσι, καὶ πρὸς εἰρήνην ἐκκαλέσεται, καὶ τὸ πέρας τῆς αἰτήσεως ἔξομεν, ὥσπερ τινὲς γλυκείας αἰσθάνομαι διαθέσεως, καὶ τὴν ψυχὴν ἐλαφρύνομαι τῆς ὀδύνης ἣν ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων φέρω, ἃς ὁ μισάνθρωπος δαίμων εἰς μέσον αὐτῶν ἀπέβριψε, καὶ τὸ σκυθρωπὸν καὶ τὴ κατῆφεια ἣ ἐπὶ τούτοις ὥσπερ δοκ:ῖ ἀναστέλλεσθαι. Ὅταν δὲ τὸ γράμμα τῆς σῆς μεγαλοδόξου ἀρχῆς ἀναγινώσκων διερχώμαι, πολλὰ πλασιάζεται μοι τὸ ἄλγος, καὶ βαθύτερος ὁ γνόφος τῆς ἀθυμίας τὴν ἐμὴν ἐπικάμπτει ψυχὴν. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Ἐπεὶ καὶ ἱατρὸς φάρμακον ἐπιτιθεῖ; κατὰ τραύματος, καὶ βλέπων τὴν φλεγμονὴν ἐπὶ πλέον ἀγριανομένην, πληροῦται ἀθυμίας καὶ συγχύσεως· καὶ ἡμεῖς οὖν οἱ ταπεινοὶ, κρῖμασιν οἷς ἐπίσταται ὁ Θεός, εἰς τὸ τὰ τῶν ψυχῶν πάθη θεραπεύειν κατασταθέντες, ἐπείπερ ὀρώμεν τὴν κατὰ δύναμιν προσαγομένην θεραπείαν ὠφελοῦσαν οὐδὲν, ἀλλὰ τὸ τραῦμα, οἶμοι; τῷ ἀθλίῳ, καὶ ἤλικον τραῦμα, ἐπὶ τὸ χεῖρον προκόπτον, ὅπως κατῆφειας καὶ σκυθρωπότητος; καὶ συγχύσεως, οὐμνοῦν οὐκ σὴν, υἱέ μου θεοσιμητε, μεγάλην φρόνησιν, εὐ-σπῆ-

μας, ἀλλ' αὐτῇ πεῖρα γινώσκοντες· καὶ γὰρ ἐκεῖνο; ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἀλλήλως πρὸς ἑμῶν συνήλο-
μεν, εἰ καὶ ὀλίγος ἦν, ἀλλ' οὖν ἰκανῶν παρέστη ἐμὴν γνώσιν τῆς σῆς τελειοτάτης φρονήσεως.

Καὶ λαμβάνει μὲν ἡμᾶς ἐκπληξίς, δριμυτάτη δὲ **A** Equidem occupat nos stupor simulque dolor
συνέχει ὀδύνη πῶς ἀνθρώπος τοσοῦτος καὶ τηλικού-
τος, οἷον ἐγὼ καταμαθεῖν ἔσχον, οὐ μόνον ὑπὸ τῆς
οὐκείας φρονήσεως τοῦ πονηροῦ θαύματος κατανοεῖς
τὴν ἐπήρειαν, καὶ μετὰ τῆς ἀνωθεν δυνάμεως τὰ
ἐκείνου καταπατεῖς μηχανήματα, καὶ τὰ σκάνδαλα
εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπορρίπτεις, καὶ γίνῃ τῆς
σοῖς πρεπούσης ἀρετῆς καὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀγίας· εἰρή-
νης, ἣν διὰ τοῦ σου ἀγίου Πατρὸς ὁ πάντων Πατὴρ
καὶ Θεὸς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐφύτευ-
σεν. Ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν πολλάκις δυσω-
πησάντων, ἰκετευσάντων, ἢ καὶ, ἔν' οὕτως εἶπω,
δακρυοῖς τὰ γράμματα γεγραφότων, εἰς τὸ μηδὲν
ἐλογίσθη ὅσα μέχρι τοῦ παρόντος δυσωποῦντες
ἐγράψαμεν. Καίτοι, τέκνον ἡμῶν, εἰ καὶ τινος τῶν
ἄλλων μὲν Θεῶ ὑπουργούντων, ἐν γυνίᾳ δὲ καθ-
ῆμενων, τοσαύτη δυσωπῆσις ἐγεγόνει, οὐκ ἔστιν **B**
ἄξιον οὐδὲ πρέπον τῇ σῇ ἀρετῇ χριστιανικωτάτῃ
οὕτῃ τὴν δέησιν παρὰ φαύλων ποιεῖσθαι. Εἰ δὲ
τοῦτο, σκέψαι τὸ ἡμέτερον, οὐς εἰ καὶ ἀχρεῖς·
ἔθληκεν ὁ Θεὸς λειτουργεῖν μὲν τῷ ἀγίῳ θυσιαστη-
ρίῳ, χρεῖν δὲ καὶ λειτουργοῦς τῆς αὐτοῦ ὑπηρεσίας καὶ καταστάσεως. Ὡς εἶπον, ἑκπληξίς ἡμᾶς
ἐπὶ τούτοις κατέχει καὶ δριμυτάτη ὀδύνη.

Ἄλλ', οὐ μὲν ἡγαπημένε, φίλε πεποθημένε, στή-
σον τὴν ἐκπληξιν, παῦσον τὴν ὀδύνην· ὁδός μοι τὴν
σὴν εὐσύνκτον ἀκοήν, δέξαι βήματα ταπεινοῦ τὰ
ἀρχιερέως καὶ γέροντος Πατρὸς, καὶ ὑποτιθεμένου
τὰ συμφέροντα, εἰσηγουμένου τὰ σωτήρια, καὶ ἃ
δοξάζει καὶ μεγαλυνεῖ τὸ σὸν ὄνομα, καὶ ἐν τῷ πα-
ρόντι αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι μετὰ τῶν παρὰ Θεοῦ θα-
ξασομένων συναριθμησῆαι. Δός μοι τὴν σὴν ἡμερωτάτην **C**
ψυχὴν· ἡμερωτάτη γάρ ἐστιν, ὅσον ἐγὼ ταύτην κατανόη-
σα, καὶ εἰ πονηρὸς θαύμων ἐφιλονεικῆσεν ἀλλοιούσας
ταύτης τὸ ἡμερον· δός μοι οὖν τὴν σὴν φιλόφρονον
ψυχὴν, καὶ δέξαι τοὺς τῆς περὶ ἀκλήσεως λόγους, οὐς
ὑπὲρ Χριστοῦ παρακαλοῦντες προτάγομεν. Ὑπὲρ
ἐκείνου δυσωποῦμεν, ὅτι ἐκείνου λαὸς καὶ κληρονομία
Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι, καὶ τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι
ἐσφραγισμένοι τυγχάνουσιν, ὧ τῶν ἐμῶν παθημά-
των· οἱ νῦν τῷ αἵματι τῆς κτ' ἀλλήλων σφαγῆς
μολύνοντες ἑαυτοὺς· στήσον τὸν θλαθρὸν ἐκατέρου
γένους ἐν τῷ τὴν εἰρήνην ἀνακαινίσαι, ἣν ὁ ἀπ'
δὲ πάντως, οὐ μὲν ποθεινότητι, τῶν προτάσεων τῶν βαρυτάτων ἃ· προβάλλεις πρὸς τὸ ἐπεικτε-
ρον μεταβαλλομένων.

Οἶδας γὰρ φρόνιμος ὢν, ὅτι ἐπὶ πάντων τῶν πρὸς **D** Non enim te fugit, qui prudens es, nullam esse
μάχην καὶ φιλονεικίαν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ διαστασια-
σάντων οὐκ ἔστιν ἄλλως τὴν ἐχθρὰν καὶ τὴν ἔριν
καταπαυθῆναι, εἰ μὴ συγκαταβατικώτερον πρὸς
ἑαυτοὺς συνέλωσιν οἱ ὑπὸ τῆς ἐχθρας διαστασι-
σάντες, ἐπεὶ τό γε ἀπὸ ἐξουσίας τὸ ἕτερον μέρος
τοὺς οὐκείους λόγους προτείνει καὶ τὰ αὐτῷ δο-
κοῦντα ζητεῖν, οὐκ οἶδεν εἰρήνην οὐδὲ ἀγάπην βρα-
βεύειν. Φανερόν γάρ ἐστι ὅτι ὁ ζητῶν ἀδύνατα οὐκ εἰρή-
νην ἐπιζητεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἀκατάλυτον τῆ ἐχθρας
προνοεῖται. Καὶ σὺ οὖν, οὐ μὲν ἀγαπήσῃς, ὡς τῆς
εἰρήνης υἱὸς, υἱὸς γὰρ εἶ τῆς εἰρήνης, ὅτι ἐν καιρῷ
τῆς εἰρήνης ἀπεγεννήθης τῷ ἀγίῳ σου Πατρὶ, ὡς

Verumenimvero, o filii dilecte, o amice deside-
rate, terrori et luctui finem impone : accipe verba
pontificis humilis senisque utilia proponentis, salu-
tariaque suadentis, et omnia quæ nomen tuum glo-
rificatum et auctum nominibus a Deo tempore
præsenti et futuro adjicient. Convertite in me tuam
quam mansuetissimam, quantum in me fuit, animam
cognovi, etsi pravus angelus mansuetudinem co-
nuatus fuerit adulterare. Convertite in me humanis-
simam animam tuam, et accipe quæ supplicia ad
te in nomine Christi verba proferimus, gementes
quod Romani Bulgarique ejus populus et hæredi-
tas, sanguinis ejus pretio sigillati, ipsi nunc stent
sanguine mutæ stragis inquinati. Per te cesset
gentis utriusque pernicies, renovata pace quam
homicida antiquus dissolvit. Omnino autem ex
novo, o filii dilecte, ista pax fiet, mitigatis gra-
vibus conditionibus quas inclementer proponis.

ἐρχῆς ἀνθρωποκτόνος κατέλυσεν· ἀνακαινισθήσεται
τῶν βαρυτάτων ἃ· προβάλλεις πρὸς τὸ ἐπεικτε-

Non enim te fugit, qui prudens es, nullam esse
odium et litigationes compescendi rationem inter
homines, bello et discordia, instigante diabolo,
adversantes, nisi inter se flexiore animo conve-
niant qui odio dissenserunt; altera enim ex duabus
partibus, quæ ex voluntate opinionem suam so-
lummodo prætendit, et sibi soli convenientia ex-
petit, nescit pacem et amicitiam restituere. Qui
impossibilia expetit non pacem querit, sed potius
incessabile odium mente præoccupat. Tu igitur,
o filii dilecte, ut pacis filius, qui tempore pacis
patri tuo natus, a Christo universæ pacis dona-
tore, initium tui generis quodam modo cepisti,

si pacem exoptes propone pacifica, et damni quod a Romanis passus es compensationes repete, quales ego sane dixi, scilicet auri, argenti, aut aliarum rerum stipendium, aut fortasse fundi terrestris cessionem, at non impossibilia, ut protulisti. Neque enim concedetur urbis introitus, neque altera res quam petis. Totius occidentalis regionis dominium Romanorum est. Itaque ista mittens, quæ fieri possunt propone, et tibi utilitati erunt quæ Dei voluntate obtigerunt, nulli antea qui te præcesserunt neque tibi ipsi usque adhuc unquam a Romanis concessa. Concedent tamen imperatores et senatus libenter consilio unanimi; et, Deo favente, Romani ac Bulgari denuo vinculo pacis constringentur. In fugam Satanas vertetur; gaudebit Christus Deus noster et quotquot ejus partes tenent, priscaque fortuna ac felicitas Romanos inter et Bulgaros incresecet.

ἀγίας εἰρήνης τὰ δεσμά πάλιν συνάψουσι Βούλγαροι καὶ Ῥωμαῖοι· καὶ γενήσεται ὁ Στανᾶς μὲν ἐκποδῶν, εὐφρανθήσεται δὲ ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὅσοι τῆς ἐκείνου μερίδος καὶ ἡ ἐξ ἀρχῆ· ἀδαιμονία καὶ γλυκεῖα κατάστασις πάλιν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων πλατυνθήσεται.

In litteris nuper missis, et in illis quas prius scripsisti, petis quosdam mitti, qui tecum de pace consulant. Hoc proposito missus est, Dei gratia, vir quidam prudente valentique ingenio, custos supellectilium templi de Blachernis, in honorem Matris Dei et Dominae nostræ erecti. Ei benigne excepto quæ velis significa; et, postquam reversus fuerit, si humanus mitisque tuus animus totus ad bona pacis respexerit, mittentur viri in Ecclesia et republica præcipui, per quos verba ad aliquid firmi certique adducentur. Christus autem, Deus noster, cui ut scio, servire semper in animo habes, cœlestis ejus gloriæ exoptans hæres fieri· nihil enim terrena gloria nisi flos herbaceus, meditationibus tuis pacifica inspiret et inducet. Christus enim propter pacem purum suum saugulum effudit, cæteraque tormenta passus est, ut diaboli, qui odii pater est, imperium aboleret.

XXVIII. Eidem.

Rursus ad filium dilectum scribimus, licet parum docilem. Amoris enim parentibus a natis debiti rationem habemus, tuæque erga nos despicientiæ ignoscimus. Scribimus autem tum proprio motu, tum et sanctissimi Papæ consilio, fratris et comministri nostri. Qui omnium in clamoribus propter miserum Bulgaris inter atque Romanos rerum statum sublatis, suis quidem oculis non vidit ingentes calamitates, captivitatem, incendia, ecclesiarum vastationem, virginum deflorationem, viduas, orphanos; sed vulnus acerbum in corde gerens, viros sanctos

(1) Erat hic Johannes X, papa. Exstat autem, non sine varietatibus, epistolæ hujus pars apud Baronium ad an. CMXVII, cui tradita fuit ex codice Lollui bellunensis episcopi, ubi hoc loco sequitur ὁ ἀπειθαῖν ἀθέμιτον κρίνομεν, cui minime obtempe-

παρὰ Χριστοῦ τοῦ τὴν εἰρήνην διορησαμένου τῷ κόσμῳ τὴν ἀρχὴν τοῦ οἰκείου ἔθνους λαβῶν, τὰ τῆς εἰρήνης ἐπιζητῶν, εἰρηνικῆς προτείνου καὶ τὰς ὑπὲρ ὧν ἔπαισαν εἰς σὲ Ῥωμαῖοι ἀποτίσεις· λέγομεν δὲ οἷα καὶ πάλαι προσγράφη, χρυσοῦ συναισφορὰν, ἀργύρου, χρημάτων ἄλλων, τυχὸν καὶ μέρους τινὸς γῆς ἀποκλήρωσιν, καὶ μὴ τοσαῦτα οἷα προσβάλλεις ἀδύνατα. Καὶ γὰρ οὐτε ἡ εἰς τὴν πόλιν εἰσοδος ἀνεκτὴ, οὐτε τὸ ἔτερον ὅπερ λέγεις· τῆς πάσης Δύσεως ἡ κυριότης τῇ Ῥωμαϊκῇ βασιλείᾳ τυγχάνει. Ὡστε ταῦτα καταλιπὼν, τὰ δυνατὰ προβαλοῦ, καὶ ἃ σὺν Θεῷ καὶ σὲ θεραπεύσει, πάντως γὰρ θεραπεύσει, ἐκεῖνά σοι προσγενόμενα· ἃ μῆτε οἱ πρὸ σοῦ τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν ἴσχον ὄποτελοῦσαν, μῆτε ὁμεῖ· μέχρι τοῦ παρόντος· καιροῦ τοιαῦτα κέρδη ἀγνοῦσατε. Παρίζουσι δὲ καὶ οἱ τὸ βασιλεύειν λαχόντες καὶ ἡ τούτων σύγκλητος χωρὶς βραύτητος καὶ ὅλη προαιρέσει· καὶ σὺν Θεῷ τῆς

Περιεῖχε δὲ καὶ τὸ νῦν ἀποσταλὲν γράμμα σου, τέκνον ἡμῶν, καὶ πρὸ τούτου ἕτερα γράμματα, ὧ· ἀποσταλῆναί τινας οἱ περὶ τῆς εἰρήνης· συνομιλήτους ἐμῖν· καὶ ἀποστάλη ἐπὶ τούτῳ ἄνθρωπος θεῖα χάριτι καὶ συζῶν εὐλαθεῖς καὶ ἀρετῇ, καὶ τῆς θεομήτορος καὶ δεσποίνης ἡμῶν τοῦ ἐν Βλαχέρναις ναοῦ σκευοφύλαξ, ὃν ὑποδεχόμενος τὰ δοκοῦντά σοι γνώρισον· καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου ἐπαναστροφήν, εἴ γε ἡ σὴ ἀγαθὴ καὶ ἡμερος ψυχὴ πρὸς τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης ἐλὴ ψυχῇ ἀποβλέψει, ἀποσταλήσονται καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἄνθρωποι καὶ τῆς πολιτείας τῶν προκρίτων, δι' ὧν οἱ λόγοι τὸ βέβαιον καὶ πάγιον λήψονται. Εἴ δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃν οἶδα ὅτι θεραπεύειν γνώμην ἀδαιλείπτου ἔχεις, ὡς τῆς ἐκείνου δόξης ἐπιεμένος ἐκείθεν κληρονόμος γενέσθαι, ἡ γὰρ παροῦσα δόξα ἄνθος χύρτου, ἐκεῖνα ἐμπνέων, ἐκεῖνα εἰς λογισμοῦς σου φέρων, ὅσα τὴν εἰρήνην βραβεύσει· ὑπὲρ ἧς τὸ ἀχραντὸν αὐτοῦ αἷμα κάκεινος ἐξέχευε, καὶ τὰ λοιπὰ ὑπέστη πλῆθη, δι' ὧν τὸν πάτερα τῆς Ἐχθρας κατήργησε τὸν διάβολον.

KH'. Τῷ αὐτῷ.

Πάλιν γράφομεν πρὸς υἱὸν ἀγαπώμενον παρ' ἡμῶν, εἰ καὶ παραλογιζόμεθα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ γράφομεν πρὸς τὴν ἀγάπην μᾶλλον τὴν κεχρηωτημένην τοῖς πατράσι πρὸς τὰ τέκνα ἀποβλέποντες, ἀλλ' οὐ πρὸς τὴν σὸν παραλογισμόν, ὃν ποιῆ πρὸς ἡμᾶς· γράφομεν δὲ τὸ μὲν τι κινούμενοι ἐξ ἑαυτῶν, τὸ δὲ τι καὶ παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα (1) τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ. Οὗτος γὰρ, ἐπειδὴ πρὸς πάσαν ἐξηπλώθη τὴν γῆν καὶ πανταχοῦ λαλεῖται τὰ μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἐλεεινὰ πράγματα, καίτοι μὴ θεασάμενος τοῖς

rarè nefas est: quæ verba cum recens codicis nostri scriptor schismaticus ferre non posset, substituit titulos fratris et comministri nostri; qua fide, nemo non videt.

ὄφθαλμοῖς τὴν τοσαύτην συμφορὰν, τὴν αἰχμαλω-
 σίαν, τὴν πυρκαϊάν, τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐκκλησιῶν,
 τὴν διαφθορὰν τῶν παρθένων, τὴν χηρείαν, τὴν ὀρ-
 ζανίαν, μὴ θεασάμενος ταῦτα, ἀλλ' ἀπὸ μόνης τῆς
 ἀκοῆς ὄξειαν φέρων ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν πληγὴν, καὶ
 μὴ δυνάμενος τὰς δριμύεις ὑποφέρειν ὀδύνας, ἀπέ-
 στείλειν ἱερούς αὐτοῦ ἀνθρώπους ἀρχιερεῖς κατὰ
 πάντα Θεῷ εὐαρίστους, τὸν μὲν πρῶτον ὑπάρχοντα
 τῶν ἑαυτοῦ ἐπισκόπων. Θεοφύλακτος δὲ οὗτος καλεῖ-
 ται. Ἔτερον δὲ καὶ αὐτὸν ἐπίσκοπον οὐ πολὺ τῆς
 ἐκείνου λειπόμενον τάξεως, Κάρως καὶ οὗτος καλεῖ-
 ται. Ἀλλὰ γὰρ τούτους ἐπέστειλε πρὸς σὲ γράμμα
 κομίζοντας, οὗ ὁ σκοπὸς καὶ ἡ σπουδὴ τὰ χλεπὲ
 ταῦτα τὰ μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἐκ μέ-
 σου γενέσθαι, καὶ τὸν πατέρα τῶν κακῶν διάβολον κατ-
 αισχυνθῆναι, εἰρήνην δὲ βραβευθῆναι, ἣν ἐχαρίσατο
 τοῖς ἐπικεκλημένοις τῷ τοῦ Χριστοῦ ὀνόματι αὐτῶν
 ὁ Χριστὸς ἡμῶν, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰ-
 ρήνην, ὁ τῆς ἔχθρας καθαιρέτης καὶ τῷ συνδέσμῳ
 τῆς ἀγάπης συνδεδεμένους εἶναι βουλόμενος,
 τοὺς ἐκείνων ὁμολογούντας Δεσπότην καὶ Κύριον.
 Ἄλλ' ὅπερ εἶπον οὕτως ἐκ μόνης τῆς ἀκοῆς πε-
 πληγμένους τὴν καρδίαν, ὁ τῶν Ῥωμαίων ἀγιώτα-
 τος ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες οἱ τελοῦντες ὑπ' αὐτὸν
 ὑποχείριοι, ἀπέστειλαν πρὸς ἡμᾶς γράψαντες καὶ
 ἡμῖν τούτους παντὶ τέρπῳ δι' ἡμῶν ἐκπεμφθῆναι
 πρὸς Βουλγαρίαν, ἐλπίζοντες ὡς πάντως πεισθήσῃ
 ἡ τῆ ἐκείνων παραινέσει, ἣ τῷ δεσμῷ. Παρικελεύ-
 σατο γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς ἑαυτοῦ ἀποστόλοις ὁ ἀγιώ-
 τατος Πάπας, ἵνα ἐάν περ πρὸς τὴν παραινέσειν
 κλεισθῇ τὰ ὦτα, δεσμῷ ἀλύτῳ σὺ τοῦ ἀγίου Πνεύ-
 ματος συνδεσμήσῃσι. Τούτους οὖν ἐπὶ τούτῳ πρὸς σὲ
 ἀπεσταλμένους, ἐβουλήθημεν καὶ ἡμεῖς πρὸς σὲ ἀπο-
 στείλαι· ἀλλ' ἐκείνου ἐνθυμηθέντες, ὡς οὐκ οἶδα
 πόθεν, τέκνον ἠγαπημένον, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ
 τοῦτο ποιεῖν διέγνωσ οὐ καλῶς, τὴ τοὺς ἀποκριστα-
 ρίους κατέχειν, ὅπερ ἐν οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οὐδ'
 ἐν τοῖς ἀπίστοις ὁράται γινόμενον, ὑπεστάλημεν ὥστε
 μὴ τοὺς ἄνδρας μετὰ τῆς ἄλλης ταλαιπωρίας, ἣν
 ὑπέστεισαν τοσοῦτον μῆκος ὁδοῦ ἐκπονήσαντες, καὶ
 εἰς τὴν πικρὰ σου στενοχωρίαν καὶ κάκωσιν ἐμ-
 πεσιῖν. Διὰ τοῦτο τὸ μὲν γράψεν πρὸς σὲ γράμμα
 παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα ἐξεπέμφθη· τῶν δὲ
 ἀνθρώπων φεισάμενοι τῆς κακώσεως, ἵνα μὴ λέγω
 τοῦ θανάτου, τῆς πρὸς σὲ ἀφίξεως ἐπέσομεν αὐ-
 τοὺς. Τί οὖν φημι, τέκνον ἡμῶν; Σκόπει καὶ μὴ
 βουληθῆς ὡσπερ ἡμῶν καταφρονῆσαι, οὕτω καὶ τοῦ
 νῦν πρὸς σὲ γράψαντος τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως.
 Ἄλλ' εἰ καὶ ἡμᾶς ἐν οὐδενὶ ἔθου καὶ τὰς ἡμετέρας
 παραινέσεις, τρίμησον ἐκείνου τὴν νοουθεσίαν, μὴ
 ποτε ἀτιμαζομένου αὐτοῦ, οἰκείαν οἱ κορυφαίῳ
 ἀπόστολοι τὴν ἀτιμίαν ποιησάμενοι, ὡς ἐν νυκτὶ καὶ
 ἡμέρᾳ τούτοις ἐξυπηρετουμένου, δριμύ ἐπιβλέψω-
 σιν ἐπὶ σὲ καὶ οὐκ οἶδα εἰ δυνήθησιν τὴν δριμύ-
 τητα ὑποστῆναι. Ἀναλόγισαι Πέτρον, ὅπως Ἀνα-
 νίαν καὶ τὴν ἐκείνου σύζυγον τῷ θανάτῳ παρέδωκεν
 ἐκ μόνης ἀγανακτῆσεως· ἐνθυμήθητι Παῦλον, ὅπως

Deoque acceptos, inter quos episcoporum suorum
 principem, Theophylactum nomine, et Carum illi
 supparem quoad dignitatem, ad mala lenienda mi-
 sit. Et delegavit quidem hos viros ad te cum litte-
 ris suasoriis ut dissidiis Bulgaros inter et Roma-
 nos finis imponeretur; omnium porro malorum
 pater, diabolus confunderetur; pax denique resti-
 tueretur, quam Christus ipse impertit nomen sibi
 dantibus; pacem, inquam, quæ omnem rationem
 superat. Christus namque inimicitias destruendo
 eos qui ipsum Dominum constituentur amoris inter
 se vinculo usque adunari satagit. Sed, ut diximus,
 sanctissimus Romanorum episcopus et ei subditi
 presbyteri rebus hisce per solam famam perceptis,
 cum animi tristitia ad nos scripserunt monentes ut
 illi viri ad Bulgaros mitterentur, id sperantes, te
 tum ipsorum exhortationi, tum amicitiae interceden-
 tis voci audientem fore. Id enim sanctissimus Papa
 legatis suis impertivit, ut te, ubi insinuationi
 aures non præbueris, Spiritus sancti indissolu-
 bili vinculo perstringerent. Hos eosdem itaque
 viros ad te quoque mittere nobis in animo fuit
 quanvis metueremus ne, rebus perperam judi-
 catis, apocrisarios minus bene tractes, id quod
 est plane contra jus gentium vel infidelium.
 Ægre enim prorsus ferremus, si dignis illis viris
 post iter difficulter effectum, rerum angustia
 pressis cruciatus subeundi forent. Hanc etiam ob
 causam epistola tibi ab ipso Papa missa fuit; viros
 ipsos apud nos retinimus metuentes ne injuriarum,
 imo mortis ipsius discrimen subirent. Quid plura?
 Id age, mi fili, ne Papam, ut nos, flocci facias.
 Quod si nos ipsos pro nihilo habes et exhortatio-
 nes nostras tergiversaris, at illius saltem consilii
 attende. Ubi enim Papæ auctoritas spernitur, me-
 tuendum est ne summi apostoli, Papæ nomine sese
 offensos arbitantes, iniquis te oculis aspiciant, tu-
 que ipse turpiter occumbas. Ante oculos posito
 Petrum qui Ananiam ejusque uxorem, ira con-
 citus, morte multavit. In mentem revoca Pau-
 lum qui Elymæ magi oculos occæcavit, quod Apos-
 tolo infensus esse videbatur. Hæc quidem animo
 considera, mi filii, neque id committas, ut Papæ
 æque ac nostras admonitiones ventis tradas; quod
 eo minus facies, quia ut didicimus, magni facis
 principes sanctos Apostolorum; quos si reapse ve-
 neraris, eum utique veneraberis, qui istorum sedem
 occupat. Hæc autem scribimus, et Romæ
 mentionem facimus ob legatos ad te mittendos.
 Probe etiam scimus per Dei gratiam, quod si ob
 quartas nuptias scandalum in Ecclesia surrexerit,
 viri sancti in omni humilitate anathemate id pro-
 pulsarunt. Quodcumque enim sanatione opus habe-
 bat, sanatum fuit. Cæterum sacris operam damus
 mysteriis, et communionis eorum ac sanctifica-
 tionis participamus, unde Romanæ quoque et Con-

¹ Act. v. ² Act. xvii.

Constantinopolitane Ecclesie unio speranda est. Hæc ad te scripsimus, ut et ipse, sicut nos, de statu ecclesiarum gaudeas. Persuasum enim habemus, te utpote Christi fidelem de bono Ecclesie statu lætari, nulla habita ratione perturbationum quæ, diabolo operante, inter Bulgaros ac Romanos intercedunt.

νομεν περὶ πολλοῦ ποιῆ τοῦ τιμῆν τοὺς ἀγίους καὶ πάντως οὐκ ἀτιμάσει; τὸν ἐν τῷ θρόνῳ τούτων καθήμενον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν γράφομεν περὶ τῶν Ῥωμαίων ἕνεκα τῆς πρὸς σὲ ἀποστολῆς. Γνωρίζομεν δὲ σοὶ καὶ τοῦτο, ὅτι χάριτι Θεοῦ τὰ ἐπιπέδη καταλαβόντες, εἴ τι σκάνδαλον ἐκ τοῦ τετάρτου γάμου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συμβέβηκε, τοῦτο μετὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος τῷ ἀναθέματι παραδιδώκασι (1), καὶ πάντα ὅσα εἶδετο θεραπείας, ἐτυχί τῆς σφαιλιμένης ἰασίως, καὶ λοιπὸν κοινῇ τοῖς ἀρχάντοισι ὑπερητήσαμεν μυστηρίοις, καὶ τῆς κοινωνίας αὐτῶν μετέσχομεν καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, καὶ γέγονε λοιπὸν ἡ Ῥωμαίων καὶ ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησία μιᾶς συμποίας καὶ ὁμοίας. Ἐγράψαμεν οὖν καὶ περὶ τούτου, τοῦ μὲν ἵνα καὶ αὐτὸς χαίρειν ἔχῃ, ὡσπερ καὶ ἡμεῖς, ἐπὶ τῇ καταστάσει τῶν ἐκκλησιῶν. Οἶδὲ γὰρ ὅτι περ εἰ καὶ ὁ Σατανᾶς τὰ ἄλλα κακῶς εἰβήκει μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, ἀλλ' ὅμως ὡς τοῦ Χριστοῦ λατρευτῆς, χαίρει; ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας (2).

Blud miror, o fili, quod tanta prudentia præstans rem tua prudentia indignam facias. Recepta ab illis qui Dei providentia imperium tenent epistola, eis non respondes, sed senatui, quod sane insuetum, auditque indecorum, in te vituperium ne suscitaret. Quis enim homo inter omnes epistolam ab imperante scripiens, eum negligit, scribitque ad illos qui sub ejus potestate sunt? Quis unquam regem negligens cui potestas approbanti aut improbandi quæ dicta sunt, cum ministris ejus communicat, et ab illis opinionem sciscitare non designatur? Ubinam gentium illud factum fuisse audisti? Illud rationi sane absoum nusquam usque adhuc evenit, neque est qui audiens sic cogitantem non condemnet. Abjice ergo, o fili, tale propositum, quod jocantis est, non viri serii. Si vero, Deo affante, meditando ductus sis ad damnanda abhorrendaque ea quæ patrasti, scilicet eades, urbium incendia, cæterasque vastationes, et ad bona pacis advertas. scribe ad eos qui a Deo tenent Imperium populique curam; et, si videtur, locum india in quem convenient qui de pace consulent.

φρονεῖς ἀληθῶς, γράφει πρὸς τοὺς λαβόντας παρὰ Θεοῦ καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· καὶ εἴ γε τοῦτο δοκεῖ, καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ συναφθῆσονται οἱ τὰ τῆς εἰρήνης συνθησόμενοι.

Et si tu ipse convenire velis, declara. Et ego humilis, etsi senex ac debilis, nihilominus ad te congregiar cum proceribus quos nostri amantes Christum imperatoris delegabunt. Sic age, si vere, bella et cædes oderis, si pacis desiderio teneari Sin contra quæ scribis non viri vere solliciti sunt, neque pacem appetentis, sed vanæ allegationes et verba ad jocum expressa, potius est in silentio manere, nec talia scribere, neque nos ad vana vanis scriptis rescribenda provocare. Caterum te validum Christus Deus noster custodiat, eoque

(1) Deerant verba a τοῦτο ad παραδιδώκασι in exemplari quo usus fuit Baronius. Num hæc item sunt addita a librario Græco ut damnatas a Ro-

Ἐλδωμ τοῦ μάγου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμαυροῦσθαι, ἐπιπέδη μόνον εἶδεν ὁ ταλαίπωρος ἰκεῖνος πρὸς ἐναντιότητά φέρεσθαι τοῦ Ἀποστόλου. Ταῦτα οὖν ἐνθυμήθητι, τέκνον ἡμῶν, καὶ πάλιν φημί, καὶ φρικτὴν καὶ φόβον ἀναλαθεῖ εἰς τὸ καθῶς ἡμεῖς, οὕτω καὶ τοῦ Πάπα τὴν διδασκαλίαν παραλογίσασθαι· μάλιστα ὅτι καὶ αὐτὸς οὐ ὡς γε μανθά-

κορυφαίους τῶν μαθητῶν, οὐδ' εἰ ἀληθῶς τιμῆς, ἐπιπέδη μόνον εἶδεν ὁ ταλαίπωρος ἰκεῖνος πρὸς ἐναντιότητά φέρεσθαι τοῦ Ἀποστόλου. Ταῦτα οὖν ἐνθυμήθητι, τέκνον ἡμῶν, καὶ πάλιν φημί, καὶ φρικτὴν καὶ φόβον ἀναλαθεῖ εἰς τὸ καθῶς ἡμεῖς, οὕτω καὶ τοῦ Πάπα τὴν διδασκαλίαν παραλογίσασθαι· μάλιστα ὅτι καὶ αὐτὸς οὐ ὡς γε μανθά-

Ἐκεῖνο δὲ θαυμάζω, τέκνον ἡμῶν, πῶς, τοσαύτη συνέσει διαπρέπων, πράγμα ποιεῖς ἀνάξιον τῆς σῆς συνέσεως. Δεχόμενος γὰρ γράμμα παρὰ τῶν λαχόντων ἐκ Θεοῦ βασιλεύειν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, ἀντιγράφεις οὐ πρὸς ἑκείνους, ἀλλὰ πρὸς τὴν σύγκλητον, ὃ καὶ παράδοξον ἀκούσαι καὶ ἀπρεπές, καὶ σὲ εἰς μέμφιν ἐμβάλλον. Τίς γὰρ ποτε τῶν πάντων ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ λαχόντος ἀρχεῖν γράμμα δεχόμενος, ἐκεῖνον μὲν καταλείπει, γράφει δὲ πρὸς τοῦς ὑπὸ χεῖρα τελούοντας; Τίς ποτε, τὸν δεσπότην ἀφείξῃ, ὃς κύριος ὑπάρχει περὶ τῶν λεγομένων καὶ κατανεύειν καὶ μὴ, τοῖς δούλοισι διαλέγεται, καὶ παρ' ἐκείνων ἀξιῶ γνῶμην λαμβάνειν; Ποῦ τοῦτο γινόμενον ἤκουσας ἐν πάσιν ἀνθρώποις; Οὐ γέγονε μέχρι καὶ νῦν οὐδαμῶς τὸ παράλογον τοῦτο, οὐδ' ἔστιν ὃ, τοῦτο ἀκούσας, οὐχὶ πολλὴν κατάγνωσιν κατὰ τοῦ τοιαῦτα φρονούντος ποιήσεται. Κατάλιπε οὖν, τέκνον ἡμῶν, τὴν τοιαύτην ἐπίνοιαν· οὐ γὰρ ἐστὶ σπουδαζόντων, ἀλλὰ πιεζόντων. Καὶ σὺ οὖν, εἴ γε λαθῶν θεόθεν διάνοιαν εἰς κατάγνωσιν ἤλαθες καὶ μεταμείθειαν τῶν παρὰ σοῦ γενομένων, τῶν φόνων, τῶν πυρπολήσεων, τῆς ἀλλῆς ἐρημώσεως, καὶ τὰ τῆς εἰρήνης;

Καὶ εἰ μὲν αὐτὸς βούλει διὰ σεαυτοῦ παραγενέσθαι, καὶ τοῦτο ποίησον δῆλον· ὥστε καὶ ἐμὴν ταπεινότητα, εἰ καὶ γέρων καὶ ἀσθενῆς, ἀλλ' ὅμως ὑπεριεῖν τούτων καὶ πρὸς σὲ παραγενέσθαι, μεθ' ὧν ἂν δοκιμάσωσι προκρίτων τῆς πολιτείας οἱ φιλόχριστοι βασιλεῖς ἡμῶν. Τοῦτο ποίησον, εἰ ἀληθῶς μεμίσηκας πολέμους καὶ τὰς σφαγὰς, καὶ τῆς εἰρήνης ἐν ἐπιθυμίᾳ κατέστης. Εἰ δ' ἂν γράφεις οὐκ ἔστι σπουδαζόντος, οὐδὲ τὴν εἰρήνην ἐπιζητοῦντος, ἀλλὰ προφάσεις καὶ λόγοι παιδιᾶς μειγμένοι, κρεῖττον ἔστι σωπῆν κτήσασθαι, καὶ μῆτε γράφειν

mana quoque Ecclesia quartas nuptias falso affirmaret?

(2) Hactenus apud Baronium.

τοιούτα, μήτε ἀντιματαιολογίας παρ' ὑμῶν γραφ-
 φ μένης, ἀντιγράφεσθαι σοι ματαιολογίας ἐπιζητεῖν.
 Τὰ δ' ἄλλα ἐβρώμενον σε διαφυλάξοι Χριστὸς ὁ Θεὸς
 ἡμῶν, πλέον ἐπεκτείνων τὴν χεῖρα εἰς βοήθειαν τοῦ
 καλῶς· τὸν βίον περάσαι καὶ ἀκατακρίτως, ὅσῳ
 πλέον ὑμῖν τὸ φορτίον τῶν κοσμικῶν πραγμάτων
 ἐπέθηκε, καὶ μὴ συγχωρήσαι τῷ τούτων βάρει τοῦ νοῦ
 πράγματα ἐξενεχθῆναι, ὅπερ ὡς τὰ πολλὰ συμβαίνει
 τοῖς τὰς ἀρχὰς διέπουσι, καὶ δυναστείαν κοσμι-
 κὴν καὶ ἐξουσίαν ἐγχεχειρισμένοις.

ΚΘ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐσωπήσαμεν, τέκνον ἡμῶν πεποθημένον, χρόνον
 ἱκανόν, καὶ συνεστάλημεν τοῦ πρὸς ὑμᾶς γράφειν,
 τοῦτο μὲν βαρεῖα πιεζόμενοι θλίψει, ὅτι ἐκ τῶν
 συχῶν γραμμάτων, ὧν προσγράψαμεν οὐδεμίαν
 εἶδομεν ὠφέλειαν ἀπαντήσασαν, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς
 τὴν τοῦ Θεοῦ τὸν τῆς εἰρήνης αἴτιον καὶ χορηγὸν τὰς
 ταπεινάς ἡμῶν δεήσεις ἀναθεωκότες καὶ πρὸς
 μύνην τὴν παρ' ἐκείνου ἀφορῶντες εὐμένειαν, καὶ
 τὴν σωτηριώδη πρόνοιαν, ἥτις ἐπ' οὐδενὶ ἀλλῳ, ὅσον
 ἐπὶ τῇ τοῦ κόσμου θεραπεύεται εἰρήνῃ. Νῦν δὲ,
 τέκνον ἡμῶν, ἐπειδὴ ὡςπερ τὸ πολὺ βάρος ἐκεῖνο
 τῆς θλίψεως ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν ἀπογεγεννημένον
 ἠσθόμεθα, καὶ πρὸς ἐλπίδας ἀγαθὰς κατέστημεν,
 καὶ εἴη μὴ διαψευσθῆναι ἡμᾶς τῆς ἀνωθεν εὐδοκίας
 τοῦτο προμηθευμένης, πάλιν ἐπὶ τὸ γράφειν πρὸς
 τὴν ὑμῶν μεγαλόδοξον ὠρμησάμεν τιμιότητα, τέκνον
 ἡμῶν, υἱέ μου ἀγαπητέ· ἀγαπῶμεν γὰρ σε, καὶ σὺ
 τὸν πατέρα οὐκ ἀγαπᾷς· εἰ γὰρ ἠγάπας, ἤκουσας
 ἂν παραινέσεως πατρικῆς. Ἀλλὰ, τέκνον μου ἡγα-
 πημένον, μέχρι τίνο; οὕτω διαχειρόμεθα, λυποῦντες
 μὲν Θεόν, ἐφ' οἷς ὀλεθρον προξενούμεν τῇ ἀγίᾳ τού-
 του κληρονομίᾳ, εἰς θνείδος δὲ ἑαυτῶν, ὅτι χρόνον
 μολύνονται, οὐκ ἐνοήσαμεν τὸ φοβερὸν κριτήριον τοῦ Θεοῦ;

Οἶδα ὅτι, ἐὰν βούλη, οὐδενὸς τῶν ἐπὶ φρονήσει
 διαθωμένων τὸ τοῦ Ἰησοῦ γινώσκεις κατάκριμα.
 Ἔως πότε προστίθεμεν κακὰ τοῖς κακοῖς; Ἔως
 τίνας παραχωρήσομεν κατορχεῖσθαι τῷ διαβόλῳ
 ταῖς τῶν Χριστιανῶν κατ' ἀλλήλων σφαγαῖς; Ἐνθυ-
 μήθητι, τέκνον ἡμῶν, ὅτι τάχα καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν
 ὁ χρόνος παρήλασε, καὶ ἴσως οὐ μακρὰ προθεσμία
 τοῦ διαλυθῆναι τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος. Εἴτα
 μετὰ ποίως ἀπαίρομεν συνειδήσεως ἐκ τῆς παρού-
 σης ζωῆς, ἐὰν τοῦτο συμβῇ οἷα τὰ ἀνθρώπινα; Κἂν
 ἐλπίδες ἀπαύσει πολλὰς μάταιαι, ὅτι προσμενού-
 μεν ἐπὶ πλεῖον τῇ παρουσίᾳ ζωῆ· τί ἐροῦμεν τότε;
 Τί διανοηθῶμεν, ὅτε στενὸς ὁ καιρὸς, καὶ οἱ τὴν
 ψυχὴν ἀπαιτοῦντες ἄγγελοι ἐφροσύνουν, ὅτι οὐ
 μόνον ζῶντες ἐπράξαμεν, οἷα ἐπράξαμεν; Οἶδας
 δὲ πάντως οἷα ἐπράχθη, ὅση Βουλγάρων καὶ Ῥω-
 μαιῶν ἀπώλεια, τῶν υλοτηθέντων Θεῷ διὰ τοῦ
 βαπτίσματος· ὅση τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ ἐρημία,
 καὶ τῆς ἐκείνου θεολογίας καὶ τῶν τελουμένων μου-
 στηρίων εἰς ἀποκάθαρσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οἱμοὶ
 τῶν ἡμῶν παθῶν τὸ βαρύτερον, ἀφανισμὸς καὶ ἀπό-
 παυσις. Ἀναλογίζου μοι τῶν μοναστηρίων τὴν
 ἀπώλειαν, τῶν ἐπισκοπεῖων τὴν ἐξολόθρευσιν, τῶν

A magis extendat, succurrendi causa, manum, quo
 gravius mundanorum negotiorum onus imposuit,
 neque permittat vim tui animi isto onere flecti,
 sicque ad indecora deferri, quod sapientius accidit
 illis qui imperiis præsunt, et quibus in hoc mundo
 potestas auctoritasque fuisse commissæ.

ἡμῶν χαλασθῆναι τὸ ἔντονον, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἀπρεπῆ
 τοῖς τὰς ἀρχὰς διέπουσι, καὶ δυναστείαν κοσμι-

XXIX. Eidem.

Satis siluimus, o fili desiderate, et a scribendo
 abstinuimus, gravius dolentes quod ex frequen-
 tibus quas ad te scripsimus litteris nullam
 B procedere utilitatem videremus, simulque ad Fi-
 lium Dei, pacis auctorem et magistrum humiliter
 nostras preces extollentes respectu solo illius
 benevolentia, salutarisque providentia, quæ ni-
 hil æque ac pacem mundi curat. Nunc autem,
 o fili, quoniam majorem gravis oneris partem
 evanuisse sentimus, et ad spem bonam rediimus,
 utinam in errorem, cœlesti benignitate adjuvante,
 non simus inducti! Denuo ad magnificentum tuum
 honorem scribere suscipimus, o fili, fili mi dilecte.
 Te enim diligimus, qui patrem non diligis. Si enim
 diligeres, paternas adhortationes audivisses. Sed,
 li mi dilecte, quousque tales erimus, Deum con-
 tristantes malis, quibus perniciem, cum nostro de-
 decore, sanctæ ejus hæreditati afferimus? Nos enim,
 quanto ex tempore Christiani sese mutuis cædi-
 bus sædant, ne judicium quidem Dei metuendum
 recogitavimus.

ἐπὶ τοσοῦτον ταῖς κατ' ἀλλήλων σφαγαῖς Χριστιανῶν

Concedo, si velis, te ullum ex consiliis quæ circa
 conscientiam tuam voluntantur a supremo iudice
 improbari ignoravisse. Sed quousque malis mala
 congeremus? Quousque diabolo dabimus mutuis
 Christianorum cædibus exultare? Recogita, o fili,
 tempus vitæ nostræ celeriter effluere, ac non mul-
 tum abesse diem quo statutum est animam nostram
 corpus relinquere. — Et tunc quali conscientia
 D ex hac vita cedemus, si res, ut solet, accidat,
 quanquam vana spe illudamur, nos dies longos
 vitæ habituros? Quid dicemus, quid mente volvemus,
 cum nos hora stringet, angelique animam
 repositas (non modo quæ viventes fecerimus
 exquirent, sed qualia)? Sed non te fugit qualia
 facta fuerint, quanta Romanorum et Bulgarorum
 interemptio, quos Deus per hæptisma adoptaverat,
 quæ ecclesiarum vastatio, hymni ipsium glori-
 ficantes suppressi, mysteriaque jam non in peccatorum
 nostrorum remissionem celebrata. Supputa
 mecum monasteria destructa, episcopales domos
 eversas, desolatatasque alias, quotquot in regione
 stabant, ecclesias, atque extinctum cultum, qui
 in illis ad gloriam Dei fuerat institutus. Alia præ-

termitto, scilicet virginum stuprationem, debitam monachis amotam reverentiam, sacrumque sacerdotum Dei ordinem captivitate, ut solet, humanæ institutionis instar, in contemptionem dejectum : Quæ omnia scandala quasi non satis fuissent ad contristandum Christum Deum nostrum, etiam, te mortuo, sine spe reparationis persistent. Juventus jam tua evasit : atqui ipsis juvenibus spes vendi incerta. Sed, cum, juventute elapsa, ad sexagesimum annum accedimus, tu enim accedis, aut saltem non multum ab eo distas, quid est reputandum? Ad septuagesimum rari perveniunt; nam sæpissime videmus humanum genus citra vitæ terminos finire.

πλὴρ ἀρετῆς ἢ οὐ πολὺ πόρρω ἀφέστηκας, τί δεῖ λογίζεσθαι; Πρὸς γὰρ τὸ ἑβδομηκοστὸν σπάνια τῶν ἀνθρώπων ἀναβαίνουσιν, ὡς ἐπὶ πλεῖστον δὲ ἑρῶμεν τὸ ἀνθρώπινον γένος κάτωθεν τούτου τὴν ζωὴν καταστρέφον.

Quid tibi prodest in istam descendere perniciem belli Romanos inter et Bulgaros perstantis? Quid aliud eveniet, nisi nos non modo propter ea quæ male, dum viveremus, fecerimus, apud supernum Dei judicium in causam simus venturi, sed etiam propter ea quæ alii post mortem nostram patnaverint poenas simus daturi. Itaque, filii mi, quasi præsens ante te, osculor os tuum, oculos et totum te; amplector genua, deprecans ut anima tua benignissima, quoniam rerum nequitia illam e peculiari natura excussit, ad pacem sese inclinet. Satis siint quæ jam funesta acciderunt; cessent Christianorum bella et cædes; neque relinquant miserandum execrandumque monumentum, quale Simeon ille, qui ex genere omni prudentiæ, judicii virtutisque laude perclarus, et quasi lux gentis Bulgariæ, pacem conculcavit, quæ ab ipsius patre iacta fuerat, fœderaque, juramenta, et quodcunque pactum cum Romanis violavit, sic crudelior hostis factus quam majores qui Christum Deum nostrum non noscebant. Non modo talis visus est, dum viveret, sed etiam post mortem bellum implacabile reliquit, strictis Romanorum et Bulgarorum gladiis stragisque cruorem stillantibus gavisus.

Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν οὐκ ἐγνώρισαν. Καὶ οὐ καὶ μετὰ τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ἀσπονδὸν κατέλιπε καὶ Βουλγάρων τοῦ τῆς σφαγῆς αἵματος ἀποστάζειν ἠγάπησε.

Ista tibi scripsi, o filii, lamentans dolensque, et super me, quia longior senectus mea rerum tam miserandarum fuit testis, et super te ac Romanos, propter ea quæ invicem bellantes patimini, et propter æternitatem, in qua nunquam cessaturis pœnis afficiemini, quippe qui pro nihilo habueritis Christi Dei nostri sanguinem, per quem salvi, et ejus populus facti sumus. At tamen nostri imperatores a Deo coronati, ut sæpe, ita et nunc pacem invocant, omni que modo mala a majoribus illata levare strenue enitentur. Quamobrem et nunc homines miserunt, qui de pace vobiscum colloquantur. Tuum igitur est tuæque perfectis-

Ἄλλων ὄσαι κατὰ χώρας ὑπάρχον ἐκκλησίαι, καὶ τῆς ἐν αὐταῖς γινομένης εἰς ὄξυν Θεοῦ λατρεῖας τὴν ἐξερρήμωσιν. Ἐὼ τὰ ἄλλα, τὴν φθορὰν τῶν παρθένων, τῆς ὀφειλομένης μονάζουσιν εὐλαθείας τὴν ἐκπτώσιν, τῶν ἱερῶν τοῦ Θεοῦ τὴν, ὡς εἶλες διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, οἷα τὰ ἀνθρώπινα, τῆς ἱερατικῆς τάξεως καταφρόνησιν· καὶ τούτων πάντων, ὡς περ οὐκ ἱκανῶν ὑπαρχόντων εἰς θλίψιν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, πάλιν μετὰ τὴν σὴν ἀπεδίωξιν ὑπὸ σοῦ καταλιμπανομένων σκανδάλων ἀνιάτων καὶ ἀθεραπεύτων. Ἦδὴ τὴν νεότητά ὑπερῆλασας ἀπιστος μὲν γὰρ νεότητι τὸ παραμένειν τῷ βίῳ ἢ ἐλπίς· ὅποτε δὲ τὴν νεότητά ὑπερδῶμεν, καὶ μάλιστα πρὸς ἐξ-

Ἐβδομηκοστὸν κατανήσωμεν ἔτος, ὥστιν καὶ οὐ τυχὸν ἢ λογίζεσθαι; Πρὸς γὰρ τὸ ἑβδομηκοστὸν σπάνια τῶν ἀνθρώπων γένος κάτωθεν τούτου τὴν ζωὴν

Τίς οὖν ὠφέλεια ἐν τῷ σε καταδῆναι εἰς διαφθορὰν τοῦ κατ' ἀλλήλων πολέμου Ῥωμαίων τε καὶ Βουλγάρων τῆς παραμονῆς; Τί ἄλλο ἢ τὸ μὴ μόνον ἐν τῇ ζωῇ ἡμῶν τῶν κακῶς γεγενημένων ἐν τῷ ἐκείθεν τοῦ Θεοῦ κριτηρίῳ τὰς δίκας ὑποχαλεῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν μετὰ θάνατον ἄλλοις πραττομένων ἡμᾶς ὑποστῆναι τὴν κόλασιν; Διὰ τοῦτο, τέκνον ἡμῶν, οἷα παρὼν προσπέυσσομαι, καταφιλῶ τὸ στόμα, τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πᾶν ἄλλο μέλος· ἐφάπτομαι τῶν γονάτων καὶ δυσωπῶ ἐπικαμφθῆναι τὴν σὴν ἡμερωτάτην ψυχὴν, εἰ καὶ πραγμάτων κακία ταύτην ἐξέστησε τοῦ οἰκείου αὐτῆς ἰδιώματος, πρὸς τὴν εἰρήνην· ἀρκεσθῆναι τοῖς ἤδη γεγενημένοις ὀλεθροῖς πράγμασιν, ἀπολήξει τοὺς κατ' ἀλλήλων τῶν Χριστιανῶν πολέμους καὶ τὰς σφαγὰς, μὴδὲ καταλιπεῖν μνημόσυνον ἐλεεινὸν καὶ κατάρας ἀξίον, ὅτι Συμεὼν ἐκεῖνος ὁ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ γενεάν ὄσα γε τὰ ἐκ φρονήσεως, τὰ ἐξ ὀρθῆς κρίσεως, τὰ ἐκ παντὸς εἶδους ἀρετῆς γενόμενος ὑπερβαύματος, καὶ οἷον φωστὴρ τοῦ Βουλγάρων γένους, οὕτως κατεπάτησε τὴν εἰρήνην τὴν ὑπὸ τοῦ οἰκείου πατρὸς γενομένην, ἠθέτησεν οικεῖα σύμφωνα καὶ ὄρκους καὶ συμβάσεις πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ γέγονε πολέμιος ἀπηνέστερος τῶν προπατέρων αὐτοῦ, οἱ τὴν μόνον ἐν τοῖς ζῶσιν ὑπάρχων τοιοῦτος ὤφθη, ἀλλὰ πόλεμον, καὶ τὴν κατ' ἀλλήλων μάχαιραν Ῥωμαίων ἠγάπησε.

Ταῦτά σοι ἔγραψα, τέκνον ἡμῶν, θρηγῶν καὶ ὀδυρόμενος πρῶτον μὲν ἑμαυτὸν, ὅτι μέχρι τοσούτου παρέτεινε τὸ ἐμὸν ἀθλιὸν γῆρας, καὶ τοιούτων ἐλεεινῶν πραγμάτων ἐγενόμην ἐν ἱστορίᾳ· θρηγῶν δὲ καὶ ἡμᾶς, καὶ δὴ καὶ τὸ Ῥωμαίων γένος, ὧν ἕνεκα καὶ νῦν κατ' ἀλλήλων κινούμενοι πάσχετε, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅτε τὰ πάθη οὐκ ἔχει ἀπόπασιν, πικραῖς ὑποβληθήσεσθε τιμωραῖς, ὡς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, δι' οὗ ἠγοράσθημεν, καὶ λαὸς αὐτοῦ γεγενήμεθα, εἰς οὐδὲν λογίζομενοι. Πλὴν οἱ θεοστυφεῖς ἡμῶν βασιλεῖς, καθὼς πολλαῖς, οὕτω καὶ νῦν τὴν εἰρήνην ἐπιζητοῦσι, καὶ παντὶ τρόπῳ τὰ ἐκ τῶν προλαθόντων ἀνθρώπων

παρακολουθήσαντα σφάλματα θεραπευθῆναι σπουδάζουσι. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἀπέστειλαν ἀνθρώπους, οἱ περὶ τῆς εἰρήνης ὑμῖν συλλαλήσουσι· καὶ ἔστι οὐκ καὶ τῆς σῆς τελειοτάτης συνίσεως εἰς τὰς περὶ τὰς συμβάσεις καὶ Θεῶν εὐαρίστους, καὶ κοινῶς συμφερούσας Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάρους συνελθεῖν· ἵνα καὶ ὁ Σατανᾶς ὁ τῶν σκανδάλων καὶ τῶν πολέμων αἰτίας καταισχυθῆ, καὶ ὡς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐδράβιουσε Θεός τὴν εἰρήνην μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, πάλιν ἔχητε τὴν εἰρήνην. Καὶ ὑμεῖς μὲν ὡς τέκνα τοὺς πατέρας ἐπιγινώσκετε, παρ' ὧν ἐδέξασθε καὶ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος τὴν χάριν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὡς πατέρες τὰ οἰκεία ἐν Χριστῷ τέκνα τοὺς Βουλγάρους ἐπιγινώσκουσι, καὶ Θεὸς ἐπὶ τούτοις δοξάζεται, καὶ τὰ τοῦ κοινῆς βίου καὶ τῆς ζωῆς πράγματα Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάρους πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀποκαταστῆ εὐκληρίαν τε καὶ ἀπόλαυσιν.

Ἐπὶ τούτοις ἐκείνῳ προστιθεμεν, ὡς ἀνάξια ποιεῖς τῆς σῆς μεγαλοδόξου ἀρχῆς, ὕβρεις γράφων καὶ παραλογισμῶν βήματα ἀντὶ τῶν εἰς σέ γραφομένων φιλικῶν γραμμάτων καὶ τιμῶν τὴν ὑμετέραν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ φιλογρίστου καὶ εἰς εἰρήνην προκαλουμένου σε βασιλέως. Οἶμαι γάρ, τέκνον ἡμῶν, ὡς οὐκ ἀγνοεῖς, εἰ καὶ ἄλλο φρόνημα τῶν ταπεινῶν καὶ χυδαίων ἀνθρώπων, αἱ ὕβρεις ἀνθρώπων εἰσὶν εὐτελῶν καὶ φρονήματος ἀπείρητων ἀρχῆς δὲ οἱ λαθόντες παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀνάθασιν, ἐν συναισθάνονται τῆς ἑαυτῶν δόξης, οὐδὲποτε καταβαίνουσιν. Ὁρᾷς, τέκνον ἡμῶν, τὴν ὑμετέραν πρὸς σέ ἀγάπην, ὅτι καὶ ἐν τούτοις, τῆς σῆς φρονιζόντες δόξης, ὡς πατέρες ἐπανορθούμεθα τὸ, οὐκ οἶδα πῶς, ἐπακολουθεῖν σοι πταίσμα, καὶ τὴν σὴν κατευτελιζόν μεγαλόδοξον ὑπεροχὴν. Γράφε καὶ περὶ τῶν προκειμένων πραγμάτων οἷα δεῖ γράφειν ἀνθρωπῶν δεδοκασμένον, ἐπιζητῶν τὴν κατάστασιν, ἐπιζητῶν τὸ συμφέρον, ἐπιζητῶν τὴν εἰρήνην, ὡς παρὰ Θεοῦ λαθὼν τὸ ἄρχειν, ὡς Χριστιανός, ὡς μέλλων τῷ φοβερῷ τοῦ Θεοῦ κριτηρίῳ παραστῆναι, καὶ λόγον ἀποδώσειν ὑπὲρ τῆς σῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς τῶν ὑποχειρίων διοικήσεως καὶ σωτηρίας. Καὶ μὴ γράφῃ· εἰρωνείας, μηδὲ ὕβρεις καὶ ἀτιμίας, ἅτινα οὐκ ἀτιμάζουσιν ἐκείνους πρὸς σὺς γράφεις, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, οὐκ ἤθελον εἰπεῖν αἰδοῖ τῆς πρὸς σέ ἀγάπης, ἀλλ' ὅμως ὑπὸ τῆς ἀληθείας κινούμενος λέγω, κατὰ γινῶντι ἐπαναστρέφουσιν.

Α'. Τῷ αὐτῷ.

Μὴ δεξιόμενοι γράμμα παρὰ σοῦ, τέκνον ἡμῶν, αὐτοὶ γράφομεν ὑπὸ τῆς πολλᾶκις κινήσεως αἰτίας ἡμᾶς πρότερον, καὶ νῦν γράφειν κεινημένοι· αὕτη δὲ ἔστι τῆς μακαρίας καὶ ποθεινῆς εἰρήνης ἡ ἐπιζητήσις, ἣν ἀποσυλήσας ὁ ἀρχαῖος τῶν ἀνθρώπων ἔλθρος ὁ διάβολος, μεγίστων μὲν ἀγαθῶν ἐζημίωσε τὸ Βουλγάρων γένος καὶ Ῥωμαίων, πολὺ δὲ ἄλγισμα τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν ἐνεποίησε, τὰ δὲ ἐκείνου ποίμνια εἰς τὸν κατ' ἀλλήλιον βλεθρον ὀρμησαὶ παρεσκευασάμενοι. Ὑπὲρ τούτου πολλᾶκις ἐγράψαμεν, καὶ νῦν γράφομεν δυσωποῦντες· καὶ μάλιστα τοὺς σὺς γλυκεῖς λόγους ἐν τοῖς ὡσὶν ἡμῶν ἔχοντες, καὶ τούτους κατ' ἐκάστην μελετῶντες, ὅσους τε πρὸς ἡμᾶς ἡ σὴ φρονιμὴ ἐδέξατο γλῶσσα, καὶ ὅσους πρὸς τὸν φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα, ἐν οὕτῳ βεβαίως ὅτι

A simæ prudentiæ quæcumque sunt convenientia, Deo jucunda, utiliaque Romanis una et Bulgaris, inire: ita ut Satanam, scandalorum et bellorum auctorem, ignominia afficientes, istam quam ab origine Deus composuerat denuo habeatis, vosque Romanos, ut filii, patres agnoscat, a quibus gratiam baptismatis accepistis; Romani autem, ut patres, Bulgaros suos in Christo filios agnoscant; Deus in istis glorificetur; resque vitæ communis Romanis simul ac Bulgaris in prisca felicitate veterique jucunditate restituantur.

B Hoc unum addemus, scilicet te gloriosa dignitate tua indigna fecisse. cum verbis contumeliosis ac subdolis respondisti ad litteras amicitiam exprimentes, et dignitati tunc inservientes, quas tibi imperator Christo fidelis pacem precans scripsit. Existimo enim, o fili, te non ignorare, licet aliter miserandus vulgus sentiat, homines solummodo abjectos sensuque carentes ad contumelias se vertere; ad quas contra nunquam descendunt qui summum imperium tenent, si propriæ gloriæ sensum habeant. Vides, fili mi, meum erga te amorem, et quod ita in istis gloriæ tuæ curam habeo, ut quasi pater te jam cadentem quoquo modo erigam, ne, cadendo gloriosa tua dignitas in opprobrium veniat. De præsentibus rebus scribe, qualia honoribus decoratus, restaurationem rerum utilitatemque ac pacem exoptans, debet scribere, ut qui a Deo imperium acceperis, ut qui Christianus in formidandum Dei iudicium sis venturus, rationemque potestatis, ac subditorum gubernationis et salutis redditurus. Ne scribas cavillationes, neque contumeliosa aut probrosa, quæ non modo illorum ad quos scribis honorem male afficiunt, sed etiam, licet me dicere prohibeat respectus mei in te amoris, veritate tamen motus dicam, in tuam condemnationem vertuntur.

XXX. Eidem.

D Quoniam a te, o fili, non accepi litteras, ipse eadem, quæ moverat me, causa et nunc motus scribo scilicet felicitis ac desiderabilis pacis studio, quam tollens antiquus hominum inimicus diabolus, magno honorum detrimento Bulgaros et Romanos, magno dolore Christum Deum nostrum affecit, ovibus ejus suadendo ut in mutuam perniciem contenderent. Qua de re sæpius scripsi et nunc supplex scribo, perceptis etiam nunc aure gratis tuis sermonibus, quos continuo meditor, quotquot lingua prudens tua non solum ad nos, sed ad imperatorem nostrum Deum amantem protulit, quem scio a te, ex quo illum vidisti illiusque benignitatem expertus es fuisse amatum et nunc amari. Et enim, fili mi, pacem ei promisisti et cædium lineam

bellorumque, et quæcunque misera ex bellis oriuntur, atque iterum in priscam felicitatem Romanos et Bulgaros redintegrandos. Imo,* priusquam cum nostro Christiano imperatore convenires, ad me indignum e Bulgaria scripseras te rebus præsentibus incumbere, pacem fieri volens, cessareque, Deo adjuvante, bella et arma quæ Christiani alii in alios movebant.

Ἐφης ταπεινώσιν ἐκ Βουλγαρίας τὰ ἐνταῦθα καταλαβεῖν, εἰρήνην γενέσθαι βουλόμενος, καὶ ἀποκαύσαι σὺν Θεῷ τὴν κατ' ἀλλήλων τῶν Χριστιανῶν μάχην καὶ τῶν ὀπλῶν τὴν κίνησιν.

Harum rerum indelebilem memoriam in corde habentes, noscentesque tuam veritatis reverentiam, præsentibus scripsimus litteras, ut jam supplicavimus et nunc supplicantes. Præbe, o fili, finem verborum gloria tua dignum; promissa adimple, ut Deus glorificetur, nomen tuum immortale apud posterum fiat; grexque Christi duplex, Bulgari scilicet ac Romani, perniciem spiritualem et corporalem effugiens corporalem requiem cum spirituali salute obtineat. Minime enim te fugit Bulgaros et Romanos non modo corporalem vitam miserissimam habere, sed etiam, heu mihi infortunato! spirituali vita privari. Eam, fili mi, extinguamus iræ flammam, quam sive seclustus diabolus, sive homines sensu carentes suscitaverunt. Ego et vidi animantia aliquando ira mota, alia in alia irruere et certare, quæ brevi iram furorisque sedabant et ad pacem revertebantur. Cum autem animalia ratione carentia iram continere, eique finem imponere sciant, et ad pacem convertantur, num homines, quos ratio regit, qui unum Deum constituentur, uno Christi Dei nostri nomine appellantur, quoniam arma in invicem moverint, semper movebunt, mutuis cæditibus sine fine gloriantes, nunquam ratione quid sit ipsis utile existimabunt, neque aliquando, licet tardius sanguini parcent! Istudne natura humana dignum, ad imaginem Dei formata, cui ratio peculiare decus? Sed quid longiorem epistolam facio? Satis sint quæ scripta sunt. Ex Deo enim confido res ita futuras, ut dixisti loquens ad humilitatem meam et ad nostrum imperatorem Deo amatum, fratremque tibi dilectum et pro talibus meritis longos tibi a Deo exposcimus felicitatem in hac vita, et in futura illius hæreditatem gloriæ, quæ cunctos homines Deo gratos manet.

Εἰκόνα Θεοῦ διαπλασθεῖτης, καὶ λόγῳ τετιμημένης; Ἄλλὰ τί μακρύνω τὸ γράμμα; Ἄρκεσθῶμεν τοῖς εἰρημένοις· πέποιθα γὰρ ἐν Θεῷ, ὅτι ὡσπερ παρῶν ἐλάλησας πρὸς τὴν ἡμῶν ταπεινώσιν, καὶ πρὸς τὸν φιλόχριστον βασιλέα ἡμῶν τὸν σοὶ ποθεύμενον ἀδελφόν, οὕτω καὶ γενήσεται· ἀνθ' ὧν ἐπευχόμεθα σοὶ μακρότητα ἡμερῶν, καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν εὐετηρίαν, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ κληρονομίᾳ δόξης τῆς ἀποκειμένης πᾶσι τοῖς τῷ Θεῷ εὐαρεστήσασιν.

XXXI. *Eidem.*

Sæpe tibi quæ existimabam et nunc existimo utilia et convenientia, scripsi. Hodie de rebus quas jam tractavi ultimam scribo epistolam, dolore cor meum urgente propter communia mala quibus populus Dei, seu Bulgarus, seu Romanus exhauritur. Gens enim Bulgarorum vere populus Dei est, qui illos proprio sanguine redemit, fratresque fecit per Spiritus sancti adoptionem, licet tu tibi populum arroges, qui, hodie imperium habens cras da-

Α ἄφ' οὗ ἐθεάσω, καὶ πείραν τῆς ἐκείνου ἀγαθότητος ἔλαβες, ἐπόθησας καὶ ποθεῖς. Καὶ γὰρ καὶ πρὸς ἐκείνον, τέκνον ἡμῶν, ἐπαγγελίας παρέσχες εἰρήνης, καὶ ὅτι λήξουσιν αἱ σφαγαὶ, καὶ οἱ πόλεμοι, καὶ τὰ ἐκ τούτων δυστυχῆ πράγματα, καὶ πάλιν εἰς τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι καταστήσονται. Ἄλλὰ καὶ πρὸ τῆς συντυχίας τῆς πρὸς τὸν φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα, πρὸς τὴν ἡμῶν

Τούτων ἔχοντες τὴν μνήμην ἀνεπίληστον ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, καὶ γινώσκοντες τὴν παρὰ σοῦ τιμωμένην ἀλήθειαν, τὸ παρὸν ἐγράψαμεν γράμμα, οἷα

πολλάκις ἰκετεύσαμεν, καὶ νῦν ἰκετεύοντες. Δεῖξον, τέκνον ἡμῶν, τῶν σῶν ῥημάτων τὸ τέλος ἐπέσιον τῆς προσηκούσης σοὶ δόξης· πλήρωσον τὰς ὑποσχέσεις, ἵνα καὶ Θεὸς δοξασθῇ, καὶ σὺ σὺν ὄνομα γίνῃται ἀειμνηστον καὶ ἐν ταῖς ἐπειτα γενεαῖς, καὶ ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα τοῦ Χριστοῦ, λέγω δὴ τὸ τε Βουλγάρων ἔθνος καὶ τὸ Ῥωμαίων γένος, ἀπαλλαγῶσι ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ ὀλέθρου, καὶ ἀπολαύσωσι καὶ σωματικῆς ἀνέσεως, καὶ ψυχικῆς σωτηρίας. Οἶδε γὰρ ἡ σὴ μεγάλη σύνεσις, ὅτι οὐ μόνον τὴν σωματικὴν ζωὴν ἐλασινῶς ζημιοῦνται Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι ἀλλήλους ἀποσφάζοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς, οἷμοι τῷ ἀλλοίῳ, ἀποστερίζονται. Ναί, τέκνον μου, σέσωσμεν τοῦ θυμοῦ τὴν φλόγα, ἣν εἶτε πονηρὸς δαίμων, εἶτε ἄνθρωποι ἀνέφλεξαν ἄφρονες. Ἐγὼ καὶ ἀλόγων γένη ἐθεασάμην ποτὶ ὑπὸ θυμοῦ κινήθοντα, καὶ κατ' ἀλλήλων ὀρμήσαντα καὶ μαχόμενα, ἀλλ' ἐπαύσαντο πάλιν τοῦ θυμοῦ καὶ τοῦ μάχεσθαι, καὶ κατέστησαν πρὸς τὸ ἤμερον. Εἶτα, τέκνον μου, τὰ μὲν ἄλλα μὴ κεκτημένα λόγον ἐπέχοντα τὸν θυμὸν, ἀλλ' ὑπὸ ἀλογίας ἀγόμενα ἐπίστανται τοῦ θυμοῦ ἀπόπαυσιν, καὶ τῆς κατ' ἀλλήλων ἀφίστανται μάχης, καὶ μεταβάλλονται πρὸς εἰρήνην· ἄνθρωποι δὲ λόγῳ κυβερνώμενοι, ἕνα Θεὸν ὁμολογοῦντες, ἐνὶ ὀνόματι τῷ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐπικεκλημένοι, διότι ἐφθασαν κατ' ἀλλήλων ὄπλα κινήσαι, τούτοις χρῆσονται διὰ παντός, καὶ ταῖς κατ' ἀλλήλων σφαγαῖς ὡσπερ ἐντρυφῶντες διατελέσουσιν, ἀλλ' οὐχὶ λογισμῶν κρινοῦσι τὰ πρέποντα, καὶ ὅψι ποτε τῆς κατ' ἀλλήλων σφαγῆς ἀφέξονται;

Καὶ τοῦ τούτο δεῖον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῆς κατ' ἀλλήλων ἀφίστανται μάχης, καὶ μεταβάλλονται πρὸς εἰρήνην· ἄνθρωποι δὲ λόγῳ κυβερνώμενοι, ἕνα Θεὸν ὁμολογοῦντες, ἐνὶ ὀνόματι τῷ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐπικεκλημένοι, διότι ἐφθασαν κατ' ἀλλήλων ὄπλα κινήσαι, τούτοις χρῆσονται διὰ παντός, καὶ ταῖς κατ' ἀλλήλων σφαγαῖς ὡσπερ ἐντρυφῶντες διατελέσουσιν, ἀλλ' οὐχὶ λογισμῶν κρινοῦσι τὰ πρέποντα, καὶ ὅψι ποτε τῆς κατ' ἀλλήλων σφαγῆς ἀφέξονται;

ΛΑ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐγραψα πολλάκις, ὡς μὲν ἐγὼ ἐνόμιζον, ἀλλὰ καὶ εἴτι νομίζω, καὶ ὠφέλιμα καὶ συμφέροντα. Γράφων ἔπι πᾶσιν, οἷς προέγραψα, τοῦτο δὴ τὸ ἔσχατον γράμμα, ἅμα μὲν κινούμενος ὑπὸ τῆς ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ ἐγκειμένης διὰ παντός ἐδύνης χάριν τῶν κοινῶν παθῶν τῶν καταδαπανῶντων τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους συναριθμούμενον. Ἐκείνου γὰρ ἐστὶ λαὸς ἀληθῆς καὶ τὸ Βουλγάρων γένος τοῦ ἐξαγοράσαντος αὐτοὺς οἰκείῳ αἵματι, τοῦ

ἀδελφούς ποιησαμένου διὰ τῆς υλοθεσίας τοῦ Πνεύ-
ματος· εἰ καὶ τοῦτον οὖν εἶναι σὺ νομίζεις λαόν, ὁ
σήμερον ἄρχων, καὶ αὐριον ὑπὸ σκυλήκων θαπα-
νηθηζόμενος. Ὑπὲρ τούτων οὖν ὀδυνώμενος γράγω
καὶ ἔτι, ἐκ τῶν σῶν κινούμενος λόγων, οὓς ἐνταῦθα
πραγεγονότος σου ἀπὸ τῆς σῆς γλώττης αἱ ἡμέτεραι ἀκα-
καὶ ἐνηνέχθησαν· ἦσαν γὰρ τὰ λεγόμενα παρ' ὁμῶν
τοιαῦτα, ὅτι κεκινήμεθα ἐκ τῆς ἰδίας χώρας ἕνεκεν

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἰδιαζόντως ἔλεγε· πρὸς ἡμᾶς,
ὅτε τὸ πρῶτον ἰδίως σοι πρὸς ὀμιλίαν κατέστη-
μεν· ἔπειτα δὲ ὅτε μετὰ τοῦ θεοσεφεοῦς ἡμῶν βα-
σιλέως συνομιλήσαι γέγονε, καὶ τῶν ἐξ ἐκείνου φι-
λοτιμίων ἐδέχου τὴν χορηγίαν, μέμνημαι τοιαῦτά
τινα ῥήματα εἰπόντος σου, ὡς οὐκέτι τὰ τοῦ πολέμου
ἡμῖν ἐνεργηθήσεται, οὐδὲ τοῦ πρὸς γρίαν ἐπιδο-
μένου ἐν τοῖς πολέμοις χιτῶνος ἡμῖν ἔτι δεήσει, καὶ
ἄλλα ὅσα πρὸς παντελῆ τοῦ πολέμου κατάλυσιν καὶ
τῆς εἰρήνης ἀποκατάστασιν. Ὡς ἐπὶ τοῦ συνειδότης
ἔχεις τὴν μνήμην, τότε προσεῖπες· ταῦτά με κινεῖ
πρὸς τὸ ἔσχατον τοῦτο γράμμα. Ποῦ τοίνυν, ὡς παρῶν
σοι προσφθίγγομαι, τῶν σῶν λόγων αἱ ὑποσχέσεις;
Τί γέγονεν ἡ μακαρία ἐκείνη ἐν ταῖς ῥήμασι εἰρήνης,
ἧς καὶ μόνον ἡ φήμη καὶ ἐν τῇ τῶν Βουλγάρων
χώρα καὶ ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων διχυθεῖσα, πᾶσαν
γλώσσαν εἰς Θεοῦ εὐχαριστίαν ἐκίνησε; Παντὶ μὲν
ἀνθρώπῳ τρόπος ἀγαθὸς ἐν τούτῳ γνωρίζεται, ἐν
τῷ τιμᾶν τὴν ἀλήθειαν ἀρχῇ δὲ μάλιστα τῇ πρὸς
μεγαλοπρέπειαν ἐξηρημένη, οὐδὲν οὕτως ἄλλο εἰς
δόξαν συντελεῖ καὶ σεμνότητά τῆς ἀρχῆς, ὡς ἡ τῶν
λόγων ἀλήθεια καὶ τῶν ἐπαγγελλομένων τὸ ἀδ. ἀψευ-
στον. Ὅρα οὖν εἰ δόξης ἀντιποιούμενῳ σοι καὶ μεγαλοπρεπείας ἀρμύζει τὸ παλίντροπον καὶ μεταπη-
δᾶν ἐκ λόγων εἰς λόγους μηδαμῶς τὸ βάσιμον καὶ ἐδραῖον κεκτημένους.

Ἐβουλόμην σοι πολλὰ τοιαῦτα γράψαι, ἀλλὰ πρὸς
μῆκος ἴσω; ἐπεκτεινόμενος ὁ λόγος· ὀκλήρης δόξει,
καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνα καταλιμπάνομεν. Ἀπὸ δὲ τῶν
πρὸς ἡμᾶς ἐλέγχων καὶ ὀνειδισμῶν, οὓς κατενώ-
πιον τοῦ θεοσεφεοῦς ἡμῶν βασιλέως ἐλέγχων καὶ
ὀνειδίζων καὶ τρόπον τινὰ φαυλίζων τὴν ἡμῶν
ὑπερφθίγγου ἀθλιότητα, ἐκαίθην σοι τὸ ἀπὸ τούτου
προσφθίγγομαι. Ἐλεγε γὰρ κατερινουόμενος ἡμῶν,
ἐνεγκεῖν τὴν ἵππον, ὃς παρὰ τὸν πόλεμον ἀντὶ σοῦ
τὴν πληγὴν ἐδέξατο· καὶ τοῦτο προσδιατύρων ἡμᾶς
ἔλεγε· τῆς ἡμετέρας εὐχῆς ἔργον γεγενῆσθαι· καὶ
ἡμῶν ἀπολογουμένων, ὡς οὐδὲν τοιοῦτον ἑαυτοῖς συν-
ιτμεν, οὔτε προτροπὴν πολέμου ποιησάμενοι, οὔτε
τοιαύτην εὐξάμενοι· αὐτὸς ἀντέλεγε, ὡς ἡμῶν ἐπὶ
τὸν θρόνον τὸν ἀρχιερατικὸν ἰδρυμένων, ἦν ἰσχὺς
κωλύσαι τὸν πόλεμον· εἰ δὲ μή, τέως τῆς ἐκκλη-
σίας ἀπελαύνειν τοὺς μὴ πειθομένους ταῖς παραι-
νήσεσι. Ταῦτα οἶδα ὅτι γνωρίζεις, καὶ βούλη, ὅτι
εἰς τῆς σῆς ἐστὶν εἰρωνεία; καὶ κατηγορίας τῆς καθ'
ἡμῶν τὰ ῥήματα. Ἄκουε οὖν καὶ περὶ τούτων οἷά
σου ταπεινώσον, καὶ μετρίαις ἀκακαῖς ἀκούσον φιλου

Τί τοῦτο τὸ τὴν πληγὴν τοῦ ξίφους ἐνεχθῆναι
κατὰ τοῦ ἵππου, οὐδὲ περὶ σωθῆναι; Ἐγὼ ἀ-
θρῶπός εἰμι, καὶ ἦδη τῷ γῆρι τὰς φρένας;
ἐλαττωθεὶς, ἀλλὰ καὶ ἄλλω; Ἄνθρωπος ὢν φρο-
νήσιος; κατὰ πολλὸν, ἐνδεής, ὁμολογῶ γὰρ τὴν
οἰκίαν ἀσθενεῖαν· πλην τοῦτο νοῦ ἐκ τοῦ μὴ τὴν
πληγὴν εἰς σὲ ἐπενεχθῆναι, ἀλλὰ κατὰ τοῦ κινήσους.

A heris præda vernibus. De his igitur dolens denuo
scribo, rationibus istis incitatus quas a te ipso me-
cum loquente audiui; quales exposuisti, cum a
regione mea ad te exivi de tanto tamque glorioso
pacis negotio tractaturus.

Ἰτα αὐτὴν μὴ, quando tecum ad privatum col-
loquium veni, et postea imperatori nostro a Deo
coronato, quando colloqui cum illo evenit, et ab
illo ludorum minus accepisti. Memini te tum dicere,
non jam nobis bellum inferendum neque nos deinceps
loricam in bellis ad defensionem induturos; aliaque
ad significandum ultimum belli finem pa-

cisque restantionem. Verborum istorum tua con-
scientia meminit, quæ me ad hanc ultimam episto-
lam scribendam incitant. Ubi igitur, nam tibi velut
præsens loquor, verborum tuorum promissiones? Ubi
ista jactata sermonibus pax, cujus fama sola, cum
in Bulgarorum Romanorumque regiones diffusa esset,
tot gratiarum actiones sustulerat? Homo qui libet
honesti ingenii noscitur, qui veritatem revere-
retur; in viro autem principe, qui magnanimitate
excellere debet, nihil aliud ad gloriam reverentiam-
que auctoritatis proficit, nisi sermonum veritas, fides-
que in promissis. Considera utrum, necne, te iglo-
riam magnanimitatemque affectantem deceat fidei
defectus, et ex sermone ad sermonem nihil stabile
et certum proferentem conversio.

Μulta talia statueram tibi scribere; sed forte
importuna verba mea ex longioribus viderentur:
itaque illa omitto. De iis autem, quibus coram
imperatore meo probris, objurcationibus, et ut ita
dicam, contemptionibus infortunium meum incre-
pasti, de iis, inquam, respondeo. Dixisti enim
equum tuum plaga per bellum in tuo loco vulne-
ratum esse, idque jocans addidisti precibus meis
effectum; et, cum responderem me nihil istud
scire, neque unquam bellum aut provocando sus-
citavisse aut precando invocavisse instanter repu-
suisti me in throno episcopali sedentem potuisse
bellum componere, aut saltem ab ecclesia expellere
qui meis non obtemperavissent adhortationibus.
Intelliges sane haud dubito, sed, si volueris, verba
tua tantummodo ironicam exprobrationem signifi-
care. Audi igitur quæ tibi respondeo, et ante me
potentiæ tuæ superbiam inclina, aure modesta
accipiens.

σοι φθίγγομαι, καὶ μοι τέως τὸν ὄγκον τῆς ἀρχῆς
παλαιῦ καὶ ταπεινοῦ ἀρχιερέως λόγους κατανόησον.

Quid istud, equum tuum gladii ietu vulneratum
fuisse, te autem salvum? Ego homo sum et senex
minoris propter senectam animi cui non magna
prudencia (infirmiorem meam confiteor), sed satis
intelligens cur non te sed equum vulnus affecerit.
Quæ dicam audi: fortasse enim prudenter intelligo
et loquor. Ita sauc fuit, quia te qui tunc temporis

imperabant contra rationem fuerant aggressi, Deus in te clemens fuit, et gladium iniqua et injusta aggressionem agitata a te in equum averti voluit, ut moneretur non victoria immodice gloriari, sed humanarum rerum meminisse, modestosque sensus habere, neque rebus quæ videntur prosperæ omnino occupari, sed etiam adversis quæ subito homines corrumpunt intendere. Cave ne in bello quod ex voluntate in te peris; gladius te, quod de precor, non equum animal insipiens, incutiat. Accurate lege quæ scripsi, et ex epistola ad veterum historias, quas scia te versare, retrocede; et reputa victoriam non semper tuam futuram, sed et cladem prope instare. Sic ad objurgationes respondeo.

αὐτὴν αἰτίαν λαμβάνειν, οὐκ ἐπὶ τὸν ἵππον, οὐκ ἐπὶ τὸ κτήνος, ἀλλ' ἐπὶ σέ, ὅπερ ἀπέυχομαι, ἢ πληγὴ φθίσαι. Ἀνάγνωστον ἐπιμελῶς ἃ γέγραφα, καὶ ἐκ τούτων πρὸς τὰς παλαιότητας ἱστορίας· οἶδα γὰρ ὅτι καὶ ταύτας ἐν μελέτῃ ποιῆ, ἀνάσθῃ· καὶ μὴ νόμιζε πάντοτε μετὰ σοῦ τὴν νίκην εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἤτιαν λογίζου κατὰ πόδας ἀκολουθεῖν· ἀλλὰ τοσοῦτον μὲν περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς εἰρω-

Jamjam autem ad te scribimus talia, qualibus coram pio ac religioso imperatore nostro illiusque senatu ipsum imperatorem de cæde populi sui et gentes Bulgarorum hortamur deprecamurque, ut patientiæ et longanimitatē, Deo adjuvante, indulgeat, neque suos omnes ad aggradiendum Bulgaros iubeat. Prædico Deum, illorum procurante patientia, cor regis Bulgarorum tacturum, qui mentem ad bona pacis convertet, priscoque rerum statu reddito gaudebit. Noster autem humanus, mansuetus benignissimusque imperator (verbis meis credes, qui tuo experimento illius ingenium benignum, mansuetum illeque novisti) hortationibus annuit; omnis vero senatus, omnisque civitas, sed quid dico, civitas? omnes imperii populi repugnant, negantes se diutius tantam Bulgarorum dementiam toleraturos, aut suorum propinquorumque ruinam, ac regionum suorum occupationem oblituros; dicuntque, quando quidem pereundum esset, se Bulgarorum superbiam atrituros. Cæterum pro certo habeas exercitus, omnesque quibus manus sat validæ, contra te, si tua in belli pernicie perxiterit voluntas, cum justo Dei auxilio processuros. τῶν οικείων τόπων τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἄλλ' εἰ καὶ τὸ ὑπομένειν οὕτως τὴν τοῦ Βουλγάρου ἔπαρσιν. Καὶ λοιπὸν παπεισμένοις γενοῦ, ὡς ἄπαντα τὰ στρατεύματα, καὶ πάντες ὄσοι χεῖρα κινουμένην ἔχουσι μετὰ ὑμᾶς, εἰ ἐπιμένοντος σοῦ καὶ ἀγαπῶντος τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακά.

Verumenimvero quæ parantur tibi ad veritatem expressi, ut tu obsequaris homini seni, et nihil jam nisi sepulchrum spectant; imo et, licet indigno, sacri altaris ministro, si quid verba mea tibi gratum habuerint. Considera quam longo abhinc tempore facti simus amici: accipe adhortationes quas accepturum se religiosus noster imperator pollicitus est, promissa servaturus, si eadem ac ille sentire velis. Pacem habeas in amore, bellum contra in odio. Pravi enim sunt qui adversus hostes externos geruntur. Sed quid dicam de illis, qui adversus patres, fratres, amicos, eamdem fidem habentes, eundemque invocantes Deum, Dominum,

Πρόσχες οἷς λέγομεν, ἴσως γὰρ ἐν τούτῳ φρονιμῶς καὶ στοχαζόμεθα καὶ φθαγγόμεθα. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον τῶν πραγμάτων τὴν κυριότητα ἐγκρατευσμένοι παραλόγως τὴν κατὰ σοῦ ἐπιήσαντο κίνησιν, εὐτυχες τῆς ἀνωθεν εὐμανείας, καὶ τὴν πληγὴν τοῦ ξίφους ἀπέστρεψεν ἀπὸ σοῦ ἢ τῶν κεινημένων τότε παραλόγως ὀρμῇ καὶ παρὰ τὸ δίκαιον, ἠνέχθη δὲ κατὰ τοῦ κτήνου; ἢ πληγὴ ἢ να πάλιν παιδεύθη; μὴ ἀλογίστως ἐπάσσει ἐντροφεῖν τῇ νίκῃ, ἀλλὰ μεμνησθαι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ μετριοφρονεῖν· καὶ μὴ ὄλωσ γίνεται τοῦ δοκοῦντος εὐτυχήματος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀνθρώποις δυστυχήματα τὴν νοῦν ἐπιστρέφειν.

Β Σκέψαι δὴ μὴ ποτε τοῦ πολέμου νῦν μέλλοντος διὰ αὐτὴν αἰτίαν λαμβάνειν, οὐκ ἐπὶ τὸν ἵππον, οὐκ ἐπὶ τὸ κτήνος, ἀλλ' ἐπὶ σέ, ὅπερ ἀπέυχομαι, ἢ πληγὴ φθίσαι. Ἀνάγνωστον ἐπιμελῶς ἃ γέγραφα, καὶ ἐκ τούτων πρὸς τὰς παλαιότητας ἱστορίας· οἶδα γὰρ ὅτι καὶ ταύτας ἐν μελέτῃ ποιῆ, ἀνάσθῃ· καὶ μὴ νόμιζε πάντοτε μετὰ σοῦ τὴν νίκην εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἤτιαν λογίζου κατὰ πόδας ἀκολουθεῖν· ἀλλὰ τοσοῦτον μὲν περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς εἰρω-

Τὰ δὲ ἐντεῦθεν τοιαῦτα πρὸς σέ γράφομεν, οἷα καὶ πρὸς τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὴν σύγκλητον αὐτοῦ καθ' ἑκάστην καὶ παραινοῦμεν καὶ ἱκετεύομεν τὸν φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα καὶ τῆς σφαγῆς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ τῆς σφαγῆς τοῦ Βουλγάρων γένους, καὶ δοῦναι καὶ εἰ ἀνοχῇ καὶ μακροθυμίᾳ σὺν τῇ ἀνωθεν προνοίᾳ τὸ φιλόανθρωπον αὐτοῦ φρόνημα, καὶ μὴ πίνδημον ἐκστρατεῖαν ποιῆσαι κατὰ τοῦ Βουλγάρων ἔθνους. Τάχα διὰ τῆς ὑμῶν μακροθυμίας ἀφεται θεὸς τῆς καρδίας τοῦ τῶν Βουλγάρων ἐξουσιάζοντος, καὶ ἀποδέξει πρὸς τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης, καὶ ἀγαπήσει τὴν ἀρχαίαν ταύτης κατάστασιν. Καὶ ὁ γε φιλόανθρωπος καὶ ἐπιεικὴς καὶ ἀγαθὸς ἡμῶν βασιλεὺς, πάντως δὲ οὐκ ὑποπτέυεις ἃ λέγομεν· ἔγνωσ γὰρ καὶ αὐτὸς πείρα ἰδίᾳ τὴν αὐτοῦ ἐπιεικίαν καὶ τὸ πρῶτον καὶ ἡμέρον τῆς ψυχῆς, καὶ πειθεταὶ καὶ ὑπάκει τοῖς λόγοις ἡμῶν. Ἄλλ' ἢ σύγκλητος; ἄπαντα, καὶ ὁμοῦ πάντα ἢ πόλις, καὶ εἰ λέγω τὴν πόλιν; ἄπαντα τὸ ὑποχείριον τῆς αὐτοῦ βασιλείας κινουμένοι οὐκ εἰσι λέγουσιν ὑπομένειν τὴν τοσαύτην τῶν Βουλγάρων ἀπόνοιαν. οὐδὲ καταφροναῖν τῶν οικείων καὶ συγγενῶν τὴν ἀπώλειαν, οὐδὲ δεήσει πάντως ἀποθανεῖν, μᾶλλον τοῦτο ἀγαπητὸν, ἢ τῆς δικαίας τοῦ θεοῦ συμμαχίας ἐπιστήσονται πρὸς

Ἄλλὰ μετὰ πάσης ἀληθείας ἀνήγγειλά σοι τὰ ἐνταῦθα παρασκευασθέντα· εὐδὲ ὅτι πείθη πρῶτον μὲν ἀνθρώπων προσούτη, καὶ οὐδὲν ἴτερον ἢ τὸν τάφον ὀρωῖν, ἔπειτα δὲ, εἰ καὶ ἀναξίω μὲν, ὅμως δὲ λειτουργῶ τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου, καὶ εἰ τι ἐν λόγῳ σοι γένηται τὸ ἡμέτερον φίλτρον, καὶ ὅρα πόσος ὁ χρόνος ἐξ οὗ φίλοι γεγονάμεν· εἶδες παραίνεσιν ἦν καὶ ὁ φιλόχριστος; ἡμῶν βασιλεὺς δέχεται; ὑπέσχετο, καὶ οὐ ψεύσεται τὴν ὑπόσχεσιν, ἐάν καὶ σὺ βουληθῆς τὰ ἴσα ἐκείνῳ φρονεῖν. Ἀγάπησον τὴν εἰρήνην, μίσσησον τοὺς πολέμους· κακοὶ γὰρ καὶ οἱ πρὸς τοὺς ἔξωθεν ἔχθρους πόλεμοι. Ὅσοι δὲ πρὸς πατέρας, πρὸς ἀδελφοὺς, πρὸς φίλους, πρὸς ὁμοπί-

στους, πρὸς τοὺς ἑνα θεὸν ἐπιγραφόμενους, ἑνα Κύριον καὶ Δεσπότην καὶ Σωτήρα. τί ἂν τις εἶποι; Οὐχ ὄρθῃς θηρία πολλάκις πρὸς ἑαυτὰ μαχόμενα καὶ πάλιν εἰρηνεύοντα; ἀπόβλεψον εἰς ταῦτα, καὶ ζήτησον εἰρήνην. Οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος· καὶ δίωξον αὐτήν, τουτέστι δράμε ὀπίσω ταύτης, κατάλαβε αὐτήν, καὶ στήσον τὰ κοινὰ πάθη, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τοὺς στεναγμοὺς, καὶ τὰς κατάρτας ὅσας ἐπὶ σὲ πάντες ἄνθρωποι, καὶ Βούλγαροι καὶ Ῥωμαῖοι, πλοῦσοι καὶ πένητες, μονάζοντες, καὶ ἱερεῖς, καὶ λαϊκοὶ καταπέμπουσιν. Ἐπὶ γὰρ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον ἡμῶν βασιλεῖα οὐδαίς ἔχει ἀναφέρειν αἰτίαν, ἐξ οὗ ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας ἐκάθισε, τὴν εἰρήνην ἐπιζητούντος, καὶ παρακλιούτου, καὶ ὑποκλινομένου δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ διὰ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ. Καὶ γὰρ καὶ νίκης γενομένης τῷ ἐνὶ μέρει, οὐκ ἀκινδύνως τῷ νικῆσαντι τὸ νικᾶν περιγίνεται· ἀνάγκη γὰρ καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ οικεῖους τῷ νικῆσαντι ἀπολέσαι· τοιαῦτα γὰρ τὰ τοῦ πολέμου ἀδιάκριτα καὶ συγκαχυμένα. Οἶδας ἂ λέγομεν, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς πέπονθα· καὶ γὰρ, εἰ καὶ μετὰ σοῦ γέγονεν ἡ νίκη, ἀλλὰ πολλοὺς ἀπώλεσας τῶν φιλετάτων, ὧν ἔτι καὶ νῦν ἡ καθαρῶς ἀπολαύειν τῆς νίκης αἱ δι' ἐκείνους ἀληθδόνες.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ γράμματος τοῦ τέλος μεταστῶμεν. Ὁ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς, εἰ καὶ ὑπὸ τῆς συγκαλήτου καὶ ὑπὸ πάσης τῆς πολιτείας καὶ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων πρὸς τὴν καθ' ὑμῶν ἐκστρατεῖαν ἐκδιάζεται, ἀλλ' οὖν ὡς ἐπεικῆς τῇ παραίνεσει τῆς ἡμῶν ταπεινότητος μᾶλλον ἑαυτὸν ἐνδοῖου, εἰς τοιοῦτους πρὸς ἡμᾶς κατέστη λόγους. Ὁ Πάτερ, εἶκοι ἐν μέσῳ τινὶ ἐστὼς καὶ δισπώμενος, τῆς μὲν πολιτείας ἐλκούσης ἐτέρωθεν, τῆς δὲ σῆς ἀρχιερωσύνης ἐλκούσης πρὸς ἑαυτήν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, τοῦτό σοι ἀποκρίνομαι· Γράψον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν ὡς καὶ χρυσοῦ ποσότητα ἐπιδίδωμεν, ὅση δυνατὴ καὶ πρόπουσα, καὶ ἱματίων ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ εἰ τι ἕτερον, εἰς παρασχεῖν· καὶ εἰ γε καὶ παρ' αὐτῷ ἀγαπητὸν πρὸς τὴν σὴν παραίνεσιν ἀνανεύοντας.

Διὰ ταῦσα γράφομέν σοι, δεσμὸν ἐπιβάλλοντες ἐν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, δηλώσαι ἡμῖν καὶ χρυσοῦ ποσότητα ὅσην ἐπιζητεῖς, καὶ ἱματίων ἀριθμὸν ὅσοι σοι παρίσταται. Πάντως δὲ τὰ πρόποντα τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς ἀρχῆς σου καὶ τῇ συνέσει καὶ συνδισκίῃ καὶ ζητήσεις· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰ τι ἕτερον, ὃ καὶ σὲ πρόπον ἐπιζητεῖν, καὶ τὸν βασιλεῖα παρέχειν ἀξιον, κακεῖνο πρόσθεσι ἐπὶ τῇ τῷ χρυσοῦ, καὶ τῇ τῶν ἱματίων δόσει, καὶ τεύξῃ κακεῖνου τῆς ἀπολαύσεως. Καὶ τούτων σοι παρεχομένων, γενοῦ τῆς εἰρήνης, γενοῦ τῆς ἀρχαίας ἀγάπης· γενέσθωσαν πάλιν Βούλγαροι καὶ Ῥωμαῖοι πρὸς μίαν ἀδελφικὴν σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν, καὶ καταρτηθῆτω μὲν ὁ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἔχθρας δημιουργός· δοξασθῆτω δὲ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ σταυροῦ αὐτοῦ καταλύσας τῆς ἔχθρας τὸ μεστόιχον, καὶ εἰρηνεύσας τὸν κόσμον αὐτοῦ, ἀπολαμβανούσης μὲν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας καὶ τὴν ἰδίαν κατάσχεσι, ἐχούσης δὲ Βουλγαρικῆς ἐξουσίας· ἀδεῶς τὰ οἰκεία καὶ ἀσφαλῆ, καὶ μηκέτι ἀφορμῆς ὑπολιπα-

Rectorem et Salvatorem? Nonne vides feras, postquam inter se decertaverunt, ad pacem reverti? Ad ea respice, et pacem quaere. Verba hæc non sunt mea, sed Spiritus sancti. Pacem persequere, id est, pone illam curre; illam amplectere. Inhibe omnium mala, lacrymas, gemitus, et quæcumque omnes, Bulgari ac Romani, divites aut pauperes, monachi, sacerdotes aut laici in te imprecantur. Nulli enim ex illis in pium religiosumque imperatorem nostrum causa imprecandi est, ex quo in solio imperatorio sedet, qui pacem quaerit et invocet, nihiloque nisi belli calamitatibus cedit. Illi qui victoriam retulerit, victoria non sine periculo est; necesse enim est illum cognatos amicosque suos perdidisse, ut in bello sine ullo discrimine præliantium sit. Ex eo quod ipse passus es novisti quæ dicimus. Quanquam tua fuerit victoria, multos charissimos perdidisti, quorum memoria cor tuum (quasi) carnatur. Luctus sane ex eorum morte factus non te sinit sine angore frui victoria.

Sed ad epistolæ finem veniamus. Religiosus noster imperator, etsi senatus, magistratus, duces ac consules ut bellum vobis inferat inclament, hortationibus humilitatis nostræ mansuetam mentem remittit, et sic ad nos locutus est: O Pater, videor in quodam medio stare ac distringi, quem illine proceres, istinc tua episcopalis dignitas distrahit. Ad te, cum res ita fuit, respondeo: Scribe ad fratrem nostrum nos illi daturus quantum auri ac vestimentorum dari poterit aut decebit, imo quidquid alius ad illius utilitatem conferens decebit tribuere. Si illi pacem ferire libeat, nos in promptu habes, nihilque tibi hortanti negaturos.

Et ad epistolæ finem veniamus. Religiosus noster imperator, etsi senatus, magistratus, duces ac consules ut bellum vobis inferat inclament, hortationibus humilitatis nostræ mansuetam mentem remittit, et sic ad nos locutus est: O Pater, videor in quodam medio stare ac distringi, quem illine proceres, istinc tua episcopalis dignitas distrahit. Ad te, cum res ita fuit, respondeo: Scribe ad fratrem nostrum nos illi daturus quantum auri ac vestimentorum dari poterit aut decebit, imo quidquid alius ad illius utilitatem conferens decebit tribuere. Si illi pacem ferire libeat, nos in promptu habes, nihilque tibi hortanti negaturos.

Itaque tibi scribo vinculum charitatis arripiens in Patre, et Filio, et Spiritu sancto, ut significes quantum auri postules quoque vestimenta tibi tribuenda videantur. Considera penitus quæ magnificentiam tuæ dignitatis prudentiamque tuam deceant, et postula; imo quidquid te deceat aliud postulare, et imperatore sit dignum concedere, adde auro et vestimentis: omnia tribuentur. Illis autem concessis ad pacem revertere, et ad priscam charitatem. Fiant denuo Bulgari et Romani unius fraternæ conspirationis consensionisque; et sternatur qui est ab origine inimicitiarum artifex. Glorificetur autem Christus Deus noster, qui per crucem murum inimicitiae destruxit, mundumque suum pacificavit. Sic Romanum imperium ditiones suas recuperabit, suasque Bulgari sine timore aut cura possidebunt, omni jam occasione scandalii sublata, pace firmata, et utraque gente beatam vitam obtinente. Quod tribuat Christus Deus noster, abolens demonis invidiam, illiusque alas

reducens; atque suam ab omni malo iucatur hereditatem, in cuius pretium sanctum vivificumque sanguinem purissimi lateris sui donavit.

τὴν τοῦ διαβόλου ἐπήρειαν, ἱραπλῶν δὲ τὰς πτέρυγας; αὐτοῦ, καὶ σκίμων ἐν ἀπείθει τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, ἧς ἔδωκε τίμημα τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν αἷμα τῆς ἀχράντου πατρὸς αὐτοῦ.

XXXII. Sanctissimo omni respectu papa antiquæ Romæ, Nicolaus, Constantinopolitanus archiepiscopus, de quartis uirginitatibus acceptis apud Romanos.

Quid scribemus, fratres honoratissimi? Gememusne de malis quæ nostra passa est Ecclesia, an Deo gratias agemus pro beneficiis quæ ab illius misericordia sumus experti? Scribemusne glorificationis cantum et laudes, an illas contra nos machinatas vexationes? Reprehensionemue fratrem in vos, an iustam accusationem malorum quæ adversus nos intentat in reprehensionem vos adducere? Ea enim varia discrimina, quorum causa in obscurum cessit, nobis adversata sunt. Sed gratiarum actiones, laudes glorificationisque cantus propter resolutas, quæ culpa nostra ecclesiam nostram corripuerant difficultates, proferemus. Res cæteræ causam habent malorum cogmentationem, quæ simul exorta gemitibus, doloribus, reprehensionibus et accusationibus, quasi vitiosis quibusdam surculis, oriendi locum dederunt. Quorum singulorum expositio in necessitatem producendæ longius epistolæ nos adducet. Molestum istud scientes renuebamus; sed quoniam nos natura rerum cogit, ea quæ omittere non esset dignum scribo. Inde principium scribendi sumam unde nobis tot mala promanarunt.

Optimus et mihi charissimus imperator, vixdum ætatis conjugis viduus factus, ad quartæ, præter jus experientiam venit. Quamvis, cum per trium uxorum mortem tristitia animi teneretur, ad tale consilium devenire haud debuerit; at vero cum malis fuit victoria, atque mala vicerunt; itaque totius illa insana cupiditate captus, quartam uxorem ducere in animum induxit, quod ante eum nemo, non dico regum, sed ne eorum quidem qui infimum in magistratu tenent locum aut simplicium palatinorum ullus fecit. Haud loquar nunc de divinorum canonum prohibitionem aut de cæteris pœnis quæ contra tale conjugium abominandum summo cum rigore statuuntur. Verumenimvero cupiditatis vis prævaluit, et quarta uxor regem, de cætero honestum, sed hæc in re male subactum ad se pellexit, prætextu sane infantis quem ex illo pepererat. Altamen facile erat infantem assumere, siquidem, humani quid passus, pueri amore tenebatur, matrem autem, quam nec ab initio more licito cognoverat, repudiare, quamvis eam quocumque modo vellet, sustentare posset: neque enim partus subsecutus illegitimam conjunctionem ratam efficit. Si enim consanguinitate conjunctissimi, quæ est hominum pravitatis, ad liberos procreandos

(1) Ab hoc loco exstat Latine hæc epistola apud Baronium ad an: CMLII, nonnullis tamen omissis particulis.

Α νομίην ἐκτινῶσαν, ἀλλὰ βεβαίως εἰρήνης, καὶ εὐχέλεις ἐν ἀρεταῖς τοῖς ἴθυσσι διαμανεύσας· ἢ παρὶσχοι Χριστὸς ἡ θεὸς ἡμῶν, καταργῶν μὲν τὴν τοῦ διαβόλου ἐπήρειαν, ἱραπλῶν δὲ τὰς πτέρυγας; αὐτοῦ, καὶ σκίμων ἐν ἀπείθει τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, ἧς ἔδωκε τίμημα τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν αἷμα τῆς ἀχράντου πατρὸς αὐτοῦ.

AB. Τῶ τὰ πάντα ἀγαθῶτα πάππ τῆς πρεσβυτέρως Ρώμης Νικολάως ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῆς παρὰ δόξως δεχθείσης τετραγαμίας παρὰ Ῥωμαίους.

Τί γράφομεν, ἀδελφοὶ τιμωτάτοι; ὁρῶμεν ἢ οἷς πέποιθεν ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία, ἢ πρὸς θεὸν εὐχαριστίαν οἷς ὑπ' αὐτοῦ ἐλατῆθημεν; δοξολογίαν καὶ αἰνεσίαν, ἢ τὴν καθ' ἡμῶν τωσκιτὴν καὶ ἐπήρειαν μέμψιν ἀδελφικὴν πρὸς ὑμᾶς, ἢ δικαίαν ἐγκλήσιν τῶν καθ' ἡμῶν πονηρευσαμένων, καὶ ὑμᾶς εἰς τὰς μίμψεις περιεστράντων; Ταῦτα γὰρ ἐξ ἐναντίων μικτὰ πράγματα, χωρεῖ δὲ πρὸς τὸ ἀδελφὸν ἢ αἰτία, συνήνησεν ἡμῖν. Ἄλλὰ τὴν μὲν εὐχαριστίαν καὶ τὴν αἰνεσίαν καὶ τὴν δοξολογίαν τῆς καταλαβοῦσης διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν τὴν Ἐκκλησίαν σκυθρωπότητος δαλελυμένης προσφέρομεν· τὰ δὲ λοιπὰ αἰτίαν ἔχει τὴν σύστασιν τῶν κακῶν, ἢ παραχωρηθέντα γίνονται λαθεῖν, τοῖς ὁρθοῖς καὶ τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς μέμψεσι καὶ ταῖς ἐγκλήσεσι, ὥσπερ τισὶ παραβλαστῆμασι πονηροῦς, ἔδωκε τὸ παραναδυσαστεῖν ὄνη κατὰ μέρος; ἐξήγησις εἰς μῆκος προελθεῖν ἀναγκάσει τὸ γράμμα· ὅππ ὀχληρὸν εἰδότες ποιεῖν μὲν οὐκ ἐβουλόμεθα, τῆς δὲ φύσεως τῶν πραγμάτων ἀναγκασθεῖς γράφομεν ἢ μὴ περιδεῖν ἄξιον. Ἀρξεται δὲ ἡμῖν, ὅθεν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς τῶν κακῶν συστάσεως.

Ἄρτι δὲ τῶ καλῶ καὶ φιλετάτω μοι βασιλεῖ τρίτης χηρεύσαντι γυναικὸς ἐπῆλθεν, ὡς μὴ ποτε ὤφειλε, καὶ τετάρτης πρὸς παῖδρα ἔλθειν. Καίτοι ἔδει αὐτὸν τριῶν γυναικῶν θανάτῳ τὴν ψυχὴν διεσπαραγμένον μηδὲως ἐπὶ τοιαύτους ἔλθειν λογισμούς. Ἄλλ', ὡς εἰσέκεν, ἦν μετὰ χειρῶν ἡ νίκη, καὶ τὰ χεῖρω νενίκηκε· καὶ γεγονώς ὅλες τῆς ἀτόπου ταύτης ἐπιθυμία, ἐζήτηε καὶ τετάρτην ἀγαγεῖσθαι γυναῖκα, ὁ μηδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ μὴ ὅτι γε βασιλεῖον, ἀλλ' οὐδὲ τῶν εἰς ἐσχάτην τελούτων ἀρχῆς τάξιν, ἢ ἀπλῶς τῶν εἰς παλάτιον κατελεγμένων. Ἐὼ νῦν τὴν ἀπαγορεύσιν τῶν θείων κανόνων, καὶ τὴν αὐτῆς κατάκρισιν ὅσην ἀπαραιτήτως κατετῆ βδελυρᾶ; ταύτης ὀρίζουσι συναφείας· ἀλλὰ γὰρ ἐκράτει τῆς ἐπιθυμίας ἡ τυρηνίς, καὶ ἡ τετάρτη γυνὴ πρὸς ἑαυτὴν ἐφειλετο τὸν πάντα μὲν καλόν, εἰς τοῦτο δὲ κακῶς ὑπαχθέντα βασιλεία. Καὶ πρόφασις ἔδοκε τὸ τεχθὲν παιδίον· καίτοι ῥάδιον ἦν τὸ μὲν παιδίον ἀναλαθεῖν, ἐπειπερ ἀνθρώπινόν τι ταθῶν, ἔρωτα παιδὸς εἶχε· τὴν δὲ μητέρα μηδὲ τὴν ἀρχὴν εὐαγῶς ἐγνωσμένην αὐτῷ ἀποπέμψασθαι τῆς ἀλλῆς μὴ στερουμένην θεραπείας, ὅσην ἀν παρέχειν ἐδούλετο· ἐπειπερ οὐκ οἶδεν ἢ τεκνογονία (2) τὴν ἀθεσμον μῆζιν ποιεῖν θεμητὴν· οὐδὲ γὰρ εἰ τινες τῶν ἐγγίστα συγγενῶν, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα προσ-

(2) Hinc vides scribendum esse partus apud Baronium ubi mendose est quartus.

φθαρέντες· ἀλλήλοις ἐτεκνοποίησαν. διὰ τοῦτο καὶ ἄ
 συνεζεύχονται συγχωρηθῆσονται. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀρορ-
 μῆς δραξάμενος τῆς τεκνογονίας, ἀπέρριπτεν εἰ καὶ
 μὴ τρανοῦς λόγους καὶ περὶ τῆς γυναίκος· ὡς δὲ
 πρὸς τοῦτο ἔώρα πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνισταμένην
 Ἐκκλησίαν· ἐφαίνετο γὰρ τὸ πρῶγμα παντελῶς ἀλλό-
 τριον τῆς Χριστιανῶν πίστεως, καὶ μάλιστα ὅτε πρὸς
 τὸ τοῦ προσώπου μέγεθος ἴδοιεν, μικρὴν ὑπεδίδου, καὶ
 ὡς περὶ ἐλπίδας ἐλαμβάνομεν τοῦ τὸ κακὸν μὴ νικήσειν.

Ἄλλὰ τοῦτο μὲν πρὸ τοῦ βαπτίσματος· τοῦ παιδός·
 ἤρθεσα γὰρ πᾶσιν ἀρχιερεῦσι καὶ ἱερεῦσι μὴδὲ βα-
 πτίζειν ἡμᾶς τὸ παιδίον, καὶ μάλιστα ὡς ὁ πατήρ
 ἐπέζητει σὺν τιμῇ βασιλικῇ, μὴ πρότερον λαβόντας
 ὑπόσχεσιν, ὡς ἀποστήσεται τῆς γυναίκος. Καὶ τού-
 του πολλάκι· ῥηθέντος, κρύπτει τὸ βούλημα τῆς
 ψυχῆς, καὶ χεῖλεσι πληροφορίαν δοῦς ἑνορκον, ὡς
 ἀποδέθηκε τὴν γυναῖκα, τυγχάνει τῆς περὶ τὸν
 παῖδα ἐπίσεως, καὶ ὡς περὶ ἡν ἀγαπητὸν αὐτῷ ἐθα-
 πτιζέτο. Ἄλλὰ τὸ ἀπὸ τούτου ἀκούοιτε. Οὐπω τρίτη
 ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἡμέρα διεληλύθει, καὶ ἡ μήτηρ
 ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσῆγετο βασιλικῶς· δορυφορο-
 μένη, καὶ ὡς εἰκὸς τὴν βασιλέως γαμῆλην, τῶν ὑπο-
 στήσεων ἐκεῖνων καὶ τῶν ὄρκων οὐς ἐπεποιήτο δια-
 βαιούμενος ἀπηλλάχθαι αὐτῆς, εἰς ἀέρα διαλυ-
 θέντων, μᾶλλον δὲ εἰς μέγα κακὸν κορυφωθέντων.
 Ἦδη γὰρ οὐκέτι λόγοις, ἀλλ' ἔργοις τὰ περὶ τὴν
 γυναῖκα ἐκράτει, τελουμένου τοῦ βασιλικοῦ ὡς
 ἐνομιζέτο γάμου. Ἄλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ στέφους τῆ
 γυναικὶ παρατιθεμένου, μὴδ' ἡμῶν τὴν νενομισμέ-
 νην ἱερολογίαν ἐπιτελεσάντων, μὴτ' ἄλλου τινὸς ἀρ-
 χιερέως, ἀλλ' αὐτοῦ βασιλέως· χρηματίζοντος αὐτῆ,
 ὅσα ἐβούλετο καὶ νυμφίου καὶ ἀρχιερέως, καὶ τὴν
 ἐπὶ τῷ στέφει ποιοῦντος· ἱερολογίαν καὶ στέφανος.
 Καὶ ταῦτα ἐγένετο· καὶ πᾶσα ἡ πόλις, οὐ μόνον τὸ
 ἀρχιερατικὸν καὶ ἱερατικὸν πλῆθος, ὡς περὶ ὅλης
 ἀνατετραμμένης τῆς πίστεως, συντετάρακτο.

Τί οὖν εἶδε με ποιεῖν; Ἦρμεῖν καὶ καθεύδειν;
 ἢ ὅσα ἦν εἰκὸς τὸν φίλον, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐκεῖνου
 τιμῆς, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως μερι-
 μῶντα, φρονεῖν τε καὶ πράττειν; Τοῦτο ἦν ἡμῖν
 ὁ ἀγὼν σὺν Θεῷ. Καὶ τοὺς μὲν παρηνοῦμεν κυβερ-
 νήτας ὄντας μὴ τὰ τῶν ἀκυβερνητῶν πάσχειν, ἀλλὰ
 μακροθύμως τὸ συννεχθὲν φέρειν μετὰ τῆς ἀγαθῆς
 ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐλπίδος. Τοῦ δὲ τῶν γονά-
 των ἠπτόμην, ἀλλὰ καὶ τῶν ποδῶν, ἐδεόμην, πα-
 ρῆθον ὡς φίλον, ἐδυσώπου ὡς βασιλέα, καὶ μὴ
 πάντα τῇ ἐξουσίᾳ εἶλεγον χαρίζεσθαι, ἀλλ' ἔνοιεῖν
 ὅτι ἐστὶν ὁ ὑπεράνω τῆς δυναστείας αὐτοῦ καθήμε-
 νος, ὁ κενώσας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τὸ ἄχραντον
 αἶμα. Προσθεθῶν καὶ ταῦτα. Ἔδει, τέκνον ἡμῶν,
 καὶ βασιλεῦ, φιλόθεόν σε ὄντα καὶ δεδοξασμένον ὑπὸ
 Θεοῦ μᾶλλον σοφία καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ τοῖς τρισὶν ἀρ-
 κασθῆναι γάμοις· τάχα γὰρ καὶ ὁ τρίτος ἀνάξιος ἦν
 τῆς σῆς βασιλείας· ἀλλ' ἐκεῖνος ἔχει συγγνώμην,
 ἴσως τὰ πρὸς τὸν Φράγκον σύμφωνα, διότι συμπε-
 φωνημένον ἦν ὑπὸ σοῦ τὴν σὴν θυγατέρα ἦν μόνην
 ἐκέκτησο, νύμφην ἀποστέλλειν αὐτῷ. Ἦν δὲ ὁ τῆς
 Βέρτας ἀνεψιός, ᾧ συνέπεσε δυστυχῆσαι ὅσα δεδυσ-
 τύχηκε. Καὶ ἐπειδὴ συμπεφώνηται τὴν σὴν θυγα-
 τέρα πρὸς τὴν Φραγκίαν ἀπείναι, δεῖ δὲ γυναῖκα τῷ

coirent, non permittetur eis hac de causa matri-
 monio copulari. At ille (imperator) ubi liberos
 procreare sibi proposuit sermones disertos de
 uxore contempsit; ubi vero totam quæ nobis subest
 Ecclesiam vidit a nostris partibus stare (res enim
 omnino a Christianorum fide abhorrere videbatur),
 et præsertim ubi personæ auctoritatem advertit,
 non multum abfuit quin cederet, ita ut nos etiam
 speraremus fore ut malum non vincat.

Sed hæc quidem ante baptismum infantis con-
 tingere. Placuerat enim archiepiscopis et sacerdoti-
 bus denegare baptismum infantis, et præsertim,
 uti pater desiderabat, cum honore regio, nisi prius
 ipsis promissum foret ab illo, se uxorem dimissurum
 esse. Qua de re cum sæpius verba facta
 essent, is, animi consilio abscondito, jurejurando
 interposito affirmat, se repudiasset uxorem, et
 quod de infante desideraverat obtinet, ut nimirum
 ad ejus mentem voluntatemque baptizaretur. Quid
 vero deinde acciderit percipite. Nondum tertio
 elapso die a baptismo, mater regio agmine stipata
 in regiam recepta est, et quo regis uxorem induci
 fas est honore, omnibus promissionibus et juri-
 busjurandis, quibus illam se dimisisse obfirmaverat,
 aeri traditis, vel potius magni mali instar elevatis.
 Jam enim haud amplius verbis, sed etiam factis
 quæ ad uxorem pertinebant rata fecit, siquidem
 regias nuptias opinabatur esse legitimas. Ipse
 enim conjugi coronam imposuit, neque nobis,
 neque ullo de sacerdotibus ad legitimam consecra-
 tionem adhibitis; nimirum qua rex omnia ex
 lubitu illi contulit, tanquam sponsus et sacerdos,
 et coronam consecravit atque imposuit. Quo facto,
 non solum ordo sacerdotum, sed etiam universa
 civitas, velut tota subversa fide, perturbata est.

Quid igitur facerem? Utrum quiescere et dor-
 mire, an amici instar et de illius honore, et et
 Ecclesiæ statu sollicitum esse ac strenue agere?
 En pugnam Dei auxilio conficiendam. Itaque illos
 quidem qui gubernacula tenebant obsecravi, ne
 ipsi quæ sine remis navigantibus accidere solent
 paterentur, sed patienter calamitatem ferrent, spe
 in Christo Domino nostro reposita. Hujus autem
 ad genua, imo ad pedes provolutus, tanquam
 amicum rogavi, tanquam regem obtestatus sum,
 ne potentibus omnia pro lubitu perpetrare licere
 putaret, sed cogitaret supra reges constitutum esse
 eum qui sanguinem suum immaculatum pro Ec-
 clesia effudisset. Tandem hæc ei dixit: Sane de-
 buisses, illi noster ac rex, cum Dei amore præcel-
 las et sapientia cæterisque virtutibus divinitus
 sis ornatus, tribus matrimoniis contentus esse,
 et quamvis vel tertium tuo imperio indignum es-
 set, tamen in conventionem cum Francorum rege
 inita excusationem habuit, siquidem filiam tuam
 ænicam ei desponsare promiseras. Cæterum Ber-
 thæ avunculus fuit, cui mala quibus succubuit,
 acciderunt. Cum igitur tua filia, uti contenerat,
 in Franciam discederet, et mulier in gabbio adesset

deberet et administrare res omnes quæ ministro-
rum tuorum conjugibus incumbunt, tertium po-
tuit concedi matrimonium, siquidem filia in eo
erat ut paternam domum relinqueret. Adde quod
vel sacri canones non omnino prohibent tertias
nuptias, sed indulgent, licet tanquam sordidum
quid et Ecclesia indignum eas considerantes. De
quarto autem matrimonio, quod etiam Agareni
norunt, licet non quoad divisionem uxorum, quæ-
nam erit excusatio? Ad quemnam prætextum re-
currere licebit, præsertim ubi scelus ad summam
dignitatem qua gaudes comparatum fuerit? Rex
dicitur esse lex non scripta, haud ut legem violet
et quodcumque lubuerit faciat, sed factis suis quæ
legis non scriptæ norma diriguntur, similis esse
debet legi scriptæ. Etenim rex si legibus adver-
satur, quisnam reverebitur illas? Nonne consequi-
tur necessario, quas leges princeps hostili modo
infregerit, easdem etiam a subjectis nihili habitum
iri, licet nemo ad id cogatur? Ubi vero necessitas
quædam et impetus, præsertim naturæ, accedit,
quomodo non ad eandem sentiendi agendique
rationem inclinabunt, cui principem summum in-
dulgere vident?

His dictis perrexi hoc modo: Considera, quæso,
solem ac stellas, quod ubi una ex his splendore
privatur, res est nullius fere momenti; at ubi soli
tali quid acciderit, necessario totus mundus cali-
gine involvitur. Item, si corporis alia membra
sordibus polluantur, seu lateant sordes seu non la-
teant, id nihil fere pudoris habet; jam vero si
forte os immunditie horret, fieri non potest quin
summo pudore suffundamur. Noli igitur, cum
magnæ divinæ hæreditatis os, imo caput existas,
corpus Christi pudefacere, aut apud infideles quo-
que adeo confundere, ut a tua dignitate mali viru-
perii occasionem arripere queant. Præterea multa
dixi quæ commemorare non est hujus loci. Uno
verbo, peroravi, supplicavi, obsecravi. Cum au-
tem his sermonibus illius voluntatem neutiquam
flecti posse viderem, hoc modo eum adortus sum:
O rex et filii, postquam majestati tuæ visum est
quartam conjugem in matrimonium ducere, nulla
indecori ratione habita, accipe jam a patre atque
amico summo amoris affectu te diligente hocce
consilium: Conjux privatim degat neque cum tua
majestate commoretur, et advocentur veteris
Romæ aliarumque pontificalium sedium præsules
et alii qui episcopali dignitate eminent et muneri
sacerdotali decus honoremque afferunt, quorum
congregatorum judicio ac sententia, quoniam tibi
sic videtur, fortasse illud quod petis ratum habe-
bitur, si nimirum hac calamitate non inducatur
alia multo gravior, Ecclesiæ scilicet perturbatio,
quam hucusque summo cum vigore ac prudentia
compescuit Ecclesiæ prædicatio, ita ut spes sit
fore ut, post synodum habitam, interdictio illius
prævi illegitimique matrimonii accipiatur. Sed
omnia quæ dixi, irrita mansere, quia amoris ini-

A παλατίῳ προσεῖναι τὴν διοικοῦσαν τὰ ἐπιβάλλοντα
τῶν σῶν ἀρχόντων ταί; γυναιξίν, ἔστι συγχώρησις
τῷ τρίτῳ, τῆς θυγατρὸς ἐκδίδουσαι μελλούσης.
Πλὴν ὅτι καὶ ἱεροὶ κανόνες τὸν τρίτον οὐκ ἀποβάλλουσι
παντελῶς, ἀλλὰ συγχωροῦσιν, εἰ καὶ ὡς ῥύπον παρορῶντες
τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ δὲ τοῦ τετάρτου καὶ ὁ τοῖς Ἀγαρηνοῖς γινώριμον, εἰ καὶ
μὴ κατὰ διαίρεσιν γυναικῶν, τίς ἀπολογία; Ἐπί ποίαν δὲ
καταφευζόμεθα πρόφασιν, μάλιστα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς
σῆς δόξης τοῦ μιάσματος ἰξεταζομένου; Βασιλεὺς, φατινὸς
ἀγραφὸς νόμος, οὐχ ἵνα παρανομῆ καὶ πράττη ἀπίῳς τὰ δοκοῦντα, ἀλλ' ὥστε
τοιοῦτον εἶναι διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῶν ἀγράφων, οἷοι
ὁ νόμος ὁ ἔγγραφος. Εἰ γὰρ βασιλεὺς τῶν νόμων ἔχθρὸς
καὶ πολέμιος, τίς τοὺς νόμους φοβήσεται; Ἡ οὐκί τοῦτο
ἀκόλουθον τὸ πρὸς εὐδ; ἂν ὁ ἀρχὼν ἔχθρῶς ἔχη καὶ
πολεμῶς, πρὸς τοῦτους καὶ τὸ ὑποχεῖριον τὴν ὁμοίαν
φυλάσσειν διαθέσειν, κἄν μηδεὶς ὁ βιαζόμενος ᾖ;
Ὅτε δὲ καὶ βίβ; καὶ μάλιστα φύσεως, πῶς οὐκί πρὸς
ἐκεῖνο τὸ φρόνημα ὑπενεχθήσονται, πρὸς δὲ καὶ ὁ
ἀρχὼν τὴν ῥοπήν ἔχει;

Ἐλεγον καὶ ταῦτα· Ἐννοεῖ μοι τὸν ἥλιον καὶ τοὺς ἀστέρας; καὶ ὅτι ἀστέρι μὲν ὑποδραμόντος
τινὸς σκιάσματος, οὐδὲν τὸ γινόμενον· ἥλιου δὲ τοῦτο
παθόντος, σκυθρωπάζειν ἀνάγκη τὸν κόσμον. Προσετίθου
καὶ ὅτι τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μελῶν ῥυπανθέντων,
ἢ λανθάνει ὁ ῥύπος, ἢ κἄν μὴ λανθάνῃ, οὐδὲν
μέγα εἰς αἰσχύνην· τοῦ δὲ προσώπου ἐβρύκωμένου
τυγχάνοντος, οὐδὲν εὐρίσκαται τῆς αἰσχύνης
παρὰ μῦθον. Πρόσωπον εἰ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ
κληρονομίας, μᾶλλον δὲ κορυφῆ· μὴ τὸ σῶμα τοῦ
Χριστοῦ καταισχύνης. καὶ ποιήσης καὶ παρὰ τοῖς
ἀπίστοις αἰσχύνεσθαι, διὰ τοῦ κατὰ τῆς σῆς δόξης
καὶ σεμνότητος ἀφορμῆν αὐτοῖς παρασεῖν πονηρίας
ἐπιλήψεως. Ἐλεγον ταῦτα καὶ πλείστα ἕτερα, ὧν ἡ
μνήμη καὶ πρόσθεσις περιττὴ· πλὴν ἔλεγον, ἰδυσ-
ώπου, ἰκέτευον. Καὶ ἐπεὶ περ ἐώρων τοὺς λόγους
τούτους ἡττωμένους τῆς ἐκεῖνου βουλήσεως, ἑταρε-
φόμην ἐφ' ἕτερα τοιαῦτα λέγων· Ἐπεὶ περ, ὦ βασι-
λεῦ καὶ τέκνον, ἀπαξ τῷ κράτει σου ἔδοξεν καὶ
τετάρτη γυναικί συνῆφθαι, καὶ οὐκ ἀναλογίῃ τὸ
ἀτοπον, δέξαι φίλου καὶ πατρὸς ὑπερφιλούντός σε
τέως γούν ταύτην τὴν συμβουλὴν· ἔστω ἡ γυνὴ
ἰδίως διάγρουσα καὶ μὴ συνοικοῦσα τῷ κράτει σου,
καὶ προσκληθῆτωσαν τῆς τε προσκυτάρας Ῥώμης,
καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερατικῶν θρόνων ἄνδρες, καὶ
ἀρχιερωσύνη τετιμημένοι, καὶ τοῖς ἄλλοις οἷς σε-
μνύνεται ἀρχιερωσύνη, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐνουμένων
κοινῇ ἐπικρίσει καὶ γνώμῃ, ἐπεὶ περ οὕτω σοὶ πα-
ρίσταται, ἵσως γίνεταί τὸ ζητούμενον· εἰ τῷ κακῷ
τούτῳ μὴ συνδράμῃ καὶ χειρὸν ἄλλο τῆς Ἐκκλησίας
ὁ τάραχος. Ταῦτα δὲ τὴ σφοδρὸν τῆς κατὰ τῆς
Ἐκκλησίας ὁρμῆς ἀνακροῦν ὁ λόγος, τέως διψκο-
νόμει, ἰελεπίδος οὐσίας ὡς πάντως τελουμένης
συνόδου αἰδεσθήσεται ταύτης τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀτόπου
καὶ ἀθέσμου συζεύξεως. Ἄλλ' ἦν πάντα κωφὰ τὰ

λαλούμενα, τὴν γὰρ ἀκοὴν ἀπέκλειπε πᾶσι, μᾶλλον ἂν πρὸς τῆς ἀκοῆς τὴν καρδίαν ἢ πρὸς τὴν γυναικᾶ ῥοπή, καὶ ταύτης ἔλεγε μὴ ὅτι γε μέχρι συνελθῆσθαι συνοδικῆς, ἀλλ' αὐτὴ μὴ διαχωρίζεσθαι ἡμέρᾳ, ἀλλ' εἶναι σὺν αὐτῷ ταύτην οἷα δὴ γαμετὴν γνησίαν καὶ τιμωμένην ὡς βασιλῖδα, καὶ ἐπειδὴν ἡ σύνοδος τελεσθῆ κυρώσειν αὐτῷ τὰ δοκούντα.

Παρήσαν οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης μετὰ μῆνα ἑξήκοντον ἢ ἑννατον τῆς συναφείας τῆς γυναικῆς, καὶ τὸ πρᾶγμα ὑπέρβεινον πάσῃ τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Προπερήμιστο γὰρ ὑπ' αὐτοῦ βασιλέως ὡς ἄγοι Ῥωμαίους ἐπιτρέψοντας αὐτῷ τὸν γάμον. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐμελλε βαρέως φέρειν ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία τούτων ὑπ' αὐτοῦ ἀπερικαλύπτως λεγομένων, ὡς τὰ μὲν ἡμέτερα παρ' οὐδὲν τίθεται, τὴν δ' ἡμῖν ὀφειλομένην τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίας διοικήσιν κατὰ τὰς τεθειμένας ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἱερὰς διατάξεις ἐτέροις ἐπιτρέπει, καὶ τότε περὶ πράγματος ἀπηγορευμένου τοῖς κανόσιν ὑπάρχοντος; καὶ κατακρίτου; Ποῦ γὰρ θεμιτὸν, ποῦ δὲ τῇ καταστάσει τῆς Ἐκκλησίας πρέπον, ἡμᾶς μὲν ἐξωθεῖσθαι τῆς παρὰ Θεοῦ δεδομένης ἐξουσίας, ἐτέρους δὲ διοικεῖν ἢ οὐδ' ἡμῖν δυνατόν διὰ τὴν τῶν κανόνων ἀπαγόρευσιν ἐπιτελεῖν; Ἄλλ' ὁ μὲν ἔλεγεν ἔκειν ὑφ' ὧν δεήσει αὐτὸν λαβεῖν τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ μὴ δαμόθεν ἢ πρὸς τοῦτο κανονικῇ ἐπιτροπῇ. Οὐκ ἄγνοομεν δὲ ὡς ἐλογοποιήθη καθ' ἡμῶν ὅτι μὴ βεβουλήμεθα ἐξ ὑπερηφάνου γνώμης πρὸς ὅψιν καταστῆναι, μηδ' εἰς λόγους συνελθεῖν τοῖς τότε παραγενομένοις Ῥωμαίοις· ἐγὼ δὲ ὑπὸ μάρτυρι φημί Θεῷ, παρ' ᾧ καὶ νῦν ὁ λογοποιήσας παρέστηκε, καὶ ἡμεῖς· τυχὸν μὲν σήμερον, τυχὸν δὲ αὐριον παριστήσομεν, ὡς ἔλεγον αὐτῷ δυσχεραίνειν τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀρχιερεῖς τὴν ἐν τῷ κοινῷ τῶν Ῥωμαίων προσομιλίαν, καὶ παντελῶς ἀποτρέπειν προτεθορευμένους ὄντας τοῖς ὑπὸ σοῦ πολλάκις εἰρημένοις, ὡς Ῥωμαῖοι δώσουσι τὸ ζητούμενόν σοι καὶ μὴδεῖς ἄλλος ἐθέλοι διδόναι. Διὰ ταῦτα εἰσηγοῦμαι σοὶ τὴν ἐν τῷ παλατίῳ πρόσκλησιν ποιήσασθαι αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν, ὥστε κατενώπιόν σου ἐνωθέντας ἡμᾶς καὶ ἰδεῖν καὶ περιπτύξασθαι καὶ ἀκοῦσαι τὰ παρ' αὐτῶν.

Ἄλλ' ἦν ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἐν μόνον ὄρων τὴν ἡμῶν ἐκδίωξιν, καὶ διὰ πάντων συνέλεγεν ἀφορμὰς ἐαυτῷ πρὸς τὸ τὴν καθ' ἡμῶν κενῶσαι πικρίαν. Ἰδιόπαυς οὖν οὐδ' ἐπὶ τούτῳ κατένευσεν, οὐδ' ἐβούλετο εἰσελθόντας ἡμᾶς τε κάκεινους ἐν τῷ παλατίῳ ἀλλήλοις συνομιλῆσαι· καὶ ἦν οὕτως ἐν μετρώρῳ ἢ καθ' ἡμῶν αὐτῷ μελετωμένη ἐπιβουλή, ἐπεὶ πῶς ἐν ἦν τῆς Ἐκκλησίας τὸ φρόνημα, καὶ μηδεῖς μήτε ἀρχιερεὺς μήτε ἱερεὺς πρὸς αὐτὸν ὑπῆκτο, μηδὲ τῆς ἐκείνου γεγονόει μοίρας. Ὡς δὲ κατ' ὀλίγον δώροις, ἐπαγγελίαις ἀξιομάτων, ἐκείνων αὐτῶν τῶν ὑπαγομένων καὶ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων, ἡμῶν μὲν ἀπέσπασεν, ἑαυτῷ δὲ προσήνωσε τοὺς πεισθέντας, καὶ ὡς περὶ δυνάμιν τινα ἰδίαν προσεκλήσατο, τότε καὶ τὸ κρυφῆ μελετώμενον εἰς φῶς προέγει. Προσκαλεῖται τοίνυν ἡμᾶς ἐν τοῖς βασιλείοις, ὡς δὴθεν συνεορτάζοντες καὶ συνεστια-

petus aures, vel potius animum illius obstruxerat, quare dixit sese non solum non usque ad synodum habendum, sed ne unum quidem diem ab illa velle separari, imo jubere ut ea velut legitima conjux et regis honoribus ornata cum ipso habitet: præterea synodo finita se confirmaturum quæ ipsi visa fue: int.

Octavo vel nono mense post initas illas nuptias quæ universam Ecclesiam nostram mœrore affecerat, veteris Romæ legati advenerunt. Rex autem publice divulgari jusserat se viros Romanos accessivisse qui ipsius matrimonium approbarent. Jam vero quomodo haud ægre ferre debuit Ecclesia nostra, quod ista libere ab eo pronuntiarentur, nimirum se res nostras nihili facere, adeo ut etiam procurationem nobis ex antiquis et per Patres constitutis sanctionibus debitam aliis conferret, et hoc quidem in re canonice prohibita et condemanda? Quomodo enim licitum, quomodo Ecclesiæ statui conveniens fuerit, ut nos a potestate divinitus concessa detrueremur, et alii id administrarent quod ne nobis quidem, ob canonum interdictionem, exsequi licuit? At ille venturos esse jactabat a quibus desiderii compos redderetur, etiamsi canones id vellent. Cæterum haud ignoramus, sparsum falso fuisse rumorem, quasi nos, superbia elati, neque in conspectum neque in colloquium legatorum Romanorum venire voluerimus. Ego autem affirmo per Deum, coram quo jam astat ille rumoris sparsor, nos autem fortassis hodie vel cras astabimus, affirmo, inquam, me illi dixisse: Nostri sacerdotis ægre serunt convenire Romanos publice et omnino recusant, pesterrefacti sermonibus tuis iterum iterumque repetitis, nimirum Romanos tibi quod quæris daturus esse, etsi nemo alius dare voluerit; propterea igitur suadeo tibi illos atque nos in palatio convenire jubeas, ut coram te congregati et videre et salutare nos invicem possimus simulque quid illi velint audire.

Sed iste homo non nisi unam rem respiciebat, exsiliium nostrum dico, omnemque occasionem bilis contra nos effundendæ cupide arripuit. Quapropter propositioni meæ neutiquam assensit, nec nos illosque in palatio convenire permisit. Sic rebus in medio suspensis, cum adhuc consensus in Ecclesia valeret, neque episcopus neque sacerdos ullus illius copiam nactus est, neque cum illo convenire potuit. Cum autem, brevi post, muneribus et pollicitationibus ambitiosis illectos cognatos et amicos a nobis separasset et ad suas partes attractos quasi peculiare copias conscripsisset, tunc quod adhuc clam animo volverat, in lucem produxit. Invitat igitur nos ut in regia cum ipso, more consueto, celebremus festum convivio: erat nimirum magni martyris Tryphonis solemnitas. Mediis autem in epulis, uti habebamus, in navem nos impo-

nit omnique famulatio orbatum in exilium protrudit. Neque ullam vestem, aut stragulam, aut librum, aut hominem ejus solatio recrearet, necum assumere permisit, exceptis duobus homuncionibus illiteratis et adeo incultis ut pene muti, imo sui ipsius haud conscii esse viderentur. Sic exilio me tradidit. Quomodo reliqua enarrabo? Hiemis rigorem, omnium rerum egestatem, custodum violentiam? Enses enim et arcus et clypei velut hostes, non velut miserum circumdederunt pontificem, cui nec cælum, nec dum hominem intueri licebat, et qui super palea, omni stragula destitutus, somnum capere cogebatur. Nec vero nos soli, sed quicumque ex ordine sacerdotali saniora de Ecclesia sentiebant, vinculis, exilio, fame sique vexati, omni cognatorum amicorumque solatio orbatii detinebantur, neque eis concessum fuit prospicere e carceribus quibus velut sclesti misere includebantur.

ἔρημοι παραμυθίας συγγενῶν, φίλων, συνείχοντο βραχωρούμενοι, ἐν ἧ ταλαιπωρεῖσθαι ὡς ὑπεύθυνοι

Interea qui ad rem componendam huc venerant Romani, non secus ac si Roma ad indicendum nobis bellum delegati essent, exilio nostro calculum adjecerunt, neque nostra durantes, neque audire aliquid a nobis volentes, quamvis, si quis alius, ipsi certe hoc facere debuissent, ut ecclesiastica dignitatis prerogativam defenderent, presertim cum in eo versarentur et ad vos profecti res quomodo evenerint enarraturi essent. Et si nos adire noluissent, saltem unum de iis qui nobiscum in eadem calamitate versabantur, interrogare ac scrupulose examinare debuissent, ut verum ad vos nuntium perferrent. Sed tantum absuit ut episcopum, qui talia patiebatur et persecutioni expositus erat, quia fornicationis scelere Ecclesiam imo universum Christianorum cœtum contaminari vetabat, eoque jam devenerat ut vite mortem preferendam judicaret, defenderent eique assentientes a partibus justitiæ starent, ut iis qui tyrannice nos tractarant, astipularentur, et qui nobis vim intulerant consentirent, et, nescio qua de causa, crudelitatis contra nos exsertæ socii fierent. Nolo enim dicere, ipsos præpotenti auri tyrannide, imo ab hostibus oppressos mendaciorum fraudumque congeriem ad vos allaturos esse aut denuntiaturos de rebus quas nunquam evenisse neque existisse norunt, sed quæ non nisi pravæ auroque corruptæ mentis sunt sîgmenta. Jam vero concedamus, duos tresve viros in errorem induci, sive per malam fraudem, sive per linguam nulli legi subjectam quæque, ob potentiam vel ob aliam causam, omnia sibi licere opinatur: universam autem Ecclesiam sermonibus fallacibus nec nisi vanitati hujus mundi innixis decipi ac subigi, quis æquo animo terret? Quis igitur unquam talem audivit sententiam, qualem Romana, ut aiunt, Ecclesia, nimirum illi qui Constantinopoli illam representare videntur, his diebus contra nos, vel potius ignominiose contra seipsam tulit? Neque ægre fortassis ea quæ dico: quæcumque enim haud bona

Α σαμένους, ἦν γὰρ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος ἑορτῆ Τρωφῶνος, ἦτις αὐτῷ ἐπισηγοριζέτο. Καὶ κοινῆς μετασχόντας τραπέζης ὡς εἶχεν εἰς πλῆθον ἐμβάλων ἐρήμου; θεραπείας πάσης ὑπερορίους καθίστησι, μήτε χιτωνίσκου, μήτε στρωμνῆς τι μέρος, μή βιβλίον, μηδένα τῶν εἰς παραμύθιον ἰσομένων συγχωρήσας ἀκολουθῆσαι ἄνθρωπον, πλὴν σὺν δευτῷ ἀγραμμάτοις ἀγλώτοις, μικροῦ μὴ δὲ ἐαυτῶν ἐπισθανομένων, εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐκπέμψας. Πῶς ἂν τὰ λοιπὰ διεγῆσωμαι; Τὴν πῆξιν τοῦ κρυμοῦ, τὴν στενοχωρίαν, τὴν τῶν φυλάκων βίαν; Σίφη γὰρ καὶ τόξα καὶ θυροὶ ὡς πολεμίου, οὐχ ὡς ἄθλιον περιεστοιχίζον ἀρχιερεῖα, μὴ δ' ἀέρα συγχωρούμενον ὄραν, μὴ ὅτι γε ἄνθρωπον ἐν μέσοις ἀχύροις κατακεκλιμένον τῇ ἀπορίᾳ τῆς στρωμνῆς. Οὐ μένον δὲ ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀρχιερατικὸν σύστημα τὰ βελτίω περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐφορῶν, καὶ οὐτὶ ἐν εἰρηταῖς, ἐν ὑπερορίαις, ἐν λιμῶν καὶ δίψῃ, πάσης ταλαιπωρούμενοι, μηδὲ προκύψαι τῆς φρουρᾶς πακτικῶν κρινο.

Καὶ οἱ πρὸς κατὰστασιν τῶν πραγμάτων ἀπεσταλλόμενοι Ῥωμαῖοι παρόντες ἐνταῦθα, ὡς περ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἤκοντες ἐκ Ῥώμης τοῦ πόλεμον ἀρῶσθαι, καθ' ἡμῶν ἐκύρουν ἐξορίαν, μηδὲν μήτε πολυπραγμονήσαντες, μήτε μαθεῖν βουλευθέντες παρ' ἡμῶν· καίτοι γε κἂν μηδεὶς ἄλλος, αὐτοὺς εἶδει τοῦτο ποιεῖν, ἀντεχομένους προνομίου, ἐκκλησιαστικῆς ὑπεροχῆς, καὶ μάλιστα μέλλοντας ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς ἀπαίρειν, καὶ τῶν πραγμάτων ἔσεσθαι ἀγγέλου, καὶ ὀφειλόντας διὰ τοῦτο καὶ ἰδεῖν εἰ καὶ μὴ ἡμᾶς ἐθεύλοντο, ἀλλὰ τινὰ τῶν μεθ' ἡμῶν συγκινδυνεύοντων καὶ πυθέσθαι καὶ μαθεῖν ἀκριδῶς, ἐν' ἔχοιεν ἀκριδῆ καὶ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀγγελίαν ποιέσθαι. Ἄλλ' ὁμως τοιαῦτα πάσχοντες ἀρχιερίως δὲ οὐδὲν ἕτερον ἢ ὅτι βέβλυγμα πορνείας μὴ συνεχώρει τὴν Ἐκκλησίαν, μᾶλλον δὲ τὸ κοινὸν πλήρωμα τῶν Χριστιανῶν καθυβρίζειν ἐκδιωχθέντος, καὶ τοσοῦτον ζωῆς ἀπολαύοντος, ὡς εἶναι τὸν θάνατον αὐτῷ ἢ τὸ ζῆν αἰρετικώτερον, ἀντὶ τοῦ ἐκδικεῖν, ἀντὶ τοῦ προσθῆναι, ἀντὶ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἀντέχεσθαι, εἴλοντο συντυραννεῖν ταῖς τετυραννηκόσιν ἡμῶν, καὶ μετὰ τῶν βίασαμένων συντετάχθαι. Καὶ συνεπιψηφίζονται τῇ καθ' ἡμῶν τυραννίδι, οὐκ οἶδα τί παθόντες· οὐ γὰρ βούλομαι εἰπεῖν ὅτι αὐτοὶ προτυραννηθέντες ὑπὸ τῆς κραταιᾶς τοῦ χρυσοῦ τυραννίδος, καὶ οὐ τοσοῦτον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συμφορήσαντες ψεύδους καὶ ἀπάτης ὄχλον πρὸς ὑμᾶς ἤκουσι κατηγοροὶ πραγμάτων ὄντες, ἃ ἤθεσαν ἀσφαλῶς μήτε γεγονότα, μηδ' ὄλωσ' ὄντα, μόνον δὲ ἀναπλάσματα πονηρᾶς καρδίης, καὶ τῷ χρυσῷ ἐξηνδραποδισμένης. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως φορητὸν ἄνδρας δύο ἢ καὶ τρεῖς ἀπατηθῆναι, τυχὸν μὲν ὑπὸ λογοποιίας πονηρᾶς, ὑπὸ γλώσσης αὐτονόμου καὶ μὴ δειλώσης πράττειν, ἀπ' ἐξουσίας, ἢ ὑπὸ ἄλλης τινὸς αἰτίας. Τὸ δὲ ὅλην Ἐκκλησίαν ὑπαχθῆναι ψευδέσι λόγοις, μηδὲν ἕτερον εἰς σύστασιν κεκτημένους, ἢ τὴν κοσμικὴν ματαιότητα, πῶς ἂν τις οὐχ ὑπερεκπλαγείη; Τίς οὖν ἀκοή τοιαύτην παρέλαβε χριστιανῶν, ὅποια ἢ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησία ὡς φασιν, οἱ

ἐν Κωνσταντινουπόλει πλήρωμα δοκοῦντες Ἐκκλησίας, ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξήνεγκε καθ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ εἰς ἀφορμὴν μέμφεως καθ' αὐτῶν; Καὶ τὰ μὴ καλὰ, καὶ κἂν ὁ λόγος σιγήσῃ, τὰ πράγματα

Ἄλλὰ πρῶτον τὰς καθ' ἡμῶν ψευδολογίας, καὶ οἷα ἐπ' αὐταῖς ἐκρίνατε, καλῶς ἔχει παραστήσαι ὑμῖν, εἴτε ὅσα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῇ αὐθεντικῇ ἰπουργήσατε οἰκονομίᾳ. Ἄλλοι καθ' ἡμῶν ἐκοιμήθησαν, καὶ εἴτε ἀληθεῖς ἦσαν εἴτε ψευδεῖς λόγος οὐδεὶς· πῶς γὰρ λόγος, ὅτε ζητήσις ἀπολογίας τῶν κατηγορουμένων οὐκ ἦν; Καίτοι νενόμισται καὶ παρὰ βερβάρους καὶ ἀνόμοις μηδένα κατακρίνειν τῶν κατηγορουμένων, εἰ μὴ πρότερον παραστάς ὁ διωκόμενος; τὴν ἀπολογίαν ὑφέξει τῶν κατηγορημάτων. Ἄλλὰ καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν φωνούντων κατ' αὐτοῦ τῶν παρανομῶν Ἰουδαίων τὴν ἀνομιαν ὑπέστη κατὰ κρίσιν παραστάς τῷ συνεδρίῳ, καὶ ἀπατηθεὶς ἀποκρίνασθαι. Ἢ δὲ παρ' ὑμῶν, ἀδελφοί, κρίσις καὶ ἐνταῦθα καὶ κατὰ τὴν ὑμετέραν ἀποφαίνεται Ἡρώδη, καὶ ἄλλα διαπράττεται ὅσα ἐγὼ μὲν εἰπεῖν οὐ προαιρούμαι, ὁ μέλλων δὲ οὐ σιγήσει ἀπαγγέλλων χρόνος, ἐπεὶ περ δυνατώτερος πάσης ἀνθρωπίνης καὶ περὶ νοίας καὶ δυνάμεως.

Ὅμως τὸ ἡμέτερον παρὰ φαῦλον κείσθω. Τί γὰρ, εἰ ἄνθρωπος ἐλεεινός, καὶ τυχὸν οὐδὲ ἀναπνεῖν ἄξιος; τὸν ἀέρα, ἐκδιώκομαι ὀρόνου, καὶ ὑπεροχῇ καταδικάζομαι, ἵνα τοὺς καθ' ἡμέραν ἀπολείπω θανάτου; Ἄλλὰ τέως τὴν τιμὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν σεμνότητα τῆς πίστεως, τῶν ἱερῶν κανόνων τὸ σεβασμιον, τὴν ἀνωθεν ἱερὰν παράδοσιν, πῶς οὐκ ἐδουλωθήθητε; πῶς οὐκ ἐλογίσασθε; Ἄλλ' οὐκ οἶδα ποῖα γράμμενοι ἐξουσίᾳ, ἢ πόθεν αὐτὴν λαβόντες, πορνείαν εἰς τὰ τῶν Χριστιανῶν εἰσγάγετε ἅγια, καὶ οὐκ ἠβουλήθητε λαβεῖν ἐπὶ νοῦν, ὡς εὐθέως καὶ κατ' ἀρχὰς τοῦ κηρύγματος τοῦτο τοῖς θεοῖς παρηγγύηται ἀποστόλοις, τὸ πορνείας ἀπέχεσθαι, ὅτε περὶ τοῦ πνεύματος καὶ εἰδωλοθύτου ἀπέστελλον. Καὶ τοῦ σκεύους δὲ τῆς ἐκλογῆς ὅσας ἐστὶ παρακελεύσεις λαβεῖν περὶ τοῦ μὴ πορνείᾳ συμφύρεσθαι, τίς ἠγνόηκε, μὴ ὅτι τῶν εἰς κληρὸν ἀριθμουμένων, ἀλλὰ καὶ τῆς λαϊκῆς πληθῆος, εἰ μὴ ἄρα τι; παντάπασιν ἀλλότριος Ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἐκείνου λογίων ἀνήκοος; Διὰ τοῦτο οὐδὲ παρατίθημι τὰ περὶ πορνείας αὐτῷ εἰρημένα, ἵνα μὴ περιττὸς εἶναι δόξω, δηλῶν ἂ μὴδ' ὄντινα λέληθε. Πῶς οὖν τοῦ τῆς πορνείας ἄγους κατακεκριμένου παρὰ πάντων, Ῥωμαίοις ἔδοξε, διότι καὶ ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες τῇ κρίσει τῶν ἀποστόλων, τῇ ψήφῳ τῶν ἁγίων Πατέρων, ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατὰ κρίσιν τὸ πρᾶγμα πεποιήμεθα, νομίζειν ἡμᾶς ὑπευθύνους καὶ τοῦ ποιμνίου διώκεσθαι, καὶ πάσχειν τὰ τῶν κακοῦργων;

Ναί, φησὶν· ἀλλὰ γάμος τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ πορνεία. Γάμος, ὃ σεμνὴ νυμφαγωγὴ, καὶ τιμῶν τὸν γάμον οὐχὶ κατὰ τὸν δευτέραν θεόθεν νόμον, ἀλλὰ κατὰ τὸν σὸν οὐκ οἶδα ποῦ γεγραμμένον νόμον; Γάμος ἢ πρὸς τετάρτην γυναῖκα δι' ὑπερβάλλοντος οἴστρου συνάφεια; Ἡ οὐ τὸν γάμον τοῦτον εὐρὴν εἰσάγεις εἰς τὸ τῶν Χριστιανῶν ἕγιον ἔθνος, τὸ βασι-

A sunt, vituperari debent, siquidem quantumvis sermo taceant, facta ipsa vituperium gignunt. μη δόξη ἐπαχθῆς ὑμῖν τὸ εἰρημένον· μεμπτὰ γὰρ φέρει τὸν ἐλεγχὸν ἐξ αὐτῶν.

Jam vero primum falsas contra nos prolatas accusationes et quomodo eas judicastis, recensere consentaneum est, deinde quantum gubernatione vestra feceritis contra Ecclesiam. Libelli contra nos circumfererantur qui utrum verum quid falsumve continuerint nemo scit: quomodo enim sciri potest, cum inquisitio ad defensionem accusatorum locum non habuerit? Attamen vel apud barbaros et exleges consuetudo invaluit, ut nemo accusatus condemnatur, nisi prius de lis quæ ipsi crimini dantur sese defenderit. Cæterum etiam Christus Deus noster, cum improbi Judæi contra eum vociferarentur, priusquam pravam subiret sententiam, coram Sanhedrio constitutus, ut se defenderet rogatus est. Vestrum autem iudicium, o fratres, quale hic et in veteri Roma apparet, alia procedit via quam ego nunc quidem dicere nolo, futurum autem tempus clara voce patefaciet, siquidem illud omnem humanam prudentiam æquentiam longe superat.

Porro quæ nos concernunt nauci habeantur. Quid enim refert, ut ego, velut homunculus abjectus et vix dignus qui aerem respiret, e se se deturbatus in exilium propellar, et quotidie, ut ita dicam, mortis supplicio afficiar? At vero quomodo fit, ut Ecclesiæ honorem, fidei dignitatem, sacrorum canonum auctoritatem, concessam divinitus traditionem, neque consideretis neque revereamini? Ignoro scilicet quæ usi potestate aut unde eam nacti, fornicationem in Christianorum religionem subiutroducat, non animadvertentes, statim inter nascentis Evangelii primordia, cum de suffocato, et immolatis apostoli statuerent, fornicationem omnino esse interdictam. Vas autem electionis quoties edixerit ne quis fornicationis erimen incurrat, quis nescit non solum si sit ex ordine sacerdotali, sed etiam e turba laica, modo ne extra Ecclesiam versetur illiusque præcepta prorsus nesciat? Propterea noli hic recensere quæ de fornicatione scripsit, ne acta agere videar dum ea profero quæ neminem latent. Quomodo igitur, cum fornicationis scelus ab omnibus condemnatur, Romanis placuit, sententiæ calculum addere quos nos a grege separati, maleficorum instar tractamur, propterea quod doctrinæ apostolorum et sententiæ sanctorum Patrum obsecuti eidem condemnationi fornicationem subijcimus?

Esto, aiunt; at non de fornicatione agitur jam, sed de matrimonio. Matrimonium hocce dicis, o bone vir? At tu non secundum legem divinitus datam, sed secundum legem nescio ubi scriptam matrimonium concipis. Ergone conjunctionem quæ ob prægrandem amoris œstrum cum quarta sit muliere, matrimonium vocas? *Utinam inveniam.*

eusmodi matrimonium, ut in sanctum Christianorum cœtum, in regiam hæreditatem inducas? Num in ullo Evangelio, aut Constitutione apostolica, aut traditione qualis ab initio christianæ religionis in Ecclesia auctoritatem obtinuit? Magnus Paulus ait: « Honorabile omnino connubium et torus impollutus¹. » Jam si tuum matrimonium tale est, cur sacri canones ab Ecclesia eiciunt illum qui hujuscemodi culpæ succubuit? Si illud vero est matrimonium, nec prorsus aliud quid cur talem conjunctionem luxuriam brutalem et a natura humana alienam appellant? Alias enim illicitus concubitus mero fornicationis nomine designatur, hic autem affectus brutalis et fines humanos supergressus dicitur.

Sed Romanis non ita videtur: concessum esse apud eos traditur. Sunt enim qui dicant (laudine id vobis, an vitio vertentes, non sat scio) apud vos quartam et quintam et super hanc aliam permitti, imo mortua sexta muliere aliam atque post hanc etiam aliam duci posse, ita ut ad sepulcri fauces inexhausta illa dispensatio, vel potius luxuria apud vos procedat. Cujus abominandæ luxuriæ causam ad magnum deducunt Apostolum qui dixit: « Satius est nubere quam uri². » O miram sapientiam illorum qui ita ista verba intelligunt! Quam belle mentem Paulinam perscrutari callent? Nimirum universæ terræ doctor omnino carnis cupiditati satisfaciendum esse docet, dum ait: Transit habitus hujus mundi, ut qui uxores habent sint velut qui non habent, omnesque voluisse uti me. Quod autem ne ad secundas quidem nuptias convolare permittit viris, hæc ejus verba demonstrant: « Dico autem inuuptis et viduis, bonum esse illis sic permanere: quod si continere nequeunt, nubant³; » viduis quidem permittit secundum connubium ob sexus imbecillitatem, viris autem viduis nullo modo, et non nisi de illis qui matrimonii jugum nondum sunt experti, melius ait esse nubere quam uri.

Si igitur conjunctio cum quarta uxore est matrimonium, nec potius fornicatio, cum tamen pejus quid sit quam illa nimirum luxuria, uti divina Clemens videtur, permittit etiam concubitus: hoc autem permisso, ubi habebit locus illud: Melius est nubere quam uri? Jam vero audi quæ Clemens dicit, excellentissimi Petri discipulus et auditor, non inferior quis aut qui longo post illum intervallo inter homines conversatus sit: Monogamia nature ac legi consentanea est, siquidem divino nititur mandato, bigamia vero post promissionem illegitimam, non ob conjunctionem, sed ob mendacium; trigamia intemperantiæ iudicium; quæ autem trigamiam excedit, aperta fornicatio est et indubia incontinentia; tu vero eam matrimonii nomine honoras? Ecclesiæ lumina quorum lux et doctrina

λαίον Ιεράτευμα; Ποίων Ευαγγελίων, ποίας ἀποστολικῆς διατάξεως, ποίας ἐξ ἀρχῆς ἀφ' οὗ τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος ἐγνωρίσται πορνεύσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοιαύτης φανείσης; Παῦλος ὁ μέγας φησὶ: « Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. » Εἰ γάμος οὗτος ὁ οὗς γάμος, τί τῆς Ἐκκλησίας; ἀπειλᾶν οὐκ ἔχοντων ἱεροῦ θεσμοῦ τὸν εἰς τοιοῦτον παραπεινωκότα παρανόμημα; Εἰ γάμος τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ πόρρω τῆς τοιαύτης κλήσεως, τί κτηνώδες καὶ ἀλλότριον φύσεως ἀνθρωπίνης τὴν τοιαύτην ὀνομαζέουσαι μίξιν; Καίτοι γε τῆς ἀλλῆς ἐνεργουμένης πορνείας, τοῦτο αὐτὸ πορνείας ὀνομαζομένης, ἀλλ' οὐ κτηνώδους οὐδ' ἀνθρωπίνης φύσεως ἀλλοτρίου τοῦ πάθους δοκοῦντος.

Ἄλλὰ Ῥωμαίοις οὐκ οὕτω δοκεῖ συγκιχῶρηται γὰρ, ὡς φησι, παρ' αὐτοῖς. Καὶ γὰρ τοῦτό εἰσιν οἱ λέγοντες (οὐκ οἶδα βουλλόμενοι τιμᾶν ὑμᾶς ἢ ὑβρίζειν) ὡς οὐ μόνον τετάρτη ἀλλὰ καὶ πέμπτη καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἑτέρα· ναὶ ὅθι καὶ τῆς ἑκτης τὸ βίον ἀπολιπούσης, πρὸς ἄλλον συμπλέκισθαι γάμον τοιοῦτον, καὶ αὖθις ἐπ' ἄλλον, καὶ μέχρι τάφου πυλῶν ἢ ἀφρονος οἰκονομία, κρεττον δ' εἰπεῖν τῆς ἀεργείας ἢ φιλοτιμία, προέρχεται παρ' ὑμῖν. Καὶ τῆς βδελυρῆς ταύτης φιλοτιμίας τὸ αἴτιον εἰς τὴν μέγαν Ἀπόστολον ἀναφέρουσιν εἰπόντα κρεῖσσον γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι. Καλὴ γε ἡ σοφία τῶν οὕτως ἐκίκαμβανομένων τὸ λόγιον, πάνυ εὐστόχως τῆς Παύλου ἐφικνούσται διανοίας. Τοῦτο νομοθετεῖ ὁ τῆς οἰκουμένης δεδάσκαλος τὸ διὰ παντὸς χαρίζεσθαι τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς σαρκός, ὃ λέγων, Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς καὶ μὴ ἔχοντες, καὶ θελω πάντας εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν. Καὶ μὴ δ' ἐπὶ δευτέρων γάμων συνελθεῖν ἀνδράσι συγχωρεῖ τῷ φάναι, « λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν ἔαν μείνωσιν οὕτως· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· » γυναιξὶ μὲν χηρευούσαις ἐπιτρέπων δευτέραν συνάφειαν διὰ τὸ ἀσθενές, ἀνδράσι δὲ οὐδαμῶς χηρευούσιν, ἀλλὰ τοῖς οὕτω συναφείας ἀφιγμένοις πρὸς πείραν, κρεῖσσον γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι.

Εἰ μὲν οὖν γάμος ἡ τετάρτη γυνή, ἀλλ' οὐχὶ πορνεία, μᾶλλον δὲ πορνείας πλεον καὶ ἀσελγεία, καθὼς δοκεῖ τῷ θειοτάτῳ Κλήμεντι, ἐπίτρεπε καὶ τὴν σύζευξιν. Εἰ δὲ τοῦτο, ποῦ χώραν ἔχει ἐνταῦθα τὸ Κρεῖσσον γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι; Καὶ ἀκουσον οἷά φησι Κλήμης ὁ τοῦ κορυφαίου Πέτρου μαθητῆς καὶ αὐτήκοος, ἀλλ' οὐχὶ τῶν κατωτέρω τις, καὶ μακρὰν τῆς ἐκείνου μετ' ἀνθρώπων βιοτῆς διεστῶτων· Μονογαμία μὲν κατὰ νόμον γινόμενη δικαία, ὡς ἂν κατὰ γνώμην ὑπάρχουσα Θεοῦ· διγαμία δὲ μετὰ ἐπαγγελίαν παράνομος, οὐ δὲ τὴν συνάφειαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ψεύδος· τριγαμία δὲ ἀκρασία; σημεῖον· τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν τριγαμίαν, προφανῆς πορνεία καὶ ἀσελγεία ἀναμφίβολος· καὶ σὺ τῷ τοῦ γάμου τιμᾶς προσρήματι; Ἄλλ' οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες, ὧν τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν πράξεων εἰς

¹ Hebr. xiii, 4. ² Cor. vii, 9. ³ ibid.

πᾶσαν ἐξέταμψε τὴν οἰκουμένην, κτηνώδεις αὐτὸ καὶ τῆς φύσεως ἀλλότριον· καὶ δὲ καὶ βίον καλοῦσι χοιρώδη, καὶ σὺ ἀποχρησθαι ὡς γάμου τοῖς ἀνθρώποις; κελύσεις τῷ τοσοῦτῳ βδελύγματι; Ὡς θαυμαστός εἰ τῆς προνοίας τοῦ διδάσκειν ἐν σεμνότητι καὶ ἀξίως τῆς Χριστοῦ κλήσεως τοῦς ὑπὸ σοῦ διδασκομένους πολιτεύεσθαι; Ἐνθροῦπε, οὐδέεις ἀγιασμοῦ χωρὶς τὸν Κύριον ἔφεται· ἀγιασμός δὲ πῶς ἂν τις προσγένοιτο τῷ ἀκαθάρτῳ πορνείᾳ συμπεφυρμένῳ. Καὶ ἄλλος ἔφη· Μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐπιλωμένον χιτῶνα· τοῦτο δὲ τί ἄλλο βούλεται, ἢ τὸ φεύγειν τὰς τῆς πορνείας κηλίδας;

Ἄλλὰ βασιλεὺς ὁ τὴν τετάρτην γυναῖκα ζητῶν, καὶ δεῖ παραχωρεῖν βασιλικῇ ἐπιθυμίᾳ. Καλῶς γε σὺ τιμᾶς τὸ στέφος τῆς βασιλείας, καλὴν αὐτῷ δόξαν χαρίζῃ. Ἢ διότι τῶν ἄλλων ὑπερκάθεται, διὰ τοῦτο δεήσεις αὐτὸν ῥυπωδέστερον εἶναι καὶ ἀτιμότερον; Σὺ μοι δοκεῖς καὶ τῶν ποδῶν μᾶλλον ὥστε καθαρὸς εἶναι φροντίζεις, ἢ τοῦ προσώπου καὶ τοῦς μὲν μὴ προσεμιθιάζειν πηλῶ, τῆς δὲ κεφαλῆς μὴ φροντίζεις εἰ καταχέοιτο. Ἄλλ' ὑπολαμβάνω μὴ δόξαι αὐτὰς τοῖς ὀρίζεις εἰδῶσιν ὑψηλοτέρων πραγμάτων καὶ ταπεινοτέρων διαφορᾶν. Μέγα μὲν γὰρ τὸ τῆς βασιλείας πρᾶγμα, καὶ δέον πείθεσθαι βασιλεῦσι, μὴ δὲ τοῖς; προστάγμασιν αὐτῶν ἀντιτείνεις. Ἄλλ' ἐν ἐκείνοις τοῖς; προστάγμασιν ἐν οἷς; διαφαίνεται τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα, προστάσσει δικαιοπραγεῖν· τοῦτο βασιλικὸν ἀληθῶς πρῶταγμα, καὶ δεῖ μὴ ἀντιτείνεις. Κελεύει κατ' ἐχθρῶν ὀπλιζέσθαι; Ἐδοξεν αὐτῷ συνεισφέρειν τι πρὸς τὴν τῶν κοινῶν λυσίτελειαν; Τιμᾶν πάση σπουδῇ τὸ δόγμα. Εἶπεν ἄλλο τι πρᾶττειν τῶν σύστασιν φερόντων καὶ τιμὴν τῇ ἀρχῇ, καὶ τοῖς ὑπὸ χεῖρα τελούσι, ποιεῖν ταχέως τὸ προστατόμενον. Ταῦτα βασιλικά, καὶ ἀναγκαῖον, μᾶλλον δὲ ἀπαραίτητον, ἔτοιμον παρέχειν εἰς τὸ ἀκούειν τὸ οὐ;. Κελεύει πάλιν, οἷα τὰ τοῦ διαβόλου πονηρὰ ὑποβλήματα, εἰς Θεὸν ἀσεβεῖν; Τοῦτο οὐ βασιλικόν· οὐκοῦν οὐδὲ πιστέον αὐτῷ, ἀλλ' ὡς ἀσεβοῦς ἀνδρὸς; ἀσεβεῖς πρῶταγμα πρὸς φαῦλον ποιητέον. Κελεύει συκοφαντεῖν, ἢ δόλω ἀναιρεῖν τινας, ἢ γάμους ὀρύσσειν ἀλλοτρίους, ἢ ἀδίκως ἀφελέσθαι τὰ ἀλλότρια πράγματα; Οὐδὲ τοῦτο βασιλικῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ λωποδύτου καὶ συκοφάντου καὶ μοιχοῦ καὶ ἄρπαγος. Καὶ εἰ τις θεοφιλῆς, καὶ τὸ θεῖον τιμῶν, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ παρασχεθεῖσαν ἐπὶ γῆς βασιλείαν, οὐκ ἂν πεισθεῖη τοιοῦτοις ματοῖς; ἐπιτάγμασιν, ἀλλὰ πρότερον ἔλοιτο ἂν τὴν ψυχὴν ἀφείναι, ἢ τοῦ κελύοντος; τὰ τοιαῦτα γενέσθαι ὑπερέτης.

Εἰ καὶ οἱμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ῥοπῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω πλείστους ἢ κακία ἔχει τῆς θεραπείας αὐτῆς ἐραστάς; ἀγνοεῖς ὅτι πέφυκε τὸ ἀρχόμενον οἷον πρὸς παράδειγμα τὸν ἄρχοντα βλέπειν; Καὶ τί τοῦτο λέγω; Ὅπου γε καὶ τοῦ ἄρχοντος πάση κοσμιότητι βιοῦντος, ὅμως τὸ ἀρχόμενον ἐπὶ τὰ ἐναντία κέκτηται τὴν ἐπιφορᾶν, διὰ τὴν αἰετὴν τρέχουσαν πρὸς τὰ κάτω καὶ τὴν ὕλην προκίρσειν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νόμοι τέθεικται, ὅτι μὴ δ' ἔστι τὸ παράδειγμα τοῦ ἀγαθοῦ ἄρχοντος ἱκανὸν βελτίους ποιεῖν τοῦς ἀνθρώπους, ὡς ἂν τῷ φόβῳ τῶν νόμων

et factis universam terram collustravit, brutale hoc et ab humana natura alienum, imo vitam porcinam vocaverunt; tu autem hominibus illud pisculum tanquam matrimonium commendas? Quam mira est doctrina tua, quæ ita a te institutis et edoctis præcipit, ut in honestate et uti Christiano deceat, vitam transigant? Vir bone, nemo sine sanctitate Dominum videbit: at sanctitas quomodo erit ejus qui fornicationem sectatur impuram. Alius porro dixit: Qui oderunt tunicam a carne contaminatam; et quid hoc vult aliud dicere quam quod fornicationes sordes fugere debeamus?

Sed imperator est qui quartam uxorem quærit, ejusque desiderio obtemperandum. Scilicet viro honoras coronam regiam, præclarum ei splendorem concedis. Ergo quia omnes dignitate supereminet, ideo etiam præ omnibus contaminatus et inhonoratus esse debet? Tu quidem id maximo curare mihi videris ut pedes puri sint, de capite autem polluto haud cogitare: Ego vero opinor illis qui magna atque parva probe inter se discernere norunt aliter videri. Præclarum sane quid dignitas regia. Necesse est regibus obediri neque mandatis eorum repugnari, mandatis dico quibus dignitas regia apparet rectumque facere jubet: hoc enim est mandatum vere regium neque licet refragari. Edicit contra hostes arma sumere? Videtur ei aliquid in reipublica commodum introducere? Summo studio quod ille præcipit exsequendum erit. Aliud quid fieri edicit quo imperium populorumque salus promoveatur ac stabiliatur, confestim morem geremus. Hæc regem decent, et necessario, imo irrecusabiliter aurem præbere oportebit. At contra edicit quod prave a diabolo suggeritur, ut impie adversus Deum agamus? Hoc vero non regium, ideoque ei fides deneganda, et jussum tanquam ab impio homine profectum pro irrito habendum. Jubet calumniari, aut dolose interficere alios, aut nuptias alienas suffurari, aut injuste diripere que sunt aliorum? Neque hoc est regis dignitatis, sed potius furis et calumniatoris et adulteri et avari. Si quis igitur Deum diligit ac reveretur, et regiam potestatem divinitus concessam esse persuasum sibi habet, hujusmodi sordidis mandatis non obtemperabit, ac potius vitam amittere, quam talia jubenti aurem præbere volet.

Et si, proh dolor! quæ est humanæ naturæ ad pejora inclinatio, pravitas multos habet servos et assecclas, Ignorasne subjectos ad principem tanquam ad exemplar suspicere? Quid dico? Vel tum quando rex in summa pietate vitam agit, subjecto contrario impetu abreptos videmus, siquidem voluntas humana semper ad materiam et quæ infra sunt fertur. Quia igitur ne boni quidem principis exemplum sufficit ad homines meliores reddendos ideo leges sunt latæ, ut regum reverentia a pravis studiis prohibiti, vel invitati ad probitatem dirigantur.

tur. Provehit Deus aliquem ad magistratum, ad regnum, ad dignitatem qualemcunque, non ut, quia magis quam cæteri a Deo honoratus est, seipsum et eum qui honorem contulit, probro ac dedecore afficiat, aut divinum de ipso iudicium quasi falsum erroneumque ostendat, sed ut virtute sua appareat dignus sententia divina, et dum Dei gloriam promovendam curat, sibi quoque laudem acquirat. Si vero quis quoniam a Deo majorem adeptus est honorem, ideo magis sibi licere putat divinarum legum honorem contemnere, nescius ad brutorum per satietatem lascivientium similitudinem delabitur. Præ-
vum igitur opinari, pravissimum vero dicere : Quia rex, ideo licentia gaudet peccandi, quamvis hoc subditorum nemini concedatur. Potentes potenter exam-
inabuntur, sapientium aliquis dixit. Si hoc ita est, ubi locum habebit vestra indulgentia? Vel mili-
tari gregario ac dueli qui in una eademque re defecerunt, non eadem erit pœna, sed dux quidem secundum illum quem obtinuit ordinem, miles autem inferiori statui convenienter multabitur. Eodem modo calo et gubernator, atque, si vis, servus ac dominus, quamvis in eodem deliquerit, non eadem accusationi et condemnationi obnoxii erunt; sed dignitatis ratio habebitur.

At dispensationem in hoc Romanus præsul sancivit, nec fas est tali dispensationi refragari, sed sancita revereri. Quid dicis? Num licet Romanis sancire, ut qui leges infringit, pœnam haud solvat aut impuris manibus sacra contrectet? Licetne Romanis eos qui ob piaculum e divina æde ejecti sunt antequam illud emundatum sit, reducere eo unde jure meritoque exsularunt? Magnam scilicet nactus esses potestatem, qualem ne ille quidem qui mundi peccata tulit sibi arrogavit, ne dum quisquam sanctorum ejus discipulorum, aut ullus e doctoribus ecclesiasticis. Venit enim ut peccata ferret nostra, sed tunc demum si peccare desineremus. neque iis insisteremus aut omni abjecto pudore ea perpetrare pergeremus quæ ille abstulit. Audio enim eum dicentem homini quem sanaverat : Ecce sanus effectus es, ne amplius pecces. Animadvertit quomodo interdicit, non autem permittit peccare eos qui ipsius misericordia digni sunt habiti. Eodem modo nec Petrus, nec Paulus, nec alius quis unquam peccato neglecto libertatem a responsabilitate promisit peccatori. Ubi tandem reperisti absurdam istam dispensationem quæ peccati gravitatem non imminuit, sed potius adauget? quæ non salutem parit, sed interitui tradit, quæ non depurgat, sed plus sordium adjicit? Quis usque ad hunc diem talem dispensationem novit? Dispensatio enim est salutaris condescensio. quæ peccatorem salvificat, manum auxiliatricem porrigit lapsumque a casu erigit, non autem quæ casu dejectum jacerere sint vel potius in foveam misere detrudit. Dispensatio est imitatio divinæ charitatis quæ ex faucibus bestię contra nos rugientis eripit eum qui in eo versatur ut ab

ἀναστειλλόμενοι τῆς πονηρᾶς προαιρέσεως, καὶ ἄκοντες μετὰ τοῦ βελτιότου γίνονται. Ἀνάγει Θεὸς εἰς ἀρχὴν, εἴτουν εἰς βασιλείαν ἢ ἑτέραν, οὐχ ἵνα διότι πλέον τῶν ἄλλων δεδόξαται παρὰ Θεοῦ, αὐτὸς ἀτιμάζοι ἑαυτὸν τε καὶ τὸν δοξάζαντα, οὐδ' ἵνα τὴν θείαν κρίσιν ὡς περ ἐσφαλμένην ἐφ' ἑαυτῷ δείξῃ, ἀλλ' ἵνα δι' οἰκείας ἀρετῆς δίκιος ὀφθῇ καὶ τῆς θεϊκῆς κρίσεως, καὶ δοξάζεσθαι μὲν Θεὸν παρασκευάσῃ, προσθήκην δὲ δόξης καὶ ἑαυτῷ περιποιήσεται. Εἰ δέ τις διότι πλέον εἴληχε παρὰ Θεοῦ τιμῆς, διὰ τοῦτο μᾶλλον οἴεται τὸ ἐξείναι αὐτῷ τῆς τιμῆς τῶν θείων νόμων καταφρονεῖν, λίληθεν ἑαυτὸν παραπλήσιος ὧν τοῖς διὰ κρίρον ὑβρίζουσι κτήνεις. Κακῶν οὖν δόγμα καὶ πάγκακον τὸ λέγειν, διότι βραχέως, συγχωρῆται ἁμαρτάνειν, ὃ μὴ τοῖς ὑπὸ χεῖρά τις συγχωρήσειε. Δυνατοὶ δυνατῶς ἱτασθήσονται, λέγει που τῶν σωφρόνων ὁ λόγος· εἰ δὲ τοῦτο, ποῦ χώραν ἔξει τὸ ὑμέτερον συγχωρήμα; Ἐγὼ καὶ στρατιώτῃ καὶ στρατιῶτῃ τὸ αὐτὸ πταίσασθαι, οὐκ οἶδα τὴν ἴσῃν ἐπαγομένην ποινήν, ἀλλ' ὃ μὲν στρατηγὸς ἀναλογοῦσαν ἔξει τῷ μεγέθει τῆς τιμῆς τὴν τιμωρίαν, ὃ δὲ στρατιώτης κατὰ τὸ μέτρον τῆς τάξεως. Ἀλλὰ καὶ ναύτη καὶ κυβερνήτῃ, εἰ βούλει δὲ καὶ δεσπότη καὶ οἰκέτῃ τῷ αὐτῷ σφάλματι περιπεπωκόσιν οὐχ ἢ αὐτῇ ἀπαντήσῃ κατηγορία οὐδὲ κατάκρισις, ἀλλὰ τῇ διαφορᾷ τῶν προσώπων συνδιαθεμένη.

Ἄλλ' οἰκονομίαν ἐπ' αὐτῷ ἢ Ῥωμαϊκῇ ἐξουσίᾳ πεποιήται, καὶ δεῖ πρὸς τὸ οἰκονομηθὲν μὴ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ τὰ ἡμῖν δεδογμένα τιμᾶν. Τί λέγεις; Καὶ ἔξεσι τοῦτο Ῥωμαίοις οἰκονομεῖν, ὥστε παρανομούντά τινα μὴ δίκην ὑπέχειν; καὶ ὥστε χερσὶν ἀκαθάρτοις τῶν ἁγίων ἐφάπτεσθαι, καὶ τοὺς ἐλαυνομένους τῶν θείων περιδῶλον ἐπὶ μίσματι, τούτους μὴ ἀποθεμένους τὸ μίasma εἰσάγειν θθιν καλῶς καὶ ἐνδίκως ἀπελήλθαι; Μεγάλῃς ἂν ἐξουσίας εἴη; ἐπειλημμένοι, καὶ ἦς οὐδ' αὐτοὶ ὃ τὰς ἁμαρτίας αἴρων τοῦ κόσμου ἐπέληπται, μὴ ὅτι γε ἄλλος ἢ τῶν ἐκείνου ἱερῶν μαθητῶν, ἢ τῶν ἄλλων τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας διδασκάλων. Ἦκε μὲν γὰρ τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας βαστάσαι, ἀλλὰ ὄθλον ὅτι τοῦ ἁμαρτάνειν ἡμῶν παυσάμενον, οὐκ ἐπιμένοντων δὲ, οὐδὲ πραττόντων ἀδώς ὧν ἐκεῖνος τὴν ἄρσιν ποιεῖται. Ἀκούω γὰρ τῷ θεραπευμένῳ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ δοθέντος παραγγέλματος, ἴδε ὄγις γέγονας, μηκέτι ἁμαρτάνει· πρόσχε, ὦ; κωλύει, οὐκ ἐπιτρέπει τὸ ἁμαρτάνειν τοῖς τοῦ ἔλεους αὐτοῦ κατηξιωμένοις. Ὁβμουν οὐδὲ Πέτρος, ἀλλ' οὐδὲ Παῦλος, οὐδέ τις ἄλλος ποτε ὤφθη παρορῶν μὲν τὸ ἁμαρτήμα, τῷ δὲ ἁμαρτάνοντι τὸ ἀνεύθυνον ἐπαγγελλόμενος. Ποῦ ταύτην τὴν ἀποπν οἰκονομίαν ἐξεῦρες τὴν οὐκ ἐλαφρύνουσαν τὸ βάρος τοῦ ἁμαρτήματος ἀλλὰ βαρύτερον αὐτὸ ποιοῦσαν; τὴν μὴ σώζουσαν, ἀλλὰ τῇ ἀπωλείᾳ παρὰδοῦσαν; τὴν μὴ καθαίρουσαν, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τὸν ῥύπον προστιθείσαν; Τίς ποτε τοιαύτην οἰκονομίαν ἄχρι τοῦ νῦν ἔγνω; Οἰκονομία μὲν γὰρ σωτηριώδης ἐστὶ συγκατάθεσις, σώζουσα τὸν ἁμαρτηκότα, χεῖρα βοηθείας ὀρέγουσα καὶ ἀνιστώσα τοῦ πτώματος τὸν πεισόντα, οὐχὶ τῷ

πτώματι: ἐπιτρέπουσα κελθαι, μᾶλλον δὲ πρὸς A illis absorbeat. Eripitur autem non qui peccato
ἐλευσιν βάραθρον συνωθοῦσα. Οἰκονομία ἐστὶ μί-
μητις τῆς θείας φιλανθρωπίας, ἀρπάζουσα ἐκ στό-
ματος τοῦ καθ' ἡμῶν ὠρομένου θηρός τὸν μέλλοντα τῷ ἐκείνου ὀλεθρῷ καταπίνεσθαι στόματι. Ἀρπά-
ζεται δὲ πάντως οὐχ ὁ πράττων τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλ' ὁ ταύτης θεῖα μεθ' ἑαυτῆς οἰκονομία: πῶς κα-
ταστὰς, καὶ τὴν βίωξιν αὐτῆς ἀποκλίνει.

Εἰ μὲν οὖν ἡ πρᾶξις μὴ ἐστὶν ἀμαρτήμα, μηδὲ
πορνεία ἢ τετραγαμία, μᾶλλον δὲ πλεονορίας,
ἀλλὰ τὴν φύσιν ταύτης ἐνήλλαξας; Ἐν δ' ἂν εἴη
καὶ τοῦτο τὸ τὸλμημα, τὸ τὴν ἀμαρτίαν μὴ δοκεῖν
ἀμαρτίαν νομίζειν· ἄλλο; ἂν εἴη λόγος, ὃν ἡμεῖς
οὔτε γινώσκωμεν, οὔτε γνωσόμεθα· μὴ δὲ γὰρ γέ-
νοιτο τοιοῦτον ἡμᾶς; πονηρὸν μίσθημα γινώσκειν, ὅτι
τὸ ἀμαρτάνειν οὐκ ἐστὶν ἀμαρτάνειν. Εἰ δ' ὡς ἐστὶ
φύσει, οὔτως καὶ διαμένει, καὶ οὐδεὶς αὐτὸ δύναται
διαμαρτάνειν τρόπος, οὐδὲ τὴν πορνείαν ποιεῖν μὴ εἶαι
πορνείαν, καὶ τὴν ἀσέλγειαν, καὶ τὸν κτηνώδη καὶ
τὸν χοιρώδη βίον, ἢ τοῦτο εἶναι ὅπερ ἐστὶ καὶ λέ-
γεται, τίς ἢ παράδοξος, μᾶλλον δὲ ὀλέθριος; οἰκονο-
μία, ἣ τις φρονιότης σοὶ ἐπὶ τῇ σῆ μὲν καταγνώ-
σει, ἐπὶ βαρυτέρῳ δὲ κατακρίματι τοῦ δοκοῦντος
ἐπ' αὐτῷ διοικονομεῖσθαι σοὶ τὸ ἀσελγαίνειν; Κακὴν
μὲν καὶ ἄλλως ἀπώλεια, κἂν ὕπ' ἀγνοίας εἰς ταύτην
περιπίπτωμεν· τὸ δὲ καὶ μετὰ τέχνης καὶ μετὰ
σοφισμάτων πρὸς ταύτην ἑαυτὸν ὑπάγειν, πόσου ἂν
τις κακοῦ ἀριθμησεται; Ἐγὼ μὲν καὶ εἰ τις ἐμοὶ
πειθοίτο, μᾶλλον δὲ τοῖς ἱεροῖς νόμοις, καὶ μετὰ
νομίαν ἀποδέχομαι τῶν ἀμαρτανόντων, καὶ οἰκονο-
μίαν ἐπὶ τούτοις κυρῶ, ἀλλὰ τὴν ἀπρακτεῖν ποιού-
σαν, οὐ τὴν ἐνεργεῖσθαι παρασκευάζουσαν τὴν
ἀμαρτίαν. Ἀδύνατον γὰρ τῆς ἀμαρτίας ἐπιτελου-
μένης καὶ διηνεκῶς, οἰκονομεῖν τι πρὸς σωτηρίαν
ὑπολαμβάνειν τὸν ἄδικον αὐτῷ παρεχόμενον τῇ
ἀμαρτίᾳ συζῆν· εἰρωνευομένου γὰρ τοῦτο μᾶλλον,
οὐκ οἰκονομοῦντος, καὶ παίζοντος τὴν τῆς οἰκονομίας
βοήθειαν.

Τί ἐστι ἐπὶ προλαβόντα λοιπὸν καὶ ἀρχαῖά τινε;
καταφεύγουσι πράγματα, ὧν ἀτόπων ὑπαρχόντων
οἱ τότε παρόντες ἐν βίῳ ἠνέσχοντο; Ἐγὼ δὲ πρῶ-
τον φημι ὡς οὐκ ἀσφαλὲς αὐτοῖς ἐκεῖ καταφεύγειν,
οὐ μήτε θεῖαν ψῆφον πολιτευομένην ὀρῶσι, μήτε
κρίσιν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαινουμένην· πῶς δ' ἂν εἴη
θεοῦ ψῆφος, ἢ γνώμη ἀνθρώπων ἐπὶ πράγμασι
προξενούσιν αἰσχύνην, μέμφεως δὲ τοὺς ἐργάτας
ἐξαιρεῖσθαι μὴ δυνάμενοι; Δεύτερον δὲ ὅτι μὴ ὁ
δίκαιος εἴ τι πῶρος τοῦ πρέποντος τοῖς ἀρχαιοτέροις
ἐπράχθη, τοῦτο παραδειγμα ποιείσθαι τοὺς νεωτέ-
ρους· λήσομεν γὰρ ἑαυτούς, πολλὰ τῶν καλῶσεως
ἀξίων εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γενεάν εἰσάγοντες· ἀλλ'
οὐκ ἐστὶ τοῦτο φιλοθέαν ἀνδρῶν, οὐδὲ ζωὴν ἀγα-
πώντων θεοφιλῆ. Κακῶς οὖν καὶ τοῦτο λέγεται, τὸ
πρὸς τὰ πρῶτα τῶν ἀμαρτημάτων ὀρῶντας
βούλεσθαι καὶ ἡμᾶς ἀμαρτάνειν· καὶ διότι μὴ
εὐαγῶς ὁ δεῖνα, ἢ ὅτι ἀνθρώπως ὡν παρηνέχθη
πρὸς φρύλην πρᾶξιν, διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς, εἴ τι
φραῦλον ἀνακύπτει, τοῦτο καταδέχεσθαι. Ἐν δὲ
ἕμεινον καὶ πολλῶν ἕμεινον τοῦτο καὶ φρονεῖν καὶ
λέγειν ὡς ἐπειδὴ ἐκεῖνο κακῶς ἐπράχθη, δεῖ ταῦτα
κατὰ τὸν προσήκοντα λόγον διαπεπράχθαι· τοῦτο

Si res ista non est peccatum, si quartum con-
nubium non fornicatio, imo plus quam fornicatio :
tu ergo ejus indolem immutasti? In tuum autem
caput recidat ausum istud quo peccatum non pro
peccato habendum definis : fortasse aliud existit
præceptum, quod nos nescimus semperque nescie-
mus : Deus enim avertat ut unquam doctrinam
pravam addiscamus qua sancitur peccatum non
esse peccatum. Si vero quæ est natura peccati,
semper eadem erit neque ullo modo immutari pos-
test, ita ut fornicationem non fornicationem esse
nunquam dici queat, aut lasciviam, et vitam bru-
talem et suinam aliud quid quam quod vere est
et vocetur : quænam paradoxa, imo perniciosa
dispensatio est, quam facis in tuam damnationem,
multo magis autem in condemnationem ejus qui
dispensatione tua luxuriose vivere sibi jam putat
licere? Perire semper mala res est, etiamsi per
ignorantiam pereamus ; sed a libitibus argutiis at-
que artificiis ad ruinam ferri, quantum esse ma-
lum reputabitur? Ego quoque, si quis mihi, vel
potius sacris canonibus fidem adhibet, pœnitentiam
peccatorum admitto, et dispensationem con-
cedo, sed eam quæ a peccatis desistere jubet, non
illis insistere permittit. Ubi enim peccatum per-
petuo et sine intermissione locum habet, fieri ne-
quit ut ille qui veniam in peccando pergendi con-
cedit, ad salutem peccatoris aliquid conferat, si-
quidem potius illudere et deridere quam dispen-
sare auxilium videtur.

Quomodo igitur ad antiqua quidam confugiunt
et præterita quibus qui tunc vixere, quamvis ab-
surdis, indulserunt? Dico igitur primum nullam
existere causam justam cur illic confugiant, ubi
neque divinam inveniunt approbationem, neque
laudabilem hominum assensionem : quomodo enim
Deus faveat aut homines assentiantur rebus igno-
miniosis quibus qui student vituperium evitare
nequeunt? Deinde indignum mihi videtur, si posteri
id quod majores inhoneste fecerunt, velut exem-
plum imitandum sibi proponant : sic enim vel in-
scii multa quæ vituperari ac puniri debent, apud nos
introducemus : hoc autem neutiquam est homi-
num qui Deum diligunt et vitæ probæ operam
havant. Improbandum ergo erit, si nos respicien-
tes ad ea quæ majores male egerunt, et ipsi pec-
care nobis licere putaverimus ; aut quia nonnulli
qua homines ad mala facinora sese abripi passi
sunt, ideo etiam nos malum, ubicunque apparuerit,
sequi voluerimus. Imo si quid male actum est
olim, multo melius erit cogitare ac dicere, quod
hoc bene et uti decet facere nos oporteat, siquidem
apud omnes de hoc constat, pejora nullatenus

esse imitanda, imo nostrum esse, pejoribus cog-
nitis, ad hoc quantum in nobis est incumbere,
ne eodem abripiamur, sed potius ad meliora in-
clinemus.

Quid igitur tibi commemoras Valentianum aut
alium quemcunque? Si enim illius factum laude
est dignum, imitari debemus, ut eadem laude dig-
nos nos reddamus: si vero vituperandum est ac
reprobandum, quid jubes me facere quæ tibi ac
nobis simul in vituperium cedunt? At (inquis)
sanctissimus Damasus admisit. Quodsi hanc opinio-
nem toto animo suscipis eamque bene se habere
existimas, quidni eo usque progredieris ut sancias
licere duas uxores simul habere? Sed hoc dogma
declinas neque sic tibi videtur. Si igitur eo us-
que non procedis, te rem ipsam reficere et admis-
sionem laud homam esse opinari apparet. Aaron
olim vitulos effinxit, et Deus hoc fieri sivit, siquid-
dem ille pœnas haud solvit. Jam vero Aaronis im-
punitas illis qui postea vitulos efformavere nihil
profuit quin hujus facinoris pœnas darent. Videsne
eos quorum res male habent nil lucri inde capere
si ad majorum peccata confugiant? Cui bono et
civiles leges et divini canones ferrentur, si ea quæ
olim obtinuerunt, prorsus impune imitari debe-
remus? Feruntur sane ideo, ne homines qui veteri-
bus peccatis illabuntur, uti possint hac excusa-
tione: Quod peccavi, hoc mihi cum aliquo majo-
rum commune est.

Non absolvit igitur, o fratres, prætextus isto eos
qui ad illud confugiant et inde quantum connu-
bium stabilire conantur, sed potius condemnat,
quia non recta, sed obliqua via res ecclesiasticas,
quæ semper rectissimæ esse debent, dispensare
student. Porro si quis servorum tuorum, quando
domum aut vestem polluit, ad alium qui idemprius
fecerit sese referens dixerit: Quoniam alius quis
conservorum meorum idem commisit, ideo etiam
mihi hoc facere licuit, hanc excusationem non
admittes, sed castigabis ac verberabis eo quod ad
talem licentiam processerit, cum potius post
conservi errorem a tali facinore sibi cavere de-
buerit. Quæ vero in Ecclesia male aguntur, majo-
rum exemplo confirmanda et excusanda putas? Et
aliter de rebus tuis ac domo tua judicas, et aliter
de iis quæ ad Ecclesiam pertinent, et quia olim
ejusmodi peccata condonata ac neglecta sunt,
etiamnum negligi jubes? Quis autem mentis suæ
compos te juste agere dixerit? Cæterum si qui
sunt qui gratiam (Evangelii) cum antiquitate con-
ferre et beatum Davidem allegare præsumant,
haud video quid illis hoc prolesse possit, nisi etiam
Jacobum enim duabus uxoribus iisque sororibus
nobis adduxerint, aut, si lubet, etiam Samuelem,
qui in sanguinem Agag ense intinxit, et circum-
cisionem et victimas, et quæcunque apud antiquos
in usu fuisse historia nobis retulit.

περιτομήν, καὶ τὰ σφάγια, καὶ ὅσα τῆ παλαιότητι

ἂ γὰρ κοινῶς παρὰ πᾶσι κρατεῖ, τὸ μὴ πρὸς τὰ χεῖρας
τὴν μίμησιν ποιῆσθαι, ἀλλ' ὅση δόναμις ἐκ τῆς
τῶν χειρῶν κατηγορίας ἀσφαλῆσθαι ἡμᾶς αὐ-
τούς, μὴ τοῖς ἱεροῖς περιπεσεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς
τὰ βελτίονα φέρεσθαι.

Τί οὖν μοι τὸν Οὐαλεντιανὸν παράγεις, ἢ τὸν
δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα; Εἰ μὲν ἡ τοῦτου πράξις ἐπαι-
νετὴ, μιμητώμεθα καὶ ἡμεῖς, ἵνα τῶν ἱσῶν ἐπαί-
νων κληρονομήσωμεν· εἰ δὲ μῶμον ἔχει καὶ δια-
βέβηται, εἰ με ποιεῖν προτρέπεις, ἃ καὶ σοὶ τῆς
διαβολῆς καὶ ἡμῖν φέρει; Ἄλλ' ἰδίξαστο Ἀάμκος ὁ
ἀγιώτατος. Εἰ τὴν παραδοχὴν διη ψυχῆ ἀποδέχη
καὶ νομίζεις αὐτὴν καλῶς ἔχειν, τί καὶ σὺ μὴ θαρ-
ρήεις δυοὶ γυναῖκα κατὰ τὸ αὐτὸ συνεῖναι δογματί-
ζειν; Ἄλλὰ φεύγεις τὸ δόγμα, καὶ οὐκ ἂν σοι τοῦτο
δὲξῃ. Οὐ μόνον οὐκ ἂν ἀρνηθεῖς προτρέπιν, δηλοῦς
εἰ καταγινώσκων τοῦ πράγματος, καὶ τὴν ἀποδοχὴν
μὴ καλὴν οὖσαν ὑπέλαμβάνειν. Ἐμοσχοποιήσασ ποῖα
Ἄαρὼν, καὶ συναχώρησε τοῦτο θεός· οὐ γὰρ
ὑπέχθη τῇ δίκῃ, ἀλλ' οὐκ ἤρκεσεν τοῖς μετὰ ταῦτα
μοσχοποιοῦσι τὸ τοῦ Ἄαρὼν ἀκατάγνωστον εἰς τὸ
μὴ δοῦναι δίκην τῆς μοσχοποιίας. Ὅρα; πῶς οὐχ
ἴκανόν τοῖς μὴ καλῶς τὰ οἰκίαια διατιθεμένοις πρά-
γματα ἐπανατρέχειν εἰς προγενέστερα σφάλματα;
Τίνοι; δὲ χάριν καὶ πολιτικοὶ νόμοι καὶ θεοὶ κανόνες
ἐκτίθενται, εἰ τὰ προλαβόντα εἶχε τὴν μίμησιν
ἀκτάκριτον; Ἄλλὰ σκοπός, ἵνα μὴ τοῖς προλα-
βοῦσιν ἀμαρτήματι περιπίπτοντες ἀνθρώποι, κα-
ταφύγῃεν εἰς ἀπολογίαν, ὡς τὸ ἡμαρτημένον ἐμοί,
καὶ ἄλλῳ τινὶ προγενεστέρῳ ἐξείργασται.

Οὐκ ἀπολύει οὖν, ἀδελφοί, οὐδ' ἡ πρόφασις αὐτῆ
τοῦ καταφύγοντας ἐπ' αὐτὴν, καὶ διὰ τοῦτο σύ-
στασιν τῆ τετραγαμίας παρεχομένους. Ἄλλὰ κατα-
κρίνει μᾶλλον, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ εὐθέος, ἀλλ' ἐκ τοῦ
δυστραμμένου τὰ πολλῆς εὐθύτητος χρῆζοντα
πράγματα τῆς Ἐκκλησίας ἔγνωκασι διοικεῖν. Εἴτα
εἰ τις τῶν σῶν οἰκιστῶν τὸν οἶκον ἢ τὸν χιτῶνα
μολύναι, ἐπὶ τι πρόσωπον ἕτερον αὐτοῦ τοῦτο προ-
διαπεπραγμένον ἀναφέρων ἐρεῖ, ὡς ἐπειδὴ προλα-
βὼν ἕτερός τις τῶν συνθεραπεδόντων τοῦτο ἐξήμαρτε,
διὰ τοῦτο κάμωι πράττειν οὕτως ἐπῆλθεν, οὐκ ἂν
δέξῃ τὴν ἀπολογίαν, ἀλλὰ στρωθώσιν καὶ μαστι-
γώσιν ὡς εἰς τοιαύτην ἤκοντα καταφρόνησιν,
ὀφειλομένου ὄντος ἐκ τοῦ προημαρτημένου τῷ συν-
θεράποντι, τοῦτον τὴν πράξιν φυλάσσειν. Καὶ τὰ
κακῶς τῆ Ἐκκλησίᾳ συμπίπτοντα, ἐκ τῶν προλα-
βόντων ἀξιοῖς παραδέχεσθαι; Καὶ τὴν ἴσην οὐ τη-
ρεῖς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας γνώμην τοῖς περὶ σὲ καὶ
τὴν σὴν οἰκίαν πραττόμενοις, ἀλλὰ δικαιοῖς αὐτὴ
παρορᾶν διὰ τὴν τῶν προλαβόντων σφαλμάτων
παρόρασιν; Καὶ τίς ἂν εἴποι σε εἰκότα ποιεῖν, ὁρᾷ
φρονεῖν ἐπιστάμενος; Τὸ δὲ καὶ πρὸς τὴν παλαιό-
τητα συγκρίνει τὴν χάριν καὶ τὸν μακάριον Δαβὶδ
εἰς μέσον παράγειν, οὐκ οἶδαι τί συναντιλαμβάνεται
τοῖς τοῦτο προσφέρουσιν· εἰ μὴ ἄρα καὶ τὸν Ἰακώβ
οὖν ταῖς δυοὶς γαμεταῖς αὐτοῦ ἀδελφαῖς οὖσαις ἡμῖν
προσοίσουσιν· εἰ βούλει δὲ καὶ τὸν Σαμουὴλ κατὰ
τῆς σφαγῆς τοῦ Ἄγαθ τοῦ ξίφους βάντοντα, καὶ τὴν
πραττόμενα τέως ἔγνωρίζετο.

Ἄλλὰ γὰρ πολλῶν καὶ ἄλλων προσόντων, ἃ βρῆθη- **A**
 ναι ἢ ὑπόθεσις ἐπιζητεῖ, πλείστα οἶμαι καὶ ταῦτα
 διὰ τὸ μῆκος τοῦ γράμματος. Ἀφέντες οὖν τὸ πλέον
 τι λέγειν περὶ τούτων, ἐκείνῳ φαμεν· Ἐπιστρέφητε
 πρὸς ἑαυτοὺς, ἀδελφοὶ τιμώτατοι, καὶ τῶν πραγ-
 θέτων τὸ παράλογον κατανοήσαντες, καὶ τῆς πρὸς
 χάριν ἀνθρωπίνης οἰκονομίας ὑμῶν ὡς ἀσχημονος
 καταγνόντες, τὸ πρέπον καὶ ὑμῖν αὐτοῖς φρονήσατε,
 καὶ τὸ πρὸς τιμὴν διαβαῖνον τῆς Ἐκκλησίας καὶ
 τῆς τῶν Χριστιανῶν σεμνότητος. Μὴ δὲ βουληθῆτε
 γενέσθαι διήγημα, ὡς Ῥωμαῖοι τετραγαμίαν προ-
 φάσει βασιλικῆς χάριτος εἰς τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον
 εἶνος· εἰσῆγαγον· οἶδατε γὰρ ὡς ὄξεϊα τοῦ κακοῦ
 ἡ φορὰ, καὶ ἀρχὴν λαβοῦσα μάλιστα ἐκ δυνάμεως,
 καὶ τότε τοσαύτης· οὐ βρῆδως ἀνακόπτασθαι. Οὕτω
 καὶ τριγαμία ἐν ἀνθρώποις ἀρχὴν ἔλαβε πολιτεύε- **B**
 σθαι, συνεχωρήθη πρὸς χάριν ἑνός, καὶ δεύτερος
 ἦλθε εἰς μέμνησιν, καὶ πάλιν ἄλλος, καὶ οὕτως ἐπὶ
 πλείστους διελθὼν εἰς πονηρὰν κατέστη τῷ βίῳ συν-
 ἕθειαν. Μὴ οὖν ἀνάτρηθε, καίτοι γεγηρκίας τῆς
 ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸν ξένον τοῦτον γάμον καὶ
 ἀλλότριον τοῦ γένους, διδάξαι αὐτὴν· μὴ δὲ τοιοῦ-
 του μικροῦ πράγματος, ὡς γεγόνατε διδάσκαλοι,
 τῷ βίῳ καταλίποιτε ὄνομα· ἀλλ' αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐπα-
 νορθώσατε. Οὐ γὰρ φέρεται αἰσχύνῃ ἡ τῶν παρὰ τὸ
 εἶον γεγενημένη ἐπανόρθωσις, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ
 σύνεσιν προσμαρτυρεῖ, καὶ ἀρετῆς ἔρωτα, καὶ τιμῆ
 οὐχ ὑβρίζει τοὺς οὕτω πεφρονηκότας. Ὅπερ καὶ
 ὑμᾶς ἄξιον φρονῆσαι μάλιστα τῶν πραγμάτων ἐξ
 ἀπάτης καὶ κακουργίας τὴν ὑπερξίν λαθόντων, ἣν **C**
 ὑμᾶς ἀποκρυφάμενοι παρήνεγκαν ἐφ' ἃ μὴ ἔδει οἱ
 ταῦτα σκεψάμενοι. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ ἀνθρω-
 ποι ὄντες, δι' ἀπάτης ἐσφάλητε ἀλλὰ τοῦτο θαυμα-
 στὸν μᾶλλον, εἰ ἄλλους ἐπαγγελλόμενοι διορθοῦσθαι,
 μὴ τὰ εὐαγῶς ὑμῖν πεπραγμένα τῆς τοιαύτης προ-
 νοίας καταξιώσητε. Τοῦτο δὲ πάντως προνοηθήσε-
 ται ὑμῖν ἀθετουμένων καὶ ἀκυρουμένων, καὶ ἀνα-
 θέματι παραπεπομένων τῶν προγεγονότων καὶ τῶν
 εἰσαγαγόντων τὴν τῶν σκανδάλων αἰτίαν εἰς τὴν τοῦ
 Θεοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ ὑμᾶς πρὸς μέμψεις τηλικαύ-
 τας ἐλάσαντων.

injecerunt vosque ad talia facta vituperanda perduxerunt, tanquam irrita aboleveritis et anathe-
 mate percusseritis.

Τοῦτο δὲ φαμεν οὐ περὶ τοῦ καλοῦ βασιλέως, μὴ **D**
 γένοιτο! οὐδὲ περὶ τοῦ ὑμετέρου προέδρου Σεργίου,
 οὐδ' ἵνα ἐκείνοι τῷ ἀναθέματι παραπέμποντο· ἤδη
 γὰρ χεῖρα ἐπορέξαντο· Θεοῦ τῶν καλῶν βασιλεῖ, αὐτὸς
 πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς γεγωνῶς, καὶ τοῦ κατακρί-
 ματος· καὶ τοῦ ἀναθέματος, πεποίημα ἐπὶ θεϊκῆ
 εὐμενείᾳ, τὴν φυγὴν αὐτῶν περιπεποίηται, τὸ μὲν
 οἰκεῖον ἀμόρτιμα ἐπιγνοῦς, συγγνώμην δὲ καὶ λύσιν
 τῆς καταδίκης ἐξαιτητάμενος, ἣ παρ' ἡμῶν ὑποβέ-
 βητο, καὶ ἀποδοῦς καὶ ἡμῖν τὸ ποιμνιον ἐξ οὐπερ ἤλα-
 θημεν, καὶ πάντα διοικήσαι ἡμῖν ἐπιτρέψας, καθὼς
 συνωρῶμεν καὶ Θεῶν ἀρέσκον, καὶ τοῖς θεοῖς ἱεροῖς
 κανόσιν ἀρμόδιον. Καὶ τοῦ ὑμετέρου δὲ προέδρου
 ὄν βίον λιπόντος, καὶ τῷ πρώτῳ καὶ μεγάλῳ τὸν
 λόγον τῆς αὐτοῦ οἰκονομίας ὑπέχοντος ἀρχιερεῖ,
 ἀπόρη τούτῳ καὶ χωρὶς τῆς ἐνταῦθα καὶ ἀνθρωπι-

Cum autem multa alia succurrant quæ ad rem
 faciunt, tamen ne scripsiuncula hæc justo longius
 extendatur, hic subsistendum videtur. Omissis
 igitur quæ adhuc dici possunt, nonnisi hoc addo :
 Attendite ad vos ipsos, fratres reverendissimi, et
 eorum quæ evenerunt absurditatem intelligentes,
 et ea quæ in gratiam potestatis humanæ illicite ad-
 misistis reprobantes, atque curate sedulo quæ
 vobis honorifica sunt, et Ecclesiæ ac religionis
 christianæ gloriam promovent. Nolite permittere
 ut omnium traducamini ore, quasi Romani ad cap-
 tandum imperatoris favorem quartum connubium
 in sanctum Christianorum cœtum invexerint,
 siquidem bene nostis quanto impetu ac rapiditate
 malum feratur, atque postquam a potentioribus
 originem duxit, non facile supprimi queat. Sic
 etiam tertium connubium inter homines invale-
 scere cœpit. Postquam in unius gratiam admis-
 sum fuerat, secundus primi exemplum imitatus
 est, et deinde alius, ita ut quasi per traducem propa-
 garetur et jam in pravam consuetudinem abierit.
 Cavete igitur ne, quamvis natura humana ad hoc
 extraordinarium humanitateque indignum matrimo-
 nium inclinet, doctrina vestra illud commende-
 tis, neque talem rem turpem vobis magistris origi-
 nem debere a posteritate dici queat, sed ad meliora
 vos convertite. Hujusmodi enim conversio quæ ad
 Justitiam fit, tantum abest ut nobis sit contume-
 liosa, ut etiam prudentes virtutisque amantes nos
 esse demonstret, siquidem eos qui sic sentiunt,
 non pudore sed honore afficit. Est autem eo magis,
 ut vos sic sentiatis, optandum, quo certius con-
 stat totam hanc rem a fraude et malevolentia ori-
 ginem duxisse, quandoquidem illi quibus hæc
 cordi fuere, vos inscios ad nefas pertraxerunt. Nec
 mirum, quod — quo homines estis — per fallacias
 in errore cecidistis; magis autem mirum foret,
 si, dum alios in rectam viam dirigere promittitis,
 erga vos ipsos hoc officium negligeretis. Sed om-
 nino fugemini hoc officio, si ea quæ acciderunt
 et hujusmodi scandali causam in Ecclesiam Dei

Hoc autem non dicimus de probo imperatore —
 quod Deus avertat! — neque de vestro prædecessore
 Sergio, ut anathemate feriuntur. Quod enim ad
 bonum imperatorem attinet, jam divinis ulnis re-
 ceptus ad linem vitæ pervenit, et condemnatione et
 anathemate secundum Dei benignitatem, uti cre-
 dere fas est, absolutus peccati sui sibi conscius
 factus est atque veniam solutionemque damnationis
 cui eum subjeceramus, precibus suis obtinuit. Et
 enim et cœtum a quo depulsi eramus, nobis reddidit,
 et omnia uti nos Deo placere et sacris canonibus
 convenire existimarem, instituire atque admini-
 strare permisit. Vester autem prædecessor cum jam
 ex hac vita discesserit, primario ac summo ponti-
 fici administrationis suæ rationem redditurus,
 neutiquam opus est ut hæc multa humana ei in-

figatur. Uterque igitur eximendus, a reliquis autem qui etiamnum supersunt pœnam quam incurserunt, expetite. Etenim non solum nos vobis scripsimus qua pravitate usi fuerunt, sed etiam summus Christique amans Imperator ad vestram notitiam perferri jussit quæcunque dolose machinati sunt, ita ut nihil vos latere possit eorum quæ mendaci jartificio peregerunt, cum illustris illius magister et quæ mala animo conceperit, et quæ pejora etiam scriptis evulgaverint, vobis per litteras indicaverit. Quibus omnibus veritas adeo clare enituit, ut jam mendacia reprobare, et facta quæ evenire nunquam debebant, condemnare, atque antiquam vestram gloriam opinionemque restituere debeatis. Omni illa igitur in sceleratorum caput rejicite, siquidem, quantum penes ipsos fuit, majorem Romanæ quam nostræ Ecclesiæ labem asperserunt.

XXXIII. Tryphoni monacho.

Haud minor et nobis inest cupiditas tuæ sanctitati conversandi, præsentiaque et commercio fruendi, quam quo tu ipse, o homo Dei, teneris desiderio. Sed quoniam rerum concursus id corpore fieri non sinit, in meliori quodam congressu satisfacimus nostræ cupiditati, mente conversantes, et mentis oculis contemplatione potiti, hoc enim tuæ quoque sanctitati gratum fieri existimo. Quod autem morbo laboras, inde, præter cætera quæ propter peccata nostra indeficientibus doloribus feriunt animam nostram, accepimus et nunc doloris incrementum. Attamen supplices facti, in Deo Salvatore nostro confidimus, non post multum temporis tui morbum curationem adepturum, dum modo tu velis, quemadmodum efflagitasti ut mitterentur adjumenta, quæ et misimus, ita utilitatis eorum experimentum facere sine mora. Patet enim omnis adversitatis in principio facile esse effugium; si quis autem illius vexationem neglexerit, viribus ex tempore acceptis, jam non pariter eos dimittere, qui, cum prius neglexerunt, posterius vexantis mali curationi incumbunt. Oportet igitur vestram sanctitatem, adjumentis a Deo susceptis minime segniter uti. Omnino enim in bona spe sumus, si eis accuratius usus fueris, redituram esse naturalem tuæ carnis restitutionem. Et hæc quidem hactenus.

Tu vero qui nosti quanta nobis patienda sint talibus rerum tempestatibus jactatis quales haud scio utrum aliqua unquam excitaverit calamitas, in adjuvando me tuis sanctis precibus esto promptior et constantior.

φομένους, οὐκ οὐκ οἶδα, εἰ τίς ποτε πραγμάτων γενοῦ μοι καὶ προθυμότερος καὶ συντονώτερος.

XXXIV. Duci Græciæ.

Dilecte nobis filii, novimus, gratia Dei intellectu et prudentia ornatus cum sis, nec non et pietate, quanta ad honorem et bonum statum Ecclesiarum

(1) Hactenus Nicolai magnifica epistola, seu tractatus, quamquam de re minime æqua, ut alibi diximus. Illa autem quæ latine extat apud Baronium

νης ὑποτιμήσεως. Ὡστε τοὺς μὲν ἐξαιρετικῶς τοὺς δ' ἄλλους καὶ τῷ βίῳ περιόντας, τῇ ὀφειλομένη παράδοτι καταδίκη· καὶ διὰ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων μαθόντες ὅσα ἐπονηρεύσαντο, καὶ οἷς φιλόχριστος καὶ μέγας ἡμῶν βασιλεὺς πρόνοιαν εἶθε γινῶναι ὑμᾶς τὰ ἐκείνοις· δραματοποιηθέντα, καὶ μηδὲν λαθεῖν τῆς ψευδοῦς αὐτῶν συσκευῆς ἐν τῷ καταπράζεσθαι, διὰ τοῦ περιβλέπτου αὐτοῦ μαγίστρου πρὸς ὑμᾶς κομισθέντα τὰ κακῶς μελετηθέντα, πολὺ δὲ χεῖρας καὶ γραφῆς ἀξιωθέντα. Δι' ὧν πάντων τῆς ἀληθείας ἐμφανίζομένης, ὑμέτερόν ἐστι καταγνῶναι τοῦ ψευδοῦς, καὶ ἂ μὴ εἶαι τὴν ἀρχὴν πραχθῆναι, ταῦτα εἰ καὶ διεπράχθη κατακρίναι, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑμῶν δόξαν ἀνασώσασθαι. Πάντα ἐκείνα βίβαντας εἰς κεφαλὴν τῶν κακουργησάντων, καὶ ὅσον ἐπ' αὐτοὺς ἦκε, πλέον τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἢ τῇ ἐνταῦθα λυμνημένῳ (1).

ΔΓ'. Τρύφωνι μονάχῳ.

Οὐδὲν ἕλαττον καὶ ἡμῖν εἰς ἐπιθυμίαν καθέστηκα τῇ σῇ δεινότητι συγγενέσθαι, καὶ παρουσίας καὶ ὁμιλίας κοινωνήσαι, ἢ ὅσον αὐτὸς, ὦ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπε, τῆς τοιαύτης ὑπάρχεις ἐφέσεως. Ἄλλ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων αἱ περιπτώσεις σωματικῶς γενέσθαι τοῦτο μὴ βούλονται, κρεῖττονι τινὶ κοινωνίᾳ θεραπεύωμεν τὴν ἐπιθυμίαν νοσῶς συγγινόμενοι, καὶ βλέμμασι τῆς ψυχῆς τὴν ἀπόλαυσιν ἔχοντες. Τοῦτο οἶδα καὶ τῇ σῇ δεινότητι τοῦ Ἰσοῦ πόθῳ παρεχόμενον ἀπολαβεῖν. Περὶ δὲ τῆς λυπούσης ἀσθενείας, ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀδικαίετοις ἀληθόσι βάλλει τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, ἐδεξάμεθα καὶ νῦν προσθήκη ἀληθόνοσ. Ὅμοιος οὖν ἀναφέροντες, ἐπὶ τῷ Σωτῆρι Θεῷ ἡμῶν τὴν ἐλπίδα προσδοκῶμεν τῆς ἐπὶ σοὶ ἀληθόνοσ, οὐκ εἰς μακρὰν εὐρεῖν τὴν θεραπείαν, ἐὰν μόνον σὺ βουληθῆς, ὡσπερ ἤτησω τὴν τῶν βοηθημάτων ἀποστολήν, ἢ καὶ ἀπεστελεσθαι, οὕτω καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν πείραν λαθεῖν μὴ βραδέως. Διότι οὐκ ἀδύνατον, ὅτι παντὸς ἐναντιώματος ἐν ἀρχῇ ῥάδιᾳ ἢ ἀποφυγῇ, ἢ δὲ τοῦτου παρενόχλησις ἐν καταφρονήσει τιθεμένη, δύναμιν ἀπὸ τοῦ χρόνου λαμβάνουσα, οὐκ ἐτι ὁμοίως ἐθέλει ἀνέναι τοὺς πρότερον καταφρονητάς, ὑστερον δὲ πρὸς ἐπιμέλειαν καθισταμένους τῆς τοῦ παρενοχλοῦντος διώξεως. Δεῖ οὖν καὶ τὴν ὑμῶν τελειότητα τῶν βοηθημάτων καταλαμβανόντων σὺν Θεῷ, μὴ βραθύμως αὐτῶν τὴν χρῆσιν ποιήσασθαι. Πάντως γὰρ εὐέλπιδες ἐσμεν, ὡς εἰ σπουδαιότερον χρῆσιν αὐτοῖς, ἐπανελεύσεται ἡ φυσικὴ τοῦ σαρκίου κατάστασις. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσούτου. Σὺ δὲ εἰδὼς οἷα εἰκόσ πάσχειν ἡμᾶς ἐν τοιαύταις καταγίσι πραγμάτων στρεπῆγειρε βιαιότης, ταῖς ὁταῖς ἐπαμύνειν εὐχαῖς

ΔΔ'. Στρατηγῷ Ἑλλὰδος.

Τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, οἶδαμεν ὅτι χάριτι Θεοῦ φρονήσει κοσμούμενος καὶ συνέσει, καὶ θεοφιλῆς ὑπάρχων, ὅσα εἰς τιμὴν καὶ κατὰ τῆς ἐπιστολῆς, nescio quo casu mutila atque informis est. neque græci exemplaris dignitatem satis retinet.

Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ταῦτα καὶ χωρὶς τῆς ἡμετέρας παραινέσεως, καὶ διανοῆ καὶ πράττεις. Πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ ἡ ὀλιγάριθμος καὶ ἡ φρονιτικὴ ἡμῶν ἐπικρατεία τῶν Ἐκκλησιῶν, γράφομέν σοι καὶ ἡμεῖς, ἃ καὶ σοὶ μισθὸν οὐράνιον προξενεῖ, καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις εἰς συμφέρον ἐστίν· ἀλλὰ τέως μὲν περὶ τῶν ἄλλων σιγῶμεν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς τῶν Θεῶν ἁγίας ἀνεμάθομεν Ἐκκλησίας, ὡς οἱ κληρικοὶ κατ' ἀλλήλων στασιάζοντες, ἀντὶ τοῦ τύπου εἶναι καταστάσεως τοῖς κοσμικοῖς, αὐτοὶ ἀταραξίας καὶ μάχας συνιστῶσι, καὶ τὸ ἐλλεινότερον καὶ πληγῆς ἐπιφέρουσιν ἀλλήλοις, ὀρίζομεν ἵνα τοὺτους εἰς ἓν ἢ σὴ προσκαλέσῃται σύνεσις, καὶ λόγοις καὶ παραινέσεσι· πείσῃ τῆς τοιαύτης ἀταξίας· ἀποσχέσθαι· καὶ παραγγέλλῃ τοὺς μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου συλλειτουργούντας, ἐκείνους τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν κατέχειν, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ ἐπιτελεῖν· τοὺς δὲ ἄλλους, οἳ τέως τῷ ἀρχιεπισκόπῳ οὐτε συνελειτουργήσαν, οὐτε ἐκοινωνήσαν, ἐν ταῖς λοιπαῖς Ἐκκλησίαις συνάγεσθαι κατ' ἑαυτοὺς, ἵνα οὕτως ἀσύγχυτος ἡ ἱερατεία διαμείνῃ, μέχρι· ἂν ὁ ἅγιος Θεὸς εὐδοκήσῃ τι οἰκοδομηθῆναι εἰς τὰ κατασχόντα πράγματα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν. Τοῦτου γὰρ γενομένου καὶ οὐ παρὰ τοῦ Θεοῦ διατηρηθέντες ἀμειπτοὶ ἐν τῇ ἱερουργίᾳ αὐτῶν, οὐ μὴ προσκόψωσιν· καὶ οἱ ἀνθρώπινόν τι παθόντες· καὶ σφαλέντες, μετὰ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ἔσονται ἀναμένοντες· τὴν περὶ αὐτοὺς γενησομένην οἰκονομίαν, ὅταν ὁ μέγας ἡμῶν ἀρχιερεὺς καὶ Θεὸς τοῦτο εὐδοκήσῃ ἐπιτελεσθῆναι. Ἐβρῶμένον σε διαφυλάξει ὁ Κύριος, τέκνον ἡμῶν ποθεινόν, ἐν πᾶσι καλοῖς προκόπτοντα καὶ εὐδοκιμοῦντα, καὶ ὄντα παντοίας ἐπιρρίξας ἀνώτερον.

ΛΕ'. Στρατηγῷ Στρυμόνος.

Θίδα, τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, ὅτι καὶ φρονήσει καὶ συνέσει κοτμούμενος, ἐκεῖνα φρονεῖς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ὅσα πρέπον ἐστὶν ἀνθρώπων θεοφιλῆ καὶ παρὰ Θεοῦ καὶ νῦν τιμηθέντα καὶ δοξασθέντα, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα δόξαν καὶ τιμὴν λαβεῖν παρ' αὐτοῦ ἐλπίζοντα· καὶ ἴσως περισσόν τι ποιούμεν τὴν σὴν διανοηθέντες παραινέειν θεοφιλῆ ψυχὴν περὶ τοῦ προῖστασθαι τῶν πραγμάτων τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καὶ ἐδοξάσθη παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ταπεινῶν ἡμῶν χειρῶν τὴν ἐπὶ τῇ πατριότῃ εὐλογίαν δεξάμενος· ἐν ᾗ πάντως καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχεις, τουτέστιν εἰς τὴν ἐν αὐτῇ διὰ παντὸς κατοικοῦσαν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ἄλλ' ὁμως ἐπειδὴ γράμμα ἐδεξάμεθα παρὰ τοῦ τῶν κτημάτων αὐτῆς προσεστῶτος, λέγομεν δὴ τοῦ Στρογγυλίζοντος, ὑπόμνησιν ποιούμεθα τοῦ γράφαι πρὸς τὴν ὑμῶν μεγαλοπρέπειαν, ὥστε τῆς σῆς ἀντιληπτικῆς χειρὸς ἐν ἀπλαύσει αὐτόν τε τυγχάνειν, καὶ τοὺς καταπεπιστευμένους αὐτῷ τῆς Ἐκκλησίας τόπους, οὓς ἂν ἡ χρεῖα καλῆ, τὴν ἐκείνου πληροῦντες ὑπόμνησιν, ταῦτά σοι τὰ γράμματα διαπέμπομεν, καὶ ὡσπερ παρόντες δι' αὐτῶν προσομιλοῦμεν, καὶ παραινῶμεν τοῦ μὴ περιορᾶν τοὺς βου-

A Dei, hocque etiam absque nostra exhortatione, et cogites et agas. Attamen cum ad nos pertineat omnis cura et sollicitudo Ecclesiarum, scribimus tibi et nos, quæ et tibi mercedem cœlestem conciliabunt, et Ecclesiis utilia sint; sed ad præsens quidem de cæteris taceamus. Quoniam vero sanctæ Thebarum Ecclesiæ ἀρβίνimus clericos inter se dissentientes, nedum sint his qui de mundo sunt, virtutum exemplar, tumultus et pugnas concitare quodque miserrimum est, plagas sibi invicem inferre, id statuimus ut eos tua prudentia ad unitatem revoces, eisque et verbis et exhortationibus persuadeas ut istiusmodi tumultibus abstineant; et his qui archiepiscopum comministrant denunties ut ipsi catholicam Ecclesiam protegant, et, quæ in ea est, Dei gloriam perficiant; cæteris autem qui hactenus archiepiscopo neque comministraverunt, neque communicaverunt, ut in reliquis Ecclesiis in unum coeant, ut ita sacerdotium inconfusum maneat, quoadusque Deo sancto visum fuerit quonam modo ædificetur sancta sua Ecclesia in his, quæ propter peccata nostra obtinuerunt, calamitatibus. Hoc enim facta, et hi, qui a Deo irreprehensibiles servati sunt in suo ministerio, non offendent, et hi qui humani aliquid passi sunt, et erraverunt, cum bona spe expectabunt ordinationem de seipsis futuram, quando illud summo nostro sacerdoti et Deo perficere visum fuerit. Incolumem te servet Dominus, desideratissime noster filii, in omnibus bonis proficientem et bene audientem et omni injuria superiorem.)

XXXV. Duci Strymonis.

Novi, dilecte nobis filii, te et prudentia et intellectu ornatum hoc sentire de Dei Ecclesia quod decet hominem Dei amantem et a Deo jam honestatum et glorificatum, et sperantem se in sæculo futuro gloria et honore ab eo donandum. Et forte supervacuum aliquid facimus, arbitrati tam Dei amantem exhortandam esse animam, ut rebus præsis magnæ Ecclesiæ Dei in qua glorificatus es a Spiritu sancto per impositionem humilium manuum mearum, benedictione in patriatu accepta, in qua omnino et spe frueris, gratiæ scilicet sanctissimi Spiritus quæ in ea indeficienter inhabitat. Attamen quoniam litteras accepimus ab eo qui rebus ejus præest, a præfecto Strongylizonte quæ memoriam faciunt scribundi ad tuam amplitudinem, eo fine ut tua prompta manu fruatur, tum ipse, tum hi Ecclesiæ loci qui ei committuntur, ubi opus fuerit, hanc monitionem exsecuti, has tibi litteras mittimus, et per ipsas te quasi præsentem alloquimur, et exhortamur ne despicias eos qui inordinato sensu et impetu, invadere tendunt in loca sancti templi magni Dei et Salvatoris nostri, et ut avellas quidem eos ex ejus ditione, in tuam autem propriam ditionem redigas. Sunt autem, ut audimus, hujus

sectæ funeste non pauci qui, ut dicunt, cupiditate tantum ducti. divini templi opes diripere et sibi arrogare non dubitant, sacrorum scilicet violatores, et propter hoc sacratissimæ Ecclesiæ contemptores.

οἱ, ὡς φαίνεται, μόνῃ πλονεξίᾳ κινούμενοι, οὐ τρέμουσι τὰ τοῦ Θεοῦ ναοῦ ἀποσπαράσσιν καὶ οἰκεία ποιήσασιν Ἱερῶν τοῖς τινὲς ὄντας, καὶ διὰ τοῦτο τῆς Ἱερουσαλῆμ Ἐκκλησίας καταφρονοῦντες.

Es tales quidem sunt isti. Tu autem, filii mi, pro tua prudentia reputans quantum periculum imminet his qui talia audent et his qui tales ausus dissimulant, et qui cum vindicare possent, id non agunt, neque eos sines per hoc Ecclesiæ damnum sibi metipsis salutis animæ jacturam comparare, neque tu indulgendo eorum cupiditati, imo sacrorum violationi teipsum quasi reum constitues Dei sententia. Qui enim malum prohibere potest, nec id facit, non multum abest quin codemnationis reus sit. Et si qui Deo non offert de propriis, crimen incurrit et reprehensionem, quanto magis qui res Dei surripit! Quibus pro tua prudentia, filii mi, animadvertendis ostende qui deest tuam virtutem in Dei Ecclesiam zelum, et quam in ea habes fidem, ut et tibi gratiam non qualemcumque a Deo compares, et hi qui male invadunt res Ecclesiæ, a sua audacia cohibiti, non aliquid æquib' obtinuisse videantur, nec in his quæ non oportet, suam perversam mentem divagare sinant.

XXXVI. Curatoris Strongylizantis.

Ex indicio litterarum quas misisti ad sacratissimum Dei hominem et œconomum magnæ Dei Ecclesiæ comperimus turbari te et agere habere, tum propter negotiorum implicationes, tum ex eo quod litteras ab eo aliquanto ante accepisti objurgatorias. Et objurgationibus quidem illius minime audivimus te gravatum, quippe cum patris in filios reprehensiones et objurgationes, quæcumque sint, lætitiæ potius dent locum iis qui mentem sanam habent, quam tristitiæ et afflictionis. Quare? Quia ad scopum et finem reprehensionis respicere debet qui illa feritur, sed non verbis tantum attendere. Sive igitur reprehensionem immeritus accepisti, gaudere debes quod quasi quædam non peccandi præcautio facta sit reprehensio: sive lapsus te reprehendit; et tunc quoque magis latandum esset, quia correctio et curatio lapsus ex reprehensione prodit. Bonum autem utrumque. Et in bonis rebus non oportuit te sapientem illud pati quod in malis et adversis sequitur. His enim solis affligi solet qui sapienter sentit. Proinde quam ex litteris œconomi accepisti tristitiam depone, et cogitationes mœstas dimitte, nec non et verba recusantia ministerium, propter quod te recte et toto corde ministrantem incomparabilis manet merces. Non enim ad præsentia tantum aspicias, vir prudens cum sis, et, ut suspicor, plus quam præsentis vitæ desiderium habens futuræ. Minime enim dubitas quin te

λομίνους ἐπιπηδῶν ἀτάκτῳ γνώμῃ καὶ ὄρμῃ ἐν τοῖς τόποις τοῦ ἁγίου ναοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ παραπῆν μὲν αὐτοῖς τῆς ἑκαίνοῦ δεσποτείας, ὅπῃ δὲ τὴν ἰδίαν δεσποτείαν ἔχειν. Εἰσὶ δὲ ὡς μανθάνομεν τοιαύτης προαιρέσεως μοχθηροὺς οὐ

ὡς μανθάνομεν τοιαύτης προαιρέσεως μοχθηροὺς οὐ

Ἄλλ' οἱ μὲν τοιοῦτοι. Εὐ δὲ, τέκνον ἱμῶν, ὡς φρονιμος; ἔνοσθ' ὅσους ὁ κίνδυνος, καὶ τοὺς τολμῶσι ταῦτα, καὶ τοὺς παρορῶσι τὴν τέλμαν δυναμίους διεκδικεῖν, τοῦτο μὴ πράττουσι, μήτε ἑκαίνοι; συγχωρεῖ; διὰ τῆς τοιαύτης ζημίας τῆς Ἐκκλησίας ἑκτούς ζημιῶν φυσικῆς σωτηρίας, μήτε σὺ διὰ τοῦ παρορῶν τὴν πλονεξίαν αὐτῶν, μᾶλλον δὲ τὴν Ἱερουσαλίαν, ὡς περ ὑπόδικον σεαυτὸν καταστήσεις τῷ Θεοῦ κατακρίματι.

Ὁ γὰρ δυναμένος καλοῦν τὴν πονηρίαν, εἶτα τοῦτο μὴ πράττειν. οὐ πολλὴ ἀπέχει τῆς κοινωνίας τοῦ Θεοῦ κατακρίσεως. Καὶ εἰ ἐμὴ προσφέρῃς Θεῷ ἐκ τῶν οἰκείων, μέμψιν ἔχει καὶ κατάγνωσιν, πῶσθ' μᾶλλον τὸ ἀρπάξαι τὰ τοῦ Θεοῦ; Ἄπερ ὡς φρονιμος; τέκνον μου, συνορῶν, δεῖξον τὸν πρόποντα τῆ σῆ ἀρετῆ ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ζῆλον, καὶ ἦν ἐν αὐτῇ πεποιθήσῃς ἔχει; ἵνα καὶ σταυτῆ χάριν οὐ τὴν τυχοῦσαν παρὰ Θεοῦ περιποίησθ'· καὶ οἱ κακῶς ἐπιπηδῶντες εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ θράσους ἐπισχεθέντες, μὴ ἐνοί; οὐ δεῖ, μὴδ' εὐλογῶν τι φαίνονται κακῆς μὲν, τὴν πονηρίαν αὐτῶν προαιρέσιν ἐπακτείνωσιν.

C ΛΓ'. Τῷ κουργάτορι τοῦ Στρογγυλιζαντος.

Δι' ὑποδείξεω; γράμματος παρὰ σοῦ σταλάντος πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ Ἱερωτάτου ἀθροῶν, καὶ οἰκονόμου τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐμάθομεν ἀλλοῖσι καὶ ὑσφορεῖν, τοῦτο μὲν ἐπὶ ταῖς ἐχλήσεις τῶν πραγμάτων, τοῦτο δὲ καὶ ὅτι γράμματα παρ' αὐτοῦ πρὸ χρόνου τινὸς εἰδέξω μέμψεις σοι φέροντα. Καὶ ὑπὲρ μὲν τῶν ἑκαίνοῦ μέμψων οὐκ ἀποδεχόμεθα σοι λυπούμενον. Αἱ γὰρ πατρικαὶ πρὸς τὰ τέκνα ἐπιτιμήσεις καὶ μέμψεις, ὅποισι ἂν ὦσιν, εὐφροσύνη; μᾶλλον εἰσι παρασκευαστικά; τοῖς νοῦν ἔχουσιν, ἀλλ' οὐχὶ λύπης καὶ θλίψεως. Διὰ τί; Ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μέμψεως καὶ τὸ τίλος ἀφορῶν ὀφείλει ὁ ταύτῃ καθυποθεβλημένος, ἀλλ' οὐχὶ τῆς βῆματι μόνους προσέχειν. Εἰ τε οὖν μὴ σφαλόμενος εἰδέξω τὴν μέμψιν, χαίρειν ὀφείλεις, ὅτι ὑπὲρ τοῦ μὴ σφάληναι ὡς περ εἰς προσσφάλεια γέγονεν ἡ μέμψις; εἶτε σφαλομένω; σοι ἐπιτίμησε, καὶ οὕτως πλέον εἶσι χαίρειν, ὅτι διδρῶσις καὶ θεραπεία τοῦ πταίσματος ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως ἀπαντῆ. Καλὰ δὲ ἀμφοτέρω. Καὶ ἐπὶ τοῖς καλοῖς οὐκ εἶσι σε φρόνιμον ὄντα ἑκαίνο παθεῖν, ὅπερ ἐπὶ τοῖς κακοῖς καὶ ἀσυμφοροῖς ἀκολουθεῖ. Ταῦτα γὰρ μόνω; λυπεῖν οἶδε τὸν λογιζόμενον ἐμφρόνως. Ὅστω; τὴν ἐπὶ τοῖς γράμμασι τοῦ οἰκονόμου λύπην ἀπόθου, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἀφες τῆς ἀκηδίας, καὶ τὰ παραιτούμενα βῆματα τὴν διακονίαν, ἐξ ἧς σοι ὀρθῶς καὶ ὀλοφύχως διακονοῦντι ἀτύχρητο; ἀπόκειται ὁ μισθός. Μὴ γὰρ μόνον εἰς τὰ παρόντα βλάπτεις ἀνθρώπος συνειδὸς ὑπάρχων,

καὶ πλέον τῆς προούσης ζωῆς ὡς γε ὑπολαμβάνω ἅπασαν τὴν μελλούσῃ πάντως δὲ οὐ διατάξεις· ὅτι ἀπόκειται σοι μισθὸς ἐκείθεν παρὰ Θεοῦ ὑπὲρ ὧν ἐν τοῖς πράγμασι τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας ποιεῖς· ἢ σὺ ἐάν τις ἐν τοῖς σοῖς πόνον καὶ σπουδὴν ἐπιδείκνυται πράγμασιν, ὥστε ὠφέλειαν τινὰ τούτοις γενέσθαι τῆς ὀφειλομένης χάριτος οὐκ ἀποστρεφῆς τὸν σπουδάζοντα, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ τὴν ἀμοιβὴν τῶν πόνων τούτου περισκοπεῖς; τὸν δὲ ἐπὶ πάντων Θεὸν λείπεσθαι τῆς σῆς προαιρέσεως ὑπολαμβάνεις; Ἄλλ' ἀποπον τοῦτο, καὶ μὴ ποτε εἰς νοῦν ἀνθρώπινον ἔλθοι. Ὡς εἶπον, κατέβαλε τὴν ἐπὶ τῷ γράμματι ἀθυρίαν. Περὶ δὲ τῆς τῶν πραγμάτων περιστάσεως καὶ δυσκολίας ἐγράψαμεν τῷ στρατηγῷ, καὶ λογιζόμεθα τοῦτον μὴ ἐν παραλογισμῷ θέσθαι τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα, ἀλλὰ τὴν ἐνδεχομένην ἐπιχορηγηθῆναι σοι παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν. Ὡστε καὶ ἐν τούτοις εὐθυμότερος γενόμενος, σπουδαιότερον τῶν πραγμάτων ἀντέχου, καὶ συγγινόμενος τῷ στρατηγῷ, καὶ τὴν ἐκείνου γνώμην ἀπὸ τοῦ οὐκ ἐν δευτέρῳ ποιησόμεθα βοήθειας σε μὴ ἀποτυγχάνειν, μηδὲ τῆς ὀφειλομένης προνοίας τε καὶ προστασίας.

ΛΖ'. Στυλιανῷ διακόνῳ.

Προστάξεις καὶ διδασκαλίας πράξεων ἐκείνοις ἀναγκαῖαι, ὅσοι μὴ τὸν οἰκίον νοῦν διδάσκαλον ἔχωσι. Τοῦτο ἡμεῖς οὐ λογιζόμεθα περὶ σοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ τοῦ γράφειν σοι ὅπως δεῖ σε τὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πράγματα διοικεῖν ἀπεσχόμεθα. Πείσαντες γὰρ ἅπαξ ἑαυτοῦς, ὅτι πρῶτον μὲν εἰς Θεὸν ὄραξ καὶ τὸ ἐκείνου κατάκριμα φρίττεις, ἔπειτα δὲ ὅτι καὶ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν οἷς τὸ δέον γίνεται οὐχ ὑστέρεις, περιττὸν ἡγησάμεθα τοῦ προστιθέναι τι παρ' ἑαυτῶν πρὸς τὴν δέουσαν τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων διοίκησιν, ὅση τε ἐν τῇ καταστάσει τῶν ἱερέων, καὶ ὅση ἐν ἐπιμελείᾳ γεωργικῇ. Τοῦτο δὲ μόνον γράφομεν, ὅπερ ἤτησας τοῦ ἀνοῦξαι μὲν τὸ σκευοφυλακείον, ἐξενεγκεῖν δὲ τὸ χαρτίον, ὃ πρὸς τὸ ἀνεπηρέαστον τῶν ἱερέων τῆς Ἐκκλησίας οἱ κατὰ καιροῦς ἔδωκαν βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ ὥστε τὰ ἱερὰ πάντα ἐπισκέψασθαι τὰ τῇ μητροπόλει προσόντα, καὶ τὴν τούτων παραγραφὴν ἀποστεῖλαι πρὸς ἡμᾶς. Τοῦτο ἐπιτελεσάμενος, καὶ τὰς ἡμῶν ἐλπίδας μὴ κατασχῆναι διὰ σπουδῆς ποιούμενος, ἐβρῶσο.

ΛΗ'. Φιλιππῷ μονάζοντι.

Ἐγὼ, τέκνον ἐμὸν, τοῦτο εἰ καὶ ἀμαρτωλὸς εὐχομαι πάντας ἐκείνην τὴν ὁδὸν βαδίζειν, ἥτις ἀπίσθησι τῆς κοσμικῆς αὐτοῦς συγχύσεως, πρὸς δὲ τὴν σωτήριον ἀπάγει καὶ κατασκήνωσιν καὶ ἀνάπαυσιν. Καὶ εἰ γε δυνατόν, οὐ μόνον τὴν αἴτησιν εἰς τέλος ἀγαγεῖν εἰμι πρόθυμος, ἀλλὰ καὶ εἰ τι πλέον, μόνον εἰ ἐπηκολούθει τὸ σπουδάζόμενον τῇ προαιρέσει, ποιεῖν ἐβουλόμην. Οὐκ ἀγνοεῖς δὲ, τέκνον ἡμῶν, καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, καὶ ὡς οὐδὲν ἐσμὲν δυνατοὶ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν συμβαλεῖν, ἀλλ' ὅποσα καὶ ἀγωνιῆσθαι ὀφείλομεν, ρυθίσταται διὰ κενῆς ὁ ἀγών. Τί οὖν φημι, ὡς ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ, ἢ τὸ πᾶν ἀνατιθέναι Θεῷ; καὶ ὁ μὲν τῷ πόνῳ τοῦ Χριστοῦ ἀναφλεχθεὶς, εἶγε ἀληθῶς ἐπεπύθησεν αὐτὸν, πληρο-

A hinc maneat merces a Deo propter ea quæ in negotiis Ecclesiæ ejus laboras. Num tu, si quis in tuis laborem et studium exhibet, ita ut quædam utilitas his inde contingat, laborantem debita gratia destituis, aut non potius omni modo justam laborum ejus retributionem circumspicis? Deum autem, qui est super omnes, inferiorem tua bona voluntate arbitraris? At insanum istud, nec unquam in mentem humanam intret. Quemadmodum jam dixi, abjice hanc animi tristitiam de litteris. De rerum deinde iniquo statu scripsimus duci, et hunc non arbitramur nihili facturum ea quæ a nobis scripta sunt, sed, quam potuerit, ab ipso præstandam fore opem et auxilium, ita ut in his fortior factus, studiosius ad res incumbas. Cum autem ad fueris duci, ejusque mentem ex hoc nunc cognoveris, ad nos scribe, et, pro nostra potestate, id agemus ut non ope, nec debita providentia et protectione destituaris.

νὸν ἀναμνηθῶν γράφει πρὸς ἡμᾶς, καὶ τῆς δυνατῆς

XXXVII. Styliano diacono.

Præcepta et instructiones iis necessariæ sunt, qui propriam mentem magistratam non habent. Illud autem de te non sentimus. Ideo et tibi scribere quomodo oporteat te Dei Ecclesiæ negotia administrare supersedemus. Cum enim semel persuasum habeamus priusquam quidem te in Deum aspicere, et ejus iudicium reformidare, deinde et humanæ prudentiæ, in quibus opus est, non esse expertem, supervacuum duximus aliquid a nobis ipsis addi ad bonam negotiorum Ecclesiæ administrationem, sive quantum ad sacerdotum ordinationem, sive quantum ad agrorum curam. Illud autem solum scribimus, quod postulasti, nempe ut aperiat chartophylacium et producat chartam quam de non insultandis sacerdotibus Ecclesiæ dederunt pro tempore imperatores: insuper et ut examinentur metropoleos redivit, et eorum mittatur nobis tabula. Quod cum perfeceris, et spes nostras imminime confundi per tuum studium passus fueris. Valeas.

XXXVIII. Phileto monacho.

D Ego, fili mi, hoc, etsi peccator sum, precor, ut omnes hanc viam ingrediantur quæ eos e mundana eximat confusione, ad salutarem vero inducat et habitationem et quietem. Et, si fieri potest, non solum votum ad finem perducere in animo mihi est, sed aliquid amplius, dummodo conatus respondeat voluntati, id facere vellem. Non ignoras, filii noster, etiam absque nostris sermonibus, rerum statum, nosque nihil posse ad propositum conferre, sed quantumvis contendere duxerimus, in vanum desituram contentionem. Quid igitur dicam, in istius modi rerum statu, nisi omnia Deo committere? Et qui desiderio Christi inflammatus est, modo tamen illum veraciter desideret, compleat acvensum desiderium, sequendo Christum. Valeas.

nostrum, qui postulavit ut curam committat quis suæ administrationis alteri cuiquam non solum libenti sed etiam tale munus recusanti, et ut illi ejusque indefessæ providentiæ relinquat impendentem sibi curam, tanquam idoneo, et ut suam cogitationem exsequatur utiliterque vitam degat et huic committat integrum negotium. Respicimus enim antiquas generationes, nec videmus depositam in Christo Deo nostro spem postea fuisse confusam. Hæc tibi, noster filii, quasi intelligenti et de divinis rebus occupato, et non quasi pro temporum difficultate aliquid humano modo tuis precibus concedentes scribimus. Tu autem, pro tua cœlesti benevolentia, eum qui ex hujus vitæ tempestate evadere gessit, exhortationibus et precibus inde delucas. Et confidimus in Christo Deo nostro, futurum esse ut ea quæ meditatur in bonum cedant. Quod super, est vale, nec pro nostra humilitate precari desine.

ὡς καὶ περὶ ὧν φροντίζει, τούτων πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος· μὴ διαλιμπάνης ὑπερευχόμενος.

XXXIX. Gregorio Ephesi metropolitæ.

Fortè supervacuum est id quod agimus. Scribimus enim quod ex labiis nostris audivisti. Et scribimus non temere sed cum tanta intentione, quantum vidisti cum audires nos loquentes. Attamen et hisce litteris tibi absentem proferimus quæ et præsentem diximus. Nos distrahi non patiuntur negotia. Quæ sicut inter vos fama pervulgata, vos ipsiscitis. Quæ autem nos sive audimus sive clare percipimus, magnam habent nos contristandi vim. Talibus igitur cum detineamur, id tibi scribimus, nempe ne tuum negotium præponas, ne si quidem hoc tuum sit aliquid quod e juvare possit; sed communem Ecclesiæ disturbancem, quam celerrime poteris, nostri causa suscipi as, nec idem tibi contingat ac Cysici episcopo qui visus est omnino immemor et communium rerum et nostræ mediocritatis. O filiorum erga patres studium, et curæ et sollicitudines, quo tandem abiistis! Nunc enim in vita non lo colimini. Vale et precare pro nostra humilitate.

XL. Malacino patricio.

Non ægre tollimus exprobrationes quas in nos profert epistola; quia hoc ipsum magnum aliquid ducimus, nos omnino dignos fuisse existimatos memoria, cum sumus homines propter peccata ne digni quidem qui aera spirent. Illud autem molestum nobis visum est, quod mente præditus homo et res judicandi peritus, abductus fuerit a rebus naturæ, nec rationi attenderit, sed ad solam suam a-pexerit cupiditatem. Exprobrat quæ exprobrare non oportuit, et illud quidem cum comperiam habeat ex præcedenti experientia nostram voluntatem, eo nempe tempore quo nulla erat producendi nostram sententiam difficultas. Si quid autem quia hic et ille aliquid obtinuerunt a nobis, illud mordet animum et ad reprehensiones stimulat, nec hoc

φορήσει τὴν ἀναρθέτως πόθον διὰ τοῦ ἀκούουθῆσαι τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, τῷ αἰτησαμένῳ καὶ ἄλλῳ τινὶ ἐπιτροπήν λαβεῖν περὶ τῆς τῶν οικειῶν διοικήσεως, μὴ μόνον ἐπιτρέψαντι, ἀλλὰ καὶ τὴν τοιαύτην ἀπαγορεύσαντι μέριμναν, καὶ καταλιπέιν ἐπ' ἐκείνῳ καὶ τῇ αὐτοῦ ἀκαμάτῳ προνοίᾳ τὴν ἐπι- κρεμαμένην αὐτῷ φροντίδα, ὡς ἐκείνου ἰκανοῦ ὄντος, καὶ ἃ φροντίζει ἀναδέξασθαι καὶ συμφερόντως διεξαγαγεῖν, καὶ τούτῳ προξενήσαι τὸ ἀπερίσπαστον. Ἐπιβλέπομεν γὰρ εἰς ἀρχαίας γενεάς, καὶ οὐχ ὀρώμεν ἀνατεθειμένην ἐλπίδα πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, εἶτα κατασχυνθεῖσαν. Ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, καὶ ὡς συνετῶ, καὶ ὡς τὰ θεῖα μελετῶντι, καὶ ὡς ὑπὸ τῆς δυσκολίας τοῦ καιροῦ συμβαλλέσθαι τι ἀνθρωπίνως· τῇ σὴ ἐξαιτήσῃ μὴ συγχωρούμενοι γράφομεν. Σὺ δὲ μετὰ τῆς ἀνωθεν εὐμενείας τὴν ἐκ τοῦ βιωτικοῦ κλύδωνος ἐξελάσῃ ποθοῦντα, καὶ παραινέσεις καὶ εὐχαίς ἐκείθεν ἐξάγαγε· καὶ πιστεύομεν τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, γένηται ἡ διεξαγωγή. Τὰ δ' ἄλλα ἐβρώσέ μοι,

ΛΘ. Γρηγορίῳ μητροπολίτῃ Ἐφέσου.

Ἴσως περιττὸν ὃ ποιούμεν. Γράφομεν γὰρ ἃ χειλέων ἡμῶν ἤκουσας· οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἀπὸ σπουδῆς, ὅσην ἐώρας ἐν τῷ ἀκούειν ἃ ἐλέγομεν. Πλὴν ἰδοὺ σοι καὶ γράμματι ἀπόντι προσφθεγγόμεθα ὅσα καὶ παρόντι ἐφημεν. Οὐ συγχωρεῖ τὰ πράγματα τὴν διάστασιν ἡμῶν· τίνα μὲν γὰρ ἐστὶ τὰ πρὸς ὑμᾶς· διαδιθαζόμενα παρὰ τῆς φήμης, αὐτοὶ ἂν εἰδείητι. Ἄ δὲ ἡμεῖς, τοῦτο μὲν ἀκούομεν, τοῦτο δὲ καὶ μανθάνομεν ἐναργῶς, πολλὴν ἔχει δύναμιν τοῦ λυπεῖν ὑμᾶς. Ὡς οὖν τοιούτοις συνεχόμενοι, ἐκεῖνό σοι γράφομεν, μὴ τὸ σὸν ἐπίπερσθε ποιεῖν· εἰ γὰρ καὶ ἐστὶ τοῦτο σὸν τι καὶ σοὶ χαρίζεσθαι δυνάμενον, ἀλλὰ τὴν κοινὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀνωμαλίαν, καὶ σὸν τῷ δυνατῷ τάχει καταλαθεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ μὴ ταῦτον παθεῖν τῷ Κυρίου, ὃς ἔσκει παντελῶς ἐκλεῖσθαι τῶν κοινῶν καὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος. Ὡς τέκνων πρὸς πατέρας στοργὴ καὶ φροντίδες καὶ μέριμναι, ποῖ ποτε ἀπάνεστητε! νῦν γὰρ ἐν βίῳ οὐ πολιταίεσθε. Ἐβρώσέ μοι, καὶ ὑπερέχου τῆς ἡμῶν μετριότητος.

Μ' Μαλακίῳ πατρικίῳ

Οὐκ ἠλγήσαμεν ἐπὶ τοῖς ὀνειδιτμοῖς, οὐς κατ' ἡμῶν ἀπορρήπτει τὸ γράμμα, διότι καὶ τοῦτο μέγα νομίζομεν τὸ ἀξιούσθαι ὅλως μνήμης, ἀνθρώποι διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, μηδὲ τὸν ἀέρα σπᾶν τυγχάνοντες. Ἄλλ' ἐκεῖνο ἡμῖν ἀλγεῖνόν ἐφάνη, ὅτι νοῦν ἔχων ἄνθρωπος, καὶ πράγματα κρίνειν εἰδὼς ἀπήχθη τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως, καὶ οὐκ ἔδωκε σέψιν τῷ λογισμῷ, ἀλλὰ πρὸς μόνην τὴν ἑαυτοῦ ἀπέβλεψεν ἐπιθυμίαν. Μέμφεται οἷς οὐκ ἔχει μέμφεσθαι, καὶ τοῖ γὰρ εἰδὼς ἐκ προλαβοῦσης πείρας τὴν ἡμέτεραν προαίρεσιν, ὅτε καιρὸς ἦν μὴ δυσκολίαν ἐπάγων τοῦ πρὸς ἔργον τὴν ἡμετέραν ἐξίναται γνώμην. Εἰ δ' ὅτι οὗτος κἀκεῖνος ἔτυχον τινὸς παρ' ἡμῶν ἔδωκε τὴν καρδίαν τὸ πρᾶγμα, καὶ πρὸς τὰς μέμψεις ἠρέθισεν, οὐδὲ τοῦτο εὐλογῶν. Οὐκ ἀγνοεῖ γὰρ

οὐδὲ τοῦτο φρόνιμος ἄνθρωπος, ὅτι μεγάλην ἔχει ἂν
 βοτῆν ὁ καιρὸς, πολλὰ τῶν διοικημάτων οὐ κατὰ τὴν
 βούλησιν τοῦ διοικοῦντος, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἀσχάλλον-
 τος ἐπ' αὐτοῖς εἰς ὑπόστασιν ἄγει. Ταῦτα γινώσκων
 ὡς νουεχῆς καὶ συνετὸς, ἄφες τὰς μέμψεις, καὶ τὰς
 μικρὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν εὐχου. χρεωσταις γὰρ
 τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι φίλος ὑπὲρ φίλου τὴν εὐχὴν, εἰ
 μὴ παντάπασιν ἀπαρέσκη θεῶ ἐκ τοῦ περιστοιχι-
 ζοντος βάρους τῶν θλίψεων ἀνέτους διαγαγεῖν.

MA. Γρηγορίῳ μητροπολίτῃ Ἐφέσου.

Καὶ ἄλλως ἡμῖν λυπηρῶς καὶ ἀθύμως διακειμέ-
 νοις, ἐφ' οἷς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐστὲν συνεχί-
 μενοι, τὰ γράμματα τῆς ὑμῶν ἀρχιερατικῆς τελειό-
 τητος ἀναλεγόμενοις, ἐπὶ πλέον προσέγευε τοῖς
 εἰρημέναις κατασχεθῆναι, δι' ὧν ἐκείθεν ἐμανθάνο-
 μεν μετὰ τῆς ἄλλης ταλαιπωρίας, καὶ νόσου περι-
 πεσειν ὑμᾶς· μάλιστα καὶ τὴν τοῦ καιροῦ ὑφοροῦ-
 μενος φλόγα, ἣν παρὶ τοῖς αὐτόθι ἐπιχωριάζειν.
 Τοῦτο ἡμᾶς ἠνίασε σφοδρότερον καὶ ἀνίψ, εἰ καὶ τῆς
 θείας εὐμενείας ἐλπίς τὰ χρηστότερα ὑποφαίνουσα
 δίδωσιν ἡμῖν ἐκ τοῦ βάρους ὥσπερ ἀναφέρειν τῆς
 λύπης. Περὶ δὲ τῆς ἐνταῦθα καταλήψεως, οὐ
 χρὴ δυσφορεῖν. Ἀναγκαῖα μὲν γὰρ ἡ ὑμετέρα συνα-
 ναστροφή τῇ παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐγκεχει-
 ρισμένη σοὶ ἐκκλησίᾳ. Πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ τὰ ἐνταῦθα
 πράγματα μετὰ τὴν ὑμετέραν ἐξοδον, (οὐς οἶδα δὲ
 τὸν τρόπον, ὅπως εἰς τοιοῦτον καθέστηκε σχῆμα),
 τὴν σὴν ἐπιζητεῖ παρουσίαν, δεύτερα χρὴ λογίζεσθαι
 τῶς τὰ ἐν τοῖς αὐτόθι, καὶ μᾶλλον τῆς πρὸς ἡμᾶς
 γενέσθαι φοιτήσεως. Οἶδας γὰρ ὡς κατὰ ῥοῦν φερο-
 μένων τῶν ἴσθε πραγμάτων, καὶ τὰ κατὰ πᾶσαν Ἐκ-
 κλησίαν ἀγαθὴν ἔχει τὴν κατάστασιν· τούτων δὲ
 ἀνωμάλως ἔχόντων, ἀνάγκη πολλὴν χεῖρον τὰ ἐξω
 καθίστασθαι πράγματα. Μηδὲν οὖν σε τοῦτο ἀνιάτω,
 καθὼς εἴρηται, ἀλλὰ μᾶλλον Θεοῦ εὐμενῶς ἐπιθλέ-
 ποντος, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ὡς γε πεποιθήμεν τῆς
 νόσου δίδόντος, καὶ δίχα τῆς τῶν παρακελευομένων
 ἐπιτροπῆς μὴ βραδύνης καταλαθεῖν. Τὸ δὲ χαρτίον
 δ' ὑπεσχόμεθα οὐτε ἀναβολῆς τινος ἢ μεταμελείας
 ἐγγενομένης μέχρι τοῦ νῦν τῶν σῶν ἀπελείψθη χει-
 ρῶν· καὶ γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως τοῦ
 μεγάλου γέγονεν Ἀποστόλου. Ἄλλ' ὅτι λόγοι τοῖς
 ὧσιν ἡμῶν προήεσαν τὴν σὴν ἀπαγγέλλοντες μετὰ
 τὴν πανήγυριν διὰ τάχους πρὸς τὴν πόλιν ἀνακομιδὴν,
 γέγονεν ἡ ὑστέρησις. Νῦν δὲ σοὶ τοῦτο ἀπε-
 τείλαμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀπρεπούς ὑπονοίας ἐξω διατελώμεν.
 Ἐβρόσώ μοι, τέκνον ἱερώτατον, μεμ-
 νημένος ἐν ταῖς ὁσίοις εὐχαῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος.

MB. Τῷ αὐτῷ.

Ὅτε τὸ γράμμα τῆς ὑμῶν ἀρχιερατικῆς τελειό-
 τητος χερσὶν ἐδεξάμεθα, τῶν συνεχόντων ὑμᾶς λυ-
 πηρῶν βραχεῖά τις ἀνεσις προσῆλθεν ἡμῶν τῇ ψυχῇ,
 τῇ μὲν ὅτι ποθουμένου τέκνου καὶ ἀδελφοῦ λόγοις
 ἐμελλόν ἐντυγχάνειν, τὸ δὲ ὅτι καὶ ἠλπίζομεν οὐ
 προσεγγέλλειν ἡμῖν τὸ γράμμα ἀ προσήγγειλε λυ-
 πηρὰ (λυπηρὸν γὰρ ἡ τῶν τέκνων κάκωσις)· ἀλλὰ
 μᾶλλον τὰ ἠβύονοντα καὶ φέροντα ψυχτιγώγια, ἣν ἐκ
 τοῦ διακομίζειν τὸ μήνυμα τῆς ὑμετέρας ὑγείας καὶ
 τῶν πραγμάτων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἐν Χρισ-

A decet, Non enim ignorat homo sapiens multum
 ponderis inesse occasionei, eamque multas actiones
 non ad mentem administrantis, sed aliquando
 in ejus dolorem deducere. Quæ cum probe
 scias tanquam prudens et intelligens, dimitte re-
 prehensiones et pro paucis diebus vitæ nostræ pre-
 care. Debes enim et aliunde et tanquam amicus
 pro amico preces, si non omnino Deo placuerit
 incumbente tribulationum pondere nos expeditos
 vitam decere.

XLI. Gregorio Ephesi metropolitæ.

Jam et aliunde dolentibus et afflictis, de his qui-
 bus propter peccata nostra premimur accessit et
 amplius dolore affligi, perlectis vestræ pontificiæ
 sanctitatis litteris, ex quibus didicimus præter ca-
 teras calamitates vos et in infortunium incidisse : præ-
 sertim cum attendimus temporis incendio quod
 ibi versari serunt. Illud nos vehementer afflixit et
 affligit, etsi divinæ clementiæ spes, meliora subji-
 ciens, aliquid nos sinit ex doloris pondere auferre
 hæc autem apprehensio non est ægre ferenda. Nec-
 cessarius enim est tuus ad commissam tibi a Spi-
 ritu sancto Ecclesiam reditus. Attamen cum res
 post tuum discessum (haud scio quomodo ad hanc
 devenerunt formam) tuam requirant præsentiam,
 attendendum est secundo rebus hujus loci potius,
 quam ad nos deveniendum. Scis enim rebus hic
 bene fluentibus, totius quoque Ecclesiæ bonum esse
 statum : his autem male habentibus, necesse est
 multo pejus se habere res exteriores. Nullam igitur
 illud tibi molestiam adferat, ut dictum est ; sed pot-
 tius, Deo clementer respiciente, et remissionem, ut
 saltem confidimus, morbi concedente, etiam absque
 hortantium permissione suscipere munus ne diffe-
 ras. Charta autem quam promiseramus, nulla fa-
 ctum est procrastinatione aut animi mutatione ut
 hucusque absit a tuis manibus : nam ante festum
 magni Apostoli perfecta est. Sed cum ad nostras
 aures sermones pervenerint annuntiantes tuum
 post festum in urbem celerem reditum, inde facta
 est dilatio. Nunc autem hanc misimus ut et nos
 citra indecoram suspicionem degamus. Vale ergo,
 filii sacratissime, memior in tuis sanctis precibus
 nostræ humilitatis.

XLII. Eidem.

Quando litteras vestræ pontificiæ sanctitatis in
 manus accepimus, molestiarum quæ nos tenent
 brevis quædam remissio animæ nostræ accessit,
 tum quia desideratissimi filii et fratris verbo eramus
 audituri, tum quia sperabamus non nobis adferre lit-
 teras illud quod attulerunt acerbum (triste enim
 quod filii male habeant) ; sed potius jucunda lætæque
 perferre, quippe quæ indicarent et vos valere, et res
 Ecclesiæ nostræ in Christo Deo nostro melius ha-
 bere. Nunc vero quidem revelaverunt morbo de-

liferi vos; tuam autem nec remissionem attulerunt nec consolationem dolorum meorum quæ est semper in precibus meis; etsi propter peccata nostra irritæ fuerunt preces nostræ pro bono Ecclesiarum ordine, hæc tamen quæ nostrum cor humile dilantant, sive libentes sive inviti sustinebimus, usquedum investigabilia Dei judicia dignentur illa simul cum ærumnosa et infelici vita nostra dirigere. Tu autem, sacratissime noster filii, etsi corpus infirmitatibus laboravit, et forte adhuc laborat, sed gratia Dei anima denatus firmissima, ne desistas commissum tibi a sancto Spiritu gregem et verbo et opere et exemplis et hortationibus tuis ita pascere et dirigere et ducere, ut et Deus per te contentus sit; u. nos humiles, audita vestræ administrationis salutari providentia, onere allevemur desperationis. Et tu ipse, ut lucerna in mundo, verbum vitæ habens, et in præsentis vita opera tua lucis ostendes iis qui diligunt virtutem, et in sæculo venturo cum lucis hæredibus, quod futurum confidimus, annumeratus spectaberis. Cæterum autem in tuis sanctis precibus ne humilitatis nostræ meminisse obliviscaris.

μετὰ τῶν τοῦ φωτὸς κληρονόμων, ὅπερ πεποιθᾶμεν μὴ διαλίποις ἐν ταῖς ἀγίαις εὐχαῖς σου τῆς ἡμῶν μεμνημένος ταπεινότητος.

XLIII. *Andræ Patrarum metropolitæ.*

Præsentem epistolam scribimus tibi, filii noster sacrate, non ignorantes, etiam absque nostris verbis, tuam intelligentiam apprime scire quid agere deceat. Attamen et nos secundum rationes quibus ducimur propriam sententiam notificamus, ut, si veritatem cum his quæ nobis nuntiata sunt congruentem deprehenderit, congruentem facias agendi rationem. Cum enim ille qui epistolam detulit, nobis annuntiavit mulierem quamdam viduam, mundanæ vitæ spiritalem disciplinam, quod est prudentis animi prætulisse, et sepulcro adherescentem conjugis, cum aliis suis rebus propriam quoque vitam attulisse Christo Deo nostro, in monastica degentem disciplina; huic autem et hominum malitia, et invidia diaboli magnam suscitatum fuisse procellam; tu tuum illi præbebis subsidium, nec sines hunc episcopum, quicumque sit, ei nocere, sed potius ei complaudes ut in sua permanet dispositione, sive gubernationis obtinet gradum, sive in monasterio mavult utcumque permanere. Iniquam enim et nimis inhumanum esset, mulierum ita in pietate viventem loco depellere in quo viri reliquias condidit, et tibi omnem substantiam suam in salutem animæ suæ et in loci conservationem collocavit. Igitur sicut dictum est, gravem et avidam episcopi manum inde averte et illi suade ne aliorum appetat opes; sed, si inter Dei ministros connumerari velit, et ex propriis rebus et ex sibi provenientibus, juxta Spiritus mandatam, egenis subveniat.

συναριθμεῖσθαι φιλεῖ, καὶ τῶν οἰκείων καὶ αὐτῷ προσόντων τοῖς θεομένοις δι' ἀπορίαν κατὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐντολὴν ἐπαρκεῖν.

τῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν τὴν ἀμείνω κατάστασιν. Νῦν δὲ πρῶτον μὲν ἐδύλου κατέχεσθαι νόσῳ ὁμᾶς, ἔπειτα δὲ καὶ οὐδὲ εἰς ἀνεσιν φέρον καὶ παραμύθιον τῶν ἐμῶν ὀδυνῶν τῆς ἀει δι' εὐχῆς ἡμῶν ὑπαρχούσης, εἰ καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀτέλειτος ἡ εὐχὴ ὑπὲρ τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν εὐταξίας, ὁμοῦ ταῦτα καὶ ἐκόντες καὶ ἄκοντες τὴν ἡμῶν ταπεινὴν διαζηλοῦντα καρδίαν καὶ καρτεροῦμεν, μέχρις ἂν τὰ ἀνεξιχνίαστα κρίματα τοῦ Θεοῦ ταῦτα κρίνη τῇ ταλαιπώρῳ καὶ δυστήνῳ ἡμῶν ζωῇ συμπολιτεύσῃ. Σὺ δὲ, τέκνον ἡμῶν ἱερωτάτων, εἰ καὶ τὸ σαρκίον πεπόνθηκε ταῖς ἀσθενείαις, τυχὸν δὲ καὶ ἐτι ποιεῖ, ἀλλὰ τὴν γε ψυχὴν χάριτι Θεοῦ ὡς ἐβρωμένην κεκτημένος, μὴ διαλίποις τὸ ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐγκεχερισμένον σοι ποιμνιον ταῖς σοῖς καὶ διὰ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων ὀδηγίας καὶ παραίνεσιν οὕτως καταρτίζων οὕτως ἰθύνων καὶ ὀδηγῶν, ἵνα καὶ Θεὸς διὰ σοῦ εὐαρεστηθῇ, καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ μαυθάνοντες τὴν σωτηριώδη πρόνοιαν τῆς καθ' ὁμᾶς ὑπαρχίας, ἐκ τοῦ βάρους ἀναφέρωμεν τῆς ἀθυρίας· καὶ αὐτ' ὡς φωστὴρ ἐν κόσμῳ λόγον ἐπέχων ζωῆς, καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ τὰ σὰ ἔργα, τοῦ φωτὸς ἐπιδειξέας τοῖς ἀγαπῶσιν ἀρετὴν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ὡς ἔσται, συντεταγμένος ὀφθ.λης. Τὰ δ' ἄλλα

MI' *Ἀνδρέα μητροπολίτη Πατρῶν.*

Τὴν παρούσαν ἐπιστολὴν γράφω σοι, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, εἰδότες ὡς καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων τὴν ἀρμόζουσαν πράξιν ἢ σὴ ἐξεπίσταται συνέσεις. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς καθ' οὗς ἐνήχθημεν λόγους, τὴν οἰκίαν σοι γνώμων ἐμφανίζομεν, ἵνα εἰ συμβαίνουσαν τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἀπηγγεμένοις ἡμῶν εὐροις, τοιοῦτην τινὰ ποιῆσῃ καὶ τὴν διοικήσιν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ τὸ γράμμα κομιζὼν ἀπήγγειλεν, ὡς γυνὴ τις ἀνδρὸς χηρωθεῖσα, ὅπερ ἐστὶ φρονίμης ψυχῆς, ἀντὶ τῆς κοσμικῆς ζωῆς τὴν πνευματικὴν προέκρινε πολιτείαν, καὶ τῷ τάφῳ προσκαρτεροῦσα τοῦ ὁμοζύγου, μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῆς πραγμάτων καὶ τὴν οἰκίαν ζωὴν προσήνεγκε τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν ἐν μοναδικῇ διεξάγουσα πολιτείᾳ. Ταύτη δὲ, οἷα τὰ ἐξ ἀνθρώπων πονηρέματα, καὶ ὁ τοῦ διαβόλου φθόνος; ἐπήγερες τρικυμίας, τὴν σὴν ἐπιχορηγήσεις βοήθειαν καὶ μὴ ἐάσῃ; τὸν ἱεροσκοπον ἐκείνον, ὃς τίς ποτὲ ἐστίν, ἐπηρεάζειν αὐτήν, ἀλλὰ μᾶλλον ταύτην συνεπικροτήσεις ἐν τῇ οἰκίᾳ διαμένειν τάξει, εἴτε ἡγουμενεία; ἐπέχει βαθμὸν, εἴτε ἄλλως ἐν τῷ μοναστηρίῳ βούλεται διαμένειν καὶ προσκαρτερεῖν. Ἄδικον γὰρ καὶ λίαν ἀπάνθρωπον, οὕτως εὐλαβεῖ τὴν γυναῖκα ζῶσαν ἐξελαύνειν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ πρὸ λείψανον τοῦ ἀνδρὸς κατέθηκε, καὶ οὐ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῇ προσήνεγκεν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ εἰς τὴν τοῦ τόπου διαμονὴν τε καὶ σύστασιν. Ὡς οὖν εἰρηται, τὴν βεβαίαν καὶ πλεονεκτικὴν τοῦ ἐπισκόπου χεῖρα ἐκείθιν ἀποστρέψον, καὶ διδάξον μὴ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν τὴν κτήσιν, ἀλλ' εἴπερ ὄλω; ἐν λειτουργίᾳ Θεοῦ προσόντων τοῖς θεομένοις δι' ἀπορίαν κατὰ τὴν τοῦ

ΜΑ'. Πρὸς στρατηγόν.

Α

Καὶ νῦν, ὡς περ αἰεὶ, χάριν ὁμολογοῦμεν τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ἐφ' οἷς, τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, καὶ τὴν ὑμετέραν διαφυλάττει ζωὴν καὶ τὴν κατευθώσιν τῶν πραγμάτων ἐχορήγησε· καὶ πεποθῆμεν ὅτι καὶ ἐτι χορηγήσει εὐχόμενοι διὰ παντός· καὶ ἐτι μείζοσι κατορθώμασι λαμπρύνεσθαι τὴν σὴν στρατηγικὴν ἀρετὴν, ὥστε διὰ τῶν σῶν ἀνδραγαθημάτων τὸ θεῖον ὄνομα μεγαλύνεσθαι, καὶ τὸ κοινὸν τῶν ὁμοδόξων γένος κοινῆς ἀπολαύειν εὐεργεσίας καὶ εὐφροσύνης· καὶ σὲ, τέκνον ἡμῶν, καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ καρπούς τῶν ἰδίων πόνων τὰς μείζονας τιμὰς καὶ τὴν ἐπὶ πλέον αὐξησίν τε καὶ προκοπὴν ἀπολαβεῖν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς κοινῆς καταξιοθῆναι τῶν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν καὶ τῆς ἐκείνου δόξης ἀγωνιζομένων ἀντιδόσεως. Τὰ δὲ ἀποσταλέντα ἡμῖν ἀπεδεξάμεθα, καὶ ἀπεστειλὰς σοι εὐλογίας χάριν ἀλιπτά ἐκατόν, ἐπευχόμενοι τὴν θεῖαν καὶ ἀμάραντον εὐωδίαν μηδέποτε τὴν σὴν ψυχὴν ἐπιλιπεῖν· ἀλλ' αἰεὶ ὑπ' αὐτῆς εὐωδιάζεσθαι, καὶ εἶναι πάσης ἀκηδίας [ἀηθίας] ἀνωτέραν καὶ καθαράν.

ΜΕ'. Ἀρσενίῳ μονάζοντι.

Ἡμεῖς καὶ ἀπούση τῇ σῇ ὁσιότητι, καὶ οὐπω ἡμῖν ἐγνωσμένη, μόνῃ φήμῃ τῇ ἀνακρητυτούσῃ τὴν σὴν ἀρετὴν, συνηπτόμεθα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τῷ δεσμῷ τῆς αὐτοῦ ἀγαπήσεως· καὶ ἰδόντες σε καὶ πείραν λαβόντες ὅσῃν ἐλάδομεν, καὶ ἡγαπήσαμεν, καὶ τῇ πνευματικῇ ἐνώσει ἐπὶ πλέον συνήφθημεν. Εἰ δὲ μὴ παρέσχομεν ἀπόδειξιν τῆς τοιαύτης ἐνώσεως ἐκ πραγμάτων γνωριζομένην, οἶμαι τῆς μέμφεως ἡμᾶς ἀπολύσει τὸ μηδὲν παρὰ τῆς ὑμῶν ὁσιότητος ἀναοιδιαθῆναι, ὧν ἡμεῖς μὲν ἐπιτελεῖν δυνατοί, σὺ δὲ ἐν χρειᾷ καθέστηκας. Οἶδας γὰρ ὡς οὐδὲν εἰς αἴτησιν προσβάλου, ὧν παρασχέιν ἡμᾶς ἰκανοί· οὐτε προβαλλόμενος ἀπέτυχες τῆς πληρώσεως. Πλὴν εἰ καὶ οὕτω· ἔχεις, ἀγαπῶν τὸ ἐγκλημα· φίλων γὰρ πνευματικῶν πρὸς ὁμοίους φίλους ἡδέα καὶ ὠφέλιμα τὰ ἐγκλήματα. Ταῦτα μὲν περὶ ὧν ἐδόξαμεν ὑπ' αἰτίαν πεσεῖν, ὅτι παρορῶντες ὠφθημεν τὴν σὴν ὁσιότητα.

Περὶ δὲ τῆς κινουμένης φιλονεικίας, καὶ εἴθε πᾶσα φιλονεικία διάθεσις ἀπόλετο ἐξ ἀνθρώπων, μάλιστα ἐξ τῶν τὴν πνευματικὴν πολιτείαν ἐπανηρημένων), ἐξαπεστάλη μετὰ ἐντάλατος, ὃς τῷ τὴν βασιλικὴν δεχομένῳ κέλυσιν συνεπισκεπτόμενος τὰ πράγματα (παράσχοι δὲ ὁ ἅγιος Θεὸς τελείαν τὴν διάλυσιν δοῦναι) τῶν ἀμφιδόλων τὴν κρίσιν ποιήσεται. Τὰ δὲ ἄλλα τοῦ γράμματος ὧν τε ὁ κύριος Βάρδας εἰδίδου, καὶ ὧν εἰ παρὲς ἐνταῦθα τοῦ κυροῦ Ἀλεξάνδρου περιόντος, πεφιλοτίμησο ἂν ἐξ αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν παρεχομένων παρὰ τοῦ κυροῦ Λέοντος, ἴσμεν καὶ χωρὶς τοῦ γράμματος, ὡς εἰ τῶν ἀγαπώντων ὑπῆρχες δεδιδῆσθαι κοσμικαῖς ὕλαις, οὐκ ἂν οὐδὲ νῦν ἀπορῆσης τοιοῦτου πλοῦτου, ἀλλὰ πάντως ἦν ἐξ ἀρχῆς ἐτίμησας καὶ ἀνεῖ παντός εἴλου ἀπόλαυσιν τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν κακοπάθειαν, ταύτην μακαριωτέραν ἡγῆ κτήσιν τῶν πολλὰ κλίεθρα κεκτημένων, καὶ πολυπλοῦτους περιουσίας, δι·

PATROL. GR. CXI.

XLIV. Ad duccm.

Et nunc, sicut semper, gratias dicimus Deo sancto, quod, dilecte noster filii, et vestram conservat vitam, et rerum statum bene direxit, et confidimus adhuc directurum, indesinenter precantes majoribus bonis adhuc ditari tuam imperatoriam virtutem, ita ut per tua præclare facta divinum nomen magnificetur, et commune idem credentium genus communi fruatur beneficentia et lætitia, et tu, filii, et in præsentī vita fructus tuorum laborum, majores nempe honores et amplius incrementum et augmentum accipias, et in sæculo futuro dignus judicaris communi eorum qui pro Christo et Deo nostro ejusque gloria decertaverunt retributione. Quæ dein ad nos misisti accepimus et remittimus tibi, benedictionis gratia, centum alipta, precantes ut divina et immarcescibilis fragrantia nunquam tuam animam deficiat, sed semper per eam bene oleat, sitque pura et omni acedia superior.

XLV. Arsenio monacho.

Nos absentī etiam tuæ sanctitati, necdum nobis cognitæ, sola virtutis tuæ moti fama, in Spiritu sancto, vinculo charitatis ejus, adhærebamus. Cum autem te vidimus et tui experimentum fecimus, dileximus et spiritali unione amplius adhæsimus. Quod si nondum demonstrationem hujusmodi unionis per facta perspectam fecimus, illud nos, reor, reprehensione absolvēt, quod nihil vestra sanctitas indicaverit, quod nos quidem perficere possimus, cujus tu necessitatem constitueris. Scis enim te nullam nobis postulationem exhibuisse eorum quæ præstare nos possumus, nec, si exhibueris, voti compotem factum non fuisse. Si tamen ita se habet, reprehensio me juvat : amicorum enim spiritualium amicis ejusdem generis jucundæ et utiles reprehensiones. Et hæc quidem de his in quibus in crimen incidisse rati fuimus, quasi despesisse tuam sanctitatem videbamur.

De moto autem jurgio (et utinam omnis jurgii causa periret inter homines, inter illos præsertim quibus spiritalis administratio credita est!) cum mandato missus est qui, rebus una cum imperatoriam jurisdictionem obtinente perspectis (concedat autem Deus sanctus perfectam solutionem de his fieri), ambiguum decernat. De reliqua autem epistola, quod attinet tum ad ea quæ princeps Bardas dedit, tum ad ea quibus ab Alexandro principe adhuc vivo donatus es, sed et ad ea quæ tibi a Leone principe præstita sunt, novimus, etiam absque epistola, te, si tibi per amantes mundania rebus alligari contigit, nullo modo tamen circa has divitias hæreere, sed omnino quam ab initio æstimasti et omnibus prætulisti jucunditatem, cum Christo videlicet Deo nostro compassionem, hanc ducere possessionem feliciorē multis agrorum possessionibus ditissimisque substantiis, per quam

tristitiam. Apud nosmetipsos simus; et cedamus Dei iudicii, qui dedit et vitam, prout ipsi visum est, et convictum hujus suavissimæ sororis quantum conducere existimavit, illamque ad se recepit secundum suum profundum decretum et iudicium. Melius ille quam quod nos volumus aut precamur, vere beneficus Pater nostra dirigit et deducit ad nostram utilitatem. Nos sola ducimur cupiditate, et ad ipsam existimamus utile conferendum: et si quidem res congruunt cupiditati, bene nobis currere vitam censemus: sin autem, quasi in intoleranda vita angustiamur. Hic autem non item, sed per ea quæ acerbæ et molesta videntur, plus commodi largitur quam quis crediderit ex jucundis utilitatem percipere. Transeamus igitur ad gratiarum actionem, ad laudem, ad benedictionem, gratias quidem agentes pro quanto tempore convictu illius usi sumus, gratias quoque nunc exhibentes quod de vana hac et molesta vereque multiplici luctu referta vita sublata soror, ad beatam pervenit vitam et quietem omni dolore et tristitia exemptam, et proinde digna non quæ lugeatur, sed cui potius invidetur, et cuius beatitudo celebretur.

XLVIII. *Gregorio Ephesi metropolitæ.*

Præter mærores multis doloribus laborantem animam nostram prementes, fili mi sacratissime, ita me affecerunt nuntiata per tuas litteras mala ut pene extra me positus sim, et præ multa angustia aliquid simile passus sim his qui, in vehementissima tempestate, hiscente mari deprehensi omnem dejiciunt spem salutis; nisi quia præbuit qui ubique adest auxiliator ad se redire, et fidem fecit iis quibus usque adhuc manum fortem porrigere non destitit, nec cessavit propter inenarrabilem bonitatem de innumeris et multiplicibus casibus Ecclesiam suam. Ita enim nobis animum recipientibus spes meliores conservare cœpit. Quæ utinam serventur, Christe Salvator meus, nec propter infinitam peccatorum meorum multitudinem mihi et sanctæ Ecclesiæ tuæ pereant! Hæc tibi, fili mi, habeo scribere. De cæteris, nempe quæ penes sunt hominem, auxiliis, scito nos in extrema angustia versari, neque ullam hic aut illic opem ferre posse. Potius igitur res exposcunt ut te cito ad nos recipias; illudque sine ulla mora faciendum est. Id enim, si quid aliud, rebus erit utilissimum, scilicet una esse, ut mente, ita et corpore: cætera autem prout magnæ et investigabili Christi Dei nostri sapientiæ disponere visum fuerit. Vale jam, fili mi sacratissime, ab omni calamitate tum visibili tum invisibili divinis alis obtectus.

κῆσαι βούληται σύνεσις. Ἐβήρωσά μοι, τέκνον ἡμῶν μίνης τε καὶ ἀοράτου φυλαττόμενος.

XLIX. *Episcopis extra communionem existentibus.*

Sano ita est, ut cœlesti illo ore Paulus affirmat,

κρυὰ τὴν κατήφειαν. Γενώμεθα ἡμῶν αὐτῶν, καὶ παραχωρήσωμεν τοῖς κρίματι τοῦ Θεοῦ, ὃς παρέσχε καὶ τὴν γένεσιν καθὼς αὐτὸς ἰδοκίμασε, καὶ συμβιοτήσαι ἡμῖν τὴν γλυκυτάτην ἀδελφὴν ὅσον ἔκρινε συμφέρειν, καὶ προσελάβετο ταύτην κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀπόβροχον βουλήν καὶ κρίσιν. Πλείον ἑκείνος, ἢ ὅσον ἡμεῖς βουλόμεθα καὶ εὐχόμεθα, ὁ φιλόψυχος ὄντως Πατήρ τὰ ἡμέτερα διευθετεῖ καὶ διεξάγει πρὸς τὸ συμφέρον. Ἡμεῖς μόνῃ τῇ ἐπιθυμίᾳ ἐλκόμεθα, καὶ πρὸς ταύτην νομιζομεν καὶ τὸ ὠφέλιμον συμβιβάζειν· κἂν μὲν συντρέχη τὰ πράγματα τῇ ἐπιθυμίᾳ, καλῶς ἡμῖν φέρεσθαι τὸν βίον ὑπολαμβάνομεν, εἰ δὲ μὴ, ὡς ἐπ' ἀσυμφῶν τῆς ζωῆς στενοχωρούμεθα. Ἐκεῖνος δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν λυπεῖν καὶ στύφειν δοκούντων, πλέον τὸ θραεὸς δίδωσιν, ἢ ὅσον ἂν τις ἠγῆσαιτο διὰ τῶν ἡδονόντων ὠφελίσθαι. ὥστε μεταβάλλομεν εἰς εὐχαριστίαν, εἰς αἶνον, εἰς δοξολογίαν χάριν μὲν εἰδότες ἐφ' ὅσον καιρὸν ἀπελευθέρωσιν τῆς συμβιωσῆς, χάριν δὲ νῦν ὁμολογοῦντες, ὅτι ἐκ τῆς ματαιότητος ταύτης καὶ τῆς ἐπωδύου καὶ ὄντως πολυπενθοῦς ζωῆς ἀπάρασα ἡ ἀδελφὴ πρὸς τὴν μακαρίαν κατήντησε καὶ ζῶν καὶ ἀπόλαυσιν, καὶ πάσης λύπης ἐλευθέραν καὶ κατηφεία· καὶ διὰ τοῦτο ἀξίας οὐσης οὐχὶ πενθεῖσθαι, ἀλλὰ ζηλοῦσθαι μᾶλλον καὶ μακαρίζεσθαι.

MH'. *Γρηγορίῳ μητροπολίτῃ Ἐφέσου.*

Ἐπὶ τοῖς προκατειργασμένοις τὴν πολυώδυνον ἡμῶν ψυχὴν, τέκνον ἡμῶν ἱερώτατον, ἀλήμασιν, οὕτω διεβήκε τὰ νῦν καταλαβόντα διὰ τῆς τῶν σῶν γραμμάτων ἀπαγγελίας ἀλγείνῃ, ὡς μικροῦ πρὸς ἕκστασιν ἑαυτῶν καταστῆναι, καὶ τῇ πολλῇ ἀμυχανίᾳ ὁμοῖον τι παθεῖν τοῖς ἐν χειμῶνι σφοδροτάτῳ ἀχναεῖ ἐναπειλημμένοις πελάγει, καὶ διὰ τοῦτο ῥίπτουσι πάσας τῆς σωτηρίας ἐλπίδας. Πλὴν ὅτι: πᾶντοτε παριστάμενος; βοηθός, καὶ ἀνενεγκεῖν ἔδωκεν ἐπιλογισασθαι οἷς μέχρι καὶ νῦν οὐ διελίπε τὴν μεγάλην ἐπορέγων χεῖρα, καὶ ρυόμενος δι' ἄφατον ἀγαθότητα τῶν πολυτρόπων καὶ πολυμηχάνων τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ περιστάσεων. Εἰς τοῦτο γὰρ ἀνενεγκοῦσιν ἡμῖν τὰς χρηστοτέρας ὑπῆρξε διασώζειν ἐλπίδας. Καὶ εἴησαν διασωζόμεναι, Χριστέ μου καὶ Σῶτερ, καὶ μὴ τῷ ἀπειρῶ τῶν ἡμῶν ἀμαρτιῶν πλήθει ἡμῖν τε καὶ τῇ σῇ ἀγία διαπίπτουσαι ἐκκλησίαι. Ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, γράφειν ἔχω. Περὶ δὲ τῆς ἄλλης, ὅσα γε τὰ ἀνθρώπινα, βοηθείας ἴσθι ἐν ἐσχάτῃ ὄντας ἀπορίᾳ καὶ οὐτε τοῖς αὐτόθι ἐπαμῦναι τι, οὐτε τοῖς ἐνταῦθ' ἔστιν ἰσχύς. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ σὲ τὰ πράγματα ἐπιζητεῖ διὰ τάχους καταλαβεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ τοῦτο δίχα πάσης ἀναβολῆς δεῖ γενέσθαι. Τοῦτο γὰρ εἶπερ τι ἄλλο τοῖς πράγμασιν ὠφελιμώτατον, ἠνωμένους εἶναι ὡς περ τῷ πνεύματι. οὕτω καὶ τῷ σώματι, καὶ τὸ ἐξῆς ὡς ἂν ἡ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν μεγάλη καὶ ἀνεξίχνιαστος διαιερῶτατον, ταῖς θεαῖς πτέρυξι πάσης ἐπηρείας ὄρω-

MΘ'. *Πρὸς τοὺς μητροπολίτας ἔσω τῆς Ἐκκλησίας ὄντας.*

Ἀνθρώπους πείθομεν, ψφιν ὁ θεός; Ἀπόστολος,

Θεῷ δὲ πεφανέρωθεα· καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως ἢ ἅμα κατὰ τὴν μακαρίαν ἐκείνην γλῶσσαν, τὴν ἐξ οὐρανοῦ λαλοῦσαν, καὶ οὐχὶ λογισμῶν θνητῶν καὶ ἀνθρώπων· ὅρα δὴ ὡς καὶ σὺ, μᾶλλον δὲ ὄρατε, ὡς οὐκ οἶδα πῶς συμπαθέστερον εἶπω, δυστυχῶς; ἔμαυτῷ καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἀπεγέννησα Ἐκκλησίᾳ· πῶς γὰρ οὐχὶ δυστυχῶς; οἱ ἐγενήθητέ μοι, οὐχ ἵνα κατὰ τὸν πρόποντα τέκνοις πρὸς γονέα νόμον προσπίσητε, ὑπερμαχήσηθε, καὶ τυχὸν ἐν κινδύνοις ἡμῶν ὄντων συναντιλάβηθε, καὶ τοῦ κινδύνου ῥύσηθε τὸν πατέρα, κἂν ἴσως παρὰ δίκην. ἐπεὶ περ ἔστι παρὰ Θεῷ, καὶ τοιαύτης συμπαθείας ἀντιδοσις τῷ τάξαντι τιμῆς ὄρους πατράσι καὶ τέκνοις· ἀλλ' οὐχὶ τὸ ἡμέτερον τοιοῦτον τοῦ γὰρ Κυρίου καὶ Θεοῦ μου οὐχ ὅτι πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ ἐξείργαται τι ποτὲ παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ δι' ἄφατον ἀγαθότητα τῶς εὐμενοῦς ἡμῖν τυγχάνοντος, καὶ οὐδὲν παρακεχωρηκότος τοιοῦτον τι παπραγμένον ἡμῖν ὀφθῆναι.

N. Ἰγνατίῳ μητροπολίτῃ Κυζίκου.

Εὐφράνθημεν, εἰ καὶ μὴ τελείαν εὐφροσύνην, τὸ σὸν γράμμα, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, δεξάμενοι. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ διὰ τοσούτον χρόνον, ἐξ οὗ ἀπ' ἀλλήλων διεστήμεν, σαφῆ τινα λόγον μὴ μαθεῖν περὶ τῆς ὑμετέρας ζωῆς, νῦν διὰ τοῦ σου γράμματος ὁ ἐποθοῦμεν μεμαθηκόσιν, ὑπόθεσις γέγονεν εὐφροσύνης. Δεόμεθα δὲ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν καὶ τελιώτερον ἐπὶ σοὶ εὐφρανθῆναι, διὰ τῆς τελείας ἀπαλλαγῆς τοῦ κοινῶς ἡμᾶς λελυπηκότος καὶ σφόδρα λυποῦντος πάθους. Καὶ γένοιτο πληρωτῆς ὁ ἀγαθὸς τῆς αἰτήσεως, διδύς καὶ ἄλλοις ὀφθῆναι καὶ δεξάσαι οἷς ἀπελαύσαμεν τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα.

NA. Τῷ περιδῶξῳ ἐξουσιαστῇ Ἄδαστίας.

Τὸ φιλόθεόν σου καὶ τὸ χρηστὸν τοῦ τρόπου ἐκίνησεν ἡμᾶς πρὸς τὴν σὴν ἀγάπην, ὃ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου καὶ ἰδοῦ πρῶτοι διὰ τοῦ γράμματος προσεγορευομένῳ σε, καὶ ὡς τέκνον ἡμῶν οἷα παρόντες ἐναγκαλιζόμεθα, καὶ πατρικοῖς φιλήμασι περιπτυσόμεθα. Καὶ γὰρ τοῦ μὲν φιλοθέου ἀποδείξις ἡ ἐνθεὸς σου σπουδή, ἣν ἐπὶ τῇ σπηρίᾳ καὶ τῇ ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας τοῦ ἔθνους τῶν Ἀλανῶν ἐπεδείξω καὶ ἐπιδείκνυσαι. Ἀνεμάθομεν γὰρ ἐκ διαφόρων τῶν ἐπισταμένων τὰ σὰ κατορθώματα, ὡς μετὰ γε Θεὸν πολλὴν τὴν πρόνοιαν κατεβάλου εἰς τε τὸν φωτισμὸν τοῦ τῆς Ἀλανίας ἔρχοντος, καὶ εἰς τοὺς ὅσοι σὺν αὐτῷ κατηξιώθησαν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Τῆς δὲ χρηστότητος τῶν τρόπων καὶ τῆς εὐποιίας τίς ἄλλη περιφανέστερα ἔσται ἀποδείξις; ἢ τίς ἂν ἄλλο ἐπιζητήση μαρτύριον; ἀκούσης τῆς ξενοδοχίας, τῆς θεραπείας, τῆς ἄλλης ἐν πᾶσι παραμυθίας, ὅση δυνατὴ χορηγεῖσθαι, ἣν εἰς τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον τὸ τέκνον ἡμῶν, ὅλη προαιρέσει καὶ ὅλη ψυχῇ ὤφθης ἐπιδείξασθαι. Διὰ τοῦτο δεόμεθα τοῦ ἱκανοῦ πολλαπλασίους ἀντιδοῦναι τὰς ἀμοιβὰς ἐν τε τῷ παρόντι βίῳ, καὶ τῷ μέλλοντι αὐτὸν κατὰ τὸν πλοῦτον τοῦ ἔλεους αὐτοῦ ἀναναπληρῶσαι τὰς χάριτας, νῦν μὲν ἐκ πάσης διατηροῦντά σε σκυθρωπότητος, καὶ τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐναντιότητος, ἐν δὲ τῇ μελλούσῃ ζωῇ συναριθμοῦντά σε τοῖς ἡγαπημένοις αὐτοῦ, καὶ οὗς ἡ τῶν θεραπεόντων αὐτοῦ ἔχει συναριθμησις. Εἰ τις δ' ἂν καὶ ἐτι δυνατοῦ σου ὄντος ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος ἐπιτεῦξεται παραμυθίας τῆς σῆς, τέκνον ἡμῶν, ἀρετῆς, πάντως καὶ

hominibus imponi potest, Deo autem revelantur omnia nostra atque innotescunt. Hæc pauca vobis sit satis dixisse, quos ego, ut mitissime dicam, infelici satis Ecclesiæ, mihiq̄uē genui. Quidni enim vos sic appellem, qui me, quem etiam merito damnatum defendere debueratis, ut par erat filios parentem, nullius affinem culpæ, imo per summam injuriam solio ejectum, quasi parum fuisset deseruisse, prodidistis? Hæc animo revolvite, iram Domini scelerum ultricem exspectantes.

B

L. Ignatio Cyzici metropolitæ.

Gavisus sumus, etsi non perfecto gaudio, filii noster sacrate, acceptis abs te litteris. Id enim ipsum, cum ex longo tempore quo ab invicem distamus, nihil certi audierimus de vestra vita, nunc tandem audientibus quod optabamus, causa fuit gaudendi. Precamur autem beneficium Deum nostrum ut nos perfectius de te gaudeamus, ob perfectam illius quo nos simul laboravimus, et nunc vehementer laboramus, doloris liberationem. Bonus compleat nostram petitionem, detque suam bonitatem aliis conspici et celebrari quibus donati sumus.

LI. Illustri Abasgæ regionis principi.

C

Pietas tua et indolis bonitas ad amorem tui nos movit, o homo Dei. Et ecce primum per litteras alloquimur te, et ut filium quasi presentes amplectimur et paternis osculis salutamus. Etenim tuæ pietatis argumentum est divinus ille zelus quem pro salvanda et in veritate iustituenda Alanorum gente ostendisti et ostendis. Audivimus enim ex multis quibus innotescunt tua præclare facta, te multam secundum Deum curam contulisse, et in illuminationem Alanorum principis et omnium qui cum eo sancto baptismo donati sunt. Bonæ autem iudolis et beneficentiæ quodnam clarius erit indicium, et quodnam aliud quærendum est testimonium, cum sufficiat hospitalitas, et cura, et alia in omnibus sollicitudo, quanta præstari potest, quam in Dei dilectissimum archiepiscopum filium nostrum, tota voluntate et tota anima ostendisse visus es? Propterea precamur eum qui retribuere potens est remunerationes, tum in præsentibus tum in futura vita, ut secundum divitias suæ misericordiæ gratias suppleat, nunc quidem te ab omni malitia et humanarum rerum adversitate custodiendo, in futura autem vita annumerando te cum dilectis tuis et cum eis quos continet servorum ejus cætus. Si quod autem adhuc, pro tuo posse amicissimus Deo archiepiscopus obtinuerit solatium tuæ virtutis, filii mi, omnino et illud habebis tuis præcedentibus bonis additum, centuplum retributionis a munifico Deo nostro obtinens.

D

et maxime si ita inobedientes de primoribus sint populi, et non ex subjectis, sed ex imperium exercentibus. Nam in inferiores quidem forsaa acrius et vehementius invehi tibi fas est. Qui autem multum potentes sunt adversus omnis populi salutem, necessario videndum est ne asperius nos in eos agentes, incauti eos denique exasperemus, cunctaque sursum deorsum vertamus.

πως τραχύτερον ἡμῶν πρὸς αὐτοὺς διατιθεμένων, λήσωμεν αὐτοὺς τέλειον ἐξαγριώσαντες, καὶ ἄνω καὶ κάτω τὸ πᾶν καταστήσαντες.

LIII. *Joanni sanctissimo antiquæ Romæ Papæ.*

Quæ nobis acciderint, beatissime frater, propter peccata nostra (ita enim mihi loquendum est, et quævis alia causa inferior est culpa nostra) tuam sanctitatem fugere non arbitror, neque novissima quæ in nostra Ecclesia evenerunt scandala, parum adest quin dicam veteribus graviora, nec ullam fere solutionis spem, saltem quantum in homine est, præsentia. Igitur tanquam scienti satius duxi ea non scribere, quorum sine meis litteris non es nescius. Supervacuum enim, ne dicam vanum, cum docere qui non indiget ut doceatur. Hoc autem scribo tantum, scilicet tumultum Ecclesiæ nostræ jam quindecim abhinc annis, pax quæ exsuperat omnem sensum Dominus noster et Deus Jesus Christus in quietem dissolvit, et horridam tempestatem, insperatam sedationem sortitam (quis Dei judicia potest scrutari?) in altam tranquillitatem subito convertit, nulla consequente ærumna, qualem sæpe res humanæ cogunt præter opinionem supervenire alicui eventui, neque ullo in experimentum posito tribulationis aut angustiae, extraneæ inquam, proprium spoliationis, illius scilicet alius miseriæ quæ dominari solet in rationem, et præter conscientiam cogit quempiam necessitati cadere. Sed gratia Dei, quasi ex una conventionione (quid dico ex humana conventionione?), sed revera ex Dei nutu, in unam sententiam omnes convenerunt, et tenet apud nos sancta Ecclesia Dei in suo congregatos sinu.

συνθήματος;) ἀλλὰ τῷ ὄντι θεοῦ νεύματος εἰς ἓν θεοῦ καθ' ἡμᾶς ἄγία Ἐκκλησία ἐν τοῖς ἱεροῖς. Sed hæc quidem de nobis. Quoniam autem et vestram fraternam ab initio unitatem quærimus, quam, quibusdam ex nobis ad vos transeuntibus, nunc tantum disciderunt quæ in Ecclesia nostra evenerunt scandala, hujus rei causa notum vobis facimus, beatissime frater, ut et vos paci nostræ condelectantes, primum quidem, quod et absque verbis nostris consentaneum est, glorificetis eum qui reliquit nobis pacis hæreditatem et eam singulis diebus, quanquam malignus eam surripere conatur, conservat tamen iis qui diligunt illum: deinde, ut, scandalorum soluta causa, mutua ad invicem transmissio et colloquium renovationem accipiat; nec non et sacri vestri nominis procla-

μαρτυροῦνται, καὶ μέγιστα τῶν ἀπειθοῦντων τῆς ὑψηλοτέρας τάξεως τοῦ ἔθνους ὑπαρχόντων, καὶ οὐ τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῶν ἀρχῶν λαχόντων. Πρὸς μὲν γὰρ τοὺς ὑποχειρίους ταχῶν καὶ αὐστηρότερον καὶ ἐξουσιαστικώτερον δυνατόν σοι προσενεχθῆναι, καὶ τὸ ἀτόπημα μηδαμῶς καταδείξασθαι. Πρὸς δὲ τοὺς μέγα δυναμένους εἰς ἐναντίωσιν τῆς τοῦ παντός ἔθνους σωτηρίας ἀνάγκη λογιζέσθαι, μὴ

NI. *Ἰωάννη τῷ ἀγιωτάτῳ Πάπῃ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης (1).*

Ὅσα ἡμῖν ἀπήντησε, μακαριώτατε ἡμῶν ἀδελφε, διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν (οὕτω γὰρ ἐμὲ δεῖ λέγειν, καὶ ὑποχωρεῖτω ἡ τῶν ἄλλων αἰτία τῆς καθ' ἡμῶν ἐπιηραίας) τὴν σὴν ἀγιοσύνην ὑπολαμβάνω μὴ ἄγνωστον, οὐδὲ τὰ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ συμβεβηκότα νεώτερα μὲν σκάνδαλα, μικροῦ δὲ εἰπεῖν ἀποδείξω τῶν παλαιῶν βιαιότερα, καὶ οὐκ ἂν ποτε λύσεως ἐλπίδα παρέχοντα, ὅσα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα. Ὡς οὖν πρὸς εἰδότα, παραλιπεῖν καλὴν ἡγησάμην τὸ γράψαι, ἃ καὶ τοῦ γράμματος χωρὶς οὐ λέληθεν ὁμᾶς. Περιετὸν γὰρ, ἵνα μὴ λέγω μάταιον, δοῦσα σκεῖν τὸν θεὸν οὐ δεῖται μανθάνειν τὸ δίδαγμα. Γράφομεν δὲ τοῦτο μόνον, ὡς τὸν τάρραχον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἰδοὺ πεντεκαίδεκατον ἔτος; ἡ ὑπερίχουσα πάντα νοῦν εἰρήνην, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς καὶ θεός, εἰς τὸ ἀτάραχον διαλύσατο, καὶ τὴν δευτέραν καταγίδια, καὶ πρὸς τὸ ἀνέλπιστον τὴν καταστρέψειν κεκτημένην. (Τίς ἂν ἐξερευνησάτω θεοῦ κρίματα;) πρὸς βαθεῖαν γαλήνην ἀθρόον μετήνεγκε, μηδενὸς παρακολουθήσαντος; δυσχεροῦς, οἷα πολλάκις τὸ ἀνθρώπινον ἐκδιάζεται παρὰ γνώμην συνέρχεσθαι τῷ γινομένῳ, οὐδὲ τις καταστάντος εἰς πείραν θλίψεως ἢ στενοχωρίας. ὑπερορίας φημι, τῶν οικειῶν ἀποστερήσεως, ταλαιπωρίας ἄλλης, ὅση τυραννεῖν ἐξεπίσταται τὸν λογισμὸν, καὶ παρὰ συνείδησιν ἀναγκάζει τῷ δοκοῦντι τῇ ἀνάγκῃ συνέρχεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ χάριτι θεοῦ, ὡσπερ ἐξ ἑνὸς συνθήματος (τί λέγω ἀνθρωπίνου φρόνημα πάντες συνῆλθον, καὶ ἔχει ἅπαντας ἡ τοῦ αὐτῆς συνηγμένους κόλποις.

Ἀλλὰ τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὴν ὑμετέραν ἀδελφικὴν ἐξ ἀρχῆς ἔνωσιν ἐπιζητούμεν, καὶ τῶν ἐξ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς παραγινομένων, ἦν τῶς τὰ συμπεσόντα σκάνδαλα τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ διέκοψεν. Τούτου δὲ χάριν γνωρίζομέν σοι, μακαριώτατε ἡμῶν ἀδελφε, ἵνα καὶ ὑμεῖς τῇ ἡμῶν εἰρήνῃ συνευφραίνεσθε, πρῶτον μὲν θεὸς καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων ἀκόλουθός ἐστι, δοξάσητε τὸν καταλιπόντα τὸν τῆς εἰρήνης κληρον ἡμῖν, καὶ τοῦτον ὅσαι ἡμέραι, εἰ καὶ σὺν θεῷ πονηρὸς ἀγωνίζεται, ὅμως ἐπανασώζοντα τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Ἐπειτα δὲ ἵνα καὶ τῆς τῶν σκανδάλων λευμένης αἰτίας ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀποστολὴ καὶ συνομιλία τὴν ἀνακαίνισιν δέξεται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ

(1) Multo est hæc longior epistola, quam illa quæ Latine exstat breviuscula apud Baronium ad an. CMXVI.

τοῦ ἱεροῦ ὀμῶν ὀνόματος ἢ ἀνάβρῃσις μετὰ τῆς ἡμῶν τεταπεινωμένης κλήσεως ἐν τοῖς ἱεροῖς συν-ἀπτηται διπτύχοις. Τοῦτο δὲ πάντως γενήσεται, τῶν ἔνεκα τοῦ τετάρτου γάμου προαχθέντων, εἰς ὁμολογίαν καθισταμένων ὡς ἐπράχθη παρὰ τὸ θεόν, εἰ καὶ τῆς βασιλικῆς ἔνεκεν συμπαθείας τὸ γεγονός· ἔλαβε τὴν κατάνευσιν. Οἶδε γὰρ ἡ σὴ τελειότης, ὅτι περ οἶα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα καινοτομίας τινὸς γινομένης, καὶ μὴ τὴν ὀφειλομένην λαμβανούσης θεραπείαν, ἀφορμὴ τις καὶ εἰς τὸ ἔπειτα γίνεται τοῖς βουλομένοις τοῦ θεόντος παρατρέπεσθαι, φέρειν τὴν ὁρμὴν ἀνεπίσχετον, προτρεπομένης αὐτοὺς ἐπὶ τούτῳ τῆς προλαβοῦσης καταφρονήσεως. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν δεῖ τὸ αἴτιον γεγονός τῶν σκανδάλων εἰς ὁμολογίαν προελθεῖν, ὅτι παρὰ τὸ θεόν ἐπράχθη ὥστε μηκέτι καθάπερ εἰς τι ἀρχέτυπον ὁρῶντας

τὸς ἐπὶ τὸ χεῖρον ὠρμημένους. Οὐ παύσεται δὲ τὸ γένος λαμβάνει τὴν πρόβον ἐπαλείφεσθαι πρὸς τὴν μέμνησιν. Τοῦτο μὲν οἶδα, ὡς καὶ μὴ γραφόντων ἡμῶν ἡ σὴ ἀμώμητος καὶ ἐμφρονεστάτη ψυχὴ καὶ ἐπίσταται, καὶ τῆς εἰρημένης προνοήσεως ἀσφαλείας, ὅμως δὲ οὐδὲν ἀπεικὸς καὶ ἡμᾶς περὶ τούτων ὑπόμνησιν φέρειν. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς Βασιλεῖον τὸν εὐκλεέστατον πρωτοσπαθάριον καὶ ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλίνου μετὰ τοῦ οικείου ἐξαπέστειλε γράμματος, καὶ ἡμεῖς Εὐλόγιον τὸν εὐλαθέστατον πρεσβύτερον καὶ κουβουκλείσιον, καὶ ἄνθρωπον ἡμῶν μετὰ τοῦ ἡμετέρου γράμματος συνεξαπεστειλάμεν, ἐκεῖνα, καὶ σὺν τοῖς γράμμασι καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων οἰκεία γλώσση ἐπιτρέψαντες πρόσσειπειν, ὥστε τὰ κατατυπωθέντα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ καὶ εἰρηνικῆν λαθόντα κατάστασιν, οὕτω καὶ τὰ ἐν ὑμῖν τυπωθῆναι καὶ εἰς τὴν μεθ' ἡμῶν ἔνωσιν διὰ τοῦ τοιοῦτου καταστῆναι τύπου. Ταῦτα δὲ ἐστὶν οὐ μόνον οὐδεμία τῶν πεπραγόντων κατάχριστις, οὐδ' ἀπόβρῃσις δυσφήμου λόγου κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον τοῦ τὰ γεγενημένα ἐπὶ τῷ τετάρτῳ γάμῳ διομολογηθῆναι πρὸς τὸ συμπαθὲς ὁρῶντα τῆς βασιλικῆς κατ' ἐκεῖνα καιροῦ ἀξιώσεως γεγενῆσθαι (1), ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ προσήκον, οὐδὲ κατὰ θεσμούς τῆς Ἐκκλησίας· ὁ καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων οἶ τότε τῷ βίῳ παρόντες, φημί δὲ Σέργιος (ὅν ἐν τοῖς μακαρίοις εὐχομαί συνετετάχθαι ἀρχιερεῦσι), καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ, ἐν τοῖς οικείοις διωμολόγησαν γράμμασι. Καὶ ἴνα μὴ δόξωμεν τὰ μὴ ὄντα λέγειν, αὐτὰ ἐκείνῳ σοὶ τὰ διατυπωθέντα παρ' αὐτῶν ἐξαπεστειλάμεν γράμματα (2).

Ἀξίως οὖν καὶ τῆς σὴς πράττων ἀρχιερατικῆς σεμνότητος, καὶ τῆς τελειοτάτης φρονήσεως, οὕτω βουλήθητι διαθέσθαι τὰ πράγματα, ὥστε καὶ τὴν ἀθάνατον καὶ πρῶτον ἀρχιερέα ἡμῶν ἐπὶ πλέον εὐφρανθῆναι ἐπὶ τῇ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας καταστάσει. Εὐφρανθήσεται δὲ μηδεμιὰς ὑπολειπομένης ἀφορμῆς τοῖς ἀφορμῆν οἶα τὰ ἀνθρώπινα ζητοῦσιν εἰς τὸ τὴν γολήνην ἐκταράττειν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ὑμετέραν ἐν Κυρίῳ πρὸς ἡμᾶς ἔνωσιν, καὶ τοῦ ἱεροῦ ὀμῶν ὀνόματος τὴν ἐν τοῖς διπτύχοις ἀνα-

matio cum nostra humili denominatione in sacris reponatur diptychis. Illud vero omnino fiet, dummodo de anteactis quartarum nuptiarum causa, inter nos conveniat illa contra jus facta fuisse, etsi, propter indulgentiam in imperatorem, quod factum est assensum accepit. Novit enim vestra sanctitas, persæpe in rebus humanis quadam innovatione interveniente nec debitam accipiente medelam, occasionem inde nasci his qui jus transgredi volunt, et impulsionem fieri jam invictam, cum ad id inducat anteacta transgressio. Propterea oportet id quod factum est scandalorum origo, contra jus factum fuisse, ut non in id aspiciant quasi in exemplar, qui ad pejora tendunt. Non desinet autem quidquid humani habet hæc impulsio, donec accipit præ-

vium ad imitationem incitamentum.

Hoc quidem novi, etiam non scribentibus nobis, tuam irreprehensibilem et prudentissimam animam et callere et providere diætæ securitati. Attamen non abs re est et nos de his memoriam ad te perferre. Ideo et pius noster imperator Basilium illustrissimum protospatharium et aurei cubiculi præfectum cum propriis litteris misit, et nos Eulogium religiosissimum presbyterum et cubicularium et hominem nostrum cum epistola nostra simul misimus, cui mandavimus hæc tum cum litteris tum proprio ore dicere, ut quæ in nostra Ecclesia impressa vigent et pacificum statum adeptæ sunt, ea quoque apud vos, sanciantur, et in mutua inter nos unitatem eadem forma statuatur. Quæ quidem nullatenus sunt gestorum condemnatio, nec eorum repudiatio quæ de his infauste dicta sunt, sed tantum ut conveniat ea quæ circa quartas nuptias gesta sunt, respectu imperatoris dignitatis pro tempore cum indulgentia gesta fuisse, sed non rite aut secundum Ecclesiæ leges. Quod et absque nostris verbis ii qui tunc vita fruebantur, Sergius scilicet (quem beatis cupio annumerari pontificibus) et qui cum eo erant, in suis agnoverunt litteris. Et ne falsa dicere videamur, has ipsas ab illis datas ad te misimus litteras.

Digne igitur agens et tua pontificia gravitate et perfectissima sapientia, ita res statuere velis, ut et immortalis et summus Pontifex noster amplius gaudeat de nostræ Ecclesiæ constitutione (gaudebit autem si nulla remaneat occasio iis qui humano more occasionem quærunt tranquillitatis Ecclesiæ perturbandæ) et vestra in Domino nobiscum unio et vestri sacri nominis in diptychis denuntiatio plane et sine controversia fiat. Nullus enim jam poterit, ut diximus, ita agente vestra sanctitate,

(1) En ut hic Nicolaus satis retractat sententiam suam, in epistola XXXI, tantopere inculcatam, de dispensatione quartis Leonis imp. nuptiis non indulgenda. En ut tandem Romane quoque ecclesie

Sergioque pontifici, qui contra se steterat, debitum honoris testimonium dat.

(2) Quærendum superest de his Rom. Pontificum epistolis.

ex his pontificibus ansam arripere tempestates in A
 Ecclesia postea excitandi, propter vestram unionem.
 Quoniam autem semper aliquos malorum satira
 ad se trahit (liceat et hoc litteris addere), et sunt
 qui perturbationem preferentes, et Ecclesie tran-
 quillitatem ægre ferentes, a nobis seipsos abscido-
 runt, mandandum censemus vestris legatis, ut,
 spectatis quæ Ecclesie conducant, illud circa hos
 nobiscum et cum Ecclesia peragant; quod pera-
 gere æquum est homines qui pro ecclesiasticæ con-
 stitutionis utilitate, et vota faciunt et ut sua vota
 cum celestis misericordia bonum accipiant finem
 student. Mittantur autem digni vestra sanctitate
 legati, per quos, cum Dei ope, bene et conveni-
 enter res Ecclesiarum dirigantur et dixerim quid-
 em, si fieri posset, Jacobus, Dei amatissimus
 episcopus; cum enim jam ad nos veneris, nobis
 per omnia dignus legatus sanctæ Romanorum Ec-
 clesie visus est; aut alter quidem huic virtute
 similis.

πρότερον πρὸς ἡμᾶς ἀναβῶν κατὰ πάντα ἴσοξεν
 ἀποστόλων· καὶ ἑταρὸς τις ἐκείνῳ τὴν ἀρετὴν παραλήσας.

LIV. Incerto.

Etsi plena hominum vita molestis est, habet ta-
 men pro solatio amantium frequentem recorda-
 tionem. Ubi autem istud abest, præsertim si jus
 consanguinitatis id postulat, tunc insuper dolores
 addantur dolentibus. Porro tale quid nobis accidit.
 Cum enim multis circumveniamur singulis diebus
 quæ animum angunt, nullus (humano modo loquor);
 solatium ferens visus est. Et ceteros quidem
 omitto: consanguineos vero similem gerere ani-
 mum, quomodo quis ignorare possit, nisi omnino
 rerum humanarum sensu careat? Hæc scribo non
 ut exprobrem, sed ut renovem, si libet, consan-
 guinitatis illecebras et aliam amicitiae rationem,
 quam haud scio quomodo nobis observare præsens
 tempus non siverit. Quantis enim angustiis com-
 prehensi fuerimus non arbitror te, etiam nobis
 non scribentibus, ignorare. Te autem omnino
 decehat ut præsentem, cum nobis scribendi facul-
 tas non esset, Romam adire et sanctissimum Papam
 et fratrem nostrum certiores facere de his quæ
 nobis evenerant (non enim quid te latebat nostra-
 rum tentationum et ærumnarum) et Ecclesie per-
 turbationem, notam ipsi facere, et suadere illi ut
 apocrifarios mitteret ad fratrem injuriam patientem,
 et ut collaboraret ad Ecclesiam nostram con-
 gruentem sacro statui restituendam, et ex quartis
 nuptiis nata scandala corrigeret, propter quam
 correctionem, ejus nomen in sacris nostris dip-
 tychis rescribendum et cum nostra denominatione
 esset denunciandum.

Sed quoniam hæc omnia jam præterierunt, et
 Christus Deus noster et magnus Pontifex investi-
 gabili sua sapientia multam hanc perturbationem

κέρως ἐραλῶς καὶ ἀρίστωνος γενέσθαι. Οὕτως
 γὰρ ἐπὶ δουλείας, ὡς παρ' ἑφημεν, τῆς ὁμῶν ἀγί-
 οτητας πρακτοῦτος οὖν ἐνταῦθα ἀρχιερέων καὶ ἱε-
 ρῶν προβάτας λαβέσθαι τοῦ ζῆλον ἀνακτιῶν μετ'
 ταῦτα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔταξαν τῆς ὁμῶν ἐνώσεως
 Ἐπιτοὴ δὲ αἱ τινες ἢ τῶν χειρῶν φύσις ἔκκ'
 πρὸς ἐαυτὴν (οἶε καὶ τοῦτο προῦθειναι τῷ γράμματι)
 καὶ αἰεὶ τινες οἱ προτιμῶντες τὴν ταραχὴν, καὶ τῇ
 ἐκκλησιαστικῇ γαλήνῃ δυσχεραίνοντες, ἀπέβησαν
 ἐαυτοῖς ἐξ ἡμῶν, ἐντεταλῶν: ἀξιοῦμεν τοῖς ὁμῶν
 ἀποστολαῖς ὡς τὰ συμφέροντα τῇ Ἐκκλησίᾳ σκεψά-
 μενοι, ἐκείνο καὶ περὶ αὐτῶν μετ' ἡμῶν καὶ τῆ:
 Ἐκκλησίας διαπράξοντες, ὃ πρᾶττεν εἰκὸς τοῦς
 ὑπὲρ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως, καὶ εὐχὴν ποιοῦ-
 μένους καὶ τὴν εὐχὴν οὖν τῇ εὐνοῖαν εὐμαιεῖν λα-
 θεῖν πέρας λυσιτελεῖς διασκευασίας. Ἀπόστολοι
 δὲ ἀξιοὶ τῆς ὁμῶν ἀγιότητος ἀποστασιζέσθωσαν, ἐπ'
 ὧν μέλλει οὖν θεῶ καλῶς καὶ προπόντως τὰ τῶν
 Ἐκκλησιῶν διουθετηθῆναι. Λέγωμεν δὲ εἰ δυνατόν
 Ἰάκωβος ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος· καὶ γὰρ καὶ
 ἡμῖν ἀξια τῆς ἁγίας τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας

NΔ. Ἀδελφοί.

Ei καὶ πλήρης ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος τῶν λυποῦν-
 των ἐστίν, ὁμοῦ ἔχει παραμυθίαν τινὰ τὴν ἀπὸ τῶν
 φιλοῦντων πολλάκι; μνήμη. Ὅταν δὲ τοῦτο μὴ
 παρῆ, καὶ μέγιστα τοῦ δικαίου τῆς συγγενείας ἀπαι-
 τοῦντος, πλέον αὔξεται τοῖς λυπουμένοις τὰ λυ-
 πηρά. Τοιοῦτόν τι καὶ ἡμῖν ἀπήνησε. Πολλοῖς γὰρ
 καθ' ἐκαστὴν περιστοιχιζόμενοι τοῖς ἀλγόνουσι τὴν
 ψυχὴν, ὅσα γε τὰ ἀνθρώπινα οὐδαὶς ἡμῖν ὠφέη
 φέρων παραψυχὴν. Καὶ τοῦς μὲν ἄλλους ἐῶ, τὸ δὲ
 καὶ συγγενεῖς τὴν ὁμοίαν φέρειν διαθέσειν, πῶς ἄ-
 νεις παρίδοι μὴ λίαν ὦν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμά-
 των ἀνεπαίσθητος; Γράφω ταῦτα οὐκ ἐξονειδίξων,
 ἀλλ' ἀνακαινίζων εἰ βούλει τὸ συγγενικὸν φίλτερον,
 καὶ τὴν ἄλλην σχέσειν τῆς φιλίας, ἣν οὐκ οἶδα πῶς
 ὅσον ἡμῖν κατανοεῖν ὁ παρῶν ἐκάλυψε χρόνος. Τὰ
 μὲν γὰρ ἡμέτερα οἶκας ἀνάγκαις συνειχόμεθα οὐχ
 ὑπολαμβάνω σε καὶ μὴ γραφόντων ἡμῶν ἀγοεῖν.
 Σε δὲ πάντως ἐπρεπεν ἐν τοῖς αὐτόθι παρόντα,
 κἂν ἡμεῖς ἐκωλυόμεθα γράφειν, καὶ πρὸς τὴν Ῥώ-
 μην παραγενέσθαι, καὶ τὸν ἀγώτατον Πάπαν καὶ
 ἀδελφὸν ἡμῶν ἀναδιδάξαι τὰ εἰς ἡμᾶς συμβεθηκότα
 (οὐ γὰρ ἐλάνθανέ σε τι τῶν καθ' ἡμῶν ἐπιθυσιῶν),
 καὶ τῆς ἐκπρείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ταραχὴν,
 ὅση τις ἦν γνωρίσαι αὐτῷ, καὶ πείσαι ἀποκρισια-
 ρίους στείλαι πρὸς ἀδελφὸν ἡδικημένον, καὶ συν-
 αγωνίσασθαι πρὸς τε τὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν ἀπο-
 καταστῆναι ἀξίως τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, καὶ τὰ
 ἐκ τοῦ τετάρτου γάμου ἀναφύοντα σκάνδαλα διορ-
 θῶσασθαι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκείνου ὄνομα διὰ
 τῆς τοιαύτης διορθώσεως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν διπτύ-
 χαις ἐγγραφῆναι καὶ μετὰ τῆς ἡμετέρας ἀνακηρύτ-
 τεσθαι κλήσεως.

Ἄλλ' ἐπεὶ ταῦτα παρῆλθεν ἤδη, καὶ Χριστὸς
 ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς τῇ
 ἀνεξερευνήτῳ αὐτοῦ σοφίᾳ τὴν πολλὴν ἐκείνην τα-

ραχην καὶ ζάλην ἰδοῦ πεντεκαίδεκατον ἔτος καταπαυσε, καὶ πρὸς ἔν ἡ Ἐκκλησία συνῆλθε φρόνημα. Συνῆλθε γάρ τῶν ὑπουργησάντων μὲν ἐπὶ τῷ τετάρτῳ γάμῳ τὸ οἰκεῖον πταίσμα ἐξομολογησάντων, ἡμῶν δὲ σὺν τῇ θεῖᾳ φιλανθρωπείᾳ τὴν συγχώρησιν αὐτοῖς παρασχόντων, καὶ μιᾷ γνώμῃ, καὶ μιᾷ γλώσσῃ ἐκείνων τε καὶ ἡμῶν τὸν τέταρτον ἀποκηρυξάντων γάμον, καὶ εἰς ἐνόητα καταστάτων μιᾶς Ἐκκλησίας, καὶ μιᾶς ποιμνῆς πάντων γενομένων, καὶ ὅψ' ἐνὶ ποιμένι τῇ ἐμῇ ταπεινότητι ποιμαινόμενον. Ταῦτα μὲν Θεοῦ χάριτι οὕτως ἐνεαῦθα ἐπράχθη. Ἐπιζητοῦμεν δὲ καθὼς ἀπ' ἀρχῆς καὶ τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα τοῦ ἀδελφοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν δικτύχοις τοῦ ὀνόματος τὴν ἀναφορὰν, ἣ τις μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐκηρύσσεται διὰ τὸ ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τοῦ τετάρτου γάμου γενέσθαι τὴν ὑπόστασιν. Νῦν οὖν ἐπειδὴ πάντα τὰ προλαβόντα οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπείᾳ τοῦ Θεοῦ παρεργήσαμεν, τοῦτο μόνον δεόν ἐστὶ γενέσθαι τὸ καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς ἡ ἐνεαῦθα ὁμολογήσαι, ὡς ὁ τέταρτος γάμος εἰ καὶ διὰ τὴν βασιλικὴν ἀνάγκην συγκεχώρηται, ἀλλ' ἐξω τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου συγκεχώρηται, καὶ τῆς πρεπούσης γαμικῆς καταστάσεως ὡς ἂν διὰ τῆς τοιαύτης ὁμολογίας ἀπὸ γε τοῦ παρόντος ὁ τοιοῦτος γάμος, καὶ τοῦ Χριστιανῶν γένους ἀλλότριος ἐξασφαλισθῆ, καὶ μὴ χώραν λάβῃ εἰς ὄνειδος τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ Χριστιανικοῦ γένους πολιτεύεσθαι. Ἐπίστασι γάρ, τέκνον ἡμῶν, ὅτι ὅταν πρᾶγμα δεξιῆται ἀρχὴν ἐξ ἐνόητου προσώπου καὶ περιφανοῦς, εἰ μὴ παντὶ τρόπῳ κωλυθῆ, πρὸς τὴν μίμησιν τοῦτου εὐκόλως οἱ ταπεινότεροι τῶν ἀνθρώπων ὑπάγονται.

Διὰ ταῦτα καὶ Ἀδεοδάτῳ τῷ εὐλαβεστάτῳ κληρικῷ αὐτόθεν ἀναδραμόντι πάντως Θεοῦ βουληθέντος ἐνετύχομεν, καὶ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἀναδρομῆς, καὶ ὡς πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν πορνίαν ποιεῖται, τῆς πορείας ἐπέσχομεν αὐτόν, μάλιστα περὶ τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς ἀπαγγεῖλαντος ἡμῖν ὅσα ἀπήγγειλε, καὶ προστρεφάμεθα αὐτὸν ἀποτρέψαι καὶ διακονῆσαι ταύτῃ ἡμῶν τῇ χρείᾳ ὅτι καὶ διὰ τοῦ γράμματός καὶ ἔτι συνιστώμεν σοι, καὶ προτρέψαμε μὴ ὀκνήσῃς πρὸς τὴν Ῥώμην διαβῆναι, καὶ σπουδάσαι τέλος λαβεῖν, ἃ τῷ μακαρωτάτῳ Πάπα καὶ ἀδελφῷ ἡμῶν ὁ τε φιλόχριστος βασιλεὺς ἡμῶν καὶ υἱός, καὶ ἡ ἡμετέρα ἔγραψε μετριότης.

NE. Ἀδελφ.

Ἄ γράφομεν τῇ τιμιότητι σου, οἶδαμεν ὅτι συνέσει κοσμούμενος ἐν σεαυτῷ περιστρέφεις. Οὐδὲν γάρ οὕτως συνέσεις γνῶρισμα, ὡς τὸ αἰεὶ μελετᾶν ὅσα ἐκάστοτε καὶ καθ' ὅλην ἡμῶν διαπράττομεν. Ἡ γὰρ τοιαύτη μελέτη ἀσφαλεστέρος ἡμᾶς παρασκευάζει καὶ ὡν μὲν εἴ τι παρὰ τὸ εἰκὸς ἐπράχθη, ἐπαναχθῆ πρὸς ἐπανόρθωσιν· εἴ τι δὲ χρηστὸν, σπουδαιότερος πρὸς τὴν τοῦτου ἐργασίαν ποιεῖτο. Οἶδας δὲ λέγω, τέκνον ἐμὸν, πλὴν καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος ἀναπύζει αὐτό. Ἐγίνετό τις ἐν τοῖς προλαβοῦσι καιροῖς ἐπήρεια καθ' ἡμῶν (αἰτιᾶσθαι μὲν οὐ βόλομαι τινὲς, ἀλλὰ καὶ παραιτοῦμαι τὸν δίκαιον κριτὴν, μηδ' αὐτὸν ἀπαιτῆσαι τὰς εὐθύνας

A et procellam jam a quindecim annis vigentem placavit, et in unam convenit Ecclesia sententiam; convenit enim cum hi qui quartis nuptiis subministraverant, suum errorem confessi sunt, et nos cum divina charitate veniam ipsis præstitimus, et una mente, una lingua et illi nos quartas nuptias detestati fuimus, et omnes steterunt in unitate unius Ecclesiæ; et fuerunt unius gregis, et ab uno pastore, humilitate mea, gubernati. Illa quidem Dei gratia peracta sunt: quærimus autem, quemadmodum ab initio, sanctissimi fratris papæ nominis in sacris nostris diptychis relationem, quæ huc usque non fiebat propter quartas nuptias apud Ecclesiam Romanam. Nunc autem cum cuncta præcedentia Dei miseratione et charitate concessimus, unum hoc stat, nempe Ecclesiam Romanam sicut et nostram constiteri quartas nuptias, einsi propter imperatoriam necessitatem permissæ fuerint extra tamen legem ecclesiasticam concessas fuisse, et extra rectam matrimonii constitutionem; ita ut per hanc confessionem ex hoc nunc tales nuptiæ a Christiano populo extraneæ affirmentur nec locum capiant in opprobrium Ecclesiarum Dei sive potius Christiani generis. Scis enim, filii noster, cum aliqua res initium sumit ab illustri et conspicua persona, nisi omni ratione prohibeatur, ad hujus imitationem facile humiliores homines deduci.

Ἐπίστασι γάρ, τέκνον ἡμῶν, ὅτι ὅταν πρᾶγμα δεξιῆται ἀρχὴν ἐξ ἐνόητου προσώπου καὶ περιφανοῦς, εἰ μὴ παντὶ τρόπῳ κωλυθῆ, πρὸς τὴν μίμησιν τοῦτου εὐκόλως οἱ ταπεινότεροι τῶν ἀνθρώπων ὑπάγονται. Propterea et Adeodato religiosissimo clerico inde redeunti Dei voluntate occurrimus; et cum ab eo didicerimus reditus causam et illum ad Ierosolymam pergere, ab itinere eum detinimus, præsertim cum de vestra virtute annuntiavit quæ annuntiavit et hortati sumus a via deflectere, ad nobis inserviendum: eum adhuc per hanc epistolam tibi commendamus, et hortamur Romam sedulo ad eas, et ad id incumbas ut finem accipiant quæ beatissimo Papæ et fratri nostro tum Christianissimus imperator noster et filius, tunc nostra scripsit humilitas.

D

LV. Incerto.

Quæ tuæ scribimus reverentiæ scimus te, pro tua qua ornaris intelligentia, in te ipso volvere. Nihil enim est majus intelligentiæ indicium, quam ad ea omnia quæ agimus singulatum et per omnem tempus attendere. Hæc enim animi attentio tutiores nos facit, et si quid contra rectum egerimus, ad corrigendum nos inducit: si quid autem bonum, studiosiores ad illius operationem reddit.

Novisti quæ dico, filii mi, sed illud nostra verba evolvent. Facta est quædam in præcedentibus temporibus adversum nos diffamatio (nec quemquam insimulare intendo; sed etiam justum judicem deprecor ne rationes ipse exigat de diffamanti-

bus) facta est tamen tunc, et hinc accepta origine, A tum et ex sancta Romanorum Ecclesia; et expulsi fuimus Ecclesia nostra, cum nihil deliquissemus sive contra Romanorum Ecclesiam, sive contra eos qui hic sunt, licet coram Deo indesinenter peccamus. Et ex hac causa prodierunt scandala, quæ secundum humanas spes omnem medelam excederent. Sed qui mirabilia operatur Deus, et nunc statim, et eo quo nullus sperabat modo, attulit scandalis solutionem et in tranquillitatem convertit procellam quæ nos jam a quindecim annis vehementer exagitabat. Et gratiam referimus et debitam gloriam benefactori de nostræ Ecclesiæ restauratione.

Desideramus autem et antiquam vobiscum unionem, et propterea vobis scribimus, tum de nostræ constitutione fausta nuntiantes, tum trahentes vos ad fraternam dilectionem et societatem. Hoc autem facile fiet, modo velitis. Dicendum enim solummodo ea quæ nobis evenerunt circa quartas nuptias, propter compassionem erga Imperatorem facta fuisse, non autem secundum id quod decebat Ecclesiam et gravitatem Christiani regiminis. Næ enim istud dignum Romanorum Ecclesiæ viam scilicet aperire quartis nuptiis, et licentiam præbere his qui polygamia vitam pecuniam agere volunt. Igitur, ut dictum est, propter hanc causam, quartæ quidem nuptiæ damnantur; quod autem factum est, indulgentiæ imperatoris commendetur, et de cætero, Dei gratia jungamur sicut a principio, nec amplius locus erit ulli ab invicem divisioni. Sed et apocrisiarii, juxta veterem morem, inde ad nos et hinc ad vos perpetuo transeuntes erunt, et debita dilectione et familiaritate fruemur, et præter hæc omnia sacri nominis sanctissimi Papæ pronuntiatio cum nostrâ humili vocatione in sacris diptychis perficietur; et simpliciter, uno sensu, una mente, uno spiritu, quod gratissimum est Deo, vivemus. Et hæc quidem nos, illi mi, scribimus, desiderantes in Deo vestram dilectionem sed nihil eorum quibus afflicti sumus de sancta Romanorum Ecclesia.

LVI. *Papæ antiquæ Romæ.*

Sæpe non tam per litteras quam per viros huc a vestra Roma devenientes sive monachos, sive clericos, sive etiam laicos, vos admonuimus, sacratissime frater, ut a vobis legati hic adessent, qui nobiscum et cum tota nostra Ecclesia, quæ in ea evenerunt (nescio quomodo dicam; satius enim silentio uti) dolenda scandala, partim hinc originem habentia, partim et ex his qui primis Romanorum Ecclesiæ sedibus præsent, cum superno adjutorio de medio tollerent, et debitam stabilitatem et tranquillitatem ipsi providerent. Hæc autem sæpe notificata fuerunt. Ecce jam nonus annus est

των ἐπιπροσεσύντων· πλὴν ἐγίνετο), τὸ μὲν τι ἐν-
τεῦθεν λαβοῦσα τὴν ἀφορμὴν, τὸ δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀγίας
τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, καὶ ἀπηλάθμεν τῆς
Ἐκκλησίας; ἡμῶν, οὐδὲν οὖτε τῆ Ῥωμαίων πταίσαν-
τες Ἐκκλησία, οὖτε τοῖς ἐνταῦθα, εἰ καὶ πρὸς τὸν
θεὸν διηνεκῶς ἀμαρτάνομεν. Καὶ συνέβη σκάνδαλα
ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης, ὅσον εἰς ἀνθρώπων ὑπῆρχεν
ἐλπίδεις, πᾶσαν νικῶντα θεραπείαν. Ἄλλ' ὁ παρά-
δοξα ποιῶν θεὸς ἐκαίνοσ καὶ νῦν ἀδρόον, καὶ ὡς οὐκ
ἂν τις ἤλπιεν ἐπήνεγκε τῶν σκαυδαίων τὴν λύσιν,
καὶ τὴν ταραχὴν μετήνεγκεν εἰς γαλήνην, ἰδοὺ
πεντεκαίδέκατον ἔτος; χαλεπῶς ἡμᾶς ἐκταράξασαν·
καὶ χάριν μὲν ἀναφερόμεν τῷ εὐεργέτῃ καὶ τὴν ὀφει-
λομένην δόξαν ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς καθ' ἡμᾶς
Ἐκκλησίας.

B Ἐπιποθοῦμεν δὲ καὶ τὴν μεθ' ὑμῶν θραξίαν
ἔωσιν, καὶ διὰ τοῦτο γράφομεν ὑμῖν, ἅμα μὲν περὶ
τῆς ἡμῶν καταστάσεως εὐαγγέλια, ἅμα δὲ καὶ ὑμᾶς
ἔλκοντες πρὸς τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην τε καὶ συν-
άφειαν. Τοῦτο δὲ γενήσεται ῥαδίως βουλομένων
ὑμῶν. Ἐξεῖπειν γὰρ δεῖ μόνον ὡς τὰ γεγεννημένα
ἡμῖν περὶ τοῦ τετάρτου γάμου, ἔνεκεν τῆς βασιλι-
κῆς συμπαθείας ἐπράχθη, καὶ οὐ κατὰ τὸ προσήκον
τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ σεμνότητι τῆς Χριστιανικῆς
πολιτείας. Οὐδὲ γὰρ ἄξιον τοῦτο τῆς Ῥωμαίων Ἐκ-
κλησίας χώραν ὑπανοίγειν τῷ τετάρτῳ γάμῳ, καὶ
παρέχειν ἐπιτροπὴν τοῖς βουλομένοις πολυγαμίᾳ
πρὸς τὸν κτηνώδη βίον ὑπάγεσθαι. Ὡς οὖν εἴρηται,
διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ὁ μὲν τέταρτος ἀποκηρυχθήτω
γάμος, τὸ δὲ πραχθὲν πρὸς τὴν βασιλικὴν ἀναφε-
ρεσθῶ συμπάθειαν, καὶ τὸ λοιπὸν θεοῦ χάριτι συν-
απτώμεθα, καθὼς ἀπ' ἀρχῆς, καὶ οὐκέτι ἔξει χώραν
ἢ ἐξ ἀλλήλων διάστασις. Ἄλλὰ καὶ ἀποκρισιάριοι
κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος αὐτόθεν τε πρὸς ἡμᾶς, καὶ
πρὸς ὑμᾶς ἐκ τῶν ἐνταῦθα συνεχῶς διαβαίνοντες
ἔσονται, καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀγάπης καὶ ὁμιλίας
ἐσόμεθα ἀπολαύοντες. Καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσι τοῦ
ιεροῦ ὀνόματος ἡ ἀνακήρυξις τοῦ ἀγιωτάτου Πάπᾳ
μετὰ τῆς ἡμῶν τεταπεινωμένης κλήσεως ἐν τοῖς
ιεροῖς διπτύχοις ἐτελεσεθῆσεται· καὶ ἀπλῶς ἐν
φρονήματι, καὶ μὴ γνῶμῃ, καὶ ἐν πνεύματι, ὅπερ
ἐστὶ θεῶ εὐάρεστον διαβιώσωμεν. Ἡμεῖς μὲν,
τέκνον ἡμῶν, ταῦτα γράφομεν ἐν Κυρίῳ ὑμῶν ἐπι-
ζητοῦντες ἀγάπην, μηδὲ τι ὧν ἐλυπήθημεν παρὰ τῆς
D ἀγίας τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας.

ΝΖ'. *Τῷ πάτρι τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης.*

Πολλάκις, εἰ καὶ μὴ διὰ γραμμάτων, ἀλλὰ διὰ τῶν
ἐκ τῆς ὑμετέρας Ῥώμης ἐνταῦθα καταλαβόντων
ἀνδρῶν, τοῦτο μὲν καὶ μοναζόντων, τοῦτο δὲ καὶ
ιερατικῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς λαϊκῆς τυγχανόντων
τάξεως, ἐδηλώσαμεν, ἀδελφεῖ ἡμῶν ἱερώτατε, ὥστε
ἀποστόλους ὑμῶν ἐνταῦθα παραγενέσθαι, καὶ σὺν
ἡμῖν καὶ τῆς ὅλης ἡμῶν Ἐκκλησίας, τὰ ἐν αὐτῇ (οὐκ
οἶδα πῶς εἶπω, καλὸν γὰρ σιωπῇ δοῦναι) λυπηρὰ
συμβεβηκότα σκάνδαλα, μέρος μὲν τι ἀφορμὴν ἐν-
τεῦθεν ἐπληκτότα, μέρος δὲ τι καὶ ἐκ τῶν προηγη-
σαμένων τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας προόδρων, μετὰ
τῆς ἀνωθεν συναντιλήψεως ἐκποδῶν ποιήσῃ, καὶ τῇ

a nobis scriptum est ad eos qui idonei sunt scriptis perficiendi. Cæterum vale, nostræ humilitatis in tuis sanctis precibus memor.

LXIV. Tryphoni monacho.

Gaudemus quod sanctitas vestra in tanta sollicitudine nos habeat; nam et hoc magnum est solatium obtritis, sicut et contrarium vehementer contristat eos qui talem invocant voluntatem. De quo et Scriptura dicit: « Et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit; consolantes, et non inveni ». In omnibus enim communicatio levius facit onus quibus illud ferendi necessitas incumbit. Igitur, ut dixi, huiusmodi gaudio fruimur et gratias Deo sancto agimus qui vos ita movit. Attamen procella quæ ob peccata nostra ab initio nobis iastat nihilominus adhuc sævit, cum peccatorum nostrorum nubes magnopere concreverit, necdum solutionem a divina benevolentia acceperit; quam tu sanctis precibus flectas. Forte sero tandem serenitatem dabit nobis bonus Deus, et respirare concedet suam Ecclesiam ab ea qua tenetur angustia.

LXV. Joanni episcopo Amisi.

Tuæ sanctitatis litteræ duplicem nobis injecerunt sensum, ex opposita causa procedentem. Hinc enim lætitiâ comparavit, quod vitæ vestræ notitiâ nobis manifestavit; hinc autem dolendi locum fecit, quod didicimus te præ violentis et ambitiosis inferiorem discessisse, dum malam illi funestamque victoriâ retulissent. Illud autem reputantes, quod Dei gratia nullum bonæ voluntatis et studii detrimentum passa est tua virtus; nec certe laborum quos per difficilem viam subiisti mercedem a Deo tibi abriperunt qui victoriâ retulisse sibi visi sunt, consolationem non modicam invenimus ne doleamus: quod et tuæ fiat virtuti quæ, Dei gratia, omnia materia libera est et ad sola in æternum reservata lucra intendit. Contumeliosos autem et derisores, quicumque sint, cum iisdem contumeliis et derisionibus ad nihilum reducamus, nullo modo curantes sive contumelias pluant, sive aliud quid excogitent contra nos. Cæterum valere te nobis concedat Deus sanctus, memorem nostræ humilitatis. τὴν δὲ ποιούμενοι, εἴτε πλύνουσιν ὑδρῶσιν, εἴτε τι δεῖκνυσθαί. Τὰ δ' ἄλλα ἐβρῶσθαί σε ἡμῖν παράσχοι ὁ

LXVI. Incerto.

Dilecte nobis filii; res evenit, ut quidam aiunt, minime digna ista urbe, in qua omnis ordo, disciplina Christiana et pietas regnat, et omne sapientiæ culmen et sacræ constitutionis sinceritas, neque Ecclesiam doloris aut reprehensionis immunem præstant. Talia enim dicuntur facta esse qualia

¹ Psal. LXXVIII, 21.

λαίλων, ἢ δοκοῦσα πρέπειν ἐξηγήθη διάστασις· καὶ λοιπὸν οὕτω γενήσεται καθὼς παρ' ἡμῶν ἐγράφη τοῖς κατὰ χώραν ἱκανοῖς οὖσι διοικεῖν τὰ γραφόμενα. Τὰ δ' ἄλλα ἐβρῶσθαι μοι τῆς ἡμῶν ταπεινότητος ἐν ταῖς ἑσάταις εὐχαῖς σου μεμνημένους.

ΞΔ'. Τρύφωνι μοναχῷ.

Χαίρομεν ἐφ' οἷς ἡ θείατης ὑμῶν οὕτω διὰ φροντίδος ἔχει πολλῆς τὰ ἡμέτερα· ἐπαι καὶ τοῦτο μέγα παραμύθιον τοῖς θλιβομένοις, ὡσπερ δὴ καὶ τὸ ἐναντίον σφοδρῶς ἀντιπρὸς τοὺς εἰς παράκλησιν τοιαύτης προαιρέσεως· περὶ οὗ καὶ τὸ Ἀόγιον φησὶ, « Καὶ ὑπέμεινα συλλυπούμενον καὶ οὐχ ὑπῆρξεν· καὶ παρακαλοῦντας, καὶ οὐχ εὔρον. » Ἐν παντὶ γὰρ κοινωνία κουφότερον ποιεῖ τὸ βῆρος τῶν ἀνάγκη ἐχόντων φέρειν αὐτό. Ὡς οὖν ἐφην χαρὰς ἐν τούτῳ τῷ μίρει ἀπολαύομεν, καὶ εὐχαριστοῦμεν τῷ ἀγίῳ Θεῷ τῷ τούτο ὑμᾶς συγκινούντι. Πλὴν ὁ χειμῶν ὁ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν ἐπιτεθειμένος, οὐδὲν ἕλαττον καὶ ἐτι χειμάζει, πάντως τοῦ νέφους τῶν ἡμετέρων σφαλμάτων πολλὴν τὴν πύκνωσιν κεκτημένου, καὶ οὕτω τῆ· θεϊκῆς εὐμενείας λαβεῖν τὴν λύσιν ἐθέλοντος· ἦν ταῖς σαῖς ἑσάταις ἐξιλέου εὐχαῖ. Ἰσως ἐφί ποτε δώσει αἰθρίαν ἡμῖν ὁ Φιλάνθρωπος, καὶ ἀναπνεύσει παράσχοι τὴν Ἐκκλησίαν τῆς συνεχούσης αὐτοῦ χαλεπότητος.

ΞΕ'. Ἰωάννη ἐπισκόπῳ Ἀμισου.

Τὸ γράμμα τῆς ὑμῶν θειότητος διπλὴν ἡμῖν ἐνεποίησε τὴν διάθεσιν ἐξ ἐναντίων προερχομένη τῶν ἀφορμῶν. Ἢ μὲν γὰρ παρεσκευάζεις χαίρειν, τῆς ὑμετέρας ζωῆς τὴν γνώσιν ἡμῖν ἐμφανίζουσα· ἢ δὲ τὸ λυπεῖσθαι προεξέειν· δι' ὧν ἐμανθάνομεν ὡς παρὰ τῶν βιαίων καὶ πρὸς μόνην τὴν πλεονεξίαν ὀρώντων, τὸ ἕλαττον αὐτὸς ἀπηγέγκω, κακῆν ὄντως καὶ ὀλέθριον νίκην ἐκείνων νενικηκότων· πλὴν ἐκεῖνο ἐνθυμηθέντες, ὅτι χίριτι Θεοῦ οὐδὲν ἐζημίωται ἢ σὴ ἀρετῆ, τῆς σῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ σπουδῆς. Καὶ δὴ καὶ τοῦ πόνου καὶ τῶν καμάτων, οὗς διὰ τῆς χαλεπῆς ὑπέστης ὁδοιπορίας, οὐκ ἀπεστέρησαν τῆς παρὰ Θεοῦ μισθαποδοσίας οἱ δόξαντες ἀποφέρεσθαι τὴν νίκην, παραμύθιον οὐ μικρὸν εὔρομεν τοῦ μὴ λυπεῖσθαι, ὅπερ καὶ τῆ σῆ ἀρετῆ γενέσθω χάριτι Θεοῦ πάσης ὕλης ἐλευθέρῃ τυγχανούσῃ, καὶ πρὸς μόνα τὰ ἀποκείμενα αἰωνίως κέρδη ἀτενίζούσῃ. Τοὺς δὲ ὄβριστάς καὶ εἰρωνῶσ οἱ τινες ποτε εἶσι μετὰ τῆς αὐτῆς δυσφημίας καὶ εἰρωνίας, εἰς τὸ μηδὲν ἀπορρίψωμεν, μηδεμίαν φρονερον εἰς ἐπίνοιαν φέρουσι τοῦ καθ' ἡμῶν ἐπι- ἄγιος Θεός, μεμνημένον τῆς ἡμῶν μετριότητος.

ΞΖ'. Ἀδελφῶ.

Τέκνον μου ἡγαπημένον· πρᾶγμα ἐγένετο ὡς λέγουσι τινες μήτε τῆ δόξῃ πρέπον τῆς πόλεως ταύτης ἐν ἧ πάσα τάξις χριστιανικῆ καὶ πάσα εὐσέβεια πολιτεύεται, καὶ πάσα σοφίας ἀκρότης καὶ ἱερᾶ καταστάσεως ἀκριβεία, μήτε τὸ ἄλυπον καὶ ἄμεμπτον τῆ Ἐκκλησίᾳ παρέχόμενον. Λέγουσι γὰρ

τοιαῦτα γενέσθαι, οἷα ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν τοῖς Ἰσραηλῶσι· Ἐλλήσι πολιτεύεται. Αἱ γὰρ διὰ πυρκαϊῆς· καὶ διὰ σφαγῆς· τῶν ζώων γινόμεναι συνθήκαι· οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ θυσία ἔθνικὴ τε καὶ Ἑλληνικὴ. Μὴ γὰρ μόνον πρὸς τὴν σφαγὴν ἀπλῶς οὕτω καὶ ὡς ἔτυχεν ἀποβλέψης, ἀλλὰ κατανοεῖς ὅτι μυστικώτερου· τινὰς ἔχουσι λόγους κατὰ τὴν ἐκείνων ἀθεότητα. Ἐπεὶ δὲ τί μὴ ἀπλῶς τὰ τυχόντα ζῶα σφάζουσιν, ἀλλ' ἐκλέγονται βοῦς καὶ κύνας καὶ πρόβατα; Ὡσπερ οὖν ἡ φρικτὴ τῶν Χριστιανῶν θυσία ἐκλέγεται ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ταῦτα προσφέρει μυστικῶς· ἀγιάζουσα τοὺς τελούντας, οὕτω καὶ ἐκείνα τὰ ζῶα κατὰ τὴν ἰδιότητα τῆς ἀσεβείας αὐτῶν ἐκλέγεται εἰς θυσίαν οἰκειοποιούντα τοὺς τελούντας τοῖς ὑπ' αὐτῶν λατρευομένοις δαίμοσι. Μὴ γὰρ ἀπατάτω ἡμᾶς τοῦτο τὸ παρ' αὐτῶν λεγόμενον, ὡς οὕτως χυθεῖν τὸ αἷμα· ὅτι φίλοι εἰσι λόγοι. Ἀλλὰ τοῦτο γινώσκειν ὀφείλομεν, ὅτι πρὸς μυστικὴν τινα κατ' αὐτοὺς τὰ γινόμενα αἰτίαν ἔχουσιν τὴν ἀναφορὰν· ἐπὶ τί ἐκώλυεν ἀπλῶς σφάζειν ξύλον καὶ εἰπεῖν, Οὕτω διασπασθῆναι; Τί ἐκώλυεν στρουθίον θῦσαι καὶ εἰπεῖν, Οὕτω τὸ αἷμά μου χυθεῖν; Ἀλλὰ πυρκαϊῆς ἄπτουσι, καὶ ἐκλογὴν ἰδίως ποιούνται κυνῶν, καὶ βοῶν, καὶ προβάτων.

Οὐκ ἔδει οὖν τοῦτο γενέσθαι· ἀπηγορευμένον γὰρ ἔστι καὶ τοῖς Ἰεροῖς κανόσι καὶ τῇ Χριστιανῶν καταστάσει. Ὡς οὖν εἶπον οὐκ ἔδει γενέσθαι· ἐπεὶ δὲ ἐγένετο, δευτέρον ἔστιν ἀκολουθῆσαι τὴν θεραπείαν, καὶ ὑποβληθῆναι ἐπιτιμίοις τοὺς εἰς τὸ πρᾶγμα τοῦτο παρατυχόντας, ἵνα μήτε σκάνδαλον τῇ Ἐκκλησίᾳ προσγένηται, καὶ ταραχὴ καὶ ζᾶλη ἐπιπλέων αὐτὴν καταλάβῃ, μήτε μέμψις καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ γενεᾶ καὶ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἡμῖν τε τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ τῇ σῇ ἀρετῇ, τέκνον μου ἡγαπημένον, καὶ τοῖς λοιποῖς ἄρχουσι τῆς πολιτείας προστριβῇ. Ὁ γὰρ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς, διὰ τὸ ἀτελεῖς τῆς ἡλικίας, καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις τὸ ἀμεμπτον ἔξει· ἡμεῖς δὲ, γίνωσκε, ὅταν δὲ λέγω ἡμεῖς, τὴν Ἐκκλησίαν λέγω, καὶ σὲ καὶ τοὺς λοιποὺς τῆς πολιτείας ἄρχοντες, καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἐν μέμψει καὶ φαυλισμῷ γενησόμεθα. Σπούδασον οὖν, τέκνον μου, τῇ παρὰ Θεοῦ σοι δεδομένη φρονήσει οὕτω διευθετῆσαι τὸ πρᾶγμα, ἵνα μὴ λάθῃσιν ἀφορμὴν οἱ φιλόσοφοι καὶ διασύρῃν ἐπιμέλειαν ἔχοντες μέμψω; ἀφορμὴν, ἀλλὰ πολλὰκις καὶ τὰ κατὰ πράγματα εἰς τὸ λοιδορεῖσθαι καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ περιδόξῳ πολιτείᾳ, καὶ νῦν καὶ μετέπειτα· ἀλλὰ γινώσκεις ὅτι τὸ μὲν γεγονὸς δι' ἀνάγκην ἐγένετο, ἥς αἰτίας οἱ τοὺς πολέμους ἀγαπῶντες καὶ τὰς σφαγὰς τῶν ἀνθρώπων, λέγω δὴ οἱ θεομίσητοι Βούλγαροι· ἡ δὲ θεραπεία ἐπηκολούθησεν ἐκ τῆς ὑμῶν εὐσεβοῦς καὶ εὐδιακρίτου φρονήσεως. Τὰ γὰρ κατ' ἀνάγκην γινόμενα· συγγνώμης ἀξιοῦνται καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς εἰδόσι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Καὶ γὰρ πολλάκις διὰ λιμοῦ ἀνάγκην ἀπεγεύσατό τις τῶν ἀπηγορευμένων, εἶτα μετὰ τοῦτο τὴν ὀφειλουσάν θεραπείαν δεχόμενος, οὐδεμίαν ἔχει μέμψιν, ὅτι δι' ἀνάγκην ἀκαθάρτου τινὸς ἀπεγεύσατο. Οὕτως οὖν καὶ τοῦτο ἐὰν δέξῃται θεραπείαν,

inter gentiles et ethnicos fiunt. Quæ enim per holocausta et animalium immolationes fiunt fœdera, nihil aliud sunt nisi gentile et ethnicum sacrificium. Non enim tantum ad immolationem ita simpliciter et qualemcunque attendas, sed reputa eos mysticos quosdam sermones habere juxta suam impietatem. Quare enim non simpliciter qualiacunque animalia immolant, sed boves, et canes, et oves eligunt? Quemadmodum igitur tremendum Christianorum sacrificium eligit panem et vinum, et hæc quidem profert ad sanctificandos eos qui peragunt; ita illa animalia secundum ipsorum impietatem eliguntur ad immolandum, quæ offerentes asciscant dæmonibus qui ab ipsis coluntur. Ne enim nos decipiat dicentes quod ita fundatur sanguis. Nam verba mera sunt hæc. Sed sciendum nobis est oblationem eorum fieri ob mysticam quamdam causam. Quid enim impedit quin lignum scindant, et dicant: Sic discindar? Quid impedit quin passerem immolent et dicant: Ita meus effundatur sanguis? Sed rogos accendant et eadem faciunt canum et boum et ovium.

Non ergo illud faciendum erat; prohibitum enim est sacris canonibus et Christianorum constitutione. Igitur, sicut dixi, non faciendum. Cum autem factum sit, consequens est ut sequatur medela et pœnis subjiciantur qui istiusmodi rei adfuerunt, ne scandalum Ecclesiæ superveniat, nec illam perturbatio et tempestas amplius invadat, nec reprehensio et in præsentī generatione et in futura, nobis et reliquis administrationis principibus imprimatur. Nam Christi amans imperator noster propter ætatis imperfectionem et coram Deo et coram hominibus criminæ carebit. Nos autem, et quando nos dico, scito me Ecclesiam dicere et te et ceteros qui administrationi præsent, et coram Deo et coram hominibus in reprehensione et contemptu erimus. Cura igitur, filii mi, ut ea quæ tibi a Deo data est prudentia sic rem dirigas ut non reprehensionis occasionem accipiant criminales et calumniatores sæpe convertentes etiam bene gesta in occasionem Ecclesiæ Dei præclaræque administrationi maledicendi et nunc et in posterum; sed sciant quod evenit per necessitatem evenisse, cujus causa sunt qui bella amant et cædes hominum, Deo invisī, inquam, Bulgari; remedium autem secutum fuisse per vestram piam prudentiam. Quæ enim per necessitatem fiunt, venia digna sunt coram Deo et coram hominibus rerum humanarum peritis. Sæpe enim propter famis urgentiam gustavit quis res prohibitas; deinde debito remedio usus nullam incurrit reprehensionem quia propter necessitatem immundum quid gustavit. Sic igitur et hoc, si remedium accipiat, irreprehensibile est propter necessitatem, nec crimini obnoxium. Sin autem incuratum maneat, neque præsens generatio neque futura irreprehensibiles nos habebit et criminæ carentes.

αδιάβλητον διὰ τὴν ἀνάγκην καὶ ἀκατάκριτον. Ἐν δὲ μέτρη ἀθεράπευτον, οὕτε ἡ παρούσα γενεά, οὕτε ἡ μετὰ ταῦτα ἐσομένη ἀδιαβλήτους ἡμᾶς καὶ ἀκατάκριτους ἐάτουσιν.

LVII. *Incerto.*

Dilecte filii, pro obsequio et reverentia quam erga Dei Ecclesiam habes et tu et cæteri illustres sacri palatii principes, precamur, licet peccatores, donari vobis æternam ejus gloriam et honorem, et misericordem Dominum nostrum Christum Deum esse omnibus vestris orationibus audientem, et implere salutare vestras postulationes. Et confide miserationibus ejus ita fore in vos ut et vos ipsi in sanctam ejus Ecclesiam dispositi fuistis. Qui enim dixit: « Quidquid uni ex istis minimis feceritis, mihi fecistis », quomodo non vestram erga sanctam ejus Ecclesiam verecundiam et submissionem multo magis rependerit? Sed hæc quidem de vestra in Deum bona voluntate. Tres autem metropolitæ, quia principum multitudo non sinit ut ad nos veniant, mittemus qui in sacro palatio, coram te, filii mi, et conspicuis principibus, quotquot inventi fuerint, definitam pœnam vobis significant. Illud autem et vos contristabit, non autem offendet, et iis qui contra Ecclesiam Dei insurgunt seditionum viam intercludet. Iterum autem dico: Deus qui propter salutem humani generis crucifigi se voluit, pro vestra benignitate et salutari illa humilitate exaltet et ad bonum exitum dirigat quidquid cogitatis, vultis, agitis.

μενος ἀντὶ τῆς ἐπιχειρίας ὑμῶν, καὶ τῆς σωτηρίου τὰ φρονήματα ὑμῶν καὶ τὰ βουλεύματα καὶ τὰ πράγματα.

LXVIII. *Incerto.*

Perlectis tuis litteris, filii noster, primum quidem de circumvenientibus vos angustiis vehementer animo doluimus. Quomodo enim non multum dolendum nobis fuisset audientibus in talibus molestiis te obrui, filii noster? Sed litterarum tuarum ultima verba nobis solamini fuerunt, cum nos certiores fecerint illa difficilia Dei gratia dirempta esse periculum, toque susceptum cum salute fuisse in Chersonitarum urbe. Et summe bonus Deus, quoniam nihil apud homines planum est nec vicissitudinis expertis, sic tuam deducat vitam ut ultima tuarum litterarum verba nobis annuntiaverunt. Quod ad episcopum Chersonis attinet, meministi tua sapientia nos proprio ore dixisse, et per has litteras nunc etiam notum facimus, nos, cum huc a Chazaris devenerint episcopum petentes, qui ordinationem presbyterorum ibi perficeret, sed et de pura Christianorum fide susceperet ministerium, designatum Chersonis archiepiscopum misisse qui, Deo simul cooperante, Chazariam adiret et quæ ibi opus fuerint administraret, deinde ad sedem pro qua designatus erat reverteretur, id est, ad sedem Chersonis. Et tu omnino quasi Ecclesie filius toto animo incumbere ut concurras et ad opus Chazarie et ad constitutionem collocationemque

A

EZ'. Ἀδελφ.

Τέκνον μου ἡγαπημένον, ἀντὶ τῆς εὐπειθείας καὶ τῆς τιμῆς, ἣν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἔχεις, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ λοιποὶ ἐνόμοι τοῦ ἱεροῦ παλατίου ἄρχοντες, εὐχόμεθα εἰ καὶ ἀμαρτωλοὶ δοθῆναι ὑμῖν τὴν αἰώνιον δόξαν αὐτοῦ καὶ τιμὴν, καὶ εἶναι τὸν φιλόανθρωπον Δεσπότην Χριστὸν ἡμῶν, καὶ Θεὸν ἐν πάσαις ταῖς αἰτήσεσιν ὑμῶν εὐπειθῆ καὶ ἐκπληρωτὴν τῶν σωτηρίων ὑμῶν αἰτημάτων· καὶ πιστεύω τοῖς οἰκτιροῦσι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως γενήσεται πρὸς ὑμᾶς. ὡσπερ καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν διετέλητε. Ὁ γὰρ εἰπὼν, « Ἐφ' ὅσον ἐνὶ τῶν ἐλαχίστων τούτων ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε, » πῶς οὐχὶ τὴν πρὸς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν τιμὴν ὑμῶν καὶ ὑποταγὴν ἀμεύεται πολλαπλασίως; Ἄλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῆς θεοφιλοῦς ὑμῶν προαιρέσεως· μητροπολίτας δὲ ἀποσταλῆναι τρεῖς, ἐπεὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ πλῆθος τῶν ἀρχόντων ἀνελεῖν οὐκ ἐγγυωρεῖ, ἵνα ἐκεῖνοι ἐν τῷ ἱερῷ παλατίῳ κατενώπιόν σου, τέκνον ἡμῶν, καὶ τῶν περιδιδίπτων ἀρχόντων, ὅσοι ἂν εὐρεθῶσι τὸ ὀρισθὲν ἐπιτίμιον γνωρίσωσιν ὑμῖν. Τοῦτο δὲ ἔσται καὶ ὑμᾶς λυποῦν, μηδὲ καὶ βρῦνον, καὶ τοῖς πολλὰκις κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐφεδρεύουσι καὶ κινουμένοις ἀποκλείου τὴν κίνησιν· καὶ πάλιν δὲ φημι· Ἐφ' ὅ Θεὸς ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων σταυρωθῆναι καταδεξά-
ταύτης ὑποκατακλίσεως ἀνυψῶν καὶ κατευοδῶν καὶ πράγματα.

C

EH'. Ἀδελφ.

Τὰ γράμματά σου, τέκνον ἡμῶν, ἀναγινώσκοντες, πρῶτον μὲν ἐπὶ ταῖς καταλαβούσαις ὑμᾶς χαλεπότησιν ὠδυνήθημεν σφοδρῶς τὴν καρδίαν. Πῶς γὰρ οὐκ ἐμέλλομεν σφοδρὰν δεχέσθαι τὴν ὀδύνην τοιοῦτοῖς πάθεσι μανθάνοντες· ἐμπεπτωκέναι σε, τέκνον ἡμῶν; Ἄλλὰ τὰ τοῦ γράμματος ἔσχατα ἔδωκεν ἀναπνεῦσαι ἡμῖν διδάσκοντα Θεοῦ χάριτι τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους διαλελύσαι κινδύνους, καὶ τὴν ὑμῶν μετὰ σωτηρίας κατὰλήψιν ἐν τῇ τῶν Χερσωνιτῶν πόλει· καὶ εἶη ὁ ὑπεράγαθος Θεός, ἐπεὶ οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις ὀμάλων οὐδὲ χωρὶς περιστάσεως, οὕτως τὴν σὴν διεξάγων ζωὴν, ὡσπερ τὰ ἔσχατα τοῦ γράμματος ἡμᾶς ἀνεδίδαξε. Περὶ δὲ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Χερσῶνος μέμνηται σου ἡ ἀγαθὴ σύνεσις, ὅτι καὶ στόματι οἰκείῳ προσωμύλησαμεν, καὶ νῦν δηλοῦμεν διὰ τοῦ γράμματος, ὅτι τῶν ἀπὸ Καζαρίας πρὸς τὰ ἐνταῦθα καταλαβόντων ἐπίσκοπον ἐξαίτησαμένων, ὥστε χειροτονίας ἐκεῖσε πρεσβυτέρων ἐπιτελέσαι, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς καθαρᾶς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· ἀναδέξασθαι τὴν διακονίαν, τὸν ἐν τῇ Χερσῶνι προβληθέντα ἀρχιεπίσκοπον ἀπιστελάμεν, ὥστε Θεοῦ συνεπιλαμβανόμενον ἀπελθεῖν μὲν πρὸς τὴν Καζαρίαν, καὶ ὅσα ἐκεῖ δεήσει ἐξυψηρετήσασθαι, εἶτα πρὸς τὸν προεβλήθη ὄρονον ἐπανελθεῖν, τουτέστι πρὸς τὸν τῆς Χερσῶνος. Καὶ πάντως ὡς τῆς Ἐκ-

¹ Matth. 1-xv, 40.

κλησίας υἱός, οὕτω προθυμήθητι, καὶ τῷ πρὸς τὴν Χαζαρίαν ἔργῳ συναγωνισασθαι καὶ τῇ καταστάσει καὶ ἐνιδρύσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρὸς τὴν οἰκίαν θρόνον, ἐπειδὴν πρὸς τὴν Χαζαρίαν Θεοῦ συνεργούτος ἐκτελέσῃ. Εἴη δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ταῦτα χαριζόμενός σοι μετὰ σωτηρίας ἀνακομιδῆν.

ΞΘ'. Δαβὶδ Καμουλιανῶ πρωτοσπαθαρίῳ.

"Α ἔγραψας, τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, περὶ τῶν, οὐκ οἶδα πῶς εἶπω, μανίᾳ ἢ μισανθρώπι, δαίμονι πρὸς τὴν ἀπάνθρωπον πράξιν συναλαθέντων, εἰς ὑπόμησιν τοῦ βασιλικοῦ ἀνηνέχθη κράτους· πλὴν καὶ πρὸ τῆς ἡμετέρας ὑπομνήσεως δι' ἀναφορὰς ὑμῶν ἢ τῶν πραχθέντων οὐ διελάνθανε τούτους γνῶσις. Παρακελεύσαντο οὖν τῇ ἐντρεχεστάτῃ συνέσει σου, ὡς γε ὑπολαμβάνω σὺν τῷ θεοφιλεστάτῳ τῆς Ἐφέσου ἀρχιεπισκόπῳ ποιήσασθαι τὴν τούτων ἐπίσκεψιν. Ἄλλὰ περὶ μὲν τούτων οὕτως. Ἡμεῖς δὲ καὶ πρόην ἰδόντες τὴν σὴν τελειοτάτην φρόνησιν, καὶ νῦν αὐξάνουσαν ἔχοντες διὰ τῶν πράξεων ὑμῶν τὴν περὶ σοῦ γνῶσιν, εὐχόμεθα εἰ καὶ ἀμαρτωλοὶ διὰ παντός σε τῇ τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖσθαι δεξιᾷ ἐν πᾶσιν οἷς πορεύῃ, καὶ ὑπὸ τῇ; ἄνωθεν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιπνοίαις κινούμενον, ἐκείνα καὶ φρονεῖν καὶ πράττειν, ὅσα καὶ ἐν τῇ προύσῃ ζωῇ παντὸς μῶμου ἀνώτερον καθίστησι, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τὴν αἰώνιον σοι εὐκλείαν χαριεῖται.

Ο'. Δαβὶδ Καμουλιανῶ πρωτοσπαθαρίῳ.

"Α μὲν ἔδει πρὸς Θεὸν ἀνενεργεῖν, ὅτι τέκνον ἡγαπημένον γράμμασι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἐπεβάλλομεν, καὶ τῇ ἐπιβολῇ ταύτῃ ὡσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὸ τέκνον ἐνομιζόμεν, ἀνηνέχθη. Ἄ δὲ τὸ γράμμα περὶ τῶν τὴν γλῶσσαν εὐκόλων εἰς μνήμην ἦγε, τί δεῖ, τέκνον μου, συνστῆν ὄντα σε Θεοῦ χάριτι πειρασθαι διὰ τῶν ἡμετέρων λόγων, τοῦ τοιούτου τῶν ἀνθρώπων πάθους ἄγειν εἰς κατανόησιν; Οἶδω γὰρ ὅτι οὐδὲν οὕτως ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις οἶον τὸ διασῦρειν τὰ τῶν πλησίον πράγματα καὶ τοὺς λόγους, ὁποῖά ποτε ἔν ᾧσι. Καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τοῦ τοιούτου ἀνθρωπίνου πάθους κακολογεῖσθαι; Ὅστε τοὺς κακολογούντας ἐκχαίρειν, τέκνον ἐμὸν, οὐ δὲ τῆς σῆς ἀγαθῆς ἔχου συνειδήσεως, ἣν Θεῷ σπουδάξεις παραστήσαι τῷ ἀπροσωπολήπτῳ κριτῇ ἀδιάρητον. Ἐπεὶ τὰ γε πρὸς ἀνθρώπους οὐδαὶς οὕτω κατωχυρωμένος ἐστὶν ἐξ ὀρθῆς συνειδήσεως, ᾧ μὴ πάντως ὁ μῶμος τὸν πικρὸν ὀφθαλμὸν ἐπιβάλλει. Οἶδαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτι πρότερον πόνους ὑπέστης καὶ νῦν ὑπομένεις, οὐδὲν ἐξ ἀνθρώπων προξενήσαντας ὄφθαλμος· καὶ Θεὸς αὐτὸς μάρτυς ὁ τὰς καρδίας ὑποκτεῖων. Ἄλγυνόμεθα τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τί ἄν τις εἶποι περὶ τῶν πεφυρμένων τοῦ βίου πραγμάτων, πλὴν εἰ τι δεῖ πρὸς κρείττονας ὄρᾳ ἐλπιδας; Ἐκείνο ἐλπίζομεν, ὅτι καὶ ἡ σὴ ἀρετὴ τῆς ὀφειλομένης αὐτῇ μετέξει τιμῆς. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Ἄ δὲ ἀπείστεilas ἡμῖν περὶ τῶν εἰς ἐξέτασιν ὑποβληθέντων ἀνθρώπων, ἐφ' οἷς κακῶς διεπράξαντο, ταῦτα πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐπίσκεψιν προσήλθε, καὶ καθὼς ἐπεκρέψαντο τῇ σῇ τιμότητι παρακλέυσιν ἐποίησαντο, ὅπως δεήσει καὶ ἐτι τὰ περὶ τῶν ἀφρόνων ἐκείνων μετέιναι

A archiepiscopi in sua sede, rebus Chazarizæ cum Dei auxilio perfectis. Christus autem Deus noster et te ibi honorabilem reddat, et huc tibi concedat cum salute reditum.

αὐτόθι εὐδόκιμόν σε δεικνύς, καὶ τὴν πρὸς τὰ ἐν-

LXIX. Davidi Camuliano protospathario.

Quæ scripsisti, dilecte filii, ac ut nescio an insaniam dicam an malo dæmone ad actus inhumanos impulsus sunt, ad aures imperatorias venerunt; præterquam quod et ante nostram admonitionem per vestram expositionem non eos latuit factorum notitia. Mandaverunt igitur summæ tuæ sapientiæ cum Dei amatissimo Ephesi archiepiscopo fieri istorum examinationem. Sed ita de his. Nos autem et nuper conspecta tua eximia prudentia, et nunc aucta in nobis per tuas actiones tui notitia, precamur, licet peccatores, te Dei dextra deduci in omnibus viis tuis, et superna sancti Spiritus inspiratione motum ea cogitare et agere quæ et in præsentis vita omni reprehensione superiorem constituent; et in futura æternam tibi gloriam comparent.

ἀνώτερον καθίστησι, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τὴν αἰών-

LXX. Davidi Camuliano protospathario.

Quæ ad Deum offerre oportuit, cum filii dilecti litteris oculos injecimus, et hæc injectione quasi ob oculos habere filium putabamus, oblata sunt. Quæ autem litteræ tuæ de loquacibus memorant, quid opus est ut meis sermonibus contendam te, qui Dei gratia intelligens es, ad notitiam perducere istiusmodi hominum indolis? Scis enim nihil tam hominibus suave quam proximi tui actus tui sermones, qualescunque sint, lacerare. Et quid mirum, si et nobis contingat juxta hunc humanum morem maledici? Omittite igitur maledicos, mi filii. Tu vero bonæ conscientiæ adhære, quam Deo, qui non est personarum acceptor iudex, irreprehensibilem præbere studes; quoniam, erga homines nemo est ita recta conscientia munitus ut in eum nulla omnino reprehensio objiciatur. Scimus autem et nos te labores subisse et nunc sustinere qui nullum tibi ab hominibus fructum comparaverunt: et Deus ipse testis qui corda inspicit. Animo de hoc dolemus: sed quid dici potest de turbatis vitæ rebus, nisi intendendum esse ad meliora? Illud speramus tuam virtutem debitæ ipsi gloriæ competentem fore. Sed hæc de istis rebus. Quæ autem nobis scripsisti de hominibus qui examini subiecti sunt, ob male facta, hæc ad imperatoriam inspectionem venerunt, et juxta hanc inspectionem, tuæ reverentiæ mandatum est quomodo et nunc oporteat quod ad hos insanos homines attinet remittere. Cæterum tuæ est summæ sapientiæ, quod adhuc deest justæ retributioni, his finem imponere qui mentis defectu, ne dicam insaniam, reos se istiusmodi constituerunt pœnæ. De cætero invaluam te

servet Deus, et superiorem omni visibili et invisibili calamitati et malo.

ἔδοξας ἐπινεγκαῖν τέλος τοῖς ἐν' ἐρημίαν φρενῶν, ἵνα μὴ λέγοι μανίαν ὑποδόκους ἐκυτοῦς τῆς τοιαύτης πεποιτηκῶσι κολάσεως; τὰ δ' ἄλλα ἐβρωμένον σε μένης καὶ ἀοράτου ἐπιηρείας καὶ κακότητος.

LXXI. *Alexandro Nicæno.*

Cum reputemus superfluum ut de his te admonemus quæ ab Jacobo, cum adierit, edisces, onisimus enarrare quomodo administrata sint ea de quibus scripsisti. Hoc autem tibi notum facimus, quod Petrus, nisi rursus mendacium veritati præferat, tertiam hanc, quam quærimus, personam confessus est se revelasse. Quod si confirmet suam confessionem, nihil amplius pro illo facias; si verò eum retractare vult, ut expellatur necesse est, et utique repellatur. Jacobus autem ad conspectum imperatoris introductus est, et, prout nobis mandavit, imperatorem ad nostros adversarios valde inclinantem vidit. Quid ergo oportet facere, filii, eum res ita se habeant? Quid nisi philosophice vivere, et tempori cedere, quoniam nobis ecclesiarum Dei proditores ostendit. Cæteris quæ tibi nuntiabit Jacobus, hoc quoque novum adjiciet. Valeas, et nostræ humilitatis in piis tuis precibus memento.

LXXII. *Incerto.*

Fili dilectissime, præter cæteras tuas virtutes, ostende etiam tuam bonam voluntatem in consolandis Dei clericis, qui laudes Domini indesinenter celebrant, et pro imperatoris salute et vita, tuæque et omnium subditorum preces fundunt; his granulis, quæ ab Ecclesiæ constitutione usque modo accipiebant, Magni Constantini diebus ne defraudentur, neque posteris istiusmodi historiam relinquas. Si enim ille qui ante te res perperam administravere, hæc reciderunt, tu eorum peccatum corrige, ad imperatoris gloriam et ad bonam tui nominis memoriam, cum tuæ pietatis causa, non tantam calamitatem subierit Ecclesia, neque confirmata fuerit impostura, quam isti homines admisere sed contra in diebus tuis honori habita fuerit Ecclesia. Libræ quidem illæ, nisi filii, si non donatæ erunt, non augetur ærarium, neque si erunt donatæ, aliquid novi ærario eveniet. Quanta autem sit apud Deum remuneratio et quanta sit damnatio considera. Si enim eum qui erga unum aliquem misericors fuerit, merces apud Deum manet, et rursum injuste in unum quemdam agentem pœna atque vindicta, quanto magis tanti populi, tot mulierum, miserorum, indigentium opitulatio tibi infinitam retributionem a Deo acquirat. Macte, filii dilectissime, Ecclesiam honora, ut et tu post terrestrem honorem æterno, quem utique prosequeris, possis perfrui. Utinam semper ea cogites et facias quæ ad sanctissimi Dei gloriam, ad tui ipsius honorem et salutem conducant! Te

Ἀ ἀνθρώπων. Λοιπὸν ἔστιν ἀκόλουθον τῆς σῆς τελευταίας συνάσεως τὸ λέγειν ἐπι τῆς δικαίας ἀναπο-

διαφυλάττοι ὁ Κύριος, καὶ ἀνώτερον ἐκ πάσης ὄρα-

ΟΑ'. *Ἀλεξάνδρου Νικαίας.*

Περιττὸν ἡγοῦμενοι, τέκνον ἡμῶν, τοῦ διὰ γραμμάτων ἡμετέρων διδάσκειν, ἀ τοῦ Ἰακώβου παρόντος; παρ' αὐτοῦ μάθοις, παρὶδόμεν διεξιένων τὴν τῶν παρὰ σοῦ γραφέντων διόλου διοίκησιν. Ἐκεῖνο δὲ γνωρίζομεν, ὡς ὁ Πέτρος, εἰ μὴ πάλιν προτιμήσῃ τὸ ψεῦδος τῆς ἀληθείας, τὸ ζητούμενον τρίτον πρόσωπον ὠμολόγησε παρασχεῖν· καὶ εἰ μὲν τιμήσῃ τὴν αὐτοῦ ὁμολογίαν, μηδὲν πλεον ἐπ' αὐτῷ πράξει. Εἰ δὲ πρὸς ἀθέτησιν ταύτης ἴσῃ, ἀνάγκη αὐτὸν ἐκείθεν ἀπελαυνέσθαι, καὶ πάντως ἀπελαθῆσεται. Ὁ δὲ Ἰάκωβος εἰσῆχθη κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλεύοντος, καὶ ὡς ἐξηγήσατο ἡμῖν, πᾶσαν εἶδε τὴν ἐκείνου ῥοπήν μετὰ τῶν ἀντιδίκων. Τί οὖν δεῖ πράττειν, τέκνον ἡμῶν, τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων; ἢ φιλοσόφως διαγενέσθαι, καὶ τῷ καιρῷ παρασχεῖν, ὅσον μὴ παντελῶς δεῖκνυσι προδότας τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ; Ἠλὴν μετὰ τῶν λοιπῶν ὅσα ὁ Ἰάκωβος ἀπαγγελεῖ, καὶ ταύτην προσθήσει τὴν ἀπαγγελίαν. Ἐβρωμένους ἡμῖν εἶπῃ; καὶ μεμνημένους ἐν ταῖς ὁσίαις εὐχαῖς τῆς ἡμῶν ταπεινότητος.

ΟΒ'. *Ἀδελφῶ.*

Τέκνον μου ἡγαπημένον, μετὰ πάντων σου τῶν καλῶν δείξον καὶ τὴν ἀγαθὴν σου προαίρεσιν ὑπὲρ τῆς παραμυθίας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ κλήρου τοῦ Θεοῦ, τῶν ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τὴν ἐξολογίαν τοῦ Θεοῦ κοπιώντων, καὶ προσευχομένων ὑπὲρ ζωῆς καὶ σωτηρίας τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς σῆς, καὶ πάντων τῶν ὑπάρχων. Μὴ τὴν ῥώγα, ἣν ἀφ' οὗ συνέστη ἡ Ἐκκλησία, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐλάβουσιν ἀποστρεφθῆ, ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ βασιλέως τοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου, μηδὲ καταλίπησ τῷ χρόνῳ ἱστορίαν τοιαύτην. Ἄλλ' εἰ καὶ ἀπέκοψαν αὐτὴν οἱ μὴ καλῶς πρὸ σοῦ διοικήσαντες τὰ κοινὰ πράγματα, σὺ διόρθωσαι τὸ ἐκείνων σφάλμα εἰς ὄψαν μὲν τοῦ βασιλέως, εἰς μνημόστυνον δὲ ἀγαθὸν τοῦ ὀνόματός σου, ὅτι διὰ τῆς σῆς θεοσεβείας οὐχ ὑπέμεινεν Ἐκκλησία τὴν τοσαύτην ζημίαν, οὐδὲ ὁ παραλογισμὸς ἰσθιδακώθῃ δὲ παρελογίσαντο αὐτὴν οἱ ἀνθρωποι ἐκεῖνοι, ἀλλὰ πάλιν ἐν ταῖς ἡμέραις σου τατιμηται ἡ Ἐκκλησία. Ἐσκεν μὲν λιτρῶν, τέκνον μου, οὔτε ἐὰν μὴ δοθῶσι τὸ ταμεῖον τοῦ βασιλέως; αὐξηθήσεται, οὔτε ἐὰν δοθῶσι κλινοτομία τις αὐτῷ προσγενήσεται. Τὸν δὲ μισθὸν σκόπει πόσος ἐστίν, ὡσαύτως καὶ κατάκριμα. Ἐὰν δὲ ἐνδὸς ἐλιουμένου μισθοῦ ἀπέκειται παρὰ τῷ Θεῷ, ἢ πάλιν ἐνδὸς ἀδικουμένου κόλασις μένει καὶ τιμωρία, πόσῃ μᾶλλον τοσούτου λαοῦ καὶ γυναικῶν ἀθλίων πτωχῶν ἠπορημένων ἢ ἐλεημοσύνη προσενήσῃ σοι ἀπειρον παρὰ Θεοῦ τὴν μισθοποδοσίαν; Ναί, τέκνον ἡγαπημένον, τίμησον τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα καὶ σὺ μετὰ τῆς ἐπιγείου τιμῆς καὶ τῆς αἰωνίου, ἣν πάντως εἶδα ὅτι ἐπιθυμεῖς,

ἀπολαύσης. Παράσχοι δὲ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ὅσα εἰς A liberet Deus ab omnibus malis et visibilibus et
 ἄλογον αὐτοῦ, ὅσα εἰς τὴν σὴν τιμὴν καὶ σωτηρίαν, invisibilibus
 ταῦτα καὶ διανοεῖσθαι καὶ πράττειν, βυβόμενός σε ἀπὸ πάσης κακῶν περιπτώσεως καὶ ὀρωμένης καὶ
 ἀοράτου.

ΟΓ'. Ἀδελφ.

Γένους ὑπάρχων ἐξ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου, τέκνον
 ἡμῶν, οἰκοθεν ἔχεις τὸ ἀγαθὸν καρποφορεῖν καὶ τὸ
 δίκαιον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἢ μόνην τὴν ὑπό-
 δεσιν γράφομεν. Ἐκεῖ γὰρ ἡ παραίνεσις χώραν
 ἔχει, οὗ ἔστιν ὑπόνοια μὴ παρ' ἑαυτοῦ κατηρτι-
 σμένον εἶναι τὸν παραινούμενον· ἡμεῖς δὲ πῶρρω
 ταύτης τῆς ὑπονοίας ἐσμὲν περὶ σοῦ. Διὰ τοῦτο
 μένον τὸ πρᾶγμα παριστῶμεν τὸ βρῦ τοῦτο
 καὶ χαλεπὸν φορτίον· ὁ λεγόμενος κόκκος, ὡς B
 φητιν ὁ τὸ γράμμα κομίζων, ἐξ ἀρχῆς μέχρι καὶ
 σήμερον οὐκ ἐπεφορτίσθη τῷ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου
 κτήματι, νῦν δὲ ἔπως οὐκ οἶδα κινδυνεύει τῷ
 ἄγθῃ τοῦτω καταβαρεῖσθαι. Σὴν οὖν ἔσται,
 τέκνον ἡμῶν, καὶ τῆ· σῆς ἀρετῆς καὶ συνιδεῖν τὸ
 βάρος, καὶ τῷ μοναστηρίῳ, μᾶλλον δὲ τῷ μεγάλῳ
 μαθητῇ τοῦ Κυρίου, μὴ συγχωρησάι ἦν οὐκ ἔγνωκε
 μέχρι σοῦ βαρῦτητα νυνὶ γνωρίσαι. Ἐξῆς ἡμῖν ἐβρω-
 μένος ἐν Κυρίῳ, καὶ πάσης ὀρωμένης τε καὶ
 ἀοράτου κακώσεως ὑπερκειμένους.

ΟΔ'. Ἀδελφ.

Καὶ οικεῖα γλώσση ἐντεταλόμεθα τῇ εὐλαβείᾳ σου
 τοὺς χορηγούντας τὸ ἐτήσιον τοῦ κηροῦ τέλος, μὴ
 πλέον τῆς δυνάμεως, μηδὲ πρὸς ἀδικίαν τῆς βοπῆς C
 κλινοῦσης ἀπαιτεῖσθαι τὸ τέλοςμα· ἀλλ' ἔσον ἡ σὴ
 ὁ. ᾧ σύνεσις μήτε ἐκείνους τῆς ὀφειλομένης τῇ Ἐκ-
 κλησίᾳ ζημιούῃ χορηγίας, μήτε τὴν Ἐκκλησίαν
 ἀδικῶς τι παρ' ἐκείνων κερδαίνειν. Ἐξ Ἰσοῦ γὰρ
 καὶ τὸ ἐκείνους τὴν Ἐκκλησίαν ἀποστρεφῖν τῆς δι-
 καιᾶς χορηγίας, καὶ τὸ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνους
 κλονεκτεῖσθαι, ἀποσβληθέντων ἡμῖν· ὥστε ὡς ἄν-
 ὄρωπος φρόνιμος καὶ συνετός τὸ ἄλυτον ἐκατέρω
 μέρει περιποίησαι· τὸν δὲ ἐπίσκοπον, ὃς ἀτάκτως
 καὶ παρὰ κανόνα εἰς πράγματα ἑαυτὸν ἐπιβιδῶσι,
 καὶ ἄλλους τὰ πράγματα κάκεινον ὑπόδικον ποιοῦντα,
 εἰ μὴν πλησίον ἔστιν οικείοις λόγοις ἀδελφικῶς πα-
 ρακάλεσον, τὸ πρέπον συνιδεῖν καὶ ἐπισχεῖν ἑαυτὸν
 τῆς ἀτάκτου προαιρέσεως. Εἰ δὲ μὴ πλησιάζει, ὅσα D
 ἡ διὰ γλώσσης παράκλησις ἐμελλε ποιεῖν, ταῦτα
 διὰ γράμματος ποιήσον· καὶ εἰ μὴ ἀκούσει, Θεῷ
 χάρις, καὶ τὰ πράγματα τὴν οικεῖαν ἔξει κατᾶστα-
 σιν· εἰ δὲ μὴ ἀκούσει, αὐτὸς εὐρήσει τὰ ἐκ τῆς
 ἀνηκούσας συναντήσοντα, καὶ σὺ ἔξεις τὸν ἐκ τῆς
 παρακλήσεως ἔπαινον. Καιροῦ δὲ τὴν ἔδῃν ἀνεμπό-
 διστον ποιοῦντος, τὸν ἀτάκτως τὴν τοῦ Χαλδίας μη-
 τρόπολιν ἐπίσκοπον μεταποίησαντα πρὸς ἀρχιεπισκοπὴν, πρὸς τὰ ἐνταῦθα πάντως ἐξαπόστειλον, ἵνα
 καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς ἐκείνου γλώσσης μαθόντες τὰ παρακολούθησαντα, τὸ πρέπον τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνρι-
 σάμεθα.

ΟΕ'. Ἀδελφ.

Τέκνον μου ἡγαπημένον· ἃ γράφομεν, τέκνον
 ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς σῆς τιμῆς καὶ σωτηρίας καὶ ἐν τῷ
 νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι γράφομεν, οὐχ ἵνα

LXXIII. Incerto.

Cum genere optime et justo ortus sis, filii mi,
 natura sortitus es ut fructus bonos et justos facias.
 Quapropter nihil nisi hoc tibi scribimus. Tunc
 enim hortationi locus est, cum eum quemhorta-
 mur suspicio est non esse per se ad bona com-
 paratum. Hæc autem de te suspicio longe a mento
 nostra abest. Ideo rem ipsam solummodo tradi-
 mus grave et difficile onus. Qui dicitur κόκκος, ut
 ait qui hasce fert litteras, nunquam hucusque san-
 cti Apostoli possessione oneratus est; nunc vero
 jam in eo est ut hoc onere gravetur. Tuum igitur
 est, filii mi, et tuæ virtutis intelligere quantum sit
 onus, neque permittere ut monasterium imo vero
 magnus ille Domini discipulus gravamen incurrat
 quod usque modo non incurrit. Valeas in Domino,
 atque utinam omnia mala, sive visibilia sive invi-
 sibilia, effugere possis.

LXXIV. Incerto.

Et viva voce tuæ sollicitudini eos commendavi-
 mus qui annum ceræ tributum solvunt, ne supra
 vires a vergente ad injustitiam studio ab eis exi-
 gatur. Caveat autem tua prudentia ne et illi Eccle-
 siam debito tributo defraudent, neve Ecclesia
 injuste aliquid ex eis lucretur; ex æquo enim repro-
 lamus et eos Ecclesiam debito privare et ab eccle-
 sia male multari. Itaque ut vir prudens et sapiens
 ab omni molestia utramque partem vindica. Epi-
 scopum vero qui inordinate et contra canones
 negotiis se tradit quæ et alios et illum reum fa-
 ciunt; si adsit, aptis verbis fraterne admoneas ut
 quod decet intelligat et a temeritate caveat. Si
 autem absit, ea quæ voce commendare debes,
 per litteras commenda. Si audierit, Deo gratias,
 atque ita res in hono statu compositæ erunt; si
 vero non audierit, ea quæ ex inobedientia orientur
 experietur, et tu ex tua hortatione laudem perci-
 pies. Cum autem tempus viam non impeditam
 præstiterit, eum episcopum qui Chaldiæ metropo-
 lim in archiepiscopalem Ecclesiam convertit, huc
 utique mittas, ut et nos ex ejus ore quæ secuta
 sint discentes, quod ad hæc attinet Ecclesiam
 ordinemus.

LXXV. Incerto.

Fili dilectissime, quæ tibi scribimus, ad tuam
 gloriam et salutem per præsentem et futuram
 vitam scribimus, non autem ut aliquid momenta-

nel lucri faciamus, cum jam ad sepulcrum intendamus oculos, et hujus vitæ finem exspectemus. Quicumque his in terris potentiam a Deo accipiunt, nihil habent antiquius, si in Deum pro beneficiis grati sint, quam Dei gloriæ inservire. Glorificatur autem Deus, quando illi recte cum subditis agunt. Nihil terrestrium rerum, ne templorum quidem ædificatio, vel sacrificiorum oblatio, Deum ita glorificet et honorat, ut recta agendi ratio et vitæ puritas. Et tu igitur, fili, cum a Deo potentiam acceperis, et vir prudens sis et erga beneficium gratus, ea debes cogitare, per quæ homines digniorem et firmiorem et Deo placentem et naturæ humanæ non incongruam vitam agere possint. Quare hæc tibi scribo? Quia nobis heri dixisti Ecclesiæ inimicos dicere nos ideo securitatem Ecclesiæ per epistolam flagitare, quia timemus ne rursus aliquod imperatorum decretum talia vel pejora faciat, et rursus lisdem gravemur. Et inde, illi, ea surgit apologia eorum manifestam habens damnationem: quomodo enim sacerdotes a populo differre oportet nisi sacris legibus firmiter adherendo?

ὑπαχθῶμεν τοῖς αὐτοῖς. Καὶ αὐτόθεν, τέκνον ἡμῶν, ἔχουσα· ἐν τίνι γὰρ ὀφείλουσιν οἱ ἱερεῖς διαφέρειν

Deinde, fili, in militari ordine in quo nutritus et educatus es, a minima dignitate usque ad maximam, nonne multi suum locum timiditate deserunt, et ex acie fugiunt? Nonne, cum id singulis diebus accidat, legibus præpositos, instanter dissuaderi debent, si desertores illos et ex acie fugientes in militarem ordinem velis restituere? Nonne eos admones et hortaris nisi jam id facere non audeant, neque a quo loco fugiant priusquam eos recipias? Sic humanæ militiæ firmitatem postulabis, spiritualis autem et sanctæ respicies? Homo Dei, quicumque est, cui dedit Deus imperare, quod Deo placet et ad subditorum salutem pertinet, debet et cogitare et facere; subditi vero, si obedierint, suam salutem invenient; sin minus condemnabuntur; dux autem non damnatus erit, quia, quod præcavere debuit, præcavit. Cur leges statuerunt, salutem hominum præmeditati. Qui autem leges transgrediuntur; miserabiles sunt. Neque ideo legum latores vel eorum opus vituperantur, quod leges statuerint quas plerique hominum, ut bene nosti fili mi, conculcant et negligunt.

ταί τιμοὶ καὶ μακάριοι; Ὅτι νόμους ἔθεντο προνοούμενοι τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· οἱ δὲ παραβαίνοντες τοὺς νόμους, ἐλεεινοί· καὶ οὐ διὰ τοῦτο οἱ νομοθέται μεμπτοί, ἢ τὸ ἔργον αὐτῶν, ὅτι ἔβηκαν νόμους, οὗς οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ αὐτὸς γινώσκεις, τέκνον ἡμῶν, καταπτοῦσιν καὶ παρορῶσιν.

Deiis autem qui dicunt res nostras male se habere quod Ecclesiæ non uniantur qui quartas nuptias acceperunt, eos affirmo nescire quid dicant, aut in quibus argumentis confidant. Primum quidem in omni re præcedit cura deinde exspectatur Dei

(1) Notabilis hic epistolæ tractus, de Græcorum adversus Romanos schismate, Nicolai patriarchæ

ἡμεῖς τι τῶν τοῦ βίου κερδήσωμεν· καὶ γὰρ ἤδη πρὸς τάφον ὀρώμεν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ βίου τοῦτου ἀναχώρησιν. Ὅσοι τῶν ἀνθρώπων δυναστείαν ἐπὶ γῆς παρὰ Θεοῦ λαμβάνουσι, τοῦτο πρῶτον ἔχουσιν ἔργον, ὅταν εὐχάριστοι διαμένωσιν ἐπὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίαις, τοῦ σπουδάζειν δοξάζεσθαι τὸν Θεόν. Δοξάζεται δὲ ὁ Θεὸς διὰ πολιτείας ἐναρέτου αὐτῶν τε καὶ τῶν ὑποχείριων· ἐν οὐδενὶ γὰρ οὕτω Θεὸς τῶν ἐπιγείων πραγμάτων οὕτε δοξάζεται, οὕτε τιμᾶται ἢ ἐπὶ ναῶν οἰκοδομῇ, ἢ ἐπὶ προσενέξει τινῶν ἀναθημάτων, ὡς ἐπὶ πράξει ἀγαθῇ καὶ βίου καθαρότητι. Καὶ σὺ οὖν, τέκνον ἡμῶν, παρὰ Θεοῦ λαθὼν τὸ δύνασθαι, καὶ ἀνθρώπος φρόνιμος· ὦν καὶ εὐχαριστεῖν εἰδὼς τῷ εὐεργετήσαντί σε, ὀφείλεις· ἐκεῖνα φρονεῖν καὶ σπουδάζειν, δι' ὧν οἱ ἀνθρώποι μίλλουσιν εἶσθαι βίου τιμιωτέρου καὶ ἀσφαλεστοῦρας ζωῆς, καὶ μήτε Θεὸν λιποῦσης, μήτε τὸ ἀνθρώπινον ὄφριζούσης. Διὰ τί γράφω ταῦτα; Ἐπειδὴ χθὲς εἶπες πρὸς ἡμᾶς, ὅτι λέγουσιν οἱ ἀνθιστάμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς διὰ τοῦτο παραιτούμεθα τὸ ἀσφαλὲς τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιῆσαι διὰ τῆς ἐγγράφου ἀπειθήσεως, ὅτι φοβούμεθα μήποτε πάλιν βασιλικὴ τις ἐξουσίη ἢ τοιαῦτα ἢ καὶ χειρόνα ποιήσῃ, καὶ πάλιν ἔστιν ἡ ἀπολογία αὐτῶν φανεράν τὴν κατάκρισιν τοῦ λαοῦ, ἐὰν μὴ τῶν ἱερῶν ἀντέχωνται νόμων;

Ἔπειτα, τέκνον ἡμῶν, ἐν παρατάξει πολεμικῇ ἐν ἡ καὶ ἀνετράφης καὶ ἐπαιδεύθης ἀπὸ μικρᾶς ἀρχῆς καὶ ἔως τῆς μεγίστης, οὐχὶ πολλοὶ καταλιμπνύουσι τὴν οἰκειαν τάξιν ὑπὸ δειλίας, καὶ φεύγουσιν ἐκ τῆς παρατάξεως; Μὴ οὖν ἐπειδὴ τοῦτο καθ' ἑκάστην συμβαίνει τοὺς κειμένους ἐπ' αὐτοῖς νόμους; καὶ ἀσφαλιζομένους παραιτήσασθαι ἔχεις, ἐὰν βουληθῆς τοὺς λειποτάκτας ἐλεεινοὺς καὶ φυγόντας τὴν παράταξιν πάλιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν δεῖσθαι τάξιν; Ἄλλ' οὐχὶ πρῶτον σωφρονήσας αὐτοὺς, καὶ ἀσφαλισάμενος εἰς τὸ μηκέτι τοιοῦτον τολμησαι, μηδὲ ἀποφυγεῖν τῆς οἰκειας τάξεως, οὕτως αὐτοὺς παραδέξῃ; εἶτα ἐπὶ μὲν τῆς ἀνθρωπίνης στρατείας οὕτως ἐπιζητήσεις ἀσφάλειαν, ἐπὶ δὲ τῆς πνευματικῆς καὶ ἀγίας τοῦτο παραβλέψεις; Ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος, ὅστις ἀν ἡ, καὶ ἀρχεῖν ὑπὸ Θεοῦ καταπαπιστευμένος, τὸ ἀρέσκον Θεῷ καὶ εἰς σωτηρίαν τῶν ὑποχείριων ὑπάρχον, ὀφείλει καὶ φρονεῖν καὶ ποιεῖν. Οἱ δὲ ὑποχείριοι, ἐὰν μὲν φυλάξωσιν, εὐρίσκαυσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν. Εἰ δὲ μὴ φυλάξωσιν, αὐτοὶ μὲν κατακεκκριμένοι, ὁ δὲ ἄρχων ἀκατάκριτος, διότι ἔπερ ὀφείλει ἐκεῖνος προενοήσατο. Διὰ τί καὶ οἱ νομοθέται

Περὶ δὲ τῶν λεγόντων, ὅτι διὰ τοῦτο δυστυχοῦσι τὰ πράγματα τῆς πολιτείας ἡμῶν, ἐπειδὴ μὴ συνήνουνται οἱ τὴν τετραγαμίαν δεξάμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ (1), ἐκεῖνο λέγω, ὅτι οὐδὲ τὸ τί λέγουσιν οἴδασιν, οὐδὲ περὶ τίνων διαβεβαίουσιν· διότι ἐν παντὶ πρά-

mate, quod tamen Græci ipsi religiosiores improbant.

γματι πρῶτον μὲν προηγήσασθαι τὴν σπουδὴν, εἴτα περιμένειν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Οὐδεὶς ἀμελῶς σπεύρας, θέρος πολὺ ἐγεώργησεν· οὐδεὶς μὴ ἐπιμελῶς θεμέλιον καταβαλόμενος, οἶκον ἀσφαλῆ δύναται οἰκοδομεῖν· ἀλλ' οὐδὲ πλῆλῃ τις πλεῦσαι δύναται καὶ διασωθῆναι βρυθμῶν καὶ κοιμώμενος, εἰ μὴ περιποιουμένου τοῦ πλοίου τὰς ἐξαρτήσεις. Ὅμως, τέκνον ἡμῶν, ἐνθυμήθητι καὶ τοῦτο, ὅπερ καὶ οἰκεία εἴπομεν γλώσῃ, ὅτι κυροῦ Φωτίου τοῦ πατριάρχου καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς χειρτονίας ἀποδιωχθείσης διὰ σπουδῆς ἐπιμελοῦς καὶ συντόνου, ὁ πάππος τοῦ βασιλέως ἡμῶν τοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου τὴν Τεφρικὴν ἐξηράνισε, τὴν Βάριν ἐχειρώσατο, τὴν Λογγιβαρδίαν ὑποχείριον ἐποίησατο, τὴν Τερεντώ καὶ ἄλλα κάστρα ἐκ τῆς ἐπικρατείας τῶν Σαρακηνῶν ἐξήρπασεν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ κυροῦ Ἰγνατίου καὶ τοῦ κυροῦ Φωτίου καὶ τῆς χειρτονίας αὐτοῦ ἐνωθέντων, ἡ Συράκουσα ἠφανίσθη καὶ ἡ Σικελία πᾶσα. Διὰ τί; Διὰ τὴν ἀμελείαν τοῦ τότε ὀρογγαρίου τοῦ πλωτῆμου, λέγω δὴ τοῦ Ἀδριανοῦ. Πάλιν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ κυροῦ Λέοντος γινώσκεις ὅτι ὁ Πάππας συνῆλθε καὶ οἱ μετὰ τούτου ὄντες, καὶ ἠνώθησαν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ εἰρήνης βαθείας οδοῦς ἀπῆλθεν ἡ Θεσσαλονικὴ καὶ τὸ Ταυρομένιον. Διὰ τί; Ὅτι ἐνταῦθα ἀμελείαν προηγήσαντο. Καὶ γὰρ ἐπιδομένον βοήθειας τῶν Θεσσαλονικέων ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλόμενοι πρὸς τὸ ἀπολυθῆναι ἐκεῖ πλώϊμον, ἀπόλεσαν τὰ πράγματα. Τοῦτο, τέκνον ἡμῶν, καὶ φρόνει καὶ διανοοῦ, καὶ μετ' ἐπιμελείας τοῦ Θεοῦ ἐνισχύοντός σε ἀνέχου τῶν πραγμάτων, καὶ αὐτῇ μαθήσῃ τῇ πείρᾳ τὸ αἴτιον τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δυστυχίας τῆς πολιτείας ἡμῶν.

Γράφω δὲ ταῦτα οὐκ ἀποβαλλόμενος οὐδὲ μισῶν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας. Μὴ οὕτω μακρὴν ποτὲ, μηδὲ συγχωρήσαι Θεὸς οὕτω μακρῶν ἔξω γενέσθαι· ἀλλ' ἐπιζητῶ ἔνωσιν τὴν τιμωσαν τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν χαριζομένην κατὰστασιν τοῖς πράγμασι καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ ἵνα μὴ ἐκ τοῦ βίου ἀπερχομένων ἡμῶν ἡ ἐρχομένη γενεὰ καταγνώσῃ ἡμῶν ὡς ἀφρόνων, ὡς ἀλόγων, ὡς καταφρονητῶν τῶν θείων κανόνων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς τῷ ἀναθέματι παραπέμφωσιν· ὅπερ οἶδε συμβαίνειν, ὅταν οἱ τῶς δυνατοὶ φρονήσῃ, καὶ εὐσεβεῖ, καὶ ἀρετῇ διαφέροντες.

Οἴ. Ἀθήλφ.

Τὸ γνήσιον τῆς στοργῆς, ὃ πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα ἢ σὴ εὐλάβεια κέκτηται, πάλαι καὶ διελέχθη καὶ γινώσκειται, οὐ δεῖται νῦν ἀποδείξεως, οὐδὲ τῆς ἐκ λόγων συστάσεως, ἰκανῆς οὖσης τῆς ἐκ τῶν ἔργων πληροφορίας· διότι καὶ ἡμεῖς οὐ μικρὰν εὐρίσκομεν ἐν ταῖς θλίψεσιν ἡμῶν παρηγορίαν ἐκ τῆς σῆς πρὸς ἡμᾶς πνευματικῆς διαθέσεως. Καὶ οὐδὲν χάριτι Θεοῦ ζημιούμεθα τῆς ἐκ τῆς σῆς ἀγάπης περιχεομένης ἡμῖν ἰερᾶς ἡδονῆς, ἐνεκεν τοῦ κωλύεσθαι ἄλλοις συνεῖναι, καὶ διὰ τῆς τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν θεωρίας, τοῦ βλέμματος τῆς δικαιοῦς ἀκωλύτως καὶ ὀρώμετος καὶ νοερώς ἡμᾶς συνάπτουτος. Οὕτω δὲ καὶ ἡ ὑμῶν δασύτης μηδὲν νομιζέτω διὰ τὴν σωματικὴν ἀπόστασιν τῆς κατὰ πνεῦμα συναφείας ἀποστερεῖσθαι. Ὅπου γὰρ ἀληθοῦς ἀγάπης ἔνωσις οὐ ἂν ὦσι διεστηκότες,

Auxilium. Qui negligenter seminat, non multum messem colligit; qui negligenter fundamentum jactat, non potest stabilem domum ædificare; sic nemo per maria potest navigare et salvari, si otietur et dormiat, nisi forte ipsa navis bonum statum curet. Quare, fili, hoc etiam considera, quod tibi et viva voce diximus: Postquam Photius, patriarcha noster cum iis omnibus, quos ordinaverat acri et perseveranti suffragio ejectus fuit, imperatoris nostri Constantini avus Tephricam delevit. Barim expugnavit, Longobardiam subjecit, Tarentum et alia castella e Saracenorum potestate eripuit. Mortuo autem Ignatio, atque Photio, simulque iis quos ordinaverat adunatis, Syracusæ et Sicilia omnis deleta est. Quare? Per incuriam drungarii Adriani. Rursum diebus Augusti Leonis scis convenisse Papam et eos qui cum eo stabant adunatosque Ecclesiæ fuisse, et profunda pace vigente abiisse Thessalonicen et Tauromenium. Quare? Quia ibi otari malebant. Thessalonicensibus enim auxilio indigentibus, distulerunt de die in diem naves mittere, ac res perdidere. Hoc, fili mi, cogita et meditare, et, opitulante Deo, diligenter rebus publicis operam dabis et experientia edoctus dices qua de causa felices et infelices sint cives.

B
C
Hæc tibi scribo non reprobans, neque odio habens pacem et unitatem Ecclesiæ. Ne adeo sim insanus, neque sciat Deus me adeo dementem fieri, sed eam unitatem quaerò quæ Deum honoret, eum statum qui rebus et nunc et postea faveat; absit ut vita defunctos ventura generatio nos ut amentes, irrationabiles, ut divinorum canonum contemptores damnet, nosque ideo et vos anathemati voceat; quod solet accidere cum ii qui per vitam potentes fuere, abeunt, et aliis nascuntur tum sapientia, tum pietate et virtute præstantes, κατὰ τὸν βίον ἀπέλωσι, καὶ ἄλλοι γεννηθῶσι καὶ

LXXVI. Incerto.

Sincerus amor, quem erga humilitatem nostram tua reverentia exhibet, jamdudum notus est, nec demonstratione aut verborum copia eget, cum opera per se loquantur. Quapropter et nos non parvam in angustiis nostris consolationem ex tua in nos spiritali amicitia percipimus. Et, gratia Dei, nihil hujus voluptatis amisimus quæ de tua dilectione in nos redundat, licet una esse atque corporis oculis inter nos videre nequeamus. Sed mentis oculi, nemine obstante, et vident et spiritaliter nos invicem adunant. Ita et tua pietas minime putet se per corporalem separationem spiritali conjunctione privari; ubicunque enim est sinceri amoris unitas, quando ab invicem amici corporaliter separantur, ibi vere uniuntur; ita ut et nos illa divina conjunctione non hodie nec heri,

sed jamdudum adunati, locorum distantia minime disjungimur. Sed de his hactenus. De fratre autem tuo qui per ignorantiam lapsus est, illud quod igno-
rantly actum est, veniæ januam non claudere dici-
mus, siquidem hæ litteræ nobis annuntiaverunt eum
corde contrito esse et acri dolore dilaceratum. Ideo
tu, ipse præ oculis habens hominem et illius pœnitentiam
et considerans animi ejus dolorem ut judicaveris,
moderata animadversione culpam cura, ut et in alios
agere soles, divina gratia ad id dispositus et eorum
qui tibi subditi sunt peccata corrigens, condonationemque
unicuique secundum pœnitentiæ mensuram dimittens.

Ἄλλοις οἰκονομεῖν εἰσθας· θαῖα χάριτι κατασταθεὶς
σφάλματα διορθούμενος, καὶ ἐκάστω κατὰ τὸ
τῶν.

LXXVII. Incerto.

Per alias jam epistolas, et per eas, o beatissime, quas tua fraternitas misit, didici quæ improbi
dæmonis insidiis in nostri temporis Ecclesiam super-
pervenerunt mala, et mihi videtur parum necessa-
rium, imo superfluum de his tibi rursus rescribere.
Hoc tamen notum tibi facimus nos pridem tuæ
beatitudini per clericos Adeodatum et Petrum scripsisse
qui Romam patriam habet, noster vero factus est ex
quo thronum recuperavimus prout rerum in Ecclesia
nostra ordo voluit: sermo necessarius ut scias abolita
esse omnino præcedentia scandala; scripsimus vero
et protospathario, inter Romanam et Constantinopolitanam
Ecclesias idem vinculum eandemque unitatem esse ac ab
initio. Sed imperatorum a Deo coronatorum filiorumque
nostrorum mandata ad eum missa sunt ut ille tuam
adeat sanctitatem eique tradat munera, si qua missa
sunt, rationem reddens, et inde tuæ sanctitatis
nuntii redeant et ad nos accurrant, ut communi
consilio tuorum legatorum et nostræ humilitatis
firmetur quod adhuc agitationis, præcedentium
scandalorum causa, in Constantinopolitana Ecclesia
superest.

Ἔραμεν πρὸς ἡμᾶς τοῦ κοινῆ συνέδρια τῶν τε
εὐστάθειαν λαβεῖν εἴ τι καὶ ἐτι ὑπολείπεται ἕνεκεν
τῶν προλαβόντων σκανδάλων ἐν τῇ Κωνσταντινου-
πολιτῶν Ἐκκλησίᾳ στασιαζόμενον.

Si igitur illi ad vos perveniant, adimplebuntur
ea quæ a me scripta sunt per eorum cum tuis legatis
reditum. Si minus, ut rebus humanis accidit, tibi
adesse nequeant, ille certe qui hanc fert epistolam
a nostra humilitate edoctus omnia tibi annuntiabit.
Et cum, Deo volente, ad nos redibit, mediante etiam
vestræ sanctitatis charitate, quam Christus et Deus
noster nobis reliquit, cum eo accurrant legati, ut
nihil jam eorum quæ correctione egent, incorrectum
maneat atque Ecclesiam afficiat tristitia. Si enim
non omnino, altamen gratia ejus qui æternum
hominum dissidium in unitatem transmulsit, nostra
Ecclesia jam unitatem recepit; nam necesse est ut
si quid malitiosi dæmonis adhuc supersit, id aboleatur,
et rursus in Ecclesia Dei

συνηωμένοι τυγχάνωσιν· ὥστε καὶ ἡμεῖς ταύτῃ
τῇ θαῖα ἐνώσει οὐ νῦν οὐδὲ χθὲς, ἀλλ' ἐκ μακροῦ
τοῦ χρόνου συνημμένοι, τῇ τοπικῇ διαστάσει οὐδα-
μῶς χωριζόμεθα. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχει.
Περὶ δὲ τοῦ σφαλέντος ἀδελφοῦ δι' ἀγνοίαν, ἐκείνῳ
φραμεν, ὡς οὐκ ἀποκλείει αὐτὸν συγγνώμης τὸ
πεπραγμένον ἐξ ἀγνοίας, καὶ μάλιστα ὡς τὸ γράμμα
διήγγειλε συντριβομένου τὴν καρδίαν, καὶ θριμείαις
ἀλγηδῶσι σπαριζομένου. Διὰ τοῦτο αὐτὸς ἐπ'
ὀφθαλμοῖς ἔχων τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ
μετανοίᾳ τοῦτου σπουδὴν, καθορῶν καὶ τὸ ἀλλῆμα
τῆς ψυχῆς ἐφ' ὅσον ἂν δοκιμάσῃ, ἐπιτιμῆσαι με-
τρίᾳ ἰάτριυσον τὸ ἀμάρτημα, ὡσπερ καὶ ἐν τοῖς
ἐπὶ τοῦτο καὶ τῶν ὑπὸ σοῦ κυβερνωμένων τὰ
μέτρον τῆς μετανοίας καὶ τὴν συγχώρησιν ἐπιμα-
τρῶν.

B

OZ'. 'Αδῆ.Ιερ.

'Εδηλώθη καὶ δι' ἑτέρων γραμμάτων καὶ τοῖς
πρὸ ὑμῶν, ὦ μακαριώτατε, καὶ τῇ σῇ ἀδελφότητι
τὰ ἐξ ἐπιφρείας τοῦ πονηροῦ δαίμονος εἰς τὴν καθ'
ἡμᾶς Ἐκκλησίαν συναυτήσαντα χαλεπὰ· καὶ δοκεῖ
μοι τὸ γράφειν περὶ τῶν αὐτῶν πάλιν ἔξω τοῦ
δέοντος εἶναι καὶ περιττόν. Πλὴν τοῦτο γνωρίζομεν,
ὅτι πρὸ τοῦ παρόντος γράμματος ἐγράψαμεν πρὸς
τὴν ὑμῶν μακαριότητα διὰ τοῦ κληρικοῦ τοῦ Ἀδεο-
δάτου καὶ Πέτρου τοῦ πατριῶκα μὲν ἐσχηκότος τὴν
'Ρώμην, ἡμετέρου δὲ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἡμῶν τὴν
ἐν τῷ θρόνῳ χρηματισαντος ἀνθρώπου, καθὼς ἡ
τῶν πραγμάτων ἀκολουθία ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γέγε-
νεν Ἐκκλησίᾳ· λόγος ἀναγκαῖος πρὸς τὸ καταργη-
θῆναι μὲν τέλει τὰ προλαβόντα σκάνδαλα· εἶναι
δὲ ὡσπερ ἐξ ἀρχῆς οὕτω καὶ νῦν τὸν σύνδεσμον καὶ
τὴν ἑνωσιν τῆς τ' Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς
ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ Θεοῦ κυβερνωμένης,
ἐγράψαμεν δὲ καὶ τῷ πρωτοσπαθαρίῳ. Ἄλλὰ καὶ
τῶν θεοστειφῶν βασιλείων, καὶ τέκνων ἡμῶν, κλει-
σεις πρὸς αὐτὸν ἐξεπέμφθη, ὥστε καταλαθεῖν ἐκεί-
νον πρὸς τὴν ὑμῶν ἀγιοσύνην καὶ ἀποδοῦναι εἴ τι
ἐξεπέμφθη λόγον ἔχοντα ξενίων, καὶ ἀναλαθεῖν
αὐτόθεν ἀποστόλους τῆς ὑμῶν ἀγιότητος, καὶ ἀνα-
μετέρων ἀποστόλων καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος
τῶν προλαβόντων σκανδάλων ἐν τῇ Κωνσταντινου-
πολιτῶν Ἐκκλησίᾳ στασιαζόμενον.

D

Εἰ μὲν οὖν ἐκεῖνοι κατέλαβον πρὸς ὑμᾶς, πληρω-
θήσεται τὰ γεγραμμένα διὰ τῆς ἐκείνων ἀνάδου σὺν
τοῖς ὑμετέροις ἀποστόλοις. Εἰ δὲ, οἷα τὰ ἀνθρώπινα,
ἐκεῖνοι οὐκ ἐξεγένετο παραστῆναι ὑμῖν, ἀλλ' οὕτως
ὁ τὸ παρὸν γράμμα ἐπιχομιζόμενος, καθὼς παρὰ
τῆς ἡμῶν ταπεινότητος ἐνηχῆθη, πάντως ἀπαρ-
λείπτω; ἀπαγγελεῖ πάντα, καὶ Θεοῦ βουλομένου, τὴν
ἐπάνοδον αὐτοῦ ποιουμένου πρὸς τὰ ἐνταῦθα, τῆς
ἀγάπης μεσιτευσούσης ἦν κατέλιπεν ἡμῖν ὁ Χριστὸς
καὶ Θεὸς ἡμῶν τῆς ὑμετέρας ἀγιοσύνης, ἀναδρι-
μῶνται σὺν αὐτῷ οἱ ἀπόστολοι, ἵνα μὴ δὲν ἐτι
παραλυτῆ τὴν Ἐκκλησίαν ἀδιόρθωτον ὄν τῶν θεο-
μένων ἐπανορθώσεως. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τὸ ὅλον, ἀλλὰ,
χάριτι τοῦ τὴν αἰώνιον τῶν ἀνθρώπων διάστασιν εἰς
ἑνωσιν μετασκεύασαντος, ἡ καθ' ἡμᾶς ἀπειλήφεν

Ἐκκλησίᾳ τὴν Ἑνωσιν· καὶ δὶόν ἐστὶν εἴ τι καὶ ἐστὶ ἄξ ἔξ ἑπηρείας τοῦ ἀεὶ στασιάζοντος δαίμονος ὑπολείπεται, καὶ τοῦτο ἐκποδῶν γενέσθαι, καὶ τελείαν καὶ ἀπρητισμένην ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ τὴν ὑμόνοιαν διαπρίπτειν. Πλειόνων λόγων οὐκ ἔστιν, οἶμαι, χρεια. Διὰ τοῦτο οὐδ' ἐκτεινομεν τὴν ἐπιστολήν. Οἶδαμεν γὰρ ἀναμφισβόλως, ὡς ἡ τελειοτάτη Θεοῦ χάριτι σύνεσις ὑμῶν καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων γραμμάτων πάντα διερευνώσα καὶ ἐξετάζουσα, οὐδὲν ἑλαττον ἡμῶν ἐξεπίσταται τὰ συμπεσόντα ἡμῖν καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐξ οὗ χρόνου, εἰ καὶ ἀρχεῖοι καὶ ἀνάξιοι, εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν κατέστημεν τάξιν, καὶ μέχρι τῆς παρουσίας ἡμέρας, εἰς ἣν ἐπώδυνος ἡμῶν ἐξέτεινε ζωὴ. Ἐβρωμένον σε ἀδελφε.

ΟΗ'. Τοῖς μονάζουσι.

Καὶ ἐκ τοῦ γράμματος καὶ ἐκ τοῦ κομιζόντος αὐτὸ μοναχοῦ τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτιοι τοῦ Θεοῦ θεράποντες, ἀναμεμαθηκότες τὴν ἀφειλομένην ἀνεπέμψαμεν εὐχαριστίαν τῷ ἐκλεξαμένῳ ὑμᾶς ἐκ τῆς τοῦ βίου ματαϊότητος, καὶ δυναμώσαντι ζωὴν ἐλέσθαι τὴν τῶν ἀγγέλων, δι' ἧς καὶ τῆς ἐκείνου ἀξιοθήσεσθε συμπαραστάσεως καὶ δόξης, ὅτε τὰ παρόντα καὶ τοὺς ἀπατωμένους ἐφελκόμενα τὴν λύσιν λάβῃ, καὶ φανερωθῇ τῶν ἀγίων ἡ μακαρία διαγωγὴ, ὅπως μακάριοι ἔσθε, καὶ εἴ τις ἄλλος καθ' ὅρας τοιοῦτον ἐκτίσται φρόνημα, καὶ κατέλιπε τὴν ἀστατον ταύτην τοῦ βίου περιφορὰν, καὶ μόνην τὴν πρὸς Θεὸν ἐζήτησεν, ὅσον ἀνθρώπων δυνατὸν, ἐκ τῆς σαρκὸς ἐκδημιαν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν, εἰ καὶ τὸ πρὸς τοῦτο νέφος τοῦ σώματος οὐ συγχωρεῖ καθαρῶς ἐνωθῆναι τῷ ποθομένῳ. Ἀλλὰ τὸ μὲν ὑμέτερον τοιοῦτον· ἡμεῖς δὲ ἀντὶ παντὸς δώρου τὰς ὁσίας ὑμῶν εὐχὰς ἐξαιτούμεθα, ἃς καὶ ὑμῖν εὐπρεπὲς παρέχειν, καὶ ἡμῖν ἀναγκαῖον λαμβάνειν. Τί γὰρ τοῦτο δῶρον τερπνότερον ἢ ἀφελιμώτερον; Ταῦτα οὖν μὴ λήγοιτε διδόντες· καὶ φυλάττοιθε ἡμῖν ἐβρωμένοι ἐν Κυρίῳ εὐδοκίμοι τὴν ἀρετὴν, καὶ ἀεὶ προστιθέντες αὐτῇ, μέχρις ἂν, τῶν σαρκικῶν λήξιν.

ΟΘ'. Ἀδελφούς.

Ἰσως καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων ὑμῖν τοῖς πνευματικοῖς ἡμῶν τέκνοις ἡ φήμη διεκόμισεν τὴ περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς θεϊκῆς εὐμενείας διοικημένα· πλήν καὶ τὸ γράμμα ταῦτα εὐαγγελίζεται, ὅτι τῆς θείας ἀγαθότητος τὰς ἡμῶν παραβλεψαμένης ἀμαρτίας ἡ Ἐκκλησία τὴν πολλὴν ἐκείνην διέλαθεν ἐπηρείαν, καὶ τέως οἱ ταύτης ἐπηρεασταὶ τῆς βίαιας ἰσχύος ἀφῆρθηται, καὶ τῆς τυραννικῆς ἐπιθέσεως, ἡμῶν ἀπολαθόντων θεῖα χάριτι τὴν ἰδίαν τάξιν, ἣν ὑπῆρχομεν, εἰ καὶ ἀρχεῖοι λαχόντες, καὶ ἧς ἡ βίαιος ἀπήλασε χεῖρ· ἀλλὰ τὸ μὲν ἡμέτερον οὕτως εὐδοκίᾳ Θεοῦ τετέλεσται. Ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ καὶ τῶν θείων ἀποστόλων συγκοινωνοὶ τῶν καμάτων καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀνέσεως, οἱ δραμόντες τὸν μακάριον δρόμον, ὧν οἱ πόδες ὠραῖοι ὡς εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τὸ οἰκτεῖον ἔργον εἶσθε σπουδαιότερον διανίστατε, ἐλευθύνοντες τὸ σκότος τῆς δυσ-

perfecta concordia invenitur. Nihil amplius dicendum censeo. Ideo hanc epistolam brevem fecimus. Probe enim scimus perfectissimam esse Dei gratia, tuam mentem, et absque nostris litteris, omnia scrutantem et examinantem te non minus quam nosmetipsos ea noscere quæ nobis Ecclesiæque Dei acciderent ex quo, quamvis inutiles et indigni in archiepiscopatus solium ascendimus, et usque ad præsentem diem ad quam, nescii quibus Dei iudiciis, doloribus afflictam vitam nostram extendimus. Bene valentem te servet Dominus noster, o frater beatissime.

B

LXXVIII. Monachis.

Ex litteris tuis et ex monacho qui cas nobis attulit cum ea quæ ad vos spectant didicimus, fideles Dei famuli, debitas illi diximus gratias qui vos ex vitæ vanitate segregavit, vobisque addidit hujus viæ quibus angelorum vitam eligere possitis, cuius beneficio illius conspectu et gloria digni evasuri estis quando præsentia errantesque decipentia dissolventur, et beata sanctorum conversatio manifestabitur. Vere beati estis, et quicumque eadem, qua vos, sapientia potitus est instabilemque hujus vitæ arenam reliquit, et solum Deum, in quantum fieri potest, et cum illo unionem quæsit, eisi densa corporis nubes desiderato Deo uniri non sinat. Et hoc quidem ad vos attinet: nos vero pro omni dono plias vestras efflagitamus preces, quod et præstare vos decet, et necesse est ut nos accipiamus. Quod enim donum esse potest illo gratius aut utilius? Has igitur preces offerre ne desinat. Nobis in Domino bene valete, prosperum virtutis iter habentes, eique continuo addentes, donec, selutis carnalibus vinculis, ad cœlestem paradisum ascendatis.

λυθέντων δεσμῶν, ἀναπτῆτα πρὸς τὴν οὐράνιον

LXXIX. Incertis.

Forsitan et ante nostras litteras vobis spiritualibus filiis fama attulit quæ de Ecclesia, adjuvante Dei providentia, acta sint. Hæc tamen epistola vobis annuntiat Ecclesiam, remittente bonitate divina nostras culpas, ex his multis injuriis effugisse, atque interea illos qui injuriam faciebant violenta vi sua et insidiis detrusos esse, nobis divina gratia proprium ordinem recuperantibus quem, etsi inutiles, sortiti eramus et unde nos violenta manus expulerat. Et sic res nostræ Dei favore peractæ sunt. Vos autem, dilecti et divinatorum apostolorum laboris ut et quietis participes, qui felicem cursum transigitis, quorum pedes pulchri, utpote qui pacem evangelizetis, proprium opus ferventius prosequamini, impictialis tenebras ex animis quos occupaverunt expellentes, et illis salutis lumen accendentes, ut, &c. per vos colorata,

glorificetur Deus in illis, glorificemini et vos, præ-
senti sæculo et futuro, divina et immortalis glo-
ria.

μὲν ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς, δοξασιῶνται δὲ καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ ἄλλωτῳ δόξῃ.

Vos multis detineri scio, multisque arctari sacram
vestram vitam. Ego enim, ut justum est, loci so-
litudinem reputans, virorum quibuscum vivitis
mores, et indolis diversitatem a vestro apocrisiario
edoccor. Attamen ea quæ nunc sunt non sunt con-
dignæ ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis;
ad quam aspicientes laboremque et angustias se-
cundo loco ponentes, beatificum vestrum opus
perficite et omni conatu firmitatem recens com-
punctis addite, et eis relinquentes qui pro vobis ad
securam viam eos doctrina dirigere debent eorum-
que salutem curare; tempore vos invitante simul
ac inspiratione divina, ad nostram humilitatem
accurrite, propriis verbis nostram adaugentes gra-
tiam quam ex iis qui ad Christum per baptismum
adducuntur possidemus, et Ecclesiæ lætitiæ partici-
pantes quam invocatur sibi ipsi sperantibus per se
ipsum adhibuit qui est per seipsum Salvator nos-
ter et Deus.

τῆς Ἐκκλησίας, ἢ παρακληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Θεὸς τοῖς ἐπ' αὐτῷ περὶ εὐχῶν ἡμῶν.

LXXX. Incerto.

Litteras tuas, mi fili, accepimus; et de castro-
rum vastatione, antequam inde exires, et te et alios
audivimus; et scio te tunc vera dixisse et nunc
dicere. Ea igitur scribere supersedens nobis scribe
te, Deo adjuvante, rerum vastatarum restituti-
onem fecisse, omnia quæ priores duces negligentia
sua perdididerant, te prudentia tua acquisivisse, et
cura tua stabilisse. Ita enim major apparebit virtus
tua, et magno nostro imperatori placebis dignam-
que ab eo mercede frueris. De impiis et atheis
hostibus sciens non in populi multitudine esse
robur, sed in justitia atque concordia, etiamsi
paucos habeas milites, hoc eos doce, fortiter cum
illis pugna, et Christo et Salvatore nostro innixi
speramus te iis qui in populi magnitudine gloria-
ntur felici successu regnaturum.

τοὺς ὑπὸ σὲ, ταῦτα παιδεύων αὐτούς, μετ' ἐκείνων ἀγωνίζου προθύμως, καὶ πεποθῆσθαι Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν, ὅτι ὑπὲρ τοῦς ἐν πλήθει λαοῦ καυχωμένους εὐδοκίμησεις.

LXXXI. Incerto.

Apud homines multa dicuntur, eorumque plu-
rima (o homines ad peiora semper propensos),
mendacii hæreditas sunt; nonnulla tamen novit et
veritas. Dicunt, optime vir, odium in nos (quod
dicere erubescu) te fovere. Quid enim sumus,
quamvis nobis datus sit optatus a multis thronus,
propter eas rationes quas ille novit, qui ut mihi
daretur voluit? Sedenim non nos odio prosequeris,
sed immaculatam et puro sanguine ornatam, Filii Dei
sponsam. Et ideo quæcunque vertis contra te-
ipsum vertis, excitas autem et alios ad certamen,
ut quidem putas, adversus nos, sed revera contra

ἡσθείας ἐκ τῶν ὑπ' ἐκείνου κατεχομένων ψυχῶν, καὶ ἀνατέλλοντες αὐτοῖς τῆς σωτηρίας τὸ φέγγος. Ἰνα, δι' ὑμῶν τῆς πίστεως αὐτόθι κρατυνθείσης, δοξάζηται ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τῇ θεῷ καὶ ἄλλωτῳ δόξῃ.

Οἶδα μὲν ὅτι πολλὰ τὰ συνέχοντα ὑμᾶς, καὶ τὴν ἱερὰν ὑμῶν στενοχωροῦντα ζωὴν· αὐτὸς τε ὡς εἰ-
κὸς ἀναλογιζόμενος τοῦ τόπου τὴν ἱρημίαν, καὶ τῶν
ἀνδρῶν οἷς συνδιάγετε τὸν τρόπον, καὶ τοῦ ἡθους τὸ
ἀλλότριον καὶ παρὰ τοῦ ὑμῶν ἀποκρισιαρίου τοῦτο
αὐτὸ διδάχθε. Ὅμως οὐκ ἄξια τὰ παρὰ τοῦ νῦν
καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι
ὑμῖν, πρὸς ἣν ἀφορῶντες καὶ τὸν πόνον καὶ τὴν στε-
νοχωρίαν ἐν δευτέρῳ τιθέμενοι, τὸ μακάριον ἔργον
ὑμῶν τελειώσατε, καὶ πάσῃ δυνάμει τὸν στηριγμὸν
τοῖς νεοπαγῶσι περιποιήσαθε· καὶ καταλιμπίνον-
τες αὐτοῖς τοὺς ἀνθ' ὑμῶν μέλλοντας· τῇ διδασκαλίᾳ
πρὸς τὴν ἀπλανῆ ὁδὸν τούτους καθοδηγήσασθε, καὶ
τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἀντιλαμβάνεσθε, καιροῦ κα-
λοῦντος μετὰ τῆς ἀνωθεν συνεπινεύσεως πρὸς τὴν
ἡμῶν ἀναδράμετε μετριότητα, οἰκτιρίαις τε λόγοις
αἰξοντες ἡμῶν τὴν χάριν, ἣν ἐπὶ τοῖς προσαγομέ-
νοις Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν κεκτήμεθα διὰ τοῦ
βαπτίσματος, καὶ συνησθησόμενοι ἐπὶ τῇ εὐφροσύνῃ

καὶ Θεὸς τοῖς ἐπ' αὐτῷ περὶ εὐχῶν ἡμῶν.

Π'. Ἀθήλφ.

Τὰ γράμματά σου, τέκνον ἡμῶν, εἰδεξάμεθα, καὶ
περὶ τῆς ἐρημώσεως τῶν κάστρων καὶ πρὸ τοῦ
ἐξελεῖν σε τῶν ἐνταῦθα τοῦς λόγους ἠκούσαμεν καὶ
πρὸ σου, τέκνον ἡμῶν, καὶ παρ' ἐτέρων· καὶ οἶδα
ὅτι καὶ τότε ἀληθῆς ἔλεγες, καὶ νῦν ἀληθῆς λέγεις.
Καταλιπὼν οὖν ἐκεῖνα γράφειν, ἐκεῖνα, τοῦ Θεοῦ
δυναμοῦντός σε, γράφει ἡμῖν, ὅτι τὴν διόρθωσιν
ἐποίησω τῶν ἐρημωθέντων, ὅτι ὅσα οἱ πρὸ σου στρα-
τηγήσαντες τῇ ἑαυτῶν ἀπώλειαν ἀμελείη, ταῦτα ἡ
σὴ φρόνησις ἀνεκτήσατο, καὶ τῇ σὴ ἐπιμελείᾳ συν-
εστήσω. Οὕτω γὰρ καὶ ἡ ἀρετὴ σου ἐπὶ μάλλον
διαφανήσεται, καὶ τὸν μέγαν ἡμῶν θεραπεύσεις
βασιλεῖα, καὶ τῆς ἀξίας παρ' αὐτοῦ ἀντιθέσεως ἀπο-
λαύσεις. Περὶ δὲ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀθέων ἐχθρῶν
τοῦτο γινώσκων, ὅτι οὐκ ἐν πλήθει λαοῦ ἡ δύναμις,
ἀλλ' ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁμοφυλίᾳ, καὶ ὀλίγους ἔχῃς
ἀγωνίζου προθύμως, καὶ πεποθῆσθαι Χριστῷ τῷ Θεῷ
καυχωμένους εὐδοκίμησεις.

D

ΠΑ'. Ἀθήλφ.

Λέγεται πολλὰ παρὰ ἀνθρώποις, καὶ τούτων τὰ
μὲν πλείω (φεῦ τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω νεύσεως τῶν ἀν-
θρώπων!) τοῦ ψεύδους ἐστὶ κληρονομία, ἐστὶ δὲ ἂ
γινώσκει καὶ ἡ ἀλήθεια. Λέγεται περὶ σοῦ, ἀγαθὸ
καὶ καλὸ ἀνθρώπε, ὡς ἐχθραίνεις, ἀισχύνομαι λέ-
γειν, πρὸς ἡμᾶς. Τί γὰρ ἐσμεν, εἰ καὶ τὸν πολύφθο-
νον ἐγχευρίσθησθα ὀρόνον, δι' ἃς οἶδεν αἰτίας ὅπως
εἶπω τοῦτον ἐγχευρίσθησθαι κεκρικῶς; Ἀλλὰ γὰρ
ἐχθραίνεις οὐ πρὸς ἡμᾶς, πρὸς δὲ τὴν ἀχραντον καὶ
ἡρμοσμένην αἵματι ἀχράντων νύμφην τῷ Υἱῷ τοῦ
Θεοῦ· καὶ διὰ τοῦτο στρέφεις μὲν κατὰ σεαυτὸν ἂ
στρέφεις, συνιτῆς δὲ καὶ ἄλλους, ὡς μὲν οἶει, τῷ

καθ' ἡμῶν συνασπισμῶν, τῶν δὲ ἀληθεῖ λόγῳ κατὰ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. Ἡμεῖς γὰρ καὶ χωρὶς τῆς ὑμετέρας συσκευῆς πάντως ἢ νῦν ἢ μετ' ἕλθον κεισόμεθα ἐν τάφῳ λυόμενοι, ὅπερ ὑμῖν ἐστὶ διὰ σπουδῆς. Αὐτοὶ δὲ καὶ ἡμῶν ἀποχομίνων πείρα μαθήσεσθε τοῦ συνασπισμοῦ τὸ κέρδος. Τοῦτο δὲ φημεν ὑπὸ μάρτυρι Θεῶ, καὶ μὴ ἀπιστήσης· ἀπαρλόγιστος γὰρ ὁ μάρτυς· οὔτε ἀνθρώπῳ ἐντευξόμεθα καθ' ὑμῶν οὔτε Θεῷ· ἐπαίπερ εἶδα ὅτι μᾶλλον σιωπώντων ἡμῶν, ἢ ἀπροσωπώλητος καὶ θεῖα ἐπόψεται δίκη τῆν ὑμετέραν προαίρεσιν.

ΠΒ'. Τῷ περιφανεστάτῳ, ἡγαπημένῳ, πνευματικῷ τέχνῳ Λανδούλφῳ, ἀρχιεπισκόπῳ, Νικόλαος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ γεγονός εἰς τὸν πατρικίον καὶ στρατηγὸν Οὐρσολέοντα, καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων σου, τέκνον ἡμῶν, προλαβοῦσα ἡ φήμη ἐγνώρισεν ἡμῖν, καὶ ἐδεξάμεθα λύπην αὐτῆς ἡμῶν τῆς ψυχῆς ἀπομένην, τὸ μὲν διὰ τὴν θάνατον ἐκείνου τε καὶ τῶν ὁμοίως ἀποθανόντων, τὸ πλεον δὲ ὅτι περὶ σοῦ, τέκνον ἡμῶν, πονηροὶ λόγοι θεοστεφῶν βασιλείων ἡμῶν προσήρχοντο, πᾶσαν τὴν πρόφασιν τῶν κακῶς ἀποθανόντων ἐπὶ σὲ φέροντες, καὶ κατηγοροῦντες ἐκ τῆς ὑψηλῆς καὶ μεγάλης βασιλείας, ἧς καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ἀπέλασας, καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης, ὅση παρ' αὐτῆς σοι δεδώρηται. Ἐλυπούμεθα οὖν διὰ ταῦτα, τέκνον ἡμῶν, ὡς εἶπον, λύπην οὐ δεχομένην παράκλησιν, μάλιστα ἐνοουόντες καὶ παραβάσεις ἔρκων οὗς ἐποιήσω πρὸς τὸν μακαριώτατον ἡμῶν βασιλέα τὸν κύριον Λέοντα· νῦν δὲ διὰ τῶν σῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐκ τῆς κοινότητος ἀναπεμφθέντων, ἕτερά τινα διδασκόμενοι, καὶ οὐχὶ τοιαῦτα ἀναίσχυντα εἶα προσηγγεῖλαι ἡ φήμη, ὥσπερ τινὰ μικρὰν παραμυθίαν τῶν λυπούμενων ἐσχέκαμεν· εἰ καὶ μὴ ἐλεύθεροι καὶ οὕτω δικαίας ἀναφαίνεσθε μέμφεώς τε καὶ κατακρίσεως. Ἔστω γὰρ ἀληθὴ πάντα ὅσα κατὰ τοῦ ἀποθανόντος πατρικίου καὶ στρατηγοῦ παρ' ὑμῶν ἐγράφη, ἀλλ' οὐκ ἔδει τοῦτον παρ' ὑμῶν τὴν τιμωρίαν δεξασθαι ἀλλὰ παρὰ τίνος; Παρὰ τῆς κοινῆς δεσποτίας καὶ βασιλείας, παρ' ἧς καὶ σὺ ἐδοξάσθης, καὶ εἰς τὸ στρατηγεῖν τοῦ τόπου ἐκείνος προβέβηται. Ἐπρεπε μετὰ τὰς παρακλήσεις, μετὰ τὰς προαιρέσεις, μετὰ τὰς ἄλλας φιλοφρονήσεις τὰς πρὸς σοῦ πρὸς αὐτὸν γεγενημένας, ἐπεὶ ἀπαράκλητος ἦν καὶ ἀδυσώπητος, καὶ πρὸς μόνην ἐφέρετο τὴν πονηρίαν, ἀνενεγκεῖν τῷ θεοστεφεῖ κράτει τῶν βασιλείων ἡμῶν, καὶ παρ' αὐτῶν ἐξαιτεῖσθαι τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν κακῶν, ἀλλ' οὐχὶ γενέσθαι ὑμᾶς αὐτοὺς φονεῖς μὲν τῶν ἀδελφῶν καὶ συνδούλων, ἐκδικηταὶ δὲ, ὡς λέγετε, τῶν κακῶς γενομένων. Τοῦτο ἦν, τέκνον ἡμῶν, τῆ εὐγενείᾳ σου πρέπον, τῆ φρονήσει, τῆ ὀρθῇ πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῆ πρὸς τὴν βασιλείαν, τοῖς σοῖς ὅρκοις οὗς ἐποιήσω πρὸς τὴν σὲ δοξάσαν βασιλείαν. Νῦν δὲ οὐ μόνον τούτου, ἀλλ', ὡς φασιν, ἐχειρώσω καὶ κάστρα τὰ μηδισμῶς πρὸς τὴν σὴν ἐξουσίαν ἀνήκοντα, καὶ ὑπὸ τὴν σὴν ἐποίησω ἐπικράτειαν, ἃ μὲχρι τοῦ παρόντος πρὸς τὴν σὴν οὐκ ἐγνώριζεν ἐπικράτειαν.

Ταῦτα, τέκνον ἡμῶν, εἰ ἀληθῶς διεπράξω, οὐκ

A ipsorum salutem. Nos enim, etiam absque vestro apparatu, omnino, sive statim, sive post breve tempus, in sepulcro jacebimus mortui, quod vos optatis. Vos vero, postquam abierimus, vestrae rebellionis lucrum experiemini. Hoc Deo teste affirmamus, neque dubites: est enim non mendax testis. Neque hominem, neque Deum contra vos compellimus, quoniam scio, divinam justitiam, quae personarum acceptionem non facit, quo magis facebimus, eo magis vestrum visuram esse studium.

LXXXII. Illustrissimo, dilecto, spirituali filio, Landulpho, proconsuli, Nicolaus, Dei misericordia, Constantinopolitanus archiepiscopus.

B Quod patricio et duci Ursuleonti contigit, etiam ante tuas litteras, filii, notum fecit nobis praeperera fama, et animo maestitiam concepimus, primo quidem propter ejus et aliorum qui cum illo similiter perierunt mortem, praesertim vero quod de te, filii, malignae a Deo coronatorum imperatorum voces nos adierint, omnem eorum mortis causam in te conjicientes, teque hujus regiae majestatis nomine accusantes, ejus beneficiis fruitus es, et quae te tanto honore et gloria circumdedit. Maesti igitur sumus propterea, filiae insolubili maestitia, te juramenta violasse cogitantes quae Augusto imperatori nostro Leoni praestiteras. Nunc autem cum per tuas litteras et alias e castris missas alia nonnulla neque tam foeda didicimus quam fama praenuntiaverat, parvam aliquam assilgentium rerum solationem accepimus: quanquam ne sic quidem exemptus videris a vituperatione aut damnatione. Etsi enim vera sint quae in mortuum patricium et ducem a te scripta sunt, non tamen oportebat a te ei poenam infligi. Sed a quo? A communi dominatione et regia potestate, a qua et tu gloria circumdatus es et illo ad loci gubernationem missus est. Post hortationes, post consilia post alia benevolentiae signa a te in eum collata, postquam neque hortationes admisit, sed impudens perstitit, et ad meram malitiam processit, decebat rem imperatorum nostrorum potestati deferre; et ab iis ut mala curarent flagitare, non autem temetipsum fratrum et conservorum homicidam, et, ut dicis, malorum actionum ultorem fieri. Hoc erat, filii, quod tuam nobilitatem, tuam sapientiam, tuam erga regiam potestatem bonam fidem et charitatem, haec denique juramenta decebat, quae eidem te honore circumdanti praestiteras. Nunc vero non id tantummodo, imo, ut aiunt, castris vim intulisti quae tuae potestatis non erant, atque ea occupasti quae usque adhuc non erant tuae dominationi subjecta.

Haec, filii, si vere egeris, quatenam inveniri poterit

defensio? Quæ ratio nobiscum stabit ut ostendamus te magnæ et excelsæ regis potestati debitam benevolentiam et obedientiam adhuc servare? Nos tamen allatam famam increduli accipientes, et recentibus litteris magis adhaerentes, coronatos a Deo imperatores cum lacrymis exoravimus, ne suam erga te gratiam deponant, neque credant aliam te fidem et benevolentiam ac antea erga regiam potestatem alere; sed ut ante hæc mala tecum egerunt, ita nunc quoque tecum agant ea quæ temere facta sunt, despicientes; Ursuleontem quidem criminis auctorem, te vero contra voluntatem rerum considerando.

ἀφορμὴν μὲν δέδωκότος; τοῦ Οὐρσολέοντος, ὑμῶν δὲ εἶσι: πρὸς τὸ γίνεσθαι.

Ideo ut Longobardiarum prætor officiaris apud imperatores preces adhibuimus, eorumque benevolentia præcedentia peccata remisit, neque omnino munus prætorii officii quod ambibas repulit; sed, ut verum est, formæ tuæ et sinceræ et per totam vitam erga se submissivis et obsequii signa expectat: quæ satisfactio tibi per honorificum mandatum revelata est, et nos præsentibus litteris eam tibi notam facimus. Jubet porro ante omnia te castra relinquere quæ nullo jure post contumaciam tuam tenere non desiisti; deinde quod altera decreti pars est, ea facere quæ de uxore et de secessu in Peforponneso, mandata sunt. Si vero hoc facere non poteris, saltem ex tuis filiis alterum mittas, ut cum filio tuo qui jam hic est conversans regio honore et munere fruatur. Hæc si feceris, ut diximus, quasi non accidissent, quæ acciderunt crimina remittentes, precibus tuis effectum dantes te totius Longobardiarum prætorem declarabunt. Hæc a nobis pro te apud magnos et excelsos imperatores nostros facta sunt et quam in te benevolentiam, ac munificentiam habeant, per hæc litteras discis. Tuum est igitur sive iram eorum tibi attrahere, sive eorum benevolentia et bonitate, ut spero et cupio, frui.

Θύσουςίρας, καὶ στρατηγὸν σε τῆς ὅλης Λογγιθαρίας ἀναδείξουσιν· ἃ μὲν ἐσπουδάσθη παρ' ἡμῶν πρὸς τοὺς μεγάλους καὶ ὑψηλοὺς ἡμῶν βασιλεῖς ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἣν ἔχουσι γνώμην πρὸς τὴν σὴν εἰς εὐεργεσίαν καὶ ἀντιλήψιν, ἰδοὺ διὰ τοῦ γράμματος μανθάνεις. Τὸ λοιπὸν σὺν ἴστιν ἢ τὴν ὀργὴν αὐτῶν ἐπισπάσασθαι, ἢ τῆς εὐμενείας καὶ ἀγαθότητος, ὅπερ ἐλπίζω καὶ εὐχομαι, ἀπολαύσειν.

LXXXIII. Idrontis episcopo.

Quas quidem de divina et humana restituta in Ecclesia pace gratias agis, bene agis. Quando enim in re tam salvatari nemo est, etiamsi non omni populo præsit qui de sacræ congregationis concordia Deo gratias non agat, quomodo non jussum sit nos, si fieri possit, non tantum lingua, sed et omnibus membris, gratias agere, quos, etsi indignos, sacri ministerii circulo præposuit Christus noster et Deus? Sed oportebat cum propria gratiarum actione te et huc omnia ad nos descendere, et communiter cum fratribus tum episcopis gratias agere auctori et arbitrio pacis et primo et magno Pontifici et Deo. Sed et nunc ne omittas facere, neque diutius ad nos transire differas. Hæc quidem de hac re. Quod

Α ἰδοὺ τίς εὐριθῆσταιτι ἀπολογία, τις λόγος; ἡμῶν συναγωνιᾶται πρὸς τὸ συστήσασθαι, ἵτις σώσεις εἰς τὴν ὀφειλομένην εὐνοίαν καὶ τὴν ὑποταγὴν πρὸς τὴν μεγάλην καὶ ὑψηλὴν βασιλείαν. Ὅμως ἡμεῖς ἀμφιβόλως διακείμενοι πρὸς τὴν προλαβοῦσαν φήμην, καὶ μᾶλλον τοῖς ἔσθι καταλαβοῦσι γράμματι προστιθέμενοι, τοὺς θεοστερεῖς ἡμῶν βασιλεῖς ἰδούσας τήσασθαι μὴ ἐκστῆσαι τῆς πρὸς ὑμᾶς; διαπόσειας, μηδὲ ἀλλοτριούς νομίζουσιν τὴν πίστιν καὶ εὐνοίαν διασωζόντων πρὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰσι, καθὼς καὶ πρὸ τῶν συμβεβηκότων τούτων κακῶν δέκονται πρὸς ὑμᾶς, οὕτως ἔχουσιν περὶ ὑμῶν, παραβλέψαντες τὰ τολμηθέντα, εἴτι καὶ γέγονεν· ὅς τὴν ἀνθρωπίνως συναρπασθέντων καὶ πραξάντων, ἃ μὴ

II Διὰ τοῦτο καὶ περὶ τοῦ γενέσθαι σε στρατηγὸν Λογγιθαρίας λόγους ἐποιήσαμεθα πρὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν, καὶ ἣ γε τούτων εὐμένεια καὶ τὰ γεγονότα παρεῖθε σφάλματα καὶ τὸ κατανεῦσαι πρὸς τὴν στρατηγεῖν ὑμῶν προβῆλιν οὐ παντελῶς ἀπηγόρευσεν, ἀλλὰ ζητεῖ, ὡς περ ἴστιν ἀκλόουθον, πληροπορίαν δέξασθαι παρ' ὑμῶν τῆς ἀσφαλοῦς καὶ ἀνοθεύτου πρὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν ἀγάπης, καὶ μέχρι βίου παντὸς ὑποταγῆς καὶ δουλώσεως. Ἡ δὲ πληροφορία καὶ διὰ τιμίας αὐτῶν κελύσεως ἐδηλώθη σοι, καὶ ἡμεῖς δὲ τῷ παρόντι γράμματι ταύτην ἐνεσημαίνόμεθα, πρὸ παντὸς ἄλλου καταλιπεῖν τὰ κάστρα, ὧν μήπω πρότερον ἐξουσιάζων, νῦν ἰδιοποιήσω τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὴν γενόμενὴν ἀταξίαν. Δεύτερον δὲ πάντως καὶ παρέξει τὴν ἐντελῆ πληροφορίαν, ἃ περὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ θ.αγωγῆς ἐκελεύσθη σοι. Εἰ δὲ τοῦτό σοι μὴ δυνατόν, ἀλλὰ γε καὶ τὸν ἕτερον τῶν υἱῶν σου πρὸς τὰ ἐνταῦθα ἐξαποσταλῆσαι, ἵνα μετὰ τοῦ ἐνταῦθα ὄντος παιδὸς σου συνῶν καὶ συνδιάγων τῆς βασιλικῆς τιμῆς καὶ ἀντιλήψεως ἀπολαύῃ. Τούτων παρὰ σοῦ γινόμενων, ὡς περ ἔφημεν, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν γενόμενα ἄπερ ἐγένετο σφάλματα παρορῶντες οἱ θεοστερεῖς ἡμῶν βασιλεῖς τῇ σῇ αἰτήσῃσι

D ΠΓ'. Τῷ τοῦ Ἰδρουῦτος.

"Α μὲν περὶ τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης βραβεύσεως εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εὐχαριστεῖς, καλῶς εὐχαριστεῖς. Ὅπου γὰρ ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ σωτηριῷ πράγματι οὐδεὶς οὐδὲ τοῦ πληρώματος τοῦ λαοῦ καθέστηκεν, ὅς οὐχὶ τὴν εὐχαριστίαν δίδωσιν ἐπὶ τῇ ὁμοσίᾳ τοῦ ἱερατικοῦ πληρώματος τῷ Θεῷ, πῶς οὐκ ἄξιον, εἰ δυνατόν, μὴ μόνον γλώσση, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις μέλεσιν ἡμᾶς ἐκπληροῦν τὴν εὐχαριστίαν, οὐδ', εἰ καὶ ἀναξίους, κύκλῳ τοῦ ἀγίου θουσιαστηρίου περὶέστησεν ὁ Χριστὸς; ἡμῶν καὶ Θεός; Ἄλλ' ἴδοι μετὰ τῆς ἰδίας εὐχαριστίας τὰ ἐνταῦθα καταλαβεῖν σε, καὶ κοινῶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου καὶ συναρχιερέων εὐχαριστήσῃσι τῷ αἰτίῳ καὶ βραβεύτῃ τῆς εἰρήνης τῷ πρώτῳ καὶ μεγάλῳ ὀρχιερεῖ

καὶ Θεῷ· πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο περιστάσεις πονη-
ρῶν πραγμάτων ἐκίωλυσαν, ἀλλ' ἀπὸ γε τοῦ νῦν μὴ
ἐπιβάλλῃ ποιῆσαι, μηδ' εἰς ὑπέρβειν τὴν πρὸς τὰ
ἐνταῦθα δώσεις πορεύειν. Ταῦτα μὲν περὶ τοῦτου.
Ἄ δὲ περὶ τοῦ πατρικίου Οὐρσολέοντος Ἐγραφέως,
ταῦτα κοινῶς ἀνευχθέντα καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν
ἐνήχηνται οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ βασιλεῖς· ἡμῶν, καὶ
ἃ· ἔδοξεν αὐτοῖς σωτηρίου καὶ συμφερούσας παρ-
έσχοντο ἀποκρίσεις· πλὴν οὐδὲν κωλύει καὶ ὁμᾶς
ταῦτα εἰδέναι. Ἀμνηστίαν ἐπηγγελλαντο τῶν τετολ-
μημένων, εἰ τοῦ λοιποῦ εὖνοι καὶ ὑπήκοοι διαμε-
τούσαν οἱ τὰ πονηρὰ τετολμηκότες. Περί δὲ τῶν
πρὸς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντων, τὴν μὲν σὴν εἰς·
αὐτοὺς προβαίρειν ἀπειδεξιέμεθα, τὴν δ' ἐκείνων
βραδύτητα καὶ βρθυμίαν ἐν οἷς ἔδει συντείνειν τὸν
τοῦ παρόντος, εἰ τις σοὶ δύναμις συναντιλαθέσθαι
πρόθυμος περὶ ταύτην γενεῶ· τὰ δ' ἄλλα...

IIΔ'. Τῷ εὐκλειστοτάτῳ, ἡγιασμένῳ, πνευματικῷ
τέκνῳ Γαϊδωνί, βασιλικῷ πρωτοσπαθαρίῳ,
Νικόλαος ἑλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντι-
νουπόλεως.

Τῷ γράμματί σου, τέκνον ἡμῶν, ἐντυχόντες, οὐ
μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις γράμμασιν ὅσα πρὸς ἡμᾶς
ἐξεπέμφθη παρὰ τῶν οἰκητόρων τῆς αὐτόθι γῆς,
ἀνεμάθομεν τὰ δυστυχεῖς πράγματα, καὶ ὅσα ὁ πονη-
ρὸς καὶ οἱ ἐκείνῳ συνεργούντες ἄνθρωποι κατεργά-
σαντο. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἤδηπραχθέντων δυστυχῶς
οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ βασιλεῖς ἡμῶν συγγνώμην
παρασχόντες τοῖς ὑπουργοῖς τῶν τοιοῦτων δυστυχη-
μάτων ἐδήλωσαν διὰ καλεύσεως· αὐτῶν οἷα ἐδήλωσαν.
Δεῖ οὖν καὶ σὲ, τέκνον ἡμῶν, ὡς πιστὸν θεράποντα
τῆς βασιλείας, ἐκείνα καὶ λέγειν καὶ ὑποτίθεσθαι,
ὅσα πρὸς κατάστασιν καὶ ἀταραξίαν ἔρξῃ, οἷς ἂν
δύνη προσεντυγχάνειν καὶ λέγειν, καὶ ὅσα πρὸς
ὑποταγὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ κυριότητος.
Ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐν τῇ χώρῃ ὡμῶν συμβεβηκό-
των. Περί δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οὐκ
ἔχω πλέον τι γράφειν παρὰ τὰ ἤδη γραφέντα σοι.
Εἰ οὖν ἐστὶ σοὶ δύναμις τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν
καὶ κατὰ τὰ γραφέντα σοι διοικῆσαι, τοῦτο σπου-
δαίως ἐπιτέλεσον, εἰδὼς ὅτι τοῦ σοῦ καμάτου καὶ
τῶν πόνων καὶ τὸν μισθὸν ἀπολήψῃ παρὰ Θεοῦ καὶ
παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ εἰ τίς ἐστὶ καὶ
προσεπιχορηγηθήσεται. Τὰ δ' ἄλλα διατηρήσει ὁμᾶς
αεὶ θέλημα καὶ ζῶντας καὶ πράττοντας.

IIΕ'. Πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἀρχον-
τας, καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τοῦ λαοῦ Λογγι-
βυρδίας, Νικόλαος ἑλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος.

Τὰ γραφέντα παρ' ὡμῶν, τέκνα μου ποθητὰ,
ἐπιμελῶς ἀνίγνωμεν, καὶ τῇ διανοίᾳ ἐπιμελέστερον
ἀνεσκεψάμεθα, καὶ ἃ μὲν συνέβη περὶ τὸν ἄνθρωπον
ἐκείνον οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ βασιλεῖς ἡμῶν τῷ
ἐκείθεν παραπέμφαντες κριτηρίῳ, ἐν ᾧ λανθάνει
οὐδὲν οὐχ ὅτι τῶν πραττομένων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν εἰς
ἐνθύμησιν ἡκόντων, ἀφῆκαν ἔξω τῆς ἐτάσεως τῆς
οἰκίας αὐτῶν ἐπισκέψῳ· τε καὶ κρίσεως, ὥστε
τούτου γε ἔνεκεν μηδὲν φόβον οἱ πράξαντες τοῦ τι
κακὸν παθεῖν παρὰ τῆς βασιλείας ὑφοράσθωσαν.
Μόνον τοῦτο πάσῃ σπουδῇ καὶ εὐγνωμοσύνῃ διατη-

A autem de patricio Ursoleonte scripsisti, hæc com-
muniter afferuntur, et ab aliis accipiunt magni et
excelsi imperatores nostri, et quas ipsis visum
est, salutare et opportuna fecerunt responsiones.
Nihil tamen impedit quin vos hæc sciatis. Admis-
sorum facinorosa oblivione nunquam, si de
cætero benevoli et obediens permanent qui illa
admisserunt. De iis autem qui Romam missi sunt,
tuum in illos studium accepimus, eorum autem
lentum et mollem cursum quem velocem esse
oportebat, non extra vituperationem ponimus.
Attamen et exinde, si iis potes succurrere, ubi
commune est auxilium, id sedulo facies. Cætera...
(Adde quæ sunt in clausula sequentis epistolæ.)

δρόμον, οὐκ ἔξω τίθεμεν μέμψως· πλὴν καὶ ἀπὸ
αὐτοῖς ὡς κοινωφελούς οὐσης τῆς συναντιλήψεως,
B LXXXIV. Gloriosissimo, dilecto spirituali filio
Gedoni imperatoris protospathario, Nicolaus,
Dei misericordia archiepiscopus Constantinopoli-
tanus.

Litteras tuas, filii, accepimus, sed et ex aliis quæ
ad nos missæ sunt ab illa regione res calamitosas
didicimus et quæcunque malus dæmon et istius con-
sortes operati sunt. Porro excelsi imperatores no-
stri, tantorum malorum auctoribus veniam dantes,
per mandatam ostenderunt qualia ostendere volue-
runt. Oportet igitur te, mi filii, ut imperatoris po-
tatis fidelem ministrum, illa et dicere et revelare quæ
ad rerum tranquillitatem pertinent; revelabis igitur
quæ poteris, quæcunque spectant ad obedientiam
erga imperatoriam potestatem et dominationem. Et
hæc quidem de iis quæ apud vos acciderunt. De ec-
clesiasticis autem rebus nihil habeo quod scribam
ultra ea quæ a te scripta sunt. Si ergo in tua po-
testate est Romam descendere, et juxta epistolam
tuam res tuas componere, hoc diligenter perface, me-
mor laboris et ærumnarum mercedem te a Deo et regis
potestate accepturum, et si qua est a nostra humi-
litate remuneratio, hanc quoque esse adjiciendam.
Cæterum servabit vos Deus in favore suo si secun-
dum ejus voluntatem vivitis et facitis.

παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἀνταμοιβῆ, καὶ αὐτῆς
ὁ Θεὸς εὐαρεστοῦντας αὐτῷ καὶ κατὰ τὸ ἐκείνου

LXXXV. Antistitibus et sacerdotibus et magistra-
tibus et cæteræ Longobardorum plebi, Nicolaus,
Dei misericordia archiepiscopus.

Quæ a vobis scripta sunt, filii dilectissimi, dili-
genter legimus, diligentiusque cogitatione revol-
vimus; quæ vero de illo homine acciderunt magni
et excelsi imperatores nostri ad hoc tribunal trans-
mittentes, in quo nihil latet non modo eorum quæ
facta sunt, sed etiam eorum quæ in cogitationem
venerunt, hæc omnia extra propriam sui examinis
et judicii tribunal dimiserunt, ita ut rei nihil ha-
beant quod hujus causa ab regia potestate timeant.
Unum hoc omni cura et sollicite observent, ut
dominationi quam a Deo acceperunt debitum amo-

rem et fidem præsent; vel potius studeant ut bonis operibus de facto homicidio accusationem repellant; se eadem fecisse ostendentes, etsi non oportuerit, quod improbitatem odissent; et malitiam persequerentur. Quod manifestum erit, si excelsorum et magnorum imperatorum nostrorum mandatis aurem docilem præbeant et ad se corrigendum parati sint. De electione autem Landulphi proconsulis in exercitus ducem, magni et excelsi imperatores nostri secundum datam sibi a Deo prudentiam deliberarunt suamque proconsuli opinionem denuntiavere, et si mandato sibi misso obedire velit, commune vestri et illius votum perficiatur. Quid amplius oportet scribere? Quicumque dono sive divino, sive humano iudicatus est dignus, se illo dignum ostendit atque ita donante rursus accepit, quem donans dignum jam iudicabat cum dono acciperet. Det autem Christus Deus noster ut imperantes et subditi ea cogitent et faciant quæ ad salutem utilitatemque et ad nostram pacem bonamque vivendi rationem spectent.

Ἐκρινεν ἄξιον τὸν λαμβάνοντα τὰ δωρήματα. Ἐξ ἡ δὲ Χριστοῦ ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους ἔχειν διδοῦς καὶ λογιζέσθαι, καὶ αἰτεῖσθαι, καὶ πράττειν ὅσα εἰς σωτηρίαν, ὅσα πρὸς τὸ συμφέρον ὄρα καὶ τὴν ὑμῶν εἰρηνικὴν κατάστασιν καὶ εὐζωίαν.

LXXXVI. *Imperatori pro Ecclesiæ œconomō.*

Domine et filii a Deo glorificate, qui te ad imperii fastigium evexit, tuam etiam mentem et tuas cogitationes excelsas fecit ita ut ejus bonitate tibi datum sit quidquid tuam decet regiam potestatem, Et ideo, ut pater, te hortor filium meum et dominum, uti secundum regie bonitatis magnitudinem erga subditos sis dispositus, non autem secundum multoties insanientium insipientiam, tuæ regie potestati ea quæ non oportet dicentium, et pro insipientia sua garrantium. Sufficit hæc admonitio nec pluribus opus est verbis. Œconomum autem accessivimus, et quæcumque oportebat eum monuimus; quæ arbitror honorandum tuum animum de cætero non contristaturum, ut prius contristavit, ea indecora dicens, atque, ut videbatur, tuam honorabilissimam majestatem probris persequens. Illum dimisimus; tu illi vultum benevolam ostende, pro tua bonitate viva voce quæ Deus sanctæ tuæ menti inspirabit, dicens, rursusque ei œconomi claviculas committens. Pro quibus Deus sanctus nostras humiles preces audiens ipse tibi precanti semper aures benevolas præbebit, et quidquid voluerit adimplebit.

LXXXVII. — *Incerto.*

Fili noster sancte, non puto sanam tuam intelligentiam ignorare qua natura sim aut qua sim sententia humilis ego tuus pater ad ea quæ humano more tam frequenter occurrunt offendicula, aut me quidquam tale in meo animo recondere, non modo erga filium meum tanquam propria viscera

Ἀρτίωςαν, τὸ πρὸς τὴν οἰκίαν καὶ ἣν ἔλαθον παρὰ τοῦ Θεοῦ δεσποτεῖαν τὴν ὀφειλομένην ἀγάπην καὶ πίστιν διαφυλάττειν ἀμετακίνητον· μᾶλλον δὲ σπουδάσαι διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τὴν ἐπὶ τῷ γενομένῳ φόνῳ ἀποτρέψασθαι κατηγορίαν, καὶ δεῖξαι ὅτι κἀκεῖνο ἐπραξάν, εἰ καὶ μὴ ἔδει, ἀλλ' εὖν διὰ τὸ μισοσπότηρον καὶ τὴν ἀποδίωξιν τῆς κακίας. Τοῦτο δὲ φανερόν ἐσται, ἐὰν τοῖς καλεουμένοις παρὰ τῶν ὑψηλῶν καὶ μεγάλων ἡμῶν βασιλέων εὐπειθῆ παραέχωσι τὴν ἀκοήν, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἐκπλήρωσιν ἔτοιμοι γίνωνται. Περὶ δὲ τοῦ προχειρισθῆναι στρατηγὸν τὸν ἀνθρώπου Λαυδοῦλλον οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ βασιλεῖς ἡμῶν κατὰ τὴν δεδομένην αὐτοῖς ἀνωθεν παρὰ Θεοῦ πρόνοιαν καὶ συνδυσκλέψαντο, καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὴν οἰκίαν γνώμην ἐδήλωσαν.

Β καὶ πάντως εἰ βουλήσασται πεισθῆναι τῇ πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένη καλεούσῃ, τὸ κοινὸν αἴτημα ὑμῶν τε κἀκεῖνου εἰς πέρας ἐκθῆσεται. Τί δεῖ πλέον γράφειν; Πᾶς ὁ δωρεᾶς ἀξιούμενος, εἴτε θεϊκῆς εἴτε ἀνθρωπίνης, ταύτης ἄξιον ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι, καὶ οὕτως παρὰ τοῦ διδόντος τυγχάνει, ὃν ὁ διδούς

ΠΓ'. *Τῷ βασιλεῖ ὑπὲρ τοῦ οἰκονόμου τῆς Ἐκκλησίας.*

Δέσποτα καὶ τέκνον δεδοξασμένε ὑπὸ Θεοῦ, ὁ ἀναγαγὼν σε εἰς τὸ ὕψος τῆς βασιλείας ὑψώσε καὶ τὸν νοῦν σου καὶ τὰ φρονήματα, ὡς πιστευθῆναι μὲν τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι εἰς ὕψος· τὸ ἀρμόζον τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ διὰ τοῦτο ὑπομιμνήσκω, ὡς πατήρ, τὸ δεδοξασμένον μου τέκνον καὶ δεσπότην, ἵνα κατὰ τὸ ὕψος τῆς βασιλικῆς ἀγαθότητος καὶ πρὸς τοὺς ὑποχείριους σου διατιθήσῃ, καὶ μὴ κατὰ τὴν ἀφροσύνην τῶν πολλῶν παραφροσούντων καὶ λεγόντων ἃ μὲν οὐ δεῖ λέγειν πρὸς τὴν βασιλείαν σου, ὅμως δὲ νικωμένων παρὰ τῆς ἀφροσύνης καὶ φλυαρούντων. Ἄρκει αὕτη ἡ ὑπόμνησις, καὶ πλείονων οὐ δεόμεθα λόγων. Περὶ δὲ τοῦ οἰκονόμου ἡγάγομεν αὐτὸν, καὶ ὅσα ἔδει παρηγήσαμεν, καὶ νομίζω μηκέτι αὐτὸν τὴν σὴν τιμίαν λυπήσειν ψυχὴν, ὥσπερ πρότερον ἐλύπει, τὰ μὴ κρέποντα λέγων, καὶ, ὡς ἐδόκει, ἐξουσιάζων τὴν σὴν τιμιωτάτην βασιλείαν. Ἀπεσταλάμεν οὖν αὐτὸν, καὶ βεῖξον αὐτῷ πρόσωπον εὐμενῆς ἄξια ποιῶν τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ οἰκεία γλώσση ἃ ὁ Θεὸς ἐμπνεύσει ἐν τῇ ἀγίᾳ σου ψυχῇ λέγων αὐτῷ, καὶ πάλιν ἐγχειρίζων τὰ κλειδιά τοῦ οἰκονόμου. Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ἀνθ' ὧν τῆς ἡμετέρας ταπεινωμένης ἤκουσας δεήσεως, αὐτὸς σοι παρέξει εὐήκουον τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὡτερον ἐν πάσῃ δεήσει σου, καὶ πληρωτῆς ὀφθειη πέντων σου τῶν βελημάτων.

ΠΔ'. *Ἀδελφῷ*

Τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, οὐ λογιζομαι ἀγνωσὴν τὴν σὴν ἐμφρονα σύνεσιν, οὔτε τὴν ἐμὴν φύσιν, οὔτε ὅπως ἔχω γνώμης ὁ ταπεινός σου πατήρ πρὸς τὰ πολλῶν ἀνθρωπίνως γινόμενα προσκρούσματα, οὐδ' ὅτι οὐδὲν τῶν τοιούτων ἐν τῇ ἐμῇ ἀποθησαύρισω ψυχῇ, οὐχ ὅτι πρὸς τέκνον ἐμὸν, καὶ σπλάγγχον οἰκίῳν,

καὶ μέλος ὡσπερ εἶ σύ, χάριτι Θεοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ συγκοινωνῶν τῶν παθημάτων, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἑτερόν τινα. Μηδεὶς οὖν ὑποτρέχτω λογισμὸς, τέκνον ἡγαπημένον, τὴν σὴν ψυχὴν, ὡς ἔνεκεν τῶν προλαβόντων ἀγδές τι ἐν τῇ ἐμῇ ἀποκείσεται ψυχῇ, οὐδ' ἀποστροφή τις καὶ ἐναντίωσις. Μὴ γένοιτο, τέκνον μου, μὴ οὕτως ποτὲ νικήσῃ τις ὑπεναντίως κινούμενος λογισμὸς, ὥστε τοιοῦτον ἐνθῦμημα ἐν τῇ σῇ ἐμφυτευθῆναι ψυχῇ. Ἄλλ' ἔψαι μᾶλλον πλεόν ἢ πρόσθεν τὴν ἡμετέραν πρὸς σὲ καὶ διάθεσιν, καὶ γνώμην, καὶ στοργὴν ἐξερπυλωμένην, καὶ τοσοῦτο πλεόν ὅσον νῦν εἰς μέσον εἰσέρχομαι τῶν ἰσως διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας μὴ καθαρῶς μηδὲ γνώμῃ ἀδιαστρόφῳ μεθ' ἡμῶν μελλόντων συναναστραφήσεσθαι. Καὶ πάλιν φημί, εἴ τις παρενοχλεῖ λογισμὸς ἔνεκεν τῆς μικρᾶς ταύτης γεγενημένης διαστάσεως, τοῦτον ἅλη ψυχῇ ῥίψον ἀφ' ἑαυτοῦ, λαμβάνων πληροφορίαν, ὡς οὐδ' ἔχνο; ὅλως τῶν γεγονότων μεταξὺ ἡμῶν τῇ ἐμῇ ψυχῇ, ἐν Θεῷ φραμεν, ἀποκείσεται.

ΠΠ'. Ἀδήλω.

Ὅτι δαμεν τὴν ἀγαθὴν σου προαίρεσιν, τέκνον ἡμῶν, μὴ δεομένην τῆς ἡμῶν παραινέσεως. Οἱ γὰρ οἰκοθεν ἔχοντες τὸ συμπαθὲς οὐ χρῆζουσιν ἐπὶ τοῦτο τῆς ἐκτός παρακλήσεως. Διὰ τοῦτο οἱ τὸ γράμμα ἡμῶν ἐπιφερόμενοι μέχρι τοῦ νῦν τοιοῦτο οὐκ ἐκόμισαν γράμμα περὶ τοῦ μηδὲν ἐπιθαρείσθαι αὐτοὺς ἔνεκεν τῆς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀνωθεν ἐλαφρυνούσης αὐτοὺς συνεισφορᾶς ἐν τῇ πατριαρχικῇ διοικήσει. Ἐλογιζόμεθα γὰρ ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ ἡμετέρου γράμματος τούτους ἀφήσῃς τοῦ δημοσίου βάρους ἀνέτους· οὐδὲ γὰρ δυνατόν (ὡς καὶ ἡ σῆ ἐξεπίσταται σύνεσις) τὰ τε πατριαρχεῖψ ἐξ ἀρχῆς διορισθέντα συνεισφέρειν, καὶ ταῖς δημοσίαις ὑπηρεσίαις καταβαρύνεσθαι. Διὰ ταῦτα γράφομέν σοι, τέκνον ἡμῶν, εἰ δυνατόν ἐᾶσαι πένητας ἀνδρας διὰ τὴν αὐτῶν ἀπορίαν μικρὰν συνεισφέροντας χρεῖαν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ μὴ βάρος αὐτοῖς ὑπὲρ τὴν δύναμιν ἐπιθεῖναι, ὃ καὶ τοῖς δημοσίοις πράγμασι λειτουργεῖν αὐτοὺς οὐ συγχωρήσει, καὶ τῆς μικρᾶς προσενέξεως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἀποστερήσειν.

ΠΘ'. Γρηγορίῳ Ἐφέσῳ.

Ἐπειδὴ τὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἀρχιερεὺς ἡμῶν ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς οἰκονομηθῆναι παρέσχεν, ὃν τρόπον τῇ αὐτοῦ ἔδοξεν ἀγαθότητι (τίς γὰρ ἐπὶ νῦν τολμήσει λαβεῖν ὡς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον μὴ γεγενῆναι σὺν τῇ ἐκείνου εὐδοκίᾳ;) ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ τὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ συναγωγῆς διακλήθη, ὀρίζομεν τοὺς μὲν ἀρχαίους λειτουργοὺς τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου προτετάχθαι τῶν παρὰ τῆς σῆς ἀρχιερωσύνης ἐν τῷ νῦν καιρῷ εἰς λειτουργίαν προκαχειρισμένους· μετ' ἐκείνους δὲ τοὺς παρὰ σοῦ τὴν χειροθεσίαν λαβόντας· ἐσγάτους δὲ εἶναι τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῶν οὐκ εἶδα ποίοις χρίμασι Θεοῦ συγχεχωρημένων ἐπεισελθεῖν σκανδάλων τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ Κωνσταντινου καὶ Ἰωάννου χειροθετηθέντας. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ μέρος τοιοῦτον ἔχει τὸν διορισμόν. Ἐτερον δὲ ὀρίζομεν (καὶ τοῦτο μεγάλως ἀπαραιοῦτον), ὥστε τὸν

et membra, ut tu ipse es, et gratia Dei ab initio dolorum meorum participem, sed neque erga alium. Nullo igitur, mi filii, mentem tuam suspicio subeat in mea mente ex præcedentibus non nihil molesti vel aversionem et oppositionem residere. Absit, filii, ut unquam talis cogitatio in tua mente radices agat. Sed majorem quam prius nostram erga te dispositionem et sententiam et effusam dilectionem videbis, eoque magis quod nunc in medium eorum introco, qui forsitan ob mea peccata neque simpliciter, neque mente sincera cogitatione nobiscum debent conversari. Et rursum dico, si qua te impedit suspicio, parvi illius quod accidit, dissidii causa, hanc toto animo longe a te abjice, certam fidem accipiens ne vestigium quidem eorum quæ inter nos acciderunt, in Deo dicimus, nostra in mente permansurum.

LXXXVIII. Incerto.

Scimus, mi filii, tuum bonum animum vestra adhortatione non egere. Qui enim ex se misericordiam habent, non ad hoc aliena invitatione indigent. Ideo qui nostras litteras ferunt, hucusque eas non reddidere, deprecantes ut nihil ultra onerentur ipsi qui ab initio et jamdudum per suas in patriarchali administratione contributiones sublevati fuerint. Reputabamus enim te etiam absque nostris litteris eos ab hoc publico onere liberos remissurum esse. Non enim fieri potest (ut tu bene intelligis) et ea quæ patriarchali sedi ab initio sunt definita contribuere, et publicis numeribus insuper onerari. Ideo tibi scribimus, filii, ut, si fieri potest, homines inopes per suam inopiam nonnullam utilitatem Dei Ecclesiæ tribuentes molestare desistas. Neque eis novum onus imponas, quod non iis permittet ut publica obeant munera, Deique Ecclesiam certis privabit facultatibus.

LXXXIX. Gregorio Ephesi episcopo.

Quoniam ea quæ sunt Ecclesiæ, magnus et primus sacerdotum princeps, Dominus et Deus noster Jesus Christus administranda præbuit, eo modo quo ipsius bonitati visum est, (quis enim mente auderet concipere magnum hoc opus cum illius beneplacito non fieri!) Sed quoniam ipsius sacri cœtus res nobis commissæ sunt, definimus antiquos ministros sacris altaribus præfici debere ante eos qui nunc maxime a tuo summo sacerdotio ad ministerium designati sunt; deinde eos qui a te manuum impositionem receperunt; ultimos autem esse eos qui eo scandalorum tempore electi, (scandala) nescio quibus Dei iudiciis, sub Constantino et Joanne Ecclesiam intrare potuerunt. Quæ quidem pars hanc habet explanationem: Alterum autem definimus, (et hoc certo certius erit) ut is qui a te in locum protopresbyteri et archidiaconi ordinatus

φύσει καὶ θεοδούλοις τοῖς ὀποτεταγμένοις ὄντες. Τί οὖν φημι; Ὅτι πατρικῶς ἄρχων μᾶλλον οὐχὶ δεσποτικῶς, ὅτι προνοούμενος τῶν ὑπὸ τῆς οὐρανίας τέκνων οἰκείων, ὅτι δικαιοσύνην τιμῶν καὶ σωτηριώδη ποιούμενος πρόνοιαν τῶν ὑπὸ τῆς οὐρανίας κειμένων, καὶ ἀπλῶς, ἵνα μὴ πλέον λέγω, ὅτι οὕτως ἄρχων τῶν ὑποχείριων, ὡς παρὰ Θεοῦ τὸ ἄρχειν λαβῶν καὶ εἰκονίζων τὸν πάσης ἀρχῆς καὶ κυριότητος ἄρχοντα, τὴν ἡμετέραν ὑπὲρ σοῦ ἐμπροσθεν καταστήσεις εὐχὴν, καὶ οὕτως καθὼς εὐχόμεθα, καὶ τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴν διανύσεις ἐνδόξως, καὶ τῆς μελλούσης οὐκ ἀποτεύξῃ, πρὸς ἣν πᾶς ἄνθρωπος ἔρωτα τῆς κληρονομίας τῶν ἀγαθῶν κεκτημένος καὶ εὐχεται καὶ σπουδάζει καταστήναι. Εἴη δὲ Θεός, ὁ καὶ προαγαγὼν ἡμᾶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι, καὶ εἰς ἄρχειν ἀφορίζων οἷς οἶδεν ἔχειν; κρίμασι τῶν θεοδούλων, ἐκ πάσης μὲν κακώσεως ὅση ὀρωμένη καὶ ἀόρατος διατηρῶν, πάσῃ δὲ ἀρετῇ σεμνύνων, ὅση τὸν κατὰ Θεὸν ἄρχοντα οἶδεν ἐξωραΐζειν.

ΛΒ'. Ἀδελφ.

Αἱ κοινὰι περιστάσεις κοινήν ἀπαιτοῦσι καὶ τὴν βοήθειαν· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως τὰς κοινὰς συμπτώσεις λαβεῖν ἐπανόρθωσιν, εἰ μὴ πάντες κατὰ τὸ δυνατόν συνεπιλήψονται τῆς διορθώσεως. Διὰ τί ταῦτα λέγομεν; Πάντως καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων λόγων οὐκ ἠγνόησεν ἡ σὴ θεοσεβεία, ὅμως ἀπαγγέλλομεν καὶ ἡμεῖς· ἡ δὲ διὰ τὰς ἀμαρτίας; ἡμῶν ἐκ τῆς βαρβάρου καὶ Βουλγαρικῆς ἐπαναστάσεως γεγεννημένη τῶν πραγμάτων κατάπτωσις πολλῆς ἐπιμελείας δεῖται καὶ σπουδῆς, χεῖρα Θεοῦ ὑπερέχοντος εἰς τὸ τὴν ὀφειλομένην λαβεῖν ἐπανόρθωσιν. Ἡ πολλὴ δὲ αὕτη σπουδὴ πῶς ἂν γένοιτο, ἡ δηλονότι πάντων κατὰ δύναμιν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ δύναμιν τὰ δέοντα συνεισφερόντων; Οὐκοῦν δεήσει τὴν σὴν τελειότητα, πρᾶττουσαν μὲν ἑαυτῇ; ἀξία τῆς ἀπονοήσεως; ἀναγκαῖα δὲ τῇ κοινῇ καταστάσει, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας ποσότητα χρυσοῦ ὅση μὴδὲ τὴν ὑμῶν καινοτομῆ καὶ καθαρότητι καὶ τῷ κοινῷ προξενῆ τὴν ὀφείλειαν, προθύμῳ παρασχέιν γνώμῃ, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ὑπὸ σὲ μοναστηρίων καὶ ἐπισκοπειῶν τελούντων τὸν ὁμοίον τρόπον καταπρᾶξαι τὴν συνεισφοράν. Εἰ γάρ καὶ ἰδίᾳ στενοχωρούμενοι; τισὶν ὀφειλομένῳ χορηγεῖν κατὰ δύναμιν πρὸς τὸ λύσαι τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀπορουμένων, πόσῳ μᾶλλον ἐν τῇ παγκοίνῳ ταύτῃ στενοχωρίᾳ τοῦτο πράττειν ὀφειλομένῳ; ἔκείνο καλῶς εἰδότες, ὅτι, σωζομένης τῆς κοινότητος, πάντως σώζεται καὶ τὸ ἴδιον ἐκάστῳ, τῶν δὲ κοινῶν παραπολωλῶτων, τίς ἐστὶ σωτηρία τοῦ ἰδίου; ἀπολείπεται; Ὡ; οὐδ' ἐφημεν, τέκνον ἡμῶν, καὶ τῆς ὑπὸ σὲ χάριτι Θεοῦ διεπομένης Ἐκκλησίας, καὶ τῶν μοναστηρίων, καὶ τῶν ἐπισκοπῶν ποσότητα χρυσοῦ συναγαγόν, ὅσην ἡ σὴ ἐμφερῶν οἰκονομία ὀρᾷ, μῆτε ὑμᾶς εἰ; ἀφόρητον ἀπάγουσαν στενοχωρίαν, καὶ τῇ κοινῇ βοηθοῦσαν ἀπορίᾳ, εἴτε διὰ σεαυτοῦ ἤτε φέρων, εἴτε δι' ἀνθρώπου τοῦ σοι πιστοῦ τυγχάνοντος μέχρι τοῦ

A ditorum providentiam gerentem, utpote qui a Deo imperium acceperis et eum imiteris qui omni imperio et dominationi præest, nostram pro te efficacem orationem redditurum esse, atque, ita ut precamur, vitam in terra gloriose transacturum, futuram non amissurum, ad quam, quicumque bonorum suffragia habet pervenire cupit et conatur. Deus autem qui nos e nihilo ad existentiam produxit, et ad conservorum imperium quibus scit judiciis destinavit, ab omni malo visibili et invisibili nos protegat, omni autem virtute ornet quæ secundum Deum imperantem ornari potest.

B

XCII. — *Incerto.*

Communes calamitates commune quoque exigunt auxilium; non enim aliter est possibile communes casus reparari, nisi omnes pro viribus una reparationi student. Cur hæc dicimus? Certe jam ante nostros sermones tua pietas non ignoravit; at tamen annuntiamus. Qui per nostram culpam ex barbara et Bulgarica insurrectione factus est lapsus, multa cura eget et sollicitudine, Deo manuum tendente, ut debitam restitutionem accipiat. Illa autem tanta cura quomodo fieri possit, nisi, ut manifestum est, omnes pro viribus, imo et supra vires quæ necessaria sunt una præstent? Oportebit igitur tuam perfectionem, digna sua mente, communi vero calamitati necessaria faciendo, primo quidem de propria Ecclesia tantum auri quantum privatam utilitatem non gravabit, communi vero iusurvet, generoso animo præstare; deinde etiam iis, quæ tibi subjecta sunt, monasteriis et domibus simili modo solventibus, sic contributionem perficere. Si enim quibusdam privatis in angustia versantibus pro viribus subvenire debemus, ut indigentium tollantur angustiae, quanto magis in communibus illis angustii? hoc optime scientes fore omnino, ut, communitate salva, salvetur unusquisque; omnibus autem perentibus, quæ adhuc privatae salutis relinquuntur? Ut igitur, dicebamus, fili, et hujus Ecclesiae quæ Dei gratia tibi obedit et monasteriorum et episcoporum summam auri colligens quanta tuæ sapienti œconomiae videbitur, quæ impediet quominus in extremas angustias ferantur, et publicæ inopie opitulabitur. Veni ipse, illud aurum asserens, vel per hominem fidum mitte ante Martium mensem.

Modum excedere videmus sic tuæ perfectioni injicientes vincula; sed, cogente necessitate, in Patre et Filio et Spiritu sancto vinculum addimus, hortantes ut eam, sive sacrificium sive contributionem appellare oporteat, ita perficias ut neque minus quam necesse est publicis telibus

opituleris, neque plusquam decet Dei ecclesiæ pondus sustineant. Quod autem scire debet tua perfectio, hoc adiungatur nempe, si mora fiat et si tibi sordidi minus quam oportet in communem utilitatem conferatis, tum a rege missi vestram contumaciam perpendentes vel invidis vobis illam collectionem extorquebunt. Quæ autem vobis ex hac re molestia redundatura sit, non necesse est ut vos doceam; ipse enim ante nostros sermones quod futurum sit apprime nosti.

ὅση τις γενήσεται βαρύτερ ὑμῖν ἐκ ταύτης τῆς καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων λόγων τὸ γενησόμενον ἐξεπίστασι.

XCIII. — *Theoctisto Claudiopoleos episcopo.*

Quæ scribimus, fili sancte, et libenter et inviti scribimus; libenter quidem quod is qui has litteras perfert, quacunq; transibamus, sive in ecclesia, sive in palatis, non cessavit nostras aures suis clamoribus percellere, donec nos permoverit ut litteras daremus. Clamat autem se multas ex justitia vires habentem e propriis a te expelli, quod neque credidimus, neque credimus. Nihilominus hæc clamitat, et ubicunq; aerem suis vocibus implet, imprimis addens se, facto de his de quibus poscit examine, a diversis regis viris justitiam suffragium accepisse; quod nos mox ut ad te ultro scriberemus. Inviti autem scribimus quod audivimus Basilium protospatharium in vestram provinciam deputatum, mandatum e palatio ferre istius contra te appellantis causam examinandi.

Si igitur tua virtus intelligit, ut sæpe fit, hunc hominem contra justitiæ normam pati quæcumq; se pati affirmat, tamen est et tuæ conscientiæ neque regia, neque alterius sententia egere, sed tui ipsius fieri iudicem, et æquitati subvenire. Si vero decientia et inhumanus ac sine conscientia sensus hunc hominem ad has contra te criminationes movet, justitiæ auxilio, quantum tibi opitulari potest, istic te protegens, ab omni contra te calumnia virum projice, huc accessit et eos qui pro litigante pugnare volunt te irreprensibilem et nos ab omni negotio expeditos fac perficias.

στηρον συκοφαντίας τὸν ἄνθρωπον, ἢ πρὸς τὰ ἐνταῦθα καταπραττόμενος ἦκειν αὐτὸν τε καὶ τοὺς μέλλοντας ὑπὲρ τοῦ ἀντιδικουῦντος ἀγωνίζεσθαι, τὸ ἀμειπτον σεαυτῷ καὶ ἡμῖν τὸ ἀνενόητον περιποίησι.

XCIV. — *Gregorio Ephesi episcopo.*

Quæ quidem, fili sancte, nobis auxiliante sanctissimi Spiritus superna efficacia, et ad tuam laudem et ad summi sacerdotis nostri et Dei gloriam et ad eorum salutem qui a nobis gubernantur et ad animi nostri doloribus oppressi consolationem facta sunt, hæc nos lætitia affecerunt. Et gratias egi Christo meo et Deo, et te perfectissimæ tuæ intelligentiæ causa et hujus quæ tuam decet virtutem sapientis curæ et studii, probavi tibi que optavi quæcumque solet optare pater filio dilectissimo, qui et vice sua patrem non minus diligere existimatur. Quæ autem in fine epistolæ dicis lætitiæ animæ nostræ mutaverunt, præsertim cum per eas didi-

τὴν βοηθίαν γενέσθαι, μήτε πλὴον ἢ προσῆκα τὰς συνεισφερούσας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τὸ βάρος ὑποστῆναι τῆς ζημίας. Ὅπερ δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν εἶδιναι τὴν ὑμῶν τελειότητα, τοῦτο ἐστὶ προσκεῖσθαι, ὅτιπερ, εἴαν τε ὑστερήσεις γίνηται, εἴαν τε σμικρολογούμενοι ἔλαττον τοῦ θέοντο; εἰς τὴν κοινὴν ταύτην χρῆσαν συνεισενίγκητε, τότε βασιλικὸι ἐξαποσταλήσονται ἄνθρωποι, καὶ τὴν ὑμετέραν προαίρεσιν ἀκριβολογούμενοι, καὶ ἀκόντων ὑμῶν τὴν συλλογὴν ταύτην ἐπιτελέουσιν. Καὶ ὑποθέσως, οὐκ ἐμὲ χρὴ διδάσκειν· αὐτοὺς γάρ

ἹΓ'. Θεοκτίστῳ Κλαυδιουπόλεως.

Ἡ γράφομεν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τῇ θεοσεβείᾳ σου καὶ ἐκίντες καὶ ἀκόντες γράφομεν, ἐκόντες μὲν οὖν οὐ κομίζων τὸ γράμμα ἐν πάσῃ προδίῳ ἡμῶν, ὅση ἐν ἐκκλησίᾳ, ὅση ἐν βασιλείᾳ, οὐ διέλιπεν ἡμῶν κόπιων τὴν ἀκοὴν ταῖς βοαῖς αὐτοῦ, εἰς ἃν ἐπισπεδοῦναι τὸ γράμμα. Αἱ δὲ καταβολήσεις, οὐ πολλὴν παρὰ τοῦ δικαίου ἔχων τὴν δύναμιν, ἐξελαύνεται παρ' ὑμῶν τῶν ἰδίων· ὅπερ οὐτε ἐπιστεύσαμεν, οὐτε πιστεύομεν. Πλὴν ὁ ἄνθρωπος ταῦτα κράζει, καὶ οὐδ' ἀνεμφανίζει αὐτῷ καταστῶμεν, πληροὶ τὸν ἀέρα τῶν οικείων φωνῶν, μάλιστα προστιθεὶς ὅτι, καὶ γενομένης ἐπισκέψεως, περὶ τῆς ἐγκαλεῖ ὑποθέσεως; ἐκ διαφόρων βασιλικῶν ἀνθρώπων τὴν δικαιοσύνην ἔλαβε ψῆφον. Ἄλλα ταῦτα μὲν ἐκόντας ἡμᾶς ἐκίνησεν εἰς τὸ γράφειν. Ἄκοντες δὲ γράφομεν διὰ τὸ ἀκηκοῖναι ὡς βασιλεὺς ὁ

πρωτοσπαθᾶριος; ἐν τῷ καθ' ὑμᾶς θέματι ἐξαποσταλεὶς, διάταξιν ἐκ τῶν βασιλείων φέροι τὴν τοῦ ἐγκαλοῦντος καθ' ὑμῶν ἐγκλήσιν ἐπισκέψασθαι. Εἰ μὲν οὖν συνορθῆ σου ἡ ἀρετὴ, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, παρὰ τὴν τοῦ δικαίου φύσιν πάσχειν τὸν ἄνθρωπον ἃ πάσχειν διατείνεται, σὸν ἐστὶ καὶ τῆς σῆς εὐλαθεοῦς συνεσθῆσως; μήτε βασιλικῆς διεθῆναι κρίσεως; μήτε ἄλλου τινος, ἀλλὰ σεαυτοῦ γενέσθαι κριτὴν, καὶ τῷ δικαίῳ συστήναι. Εἰ δὲ τὸ ὅλον μανία καὶ γνώμη ἀπάνθρωπος καὶ ἀσυνεσθῆτος ἐστὶν ἡ κινουσα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς καθ' ὑμῶν ἐγκλήσεις, τὴν ἐκ τοῦ δικαίου βοηθίαν, ὅση ἐστὶ βοηθεῖσα ὑμῖν, ἢ αὐτόθι προβαλλόμενος τῆς κατὰ σου ἀπό-

D ἹΔ'. Γρηγορίῳ Ἐφέσου.

Ἡ μὲν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τῆς ἀνωθεν συνεργίας τοῦ παναγίου Πνεύματος συναντιλαμβανομένης ὑμῖν, ἐπράχθη πρὸς τε ὑμῶν αὐτῶν ἔπαινον καὶ τὴν τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως; ἡμῶν καὶ Θεοῦ δόξαν καὶ σωτηρίαν τῶν ὑφ' ὑμῶν κυβερνωμένων καὶ παραμύθιον τῆς ἡμῶν πολυωδύνου ψυχῆς, ταῦτα εἰς εὐφροσύνην διέθηκε. Καὶ ἠύχαριστος αὐτῷ Χριστῷ μου καὶ Θεῷ καὶ σὲ τῆς τελειότητος συνέσεως καὶ κρεπούσης τῆς σῆς ἀρετῆς ἔμφορος ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς ἀπεδεξάμενη καὶ ἠυξάμενη, οἷα εἰκὸς εὐξασθαι πατέρα ὑπὲρ τέκνου πόθουμένου, καὶ ἀντιποθεῖν τὸν πατέρα οὐκ ἔλαττον ὑπολαμβανομένου. Τὰ δ' ἐξῆς τοῦ γράμματος ἴλλοιωσε τὴν ἡδονὴν ἡμῶν

της ψυχῆς, καὶ μάλιστα ἐν οἷς διεξήκει τῆ τῶν μειζόνων προσλήψει τοὺς εὐτελεῖς ὑμᾶς καὶ μικροῦς παρὰ φαῦλον ἀποβρέψαι· καὶ καινόν τι πεπόνθαμεν, λύπη καὶ θαύματι συνεχόμενοι. Ἐθαυμάζομεν γὰρ πῶς τοῦτο εἰς νοῦν ἤλθε τῆς ὑμῶν τελειότητος· συνειχόμεθα δὲ τῇ λύπῃ τοιοῦτοι δόξαντες, οἷους ὑπεζωγράφει τὸ γράμμα. Ἄλλ' ὡς ἔοικεν, ἀνθρώπινα ταῦτα, καὶ δεῖ μὴ ἀκριβολογεῖν. Πλὴν ἵνα γνῶς, οἷ ἐπλήγηνμεν τὴν καρδίαν, ἐγράψαμεν οἷα ἐγράψαμεν.

Τὸ δὲ πεμφθὲν πρὸς σὲ γράμμα, ὃ καὶ τῆς λύπηρᾶς ταύτης ὑποθέσειω· γέγονεν ἀφορμὴ, οὐχ ἀπλῶς οὕτω πρὸς τὴν ὑμῶν οὐσίτητα προσετάγη πεμφθῆναι, ἀλλὰ φήμης αἰε καταλαβανούσης, ὡς ἀλογοῦσι τῆς ἐν κοινῇ συνόδῳ γεγεννημένης ἀσφαλείας εἰ προϊστάμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ χειροτονίας ἐπιτελοῦσιν ὃν ἂν αὐτοὶ τρέπον δοκῇ, διωρισάμεθα πρὸς πάντας, ὡς περ ἀνάμνησιν τινα τῶν κοινῶς δοξάντων διὰ τοιοῦτου γενέσθαι τύπου τοῦ γράμματος, οὐ πρόσωπον οὐδὲ ὀνομάσαντες, μὴ γένοιτο, ἀλλ' εἰπόντες πρὸς πάντας τοιαύτην ἐκπεμφθῆναι γραφήν. Καὶ τοῦτο γέγονεν αἷτιον, ἀλλ' οὐ φαῦλη τις ἐνθύμησις, οὐ γνώμης ἀλλοτριωσις, οὐδὲ τῆς ἀρχῆς στοργῆς καὶ τῆς ἡμῶν πρὸς σὲ τέκνον φιλίας ἀθέτησις. Ἀπολογοῦμεθα ταῦτα, καὶ τὴν σὴν ἄμα καὶ τὴν ἐμὴν θεραπεύοντες καρδίαν. Τὰ δ' ἀπὸ τούτου, ἵνα μὴ καὶ πάλιν πρόφασις ὀλιψέως, γράζομεν· ἔδοξε τοῖς ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καθυμένοις συνεισφορὰν ποιήσασθαι ἀπὸ πάσης Ἐκκλησίας, ὅση δυνατὴ γενέσθαι· καὶ βασιλικοὶ κατὰ πᾶσαν ἔξεπέμφθησαν ἐπαρχίαν. Ἡμεῖς δὲ νομίζοντές τι φρονεῖν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, μὴ χωρὶς τῆς τῶν ἐπισκόπων γνώμης διοικεῖν τοὺς βασιλικούς καταπραξίμεθα. Δεῖ οὖν σε, τέκνον ἐμὸν, αὐτὸν τὰ τῆς οικείας ἐπαρχίας διασκέψασθαι, ἐπισκοπεῖσθαι τὴν φημι καὶ μοναστήρια, καὶ ὃ ἂν συνδοίς ἐκάστην Ἐκκλησίαν δυνατὴν οὖσαν συνενεργεῖν, τοῦτο ἐπισυναθροῖσαι· καὶ εἴτε διὰ σεαυτοῦ, εἴτε δι' ἀνθρώπου τοῦ πιστοῦ πρὸς ταύτην ἔντος τὴν λειτουργίαν ἄχρι Μαρτίου μηνὸς τὸ συνηγμένον χρυσίον ὥστε πρὸς τὰ ἐνταῦθα κομισθῆναι διοικήσασθαι.

ΙΕ'. Ρωμαῖνῷ Καίσαρι.

Δέσποντα καὶ τέκνον μου εὐλογημένον· φήμην ἠκούσαμεν (παράσχοι δὲ Θεὸς ψευδῆ ταύτην εἶναι), ὅτι πρὸς τὴν Λαμψάκον ἐπέρασαν Βούλγαροι, καὶ ἐποίησαν κακώσεις τινάς. Εἴτε οὖν ψευδὴς ἐστὶν ἡ φήμη, μὴ καταρρονησόμεν τῶν λεγομένων, ἀλλὰ μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας ἀσφάλεια γενέσθω εἰς τὸν τίπον· εἴτε ἀληθὴς ἐστὶ, καὶ ὡς οὕτω πλέον καὶ πλέον γενέσθω πρόνοια τοῦ μὴ συμβῆναι ἄλλο τι τοιοῦτον. Εἰ γὰρ ἐγένετο ἀρχὴ τοιαύτη, καὶ μικρόν τι ἀποθαρβήσῃσι μετὰ πρῶν πρὸς τὰ μέρη τῆς Λαμψάκον, πολλῆς μετὰ ταῦτα δεησόμεθα σπουδῆς, ἵνα τὸ πρῶγμα θεραπεύσωμεν. Νῦν οὖν γενέσθω ἡ πᾶσα φροντις καὶ ἐπιμέλεια, ἵνα Θεοῦ συνεργούντος μὴ ἀρχὴν λάβῃ τὸ τοιοῦτον κακόν, εἴτε δι' ἄνθρωπων χειρῶν, εἴτε ἐξ αἰσῶν, εἴτε μονηρέων ἐνταῦθεν κἂν δύο ἀποσταλλομένων εἰς παρα-

cerimus te majorum rerum præsumptione simplices et parvas conditiones propemodum respuisse, quod nos singulari mœstitia affixit. Mirabamur enim quomodo hoc in tuæ perfectionis mentem venerit; tristitia autem implebamur cogitantes de litteris tuis. Sed, ut videtur, humana hæc sunt, neque ea perpendere nos oportet. Attamen ut nos corde afflictos scias, scripsimus quæ scripsimus.

Missæ autem ad te litteræ, hujus deplorandæ rei declarativæ, non simpliciter scriptæ sunt ut ad tuam pietatem mitterentur, sed crescente magis ac magis fama prælatos Ecclesiarum eam negligere quæ in communi synodo facta est, securitatem, et ordinationes, prout ipsis videtur, facere, decrevimus ad omnes memoriale quoddam eorum quæ communiter decreta sunt per has litteras quasi per typum mitti, non personam tuam nominantes, absit, sed dicentes tales litteras ad omnes missas fuisse. Et hæc fuit causa mittendi, non autem vilis quidam pretextus, neque sensus mutatio, aut prioris ab initio dilectionis et nostræ erga te, filii, amicitie cessatio. His nos ipsos justificamus, tuum simul et nostrum animum respicientes. Ea autem quæ secuta sunt scribimus, ne forte dissidii pretextus sint. Visum est enim iis qui communibus rebus præsentibus ab omni Ecclesia contributionem fieri, quantum fieri potest. Hinc viri publici in omnem provinciam missi sunt. Nos autem cogitantes pro Ecclesia, curavimus ut viri regii non absque episcoporum suffragiis administrarent. Oportet igitur te, filii, res propriæ provincie examinare, episcopales dico et monasticas, et quod videbis unamquamque ecclesiam contribuere posse, hoc colligere; et per teipsum, aut per hominem ad hocce ministerium fidelem usque ad Martium mensem curare ut collectum aurum ad nos mittatur.

XCv. — Romano Casari.

Domine et filii benedice, fama audivimus (saxit autem Deus ut sit fama mendax), ad Lampsacum penetravisse Bulgaros, et nonnulla damna fecisse. Quod si mendax est fama, ne quæ dicta sunt negligamus, sed cum Dei auxilio securitas loco huic addatur; sive est vera, major semper fiat cura ne quid simile accidat. Si enim fieret tale initium et paululum Lampsaci regionem invadere auderent, multo labore nobis opus erit ut res turbatas reconstituamus. Agitandum tota mente et cura incumbamus, ne, opitulante Deo, hoc malum initium capiat, sive cbelandis, si forte adsint, sive uniremibus duabus inde ad loci custodiam et salutem missis. Deus sanctus ipse quem admodum te dignitatis sublimitate glorificavit, ita et successus altitudine et rerum publicarum prosperitate

ritate glorificabit celebremque faciet tum in presentī generatione, tum in futura. Scio enim omnium tuorum successuum causam fore tuam erga Deum justitiam; justitia enim gentem extollit; ex hoc te moneo, ut contasciptos, et præsertim vobis dignitatibus honorabiliores facias, omnibus de suarum dignitatum progressu contentis... et eos incites ut sint ad judicia attentiores, neque personarum rationem habentes. Hoc etiam adjicies: Postquam persuasum habui vos homines justos esse, vestras dignitates ampliores feci, ut et vos virtutem vestram augeatis, et non per dignitatem modo, sed etiam per virtutis augmentum, honorabiliores efficiamini.

προστιθεὶς καὶ τοῦτο, ὅτι, ἐπειδὴ πληροφορίαν ἔλαβον περὶ ὑμῶν, ὡς ἄνθρωποι φιλοδίκαιοι ἴστε, διὰ τοῦτο προανεβίβασα τὰς ἀξίας ὑμῶν, ἵνα ἐπιπλέον καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν ὑμῶν ἐπαυξήσητε, καὶ μὴ μόνον διὰ τοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπαυξήσεως τῆς ἀρετῆς ὑμῶν τιμιώτεροι γένησθε.

XCVI. — *Ignatio Nicomediæ episcopo.*

De monasteriis rationem reddi curavimus ac de eorum administratione Monomacho imperaverunt ut nobis rationem redderet. Quæ autem illius narratio referet, et ille qui cum monialibus ad te veniet clericus nuntiabit, et nos quoque tibi scribimus. Dixi enim quod, si quosdam locos ex permutationibus acquisierunt monasteria, vel quosdam in illis ministros insuper acceperunt, ii qui publicam servitutem subierunt digni sunt ut pro illis ministerium adimpleant. Quod si nulla talis causa sit, absurda certe monasteriorum servitus est quæ debitam pro eorum libertate constitutionem impedit. Hoc autem addemus: absque tua presentia nihil amplius adimplebitur, neque si potentibus loquamur, neque si alio modo conemur, exitum noster conatus habebit; eo quod noster regius minister tuis laudibus firmatus, nunc ex contrariis verbis non modo firmatur, sed talis esse videtur qualem testificatus es, ac nihil nisi reprehensiones accipimus cum ejus administrationem obtrectamus. Quando igitur huc adveneris, tunc ipse ejus laudator, seis quid dicturus sis sive de laudatis, sive de vituperatis ejus negotiis. Vale.

XCVII. — *Eidem.*

Quod de domno Theostericto scripsisti, filii sancte, nempe a nobis factam esse declarationem datam a vobis de illo sententiæ, non visum est habere congruentiam. Non enim convenit nec decet ea quæ ab aliis judicata sunt aliorum confirmari declarationibus; sed eam declarationem, sive quod dicitur decretorium vos oportet facere, qui tractastis ea quæ ab illo ad vestrum judicium delata sunt. Et hoc ita fiat, in vestra declaratione et decreto memorate res, postquam secundum nostram procuracionem, definite fuerunt, vestro examini et vestræ sententiæ, subjectas fuisse: factum est hoc et illud, prout rerum ordo et successio processit.

Ἐφυλάχην τοῦ τόπου καὶ σωτηρίαν ὁ θεὸς ὁ ἄγιος αὐτὸς ὡσπερ τῷ ὕψει τοῦ ἀξιώματος ἰδόξασεν, οὕτως καὶ τῷ ὕψει τῶν κατορθωμάτων καὶ τῆς εὐδοκίσεως τῶν κοινῶν πραγμάτων δοξάσει, καὶ ὀνομαστῶν ποιήσει καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ γενεῆ, καὶ ἐν τῷ μετὰ ταύτην ἀνθρώπων γένει. Ἐπειδὴ δὲ πάντων σου τῶν κατορθωμάτων μετὰ θεὸν τὴν δικαιοσύνην εἶδα αἰτίαν γενήσεσθαι, δικαιοσύνη γὰρ ἔθνος ἀντιφῶς, καὶ τοῦτο ὑπομνήσσω ἵνα τοὺς ἀντιγραφείς, καὶ μάλιστα τοὺς γέροντας τιμιωτέροις τοῖς ἀξιώμασι ποιήσης, πάντως ἀρκουμένων αὐτῶν ἐν τῇ προκοπῇ τῶν ἀξιωμάτων, καὶ μὴ προσθήκην βώγας ἐπιζητούντων, καὶ παραινέσεις αὐτοῖς σπουδαιωτέρας γενέσθαι εἰς τὰς κρίσεις, καὶ ἀπροσωπολήπτου.

B ἘΓ'. Ἰγνατίῳ Νικομηδείας.

Τὴν περὶ τῶν μοναστηρίων ὑπόμνησιν ἐποίησάμεθα, καὶ περὶ τῆς αὐτῶν διοικήσεως τῷ Μονομάχῳ ἐδήλωσαν ἡμῖν διατάξασθαι· ἃ δὲ τούτου ἡ διάταξις ἔξει, καὶ ὁ σὺν ταῖς μοναζούσαις καταλαβὼν κληρικὸς, πάντως ἀπαγγελεῖ, καὶ ἡμεῖς δὲ γράφομεν. Εἶπον γὰρ ὡς εἴ τινες τόπους ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἐκτήσαντο τὰ μοναστήρια, ἢ τινες τοὺς ὑπουργούντας ἐν αὐταῖς προσελάθοντο, τὴν ἀντ' ἐκείνων ὑπουργίαν ἄξιοι ποιεῖν τευχάζουσιν οἱ καινοτομήσαντες τὴν τοῦ δημοσίου δουλείαν. Εἰ δὲ μὴ ἴσθιν αἰτία τοιαύτη, πρᾶλδῶς ἡ δουλεία τῶν μοναστηρίων, τὴν οὐφειλομένην σύστασιν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν παρασχέιν ἐλευθερίας· τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ γράμματος, καθὼς καὶ προεγράψαμεν, χωρὶς τῆς ὑμῶν παρουσίας, οὔτε, κἂν λέγωμεν τοὺς κρατούσιν, ἀνοσθησεται τι πλέον, οὔτε κἂν ἄλλα σπουδάσωμεν, ἢ σπουδὴ τὸ πέρασ εἶξει, διότι ὁ κατὰ καιροὺς βασιλικὸς τοῖς σοῖς ἐπαίνοις ὀχυρωθεὶς, νῦν ἐκ τῶν ἐναντίων λόγων οὐχ ἀπλῶς ἀποχυροῦται, ἀλλὰ δοκεῖ τοιοῦτος εἶναι, ὅποιος ἐμαρτυρήθη παρ' ὑμῶν, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ μέμψεις διχόμεθα τὰ ἐκεῖνον πράγματα διασύροντες. Ὅταν οὖν τὰ ἐνταῦθα καταλάβῃς, τότε σὺ ὁ ἐπαινήτης οἶδας ὁ εἶρεῖς, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπαινουμένων, καὶ ὑπὲρ τῶν ψεγομένων αὐτοῦ πραγμάτων. Τὰ δ' εἶλα Ἐβρώσο.

ἘΓ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐπερὶ τοῦ κυροῦ Θεοστηρίκτου ἔγραψας, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, λέγω δὴ τὸ παρ' ἡμῶν γενέσθαι σημείωσιν τῆς γεγενημένης ἐπ' αὐτῷ κρίσεως παρ' ὑμῶν, οὐχ ἔδοξεν ἔχειν ἀκολουθίαν. Οὐδὲ γὰρ προσήκον οὐδ' εὐπρεπὲς τὰ παρ' ἑτέρων κρινόμενα σημειώσεσιν ἑτέρων ἐξοχυροῦσθαι· ἀλλὰ τὴν σημείωσιν ταύτην, εἴτε καὶ τὸ λεγόμενον κρίσιμον ὑμεῖς διείποιήσατε τοὺς διοικήσαντας, εἴτε παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν ὑμετέραν κρίσιν ἀχθέντα. Καὶ τοῦτο οὕτως γενέσθω, δηλονότι μνημονεύσης τῆς σημειώσεως ὑμῶν ἢ καὶ τοῦ κρίσιμου, ὅτι κατ' ἐπιτροπὴν ἡμῶν τῶν πραγμάτων ὀρισθέντων τῆς ὑμετέρας τυχεῖν σελήεις τε καὶ κρίσεως· ἐπαράχθη τὸ καὶ τὸ, καθὼς ἡ τῶν πραγμάτων προέβη τάξις, ἢ τούτων ἀποπειράσει.

κ. Π. Τῷ θριωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ ἀσπληνῶν ἀδελφῷ σου ἀδελφῷ σου. **XCVIII.** — Sanctissimo et beatissimo fratri et collegæ.

Ἵπὲρ μὲν ὧν τοῖς καθ' ἑκάστην ἐνταλαιπωρεῖ κινδύνοις ἢ ἀγίότης ὑμῶν, εἰ καὶ τῶν κινδύνων ἐσμὲν κοινωνοί, ἀλλὰ γε τῶν θλίψεων καὶ τῶν σπαρασσάντων ὀδυνῶν τὴν καρδίαν, οὐκ ἐσμὲν ἀλλότριοι τῆς κοινωνίας, καὶ πάντως οὐκ ἀπιστήσεις. Ἦ γὰρ ἀγάπη τοῦ παναγίου Πνεύματος τοὺς ταύτῃ δεσμίους καὶ ἠνωμένους οἶδεν καὶ τοῖς συμβαίνουσι πράγμασιν ἐνοποιεῖν, καὶ κοινὰ τούτων ποιεῖσθαι καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ ὀλγύοντα. Ἔστι μὲν οὖν κοινὸν τὸ ἄλγος ἡμῖν, καθὼς ἐφημεν. Οἶδεν δὲ πολλάκις καὶ μείζονα ποιεῖν τὴν ὀδύνην τῷ μὴ κοινωνοῦντι μέρει τῶν παθημάτων ἢ ὄντως ἐλικρινῆς ἀγάπῃ τοῦ Πνεύματος, διότι ἐν μὲν τῷ κοινωνεῖν τοῖς παθήμασι τοῦ φιλουμένου νομίζει τι κέρδος ὁ φιλῶν ἔχειν αὐτὸ τοῦτο τὸ μετασχεῖν τῶν ἰσῶν παθῶν. Ὅταν δὲ μὴ τοῦτο παρῆ, ὡσπερ ζημίαν ἠγούμενος τὸ μὴ τὰ ἴσα παθεῖν, πλεον φέρει τὸ ἄλγος. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς ὀδύνης τοιαῦτα. Ἐχομεν δὲ καὶ παράκλησιν τὴν ἀποκειμένην ἐλπίδα, ὧν ἠτοίμασεν ἀγαθῶν τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχουσι Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν. Ἐνθυμούμενοι γὰρ τὴν ὑπὲρ τῶν ἐπικλήρων τούτων πόνων αἰωνίαν ἐτοιμαζομένην ἀνάπαυσιν τῇ σῆ ἀγίότητι, μεγάλης ἀπολαύουσαν παρακλήσεως καὶ χαρᾶς, ἧς οἶδα πάντως καὶ τὴν ὑμῶν ἱερὰν ψυχὴν, εἰ καὶ συνέχεται τῶν πειρασμῶν τῷ πυρὶ, καὶ ἀπολαύειν καὶ κρείττω γίνεσθαι τῆς ἐκ τῶν λυπούντων τυρωσιως.

Ἀλλὰ περὶ τούτων τέως, μηδὲν πλεον. Τὰ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐπιπερ καὶ ταῦτα εἴπερ τι ἄλλο ἔδω προξενήσειεν ὑπολαμβάνων τὸ ἠσθῆναι τῇ σῆ ἀγίότητι, εὐαγγελιζόμεθί σοι, ὡς ταῖς ὑμετέραις εὐπροσδέκτοις εὐχαῖς ἀπήλθεν ἐκ μέσου τὰ πονηρὰ ἐκείνα σκάνδαλα τῆς διαστάσεως, ὅσα ὁ ἀποτρόπαιος γάμος, ὃν εἶδα μὴ ἔγνωμεν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ εἰσῆγαγε, πάντων βμοῦ τῶν πωρῶν οἷα τὰ ἀνθρώπινα συναρπασθέντων ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τῇ τούτου παραδοχῇ μετὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἀποκηρυξάντων αὐτὸν καὶ ἀλλότριον ἀποφηνάμενον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μάλιστα δὲ τῆς τῶν Χριστιανῶν πολιτείας. Καὶ λοιπὸν ἐσμὲν πάντες μιᾷ ψυχῇ, ἐν πνεύματι καὶ φρονήματι τὸ ἱερὸν κυκλοῦντες ὑσιαστήριον, ἐκείνων μὲν συγγνώμην ἐξαιτησαμένων, ἡμῶν δὲ ἀνωθεν εὐμενείᾳ τεθαμβηκότων καὶ τῇ ἐξαιτήσει τὸ πέρασ ἀπονεϊμάτων καὶ εὐχαριστούντων τῷ συνάψαντι τὰ δεστώτα Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ τὸ αἷτιον τῆς ἐχθρας καταλευκῶντι μεσότοιχον. Ἐγράφη ταῦτα, ἵνα καὶ ἡ ὑμῶν ἀγίότης ἐπὶ τούτῳ συνηδομένη τὰς χαριστηρίους ἀναφέρῃ εὐχὰς, δεομένη καὶ ἐτι συντηρηθῆναι τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἐν εὐσταθεῖᾳ εἰρηνηκῇ, καὶ πάσης καταγίβου ἀπειράτῳ γαλήνῃ. Ταῦτα μὲν ἡμῖν, ὧ πατέρων καὶ ἀδελφῶν, ἐγράφη, τιμωτάτε. Σὺ δὲ ταῖς δόξαις ἡμᾶς θμεῖθου εὐχαῖς, ἐβρωμένος μοι συντηρούμενος ἐν Θεῷ, καὶ τῶν πειρατηρίων, ἐφ' ὅσον δυνατόν, ὑπεράνω γινόμενος.

κθ'. Ἀδελφῷ.

Χαίρομεν οὐκ ἕλαττον ἢ σὺ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, ἐφ' οἷς ἀπαγγέλλεις τοὺς σοὺς πόλιτας καὶ τὸν εὐαγγῆ

Eorum periculorum quibus quotidie sanctitas vestra premitur si minus participes sumus, tamen pressuræ et lacerantium dolorum non sumus expertes, quod credere non recusabis. Sanctissimus enim Spiritus charitas scit eos qui hac ipsa charitate ligantur et adunantur, in iis que accidunt esse unanimes et communia facere sua sive læta, sive tristia. At communis est noster dolor, ut diximus. Solet autem majorem tristitiam facere ei qui dolorum non est particeps vere pura Spiritus sancti charitas, quod amans in malorum amari communitate nonnihil lucrinesse putat. Quando vero id non adest, tanquam detrimentum existimans non pati similia, majore dolore afficitur. Hæc de doloribus. Consolationem vero habemus spem sitam ante nos bonorum quæ præparavit Christus Deus noster iis qui pro ipsa patiuntur. Cogitantes enim tuæ sanctitati pro his caducis ærumnis æternam requiem præparatam, magna fruimur consolatione et letitia; quæ scio omnino vestrum sanctum animum, quantum tentationum igne uratur, frui et majorem fieri purgatorio afflictionum.

Sed hæc hactenus, nec quidquam amplius; quod autem ad sanctam quæ apud nos est Ecclesiam attinet, quoniam et hoc lætitiæ, si quid aliud, tuæ sanctitati præbiturum suspicor, tibi nuntiamus, tuis bene acceptis precibus de medio abiisse prava illa discordiæ scandala, quæ hæc detestandæ nuptiæ (quas utinam nesciverimus!) in Dei Ecclesiam introduxerunt, iis omnibus qui nuper, ut inter homines solet accidere, ad earum acceptationem licentia abrepti fuerant, eas cum nostra humilitate proscribentibus et ut ab humano genere, præsertim vero a Christianorum vita alienas notantibus. Et nunc omnes sumus spiritu et mente unanimes, sacrum altare circumstantes, illi quidem veniam implorantes, nos vero divinæ clementiæ confidentes, votorumque adimplerione precibus accepta, gratias agentes Deo nostro qui separata coadunavit et causam inimicitiarum mediam dissolvit. Hæc scripta sunt ut et vestra sanctitas de hac re lætata eucharisticas preces ad Deum dirigat, orans ut sancta Dei Ecclesia in pacifico statu permaneat et in tranquillitate ab omni tempestate secunda. Hæc quidem tibi scripsi, o patrum et fratrum honoratissime. Tu autem piis tuis precibus nos renumera, nobis in Deo valere non desinens, et tentationibus, quantum fieri potest, superior effectus.

XCIX. — Incerto.

Lætatur non minus quam tu, fili sancte, quod nobis annuntias tuos concives sanctumque tuum

lerum summis Dei sacerdotibus et suo proprio Patri decentem venerationem et honorem distribuere. Debes et tu copiosius paterna ostendere viscera saluissque eorum curam, idque eo magis quod ipsi benevolentiam et obedientiam tibi præbent. Hæc autem tibi scribo, non ignorans te sine nostris verbis hoc facere, sed quia secundum nostram conscientiam esse visum est de hoc una tecum disputare. Deus autem et illos amplius ipsorum Patri et principio spiritualis charitatis vinculo coadunare velit, et te uberrimæ erga filios diligentis causa majori amore et honore dignum perficiat. Ne autem tuum ad nos adventum, postquam salutaris festivitatis dies adimpletus erit, in secundo loco ponas.

C. — *Ad metropolitam Nicææ.*

De omnibus quæ secundum tua vota Dei gratia successerunt, fili sancte, in Ecclesia debitas gratias dicimus Deo qui hunc rerum successum fecit. Quæ autem ad vestras aures de his quæ hic peraguntur, pervenerunt, scio, etiam sine tuis litteris, ea vaga esse; et quid revera aliud sunt nisi nugæ populares? Cum enim fieri non possit hic verbum sanum auribus attrahere, quod ipse non ignoras, quid cogitandum est de iis quæ inde usque ad vos pervolant verbis? Scripsimus nuper ut ad nos descendas; et singulis diebus tuum adventum avide expectabamus; sed, ut videtur, litteræ date sunt homini ad id ministerium non apto; et ideo non ad te pervenerunt, ut a tabellario didicimus. Nunc igitur alteram de iisdem epistolam scribere nos oportet; optamus et nos tuum ad nos adventum; cupiunt et ii qui rerum potestate fruuntur, nobisque ut te ad id invitareremus commendaverunt. Quod discens, fili noster, ne differas Nicæam relinquere et ad nos venire. ἐξουσίας τῶν πραγμάτων ἐπιληρμένοι, καὶ προσεῖπον ἡμῖν, ὥστε μετακλήτῶν σε γενέσθαι. Τοῦτο μαθὼν, τέκνον ἡμῶν, πάντως μὴ ἀναβῆναι τὸ τὴν Νικαίαν μὲν καταλιπεῖν, πρὸς ἡμᾶς δὲ παραγενέσθαι.

Cl. — *Incer o.*

Amici benevolenti et obsequiosi, si eodem modo benefactores suos colere velint ii qui beneficia obtinuerunt, diligenter curant eos remunerare. Quæ remuneratio in eo consistit quod se paratos præstant benefactorum exsequi voluntatem. Sane intelligis, mi fili; ab imperatore, quem coronavit Deus, tibi præstitum est beneficium, cujus magnitudinem, ne nos eam dicamus, non ignorasti. Reliquam igitur tibi est in omnibus paratum videri in quibus illius imperium tuum officium inquirat, ut et benefactorum dignus vere appareas, et nos pro tali viro intervenire studeamus. Magnus vero et excelsus imperator noster letatur quod tanto honore dignum te ostendas iis quibus beneficium agnoscis. Agnoscas igitur te ejus mandata adimplentem in honore constitui. Cæterum te benevolentem servet Dominus. Salutationis loco tibi vestimentum misi. Precibus vestris magnus et a Deo coronatus imperator docilem aurem præbens,

κλήρον τὴν πρόπουσαν ἀρχιερεῦσι Θεοῦ καὶ οἰκείῳ πατρὶ ἀπονέμοντας αἰῶν καὶ τιμῆν. Ὀφειλόμενον δὲ καὶ ἡμῖν ἔστιν ἐπιπλέον τὰ πατρικὰ ἐπιδείκνυσθαι σπλάγγνα, καὶ τὴν πρόνοιαν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσον ἐκείνοι τὸ εὐνοῦν καὶ εὐπειθίαν διαδείκνυνται παρεχόμενοι. Γράφω δὲ ταῦτα οὐκ ἀγνοῶν ὅτι καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων τοῦτο ποιεῖς, ἀλλ' ὅτι καθὼς συνειδόμεθα τόδε ἡμῖν ἐφάνη καὶ τὸ κοινῇ περὶ τοῦτου συνδιασκεπτεσθαι. Ἐ ηὖ δὲ θεὸς κάκεινους ἐπιπλέον τῷ δεσμῷ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης τῷ Πατρὶ καὶ ἀρχῇ αὐτῶν συνενῶν, καὶ οὐ πλουσιωτάτη στοργῇ τῇ πρὸς τὰ τέκνα καὶ φιλοειότερον καὶ τιμιώτερον ἀποτελῶν. Ἡ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀφιξις ἐπεὶ τὰ τῆς σωτηρίου ἑορτῆς ἐκτετέλεισταί σοι, μὴ ἐν δευτέρῳ εἴη καιμένη.

B

P. — *Πρὸς τὸν Μητροπολίτην Νικαίας.*

Ἵπὲρ μὲν τῶν ἄλλων ὅσα κατὰ γνώμην τῆ τοῦ Θεοῦ χάριτι ἐπακολούθει, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν φέρομεν τῷ ποιουμένῳ Θεῷ τὴν διευθέτησιν τῶν πραγμάτων· ἃ δὲ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς ἀφικνεῖται περὶ τῶν ἐνταῦθα, οἶδα καὶ χωρὶς τοῦ εἰδέσθαι τὸ σὺν γράμμα, ὡς ἀστάθμητα. Καὶ εἰ ἄλλο, ἢ δηλωθὲ φλυαρήματα; Ὅπως γὰρ μὴ ἐνταῦθα δυνατόν ἐστι λόγον ὑγιῆ ταῖς ἀκοαῖς ἐλάτυσαι, ὅπερ οὐδ' αὐτὸς ἀγνοεῖς, εἰ δεῖ λογίζεσθαι περὶ τῶν ἐνταῦθεν μέχρις ὑμῶν διαπετωμένων βημάτων; Ἐξήραμεν καὶ πρὸ βραχείου τοῦ καταλαθεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ καθ' ἑκάστην ὡσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς τὴν σὴν ἐβλίπουμεν παρουσίαν· ἀλλ' ὡς ἴσκειν, οὐκ ἰδέσθαι ἀνθρώπων ἐπιτηδείῳ πρὸς τὴν διακονίαν τὸ γράμμα. Διὰ τοῦτο οὐδ' ἀφίχεται πρὸς σὲ καθὼς παρὰ τοῦ κομιστοῦ ἀνεράθομεν. Νῦν οὖν δευτέρου γράμματός περὶ τῶν αὐτῶν ἐν χρεῖα κατέστημεν· ζητοῦμεν καὶ ἡμεῖς καθ' ἑαυτοῦς τὴν σὴν ἀφίξιν, ζητοῦσι δὲ καὶ οἱ τῆς ἐξουσίας τῶν πραγμάτων ἐπιληρμένοι, ὥστε μετακλήτῶν σε γενέσθαι. Τοῦτο μαθὼν, τέκνον ἡμῶν, πάντως μὴ ἀναβῆναι τὸ τὴν Νικαίαν μὲν καταλιπεῖν, πρὸς ἡμᾶς δὲ παραγενέσθαι.

C

PA. — *Ἀδελφοί.*

Φίλοι εὐγνώμονες καὶ θεράποντες, ὅταν τὴν αὐτὴν τρόπον τιμῶσιν εὐεργετίας τυγχάνοντες, σπουδῆν ποιοῦνται τοὺς εὐεργέτας ἀμείβισθαι. Ἡ δὲ ἀνταμίψις ἐν τῷ καθιστάναί αὐτοὺς εἰς ἐκπλήρωσιν ἐτοίμους τῆς τῶν εὐεργετῶν βουλήσεως. Συνορθῶν, τέκνον ἡμῶν, ἢ παρὰ τοῦ θεοσεβοῦς βασιλέως εὐεργεσία παρεσχέθη σοι, τὸ δὲ μέγεθος ταύτης, ἵνα μὴ λέγωμεν ἡμεῖς, πάντως οὐκ ἠγνόησας. Λιπὸν οὖν σὺν ἑστίν ἐν πάσι πρόθυμον ἐφοῦναι οἷς ἂν ἢ αὐτοῦ βασιλεῖα τὴν σὴν ὑπηρεσίαν ἐπιζητεῖ, ἵνα καὶ τῆς εὐεργεσίας ἀξίος ᾖ; ἀναφανῆς, καὶ ἡμεῖς φιλοτιμώμεθα ὑπὲρ ἀνδρῶν τοιοῦτου τῆς μεσιτείας πεποιημένοι. Καὶ ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς ἡμῶν χαίρει βασιλεὺς, ἀξιῶν σε τιμῆς ὄντα τηλικαύτης, δι' ὧν ἐπιγινώσκεις τὸ εὐεργετήμα· ἐπιγινώσκων δὲ εἴης, ἕπερ ἔφην, ἐὰ τοῦτου ἐπιτάγματα ἐκπληρῶν ἐν τῇ τιμῇ καταστάς. Τὴ δ' ἄλλα ἐβλῶμενον σε διαφυλάξαι ἐ Κύριος. Ἐλλογίς δὲ χρῶν ἀπτεταίλαί σοι ἡμῶν.

τοῖς αἰτήμασιν ὑμῶν ὁ μέγας καὶ θεοστυφῆς βασιλεύς εὐήκοον οὐς παρασχών, ἐπέθηκε τὴν τελείωσιν καὶ τὴν τιμὴν, ἣν ὁ τὴν ὑμετέραν ἀρχὴν πεπιστευμένον· πολὺν εἶπε πόθον λαβεῖν, παρέσχεν αὐτῷ. Τὰ μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως τοιαῦτα γαγένηνται εἰς ὑμᾶς. Ἀναλογίζεσθαι δὲ δεῖον τὴν ὑμετέραν τελειότητα τὸ εὐεργέτημα ὅσον, καὶ διὰ τοῦτο τὸν εὐεργέτην τιμᾶν. Τιμὴ δὲ τοῦ εὐεργέτου τίς ἂν ἄλλη, πλὴν τοῦ κατὰ πάντα εὐνοίαν αὐτῷ διασώζεσθαι παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων, καὶ πάντα τρόπον σπουδῆν ποιεῖσθαι τὰ τῆς ἐκείνου δόξης καὶ φρονεῖν καὶ ἐπιτελεῖν; Πλειόνων οὐ δεόμεθα λόγων· ἀρκεῖ γὰρ ταῦτα καὶ τὴν ὑμετέραν τελειότητα, καὶ τοῦ ἀρχειν ὑμῶν λαχόντος τὴν σύνεσιν, ἐν οἷς προέφημεν καὶ βεβούλους ἀποκαταστήσαι φίλους, καὶ τὴν ὑμῶν εὐγνωμοσύνην καὶ νῦν καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς ἐμφανῆ ποιῆσαι, καὶ ὑπόδειγμα πίστεως· ἀληθοῦς καταστήσαι ὑμᾶς τῆς πρὸς τοὺς εὐεργέτας διαθέσεως; τοὺς εὐεργετούμενους.

ΓΒ'. Τῷ ὑπερφυστάτῳ, πανευγενεστάτῳ, μεγαλοδόξῳ φίλῳ ἡμῶν δδηγῷ τῷ κατὰ θεὸν ψήφῳ τοῦ Σαρακηνῶν ἔθνους τὴν ἐπικράτειαν λαχόντι καὶ κυριότητα.

Ὅσα πάντων τῶν σῶν ὁμοφύλων, ὧ εὐγενεστάτη τῶν Σαρακηνῶν κορυφή, παρὰ θεοῦ ἔλαβες τὸ ὑπερέχειν, καὶ ὑπεράνω καθῆσθαι, τοσοῦτον καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ πάντων ὑφείλεις τὸ ἐξαιρετον εἶχειν. Καὶ λέγω ταῦτα, οὐχ ὅτι μὴ τοιοῦτον σε ὑπάρχειν ὀπολαμβάνω· διδάσκει γὰρ ἡμᾶς ἡ ἀγαθὴ περὶ σοῦ φήμη ἃ γε διδάσκει, καὶ μανθάνομεν ἐκ ταύτης, ὅτι ὡς περὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν, οὕτως καὶ φρονῆσαι καὶ δικαιοσύνη καὶ τῇ ἄλλῃ καλοκαγαθίᾳ τῶν τρόπων τῶν σῶν διαφέρει καὶ ὑποχειρίων. Ἄλλ' ἐπειδὴ λόγος ἄτοπος καὶ παράδοξος ταῖς ἡμετέραις ἀκοαῖς προσήλθεν ὡς κατὰ τῶν ὑποκειμένων ὑμῖν Χριστιανῶν εἰς φουερὰν ὄργην ἐξηνέχθη, ἀπ' οὐδεμιᾶς ἀληθοῦς αἰτίας, ἀπὸ δὲ ψιλῆς μόνης συκοφαντίας, διὰ τοῦτο προσημαζόμεθα ταῦτα· ἀπήγγελλε γὰρ ὁ ἄτοπος ἐκεῖνος λόγος, ὡς τῆς ὑμῶν μεγαλοπρεπειᾶς ἀκοὴν δεξαμένης οὐκ οἶδα πόθεν, ἐκ τοῦ διαβόλου τοῦ ἀπ' ἀρχῆς τὸ ψεῦδος τακόντος, ὅτι τῶν Σαρακηνῶν εὐκτήριον, ὑπερένταυθ' ἔστι, παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς καταέλυται βασιλείας, καὶ ὅτι καὶ Σαρακηνοὶ βίαι καὶ ἄκοντες, ἔξαρτοι μὲν τῆς ἰδίας καθίστανται πίστεως, πρὸς δὲ τὰ οὐδ' αὖθις μεθίστανται τῶν Χριστιανῶν, καὶ διὰ ταῦτα ἐξηνέχθη παρ' ὑμῶν τῶν Χριστιανῶν καταλύεσθαι.

Τοιαύτην ἀρχὴν τῷ γράμματι ἐπιτεθείκαμεν. Οὐτε γὰρ τὴν ἀρχὴν εἶδει τῇ πονηρᾷ ταύτῃ λογοποιῶ καὶ διαβολῇ τὴν σὴν ἀκοὴν ὑποκλίνας, οὐτε οἶα τὰ ἀνθρώπινα εἰ καὶ τὴν ἀκοὴν ὑπέσχετο, πρόσταγμα τοιοῦτον ἐξευνεκεῖν· ἀλλ' ἐπιμελεῖ ἐξετάσει παραδοῦναι τὸν λόγον, καὶ διὰ ταύτης εἶτε ὀρθῶς, εἶτε διεστραμμένως μαθεῖν, καὶ μὴ πρὸς κατάγνωσιν τοσαύτην βίβαι τὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας φιλανθρωπίαν καὶ ἐπιείκειαν ἐκ τοῦ παρατυχόντος ἀκούσματος· ἀλλ' ὅσα μέγας ὢν καὶ ὑψηλὸς τὴν ἀρχὴν περὶ μεγάλης ἡκούης καὶ ἀρχῆς ὑψηλῆς παράδοξον φήμην, τοσοῦτον ἰσχυρὴν ἀσφαλεστέρως ἔχων τῆς ἀκοῆς, καὶ

A perfectionem addidit eamque dignitatem ei cui vestrum imperium commissum est, ut valde optare se dicebat, præstitit. Hæc quidem erga vos ab imperatore facta sunt. Dignum igitur est vestram perfectionem quantum sit beneficium reputare, et propter hoc benefactorem honorare. Quid porro aliud est benefactoris honos, quam si in omnibus ei benevolentia exhibeatur ab iis qui beneficia acceperunt, et omni modo diligentia adhibeatur in ejus gloria et cogitanda et perficienda? Pluribus opus non est verbis. Hæc enim sufficiunt ut et vestram perfectionem et ejus qui in vos imperium sortitus est intellectum, in iis quæ ante diximus stabiles amicos efficiant et vestram bonam mentem et nunc et apud futuras generationes illustrem reddant, ac vos qui beneficia accepistis fidei erga benefactores sinceræ exemplum præsent.

CII. *Inclyto nobilissimoque genere ortundo, gloriosissimo amico nostro duci, qui, suffragante Deo, Saracenorum gentis principatum sortitus est et dominationem.*

Quantum super omnes contribules tuos, o nobilissime Saracenorum vertex, a Deo accepisti ut præmineres et excelsè sederes, tantum cæteris virtutibus super omnes excellere debes. Hæc dico non quod an talis sis dubitem; novimus enim quidquid bona de te fama fert, ab eaque discimus te, ut principatu, sic sapientia, justitia omnique probitate morum tuorum subditis tuis superiorem esse. Sed quia rumor absurdus et incredibilis ad aures nostras pervenit, quod scilicet adversus Christianos in vestra ditione degentes terribiliter succenses absque ulla legitima causa, futili verocalumniæ prætextu, propterea tale quid præmittimus. Etenim absurdus iste rumor annuntiavit, majestatem tuam, audientem nescio unde, ex diabolo sane, isto mendacii ab initio parente, Saracenorum oratorium hic existens imperatoris Romani jussu destructum fuisse, Saracenos per vim et invitos adactos ad propriam fidem abnegandam, et ad cultum Christianum amplexandum; edictum propterea emisisse de templis Christianorum sub vestra ditione degentium evertendis.

D vestra ditione degentium evertendis. πρόσταγμα τοῦς ὑπὸ τὴν ὑμετέραν ἐξουσίαν ναοῦς

Tale initium litteris præmissimus. Neque enim primum oportebat te perversæ huic versutiae et diabolo aurem præbere; neque, si, quod humanum est, auditiorem admitteres, tam immane jussum ferre: sed conveniebat te de hoc rumore inquirere, et an veri aliquid seu fictitii afferret certiorum fieri; nequaquam vero, ex quovis obvio auditu, Romani imperii clementiam et a quietem ita condemnare. Quanto immaniora tu, principatu magnus et excelsus, de magno et excelsio principatu audiebas, tanto major de auditis quaerenda erat certitudo, non autem vulgaris fama seducendus eras

opituleris, neque plusquam decet Dei ecclesie pondus sustineant. Quod autem scire debet tua perfectio, hoc adiungatur nempe, si mora fiat et si nimis sordidi minus quam oportet in communem utilitatem conferatis, tum a rege missi vestram contumaciam perpendentes vel invitis vobis illam collectionem extorquebunt. Quæ autem vobis ex hac re molestia redundatura sit, non necesse est ut vos doceam; ipse enim ante nostros sermones quod futurum sit apprime nosti.

ὅση τις γενήσεται βαρύτες ὑμῖν ἐκ ταύτης τῆς καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων λόγων τὸ γενησόμενον ἐξεπίσταται.

XCIII. — *Theoctisto Claudiopoleos episcopo.*

Quæ scribimus, fili sancte, et libenter et inviti scribimus; libenter quidem quod is qui has litteras perfert, quacunq[ue] transibamus, sive in ecclesia, sive in palatiis, non cessavit nostras aures suis clamoribus percellere, donec nos permoverit ut litteras daremus. Clamat autem se nullas ex justitia vires habentem e propriis a te expelli, quod neque credidimus, neque credimus. Nihilominus hæc clamitat, et ubicunq[ue] aerem suis vocibus implet, imprimis addens se, facto de his de quibus poscit examine, a diversis regis viris justitiam suffragium accepisse; quod nos movit ut ad te aliter scriberemus. Inviti autem scribimus quod audivimus Basilium protospatharium in vestram provinciam deputatum, mandatum e palatio ferre istius contra te appellantis causam examinandi. Si igitur tua virtus intelligit, ut sæpe fit, hunc hominem contra justitiæ normam pati quacunq[ue] se pati affirmat, tuum est et tuæ conscientiæ neque regia, neque alicuius sententia egerit, sed tui ipsius fieri iudicem, et æquitati subvenire. Si vero deventia et inhumanus ac sine conscientia sensus hunc hominem ad has contra te criminaciones movet, justitiæ auxilio, quantum tibi opitulari potest, istuc te protegens, ab omni contra te calumnia virum projice, huc accessitum et eos qui pro litigante pugnare volent in irreprensibilem et nos ab omni ergotio expeditos sue perficias.

ἐτηρον συκοφαντίας τὸν ἄνθρωπον, ἢ πρὸς τὰ ἐνταῦθα καταπρατιόμενος ἤκειν αὐτὸν τε καὶ τοὺς μέλλοντας ὑπὲρ τοῦ ἀντιδικούντος ἀγωνίζεσθαι, τὸ ἀμαρπτον σεαυτῷ καὶ ἡμῖν τὸ ἀνανόχλητον περιποιήσαι.

XCIV. — *Gregorio Ephesi episcopo.*

Quæ quidem, fili sancte, nobis auxiliante sanctissimi Spiritus superna efficacia, et ad tuam laudem et ad summi sacerdotis nostri et Dei gloriam et ad eorum salutem qui a nobis gubernantur et ad animi nostri doloribus oppressi consolationem facta sunt, hæc nos latitia affecerunt. Et gratias egi Christo meo et Deo, et te perfectissimæ tuæ intelligentiæ causa et hujus quæ tuam docet virtutem sapientis curæ et studii, probavi tibi quo optavi quacunq[ue] solet optare pater filio dilectissimo, qui et vice sua patrem non minus diligere existimatur. Quæ autem in fine epistolæ dicis latitiam animæ nostræ inataverunt, præsertim cum per eas didi-

τὴν βνήθειαν γενέσθαι, μήτε πλείον ἢ προσέχη τὰς συνεισφερούσας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας τὸ βάρος ὑποστῆναι τῆς ζημίας. Ὅπερ δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν εἶδῃναι τὴν ὑμῶν τελειότητα, τοῦτο ἐστὶ προσκεῖσθαι, ὅτι περ, ἰάν τε ὑπέρβροισ γίνηται, ἰάν τε συμπρολογούμενοι ἔλαττον τοῦ θέοντο; εἰς τὴν κοινὴν ταύτην χριστιαν συνεισενέχητε, τότε βασιλικὸι ἐξαποσταλήσονται ἄνθρωποι, καὶ τὴν ὑμετέραν προαίρεσιν ἀκριβολογούμενοι, καὶ ἀκόντων ὑμῶν τὴν συλλογὴν ταύτην ἐπιτελέσονται. Καὶ ὑποθέσω, οὐκ ἐμὲ χρὴ διδάσκειν· αὐτοὺς γάρ

ὅση τις γενήσεται βαρύτες ὑμῖν ἐκ ταύτης τῆς καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων λόγων τὸ γενησόμενον ἐξεπίσταται.

ΛΓ'. *Θεοκτίστῳ Κλαυδιουπόλεως.*

Ἄ γράφομεν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τῇ θεοσεβείᾳ σου καὶ ἐκίνητε; καὶ ἀκόντες γράφομεν, ἐκόντες μὲν ὅτι ἐκομίζων τὸ γράμμα ἐν πάσῃ προῖδῳ ἡμῶν, ὅση ἐν ἐκκλησίᾳ, ὅση ἐν βασιλείᾳ, οὐ διέλειπεν ἡμῶν κόπτων τὴν ἀκοὴν ταί; βοαί; αὐτοῦ, ἕως ἂν ἐπαίσο δούνηαι τὸ γράμμα. Αἱ δὲ καταβοήσαι, ὅτι πολλὴν παρὰ τοῦ δικαίου ἔχων τὴν δύναμιν, ἐξελαύνεται παρ' ὑμῶν τῶν ἰδίων ὅπερ οὐτε ἐπιτατεύσαμεν, οὐτε παταύομεν. Πλήθὸν ἄνθρωπος ταῦτα κράζει, καὶ οὐδ' ἀνεμφρανεῖ; αὐτῷ καταστῶμεν, πληροὶ τὸν ἀέρα τῶν οικείων φωνῶν, μάλιστα προστιθείς ὅτι, καὶ γενομένης ἐπισκίψεως; παρὶ τῆς ἐγκλιεῖ ὑποθέσεως; ἐκ διαφόρων βασιλικῶν ἀνθρώπων τὴν δικαιοῦσαν ἔλαβε ψῆφον. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἐκόντας ἡμᾶς ἐκίνησαν εἰς τὸ γράφειν. Ἄκοντες δὲ γράφομεν διὰ τὸ ἀκηκοῖναι ὡς βασιλεὺς ὁ πρωτοσπαθᾶριος ἐν τῷ καθ' ὁμᾶς θέματι ἐξαποσταλεῖς, διὰ τῶν ἐκ τῶν βασιλείων φέροι τὴν τοῦ ἐγκυλοῦντος καθ' ὑμῶν ἐγκλησιν ἐπισκίφασθαι. Εἰ μὲν οὖν συναρξ σου ἡ ἀρετὴ, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, παρὰ τὴν τοῦ δικαίου φύσιν πάσχειν τὸν ἄνθρωπον ἂ πάσχειν διατείνεται, σὸν ἐστὶ καὶ τῆς σῆς εὐλαβίου; συνειδήσεως; μήτε βασιλικῆς διεθῆναι κρίσεως; μήτε ἄλλου τινός, ἀλλὰ σεαυτοῦ γενέσθαι κριτῆν, καὶ τῷ δικαίῳ συστήναι. Εἰ δὲ τὸ ὄλον μανία καὶ γνώμη ἀπάνθρωπος καὶ ἀσυνειδητός ἐστιν ἡ κινούσα τὸν ἄνθρωπον εἰς τῆς καθ' ὑμῶν ἐγκλησιν, τὴν ἐκ τοῦ δικαίου βοήθειαν, ὅση ἐστὶ βοθηούσα ὑμῖν, ἢ αὐτόθι προβαλλόμενος τῆς κατὰ σοῦ ἀπόστασης ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἡκίειν αὐτὸν τε καὶ τοὺς μέλλοντας ὑπὲρ τοῦ ἀντιδικούντος ἀγωνίζεσθαι, τὸ ἀμαρπτον σεαυτῷ καὶ ἡμῖν τὸ ἀνανόχλητον περιποιήσαι.

D ΛΔ'. *Γρηγορίῳ Ἐφέσου.*

Ἄ μὲν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τῆς ἀνορθῶν συνεργίας τοῦ παναγίου Πνεύματος συναντιλαμβανομένης ὑμῖν, ἐπράχθη πρὸς τε ὑμῶν αὐτῶν ἱσπανικὸν καὶ τὴν τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως ἡμῶν καὶ θεοῦ ὄψαν καὶ σωτηρίαν τῶν ὑφ' ὑμῶν κυβερνωμένων καὶ παραμύθιον τῆς ἡμῶν πολυωδύνου ψυχῆς, ταῦτα εἰς εὐφροσύνην διεθῆκε. Καὶ ἡχαρίστησα τῷ Χριστῷ μου καὶ θεῷ καὶ σὲ τῆς τελειοτάτης συνέσεως καὶ ἡμεροῦς τῆ σῆ ἀρετῆ ἑμφρονος ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς ἀπεδεξάμενη καὶ ἠδξάμενη, οἷα εἰκό; εὐξασθαι πατέρα ὑπὲρ τέκνου πόθεομένου, καὶ ἀντιποθεῖν τὸν πατέρα οὐκ ἔλαττον ὑπολαμβανομένου. Τὰ δ' ἐξῆς τοῦ γράμματος ἔλλοιπει τὴν ἔσσην ἡμῶν

της ψυχῆς, καὶ μάλιστα ἐν οἷς διεξήκει τῆ τῶν μειζόνων προσλήψει τοὺς εὐτελεῖς ὑμᾶς καὶ μικροῦς παρὰ φαῦλον ἀποβῆσαι· καὶ καινόν τι πεπόνθαμεν, λύπη καὶ θαύματι συνεχόμενοι. Ἐθαυμάζομεν γὰρ πῶς τοῦτο εἰς νοῦν ἤλυθε τῆς ὑμῶν τελειότητος· συνειχόμεθα δὲ τῆ λύπῃ τοιοῦτοι δόξαντες, οἷους ὑπεζωγράψει τὸ γράμμα. Ἄλλ' ὡς εἴκειν, ἀνθρώπινα ταῦτα, καὶ δεῖ μὴ ἀκριβολογεῖν. Πλὴν ἵνα γνῶς, δεῖ ἐπλήγημεν τὴν καρδίαν, ἐγράψαμεν οἷα ἐγράψαμεν.

Τὸ δὲ πεμφθὲν πρὸς σὲ γράμμα, δ καὶ τῆς λυπηρᾶς ταύτης ὑποθέσει· γέγονεν ἀφορμὴ, οὐχ ἀπλῶς οὕτω πρὸς τὴν ὑμῶν οὐσίτητα προσετάγη πεμφθῆναι, ἀλλὰ φήμης δεῖ καταλαμβανοῦστος, ὡς ἀλογοῦσι τῆς ἐν κοινῇ συνῶν γεγενημένης ἀσφαλείας οἱ προϊστάμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ χειροτονίας ἐπιτελοῦσιν ὅν ἂν αὐτοῖς τρόπον δοκῆ, διωρισάμεθα πρὸς πάντας, ὡσπερ ἀνόμενοι τινα τῶν κοινῶς δεξάντων διὰ τοιοῦτου γενέσθαι τύπου τοῦ γράμματος, οὐ πρόσωπον σὴν ὀνομάσαντες, μὴ γένοιτο, ἀλλ' εἰπόντες πρὸς πάντας τοιαύτην ἐκπεμφθῆναι γραφὴν. Καὶ τοῦτο γέγονεν αἴτιον, ἀλλ' οὐ φαῦλη τις ἐνθύμησις, οὐ γνώμη ἀλλοτριώσις, οὐδὲ τῆς ἀρχῆς στοργῆς καὶ τῆς ἡμῶν πρὸς σὲ τέκνον φιλίας ἀθέτησις. Ἀπολογοῦμεθα ταῦτα, καὶ τὴν σὴν ἅμα καὶ τὴν ἐμὴν θεραπεύοντες καρδίαν. Τὰ δ' ἀπὸ τούτου, ἵνα μὴ καὶ πάλιν πρόφρασις θλίψεως, γράζομεν· ἔδοξε τοῖς ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καθήμενοις συνεισφορὰν ποιήσασθαι ἀπὸ πάσης Ἐκκλησίας, ὅση δυνατὴ γενέσθαι· καὶ βασιλικοὶ κατὰ πᾶσαν ἐξεπέμφθησαν ἐπαρχίαν. Ἡμεῖς δὲ νομιζόντες τι φρονεῖν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, μὴ χωρὶς τῆς τῶν ἐπισκόπων γνώμης διοικεῖν τοὺς βασιλικούς καταπραξάμεθα. Δεῖ οὖν σε, τέκνον ἐμὸν, αὐτὸν τὰ τῆς οἰκείας ἐπαρχίας διασκέψασθαι, ἐπισκοπεῖα τέ φημι καὶ μοναστήρια, καὶ ὅ ἂν συνίδοις ἐκάστην Ἐκκλησίαν δυνατὴν οὔσαν συνενεγκεῖν, τοῦτο ἐπισυναθροῖσαι· καὶ εἴτε διὰ σεαυτοῦ, εἴτε δι' ἀνθρώπου τοῦ πιστοῦ πρὸς ταύτην ὄντος τὴν λειτουργίαν ἄχρι Μαρτίου μηνὸς τὸ συνηγμένον χρυσίον ὥστε πρὸς τὰ ἐνταῦθα κομισθῆναι διοικήσασθαι.

ΛΕ'. Ῥωμανῶ Καίσαρι.

Δέσποτα καὶ τέκνον μου εὐλογημένον· φήμην ἤκούσαμεν (παράσχοι δὲ Θεὸς ψευδῆ ταύτην εἶναι), δεῖ πρὸς τὴν Λάμπσικον ἐπέρασαν Βούλγαροι, καὶ ἐποίησαν κακώσεις τινάς. Εἴτε οὖν ψευδὴς ἐστὶν ἡ φήμη, μὴ καταρρονήσωμεν τῶν λεγομένων, ἀλλὰ μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας ἀσφάλεια γενέσθω εἰς τὸν τόπον· εἴτε ἀληθὴς ἐστὶ, καὶ ὡς οὕτω πλέον καὶ πλέον γενέσθω πρόνοια τοῦ μὴ συμβῆναι ἄλλο τι τοιοῦτον. Εἰ γὰρ ἐγένετο ἀρχὴ τοιαύτη, καὶ μικρόν τι ἀποθάρρῆσαι τοῦ περὶ πρὸς τὰ μέρη τῆς Λαμπσίκου, πολλὰ μετὰ ταῦτα δεησόμεθα σπουδῆς, ἵνα τὸ πράγμα θεραπεύσωμεν. Νῦν οὖν γενέσθω ἡ πᾶσα φροντίς καὶ ἐπιμέλεια, ἵνα Θεοῦ συνεργούντος μὴ ἀρχῆν λάβῃ τὸ τοιοῦτου κακόν, εἴτε δι' ἐντοπίων χελανδίων, εἴαν εἰσίν, εἴτε μονηρέων ἐντεῦθεν κἂν δύο ἀποστειλλομένων εἰς παρα-

cerimus te majorum rerum præsumptione simplices et parvas conditiones propemodum respicisse, quod nos singulari mœstitia affixit. Mirabamur enim quomodo hoc in tuæ perfectionis mentem venerit; tristitia autem implebamur cogitantes de litteris tuis. Sed, ut videtur, humana hæc sunt, neque ea perpendere nos oportet. Attamen ut nos corde afflictos scias, scripsimus quæ scripsimus.

Missæ autem ad te litteræ, hujus deplorandæ rei declarativæ, non simpliciter scriptæ sunt ut ad tuam pietatem mitterentur, sed crescente magis ac magis fama prælatos Ecclesiarum eam negligere quæ in communi synodo facta est, securitatem, et ordinationes, prout ipsis videtur, facere quæ communiter decreta sunt per has litteras quasi per typum mitti, non personam tuam nominantes, absit, sed dicentes tales litteras ad omnes missas fuisse. Et hæc fuit causa mittendi, non autem vilis quidam pretextus, neque sensus mutatio, aut prioris ab initio dilectionis et nostræ erga te, filii, amicitie cessatio. His nos ipsos justificamus, tuum simul et nostrum animum respicientes. Ea autem quæ secuta sunt scribimus, ne forte dissidii pretextus sint. Visum est enim iis qui communibus rebus præsident ab omni Ecclesia contributionem fieri, quantum fieri potest. Hinc viri publici in omnem provinciam missi sunt. Nos autem cogitantes pro Ecclesia, curavimus ut viri regii non absque episcoporum suffragiis administrarent. Oportet igitur te, filii, res propriæ provincie examinare, episcopales dico et monasticas, et quod videbis unamquamque ecclesiam contribuere posse, hoc colligere; et per teipsum, aut per hominem ad hocce ministerium fidelem usque ad Martium mensem curare ut collectum aurum ad nos mittatur.

XCv. — Romano Cæsari.

Domine et filii benedictæ, fama audivimus (faxit autem Deus ut sit fama mendax), ad Lampscicum penetravisse Bulgaros, et nonnulla damna fecisse. Quod si mendax est fama, ne quæ dicta sunt negligamus, sed cum Dei auxilio securitas loco huic addatur; sive est vera, major semper fiat cura ne quid simile accidat. Si enim fieret tale initium et paululum Lampscici regionem invadere audent, multo labore nobis opus erit ut res turbatas reconstituamus. Agitedum tota mente et cura incumbamus, ne, opitulante Deo, hoc malum initium capiat, sive chelandiis, si forte adsint, sive uniremibus duabus inde ad loci custodiam et salutem missis. Deus sanctus ipse quem admodum te dignitatis sublimitate glorificavit, ita et successus altitudine et rerum publicarum prosperitate

itate glorificabit celebremque faciet tum in præ-
senti generatione, tum in futura. Scio enim om-
nium tuorum successuum causam fore tuam erga
Deum justitiam; justitia enim gentem extollit; ex
hoc te moneo, ut contrascriptores, et præsertim
senes dignitatibus honorabiliores facias, omnibus
de sanarum dignitatum progressu contentis... et eos
incites ut sint ad judicia attentiores, neque perso-
narum rationem habentes. Hoc etiam adjicies:
Postquam persuasum habui vos homines justos
esse, vestras dignitates ampliores feci, ut et vos
virtutem vestram augeatis, et non per dignitatem
modo, sed etiam per virtutis augmentum, honora-
biliores efficiamini.

προσθεῖς καὶ τοῦτο, ὅτι, ἐπειδὴ πληροφορίαν ἔλαβον περὶ ὑμῶν, ὡς ἄνθρωποι φιλοδίκαιοι ἔστε, διὰ
τοῦτο προανέβησα τὰς ἀξίας ὑμῶν, ἵνα ἐπιπλέον
μὴν διὰ τοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπαυξήσεως τῆς ἀρετῆς ὑμῶν τιμιώτεροι γένησθε.

XCVI. — *Ignatio Nicomediæ episcopo.*

De monasteriis rationem reddi curavimus ac de eo-
rum administratione Monomacho imperaverunt ut
nobis rationem redderet. Quæ autem illius narratio
referet, et ille qui cum monialibus ad te venit cler-
icus nuntiabit, et nos quoque tibi scribimus. Dixi
enim quod, si quosdam locos ex permutationibus
acquisierunt monasteria, vel quosdam in illis mi-
nistros insuper acceperunt, si qui publicam servi-
tutem subierunt digni sunt ut pro illis ministerium
adimpleant. Quod si nulla talis causa sit, absurda
certe monasteriorum servitus est quæ debitam pro
eorum libertate constitutionem impedit. Hoc autem
audemus: absque tua præsentia nihil amplius ad-
implebitur, neque si potentibus loquamur, neque
si alio modo conemur, exitum noster conatus ha-
bebit; eo quod noster regius minister tuis laudi-
bus firmatus, nunc ex contrariis verbis non modo
firmatur, sed falsis esse videtur qualem testificatus
es, ac nihil nisi reprehensiones accipimus cum ejus
administrationem obrectamus. Quando igitur huc
adveneris, tunc ipse ejus laudator, scis quid dictu-
rus sis sive de laudatis, sive de vituperatis ejus
negotiis. Vale.

XCVII. — *Eidem.*

Quod de domno Theosterio scripsisti, fili san-
cte, nempe a nobis factam esse declarationem datam
a vobis de illo sententiæ, non visum est habere
congruentiam. Non enim convenit nec decet ea quæ
ab aliis judicata sunt aliorum confirmari declara-
tionibus; sed eam declarationem, sive quod dicitur
decretorium vos oportet facere, qui tractastis ea
quæ ab illo ad vestrum judicium delata sunt. Et
hoc ita fiat, in vestra declaratione et decreto me-
morate res, postquam secundum nostram procura-
tionem, definite fuerunt, vestro examini et vestræ
sententiæ, subjectas fuisse: factum est hoc et illud,
prout rerum ordo et successio processit.

φυλακὴν τοῦ τόπου καὶ σωτηρίαν ὁ θεὸς ἰσχυρῶς
αὐτὸς ὡς περὶ τῆ ὑφεί τοῦ ἀξιώματος ἰδοῦσα, οὕτως
καὶ τῆ ὑφεί τῶν κατορθωμάτων καὶ τῆς εὐδοκίμου
τῶν κοινῶν πραγμάτων δοξάσει, καὶ ὀνομαστὸν
ποιήσει καὶ ἐν τῇ παρούσῃ γενεᾷ, καὶ ἐν τῇ μετὰ
ταύτην ἀνθρώπων γενεῇ. Ἐπειδὴ δὲ πάντων σου
τῶν κατορθωμάτων μετὰ θεοῦ τὴν δικαιοσύνην εἶδα
αἰτίαν γενήσεσθαι, δικαιοσύνη γὰρ ἔθνος ἀνυψοῖ.
καὶ τοῦτο ὑπομιμήσσω ἵνα τοὺς ἀντιγραφεῖς, καὶ
μάλιστα τοὺς γέροντας τιμιωτέρους τοῖς ἀξιώμασι
ποιήσης, πάντως ἀρκουμένων αὐτῶν ἐν τῇ προκοπῇ
τῶν ἀξιωμάτων, καὶ μὴ προσθήκην βώγας ἐπιζη-
τούντων, καὶ παραινέσεις αὐτοὺς σπουδαιότερους
γενέσθαι εἰς τὰς κρίσεις, καὶ ἀπροσωπολήπτου.

καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν ὑμῶν ἐπαυξήσετε, καὶ μὴ
καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν ὑμῶν ἐπαυξήσετε, καὶ μὴ

XCVI. — *Ignatio Nicomediæ episcopo.*

B ἰζ'. *Ἰγνατίῳ Νικομηδείᾳ.*

Τὴν περὶ τῶν μοναστηρίων ὑπόμνησιν ἐποίησά-
μεθα, καὶ περὶ τῆς αὐτῶν διοικήσεως τῶν Μονομάχων
ἐδήλωσαν ἡμῖν διατάξασθαι: ἃ δὲ τούτου ἡ διάταξις
ἔξει, καὶ ὁ σὺν ταῖς μοναζούσαις καταλαβὼν κλη-
ρικὸς, πάντως ἀπαγγελεῖ, καὶ ἡμεῖς δὲ γράφομεν.
Ἐἶπον γὰρ ὡς εἰ τινος τόπους ἐκ τῶν ἀλλαγῶν ἐκτή-
σαντο τὰ μοναστήρια, ἢ τινος τοὺς ὑπουργοῦντας
ἐν αὐταῖς προσελάβοντο, τὴν ἀντ' ἐκείνων ὑपुर-
γίαν ἀξιοὶ ποιεῖν τυγχάνουσιν οἱ καινοτομήσαντες τὴν
τοῦ δημοσίου δουλείαν. Εἰ δὲ μὴ ἔστιν αἰτία τοιαύτη,
παραλόγως ἡ δουλεία τῶν μοναστηρίων, τὴν ὀφειλο-
μένην σύστασιν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν παρασχέει ἐλευθε-
ρίας: τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ γράμματος, καθὼς καὶ προ-
εγράψαμεν, χωρὶς τῆς ὑμῶν παρουσίας, οὔτε, κἀν
λέγωμεν τοῖς κρατούσιν, ἀνυπόθετα τι πλέον, οὔτε
κἀν ἄλλα σπουδάσωμεν, ἡ σπουδὴ τὸ πέρασ ἔξει,
δύοι δὲ κατὰ καιροὺς βασιλικῆς τοῖς σοῖς ἐπαίνοις
ὄχυρωθεῖς, νῦν ἐκ τῶν ἐναντίων λόγων οὐχ ἀπλῶς
ἀποχουῦται, ἀλλὰ δοκεῖ τοιοῦτος εἶναι, ὁποῖος
ἐμαρτυρήθη παρ' ὑμῶν, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ μέμψεις
διχομέθε τὰ ἐκείνου πράγματα διασύροντες. Ὅταν
οὖν τὰ ἐνταῦθα καταλάβῃς, τότε σὺ δὲ ἐπαινέτης οἶ-
δας ὁ βρεῖς, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπαινουμένων, καὶ ὑπὲρ
τῶν ψεγομένων αὐτοῦ πραγμάτων. Τὰ δ' ἄλλα
ἰρήσω.

ἰζ'. *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ περὶ τοῦ κυροῦ Θεοστηρίκου ἔγγραφας, τέκνον
ἡμῶν ἱερὸν, λέγω δὴ τὸ παρ' ἡμῶν γενέσθαι ση-
μείωσιν τῆς γεγενημένης ἐπ' αὐτῷ κρίσεως παρ'
ὑμῶν, οὐκ ἔδοξεν ἔχειν ἀκολουθίαν. Οὐδὲ γὰρ προσ-
ῆκον οὐδ' εὐπρεπὲς τὰ παρ' ἑτέρων κρινόμενα
σημειώσασιν ἑτέρων ἰσοχυροῦσθαι: ἀλλὰ τὴν ση-
μείωσιν ταύτην, ἔστε καὶ τὸ λεγόμενον κρίσιμον
ὑμᾶς δεῖ ποιῆσαι τοὺς διοικήσαντας: τὰ παρ' αὐτοῦ
εἰς τὴν ὑμετέραν κρίσιν ἀχθέντα. Καὶ τοῦτο οὕτως
γενέσθω, δηλονότι μνημονεύσης τῆς σημειώσεως
ὑμῶν ἢ καὶ τοῦ κρίσιμου, ὅτι κατ' ἐπιτροπὴν ἡμι-
τέραν τῶν πραγμάτων ὀρισθέντων τῆς ὑμετέρας
τυχεῖν σέβειός τε καὶ κρίσεως: ἐπράχθη τὸ καὶ
πῶ, καθὼς ἡ τῶν πραγμάτων προέβη τάξις, ἢ τού-
των ἀποπειράωται.

ιη'. Τῷ θριωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ Ἀσπλητουργῷ. **XCVIII.** — Sanctissimo et beatissimo fratri et collegæ.

Ἐπεὶ μὲν ὧν τοῖς καθ' ἑκάστην ἐνταλαιπωρεῖ κινδύνοις ἡ ἀγιότης ὑμῶν, εἰ καὶ μὴ τῶν κινδύνων ἐσμὲν κοινωνοί, ἀλλὰ γε τῶν θλίψεων καὶ τῶν σπαρασσάντων ὀδυνῶν τὴν καρδίαν, οὐκ ἐσμὲν ἀλλότριοι τῆς κοινωνίας, καὶ πάντως οὐκ ἀπιστήσεις. Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ παναγίου Πνεύματος τοὺς ταύτη δεσμίους καὶ ἠνωμένους οἶδε καὶ τοῖς συμβαίνουσι πράγμασιν ἐνοποιεῖν, καὶ κοινὰ τούτων ποιεῖσθαι καὶ τὰ ἰδέα καὶ τὰ ὀλγύνοντα. Ἔστι μὲν οὖν κοινὸν τὸ ἄλγος ἡμῖν, καθὼς ἔφημεν. Οἶδε δὲ πολλάκις καὶ μείζονα ποιεῖν τὴν ὀδύνην τῷ μὴ κοινωνοῦντι μέρει τῶν παθημάτων ἢ ὅπως εἰλικρινῆς ἀγάπῃ τοῦ Πνεύματος, διότι ἐν μὲν τῷ κοινωνεῖν ταῖς παθήμασι τοῦ φιλουμένου νομίζει τι κέρδος ὁ φιλῶν ἔχειν αὐτὸ τοῦτο τὸ μετασχεῖν τῶν ἰσῶν παθῶν. Ὅταν δὲ μὴ τοῦτο παρῆ, ὡσπερ ζημίαν ἠγούμενος τὸ μὴ τὰ ἴσα παθεῖν, πλέον φέρει τὸ ἄλγος. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς ὀδύνης τοιαῦτα. Ἐγομεν δὲ καὶ παράκλησιν τὴν ἀποκειμένην ἐπιθεῖα, ὧν ἠτοίμασεν ἀγαθῶν τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχουσι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ἐνθυμούμενοι γὰρ τὴν ὑπὲρ τῶν ἐπικήρων τούτων πόνων αἰώνιον ἐτοιμαζομένην ἀνάπαυσιν τῇ σῇ ἀγιότητι, μεγάλης ἀπολαύουσαν παρακλήσεως καὶ χαρᾶς, ἧς οὐδὲ ἀπολαύουσι τῶν πειρασμῶν τῷ πυρὶ, καὶ ἀπολαύουσιν αὐτῶν.

Ἀλλὰ περὶ τούτων τίως, μηδὲν πλέον. Τὰ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐπιπερ καὶ ταῦτα εἴπερ τι ἄλλο ἡδὺ προσενήσειν ὑπολαμβάνω τὸ ἡσθῆναι τῇ σῇ ἀγιότητι, εὐαγγελιζόμεθί σοι, ὡς ταῖς ὑμετέραις εὐπροσδέκτοις εὐχαῖς ἀπῆλθεν ἐκ μέσου τὰ πονηρὰ ἐκεῖνα σκάνδαλα τῆς διαστάσεως, ὅσα ὁ ἀποστόλος γάμος, ὃν εἶθε μὴ ἔγνωμεν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ εἰσθήγαγε, πάντων ἴσθου τῶν πρώην οἷα τὰ ἀνθρώπινα συναρπασθέντων ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τῇ τούτου παραδοχῇ μετὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἀποκηρυξάντων αὐτὸν καὶ ἀλλότριον ἀποφηνανμένων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μάλιστα δὲ τῆς τῶν Χριστιανῶν πολιτείας. Καὶ λοιπὸν ἐσμὲν πάντες μιᾷ ψυχῇ, ἐνὶ πνεύματι καὶ φρονήματι τὸ ἱερὸν κυκλοῦντες θυσιαστήριον, ἐκείνων μὲν συγγνώμην ἐξαιτησαμένων, ἡμῶν δὲ ἀνωθεν εὐμενείᾳ τεταρβηκότων καὶ τῇ ἐξαιτήσει τὸ πέρασ ἀπονευμένων καὶ εὐχριστοῦντων τῷ συνάψαντι τὰ διεστώτα Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ τὸ αἶτιον τῆς ἔχθρας καταλειχότι μεσότοιχον. Ἐγγράφη ταῦτα, ἵνα καὶ ἡ ὑμῶν ἀγιότης ἐπὶ τούτῳ συνηδομένη τὰς χαριστηρίους ἀναφέρῃ εὐχὰς, δεομένη καὶ ἐτι συντηρηθῆναι τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἐν εὐσταθείᾳ εἰρηνικῇ, καὶ πάσης καταιγίδος ἀπειράτῳ γαλήνῃ. Ταῦτα μὲν ἡμῖν, ὡ πατέρων καὶ ἀδελφῶν, ἐγγράφη, τιμιώτατε, Σὺ δὲ ταῖς ὁσίαις ἡμᾶς ἀμείβου εὐχαῖς, ἐβρωμένος μαι συντηρούμενος ἐν Θεῷ, καὶ τῶν πειρατηρίων, ἐφ' ὅσον δυνατόν, ὑπεράνω γινόμενος.

ιθ'. Ἀδελφῷ.

Χαίρομεν οὐκ ἕλαττον ἢ σὺ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, ἐφ' οἷς ἀπαγγέλλεις τοὺς σοὺς πόλιτας καὶ τὸν εὐαγῆ

Eorum periculorum quibus quotidie sanctitas vestra premitur si minus participes sumus, tamen pressuræ et lacerantium dolorum non sumus expertes, quod credere non recusabis. Sanctissimi enim Spiritus charitas scit eos qui hac ipsa charitate ligantur et adunantur, in iis que accidunt esse unanimes et communia facere sua sive læta, sive tristia. At communis est noster dolor, ut diximus. Solet autem majorem tristitiam facere ei qui dolorum non est particeps vere pura Spiritus sancti charitas, quod amans in malorum amari communitate nonnihil lucti inesse putat. Quando vero id non adest, tanquam detrimentum existimans non pati similia, majori dolore afficitur. Hæc de doloribus. Consolationem vero habemus spem sitam ante nos bonorum quæ præparavit Christus Deus noster iis qui pro ipso patiuntur. Cogitantes enim tuæ sanctitati pro his caducis ærumnis æternam requiem præparatam, magna fruimur consolatione et lætitia; qua scio omnino vestrum sanctum animum, quantum tentationum igne uratur, frui et majorem fieri purgatorio afflictionum.

Sed hæc hactenus, nec quidquam amplius; quod autem ad sanctam quæ apud nos est Ecclesiam attinet, quoniam et hoc lætitiæ, si quid aliud, tuæ sanctitati præbiturum suspicor, tibi nuntiamus, tuis bene acceptis precibus de medio abiisse prava illa discordiæ scandala, quæ hæc detestandæ nuptiæ (quas utinam nesciverimus!) in Dei Ecclesiam introduxerunt, iis omnibus qui uuper, ut inter homines solet accidere, ad earum acceptationem licentia abrepti fuerant, eas cum nostra humilitate proscribentibus et ut ab humano genere, præsertim vero a Christianorum vita alienas notantibus. Et nunc omnes sumus spiritu et mente unanimes, sacrum altare circumstantes, illi quidem veniam implorantes, nos vero divinæ clementiæ confidentes, votorumque adimplentione precibus accepta, gratias agentes Deo nostro qui separata coadunavit et causam inimicitiae mediam dissolvit. Hæc scripta sunt ut et vestra sanctitas de hac re lætata eucharisticæ preces ad Deum dirigat, orans ut sancta Dei Ecclesia in pacifico statu permaneat et in tranquillitate ab omni tempestate secura. Hæc quidem tibi scripsi, o patrum et fratrum honoratissime. Tu autem piis tuis precibus nos renumera, nobis in Deo valere non desinens, et tentationibus, quantum fieri potest, superior effectus.

XCIX. — Incerto.

Lætatur non minus quam tu, fili sancte, quod nobis annuntias tuos concives sanctumque tuum

• Ierum summis Dei sacerdotibus et suo proprio Patri A
 decentem venerationem et honorem distribuere. De-
 bes et tu copiosius paterna ostendere viscera salu-
 tisque eorum curam, idque eo magis quod ipsi bene-
 volentiam et obedientiam tibi præbent. Hæc autem
 tibi scribo, non ignorans te sine nostris verbis hoc
 facere, sed quia secundum nostram conscientiam esse
 visum est de hoc una tecum disputare. Deus autem
 et illos amplius ipsorum Patri et principio spiri-
 tualis charitatis vinculo coadunare velit, et te
 uberrimæ erga filios diligentis causa majori
 amore et honore dignum perficiat. Ne autem tuum
 ad nos adventum, postquam salutaris festivitatis
 dies adimpletus erit, in secundo loco ponas.

C. — Ad metropolitam Nicææ.

De omnibus quæ secundum tua vota Dei gratia
 successerunt, fili sancte, in Ecclesia debitas gratias
 dicimus Deo qui hunc rerum successum fecit.
 Quæ autem ad vestras aures de his quæ hic per-
 aguntur, pervenerunt, scio, etiam sine tuis litteris,
 ea vaga esse; et quid revera aliud sunt nisi nugæ
 populares? Cum enim fieri non possit hic verbum
 sanum auribus attrahere, quod ipse non ignoras,
 quid cogitandum est de iis quæ inde usque ad vos
 pervolant verbis? Scripsimus nuper ut ad nos de-
 scendas; et singulis diebus tuum adventum avide ex-
 spectabamus; sed, ut videtur, litteræ datæ sunt homi-
 ni ad id ministerium non apto; et ideo non ad te per-
 venerunt, ut a tabellario didicimus. Nunc igitur alte-
 ram de iisdem epistolam scribere nos oportet; opta-
 mus et nos tuum ad nos adventum; cupiunt et ii qui
 rerum potestate fruuntur, nobisque ut te ad id invi-
 taremus commendaverunt. Quod discens, fili noster,
 ne differas Nicæam relinquere et ad nos venire.

Ἐξουσίας τῶν πραγμάτων ἐπιτελημένοι, καὶ προσεῖπον
 ἡμῖν, ὥστε μετακλήτῶν σε γενέσθαι. Τοῦτο μα-
 βάιν, τέκνον ἡμῶν, πάντως μὴ ἀναβάλλῃ τὸ τὴν Νικαίαν μὲν καταλιπεῖν, πρὸς ἡμᾶς; εἰ παραγενέ-
 σθαι.

Cl. — Incer o.

Amici benevoli et obsequiosi, si eodem modo
 benefactores suos colere velint ii qui beneficia
 obtinuerunt, diligenter curant eos remunerare.
 Quæ remuneratio in eo consistit quod se paratos
 præstent benefactorum exsequi voluntatem. Sane
 intelligis, mi fili; ab imperatore, quem coronavit
 Deus, tibi præstitum est beneficium, cuius magni-
 tudinem, ne nos eam dicamus, non ignorasti. Re-
 liquum igitur tibi est in omnibus paratum videri
 in quibus illius imperium tuum officium inquirat,
 ut et beneficiorum dignus vere appareas, et nos
 pro tali viro intervenire studeamus. Magnus vero
 et excelsus imperator noster letatur quod tanto
 honore dignum te ostendas iis quibus beneficium
 agnoscis. Agnoscas igitur te ejus mandata adim-
 plementem in honore constitui. Cæterum te benevo-
 lentem servet Dominus. Salutationis loco tibi ve-
 stimentum misit. Precibus vestris magnus et a
 Deu coronatus imperator docilem aurem præbens,

κλήρον τὴν πρόπουσαν ἀρχιερεῦσαι Θεοῦ καὶ οικειῶ
 πατρὶ ἀπονέμοντας αἰδῶ καὶ τιμῇ. Ὅφειλόμενον δὲ
 καὶ ἡμῖν ἔστιν ἐπιπλέον τὰ πατρικὰ ἐπιτελεῖσθαι
 σπλάγγνα, καὶ τὴν πρόνοιαν τῆς σωτηρίας αὐτῶν,
 καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσον ἐκείνοι τὸ εὐνοῦν καὶ εὐ-
 πίθειαν διαδείκνυνται παρεχόμενοι. Γράφω δὲ ταῦτα
 οὐκ ἀγνοῶν ὅτι καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων
 τοῦτο ποιεῖς, ἀλλ' ὅτι καθὼς συνειδόμεθα τόδῃ ἡμῖν
 ἰφάνη καὶ τὸ κοινῇ περὶ τοῦτου συνδιασκέπτεσθαι.
 Εἰ δὲ θεὸς κἀκείνους ἐπιπλέον τῷ δεσμῷ τῆς πνευ-
 ματικῆς ἀγάπης τῷ Πατρὶ καὶ ἀρχῇ αὐτῶν συνενῶν,
 καὶ σὲ πλουσιωτάτῃ στοργῇ τῇ πρὸς τὰ τέκνα καὶ
 ποθεινότερον καὶ τιμιώτερον ἀποτελῶν. Ἡ δὲ πρὸς
 ἡμᾶς ἀφίξις ἐπεὶ τὰ τῆς σωτηρίου ἑορτῆς ἐκτετέ-
 λησται σοι, μὴ ἐν δευτέρῳ εἴη καιμένη.

B

P. Πρὸς τὸν Μητροπολίτην Νικαίας.

Ἐπεὶ μὲν τῶν ἄλλων ὅσα κατὰ γνώμην τῆ τοῦ Θεοῦ
 χάριτι ἐπακολουθεῖ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, ἐν τῇ Ἐκ-
 κλησίᾳ τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν φέρομεν τῷ
 ποιουμένῳ Θεῷ τὴν διευθέτησιν τῶν πραγμάτων
 ἃ δὲ πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς ἀφικνεῖται περὶ
 τῶν ἐνταῦθα, οἶδα καὶ χωρὶς τοῦ δεῖξασθαι τὸ σὺν
 γράμμα, ὡς ἀσάθμητα. Καὶ τί ἄλλο, ἢ δημῶδη
 φλυαρήματα; Ὅποτε γὰρ μὴδ' ἐνταῦθα δυνατόν
 ἔστι λόγον ὑγιῆ ταις ἀκοαῖς ἐλάττωσαι, ὅπερ οὐδ'
 αὐτὸς ἀγνοεῖς, τί δεῖ λογίζεσθαι περὶ τῶν ἐνταῦθεν
 μέχρις ἡμῶν διαπετωμένων βημάτων; Ἐγράψαμεν
 καὶ πρὸ βραχέος τοῦ καταλαθεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ
 καθ' ἐκάστην ὡσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς τὴν σὴν ἐδέξα-
 μεν παρουσίαν· ἀλλ' ὡς ἔοικεν, οὐκ ἐδόθη ἀνθρώπῳ
 ἐπιτηδεῖν πρὸς τὴν διακονίαν τὸ γράμμα. Διὰ τοῦτο
 οὐδ' ἀφίχται πρὸς σὲ καθὼς; παρὰ τοῦ κομιστοῦ
 ἀναράθομεν. Νῦν οὖν δευτέρῳ γράμματός; περὶ τῶν
 αὐτῶν ἐν χρεῖα κατέστημεν ζητούμεν καὶ ἡμεῖς
 καθ' ἑαυτοὺς τὴν σὴν ἀφίξιν. Ζητοῦσι δὲ καὶ οἱ τῆς
 ἡμῖν, ὥστε μετακλήτῶν σε γενέσθαι. Τοῦτο μα-
 βάιν, τέκνον ἡμῶν, πάντως μὴ ἀναβάλλῃ τὸ τὴν Νικαίαν μὲν καταλιπεῖν, πρὸς ἡμᾶς; εἰ παραγενέ-
 σθαι.

C

PA. Ἀδελφῶ.

Φίλοι εὐγνώμονες καὶ θεράποντες, ὅταν τὴν εὐ-
 τὴν τρόπον τιμῶσιν εὐεργετίας τυγχάνοντες, σπουδῆν
 ποιῶνται τοὺς εὐεργέτας ἀμείδασθαι. Ἡ δὲ ἀντι-
 ἀμειψίς ἐν τῷ καθιστάσαι αὐτοὺς εἰς ἐκπλήρωσιν
 εὐεργεσίας παρεσχέθη σοι, τὸ δὲ μέγεθος ταύτης, ἵνα
 μὴ λέγωμεν ἡμεῖς; πάντως οὐκ ἠγνόησας. Λοιπὸν
 οὖν σὸν ἔστιν ἐν παντί πρόθυμον ὑφῆναι οἷς ἂν ἡ
 αὐτοῦ βασιλεία τὴν σὴν ὑπηρεσίαν ἐπιζη-
 τῇ, ἵνα καὶ τῆς εὐεργεσίας ἄξιός ᾖς; ὄντως ἀναφανῆς,
 καὶ ἡμεῖς φιλοτιμώμεθα ὑπὲρ ἀνδρὸς τοιοῦτου τὴν
 μεστειάν πεποιημένοι. Καὶ ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς;
 ἡμῶν χαίρει βασιλεὺς, ἄξιός σε τιμῆς ὄντα τρι-
 καύτης, δι' ὧν ἐπιγινώσκεις τὸ εὐεργέτη-
 μα· ἐπιγινώσκων δὲ εἴης, ὅπερ ἔφη·ν, ἐὰ
 τοῦτου ἐπιτάγματα ἐκπληρῶν ἐν τῇ τιμῇ κατα-
 στάς. Τὸ δ' ἄλλα ἐρρωμένον σε διαφυλάξῃ ὁ
 Κύριος. Ἐλλογίς δὲ χάρ.ν ἀπέστειλὲ σοι ἱμᾶτον·

τοῖς αἰτήμασιν ὑμῶν ὁ μέγας καὶ Θεοστυφής βασιλεύς εὐήκοον ὡς παρασχόν, ἐπέθηκε τὴν τελειώσιν καὶ τὴν τιμὴν, ἣν ὁ τὴν ὑμετέραν ἀρχὴν πεπιστευμένον· πολὺν εἶπε πόδον λαβεῖν, παρέσχεν αὐτῷ. Τὰ μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως τοιαῦτα γεγένηται εἰς ὑμῖς. Ἀναλογίζεσθαι δὲ θεῖον τὴν ὑμετέραν τελειότητα τὸ εὐεργέτημα ὅσον, καὶ διὰ τοῦτο τὸν εὐεργέτην τιμᾶν. Τιμὴ δὲ τοῦ εὐεργέτου τίς ἂν ἄλλη, πλὴν τοῦ κατὰ πάντα εὐνοῖαν αὐτῷ διασώζεσθαι παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων, καὶ πάντα τρόπον σπουδῆν ποιῆσθαι τὰ τῆς ἐκείνου δόξης καὶ φρονεῖν καὶ ἐπιτελεῖν; Πλειόνων οὐ δεόμεθα λόγων· ἀρκεῖ γὰρ ταῦτα καὶ τὴν ὑμετέραν τελειότητα, καὶ τοῦ ἀρχεῖν ὑμῶν λαχόντος τὴν σύνεσιν, ἐν οἷς προσέφημεν καὶ βεβαίους ἀποκαταστήσα· φίλους, καὶ τὴν ὑμῶν εὐγνωμοσύνην καὶ νῦν καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς ἐμφανῆ ποιῆσαι, καὶ ὑπόδειγμα πίστεως· ἀληθοῦς καταστήσαι ὑμᾶς τῆς πρὸς τοὺς εὐεργέτας διαθέσεως; τοὺς εὐεργετούμενους.

PB. Τῷ ὑπερφυεστάτῳ, πανευγενεστάτῳ, μεγάλῳδόξῳ φίλῳ ἡμῶν ὁδοῦν τῷ κατὰ Θεὸν ψήφῳ τοῦ Σαρακηνῶν ἔθνους τὴν ἐπικράτειαν λαχόντι καὶ κυριότητι.

Ὅσον πάντων τῶν σῶν ἁμοφύλων, ὧ εὐγενεστάτῳ τῶν Σαρακηνῶν κορυφῇ, παρὰ Θεοῦ ἔλαβες τὸ ὑπερέχειν, καὶ ὑπεράνω καθῆσθαι, τοσοῦτον καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ πάντων ὑφείλεις τὸ ἐξαιρετόν ἔχειν. Καὶ λέγω ταῦτα, οὐχ ὅτι μὴ τοιοῦτόν σε ὑπάρχειν ὑπολαμβάνω· διδάσκει γὰρ ἡμᾶς ἡ ἀγαθὴ περὶ σοῦ φήμη ἃ γε διδάσκει, καὶ μανθάνομεν ἐκ ταύτης, ἔτι ὡσπερ κατὰ τὴν ἀρχὴν, οὕτω καὶ φρονήσεις καὶ δικαιοσύνη καὶ τῇ ἄλλῃ καλοκαγαθίᾳ τῶν τρόπων τῶν σῶν διαφέρει καὶ ὑποχειρίων. Ἄλλ' ἐπειδὴ λόγος ἀτοπος καὶ παράδοξος ταῖς ἡμετέραις ἀκοαῖς προσήλθεν ὡς κατὰ τῶν ὑποκειμένων ὑμῖν Χριστιανῶν εἰς φοβερὰν ὀργὴν ἐξηλέχθη, ἀπ' οὐδεμιᾶ· ἀληθοῦς αἰτίας, ἀπὸ δὲ ψιλῆς μόνης συκοφαντίας, διὰ τοῦτο προσιμαζόμεθα ταῦτα· ἀπήγγελλε γὰρ ὁ ἀτοπος ἐκείνος λόγος, ὡς τῆς ὑμῶν μεγαλοπρεπειᾶς ἀκοὴν δεξαμένης οὐκ οἶδα πόθεν, ἐκ τοῦ διαβόλου τοῦ ἀπ' ἀρχῆς τὸ ψεῦδος τικόντος, ὅτι τῶν Σαρακηνῶν εὐκτήριον, ὅπερ ἐν ταῦτά ἐστι, παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς καταλέλυται βασιλείας, καὶ ὅτι καὶ Σαρακηνοὶ βίβη καὶ ἀκόντες, ἔξαρνοι μὲν τῆς ἰδίας καθίστανται πίστεως, πρὸς δὲ τὸ αἰθερ· μεθίστανται τῶν Χριστιανῶν, καὶ διὰ ταῦτα ἐξηλέχθη παρ' ὑμῶν τῶν Χριστιανῶν καταλύεσθαι.

Τοιαύτην ἀρχὴν τῷ γράμματι ἐπιτεθεῖκαμεν. Ὅστε γὰρ τὴν ἀρχὴν εἶδει τῇ πονηρᾷ ταύτῃ λογοποιῆσαι καὶ διαβόλῳ τὴν σὴν ἀκοὴν ὑποκλίνας, ὅστις οἶδα τὰ ἀνθρώπινα εἰ καὶ τὴν ἀκοὴν ὁπέσχει, πρόσταγμα τοιοῦτον ἐξενεγκεῖν· ἀλλ' ἐπιμελεῖ ἐξετάσει παραδοῦναι τὸν λόγον, καὶ διὰ ταύτης εἶτε ὀρθῶς, εἶτε διστραμμένως μαθεῖν, καὶ μὴ πρὸς κατάγνωσιν τοσαύτην βίβηαι τὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας φιλανθρωπίαν καὶ ἐπιείκειαν ἐκ τοῦ παρατυχόντος ἀκούσματος· ἀλλ' ὅσοι μέγας ὢν καὶ ὑψηλὸς τὴν ἀρχὴν περὶ μεγάλης ἡκούης καὶ ἀρχῆς· ὑψηλὸς παράδοξον φήμην, τοσοῦτον ἔχον ἀσφαλτοστράς ἔχειν τῆς ἀκοῆς, καὶ

A perfectionem addidit eamque dignitatem ei cui vestrum imperium commissum est, ut valde optare se dicebat, præstitit. Hæc quidem erga vos ab imperatore facta sunt. Dignum igitur est vestram perfectionem quantum sit beneficium reputare, et propter hoc benefactorem honorare. Quid porro aliud est benefactoris honos, quam si in omnibus ei benevolentia exhibeatur ab iis qui beneficia acceperunt, et omni modo diligentia adhibeatur in ejus gloria et cogitanda et perficienda? Pluribus opus non est verbis. Hæc enim sufficiunt ut et vestram perfectionem et ejus qui in vos imperium sortitus est intellectum, in iis quæ ante diximus stabiles amicos efficiant et vestram bonam mentem et nunc et apud futuras generationes illustrem reddant, ac vos qui beneficia accepistis fidei erga benefactores sinceræ exemplum præsent.

CH. *Inclyto nobilissimoque genere oriundo, gloriosissimo amico nostro duci, qui, suffragante Deo, Saracenorum gentis principatum sortitus est et dominationem.*

Quantum super omnes contribules tuos, o nobilissime Saracenorum vertex, a Deo accepisti ut præmineres et excelsè sederes, tantum cæteris virtutibus super omnes excellere debes. Hæc dico non quod an talis sis dubitem; novimus enim quidquid bona de te fama fert, ab eaque discimus, ut principatu, sic sapientia, justitia omni que probitate morum tuorum subtilis tuis superiorem esse. Sed quia rumor absurdus et incredibilis a laures nostras pervenit, quod scilicet adversus Christianos in vestra ditione degentes terribiliter succenses absque ulla legitima causa, futili vero calumniæ prætextu, propterea tale quid præmittimus. Etenim absurdus iste rumor annuntiavit, majestatem tuam, audientem nescio unde, ex diabolo sane, isto mendacii ab initio parente, Saracenorum oratorium hic existens imperatoris Romani jussu destructum fuisse, Saracenos per vim et invitos adactos ad propriam fidem abnegandam, et ad cultum Christianum amplexandum; edictum propterea emisisse de templis Christianorum sub vestra ditione degentium evertendis.

Tale initium litteris præmisimus. Neque enim primum oportebat te perversæ huic versutiæ et diabolo aurem præbere; neque, si, quod humanum est, auditionem admitteres, tam immane jussum ferre: sed conveniebat te de hoc rumore inquirere, et an veri aliquid seu fictitii afferret certiorum fieri; nequaquam vero, ex quovis obvio auditu, Romani imperii clementiam et a quietatem ita condemnare. Quanto immaniora tu, principatu magnus et excelsus, de magno et excelsò principatu audiebas, tanto major de auditis querenda erat certitudo, non autem vulgari fama seducendus eras

Namque, cum multa sint quibus honoratur Romanum genus, hoc unum eximium argumentum est clementiæ et æquitatis eorum. Et hujus rei testis non meus sermo, sed ex quo stabilitatem habuit in terra Romana potentia et quocunque orbis extensa fuit ejus dominatio, omnes homines per universam terram et omnis historia hoc testimonium præbent. Quomodo igitur verisimile erat, quorum philanthropiæ testimonium commune perhibent omnis lingua omnisque historia, quod ipse affirmares utpote sapiens et rerum humanarum experientia præditus tantam decente dignitatem inquam ascendisti, hos tam barbara facinora fuisse operatos? Non oportebat igitur vestram celsitudinem, et in principio et in sapientia, fidei regem dimittere prædam calumniatricibus linguis, quæ nunquam desunt, quod scilicet Romani tantam admiserint atrocitatem.

Attamen, quoniam hoc evenit, et plenam perinde missos et huc advenientes veritatem exquiris, quesito responsum accipies ab ipsis: quæ cum propriis oculis viderint et quorum veritatem propriis audierint auribus, ea vobis renuntiabunt. Quinimo vestræ tribus et fidei viri cum istis dimissi confessionem præbent rerum omnium quæ in hac regia civitate, a tempore captivitatis, evenerunt, quæ sibi obtigerunt quasque ipsi sunt experti. Et fortasse sufficiebat hoc fieri testimonium per os vestrorum contribulium, et vos de falso rumore qui sparsus est per eos edoceri quos nunc misistis: nihilominus scribimus et ipsi, cum simus, quamvis peccatores, quamvis indigni, populi Christiani Patres, et Christi Dei que nostri existamus discipuli, nec unquam ejus veritatem abnegaverimus, absit! neque adeo decidamus ab ejus ductione et providentia.

Audi igitur, vir magne, Saracenorum gentis præses. Qui Romanorum ab initio regnaverunt ita de captivis statuerunt, ut, scientes quod usque ad belli compositionem, contra malitiam hostium pugnandum est, postquam pugnantes manu comprehenderunt, eos ut subditos curent, providentiam exerceant ne misera sit ipsis vita, nec aliud quid ipsis eveniat triste, præter patriam, proximorum, amicorum et parentum orbitatem. Itaque habitationes eis tribuunt spatiosas et aeris purissimi fruitionem, et alia quæcunque ad humanam vitam concurrunt, quale videlicet hominibus ejusdem cum vobis generis, et fidei, et ritus, distinctum oratorium. Denique, quod supra dixi, Romanis imperatoribus ab initio visum est ut captivi vestri non pejus in re quacunque haberentur, quam Saraceni in sua patria et regione degentes, nisi in sola a cognatis amotione. Illis propter philanthropiam ab initio præscriptis, qui in singulas generationes regiam tenere potestatem idem propositum usque nunc servantes permanserunt. Nemo dicere posset, illæsa veritate, aliquam in pejus mutationem

Α μή τοις φημιζομένοις ὑπάγεσθαι. Καί γάρ πολλῶν ὑπαρχόντων οἱς ἐν Ῥωμαϊκῶν σεμνύνεται γίνεσθαι, ἐν τούτῳ ὑπάρχει ἐξαιρετόν τὸ τῆς φιλανθρωπίας αὐτῶν καὶ ἐπιεικείας. Καὶ οὗτου μάρτυς ἐὼς ὁ ἐμὸς λόγος, ἀλλ' ἀπ' οὗ πῆξιν ἔσχεν ἐπὶ γῆς ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐξουσία, καὶ πανταχοῦ γῆς ἐξετάθη ταύτης ἡ ἐπιχράτεια, πάντες ἄνθρωποι κατὰ πᾶσαν γῆν, καὶ πᾶσα ἱστορία ταύτην παρίχονται τὴν μαρτυρίαν. Πῶς οὖν εἰκὸς ἦν ὧν παρὰ πάσης γλώσσης καὶ πάσης ἱστορίας κοιναὶ τῆς φιλανθρωπίας αἱ μαρτυρίαι, ὡς ἂν καὶ αὐτοὺς φαίης φρόνιμος τυγχάνων, καὶ πείραν πρέπουσαν ἀρχῇ τρεσάτη ἐφ' ἣν ἐπιδέθηκα τῶν ἀνθρωπίνων ἔχων πραγμάτων τοιαῦτα; ἐνεργηθῆναι πράξεις ἀφιανθρώπους; Οὐκ ἴδαι οὖν τὸ ὑμέτερον ὑψηλὸν ἐν τε ἀρχῇ καὶ συνέσει ἔω;

Β ἀπονεῖμαι πίστεως χώραν ταῖς διαβάλοις γλώσσαις, αἰτινὲς ποτὲ εἶπαι, ὅτι Ῥωμαῖοι τρεσάτην ἐπιδείξαντο ἀπανθρωπίαν. Πλὴν ἐπεὶ τοῦτο γέγονε, καὶ τὴν διὰ τῶν ἀποσταλέτων αὐτόθεν καὶ πρὸς ἡμᾶς ἡκόντων πληροφориαν ἐπιζητεῖς, λήψη καὶ παρ' αὐτῶν τὸ ζητούμενον ἃ γὰρ οικεῖοις ὀφθαλμοῖς θεασάσθαι, καὶ ὧν τὴν ἀλήθειαν ἔχουσι ταῖς αὐτῶν ἀκοαῖς, ταῦτα προαναγγέλλουσιν ἑμῖν. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἀπειταλμένοι τῆς ὑμετέρας φυλῆς καὶ πίστεως παρέξονται τὴν ὁμολογίαν, ὧν ἐν τῇ βασιλείῃ ταύτῃ πόλει, ἀπ' οὗ χρόνου τῆς αἰχμαλωσίας ἐγένοντο, ἔτυχόν τε καὶ ἐν πείρᾳ κατέστησαν. Καὶ ἰσως ἤρκει τοῦτο μόνον γενεᾶσθαι τὸ διὰ γλώσσης τῶν ὑμετέρων ὁμοφύλων, καὶ τῶν νῦν παρ' ὑμῶν ἀποσταλέτων λαβεῖν τῆς γενομένης ψευδολογίας τὴν μάθησιν. Πλὴν ἀλλὰ γράφομεν καὶ ἡμεῖς, ἁμαρτωλοὶ μὲν ὄντες, τοῦ Χριστιανικοῦ λαοῦ εἰ καὶ ἀνάξιοι Πατέρες; ὄντες, καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τυγχάνοντες μαθηταί, καὶ τὴν ἐκείνου ἀλήθειαν οὐδέποτε, μή γένοιτο, μηδὲ τοσοῦτον καταληφθεῖσθαι τῆς ἐκείνου ἰδηγίας καὶ προνοίας, ἐξαρονούμενοι.

Γ Ἄκουσ οὖν, τοῦ Σαρακηνῶν γένους; ὁ μέγας καὶ ὑπερκείμενος ἄνθρωπος. Ῥωμαῖοι οἱ ἐξ ἀρχῆς βασιλεύσαντες, οὕτω τὰ περὶ τῶν αἰχμαλώτων διατάξαν, ὡς εἰδότες ὅτι μέχρι μὲν τῆς τοῦ πολέμου συστάσεως δεῖ πρὸς κίκασι τῶν πολεμίων ἀγωνίζεσθαι, ἐπειδὴν δὲ λάβωσιν ὑπὸ χεῖρα τοὺς πολεμούντας, ὡς ὑπεξουσίαν κηδεσθαι, καὶ πρόνοιαν Δ ἐπιδεικνυσθαι τῆς αὐτῶν ἀταλαιπώρου ζωῆς, καὶ ὥστε μηδὲν αὐτοῖς λυπηρὸν ἕτερου ἐπιτρέχειν, ἢ μόνην τὴν ἀποστέρησιν τῆς πατρίδος καὶ τῶν οικείων καὶ φίλων, καὶ συγγενῶν. Διὰ τοῦτο καὶ οἰκίαις ἀπένειμαν ἀστενοχωρήτους, καὶ αἶρος καθαρωτάτων ἀπέλασιν, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν συντελεῖ, οἷα τοῖς ὀμογενεῖσι καὶ ὁμοπίστοις, καὶ τοῖς τῆς ὑμετέρας θρησκείας ἀφορμαμένοις εὐκτήριον. Καὶ ἀπλῶς ἔπερ προρῥάσας εἶπον, ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ἔδοξε ταῖς ἐξ ἀρχῆς βασιλεῦσι τῶν Ῥωμαίων ὑστερεῖσθαι τοὺς ὑμετέρους αἰχμαλώτους, τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ πατρίδι καὶ χώρᾳ διαγόντων Σαρακηνῶν, ἢ μόνον τῇ ἀποξενώσει τῶν οἰκείων συγγενῶν. Ταῦτα τῆς φιλανθρωπίας οὕτως ἀπ' ἀρχῆς διαταξαμένης, οἱ καὶ ἐκείτην γενεὴν

τὸ τῆς βασιλείας διαδεχόμενοι κράτος, ἔμειναν ἅ
τὴν αὐτὴν προαίρεσιν μέχρι καὶ σήμερον διασώ-
ζοντες. Καὶ οὐκ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν
τιμῶν, ὡς παραλλαγὴ τις ἐπὶ τὸ χειρὸν, ἢ τῆς οἰ-
κίσεως, ἢ τῆς ἄλλης διαγωγῆς τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀπο-
νευμημένης τοῖς τῶν Σαρακηνῶν γέγονεν αἰχμαλώτοις. Καίτοι γε τῶν παρ' ἡμῖν αἰχμαλώτων
Χριστιανῶν, ὡς ἔστι παρὰ πάντων ἀκούειν, ἐν τοιαύτῃ στενοχωρίᾳ κειμένων, καὶ τοιαύτην ἀθλίαν
ζωὴν ἐκμετρούντων, ὡς πολὺ κρείττονα εἶναι καὶ
ζῶσιν ἐναρθρομεῖσθαι.

Ἐξέψαι δὲ καὶ τοῦτο· διὰ τί ἔμελλον οἱ σήμερον
λαχόντες βασιλεύειν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ γένους τοιαῦτα
χαλεπὰ εἰς τοὺς δημοφύλους ὑμῶν διαπραξασθαι οἷα
ἢ πονηρὰ λογοποιία ταῖς ὑμετέρας ἀνήγγειλεν
ἀκοαῖς; Οὐ γὰρ ἂν εἴποιτε, ὅτι τῶν πρώην βεβα-
σιλευκότων ἀπολείπονται τῆς φιλάνθρωπίας. Πῶς
γὰρ ὁ τοιοῦτος λόγος, κἄν τις προαιρεθείη τοῦτον
ἐξενεγκεῖν, χώραν εὐρήσει πίστεως; Εἰ μὲν γὰρ
βασίλοι τινες νῦν ἐκαινοτομήθησαν, ἢ θανάτου τρέ-
πος ἐπὶ τοῖς ὑμετέροις αἰχμαλώτοις, λεγέτω τις παρ-
ελθὼν ἐξ ὑμῶν, καὶ τότε καὶ ταύτην προφερέτω
τὴν κατηγορίαν· καίτοι γε ὑμῶν πολλαῖς θανά-
τους βιαίους καὶ ξένους τῆς ἀνθρωπίνης ἐπινοῖας
τοῖς τῶν Χριστιανῶν αἰχμαλώτοις ἐπαγόντων. Ὁ-
πότε γὰρ ἀντὶ τοῦ ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτεμεῖν ὡς
πρόβητα σφάζειν οὐκ ἰλιγγιάτε, οὐδ' αὐτὴν εὐλα-
θεῖσθε τὴν κοινὴν φύσιν· ὅποτε κριμανύντες ἐπὶ
ξύλου τόξου καὶ λίθου βιαίως τὸν ἀνθρωπον
τοῦ ζῆν ἀπελαύνετε (1), τί ἂν τις εἴποι; Ἄλλ' ὁμοίως
καὶ ταῦτα πραττόντων ὑμῶν, τὸ φιλάνθρωπον τοῦ
Ῥωμαϊκοῦ γένους οὐ μιμεῖται τὴν βιαιότητα, ἀλλ'
ὅποτε δεήσει τινὰ τῶν Σαρακηνῶν τῆς ζωῆς ἀπο-
στερηθῆναι, ἀπλῶ τρόπῳ καὶ βίᾳ καὶ χαλεπότητος
ἀπιστερημένης, μόνῃ τῇ ἀποτομῇ τῆς κεφαλῆς τὸν
ἀνθρωπον ὑπεξάγουσι τῆς ζωῆς. Πῶς οὖν τοὺς οὗ-
τως ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐπεικέτε; ὄντας
καὶ φιλάνθρωπους ἔπρεπεν ὑπολαμβάνειν νῦν βίαν
τοσαύτην ἐπαγαγεῖν Σαρακηνοῖς, ὅσῃν οἱ λογοποιή-
σαντες εἰς πρόσταγμα τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας ἀνάξιον
τὴν σὴν προήγαγον ἡμερότητα; Ἄλλ' ἔκαινοι μὲν,
ἵνα μηδὲν εἴπω περὶ αὐτῶν ἐπαχθέστερον, δοκοῦσι
τοιαῦτα ταῖς σαῖς ὑποβαλεῖν ἀκοαῖς δυσμενεῖς τῇ
πρὸς τοὺς Χριστιανούς, καὶ αἰτοῦντες τὴν κατ'
αὐτῶν ἐπιτείνειν κάκωσιν, καὶ μίσει τῷ πρὸς τὸν
Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, ὅσον οὐτε τῷ βίῳ παρῶν, ὅτε
πρὸς τὴν οἰκείαν δόξαν ἀναδραμῶν, ἔμυναν
κατὰ τινος ἐπεδείξατο τῶν ἐπανισταμένων αὐτῶν,
τάξας ἐκείνην τὴν φοδερὰν ἡμέραν, ἐν ἣ ἀποδώσει
ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἄλλὰ περὶ μὲν τῶν
πειρασθέντων τὴν ὑμετέραν ἐπιείκειαν εἰς ὀργὴν
ἀνακαῦσαι τὴν κατὰ Χριστιανῶν, ἱκανὰ τὰ εἰρη-
μένα.

Ἡμεῖς δὲ ὡς ἂν εἰ παρόντες ἐτύχομεν, καὶ οἰ-
κείᾳ γλύσῃ προσεφθγγόμεθα, ταῦτα διὰ τοῦ παρ-
όντος προσομιλοῦμέν σοι γράμματος. Οὐκ ἔστιν,
ὡ τοῦ Σαρακηνῶν γένους ὁ παρὰ Θεοῦ τὴν ἐξου-
σίαν ἐνχειρισμένος, ἀληθὲς τὸ νῦν εἰς ὑμᾶς δια-

seu habitationis seu instituti vitæ ab intlo tributi fuisse
Saracenorum captivis factam : et tamen captivi apud
vos Christiani, ut audire est ab omnibus, in tantis an-
gustis et tam misere vivunt, ut multo potior sit ipsius
mors et desiderabilior, quam inter vivos numerari.

Observa autem et istud. Quare qui hodie Ro-
manæ gentis regnum sortiti sunt tam dure in vestros
contribules egissent, quam vestris improba versutia
nuntiavit auribus? Namque non diceretis eos ab
illorum philanthropia qui prius regnarunt deficere :
quomodo enim talis sermo, si quis illum auderet
proferre, fidem inveniret? Nam si tormenta quæ-
dam præsentis tempore innovata sunt aut mortis
genus erga vestros captivos, dicat aliquis transiens
ex vobis, et tunc illam proferto accusationem : et
vos tamen sæpe mortes violentas et a sensu humano
alienas Christianorum captivis inducitis : quoties
enim, non gladio caput absidentes, eos ut ovæ
jugulatis, non vertigine laboratis, neque præ metu
reveremini communem naturam ; quoties, arbori
suspendentes, sagittis et lapidibus violentor homi-
ninem e vita expellitis, quid diceret aliquis? At
quavis talia patretis, philanthropia Romanæ
gentis crudelitate hanc non imitatur, sed quando
necesse erit ex Saracenis quemdam morte multari,
simplici modo, amota violentia et crudelitate, sola
capitis abscissione homo ille e vita ad mortem
transit. Quomodo igitur de his qui huc usque
elementes et humanos se præstiterant decebat
suspicionem admittere quasi tantam in Saracenos
exercuisent violentiam, quantum calumniatores in
edictum vestra potestate indignum tuam mansuetu-
dinem ad inducendum provocarunt? At illi qui dem,
ne quid molestius de eis dicam, videntur talia tuis
subjicere auribus ob suam adversus Christianos
malevolentiam, quærentes suam in eos extendere
malitiam, et ob odium in Christum et Deum
nostrum, quatenus neque in terra vivens, neque
cum ad propriam gloriam reversus esset, ultionem
excepit contra quemquam eorum qui ipsi insurre-
xerant, addixit autem tremiscendam diem illam in
qua reddet unicuique secundum opera ejus. At
hæc de iis qui tentaverunt vestram mansuetudinem
in iram accendere contra Christianos, dicta suf-
ficiant.

Nos autem quasi præsentem essemus et propria
lingua alloqueremur, hæc tibi per præsens scriptum
communicamus. Non est verum, o qui Saraceno-
rum gentis a Deo accepisti dominationem, illud ad
vos perlatum nuntium ab hominibus, quicumque

(1) Servum hunc Turcarum morem tradit adhuc
sua ætate vigentem A. Gratianus apud nos T. VIII,

p. 201, nempe eos ligno suspensos seu adxos sa-
gittis conficiendi.

sunt, qui id effugerunt, neque Deum timentes corda scrutantem, pro cujus oculis abscondita omni tegumento nudata adsunt, neque rationalem reverentes nobilitatem, neque veritatem, quæ magnam virtuti apud Deum et homines affert dignitatem, propositum sumentes, neque tuas aures, quibus nihil tam clarum quam pura veritas (quid enim viro principi clarior esset veritate, et præsertim principi tantæ gentis Saracenorum?), inquinare metuentes; sed simul contra omnia quæ memoravi processerunt, honorabilibus habentes mendacium et calumniam in eos qui nullius omnino talis facti sibi conscii sunt; et talia falso dicere ausi sunt, quæ exemplo ut mendacia redarguenda erant.

οὐδὲν ἔλω; τοιοῦτον ἑαυτοῖς συνειδῶτων· καὶ ἐθαύρησαν τοιαῦτα πλαστολογεῖν, & ἱμαίλιν ἐκ τοῦ περ-
αυτίκα ὡ; ἔστι ψευδῆ ἀπαλέγγεσθαι.

Nihil igitur aliis dictorum verum, neque factum est; sed prorsus inexistens et in mendacii regionem rejicienda. Neque enim oratorium vestræ religionis, aut nunc, aut antea eversionem subiit, neque prohibiti sunt illud invisere Saraceni hic degentes; imo tantæ curæ est quantum foret si in vestra ditione staret et oratorium et illud curare cupientes. Verum nullus ad negandam suam fidem coactus est Saracenus regio jussu, aut violentia magnatum et principum, quicumque regibus appropinquat et illorum familiaritate gaudet, et eorum eloquia audiunt, et visu vultus eorum fruuntur. Si quidam autem infirmorum et ignobilium regibusque ignotorum, prudentia vacui, consiliorum imperii exsortes, hoc facere presumpserunt, non mihi circa hæc fuisse dicendum. Attamen oportet auctores facti hujus manifestari, et si regia potestas negotium hoc negligere neque juxta æquum ulcisci stitueret, tunc forte vobis liceret et incusare et fortasse in eos sub manu vestra positos iram vertere: quanquam non solum hoc non suadet ratio justæ, sed nec tuum justæ studium, nec data ab initio per prophetam vestrum manni alienæ obnoxii et sub vestra ditione facentibus certitudo. Quid enim ego justus pati iniique sub te persolverem, nihil contra tuam agens auctoritatem, quia alius minime tibi subditus, sed a tua liber dominatione, vellet tibi displicentia patrare?

τί γὰρ ἐγὼ ἀπαναντίας τῆ σῆ πράττων ἐξουσία, ἂν ἄλλος ὁ κατὰ μηδὲν ὑποκαίμενος, ἀλλὰ τῆς σῆς ἀπηλλαγμένος κυριότητος ἐθέλοι τὰ σοὶ μὴ δοκοῦντα πράττειν;

Quid ergo? propterea Christiani cum suis templis digni erunt qui male afficiantur, qui omni modo tuis obediunt mandatis, nec marum, ut aiunt, movere te nolente audent: quia imperator Romanorum, ut hoc etiam concedamus, statuit quosdam sub ipso calenatos Saracenos ærumnis subijcere? Et hæc dicimus non quod ita factum est (nec factum est; nec fiet, neque Romana clementia seipsam oblita est nec obliviscetur unquam), sed hæc dicimus ut videas te ne sic quidem æqua agere Christianos ærumnis subijciendo. Præterea vestri prophætæ abrogantur scripte securitates ab ipso datæ, et

Α θετικὸς προσάγγειμα, τῶν οὐκ ἐπινοεῖται εἰς τοῦτο διαπλάσαντες, μήτε θεὸν φοβηθέντες τὸν ἐρευνῶντα καρδίαις, οὐδὲ πρὸς τῶν ὀφθαλμῶν τὸ κρύφια παντὸς περικαλύμματος γεγυμνωμένα παρεστήκει, μήτε τὴν λογικὴν αἰδοθέντες εὐγένειαν, μήτε τὴν ἐπ' ἀρετὴν μέγα φέρονταν παρὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀξίωμα τὴν ἀλήθειαν, ἐπιλογιστῶν λαβόντες, μήτε τὰς σὰς ἀνάσας, οἱ οὐδὲν οὕτω· ἴδον ὡς τὸ καθαρὸν τῆς ἀληθείας· τί γὰρ ἂν γένοιτο φιλικώτερον ἀνδρὶ ἀρχικῶ τῆς ἀληθείας; καὶ μάλαστα τῷ ἀρχεῖν λαχόντι τοσοῦτου ἔθνους τῶν Σαρακηνῶν; ρυπαίνειν ὑποδειλάσαντες, ἀλλ' ὁμοίως κατὰ πάντων ὧν διενημενουσάμην ἐχθόρησαν, προτιμότερον θέμενοι τὸ ψεῦδος καὶ τὴν συκοφαντίαν κατὰ τῶν

Β Οὐκ ἔστιν οὖν οὐδὲν τῶν εἰρημνῶν περ' αὐτῶν ἀληθές· οὐδὲ γεγονός, ἀλλὰ πανταλῶς ἀγέννητα, καὶ εἰς τὴν τοῦ ψεύδους χώραν ἀπορροδιτόμενα. Ὅστε γὰρ εὐκτέριον τῶν ὁμοπίστον ὁμῶν, οὐτε νῦν, οὐτε πρότερον, κατάλυσιν ἔσχεν, οὐτε κικωλωμένον ἔστιν ἐπισκευάζεσθαι αὐτὸ παρὰ τῶν ἐνταῦθα Σαρακηνῶν, ἀλλὰ καὶ τοσούτης ἐπιμελείας τυγχάνει, ὅστις ἂν ἔτυχεν εἰ παρὰ τῆ ὁμῶν ἐξουσία ἐτύγγανεν τό το εὐκτέριον, καὶ οἱ τοῦτο θεραπεύειν βουλόμενοι. Ἀλλ' οὐτε Σαρακηνός ἠναγκάσθη τὴν ἰδίαν ἐξαρνήσασθαι πίστιν ἐκ βασιλικῆς προστάξεως, ἢ ἐξ ἐπιρείας τῶν μεγιστάνων καὶ ἀρχόντων, ὅσοι τοῖ βασιλεῦσι πληροῦσται, καὶ τῆς ἐκείνων ἀποκαύουσι δικαιοσύνης, καὶ καθήκοι γίνονται τῶν λόγων, καὶ τῶν προσώπων ἔχουσι τὴν ἐποψίαν. Εἰ δὲ τινες τῶν κάτω κειμένων καὶ ἀφανῶν καὶ μὴ ἐγνωσμένων τοῖς βασιλεῦσιν, ἐνδεεῖς μὲν ὄντες φρονῶν, καταστάσεως ἐξ ἀρχικῆς ἀμοιροῦντες, τοῦτο πράττειν ἀπεισθήσαν, οὐκ ἔχω διατείνεσθαι περὶ τοῦτου. Πλὴν δεῖ τοὺς τοῦτο πράξαντας; ἐπιδήλους γενέσθαι, καὶ εἴγε ὑπεριδεῖν τὸ πρῶτον καὶ μὴ κατὰ λόγον ὑπεξελεῖν ἢ βασιλικὴ ἐξουσία διανοηθεῖν, τότε τάχα ἔξεστιν ὁμῖν καὶ μέμψασθαι καὶ ἴσως καὶ κατὰ τῶν ὑποχειρίων ὁμῶν φέρειν τὴν ἀγανάκτησιν. Εἰ καὶ μηδὲ οὕτως ὁ τοῦ δικαίου λόγος ἐπιτρέπεται, ἀλλ' οὐτε ἢ σὴ περὶ τὸ δίκαιον ἐπιμέλειται, οὐτε ἢ ἐξ ἀρχῆς παρὰ τοῦ προφήτου ὁμῖν δεδομένης τοῖς γεγενημένοις ὑποχειρίοις, καὶ ὑπὸ τὴν ὁμῶν δίκαιος πάσχειν κακῶς ὑπὸ σὲ τειδῶν, καὶ μηδὲν κατὰ μηδὲν ὑποκαίμενος, ἀλλὰ τῆς σῆς ἀπηλλαγμένος

Γ Τί οὖν; διὰ ταῦτα Χριστιανοὶ καὶ οἱ τοῦτων καὶ ἀξιοὶ κακώεις ὑπομένειν, οἱ κατὰ πάντα τρόπον τοῖς σοῖς ἐξυπηρετοῦνται προστάγμασι, καὶ οὐδὲ χεῖρα τὸ δὴ λεγόμενον κινήσει τολμῶσι μὴ σοῦ βουλομένου, ἐὰν βασιλεὺς ὁ Ρωμαίων, ἵνα καὶ τοῦτο δοῖμεν, προαιρεθῆ τοὺς ὑπ' αὐτῶν δεσμίους τῶν Σαρακηνῶν ταλαπωρικῆς υποβάλλειν; Καὶ ταῦτα λέγομεν οὐχ ὅτι γέγονεν οὕτως (οὐδὲ γὰρ γέγονεν οὐδὲ γενήσεται, οὐδ' ἢ Ῥωμαϊκὴ φιλανθρωπία ἠγγόησεν ἑαυτὴν, οὐδ' ἀγνοήσει ποτὲ), ἀλλὰ ταῦτά φημεν, ἵνα εἰδῆς, ὅτι οὐδὲ οὕτως δίκαια ποιεῖς τοὺς ὑπὸ σὲ Χριστιανούς; υποβάλλων ταλαπωρικούς;

ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑμετέρου προφήτου ἰγγραφοὶ ἀθε-
τοῦνται ὑπ' ἐκείνου δεδομένοι ἀσφάλειαι, καὶ τῆς
σοὶ ὀφειλομένης τιμᾶσθαι δικαιοσύνης μεγάλη γί-
νεται ἢ ἀτιμία καὶ ἡ ἀθέτησις. Μὴ οὖν, ὡ τῶν Σα-
ρακηνῶν δόξης καλλώπισμα, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος
εἰς ἀδοξίαν περιστῆσαι βουληθεῖς τὴν ὑμετέραν
δόξαν. Τίς γὰρ τοῦτο μαυθάνων, ὅτι περὶ ὁ τῶν
Σαρακηνῶν πρῶτος ἄνθρωπος καὶ τὴν κυβέρνησιν
αὐτῶν πιστευμένος, τοὺς ὑποχειρίους αὐτῷ Χρι-
στιανοὺς εἰς θλίψεις ἐμβάλλει καὶ στενοχωρίας,
μηδὲν ὄλωσ αὐτῷ πταίσαντας ἢ ἐναντιουμένους,
οὐχὶ ἄδικα πράττειν ὑμᾶς λογιέται καὶ ἀνάξια τῆς
ἐγκεχειρισμένης σοὶ παρὰ Θεοῦ ἐξουσίας; Ἄσπερ
γὰρ ἄξιός ἐκαστος δι' οἰκίαν ἀρετὴν εὐεργετεῖ-
σθαι, οὕτω καὶ τῶν ἰδίων σφαλμάτων ἐκαστος ὑπέ-
χειν τὰς εὐθύνas ἐστὶ δίκαιος. Ἐπίσταται γὰρ
πάντως ἢ σὴ μεγαλοπρεπεστάτη σύνεσις, ὅτι περ-
ὸδὲ ὑβὲς πολλάκις πταίσαντος τοῦ πατρὸς κοινω-
νός γίνονται τῆς τιμωρίας, ἵαν μὴ καὶ τοῦ πταισμά-
τος· ἀλλ' οὐδὲ ἀδελφός ἀδελφοῦ πονηρὸν τι πράξαν-
τος σὺν αὐτῷ κατακρίνεται, εἰ μὴ καὶ τοῦ πονηροῦ
ἔργου γέγονε συνεργάτης· καὶ ἀπλῶς οὐδὲ συγγενὴς
ἐπὶ τινὶ πράγματι ἄξιον κολάσεως συγκαλοῦται.

Σκέψαι οὖν ἐκ τούτου πόσῃ μᾶλλον εὐλογώτερον
τοὺς ὑπὲρ σὲ Χριστιανοὺς μηδὲν πάσχειν δεινὸν
ἕνεκά γε βίας τῶν ἐνταῦθα Σαρακηνῶν, ἵνα καὶ
τοῦτο δῶμεν καθῶς προφθάσαντες εἴπομεν, οἱ μη-
δὲν ὄλωσ μηδὲ καθ' οἰονδήποτε τρόπον τῆς προαι-
ρέσεως ἢ τῆς βίας συμμετέχουσι τῶν ἐνταῦθα ἐξου-
σίαν ἔχοντων βιάζεσθαι. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο γέγονεν,
οὐδὲ βία τις ἢ παρὰ βασιλέως, ἢ παρὰ τῶν ἐκείνου
ἀξιουμένων τῆς ὀμιλίας, ἢ τῆ· ἄλλης γνώσεως
καὶ οἰκειότητος; προσήχηθ' Σαρακηνοί;· πλὴν εἰ μὴ
ποῦ παρὰ τίνος τῶν εἰς ἀφανὴ τάξιν χειμένων, οἱ
τινες τούτου διαγινωσκομένου, τῆς προσηκούσης;
ἔπιτεύονται διορθώσεως. Καὶ ἵνα μὴ ὀξωμεν διὰ
τῶν ἡμετέρων λόγων τὴν περὶ τούτου πίστιν παρή-
χειν ὑμῖν, καὶ Σαρακηνοὶ ἐνταῦθα ἐξαπεστάλησαν,
καὶ γράμματα τῶν ἐνταῦθα δορυαλώτων, δι' ὧν
ἐπιπλέον λήψασθε τὴν πληροφορίαν, ὡς ἡ προσελ-
θοῦσα ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν πονηρολογία ἀνθρώπων
ἐστὶν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος; ἐμπνεομένων, καὶ
τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει· ὡσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐκείνου δια-
φθονουμένων, καὶ μελέτην ποιουμένων καὶ τοὺς
Σαρακηνούς εἰς διαβολὴς ἐμβάλειν, μᾶλλον δὲ τῆ
δικαίᾳ τοῦ Θεοῦ κατακρίσει, καὶ τοὺς Χριστιανούς
εἰς κακώτερις καὶ ταλαιπωρίας. Ἄλλὰ σὲ, ὡ μεγίστη
κεφαλὴ τοῦ Σαρακηνῶν ἔθνους, ταῦτα μὴ λανθανέ-
τω, μὴ δὲ λάθῃ;· λυμαίνωνων ἀνθρώπων ὑπαγόμενος
ψευδογίαις, μηδὲ τῆ σὴ δόξη καὶ τῷ μεγάλῳ ὄνματι
προστρίθων ὄνειδος, μηδὲ μνήμην τῷ βίῳ καταλί-
πης· ὡς ἐπὶ σοῦ τὰ ἀλγεῖνὰ τοῖς Χριστιανοῖς; ἐπηύξηται·
ἀλλ' εἴτε ἐμὸν πείθῃ ἀγαπῶντι καὶ τὴν σὴν δόξαν καὶ
σωτηρίαν, ὡς καὶ πάντων ἀνθρώπων, τοῦτο γὰρ ἡ ἐμὴ
ἐκονία καὶ ὑπὲρ τῆς πάντων εἰ καὶ ἀμπερτωλὸς· νό-
κτα καὶ ἡμέραν εὐχομαι σωτηρίας, μᾶλλον κατά-
λιπε ὅπταν ἐκ τοῦ βίου πορβίθῃ;· μνημόσυνον
φιλιανθρωπίαις; μνημόσυνον ἐπιεικείαις; καὶ δικαί-
οσύνης; καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σὴς ἀρχῆς; εἰλ-

A hujus honoris tibi juste debiti magna fit despectio
et abolitio. Noli igitur, o Saracenum gloriæ orna-
mentum, in hac parte ingloriam statuere gloriam
vestram. Quis enim hoc audiens, quod primus vir
Saracenum, et eius gubernandis prepositus, sibi
submissos Christianos in ærumas injicit et ang-
ustias, quamvis minime eum offendissent nec
restitissent, non iniqua agere vos concludet et
indigna hac tibi a Deo credita potestate? Quema-
dmodum enim dignus quisque propter propriam
virtutem qui beneficia accipiat, sic et propriorum
delictorum quisque qui penas subeat dignus est.
Novit namque tua magnificentissima conscientia
quod nec filius sæpe latentis patris particeps sit
pœnarum, nisi et lapsuum nec frater fratris quid
mali perpetrantis cum eo condemnatur, nisi mali
operis fuerit cooperator: uno verbo nec alius
consanguineus cum suo consanguineo, nec amicus
cum privato amico ob negotium correctionis dig-
norum corrigitur, nisi actionis particeps declaratus
fuerit.

B ἄλλος τῷ ἐκτου συγγενεῖ, οὐδὲ φίλος τῷ ἰδίῳ φίλῳ
εἰ μὴ καὶ τῆς πράξεως μετέχων ἀποταύσθῃ.

C Considera igitur exinde quanto magis rationi
consentaneum sit Christianos tibi subditos nihil
pati crudelitatis propter vim in Saracenos hic
habitantes, ut hoc concedamus, sicut antea dixi-
mus, cum minime prorsus et nullam quævis in
modum voluntatis aut violentiæ participes fuerint
horum hic vim inferendi potestatem habeantium.
At neque hoc evenit, nequa vis quæcumque, sive a
rege sive ab his quos sua conversatione aut sua
familiaritate et amicitia dignatur. Saracenis iniuria
est: nisi forsam a quibusdam infirmi ordinis,
qui re iudicata, convenienter accipiunt reprehen-
sionem. Et ne videamur per nostros sermones
circa hæc fidem cogere vestram, et Saraceni hinc
missi fuerunt, et litteræ horum qui hic captivi
detinentur, per quas copiosius accipietis fidem
certam, quod allata vestris auribus maledicentia
hominum est a malo demone inspiratorum, et
humano generi, ut ille scit ab initio, invidorum,
et cogitationem versantium Saracenos in ca-
lumnias impellendi, potius vero justo Dei iudicio,
et Christianos in ærumas et miserias injiciendi.

D At ne te, o maximum Saracenum gentis caput,
hæc lateant: neque te inscium patiaris exitiorum
hominum abactum mendaciis; neque tuæ gloriæ
magnoque nomini probrum imprimas; neque me-
moriam vitæ tuæ relinquant, te regnante molestias
Christianis auctas fuisse: at si quam mihi fidem
des amanti tuam gloriam et fidem, sicut et omnium
hominum, ea enim mea mens, et pro omnium,
quamvis peccator, noctem diemque salute precor,
relinque potius, quando ex hac vita transibis,
memoriale philanthropiæ, memoriale clementiæ et
æquitatis, et quod in diebus tui regni clementiam
tuam et justitiam plebs tua experia est, inusitatum
vero nunquam passa est nec violentiam.

λανθρωπία καὶ δικαιοσύνη τοῖς ὑπηκόοις ἐμπολιτεύεται, ἀδικία δὲ πᾶσα καὶ βιαιότης ἀπαλη-
λαται.

III. — *Codino, imperatoris protospathario et duci.* A ΠΓ'. Γοδίνῳ βασιλέως πρωτοσπαθάρῳ καὶ ἀρχοντι.

Multorum hominum, ut decet, latentem virtutem tempus solet revelare, postquam rerum circumstantias illius motus humana vita adduxit. Aliquid tale tibi contigisse videmus. Si enim prius cogitationes et rerum peritia non plane occultæ fuerent, tamen nunc manifestus factus es, et virtutem tuam ostendisti. Primo quidem maximum bonorum, charitatem servas incolumem; secundo benevolentiam et reverentiam erga benefactores. Præterea, ut bonus navis gubernator, in communi agitatione et tumultu, salutem omnibus una cum divino auxilio præstas. Ea enim quibus dissidentium malitiam impugnasti, quibusque valuisti, si minus eam de medio tollere, atamen ejus augmentum inhibere, et prohibere quo minus ultra progredederetur, testimonium sunt tuæ perfectissimæ virtutis. Ideo et Christi fideles imperatores nostri benevolentiam et veram charitatem approbantes, magis familiarem te sibi faciunt et fidelem amicum, et tuis studiis debitam mercedem reddunt; et nunc quidem tuarum petitionum adimplerionem præstiterunt.

Omnino autem et in futurum tua intelligentia res dirigente et apostasiam una cum divina virtute, ut dictum est, impugnante regionemque ad pacem et tranquillitatem reducente, multo meliores ditioresque remunerationes concedent. Tuum igitur est, illi, sicut hucusque, ita et in futurum imperatoribus videri studiosum et fidum amicum, et ea quæ ad eorum obsequium pertinent majori studio perficere, et largioribus ab iis donis et amicitia signis perfrui.

πιστὸν φίλον, καὶ τὰ εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἐπιπετὸν φίλον, καὶ τὰ εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἐπιπετὸν φίλον, καὶ τὰ εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἐπιπετὸν φίλον.

CIV. — *Constantino metropolitanæ Laodiceæ.*

Accepi tuæ sanctitatis litteras, jam in ipsa mortis Janua; nescio autem an nos inde evadendi copiam dabit ille qui nostram vitam dirigit et administrat nobisque utilia largitur, pro sua providentia. Ita quidem in mea infirmitate tuas litteras accepi; et tamen in tali constitutus desperatione, ut aliquam lætitiā sensi, gratias egi communi Domino et Deo et summo Sacerdoti. Scio te per totam vitam humiles fundere preces; atamen et ego has ad Deum mitto flagitans ut absque animi et corporis mœstitia moriar. Quod ad aliam litterarum partem attinet, forte non necesse erat ut vos interrogarem. Habemus enim magistrum doctentem quomodo oporteat orare eum qui nos ad sui cognitionem adduxit et illuminavit, atque ea quæ orationis sunt, edocentem. Non igitur fieri potest ut is qui breve illud et salutare documentum orationis debita animi dispositione adimplet, promissa bona non obtineat. Habes autem et beatum Apostolum

Πολλῶν ἀνθρώπων, ὡς εἶχες, λανθάνουσαν ἀρετὴν εἰδὼν ὁ χρόνος ἀνακαλύπτειν, ἐπειδὴν περιστάσεις πραγμάτων ἢ ἐκείνου φορὰ ἐπαγάγη τῆ ἀνθρωπίνῃ βίῳ. Τοιοῦτόν τι, τέκνον ἡμῶν, καὶ νῦν ὀρώμεν ἐπὶ σοὶ γεινημένον. Εἰ γὰρ καὶ μὴ πρότερον παντελῶς ἐλάνθανεν ὁσος εἰ τὴν φρόνησιν, καὶ ὁσος ἐν τῇ μεταχειρήσει τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὅμως νῦν καταφανῆς ὑπῆρξας, καὶ τελείως τὴν σὴν διέδειξας ἀρετὴν. Πρῶτον μὲν τὸ μέγα τῶν κατορθωμάτων τὴν ἀγάπην ὡς φυλάττει; ἀπαρποιήτων· δεῦτερον τὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ τὸ μὴ ἐξυθρίξειν εἰς τοὺς εὐεργέτας· ἐπὶ τούτοις τὸ ὁλοῦν τις ἀγαθὸς κυβερνήτης ἐν κλύδωνι καὶ ταραχῇ τῶν πραγμάτων, σωτηρίαν αὐτοῖς μετὰ γε τῆς ἀνωθεν βοηθείας πορίζειν. Ταῦτα γὰρ δι' ὧν ἐσπούδασας, τὴν τῶν ἀποστραφάντων κακίαν, εἰ καὶ μὴ τίλειον ἐκ μέσου πεποιήσαι, ἀλλὰ τίως ἐπισχεῖν τὴν αὐξήσιν ταύτης, καὶ μὴ ἐπιπλέον εἶσαι προσηνας μαρτύριον ὑπάρχει τῆς ὑμῶν τελειοτάτης ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ φιλόχριστοι βασιλεῖς ἡμῶν καὶ τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ὀρθῆς ἀγάπης ἀποδεχόμενοι, μᾶλλον οἰκεῖόν σε ποιοῦνται καὶ φίλον πιστὸν, καὶ τῆς σπουδῆς ἀποδώσουσι τὰς ὀφειλομένας ἀντιδόσεις. Καὶ νῦν μὲν τῶν σῶν αἰτήσεων πρέσχοντο τὰς πληρώσεις· πάντως δὲ καὶ εἰς τὸ ἔπειτα τῆς σῆς ἱκανότητος τὰ πράγματα διευθυνούσης, καὶ τὴν ἀποστασίαν σὺν τῇ θεῷ δυνάμει καθῶς· ἀξιον μεταχειριζομένης, καὶ τὰ τῆς χώρας εἰς τὸ εἰρηναῖον ἀποκαθιστώσης, πολὺ κρείττονας καὶ πλουσιωτέρας παρέξονται τὰς ἀμοιβάς. Ἐν ὅν ἐστι, τέκνον ἡμῶν, ὡσπερ μέχρι τοῦ παρόντος, οὕτω καὶ ὅπῃ τοῦ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ὀρθῆσαι σπουδαῖον καὶ μᾶλλον διαπράξασθαι, καὶ ἀπολαῦσαι θαυμάσιων

ΡΔ'. Κωνσταντίνῳ μητροπολίτῃ Λαοδικεῖας.

Ἐδεξάμην τὸ γράμμα τῆς σῆς· ὁσιότητος· αὐταῖς ἦδη τοῦ θανάτου ταῖ; πόλαι;· οὐκ οἶδα δὲ εἰ ἀποστρόφους ἐκείθεν ποιήσεται ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν χορηγὸς καὶ ταμίης καὶ οἰκονομῶν τὰ συμφέροντα, ὡς ἢ ἐκείνου ἐξίπισται οἰκονομία. Ἀλλὰ γὰρ οὕτω διακείμενος ὑπὸ τῆς συνουσίας ἀβραμῆς, ἔδεξάμην τὸ γράμμα, καὶ ὅμως ἐν τῷ αὐτῷ ἀπογνώσει τυγχάνων, ὡσπερ ἠεθόμην τινὰ ψυχαγωγὸν ἦδον, καὶ ἠοχαρίστησα τῷ καιρῷ ἀεσότητι καὶ θεῷ καὶ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ. Καὶ τὴν μὴν σὴν πορείαν οἶδα ὅτι χαμαιζτηλος ἢ εὐχῆ· ὅμως οὖν ἀναπίμπω ταύτην, ἐξαιτούμενος ἀλύπη διαθέσει ψυχῆς καὶ σώματος διανυσθῆναι. Τὸ δ' ἄλλο μέρος τοῦ γράμματος· ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον ἦν παρ' ἡμῶν πυθέσθαι· ἔχομεν γὰρ διδάσκαλον ὅπως δεῖ προσεχέσθαι τὸν ἀγαθόντα ἡμῶν· εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ καὶ φωτισάντα, καὶ ὡσπερ τὰ λοιπὰ, τὸν καὶ τὰ τῆς προσευχῆς ἡμῶν διδιδόμενον. Οὐκ ἔστιν οὖν, οὐκ ἔστιν, ὅς τὸ βραχὺ ἐκεῖνο καὶ σωτήριον παιδεύμα τῆς προσευχῆς· ἐκ-

τελών μεθ' εἰς αὐτὴν ψυχικῆς καταστάσεως, ἅμα ἔπιτεύξεται τῶν παραγγελλομένων ἀγαθῶν. Ἐχεις δὲ καὶ τὴν μακάριον Ἀπόστολον διδάσκοντα τρόπον τῆς προσευχῆς ὡς παραινεί ἐπαίρειν ἰσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς· καὶ διαλογισμῶν, διαλογισμῶν δηλονότι τῶν περισπῶντων ἐπὶ τὴν τοῦ βίου ματαιότητα, καὶ τὰ ἐκείνης ἐπίπονα μὲν, ἀνόνητα δέ. Διὰ τοῦτο καὶ πληθυντικῆ λέξει τοῦτο ἐμνημόνευσεν. Ὁ γὰρ πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κεκτημένος τὴν ἐφρασίαν, οὐ λογισμοῖς ἐνθεν κάκειθεν περιστρέφεται, ἀλλ' ἕνα λογισμὸν ἀναλαμβάνει μονοειδῆ, καὶ τοῦτον διατηρῶν ἀπλανῆ, εὐρίσκει τοῦ μακαρίου ἐκείνου λογισμοῦ τὴν ὄντως ἐπιφελῆ κτήσιν, καὶ αἰδίως αὐτῷ τὴν ἀνεσιν περιποιουμένην. Ἀπεκρινάμεθα οὖν ὡς ἐν τοιαύτῃ ἀπορίᾳ τὸ ἡμέτερον φρόνημα. Σὺ δὲ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τῷ χριστῶντι σε πανχλίω Πνεύματι πεφωτισμένος ψυχὴν καὶ διάνοιαν ἀξίως τῆς σῆς ἀρετῆς ἐντυγχάνων, παρ' ἐκείνου μάλλον λήψη τοῦ ζητουμένου τὴν διδασκαλίαν. Τὰ δ' ἄλλα εἴης μὲν αὐτὸς ἐβδωμένος, ἀθορύβως καὶ ἀταράχως τὴν ἄλμην μὲν τοῦ βίου διατηρῶν, ἡμῶν δὲ μεμνημένος ἐν ταῖς ὁσίαις εὐχαῖς, τυχὸν μὲν εἶναι τῷ βίῳ στρεφόμενων, ὑπερ ἀμφίβαλον, τυχὸν δὲ ἀπίοντων, ὃ καὶ μάλλον ἐναργέστερό μοι δοκεῖ παρίστασθαι τῆς τοῦ βίου ματαιότητος.

PE. Ἀδελφω.

Οἶδα περὶ τοῦ σου, τέκνον ἡμῶν, πρὸς ἡμᾶς τοιοῦτους πεποιημένου λόγους, ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ μακαρίου πατρὸς σου βούλει προσμένειν καὶ τοῖς ἐκεῖ μονάζουσι συνδιᾶγειν, οὐδενὸς ἄλλου ἐν χρεῖαι σου ὄντος, ἢ μόνου οἰκίσκου ἐν ᾧ τὴν διαμονὴν μέλλεις ἔχειν, καὶ τῆς κατὰ θεὸν πολιτείας τὸ σπουδαῖον καὶ ἐπιμελὲς ἐκδιδάσκεισθαι. Ταῦτα οὖν μνησθῆναι παρὰ σοῦ ἀκηκῶς· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ μοναστηρίου πρὸς ἡμᾶς ἀφικομένων μοναχῶν, αὐτοῖς τε προσείπομεν, καὶ σοὶ γράφομεν ἀπελθεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ καθὼς ἠήτησω τὴν ἐν αὐτῷ ποιῆσθαι διαγωγὴν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ ἡγουμένου, καὶ παρὰ σοῦ φήμας οὐκ ἀγαθὰς, ἀλλὰ καὶ λίαν ἄλογοις μοναδικῆς εὐλαβείας ἐνηχῆθημεν, καὶ παρὰ τῶν μοναχῶν τὰ παραπλήσια λεγόντων ἴκουσαμεν, ἐξαποσταλήσεται ἄνθρωπος ἐρευνᾶν τῶν φημιζομένων ποιούμενος. Καὶ εἰ γε τοὺς λόγους ἀμετόχως εὐροὶ τοῦ ψεύδους, ἐκείνος μὲν ὡς ἄχρηστος πρὸς ἡγουμενείαν ἀποκαυθήσεται. Ἄλλος δὲ ὡς ἂν ἢ τε ἀδελφότης συνίδοι ἀξίον τῆς ἐπιστολῆς αὐτῶν, καὶ ἡ ἡμῶν μετριότης ἐπιχρῆσιν ποιουμένη τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνδρὸς ἐπιγνώ, οὗτος ἀναδέξεται τὴν τοῦ μοναστηρίου προστασίαν. Σὺ δὲ, τέκνον ἡμῶν, μὴ ἐπιλάβῃ τῆς ἐξ ἀρχῆς προαιρέσεως, μηδὲ κατασβέσης τὸ ζέον καὶ προθυμὸν τῆς σῆς καρδίας, ὅτε πρὸς τὸν μονήρη βίον κατέσπευδες. Ἀλλὰ μάλλον τῆς θείας δυναμώσεως καὶ χάριτος προθυμότερος γίνου καὶ ἐντονώτερος, ὅσον ἐπὶ κλίμακός τινος τὰ ἀναβάσεις ποιούμενο καὶ ὅσον δυνατὸν προβαίνων ἐπὶ τὰ πρόσω, καὶ μὴ πρὸς τὰ ὀπίσω στρεφόμενος.

PG. Τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Χερσῶνος.

Ἦν μὲν ἀρμόδιον, μάλλον δὲ ὀφειλόμενον τῇ τελειότητι σου καὶ κόπων καταφρονησῆσαι καὶ φόβων τῶν ἐκ θαλάσσης, τῇ ἀνωθεν ἐλπίδι θρασυόμενον πρὸς τὰ ἐκταῦτα καταλαβεῖν, τοῦ καὶ ἡμῖν καὶ ὅλῳ τῷ πληρωματι τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας συν-

modum orationis docentem; scis quomodo nos hortetur ut pias manus extollamus absque ira et ratiocinationibus, nos ad vitæ vanitatem et insanos labores pertrahentibus. Ideo plurali voce hoc commemoravit: qui enim ad regnum caelorum viam ingreditur non hinc et inde rationibus circumvolvitur, sed unam rationem et uniformem suscipit, et hanc servans immutabilem, invenit beatæ illius rationis vere utilem possessionem, et perpetuo illi adjunctam quietem. Exposuimus igitur in ista perplexitate nostram mentem. Tu autem, fili sancte, ab illo qui unxit te sanctissimo Spiritu illuminatus animam et mentem, ut tuam decet virtutem, possidens, ab illo potius accipies quæsitæ rei doctrinam. Cæterum sic bene valeas, absque sollicitudine et agitatione hujus vitæ fluctus trajiciens, nostri autem in tuis piis precibus memor, qui cum vita adhuc luctamur, quod ambiguum est, sorte abibimus, quod mihi certius imminere videtur quam hujus vitæ vanitas.

διατηρῶν, ἡμῶν δὲ μεμνημένος ἐν ταῖς ὁσίαις εὐχαῖς, τυχὸν μὲν εἶναι τῷ βίῳ στρεφόμενων, ὑπερ ἀμφίβαλον, τυχὸν δὲ ἀπίοντων, ὃ καὶ μάλλον ἐναργέστερό μοι δοκεῖ παρίστασθαι τῆς τοῦ βίου ματαιότητος.

CV. — Incerto.

Scio, cum ipse, fili, id nobis dixeris, te in monasterio beati patris tui velle manere et cum his monachis vitam agere, nulla alia re indigens quam hoc cubiculo in quo mansionem debes habere et vitæ secundum Deum studium et curam ediscere. Horum memini quia a te ipso audiui. Et ideo monachis, qui ex eo monasterio nos adierunt, diximus tibi que scribimus ut in monasterium abeas, ibique, ut postulasti, mansionem facias. Quoniam autem de illo qui præest et a te famam non bonam, sed quæ solitariam dedecet vitam accepimus, et a monachis audivimus qui his similia dicerent, mittetur qui relata investiget. Et si quidem hos sermones veros invenerit, ille, ut pravus, a præfectura revocabitur; alius vero quem fratres superiore loco dignum judicabunt quemque nostra humilitas examinando solertem agnoverit, regimen accipiet monasterii. Tu autem, fili, ne obliviscaris tui ab initio propositi, neque tui cordis ardorem et studium exstinguas, quibus ad monasticam vitam festinasti; sed potius divina gratia adjuvante, studiosior et intentior esto, tanquam per scalam ascendens, et semper quantum poteris ad ea quæ ante sunt procedens, non autem ad ea quæ sunt retro regrediens.

CVI. — Chersonis episcopo.

Decebat, imo vero oportebat tuam perfectionem molestias contemnere et timores qui a mari oriuntur, in divina spe confidentem te usque ad nos perventurum ut noliscum et cum universa Dei Ecclesiæ plenitudine congaudeas et leteturis, et

deceat, quemadmodum lætatur omnis animus Dei amicus pro tanta unitate et prioris dissidii cessatione. Quoniam autem maris formido, et navigationis labor vicerunt, ut sacra levitia et tu, ad nos adventu careres; quod te de hoc detrimenti solari potest, id facimus, et scribimus non reprehensionem eo quod formidasti, neque objurgationem de tua timiditate, sed veniam, et te certiozem facimus nullam perturbationem nostram in mente factam esse quod non volueris usque ad nos iter facere. Imo ea quæ erga gentem deceptam ac fere pietatis sinu a perverso dæmone ereptam tanto ardore exsecutus es cum magna admiratione accepimus et te hortamur ut pro viribus de eorum salute curam et studium suscipias; ut omnino servetur Christo et Deo nostro eorum societas exempta metu ac labore et omni alia molestia quæ tali inhæret ministerio pro nihilo ducta ob speratam pro tantis laboribus mercedem. Si enim vel unius animæ ad Christum adductio incomparabilem habet remunerationem (qui enim educit dignum de indigno, inquit, ut os meum erit), quid tali dono compar invenietur? Videre oportet quanta tuam animam pro tali multitudine hominum qui ex indignis Deo digni facti sunt, te merces maneat. De futuro autem eorum præsule curam tibi demandamus. Accurato ex animo ad tale opus idoneum virum invenias, et ad nos mittas qui in sanctissimo spiritu in episcopatu ordinem manuum nostrarum impositione accipiat, atque ovillis usque adhuc pastore carentis pastor constitutur. Hæc apud tuam intelligentiam sufficiunt, eum habeas de hac re sollicitudinem innatam, quod præcedentibus studiis quæ suscepisti, abunde declarasti.

τοῦ τῶ; ἀπαστερημένου τοῦ ποιμαίνοντος ποιμνίου οἰκοθεν ἐχόντων ὑμῶν τὸ περὶ τούτου ἐπιμελεῖς, ἐξ ὧν ἐκ τῶν προλαβόντων ὑπεβεβήκατε σπουδαζμάτων.

CVII. — In Cyzici episcopum.

Nescio utrum malitia dæmonis humanam societatem perpetuo conturbantis, an hominum perversa voluntas miscere contenderit ea quæ ex præcedenti sententia de disceptatione inter vos et Blachernenses decreta sunt. Sed rursum, fili sancte, ad eorum statum redierunt suffragia; et in futurum res, ut defluitæ sunt, permancant, tuoque patre et filio nostro, archiepiscopo ad nos veniente, siquidem inter vivos adhuc numerabimur, quod nobis communiter examinantibus visum erit et majora pace et absque mæstitia adimplebitur.

CVIII. — Ad Pissenunium episcopum.

Ecclesiarum Dei iniurias quotidie et absque tuis litteris intuentes, animo dilaceramur. Nunc vero quod tuæ litteræ annuntiant in dies profundiorein dilacerationem facit; præsertim quia homo qui meditari deberet quamobrem suam despiciens salutem monasticam vitam pro militari commutavit, talia contra Ecclesiam agit, quam audaacter et im-

Α ηροθῆναι, καὶ ἀπολαύσαι, ὡς εἰκόσ, ὧν ἀπολαύει ψυχὴ θεοφιλῆς ἐπὶ τῷ αὐτῇ ἐνότητι καὶ ἀπαλλαγῇ τῆς πρὶν διαστάσεως. Ἐπεὶ δὲ τῆς θαλάσσης ἡ δειλία, καὶ τῆς πορείας ὁ κόσματος ἐξενίκησας, καὶ τὸ ζημιωθῆναι τῆς ἐκ τοῦ πρὸς ἡμᾶς παραγενέσθαι ἱερᾶς ἡδονῆς ἐποίησεν, ὁ λοιπὸν ἔστι παραμύθιον τῆς ζημίας, ἀκείνο ποιοῦμεν, καὶ γράφομεν οὐ μέμψιν ὑπὲρ ὧν ὠκνησας, οὐδ' ἐπιτίμωσιν ὑπὲρ ὧν ἐδειλάσας, ἀλλὰ συγγνώμην, καὶ τὸ εἶδέναι σε, ὅτι μηδεὶς θόρυβος ἐν τῇ ἡμετέρῃ ψυχῇ ἐκ τοῦ μὴ βουληθῆναι σε ἐπίδημον πρὸς ἡμᾶς γεννησθαι. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ δὲ πρὸς τὸ ἐξηκατημέρον Ἰθνος καὶ μικροῦ σιληθῆν ἐκ τῶν τῆς εὐσεβείας κόλπων ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος διεσπουδάσθη σοὶ ἐν μεγάλῃ ἀποδοχῇ πεποιήμεθα, καὶ παραινῶμεν καὶ ἐπίση δύνάμεις τὴν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας μέριμναν καὶ σπουδὴν ἀναδέξασθαι. Ἰνα τέλος ὀνομασθῇ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν ἡ τούτων οἰκίωσις καὶ σωτηρία παντὸς ὅκνου καὶ χαράτου καὶ πόσης ἄλλης δυσχερείας, ὅση τῇ τοιαύτῃ ἐπανίσταται ὑπηρεσίῃ, παρά φραυλον τιθεμένης διὰ τὴν ἐπιζομένην ὑπὲρ τῶν τοιαύτων χαράτων ἀντίθεσιν καὶ ἀπόλαυσιν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ψυχῆς προσένειξες τῷ Χριστῷ ἀσύγκριτον ἔχει τὴν ἀντάμειψιν, ὁ ἐξάγων γὰρ δέξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου, φησίν, ἔσται· εἰ δ' ἂν εὐρεθείη τῆς τοιαύτης ὁμότιμον δωρεᾶ; Ἐκοπεῖν χρὴ τὴν ὑμῶν σύνεσιν ὅση τις ὑπὲρ τοῦ τοσούτου κλήθους ἐξ ἀναξίων καθισταμένων ἀξίων Θεοῦ ἀποκρίσεται σοὶ χάρις· καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος δι' ἀρχιερέως συνείναι αὐτοῖς, ὑμῖν ἀνατίθεμεν τὴν φροντίδα· ὅστε τῇ σῇ προνοησαμένη διασκέψει τὸ ἱκανὸν πρὸς τὸ τοιοῦτον ἔργον εὐρεθῆναι, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐξαποσταλῆναι τοῦ ἐν τῷ παναγίῳ Πνεύματι εἰς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς τάξιν προχειρισθῆναι, καὶ εἰς ποιμένα καταστῆναι. Ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς τὴν ὑμῶν σύνεσιν κατασθῆναι. Ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς τὴν ὑμῶν σύνεσιν οἰκοθεν ἐχόντων ὑμῶν τὸ περὶ τούτου ἐπιμελεῖς, ἐξ ὧν ἐκ τῶν προλαβόντων ὑπεβεβήκατε σπουδαζμάτων.

PZ. Eic τὸν Κυζικιοῦ.

Οὐκ εἶδα ἐπήρεια δαίμονος τοῦ αἰεὶ συνταράσσοντος τὸ ἀνθρώπινον, οὐκ εἶδα γνώμη κακοῦργος ἀνθρώπων φύρειν ἐφιλονείκησε τὰ ἐκ τῆς προλαβούσης κρίσεως ὑπεβήκατε περὶ τῆς ὑμῶν ἀναμετρήσῃ καὶ τῶν Ἰλαχερνῶν συζήτησεως. Ἀλλὰ πάλιν, τίκνον ἡμῶν ἱερὸν, εἰς τὴν ἑαυτῆς ἐπανήκεν ἡ ψῆφος· κατέστασιν· καὶ λοιπὸν ἔστω διαμέμοντα ὡς ὠρίσθη τὰ πράγματα, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ τέκνου ἡμῶν, τοῦ ἀρχιεπισκόπου, εἰ γε μέχρι τότε μετὰ τῶν ζώντων διατελέσωμεν ἀριθμούμενοι, τὰ ἐναυθα καταλαμβάνοντες, τότε πάλιν εἰ τι κοινῶς συνδιασχετιομένων ἡμῶν δόξη καὶ εἰρηνικώτερον καὶ ἀλυπώτερον ἐκείνο γενήσεται.

PII. Πρὸς τὸν Πισσηνούτων.

Τὴν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ ἐπήρειαν καθ' ἐκάστην ἀναμεινάνοντες, καὶ χωρὶς τῶν ὑμετέρων γραμμάτων, λίαν παρασάσμεθα τὴν ψυχὴν. Νῦν δὲ καὶ τοῦ γράμματος ἡ ἀπαγγελία καθ' ἐκάστην βαθυτέρον τὸν σπαργμὸν ἀπειργάστω, καὶ μάλιστα ὅτι ἀνθρώπος ὑφείλων ἐν ἑτασμοῖς εἶναι, ὑπὲρ ὧν τῆς ἑαυτοῦ καταφρονήσεως σωτηρίας, τοῦ

μοναδικῷ βίῳ τὸν στρατιωτικὸν ἀντηλλάξατο, τοιαῦτα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας πράττει, καὶ οὕτω θρασείως καὶ ἀναίδῶς ἐπεμβαίνει αὐτῇ· ὁμῶς κατὰ τὴν ἐξαίτησιν ὑμῶν καὶ βασιλικῆ ἐξουσίᾳ κέλευσις, καὶ ἡμέτερον γράμμα πρὸς ὃν ἡγήσω καὶ πάντως εἰ μελέτην ἔχει τιμῆν τὸ θεῖον, καὶ οἷα τίκνον τῆς Ἐκκλησίας τὴν ταύτης τιμὴν ἐν λόγῳ τίθεται, πληρῶσει τὰ προσταχθέντα, καὶ τοῦ ταιαυπύρου ἐκείνου ἀνθρώπου ἐπικόπτων τὴν πρὸς τὴν κακίαν ὁρμὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ θλίψιν τῆς ὑμετέρας καρδίας, καὶ ἦν εὐλόγως περιφέρεις ἀποδιώκων. Τὸ δ' ἀποσταλὲν κτήνος ἔχει ἔδει παρῆναι, εὐπλόον ἢ τούτου χρεῖα. Οὐκ ἄδηλον δὲ ὅτι μᾶλλον ὑμεῖς, τῆς χρεῖας ἐπιδείεις· πλην ἔδεξάμεθα ὅποτε θεοῦ βουλομένου ὀφθαλμοῦ ἡμῶν λόγον ἐξαπατήτοντός σε τῆς τοῦτο δαπάνης, ἵν' εἰδῆς μὴ πρὸς ἀπόρους καὶ πένιτας τοιοῦτον παμμέγεθες κτήνος ἐκπέμπων, εὐχορηγῆν τὴν βρωσὶν ἀμχανοῦμεν ἀπεστάλη δὲ σοι τῆς ἱερᾶς κερυλλῆς καλυπτήριον. Ἐβρώσω, τέκνον ἡμῶν ἱερόν.

ΡΘ'. Ἀδελφῶ.

Ἦδη τῆς ἀββασίας προσομιλεῖν ἀρχομένης, ὃ τὸ γραμματεῖον ἐπιφερόμενος ἐπίσκοπος μίπω εἰ; ὅψιν ἡμῶν κατοστὸς, ὃς ἑτέρων τινῶν ἐδήλου ἑαυτὸν ὅστις εἶν, καὶ οἷα τὰ μέχρι τοῦ παρόντος αὐτῷ διεπραγματεύθη. Καὶ τῶν μὲν προλαβόντων κατεγίνωσκε, καὶ πολλὰ ἑαυτὸν ἠτιᾶτο τῆς ἀπάτης, ἦν ἀνθρώπος ὢν ὑπὸ τῶν πρὸς ταῦτα ἐπιτηδείων ὑπέστη. Νῦν δὲ ὅλη ψυχῇ ἐξομολογούμενος τὸ ἀμάρτημα καὶ ἀνακαλούμενος ἑαυτὸν ἐκ τοῦ σφάλματος, προσέδραμε τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, τὴν μὲν εἰρήνην καὶ τὸ ἕνα γνωρίζεσθαι τούτου τῆς ἱερᾶς τοῦ Θεοῦ ποιήνης πρόβατον εὐχῆς ἔργον ποιούμενος, συγγνώμην δὲ ἦνπερ εἰσθεν ἢ Ἐκκλησία νέμειν τοῖς ἐπιστρέφουσιν ἐξαιτούμενος. Ταῦτα μὲν ὡσπερ ἔργον ἀρχομένης ἦδη τῆς ἀββασίας, καὶ διὰ μέσου, ἔπει, καθὼς καὶ κρίσιν ἐγράφη, ταῖς τοῦ θανάτου περιεστήκειμεν πύλαις, τλέον οὐδέν. Νῦν δὲ ὅτι πάλιν κρίμασιν οἷς οἶδεν ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν Κύριος ὡσπερ ἄλπιδες ἀνέκυψαν. Τίς δὲ οἶδεν εἰ ἀληθεύσουσιν ὡς πάλιν ἐσόμεθα μετὰ τῶν ἐν βίῳ ζώντων, τὰ αὐτὰ ὁ ἀνθρώπος κακίαν ῥήματα, καὶ τὴν ἐξαίτησιν προκομίζεται· καὶ ἡμεῖς, τίκνον ἡμῶν ἱερόν, μετὰ τῶν ἄλλων πάντων τὸ τῆς σκανδαλίων ἐλευθερίαν· τούτου γὰρ καὶ ζῶσιν ἡμῖν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐπίστασαι, εἰπερ τινὸς ἄλλου φέρομεν μέριμναν, καὶ οὐ βούλεται ἀπίστασθαι ἡμῶν οὐδὲ νῦν ὁ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοιοῦτος πόνος.

Τί οὖν φημι; Ἐπεί προσῆλθε τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων, ὡς οὐκ ἔστι δίκαιον ὑπεριβαῖν ἡμᾶς τὸν ἀνθρώπον, ἐπίστασαι σου ἢ τελείστης. Πού γὰρ δίκαιον περιβαῖν τὸν ἐπὶ τοσοῦτοις πλανώμενον ἔτεσι, νοῦν δὲ τὴν ἐπιστροφὴν ἀγαπήσαντα; Μᾶλλον δὲ πῶς; οὐχὶ τὸν πάτερα τὴν φιλόανθρωπον, τὸν εὐμενῆ μιμησόμεθα, ὃς οἶδας οἷα ἐπὶ τῇ τοῦ πεπλανημένου παιδὸς ἐπιστροφῇ ἐτέλεσε πράγματα; Οἶδα οὖν, ὅπερ ἔργον, εἶτι οὐ δεῖ σοι ῥημάτων ἡμῶν εἶς; τὸ ἀνοῖξαι αὐτῷ τὰ σπλάγχνα, εἰς τὸ προσλαβεῖν, εἰς τὸ πάντα εἰς αὐτὸν ἐπιδειξασθαι ὅσα ὀφθαλμοῖς ἐπιεικνύειν ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ τῷ ὄντι ἀρχιερεὺς καὶ κατὰ μίμησιν τοῦ πρώτου ἀρχιερεῶς; τὴν οἰκίαν

A prudenter conculcat. Attamen juxta tuas preces regium mandatum missum est simul ac nostræ litteræ ad eum ad quem mitti postulasti. Igitur si curam habet Deum honorandi, et ut Ecclesiæ filius hujus honoris rationem habet, quæ mandata sunt adimplebit et infelicis hujus hominis ad malum proclivitatem præcidens, et cordis tui afflictionem quam tu quidem ostentas abjiciens. Missum vero auxilium ibi debebat adesse ubi major ejus utilitas. Clarum autem est plus vobis hoc subsidio opus esse. Accepimus tamen illud, quando. Deo volente, ad nos advenerit rationem postulaturus impensarum factarum ut intelligas non mittendum fuisse tantum subsidii ad inopes et pauperes. Missum est autem ad te sacri capitis operculum. Vale, fili sancte.

B

CIX. — Incerto.

Cum infirmitas jam nos vexaret, tuas afferens litteras episcopus qui nondum ad nos venerat, per alios indicavit quisnam esset et quæ ab ipso usque adhuc facta fuissent. Et quidem præcedentium et sui ipsius fuit a. cusator errorum in quos humana parum cavet natura. Nunc vero toto animo suum peccatum confitens et pœnitens ad Dei Ecclesiam accurrit, pacem sollicitans, et precibus Magitans ut sacri Dei gregis ovis agnoscat, veniam quam Ecclesia animo contritis concedere solet, petens. Hæc quidem facta sunt, incipiente morbo, et cum jam mortis portis adessemus, nihil amplius. Nunc autem cum rursus, quibus judiciis scit vitæ nostræ Dominus, spes quasi emergerunt (quis autem scit num vere dicant nos rursus cum viventibus futuros?) eadem ille agitavit, et suam proponit supplicationem. Et nos, fili sancte, cum aliis omnibus Ecclesiæ integritatem requiremus et exemptionem a scandalis (hanc enim, ut probe scis si quam rem aliam et nos viventes curavimus), hanc et inde abeuntes intimam sollicitudinem ferimus, neque a nobis nunc recedet iste pro Ecclesia labor.

Ἐκκλησία; ἐπιζητούντες ὀλόκληρον, καὶ τὴν τῶν φέρομεν μέριμναν, καὶ οὐ βούλεται ἀπίστασθαι ἡμῶν οὐδὲ νῦν ὁ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοιοῦτος πόνος.

Quid igitur dico? Postquam ad Dei Ecclesiam accessit, et sine nostris verbis, non justum esse nos hunc hominem contemnere scit tua perfectio. Quomodo enim justum esset contemnere eum qui a tot annis errabat, nunc vero redire cupientem? Imo quidem misericordem, benevolam patrem imitaremur, qui, ut scis, tanta pro sui errantis filii reditu fecit. Scio igitur non meis tibi verbis opus esse, ut illi viscera misericorditæ pandas, ut illum excipias, illique ostendas quæcumque ostendere debet verus Dei sacerdos qui ad primi sacerdotis imitationem proprium sacerdotium adornare amulatur. Est autem hominis postulatio neque molesta neque onerosa, neque consuetudini opposita.

quæppe quæ a principio quod postulatur, fieri solet. Quid igitur? Propriam recuperet ecclesiam quam perverse omisit requirere, et is qui illius loco ibi præest, ab ea vacet, donec idoneus locus inveniat qui eum ut episcopum accipiat. Hæc est quam homo proponit postulatio, eamque tibi notam fecimus. Cætera curet tua pietas, ecclesiamque ut decet, administret, accipiatque paternis visceribus episcopum ex longo errore redeuntem, sicque velis erga illum agere ut Deo grâtes tibi que suo summo sacerdoti homo ille appareat. De eo autem qui nunc præest in requisita ecclesia providentiam agas, donec, ut dictum est, convenientem locum inveniens, in episcopatum eum constituas. Nos igitur hæc tibi nota facere volumus. Totum autem illud tuæ adjudicationi subjicitur et tuæ secundum Deum amborum episcoporum providentiæ, cum ambo sub tua manu officio suo fungantur.

μεν, τέκνον ἡμῶν ἱερῶν, γνωρίσαι σοι τὸ ἐκ πᾶν ἐν τῇ σῆ καίται καὶ διασκέψαι καὶ μετὰ θεὸν συμφερούση προνοίᾳ ἀμφοτέρων τῶν ἐπισκόπων, ὡς καὶ ὑπὸ τῆν σὴν χεῖρα τελούτων.

CX. — *Ad Pissenuntium episcopum.*

Tuam sanitatem et ex tuis litteris et ex ore ejus qui eas nobis attulit discentes gratias egimus honorum auctori Christo Deo nostro. Qui utinam, tibi sancte, et animam et corpus tuum sub alis bonitatis suæ procul ab omni malitiæ experimento conservet! Nos autem morbo comprehensi sumus propter peccata nos affligente quantum voluit peccatorum corrector nos tali flagello exercere. Nunc autem quia continuo exoratus est aliquantum relaxavit, quamvis me adhuc affligit, quod ex præcedenti malo remanet. Ad quemcunque terminum procedat humilis vita nostra, sit nomen magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, ut nunc est, benedictum. Cæterum ne cesses nostri in tuis precibus meminisse, sive tecum vivamus, sive ex hac scena recedamus.

CXI. *Incerto.*

Jucundæ fuerunt vestræ pietatis litteræ, quia ex dulci anima verba scaturiunt. Quid enim dulcius anima quæ spiritus charitate abundat, quam et vestra anima possidens tales eructat sermones? Attamen laudes omittentes pro nostra humilitate oretis; hoc enim nobis suavius, et hæcæ gratia si honorati simus contenti erimus. Ad alios enim laudibus dignos laudes pertinent; nos autem, cum nihil nobis laude dignum inesse consciî simus, sed magis precibus nobis opus sit, precibus sane pro nobis factis lætamur.

CXII. — *Theoctisto Claudiopoleos episcopo.*

Quanta decet lætitia et gaudio frui patrem cum filiorum sanitatem et salu em audit, hac ipsi frui sumus, cum Deo dilectissimus consacerdos noster advenit, proprio ore nobis annuntians te divina gratia extra omnem incertitiam perseverare. Et

ἀγωνιζόμενος κοσμεῖν ἀρχιερωσύνην. Ἔστι δὲ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἀσθένεια οὐ βίβηρ οὐδὲ φορτικόν, οὐδὲ τῆς ὑνηθείας ἀλλότριον, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς καὶ τοῦ μέγεθός νῦν εἰωθὸς γίνεσθαι. Τί τοῦτο; τὴν οικίαν ἀπολαβεῖν ἦν κακῶς κατέλιπεν ἐπιζητεῖν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸν ἐκαὶ ἀντὶ τούτου τυγχάνοντα πρόεδρον σχολάσαι, μέχρις ἂν ὁ ἐπιτήδειος εὐρισκόμενος τόπος, αὐτὸν εἰς ἐφορείαν προσλήφεται. Ἦν μὲν ὁ ἀνθρώπος προσήγγαγεν ἐξαιτησὶν αὐτῆ ἰστί, καὶ ἡμεῖς ἐμφανῆ σοι καθιστώμεν αὐτήν. Τὸ λοιπὸν ἰστί τῆς ὑμῶν δειότητος, καὶ τὸ πρέπον τῆς Ἐκκλησίας οἰκονομησάαι, καὶ τὸν ἐπίσκειπον πατριχοῖς σπλάγγχοις ἐκ τῆς μακρῆς ἐκείνης ὑποδίστασθαι πλάνης, καὶ οὕτως περὶ αὐτοῦ διοικῆσαι ἵνα καὶ θεῶ ἐὺχαριστῶν, καὶ σοὶ τῆ ἐαυτοῦ ἀρχιερεὶ ὁ ἀνθρώπος διαφανῆται, καὶ περὶ τοῦ νῦν προεδρεύοντος; ἐν τῇ ἐπιζητουμένη Ἐκκλησίᾳ πρόνοια καταθεῖναι, μέχρις ἂν, ὡς εἴρηται, τόπου ἀναφανέντος τοῦ προσήκοντος; εἰς προεδρείαν πάλιν ἀποκαταστή. Ἡμεῖς μὲν οὖν ταῦτα ἐκρίνα-

PP. *Πρὸς τὸν Πισσηνούτιον.*

Ἔμῶν μὲν τῶν βῶσιν ἐκ τε τοῦ γράμματος; καὶ τῆς τοῦ κικομηκότος αὐτοῦ γλώσσης ἀναμαθόντες ἡσυχαιοσθήταμεν πῶν ἀγαθῶν τῷ δοτῆρι Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὃς εἶη, τέκνον ἡμῶν ἱερῶν, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἐν πέτρῳ τῆς ἐαυτοῦ ἀγαθότητος; διατηρῶν ἐξω πείρας ἀπάσης; κακότητος. Ἡμεῖς δὲ συνεσχέθημεν νόσῳ ἡσασίζουση μὲν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐφόσον ἰδοκίμασεν ὁ ἱπανορθωτῆς; τῶν τραυμάτων ἡμῶν τῇ τοιαύτῃ ἐτάξασθαι μάστιγι. Νῦν δὲ οὐ συνήθως παρακλήθηται ὑπὸ τῶν ἰδίων οἰκιτιμῶν τῶς ἀνήκεν, εἰ καὶ παραλυτεῖ ἐτι τὰ ἐκ τῆς προλαβούσης; ἐτάσεως; ἐφ' ὃ δ' ἂν ἀποβαίη τέλος τὸ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν ζωῆς, εἴη τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ Σωτῆρος; ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡσπερ καὶ ἰστί ἐύλογημένον. Τὰ δ' ἄλλα μεμνησθαι ἡμῶν ἐν ταῖς ἰστίαι; εὐχαῖς; εἴτε συμβοιστούμεν ὑμῖν, εἴτε τῆς ἐντεῦθεν σκηνης ἀναχωρήσωμεν, μὴ διαλείψης.

PIA. *Ἀδελφῶ.*

Ἦδὲ τὸ γράμμα τῆς ὑμῶν δειότητος, ὅτι ἐκ ψυχῆς γλυκείας οἱ λόγοι πηγάζουσι. Τί γὰρ γλυκύτερον ψυχῆς πλουτούσης τὴν ἀγάπην τοῦ Πνεύματος, ἦν καὶ ἡ ὑμετέρᾳ ψυχῇ κεκτημένη τοιοῦτους ἐξερεύεται λόγους; Πλὴν τοὺς ἐπαίνους καταλιπόν, μᾶλλον τῆς ἡμετέρας ὑπερεύχου ταπεινότητος. Τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἐρασμιώτερον, καὶ ταῦτη ἀγαπῶμεν δεξιούμενοι τῇ χάριτι. Ἄλλων γὰρ οἱ ἐπαῖνοι τῶν ἐπαῖνεσθαι ἀξίων, ἡμεῖς δὲ μηδὲν ἐπαῖνου ἀξίον ἐαυτοῖς συνειδόμεν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχῶν ὄντες ἐπιδοεῖς, ταῦται; καὶ δεξιούμενοι χαίρομεν.

PIB. *Θεοκτιστῶ Κλαυδιουπόλεως.*

Ὅση; ἰστί εἰκόσ ἐγγίνεσθαι χαρῆς; καὶ ἀγαλλιάσεως ἀπολαύσειν, πατρὶ ἀκουτιζομένῳ τέκνων ὄγειαν καὶ σωτηρίαν, ταύτης; διὰ τοῦ θεοφιλοστάτου συμπερσευτέρου ἡμῶν ἦκοντος ἀπελαύσμεν, ἀναγαλιαντος; ἡμῖν οἰκείᾳ γλώσση τὸ σὲ οἰεῖ χάριτι

ἀνώτερον πάσης λύπης διατελεῖν ἐπιθέσῃς· καὶ τῷ ἁγίῳ Θεῷ ἢ ἐπὶ τοῦτο εὐχαριστία ἡμῖν ἀποδίδεται, καὶ εὐχόμεθα πάντοτε τοιαύτης περὶ ὑμῶν ἀγγελίας τυγχάνειν ἀγγέλου. Ἐπειδὴ δὲ τῶν πραγμάτων αἱ περιστάσεις οὐκ ἔωσιν ἡμᾶς ἀναπνεῖν, καὶ ὡς ἐν τοιοῦτοις περιστοιχιζόμενοι, δεόμεθα, ἀνθρώποι ταπεινοὶ ὄντες, καὶ τῆς ἐκ τῶν συνόντων παρηγορίας (οἶδας δὲ ὅτι οὐδὲν οὕτω παρηγορεῖ, ὡς ἡ τῶν τέκνων συνομιλία), ἐβουλόμεθα ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ σὺν ἡμῖν εἶναι. Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἀναγκαιότερα τὰ ἐν τοῖς αὐτοῖσι πράγματα πρὸς τὴν σὴν ἐπιλασείν, παραγενοῦ πρὸς ἡμᾶς. Εἰ δ' ἔστι τις ἀνάγκη δυνατωτέρα, τῶς ἡμῖν ταῖς ὁσίοις εὐχαῖς ὁση δύναμις συνίστασο, καὶ ἡ παρουσία, ἐπεὶ μὴ ταῦν συγχωρεῖται, πάντως ὅταν Θεὸς διδῷ γενήσεται. Τὰ δ' ἄλλα ἐρῶσθαί σε ἐπευχόμεθα, καὶ μεμνήσθαι τῆς ἡμῶν μετριότητος.

PII'. Νικήτα Ἀθηνῶν.

Καὶ κυβερνήτης ἄριστος τῶν βαπτίζόντων κυμάτων τὴν ἐκκλίσιν ποιεῖται διὰ προνοίας, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς ἐκεῖνα συνωθεῖται δι' ὧν μέλλει πλέον καταβαπτίζεσθαι. Καὶ ἱατρὸς ὧς γε δὲ ἐπιμελείας ἐστὶν ἡ σωτηρία τοῦ κάμνοντος, σπουδῆν ἀναδέχεται, εἰ μὴ δυνατόν παντελῶς θεραπεῦσαι, ἀλλὰ γε τῶς ἐλαττώσαι τὸ διενόχλοῦν ὀρθώστημα φάρμακα συντιθέναι. Συνίεις, οἶμαι, τοῦ προοιμίου τὸ βούλημα· εἰ μὴ ἐκόντες ἑαυτοὺς τῇ ἀγνοίᾳ παρέσχομεν, ἢ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία ἐν τοσαύτῃ ζάλῃ καὶ τρικυμῇ καθέστηκε, καὶ τοσοῦτος καθ' ἡμῶν διὰ τῶν ἔσωθεν, καὶ διὰ τῶν ἔξωθεν ἐγείρεται κλύδων, ὡς καθ' ἐκάστην ἡμέραν, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ὤραν, τὴν παντελῆ καταδύσειν ἐλπίζειν· καὶ σὺ ἐπισκόπος τῶν Ἐκκλησιῶν ἐλαύνεις τοὺς ὑπ' ἐκείνων χειροτονηθέντας, εὗς οὕτω ὑπὸ καθαίρεσιν προφανῆ πεποιήμεθα. Ἡ λέληθέ σε ὡς οὔτε Σάδας, ὁ πρὸ σοῦ τὴν θρίνον διέπων τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε τις ἕτερος τῶν ὁμοταγῶν ἐκείνων ὑπὸ καθαίρεσιν γέγονε, πλην τῶν φθασάντων τεσσάρων καθρηῆσθαι, τοῦ τε Δημητρίου φημί, καὶ Γαβριήλ, καὶ Γρηγορίου, καὶ Κοσμᾶ, ὅς εἰ καὶ μὴ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τοῖς ἄλλοις τρισίν, ἀλλὰ γε διὰ τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ ψευδολογίας, τῇ καθαίρεσει ὑποβέβληται; Πάντα καιρῷ ἰδίῳ διευθύνεται· τὸ δὲ περὶ τὸν προσήκοντα καιρὸν γινόμενον, ὡσπερ ἀτελὲς ἐστὶ· τὸ δὲ ἀτελὲς ἀνάγκη ἀποστρεφεῖσθαι καὶ διαμονῆς. Ἔδει οὖν σε τὸν καιρὸν κατανοήσαντα, καὶ τῶν πραγμάτων τὴν ἀνωμαλίαν, μηδὲν διαπράξασθαι οἷόν σοι διαπύπρακται. Ἐπεὶ δὲ οὐκ οἶδα ὅπως εἰς τοῦτο προήχθης, πάντως εἰ τί σοι μέλει περὶ τοῦ μὴ ἐπὶ πλέον χειμάζεσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ περὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος τῆς καθόσον ἐγχωρεῖ ἀνέσεως, τὴν ἐπισκοπὴν ὁ ἄνθρωπος ἀπολαύτω, καὶ διαμενέτω ἕως ἂν τὰ δοκοῦντα τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς πέρας ἔλθοι, καὶ ἡ περὶ τῶν πταισάντων ἀμφιβολία ἐναργῆ κατακρίσιν ἢ ἄλλην τινὰ δέξηται οἰκονομίαν. Ἐρῶσθαί σε καὶ ψυχῇ καὶ σώματι ἐπευχόμεθα, καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερεύχεσθαι μετριότητος.

PIV'. Βασίλειῳ μητροπολίτῃ Χαλδίας.

Ἡ μὲν ὑπόθεσις τοῦ γράμματος ἀναγκαῖα μὲν τῷ κομίζοντι τὸ γράμμα. Διὰ τοῦτο καὶ πληροῦντες τὴν δέξιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπίστασιν ταύτην τοῦ γράφειν ἐσχῆκαμεν. Ἡμῖν δὲ οὔτε πρότερον οὔτε νῦν

sanctissimo Deo de hoc gratias egimus, et oramus omnino ut talem de te nuntium semper accipiamus. Quoniam vero rerum angustiae nos non sinunt respirare, et illis quasi cincti indigemus, homines infirmi, assistentium consolatione (scis autem nihil ita consolari ut florum conversationem), optabamus ut nobiscum esses. Si igitur non necessario te res istae retinent, veni ad nos. Si urget necessitas, saltem quantum poteris nobis tuis precibus adesto. Ac tua praesentia, quoniam non nunc permittitur, fiet omnino quando Deus voluerit. Ceterum pro tua sanitate vota fundimus, et cupimus ut nostrae humilitatis memineris.

νῦν συγχωρεῖται, πάντως ὅταν Θεὸς διδῷ γενήσεται.

B

CXIII. Nicetae Atheniensi.

Optimus quisque gubernator prudenter intumescentes vitat fluctus, et ad illos navem non dirigit, quibus penitus obrueretur; sic medicus quoque, qui arte sua infirmorum curam suscipit, operam impendit, etsi aegrotantes plane reddere sanitati non possit, remedium adhibet, ut molestam minuat infirmitatem. Jam vides, uti puto, quo exordium tendat. Ni lubenter nosmetipsos ignorantiae tradamus, videre est Ecclesiam Dei in tanta tempestate positam, tantis undeeunque furentibus fluctibus: tantas enim circa vos volvitur intra et extra excitata vorago, ut per singulos dies, imo quavis hora ne funditus demergamur sit metuendum. Tu autem ex ecclesiis episcopos ab illis ordinatos, quos nondum publice deposuimus, amoves. An fugit te, nec Sabam, qui ante te sedem occupaverat Atheniensium, nec alium quemquam e sociis depositum fuisse praeter quatuor anteriores, Demetrium dico, Gabrielem, Gregorium et Cosmam, qui quidem non ob eandem, ac tres alii causam, sed propter calumnias Romae propagatas a sede remotus est. Omnia et singula suo ordinantur tempore; quidquid autem convenienti tempore peractum non fuerit, erit imperfectum; imperfectum autem necessario non stabit. Quod si tempora ponderasses et rerum difficultates, nunquam fecisses quae abs te sunt peracta. Equidem nescius sum, quomodo ad illa incitatus fueris. Si qua tibi cura est ne amplius turbetur Ecclesia, neque nostra vexetur humilitas, episcopatu fungatur vir et permaneat, donec placita Ecclesiae manifestentur et malevolorum disceptatio cedat in damnationem, vel aliam conversionem habeat. Jubeo te valere anima et corpore, et humilitatem nostram precibus tuis commendamus.

CXIV. Basilio Chaldae metropolitae.

Hujus epistolae materia tabellario necessaria est; cujus quidem postulationi satisfacientes scribendi ansam habuimus. Materia ipsa autem nobis nec antea nec hodie videtur necessaria. Nobis enim

nulla disquisitio est an pietas tua alicui causa doloris, jure aut immerito, esse voluerit; at tamen fieri potest ut talis adsit causa, qualis facillime et sæpissime inter homines dolorem excitat. His in rebus si quod doloris lenimen apparet, ægrotans non dolebit; at si malum insanabile evaserit, ne tunc quidem tu dolenti doloris causa eris, sed mala ipsius rei natura. Sed rem exordiamur de qua scribere nobis proposuimus. Qui tibi epistolam defert, de vestra conqueritur reverentia, quod e monasterio fuerit expulsus, in quo plurimos degerat annos cum auctoritate aliqua, nullo facinore perpetrato ob quod jure relegari posset. Hac de re scito animam nostram multum afflictam fuisse. Quod si tibi cordi est dolore hoc me eripere, hominem redintegrabis in gradum pristinum, nihil reformidans eorum quæ suspicaris. Nemo enim monasterium o tua potestate eripiet, neque nos, neque alius quisquam, dum his in terris versamur.

ἀφαιρήσεται τις τὸ μοναστήριον τοῦ ὑπὸ τὴν σὴν ἐνταῦθα διάγωμεν.

CXV. *Euthymio Antiocha metropolitæ.*

Nuntium audivimus acerbum, quod ut verum sit Deus avertat! Te morbo laborantem audivimus, ideoque facultate privatum ad nos revertendi. His nuditis et ad veritatem inquirendam et sanitatem tibi augurandam misimus; faxit Deus ut quod solamen e litteris nostris accipias, ego quoque e tua sanitate recipiam. Scio enim solamine tibi quod propter locorum distantiam jam difficile est, inprimis opus esse. Det nobis Deus, ut te omni morbo et dolore liberatum, quam citissime recipiam et oculis complectar!

CXVI. *Philippo Larissensi episcopo.*

E litteris tuis cordis tui afflictionem cognovi; simulque vidi te suspicione quadam circa humilitatem nostram agitari, quasi afflictionum tuarum causa essem. Nos quoque de cordis tui dolore valde affligimur: nobis non est animus ut tibi, filio dilectissimo, pontifici et familiarium optimo, simus dolori, cum nihil istius generis vel contra adversarios nostros moliamur. De suspicione tua dolemus et magis quod illam nullo modo provocavimus. Nihil enim magis pectus afficit nostrum, quam quod te in vanam suspensionem incidisse animadvertit. Neutiquam homini principiatui tuo invidenti quid commisimus, nec unquam cogitatio istiusmodi nobis inerat, neque Thebanorum archiepiscopo Ecclesiam, ad te pertinentem, consecrandam commendavimus; patriarchalibus autem privilegiis instructi, definivimus ejus esse templum, qui illud consecraverit. Tuam non vilipendimus virtutem, sed cum locorum distantia nobis non fuerit apprimè nota, putavimus illi viam et mandati executionem magis quam tibi esse commodam et expeditam hocce modo res utique peracta est. Ve-

A ἰδὼκει ἀναγκαία ἡ ὑπόθεσις. Οὐ γὰρ κατέστημεν εἰς λογισμὸν, ὅτι περὶ ἡ σὴ εὐλάβεια ὄλω; ἐνὶ λύπῃς ἐθελήσει αἰτίος γενέσθαι, οὐχ ὅτι ἀναίτιος, ἀλλὰ καὶ κἄν τις ἢ εὐλογος αἰτία οἷα τὰ ἀνθρώπινα λύπῃς πρόξενος ἀναφανομένη· ἐπειδὴ καὶ τότε τῆς μὲν αἰτίας τὸ ἰσίσμιον ἐπιδοχομένης, πάντως θεραπευόμενος οὐ λυπηθήσεται ὁ ταύτην παρασχών. Εἰ δὲ πρὸς τὸ ἀνάτατον ἦλας τὸ κακὸν, οὐδ' οὕτως ἔστι παρὰ σοῦ τῷ λυπούμένῳ ἡ λύπη, ἀλλὰ παρὰ τῆς κακίας τοῦ πράγματος. Ἄρκει ταῦτα. Λοιπὸν ἐπὶ τὸ πρᾶγμα χωρῶμεν, περὶ οὗ γράψαι διανοήθημεν. Ἀελύπηται, ὡς φησι, παρὰ τῆς ὁμῶν ὁσιότητος ὁ κομίζων σοὶ τὴν ἐπιστολήν, ὅτι μονῆς ἐξηλάθη ἐν ἧ πλείστα ἐτη διατελέσας τὴν ἐπιστάσιαν ἐγκεχειρισται, μηδὲν ἐργασάμενος τοιοῦτον, μηδὲ ἀξίον τῆς ἐκείθεν ἐλάσεως. Τοῦτο ἡμῖν ἀπαγγελέθην γινώθι, ὅτι λίαν ἤψατο τῆς ψυχῆς. Εἰ τι οὖν σοὶ μέλει περὶ τοῦ ἐμὲ μὴ λυπεῖσθαι, ἀπόδος τὴν ἰδίαν τάξιν τῷ ἀνθρώπῳ, μηδὲν δειλιῶν ὅπερ ὑποπτεύεις. Οὐ γὰρ τελείαν ἐξουσίαν, οὔτε ἡμεῖς, οὔτε ἄλλος, μέχρις ἂν

PIE'. *Εὐθύμιῳ μητροπολίτῃ Ἀντιοχείας.*

Ἄδουνηρὰν ἀγγελίαν ἀκούσαντες, ἦν εἰη θεὸς πόρρω τῆς ἀληθείας ποιῶν! ἤκούσαμεν γὰρ βεβλησθαι σε νόσῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπανόδου καθυστερεῖν. Ἀπεσταλαμένον ἅμα μὲν περὶ ὧν ἀκηκόσαμεν ἐκμαθεῖν, ἅμα δὲ καὶ σοὶ καὶ ὀγιῶς διατελοῦντι, ὅπερ παράσχοι θεὸς ἐγγενέσθαι, παρηγορίαν τινὰ τῆ τοῦ ἀποσταλέντος πρὸς σὲ καταλήψαι. Οἶδα μὲν γὰρ ὡς καὶ εἰ μηδὲν ἕτερον διαχλοῦν ἦν, ἀλλὰ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, ἡ ἐξ ἡμῶν διαχώρησις ἐν χρεῖᾳ σε παρηγορίας καθίσταται. Παράσχοι δὲ θεὸς πάσης νόσου καὶ πάσης λύπῃς ἀπηλλαγμένον, θάτερον σε παραγενέσθαι καὶ ἐφθῆναι ἡμῖν.

PIG'. *Φιλίππῳ Λαρίσσης.*

Ἐγνωμεν ἐκ τοῦ γράμματος τῆς σῆς καρδίας τὸ ἀλγημα, ἔγνωμεν δὲ καὶ ὡς ὑπόνοιαν φέρεις παρὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ὅτι ἐξ ἡμῶν σοὶ προσέγγονε τὸ ἀλγεῖν. Καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ὁδῶν τῆς καρδίας σου σφοδρῶς ἠνιάθημεν καὶ ἡμεῖς. Οὐ γὰρ μὴ ἔτι γέ σοι, τέκνῳ τυγχάνοντι καὶ ἀρχιερεὶ καὶ τῶν μελῶν οικειοτάτῳ, ἀλλ' οὐδενὶ ἑτέρῳ τῶν ἐναντίως πρὸς ἡμᾶς ἐχόντων, τὸ διακεῖσθαι ὀδυνηρῶς βούλησις ἔστιν ἡμῖν. Περὶ δὲ ὧν ὑπονοοῦμεθα, λελυπημέθα μὲν ὅτι ὄλωσ ὅτι ὅποτε τρόπῳ τοιαῦτά σοι παρεῖχομεν ὑπονοεῖν· πλὴν οὐ τοσοῦτον ἀπτεται τῆς καρδίας τὸ ἄλγος διὰ τὸ συνειδέναι μηδὲν τοιοῦτον, ὅποσον εἰς αἰτίαν φέρεις, παρ' ἡμῶν προελθεῖν. Οὕτε γὰρ τῷ ἀτακτῆσαντι περὶ τὴν σὴν ἐπαρχίαν τοῦτο ἐνετειλάμεθα, οὐδὲ ὄλωσ ἀναφερόμεθα εἰς ἐνοσίαν τοιαύτης αὐτῷ ἐγγειρήσεως, οὔτε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ θηθῶν ὑπὸ σὲ τελοῦσαν Ἐκκλησίαν ἐπεστελαμεν ἰερωσαί, ἀλλὰ διδαχθέντες ὡς τοῖς πατριαρχικοῖς προνομίοις, εἰ τίς ποτὲ ἐστὶν ἐκαίνοσ ὁ ἐγκεκαινισμένος ναθὸς τελεῖ, τοῦτο διωρισάμεθα, οὐ τὴν σὴν ἀρετὴν βίπτοντες παρὰ φαῦλον, ἀλλὰ τὸ τῆς ὁδοῦ διάστημα μὴ μαθόντες ἀκριδῶς, λογισά-

μενοι ὅτι μᾶλλον ἐκείνῳ ἢ σοὶ βλάβος καὶ κουφοτέρα ἡ ὁδοιπορία καὶ τοῦ προστάγματος ἡ ἐκπλήρωσις. Τοῦτο μὲν οὕτω παρηκολούθησε· καὶ χρὴ σε τὸ ἀληθὲς διακχθέντα, τὴν λύπην ἀποθέσθαι. Διὰ τί; Ὅτι καὶ ἀπὸ γε τοῦ νῦν ἐκ τῆς σῆς ἐπαρχίας ἐστὶν ὁ ἱερῶθεις ναὸς, πάντως ὑπὸ σοὶ διατελέσει, καὶ οὐ μὴ κατὰ λόγον προσγεγονότος.

PIZ. *Ἀδούρι Συλάου.*

Ἄπ' ἀρχῆς τοῦ γράμματος τὴν διάθεσιν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς φανεράν σοι ποιούντες γράφομεν, ὅτι μετὰ σφοδρᾶς τῆς λύπης ἐπὶ τὸ γράφειν πρὸς σὲ κεινῆμεθα. Πῶς γὰρ οὐχὶ βαρεῖαν τὴν ἀλγηδόνα φέρομεν; ὅποτε λογισμοῖς ἀμείνοσι, καὶ πάντα λογιζόμενοι δι' ὧν ἡμῖν ἐστὶ παραψυχή, δι' ὧν δοξαστήσεται μὲν Θεός, κλέος δὲ ἀείμνηστὸν σοι περιγενήσεται, καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἐφορείαν τῶν βαρυνόντων ἄνεσις καὶ παράκλησις, ἡ σὴ ἐπὶ τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς αὐτόθι Ἐκκλησίας καταστήσεται προβολή· νῦν δὲ τῶν λογισμῶν ἐκείνων, φεῦ τῆς τοῦ δαίμονος ἐπηρείας, ὡς οἱ καθ' ἑκάστην ἡμῖν προσιόντες ἀπαγγέλλουσι, κατανοοῦμεν ἑαυτοὺς ἐκπεπτωκότες. Ὅραξ ἐξ οἷας συνοχῆς τῆς ἡμῶν ψυχῆς τὸ γράμμα σοι γράφεται. Οὐ γὰρ διαλείπουσι καθ' ἑκάστην νῦν μὲν μονάζοντες, νῦν δὲ τῆς λαϊκῆς τάξεως, νῦν δὲ καὶ τοῦ κλήρου, τὰς ἐγκλήσεις ποιούμενοι κατὰ σοῦ, ὡς τῶν οἰκείων ἀποδιωκόμενοι, καὶ ἀντὶ τοῦ ῥύεσθαι παρὰ τῆς σῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἄλλης στρεωτέρας, τῆς σῆς δεόμενοι παρὰ τῶν δυναμένων ἀντιλαβέσθαι ῥυσθῆναι.

Ἐὼ τὰ λοιπά· ἀλλὰ νῦν ὁ τοῦ βήματος καθηγούμενος τῆς μονῆς ἐπέστη πλήρης δακρύων, πλήρης ἀθυμίας καὶ συγχύσεως. Καὶ τὸ αἴτιον ὅτι οὖν αὐτοῖς μονάζουσι παρὰ τῆς ὑμῶν ἀπελαύνεται προαιρέσεως, οὐκ οἶδα πῶθεν ἐπὶ τοῦτο κινήθηεντος σου, ἢ τί δίκαιον προσχομένου τῆς τοσαύτης βιαίας ἐπιθέσεως. Καίτοι εἰ καὶ πᾶς δίκαιος λόγος παρῆν συναγωνιζόμενος, τοῦτο μόνον ἱκανὸν τέως ἦν ἐπισηεῖν τὸ τελεῖν ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ μηδὲν τοιοῦτον μὴ ὅτι πράττειν, ἀλλὰ μηδ' εἰς ἐνθύμιον φέρειν, ἕως ἂν πρὸς τὰ ἐναυθα παραγενομένου σου, καὶ τῆς ὑποθέσεως προβεβλημένης, τὸ δέον πραχθῆναι διέγνωστο. Μὴ, τέκνον ἡμῶν, εἰ τι σοι μέλει περὶ τῆς ἐμῆς πολυωδύνου ζωῆς· μὴ οὕτω καθίστασο τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἐπαρχίαν βαρῶς, μηδὲ ἀγαπῶμεν τὰς πάντων γλώσσας κινεῖν καθ' ἡμῶν, μηδὲ ἀντὶ τοῦ πρὸς εὐχαριστίαν Θεοῦ ἐφ' οἷς τῆς ἀπὸ σοῦ ἀπολαύουσιν ὠφελείας, διανίστασθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς λοιδορίας αὐτοὺς ἀνακινῶμεν, καὶ τὰς κατὰ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς ἀράς. Οἶδας γὰρ ὅτι ὡς ἐπὶ πολλοὶ οἱ κακῶς πάσχοντες τῶν ἀρχομένων μετὰ τὸ διαβάλλειν τοὺς κακῶς διατιθέντας αὐτοὺς, καὶ τὰς ἀρὰς ἀποβρίπτουσιν εἰς τὰς τῶν αἰτίων γινομένων κεφαλὰς. Ὅπερ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, πάση δυνάμει φυλαξίμεθα, μάλιστα τοῦ ὁμοδόξου, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίου καὶ Ἑλλήσιν.

Οὐκ ἀγνοοῦμεν οὖν, ὅτι καὶ τῇ σῇ συνέσει πλείστοι ἐπιτίθενται παραλόγως, καὶ πονηρευόμενοι ἀγῶνα

rum audisti et propterea tibi abjiciendus est dolor; quare? quia si templum consecratum a tuo pendet principatu, nunc omnino sub tua erit jurisdictione, et nullam in re litigiosa jacturam facies, etsi contra jus evenerit.

ζημιώθησιν τοῦ σοὶ διαφέροντος πράγματος ἐκ τοῦ

CXVII. *Leoni Sylæi episcopo.*

Litterarum nostrarum initio statum animæ nostræ manifestum tibi facimus; nam ad tibi scribendum non sine maximo dolore movemur. Quo enim modo non acerbissimis cruciemur ærumis? Optimæ aderant causæ et nobis omnia considerantibus certæ consolationes exsurgebant, quia glorificandus erat Deus et sempiternus honos tibi colligendus; qui antea gravabantur dignitate tua erigendi erant et sublevandi, quod ad Ecclesiæ fulcimentum in pontificis thronum sublevatus fuisses. Eheu! quo illæ abierunt rationes! Infestus illas devoravit dæmon, uti quotidie intelligimus ex iis qui ad nos confugiunt miseris. Jam vides qua mentis commotione has ad te litteras scribimus. Quotidie et sine fine advenimus modo monachi, modo laici, modo clerici ut querelas de te deferant, a quo e suis se expulsos dicunt; et cum tui esset, pontificis, illos a manu potenti liberare, opera tua destituuntur, et ad potentes potius confugiunt ut liberentur.

Cætera omitto. Adest enim monasterii præses lacrymas fundens, fractus animo et rubore suffusus. Causa est quod te jubente ipse cum monachis suis sit expulsus. Unde ad hoc excitatus fueris nescio, nec quæ justæ species ad istud te facinus moverit. Attamen si justa quædam adfuisset facinoris perpetranda ratio, deferri debuisset ad patriarcabilem potestatem, priusquam peracta fuisset; non ab irato tibi res tractanda erant, sed ad hanc sedem profectus subjicere litem debebas, ut quidquid peragendum esset deliberaretur. Si vitam meam, filii, mœrore jam confectam curas, nolli tanta duritia habere eos, qui sub potestate tua constituti sunt; cave omnium linguas contra nos commovere; hoc enim modo ii qui, beneficiorum tuorum memores, Deo gratias egissent, ad injurias conversi caput meum dira prosequuntur execratione. Qui sorte sua non sunt contenti, uti nosti, quam sæpissime suos insectantur præpositos quasi exinde malum haberent, eorumque capita diris devovent: id, dilecte filii, pro viribus vitenius, Apostolo jubente, ut sine offensione simus non solum erga fideles, sed etiam erga Judæos et gentiles.

Ἀπεστόλου λέγοντος ἀπροσκόπους εἶναι οὐ μόνον

Non me fugit plurimos tibi male velle et malitiosam movere pugnam, ut Ecclesia tua detrimen-

* I Cor. x, 32.

tuni capiat. Horum numerus utique magnus. Habendi cupidinem ubique regnantem conspicio; inter majores et minores difficile reperias, qui istam refrænet cupidinem. Verumtamen, si quid istiusmodi evenerit, tu eam, quæ sacerdoti summo convenit, intelligentiam et prudentiam adhibeas, ne forte injusitiam committas, aut jus tibi non debitum tibi vindices et legitimos possidentes spolies. Imo per teipsum vel per alium probum astabis legitimis locorum judicibus, et curabis ut damnati obediant sententiæ justæ judicii. Ita sit ut injuste possidentes, suo orbatæ fœnore, adversus te latrare non possint, et nemo, quæ justitia fuerint decreta, tibi palam vitio vertat. Hæc jam pridem tibi commendata cum vehementissimo rescribo dolore; quod si de dolente tuo quid curas patre, non postea in duram nos necessitudinem talia tibi scribendi conjicias. Te valentem et sibi in omnibus obsequiosum custodiat Dominus. Humilitatis autem nostræ nunquam non in precibus tuis memor esto.

Ἐβρωμένον σε ὁ Κύριος διαφυλάξει ἐν πάσιν εὐαρέστως αὐτῷ διαδιδόντα, καὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος; ὕπερευχόμενον.

CXVIII. — *Petro Alanie archiepiscopo.*

Vinculo spiritus conjunctos ab invicem corporalis non separat distantia; et si quid paradoxæ dicendum foret, adderemus corporum disjunctione majorem fieri spirituum unionem, cum omne eo tendat studium, ut arctissime copulet animos et corporum unitorum more separari non permittat. Quod igitur corporibus distemus, animum noli dejicere, imo tecum reputes quod antea dixi, nos spiritu magis esse conjunctos; ideo tibi ea tenenda est animi contentio qua rectæ cohibetur rationis usus. Pro viribus obsta, qui donum sancti recepisti Spiritus, et sacerdotali plenus exultatione ad pristinam mentem converte gaudium quod Christo et nobis humilibus ejus fœmulis et ad gloriam atque utilitatem factum est; animi deinde curas et mentis sollicitudines longe abjicies. Sæpe homines, terreno lucro permoti magna, itinera institunt, quique parentibus, uxoris et liberis orbatæ, non solum animum non dimittunt, sed quandoque hilariter distantiam a suis perferunt, quia lucris spes tristitiam convertit in gaudium; quid eos cogitare decet, qui tantum adipiscuntur questum, quantum ipsi angeli desiderant? Quod si memet videndi cupidus sis et fervido visendi desiderio flagret animus, et imprimis si hoc utile nobis fuerit, concedat misericors Dominus; sin possessionis gaudium resecat, atque aliud tribuat melius, illius nos commendamus benignitati, quam nec tempus separat, nec locus, nec alia rerum conditio, imo immarcescibilis expectantibus reservatur lætitia. Adsit tibi, mi fili, Pater benignus et Deus noster perpetuo; te sustentet, qui evangelio ejus inservias; ipse liberet te tristitiæ tenebris et inextinguibili donet hilaritate.

Ὁ δὲ φιλόθεος ἡμῶν Πατὴρ καὶ Θεὸς, αὐτὸς,

ποιοῦνται τοῦ τῆν σὴν Ἐκκλησίαν ζῆμα περιβαλεῖν. Ἐπίσταμαι ὡς πολλοὶ τοιοῦτοι· καὶ γὰρ διὰ πάντων ὄρω κεχυμένην τὴν νόσον τῆς πλεονεξίας, καὶ σπάνιον ἔστιν εὑρεῖν καὶ ἐν μέλσοι προσώποις καὶ ἐν ἐλάττοσι τὸν μὴ κεκρατημένον τῷ πάθει. Πλὴν, τέκνον ἡμῶν, ἐπειδὴν τι τοιοῦτον ἀνακύψῃ, τῇ προσηκούσῃ συνέσει καὶ εὐλαβείᾳ τῇ σὴ ἀρχιερωσύνη προσφέρου τοῖς διατιθεμένοις, καὶ μὴ σεαυτὸν ἐκδικεῖν, μηδὲ ὡς ἐξ αὐτονόμου ἐξουσίας σεαυτῶν τι περιποιεῖσθαι, καὶ ἀποστρεῖν τοὺς κατέχοντας τὸ ζητούμενον· ἀλλ' εἴτε διὰ σεαυτοῦ, εἴτε δι' ἐτέρου τῶν ἐπιτηδείων προσίεναι τοῖς κατὰ τόπον δικάζειν λαχοῦσι, καὶ τῷ ψηφίζομένῳ παρὰ τῆς δικαίας κρίσεως ἀγαπητῶς ἐμμένειν, ἵνα τοῦ καὶ οἱ πλεονεκτικῶς τι κατέχοντες θηραινομένου τοῦ πλεονεκτηματος μὴ ἔχον κατὰ σοῦ γογγύζειν, καὶ σοὶ τὸ περιγινόμενον παρὰ τῆς δικαιοσύνης μηδεμίαν ἐπιφέρῃ μέμψιν, μηδ' ὑπό τινας καταδόξῃσιν. Ταῦτά σοι, καὶ ἄλιν φημι, λίαν ἐγράψαμεν ὀδυνώμενοι· καὶ εἴτε περὶ πατρὸς ὀδυνωμένου φροντίζεις, μηκέτι πρὸς ἀνάγκην ἡμᾶς καταστήσης τοιαῦτά σοι γράφειν. Ἐβρωμένον σε ὁ Κύριος διαφυλάξει ἐν πάσιν εὐαρέστως αὐτῷ διαδιδόντα, καὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος; ὕπερευχόμενον.

PIII. *Πέτρῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλανίας.*

Οὐκ οἶδε τοὺς πνευματικῶς ἠνωμένους σωματικῇ ἀπόστασις ἀλλήλων διαχωρίζειν, ἀλλ' εἰ χρῆ τι καὶ παράδοξον ἔρειν, ἡ τῶν σωμάτων ἐιάζευσξι πλέον τὴν ἔνωσιν ἀπεργάζεται, ὅλης, ὡς εἶπευ, τῆς σχέσεως εἰς τὴν τῶν ψυχῶν συνάφειαν καθαρῶς περισταμένης, καὶ μὴ ἐθελούσης μερίζεσθαι, οἷς ὑποβάλλει τῶν σωμάτων ἡ ἔνωσις. Οὐ τοίνυν ἀθυμεῖν ἄξιον, ὅτι τοῖς σώμασι διεστήκαμεν, ἀλλὰ μάλλον εἰδῶς, ὅπερ ἔφη, ὅτι πλέον τῷ πνεύματι συναπτόμεθα, ὑψηλότερος γενοῦ μοι τῆς ἐκείθεν περισπώσης τὸν λογισμὸν διοχλήσεως, καὶ τῆς ἐγκειρισμένης σοι παρὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος ὅλος ὢν ἱερωτάτης ἀγαλλιάσεως πλήρης, ἀντέχου· πρὸς ἐκείνην τὴν ψυχὴν περιστρέφον, καὶ τὴν ἐκείθεν φουομένην ἡδονὴν τῷ Σωτῆρι πάντων Χριστῷ καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, καὶ τὴν σοὶ προσγινομένην δόξαν τε καὶ ὠφέλειαν, ὅπως βίψας τὴν ἀθυμίαν, καὶ τὰ ἐκείνης ἀδητὸ ἐνοχλήματα. Εἰ γὰρ ἐνεκεν γῆνιου κέρδους μακρὰς ὀδοπορίας στείλλόμενοι τινὲς, καὶ γονέων, καὶ γυναικῶν, καὶ παιδῶν ἀποστερούμενοι, οὐ μόνον οὐκ ἀθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ χαίροντες ἐνδοτε ἀναδέχονται τὴν διάστασιν, τῆς ἐκ τοῦ κέρδους ἐλπίδος τὸ χαίρειν ἀντὶ τοῦ ἀθυμεῖν χαρίζομένης, τί δεῖ φρονεῖν τοὺς οἷον μέλλοντας κερδαίνειν ἃ καὶ ἀγγέλοις εἰ; ἐπιθυμίαν, καὶ μόνης καθίσταται παρακύψεως; Ἄλλ' εἰκός ἐνθυμούμενον τὸ μὴ εἶτι πρὸς θεὸν καταστῆναι ἀλλήλοις, κεντεῖσθαι τὴν καρδίαν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ πρὸς ἡμᾶς πόθου, μάλιστα μὲν εἰ καὶ τοῦτο συμφέροι, παρέξει ὁ ἀγαθός. Εἰ δὲ ὑποτεμεῖται τὴν τοιαύτην ἀπόλαυσιν, ἀλλ' ἀντὶ ταύτης χαριεῖται, πεποιθᾶμεν τῇ ἐκείνου χρηστότητι τὴν ἀμείνω, ἣν οὐτε χρόνος διατέμνει, οὐ τόπος, οὐκ ἄλλη τις περίστασις ἐξώθειν, ἀλλ' εἰ παραμένειν τοῖς συνοῦσιν ἀμάραντον παρεχόμενη τὴν ἡδονὴν. τέκνον ἡμῶν, συνὼν ἀδιαστάτως εἰη καὶ συναντι-

λαμβάνομενος ὡς διακονεῖς τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ, καὶ λύων πάσης ἀγκύρας σκυθρωπότητος, καὶ τῆς ἀσέβητου σε φαιδρότητος καταξιών.

PIΘ'. Ἀνθρῶα Πατρῶν.

Ὅση στενοχωρία περιστοιχιζόμεθα, καὶ χωρὶς τοῦ ἡμᾶς διδάσκειν, οὐ λογιζόμεθα σε, τέκνον ἡμῶν, ἀγνοεῖν. Ἡ γὰρ τῶν πραγμάτων διάθεσις οὐκ ἔστιν οἷα λανθάνειν μὴ ὅτι γε ὑμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλον τινὰ τὸν τυχόντα. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῖς ἐνταῦθα συνέχουσι κακοῖς, καὶ οἱ ἐξ ἐτέρων τόπων καθ' ἑκάστην ἀφικνούμενοι καὶ διοικλοῦντες, βαρυτέραν τὴν στενοχωρίαν ἡμῖν ἀπεργάζονται. Ἔδει οὖν, τέκνον ἕμῶν, ἐν παντὶ τρόπῳ προνοεῖσθαι τῶν αὐτῶθεν ἀνερχομένων, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν σὴν χεῖρα τελούντων, μὴ ἐπιτίθεσθαι ἡμῖν τὰς διοκλήσεις, κἂν ποτε διὰ πταίσματα οἷα φιλεῖ τὰ ἀνθρώπινα ἀποκίνησιν τινὸς συμβαίῃ γενέσθαι τῆς ὑπ' αὐτῶν διοικουμένης διακονίας; ἄλλης τινὸς τυγχάνειν παραμυθίας, ἥτις τοῦτους ὡσπερ ἐξίλαρνεῖ, καὶ τὸ ἄτακτον πῆδημα τῆς καρδίας συστειλαὶ παρασκευάσει. Νῦν δὲ πῶς εἶπω ὡς μὴ δυνάμενοι ἄλλως τὴν ἐπάδιδον ταύτην ἔλκειν ζωὴν, οὕτω κατατεινόμενοι ταῖς ἐδύναϊς καὶ τὴν ψυχὴν σπαρασσόμενοι πρὸς τὰ ἐνταῦθα παραγίνονται οἱ ἐκ τῶν οἰκείων παρακινούμενοι λειτουργῶν. Τοῦτων ἔστι καὶ Γρηγόριος ὁ μοναχός, ὃς φησιν, ἀποδεδιωχθαι μοναστηρίου, ἐν ᾧ ἀπεκείρατο, καὶ οὐ προτιμότερος ἦν καταπεπιστευθαι τὴν διοικησιν, ὡς ἄλλοις τε τρόποις διαφέρουσαν αὐτῷ καὶ τῇ κατὰ συγγένειαν τοῦ τὸ μοναστήριον συστησαμένου κληρονομίῃ. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν ταῦτα προστιθεὶς, ὅτι ξένος τις καὶ ἀλλότριος; καὶ μηδὲν δίκαιον εἰς τὸ ἀρχεῖν τοῦ μοναστηρίου κεκτημένος, μὴ τρόπον, μὴ βίον, μὴ συγγενῆ τινα πρόφασιν, παρὰ σοῦ προεκριθῆναι εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιστάσιαν. Ἡμεῖς δὲ τοῦτο σοι γράφομεν, ὡς εἰ μὲν ὅτ' ἄρα ἡμῶν ἐπικομιζόμενος ἀληθῆ ἐδίδαξες, καὶ οὐκ ἔστι τις αἰτία κωλύουσα τοῦ μοναστηρίου ἀρχεῖν αὐτὸν, μὴ ἀποστρεφίσθαι παρὰ τῆς ὑμῶν θεοφιλίας τῆς ἐπιβαλλούσης αὐτῷ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον ἡγουμενίας. Εἰ δὲ τι ἔστιν ἐναντίωμα, δι' οὗ ἀνάξιος ἀναδείκνυται τῆς τοιαύτης ἀρχῆς, τέως τῆς ὀφειλομένης παραμυθίας; καὶ τῆς ὅσον ἔστι δυνατὸν ἀστενοχωρήτου ζωῆς, εἰ τι σοὶ μέλει, τέκνον ἡμῶν, τῶν ἡμετέρων θλίψεων καὶ ὀδυνῶν, παντὶ τρόπῳ ὡς ἀρχιερεὺς Θεοῦ, καὶ ἀπαραιτήτως ὀφείλων τὸ φιλόνηρον ἐπιδείκνυσθαι, καταβαλοῦ τὴν περὶ αὐτὸν πρόνοιαν.

PK'. Τρύφωνι μονάχῳ.

Καὶ τὸ δῶρον γλυκὺ, καὶ οἱ λόγοι οὐ μόνον γλυκαί, ἀλλὰ καὶ φέροντες οὐ μετρίαν ἀνεσιν ἀπὸ τῶν συνεχόντων κακῶν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν. Προθυμήθην οὖν προτρέψασθαι τὴν σὴν, Πάτερ, δσιότητα πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν εὐχῶν παρηγορίαν καὶ διάλυσιν τῶν θλίψεων ἡμῶν. Ἄλλ' ἐκεῖνο ἐνθυμηθεῖς, ὡς οἱ λόγοι ἐκ τῆς γινομένης πράξεως ἐπὶ τῶν θείων ἀνδρῶν λαμβάνουσι τὴν φωνὴν, ἐπέσχον τῆς τροπῆς ἑμαυτὸν. Σὺ δὲ μοι καὶ χωρὶς τοῦ προτρέπεσθαι ἡμᾶς, τὰ τῶν φιλοῦντων καὶ συνοδουμένων τοῖς φίλοις καὶ πράττων καὶ γράφων πάντως διατελέσεις, καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερευχόμενος πῶς εἶπω πάντοθεν ἐπηρεαζομένης ἐκ τῶν ἐξιοθεν, ἐκ τῶν ἐνδοθεν ἐπισταμένων ταλαιπύρου ζωῆς.

A

CXIX. — *Andrea Patrensi episcopo.*

Quanta circumdemur angustia, etsi tibi non mandemus, mi fili, tamen ignorare non poteris. Tales enim sunt rerum conjuncturæ, ut nec te nec quempiam alium effugiant. Siquidem ad ea quæ nos opprimunt mala, alia quotidie ex aliis locis homines conflunt et nos gravatos magis coarctant. Propterea qui diversis præsumt locis omnem adhibere debent sollicitudinem et maxime, tu, mi fili, erga subditos tuos, ne majoribus premeremur perturbationibus, ubi quid in utramque partem, quod inter homines solet, arrisisset, in ipsis locis quodnam mali solamen vel remedium fuisset ministrare; semper enim ejacentes erigere et inordinatos, animum addendo ad rationem reducere nostrum est. Quid quod, cum vitam ærumnis perfractam trahere jam non possim, cum afflictionibus distendantur nervi et animus prosternitur, advertat ex vestris, qui majores in me excitent ærumnas. Inter hos fuit Gregorius monachus, qui se monasterio expulsus dicit, in suo vota fecerat, et ob virtutes suas principatum obtinuerat; quæ dignitas ei conveniebat præsertim juxta familiæ suæ tributam hæreditatem. Addit quoque hospitem quemquam et alienigenam, qui ad monasterium regendum nullum jus habet, nec meliorem vivendi rationem, nec aliud ejusmodi familiare offerre possit, a te in monasterii regimen substitutum fuisse. Hoc tibi scribimus, ut si litteras nostras defrensas allegaverit verum, et nulla adsit causa, quæ illi a monasterio regendo removeat, charitas non privata sit regimine quod ad illum jure et merito pertinet. Attamen si quid obstaret quominus illo munere dignus videretur, in quantum fieri potest, habeatur indulgentius, et vitam calamitosiorem ne ducat. Si quam de doloribus et afflictionibus curam habes nostris, mi fili, te ipsum omnibus modis præbeas pontificem Dei, nec unquam benignitatem erga ipsum e corde tuo ejicias.

B

C

CXX. — *Tryphoni monacho.*

Munusculum quidem dulce, verba utem non solum dulcia fuere, sed magnopere animam refoverunt nostram tantis malis circumdatam. Ad tuam ergo, pater, confugimus sanctitatem, ut per sanctas deprecationes tuas afflictionum solamen et solutionem inveniamus. Id enim mente revolvens, quod ex operibus procedentia verba per sanctos homines vim habeant ingentem, nihil ultra mutare satagi. Nam sine nostris precibus tu amicorum more dolores nostros et eorum qui una lugent amicorum mitigas; precibus autem tuis miserissimam intra extraque agitatum vitam sublevabis.

CXXI. *Leoni patricio et Anatolico duci.*

Quam ad nos, mi fili, misisti epistolam accepimus, et gratias egimus salvanti te Christo Domino nostro, qui, uti confidimus, iusitam tibi virtutem contra omnia mala visibilia et invisibilia defendet. Hæc, mi fili, cum scias, cum sapiens et prudens sis, perpende, oculos Domini conversos esse in omnes homines, maxime autem in rectos corde; omnibus contende viribus ut per rectam incedas iustitiæ viam, ita ut, ab oculo Dei assidue observatus, in omnibus cogitationibus, meditationibus, consiliis et actionibus ad majorem tendas utilitatem. Quam denique nobis notam fecisti petitionem, adimpleturi sumus, modo talis sit, qui virtutis tuæ testimonium recepit, et doctrina et vivendi ratione, ut neque confundamur ipsi, nec tu propter testimonium tuum coram Deo et hominibus exprobatorem experiaris, nec qui testimonium recepit ad suam ipsius perniciem in tantum admittatur ministerium. Valeas et Dominus te custodiat; in hac prospere incedas, vita et in futura, ubi bonis reservatis a Deo filiis suis et gloria usque fruaris.

κατάκριμα ἴδιον εἰς τὴν τοιαύτην προσληφθῆ διακονίαν. Ἐβρωμένον σε διαφυλάξει ὁ Κύριος, καὶ ἐν τῷ παρόντι εὐδοοῦμενον βίω, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι εὐαρεστοῦσιν αὐτῷ μὴ ἀποκρίνοντα.

CXXII. *Ambrosio episcopo.*

Ad communia quæ nos incommodant mala, privati accessorunt dolores ex litteris tuis, quibus didicimus te rursus in morbum incidisse, nec solum quia filiorum dolores nostri dolores sunt, sed ob alias quoque causas quæ temporum vicissitudinibus oriuntur. Tua quidem, quæ gratia Dei summa est, intelligentia, ut iustitiam decet, ministerium Dei provehit et sic vitam nostram mœroribus confectam non leviter adjuvat; adde quod sæpe corporis moles a servilli officis avocet; inde sit ut, quo prius fruebamur officio jam ipsi privemur. Nihilominus in his sicut in cæteris convertamur ad communem Salvatorem et adiutorem, auxilium exinde sperantes; nunquam enim abjicienda spes, cum viscera misericordiæ ejus peccata nostra superent. Quid autem scribam de communibus Ecclesiæ ærumnis? Intentius tibi, et si quis alius fidelis et fortis divinatorum munerum hæret, instandum et petendum ut secundum magnam et perennem benignitatem suam nos suscipiat. Ex hominibus enim nec solamen nec solutionem invenire possumus in tantis ac tam ineffabilibus calamitatibus, quæ undique adversus Ecclesiam insurgunt, et propter peccata nostra magis magisque augentur et hodiernum ne tantillum quidem decrescunt.

CXXIII. *Andrea Patrensi episcopo.*

Quæ sanctis Dei Ecclesiis communia incubant mala, humilitatem nostram non laterent, etiamsi alius de iis scriberet aut verbo mentionem face-

A PKA'. *Λίστις πατρικίῳ καὶ στρατηγῷ τῶν Ἀνατολικῶν.*

Ἐδεξάμεθά σου, τέκνον ἡμῶν, τὸ διαπεμφθὲν πρὸς ἡμᾶς γράμμα, καὶ ἠύχριστήσαμεν τῷ διαφυλάττοντί σε Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὃς πεποίηκεν ὅτι καὶ ἐπὶ διὰ τὴν προσοῦσάν σοι ἀρετὴν ἐπὶ πλέον διατηρήσει πάσης μὲν ὀρωμένης, πάσης δὲ ἀοράτου ἐναντιότητος ὑψηλότερον. Ἄλλὰ μοι, τέκνον ἡμῶν, τοῦτο εἰδώς, οἷα δὴ φρόνιμος ὢν καὶ συνετός, ὅτι ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπιβλέπουσι μὲν ἐπὶ πάντας, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοὺς εὐθεῖς τὴν καρδίαν, πάσῃ δυνάμει ἀντέχου τῆς εὐθύτητος τῆς δικαιοσύνης· ἵνα διὰ παντός τοῦ θείου ὀφθαλμοῦ πρὸς σὲ ἀτενίζοντας, καὶ μηδέ ποτέ σε καταλιμπάνοντος, ἐν παντί καὶ διανοήματι καὶ πάσῃ μελέτῃ καὶ βουλή καὶ πράξει πρὸς τὸ συμφέρον εἰς καθοδηγούμενος. Περὶ δὲ ὢν ἐγγραφᾶς ἡμῖν, πληρῶσομεν τὴν ἐξαίτησιν· μόνον τοιοῦτος· ἔστι ὁ παρὰ τῆς σῆς μαρτυρούμενος ἀρετῆς καὶ κατὰ παιδεύσειν, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην τοῦ βίου αὐτοῦ κατάστασιν, ἵνα μήτε ἡμεῖς ἀλογυθῶμεν, μήτε αὐτός ἐπὶ τῇ σῇ μαρτυρίᾳ καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις μέμψιν εὐρεθῆς ἀποφερόμενος, μήτε ὁ μαρτυρούμενος εἰς τῆς ἐτοιμαζομένης τιμῆς καὶ ἀπολαύσεως τοῖς

PKB'. *Ἀμβροσίῳ ἐπισκόπῳ.*

Ἐπὶ τοῖς συνέχουσι κοινῶς ἡμᾶς ἀλγεσι, καὶ νῦν ἰδίως ἀλγῆματι τὸ σὸν δεξάμενοι συνεσχέθημεν γράμμα, μεμαθηκότες πάλιν ἐπιτιθεσθαι σοι τὰς νόσους, οὐ μόνον ὅτι τὰ πάθη τῶν τέκνων ἴδια γίνεται, ἀλλ' ὅτι καὶ ταῖς ἀνακυπτούσαις χρεῖαις ἡ σὴ χάριτι Θεοῦ ἐξυηρητουμένη σύνεσις, καθὼς ἔστι φίλον τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ πρέπον Θεοῦ λειτουργοῖς, καὶ διὰ τοῦτο θεραπεύουσα οὐ μικρῶς τὴν πολυώδυνον ἡμῶν ψυχὴν, ἐμπόδιον ἔξει τὴν ἐκ τῶν πόνων ὀχλησιν πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν, ἐξ οὗ συμβαίνει καὶ ἡμᾶς ἀποστρεφθεῖν, ἧς ἀπελαύομεν θεραπείας· ὁμοίως καὶ νῦν, ὡσπερ ἐν πάσι, πρὸς τὸν κοινὸν Σωτήρα καὶ βοηθὸν ἀναφέροντες, ἐλπίζομεν τυχεῖν τῆς ἐκείθεν ἐπικουρίας· καὶ μὴ τῆς ἐλπίδος· εἴη διαπεσεῖν, ὁ σπλάγγνοις φιλανθρωπίας τὰς ἡμῶν ὑπερβαίων ἀμαρτίας. Περὶ δὲ τῶν κοινῶν τῆς Ἐκκλησίας παθῶν τί γράψω; Σίγησαι πρὸς Θεὸν συντονώτερον καὶ σὲ καὶ εἴ τις ἕτερος θεϊκῆς ἔστι παρήσσιας κληρονόμος, καὶ πείσαι αὐτὸν συναντιλαθεῖσθαι κατὰ τὴν μετ' ἄλλῃ αὐτοῦ καὶ ἀνεξίχνιστον σύνεσιν. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐξ ἀνθρώπων εὐρεῖν παραμύθιον οὐδὲ λύσιν τῆς τοιαύτης καὶ ἀνιστορήτου κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπαναστάσεως ἐπιπρείας τε καὶ κακώσεως, καὶ ἀεὶ μὲν αὐξομένης διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, συστολήν δὲ μέχρι καὶ σήμερον οὐδὲ τὸ βραχύτατον ἐπιδεικνυούσης.

PKΓ'. *Ἀνδρέῳ Πατριῶν.*

Τὰ κοινῶς ἐπιτιθέμενα, τέκνον ἡμῶν, κακὰ ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις, κἂν μηδεὶς ὁ γράφων ἤ, μὴ δὲ τῷ λόγῳ δι' ἅλα ταῦτα ποιῶν, οὐ

λανθάνει τὴν ἡμετέραν ταπεινωσιν ἴσμεν γὰρ ὅτι λίαν αἱ βαρεῖται χεῖρε, νῦν ἐδρόξαντο καιροῦ τοῦ τὴν οἰκίαν βαρύτητα ἐπιδείκνυσθαι. Ἄλλ' ὅσον ἐκείναι τὸ βάρος ἔχουσι, τοσοῦτον διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν πρὸς τὸ ἀμύνειν ἡμεῖς ἀποδίομεν, ὅσα γε τὰ ἀνθρώπινα. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; ἢ πρῶτον μὲν τὴν θεῖαν αἰτεῖσθαι βοήθειαν, καὶ τοῦ ἐκείνου ἀψασθαι τῆς καρδίας τῶν ἐπηραστῶν, ὡς ἂν οὕτω καὶ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἡ βλάβη ἀποδιώκοιτο, καὶ τῆς ἐκείνων σωτηρίας γίνοιτο ἡ ἐπιστροφή. Ἐπειτα δὲ καὶ ἡμᾶς χρῆ, ἐφ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, πραότητι καὶ ἐπεικελίᾳ καὶ λόγοις παραινέσεως προσφέρεσθαι αὐτοῖς, καὶ οἷον κατεπέθειν τὰς καρδίας αὐτῶν, πληροφορίαν διδόντας, ὡς οὐ φροντίζομεν ἐπικρατείας ἀπλῶς, ἀλλὰ σωτηρίας καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς αὐτῶν ἀπωλείας κηδόμεθα· οἱ ἐν τῷ πορθεῖν τὰς ἐκκλησίας ἀγνοοῦσιν ἑαυτοὺς αἰχμαλώτους ποιοῦντας, καὶ τοῦ πλουτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δόξης ἀλλοτριούμενοι, πρὸς δὲ τὴν ἀλάστορα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἐξ ἐρχῆς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον ὑπαγόμενοι, καὶ σὺν αὐτῇ τῇ αἰωνίῳ καταδικῆ συναριθμούμενοι. Πλὴν καὶ πρὸς οὓς ἔφησ τῶν μοναστηρίων ποιεῖσθαι τὴν κατάλυσιν, ὅσοι τοῖς αὐτοῖσι πάρεισιν, ἡμέτερα ἐξεπέμφθη γράμματα, τοῦτο μὲν παράκλησιν, τοῦτο δὲ καὶ ἐπιτίμησιν ἔχοντα, ἐὰν ἄρα ἀκούσωσι τῶν γεγραμμένων. Πρὸς δὲ τοὺς ἀναδραμόντας ἐναυθα, αὐτὸν σε δεῖ παραγενέσθαι. Τάχα γὰρ οὕτως ἐν ἡμετέρᾳ ὄψει παρ' ὑμῶν γινόμενων τῶν λόγων πρὸς τοὺς ἐπηρεάζοντα, βραλέος τι γενήσεται. Τὸ δὲ μοναστήριον, ὅπου ἦστας, οὕτω Θεοῦ πρόνοιαν σὺν Θεῷ ἀνάει εἰς ἐπίδοσιν καταστάσεως ἔλθειν, ὥστε μῆτε ἡμᾶς μεταμεληθῆναι, μῆτε ἐκ πρὸς μέμψιν καταστῆναι ἐπὶ φαυλότερα τῶν τε κῶν διοικήσει.

PKA'. Γρηγορίῳ Ἐφέσου.

Οὕτε φιλονεικῶς ἔχοντες, οὕτε ὡς ἂν τις ὑπὲρ ἰδίας αἰσχύνης ἀγωνιζόμενοι ἴσως ταῦτά σοι γράφομεν. Καὶ τὸ φιλονεικῶν γὰρ Θεοῦ χάριτι οὐ μεμελητήκαμεν, καὶ τῆς παρὰ ἀνθρώπων αἰσχύνης οὐ πεποιήμεθα λόγον· ἀλλὰ γράφομεν ταῦτα, καὶ ὅπ' αὐτοῦ κινούμενοι τοῦ συνειδότος ἡμῶν, καὶ ὑπὸ τῶν θακρῶν τοῦ χειροτονηθέντος ὑφ' ἡμῶν, ὡς ἡ τότε παρ' ὑμῶν γέγονε μαρτυρία μηδεμιᾶς προκειμένης ἀντιλογίας, καὶ ὑπὸ τοῦ νῦν πλήθους προσυπαντιῶντος καὶ δισυχιζομένου, ἡ μὴν ἀληθῆ λέγειν, καὶ εἰ τι ψεῦδος ἀπελέγχοιτο, τοῦτο τιμωμένων θανάτου. Ταῦτα ἐκίνησεν ἡμᾶς γράψαι πρὸς τὴν ὑμῶν ἀρχιερατικὴν τελειότητα, οἷα γράφομεν καὶ ὅπ' αὐτῆς τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, παρ' οὐ κατέστης ἀρχιερεὺς, ἀσφαλῆ ὄντα ἐπὶ μᾶλλον διασφαλιζόμεθα. Καὶ φαμεν μὴ τὴν περὶ τοῦ ἀνδρὸς μαρτυρίαν, εἴτε τῶν χειρῶν, εἴτε τῶν ἀμεινόνων ἐστὶ παρέργως ἀκούσαι, μὴδὲ παρὰ ἀνθρώπων τῶν ἐξ ἐπὶ πολλῆς αὐτὸν γινωσκόντων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας, ἐν ἧ καὶ τὴν γένεσιν ἔσχε καὶ ἀνατίθραπται, καὶ τῶν ἀκριβῶς εἰδόντων τὴν ἐκείνου πολιτείαν καὶ βίωσιν Ἰλίδας γὰρ οἷα τῶν θνητῶν ἐστὶ πραγμάτων ἡ φύσις, καὶ οὕτε μέγεθος ἀξιώματος, οὕτε σχῆμα νομιζόμενον

ret. Simus enim propria temporis huic gravitatem per manus graves intolerabilem evasisse; ast quanta nobis incumbit gravitas, tanta, rebus humanis perspectis, indigemus ut peccata nostra expiemus. Quid igitur faciendum? Divinum primo imploremus auxilium et viscera misericordiae ejus commoveamus, ut a sanctis ipsius Ecclesiis damnum avertat. omnes autem convertat ad salutem. Deinde, in quantum fieri potest, illos suavitate, benignitate et persuasibilibus adcamus verbis, quibus corda permulcere possimus. Danda etiam est satisfactio, quod non de regimine tantum, sed etiam de salute Ecclesiarum et de ipsorum perditione curemus. Devastando enim Ecclesias, ignorant ipsos captivos fieri, a divitiis autem et gloria Dei excidere, ab inimico generis humani reduci et cum illo ad aeternam damnationem praedestinari. Quoad monasteriorum solutionem, ut tu quidem dicis, ad eos qui ibidem sunt nostras misimus epistolas. modo hortatorias, modo invectivas si forte scripta meditentur. Ad illos vero qui huc confugerunt, tibi accedendum est; quæ enim sub auribus nostris a vobis proferentur verba citissime quamdam habebunt utilitatem. Quæ autem de monasterio requiris, in quem desideras statum perveniat et perfectionem, ita ut providentia Dei nobis non sit poenitentiae, neque tibi querelæ locus, nec bonorum administratio, nec monachorum ibidem degentium existentia in deterius abeat.

Τὸ δὲ μοναστήριον, ὅπου ἦστας, οὕτω Θεοῦ πρόνοιαν σὺν Θεῷ ἀνάει εἰς ἐπίδοσιν καταστάσεως ἔλθειν, ὥστε μῆτε ἡμᾶς μεταμεληθῆναι, μῆτε ἐκ πρὸς μέμψιν καταστῆναι ἐπὶ φαυλότερα τῶν τε κῶν διοικήσει.

CXXIV. Gregorio Ephesii episcopo.

Etsi minime ambitiosus famæve sim cupidus, has tamen litteras tibi scribo. De contentione enim, auspice Deo, nobis cura non est, et hominum existimationis nullam habemus rationem. Has autem scribimus litteras, qui a postea incitatus sumus conscientia et lacrymis illius, cui manus imposuimus. Quod tempore illo dedisti testimonium, a nemine est impugnatum; veritatem enim astruit et corroborat, etsi quedam minus exacta, argueret. A mendacio enim veluti a morte fugiendum! His permoti rebus ad vestram dignitatem scribimus; dein et gratia Spiritus sancti, qua constitutus es pontifex omnia esse tuta confirmamus. Dicimus autem testimonium de viro non temere admittendum, quod hominibus bonis aut malis exhibetur, qui virum a longo tempore cognitum habent; sed a contribulibus, quibus ejus familia atque studia vitæque institutum nota sunt; quæ enim rerum humanarum natura sit, tu probe nosti; reipsa autem neque dignitatis amplitudo, neque pietatis species sufficit ad fidem verbis adhibendam, nisi facta concordent. Si enim nullo discrimine aures et iudicibus et injuriis aperimus, nosmetipsos fallimus, nisi propria accedat conscientia et nos ipsos haud novi

mus: modo enim ad angelorum ascendimus ordinem, modo ad impuram descendimus demoniorum caeteram. Hæ mortalium sunt miseræ, in quibus, nunc inviti carnalibus inservimus cupiditatibus, nunc volentes cordis stimulis agitamur. Tu autem, o homo Dei, si iudicium, quod de viro enuntias, cum conscientia tua congruit, periculum est ne te et alios decipias; adde quod iudicium divinum te manet.

τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος, εἴθ' ἔκουσίως καταδουλουμένων καὶ φρονήματος καὶ σπουδασματος. Ἄλλὰ σὺ γε, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, εἴπερ ἄλλοτὲ ποτε νῦν τῷ ἀκριβεῖ κριτηρίῳ τῆς σῆς συνέσεως τὴν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀμφισβήτησιν διακίτησας, καὶ ἡμᾶς καὶ σεαυτὸν ἀπαλλάξαι τυχὸν μὲν ἀνθρώπινου μώμου, τυχὸν δὲ καὶ θεικοῦ κατακρίματος προνοήθητι.

CXXV. *Incerto.*

Quæ et quanta vestram piissimam animam affligant, haud ignoramus. Sed quid faciendum aliud quam patienter ferre et prudenter temporis cedere? Quando enim cum rebus difficilibus temporis quoque difficultates junguntur, nulla ratione pacem compones; quæ omnia a principio ad nostra usque tempora videris in rerum administratione occurrentia. Ita et tu, mi fili, obediendo communi et sæculari ordini, eventura patienter perferas, ea scilicet quæ astuta temporis malitia gignit. Itaque, favente Deo, brevi tempore, quo fieri potest modo illa corriges: præposteram vero haud suscipias correctionem, propter conamina et machinationes illorum, qui malitiam sectantur ne tibi molestias compares et rebus in deterius abeundi ansam præbeas. De his ad te scribimus materiis, experientia edocti, ut quædam animo tuo consideranda ministremus. Dat autem Deus rerum in melius conversionem, quæ te a doloribus liberet et ipsis congruat consiliis.

λαμβάνομεν τὴν σὴν ὑπομνήτησιν ὡς ἀνέσπιν. καὶ ὡς ἂν ἤ σοὶ τε ἄλυτον καὶ τοῖς ἐκείνου

CXXVI. *Ignatio, qui, magister factus, in Magno Agro monasticam vitam degit.*

Et nunc et prius magnam semper percepimus consolationem ex litteris, quas ad nos peccatorum causa tribulatos reverentia vestra misit, et Deo bonorum omnium datori gratias referimus, quod veram, sinceram et spiritualem charitatem nobis servaverit. Homines enim fere omnes promissis suis non steterunt. Quod vero jam dixi, teipsum conservavit nobis Deus, qui et perfectissimæ virtutis exemplar proposuit, nobis autem magnum tribuit solatium in his rerum angustiis. Quæ porro de Ecclesia Dei peramanter tribuit, sagaciter et eleganter commemoras, hæc scito nobis jamdudum in votis et in cœptis esse; verumtamen, hic quoque contra me insurgunt semper peccata, et a proposito aberramus. Qui enim in Ecclesiam Dei peccaverunt, nedum propriam desinant miseriam et malorum profunditatem sentiant ob Ecclesiam male proditam, seipsos potius purgant diversa prætextes, et non solum humilitatis colles non adeunt, sed in montes etiam superbiam ascendunt. Illi autem, qui propter bonum Ecclesiæ statum multa passi

εὐλαβεία; ἰκανὸν ἔστι πιστὴν ἐπιθεῖναι τοῖς λόγοις, χωρὶς τῆς τῶν πραγμάτων συνομολογίας. Εἰ γὰρ ἀπλῶς τὰ ὄτα τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς λοιδορίαις διανοίξομεν, λήσομεν ἑαυτοὺς, εἰ μὴ τὸ οἰκτεῖον προσίσταται συνειδῶς, μηδὲ ἑαυτοὺς γινώσκοντες. Ἄλλὰ νῦν μὲν εἰς τὴν τῶν ἀγγέλων ἀνάγοντες ἑαυτοὺς τάξιν, νῦν δὲ πρὸς τὴν μιαρῶν δαιμονίων καταβιβάζοντες. Τοιαῦτὰ ἔστι τὰ οἰκτρά τῶν ἀνθρώπων οἱμοὶ πῶς εἶπω εἴτε ἀκουσίως ἡμῶν ὑπὲρ

PKĒ. *Ἀδελφῶ.*

Ὀὐκ ἀγνοοῦμεν ὅσα τὴν ὑμῶν θεοφιλῆ συνέχοντα ὀλίβει ψυχῆν. Ἄλλὰ τί δεῖ ποιεῖν, ἢ πρῶως φέρειν, καὶ ὅσον δυνατὸν φρονίμως τοῖς πράγμασι συναρμόζεσθαι; Ὅταν γὰρ πράγματα χαλεπὰ ὄντα καὶ τὴν τοῦ καιροῦ προσλάβηται χαλεπότητα, ἀρήχανον ἐξ ἐτοίμου κατάστασιν αὐτὰ προσλαβεῖν. Καὶ τοῦτο ἴδοις ἂν ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὁδῶ καταβαῖνον ἐν ταῖς διοικήσεσι τῶν πραγμάτων γινόμενον. Ἄστε καὶ σὺ, τέκνον ἡμῶν, πειθόμενος τῇ κοινῇ καὶ κοσμικῇ τάξει, πρῶτως καὶ μακροθύμως καρτέρας τὰ συμπέτονα, μᾶλλον δὲ ὅσα ἢ προλαβοῦσα τοῦ χρόνου κακία κακῶς διέθεκε· καὶ σὺν Θεῷ κατὰ βραχὺ τὸν δυνατὸν ἐπανόρθου τρόπον αὐτὰ, καὶ μὴ ἀθρόον βουλόμενος τὴν ἐπανόρθωσιν δοῦναι, ὑπὲρ τῆς ἀντικειμένης τῶν τῆν πονηρίαν φιλοῦντων σπουδῆς τε καὶ μηχανῆς, καὶ σεαυτῷ λύπας προξενῆς, καὶ τοῖς πράγμασι ἀντιώφελειας ἀφορμὴν παρέχης ἐπὶ τὰ χεῖρω προΐναι. Ἄλλὰ ταῦτα γράφομεν ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς πείραν δοῖη δὲ Θεὸς ἐπὶ τὸ ἀμεινον πάντα μετασκευασθῆναι εὐάρεστον κρίμασιν.

PKĜ'. *Ἰγνατίῳ μαγίστρω γερόντι, μονάσαντι δὲ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἀγρῷ.*

Καὶ νῦν καὶ πρότερον μεγάλην εὐρηκότες παράκλησιν ἐκ τῶν γραμμάτων τῆς ὑμῶν δαιότητος τῶν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν συνεχόντων ἡμᾶς, εὐχαριστίαν τῷ δοτηρὶ τῶν ἀγαθῶν Θεῷ ἀνεπέμφαμεν, δε τὴν ἀληθῶς εἰλικρινῆ καὶ πνευματικὴν ἀγάπην διατετήρηκεν ἡμῖν, σχεδὸν πάντων ὅσοι ταύτην ἐπηγγέλλοντο πρὸς ἡμᾶς κεκτῆσθαι τῆς αὐτῶν ἐπιλανθανομένων ἐπαγγελίας. Ἄλλ' ὅπερ ἔφη, σὲ διεφύλαξεν ἡμῖν ὁ ἀγαθός, ἅμα μὲν τὴν τελειοτάτην ἀρετὴν τοῖς μιμῆσθαι τὰ καλὰ βουλομένοις παράδειγμα προτιθεῖς, ἅμα δὲ καὶ ἡμῖν ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ μέγα παραμύθιον χαρισισμένης τῶν περιστοιχισάντων ὀδυνηρῶν. Ἄ δὲ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας καλῶς καὶ φρονίμως καὶ ἀξίως τῆς σῆς εὐλαβείας ὑπέμνησας, γίνωσκε ταῦτα ἡμῖν διὰ πολλῆς ἐφέσεως ἐξ ἀρχῆς καὶ σπουδῆς ὑπάρχειν. Ἄλλ' ὡς εἶπεν καὶ ἐνταῦθα κατὰ πρόσωπον ἀντισταμένων μοι τῶν ἁμαρτιῶν, διαμαρτάνω τῆς ἐπιθυμίας. Τῶν μὲν γὰρ ἡμαρτηκότων εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ἀντὶ τῆς ἐπὶ τῷ πταίσματι κατανύξεως, καὶ τῆς τῶν κακῶν συναίσθησις, ὅσα

τὴν Ἐκκλησίαν κατέλαβε διὰ τοῦ προδοῦναι τοῦ-
 τος; τὴν τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν, μᾶλλον δι-
 κλιῶς νομίζουσι προτεινόντων, καὶ οὐ μόνον οὐ τα-
 πεινουμένων, ἀλλὰ καὶ ὄφρην ἐπαιρόντων. Τῶν δὲ
 ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας δευὰ πεπονηθό-
 των, καὶ ἄλλως μὲν σκληρυνόμενων, μάλιστα δὲ
 δι' ἣν ἔφην αἰτίαν εὐλόγως ἀποκλειόντων αὐτοῖς τὰ
 σπλάγχνα τῆς συμπαθείας, εἰς ἀπορίαν ἐσχάτην
 καθέστηκα, καὶ μεταξὺ ἐκείνων τε καὶ τούτων ὡσ-
 περ ἐν ἀδιεξοδεύτῳ πελάγει χειμάζομαι, πρὸς μὴ-
 νη ἀφορῶν τὴν θεῖαν πρόνοιάν τε καὶ κυβέρνησιν,
 καὶ τὴν ἐκείθεν ἀναμένων βοήθειαν, ἅτε πάσης
 ἀνθρωπίνης περινοίας εἰς τὸ ἀπορον καθισταμένης.
 Τὸ γὰρ καταλιπεῖν τοὺς οικίους, καὶ μετὰ τῶν
 τέως ἐναντίων γενέσθαι, ἀμῆχανον: καὶ μετὰ τοῦ
 ἀμῆχανου, παντελῶς ἄποπον. Τὸ δὲ μὴ βούλεσθαι
 ἄλλιν τοῦτους τῷ ἡμέτερον πεῖθεσθαι λόγῳ, τῆς πρὸς
 τοὺς ἐκείνους ἀπειργεῖ καὶ μὴ βουλομένους ἐνότη-
 τος. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; Ἡ ἐκτενεστερον δεῖ ἀ-
 τῶν ὄστων ὁμῶν εὐχῶν δυσωπῆσαι τὸν ἐπὶ τῷ ἰδίῳ
 αἵματι τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν θεμελιώσαντα συμβιδάσαι
 πάντας τῇ ἀνεξιχνίαστῳ αὐτοῦ καὶ ὑπερσφῶ
 συνέσει, καὶ ὡς αὐτὸς ἐπίσταται τοῦ τοσοῦτου κακοῦ
 τὴν λύσιν παρασχεῖν, ὡς τὰ γε ἀνθρώπινα
 πάντα ὁρῶ ἠττώμενα τῆς αὐτῶν φιλονεικίας καὶ
 προαιρέσεως.

PKZ'. *Λέοντι σπαθαρίῳ καὶ κριτῇ Παφλαγο-
 ρίας.*

Οὐδὲν οὕτω δῶρον ἢ δὴ τοῖς ἡνωμένοις τῇ κατὰ
 θεὸν ἀγάπῃ, ὅποιον τὸ τοὺς ἀγαπῶντας ἀναμαθεῖν
 τῶν ἀγαπωμένων τὴν εὐετηρίαν. Τούτῳ δὴ τῷ
 καλλίστῳ δῶρῳ καὶ ἡδύτατῳ, καὶ ἡδύνθημεν καὶ
 ἡδυνόμεθα, καὶ δεόμεθα τοῦ Θεοῦ μηδέποτε τὴν
 τοιαύτην ἡδονὴν ἐπιλείψειν ἡμᾶς. Ἡδέα δὲ ἡμῖν
 καὶ ἂ πλεονεκτῶν τὰ προβάτια δῶρα ἀπέστειλας,
 καὶ ταῦτα κριτῆς ὄν καὶ τὴν πλεονεξίαν ὀφελίω
 διώκειν. Ἡ οὐ δοκεῖ σοι πλεονεκτεῖν τὸ τοὺς ἄρνας
 τροφῆς ἀποστρεφεῖν, ἵνα μὴ μόνον σὺ τρυφᾷς, ἀλλὰ
 καὶ τοῖς φίλοις παρέχῃς συντρυφᾶν; Πλὴν ἀλλὰ
 σοῦ γε ἔνεκεν ἡδέως ἐδεξάμεθα· σὺ δὲ ὅρα ὅπως καὶ
 τὴν ἐκείνων πλεονεξίαν παραμυθήσῃ, καὶ τοὺς φί-
 λους τοῖς τοιαύτοις δῶροις μὴ διαλείπῃς φιλοτιμού-
 μενος.

PKH'. *Βασιλεῖῳ Χαλδίας.*

Καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς συμπαθείας, ἣν ὥστε μηδὲ
 θλίβουσιν ἀπαγγελίαν εἰς ἀκοὰς ἡμῶν ἔλθειν ἔθου
 διὰ πρόνοιαν, ἐν μεγάλῳ μέρει ἀποδοχῆς πεποιθ-
 μεθα, καὶ τὰς ὑμετέρας δὲ ἀληθῶνας, ἅς οὗτος ὁ
 πικρὸς καιρὸς καὶ πλήρης ὄλωσ τῶν θλίψεων
 ἡμῖν ἐπεγεῖρει, ἐν ὁδῶν καρδίας μεμαθηκότας
 ὑπέστημεν. Καὶ πολλῇ συσχεθέντες ἀμῆχανα, ὡς
 ἐν ἀπόροις, πρῶτον μὲν τῷ κηδεμόνι καὶ Σωτῆρι
 τὴν κοινὴν ἀνηνέγκαμεν συνοχὴν, καὶ αὐτὸν ἐξητη-
 σάμεθα, ἢ δοῦναι τῶν συνεχόντων τὴν λύσιν, ἢ εἰ
 μὴ τοῦτο βούλοιο, οἷς ἐπίσταται δικαιομασί, παρα-
 σχεῖν ὑπομονὴν φέρειν εὐχαρίστως, ὥστε μὴ μετὰ
 τοῦ πάσχειν οἷα πάσχομεν. καὶ τῶν τῆς ὑπομονῆς
 ἐκπεσεῖν ἀντιδόσεων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς τὸν
 φιλόανθρωπον Δεσπότην· ἔπειτα δὲ καὶ ὅσον ἡμῖν
 δυνατὸν ἐκ τῆς ἐν κόσμῳ βοηθείας ἀνεῖν ἐπινοή-
 σασθαι ὑμῖν, οὐδὲ αὐτὴ ἐν ὀλιγωρίᾳ ἀπέβριπται,
 ἀλλ' ἠτησάμεθα τῷ στρατηγῷ γραφῆναι τοὺς ἐπιτι-
 θεμίτους ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις ἀναστέλλειν
 τῆς ἐπιθέσεως, αἱ δὲ τῶν, ὡς ἔφη, αἰρετικῶν γλωσσ-

A sunt, et patiuntur diætæ rationis causâ ad miseri-
 cordiam moveri non possunt; sic ingentibus premor
 angustiis, hos inter et illos veluti in procelloso jactor
 mari, ad solam divinam intentus Providentiam et
 gubernationem supernamque humani consilii plane
 inops exspecto auxilium. Proprios enim derelin-
 quere et ad adversarios transire non possumus;
 etsi res fieri posset, omnino tamen absurdum foret;
 illi enim nostris non adherent verbis, et cum aliis
 societatem inire recusarent. Quid igitur faciendum?
 Sanctis precibus vestris ferventius intentius illum
 adeamus, qui Ecclesiam suo sanguine fundavit, ut
 investigabili scientiæ et sapientiæ via omnes in
 unum compellat. Idem dare potest tantis e malis
 liberationem, contra quæ propter certamina et
 B rixas omnia hominum remedia vana vidco.

CXXVII. *Leoni spathario et Paphlagoniæ judici.*

Dulcissimum id videtur munus illis qui divino
 charitatis vinculo junguntur, cujus venia amantes
 amatorum felicitatem experti sunt: hoc enim lo-
 cupletati munere jucundamur invicem et Deum
 deprecamur, ne unquam illa a nobis recedat ju-
 cunditas. Quæ porro munificentia nobis misit mu-
 nera ovilla, fuerunt æque dulcia. Annon nimia tibi
 videtur benignitas oves fetu orbari, ut non tu
 solus deliciis affluas, sed et amicorum deliciis in-
 servias? quod tamen non obstitit quin tui causa
 eum maxima voluptate acceperimus; tibi autem in-
 quirendus est modus, quo avaritiam contegas
 et amicos similibus donis nunquam percolere des-
 sinas.

CXXVIII. *Basilio Chaldiensi.*

Quod benigne nobis, et priusquam infans a
 nuntia ad aures nostras pervenerant, manifestasti
 amicitia indicia perquam gratum nobis fuit. Cum
 autem tuos adversitates didicimus, quos acerbum
 hoc et omnis generis tribulationibus refertum tem-
 pus producit, in cordis mœstitiam incidimus. Uti vero
 solemus facere in angustiis, communem ærumnam
 primo retulimus ad protectorem et Salvatorem
 omnium, ipsum deprecantes ut nos a malis libe-
 ret, vel, si nollet, juxta beneplacita et judicia sua,
 patientiam, ad mala cum gratiarum actione per-
 ferenda, nobis tribueret; ne forsam dum patimur,
 patientiæ remunerationem amitteremus. Deinde
 prout potuimus remissionem quamdam ex sæcula-
 ribus auxiliis comparare intendimus, haud sper-
 nendam, sed militum ducem rogavimus ut suis
 scriberet subjectis et superposita Dei Ecclesis
 auferret. De perversis autem hæreticorum Linguis-
 uti mandas, non est dolendum, quia homo Dei es
 et ab initio legibus ipsius sedulo obediisti. Quare

doleas? Perversæ illorum linguæ nullum nobis malum inferunt; contra, magnam exinde, si volumus percipiemus utilitatem; etenim cum ille insultat, nos benedicimus; dum injurias evomit, nos preces fundimus. Itaque si patienter et philosophice maledicentium injurias ferimus, jam videmus quodnam exinde reportaturi sumus lucrum. Quomodo igitur mœstitia afficiamur ex quibus lucrum evidens apparet?

Ne igitur, mi filii, ob hæc sollicitus sis, aut doloribus afficiaris! Isti suo glorientur dedecoro, tu autem ad honorem respice quem communicas cum Christo, qui contumeliis, sputis et verberibus affectus est; ut taceam de ipsius ignominiosa morte. Magnas igitur age gratiarum actiones, quod pro parva verborum factatione tanta te maneat gloriæ divinæ fruitio! Perculsi episcopi et sacerdotes in quantum et tempus patitur hominum auxilia desiderant indicantibus nobis qui adjumento esse poteramus. De cætero vero ad sanctitatem tuam pertinet, ut non te solum, sed et illos consolers et ad patientiam conducas, quia propter peccata nostra huc delapsi sumus. Sed et imperantium duritiam demulceamus nostra benignitate et morum sanctitate, Deo ipso auspice; etenim si obdurescimus, pervicaciora illorum evadent incepta. In omnibus sanctorum et beatorum Patrum nostrorum tormenta semper revocemus in memoriam: leviora videbuntur mala, dum nostras ad similia fratrum infortunia comparemus et ad Deum referamus. Ne unquam animum abjiciamus, memores quod sicut mundi sectatores se ad gaudia et delicias convertunt, sic Dei filii vitam suam in miseria et infortuniis transigunt. Quis volet ut de molestiis loquor, quibuscum die noctuque luctor, ita ut præsentia non pro futurarum pœnarum initio habeant.

CXXIX. *Leoni Syllai episcopo.*

Quæ prius mandavimus virtuti tuæ, fando perceperamus; eaque nostra mandavit epistola. Modo tuæ supervenerunt litteræ ex quibus cognita ipsius viri miseria, humanam dellemus fragilitatem, imensusque perniciem hujus miseri animæ illatam, siquidem in periculum se commisit. Te autem hortamur ut non indigneris; namque si tua a quibusdam falso accusata fuerit virtus, nobisque incumbuerit necessitas acerbiora scribendi, tibi adfuit causa lætandi potius quam mœrendi: sic enim ad repellendam calumniam nactus es occasionem et cum aliis personis pernicioso casum illum sedulius investigasti. Nos quidem conscii sumpus hominem istum novos molitorum esse motus dicendo se minus amice a te haberi; propterea recusabit quidquid ipse petieris, hujus nec gratia aliis viris

σολυγία ἀνθρωπίνου σε ὄντα Θεοῦ καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐσπουδακότες τοῖς ἐκείνου ἀγεσθαί νόμοις, μηδὲν ἀλογυνέτωσαν. Διὰ τί; "Ὅτι γλωσσαλαγείν ἐκείνους εὐδὲν ἡμᾶς ζημοῖ, ἀλλὰ τοῦναντίον μᾶλλον, εἰ βουλοίμεθα, καὶ μεγάλης ὠφελείας ἐν ἀπολαύσει γινόμεθα. Ὅταν γὰρ ὁ μὲν λοιδορῆ, ἡμεῖς δὲ εὐλογώμεν, ὅταν ὁ μὲν ὀβριζῆ, ἡμεῖς δὲ ὑπερευχόμεθα, πρῶτος καὶ φιλοσόφως ἀνεχόμενοι τῶν κακογλώσσων τῆς ὕβρεως, οὐ δεόμεθα μαθεῖν ὅσον ἡμῖν ἐκ τούτου περιγίνεται κερδαίνειν. Πῶς οὖν δίκιον συχεραίνειν ἡμᾶς ὑπὲρ ὧν κερδαίνομεν;

Μὴ οὖν ἀθύμει διὰ ταῦτα, τέκνον ἱερὸν, μηδὲ λύπαις συνέχου· ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἕα ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ἀσχημοσύνῃ ἐγκαλλωπίζεσθαι, σὺ δὲ πρὸς τὴν κοινωνίαν τῆς τιμῆς ἀποδλέπων τοῦ λοιδορηθέντος, τοῦ ἐμπυσθέντος, τοῦ βαπισθέντος, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἵνα σιγήσω τὸν ἐπονεϊδίσιον θάνατον, χάριν ἔχε καὶ εὐχαρίσται, ὅτι σοι ἐτοιμάζεται διὰ τῆς μικρᾶς τῶν λόγων φλυαρίας ἡ μεγάλη τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἀπολαύσις. Οἱ δὲ τυφθέντες ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς, ὅσον μὲν δυνατόν καὶ συνέχεται ὁ καιρὸς, πάντως ἐπιτεύχονται καὶ τῆς ἐξ ἀνθρώπων βοήθειας, ὑπόμνησιν ἡμῶν ποιουμένων οἷς δέδοται τὸ βοηθεῖν· τὰ δὲ ἄλλα τῆς σῆς ἐστὶν ἱερᾶς συνέσεως μὴ μόνον σεαυτὸν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους παρακαλεῖν καὶ μακροθύμως ἐπιφέρειν, ἐπεὶ περ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν εἰς τοῦτο παραβέβηκα. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀρχόντων χαλεπότητα διὰ τῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς τῶν τρόπων ἀγαθότητος, Θεοῦ πρὸς τοῦτο συναίροντος, ἐξομαλίζειν περιᾶσθαι, καὶ μὴ διὰ τοῦ τραχύνεσθαι ἡμᾶς τραχυτέραν τὴν ἐκείνων παρασκευάζειν προαίρεσιν. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τὰ πύθη τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ἡμῶν ἄει φέροντες ἐπὶ μνήμης, αὐτοὶ τε τῆς βαρύτητος ἀνακουφίζόμεθα τῶν δεινῶν, καὶ τοὺς ταῖς ὁμοίαις συμφοραῖς ἐξεταζομένους ἀδελφούς ἡμῶν σὺν Θεῷ ἀναφέρομεν· καὶ μὴ τῇ ἀθυμίᾳ καταθαπιζώμεθα, ἐκείνο γινώσκοντες ὅτι καθὼς περ τοῖς φιλοκόσμοις τὸ διαχειρῆσαι καὶ τρυφᾶν οὐκ εἶναι, οὕτω καὶ τοῖς φιλοθέοις τὸ θλιβεῖν καὶ τῇ τῶν ταλαιπωριῶν συνοχῇ τὸν βίον διεξανύειν. Τίς δὲ μοι δόλη καὶ ὑπὲρ τῶν ἐμὲ νυκτὸς καὶ ἡμέρας διατηκόντων χαλεπῶν τοῦτο εἶπειν, ἀλλὰ μὴ τῆς μελλούσης βασάνου προοίμιον ὑπάρχειν τὰ νῦν βασανίζοντα;

PK⁹. *Λέοντι Συλλαιου.*

"Α μὲν πρότερον ἐγράφη τῇ ἀρετῇ σου, ἐγράφη μαθόντων ἡμῶν ὅποιά σοι τὸ γράμμα ἀπήγγειλε. Νυνὶ δὲ τὸ σὸν ἐπελθόντες γράμμα καὶ δι' αὐτοῦ γνόντες τὰ περὶ τοῦ ταλαιπώρου ἐκείνου, κατεστενάζαμεν μὲν καὶ τῆς ἀνθρωπίνης περιπτώσεως, κατεστενάξαμεν δὲ καὶ τῆς ἐκείνου ψυχοφθοροῦ βλάβης, εἴ γε οὕτως ἀθλίως διέθηκεν ἑαυτὸν. Σὺ δὲ παραινόμεν μὴ ἀσχάλλειν, ἐπειδὴν τινων καταψευδομένων τῆς σῆς ἀρετῆς, ἀνάγκην ἔχομεν δι' ἐκείνως λυπηρότερα γράψαι, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι διὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς ψευδολογίας ἀφορμὴ σοι ἐπιτρέψαι ὥστε πάλιν ἀκριβέστερον μετὰ τινων ἐτέρων προσώπων ἐξερευνησαί τὸ ὀλέθριον ἐκείνο παῖσμα. Ἄλλ' ἐπειδὴ συνέδομεν, ὡς δόξει πάλιν ἀντιλαμβάνεσθαι συστάσεώς τινος, τῇ λέγειν ἀπεχθῶς πρὸς αὐτὸν ἔχειν σε, καὶ διὰ τοῦτο παρ-

αιτεσθαι, ἅπερ ἂν αὐτὸς διαιτήσης, τούτου χάριν ἄλλοις προσώποις τὴν τοιαύτην ἐπίσκεψιν παρεπέψαμεν, ἵνα μὴ ὄλως αὐτῷ ὑπὸ γλῶσσοιο πρόσφασις ἀντιλογίας καὶ δικαιώσεως. Σὺ δὲ, τέκνον ἡμῶν, ἂν τε γράφωμεν, ἂν τε μὴ γράφωμεν, εἰδῶς ὅτι ἐν τῇ μυστικῇ παστάδι φωστῆρ ἑναπετέχθης ἐπέχων λόγον ζωῆς, οὕτω καὶ φρόνει καὶ πράττε, ὅπως τῶν ἔργων σου τῷ φωτὶ ὅσοις περιγίνηται βλέπειν, δοξάζωσι τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα ἡμῶν, καὶ σὲ διὰ τῶν ὀφειλομένων δικαίων φέρωσιν ἐπαίνων, εὐχαριστοῦντες ἐφ' οἷς τοιοῦτου ἀπολαύουσιν ἀρχιερέως.

ΡΑ'. Ἰγνατίῳ Κυρικοῦ.

Εἰ καὶ ὀψὲ καὶ μόλις, ὅμως τὰ σὰ δεξάμενοι γράμματα, δι' αὐτῶν τὰ περὶ σοῦ μαθόντες, ἀνεσίν τινα τῶν συνεχόντων περὶ σοῦ φροντιδῶν ἐσχέκαμεν. Χρόνου γὰρ τοσούτου περιωρηκός, καὶ μηδεμίαν μὴ διὰ λόγου, μὴ διὰ γράμματος, μὴ διὰ ψιλλῆς ψήμης ἀγγελίας τινὸς καταλαμβαίνουσης ἐν πολλῇ συνοχῇ· ἐπὶ πᾶσιν οἷς συνεχόμεθα διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν διετελοῦμεν· μάλιστα ὑπόσχεσιν ἡμῖν παρασχομένης τῆς σῆς ὁσιότητος, ὡς μετὰ τὴν τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ ὑψωσιν αὐτίκα τὰ ἐνταῦθα καταλείψειν. Πλὴν τῷ ἁγίῳ Θεῷ χάρις τῷ τέως ἐν τῷ παρόντι δεδωκότι τὰ περὶ τῆς ὑμῶν ἀρχιερωσύνης ἀναμαθεῖν. Τί με δεῖ πλέον γράφειν; Ἐχεινο μόνον ἐπισημαίνόμεθα, ταχέως ἦκε, τὰς ἀναβολὰς καὶ ὑπερθέσεις καταλιπών. Οὐ γάρ ἐστι τοιαῦτα τὰ πράγματα οἷα τῆς ἐξουσίᾳ ὑμῶν παρὶντων ὑμῶν ὁμαλότητός τινος ἐπιτεύξεται.

ΡΑΑ' Τρυφῶνι μονάζοντι.

Μεγάλην παράκλησιν ἐπὶ τῷ γράμματι τῆς ὑμῶν ὁσιότητος εὐρηκότες, χάριν ἀνηνέγκαμεν τῷ Θεῷ τῷ κηδεμόνι τῆς πολυωδύνου ζωῆς ἡμῶν, ὃς ἐκίνησεν ὑμᾶς ἐπὶ τὸ γράψαι καὶ παρακαλεῖσθαι τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν. Ἄλλ' ὡσπερ τοῖς λόγοις, οὕτω καὶ τῇ σῇ παρουσίᾳ μὴ βραδύνης καὶ συγγενέσθαι ἡμῖν καὶ κοινωνήσιν, τοῦτο μὲν τῶν συνεχόντων, τοῦτο δὲ καὶ λόγον ὁμιλίας τοῦ Θεοῦ διδόντος οικεῖα γλώσση τὴν παράκλησιν προσφέρων ἡμῖν. Περὶ δὲ ὧν ἤξιον, ὅσον ἡ τῶν πραγμάτων συνεχῶρει διοικήσεις, εὐόμεθα γάρ, κἂν βουλόμεθα κἂν μὴ βουλόμεθα, τῇ τῶν πραγμάτων ἀνάγκῃ, τοσοῦτιν καὶ διηρησάμεθα. Τὰ ἄλλα ἐρῶσθαι σε ἐπευχόμεθα, καὶ

ΡΑΒ' Γρηγορίῳ Ἐφέσου καὶ Φωτίῳ Ἡρακλείας οὔσιν ἐν ὑπερρίῳ.

Ὅτε ὑμᾶς, τέκνα ἐμὰ, τὸ πικρὸν ἀλγῆμα τῆς ἐμῆς ταπεινῆς διαλανθάνει καρδίας, οὔτε τῶν ὑμέτερων σπαραγμάτων καὶ ὀδυμῶν ἐν ἀγνοίᾳ ἡμεῖς καθεστήκαμεν. Ἡ γὰρ τοῦ πνεύματος Ἁγίου καὶ ἐκείνης ἡ πρὸς ἐν φρόνημα καὶ μιᾶς κίνημα καρδίας ἡμᾶς διαθεμένη, αὐτὴ ὡσπερ εἰς τὸ συμπάσχειν συνήψεν, οὕτω καὶ τὸ ἀκριβῶς εἰδέναι τὰ ἀλλήλων πίθη παρασκευάζει. Τί οὖν; Ἡ κοινῇ τὴν εὐχαριστίαν φέρειν δεῖ τῷ Θεῷ, ἐφ' οἷς διωκόμεθα μὲν, οὐ καταβαλλόμεθα δὲ Θεοῦ χάριτι, καὶ οἷς ὅσον ἐπὶ τοῖς ἐπιηρασταῖς ἀποθνήσκομεν, ζῶμεν δὲ ὑπὸ τοῦ ζωοποιούτου Θεοῦ συντηρούμενοι. Ἀληθῶς· ἔστι καὶ νῦν ἰδεῖν θείων καὶ παραδόχων γένεσιν πραγμάτων,

A disquisitionem commisimus, ut nullus quidem homini reliquatur ceu contradictionis ceu justificationis pretextus. Tu autem, mi filii, utrum scribamus, necne, teipsum resciveris in mystico porticu luminis instar positum esse ad verbum vite annuntiandum. Sic igitur cogites et agas ut quicumque in lumine tuo tua opera viderint, Patrem nostrum in caelis glorificent, debitas tibi tribuant laudes, et gratias rependant quod tam eximio sacerdote frui ipsis contigit.

CXXX. Ignatio Cyrici episcopo.

B Tarde quidem et non sine difficultate tuas recepimus litteras quæ de te rebusque tuis nos edocent et anxietatem ob te concepitam dirimunt. Longum enim elapsum est tempus ex quo nihil nec voce neque scripto communicatum aut fama vulgatum de te audivimus, qui in tantis propter peccata nostra constituti sumus rerum angustiis! Tua autem nobis pollicita fuerat sanctitas post sanctæ Crucis Exaltationem te statim reversurum; attamen gratias nunc maxime Deo refero quod nuntium de vestro sacerdotio recepi quid amplius scribam. Unum adjiciam: quantocius et sine mora venias! Rerum enim is est status ut diutius conversatione tua carere nolim, sed æquis tecum conditionibus vivere cupiam

διατριβῆς ἐθέλειν ἀνέχεσθαι, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ

CXXXI. Tryphoni monacho.

C Magno ex litteris sanctetatis vestræ solatio percepto, Deo, qui vitam nostram ærumnis afflictam protegit, gratias egimus quod humilitas nostra et scriptis vestris est reflecta; tu porro episto'as mittendo nobis satisfacias; Deo auspice viva voce solatium nobis afferas. Quæ autem tibi videntur, tantum prosequemur quantum rerum conditio permiserit: nam, sive velimus sive nolimus, rerum necessitati subjicimur. De cæteris te bene valere precamur et humilitatis nostræ non oblivisci. τῆς ἡμῶν μεμνήσθαι μετριότητος.

CXXXII. Gregorio Ephesi episcopo et Photio Hæraclæoti peregrinantibus.

D Nec vos, filii charissimi, latet acerbus cordis mei dolor neque ipsi in ignorantia versamur circa mœrores et cruciatus vestros. Spiritus enim sancti unio quæ nos ad easdem cogitationes et animi affectus ducit ad mutuum conjuncti amicitiam, et ad mutuos cognoscendos dolores opprime comparavit. Quid igitur? Agite cuncti Deo gratias agamus quod persecutionibus, Deo favente, non succumbimus et quod minis opprobriisque mortificati, vivificante tamen Deo, salvi et incolumes vivimus. Profecto et hisce temporibus divina videre est et mirabilia opera: a ferarum enim faucibus liberat Deus servos suos et amanter incolumes servat per medium

ignem incedentes. Hæc dum mentem subeunt, magno mihi sunt solatio et animum reddunt. Hæc vos quoque, filii mei, vobiscum reputate : si graves forte incididerint tentationes, ad spem meliorem corda erigite, sicuti sacerdotali conditioni vestræ convenit ; ita fortiter illas superabitis. Multas enim ex Deo habemus repositiones, qui oculos suos, uti confido, avertet a peccatis meis, ad finem usque se benignum servatorem præstabit, nec unquam auxiliari cessabit. Sin peccatis meis contristatus paulisper castigat, nihilominus summa recipiet benignitate ; eos autem qui malitia sua elati sunt, multo majore plectet dolore et tristitia, quam hodie dum gloriantur lætita. Saluto vos in Domino et quasi præsens completor spiritu, nostramque precibus vestris comendo humilitatem.

πολλῶν πλέον ἢ ὅσον ἐπὶ ταύτῃ ἔδοξαν ἡσθῆναι, καὶ λυπούμενους καὶ σκυθρωπάζοντας. Ἀσπίζομαι ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ, καὶ ὡς παρῶν ἦδη τῷ πνεύματι περιψύομαι, καὶ τῆς ἡμῶν δυσωπῶν ὑπερέυχεσθαι ταπεινότη-
τες.

CXXXIII. *Petro Alanorum archiepiscopo.*

Miserias quas ex litteris tuis didicimus et rerum status qui nunc est dolore animum nostrum affecerunt, non autem solatio omnino rejecto ; etenim afflictionibus et tribulationibus spes intercedit, ad intimam animam penetrat et verbis suavisibus acerbiter adimit. Rerum nos quidem conditionem ad quam a Spiritu sancto proventus es, ex longo tempore notam habentes, nec facilem iudicamus nec laboribus liberam. Ex litteris vidimus tuis quæ tibi acciderunt, ibique nihil perspeximus improvisum, etsi tristes sint res ; malum tamen nobis videtur tolerandum, quia habiturus es retributionem. Hoc autem dicimus non ad præsentis molestias denegandas. Illud vero nobis videtur haudquaquam tolerandum et lethalem plagam infixit, quod suspicaris, ut per litteras tuas compertum habemus, te quasi ex corde nostro eiectionem esse. Illud nunquam ne ab inimicis quidem nos audituros esse confidebamus nedum a filiis aut amicis ! Quomodo enim nisi prius Dei et populi salutis oblitus, cujus tu constitutus es dux et salvator, secundus tamen a primo nostro Salvatore et Deo, in istius modi suspicionem incidere ? Quid enim miserius cogitari potest quam oblivisi Dei et hominum conversionis ad illum qui nos a tyrannica potestate diaboli liberat ?

τοῦτο παθεῖν εἰκόσ τῶν ὑπονοοῦντων, ὅς τις δ' ἂν ἦ ὁ ὑπολαμβάνων ; Πῶς ἡμᾶς οὐκ εἰς ἰσχυτὴν ἀπάγει κατηγορίαν, καὶ ἧς οὐκ ἂν τις εὖροι βαρυτέραν ; Τί γὰρ βαρύτερον τοῦ ἀνημηνοῦν. Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρώπων ἐπιστροφῆς πρὸς αὐτὸν, καὶ τῆς ἐκ τοῦ διαβόλου τυραννικῆς χειρὸς ἀνακλήσεως.

Vides, mi fili, quanto mœrore tue litteræ afficiant præ omnibus malis quibus, peccatorum nostrorum causa, circumdamur ? Attamen si tempus recordaris quod nobiscum ante iter tuum transegesti, te oblivioni datum esse nunquam invenies, relictis humano more infernis et eis qui ibi pejorem conditionem habent. Ab his recesserunt insidia, bellum et insidie quibus nos indu-

καὶ στομάτων θηρίων Θεοῦ βουμένῳ θεράποντας, καὶ καμίνου πυρὸς ἀβλαβεῖς τηρουμένου τοὺς τῆς ἑαυτῶν σωτηρίαν τῇ ὑψίστῳ ἀναθεμένους προνοίᾳ. Ταῦτά μοι ἐπιόντα εἰς νοῦν, μεγάλη παράκλησις, καὶ τῆς ἀθυμίας ἀνάκτησις γίνεται. Ταῦτα καὶ ὑμεῖς, τέκνα ἐμὰ, καθ' ἑαυτοὺς λογιζόμενοι, εἰ καὶ βραβεῖς οἱ ἐπικείμενοι πειρασμοὶ μετὰ τῆς ἀμείνονος ἐλπίδος ὑψηλότερον τὸ φρόνημα καὶ πρόπον τῇ ὁμῶν ἀρχιερατικῇ τελειότητι πάσης στενοχωρίας φέροντες διατελεῖτε · πλείστας ἔχομεν πληροφορίας τῆς θεϊκῆς ἀντιλήψεως, καὶ πέποιθα ὡς παρόψεται μὲν τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας, διαρκέσει δὲ μέχρι τέλους ὁ ἀγαθὸς ἀντιλαμβανόμενος, καὶ οὐ διατεμεῖ τὴν βοήθειαν. Εἰ δ' ἄρα δυσχεράνας ταῖς ἐμαῖς ἀμαρτίαις μικρὸν ὑπενώσει, τυχὸν ἐμοὶ τὸ ἐκποδῶν οἰκονομήσει γενέσθαι, ὁμῶν δὲ πάντως ἀντιλήφεται συνήθως, καὶ δείξει τοὺς ἐπὶ κακουργίᾳ ὠφρωμένους

ΡΑΓ' Πέτρῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλανίας.

Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ γράμματος, δι' ὧν τοὺς σοὺς ἀνemannόμενον πόνους καὶ τῆντων πραγμάτων περιστάσιν, λύπην μὲν τοῖς ὡσὶν ἡμῶν ἐνεποιεῖ προσηπίπτοντα, πλὴν οὐχ οὕτω δριμύτιαν οὐδὲ παρακλήσεως ; ἀποροῦσαν, διότι πάσης καὶ δυσχερείας καὶ θλίψεως ἐλπίς προλαβοῦσα, καὶ οἷον ἐγγυμνάσασα τὴν ψυχὴν τῇ ἑαυτῆς ὀμίλῃ προαφαιρῆται τὸ πολὺ τῆς βαρύτητος, ἐπειδὴν καταλάβῃ τὰ δυσχερῆ. Καὶ ἡμεῖς οὖν προεὶδότες τὴν τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἐφ' ἣν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος προεχειρίσθης, ὡς οὐκ εὐλόγος, οὐδὲ πόνων ἀπηλλαγμένη, νῦν τοῦ σοῦ γράμματος ἀναγγέλλοντος τὰ ὑμῖν συναντώντα, ἐξ ὧν οὐδὲ πρὶν ἠγνοοῦμεν, εἰ καὶ ἀνιόμεθα, πλὴν τὸ πάθος φορητὸν μάλιστα καὶ πρὸς τὰς ἀντιδόσεις, τῷ λογισμῷ ὑπερκύπτοντες καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀπίλαυσιν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν τοὺς παρόντας ἀποκρυπτούσας πόνους. Ἐκεῖνο δὲ ἀφόρητον εἶδομαι, καὶ τὴν πληγὴν καιρίαν εἶδομαι τὸ τοιαῦτα ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ μόνον ὑπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ φανερὰν τὴν ὑπόληψιν καταστήσαι, δι' ὧν ἔγραψας, ὡς ἐκβέβησαι τῆς ἡμῶν καρδίας, καὶ ἡ σὴ ἀπόλωλε μνήμη. Τοῦτο οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν λεγόντων ἀκούσαι ἠλείψαμεν, μὴ ὅτι γε τῶν τέκνων ἢ τῶν ἄλλως φιλοῦντων. Πῶς γὰρ εἰ μὴ πρότερον Θεοῦ μνήμης ἔρημοι, καὶ τῆς τοῦ λαοῦ σωτηρίας, οὐ σὺ ὁδηγὸς ἀπεστάλης καὶ σωτὴρ, μετὰ γε τὸν πρῶτον ἡμῶν Σωτῆρα καὶ Θεόν, ἢ ὁ ὑπολαμβάνων ; Πῶς ἡμᾶς οὐκ εἰς ἰσχυτὴν ἀπάγει κατηγορίαν, καὶ ἧς οὐκ ἂν τις εὖροι βαρυτέραν ; Τί γὰρ βαρύτερον τοῦ ἀνημηνοῦν. Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρώπων ἐπιστροφῆς πρὸς αὐτὸν, καὶ τῆς ἐκ τοῦ διαβόλου τυραννικῆς χειρὸς ἀνακλήσεως.

Ὁρᾶς, τέκνον, οἷα κεκακωμένους ἡμᾶς ἐπὶ πᾶσι τοῖς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν συνέχουσι τὸ σὸν διέδοθη γράμμα ; Καὶ τοι πρὸς τὴν πορείαν στελλόμενος, ἐν οἷς κατέλιπες ἡμᾶς οὐκ ἔστι διανοηθῆναι ὡς ἐπιτέλλῃσαι. Ἐἴτα καταλιπῶν ὅσα γε τὰ ἀνθρώπινα παροικούντας ἐν τῷ ᾄδῃ, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἐκεῖ παροικούντων χαλεπότερον διακειμένους οὐ γὰρ ἔστι κατ' αὐτῶν ὁ φύστος, οὐ φύστος, οὐκ ἐπι-

βουλή τις συνίσταται, ἡμᾶς δὲ μέχρι τοῦ νῦν ἀδιαλείπτως ταῦτα περιστοιχίζει· οὕτως οὖν ἔχοντας αἰτίᾳ ὡς τῆς ψυχῆς ἀπολείψαντας. Καὶ πῶς οὐκ ἂν τις ἐξ μᾶλλον αἰτιάσεται δικαιότερον καὶ τοιαῦτα ἐγκαλέσει, ἢ τὸ οὐς ὑποσχεῖν ἀξιώσειεν ἐγκαλοῦναι; Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὑπολαμβάνειν ἐχρῆν, ἢ καταστάντα εἰς ὑπόληψιν ἐπιστῆσαι ὀρθῶς διανοίας κριτηρίῳ καὶ ὡς ψευδομένην ἀπελάσαι τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ μὴ μέχρις ἡμῶν διὰ τῶν γραμμάτων δοῦναι καταλαβεῖν, καὶ ἀνθ' ἧς ἐμέλλομεν ἀπολαύειν ἡδονῆς ἐντυγχάνοντας αὐτοῖς οὐ μόνον ἀποστρεφίσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀντ' ἐκείνης ἀνισθῆναι. Ὁ περ γὰρ εἶπον ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ συνεισερχομένης καὶ ἄλλης βαρυτέρας κατηγορίας, ἀμείχανον μὴ σὺν ἡμᾶς ἀνιάσθαι· ἀλλὰ τοῦτο μηκέτι μὴδ' ὑπολάμβανε, μήτε γράφε. Τὴν γὰρ περὶ σοῦ μνήμην εἶπερ τινὸς οὐκ ἔστιν ὅπως τῆς ψυχῆς ἐξωθήσομεν, καὶ εἰ μὴ δι' ἕτερον, διὰ γε τὴν τοῦ νεοκλήτου πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἔθρους, καὶ τὴν περὶ τοῦτου συνέχουσαν μέριμναν, καὶ τὴν εἰς τελείωσιν ἐξίεναι τὸ σὺν ἔργῳ· ἐπιθυμίαν ἰδεῖν τῆς θεϊκῆς συνεπιλαμβανομένης εὐδοκίας καὶ συμπράξεως. Εἰ δ' ὅτι μὴ γράμματα ἦκει πρὸς σὲ παρ' ἡμῶν, τοιοῦτος λογισμὸς ἐπεισέρχεται, πρῶτον ἐκείνῳ σε διανοεῖσθαι ὀρεόν, ὅτι τῶν κομιζόντων οὐκ εὐποροῦμεν. Ἐν τοιαύτῃ γὰρ ἔσμεν καταστάσει, ὥστε τοὺς πλείστους καὶ δεδιέναι ἡμῖν συναντῆναι. Ἐπειτα προσενθυμοῦ, καὶ ὅτι οὐδ' ἡμῖν ἀβέες τὸ ζεῖν ἀγωνιζόμενοι προσλήψονται, ὡς οὐκ ἂν ἡμεῖς οἰθῶμεν κἀντεῦθεν εἰς τό τι κατεργάσασθαι ῥοπήν.

Ἄρχει ταῦτα· τοῦτο δὲ μόνον προστίθημι· τὸν καλὸν ἀγῶνα καὶ θεῖαν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν καὶ ἐκλήθης ὑπὸ τῆς χάριτος ταύτην δυναμούμενος ὑπὸ Θεοῦ, τέκνον μου ἱερὸν, ἀγωνίζου πληροφορῆσαι, καὶ περὶ ἡμῶν ἂν τε ἦκει γράμματα, ἂν τε καὶ μὴ, μηδὲν ὑποπτύσης· ἀλλ' ἔσο τοῦ φρονεῖν οὕτως ἀμετάπτωτος, ὅτι πλέον τῶν ὀρωμένων ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν καὶ μεριμνῶμεν περὶ σοῦ καὶ εὐχόμεθα μὴ ἐπιλείπειν σε τὴν ἀγαθοδοτεῖν εὐμένειαν, μηδὲ τὴν σὴν βιοτήν καὶ τὰ πράγματα. Περὶ δὲ τοῦ ἀθέσμου γάμου, εἰ μὲν οἶόν τε, παραινέσαι καὶ διδασκαλίᾳ λύσαι τὴν συζυγίαν, πᾶσα Θεῷ χάρις. Εἰ δ' ἀντιβαῖνοι τοῦ πράγματος ἡ δύναμις, τέως μηκέτι προκόπτειν τὸ κακόν, μηδ' ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπιτρέψειν τοιοῦτοις γάμοις καταμολύνεσθαι τὸ γένος. Τοῦτο δὲ πράξεις συνήθως τῷ τε ἡγεμόνι τοῦ ἔθνους ὑποτιθέμενος καὶ τῷ ἀνδρὶ, ᾧ συγχωρεῖται τὸ συνοικεῖν διὰ τὴν ἡδὴ φθάσασαν σύναψιν. Ἐβόρωσο ἐν Κυρίῳ,

ΡΑΔ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἡ σωματικὴ διάστασις τῶν ἡνωμένων κατὰ τὸ πνεῦμα οὐδὲν ὑποτέμνεται τὴν ἐγγύτητα. Ἐπει οὖν οὕτως ἔχει, τέκνον ἡμῶν, μηδὲν ἀνῶ, διότι μὴ τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς· τὸν Πατέρα ὁρᾷ· ἀλλ' εἰδῶς μηδὲν μέσῳ διατεχιζομένην τὴν ἔνωσιν τῶν ἡνωμένων τῷ κατὰ Χριστὸν φρονήματι, τὸ μὲν ἀθυμεῖν, τῆς δὲ σῆς εὐθυμίτερον μετὰ τῆς παναγίου Πνεύματος συνεργίας ἀντέχου διακονίας, δι' ἧς καὶ σεαυτῷ καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς μεγάλην ἐμποιήσεις τὴν ἡδονὴν, καὶ οὐ μόνον τῶν συμπάρωντων ἑλαττον ἔχων ἀναφανήσῃ, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλείον ψυχαγωγῶν

A sinenter aMigimur. Tales tu tanquam vita defunctos accusas. Sed tu potius accusandus et non audiendus es hominibus qui te minime probabunt. Principatus tibi non erat suscipiendus, aut suscipiendus cum recto iudicio, debebas falsas mentis suspiciones et sophismata repellere; profecto scribenda talia nobis non erant: quaedam ex te percipiendas fore delectationes putavimus et non solum delectationes defecerunt, sed et tædium supervenit. Hac contra te accusatione auçita, qua gravior nulla esse potest, nosmetipsos a tædio cohibere non potuimus. Sed hæc dixisse sufficiat. Si cujus enim memoriam, haudquaquam tuam, ex anima expellere valemus, quia ad novam in pietate instituendam gentem missus es et in cujus gratiam B confectus es sollicitudinibus; nos autem in votis habemus ut opus tuum perfeiatur, divinoque perfruatur favore et auxilio. Si porro nulla a nobis ad te mittentur literæ, scito primum nos tabellariis non abundare. In his enim vivimus rerum angustiis, ut plurimi inter homines metuant ne nos obvios habeant. Deinde et illud considera, quod si scribimus id non est sine periculo, ne forsitan alios ad pugnam incitantes nostræ eos culpæ participes reddamus.

ὥστε τοὺς πλείστους καὶ δεδιέναι ἡμῖν συναντῆναι. γράφειν, μήποτε διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν οἱ συσκευαῶντες οἰθῶμεν κἀντεῦθεν εἰς τό τι κατεργάσασθαι ῥοπήν.

Hæc sufficiunt. Id solum addam: quod pulchrum suscepisti certamen et divinum servitium perficias, mi fili, gratia Dei qua vocatus et confortandus es; de nobis autem aut mittentibus literas aut non mittentibus nihil cures; sed persuasum habeas te cogitationibus meis præsentem esse. Magnam sane de te sollicitudinem habemus et precamur ne unquam a Numine beneficentissimo destituaris, in vitæ negotiis. Quod ad illegitima connubia pertinet, si hortationibus et præceptis cohabitatio solvi potest, Deo referendæ gratiæ; si difficultas obstiterit, hoc saltem efficias ne malum progrediatur et in posterum ejusmodi coniugiis homines procedere ne concedas. Ita assentieris duci gentis et viro cui licet initum continuare commercium non contraibis. Vale in Domino, et nostræ humilitatis memento.

τῆς ἡμῶν μεμνημένος μετριότητος.

D

CXXXIV. Eidem.

Quos conjungit spiritus, non separat corporum distantia. Hæc cum ita sint, ne ægre feras, fili mi, quod corporalibus oculis non videas Patrem; sed scito nullis intermediis mœnibus unitatem illorum disjunctum iri quos secundum Christum affectio unit. Nec tamen animum despondeas, imo ferventius, Spiritus sancti gratia cooperante, tuum adimpleas ministerium. Ita tibi metipsi et nobis humilibus magnum comparabis gaudium, nec videberis minorem tenere partem quam asiantes, imo multo majorem, quippe qui nostram erectissimam

es animam, et beneficiis cumulaturus. Profecto magis nobis conjunctus eris quam qui nobiscum conversantur.

CXXXV. *Eidem.*

Circa res arumnosas et molestas quæ undecunque tibi affluunt, mi filii, non litteris consolandus es, sed si fieri posset, invisendus esses et viva voce tibi prælibanda foret consolatio, quam nobis Christus Deus noster suggerit. Id cum fieri nequeat, ad alterum convertimur, et per litteras confabulamur. Multæ sunt, uti scribis, tribulationes, magnum malorum pondus, et quæ omnia qui non peregre imus sæpe ignoramus; hæc enim dicis, etsi litteræ de contrario convincant. Nos quidem, mi filii, si iudicis, quibus Deus sapientissimus vitam nostram dirigit, non voluit ut, peregrinantes ad externos, ipsorum infortunia propriis oculis videremus, atque non in angulo stertimus, sed in certo constituti sumus loco, etsi natura quam minime ad pernoscendas res exterorum idonei simus: sed iste locus copiam præbet externos cognoscendi per mille peregrinantes, qui singulis diebus nobiscum conversantur. Hujus rei mentionem fecimus, ne putes tribulationes tuas nobis ignotas esse.

Hocce tibi secundo mandamus, quod principatum tuum haud ignoravimus et quod intelligentia tua non ad luxum, non ad delicias, non ad mundanam gloriam, neque ad vanos honores intendit, verum ad labores, ad sudores, ad ipsas angustias. Hæc autem, non quasi oblitus esses, tibi ante impositionem manus nostræ humilis prædiximus: tu autem professus es, divino cum auxilio, omne obstaculum, omne periculum a te ceu pro nihilo reputatum iri; et sic tibi peccatricem manum nostram imposuimus, et, Spiritus sancti virtute, te posuimus illuminatorem in mystico porticu verbique vitæ sospitatorem. Hæc autem commemoramus non quasi condemnantes neque tibi dolenti non condolentes, sed scientes principatum libenter a te susceptum fuisse propter pietatis et Evangelii pericula; sed in præsentī quoque tum prosequeris propositum, licet carnis fragilitas deprehendatur. Nec mirum: Dominus enim noster, virtus Dei et Patris, quam finxit naturam novit et suis discipulis dixit: « Spiritus quidem promptus, caro autem infirma. » Quæ profecto non ad damnationem dicta sunt sed ut ipse resciveris nos nec propositi nostri neque tui oblitus fuisse. Qui semina sua, mi filii, agro committunt, laborant et vomere sæpe sæpius solum discindunt; labores autem et vomeris ictus sustentat messis et fructuum expectatio; morti quandoque ditissimæ objiciuntur, qui freta transnatant; ast spe lucri omnia maris pericula e memoria et post tergum abiciunt.

Matth. xxiv, 41

Ἡμᾶς καὶ χαρίζομενος, καὶ μᾶλλον ἡμῖν ἢ οἱ συνομιλοῦντες ἐνοούμενος.

PAE'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐπὶ τοῖς περισταμένοις σε λυπηρῶς καὶ τῇ συνοχῇ τῶν ἀνιστῶν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, οὐχὶ γράμμασιν ἔδει παρακαλεῖν, ἀλλ' ἢ πῶς οἶδ' ἐν τῇ ἡμᾶς αὐτοῦ; παρῆναι, καὶ τὴν ἐξ οικείας γλώσσης; ὅσον παρεῖχε Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν προσάγειν παράκλησιν. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦτο ἀμύχανον, ἐπὶ τὸ δεύτερον ἤκομεν, καὶ τῷ γράμματι σοὶ προσομιλοῦμεν. Πολλοὶ, γράφεις, αἱ θλίψεις, καὶ τῶν κακῶν ἡ συνοχή, καὶ ἐπεὶ ἀπειροὶ ξενιτείας ἡμεῖς, λαθάνει τὴν ἡμετέραν εἰδήσιν. Τοῦτο γὰρ ἔφησς, εἰ καὶ τὸ γράμμα τραυῶς ὑπεστεύλατο. Ἡμεῖς δὲ, τέκνον ἡμῶν, εἰ καὶ κριμασιν, οἷς οἶδ' ἐν ὅ πανσόφος τῆς ζωῆς ἡμῶν Οἰκονόμος, τὰ τῶν ξενιτευσόντων ἰδίᾳ οὐκ ἐδιδάχθημεν ξενιτεία, ὅμως οὐκ ἐσμέν ἐν γωνίᾳ καθεύδοντες, ἀλλὰ ταχθέντες οἷς ἐτάχθημεν, εἰ καὶ πάντων ἡμεῖν τυχὸν ἀφυέστατοι πρὸς τὸ μαθεῖν τὰ τῶν ξενιτευσόντων· ἀλλ' ἡ τάξις ἦν ἐλάχομεν παρέσχε τὴν γνῶσιν τῆς ξενιτείας μυρίων καθ' ἑκάστην προσομιλούντων, ὅσους ἡ ἐκ ταύτης συνέχει ταλαιπωρία. Τοῦτου πρότερον ἐμνήσθημεν ἵνα τοὺς λόγους ἀπορρίψῃς, ὡς ἀγνοοῦμεν τὰς περιστοιχιζούσας σε θλίψεις.

Δεύτερον δὲ τοῦτό σοι γράφομεν, ὅτι περ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἠγνόουν, ὡς οὐκ εἰς ἀνεσιν, οὐδ' εἰς τρυφήν καὶ κοσμικὴν τινα δόξαν τε καὶ τιμὴν ἡ σὴ στέλλεται σύνεσις, ἀλλ' εἰς πόνους καὶ καμάτους καὶ στενοχωρίας. Καὶ ταῦτά σοι πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῆς ταπεινῆς ἡμῶν χειρὸς οὐ μὲν οὐκ ἐπιλέλθαι, ὡς προέφημεν, οὐδ' ὅτι σοὺ πᾶσαν σὺν τῇ ἀνωθεν εὐμενείᾳ σαρκικὴν ἐναντίωσιν καὶ πάντα κίνησον παρ' οὐδὲν τίθεσθαι ἀνομολογοῦντος, οὕτω τὴν ἀμαρτωλὴν ἐπιτεθεῖκαμεν χεῖρα, καὶ φωστῆρα λόγον ἐπύχοντα ζωῆς ἐν τῇ μυστικῇ παστάδι τῇ τοῦ παναγίου Πνεύματος προβεβλήμεθα συνεργία. Καὶ ταῦτα φημὲν οὐ καταγινώσκοντες, οὐδ' ὡς μὴ συναλοῦντες ἐφ' οἷς ἀλλεῖς, ἀλλ' εἰδότες ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν πρόθυμος ἐγένου εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ εὐαγγελίου κινδύνους, καὶ νῦν οὐδὲν ἑλαττον σώσεις τὸ πρόθυμον, εἰ καὶ τῆς σαρκὸς ἐλέγγεται ἡ ἀσθένεια. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν· αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δύναμις, εἰδὼς ἦν ἐπλάσε φύσιν, ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς· Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Οὐκ εἰρηται οὖν τὰ προειρημένα, μὴ γένοιτο, εἰς κατάγνωσιν, ἀλλ' ἐν ἔχθρῃ εἰδέναι ὡς οὔτε τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ, οὔτε τῆς σῆς ἐπιτελέσμεθα προαιρέσεως. Πονοῦσι, τέκνον ἡμῶν, καὶ πῆγνυνται πολλακίς τῷ κρυμῷ οἱ τὰ σπέρματα τῇ γῆ καταβάλλοντες, ἀλλὰ καὶ τὸν πόνον καὶ τὴν ἐκ τοῦ κρυμοῦ πῆξιν ἡ προσδοκία τῆς συγκομιδῆς ὑπανήσει τῶν καρπῶν. Παραβάλλονται πρὸς θανάτους καὶ τότε χαλεπωτάτους οἱ διαπλέοντες τὰ πελάγη, ἀλλὰ τῇ ἐλπίδι τοῦ κέρδους ὅπισθε βρίπτουσι μνήμης τοὺς ἐκ τῆς θαλάσσης κινδύνους.

Οὐκ ἦν εἰκὸς ταῦτα γράφειν ἡμῶς· ὅτι γὰρ χάριτι Α διδάσκειν κατασταθεὶς ἑτέροισι, καὶ μάλιστα παι-
 δόθῃσι τοιοῦτοις διδάγμασιν ἐπιθεραμμένος, οὐκ ἐν
 χρεῖα τούτων καθέστηκες ἑτέρωθεν ἐπακούειν. Ἄλλ'
 ἵνα μὴ δόξωμεν ὡσπερ ἀκίνητοι πρὸς τὰ γραφέντα,
 καὶ ταῦτα γέγραπται, καὶ ὀλίγα ἐτι προσεθήσε-
 ται. Ἀποβλέψον πρὸς τοὺς μακαρίους τοῦ Εὐαγγελίου
 κήρυκας, ὧν σὺ κατηξιώθη· τῷ καταλόγῳ συναριθ-
 μηθῆναι, καὶ τὰ ἐκείνων πάθη καὶ τοὺς καθ'
 ἡμέραν θανάτους καὶ τὴν χαρὰν ἣν ἐπὶ τοῦτοις
 ἔχαιρον, καὶ κατάλιπε τὸ θρηνεῖν καὶ τὸ ἀθυμεῖν,
 δίδει μὴ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κατὰ ῥοὴν ἡμῖν φέ-
 ρεται. Ἐνθυμήθητι, μᾶλλον δὲ ἀεὶ τοῦτο φέρον ἐν-
 θύμιον, ὡς χάρις ἐστὶ καὶ φίλο τιμίᾳ ἀνωθεν τὸ πά-
 σχειν ὑπὲρ Χριστοῦ. Σεμνόνου μετὰ τοῦ εἰπόντος θεοῦ
 ἀποστόλου, καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐχαρίσθη ἀπὸ Θεοῦ τὸ ὑπὲρ
 Χριστοῦ πάσχειν. Πολλοὶ τῶν σῶν παθῶν πόθον ἔχου-
 σι κοινωνοὶ γενέσθαι καὶ τῆς κακώσεως καὶ τῆς στε-
 νοχωρίας, ἀλλὰ σοὶ τοῦτο ἐχαρίσθη εὐδοκίᾳ τοῦ πάντα
 καὶ πρὸ γνώσεως ἀφορισαντος. Πρὸς τὴν χάριν
 ἀφόρα, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἐπήρειαν τῶν τῆ χάριτι δια-
 φθονομένων. εἴτε δαίμονες εἴεν, εἴτε ἀνθρώποι
 δαιμόνων πρόσωπον ἐνδύμενοι καὶ τῆς ἐκείνων
 κακίας τυγχάνοντες μιμηταί. Τί γὰρ εἰ τις παρὰ
 βασιλέως στρατηγὸς προσεδλημένος, εἴτα διαφθονού-
 μενος τινες αὐτῷ ἐπαινίστανται καὶ λύπας αὐτῷ
 προσάγειν διανοήνται, διὰ τοῦτο τῆς τιμῆς ὡσπερ
 ἐπιλήσεται, ἥς ἠξιώθη, καὶ πρὸς μόνους τοὺς ἐπι-
 ρεαστάς ἀποβλέπων, ἀθυμῶν ἐστὶ καὶ ὀδυνώμενος,
 Ἡ μᾶλλον φρόνημα φέρων εὐγενές, τῶν μὲν ἀντ'
 οὔθενος ἠγῆσεται τὴν ἐπήρειαν, τὴν δὲ τάξιν ἐνο-
 ούμενος, εἰς ἣν ἀννήχθη παρὰ τοῦ τάξαντος, παντὶ
 τρόπῳ σπουδῆν ἐπιδειξεται τῆς τῶν ἀντικειμένων
 ὀφθαλμοῦ ὑψηλότερος ἐπήρειας· Ἄλλὰ τῶν μὲν
 τοιοῦτων παραδειγμάτων ἄλις. Ὅρξ· οἷα καὶ πρὸ
 τῶν ἐκεῖθεν στεφάνων καὶ τῆς θεϊκῆς ἀντιδόσεως τὰ
 ἐνταῦθα σοὶ ἀπαντᾷ, ὃ παρὰ τῶν γνωρίμων ἔκαινος,
 ἢ παρὰ τῶν οὐκ εἰδόντων, ἀλλὰ μόνῃ ἀκοῇ τὴν σὴν ἀρε-
 τὴν θαυμαζόντων εὐφροσύνη, καὶ συνελόντως εἰπεῖν,
 ὃ παρὰ πάντων μακαρισμὸς ἔνεκεν τοῦ ἀποστολικῷ
 νοεῖ λήξεως.

Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐνταῦθα τοιαῦτα. Λογίζου δέ μοι
 καὶ τὰ ἐκεῖθεν, ὅποτε ἀγαλλίασις ἀδιάλυτος ἀντὶ τῶν
 νῦν σε περιεσθῆσεται θλίψεως, ἀντὶ τῆς γυμνότητος,
 ἀντὶ τῆς ἄλλης ἀπορίας πλοῦτος οὐ προσιέμενος
 λόγον εἰς ἔκφρασιν. Καὶ τί ταῦτα λέγω; Ὁ μετὰ
 τῶν φωστήρων τοῦ κόσμου τοῦ θεοῦ φωτὸς ἐπιπλώ-
 μενος σταίης, καὶ ἄτε δὴ τοῖς ἐκείνων συμμεμορφω-
 μένος παθήμασι τῇ θεῖᾳ δόξῃ ἀπαστρέπτων ὀφθαλμοῖς.
 Τί λέγεις; Πενθήσωμεν ἐτι καὶ τὰ τῶν ἀθυμούντων
 πεισόμεθα; Ἡ βίβωμεν πᾶσαν ἀθυμίαν, καὶ σὺν
 τῇ ἀνωθεν εὐμενείᾳ πάντων ὑπεράνω τῶν λυπού-
 των καταστησόμεθα; Καὶ πῶς ἄλλως ἐμὲ δέον ἐλ-
 πιζειν; Εἰ μὴ λῆρον ἠγάθη, ὅπερ ἀνάξιον τῆς
 σῆς συνέσεως τὰ μικρῶ πρὸσθεν ἡμῖν εἰρημένα.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἤδη παύομαι τοῦ πλέον τι λέγειν
 τοῦ δὲ τῆς κατεχούσης ἀκηθίας ἀναλαβεῖν. Ἐπ'
 ἄλλην δὲ τρέπομεν τὸν λόγον ὑπέθεσις, καὶ παραι-
 νοῦντες προτροπόμενοι τῆς προσοῦσης· σοὶ πραότη-

Non decebat nos hæc scribere, quod gratia De-
 positus sis ad alios edocendos, et quod ab ineca-
 nabilis nutritus sis ejusmodi doctrinis, opus tibi
 non fuit alienis documentis. Verumtamen ne tardi
 videamur ad scribendum præsentia scripsimus
 modicum quid addituri. Ad beatissimos Evangelii
 præcones respicias, quorum catalogo adnumerari tu
 dignatus es : illorum martyria et mortes quodia-
 nas consideres et gaudium quo inter dolores elati
 sunt ; deinde a lamentationibus ei ab animo des-
 perante assurgas, si forte humana negotia non
 secundo flumine procedant. Tecum reputes, seu
 potius in corde tuo semper revolvas gratiam esse
 et supernum favorem si quis pro Christo patiatur.
 Illud divi Apostoli præ oculis habeas : hoc quoque
 nobis a Deo concessum est ut pro Christo patia-
 mur. Multi cupiunt pati quod tu pateris, et contu-
 meliarum et angustiae fieri participes : hoc autem
 tibi datum fuit beneplacito illius, qui omnia ante
 notionem decrevit. Ad gratiam respicias et non ad
 detrimentum quod gratiae adversarii inferunt, sive
 dæmones sive homines sint qui speciem dæmonio-
 rum induentes malitiam quoque imitantur. Quid ? si
 quis a rege præficeretur copiis, et quidam forte
 invidiosi obstarent et molestias crearent num-
 quid propter unum illud obliturus erit honoris tri-
 buti, et ad solos respiciens importunos, animum de-
 jiciet et mærore conficietur ? Nonne potius genero-
 sos evocabit sensus, molestias despiciet, ad quam
 evectus est dignitatem considerabit et omnem imp-
 pendet sollicitudinem ut altius emineat quam qui
 obstant inimici ? Sed jam sat multa hujusmodi exem-
 pla. Vides quæ futuram coronam et divinam retri-
 butionem præcedunt, vide quanta te hic maneant :
 Laus ab ore omnium qui te noverint, bona fama
 apud omnes qui te non viderint et tuam bona fide
 aurium mirati sint virtutem ; ut uno verbo dicam,
 ab omnibus magui æstimaris propter apostolicos
 cursus, præconia, et laudem apostolicam sortem.
 ἑρμού καὶ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς ἰσότητος ἐκεί-
 νου.

Hæc ad præteritam vitam spectant ; futuram vero
 nunc reputa ubi indesinens erit exultatio : pro
 tribulationibus, pro nuditate et miseriis, im-
 mensas possidebis divitias. Quid hæc dico ? Cum
 mundi tu minibus stabis divina luce repletus : his
 enim transformatus passionibus, divina refulge-
 bis gloria. Quid respondes ? Num lugebimus ad-
 huc et sortem illorum habebimus qui desponde-
 runt animum ? Nonne potius omnem animi despe-
 rationem abjiciemus, et divina juvante constantia,
 omnes superabimus dolores ? Quid aliud mihi
 sperandum foret ? An ea quæ diximus flocci facies
 et minime studio et ingenio tuo digna censebis ?

Sed jam dicendi finem faciemus de his, et ani-
 mum tuum recreaturi ad aliam materiam transi-
 mus. Innatam tibi hortamur ut delectationem et
 benignitatem et per Christum humilitatem nunc

maxime exoras ita ut inter virtutem vestram et pietatem filii nostri, Patrisque tui domini Euthymii z-zania inserantur qualia vasferimus ille consuevit. Ab initio enim Deum inter et creaturas malitiam interseminavit atque intulit inimicitias, et secreto fermenta, quibus et unitas in Deo et nostra perturbatur charitas. Tu autem cum sis homo Dei et omnium animos demulcere didicisti, in eo imprimis labores ut Euthymium lucri facias et omnes qui sunt cum illo, neque concedas unquam ut minimus distantiae et separationis praetextus valeat. De caetero vir iste Deum amans est atque virtutum opifex : propterea omni reverentia et honore habendus, imprimis quod ante vos pietatis praeco in gente ista surrexit et doctrinae semina dispersit atque in praesenti ceu cooperator missus est qui auspice Deo et pondus Spiritus gratia laborum vestrorum operibus suis sublevavit. Gaudendum igitur et de his grates Deo agendae, nedum crucieris neque patiaris quid charitate, praesertim Spiritus, indignum.

χάριν ὁμολογεῖν δέον Θεῷ, οὐχὶ δὲ ἀνιαθῆναι, οὐδὲ

ματος. Haec scribo non sperans tamen res tibi tales eventuras esse, sed versutam, maligni simultatem perhorrescens; etenim bonis favere non potest, sed perpetuum cum iis bellum gerit idque nunc maxime cum tantum ad hominum salutem fieri videt : ab initio enim nullam habuit satietatem hominum genus in perditionem projiciendi ; studio nunquam satisfactum esse putavit, nec unquam huic inimicitiae finem imponet. Hujus artificii cognitio, mi fili, et per quae scripsimus atque tua ipsius experientia edoctus, illius machinationes videbis, teipsum autem honorem apud Deum tibi reservatum gustabis, apud homines autem aequos iudices virtutis et studii indefessi, justos remuneratores jure et merito invenies.

τῶν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις κατορθώμασιν ὀφειλομένων εἰδότεων τὴν ἀρετὴν καὶ ἀνακηρύττειν τὴν ταύτης

CXXXVI. *Stephano, Michaeli et Constantino, fratribus.*

Homini conscientiam, maxime divinam reverenti, facillime adhibetur fides vel sine jurejurando ; multos enim docet experientia datis juramentis, parum stetisse, atque decepta fiducia aliorum fidem penitus delerunt. Nos quidem, mi fili, te veracem judicamus a quo nunquam decepti. Novimus enim mores tuos et tuis verbis magis confidimus quam plerorumque assertionibus, quamvis cum jurejurando in medium prolatis. Itaque si non fallimur, gratias referimus Deo : sin res aliter se habeat, omnia longe projiciantur nec nisi in peccata mea transferatur culpa. Quod deinde pacis mentionem facis, hoc dico, non ad tibi suadendum nec cuilibet alii qui pacem amplecti visus fuerit, sed apertius ad illum loquar, cui omnia cordis secreta patent ; tantum enim mihi inest desiderium Ecclesiam Dei pace fruentem videndi, ut si desiderio

Α τοῦ καὶ ἐπιεικείας καὶ τῆς διὰ Χριστὸν ταπεινώσεως νῦν ἐπὶ πλέον ἀντιποιεῖσθαι, ὥστε μὴδὲν μεταξὺ τῆς ὑμῶν ἀρετῆς καὶ τοῦ εὐλαβεστάτου υἱοῦ ἡμῶν, καὶ ἀδελφοῦ σου τοῦ κυροῦ Εὐθυμίου δυνηθῆναι τὸν πονηρὸν ἐπισπεῖραι ζιζάνια, μὴδὲ οἷα φιλεῖ πολυμήχανος ὢν εἰς κακίαν καὶ ἀπ' ἀρχῆς μεταξὺ Θεοῦ καὶ τοῦ πλάσματος τὴν ἐχθραν ἐκδεβληκῶς λάθῃ τι παρεισνεγκῶν τῆς ἐν Κυρίῳ ἐνότητος καὶ ἀγάπης ὑμῶν ἐναντίωμα· ἀλλ' οἷα Θεοῦ ἄνθρωπος ἀληθῶς καὶ εἰδὼς πάντας κερδαίνειν, οὕτω περὶ πλείστην γῶμην ἀναλαβοῦ, ὥστε κἀκεῖνον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κερδάναι, καὶ μηδεμίαν ἐν μηδενὶ πρόφασιν παρεμπσεῖν διαφορᾶς καὶ διαστάσεως· καὶ ἄλλως μὲν γὰρ ὁ ἀνήρ θεοφιλῆς καὶ ἀρετῆς ἐργάτης. Καὶ δεῖ καὶ διὰ τοῦτο ἐν πάσῃ αἰδοῖ καὶ τιμῇ ἄγειν αὐτόν·

Β μάλιστα δὲ ὅτι καὶ πρὸ ὑμῶν κήρυξ τῆς εὐσεβείας τῷ ἔθνει γέγονε, καὶ αὐτὸς τὸν σπόρον κατεδάλατο τῆς διδασκαλίας, καὶ νῦν ἐπὶ τοῦτο ἐστεῖλατο πρὸς ὑμᾶς τοῦ συνεργάτης γενέσθαι καὶ σὺν Θεῷ φάναι τῇ κοινωίᾳ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ἐπελαφρῦναί σοι τὸ βῆρος τῶν πόνων. Χαίρειν οὖν ἐπὶ τοῦτο, παθεῖν τι ἀνάξιον ἀγάπης μάλιστα τῆς τοῦ Πνεύ-

Γ γράφω ταῦτα οὐχ οὕτως ἐλπίζων συμβῆσεσθαι τὰ περὶ σέ, ἀλλὰ τὴν πολύτερον ὑπορώμενος τοῦ πονηροῦ δυσμένειαν, καὶ οἷος ἐκεῖνος οὐκ ἔχων καὶ τοῖς καλοῖς ἔρμεϊν, ἀλλὰ διὰ παντὸς ἀγῶνα ποιούμενος τοῦ λυμῆνασθαι αὐτοῖς· μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅποτε τοσοῦτον κατόρθωμα γινόμενον καθορᾶ καὶ σωτηρίαν τοῦ πλάσματος, ὅπερ ἐκεῖνος εἰς ἀπώλειαν ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἔσχε κόρον ἀνωθῶν, οὐδὲ πάσας τέχναις καὶ περινοίαις τὸν μισάνθρωπον τοῦτον ἐρόμεν θεθήμενος. Τούτου, τέκνον ἡμῶν, τὰ τεχνάσματα ἐπιστάμενος, καὶ δι' ὧν ἐγράψαμεν ὡσπερ ὑπομιμνήσκοντες, καὶ δι' ὧν αὐτὸς ἐπιγινώσκεις τῇ θεϊκῇ συναντιλήψει δυνατούμενος, τὸν μὲν ὀφλήσαι γέλωτα παρασκευάσων, σεαυτὸν δὲ τιμῆς ἄξιον καὶ δόξης παρὰ Θεοῦ καὶ ἐπαίων καὶ τῆς ἀνακηρύξεως παρὰ τῶν ἐπαίνειν λαμπρότητα.

Δ ΡΑΓ'. *Στεφάνῳ, Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίνῳ, ἀδελφοῖς.*

Ἄνθρωπος σύνεσιν τιμῶντι καὶ μάλιστα θέλει, εὐσταθῆς τρόπος διδῶσι τὸ πιστεῦσθαι, οὐχ ἢ τῶν ὄρκων παράληψις. Πολλοὺς γὰρ ἤλεγξεν ἢ πείρα μετὰ τῶν ὄρκων χεῖρους ὀφθέντας, δι' ὧν ἔσχον κατὰ τῶν πιστευσάντων πλέον εἰς κακίαν ἐπιδείξασθαι, ἢ εἰ μὴ πεπιστευκότες ὤφθησαν. Ἡμεῖς οὖν, τέκνον ἡμῶν, εἰ μὴ ἐξηπατήμεθα οὐκ ἂν δὴ φαίην τῶν εὐσταθειᾶ τρόπου σεμνονομήμων εἰδότες ὑμᾶς, ὅτε τὰ ὑμέτερα ἐγνώσκωμεν, ἐκείνη μᾶλλον τιθέμεθα τῇ περὶ ὑμῶν ὑπολήψει, ἢ τῇ ἐκ τῶν ὄρκων προβαλλομένη πληροφορίᾳ· καὶ εἰ μὲν οὐκ ἀπατώμεν τῷ Θεῷ χάρις. Εἰ δ' ἄλλως ἔχει, ἀλλ' ἐβρίθω τοῦτο εἰς τρίτους ἀδάτους, καὶ οὕτως οὐδεὶς ἄλλος τὴν αἰτίαν ἔξει, ἀλλ' εἰς τὰς ἐμὰς ἀνυσθήσεται ἀμαρτίας. Ἐπεὶ δὲ εἰρήνης ἐμνήσθης, ἐκείνῳ φημι, οὐ σὲ πείθω, οὐδ' ἄλλον τὸν εἴ τις δοκεῖ ὀνομάζειν εἰρήνην, ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖνον φανερὰ λέγω, ὃ πάντα

τὰ τῆς καρδίας ἡμῶν πεφανέρωται, ὡς τοσαύτη μοι ἔφεσις τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν εἰρηνεύσαι ἰδεῖν τοῦ Θεοῦ, ὡς εἰ τοῦτο ἠκολούθει, μηδὲ τὴν εἰς γέενναν τοῦ πυρὸς παραιτήσασθαι βίβιν. Νῦν δὲ ἦν οἱ ἀπερισκέπτως ἐπιζητοῦσιν εἰρήνην, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ πρόβληψις τῶν μὴ συνόντων, καὶ ἀποβολὴ τῶν συνόντων. Τοῦτο δ' ἂν τις εἴποι ἔνωσιν καὶ εὐφροσύνην τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλ' οὐ βῆξιν πολλῶ ἀλγεινότεραν καὶ σκυθρωπότητα, οὐκ οἶδα ποίας ἐσχαιδῆς οὐκ οὖσαν ἐσχαιωτέραν; Χρὴ δὲ φρονίμους μενον, ἀλλὰ καὶ ὅσα τοῖς φαινομένοις ἐξακολουθεῖ.

ΡΑΖ'. Ἰγνατίῳ μητροπολίτῃ Κυζίκου.

Ἐπιστάμεθα τὴν ὑμετέραν τελειοτάτην σύνεσιν, καὶ χωρὶς τῆς ἡμετέρας προτροπῆς, οἰκοθεν κινουμένην συμπαθῶς ἔχειν πρὸς τὴν καταχόντα τὴν ἐν Κυζίκῳ Ἐκκλησίαν πρὸ τῆς σῆς ὁσιότητος. Ὅμως δὲ οἷ καὶ ἡμᾶς ἀξιώσαι ὁ ἀνθρώπος διανοήθη ἔνεκεν τοῦ γράψαι πρὸς σέ ὥστε ἀνεπηρέαστον αὐτῷ τὴν ζωὴν εἶναι ἐκ τῶν φιλοῦντων ἐπεμβαίνειν ταῖς ἀλλοτριαῖς θλίψεσι, φεῦ τῆς καταδυναστευσάσης ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει κακίας! τὸ παρόν σοι διεπέμφαμεν γράμμα, ἐκεῖνα δὲ αὐτοῦ προτροπόμενοι ἂ προλαθόντες; εἴπομεν καὶ φρονεῖς; καὶ ποιεῖς; τῇ σῇ φιλανθρώπῳ κινούμενος διαθέσει. Ἔστι δὲ ἡ ἀξίωσις ἦν ἡξιώμεθα τοῦ καθίσαι αὐτὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ οὗ ἦν οἷ τῆς μητροπόλεως ἀπεκεκίνητο καθεζόμενος; καὶ εἶναι αὐτῷ καὶ τοὺς ἐκεῖ προσεδρεύοντα; τῇ ἐκεῖνου ἀνακειμένους θεραπείᾳ, καὶ κατὰ μηδεμίαν αἰτίαν αὐτῷ θλίψεως, ἢ στενωγρίας ἀφορμὴν παρεχομένους, μάλιστα ἐπαγγελλομένου αὐτοῦ, ὅπερ καὶ πεπεσμεθα, τὸ ἐπιεικὲς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιγινώσκοντες, ὡς οὐδὲν οὔτε ὑμῖν ἐπαχθὲς παρ' αὐτοῦ ἀπαντήσαι, οὔτε τοῖς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὸ διάγειν ἡ, ὅσον νῦν ἀπολαύουσι ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ὠφελείας ἢ περιποίησις.

ΡΑΗ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἀνηνέχθη τῷ ἁγίῳ Θεῷ εὐχαριστία ἡμῖν, ὡσπερ ἔθος, ἐπὶ τῇ ὑμῶν σωτηρίᾳ καὶ συντηρήσει, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, καὶ εὐχόμεθα καὶ ἔτι σε διατηρεῖσθαι ὑπὸ ταῖς θελαῖς πτέρυξι φυλαττόμενον κακοῦ παντὸς ἀπαθῆ. Τὰ δὲ ἡμέτερα τί ἂν εἴπω; Πλὴν τοῦτό σοι γνωρίζω πρὸς μόνην τὴν ἄνω ἀποσελεύομεν ἀγαθότητα, κρύπτειν δυναμένην τὰ πλήθη τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐξ ὧν καὶ ἡμῖν καὶ παντὶ τῷ κοινῷ ἐπεχύθη ὁ τοσοῦτος ζόφος τῶν θλίψεων· πρὸς δὲ ἀπαγορευσάντες ζῶμεν οὐ ζῶντες, καὶ βαρυνόμεθα τὰς τοῦ ἡλίου ὀρῶντες ἀκτίνας, καὶ μετὰ τῶν ἐν τάφοις ἀγαπῶμεν μᾶλλον συντάττεσθαι, ἢ τῶν ὑπὸ τῷ ἡλίῳ διαγόντων. Τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα. Σε δὲ, ὃ καὶ φθίσας εἶπον, εἴη πάσης κακώσεως τῇ θεῖᾳ φρουρούμενον εὐμενεῖα ὑπεράνω διατελεῖν.

ΡΑΘ'. Τῷ ἄρχοντι τῶν ἀρχόντων.

Οὐδὲν εὐσεβείας περισπουδασιότερον, οὐδὲ τῷ πιντὶ βίῳ τῶν ἀνθρώπων σωτηριωδέστερον· ταύτης γὰρ ἐμπολιτευομένης, οὐκ ἄδηλον ὡς θεραπεύεται θεός. Θεοῦ δὲ θεραπεία πάντα με χορηγεῖ τὰ καλά καὶ συμφέροντα, πάντων δὲ τῶν ἀσυμφέρων ἀπελαύνει τὴν παρουσίαν. Οὕτως καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος μα-

ΠΑΡΟΛ. GR. CXI.

A meo satisfaceret, ultimis me exponerem malis. Quam autem illi pacem inconsiderate perquirunt, nihil aliud est quam assumptio absentium et rejectio presentium. Quis vero istiusmodi rem vocaturus sit unionem et prosperitatem Ecclesiae Dei? Equidem nullam video rupturam illa perniciosiorem, nullam cujus finis sit miserabilior. Vobis prudentibus non solum apparentia, uti sit, considerata sunt, sed et illa quae ex apparentibus emanant. Vntas ὑμᾶς μὴ μόνον τὸ ἐξ ἐπιπολῆς ὄραν φαινό-

CXXXVII. Ignatio Cyzicenorū metropolitā.

Summam vestram intelligentiam novimus quae ex ipsamet, nobis non hortantibus, bene vultei qui ante, vos Cyzicenorū Ecclesiam rexit; nihilominus id homo precatus est ut litteras ad te daremus ut vitam sibi vivere possit securam ab iis qui, propter congenitam hominum malitiam, in alienis offendendis delectantur. Praesentes igitur damus litteras licet, ut supra diximus, proprio voluntatis motu eum jam humanitate tua amplectaris. Precatur quoque ut per me ipsi eoria fiat in monasterium redeundi quo vivebat, cum a metropoli amoveretur; petit ut qui monasterio et servitio praesunt, in nulla re ipsum lacesant aut offendiculorum occasionem suscitent; promittit (et confidimus qui benignam hominis naturam novimus), nec vobis, nec in monasterio degentibus incommodi quid sua culpa eventurum; imo majores animae et corporis commoditates, quam quibus in praesenti fruuntur, accessuras esse.

λαχοῦσιν· ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοῖς περιγενήσεται πλέον, ἢ περιποίησις.

CXXXVIII. Eidem.

Pro salute et conservatione vestra, mi fili, uti solemus, Deo sancto gratias egimus et ipsum adprecamur ut sub divinis alis protectum te custodiat ab omni malo incolumem. Quid de nostris dicam? Hoc unum tibi notum volo, nos in superna bonitate confidere, quae sola multitudinem peccatorum nostrorum possit oblegere, unde nobis et toti societati tanta tribulationum procella immissa est, in qua vivimus vitam non vitalem; gravati videmus radios solis et satius ducimus in sepulcris degentibus annumerari quam sub sole viventibus. En nostra sicuti sunt; te autem ab omni malitia liberatum, quemadmodum jam dixi, divina Providentia custodiat et protegat!

CXXXIX. Principi principum.

Nil pietate sedulius exquirendum, nil humanae vitae salutaris. Ea in republica versante, manifestum fit quod Deus colitur; atqui Dei cultus omnia adducit bona commodaque, omnes autem amovet calamitates: hinc feliciter vivet et quisque privatim, et domus, et civitas, utique et gens quoque felici

vita et constitutione fructur. Quæ cum ita sint, propriam plerique, tanquam vere primam, propugnant opinionem, præsertim cum iis præsumptio dominatur: terribilis enim præsumptio est, velle dogma in anima depositum cohibere, quamvis inter absurda et ad perditionem ducentia videretur. Etenim, quemadmodum videre est in pannis quibuscunque ad recipiendum colorem idoneis, ut e coloribus quibus prorsus imbuti sunt eloi nequeant, et prius dilacerarentur quam tincturam deponerent: sic in humana natura videre est, ut nulli, cum perversam primitus in mente receperunt opinionem, nolint eam dimittere, at cum ea potius vitam dissolvere malent. Hoc autem est hominum superciliæ divinæ exsortium, qui nolunt boni delectum experiri, sed in sua præsumptione permanere contendunt, aut qui omnino ignorant quæ opinanda existimarunt. Quicunque autem magni faciunt rectam de Deo opinionem habere, hi, quamvis primum decepti fuerint, non adherent veteri suæ falsæ opinioni, nec in errore propugnando delectantur, recte vero, quasi luminis fulgore, verbo pietatis illuminati animas, viam amplexati sunt inde monstratam, et nebula eos nunc usque obscuranti exsilierunt.

ἀλλ' εὐθέως καθάπερ φωτὸς σύγγη τῷ λόγῳ τῆς εὐσεβείας κατανασθίνετε: τὰς ψυχὰς, ἠγάπησαν τὴν ἐκείθεν ὁδηγίαν, καὶ τῆς τέως ἐπισκοτιζούσης αὐτοὺς ἀπεπήδησαν ἀγλύος.

Hæc tibi, fili noster, pro exordio dicit hoc scriptum propter tuorum apocriariorum narrationem. Hi enim dicunt quod, apud vos catholico e vita decesso, cogitatis, utpote magni nostri et a Deo coronati imperatoris fideles unanimesque amici, et idem cum eo in omnibus sentire studiosi, pontificem consistere vestrum aliquem ex hac nostra ecclesia, qui festinationem capere debet, et ex numero deligi sacrum cum nobis altare circumstantium. Quoniam igitur hæc tibi, cum cætero a Deo dato studio, gratia tributa est (novisti enim atque intelligis quantis divinis gavisus es beneficiis, quorum unum quoque est istud, te talem sententiam admittere, scilicet cum nostro a Deo custodito imperatore per omnia uniri); hoc reliquum est, ut huc mittatis virum qui Deo annuente, pontifex vester institui debet, ut dogma pietatis exactius accipiat, ac per quantam oportebit nobiscum commorationem, et quæ ad pietatem pertinent, et quæ ad ecclesiasticam constitutionem edoceatur, sicque, manuum impositione unctus, ad vestram splendidissimam nobilitatem plenitudinemque vestræ potestatis revertatur. Quemadmodum enim professione amicitie finitimus es nostro Christum amanti imperatori, et sanctissimæ apud nos Dei Ecclesiæ, sic necesse est te finitimum esse et fidei confessione et sensu orthodoxorum dogmatum: at non juxta quod usque nunc existit, tanto malo nescio quomodo superveniente, amicitia quidem nos videri conjunctos, fidei autem communione separatos. De quibus nostro, Photio inquam, sanctissimo patriarchæ non

ἄσπριος βιώσεται, καὶ οἶκος; καὶ πόλις, καὶ δὴ καὶ ἔθνος μακαρίαν ἔξει: τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν κατάστασιν. Τοῦτου δὲ οὕτω; ἔχοντος, ἀντιποιούνται μὲν πλείστοι: τῆς οἰκείας δόξης ὡς εὐσεβοῦς, καὶ μάλιστα ὅταν ὡς προλήψει κεκρατημένοι: δεινὸν γὰρ ἡ πρόληψις κατέχειν τὸ παρατεθὲν ἐν τῇ ψυχῇ δόγμα, καὶ ἢ τῶν ἀτοπωτάτων καὶ τῶν εἰς ἀπίλειαν ἀπαγόντων. Ὅσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔστιν ἰδεῖν, ὅσα βαφῆς ἔστι δεκτικὰ, ὅτι πολλὰ τῶν εἰς βάθος διαδύοντων χρωμάτων ἀνέκπλυτα διαδείκνυνται, καὶ πρότερον διαρρήγνυνται μᾶλλον ἢ τὴν βαφὴν ἀποτίθενται, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἔστιν ἰδεῖν φύσεως, ὡς πολλοὶ δόξαν πονηρὰν ἐν τῇ ψυχῇ παραδεξάμενοι φθάσαντες, οὐκ ἐθέλουσι ταύτην ἀποβαλεῖν, οὐδὲ τοῦ ἀμεινονος γενέσθαι φρονήματος, ἀλλὰ μᾶλλον προαιροῦνται σὺν ἐκείνῃ τὴν ζωὴν καταλύειν. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν τῶν θείας ἀμειρυνόντων συνέσεως, καὶ μὴ βουλομένων δοκιμάζειν τὴν τοῦ καλοῦ ἐκλογὴν, ἀλλὰ φιλονεικούντων τῇ ἰδίᾳ προλήψει ἐμμένειν, ἢ παντελῶς μὴ γινωσκόντων ἀδοξάζειν ἐγνωκῶσιν. Ὅσοι δὲ περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὴν ὀρθὴν περὶ Θεοῦ δόξαν ἔχειν, οὗτοι καὶ ὡς προκατειλημμένοι οὐ πρόσκεινται τῇ ἀρχαίᾳ κακοδοσίᾳ, οὐδ' ἀγαπῶσιν ὑπερμάχεσθαι τῆς ἀπάτης.

Ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, προοιμαζόμενον λέγει τὸ γράμμα διὰ τὴν τῶν σὺν ἀποκρισιῶν ἀπαγγελίαν: φασὶ γὰρ ὡς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐκδημήσαντος καθολικοῦ τῆς ζωῆς διανοεῖσθε, οἷα δὴ τοῦ μεγάλου καὶ θεοστεφοῦς ἡμῶν βασιλέως γνήσιοι καὶ ὁμόφθοι φίλοι, καὶ ὁμοφρονεῖν αὐτῷ ἐν πᾶσι σπουδάζοντες, ἐκ τῆς ἐνταῦθα ἐκκλησίας τὸν εἰς ἀρχιερεῖα ἡμῶν καταστῆσθαι μέλλοντα λαβεῖν τὴν προχειρίσιν, καὶ Θεοῦ εὐδοκίᾳ ἵνα τοῦτον γινώσκεισθε αὐτῶν σὺν ἡμῖν τὸ ἅγιον κυκλοῦντων θυσιαστήριον. Ἐπεὶ οὖν τοῦτο σοι μετὰ τῆς ἄλλης δεδομένης παρὰ Θεοῦ φιλοτιμίας, καὶ χάριτος παρεσχέθη (οἷδας γὰρ συνειδὸς ὧν ὄσης ἀπῆλασας τῆς παρὰ Θεοῦ εὐεργεσίας, ἥς καὶ τοῦτο τυγχάνει τὸ λογισμὲν τοιοῦτον ἀναλαβεῖν, ὥστε κατὰ πάντα ἠνωμένον γενέσθαι τῷ θεοφρονητῷ ἡμῶν βασιλεῖ) ἐκεῖνὸ ἔστιν ὑπόλοιπον τὸ στεῖλαι πρὸς τὰ ἐνταῦθα τὸν Θεοῦ κατανεύσει μείλλοντα εἰς ἀρχιερεῖα ἡμῶν καταστῆναι, ὥστε καὶ τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας παραλαβεῖν ἀκριβέστερον, καὶ διὰ τῆς σὺν ἡμῖν ὄσης δεήσει διατριβῆς: τὰ τε πρὸς εὐσεβείαν συντείνοντα, καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐκπαιδευθῆναι κατάστασιν, καὶ οὕτω τῆς χειροθεσίας: τυχόντα πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐπανελθεῖν λαμπροτάτην εὐγένειαν καὶ τὸ πλήρωμα τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας (1).

Ὅσπερ γὰρ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως προσωκειωμένος ὑπάρχεις τῷ τε φιλοχρίστῳ ἡμῶν βασιλεῖ, καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, οὕτω δεόν ἔστι συνοικεῖσθαι εἶναι καὶ τῇ τῆς πίστεως ὁμολογίᾳ, καὶ τῷ φρονήματι τῶν ὀρθῶν δογμάτων. Ἄλλὰ μὴ καθάπερ μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ὁδὲ ὅπως τοῦ τοιοῦτου κακοῦ παρεμπεσόντος τῇ

(1) Scriptum ἐκκλησιας; sed in margine emendatum ἐξουσίας.

μεν φιλικῶς δοκεῖν συνάπτεσθαι, τῇ δὲ κατὰ τὴν πίστιν Α
κοινωνίᾳ διίστασθαι. Περὶ οὐ καὶ τῷ ἡμετέρῳ, φα-
μέν δὴ Φωτίῳ, τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ οὐ μικρὸς
ἀγῶν καταβέβληται, τοῦτο μὲν λόγους, τοῦτο δὲ καὶ
ἀποστολῇ ἀνδρῶν, εἰ καὶ τῶν πραγμάτων αἱ περιπέ-
ται ἐπὶ τὸ τέλος ἐλθεῖν τὴν σπουδὴν ἀπεκώλυσαν
ἢ τάχα, ὅπερ καὶ προλαβῶν ἀνωθεν εἶπον, τούτου
κρίμασιν οἷς οἶδεν ὁ Θεὸς ἐν ταῖς σαῖς ἡμέραις τετηρημένου, ἵνα δευτέρῃ καὶ ταύτῃ τῇ δωρεᾷ Θεοῦ
φιλότητος μου μενοσ.

Διὰ ταῦτα καθὼς πρὸ βραχέος εἴρηται, τέκνον
ἡμῶν ποθεινότατον, εἰς τοιαύτην ἔνοιαν ὑπὸ Θεοῦ
καταστάς, μὴ ἀναβάλλῃ τὸν ὑπὸ τῆς σῆς τιμιότητος, καὶ
τῶν τῆς καθ' ὑμᾶς Ἐκκλησίας προκρίτων εἰς τὴν
τοιαύτην ἀρχιερωσύνην μαρτυρούμενον προβεβλή-
σθαι τοῦ ἀποστεῖλαι, ἵνα καὶ αὐτῷ ὑπάρξῃ προσλα-
βεῖν ὧν οὐ θέμις ἐνδεῆ γινώσκεισθαι· καὶ ὑμῖν σὺν
Θεῷ φάναι διὰ τῆς ἐκείνου ἀρχιερατικῆς ἐπιστάσεως
καὶ ἢ πρὸς Θεὸν οἰκειότης ἐγγίνηται, οὐδὲν γὰρ
εὖσε εἶας πρὸς τὸ Θεῖον ἐγγύτερον, καὶ ἢ πρὸς τὸν
ὑψηλόν, καὶ μέγαν ἡμῶν βασιλεία κατὰ πάντα ἐνό-
της καὶ συνάδεια ἀσφαλιζομένη, ὡς περ τῇ ὑποταγῇ
καὶ τῇ σχέσει, οὕτω καὶ τῇ τῶν εὖσεθῶν δογμάτων
συμφωνίᾳ. Πάντως δὲ οὐκ ἀμφιβάλλεις, ὡς ἡ μέχρι
τοῦ νῦν ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων περὶ τῆς πίστεως δια-
φωνία πρὸς τὴν καθ' ὑμᾶς ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη-
σίαν ἄλλοτριᾶ καθέστηκε τοῦ ὀρθοδόξου κηρύγματος,
καὶ τῆς ἀποστολικῆς καὶ θείας διδασκαλίας. Εἴ τι
οὖν μέλει τῇ σῇ συνέσει καὶ περὶ σεαυτοῦ καὶ περὶ
τοῦ οἰκείου λαοῦ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐνώσεως, καὶ κατὰ
πάντα συμφωνίας, μὴ ἄλλως ποιήσης, μηδὲ βραδύ-
νης πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ μέλλοντος χρηματίσειν
ὑμῶν ἀρχιερέως, ψήφῳ τοῦ παναγίου Πνεύματος,
καὶ τὴν καθ' ὑμᾶς ἁγίαν Ἐκκλησίαν κατακοσμήσειν.
Ἐρρώσθαι σε ἐν Κυρίῳ ἐπευχόμεθα, φρουρούμενον
καὶ ὑπερκείμενον πάσης ἐπηρείας καὶ ἐναντιότητος,
τίθεται.

PM. *Μιχαὴλ πατρικίῳ, καὶ στρατηγῷ Θεσσα-
λονίκης.*

Περὶ τῆς ὑποθέσεως, ἥτις γράφειν ἡμᾶς πρὸς σέ,
τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, προστρέψατο, πεπεισμεθα
ἐκείνα παρὰ τῆς σῆς μαθεῖν φιλοθέου ψυχῆς, ὅσα
μῆτε Θεοῦ ἀγανάκτησιν κινεῖ, μῆτε τὴν ἡμῶν λυπεῖ
μετριότητα, μῆτε τὸν ἄνδρα, ὑπὲρ οὗ γράφομεν,
ἀδίκως ὑπὸ κατάκριμα τίθησι. Γινώσκωμεν γάρ σου
χάριτι Θεοῦ τελειοτάτην ἐν πᾶσιν οὖσαν τὴν σύνεσιν,
δι' ἣν ἐν τῷ παρόντι περιδοξος ὤφθης βίῳ, καὶ σὺν
ταύτῃ τῇ τιμῇ ἐπιτεύξῃ, ὅπερ εὐχόμεθα, καὶ τῆς
οὐ μόνον προσκαίρους ἐπιμεδιώσης, ἀλλὰ καὶ τῆς
αἰωνίως εὐφρανούσης σε δόξης. Μάνθανε οὖν τὴν
ὑπόθεσιν καὶ δόλου ἡμῖν, δεσμὸν ἔχων ἐκ Πατρὸς
καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὅσα συνεπιμαρτυροῦ-
σαν τὴν σὴν ἀληθῆ γνῶσιν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐξεπί-
στασαι, καὶ μηδὲν μῆτε πρὸς χάριν μῆτε πρὸς
ἐναντιώσιν ἔχοντα. Διαθρυλλοῦσί τινες περὶ Παύλου
τοῦ θεοφιλεστάτου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου, ὡς
παρὰ τῆς σῆς ἀκηκόασαι γλώσσης, ὅτι περ μετὰ τὸ
ἐπανελεῖσθαι τὴν μοναδικὴν πολιτείαν τῇ ποτε γενο-
μένῃ συμβίῳ πεφώρταται συνενούμενος, καὶ μὴ
φυλάσας τὴν ἐξ αὐτῆς γινομένην διάστασιν καθα-

parvum incubuit certamen, nunc per sermones
nunc per hominum missionem, quamvis negotiorum
peripetia quominus ad finem perveniret ejus dili-
gentia impediverint. Vel forte, quod supra dixi præ-
veniens, hoc judicis quæ novit in tuis diebus
Deus reservatum est, ut hoc quoque dono divinitus
honoratus monstreris.

Propterea, sicut paulo ante dictum est, desidera-
tissime fili noster, in tali sententia a Deo confirma-
tus, ne rejicias, quem tua excellentia et vestræ Ec-
clesiæ præpositi dignum testificati sunt qui in talem
promoveretur pontificatum, eum mittere, ut et ipsi
contingat ea recipere quorum expertem eum sciri non
æquum est, et vobis, Deo juvante, per ejus pon-
tificialem præstantiam ad Deumque propinquitatem
attingere (nihil enim magis Divinitati proximum
quam pietas), necnon et firmatam cum excelso ma-
gnoque imperatore nostro unitatem et concordan-
tiam, ut jam submissione statuque, sic et piorum
dogmatum concentu. At prorsus non dubitas quin
circa fidem dissonantia Ecclesiæ Armeniorum, usque
ad diem hodiernam, cum sancta nostra Dei Ecclesia,
aliena stet ab orthodoxa prædicatione apostolicaque
et divina doctrina. Si ergo tuæ sapientiæ cura est
de tua ipsius et populi tui cum nobis unitate et in
omnibus concordia, ne aliter agas, neque moram
afferat ad eum mittendum qui vestri pontificis titu-
lum sumere suffragio sanctissimi Spiritus et sanctæ
vestræ Ecclesiæ decus esse debet. Te bene valere
in Domino precamur, et omnis injuriæ et aggres-
sionis, tam e visibilibus quam invisibilibus hosti-
bus, servatum et superiorem evadere.

ὅση τε ὀρωμένων, καὶ ὅση ἐξ ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπι-

CXL. *Michaeli patrio et Thessalonice duci.*

Confidimus, fili dilectissime, ea in materia, quæ
ad scribendum incitavit, nos ab anima tua id
mutatos esse, quod nec indignationem Dei moveat,
neque nostram contristet humilitatem, neque
hominem, de quo scribimus, ad injustam conde-
mnationem perducat. Quantam enim in omnibus
D habeas integritatem novimus, qua hoc in sæculo
honoratam degis vitam et cum magno honore, uti
precamur, non solum præsentem et subsequentem
obtinges gloriam, sed et permansuram in futuro.
Materiam igitur discas, et qui vobis vinculo con-
junctus es in Patre et Filio et sancto Spiritu, no-
tum facias in quantum dare possis et resciveris
verum de homine testimonium, nihilque neque ira
neque studio proferas. Quidam de Paulo maxime
pio monacho et presbytero te dicentem se audisse
asserunt, quod ille, post susceptam monasticam
vitam, deprehensus fuerit in prius notæ mulieris
commercio, quod factam cum ea separationem non
sincere servaverit, neque promissis Deo datis
fide iter steterit. Hæc dicta ubi ad aures nostras

pervenerunt, eo magis contristati et perturbati sumus, quod homo, testium fide, ad sacerdotium erectus et inter sanctuarii ministros admissus majori etiam inhiat dignitati. En quoad hominem nostrum. Tu igitur illa nobis rescribes, quæ ante terribile Christi tribunal, quo denudati omnes adstant, responsurus sis coram angelorum ordinibus et hominum concursu. De cætero valeas et custodiat te Dominus ab omni malo visibili et invisibili exemptum.

ὅτε πάντες αὐτῷ γυμνοὶ παραστησόμεθα, μέλλεις ἀνθρωπίνης παροξιάσεως ἀποκρίνασθαι. Τὰ δ' ἄλλα ἐβρωμένον σε φυλάξοι ὁ Κύριος πάσης ἐπιπείρας ἀοράτου τε καὶ ὀρωμένης ἀνώτερον.

CXLI. *Solis aræ præposito.*

Etiamsi fama, chare filii, jamdiu de malitia mali adversus te dæmonis, per litteras divulgata, animam nostram haud leviter perculerit, attamen spe meliore inducti famam in regiones mendacii rejecimus et doloris solatium habuimus, de die in diem exspectantes, donec valetudo tua nobis confirmata sit. Quid autem in præsentibus? Litteræ dolorem augentes supervenerunt et luculenter ostendunt, nos ea sperasse ac cupisse quæ longe a vero distabant; quo animo litteras legerimus, quod visceribus mediis acceperimus vulnus verbis haud possumus exprimere. Qui autem corda creavit et novit, ille cordis nostri vulnus et dolorem inspicit, quibus malis aliud invenire nequimus solatium nisi ut mali dæmonis insidias tibi structas patienter feramus; sic enim pro laboribus præsentibus et cruciatibus magna nos in futuro manet tranquillitas. ὁμοῦ ἐπιβουλῆς τῆς ὑμῶν εὐχαρίστως τὸ συννευχθὲν φερούσης, πολλῆ ἀντὶ τῶν παρόντων πόνων καὶ τῆς ἐνεσθῆν ἀνίας ἢ ἐκεῖθεν ἀποκρίσεται

Malus dæmon ab initio novis semper insidiis prosequitur servos Dei: modo per cooperatores, malitiæ sæ consortes, suscitatur persecutiones et per malitiam infert pugnam contra Deum amantes quos a vita beata cæloque repellit; modo absque hominibus ad malum perpetrandum conspirantibus et proprio Marte nunc occulte nunc apertius bellum infert, quemadmodum in præsentiarum virtutem tuam aggressus est. Interea vulnus intulit, quod, volente Deo, sicut ad cicatricem aliquando abibit aut dehiscentis iudicis in commodum percussoris mutabitur usque dum, non multum post, corruptibile hoc corpus in resurrectione justorum induat divinam incorruptionem. Maleficus autem patientia tua qua omnes Deum glorificant, vulnerabitur in æternum, suos solus portabitur dolores, nec ullum dolorum solamen inveniet. Respice, mi filii, ad illos qui his in terris militant, quot et quantas ex hostibus plagas in membris recipiant; viri autem fortes animum medum adjuvant quoniam extollunt et omnibus vulnera ex hostibus inflicta ostendunt. Tu in cœlestem militiam cooptatus, si ab adversario percussus fueris, ex ærumnis æstimationem tibi comparabis. Ideo animo esto forti, neque ob vulnus

ἄρὰν, μηδὲ τὴν ἐπαγγελίαν διασωσάμενος πρὸς Θεὸν ἀφευθῆ καὶ ἀνθρευτον. Ταῦτα, ὡς εἴρηται, πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς ἐλθόντά οἷα εἰκό; ἐλύπησέ τε καὶ συνετάραξεν, ὅτι τε ὁ ἄνθρωπος παρ' ἐτέρων προσώπων τὴν μαρτυρίαν παρασχόμενος πρεσβυτερίου ἡξιώθη, καὶ τῶν λειτουργούντων τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ εἰς χρηματίζει, καὶ πρὸς μείζονα ἐπιπόρῃ λειτουργίαν. Ἐχεις μὲν παρ' ἡμῶν δεδηλωμένην τὴν περὶ τοῦ ἀνθρώπου φήμην. Σὺ δ' ἐκεῖνα γράψον ἡμῖν ἃ καὶ τῷ φρικτῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, κατενώπιον πάσης τῆς ἀγγελικῆς τάξεως καὶ τῆς

PMA'. *Τῷ ἡγουμένῳ τῶν ἡλίου βωμῶν.*

Εἰ καὶ προλαβοῦσα ἡ πονηρὰ φήμη τῆς περὶ σε, τέκνον ἡμῶν οἰον, τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐπιπείρας τὴν τῶν γραμμάτων ἀπαγγελίαν, ἐπληξε τὴν ψυχὴν ἡμῶν οὐ μετρίως, ἀλλ' ὁμοῦ ἐλίπει χρηστοτέρας ὡς περ ἀποπεικόμενοι τὴν φήμην πρὸς τὴν χώραν τοῦ ψεύδους, εἶχομεν παραμύθιον τῆς δόξης, εἰ προσδοκῶντες τὴν ὁμῶν ὕψιστην ἐνωτισθῆναι. Νῦν δὲ τί; Ἦκε τὰ γράμματα τὸ ἄλλος ἐπαύξοντα, ἐκεῖνα φανερώς ἀναδιδάσκοντα ὅσα τέως καὶ δι' ἐλπίδος, καὶ δι' εὐχῆς εἶχομεν τῆς ἀληθείας μακρύνεσθαι. Ὅπως μὲν οὖν διετέθημεν ἀναλεξάμενοι τὸ γράμμα, καὶ οἷον βέλος διὰ μέσων ἰδεξάμεθα τῶν σπλάγχθων, παραστήσει μὲν οὐκ ἔστιν ἰκανὸς ὁ λόγος ὃ δὲ τὰς καρδίας καὶ πλάσας καὶ γινώσκων, ἐκείνος ὄρα καὶ τὸ τραῦμα καὶ τὸ ἀλλήμα τῆς καρδίας, ἐφ' ᾧ παραμύθιον οὐδὲν ἕτερον ἐξευρίσχομεν, πλὴν ἐκεῖνου μόνου ὡς ἀντὶ τῆς τοσαύτης τοῦ δαίμονος ἀνεσις καὶ ἀνάπαυσις.

Ἀπὸ μὲν γὰρ οὗ τοῦ γένους ἐξ ἀρχῆς ἐπιπείρας ταῖς κατὰ τῶν θεραπεύοντων τοῦ Θεοῦ ἐπιβουλαῖς ἐνοσχεύεσθαι, καὶ καθ' ὧν μὲν συνεργοὺς προσλαμβάνεται, οὓς ἂν εὖροι τῇ αὐτοῦ κακίᾳ συντρέχοντας. Καὶ διὰ τούτων νῦν μὲν διωγμοὺς, νῦν δὲ κακώτερος ἄλλος ἐπιφέρων τοῖς εὐαρέστως Θεῷ διαδουλοῦσιν ἄγωνα ποιεῖται τῇ μακαρίᾳ ζωῇ τούτων ἐμποδίζειν. Νῦν δὲ καὶ χωρὶς προσλήψεως ἀνθρώπων συγκακουροῦντων αὐτῷ, διὰ τῆς οἰκίας ἐπιθέσει, τοῦτο μὲν ἀφανῶς, τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ προφανῆ τὸν πόλεμον ἐπιδείκνυται, ὃ καὶ νῦν πρὸς τὴν ὑμῶν ἀρετὴν καταειργάσατο. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν ἐπήνεγκε τραῦμα, ὃ πάντως ἢ βουλομένου Θεοῦ τέλεον ἀποθεραπευθήσεται, ἢ κρίμασιν οἷς ἐπίσταται ἐπὶ κέρδει καὶ ὠφελείᾳ τοῦ τῷ τραύμα φέροντος διαμείνει, ἀλλὰ πάντως μετ' οὐ πολὺ ἀπαλλαγῆσεται τοῦ φθαρτοῦ σώματος ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων τὴν θεοειδῆ ἀφθαρσίαν ἀπολαμβάνοντος. Ἐκείνος δὲ διὰ τῆς ὁμῶν ὁπομοῆς, ἐν ᾗ πάντες τὸν Κύριον ἐλαμπρύνθησαν, τραυματισθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, πάντα φέρων τὰς ἐπ' αὐτῷ ἀληθόνας, καὶ μηδεμίαν εὐρεῖν δυνάμενος θεραπεῖαν τοῦ ἄλλου. Ἀποβλήσωμεν, τέκνον ἡμῶν, πρὸς τοὺς ἐν γῆ στρατευομένους ὡς ἐκ τῶν πολεμίων πληγὰς ἐν τῷ σώματι φέροντες καὶ τῶν μελῶν πηρώτερος, οἳ γε ἀνδρείως καὶ

εὐγενεῖς, οὐ μόνον οὐκ ἄθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σεμνύ-
 νονται, καὶ τοῖς πολλοῖς ἐπιδείκνυνται, ὡς ταῦτα
 παρὰ τῶν πολεμίων ὑπέστησαν. Σὺ δὲ εἰς τὴν οὐ-
 ράνιον στρατείαν στρατευόμενος, εἶτα πληγεὶς ὑπὸ
 τοῦ ἀντιπάλου, πόνῳ μᾶλλον ὀφείλεις σεμνύνεσθαι.
 Ἄλλὰ μὴ καταπίπτειν τὸ φρόνημα, μηδὲ ἀκηδεῖν
 ἐπὶ τῇ πληγῇ. Γράφομεν ταῦτα οὐχ ἵνα σε ἄθυ-
 μοῦντα διεγείρωμεν, ἀλλ' εἰδότες σε θείᾳ χάριτι
 γενναίως τὸ συνεχεθὲν φέροντα, καὶ ὡσπερ μετὰ
 σοῦ τὴν τοῦ ἐχθροῦ δοκούσαν ἐπήρειαν διασύροντες.
 Παράσοι δὲ ὁ ἅγιος Θεὸς καὶ νῦν μὲν τὴν πονηρὰν
 τῇ θείᾳ δυνάμει κατηγχυμένον καὶ θρηνοῦντα τὴν
 ἰδίαν κατήφειαν, ἀπὸ πάσης τῆς ἡμῶν ἀπελθαιμι-
 νον εἶναι ζώῃς.

PMB. Ἀντιῶν μητροπολίτη Σάρδεων.

Ἄλγουντες οὐ μικρῶς καὶ σπαρασσόμενοι τὴν
 ψυχὴν ἐπὶ ταῖς καταλαμβάνουσας ὡς ἡμεῖς φήμας
 περὶ τῆς ὑμῶν ἀγιστοσύνης (κατελάμβανον γὰρ
 ἀλλεπάλληλοι μνήουσιν χαλεπῶς ὑπὸ ἀβρώστιας
 συνέχεσθαι) ἄλγουντες οὖν ἐπὶ τοῦτοις λίαν, ἡ-
 χαριστήσαμεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ κοινοῦ ἡμῶν τέκνου
 τοῦ Σάβα, καὶ τὴν ἀπολλογὴν τῆς νόσου ἀναμαθόν-
 τες, καὶ τὸ χάριτι Θεοῦ ἐν ὑμῶν σε τελειοτάτη
 διατελεῖν ἦν καὶ εἶτι παράσοι ὁ ἀγαθὸς ἀμιγῆ
 πάσης λυπηρᾶς διαθέσεως προσεῖναι τῇ σῇ ἀρχι-
 ερωσύνῃ, εἰς ὑφέλιος μὲν τῶν ὑπὸ σοὶ ποιμαίνεσθαι
 λαχόντων, εἰς εὐφροσύνην δὲ ἡμετέραν, καὶ εἰς
 θείαν δόξαν, οἷς διὰ τῶν εὐσεβῶς καὶ θεοφιλῶς
 πολιτεύεσθαι πειθευομένων διὰ τῆς ὑμῶν ὁσιότητος
 δοξάζεται ὁ Θεός. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐν δὲ
 λοιπὸν εἶτι προσθήσω. Μὴ βραδύνῃς, εἰ δυνατόν,
 πρὸς τὴν ἐπανέλευσιν, ὥστε ὀφθῆναι ἡμᾶς ἀλλή-
 λους, καὶ ἀπολαῦσαι καὶ συνουσίας καὶ ὁμιλίας πρὸ
 τοῦ τῆν ἡμῶν ταλαίπωρον ζῶην ὑπὸ τῶν συνεχου-
 σῶν θλίψεων τε καὶ κακώσεων ἀπαγορευσαί.

PMΓ. Ἰγνατίῳ μαγίστρω μονάσαντι ἐν τῷ με-
 γάλῳ ἀγρῷ.

Οἶδμεν τὴν ὑμῶν ἐνθεον ἀρετὴν καὶ τὰ θεία
 φρονούσαν, καὶ ἀνθρώπων κακουργίαν βδελυσσομέ-
 νην· καὶ διὰ τοῦτο οἷς ἐγραψάς περὶ τῆς τοῦ ἐξάρ-
 χου πλημμελείας, χάριν τὴν μεγίστην ὁμολογοῦμεν.
 Πλὴν κατὰ πρόσωπον αὐτὸν ἐνεγκόντες, καὶ ὡσπερ
 ἀναιδευόμενοι ἰδόντες (μεγάλῃ γὰρ συνεδήσεως
 τοῦ οικείου πταίσματος τὴν ὁμολογίαν δοῦναι),
 ἐκρίναμεν καὶ εἶτι βεβαιωτέρας ἀποδείξεσι τὴν
 ἐαυτοῦ ἐνστάσιν, ὅτι μηδὲν σύνοιδε τῶν περὶ αὐτοῦ
 λεγομένων, καταισχυνθῆναι. Διὰ τοῦτο εἰ καὶ τοῖς
 σοῖς πεπληροφορημέθα λόγοις, πῶς γὰρ οὐκ ἂν
 κληροφορηθεῖημεν ἀνδρὸς Θεοῦ χάριτι καὶ ἐν τῇ κο-
 σμικῇ διαγωγῇ διαπρέψαντος ἐν τῇ ἀνωτάτῳ τιμῇ,
 καὶ ἐν τῇ τῶν μοναχῶν πολιτείᾳ μαρτύριον ἀποφε-
 ρομένου τῆς εὐλαθείας, ὅποιον προσῆκε Θεοῦ θε-
 ράποντας ἀποφέρεισθαι; Πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ δόξῃ
 ὡσπερ ἐφημεν ἀντιλογίας εἶτι κεκτῆσθαι χώραν,
 ταῦν ἀναβαλόμεθα τὴν περὶ αὐτοῦ καταδίκην ἐρευ-
 νώντας· (πάντως δὲ οὐκ ἂν λάθῃ πονηρία) καὶ ἐξετά-
 ζοντες ἐπιμελέστερον, ἵνα πανταχόθεν κατὰ πρόσω-
 πον αὐτῷ τῆς οικείας παρισταμένης ἀμαρτίας δέξηται τὴν
 κατάκρισιν· πρὸς τὴν καὶ βούληται, καὶ μὴ
 βολῆται, καὶ αὐτὸς ὀφθῆναι συμψηφισόμενος.

CXLII. Antonio Sardinum metropolitæ.

Haud leviter doluimus et anima contriti sumus,
 rumoribus de valetudine vestra auditis; alii enim
 super alios significabant te gravi morbo detineri,
 et nos summo dolore affliciebant. Gratias igitur
 Deo retulimus per filium nostrum Sabam, cum te
 morbo liberatum esse comperuimus et sanitati
 divina clementia restitutum; addat, quæsumus,
 summa benignitas ut vitæ tuæ sanctæ hujus tempo-
 ris tribulationes non admisceantur: id enim con-
 ducit ad utilitatem eorum quos pascis, ad gaudium
 nostrum et ad gloriam Dei; cum enim pie et
 sancte vivendi regulas docentur homines, sanc per
 reverentiam vestram glorificabitur Deus. Unum
 adjiciam: si fieri potest, in invisendis nobis ne
 tardes; ita nos invicem videbimus, præsentia et
 conversatione gavisuri et miseram vitam conso-
 laturi in malis et tribulationibus quæ nobis undique
 obstrepunt.

CXLIII. Ignatio magistro in magno agro vitam
 monasticam obeunti.

Insitam nobis noyimus virtutem eximiam quæ di-
 vina cogitat et humanam malitiam abominatur; id-
 circo quas de præsilis erroribus scripsisti litteras,
 eæ magnæ apud nos gratitudinis causa fuerunt. Quum
 igitur in faciem ejus pervenissemus et ipsum imper-
 turbatum conspexissemus (fortis enim conscientie
 est proprium consiteri peccatum, decrevimus animum
 ejus firmioribus confundendum esse argumentis,
 quod nulla ipsi objectorum conscientia remordebatur.
 Hanc ob causam tuis convicti sumus rationibus; quis
 enim fidem non habiturus sit homini qui gratia Dei
 et suis virtutibus ad supernos ascendit honores, et
 inter monachos illud pietatis testimonium obtinet,
 quo servos Dei gaudere convenit? Verumtamen,
 uti jam diximus, ne ad contradictionis regiones effu-
 dat, rem procrastinantes delictum ejus denuo in-
 quiremus (malitia non semper latebit), et diligen-
 tius scrutabimur ut propria culpa omni ex
 parte in medium prolata, damnationem subeat,
 et, velit nolit, ipse sententiæ videatur assentiri.

CXLIV. *Nicolao Longobardiæ duci.*

Gratias Deo egimus, mi fili, quod super hostes gloriantis tibi potestas sit attributa, eoque magis referimus, quod nostræ humilis spes non irrita evaserit. Ante præsentia enim opera quam egregia futura essent tua facinora prævidimus et te invitum atque reluctantem ad illam tunc miseram nunc autem gratia Dei felicem regionem abire coegimus illud intendentes, alia edere facinora; hac in re nunquam ancipites hæsimus, sed firmiter speravimus honores et munera, quæ sciebat Deus, et cogitabat anima mea humilis. Quum autem inscrutabilibus judiciis res secus peractæ sint, quid aliud conferemus quam nostras humillimas preces? Adprecamur igitur ut divinum auxilium nunquam a te discedat, ut illa nunquam deficiat claritas, quæ totam illustrat hominum vitam, nomen et genus tuum extollat et cum illa æternam quoque et inextinguibilem obtineas claritatem.

CXLV. *Dilecto, spectatissimo spirituali filio illustri principi Amalphitæ.*

Amorem in nos tuum singularem, effusissimum in Ecclesiam, quæ nobis credita est, studium, et antea quidem fama ipsa tuas litteras prævertens nuntiarat, et nunc eæ ipsæ amantissime ad nos perscriptæ retulerunt. Plurimum igitur tibi hoc nomine debemus, soluturi nunquam nisi votis, quibus fausta tibi omnia precamur a Deo. Nam quidquid nostræ evigilare curæ, aut entis vires unquam poterunt, et perexiguum sane est, tibi antea ob præclara tua in nos beneficia obstrictum. Negotium tuum de redemptione captivorum explicuimus aliqua ex parte: totum confici, quæ rerum ac temporum difficultas est, haud sane potuit. Aderit, ut speramus, brevi manus Domini, egregios istos conatus tuos promotura: quam neque Agarena immanitas, nec ulla omnino vis contrahi potest. Tu modo, quod facis, sedulo incumbere operi, et in id libram auri expende, quam tibi mittimus. Divinatione quadam præ sagit animus breviter ut Deus nobis præbeat occasionem, liberatis fratribus, summus ei gratias agendi. Incolumem te Christus, tuosque omnes servet, illæsumque a

visibili et invisibili hoste. τῶν ταῖς ἡμετέραις βουλαῖς τε καὶ εἰσηγήσεσιν εἰς ἀνάβρυσιν τῶν αἰχμαλώτων χριστοῦ λύτραν μίαν, δυναμένης θείας χειρὸς, ἣν οἶδα καὶ πέπεισμαι ὅτι συνεπικουρήσει, καὶ τῆς ἀθέου τῶν Ἀγαρηῶν τυραννίδος τοὺς δεσμίους· ἀπολυτρώσεται, καὶ κοινῆ· εὐχαριστίας ὑπόθεσιν παρέξει σοὶ τε καὶ ἡμῖν ἐπὶ τῇ τῶν αἰχμαλώτων ἀποκαταστάσει πρὸς τὰ οἰκεία, εὐχαριστούντων καὶ δοξαζόντων ἡμῶν τὸν Σωτῆρα καὶ ἐλευθερωτὴν, καὶ οὐκ ἐάσει ἐπὶ πολὺ τῇ τῶν ἀσεβῶν τυραννίδι κακοχεισθαι καὶ τάλαιπωρεῖσθαι τοὺς τῷ παναγίῳ εἰματι σσημειωμένους, οὐδὲ τῆς μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων ζωῆς τε καὶ συνδιαγωγῆς μακρύνεσθαι. Ἐβρωμένον σε διαφυλάξοι ὁ Κύριος· ἐν πάσιν εὐδῶν, πάντα τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα συγκατορθῶν καὶ διατηρῶν, σέ τε καὶ τὸν ὑπὸ χεῖρα λαβὼν ἐκ πάσης δρωμένης τε καὶ ἀοράτου τῶν κακῶν συνογῆς.

CXLVI. *Constantino protasecretis.*

Ad hominem, qui in verborum simplicitate acer-

A ΓΜΔ'. *Νικολίῳ στρατηγῷ Λογγομαρδίας.*

Εὐχαριστήσαντες τῷ Θεῷ, τέκνον ἡμῶν, ἐπὶ τῇ δεδομένῃ σοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει, πλέον εὐχαριστοῦμεν ὅτι οὐ κατήσχύνθησαν αἱ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἐλπιδες. Καὶ γὰρ καὶ πρὸ τῶν νῦν ἔργων ὡσπερ τὰ σὰ προθεωροῦμεν ἀνδραγαθήματα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐξεδιατάμεθα καὶ ἀκοντά σε καὶ ἀνανεύοντα πρὸς τὴν ἀθλιον πρώην μὲν αὐτῶν χώραν, νῦν δὲ χάριτι Θεοῦ εὐδαίμονα ἀπεστελαμεν, ἐνθυμούμενοι καὶ αὐτοὶ ἀνταμείψασθαι τὰ σὰ ἀνδραγαθήματα, ἃ οὐχὶ διατάζοντες, ἀλλὰ μετὰ βεβαιώσεως εἶχομεν, καὶ τιμαῖς καὶ δωρεαῖς ὅσαις ὁ Θεὸς οἶδεν καὶ ἡ ἐμὴ ταπεινὴ ψυχὴ διανοεῖτο. Ἐπεὶ δὲ κρίμασιν ἀδήλοισι ἀπήνησεν ἄλλως τὰ πράγματα, τίτι ἄλλῃ ἢ τῇ τεταπεινωμένῃ δεξιούμεθα ἡμῶν εὐχῆ; καὶ ἐπευχόμεθά σοι μῆτε τὴν τοῦ Θεοῦ συμμαχίαν ἐπιλιπεῖν, μῆτε πᾶσαν φαιδρότητα, ὅση τὸν ἀνθρώπινον βίον οἶδεν φαιδρύνειν, τὸ σὸν ὄνομα καὶ τὸ σὸν γένος καταλιπεῖν, καὶ ἐπὶ ταῦτοις καὶ τῆς αἰωνίου φαιδρότητος καὶ ἀδοξοῦ τοῦ τυχεῖν.

PME'. *Τῷ ἡγαπημένῳ περιβλεπῶ πνευματικῷ τέκνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἀρχοντι Ἀμάλῳ.*

Τὸν πρὸς ἡμᾶς ἐνθεον ἔρωτα τῆς σῆς εὐγενείας, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς καταπιστευθείσης ἡμῖν εἰ καὶ ἀναξίσις ὑπὸ Θεοῦ Ἐκκλησίας σπουδαίαν προαίρεσιν, καὶ πρὶν μὲν προανήγγειλεν ἡ φήμη προφθάσασα, νῦν δὲ τελειώτερον ἀνεβιδάχθημεν. Καὶ πρώτων μὲν ἐπηξάμεθα ὑμῖν παρὰ τοῦ κενώσαντος τὸ πανάχραντον αἶμα ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀντιδοθῆναι ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἀγαθῆς σου προαιρέσεως τὴν παρὰ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ κατευόδοσιν ἐν τοῖς ὑμετέροις πράγμασι, καὶ μὴ ἐπιλιπεῖν ὑμᾶς τὴν ἀνωθεν χάριν συγκατορθοῦσαν τὰ συμφέροντα καὶ σπουδαζόμενα. Δεύτερον δὲ καὶ ἡμεῖς εἰ τι δυνατόν παρ' ἑαυτῶν συμπράττειν ἐν ταῖς χρεῖαις τῶν ὑμετέρων πραγμάτων, ὡς ἔστιν ὀφειλόμενον ὑπὲρ τέκνων εὐνοούντων πατράσι συναγωνίζεσθαι οὐ διαλείφομεν, τὸν ἀγῶνα δεικνύντας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ παρόντι, εἰ καὶ μὴ ὀλόκληρον πέρας ἡ αἰτησις ὑμῶν ἔλαβε περὶ τῶν αἰχμαλώτων, ἀλλ' ὅμως ἐφ' ὅσον ἐπαίθετο τὰ πράγματα, σπουδῆν ἐποιησάμεθα περὶ τῆς ὑμῶν ἐξαιτήσεως καὶ θραπείας· καὶ γέγονεν, εἰ καὶ μὴ τὸ πᾶν μὴδ' ὅσον ἠθουλόμεθα, ἀλλ' ὅσον τέως τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐξεγένετο πεισθῆναι. Ἀπεστελαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐπευχόμενοι τὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν παρὰ τῆς πάντα

ἡθουλόμεθα, ἀλλ' ὅσον τέως τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐξεγένετο πεισθῆναι. Ἀπεστελαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐπευχόμενοι τὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν παρὰ τῆς πάντα

PMΓ'. *Κωνσταντίνῳ πρωτασηκρήτῃ.*

Ἄπλῃ γράφω πρὸς ἄνθρωπον συνιδεῖν καὶ ἐν

Ιδωτεῖα λόγων ψυχῆς ἄλγημα σφοδρὸν. Ακοὴν ἠκούσαμεν μετὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐξ ἡμῶν ἀναχώρησιν, ὡς ἀρχιεπίσκοπον παρὰ τῆς ἡμῶν χειροτονηθέντα ταπεινότητος (οὗτος δὲ ἴσθιν ὁ Νεαπόλεως), ἐκδιώκετε, καὶ πέμπετε ἄλλον ὃν ἐσφράγισε καὶ ἐξαπέστειλεν ἐκεῖ, ὃ καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν τῶν ταπεινῶν, καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀμαρτωλοτέρων, ὅμως δὲ οἷος οἶδε κρίμασιν ὃ συναρμόσας ἡμῶς ταύτῃ Χριστῷ μου, καθὼς αὐτοὶ ἐπίστασθε, εἰσπηδήσας. Βλέπετε τί ποιεῖτε. Ὅρθῳ πῶς ἀπλὰ γράφω ἀθῶδῃ· εἰμι τῆς αἰωνίου καταδίκης ὁμῶν· αἰωνίῳ γὰρ κατακρίματι τὸν τοῦτο ποιοῦντα ὑποβαλῶ, εἰ καὶ ἀμαρτωλός· εἰμι, ἀρχιερεὺς ὢν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ συναρμοσθεὶς αὐτῇ οὐ βίβη, οὐ περιδρομαῖς ἑμαῖς, οὐ σπουδῇ ἀνθρωπίνῃ, ἀλλὰ λόγοις οἷς οἶδεν ὃ τὸ ἅγιον αἷμα ὑπὲρ αὐτῆς κενώσας· καὶ τῷ ἀλύτῳ ἐκείνῳ δεσμῷ ᾧ ἀνὸ υποβαλοῦμεν τοὺς τοῦτο ἐπιχειροῦντας, παραστήσονται τῷ φοβερῷ βήματι, καὶ ἐγὼ σὺν αὐτοῖς, καὶ τότε γνωσόμεθα ἐνώπιον πάσης σαρκὸς καὶ τὸν ἴδιον ζῆλον, καὶ τὸ φρόνημα, καὶ τὴν ἐντρέχειαν καὶ τὴν φιλίαν καὶ τὰς πολλὰς περιουσίας, ὅταν πᾶν στόμα ἐμφράσσηται, καὶ ἕκαστος κατὰ τὰ οἰκεία ἔργα λήψεται τὴν ἀνταπόδοσιν.

PMZ'. Ἀδελφῶ.

Καὶ χωρὶς τῆς προσπεσούσης ὑποθέσεως ἡ περὶ τῆς ὁμῶν οἰοτήτος φήμη ταῖς ἀκοαῖς ἡμῶν φθάσασα, οἷα εἰκὸς ἐπιθυμητὴν ἵποισι τὴν σὴν ὀμίλιαν, ἀνθρωπε τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ τῆς παρουσίας ὑποθέσεως συνῆλθεν, καὶ διὰ ταύτην ὡς ἀναγκαίαν οὔσαν, καὶ τὸ μέρος χαρίζομενοι τῇ ἐπιθυμίᾳ· ὅτι μὴ ἐξεστὶν ἐτέρως, ἴδου σοὶ προσομιλοῦμεν διὰ τοῦ γράμματος. Καλὸν μὲν καὶ Θεῷ ἀρέσκον ἔργον καὶ δεινοήθη καὶ διεπράξατο ὃ θεοφιλῆς οὗτος ἀνθρωπος, ἧς ἔχει φέρων σοὶ τὸ γράμμα, τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἀράμενος, καὶ πάντα λιπὼν τὰ ἐν κόσμῳ καὶ ἀξίον ὡς ἀληθῶς τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς. Καλὸς δὲ καὶ αὐτὸς ὁδηγὸς αὐτῷ γέγονας καὶ τῆς πρὸς σωτηρίαν ὁδοῦ ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ὡς καὶ αὐτὸς εὐχαριστεῖ καθηγούμενος καὶ δεικνύς διὰ τοῦ ὅλου· ἐξηρητῆσθαι τῆς σῆς οἰοτήτος, καὶ μηδὲν ἀνέχεσθαι πράττειν σοῦ μὴ καλεούμενος, ὡς τοιοῦτω περιέτυχεν ἀλείπτῃ πρὸς τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας ὅπῃ πάντως ἐντυχεῖν ἤδυστο. Καὶ ἦν μὲν σωτήριον μηδὲν ἀπαντῆσαι παρὰ τοῦ φθόνου ἀεὶ κατὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν μαινομένου δαίμονος· ἐναντίον, μηδὲ τραχὺ, μηδὲ προκόπτειν τὰ ἐκείνου διαθήματα πρὸς τὸν τῆς ἀσκήσεως δρόμον ἐμποιῶν. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ ἡμῶν καὶ Σωτῆρι καρτερῶν διετέλει, ἐν ᾧ τὴν ἀρχὴν κατήντησε τόπῳ, καὶ αὐτὸς ἔχων ἐγγύθεν τὸν μαθητὴν, δει τὰ ἐπιβάλλοντα ἐξεπαίδευσε. Ἐπεὶ δὲ, ὡς γε ἡμῖν ἐγνώσθη, ἀντὶ γαλήνης, ἀντὶ λιμένος εὐδίου, τρικυμίας καὶ κλύδωνες αὐτῷ ἐπανίστανται, καὶ ἀνθρωποὶ εἴτε παρ' ἑαυτῶν ἡρμεῖν οὐκ εἰδότες, εἴτε παρὰ τοῦ δαίμονος κεινημένοι, καὶ ἑαυτοῖς καὶ τούτῳ βλάβης πρόξενοι γίνονται, τί δεῖ ποιεῖν, ἢ πάντως αὐτόθεν

bum animi dolorem perspicit, simpliciter scribo. Fando audivi, post regis a nobis discessum, archiepiscopum ab humilitate nostra ordinatum (Neapolitanum dico) a vobis expulsam fuisse et alium ab ipso signatum et eodem missum aequè excidisse. Idem ad nos humiles confugit omnium maximos peccatores : attamen, quibus ipse resciverit Christus iudiciis et a vobis haud ignotis cum Ecclesia illa nos conjunxit et gubernacula tribuit. Videte quid faciatis ! Me simpliciter scribentem perspicis : aeternae damnationis vestrae sum innocens ; aeterno tamen iudicio illum subijcio tanquam reum. Licet enim peccator sim, nihilominus pontifex Ecclesiae Christi incedo, et cum illa non vi, non circuitibus meis, non hominum studiis conjunctus sum, sed iis rationibus, quas poverit qui sanctum super illam effudit sanguinem. Hoc indissolubili vinculo vinciemus reos ; stabunt ante tribunal horribile et cum illis ego : tunc coram omni creatura cognoscentur et mens et cogitationes et amicitiae, et similitates, cum omnium ora claudentur et unusquisque operum suorum retributionem accipiet.

CXLVII. Incerto.

Etsi praesens data non fuisset occasio, de reverentia tamen vestra ad aures nostras ea jam pervenerat fama, ut conversationis vestrae desiderium, o homo Dei, mentem subierit ; cum autem praesens supervenerit occasio, et quidem necessaria, desiderio nostro indulgemus : aliter enim conversari tecum non licet nisi per epistolas. Bonum et Deo pergratum opus intendit homo et perfecit, qui hanc ad te epistolam defert : erucem Christi suscipit et mundum dereliquit virtuti soli addictus. Bonus tu ipse has illi conductor in via salutis, qualis ab initio et ad nunc usque diem existitisti ; ille contra sic adjunctus, reverentiae vestrae prorsus adhaerebit, nihil suscipiet nisi tu jusseris felicem se aestimans quod talem ad pugnas spirituales adeptus sit praecceptorem qualem desiderabat. Nam salutem consequi non potest propter invidiam diaboli, qui contra salutem nostram furit, difficultates suscitatur et profectus in virtutum semita impedit. In quo autem fuit loco et principatum obtinuerat, cum gratiarum actione et perseverantia erga Salvatorem Deum perseveravit : hunc discipulum cum penes te habueris, convenientia docebas. Nobis enim notum est illi pro tranquillitate et portu tuto tempestates et turbines exsurgere, sive tollantur ab hominibus qui pacifice vivere nesciunt, sive a malo daemone ; profecto et sibi met ipsis et illi damnum inferre tentant. Quid faciendum ? Num obstinate reluctandum ? Ast non meum, sed Domini praecceptum est : « Si vos in hac urbe persequuntur, fugite in allam * » Hic autem, uti dicit, persecutionem ex illis experitur, qui pacem non amant, et persecu-

* Matth. x. 23.

tionis causa, invitus, ad alium locum transmigrare cogitur. Cum votis tuis impertire digneris ei viaticum et cum benedictione tua copiam abundi facias; ita enim quietus, Deo gratam vitamaget; postea forsitan inveniet locum, ubi oblata perfruiturus sit pace et inimici ab odio desistent, cum nullum pretextum habeant hominem suspicandi, ejusque inter ipsos vitam gravandi.

ζήση. Ἐπειδὴ γὰρ εὐρηται τόπος, οὗ τὴν ἐπιζητουμένην αὐτῷ εἰρήνην ἔξει, καὶ οἱ διώκοντες αὐτὸν ἀπαλλαγέντες τοῦ δοκοῦντος ἐπαχθοῦς, μηκέτι πρόφασιν ἔχουσι τῆς ἑαυτῶν ἀταξίας τὴν τοῦ ἀνδρός ἐπιβρῆ ὡς νομίζουσι σὺν αὐτοῖς διατρεβῆν καὶ κατοικήσιν.

CXLVIII. *Euthymio monacho.*

Quæ in Spiritu est charitas nullam distantiam novit, sed qui isto vinculo uniti sunt, etsi spatium Intercedat, juncti permanent et beatifica fruuntur auitate. Nos ipsi a quo tempore in Spiritu sancto uniti sumus cum reverentia vestra, eo magis connectimur quo major interest personarum distantia: corporum enim relationes suam ex visibilibus characteribus subsistentiam habent, quibus solutis, ipsa relatio cito solvitur; spiritus autem nedum ob absentiam, amicorum desperans magis magisque connectitur: nos porro Deum precamur una vivendi copia detur et oculis atque ore invicem conversandi. Ita enim et separatis nobis et unitis glorificabitur Deus, qui nos vinculo Spiritus conjunxit. Vale. Nos quidem de rebus terrestribus nunquam non supplicamus; tu autem pro humilitate nostra preces fundes.

CXLIX. *Thraciorum duci.*

Quæ tibi hisce litteris suademus, mi fili, ea te alisque nostra admonitione scimus facturum fuisse; non enim contumeliis neque manu gravi humiliiores inter subditos affligi permittit charitas tua, non ignara te a Deo constitutum et ad principatum evectum esse ut injustos reprimas et pauperes ad servitutem redactos contra dominos crudeles defendas. Hæc te curantem et operibus demonstrantem scimus, nemine aut litteris aut verbo exhortante, attamen quia hasce litteras deferens unus e notis est et multum efflagitavit ut litteras a me commendatitias excellentiæ tuæ exhiberet, petitione ejus audita litteras delimus. Hunc igitur litteris nostris commendamus et te rogamus ut curam ipsi impendas, qua omnes fruuntur quos tu protegis; vivunt enim ab omni injuria liberi inter homines qui miseros offendere et lædere gaudent. Valeas, et sub custodia Domini negotia feliciter peragas, viam vitæ planam et illæsam ab invidiæ stimulis habeas.

παρὰ τῶν ποιουμένων ἀπλόαυτιν καὶ τρυφῆν ἰδίαν νον σε διαφυλάξοι ὁ Κύριος εὐοδοῦμενον ἐν τοῖς καὶ τοῦ φθόνου τῶν κέντρων ἀτρυτον διαμένοντα.

CL. *Philotheo patricio.*

Viri clerici Ecclesiæ metropolitanæ Nicænæ ad nostram humilitatem confugerunt; nullis, mi fili,

A ἀπαναστήναι; Οὐκ ἐμός ἐστιν ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ Κυρίου· Ἐάν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. Διώκεται καὶ οὗτος παρὰ τῶν μὴ ἀγαπῶντων εἰρήνην, ὡς φησι, καὶ διωκόμενος ἀνάγκην ἔχει κἄν μὴ βούληται πρὸς ἄλλον τόπον μεθίστασθαι. Δὸς οὖν αὐτῷ ἐφόδιον τὰς σὰς εὐχὰς, καὶ εὐλογήσας ἀπόστειλον· ἵνα καὶ αὐτὸς ἐν ἡσυχίᾳ διατελῶν ἐνταῦθα, εὐαρέστως τῷ Θεῷ δια-

PMH'. *Eὐθυμῷ μονάχῳ.*

B Ἡ τοῦ Πνεύματος ἀγάπη οὐκ οἶδε διάστασιν, ἀλλ' οἱ τῇ ἐνώσει ταύτης συναφέντες, εἰ καὶ τόπος αὐτοῦς δίστησι, μένουσιν ἠνωμένοι καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐνώσεως ἀπολαύοντες. Καὶ ἡμεῖς τοῖνον τῇ δσιότητι σου ἀφ' οὔπερ τῇ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι συνήφθημεν, μᾶλλον δὲ τοσοῦτον συναπτόμεθα πλεον, ὅσον ἡ σωματικὴ μειτεῦει διάστασις. Ἡ μὲν γὰρ σωματικὴ σχέσις ἐκ τῶν ὀρωμένων χαρακτηρισῶν ἔχει τὴν συνοχὴν. Τοῦτων δὲ μὴ παρόντων, κατὰ βραχὺ λανθάνει διαλυομένη· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος, ἕτερον τρόπον τῇ τῶν σωματικῶν ὑπομνήσεων ἀναχωρήσει ἐπὶ πλέον συσφιγγεται· πλήν εὐχόμεθα τῷ ἀγίῳ Θεῷ καὶ συγγενέσθαι ἀλλήλοις, καὶ θέος καὶ ὁμιλίας κοινῆς ἀπολαύσαι· ἵνα μὴ μόνον δισταμένων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ συνόντων δοξάζηται παρ' ἡμῶν ὁ συνάψας ἡμᾶς Θεὸς τῷ συνδέσμῳ τοῦ Πνεύματος. Εἴης ἡμῖν ἐρῶμενος· ἡ δ' εὐχὴ περὶ τοῦ σαρκίου, καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερευχόμενος μετριότητος.

PMΘ'. *Στρατηγῷ τῶν Θρακησίων.*

C Ἄ γράφομεν, τέκνον ἡμῶν, οἶδαμεν ὅτι καὶ χωρὶς τῆς ἡμετέρας ποιῆς ὑπομνήσεως· οὐδὲ γὰρ ἐπήρειαν οὐδὲ χεῖρα βαρείαν τῶν ἐπιτιθεμένων τοῖς ταπεινότεροις ἡ σὴ φιλοθεῖα συγχωρεῖ, γινώσκουσα ὡς εἰς τοῦτο παρὰ Θεοῦ προήχθης, καὶ ἀρχεῖν ἄλλων ἐτάχθης, ἵνα καὶ τοὺς ἀδικεῖν βουλομένους ἀναπέλλης, καὶ τοὺς εἰς τὸ καταπονεῖσθαι διὰ πεινίαν ἐτοιμοὺς, διὰ τῆς σῆς βοήθειας τῆς ἐκείνων βιωσιμότητος λελυτρωμένους ἀποφαίνης. Ταῦτα οἶδαμεν ὅτι καὶ μελετᾷς καὶ τὴν μελέτην εἰς ἔργον προάγεις, κἄν μηδεὶς ἐστιν ὁ γράφων ἢ παραίνεσιν ποιοῦμενος· ὁμοῦ ἐπεὶ ὁ τὸ γράμμα κομίζων εἰς ὧν τῶν ἡμῖν γνωριζομένων πολλὰς ἐξεβιάσατο παρακλήσεις πρὸς τὸ γράμμασιν ἡμετέροις ὥσπερ συστήναι αὐτὸν πρὸς τὴν σὴν μεγαλόδοξον ὑπεροχὴν, πληροῦντες τὴν ἐξαιτήσιν αὐτοῦ, τὸ γράμμα παρέσχομεν ὁμοῦ τε διὰ τοῦ γράμματος τοῦτον συνιστῶντες, καὶ δεῖξει καὶ εἰς αὐτὸν τὴν σὴν κηδεμονίαν παρακαλοῦντες, ἧς ἀπολαύουσι πάντες οἱ ταῖς σὰς περιβαλλόμενοι πτέρυξι, καὶ ἀνεπηρέαστοι διασωζόμενοι τὰς τῶν ἐπηρεαζομένων ταλαιπωρίας. Ἐρῶμενος πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα, καὶ χωρὶς τῶν λόγων

PN. *Φιλοθέῳ πατρικῷ.*

Κληρικοί τῆς ἐν Νικαίᾳ μητροπόλεως κατέλαθον πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα, καὶ χωρὶς τῶν λόγων

ἀπ' αὐτῆς ὄψεως, τέκνον ἡμῶν, τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἄδύνην τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐμφανίζοντες. Ἐπεὶ δὲ λέγειν ἀπήρξαντο, τοσοῦτον καὶ ἡ τῶν λόγων διαθεσις ἐτύγχανε παθητικῆ, ὅτι καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν πρὸς τὴν αὐτὴν σύγχυσιν, καὶ τὴν ἄδύνην κατέστησεν, ἵνα μὴ τὸ πλέον λέγω, τῆς συνοχῆς. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐμελλον, τέκνον ἐμὸν, τοιαῦτα πάσχειν, ὅτε λειτουργοὶ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου πρεσβύτεροι, φημί, καὶ διάκονοι, ὁποῖοι δ' ἂν καὶ ὤμεν, καὶ οἷσις ἁμαρτίαις ἐνεχόμεθα, πρὸς στρατεῖαν κοσμικὴν καταλέγονται; Φείσασαι, Κύριε, τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου σου, καὶ μὴ οὕτω διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐξουθενώσης ἡμᾶς. Ἐγὼ, τέκνον ἐμὸν, ὅτε τοῖς ἐμοῖς; ὡς προῖλλον οἱ λόγοι, οὕτως ὑπὸ τοῦ πάθους; ἐπάγην, καὶ οὕτως ὄλος ἐγενόμην τῆς ἐκπλήξεως, ὥστε εἰς ἀμηχανίαν μὲν καταστῆναι τοῦ γράφειν, μηδὲν δὲ ἄλλο ποιεῖν ἢ ταλανίζειν μὲν τὴν οικεῖαν ζωὴν, θρηνεῖν δὲ καὶ ἄδύρεσθαι τὸν παρόντα καιρὸν, ὃς τοιαύτην περιπέτειαν ἤνεγκε τῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ἐπεὶ τῶν κληρικῶν αἱ ὀλοφύρσεις ἀνακοπήν οὐκ ἔδεχοντο, ὅψε καὶ μόλις ὡς περ ἑμαυτοῦ ἐγενόμην, καὶ πρόπον ἡγησάμην γράμμα πρὸς τὴν σὴν μεγαλόνοιαν διαχαράξαι, δι' οὐ παρεγγυῶμαι, εἰ δυνατόν, φείσασθαι τοῦ ἱερατείου, μᾶλλον δὲ τῆς θείας δοξολογίας, ἣν εἰ καὶ διηνεκῶς ἔχει προσφερομένην ἐν οὐρανοῖς ὁ Θεὸς, ὅμως βούλεται καὶ ἐπὶ γῆς ταύτην αὐτῷ ὑπὲρ ἀνθρώπων προσφέρεισθαι. Εἰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλοι τινὲς, καὶ μὴ τῶν τῷ ἁγίῳ κυκλούμενων θυσιαστήριον ὑπῆρχον, οὐδ' οὕτως ἦν ἀνεκτόν τὸ γὰρ ὅπως ἀφιέρωμα ἦδη τι γεγεννημένον εἰς κοινὴν χρῆσιν μεταφέρειν, οὐκ ἔστιν ἀκατάκριτον. Ὅταν δὲ οἱ τὰ ἅγια φέρειν καταξιοθέντες, ἐκείνοι πρὸς στρατιωτικὰς λειτουργίας ἀπάγονται, τί ἂν τις ἐρεῖ; Σκόπει, τέκνον ἡμῶν, ὅτι οὔτε ὕφασμα, οὔτε ἄργυρον, οὔτε χαλκόν, ἀλλ' οὔτε λίθον εἰς ναὸν ἀφωρισμένον Θεοῦ, ἔξαστι κοινοποιεῖν, οὐδ' εἰ τις τοιαῦτα ταῦτα, καταδίκης ἀνώτερος. Εἰ δὲ οὖν οὕτως ἔστιν, ὡς περ καὶ ἔστι, σοὶ καταλείπω θεῖα χάριτι τελειοτάτῃ τὴν σύνεσιν ὄντι, τὸ νῦν γινόμενον κρῖναι.

Ἐβουλόμην τὸ γράμμα ἐκτείνειν καὶ διὰ πλειόνων τὴν ἀτοπίαν τοῦ πράγματός, καὶ τὸ ἡμέτερον ἄλλως ἐμφανίζειν. Ἄλλ' ἱκανὰ τὰ εἰρημένα πρὸς τὴν σὴν ἀρετὴν, ἥτις κἀν μηδεὶς ἕτερος λέγη, δυνατὴ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ συνίεναι καὶ ἄλλους περὶ τούτου διδάσκειν. Τοσοῦτον δὲ μόνον φημί, ὅτι ἐξ ἀρχῆς προνόμιον δέδοται παρὰ τῶν κοσμησάντων εὐσεβεῖα τὸ στέφος; μητροπόλει, χάριν τῶν ἐν αὐτῇ κικροτημένων ἱερῶν συνόδων. Καὶ ὅρα ὅσοι ἐ χρόνος; ἀφ' οὗ γὰρ Χριστῷ ὑπετάγη τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡ τῶν σκῆπτρων ἐξουσία τοῦτο παρεσχέθη, μὴ νῦν ὀρθῶ περιυβριζόμενον μηδὲ καταπεφρονημένον. Οὐ γὰρ ἄξιον οὔτε πρὸς τιμὴν διαδιδόνον ἢ τῶν προστατῶν ἢ τῶν πληρούντων τὸ πρόσταγμα. Τὰ δ' ἄλλα ἐβρώμενον σε διαφυλάξοι ὁ Κύριος; ἐν παντὶ εὐαρεστοῦντα, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀποδοχῆς ἀξιούμενον.

PNA. Γρηγορίῳ Ἐφέσῳ.

Οὐκ οἶδα τί ἐρῶ ἐπὶ τοῖς οὐκ ἐθέλουσιν ἀνεῖναι; παραχμοῖς τὴν ἐπώδυνον καρδίαν ἡμῶν. Οὐ γὰρ ἔστιν ἰδίῃ ἡμέραν, ἐν ἣ μὴ διαξαινόμεθα ταῖς ἐπι-

vocibus editis, solo aspectu confusionem et dolorem suum manifestantes : cum autem dicendi initium fecissent, rem adeo flebiliter pronuntiarunt ut animam nostram ad eandem confusionem et dolorem et angorem moverint. Et quo modo, mi filii, commotus non fuerim, cum sanctuarii ministri, sacerdotes, dico, et diaconi, et qualescumque simus et quibuscumque detineamur peccatis, sæculari exercitui annumerentur? Parce, Domine, sanctuario tuo, et ne nos, propter peccata nostra, ad nihilum redigas. Istis rebus auditis, mi filii, adeo commotus et consternatus fui, ut manus scribendi officium recusaret et nihil aliud fecerim, quam miserrimam meam deplorare vitam, lacrymas et gemitus edere de tempore præsentis, turbarum pleno. Quia autem clericorum lamentationes non cessabant, sero et difficulter mei compos factus sum; tum opportunum esse duxi litteras ad excellentiam tuam scribere, parciturus, si fieri possit, clericis seu potius divinæ gloriæ. Deus enim licet honorem hymnis oblatum indesinenter in cælis audiat, nihilominus vult ut homines in terris parem ipsi deferant. Quod si alii quam altaribus inservientes in causa essent, minus gravis res foret : quidquid enim consecratum fuerit, ad usum profanum transferri non licet. Cum autem qui ad sacra pertractanda ordinati sunt, ad militum ministeria coguntur, quid dicendum? Perpende, mi filii, quod nec vestem, nec argentum asve, ne lapidem quidem profanare licet, que templo Dei addicta sunt; et si quis contrarium facere ausus fuerit, damnationem non aufugiet. Quod si res ita se habet, quomodo revera se habet, prudentiæ tuæ, quæ gratia Dei maxima est, factorum iudicium relinquo.

In votis erat litteras hæc longiores reddere et fusius inopportunitatem huius rei demonstrando nostrum ostendere dolorem; sed dicta hæc sufficienti virtuti tuæ, quæ a semetipsa, etsi nullus indicaverit, rem intelligere et aliis explanare valet. Hoc unum additum volo quod qui ab initio cum pietate regnarunt, privilegio clerum metropolitanæ Ecclesiæ ornare, in conciliorum quoque ibidem habitum gratiam. Nunc autem perpende tempora; quæ Christo regi ac Deo potestas sæcularis attributa est ea nunc in contemptum ne abeat quod nec imperantibus nec obedientibus honori esset. De cætero te valentem custodiat Dominus; in omnibus ipsi complaceas, et ab eo recipi merearis.

CLI. Gregorio Ephesi episcopo.

Quid dicam de perpetuis cordis nostri cruciatibus? nulla est dies quæ non novos afferat dolores et denuo nos affligat, ita ut credam in me adimple-

tum tri dictum : Semper mala cumulantur malis. Undique insiliantur vitæ neæ : malum nondum abiit et jam aliud pejus astat ; nescio quomodo dicam, si quidem assuetis et humanis locutionibus utendum ; illud autem scio, peccata nostra hujus intumescentis mali causam esse. Quod enim nemo alius eventurum prædicere auderet, hoc nobis evenit ; unde ? nonne defluit ex fonte modo indicato ? Conturbatur animus, mi fili, tuus, et dolori tuo noster additur. Rem planius discas. Qui huc advenit Dyrrachii metropolita, nescio qua causa a sinu Ecclesiæ recedere decrevit ; sæpe sæpius illum hortationibus, quæ de labiis meis humilibus prodire possunt, a pessimo incepto ad meliora reducere expertus sum ; sed verba mea irrita fuerunt. Propterea nobis visum est ut illum ad te mitteremus, consi si ita pervicaciam ejus in obsequium abituram esse. Illud vero quoque præ oculis fuit, quod ibi moraturus, quotidie, uti conjicere licet, eos videbit qui ab Ecclesia defecerunt, et ob id difficiliter redibit in sinum Ecclesiæ. Ad vos autem missus si quam novam ab Ecclesia secedendi causam habuerit, ea facilius ab ea recedet, quando pontificatus vestri virtutes cognoscens, initam dudum familiaritatem et beneficia quæ in eum contuleris reminiscetur ; aliter enim ad Judæ laqueum abiit et pessimo exemplo a consortibus dato Ecclesiam deseruisse male jactabit.

Ἔσχε τοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστατεῖν, βραδίως ἀποθήσει τὴν τε ἄλλην ἀρετὴν τῆς σῆς ἀρχιερωσύνης ἐξευλαθοῦμενος, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς συνήθειαν, καὶ ὄση; εὐεργεσίας αὐτῷ πρόξενος ἐγένου ἀναλογισόμενος, εἰ μὴ ἄρα πρὸς τὸν τοῦ Ἰουδα βρόχον, καὶ εἰ τις ἐκείνων παρόμοιος κατένευσε, καὶ διὰ τοῦτα φιλονεικῆσει τοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτὸν ἀποτεμεῖν σώματος.

CLII. *Incerto.*

Nihil aliud, mi fili, ad te scribo qui proprio ingenio ad omne bonum et Deo gratum duceris, nisi ut epistolæ hujus latoris commendemus ac notum faciamus illos ab Ecclesia Dei propter servitutem, id est cymarum tributa amatos esse. Intelligentiæ tuæ negotium est re audita, illos ab omni publica servitute et vexatione liberatos tueri ; impossibile est, uti ipse nosti, vectigalia publica solvere et tributa conferre, ab Ecclesia imperata. De cætero, valeas, mi fili, et custodiat te Dominus sub umbra alarum suarum, ut asperam et durum vitæ viam perficere possis.

ἀποταχθεῖσαν αὐτοῖς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιτελεῖν συνεισφορὰν. Τὰ δ' ἄλλα ἐβρωμένον σε διαφυλάξει ὁ Κύριος, τέκνον ἡμῶν, ὅπως τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν αὐτοῦ, τὴν ἀνώμαλον καὶ πολυπόνον τοῦ βίου ὕδην ἱξανούσῃ.

CLIII. *Theodosio monacho et cubiculario.*

Alia de monachis speraveramus, ac quæ nobis per litteras manifestata sunt : nempe eos non parvo fruente beneficio per reverentiam vestram collato nunquam tuæ liberalitatis memoriam esse amissuros, sed per totam vitam merita meritis repensaturos et benefactorem pro viribus in honore habituros. Nunc autem quid dicam ? Doloro oppressus cum Propheta clamabo : « Salva me, Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam veritates imminutæ

τιθεμέναις ἀληθόσαι, καὶ πληροῦται ὡς φοικε τὸ εἰρημένον, ὧστιν; καὶ ἐβρόβη ἀπὸ τὰ κακὰ τοῖς κατοῖς ἐπισυναπτόμενα τὸν ἐμὸν περιστοιχίζει βίον καὶ παρῆλθεν ὄπω τὸ χειρόν, καὶ παρέστηκεν ἕτερον χειρόν, οὐκ οἶδα τί πρὸς ταῦτα ἐρῶ, ἀλλ' εἰ καὶ τοῖς συνήθεσι καὶ ἀνθρωπίνοις ἰχρησάμεν λόγοις· πλὴν οἶδα τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν εἶναι τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης τῶν χαλεπῶν ἐπιθέσεως. Τὸ γὰρ ἄ μὴδ' ἄλλου τινὸς προλέγοντος ἐλπίζσαι γενέσθαι, ταῦτα ἡμῖν ἀπαντᾶν, πόθεν ἄλλοθεν, ἢ ἐξ ἧς; εἶπον αἰτίας ἔχει τὴν γένεσιν; Θοροῦθι τὴν ψυχὴν ἴσως, τέκνον ἡμῶν ἱερώτατον, ὡς περ ἐπικεκαλυμμένης προσιοῦσας σοι τῆς ἡμετέρας ἀληθῆδος. Οὐκοῦν τὸ πρᾶγμα ἐκδηλώτερον μάνθανε. Ὁ τοῦ Δυβραχίου μητροπολίτης τὰ ἐνταῦθα καταλαβὼν, οὐκ οἶδα τί παθὼν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτὸν ἀπομερίζειν ἠγάπησε· τοῦτον πλειστάκις παραινέσσει. ν. ὅσαι τῶν ταπεινῶν χειλέων ἡμῶν ἰσχύον ἔχουσαι προεῖναι, τῆς ἀτόπου γνώμης μετενεγκεῖν ἐπειράθημεν, ἀλλ' εἰς κενὸν ὠφθημεν βαψυθῆσαντες. Διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ὑμῶν σύνεσιν ἐκπεμφθῆναι αὐτὸν καλὸν εἶναι κεκρίκαμεν, ἐλπίζοντες τὸ ἀπειθεῖς αὐτοῦ εἰς εὐπειθειαν οὕτω μετενεχθῆναι· ἅμα δὲ καὶ τοῦτο ἐνθυμηθέντες, ὅτι ἐνταῦθα διατρίβων ὑπὸ τῶν ἀποστατησάντων τῆς Ἐκκλησίας ὅσα εἰκὸς καθ' ἐκάστην εἰσηγήσεις λαμβάνων, ὑστερον ὀφθῆσεται πρὸς τὸ τῇ Ἐκκλησίᾳ συναφθῆναι δυσπειθέστερος. Πρὸς ὑμᾶς δὲ σταλλόμενος, καὶ εἰ τινα πρόσληψιν οὐδὲν ἄλλο πρὸς τὴν ὑμῶν σύνεσιν, τέκνον ἡμῶν, αὐτοπαράκλητον οὖσαν πρὸς τὸ καλὸν καὶ θεάρεστον γράφομεν, ἢ μόνον ἔσον εἰς τὸ παραστῆσαι τοὺς ἐπιχομιζομένους τὸ γράμμα, καὶ γνωρίσαι ὑμῖν ὅτι τῇ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ πρὸς τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀποταχθεῖσαν ὑπηρεσίαν, λέγομεν δὴ τὴν τῆς κράμβης συντελεῖν, ἀφωρισμένοι τυγχάνουσι. Σὸν οὖν ἔστι καὶ τῆς σῆς ἔμφρονος γνώμης τοῦτο μαθόντι διατηρηῆσαι αὐτοὺς ἀθαρεῖς τῆς ἄλλης τοῦ δημοσίου περιαγωγῆς καὶ περιστάσεως. Ἀδύνατον γάρ, ὡς καὶ αὐτὸς ἐξεπίστασαι, τοῖς τε λειτουργίαις τοῦ δημοσίου ὑπάγεσθαι, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς

C

PNB: Ἀδελφ.

ὅπως ἐτρέφομεν ἐλπιδας ἐπὶ τοῖς μονάζουσι, ἢ ὅποιας νῦν διὰ τοῦ γράμματος ἐγνωμεν. Ὡς εἰκὸς γὰρ ἠλπίζομεν οὐκ ὀλίγης εὐεργεσίας ἀπολαύσαντας αὐτοὺς παρὰ τῆς ὑμῶν ἐσιότητος οὐ μόνον οὕτως ἐν βραχεὶ καιρῷ ἐπιλελησθαι τῆς σῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τὸν πάντα βίον διατελέσειν εὐγνωμονοῦντας, καὶ τὸν εὐεργέτην ὄση δύναμις ἀντιδειξοῦσθαι ταῖς θεραπείαις σπουδάζειν. Νῦν δὲ τί εἶπω ; Ἐξάγομαι γὰρ ὑπὸ τῆς λύπης.

D PNI'. *Θεοδοσίῳ μοναχῷ καὶ κουβουκλεισίῳ.*

Ἄλλας ἐτρέφομεν ἐλπιδας ἐπὶ τοῖς μονάζουσι, ἢ ὅποιας νῦν διὰ τοῦ γράμματος ἐγνωμεν. Ὡς εἰκὸς γὰρ ἠλπίζομεν οὐκ ὀλίγης εὐεργεσίας ἀπολαύσαντας αὐτοὺς παρὰ τῆς ὑμῶν ἐσιότητος οὐ μόνον οὕτως ἐν βραχεὶ καιρῷ ἐπιλελησθαι τῆς σῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τὸν πάντα βίον διατελέσειν εὐγνωμονοῦντας, καὶ τὸν εὐεργέτην ὄση δύναμις ἀντιδειξοῦσθαι ταῖς θεραπείαις σπουδάζειν. Νῦν δὲ τί εἶπω ; Ἐξάγομαι γὰρ ὑπὸ τῆς λύπης.

καὶ φθέγγομαι σὺν τῷ Προφῆτῃ· Ἰσῶζόν με· Κύριε, ὅτι ἐκλείπειν ὅσιος, ὅτι ὠλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι, ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἔστι ποιῶν χρησιμότητα, οὐκ ἔστιν ἔως· ἐνός. Ἐπὶ ἑκείνοι μὲν τῆς ἀχαριστίας, ἴσως καὶ νῦν τοῦ κέρρους αἰσθήσονται· πάντως δὲ εἰ καὶ μὴ νῦν, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι συντετίξονται τοῖς ἀγνωμονήσοι. Σὺ δὲ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, μὴ ἀκηδία, μηδὲ τὸ ὑψηλὸν τῆς διανοίας τῷ πάθει καταταπίσης, ἀφορῶν πρὸς τὴν θεῖαν ἀντίληψιν, ἥτις οὐδέποτε καταλείπει τοὺς πρὸς αὐτὴν ἀφορῶντας. Ἀλλὰ τῶν μὲν ἀγνωμονησάντων ὑπερέυχου, οἰκτεῖρων τῆς κακίας αὐτοῦς ὡς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ δὲ τῶν χρηστοτέρων ἐλπίζων πεποιθότι· ἀνάθηθι λογισμῷ· πάντως γὰρ σὺν τῇ θεῖᾳ εὐμενείᾳ τῶν τέως λυπούντων τὴν ζωὴν ἔσται διάλυσις πρὸς τὸ μηδέποτε κατασχύνοντος Θεοῦ τοὺς οἰκτελοῦς θεράποντας. Περὶ δὲ τῆς ὑμῶν εἰσόδου ὅτι καὶ μέχρι τοῦ πρὸντος οὐ γέγονε, ἴσθι λελητημένους ἡμᾶς ἐπὶ σοί. Οἶμαι γὰρ μὴ ἐπιλελησθαι σε, ὅτι προσεῖπωμεν ἐξιώντι σοι, τὴν Γέννησιν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, μὴ χωρὶς τῆς μεθ' ἡμῶν συνοουσίας τελέσειν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο μὴ γέγονε, τέως ἦν νῦν ἐν τῷ γράμματι προθεσιμίαν παρέθου μὴ διαψεύσῃ· ἀλλ' εἰ γε τῷ παρόντι βίῳ Θεῷ κεκριμένον ἐστὶ περιφέρεισθαι ἡμᾶς, τὴν τῶν βασιῶν ἑορτὴν ἔχε σὺν ἡμῖν ἑορτάσω. Ἄ δὲ περὶ τῆς δίκης τῶν μοναχῶν ὑπεστήμηναι τὸ γράμμα, δεῖ ἐκείνους παρῆναι μεθ' ὧν ἔχουσι λόγων δικαίων· καὶ εἴτε ἡμῖν ἐντυχεῖν, εἴτε προσφωνῆσαι ταῖς βασιλικαῖς ἀκοαῖς· τὰ τῆς ὑποθέσεως. Οὕτω γὰρ μᾶλλον ῥᾷδιος ἔσται ἡ τῶν πραγμάτων διοίκησις.

PND. Γρηγορίῳ Ἐφέσου.

Καὶ πρότερον περὶ τῆς μελετηθείσης ὑπὸ τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν συσκευῆς (τί γὰρ με δεῖ ἄλλους αἰτιᾶσθαι, προφανοῦς ἡμῖν τῆς αἰτίας οὐσης;) ἐγράψαμεν, τέκνον ἡμῶν ἱερώτατον, ὡς μέχρι τῆς ὀρμῆς καὶ μόνης τὸ κακὸν ἔστη, οὕτω τῆς ἀνωθεν ἀγαθότητος διοικουμένης, καὶ πειρά τις οὐ προσήγγισε κακότητος. Νῦν δὲ εἰ γέ τι ἐν ἀνθρωπίνῳ βίῳ ἀμείνον δεῖ λέγειν, τέως ἀποσαλεύομεν ἐν τοῖς ἀμείνοσι, περὶ δὲ τῶν ἐσομένων ἀπὸ τοῦδε πρὸς τὸ ἀστάθμητον ἀφορῶντι τῶν ματαίων τοῦ βίου πραγμάτων, οὐκ ἔστι λόγος. Πλὴν εὐχόμεθα εἰ καὶ ἀχρεῖοι τοῦ συνοίσοντος διὰ τῶν ἱερῶν ὑμῶν εὐχῶν τῇ ψυχῇ μὴ διαμαρτεῖν. Καὶ ἔστωσαν ὅποιά ποτ' ἀν ᾗ, ὡς οὐδὲν ἡμῖν σὺν Θεῷ μελήσει· ἀλάξοι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν μεμνημένος, ἐν ταῖς

PNE. Ἀδήλω.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τὸ νέφος τῆς ἐπὶ σοὶ λύπης ἡμῶν διασκεδάσας, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ. Καὶ γὰρ καὶ πρὸ τοῦ γράμματος ἡ σκυθρωπὴ ἀγγελία τῆς σῆς ἀρρώστιας προσῆλθε ταῖς ἡμῶν ἀκοαῖς, δι' ἣν καὶ τῷ νέφει τῆς ἀθυμίας συνελήθο ἡμῶν ἡ ψυχὴ. Ἀλλὰ χάρις τῷ ἁγίῳ τῷ Θεῷ τῷ νῦν διὰ τῆς παρουσίας τῶν γραμμάτων τὰ χρηστότερα δόντι μαθεῖν, καὶ τῆς ἐπὶ σοὶ ἀπαλλάξαντι λύπης· ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κατασχύνοντος νοσήματος. Περὶ δὲ τοῦ κοινῶς δουκλεισίου μηδεμίαν ἢ σὴ ὁσίωτος φερέτω θλίψιν. Εἰ γὰρ καὶ γέγονε βασιλικὴ πρόσταξις τοῦ ἐξουσιῆ-

* Psal. xi. 2.

sunt a filiis hominum, et non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Illi autem et ingratitude et forsau lucrum præsens sentient; utique, si non in præsentem, profecto in futuro sæculo ingratis annumerabuntur. Tu vero, o homo Dei, nec acedia nec mæstitia animum tuum deprimas, ad divinam autem aspicias remunerationem, quæ expectantibus illam nunquam deficiet. Pro ingratis effundas preces et cum sis homo Dei, illorum malitiæ te miseret; confidenter ad spem meliorem cum fiducia refugias: divina enim benignitate fit ut qui hac in vita affliguntur, a malo liberentur a Deo qui servos suos confundi non sinit. Quod autem hucusque nos non inviseris, scito nos tibi subiratos esse; puto te haud oblitum esse, quod Nativitatem Christi Dei abeunti tibi dixi, non nisi te præseente celebratum iri. Quod cum factum non sit, cave ne quod de novo promittis falsum sit! Quod si Deo beneplacitum, fuerit ut in præsentem vitam nos invicem amplecturi simus, Palmarum festivitatem nobiscum celebratam venias. Quod deinceps de monachorum litigio dicit epistola, illos convenire oportet quibuscum rem habent; tum enim aut ipsi rem tractabimus aut ad aures regis portabimus. Ita sane facilius componentur omnia.

CLIV. Gregorio Ephesi episcopo.

Quæ prius de peccatis meis scripsimus (ut quid enim alios accusare, cum vera causa nobis pateat?) malum usque ad hanc diem, mi fili, longius non processit, divina sic disponente bonitate, et effectum nullum habuit. Nunc si quid melius de humana vita dicendum est, circa meliora quidem fluctuamus; in futuris autem nihil nisi incertum et vanum videmus. Unum rogamus etsi in vanum: ut per sanctas preces vestras anima mea damnum non capiat. Res sumto aliæ utcumque sunt; Deo permittente de iis non curamus. Valetudinem tibi conservet Christus Deus noster; tu in sanctis precibus tuis nostræ humilitatis memineris.

περὶ τῆς τούτων διαθέσεως. Ἐρροῦμένον σε διαφυλάξοις εὐχαῖς τῆς ἡμῶν μετρίότητος.

D

CLV. Incerto.

Benedictus Deus qui nubem doloris nostri ob te dissipavit; ante epistolam tuam, o homo Dei, triste nuntium morbi tui ad aures nostras pervenerat; quapropter anima nostra in mæstitiam incidit. Sed gratias Deo sancto, qui nobis meliora annuntiari et te ipsum sanitati restitutum voluit. Hæc quidem de valetudine. De cubiculario autem reverentia vestra ne sit sollicita; ut enim mandatum regium jusserit quosdam cubiculariorum pellendos, nihil istiusmodi in nostrum decretum est aut decernetur: in sua enim dignitate et munere permæ-

nebit. Si hujus rei gratia affligeretur animus, noli sollicitus esse; imo, concedente Deo, te ab omni infirmitate liberatum esse nobis nuntiabis. μένων ἀξιώματι, καὶ τῆς κατὰ πρόσωπον ἡμῶν τούτου παρηνώχλει τῆ σῆ ψυχῇ λυπηρὴν, τοῦτο ἀπόθου, καὶ Θεοῦ κατανεύοντος τῆς τελείας ἀπαλλαγῆς τῆς ἀβρώστιας ἡκέτω τὰ εὐαγγέλια.

CLVI. Romano imperatori.

Domine et filii, glorificate in Deo. Sicut plaga magna et acerbum afferens dolorem fuit tua a nobis separatio. Attamen consideremus, quod et hic sicut in cæteris omnibus se benefactorem præbuerit Deus. Etenim si, quod dixi, necessitate contigit, cui potius separationis dolor ferendus erat: tibine, qui fortior in tolerandis miseriis, an illi quæ muliebri fragilitate omnino cadebat, et doloris gravitate imposita (quem utinam avertisset Deus!) de seipsa desperans et præ dolore in contumelias contra Deum et blasphemias prorupit? Hanc tibi Deus creator et conubii auctor conjunxerat: gratias agamus pro beneficiis quibus perfuimur juxta beneplacitum ipsius; curam habet vitæ nostræ et vitæ omnium credentium in ipsum, quorum tu etiam es, domine; ad utilitatem dirigit negotia. Abjiciamus ergo pravas cupiditates et tristitiam ne pro querelis nostris contra judicium divinum condemnemur. Quæ beatus propheta David de filio suo dixit, probe nosti, et de hoc scribere superfluum videtur; sed exterorum virorum magnanimitatem ob similitudinem citabo.

In Romanorum imperio, antequam Christus Deus suæ potestati subjecisset, quidam vixit Æmiliius. Si hominis nomen et virtutem cognoscere vis, hic duobus filiis eodem die mortuis, animam dolore perfrangi non sivit, nec quid simile passus est quod experiuntur ii qui sese propter mortuos dilacerant. Quid igitur egit? «Gratias ago, dixit, quod per omne tempus quo Deus voluit ut viverent, de eo gavisus sim quod ex semine meo geniti essent. Sed ne nunc quidem ingratum me præbebo, quod illos mori decreverit.» Fuit et alius vir inter Græcos illustris cujus filius, in alia degens regione, mortis fæce, sicuti flos, succisus est; venerunt quidam, cum tristiti, ut putabant, nuntio; quum audisset pater magnanimus, nihil se indignum fecit, pectus non percussit, lacrymas non effudit, sed ad nuntios dixit: «Sciebam, amici, mortalem a me genitum fuisse.»

Ita tu quoque, domine, ea quam dedit Deus intelligentia stabis, nec quid indigni virtute tua committes; sciebas enim, quum conjungereris illi cum mortali te conjungi; ita enim ejus amore erga te summo opere gaudebas. Ne igitur nunc te geras, ut homo a Deo injustitiam passus, mæstum et tri-

Α καὶ τινὰς τῶν κουθουκλεισιῶν, ἀλλ' εἰς τὴν οὐν καὶ ἡμέτερον οὐδὲν τοιοῦτον οὕτε γέγονεν, οὕτε γενήσεται. Ἔσται δὲ ὡσπερ πρὸς τοῦτου ἐν τῷ οικίῳ.

PNΓ'. Ῥωμαίων βασιλεῖ.

Δέσποτα καὶ τέκνον δεδοξασμένον ὑπὸ Θεοῦ, ὡς μὲν ἡ πληγὴ μεγάλη καὶ πικρὰν φέρουσα τὴν ὀδύνην ἢ ἐκείνην, ὅπερ καὶ γέγονεν ἐξ ἡμῶν χωρισθῆναι· σκεψώμεθα οὖν, οἷ καὶ ἐν τούτῳ ὡσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις εὐεργέτησεν ἡμᾶς ὁ Θεός. Εἰ γὰρ ὅπερ εἶπον ἀνάγκη συμβῆναι, τίνα μᾶλλον εἶδει τὴν ἐκ τοῦ διαχωρισμοῦ ὑπομῆναι ὀδύνην, οὐ τὸν δυνάμενον μᾶλλον ὑποφέρειν τὸ ἄλγος, ἢ ἐκείνην τὴν διὰ τὴν γυναικείαν ἀσθένειαν μέλλουσαν παντελῶς ὀκλάσειν, καὶ πρὸς τὸ βάρος τῆς ὀδύνης; εἴπερ συνέβη, ὃ μὴ βούληται ὁ Θεός συμβῆναι, παντελῶς ἑαυτῆς ἀπογινώσκειν, καὶ τυχὸν καὶ εἰς βλασφημίας λογισμοῦς καὶ λόγους ὑπὲρ τοῦ πάθους ἐξάγεσθαι; Συνέζευξεν αὐτὴν ὁ Θεός; ὁ πλίστιος; καὶ νυμφαγωγός. Εὐχαριστήσωμεν ὑπὲρ ὧν ἀπηλάσθημεν τῇ ἐκείνου κρίσει· αὐτῷ μέλει περὶ τῆς ἡμῶν καὶ τῶν ἐπ' αὐτῷ πεποιθῶτων, ὧν, δέσποτα, καὶ αὐτὸς τυγχάνεις· πρὸς τὸ συμφέρον διεξάγει τὰ πράγματα. Ῥίψωμεν τὸ πάθος, ἀποβαλώμεθα τὴν κατῆφειαν, ἵνα μὴ ὡσπερ γογγύζοντες κατακριθῶμεν κατὰ τῆς θείας κρίσεως. Τὰ μὲν τοῦ μακαρίου προφήτου Δαβὶδ ἐπὶ τῷ παιδί αὐτοῦ, οἶδα ὅτι ἐπίστασαι, καὶ περιττόν ἐστι περὶ τοῦτου γράφειν ἡμᾶς. Ἄλλ' ἐτέρων τινῶν μεγαλοφύχων ἀνδρῶν ἐφ' ὁμοίοις πάθεσι μεγαλοφυχίαν διηγήσομαι.

Ἐγένετό τις ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ πολιτείᾳ οὕτως τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τὰ Ῥωμαϊκὰ σκῆπτρα τῇ ἑαυτοῦ ὑποτάξαντος ἐξουσία, ἀλλ' ἐγένετό τις Ἀμιλίος, ὄνομα τῷ ἀνθρώπῳ, εἰ γε μαθεῖν καὶ τὴν κλήσιν ἐπιθυμεῖς· καὶ δύο παῖδων ἀβρέων κατὰ τὸ αὐτὸ τεθνηκότων, οὐκ ἐκλάσθη τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ πάθους, οὐκ ἐπαθὲ τι τοιοῦτον οἷον πάσχουσιν οἱ κοπτόμενοι ἐπὶ τοῖς νεκροῖς· ἀλλὰ τί; Εὐχαριστῶ, εἶπῃ, ὅτι ἐφ' ὅσον χρόνον εὐδόκησεν ὁ Θεός ἐπ' αὐτοῖς εὐφρανθῆναι, τὴν εὐφροσύνην ἔσχον ἐφ' οἷς ἐκ τοῦ σπέρματός μου ἐδλάστησαν· καὶ νῦν ὅτε ἔκρινα τοὺς λαβεῖν, οὐκ ἔσομαι ἀχάριστος. Ἄλλος ἄνθρωπος ἐπίσημος; ἐν τοῖς Ἑλλησι. Τοῦτου παῖ; ἄλλοθι; που διατριβῶν τῇ τοῦ θανάτου δρεπάνῳ ὡσπερ τις ἐκόπη βλαστὸς. Καὶ ἤκόν τινες ὡς ἐνόμιζον ὀδύνηρὰν ἀπαγγελίαν κομιζόντες. Ἄλλ' ἀκούσας; ὁ μεγαλόφρων πατήρ, οὐδὲν ἐπαθεν ἀνάξιον τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς· οὐκ ἐκόψατο, οὐκ ἐθρήνησεν, ἀλλ' εἶπῃ πρὸς τοὺς ἀπαγγελλοντας· Ἠπιστάμην, ὦ οὔτοι, ὅτι θνητὸν ἐγέννησα.

Οὕτω καὶ σὺ, δέσποτα, τῇ παρὰ Θεοῦ δεδομένῃ σοι φρονήσει συνδιατιθέμενος, μηδὲν ἀνάξιον τῆς σῆς μεγαλοφροσύνης πάσχειν ὑπομείνης, ἀλλ' εἰδὼς ὅτι ὅτε συνεζεύχθης αὐτῇ, θνητῇ συνεζεύχθης, μᾶλλον ὑπὲρ ὧν αὐτῇ συνέζησας χρόνιον, καὶ ὧν ἀπηλάστας τῆς ἐκείνης φιλανδρίας καὶ μὴ νῦν ὡσπερ

ἀδικίαν παρὰ Θεοῦ ὑποστάς, οὕτω φαίνου κατηφής καὶ σκυθρωπάξων. Καὶ γὰρ οἱ κατηφεῖς καὶ σκυθρωπότῃ συγκατεχόμενοι, πάντως διὰ ζημίως τινὰς καὶ βλάβας τὰ τοιαῦτα πάσχουσιν. Οὐκ ἔστιν οὖν φοβερὸν, δέσποτα καὶ τέκνον μου ἡγαπημένον, τὸ νομίζεῖν ἐζημιῶσθαι ἡμᾶς ὑπὸ Θεοῦ καὶ βλάβην τινὰ παρ' αὐτοῦ ὑπομεῖναι, τοῦ δοξάσαντός σε καὶ πρὸς τὸ ὕψος τῆς βασιλείας ἀναγαγόντος καὶ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ τῆς ἀγίας δεσπότῃ καὶ κύριον καταστήσαντος; Μὴ, παρακαλῶ, μηκέτι θρηνώμεν, μὴ ὀδυρόμεθα, μὴ τὴν κατῆφειαν περιφέρωμεν· ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστοῦμεν καὶ δοξάζωμεν ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι, καὶ ἐν τούτῳ τὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ παρόντος, τὸν σὸν φαιδρύναντα βίον καὶ εὐεργετήσαντα· καὶ ἔτι πεποιθήμεν τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι τὰς εὐεργεσίας ἐπαυξήσονται, ἐὰν ἡμεῖς εὐαρεστεῖν αὐτῷ, καὶ κατὰ δύναμιν τὰ εἰς θεραπείαν πράττειν σπουδάσωμεν. Εἴη δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ταύτης ὑπεράνω τῆς λύπης τιθεὶς καὶ πάντων λυπηρῶν, ὅσα τῇ ὀδυνηρᾷ ταύτῃ παρακουλουεῖν οἶδε ζωῆ, καὶ τῆς αἰωνίου χαρᾶς καὶ φαιδρότητος παρεχόμενος τὴν κληρονομίαν.

PNZ'. Δημητρίῳ Κυζικεῦ.

Ὅσπερ ἦν προσῆκον τέκνου ἡμῖν ποθομένου ἀναμαθοῦσιν εὐετηρίαν, ἡ ὀφειλομένη τῷ Θεῷ ἀννήχθη εὐχαριστία. Εὐχόμεθα δὲ καὶ ἔτι παντὸς λυπεῖν εἰδότες ἐναντιώματος ἀνώτερον διατηρεῖσθαι, καὶ κατὰ μηδὲν τὴν ὁμῶν ἀρετὴν εἰς τὸ τὰ οἰκεία πράττειν ἀπείργεσθαι, ἀλλ' ὑπάρχειν αἰεὶ πρὸς τε τὴν θέαν εὐαρεστεῖσθαι, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ποιμνίου κατάρτισιν ἀνεμπόδιστον. Ἄ δὲ περὶ τῶν κληρικῶν ἔγραψας, τῶν οὐκ οἶδα πῶς εἴπω ἐξ ἀσυνεσίας ἢ κακουργίας μὴ βουληθέντων ἀπαντῆσαι ἐν τῇ ὀρισμένη κρίσει, διὰ τὸ μὴ δοῦναι ἡμᾶς οἷον πικρὰ τινα ἀντιφέρεσθαι πρὸς τὴν τούτων πλημμέλειαν, καλῶς ἔχει βραχὺ τι προσυπομεῖναι καὶ προτρέψασθαι αὐτούς, καθὼς ἀπ' ἀρχῆς ὄρισται, ἐπὶ τοῦ τόπου παραγενέσθαι, καὶ τῷ δικαίῳ λόγῳ καταθέσθαι. Εἰ δὲ μὴ βούλοιντο, ἀλλ' ἔτι τῆς οικείας ἀντέχονται κακοτροπίας, τότε ὅπερ ἤξίωσας, ἔσται, καὶ γράμμα παρ' ἡμῶν ἐκπεμφθήσεται, ὥστε καὶ ἀπόντων αὐτῶν πέρας ἐπιτεθῆναι τοῖς κεκριμένοις. Καὶ ἡμῖν, ἀεελφῆ καὶ τέκνον τὸ μάλιστα ἡγαπημένον καὶ ἀγαπῶν, τὰ μὲν ἐκ τοῦ γήρωος καὶ τῆς ἀσθενείας· ὀδυνηρὰ ἐπέστη, ὡς οὐδὲν ἔλαττον, ἵνα μὴ λέγω μᾶλλον ἐπίκειται. Ἡ δὲ τῶν ἄλλων ὅσα διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν προστιθέμενα τὴν ἄθλιον ζωὴν δαπανᾷ, πῶς ἄλλως εἴπω ἢ θεοθεν κάκωσις, οὐκ οἶδα εἰ μὴ προστασίας οἷς οἶδε κρίμασι λαχούσης ὁ τάξας εἰς τοῦτο Θεός, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν ζωῇ συναναστροφῆς πρότρέπεται φέρειν ἡμᾶς. Οὐκ ἐβουλόμην σὺν εἰσελθεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον πορρωτέρω καὶ πρὸς τὴν νῆσον ἀπέιναί. Τῆς δὲ ὀρμῆς ἐπεσχέθη, οὐ θνηθεὶς ἀξίωσιν ἀδελφοῦ καὶ τέκνου μοι ποθομένου εἰς κρίσιν τῆς ἐμῆς ἀποβρίψαι δευτέραν βουλήσως. Εἰσελευσόμεθα οὖν ὡς ἐπίστευσας, ἅμα καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ Θεοῦ διδόντος, παρακλήσιν ἐπὶ τοῖς συνέχουσι τῇ κοινῇ συνομιλίᾳ εὐρήσοντες, καὶ εἰ τι δεῖ περὶ τῶν πραγμάτων χαλεπότητος σοὶ τῷ χάριτι Θεοῦ μηδὲν προτεμῶντι τοῦ φρονεῖν ὀρθῶς συνδιασκεψόμενοι.

PNH'. Κωνσταντίνῳ μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Ἐλυπήσαμεν τὴν ὁμῶν ὀσιότητα οὐχὶ τοῦτο θέμενοι σκοπὴν, μὴ γένοιτο, οὐδ' ἄλλοθεν ποθεν παρασκευημένοι, μὴ τοῦτο λογιζοῦ, τέκνον ἡμῶν,

A stem : etenim qui tristitia et animi deiectione premuntur, semper detrimentum et damna patiuntur. Nonne res formidanda, o domine et filii dilectissime, si putares te damnum quoddam ex Deo habere qui te glorificavit, ad fastigium regni evexit et in hereditate sancta sua dominum et herum constituit? Ne, quæso amplius ingemiscamus, nec de sorte queramur, neque tristitiam circumferamus; imo gratias et gloriam retribuamus in his sicut et in aliis Deo, qui ab initio usque ad hunc diem vitam tuam illustravit et beneficiis ornavit; confidamus adhuc beneficia bonitate ipsius in nos collatum iri, si complacuerimus ipsi et pro viribus coluerimus. Utinam Christus Deus noster, qui supereminet huic dolori omnibusque luctibus tristi huic vitæ inhærentibus, hæreditatem gaudii et hilaritatis æternæ concedat!

B

CLVII. Demetrio Cyzicensi.

Uti decebat, audita filii dilectissimi conservatione, debitas Deo retulimus gratias, et insuper precamur ut ab omni afflictione servetur salvus et incolumis, neque unquam virtus vestra avertatur ad propria negotia, sed tota et semper ad servitium Dei atque ad gregis salutem intendatur. Quæ de clericis et andas, nescio utrum ignorantia resistant an malitia iudicio indicato; ne videamur autem nimis acerbe eorum insequi errores, bonum est ut modicum adhuc expectemus, et sicut a principio definitum est, illos adhortemur ut loco se teneant et justo iudicio se submittant. Si noluerint et propriis perstiterint agendi rationibus, tunc fiet quod requiris: mittentur litteræ a nobis ita ut absentibus illis iudicium finem suum habeat. Nobis autem, frater et filii perquam dilecte et diligens, senectutis et infirmitatis molestiæ non mediocriter incumbunt; quæ deinde veniunt a peccatis nostris, vexationibus vitam nostram replet; forsân manus, quod sibi notis iudiciis tribuit Deus et inter homines conversatio ad vitam protrahendam conducunt. Igitur redire nolumus, sed multo magis procedere et ad insulam navigare in animo est: et nobis jam objicere non poteris me circa fratrem et filium charissimum decisionem mutasse. Veniemus igitur, quemadmodum mandasti; Deo volente nos invicem videbimus et in communi colloquio consolationem in ærumnis inveniemus; et si de rerum difficultate deliberandum est, tecum deliberabo, qui nihil majoris existimas quam,

D

auspice Deo, de rebus honestis cogitare.

CLVIII. Constantino Laodicensi metropolitæ.

Reverentiam vestram contristavimus, minime volentes, absit a nobis! nec ab alio quoriam incitati, crede mihi, filii, imo te ipsum et nos do-

lore liberatos volebamus, quod quidam hinc et inde circumvagantes contra reverentiam vestram arguiebantur et multorum aures offendebant. De hisce noli offendi et dolere. Quid mali? Gratia Dei illorum cavillatio virtuti tuæ nullam turpitudinis notam intulit, imo ipsi malam sibi notam inusserunt et quid simile perpassi sunt ei accidit, quod sæpiissime in canibus, qui projectilia mittentem consecrari non valentes, immissos mordetis lapides; ita et illi suam ad alios causam deferentes non frustra perfectionem vestram iatratu suo insecuti sunt. Si quid igitur hucusque perpassus es in anima tua, quod contra fas est, homo cum sis, projicias pravæ cupiditates, si qua tibi refert ut animam nostram non contristes; iterum enim dico, ne istiusmodi suspicionem habeas: non a nobismet ipsis nec ab alio excitati sumus ad rem istam, verum satis duximus imprudentium illorum clericorum clamoribus finem imponere, ne hinc et inde circumeuntes et virtutis tuæ nescios forsitan ad falsas opiniones de tua abrepturi essent reverentia. De cætero valeas, et quatenus homo Dei atque pontifex, major sis vulgi pulsillanimitate.

CLIX. *Eidem.*

Quoad iudicium vestrum de sacerdote, qui propria motus stultitia contra pontificem suum contumeliosam se gessit, cum nulla de facto adsit contradictio (canonem enim vi confirmatur), hoc unum additum volumus, ut nobis licitum sit benigniorem quamdam fovere cogitationem et commiserationem quamdam exhibere erga imprudentem, illumque rursus in locum suum restituere. Etenim peccata illa irremissibilia sunt, quæ sanctuario impietatis notam incurrunt. Si autem ea quæ propter errantium pusillanimitatem ad nos spectant solus condonare voluerimus, divinam benignitatem puto nobis non iratam fore: nonne ipse est qui omni sacrificio misericordiam præfecit, dicendo: « Misericordiam volo et non sacrificium? Præceptum hoc mihi videtur egregie inordinato illi adaptari et misericordiam ex animo vestro proveniaturam. His ego assentior; non enim erit, nisi viscera sua omnino claudens misericordiam, qui proprio inopri auxilium recuset.

CLX. *Gregorio Ephesi episc.*

Afflictiones, mi fili, quibus Ecclesia Dei premitur, non sine animi dolore noveramus prius quam e litteris tuis cognovimus; casum et sæpe rem delirantibus nobis unica obvenit causa probabilis, rerum publicarum fragilitas. Reliqua autem, quæ rumoribus circumlata animum tuum perturbarunt, aliquid in se veri habent et aliquid falsi, ut in rebus humanis evenire solet. Attamen in his mi-

A ἀλλὰ μάλλον ὑπολαμβάνοντές σε τε καὶ ἡμᾶς ἀπὸ λάζειν λύπης, ἐφ' οἷς ἐνθεν κάκειθεν περιτρέχοντες; οἱ κατὰ τῆς σῆς ὁσιότητος φλυαροῦντες, πολλῶν ἀκοῶς παρηνώχλουν. Οὐ χρὴ οὖν τὴν σὴν ἐπὶ τούτῳ ἀρετὴν λυπεῖσθαι. Τί γάρ καὶ ἀπήνητος χαλεπὸν; οὐδὲ γὰρ χάριτι Θεοῦ ἢ ἐκείνων φλυαρία μῶμόν τινα τῆ σῆ ἀρετῇ προσετρέψατο, ἀλλ' αὐτοὶ μάλλον ὠφθησαν κατεγνωσμένοι, καὶ ὁμοίον τι πάσχοντες, οἷον πολλάκις ἐν τοῖς κυσίν ἐστιν ἰδεῖν, οἱ τῷ βάλλοντι προσψαύσαι μὴ δυνάμενοι, τοὺς ἐπ' αὐτοὺς βαλλομένους δάκνουσι λίθους. Οὕτως οὖν κάκεινοι πρὸς ἄλλους φέροντες τὴν αἰτίαν, οὐ κατὰ τῆς ὁμῶν τελειότητος; εἰκὴ καὶ μάτην ὑλακτοῦντες ἠλέγχθησαν· ὥστε εἴ τι καὶ νῦν μέχρι τοῦ νῦν ἄνθρωπος ὢν ἔπαθε τὴν ψυχὴν, ὡς οὐκ ἔδει, βέβηον τὸ πάθος, εἴ τί σοι πρόσσεσι φίλτρον ἡμέτερον καὶ λόγος, περὶ τοῦ μὴ ἀλγεῖν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν. Καὶ πάλιν γάρ, φημί, μὴ τοῦτο εἰς ὑπόληψιν ἔχε· οὔτε οἴκοθεν, οὔτε παρ' ἄλλου τιδὸς πρὸς τοῦτο ὑπέχθημεν, ἀλλὰ μάλλον βουλομένοι τὰς τῶν ἀσυνέτων ἐκείνων κληρικῶν ἀποπαῦσαι κραυγὰς, ἵνα μὴ ἐντοῦθα κάκει περιτόντες, τοὺς οὐκ εἰδότας ἴσως τὴν σὴν ἀρετὴν πρὸς ὑπολήψεις ἀναξίους καὶ ἀπρεπεῖς τῆς ὁμῶν ὁσιότητος συναρπάξωσι. Τὰ δ' ἄλλα ἐρῶμενος ἡμῖν εἶης, καὶ ὅσα τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος καὶ ἀρχιερεὺς, τῆς τῶν πολλῶν μικροψυχίας ἀνώτερος.

PNΘ'. *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐπὶ τοῖς κεκριμένοις ὑμῖν περὶ τοῦ ἱερέως, ὃν ἀφροσύνη διερεθίζουσα τοῦ οικείου ἀρχιερέως, ὄφρῃσθην ἀπειργάσατο, οὐδεμιὰς ἀπαντώσης τῆ κρίσει ἀντιλογίας (κανὼν γὰρ ἰσχυρὴ διασφαλίζεται), τοῦτο μόνον φαμὲν, ὡς ἔξεστι βουλομένοις ἡμῖν ἐπιεικτεστέρα τινὰ γνώμην συμπαθῶς κινουμένοις πρὸς τὸν ἀφρονευσάμενον ἐπιδείξασθαι, καὶ πάλιν ἐν τῷ οικείῳ ἀποκαταστῆσαι βαθμῷ, διότι τῶν ἀμαρτημάτων ἐκεῖνα παντελῶς ἀσύγνωστα, ὅσα μῶμον τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ προστρέβεται· ἃ δὲ πρὸς ἡμᾶς; ἐξ ἀνθρωπίνης μικροψυχίας τῶν πλημμελοῦντων μόνους ὄρᾷ, ταῦτα εἰ συγχωρεῖν βουλοίμεθα, οἶμαι τὴν τοῦ Θεοῦ εὐμένειαν μὴ νεμεσήσειν ἡμῖν. Πῶς γὰρ ὅς γε πάσης τῆς αὐτῷ προσηρομένης θυσίας ἐπίπροσθεν ποιεῖται τὸν ἔλεον; « Ἐλεον γάρ, φησι, θείω καὶ οὐ θυσίαν; » Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ καὶ τὴν παιδείαν καλῶς ἐπὶ τῷ ἀτακτῆσαντι προελθεῖν, καὶ τὸ συμπαθὲς εἶτι κρείσσον ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς ἐπιδειχθῆναι, ὥστε καὶ ἡμῖν τοῦτο συνδοκεῖ, οὐκ ἔσται τις παρά τῶν μὴ παντάπασι τὰ σπλάγγνα κλειόντων μέμφεις τοῖς δεομένοις ἀνθρώποις καὶ αὐτοῖς ὑπάρχουσι φιλανθρωπίαις.

PΣ'. *Γρηγορίῳ Ἐφέσου.*

Τὰ μὲν ἄλλα πάθη ὅσα, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τὰς τοῦ Θεοῦ συνέχει Ἐκκλησίας, οὐδὲ πρὶν ἠγνοοῦμεν· ἀλλ' εἶχεν ἡμᾶς ἡ πικρὰ τούτων γνώσις, καὶ χωρὶς τῆς τοῦ γράμματος ἀπαγγελίας· καὶ πολλάκις ταῦτα ἐκτραγυδοῦντων ἡμῶν μία τις ἀπαντᾷ, ὡς δοκεῖ, τοῖς ἀποκρινομένοις εὐπρόσωπος αἰτία ἢ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἀσθένεια· τὰ δ' ἄλλα, ὅσα ἡ ψῆμη φέρουσα θόρυβον ὑμῖν ἐνεποίησεν, ἴσως ἔχει μὲν

τι καὶ ἀληθές, ἔχει δὲ τι καὶ οἷα τὰ ἀνθρώπων τὴν πρὸς τὸ ψεῦδος ἀναχώρησιν. Πλὴν οὐδὲν λυπηρότερον ἐν τῷ τέως τῇ ταλαιπωρίᾳ ἡμῶν προσήγγισε τῆς ἐκ τοῦ πονηροῦ θαύματος μεθόδου διαλυθείσης, δι' ἧς ἐμχανάτο καὶ τὰ τῆς βασιλείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας συνεκταράξαι, φανερωθείσης τῆς αὐτοῦ κακούργου μηχανῆς καὶ διαλελυμένης ὑπὸ τῆς θεϊκῆς ἀντιλήψεως. Ταῦτά σοι ὡς ἐν γράμματι δῆλα ποιούμεν * καὶ εἰς ἡμῖν ἐββρωμένος καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερευχόμενος ταπεινότητος.

ΡΞΑ'. Τῷ στρατηγῷ Πελοποννήσου.

Ἦτος δόξομεν περιττόν τι ποιεῖν ἐπ' ἐκεῖνο παρακαλοῦντες τὴν ὑμῶν σύνεσιν, ὃ πράττεις αὐτὸς ἐμφύτῳ χρηστότητι καὶ χωρὶς τῆς ἐξωθεν παρακλήσεως. Τί δὲ τοῦτό ἐστι; Τὸ Πλεων φημι, καὶ συμπαθές· τοῦτο γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν προσεῖναι σοι παρὰ πάντων σχεδόν, ὅσοι τὸν ἀνὴρ οὐκ ἀγνοοῦσι τὸν τρόπον, ἐκδιδασκόμεθα. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἡγαπημένος ἡμῶν ἀδελφός καὶ συναρχιερεὺς ὁ τῆς Καισαρέων πρόεδρος ἐβουλήθη συμπροσευχόμενος ἡμᾶς παραλαβεῖν, ὑπὲρ ἧς αὐτὸς ἔγραψεν ἐκδηλότερον ὑποθέσεως, οὐκ ἔχοντες ὅπως τὴν ἐκεῖνου παρὰ φάλλον ἀξίωσιν οἰήμεν, πρὸς ταύτην ἤλθομεν τὴν παράκλησιν. Πληθὺν, τέκνον ἡμῶν, καὶ τὰ σεαυτοῦ συνήθη ποιῶν, καὶ τὸν παλαιὸν φίλον καὶ συμπατριώτην τιμῶν· εἰ βούλει δὲ καὶ τὸ ἡμέτερον μέρος ἐν λόγῳ τιθεῖς, τὴν κοινὴν προσευχὴν ὑπὲρ ἀνθρώπου, ᾧ διὰ τὴν ἐσχάτην ἐκδημίαν, πάντως οὐκ ἄλλη τις ὑπολέλειπται χάρις· καὶ παράσχου τὴν ἐπάνοδον τῷ τέκνῳ πρὸς τὸν οἰκεῖον πατέρα, παραμύθιον τοῦτο κοινὴν αὐτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ χαρίζόμενος, τὸ προσεῖναι ἀλλήλους καὶ τὰ τελευταῖα προσομιλήσαι καὶ ἐπιτάφια. Ὑπὲρ ὧς τῇ σῇ πεποιθότας εὐμενεῖ ψυχῇ τὸ αὐτὸ παράκλιτον ἐχούση, πλειόνων οὐκ ἐδεῖσθαι λόγων, ἢ ὅσον τὴν γνώμην ἐνδείξασθαι, ἔν κεκτήμεθα περὶ τοῦ πράγματος· ἀνθ' οὗ ὡς ἦδη πέρας λαβόντες ἐξαιτούμεθα σοι τὴν τῆς ἀνασθεν εὐμενεῖας ἀντιδοσιν, παρ' ἧς ἀμήχανον εἰπεῖν ὅσοι τοῖς ἐλεημόνω· πρὸς τοὺς πλησίον διατεθείσιν ὁ ἔλεος ἀντιδίδοται.

ΡΞΒ'. Γρηγορίῳ ἐξουσιαστῇ Ἀδασγίας.

Τοῖς εὐγενέσιν ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα ὅσοις τὸ ἀρχεῖν ἐδωρήσατο ὁ θεός, ὡσπερ τῶν ἄλλων ἔχουσι τὸ διαφέρειν, οὕτως ὑφειλόμενόν ἐστι καὶ τὸ ἐν ἀρετῇ διατρέπειν, καὶ μὴ μόνον τῇ σαρκικῇ εὐγενεῖ αἰμυλῶσθαι, ἀλλὰ πολλῶν πλέον καὶ τῇ ψυχικῇ λαμπρότητι ἐξωραϊζεσθαι. Τοιοῦτον καὶ σὲ ἀκούομεν εἶναι, τέκνον ἡμῶν, καὶ οὐκ οὐκ χαίρομεν, καὶ ἐξαιτούμεθα παρὰ τοῦ πάντων αἰτίου τῶν καλῶν Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ πλέον σοι τοῖς εὐγενέσι τοῦτοις τρόποις καλλωπίζεσθαι καὶ καλὸν ἀρχικῆς ἐξουσίας παράδειγμα καὶ νῦν διαφαίνεσθαι τῷ βίῳ παρόντι, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ματαίας ταύτης ζωῆς ἀναχώρησιν δοῦναι τοῖς· οὐκ ἔτι τῶς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθισταμένοις πρὸς τὴν ὑμῶν ἀφορῶσι κατὰστασιν ὀφθῆναι κατὰ μηδὲν λειπομένους τῆς πατρικῆς ἀρετῆς καὶ μακαριότητος. Ἄ δὲ περὶ τῶν Βουλγάρων ἔγραψας, οὐκ οἶδα ποίους κρίμασι τοῦ Θεοῦ, μένει τὸ κακὸν ἐτι τῆς ἔχθρας, καὶ τὸ καλὸν οὐκ ἐμεσίτευσε τῆς εἰρήνης. Σὺ οὖν, τέκνον ἡμῶν, κατὰ τὴν βασιλικὴν ἀξίωσίν τε καὶ δόξαν, τὸ καθαρὸν

A seriis nihil est infelicius quam diaboli artificium, quo et regni et Ecclesiae res confundere molitus est: quod artificium divina intercessione irritum evasit. Hæc tibi nunc scribimus; vale et pro nostra humilitate precare.

CLXI. Duci Peloponnesi.

Forsan aliquid superflui videmur agere, intelligentiam vestram ad illud peragendum hortantes, quod ipse congenita benignitate et nemine hortante facis: quidnam hoc est? Misericordia, et compassio: has enim, cum cæteris bonis, tibi inesse fere ab omnibus edocemur, qui tuam vivendi rationem noverunt. Cum dilectissimus frater in pontificatu, Cæsariensis archiepiscopus in compresbyteri partes nos assumere vellet, idque litteris nobis notum fecisset, preces ipsius pro nihilo putare nolentes ei hortanti morem gessimus. Idco, mi illi, pro more tuo agas, antiquum honorans amicum et popularem, et si aliquam nostri rationem habere volueris, nostræ tuam adde supplicationem pro homine, cui propter exilium nulla omnino superest gratia; reditum ad patrem filio concedas, mutuam hanc illi consolationem tribuas et patri ut se invicem conspiciant et postremo commune sepulcrum occupent. Vides jam quanta fiducia tuum adimus animum, idem quod nos desiderantem. Pluribus enim nobis opus non est verbis qui cogitationem nostram hac in re tibi ostendere volumus. Pro petitione tua, quasi jam exaudita sit, rogamus ut supernæ bonitatis retributionem accipias; quanta autem sit misericordia illa ad humanam in proximis comparata, verbis nunquam satis exprimi poterit.

CLXII. Georgio Abasgiæ despotæ.

Viri nobiles, imprimis ii quibus Deus imperium in alios concessit, ut differunt potentia, ita et virtute inter cæteros excellere debent. Non enim sola generis nobilitate debent præstare, sed multo magis spirituali illustratione decorare eos decet. Talem te esse, mi illi, cum summo gaudio audivimus, et a Deo, qui bonorum omnium auctor est, petimus ut te nobilibus illis moribus magis ac magis coonestet, ut te pulcherrimum regum exemplar in vita præsentis exhibeat, detque ut post exitum e vita hac vanissima, cives tui oculos suos ad regias tuas virtutes attollant, nec unquam a paterna virtute et felicitate deficiant. Quæ de Bulgaribus scripsisti nescio quibus ex causis malum in te initer perseveret, nec bonum pacis intercedat. Tu autem, mi illi, qua rex constitutus sinceram conservam amicitiam, in teipso animum beneficum custodiendo, et ubi opus fuerit, generosus amicus officium persequas tuum, ita ut in his quoque tua virtus appareat et amicitia sincera.

τῆς φιλίας σώζων, φύλασσε παρὰ σεαυτοῦ καὶ τὸ πρόθυμον τῆς συμμαχίας, καὶ εἴ γε χρεῖα καλέσῃ, πάντως οἷα φίλος εὐγνώμων τὸ ζητούμενον ἐπιτελέσεις, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ ἡ σὴ διαφανοίτο ἀρετὴ καὶ τὸ τῆς φιλίας ἀνάθευτον.

CLXIII. *Antiocho monacho.*

Nihil aliud de cubiculario litteras ad pietatem vestram deferente scribo, nisi quod ipsi facultatem de accusatione recusandi, id quod tuæ quoque virtuti convenit et iustitiæ ordo postulat. Non igitur injuriam neque turpiorem actum in eum committas; id enim nec virtute vestra dignum foret nec conditione hominis: monachus et cubicularius non hesternus est, sed ab antiquo, et alia jam exercuit ministeria, ad quæ virtutibus insignes deputari solent. Si igitur humani quid admiserit, et justa animadverterit sententiâ, pœnam iudicio irrogatam luet, et si quid abstulit reddet profecto; ultionem vero et alias pœnas quas sæpius ad quorundam confusionem ostendit pietas vestra, noli in eum projicere: superflue enim forent, intelligentia tua indignæ et homini nullo modo adaptatæ. Si qua tibi cura est de honore tuo et de homine qui absque injuria præsentibus defert litteras et de nostra exhortatione, te litteris nostris accommodabis.

Εἴ τι οὖν σοὶ μέλει καὶ περὶ τῆς σῆς εὐκοσμίας, καὶ περὶ τῆς ἀνυδρίστου πρὸς σὲ παραστάσεως τοῦ τὸ γράμμα κομιζόντος, προσθήσω δὲ καὶ τῆς ἡμῶν παραινέσεως, τοῖς γεγραμμένοις ἐρῆσθαι ἐπακολουθῶν.

A

PΣΓ. *Ἀντιόχῳ μονάζοντι.*

Οὐδὲν ἕτερον γράφομεν περὶ τοῦ κομιζόντος κουβουκλειοῦ πρὸς τὴν ὑμῶν εὐλάβειαν τὸ γράμμα, ἢ μόνον τὸ δοῦναι λόγους αὐτοῦ ἂν τοῦτο δεῖσθαι πρὸς τοὺς τὰς ἐγκλήσεις ἐπιφέροντας, καθὼς ἐστὶ καὶ τῆ σῆ ἀρετῆ πρέπον, καὶ ἡ τοῦ δικαίου τάξις ἐπιζητεῖ. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ μηδὲν εἰς ὕβριν μηδ' εἰς ἀτιμωτέραν πρᾶξιν καθιστάμενον, ἐπαχθῆναι αὐτοῦ παρ' ὑμῶν. Τοῦτο γὰρ οὐδὲ τῆς σῆς ἀξίον εὐλαβείας, ἴσως οὐδὲ τῆς τοῦ ἀνθρώπου καταστάσεως. Μονάζων γὰρ καὶ κουβουκλειοῦ οὐ χθὲς οὐδὲ σήμερον, ἀλλὰ πάλαι καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ διακονίας ἐτέρας ἐγχευρισμένος, αἱ τοὺς κατὰ τὸν βίον διαφέροντας πρὸς ἐκτουτοῦ ἐκκαλοῦνται. Εἴ τι οὖν οἷα τὰ ἀνθρώπινα παρεσφάλῃ, καὶ ἡ καταδικάζουσα ψήφος τοῦτον ὀρθῶς τὴν μὲν ἀπὸ τῆς ψήφου ζημίαν ὑποστήτω, καὶ εἴ τινας τι ἀφείλετο, πάντως ἀποδιδότω. Τιμωρίας δὲ ἄλλην καὶ ὕβριν, οἷα πολλάκις πρὸς αἰσχύνην τινῶν ἐπεδείξατο ὑμῶν ἡ εὐλάβεια, τούτῳ μὴ προστριφάτω. Περισσοὶν γὰρ καὶ οὐδὲ τῆς σῆς ἀξίον συνέσεως, οὔτε τὸν ἀνθρώπινον τοιαῦτα πάσχειν ὀφειλό-

B

ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΠΟΙΗΜΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ, ΩΣ ΤΥΠΙΚΟΝ ΔΙΑ ΣΤΟΙΧΟΥ.

NICOLAI

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI

OPUS

AD PRÆPOSITUM SACRI MONTIS, UT TYPUM IN ORDINE VITÆ.

(Mai Script. vet. tom. IX, p. 611.)

1. Sæpe me compulisti adegistique, fili, vel potius multum adhortatus et deprecatus es, ut tibi breves facilesque litteras scriberem, quibus ediscere posses quid tibi sit agendum quomodoque vita tua usque in finem recte degenda sit, ut ad dexteram stare consequaris. Rem vero reputans supra vires esse, non solum mihi sermonis ignaro omnisque actionis et theoriæ experti, sed et illis qui

α'. Πολλάκις με ἐβίασας καὶ ἐξέθλιψας, τέκνον, μᾶλλον δὲ παρεκάλεσας καὶ ἠξίωσας πλείστον, εὐσύνοπτον καὶ σύντομον δέλτον μικράν σοὶ γράψαι, δι' ἧς δυνήσῃ τοῦ μαθεῖν τι ποιῆσαι ὀφείλεις, καὶ πῶς τὸν βίον σου καλῶς δεῖξῃς ἕως τέλους, ἵνα καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν στάσεως ἐπιτύχῃς. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἐννοῶν ὑπὲρ δύνάμιν εἶναι, οὐ μόνον δὲ τὸ κατ' ἐμὲ ἰδιώτῃ τῷ λόγῳ καὶ ἀμετέχῳ πράξειως καὶ θεωρίως

πάσης, ἀλλὰ καὶ τοῖς γραμματικῇ καὶ πολλῇ πει- A
ραν σχοῦσιν, ἐμπράκτοις οὖσι τῶν καλῶν καὶ πάσης
θεωρίας, καὶ ἔργον ἀδιάπαυστον σχοῦσι τοιαῦτα γρά-
φειν· καὶ διὰ τοῦτο ἔσπευδον τὸ βάρος ἀπορρίψαι
ἀπ' ἑμαυτοῦ, ὡς εἴρηται, μὴ δυνάμενος τοῦτο. Ἐν-
τεῦθεν λοιπὸν ἄρξομαι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀρωγὴν
προβαλλόμενος τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἰδιωτείας, μάλ-
λον δὲ καὶ πολλῆς ἀγροικίας, τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ
Πατρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν μου, ὡσαύτως καὶ
τὴν θεοτόκον δέσποιναν Μαρίαν, καὶ τοὺς ἁγίους
ἅπαντας προκαλούμενος πρέσβεις, ἀρχὴν ἔνθεν
ποιούμενος, ὅθεν ἄρξασθαι θέμις.

β'. Ὁφείλει πᾶς Χριστιανὸς τὴν θεμέλιον ἔχειν
τὴν πίστιν τὴν ἀνόθευτον ἐκ καθαρᾶς καρδίας, ἀγά-
πην τε πρὸς τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, ἐξ ὅλης
διανοίας τε καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς· ὡσαύτως καὶ πλη- B
σίον ὡς ἑαυτὸν οὕτως ἔχειν· « Ἐν ταύταις οὖν
ταῖς ἐντολαῖς, ὡς εἶπεν ὁ Δεσπότης, ὅλος ὁ νόμος
κρέμαται καὶ οἱ προφῆται πάντες· » — « Οὐ φο-
νεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, ἀλλ'
οὐδὲ ἐπιπορήσεις, ἀληθῶς δὲ ὁμύσεις, ἀποδοῦς τοῦς
ὄρκους σου Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· ἀλλ' οὐδὲ κλέψεις
ὅπως γε ἦ καὶ ἀπλῶς πορνεύσεις. » Ταῦτα ὁ πα-
λαιὸς νόμος ἐντέλλεται καὶ γράφει.

γ'. Ὁ δὲ Χριστὸς καὶ Δεσπότης τῶν ὅλων, ὁ Πα-
λαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Κύριος Διαθήκης, πλείον τὴν
ἀκρίθειαν ἔχειν ἡμᾶς διδάσκει τὸ μὴ ὀμνύειν ἄλη-
θῶς· ἦ τινα ὄρκον λέγειν. Ἔσται δὲ μόνον ἐν ἡμῖν τὸ
Ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ Οὐ, οὐ· τὸ δὲ γε τούτων περισσὸν
ἐστὶ τοῦ διαβόλου. Ὁ γὰρ νόμος ἐκόλασε τῶν πρά- C
ξεων τὸ τέλος, ἀλλ' ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστὸς τὰς
ἀρχὰς μᾶλλον πλείον. « Ὁ γὰρ ἐμβλέψας γυναικὶ
πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν
τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ. » Ὁμοίως δὲ μὴ ἀντιστῆναι τῷ
πονηρῷ διδάσκει· ἀλλ' ἀγαρυσόμενόν τινα μίλιον
ἐν, δύο ὑπάγειν μετ' αὐτοῦ· μὴ ἀντιλέγειν ὅπως·
τῷ πλήσσουντι τὴν δεξιὰν σιαγόνα ὀργίλως, ἡμέρωσ
τε καὶ προσηνώσ καὶ τὴν ἄλλην παρέχειν· καὶ
ἀπλῶς, εἴ τι οὖν ἕκαστος πάσχοιεν ἐκ τοῦ πέλας,
ὑβρεῖς ὁμοῦ καὶ μάστιγας ὑπομένειν γενναίως· τῷ
θέλοντι κριθῆναι δὲ καὶ λαθεῖν τὸν χιτῶνα, δοῦναι
καὶ τὸ ἱμάτιον ὁ Δεσπότης κελεύει· καὶ εἴ τι πάθοι
ἕτερος κακὸν ἐκ τοῦ πλησίον, εἶτα καὶ ὀργισθῆ αὐτῷ,
εἰκῆ ὀργισθῆ τούτῳ. Τῷ αἰτοῦντι σε διδοῦναι προσ-
τάττει ἀπραγμῶν· τὸν θέλοντα δανείσασθαι κενὸν D
μὴ ἀποστρέφειν. Ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἐν-
τέλλεται ὡς φίλους, καὶ ὑπερεῦχεσθαι πάντων τῶν
ἐπηρεάζόντων· καταρωμένους εὐλογεῖν, καλῶς
ποιεῖν μισούντας. Καὶ πάλιν περὶ προσευχῆς οὕτως
ἡμᾶς διδάσκει, ἵνα μὴ προσευχώμεθα, ὡς περ οἱ
ὑποκριταί, μηδὲ μεθ' ὑποκρίσεως τὴν νηστείαν ποι-
οῦντες, καὶ σκυθρωποὶ γινόμενοι τὰ πρόσωπα μει-
οῦντες, τοῦ μὴ ἐπὶ τῆς γῆς ἡμῖν θησαυροὺς θη-
σαυρίζειν. Τῆς δὲ δεκάτης ἐντολῆς οὕτως ἔχει· Τινὰ
μὴ κρίνειν, εἴρησεν, ἵνα μὴ κριθῶμεν. Εἶτα καὶ
πρὸς τὸν θέλοντα εἰς τελειότητα φθάσαι πωλεῖν

litterarum magnam habent experientiam, habiles-
que sunt ad omne bonum omnemque theoriam, ac
indesinenter talia scribere solent, ideo onus, quod,
ut dixi, portare nequibam, a me repellere nitebar.
Cæterum jam nunc propositum aggrediar, in au-
xilium meæ debilitatis vel potius ignorantix mul-
tæque rusticitatis Verbum Dei Patris Christum
Dominum meum accersiens, pariterque Dominam
deiparam Mariam et omnes sanctos advocans ad-
jutores initio unde justum erat incipi desumpto.

2. Debet quivis Christianus habere pro funda-
mento fidem de corde puro sinceram, charitatem-
que erga Deum ex totis viribus, ex tota mente, ex
tota anima, et proximum tanquam seipsum habere :
« In his enim mandatis, ut ait Dominus, tota lex
pendet et omnes prophetæ : » — « Non occides ;
Non mœchaberis ; Non falsum dices testimonium ;
Non perjurabis, sed jurabis juxta veritatem, red-
dens Domino Deo tuo juramenta tua ; Non furtum,
neque ullam omnino fornicationem facies. » Hæc
lex antiqua jubet et præscribit.

3. Christus autem, omnium Dominus, cui paret
Vetus Novumque Testamentum, majorem justitiam
nobis exercendam, nec jurandum nec ullum jura-
mentum faciendum docet. Erit tantum in nobis,
Est, est, et, Non, non ; quod autem his amplius est,
a diabolo est. Etenim Lex actionum finem corrigit,
Christus autem Salvator noster multo magis exor-
dia. — Nam « qui vidit mulierem ad concupiscen-
dum eam jam mœchatus est cum ea in corde suo. »
Prorsus non resistendum malo docet, imo cum
eo qui mille passus angariavit, alia duo subeun-
da, omnino non contradicendum ; præ ira ma-
xillam dextram percutiente, submisce et mansuete
præbendam et alteram ; et si quis aliud quid a
propinquo patiat, injurias ac verbera patienter
toleranda volenti contendere judicio et tunica
tollere, dare et pallium Dominus jubet ; etsi quid
mali a proximo alter pertulerit, deindequæ contra
illum astuaverit ira, frustra contra illum sit iratus ;
a te petenti, libenter dare statuit ; et a te mutuari
volentem, non remittere vacuum. Diligere nostros
inimicos sicut amicos jubet et orare pro cunctis
nos persequentibus ; benedicere maledicentibus et
iis qui nos oderunt benefacere. Rursum et de
oratione sic nos edocet, ut non oremus sicut hy-
pocritæ, neque cum hypocrisi jejunemus, tristes
facti, nostram contrahentes faciem ; neque super
terram thesauros nobis thesaurizemus. Decimum
vero præceptum, neminem judicare nos monet,
ut non judicemus. Deinde volentem perfectionem
attingere, omnia quæ possidet vendere docet, et
cum omni zelo dare pauperibus ; exindeque habi-

¹ Matth. xxii, 40. ² Exod. xx, 13-16 ; Deut. v, 1 seqq. ; Matth. v, 35 seqq. ³ ibid. v, 28. ⁴ ibid. 39. ⁵ ibid. 41. ⁶ ibid. 39. ⁷ ibid. 40. ⁸ ibid. 42. ⁹ ibid. 44 seqq. ¹⁰ Matth. vi, 5, 13. ¹¹ ibid. 19-21. ¹² Matth. vii, 1, 2.

turum in cœlis thesaurum et gloriam¹²; sicque suscipere crucem ejus sectatores. Hæc eundem Dominus in Evangeliiis.

4. Divus Apostolus et magnus præco Paulus verum Christianum et fidelem in omnibus, qui possidet inhabitantem in se Spiritum sanctum, docuit sic vere prædicans: Fructus Spiritus est primo charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, mansuetudo, vera fides et in omnibus moderatio¹³. Et alibi rursum ait: « Nolite errare, fratres, neque adulteri, neque fornicatores, neque masculorum concubitores, neque raptores, neque maledici, neque molles, neque fures, neque ebrii, neque injusti, neque avari regnum Dei possidebunt¹⁴.

5. Sed super his aliisque omnibus, hæc veneranda divini baptismatis confessio, de qua parvi et magni in sæculo futuro rationem sumus reddituri; omnes enim diabolo, cunctisque operibus ejus, et omni servitio omnique pompæ ejus, trina confessione, abrenuntiamus. Et spiritualia quidem vitia sic numerantur: primo superbia, invidia, odium, iracundia, irrationalis ira, livor, inordinata desidia, inconvenientes ratiocinationes, injustitia, calumnia, zelus, avaritia, furtum, ebrietas, rapina, omnisque pigritia. Hæc sunt opera diaboli spiritualia. Carnalia autem pariter sic numerantur: mollietas, fornicatio, adulterium, masculorum puero-rumque vesana concupiscentia, triplex bestialitas ac volucritas, et cujuslibet impuritatis studia. Cultus vero Satanzæ, ut ita dicam, est: Credere divinationes, recurrere ad magos, astrologos et necromanticos invocare, amuleta et phylacteria suscipere, vates, et hordeomantas, dæmonia habentes, augures, omniaque paganorum et infidelium studia admittere. Hæc omnia cultum diaboli constituunt. Dicendum ergo superest quæ sit pompa Satanzæ: tragœdiæ et omne aliud organum luxuriæ, taurorum servorumque certamina, atque hippodromi. Hæc in divino lavaero abominati sumus unaque Satanam velut illorum magistrum, et Christo sumus obligati ad recte ipsi credendum, custodiendumque præcepta Dei et Salvatoris, quæ cum suis apostolis conversando docuit, abhorrendum quidem a malis velut operibus diaboli, atque inhærendum bonis ut Domini mandatis. Quid multa? Hæc vitæ divinitus statutæ conditioni ad dicti parvi et magni, episcopi et reges, monachi et plebei, magnates et pauperes, omnisque fidelium multitudo rationem reddere debemus. Hæc autem quæ scripsi non sunt propria monachorum, sed omnium fidelium Christi gregis.

καὶ πένητες, καὶ πᾶς πιστῶν ὁ ὄμιλος. Ταῦτα ὡς τῶν πιστῶν καὶ Χριστοῦ τῆς μερίδος.

Ἀ διδάσκει ἅπαντα τὰ ὑπάρχοντα τούτου, καὶ ἐπιδοῦναι τοῖς πτωχοῖς ἐν προθυμίᾳ πάσῃ· ἔξαιν δ' ἐκ τούτου θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς καὶ ὄξιν, καὶ οὕτως αἴρειν τὸν σταυρὸν αὐτῷ ἀκολουθοῦντας. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις.

δ'. Ὁ δὲ θεὸς Ἀπόστολος καὶ μέγας κήρυξ Παῦλος τὸν ἀληθῆ Χριστιανὸν καὶ πιστὸν κατὰ πάντα, τὸν ἐνοικοῦντα ἔχοντα τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐδίδαξεν ὡς ἀληθῶς φεγγάμενος τοιάδε· Ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος πρώτη ἀγάπη πέλει, χαρὰ, εἰρήνη ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ μακροθυμία, ὡσαύτως ἡ χρηστότης καὶ ἡ ἀγαθωσύνη, πραότης, πίστις ἀληθῆς καὶ ἐγκράτεια ἁπάντων. Καὶ ἀλλαγῆ πάλιν φησὶν· « Ἀδελφοί, μὴ πλανᾶσθε· οὔτε μοιχοί, οὔτε πόρνοι, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὐκ ἄρπαγες, οὐ λοιδοροί, ἢ μαλακοί, ἢ κλέπται· οὐ μέθυσοι, οὐκ ἄδικοι, ἀλλ' οὐδὲ πλεονέκται, βασιλείαν τὴν τοῦ Θεοῦ οὐ μὴ κληρομήσουσι. »

ε'. Ἀλλὰ πρὸ τούτων πάντων δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τὴν τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος φρικτὴν ὁμολογίαν, ἣν ἀπαιτεῖσθαι μέλλομεν μικροὶ τε καὶ μεγάλοι ἐν μέλλοντι αἰῶνι. Καὶ γὰρ ἀποτασόμεθα τῷ διαβόλῳ πάντες, καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ πᾶσι, καὶ πάσῃ λατρείᾳ καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ αὐτοῦ τρισσῶς ὁμολογοῦντες. Καὶ τὰ μὲν ψυχικὰ πάθη ἀπαριθμοῦνται οὕτως· πρῶτον ὑπερηφανεία, φθόνος ὄμοῦ καὶ μίτος, παράλογος, καὶ ἐν αὐτοῖς ὁ φθόνος, ἐπιθυμία ἀτοκος, θυμὸς, ὀργὴ ἀπρεπεί, λογισμοὶ τε, λοιδορία, κατὰκρισις, ζήλος, πλεονεξία, κλεψία, μέθη, ἀρπαγὴ, καὶ ἀκηδία πᾶσα· τοῦτ' εἰσι τὰ ψυχικὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. Ὁσαύτως τὰ σωματικὰ ἀπαριθμοῦνται οὕτως· μαλακία, πορνεία τε καὶ μοιχία ἐν τούτοις, ἡ ἀρβενομανία τε καὶ ἡ παιδοφθορία, κτηνοβατία τε τριπλῆ καὶ ἡ πτηνοβατία, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα πάσης ἀκαθαρσίας. Ἡ δὲ λατρεία τοῦ Σατανᾶ, ὡς εἰπεῖν, ἐστὶν αὕτη· τὸ πιστεύειν μαγεύματα καὶ τοῖς μάγοις προστρέχειν, τοὺς ἀστρονόμους προσκαλεῖν καὶ τοὺς νεφοδιώκτας· τὸ φυλακτὴ προσδέχεσθαι καὶ τὰ περιπτά τε, γοητείας παραδέχεσθαι καὶ τοὺς κριθαρομάντας, τοὺς ἔχοντας τοὺς δαίμονας, καὶ τοὺς ὄρνεοσκόπους, καὶ ἅπαν ἐπιτηδεύματα ἐθνικῶν καὶ ἀπίστων· ταῦτα λατρεία πέφυκε τοῦ διαβόλου πάντα. Λέγεται οὖν λοιπὸν εἰπεῖν τίς ἡ πομπὴ Σατανᾶ ὑπάρχει. Μάτζεφε τραγωδήματα καὶ πᾶν ἔργον ἄλλο, ταυλία καὶ ζατρίκια καὶ αἱ ἱπποδρομίας· ταῦτα ἀπευξάμεθα ἐν τῷ λουτρῷ τῷ Θεῷ, καὶ ἐν αὐτοῖς τὸν Σατανᾶ ὡς διδάσκαλον τούτων, καὶ συνετάγημεν Χριστῷ, ὀρθῶς αὐτῷ πιστεύειν, φυλάττειν τε πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος, ἅπερ ἐδίδασκε συνὼν τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις, τῶν μὲν κακῶν ἀπέχεσθαι ὡς ἔργων διαβόλου, τῶν δὲ καλῶν ἀντέχεσθαι ὡς ἐντολῶν Κυρίου. Ταύτην λοιπὸν, ὡς εἰρηται, τὴν συνετάγη τὴν θεῖαν προσπατεῖσθαι μέλλομεν μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ἐπίσκοποι καὶ βασιλεῖς, μοναχοὶ καὶ μισθῶδες, ἄρχοντες τε ἅπερ ἐγραψα, οὐκ εἰσι μοναζόντων, ἀλλὰ πάντων

¹² Matth. xix, 21. ¹³ Galat. v, 22. ¹⁴ I Cor. vi, 9.

ς'. Τῶν μοναχῶν δὲ, ὡς ἔφην, ἄλλος ὑπάρχει ἅβις, δέσπει ἀπηρνήσαντο τὸν πάντα κόσμον οὗτοι, καὶ ἔχουσιν ἀκριβείαν φοβεράν καὶ μεγάλην. Καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἀνωθεν γραφέντων ἐνταλμάτων πλείονα τὴν ἀκριβείαν προσαπαιτοῦνται οὗτοι, ἀκτιμοσύνην παντελῆ, παρθενίαν εἰς ἄκρον, ἐγκράτειάν τε τῶν παθῶν ὁμοῦ καὶ τῶν βρωμάτων, αἰσθήσεις χαλιναγωγεῖν, τῶν κακῶν τι μὴ πράττειν, ὄρασιν, διαφρησιν, ἀψήν, ἀκοήν, καὶ τὴν γεῦσιν· τὴν ψαλμοδίαν ἀπαυστον καὶ πολλὴν ἀγρυπνίαν, χαμμενεῖν καὶ ξηροποιεῖν καὶ ἀλουσίαν ἔχειν. Συνδιδαιτᾶσθαι γυναιξίν ἢ ὄλω; σχεῖν φιλίαν ἀπαγορεύει ὁ κανὼν τοῖς μοναχοῖς τελείως, μᾶλλον δὲ καὶ προσομιλεῖν ἢ ὄλω συνοδεύειν, παιδία τε μὴ προσέσθαι ἢ ὄλω συνοδεύειν, καταλαλεῖν ἢ λοιδορεῖν, ἢ ὄλω κατακρίνειν, πᾶσι πιστοῖς κεκώλυται· πόσω γε μᾶλλον τούτοις; Ὅμνῶναι ἢ περιορκεῖν ἀπηγόρευται πάντη. Φιλάργυρον ἢ φίλαυτον οὐ δεῖ μοναχὸν εἶναι· καὶ ἵνα τί φιλολογῶν τὸν καιρὸν ἀναλίσκω; Εἰ βασιλείας οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν ἐθέλοις, ἀπόσχου πάντων τῶν κακῶν, καὶ τῶν καλῶν ἀντέχου· ἀδύνατον γὰρ πέφυκε καὶ δυσχερὲς εἰς ἅπαν φιλήδονον ὑπάρχοντα ἢ κενόδοξον ὄλω ἐπιτυχεῖν τῆς ἀληθοῦς ζωῆς τῆς αἰωνίου.

ζ'. Καὶ ταῦτα μὲν σοι ἔγραψα ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα. Σὺ γὰρ ἐπίστασαι καλῶς τὴν ἐμὴν ἀγροικίαν. Καὶ γὰρ πάλιν ἐπειγομαι εἰς ὑπόθεσιν ἄλλην, δηλοποιῆσαι ἀμυδρῶς πῶς ὄφελαις διάγειν, εἰς εὐχὴν, εἰς ἐγκράτειαν καὶ ἀληθῆ νηστείαν, ἐτι δὲ διαίταν, φημί, ἀπλῶς τοῦ ὄλου χρόνου, ἀρχὴν τοῦ λόγου θέμενος εἰς ἀρχὴν τῆς Ἰνδείκτου· ὅθεν καὶ δεῖ σε φυλακὴν ἔχειν ἐν τῇ νηστείᾳ. Μὴ νηστείαν δὲ ποῖαν φημί τῶν ἡμερῶν τῶν δύο, τετράδα καὶ παρασκευῆν, ὡς οἱ Πατέρες ἔφασκον, ἰχθῶν τε ἀπέχεσθαι, ἐλαίου τε καὶ οἴνου, ξηροφαγίαν λύοντες ἀπαξ ἐν τῇ ἐνάτῃ· ἀλλὰ γε σὺ ὡς ἀσθενῆς οἴνω ὀλίγω χρησθήσῃ. Εἰ δὲ καὶ τούτου δυνηθῆς ἀπέχεσθαι τὴν χρῆσιν, πλείονα σχῆς ὠφέλειαν τὴν ἐντολὴν πληρώσας. Οἱ θεοὶ γὰρ ἀπόστολοι ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, ἀλλὰ γε καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς θεοφόροι Πατέρες ἀκριβείαν ὀρίζουσι φοβεράν καὶ μεγάλην, ἄρτι καὶ μόνω τρέφεσθαι, ἀλλ' ἢ καὶ λαχάνοις, καὶ τὸ πόμα γε ὡσαύτως ὕδωρ καὶ μόνον ἔσται, εἰ μὴ που δι' ἀσθενείαν τις ἀδύνατως ἔχει, οἴνω ὀλίγω χρώμενος διὰ τὴν ἀβρωσίαν. Τῶν δὲ λοιπῶν, ὡς γέγραφα, ἀπόσχου πάμπαν ὄλω, εἰ μὴ πού τις ἀσθένεια ἢ ἀφορμὴ ἐπέλθοι, ἀλλ' οὐδ' ἢ οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἀναγκαῖα πάνυ. Καὶ ταῦτα γέγραφα ἀπλῶς περὶ παντὸς τοῦ χρόνου. Αὕτη δὲ ἡ ἀκριβεία τῶν νηστειῶν ἦν γράφω, οὐ πρὸς ἡμᾶς· τοὺς μοναχοὺς ἔγραψαν καὶ μόνον, ἀλλὰ πρὸς πάντας τοὺς πιστοὺς καὶ Χριστοῦ τῆς μερίδος. Πρὸς ἡμᾶς δὲ τοὺς μοναχοὺς οἱ ἅγιοι Πατέρες μονοσιτίαν γράφουσιν ἔχειν τὸ καθ' ἡμέραν, Σάββατα καὶ Κυριακῇ τοῦ μὴ νηστεύειν ὄλω. Νῦν οὖν λοιπὸν ἀπάρξομαι τοῦ γράφειν ὡδα πάλιν.

η'. Τὰς ἑορτὰς δὲ λέγομεν Δεσποτικὰς οἱ πάντες καὶ λύομεν ἐν ἅπασιν εἰς βρωσίαν τε καὶ πόσιν. Καὶ προτιθέσθω πρότερον γέννησις τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου ἀληθῶς τῆς πανάγνου Δεσποίνης· ὡσαύτως

6. Monachorum vero sicut dixi, alius est vivendi modus, siquidem totum hi mundum repudiaverunt, et verendam ac magnam austeritatem exercent. Præter enim mandata desuper scripta, major ab ipsis perfectio requiretur, omnimoda pauperias, virginitas integra, passionum alimentorumque moderatio, sensuum refrenatio, visus, olfactus, tactus. auditus et gustus, a malis custodia; incessabilis psalmodia, vigiliæ multæ, humi cubatio, xerophagia, corpus illotum, cum mulieribus convivari vel omnino tenere amicitiam regula monachis prorsus interdicat, nedum frequentare, vel iter cum eis agere, puerosque apud se introducere aut omnino singulis cum singulis sociari, contradicere, conviciari vel censuris laessere quibuslibet fidelibus velatur: quanto magis illis? Jurare vel pejerare plane prohibetur. Argenti vel sui amantem esse monachum non licet. Sed utquid discurrendo tempus consumam? Si regnum cælorum obtinere cupis, ab omnibus malis abstinere, et cunctis inhære bonis. Prorsus enim est difficile vel impossibile voluptatis aut gloriæ cupidum veram æternamque vitam adipisci.

7. Hæc quidem ex multis pauca tibi scripsi: scis enim meam simplicitatem. Præterea ad aliud impellor propositum, aliquantisper demonstrare quomodo vitam instituire debeas, quoad orationem, temperantiam, verumque jejunium, atque etiam quolibet tempore observantiam, initium sermonis orsus de principio obligationis: unde te curam in jejuniis ponere oportet, non de hoc jejuniis loquor duarum dierum, quarta et parasceve, ut Patres dicebant, piscibus abstinendum esse oleoque ac vino, xerophagiam permittentes semel ad nonam. Tu tamen, ut debilis, paucis vino uteris. Si vero istius usui potes renuntiare, majorem utilitatem, servato præcepto, percipies. Divi enim apostoli in istis diebus, et post ipsos sanctissimi Patres, in hoc magnam venerandamque perfectionem sistunt, solo pane cum sale leguminibusque vesci, similiiter pro potu solam aquam habere, nisi quis propter debilitatem non valeat; hic enim paucis vino propter infirmitatem utatur. Cæteris autem, ut scripsi, prorsus abstineas, nisi qua debilitas aut alia causa, non autem qualiscunque, sed omnino necessaria, superveniat. Hæc autem plane de quolibet tempore scripsi. Ista vero jejuniorum perfectio de qua loquor, non ad nos tantum monachos directæ, est sed ad omnes Christi fideles. Nos autem monachos sancti Patres scribunt unam habere cœnam quotidie, non Sautem abbatis et Dominica jejunare. Cætera nunc incipiam memoriæ tradere.

8. Festivitates quas vocamus Dominicas, semper alesum et potum habemus solutas. Præponatur primo Nativitas Virginis et vere Deiparæ, sanctissimæ Dominæ; similiiter illius ad templum Domini

μου. Ἐκεῖνος γάρ ἐφθέγγετο εἰς ἕνα τούτων οὕτως· Ἄ ad istorum unum clamabat : Venerandi jejunii tempus etsi præteriit, illius utilitas in nobis semper maneat. Unde et ego similiter adhortans tibi scribo : si forte præteriit jejunii tempus, attamen non omnino temperantiæ transiit : hanc te semper ut nutricem oportet conservare. Etsi abiit hebdomada jejunii in absoluto otio nihilominus quartam et sextam diem custodi : a caseo et ovo abstine, nec tamen a cæteris ; nam in his diebus præscribitur : illas enim quinquaginta dies, in orbem reducentes, sancti Patres unam dixerunt esse diem : cæterum super his satis jam diximus. Aliud enim propositum me manet, duæ Quadragesimæ quæ sic mihi superfuere, præsertim autem consecratam in augusto jejunium, quod multi delicate viventes prorsus rejiciunt. De his etiam facultas attribuenda erit. Primum de Christi Natalibus argumentabimur. Ex priscis temporibus traditionem accepimus in hac Quadragesima unam habere cœnam, piscibus non vesci his tribus diebus, secunda, tertia et quinta ; quibus adjungo quartam, sextamque diem ; oleum et vinum Sabbato et Dominica prorsus non sumere. De hac autem satis : nihil enim jam scribendum restat.

ἰα'. Ἀνάγκη τοίνυν διελεῖν περὶ τῶν τελευταίων. Συνήθεια κεκράτηκεν ἐν ταῖς νηστείαις ταύταις δις τῆς ἡμέρας ἐσθίειν, οὐκ οἶδ' ὅθεν λαμβάνοντας, οἷμαι δὲ διὰ τὸν καιρὸν ὄντα καυσώδη τότε. Ἄλλ' οὐ τῆ C συνηθείᾳ δεῖ προσέγειν ἡμᾶς ὄλω, οὐδὲ τὸ πῶς καὶ δεῖ τί πράττεται τότε λέγειν, ἀλλ' ἐρευρῆν καὶ ἀκριβοῦν τοὺς λόγους τῶν Πατέρων καὶ τοὺς κανόνας τῶν σοφῶν καὶ θεῶν ἀποστόλων, δι' ὧν καὶ τὸν ἡμέτερον οὕτως βίον ρυθμίζειν. Ὅμως εἰ τὴν ἀκριβείαν καὶ τούτων ἔχειν θέλεις, ζήτησον ἔπισθεν μικρὸν ἐν τῇ τῶν Χριστοῦ γεννῶν, κάκει εὐρήσεις ὃ ζητεῖς, καὶ ὅπερ βούλει, πράττε.

ιβ'. Ἐνταῦθα ἐβουλόμην νῦν καταπαῦσαι τὸν λόγον, ἀλλὰ βία μοι πρόσσει μικρὰ τινα προσθεῖναι. Δείδοικα δὲ μὴ φορτικὸς φανώμαι σοι ἐν τούτοις· γουγκλισίας δεῖ ποιεῖν πάντα τὸν χρόνον ὄλον, εἰ μὴ που τύχοι ἑορτῆ νηστείας μὴ παρουσίας ἐν ἧ ἀργία γίνεται τῶν ὡρῶν καὶ τοῦ ἔργου. Μὴ φοβηθῆς τὸν ἀριθμὸν, ὀλιγοστὸς ὑπάρχει. Δώδεκα μέλλεις ἀριθμεῖν ἐν ταῖς λιταῖς ἡμέραις· τὰς δὲ γε τεσσαρακοστάς ψηφίζεις δεκαπέντε ἐν τῇ τῶν Χριστοῦ γεννῶν καὶ τῶν δύο λοιπῶν σοι. Τὴν δ' ἄλλην τεσσαρακοστὴν ἧς ἡ κλήσις μεγάλη διπλασιάζειν ταύτας γε, εἴπερ καὶ οὐκ οὐλάσεις. Εἰ δὲ βαρὺ σοι φαίνεται τοῦ ἐκμετρεῖν, κἂν τὰς εἴκοσι τέσσαρας πλήρωσον διγα λόγου. Οὐ μὴν ἀπαξ ἢ δευτέρου τῆς ἡμέρας τελείσεις· ἀλλ' ὡς εἰδίδαξεν ἡμᾶς Δαβὶδ ὁ θεοπάτωρ Θεὸν αἰνεῖν προτρέπεται ἐπιτάξις τῆς ἡμέρας. Ψηφίσας οὖν ὡς νουνεχῆς εὐρήσεις ὅπερ λέγω. Ἀπὸ φωτὸς ἀπάρξομαι, καὶ λήξω εἰς τὸ σκότος· ἕρθρος καὶ πρώτη τρίτη τε ἕκτη καὶ ἐνάτη, ἔσπερινὸν ἀπὸ δειπνον σὺν τῷ μεσονυκτίῳ.

11. Necessè igitur est ad extremam devenire Quadragesimam. In his jejuniis mos invaluit bis in die vescendi, quem unde sumperint nescio, puto quia tunc tempus fervidum est. Sed nobis prorsus non est consuetudini attendendum, nec quomodo aut cur istud agatur dicendum, bene vero scrutandum ac disquirendum documenta Patrum, necnon sapientum divorumque apostolorum canones, quibus vita nostra instituenda est. Attamen si vis illorum habere accuratam notionem, require paulo superius in jejunito Christi natalium, ibique quod quæris invenies, et quod vis age.

12. Hic volebam finire sermonem, sed necessitas me cogit pauca superadjicere. Timeo vero ne tibi videar in istis onerosus. Omni tempore genuflexiones oportet facere, nisi superveniat festivitas, semoto jejunito, qua sit horarum operisque cessatio. Numerum ne formides, paucissimus est : in diebus simplicibus duodecim numerare debes, quindecim autem in Quadragesimis, in jejunito Christi natalium et duorum quæ tibi supersunt. In hac autem alia Quadragesima, cujus est magna destinatio, illas duplicare debes, etsi non genibus flexis maneas. Et si tibi videatur gravis computatio, eas viginti quatuor adimple sine hesitatione, non tamen semel aut bis in die complebis ; sed juxta quod nos docuit Deipater David qui Deum laudare septies in diem hortatur. Judicans ut prudens, invenies quod dico : A luce incipiam, et prosequare usque ad tenebras : aurora, prima, tertia, sexta, nona, vespera post cœnam et media nox.

13. Unum porro tandem adjiciam necessarium, et hoc posterius elucidasse me ne crimineris. Istam intendo hebdomadam autē carnem tollendam quam cognominamus Arteiborii hebdomadam : plerique morem jucunde epulandi contraxerunt, male putantes quod mundani carnem sumere, sicut monachi caseum, possunt, et ita facientes. Si de tribu quidem Armeniorum descenderent hæresimque Arteiborii tenerent, bene facerent omnem solventes suspicionem ; qui autem ab avis sunt fideles orthodoxi, frustra quid prætexunt solventes jejunium. Illi enim tota hebdomada jejulant, solo pane cum aqua saleque vescentes : nos autem ab ipsa secunda die solvimus. Hoc ipso cæterum nos cum istis non communicare ostendimus ; et frustra prætendunt hi Arteiborium

14. Cum autem nos quædam parvula quæstio latuit, ad eam dilucidandam hic venio. Casei hebdomada soluta manet, cum quarta necnon sexta die. Et unde hoc, forsā dicet aliquis, factum est manifestum ? Jacobitæ, sicut dicunt, hanc hebdomadam ut sacrosanctam ac purissimam celebrant, solo pane et aqua utentes : et ideo vere honorabilis Nicephorus, Constantinopoleos magnus pontifex, his diebus solvendi canonice tradidit usum, ad evertenda dogmata duarum hæreseon, Jacobi, inquam, et Quadritarum. Exinde venit monasteriorum consuetudo, finita nona hymnoque vesperæ dicto, tunc demum ad communem mensam ad esum casei, piscium et potum vini conveniendi ; nos vero quod quidem scriptum invenimus, scripsimus : si quis autem non recipit nec credit ista, sicut vult et sicut illi placet, abeat. Adjiciam tamen aliud circa alteram hebdomadam, quam omnium Sanctorum cognominamus quam quidam mala conjectura planaue ignorantia, non esse solutam existimant. Divi enim apostoli et legislatores omnium eam esse solutam scripserunt. Sed forte Gnosticorum aliquis contradicet, ubi hoc memoraverint discipuli verbi, deposcens ; sedulo scrutetur et hoc certe inveniet : non possum enim cuncta speciatim explicare. Qui vero Scripturam impigre scrutantur, perfectam ex ea convictionem acquirunt.

15. Hæc igitur inter multa tibi pauca scripsi. Testificor autem et certiozem te volo, quod, si talium videaris custos, cautionem interpono, stare ad dexteram Salvatoris, et cum ipso unaque cum omnibus sœnetis, hæreditare regnum cœlorum, pœtionemque vitam obtinere. Ecce ergo, filii, pœtionem tuam pro viribus et facultate mea complevi : tu scis enim me prorsus illiteratum et ad talia scribenda plane rudem. Si quod juxta vires sit, Deo gratum est, accipe et tu tanquam bonum solam intentionem. Hic tandem proposito sermonique finem imponimus. Si tibi sint hæc

Α ιγ'. Ἐτι προσθήσω οὖν λοιπὸν οὖν τοῦτοις ἀναγκαῖον, καὶ μὴ μεμφθῶ ὡς ὑπερὸν τοῦτο διασαφῆσαι. Ἦν ἑβδομάδα λέγω οὖν τὴν πρὸ τῆς ἀποκρέου, τὴν καὶ ἐπονομάζομεν τὴν τοῦ Ἀρτείου τοῦ οἱ πλείστοι ἔθος ἔλαβον ἀδελῶς καταλύειν· τετράδα καὶ παρασκευὴν οἱ κοσμικοὶ τὸ κρέας, ὡσαύτως καὶ οἱ μοναχοὶ τυροῦ μεταλαμβάνειν, κακῶς νοοῦντες ἀληθῶς καὶ πράττοντες ὁμοίως. Εἰ μὲν φυλῆς καταγονται ἐκ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ εἶχον καὶ τὴν αἴρεσιν τὴν τοῦ Ἀρτείου τοῦ, καλῶς ποιούσι· λύοντες ἅπασαν ὑποψίαν· εἰ δὲ πιστοὶ ὀρθόδοξοὶ εἰσι καὶ ἐκ προγόνων, εἰς μάτην προφασίζονται λύοντες τὴν νηστείαν. Ἐκεῖνοι γὰρ νηστεύουσιν ὅλην τὴν ἑβδομάδα, ἄρτι μόνον τρεφόμενοι, ὕδατι ἀλατί τε· ἡμεῖς δὲ καταλύομεν ἀπ' αὐτῆς τῆς δευτέρας. Λοιπὸν ἐκ τούτου δείκνυμεν μὴ κοινωνοῦντες τοιούτοις· καὶ μάτην προφασίζονται οὗτοι τὸν Ἀρτείου.

Β ιδ'. Ἐπεὶ δὲ ἔλαθεν ἡμᾶς ὑπὸθεσις μικρὰ τις, διασαφῆσαι ἐρχομαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως. Τῆς τυρινῆς ἡ ἑβδομάς λελυμένη ὑπάρχει, καὶ ἡ τετράς τῶν ἡμερῶν, ὡσαύτως καὶ ἡ ἕκτη. Καὶ πόθεν δὴλον πέφυκεν τοῦτο, εἴπη τις ἴσως ; Ἰακώβεται, ὡς φασί, τὴν ἑβδομάδα ταύτην ὀλίγον φυλάσσειν καὶ καθαράν τελείως, ἄρτου μόνου γεύομενοι καὶ ὕδατος ὁμοίως· καὶ διὰ τοῦτο ὁ καλῶς τῷ ὄντι Νικηφόρος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ὁ μέγας ἱεράρχης κανονικῶς παρέδωκε τοῦ καταλύειν ταύτας, ἀνατρέπων τὰ δόγματα αἱρέσεων τῶν δύο, τοῦ Ἰακώβου τε φημί οὖν καὶ τοῖς Τετραδίταις. Ὅθεν τὰ μοναστήρια οὕτως ἔχουσιν ἔθος, τὴν ἑνάτην πληρώσαντες καὶ ὕμνον τῆς ἑσπέρας, οὕτως εἰσέρχονται· λοιπὸν ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ, τυροῦ μεταλαμβάνοντες ἰχθύων τε καὶ οἴνου. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐγγράψαμεν ὡς εὖρομεν ἐγγράφως· εἰ δὲ τις οὐ προσίεται οὐδὲ πιστεύει ταῦτα, ὡς θέλει καὶ ὡς βούλεται, οὕτως καὶ πορεύσθω. Προσθήσω τοίνυν ἕτερον δι' ἄλλην ἑβδομάδα, ἣν καὶ ἐπονομάζομεν τὴν τῶν Ἁγίων πάντων· τινὲς ὑπολαμβάνοντες μὴ εἶναι λελυμένην, κακῶς ὑποτοπάζοντες καὶ ὅλως ἀγνοοῦντες. Οἱ θεοὶ γὰρ ἀπόστολοι καὶ νομοθέται πάντων καὶ περὶ ταύτης ἔγραψαν τοῦ εἶναι λελυμένην. Ἄλλ' ἴσως ἀντιφθέγοιτό τις τῶν γνωστικωτέρων, καὶ ποῦ ταύτης ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Λόγου ; Ἐρευνησάτω ἀκριδῶς καὶ πάντως εἴρη τοῦτο· ἀδυνατῶ γὰρ ἐν λεπτῷ πάντα ἀναδιδάσκειν. Οἱ δὲ φιλοπονώτερον τὴν Γραφὴν ἐρευνῶντες πληροφορίαν λαβοῦσιν ἐξ αὐτῆς τὴν τελείαν.

Γ ιε'. Ταῦτά σοι τοίνυν ἔγραψα ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα Ἄλλ' οὖν διαμαρτύρομαι καὶ βεβαιῶ σοι τοῦτο, εἰ τούτων φύλαξ τε φανῆς, ἐγγυῶμαι σοι ταῦτα, ἀτάσειας τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Σωτῆρος τυχεῖν σε, καὶ σὺν αὐτῷ κληρονομεῖν καὶ πᾶσι τοῖς ἁγίοις βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ζωὴν τὴν ἀγήρω. Ἰδοὺ τοίνυν πεπλήρωκα τὴν αἴτησίν σου, τέκνον, ὡς ἐφικτὸν ὑπῆρχέ μοι καὶ δυνάμειος εἶχον. Σὺ γὰρ καλῶς ἐπίστασαι τὸ πάμπαν ἄμουσόν μου καὶ ὅλως ἰδιωτικὸν πρὸς τὸ τοιαῦτα γράφειν. Εἰ δὲ τὸ κατὰ δύναμιν φίλον θεῷ ὑπάρχει, δέξαι καὶ σὺ ὡς ἀγαθὸν τὴν προκίρσειν μόνην. Ἐνταῦθα στατήμεν λοιπὸν τοῦ

σκοποῦ καὶ τοῦ λόγου. Εἰ μὲν ἀποδεκτὰ σοι, Θεῶν χάρις ἐν τούτῳ· εἰ δὲ πολλάκις φορτικὰ, ὡς βούλει λοιπὸν πράττε. Ὁ δὲ τῶν πάντων Κύριος καὶ Θεὸς καὶ Δεσπότης ὁ θέλων πάντα σώζεσθαι διὰ φιλελευθέρωσαν, αὐτὸς καὶ σὲ στηρίξει ἐν ἀγαθοεργίᾳ τοῦ πληρωτῆν γενέσθαι σε τῶν αὐτοῦ ἐνταλμάτων, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ὑφθῆναι κληρονόμον ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ μου, ᾧ ἡ δόξα καὶ κράτος εἰς αἰῶνας αἰῶνων τε καὶ ἐπὶ αἰῶνων. Ἀμήν.

Ex codice Collegii Græcorum in alma urbe desumptum a me fuit præcedens opusculum. In alio autem ejusdem Collegii codice nonnulla analogia deprehendebam. Postquam enim de tribus jejuniis solemnibus actum fuit, ante Pascha, ante Deiparæ transitum, et ante Natalia Domini, sic pergit auctor anonymus :

Τὰ ὅμοια τούτου καὶ Ἰωάννης ὁ Νικαίας μητροπολίτης φησὶν ἐν τῇ πρὸς τὸν καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων γραφεύσῃ ἐπιστολῇ. Ὁ δὲ ἀγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κύριος Νικόλαος ἠρωτήθη, ἐπὶ συνόδου προκαθήμενος παρὰ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου ὄρους, εἰ χρὴ νηστεύειν νηστείαν πρὸ τῆς κοιμήσεως τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου· καὶ ἐξέδωκεν οὕτως· ἐγγράφως. Αὕτη ἦν νηστεία πρότερον ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ τοῦ Ἀγούστου, μετετέθη δὲ διὰ τὸ παραπίπτειν ταῖς κατὰ τὸν καιρὸν τούτον γινόμεναις ἐθνικαῖς νηστεύσιν. Πλὴν καὶ ἐτι τὴν νηστείαν ταύτην φυλάσσομεν καὶ νηστεύομεν· ὥστε ἐκ τούτου δῆλόν ἐστι, καθὼς ἔφημεν, ὅτι μία ἦν ἡ πᾶσα νηστεία ἢ μετὰ τὴν μίαν τῆς ἑβδομάδα ἄχρι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου· ὑπὸ δὲ τῶν ἁγίων Πατέρων διὰ οικονομίαν ἐξεκόπη. Ἐτυπώθη δὲ ἄχρι τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων νηστεύειν· εἰθ' οὕτως ἐπιλείπειν· ἔπειτα ἀπ' ἀρχῆς Ἀγούστου νηστεύειν ἄχρι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ πάλιν διαλείπειν. Τί οὖν ἐμέλλομεν ποιεῖν, εἰ ἀδικόπως ταύτην ἐνηστεύομεν; Ἐχεις οὖν ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τῶν τοιοῦτων νηστειῶν τὴν μαρτυρίαν ἐκ τῶν ἀποστολικῶν καὶ πατριαρχικῶν παραδόσεων· καὶ λοιπὸν μὴ ἀμφίβαλε, ἵνα μὴ κατακριθῆς ὡς παράδειγμα τῶν θείων διατάξεων (1).

acceptabilia, in hoc Deo gratias : si vero sæpius onerosa, de cætero sicut vis age. Cunctorum autem Dominus et Deus omnipotens qui pro charitate sua vult omnes ad salutem venire, ipse te confirmabit in operatione boni ad exsequendum ipsius præcepta, ut fias regni cælorum hæres in Christo Domino meo, cui gloria et potestas in sæcula sæculorum et ultra. Amen.

Huc similia Joannes quoque Nicæus metropolita dixit in epistola ad concilium Armeniorum scripta. Sanctissimus autem patriarcha Constantinopoleos dominus Nicolaus, synodo præsidens, interrogatus est a monachis Saeri montis num ante Dormitionem venerabilis Deiparæ sit jejunandum. Et sic tradidit scriptum : Hoc jejunium primum erat hoc Augusti tempore, sed propter gentiliū jejunia hoc tempore occurrentia translatum est. Attamen hoc jejunium observamus adhuc et jejunamus ; unde manifestum apparet quod, ut diximus, unum erat prorsus jejunium post unam Pentecostes hebdomadam usque ad Dormitionem Deiparæ ; sed a sanctis Patribus per œconomiam resectum fuit : statutum tamen est usque ad festum Sanctorum Apostolorum jejunium ; deinde cessandum ; posthac jejunandum ab initio Augusti usque ad Deiparæ Dormitionem, et denuo esse solvendum. Quid igitur facere debebamus si hoc non resecantes jejunabamus ? Ex apostolorum et patriarcharum traditionibus circa talia jejunia testimonium ponderare potes : cæterum non hæsis, ne sicut transgressor divinarum præscriptionum condemneris.

(1) Confer ea quæ habentur apud Cotelerium, *M. E. G.*, t. II, p. 495, et t. III, p. 431.

ANNO DOMINI CMXXIX.

ANONYMUS.

MONITUM.

(Ang. Mai in *Spiell. Rom.* tom. V, p. 598.)

In duobus bombycinis bibliothecæ Vaticanæ codicibus, Ottob. 77, f. 92, et Vat. 1455, f. item 23 (cujus recens apographum est in Vat. 7143, f. 330.) deprehendi Græcum pontificiæ historiæ fragmentum, cum eo perbreve, quem scripsi, titulo Περὶ τῶν Πάπων ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ De Papis ex chronico. Papæ quidem, et interdum anti-papæ, hoc fragmento comprehenduntur tredecim, a Formoso ad obtrusum Joannem decimi successorem. (Videns Bernardum Guidonis, p. 213-222.) Quodnam vero fuerit illud Græcum chronicon, unde hoc ἀποσπασμάτιον sumptum est, neuter codex demonstrat, quia nimirum in utroque miscella congeries est diversarum rerum, quæ ad dictum chronicon nullo modo pertinent. Reliquum igitur mihi erat, ut hoc fragmentum, bonum sane atque pretiosum, quia in obscura seu certe turbulenta pontificiæ historiæ parte versatur, hic lectoribus exhiberem.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΧΡΟΝΙΚΟΥ.

DE PAPIS EX CHRONICO.

Formosus episcopus primum fuit Portuensis, A deinde factus est Papa, et occupavit thronum annos quinque, menses sex. Illo mortuo, vacavit Ecclesia diebus satis multis. Iste pictura renovavit totam ecclesiam beati Petri apostolorum principis. Iste olim per metum papæ Joannis fugiens episcopatum Portuensem dereliquit; et quando jussus redire noluit, anathematizatus est. Sed deinde in Galliam ad Papam cum ivisset, ad laicorum ordinem ab ejus tribunali dejectus est. Præterea juravit nunquam Romam intrare, neque ad suum episcopatum reverti. Deinde vero a Mariano Joannis successore prioris juramenti contraria adeptus, non solum Romam reversus est, sed Romæ ipsius summum pontificatum accepit: ideo illo mortuo magnus tumultus factus est, ut in sequentibus ostendetur.

Bonifacius papa regnavit dies 15; erat ille natione Tuscanus.

Hunc excipit Stephanus; summum pontificatum tenuit annu unum et menses tres. Illo mortuo vacavit Ecclesia diebus tribus; erat autem Romanus genere. Idem a Formoso papa episcopus ordinatus fuerat urbis Ananiæ, et Formosum papam persecutus est, et omnes ab eo institutas dignitates amoveri judicavit. Fertur etiam scriptum, illum corpus Formosi in concilio jacens pontificali stola exuisse, et laicali veste induisse, ac postquam manus ejus dexteræ duos digitos amputasset, in fluvium conjici jussisse.

Theodorus papa gente Romanus; ille contraria papæ Stephano sentiens, restituit omnes dignitates a Formoso creatas.

Joannes papa thronum obtinuit annos duos, dies quinque. Ille contra Romanos bellavit; et ad validiorem faciendam restaurationem dignitatum Formosi, synodum 74 episcoporum in urbe Ravenna congregavit, ubi synodum quam Stephanus papa contra Formosum fecerat, reprobovit.

(1) En ut Græcus chronographus, ex successore Stephani Romano (apud nos p. 214) patriam Stephani efficit, omissio Romano pontifice, qui est manifestus error. Cæteroque in cæteris valde mireque

Φόρμοςος ἐπίσκοπος ἦν τὸ πρότερον Πορτουίνσης, ὕστερον γέγονε πάπας, καὶ ἦν ἐγκρατῆς τοῦ θρόνου χρόνους ε', μῆνας ς'. Τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ ἐχρήραυεν ἡ Ἐκκλησία ἡμέρας Ικανάς. Οὗτος διὰ ζωγραφίας ἀνεκαίνισε τὴν ἄλην ἐκκλησίαν τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων. Οὗτος ποτε διὰ τὸν φόβον τοῦ πάπα Ἰωάννου φεύγων τὴν ἐπισκοπὴν Πορτουίνσην κατέλιπε· καὶ ἐπεὶ ἀνακαλούμενος ἀνελεῖν οὐκ ἤθελησεν, ἀνεθεματίσθη· Ἄλλ' ὕστερον εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸς τὸν πάπαν ἰλθὼν ἕως εἰς λαϊκὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ κατεβιβάσθη. Ἐπὶ τούτοις ὤμοσε μῆτε τὴν Ῥώμην εἰσελθεῖν, μῆτε εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπισκοπὴν ἐπαναδραμεῖν. Ὑστερον δὲ ἀπὸ Μαρίνου τοῦ ἡμιδεδεξαμένου τὸν Ἰωάννην ἐναντία τοῦ προτέρου ὄρκου διαπραξάμενος οὐ μόνον τῆς Ῥώμης ἐπέδω, ἀλλὰ καὶ Ῥώμης αὐτῆς τὴν ἀρχιερωσύνην ἐδίξατο. Διὸ τεθνεώτος αὐτοῦ μεγάλη δόχλησις γέγονεν, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις δηλωθήσεται.

Βονιφάτιος πάπας ἤρξεν ἡμέρας ιε'· ἦν οὗτος τῷ γένει μὲν Τουσκάνος.

Διαδέχεται αὐτὸν Στέφανος· ἀρχιεράτευσε δὲ οὗτος χρόνον α καὶ μῆνας γ'. Αὐτοῦ δὲ τελευτήσαντος ἐχρήραυσεν ἡ Ἐκκλησία ἡμέρας γ'· ἦν δὲ τῷ γένει Ῥωμαῖος (1). Οὗτος ἀπὸ Φορμόσου πάπα ἐπίσκοπος προεχειρίσθη πόλεως Ἀναειίας, καὶ τὸν Φόρμωσον πάπαν ἐδίωξε, καὶ πάσας τὰς παρ' αὐτοῦ προβιθασθείσας τάξεις διωχθῆναι διεκρίνε. Φέρεται ἔτι καὶ γεγραμμένον ὅτι αὐτὸς καὶ τὸ σῶμα Φορμόσου ἐν τῷ συμβουλίῳ κείμενον τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν ἐξέδυσσε, καὶ λαϊκὴν ἐνέδυσσε, καὶ τοὺς β' δακτύλους τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ χεῖρὸς ἀποκόψας, ἐν τῷ ποταμῷ βίβηναι προσέταξε.

Θεόδωρος πάπας τῷ γένει Ῥωμαῖος· οὗτος ἐναντία τῷ πάπα Στεφάνῳ φρονῶν ἀποκατήλλαξε πάσας τὰς τάξεις τὰς ἀπὸ Φορμόσου.

Ἰωάννης πάπας κατέσχε τὸν θρόνον χρόνους β', ἡμέρας ε' (2). Οὗτος ἐμαχέσατο Ῥωμαίους· καὶ πρὸς τὸ ποιῆσαι βεβαιωτέραν τὴν καταλλαγὴν τῶν ἀπὸ Φορμόσου τάξεων, σύνοδον οὐδ' ἐπισκόπων ἐν τῇ πόλει Ῥαβέννη συνήθροισεν, ὅπου τὴν σύνοδον, ἣν ὁ Στέφανος πάπας κατὰ Φορμόσου πεποίηκεν, ἀπέδοκίμασε.

congruit cum Latina Bernardi historia Græcus hic anonymus.

(2) Bernardus scribit XV, non V.

Βενέδικτος πάπας τῷ γένει Ῥωμαῖος ἐπισκοπεύει ἅλ
 χρόνους γ', μῆνας β'· καὶ μετὰ τὴν τελευταίην αὐτοῦ
 χηραύει ἡ Ἐκκλησία Ῥωμαίων ἡμέρας σ'.

Λέων ἡμέρας μ'· τοῦτον δὲ μετὰ τὰς εἰρημένας
 ἡμέρας ἀπὸ τῆς τάξεως αὐτοῦ Χριστοφόρος ὁ πρε-
 σβύτερος αὐτοῦ ἀπωσάμενος εἰς φυλακὴν ἔβαλε,
 καὶ οὕτως ἤρπασε τὴν προεδρίαν. Ἄλλὰ καὶ οὗτος
 μετὰ ζ' μῆνας τῆς ἀρχῆς ὑπὸ Σεργίου ἐξώσθη τοῦ
 θρόνου, καὶ εἰς φυλακὴν παραδίδοται.

Χριστοφόρος μῆνας ζ'· οὗτος δὲ τοῦ θρόνου, ὡς
 εἴρηται, ἀπωσθεὶς γέγονε μοναχός (3).

Σέργιος ὁ καθελὼν Χριστοφόρον ἀρχεὶ τῆς Ἐκ-
 κλησίας (χρόνους ζ') μῆνας γ', ἡμέρας κς'· ἐσχό-
 λησε δὲ καὶ ὁ θρόνος ἡμέρας κς'. Τοῦτου τῷ καιρῷ
 ἡ ἐκκλησία τοῦ Λατεράνου διεφθάρη, ἦν παῖσαν
 ἀπὸ θεμελίων ὁ εἰρημένος ἀνανοῖ πάπας. Οὗτος ὁ
 Σέργιος διάκονος ὦν πάλαι καὶ ἐπίδοξος, ἐπὶ τὸ
 ἀρχιερατεῦσαι Ῥώμης, ὑπὸ Φορμόσου ἐκκρούεται,
 ἀντισαχθέντος ἐκείνου. Μετὰ τὴν τελευταίην ἐκείνου,
 τοῦ Χριστοφόρου τὸν θρόνον λαθόντος, οὗτος ἀπέ-
 δραμεν εἰς τοὺς Φράγγους, καὶ τῇ βοήθειᾳ ἐκείνων
 ὀχυρωθεὶς, καὶ τοῦ θρόνου ἐπιλημμένος, τὸν μὲν
 Χριστοφόρον ζῶντα τοῦ θρόνου καταγαγὼν φυλακῇ
 παραδίδοιν· ἀμυνόμενος δὲ καὶ Φόρμωσον ἤδη
 τετελευτηκότα τῆς πάλαι διαφθορᾶς, καὶ ἐκδικῶν
 ἑαυτὸν τῆς ἐκπτώσεως, ἐξάγει τοῦ τάφου Φόρμωσον,
 καὶ ἐν θρόνῳ ἱερατικῷ ἱερατικῶς ἐνδεδυμένον ἀπο-
 κεφαλίσθηναι προσέταξε, καὶ εἰς τὸν Τίβεριν ἀποβ-
 ρίβηναι, καὶ πάσας τὰς ὑπ' αὐτοῦ καθεσταμένας
 τάξεις ἀποβληθῆναι. Λέγεται δὲ μετ' οὐ πολὺ παρὰ
 αὐτῶν εὐρημῶν Φόρμωσον, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
 τοῦ μακαρίου Πέτρου θεθῆναι, ὄφθῆναι εἰκόνας τι-
 νῶν ἁγίων προσκυνούσας καὶ ἐντίμως ὑπαγορευού-
 σας αὐτὸν, καὶ τοῦτο δῆλον πολλοῖς γέγονε.

Μετὰ Σέργιον Ἀναστάσιος ἀρχιερατεύει, γένος
 μὲν Ῥωμαῖος, κρατεῖ δὲ τῆς Ἐκκλησίας χρόνους
 δύο καὶ μῆνας δύο, εἶτα τελευταῖ· χηραύει δὲ καὶ ὁ
 θρόνος ἡμέρας ἕξ.

Μετὰ Ἀναστάσιον Λουῦνδος γένει Ῥωμαῖος καὶ
 αὐτὸς πάπας γίνεται μῆνας ἕξ· σχολάζει δὲ καὶ ἡ
 Ἐκκλησία ἡμέρας κς'.

Μετὰ τοῦτον ἀρχιερατεύει Ἰωάννης χρόνους ιγ',
 μῆνας β', ἡμέρας γ'. Οὗτος οὐδὲ Σεργίου πάπας καὶ
 ἐπίσκοπος Ῥαβέννης ὡς μὲν τοι ἐπιδήτωρ τῆς Ἐκ-
 κλησίας ἐκείθεν καὶ ἀπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ ἐν
 Ῥαβέννῃ ἐκβάλλεται. Τοῦτου τῇ βουλῇ καὶ τῇ βοη-
 θεῖα εἰ Σαρακηνοὶ οἱ κυριεύοντες Ἰταλίας ἐγγὺς
 Ῥώμης ἤττηνται. Εἶτα αὐτὸς ὁ πάπας Ἰωάννης
 μετὰ Μαρκίωνα Ἀλβερικὸν εἰσελθόντες εἰς τὴν
 Ἀπουλίαν κατὰ Σαρακηνῶν παρὰ Γαριλιανὸν, καὶ
 συμβάλλοντες τοῖς Σαρακηνοῖς ἐνίκησαν καὶ πάλιν
 αὐτοὺς κατὰ κράτος. Εἶτα εἰσελθόντες ἐν τῇ Ῥώμῃ
 παρὰ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐν χαρᾷ καὶ τιμῇ προσεδέ-
 χθησαν· ἀλλ' ὕστερον διαφωνίας ἐπισυμβάσης ἐν
 ἀμοστέροις, ὁ Μαρκίων ἐξωθείται τῆς πόλεως, καὶ
 καστῆλλίον τι ὄνομα Ὅρτα κρατήσας, ἐκεῖ ἑαυτὸν

Benedictus papa genere Romanus pontificatum
 exercuit annos tres menses, duos; et post ejus
 mortem vacavit Romanorum Ecclesia diebus sex.

Leo dies quadraginta regnavit; et post dictos
 dies illum a dignitate Christophorus ejus presbyter
 amovens in custodiam iniecit, et ita praesidentiam
 rapuit. Sed iste post menses septem regni a
 Sergio throno depulsus est et in carcerem in-
 clusus.

Christophorus mensibus septem; ille autem
 throno, ut dictum est, depulsus monachus fa-
 ctus est.

Sergius Christophoro succedens gubernat Ec-
 clesiam (annos septem) menses tres, dies sex et
 viginti. Vacavit autem sedes diebus quinque et
 viginti. Illius tempore ecclesia Laterani destructa
 est, quam totam a fundamentis dictus Papa reno-
 vavit. Iste Sergius diaconus cum esset olim et
 illustris, ad obtinendum Romanum pontificatum, a
 Formoso removetur, ipso locum ejus subeunte.
 Post mortem Formosi, Christophoro thronum oc-
 cupante, iste secessit ad Francos, et auxilio
 eorum adjutus et throno potitus, Christophorum
 quidem vivum e throno dejiciens in carcerem
 includit; Formosum autem jam mortuum de claude
 quam olim subierat puniens, et ipsum ob suam
 expulsionem condemnans, e sepulcro Formosum
 extrahit et in throno pontificali vestitum pontifi-
 caliter capite truncari jussit et in Tiberim projici,
 omnesque ab eo constitutas dignitates amoveri.
 Dicitur vero non multo post a piscatoribus inven-
 tum Formosum et in ecclesia beati Petri depositum
 esse, tunc visas esse imagines aliquorum sancto-
 rum adorantes illum et cum honore alloquentes,
 et hoc coram multis evenisse.

Post Sergium Anastasius summum pontificium
 adeptus est, genere Romanus, regitque Ecclesiam
 annos duos, et menses duos; deinde moritur,
 vacat autem thronus diebus sex.

Post Anastasium Lundus genere Romanus papa
 fit mensibus sex, vacat vero Ecclesia diebus sex et
 viginti.

Post eum pontificatum exercet Joannes annos
 tredecim, menses duos et dies tres. Iste filius
 Sergii papae et episcopus Ravennae, ut Ecclesia
 hujus usurpator ab omni Ravennensi plebe ejici-
 tur. Ejus consilio et ope Saraceni qui Italiam
 obtinebant circa Romam devieti sunt. Deinde
 ipse papa Joannes et marchio Albericus intrantes
 in Apuliam contra Saracenos juxta Garilianum, et
 cum eis manus committentes iterum eos totis cum
 viribus fuderunt. Postea Romam redeuntes ab
 omni populo in gaudio et honore excepti sunt;
 sed deinde discordia inter illos surgente, marchio
 ab urbe expellitur, et castello Orta nomine potitus,
 illic se detinet, mittit autem legatos ad Hungros,
 ut veniant et possideant Romanorum terras; qui

(3) Utramque narrationem de carcere et de monachatu Christophori refert etiam Bernardus.

venientes omnem Tusciam perlustrarunt, et pueros ac mulieres, et quidquid auferre poterant, capientes in Hungariam abduxerunt. Ideo Romani his permoti dictum marchionem occiderunt. Hunga igitur postea anno quoque per longum tempus atrocissimi Romanos male tractabant. Joannes autem diutius papa a militibus comprehensus, et in custodiam injectus, ibi tandem maectatur.

κακῶς διέθεντο· Ἰωάννης δὲ ὁ εἰρημένος πάπας, ὅπως ἐκεῖ ἕστερον διαφθείρεται.

Substituatur in ejus locum alter Joannes; cum vero male principatum obtinuit, mox dejectus est; ob eam rem in catalogo pontificum non apponitur.

Ἀδιανέπαιε· πέμπαι δὲ καὶ πρίσθαις πρὸς Ὀγγροὺς, ἵνα ἐλθοῖεν καὶ κτήσωνται τὴν γῆν Ῥωμαίων· οἱ ἐλθόντες πᾶσαν τὴν Τουσκίαν κατέδραμον, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ εἴ τι ἕτερον φέρειν ἠδύνατο, λαβόντες εἰς Ὀγγρίαν ἀπήγαγον. Διδὸ οἱ Ῥωμαῖοι παραχθέντες ἐπὶ τούτῳ τὸν εἰρημένον Μαρκίωνα διεχρήσαντο. Οἱ μὲν τοὶ Ὀγγροὶ ἕστερον ἐκάστω ἔται κατὰ πολλοὺς δὲ χρόνους ληστεύοντες Ῥωμαίους ὑπὸ στρατιωτῶν συλληφθεῖς, καὶ εἰς φυλακὴν βλη-

Ἄντιστάγεται δὲ εἰς τὸν τούτου τόπον ἕτερος Ἰωάννης· ἐκεῖ δὲ κακῶς τὴν ἀρχὴν εἰσήλθεν, αὐτίκα δὲ καὶ ἐξεβλήθη· διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀρχιερέων οὐ τίθεται.

ANNO DOMINI CMXXX.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΕΩΝ ΠΑΤΡΩΝ (1)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΙΒ' ΠΡΟΦΗΤΩΝ (2).

BEATISSIMI BASILII

METROPOLITÆ NEOPATRENSIS

PROLOGUS INTERPRETATIONIS SANCTORUM XII PROPHETARUM.

(Mss Nova Bibl. Patr. tom. VII, p. 540.)

1. Quæ quidem divina gratia superne per divinum Spiritum effundens in hisce inspiratis a Deo et beatissimis prophetis præmanifestavit, ipsa autem rursus vere divina Dei in sancto Spiritu gratia nobis humilibus, illucens aperuit divina mysteria, non cessandum videtur clara interpretatione explicare. Quod enim simplici quantum in nobis est sermone, vel ut verius loquamur, quod operatione Christi Dei et boni Salvatoris nostri datum est nobis, cum gratitudine excipientes, hæc interpretati sumus et exposuimus, ad abundantiore scientiam et cognitionem eorum qui circa nos legerint. Nam obscura cum sint et operta, velut cernentium male explanatæ cogitationes, et multis inintelligibilia simul et incomprehensibilia tanquam a divina potestate orta, ut verum omnino est quod dictum est, ita

α'. Ἄ μὲν ἡ θεία χάρις ἀνωθεν φρυκτωροῦσα θεῖω Πνεύματι τοῖσδε ἐν τοῖς θεολήπτοις καὶ μακαριωτάτοις προῦφηγε προφήταις, αὐτὴ δὲ ἡ ἐντως καὶ αὐθιγα Θεοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι χάρις ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἐπιλάμψασα διασάφησε θεῖα μυστήρια, οὐκ ὀκνητέον γέγονεν εἰς τοῦ μφανὲς ἐνησημῆνασθαι. Ὅσον γὰρ τὸ καθ' ἡμᾶς μετρίῳ λόγῳ, μᾶλλον δὲ τάληθὲς εἰπεῖν, ὅσον ἰτῆ συνεργείᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγαθοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐδόθη ἡμῖν, ἐν ἐπιγνώσει λαβόντες, ταῦτα καὶ ἡρμηνεύσαμεν καὶ θεθεῖκαμεν, εἰς περισσοτέραν εἰδῆσιν καὶ γνώσιν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐνευξομένων. Ἀσυμφανῆ γὰρ ὄντα καὶ ἀσαφῆ, ὡς λίαν δὲ δυστέκμαρτα τῶν βλεπόντων τὰ νοήματα, καὶ τοῖς πολλοῖς δύσληπτα ἔτε καὶ ἀκίχτητα, ὡσπερ ὑπὸ θείας δυνάμεως, ὡς ἀτρεκέως τὸ λεγόμενον, οὕτως ἐνηχηθέντες ἀνωθεν,

(1) Ante hæc prologum scribitur anonymi hoc Basilii Neopatrensis opus commendantis admonitio prævia, quæ incipit: Ὁ ὑπερούσιος καὶ ἀνευδέης.

(2) De hoc sanctissimo episcopo nondum nos quidquam liquide comperimus. Etenim neque a Lequinio Or. ch. T. II. p. 177, 178, in episcopis no-

varum Patrarum (Thessalicarum) ponitur; neque a Labbeo in primo apparatu Conciliorum inter Basilios episcopos recensetur. Veruntamen Lequinii Labbei que catalogi, quam sint imperfecti, quotidie cognoscimus, dum ex novis monumentis nova nomina passim elucent.

καὶ τῷ ὄντι εἰπεῖν νοερώς ἐπιτραπέντες, καὶ ὀρθή-
σθέντες πρὸς Θεοῦ, ταῦτα εἰς προὔπτον λευκότερον
ἐσαφηνίσασμεν. Οἱ γὰρ πρὸ ἡμῶν θεϊτάτοι καὶ θεο-
φόροι Πατέρες, ἐν καταλήξει ταῦτ' ἔχοντες, οὐχ
ἅπαντα διηρμήνευσαν, ἔστιν εἰπεῖν, ἢ ὅτι διὰ τὸ
πολυπληθές τῶν νοημάτων τὰ πολλὰ παρεῖσαντες,
ἢ ὅτι θεία τις καὶ πρὸς τὸ τέρμα τοῦδε τοῦ κόσμου
ταμιεύσασα τετήρηκε θεία χάρις, διὰ τὸ καὶ τὰ
καθ' ἡμᾶς ἤδη πέρας ἔχειν, καὶ πρὸς αἰῶνα νεύειν
τὸν ἐπερχόμενον. Οὐδὲ γὰρ εἰκὴ τὸν τυχόντα πόνον
καὶ ἰδρώτα τίνδε τὸν ὀνησιφόρον κατεβαλόμεθα, εἰς
ἀέρα μόνον τὸν νοῦν δέροντες.

β'. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐρωώμεν τοὺς ἀλιτηρίους Ἑβραίους
μετὰ τσαύτας παιδείας καὶ ἐξωκελιαντας τοῦ ἀγα-
θοῦ, καὶ ἔτι τληπαθοῦντας, καὶ πάνυ γε κερτομοῦν-
τας, ἀθυροστόμους τε βρενθουμένους, καὶ εἰ που
τῆχοιεν τοὺς ἀφελεστέρους φανακίζοντας, καὶ δει-
νῶς διατεινομένους, καὶ ἀντιλέγοντας, ὡς οὐπω
κατ' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς ἦκε, προσδεχομένους τε καὶ
καταδοκούντας εἰς μάταια τὸν Ἀντίχριστον αὐτοῖς
ἔσεσθαι τὸ δοκοῦν τὸν δυσσεβῆ καὶ πλάνον· πολλὰ
δὲ καὶ ἄλλα δεινότερα κατὰ τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν
τῶν Χριστιανῶν πίστεως βλασφημίας ἐρεσχελοῦντας,
καὶ εἰς κενὰς ἐλπίδας κεχηνότας τοὺς ἄφρονας,
ἀλλὰ καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἀσεβῶν αἰρετικῶν τὰ
βλάσφημα στόματα μετ' αὐτῶν τῶν ὁμοίων τῇ Θεοῦ
συνεργεῖα ἐμφράξαι βουλόμενοι, καὶ δεῖξαι, καὶ πεί-
σαι, ὡς ἦκε Χριστὸς καὶ ἐπαθε σαρκοφόρος γενέ-
μενος, καὶ τέθηκε καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη πρὸς
τὸν Πατέρα εἰς οὐρανοῦς μετὰ σώματος, καὶ ἦξει
πάλιν ὁ αὐτὸς ὡς θεάνθρωπος ὢν μετὰ τῆς ἀφθάρ-
του σαρκὸς αὐτοῦ· καὶ ἔτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ὁ
ἄϊδιος. Ταῦτα δεῖξαι βουλόμενοι εἰς κατάλυσιν
τῶν ἀσεβῶν, καὶ εἰς ἀνακαίνισιν τῶν εὐσεβῶν,
ὡς ἐν προφήταις ὁμοφώνως δηλούμενα, ταῦτα
διεξήλομεν, πᾶν νόημα τῆς ἁγίας Γραφῆς κατὰ
Παῦλον τὸν μέγαν ἀπόστολον ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν
ἀκούοντων εἰρημένον εἰς Χριστὸν αἰχμαλωτίζοντας.

γ'. Καὶ μοι τὸν νοῦν εὐσεβῶς ἐπιστήσατε ὅσοι τῆς
μακαρίας ζωῆς ἐν μετέξει γενέσθαι ἐφίεσθε, ἐν'
ἴδητε πῶς ὁδὸν ἐν ὀργάνῳ πενιχρῷ ταπεινῷ καὶ
σμικρῷ ὁ Θεὸς λαλεῖν τὰ αὐτοῦ· μηδεὶς ἀντίλογος
ἔστω, φιλόχριστος οὐχ ἡμέτερον τὸ δρᾶμα, τοῦ
Θεοῦ γὰρ ἡ χάρις, ἵνα δεῖξῃ ὅτι τὰ ἐξουθενημένα
καὶ τὰ ταπεινὰ ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ
τὰ ἰσχυρά. Τίς γὰρ ἐγὼ ὁ μικρὸς καὶ πτωχὸς; καὶ
ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος, ἵνα τὰ αὐτὰ εἰς νοῦν λαβῶν
τοῖς ἐμοῦ ἐξείποιμι κρείττους; ὅθεν εἰσεσθε καὶ
αἰδοῖς, οὐκ ἐξ ἐμοῦ, ἀλλὰ Θεοῦ τὸ δῶρον. Μὴ οὖν
διὰ τὸ ἔλλειπὲς καὶ οὐ πάντη καταληπτὸν τὴν ἀγα-
θὴν ταύτην εἰδήσιν τις ἐκμυκτηριεῖ· Θεοῦ γὰρ ἐστὶ
μόνου τὸ πᾶν ἀπταίστως καταλαμβάνεσθαι. Διὸ
δυσωπῶ, σκοπητέον ἔστω τοῖς φιλοθεοῖς, μὴ τοῖς
ἐναντιοῖς τι τῶν καλῶν προέσθαι, ἀλλὰ νουνεχῶς τε
καὶ ἐπιστημονικῶς ἐν ἀκριβεῖς ταῦτα διαλέγεσθαι,
μὴ παραδευτικῶς μηδὲ φιλονεικῶς, ἀφ' οὗ οὐδὲ
λυσιστελής ἢ ὠφελεία, ἀλλὰ φιλοθεῶς καὶ πνευματι-

A superne edocti et re ipsa sapienter loqui confiden-
tes, et ex Deo definites, hæc in limpidiorem cla-
ritatem proposuimus. Qui enim ante nos sanctis-
simi et divini Patres horum intelligentiam habue-
runt, non omnia interpretati sunt, id est, vel quia
sententiarum multitudinem plerumque prætermis-
serunt, vel quia divina quædam in mundi ejus
terminum seponens gratia reservavit, rebus quæ
circa nos sunt finem mox habentibus, et ad futu-
rum sæculum tendentibus. Non enim temere præ-
sentem laborem et sudores istos salutare susce-
pimus, in aerem tantum mentem dissipantes.

B 2. Sed quoniam vidimus nefarios Hebræos post
tam multas castigationes aversos a bono, et in ipsa
adhuc pœna multum insultantes, linguaque effre-
nata superbientes, et si qui occurrerint modestio-
res pertinaciter obstinatos, contradicentes, quasi
nondum Christus apud illos venerit, sperantes et
expectantes in vanum Antichristum illis futurum
esse, quo videbitur impius et mendax; multa quo-
que alia truciora in nostram Christianorum incor-
ruptam fidem cum blasphemis cavillantes, et in
spem inanem ut stultos biantes, volumus impiorum
inter illos et hæreticorum blasphemantia ora ipsis-
met similibus rationibus Deo adjuvante ocludere,
ostendere et persuadere, Christum jam venisse et
passum esse in carne factum, mortuum esse, re-
surrexisse, ascendisse ad Patrem in cœlos cum
corpore suo, et venturum esse iterum cum eumdem
Deum simul et hominem cum sua incorruptibili
C carne, et hunc Deum esse æternum: hæc osten-
dere volentes in destructionem impiorum et reno-
vationem piorum, ut apud prophetas unanimi con-
sensu manifestata. Hæc exposuimus, omnem san-
ctæ Scripturæ sententiam juxta Paulum magnum
Apostolum¹, ad utilitatem audientium prolatam
in Christum captivantes.

3. Mihifigitur mentem pie adhibete, quotquot beate
vitæ consortes fieri cupitis, ut videatis quomodo in
organo debili, humili et parvo sciverit Deus sua elo-
qui; nullus contradicat, Christi amatores: non
nostrum est opus; Dei enim gratia est, ut osten-
datur contemptibilia et humilia a Deo electa esse ad
confundendum fortia². Qui enim ego sum, parvus
et mendicus et peccator homo, ut eadem in mente
perspicens melioribus me enarrem? Quare sciatis
iterum, id non ex me esse, sed Dei donum. Ne
igitur propter defectum aut insufficientiam, bonam
hanc doctrinam aliquis irrideat: Dei enim solius
est totum infallibiliter comprehendere. Ideo rogo
ut talis sit Dei amicis scopus, ne velut adversarii
aliquid boni prætermittant, sed ut prudenter et
sapienter cum diligentia hæc tractent; non prope-
rando neque æmulando, unde nulla salutaris
utilitas oritur, sed cum Dei amore et in Spiritu
cum modestia hæc accipite, et explore, ut vos ma-

¹ I Tim. iii, 16. ² I Cor. i, 27.

ius lucrum efficiatis, et qui docentur meliorem utilitatem percipiant. Certe multum imprimis curam eximiam adhibentes, et quæ ex se interpretabilia sunt apud prophetas a Deo inspiratos, et quæ occasione rerum quarumlibet intellectu facili dicta verba in fundamento esse, ut decet, sinamus: quæ vero sunt difficilis intelligentiæ, multisque obscura et parum explanata, etiam autem et mysteria quæ tendunt ad divinam Christi Incarnationem, ut eorum obscuriorum intelligentiam illustraremus, multipliciter et multis modis in illa explananda solum incubuimus, multarum sententiarum vim congerentes, et in confirmationem dictorum propter invidentes et invidia contradicentes, testimonia e multis assumpta adducimus, stabilitas et pie obfirmatas interpretationes colligentes, et ex antiquo Moyse, filio Nave, Job, David et Salomone, et ex apostolicis et evangelicis oraculis concordia testimonia proferentes.

4. Hanc igitur aciem habentes, et, ut verius dicam, hanc defensionem, ne timeamus, dilectissimi. auribus impiorum intonare, eorum stultitiam confundamus, et nitamur eos monendo magis alloqui et ad Christum adducere. Ita enim qui innumeras gentes in servitutem redigunt strenui milites, instrumentis bellicis et gladiis usi, eos quidem capiunt, et spolia sumentes præmiis exornantur, subjectoque sibi servantes ad regem ducunt et laudibus honorantur; adversantes autem, vel sæve et pertinaciter pugnantes cito destruant. Idem et nos jam faciemus, bellum spirituale in adversarios geremus. Habemus arma ære divino fabricata, sexdecim sancta instrumenta bellica præter mille clypeos, scuta, gladios, lanceas, sagittas et tela, et contra illos pluribus aliis utemur, imprimis ter fulgentem et unicam lucem in auxilium habentes, illos captivos agemus: quos quidem mihi animo subjicientes se viderimus, his pareamus, neque per arrogantiam proculcemus, o fortissime Dei exercitus; sed capiamus vitam animæ dantibus verbis, et ad Christi universorum Regis pedes submittamus, ut ab eo honorificemur, et in eo salvemur. Quos autem repugnantes viderimus, neque bene obedientes, destruamus, cadamus eos, ut Madianitas divino Spiritus gladio. Nitamur ergo quantum in nobis est, dilectissimi, capere pie prædam Deo jucundam et gratam animas eorum qui salvantur. Sin autem id ab aliis ut infructuosum despicitur, et non possibile est capere aliquid ex his qui nolunt in Deo salvari, attamen nos ipsos conservemus in fide divina loquendo, et pie et utiliter vivamus, ut æterna bona adipiscamur in Christo Jesu Domino nostro. Habet autem sic expositio. Textura omnis cum interpretatione 41: « Et dixit Dominus ad Osee: Sume tibi mulierem », etc.

Κυρίῳ ἡμῶν. Ἐχει δὲ οὕτως ἡ δὴλωσις. Τὸ ὕψος Ἦστῆ· Λάβε σεαυτῷ γυναῖκα, κ. τ. λ.

Osee 1, 2.

κῶς ἐν ἐπεικείᾳ ταῦτα διαλαμβάνετε, καὶ διεξέρχασθε, εἰς τὸ καὶ ὕμᾳς τι πλεον κερδανεῖν, καὶ τοὺς μαθητευομένους καλῶς ὠφελείσθαι. Ἀμέλει περὶ πολλοῦ μάλιστα σπουδὴν ἀγαθὴν τιθέμενοι, ὅσα μὲν αὐθερμήνευτα τοῖς θεοσόφοις προφήταις· ὅσα δὲ εἰς τινων ἀπλῶς πραγμάτων ὄντα εὐληπτον πρόφασιν ῥήματα τῷ θεμελίῳ εἶναι ὡς προσῆκον, ἔασαμεν· ὅσα δὲ εἰς ἀσυμφανῆ τὴν διάγνωσιν, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀταφῆ, καὶ δυστέκμαρτα ὄντα, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν κατὰ σάρκα θεῖαν οἰκονομίαν Χριστοῦ συντείνοντα μυστήρια, ἅτε δὴ ἅτε τῶν λαφυροτέρων τὴν ἔννοιαν ἐμφανίζοντες, πολυμερῶς τε καὶ πολυτρόπως ἐν τῆδε διασαφῆσαι μόνον ἐθέμεθα, πολλῶν νοημάτων ἀθροίσαντες δύναμιν, καὶ εἰς βεβαίωσιν τῶν λαλουμένων διὰ πολλοὺς τοὺς βασκαίνοντας καὶ ἀντιλέγοντας φθόνῳ, τὰς ἐκ πολλῶν μαρτυρίας χρησάμενοι προτεθείκαμεν, ἐρηρειαμίας καὶ εὐσειθῶς ἡδρασμένας τὰς ἐρμηνείας συντάξαντες, ἐκ τε τοῦ παλαιοῦ Μωϋσείως τε καὶ τοῦ Ναυῆ γόνου, Ἰὼβ τε, Δαβὶδ τε

δ'. Τοσοῦτον οὖν ἔχοντες συνασπισμὸν, μᾶλλον δὲ ἐτληθὲς εἰπεῖν ὑπερασπισμὸν, μὴ ὀκνήσωμεν, ἀγαπητοί, τῶν ἀσεβῶν καταβροντήσαι τὰ ὄντα· πάσης εὐηθείας αὐτῶν καταγνώμεν, καὶ σπεύσωμεν νοθετικώτερον αὐτοὺς διαλαβεῖν, καὶ εἰς Χριστὸν ἐπισπάσασθαι. Οὕτω γὰρ οἱ αἰχμαλωτίζοντες ἔθνη ἀλόγιστα ἀνδρείοι στρατηγοὶ ὄντες, ὄργανοις ἀμυντηρίοις καὶ ξίφεσι χρώμενοι, καὶ οὐς μὲν λαφυραγοῦντες, σκύλα τε λαμβάνοντας τοὺς δίκλους ἐπικτώνται, τοὺς ὑποκύπτοντας ἐφ' ἑαυτοὺς λαμβάνοντας, ἀγροσι τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπαινετοὶ καθεστήκασι· τοὺς ἀντιστατοῦντας δὲ, ἢ καὶ κακῶς καὶ δεινῶς μαχομένους θάπτον ἀναιρούντες. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἤδη ποιήσομεν, πόλεμον πνευματικὸν τοῖς ἀντιδίκιοις ἐπιδειξόμεθα. Ἐχομεν τὰ ὄπλα τὰ θεοχάλκευτα, εἰς καὶ δέκα ἄγρια ἀμυντήρια ὑπὲρ μυριάδας ἀσπίδας, καὶ θυρεοὺς φάσγανά τε καὶ δόρατα καὶ τόξα καὶ βέλη· καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ ἄλλοις πλείοσι χρησόμεθα· μᾶλλον δὲ τὸ τρίλαμπές καὶ ἐνιαῖον φῶς εἰς συμμαχίαν ἔχοντες, αὐτοὺς προνομεύσομεν· οὐς μὲν ἠπιονγῶμως ὑποκύψαντας ἴδοιμεν, φεισώμεθα, μὴ ἀνελῶμεν ἀκράσις, ὡ ἀνδρειότατον θεῖον στρατεύμα· λάθωμεν δὲ ζωοψυχοσώμως, καὶ Χριστῷ τῷ παμβασιλεῖ δέξωμεν ὑπὸ πόδας, ἵνα καὶ δεξασθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ σιωθῶμεθα. Οὐδὲ δὲ ἀνιμαχοῦντας ἴδοιμεν, καὶ μὴ ὑπέικοντες καλῶς, ἀνέλωμεν, πατάξωμεν αὐτοὺς, ὡς καὶ τοὺς Μεδιαναίους τῇ θεῖα παραξίφιδι τοῦ Πνεύματος. Σπουδάσωμεν οὖν τὸ μᾶλλον, ἀγαπητοί, τοῦ θηρεῦσαι θήραν εὐσεβῶς τῷ Θεῷ εὐάρεστον καὶ ἐράσιμιον τὰς τῶν σωζομένων ψυχάς. Εἰ δὲ γε τοῦτο ἀλυσιτελὲς ἄλλοις παροφθῆ, καὶ οὐχ οἷόν τε εἶσι λαβεῖν τι τῶν μὴ βουλομένων σώζεσθαι ἐπὶ Θεῷ· κἀν ἑαυτοὺς γούν συντηρήσωμεν τῇ θεῖα πίστει φραξάμενοι, καὶ εὐσεβῶς καὶ χρηστῶς πολιτευσώμεθα, ἵνα καὶ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἅπαν μετὰ ἐρμηνείας μα'. « Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς

ANNO DOMINI CMXXXI.

BASILIVS

CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ EPISCOPVS.

(De hoc Basilio, qui, ne cum S. Basilio Magno confunderetur, ἐλάχιστος, minimus, pro modestia sua nominari voluit, vide tomum nostrum XXXVI, col. 1073.)

—

BASILII MINIMI

COMMENTARIA

AD S. GREGORII NAZIANZENI ORATIONES STELITEUTICAS CONTRA JULIANUM IMP.,
AD EJUSDEM ENCOMIUM HERONIS PHILOSOPHI, ET AD ORATIONEM FUNEBREM
IN CÆSARIUM FRATREM

QUIBUS PRÆMITTITUR

EPISTOLA NUNCUPATORIA AD CONSTANTINUM IMP.

(Vide jam dictum tomum nostrum XXXVI.)

ANNO DOMINI CMXL.

GREGORIUS PRESBYTER CÆSARIENSIS.

—

VITA

SANCTI GREGORII EPISCOPI NAZIANZENI

A Gregorio presbytero Græce conscripta.

(Vide tomum XXXV, col. 243 et col. 241, ubi de hoc Gregorio presbytero ab editore Benedictino inquiritur

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΟΣΙΟΥΣ ΤΗΝ ΘΕΟΦΟΡΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΤΟΝ ΕΓΣΕΒΕ-
ΣΤΑΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ.

GREGORII

PRESBYTERI CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ

ORATIO

IN SANCTOS TRECENTOS DECEM ET OCTO DEIFEROS PATRES. ET IN CON-
STANTINUM PIISSIMUM IMPERATOREM (1).

(Combesis. Auctar. nov. tom. II, p. 547.)

Præpositis obedire jussus monente Apostolo ¹, A o Theophile, ac meæ velut oblitus imbecillitatis, neglectaque dicendi elegantia, parui venerando Patri, proponenti, ut breviter de trecentorum decem et octo sanctorum Patrum apud Nicæam conventu scriberem, ejusque huic sanctæ Nicænæ Ecclesiæ, traderem: ut quorum meruit frui corporali præsentia, eorum quoque decertationis scriptas habeat narrationes. Ac a me quidem, pro meis viribus dicta, ut eorum magnitudinis ratio habeatur, quæ a Patribus recte et ex virtute gesta sunt, tenui ego rori cum marinis conserto fluctibus dicam similia. Fuerit autem illius perfectionis, ut non verborum qualitatem attendat, sed promptæ ac alaeri ad obsequendum voluntati, ambitiosam compassionem rependat.

Cum Maximianus, Liciniusque, et Maxentius, qui Romæ impie imperarunt, et multos, qui erant Christianæ fidei, dæmonibus sacrificare recusantes, supplicii et morte affecerunt, insano simulacrorum cultu dignum invenissent exitium, mirabiliter, ac spem vincente eventu, ab Occidente instar Luciferi

¹ Hebr. xiii 17.

Fr. Combesisii notæ.

(1) Videtur Gregorius hic mediæ aevi scriptor, qui longe abfuerit a concilio Nicæno, rogatuque episcopi Nicæni, historicam hanc narrationem ex antiquis monumentis, circa forte Heraclii tempora, et ubi Persæ, quos videtur vocare Assyrios imperii Comani plerasque provincias devastassent, concinnaverit, eidemque Nicænæ Ecclesiæ, quam Patres præsentia illustrassent, cimelium præclarum tradiderit. Opus egregium Latine tantum hactenus edi-

Πείθεσθαι τοῖς ἡγουμένοις ἐκ τῆς ἀποστολικῆς ἐπιτραπείας παραίνεσως, ὡ θεόφιλε, καὶ ὡσπερ τῆς οικείας ἑμαυτὸν ἐπιλαθόμενος ἀσθενείας, τό τε τοῦ λόγου ὑπεριδίων ἀκαλλές, ὑπετάγην τιμίῳ Πατρὶ, προβαλλομένῳ μοι συγγράψαι διὰ βραχείων περὶ τῆς τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ Πατέρων κατὰ Νικαίαν συνελεύσεως, ἐκδοῦναι τε τῇ κατ' αὐτὸν ἐν Νικαίᾳ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ· ἵνα ὧν τῆς ἐν σώματι ἀπήλαυσε παρουσίας, τούτων καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγωνίας ἀνάγραπτα φέροι τὰ διηγήματα. Καὶ τὰ μὲν ἐμοὶ κατὰ τὴν ἐμὴν εἰρημμένα δύναμιν πρὸς τὸ τῆς ἐναρέτου τῶν Πατέρων πολιτείας ὑπέρογκον ὄρους λεπτότητι φαίην ἂν εἰκέναι πελαγίους ἀμιλλωμένη κύμασι· τῆς ἐκείνου δ' ἂν εἴη τελειότητος μὴ πληκίότητι τῶν ὀνομάτων προσανέχειν τὸν νοῦν, τῇ δὲ προθύμῃ τῆς ὑπακοῆς τὸ τῆς συμπαιδείας ἀντιμετρησαί φιλότημον.

Μαξιμιανοῦ καὶ Λικινίου καὶ Μαξεντίου τῶν ἐν Ῥώμῃ δυσσεβῶς βεβασιλευκότων, καὶ πολλοῦς τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως θύειν ἀρνησαμένους τοῖς δαίμοσιν, αἰκισμοῖς καὶ θανάτῳ ὑποβαλόντων, ἀξίαν τε τῆς εἰδωλομανίας τὴν καταστροφὴν τοῦ βίου εὐραμένων, παραδόξως ἐκ τῶν Ἑσπερίων ἀνέ-

tum; libuit ad justam aliquam quantitatem nostri in vi synodi acta voluminis, utraque submittere, cum aliis synodi Nicænæ actis anonymis, quibus gesta in primo illo œcumenico conventu, non nihil et ipsa illustrari possint. Latina componimus Græcis, in paucis secuti interpretem Liponiani, non satis in multis accuratum, cujus aliqua hisce notis perstringimus.

τατα, ἔδειξεν Ἐπιφάνειον, Κωνσταντινῆος ἑ φιλῶτα-
 στότατος, ὁ τῆς ἑρθευμένης πάλαιας ἀρχιερέως καὶ
 τῆς ἀρχαίας κίστεως κρήνης· ὅς ἦν οὗ τὸ
 σκήπτρον ἐκ τῶν Ἐπιφάνειον ἐκ τῶν Ἐπιφάνειον
 ποτῆσαι, τῶν θεῶν ποτῆσαι τὴν φύσιν καταργήσαντα·
 καὶ τῆ εὐσεβείᾳ τὴν ἐκείνου ἀεικλήμενος κτίσαν
 ἀγῶνα πρὸς τὸν διὰ τοῦτον ἀποβύσασθαι· καὶ τῆ
 κατὰ νόμον Χριστιανῶν ἐλευθερίας προγράμματα·
 λύσει τὴν ἐκ τῶν ἀνέμων τοῖς πνεύματι· ἐκκαθάρσαν
 καθήρειαν· καταβάλλει τῶν εὐδαιμόνων τὴν ἀσπίδα·
 θραμβεύει τοῦ φθοῦτος τὸ ἀνύπαρκτον· φανερὰ τὴς
 ἀληθείας· τὸ κήρυγμα· μεταβίβασθαι τῆς καὶ πα-
 ρησιας· τοῖς τεταρτάτοι ἐν Κύρῳ· ἀπαφῶνισαν
 σώματα πιστῶν κατακορθεῖν τοῖς μέσσι· σαρ-
 κλώσει καὶ ἑσθίας ἐκβαλλόντων· εἰ προκείμενα
 δαίμονι. Καὶ ἦν ἰδὲν τῶν τε πιστῶν ἐκ τοῦ ἀνοργῶ
 τὴν ἀνάκλησιν, καὶ τῶν ἐκ τῆς ἀνοργῶς· τῶν
 τὴν ἀνάκλησιν, ὅμοιον ἀγγελοῦ γαρυσταίᾳ, πάντων
 ἐν παρρησίᾳ δεξιολογούντων ἐν Κύρῳ.

Ἐχαιρον οὖν ὁ πιστότατος βασιλεὺς ἐπὶ τῆ καθ-
 ἡμέραν προσηύχη τῶν Χριστιανῶν, συμβαλὼν ἐν
 τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ θείας εἶναι τὸ πᾶν ἐνεργείας, τῆς
 ἐν ὀλίγῳ τὸ ὑπῆκουσ αὐτῶ πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου
 Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκκοσμητικῆς ἐπίγνωσι. Ὅσον γὰρ
 κάκεινο τοῖς φθόσσι συνίδραμα; Τῶν γὰρ παρα-
 κειμένων ἰθῶν, ἄτε, τὰ σπονδῶν [γρ. ἀσπονδῶν,
 vel ex Lip. τὰ σπονδῶν μὴ ἔχόντων] τοῖς πρὸ αὐτοῦ
 βασιλεῦσι ἐκαστοταμένων, καὶ τῶν ἐραυλῶν ἐτά-
 στων τοῖς ἀλλολοφορίαις μὴ παραγομένον αἰτίαις
 τὴν ἀνάκυσιν, ἦν ἡ Κωνσταντίνος ἐκ τοῦ Ἰωσή-
 φος ἡμῶν Χριστοῦ τὸ τῆς βασιλείας ἀποβύσασθαι
 κρῆτος, εὐδῆς ὡς ἐκ προεγγρατοῦ, καὶ τὸ τῶν
 ἰθῶν δεινὰ καταλόφασθαι, καὶ τὸ ὑπῆκουσ τὴν εἰρή-
 νην ἡσπίασα. Ὁ δὲ μοιχαλῶς ἐχθρὸς οὐδὲ ταύτων
 ἦνεγκε τὴν ἐπὶ τὰ κρείττονα τῶν ἐσθρίων ἐπι-
 γνωσιν· ἀλλ' ὥσπερ κάλει τῶ πρωτοκλήτου τῆς
 ἀπόνου ζωῆς διεσθῆσθαι, καὶ διὰ τοῦ ὕδατος τῆ
 ἀκοῆ τὴν παρακοῆν τῆς ἐνουλῆς ἐπίσπειρον, ὅτι
 καὶ τότε σπαρὰς ἐπὶ τῆ τῶν ἐξ εὐλολολατρείας
 πρὸς θεὸν ἐπιστροφῆ, ἐγείρει πνεῦμα Ἡθῶνος.
 Ἄραως δὲ ἦν οὗτος· Χριστιανὸς μὲν τὴν προσηγο-
 ρίαν, καὶ τῶν προσηγορίων τῆς Ἀλεξανδρίων Ἐπι-
 κλησίας καταλεγόμενος τὴν τε τῶν θεῶν Γραφῶν,
 ὡς οὐκ ἔβελον, κτιστοταμένους ὑφήγησιν· κεν-
 δοξία τε καὶ φιλαργυρία, τοῖς ἔκλοις τοῦ πατρὸς
 αὐτοῦ τοῦ διαβόλου, καταχόμενος· ὅς θεασόμενος
 ὡς μετὰ Πίτρον τὸν ἐν μάρτυσι νικηφόρον, καὶ ἐν

A ciertes est Christi amantissimus Constantinus
 imperator, orthodoxæ republicæ auctor ac prin-
 ceps (3), et incelsitate fidei propagator : is enim
 atque accepta ex Occidente in Orientem transmissi,
 divina hæc animo perfunditur; instructusque
 pietate, primum adversus diabolum certamen
 instituit, atque publica pro Christianorum libertate,
 edicta proponit. Quam impii molestiam imperantibus
 fidelibus, depellit; destruit idolorum cultum;
 inane fidei consistentiam (5) traducit; veritatis
 prædicationem in palmam facit; eos qui Dominum
 honorem imperantibus, honore ac libertate affici
 instituerunt, ac vires recipiant male veritibus
 afflictorum fidelium corpora tormentis (4) et ex-
 altis subducunt, qui decessoribus devoti adhe-
 rent : ac videre erat, cum fideles a persecutione
 liberos effici, tum eos, qui errore decessorum impi-
 cas fovebant, ad frugem meliorem reverti : quæ res
 auguste choræ spem quamdam præferre vide-
 batur, cum Deum omnes libere glorificarent.

Itaque instituitur sollicitissimus imperator quæ-
 sitissimo Christianorum argumento, utcum animo re-
 positum, id totum divine operationis esse, quæ sic
 exiguè tempore, subjectas ad Dominum Jesu Christi
 agnitionem traxisset. Etiam quid ejusmodi is
 consensit, qui præcesserunt? Cum enim fuit
 gentes, velut perfidæ, adversus priores imperantes
 crebro rebellarent, nec seditionem civium temet-
 ipsas, alteris eandem, roquiem effera præstarent,
 ubi mox Constantinus per Saturnalis inveni
 Christi gratiam imperium suscepit, etu jussibus
 divina, tum mala cessarent, si quæ erant a præ-
 ces, subditique populi peccata complexi esset. Ceterum
 homi esset hominis, neque cum hominum pro-
 vocationem ad meliorem cogitationem ferre potest;
 quia imo, velut effera priorem evadit homini
 vitam laborum vacuitate sedicem invidiæ, ejusque
 per serpentem, ut ne præcepto obediret, auribus
 incedit; sic quoque per id tempus, idololatram
 ad Deum conversione exaltoratus, servitium spiritum
 Pythonis. Fuit is Arius : Christianus quidem
 nomine, ac Ecclesiæ Alexandriæ presbyteris
 affectus; cui Scripturarum divinarum interpre-
 tatio fuisse mandata, atque utinam non fuis-
 set, lazi homo gloriæ, ac avaritiæ, patris sui
 diaboli armis, possessores. Cum porro post Petrum
 inter martyres victoris illustrem, ac inter ponti-
 fices concertam apostolis, Achillamque ejus suc-

3 Gen. III, 3.

Fr. Combessii nota.

(2) *Orthodoxæ republicæ auctor ac princeps.*
 Velut qui primus res Christianorum ac orthodoxy-
 rum, prorexit, ut jam respublica Christiana ac
 orthodoxa, libera religione, ac compressis erroribus,
 posset dici. Interpr. Lipom. *Orthodoxæ vitæ*
instituit princeps, quod non placuit.
 (5) *Inane falsi consistentiam.* Quippe menda-
 cium inconsistentis est. Absona Lipomani inter. τὸ
 ἀνύπαρκτον ad sequens κήρυγμα refert : *Quæ con-*
sistere non poterat, efficit manifestam veritatis præ-

dicationem. Plane consistebat, ante Constantini fe-
 licia tempora, nec majori enquam vigore quam
 sub decessoribus tyrannis, prædicatione Christianæ
 veritatis, ac κήρυγμα nunquam ἀνύπαρκτων.
 (4) *Tormentis.* Exaggeratione dictum, nec ad
 Constantini referendum tempora, siquidem est
 sermo de ethnicis, quibus interitum multum erat, ut
 nefandis særis prohiberentur, clauderentur templis
 sive etiam, cum res ferebat, destruerentur.

cessorem, Alexandrum vidisset inter præsales castissimum, strenuumque apostolicorum dogmatum defensorem, Ecclesiæ Alexandrinæ præpositum, tanquam venenatus serpens, quod in cordis ejus penetralibus latebat virus evomuit. Enimvero non poterat adversus Alexandrum ipsum importuna se insolentia efferre. Etenim Alexander vita ac moribus irreprehensibilis erat, atque ab omni abstinens malo, juxta Domini de Jobo testimonium². Quidnam ergo machinatur scelestus? Arma parat adversus viri sancti doctrinam, seu qua invadendi pateret aditus: sicque, et ponit os suum in cælum, et loquitur iniquitatem adversus Altissimum³. Nam cum sanctus Alexander Filium confiteretur, honore Patri æqualem, ac ejusdem essentia, ex adverso mente captus Arius, Filium creaturam ac facturam nugari cœpit: ac fuisse quando non erat, et quæ sunt his magis impia, digna profecto quæ oblivioni mandentur et æterno silentio.

Videns ergo divinus Alexander, malum hoc iustar morbi sacri depascere (siquidem vicinas Ægyptum, Thebaidemque, et Libyam invaserat), veritus ne universum corripere fidelium corpus, post multas coram monitiones efferato paterne adhibitas, post varias ex Scripturis divinis probationes, quibus Vetus pariter ac Novum Testamentum abundat, sciens impium erroris caligine adhuc implicatum, ad Dominum Jesum Christum, quem ille afficiebat contumelia, confugit, quo is Christianæ rei adversus impiam molitionem auxilio esset: jejuniis, vigiliis, ac lacrymis eum invocato adiutorem, qui inspector est veritatis. Verum cum impius magis efferaretur et efferesceret, evocato Alexander plures futuros periculi socios, dirigitque litteras ad episcopos per ea constitutos loca, ac prodigiosos cordis Arii fetus adversus orthodoxam fidem, denuntiat. Quamobrem, præmonit quidem eorum aures, ut ne qui ab hiatu sensus Arii sinistre arriperentur; incitat vero, ut communi consilio citra moram de his optimum dominum certiore facerent. Ubi porro victor ille inclytus hæc rescivisset, tanquam stimulo, profana obscurum, molestaque inopinatum auditione, animo percussus, divinas protinus mittit litteras, per quas et magistratus (5), et eos qui possent, episcopos, Nicænam metropolim, ad ea examinanda, quæ ad eos spectarent, venire suadet, atque ad declarandam veram et inculpatam fidem penitusque excindendam ac abolendam male sentientium dæmoniacam hæresim.

Θοῦ; καὶ ἀμέμπτου πίστεως, ἐκτομὴν δὲ καὶ παντελῆ ἀφανισμόν τῆς δαιμονιώδους τῶν κακοδόξων αἱρέσεως.

² Job 1, 1. ³ Psal. LXXVII, 2.

Fr. Combefisii notæ.

(5) *Et magistratus.* Potuit Constantinus etiam primores laicos, qui præcipui essent inter Christianos, ac majori quadam auctoritate, ad concilium vocare, quibuscum ipse tantæ tractationi

Ἀρχιερεῦσιν ἰσαπόστολον, καὶ Ἀχιλλῶν τὸν τοῦτου διάδοχον, Ἀλέξανδρος ὁ ἐν προέδροις πάναγνος, καὶ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ὑπέρμαχος, τῆς Ἀλεξανδρέων προέστη Ἐκκλησίας, ὡς περ τις ἰοδδλο; δράκων τὸν ἐνδομυχοῦντα τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τῆς βασκανίας ἐξέμεσε. Καὶ κατὰ Ἀλεξάνδρου μὲν, οὐχ οἶδ; τε ἦν ἀθαδιάσαι· ἀνάλωτος γὰρ κατὰ τὸν βίον ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ πάσης κακίας ἀμέτοχος, κατὰ τὴν τοῦ Ἰωδ ὑπὸ τοῦ Κυρίου μαρτυρίαν. Τί οὖν ὁ ἀληθῆριος μηχανᾶται; Κατὰ τῶν δογμάτων τοῦ θεοῦ ἐπιτίθεται, ὡς διὰ τούτων αὐτοῦ καθυψόμενος· καὶ οὕτω ἐτίθεισιν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ λαλεῖ κατὰ τοῦ Ὑψίστου ἀδικίαν. Τοῦ γὰρ θεοῦ Ἀλεξάνδρου ὁμοτίμον καὶ ὁμοούσιον τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ καθομολογοῦντος, ἀντικρυς ὁ φρενοβλαθῆς Ἄρειος κτίσμα καὶ ποίημα τὸν Υἱὸν ἐληρώθησε· καὶ ὅτι ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ τὰ τούτων ἀσεβέστερα, ἄπερ σιωπῆς ὄντως καὶ λήθη; βυθῶν εἰσιν ἄξια.

Ἰδὼν οὖν Ἀλέξανδρος ὁ θεσπέσιος ὡς δίκην ἱερᾶς νόσου ἐπινέμεται τὸ κακόν· ἤφατο γὰρ Αἰγύπτου καὶ Θηβαίδος καὶ Λιβύης τῶν ἐναγχο;· καὶ δεδοικῶς μὴ τοῦ παντός τῶν πιστῶν περιδράξηται σώματος, μετὰ πολλὰς τὰς κατὰ πρόσωπον παραινέσεις, ἃ; τῷ ἀτιθάσῳ πατρικῶς προσήγαγε, μετὰ ποικίλου; τοὺς διὰ τῶν θείων Γραφῶν ἐλέγχους οἷς ἦ τε Παλαιὰ ἦ τε Καινὴ ἐναδρύνεται· γνοὺς τὸν ἀσεβῆ ἔτι τῷ τῆς πλάνης ζῶντι κατεχόμενον, ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν παρὰ ἐκείνου ὕβριζόμενον καταφάγει, βοηθὸν αὐτὸν τῷ κοινῷ γενέσθαι κατὰ τῆς θεομάχου ἐγγειρήσεως· νηστεία τε καὶ ἀγρυπνία καὶ δάκρυσι τὸν τῆς ἀληθείας ἐπόκτην ἐπικαλεῖται σύμμαχον. Τοῦ δὲ δυσσεβοῦς μᾶλλον ἀγριωμένου καὶ παφλάζοντος, κοινωνοὺς ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ κινδύνου προσκαλεῖται πλειονας, καὶ γράμμασι πρὸς τοὺς κατὰ τόπον ἐπισκόπους κέχρηται, καὶ μνηύει τὰ τερατώδη τῆς Ἀρείου καρδίας κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας κηήματα. Διὸ προσφαλίξεται μὲν αὐτῶν τὰς ἀκοὰς πρὸς τὸ μὴ παρασυρῆναι τινὰς ἀπὸ τῆς χαράδρας τῆς Ἀρείου φρονήσεως· παροτρύνει δὲ τῷ κοινῷ [Ἰσ. κοινῶς] ἀμελλητὶ ταῦτα τῷ κρατίστῳ γνωρίζαι δεσπότη. Τούτων οὖν ὁ καλλίνικος ἐν γνώσει γενόμενος, ὡς περ κέντρῳ τῇ βεβήλῳ τῶν ἀθέλων, τῇ τε ἀνιαρᾷ τῶν ἀδοκῆτων ἀκοῆ πηληγεί τὴν διάνοιαν, παραχρῆμα θείαις κέχρηται κεραλαῖς, δι' ὧν τοὺς τε ἐν τέλει καὶ τοὺς δυνατῶς ἔχοντας τῶν ἐπισκόπων τὴν Νίκειαν τῶν Βιθυνῶν μητρόπολιν καταλαμβάνειν [Ἰεῖσ. προτρέπεται] πρὸς ἐξέτασιν τῶν εἰς αὐτοὺς ἠκόντων, καὶ φανέρωσιν μὲν τῆς ἀλη-

Τούτων οὖν οὕτω προβεβηκότων, τίνες εὐρέθησαν ἅ οἱ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τῇ προγνώσει τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος τηρηθέντες ἐπίσκοποι, καὶ ἐκ ποίας ἕκαστος τῶν συνελθόντων παροικίας ὄρητο, ὁ παρ' αὐτῶν ἐκτεθείς τόμος συνοδικῆς παραστήσει, τοῖς φιλοπόνῳ; ἐντυγχάνουσιν. Οἱ μὲν οὖν ἅγιοι Πατέρες, ἅτε μέλισσαι τινες ἐργάτιδες, ὡσπερ ἐκ πολυάνθων λειμώνων, τῶν οικείων ἕκαστος ἐκκλησιῶν ἀπνασάντες Νίκαιαν τὸ συμβολοποιῶν τῆς ὀρθοδοξίας κατεῖληξασιν χωρίον. Ὁ δὲ θεὸς Κωνσταντίνος, τὴν ἱερὴν καὶ ἀγγέλοις αἰδίσιμον τῶν ἁγίων Πατέρων ἦκειν ἀκούσας παρουσίαν, εὐθύς ἐκ προπυλαίων, ταῖς πρεπούσαις ἐπιβαυμάζει τιμαῖς, καὶ τινὰς τῆς ἱερᾶς συγκλήτου προαποστείλας, διὰ τῆς ἐπιτηδεϊότητος, καὶ τῇ καταλλήλῳ τῆς χρείας ἐπιδίδει, περιποιεῖται αὐτοὺς [ἡρ. αὐτοῖς· ἢ, αὐτῶν] τὸ ἀπερίσπαστον. Ἐπεὶ δὲ ἔγνω καλῶς ἔχειν αὐτῷ τὰ τῆς εἰς τοὺς Πατέρας προνοίας, τῆνικαῦτα τῆν οἰκίαν τῇ Νικαίᾳ παρουσίαν δίδωσι, λογιζομῶν νηφαλέῳ τῶν ἐξωθεν ἑαυτὴν ἀπαγαγῶν θορόβων, οἷάπερ περὶ θεοῦ πράγματος, καὶ τῆς εἰς ψυχὴν ὁρώσης σωτηρίας, τῷ πρακτικῷ [ἰσ. πνευματικῷ] τῶν ἁγίων Πατέρων ἐντευξάμενος συστήματι. Καὶ γὰρ ἦσαν τινες μὲν αὐτῶν ἀποστολικὸς διαπρέποντες χαρίσμασιν, ἄλλοι δὲ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σώματι αὐτῶν περιφέροντες, ἐξ ὧν ὀλίγα παραθήσω πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχάνόντων περὶ τοὺς ἁγίους· πῆροφρορίαν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν. Ὁ μὲν οὖν ὅσιος Ἰάκωθος ὁ τῆς Νισσιθητῶν πρόεδρος· πολλοὺς μὲν ἡλευθέρως νοσημάτων· μαρτυρεῖται δὲ καὶ νεκροὺς ἀναστήσει· ὁ δὲ Νεοκαισαρείας· τῆς Εὐφρατησίας ἐπίσκοπος· ὅσιος Παῦλος τὰ γεννητικὰ τῶν μορίων διὰ πυρὸς ἀπεβάλειτο, τῆς Λικινίου μανίας γενόμενος παίγιον· Παφνούτιος· τε ὁ Αἰγύπτιος, ἀνὴρ σημειοφόρος, καὶ ἕτεροι πλείονες τῶν ἁγίων τούτων, οἱ μὲν ὀφθαλμοὺς ἐκκέντηντο, ἄλλοι ἀγκύλας διετέμνηντο· ἕτεροι χεῖρας καὶ πόδας· ὑπὸ δεισμῶν τῶν ἐξ ὧμῶν ἱμάντων ἐδλάθησαν. Ὁ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἀντίπαλος· τὴν οὐράνιον ταύτην τῶν ἁγίων ἐπὶ γῆς θεασάμενος χορείαν, οὐ συνεχώρησε πάντη τῶν οικείων κέντρων μένειν ἀπερίσπαστον· ἀλλ' ὡσπερ τὴν Ἰουδαίαν ἐν τοῖς ἀποστόλοις προδίτην τοῦ Δεσπότητος κατέστησεν, οὕτω καὶ τῷ

His ita profectis, quinam illo tempore inventi sint vivifici Spiritus præscientia conservati episcopi, nec non ex quamvis quaque partibus profectus sit, ostendet quem ediderunt tomus synodicus (6), ut quis studiose legere velit. Sancti ergo Patres, haud secus ac argumentosæ quædam apes, ex sua quisque Ecclesia, velut ex pratis floridis surgentes, Nicænam seu alvearium quoddam, rectæ fidei condendis favis, venerunt. Divinus vero Constantinus, ut sacram ac reverendam angelis audisset adesse sanctorum Patrum præsentiam, statim a primo vestibulo congruis eos honoribus prosequitur; ac præmissis quibusdam e sacro senatu, opportunitate ac rerum necessariorum convenienti suppeditatione, quietem eis procurat, ac ne habeant necesse sollicitudine distrahi. Cæterum, ubi cognovit, ea ejus opera recte fuisse Patribus provisum, tum ipse suam Nicæam offert præsentiam, sobria se mente ac prudenti consilio ab externis ac rerum secularium tumultibus abducens, utpote de divino negotio, ipsaque spiritali ac animi salute, gnævum rebus ejusmodi SS. Patrum allocuturus conventum. Quippe erant quidam ex ipsis, qui apostolicis gratis ornati essent, alii qui Christi stigmata in corporibus suis circumferrent, ex quibus pauca repræsentabo, quo et lectoribus majorem de sanctis faciam fidem, conferamque aliquid ad animorum salutem. Sanctus itaque Jacobus Nisibenorum præsul, multos quidem a morbis liberavit; testantur vero, etiam mortuos suscitasse. Neocæsareæ item Euphratesiæ episcopus sanctus Paulus, genitalia membra igni amisit, Licinii insaniam tactus ludibrium: Paphnutius quoque Ægyptius vir signifer (7), ac Domini stigmata inustus, nec non alii plures ex iis sanctis, quorum aliis quidem fuerant suffossi oculis, aliis excisi poplites, ac aliis denique diris loreis vinculis vitiatæ manus ac pedes. Verum, qui bonis adversatur, cœlestem hanc choream in terra videns haud omnino aculeorum suorum permisit esse inexpertem: quemadmodum vero in apostolis Judam fecit Domini proditorem, sic etiam sanctorum illi sacro choro lupos Arabes (8), ovium pellibus tectos invexit;

Fr. Combefisii notæ.

(6) *Tomus synodicus*. Interpres Lip. *Decisio synodica*. Quo etiam modo in sequentibus: Est tomus proprie libellus dogmaticus, qualis passim vocatur Leonis Epistola ad Flavianum. Male idem reddit quod statim sequitur, καὶ τινὰς τῆς ἱερᾶς συγκλήτου προαποστείλας· *Quibusdam præmissis ex sacro conventu, pro, ex sacro senatu*. Illud item περιποιεῖται αὐτοῖς τὸ ἀπερίσπαστον· *Procurat, ne habeant necesse recedere, pro distrahi sollicitudine*.

(7) *Vir signifer*. Clara allusio ad illud Pauli Gal. *Ego enim stigmata Domini Jesu*, etc., quod sequentibus verbis magis expressit. Illa stigmata ac notas Christi confessorum in tribus ponit noster Gregorius, in effossione oculorum, nervorum succisione, qua manus ac pedes inutilia fierent, ac præcipue alter pedum ejus exciso poplite, quo adhuc vegeti pede altero ac manibus ad opera marmorum, aliaque hujusmodi, manerent, ac de-

nique eorumdem membrorum luxatione, ex nimia distensione ac contorsione immanibus illis loris, quod ultimum male expressit interpres Lipom. *Aliis vero mutilati sunt pedes*, etc. forte ἐκλώθησαν· quod tamen ex subjecta materia fuisset exponendum eodem sensu ac nostrum ἐδλάθησαν. Plane distentio ejusmodi ac ditorsio, manus deformat aut pedes, læditque, ut non possint exsequi consueta munia, non vero discerpit ac amputat, ita ut sic discerptus possit vivere, ac Domini Jesu stigmata illa circumferre. Vidend. Galon.

(8) *Lupos Arabes*. Nihil crebrius apud Patres, de quo jam ad Amphil. ac auctorem Vitæ ejus, nobis hætenus Metaphrastem, sed Allatio anonymum longe illo antiquiorem, ex quo Metaphrastes pleraque mutuatus est, antiquissimo apud eum eodice, ex quo nobis charissimus συντάξις R. P. Jacobus Goar exscripta illa Acta Roma detulit, ubi jam

nempe, Menophantem Ephesium, et Patrophilum Scythopolitanum, ac Theonam Marmaricanum, cum aliis paucis insanæ Arii discipulis, de quibus dicturi sumus in sequentibus. Quoniam autem quod veritatem forebat, eaque velut fetum erat, inquisitione agebat, aptusque locus dispiciebatur, quo fieret Patrum conventus, abscondens optimus imperator a palatio quod illic erat, domum maximam, imperialium cubiculorum [ut ita loquar] oculum quemdam, cujus decus ac magnificentia ad nostram usque ætatem Patrum tegumento conservata est, eandem, seu illius primitias regiæ, sacro addixit concilio. Eo loco æquales numero Patrum sedes parari iussit, unâ rationem habens quietis senum, ac sacerdotium honore prosequens. Cum jam itaque illi impulsus essent, ipse quoque imperator ingreditur: neque vero arroganti et elato, regioque intuens vultu, sed contracto supercillio, et modesto ingressu accedit, ac sanctos obviam factos amplectitur, blandique et gratiose alloquitur: ac leni quodam risu, comitatis florem proferens, lætam animi constitutionem pro sanctorum statu cœtueque ostendit. Suam autem in Deum prodidit humilitatem, summamque in Patres submissionem, quod inter sedes episcopales suam submisit subsellium.

Cum sancti ergo piusque imperator consedisent, Eustathius Antiochenus (ei enim annuit sancta synodus, ut verba faceret ad imperatorem): « Deo inquit, gratias agimus, optime imperator, qui terrenum tibi imperium dirigit: qui simulatorum errorem per te abolevit, ac æquos fidelium animos in libertate collocavit. Cessavit dæmonum nidus: multiplex Dei culta eversa est gentilium superstitione, Expelluntur tenebræ impietatis; illustratur orbis terrarum luce divini scientiæ. Pater glorificatur; Filius simul adoratur; annuntiatur Spiritus sanctus, Trinitas consubstantialis, una Divinitas in tribus personis et hypostasibus prædicatur. Per eam, imperator, munitur tuæ pietatis imperium; eam nobis serva inviolatam. Nullus hæreticus in Ecclesiam subintrans unum aliquid a Trinitate auferat, sine honore, affectumque ignominia relinquens, quod est reliquum. Arius nobis, qui a furore nomen accepit, orationis causa est et conventus, qui nescio quomodo, in Ecclesiæ Alexandriæ presbyterium allectus, nescientibus nobis, alienus a doctrina beatissimorum prophetarum et apostolorum inventus fuit. Unigenitum enim Filium et Verbum Patris non veretur ejusdem cum Patre substantiæ consortio privare, et Creatorem, creaturæ cultor, contendit creatis accensere. Eum autem persuaseris, imperator, mutata sententia non repugnare apostolicis doctrinis; aut si

A *Ἰδὼσθ τῶν ἁγίων συνεισφέρωντες λύκους Ἀραβίας δοραῖς προβάτων ἐγκεκρυμμένους· Μηρόφαντὰ φημι τὸν Ἐφέσιον, καὶ Πατρόφιλον τὸν ἀπὸ Σκυθοπόλεως, καὶ Θεωνᾶν τὸν ἐκ τῆς Μαρμαρικῆς σὺν ἑτέροις ὀλίγοις μαθηταῖς τῆς Ἀρείου ἀρροσύνης, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἑξῆς ῥηθῆσεται. Ἐκεῖ δὲ τὸ κυῆσαν τὴν ἀλήθειαν ἰδεῖτο ζητήσεως, καὶ τόπος ἐκκρίετο πρὸς συνέλευσιν ἐπιτηδῆσις, ἀποτεμῶν ὁ κράτιστος βασιλεὺς τοῦ ἑκάστοις παλατίου οἴκον παμμεγέθη, τὸν ὀφθαλμὸν ὡς εἰτεῖν τῶν βασιλικῶν κοιτῶνων, οὗ τὸ περικαλῆς καὶ κόσμεν μέχρις ἡμῶν τῆ σκέπη τῶν ὁσίων Πατέρων τετήρηται, τοῦτον ὡς περ ἀπρχὴν τῶν βασιλείων τῆ ἁγία ἀπίθετο συνόδῳ, ἕνα ὅκου; Ἰσραθίμους προτεθῆναι τοῖς Πατράσι; ἐκίλευσε· τοῦ τε γῆρας τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ τῆς Ἰερουσάλης στέργων τὸ τίμιον. Προβαλοῦσι γούν αὐτοῖς ὁ κράτιστος ἐπιτερέχεται βασιλεὺς· οὐ σοδαρῶν τι καὶ ὑπερκεκρίμεν καὶ βασιλικῶ βλέπων νεύματι, ἀλλ' ὄφρῦ συνεσταλμένη, καὶ πρᾶψ τῷ βῆματι πρόσσει; καὶ τοῦ; ἀγίου; ὑπαντῶντας ἀπαζέτει, καὶ χαριέντως προσομιλεῖ· καὶ ἡμερῶν τι μεσιδιάματι τὸ τῆς ἐπιτεκείας ἀνθος προβαλλόμενος, φαιδρὸν ἐπὶ τῆ τῶν ἁγίων συστάσει δείκνυσσι τῆς ψυχῆς τὴν κατάστασιν. Δηλώσει δὲ τὸ τε πρὸς τοῦς Πατέρας τῆς συγκαταβάσεως ὕψηλῶ, τὸ μεταξὺ τῶν ἐπισκοπικῶν δίφρων ὑποβεθηκὸς ἐντεῦθεν αὐτῷ σκιμπῶδιν.*

C *Τῶν ὁσίων καὶ τοῦ θεοσεβοῦς βασιλεῶς Ἰδρυμένων, Εὐστάθιος ὁ τῆς Ἀντιοχείων· τούτῳ γὰρ τοῦ; πρὸ; τὸν βασιλεῖα λόγους ποιῆσθαι ἡ ἁγία ἐπένευσε σύνοδος· « Εὐχαριστοῦμεν, ἔφη, Θεῷ, κρείτιστε βασιλεῦ, τῷ τὴν ἐπίγειον συνιθύνοντί σοι βασιλεῖαν· τῷ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων διὰ σοῦ καταργῆσαντι, καὶ τῶν πιστῶν καταστήσαντι ἐν παρθενίᾳ τὸ εὐθυμον. Πέπταται κνίσσα δαιμόνων· καταλέλυται πολυθεΐας· Ἑλληνικῆς τὰ σεβάσματα. Τὸ τῆς ἀγνωσίας ἀπελαύνεται σκότος· τῷ τῆς θεογνωσίας φωτὶ ἡ οἰκουμένη καταυγάζεται. Πατὴρ δοξολογείται· Υἱὸς συμπροσκύνεσται· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταγγέλλεται. Τριάς ὁμοούσιος, μία θεότης ἐν τρισὶ προσώποις καὶ ὑποστάσει κηρύττεται. Ταύτη τσιχίζεται, βασιλεῦ, τὸ τῆς εὐσεβείας σου κράτος· ταύτην ἡμῖν ἀτυλον διαφυλάττε. Μηδεὶς αἰρετικὸς ὑποδύς τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ Τριάδι; ἀφαιρέτω, καταλιμπάνων τὸ λειπόμενον ἄτιμον. Ἀρειὸς ἡμῖν ὁ τῆς μανίας ἐπιώνυμος, τοῦ λόγου καὶ τῆς συνέλευσεως; αἷτιος· ὅς, ὡς οὐκ ἔσμεν ὅπως τῷ προουτερίῳ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐγκαταλείγει; Ἐκκλησίας, ἐλάνθανεν ἡμεῖς, τῆς τῶν τρισμακαρίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων διδασκαλίας ὑπάρχων ἀλλότριος. Τὸν γὰρ μονογενῆ Υἱὸν καὶ Ἀδόν τοῦ Πατρὸς ἀποστέρειν τῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Πατρὸς οὐκ ἐντρέπεται, καὶ τῆ κτίσει τὸν Κεῖσθην ὁ κτιστολάτρης, συναριθμεῖν ἐπιείγεται. Τοῦτον ἄν περσείας, αὐτοκράτορ, μεταφρονούντα, τοῖς ἀπόστο-*

Fr. Combefisii notæ.

eadem ex Regio, et ipso antiquo, edidissemus. Porro allusio est ad illud Habacuc 1: *Velociores*

lupis vespertinis, LXX: *Lupis Arabia*, sola nimirum in Pæbræo punctorum mutatione.

λοικοῖς μὴ ἀντιτείνειν διδασκασίαν, ἢ τοῖς ἐν οἷς ἄλλω κακοδοξίας ἐγκείμενον ἀσεβήμασιν, ἀρδῶν τῆς Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἀφανείας ἐπαύλεως, ὡς ἂν μὴ τῆς θολερᾶς αὐτοῦ λογοθωπείας, τὰς τῶν ἀπλουστέρων ψυχὰς ἐργάσται θήραμα. »

Ὁ δὲ γαληνότατος Κωνσταντῖνος, τῷ τάχει τῆς συνελεύσεως αὐτῶν τὴν περὶ τὴν πίστιν θερμότητα συμβαλὼν, καὶ τοὺς τῆς ὁμονοίας λόγους, οἷα Πατράσιν υἱὸς φιλοπάτωρ προσεπαγών· « Ἅγιοι [ἢ ἄγετε,] Πατέρες, ἔφη, ὅπως πάση σπουδῇ τε καὶ συντονίᾳ τὴν τῆς ἀληθείας ἐξίσωσίν τε καὶ κατάληψιν, διὰ τῶν προφητικῶν προρρόήσεων καὶ ἀποστολικῶν ποιησώμεθα παραδόσεων, πάσης ἀρεποῦς, μισαδελφείας καὶ κενοδοξίας ἐκτός. Δεινὸν γὰρ εἰ τῆς πολυθείου καταλυθείσης ἀσεβείας, καὶ τῶν πολεμικῶν ἡμῖν ὑποταγέντων, πεπαιγμένων δὲ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, οὐ ξίφεσιν ἀλλήλους οἱ πιστοὶ, ἀλλὰ δόγμασι βλάλομεν, καὶ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν ἀπλήν οὖσαν καὶ ἀετχον, καὶ οὐκ ἐν λόγοις, ἔργοις δὲ τὴν δύναμιν ἔχουσαν, παιδευσμάτων ἀδολεσχίᾳ, καὶ ποικιλίᾳ ῥημάτων παρατρέπειν περιούμεθα. Τοῖνον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Πατρὸς, καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, τῶν νῦν ἡμῖν ἐταζομένων τὴν ἀποκάλυψιν ἐπιτρέποντες, ἐχώμεθα τῆς ζητήσεως. Καὶ γὰρ ἡμᾶς αὐτοὺς συμπαραίναι καὶ συμμετασχεῖν ὑμῖν τῶν ἀγώνων, μέχρις τῆς εἰς τέλος τῶν ἀληθῶν ἀποκαλύψεως, προθύμως περιξομεν. Πιστεύομεν γὰρ, καὶ τὴν τοῦ ζωοποιῶ Πνεύματος εὐτυχεῖν ἐπιφοίτησιν, δι' ἧς ἡ σωτήριος ἡμῶν πίστις ἐξεῖ τὸ βίβαιον, πάσης αἰρετικῆς ὑπολήψεως ἀληπτος, καὶ πονηρᾶς πρὸς τὸ Θεῖον ἐνοίας ἀμέτοχος. »

Ἐντεῦθεν ἡ τῶν ἀοιδίμων Πατέρων πληθὺς, τῷ συνόντι ζωοποιῷ κρατυνομένῃ Πνεύματι, ὁμοεικῶς ἐπὶ τὴν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως χωροῦσι ζητήσιν τε καὶ σφῆνισαν· καὶ πολλὰς τὸν Ἄρειον διὰ τῆς ἐν τῇ Παλαιᾷ τε καὶ Νέᾳ Διαθήκῃ, περὶ τοῦ ὁμοούσιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ μαρτυρίας, ἀκους ἐξῆτηται βαλόντες, ἐξω τῆς ὑγιούς πίστεως, καὶ τῆς ἀγίας αὐτῶν ὀρίζουσιν Ἐκκλησίας, ἀναθέματι τοῦτον ὑποβαλόντες, σὺν τοῖς πονήμασιν αὐτοῦ καὶ τοῖς ῥήμασιν. Οὕτως τε τὴν τοῦ Θεοῦ δυνάμει συμβόλου, πάση αἰρετικῆ κακονοίᾳ τὴν παρεῖσθαι ἀποκλείοντες, συνυφαίνουσι ἐκθεσιν, δι' ἐκάστου ῥητοῦ τὸ παρ' ἐκάστης αἰρέσεως ἀντικείμενον καταργήσαντες· φρόνημα· ὡς πᾶσιν εὐδὴλον, ἐκ τῆς ἐν τῷ παλατίῳ τῶν πραθέντων τῇ συνόδῳ ἐξηγήσεως.

Fr. Combessii notæ.

9) *Vivifico Spiritu*. Imperite Surius, sive quisquis adiectis notis marg. τὸ eorum : ad priora refert, velut dicitur Patris et Filii, et Spiritus, cum palam sit. eorum quæ, etc., τῶν νῦν ἡμῖν ἐταζομένων eorum revelationem quæ nunc nobis in expositione versatur, ubi etiam male edita, vobis : se quippe imperator accusetur Patribus, ac una cum eis collaturum se spondet operam inquirendæ veritati, socius ipse laborum futurus, quod solum dictum sit pro præsentia exhibitum, ac

in sinistra opinionis, cuius est convictus, impietate perstiterit, a Christi et nostro cœtu prorsus exterminaveris, ne simpliciorum animos, turbidis verborum suorum lenociniis deprædari contingat. »

Serenissimus autem Constantinus, ex eo, quod tam cito convenissent, eorum in fide ardorem conjiciens, ac tanquam Patribus filius Patrum amans, de concordia ac conspiranti consensu verba adducens : « Agite, inquit, Patres, ut studio omni ac animorum contentione, per propheticas prædictiones ac traditiones apostolicas, veritatem unam æqualibus muneribus eruemus ac assequamur, citra indecorum omne fraternum odium ac inane gloriam. Grave enim fuerit, ut multorum deorum cultus impietate convulsa, ac hostibus nobis subjectis, sedatisque bellis civilibus, ipsi fideles, non nos ensibus, sed dogmatis mutuum feriamus ; doctrinamque evangelicam, quæ simplex ac nullo artis fucō consistit, nec in verbis, sed in operibus vim habet, doctrinæ disceptatione et verborum varietate concinemur evertere. Deo itaque et Patri, unigenitoque Patris Filio, ac vivifico Spiritui (9) eorum, quæ nunc exquirimus, revelationem committentes, quæstionis examini insistantur. Præstabinus enim, ut nos quoque prompto et alacri animo adsimus, ac vestri certaminis ac laboris simus participes, donec tandem revelata veritas declaretur. Credimus enim fore, ut nobis non desit Spiritus sancti adventus dives, per quem confirmanda sit nostrâ fides, nihil hæreticæ opinionis eriminis habens, sinistraeque de Deo intelligentiæ expertus. »

Hinc præclarus ille Patrum cœtus, vivifici Spiritus præsentia roboratus, concordibus animis ad inquirendam ac declarandam orthodoxæ fidei veritatem, procedunt, multisque e Veteri et Novo Testamento testimoniis, asserenda Filii cum Patre consubstantialitate, seu penetrabili jaculo (10) Arium ferientes, extra rectam fidem ac sanctam Ecclesiam eum esse decernunt. unaque cum elucubratis citisque ab ipso, anathemati subjiciunt. Ita vero, caventes ne ad divinum illud vere symbolum usus unquam hæreticæ pravitati pateret aditus, illius expositionem ea arte contexunt, ut dictis singularum hærescon aboleant sensum contrarium, quod utique ex actorum synodi expositione quæ servatur in palatio (11), palam omnibus fuerit.

favore, non velut ipse partes sibi iudicis inter Patres usurpaverit.

(10) *Ceu penetrabili jaculo*. Pulehra metaphora, ut ea testimonia teli acutissimi vice fuerint feriendo Ario ac prosternendo.

(11) *Quæ servatur in palatio*. Ut significetur liber aliquis in palatio servatus ad quem remittat. Erant siquidem ii libri velut publico usui, quod indicat auctor Præfationis ad Indicem librorum palatii, ac quales habet egregios plurimos Christia-

Quoniam autem videbatur superesse quæstio de dierum domina, celeberrimo, inquam, Paschatis die, cum a multis in illud usque tempus celebraretur, nullo certo præstituto tempore : adeoque, alii quidem essent in vestibulis sanctæ jejuniorum Quadragesimæ, alii medios abstinentiæ agones abolverent ; alii denique, ipsa jam salutaris resurrectionis celebrarent symbola : ac alii quidem in tristitia et lacrymarum profusione, ac abstinentia a cibis contabescerent, alii vero Dominicis triumphis exsultarent, quibus fractus est infernus, et deleta mors ; quibus Adam surrexit, Satanque alligatus est : de hoc quoque vivifici Spiritus instructi deiferi Patres, una cum optimo principe Constantino, ut gens universa Christianorum uno eodemque die sacrum Resurrectionis diem Christi Dei nostri celebrarent, sanxerunt ; quo, orationis et abstinentiæ, lætitiæque ac choreæ communem dominum, sibi ipsi universalem ubique Ecclesiam servarent. Aliarum item quæstionum ecclesiasticarum ac divinarum canonum editionem facientes, recte fidei tomum confecerunt. Cæterum ubi hoc gestum esset, censuit optimus imperator, ut uniuscujusque Patrum subscriptione sacer ejusmodi tomus confirmaretur. Post itaque illum expositum ac lectum publice, cum jam fere omnes subscripsissent, mirabile quiddam accidit, dignum quod memoriæ commendetur, ad fidelium quidem gloriam, infidelium autem pudorem. Quippe contigit sanctos duos episcopos, Chrysanthum et Mursionium, cum necdum suas decisioni synodice adjecissent subscriptiones, Dei providentiâ vivis excedere. Patres itaque deiferi, cum ad communem requitionis eorum locum accessissent, tanquam conviventes ac audientes quæ dicerentur, ita affantur : « O Patres et fratres, bonum certamen nobiscum certastis, cursum consummastis, fidem servastis³. Si ergo quod factum est, Deo gratum esse judicastis (nunc enim purius cernitis), quid vclat ut ne vos quoque vestris nobiscum subscriptionibus decisionem muniatis? » Hæc simul cælerunt, ac decisionem obsignatam sanctorum loculo imposuerunt, totam eam noctem insomni oratione ducunt. Die autem sequenti cum venissent ad loculum, salvæque exstarent quæ imposita erant, signacula, ubi sacrum revolvissent tomum sanctorum episcoporum injectas ei subscriptiones invenerunt : adeo ut, citra omnem quisque dubitationem, qui etiam erant a Christiana alieni religionis, confessum haberent, sacrum illum sanctorum Patrum chorum, sanctæ consubstantialis Trinitatis præsentia ac auxilio constare, ac benigne foveri.

³ Il Tam. iv, 7.

Fr. Combessii nota.

nissimil regis Bibliotheca, longeque plures Christiano orbe celebratissima Romæ Vaticana. Servari adhuc magna religione eos palatii libros a Turcicum regibus, ac quales invenerunt capta Constantinopoli, fideli relatione accepti a charissimo fratre, rerumque Græcarum cum studiosissimo tum doctissimo R. P. Goar, qui audierit ex ore sacerdotis Gæxi, qui ipse instaurandis prælatorum librorum

seriniis, iisdemque movendis e veteribus in nova serinia, operarii specie, fabri indulgentia adfuisse. Faxit Deus, ut soluta tandem tyrannide in Christianorum redeant usus. Interpretes Lipom. : Ex expositione eorum, quæ in concilio gesta sunt in palatio, velut citet acta synodi in palatio : quod et ambiguum esset, nec Græca habent.

Ἐπαὶ δὲ λαϊκόμενον αὐτοῖς τὸ τῆς κυρίας τῶν ἡμερῶν ἐφαίνετο ζήτημα, πολλοῖς μέχρις ἐκείνων τελομένης ἀόριστα, ὡς ἐντεύθεν τοῦ μὲν ἐν προθύροις εἶναι τῆς ἀγίας τῶν νηστειῶν τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας· τοὺς δὲ τὰ μετὰ τῶν ἀγίωνων τῆς ἐγκρατείας ἀνύειν· ἑτέρους δὲ αὐτὰ που τὰ τῆς σωτηριώδους ἀναστάσεως ἐπιτελεῖ. σύμβολα· καὶ τοῦ μὲν ἐν κατηφελῇ καὶ δακρύων ἐκχύσει, καὶ βρωμάτων ἀποχῇ κατισκληρέναι, τοὺς δὲ ταῖς δεσποτικαῖς ἐναεβρύνεσθαι νίκαις, δι' ὧν καταλέλυται ἄδης, καὶ κατήγγηται θάνατος, Ἄδὰμ ἀνέστη, καὶ ὁ Σατανᾶς ἐδεσμεύθη· καὶ περὶ τούτου τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι κατατριθείντες οἱ θεοφόροι Πατέρες, κοινὴν ἄγειν ἅπαντας τὴν ἀγίαν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, σὺν τῷ κρατίστῳ Κωνσταντίνῳ, τὸ τῶν Χριστιανῶν ἐθέσπισαν φύλον· ἐφ' ᾧ, τῆς τε προσευχῆς καὶ ἐγκρατείας, τῆς τε φαιδρότητος, καὶ χορείας, τὸν κοινὸν οἶκον τῆν ἅπανταχῇ καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἐαυτῇ περισώσασιν. Ἐτέρων τε ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ θεῶν κανόνων ἐκδοσιν ποιησάμενοι, τὸν τῆς ὀρθοδοξίας συνεστήσαντο τόμον. Τούτου τοίνυν γεγονότος, σ.ω. εἶδεν ὁ κράτιστος βασιλεὺς, ταῖς ἐκάστου τῶν Πατέρων ὑπογραφαῖς, τὸν ἅγιον κρατύνεσθαι τόμον. Μιτὰ γοῦν τὴν ἐκθεσιν καὶ δημοσίαν ἀνάγνωσιν τοῦ τόμου, ἤδη πάντων σχεδὸν ὑπογραψάντων, θαυματοποιεῖται τι μνήμη, δέξιοι, εἰς καύχημα μὲν τῶν πιστευσάντων, πρὸς ἐντροπὴν δὲ τῶν ἀπιστούντων. Δύο γὰρ τῶν ὀσίων ἐπισκόπων, Χρυσάνθου καὶ Μουσωνίου, μήπω τῷ τόμῳ τὰς οἰκείας ὑπογραφὰς ἐθεσμένων, συνέθη προνοίᾳ Θεοῦ, τῶν ἀνθρωπίνων μετισταῖναι. Οἱ οὖν θεοφόροι Πατέρες, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς κοιμῆσεως αὐτῶν χωρίον, ὡσπερ συνοῦσιν αὐτοῖς, καὶ τοῖς λεγομένοις ὑπακούουσιν, εἰ Ὁ Πατέρες, εἶπον, καὶ ἀδελφοί, τὸν καλὸν ἀγῶνα σὺν ἡμῖν ἠγωνίσασθε· τὸν δρόμον τετελεύκατε· τὴν πίστιν τετήρηκατε. Εἰ τοίνυν κερχίκατε φύλον Θεῷ τὸ γενόμενον· νῦν γὰρ καθαρώτερον ἐποπτεύετε· μή τι κώλυμα γέγονε, τοῦ μὴ καὶ ὑμᾶς τῷ νόμῳ συνυποσημείνασθαι ; Ταῦτα ὁμοῦ τε ἔφασαν, καὶ τὸν τόμον ἐσφραγισμένον τῇ σφρῷ τῶν ὀσίων παραθέμενοι, πᾶσαν ἐκείνην ἐν ἀγρόπῳ προσευχῇ διατελοῦσι τὴν νύκτα· καὶ τῇ ἐξῆς μέχρι τῆς σφρῶς γενόμενοι, καὶ τῶν σφραγίδων ἐπιχειμένων σώων ἀνελέξαντο τὸν ἅγιον τόμον, καὶ εὔρον τῶν ὀσίων ἐπισκόπων ἐνταγείσας αὐτῷ τὰς ὑπογραφὰς· ὡς ἀδικάστως ὁμολογεῖσθαι παρ' ἐκάστῳ, καὶ τῶν ἐξωθεν, παρουσίᾳ καὶ συνεργίᾳ τῆς ὁμοουσίως Τριᾶδος, τὸν ἅγιον ἐκείνων τῶν ὀσίων Πατέρων συνεστάναι χορόν.

Ἄλλ' ὅπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν παρελείπομεν, τῆς Ἀρείου τοῦ θεομάχου βλασφημίας παρὰ τῆ ἀγίας συνόδου θριαμβευομένης ἐπέβαλε τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας, φιλόσοφος ἄντιποιοῦμενος δῆθεν φιλονεϊκῶς καὶ οὐ φιλαλήθως, τῆς Ἀρείου κακονοίας ὅτε καὶ Μηνόφαντος, Πατρόφιλος τε καὶ Θεωνᾶς, καὶ ἕτεροι περὶ τῶν ἀνωτέρω εἰρηται, τοῖς συλλογισμοῖς τοῦ φιλοσόφου ἀναπερωθέντες, ἀνεκάλυψαν τὸ δυσῶδες τραῦμα τῆς Ἀρείου βδελυρίας, καὶ τῷ φιλοσόφῳ προστίθενται κατὰ τῆς ἀληθείας θρασυνομῆναι. Ἄλλ' ὁ τῶν ἀλιέων ἀλιεύς, καὶ τοῦ δωάκτου Σωτήρ, καινοποιεῖ τι κίνταυθα τῶν ἰδίων τεραστίων ἄξιον. Τοῦ γὰρ φιλοσόφου τῶν προτάσεων τὸ δύσερι τῆ τοῦ λόγου σιωπῇ καταλυθῆναι θαυματοργεῖ· καὶ τινὰ τῶν ἀγίων, οὐ τῆ τοῦ κόσμου σοφία, ἀλλὰ τῆ ἀγγελικῆ πολιτείᾳ κεκοσμημένον, χειροτονεῖ, τῷ τῆς Ἑλληνικῆς ἀθεΐας καὶ αἰρετικῆς βλασφημίας συνηγόρῳ, ἀντίπαλον. Οὗτος, τὴν δεσποτικὴν ἀπειλὴν μιμησάμενος, ἣ κατὰ τῶν δαιμόνων καὶ τῆς θαλάσσης ὁ Κύριος φαίνεται· χρησάμενος, ὁμοῦ τε προσάδει τῷ φιλοσόφῳ προσειπῶν, « Σιώπα, περὶ μῖσο, » καὶ τῷ λόγῳ τὸν πολύλογον ἀπέδειξεν ἄλογον· ὡς παραυτίκα τὴν ἀφωνίαν αὐτὸν ὑπελθόντα, τρόμπυ καὶ δεῖε προσελθεῖν τῷ χορῷ τῶν ἀγίων, αἰτεῖν τε τοῦ δεσμοῦ τὴν λύσιν, καὶ τὴν τοῦ ἀγίου βαπτίσματος δωρεάν. Οὕτως ὁ τῶν σημείων Κύριος πανοικί τὸν φιλόσοφον ἐπὶ τὴν σωτηρίαν ἐκάλεσε· καὶ τὸν χθὲς τῆς ὀρθοδοξίας κατήγορον, συνήγορον τῆς ἀληθείας ἀνέδειξε. Τοῦτω καὶ τοὺς περὶ Μηνόφαντα ἐκπλαγέντας τῷ θαύματι, λόγος ἐκοντὶ δόξαι συναίνειν τῆ ἀγία συνόδῳ, ἐπὶ τῷ ἀναθεματισμῷ τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρείου, καὶ τῶν ἐκείνου δογμάτων· μετὰ δὲ ταῦτα, κατὰ τοὺς λυτεῶντας τῶν κυνῶν, ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον ἀνακάμψαι.

Τῆς εὐν ἀγίας συνόδου τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ ἀγίων Πατέρων, πέρας ἐφ' ἧ συνήθροιστο δεξαμένης, καὶ τοῦ χρόνου πρὸς τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐπείγοντος, ὁ εὐσεθῆς Κωνσταντῖνος ὁμοτραπέζου ἀμοιβαθὸν αὐτοῦ ποιησάμενος, καὶ λόγους παραινετικοὺς χρησάμενος, τότε τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἐνδεῆς θεραπεύσας, νοσοκομείων τε καὶ πτωχτροφείων σιτηρίσεις ἐκασταχοῦ δωρησάμενος, τοῖς ἐξιτηρίοις τὸ κοινὸν αὐτῶν λόγους ἐδεξιώσατο· « Ὅρατε εἰπῶν, τὴν ἔμην περὶ τοῦ Θεῖου ταῖς ὑμετέρας κατηγήσεις λατρίαν, καὶ ὅπως ἐκθύμω· τὴν μὲν τῶν ἐιδώλων καταλύσιν εἰργασμαί, τὴν δὲ τῶν Χριστιανῶν πίστιν πανταχοῦ καταγγέλλεσθαι διεσπουδάκα, ὡς μηδεμίαν ἑτερόδοξον θρησκείας ἰδέαν ἡμῖν ἀπολείπεσθαι, ἢ μόνους Χριστιανούς τὴν ἀγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα προσκυνεῖν τε καὶ ἀσπάσθαι. Ταύτην ἡμῖν σήμερον εὐκρινῆ παραδίδομι. Τῆς δὲ ὑμετέρας εὐχῆς εἴη καὶ μελέτης, πρὸς τὴν καθ' ἡμέραν τοῦ Κυρίου συνεργούτος ἀναγωγῆν [Ἰσ. ἀναγαγεῖν] καὶ ἐπαύξησιν. » Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἰοικότα προσειπῶν, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ὀφθαλμοκόπους ἰδὼν, τινὰς δὲ χειρῶν ἀπονεκρώσεις ὑπομείναντας, ἄλλους σπαρμῷ τῶν νεύ-

* Marc. iv, 39.

A Enimvero (quod omisimus in superioribus) cum sic Geli hostis Arii blasphemiam sancta synodus triumpho ageret, appetit gentilis philosophus, qui nimirum, contentionis studio, non veritatis, perversam sententiam Arii defenderet, quando et Menophantes, Patrophilusque, Theonas, et alii, quorum antea meminimus, philosophi rationibus erecti, facti-lum vulnus abominationis Arii detegunt, seque eidem philosopho petulanter audaces adversus veritatem adjungunt. Verum qui piscatores piscatus est, ac Salvator est persecutoris, hic quoque novum aliquid molitur suis prodigiis dignum. Quippe nodos difficiles propositionum philosophi, sermonis silentio miraculose dissolvit, unumque aliquem e sauetis non mundana sapientia, sed angelica vita ornatum, gentilitate impietatis ac hæreticæ blasphemie patrono adversarium præficit. Hic minas Dominicas imitatus, quibus Dominus adversus dæmones ac mare cernitur usus, ut mox quodam velut carmine philosophum alloquens, ait : « Tace, compescere » , verbosum hominem verbo mutum effecit : adeo ut, cum ei statim vox defecisset, cum tremore ac metu ad sanctorum chorum accesserit, petieritque, cum vinculo absolvi, tum sacro baptismate donari. Sic signorum Dominus philosophum cum tota familia vocavit ad salutem; et eum, cui heri accusator erat orthodoxæ sententiæ, defensorem veritatis fecit. Hoc miraculo aiunt Menophantem cum suis obstupefactum, visum esse sua sponte sanctæ synodo consentivæ, feriendo anathemate impio Ario, ac ejus dogmatis; postea autem, haud secus ac canes rabidos, ad suum vomitum rediisse.

Cum itaque sancta synodus trecentorum deceni et octo Patrum, finem cujus gratia congregata erat accepisset, jamque tempus ad reditum urgeret, ubi eos pius Constantinus vicissim mensa excepisset, verbisque adhortatoriis ad eos usus esset, ac providisset ecclesiarum inopiæ, aletisque ægrotis ac pauperibus ubique commeatum donasset, verbis ejusremodi abeuntem eorum cœtum prosecutus est : « Videtis, inquit, vobis instruentibus, meam in Deum religionem, quamque ex animo evertenda idola curaverim, ac dederim operam ut Christianorum fides ubique annuntiaretur, adeo ut nulla nobis alienæ religionis species reliqua sit, nisi ut soli nos Christiani sanctum ac consubstantialem Trinitatem adoremus ac amplectamur. Hanc vobis hodie puram ac sinceram trado. Vestrarum autem fuerit precum et diligentie curare, ut Deo adjuvante, majoribus in dies incrementis promoveat. » Porro dum hæc atque iis consentanea dixisset, vidensque, aliis quidem effossos oculos, aliis vero nervorum distentione incurvum corpus, aliis demum excisas agone partes genitales, sciensque, cum strenue pro

Christo in persecutionibus egissent, periculo confessionis illatarum sibi pœnarum reliquias quas iam, oculis conspicua hæc conservare dedecora, adorans reverebatur triumphatorum cicatrices, amplexabatur membrorum torpores, affectis membris quandoque sui corporis membra, quandoque vero imperatoriam purpuram applicans, iis se sanctificari credebat. Quin etiam effossis oculis suorum pupillas oculorum adhibebat, eo contractu animo illuminari exspectans. Sic porro amplexatus sanctos, novam Romam reversus est, rectæ fidei prædicatione exsultans.

μόν· οὗτω τοὺς ἁγίους ἀσπασίμενος, ἐπὶ τὴν νέαν λόγμενος [γρ. ἐπαγγελλόμενος] κηρύγματι.

Caterum sanctissimi Patres, cum iis quibus par erat, grati animi significationibus ac benedictionibus optimo imperatori rependissent, quibus peterent pacis augmentum, imperii confirmationem, episcoporum concordiam (12), hostium subjectionem, solventes et ipsi Nicæa urbe, hospitalitatis munificentiam precibus sustentarunt ac roborarunt. Testatur vero, quod statim ea de causa contigit signum. Nam cum postridie Salvatorem universorum essent precaturi, pro suo domum reditu, et pro ea, quæ illos excepit, civitate, accidit ut, ea parte quæ μεσόμφαλος, id est, medius umbilicus dicitur, ingressus Orientalis, scaturirent fontes olei circa medium apsidis, circa quam constiterat sanctorum chorus. Quæ quidem, in hodiernum usque diem apparens, ostendit orationum, quæ tunc factæ sunt, fructuosos effectus. Nunc vero apud eos omnes celebri nomine habetur Nicæa, apud quos trecentorum decem et octo Patrum honorata est synodus. Quantum autem ii pro ea laboraverint, ac quantam ejus curam gerant, conijcere licet ex eo quod nostra ætate, in ea mirabile factum est. Nam cum Assyrii, ingrata mente ac moribus homines, Romanum ipsum imperium, per quod eis salus parta fuerat, populati essent; nec alia quam plaue barbarica insolentia consumerent omnia, permansit ipsa ab omni Babyloniorum immunis injuria, nullis in ea vel igni (13) aut gladio absumptis, virorum, aut mulierum, vel etiam infantium, tametsi eam sæpe clanculum ac aperte fuissent adorti. Ferunt autem eorum exercitus superbum tribunalum, impudenti conatu violare aggressum eorandem sanctorum templum, ac in eo execranda magiæ exercere piacula; verum nocturnæ visionis specie, ac soli

Ἀρων συγκοκαμμένους, ἑτέρους τῶν γεννητικῶν μορίων ἀποτομαῖς ἐναθλήσαντας, καὶ μαθῶν ὡς ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμοῖς ἐγκαταερήσαντες, τῶν κινδύνῳ τῆς ὁμολογίας λείψανα τῶν ἐπαχθέντων αὐτοῖς αἰκισμῶν τὰ δρώμενα σόζουσι, προσεκύνει τῶν ἀθλοφόρων τὰς ὠτειλάς· ἠσπάζετο τῶν μελῶν τὰς ἀποναρκώσεις· τοῖς πεπονήσοι μέλεσι, ποτὲ μὲν τὰ μέλη τοῦ οἰκείου σώματος, ποτὲ δὲ τὴν βασιλικὴν προσῆπτεν ἀλουργίᾳ, πιστεύων τούτοις αὐτὸν ἀγιάζεσθαι. Ὅς καὶ τοῖς ἐκκομμένοις ὀφθαλμοῖς τὰς κόρας τῶν ἰδίων ὄψεων περιτίθετο, ἐπέχων ἐκεῖθεν τὸν τῆς διανοίας αὐτοῦ φωτίζεσθαι ὀφθαλμὸν ἐπανέξευξεν Ῥώμην, τῷ ὄρθῳ τῆς πίστεως ἐπαγγε-

B Oī δὲ πανάγιοι Πατέρες, ὡς ἔδει, τὸν κράτιστον εὐχαριστίας καὶ ταῖς εὐλογίαις ἀμειψόμενοι, δι' ὧν εἰρήνης αἰτεῖται πλατυσμὸς, καὶ βασιλείας κραταίωσης, τῶν ἐπισκόπων ἡ σύστασις, καὶ πολεμίων ὑπόπτωσις, ἀπάραντες καὶ αὐτοὶ τῆς Νικαίας, τὸ τῆς ξενίας φιλότιμον ταῖς προσευχαῖς ὑψήρισάν τε καὶ ἐκραταίωσαν. Καὶ μαρτυρεῖ τὸ παραυτίκα γεγονός· ἐπὶ τούτῳ σημεῖον. Μελλόντων γὰρ αὐτῶν τῆ ὑστεραίᾳ, τῷ Σωτῆρι τῶν ὁλων, ὑπὲρ τε τῆς ἐπὶ τὰ οἴκοι πορείας, σωτηρίας τε τῆς ὑποδεξιμένης πόλεως ἀναπέμπειν εὐχάς, συνέβη κατὰ τὸν λεγόμενον μεσόμφαλον τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου, ἐλαίου πηγὰς ἀναβῦσαι περὶ τὸ τῆς ἀψίδος μεσοίτατον. περὶ ὃν καὶ ὁ τῶν ἁγίων συνειστέθηκε χορδός· ἦτις μέχρις ἡμῶν φαινομένη, δείκνυσι τῶν τότε προσευχῶν ἐγκαρπα τὰ ἀποτελέσματα. Καὶ νῦν παρὰ τοσούτοις ᾄδεται καὶ ὀνομάζεται Νικαία, τὰρ ὅσοις ἡ τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ Πατέρων τετίμηται σύνοδος. Τεκμηριώσει δὲ τὴν ἐκείνων ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνίαν τε καὶ πρόνοιαν, καὶ τὸ κατὰ τὴν ἡμετέραν γενεάν ἐπ' αὐτῆς γενόμενον παράδοξον. Τῶν γὰρ Ἀσσυρίων τρόπῳ χρησαμένων ἀγνώμονι, καὶ δι' ἧς ἐσώθησαν τῶν Ῥωμαίων βασιλείας, ταύτην λυμνησμένων, καὶ πάντα, τί γὰρ ἄλλο ἢ βρῆχρικῶν δαπανώντων φρουράγματι, αὐτῆ πάσης τετήρηται Βαβυλωνικῆς ἐπιηρείας ἀπειραστος· οὐδὲ πύρρς ἢ μαχαίρς, ἀνδρῶν, ἢ γυναικῶν, ἢ νεπίων δεξιμένη ἄλωσιν, πολλάκις ἐφεστῶτων αὐτῇ λάθρα καὶ κατὰ φανερόν. Λέγεται δὲ, καὶ τὸν ἀλαζόνα τοῦ στρατοῦ αὐτῶν ταξίαρχον ἀναισχύντῳ φρονήματι κατατολμησαι τοῦ ναοῦ τῶν αὐτῶν ἁγίων· ὀρμησαι δὲ καὶ τῆς μαχίας ἐκεῖ τελεσαι τὰ βδελυκτὰ μιάσματα, καὶ ἀπειλεῖσθαι πικρῶς, διὰ τε νυκτερινῆς ὄψεως, καὶ τῶν μεθ' ἡμέραν αὐτῶ καὶ

Fr. Combefisii notæ.

(12) *Episcoporum concordiam.* Unum est ex votis Patrum, nec minoribus deputandum. Male interpret, *Episcoporum cætus petii*, tota serie repugnante. Paulo inferius addimus ex Ms. *olei*. Ut non qualescunque fontes scaturierint, sed illius potissimum liquoris, qui misericordiæ ac benedictiæ symbolum est.

(13) *Nullis in ea vel igni, etc.* Significat auctor, venisse quidem urbem Nicæam in potestatem hostium, sed nulla ejus direptione, aut strage civium. Valde mihi suspectum, ut legendum sit Ἀσσυρίων,

non magis Ἀσσυρίων, vel Σαρδρακηνῶν, quibus hic narrata facile aptari possunt: quorum etiam moribus congruit illa in sanctos ac loca sancta pietas, necdum in modernis Turcis omnino extincta, quibus etiam nostrorum heroum ac virorum apostolicorum sepulcra sacra sunt, ac ossa, velut Smirna quod sancti Polycarpi sepulcrum existimant. Non itaque placet illa nota marg. *Nicæam expugnare non possunt Assyrii; melius, non depopulantur aut diripiunt, vel ullam civium stragem faciunt, quam unam auctor videtur amoliri.*

μόνη δεικνυμένων δειμάτων ὡς μεταβαλλόντα τὸν ἀλητήριον, τὸν μὲν ναὸν, μᾶλλον δὲ τὸν ὀκλήτορα τοῦ ναοῦ Χριστὸν τὴν ἀληθινὴν Θεὸν ἡμῶν τιμᾶν, καὶ λυχνιαῖαι ἐξελαιώσασθαι ἐξ ἐκείνου δὲ ἀποκλείεται τὴν εἰσοδὸν παντὶ τῷ Βαβυλωνίῳ στρατῷ, τοῦ ἁγίου τεμένους· ξένην τε ἡμερότητα καὶ βαρβαρικῆ μὴ συναίνουσαν θρασυτητι τοῖς ἐν αὐτῇ διαιτωμένοις ἐπιδειξάι· ἢ τοῖς πολλοῖς καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν σωτηρίας ἐγένετο πρόξενος. Εἰ γάρ τις ἐάλω παρ' αὐτῶν, μόνον ἐν προσποιήσει Νικαίας εἶναι αὐχέσας, τὸν ὀπισσοῦν ἡρημένον αὐτῷ παρ' αὐτῶν ἀπερβόλατο κίνδυνον.

Ταῦτα τῶν Πατέρων τῆς ξενίας τὰ χάρισματα, καὶ τοῖς ἐσομένοις αἰῶσι τὴν ὑπὲρ Νικαίας αὐτῶν προμήθειαν παραστήσαι δυνάμενα. Οὗτοι καθάπερ ποταμοὶ διαυγεῖς ἐκ μιάς κρήνης τῆς Νικαίας διαίρεθέντες, τὸ οἶκελον κατελήφασιν πόμιον· καρπὸν τῆς μακαρίας ἀποδημίας τὸ τοῦ κήσμου σωτήριον ἐπιφερόμενοι σύμβολον. Ἐν γήρει τε λιπαρῶ, καὶ τῇ προκοπῇ τῆς κατ' ἀρετὴν πολιτείας τὸν τῆς παροικίας καταλαμπρύναντες δόλιχον, τῆς μακαρίας ἡξιώθησαν λήξεως. Ὁ δὲ φιλόανθρωπος Θεὸς καὶ φιλόδουλος εὐεργέτης, « ὁ δοξάζων τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν, » τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένων τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀξιώσας ἀπολαύσιων, οὐκ ἀφῆκεν αὐτῶν ἀγέραστα καὶ τὰ πάναγνα σώματα· ἀλλὰ παραδόξῃ θαύματι, καὶ διὰ τούτων, ὡς οἰκτίους ἐτίμησε λειτουργούς. Τὸν γὰρ κοινὸν θάνατον, ὡς φυσικὸν αὐτοῖς ὕπνον ἐπήγαγεν· ἔθεν μεμενήκασιν μέχρι τούδε τὰ θεοδόχα τῶν Πατέρων τούτων σώματα, κατὰ τὴν ἐκάστου παροικίαν ἀδιάλυτα. Μάρτυρες δὲ τούτων, ἄλλοι πολλοὶ τυχόν, κατὰ τόπους αὐτόπται τοῦ λεγομένου γενόμενοι, καὶ τῶν ἁγίων [ἴσ. τοὺς ἁγίους] οἷον ὕπνῳ κατὰ τινα καιρὸν ἀνοιγομένων αὐτῶν σορῶν, αὐτοὺς ἐν αὐταῖς ἀσπατάμενοι. Καὶ ἡμεῖς δὲ, τοῦ τοιοῦτου θεάματος μάρτυρες ἀψευδεῖς. Τοῦ γὰρ ἰσαγγέλου Λεοντίου τοῦ τῆς Καισαρέων Ἐκκλησίας Ἀγιοτάτου προέδρου, ὃ πολλοὶ μὲν καὶ πρὸ τῆς ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν συνόδῳ παρουσίας ἰδρωῖτες τῆς πίστεως ἕνεκα καταβέβληνται· πολλοὶ δὲ δι' αὐτοῦ μάρτυρές τε καὶ ἀθλοφόροι, τὸν ἀντίπαλον κατεπάλασαν· πολλοὶ τε τῷ τούτου βίῳ διδοσκαλίῳ χρησάμενοι, οὐρανοπολιταὶ γέγονασιν. Τούτων γὰρ εἰς ἐστὶ καὶ Γρηγόριος ὁ μέγας ἐν ἄθλοφόροις, ὁ τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων μαρτύρων Τι-

¹ I Reg. II, 50.

Fr. Combefisii notæ.

(14) *Incolatus sui curriculum*. Interpres Lipom. *Sua paræcia curriculum*; sed videtur minus appositum, tametsi eo sensu postmodum usurpatur vox παροικία, cum dicuntur mansisse incorrupta Patrum corpora, κατὰ τὴν ἐκάστου παροικίαν· in sua quæque paræcia. Quanquam nihil refert ut τὸ παροικίας, refert ut diæcesim quæ fuerit cuique Patrum loco stadii, vel mortalem vitam, quam decurrimus ceu stadium: ac ii quidem consummati in senectute bona δόλιχον habuerunt, longius protractis metis, siquidem δόλιχος· cursus erat plenus, et major diavlo, ac curriculum continens 12 stadia,

A illi interdum occurrentibus terriulentis gravius a cæpio deterritum esse: ita sane, ut inuitatis caelestis consiliis, templum quidem, seu potius templi habitatorem Christum verum Deum nostrum, honore prosequeretur, ac lucernis accensis placaret; deincepsque, sacri loci ingressu universum Babilonicum exercitum prohiberet, novamque mansuetudinem ac ferociae barbari minime respondentem, degentibus in urbe Nicæa ostenderet: quæ ipsa, non paucis alienigenis salutis fuit; si quis enim ab eis capius fuisset, modo tantum nuda simulatione Nicænum se jactasset, omne mox ab eis impendens periculum depulit.

Hæ sunt gratiæ hospitalitatis in Patres, quæ etiam futuris temporibus, eorum pro Nicæa curam possint ostendere. Ii porro haud secus ac limpidi fluvii ex uno Nicææ fonte divisi, ad suum quisque gregem venerunt, beatæ peregrinationis fructum reportantes, mundo salutare fidei symbolum. Cumque in veneranda senectute, ac vitæ e virtutis ratione institutæ profectu incolatus sui illustrassent curriculum (14), beatam sortem consecuti sunt. Benignus autem et clemens Deus, servorumque suorum amator beneficus « qui eos glorificat, qui ipsum glorificant? » cum animarum felicitate in cœlis reposita donasset, nec ipsa eorum castissima corpora dimisit sine præmio sed novo ac insolito miraculo, per hæc quoque suos honoraavit ministros. Communem enim mortem, somni instar naturalis, eis induxit: eoque factum, ut ad hæc usque tempora, horum Patrum, quæ Dei vasa fuissent (15), corpora, in uniuscujusque paræcia minime dissoluta permanserint. Horum autem fortasse sunt multi quoque alii testes, qui suis ipsi oculis per loca alia aliaque, rem ejusmodi spectaverint, ac sanctos ipsos, velut somno tenerentur, in eorum loculis cum aliqua quandoque occasione ii aperirentur, amplexi sint. Quin etiam sumus nos quoque ejusmodi spectaculi nihil falsi testes. Nam Leontii Cæsariensium Ecclesiæ sanctissimi præsulis, viri angelis paris (cujus multi quidem, priusquam etiam veniret ad synodum Nicænam, emanarunt sudores propter fidem; per quem vero multi martyres ac victores athletæ adversarium prostraverunt), ejus item vitæ magisterio non pauci cœlestes cives evaserunt: (ex iis enim unus

vel juxta quosdam 24: quod congruit ut παροικία, pro diæcesi propria uniuscujusque episcopi sumitur.

(15) *Quæ Dei vasa fuissent*. Male interpr. *Quæ hos Patres suscipere corpora*. Quanquam enim potest nonnihil Platonicè admitti ea propositio, velut explicat sanctus Methodius I. *De resurr.*, Nos. 4 animæ, nihil hæc tamen ad mentem auctoris et propositum. Porro sunt nostra ipsa corpora θεοδόχα. *Suscipiant Deum* ratione animæ, in qua per cognitionem et amorem peculiarissime inhabitat.

quoque est Gregorius, magnus inter victores athletas, qui invenit reliquias sanctorum martyrum Rhispimes et Gaiana, et impudicum Tiridatem prius quidem prostravit, tumque ad fidem deduxit [16] hujus, inquam, præclari Leonitii, pretiosas reliquias una nobiscum plures viderunt, quæ nec pilos abjecerant, nec ungues amiserant, sed omni unguentorum fragrantia plenæ erant. Ne cui vero hæc fidem superare videantur: quippe ejusmodi sunt, ac his majora dona gratiæ, ad fidelium exultationem, ad laudem Ecclesiarum, ad Christi gloriam Dei nostri, cum quo Patri gloria, et vivifico Spiritui, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

Ἀψίμης καὶ Γαϊάνης εὐρετῆς, καὶ τοῦ ἀκολάστου Τηριδάτου καθαιρέτης μὲν τὸ πρότερον, ἀγωγεὺς δὲ πρὸς τὴν πίστιν τὸ δεύτερον. Τοῦτου τὸ τίμιον λείψανον πλείονας σὺν ἡμῖν ἐωράκασι, μήτε τὰς τρίχας ἀποβροχάμενον, μήτε τοὺς δονυχας ἀποβαλλόμενον· πάσης μὲν οὖν μύρων εὐωδίας ἀνάπλεων. Καὶ μὴ τινι ταῦτα τὴν ἀπιστίαν ἐμποιῆση. Τοιαῦτα γὰρ καὶ μείζονα τούτων, τῆς χάριτος τὰ δωρήματα, εἰς καύχημα τῶν πιστῶν, εἰς ἐπαινον τῶ Ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ δεῖ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

Fr. Combefisii notæ.

16) *Ad fidem deduxit.* Ubi nihil æquivocum. Vitiose edita, ad finem. Sic refert fontes adire, quod toties inculcat magnus Hieronymus Porro grande hoc miraculum incorruptionis, qualem auctor describit Leonitii, haud putem commune toti illi Patrum cœtui, quamvis possit fuisse non omnino propria solius Leonitii. Baronius, ann. 325, ubi enarrat quæ spectant ad Nicænam synodum, ea retexens quæ de Leontio auctores constanter asserunt, nimirum interfuisse illum eidem synodo cum ageret Cæsareæ episcopus, lapsum memoria arbitratur magnam Basilium, qui dicat Hermogenem ejus successorem sedisse inter Patres in eo concilio. *Illud vero, inquit, monendum putamus: cum omnes affirmant citati auctores, Leontium Cæsareæ in Cappadocia episcopum interfuisse Nicæno concilio, cui et subscriptus inter alios reperitur in calce, ut nulla de his possit suboriri dubitatio; putatur sanctus Basilium (quod humanum est) memoria lapsus esse cum Leontii successorem Hermogenem sedisse ait cum Patribus in Nicæno concilio, sic dicens: Hermogenes ex diametro hostis erat Arii improbatæ opinionis, quemadmodum manifestum est ex fide, quæ primum ab illo viro Nicææ pronuntiata est. Alio loco idem Basilium nominat eundem Hermogenem episcopum Cæsareæ Cappadociae civitatis.* Primum epist. 82, alterum 74. Putatur itaque, sed puto male putantibus. Plane in aliis, ac tempore vel consuetudine remotioribus possit humanus ille lapsus irreperere, vel Basilio; ut autem in Leontio cujus ipse discipulus fuerit ac successor, quanquam Hermogene et Eusebio intermediis, nemo sane probabili satis ratione, et ut veli sensate locutum Basilium, dixerit. Deinde esset illa probatio levior, ut ideo esset Hermogenes ex diametro oppositus errori Arii, quia sedisset inter Patres in concilio Nicæno, ac una cum aliis fidem pronuntiasset, siquidem non decerant inter illos fautores Arii ac veri Ariani, qui et ipsi inveniantur synodo subscripti. Aliud ergo peculiare voluit Ba-

silium in decessore suo Hermogene integerrimæ ejus fidei ac omnino adversæ Ariano dogmati, certum revera indicium, quod nimirum de eo tradit epist. 519 ad Innocentium, dum ei successorem a Basilio petenti cœu a primate, in hunc modum satisfacit: *Περὶθλεψάμενος ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ πρεσβυτερίου τοῦ κατὰ τὴν πόλιν, ἐξελεξάμην, τὸ τιμιώτατον σκεῦος, τὸν ἑγγονον τοῦ μακαρίου Ἑρμογένους, τοῦ τὴν μεγάλην καὶ ἁρόχτητον πίστιν γράψαντος ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ· Diligenter perspicuens in cœtu presbyterorum urbis, elegi vas pretiosissimum, nepotem scilicet B. Hermogenis, qui magnam illam ac firmissimam fidem in magna illa synodo conscripsit.* Hoc, inquam, voluit Hermogeni singulare, ut ei a synodo fuerint commissæ partes condendi symboli, quod ipsa, ab eo conditum, ac ipse in ea et per eam ἐξερωνήσει, claro præconio edidit: vel si adhuc in minoribus constitutus, haudquaquam inter Patres sedens, suamet illud voce extulit. Qua ergo ratione Alexander senex Athanasium diaconum jam dum strenuissimum fidei athletam, et certantibus in ipsa synodo gloriosum comitem habuerit præclarissimum Leontium mirabilem Hermogenem tunc forte presbyterum, ac tantæ jam famæ doctrinæ, sicque probata fide, ut id ei muneris a sancta illa synodo potuerit concedi, meruitque brevi post tanti Patris dignus successor ejus thronum suscipere, atque ad magnum ipsum Basilium, cui cœu ex oraculo post Leontinum ac Leontii successione, ut narrat Amphilocheus, repositus esset, mediante Eusebio et ipso orthodoxo, transmittere: a qua tanta successione nec Helladius Basilii successor ac discipulus quidquam fuit alienus, vir ipse egregius, ac fidei strenuus defensor, cum eodem Amphilochio, Gregorio Nysseno, etc. Sic multa peccat Baronius exponendis auctoribus, quos deflorat, atque utinam s.c. deflorantem, aut etiam eorum integros exseribentem locos ac tractatus, Spondanus continuator imitatus esset.

ANNO DOMINI CXL.

JOSEPHI GENESII CHRONOGRAPHIA

Exstat inter Scriptores Byzantinos qui post Theophanem scripserunt. Vide tomum CIX, col. 989

CIRCA MEDIUM SÆCULUM X.

ANONYMI

VITA SANCTI LUCÆ JUNIORIS.

(COMBESIS. Auctar. noviss. II.

MONITUM.

Sunt certe ea Acta valde illustria, nec ecclesiasticæ historiæ eorum temporum inutilia, tametsi Baronius ipsum quoque nomen viri tanti ac Lucæ Junioris ignoraret. Sunt illa proluxiora, quam ut commodum videatur integra exscribere et dare. Operæ ergo pretium facturum putavi, ut præcipua ac selecta quæque illorum darem, ac quibus maxime vel historia ecclesiastica illustrari videatur, vel mores institui ac formari, omissis nonnullis miraculis, accisoque nonnunquam longo illo verborum fluxu, que auctor res exaggerat exornatque : ut nulla non ejus, vel verbo tenuis daturus sim ; sed non omnia ejus : etsi illa ipsa non pauca futura sunt, ac quibus, ipsi quoque avido lectori, non satis videatur factum.

ΒΙΟΣ ΚΑΤ' ΕΚΛΟΓΗΝ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ

ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ

ΤΟΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΕΙΜΕΝΟΥ.

EXCERPTA VITÆ

S. P. N. AC MIRACULORUM PATRATORIS

LUCÆ JUNIORIS

IN HELLADE SEPULTI.

Ὁ καλὸς τὰ πάντα καὶ μέγας Λουκᾶς, αὐτὸς μὲν ἂν τῆς Ἑλλάδος ἐστὶ βλάστημα, κόσμημα δὲ μᾶλλον εἶπεν καὶ κομιδὴ ποθεινὸν ἐντροφίμα προσθήσῃ δὲ ὅτι καὶ στέφανος δόξης. Οὐ γὰρ ὤφθη περὶ τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀχάριστος· ἀλλὰ καὶ λίαν καλοῖς αὐτὴν ἠμείψατο καὶ περιδλέπτοις αὐχήμασιν.

Οἱ δὲ γε τούτου πρόγονοι, ἐξ Αἰγίνης ὤρμηνται τῆς νήσου Αἰγίνης, ἥτις περὶ τὴν Αἰγαῖον περικεῖται κόλπον. Οἱ τὰς συνεχεῖς ἐφόδους τῶν ἐκ τῆς Ἰωνίας οὐ φορητὰς εἶναι νομίσαντες, αὐτοὶ τε καὶ

Bonus per omnia ac magnus Lucas, Hælladæ provinciæ germen est, seu potius ornamentum, admodumque desiderabilis deliciæ; ad idam vero, etiam corona gloriæ. Neque enim visus est ingratus in patriam; quin præclaris illi ac illustribus cumulis vicem rependit.

Ejus porro majores Ægina insula erant oriundi: Ægina, inquam, quæ est sita ad Ægeum sinum. Hi, continuas Agærenorum invasiones intolerandas rati, una ipsi ac reliqui omnes incolæ, charum

patriæ solum vis redituendæ causa relinquentes, A transmigrant, ac per diversas singuli disperguntur urbes, matris loco adhibentes noveceas : atque alii quidem Cecropis, alii Pelopis, Cadmi alii, aliasque alii regiones ac loca occupantes, in eis sedes ligere cogebantur.

Divini itaque Lucæ avi, ad Phœcidis, sive Chrysi provinciam commigrantes, ad maritimum quemdam montem, Joannis appellatum, sui incolæ tabernacula fixerunt. Quia tamen per id tempus, quibus is iudiciis novit, ejus sunt iudicia abyssus multa¹, Ismaelitæ mare infestantes, omnique sinu, portu, ac ora latrocinantés, jam quoque, prohi dolor! eam partem incurabant; B rursus loco cedere necesse habuerunt. Quemdam itaque portum Bathyn nomine auris commodum (1) ac tranquillum petentes, domicilium ponunt; ubi tempus non modicum commorati, admirabilis Lucæ patrem gignere promerentur: eumque, martyrum primi nomine honestantes, congrue utique nomini educandum curarunt. Verum hinc quoque, ad oppidum quoddam, Castorium nomine (2) commigrantes, illic habitaverunt. Hic porro nonnullum errandi finem facientes, solatii aliquid pro eo exsilio, quo extra patriam vagati essent, percipere visi sunt. Utque id non tunc statim, haud tamen longiori tempore interposita mora evenit... Qui enim peregrinanti Jacob comes ac auxillator fuit², C atque divitem ex paupere fecit: quique eum, qui prius in baculo Jordanis fluentia transmisisset, boum armentis ac gregibus ovium locupletem reduxit: ipse plane horum quoque pecora ac substantiam reliquam palam benedicens, eo augmento donavit, ut nedum nulli substantiis deteriores viderentur, verum etiam iis indigenas non parum superarent.

Puer autem Stephanus puerili decursa ætate, ac juvenile adeptus robur, cum jam nuptiis opportunum accessisset tempus, ab iis mulieri Euphrosinæ nomine matrimonio locatur: eadem quidem oriundæ patria, eademque natalium ingenuitate. Ex ea septem Stephano oriuntur proles: prima Theodorus: ei proxima, Maria fuit; quarta porro D Cale appellatur, manetque iste narraus, hactenusque monasticæ vitæ exercitia colit: quinta Epiphanius, qui et ipse monachi vitam agens, vitæque rationem professioni consentaneam instituens, ad eum migravit, quem dilexisset. Duæ reliquæ

¹ Psal. xxxv, 7. ² Gen. xxxii, 10.

Fr. Combefisii notæ.

(1) *Auris commodum*. Velut propitio Marte utentem, nec ullis ventis sævioribus agitatam. Vox est nihil dura aut incommoda, etsi lexicographis nostris ignorata. Hinc forte nomen *Bathys*, seu *profundum* accessit: quo tota a ventis statio, protegente monte aliquo aut colle, ut in ejusmodi accidit, significaretur. Non est idem locus, quem

οικήτορες πάντες, τὸ φίλον τῆς πατρίδος ἔδαφος πρὸς βίαν ἀπολιπόντες, μετανάσται γίνονται καὶ πρὸς διαφόρους ἕκαστοι διασπείρονται πόλεις, καθάπερ ἀντὶ μητρὸς ἐκείνοι ταῖς μητροῖσι; χρησάμενοι: καὶ οἱ μὲν τὴν Κέκροπος, οἱ δὲ τὴν τοῦ Πέλοπος, Ἔπειροι τὴν τοῦ Κάδμου, καὶ ἄλλα; ἄλλοι καταλαθόντες, ἐν αὐταῖς ἔχειν ἠναγκάζοντο τὰς οἰκήσεις.

Οἱ μέντοι τοῦ θεοῦ Λουκᾶ πρόγονοι κατὰ τὴν τῆς Φωκίδος, εἴπου τοῦ Χρυσοῦ μεταδάντες ἐπαρχίαν, πρὸς τι παράλιον ὄρος, Ἰωάννου καλούμενον, τὰς τῆς παροικίας; σκηναῖς ἐπέβησαν. Ἄλλ' ἐπεὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κρίμασιν οἷς οἶδεν, τοῦ ἀβυσσοῦ τὰ κρίματα πολλή. ὁ θαλασσοκρατοῦντες οἱ τοῦ Ἰσμαήλ, καὶ πᾶσι κόλποις, αἰγιαλοῖς τε καὶ ἀκταῖς περιετύοντες, ἤδη καὶ κατὰ τοῦτο, γὰρ τὸ μέρος προσέβαλλον ἀνάγκην εἶχον πάλιν ἀποχωρεῖν. Λιμένα γούν τινα Βαθύν οὕτω καλούμενον, εὐαρή δὲ καὶ γαληνὸν ὄντα προσελθόντες οἰκοῦσιν. Ὡ καὶ χρόνον δις τριψήφαντες ὁ βραχύν, τὸν τοῦ θεοῦ Λουκᾶ πατέρα τεκτεῖν ἀξιούνηται: καὶ τοῦτον ὀνόματι τοῦ πρώτου ἐμῆσαντες τὸν μητρίων, ὄξιν δηλαδὴ τοῦ ὀνόματος καὶ τὴν τοῦ παιδὸς ἀγωγὴν ἐποιοῦντο. Ἀλλὰ πάλιν ἐκεῖθεν μεταδάντες, ἐπὶ τινα κώμην Καστόριον οὕτω καλουμένην, τὰς οἰκήσεις ἔθεντο; τῆς ἄλλης ἐνταῦθα μικρὴν παυσάμενοι, καὶ τοῦ ξενιτιμοῦ πᾶρρηψύχην γούν τινα λαθεῖν οἴμενοι. Ὅπερ εἰ καὶ μὴ τότε, ἀλλ' ὅν οὐ μετὰ πολλὴν ἀπίσθη τὸν χρόνον. Ὅ γὰρ τῷ Ἰακώβῳ συγχεσμεύσας θελῶ, καὶ πλοῦσιον ἀντὶ πένθητος ἐργασάμενος: καὶ τὴν ἐν βάθει πρῶτον τὸ Ἰορδάνου βίβρον περιαιωθέντα, πλήθει βοῶν καὶ ποιμνίων ἠποστρεψάσι παρασκευάσας, αὐτὸς δὲ καὶ τὰ θρέμματὰ τούτων καὶ τὴν ἄλλην οὐσίαν ἀτεχνῶς εὐλογήσας, οὕτως ἐπιδοῦναι πεποίηκεν, ὡς οὐ μόνον αὐτοὺς οὐδενὸς ὄρασθαι καταθεστέρους τὴν ὑπαρξίν: ἀλλὰ καὶ παρὰ πολὺ τοὺς αὐτόχθονας ὑπερβάλλειν.

Ὁ δὲ παῖς Στέφανος τὴν παιδικὴν ὑπερβὰς ἤλικίην, καὶ πρὸς ἀκμὴν ἤδη ἠληλακῶς, ἐπεὶ καὶ πρὸς γάμου ὄραν ἀφίκετο, ζεύγνυται πρὸς αὐτῶν γυναικί, τοῦνομα Εὐφροσύνη, τῆς αὐτῆς μὲν πατρίδος ὀρωμένη, εὐ δὲ καὶ γένους ὁμοίως ἐχούση: ἐξ ἧς τῷ Στεφάνῳ παῖδες ἐπτά γίνονται: ὧν ὁ μὲν πρῶτος Θεόδωρος: ἡ δὲ μετ' ἐκείνων, Μαρία. Καλὴ δὲ καὶ ἡ τετάρτη καλεῖται, ἣ καὶ ταῦτα μένει διηγουμένη, καὶ μοναχικῶν εἰς ἐτι ἐπιμελεῖται σκαμμάτων. Ἐπιφάνιος δὲ ὁ πέμπτος, δὲ καὶ αὐτὸς τὸν μονήρη βίον ὑπελθὼν, καὶ συνάβουσαν τῷ ἐπαγγέλματι μεταλλῶν πολιτείαν, μετέβη πρὸς ὃν ἠγάπησε. Τὰ

Ortelius vel ex Niceta ponit, vel ex aliis.

(2) *Castorium nomine*. Videtur, quod Castaldus ponit in tabula Græciæ. Habet auctor, hunc modum auctos substantia Lucæ avos, ab indigenis passos invidiam, ac coactos adire imperatorem, a quo impetratis litteris, deinceps in pace egerint.

μέγιστος: Ἐτερον δὲ τῶν τέκνων, οὕτω τὴν ἄωρον παρ-
ἀλλάξαντα ἠλικίαν, τὸν τῆδε βίον μετέλλαξαν. Ὁ
δὲ τρίτος ἐκεῖνος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ θεϊστάτος τὰ πάντα
Λουκᾶς.

Τὸ δὲ λοιπὸν, ἔρωσ' αὐτὸν ὁ θεοῦ καὶ τῆς ἡσυχίας
αὐθις ἐλὼν, παρτοκεύασε πάντων ἐπιλαθόμενον,
αὐτῷ μόνου γενέσθαι· καὶ τῆς μητρὸς ἄρτι πρὸς
τοῦτο μὴ ἀντειπ ὕψης, καταλαμβάνει τὸ προῤῥηθὲν
δρος ἐκεῖνο, ὃ παρὰ τῶν ἐγγυρῶν ἀγροίκως, οὐ
τοις, Ἰωάννιτζα καλούμενον· οὐ τὸ πρὸς θάλασσαν
μέρος περιελθὼν, ἔνθα καὶ σηκὸς τῶν θυμαστῶν
αὐταδέλφων Κωσμά καὶ Διαμαντοῦ· ἐν τούτῳ τὴν
ἀσκητικὴν αὐτὸς σκηνὴν καταπέγνυσιν. Οὐδὲν δὲ
τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς πόνους ἐκεῖ, καὶ τὴν πρὸς
γαστέρα καὶ ὕπνον διαμάχην, μᾶλλον δὲ πρὸς τοὺς
δὲ αὐτῶν πολεμοῦντας ἡμᾶς σκαιὺς δαίμονας· ἐπε-
δείξατο, οὔτε λέγειν ἀκριβῶς δυνατὸν, οὔτε λεγόντων
ἀμφιλογοῦ· [Ἰσ. ἀναμφιβολοῦ] ἀκολουθήσει πίστις,
διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πράγματος.

Ἐπει δὲ καὶ τῆς τοῦ θεοῦ καὶ μεγάλου σχή-
ματος τελειωτικῆς χάριτος οὐπατε τρυχηκῶς ἦν,
καὶ πολλὴν ὠδινεν αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν· ἀξιοῦται,
καὶ τούτου κατὰ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πρόνοιαν. Ἀξιοῦ-
ται δὲ οὕτως. Μοναχοὶ δύο πολιᾶ κοσμοῦμενοι γή-
ρωσ, ἀρετῇ δὲ μᾶλλον κοσμοῦντες καὶ τὴν πολιάν, τὴν
πρὸς τὴν πρεσβυτέρην Ἰωάννην πορείαν ποιοῦμενοι,
ὡς περὶ ἐξ ἀποστολῆς τινας, καλῶς τε καὶ φιλοφρόνως
ξενίας, εἶτα καὶ τὰ τῆς γνώμης κοινοῦται, καὶ
λίαν περὶ τοῦ πράγματος θερμῶς ἀξιοῖ. Οἱ δὲ, καὶ
γὰρ ἀξίον τῆς τούτου ὑποδοχῆς τὸ σκεῦος ἐώρων,
οὐδὲν ἐμελλόν, ἀλλὰ τὰ νομοισμένα κατὰ σπουδὴν
ἐπ' αὐτῷ δράσαντες, τὸ ἀποστολικὸν αὐτὸν καὶ
μακρῶν ἐνδύουσι σχῆμα· καὶ τῆς στενῆς τε καὶ
τιθιμιμῆνης ὁδοῦ, εἰπουν τῆς πρὸς ζωὴν φεροῦ-
σης, τὰ σύμβολα περιβάλλουσι· μᾶλλον δὲ, ὃ τοῖς
ἔργοις ἐκεῖνος πρότερον ἦν, τοῦτο δὴ καὶ διὰ τοῦ
σχήματος δεκνύουσιν ὑστερον.

Ἄλλ' ὃ καὶ περὶ τοὺς τοῦ εὐαγοῦς τούτου πράγ-
ματος τελειουργοῦς, τοὺς μοναχοὺς λέγω, θυμα-
τουργεῖται, λέξω. Ἐστρεφον μὲν γὰρ ἐκεῖνοι· ἀλλὰ

* Matth. vii, 14.

Fr. Combefisii notæ:

(3) *Nec jam mater rei contradiceret.* Omisi illa
omnia, quæ ad Lucæ primordia spectant, in quibus
auctor, jejuniis iv ac vi feriæ. Nicolaum exhibet;
pietate in pauperes. nudos, peregrinos, Abrahamum,
Martinum, Franciscum: Ut item primum
fugiens in Thessaliam animo induendi monachum,
tanquam servus ac fugitivus a militibus præsidia-
riis captus, ac verberibus cæsus, agnitus tandem
ad suos remissus sit. Ut etiam, duobus se mona-
chis Roma redeuntibus, ac petentibus Hierosolymam,
comitem dederit mentibus sui omnino juris esse,
qua etiam fraude, ac tacens habere matrem viduam,
monastico habitu Athenis donatus sit, cum eum
comites, cuidam illie præposito commendantes
r liquissent, iter coëptum prosecuturi. Ut denique,
matre apud Deum interpellante, ac per visum sæ-
pius a præposito illum repente, monasterio
ejectus sit, et ad eam remissus: eodem nihilominus
concedente, ut in vicino aliquo monte, ac loco
conmodo seorsim ipse asceticam colere posset.
Erant hæc plures impletura paginas, maluique ita

A proles, cum necdum immaturam ætatem maturiori
mutassent, hancce committentes vitam, humanis
excesserunt. Tertia denique, hic ille per omnia
divinissimus Lucas est.

Cum tandem vero Dei ac quietis repetito capiens
amor, omnibus oblivioni traditis, ejus unius totum
fieri, effecisset, nec jam mater, rei contradice-
ret (3), ad montem præfatum, quem loci incolæ sic
rusticana voce Joannitza vocitant, sese confert;
ejusque partem, qua respicit mare, lustrans, ubi
etiam germani fratres Cosmas et Damianus delu-
brum habent, in eo monasticæ exercitationis taber-
naculum fixit. Qualia vero ac quanta illic certa-
mina, laboresque nec non pugnam adversus
ventrem ac somnum, seu magis adversus sævos
dæmones per ea nos impugnantes, exhibuerit, ne-
que quis dicendo assequi possit, nec dicentibus
indubitata fides ob rei exsuperantiam secu-
tura sit.

Quia vero necdum divini ac majoris habitus
consummantem gratiam consecutus erat, pluri-
mumque ejus desiderium parturiebat, Dei tandem
providentia, quæ ejus bonitas est, obtinet. Hunc
autem res modum habuit. Monachi duo senii canis
ornati, quin potius ornantes et ipsi virtute canos,
seniorem Romam quadam velut legatione petebant.
Is ubi bene ac humaniter hospitio excepisset,
communicato postmodum consilio, voti compos
fieri enixius postulat. Illi vero, quippe qui nossent
dignum esse vas quod susciperet, nihil morantur;
sed legitima omnia circa ipsum propere exse-
quentes, apostolicum ac beatum habitum induunt;
arctaque ac angustæ viæ, ejus nimirum quæ dicit
ad vitam⁴, symbola imponunt, seu potius, quod
ille jam prius reipsa erat, hoc eum illi ex habitu
quoque postmodum ostendunt.

Enimvero nec quod is miraculo circa sacræ
hujus rei consummatore monachos efficit, silebo.
Revertentur illi: exceptis autem necessariis,

perstringere. Sic ergo reversus, nec, ut videtur,
habitu monastico exutus, ubi tempus aliquod matri
obsecutus fuisset, priora tandem exercitia, an-
nuente, repetit, ac serio monachum agere instituit.
Donavit ille Athenis præpositus, inquit auctor,
τέως γούν, τὸ τῶν εἰσαγομένων, ὃ καὶ μικρὸν οἶδε
καλεῖν ἢ συνήθεια: *hactenus quidem, eorum habitum
qui introducuntur, ac cen tyronum ac novitiorum,
quem consuetudo est appellare parrum habitum:*
majorem diu postea accepit, a duobus senioribus
monachis Romam item ad certa quedam negotia
proficiscentibus. Reprobat magnum habitum, Sanctus
Theodorus Studita in suo testamento, ut Patrum
regulis adversum, ac uno omnes communi
habitu in cœnobio suo contentos esse statuit in
regulis, quas illic successori præposito tradit. Verum
obtinuit etiamnum ea magni habitus traditio,
induantque, non passim omnes, sed qui vitam
austeriorem, ac mundo magis mortuam, proficentur,
ac peculiariter ascete sunt ac dicuntur.

nihil erat apud beatum Lucam, ejus dignum splendido animo ac voluntate, idque maxime in tantos convivias, ac eos qui boni tanti auctores fuissent. Quid ergo is qui locupletem dexteram aperit, et implet omne animal benedictione⁴? Sedent illi in litore, cum jam sol puros radios extendisset, atque oculis in marinos fluctus lenioribus auris excitatos intenti erant: cum magnus piscis, multum in aerem pennarum remigio sublatus, ante eorum pedes jacet, suavissime pulpitans atque saliens, ac velut ad sui apparatus præsentis provocans ac ciens. Il porro gratias agentes curatori ac annonæ præbitori Deo, providentiam ejus a mirabantur.

Ait vir magnus, universis audientibus: « Venit ad nos quispiam, magnum onus ac grave in humeros portans, multumque laborans. » Ait; brevique post cætu relicto surgens, ingreditur montem, ac tenebras ponit latibulum suum⁵. Illis porro admirantibus, ac quænam vis sermonis foret considerantibus, qualisve esset hic onere pressus, ac quodnam onus ferret: putabant enim loqui de corporeæ molis poudere. En ipse tandem in universorum aspectum venit, solus, levis, expeditus, ne minimum quid oneris ferens; sanctum tamen ex nomine vocans, ejusque dicens habere necessariam opem. Sancti autem soror, ac comites, expectare jubebant: « Abiit enim, inquit, ut vides, nec est modo nobiscum: ac siquidem ipsum visurus es, expectare incumbit. » Cumque ille, non prius se discessurum affirmaret, quam alloqui liceret, præterit dies septima, cum vix tandem, ceu ex quadam caligine, ex quietis ac solitudinis, Moses alter, prodit adytis. Mox autem ut hominem aspexit, oculos ad terrorem componens, vocem gravem, atque a solita lenitate abhorrentem, edit: « Quid tibi, inquit, cum hac inaccessa eremo? Ut quid relictis urbibus, ad montes concessisti? Ut quid pastores ac pastorum principes (4), quos Ecclesiæ habent, dimittens, ad rusticos homines ac litterarum rudes te contulisti? Quomodo autem in conspectum quoque venire præsumpsisti, nec horruisti divinam ultionem, immanium adeo scelereum reus existens? » **A**l hæc illo terrore correpto, rivosque lacrymarum e genis profundero, ac præ metu præpedita

⁴ Psal. cxxiv, 19. ⁵ Psal. xvii, 12.

A τοῖς ἀναγκαίαις παρὰ τῆ μεγάλης Ἀουκᾶ· οὐδὲν δὲ ὑπῆν ἄξιον τῆς αὐτοῦ φιλοτίμου γνώμης καὶ προαιρέσεως· καὶ μάλιστα πρὸς δαιτυμόνας τοιοῦτους, καὶ ἀγαθοῦ τοιοῦτου προσέξουσ. Τί οὖν ὁ τὴν δεξιὰν ἀνοίγων πλουσίαν, καὶ πᾶν ζῶον πληρῶν εὐδοκίας; Κἀθῆνται μὲν οὗτοι πρὸς τῆ αἰγιαλῶ, τοῦ ἡλίου ἤδη τὴν ἀκτίνα καθαρὰν διατείναντος, καὶ ταῖς πραΐταις τῶν κυμάτων αὐρῆς ἠτένιζον· ἰχθὺς δὲ μέγας ἐπὶ πολὺ τοῦ ἄερος ἀρθεῖς, πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἔκειτο, σπαίρων ἕδιστα καὶ ἀλλόμενος, καὶ ὡς περὶ τοὺς παρόντας εἰς τὴν ἑαυτοῦ παρῆσκειν ἐκκαλούμενος. Οἱ μὲν οὖν ἠὲ χαρίστου τῆ κτθεμόνι, καὶ τῆς τροφῆς χορηγῶ, καὶ τῆς προνοίας αὐτῶν ἐθαύμαζον.

Εἰς ἐπήκουον πάντων ὁ μέγας· « Ἐρχεται, φησὶν, ἄνθρωπος ὡς ἡμεῖς, μέγας καὶ βαρὺ φορτίον ἠρμένος, καὶ πολὺν τὴν κάματον ὑπομένων. » Ἐφη· καὶ μετ' ὀλίγον ἀπ' αὐτῶν διαναστάς, εἰσεῖν εἰς τὸ ὄρος, καὶ σκότος ἀποκρυφῆν αὐτοῦ τίθεσθαι. Ἐκείνους δὲ θαυμαζόντων, καὶ διασκοπούμενων τίς ἢ τοῦ λογοῦ δύναμις, καὶ ποῖος οὗτος ὁ ἀχθοφορῶν ἄνθρωπος, καὶ τί τὸ φορτίον· ἔδοξε γὰρ ἐκείνοις περὶ τοῦ σωματικῆς βάρους εἰπεῖν· Ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ὑπ' ὄψιν ἔρχεται πάντων μόνος, λιτῆς, εὐζωνος· ἀχθος μὲν οὐδ' ὅτι οὖν ἐπαγόμενος, πρὸς ὄνομα δὲ τὸν ἄγιον ἐκκαλούμενος, καὶ τῆς αὐτοῦ λέγων ἀναγκαίας χρῆζειν ἐπικουρίας. Οἱ δὲ περὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἀγίου, προσμένειν ἐκέλευον· « ὄψιτο γὰρ, φησὶν, ὡς ὄψεσ, καὶ οὐκ ἔστι νῦν μεθ' ἡμῶν· καὶ εἰ σοι μέλλοι τοῦ ἐκείνου ἰδεῖν, περιμένειν δεῖ. » **C** Καὶ ὡς διεθεσάτου μὴ πρότερον ἀποστῆναι, ἢ αὐτῶ ἐντυχεῖν ἐβδόμη παρῆλθεν ἡμέρα, καὶ μόλις ποτὲ πρόεισιν ὡς ἐκ τινος γνόφου τῶν ἀδύτων τῆς ἡσυχίας, Μωσῆς ἕτερος. Ἄμα δὲ καὶ ἴδοι τὸν ἄνθρωπον, τὸ δῆμα τε βλοσυρὸν ἐποίησεν, καὶ τὴν φωνὴν ἀπηχῆ, καὶ τῆς συνήθους ἀπάδουσαν, καὶ « Τί σοι, καὶ τῆ ἀβάτω ταύτῃ ἐρήμῳ; φησὶ. Τί τὰς πόλεις ἀφεις, τοῖς ὄρεσιν ἐπεδήμησας; Τί, ποιμένας καὶ ἀρχιποιμένας τοὺς ἐν Ἐκκλησίαις ἀπολιπῶν, ἀγροίκους ἄνδρας καὶ ἀμαθεῖς ἐπιζητῶν ἐλήλυθας; Πῶς δὲ καὶ εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἐθάρησας, καὶ τὴν θείαν οὐκ ἐφριξας δίκην, ἀποπήματι τοιοῦτοις ἔνοχος ὢν; » Πρὸς ταῦτα ἐκείνου φρίκη ληφθέντος, καὶ δάκρυα τῶν πρῆσιων καταχέοντος, προσθεῖς ὁ ἄγιος· « Ἄχρι τίνος σιωπᾶς, **D** ἔφη, καὶ οὐ θριαμβεύεις ἐπὶ πάντων τὴν ἀμαρτίαν,

Fr. Combefisii notæ.

(4) *Ut quid pastores, ac pastorum principes, ποιμένας καὶ ἀρχιποιμένας.* Minores ac majores sacerdotes, presbyteros et episcopos, quibus concessa a Christo potestate competit audire pœnitentium peccata, ac pro eis mulctam imponere, tandemque absolvere. Hæc autem confessio homini laico facta, tametsi sancto, ad consilium tantum fuit ac suffragium, uti et quam sancto Ephræm jubente Basilio fecit, quam Amphiloctus phœniam refert in ejus vita, siquidem Ephræm solum diaconus fuit, ut multi tenent: nec non quam fecit dux Aquitanie Guilelmus cuidam eremitæ, a quo et

ipse sua ἐπιτίμια accepit, longe iis graviora, quæ noster Lucas viro homicidæ imposuit. Utque eremita ille Guilelmum remisit ad Romanum pontificem, principum illum eximie pastorum, a quo is, absolutionis beneficium obtineret, ita ut Nicolaus haud dubie fecerit, tantumque hominem pœnitentiæ velut aptarit, quod quisque Dei donum habens, zelansque animas, etiam femina, præstare possit: præstititque egregia, cujus hodie, octava a natali die μετεόρτιον colimus, sancta Catharina Senensis, ejus monitis, tanta pœnitentium messeangebatur Ecclesia.

καὶ τὸν ἀδικὸν ἐκκαλύπτεις φρόνῳ, ἵνα καὶ τὸ θεῖον φῶς: μισοπόνηρον ὄν, μικρὸν οὕτως ἐξήλεώσῃ, κατήγορος σεαυτοῦ γενόμενος; Ὁ δὲ μόλις ἑαυτὸν ἀποδιστάμενος, συνεχεῖ καὶ διακεκομμένῳ τῷ ἄσθματι· «Τί παρ' ἡμῶν, λέγει, τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπε, μαθεῖν ἀπαιτεῖς, ἃ καὶ πρὸ ἡμῶν αὐτὸς ὑπὸ τῆς ἰνοικουσίας σοι χάριτος; ἐδιδάχθης. Οὐκ ἐκρύβη γὰρ ἀπὸ σοῦ ὃ πεποίηκα ἐν κρυφῇ. Πλὴν ἀλλὰ τῷ σῶν κελύσματι εἶκω καὶ λέγω, καὶ θριαμβεύω τὸ κακῶς ἐργασθέν.» Οὕτως εἰπὼν, φανερώς τὴν ἁμαρτίαν ἐξαγορεύει, διελθὼν ἕκαστα, πῶς τε καὶ ποῦ, καὶ δι' ἣν αἰτίαν τὸν ἑαυτοῦ συνέκδημον ἀποκτείνει. Ἔτα προσπίπτει τοῖς τοῦ ἁγίου ποσὶ, μὴ παροφθῆναι δεόμενος. Ὁ δὲ καὶ οἶκτον αὐτοῦ λαμβάνει, καὶ τὸ τάχος ἀνίστησι, νοουθετεῖ τε καὶ παρακαλεῖ, καὶ κινῶν ἀσφαλίζεται τοῖς αὐτῷ φορητοῖς, τοῦτο κατ' ἐξαίρετον ἐπισκῆψας· εἰς τὴν τάφον οἴχεσθαι τοῦ πεφονευμένου· δάκρυά τε αὐτοῦ πολλὰ κατασπεῖσαι, καὶ τρίτα καὶ ἑννὰ καὶ τεσσαρακοστὰ τούτου πολυτελῶς ἐκτελεῖσαι· γονάτων κλίσεις ἐκεῖ ποιησάμενος, εἰ δυνατόν οὐκ ἐλάττους τῶν τρισηλίων· μᾶλλον δὲ διὰ βίου τὴν ἁμαρτίαν θρηνεῖ, καὶ ἐνώπιον αὐτὴν ἔχειν, τοῖς πίναξι τῆς ψυχῆς ἐγγραφάμενον. Οὕτω παραγγείλας, ἀφῆσιν οἴκαδε, καθαρὰν ἐπίγνωσιν αὐτῷ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας; κατὰ γνῶσιν ἐμβαλῶν, καὶ πολλὴν εἰσενεγκεῖν ἐπαγγελιάμενον τὴν μετάνοιαν.

uam, ac peccati damnationem animo injecisset, teret.

Ἐβδομὸν ἔτος ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἰωαννίτζην ἐρήμῳ πληρώσα; ἄκων καὶ αὐτὸς μετανάστης γίνεται μετὰ πάντων. Συμεὼν γὰρ ὁ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους ἄρχων (Βουλγάρους αὐτοῦς οἰδόμενον συνήθως καλεῖν), τὰς πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς ἀθετήσας, ἐχώρει, κατὰ πάσης ἡπείρου, τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας ἀξιόμαχον ὡσπερ χεῖρα περιζωσάμενος· ἐξανδραποδίζόμενος τε καὶ ληϊζόμενος, καὶ τοὺς μὲν ζωῆς, τοὺς δ' ἐλευθερίας ἀποστερῶν, καὶ ὑποφόρους ποιούμενος. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν ὡς ἐν εἰρηταῖς ἦ φρουραὶ; ταῖς πόλεσι κατεκλείοντο· οἱ δὲ πρὸς τὴν Εὐβοίαν τε καὶ τὴν τοῦ Πέλοπος ἀπεσώζοντο.

Τότε γοῦν καὶ οἱ περὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων χωρητικοὶ πρὸς τὰς ἐκ γειτόνων διεπορθμύοντο νήσους· εἰ καὶ φθάσας ὁ φθόνος, ἀνέλπιστον αὐτοῖς ἐπάγει τὸν κίνδυνον. Αὐτῶν γὰρ σὺν τῷ δικαίῳ ἀσφαλῶς διάγειν οἰομένων, οἱ Βούλγαροι πρὸς αὐτοὺς διὰ πλοίου ὃ ἔτυχον ὑποκλέψαντες, αἰφνίδιον ἐπιβάντες, ὀλίγου δεῖν, πόντας ἀπώλεσαν, ὀλίγων τινῶν ἐκκολυμθησάντων, μεθ' ὧν καὶ ὁ μέγας ἦν, καὶ οὕτω τὰς χεῖρας αὐτῶν διαφυγεῖν δυνήθέντων. Ἔθ' οὕτως ἐπανελθόντων, πλοῖοις ἐπιτυχῶν ἐκείνος, σὺν ὅλῳ γένει καὶ τοῖς γνωστοῖς περαιούται εἰς Κό-

lingua, hiscente; subdens sanctus: «Quandiu, inquit, siles, nec palam omnibus peccatum traheas, ac iniquam revelas cædem, quo te ipse accusans, divinum nomen, cui a natura mali odium est, modicum aliquantum propitium facias ac places?» At ille, vix tandem vim faciens, continuo ac interciso anhelitu: «Quid, inquit, Dei homo, a nobis petis discere, quæ ipse, divina in te habitante gratis edocente, ante didicisti? Nec enim a te fuit occultatum, quod feci in occulto. Enimvero jubenti tibi morem gero, ac dico, quodque male gestum fuit, palam traduco.» His dictis, palam peccatum confitetur, edisserens singula, quomodo, ac ubi, quamobremque, itineris socium occidisset. Tum sancti pedibus advolvitur, rogans ut nolit despiciere. Is autem, cum ejus miseretur, tum statim erigit, admonetque ac exhortatur, regulisque, pro eo ut ferendo videbatur, munit; id præcipue mandans, ut ad occisi sepulcrum vadens, lacrymarum illic copiam libaret, ejusque pro tertia, nona, ac quadragesima (5) splendide sacra celebraret; genuumque flexiones, haud tribus millibus pauciores, si res ferret, faceret; quin potius, reliquam vitam, peccatum deferret, atque animi tabulis inscriptum obversans perpetuo haberet. His ad eum datis mandatis, domum remittit, cum perspicuam boni agnitio-

is que multam se poenitentiam illaturum promit-

Cum septem jam annos in Joannitiz illa eremo impleret, quanquam invitatus, una ipse ac reliqui coguntur migrare. Symeon enim Scytharum gentis princeps, Bulgaros appellare consuevimus, antiquato cum Romanis fœdere, totam continentem, cum pugna idonea manu peccatis nostris accinctus, pervadebat, servituti mancipans ac depradans, ac alios quidem vita, libertate alios privans, ac vectigales reddens. Quapropter alii quidem velut in carcere ac præsidiis, urbium ambitu continebantur; alii fuga in Eubœam et Peloponnesum, salutem consulebant.

Tunc ergo ejusdem quoque loci incolæ una cum viro Dei, in vicinas insulas transmisere: quanquam occupans invidia, inexpectatum illis periculum invexit. Cum enim ii tuto se cum justo agere existimarent, irruentes repente in eos Bulgari, navigio quod furati essent, omnes fere perdiderunt, paucis quibusdam enatantibus, in quibus vir quoque magnus, atque in eum modum inanus eorum evadentibus. Tum vero, illis recedentibus, navigii facta copia, cum toto genere ac notis, Corinthum transmittit; cum jam barba

Fr. Combefisii notæ.

(5) Pro tertia, nona, quadragesima. Etiam Damascenus, seu quisquis auctor est sermonis illius inscripti De iis qui in fide dormierunt, tripta illa, ἑννὰ, et τεσσαρακοστὰ commendat, cum Ecclesie universalis constanti usu probata. Sanctus item Nicou libello De erroribus Armeniorum, tom. III

Bibl. PP. eorum meminit. Gregor. Nazian. orat. in Satyrum fratrem τὰς δι' ἔτους μνήμας· ἀνῆκεν pro defunctis memorias, memorat. Perseverantque illa etiamnum in Ecclesia, apostolica ac sanctorum traditione fulta.

genas repleret, virtutisque speciem, flore juventutis recreantem haberet : quæquam a tem nihil minus protracta ætate esset, agebat nihilominus disciplinarum amor, quo sibi ad Scripturarum lectionem aditum muniret.

Quamobrem ludum petens, sese studio dedit : verum modicum quid commodi inde percepturus erat. Videns enim pueros inhoneste agentes, quique disciplinas quidem caperent optime, nec probos tamen iis suscipiendis animos aptarent, hauriquaquo rem ferens, citius recessit.

Exit itaque in oppidula rusticana, quodque apud Patras Achaiae, sublimius vitæ genus sectans quis monachus Stylites audiretur, cogitavit se illuc conferre, ejusque se ministeria addicere. Cum autem hæc animo volveret, legatio ab Stylite Zemeniensi ad eum destinatur, rogans ad ipsum venire, ac contubernium inire : utque non grave videatur, sub ipso agere, ac ministri curam suscipere. Is porro libens legationem admittit, quippe cui subesse, quam imperare acceptius esset, remque juveni magis, conducere sciret. Alioqui vero, qui sublimis humilitatis præstantiam perspectam haberet, libens accedit, seque tota hilaritate ministerio subjicit : deincepsque nullum erat ministerii genus, quod non ipse per seipsum diligenter obiret, maximam perspicue jacturam, seu etiam ignominiam ratus, ut ullus obsequio addictior foret.

Cum ei quandoque quidam incontinenti lingua convitiaretur, ac probris exciperet, idcirco quia præsens erat, adeo graviter tulit, tantoque zelo, animo exarsit, ut silentii ac decoris, multaque illius verecundiae ac tranquillitatis oblitus, cogere-
tur verba asperiora in impudentem illum ac convictandi avidum usurpare; castigata lingua, ac quæ opportune moveretur, petulantem ac maledicam linguam castigans. Verum ille valde effrons, nec leviter aut facili ad medellam morbo laborans, sed fortiori ægens castigatione, confestim ostensus est. Non enim ferens reprehensionem, profana manu virum sanctum in genas cædit. Atenim affuit momento vindicta, Deusque « de cælo auditum fecit judicium, » ac latens virtus in lucem profertur, virique improbitas præclare punitur. Vix enim per injuriam percusserat, cum ipse pœna longe graviori dæmoniaca percussus est : humique prostratus jactabatur, ac se discernebat, ea misere patiens quæ solent obsessi a dæmone. Quidni autem dico quod horribilius est, ac pluribus deflendum lacrymis, potensque iis metum incutere, qui impotentiores linguæ non parcunt. Perseveravit in eum modum adusque finem i traditus Satanae in interitum carnis, » quod ait Paulus⁴, ut spiritus salvus heret. Quid ita vero? Quia nimirum, quem magis decebat alios castigare insipienter habentes, quippe qui sacerdos esset, verboque ac vita ad-

Α ρινθον, ἄρτι τὰς σιαγόνας γενείου πληρῶν, καὶ ἄνθει νεότητος, ἀρετῆς ὤραν ἐπιτρέπουσαν [leg. ἐπιτερπ.] ἔχων, καὶ τοι οὐ ἠλικίας ἐν τῷδε γενόμενον, ὁμῶς ἤγεν αὐτὸν μαθημάτων ἔρωσ, δ.ά τὴν τῶν ἱερῶν λογίων ἀνάγκωσιν.

Ταῦτη τοι καὶ διδοσκαλίῳ φέρων ἑαυτὸν διδωσιν· ἀλλ' ὀλίγα τῆς ἐκείθεν ὠφελείας ἐμελλε κοινωσιν. Τοὺς γὰρ παιδας ἀκοσμοῦντας· ἰδῶν, καὶ μαθήματα μὲν κάλλιστα παραδειχομένους, οὐ καλὰς δὲ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς εἰς τὴν τῶν τοιοῦτων ὑποδοχὴν εὐτραπέζοντας, οὐδαμῶς ἤνεγκεν, ἀλλ' εὐθὺς ἀπίστη.

Ἐξείσι τοιγαροῦν πρὸς τὰς κομποδίας, καὶ ἐπεὶ ἐν Πάτραις τῆς Ἀχαΐας Στυλίτης ἤκουστο βίου μεταποιοῦμενος ὕψηλοτέρου, λογισμὸς εἶχεν αὐτὸν ἐκίεζε γενέσθαι, καὶ τούτῳ διακονεῖν. Ταῦτα δὲ στρέφοντα διαπέμπεται πρὸς αὐτὸν πρεσβεία παρὰ τοῦ ἐν Ζημιένῃ στυλίτου, φοιτήσαι παρ' αὐτὸν ἀξιοῦσα, σύνοικόν τε γενέσθαι· καὶ εἰ μὴ φορτικόν, ὑπ' αὐτῷ τετάχθαι, καὶ τὸ διακονεῖν καταδείξασθαι. Ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν ἤλθω; δεξάμενος, ἐπεὶ καὶ ἀρχισθαι μᾶλλον ἢ ἀρχειν ἐφίλει, ἅτε καὶ νέῳ τούτῳ λυσιτελέστερον εἶναι εἰδῶς, ἀλλῶς τε καὶ τὸ ἐκ τῆς ὑψηλῆς ταπεινώσεως ὅποιον οὐκ ἀγνοῶν, ἀσμένως ἐρχεται πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν λειτουργίαν κομιδῇ προθύμως ὑπέρχεται· καὶ τὸ ἐντεῦθεν, οὐδὲν ἦν ὑπουργίας εἶδος, ὃ μὴ αὐτὸς ἐκίενο; δι' ἑαυτοῦ ποιεῖν ἐσπευθε, ζημίαν ἀτεχνῶς μεγίστην, ἧ καὶ ἀτιμίαν ἠγοῦμενος τὸ ἐκστήναι τιμῆ, δουλείας.

Καὶ ποτε διαλοδοροῦμενος τινὸς αὐτὸν ἀκολάστῳ γλώσση καὶ κωμφοῦντος, ἐπεὶ παρῶν ἔτυχεν, οὐτως ἤνεγκε βαρῆως, καὶ τοσοῦτῳ ζήλῳ τὴν ψυχὴν διεκαύθη, ὡς τοῦ σιωπηλοῦ καὶ κοσμίου, καὶ τῆς πολλῆς ἐκείνης αἰδοῦς καὶ γαλήνης ἐπιλαθόμενον, ἀναγκασθῆναι, καὶ τραπεζιτέροις πρὸς τὸν ἀναίδῃ ἐκείνον καὶ φιλολοδορον χρήσασθαι λόγοις· εὐπειθεῦτῳ γλώττῃ καὶ κατὰ καιρὸν κινουμένῃ, τὴν προπετῆ καὶ διάβολον σωφρονίζοντα. Ἄλλ' ἐκείνος λίαν ἰταρμὸς ὦν, καὶ οὐ μικρὰ νοσῶν καὶ ἰάσιμα, ἀλλὰ παιδείας ἰσχυροτέρας δεόμενος, ἐδείκνυτο παραχρήμα Μὴ ἐνεγκῶν γὰρ τοὺς ἐλέγχους, παλεῖ κατὰ τῆς σιτιγόνος μαρτῆ χειρὶ τὸν ἠγιασμένον. Ἄλλὰ κατὰ πόδας ἡ ἐκδικία, καὶ ὁ θεὸς « ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤκουσι; κρίσιν, » καὶ τὸ λανθάνον τῆ; ἀρετῆς εἰς φῶς ἤγαστο, καὶ ἡ μοθηρὶς καλῶς ἐκολάζετο. Ἄμα γὰρ ἐπληξεν ὁ ὑβριστη; καὶ αὐτὸς ἐπλήγη πολλῷ βαρύτερον πληγῆ δαιμονία· καὶ εἰς γῆν ἐκείτο κλονούμενός τε καὶ σπαρασσόμενος, καὶ τὰ τῶν δαιμονιώντων πάσχων ἀθλίως. Τί μὴ λέγω τὸ φρικωδέστερον, καὶ ὁ πολλῶν θαυρῶν ἀξίον, καὶ φοβησαι δυνατὸν τοῦ; φειδῶ γλώττης μὴ ποιουμένου; Διέμεινεν οὕτως ἄχρι τέλους « τῷ Σατανᾷ παραδ δομένος εἰς ὕλεθρον τῆς σαρκός, » ὃ φησι Παῦλος, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ. Καὶ ἡ αἰτία· ὅτι ὃν εἶδε μᾶλλον, καὶ ἄλλων ἀσυνέτως διακαίμενων εἶναι σωφρονιστῆν· κερεῖς γὰρ ἦν· καὶ λόγῳ καὶ βίῳ τὰς παραίνεσεις ποιούμενον· ὃ δὲ ἀσύνετος ἦν· ὡς καὶ

⁴ Psal. LXXV, 7. ¹ I Cor. v, 52.

que vite rationem teneret, rem fecit viri studiosi, atque in divina amanter affecti. Fastum quippe ac dignitatis molum parvifaciens, plurimi aestimabat, ut viri pauperis, quanquam spiritualium ratione non erat pauper, tugurium viseret.

Veniens itaque, ejusque omnia lustrans, admirationi habebat, quæ reipsa admiratione digna erant: non divitias ac superbiam, sed voluntariam paupertatem ac ultro assumptam. Quapropter etiam alacris statuit, auro prosequi virum. Sic quippe miors est, ut nedum egentibus, sed et iis qui sublimiores sunt quam ut egeant, alacrius ac propensius largiamur. Jussit ergo unum aliquem erogare inter domesticos præcipuum. Verum ille accipere renuit: « Haudquaquam, inquit, domine, auri indigens accessi; sed pecuniam ac doctrinam. Quid enim ad me aurum, qui sic elegerim vivere? Da ergo id quo egeo, ac cujus aeris me sitis habet, rubeam me ac rusticum docens, qua oporteat ratione salutem comparare. »

Porro tristatus est valde pontifex pro doni repudiatione: non dati, sed sui potius spectationem ratus, quod ita gestum esset: ac tanquam is quidem haberet necessarium aurum, eo tamen datum repulisset, quod ejus dona displicerent. Idcirco gravi cordis dolore tactus: « Quorsum, inquit, ad eum modum, una cum dono, nos quoque repulisti? Nam et ego fidelis sum, quanquam peccator; episcopus, tametsi indignus. Qua ergo ratione qui in omnibus Christum imitari velis, ejus in hoc imitationem non admittis? Nam et ille, ultro a piis voluntibus oblata recipiebat, ejusque rei testes foculos habes. Omnino enim, tametsi ipso, datum manus necessarium non habeas; ac porriges indigentibus aliis. Nunc autem, quod ad te spectat, stultum quid ac irrationale sit beneficentiae præceptum, sicque animi omnis religiosi, ac benignitate in proximos habentis, ingenuitatem lædis. Atque, ut verbo dicam, rem tollis, qua simul gravanti paupertati solatium adhiberi possit, multæque via pateat salutis. »

His auditis, haud ultra Dei homo muneris acceptionem repudiandam putavit, ut ne sibi ipse ostentationem, ac antisiti tristitiæ immoderationem crearet. Accipit ergo unicum duntaxat nummum, ac pecuniam divitias rependit.

Tum quæsit ab archiepiscopo, sensu admodum contrito ac humili: « Amabo, inquit, o domine: qua nos ratione, qui propter multa peccata nostra montes colimus ac solitudines, qua, inquam, ratione, horrenda mysteria possimus percipere? Vides enim ut nedum collecta, sed neque sacerdos suppetat. » Ille autem grate admodum percontationem accipiens: « Bene, inquit, Pater, deque bona re ac maxima interrogasti. Nam bonum quoque, ut aiunt, non bonum est, ut non bene fieri contingat. Primo igitur ac principaliter, sacerdotem a se esse decet. Quod si ille necessaria omnino ratione absit, imponendum sacre mensæ, præsanctificatorum

καὶ πρὸς τὰ θεῖα ἑρωτικῶς ἔχοντος ἔργον ἐποίησεν. Κόμπον καὶ ἀξιώματος μέτρον φαῦλον εἶναι νομίσας, ἐν μεγάλῳ ἐτίθει, πένητος ἀνδρὸς, εἰ καὶ μὴ πένης ἦν τὰ πνευματικὰ, καλύβην ἰδεῖν.

Ἐλθὼν οὖν, καὶ ὕψει τὰ ἐκείνου περιλαβὼν, ἐθαύμαζεν ἃ θαυμάζειν ἀληθῶς ἄξιον· οὐ πλοῦτον καὶ περιφάνειαν, ἀλλὰ πένταν ἐθελοῦσιον καὶ αὐθαίρετον· διὸ καὶ πρόθυμος κατέστη, χρυσῶν δεξιῶσθαι τὸν ἄνδρα. Καὶ γὰρ εἰλώθαμεν, οὐ τοῖς δεομένοις μᾶλλον, ἀλλὰ τοῖς τοῦ δεῖσθαι ὑψηλοτέρους χαρίζεσθαι προθυμότερον. Ὁ μὲν οὖν ἐπέτρπε δοῦναι τῷ οικειοτέρῳ τῶν ἀκολουθῶν. Ὁ δὲ τοῦτο λαβεῖν ἀνέυθεν, « Οὐ χρυσίον ἰέγων, ὡ δέσποτα, ἐξήμενος προσῆλθον· ἀλλ' εὐχῶν καὶ διδασκαλίας. Τί γὰρ πρὸς ἡμᾶς ὁ χρυσὸς, ὃς οὕτως εἰλόμην βιοῦν; Δὸς τοιγαροῦν οὐ δέομαι καὶ σφόδρα διψῶ, διδάξας τὸν ἀμαθῆ ἔμε καὶ ἀγροικον πῶς δεῖ με σωθῆναι. »

Ἐλυπήθη λίαν ἐπὶ τῷ ἀπαραδέκτῳ τῆς δωρεᾶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος, οὐ τοῦ διδομένου, ἀλλ' ἐαυτοῦ μᾶλλον ὑπεροφίαν τὸ πραχθῆν ἠγησάμενος· καὶ ὡς χρήζων αὐτόσ· ἀλλ' ὡς τοῖς ἐκείνου μᾶλλον μὴ εὐδοκῶν, ἀπώσασθαι. Καὶ διὰ τοῦτο πάνυ τὴν καρδίαν περιάλγης ὢν, « Ἴνα τί, ἔφη, οὕτως ἀπώσω μετὰ τῆς δωρεᾶς καὶ ἡμᾶς; Πιστὸς γὰρ καὶ αὐτός, κἂν ἀμαρτωλὸς· ἐπίσκοπός τε, εἰ καὶ ἀνάξιος. Πῶς οὖν ἐν πᾶσι μιμητῆς; ἐθέλων εἶναι Χριστοῦ, τὴν ἐν τούτῳ μίμησιν οὐ προσίη; Ἐδέχετο καὶ αὐτὸς τῶν εἰσεβῶν βουλομένων τὰς προαιρέσεις, καὶ τούτου μαρτύριον ἀψευδές, τὸ γλωσσόκομον. Πάντως γὰρ, εἰ καὶ σὺ μηδενί [γρ. μὴ δέη] τοῦ διδομένου, ἀλλ' ἑτέροις τοῦτο δεομένοις ὀρέξεις. Νῦν δὲ τὸ γε σὺν, μάταιόν τι καὶ ἀλόγιστον τῆς εὐπορίας ἢ ἐντολῆ· καὶ πηροῖς οὕτως εὐγένειαν γνώμης, μετὰ τοῦ φιλοθίου καὶ τὸ φιλόανθρωπον ἔχουσιν. Καὶ συνελθόντα φάναι, ὑπόθεσιν ἀναίρεις, ὅμοι τε παρακαλεῖν δυνάμενην πενίας βαρῦτητα, καὶ ὁδὸν πολλοῖς εἰς τὸ σωζέσθαι γινομένην. »

Τούτων ὡς ἤκουσεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, οὐκ ἔγνω δεῖν ἐπὶ πλέον ἀπωθεῖσθαι τὴν λήψιν, ἵνα μὴ εἴησιν ἑαυτῷ, καὶ τῷ προέδρῳ, λύτης ἀμετρίαν ποιήσῃ. Λαμβάνει τοιγαροῦν οὐδὲν πλέον, ἢ νόμισμα, καὶ εὐχῶν ἀντιδίδωσι πλοῦτον.

Εἶτα ἤρετο τὸν ἀρχιεπίσκοπον· μεθ' ὄσης ἂν εἴποις τῆς συντριβῆς τοῦ φρονήματος· « Εἰπέ μοι, λέγων, ὡ δέσποτα, πῶς οἱ τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς ἐρημίαις ἡμεῖ; διὰ πλῆθος ἀμαρτιῶν προσεδρεύοντες, πῶς ἂν τῶν θείων φρικτῶν μετέχοιμεν μυστηρίων; Ὅρθῃ γὰρ ὅτι μὴ συνάξῃς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἱερῶς ἀπίριως ἔχοιμεν. » Ὁ δὲ τῆς ζητήσεως αὐτὸν καὶ λίαν ἐπιδοξάζεμενος· « Καλῶς, ἔφη, Πάτερ, καὶ περὶ καλοῦ καὶ μεγίστου πράγματος συζητεῖς. Τὸ γὰρ καλὸν, οὐ καλὸν, φαῖν, ὅταν μὴ καλῶς γένοιτο. Δεῖ τοιγαροῦν προηγουμένω; μὲν παρῆναι τὸν ἱερέα· ἐκείνου δὲ κατὰ πάσαν ἀνάγκην ἀπόντος, ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τιθέναι· τῶν προηγουμένων τὸ

σκεῦος, ἐκ εὐκτῆριον ἢ εἰ δὲ καλλίον, ἐπὶ σκάμνου τοῦ καθαρωτάτου. Εἶτα κολυμμάτιον ἐφαπλώσας, ἐν αὐτῷ προθήσας τὰς ἀγίας μερίδας· καὶ θυμίαμα καύσας, τοὺς τῶν τυπικῶν ψαλμοὺς, ἢ τὸ τρισάγιον ἐπάσας, μετὰ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως· καὶ τρεῖς τὸ γόνυ κλίνας, τὰς μὲν χεῖρας αὐστειλεῖς, μεθέξεις δὲ στόματι, τοῦ τιμίου σώματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, λέγων τὸ Ἄμην. Ἄντι δὲ νάματος, ποτήριον οἴνου πιῆ. Τὸ μέντοι ποτήριον εἰς χρεῖαν ἑτέρου τὸ μετὰ ταῦτα, οὐ κοινωθήσεται Αὐθις δὲ τῷ κολυμματίῳ τὰς ἐπιλοιπούς αὐστειλεῖς μερίδας ἐν τῷ σκεύει, πᾶσαν εἰσφέρων ἀσφάλειαν, ὥστε μὴ ἐκπεσεῖν μαργαρίτην, καὶ καταπατηθῆναι. » Ἦκουσεν ὁ μέγας, καὶ χάριν ἐπὶ τούτοις διωμολόγησεν· ὁ μὲν οὖν τῆς προκειμένης ὁδοῦ ὁ ἀρχιεπίσκοπος· ὁ δὲ τῶν εὐχῶν εἶχετο, καὶ τῆς ἡσυχίας.

Σύνηθες τῷ μεγάλῳ, κατὰ τὴν τῶν Βελῶν ἑορτὴν ἄμα φωτὶ, πρὶς τὴν ἀκρόρειαν ἀνιέναι τοῦ θρους, τὸ θεῖον τοῦ σταυροῦ ὄπλον μετὰ χεῖρας ἔχοντα, καὶ Κύριε, ἐλέησον ἐπιβοῶντα. Ποτὲ γοῦν ἀνιόντι, εὐνοήσας ἑτοῖς ἀγαθοῖς ἀεὶ ποτε βασκαίνων ἐχθρῶς, καὶ τρέπον τινὰ βουληθεὶς ἐμποδίσαι τοῦτο τῆς φιλοθεοῦ προθέσεως, ἔχιν παρασκευάζει τοῦ χηραμοῦ ἐξελεθῶντα, τοῦ ποδὸς αὐτοῦ τῷ δακτύλῳ ἐνάψαι. Καὶ ὁ μὲν πονηρὸς οὕτως· ὡς ὄργανον τῷ ἑρπετῷ χηρσάμενος. Ὁ δὲ ἀγαθὸς· πῶς; καὶ οἶα διὰ τῆς ἀγαθῆς ἐνίργει ψυχῆς, ἀγαθῶν καὶ θεοφιλεῖ προσήκοιτα; προσκλιθεὶς γὰρ ὁ μέγας εὐθὺς, καὶ τοῦ ποδὸς ἄμα καὶ τοῦ θηρὸς ἀλάμενος· « Μήτε σὺ ἐμὲ ἀοικησῆς, φησὶ, μήτε ἐγὼ σέ. Πορευθῶμεν δὲ τὴν οἰκίαν ὁδὸν ἐκάτερος· ἐπεὶ καὶ ἐνὸς ἀμφοτέρω δημιουργοῦ ποιήματα, οὐ κωλύοντο; καὶ μὴ βυλλομένου, οὐδὲν ὄλως ἡμεῖς ἐνεργεῖν δυνάμεθα. » Οὕτως

Fr. Combefisii notæ.

(6) *Manus quidem contrahes*, etc. Ritus hic, ut ore ipso, non manu ori admovens quis Eucharistiam sumat, Latinorum, quam Græcorum magis videri possit. Græci enim antiqua ac constanti traditione, Eucharistiam in manus plebi communicanti dant, confirmante synodo in Trullo. Num Corinthiorum ille episcopus docuit, quod esset e ritu suæ Ecclesiæ; quæ quia Romanæ diocesis, in hoc quoque Ecclesiam Romanam ut matrem sequeretur? Haud certe Corinthiorum episcopus, aut ullus alius Romanæ tunc diocesis in Oriente Trullano conventui interfuit, aut subscripsit, uti nec patriarchæ alii, quorum diocesis manserunt Trullani canones obscuri· τὸ νάμα, ac sacer latex, cujus loco vini haustum adhibendum decernit, est Dominici sanguis cujus loco, ceu quadam pia fictione, et ad quamdam integri epuli, quale Dominus instituit, representationem, vini ille haustus succedit. Sic ipsi adhibemus vi feria in Paraseve, qua una solenni ritu utimur præsanctificatis, infuso de more vino calici, haustoque: sicque ad nostra fere tempora, a sumpto Dominico corpore propinatum est vini aliquid ceu in memoriam Domini sanguinis, ac subtracti laticis molita consuetudine mystici calicis; nec eorum ad eius velut ablationem, quomodo etiam nunc, nonnullis vini sorbitunculam a sacra communione accipere video. Sic nostro codice ms. in membranis, ubi post ritum unguendi infirmum, sacra communicatio congruentissimo ordine, præmissa item confessione, si necesse fuerit, exhibenda præscribitur, correcto jam Dominico corpore sub illis verbis:

PATROL. GR. CXI.

A vasculum, siquidem est oratorium: sin autem cella, scamno mundissimo. Tum explicans velum minus, propones in eo sacras particulas; accensoque thymiamate, typicorum psalmos, aut hymnum ter Sanctus cantabis cum Symbolo fidei: trinaque genuum flexione adorans, manus quidem contra hes (6), ore autem, sacrum pretiosi Christi ac Dei nostri corpus sumes: dicendo Amen. Loco autem sacri laticis, vini poculum bibes. Nec vero ultra calicem, in alium usum communem assumes. Rursum vero reliquas particulas in vase linteolo colliges, omnem diligentiam adhibens, ut ne margarita decidat, ac couculcetur. » Audivit magnus ille, ac pro documento gratias habuit: ac archiepiscopus quidem propositum iter, sanctus vero preces ac solitudinis quieta repetivit.

B In more, magnus ille positum habebat, ut solemni Palmarum die, prima statim luce, in montis cacumen crucis arma in manus ferens, atque illud: *Domine, miserere*, inclamans, ascenderet. Quadam ergo die ascendenti invidens, qui bonis semper hostis invidet, volensque religiosæ mentis propositum ratione quadam prohibere, viperam e suo foramine egressam, ab ejus pedis digito suspendit. At quidem ita nequam ille, utens reptili tanquam instrumento. Bonus autem quomodo, ac qualia bono mentis proposito egit, bono ac religioso homini congrua? Statim enim se Magnus inclmans, simulque pedem ac feram præhendens: « Nec tu me, inquit, laseris, nec ego te: pergamus quisque viam suam: quando etiam unius a. b. o. officis creaturæ sumus: quo prohibente ac nolente, nihil possumus operari. » Iis dictis, statim quidem vipera a

Corpus Domini nostri Jesu Christi, proficiat tibi ad salutem, et non ad judicium, sed ad remedium animæ tuæ, et perducat te in vitam æternam. Amen. Statim sequitur: « Accepta communione dans ei vinum dicat: » *Sanguis Domini nostri Jesu Christi, ad salutem sit tibi, et non ad judicium animæ tuæ, et perducat te in vitam æternam. Amen.* Id plane de ipso vino in typum, ac ἄντι νάματος, ut auctor loquitur, propinato: ut et Rubricæ verba indicant, ac tempus suadet quo codex scriptus est. Nec enim adeo antiquus est, ut nec lum tunc utriusque speciei ritus in laicorum communione abolitus esset; adde quod ille pro infirmis nunquam obtinuit, ac nec modo obtinet apud Græcos, qui solas particulas v feria in Coena Domini consecratas infirmis reservant, levi tantum aspersione seu infusione calicis, tunc quando consecrantur, pro inofenso more intingendi ac perfundendi mysticum panem, intactas ac infusas, postmodumque siccitas: quæ siccitas, necessarium alium usum seu vini, seu aquæ inducit, ut nimirum liquore ejusmodi emollita, ab infirmo commode absorberi possint. Illud κολυμμάτιον linteolum est, veluti quod Latino ritu, corporale dicimus, in quod explicatum, vel in altari, vel in scamno mundissimo, docet episcopus effundenda et præsanctificatorum vase seu pyxide particulas, exque eodem sumpta pro communione hostia, iterum in idem refundendas, nullo interim præterquam oris immediato contactu, pro sacramenti reverentia, quam Latinus ritus majorem præfert.

κρατεῖν δεῖ· φεύγειν γὰρ ἐκεῖνος τοὺς ἀνθρώ-
πους ἐφε, καὶ ὄψεσθαι· καὶ αὐθις, φεύγει, σιώπα,
ἡσυχάζει. »

Τούτων ὁ θαυμάσιος ἀκούσας Λουκᾶς, τῶν τοῦ
Ἰωαννιέζου μερῶν ἀφίσταται, καὶ πρὸς τι χωρίον
Καλαβίον οὕτως ἐπιχωρίως καλούμενον, μετα-
βαίνει· ὃ μὴ μόνον εὖ ἔχον ἡσυχίας, ἀλλὰ καὶ
ἀέρος ἐν καλῷ κείμενον, σφόδρα ἐκείσε ἡσπάσατο·
ἐν αὐτῷ τε διάγων ἠγάλλετο τὴν ψυχὴν.

Τρίτον ἔτος ἐνταῦθα διαγενέσθαι τῷ μακαρίῳ
φασίν· εἶτα τοῦ ἔθνους τῶν Τούρκων τὴν Ἑλλάδα
κατατρεχόντων, εἰς τὸ πλησιάζον νησίον σὺν ἅμα
τοῖς κύκλις χωρίοις καὶ αὐτὸς εἰσέρχεται, ὅπερ
Ἄμπελῶν μὲν λέγεται· ἐστὶ δὲ ἐσχάτως αὐχμηρόν
τε καὶ ἀνυδρον. Γίνεται οὖν τοῦτο γυμνάσιον ἀρε-
τῆς τῷ γενναίῳ, καὶ πρὸξενον καρπῶν ἀγαθῶν.
Ἄπιον γὰρ ἐκάστης, καὶ ὕδωρ μετακομίζων, εἰδίου
τοῖς ὄχλοις. Οὐχ ὕδατος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἴνου
καὶ σιτιῶν ὅτε παρὴν αὐτοῖς ἐκονοῦνται· ἐστὶ δ' ὅτε
καὶ ἀλιεύων, ἰχθύς προΐκα περιεῖχε. Τοῦ μέντοι
λαοῦ περαιωθῆναι βουλομένου πρὸς τὴν Πέλοπον, ὡς
οὐκέτι τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερίαν τὴν ἀπὸ τῶν ἔθνῶν
ἔσθαι προσδοκωμένης αὐτοῖς, ἀπειργεν ἐκεῖνος·
« Ἐαρινὸν τὸ νέφος, ἀδελφοί, λέγων, καὶ ὅσον οὐρανὸν
διαλυθήσεται, καὶ ἡ αἰθρία φαιδρότερον ἡμῖν ἐπι-
λάμψει. Εἶγε δὴ καὶ μὴ τέλειον ἀνεθῆ τὰ Ἑσπερία
βαθεῖα· ἀπώνασθαι τῆς γαλήνης, ἀλλὰ ταυτὸν πεί-
σετε τοῖς Ἰσραηλίταις· ὧν τὸ πρὸς κακίαν εὐχε-
ρὲς καὶ δυσκόλως ἰάσιμον, ἵνα μὴ λέγω καὶ
παντελῶς ἀνάταν, ὃ πάντα εἰδὼς ἐπιστάμενος, οὐκ
ἄφηκε τὸν τοῦ Ναυῆ τὰ παρακαίμενα τῇ Σιών
ἔθνη παντάπασι ἀπολέσαι, ἵν' ἔχοιεν ἀμαρτάνοντες
ἐπὶ θύραις αὐτοῖς τοῦ σωφρονιστάς· οὐχ ὡς ἀπο-
ροῦντο· ἕλλης τοῦ Θεοῦ πειθεῖας· ἀλλ' ὡς ἂν
ἐπηρημένην δεῖ τὴν μάστιγα θεωροῦντες, ἀσφαλέ-
στερον διαζῶσιν. »

Ὁ μέντοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐπὶ τρισὶ πάλιν
χρόνοις ἐν τῷ νησίῳ τούτῳ διαζῶν ἦν, οὐ τροφῆς
πολλάκις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος στέρησιν
ὑπομένων. Εἰ ποτε γὰρ ἀνέμων ἀγρίων ἐπιπνευσάν-
των, ἄπλωτος ἡ θάλασσα ἦν, μὴ ἐφείσα διελθεῖν
αὐτῷ καὶ ὑδρεύσασθαι, διέμενεν οὕτως ἐπὶ πολὺ
τῷ ὄψει διατρεχόμενος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλην ὃ
ἐχθρὸς αὐτῷ πληγὴν ἐξευρίσκει· ἐν γὰρ τοῖς παιδο-
γόνοις αὐτοῦ μορῖοις κνισμὸν ἐπιβάλλει, οὕτω
χαλεπόν τε καὶ ἄγριον, ὡς ὀλίγου δεῖν ἐκκοπῆναι
ταῦτα παρασκευάσαι. Τίς οὖν ἦ ἐκείρητο πρὸς τὸ

A homines, et salvari. » Ac iterum : « Fuge, tacet,
quiesce. »

Hæc porro ubi admirabilis Lucas audisset, abse-
dit ab Joannitizis partibus, atque ad locum ab in-
collis appellatum Calabium transit, quem ille, nedum
quieti commodum, sed et aeris temperie humanis
aptum visibus, plurimum illic amplectebatur, inque
eo ægens, animo exultabat.

Ferunt beatum virum tres illic annos egisse : tum
vero Turcorum gente (8) incursante Atticam, in
vicinam se recepit exiguam insulam dictam Ampe-
lum, una cum iis qui locum circumfusi colebant.
Porro ea insula extreme squalens est, ac aquis de-
stituta. Fit ergo illa viro strenuo gymnasium vir-
tutis, ac fructuum honorum occasio. Quotidie nam-
que abiens, ac hauriens aquam, turbis dabat. Nec
aqua solum, sed et vino, et cibis, si quando aderant,
impertiebat : quandoque etiam piscatus, gratis pis-
ces præbebat. Cum autem populus in Peloponnesum
vellet trajicere, ut qui Atticam a gentibus liberam
visuros se nunquam sperarent, prohibuit ille :
« Verni, inquit, fratres, temporis nubes est, brevi-
que dissipabitur, ac nobis serenitas clarius illucescet.
Quod si vero Hesperia partes (9), haud permittantur
profunda fuit pace, id ipsum nihilominus atque
Israelitis vobis accidet. Qui enim omnia novit Deus,
eorum in malum proutatem difficilemque curatu,
ut ne omnino quoque insanabilem dicam, morosita-
tem perspectam habens, non sivit, ut filius Nave
Sioni vicinas gentes funditus deleteret, quo ii pec-
cantes, in foribus habentur qui castigaretur : non
quasi alia puniendi ratio minus Deo suppliceret, sed
ut imminens semper flagellum contemplantes, cau-
tius viverent. »

Dei itaque homo ad tres rursum circiter annos
in eo insulæ vivens angulo, nedum sæpius cibo,
sed et aqua ad potum egebat. Siquando enim foris
flantibus ventis exasperatum mare, Innavigabile
reddebatur, trajectum negans ac adaquationem, ad
multum tempus ita manebat siti contabescens. Quin
aliam quoque plagam in eum hostie machinatur ;
nimirum, in membris genitalibus, gravem adeo ac
dixum pruritum immittit, ut parum abest quin ad
excindenda impulerit. Quod ergo remedium tanto
malo curando adhibuit ? Utique continuas ad Deum

Fr. Combessis notæ.

(8) *Tum vero Turcorum gente.* Narrat perinde
Cunopolates, Romano imperio infestos Turcos,
quem Baronius refert ann. 958, ac imperante
Constant. VIII, ac forte quam Lucas redituram brevi
serenitatem præannuntiat, ipsa sit, quam idem Cunopol.
Bolesode eorum duce converso ac baptizato,
subindeque Gyla, factam narrat. Videntur hi Turcæ
alii ab iis qui postmodum parvis initiis immensum
crescentes imperium Romanum in Oriente penitus
extinxerunt, eidemque in Occidente horrendas
intulerunt clades, toparcharum præsertim ac regum
dissidiis, majoresque, quas avertat Deus, nihil iis
concordioribus, minantur. Est velut commune no-

men, iis quos nomades, ac armentarios vocant,
quos præcipue modo agunt Tartari, atque in iis
quos Polonia vicinos jugiter infestantes habet.

(9) *Hesperia partes.* Quanquam Ἑσπερία, vel Italia
videantur partes, vel Hispaniæ, quæ est ulterior
Hesperia, ac respectu Italiae, uti Italia respectu Græ-
ciæ : hic nihilominus auctor eo nomine Græciam
ipsam intelligit, ut et Peloponnesum, ut satis ex-
ponit in sequentibus ubi de Crinito dato in præ-
fectum illi provinciæ, quem, inquit, *Deus vellet
adhuc τῶν Ἑσπερίων.* Nimirum comparatione ad
Asiam, ac Thera in ea Orientalis.

preces, ac sanctum, ejus illic erat corpus sepultum. Is illi in somnis apprensus, herbam ostendit, ac ita affatur: « Per hanc quidem, medelam invenies ejus quod affligit. Cæterum perspicue noveris, fore ut patientiæ præmio, ejus certaminis gratia debito, præveris. » Tum ille a somno excitatus, haud malum se arbitrum, ejus quod conducibile esset, electione ostendit; nec ejus quod molestiam faceret, ad modicum tempus remissionem, æternæ retributioni præposuit: quin elegit sic pati, donec is qui scientiarum Dominus, destinatæ soli voluntati actionis consummationem ascribit, cum plagam, qua novit ipse ratione, curavit, tum perfecta athletæ præmia in futurum reposuit.

Tempus vero est ut de ejus inde migratione in præsentiarum dicamus; atque ut is, relicta ea insula in locum transierit, qui et morientem vidit, ejusque modo reliquias possidet. Qui sancto viro fugæ socii fuerant, ac multam ab eo in ea insula curationem officiaque perceperant, ii utique probe gnari, quam viri spectata virtus esset, ac propinquum habere volentes, ad eum accedunt. Quid autem vel non dicentes, vel præstare negligentes, eorum quibus animus assuetis delectari solitus ac moleste omnino locorum mutationes ferens, inflecti posse videretur, ad locum adducunt, hactenus quidem ejus tantum spectatorem futurum: ac nisi ex animo videretur, ad prioris iterum loci secreta reversurum. Tum virum circumstantes: « Quandiu, aiebant, habitabis in locis maritimis, multam a navibus multamque a prætereuntibus molestiam habiturus? Vides qualis locus sit in quo stas? Quali æris temperie? Quam delectabilis, atque ab omni turba liber, vixque non hominibus inivius? Accedit aquæ limpidissimæ copia quæ satis habeat, cum ad sitis usum, tum ad irriganda olera ac plantas. Nihil tuo desiderio vel non sufficiens, vel minus dignum invenies: sed et nos ad omne ministerii obsequium promptos ac alacres habiturus es. »

Libens itaque beatus Lucas cum eorum voluntatem habuit, tum loci situm tanquam ostensum a Deo, adamavit pariter, atque in eo deinceps habitare statuit. Adhæc, aquam obnubente silva nudans limpidiorem simul ac copiosioreman manare fecit. Persingulas autem horas locum colens ac mundans, omnique arborum genere conserens, tanquam hortum pulcherrimum, necdum gustui, sed et oculis egregie placentem, ostendit. Cellulam autem, non prope hortum ac fontem, sed magis longe procul, ac inter dumeta, ut ne facile multis cognita foret, crexit. Quippe animo constitutum erat, ut inanis semper gloriæ occasiones amputaret, utque mortuus potius quam vivus, iis quibuscum versaretur, esset pariter ac putaretur.

Pothus, quem norunt omnes, qui et Atticæ præfecturam, utpote prætor concreditam habuit; is *Thebis habitans*, conjugis et ipse facto, magni

τοῦνδε κακὸν θεραπεία; εὐχὴ συνεχῆς, πρὸς Θεὸν τε καὶ τὸν ἐκεῖσε σαρκικῶς ἄγιον κείμενον· ὃς ἔναρ αὐτῷ ἐπιφανείας, βοτάνην ὑποδεικνύει· « Διὰ ταύτης, λέγων, τοῦ μὲν λυπούντος εὐρήσεις ἴσασιν· πῆν ἄλλ' ἔσθ'· σαφῶς ὅτι τοῦ ἐντεῦθεν ὀφειλομένου μισθοῦ τῆς ὑπομονῆς ἀποτεύξῃ. » Εἶτα διεγερθεὶς ἐκείνος, οὐ κακῶς ἐφάνη περὶ τὴν αἴρεσιν τοῦ λυσιτελοῦντος διαιτητῆς· οὐδ' ἄνεσιν τοῦ πρὸς μικρὸν αὐτῷ διοχλήσοντας, αἰωνίας προέκρινεν ἀντιδόσεως· ἄλλ' ἐδίε· οὐ πάτχειν οὕτως, ἕως ὃ τῶν γνώσεων Κύριος, καὶ προθέσει μόνῃ πράξεως συντέλειαν ἐπιγράφων, καὶ τὴν πληγὴν, ὡς οἶδεν, ἴασατο, καὶ τελείους τῷ ἀθλητῇ τοὺς μισθοὺς εἰς τὸ μέλλον ἐταμιεύσατο.

Ἔρα δὲ καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ μεταβάσεως νῦν εἰπεῖν· καὶ ὅπως τότε τὸ νησίον ἀπολιπὼν, εἰς τὸν τόπον, ὃς καὶ θανάτῳ τοῦτον ἐώρακε, καὶ νῦν τὸ ἱερὸν αὐτοῦ πλουτεῖ λείψανον, μεταβαίνει. Οἱ τῷ ἁγίῳ τῆς φυγῆς κοινωνήσαντες, πολλῆς τε τῆς παρ' αὐτοῦ θεραπείας ἐν γὰρ τῇ νήσῳ ταύτῃ μετεσχῆότες, οὗτοι δηλαδὴ μαθόντες οἷοι ἐκείνος τὴν ἀρετὴν, καὶ βουλόμενοι τοῦτον ἐγγίζοντα ἔχειν, προσελθόντες, καὶ τί μὲν οὐκ εἰπόντες, τί δὲ εὐδρασαντες τῶν πιστῶν δυναμένων φιλοσυνήθη ψυχῆν, καὶ τὰς μεταβάσεις ἐπεικῶς δυσχεραίνουσαν, ἀπάγουσι πρὸς τὸν τόπον, ὡς τό γε νῦν ἔχον, θεατὴν μόνον αὐτοῦ ἐσόμενον· καὶ εἰ μὴ κατὰ γνώμην δοκεῖ, πάλιν εἰς τὴν προτέραν ἐπανήξοντα παροικίαν. Εἶτα περιεστάντες· « Μέχρι τίνος, ἔλεγον, ἐμφιλοχωρήσεις ταῖς παραλλοῖς, πολλοῖς μὲν τοῖς ἐκ τῶν πλοίων· πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ππραπορευομένων ὄχλου· μνος τοῖς θορόδοις; Ὅρα ὅς οἶος ὄδα χῶρος ἐφ' ὃν ἔστηκας; ὡς εὐκρατῆς, ὡς ἐπιτερπῆς, θορόδου τε παντὸς ἐλεύθερος, καὶ ἀνθρώποις σχεδὸν ἄδατος; Ἄλλως τε δὲ καὶ ὄδατος εὐπορῶν τοῦ καθαρῶτάτου ὁμοῦ πρὸς τε χρεῖαν δίψης, καὶ πρὸς ἀρδείαν λαχάνων καὶ φυτῶν ἱκανῶς ἔχοντος. Οὐδὲν τῆς σῆς ἐπιθυμίας ἑλλίπες εὐρήσεις ἢ ἀνάξιον· ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἔξει; εὐπρόθυμόν σοι πᾶσαν ὑπηρετήσιντας λειτουργίαν.

Ἀποδείξάμενος γοῦν αὐτοὺς τε καὶ τῆς προθέσεως ὁ Λουκάς, καὶ τὸν χῶρον τῆς θέσεως; ὑπὸ Θεοῦ δειχθέντα, ἠγάπησά τε καὶ ἐν αὐτῷ παροικεῖν τὸ λοιπὸν ἠρετίσατο. Ἐπειτα τὸ ὕδωρ τῆς παρακειμένης ὕλης ἀπογομύσας, διαυγέστερον ὁμοῦ νάειν καὶ ἀφθονώτερον παρεσκεύασεν. Ὅσαι δὲ ὥραι φιλοκαλῶν καὶ καθαίρων, καὶ παντοῖα φυτεύω, φυτὰ, παράδεισον ὅσον ἀπέδειξεν ὠραιότατον, οὐ γούσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀφθαλμοῖς χαριζόμενα [ἴσ. χαριζόμενον]. Τὸ μέντοι κελλίον, οὐ πλεονεξίαν τοῦτου καὶ τῆς τηγῆς· ὡς πόρρωτάτω δὲ μᾶλλον καὶ μεταξὺ τῶν θαμνοδῶν φυτῶν ἔστησεν· ὥστε μὴ βλαβῆς τοῖς πολλοῖς; ἐπιδηλον εἶναι. Σκοπὸς γὰρ αὐτῷ τὰς τῆς κενῆς δόξης ἀφορμὰς ἀεὶ περικλιπεῖν, καὶ ὡς τεθνηκῶς μᾶλλον τοῖς παροῦσιν, ἢ ζῶν εἶναι τε καὶ νομίζεσθαι.

Πόθος, ὃν ἴσασιν πάντες, ὃς καὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀρχὴν οἷα στρατηγὸς ἔτυχε πιστευθεὶς· οὗτος ἐν θήβαις τὰς διατριβὰς ἔχων, ἔργω καὶ αὐτῶς τῆς

συνόικου τῷ μεγάλῳ [ἴγρ. τοῦ μεγάλου] χάριτος ἂν ἐπειράθη. Ζάλτης γὰρ οὐ μικρᾶς τῆ Βυζάντιον ἐχρόσης, ἅτε δὴ τυραννίδος ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος· Κωνσταντίνος οὗτος ἦν ὁ χρηστὸς, μελετηθεὶς· ἅπαντας τοὺς ὑπόνοιαν καὶ μικρὰν ὑποχρόντας ἐκεῖ συνήθροισεν.

Μετάκλητος οὖν ὁ καὶ δηλωθεὶς Πόθος ὑπὸ τῶν τῆς συζύγου γραμμάτων γίνεται· « Τὸ μὲν πάντα τὰ ἐν χερσὶν ἡγησάμενον, τὴν βασιλεύουσαν ὡς τάχος· καταλαθεῖν. Τῷ τε γὰρ βασιλεῖ, φησί, περισπούδαστο· ἢ σὴ παρουσία, καὶ ὁ τοῦ φιλότατου σου παιδὸς θάνατος. » Τὴν ἀνοδὸν ἐπισπεύδει· [ἴσ. κἂν ταῦτα] κατασκευρωπὸν ἐκείνον ποιῶσι, καὶ πολλὴν αὐτῷ διαμάχην τοῖς λογισμοῖς ἐμβάλουσαν· Εἶχε μὲν αὐτὸν ὁ τοῦ παιδὸς θάνατος, καὶ ἀνελεῖν ἤπειγεν· ἰδεῖται δὲ τὸν κοῖρον, καὶ ὑπώπτεται μήποτε κινδύνοις ἀναλθῶν περιπέσει· καὶ μάλιστα ὅτι πρὸς βασιλέως μὲν οὐδαμῶς, παρὰ δὲ τῆς γυναικὸς μόνης ἀνελεῖν ἐπιτέτραπτο. Οὕτως οὖν ἐπαμφοτερίζοντι, καὶ ὑπὸ δύο παθῶν, πόθου τε καὶ φόβου μεριζομένη, προσελθὼν τις τῶν ἐν τέλει, καὶ μνήμην περὶ τοῦ θεῖου μὲν Λουκᾶ ποιησάμενος· « Ἄλλ' εἰ τοῦτω, φησὶν, ἔλθοις εἰς ἐμίλιαν, καὶ περὶ τῶν προκειμένων ἀνακοινωνήσῃ, οὐδὲν σοι τὸ λοιπὸν ἀμφίδοξον ἔσται περὶ τοῦ τί δεῖ ποιεῖν, ἀλλὰ σαφῶς περὶ τοῦ λυσιτελοῦντος εἴσῃ. »

Τοῦτο ἀκούσας ὁ στρατηγός, οὐ χρόνῳ καὶ ἀναβολαῖς τὸ πρᾶγμα ἰδίῳ, ἀλλὰ περὶ παντὸς ἐποίητο τῷ ἁγίῳ πρὸς ὕψιν ἔλθειν· καὶ τυχῶν ἤκουσεν οὐ λοξῆ καὶ ἀμφήριστα κατὰ τοὺς πυθίλους χρησμούς, ἀλλὰ τὸ συνοῖσον, ἐπιδὴλως καὶ καθαρῶς. « Ἐλεγε γὰρ μετὰ τοῦ προσήκοντος ἔθους καὶ παραστήματος, οὕτε πρὸς ἐπίδειξιν ἀφορῶν, οὕτ' αὖθις τὴν ἐκείνου ἀρχὴν ὡς τι μέγα καὶ θεσπέσιον ἐκπλητόμενος· » « Ἀνελθε κύριος στρατηγός εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀλύπως καὶ ἀδεῶς, καὶ πάντα σοι τὰ σκολιὰ, Κύριος εἰς εὐθέα μεταποιήσαι· ὃ τε γὰρ βασιλεὺς εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς ὕψεται σε· πρὸς δὲ καὶ τιμῆς ἀξιώσει σε· τὸ τε παιδίον ἔρρωμένον αὐτὸς ὄψει, καὶ πάθους παντὸς ἐλευθέρων. » Ταῦτα ὁ στρατηγὸς ὡς ἐκ προφητικῆς καὶ θεοπνεύστου γλώττης ἀκούσας, καὶ μὴδὲν ἐφ' οἷς ἀκήκοεν ὄλως ἐνδοκίμας, ὁδοῦ εἴχεται. Ἐπει δὲ καὶ κατέλαθε, πάντα ἐκθεσθηκότα ἰδὼν, οὐ σιωπῇ κρύπτει τὸ θαῦμα, ἀλλὰ καλὸν διήγημα πολλῶν ἀκοαῖς παραδίδωσι.

Τὸ δὲ κατὰ τὸν ἐπιφανῆ καὶ περιβλεπτόν Κρινίτην, πῶς ἂν τις μὴ γραφῇ καὶ μνήμη παραδοῦς, ἢ φθόνου καὶ κικίας, ἢ ῥαθυμίας ἐκφύγη γραφῆν. Καὶ αὐτὸς γὰρ ὁμοίως τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀρχὴν πιστευθεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀπίων, ἐπεὶ τῇ Λαρίσση προσέγγισας, τῶν περὶ τοῦ ἁγίου διηγήμάτων, ἢ

illius beneficium pensens. Cum enim tempestas non modica Byzantium haberet, velut nimirum tyrannidis aggressionē (10) adversus imperatorem tentata, erat is Constantinus ille bonus, omnes vel minima suspicione laborantes, illuc congregabant.

Revocatus itaque præfatus quoque Pothus litteris conjugis : « Ut quidquid in manibus negotiorum habeat, nihili faciens, quam celeriter ad urbem regiam veniat : Est enim, inquit, adventus tuus, filiique tui charissimi mors, magno studio ac curæ imperatori. » Reditum maturat ; quanquam illa tristem facerent, multamque ei cogitationum pugnam ingererent. Tenebat quidem audita mors filii, obque eam reverti festinabat ; timebat vero importunum tempus, ac suspicio erat, ne in pericula redeundo ineideret ; atque id maxime, quod non ab imperatore, sed ab uxore sola redire jussus esset. Cum sic ergo anceps animo, duplici affectione, desiderii ac timoris, dissecaretur, accedens nobilis quispiam, ac admirabilis Lucæ mentionem faciens : « At, inquit, modo tantum cum illo congressus fueris, eique proposita expuseris, nihil amplius dubitans, quid sit factu opus, scies liquido quod expedit. »

His prætor auditis, nihil tempori ac cunctationibus concedens, omni studio in sancti conspectum venire satagebat. Idque consecutus, audivit, non qualia ludebant oracula Pythia, lubrica quædam ac dubia, sed liquido ac clare, quod conducens erat. Ait enim congrua morum honestate, ac audacia, neque ad ostentationem respiciens, neque rursus præfecturam qua ille pollebat, ut magnum aliqui ac divinum suspiciens : « Ascende, domine prætor, tristitia omni ac metu solutus, Constantinopolim, Dominusque omnia tibi lubrica, in recta convertet. Cum enim imperator oculis te placidis aspecturus est, tum ipse sanum filium es aspecturus, atque ab omni morbo liberum. » Hæc prætor, tanquam ex propheta atque a Deo afflata lingua audiens, nihilque prorsus super iis addubitans, sese itineri committit. Ubi autem veniens, omnia evenisse vidit, laud silentio occultat miraculum, sed pulchram narrationem multorum auribus tradit.

Quod autem in viri clarissimi ac illustris Criniti persona contingit, quis non scripturæ ac memoriæ consignans, vel invidiæ ac improbæ mentis, vel pigritiæ notam effugerit ? Nam et ille pariter Atticæ præfectura credita, ad eundem causam iter faciens, ubi Larissæ proximasset, cum eorum narrationibus,

Fr. Combesii notæ.

(10) *Tyrannidis aggressionē.* Ea videtur, qua Romanus senior in consortium imperii a Constantino allectus, ac appellatus Augustus, jamque annos plures cum eo imperium moderatus, eidem præhaberi voluit, solusque tandem imperator fieri : qui tamen improbus conatus Deo vindice, male superbo

ac ingrato homini cessit : qua de re videndus Cuius, et alii. Ubi autem talia geruntur in regia, laud tutus præfectis provinciarum ad eam accessus : quos minima tunc suspicio, vel innocios in periculum sapius vocet capitis.

quæ de sancti rebus gestis, seu majoris miraculis, fama ferebantur, aures plenas haberet, subit amor illius videndi, ac sermonem cum eo miscendi. Ubi itaque jam circa Thebas esset, statim mittens, illum accersivit. Ille porro sine mora missum famulum secutus, hominem mensæ discumbentem invenit. Nam erat prandii tempus. Tum illo audiente ac jubente, ipse quoque ingreditur, ac unus fit convivarum, surgitque cum aliis, ac reverti incipit, cum ita casu ferente, ne minimum quid collocutus esset, qui tanto ardore vocasset. Ea res sanctum moleste habuit, non propter ipsum; quis enim eo amplius ingloriæ amans? sed propter illum, ac venerabilem monachorum habitum ac nomen, sic in eo contemptum. Egressus ergo ad unum quendam prætoris famulum: Ita, inquit, vita juvet ac salus; nihil penitus subtrahens ac celans hæcce annuntia prætori: Ut quid relicta tot mihi laborum auctor exististi? Cur vero soliditatis amantem, urbem ingredi coegisti? Non es dignatus me alloqui; non osculum dedisti; nihil prorsus eorum præstitisti quæ viro studioso, ac tantillum pietatem colenti, præstanda videbantur.

Hæc magis ille dicens, jubensque iterum cuncta prætori explicari, exit ad monasterium quod in suburbio erat ad Antonium monachum. Ubi itaque universa hæc annuntiata essent, quod revera vir modestus ac humilis esset, sequæ male officio defunctum intelligeret, multa se negligentia in illis usum agnoscit, quæ studio curanda habuisset. Festinat ergo ecleri pœnitentia sanare quod per incuriam peccatum fuisset, moxque conscenso equo, ad sanctum se confert. Ac primum quidem, fervore ac diligenter excusans, cito quoque veniam obtinet. Tum vero jubens astantes recedere, solus cum solo colloquebantur, protacto ad usque vesperam sermone.

Quid porro inde efficitur? Tanto dilectionis fervore, sancto jungitur, ut ejus anima post eum conglutinata esset, ut illud David usurpem*, nec omnino ad modicum quoque tempus ejus libens absentiam ferret. Denique, ad ejus omnes necessarios usus ac obsequia promptissime inserviebat, ac conferebat sumptus, uti plane potissima contulit, excitando insignis victoria martyris Barbaræ sacro delubro.

Quia vero etiam Byzantium redire oportebat, utpote jam fere provincia defunctum, sanctum adiens, ejus preces vix comites accipere rogabat, ac ne is post recessum oblivioni traderet, observabat. Ad quem ille: « Enimvero, inquit, hancquaquam modo urbem regionem videbis. Adhuc enim te Deus Hesperiorum cupit. » Ita fatus est. Ille autem arrepto itinere, cum jam Larissam venisset, reflectens iter, fidem dictis haud dubiam fecit. Statim enim veniens imperiale scitum, militiæ

θαυμάτων εἰπεῖν, τὰ ὅσα ὑποπληθῆς, εἰς ἔρωτα ἤλθε τῆς ἐκείνου θέας καὶ ἐμιλίας. Ὡς οὖν ἤδη περὶ τὰς Θήβας ἦν, αὐτίκα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμφας, μετακαλεῖται· καὶ ὡς οὐδὲν ὑπερθέμενος, τῷ πεμφθέντι συνηκολούθει. Εὗρισκει τοιγαροῦν ἐπὶ τραπέζῃς αὐτὸν ἀνακεκλιμένον· ἐπὶ καὶ ἀρίστου καιροῦ ἦν. Εἶτα μαθόντος ἐκείνου καὶ ἐπιτρέψαντος, εἴπεισι καὶ αὐτὸς, καὶ εἰς τῶν ἐστιωμένων γίνεται, καὶ ἀναστᾶσιν συνανίσταται, καὶ ὑποστροφῆς ἄπεται· μηδὲ λόγου βραχέως, οὕτω συμβάν, παρὰ τοῦ θερμῶς λίαν καλέσαντος καταξιωθεὶς. Λύπη τὸν ἅγιον ἐν τούτῳ συνέσχεον· οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ· τίς γὰρ τούτου μᾶλλον ἐραστής ἀδοξίας; ἀλλ' ὑπὲρ ἐκείνου, καὶ τοῦ σεβασμίου τῶν μοναχῶν σχήματος καὶ ὀνόματος, οὕτως ἐπ' αὐτῷ περιφρονουμένου.

Ἐξίῳν τοίνυν πρὸς τινὰ τῶν τῷ στρατηγῷ διακονουμένων· « Οὕτως ὄναιε, φησί, ζωῆς τε καὶ σωτηρίας, μηδὲν ὀλίως ὑποσταλεὶς ἀπάγγειλον τάδε τῷ στρατηγῷ· τί δήποτε τὸ καλλίον ἀπολιπόντα με τὸ ἐμὲν παρεσκευάσας ἐνταῦθα καταλαθεῖν; τί δέ μοι κόπων τοσούτων πρόξενος ἐπὶ ματαίῳ κατέστης, τί δέ τὴν πόλιν ἰλθεῖν τὸν φιλέρημον κατηνάγκασας; Οὐ λόγου με κατηξιώσας οὐκ ἀσπασμοῦ μετέδωκας· οὐκ ἄλλο τι ἔδρασας, ὧν ἔδει φιλάρετον ἄνδρα, καὶ πᾶσι εὐλαθείας μεταποιούμενον ὄρν. »

Ταῦτα ὁ μέγας εἰπὼν, ἐπισκήψας τε αὐθις διασαφῆσαι πάντα τῷ στρατηγῷ, εἰς τὸ τοῦ προάστεος ἔξεισι σεμνεῖον πρὸς τὸν μοναχὸν Ἀντώνιον. Ἐκείνων τοιγαροῦν πάντων ἀπαγγελθέντων, ἐπεὶ ταῖς ἀληθείαις ἐπιστεκῆς καὶ μέτριος ὁ ἄνθρωπος, καὶ συνέχε μὴ τὸ δέον πεποιηκῶς, πολλὴν ἐευτυῶν κατηγίνωσκε περὶ τὰ σπουδῆς δέξια βραθυμίαν. Σταυθεὶ γοῦν ὀξύτητι μετανοᾶς, τὸ εἶ· ἀπροσεξίαν ἀμαρτηθῆν ἰάσασθαι· καὶ Ἰησοῦ εὐθύς ἐπιθᾶς, ἐπὶ τὸν ἅγιον ἔρχεται· καὶ πρῶτα μὲν τοῦ σφάλλματος, θερμὴν καὶ πεπονημένην δοῦς τὴν ἀπολογίαν, ταχέως ἀξιοῦται καὶ τῆς συγγνώμης. Ἐπειτα τοὺς παρεστῶτας ἐκχωρεῖν ἐπιτρέψας, μόνος πρὸς μόνον διελέγετο, παρατείνας ἀχρις ἑσπέρας.

Τί οὖν ἐνεῦθεν γίνεται; Συνάπτεται τῷ ἁγίῳ πρὸς ἀγάπην οὕτω θερμῆν, ὡς κεκολληθῆαι ὀπίσω αὐτῷ τὴν ψυχὴν, ἵνα τὸ τοῦ Δαβὶδ εἴποιμι, καὶ μηδὲ βραχὺ τι κειροῦ χωρὶς αὐτοῦ τὸ παράπαν εἶναι βούλεσθαι. Ἀμέλει καὶ πρὸς πᾶσαν ἐκείνου χρείαν δηλαδὴ, καὶ ὑπηρεσίαν προθυμότερα διακονῶν ὑπῆρχε καὶ δαπανῶν· ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει τοῦ ναοῦ τῆς καλλιπικῆς μάρτυρος Βαρβάρας, τὰ καιριώτατα συνεδάξαιτο.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνατρέχειν ἴδεε πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἅτε καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ἤδη πρὸς πέρας ἰούσης, προσελθὼν τῷ ἁγίῳ, εὐχὰς τε ἤτειτο τὰς ἐκείνου συνοδοιπόρους λαθεῖν, καὶ πρὸς τοῦ μὴ λήθη δοθῆναι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡξίου. Ὁ δὲ, « Ἀλλὰ οὐ γὰρ, φησί, τὴν βασιλεύουσαν νῦν οὐκ ἔψει· ἐτι γὰρ σε τῶν Ἑσπερίων ὁ Θεὸς βούλεται. » Ὁ μὲν εἶρηκεν· ὁ δὲ τῆς ὁδοῦ ἀρξάμενος, καὶ ἤδη περὶ τὴν Λάρισσαν ὧν, ἐπίστου τὰ εἰρημένα πάλιν ἱπανίων. Γράμμα γὰρ βασιλικὸν εὐθέως

* III Reg. xviii, 1.

καταλαθὼν, στρατηγεῖν αὐτὸν τὴν τοῦ Πέλοπος. Ἀ
καὶ ἄρχειν ἐχειροτύνει· ἄξιζα μὲν καὶ ταῦτα θαν-
μάζειν.

Ἡ δὲ γὰρ περὶ τῆς Κρήτης αὐτοῦ προαγόρευσις,
οὐδὲ μακρὰν ἐστὶν ἀπιστίας, καίτοι πολλὴν ἔχουσα
τὴν μαρτυροῦσαν ἀλήθειαν. Σχεδὸν γὰρ εἰκοσι πρὸ-
τερον χρόνοις προλέγει περὶ αὐτῆς, ὅτι τε ἀλώ-
σεται, καὶ ἐπὶ τίνος ἢ ἀλώσεως ἔσται, οὕτω καθα-
ρῶς εἰπὼν· « Ῥωμανὸς Κρήτην χειροῦται. » Ἐπει
δὲ Ῥωμανὸς ἦν ὁ πρεσβύτερος, τότε τὴν βασιλείαν
δέειπεν, ὅτι ταῦτα παρ' αὐτοῦ προηγόρευτο, πυ-
θόμενου τινὸς τῶν παρόντων· « Εἰ οὕτως ἐστὶν
ὁ νῦν βασιλεύων; Οὐχ οὕτως, εἶπεν, ἀλλ' ἕτερος. »

Ἐβρήξέ μοι Παγκράτιος μοναχὸς ἐπὶ συνήθως τῷ
Πατρὶ φωνῆς ἀνωθεν γενομένης ἐφόδου χάριν ἐθνῶν,
ὥτι πρῶτον αὐτὸν πάντων ὑποχωροῦντα κρύπτει-
σθαι φειδοί τῆς τῶν πλησιοχώρων ἀλώσεως, καθὼς
αὐτὸς, ἐκεῖνος εἶπεν ἐρωτηθεὶς. Καὶ γὰρ ὡς προ-
φήτη προσεῖχον ἅπαντες· καὶ εἰ μὴ πρῶτον αὐτὸν
εἶδον εἰς φυγὴν κλίναντα, οὐδεὶς ὅλως τῶν ἐρ-
γων, ἢ τῆς οἰκίας ἀφίστατο· ἀλλὰ περιεφρό-
νουν ὡς ψευθεῖ τὴν ἀγγελίαν, καὶ ὕγιες οὐδὲν
ἔχουσαν.

Τῆς φωνῆς οὕτω γενομένης, καὶ φυγῆς ποτε χρη-
σαμένων ἡμῶν, ἐμοῦ τε τῷ Πατρὶ συνόντος, καὶ
σπῆλαιόν τι ἀμφοτέρων ὑπελθόντων ὁμοῦ, γυναῖκες
ἰλόμεναι δύο, πρὸς ἡμᾶς ἔρχονται, ἡλίου ἤδη
κλίναντος πρὸς δυσμᾶς· ἃς ὁ Πατὴρ οἰκτιρίζας, ἐπεὶ
πρὸς τῇ φυγῇ καὶ χειμῶν ἦν, οὐκ ἔγνω δεῖν ἀπω-
θεῖσθαι· ἀλλὰ μεθ' ἡμῶν εἰσεδίχθησαν, καὶ προ-
νοίας κατὰ τὸ ἐγγυροῦν ἠξιώθησαν. Ἐπει δὲ καὶ
ὑπνου καιρὸς ἦν, ἡμᾶς τῷ ἐνὶ μέρει δοῦς, ἑαυτὸν
δὲ πρὸς θάτερον ἀνακλινάς, μέσον ἀπολειφθῆναι
ταύτας διὰ τὸ ψύχος ἐπέτερεψε· καὶ διήλθεν οὕτως
ὡς μητρὶ πατρὸς ἐγγίζων, ἢ ὡς λίθων τινῶν ἢ ξύλων
παρακειμένων, μηδὲ λογισμοῦ τινὸς αὐτὸν σαρκικοῦ
μηδὲ ὅλως ὑποδραμόντος· παρὰ τοσοῦτον ἀπλότης
τε καὶ ἀπάθεια, τὸν ἐπὶ γῆς ἀγγελὸν οἶα μήτηρ
ἐνεκοιλώσατο.

Φίλιππος ἦν αὐτάδελφος τῷ μοναχῷ Θεοδοσίῳ,
ὃς καὶ τῶν τῷ ἁγίῳ συνόντων μοναχῶν ἦν. Οὗτος
τοιγαροῦν ὁ Φίλιππος, κοσμηδὸς ὢν, καὶ κοσμητῶ
ἀξιώματι τιμώμενος· Σπαθαρῖος αὐτοῦς συνήθως
καλοῦμεν· εἰώθει τῷ μεγάλῳ κυκνότερον παρα-
βίλλειν διὰ τὴν περὶ τὸν ἀδελφὸν γνησιότητα.

Ποτὲ γοῦν αὐτοῦ κατὰ τὸ συνήθες ἐρχομένου,
βλέψας αὐτὸν ὁ μέγας, οἷς ἐκεῖνον ἐβλεψεν ὀφθαλ-
μοῖς· « Ἐτοίμασον πρὸς τὴν Θεοδοσίον, φησὶν
χαριέντως, ὅσα δὴ πρὸς ὑποδοχὴν· ὁ γὰρ ἀδελφὸς
ὁ σὸς μεθ' ἡμῶν ἔρχεται δειπνήσων. » Οὕτω τοῦ
Πατρὸς ἐφπόντος, τὸν Θεοδοσίον εὐφροσύνη τε ὁμοῦ
καὶ ἔκπληξις εἶχε· καὶ παραχρῆμα λεωφόροι καὶ
ἀγυαὶ καὶ ἀμφοδοὶ αὐτῷ ἐσκοποῦντο τῇ προσδοκίᾳ
τοῦ ἀδελφοῦ. Ἦδη δὲ ὀψης ἐπέρας, ἐφίσταται

Quod autem de Creta prædixit, parum abest ut
quanquam veritatem multam contestantem habeat,
neanimitat fidem. Fere enim viginti ante annis,
tum capiendam prædicit, tum sub quo principe sit
capienda, sic clare dicens : *Romanus Cretam sub-*
acturus est. Quia vero Romanus senior interim, cum
hæc illè prædixit, imperium administrabat, quo-
dam astantium percentante : « Num hic ipse est,
qui nunc imperat? » respondit ille : « Non hic,
sed alius (11). »

Hoc retulit Pancratius monachus, consuevisse
voce de cælo lapsa moneri Patrem, ubi jam in
proclinctu gentium irruptio foret, quo primus ipse
omnium recedens, ac sese occultans, vicinorum
accolarum captioni caveret, uti ille ipse interroga-
tus confessus est. Omnes siquidem in eum ut pro-
phetam intenti erant : ac nisi eum primum in fu-
gam conversum vidissent, nullus omnino ab ope-
ribus aut domo absistebat, sed nuntium ut falsum
spernebant, ac nihil sani habens.

Cum sic aliquando facta voce fugam arripuisse-
mus, simulque ambo fugæ socii, ego et Pater, in
speluncam quamdam clanculum ingressi fuisset-
mus, errantes duæ femine ad nos penetrant, sole
jam ad occasum vergente. Eas Pater miseratus,
quod ad fugam, hiems quoque accederet, haud
putavit repellendas fore. Nobiscum ergo intra spe-
luncam recepimus, eisque quam licuit curam im-
pendimus. Ubi autem etiam somni tempus fuit, in
una nos parte locans, ipseque se in altera reclinans,
medias illas propter frigus relinqui præcepit :
sicque transit ac si filius matrem proprius adent,
aut tanquam lapides quidam aut stipites adjacerent,
ne minima quidem subingressa carnali cogitatione :
ades nimirum simplicitas, ac summa quædam
affectionum vacuitas, matris instar terrenum æ-
gelum insinuarat.

Philippus, Theodosii monachi frater erat, qui et
ipse unus e monachis erat alumnis sancti. Ille ita-
que Philippus, cum sæcularis esset, ac sæculari
polleret dignitate, spatharius moris est appellare,
haud raro magnum illum adire solebat, pro ea qua
ad fratrem necessitudine habebat.

Quadam igitur die, cum is pro more veniret, vi-
dens eum, magnus ille, quibus illum oculis vidisset :
« Præpara, » inquit urbane ad Theodosium, « si
qua sunt ad convivium necessaria ; venit enim fra-
ter tuus nobiscum cœnaturus. » Cum sic Pater di-
xisset, tenebant Theodosium lætitia pariter ac stupor ;
actutumque, vias publicas, compita, bivias, fratris
expectatione cœpit observare. Jam itaque facta vespere,
venit et ille quam magnum secum necessarium

Fr. Combefisii notæ.

(11) Non hic, sed alius. Cretæ recuperationem
sub Romano Juniore ac Phoca Cæsare perin-

ponunt scriptores : sed ut ita clare Lucas præ-
dixerit, argumento est spiritus in eo prophetici.

apparatum ferens. Paratur itaque mensa, omnesque pariter cum sancto discumbunt. Tum vero, nihil erat mensæ appositum, quod non simili omnes ratione, ob excellens dilectionis bonum, manducandum sibi indulgerent. Ubi autem sic comedissent, eoque epulo secum invicem recreati essent : ad hæc quoque consuetum a cœna canonem absolvissent, cubitum abierunt. Ubi autem brevem degustassent somnum, statim Pater surgit. Ac alii quidem collectæ intererant : Philippum autem, frater ejus, ut qui stationis ejusmodi, laborisque, ac vigiliarum insuetum nosset, rursum se somno, ad usque absoluta cantica proœmiaca, ac versibus modulatam laudationem, quam vocant, dare jubet. Enimvero, ubi is iterum cubile repetisset, multis cogitationibus confictari cœpit, atque ut Davidicum illud dicam : « Laborem parturire, ac parere iniquitatem¹⁰, » edacem ac vini potatorem virum admirabilem arbitratus, qui que simularet religionem. Atque id prima ratione ejus erat, qui clanculum mala semina nostris animis insevit, sed et Ilius modici ac ignobilis animi, qui absolute ab iis quæ parent, omnia dijudicaret, nec quidquam magnum ac sublimius cogitare posset ; nec perspiceret, eorum sumptionem quæ æpposita essent, non gulositatis fuisse, sed impensioris dispensationis : partim quidem ob abundantioris dilectionem, uti jam superius declaratum est, contempto nimirum quod deterius esset, majoris boni lucro. Quid enim ciborum abstinentia ad excellentem adeo charitatem ? Partim vero, ut ab exsuperanti modestia talis videri posset, qualis illi reipsa ex multa ejus ruditate ac stultitia visus est. Quod enim hæc sic haberent, ac male Philippus conjectaret, plurimumque a veritate aberraret coram oblata visione ostendit, « testis in caelo fidelis¹¹. » Cum enim eas ille cogitationes versaret, iisque immoraretur, corripit eum somnus : atque in somnis, duos quosdam adolescententes videt. Tantus horum erat decor, ac qui ex facie splendor emicabat, qualem nec sermo explicare, nec oculi portare possint. Qui porro astabant, infenso ad eum vultu, ac amari animi indice : « Quid te ipse, inquit, cogitationibus conturbas ? Quid in crimen insontem trahis ? Tolle oculos, qui terram spectas, ac vide quantum hic promeruit honorem, qui tuo iudicio seductor est, ac hypocrita, sacramque monachorum habitum mentitur.

Tunc ille, ad eum oculos intendens, quem is ostendebat, magnum quid ac admirabile videt. Purpura quædam pretiosissima humi strata erat. Super eam autem stans magnus ille, mirabile quid ac ineffabile, cum ex forma tum ex habitu velut effulgebat, totusque reipsa lumen videbatur. Postquam autem Philippus somno solutus esset, tremore accedit ac vultu immutato, quo loco Patres collectam habebant : atque omnia explicans, tum quæ in vigilia lecto desidens animo ipse versasset, tum

καὶ αὐτὸς χρῆσιν ὄσσην παρσκευὴν συγκεκομισμένον. Τράπεζα οὖν ἐτοιμάζεται, καὶ ὁμοῦ τῷ μεγάλῳ πάντες συνανακλίνονται. Εἶτα οὐδὲν ἦν τῶν παρακειμένων ἐκεῖ, ὃ μὴ πᾶσιν ὁμοίως βρώσιμον ἦν, διὰ τὸ τῆς ἀγάπης ἐξόχως καλόν. Φαγόντες δὲ οὕτω καὶ συμπρακλιθέντες ἀλλήλοις, πρὸς δὲ καὶ τὸν μετὶ δεῖπνον συνήθη κανόνα διατελέσαντες, πρὸς ὕπνον ἐχώρουν. Οὐπὲρ ὀλίγα μεταλαχόντας, ἀνίστησιν εὐθύς ὁ Πατήρ, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους, ἢ συνὰς εἶχε· τῷ δὲ γὰρ Φιλίππῳ ὁ ἀδελφός, ἅτε δὴ γινώσκων ἀσυνήθη στάσει, τοιαύτης καὶ πόνου καὶ ἀγρυπνίας, κατακλιθῆναι ἀβίαις ἐπέτραιπεν, ἄχρῳ γοῦν καὶ τέλους τῶν προοιματικῶν ὕμνων, καὶ τῆς οὕτω καλουμένης στιχολογίας. Πλὴν ἀλλὰ τοῦτον ἢ στρωμνὴν πάλιν λαβούσα, πολλοὶς ἔποιε λογισμοὺς καταλείπει· « Ὁδίνειν τε πόνον καὶ τίκτειν, τὸ τοῦ Δαβὶδ, ἀνομιάν· » φάγον εἶναι καὶ οἰνοπότην τὸν θεῖον ἄνδρα ὑπολαμβάνονται, καὶ τὸν εὐλαβῆ ὑποκρινόμενον· καὶ ἦν μὲν τοῦτο προηγουμένως, τοῦ λαθραίως τὰ πονηρὰ σπέρματα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν διασπείραντος· ἦν δὲ καὶ σμικρᾶς ἐκείνου καὶ ἀγεννοῦς διανοίας, ὑπὸ τῶν φαινομένων ἀπλῶς πάντα διακρινούσης, καὶ μηδὲν μέγα μηδὲ ὑψηλότερον λογίσασθαι δυναμένης· μηδ' ὅτι μὴ γαστριμαργίας ἦν μηδ' ὄψοφαγίας, ἀλλ' οἰκονομίας μείζονος ἢ τῶν παρατεθέντων αὐτῷ μετάληψις· τὸ μὲν δὲ ἀγάπης περισσίαν ὡς ἤδη φθάσαντες ἐδηλώσαμεν· ἐν τῷ κέρδει τοῦ μείζονος, τοῦ ἐλάττονος περιφρονουμένου. Τί γὰρ ἀποχὴ βρωμάτων πρὸς ἀγάπης τοικυτὴν ὑπεροχὴν ; Τὸ δὲ ἵνα δόξῃ μᾶλλον τοιοῦτος εἶς ταπεινοφροσύνης ὑπερβολὴν, ὅσον αὐτὸν ἐκεῖνος ἐκ πολλῆς ἔδοξεν παχύτητος καὶ φρενοβλαβείας. Καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως εἶχε, καὶ κακῶς ἦν ὀνειροπολῶν ὁ Φίλιππος σφόδρα τῆς ἀληθείας ὑποπλανώμενος, αὐτοφασίαν ἔδειξε, καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός. » Οὕτω γὰρ στρέφοντα καὶ ἀδολεσχούντα τοῖς λογισμοῖς, ὕπνος ἐκείνον αἶρε· καὶ ὄναρ, δύο τινὰς ὄρα νεανίας. Τὸ κάλλος ἐκείνων, καὶ ἡ ἐκπύτουσα τοῦ προσώπου μαρμαρυγὴ, οὕτε λόγῳ βητῆ, οὕτε ὀφθαλμοῖς φορητῆ σῆγε παρατείναντες αὐτῷ μορφῇ δυσμενεῖ καὶ ψυχῆς πικρίαν ἀπαγγελλούση, « Τί σεαυτὸν, εἶπον, ἐκταράττεις τοῖς λογισμοῖς ; Τί τὸν ἀνάιτων ὑποβάλλεις αἰτίαις ; Ἄρην ὁ κάτω βλέπων τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἴδε ποίας οὕτος ἡξίωται. τῆς τιμῆς, ὃ παρὰ σοὶ γὰρ κριτῆ, πλάνος ὢν καὶ ὑποκριτής, καὶ τοῦ τῶν μοναχῶν ὄσιου καταψευδόμενος σχήματος. »

Εἶτα τὴν ὀφθαλμῶν διάραις ἐκείνος, πρὸς δὲ αὐτὸς ὑπιδείκνυ, μέγα τι καὶ θαυμάσιον καθορᾶ. Πορφύρα τις ὑπέριπτε, ὑπὸ γῆς ἠπλωτο. Ὑπεράνω δὲ ταύτης ὁ μέγας εἰστήκει, θαυμαστὸν οἶον καὶ ἀβήρητον ἐκ τῆς μορφῆς ἅμα καὶ περιβολῆς ἀπολάμπων, καὶ ὄλος αὐτόχρομα φῶς ὀρώμενος. Ἐπεὶ δὲ τὸν Φίλιππον ὕπνος ἀνήκε, σύντρομος πρόβαισι καὶ ἠλλοιωμένος, ἐνθα τὴν σύναξιν οἱ Πατέρες εἶχον· καὶ πάντα διαταφείας ὅσα τε ὑπάρ αὐτὸς ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ἔστρεψε· καὶ ὅσα ὄναρ ὑπερφουῶς

¹⁰ Psal. vii, 15. ¹¹ Psal. lxxxviii, 38.

ἐθεάσατο, καὶ συγγνωμῆς τυχῶν, μένει τὸ θαῦμα ἁ
κηρύττων εἰσέτι· ἑαυτοῦ τε καταγινώσκων κα-
λῶς, ἐφ' οἷς τοῦ δικαίου λίαν κακῶς καταγίνω-
σκειν.

Ἦνίκα ταῖς παραλοιῶς χαίρειν εἰπὼν ὁ θεοσέσιος,
εἰς τὸν τοῦ Σωτηρίου κατέβαλε χῶρον, καὶ τὴν
ἀσκητικὴν ἐν τούτῳ καλύθη ἐπῆξαστο, ἔδδομον ἐν
αὐτῷ διανύσας ἔτος, προῖγνω μὲν τὴν μακαρίαν
αὐτοῦ τελευτὴν ἐπὶ θύραις οὖσαν· γνώριμον δὲ ταύ-
την κατέστησεν οὐδενί· ἀλλὰ προσελθὼν κέλλης ὡς
ἐπὶ τι τῶν ἀναγκαίων, καὶ πᾶσι φίλοις, γείτοσι καὶ
γνωστοῖς παραβάλλων, συντασσόμενός τε καὶ ἀσπα-
ζόμενος ἐκάστου χεῖρα, ἕματα, πρόσωπον, « Ἐβ-
χεσθε, ἀδελφοί, ἔφασκε, ὑπὲρ ἐμοῦ, εὐχεσθε· ἄθλιον
γάρ τὸ λοπὼν, εἰ καὶ βλέψομεν ἀλλήλους. » Εἶτα
πάντας οὕτω περιελθόντα, καὶ εἰς τὸ ἑαυτοῦ κελλίον B
ἐπανελθόντα τὸν ὄσιον, τρεῖς ἐπιζήσαντα μῆνας,
πρῶτα μὲν νόσος τις ὑπέδραμε μαλακῆ· σφοδρο-
τέροιο δὲ ἤδη τοῦ πυρετοῦ προσβάλλοντος, ἐπεὶ
ὀδυρῆ παρήλθεν ἡμέρα, ἄλλος κατέστη πᾶσι τοῦ
σώματος χωρισόμενος, καὶ πρὸς θεὸν, ὃν ἠγάπητε,
πορευόμενος. Ὅπερ μαθόντας τοὺς τὰς κύκλιον κώ-
μας οἰκοῦντας, καίτοι σφοδροῦ τοῦ χειμῶνος ὄντος,
καὶ χιόνος ἀμυθήτου καταπεσοῦσης, ὡς σχεδὸν καὶ
ὄδοις ἀδάτους, καὶ οἰκίας ἀνεπιθάτους γενέσθαι·
ὁμῶς οὐδὲν ἐκαίνοιο τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπέσχε πορείας·
ἀλλὰ πυνθημεὶ πάντες συνέβρεον, καὶ παρ' αὐτῷ
μέχρι καὶ ἐνάτης ὥρας παρέμενον· οὔτε τροφῆς,
οὔθ' ὑποστροφῆς ὄλως μὴμητιν ποιούμενοι· ἀλλ'
ἴσταντο πάντες αὐτῷ προσχόντες, καὶ ὄψιν ἐκείνου C
τὴν ἰλαρὰν βλέποντες, καὶ φωνῆς φιλιτάτης ἀκούειν,
καὶ λόγων ἐσχάτων, καὶ εὐχῆς μεταλαχεῖν ἐπιθυ-
μοῦντες· καὶ ὑποστῆναι τὸν χωρισμὸν οὐ φέροντες·
τοῦτον τέως φημὶ τὸν ἀπὸ τῆς κλίνης, ὥστε τοῦ
ὄρῳ αὐτὸν ἀρριμένους, ἐπανελθεῖν οἰκαδε· ἐπεὶ τοί-
γε τοῦ ἐσχάτου γε καὶ μετὰ θάνατον χωρισμοῦ,
ὡς ἐκείνοι τὴν πληγὴν ἐδέχοντο· ὅπως αὐτοῦ χά-
ριν ἐπασχον τὰς ψυχὰς, ἐκ τῶν δακρῦων ἄπερ
ἀστακτὶ κατέβρεον, ὑπεσῆμαινον· ἔως ἀσπασάμενος
πάντας, ἐπευξάμενός τε τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἄκοντας
μένους.

Τοῦ πρεσβυτέρου μέντοι Γρηγορίου προσμένοντος,
πυνθάνεται παρ' αὐτοῦ τὸν καιρὸν ὁ μέγας. Τοῦ δὲ
πρὸς δυσμὰς εἰπόντος εἶναι τὸν ἥλιον, γνοὺς ἐκεῖνος
καὶ ἑαυτὸν ἤδη τὴν καλὴν ἀστέρᾳ καταδυόμενον·
« Ἀπελθὼν, λέγει, τὰς ἐσπερίους ὡς τάχος ἀπόδος
εὐχὰς· » Ὁ δὲ πληρώσας τὸ κελευσθέν· ἔπειτα δο-
κῶν περὶ τοῦ τῶν ἀναγκαίων πυνθάνεσθαι, ποῦ μετὰ
θάνατον αὐτῷ ἠρώτα φίλον αὐτῷ κατατεθῆναι. Τὸν δὲ
δυσχερῶς πρὸς τοῦτο διατεθέντα. « Τιδέ; οὐκ αἰσχύνη
φάναι σαφῆς, ἀγνοοῦντα φαίνεσθαι περὶ τούτου, ἔτι
δεῖ σχολίων ἐκδῆσαντα τῶν ποθῶν, εἰς τινὰ μετὼν
φαραγγίων καταβαλεῖν; εἰ πρὸς μηδὲν ἄλλο χηρσι-
μον, ἀλλ' οὖν βρῶμα τοῖς θηρίοις ἐσόμενον. » Τοῦ
πρεσβυτέρου δὲ πρὸς ταῦτα μηδὲν ὑποδοεικίτος,
ἀλλὰ περὶ τῆς σαφῆς καὶ αὐθις μαθεῖν ἀξιοῦντος
μάλα θερμῶς, ὡς καὶ δάκρυα τοῖς λόγοις συμπροτί-
ναι· ἤθελε γὰρ μηδὲ μετὰ θάνατον παρὰ τὴν ἐκεί-
νου γνώμην ποιεῖν ἐκεῖνος· « Τὸν τόπον ἐν ᾧ κατὰ

quæ in solanis mirabiliter aspectasset, ac veniam
consecutus, hætenus manet miraculum prædicans,
seque ipse merito damnans, pro eo atque inmerito
justum condemnasset.

A quo tempore vir mirabilis valedicens locis mar-
itimidis ad Soterii devenit locum, atque in eo mo-
nasticæ exercitationis tugurium fixit, septimo jam
decursu anno, beatam suam mortem in januis pro-
ximam prænovit; nulli tamen eam indicavit, sed
cella progrediens, seu necessaria quadam ratione,
amicos omnes vicinosque ac notos conveniens:
valedicens, ac cujusque exosculans labia, oculos
faciem: « Orate, fratres, pro me, aiebat, orate; jam
quippe deinceps incertum est, an nos mutuo viseri
sinus. » Cum sic ergo omnes circumquaque adii-
set, atque in cellulam reversus esset, trisque
postea menses vixisset, primum quidem lentus morbus
invasit. Jam vero febri vehementius incessente, cum
octava jam transisset dies, liquido noverunt omnes
separari a corpore, atque ad Deum proficisci, quem
dilexissent. Id ubi intellexissent qui oppida circum-
quaque posita incolebant, quanquam erat sæva
hiems, nixque immensa deciderat, ut via pene in-
viæ ac domus inaccessæ factæ essent, nihil tamen
ut ne ad eum pergerent potuit prohibere: quin
universim omnes confluentes, ad usque nonam apud
eum manebant, nihil prorsus aut cibi memores,
aut ut ad sua redirent; sed stabant omnes in eum
intenti, ejusque hilarem aspectantes vultum, charis-
simam audire vocem, supremaque verba ac preces
excipere cupiebant: nec separari ferebant, hæte-
nus, inquam, a lecto jacentis, et ut ejus relicto as-
pectu quisque domum reverterentur. Nam suprema
illa ac a morte separatio, quantum illis vulnus in-
ferret, quanquam ejus gratia animis æfficerentur,
juges illæ lacrymæ ab oculis profluentes monstra-
bant: donec tandem amplexibus omnes, ac bona
adprecatas, etiam invitos dimisit lugubriter geme-
ntes, ac diro dolore affectos.

ἀφῆκε γοερόν στίνοντας, καὶ βαρέως παθαίνο-

Cum autem Gregorius presbyter mansisset, per-
contabatur ex eo magnus ille, tempus. Cum autem
dixisset, solem ad occasum vergere, sciens ille, se
jam quoque pulchrum sidus occidere: « Abiens,
inquit, quam cito vespertinas persolve preces. »
Facto quod jussus erat, postmodum putans necessa-
rium aliquid quærere, interrogabat quonam loco
post mortem sepeliri juberet. Is autem rem ægre
ferens: « Quid vero, inquit? Nonne palam pudet,
videri hoc nescire: ut nimirum ligatis e pedibus
vulnibus, in voraginem aliquam proficere deceat?
ut siquidem ad quodvis aliud sum inutilis, at certe
in escam bestiis cedam. » Verum cum presbyter,
nihil ea responsione territus adhuc quoque de se-
pultura desiderio multo seire rogaret, ut simul cum
verbis profluerent lacrymæ. Volebat enim ne quidem
a morte, secus ac ille voluisset facere: « Locum,
inquit, in quo jaceo, fodicus, invenies coctos late-

res, quos tollens, ad locum honeste aliquantulum componens, cura pulverem pulveri reddere: tum vero laeres in terræ extrema facie appone. Quippe, ait, Deo cordi est, ut quibus ipse arcanis novit rationibus, ad mundi usque consummationem, locum clarificet, confluentibus huc fidelium populis, ac ejus divinum nomen glorificantibus.

His ita dictis, cumque osculatus, ac qui simul aderant, ac tandem tollens in cœlum oculos, eaque verba abunde pronuntians: « In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum¹¹. » beatam emisit animam.

Mane autem accersens presbyter vicinos accolas, locum fodit, ac pro facultate, honeste componit; absolutoque consueto canone, sacrum ejus corpus, cen thesaurum quemdam in eo deponit: non avare aut sordide, ut ei soli reconditus esset, sed ut Christi amantibus ad fruendum communis cederet. Tum denique locum desuper lateribus sternens, juxta quod jussus erat, discedit.

Ubi autem, menses sex a Patris dormitione fluxissent, monachus quidam eunuchus, Paphlagonum regione oriundus, Cosmas nomine, in Italiam proficiscens (12), cum jam ad Chrysi partes venisset, aliquantula quiete recreandum corpus putavit. Dum autem dormiret, divinum quoddam ei insomnium exhibitum est. Quod ille loci incolis narrans, audivit ab eis, esse illic sistendum iter: nimirum: Deo visum est, inquit, ut admirabili ac juniore Lucæ inservias, eamque ob causam fecit ut hoc iter susciperes.

Is vero nihil penitus dubitans, eum divina quadam manu trahente, ad viri sancti cellulam dirigitur; atque ubi præsens venisset, ad locum delectabilem adeo, et ad quietem compositum agnovisset, grandi perfusus gaudio, illic deinceps habitaturum se promisit Deo. Statim ergo, invenuste ac incuriose saceri pignoris thecam habere videns, medioerem interim componendæ curam impendit; elevat enim, ac sublimem a terra tollit: tum tabulis loci exornat, cancellisque per orbem positis, ac coronis, inaccessam, ac intrectabilem facit, exceptis duntaxat, ut qui fide, ac multa veneratione eam propius adire vellent.

Post alterum deinceps annum, ejus discipuli quidam cum sanitates, haud secus ac fontanos latices illic scaturire perspicierent, hom se Patris

¹¹ Luc. 11, 46.

Α κειμαι, φησιν, ἄρξας, πλίνθους ὀπτάς εὐρήσει: ἄς διάραι, καὶ τὸν χώρον μετρίως φιλοκαλήσας, ἀποδοῦναι τὸν χρόν τῷ χεῖ φροντίσον· εἶτα τὰς πλίνθους τῇ ἐπιφανείᾳ παράδεις τῆς γῆς· μέλει γὰρ τῷ Θεῷ, φησί, λόγοις οἷς αὐτὸς οἶδεν ἀβήτοις, δοξάζει τὸν τόπον, ἀχρι γούν καὶ τῆς συντελείας· πλίνθους τῶν πιστῶν ἐνταῦθα συνεργομένων, καὶ τὸ ἐκείνου θεῖον ὄνομα δοξαζόντων.

Ὅτως εἰπὼν, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ· καὶ τελευταῖον ὕψου τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰάρας, καὶ « Εἰς χεῖράς σου, Κύριε, τὸ πνεῦμά μου παρατίθμι » ἐπειπὼν, τὴν μακαρίαν ἀφήκε ψυχὴν.

Ἐωθεν δὲ τοὺς ἐν γειτόνων χωρίαις μετακαλεσάμενος ὁ πρεσβύτερος, τὸν τόπον τε διορύττει, καὶ ὡς οἶόν τε κοσμεῖ· τὸν τε συνῆθη κανόνα ἐπιτελέσας, τὸ ἱερὸν ἐν αὐτῷ κατατίθῃσι σῶμα, οἷόν τινα πλούτον· οὐ φειδωλῶς οὐδὲ μικρολόγως, ὡς ἑαυτῷ μόνῳ κείσθαι τὸν θησαυρὸν· ἀλλ' ὥστε κοινὸν εἶναι τοῖς φιλοχρίστοις ἀπόλαυσιν. Εἶτα τοὺς πλίνθους [ἢ τοῖς πλίνθοις] ἀνωθεν ἢ προσετέγγη καταστρωσάμενος τὸ ἔδαφος, καταλείπει.

Ἐπεὶ δὲ μῆνες παρῆλθον ἕξ μετὰ τὴν τοῦ Πατρὸς κοίμησιν, μοναχὸς τις εὐνούχος, τῆς μὲν τῶν Παφλαγόνων ὀρμώμενος χώρας, Κοσμάς δὲ καλούμενος, καὶ πρὸς Ἰταλίαν τὴν πορείαν ποιούμενος, ὡς ἤδη τὰ τοῦ Χρυσοῦ κατελίθηε μέρη, ἔγνω μικρὸν ἐκεῖ που τὸ σῶμα διαναπαύσασθαι. Τοῦτε κοιμημένη, θελὸς τις ἐφίσταται ὄνειρος, ὃς καὶ ἀπαγγέλλει τοῖς ἐγχωρίοις, ἤκουσε παρ' αὐτῶν. Ἐνταῦθα χρῆναί σε τὴν πορείαν στήσασ· λεγόντων τῷ Θεῷ βούλημα, καὶ φησι, τῷ θεῷ σε καὶ νέῳ διαλειτουργῆσαι Λουκᾶ· πρὸς τοῦτό σε τὴν ὁδὸν ταύτην στεῖλαισθαι παρεσκεύασεν.

Ὁ δὲ μηδὲν ὄλιως ἐπιδοιάσας, ὡς περ ὑπὸ τινος θείας χειρὸς ἐλκόμενος, πρὸς τὸ τοῦ ἁγίου ποδηγεῖται κελλῖον, ἐνθα παραστὰς, καὶ τὸ ἐπιτερπὲς οἶον τῷ τόπου, καὶ πρὸς ἡσυχίαν ἡρμωσμένον καταμαθὼν, καὶ λίαν ἡσθεῖς, τὸ λοιπὸν οἰκεῖν ἀκείσε τῷ Θεῷ ὑπέσχετο. Λύτικα γοῦν ἀκαλλῆ, καὶ ἀνεπιμέλητα τὰ περὶ τὴν ἱερὰν αὐτοῦ θῆκην ἰδὼν, μετρίως τῶς ἀξιοῖ τῆς φροντίδος. Ὑψοῖ τε γὰρ αὐτὴν, καὶ τῆς γῆς ὑπερανέχειν παρασκευάζει· πλαξί τε ταῖς ἐγχωρίοις κοσμεῖ, καὶ κικλίδας κύκλω περιστήσας καὶ στεφανώσας, ἀδατον οὕτως αὐτὴν καὶ ἀφαιστον εἶναι ποιεῖ, ὅτι μὴ μόνοις τοῖς πιστοῖς ἐγγίξειν αὐτῇ βουλομένοις μετὰ πολλοῦ τοῦ σεβάσματος.

Δυσὶ δ' ὕστερον χρόνοις, ἔνιοι τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν, τὰς ἐκεῖ βλυζούσας λάσεις, ἴσα καὶ πηγαίαις νίμασι καθορῶντες, ἁγαθῷ Πατρὸς οὐκ ἀγαθὰ τέχνα

Fr. Combesii notæ.

(12) *In Italiam proficiscens.* Videatur Lucas hic totus Italus, ac Italis, seu Romanæ peculiarius sedi addictus fuisse, qui Italicorum peregrinorum, seu ab Italia, atque ut videtur, Roma redeuntium, consilio ac opera, monachum primo induerit, subindeque angelicum illum ac magnum habitum a senioribus in Italiam, ac Romam utique legatis,

impetraverit, tandemque Italianam petentem monachum, tanquam Deo designante, primum æditum ac mystam a morte, acciperit. ut vel eo titulo, Græco velut Itali sancti vita, sic excerpta, haud injucunda, Latinis nobis, ac quorum in Italia Ecclesiæ vertex residet, debet videri.

κρίναντες ἑαυτοὺς, εἰ μὴ καθάπερ τροφεῖα καὶ μετὰ τέλος ὄφθειεν ἀποδιδόντες αὐτῷ τὰ μετὰ τέλος προσήκοντα, παραχρῆμα πρὸς οἰκοδομὴν κελύων, καὶ ναοῦ διανίστανται. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν τῆς θείας μάρτυρος Βαρβάρης ναὸν ἀτέχνως ἔχοντα, σπουδῇ τελειοῦσι, κόσμον αὐτῷ περιθέντες τὸν κατὰ δύναμιν. Εἶτα καὶ οἰκίσκους ἱκανοὺς τε καὶ τὸ σχῆμα διαφόρους οἰκοδομοῦσι, πρὸς τε κοινὴν χρῆσιν, καὶ τῶν ἐπιξενουμέων ὑποδοχὴν. Ἐπειτα καὶ αὐτὸ δὴ τὸ κελλίον, ἐν ᾧ περὶ τοῦ μεγάλου τάφου, τῆς προτέρας μεταβάλλουσιν ὕψους, καὶ εἰς ἱερὸν εὐκτῆριον ἐν σταυρικῇ τῷ σχήματι παγκάλως μεταποιοῦσιν ὥστε πέρασ λαθεῖν, τὸ ὑπὸ μακαρίου λεχθὲν, καὶ περὶ τοῦ τόπου ὀηλοδῆ τούτου, καὶ περὶ τῶν εἰς αὐτὸν εἰς πλῆθος συνερχομένων.

Γυνὴ τις ἀκινήτους εἶχε τὰς χεῖρας σὺν τοῖς ποσίν· ἄτινα τοῦ μὲν ὅλου σώματος ἀπηρτησθαι, καὶ τὴν οἰκείαν σῶζειν ἐβλέπετο πῆξιν· ὅσον δὲ πρὸς ἐνέργειαν, ἀλλότρια ἦν, καὶ τὴν ἰδίαν ἕκαστον ἐξηρνεῖτο λειτουργίαν· ὥστε τὸ αὐτὰ ἔχον, θανεῖν ἐκείνην νομίζεσθαι καὶ μὴ ζῆν· καὶ τὸ γε εἰς προσθήκην τοῦ τοσοῦδε κακοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ λεχθέντος ἤδη βαρύτερον, ὅτι τὸν υἱὸν, ὃν εἰς ἀναφυχὴν ἔμελλεν ἔχειν καὶ τοῦ ἐνδέοντος ἀναπλήρῳσιν, αὐτὸς οὗτος δαιμονῶν ὑπῆρχε, καὶ συνεχῶς εἰς γῆν κείμενός τε καὶ σπαρραττόμενος.

Ταύτην οἱ προσήκοντες κατὰ γένος τῆς συμφορᾶς ἐλεήσαντες, καὶ οἰοῦντες φόρτον ἄφυγον ὄντι ἐπιβιάσαντες καὶ περικρατοῦντες, πρὸς τὸν νέον Σιλωάμ τὸν τοῦ μακαρίου Λουκᾶ φέρουσι τάφον, συνεπομένου δηλαδὴ ταύτῃ καὶ τοῦ υἱοῦ· ἐνθα καὶ καταλιπόντες αὐτοὺς, ἐπανήσαν. Οἶα δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα! Ἵπεριεῖδεν αὐτὴν ὁ ἅγιος, καὶ χρόνον ἤδη συχόν, τὴν ἰασιν ἀνεβάλλετο. Ἀμέλει καὶ ἡ γυνὴ καμοῦσα τῷ χρόνῳ, καὶ τὴν θεραπείαν ἀπαγορεύουσα, ὑποστρέφειν διανοεῖτο. Ἄλλ' ὦ τῆς ἀπορρήτου σου, Χριστέ, χρηστότητος, καὶ τῆς περὶ αὐτὴν ἀρρήτου θαυματουργίας! Ὀλίγω πρότερον τῆς τοῦ ἁγίου θήκης πηγῇ παραπλησίως μύρον εὐώδες ἀποβυσάσης, ὃ νεωκόρος ἐπιμελὲς θέμενος, καὶ τοῦτο λαθὼν, εἰς μίαν τε τῶν φωταγωγῶν ἐμβαλὼν, τοῦ ἱεροῦ ταύτῃ ἀπῆρτητε τάφου.

Τούτῳ οὖν προσεδρευούσης τῆς γυναικὸς, μεσοῦσης ἡμέρας, καὶ μηδενὸς ἄλλου, ὅτι μὴ τοῦ παιδὸς αὐτῇ συμπαρόντος· ἡμέρα πρὸς αὐτὴν ἐκείνος. Ἄλλ' ἐγὼ φησὶν, ἀναστὰς, τὸ ἐν τῇ φωταγωγῷ ταύτῃ πιοῦμαι. Ἦ δὲ γε μήτηρ ἀπίστευε τοῦ ἐγχειρήματος, « Μὴ, τέκνον, ὄξυς ὁ νεωκόρος, λέγουσα, καὶ μήποτε καὶ μαστίξας ἡμᾶς ἀπόσχηται. » Οὐ φησὶν, ἀλλὰ τὸ ἐνθύμημα περανῶ· καὶ ἅμα διανίστατο, καὶ τῆς φωταγωγῷ δραξάμενος, ἐγχείει τῷ στόματι παραχρῆμα, καὶ τὸ λοιπὸν οὐδὲν ἕτερον ἦν· ἀλλ' ὁ παῖς εὐθύς· ἐκυλίετό τε καὶ ἐσπαράσσετο.

A non bonas arbitrati proles, nisi tanquam alumni post mortem quoque, congrua a morte obsequia præstare viderentur, statim ad extruendas cellulas ac templum excitantur. Ac primum quidem, divæ martyris Barbaræ templum minus elaboratum, cito consummant, ornatum adhibentes quam licuit maximum. Tum vero ædículas sat multas, aliæque ac alia forma ædificant, cum ad fratrum communem usum, tum quibus hospites susciperent. Adhæc cellulam, qua magni illius sepulcrum positum erat, priori mutata specie, in sacrum oratorium in crucis efformant tum figuram pulcherrime comutant : quo finem acciperet, dictum illud a beato viro, de loco pariter, deque

B Quædam femina manibus pariter ac pedibus immobilis erat, ut plane pendere illa a reliquo corpore, ac compagem propriam servare viderentur : quod tamen spectat ad actionem, aliena essent, suamque quodque eorum obsequium negaret : ut quod illorum erat, non vivens putaretur, sed mortua. Accolebat mali tanti cumulo, quin et illo malum gravius, ut quem illa indigentia supplementum ac refectionem filium habitura erat, is ipse dæmoniacus esset, ac continue allisus terræ discerperetur.

C Ejus calamitatis miserti, qui genere contingebant, ac velut onus inanime imponentes asino, ac manibus tenentes, ad novum Siloæ beati Lucæ sepulcrum adducunt, sequente quoque eam filio : quos illic relinquentes, reversi sunt. Quanta vero Dei judicia? Despexit eam sanctus, atque ad longum satis tempus sanationem differebat. Denique mulier ipsa, mora fatiscens, ac spe curationis abjecta, reverti cogitabat. Enimvero, o arcanam tuam, Christe, bonitatem, ac miraculi in ea patrati ineffabilem præstantiam! Haud diu ante, viri sancti locus fontis instar suavicolens unguentum (13) scaturierat : quod ædituus sollicite habens, ac accipiens, mittensque in unum quoddam lucernarium vasculum, sacro sepulcro appenderat.

D Cum ergo mulier, ipso meridie, nemine præterquam filio præsentē, eidem assisteret, ait ille ad eam submissa voce : At ego surgens, bibam quod in hoc lucernario existit. Mater vero deterrebat, ne id ille attentaret : « Ne, inquit, filii, iracundus est ædituus, ac ne nos forte plagis impositis amandaverit. » Haudquaquam, inquit, sed animi desiderium implebo ; moxque surgens, ac lucernarium capiens, statim ori infundit ; nec hactenus aliud quidquam fuit. Confestim autem cœpit volutari puer ac discerpi. Mater autem. Ac

Fr. Combefisii notæ.

(13) *Suavolens unguentum*. Miraculum hoc, vicinissimum sit. Nec enim ita unguentum manare solet, nisi monstrante Deo, esse ejusmodi sanctorum corpora, cœu fontes quosdam curationum, uti

in Nicolao ac aliis memoratis facile quisque perspexit. Erant alia plura subnexa miracula, sed omitto causa brevitatē.

ne rogo miraculum levius aures afficiat, sed **A** ἡ δὲ μήτηρ καὶ μὴ δράμη τὸ θυμὸν τὰς ἀκοὰς, animo attenti simus, dicetur enim quod gratis- ἀλλὰ προσηκτόν, εἰρήσεται γὰρ ἤδη τὸ χαριέστατον. simum est.

Mater itaque ceu valde dolens, ac charissimo filio opem ferre desiderio cupiens, O rem novam! O arcanum miraculum! nihil jam manus non habens, aut pedes, uti prius, sed utrisque valde efficax ac valens exhibetur. Nam saliebat pedibus, ac manibus filium fulciebat, erigebatque. jam et ipsum sobrium, atque a demonii dira vexatione liberum. Sic mulier duplex beneficium unius horæ momento mirabiliter consecuta, voluptate ac miraculo superantibus, haudquaquam quidquam feret, quamve pro tanto beneficio gratiam rependeret, habebat. Quapropter alia se præstaturam desperans, ipsa a se domum se recepit.

Ἡ γοῦν μήτηρ οἶα πάντως ἀλγήσασα, καὶ τῷ φιλετάτῃ βοηθῆσαι προθυμουμένη· ὦ καινοῦ πράγματος, ὦ θαύματος ἀπορρήτου· οὐκέτι ἄχειρ, οὐδὲ ἄπους ἦν ὡς τὸ πρότερον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνεργὴς ἐδείκνυτο πρὸς ἀμφοτέρω· τοῖς τε γὰρ ποσὶ ἤλατο, καὶ ταῖς χερσὶν ὑπερείδε, καὶ διανίστη τὸν παῖδα, σώφρονα καὶ αὐτὸν ἤδη, καὶ τοῦ δεινῶς θλίβοντος ἐλευθέρων δαιμονίου. Οὕτω μεγάλης καὶ διπλῆς χάριτος ἡ γυνὴ, μιᾶς ὥρας ἀπολαύσασα παραδόξως, οὐκ εἶχεν ὅτι καὶ γένοιτο, ἤδονῃ καὶ θαύματι νικωμένη, οὐδέ τινα προσαγαγεῖν εἶχε τοιαύτης χάριτος ἀμοιβήν. Διὸ τῶν ἄλλων ἀπο- **B** γνοῦσα, οἶκοθεν καὶ παρ' ἐαυτῆς ἀπεδίδου.

ANNO DOMINI CMXLIX.

LEONIS GRAMMATICI ANNALES.

(Vide tomum CIX, col. 989, inter scriptores post Theophanem.)

ANNO DOMINI CMLI.

ANONYMI VITA S. CLEMENTIS BULGARORUM EPISCOPI.

Exstat in Appendice ad Theophylactum, tom. CXXVI.

CIRCA MEDIUM SÆCULUM X.

MOSES BAR-CEPHA SYRUS

EPISCOPUS IN BETH-RAMAM ET BETH-CENO, AC CURATOR RERUM SACRARUM IN MOZAL
HOC EST SELEUCIA PARTHORUM.

NOTITIA.

(Ex Eusebio Renaudotio in adnotatione ad Liturgiam Mosis Bar-Cepha.)

Mosis Bar-Cepha nomine Liturgia exstat in omnibus prope codicibus Syrorum Jacobitarum, inter quos celeberrima est illius memoria, tanquam insiquis ex illorum Ecclesia theologi. Is est ejus opus de Paradiso

Latine interpretatus est vir doctissimus Andreus Masius, quæ versio primum typis Plantinianis edita, in Bibliothecam Patrum translata est. Sed quis fuerit aut quando vixerit Moses, neque docuit nos Masius, neque aliunde certo scire potuimus. Vixisse illum diu ante Dionysium Barsalibi perspicuum est cum is in Commentario suo ad quatuor Evangelia et alibi, illius testimonia frequenter referat: ut etiam juniorem fuisse Jacobo Edesseno, et altero Serugensi ex eo probatur, quod illorum sententias referat eodem in opere. Valde autem hallucinatus est Masius, dum illum non longe post Joannem Chrysostomum vixisse existimavit, cum Severum citet, Antiochenum scilicet Monophysitarum præcipuum. Sed gravius adhuc erravit Margarinus Binius, qui ad tempora Julii II et Pauli III illum reduxit, immani anachronismo, cum Moses ille alter Meredinensis fuerit, Mardenus a Masio ejus in Syriacis discipulo perperam appellatus. Nec meliora Possevinus. Sane eum Monophysitam fuisse constat, quales erant, quos honoris et testimonii causa appellat, Severus, Jacobus Edessenus, et alter Serugensis. Illum episcopum fuisse verisimile est, ex Liturgia quæ ipsi tribuitur: neque enim ab aliis quam ab episcopis aut patriarchis compositas aut saltem illis ascriptas liturgias Syri agnoscunt, ut ex Elencho illorum quas interpretati sumus manifestum est. Eum decimo sæculo vixisse scribit Naironus, sed nullam hujus conjecturæ suæ probationem offert.

LECTORI ANDREAS MASIUS.

Mosis hujus historiam plane me nescire fateor, nec de illo quidquam expiscari potuisse in ecclesiasticis, conciliorum, vel sanctorum narrationibus; quibus ex fontibus, multa chronologis et historiarum scriptoribus non vulgaribus haurire sæpe mihi usuvenit. Ac ne ex his quidem Illius Commentariis, potui deprehendere vestigium ullum ætatis qua vixerit, nisi quod ut magnum Athanasium et Cyrillum Alexandinum, ita et D. Chrysostomum, sine splendida ulla honoris Præfatione citat, nominatque *Joan. Monachum*, I lib. c. 4 et c. 10. *Dominum Joannem*, ejusdem libri, cap. 7, et libri seu partis III, cap. 5, quibus locis meminit ejus orationum sive sermonum *de occasu mundi, de novo mundo, cur arbor vocata sit scientiæ boni et mali, et ad Sitigrium seu Stagiriam: et contra eos qui putant mundum gubernari a dæmonibus*, I lib. cap. 22. Ac proinde his non multo posterior mihi videtur, forte non prorsum inani conjectura cum sæpius divum Mosen dicat, I part., cap. 28. Hos præterea citat scriptores ecclesiasticos et probatos auctores, ut appellat, ejusdem part., cap. 22.

D. Severi orat. 22, de Epithronio, I libri, cap. 7 et 11, et alteram ejusdem argumenti, I libr., 33. Ejusdem auctoris orat. contra Felicissimum, parte II.

D. Ephraim, sive Ephrem Syri, librum Geneseos sive de rerum ortu, sive Comment. in Genes. I lib., c. 4 et c. 9, quem opinor eum esse quo dominum Ephrem paradisi conditionem exsequi ait, I lib., cap. 7, et quem etiam quemdam illius commentarium appellat, I lib., c. 27.

D. Jacobum Orrohaitam, partis I cap. 14, et partis II c. 2.

D. Jacobi Sarugensis orationem de Adamo ejecto e paradiso, part. I, cap. 20, quam etiam Commentarium appellat, ejusdem partis c. 27. Ejusdem orationes de Christi passione et ascensu, non ita multum ante finem, I libri.

D. Jacobi Botucensis orationem de Adamo ejecto extra paradysum, I lib., c. 22.

D. Julii commentarium in Evangelium Joannis.

Phloxi Mabusæ episcopi sermonem de contemplatione arboris vitæ, I partis c. 8, 19, 22, etc. Ejusdem capitula contra Diolorum, parte III.

MOSIS BAR-CEPHA

EPISCOPI SYRI

COMMENTARIA DE PARADISO

AD IGNATIUM FRATREM.

(Interprete Andrea Masio. — *Critici sacri*, tom. II, p. 387 ed. Amstelodami.)

PROŒMIUM.

Posteaquam, sancte frater Ignati, absolvimus, non sine ope divina, Commentarium de sex diebus con-

diti orbis, minime perfectum quidem illum, neque omni ex parte absolutum, orationibus quinque:

accedimus ad tractandum de paradiso, tuæ pietatis voluntate persuasioneque inducti. In qua quidem tractatione ita quoque versabimur, ut et accurata et clara sit oratio : et singula capita inter se distincta particulatimque divisa habeantur, quo facilius lectores omnia intelligant, neque per oblivionem aliquid de sua memoria amittant : quatenus certe Deus verus qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum¹, conatus nostros adjuvaturus, nobisque prætorus est, et directurus dictionem nostram. Verba igitur quibus Moses propheta de paradiso dicere ortus est, hæc sunt : *Et plantaverat Dominus Deus paradysum in Eden ab initio : ibique posuit Adamum quem finxerat*². Sed priusquam beati Mosis verba explicemus, pertractanda nobis sunt in hac prima Commentarii nostri parte, viginti septem argumentorum capita in quorum primo agatur : Sitne paradysus res corporata, an vero spiritalis. Secundo, ostendetur quis sit corporatus paradysus, et quis spiritalis. Tertio, probabitur consentaneum esse, ut libri Veteris Testamenti interpretentur non solum rebus ipsis, verum etiam mystice et figurate. Quarto, declarabitur, num de re ipsa corporata, an vero mystico modo paradysus primum sit explicandus. Quinto, dicetur, quo die inter illos sex dies quibus condidit Deus hanc machinam corporatam atque aspectabilem, sit conditus paradysus corporeus. Sexto, aperietur causa ob quam condidit Deus istum corporatum paradysum. Septimo, pervestigabitur, sitne paradysus in cælo, an in terris. Octavo, expendetur, utrum paradysus sit in hoc terrarum tractu quem nos habemus, an in alio. Nono, probabitur eam terræ regionem in qua paradysus exstat, altiore eminentioreque esse hac nostra. Decimo, agatur de regno cælorum, in terrane sit an in cælo. Undecimo, disseretur, qui differat regnum cælorum a paradiso. Duodecimo, tractabitur utrum paradysus existat intra orbem terrarum habitabilem, an extra eum. Decimo tertio, in qua tandem regione sit paradysus.

A Decimo quarto disceptabitur, quomodo homines transmiserint mare Oceanum, venerintque ex ea regione in qua paradysus est, ad hanc quam nos incolimus ; et utrum Adam habitavit apud Hierosolyma, an vero minime. Decimo quinto, disputabitur, quanta pateat paradisi amplitudo. Decimo sexto, quid sit Eden, et cur paradysus sit paradisi vocabulo appellatus. Decimo septimo, investigabitur num arbores et fructus paradisi similes fuerint iis qui in hoc nostro soloveniunt, an vero ab his diversi. Decimo octavo, ostendetur quis sit modo paradisi usus vel quis etiam post resurrectionem mortuorum futurus. Decimo nono, declarabitur quæ fuerit arbor scientiæ et boni et mali, qua Adamo Deus interdixerat : et quamobrem appellata sit scientiæ boni et mali arbor. Vicesimo, disputabitur quæ fuerit arbor vitæ, et cur sit vitæ dicta. Vicesimo primo, agatur de illo fluvio qui paradysum irrigabat, et de quatuor fluminibus in quæ ille scindebatur. Vicesimo secundo, dicetur quid futurum fuisset Adamo, si observasset mandatum. Vicesimo tertio, explicabitur quandiu mansissent in paradiso Adamus et Eva, priusquam illinc in regnum cæleste emigraturi fuissent, si obedivissent mandato. Vicesimo quarto, probabitur numero augendos fuisse in paradiso homines, si Adam et Eva obtemperassent legi, neque eos duos solos fuisse inibi mansuros. Vicesimo quinto, disceptabitur, an per venerem commistis corporibus prolem procreaturi fuissent tum Adam Evaque, tum istorum posterii : an vero sine amplexibus. Vicesimo sexto, declarabitur quomodo voluptatem cepissent in paradiso Adam et Eva, ac reliqui ex ipsis nascituri. Vicesimo septimo agatur de serpente qui Evam adortus decepit. Vicesimo octavo denique, interpretabuntur ea verba, quæ beatus Moses scripta reliquit de paradiso et de iis quæ in paradiso acta sunt non quidem mystice, sed ita ut res ipsæ explicentur.

PARS PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Utrum sit paradysus res corporata, an vero ad intelligentiam mentis pertinens. — De paradiso, de quo B. Moses scripsit his verbis : *Plantaverat Dominus Deus paradysum in Eden ab initio*, scire laborant homines rerum cognitionis cupidi, sitne corporata res, an vero incorporea, atque spiritalis duntaxat, et sola intelligentia spectabilis. Et alii quidem ita ex corporibus constare aiunt, ut nihil habeat quod ad mentem spectet ; alii vero ita ad solam mentem pertinere putant, ut omnino incorporea res sit. Sunt etiam qui duos esse dicant paradisos, alterum corporatum, incorporeum alterum. Sed nos

D adversum illos qui plane corporatum faciunt paradysum, tribus utendum rationibus putamus, quarum prima est : Si omnino corporeus est paradysus, corpus solum Adæ in ipso oblectabatur : anima vero non item. Nam corporata res non potest animum, qui spiritus est, afficere voluptate, quo fiet ut fraudis reus videri Deus possit, quippe qui quasi oblectandi Adæ gratia paradysum condiderit, et tamen non totum Adamum, sed alteram duntaxat ejus partem quæ corpore constabat, voluptate imbuerit ; alteram vero, animum scilicet voluptatis expertem reliquerit. Secunda ratio hæc est, si plane corporatus est paradysus, consequens est

¹ Joan. 1, 9. ² Gen. 2, 8

ut sacra Veteris Testamenti scripta vacua sint mysticis sensis, id quod falsum esse capite tertio, volente Deo, commonstrabimus. Tertia ratio est, si paradisi nihil est nisi res corporea, conficitur eos sacrarum rerum doctores mentitos esse, qui incorporeæ ipsum etiam naturæ esse prodiderunt. Conficitur igitur ex iis quæ jam dicta sunt, paradisi haud ita corporatum esse, ut incorporei nihil habeat. Rursus eos qui ad mentis intelligentiam duntaxat pertinere aiunt paradisi, atque omnino incorporeum esse, sex istis oppugnamus argumentis. Primo, prorsus nullo affecisset voluptatis sensu Adæ corpus, sed solum animam, atque hæc ratione nuper quoque usi sumus. Deinde falsa essent quæ de paradiso exstant Mosis dicta, rem corporatam notantia : ejusmodi sunt, quod plantaverat Dominus Deus paradisi in Eden ab initio ; quod posuit illic Adamum quem fixerat, quod procreavit e terra omnem arborem visu appetibilem, atque in cibum idoneam, et arborem scientiæ boni et mali ; quod sumpserunt Adam et Eva folia ficulnea, fecerintque sibi subligacula ; quod sese occultarint inter paradisi arbores, et quæ sunt alia hujus generis a Mose prodita de paradiso. Tertio, nisi habuisset paradisi res etiam corporatas in se, qui potuissent ex ipso affluere aquæ ad irrigandas terras, et ad usus humanos accomodatæ? Quarto, ex iis quæ Moses Spiritu sancto afflatus scripta reliquit, certum est Adamum corpus habuisse ex luto compactum, idque collocatum fuisse a Deo in paradiso ; erat ergo et locus ille in quo id corpus insistebat, corporeus. Quinto, necessum est corporatum esse paradisi, quod Enoch et Elias in eo manent, ut affirmat dominus Ephrem in eo opere, quod librum Genesios, hoc est, de rerum ortu interpretatur, et in iis etiam sermonibus quos de paradiso conscripsit. Illi enim viri, cum corporati sint (ut qui vitæ hujus vinculis adhuc sunt colligati), consentaneum est ut in corporalibus quoque locis maneat. Sexto denique, exstat doctorum virorum auctoritas, fide dignissimorum, qua corporatum esse paradisi affirmatur. Recte igitur colligimus falsum esse illud, paradisi sub solam mentis intelligentiam cadere, atque plane ex earum rerum esse numero quæ incorporeæ sunt. Denique iis qui duos censent esse paradisos, alterum corporatum, incorporeum alterum, objicimus Mosen qui non in duobus paradisis, sed in uno collocatum Adamum ; neque rursus e duobus, sed in uno ejectum a Deo scripsit. Ad hoc, Dominus noster Christus non duos paradisos, sed unicum promittebat latroni inquis : *Hodie tecum eris in paradiso* ². Neque sane consentaneum est, ut ejusmodi dictis, scriptisque oraculis fidem abrogemus ; iis vero quæ neque dicta neque scripta exstant in sacris Libris, ahibeamus. Non igitur duo, sed unicus est para-

disus. Atque hæc hactenus a nobis sunt contra tres illas hominum de paradiso diversas opiniones ; nostra vero sententia est unum esse paradisi, non duos ; eumque unum paradisi duplicis esse conditionis : corporeæ et incorporeæ, sive et ejus quæ sensu, et ejus quæ ratione intelligentiaque mentis percipitur ; quæ quidem nostra sententia his argumentis potest demonstrari : Adam ex anima et corpore compositus erat, ergo et paradisi, qui pro illo oblectando conditus fuerat, duplicis item conditionis esse oportebat, ut qua esset corporeus, corpus ; qua vero incorporeus, animam Adæ recrearet. Deinde beatus Ephrem duplici interpretatione exposuit librum Mosis prophetæ ; quarum altera mystica est, atque arcana eruit sensa ; altera res ipsas pertractat a Mose descriptas. Sed et divus Cyrillus, legales etiam caeremonias, etsi re ipsa celebrabantur, mysticum tamen quid atque arcanum continuisse testatus est. Præterea venerandi sacrarum rerum doctores partim de corporeo, alii de incorporeo paradiso sunt locuti ; nec sane abs re alterutri, cum ille utriusque fuerit conditionis. Mystice enim de paradiso agit Gregorius Theologus in ea oratione quam de Christi Natalibus composuit, ubi Adamum ait colonum fuisse in paradiso, plantarum immortalium, nempe ipsarum divinarum notionum et simpliciorum et perfectiorum ; item arborem, fuisse meditationem animi, quantum ipse certe meditetur. Mystice item Gregorius Nyssenus in Commentario de homine, cap. 20 et 21. Similiter Philoxenus Mabugensis in sermone de meditatione quæ circa arborem vitæ versatur ; ait enim arcana censa mentisque meditationes de paradiso haberi. Denique Dominus Jacobus Orrohalti eo sermone quem de Theologia edidit, ait Mosen figurate locutum esse de paradiso. Rursus de corporeo paradiso scripsit dominus Jeannes in oratione cui titulum fecit : *Cur arbor illa appellata sit arbor scientiæ boni et mali, et quid sibi velit illud Christi* : « Hodie tecum eris in paradiso, » multus enim illud astruit argumentis corporeum exstitisse paradisi : inter alia inquis, Adami oculis aspectum, auribus auditum, animo denique observatum esse paradisi, et hujusmodi alia. Similiter dominus Severus oratione 22, de Epithrouio, conficit corporeum fuisse paradisi, dum etiam ipse affirmat Adamum oculis illum intuitum esse, auribusque audivisse. Nam audivit, inquit, illa Dei ad se verba : *De omni arbore quæ in paradiso exstat, vesceris, præter arborem cognitionis boni et mali* ³ ; et intueri igitur hæc potuit, vesci vero prohibebatur. Gregorius rursus Theologus, in oratione de patientia, ad hunc modum de paradiso corporeo loquitur : « Lignum adversus lignum ; crucis, adversus lignum scientiæ boni et mali. » Est igitur consentaneum ut utrumque aut corporatum lignum fuerit, aut utrumque corporis expert, atque sub intelligentiam

² Luc. xii 43. ³ Gen. ii, 16, 17.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

ARTICLE II

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

quantur absurda necessum est. Primo enim Vetus Testamentum nihil nisi meras nugasque continebit historias : carebitque prorsus mysticis sancti Spiritus sensis, deinde obfirmabitur Manctis et Marcionis sententia, qui dicebant Vetus Testamentum nequaquam ab auctore Dei Christi Patre esse. Præterea nisi in illo recondita fuerint arcana sensa, unde potuere prisci patres, prophetae, alique sancti viri intelligere Christum olim venturum; ex eaque re tanto affici gaudio? Denique si ita cum illis hæreticis sentimus, profecto in Judaismum incidimus; quippe Judæi, ut qui Spiritus sancti expertes sunt, alia quam corporalia crassaque sensa nulla amplectuntur. Verum enimvero arcanis etiam modis atque mysticis explicandos esse sacros Libros, ex iis conficitur quæ modo subjicimus. Si enim quod capiendi Judæi, inque exsilium ducendi, quodque rursus liberandi reducendique in patriam essent; quæ re ipsa contingentes figuræ fuerunt: jussi sunt divini vates figuris atque typis quibusdam prædicere, quo videlicet Dei providentia jam tum agnosceretur: sicut apud Ezechielem de sumendo latere, de dividendis barbæ et capitis pilis et cubando in lateribus, videre est⁶; item apud Isaiam de amictu sæcci, deque nudando corpore⁷; præterea apud Jeremiam de jugo et vinculis⁸; denique apud Oseam de ducenda uxore adultera et meretrice⁹; atque ita de aliis plurimis quæ nunc non est operæ pretium percensere: quanto magis consentaneum putabimus, in lege atque prophetis mystice figurateque illa admiranda atque præcellentissima neque unquam satis laudanda opera quæ Verbum Dei Christus, dum in carne versatur, patravit, quæque nobis in mundo illo sempiterno, cujus spectissima fruimur, eventura promisit, esse prænuntiata! Ad hoc, tabernaculum illud exiguo duraturum tempore, quo ornatum corpore esset extruendum a Mose, non ante in ipso monte mysticis modis ipsi ostenderat Deus! Sane eo spectant verba illa quæ, postquam ille descendisset de monte, ad ipsum hic faciebat, inquit: *Videto ac facito omnia ad id exemplar quod tibi in monte ostendi*¹⁰. Quid Gedeonis vellus¹¹? Quid Elisæi hydria¹²? annon præter ipsas res quæ agebantur, alia etiam seclusa in ipsis erant sensa? quid triticum, palea, ventilabrum, quæ commemorat Joannes Baptista¹³? num pro ipsis rebus sunt accipienda, ac non potius arcanum quid per ea significare ille volebat? quin ipse etiam Dominus noster ait Abrahamum optavisse ut videret diem ipsius, ac vidisse gavisumque esse¹⁴; quem tamen aliter prospicere non potuit ille, quam per tyrum ac mysteria, quale illud fuit quod filium suum immolare jubebatur¹⁵, ea enim victima Christi diem figurate ostendebat.

Præterea Mosis serpentem æneum quem in deserto suspendit ob oculos populi¹⁶, idem Christus interpretatur mystice de sua cruce, dum ait: *Quemadmodum in altum sustulit Moses serpentem in solitudine, ita exaltabitur Filius hominis*¹⁷. Rursum aquæ illæ de quibus cum Samaritana muliere colloquens ait: *Aquæ quas ego do ei, fient in ipso fonte scaturientes in vitam æternam*¹⁸, nequaquam profecto corporatæ aquæ, sed mysticæ fuerunt. Denique Paulus quoque apostolus arcano sensu interpretatur duos Abrahamæ uxores, Saram et Agarrem, duorum inquit testamentorum illas esse figuras¹⁹. Similiter petram illam quæ comitabatur Israelitas, profundeque illis aquas in potum, figurate explicat quando ait²⁰, eam petram fuisse Christum. Ex his igitur omnibus colligere est, Veteris Testamenti libros non modo de rebus ipsis, verum etiam mystice ac figurate atque reconditioribus modis interpretari debere.

CAPUT IV.

Ultra expositione mystica ne an historica sit primum interpretandus paradisos. — Igitur cum duplicis sit conditionis paradisos, consentaneum etiam est ut duplici modo interpretetur, mystico et corporato: hoc est, ut tum res ipsæ pertractentur, tum ex rebus notionis aliæ quasi per figuram intelligantur; cæterum illa interpretatio cum fundamento et parietibus recte conferatur. Cum igitur tunc demum muri immobiles consistant ubi fundamenta sunt firma, ac proinde hæc prius jacta esse quam illi extruantur oporteat, tametsi parietes, eaque quæ paratus ædium forma, prius in animo atque cogitatione a nobis versentur quam fundamenta; congruum quoque est, ut de rebus ipsis interpretatio prior constituatur; quo, hæc deinde ceu fundamento, mystica illa sustentetur nitaturque.

CAPUT V.

Quotidie inter illos sex dies quibus condidit Deus hanc aspectabilem machinam sit conditus atque consitus paradisos. — Cæterum Moses scribit, sex diebus creavisse Deum hanc machinam aspectabilem. Primo enim condidisse cælum, terram, lucem; secundo, æthera sive firmamentum; tertio, arbores, herbas, semina; quarto, solem, lunam, stellasque cæteras; quinto, aves aera peragrantes, et pisces per mare natantes, ac humi quoque repentes animantes; sexto, feras, mansuetasque bestias, necnon Adamum et Evam. At paradisos esse quidem a Deo consitum commemorat, sed non quoto die: nos tamen tertio et conditum, et consitum esse ex iis verbis quæ de ipso apud Mosem habentur, intelligimus: ait enim dixisse Deum die tertio: *Producat terra herbas germinantes, seminisque feraces in suo genere*²¹. Nec non arbores

⁶ Ezech. iv. 3. ⁷ Isa. xx. 2. ⁸ Jerem. xxvii. 2. ⁹ Osee 1. 1. ¹⁰ Exod. xxv. 40. ¹¹ Judic. vi. 57
¹² IV Reg. iv. 1 seqq. ¹³ Matth. iii. 12. ¹⁴ Joan. viii. 56. ¹⁵ Gen. xxii. 2. ¹⁶ Num. xxi. 9.
¹⁷ Joan. iii. 14. ¹⁸ Joan. iv. 14. ¹⁹ Galat. iv. 24. ²⁰ I Cor. x. 4. ²¹ Gen. 1. 11.

utrumque totius quæque generis, etc. Paradisus A
 ante peccatum Adami conditus est et veluti sponso
 habundans. Deo preparatus atque instructus. Nam
 quod Moyses paradisi conditi mentionem post crea-
 tum Adami facit, idem fit, quod ad nondum satis
 explicitam de paradiso consito narrationem sibi
 revocandum, eamque absolvendam putavit, non
 autem quasi ille post conditum Adamum factus
 sit.

CAPUT VI.

Quam ad causam condiderit Deus paradisum
 cogitamus. — Neque vero dubium est quin et
 concubitu et voluptate afficiendi Adami gratia
 Deus paradisum condiderit, ut qui illum sibi ma-
 jore cura studioque prosequendum duxit, quam
 ullam rerum ceterarum quæ super terram essent. B
 Igitur quousmodum impensiore ipsum honore
 quam alias res a se creatas affecerat, sic suis ipse
 manibus, atque ad suam imaginem illum condere,
 ex paradiso veluti domicilio præ cæteris honorare
 voluit. Itaque locum ei destinavit et consuevit
 ornatum, magnificentissimum, voluptuosissi-
 mum, et ob summam elegantiam pulchritudinem
 quo maxime appetibilem, in quo ille versaretur
 habitareque: neque permisit ut cæterorum more
 animantium, quæ ratione vacant, terram depa-
 ggeret.

CAPUT VII.

De paradiso, super terram, an in cælo existat.
 — Hinc qui in cælo paradisum esse putent, eo
 quod dixit Paulus apostolus de seipso dicat, C
 captus ab his in tertium cælum, et in paradiso¹¹,
 neque enim hoc adjecturum fuisse, nisi in
 cælo casus paradisi. Verum nos ad ea respon-
 demus, duo fulsere via illa in quæ Paulus raptus
 erat, non unicum, cum ipse dicat: *Veniam ad
 viam atque ad patefactiones Domini*¹²; non autem
 ad visum et ad patefactionem. Neque vero desunt
 etiam nobis scriptum foel quibus convincamus di-
 versas fulsere duas illas patefactiones; et priore
 quidem in cælum, altera vero in paradisum fuisse
 sublatum Paulum. Nos igitur super terram esse
 paradisum statuimus, idque his argumentis: *Con-
 vertens, inquit, Dominus Deus paradisum in Eden
 ab oriente*¹³; sive primum: Eden vero locum vo-
 cante videtur, non qui supra cælum esset, sed in
 terra. Præterea idem Moses affirmat quatuor flu-
 mina ex paradiso profuissse, Tigridem, Euphratem,
 Tichonem, et Phisonem: quæ si e cælo delapsa
 essent, excrevissent utique atque vasto halitu ipsam
 terram aperuissent, quippe quæ sustinere nequiver-
 set melius tantam, quanta aquæ ex loco tam su-
 blimi præcipites (et quidem dies noctesque conti-
 nuato cursu) absque ulla intermissione ipsam pres-
 siderent, quare e terra promanasse illa flumina ne-
 cessæ est, et proinde paradisum quoque terrestrem
 fuisse. Ad hæc Dominus noster ait ad Iatronem:

Profecto dico tibi, *Hodie eris mecum in paradiso*¹⁴.
 Non autem dixit in cælo, quia neque ipsa Domini
 anima (simul atque a corpore dissociata est) cæ-
 lum conscendit, sed die tertio rursus corpus
 subiit neque latro quoque eo die in cælum potuit
 evadere, cum dicat Christus neminem conscendisse
 in cælum præter eum qui descendisset de cælo,
 Filium hominis, qui esset in cælo¹⁵. Fuit igitur
 paradiso, non in cælo, sed in terris. Insuper cor-
 poratæ arbores, quales revera in paradiso exsta-
 bant ex ligno concretæ, e terra satæ pullulant, non
 autem supra cælum nascuntur. Denique Patrum
 auctoritate, cui fides negari non potest, satis compro-
 batur terrestrem fuisse paradisum. Nam dominus
 Joannes in ea oratione qua disserit cur arbor illa
 sit vocata scientiæ boni et mali, scribit in hæc
 sententiam: Si regnum cæli promisit nobis Domi-
 nus noster, Iatronem vero in paradisum modo
 subvexit, sane conficitur non satisfacisse ipsum
 Iatroni. Item dominus Severus, oratione 22, de
 Epitronio sic scribit: *Ea quæ nobis promissa sunt,
 ipsum sunt cæli regnum; non autem quæ in para-
 diso percipiatur voluptas. Aliud igitur paradisum,
 aliud regnum cælestis esse, palam faciunt hi Pa-
 tres. Postremo Ephrem, in eo libro, quo paradisi
 conditionem exsequitur, discrete asserit terrestrem
 esse. Igitur perspicuum est in terris esse para-
 disum, non in cælo.*

CAPUT VIII.

Utrum paradisus in hoc terrarum tractu quem
 nos incolimus existeret, an in alio quopiam. — Jam
 vero posteaquam ostendimus in terris fuisse para-
 disum, indagandum nobis superest, an in his
 terrarum regionibus quas nos mortales habemus,
 an in aliis quibusdam existerit. Cæterum
 statuimus terram unam omnino esse, atque unius
 universam ejusdemque naturæ; eamque terram in
 qua paradiso existeret, diversam quidem esse ab
 hac nostra, verum non natura ipsaque sui materia,
 sed raritate et densitudine. Dividamus igitur terram
 in duas maximas partes, quarum altera paradisi
 terra, altera extra paradisum vocetur: illa subtilis,
 sincera, pura, hæc quæ a nobis colitur, crassa, mate-
 riata, impura, confusa sit. Jam vero concipito animo
 tuo hæc quatuor res: cælum superius illud spiriti-
 bus angelisque frequentatum; deinde quod illo infe-
 rius est, firmamentumque a nobis vocari solet;
 postea eam terram quæ paradisi est; demum eam ter-
 ram quæ est extra paradisum: deinde ita existimata,
 quemadmodum id quod firmamentum vocari diximus,
 præcellentia quadam subtilitatis cælo illi sublimiori
 spiritibusque dicato cedit; ac rursus eadem para-
 disum superat et crassiorem et magis materialium:
 ita et paradisum dignitate puritateque inferiorem
 quidem esse firmamento; sed terra, quæ extra
 ipsum est, præstantiorem. Fit itaque ut cælum

¹¹ *1 Cor. xii, 2.* ¹² *ibid. 4.* ¹³ *Gen. ii, 8.* ¹⁴ *Luc xxiii, 43.* ¹⁵ *Joan. iii, 13.*

utud beatorum spirituum domicilium præcellentius sit firmamento; firmamentum, paradiso; paradisc ea terra quam nos habitamus. Est igitur alia paradisi terra, alia hæc nostra; sed ita, ut non natura, verum materiæ subtilitate excellentiaque differant. Sed potest id etiam hoc argumento a rerum natura petito demonstrari. Conditus enim Adamus non in hoc crasso densæque pleno materiæ loco qui extra paradisum est, collocatus a Deo est, nondum enim deliquerat atque peccarat; neque rursus positus est in illis præcellentibus locis, cælo vel firmamento, nihil enim adhuc boni patrarat: sed quod consentaneum erat, collocavit ipsum Deus in eo loco qui inter utrosque illos medio se habebat modo; hoc est, paradiso: hic enim ut non tam purus putusque est quam firmamentum, ita rursus non tam crassa coactaque materie constat, atque hæc nostra quæ extra paradisum est, terra. Et vero, eo consilio videtur ejusmodi medio loco ab opifice Deo ille positus esse, ut si morigerus observaret jussa, subveheretur in firmamentum locum præcellentiore purioreque paradiso: sin autem mandatis non pareret, sed delinqueret, atque ab ea quam sibi suus effector imperavisset, lege defleceret, conjiceretur in hanc execrabilem, crassam ac densam terram quam nos extra paradisum nunc habitamus. Quin paradisum fuisse medio loco testatur etiam Philoxenus Mabusæ episcopus in eo sermone quem de contemplatione arboris vitæ conscripsit hic verbis: Sic consitus a Deo paradiscus est, ut medium occupet locum; quidquid enim superius est, aut cælum est aut cælo consentaneum: rursum quidquid inferius, vel terra est vel ad terram pertinet. Quippe qualis erat conditio compositioque hominis, talem oportebat esse et locum in quo erat ille ponendus; illa vero ejus erat modi, ut in hominis esset posita arbitrio et boni et mali electio: jam vero qui sic se habet, is inter utrumque medius est, nec ex bono totus, nec rursus totus ex malo confatus, sed pro suo arbitrio ad utrumvis juxta se habens. At ea quidem erat Adæ conditio, eademque cognitio arboris boni et mali: quare et ejusmodi erat quoque paradisi ratio in medio scilicet collocati, ut supra ipsum essent corporaturæ materiæque expertes spiritus qui sola ratione intelliguntur, et quidquid extra omnem compositionem est: infra vero illum bestiæ et pecudæ, cæteraque ratione carentia. Ipse vero paradiscus inter hæc et illa medius maneret atque hæc ratione cum hominis constitutione congrueret, qui et ipse ex anima simul et corpore constabat. Hactenus ille. Animadvertis igitur doctorem istum perspicua ratione ostendisse paradisum in medio esse positum; neque tam subtili tenuitate dotatum quam ea quæ supra ipsum existunt, neque rursus ea crassitudine materiæ qua illa composita sunt quæ infra ipsum habentur. Non ergo in hac quam nos habitamus terra paradiscus existit, sed in alia; non quidem ipsa sua natura differente, sed tenui-

tate genninaque puritate. Ait enim: Objiciat nobis hic aliquis fieri non posse (cum terra omnis unius ejusdemque naturæ sit atque essentiæ) ut altera ejus pars subtilis, pura, sincera; altera vero crassa, impura, mista, confusaque esse queat. Sed nos respondemus, fieri omnino id posse: quippe in aquis quæ sunt ejusdem essentiæ omnes, alias tamen limpidas, alias turbidas; quasdam dulces potuque suaves; alias amaras, atque in potum ineptas: Item in aere, alium crassum densumque, alium liquidum, naturalique temperatum puritate; rursus alium salubri atque amœna temperie, alium noxia intemperie ingratoque odore experimur: denique ipsa etiam corporis nostri membra omnia quidem, unius atque ejusdem naturæ esse nemo negaverit: et tamen oculus lucidus est atque liquidus, manus vero crassa et materiata compago constat; itaque et in terræ partibus idem usu venit, ut scilicet altera esset pura pura et omnis excrementi vacua, ac tenuis subtilisque, qualis erat illa paradisi; altera vero crassa, mista, excrementosa, cujusmodi est hæc quæ extra paradisum a nobis habetur. Nam et in oleo hoc ipsum deprehendis et in vino: etsi enim unis etiam hæc consent essentiis, tamen partium aliæ liquidiores defecationesque ac veluti magis percolatæ, quales sunt a fundo remotiores, aliæ rursus turbidiores, feculentioresque atque omnino impuriore esse cernuntur; cæ nempe quæ a fundo propius absunt.

CAPUT IX.

Eam terra in qua est paradiscus hæc nostra sublimiorem esse. — Illud insuper asserimus, eam terram in qua est paradiscus altiore multo sublimioremque existere hæc quam nos colimus; id enim ita se habere, indicio sunt quatuor illa grandia flumina quæ, orta, in paradisi terra per hanc nostram ab illa diversam feruntur. Nisi enim illa terra altior exstaret, fieri non posset, ut ea flumina illinc præcipiti cursu sub mare magnuni delata, tandem per hanc a nobis cultam regionem erumpentia spargerentur. Certum igitur est, ea flumina, quia e sublimi loco promanant, ipsa sua præcipiti fluxione coacta strictaque, et proinde cum impetu delata sub terram et magnum mare rapi, atque ob ipsum eum impetum, quo sunt delapsa, rursus prosilire in hæc nostra terra, per eamque fluere. Nam quatuor illa flumina (Tigrim, inquam, Euphratem, Gihonem, et Phisonem) sub mare ferri, atque in hæc demum quam nos habitamus terra prodire, testatur etiam dominus Ephrem Commentariis in Genosim; et cum eo alii. Clarum igitur ex his est, eam terram in qua situs est paradiscus multo eminentiore sublimioremque esse hæc quam nos occupamus.

CAPUT X.

De regno cælesti in quo justis voluptate afficientur, sine in terris an supra cælum. — Regnum porro cæleste illud quod justorum deliciis destinatum est

posteaquam revixerint mortales, ut ait Dominus A noster, non esse in terris, sed supra cælum (hoc est, supra firmamentum), quod proxime supra nos est, multis argumentis comprobatur. Primo enim ipsum vocabulum hoc arguit, quo cæleste regnum, non terrestre a Domino appellatum est : deinde idem ille Dominus dixit *Vado parare vobis locum* ²⁷. Et : *Ubi ego sum, illic et minister meus erit*. Jam vero dubium nullum est, quin Christus vere in cælum conscenderit. Præterea divus Paulus scribit in hæc verba : *Vos autem accessistis ad montem Sion, et ad civitatem Dei vivi, ad Jerusalem quæ est in cælo, et ad cætus myriodum angelorum atque ad Ecclesiam primogenitorum qui scripti sunt in cælo* ²⁸. Et alibi : *Scimus enim quod quamvis domus hæc nostra quæ in terris est, corpus nempe, B dissolvatur, structuram tamen habeamus quæ a Deo est, domum non constructam manibus in cælo sempiternam* ²⁹. Ad hoc Joannes monachus, sermone priore quem de mundo novo scripsit, sic ait : Enimvero regnum illud cæleste Christi, non erat sub firmamento, sed supra cælum, ubi potestatum ordines existunt. Liquet igitur cæleste regnum in quo beati voluptate fruuntur postquam revixerint, supra cælum (hoc est firmamentum) id quod supra nos apparet, positum esse.

CAPUT XI.

Aliud esse regnum cæleste, aliud paradisi. — Est vero inter cæleste regnum et paradisi magna admodum differentia atque diversitas. Nam regnum cæleste supra cæli firmamentum est, at C paradisi sub firmamento in terris : ad hoc, regnum cæleste spiritale est ; paradisi vero et ad corpus et ad spiritum spectat, ut superius comprobavimus. Deinde cælestis regni voluptas ea est quæ ex Deo cum beatis angelis capitur ; paradisi vero delicie ex arboribus amœnis atque desiderabilibus, nec non ex ingenti illo flumine habentur. Præterea regnum cæleste *nec oculus vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis ascendit*, ut apostolorum princeps Paulus ait ³⁰ ; sed paradisi et Adæ et Evæ oculis aspectus est, auribus auditus, et subiit in ipsorum animos. Insuper cum in lege, tum in Evangelio distinguuntur : in lege enim beatus Moses in eo libro quem Genesim (hoc est, de *rum ortu*) vocamus, de paradiso locutus est, eumque suis notis descripsit ; de cæli autem regno non verbum quidem fecit. Rursus in Evangelio Dominus noster, ejusque discipuli et Joannes Baptistæ concionantes, adhortati sunt mortales ad poenitentiam, quia in propinquo esset regnum cæleste ³¹ ; sed paradisi esse vicinum non dixere. Denique hoc quoque inter illa discrimen est, quod post resurrectionem conscensuri sint justi ad cæleste regnum, atque illic in summa voluptate

acturi, juxta verax Domini promissum ; in paradisi vero post resurrectionem nemo ingredietur, sed mansurus est ille cultoribus vacuus. Postremo diversa inter se esse regnum cæli et paradisi, affirmant etiam doctores, quos honoris causa nominino : dominus Joannes quidem in ea oratione, cui titulus est, *Cur arbor illa scientiæ boni et mali appellata sit ; et quid sibi velit illud Christi ad latronem, Hodie mecum eris in paradiso* ³² : Severus vero, oratione 22 Epithronii, ut superius (2) ostendimus.

CAPUT XII.

Utrum in hoc terrarum orbe quem mortales habitant an extra eum sit paradisi. — Philosophorum profanorum, imo nonnullorum etiam ecclesiasticorum doctorum sententia est, elementa ipsa alterum in altero esse, atque alterum ab altero circumdari : terram enim ab ipsa aqua, aquam ab aere, aërem ab igne contineri (de qua re nos quoque dilucide egimus in eo libro quem de sex diebus conscripsimus), et proinde existimant mare Oceanum totam ambire terram, non secus atque coronam caput, aut cingulum lumbos ; ita ut ab extrema Oceani parte nulla prorsus terra sit, sed aer ei oræ ex omni regione circumfusus. At alii opinantur, amplecti quidem mare Oceanum hunc habitabilem orbem, quantus est, ut corona caput, vel zona corpus cingit ; et tamen ultra extremam illam Oceani oram supresse eam terram, in qua consitus fuit paradisi. Itaque putant hi paradisi extra hunc a mortalibus frequentatum orbem existisse ; quod sane suis argumentis posse comprobari videtur. Nemo enim unquam regulorum eo profectus paradisi conspexit : qui si intra eam mundi partem quæ ab hominibus habitatur positus esset, procul dubio reges qui id facere potuissent visum eum ivissent : a qua re tamen omnes adhuc, ob eam ut videtur quam modo dixi causam, abstinere. Ait enim, qui in hac sunt sententia, aiunt mare illud quod inter hanc nostram et illam terram interfluit, innavigabile esse, ideoque neminem regum illuc trajecisse. Alii vero illi qui elementa ambiri alterum ab altero, atque Oceani aquas universam omnino circumdare terram putant, ut D nullum supersit solum ultra mare, paradisi intra mare quidem positum esse aiunt, verum ob montes difficillimos et penitus invios qui inter illum et nos existunt, neminem mortalium illuc accessisse. Conficitur itaque ex his, paradisi extra eum terræ orbem quem homines colimus, situm esse.

CAPUT XIII.

In qua mundi regione positus sit paradisi. — Sed quærat aliquis, in quam mundi regione positus sit paradisi : versus Orientem, an Occidentem, ad Meridiem, an Septentrionem ? Hinc

²⁷ Joan. xiv, 2. ²⁸ Hebr. xii, 22, 25. ²⁹ II Cor. v, 1. ³⁰ I Cor. ii, 9. ³¹ Matth. iii, 1. ³² Luc. xxii, 43.

(2) *Supra cap. 7 sub finem.*

respondemus, Basilium quidem et ejus fratrem Gregorium Nyssenum, atque præter hos dominum Severum, compluresque alios opinari paradisum ad Orientalem terræ regionem exstare. Basilus enim sermone super illud Pauli ²³, *In omni re gratias agite*, ad hunc modum scribit : « Ideo ad Orientem versi inter orandum stetimus, ut oculos nostros ad contemplandum paradisum assuefaceremus, eoque locum nostrum pristinum requirerenus. Gregorius vero Nyssenus, sermone quem in Orationem Dominicam composuit, sic ait : Convertimus nos ad Orientem, non ideo modo quod illic Deus sit aspectabilis, qui ubique est, neque ullo particulari loco omnino continetur cum omnem ex æquo occupet, sed quia locus noster pristinus in Oriente est : de ea vita loquor quam in paradiso agitabamus, ex quo deinde excidimus ; conservat enim Deus paradisum in Eden, in Oriente. Cum igitur ad Orientem dirigimus oculos nostrorum aciem, atque casum (3) nostrum quo ex beatissimis illis locis excidimus, revocamus in animos nostros, merito hanc tuam preceationem tibi offerimus, etc. Denique dominus Severus, oratione qua disserit cur versi ad Orientem adoremus, hæc prodidit : Quia paradiso in Oriente est, et illinc sumus egressi, atque ad locum nostrum antiquum reverti speramus, etc. Sunt etiam qui hinc constare existiment, paradisum in Oriente esse, quia qui templa aut ædes construere volunt ad Orientem spectantia, ita describunt, ut ad solem in mense Nisan Orientem obversa sit fabrica, nimirum quia illo mense sol supra paradisi locum oriatur. Et horum alii quidem diem decimum quintum mensis Nisan observant, quasi eo solis radii recte ex orientalibus fenestris prosiliant ; alii vero quartum, eoque id fieri putant, quod sol eo sit die creatus, et cursum suum coeperit. Verum Ephræm dicit paradisum universam ambire terram, atque ultra Oceanum ita positum esse ut totum terrarum orbem ab omni circumdet regione, non aliter atque lunæ orbis lunam cingit. Sunt autem hæc ejus fere verba, quibus in ea sua disputatione utitur : Quia procul extra conspectum dissitus est paradiso, neque tam acuta inest oculis nostris acies, ut illum assequi possimus ; si de ipso periculum facere velis, facile contuleris cum circulo lunam ambiente, atque ita intellectu comprehenderis : nam ita ille et mare et terram intra se completitur.

CAPUT XIV.

Quomodo trajecerint primi parentes ex paradisi terra in hanc terram. Et habitavitne Adamus in regione Hierosolymorum, annon. — Quidam eorum doctorum, qui censent paradisum ultra Oceanum esse positum, dixere primos homines ex illa para-

diso affini terra in hanc nostram per vadosum mare pedibus comceasse, cum essent stature procerissimæ ; atque hoc tum ex Athanasio tum e Cyrillo comprobare nituntur, qui inter alia scribunt, habitationem primam post paradisum fuisse Adamo in Judæa : præterea ipsum, posteaquam per plurimas regiones vagatus in aliis atque aliis habitasset locis, tandem sub vitæ finem venisse in montem Jebus, ibique sepultum esse ; certum est autem Jebus esse Jerusalem. Et vero dominus Jacobus Orrohaita tradit etiam Noam illic habitasse, atque in regione Sodomorum plantasse illas cedros ex quibus arcam construxit : quam arcam cum esset una cum liberis suis conscensurus impendente diluvio, secum in eam intulisse ossa Adami, eaque deinde post diluvium arca egressum, suis filiis distribuisse, prout orbem terrarum inter illos habitandum partebatur. Verbi gratia : Calvariam Adami dedisse primogenio suo Sem, et terram assignasse ei Judæam, atque ita posteritatem Sem, cum ei Judæam eeu suam hæreticitatem venisset, illam Adæ Calvariam quæ sibi illius ossibus ex paterna distributione obvenerat, in Adæ sepulcro quod alioqui jam tum illic exstabat, reposuisse. Sed alii existimant, inde ex quo deliquerat Adamus, eque paradiso fuerat eliminatus : usque ad diluvium, mortales omnes mansisse in ea terra quæ trans Oceanum circum paradisum exstabat : hanc vero quam nos jam habemus terram ad id usque tempus vacuam prorsus hominum fuisse desertamque ; illosque omnes diluvio obrutos propter vitæ impuritatem periisse, uno Noa viro justo cum tribus liberis atque conjugibus superstiti, ut reliqui tum fuerint soli octo mortales. Cæterum Noam cedros in illa quæ ultra Oceanum est terra sevisse, atque ex illis arcam illic struxisse ; eaque vectos octo illos homines, cum a diluvio servati essent, ex illa paradisi regione in hanc nostram pervenisse : non autem pedibus maris vadum transmisisse. Qui hanc sententiam tuentur, Ephræm auctorem laudant, qui in suis Commentariis sic scriptum reliquit : « Et ejecit eum ex eo (paradisum intellige) assignavitque ipsi non procul ab eo. Benignitas atque gratia scopus est perpetuus Deo ; ejus etiam rei apud inferos vestigia exstant. Habitationem dederat ipsi in paradiso, sed prævaricatus est : rursus ergo extrusit paradiso, sed in propinquo collocavit. Sed et hic perditissimi homines deliquerunt, et qui juxta paradisum habitarent, indigni evaserunt : arcæ igitur imperavit, ea in Armeniam illos portavit. » Hactenus Ephræm. Quæ si sic se habent, verumque est, Adæ Calvariam in Jebus (hoc est, Jerusalem) sepultam, et Christi crucem in eam delixam fuisse : certum quoque erit, Noam asportasse ossa Adami ex altera illa terra, eum-

²³ I Thess. v, 18.

(3) Alias exitum.

que, ubi in hanc nostram trajecisset, filio suo primogenito Sem caput dedisse : hujusque posteritatem illud in Jebus (utpote sua ipsorum possessione) sepelivisse. Hæc igitur ab illis dicuntur qui opinantur paradysum ultra mare Oceanum existere ; at illorum qui putant paradysum intra Oceanum esse positum, neque nos mari sed inviis et haud penetrabilibus montibus ab illo prohiberi, partim dicunt Adæ nepotes pedibus ex illa regione in hanc nostram comisse, partim vero oberante arca illinc esse huc delatos.

CAPUT XV.

Quam sit amplum paradisi spatium. — Sive autem paradysus in regione modo Orientali positus est, ut dixere Basilius, Gregorius, Severus et complures alii, necessum est spatiosum admodum atque amplum fuisse ; ei enim rei fidem facit ingens illud flumen quo rigabatur. Nam si hoc, ubi paradysum satis abluit, in quatuor grandes fluvios dissecatur, qui magnam orbis hujus quem nos colimus partem suo cursu alluunt, maximum profecto, amplissimum atque profundissimum, ut sit consentaneum est, antequam in quatuor illos diductum atque dispersum sit grandes fluvios. Jam vero ex fluminis magnitudinis conficitur, paradysum qui illo rigatur amplissimum quoque esse. Sin vero (quæ Ephræmi sententia est) omnem undique terram nostram cum Oceano ambit paradysus, profecto nihil prorsus dubitationis reliquum est, quin sit amplissimus patentissimusque.

CAPUT XVI.

Quid sit Eden, et cur paradysus vocetur paradysus. — Eden Hebræis voluptatis significationem habet, et credibile est Græcos suam ἔδων inde formasse. — Cæterum Eden locus est amplus ac spatiosus, sic dictus, quod delicatus, ac multis variisque arboribus exornatus sit. Paradysus vero appellatur paradysus quod locus sit cultus plurimis pulcherrimisque plantis, eum odoratu tum gustatu jucundis, planeque congruus, appositus, accommodatus, ut sit domicilium sedesque et amœnitas hominum ; nam hujuscemodi locum consueverunt mortales appellare paradysum. Quare beatus Moyses quoque Jordanis etiam regionem, quia amœna atque spectabilis esset id temporis, paradysum nominavit. Porro ut regio Eden cunctas reliquas præcellit terras ; ita et ea ejus pars, in qua situs est paradysus, cætera omnia quæ Eden complectitur loca superat : neque enim in Eden ullum est solum præstantius eo in quo paradysus est consitus.

CAPUT XVII.

An fuerint arbores fructusque paradisi quales hæc nostra terra fert, an his dissimiles. — Illud porro affirmamus quoque, neque arbores, neque

A fructus paradisi (etsi arbores fructusque appellerentur) tales omnino fuisse, quales hic apud nos progignuntur ; sed longe his præcellentes, elegantiores, majores. Nam ut ita statuamus, hisce inducimur rationibus. Primum illi fructus non fuere execrationi divinæ obnoxii neque damnati, ut hi nostri ; deinde si in hac nostra detestabili terra atque infelice, alia loca, aliis, præstantiores arbores et fructus meliores fuerunt ; quanto magis existimandum fuerit, arbores fructusque paradisi his nostris multo præcellentes melioresque fuisse ! Et vero hanc nostram sententiam approbat etiam Philoxenus, ea oratione quam de arbore vitæ scriptam reliquit ; nam de paradiso, ejusque plantis verba faciens ait : Nequaquam subjectæ sunt execrationi atque damnationi ; hæc enim in eam modo terram pronuntiata sunt, quæ extra paradysum est, post violatam ab Adamo legem, ita ut ab ipsis paradysus maneret immunis, sicut in hanc usque diem quoque immunis liberque est, eoque et delicatissimæ et speciosissimæ arbores in ipso etiam existant.

CAPUT XVIII.

Cui vel nunc, vel post resurrectionem usui serviat paradysus. — Sed solent quidam disciplinarum studiosi quærere, quis sit vel jam nunc paradisi usus, vel quis olim futurus, postquam mortales cum corporibus revixerint (4). His nos respondemus, eo fuisse creatum primo consitumque ab opifice Deo paradysum, ut Adam cum suis in ipso habitaret. Qui ubi contra Conditoris sui imperium peccassent, eliminati inde pulsique sunt. Ex illo porro tempore usque ad Christi adventum versati sunt in paradiso Enoch atque Elias ; at vero post Christi regis adventum, huic præterea rei servit ut in ipso habitent animæ hominum Justorum piorumque, atque eorum qui per corporis sui cruciatus Christi fidem comprobarunt quique fideles Deum amarunt, exutæ corporibus usque ad resurrectionis diem : quod in eo sermone ostendimus, quem de anima fecimus. Nam latronis animam eo subvexit Dominus, dicebat enim ad ipsum : *Profecto dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Porro post diem resurrectionis, nullus prorsus ejus futurus est usus, sed supervacaneus manebit et vacuus. Jam vero ne quis per conjecturam hæc a nobis dicta putet, libet nonnullis id affirmare rationibus. Primo constat alia etiam spiritus dicata loca, cujusmodi sunt ea ex quibus diabolus cum suis copiis excidit, vacua adhuc manere atque supervacanea : ad hoc pars cæli dimidia ea quam Justii post resurrectionem incolent, adhuc vacua est ; præterea ipse terrarum orbis universum tantisper dum linguæ dividerentur, desolatus per hominum infrequentiam manebat, præter unam Babyloniam

(4) Cave auctorem istum errore Græcorum quorundam implicitum, sanctorum animas ante judicii diem in terrestri paradiso detineri. Vide librum

fratris Thomæ Mabiendæ, theologi, ordinis Prædicatorum, de paradiso, c. 9.

regionem in quam multi convenerant mortales : A insuper hæc etiam tempestate plurima sunt in orbe loca quæ neque ab hominibus neque ab angelis incoluntur, plurima item maria innavigabilia. Denique post resurrectionem nihil erit opus aut sole, aut luna, aut stellis cæteris, vel ullis omnino animantibus, serpentibus, avibus. Postremo post resurrectionem nullus justorum mansurus est in terris, quippe qui supra firmamentum conscendent, sed soli illic relinquuntur et moraturi sunt impii. Ut ergo in his omnibus cum ita sese habeant, nihil absurdum aut dissentaneum, nihil mutilum aut hiens esse dicimus : ita neque in eo, quod paradisos post resurrectionem nullis usibus serviet, quidquam deforme aut hiulcum inesse statueris. Insuper reges sæpe maximis sumptibus magna extruunt ædificia, quæ postquam ipsorum usui fecere satis, vacua deinde relinquuntur, et tamen minime temere, aut inconsiderate illa structa existimantur : quis igitur Deum prudentissimum rerum dispensatorem inconsiderantiæ arguat, qui cum paradisos condidisset Adami gratia, eumque in illo collocasset, ut cum voluptate haberet, peccantem inde ejecit, vacuumque illum reliquit?

CAPUT XIX.

Cujusmodi fuerit arbor scientiæ boni et mali, quam interdixerat Adamo Deus, et quæ sit ratio ejus nominis. — Brutus Moses primo libro scripsit in hanc sententiam : *Et præcepit Dominus Deus C*

*Adæ, dixitque ei : De omnibus arboribus paradisi edendo edes : ut de arbore scientiæ boni et mali ne edas : nam quo die de hac edes, mortem oppetes*²¹. Et paulo post : *Et accepit mulier de fructibus arboris, editque, ac dedit etiam viro suo, qui et ipse edit*²². Hic tria se offerunt disquirenda, quorum primum est, cur arbor illa appellata sit scientiæ boni et mali; alterum, quid sit bonum, et quid malum; tertium, cujus generis fuerit illa arbor. Igitur quod ad primum attinet, hoc est, vocabuli rationem, dicimus minime appellatam esse arborem scientiæ boni et mali, quod ipsa esset prædita cognitione qua inter bonum et malum posset dijudicare, neque etiam quod ipsa ejus rei scientiam in Adamum contulerit. Nam illiusmodi cognitionis expertem penitus fuisse arborem vel hinc intelligas, quod ne bruta quidem (necdum rationali) anima fuerit prædita : nam si bruta, mactanda primum fuisset ut cætera animantia, antequam de ea potuissent edere primi parentes; rationali vero omnino caruisse certissimum est, cum nulla facultate rebus pro arbitrio utendi dotata fuerit, neque aliquam a Conditorum legem acceperit, qualem iis ille imposuit quæ ratione donavit. Quare si per neutram dictarum animarum vivebat arbor illa, colligitur neque scientiam in se ullam habuisse qua bonum posset a malo discer-

nere. Quod porro nullam ipsa cognitionem Adamo dederit, certum est, quandoquidem ille alioqui jam ante fuerat scientia boni malique ornatus : compositus enim erat ex anima rationali quæ boni malique Judicio pollet. Ad hoc, lex imperabatur Adamo, qualis non nisi iis qui inter bonum et malum norunt discrimen, recte imponitur : nam alioqui (quod absit!) habuisset ille quod de Deo quereretur, qui legem sibi omnia prorsus judicii experti præscripsisset. Insuper nisi illiusmodi scientia jam tum fuisset imbutus Adam, qui potuisset nomina animantibus indere? qui agnoscere Evam uxorem suam, atque de ea dicere : *Hoc jam os ex ossibus meis, et caro de carne mea*²³, etc.

Denique divinitatis desiderio tangebatur Adam, atque ejus adipiscendæ causa de arbore illa gustabat : quare necessum est boni malique cognitionem in ipso fuisse, qui divinitatis præstantiam dignitatemque intelligebat, eamque affectabat. Insuper considerat ipsum Deus ad imaginem similitudinemque suam, et omnium quæ viverent, absolutissimum fecerat. Eum vero qui talis a Deo fuerat conditus, quis neget, judicio (hoc est, boni malique cognitione) dotatum fuisse? Nam quod cacodæmonis fuit fraude seductus, non boni malique ignorantia evenit; sed quia suæ ipsæ cupiditati, pellectus, indulsit. Nam etiam nunc qui peccant, nequaquam ut omnis cognitionis vacui peccant, cur enim tales condemnarentur? sed a suo ipsorum affectu seducuntur. Postremo fieri non potuit ut arbor eo Adamum imbueret, quo ipsa carebat. Perficitur ergo ex iis quæ adhuc dicta sunt, non ideo arborem scientiæ boni et mali vocatam esse, quod vel ullam ipsa boni a malo distinguendi peritiam habuerit; vel Adamo de se edenti scientiam ejusmodi accommodaverit. Sed cur demum id nominis sortita sit prius quam expediamus, dicendum est; quid boni, quidque mali vocabulis sit intelligendum. Bonum igitur, est ipsa obedientia; malum vero, contrarium obedientiæ vitium, rebellio. Nam obedientiam bonum esse ostendunt illa legis verba : *Dilige Dominum Deum tuum*²⁴; ex amore enim atque charitate obedientia nascitur. Est igitur bonum obedientia. Rursus malum esse rebellionem probant illa Dei verba : *Duo mala fecit populus meus; me dereliquerunt, fontem aquæ vivæ, et profecti foderunt sibi fossas effractas quæ non possunt continere in se aquas*²⁵. Jam vero dicimus, arborem scientiæ boni et mali illam esse appellatam, quia per eam, re ipsa facto periculo, Adamus agnovit bonum et malum. At enim dices, hinc colligi Adamum fuisse cariturum boni et mali cognitione, nisi de illa arbore gustasset. Sed respondemus, scivisse quidem Adamum obedientiam bonum esse, et rebellionem malum, ut qui esset ad Dei similitudinem conditus, et ratione

²¹ Gen. ii, 16, 17. ²² Gen. iii 6. ²³ Gen. ii, 2, 25. ²⁴ Deut. vi, 5. ²⁵ Jerem. ii 13.

pollens, facultateque rerum quas animo concepis-
set dijudicandarum : verumtamen id ipsum post,
per experientiam quoque rei didicisse, ubi conti-
gisset atque gustasset vetitos fructus. Sicut et
Cain non ignorabat quidem rem malam esse
homicidium, priusquam id perpetrasset; verum
deinde clarius hoc ipsum per experientiam rei
didicit homicidio admissio, cum fugaci mobilitate
esset multatus. Quin et nos quoque novimus ea
quæ mala sunt, antequam mala designemus;
verum ubi jam ipsa patravimus, tum reipsa intel-
ligimus mala esse; et quidem multo certius, tum
cum meritam ob illa pœnam pendimus. Denique
quemadmodum malum esse morbum non nescimus
longe antequam ægrotamus, et tamen facto periculo
hoc ipsum propius penitusque agnoscimus cum
morbo vexamur; et ut sanitatem omnes norunt
bonam esse etiam quando ea carent, cæterum
ubi fruuntur sanitate, jam ejusmodi et quantum
bonum sit, per experientiam certius intelligunt:
ita et Adamus sciebat quidem, antequam de vetita
arbore gustasset, bonam esse obedientiam, ma-
lamque rebellionem; verum cum rebellasset, hoc
ipsum experientia magistra rectius agnovit. Qua
enim sententia de paradisi bonis dejectus, atque
in hanc damnatam terram relegatus est, eandem
per periculum didicit quantum bonum esset obe-
dientia, et quantum contra malum rebellio. Igitur
vocata est arbor scientiæ boni et mali, quia
Adamus per ipsam expertus est quid esset bonum
et quid malum, atque reipsa agnovit obedientiam
esse bonum, malum vero rebellionem. Sed enim,
dicet aliquis, demus Adamum per illam arborem
esse expertum quid bonum et quid malum esset,
non proinde justa ratio ea videtur, ob quam arbor
ipsa scientiæ boni et mali vocaretur, quæ scien-
tiam in se nullam haberet. Respondemus eum esse
morem sacrarum Litterarum, ut et locis et tempo-
ribus earum rerum accommodent nomina, quæ
rebus ipsis in locis et temporibus illis eventibus
debentur. Sic puteum quemdam *jurgii* appellarunt,
cum puteus non jurgasset sed de puteo ipso inter
se contendissent pastores³⁹. Et rursus alium
puteum juramenti, non quasi ipse juratus esset,
sed quia de ipso facta fuerant juramenta⁴⁰.
Similiter cumulum quemdam lapidum vocarunt
*cumulum testimonii*⁴¹, qui nullum potuit dicere
testimonium, sed quia apud ipsum peracta fuerat
contestatio inter Jacob et Laban. Denique Jacob
Bethel nominavit *exercitum Dei*⁴², cum locus ipse
haud esset exercitus Dei, verum quia in eo loco
exercitum Dei ille vidisset. Ad eundem igitur
modum arbor illa cognominata est scientiæ boni
et mali, non quod ipsa vel in se talem scientiam
habuerit aut eam in Adamo effecerit, qua hic jam
ante pollebat, sed quia per eam arborem est ille
reipsa expertus, atque (ut ita dicam) efficeret

A edoctus quid esset bonum et quid malum, quippe
in ea arbore positum erat periculum et obedientiæ
et rebellionis Adami, atque per eam clare agnovit
ille boni malique rationem ipso rei effectu, didi-
citque quantum esset boni in observando Dei
mandato positum, et quantum contra mali in
prevaricando. Parere enim præcepto bonum; non
parere, malum appellavit Scriptura. Hæc igitur de
nominis ratione dicta satis sunt; jam reliquum
est ut expendamus cujus illa generis arbor fuerit.
Sunt quidam qui existiment non fuisse arborem id
de quo gustavit Adam, sed venerem amplexum
quo cum uxore ille corpus miscuit; eamque ob
rem aiunt partum mulieris esse per Dei sententiam
doloribus factum obnoxium; neque aliud voluisse
illud præceptum, Ne edatis de illa arbore, quam,
B Non cocatis, sed sancte et absque omni Venere
vivatis; et: Quo die de illa edetis, mortem morie-
mini, id esse quo die corpora miscebitis. Verum
hauc sententiam minime veram esse vel id satis
arguit quod integra virginitate pulsati sint illi
paradiso. Censent ergo alii frumentum fuisse hanc
arborem, atque ideo Christum quoque suum
corpus in pane dedisse: ut qua re contractum
esset debitum, eadem et exsolveretur. Rursus alii
vitem fuisse contendunt, et ideo sanguinem
suum dedisse Christum in vino pro expianda pri-
morum parentum noxa. Sed nos hæc vera non esse
putamus; frumentum enim seges, non arbor dicitur,
C ut neque vitis. Igitur Philoxenus Mabugensis, ora-
tione de arbore vitæ, et multi alii existimant ficum
fuisse eam arborem, qua, cum esset Adamo inter-
dictum, non abstinuit. Huic sententiæ nos quoque
ut vero similiori subscribimus. Credibile enim est,
simul atque de ea arbore edissent, pudore corre-
ptos, ex eo quod proxime ad manum erat, subliga-
cula sibi comparavisse quibus sua obvelarent pu-
denda, ea vero ex ficulneis foliis fuisse facta te-
statur ipsa Scriptura⁴³. Neque enim simile veri
potest existimari, ipsos prætermissa ea arbore quæ
proxima erat, ad aliam longiuscule dissitam festi-
nasse; ex cujus foliis concinnatis subligaculis suam
contegerent nuditatem. Et ergo ficus arbor illa
scientiæ boni et mali; qua non vesci cum essent
D jussi, non paruerunt edicto. Sunt tamen qui velint
haudquaquam ficum fuisse, sed potius arborem
quampiam novi generis atque inusitati, longe re-
liquis præstantiorem; cujus fructibus interdictum
fuerit Adamo: idque hæc colligunt ratione, quia
peccavit Adam edendo et multatus sit. Nam vul-
gari (inquiunt) fructu vescendo, neque peccavisset
ille, neque pœnam commeruisset. Verum ad hæc
respondemus: Cum res aliqua lege prohibita est,
non rei vel præstantiam dignitatemque vel utilita-
tem atque indignitatem, dum aut editur aut omit-
titur quidquam, referre aut ad peccatum aut ad
justitiam vel ad oœnam præmiumve, sed ipsam

³⁹ Gen. xiiii, 7. ⁴⁰ Gen. xxi, 29-32. ⁴¹ Gen. xxxi, 47. ⁴² Gen. xxxii, 30. ⁴³ Gen. iii, 7.

solam hic spectari obedientiam et rebellionem. Verbi causa : Divi Machabæi cum a porcina carne sese abstinere, eamque ob rem plurima tolerarent mala, non ipsam spectabant suillam carnem, eaque eeu vili et contemptibili cibo abstinebant : sed divinum versabant animo præceptum, quod modis omnibus sibi observandum, neque ullo pacto transiendum statuebant ⁴⁴. Et martyres tormenta plurima sunt perpessi quia de hostiis deorum gustare recusabant; non quod cibi illius rationem haberent qui ex victimis parabatur, sed ne sua ipsorum adversus Deum conscientia polluerentur. Sic divus Paulus permittit nobis ut cibis nullo cum discrimine vescamur, tantisper dum quales sint ignoramus; verum conscientias jubet abstinere, nimirum quia non in ipsis cibis, sed in eorum qui his vescuntur conscientia, res sita est ⁴⁵. Itaque Adam non ex arboris de qua gustavit pretio dignitate agnovit delictum suum, sed ex ipsa sua rebellionem; punitusque est plane non pro gustati cibi natura, sed propter violatam legem. Quippe in observanda aut violanda lege, omnis justitia consistit atque injustitia; non autem in ea re de qua lex ipsa lata est. Fuit igitur ficus arbor illa scientiæ boni et mali, de qua vescabatur Adamus. Hic rursus obijciat aliquis : Si mortem attulit Adæ gustata arbor, merito pro homicida habenda Deique hoste est; cum hic Adamum condiderit vitæque donarit, illa perdiderit et vitam eripuerit. Sed ad hoc facile respondetur, non arborem sed rebellionem attulisse mortem Adamo. Nam et in lege scribitur : *Qui maledictis usus fuerit in patrem aut matrem moriatur* ⁴⁶. Nemo tamen dixerit ipsa maledicta, ei qui ipsa parentem insectatur, mortem infligere, animamque ejus a corpore divellere : sed impietatem, illi esse mortis causam. Ad hoc, in Horeb, mors præstituebatur populo, quisquis oram montis Sinai contingeret ⁴⁷ : haudquaquam tamen existimandum est, a monte Sinai quemquam occisum esse, sed potius a præcepto violato. Denique si rex aliquis, civitate hæc aut illa, alicui sub supplicio capitali interdixerit, accidat porro ut is ea civitate non abstineat, ac proinde capite puniatur a rege : quis illum dixerit a civitate interfectum esse, ac non potius sua ipsam rebellionem perisse? Neque vero manna Israelitarum, quod Sabbati nocte servatum non putrescebat, reliquis vero noctibus corrumpitur; vel ipsa Sabbati nox servabat, vel cæteræ perdebant : sed ex observato violatoque præcepto res tota pendebat ⁴⁸. Non igitur Adamo vel arbor, vel gustatus fructus mortem peperit, sed ipsa rebellio.

Cæterum Philoxenus Mabugensis in ea est sententia, ut potest neque arborem illam fructumve gustatum attulisse mortem primis parentibus : si enim, inquit, esca sic illos enecasset, ut herbæ le-

thales solent interimere eos a quibus vorantur : soli illi, vel tum, cum vescerentur, vel post oppetivissent mortem. Neque rursus ob solam rebellionem illos mortem incurrisse : quandoquidem David tribus modis prævaricatus, per adulterium, per iram, per homicidium, non tamen punitus est, sed delictorum gratiam a Deo consecutus : verum divinitatis affectationem fuisse illis causam mortis. Simul atque enim (inquit) ad Evam dixisset serpens : *Eratis sicut dii, scientes boni et mali* ⁴⁹, si de illa arbore gustaveritis, vestigio illa, maxima cum aviditate, accepto fructu vesceretur : quare existimandum non est, cibi illius sapore illectam Evam violasse imperium Dei, sed quod speraret se deam fore, divinitatemque affectaret, et ipsam edisse et viro porrexisset. Sed neque Adamum aut fructu ciboque illo inescatum transilivisse præceptum, cum essent in paradiso plurimæ arbores aliæ quibus sibi libidinem (si ea ipsum tanta tenuisset) exsatiare potuisset, aut omnino ullius esse gratia, spreto atque neglecto Deo conditore suo, obtemperavisse insidioso dæmoni : sed perculsum etiam ipsum divinitatis ambitione prævaricatum esse, deque vitæ arbore edisse. Nisi enim illa affectione perturbatum animum habuisset, inquit, facile hæc atque hujusmodi alia opposuisset uxori argumenta : Cur non serpens qui nobis divinitatem ex arbore gustata promittit, ipse prior edit, deusque evasit? Jam vero neque te, ut edisti, deam factam video : qui possim ergo ipse divinitatem sperare si edam? Et, qui valeat arbor, quæ etiam spiritu caret, deos efficere qui se vescantur? quasi vero suum ipsa superet effectorem! Verum nihil tale respondit ille uxori, neque cum ipsa est ea de re argumentatus : nimirum qui etiam ipse divinitatis cupidine victus per vecordiam tenebatur. Efficitur itaque, neque arborem arborisve fructum vel escam, neque rebellionem attulisse primis nostris parentibus exitium, sed ipsum eorum animum quo prævaricabantur, hoc est, ipsam divinitatis ambitionem. Nam eadem ambitione diabolus quoque cum suis copiis deliquit : dicebat enim : *Ponam sedem meam supra stellas Dei, et ero similis Altissimo* ⁵⁰; atque ob hoc ipsum peccatum cælo deturbati præcipitati que sunt illi.

Hactenus Philoxenus. Sed nos dicimus, ipsam prævaricationem fuisse causam mortis Adamo, idque duabus rationibus comprobamus, quarum ex Dei verbo sumpta hæc est. Dicebat enim Deus Adamo : *Quo die comederis tu de arbore, mortem o, petes* ⁵¹. Altera hæc est : Si divinitatis spe oblata, dæmon non quivisset Adamum atque Evam seducere, procul dubio immortalitate promissa impulisset ad prævaricandum; atque ita quovis tandem modo illi incidissent in mortem violato Dei imperio, quam ipse fuerat eis comminatus; fregisse ergo præceptum Dei, fuit ipsis exitii causa. Sed cur,

⁴⁴ Il Mach. vi et vii; Levit. xi; Deut. xiv. ⁴⁵ I Cor. x, 25 seqq. ⁴⁶ Exod. xxi, 17. ⁴⁷ Exod. xix, 12. ⁴⁸ Exod. xvi, 14 seqq.; Num. xi, 7; Deut. xiv, 16. ⁴⁹ Gen. iii, 5. ⁵⁰ Isa. xiv, 14. ⁵¹ Gen. ii, 17.

inquunt, imposuit Deus Adamo legem, quam præsciebat ipsum non esse observaturum? Profecto nisi lex illi fuisset data, in multo majus malum incidisset, quam incidit Satan: præsertim cum in tam regali versaretur palatio, ipso paradiso omnibus deliciis affluente, imperata est ergo illi lex cui non erat obsecundaturus, ne in majus malum prolaberetur, quam data lege ruit. Sunt vero aliæ complures rationes præscribendæ illius legis: quas, volente Deo, post sumus explicaturi.

Verum enimvero quærat aliquis, cur Adami peccatum quod quidem non videbatur gravissimum durissima sit pœna consecuta, ipsa mors. Huic primo respondemus, magis illum admisisse flagitium, quam pendisse pœnam: multiplici enim nozarum genere rebellio illa constabat, inscientia, errore, superbia, incredulitate, calumnia, contemptu denique. Inscientia quidem, quia Jumentis, bestisque similis evasit, qui alioqui sapientia atque ratione pollebat. Errore vero, quippe insidiosus impostoris sui verbis seductus est. Superbia quoque, nam divinitatem affectabat. Insuper incredulitate, non credebat enim eventura ea quæ sibi suis conditor Deus erat interminatus. Calumniis denique, ut quibus ille suum est insectatus parentem. Postremo etiam contemptu; nam imperatam sibi legem vilipendit, sprevit, neglexit. Neque enim sceleris illius exstimatione spectandus est cibus quem sumpsit, sed quod spreto suo effectore Deo, hujus jussa violarit: contra vero insidiosus hostis sui verba magni fecerit; id vero in rationem vocandum est, inde flagitium. Illud magnum fuit et gravissima pœna piandum non in Adæ caput solum, sed in omnem proorsus posteritatem propagata. Sicut et Esau, qui (ut ait Apostolus ⁸¹) non invenit locum pœnitentiæ; non sane, quia rem quampiam inusitatam comedisset (fentes enim modo ederat), sed quod esset suæ obsecundatus cupiditati, auctoremque suum Deum contempsisset.

CAPUT XX.

Quæ fuerit arbor illa vitæ in medio paradiso et cur vitæ arbor sit vocata. Scriptum est in libro Geneseos: *Et procreaverat Dominus Deus e terra omnem arborem visu appetibilem, et in cibum pulchram; ipsam etiam arborem vitæ in medio paradiso, et arborem scientiæ boni et mali* ⁸², etc. De arbore scientiæ boni et mali satis a nobis jam dictum est, superest igitur ut de arbore vitæ nunc disseramus, de qua duo hæc veniunt disquirenda: cur vitæ arbor vocetur, et ejusmodi arbor ipsa sit. Sunt autem qui ideo vitæ arborem appellatam putent quod ea esset ipsius conditio atque natura ut vitam immortalem iis conciliaret qui se vescerentur; enim vero hi arborem scientiæ boni et mali, pari quoque ratione dictam volunt, quia cognitionem boni malique iis pareret qui ipsam ederent, cibumque ex ea caperent; nam Deum, per eum cibum qui ex

A illa arbore esset, in animas eorum qui illo plerentur, vim quamdam efficaciamque indere divinam, a cæteris animæ viribus diversam; sicut carnis ac vini alia est in humano corpore efficientia, alia leguminum: quævis divina efficaciaque bonum a malo secernat. Eadem igitur etiam ratione arborem vitæ vocatam, quia vitam immortalem suppeditaret iis qui ex ipsa cibum nutrimentumque caperent; idque divina quapiam efficientia. Hanc sententiam firmat Numysius philosophus Christianus sic scribens: *En Adam evasit qualis unus e nobis ad cognoscendum bonum et malum; ne igitur extendat manum suam etumat de arbore vitæ, vescaturque, et vivat perpetuo* ⁸³. Non hæc dicebat Deus per odium atque invidiam, sed quia indignus esset Adamus qui vitam sempiternam consequeretur, quippe contra quem jam ante lata fuerat sententia: *In pulverem reverteris* ⁸⁴. Semovit itaque illum ab arbore vitæ, ne de illa cibum sumeret: qui cibus divino decreto illi esset adversus. Hæc ille philosophus, quibus satis innuit existimare se, ejusmodi fuisse eam arborem ut vitam daret iis qui ipsam gustarent. Dominus vero Jacobus Sarugensis, oratione sua de ejecto Adamo ex paradiso, dicit fieri posse ut arbor illa vitam allatura fuerit immortalem Adamo si de ea edisset, propterea quod mysterium Christi in illa lateret, ac proinde occulta quadam efficientia ipsius fructus ramique pollerent, cum Christus ipse suapte natura vita sit, ac ubicunque ille adest in propinquo, illinc longe absit mors. Et vero hanc sententiam ait Philoxenus Mabugensis se nolle oppugnare, cum credat Deo omnia esse factu facilia. Cæterum alii doctores, quos nos libentius sequimur, aiunt, hanc ideo quod vitam ipsa conciliaret vescentibus, vocatam esse vitæ arborem (perinde enim rudis ac stulti ingenii esse, existimare arborem ullam boni malique cognitionem largiri posse iis a quibus ederetur: et esse arborem, qua si vescare, evadas immortalis), sed ob id, hoc illi nomen a Deo datum esse, quo Adamus ad parendum præscriptæ sibi legi animaretur. Nam cum solet quævis lex duabus fere muniri rebus, pœnæ scilicet denuntiatione, et præmii pollicitatione, quarum illa prævaricationem, hæc observationem D comitetur (neque enim minus debere videtur præmium iis qui obtemperant, quam multa iis qui rebellant) lataque a Deo lex esset, ne Adam de ea arbore quæ scientiæ boni et mali dicebatur, gustaret, et prævaricanti pœna prostituta ipsa mors: *Qua enim die, inquit, de illa ederis, mortem obibis*; reliquum erat, ut præmium etiam promitteretur observanti legem. Itaque Deus commonstrata alia arbore quæ in meditullio paradisi sata, magno exstabat insignis decore, vitæ eam appellavit, quasi diceret: Si ab illa arbore scientiæ boni et mali te continueris, legique meæ obtemperaveris, eu tibi arborem vitæ de qua edes, vivesque in perpe-

⁸¹ Hebr. xii, 17. ⁸² Gen. ii, 9. ⁸³ Gen. iii, 22. ⁸⁴ ibid. 19.

tuum. Pro cohortando igitur Adamo ad obsequendum legi, vocata est arbor illa vitæ arbor, ut quantum mortis nomine a rebellando deterreretur, tantum vitæ vocabulo ad parendum impelleretur; eaque gratia præmium quoque plane ex adverso pœnæ responderet, et vita morti. Hanc sententiam probat etiam divus Severus, oratione 33, de epithronio, ubi de cruce Christi loquens ait: Altera vero illa (vitæ arborem dico) gloriam Adæ paritura erat, nisi ille intempestivi cupidine cibi victus, non parvisset edicto, etc. At enim quæret aliquis, cur non potius regnum, aut incorrupta immutabilisque conditio vitæ promissa sit Adæ, si foret morigerus. Sed respondemus capacem illum perfectæ disciplinæ, simul atque conditus erat, esse non potuisse (4*). Si enim post universam illam legis et prophetarum doctrinam, Judæorum quidam in Sadducæorum, ut vocant, sectam prolapsi sunt, mortuorumque resurrectionem et alia sana dogmata negarunt: quanto magis existimandum fuerit Adamo, in ipso statim creationis suæ rudimento, incapacem fuisse absolutæ illius doctrinæ qua persuaderi quivisset, manere aliquod sublime præmium eos qui Deum amarent, præceptorumque ejus observantes essent; ipsum nempe cœleste regnum? Profecto ut filios nostros quos tenellos ad ludum litterarium mittimus erudiendos, quia ingenio adhuc rudi sunt, et nondum absoluto, non hujuscemodi verbis prosequimur: I, da operam litteris, ut in virum prudentem atque doctum, et popularium tuorum primatem evadas; sed meris blanditiis ad frequentandum ludum discendasque litteras cohortamur, et inducimus: ita Adamo quoque Deus, recens a se conditio legem præscribebat, per quam se revereri disceret, eamque legem si transilliret, mortem denuntiabat: sin observaret, concessurum se ipsi promittebat arborem vitæ, de qua ubi gustasset, adeptus immortalitatem victurus esset vitam sempiternam. Non ergo rudi adhuc et indocili homini dicebat? Daturus sum tibi jussibus meis parenti cœleste regnum; sed arborem veluti digito ostendebat amœna specie appetibilem, fructuque comptam suo, quam vitæ arborem vocabat, morigeroque illi promittebat fore ut ea vesceretur et evaderet immortalis. Neque est quod quis hæc miretur in Adamo, quando ipsis etiam Judæis post omnifaria legis præcepta atque instituta, non cœleste regnum a Deo promissum est, si dictis ejus obsecundarent, sed terra lacte melleque affluens, et arborum fructuumque ferax, quales sunt mali punicæ, oleæ, palmæ, etc. Quid igitur mirum si Adamo, cui nuper adeo legem imposuerat, edulem arborem ostendit, quam vitæ appellavit, ea promissione adjuncta, ut si in obsequio

A duraret, hæc gustata evaderet immortalis? Igitur ex iis quæ jam dicta sunt, clarum est, ideo vitæ nomen a Deo arbori illi esse inditum, ut eo non minus Adamum ad observandam jam tum præscriptam a se legem animaret atque propensum redderet, quam paulo ante mortis nomine a rebellando deterruerat. Sed hæc de nominis ratione satis sunt. Quod porro restat, cujus ea arbor generis fuerit, neminem adhuc doctorum omnium legimus qui qualis reipsa atque adeo corporis habitu fuerit, explicarit; nam qui mystice interpretarentur invenimus complures, et nos quoque Deo freti, quando in operis hujus progressu paradysum figurare explicabimus, ea quæ ad arcana hujus arboris sensa spectant, exponemus. Ingenuè igitur fatemur nondum didicisse nos qualisnam arbor fuerit quæ vitæ vocabatur, interim corporatam revera existisse certo persuasi sumus, ipsumque vocabulum ex creationis libro didicimus, quod pro incitando Adamo ad obedientiam datum illi esse jam demonstravimus: verum speciem ipsam, et fructus quales fuerint, quibusque compta fuerit frondibus, nondum discendo sumus assecuti.

CAPUT XXI.

De fluvio qui paradysum rigabat, et de quatuor fluviiis qui ex illo diducebantur. — Porro de flumine quod paradysum irrigat, hæc scripta nobis reliquit divus Moses: *Et flumen egrediebatur ex Eden ad irrigandum paradysum, atque inde divisum evasit in quatuor capita*⁶⁶. Est autem a nobis jam dictum capite 16. Eden esse regionem spatiosam, amplam, amœnam, variam. Paradysum vero locum esse, pulchris, fructuosis, præstantibus, laudabilibusque arboribus, præ quibusvis aliis in tota Eden locis ornatum: Paradysum enim ejus regionis quæ Eden dicitur, partem esse inter alias omnes præstantissimam, laudabilissimam, atque cultoribus suis commodissimam. Igitur illud flumen revera ingens, amplum, copiosum, insigne, ex terra Eden scaturiens atque promanans, in medium penetrat paradysum, eumque universum irrigat; quo perluto, finditur in quatuor deinde fluvios, et ipsos grandes, qui ab illo diducti, simul atque paradysum reliquere, sub ipsa maris Oceani vada delabuntur; atque inde rursus in hac a nobis habitata emergunt terra. Neque vero hæc nobis ipsi fingimus sed tanquam Mosis prophetæ verbis consentanea pronuntiamus, quæ sacro Spiritu auctore scripta sunt. Nam flumen illud ex terra Eden originem ducere, atque profluere his verbis affirmat: *Flumen egrediebatur ex Eden*. Rursus quod paradysum perluit atque irriget, his: *Ad irrigandum paradysum*. Præterea derivationem illam quam ingentes fluvios fieri diximus, irrigato jam tum paradiso;

⁶⁶ Gen. ii, 10.

(4*) Fallitur Bar-Cepha. Nam vera theologia docet Adamum conditum a Deo in statu perfectarum scientiarum et cognitionum, tam naturalium quam

supernaturalium, quæ principem et caput humani generis dicebat S. Thom. 1 p. q. 94 art. 5.

hæc verba significant : *Et illinc finditur, et evadit* A per quod fluunt, dulciores, amariore, insulsiore, salsiore evadunt, cur non existimabimus illos quoque fluvios tantisper dum per beatissimum ac felicissimum locum paradisu fluunt, jucundissimo atque suavissimo sapore esse ; in hoc vero execrabilis nostræ tractu terræ de illa suavitate plurimum remittere ? Porro beatus Moses et nomina illorum quatuor fluviorum, et loca per quæ feruntur, aliaque eodem spectantia diserte explicavit, ut quæ illa ætate non ignota essent : ait enim : *Nomen unius Phison, qui perlabitur universam terram Havilæ, illic est aurum, et ejus regionia aurum præstans est ; illic Bedolach, gemmæque Berilli ; quasi dicat : Unus illorum quatuor fluviorum Phison (5) vocatur, qui ubi ab ingenti ille flumine medium perlucet paradisu derivatus est, atque in terram sub Oceani vade se recepit, rursus prosilit, emicat, scaturitque in Occidua mundi regione, unde Septentrionalem petens, totam Indorum ditionem alluit (hæc enim Havilæ nomine significatur), ac tandem in mare desinit. Græce Phison Diiobis vocatur. Ferunt autem pleramque ripæ hujus fluvii arenam atque etiam alvei præstante auro abundare, et gemmis pretiosis ; una vox Hebræa, *Bedolah*, margaritas significat. Secundi fluvii nomen est Gehon. Is peragrat universam terram Chus, id est, Æthiopiæ ; hic a nonnullis etiam Sichor (6) appellatur. Græci Nilum vocant : qui a magno flumine digressus, atque sub maris fundum delapsus, prosilit tandem ebullitque in plaga meridionali, atque universam Æthiopum regionem peragrans, demum in Adriam exoneratur (7) ; quod mare Ægypti fines alluit. Tertius fluvius Dielat, hoc est, Tigris, contra Attur (8) fluit. Quartus est Perath, id est, Euphrates. Et hi quoque duo, ab illo grandiore diducti, et sub mare mersi prodeunt tandem in medio hoc nostro orbe vicinis inter se fontibus perlucet Dielat orientalem Mesopotamiæ regionem ; quem, ut Perath tractu vicino aliquandiu comitatus est, labuntur ambo in magnum mare australe Bosræ (9).*

CAPUT XXII.

Tria loca pro Adamo condita a Deo — Solent quidam percontari, quid Adamo Evæque futurum fuisset, si impositam sibi a Deo legem in paradiso non fregissent. His respondemus, subvehendos fuisse ex paradiso supra hoc cæli firmamentum quod supra nos positum intuemur, atque in cælesti regno voluptate incredibili et immortalitate prorsus beandos ; hoc enim præmil atque pretii pro observatæ lege dandum illis fuisse. Tria enim loca condiderat pro Adamo Deus : cælum, paradi-

(5) Unde hoc nomen habeat nescire me fateor, infra autem habet *Dijabis*, cap. 28.

(6) Sichor vox est Hebraica significans *nigrum ac rubidum*. Quod autem Nilus etiam a veteribus *πέλας* dictus sit testatur Plutarchus libello *De fluminibus*.

(7) Melius, in *Mediterraneum*, cap. 28.

(8) Ascur, infra. Tigris etiam hodie Syri *Dielat* vulgo vocant ; et Plinius affine vocabulo *Digitum* appellatum memorat, quæ tenior fluit, lib. vi, cap. 27.

(9) Bosram aiunt Syri urbem esse ad sinum Persicum, aliqui Amos II, in Idumæa recensent et apud Jeremiam, c. 48, in Moabitide.

sum, et hanc quæ extra paradisum est terram : A idque hæc justissima ratione scilicet ut illum a se effectum oblectaret in paradiso, simul et periculum faceret, morigerusne foret in observanda lege, an rebellis : et morigero quidem præmium culti præcepti daretur regnum cœleste, in quo ex paradiso sustolleretur, ut ibi omnis expertus mortalitatis in summa voluptate vitam agitare; rebellis vero atque prævaricator e paradiso in hanc maledictam terram detruderetur. Nam et angeli jussa peragunt, divinæque voluntati obsequentes sunt, non absque spe præmii quod ipsis dabitur post generalem mortalium resurrectionem (10) : igitur si angeli ea cum spe Dei cultum exsequuntur, Adam quoque atque Eva cum omni sua posteritate legi divinæ in paradiso hæc spe paruisent, virtutemque excoluissent, B quod inde ad cœli regnum essent evehendi. Efficitur ergo ut quemadmodum abjecti sunt in hanc detestabilem terram propter suum peccatum legemque Dei violatam, ita si legis observantes mansissent, futurum fuisse, ut cœleste regnum conscenderent, atque inibi in deliciis perpetuum degerent ævum. Hæc ita esse testatur Gregorius Theologus ea oratione quam scripsit in Dominicam novam, his verbis : Si mansissemus id quod eramus, legemque Dei observassemus, id facti essemus quod non fueramus, per accessum nimirum ad lignum vitæ post lignum scientiæ. Sed quid facti ? facti immortales, atque ad Deum propius admissi. Philoxenus præterea oratione de contemplatione ligni vitæ sic C scribit : Deus non solum per naturæ instinctum et Scripturæ auctoritatem ducit nos in agnitionem mysteriorum crucis, sed per ipsum etiam quem conseruit paradisum, quæ prima fuit generis nostri habitatio. Nam ut angelorum sedes est cœlum, dæmonum vero post ipsorum casum aer (nimirum medio positus loco) ; insuper animantium brutorum et hominum post violatam legem, hæc terra in qua nunc versamur ; denique piscium et natatilium omnium æquæ ; postremo animæ corpus in quod primum est inspirata : sic quoque destinatus fuerat paradisus ut esset hominum, priusquam peccassent, domicilium. Cum porro in eo leve atque observatu facile mandatum accepisset Adamus, si cui paruisset, in cœlum illinc evehendus erat : illo spreto, Deique neglecto verbo, non modo caruit D cœlo, quod sibi alioqui cum incorporeis illis copiis commune futurum fuisset ; verum etiam paradiso, qui medius erat locus, per ignominiam dejectus est in hanc terram peccato obnoxiam, ut in ea cum brutis pecudibus versaretur. Præterea dominus Joannes oratione contra eos qui mundum gubernari a dæmonibus putant, scriptum reliquit in hac sententiam : Si ejiciendus erat Adam de paradiso, cur ab initio donatus est a Deo paradiso ? nostra certe causa hæc ita evenire oportebat. Nam si primi illi

parentes nostri cavissent sibi atque Dominum suum agnovissent, ejusque paruisent jussis, et animi modestiam humilitatemque retinuisent, nequaquam amisissent id quo præditi fuerant decus atque ornamentum. Denique dominus Jacobus Botnanensis, oratione de ejecto Adamo extra paradisum, hæc scripta reliquit : Considerat Deus Adamum, non quo paradiso pelleret, sed ut paradisum veluti jure hæreditario possideret, in eoque dominaretur, eo hominem finxerat, quippe cujus gratia etiam mundum ipsum creaverat : quamobrem simul atque conditus est, incolere paradisum cœpit, quando adhuc nulla nuptiarum mentio erat. Tum mox subjecit : Et ut in paradiso, ita in cœlo quoque victuri erant in suavissima cum Deo consuetudine, atque familiaritate, etc. Colligitur itaque ex his sanctorum Patrum atque probatorum auctorum dictis, Adamum et Evam, si mandati divini observantes mansissent neque deliquissent sustollendos fuisse in cœleste regnum supra firmamentum, ubi prorsus immortalitate donati, in sempiterna vixissent voluptate. Quin hæc ipsum rationi æque certe consentaneum est ; ut enim propter violatæ legis peccatum paradiso eliminati sunt, atque in hanc maledictam detrusti terram, ita si divinis jussis obtemperavissent, eoque justis effecti fuissent, hoc erant præmio afficiendi ; scilicet ut ex paradiso in cœleste regnum emigrarent, quo inde ab oibe condito ipsis fuerat paratum, ut ait Dominus, ad Adæ et Evæ posteritatem.

CAPUT XXIII.

Quandiu in paradiso mansissent priusquam ad cœleste regnum traducendi fuissent, si non deliquissent primi parentes. — Sed jam quæstio oritur de temporis spatio quantisper scilicet in paradiso fuissent commoraturi primi nostri parentes, antequam ad cœleste regnum emigrassent, si paruisent divinæ legi. Tantisper sane dum pro divina benedictione : *Crescite et multiplicamini*, aucti prole atque multiplicati homines numerum æquassent Satanae et earum copiarum quæ cum ipso exciderant cœlo. Eo enim numero expleto, qui numerus in Dei cognitione fuit definitus, elapsoque jam tum justo tempore ; traducturus erat ipsos Deus in regnum cœleste. Ejus enim rei gratia tam spatiosum, amplum, capacem considerat paradisum, ut universæ posteritati Adæ satis in ipso esset loci ad morandum. In hac etiam sententia est Gregorius Theologus dum ait mundum superiorem, expleri debere ; vocat enim mundum superiorem, ipsas cœlestes copias, quarum numerum, diaboli et ejus sociorum casu diminutum, censet instaurandum esse atque supplendum, ascitis totidem in illorum qui excidere locum ; hoc est, traductis in cœleste regnum hominibus. Gregorius quoque Nyssenus Commentario de compositione hominis, capit. 18, ad hunc modum scribit : Sed modus ille multipli-

(10) Cautè lege : nihil enim præmii essentialis angelis obvenit aut accrescet post generalem ho-

minum resurrectionem, nisi tantum accidentale. Vide Sixtum lib. v, *Biblioth.*, annot. 126.

caudi qui in angelorum natura est, in iis etiam qui paulum dimittunt sunt ab angelis (hoc est, in hominibus) viam suam exercuisset ad multiplicandum genus humanum usque ad definitum Opificis consilio numerum.

CAPUT XXIV.

Adamum et Evam non solos in paradiso mansuros fuisse, sed sobole multa augendos, si mandatum Dei non violassent.—Solent porro hoc etiam quærere (11), qui rerum cognoscendam desiderio tenentur; fuissent ne primi parentes soli in paradiso moraturi, si legem observassent; an vero sobole procreata nihilominus crevissent numero homines. Quibus responsum volumus generaturos, maximoque numero multiplicandos fuisse: idque vel ex ipsa benedictione qua ipsos prosecutus fuerat Deus constare, cum diceret: *Crescite et multiplicamini, terramque replete et eam subigite.* Ea enim verba cum simul cum fausta precatione mandatum continent; quis ambigat, quin Dei et apprecatio et mandatum prorsus præstanda fuerint? Conficitur itaque, Adamum et Evam sobolem numerosam propagaturos fuisse; neque solos illos paradisi habitaturos, si obediens mansissent.

CAPUT XXV.

Cæterum, quod quæri solet, per Venereumne complexum operam liberis gignendis daturi fuissent homines in paradiso, an absque nuptiis: dicimus, ut ipsa nostra natura arcano conditoris sui Dei consilio scite fecundatur, augetur, multiplicatur; ita universum quoque humanum genus secundandum, augendum, multiplicandum fuisse, et quidem absque concubitu. Nam et angeli multi evaserunt quidem, sed absque nuptiis, et Adam atque Eva sine Venere nati fuerant; ad hoc, etiam nunc videre est multa animalium genera absque coitu propagari, quale est vermium genus, et culicum, aliaque coaptura. Hanc sententiam approbat quoque Gregorius Nyssæus, Commentariis de hominis compositione, capit. 18, inquit: *Aiunt quidam, si nullus fuisset in paradiso complexus, humanas animas in magno numero futuras non fuisse. Nos vero dicimus hominem ante peccatum admissum quasi angelum fuisse, sed per peccatum ruisse; ipsa enim resurrectio reditus est ad pristinam conditionem.* Ergo si post resurrectionem erimus veluti angeli, consequitur tales quoque fuisse ante peccatum. Atqui angeli non junguntur amplexu; ergo neque homines juncti fuissent nisi peccassent: sed sicut angeli absque nuptiis milles mille sunt, et myriades myriadum numero superant, ita nos quoque, nisi angelicus ille status in nobis mutatus fuisset connubio ad nostri multiplicationem minime opus habuissemus,

¹¹ Psal. viii, 5; Hebr. ii, 7.

(11) Caute lege hoc caput, nam dissonat a communi sensu theologorum docentium in statu innocentie futuram fuisse hominum generationem per commistionem maris et femin. V. de S. Thom. i, p.

sed idem ille modus quo angelorum natura multiplicata est in humano genere quod *Pautulum ab angelis minutum est*¹⁷, efficax fuisset, ut ad eum angesceret numerum qui Dei consilio definitus erat. Quod si quis vero quærat procreandarum animarum absque nuptiis rationem modumque, is vicissim nobis dicat, quo subsistant modo angeli, sic enim homines sine complexu fuissent multiplicati ut angeli. Idem Nyssæus, cap. 14. ejus operis, sic habet: *Si me interrogaveris, qui potuissent tot hominum nullia procreari, si concubitus nullus fuisset, ego mutuum ex te petam, qui sit prognatus Adam, qui Eva, quando nullæ intervenerat nuptiæ! Quid ergo? ad eumne modum, quo illi sunt effecti, nascituri erant deinceps omnes mortales? Sane genituræ modus talisne an alius fuerit futurus, id jam mihi non est explicandum: hoc enim modo quæritur, connubione opus fuisset Deo ad humanum genus multiplicandum in terris, an minime. Hactenus ex Nyssæo. Sed et dominus Jacobus de Botnam: Ex quibus (inquit) quæso nuptiis editus est Adam? quos passus ipse dolores ut Evam pareret? Milles angelorum millia stant coram Deo, nec tamen eorum ullus utero gestatus, aut gravida alvo cum doloribus in lucem editus est: multo ergo magis existimandum est opificem Deum homines absque nuptiis procreaturum fuisse, sicut primos quoque illos parentes, e quibus universa hæc generis humani posteritas nata est, procreavit. Et paulo inferius: Quid ergo, dicito mihi, Abrahamo profuit ne concubitus ad procreandam sobolem? Minime sane: quippe qui tot annis operam frustra hinc dedisset, hisce apud Deum verbis etiam tum usus est: *Domine, quid mihi daturus es qui liberis careo?* Igitur ut tunc ex mortuo effecti senis illius corpore edidit Deus tam multa hominum milli: ita si inde ab initio Dei præceptis acquievissent Adamus uxorque Eva, atque ab arbore appetenda se abstinuissent; non defuisset Deo secundandi generis humani ratio. Conficitur ergo ex iis quæ adhuc dicta sunt, homines in paradiso absque ullo nuptiali complexu reipsa fecundaturos fuisse, sed eo modo quem solus opifex Deus novit.*

CAPUT XXVI.

Sicut autem absque concubitu fuissent prognati, auctique numero homines in paradiso; ita in vera voluptate, atque infinitis partibus majore quam est ea qua hodie mortales fruuntur maxima, illic ætatem agitassent, utpote omnis laboris, perturbationis, molestiæ, doloris, morbi denique atque ægritudinis expertes. Edissent enim de paradisi arboribus, et suavissimum ex maximo illo dulcissimoque paradisi flumine potum bibissent absque omni inter se dissidio rixave; qualem angeli ipsi, et qualem

q. 98. art. 2. ejusque interpretes Bannes, Cume!, Valentiam, Molinam, et Sixtum Senen. Jem. lib. v. Bibl. annot. 20.

Adamus cum Eva ante factam legem, vitam viventes in perfecta pace, charitate, concordia. Quippe his quibus jam mortales fruimur voluptatibus, sua cuique molestia coheret, veluti cibo largiori crudelitatis malum, potui copiosiori nausea, bonæ valetudini adversa, robori imbecillitas, bonæ formæ deformitas; atque in aliis quoque. At in paradiso nulla fuisset ejusmodi rerum vicissitudo; mera enim illic voluptas fuisset, molestiæ vero prorsus nullæ, ut quæ post violatum Dei mandatum tandem enatæ sint. Majoribus ergo deliciis ex cibo potuque illic affecti fuissent, quam quibus hodie mortales demulcentur.

CAPUT XXVII.

De serpente qui Evam adortus decepit. — Porro de serpente sic locutus est divus Moses: *Et serpens callidior erat omnibus animantibus agri, quæ condiderat Dominus Deus; dixitque serpens mulieri: Vere dixit Deus, ne vesceremini de omnibus paradisi*⁵⁸. Hic decem nobis expendendæ atque examinandæ quæstiones occurrunt, quarum prima est fueritne corporatus serpens ita ut oculis esset aspectabilis qui cum muliere colloquebatur, an vero Satan corporati serpentis speciem præ se ferens, illam sit affatus; an denique Satan intra serpentem latens, verba illa ad mulierem fecerit. Sane dominus Ephræm quodam suo commentario ait corporatum serpentem fuisse, qui mulierem allocutus est: Satanam enim a Deo petivisse, ut serpenti sermonis facultatem concederet ad tentandum Adamum; sicut opes Jobi quoque sibi permitti postulavit, quod de ejus patientia faceret periculum. Ex quo consequitur, ita illi corporeo serpenti sermonis usum fuisse datum, ut asinæ Balaam; imo vero non solam elocutionem, verum etiam intellectum illi serpenti inditum fuisse affirmat Ephræm, cum Deus ipsum ut intelligentem sit affatus his maledictis perstringens: *Pulverem edes, et super ventrem tuum ambulabis*⁵⁹. Cyrillus vero, oratione tertia adversus Julianum perulgam, ait ipsum Satanam se in serpente transformasse, atque ita cum muliere collocutum esse; ac proinde ipsum quoque sub serpentis persona divinis maledictis esse percussum. Existimat enim Cyrillus, Jæmonem posse pro arbitrio aut serpentis aut alius animalis speciem quam voluerit sumere. At dominus Jacobus Satugensis, commentario suo de pulso Adamo extra paradysum, dicit, Satanam se incorporatum atque aspectabilem anguem insinuasse, et inde cum muliere esse collocutum: quam opinionem nos etiam approbamus atque amplectimur. Hanc enim veram esse vel id arguit, quod paradysus duplex erat; corporeus et spiritualis, ut magnis rationibus est a nobis demonstratum: Adam item Evæque duplicis et compositæ suæ naturæ, quippe qui ex corpore constarent et anima; quare serpentem quoque duplicem fuisse existimandum est:

A corporeum quidem, si ipsum aspectabilem anguem; spiritalem vero, si sensum omnem effugientem Satanam qui intra illum latebat atque inde verba faciebat consideres. Altera quæstio est. Ex genere reptilium, an vero cæterorum animantium fuerit ille serpens, in quem se Satanam insinuasse, atque ita cum muliere collocutum diximus? Existimamus vero ex bestiarum non reptilium numero fuisse, idque his ducti argumentis. Primo Moses ait serpentem fuisse astutiores omnibus bestiis; non autem dixit, omnibus reptilibus. Et paulo post ipse Deus ad serpentem verba rursus faciens: *Maledictus (inquit) præ omni bestia agri, et præ omni animali, et præ omnibus reptilibus*, dictum non est. Ad hoc, Adamus in ipso initio nomina bestiis avibusque indiderat, ut testatur Scriptura, non etiam reptilibus: ac proinde Eva a viro edocta bestiarum nomine serpentem, quod ex bestiarum genere esset, *Hevio*; hoc est, bestię nomini appellavit; quod nomen ab Adamo didicerat scilicet. Erat igitur serpens ex bestiarum genere, non autem eorum animantium quæ reptilia dicuntur. Quæstio tertia est: An pedes habuerit serpens; et, si habuit pedes; bipesne, an vero quadrupes fuerit? Ad hanc quæstionem respondemus, quadrupedem fuisse, cum ex bestiarum genere (Mose teste) fuerit; easque animantes, quas bestias solemus vocare, quadrupedes esse videamus. Et vero dominus Ephræm dum hæc in suis Commentariis explicat, inter alia ait: *Hanc volebas, ut Adam amitteret gloriam suam; serpens vero ne pedibus quidem multaretur?* Erat ergo quadrupes anguis: sed quia fuit Satanæ organum, et inhæsit ipsi divina execratio, ex bestia factus est reptile animal, et cum ante pedibus gradiretur, deinceps prono ventre prorepsit: sicut et Satan, quia prævaricatus fuerat, ex angelo evaserat dæmonium; et ut uxor Lot, quia respexit, ex muliere quæ ante erat, transformata est in statuum salis. Quarta quæstio est, si Satanus in anguem se insinuavit, atque ex eo ipse ad Evam verba fecit; cur id a Mose scriptum non sit, sed solius anguis facta mentio. Hic respondemus: Mosem rei gestæ scriptorem, non interpretem egisse: ac proinde qualis quæque res visa est, talem ab ipso esse descriptam, non item explicatum qui se revera haberet. Eva autem serpentem videbat, serpentem secum loquentem audiebat: hoc igitur ipsum Moses suo scripto prodidit, quemadmodum alibi tres illos quos videbat Abrahamus, viros appellavit, cum viri non essent. Ad hoc, si divus Paulus, qui tanto temporis intervallo Mosem secutus est, cum res jam tum explicatæ essent, serpenti non Satanæ imposturam attribuit, inquit: *Vereor sicut serpens decepit Evam*⁶⁰, etc., cur non merito Moses, qui tam multis ætatibus Paulum præcessit, fraudem serpenti ascripsisse videatur? Scriptoris enim est, res gestas narrare; at interpretis munus, a scriptore

⁵⁸ Gen. iii, 4. ⁵⁹ Gen. iii, 14. ⁶⁰ II Cor. ii, 3.

prodita explicare : ac proinde Moses, qui scriptor non interpret esse voluit, recte narravit serpentem cum Eva collocutum esse, non autem dixit Satanam intra serpentem fuisse occultatum. Quæstio quinta est, quamobrem Satanas Adamum cum uxore seduxerit. Nos existimamus causam Satanæ fuisse invidiam qua illos prosequatur ; nam cum ille sublimi sua dignitate gloriaque excidisset, videretque porro Adamum ex luto conformatum, ad imaginem tamen similitudinemque Dei factum esse, atque omnium rerum quæ in terris essent imperio potitum ; præterea paradysum deliciis omnibus plenum incolentem, atque angelicarum copiarum fruentem societate, se vero contra deturbatum atque dejectum, maxima permotus adversus Adamum et Evam invidia, ipsos seduxit. Nimirum hujuscemodi cogitationibus exagitatus est : Ego qui spiritalis sum, exsulo ; at Adam qui corporeus est, intro est receptus : ego proffigatus omnique gloria exutus ; ille gloria indutus vestitusque : ego in imo, ille in summo : ego apud bestias, ille apud angelos : ego in vasta solitudine, ille inter amenissimas paradisi arbores versatur. Hujuscemodi, inquam, cogitationes ad prosequendos illos invidia fallendosque ipsum impulerunt : quippe intelligebat ex eo quod sibi acciderat, si peccaret Adam, futurum ut rueret sicut ipse prior ceciderat : atque ex peccato, horum plane alterum Adamo eventurum esse, ut vel moreretur, pro lata jam ante sententia, *Quo die comederis de illa, mortem oppetes* ; vel paradiso expelleretur, atque deinde sobole procreata multiplicaretur secundum faustam illam appreciationem quæ Deus ad illos usus dixerat : *Crescite et multiplicamini* ; hoc vero si illi contingeret, tum fore ut ipse et in illum ipsum, et in illius omnem posteritatem imperium exerceret. Igitur ad illum fallendum percitus est nera invidia. Sexta quæstio est, cur non apparuerit Satan prius parentibus humana specie, vel divina (quali Dominus noster in monte), aut figura majorum bestiarum, quales sunt cameli, elephantes, et ejusce generis alie : aut denique cur non suo ipsius proprio atque nativo habitu, sed organo opus habuerit. Sane humana specie non apparuit, quod sciret Evam non ignorare alium, præter se summumque maritum hominem nullum esse ; neque vero Deus ipsi permittebat ut hominem simularet, ne justam haberet Eva erroris sui excusationem, conspicata hominem sibi similem a quo falleretur. Porro divina, vel majorum bestiarum figura non apparuit, quod hæc species nimio metu concussissent perturbassentque mulierem, nedum ad auscultandum verbis suis induxissent. Sua denique ipsius naturali specie non est illam adortus, quia magis etiam consternata ipsa fuisset si ejus qui videndi sensum falleret verba audisset ; eoque mi-

A nos obsecuta fuisset dictis. Igitur, ut suæ fraudi locus esset verbisque fides, induit corporatum illud organum, serpentem, eoque habitu visendum se exhibuit. Septima quæstio est, cur præ cæteris bestiis anguem sibi Satanas in organum delegerit. Hujus rei causas sibi multas esse dicimus Primo enim nullum erat angue animal ad fallendum astutius ; id quod divus Moses quoque his verbis significat : *Et serpens erat callidior omni bestia agri*. Nam et animantium alia vafritie excellunt, ut vulpes ; alia, rudi simplicitate sunt, ut oves. Deinde cum anguis lethali veneno plenum animal, consentaneum erat, ut vel propter naturæ congruentiam, mortiferum suum toxicum commisceret Satanas cum serpentis veneno. Tertio, ut idem usuveniret Satanæ quod filio illi prodigo : is enim postquam summo honore excidisset, in eas redactus est vitæ miserias ut porcos pascere cogereetur⁶¹ : sic scilicet Saton ex sua delapsus gloria, in anguem se insinuavit. Quarto, ut cum esset aliquando anguis super ventrem suum prorepturus ; id ipsum, huius serpente, diaboli qui in angue latuerat, nobis casum ob oculos poneret. Denique ita natura comparatum est serpentum genus, ut occulta quædam veluti fraterna indolis conjunctio ipsi cum demonibus intercedat (12), etsi ea nos lateat. Octava quæstio est, cur permisit Deus Satanæ et serpenti in paradysum introire : imo vero Satanæ, Adamum cum uxore fallere. Ad hanc quæstionem respondemus, varias ob res permissa illa esse. Permisit enim, dum Satanæ libertatem non impedivit quôminus suoapte arbitrio uteretur, sicut neque Oziam prohibuit a sanctissimis adytis, ne pro voluptate in ea penetraret. Præterea sivit Deus illa evenire, quo ostenderet, quemadmodum fieri potuit ut Adamum sui imaginem similitudinemque de terra aboleret ; ita rursus se huic ipsi permisisse ut posset per superbiam atque fastum affectare divinam majestatem. Insuper ut ne nihil esset cum quo Adami libertas arbitrii posset decertare : denique ut periculum fieret de Adamo observansne mandati divini esset, an minime. Erant igitur cum arbor ipsa, tum Satanas atque serpens ad explorandam Adæ arbitrii libertatem accommodata instrumenta. Nona quæstio hujusmodi est : Cur angui maledixerit Deus, qui nullum scelus patrarat, Satanæ vero flagitii reo noxioque nihil mali imprecatus sit ? neque enim libero utebatur anguis arbitrio, ut posset se Satanæ pro instrumento non præstare. Ad hæc dicimus detestatum esse anguem ut hoc ipsum Satanæ molestum accideret, qui illo utebatur instrumento ; veluti si quis musicum instrumentum confringat, quo eum qui illo canebat exercuerit : equum nimirum graviter prostravit, ut sessorem simul consterneret ; navemque subvertit, ut nau-

⁶¹ Luc. xv, 11 seqq.

(12) Caute lege ; nam similitudo quædam indolis, non fraterna conjunctio inest colubro cum diabolo.

tam multaret. Serpentem ergo maledictis feriit Deus, ut Satanam dolore angeret qui in serpente loquebatur; sicut et legionem afflixit perdendo porcos⁶⁰; simul atque enim Satanus conspexit anguem amissis pedibus humi volutari, acerbo angore excruciatum est. Præterea ideo quoque maledixit serpenti, quod Adamo atque Evæ peccandi causa exstitisset; sicut jumentum lapidibus obruebatur cum quo corpus miscuerat homo⁶¹, eo quod causa mali fuisset; scriptum est enim: *En malum venit, sed via illi per quem venit*⁶². Ad hæc ita maledixit serpenti propter Satanam, ut terræ propter Adamum. Insuper hæc etiam de causa maledixit serpenti, quo Adam Evaque (ubi viderent quantam sustineret serpens ex divina maledictione multam, pedibus orbis atque super ventrem proreptans) animadvertent atque intelligerent in quam gravem incidissent errorem, quantumque flagitium admisissent serpenti obtemperantes: ac proinde in posterum magno metu continerentur. Sed juvet apud eos qui hanc movent questionem hæc mutuum questione uti: Itane vos, serpentis vindicandi gratia quæritis cur execratione perstrictus sit qui arbitrio libero minime donatus mali nil patrarat? dicite, quæso, vicissim mihi, cur feræ, jumenta, volucres diluvio periere, quæ non deliquerunt? aut quid meruere oves, bovesque et aves quæ quotidie insontes ad sacrificia debebantur? Quid commiserant pecora Job, quæ innoxia cum essent, igni sunt tradita devoranda? Cur Christus legioni permisit porcos in mari suffocandos, qui non peccarant? Cur sacrificabantur, offerebanturque columbæ ac turtures pro expiandis peccatis quorum ipsæ expertes erant? Cur ovis pro populi redemptione immolabatur, aut hædus maectabatur pro ecclesiæ impietate, vel bos pro sacerdote improbo, cum neque ovis, neque hædus, neque bos deliquissent? Cur contumeliis, imo etiam morte affecti sunt pro populo prophetæ innocentissimi? Quid Christus? nonne supplicium crucis sustinuit pro nostris peccatis? Cur ergo serpentis multam suggillatis? Numquid æquius esse duceretis si Adamum Deus maledictione multasset, serpentem vero interim ab omni noxa liberum atque impunem habuisset? Destituendusne tibi videbatur Adamus tanta gloria, tantoque honore, anguis vero ne pedibus quidem mutilandus? Sed jam dicent: Cur saltem non etiam Satanam simul est execratus cum serpente? verum respondemus Deum idcirco non maledixisse Satanæ (15), ne Adamus Evaque animadvertent spiritum aliquem non aspectabilem esse, eoque in multo majores rapebantur errores: neque enim adhuc sciebant aliquid esse præter Deum, quod oculis cerni posset: ad

hæc propter Hebræorum quoque imbecillitatem noluit Moses spiritum intra anguem latentem prodere; ne scilicet illi adversariam Deo potestatem esse ullam opinarentur, quæ majoribus freta viribus posset aliquid invito agere Deo. Nam ideo etiam angelorum nulla est a Mose facta mentio ad Agaris usque ætatem, ne Judæi suspicarentur plures esse deos. Insuper quamvis non aperte maledixit Satanæ Deus, tamen occulte atque abscondite id ab illo maxime actum esse affirmamus. Dum enim expresse anguem execrabatur, tacite Satanam maledictis perstringebat; quod post probabimus, Deo juvante. Hæc enim Satanæ maledictionem clare argunt illa Christi verba in Evangelio: *Quia princeps mundi hujus jam judicatus est*⁶³. Et aibi: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus*. Decima quæstio est cur Moses serpentem scripserit astutiorum fuisse bestiis agri, non autem prudentiorum. Ad hanc respondemus prudentiam virtuti affinem esse; astum vero, vitium. Et sunt inter bestias aliæ hebetiores, aliæ callidiores; neque hic Moyses anguem, hominum comparatione, callidissimum pronuntiavit, sed cum cæteris collatum bestiis, hominibus vero propria sapientia prudentiaque tribui solet, qui alioqui non solum cæteras animantes, sed ipsos etiam angues astu atque solertia longe anteeunt.

CAPUT XXVIII.

(15*) Scripsit autem beatus Moses de paradiso ad hunc modum: *Et plantaverat Dominus Deus paradysum in Eden ab initio*⁶⁴. Et si paradysus ante Adamum conditus esset tamen Moses creato jam Adamo agit de consito paradiso, nimirum quia revertitur ad superiorem historiam. Nam cum ab iis de quibus in sex diebus loquebatur, nondum perfecta narratione digressus fuerit, redit nunc ad absolvendam illam narrationem, eaque ratione agit hic, post creatum Adamum, de paradiso qui alioqui ante illum fuerat conditus. Jam vero quid sit paradysus, et cur a Deo consitus, quo item die, et ubi locorum, in terræ an in cælo, et in qua tandem mundi regione positus, tum quæ huc spectant alia supra sunt a nobis suis disceptata rationibus. Cæterum Eden locus est amœnus atque omnis generis arboribus varius, in quo loco Deus paradysum consuevit atque disposuit. Hæc enim verba: *Et plantaverat Dominus Deus paradysum*, aperte ostendunt, nequaquam ab homine illum esse consitum dispositumque, perinde ac Noe vineam plantavit, aut ut jam conserunt mortales paradisos, hortosque; sed Deum ipsum, suo ipsius studio et mandato illum plantasse sicut ait Psaltes David de Deo verba faciens: *Et cedri Libani quas planta-*

⁶⁰ Matth. xiii, 31, 52. ⁶¹ Levit. xx, 15. ⁶² Matth. xviii, 6. ⁶³ Joan. xvi, 11. ⁶⁴ Gen. ii, 8.

(15) Temere ista astruit Bar-Cepha cum certum sit Adamum in paradiso excellenti quadam cognitione novisse substantias spirituales, id est Angelos S. Thom. 1 part. q. 94, art. 2 ad finem cor-

poris art.

(15*) Hoc capite verba Mosis de paradiso, rebusque eo spectantibus: non mystico sensu, sed ipsis accommodata rebus explicantur.

vit⁶³. Et vero hinc etiam constat, paradysum ab ipso Deo esse plantatum, quod Scriptura dicat, *ab initio*. Sequitur apud Mosen: *Et posuit illic Adamum quem finxerat*. Quod ait: *Et posuit illic Adamum*, argumentum est gloriæ quam Deus Adamo attribuit, dum ipsum collocaret in paradiso variis arboribus ameno, ut se iuibi ipse oblectaret, neque sivit in terris, more cæterorum animantium quæ ratione carent, pabulum carpere. Quod porro additur: *Quem finxerat* (14), in hæc nos sensa ducit primo ex sola terra Deum non condidisse Adami corpus, sed ex quatuor elementis finxisse atque composuisse (verte figlina absque aqua non fit) deinde non ita solo verbo progenuisse Adami corpus ex terra, sicut ex hac solo suo jussu herbas produxerat, animaliaque cætera, atque ex aquis varia piscium genera; sed suis illud manibus finxisse atque conformasse, quæ res amplissima sane, hominem præ reliquis rebus, gloria a Deo ornatum ostendit. Præterea Adamum non utero conceptum partuque deinde editum esse, ut hodie homines procreari videmus; Dei manibus conditum existisse. Insuper ut jumentorum et ferarum, eorumque quæ volatu et quæ natatu utuntur animantium corpora simul et animas ex terra et aquis condiderat, quæ omnia ratione carent; non sic Adamum etiam effecisse, sed hujus corpus quidem ex humo composuisse, cæterum animam ex nihilo creavisse. Denique non eam fuisse ab initio hominum, populorum, nationum turbam in terra quam hodie videtis; sed Deum primo finxisse personam unam (ipsum dico Adamum) deinde ex illa formasse mulierem; atque ita deinceps per virum et feminam procreatum esse genus humanum; atque hæc omnia intelligimus ex verbo illo: *Finxerat*, quo usus est Moses.

Quo habitu Deus apparuerit Adamo et Evæ. — Sed enim operæ pretium fuerit cognoscere quo habitu apparuerit Deus Adamo, sive dum ipsius corpus flingeret, sive dum legem ipsi imponeret, sive quando ex ipsius costa ablata conderet Evam, sive denique ubi in paradiso obambulans suam illis vocem ingereret, inclinante die. Philoxeni Mabugensis sententia est, priusquam deliquisset Adam adversus Dei mandatum, Deum neque per angelum neque per rem aliquam corporatam illi apparuisse, sed ipsum sese illi repræsentasse; non quod corporis sui sensibus, Adam, apparentem Deum percipere posset, sed mentis intelligentia. Nam etsi habitabat quidem intra corpus Adami anima, tamen non secus atque incorporei angeli, ea cernere illam quivisse, quæ supra omne corpus materiæque corporatam feruntur: itaque cum integri etiam tum essent animæ Adami sensus, neque abs peccato contaminati, Deum se mentis illius oculis

ingressisse, suamque vocem ipsius intelligentiæ repræsentasse, quando, ut dictum est, fieri non potuit, ut in corporis sensum aliquem, apprensus Deus incurreret. Sed aliorum opinio est, Deum se corporis Adami sensibus corporaliter (ut sic dicam) obtulisse, eo quod, hæc modo ratione, neque præterea alia ulla assequi ille mente posset divinas apparitiones easque intelligere: ipsum enim illius conditorem Deum, sese ad ejus humilitatem demisisse, ipsique ita apparuisse, cæteroquin immensum; unde consequens est, hi ut ulterius dicant, Deum humana eaque regîa et prorsus augustissima specie se Adamo exhibuisse spectabilem et quanquam neque manus habeat, neque pedes, aut vultum, vel os, tamen demittentem se quasi his omnibus esset præditus, ab Adamo visum esse, atque ita manibus suis illum formasse, quod (ut diximus) ad ejus qui formabatur gloriam dignitatemque spectat. Sed expendat suo iudicio lector has duas opiniones; ac utram malit, altera omissa, retineat. Porro fuere ex hæreticis qui dicerent duos Adamos a Deo creatos fuisse; idque ex eo colligi, quod Moses duorum meminerit, dicens alterum die sexto conditum esse, alterum hic post diem sextum: ad illum enim spectare ea verba: *Et finxit Dominus Deus Adamum pulverem e terra*. At hunc, neque ex pulvere dicere Mosen, sed simpliciter, Adamum illic posuisse quem finxerat. Sed nos illis respondemus: Ex eo quod ante dixerat Moses Adamum die sexto esse creatum, deinde, omissa illa narratione, etiam tum imperfecta, transiit ad mentionem diei septimæ, unde rursus, ad absolvendam illam ante cœptam historiam, revertitur haudquaquam consentaneum esse ut existimemus duos a Deo effectos fuisse Adamos, sed unicum. Nam idem quoque de bestiis, de arboribus, de paradiso, et flumine hunc rigante fecit. Cum enim historiam illarum rerum nondum perfectam reliquisset, hic jam redit ad eam absolvendam. Præterea hæc quoque illis respondemus, neque Mosen, neque quemquam prophetarum, aut apostolorum, vel evangelistarum unquam memorasse, duos a Deo creatos effectosque fuisse Adamos, sed unum solum. Porro sciendum est, Vetus Testamentum pluribus translationibus ex Hebræa in Græcam linguam esse transpositum: Syrice vero redditum esse una quidem interpretatione ex ipso Hebræo, altera vero ex Græco. Cæterum quæ fuerit tam multarum translationum causa, et quæ inter ipsas cæteris probior existimari debeat, cum aliis ejus generis argumentis disseruimus in eo libro quem *De sex diebus* præmisimus. Igitur in ea Græca traductione quæ est Septuaginta interpretum, sic scripta exstant illa Mosis verba: *Et plantaverat Dominus Deus paradysum in Eden ab oriente, et posuit illic hominem*

⁶³ Psal. cxi, 16.

(14) Quod verti *finxerat*, est verbum *Gabal*, quod plane respondet Græco. *πλατεις*.

finxerat. Orientem igitur appellant illi interpretes, A eam terrarum regionem ex qua sol oritur; nam in illo tractu orientalis plantaverat collocaveratque paradysum, ut Basilius, et ejus frater Gregorius attestantur, et Dominus Severus quoque. Quod vero ad ipsum nomen attinet, quo illi LXX interpretes hic Adam vocant (vocant enim Bar-Noso [15]), tria sunt vocabula quibus fere Scriptura et hoc loco et superius utitur pro Adami appellatione; Noso, Bar-Noso, Adam. Et Noso quidem vocat, dum ait: *Faciamus Noso* (id est hominem) *ad imaginem nostram secundum similitudinem nostram*; Adam vero dum dicit: *Et creavit Deus Adam ad imaginem suam: Et posuit illic Adam quem formaverat*. Denique Bar-Noso, hic (sequamur LXX interpretum translationem). *Posuit B illic Bar-Noso* (id est, filium hominis) *quem finxerat*. Atque hæc tria nomina inter se ita differunt, ut Noso proprie universum genus hominum ostendat; Bar-Noso vero eum qui ex homine prognatus sit, hoc est, filium hominis significet: et Noso quidem pluraliter, Bar-Noso vero singulariter (ut sic dicam) accipiantur, spectentque; Noso fere ad ipsam speciem, Bar-Noso vero ad individua. Porro de voce Adam dicunt apud nos Syros plerique appellationem esse particularem hominis, personamque unam repræsentare: verum alii existimant, apud Hebræos nomen esse specificum, et totum genus humanum sua notione amplecti, sicut antehac diximus in Commentario nostro de sex diebus. Rursus alii sunt, qui putant nomen Adam sumptum esse ex ipso hominis corpore, et ei proprio impositum esse eo quod ex terra quæ Adamotho dicitur confirmatum sit: Noso vero ad animam peculiariter spectare. Cæterum quid sibi velit illud terræ vocabulum, Adamotho, illic quoque a nobis est explicatum.

Dei 14 beneficia in Adamum. — Verum enimvero operæ pretium est ut expendas hic accurate apud animum tuum, quam multis modis cohonestaverit Deus Adamum. Primo enim cum in rerum natura prorsus non esset, procreavit, efficitque ipsum ex nihilo ut aliquid esset. Deinde ad suam ipsius imaginem et similitudinem condidit. Tertio, cum ipsius longe præstantior esset natura D quam cui manus vocisque usus attribui deberet, tamen illum et manibus suis finxisse, et voce affatus esse dici voluit. Quarto, conditum ratione ornavit, quæ cæteris animantibus illa carentibus præstaret. Quinto, sui cognitione ipsum dignatus est. Sexto, admisit ipsum veluti in suam familiaritatem, ut ea sese pro arbitrio oblectaret, meditationibus contemplationibusque divinis vacans atque indulgens. Septimo, immortalitatem promisit. Octavo, maxima ipsum sapientia imbuit. Nono,

prophetiæ dona in ipsum contulit, proprietatem enim fuisse Adam vel hinc constat quod per vaticinium dixerit: *Hæc jam caro de carne mea et os de os meo, hæc vocabitur mulier, etc.* Decimo, auxit ipsum sacerdotium munere; nam fuisse sacerdotem, ex Davidis psalmistæ verbis cognoscitur, dum veluti loquentem Adamum cum Deo inducens ait: *Finxisti me et posuisti super manum tuam*⁶⁴; sacerdotium enim manuum impositione confertur, sicut et baptismus. Undecimo, regia atque principali ipsum donatione amplificavit; ait enim: *Et dominavit in piscibus maris, et volucribus cæli*. Duodecimo, ita ipsum comparavit, ut animo atque intelligentia sua angelis esset familiaris. Decimo tertio, condidit ipsum corpore levi atque expedito, non autem gravi quale demum evasit post violatam legem. Decimo quarto denique, posuit ipsum in paradiso, ut inibi oblectaretur neque cum cæteris animalibus mentis expertibus in terra nascendo reliquit: *Et enasci fecerat Dominus Deus e terra omnem arborem ipso aspectu expectandam, et pulchram ad vescendum*; die scilicet tertio produxerat Dominus eas arbores ex terra, cum diceret: *Producat terra herbam viridem semen justificans, et arborem fructiferam, etc.* Verum hic a priorum illam narrationem regreditur, ipsam absoluturus quin ipse etiam paradysus die illo tertio consitus fuerat. Cæterum Deo attribuit Moses illa verba: *Et enasci fecerat arbores*, ut intelligeremus non ab homine satas fuisse, ut Noe vitem sevit, aut alias arbores, alii; sed ipsius Dei cura ac nutu præceptoque existitisse, juxta illud Psalmistæ: *Et cedri Libani quas plantavit*⁶⁷. Sed videri possunt verba potius ad hunc modum esse legenda: *Omnem arborem pulchram ad spectandum, et expectandam ad vescendum*, pulchritudo enim ad videndi sensum pertinet, appetitus vero ad cibum spectat. Verum consuevit Scriptura appetentiam referre ad oculos, quale est illud Joannis evangelistæ in Epistola: *Omne quod est in mundo, concupiscentia corporis est, et concupiscentia oculorum*⁶⁸. *Et arborem vitæ in medio paradiso, et arborem scientiæ boni et mali*. Duas ait Dominus enasci fecisse arbores in medio paradiso, alteram vitæ, alteram scientiæ. Videndum igitur qui fieri potuerit, ut duæ arbores in ipso exstarent paradysi medietate: unam enim solam posse medium obtinere locum nemo negaverit, at duæ ut simul medio quopiam loco existant, non fas est. Sunt igitur qui dicant unicam fuisse in ipso medio consitam, eam quæ vitæ vocatur, alteram vero quæ appellatur scientiæ juxta illam vitæ existitisse satam. Sed his objicimus ipsam Scripturam; quæ verba illa: *In medio paradiso*, ad utramque arborem accommodat, non autem ad eam quæ vitæ est, solam. Hoc enim inde

⁶⁴ Psal. cxxxviii, 16. ⁶⁷ Psal. ciii, 16. ⁶⁸ 1 Joan. ii, 16.

(15) Apud LXX in Græco est. ἀνορωπος quod Sirus interpres, quem auctor sequitur, reddit illic *Bar-noso*.

cognoscitur, quod Eva ad serpentem diceret : *De fructu arboris quæ est in medio paradiso, nolite comedere, ait Deus.* Erat enim arbor scientiæ, ea qua illis fuerat interdictum, non arbor vitæ. Confluitur ergo ad utramque arborem pertinere quod dicitur : *In medio paradiso.* Igitur Gregorius Nysenus dicit duas hæc arbores spirituales fuisse, solaque ratione potuisse intelligi, quales non duas modo, sed plurimas uno eodemque loco medio esse posse, nemo dubitaverit. Nam animi nostri vis facile ea conjungit quæ alioqui vel a plurimis simul comprehendere nequeant. At nos dicimus arbores illas corporatas existisse; idque nuper ostendimus, atque utrasque in paradisi medio quidem fuisse positas sed non ut in uno eodemque particulari loco, qui locus fuerit paradisi medullium. Nam id haud fieri potuit, et si in eo altera exstabat, alteram extra eum locum fuisse necessum est, cum profani etiam philosophi affirmant impossibile esse ut duo corpora contineantur uno particulari loco simul : sed ita ambas fuisse in medio paradiso, ut quis utramvis dicere recte posset, respectu extremarum paradisi partium fuisse in medio paradiso. Medium igitur in contextu ita accipiendum est, non ut particularem aliquem locum significet, sed quasi dicat, cum paradisi frequentissimus esset variis arboribus atque plantis, hæc duas arbores non in ejus angulo quopiam satas fuisse, sed in medio paradiso inter alias arbores existisse. Sed et hoc scire operæ pretium fuerit, num duæ istæ arbores, altera juxta alteram positæ exstiterint, an seorsim : de hac re nos pronuntiamus, juxta positas fuisse. Neque enim dixit Scriptura de Adamo : *Ne forte adeat arborem vitæ, capiatque de ea, ac vescatur, et vivat perpetuo; sed habet ad hunc modum : Ne forte extendat manum suam, et capiat.* Is vero qui manum suam ad rem quampiam protendit, necessum est ut ei rei proximus astet. Præterea hinc credibile est, ei loco, in quo Adamo certamen et lucta erat adversus arborem scientiæ, proximam existisse arborem vitæ, seu victoriæ præmium : ut si vicisset per continentiam neque edisset de hac, mox permissa fuisset ipsi illa altera gustanda, quippe solet victori palma in promptu esse. Insuper illud quoque quæri potest, cur Deus produxerit duas illas arbores in medio paradiso, ac non potius in quopiam ejus angulo. Hic respondemus, ideo id factum esse quia in medio paradiso habitaturus erat Adam, accepto Dei imperio de edendis fructibus arboris scientiæ boni et mali. Cæterum qualisnam fuerit arbor vitæ, et cur sic sit dicta, deinde qualis arbor scientiæ boni et mali, et quamobrem eo nomine appellata, una cum aliis ejus generis rationibus supra a nobis satis explicatum : *Et fluvius egrediebatur ex Eden ut rigaret paradysum. Et*

A locus erat magnus atque amplus, cui id nominis dabatur, propterea quod amœnus et multarum arborum varietate spectabilis esset : hujus pars ea quæ cæteras omnes pulchritudine atque decore anteibat, paradysus dicebatur accommodatissimus ad habitationem oblectationemque hominum. Sed quanta fuerit hujus amplitudo, satis arguit fluvius ille magnus, qui ex ipso affluebat, et postquam clapsus esset dividebatur in quatuor flumina : si enim fluvius ipse magnus erat, manifestum est paradysum quem rigabat, magnum spatiosumque fuisse : *Et illinc dividebatur, et evasit in quatuor capita.* Postquam is fluvius rigasset paradysum, diductus divisusque est in quatuor fluvios quos Moses (quia ipsius sæculo noti erant) suis et nominibus, et locis describit, inquit : *Nomen unius Phison, is est qui circuit universam terram Havilæ. Nomen igitur unius horum quatuor fluviorum est Phison; sive, ut Græcus vocat, Dijabis : qui fluvius postquam avulsus ab illo majore et primario paradysum pellente, in terramque demersus est, sub ipsis etiam Oceani vadis fluit, donec ebulliens prorumpat in occidentem, unde versus septentrionem regyrans delabitur per universam regionem Indorum (quam vocat Moses terram Havilæ), ac tandem desinit in mare Indicum. Sunt autem qui putent Phison appellatam esse a verbo Phas (16), propterea quod cesset a fluctu aspectabili, quippe qui sub multis pelagis majorem cursus sui partem peragat. *Et ibi est aurum, et aurum ejus terræ præstans est; ibi Bedolath, et lapides Berilli.* Ferunt in pleraque hujus fluminis arena atque in ipsa ripa, aurum probum admirandasque margaritas ubertim reperiri. Hebræum enim, Bedolath, gemmas vocat; Berillos vero, lapides pretiosos. Alii, Bedolath, candidas uniones significare existimant; Berillos vero, sardos, topazios, et cæteras id genus gemmas. *Et nomen fluvii secundi Gihon; is est qui circuit omnem terram Chus.* Secundus fluvius nomen habet Gihon. Græcus Nilum appellat; alii Sichor vocant. Et hic quoque fluvius, ut separatus est ab illo majore, sub Oceanum descendit, donec scaturigine vomitur in plaga Australi, atque gyrans perluit terram Chusiorum (Ethiops vocamus) et Ægyptiorum, tandemque desinit in mare Adriaticum, quod est apud Ægyptum. Cæterum nomen Gihonis obtinuit a fluendo cum inundatione; hæc enim, ripa sua supergrediens, irrigat terras sibi circumjacentes. *Et nomen fluvii tertii Diklat, qui it adversus Assur. Quartus denique fluvius est Perath. Diklat appellatus est tertius fluvius, quod impetuoso ac rapido sursum deorsum feratur quasi homo violentus ac servidus qui ad perrumpendas angustias aliquas nunc se subrigit, nunc demittit. Quartus denique fluvius dicitur Perath, quia secundissimus est. Et hi quoque duo**

(16) Phison, superius cap. 21, dixit Græce vocari *Dijabis* per quartam vocalem in secunda syllaba. Phas, cessare significat Syris.

fluvii simul atque derivati sunt ab illo principaliore flumine : absorpti sub Oceanum, tandem prosiliunt in medio terrarum orbe, fontibus non procul inter se dissipatis ac prolapsi desinunt in mare Australe ipsius Bosræ. Porro Assur vocat regionem Attur et Ninevitarum ac Bethgarne, aliaque circumquaque his adjacentia loca. Sed enim quærent hic homines, qui possit fieri ut hi quatuor fluvii veniant e paradiso, et absorpti sub Oceanum intra terræ viscera movent, ac tandem emergant, effundanturque in hac nostra terra! Verum hanc quæstionem, et ejus generis alias jam satis dissolvimus. Porro Moses, explicata narratione earum rerum quæ ad paradisi laudem magnificentiamque : item earum quæ ad flumen ingens quo ille rigatur : denique ad sedulitatem Dei conditoris illius atque satoris spectant : transit ad dicendum de inducto Adamo in paradysum his verbis : *Et accepit Dominus Deus Adamum, et posuit ipsum in paradiso Eden.* Quo habitu apparuerit Deus Adamo, diximus nuper. Jam vero hoc videndum est, unde, et quo sustulerit ipsum quando Scriptura ait : *Et accepit Dominus Deus Adamum.* Igitur quidam putant ex Jerusalem sublatum transiisse in paradysum : nam in Jerusalem formatum esse, ubi et mortem etiam obierit. Alii vero existimant, ex loco humiliore atque viliori sustulisse in locum sublimem magnificumque, et veluti creatum a se regem induxisse in regalem sedem. Sed quonam illum modo sustulit? Respondent nonnulli, id quod Scriptura ait : *Et accepit*, nihil aliud sibi velle quam Deum dixisse ad illum : *Abi, ipsumque continuo profectum esse. Sed his objiciunt alii, incertum fuisse Adamo, unde, et quo abire deberet. Quibus illi respondent, ipsi in mentem venisse unde et quo abeundum sibi, atque ubi habitandum esset, sicuti visa prophetis solent venire. Verum alii malunt existimare, Deum Adamo humana specie apparuisse, ipsumque apprehensum transportasse in paradysum. Sed dices : sive per mentis visionem, sive per humanam figuram illi apparuerit; atque ita transtulerit, magno fuisse opus temporis spatio ad iter hoc conficiendum. Igitur nostra sententia est, Deum formasse Adamum extra paradysum, atque illinc arreptum sustulisse in paradysum, ibique dimisisse; cæterum eo accepisse modo, quo et Enoch, et Philippum. Nam ut de Enoch scriptum exstat : *Et tulit ipsum Deus*⁶⁹; itemque Philippo : *let Spiritus Domini rapuit ipsum*⁷⁰ : sic et dicimus Adamum esse a Deo raptum ex eo loco quo fuerat formatus, atque in paradysum transpositum. *Dimisitque ipsum in paradiso Eden, ut eum coleret et custodiret.* Eo quod dicit : *Et dimisit ipsum in paradiso*, declarat Deum sublato Adamo non ostendisse modo paradisi pulchritudinem magnificentiamque, et mox inde abripuisse, sed inibi relicto, facultatem manendi sequæ oblectandi permisisse ut in loco illius ipsius gratia condito concinnatoque : nam quod*

A: illic haud diu mansit, sua, non Effectoris sui culpa evenit. Quod porro sequitur: *Ut eum coleret et custodiret*, quanam sententia erit accipiendum? Nunquid paradysus cultore eget, in quo silvosa senticosaque materies non succrescebat? hæc enim postea per execrationem cœpit in ea terra, quæ extra paradysum erat, enasci. Præterea qui potuit cultora opus habere paradysus, omnis generis arboribus abundans? denique quomodo coluisset, quando neque sarcula, nequæ scopæ, aut alterius generis instrumenta culturæ facta erant. Similiter quorum habebat custodia opus paradysus, cum nulli usquam existerent egeni homines? Quid ergo sibi volunt illa verba: *Ut coleret et custodiret*? Respondemus non id significare fodiendas illi fuisse scrobes in quibus plantas consereret, ut Noe vineam, aut laboriosis ipsum instrumentis operando molestiam ullam subire debuisse, sed in eo positum fuisse cultum illum ut inibi locum sibi pro habitatione aptaret, viasque ac semitas quibus commode posset obambulare, complanaret, ne scilicet otiosus esset: quando ex otio plurima enascantur mala, juxta illud Sapientis cujusdam: *Otium malum est, et fraudem parit pigritia.* Et dicit Paulus: *Nisi aliud quam otium agentes*⁷¹. Et alibi ait, quasdam feminas non solum otiosas esse, verum etiam quarundam malarum rerum occasionem dare⁷². Cæterum, quod de custodiendo paradiso dictum est, id ad arcendas inde bestias spectat; paradisi enim vineæ hortique alii quando ab hominibus deserti manent, conculcantur, opprimunturque a feris. Igitur et colere et custodire, ad curam habitationis Adami spectat; neque enim ad exiguum duntaxat tempus datum fuerat ei illud domicilium in quo maneret, sed ad diuturnum longumque. Insuper huc quoque cultus ille et custodia pertinent, ut esset Adamus vigil et cautus; agnosceretque parentem suum ex ipsis plantis fructibusque paradisi, ceu colonus plantarum immortalium : hoc est divinarum cogitationum, ut ait Gregorius Theologus. Denique illis colendi custodiendique verbis ostenditur etiam, longe aliter homines vitam suam instituere debere quam pecudes rationis expertes degant : hæc enim ad colendum custodiendumque paradysum minime sunt destinatæ; sed homo est illius cultor et custos designatus, eaque re plurimum iste ab illis differt, quod ipsum quoque dum hominem propriis manibus formaret Deus, ostendere voluit. Porro postquam de introducto in paradysum Adamo disseruit, et cur eum Deus illuc intulisset, explicavit, digreditur ad dicendum de lege illi imposita his verbis : *Et præcepit Dominus Deus Adamo, dixitque ipsi : De omnibus arboribus quæ sunt in paradiso, edendo edes; at de arbore scientiæ boni et mali non edes de ipsa.* Hoc igitur est præceptum, hæc lex quam Deus Adamo imposuit, ne ederet de arbore scientiæ. Sed jam in disquisitionem venit, quot modis dicatur

⁶⁹ Gen. v, 24. ⁷⁰ Act. viii, 39. ⁷¹ Il Thess. iii, 11. ⁷² I Tim. v, 15.

legis vocabulum, et cujusnam generis lex imperata fuerit Adamo, denique cur ullam illi Deus legem statuerit. Dicimus igitur legem duobus dici modis, universaliter, et particulariter: verbi gratia, universalis lex est cognitio illa naturalis quæ nobis insita est, et vis ingenii qua Judicamus bonum a malo: eam enim indidit Deus omnium hominum animis, laudans ipsos, si quod bonum est id operentur, et vicissim culpans damnansque si malum patrent, quantumvis occulte ea peragantur. Nam et in gentium, ut ait Paulus, *cordibus scripta lex est, et est ipsis sua conscientia testis*⁷³, etc. Ejus generis est illud Domini dictum: *Sicut vultis vos ut faciant vobis homines, sic facite etiam vos ipsis*⁷⁴. Particularis lex autem est, qualis ea quam Deus præscribat ipsis Noachitis, ne vescerentur sanguine⁷⁵; item qualis imposita erat Judæorum Nazaræis, de non bibendo viuo, aut sicera, neque admovenda capiti novacula⁷⁶, quales denique Judæorum statuta fuere sacerdotibus, de rebus, aliis omittendis, aliis agendis. Cum igitur legis vocabulo duobus utamur modis, et particulariter, et universaliter, respondemus ad alteram questionem, non fuisse legem universalem sed particularem illam; ne gustaret de arbore scientiæ; soli enim Adamo ejusque conjugii eam imperaverat Deus non etiam universo generi humano. Jam superest ut et hoc disquiramus, qua de causa dederit Deus Adamo legem. Censemus autem ob bene multas causas id factum a Deo esse. Primo enim, ut sciret se Dominum conditoremque habere qui sibi eam legem imperavisset, nam dominorum est leges sancire, deinde ut se creatum effectumque agnosceret: quippe lex creatoris atque effectus statui solet, ut ait David: *Statue ipsis legislatorem, ut scient gentes se homines esse*⁷⁷. Ad hoc, ut intelligeret libertatem sibi facultatemque arbitrii a Deo datam esse cum ab illo conderetur; neque enim legem ipsi imposuisset particularem et quæ ex voluntate penderet, ne de arbore ederet scientiæ, nisi ante libertate potestateque arbitrii proprii ipsum donasset, qua si vellet observaret legem, sin nolle, non observaret. Præterea legem ideo posuit Adamo Deus, ut libero ipsius arbitrio esset materies et veluti clibanus quo probaretur, sicut ait Gregorius Theologus (17): *Dedit (inquiens) legem, materiem libero arbitrio. Sicut enim per ligna periculum fit de arte fabri lignarii, an probe atque exacte eam teneat, an minime, item per aurum argentumque de aurifabri arte: ita per legem Adamo constitutam probatum est ipsius liberum arbitrium, compertumque libertatem ipsius remissam solutamque esse ac magis propendere ad prævaricandum peccandumque. Nam valuisse quidem observare legem, et tamen non observavit, qualis sane facultas brutis animantibus*

A quæ ratione vacant, haudquaquam est concessa. Postremo ob hoc quoque lata est Adamo lex a Deo, ut ille sciret atque intelligeret, alterum Deo superesse sæculum in quo dignum pretium solvet utrisque et iis qui observant et iis qui violant leges. Sed pergunt quærere nonnulli ulterius, cur legem tulerit Deus Adamo quam præsciret ipsum non esse observaturum. Ad hoc primo respondemus non ideo conditorem Deum legem Adamo imperavisse, ut eam observaret, neque rursus, ut violaret (quo vestra hæc quæstio spectat cum dicitis: *Cur, quam præsciret illum legem non præstituro, præceperit*), sed eas ob causas quas nuper commemoravimus. Quippe aliud est observare, aliud non observare legem, et aliud scire se habere creatorem, seque esse creatum et præditum arbitrii libertate, hujusque generis cætera cognoscere. Præterea dicimus: Sicut præscivit illum non observaturum legem, ita præscivit quoque futurum ut postquam legem ille transilivisset et per peccatum cecidisset, ipse veniret, redimeret, sublevaret illum a casu peccati. Insuper legem ideo tulit (etsi violatam iri non ignoraret) quo intelligeretur, ipsum esse Dominum, qui condendarum legum haberet potestatem, Adamum vero creaturam, et cum qui merito legibus parere deberet. Præterea quo constaret liberum arbitrium eis peculiariter concessum esse rebus creatis quæ ratione pollent, ut penes ipsas esset vel servare vel frangere leges. Ad hæc sancivit legem Deus jam tum præsciens futurum ut violaretur, quo ea obsequiosi a rebellibus secernerentur, amicumque ab hostibus, et legum cultores a prævaricatoribus, atque cum illorum virtus, tum horum vitiositas manifestaria fieret, cognoscereturque: sublata enim lege, nullum inter utrosque discrimen fuerit. Et vero hanc etiam ob rem lata a Deo lex est, quam tamen non nesciebat transilendam, ne ut nesciremus ipsum merito jure iis qui legi parerent retribuere delicias mundi, contraque rebellibus ærumnas mundi. Præterea ut ii qui ratione utuntur, intelligerent quod alium ille habeat mundum in quo merita in quemque conferet præmia. Denique non alia ratione præscripsit illam Adamo legem, quam sciebat ipsum transgressurum, atque post aliis mortalibus fidei leges, non nescius plurimos fore incredulos.

Cur lex particularis præter naturalem Adamo posita sit. — Ulterius quærunt, cum esset Adamus naturali lege informatus quæ in conscientiæ judicio posita est bonum, a malo distinguente, cur hanc alteram particularem etiam Deus ipsi imperaverit, ne ederet de arbore scientiæ? Hic respondemus, id factum esse quo illustrior esset bonitas Creatoris Adami, ut qui non sivit ipsum rebus majoribus animum suum occupare: deinde ne per errorem

⁷³ Rom. 11, 15. ⁷⁴ Matth. vii, 12. ⁷⁵ Gen. ix, 4. ⁷⁶ Num. vi, 2. ⁷⁷ Psal. ix, 21.

ille existimaret, se rerum conditarum esse domi-
 num, neque supra se dominum alium esse. Nam,
 verbi gratia, cum animadvertisset omnia illa qua:
 sub aspectum cadunt sua causa esse effecta a Deo,
 sique naturali prædium ab illo cognitione, atque
 omne genus delicias sibi absque ullo molesto la-
 bore in promptu esse, denique res aspectabiles sibi
 servientes quasi ancillas, et, ut semel dicam, cum
 vidisset omnia illa bona quibus absque molestia
 aut cura oblectabatur: facile ipsius animus ex his
 rebus per arrogantiam confidentiamque mutatus
 sibi perstasisset, res omnes quæ conditæ essent,
 ad se spectare, neque alius dominationi esse
 subjectas: nisi hanc alteram a Deo legem accepis-
 set, de non gustanda arbore, quæ perpetuo ipsis
 observata oculis in memoriam mentemque ipsi
 revocaret servilem humilemque suam conditionem,
 seque habere Dominum a quo ejusmodi lex de ar-
 bore sibi esset imposita, atque eas ipsas creaturas
 quæ sibi serviunt, ad illum suum spectare Domi-
 num. Nam si cum legem haberet naturalem, et
 insuper hanc de arbore, quæ veluti adjutrix illius
 esset, tamen deliquit suapte voluntate, atque sedu-
 ctus est: quanto magis peccasset lapsusque esset,
 si hæc de arbore lex posita ipsi non fuisset? Rur-
 sus, si præter illam naturalem legem non etiam
 hanc interdictæ arboris accepisset, misitasset
 morosi homines, cur non dedisset illi Deus legem
 aliam, eaque subsidium attulisset priusquam labe-
 retur per peccatum? Recte igitur Deus Adamo,
 antequam peccaret, hanc legem de arbore scientiæ
 imposuit, licet præterea naturali lege informatus
 esset. Quin hoc insuper scire convenit, non jam
 tum inquinato Adamo positam esse a Deo legem,
 sed adhuc puro proboque et veluti ab omni vitio-
 sitate percolato; sic enim ipsum condiderat. Ad
 hæc illud etiam queritur, cur Deus Adamo legem
 de arbore illa imperaverit, et non de alia re quavis.
 Respondemus autem: Quo cognosceretur illius amor
 erga suum parentem Deum. Omnis enim lex vel
 ad amorem in Deum, vel ad amorem adversus
 proximum spectat: jam vero nulli adhuc homines
 usquam erant, ut mandare Adamo posset ne occi-
 deret, aut ne committeret adulterium, vel ne furtum
 faceret, et quæ sunt hujus generis alia. Illiusmodi
 enim præceptis nullus tunc locus esse potuit, quando
 nulli erant alii homines, ideoque legem de arbore
 ferebat, qua observanda pietas Adams adversus
 suum Conditorum agnosceretur.

*Car de cibi concupiscentia lex Adamo posita
 sit.* — Denique et illud solet queri, cur Deus legem
 Adamo imperaverit, quæ ad cibi concupiscentiam
 spectaret, non ad aliam rem quampiam. Potuisset
 enim illi lata lege mandare ut quosdam nominatim
 præscriptos dies jejunos aut precibus vacans transi-
 geret, vel se uno eodemque loco per eos immo-
 tus contineret, aut hujusmodi aliud quidpiam

agendum omittendumve. Ad eam questionem
 respondemus, eam concupiscentiam quæ circa
 cibum versatur primum esse animi nostri af-
 fectum, eoque recte primam primo homini
 Adamo legem de illa esse impositam. Sed ut
 clarius evadat quod dicimus, multi et varii sunt
 affectus quibus nostra libertas impellitur, quorum
 omnium præcipua, et veluti radix est concupiscentia.
 Hæc porro trifariam dividitur: nam aut ad
 ventris ingluviem pertinet, aut ad opum pecunia-
 rumque avaritiam, aut ad gloriæ ambitionem. His
 enim tribus affectionum generibus comprehensa
 tenentur omnes pravæ cupiditates: et his adortus
 est quidem Satanas Dominum nostrum in deserto
 et in urbe; verum, succubuit. Caterum ventris eu-
 piditas, reliquis duabus violentior difficiliorque
 mortalibus incumbit: quod vel hinc constat, quia
 absque pecunia et gloria vivere homines possunt:
 at sine cibo non possunt sicut apud Jeremiam pro-
 phetam scriptum exstat: *Dederunt res tuas pre-
 tiosas pro cibo, ut instaurarent animam suam*⁷¹.
 Neque enim adversum nos facit illud Domini nostri
 dictum: *Non in solo pane vivit homo*⁷². Igitur
 quoniam gula, prima est in nobis perturbatio animi,
 consentaneum erat, ut primæ legis Adamo primo
 homini ferendæ esset occasio. Et vero quia per
 ventris ingluviem, cibique appetentiam Satanas
 Adamum vicerat, ideoque et Christus inde victoriam
 suam adversus illum in deserto est auspicatus cum
 illi diceret, ut est apud divum Matthæum: *Si Filius
 Dei es, dicito ut lapides isti panes fiant*⁷³. Porro
 sunt qui Deum culpent, quod Adamum condiderit
 cibi avidum ac voracem: et interim, lege lata, a
 cibo cohibuerit. Sed nos ad hæc dicimus, nullam
 hic in Deum creatorem posse culpam conferri, sed
 in ipsum Adamum justissime, cujus rationem audi:
 Cupidine quæ est in nobis, est quatenus libere uti
 permittitur, est etiam ubi coercenda cohibendaque
 est. Ea igitur pars illius quæ nostro usui permessa
 est, culpa vacat, neque lege inhibetur: qualis est,
 ut edamus, ut bibamus, ut dormiamus, atque hujus
 generis alia faciamus. Refrenanda vero coercenda-
 que illa est, quam lex vetat exerceri; veluti si quis
 gulosus sit, aut ebriosus, vel seortator et hujusmodi
 aliis vitiis deditus. Conficitur ergo, Deum Adamo
 legem illam perscripsisse, non ut prorsus nihil ede-
 ret, sed ut de una illa arbore non ederet. Nam si
 nulla illi per eam legem re vesci licuisset, culpandus
 revera fuisset Deus legislator, qui illam ita
 condiderat ut edendo vitam sustinere deberet. At
 quando ab unica ipsum duntaxat arbore prohibuit,
 neque id vel per invidiam vel per otium; sed ut ex
 ejus legis observatione causam haberet permittendi
 deinde ipsi gustare vitæ arborem, quo vita deinceps
 frui sempiterna posset: hæud insons sane videri
 ille debet qui non satiaverit suam cupiditatem ab
 reliquis arboribus; neque unicam illam vitavit, qua

⁷¹ Thren. 1, 11. ⁷² Matth. iv, 4. ⁷³ ibid. 5.

fueraſt ſibi interdictum. Nam ut cæteræ omnes ve-
titæ fuiſſent, ſolaque una conceſſa, nulla tamen
ipſum ſubegiſſet neceſſitas de reliquarum una qua-
piam guſtare, quanto minus cum omnes præter ſo-
lam unam permiſſæ eſſent, ulla ipſum compulſit
viſ eam unam arborem vetitam attingere. Certum
igitur ex his evadit, culpam in Adamo inhæſerere,
non in ipſius effectore Deo. Sed et illud diſqui-
rendum eſt : ſoline Adamo legem imperaverit
Deus, an vero etiam cæteris rebus dum ipſas con-
deret, ſuas cuique leges dederit ? Dicimus autem,
omnibus rebus eſſe poſitas leges : ratione
præditis, et rationis expertibus, mortalibus, et im-
mortalibus ; animatis, et inanimatis ; quæ ſenſu
perciipiuntur, et quæ ſenſum omnem effugiunt.
Nam, (verbi gratia), angelis primam legem dabat
cum ipſos crearet, adverſus quam prævaricatur
Satan, cum ſuis copiis lapſus eſt ; deinde alteram
illis rurſum dabat legem, ut res natura corporatas
adminiſtrarent, atque hæc inferiora et cognoscerent
et gubernarent ; ipſa ſcilicet naturæ elementa
et quæ ex elementis composita ſunt corpora, ut
ait Philoxenus ſermone de arbore vitæ. Similiter
et cælo et terræ legem poſuit, ut in rerum natura
perdurarent, ut ait David : *Stabilivit terram ſupra
fulva ſua* ⁴⁰. Rurſus ſoli et lunæ cæterisque ſtel-
lis ſuas præſcripſit leges, quibus motus ipſorum
æqualitas regitur, dum nunc accedunt propius,
nunc recedunt ; juxta illud ejuſdem Davidis : *Sta-
tuit ipſam in ſæculum ſæculi, legem dedit, et non
præteribit* ⁴¹. Denique et mare ſuam a Deo legem
accepit, ipſam arenam ; ad quamdum inundans atque
procurrens pertingit, ſiſtitur neque ipſam præterit.
Quin et herbis, ſeminibus, arboribus lex data eſt,
ut pullulent, augeſcantque. Poſtremo animantia
omnia quæ ratione carent, generali hæc lege infor-
mavit, ut res ſenſu ſuo percipere et motu ſeſe
agitare queant. Cæterum leonibus particulariter
audaciam pro lege dedit ; leporibus, timiditatem ;
pantheris, unguenti amorem ; vulpibus, fraudulen-
tiam atque aſtuciam ; agnis, puram ſimplicitatem ;
aquilis, sævam rapacitatem ; columbis, innocen-
tiam ; atque ita de cæteris legibus particularibus
quæ a Deo beſtiarum, avium, reptilium denique
naturis ſunt impoſitæ, ſicut prolixè antehæc in
eo libro quem de ſex diebus fecimus, a nobis eſt
oſtenſum. Denique interrogari ſolet, quibus in re-
bus differant eæ leges quas Deus impoſuit animan-
tibus rationis expertibus, rebusque aliis corporatis,
quæ et anima et ſenſu carent, ab illis legibus quas
hominibus præſcripſit et aliis creaturis ratione
præditis. Ad hoc reſpondemus, plurimis eas inter
ſe modis differre. Nam legum quæ hominibus late
ſunt, in ipſa voluntate poſita eſt obſervatio ; earum
vero legum cuſtodia quæ nec anima nec ſenſu
præditis rebus impoſitæ ſunt, in ipſa earum
natura eſt ſita. Tum homines doctrina forſantur
ad præſtandas leges quas debent ; at ea quæ ra-

⁴⁰ Pſal. ciii, 5. ⁴¹ Pſal. cxlviii, 6.

A lione et quæ anima carent, naturæ impetu atque
efficiencia ducuntur ut legibus ſuis obſequantur. Ad
hæc : homines, ſi volunt, ſervant ; ſi nolunt non
ſervant ſuas leges : pendent enim ex libero homi-
num arbitrio. At aliter ſe habent earum rerum leges,
quæ ratione et quæ ſenſu vacant ; neque enim
leo, et audax et timidus eſſe poſteſt ; neque le-
pus, pavidus et impavidus, ſed una audacia leonum
eſt, pavor vero ſolus leporum. Neque ut leo non
ſit audax, vel lepus non fugax fieri poſteſt. Con-
ſentaneum igitur eſt, hæc ſi ſuis legibus pareant,
non ideo digna eſſe præmio, quando nulla arbitrii
libertate pollent, ſed naturæ vinculis conſtricta te-
nentur : nos vero vel obſervare, vel violare leges
nobis imperatas quimus, Poſtremo hoc etiam ad-
dendum huc duximus, nobis inſuper eſſe inditas
etiam leges, illis legibus creaturarum ratione et
ſenſu carentium ſimiles. Verbi gratia ; oculis
noſtris inſita eſt a Deo lex videndi, auribus, audi-
endi ; palato, guſtandi ; nariſus, odorandi ; ven-
triculo, concoquendi ; atque ita cæteris membris
ſuas indidit rerum Opifex efficacitates pro legibus :
Quia quo die comedes de ea, morte morieris. Hæc
oratio minas terroremque continet, ut qua Deus
Adamo, ſi prævaricaretur et de arbore illa ederet,
obnuntiavit periculum. Sed quaeritur, qua de cauſa
illi ſit interminans. Facilis eſt reſponſio, ut a vio-
landa lege, illiuſmodi minis, et pœnæ periculo cohi-
beretur, quam ſibi delinquenti præſto adfuturam
præſciret. Leges enim per tres cauſas fere obſer-
vantur : aut per amorem quo legiſlatorem proſequi-
mur, aut per præmii ſpem quod parentibus nobis
propoſitum eſt, aut denique per metum pœnæ quæ
peccantibus eſt præſtituta. Iluc igitur ſpectat illa
comminatio qua uſus Deus ait : *Quo die comedes
de ea, morte morieris* ; ut ſi ille prioribus duabus
cauſis haud induceretur ad parendum, poſtrema
ſaltem hæc (ſupplicii metu dico) in officio ipſum
contineret. Nam et illud quoque intelligimus, ut
pœnam minatus eſt peccanti Deus, ita et præmium
eſſe pollicitum obſequenti, quamvis hoc neque di-
xerit neque ſcripſerit divus Moſes, ſed contentus
pœnæ meminisse, de præmio tacuerit. Promiſerat
enim, ſi poſitæ legi pareret, permiſſurum ſe illi
ut de arbore vitæ ederet, atque ita vitam viveret
ſempiternam, immortalisque evaderet, idque hinc
conſtat, quod ubi diſſet Adamus de arbore ſcienti-
tæ, dixerit Deus : *Ne forte extendat manum ſuam,
et ſumat de arbore vitæ, edatque ac vivat in perpetuo* ; præterea, quod morte ut pœnæ oppoſita ſi ex
adverſo vita æterna quaſi præmium, et mortali
conditioni quam minabatur Deus immortalis, qua u
promittebat. Porro, ubi de lege quam Adamo impe-
raverat Deus locutus eſt Moſes, progreditur ad
dicendum de concinua formataque Eva, deque
beſtiarum et pecudum procreatione, et de nomini-
bus quibus has appellavit Adam, inquiens : *Et ait
Dominus Deus : Non eſt bonum Adamum eſſe ſolum,*

Cur Adamo creato non dixerit Deus bonum esse quod fecisset. — Sunt ex interpretibus qui dicant ea verba a Deo pronuntiata esse voce quæ in audiendi sensum caderet, ad erudiendum Adamum docendumque quod Deus creator sit, ipse vero cum uxore rebusque aliis quæ usquam essent, creaturæ. Cæterum cur cum finxisset Deus Adamum non dixerit, videre se id quod condidisset esse bonum, sicut de reliquis rebus a se effectis dixisse memoratur; duplicem existimamus esse causam: alteram, quia hic dicturus erat non esse bonum, parum enim illa duo inter se consentanea fuissent; alteram, quia in libertate arbitrii Adæ positum erat, ut aut bonus aut non bonus esset: *Non est, inquit, bonum, Adamum esse solum.* Quid igitur facto opus est ut faciat ei adiutorium? Nam si id quod non est bonum rejiciendum est, illud sane quod bonum est, plane ut constituatur convenit; negatio enim si falsa sit, affirmationem esse veram necessum est; sunt enim illa sibi inter se ex diametro opposita: *Faciam ipsi adiutorium qualis ipse est.* Nuper dicebat Deus: *Faciamus hominem;* hic vero dicit: *Faciam.* Nimirum illud nobis oraculum numero plurali prodit tres sacrosanctas personas, hoc vero, singulari, unam essentiam: ut ex his duobus oraculis intelligamus, Deum esse unam essentiam, et tres personas. Ad hoc, supra de formatione Adami agens dicebat: *Faciamus hominem ad imaginem nostram,* quo significaret per verbum numeri pluralis, consultationem quamdam deliberationemque, idque ad ejus, qui formandus erat, dignitatem spectabat, ut qui non conderetur absque verbo et consilio deliberationeque Dei, contra atque bestię rationis expertes quæ solo jussu existerunt: hic vero, ubi de formanda Eva tractatur, ait: *Faciam.* Et hæc variantia, complures habet rationes. Primo enim ostendit, unam esse viri feminæque naturam; deinde Dei studium adversus Adamum et Evam explicat clarius; ad hoc, prodit Evæ conditionem minime supervacaneam esse. Insuper docet Deo non tandem aliquando in mentem venisse de conformanda Eva, sed in ipso statim initio simul atque Adamum conderet. Et hæc quidem sensa ex verbo, *Faciam,* commentando elicere possumus. Porro cum adiutorii vocabulum variis usurpetur modis, illud quæritur, qua in re adjuvare debuerit Eva Adamum; hoc est femina virum. Statuimus autem in plurimis. Primo in procreandis liberis, hoc est, utero gestandis. Præterea in educanda prole prognata. Insuper ut ad virum spectat ea quibus opus est colligere comportareque aliunde domum, ita feminæ est, domi omnia ordinare, atque ut in promptu sint disponere administrareque. Ad hæc, femina ut in lætis ita et in adversis ferendis sociam se viro præstare, unaque onera omnia subire debet. Denique et in reverendo, colendoque

Numine, et in aliarum virtutum exercitio virum ipsa adjuvat: nam ut Paulus ait: *Christi salutem, et viris et feminis ex æquo est communis* ⁸⁸. Quod porro addit: *Qualis ipse est,* perinde est ac si dicat, quæ eadem naturæ conditione cum viro prædita sit, non autem quæ ut bestia vel jumentum, operam illi præstet, quæ humana carent indole. Præterea paritatem quoque naturæ, illa verba, et consimilitudinem in utroque sexu ostendunt, ita ut neutrius, vel præstantior vel desertior existimari debeat. Denique cum tribus fere modis, eos qui alios adjuvant distinguere soleamus (aut enim major opem fert minori, aut minor majorem juvat, aut æqualis æquali operam commodat; verbi gratia, interdum rex opitulatur humilis conditionis viro, et etiam ubi pauper subsidio est diviti, sæpe quoque vir princeps principi viro, aut plebeius plebeio supplicias venit) possunt addita videri verba illa: *Qualis ipse est,* ut æqualem aequali auxilio esse intelligamus, dum Eva Adamum adjuvat. Quod si vero quis objiciat, Evam Adamo plus angustiarum quam opis attulisse: ei respondebimus, culpam ejus rei non in Evæ conditore Deum, sed in ipsam Evam esse conferendam. Sicut hodie videmus multas feminas triste viris suis connubium reddere; sed id illarum ipsarum vitio fieri, non autem ipsarum opifici Deo hoc trimini posse verti. Nam et manus nostræ eo effectæ sunt, ut quæ proba sunt ea agant, jam si ipsis ad patranda mala utamur, erit sane nostra ea culpa, non conditoris illarum Dei: et oculos nostros formavit Deus ut viderent quæ recta sunt teste Davide, si tamen ad ea quæ impura sunt ipsos intendamus, quis id effectori Deo ac non potius nostræ vitiositati ascribat? *Et formaverat Dominus Deus e terra omnem volucrem cæli.* Non jam formasse Deum alios animantes, aliasque volucres post superiores affirmat, sed de illis ipsis prorsus hic agitur, atque ad eadem effecta, re. it oratio, quod ideo sit, ut intelligamus Adamum solum et absque ullo adiutorio quod consimilis esset cum ipso naturæ, formatum primo fuisse, cum bestię, jumenta, aves gemino sexu simul condita essent. Cæterum formandi verbum hic non ita accipiendum est quasi ex terra sint coagmentata animantia, feræ, aves; hæc enim ipsa produxit natura, sicut et reptilia progenuere aquæ, ut ante est a Mose dictum: sed ideo formandi sive fingendi verbo utitur Scriptura, ut sciamus non solam terram illa procreavisse, quod Mosis verba: *Producat terra animam viventem, jumenta, et reptilia,* etc., videbantur sonare; sed ex terræ simul et aquarum coagulo enata esse, aut ex quatuor potius elementis. Nam ex his, ut Adami, ita cæterorum quoque animantium, ferarum, avium, reptilium corpora sunt composita; sed illius corpus, Dei ipsius est manibus informatum, horum

⁸⁸ Galat. iii, 28.

vero corpora non manibus, sed solo jussu Dei A
evalerunt. *Et duxit ea ad Adamum.* Unde ad-
duxit feras, jumenta, aves, ad Adamum? nimirum
e montibus, solitudinibus, aliisque locis passim
collecta, solo nutu suo ad Adamum egit, sicut ad
Noe quoque diluvii tempore. Nam ut hic, ita
volente Deo, nihil sibi ab illorum feritate metue-
bat, ita neque Adamus, eo quod adhuc non deli-
quisset adversus Dei mandatum: imo vero ipsa
Adamum verebantur, pavebantque ac tremebant
ad ipsius conspectum. Sed et hoc animadverten-
dum est, hic prorsus atque omnino effectum dari
quod ante dixerat Deus ad homines. *Dominamini
piscibus maris et volucribus cæli, omnique ani-
manti terræ.* Et rursus: *Dominamini piscibus ma-
ris,* etc. Quod autem illa ad Adamum, non Adamus
ad illa ducitur, amplificandæ dignitatis causa fit;
quasi res possessæ transferantur ad possessorem,
aut mancipia ducantur ad Dominum: ostenditur
enim, illa obsequium debere Adamo, ejusque causa
esse condita. *Ut videret quibus illa appellaret no-
minibus.* Non hæc eo dicuntur, quasi Deus illorum
nomina ex Adamo discere opus habuerit, sed vul-
gari hominum more loquitur Moses; quippe sole-
mus quæ alioqui nobis etiam perspectissima sunt,
ea tamen proponere aliis ut ipsorum sententiam
quoque de illis audiamus: Deus enim ab omni
æternitate cuncta novit priusquam existant. *Et
quod enimque appellaverit Adamus animam viventem,
id erit ipsi nomen.* Cum dicit, *appellaverit,* osten-
dit nomina illis esse ab Adamo indita. Cum porro
addit *Animam viventem,* arguit ea modo id temp-
oris ad Adamum producta esse, quæ animali anima
(ut sic dicam) fuere prædita. Denique cum dicit:
Id erit ipsi nomen, demonstrat, ea singulorum esse
nomina quæ ipsis sunt ab Adamo posita. Conficitur
itaque, pisces, reptilia, arbores, semina, virgulta,
herbas, cæteraque ex terra nascentia, et res præ-
terea alias inanimes, non hoc loco neque hac vice
nomina sua ab Adamo accepisse, sed alio post tem-
pore, neque enim illa omnia potuere una cum feris,
jumentis, volucribus ad Adamum adduci, atque
hæc prima est de illis verbis doctorum sententia.
Cæterum alii sic existimant, dicta illa Mosis non
eo spectare quasi Adamus nomina jumentis, fer-
ris, volucribus posuerit, sed ad imperium Adami,
quod ei ea simul universo generi humano in illa
datum est, pertinere. Nam penes quos est rerum
quarundam dominium, ii quibus volunt nominibus
res eas censent, sicut possessor ea quæ pos-
sidet. Quid enim alioqui profuisset, inquit,
hanc aut illam bestiam volucremve hoc vel
illo nomine nuncupasse, quod nomen neque
ipsæ agnoscere quivissent, neque eo sæculo ullus
mortalium ab Adamo discere? Ad hoc videmus
singulas gentes sua quaque lingua sermoneque
ac vocabulis propriis, animantes avesque nominare;

non Adami autem lingua, nominibusque ab ipso
datis uti: unde conficitur, illa Mosis verba ad im-
perium quod Adæ ejusque posteritati in feras, ju-
menta, volucres a Deo concessum fuerat, spectare;
ut pro illo, quibus collibitum esset nominibus, ea
appellare posset. Est et tertia sententia eorum, qui
verba illa referunt ad ipsam rationem qua Deus
humanum genus ornavit; ea enim dum homo uti-
tur appositis, et feras, et volucres cæterasque res
creatas, nominibus appellare potest: *Et imposuit
Adam nomina omni animali, et omni volucri cæli, et
omni bestia agræ.* Quidam putant Adamum, voce
quæ sensu percipi audiri que posset pronuntiata,
singulis animantium speciebus volucriumque nomina
indidisse, cum editiore colliculo terræ pro paradiso
insidentem angustaque amictum majestate et splen-
dore quem habitu præ se ferebat, et solis radios su-
perantem; illa submissis capitibus prona, neque
præ nimio decore quo ille splendebat, intueri ip-
sum audientia singulatum præterirent, suisque ab illo
appellarentur ex ordine nominibus (nam neque
Israelitæ quiverunt Mosis vultum inspicere ob ful-
gorem quo colucebat ** neque nos valeamus oca-
lorum aciem intendere in solem propter resplendens
jubar quo circumdatus est) veluti verbi gratia, cum
taurum ille nomine ciceret, audito nomine suo
taurus transibat coram illo, capite demisso, neque
obtueri ipsum potens: similiter nominatum citatus
equus agnoscebat nomen, præteribatque dejecta
cervice, neque Adami conspectum sustinens: atque
ita de nuncupato asino, aliisque singulis animalium
C et bestiarum volucriumque speciebus. Sed dicit ali-
quis: Unde didicerat Adamus, quo genus quodque
nomine esset vocandum. Ad hoc respondent, qui-
bus hæc interpretatio placet Spiritus sancti fretum
gratia, instinctu, atque efficientia; illum propriis
appellasse quæque vocabulis: quippe sicut apostoli
impulsi sunt ad loquendum aliis linguis, pro eo
ac Spiritus sanctus suggerebat ipsis ut loquerentur
***, ita etiam Adamum ab ejusdem sancti Spiritus
benignitate efficacitateque accepisse et scientiam
et vocem et orationem, atque ita singulis anima-
lium generibus sua attribuisse nomina. Porro iis-
dem illis ab Adamo positis nominibus usam esse
D universam hominum posteritatem usque ad illud
tempus quo sunt confusæ linguæ: et sicut ille femi-
nam vocabat mulierem, et Evam, ita omnes illius
sæculi feminas ad confusas linguas usque appellatas
esse mulieres, et Evas; quando etiam hodie multi
mortalium iis utuntur vocabulis, quæ sunt ab Ada-
mo primum prodita. At alii interpretum, ut nuper
ostensum a nobis est, dicere malunt, Mosén signi-
ficare illis verbis, imperium Adamo ejusque poste-
ritati concessum, pro quo nomina animantibus cun-
ctis rebusque aliis imponere possint. Alii vero
existimant, hæc ad ipsam rationem spectare, qua
donati ab opifice Deo homines, suis res quasque

** Exod. xxxiv, 29. *** Act. ii, 4.

vocabulis queunt appellare : *Et Adamo non inveniebatur adjutorium qualis ipsius erat.* Haudquaquam existimanda sunt hæc verba pro responso data esse culpam : quis enim interrogare potuisset num Adamus haberet subsidium sibi simile, quando præter illum etiam tum nemo erat hominum ? Verum spectant ad cognoscendum discrimen inter Adæ conditionem et cæterorum animantium ratione carentium in eo positum quod in his mas et femina pari ortu simul existierint ; in genere vero humano Adam solus conditus sit, et deinde ex ipso femina.

Qualis fuerit Adami somnus. — Et immisit Dominus Deus in Adamum quietem, et obdormivi. Notandum est, pro quiete in Græco ἔκστασις : hoc est, mentis stuporem, esse scriptum ; in Hebræo vero somnum. Ceterum eo quod ait, Deum misisse in Adamum, quietem sive mentis stuporem, arguitur, non naturæ necessitudine somnum illum Adamo accessisse, sed Deo conciliante. Qualis vero fuerit illa quies, aut ἔκστασις, si quis quærat, respondemus haud similem consuetis illis fuisse quibus ut solemus, naturæ indulgentes. Primum enim eo sopore immisso, obduxit Deus Adami mentem a rebus omnibus quæ visu vel alio quovis sensu percipi possint, atque ita somno eo affectus ut illarum rerum prorsus nullam sentiret : nimirum ipsius cogitationes penitus ab occupationibus rerum mundanarum omnibus ita collegit ut alio mentem suam ille, quam in seipsum ac circa sese, non intenderet aut verteret : deinde revelationem ipsi indidit, qua veluti divina quæpiam efficientia, sic ille comparabatur, ut per animæ suæ motus viresque, videret atque audiret cuncta quæ seipso ac circa se agebantur. Pernisit enim ipsi ut non aliter apud animum suum versaret reputaretque ac certus redderetur quod costam sibi eximebatur atque in mulierem concinnabatur, quam si oculis auribusque corporeis usus rem ipsam vidisset et audivisset. Nam eo captu animi, qui videndi audiendique sensibus responderet, ideo ipsum infirmavit Deus quo penitus cordi ipsius fixa hæreret mentique certa constaret res illa quæ agebatur ; intelligeretque ille se non fantasia quæpiam atque vana imaginatione seductum a vero esse, sed rem ipsam percepisse : non aliter atque nobis accidit, qui dum oculis al-

gerebantur : eaque non aliter intelligerent quam que oculis auribusque corporeis coram fieri viderent atque audirent, deinde radiis divinarum revelationum pectora ipsorum collustrabat : revelationum (inquam) earum rerum quæ aut eventuræ erant, aut jam tum acciderant. Verum illiusmodi revelationes divinæ et Spiritus sancti efficaces actiones, prophetis vigilantibus contingebant ; at Adamo dormienti obvenerit sacra illa revelatiorei quæ circa illum agebatur in condenda ex ipso Eva. Fuit igitur ea sive quæ es sive ἔκστασις, qua Deus Adamum devinebat quando ipsius detractam corpori conformabat Evam, illi similis sæcræ visioni qua Abraham cernebat lampadem ignis incedentem inter frusta⁸⁶, qua Ezechiel invectos Cherubinos⁸⁷, qua Isaïas Deum sedentem in sede sublimi Seraphinosque stantes circum ipsum⁸⁸ ; denique qua Petrus descendens e cælo velum contuebatur⁸⁹. Atque hæc hactenus de quiete sive ekstasi, quam Deus Adamo injiciebat, dicta a nobis sunt. Illud porro quod scribitur, *dormivisse Adamum*, ostendit ipsum adhuc ignarum quid rei esset somnus, se nudum humi abjecisse, atque stertuisse, sed indutum interim gloria, splendentemque solis in morem. Porro in disquisitionem autem hic venit, num per insomnium viderit costam qua sibi subtraheretur, atque conformabatur in feminam, an vero reipsa eam costam intuitus sit ? Respondemus vero, cum minime costam ipsam revera aspexisse, cum dormierit : neque etiam per insomnium (quanquam non negandum sit esse quædam insomnia vera, cujusmodi fuere illa quæ Josepho evenerunt et Pharaoni, item Danieli et Nabuchodonosori, atque etiam Josepho Mariæ sponso, denique uxori Pilati, compluraque alia hujus generis) sed per divinam revelationem, cum somno tamen interim esset ipse occupatus. Ceterum divinæ revelationes non uno omnes modo hominibus offerri solent : sed partim representatis rebus ipsis, aliæ per insomnia ; denique nonnullæ etiam neque per res ipsas neque per insomnia, sed per animæ sensus, oclusis scilicet sensibus corporis : sicut nobis usu venit, dum clausis oculis obturatisque auribus cogitationem nostram ita intendimus in rem quæpiam remotam, ut neque audiamus illos qui nos ex propinquo alloquuntur, neque videamus. Sunt autem revelationes, quæ per res fiunt, cujusmodi fuit illud Mosis visum, quo ignem rubrumque ipsum, et cætera videbat⁹⁰ ; eæ vero quæ per somnia, quales fuere, Josephi et Pharaonis⁹¹, atque Danielis et Nabuchodonosoris⁹². Quæ neque reipsa, neque per insomnium accidunt, illius sunt generis cujus erant quas videbat Abraham, Isaac, Petrus, et hoc loco Adam.

Cur Adamo dormienti potius quam vigilantem crepta costa. — Solet et illud quæri, cur non vigilantem Adamo, sed dormienti costam Deus subtraxerit ? At qui si vigilantem exemisset, horum ipsi evenisset

⁸⁶ Gen. xv, 17. ⁸⁷ Ezech. x, 1. ⁸⁸ Isa. vi, 2. ⁸⁹ Act. x, 11. ⁹⁰ Exod. iii, 2. ⁹¹ Gen. xxxvii, et xli. ⁹² Dan. ii, 1.

aliter, ut aut doloris sensu aliquo afficeretur in auferenda costa; aut nullo. Jam vero si doluisset, odium adversus conjugem suam Evam concepisset: sin nullo tactus fuisset dolore, existimasset falsam duntaxat imaginationem fuisse eam quæ de Evæ conditione suo animo observabatur, neque re ipsa et vere accedisse. Imbuit igitur illum somno Deus ne quid doloris sentiret dum costam amitteret: rursusque effecit ut intellectus sui motu, costam sibi adimi, inque Evam concinnari viderit: quo ea res ipsius animo impressa fixaque penitus mente hæreret, neque falsa rei imago existimaretur; hæc vero animi intelligentia atque notio ex divina est orta revelatione, et instinctu. Igitur non naturalem somnum et usitatum illum immisit Adamo Deus, quo effectum est ne sentiret dolorem, ægreque haberet dum sibi costa demeretur: ex quo dolore subinde in memoriam sibi recurrente, hostis adversus eam mulierem fieri potuisset, quæ ab ipso Deo erat conformata, sed ea ipsam quiete, sive exstasi devinxit, in qua scire posset atque intelligere, illud rem ipsam esse, quod in se, et circum se agebatur a Deo, nullo tamen interim doloris sensu tactus. Ad hæc sciendum est, quod prophetis, cum imbuerentur divinis revelationibus dabatur simul mentis contemplativa vis quædam, qua sacras illas revelationes penitus intuerentur atque expenderent: qua contemplationis vi alioqui non semper sed solo illiusmodi revelationum tempore mens ipsorum illustrata manebat, auferebatur vero ea ab ipsis post revelationes sed remanente interim fixa in ipsorum mente, vera contemplativæ illius virtutis memoria, etiam posteaquam evanuisset ipsæ revelationes simul cum vi illa contemplativa. Ita enim accidit Abraham, exstasi correpto ¹, Elisæo visum videntii ², item Isaiæ cum cerneret Deum sedentem super solium ³; præterea Ezechielii intuenti Cherubinos invectos ⁴, denique Petro contemplanti velum ⁵. Igitur sic Adamus quoque affectus erat cum quietem sive exstasim ipsi immisisset Deus: apparuit enim ei Deus, dataque est ipsi simul vis ea mentis contemplativa qua cernebat eximi e suo corpore costam et feminam formari: sed postquam abscessit ab ipso revelatio, atque ablata simul est mentis illa vis contemplativa, mansit tamen nihilominus firma in ipsius animo, rei de se gestæ vera recordatio.

Cur Eva non etiam ut Adamus ex pulvere formata sit. — Et accepit unam e costis ipsius, clausitque carne ejus locum. Cur ex ipso Adamo formaverit Deus Evam, et non ex terræ pulvere finxerit sicut ipsum Adamum variæ sunt causæ. Prima, ut una eademque radix, et nascendi principium esset omnibus hominibus ipse Adam. Altera ne dicerent contentiosi homines, alium fuisse Adami, alium Evæ conditorem, sed fateri cogentur, ab uno eodemque Deo ambos esse formatos.

Tertia, ut arctiore constringeret amore virum et feminam, eo quod hæc ex illo esset orta. Quarta, ut effectum redderetur quod Moses de Adamo dicit: *Masculum et feminam creavit ipsos.* Quinta denique ne femina principatum affectaret, qui viri est. Quæri porro potest, cur Deus Evam non sumpserit ex parte corporis Adami anteriore, aut infima, aut posteriore, aut denique suprema, sed ex medio corpore. Dicimus vero ex anteriore parte acceptam non esse, ne vellet potior haberi virumque imperio premere; neque rursus ex posteriore, ne viro esset contemptui: ex capite vero ablatam non esse, ne primas quæ viro debentur femina sibi vindicaret; et vero neque ex ultima parte corporis formatam esse, ne vir feminam multo se inferiorem humilioremque æstimaret; sed ex medio corpore, ut mediocri apud virum dignatione haberetur. Solet ulterius hoc etiam quæri, cur e sinistra potius corporis parte, quam dextra sit ablata; possumusque respondere, ideo e dextra parte sumptam non esse ne cum viro conferri æquarique se vellet; duas vero esse rationes, cur e sinistro latere sit formata: alteram, ut sit viro obsequiosa ejusque imperio obtemperans; alteram, ut sciatur infirmioris eam naturæ esse. Nam sinistrum latus dextro imbecillius est; neque enim sese potest absque dextri auxilio subrigere, ut neque femina se absque viro sustentare valet. Et vero sinistrum arguere imbecillitatem, vel ipsa animantium natura monstrat quorum omnium sinistra pars imbecillior est quam dextra. Est itaque in feminis temperamentum corporis frigidius, imbecillius, erudius, ut in parte animantium sinistra. Quia inter ipsos viros reperias ejus dextrum latus sit calidum, vegetumque sinistrum vero, frigidum ac flaccidum. Ad hæc masculus in dextro latere concipitur, femella in sinistro. At enim ex ipsa imbecillitate quam in sexu feminino palam cernimus, satis arguere liceat, Evam e sinistro Adami latere, ut minus valido, esse acceptam. Porro cur costam et non aliam corporis partem Adamo detraxerit Deus, quam concinnaret in feminam, plurimas habemus rationes; nam cum in costa et carne et ossa, et nervos, et sanguinem invenire sit; ex ipsa, ut perfecto absolutoque membro, perfectam numerisque omnibus absolutam esse formatam feminam recte colligitur. Præterea eo etiam significatum est, ita feminam protectore viro opus habere sub cujus umbra tuta lateat, ut costæ brachiis contactæ protegentur. Denique eodem spectat quoque mysterium perfossi lateris Domini nostri in cruce, ex quo profluxit sanguis et aqua, ut hæc renascere fideles per baptismum, illo vero expiarentur. Ideo enim lancea Domini nostri latus percutus est, ut lueret expiaretque feminæ illius sæculus, quæ ex latere viri per costam fuerat enata. Porro ideo explevit carne locum exemptæ costæ, non dolore afficeretur expectatus Adam, eo quod parte

¹ Gen. xv, 4 seqq. ² IV Reg. vi, 17. ³ Isa. vi, 1 seqq. ⁴ Ezech. x, 4. ⁵ Act. x, 11.

ea corporis esset mutus; similitatemque adversus A detractam sibi partem conciperet. Et vero duo sunt, quæ expeditæ Deus peregit in Adami corpore: alterum quod costam absque dolore exemit, alterum quod pro costa carnem suffecit; et quidem neutrum foris sentiente Adamo, rem tamen ipsam intelligente atque cognoscente per divinam revelationem, quam mentis contemplatione intuebatur. *Et concinnavit Dominus Deus e costa quam sumpserat ex Adamo feminam.* Hæc non sunt a Deo tribus diversis peracta vicibus; neque id dicit Moses, sumpsisse Deum primo costam, post explevisse locum ejus carne, ac tunc demum concinnasse feminam: verum subito, et oculi brevissima nictatione exempta est costa, suffecta que caro, et conformata femina. Nam si intra oculi momentum resurgit universum genus humanum, ut dicit Paulus ait, ⁹⁹, multo facilius intelligere possumus, simul illa tria apud Adamum a Deo peracta esse: verum quando non potuit Moses simul omnia hæc verbo uno complecti atque enuntiare et describere, coactus est ex ordine dicere Deum cepisse costam, et costæ loco carnem supposuisse, ac feminam concinnasse. Rursus quaeritur, cur Moses de Adamo usurpet, *Gebat, hoc est, fingendi sive subigendi verbum*; et de Eva, *Tæcan, hoc est, concinnandi.* Respondemus, fingendi subigendive vocabulum luto convenire, ex quo Adam formatus est; subigi enim lutum debet, ut quidpiam ex ipso fiat; at costa cum jam tum subacto ex luto formata existeret, sola concinnitudine opus habebat, ut in feminam evaderet.

Cur non dixerit Moses, inspiratam in faciem Evæ, animam, ut de Adamo dixit — Jam vero, hoc quoque interrogari potest, cur non sit dictum de Eva, quod insufflaverit Deus in ipsam animam, sicut de Adamo scriptum est: *Et insufflavit in faciem ipsius animam vitalem.* Respondemus nequaquam eo istud factum esse quod Eva non fuerit prædita rationali anima perinde ac Adamus aut non composita ex corpore et anima, ut ille, neque vero etiam quasi anima ex corpore nascatur, sicut os ex ossa et caro ex carne: sed duabus de causis illud prætermisum in historia esse, quarum altera est, cum ante esset de Adamo explicatum, humanam naturam ex corpore et anima in ipsius faciem insufflata constare, minime erat necessarium idem de Eva hic repetere; altera, quia cum costam temperasset Deus rebus omnibus quibus opus erat conformassetque in feminam, dubium esse non potuit quin simul animam in ipsius faciem inspirasset, idque vel hinc intelligitur quod et si alio modo Adam alio Eva orti sunt (Adam enim ex luto factus est, Eva vero ex Adamo concinnata, atque Adam, non generatus exstitit; Eva vero ex Adamo est producta) tamen consimilis prorsus ambo sunt naturæ parique compositione naturali constant,

⁹⁹ 1 Cor. xv, 52.

(18) Errat plane Bar Cepha, nam plenissima rerum humanarum supernaturaliumque cognitione

quæ est corporis et animæ commistio. *Et adduxit ipsam ad Adamum.* Unde, et quo duxit illam? Sane non ex uno loco ad alterum: sed cum ante in rerum natura non fuisset, produxit in rerum naturam. Cæterum ideo dicitur ad Adamum ducta esse, quia ejus gratia ipsam condiderat, concinnaratque Deus; ait enim Scriptura: *Faciám ipsam, adminiculum qualis ipse est.* Sed non est, ut ab ipso ablata fuerat rudis atque informis costa, ita et restituta; verum jam concinnata effectaque femina. *Et ait Adam: Hac vice os de ossibus meis, et caro de carne mea.* Hic vaticinantis Adami verba nobis prodit divus Moses; nam qui sopore atque quiete obrutus jacebat, animæ vero suæ interim agitationibus mentisque contemplatione rem ipsam quæ in eximenda costa concinnandaque Eva ægebatur, considerabat; subito expectatus, cum eam ipsam mulierem quam per somnium conformari animadvertenterat, coram se stantem vigil inveniret; divina sancti Spiritus gratia impulsus vaticinabatur, inquiens: *Hac vice os de ossibus meis, et caro de carne mea.* Quod ait: *Hac vice*, ad illius temporis spectat discrimen, quo Deus bestias ac jumenta volucresque ad illum egerat, imponendorum nominum causa. Perinde ac si Deo dicat Adamus: *Quam nunc ad me adduxisti mulierem, longe alia est atque fuere animantia illa quibus ad me actis nomina indidi; neque enim illa ex me sumpta, aut meæ fuerant naturæ; at hæc os est ex ossibus meis, et caro ex carne mea, hoc est, ex meipso accepta est, meæque est penitus naturæ particeps: una quippe eademque natura constamus ego illaque.* Cæterum duabus id orationibus sciebat Adamus quod hic pronuntiabat, et mentis suæ contemplatione qua dormiens cernebat, et Spiritus sancti benigna efficientia qua intus, illustrabatur. Sed animadvertendum est Adamum quoque ex Evæ compositura suam ipsius intellexisse agnovisseque: cum enim per animi sui contemplationem intueretur Creatorem eum qui Evam condebat efficiebatque, agnoscebat simul et suam ipse conditionem et eum qui se creavisset (18): sicut etiam angeli cum viderent animas Adami et Evæ a Deo creati præditas ratione et intelligentia, et immortales, hoc est, sibi similes, tunc demum intelligebant, qua ipsi essent conditione naturæ creati, et a quo proficere. Possumus etiam aliter verba illa: *Hac vice os, etc.*, in sententiam interpretari: *Hac duntaxat vice mulier ita formatur, ut sit os ex ossibus meis, et caro ex carne mea; in posterum vero non sic formantur mulieres, sed per maris cum femina concubium procreantur. Hæc vocabitur mulier, quia e viro accepta est. Videtur quidem hæc oratio hunc præ se ferre sensum, quod ideo dicta sit mulier quia ex viro sumpta est, cum tamen propter legi-*

qua inbutus fuit Adam recte originem suæ novit. S. Thomas, 1 part. q. 99, art. 5.

quum cum viro conjugium mulier appellatur. Nam si inde quod sumpta sit ex viro, hoc nomen sortitur plane aut cæteras mulieres omnes ex suis maritis acceptas fateri oportebit, aut earum nullam mulieris nomine dignam esse. Quod autem vocabulo feminas nuncupemus ob legitimas cum maribus nuptias, ipse nos usus docet quo eas consuevimus solas sic appellare quibus legitimum intercessit cum viris matrimonium. Quin divus Paulus quoque ubi virginem sercruit a muliere, ostendit eam quæ non est secundum legem nupta viro mulierem vocari non oportere⁷⁷, sed eam quæ legitimis nuptiis cum viro sociata sit. Insuper, hanc esse illorum verborum sententiam, ipsius Adami quæ subsequantur verba arguunt: *Propterea relinquet vir patrem suum et matrem, et adhærebit mulieri suæ.* Nam nisi legitimo nuptiarum vinculo conjuncta fuisset sibi sua femina, plane non vocasset eam suam mulierem sive uxorem. Denique sunt quidam interpretum, qui, *Itto*, hoc est, mulierem sive uxorem vocatam tradant illam hoc etymo; quasi ipsa ad maritum suum dixerit: *Atta Ta Zaedi*, hoc est, *tu accede ad me*, nimirum si velis mihi rite sociari, paterque liberorum fieri conservandi generis humani gratia. Conficitur itaque his omnibus, idco Evam dictam esse *Itto*, hoc est, mulierem sive uxorem, quia lege viro conjuncta erat, omnesque ac solas feminas rite nuptas illo nomine dignas esse, atque in eam sententiam Adami verba illa esse explicanda, quantumvis aliam præ se ferant. Verum enimvero sunt qui dicant, duo ista nomina, viri et mulieris, inter se convenire in lingua Hebræa, quam Syra, aut Græca, aut Armeniaca, aut denique alia quavis. In illa enim virum, *Is*; mulierem, *Izza* enuntiar, quod perinde est ac si Syrus, ut virum, *Gabro*, ita mulierem *Gabirto* vocet (19), de qua re nos, volente Deo, dicturi sumus in eo Commentario, quem scribere constituimus in reliqua libri Genesios capita, si vita superet, erit enim ejus tractandæ congruus locus ubi ad illa verba perventum fuerit: *Et erat omnis terra lingue unius et sermonis ejusdem. Ideo relinquet vir patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori (sive mulieri) suæ.* Jam diximus, ex his verbis facile intelligi, mulieris nomen a legitima conjunctione qua viro sociatur, dictum esse. Nam eo spectat quod hic dicit, virum ita mulieri mutuum coherere debere, ut patrem matremque sibi præ illa deserendos statuat. *Et erunt ambo caro una.* Multis modis vir et uxor una caro censentur: per conjugii necessitudinem, per sobolem ambobus communem; denique eo etiam quod parentis filiique rat. ex ipsa muliere pendeat atque ex ea constituantur, quantum ad ipsa corpora quæ progignantur, pertinet. Ex connubio enim viri mulierisque fit ut concepiat pariatque mulier: jam vero per conceptum partumque parentes et filii efficiuntur. Porro certum est, Adamum hæc verba per vaticinium ex

A divinis revelationibus pronuntiasse. Nam illa ipsa Christus in Evangelio quasi ex Dei Patris persona dicta profert⁷⁸: quandoquidem prophetarum verba, etsi ex ipsorum oribus emanarint, tamen ut ab ipso Deo pronuntiata accipimus; Dei enim ipsius organa, prophetæ habendi sunt. Cæterum quæri potest, cur de viro dicat Scriptura, quod relinquere debeat patrem matremque, et adhæreere uxori: quando ipsæ potius mulieres, patre, ac matre, familiaque, ac rebus suis omnibus relictis, ad viros accedunt ip-sisque adhærent. Ad hoc respondendum est, multis id rationibus fieri: et quia vir mulieris caput est, et quia ille per conjugium liber primus evadit solviturque patria potestate in qua tantisper erat dum uxorem duceret: ea enim ducta ipse fit paterfamilias. Et quia non parentem esse sed corpora miscere, tempore prius est; neque enim quia parentes sunt, venere utuntur, sed quia hoc usi sunt parentes sunt. Nam Adam et Eva priusquam mutuis amplexibus contociati essent, haudquaquam parentes dicebantur, verum ubi connubio coherissent filiosque procreassent, tum demum parentes sunt merito cognominati. Porro posteaquam de condita Eva locutus est Mos-s, procedit ad explicandum quomodo vitam agitarint suam primi parentes his verbis; *Et erant ambo nudi, Adam et uxor ipsius, neque pudebat ipsos.* Sed cur non pudebat? Non profecto quia pueruli essent, aut quia rustica simplicitate atque imprudentia; fuere enim a Deo effecti ætate juvenili, non puerili, et prudentes, non stolidi aut inurbani; sed ideo pudore non officiebantur de sua nuditate, quia adhuc non peccarant neque deliquerant, eoque nulla animum cogitatio subibat esse aliquam in nuditate culpam. Præterea amicti erant gloria, atque idcirco non verecundabantur: sicut enim Mosis faciem gloria contextam intueri non potuerunt Israelitæ⁷⁹, et ut in solem stola gloriæ vestitum mortales oculorum aciem intendere nequeunt; præterea ut corpus Domini coopertum gloria, solem ipsum fulgore candoreque superabat cum in montem se recepisset⁸⁰, denique ut ipsius divinitatis vestimentum spectabile non est; ita Adam Evæque quia vestiti erant gloria, nihil verecundabantur. Nam nuditas D ea de qua hic Moses agit, ad vestem spectat non item ad gloriam qua etiam tum contexti erant. Insuper est ubi nuditas pudoris sensum generet; est etiam ubi nulla verecundia cogitatio animum ob nuditatem subeat. Illius exemplum habemus in Adamo atque Eva, qui posteaquam deliquissent, existimabant suam sibi nuditatem pudori esse debere; hujus vero in puerulis, quos nihil pudet esse nudos; idem accidit, cum res ipsa pudor in se nullum habet, veluti cum quis secreto, et absque testibus, se vestibus exuit; fit hoc etiam longa consuetudine magistra, sicut iis evenit qui assidue in balneis nudi versantur. Denique ubi rei

⁷⁷ I Cor. vii, 1 seqq. ⁷⁸ Matth. xxi, 4, 5. ⁷⁹ Exod. xxxiv, 29. ⁸⁰ Matth. xvii, 1 seqq.

(19) Vel si Latinus virum dicat hominem; mulierem vero, hominem.

necessitas quædam incumbit, veluti si quis ulcere A labore in ea corporis parte quam alioqui absque pudore non retegat; ipsa tamen necessitate adactus, eam exuto pudore, medico aperit. Duas igitur ob res non verecundabantur Adam et Eva cum essent nudi; et quia amici erant gloria, et quia adhuc non deliquerant. Nam et in futuro mundo sublatus erit omnis pudor ex hominibus, qui ex nuditate possit gigni; tum quia vestiti erunt gloria quali erat indutus Adamus atque ipsius uxor Eva inter arbores antequam violassent mandatum; tum quia ipsa pudoris causa, peccatum dissolutum erit irritumque. Caterum divus Moses dum perseverat, Adamum Evamque nihil puduisse suæ nuditatis (20): confert id sæculum quo ea scribebat, cum eo quo illi fuere procreati a Deo, quasi dicat: Non ut jam videtis homines ob nuditatem pudore affici, ita Adamo Evæque accidit; neque enim illos puduit ob duas quæ dictæ jam sunt rationes. Porro absoluto sermone de creato Adamo Evæque, et de vitæ ipsorum instituto, pergit divus Moses commemorare fraudem qua seducti sunt a recto, nimirum ut nos doceret ex quanta libertate in quam gravem delapsi servitutem per peccatum, inquit: *Et serpens astutior erat omni bestia agri, quam effecerat Dominus Deus.* Num de corporato serpente hic agat divus Moses, an vero de Satana qui serpenti similis apparuerit; et, si Satanas in serpentis corpus se insinuerat, cujus generis fuerit is serpens; præterea pedesne habuerit an minime ille serpens; et quæ huc spectant alia, pridem sunt a nobis diligenter pertractata. Commemoravimus etiam cur serpentem astutiorer dixerit, non prudentiorer cunctis bestis agri. De his enim omnibus egimus, cap. 27, quæstionibus decem in medium propositis.

An Satanas audiverit Deum Adamo præcipientem ne comederet. — *Et ait serpens ad mulierem: Vere dixit Deus, ne comederetis de omnibus arboribus paradisi.* Dubitari potest, an audiverit diabolus mandatum legemque, quæ Deus Adamo imperaverat: cumque minime ignoraret quod res erat, dixerit ad feminam: *Vere ait Deus, ne comederetis, etc.*, an vero suspicans modo legem illi a Deo positam fuisse, mulierisque animum tentans, illa ad ipsam verba fecerit Dominus. Ephrem, aliique interpretes complures censent Satanam audivisse mandatum quod Adamo dabatur: ejusque conscium accessisse interrogasseque feminam illis verbis: *Vere ait Deus, etc.*, quo per eam interrogationem sibi captaret colloquendi ansam. Philoxenus vero et Theodorus Nestorianus multique cum his alii dicere maluerunt, Satanam non audivisse legem dum Adamo imponebatur, sed conjectura atque suspitione præscriptæ cujuspiam legis ductum, mulierem adortam esse ut ex ea interrogata discret qualisnam lata

¹¹ Psal. 1, 1.

(20) Caute lege, nam Adam non habuit corpus gloriosum ut beati in patria sed forsam intelligit eorum illud splendidum status innocentiae, quo ex

lex esset, atque inde captato fallendi argumento adversus ipsam abuteretur. Nos porro putamus, cujusque harum duarum sectarum sententiam versari in tribus hisce quæstionibus: utrum condita sit Eva simul cum Adamo, an post; deinde, accepitne una cum Adamo mandatum illud ab ipso Deo, an vero post ab Adamo: denique sitne per vocem quæ in sensum caderet, data lex ea a Deo, an vero absque voce menti impressa, cognoscibilisque reddita: ac proinde censemus has quæstiones accurate expendendas esse priusquam de illis sententiis recte possis existimare.

Historia Adami ordo. — Igitur Dominus Ephrem et qui cum ipso sentiunt interpretes alii ipso freti Scripturæ tenore serieque ducti, dicunt primo Adamum esse conditum extra paradysum, et deinde in paradysum introductum accepisse a Deo mandatum ne vesceretur arbore cognitionis, post indidisse nomina animantibus, ac tunc demum conformatam esse Evam ex ipsius corpore, atque de præcepto edoctam ab ipso Adamo voce ejusmodi quæ audiri posset, eamque vocem exaudisse Satanam cum ad uxorem loqueretur Adamus; itaque Satanam mandati minime ignarum, sed bene conscium aggressum esse Evam, eamque pacate interrogasse: *Vere dixit Deus; Ne comederetis de arboribus paradisi?* nimirum ut ea sibi interrogatione aditum ad colloquium pararet. Theodorus vero et ejus sectatores aiunt, simul Adamum esse conditum et Evam ipsi detractam eodem quo creatus erat loco, atque hanc una inde in paradysum cum illo esse subductam, unaque legem accepisse ab ipso Deo; non quidem vocem quæ audiendi sensum moveret, latam, sed menti ipsorum impressam consignatamque quodam cognoscendi modo. Nam simul utriusque legem hanc imperavisse Deum, vel inde se comprobare satis posse putant, quod scriptum sit: *Masculum et feminam creavit eos;* item: *Dominamini piscibus maris, et volucribus cæli,* quæ plurali numero dicta sunt. Præterea, quia Eva ob fractam legem magis etiam culpabatur quam Adam. Neque vero absurdum est, si hæc aut illa quæ ad Adamum modo locutus videri potest Deus, ea sub Adæ persona ad utrumque ipsorum dicta putemus. Nam quod scriptum est in Psalmo: *Beatus vir qui non ambulavit in via impiorum* ²¹; profecto ad utrumque sexum sub solius viri nomine spectat. Et quæ in ecclesiasticis consiliis cæterisque, de viris disceptamus constitutumque, sane ad feminas ex æquo pertinent. Caterum quod non voce exaudiri posset, latam esse legem aiunt; sed quodam revelationis modo immissam in ipsorum animos, simile esse dicunt illis visis quæ prophetis apparent. Nam simul inditam fuisse illorum mentibus vim quamdam intelligendi ac veluti intuendi atque ita certo cognoscendi id

nuditate corporum nullus oriebatur rubor, qualis quoque erit in patria.

quod jubebantur, nulla intercedente voce quæ audiendi sensum moveret; cum serpens, quando de lege lata interrogabat, perperam ipsa legis verba retulerit, nimirum quia non legem ipsam auditam, cum ferretur, tenebat, sed suspiciens conjectabat modo, ut qui cum videret animantia passim capere palulum, Adamum vero Evamque etsi corpore constarent, nondum tamen vesci, facile venerit in suspicionem, imperatam his esse legem quamquam qua vescendi modus aliquis esset præscriptus. His ergo inducuntur isti rationibus, ut putent dæmonem ignarum mandati, mulierem illa interrogatione esse adortum, quod ex ipsa legem disceret, eaque cognita, et iis quibus imperata erat et ipsi legislatori insultaret. Esto autem iudicium penes lectorem, utram harum duarum opinionem approbet; potest enim in utraque acquiescere. Cæterum Satanz verba illa in ipso statim exordio, Dei verbis adversantur; mandarat enim Deus Adæ atque uxori ut de omnibus arboribus paradisi vescerentur (21), sed de sola arbore scientiæ boni et mali non vescerentur. At ille contra: *Vere (inquit) dixit Deus: Ne de arboribus paradisi vesceremini*, quæ oratio prorsus cum Dei oratione pugnat. Videtur vero in ipso sermonis initio dæmon ideo verba sua ad multas arbores extendisse, ut occasionem sibi compararet in progressu unam illam vitatam arborem calumniandi. Nam cuius studia in universum omnia improba sunt atque perversa, haud mirum est si ab improbitate suspicetur: *Et ait mulier ad serpentem: De fructibus arborum paradisi omnium comeditimus, de fructibus arboris quæ est in mediotulio paradisi dixit Deus: Ne edatis de ea, neque tangatis eam, ne moriamini*. Non, inquit, o serpens, jussi sumus ab omnibus abstinere arboribus, ut tu dixisti, sed ab una sola quæ in paradisi medio exstat; interminatusque est nobis Deus futurum ut moriamur, si de hac ederimus. Cæterum existimandum est, mulierem non modo arborem in medio sitam paradisi apud serpentem nominasse, sed addidisse etiam, *scientiæ boni et mali*, tametsi hoc Moses præterierit; credibile enim est, ipsam mandati verba omnia recitasse, inter quæ etiam illa sunt: *Et ait serpens ad mulierem: Non mortem moriemini, sed novit Deus quod quo die ederitis de ea, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii scientes boni et mali*. Cum ait serpens: *Non morte moriemini*, audet Dei verbum contemnere, falsique arguere: dixerat enim ille morituros nisi ab illa arbore abstinere, et simul submovet metum mortis quo ab ea gustanda illi abstinerebant. Cætera verba eo spectant, ut persuadeat Deum per invidiam ea illis arbore interdixisse; nempe ne dii fierent, qualis ipse esset.

²¹ Job 1, 11, 11.

(21) Superius auctor citat: *Ne de omnibus arboribus paradisi, etc.*, cum signo universalis, ut est in Hebræo.

(22) Verbum, *Sot* Syris et Chaldæis significat,

Nimirum ut princeps solet non facile atque amice ferre aequales suos principes, ita neque Deum deos pati alios posse; præterea ut incitet ad vescendum vitato fructu, quasi dicat: Non modo non moriemini, verum etiam plurimum crescetis, quippe in deos evasuri qualis ille conditor vester est. Nam in ipso fructu, interque ramos illius arboris latet divinitatis vis, ita ut quisquis vescatur, ille pro deo fiat, bonique ac mali gnarus. Per oculos autem aperiendos, cognitionis acumen, perspicacitatem, atque boni malique experientiam pollicetur. Denique quod deos fore, numero multitudinis, promittit; huc facit, ut ipsorum animis inserat opinionem, non maximum numen esse enim Deum qui ne de arbore illa ederent, interminatus fuerat, sed esse etiam deos alios illi pares. Præterea ut improbam illam existimationem, quam esset aliquando gentibus persuasurus, complures deos esse in orbe; ab ipso statim initio, primorum parentum auribus instillaret, atque ita ad omne malum genus humanum averteret. Quapropter recte admodum Satanas ille etiam diabolus (22) est appellatus. Satanas quidem, et quia ipse a Deo recessit, et quia mortales a Deo abducit ut sectentur eos qui iram pariant; diabolus vero, hoc est, calumniator, quia Deum per calumniam culpabat apud Adamum et Evam, quasi per causam invidiæ interminatum ne de arbore illa gustarent; et quia vicissim homines traducit apud Deum, ut de Job scriptum exstat. De hoc enim sic apud Deum verba faciebat: *Extende manum tuam, et tange cornem ipsius, num in faciem tuam maledicat tibi* ²³? Denique quia persuadere mortalibus laborat Deo ipsos curæ non esse. Cum lex omnis aut ad prohibendum peccatum, aut ad promovendam justitiam pertineat; atque vel formidine pœnz quæ rebellantibus, vel spe præmii quod parentibus præstitutum est, observetur. Serpens iste, hoc est diabolus, eo quod ait: *Non moriemini etiam si ederitis*, pœnz metum submovere conatur, quo illi prohibebantur a transgrediendo legem Dei. Kursus dum addit: *Eritis sicut dii, maximæ etiam mercedis spe lactat*, si vescantur fructibus a Deo vitatis. Est vero existimandum Evam neque ita accepisse verba serpentis sive diaboli, tanquam quæ disputari possent; alioqui enim multis illi modis, aut uno saltem quopiam respondissent; neque rursus cen dubia et ambigua, nam ita quoque non defuisset ipsi quod contra diceret; potuisset enim respondere: Unde tu nosti hoc mysterium? Sane qui arborem consevit, major te est. Præterea, quid sibi vult quod meos oculos apertum iri ais gustato fructu, quando etiam nunc neque lippiant, neque clausi sunt? Nam nisi aperti

recedere, deflectere, unde hic deducit Satanz nomen, quod verius ab Hebræo *Satan* venit. Sano Syri, *Ochalcario*, eodem etymo vocant quo Græci, *ὀφθαλμὸν*.

essent, qui possem ego te aspicere, serpentemque te agnoscere : tum illud, quod boni malique peritos fore nos asseveras, nisi ego jam nunc quid bonum et quid malum sit intelligam, qui possim scire consilium tuum esse probum, aut divinitatem bonam, mortem vero malam? Ad hæc, illud etiam objicere quivisset : Si vera narras, abi tu, et prior aufer de arbore illa ac vescere, ut aperiantur tibi oculi hincque deus sciens boni et mali, tum deinde ego quoque accedens vescar. At cum horum nihil illi responderit, satis colligere est, neque ut disputabilia neque ut incerta serpentis verba ab Eva esse accepta : neque enim præ imprudentia aut infantia, hæc tacuit; quippe quæ ratione prudentiaque in ipso suo ortu prædita fuerat, et si parumper adversus illum argumentata fuisset, victrix evasisset : sed ita illius verba accepisse, tanquam quæ procul dubio vera essent. Nam per dæmonis nequitiam simul cum illis verbis : *Et eritis sicut dii*, injectum est ipsi desiderium arboris gustandæ, incensaque est cupidine divinitatis. Solet enim peccatum, mentem eorum qui ejus sunt studiosi, captivam sibi mancipare.

D. Mariæ et Evæ comparatio. — Tu vero, lector, hic mihi Mariam apud tuum animum contendit paulisper cum Eva; atque illius quidem fortitudinem, hujus vero socordiam ac ignaviam animadvertito. Maria enim quæ sæpissime audierat promissum esse a Deo patribus, nasciturum Christum, neque ignorabat quæ de ea re essent vaticinati prophætæ, cum ejus nuntii gratia ad ipsam venisset angelus specie humana, dixissetque : *Concupies et paries*²¹; nequaquam subito fidem illius verbis adhibuit, eo quod inauditum antea esset, virginem peperisse; sed cum ipso, disceptando rem expendere occœpit, dicens : *Quomodo fieri potest ut hoc eveniat, quando vir mihi notus non est? sive, virum non cognosco*²²? ut alia habent exemplaria. Ad hoc, abiit visum etiam illud signum quod angelus dederat, quo de ipsius verbis inde certior fieret; gravidam scilicet Elisabetham, sterilem alioqui anum. At Eva quæ nunquam audierat, Deum invidia laborare, aut se diis pares futuros si de vetita arbore gustarent, simul atque loquebatur cum ipsa, non jam humana aliquis specie apprensus sed serpens, nihil disputat de arbore, sed divinitatis ambitione incenditur, vilipenditque Dei mandatum, quare consentaneæ de ea dictum est a divo Mose : *Et vidit mulier quod pulchra esset arbor ad vescendum, et expetibilis oculis, atque desiderabilis spectatu.* Viderat quidem femina arborem illam etiam prius quam illam serpens adisset, neque enim poterat lege inhiberi ipsi arbor non visa. Quod vero Moses jam ait, *vidisse mulierem quod pulchra esset arbor ad vescendum*, et quæ sequuntur alia, ostendit alio modo ante dæmonis accessum visam ab illa fuisse arborem, alio post. Ante enim

A simplicitate intuita ipsam fuerat; et posteaquam a serpente decepta est, atque ad fidem hujus verbis habendam inducta, tum demum vidit arborem esse pulchram ad vescendum, et spectatu expetibilem, quippe immoderato dissolutoque appetitu tunc arborem aspexerat; solet enim hujuscemodi cupidinis immoderatio, si quando animum invasit, ea in quæ intenditur, omnium pulcherrima gravissimæque ducere; sicuti evenire videmus iis qui improbo feminæ alienius amore delinuntur; ea enim, etiam si sæpe sit foedissima deformissimæque, tamen bene pulchra ac venusta in illorum oculis habetur, adeo ut illorum excessus iis sit ostentoi qui ab ea per motione animi adversus illam feminam vacui sunt. Igitur quia mulieri, cupido illius arboris per serpentis fraudem jam injecta erat, ait Moses, *ipsam vidisse arborem quod pulchra esset ad vescendum*, etc. Sed ut res magis illustretur, dicimus, tribus omnino vicibus alio atque alio modo Evam vidisse illam arborem. Primo quidem, quando lege eam velabat Deus; iterum a Satana in fraudem illiciebatur ipsa; tertio postquam de illa elisset. Et primo quidem simpliciter intuitam esse ut cæterarum arborum unam quamlibet. Secundo vero non simpliciter aspexisse, sed cum cupidine qua jam tum tenebatur, quaque censebat omnium pulcherrimam esse; sicut Thamar formosissima videbatur in oculis Ammonis amore ejus impediti. Tertio denique, simul atque gustasset, tum vero demum pro valde foeda diraque habuisse; sicuti etiam Ammon sororem suam Thamar, ut violaverat, invisam habebat; quamvis enim una eademque manebat ipsius Thamar forma ante et post admissum stuprum, tamen quam prius frater ob venustatem adamarat, postquam per peccatum esset abusus, odio prosequabatur²³. Itaque arbor illa quæ pari pulchritudine fuit cum de ipsa ferretur lex et cum esset dæmoni fraudis materia, ac denique post decerptum gustatumque a muliere fructum; tamen primo neque pulchra neque foeda visa primis nostris parentibus est, mox vero pulcherrima, sed postremo plane detestabilis est habita postquam peccatum per ipsam admisere. Vidit igitur quod pulchra commodaque esset ad vescendum præ cæteris paradisi quibuslibet arboribus, eoque acriore in ipsam appetitu raptæ est quam in cæterarum aliquam; non quod arbor ipsa, sed quia feminæ animus esset mutatus per serpentis fraudem, qui muliebri crudelitate atque effreni libidine ipsam agebat præcipitem ad eam arborem. Cæterum apud videri possit verborum structura, si sic legatur : *Et vidit mulier quod pulchra esset arbor oculis, et expetibilis ad vescendum*; pulchritudo enim ad spectandi sensum pertinet, ut appetitus ad cibum. Sed hoc alibi jam a nobis est tractatum. Est vero et hoc animadvertendum ex illis verbis : *Et vidit mulier*, etc., colligi ipsam non

²¹ Luc. 1, 31. ²² Ibid. 34. ²³ II Reg. xiii, 4 seqq.

sulito ac prope de arbore gustasse, sed multa prius secum meditatam : atque cum illam, juxta insistens ob oculos haberet : aspectantem, aliaque alia animo voluisse : *Et accepti de fructibus ipsius et edit.*

Cur Eva antq̄ vocatum Adamum gustaverit de arbore scientiæ. — Querat aliquis, cur non vocarit Adamum, ut is prior ederet! nimirum transformari ipsa prior cupiebat in deum, virumque suum divinitate antevenire qui se humanitate præcesserat, quo hac ratione administrationem rerum præ illo atque imperium obtineret : existimabat enim simul atque gustaret, evestigio in deum se transformatum iri pro fallacis serpentis consilio. Rursum queri potest, quamobrem non sunt aperti mulieris oculi, agnovitque suam ipsa nuditatem. Porro ubi edisset eum fructum, sicut accidit utriusque postquam edissent ambo. Hujus rei hæc reddenda est ratio : si illa simul atque prior edisset, verecundiæ sensu fuisset percussa, metuisset Adamus atque abstinuisset, neque tamen ea sibi abstinentiæ justitiæ laudem ullam meruisset, ut qui non divini legis reverentia et respectu sed per uxoris pudorem fuisset cohibitus. Igitur quando certamen ex æquo ad utrumque spectabat, faciendumque erat periculum de utriusque simul indole ac voluntate; distulit Deus Evæ verecundiam, effecitque ne ipsam simul cum gustato fructu puderet nuditatis. *Et dedit etiam viro suo secum, et comedit.* Existimandum est hic mulierem simpliciter viro potrexisse, virum vero edisse, cum neque illa verbum ullum ad ipsum faceret, neque ipse rursus apud illam de eo cibo disquireret? Sane nos censemus et virum de cibo disquisivisse, et mulierem ipsi tum ea verba retulisse quod serpens dæmon sibi dixerat, tum alia præterea ex suo ingenio adjecisse quæ ad persuadendum Adamum facere putaret : idque his rationibus demonstrari posse existimamus. Primo enim cum ante violatam legem, magnæ curæ fuerit utriusque ne quid adversus Dei jussa committerent, non potuit profecto Eva porrigendo modo cibum vetitum neque verbum ullum addendo inducere Adamum ad vescendum, nihil prorsus de eo quod porrigebatur, disquirentem : deinde si simpliciter acceptum cibum edisset, ignarus cæteroque quamobrem ederet, a quo ante jussus fuerat abstinere, nulla meruisset culpa notari ob id quod simpliciter atque inscienter inconsiderateque fecisset : cum vero culpatum constet propterea quod edisset, facile intelligimus rem ipsam ante ab ipso atque uxore fuisse accurate expensam. Postremo si Eva mulier usa est verbis adversus serpentem, dixitque : *Lege Dei interdictum nobis est ea arbore*, quanto magis existimandum est Adamum curiose prius de cibo quem uxor porrigebat inquisivisse, quam gustaret : uxorem vero et ea respondisse quæ a serpente

accepterat, futurum ut non solum non nocerentur, verum etiam deorum similes evaderent, et alia insuper affinxisse quibus maritum ad vescendum pelliceret, atque ita utrumque edisse, facinusque pessimum admisisset. Quin dominus Ephrem scribit, Evam multa pollicitatione sollicitasse virum, atque ad vescendum induxisse, cæterum Moysen, quibus usa ipsa sit verbis, prætermisisset, cum esset contentus docuisse nos feminam viro causam violandæ legis fuisse, eo quod vetitos fructus ipsi edendos subministrarit, et simul animos edendi addiderit : serpentis vero verba litteris prodidisset, ut eum intelligeremus ipsum esse generis nostri communem hostem, eoque insidias improbitateque ipsius, evitandi, major nobis cautio esset. Porro quæ fuerit arbor de qua ederunt Adam et Eva, et quemnam fructum gustarint, supra est a nobis pertractatum. Ad hæc illud etiam operæ pretium fuerit animadvertisse : cum quisquis re aliqua vescitur, aut famis necessitate impelli, aut rei ejus libidine effrenataque cupiditate; Adamum nulla fame cogente, sed libidine suadente, de illa arbore edisso, ac proinde ei concupiscentiæ coheruisse peccatum. Nam ut apostolorum quidam ait : *Concupiscentia concipit et parit peccatum*⁸⁸. Si enim non per libidinem, sed ut qui nutrimento opus haberet, edisset, de cæteris edisset arboribus sibi in pastum permissis, non de ea autem quæ sola sibi fuerat vetita : itaque fames extra noxam futura erat, cum concupiscentia cum peccato conjuncta sit; quippe hanc ciborum luxuries comitatur, qui vero inglaviei indulgent, ad venerem proni fiunt, utpote gulosi, ventri mancipati, projecti denique ad ebriositatem, quæ vitia atque maxima sunt. Veneris porro comites sunt scortari, adulterari, cum maribus corpus commiscere : quæ et ipsa flagitia sunt. *Et aperti sunt oculi amborum.*

Mosis et serpentis dicta de aperiendis priorum parentum oculis. — Sunt qui temere atque etiam impudenter dicent, jam nunc illud evenire quod serpens (hoc est Satanas) fore prædixerat; nempe si Adam Evaque ederent de illa arbore, apertum iri ipsorum oculos : id enim hic narrat Moyses post gustatum cibum vetitum ipsis accidisse. Verum nos respondemus, aliter Moysen, aliter serprotem de aperiendis oculis esse locutos. Serpens enim volebat oculorum apertura significare futurum ut æri atque perspicaci essent ingenio, bonumque ac malum perinde ac dii possent dignoscere; at Moyses apertis oculis nihil aliud vult, quam suæ ipsos nuditatis sibi conscios esse factos; hoc est, pudore verecundiæque affectos. *Et cognoverunt quod nudi essent* : hoc est, puduit ipsos suæ nuditatis. Cum enim peccatum detraxisset ipsis vestem gloriæ qua adhuc fuerant amicti, deudati sunt, puduitque illos violatæ legis, atque amissa omni fiducia quæ ante pollebant peccatoque jam corpus ipsorum

⁸⁸ Jac 1, 15.

occupante, coeperunt erubescere ob nuditatem, metuque concuti ac pavere. Nam ante admissum scelus, gustatamque arborem, nulla verecundia tenebantur ob nuditatem, idque duabus de causis: et quia amici erant gloria, et quia nulla pudoris cogitatio animos ipsorum subibat priusquam peccassent. At postquam facinus commiserunt, Deus ipsos gloria illa exiit, et simul pudoris sensum indidit ut eo perstringeretur peccatum, ejusque impetus ac fervor restringeretur. Igitur quod ait: *Cognoverunt*, perinde est ac si dicat: *Pudore affecti sunt*. Porro si quaerat aliquis, ad quamnam corporis membra potissimum spectaverit iste pudor, dicimus ad genitalia membra; idque hanc ob rem, quia cum acrior vehementiorque sit iste caeteris omnibus affectibus (quippe qui in animantibus rationis expertibus quoque dominetur) voluit rerum opifex Deus primum pudore effrenem illum atque indomitum fervorem cohibere. Insuper id quoque observatum dignum est, primos parentes antequam deliquissent, et animum ingenio et corpus gloria exultum comptumque habuisse, postea vero quam peccaverant, exutos quidem esse corporis gloria, caeterum animi intelligentiam retinuisse: nimirum ut per hanc agnoscerent suum peccatum, atque poenitentia ducerentur; hinc enim evenit, ut simul atque facinus fecissent, agnoscerent suam nuditatem, erubuerintque, ac horrore tremoreque correpti mortem expaverint, ante sibi per minas denuntiatam. Unde et Jacobus Sarugensis ad hunc modum scribit: Peccatum initio supra modum placet; at in fine luctum parit patranti. Cum enim primi parentes cupiditate ferrentur in illam arborem, de ipsa edendi; et Deum ipsum et legem, prae illa parvi pendebant: ubi edissent, nudati que erubuisent, odio ipsum sunt persecuti; memoresque illius praecipii: *Quo die oderitis morte moriamini*, pavore expalluerunt. *Et conglutinauerunt folia ficulnea, feceruntque sibi subligacula*. Nimirum folia foliis consociantes, cincti formam quamdam coneluebant; vestis genus parum decens atque infirmum etiam, utpote quod solis vi arefactum facile emarceret dilabereturque, et quo neque satis pro voluntate et commode neque diu multumque uti possent. Credibile est autem Evam ejusmodi subligaculum priorem fecisse, suaque eo pudenda velasse, utpote quae prior legem violaverat, Adamoque nuditatis causa fuerat; tum etiam illius consilio factum esse ut iste folia indueret, quia marito suo vestem olim ipsa contextura esset. Sed cur non aptarunt suis oculis velamen ex illis foliis, aut manicas manibus, vel caligas pedibus tegendis? aut denique cur non alio modo alia corporis membra affecerunt, sed solis genitalibus contegendis subligacula compararunt? Ad hoc facillime est responsio. Quia verecundiam primum his partibus indidit Deus, ideo consentaneum erat ut prima cinctis obducta contegerentur. Sed cur verecundia his partibus a Deo est insita, ac non

potius auri, quae serpentis consilium auscultavit; aut oculo, qui arboris pulchritudine, victus est; aut manibus, quae fructus decerpere; aut ori quod voravit, aut denique ventri, qui excepit? Hic respondemus; cum is affectus qui circa membra genitalia versatur, pertinacior difficiliorque sit caeteris omnibus animi perturbationibus quae in nobis sunt, opus erat verecundia tanquam freno injecto quo peccatum ea in parte cohiberetur: et simul ut nos ipsi ad habendum odio peccatum induceremur, ut ex quo illiusmodi verecundia in nobis nata sit. Et vero cum arbitrii nostri libertas non satis valeret sola hunc affectum domare, atque ad se referendum adigere; adiunxit ei Deus verecundiam, quo saltem communi utriusque opera cohiberetur, excindereturque: arbitrii quidem liberi iudicio, in anima; verecundiae vero frenis, in corpore. Quippe multos mortales pudor atque verecundia magis deterret prohibetque a patrandi eo quod improbum est, quam legis aut iudicii subeundi metus; estque ejus rei argumentum, quod bruta animantia quae omni pudore vacant, prorsus non refrenant libidinis suae impetum quo in feminas rapiuntur victa ab ingenita suae ipsorum natura, cupiditate. At homines etiam si non minore atque illa libidinis vi urgeantur, tamen ab ea explenda, pudore quo apud alios homines verecundantur, revocari videmus, adeo ut ne legitimo quidem connubio propalam utantur sicut aliis rebus, sed latentes tectique. Conscitur itaque, verecundiae affectum ideo ab rerum opifice Deo inditum esse genitalibus hominum potius quam aliis membris, ut peccatum in illis partibus moderetur; simulque id nobis invisum faciat, nosque ab ipso admittendo deterreat; ut ex quo ipso verecundia in nostris animis orta.

Cur Deus siverit Adamum peccare. Arbitrii libertas. — Sunt qui hic interrogent, cur Deus Adamum a peccando non absterruerit? Nos respondemus id nequaquam eo factum esse quod ejus faciendi facultas Deo defuerit, sed ne vim afferret libertati arbitrii Adam, eamve opprimeret. Deinde frustra legem illi praescripisset si insuper a peccando coercuisset, veluti manu injecta. Praeterea ideo etiam noluit illum a flagitio admittendo arcere, ut gratiam praemiumque doneretur posset tanquam qui sua ipse voluntate a scelere patrandi esset retentus, non autem per vim impeditus. Ad haec quo imbecillitatem suam agnoscerent primi nostri parentes, neque per vanam gloriam elati praecipites ruerent, sicut Satanax. Nam quod scientes peccassent, conscios reddidit suae ipsos infirmitatis, atque ut humiliter de se ipsi sentirent, effecit. Denique ut cum suapte sponte deliquissent, atque e paradiso excedissent in hunc mundum rebus adversis molestisque refertissimum, facta utriusque mundi inter se collatione, illum omnibus bonis et gaudio plenum apud mentem suam semper versarent: nam nisi exigentia

cognitum hunc alterum habuissent, nunquam ille quantum huic præstet, exacte intellexissent. Possimmo, ut dum subinde a peccato interpellaretur Adami Evæque voluntas, erudirentur ipsi ad peccati odium atque fugam, tanquam ejus a quo ingentes acceperant calamitates; atque ea doctrina ab illis ad nos usque propagaretur, quasi manu tradita. Enimvero quoties peccandi occasio sese nobis offeri, præsto adsunt nobis leges quas Deus nobis imperavit ut ipsis coerceamur a patrandi peccato. Quin legibus ipsis etiam subsidium addidit eam quæ doctorum verbis fit redargutionem, ut si quando flagitium admiserimus, tum latis legibus, tum ea etiam increpatione qua peccata verbis perstringuntur, indicamur ad pœnitentiam, dignique reddamur quibus fiat admissorum gratia. Sicut Paulus suum Timotheum scripto hortatur ut simul cum legibus jam tum positis redarguat etiam atque reprehendat peccatores, quo sua peccata agnoscant et pœnitentia ducantur⁶⁷. Ad hunc etiam modum cum primis parentibus actum est. Cum enim ipsis obrepisset peccatum, ipse Deus eos verbis reprehendit; cumque pœnitere se admissi flagitii ostenderent, quadantenus ignovit; quando non quo die ederunt de vetita arbore, eodem et vita defuncti sunt, sicut per minas ipsis obnuntiatum fuerat. Sed jam alia oboritur quæstio; cur non sit mortuus Adam quo die edit fructum vetitum sicut interminatus ipsi fuerat Deus? Sed priusquam ad hanc respondeamus, operæ pretium fuerit illorum hominum argutias dissolvere qui hoc loco aiunt serpentis (hoc est, Satanz) verba rata fieri, quibus prædixerat non morituros etiamsi vescerentur prohibitis fructibus: Dei vero irrita falsaque qui eodem cum patratu facinore die morituros minatus fuerat. Atqui haudquaquam mentitus est Deus, sed præstitutam pœnam misericordia mitigavit. Solet enim ille maxima gravissimaque supplicia minari, ut sibi caveant mortales, verum deinde illa per suam misericordiam moderari, lenioraque sumere. Nam et Ninivitis cum interminatus esset exitium, illi vero ab incœptis revocati pœniterent, nulla ipsos multa affectit⁶⁸. Ezechiz quoque cum moriturum neque victurum pronuntiasset, eumque peccati sui pœnituisset, impendenti pœnz jam addieto gratiam fecit⁶⁹; et tamen nemo, ob hæc mendacii Deum accusaverit. Sic igitur etiam cum Adamo et Eva egit. Præmonuit enim ne de illa arbore ederent, simulque minas addidit fore ut nisi parent, eodem die mortem oppeterent: cum porro jam præceptum violassent atque peccassent, miseratus ipsos est culpamque remisit, et supplicium ita est moderatus ut eo ipso die mortem non obierint quo impositam sibi legem fregerant. Imo vero adversus Ninivitas totum omnino supplicium reddidit irritum; at primos hosce nostros parentes parte

A duntaxat pœnz absolvit, hoc est, ne eo ipso die morerentur; cæteroque non sustulit prorsus mortem. Non est itaque falsi insimulandus Deus qui per illam misericordiam venia dignatus est nostros primos parentes, meritamque pœnam partim remisit, neque eo ipso quo dixerat die peremit. Sunt quidem qui Dei verba sic tutentur ut obisse mortem illos contendant quo die deliquerunt: non quidem corporis mortem sed animi, quæ ex peccato nascatur. Verum frustra est hæc excusatio, quando non mortem animæ sed corporis, hoc est, quæ ipsam animam a corpore dissociaret, interminatus illis fuerat Deus. Jam vero illud restat dicere, cur non obierit Adam quo die edit fructum lege prohibitum, ut minæ futurum denuntiarunt, sed extenderit postea vitam suam ad novies centesimum et tricesimum annum. Hujus rei variz sunt causæ. Potuit enim Deus illius misereri, conmeritamque pœnam, si non omnem, at partim saltem remittere; qui magna quidem duraque minari, at minora mollioraque infligere solet ut nobis Ninivite exemplo fuere. Deinde si illi mox cum admissio peccato vita defuncti fuissent, nulla relinqueretur propagandi generis humani origo. Præterea illa Dei benedictio: *Crescite et multiplicamini, præcesserat diras istas minas: Quo die ederitis, mortem moriemini*. Insuper dilata est mors peccantis Adæ, ne si justo initio mors imperium suum auspiciata esset in genus humanum, prorsus hoc indissolubile deinceps obtinisset. Justum autem fuisset mortis imperii principium, si Adam, qui violata lege deliquerat, primus morte concidisset; at enim posteaquam ille primus est morte extinctus qui præ cæteris mortalibus Deo placebat et omnino morte indignus erat, atque ita improbo principio mors suam accepit tyrannidem; merito ea tyrannus olim dissolvenda fuit per Christum qui suo illam adventu viribus cassam reddidit. Hinc dominus Ephrem in illud Dei dictum: *Sanguis Abel clamat ad me ex terra*⁷⁰, sicut scriptum reliquit: *Ululat mors in suo initio ostendens quem sit habitura finem*. Præterea etiam si non illico peccantem Adamum morte multaverit Deus, tamen mortalem esse, et a se olim perimendum jam tum ostendit his verbis: *Pulvis es, et in pulverem reverteris*. Denique cum ille gustata arbore vetita, pœna obnoxius factus esset, habuit ipsum Deus pro mortuo, etiamsi vivus esse videretur. Si enim divus Paulus apostolus eos qui mortui sunt, recte vocat dormientes propter certissimam resurrectionis spem, cur non Adamus posteaquam peccato mancipatus atque noxæ deditus esset, perinde atque ob noxam mortuus vocari debuit?

Adam quomodo mortuus eo die quo de arbore scientiæ gustavit. — Hinc est quod dominus Julius Commentario suo in Evangelium Joannis, ait:

⁶⁷ I Tim. i, 5 seqq. ⁶⁸ Joaz iii, 2 seqq. ⁶⁹ IV Reg. xx, 1 seqq. ⁷⁰ Gen. iv, 10.

Adam itaque eo die mortem obiit, quo die de arbore prohibita edit, eo quo sic haberet sententia: *Quo die comederis de arbore, morieris*. Atqui vivebat etiam tum. Qui ergo potuit mortuus esse, sane per sententiam ipsam atque per patratum facinus, jam tum mortuus erat. Nam simul atque se quis subjectum culpae fecit, supplicia quodammodo patitur, tametsi adhuc non reipsa ductus, sed per solam pronuntiatam sententiam iudicatus est. Et dominus Ephrem ubi iterum tractat locum illum de Adamo vescente fructus vetitos, morienteque eo ipso die, scriptum reliquit in hanc sententiam: Sicut qui sanus est, priusquam incidat in morbum, bona fruitur valetudine quam morbo potior est: verum ubi lethalis eum inivit ægritudo, jam in mortis potestate esse censetur etiamsi complures dies ægrotus transigat prius quam moriatur: ita et Adam felicem atque incolumem vitam agitabat in paradiso priusquam peccaret, at ubi admisisset peccatum, sententiæ obnoxius factus est, et proinde pro eo æstimatus qui mortis execrationi imperioque subjectus esset. Itaque multis pressus miseriis, tanquam perpetuo lethalem sustinens morbum, ad ipsam usque mortem perrexit. Rursus sicuti si quis alium mortifero vulnere sauciet, quantumvis ille post acceptam plagam multos superstes maneat dies, tamen proinde ac si mox ubi percussus fuerat obiisset, sic vindicant iudices eam eadem: ita quo die vulnus excepit Adam, ab eo die censetur iudicatus obiisse, ut qui inde usque dum moreretur, lethali morbo et ægritudine fuerit implicitus. Igitur etsi reipsa non oppetiverit mortem Adamus simul ut fructum edit, tamen pro mortuo habitus est eo quod capitali culpa se obstinxisset, atque jam tum per sententiam noxæ deditus esset. Sed dices: Cur non prorsus abolevit Deus mortem quam pro maxima sua misericordia non intulerat eo die quo peccaverat Adamus? Atqui ejus rei multæ possunt reddi causæ. Abolita enim prorsus morte, hujus quoque mundi compositio frustra fuisset, imo sæculum etiam quod futurum vocamus. Ad hoc, sublata mors simul sustulisset adventum Filii Dei. Præterea peccatum Adami et Evæ atque omnis posteritatis, immortale futurum fuisset, ut est peccatum diaboli. Denique ideo reliqua mors fuit, ut primi parentes animum adverterent ad suum ipsorum facinus, et animi pœnitundine afficerentur: neque mortis securi et suis seducti erroribus peccata levia ducerent, atque ita omnibus flagitiis advescerent. Hanc enim ob rem Deus non simpliciter ad Adamum Evamque accedebat in paradiso, sed maximo cum terrore, ut ait Moses: *Et audiverunt vocem Domini Dei gradientis in paradiso, inclinante die*. Sæpe quidem alias apparuerat Deus Adæ et Evæ: primo cum Adamum conderet, conformaret, componeret, erigeret; secundo, cum lege imperata veterat ne de arbore cognitionis ederet; tertio cum Evam illi

detraberet, secundum sententiam quam dominum Ephrem et qui hunc sequuntur, pro Scripturæ tenore amplexos esse supra demonstravimus. Porro sive per contemplationem quamdam apparuerit tunc illis, ut Philoxenum existimare diximus, sive ita ut ipsos eorum sensus forma corporea moveret, ut illi volunt; sane cujuscunque hæc modi res fuerit, pacate ac blande illis vicibus apparuerat ipsis; at jam ita plane se repræsentat, ut suis illi sensibus percipiant, nimirum humana specie formidabilis, turbidus, difficilis, et quasi peregre adveniens, iraque tumens, forensque, et suo incessu concutiens terram, atque adeo ipsas paradisi arbores pressis vestigiis tremefaciens: hujusmodi, inquam, habitu hic nunc videtur ab illis; nimirum ut pavidi constentur sua delicta, atque illius misericordiam veniamque implorent: eo enim spectat quod ambulantis vocem audiisse dicuntur. Quippe voluit audiri ab ipsis suum incessum, et ipse eorum corporatus spectari humana forma, ut præ motu festinarent ad ejus gratiam ignoscentiamque. Cæterum diei inclinationem vocat Scriptura tempus illud diei quod circiter hora nona est post meridiem, sole ad occasum spectante. Sed enim Hebræos aiunt, pro inclinatione diei dicere spiritum sive ventum diei. Cæterum quod ad inclinatum usque diem distulit se exhibere, id eo fecit ut spatium haberent interea, quantum patrassem facinus animo secum agitando. Sed et hoc discipandum est, de quo hic die agat Moses.

Quo die Deus primos parentes paradiso eliminaverit. — Sunt autem qui dicant, die eo quo conditi fuere primi parentes; illo die enim et peccasse ipsos lege violata, qui dies erat sextus. Secundum hos, uno eodemque die creatus est Adam et conformata Eva, lataque lex et violata, atque primi parentes ob hoc tantum facinus obnrgati et paradiso eliminati. Sed aliorum sententia est, alio die creatos illos esse, alio peccasse, hic vero, de eo loqui Mosen, quo peccarunt. Præter hos alii putant, hunc diem neque eum fuisse in quo fuerant formati Adam et Eva, neque eum in quo peccaverunt, sed post illos, alium; neque enim satis consentaneam esse ut hæc tanta uno accidisse die existimentur. Sed nos hæc inferius, Deo volente, explicabimus dilucidius. *Et occultabatur Adam et uxor ipsius a conspectu Domini Dei inter arbores paradisi*. Fugiebant igitur tum a Deo qui vocem incessus sui, ipsorum auribus ingesserat; tum ab arbore de qua improbe ederant, atque in locis densis frequentibusque multa variaque arbore abscondebant se, nimirum quia et peccati albi conscii erant et nudi, hoc est, quia horrebant conspectum Dei, et quia verecundabantur. *Et vocabat Dominus Deus Adamum et dicebat ei: Ubi es Adam?* Jam diximus corporata atque humana figura Deum hic apparuisse primis parentibus, ipsosque voce quæ audiendi sensum movebat, compellasse. Solet autem dictum illud: *Ubi es*

multis usurpanti modis; nam est, quando qui nescit ubi is ait quem vocat dicit. *Ubi es?* Est etiam eum qui alterum interrogat: *Ubi es?* Non nescit ubi locorum ait; veluti cum aliquem procul a nobis agentem, cuius opera indigemus, sic interpellamus: *Ubi es?* Denique utimur quoque ea interrogatione eum cuiuspiam suum errorem in memoriam adducere volumus; nam illud: *Ubi es?* perinde tunc valet ac si dicamus: Vide quo impietatis recideris! Postremo animos addere cuiuspiam, atque manum ad audendum porrigere volentes, dicimus: *Ubi es?* Ad hæc de re amissa quam quaerimus, usurpamus quoque hoc dictum. Igitur dum Deus Adamum interrogaret, ubinam esset, non quidem id ignorabat; ut neque cum ex Cain quaereret: *Ubi est frater tuus*⁴¹? Neque cum ex Mose: *Quid hoc est quod manu tenes*⁴²? Aut ex Jeremia: *Quid rides*⁴³? aut denique ex Satana: *Unde renis*⁴⁴? sed habent illiusmodi interrogationes suas causas, sicut et illæ Filii in Novo Testamento, dum ait ad discipulos suos: *Quis panes habetis*⁴⁵? et rursus: *Quem dicunt homines esse Filium hominis*⁴⁶? et: *Simon, reges terræ a quo capiant tributum et censum*⁴⁷? et ad Legionem: *Quid est nomen tuum*⁴⁸? denique ad Judæos: *Ubi posuisti illum*⁴⁹? Lazarum scilicet. Hæc enim et huius generis alia quæ interrogavit Christus, non ignarus sed probe conscius interrogavit, utpote Deus qui omnia videt novitque: verum iustis de causis, hisce et aliis interrogationibus usus est: Pater quidem, in Veteri; Filius vero in Novo Testamento. Quamvis enim dominus Severus, et Philoxenus multis in locis affirmant Filium fuisse qui et in Veteri et Novo Testamento mortalibus apparuit seque exhibuit conspiciendum (Severus enim, in eo sermone quem de Genitrice Dei composuit, ait: Verbum enim Dei Patris erat quod super sublimem montem Sinai descendebat, ut ferret legem mundo, etc.; alii tamen probatæ doctrinæ magistri existimare malunt, Deum Patrem in Veteri (23), Filium vero in Novo apparuisse. Sed tua cæto, lector, existimatio, utrum horum verius sit quodque magis probaveris, id amplectitor retinetoque quando utrumvis probabile est credibile: una est enim eademque Patris, et Filii et Spiritus sancti natura, ac voluntas una, unaque operatio; sed tres personæ distinctæ. Igitur ut eo unde digressi sumus, redeat oratio, non propter ignorantiam, sed alias ob causas quaerebat ex Adamo Deus, ubinam esset; nimirum ut ipsi suum errorem ob oculos poneret, pericula ac si diceret: Quomodo agis, Adame? apertosne oculos habes, ut te habiturum promisit serpens? an etiam num cæcus es contra atque illo est pollicitus? ubi es? Dande: Locum jam obtines pro serpentis promissis,

⁴¹ Gen. iv, 9. ⁴² Exod. iv, 2. ⁴³ Jerem. i, 13. ⁴⁴ Matth. xvii, 24. ⁴⁵ Marc. v, 9. ⁴⁶ Joan. xi, 54. ⁴⁷ Num. xvi, 1 seqq.

(23) Christum Abrahamæ visum et colloctum. Gen. xii disputat Iustinus martyr in colloquio cum

A sis, an sub imperio es quod ille tibi minime prædixit? Ubi es? magnam fiducia pollens, apertam frontem sustollis, an pudore confusum vultum dejecit? Ubi es? cur me mou, ut soles, aperte intueris, sed in latebras te a me subducis? Deinde ut ipsa Interrogatione animum illi redderet ad colloquendum, atque ad poenitentiam invitaret; ad hoc ut ostenderet se ita Adamum quaerere, ut pater amicum filium, sollicitè investigat. Atque hæc posteriora duo inde comprobantur, quod non quasi supplicium de illis sumpturus se jam ipsis exhibuerit in primo hoc congressu, alioqui enim non tam blande suo illum nomine nuncupasset. Est enim hæc illi Paulinæ similis interpellatio: *Saule, cur me persequeris*⁵⁰? cur non perdedi ipsius causa se illi offerret Jesus, nomineque compellaret, sed ut ad sermonem excusationemque provocaret. Tum etiam si per causam perdedi illis apparuisset, utique perdidisset; vel aquis, ut prisca Noe sæcula⁵¹, vel igne, ut Sodomitas⁵², vel terra dehiscente, ut Daibanam et Abironem⁵³; erant enim ejusmodi exitio primi parentes quoque jam tum digni, quippe qui salutare doctrina rejecta, perniciosam fuerant amplexi, et eam quæ cum Dei verbo prorsum pugnabat. Dixerat enim Deus: *Morte moriemini qua dis ederitis de arbore*; ille vero alter: *Non moriemini.*

Dei expositulationes cum primis parentibus. — Neque vero multa Deo defuissent quæ adversus illos potuisset dicere, si expostulare tanquam cum hostibus libuisset, quale est illud: An non ego, improbe Adame, te condidi ex terra ad meam imaginem et similitudinem, meisque te manibus conformavi, et uxorem dedi vitæ tuæ subsidium? annon in paradiso te collocavi omnibus deliciis referto? annon caput imperatoremque te rerum omnium quæ in terris sunt, constitui? quid est ergo cur me criminareris, eolumniatorique aures præberes? Verum prorsus non infremuit, sed suaviter ac blande appellans: *Adame, inquit, ubi es?* nimirum ut colloquendi fiduciam ipsi faceret: ostenderetque se illum non jam insolito aspectu vocare. Quapropter ipsa etiam voce animatus Adamus respondit dicens: *Vocem tuam audivi in paradiso, et vidi quod nudus essem, atque occultavi me.* Duas reddidit Adamus se occultandi rationes: alteram, quia timuerit: hoc enim sibi vult *vocem tuam*, id est, strepitum incessus tui, audivi in paradiso; alteram, quia puduerit illum nuditatis. Sed hæc Adæ apologia excusatione plane improbata est, cum et metus ille et ipsa nuditas ob violatam a se legem evenerint. *Et ait ad illum Dominus: Quis ostendit tibi quod nudus sis?* Neque hoc interrogat ut ignarus, sed ut per culpæ confessionem illum inducat ad reprehensionem libenter suaviterque admittendam. Quasi dicat: Fuiisti quidem semper nudus, neque

⁵⁰ Joh. i, 7. ⁵¹ Matth. xv, 34. ⁵² Matth. xvi, 43.

⁵³ Act. ix, 4. ⁵⁴ Gen. 7, 1 seqq. ⁵⁵ Gen. xix,

Tryphone; Euseb. *Eccles. Hist.*, xi, lib. ii de Vita Constantini; lib. iii. 50 et 51, et plerique alii.

tamen te ejus puduit ante hæc, quid est ergo quod A nunc adeo erubescas, atque timeas? Num de arbore de qua jusseram ne ederes, edisti? Etiam nunc perguit pacate cum illo colloqui, quasi conjectura quapiam modo fretus illud dicat: Num de arbore, etc. Est autem hic animadvertendum ex ascriptis, aut duobus punctulis, aut uno solo, ad illud: Ne ederes, orationem hanc vel affirmative, per interrogationem efferri posse. Cæterum dominus Ephrem et qui cum ipso sentiunt, ex his et similibus verbis singulariter ad Adamum factis confici putant, soli Adamo imperatam a Deo legem esse, eamque ipsam deinde Evæ uxori retulisse; verum alii respondent, Deum sub Adæ persona cum Eva quoque colloqui, pro Scripturæ more: *Beatus vir* (inquit David) *qui non ambulavit per viam improborum*⁷⁴. Quis vero non hic eam beatitudinem æque ad mulieres spectare dicat? nimirum ideo viri persona libentius utitur Scriptura, quod vir mulieris caput sit: *Et ait Adam: Mulier quam attribuisti mihi ipsa dedit mihi de arbore, et comedi*. Prorsus vana est et inanissetiam hæc Adami defensio; quippe qua minime præ se fert demissum humillatumque animum, sed in ipsum quodammodo Deum culpam avertit, quasi dicat: Mulier quam tu apud me esse voluisti, ea mihi causa fuit transiliendi legem, illaque arbore vescendi. Sed adversus hæc, multa a Deo ad illam arguendum dici potuissent!; verbi gratia: Non quia mulierem ego tibi adjunxi, justa tibi ratio erat ut ei auscultares, mea jussa violares. Tum si me accusas quia uxorem tibi dedi, cur non etiam, quia te condidi? nisi enim te creassem non peccasses, quia tibi oculos indidi sine quibus non eras arborem visurus? quia manus tibi apposui, sine quibus non decerpisses velitos fructus? quia os tibi dedi, sine quo non edisses? frustra igitur illa excusas, cum eam mulierem quam tibi sociam dedi, ita comparaverim ut tibi esset in manu, atque subjecta; non autem ut te tuasque actiones regeret, gubernaretque. His, inquam, atque hujusmodi aliis verbis expostulare cum illo potuisset jure Deus: verum omnibus abstinuit, quia non accusationibus perterrere hominem, sed patrati facinoris pœnitentia revocare cupiebat; quare mox quæstionem ad mulierem convertit; sic enim sequitur: *Et ait Dominus ad mulierem: Quid hoc est quod fecisti? Rursus enim muliere quoque non acerbe atque iracunde, sed sedate et blande loquitur Deus, ac quasi nescius interrogat ob easdem rationes quas nuper de Adamo interrogato protulimus: Et ait mulier: Serpens decepit me, et comedi*. Mulier enim omnia serpenti ascribit, non Satanæ, eo quod serpentem quidem qui se interpellaverat, nosceret, at Satanam intra serpentem occultatum, a quo omnis impostura processerat, ignoraret, *Et ait Dominus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es præ omni animante, et præ omni bestia agri*.

Cur Deus serpentem non interrogaverit.—Nulla igitur apud serpentem, hoc est, Satanam, utitur interrogatione, qua ad se excusandum ille provocetur, ac ita tandem judicetur condemneturque, sicuti apud Adamum et Evam usus fuerat. Cujus hanc putamus reddi posse rationem; quia Adamo uxori que locus erat pœnitentiæ, ac in serpentis dæmonisque arbitrio non erat ut pœnitere posset. Porro multa hic queri solent, cujusmodi sunt: Præditusne fandi facultate a Deo, serpens locutus sit, an Satanus intra serpentem latens, cum ille hunc suoapte arbitrio subterfugere nequiret, ut non ipsi pro instrumento esset. Ad hoc, cur non execratus sit Deus Satanam, ut serpentem. Præterea, cur Moses, cum hunc librum multis post sæculis conscripserit, quando jam tum satis cognitus erat mortalibus Satanus, non clare dixerit Satanam fuisse qui intra serpentem loquebatur? sed non has et hujus generis alias quæstiones altius investigatas dissolvimus (cap. 27). Verum quando sunt qui illam: Cur non execratus sit Deus Satanam sicuti serpentem, iterum atque iterum urgent, nos præterea quæ ante respondimus hoc etiam addero hic volumus, Deum non minus maledixisse Satanæ non aspectabili quam serpenti qui oculis cernebatur, atque perinde inhæsisse execrationem mystice arcanoque modo, illi ut huic aperte et in ipso corpore; quod cujusmodi sit velim te apud tuum animum pensitare. Hæbat enim Deus serpentem veluti medium inter Satanam primosque parentes intervenientem; nam sicuti hi per serpentem seducti sunt, ita ille per serpentem execratione perstrictus est; et ut serpens fuit Satanæ instrumentum illiciendi primos parentes ad peccandum, ita personam quoque gessit sub qua Deus Satanam est detestatus. Utrique igitur, et Satanus et serpens divinam execrationem sunt passi. Nam ut ad serpentem dictum est: *Maledictus es præ omni bestia et animante, ex quorum numero tu es*, ita adversus Satanam pronuntiatum esse existimandum est: *Maledictus es præ omnibus copiis spiritualibus atque angelicis ex quarum genere tu es*. Animalium enim nomine vocari in Scriptura sacra copias angelicas, aperte arguunt ea animalia quæ vidit Ezechiel⁷⁵ et sæpe alibi Satanam animal appellatum esse in sacris Litteris notum est. Sed cur auspiciatus est execrationem Deus a Satanæ? nimirum quia ille primus admisit peccatum prima est merito detestatione percussus. Cæterum serpentem ex animarum genere fuisse, non autem reptilium (quod quidem autumavere, cum dicat: *Maledictus præ omni animante* memoravimus etiam cap. xii. *Et super ventrem tuum gradieris*. Quasi dicat: Amissurus es pedes tuos quibus ad pravitatem cucurristi, ambulabisque ac ropes super ventrem tuum, quia ventrem primorum parentum inescasti. Pedibus igitur serpens ante execrationem incedebat, ut cætera animantium genera, post vero,

⁷⁴ Psal. 1, 1. ⁷⁵ Ezech. ii, 15.

illis amissis, prosepere cepit ac ventre promoveri. A Et hæc quidem aperte ad ipsum spectant serpente-
tem, cæterum Satanæ sic accommodatur eadem ista
exsecratio : Quoniam spirituale munus tuum, quo
fungebaris in cælo una cum reliquis copiis ange-
licis quæ in sublimi versantur, deseruisti atque ami-
sisti, ad hoc primos parentes seduxisti, non erit tibi
in cælo ut ante habitatio sed humi incedes, protre-
pesque, malis studiis additus : *Et pulverem comedes*
omnibus diebus vitæ tuæ. Nempe, in pulverem rede-
gisti primos parentes, pulvere igitur vesceris tota
vita. Obijciunt quidam, qui possit illud consistere,
quod ait : *Pulverem comedes*; quando videmus ser-
pentes vermientis in aqua degentibus pasci, atque
passeceles quoque, columbasque, et hujus generis
alia vorare. Sed etiam si hæc quoque devorant, inter-
num abque pulvere vitam sustentare nequeunt. Et
vero licet Adamo dictum sit : *In sudore faciei tuæ co-
medes panem tuum*, tamen carne vescitur etiam, et
terre frugibus, fructibusque aliis. Sed hæc ad ipsum
serpentem pertinent, eademque vero possunt ad
Satanam in hanc sententiam dicta videri : Priusquam
delabereris, divinis oblectare meditationibus, atque
cælestibus, sed postquam te præcipitem dedisti atque
descendisti, totus terrenis humilibusque studiis dedi-
tus eris, atque ad perficiendam nequitiam tuam cogi-
tationes tuas omnes exercebis. *Et inimicitias po-
nam inter te et mulierem, et inter semen tuum et se-
men ejus.* Quoniam, inquit, adversus mulierem fuisti
amicus fraudulentus, atque inimicitias sevisti ei cum
Deo, ego inter te et ipsam, interque tuum semen et
ipsius semen, inimicitias quoque ut constant efficiam.

Serpentum inimicitia cum hominibus mystice quid.
— Certe factos a Deo nobis inimicos serpentes,
res ipsa docet; neque enim auquem ullum aspicere
sustinemus, ut nobis non caveamus ab ipso, seu
hoste nostro; nosque non comparemus ad pugnam
ut illum perimamus, tanquam eum qui nos lædere
cupiat. Hæc eadem ad Satanam sic transferantur :
Te, Satana, adhuc ea cura studiumque exereuit, ut
primos parentes una cum ipsorum posteritate ami-
cos facere tu tibi posses : ego vera jam officio, ut
perpetuo hostilia omnia sint inter te atque illos.
Et ipsum conteret caput tuum. Quia per superbiam
elatum fuit caput tuum, et improba locutum est, se-
men feminæ (hoc est, qui ex ea nascetur) concu-
cabit caput tuum, teque perdet. Præterea quia tu
Adamum atque Evam de gradu dignitatis quem quasi
principes obtinebant, dejecisti : semen posteritas-
que ipsorum, tuum caput vicissim conculeabit, et
te interficiet. Sed cur caput illius præ reliquis
membris attritum iri dicit? Nimirum quia contrito
mortuoque capite in anguim genere, totum corpus
extinctum est. *Et tu illud series in calce ipsius.*
Quia calcibus suis properarunt primi parentes ad
arborem prohibitam, tu seminis ipsorum calces
series. Sed et ideo dicit angues percussuros
calces hominum, quia cum pedibus careant, et

ventrem serpent, neque se subrigere dum cæduntur,
aliasque superiores corporis partes invadere possunt.
ipsa calcanea lancinant. Sed de Satana interpretari
possunt verba ad hunc modum : Homines dum
per virtutes vitam agant, facile discutunt irritosque
reddunt vafros tuos conatus, quos tu primarios
atque insuperabiles esse putabas. Observabis tu qui-
dem illorum calces, ut ipsos subvertere atque in
peccata præcipitare possis : verum nihil efficies,
nisi sua ipsi sponte atque suapte voluntate se tibi
prodant. Sed et hoc sensu recte accipiantur ea verba :
Tu, demon, observas calcanea hominum, hoc est,
ipsorum dicta factaque, ut in peccata dejicere, atque
a Deo procul ipsos abducere queas; verum Christus
ubi advenit, nobis exemit hunc tui metum, secun-
dum illa ipsius verba : *Dedi vobis potestatem cal-
candi serpentes, et scorpiones, omneque robur adver-
sarium* 76. Cæterum ex his verbis intelligere est,
non ad solum corporatum serpentem, verum etiam
ad Satanam pertinuisse divinam exsecrationem;
quando non sola capita serpentum ferimus; dum
perimere ipsos volumus, sed reliquum etiam
corpus; neque rursus anguis solos calces hominum
percutit, sed alias etiam quas potest corporis partes.

Deus Satanæ simul et serpenti maledixit. — Si
vero quis denique quærat, cur Deus serpenti simul
et Satanæ maledixerit, respondebimus : quia uter-
que exsecratione dignus erat, pro maximo, quod
patrarant ambo, maleficio; deinde ut primi parentes,
audita ea tam dura detestatione divina, ad
pœnitentiam revocarentur; nam si pœnituisent
veniamque implorassent, licet ea re neque mortem
effugissent neque paradysum retinuisent, tamen
diras illas Dei evitassent 77 quas memorat Moses :
*Per dolores atque angores parietis, per dolores et
sudores faciei panes comedetis.* Postquam vero
jam serpentem et Satanam maledictio perstrinxit,
Deus convertit sermonem ad mulierem his verbis :
*Et ad mulierem ait : Multiplicando multiplicabo do-
lores tuos, et conceptus tuos, et in angoribus paries
filios.* Non jam dicit, eos fetus quos aut concipiet
aut edet mulier, fore maledictos. Nam pridem bene
precatu illis fuerat, dixeratque : *Crescite et multi-
plicamini* : Sed ferens, inquit, uterum non sine dolore,
producesque ipsos tuos fetus per ærumnas. Videre
est enim feminas variis doloribus affici quando
uterum gerunt, et rursus duris torqueri angoribus
dum pariunt; id quod etiam utemorat Douinaus
noster, dicens : *Mulier cum parit, dolorem habet* 78.
Neque enim quisquam mortalium satis existimare
potest, quam difficiles durosque sustineat mulier
dolores atque ærumnas in partu, præter ipsas fe-
minas. Et quidem audiivi mulierem cum diceret,
earum quæ pariunt, pupillas oculorum præ nimio
doloris sensu adeo obfuscari, ut nihil cernant. Et
hæc quidem de ea anxietudine quam dum uterum
gerunt, dumque pariunt, tolerant feminæ, dicta
sunt : quod si vero universum illud tempus reputes

76 Luc. x, 19. 77 Joan. xvi, 21.

quod a conceptu fetu ad morientem usque hominem extenditur; tum sane intelligas, mulierem multis difficultatibus, doloribus, ærumnis subjectam esse pro ipsa Dei execratione; nam editum infantem laboriosissima cura excipit, deinde per summam molestiam atque angorem educat, ad postremum anxio ululatu morientem deslet. Igitur quia noluisti, inquit, o mulier, in paradiso liberos parere immortales absque omni dolore, jam ipsos paritura es per maximos cruciatus atque misérias, posteaquam peccatum admisisti. Et quia divino quodam modo deos colere cupivisti absque ullo doloris sensu, serpentis auscultans verbis; jam humano more homines procreabis per acerbissimum dolorem. *Et ad virum tuum respicies.*

Respectus mulieris ad virum — Quasi dicat: Quia cupivisti ut vir tuus te observaret atque ex te penderet perinde ac si in tua manu posita essent quibus ille ad vitæ usum opus haberet, eoque illum in fructu gustando antevenisti, ideo tu viri tui observans eris, ut tuis ipse necessitudinibus faciat satis. *Et ipse dominabitur tui*: Optavisti quidem caput esse viri tui, imperioque in illum potiri, atque ideo de arbore pro serpentis consilio edisti; at ille contra in te imperium exercebit, tibi que pro capite erit. *Et ad Adam dixit: Quia auscultasti voci uxoris tuæ edisti de arbore de qua jussi tibi dixique ne caeres; maledicta terra propter te.* Dominus Ephrem cum suis vult idcirco legem Adamo revocari hic in memoriam, quia ei uni a Deo fuerat præscripta; ab ipso vero deinde, uxori exposita. Verum, ut jam aliquoties memoravimus, alii existimare malunt sub Adæ persona ad Evam quoque legis verba fieri. Igitur quia, inquit, non meæ voci sed femine auscultasti; maledicta terra propter te.

Cur Deus terram, non autem Adamum sit execratus. — Nimirum non est execratus Deus Adamum ipsum, quo suæ ipse imagini honorem conservaret; tum etiam quia ex Adamo nascituri erant multi mortales probi justique, ut prophetæ atque apostoli, ne per illum hi quoque execrables atque detestabiles haberentur: sed maledixit terræ propter illum, quippe ex qua ipse esset procreatus. Itaque conservata est humano generi illibata ex ea beneficium quæ ante peccatum facta fuerat, quamvis dolores atque calamitates plurimæ accesserint. *Per dolores comedes eam omnibus diebus vitæ tuæ.* Quia existimasti te deorum more in terra mansurum, perque quietem et otium vitam agiturum: tu contra, per dolores, labores et ærumnas, perque culturam difficilem vesceris frugibus terræ. Nam ne reges quidem absque molestia et cultura, terræ muneribus frui possunt: atque hoc ipsum est quod Ecclesiastes ait: *Rex agrum colit* (24): quippe si non suis, at aliorum certe manibus agros subigunt reges. Observandum porro est terræ vocabulum

(24) Eccl'e. v, vers. 8, est ad verbum: *Rex agro servit*, sive, *agro servus est factus*: Vulgata tamen editio longe alio sensu legit: *insuper universæ terræ rex imperat servienti*, quod nisi de divina provi-

dentia dictum meo iudicio, intelligi non potest. hic pro iis quæ ex terra nascuntur, acceptum esse: *Spinas et carduos proferet tibi*: quos, nisi tu peccasses, illa productura non fuerat. Conscitur ergo hæc post detestationem orta esse, vel fortasse spinas et carduos vocat laboriosum terræ cultum, quem ipsa flagitat; quasi dicat: Magnis durisque laboribus constabunt tibi terræ fructus. Vel hoc dicit, sæpe eventurum ut non ea quæ excepit semina, reddat, sed pro illis sentes tribuloaque. *Et comedes herbas agri.* Pro gratissimis arborum paradisi fructibus quos tibi edendos concesseram, vesceris herbis pecudum more, eo quod adversus legem meam feceris: *Et cum sudore faciei tuæ comedes panem.* Tu qui deus esse voluisti, serpentis consilio auscultans, cum sudore faciei tuæ, hoc est, aspero et difficili labore duraque cultura quæres victum. Etsi enim quis rex sit aut alioqui opibus magnis pollens, dum alios in cultura exerceat, ipse quoque non sine sudore faciei suæ vescitur pane. *Donec revertare in terram ex qua acceptus es, quia pulvis es, et in pulverem redibis.* Quasi dicat: Postquam ærumnosam laboriosamque toleraveris vitam, sicut prædixi, moriturus deinde es, atque in id dissolveris quod ante fueras. Animadvertendum hic est Adamum ante hoc oraculum: *Quia pulvis es*, nescivisse, ex pulvere se esse conformatum, genusque suum unde esset, ignorasse. Igitur hisce verbis multarum rerum commonefacit Adamum Deus. Primo enim docet ipsius corpus ex pulvere factum esse; et simul redarguit etiam quasi dicat: Qui potuisti affectare divinitatem, ut plueres, ut fontes dispensares, ut pelagis imperares, totius ex pulvere compositus cum sis? Rursus sicut conditionem Adami irritæ extulerat dum ipsum crearet, ut quem se ad suam ipsius imaginem similitudinemque fingere diceret: ita, ut affectavit divinitatem pro fallacis serpentis consilio, illam eandem ad terram usque deprimit, demonstrans ex pulvere constare. Præterea ostendit, quæ eum quibus ille commutarit. Insuper docet, quantis ipsum malis implicaverit peccatum, atque ideo hoc prosequendum odio esse fugiendumque merito. Denique monet si imperatam ille observasset legem, non obrumpendam fuisse ipsius vitam sed immortalitate donandam ex Dei liberalitate, sicut ait Gregorius Theologus (25): Si perdurasset, id quod non fueram, facti fuisset; nunc vero postquam legem transivisti, morti obnoxium esse factum dissolvendumque in terram unde traxit originem. *Et roçavit Adam, nomen uxoris suæ Evam, eo quod ipsa esset mater omnis viventis.* Observavit quidem divus Moses adhuc in rerum gestarum narratione, ordinem seriemque temporum quibus quæque actæ sunt: at quod hic jam narrat, num ordine suo narret dubitari potest. Quippe est, ubi res sui quasque

(25) Hoc Gregorii dictum supra explicatius habes.

locis describat; est etiam ubi hoc illi modo curæ A est ut id quod gestum est, commemoret neque per silentium transmittat, cætero qui in tempore quo actum est, observando nihil sollicitus. Enimvero, aut quando costa sibi subtrahebatur atque in mulierem concinnabatur, appellabat Adamus uxorem per vaticinium duobus nominibus: *Itto*, scilicet (hoc est, mulierem, sive uxorem et Evam). Illo, quia viro colæret per legitimum connubium, ut ante est a nobis explicatum: hoc, quia mater esset futura omnis viventis. Aut hoc loco nomen Evæ ipsi eam ob causam indidit postquam a Deo prolapsa damnataque per sententiam esset dolorum in partu ferendorum, aut denique postquam ejecti sunt ambo e paradiso, Evam appellare cepit quia viventium matrem videret. Jam vero si vel primo B vel postremo tempore hoc nomen ab Adamo datum est uxori, neglecta est a Mose temporis ratio; sin medio, accurate observata est. Cæterum, viventium vocabulo hic soli homines non etiam bruta animalia significantur, sicuti illic quoque: *Effundam spiritum meum super omnem carnem*⁷⁴; de hominibus solis, non de pecudibus loquitur Scriptura. Sed enim sciendum est, vi quadam fatidica atque divino instinctu Adamum appellasse uxorem suam Evam, sed ea verba quæ subjiciuntur: *Eo quod ipsa esset mater omnis viventis*, non Adami sed Mosis esse, Evæ vocabulum ea interpretatione explicantis. Sed dices: Cur non perinde Adamum scripsit Moses esse patrem omnis viventis, sicut Evam prodidit esse matrem? Respondemus, quia C vir, dum rem cum muliere habet, semen injicit neque vita neque forma præditum, at femina, exceptum illud, postquam in suo utero infantis formam induit atque in humanam figuram conformatum est, tum demum non quale vir iniecerat, sed vivens partu edit. Merito ergo mater omnis viventis Eva appellatur a Mose. Adhuc: Adam sumptus fuit, cum esset pulvis vitæ expers ac deinde divino statu vitam, animamque accepit; Eva quoque jam tum inanims costa, detracta fuit Adamo; post vero dum a Deo concinnaretur, vitam est adepta atque animam: at mortales reliqui alio modo nascituri erant, nempe ex femina, et absoluti viventes. Recte igitur etiam ob hanc rem vocata est Eva mater omnis viventis. Sed et hoc quæri potest: Adamus, D quando morte damnatum se a Deo esse moriturumque intelligebat, cur Augusto et felici illo nomine uxorem vocavit, quo mater omnis viventis futura significabatur, quod plane divinæ illi sententiæ adversum esse videri poterat? Ad hæc dicimus, Adamum illam adversum se prolatam mortis sententiam accepisse quidem per nota accusatoria sibi inusta, sed interea Deum pro sua misericordia in illis mentem eam indidisse opinueta ut jam tum existimaret genus humanum in vita permansurum esse super terram, procrea-

taque ex concubitu viri ac mulieris sobole auctum iri, et per hanc causam specioso illo nomine uxorem vocasse Evam, hoc est, omnis viventis matrem. Supra memoravimus tria esse nomina, quibus Adam in hoc libro appelletur *Noso*, hoc est vir, et *Bar-noso*, filius viri: ac denique *Adam*, quasi dicas, homo: ubi quantum ipsa inter se distent, etiam explicavimus. Jam vero Evam quoque duobus vocatam nominibus intelligimus; nempe *Itto* (hoc est, mulierem sive uxorem) et *Evam*: quorum illud, ad universam feminarum speciem accommodatur; hoc, unius personæ propria est appellatio. *Et fecit Dominus Deus Adamo atque uxori ipsius tunicas pelliceas, et vestivit ipsos*. Quinque sunt quæ se hic nobis explicanda offerunt: nempe cur induerit Deus Adamum et Evam, tunicas, deinde quales fuerint hæ tunicæ; tertium, unde comparatæ; quartum, cur sint appellatæ *Chutinitæ*; quod idem est ac si dicas, gossipinas sive *xylinas* vestes; quintum, cur opus habuerint veste, mortales.

Cur Deus vestierit primos parentes. — Cur igitur illos tunicis vestiret, dicimus summam Dei erga ipsos misericordiam in causa fuisse. Quippe cum Deus colloquium cum primis parentibus longius haberet, atque ad Adamum inter alia diceret: *Quis significavit tibi quod nudus esses?* similiter alia atque alia ad feminam et serpentem verfaceret, interea arefacta ea quibus se illi contexerant, folia ficulnea desuere cœperunt. Cum itaque nudati jam tum illi pudore afficerentur, non erat consentaneum divinæ misericordiæ, nudos prorsus eliminare paradiso. Miserratus ergo ipsorum conditionem, pro sua elementia ipsis opem tulit, factisque tunicis nuditatem velavit. Præterea voluit ipsos vestibus indutos, a cæteris animantibus brutis segregare; denique nuditatem seu libidinis illecebram patavit tegendam.

Quales fuerint primorum parentum vestes. — Quod vero ad ipsas tunicas attinet, cujusnam modi res fuerint, Gregorius Theologus quodam loco fuisse ait cortices arborum, quo ipsis Deus in mentem miserit ceu idoneos ex quibus sibi vestis quamdam formam aptarent, eque ea amicerent, sicut ante ex foliis ficulneis fecerant subligacula. At idem, oratione quam scripsit de Natalibus Christi, dicit eas tunicas fuisse carnem crassiorem, ignavioremque qua sumus contacti. Gregorius vero Nyssænus scribit, tunicas eas fuisse libidinem; coitum, conceptum, partum, educationem qua minutatum au-gescimus, alimentum, morbum, iracundiam, mortem denique; his enim omnibus malis illos indutos esse simul atque donis Spiritus sancti sunt exspoliati. Huic Philoxenus Nabugensis fere subscribit, dum ait eas tunicas fuisse curas, corruptionem, morbos, dolores, anxietates, metum; et in summa, quæcunque primis parentibus post violatam legem acciderunt, cum ante iis non fuissent obnoxii, et a

⁷⁴ Joel II, 28.

quibus nos quoque post resurrectionem erimus immunes : quippe per has tunicas significari maximam illam mutationem quæ illorum evenit corporibus post admissum peccatum. At Athanasius, oratione de cruce, et dominus Ephrem ubi hunc locum interpretatur, aiunt has tunicas ex animalium pellibus confectas fuisse. Denique dominus Jacobus Sarugensis dicit vestis quoddam genus fuisse, quod quia tactu crassum densumque erat, tunica pellicæ fuerit appellatum.

Unde sumpserit Deus primorum parentum vestes.

— De tertio, unde fuerint tunicæ illæ comparatæ, Gregorius Theologus, et cum eo alii qui arborum cortices fuisse volunt; arbores deglubuisse Adamum et Evam dicunt : cæterum Mosem ideo factas esse a Deo dicere, quia hic illis in mentem inmisit ut arborum corticibus se vestirent. At Gregorius Nyssæus et Philoxenus, quorum sententiam nuper recitavimus, aiunt ea mala primos parentes (quia peccati, a Deo damnati essent) invasisse; idque esse quod Moses scribit, Deum induisse illos eas tunicas. Denique Athanasius et dominus Ephrem, qui animalium pelles fuisse autumant, dicunt, mactatis eas pecudibus detraxisse primos parentes atque concinnasse in vestem Dei nutu. Postremo dominus Jacobus Sarugensis dicit, Deum ea indumenta ex nihilo creavisse. Scribit enim in hæc verba : Contextuit tunicas ex nihilo, et vestivit ipsos. Et rursus : Quia, inquit, tactu rudes et crassæ erant, appellavit pelles; attextuit autem ipsas paulatim corporibus ipsorum, suo nutu atque ita dum non sentiunt induuntur tunicis, sed eas jam vestiti vident tandem. Porro nos cum Athanasio, atque domino Ephrem censemus animalium pelles fuisse. Si vero id redargueret quis conetur, quia nullum animal jugulari adhuc potuerit, quando e singulis generibus par unicum conditum fuerat, eoque sine generis unius interitu nullum animal mactatum fuisset; negamus unicum duntaxat par in animalium generibus singulis fuisse effectum, neque enim hoc sacris Litteris proditum est. Enimvero Deus qui permisit Adami arbitrio ut peccare posset, opusque haberet indumento, creaverat complura animalia; cumque ille violata lege peccasset humana se specie primis parentibus ostendens, induit ipsos pelles, solo ejus nutu pecudibus detractas; atque verbo, in tunicas conformatas. Et vero dominus Ephrem ait fortasse coram illis jugulatas esse pecudes, ut earum carnes ipsi vescerentur, corisque nuditatem suam cooperirent, denique ex ipsarum morte se quoque mortalia habere corpora intelligerent. Est porro et hoc notandum, esse ex interpretum numero qui dicat, inde ab Adamo et Eva cunctos mortales pellibus animalium vestitos fuisse ad inventam usque ab homini-

bus texendi artem. De quarto dicimus, eas vestes appellatas esse a Mose, *chutiinitas* (26), quia ipsius ætate, hoc vocabulo hominum amicula significabantur, ut videtur est de veste Job, Joseph, Thamar, denique Domini nostri Jesu Christi; usus est igitur sui sæculi vocabulo Moses. Quintum ac postremum erat, cur opus fuerit mortalibus veste, hic dicimus, ut augustiore atque elegantiore cultu essent, eoque a brutis animalibus differrent; tum etiam ut armati essent adversus frigora, et æstum; adhæc, ut laterent libidinis irritamenta. *Et ait Dominus Deus : En Adam factus est ut unus e nobis in cognoscendo bono et malo.* Contemptum et ironice hæc a Deo dicuntur de Adamo qui dæmonis fallacibus verbis auscultans captus fuerat; sicut David inducit Deum despicientem gentes quæ adversum se insurrexerant : *Qui sedet, inquit, in caelis deridebit, et Dominus illudet ipsis*⁷⁹. Nam per illusionem, atque deridens, ait accidisse Adamo quidquid Satanas ipsi promiserat : ut qui jam similis deorum cupiam factus sit; scilicet qui quæ bona malaque sunt, cognita habeat. Cæterum usurpat pluralitatem numerum, *ut unus e nobis*, inquit, sive propter Trinitatis sacrosanctum mysterium, sive quia diabolus itidem plurali numero dixerat : *Eritis sicut dii, scientes boni et mali.* Possunt etiam hæc verba pro ea consuetudine dicta accipi, quæ solent homines domini servos suos acerbe alloqui, si quando contumaces conferte se per temeritatem cum ipsis audent. Dicunt enim : *En jam mihi par evasisti.* Adversum enim jussa effectoris sui Dei Adamus fecerat, cupiveratque illi æqualis evadere. Tale etiam illud Christi est ad Judam proditorem : *Cujus rei causa venisti, socie mi*⁸⁰? Possunt præterea in hanc quoque interpretari sententiam : Adam postquam edit de arbore vetita, ipsa rei experientia didicit quid bonum esset et quid malum, sicut et Deus illa cognita habet; non quidem hic per experientiam, sed ut is qui omnia novit, præterita, præsentia, futura. Adamus enim priusquam fructum quo sibi interdictum erat, gustasset, per solum cogitationem intelligebat quid bonum esset, quidque malum, post vero per ipsam etiam experientiam; sed Deus exactissime atque intime omnia cognoscit cum sit conditor effectorque omnium. Denique ita possumus intelligere dicta ista, ac si Deus ipse accuset voluntatem arbitriumque Adami qui affectaverit Deus esse, quod fieri prorsus nequiret; nam mortalium nemo per tantas virtutes vitam agere potest, ut Dei naturam assequatur. Erit itaque hic verborum sensus : *En Adam cupivit quidem esse qualis unus nostrum, verum neque factus est, ac neque etiam ut fiat fas est.* Itaque illud : *En factus est*, perinde erit ac si negative dicas : *Non est factus ut unus nostrum.* *Jam vero,*

⁷⁹ Psal. II, 40. ⁸⁰ Matth. xxvi, 50.

(26) Syri vocant tunicam, *Chuthitho*, ab Hebræo *chuth* γ:ώγ natum est, ut ego certe conjicio.

vocabulo, *Cethoneth*; sive *Guttoneth*, a quo et Græ-

fortassis extendat manum suam et sumat de arbore vitæ et edat ac vivat in æternum. Illic causa proferitur, cur non sit relictus Adamus in paradiso postquam adversum legem Dei fecisset, deliquissetque; estque hic collatio arboris vitæ cum arbore scientiæ; quasi dicat Deus: Sicut protendit manum, sumpsitque de arbore scientiæ et comedit, qua interdixeram ei, protensus est manum, sumpturusque etiam de arbore vitæ atque esurus, ac proinde victurus in perpetuum si in paradiso relinquatur. Nam si vetitam arborem tangere, vescique ausus est, quanto magis non vetitam contingere, edereque audebit? Porro illud: *Ne fortassis*, non accipiendum est quasi dubie dictum a Deo quem nihil omnium latet, sive præteritum, sive præsens, sive futurum: quippe enim ut rem certissimam affirmat sumpturum illum de arbore vitæ, comesturumque, atque perpetuo victurum nisi paradiso ejiciatur. Cæterum quænam fuerit illa vitæ arbor, et cur eo nomine appellata, ante commemoravimus; ubi illud quoque diximus qua de causa interdixit Deus Adamo, arbore vitæ. *Et immisit ipsum Dominus Deus extra paradisum Eden, ut coleret terram ex qua sumptus fuerat.*

Adam ejectus e paradiso — Supra memoratum est, Dominum accepisse Adamum, atque in paradisum misisse, hic vero emisisse narratur extra paradisum: quasi dicat, eum quodam impetu abs se propulisse atque eliminasse, neque comitatum esse abeuntem, quippe ex jucundissima quiete, qualis intra paradisum fuerat amandabat ipsum ad colendam terram, asperam sane ac difficilem operam, ut quæ prorsus omni otio ac requie careat. Addit porro: *Ex qua sumptus fuerat*, quia de ea terra ad quam exercendum remittitur acceptus fuerat pulvis fingendo conformandoque Adæ corpori, ut ante est memoratum his verbis: *Et finxit Dominus Deus Adamum pulverem de terra.* Ac rursus: *Donec revertare in terram de qua sumptus es. Et eliminavit ipsum Dominus Deus:* nimirum extra paradisum, quem alioqui illius oblectandi gratia condiderat. Existimant nonnulli, Deum, quod Adamum prohibuit a gustanda vitæ arbore et paradiso ejecit, denique quod mortî addixit, iratum fecisse: verum nos contra per Dei misericordiam atque curam illa facta esse dicimus; quamvis enim contraria inter se videantur, inducere in paradisum et ejicere, tamen utrumque juxta divinæ clementiæ opus et curam quam erga genus humanum gerebat fuisse, ex his cognoscas licet; idcirco enim prohibitus est ab arbore vitæ ne quid inde quod cum divina sententia pugnaret, accideret, verbumque Dei falsum haberetur. Comminatus enim fuerat Deus moriturum illum quo degustaret de arbore scientiæ, igitur si post hanc gustatam, etiam de arbore vitæ edisset, aut falso nomine ista vitæ arbor appellata a Deo fuisset, aut mendaces fuissent illæ ejus minæ. Ad hoc,

A si ad arborem vitæ fuisset admissus, ut nec vitæ ita neque dolorum ærumnarumque quibus hæc fuisset plena, unquam finem assecutus fuisset; jam enim pronuntiaverat Deus, cum doloribus anxietatibusque illum victurum: quare si æterna fuisset ea vita, fuissent et miseræ immortales. Præterea ideo etiam ab arbore vitæ illum coerevit ne immortalitatem adeptus, per confidentiam agitaret omnem vitam, sed animum ad pœnitentiam induceret, hancque curam haberet donec tandem de vitæ arbore posset edere, ipso Christo qui vitæ arbor est mystico sensu. Denique ipsius pravitas perpetua esset, ejusmodi est diaboli.

Cur e paradiso ejectus Adam. — De hisce igitur causis prohibitus est Adam ab arbore vitæ. Cæterum aliæ sunt, cur paradiso sit eliminatus. Neque æquum non erat ut locum obtineret sacrum, posteaquam illum lege violata, per peccatum profanasset, et erat illud tantum delictum, hoc exilio dignum. Præterea erudiendus erat, perperam se, contemptis Dei jussis, obsecutum esse consilio fraudulentæ hostis, atque edisse de vetita arbore. Insuper dum ille ejicitur, verbum Dei ratum sit, quo prædixerat ipsum ea die moriturum qua ederet de arbore scientiæ; contra vero mendacii arguitur dæmon qui spem illi atque fiduciam fecerat fore ut Deus evaderet si vesceretur; quippe non modo non evasit in Deum, sed ipso etiam paradiso extorris factus est. Adhæc, si in paradiso mansisset suspectum fortassis invidiæ Deum habuisset, qui sibi vitæ arboris esca interdixisset. Denique dum solum vertit, intell'git tandem in quanta felicitate versatus sit priusquam peccaret; et rursus in quam multas miseras præcipitatus sit, eo quod adversum Dei legem fecerit. Postremo idcirco est paradiso ejectus, ut peccatum suum agnosceret, sedulamque operam pœnitentiæ daret, et supplex a Deo contenderet, ut se in pristinum restitneret locum. Conficitur itaque ex his quæ jam commemoravimus, nequaquam per iram prohibitum illum a Deo esse ab arbore vitæ neque paradiso ejectum, vel morti etiam addictum; sed ex mera Dei misericordia, et sollicita ejus cura. Sed enim sint hæc, dicit aliquis, ita cum Adamo acta ab ipso Deo, ut illi prodessent; at labores, dolores, sudor faciei, in quæ mala illum conjecit paradiso pulsum, quas tandem commoditates, utilitatesve afferre illi potuere? Respondemus, Deum non frustra quietem illi nullam concessisse, ut est humanum ingenium; nam si tantis condemnati malis non desinimus peccare, quid non patrassemus in otio delictisque vitam agitare permisi? Certe hujus rei, exempla nobis suppeditant homines, qui otiosi ac desides atque a labore et molestiis vacui molliter ac delicate agunt. Otium porro, desidiam, delicias mala esse, certissimis Scripturæ testimoniis comprobatur. Nam libro secundo (27) scriptum est: *Cosedit populus ad eden-*

(27) Syri libros Mosis ex ordine numeris notant sæpius quam nominibus.

dum, et ad bibendam, surrexitque ad ludendum⁸¹. Et ti-
bro quinto : *Pinguis factus est Israel, et calcitravit*⁸².
Et quidam ex sapientibus scriptum reliquit : *Malum
est otium, atque pigritia fraudem parit*⁸³. Contra
vero, labores, turbulentaque exercitia bona esse,
attestatur David, cum de Israelitis loquens ait :
*Cum occideret ipsos, quærebant eum, et converteban-
tur, atque maturabant ad ipsum*⁸⁴. Et alibi ; *Bene,
inquit, mihi est, quod sim humiliatus, ut discam
mandata tua*⁸⁵. Et Deus per Jeremiam ad civita-
tem Jerusalem : *Per plagas, inquit, erudita es, o
Jerusalem*⁸⁶. Rursum Paulus : *Datus est, ait, mihi
stimulus in carnem meam, angelus Satana, ne effe-
rar*⁸⁷. Conficitur itaque, homini ex usu fuisse quod
doloribus, laboribusque, et sudoribus obnoxius est
redditus a Deo, postquam eliminatus esset para-
diso? *Et versari fecit ad orientem paradisi ipsius
Eden, Cherub, et aciem gladii versatilis, ad custo-
diendum iter arboris vitæ.* In Hebræo est : *Et ma-
nere fecit ab oriente paradisi Cherubim.* Græcum
vero habet : *Et collocavit Cherub, et gladium flam-
meum ad custodiendum iter arboris vitæ.* Significa-
tur autem his verbis, custodiam Cherub et aciem
gladii collocatam fuisse a Deo ad latus orientale
duntaxat paradisi, quasi ex ea parte solum prohi-
bere Adamum voluerit non item ab aliis lateribus.
Quippe existimandum est, ab ortu aolis portam
fuisse aditumque patuisse in paradysum; atque il-
lac introductum, illacque rursus exactum Ada-
mum esse; inde etiam semitam fuisse ductam in
medium paradysum ubi sita erat vitæ arbor, atque
ideo ne rursus aliquando Adam, illac se intro re-
ciperet, custodiam ibi esse collatam. Cæterum cur
custodiendam vitæ arborem, arcendumque ab ea
Adamum voluerit Deus, ante est a nobis dictum;
quo hoc etiam addendum putamus, eo quoque spe-
ctasse custodiam ut intelligeret Adamus prorsus
præclusum sibi aditum esse per peccatum, eoque
pertinaciori, hoc odio prosequeretur, majoreque
cura vitandum sibi in posterum putaret quasi fon-
tem tantorum malorum, in quæ mala ex vitæ ante
peccatum actæ, cum ea in qua nunc versetur, con-
paratione facile intelligeret. Præterea magnifica
illa custodia (Cherub dico, et aciem gladii versati-
lis) ob oculos nobis ponit præcellentem arboris
vitæ dignitatem. Quod vero versatilem gladium di-
cit, perpetua cum agitatione huc illud vibratum esse
significat, corusco fulgore inde emicante quo ob-
tinentium oculi non sine horrore perstringeretur.
Superest ut de Cherub et gladio videamus, ejus-
modi res fuerint. Dominus Jacob Sarugensis ea
oratione quam de Passione, et rursus ea quam de
Ascensu scripsit; et cum eo alii dicunt custodem
paradisi Cherub fuisse unum quemquam ex cæle-

A stilius angelis incorporeum; aciem vero gladii ver-
satilis fuisse figuram quandam igneæ lanceæ quam
Cherub manu tenens atque coruscans, proterrebat
primos parentes a paradiso, arcebatque ab arbore
vitæ. Cæterum lanceæ formam inde arguunt, quod
eo mystice spectasse videatur lancea illa quam
Christus suo latere excepit : quasi jam tum erepta
esset de manu Cherub, illa lancea, patefactaque
ad arborem vitæ via. Alii dicunt aciem gladii vo-
catam esse, non ferrum neque ignem, sed figu-
ram quandam ensis, quæ ignea specie collucere
atque fulgere videbatur; Cherub vero non cæle-
stem aliquem spiritum atque incorporeum angelo-
rum fuisse, sed spectrum quoddam vehemens; id-
que Cherub nomine vocatum esse, quia soleat Scri-
ptura quæ magnis viribus magnaue vehementia
pollent, ea hoc nomine vocitare quale est illud :
*Qui equitavit super Cherubos, et volavit*⁸⁸, signifi-
cat enim Deum magna vi advenisse, et veluti insi-
dentem Cherubis apparuisse, hoc est, potenter exer-
cuisse imperium. Secundum hos habent ista Mosis
verba hunc sensum, quod Deus constituerit spec-
trum quoddam vehemens ac terribile pro foribus
inque ipso aditu paradisi specie animantis cujus-
piam, deterrendi coercendique Adami causa. Af-
ferunt autem hi suæ sententiæ hanc rationem :
Nomen, inquit, Cherub ad juvenile quoddam
robur proprie spectat, ac proinde Cherubini spiri-
tus Deo viciniore assistunt, nec ad terras demit-
tuntur; neque enim Scriptura iis procurationem
aliquam in terris assignat, sed angeli sunt qui ad
terram ablegantur, resque in ea administrant et
dispensant. Verum priores illi, inter quos domi-
num Jacobum Sarugensem esse diximus, negant
hanc esse nominis Cherub notionem; imo ordinem
quemdam cælestium spirituum non aspectabilium
significare hoc vocabulum aiunt; quales apparue-
runt Ezechiel⁸⁹, et quorum simulacra quædam
erant in adytis tabernaculi posita, itaque geniorum
cælestium aliquem potius fuisse autumant ipsum
Cherub, qui genii cælestes dolent si quando peccent
mortales (28), ac rursus gaudio afficiuntur cum
illos delictorum pœnitet, ut ait Dominus. Erat
igitur Cherub custos paradisi, cælestium spirituum
unus aliquis tenens lanceam igneam, eamque vi-
brans atque coruscans, et primos parentes deter-
rens ab excessu, ut sensit dominus Jacobus Saru-
gensis, et plerique cum eo ejusdem sectæ viri.

Sed jam et locus, et tempus postulant, ut dispu-
tando investigemus, unone eodemque die an plu-
ribus hæc omnia gesta sint : creatus Adam, immis-
sus in paradysum, lata lex, indita nomina bestiis
et volueribus, condita Eva, decepti per serpentiem,
primi parentes, violata lex, vindicatum in noxios

⁸¹ Exod. xxxii, 6. ⁸² Deut. xxxii, 15. ⁸³ Prov. xii, 11; xxviii, 19. ⁸⁴ Psal. lxxvii, 34. ⁸⁵ Psal. cxviii, 71. ⁸⁶ Jer. vi, 8. ⁸⁷ II Cor. xii, 7. ⁸⁸ Psal. xvii, 11. ⁸⁹ Ezech. i, 15 seqq.

(28) Cautè lege; nam angeli propriè non dolent aut tristantur de peccatis hominum, S. Thom.

i part. quæst. 115, art. 7, sed tantum metaphoricè cum universe salutem nostram cupiant.

ejectique denique illi extra paradisum. De hac re A ita sentit Philoxenus, oratione quam scripsit de arbore vitæ, et dominus Ephrem Commentariis in Genesim, atque etiam dominus Jacobus Sarugensis, oratione de Passione, et cum his alii, omnia hæc eodem uno die qui sextus erat a condito cælo terraque, acta atque confecta esse: ejusque rei, duo faciunt argumenta: alterum, quod adhuc nihil edissent Adam uxorque; nam si vescentes ante vidisset serpens, minime dixisset ad Evam: *Verene jussit Deus, ne ederetis de omni arbore paradisi?* Jam vero si multo ante conditi fuissent, nequivissent adhuc absque fame et cibo vitam tolerare. Alterum petitum est ex iis quæ passus est Dominus noster Christus; ea enim emendando Adami delicto, exacte tenore respondero aiunt. Verbi gratia: Sexto, inquit, die creatus est Adam, eodem excruciatu est Dominus noster, in ejus diei initio ille est ex luto compositus, hic item ad tribunal raptus; hora illius diei tertia inductus est in paradisum, et Servator noster tertia hora extractus est ex urbe Jerusalem, humeris crucem suam bajulans; et quo tempore Adam manus protendit ad decerpandos fructus negatos, eodem Christus suas distendit super lignum. Rursus s sexta ad nonam horam exutus est Adam sua gloria, noxæque deditus, itaque et ob crucem Christi. Sol a sexta ad nonam, amisso splendore obscuratus est, atque universa creatura luctu eoperata, quasi refricata pristini Adæ casus memoria. Elapsa deinde nona hora, dissipata atque abacta sunt tenebræ; qua re significabatur soluta jam tum esse ea mala quæ genus humanum circumdederant, atque occuparant propter legem Dei ab Adamo violatam. Insuper quo tempore confossus Dominus noster lancea, eodem a Cherub custode paradisi et arboris vitæ ablata est lancea. Denique qua hora pulsus est paradiso Adamus a Deo, eadem prorsus a Christo immissa est in paradisum anima latronis (29): ac proinde quo tempore daemon videns ejectum paradiso Adamum gavisus est, eodem et doluit cum cerneret latronis animam in paradiso reductam. Quippe cum Christi anima in cruce esset a corpore separata, ipsa divinitas simpliciter, neque corpus neque animam deseruit, sed et una cum corpore sepulcrum subiit; et simul cum anima inferos correxit, atque ad eas animas quæ inibi tenebantur concionem habuit sicut ait Petrus apostolus in sua epistola⁹⁹. Itaque anima Christi eas animas quæ in se credebant, ad inferos sustulit, subvectaque induxit cum latronis anima in paradisum unde expulsus fuerat Adamus.

Adamum eodem die creatum et a paradiso ejectum non fuisse. — Verum sententia aliorum doctorum est, nequaquam uno die omnia illa esse peracta: non quia non potuerit Deus tam brevi ea spatio conti-

cere, cujus potentia prorsus voluntati respondet, sed quia non satis consentaneum videtur ea sic acta esse. Et vero si Adam etiam tum nullum paradisi fructum gustasset præter vetitum illum, neque satis adhuc aut locum ipsum, aut ejus delicias expertus, solum vertisset: qui potuisset per comparisonem ex ejus terræ unde exciderat felicitate, eam, in quam detrudebatur, duram, horridam, atque infelicem existimare? Sed dices: Audivere vocem Dei gradinatis per paradisum die jam tum inclinato, pulsus ergo sunt eo die. Atqui Scriptura non dicit, eum fuisse diem quo conditus fuerat Adamus. Pari ergo confeceris ratione, eodem die et Joannem Baptistam et Christum venisse, quandoquidem historiae series, eis diebus quibus apparuit ille, hujus diem subjungit. Sed neque illud satis firmum est argumentum, cur præpropera festinatione conturbemus rerum gestarum seriem, atque unius ejusdemque diei spatium tam multa concludamus, quod de Christi cruciatibus allatum est. Nam ut libentes fatemur, Christum die sexto emendasse atque expiasset quæ ab Adamo admissa fuerant, ita fieri potuisse contendimus ut Adamus, cum die conditi orbis sexto esset creatus atque eodem etiam deliquisset, alio die sexto, pro ea dierum serie quæ recurrentes recensentur, sui flagitii condemnatus a Deo sit atque eliminatus paradiso. Enimvero quis eredit (cum amplissimum esset paradisi spatium) uno die Adamum esse egressum ad imponenda animantibus nomina, eodemque revertisse in medium paradisum, hoc est, multorum dierum iter confecisse? Eodem etiam exemptam ipsi costam esse, et in mulierem transformatam, eodem de vetita arbore ambos edisse paradisoque esse extrusos? Sane, et exire, et reverti, et præterea tantis aliis interesse rebus, haud est pro unius diei spatium; et quidem non integri sed a diluculo ad nonam duntaxat horam usque, ut illi aiunt. Denique dicimus, haud verisimile videri, eodem die et conditum esse Adamum et animantibus sua cum indidisse nomina. Nam si quo tempore sunt procreata animalia, eodem simul et nomina Adamus dedisset: profecto non memoraret Scriptura, Deum illa ad Adamum adduxisse. Neque enim ante eum diem quo creatus est Adam illa fuere orta, sed eo ipso quo Adamus, etiam illa sunt procreata; quare parum congruenter ipsa dicantur eodem uno cum Adamo die in dissitis regionibus orta, et simul ad Adamum acta esse; quamvis id in volucres quadrare possit, quippe quæ jam ante fuerant enatæ. Quod enim memorantur animalia ad Adamum a Deo esse adducta, significat variis alioque locis illa procreata dispersaque agitasse. Verumenimvero liberum esto lectori, utram velit harum duarum inter se adversariorum opinionum amplecti atque retinere.

⁹⁹ 1 Petr. iii, 19.

(29) Non in terrestrem paradisum immissa est latronis anima, sed in gloriam.

Nam certa earum rerum cognitio in futuro demum A in paradiso commemoratum esse horas non amplius saeculo illi absolute continget, qui antea virtutis exercitiis se ipsi hic a peccati tenebris perpurgaverint.

Quanto tempore Adam vixerit in paradiso. — Jam vero hoc quoque expediemus : quanto tempore manserit Adam in paradiso. Hic quidam existimant triginta annos sibi fuisse, nempe quot Dominus noster in mundo egit pro expiando illius scelere : ut quoadiu primi homines magnificentia paradisi sunt potiti, tandem iste mundi hujus humilitatem toleraverit. Alii putant, quadraginta diebus Adamum illic habuisse ; eoque Christum dies totidem jejuniis duravisse, nimirum ut hujus jejunium remedio esset illorum inglorio per quam admisere peccatum in paradiso. Sed dominus Ephraim, Phylanus, et D. Jacobus Sarugensis aiunt, Adamum B in paradiso commemoratum esse horas non amplius sex ; a tertia scilicet, ad nonam usque diei sexti ; idque tribus rationibus demonstrare nituntur : quarum prima est, quia multo facilius decipi potuit Adamus in ipso statim initio quam si longiore tempore paradisum incoluisset ; altera, quoniam si diutius apud animum suum meditando expendisset imperatam sibi legem, cautior factus fuisset ; verum quando exiguum illo temporis spatium egit, simul ut mandatum a Deo acceperat, fraudem etiam sibi facile fieri passus est. Tertia, credibile est, Deum, quem paradiso pulsurus erat, eum haud longo tempore tanta felicitate frui svisse ne nimirum excrucietur ; sed mollius minusque aegre ferret, se tantis deliciis spoliari ; solet enim Deus clementer castigationem exercere. Atque hic finis esto primi commentarii.

PARS POSTERIOR.

PROOEMIUM.

Col. Superioris Commentarii, pie Ignati, primo capite, disserendo ostendimus, paradisum duplicis esse conditionis, corporeae et spiritalis ; atque ad id comprobandum adduximus argumenta firmissima : tum ab ipsa rerum natura petita, tum eorum virorum auctoritate nixa qui fidem in illis rebus merentur. Prosecuti porro illic sumus corporalem paradisum, quaeque eo cum spectarent, memoratu digna esse videbantur : explicant, non modo res ipsas sed nomina etiam rerum, pro tenore eorum verborum quibus divus Moses in describendo paradiso usus est. Jam vero in hoc secundo Commentario constituimus, adjuvante operam nostram Spiritu sancto qui omnia perscrutatur etiam arcana atque latina Dei, de eodem paradiso disserere mystice, et, ut sic dicam, spiritualiter : ut quemadmodum ipse paradisus duplex est, ita a nobis duplici modo tractetur. Consentaneum porro est, ut in hujus quoque secundi sermonis principio, ipsa septem capita quibus totum opus a nobis absolvetur, summam proponamus. Primo igitur capite ostenditur, qua ratione inducti sint doctores Ecclesiae, ut de paradiso mystice loquerentur ; et quibus vocabulis appellaverint mysticum paradisum. Secundo capite explicabitur, quid sit paradisus mysticus. Tertio, quoniam sit terra mystica. Quarto, quales fuerint arbores atque plantae in hoc mystico paradiso. Quinto quae fuerit arbor scientiae boni et mali in hoc paradiso mystico sata. Sexto, quae fuerit arbor vitae in hoc paradiso mystico. Septimo, exponetur mystice verba Moysi quae de paradiso scripta ille reliquit.

CAPUT PRIMUM.

Variae sententiae Doctorum Ecclesiasticorum de paradiso mystico. — Doctores Ecclesiae sacrae, qui praecipui, certissimaeque fidei habentur, alias atque alia opiniones habere de paradiso mystico. C Quidam enim ipsorum sacrosanctam Ecclesiam existimaverunt mysticum paradisum esse : atque hujus figuram mysticam fuisse olim corporalem illum paradisum in quo erat Adamus. Alii paradisum mysticum fecerunt eam Christi doctrinam quam baptizatus divulgabat, cujusmodi sunt illa : Ne irascaris tuo fratri gratuito : Ne intucare feminam per cupidinem : Si quis percussit maxillam tuam, dexteram obverte ei alteram quoque : Vade, vende quidquid habes, et dato pauperibus¹, et hujus generis alia. Rursum alii putant, mysticum paradisum esse animae typum, arboraeque in illo satae, animae facinora per virtutem facta significare ; hi, quatuor paradisi flumina ad quatuor animae virtutes naturaliter accommodant : nempe ad eam quae rationalis partis animae propria est, et prudentia vocatur, et ad temperantiam : item ad eam quae animosam sive irascibilem partem animae spectat, atque nunc fortitudo, nunc beatus mansuetudo appellatur, denique ad justitiam : haec enim quatuor, caeteras animae virtutes omnes veluti rigam, foveam, angust. Sunt praeterea qui arbitrentur, mysticum paradisum esse sensus quondam figuratos sive parabolicos (ut vocamus, aut anagogicos : ea enim quae a Mose de paradiso dicta sunt, partim de rebus ipsis quae vocabulis subjectae sunt, accipienda esse : partim vero per similitudinem ad accessum hodie. Verbi gratia, quod ait Dominus

¹ Math. v, 12, 27, 28 ; iux, 21.

Deum formasse Adamum, et quæ sunt hujus generis, de rebus ipsis esse intelligenda dicunt : illud vero, quod Dominus Deus conseverit paradysum in Eden ab initio, alio sensu esse accipiendum quam verba ipsa ostendunt ; nempe Deum comparuisse spiritualem quandam atque felicem vivendi rationem, etc. Præter hos sunt qui velint, mysticum paradysum esse ipsum corporatum paradysum, dum cum animo contemplamur spirituali ratione. Postremo sunt alii doctores quorum sententiæ nos quoque subscribimus, qui ipsum paradysum duplicis conditionis esse aiunt, partim enim ex rebus corporatis, partim ex spiritualibus constare ; sicut et ipse Adam cujus gratia ille conditus erat, ex corpore et anima sive spiritu fuerat compositus, corporatasque paradysi partes esse arbores, plantas, et ejusemodi res alias, partes vero spirituales, vitam beatam atque secundum virtutem actam, etc., sicut prioris Commentarii secundo capite explicavimus.

CAPUT II.

Quæ res sit paradysus mysticus. — Paradysus spiritualis sive mysticus, vita est spiritualis quæ animo agitatur, plena summæ temperantiæ atque sanctitatis, et perpetuis meditationibus rerum divinarum earumque quæ sunt a Deo conditæ, addita, atque omnino vita beata et angelica, procul ab omnibus animi perturbationibus, anxietatibus, suspiriis, luctu remota, atque cum gaudio, lætitia, exultatione conjuncta, itaque pollens potensque ut radios atque splendorem divinarum notionum concipere queat, quippe qui in hoc paradiso versantur, in summa vivunt beatitudine, atque creatorem Deum ejusque creaturas, mente contemplantes oblectantur. Nam et supernæ copię angelicæ illic habitant, et Adam Evaque, antequam adversum Dei mandatum fecissent, ibidem morabantur.

CAPUT III.

Qualis fuerit terra mystici paradysi. — Terra mystici paradysi fuit animus et mens Adami, hoc est, hominis inibi agentis. Nam inde pullulant atque oriuntur meditationes non modo rerum spectabilium, sed et earum quoque quæ nullo sensu percipi queunt.

CAPUT IV.

Quales arbores et plantæ in paradiso. — Igitur hujusmodi cogitationes meditationesque ex animis et hominum et angelorum, quasi arbores e terra, procreatæ, arbores et plantæ paradysi mystici haud absurde dicuntur.

CAPUT V.

De arbore scientiæ boni et mali in paradiso mystico. — Quidam e numero doctorum Ecclesiæ dicunt, arborem scientiæ boni et mali mysticam et in mystico paradiso consitam, esse animi motum quemdam quo homo eest peculiari mentis suæ indole inclinatur, eo enim sentiri, quæ inter malum bonumque

Math. III, 2.

A est differentia : quantisper enim hæc Ade animi vis sibi constabat, tota in unum suum Creatorem inventa, jugique contemplatione ei alligata, tantisper in solo bono ille versabatur, idque unum sentiebat, verum postquam illa inde mota est, seseque demisit, sensit etiam alterum illud, id est, ipsum malum. Alii autem scientiæ boni et mali arborem fuisse typum legis Mosaicæ, ut et reliquas paradysi arbores, singulorum ejus legis præceptorum figuras, eo quod lex Mosaica inter bonum malumque diducit ; eosque qui bene agunt, bonis, et qui male, malis afficiat ; atque ideo hanc arborem juxta vitæ arborem sitam fuisse, ut nisi quis ipsam prius legem coluisset, hoc est, legis mandata observasset, ad vitæ arborem pertingere nequiret, id est ad eam libertatem quæ apud Christum est, quando ipse etiam Redemptor noster tantisper dum legem observabat, libertatem suæ vitæ genere minime præ se ferebat. At nos definimus arborem scientiæ boni et mali mysticam esse cognitionem et meditationem quæ circa Deum rerum omnium conditorem versatur ; scientiamque boni, esse eam cognitionem quæ unum solum Deum agnoscit atque proficitur ; mali vero quæ multos esse deos putat, atque hæc Adamum Evamque per dæmonis consilium fuisse distentos. Insuper hoc quoque dicimus, eam commentationem pro iis qui polleat atque exercitati sunt meditatione rerum divinarum, scientiam boni et vocari et esse, pro iis vero qui neque satis firmi sunt neque exercitati, et tamen audent de Deo alius commentari, appellandam esse scientiam mali.

CAPUT VI.

De arbore vitæ mysticæ. — Sunt inter doctores Ecclesiæ, qui arborem vitæ mysticæ dicant esse humanæ mentis proprietatem, quæ cum iis cogitationibus quæ circa unum suum effectorem versantur, alligata est, neque huc illic circumagitur aut in alias res requirit, præterquam in solum Conditorum suum, sicut etiam sancti angeli solius Creatoris sui meditationibus distinentur. Horum sententia est, Adamum, simul atque creatus esset statumque Conditoris sui excepsisset, ad Deum rapi cœpisse a quo effectus fuerat, atque in hac una contemplatione totum fuisse mansisseque horas non amplius tres, tantisper scilicet dum legem imperatam transiliret, ita ut interea nullam de rebus aliis cogitationem cum illa miscuerit. Igitur hi meditationem eam mentis quæ de uno suo Parente Deo agitatur, proprietatem mentis vocant. Est itaque his arbor vitæ mysticæ, sacer ille gradus in quo per baptismum collocamur, matrem mysticam qua iterum gignimur ad vitam. Alii dicunt hanc arborem vitæ spiritualem, esse novum vitæ genus quod repræsentavit Dominus noster inde ex quo baptizatus fuit usque dum cruci esset affixus ; de quo genere vitæ dictum est : *Convertimini per penitentiam, propinquat regnum cæli* 22.

Atque hanc vitam, inquirunt, agimus postquam per baptismum, veterem eximus hominem : estque ea eam quædam figura ejus novæ vitæ quæ in regno cæli nobis est promissa. Alii porro vitæ arborem mysticam deserviunt, immunitatem libertatemque quam dedit nobis Christus a constitutionibus et pœnis legis. Lex enim delinquentibus pœnam præstituerat, a qua nos asseruit Christus qui de hac libertate his verbis est concionatus : *Redite per pœnitentiam, propinquat regnum cæli*. Rursum alii aiunt, arborem vitæ esse hominem novum qui per baptismum natus est. Alii, hominem novum qui, observatis Dei jussis, exiit vitia quæ vocantur vetus homo, induitque virtutes quæ novus homo appellatur. Alii, mortem esse volunt spirituales quæ nascitur ex securitate, observandis Dei mandatis comparata. Alii meditationem quæ Christi personam contempletur, quia per ea condite sunt omnes naturæ participes vitæ atque rationis. Alii crucem Christi putant arborem vitæ dici quia ex ea promanant omnia bona spiritualia, abolito peccato atque execratione. Alii sacram aram in qua administrantur divina sacramenta. Alii denique, corpus et sanguinem Christi Dei nostri arborem vitæ vocari putant. Sed enim non post has et inter has sententias, nostram quoque proferentes, statuimus arborem vitæ mysticam esse meditationem atque cognitionem qua profitemur sacrosancam Trinitatem, hoc est, unum esse Deum, et tres personas sanctas, sive unitatem in Trinitate, et Trinitatem in unitate. De hac porro arbore non comederunt Adam et Eva, neque ad eam accedere sive de ea cogitare quiverunt, ut qui adhuc non satis pollebant, potentesque ad id non erant : at nos Christiani, non quidem ipsi satis pollentes, sed per Christum, illustratum hoc arcanum et amplectimur et profitemur. Cæterum existimandum est multitudinem dissimilitudinemque harum inter se interpretationum quas de arbore vitæ adduximus, argumento esse quam sit res ipsa explicata difficilis : alioqui enim tam multis variisque verbis ad eam enucleandam minime opus fuisset.

CAPUT VII.

Complexitur interpretationem mysticam verborum *Mosis de paradiso*. — Scripsit divus Moses de paradiso in hæc verba : *Et plantavit Dominus Deus paradysum in Eden, ab initio*. In his verbis, paradiso vocabulo, vita significatur spiritualis, hoc est, quæ secundum animam agitur, et beata. Plantare vero idem est quod facere, sive instituere. Hoc itaque dicit Moses, Dominum Deum comparavisse vivendi modum secundum spiritum, ita ut ea vita esset plena sanctitatis et meditationis rerum divinarum et earum quæ a Deo conditæ sunt, felix et ab omalibus animi perturbationibus anxietatibusque remota, quam comitentur gaudium et exultatio, quæque capax sit radiorum divinæ

notionis. Illud vero quod ait : *Ab initio, est, ac si dicat eam vitam spirituales atque beatam ab ipso Deo institutam fuisse ante conditum hunc corporatum mundum, hoc est, ante eam machinam quæ ex cælo terraque et iis quæ inter hæc media sunt, constat; atque in ea vita versatos oblectatosque fuisse angelos ante hanc mundi aspectabilem et corporatam molem creatos fuisse, etsi Syri hoc negent (50). Cæterum in translatione LXXII Interpretum habentur illa verba ad hunc modum : *Et plantaverat Dominus Deus paradysum in Eden ab oriente; ubi, per orientem, lucem eam accipias licet quæ ratione sola intelligitur, proculque a rebus corporatis semota est. Hæ enim in cecidente, hoc est, caligine versantur. Est igitur eorum verborum hæc sententia : Deum vitam felicem atque angelicam parasse in luce agendam, quæ lux sola mente cernitur. Et posuit illic Adamum quem finxerat. Postquam, inquit, finxisset Adamum, induxit ipsum in eam spirituales ac felicem vitam, lætum et mirifica affectum voluptate, per meditationes cogitationesque nulli perturbationi aut anxietati obnoxias, in morem angelorum et spiritualium copiarum, recipientemque radios divinarum notionum non aliter atque angeli capiunt. Et fecit Dominus Deus e terra omnem arborem pulchram ad spectandum, et expetendam ad vescendum. Hoc est : Ita comparavit Deus Adæ mentis sensum, ut procrearet atque expullulare faceret omnis generis probas cogitationes meditationesque tam de rebus quæ videndi sensu possunt percipi quam iis quæ eum sensum effugiunt. Et arborem vitæ in medio paradiso, et arborem scientiæ boni et mali. Hæ duæ arbores quando spirituali modo spectantur, ambæ in medio paradiso consistere queunt; hoc est, in medio animi sive mentis, ut altera alteram non angat aut trudat, sicut ait Gregorius Nyssenus. Sed supra a nobis, dum mystice accipiuntur, ubi multorum sententias in medium adduximus. Et fluvius egrediebatur ex Eden ut rigaret paradysum, et illinc dividebatur, et evadabat in quatuor capita. Priusquam violasset Adamus legem, promanabat fluvius, hoc est, deliciæ ex meditatione rerum spectabilium et non aspectabilium natæ : rigabatque, hoc est, oblectabat universum corporis temperamentum, quod ex quatuor constat humoribus, ex sanguine, pituita atque utraque bile. Nam et ex illius modi meditationibus, non minus quam de corporatis paradisi arboribus recreabatur Adamus animo. Sunt qui hoc quoque modo interpretentur ea verba : *Promanabat fluvius, hoc est, deliciæ ex rebus conditis, iis quæ spectari queunt et iis quæ videri nequeunt, et rigabat, id est, oblectabat quatuor animæ virtutes, eam quæ rationi proprie attribuitur, hoc est, prudentiam, tum temperantiam, fortitudinemque et justitiam; ac proinde virtutes***

(50) Cautè lege, et vide notam ad I lib. in *Hexaemèr.*, S. Anastasii Sinaita.

animæ ceteras quoque fovēbat augebatque. Sunt præterea, qui sic, ut per fluvium intelligatur Christus qui sua doctrina Ecclesiam rigabat; collegium dico apostolicum quod erat veluti paradisi, deinde evadēbat sectus in quatuor capita, hoc est, ipsos quatuor evangelistas, Matthæum, Marcum, Lucam, Joannem, atque hi deinde universum orbem habitabilem prolebant. *Nomen unius Phison, is est qui circuit universam terram Havitæ: et ibi est aurum; et aurum ejus terræ bonum est; ibi bdellia, et lapides berylli.*

Phison mystice quid. — Per Phisonem fluvium intelligi potest flava bilis, qui humor in corporis humani constitutione laudabilis est. Nam qui eo largius præditi sunt, ingenio pollent acri atque arcanorum Dei mysticorum cognitione, et rerum conditarum scientia; hoc est, divinarum et humanarum rerum capax; quod profecto multo auro et margaritis, lapidibusque pretiosis antefendum est, sicut ait Psaltes David: *Propterea amavi mandata tua multum supra aurum, et multum supra lapides preciosos*²². Potest etiam per Phisonem accipi ea virtus animi quæ rationis propria est; prudentiam dico. Potest quoque Marcus evangelista Phisonis nomine signatus intelligi, ut in quo robur fortitudoque cunctis res superas explicandi. *Et nomen fluvii secundi, Gihon, is est qui circuit omnem terram Chus: et nomen fluvii tertii, Diklat, qui it adversus Assur: et fluvius quartus est, Perath.* Gihonem vocat, humorem eum quem sanguinem dicimus; Diklat, eum quem pituitam vocamus; denique Perath, illum quem appellamus bilem atram, ut ait D. Jacobus Orrohaita. Possimus quoque per Gihonem intelligere eam animæ virtutem quæ temperantia dicitur; per Diklat, eam quæ ad partem animæ irascibilem sive animosam pertinet; hoc est, fortitudinem, et lenitatem; per Perath denique, justitiam. Rursus Gihon potest Matthæum significare evangelistam; Diklat, Lucam; Perath Joannem. *Et accepit Dominus Deus Adamum, et posuit ipsum in paradiso Eden.* Postquam condidisset Deus Adamum, sustulit ipsum illinc ubi creatus fuerat, et traduxit in paradysum spiritualem, hoc est, in vitam felicem, ut voluptatem caperet ex meditatione rerum conditarum, atque ex divinæ notionis radiis quibus ipsius mens illustrabatur angelorum more, quemadmodum in ipso quoque corporato paradiso oblectabatur. Cum enim duplicis esset conditionis paradysus; quatenus spiritualis erat, delectabat Adæ animum contemplationibus; quatenus vero corporatus, arboribus fructibusque, illius corpus recreabat. *Ut eum coleret et custodiret.* Idcirco (inquit) traduxit illum in eum spiritualem et beatum vivendi modum, ut in ipso sese exerceret per probas cogitationes et rectas meditationes quæ circa res conditas versentur, ipsumque observaret omni proposito animi

sui, seque eo uno oblectaret. *Et mandavit Dominus Deus Adamo, dixitque ipsi: De omnibus arboribus, quæ sunt in paradiso, edendo edes: ut de ipsa arbore scientiæ boni et mali, ne edas, hoc est, exerce te cogitationibus de rebus omnibus tum aspectabilibus, tum quæ sola mentis intelligentia percipiuntur; apudque tuum animum meditare quisnam sit illarum effector et parens, et quomodo sint conditæ; totusque esto in meditando ea quæ sibi illis mystice latent; cumque ex rerum illarum pulchritudine raptus fueris in admirationem, tunc ipsarum Conditori gratias agita, eumque laudibus effecto. Quod porro sequitur, ab arbore scientiæ boni et mali abstinendum esse, significat illum curiosius inquirere non debuisset in Deum ipsum, quid esset et quomodo existeret, et unicuique an plures essent dii; huc enim penitus procedendum illi non fuisse, propterea quod adhuc ad illius modi res capiendas non satis polleret illius mens. *Quia quo die comedes de ea, morte morieris; ac si dicat: Quo die tecum ambigere cœperis unusne Deus sit an plures, atque in opinionem plurium incideris, mortem oppetes, et peccando et te, a me, subducendo alienandoque, qui sum verus Deus. Quippe id illi evenit, una cum uxore Eva diaboli fraude seducto: qui non modo escæ illecebris ipsos fefellit, sed persuasit etiam plures esse deos, dum diceret: Si comederitis de ea arbore, eritis sicut dii. Hic illud etiam observandum est: Adæ atque uxori, arbore tantum scientiæ interdictum esse ne ad eam accederent, nempe quia nondum ejus capaces erant; at de arbore vitæ nihil esse præceptum quidem lego, sed pro custodia ejus positum Cherub et aciem gladii, nimirum ut ea re significetur, eos mortales (sive pristini illius sive hujus temporis, qui non satis firmi sunt ad commentanda ea quæ ad sacrosanctam Trinitatem spectant; unum scilicet esse Deum, personas vero tres, atque ita Trinitatem esse in unitate, et rursus unitatem in Trinitate (hanc enim esse arborem vitæ, supra memoravimus): si conentur per temeritatem illo penetrare, deque arcavis illis et cogitare et loqui: eos, inquam, coerceri repellique quasi a custode Cherub et lancea quadam ignea fulgoribus micante ipsosque deterrente atque accessu prohibente. *Et formavit Dominus Deus e terra omnem bestiam agri, et omnem volucrem cæli.* Hæc verba, atque hæc oratio de rebus ipsis duntaxat interpretari possunt, non etiam ad spiritum accommodari. Igitur quæ commentario superiore de ipsis sunt a nobis dicta, sufficiant. *Et immisit Dominus Deus quietem* (aut, ut habet Hebræum, *somnum*) *in Adamum, et dormivit: et sustulit unam e costis ipsius, clausitque carne ejus locum, et concinnavit Dominus Deus ex costa quam sumpserat ex Adamo, feminam.* Quod ex Adamo sopore obruto sumpta est costa, atque ex hac facta Eva, sacramentum est sanguinis et aquæ ex Christi latere**

²² Psal. cxviii, 72.

profluentium, postquam in cruce obdormivisset; quibus constituta est sacrosancta Ecclesia: tum, quod ex latere Adami excipiebatur Eva, typus fuit fodiendi olim lateris Christi, ex quo essent effluxuræ aquæ vitæ et vitales salutareque; aquæ, inquam, sacri baptismi qui est mater mystica, ex qua una procreantur filii novi ad vitam spiritualem atque sempiternam: sicut Eva quoque quæ ex Adami latere prodiit, mater omnis viventis est appellata. *Et serpens astutior erat omnibus animalibus agri, quæ fecerat Dominus Deus.* Serpentem vocat diabolus; illum Deo rebellem, mendacii patrem, humanæ naturæ impostorem; nam etiam alibi in sacris Litteris, ille serpens appellatur: *Feci, inquit Dominus, vobis potestatem calcandi serpentes et scorpiones.*¹⁵ Et alibi scriptum est: *Occidit manus ipsius serpentem transfugam, sive fugitivum.*¹⁶ Angelicæ vero virtutes appellantur animalia, quo nomine illas Scripturas apud Ezechielem¹⁷ quoque vocat in ostento illo. Dicitur autem serpens astutior omnibus animalibus, quia angelicæ virtutes prorsus ab omni malitia atque astu vacuæ sunt; at diabolus vaser est et improbus prorsus: *Et ait serpens ad mulierem: Vere dixit Deus, ne comederetis de omnibus arboribus paradisi,* hoc est, plane dixit vobis Deus: Nolite meditando expendere rerum conditionem, sive aspectabilem, sive earum quæ in sensus non cadunt. *Et ait mulier ad serpentem: De fructibus arborum paradisi omnium comedemus; de fructibus arboris, quæ est in medio paradisi dixit Deus, ne edatis de ea neque tangatis eam, ne moriamini.* Jussit quidem Deus ut rerum omnium tam quæ cerni non possunt quam quæ possunt contemplatione nos exerceamus, atque ea nosmet oblectemus; at in se (est enim ipse, arbor illa spiritualis) noluit nos alius curiosiusque inquirere unicuique sit Deus an plures, ne dum ad ejusmodi indagacionem mens nostra parum pollens potensque est, per peccatum occidamus. *Et ait serpens ad mulierem: Non morte morituri estis.* En ut nihil pudet dæmonem plane Deo contradicere: ille mortem obnuntiat si quis alius in ipsum inquirat; hic prorsus mortis securo facit eos qui arcana Dei audeant scrutari. *Et vidit mulier quod pulchra esset arbor ad vescendum, et expetibilis oculis, atque desiderabilis arbor spectatu.* Quod mulierem dicit vidisse arborem, non ita accipiendum est quasi Deum illa viderit quem mystice per eam arborem significatum esse diximus; sed ipsam auscultasse consilio dæmonis, ejusque verbis persuasam curiosius in Deum inquirere conatam esse significat. *Et accepit de fructibus ipsius et edit, deditque etiam simul viro suo, et comedit.* Ipsa cum animo suo reputare atque disquirere cœpit de Deo unusne esset an plures, et quam ob causam sibi maritoque suo interdixisset escam arboris scientiæ atque simul Adamum maritum suum ut idem face-

ret hortata est, is vero uxoris dictis est assensus, atque in eadem cogitationes incubuit: *Aperti sunt oculi amborum et cognoverunt quod nudi essent.* Evestigio violata lege Dei, patefacti sunt ipsorum oculi: non quod in deos jam tum evasisent, in quam spem ipsos adduxerat dæmon, sed ita, ut animadvertent suam nuditatem; hoc est, adempta est ipsis prior illa cernendi facultas spiritualis atque angelica qua fuerant præditi, intellexeruntque, se jam felici illa Dei gratia esse spoliatos qua antequam adversus legem fecissent, sua ipsorum corpora veluti velata fuerant. *Et conglutinauerunt folia ficulnea, feceruntque sibi subligacula.* Folia ficulnea vocat ipsorum manus; referunt enim manus eorum foliorum figuram. Quasi dicat, cum se nudos esse animadverterent, manibus sua contexere pudenda; atque ita etiam nunc se mores mortalium habent. Neque enim aut amictum aut tunicas, sibi ipsos fecisse dicit, sed perizomata, hoc est, quæ sola genitalia membra tegerent. *Et audierunt vocem Domini Dei gradientis in paradiso, ad inclinationem diei.* Inclinatione diei moram temporis significat; quasi dicat, non simul atque mandatum transilivissent deliquissentque apparuisse ipsis Deum: sed interjecto temporis spatio, nimirum quo ipso apud animum suum sibi conscios puderet interio, pœniteretque admissi flagitii. Porro descensus et adventus Dei in paradysum, figura erat quæ descensurum atque venturum olim in mundum Dei Verbum significabat, Diei inclinatione vero mystice ostendebatur fore ut hoc Dei Verbum in fine temporum carnem indueret, sicut ait Paulus: *Cum renisset finis temporis, misit Deus Filium suum, et factus est ex muliere.*¹⁸ Deinde gradientis Dei audita per paradysum vox portendebat Verbum Dei aliquando apud nos in carne versaturum ambulaturumque, quemadmodum de ipso prædixit vates: *Et super terram visus est, et apud homines versatus est.*¹⁹ *Et abdebant se Adam et uxor ipsius a conspectu Domini Dei, inter arbores paradisi.* Abdebant quidem inter arbores paradisi sua corpora; verum conscientiam admissi facinoris tegere a conspectu Domini atque dissimulare, ipse prohibebat pudor. *Vocem tuam audivi in paradiso, et vidi quod nudus essem, et abdidisti me.* Et quia, inquit, vocem tuam gradientis per paradysum audivi, et quia nudum me esse animadverti; ab ea maxima atque saluberrima gratia qua ante fueram indutus, ob has ego duas causas metu percussus me occultavi, hoc est rem ipsam commissam, apud animum meum expendens timui: *Et ait ad illum Dominus: Quis significavit tibi quod nudus esses? num de arbore de qua jussi ne ederes, edisti? Ac si dicat: En mei cogitationibus tete occupasti, qualibus abstinere te jusseram.* *Et ait Adam: Mulier quam attribuisti mihi, ipsa dedit mihi, et comedi.* Mulier, inquit, quam mihi sociam fecisti, ea mihi medita-

¹⁵ Luc. x, 19. ¹⁶ Apoc. xx, 2. ¹⁷ Ezech. i, 5.¹⁸ Galat. iv, 4. ¹⁹ Baruch. iii, 38.

tionis de te instituendæ causa fuit. Nimirum facit Adam quod mortales omnes solent : si quando enim errant atque peccant homines, causas quasvis arripiunt quibus a culpa se et pœna vindicent. *Et ait Dominus ad serpentem : Quia fecisti hoc, maledictus es præ omni animali, et bestia agri.* Hoc dicit ad Satanam Dominus : quia Adamum et uxorem ipsius seduxisti, jumenta quidem bestiasque cæteras dignabor mea cura, id est, sufficiam ipsis cibum in tempore : at tu mea cura indignus habebis. *Et super ventrem tuum gradieris. Extorris enim a cœlesti republica, repes humi atque in terrenis rebus volutaberis. Et pulverem comedes omnibus diebus vitæ tuæ :* homines perire (quod est veluti in pulverem reverti) tu tibi pro esca et cibo duces, propter summum tuum adversus illos odium. *Et inimicitias ponam inter te, et mulierem, et inter semen tuum et semen illius.* Id odium, inquit, quo tu gaudes, ponam ego inter te et illos, et inter semen humanum atque rebelles dæmonas tuos socios. *Et ipsa conteret caput tuum,* hoc est, irritum faciet tuarum astutiarum initium. *Et tu illud feries in calce ipsius,* hoc est, tu peccati vulnus ipsi infliges, ut perdere possis in extremo ejus vitæ actu. *Et ad mulierem ait : Multiplicando multiplicabo dolores tuos et conceptus tuos.* Hæc mysticum sensum non admittunt ; cæterum rem ipsam supra pertractavimus. *Et fecit Dominus Deus Adamo, et uxori ipsius tunicas pelliceas, et vestivit ipsos.* Cum inquit, adempta illis esset vita illa spiritualis : bestia, gaudique plena, propter sua ipsorum errata inducti sunt in vitam hanc corpoream ; ærumnosam atque anxiiis rebus refertam. Cæterum tunicis pelliceis, maxima vitæ commutatio quæ ipsis violata lege accidit, significatur. Propter sua ipsorum igitur peccata eas pœnas dederunt, ut spiritualem cum corporea, hoc est, felicissimam cum infelicissima vita mutarent. Et ait Dominus : *En Adam factus est qualis unus nostrum in cognoscendo bono et malo.* Hæc supra abunde explicavimus. *Jam ne fortassis extendat manum suam, etumat de arbore vitæ, et edat, ac vivat in æternum.* Posteaquam admisso flagitio excidisset genus humanum illo secundum animum vivendi modo illaque vita beata et angelica, indignum jam evaserat atque etiam invalidum ut cogitatione assequeretur agnosceretque unam Deum et tres personas, atque unitatem

in Trinitate, et Trinitatem in unitate ; et ut Verbum Dei, olim carnem esse assumpturum nostræ salutis et redemptionis gratia, prospiceret : non satis, inquam, pollebat deinde genus humanum ad hujusmodi sublimes meditationes exercendas, tantisper dum flagitium illud et pravitas per Satanam sub serpentis specie (quo utebatur ceu instrumento) injecta delerentur atque abolerentur penitus. *Et misit ipsum Dominus Deus extra paradisum Eden, ut coleret terram, ex qua sumptus fuerat. Et eliminavit ipsum Dominus Deus.* Propter violatam legem multavit Adamum Deus felicissima illa vita in qua mentem suam ille omnem perpetua contemplatione rerum et quæ videndi sensui subjici et quæ non subjici possunt, ante pertractabat. Atque insuper a vitæ etiam arbore prohibuit ; ait enim Moses : *Et versari fecit ad orientem paradisi Eden, ipsum Cherub et aciem gladii versatilis, ad custodiendum iter arboris vitæ.* Ad orientalem partem paradisi solam, non etiam ad reliquas collocata est custodia, quia Orientis regio præstituta erat ut esset olim locus adorandi Dei. Porro Cherub et gladius igneus terrificusque, custodiæ causa positi sunt inter Adæ ingenii captum et ipsam sacrosanctam Trinitatem : ne scilicet mens humana altius curiosiusque inquireret in tres personas Divinitatis quæ prorsus est incomprehensibilis. Sunt autem quæ hic a Mose scribuntur, pro nostris moribus dicta. Nos enim, si quam rem salvam cupimus, ei custodem sollicitum, sedulum, prudentem præficimus terribili aliqua lancea munitum, qui procul arceat accedentes. Huc animum attendant quoquot aut non satis firmi cum sint, aut non satis exercitati atque eruditi, aut denique nullum virtutis cum habeant usum : audent tamen per temeritatem subito prosilire in medium atque loqui, disceptareque de sacrosanctæ Trinitatis personis : et his Mosis dictis tantam suam audaciam refrenare discant, atque ita se in hac vita expurgent observandis Dei jussis ut in altera illa futuri sæculi donentur cognitione meditationeque rerum a Deo conditarum atque ipsius etiam summæ Trinitatis, quatenus certe hanc res create atque externæ per virtutem omnipotentis Dei comprehendere poterunt. Et hic finis esto sermonis secundi.

PARS TERTIA.

PROŒMIUM.

Superiore proxima oratione, o pie et venerate frater noster, domine Ignati, egimus de paradiso et arboribus mysticis, pro serie atque tenore Scripturæ : at præsentis sermone dissolvemus, Deo manum nobis porrigente, hæreticorum calumnias quas adversum nostra dicta proferunt ;

ac simul nonnullas quæstiones a quibusdam aliis viris quæsitas explicabimus.

CAPUT I.

Contra calumnias Simonis Magi, de primi parentis peccato.

Objicit Simon Magus, iniquus : Deus ille qui Adamum condidit, impotens erat atque iubeccillis :

neque enim efficere potuit ut maneret Adamus, A
 qualem esse volebat. Ad hæc respondemus, mansisse Adamum qualem ipsum et esse et manere volebat Deus conditor effectorque ipsius; volebat enim Deus ipsum pollere suo arbitrio, atque liberum esse, non autem naturam habere victam et obnoxiam, qualem habent bruta animantia et eæ res quæ animæ expertes sunt. Atqui profecto si voluisset Deus Adamo liberum esse suum arbitrium, hic vero non obtinisset arbitrium liberum, neque is fuisset quem esse volebat ejus parens Deus, sed prorsus alius, ac tum demum isti calumniæ locus fuisset. Sed instat Simon: Deus volebat ne ederet Adamus de illa arbore; at is edit, non ergo mansit qualem manere volebat Deus; conficitur ergo parum potentem fuisse Adæ Creatorem. Imo vero id ipsum quod edit de arbore, argumento est mansisse qualem volebat Deus manere: ea enim erat Dei voluntas, ut constaret, Adamum esse liberum atque cum libero arbitrio conditum; idque certo ita se habere inde potissimum sciri potuit quod appareret in ipsius esse positum facultate et edere et non edere de illa arbore; legemque vel observare vel violare. Postquam igitur jussus abstinere non abstinuit, libero prorsus arbitrio se ostendit præditum esse, qualem ipsius effector Deus et esse et manere voluerat. Neque vero Adamus vescabatur ea arbore, victa superataque Conditoris Dei voluntate; sed Creatore ipsi permittente, ut quod arbitrii ejus libertas dictaret id porro ageret, faceret, patraret. Præterea, nisi liberi arbitrii Adæ facultatem rebellio illa prodidisset, quare tandem perspicere potuisset maxima præstantia obsequii quod postea ille amplexus erat, et per id rediturus ad pristinum suum ordinem, gradumque? quippe cum esset bonum quod ipse patraret, non solum Creatoris sui munus, verum etiam ipsius proprium opus. Porro amplius etiam urget Simon, aitque: Volebat Deus Adamum manere in paradiso; at ipse per suum flagitium inde exiit; erat ergo impotens Adæ effector Deus ut qui pro sua voluntate illum in paradiso retinere nequiverit. Sed respondemus Deum, ubi Adamum condidisset atque in paradiso posuisset, prorsus liberum ipsi fecisse ut vel observata lege inibi maneret, vel fracta inde exiret. Igitur cum ea illi voluntas fuisset ut imperatam legem transiliret, merito extrusus est paradiso et morte etiam damnatus, propter admissum peccatum scilicet; et simul ne ipsius pravitas foret immortalis, qualis est diaboli. Accedit hæc, ut metu mortis ejus per sententiam reus erat, causam mortis peccatum vitaret, et huic contrariæ justitiæ operam daret: denique cum olim ex ipsius posteritate futuri essent martyres, lata est adversus illum mortis sententia, ut hi per mortem pro sua in Deum pietate atque reverentia obitam, coronas adipisci possent justitiæ. Sed revertamur unde paululum digressi sumus.

Si propterea, Simon Mage, Deum invalidum vocas quia Adamum cum libero arbitrio creavit, quo ille præditus, adversus edicta Creatoris sui facere posset, ut etiam hodie imbecillum Deum esse dicas, neesse fuerit; jussit enim ne homicidia, adulteriave committerent mortales, et tamen hæc atque alia adversum legem Dei patrant. Sed enim utare ut libet eo tuo argumento, Simon; at interim nobis respondeto: volentene Deo faciunt homines adversum legem ipsius, an nolente? Sane si nolente, consequens est, imbecillis eum etiam nunc viribus esse; quippe quo nolente, quæ præscripsit violantur. Sin volente, erit ipse sibi adversus ut qui ea verbis jusserit quæ reipsa fieri noluerit, et mortales voluntati illius paruisse dicentur qui contra mandata fecerint, quod profecto absurdum est. Rursus, libentene an invito Deo patrant homines quæ improba sunt? Si libente, erit ipse quoque improbus qui vitis delectetur; sin invito, cur non impedit? At si coercere illos ab eo quod pravum est, designando non potest, conficitur certe, viribus ipsum etiam nunc non pollere: vel si non vult, rursus pravus ut ipsius sit consequitur, qui prava dissimulet. Est porro etiam aliud Simonis Magi argumentum quo Deum Adami conditorem, improbitatis atque invidiæ aressere nititur. Nam interdixit, inquit, Adamo, arbore scientiæ boni et mali, qua gustata potuisset ille inter bonum malumque diducere, atque hoc fugere, illud persequi. Sed respondemus, Deum haud ideo vetuisse Adamum vesci fructu arboris scientiæ ne bonum amplecteretur, malumque vitaret, ut calumniatur Simon; ipsa enim res Simonis verba redarguit mendacem, nam edit quidem de arbore scientiæ Adamus: et quid bonum, quid malum esset, facto periculo didicit: et tamen non modo nullo inde commodo utilitateve auctus est, sed etiam magno damno multatus, quippe qui acerba pœna est condemnatus. Sed pergit impius ille Magus: At nisi, inquit, Creator ille Adæ edixisset ne ille ederet de ea arbore, haudquaquam judicium hoc pœnamque subivisset; inde enim hoc malum quod contra Dei edictum ille fecerat; Deus enim jusserat ne ederet, ipse vero edit. Sed respondemus Deum neque voluisse ut ille ederet de ea arbore. Nam si voluisset ut ederet, duo hæc absurda conficerentur: alterum, Deum verbotenus mandasse quod reipsa fieri nolisset, alterum, eum qui adversus Conditoris sui jussa propalam agebat, voluntati ipsius fecisse satis, quantumvis nescium atque imprudentem. Sin voluisset ne ederet, videri poterat imbecillus: ut cujus voluntati Adamus repugnare potuerit: sed huic spectasse Deum dum legem Adami præscriberet, observaretne an violaret ille eam, non autem ederet an non ederet de illa arbore, atque ideo quoque de duabus illi habitationibus providisse, ut alteram si legi parvisset, alteram si non parvisset haberet. Idque ita esse vel huic ostendatur quod duo hæc inter se

eo spectabat mandatum, ut de Adæ obsequio periculum in una arbore fieret; eoque si obtemperasset, summum pretium referret, æmpe ut posset vesci arbore vitæ, atque immortalis fieri. Sed aliis præterea rationibus supra ostendimus, nihil horum per invidiam a Deo gestum esse.

Iterum instat Manetis secta, inquiens: Aut præsciebat Deus Adamum non obtemperatum, aut non præsciebat cum legem ferret. Si hoc deris; absurdum est: sin illud, vecordix est arguendus Deus. Nos vero respondemus quod nuper: præscivisse quidem Deum, non observatum iri mandatum ab Adamo, id tamen cur minus mandaret, nihil obstitisse. Quis enim stultum vocet Deum, quia legibus vetuit peccare, cum sciret plurimos fore qui essent peccaturi? Sane si nullas leges condidisset, aut nihil imperavisset, neque penes illum dominationem, neque penes nos arbitrii libertatem esse, reseritum esset. Verumenimvero ille cum præsciret cuncta quæ eventura essent, leges nobis dedit ceu liberis et libero arbitrio præditis, ut quod liberet id ageremus. Nos vero pro sua quisque voluntate et arbitrii libertate, erga leges, aut observando eas aut frangendo, nosmet gerimus. Neque aliter quoque cum Adamo actum est; penes illum enim erat et edere et non edere: de arbore vetita; atque si non edisset, ex gratia immortalis evasisset; posteaquam vero edit, mortuus est. His itaque argumentis colligere est, neque male satam fuisse arborem scientiæ ab initio, neque Adamo invidiosæ illa interdictum esse: ne illo mittant linguas suas Manetis assectæ, Dei hostes, dum pro duabus rerum causis astruendis contendentes (quarum altera bona, mala altera sit) istiusmodi argumentis nos lacesunt, qui unum Deum profiteremur: si, inquietantes, mala erat arbor, cur eam sevit Deus in paradiso, quæ Adamo ruinam esset illatura? Sin bona, prius per invidiam prohibuerit illum necesse est.

CAPUT III.

Contra Juliani Apostatæ, de arbore vitæ, calumnias.

Satius fuisset, ait Julianus, arborem illam vetitam, aut in angulo paradisi aut loco aliquo obscuriore exstare; ne dum perpetuo ob oculos esset, nimium sui desiderium in animis parentum nostrorum excitaret. Huic respondet D. Cyrillus, oratione tertia quam adversus eum conscripsit, in hanc sententiam: Studio Creatoris factum est, ne arbor illa in occulto haberetur; consentaneum enim fuit ut spectatores, ipsa arboris aspersione, mandatum Dei atque legem in memoriam revocarent, et simul Domini sui qui legem tolerat, recordarentur: quorum rerum oblivio ipsis facie potuisset obrepere si in angulo quopiam paradisi illa sata fuisset.

CAPUT IV.

Sequuntur quæstiones, quæ a multis quæri solent: ut primum, cur Deus creaverit Adamum, quem peccatorum præsciebat.

Quærunn nonnulli, cur creaverit Adamum Deus, * Math. v. 45.

quem præsciebat peccaturum. Respondemus, minime conditum a Deo esse Adamum ut peccaret vel ut non peccaret, sive ut justus esset, aut ut injustus, sed neque ut legem observaret vel ut non observaret, nam si horum alicujus gratia illum condidisset, magna sane causa hoc ab illis quæreretur, sed pro sua bonitate, gratiaque mera illum effecit, hæcque prima Deo illius creandi causa fuit: cætera porro illa, secundaria existimanda sunt, ut quæ ex ipsius Adæ arbitrio pependissent, cum hoc penes solum Creatorem esset. Quapropter potius sic illi quærero debuerunt, cur creaverit Adamum Deus, ita enim responsum tulissent: propter suam ipsius probitatem. Nam reliqua illa peccare aut non peccare, et quæ addebantur cætera; ex Adæ libera pendebant voluntate. Huc addimus etiam illud: Deum, ut præscivit peccaturum Adamum lapsurumque prius quam conderet; ita præscivisse quoque se olim venturum, redempturumque illum a peccato in quod incidisset, ipsiusque vetustatem instauraturum, atque collapsum sublevaturum; ut eo minus mirum videri debeat, si creavit quem paulo post peccaturum præsciret. Adhæc nisi creasset quod non nesciebat peccaturus, frustra creandi operam sumpsisset; quippe qui nec blasphemum in ventre matris suæ finxisset, neque hypocritæ permisisset ut aspiceret lumen. Denique eo luculentissime Dei probitas et gratia apparet, quod quos sibi non obtemperaturos novit, eos progignere non dedignatur. Nam solos morigeros, sua causa, hoc est, ut suæ voluntati imperioque obsecundarent, et sibi gratum facerent, genuisse videri poterat: at quando jam pro sua bonitate, et bonos creat et malos, non ignarus, alteros per virtutem, per improbitatem, alteros ætatem acturos (quemadmodum etiam solis sui lumen, juxta bonis et malis impertit, et pluviam justis injustisque *) clarissima profecto evadit ipsius probitas atque benignitas quæ profuse deluens, universa amplectitur. Verum hanc quæstionem dissolvimus quoque in nostra interpretatione quam in divi Matthæi Evangelium fecimus.

CAPUT V.

Mortalis an immortalis creatus sit Adam.

Quærunn alii, mortalemne naturam, an immortalem genuerit Deus Adamum. Sed principio expendendum hic est, quid sibi illud velit, Adamum naturam mortalem esse ortum; spectetne ad universam ipsius compositionem: quasi dicas, naturæ Adæ inditum fuisse ut anima dissocietur a corpore, quæ disjunctio mors sit: an vero mortalitas ad corpus solum referatur, ut huic naturale fuisse statuatur, interire atque occidere. Respondemus igitur, nos corpus solum spectare, cum dicimus, Adamum naturam mortalem fuisse creatum: hoc enim ita compositum fuit, ut suapte natura, passioni, corruptioni, morti denique esset subjectum atque opportunum. Interim a corpore ad totum hoc transfertur, dicimusque hominem naturam mortalem

e-se natum; nam in rebus compositis ita fieri A
 assolet ut quod partis est unius, toti attribuitur.
 Sunt tamen qui negent, Adamum natura mortalem
 esse procreatum; sunt etiam qui mortalem et im-
 mortalem natura effectum esse velint; sunt denique
 qui neque mortalem neque immortalem natura
 conditum affirmant. Qui negant mortalem natura
 creatum a Deo esse, dicunt, morti obnoxium esse
 factum per divinam sententiam qua ob peccatum
 est morte damnatus; atque id peccatum illi mortis
 causam fuisse secundum illa Dei verba: *Quo die*
ederis de illa arbore, morte morieris. Alteri, quos
 diximus mortalem atque immortalem natura illum
 facere: hoc ad animum, istud ad corpus referunt.
 Tertii denique qui utraque, et mortalitatem et im-
 mortalitatem, natura, illi ingenita fuisse negant, B
 arbitrantur media conditione ortum fuisse, ut si
 corpori deditus vitam agitaret, mortalis: sin ani-
 mæ suæ præclara studia sectaretur coleretque, im-
 mortalis evaderet. Nos vero statuimus, Adamum
 natura mortalem esse progenitum, idque his colligi-
 mus argumentis. Primo, compositus est ex pul-
 vere ut materia; id vero quod ex pulvere conforma-
 tum fletumque est mortale esse suapte natura,
 certum est. Secundo, quia cum virilis ac muliebris
 sexus discrimine conditus est: quod mortalibus
 congruit, immortalibus nequaquam. Tertio, quia
 procreatus est cum oculis qui escam appetent, et
 manibus quas illius sumendi gratia protenderet,
 denique cum vasis quæ alimentum exciperent conti-
 nerentque: hæc enim iis modo quibus mortalis C
 natura obtigit, usui esse possunt, immortalibus
 frustra dentur. Quarto, ceteræ res quas Adami
 gratia condidit Deus, satis arguunt illum natura
 mortalem esse factum. Quorsum enim terra opus erat?
 quorsum firmamento (ut vocant)? quorsum lucenti-
 bus in hoc stellis? quorsum piscibus volucribusque
 quæ mactantur? quorsum jumentis, aliisque animan-
 tibus quæ partim serviunt, alia eduntur? Sane hæc
 omnibus non utantur qui vita fruuntur immortalis:
 sed illi soli qui fluxam atque caducam sustinent.
 Quinto, ex lege quæ Adamo est a genitore Deo præ-
 scripta, conficitur illum mortali conditione ortum
 esse: vesci enim ac non vesci hæc aut illa re,
 mortales jubentur, non immortales. Sexto, idem
 colligitur ex verbis Dei quæ ante mandatum ad Ada-
 mum faciebat inquires: *Crescite et multiplicamini,*
et dominamini piscibus maris et volucribus cæli, et:
Dedi vobis omne semen quod seminatur, et omnis
arbor erit vobis pro cibo. Septimo, nisi mortali statu
 effectus fuisset etiam ut legem fregisset non ob-
 livisset mortem, ut obiit; neque enim diabolus, quam-
 vis peccavit, immortalitatem amisit quam in suo ortu
 acceperat. Octavo, compositus est Adam ex rebus
 diversis; id vero compositis omnibus peculiare est,
 ut in ea dissolubilia sint ex quibus colligata exsi-

stant. Nono, a nobis stant doctores classici, pro-
 batæque fidei. Nam dominus Joannes, ea oratione
 quam ad Stagrium monachum scripsit (31), sic
 habet: Nondum certam habebat Adamus immorta-
 litatis spem. Et rursus oratione quam de arbore
 scientiæ boni et mali composuit: Anima, inquit,
 natura immortalis est, at mortale natura corpus.
 Ad ubi tria verba explicat qui in libro Job scripta
 exstant: *Qui servus est non fidelis* (32), sic ait: Si
 homo cum immortalitatem suapte natura non ha-
 beret, cervices jactavit, quid non fecisset, si illam
 habuisset? Athanasius quoque, oratione de ortu
 corporali, scribit fuisse hominem natura mortalem,
 ut qui ex rebus fluxis esset colligatus. Denique
 Cyrillus, oratione octava adversus impium Julia-
 num, in hunc modum loquitur: Cum Adam contra
 Dei legem fecisset, morte est damnatus, qua re
 quod natura mortalis esset, arguebatur. Caterum,
 dominus Jacobus Sarugensis, ea oratione qua dis-
 serit, fueritne Adam mortalis conditus an immor-
 talis, scribit, Adamum mortalem et immortalem
 fuisse conditum, cum ipsius libero arbitrio per-
 mitteretur a Deo ut vel observata lege immortalis
 esset, vel fracta moreretur. At Philoenus, Capi-
 tulus quæ adversus Diodorum composuit: Tem-
 raria, inquit, audacia est, Adamum immortalem
 dicere suapte natura, sive tum cum gigneretur,
 sive postquam resurrexerit. Qui potest enim ea
 natura immortalis haberi quæ ex nihilo creatur,
 perficiturque alterius jussu? Nam etiam si gratuito
 ipsi concessum fuisset, ut vitam sempiternam ag-
 ret, non ideo immortalis natura dicendus erat:
 quippe ejus vita in alterius esset potestate. Igitur
 et si in æternum non fuisset moriturus, mortal-
 is tamen erat; nempe immortalitas ad solum
 Deum spectat; et si ulla sit natura quæ non dissol-
 vitur nec ullo mortis fato perimitur, id ex gratia
 donatum sibi ab illo habet; quod autem alteri ac-
 ceptum fertur, id rursus pro illius arbitrio adimi
 potest. Caterum de Adamo clarum est, si mandato
 obtemperavisset, futurum fuisse ut non obiret mor-
 tem; non quod tali conditione esset genitus, sed
 pro Effectoris sui mera benignitate, rursus post-
 quam resurrexit, deinceps quoque non moriturum,
 sed et id quoque per gratiam opificis Dei. Neque
 enim absque periculo, aut tum cum gigneret, aut
 cum suscitabit a mortuis, fecerit natura immorta-
 lem. Ex his omnibus conficitur, Adamum mortali
 conditione procreatum esse. Interim fatemur, im-
 mortalitate donandam a suo Genitore fuisse, non
 quidem naturali, sed gratuita si legi paruisset.

CAPUT VI.

Objectio Juliani Halicarnassæi (35), et ejus assectationis hominum.

Julianus Halicarnassæus, et qui ejus sectæ sunt,

mino suo (Job III, 19.)

(35) De Juliano Halicarnassæo vide Suidam prolixè.

(31) Exstat locus hic apud Chrysostomum, lib. II, *De Provid.*

(32) *Dei ad Stagrium Forte ibi servus liber a Do-*

dicunt Adam naturam conditum esse immortalem : A sicut anima cum naturali immortalitate creata est, non autem gratuita ; et nisi peccasset, mansurum fuisse, passionis, corruptionis, mortis exsortem : et quidem hæc omnia ex suapte natura, quippe qui in ea rursus dissolubilis non fuerit ex quibus erat coagmentatus. Porro quia adversus legem Dei fecit atque deliquit, ideo multatum esse tum animæ morte quæ est abalienatio a Deo per peccatum : tum corporis, quæ est dissociatio ab hac vita quæ ipsis corporeis sensibus percipitur. His nos respondemus : Si naturam Adamus cum procrearetur, accepisset immortalem ut vos dicitis : ea sane haud mutata esset in mortalem per peccatum, ut neque B Satanæ immortalitas naturalis, cum mortalitate est commutata postquam adversus Deum deliquit. Rursus : si ut anima (quod vos affirmatis), ita et corpus natura immortale procreatum fuit, atque ipsum violare legem, non modo corpori, sed magis animæ cuius imperio illud regebatur imputandum fuit : cur patrato flagitio, corpus quidem mortalem naturam induit, anima vero suam sibi natura insitam immortalitatem retinuit ? Sed dicetis etiam animam per peccatum obiisse mortem ! Sed quid corpus ? annon ipsum quoque per peccatum obiit ? Si negatis, falsi estis ; sin fatemini, cur cum pariter ambo natura essent immortalia pariterque peccarint, corpus duplici morte affectum est : animam vero ea sola quæ peccati mors dicitur, invasit ? Profecto C nihil hic illis reliqui est quod respondeant : verum enim vero conficite, aut ab ipsa natura, aut a ratione petitis argumentis, aut denique sanctorum Patrum testimoniis, nisi corpus sua natura factum esse immortale juxta ac animam, neque in ea dissolubile esse ex quibus colligatum est, et subscribemus libentes vestræ sententiæ neque contendemus amplius gratuita immortalitate donandum fuisse a suo Genitore, si præcepto paruisset.

Audent idem Ianistæ lassere eos qui carnem corruptibilem natura dicunt, quasi hi et ipsam carnem malam et carnis simul Opificem malum faciant. Nos vero adversus ista producimus doctores Ecclesiæ præcos gloria et laude dignos : qui et si carnem esse natura corruptibilem dixere, non tamen idcirco D malam esse professi sunt. Gregorius enim, oratione quam de virtute scripsit, ad hunc loquitur modum : Corpus omni ex parte compositum est, quod autem compositum est, id nemo indissolubile esse dixerit ; at quod dissolvi potest, corrumpi potest ; est igitur caro corruptioni subjecta. Rursus Cyrillus, tomo tertio Commentarii in Epistolam ad Corinthios. Est quidem, ait, caro natura sua corruptioni obnoxia : sed tamen per virtutem Dei cui plane nihil est difficile, ipsam superasset naturam atque in vita sempiterna fuisset conservatus Adamus, si legem impie non violasset. Dominus Severus item, oratione quam adversus Felicissimum scripsit, hæc summam habet : Suapte quidem natura mortale et corruptibile erat corpus, atque in

ea dissolubile ex quibus fuerat conjunctum ; verum nulla erat mortis in ipso efficientia ; neque enim ut mortis laqueis subigeretur, conditus fuerat homo ab initio, sed neque rursus ut naturæ sortem superaret essetque immortalis, sed per gratiam atque benignitatem voluntatis divinæ servabatur ad vitam sempiternam et immortalem, voluntati autem divinæ, natura rerum obsistere nequit. Igitur et si natura ipsa quod coagmentatum est, rursus dissolvere cupiat, tamen in homine, hoc malum minime quivisset efficere, impedita per divinam voluntatem atque gratiam ; ipsa enim mortalitas absorpta fuisset a vita, et naturam refrenasset divina gratia. At vero mortalitatis corruptricis corporis, quæ efficienter est consecuta, fons et origo fuit peccatum atque adversus legem admissum facinus. Tunc enim incepit mors ea, quæ quod compositum est dissolvit, vim suam atque efficacitatem in homine re ipsa exercere, quando anima per fractam legem necessario est a Deo abalienata atque perturbationibus variis affecta implicataque : ex quibus naturæ perturbationibus, ipsum etiam corpus (nam et in illo evate atque effectæ sunt) corruptibile esse intelligimus, et pronuntiamus. Concludimus ergo, mortis corruptionisque debitum ex violata lege natum atque contractum esse ; non autem inde, quod corpus Adæ esset compositum, atque in ea ex quibus constabat, dissolubile. Neque enim difficile erat omnium rerum parenti Deo, ejus qui corruptioni subjectus fuit pro naturæ suæ conditione, vitam corruptionis fato eximere, atque in vita sempiterna tueri conservareque. Ad hunc igitur modum doctores carnem quidem suapte natura dissolubilem fuisse dicunt, nec tamen proinde aut ipsam aut corpus a malo effectore procreatum esse.

CAPUT VII.

Alia objectio Juliani impii.

Ridebat quidem impius Julianus quod Mosem, Ecclesiæ doctores dicerent hominem corruptibili natura prognatum fuisse, et tamen non fuisse mortuum, ita volente Deo. Sed ei respondet Cyrillus : Platoni, inquit, tuo licet dicere quasi ex Dei persona, ad solem, lunam cæterasque stellis : Quoniam orti estis, immortales vos quidem esse et indissolubiles non potestis, neutiquam tamen dissolveremini, nec vos ulla mortis fata periment, propter consilium nostrum quod majus est vinculum quam vis ulla quæ vobis accidat. Tu Platonem vis vera dicere, et nos Mosi non credemus, qui ait hominem non fuisse dissolvendum, ita volente Deo ? Profecto haudquaquam difficile Deo fuisset, eum qui a corruptione occupabatur, quantum ad ipsam ejus naturam spectabat, prorsus a corruptione vindicare atque asserere in vitam sempiternam. Igitur nisi de arbore edisset, mortem non obivisset Adamus ; et quia edit, obiit. Cæterum Plato haud recte ait, solem, lunam, stellas

cæteras immortales esse, quippe quæ anima vita- A que careant.

CAPUT VIII.

Objectio Theodori et Nestorii, atque ejus factionis aliorum.

Aiunt Theodorus et Nestorius aliique qui hos sequuntur, mortem non ob peccatum legemve Dei violatam, invasisse genus humanum, sed mortali- B ros conditione a Deo genitos esse; neque quemquam ulla ratione mortis terminum quem ille nostro generi naturæque præstituerat, vivendo transgressurum fuisse, etiam si Adamus non deliquisset: multa enim absurda consequi, nisi id ita esse statuamus. Qui enim, inquirunt, conveniet dicere, Deum, cujus consilium erat nos efficere immortales, propter peccatum fecisse mortales? C deinde si propter Adæ peccatum nos occidit Deus, conficitur, et justos eum occidisse propter peccatores, et patrum supplicia ad filios extendisse, quorum utrumque improbum est; ait enim neque patres morituros pro filiis, neque filios pro patribus. Tum ut demus Adamum obiisse, quia de arbore gustavit, quam dicemus, Noe, Melchisedeco, Abrahamo mortis fuisse causam, profecto hodie nullum est scelus, aut grande aut leve, quod a patribus admissum in filiis vindicat: quis igitur existimet ob leve illud Adæ peccatum, quia de fructu vetito gustavisset, universam posteritatem morte multari? Et vero is Deo mos est ut malis ignoscat honorum gratia, non autem ut probos G improborum causa perdat, atque ut pro sua misericordia, grandium flagitorum gratiam hominibus faciat, tantum abest, ut leve piaculum gravissima pœna vindicet. Adhæc, si propter peccatum mandati sumus in hunc mundum dissolubilem, magnæ profecto gratiæ debeantur peccato, ut quod creandæ hujus mortalis machinæ causa fuerit. Præterea si Adamus occidit, qui peccavit, cur non occiderunt dæmones longe majoris flagitii rei? Si dicat quis, hos animo occidisse: atqui cur Adamus etiam corpore? Et his confecisse putant, Adamum, sive abstinuisset ab arbore qua sibi fuerat interdictum, sive non abstinuisset prorsus moriturum fuisse, cum esset natura mortali conditus. Cæterum in ejus Scripturæ verbis tropum esse, quæ ita loquitur ac si Adam propter peccatum obivisset mortem, nimirum ut cum ille audiret peccatum sibi mortis causam fuisse, odio haberet, vitaretque peccatum: quemadmodum multis aliis locis tropo usa est Scriptura, ut cum habet: *Et tentavit Dominus Abrahamum* ³; neque enim Deum facto periculo opus habere. Rursus ubi ait, Deum voluisse interficere Mosem, uxoris tamen opera placatum dimisisse illum impunem ⁴. Et cum narrat, Christum Jesum inde a mane jejunum atque famelicum accessisse ad ficum arborem, alieno a ficis nascendis tempore ⁵. Hæc enim,

atque hujus generis alia, diversum quid ab eo significare quod verba audita præ se ferunt. Itaque per tropum similiter accipienda esse ea verba quæ nobis Adamum a Deo mortalem natura procreatum memorant, ac deinde legem ipsi impositam fuisse, ut si ederet de arbore illa, moreretur: nempe ut cum audiret Adamum se ob violatam legem atque rebellionem paradiso pulsum mortique deditum esse, odio haberet fugeretque peccatum rebellionemque. Sed nos ad hæc respondemus: Non ita profecto, viri, sacra Scriptura loquitur ut vos existimatis, quippe quam omnibus locis diserte pronuntiantem offendimus, peccatum Adami causam fuisse mortis, cum illi ipsi, tum universæ posteritati, secundum illud: *Quo die comederis de arbore, mortem oppetex*. Et rursus: *Quia auscultasti voci uxoris tuæ atque edisti de arbore qua tibi interdixeram, maledicta esto terra propter te*. Et apud divum Paulum legimus: *Sicut per unum hominem peccatum introivit in mundum, et per peccatum mors* ⁶, etc. Et alibi: *Nam absque lege peccatum erat mortuum; ego vero vivebam quondam absque lege* (hoc est, cum nihil mortale cogitarem), porro cum venisset mandatum (ipso scilicet violato) *revixit peccatum, ego vero mortuus sum, et inventum est mandatum quod ut vita esset, datum fuerat* (ei qui ipsi parceret) *mihi* (qui fregi) *mortem afferre* ⁷. Alia præterea plurima sacræ Scripturæ loca facile invenias, quæ cum his congruant, atque diserte mortem per peccatum nos invasisse testentur. At si hæc non recipitis, proferte nobis unum atque locum in quo Scriptura dicat, nos non mori propter peccatum, verum quando illiusmodi locus nusquam est, alterum illud verum sit necesse est. Neque enim consentaneum est ut eo repudiato quod sacris Litteris proditum invenimus, id amplectamur quod nusquam scriptum exstat. Nam ad ea duo quæ vos ceu absurda ex nostra illa sententia colligebatis, nempe Deum occidere justos propter injustos, et patrum scelera punire in filiis, dicimus ea haud inde consequi: neque enim Deum propter Adæ impietatem occidere ipsius posteros sive probos sive improbos, ut neque filios ob ea quæ patres patravere flagitia: sed fuerat Adamus natura quidem mortalis genitus, conservabatur tamen in immortalitate per Effectoris sui benignitatem et gratiam; sed ubi legem violasset atque deliquisset, removit ab ipso Deus suam immortalitatis gratiam, atque tum ille talis mansit qualis aliqui natura fuerat; hoc est, mortalis. Sed enim si ante amissam immortalitatis gratiam ille filios procreasset, tum vero dici potuisset, eos illius filios qui nihil peccassent, immortalitatis gratia merito destituendos non fuisse. Verum quando post adeptam sibi demum immortalitatis gratiam prolem gignere cœpit, id quod ipsius natura habere-

³ Gen. xxii, 1. ⁴ Exo. I, iv, 21. ⁵ Marc. xi, 13. ⁶ Rom. v, 12. ⁷ Rom. vii, 8, 9.

bat, transmittēbat in filios: id vero quod ante amiserat neque jam tum habebat, conferre in hos non potuit. Mortalis itaque mortales procreavit; atque hinc omnium nepotum mors consecuta est, non autem ex illius delicto. Imo vero si accurate sacras Litteras perlustretis, erit, ubi et quando Deum peremisse filios per patrum causam inventiatis. Nam apud Samuelem scriptum est: *Quia recordor ejus quod Amalec fecit Israeli exeunti Aegypto, vade tu, Saul, et pugnato adversus Agag populumque ipsius**, etc. Et alibi scriptum exstat, propter Davidis peccatum uxores ipsius constuprandas esse⁹. Et rursus in Gabaonitarum gratiarum peremptos esse suspendio a Davide filios Rephae, filiae Aia¹⁰; porro quod ceu absurdum colligitis, peccatum, creandi hujus mundi causam fuisse respondemus, id prorsus falsum esse atque abominandum. Interim hoc libenter fatemur, mundum esse hominis peccatoris causa conditum; idque hac ratione: nam Adam simulatque formatus erat, traductus est in paradisum, ceu locum medium, ut si pareret legi in caeleste regnum subverberetur, sin minus pareret detruderetur in hunc mundum, id quod alibi est a nobis explicatum. Est igitur hominis peccatoris gratia, non autem peccati, effectus iste mundus; vallis nempe lacrymarum et locus dolorum umbræque mortis

A non deliciarum, ut vos existinatis. Denique quod a dæmonibus collegistis argumentum, qui etsi deliquerunt etiam gravius, non tamen sunt morte multati, sic dissolvimus: dæmonas, quia sese extulissent atque per superbiam jactassent, ideo deturbatos esse: non autem ob peccatum mortuos, quia a rerum Parente Deo, natura immortaliter fuerant præditi tum cum gignebantur, prius nempe quam peccassent: Adamum vero mortuum esse, quia adempta ipsi erat immortalitatis gratia ob admissum peccatum. Neque vero iisdem omnibus rebus præditi sumus nos, dæmonesque; nos enim sua Deus gratia dignatur, illos vero minime, tametsi plurima ratione polleant. Igitur ex his omnibus dilucide conicitur, nos ob peccatum mori. B Verumenimvero si propterea regnavit in nostra natura peccatum, quia Adam prævaricatus est contra legem Dei, quanto magis justificabimur et servabimur per vitam Christi, qui et mortem superavit et naturam nostram vicit, viamque nobis aperuit salutis cum de cælo ad nos descenderet, qua pergentes perveniremus in beatas habitationes domus Patris illius: qui cum Patre et Spiritu sancto laudetur, gloriose prædicetur et adoretur pro tantis beneficiis quæ in humanum genus contulit, hinc usque in generationes generationum. Amen.

* I Reg. xv, 2. ⁹ II Reg. xii, 11. ¹⁰ II Reg. xxi, 8, 9.

ANNO DOMINI CMLVI

THEODORUS DAPHNOPATA

NOTITIA.

(Oudin De script. eccles., tom. II, p. 448.)

Theodorus Daphnopata, primus a secretis atque patricius apud Constantinopolim, claruit anno 956; cujus mentionem faciunt Joannes Scylitzes ac Georgius Cedrenus, uterque in Historiarum suarum præmiis, atque inter eos qui Historiam Byzantinam sive Constantinopolitanam scripserunt, præcipuum ibi locum obtinet. Ætatem qua vixit indicat oratio ipsius in manum S. Præcursoris Baptistæ, quæ diu magna cura, inquit Cavus tomo II, seu parte II *Historiæ litterariæ*, ad annum 956, Antiochiæ in templo D. Petri custodita fuerat, quam tandem clam surripuit Jobus quidam diaconus Antiochenus, et urbe noctu egressus, Chalcedonem detulit, ubi imperatoris triremi ad hoc ipsum emissæ impositam illustriores senatores procedentes obviam, cum Polyucto patriarcha et universo clero et populo, cum cereis, facibus et sufflitibus, eam in palatium deduxerunt, anno circiter 956, referente hæc Cedreno *Historiæ Græco-Latinæ* pag. 640. Mox institutum hujus *Translationis* festum, et hac occasione anno sequenti, cum anniversaria istius festi rediret solemnitas, hanc orationem Theodorus habuit, uti numeris XVI, XVII, XVIII et XIX, ipse præloxe narrat. Hinc ejus ætas alioquin satis obscura clare deprehenditur. Hæc ex Laurentio Surio Cavus loco allegato. Scripsit quoque *Historiam* sive *Chronicon Byzantinum*, quod posteris invidit lapsus temporis omnium edacis. At alia nobis supersunt ejus opera, quæ famam Theodori posteris utcumque servant. Exstant ejusdem *Apanthismata* sive *Flosculi ex variis sancti Joannis Chrysostomi operibus excerpti* inter mss. codices bibliothecæ Bodleianæ eodd. 2544 et 2545, in mss. Tuomæ Bodleii eodd. 254 et 255, quorum primus continet ejusmodi Eclogarum sermones 52, secundus

codex sermones 14 ex Chrysostomo excerptos per Theodorum magistrum Græce. Idem et in Augustana bibliotheca codice 68 in sermones 36 distribuuntur, etc. Et in 33 capita divisi, mss. quidem in bibliotheca Cæsarea Vindobonensi, codicibus mss. theologicis Græcis CLIII et CLIV, ut habet Lambecius tomo IV. Commentariorum hujus bibliothecæ, pag. 137 et 139, ad dictos codices his verbis: « *Theodori Daphnopatæ Apanthismata sive flosculi, ex variis sancti Joannis Chrysostomi operibus decerpti, et in capita 33 divisi, ipsa tituli Græci verba sunt, Ἀπανθίσματα τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀναθροισθέντα παρὰ κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Δαφνοπάτου.* Exstant quidem hæc Apanthismata in operum sancti Joannis Chrysostomi editione Græca Saviliana tomo VII, pag. 665, et in editione Græco-Latina Frontoniana tomo VI, pag. 663; sed ordo et numerus utrobique discrepat ab hoc codice Cæsareo, ut conferenti mihi patuit. Insignitur auctor titulo *protosecretarii ac patricii*, et sine dubio ille ipse est, ὁ Δαφνοπάτης Θεόδωρος, qui a Joanne Scylitza et Georgio Cedreno in suarum Historiarum *Proœmiis* citatur, et inter eos qui Historiam Byzantinam sive CP. particulatim scripserunt, præcipuum ibi locum obtinet. Exstat quoque in eadem bibliotheca Cæsarea, ut testatur idem Lambecius tomo IV ejusdem Bibliothecæ, pag. 60, in codice ms. Theologico Græco CXI, num. 5, et quidem a fol. 87, pag. 1, usque ad fol. 98, pag. 2. *Theodori primi a secretis et Patricii, cognomento Daphnopatæ, oratio de manu S. Joannis Baptistæ, Antiochia Constantinopolim translata, cujus titulus et principium, Θεοδώρου πρωτοασηκρήτου καὶ πατρικίου, τοῦ Δαφνοπάτου, λόγος, εἰς τὴν ἐξ Ἀντιοχείας ἀνακομιδὴν τῆς σεμνῆς καὶ τιμίας χειρὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ.* Incipit: Ἰδοὺ καὶ πάλιν ἡμῖν ὁ ἱερεὺς τοῦ Χριστοῦ ἐπεδήμησε Πρόδρομος, τῶν αὐτοῦ χαρίτων ἀναδιδούς ἀφθόνως τὰ νόματα. Exstat quidem hæc oratio apud Laurentium Surium tomo IV *De probatis SS. Historiis* die 29 Augusti, sed Latine tantum et absque nomine auctoris sui *Theodori Daphnopatæ*, incipitque ab his verbis: *Ecce ad nos rursus venit sacrosanctus Christi Præcursor, abunde fluentia emittens suarum gratiarum.* Ejusdem orationis de translatione manus S. Joannis Baptistæ, meminit etiam Leo Allatus in Diatriba *De Symeonum scriptis*, pag. 96, ibidemque ea titidem ut in hoc codice ms. Cæsareo, attribuitur *Theodoro Daphnopatæ*. Idem Allatus ibidem pag. 87 aliam orationem Theodori Daphnopatæ profert *In Nativitatem Præcursoris*, et; τὸ γενέσιον τοῦ τιμίου Προδρόμου, quæ incipit *Εἰ μὲν ὁ τοῦ Λόγου κήρυξ καὶ πρόδρομος*, atque in codice 1074 Vaticano tribuitur Theodoro Cyri episcopo, Θεοδορίτου ἐπισκόπου Κύρου, cujus inter Opera impressa Græce et Latine invenitur. Ad eundem Theodorum Daphnopatam pertinet, *Encomium sancti Pauli apostoli ex diversis collectum*, cujus meminit Leo Allatus in Diatriba *De Symeonibus* pag. III. Ἐγκώμιον ἀπὸ διαφόρων λόγων τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον sub nomine *Theodori magistri*, et incipit, *Τῆς μὲν ἐπιγραφῆς τῶν ἀποστολικῶν πράξεων.* Nam ut notat Savilius ad *Apanthismata* citata, illorum auctor in mss. codicibus Vaticano et Palatino, fertur *Theodoro magister*, qui in Cæsareo diserto *Daphnopata* appellatur. Atque etiam hoc *Encomium* reperitur inter *Apanthismata* varia hujus Theodori in editione Saviliana, Operum divi Chrysostomi. In Dissertatione *De Operibus sancti Joannis Chrysostomi editis*, cap. 9, Savilius refert *Florigeria XXXI ex Homiliis sancti Joannis Chrysostomi decerpta per Theodorum magistrum* de quo loquimur, quæ habet dictus Savilius tomo VII, pag. 665 editionis Græcæ Etonensis usque ad *Florilegia XLVIII*, additis nempe 5, 9, 11, 22, 28, 32, 33, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47 et 48. Verum ex his quam plurima excerpuntur ex illis homiliis quæ supersunt, atque adeo alibi habentur. De his autem ita Savilius in notis ad tommum VII, col. 919 editionis suæ Græcæ: *Apanthismatum numerus in manuscriptis fere 32, 33 vel 34, quibus si demas 9, 11, et 28, supersunt tantum capita 31, Ectogarum nomine jure censenda.* Plura de his in Dissertatione *De Operibus Chrysostomi-nis*, cap. 9, ad quod lectorem mittimus, omnibus ex Savilio acceptis. Hic Theodorus noster Daphnopata, postmodum aula imperatoris derelicta, pro more Græcorum multorum, elegisse monasticam vitam videtur, atque scripsisse *Encomium in sanctum Gregorium Nazianzenum et Constantinopoleos archiepiscopum*, uti habet Petrus Lambecius libro VI *Commentariorum Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis*, parte I, ad codicem ms. juridicum Græcum num. 10, pag. 36 his verbis:

« Decimo et quidem a folio 221, pag. 1, usque ad folium 292, pag. 2, *Theodori Magistri oratio encomiastica in sanctum Gregorium Nazianzenum*, cujus titulus et principium: *Λόγος ἐγκωμιαστικὸς πρὸς τὴν ἐν ἀγίοις Πατέρα ἡμῶν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικὸν διδάσκαλον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, συγγραφεὶς παρὰ τοῦ τιμιωτάτου ἐν μοναχοῖς, σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Θεοδώρου τοῦ μαγίστρου.* Οὐχ ὅπως οὐδ' ἂν εἰς οἶμαι τῶν πάντων, οὐδ' ὅπως τι οὐν ἐμοὶ νεμεσῆσαι, οὐδ' ἀπονοεῖα; ἤσκεινος οὐν ἔλοι, καὶ θράσους, εἰ μηδὲν μήτε τὸ μέγεθος ὑπολογισάμενος τοῦ παρόντος; ἀγῶνος, οὐδ' ὡς etc. Idem autem Lambecius libro V *Commentariorum* dictæ Bibliothecæ codice 266, num. 13, ascripserat ex conjecturis idem *Encomium* cuidam Symeoni Setho, pag. 201, his verbis. Decimo tertio et quidem a folio 167, pag. 1, usque ad folium 232, pag. 2. *Anonymi cujusdam Magistri* qui Symeon Sethus esse videtur (solent enim illi etiam in aliis nonnullis mss. codicibus Græcis, titulus *Μαγίστρου* καὶ Ῥήτορος antonomastice attribui) *Oratio encomiastica in sanctum Gregorium Nazianzenum Patriarcham Constantinopolitanum*, cujus titulus et principium: *Τοῦ σοφωτάτου καὶ ῥητορικωτάτου Μαγίστρου λόγος ἐγκωμιαστικὸς πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις Πατέρα ἡμῶν, καὶ οἰκουμενικὸν διδάσκαλον, ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον.* Οὐχ ὅπως οὐδ' ἂν εἰς οἶμαι τῶν πάντων, οὐδ' ὅπως τι οὐν ἐμοὶ νεμεσῆσαι, οὐδ' ἀπονοεῖα; » etc. Denique in bibliotheca Lugduno-Batava nostra in mss. codicibus Græcis

1-aeci Vossii, codice Græco 144, *Vita sancti Theodori Studitæ*, τοῦ τῶν Στουδίων ἡγουμένου, a *Theodoro magistro, qui vulgo Δαφνοπάτης dicitur*, conscripta. Et in Augustana bibliotheca codice 68, sub finem codicis, ut ex Catalogo constat. Petrus Lambecius libro iv *Commentariorum bibliothecæ Vindobonensis* codice 163, pag. 160, recenset hoc codice contineri *Expositionem Theodori Antiocheni in duodecim prophetarum minores*, quem Petrus Lambecius fuisse Mopsuestie in Cilicia episcopum putat, qui anno 430 vel paulo ante obierit. Hujus titulus et principium, Θεωδῶρου Ἀντιοχέως ἑρμηνεία εἰς τοὺς προφήτας. Ἑρμηνεία Ὠσέη τοῦ Προφήτου, εἰς ἑλεγχὸν τῶν ἀθεοσεβείων ἐπιβάλλειν ταῖς προφητικαῖς ἐπιχειροῦντων φωναῖς. Putat autem Lambecius ex Photii *Bibliotheca*, codice 58, ubi memoratur Θεωδῶρου Ἀντιοχέως τοῦ Μοψουεστία; ἑρμηνεία τῆς κτίσεως, hoc opus ad eum spectare: ego autem longe recentioris ætatis, ex ipso illius initio hunc commentarium esse arbitror atque pertinere ad Theodorum Daphnopatam Antiochenum, qui ex divi Chrysostomi Antiocheni operibus *Apanthismata* excerpserit. Sententiam Lambecii secutus est Bernardus de Montfaucon, monachus Benedictinus congregationis S. Mauri in Gallia in *Diario Italico*, edito Parisiis in 4, anno 1702, apud Joannem Anisson, ubi de duobus aliis Commentarii hujus in Italia mss. codicibus loquitur his verbis cap. 3, ubi de mss. codicibus musæi Grimani agit pag. 59: « *Theodori Antiocheni in duodecim prophetas*, cujus operis initium Εἰς ἑλεγχὸν τῶν ἀθεοσεβείων, etc. Liber nondum editus videtur, exstat quoque in bibliotheca Cæsarea Vindobonensi et in Vaticana. Nescio ejus Theodori sit, an Antiocheni, an Heracleotæ, an alterius ejusdem nominis, qui bene multi fuerunt. Hæc Commentaria bonæ notæ sunt, codex recens. » Et pag. 46, ubi de bibliotheca Meletii Typaldi; archiepiscopi Philadelphie, Græcorum antistitis. In alio codice *Theodori Antiocheni in duodecim prophetas*, idem opus, de quo supra in ædibus Grimani agit. In monito ad Commentarium Osee, hic Theodorus citat suum librum in *Psalms*. Litteram vulgo explicat. Commentarius bonæ notæ. Non memini an vox Ἀντιοχέως Antiocheni in codice legatur, an a me ex opinione adjecta sit. « Hæc ego habui dicenda de *Theodoro Daphnopata*, quæ supeditarunt Gerardus Joannes Vossius lib. iii. *De historicis Græcis*, pag. 418; Leo Allatius in *Diatriba De Simeonibus*, pag. 96, 97 et 111, Petrus Lambecius, libro iv. *Commentariorum Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis*, pag. 60, 157 et 159; Guillelmus Cavus tomo II, sen-
 parte II *Historiæ litterariæ*, ad annum 956, quo illum affixit.

THEODORI DAPHNOPATÆ

ENCOMIUM

SANCTI JOANNIS BAPTISTÆ.

Exstat inter opera Theodoretii. Vide tom. LXXXIV, col. 33.

THEODORI DAPHNOPATÆ

ORATIO

IN TRANSLATIONEM MANUS S. PRÆCURSORIS ANTIOCHIA CONSTANTINOPOLIN.

(Apud Surium ad diem 29 Augusti.)

I. Ecce ad nos rursus venit sacrosanctus Christi Præcursor, abunde fluentia emittens suarum gratiarum: et rursus dies alius celebris redditur, qui majora et potentiora alia ostendit argumenta, quam quæ sunt in aliis ejus festis; et eos, qui festis delectantur, evehit ad excelsiorem miraculorum considerationem. Ecce Solis justitiæ clarus et omni ex parte lucidus lucifer resplenduit, suis radiis illustrans totam Ecclesiæ plenitudinem, et suum festum letificans. Venit autem non ut prius per suam nativitatem, neque ut deinde, ab Herode factam ipsius capitis amputationem, neque ut postea, per arcanam ejusdem mirifici capitis revelationem, sed per manum, quæ fuit vel ipsis angelis venerabilis, quæ cœlesti lumine illustratur, et sancti Spiritus gratia adunbratur; quæ quidquid erat quidem grave et terrenum, in terra deposuit, et ad incorruptionem traducta est per vitam continentem.

quæ erat supra hominem; quæ prius quidem ingratis A sibi non liceret, propterea quod Philippus ex illa liberis suscepit, duxisset in matrimonium: et esset illud quidem scelus legis eversio, Dei autem contemptio, hominum vero ad deteriora adhortatio et inductio; tunc, tanquam fortis athleta Joannes, recte institutus, et in laboribus prius exercitatus, veritatis armis, et telis munitus, aciem quidem struit adversus tyrannum. Quænam vero ea erant: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui* (1). O libertatem, quæ non potest everti, O os divinum, et linguam, quæ a Deo movetur, quæ in ipsum cor reprehensionum infligens aculeos, fecit, ut ille superbus et insolens clypeum abjiceret et fugeret. O manum venerandam et sanctam, quæ ad sermonum

II. Nunc autem cum illa ipsa apparuerit, et præstantiori quodam modo manus evaserit barbaricas, a quibus videbatur teneri, tanquam captiva, æquum est, ut in festi lætitiâ pie et reverenter afficiatur cœtus eorum qui festum libenter celebrant; et vultus quidem, quæ interjectæ animam impediunt, ejus illa, quæ intelligentia percipitur, illuminatione discutiat et dissolvat; alacri autem pede et exultante spiritu, ad ea quæ sunt vel ipsis angelis desiderabilia, mysteria festinet. Hoc est enim festum celebrare, paratos esse ad prompto et alacri animo B occurrendum iis, quæ sunt venerabilia, et extrinsecus figuris et motibus fidei et affectionis internum ardorem ostendere. Hic ergo mihi adit omnis ordo eorum qui sunt honorifice in excelsis remoti a materia, et eorum qui sunt adhuc hoc circumdati pulvere: et communi contexta chorea, luminosum et perquam clarum constituamus theatrum, eo duce utentes, qui inter natos mulierum est maximus. Nam etsi humanæ naturæ superavit terminos per vitam a carne et corpore alienam, ut qui tamen nostrarum naturalium particeps fuit proprietatum, lætatur nostris de se laudibus et celebrationibus, et bonam accipiens voluntatem, copiosam remittitur remunerationem.

III. Cæterum ejus quidem conceptum et ortum, C et vitam, quam egit in solitudine, et ejus ad Israelitæ ostensionem, et veridicum testimonium, per quod Dei agnum ostendit, et ipsum primum et postea venientem per divinam auctoritatem, et humanæ naturæ pronuntiavit susceptionem; et quemadmodum ex alto vocatus venit ad Jordanem, et cum purum, et ab omni labe alienum, et quavis purgatione superiorem baptizasset, illo contactu ostendit, fontem sanctificationis, et quæ de ipso Judæus is qui fuit ab ipso baptizatus, per arundinis et mollium vestium amictus similitudinem, ad ejus dixit commendationem; ejus vitæ a rerum superfluarum cura abhorrentem simplicitatem, et in virtute firmitatem et constantiam, et eum veteri Eliæ æqualem, et moribus similem tacite significans; et quæcunque sunt his consequentia, Evangeliorum quaternio ostendet apertius iis, qui hæc scrutantur diligentius.

IV. Quæ autem præsentem conveniunt celebritati, ea sunt enuntianda et docenda, ut cum argumento festi hic scopus congruat, nostrumque in hoc recte studium conferatur. Ille in Mosaicis educatus documentis, et assidue meditans in lege Domini, ejus custodiæ et observationi omnia postponerebat: solum autem, ut in ejus perseveraret justificationibus, plurimum ponebat studii. Cum vero Herodes vir libidinosissimus, qui erat Galilææ tetrarcha, decreta legis transgrediens, fratris Philippi uxorem, cum

sibi non liceret, propterea quod Philippus ex illa liberis suscepit, duxisset in matrimonium: et esset illud quidem scelus legis eversio, Dei autem contemptio, hominum vero ad deteriora adhortatio et inductio; tunc, tanquam fortis athleta Joannes, recte institutus, et in laboribus prius exercitatus, veritatis armis, et telis munitus, aciem quidem struit adversus tyrannum. Quænam vero ea erant: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui* (1). O libertatem, quæ non potest everti, O os divinum, et linguam, quæ a Deo movetur, quæ in ipsum cor reprehensionum infligens aculeos, fecit, ut ille superbus et insolens clypeum abjiceret et fugeret. O manum venerandam et sanctam, quæ ad sermonum mota elocutionem, reprehensionum quoque augebat asperitatem, et fiduciam ostendebat et audaciam. Mos est enim iis qui verbis contendunt, manum simul cum ore movere, et sermoni ejus quoque motum adhibere, et per utrumque ostendere, quam sit confidens et interritus is, qui loquitur. Hinc factum est, ut in carcerem, et in vincula conjiceretur, cum vesana mulier nefarium amatorem suum ad id compulisset.

V. Deinde dies festus natalis, potusque copiosus et immoderatus, cum nimium vinum eum, qui celebrabat convivium, devolvisset ad delirium. Petus autem quænam est delectatio? Saltatio filix, quæ erat instar meretricis, et petitio mercedis; et merces, prophetæ intersectio. Ex qua regis ficta tristitia propter cæstrum, quod eum obsidebat intrinsecus; obtemperatio tamen, et submissio, et adversus justum prophetam prolatio sententiæ et paulo post caput in disco allatum, et libidinosæ et adulteræ mulieri traditum. Quid hac inhumana actione inhumanius, et magis nefarium? Quid hoc belluino facinore magis insanum et belluinum, hominem ex ipso matris utero sanctitate circumdatum, qui temperantiam erat amplexus, castitatem asceverat, inedia se exercuerat, ab omni congressione hominum se separaverat, solitudinem tanquam civitatem habitaverat, qui simul cum agri bestiis versabatur, cameli pilis tegebatur, pellicea zona cingebatur, sicut aves id, quod sua sponte nascebatur, habebat alimentum, carebat nutrimento, carebat utensilibus, et plane carnis erat expertus: qui totus quoque cernebatur remotus a materia, quod hæc materialis coagmentatio esset inedia attenuata et emortua, et ad materiæ vacuitatem traducta propter insignem continentiam; eum, inquam, pro justitia, pro veritate et ne lex in aliquo violaretur laborantem, dari mercedem mulieri adulteræ.

VI. Sed quoniam modo hæc quidem permissa sunt ab eo qui omnia sapienter administrat, sciunt ii quibus datus est spiritus ad hæc aliqua ex parte cognoscenda. Hujus autem discipuli, cum corpus a capite divisum abstulissent, honoratæ mandarunt sepulturæ, ne si hoc quoque post decessum vide-

¹ Marc. vi, 18.

eo spectabat mandatum, ut de Adæ obsequio periculum in una arbore fieret; eoque si obtemperasset, summum pretium referret, nempe ut posset vesci arbore vitæ, atque immortalis fieri. Sed aliis præterea rationibus supra ostendimus, nihil horum per invidiam a Deo gestum esse.

Iterum instat Manetis secta, inquiens: Aut præsciebat Deus Adamum non obtemperatum, aut non præsciebat cum legem ferret. Si hoc dederis; absurdum est: si illud, recordiæ est arguendus Deus. Nos vero respondemus quod nuper: præscivisse quidem Deum, non observatum iri mandatum ab Adamo, id tamen cur minus mandaret, nihil obstitisse. Quis enim stultum vocet Deum, quia legibus vetuit peccare, cum sciret plurimos fore qui essent peccaturi? Sane si nullas leges condidisset, aut nihil imperavisset, neque penes illum dominationem, neque penes nos arbitrii libertatem esse, rescitum esset. Verumenimvero ille cum præsciret cuncta quæ eventura essent, leges nobis dedit ceu liberis et libero arbitrio præditis, ut quod liberet id ageremus. Nos vero pro sua quisque voluntate et arbitrii libertate, erga leges, aut observando eas aut frangendo, nosmet gerimus. Neque aliter quoque cum Adamo actum est; penes illum enim erat et edere et non edere: de arbore vetita; atque si non edisset, ex gratia immortalis evasisset; posteaquam vero edit, mortuus est. His itaque argumentis colligere est, neque male satam fuisse arborem scientiæ ab initio, neque Adamo invidiosæ illa interdictum esse: ne illo mittant linguas suas Manetis assectæ, Dei hostes, dum pro duabus rerum causis astruendis contendentes (quarum altera bona, mala altera sit) istiusmodi argumentis nos lacesunt, qui unum Deum profiteremur: si, inquiens, mala erat arbor, cur eam sevit Deus in paradiso, quæ Adamo ruinam esset illatura? Sin bona, prius per invidiam prohibuerit illum necesse est.

CAPUT III.

Contra Juliani Apostatæ, de arbore vitæ, calumnias.

Satius fuisset, ait Julianus, arborem illam vetitam, aut in angulo paradisi aut loco aliquo obscuriore exstare; ne dum perpetuo ob oculos esset, nimium sui desiderium in animis parentum nostrorum excitaret. Huic respondet D. Cyrillus, oratione tertia quam adversus eum conscripsit, in hanc sententiam: Studio Creatoris factum est, ne arbor illa in occulto haberetur; consentaneum enim fuit ut spectatores, ipsa arboris aspectione, mandatum Dei atque legem in memoriam revocarent, et simul Domini sui qui legem tolerat, recordarentur: quorum rerum oblivio ipsis facite potuisset obrepere si in angulo quopiam paradisi illa sata fuisset.

CAPUT IV.

Sequuntur quæstiones, quæ a multis quæri solent: ut primum, cur Deus creaverit Adamum, quem peccatorum præsciebat.

Quærun nonnulli, cur creaverit Adamum Deus,

* Matth. v, 45.

quem præsciebat peccaturum. Respondemus, minime conditum a Deo esse Adamum ut peccaret vel ut non peccaret, sive ut justus esset, aut ut injustus, sed neque ut legem observaret vel ut non observaret, nam si horum alicujus gratia illum condidisset, magna sane causa hoc ab illis quæreretur, sed pro sua bonitate, gratiaque mera illum effecit, hæcque prima Deo illius creandi causa fuit: cætera porro illa, secundaria existimanda sunt, ut quæ ex ipsius Adæ arbitrio pependierint, cum hoc penes solum Creatorem esset. Quapropter potius sic illi quærendo debuerunt, cur creaverit Adamum Deus, ita enim responsum tulissent: propter suam ipsius probitatem. Nam reliqua illa peccare aut non peccare, et quæ addebantur cætera; ex Adæ libera pendebant voluntate. Huc addimus etiam illud: Deum, ut præscivit peccatum Adamum lapsurumque prius quam conderet; ita præscivisse quoque se olim ventorum, redempturumque illum a peccato in quod incidisset, ipsiusque vetustatem instauraturum, atque collapsum sublevaturum; ut eo minus mirum videri debeat, si creavit quem paulo post peccatum præsciret. Adhæc nisi creasset quod non nesciebat peccaturos, frustra creandi operam sumpsisset; quippe qui nec blasphemum in ventre matris suæ infixisset, neque hypocritæ permisisset ut aspiceret lumen. Denique eo luculentissime Dei probitas et gratia apparet, quod quos sibi non obtemperaturos novit, eos progignere non dedignatur. Nam solos morigeros, sua causa, hoc est, ut suæ voluntati imperioque obsecundarent, et sibi gratum facerent, genuisse videri poterat: at quando jam pro sua bonitate, et bonos creat et malos, non ignarus, alteros per virtutem, per improbitatem, alteros ætatem acturos (quemadmodum etiam solis sui lumen, juxta bonis et malis impertit, et pluviam justis injustisque *) clarissima profecto evadit ipsius probitas atque benignitas quæ profuse defluens, universa amplectitur. Verum hanc quæstionem dissolvimus quoque in nostra interpretatione quam in divi Matthæi Evangelium fecimus.

CAPUT V.

Mortalis an immortalis creatus sit Adam.

Quærun alii, mortalemne naturam, an immortalem genuerit Deus Adamum. Sed principio expendendum hic est, quid sibi illud velit, Adamum naturam mortalem esse ortum; spectetne ad universam ipsius compositionem: quasi dicas, naturæ Adæ inditum fuisse ut anima dissocietur a corpore, quæ disjunctio mors sit: an vero mortalitas ad corpus solum referatur, ut huic naturale fuisse statuatur, interire atque occidere. Respondemus igitur, nos corpus solum spectare, cum dicimus, Adamum naturam mortalem fuisse creatum: hoc enim ita compositum fuit, ut suapte natura, passioni, corruptioni, morti denique esset subjectum atque opportunum. Interim a corpore ad totum hoc transfertur, dicimusque hominem naturam mortalem

e-se natum; nam in rebus compositis ita fieri A
 assolet ut quod partis est unius, toti attribuat.
 Sunt tamen qui negent, Adamum naturam mortalem
 esse procreatum; sunt etiam qui mortalem et im-
 mortalem naturam effectum esse velint; sunt denique
 qui neque mortalem neque immortalem naturam
 conditum affirmant. Qui negant mortalem naturam
 creatam a Deo esse, dicunt, morti obnoxium esse
 factum per divinam sententiam qua ob peccatum
 est morte damnatus: atque id peccatum illi mortis
 causam fuisse secundum illa Dei verba: *Quo die
 ederis de illa arbore, morte morieris*. Alteri, quos
 diximus mortalem atque immortalem naturam illum
 facere: hoc ad animum, istud ad corpus referunt.
 Tertii denique qui utraque, et mortalitatem et im-
 mortalitatem, naturam, illi ingentia fuisse negant,
 arbitrantur media conditione ortum fuisse, ut si
 corpori deditus vitam ageret, mortalis: si animam
 suam præclara studia sectaretur coleretque, im-
 mortalis evaderet. Nos vero statuimus, Adamum
 naturam mortalem esse progenitum, idque his colli-
 gimus argumentis. Primo, compositus est ex pul-
 vere ut materia; id vero quod ex pulvere confor-
 matum fletumque est mortale esse suapte natura,
 certum est. Secundo, quia cum virilis ac muliebris
 sexus discrimine conditus est: quod mortalibus
 congruit, immortalibus nequaquam. Tertio, quia
 procreatus est cum oculis qui eam appetent, et
 manibus quas illius sumendi gratia prætenderet,
 denique cum vasibus quæ alimentum exciperent conti-
 nerentque: hæc enim iis modo quibus mortalis
 natura obtigit, usui esse possunt, immortalibus
 frustra dentur. Quarto, cæteræ res quas Adami
 gratia condidit Deus, satis arguunt illum naturam
 mortalem esse factum. Quorsum enim terra opus erat?
 quorsum firmamento (ut vocant)? quorsum lucenti-
 bus in hoc stellis? quorsum piscibus volucribusque
 quæ mactantur? quorsum jumentis, aliisque animan-
 tibus quæ partim serviunt, alia eduntur? Sane hisce
 omnibus non utantur qui vitam fruuntur immortalis:
 sed illi soli qui fluxam atque caducam sustinent.
 Quinto, ex lege quæ Adamo est a genitore Deo præ-
 scripta, conficitur illum mortali conditione ortum
 esse: vesci enim ac non vesci hæc aut illa re,
 mortales jubentur, non immortales. Sexto, idem
 colligitur ex verbis Dei quæ ante mandatum ad Ada-
 mum faciebat inquitens: *Crescite et multiplicamini,
 et dominamini piscibus maris et volucribus cæli*, et:
*Dedi vobis omne semen quod seminatur, et omnis
 arbor erit vobis pro cibo*. Septimo, nisi mortali statu
 effectus fuisset etiam ut legem fregisset non ob-
 ivisset mortem, ut obiit; neque enim diabolus, quam-
 vis peccavit, immortalitatem amisit quam in suo ortu
 acceperat. Octavo, compositus est Adam ex rebus
 diversis; id vero compositis omnibus peculiare est,
 ut in ea dissolubilia sint ex quibus colligata exsi-

stunt. Nono, a nobis stant doctores classici, pro-
 bateque fidei. Nam dominus Joannes, ex oratione
 quam ad Stagirium monachum scripsit (51), sic
 habet: Nondum certum habebat Adamus immortali-
 tatis spem. Et rursus oratione quam de arbore
 scientiæ boni et mali composuit: Anima, inquit,
 natura immortalis est, at mortale natura corpus.
 Ad ubi tria verba explicat qui in libro Job scriptis
 exstant: *Qui servus est non fidelis* (52), sic ait: Si
 homo cum immortalitatem suapte natura non ha-
 beret, cervicem jactavit, quid non fecisset, si illam
 habuisset? Athanasius quoque, oratione de or-
 corporali, scribit fuisse hominem naturam mortalem,
 ut qui ex rebus fluxis esset colligatus. Denique
 Cyrillus, oratione octava adversus impium Julia-
 num, in hunc modum loquitur: Cum Adam contra
 Dei legem fecisset, morte est damnatus, qua re
 quod natura mortalis esset, arguebatur. Cæterum,
 dominus Jacobus Sarugensis, ea oratione qua dis-
 serit, fueritne Adam mortalis conditus an immor-
 talis, scribit, Adamum mortalem et immortalem
 fuisse conditum, cum ipsius libero arbitrio per-
 mitteretur a Deo ut vel observata lege immortalis
 esset, vel fracta moreretur. At Philohenus, Capi-
 tulis quæ adversus Diodorum composuit: Tem-
 raria, inquit, audacia est, Adamum immortalem
 dicere suapte natura, sive tum cum gignebatur,
 sive postquam resurrexit. Qui potest enim ea
 natura immortalis haberi quæ ex nihilo creatur,
 perficiturque alterius jussu? Nam etiam si gratuito
 ipsi concessum fuisset, ut vitam sempiternam ag-
 ret, non ideo immortalis natura dicendus erat:
 quippe cujus vita in alterius esset potestate. Igi-
 tur et si in æternum non fuisset moriturus, mor-
 talis tamen erat; nempe immortalitas ad solum
 Deum spectat; et si ulla sit natura quæ non dissol-
 vitur nec ullo mortis fato perimitur, id ex gratia
 donatum sibi ab illo habet; quod autem alteri ac-
 ceptum fertur, id rursus pro illius arbitrio adini-
 potest. Cæterum de Adamo clarum est, si mandato
 obtemperavisset, futurum fuisse ut non obiret mor-
 tem; non quod tali conditione esset genitus, sed
 pro Effectoris sui mera benignitate, rursus post-
 quam resurrexit, deinceps quoque non moriturum,
 sed et id quoque per gratiam operis Dei. Neque
 enim absque periculo, aut tum cum gigneret, aut
 cum suscitabit a mortuis, fecerit natura immorta-
 lem. Ex his omnibus conficitur, Adamum mortali
 conditione procreatum esse. Interim fatemur, im-
 mortalitate donandam a suo Genitore fuisse, non
 quidem naturali, sed gratuita si legi paruisset.

CAPUT VI.

*Objectio Juliani Halicarnasæsi (53), et ejus assecta-
 tionis hominum.*

Julianus Halicarnasæus, et qui ejus sectæ sint,
 mino suo (Job III, 19.)

(53) De Juliano Halicarnasæo vide Suidam pro-
 lixè.

(51) Exstat locus hic apud Chrysostomum, lib. II,
De Provid.

(52) *Dei ad Stagirium Forte ibi servus liber a Do-*

dicunt Adam natura conditum esse immortalem: A sicut anima cum naturali immortalitate creata est, non autem gratuita; et nisi peccasset, mansurum fuisse, passionis, corruptionis, mortis exsortem: et quidem hæc omnia ex suapte natura, quippe qui in ea rursus dissolubilis non fuerit ex quibus erat coagmentatus. Porro quia adversus legem Dei fecit atque deliquit, ideo multatum esse tum animæ morte quæ est abalienatio a Deo per peccatum: tum corporis, quæ est dissociatio ab hac vita quæ ipsis corporeis sensibus percipitur. His nos respondemus: Si naturam Adamus cum procrearetur, accepisset immortalem ut vos dicitis: ea sane haud mutata esset in mortalem per peccatum, ut neque Satanæ immortalitas naturalis, cum mortalitate est commutata postquam adversus Deum deliquit. B Rursus: si ut anima (quod vos affirmatis), ita et corpus natura immortale procreatum fuit, atque ipsum violare legem, non modo corpori, sed magis animæ cujus imperio illud regebatur imputandum fuit: cur patrato flagitio, corpus quidem mortalem naturam induit, anima vero suam sibi natura insitam immortalitatem retinuit? Sed dicitis etiam animam per peccatum obiisse mortem! Sed quid corpus? annon ipsum quoque per peccatum obiit? Si negatis, falsi estis; sin fatemini, cur cum pariter ambo natura essent immortalia pariterque peccarint, corpus duplici morte affectum est: animam vero ea sola quæ peccati mors dicitur, invasit? C Profecto nihil hic illis reliquit est quod respondeant: verum enim vero conficite, aut ab ipsa natura, aut a ratione petitis argumentis, aut denique sanctorum Patrum testimoniis, nisi corpus sua natura factum esse immortale juxta ac animam, neque in ea dissolubile esse ex quibus colligatum est, et subscribemus libentes vestræ sententiæ neque contendemus amplius gratuita immortalitate donandum fuisse a suo Genitore, si præcepto paruisset.

Audent idem lanistæ lacessere eos qui carnem corruptibilem natura dicunt, quasi hi et ipsam carnem malam et carnis simul Opificem malum faciant. Nos vero adversus ista producimus doctores Ecclesiæ priscos gloria et laude dignos: qui et si carnem esse natura corruptibilem dixere, non tamen idcirco malam esse professi sunt. Gregorius enim, oratione quam de virtute scripsit, ad hunc loquitur modum: Corpus omni ex parte compositum est, quod autem compositum est, id nemo indissolubile esse dixerit; at quod dissolvi potest, corrumpi potest; est igitur caro corruptioni subjecta. Rursus Cyrillus, tomo tertio Commentarii in Epistolam ad Corinthios. Est quidem, ait, caro natura sua corruptioni obnoxia: sed tamen per virtutem Dei cui plane nihil est difficile, ipsam superasset naturam atque in vita sempiterna fuisset conservatus Adamus, si legem impie non violasset. Dominus Severus item, oratione quam adversus Felicissimum scripsit, hæc summam habet: Suapte quidem natura mortale et corruptibile erat corpus, atque in

ea dissolubile ex quibus fuerat conjunctum; verum nulla erat mortis in ipso efficientia; neque enim ut mortis laqueis subigeretur, conditus fuerat homo ab initio, sed neque rursus ut naturæ sortem superaret essetque immortalis, sed per gratiam atque benignitatem voluntatis divinæ servabatur ad vitam sempiternam et immortalem, voluntati autem divinæ, natura rerum obsistere nequit. Igitur et si natura ipsa quod coagmentatum est, rursus dissolvere cupiat, tamen in homine, hoc malum minime quivisset efficere, impedita per divinam voluntatem atque gratiam; ipsa enim mortalitas absorpta fuisset a vita, et naturam refrenasset divina gratia. At vero mortalitatis corruptricis corporis, quæ efficienter est consecuta, fons et origo fuit peccatum atque adversus legem admissum facinus. Tunc enim incepit mors ea, quæ quod compositum est dissolvit, vim suam atque efficacitatem in homine re ipsa exercere, quando anima per fractam legem necessario est a Deo abalienata atque perturbationibus variis affecta implicataque: ex quibus naturæ perturbationibus, ipsum etiam corpus (nam et in illo evatæ atque effectæ sunt) corruptibile esse intelligimus, et pronuntiamus. Concludimus ergo, mortis corruptionisque debitum ex violata lege natum atque contractum esse; non autem inde, quod corpus Adæ esset compositum, atque in ea ex quibus constabat, dissolubile. Neque enim difficile erat omnium rerum parenti Deo, ejus qui corruptioni subjectus fuit pro naturæ suæ conditione, vitam corruptionis fato eximere, atque in vita sempiterna tueri conservareque. Ad hunc igitur modum doctores carnem quidem suapte natura dissolubilem fuisse dicunt, nec tamen proinde aut ipsam aut corpus a malo effectore procreatum esse.

CAPUT VII.

Alia objectio Juliani impii.

Ridebat quidem impius Julianus quod Mosem, Ecclesiæ doctores dicerent hominem corruptibili natura prognatum fuisse, et tamen non fuisse mortuum, ita volente Deo. Sed ei respondet D Cyrillus: Platoni, inquit, tuo licet dicere quasi ex Dei persona, ad solem, lunam cæterasque stellis: Quoniam orti estis, immortales vos quidem esse et indissolubiles non potestis, nequiquam tamen dissolventini, nec vos ulla mortis fata periment, propter consilium nostrum quod majus est vinculum quam vis ulla quæ vobis accidat. Tu Platonem vis vera dicere, et nos Mosi non credemus, qui ait hominem non fuisse dissolvendum, ita volente Deo? Profecto haudquaquam difficile Deo fuisset, eum qui a corruptione occupabatur, quantum ad ipsam ejus naturam spectabat, prorsus a corruptione vindicare atque asserere in vitam sempiternam. Igitur nisi de arbore edisset, mortem non obivisset Adamus; et quia edit, obiit. Cæterum Plato haud recte ait, solem, lunam, stellam

cæteras immortales esse, quippe quæ anima vita-
que careant.

CAPUT VIII.

*Objectio Theodori et Nestorii, atque ejus factionis
aliõrum.*

Aiunt Theodorus et Nestorius alique qui hos
sequuntur, mortem non ob peccatum legemve Dei
violatam, invasisse genus humanum, sed mortali-
os conditione a Deo genitos esse; neque quem-
quam ulla ratione mortis terminum quem ille
nostro generi naturæque præstituerat, vivendo
transgressurum fuisse, etiam si Adamus non
deliquisset: multa enim absurda consequi, nisi id
ita esse statuamus. Qui enim, inquit, conveniet
dicere, Deum, cujus consilium erat nos efficere
immortales, propter peccatum fecisse mortales? **B**
deinde si propter Adæ peccatum nos occidit Deus,
conficitur, et justos eum occidisse propter pecca-
tores, et patrum supplicia ad filios extendisse,
quorum utrumque improbum est; ait enim neque
patres morituros pro filiis, neque filios pro patri-
bus. Tum ut demus Adamum obiisse, quia de
arbore gustavit, quam dicemus, Noe, Melchise-
deco, Abrahamo mortis fuisse causam, profecto
hodie nullum est scelus, aut grande aut leve, quod
a patribus admissum in filiis vindicat: quis igitur
existimet ob leve illud Adæ peccatum, quia de
fructu vetito gustavisset, universam posteritatem
morte multari? Et vero is Deo mos est ut malis
ignoscat bonorum gratia, non autem ut probos
improborum causa perdat, atque ut pro sua mise-
ricordia, grandium flagitiorum gratiam hominibus
faciat, tantum abest, ut leve piaculum gravissima
pœna vindicet. Adhæc, si propter peccatum aman-
dati sumus in hunc mundum dissolubilem, magnæ
profecto gratiæ debeantur peccato, ut quod creandæ
hujus mortalis machinæ causa fuerit. Præterea si
Adamus occidit, qui peccavit, cur non occiderunt
dæmones longe majoris flagitii rei? Si dicat quis,
hos animo occidisse: atqui cur Adamus etiam
corpore? Et his confecisse putant, Adamum, sive
abstinuisset ab arbore qua sibi fuerat interdictum,
sive non abstinuisset prorsus moriturum fuisse,
cum esset natura mortali conditus. Cæterum in
ejus Scripturæ verbis tropum esse, quæ ita loqui-
tur ac si Adam propter peccatum obivisset mor-
tem, nimirum ut cum ille audiret peccatum sibi
mortis causam fuisse, odio haberet, vitaretque
peccatum: quemadmodum multis aliis locis tropo
usa est Scriptura, ut cum habet: *Et tentavit
Dominus Abrahamum* ³; neque enim Deum facto
periculo opus habere. Rursus ubi ait, Deum vo-
luisse interficere Mosem, uxoris tamen opera
placatum dimisisse illum impunem ⁴. Et cum
narrat, Christum Jesum inde a mane jejunum
atque famelicum accessisse ad ficum arborem,
alieno a ficis nascendis tempore ⁵. Hæc enim,

atque hujus generis alia, diversum quod ab eo
significare quod verba audita præ se ferunt. Itaque
per tropum similiter accipienda esse ea verba quæ
nobis Adamum a Deo mortalem natura procrea-
tum memorant, ac deinde legem ipsi impositam
fuisse, ut si ederet de arbore illa, moreretur:
nempe ut cum audiret Adamus se ob violatam
legem atque rebellionem paradiso pulsam morti-
que deditum esse, odio haberet fugeretque pecca-
tum rebellionemque. Sed nos ad hæc responde-
mus: Non ita profecto, viri, sacra Scriptura
loquitur ut vos existimatis, quippe quam omnibus
locis diserte pronuntiantem offendimus, peccatum
Adami causam fuisse mortis, cum illi ipsi, tum
universæ posteritati, secundum illud: *Quo die
comederis de arbore, mortem oppetex*. Et rursus:
*Quia auscultasti voci uxoris tuæ atque edisti de
arbore qua tibi interdixeram, maledicta esto terra
propter te*. Et apud divum Paulum legitur: *Sicut
per unum hominem peccatum introivit in mundum, et
per peccatum mors* ⁶, etc. Et alibi: *Nam absque
lege peccatum erat mortuum; ego vero vivebam
quondam absque lege* (hoc est, cum nihil mortale
cogitarem), porro cum venisset mandatum (ipso
scilicet violato) *revixit peccatum, ego vero mortuus
sum, et inventum est mandatum quod ut vita esset,
datum fuerat* (ei qui ipsi parceret) *mihî* (qui fregi)
mortem afferre ⁷. Alia præterea plurima sacra
Scripturæ loca facile invenias, quæ cum his con-
gruant, atque diserte mortem per peccatum nos
invasisse testentur. At si hæc non recipitis, pro-
ferete nobis unum aliquem locum, in quo Scriptura
dicat, nos non mori propter peccatum, verum
quando illiusmodi locus nusquam est, alterum
illud verum sit necesse est. Neque enim consenta-
neum est ut eo repudiato quod sacris Litteris
proditum invenimus, id amplectamur quod nus-
quam scriptum exstat. Nam ad ea duo quæ vos
ceu absurda ex nostra illa sententia colligebatis,
nempe Deum occidere justos propter injustos, et
patrum scelera punire in filiis, dicimus ea haud
inde consequi: neque enim Deum propter Adæ
impletatem occidere ipsius posteros sive probos
sive improbos, ut neque filios ob ea quæ patres
patravere flagitia: sed fuerat Adamus natura qui-
dem mortalis genitus, conservabatur tamen in
immortalitate per Effectoris sui benignitatem et
gratiam; sed ubi legem violasset atque deliquisset,
removit ab ipso Deus suam immortalitatis
gratiam, atque tum ille talis mansit qualis aliqui
natura fuerat; hoc est, mortalis. Sed enim si
ante amissam immortalitatis gratiam ille filios
procreasset, tum vero dici potuisset, eos illius
filios qui nihil peccassent, immortalitatis gratia
merito destituendos non fuisse. Verum quando
post adeptam sibi demum immortalitatis gratiam
prolem gignere cœpit, id quod ipsius natura habe-

³ Gen. xxii, 1. ⁴ Exo. i, 24. ⁵ Marc. xi, 13. ⁶ Rom. v, 12. ⁷ Rom. vii, 8, 9.

Ysaaci Vossii, codice Græco 144, *Vita sancti Theodori Studitæ*, τοῦ τῶν Στουδίων ἡγουμένου, a *Theodoro magistro, qui vulgo Δαφνοπάτης dicitur*, conscripta. Et in Augustana bibliotheca codice 68, sub finem codicis, ut ex Catalogo constat. Petrus Lambecius libro iv *Commentariorum bibliothecæ Vindobonensis* codice 165, pag. 160, recenset hoc codice contineri *Expositionem Theodori Antiocheni in duodecim prophetas minores*, quem Petrus Lambecius fuisse Mopsuestiæ in Cilicia episcopum putat, qui anno 430 vel paulo ante obierit. Hujus titulus et principium, Θεοδώρου Ἀντιοχέως ἑρμηνεῖα εἰς τοὺς προφήτας. Ἑρμηνεῖα Ὡσῆ τοῦ Προφήτου, εἰς ἑλεγχὸν τῶν ἀδασανίστως ἐπιβάλλειν ταῖς προφητικαῖς ἐπιχειροῦντων φωναῖς. Putat autem Lambecius ex Photii *Bibliotheca*, codice 58, ubi memoratur Θεοδώρου Ἀντιοχέως τοῦ Μοψουεστῆ; ἑρμηνεῖα τῆς κτίσεως, hoc opus ad eum spectare: ego autem longe recentioris ætatis, ex ipso illius initio hunc commentarium esse arbitror atque pertinere ad Theodorum Daphnopatam Antiochenum, qui ex divi Chrysostomi Antiocheni operibus *Apanthismata* excerpserat. Sententiam Lambecii secutus est Bernardus de Montfaucon, monachus Benedictinus congregationes S. Mauri in Gallia in *Diario Italico*, edito Parisiis in 4, anno 1702, apud Joannem Anisson, ubi de duobus illis Commentarii hujus in Italia mss. codicibus loquitur his verbis cap. 5, ubi de mss. codicibus musæi Grimani agit pag. 59: « *Theodori Antiocheni in duodecim prophetas, cujus operis initium ΕΙ: ἑλεγχὸν τῶν ἀδασανίστως, etc.* Liber nondum editus videtur, exstat quoque in bibliotheca Cesarea Vindobonensi et in Vaticana. Nescio ejus Theodori sit, an Antiocheni, an Heracleotæ, an alterius ejusdem nominis, qui bene multi fuerunt. Hæc Commentaria bonæ notæ sunt, codex recens. » Et pag. 46, ubi de bibliotheca Meletii Typaldi; archiepiscopi Philadelphie, Græcorum antistitis. » In alio codice *Theodori Antiocheni in duodecim prophetas*, idem opus, de quo supra in ædibus Grimani agit. In monito ad Commentarium Osee, hic Theodorus citat suum librum in *Psalms*. Litteram vulgo explicat. Commentarius bonæ notæ. Non memini an vox Ἀντιοχέως *Antiocheni* in codice legatur, an a me ex opinione adjecta sit. « Hæc ego habui dicenda de *Theodoro Daphnopata*, quæ supeditarunt Gerardus Joannes Vossius lib. iii. *De historicis Græcia*, pag. nubi 418; Leo Allatius in *Diatriba De Simeonibus*, pag. 96, 97 et 111, Petrus Lambecius, libro iv. *Commentariorum Bibliothecæ Cesariæ Vindobonensis*, pag. 60, 137 et 139; Guillelmus Cayus tomo II, secunda parte ii *Historiæ litterariæ*, ad annum 956, quo illum affuit.

THEODORI DAPHNOPATÆ

ENCOMIUM

SANCTI JOANNIS BAPTISTÆ.

Exstat inter opera Theodoretii. Vide tom. LXXXIV, col. 33.

THEODORI DAPHNOPATÆ

ORATIO

IN TRANSLATIONEM MANUS S. PRÆCURSORIS ANTIOCHIA CONSTANTINOPOLIN.

(Apud Surium ad diem 29 Augusti.)

I. Ecce ad nos rursus venit sacrosanctus Christi A suum festum lætificans. Venit autem non ut prius per suam nativitatem, neque ut deinde, ab Herode factam ipsius capitis amputationem, neque ut postea, per arcanam ejusdem mirifici capitis revelationem, sed per manum, quæ fuit vel ipsis angelis venerabilis, quæ cælesti lumine illustratur, et sancti Spiritus gratia adunbratur; quæ quidquid erat quidem grave et terrenum, in terra deposuit, et ad incorruptionem traducta est per vitam continentem.

quæ erat supra hominem; quæ prius quidem ingratâ A sibi non liceret, propterea quod Philippus ex illa liberis suscepserat, duxisset in matrimonium: et esset illud quidem scelus legis eversio, Dei autem contemptio, hominum vero ad deteriora adhortatio et inductio; tunc, tanquam fortis athleta Joannes, recte institutus, et in laboribus prius exercitatus, veritatis armis, et telis munitus, aciem quidem struit adversus tyrannum. Quænam vero ea erant:

II. Nunc autem cum illa ipsa apparuerit, et præstantiori quodam modo manus evaserit barbaricas, a quibus videbatur teneri, tanquam captiva, æquum est, ut in festi lætitiâ pie et reverenter afficiatur cœtus eorum qui festum libenter celebrant; et nubes quidem, quæ interjectæ animam impediunt, ejus illa, quæ intelligentiâ percipitur, illuminatione discutiat et dissolvat; alacri autem pede et exultante spiritu, ad ea quæ sunt vel ipsis angelis desiderabilia, mysteria festinet. Hoc est enim festum celebrare, paratos esse ad prompto et alacri animo occurrendum iis, quæ sunt venerabilia, et extrinsecus figuris et motibus fidei et affectionis internum ardorem ostendere. Hic ergo mihi adsit omnis ordo eorum qui sunt honorifice in excelsis remoti a materia, et eorum qui sunt adhuc hoc circumdati pulvere: et communi contexta chorea, luminosum et perquam clarum constituamus theatrum, eo duce utentes, qui inter natos mulierum est maximus. Nam etsi humanæ naturæ superavit terminos per vitam a carne et corpore alienam, ut qui tamen nostrarum naturalium particeps fuit proprietatum, lætatur nostris de se laudibus et celebrationibus, et bonam accipiens voluntatem, copiosam remittitur remunerationem.

III. Cæterum ejus quidem conceptum et ortum, C et vitam, quam egit in solitudine, et ejus ad Israël ostensionem, et veridicum testimonium, per quod Dei agnum ostendit, et ipsum primum et postea venientem per divinam auctoritatem, et humanæ naturæ pronuntiavit susceptionem; et quemadmodum ex alto vocatus venit ad Jordanem, et cum purum, et ab omni labe alienum, et quavis purgatione superiorem baptizasset, illo contactu ostendit, fontem sanctificationis, et quæ de ipso Judæus is qui fuit ab ipse baptizatus, per arundinis et mollium vestium amictus similitudinem, ad ejus dixit commendationem; ejus vitæ a rerum superfluarum cura abhorrentem simplicitatem, et in virtute firmitatem et constantiam, et eum veteri Eliæ æqualem, et moribus similem tacite significans; et quæcunque D sunt his consequentia, Evangeliorum quaternio ostendet æpertius iis, qui hæc scrutantur diligentius.

IV. Quæ autem præsentî conveniunt celebritati, ea sunt enuntianda et docenda, ut cum argumento festi hic scopus congruat, nostrumque in hoc recte studium conferatur. Ille in Mosaicis educatus documentis, et assidue meditans in lege Domini, ejus custodiæ et observationi omnia postponerebat: solum autem, ut in ejus perseveraret justificationibus, plurimum ponebat studii. Cum vero Herodes vir libidinosissimus, qui erat Galilææ tetrarcha, decreta legis transgrediens, fratris Philippi uxorem, cum

B Mos est enim iis qui verbis contendunt, manum simul cum ore movere, et sermoni ejus quoque motu adhibere, et per utrumque ostendere, quam sit confidens et interritus is, qui loquitur. Hinc factum est, ut in carcerem, et in vincula conjiceretur, cum vesana mulier nefarium amatorem suum ad id compulisset.

V. Deinde dies festus natalis, potusque copiosus et immoderatus, cum nimium vinum eum, qui celebrabat convivium, devolvisset ad delirium. Petus autem quænam est delectatio? Saltatio filix, quæ erat instar meretricis, et petitio mercedis; et merces, prophetæ interfectio. Ex qua regis ficta tristitia propter cæstrum, quod eum obsidebat intrinsecus; obtemperatio tamen, et submissio, et adversus justum prophetam prolatio sententiæ et paulo post caput in disco allatum, et libidinosæ et adulteræ mulieri traditum. Quid hac inhumana actione inhumanius, et magis nefarium? Quid hoc belluino facinore magis insanum et belluinum, hominem ex ipso matris utero sanctitate circumdatum, qui temperantiam erat amplexus, castitatem asciverat, inedia se exercuerat, ab omni congressione hominum se separaverat, solitudinem tanquam civitatem habitaverat, qui simul cum agri bestiis versabatur, cameli pilis tegebatur, pellicea zona cingebatur, sicut aves id, quod sua sponte nascebatur, habebat alimentum, carebat nutrimento, carebat utensilibus, et plane carnis erat expertus: qui totus quoque cernebatur remotus a materia, quod hæc materialis coagmentatio esset inedia attenuata et emortua, et ad materiæ vacuitatem traducta propter insignem continentiam; eum, inquam, pro justitia, pro veritate et ne lex in aliquo violaretur laborantem, dari mercedem mulieri adulteræ.

VI. Sed quonam modo hæc quidem permissa sunt ab eo qui omnia sapienter administrat, sciunt ii quibus datus est spiritus ad hæc aliqua ex parte cognoscenda. Hujus autem discipuli, cum corpus a capite divisum abstulissent, honoratæ mandarunt sepulturæ, ne si hoc quoque post decessum videret

¹ Marc. vi, 18.

retur a libidinosis et voluptuariis, esset major fomes idolatrie, et majoris sceleris materia intemperantibus. Sic ergo corpus quidem sepultum oculabatur, cum neque quisquam illud tunc perscrutari studisset, neque ipse manifestasset. Sed quando quidem ad hunc locum perveni, volo de hoc prophetico tabernaculo, et de manu, quæ ei coaluerat, quiddam, quod e veteri pendet narratione, huic sacro theatro explanare, et quæ de his audivimus et cognovimus, et quæ veteres tradunt historie, explicare fusius, et undenam divina hæc gratia translata est Antiochiam, et ubinam fuit repositum translatum propheticum illud tabernaculum, et quisnam fuerit quidem modus hujus translationis, et quis rursus ablationis et exportationis.

VII. Herodes qui infantes occiderat, cum Judæicum molitorum principatum traduxisset ad regnum, parebat quidem Romanis. Cum multis autem modis quæreret, ut eis videretur benevolus et fidelis, effecit quidem, ut Romani eum benignis aspicerent oculis, et nec fore, ut ab eis deficeret, ullam haberent suspicionem. Is, ut clarior esset sua in eos benevolentia, inter alia condidit etiam civitatem, sitam non procul ab Hierosolymis, sed distantem tantum itinere unius diei, eam vocans Sebasten, Latine Augustam, ut Augusti Cæsaris appellatione significaret suam in eum benevolentiam et servitutum. In ea, qui post illum obtinuit principatum, tetrarcha Herodes fixit regiam, in qua etiam fuit illud convivium, quo propheta fuit occisus, et juxta quam fuerat in vinculis hic sacer propheta in quodam tenebroso reorum domicilio. Cujus ex transverso referunt sepultum fuisse corpus præconis veritatis. Quo etiam in loco dicunt prius fuisse alterum sepulcrum prophetæ Elisæi, adeo ut duo loculi viderentur simul jacentes in uno et eodem loco. Ibi quoque; templum maximum olim exstructum fuerat, quod propter ea quæ in ipso fiebant, miracula et pulchritudinem, fuerat incomparabile. Cum ejus autem tectum tempore defluxisset, sub dio relicta sunt ejus ædificia, adeo ut una sola illæsa remanserit domuncula, quæ vocabatur sacrorum vasorum custodia in qua etiam inclusi loculi prophetarum conservabantur absque ullo detrimento.

VIII. Cum autem Lucas evangelista circumquaque omnes obiret regiones, ubi etiam obeundo venit Sebasten, Antiochiæ tactus desiderio, ut qui in ea esset natus, magno quidem tenebatur studio sacrum illud Præcursoris corpus tollendi integrum. Cum autem non posset, quoniam diligenter servabatur, ablata manu dextera, eam portavit in suam civitatem, loco alicujus alterius beneficii, et aliarum divitiarum ei, quæ ipsum aluerat, hæc reddens mercedem educationis. Ab illo ergo tempore sita erat manus illa apud Antiochenos, in magno honore habita, et jugis, quæ in ea habitat, gratiæ fidem faciens miraculis.

IX. Cum autem Julianus tyrannice clavum arripisset imperii, quoniam eos, qui ipsum præcesserant, persecutores et Dei hostes contendebat su-

A perare sceleribus, et eorum, qui pro Christo decerant, quæcumque erant reliquæ, aut integrum tabernaculum, aut aliquid aliud ex iis, quæ sunt puræ nostræ fidei signa, ea omnia igui mandabat et cineri; magno deinceps studio venit Antiochiam, simul quidem immunda peracturus mysteria in ara simulacrorum, quæ sita est ad Daphnen, et simul etiam perscrutaturus, et si sanctorum aliquid in ea invenisset repositum, id igni mandaturus. Cum hoc ergo sævum renuntiatum esset ejus decretum, qui erant Christianarum partium, sacram manum Præcursoris clam in quadam turre civitatis, quæ vocatur gonis, id est, angulus, studuerunt includere, ne capi posset ab idololatra. Qui autem pontificalem sedem tenebat Hierosolymis, cum auditione accepisset execrandum decretum, nec tyrannum omnino moraturus, quin ad sacra loca ascenderet, et quæ in eis erant pretiosissima corpora, igui commendanda mandaret, hoc diligenter curat, et magnum adhibet studium, ut e loco sublato Præcursoris tabernaculum, transmitteret servandum in civitate Alexandrina, alio quodam communi corpore pro eo repleta depositione.

X. Postquam autem Antiochiæ omnia perscrutatus ille impius, ea est aggressus, quæ fieri non poterant, cum absconsa manus nusquam compareret, eo ille sceleratus desiderio frustratus, et in reliquum propheticum corpus furore percitus, qui id scrutarentur, statim misit usque ad Hierosolymam, ut Præcursoris igni mandarent tabernaculum. Quod cum ad finem esset deductum, et commune, quod pro illo sepultum fuerat, corpus ab iis qui missi fuerant in cinerem esset redactum, illinc solvens duxit exercitum ad obsidendam Edessam, utpote quod qui in ea habitabant, planum esset eos stare a partibus Christianorum. Avit autem quemdam ex suis famulis, qui libere cum eo loquebatur, et erat ei valde conjunctus, ex animo vero res Christianorum colebat et honorabat, eum a cæpto prohibuisse, et ad bellum adversus Persas gerendum incitasse, civitatem cum vellet, in potestatem ejus venturam pollicens. Et sic consilio obtemperans, profectus est ad bellum contra Persas gerendum. In quo plaga divinitus immissa percussus, vitam finit miserabiliter.

XI. Postquam autem ad fideles imperatores redierunt soepra Romanorum, et reddita fuit libertas Christianis, nesciebatur quidem, ubinam esset pretiosa manus, ab iis qui Antiochenam habitabant civitatem. Sed haud ita diu post per divinorem revelatum fuit visionem ubinam esset absconsa. Quam cum fideliter ex eo loco sustulissent, in ea honoranda erant insatiabiles. Cum autem non parum effluxisset temporis, imperator Justinianus inter alia, quæ pie gessit, fecit etiam tale quid. Hanc enim miraculorum effectricem Præcursoris dexteram, ex Antiochia, et Domini et Dei nostri tunicam, quæ erat, in civitate Maratsemere, et maxime venerandum caput, ex Emesa transtulit ad regiam civitatem, : quæ qui-

Ad ostendebantur obsignata signacula sancti imperatoris Constantini, ad hoc, ut non amplius ex eis avelleretur ab his qui amplecterentur. Ablatis ergo signaculis, cum templum Præcursoris, quod in Hebdomo est ab eo ædificatum, per Domini tunicam et ejusmodi sacras sanctificasset reliquias, rursus remisit suis obsignatas signaculis eo, unde venerant, solam dexteram propheticam relinquens non signatam, ut quæ ungeretur unguentis, et sustolleretur in festo Exaltationis.

XII. Et sic quidem de his relatum est a veteribus, aliis alia de manu narrantibus, conclusa tamen in unam et eandem fidei notionem, et expellente omnem incredulitatem, aberrante nemini procul a veritate. Quod si oportet etiam alicujus meminisse miraculi, Antiochia nobiscum ei, quod dicemus, feret testimonium: quod quidem auditione a nobis acceptum est ex quibusdam, qui illic sunt versati. In caverna delitescibat quidam draco in ejus sinibus, quem, qui habitabant civitatem, in deos referentes, anniversario honorabant sacrificio. Id autem erat puella virgo, quæ paulo ante pervenerat ad pubertatem, et propter non pollutam virginitatem, conservabatur draconi sacrificium. Quis erat autem modus sacrificii

XIII. In eo ipso loco, in quo erat caverna draconis, Antiocheni publice confluentes, et frequens effecti theatrum, eum puellam circumduxissent, præbebant devorandam draconi. Is vero proserpens e caverna, et inspiratum et incredibile apparens miraculum, serpens et repens suis pedibus, et naturali, qui est iotus, spiritu incurvatus, et instar undæ tum factus, hianti ore et dilatato thorace accipiebat sacrificium, et lacerabat dentibus. Pro more autem sors obtigerat cuidam Christiano, ut suam daret filiam draconi sacrificandam, qui stimulis sauciatus naturalibus, ex corde suspirabat ad maximum Præcursorem. Et ut filia a morte servari possit, tale quid excogitat: Cum magnam vim auri apud se abscondisset, petit ut sibi permitteretur adorare manum sanctam ab eo, qui illam servabat. Is autem concessit postulatum. Cum vero is in his esset, et quod afferbat aurum latenter, tanquam sub pretextu adorandi, humi effudisset, recta processit ad adorandum. Aditus autem, ut qui avidis oculis ad aurum aspiceret, eucurrit ad illud colligendum. Ille autem, qui petierat, ut sibi liceret adorare, cum se incurvasset, et totum se in loculum inclinasset, divino sauciatus desiderio, cum venerandæ dexteræ pollicem osculando, et labra admovendo mordicus dentibus abscedisset, et occultasset, a templo quam primum recessit. Cum autem jam dies adventasset sacrificii, et civium eorumque, qui circumhabitabant, collectum esset theatrum, accedit pater puellam adducens ad sacrificium. Et cum fuisset prope draconem, et eum vidisset vasto ore hiantem, et horrendis sibilis eos, qui audiebant, terrentem, et sacrificium desiderantem, sacrum illum et venerandum digitum

A in mediam gulam jaclatus, ejus jactu statim quoque mortem ei attulit.

XIV. Illis sic gestis, pater quidem vivam filiam donum reducit, et lacrymis simul et gaudio plenus, et admirabilem, et quæ præter opinionem acciderat, filia narrans redemptionem. Qui autem circumstebat populus, insigni miraculo obstupefactus, ingentes Deo agebat gratias. Quo factum est, ut Præcursori templum illic construerent, ubi factum fuerat miraculum, quod nominarunt *χρημαστῖον*, id est, suspensum, sive propterea, quod supra terram sit solum templi elevatum, sive quod ad tantam ædificiorum sublimitatem ejus sit extensa latitudo, ut conspicientibus prope videatur pendere in aere. In quo cum hunc sacrum et mirificum digitum deposuissent, eum festis honorant anniversariis, miraculum, quod factum fuerat, per commemorationem transmittentes ad posterum. Dicitur etiam aliud quoque mirum tale fieri signum. Hujus scilicet sanctæ manus aliquando quidem extendi digitos, aliquando vero contrahi, quorum extensione quidem significari fertilitatem fructuum, contractione autem inopiam et penuriam.

XV. Cum autem multi, qui ante nos fuerunt, imperatores hanc manum desiderassent quovis modo possidere, nec sinere, ut tantum bonum maneret apud barbaras gentes, quæ partes illas occuparant, captivum; agebatur quidem, ac vivebat ejus rei desiderium, sed modus, quo id possiderent, nullo modo inveniri poterat. Et cum eia aliquando visum esset, dando pecuniam, talem comparare thesaurum, acrem, ut est in proverbio, pugnis cadebant. Desiderabatur ergo ab omnibus, a quibus nomen Christi est invocatum: et quicumque in ejus rei versabatur cogitatione, Deum rogabat gemitibus inenarrabilibus, ut benignis oculis suum aspiceret populum, et ejus eum efficeret possessorem et spectatorem. Quoniam autem divina Providentiæ sunt omnia præfinita, et qui omnia præscivit ante mundum conditum, despicienti tempora nostræ inscientiæ, placuit per multas suas miserationes, ut in hac quoque generatione revelaretur hoc magnum et insigne miraculum, in qua Constantinus et Romanus, qui digni sunt magna laudibus, ab ipso ortu purpureis fasciis involuti, regabant habenas imperii. Id autem est venerandæ Præcursoris manus exportatio, et revocatio.

XVI. Modus autem revocationis, est valde mirabilis et præter opinionem. Nam vir quidam, qui erat relatus in sortem diaconorum Antiochiæ civitatis, Job nomine, supernè inspiratus, et divino zelo repletus, apud se cogitabat, posse tunc Præcursoris suffuratus dexteram, eam donum desideratum largiri Christianis; atque adeo ad talem processit experientiam. Pulchrum templum et excelsum sub nomine Petri apostolorum principis positum est in ea civitate. In hujus vestibulo cum suam is fecisset habitationem, cum sacrorum, quæ illic erant, vasorum custode inicit amicitiam, ut ea de

causa tentaret cum ipso tota nocte venerandæ manus assidere loculo. Postquam autem petitioni non annuit is, cui credita fuerat custodia, inopinatum quid cogitans, ad aliam transit machinationem. Cum sumptuosa et lauta mensa cum exhilarasset, et amice eum ad bibendum invitando, ad profundum et morti similem somnum deduxisset; et per quamdam fenestram intempesta nocte se in templum demisisset, sensim et sine strepitu, sacro aperto loculo (o rem et factu et audita terribilem!) accipit pretiosam, quæ desiderabatur, dexteram et summo silentio reversus, diligenter quidem apud se servat, quod furatus fuerat, ne cognosceretur ab aliquo barbarorum.

XVII. Hinc egreditur Antiochia, et iter inquit magno metu affectus, ne res fieret manifesta inimicis, ad exsequendum propositum multis sæpe utens precibus. Locum autem loco, et civitatem civitate commutans, festinabat ad exitum. Cumque lethiferas illas vias sic pervasisset, pervenit ad fines Romanos, magnum quidem illum metum excutiens, audacius autem et confidentius festinans ad regiam civitatem. Postquam vero fidelis Imperator ejus rescivit adventum, et re admirabili fuit obstopelatus, Christo quidem non poterat agere gratias pro dignitate, ut quem insperatum impediret gaudium: eos autem, qui hoc sanctum cum hymnis, lampadibus et unguentis essent suscepturi, et ad ipsum allaturi, emisit; ut sicut ipse vox clamantis in deserto parare vias Domini, et semitas rectas facere, jussus erat; ita etiam ipsi Christianam ingredienti civitatem, et a qua ejus gratia non longo aberat, placarentur honesti et decori ingressus. Cum ergo appropinquaret Chalcedonem, navis quidem emissa est imperatoria, et pontifex cum sacerdotibus, et quicumque ex senatu erant clari et illustres simul, ut sacrum illum thesaurum inferrent in regiam, cum quibus fidelium quoque multitudo urbe egressa, mari ei navigarunt obviam, ut eum deducerent.

XVIII. Postquam autem fuit susceptus in manus pontificis, et ejus forebatur ulnis, et in mare ascendit, licebat videre ipsam quoque aquæ naturam placidam et tranquillam, mollibus fluctibus ante navem exsurgentem et ad imperatores ejus cursum

dirigentem. Porro autem aliquid quoque accidit aliis magis admirabile, et dignum manu veneranda Præcursoris. Aderat enim dies festus sanctorum Luminum, in quo vera illa Lux, Jordanis fluentia complectens, humanæ naturæ contritionem reformavit. Et quoniam præcedente die jejuniis præpurgamur, accidit ut in ipsa hora vespertina, in qua mos est Christianis peragere sanctificationem, divina manus advenerit: quam cum Christi amantissimus imperator, tanquam cæleste donum et ab interitu alienum suscepisset, et amplexus esset, desiderii, ne et fidei lacrymas effudisset, reponit in medio templorum regalium, adeo ut omnes crederent illum ipsum adesse Baptistam, etsi sub aspectum non caderet, et propositas aquas sua sanctificare: dextera. Hinc canebantur hymnodia spiritalia, illata lucina templum illuminabant, omnium oculi ad sacram capsam erant aperti, et aspectu hauriebant sanctificationem.

XIX. Sic quidem cum festum sanctorum Theophaniorum, et sic etiam sequens, in quo sacri Præcursoris memoria est altius nobis tradita, quippe qui divini baptismatis mysterio inservierit, peregrissemus et celebravissimus, judicavimus par esse manus quoque honorare depositionem festi anniua, hac quoque commemorata aliis ejus festis, ut ex rebus illis nihil sit non gloriosum et admirabile. Et nunc ecce adest hoc festum clarum et insigne post circulem anni ambitum, distillans nobis imbres miraculorum, et ea afferens, quæ sunt futura animis nostris conducibilia. Est ergo nobis proposita omni ex parte gloriosa et veneranda manus Baptistæ et Præcursoris, incorporeis circumdata virtutibus, quæ admittantur sancti Spiritus virtutem quæ in ea habitat. Quodnam ergo est hoc templum hodie pulchrius? Quænam ædes divina venerabilior et magnificentior hac, in qua hic sacer et divinus thesaurus repositus, innumerebilibus luminum splendore cum cælestibus contendit spectaculis? Sub quibus quæ superne descendunt gratiæ sancti Spiritus, dispensantur pro modo uniuscujusque fidei, eorum, qui laudant et celebrant, animabus: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

NICEPHORI PRESBYTERI CP.

VITA S. ANDREÆ SALI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS CONR. JANNINGHI

S. J.

(Acta SS. Bolland., Maii die 28, L. VI.)

De S. Andreæ familiaribus, Epiphania, postea patriarcha, et Nicephoro, scriptore Actorum, horumque stylo, et ætate ac cultu Sancti.

1. Sapientis profecto stultitiæ actorem in scenam producimur sanctum Andream, cui ab ea quam egit persona, vivendique inter homines ratione, adhæsit cognomentum *Salus* seu *Stultus*. Theatrum habuit amplissimum Constantinopolim universam, spectaculum factus Deo, angelis et hominibus, sed alio atque alio modo: Deo quidem et angelis sapientissimi, hominibus vero stolidissimi personam sustinere visus. Neque tamen omnibus omnino hominibus ita visus est: fuere unus et alter præcipue, quibus institutum ipsius innotuerat; videlicet ille ipse, qui vitam conscripsit Nicephorus, Ecclesiæ S. Sophiæ presbyter; et nobilis juvenis Epiphanius, postea monachus, ἀλλογενὸς καὶ τοῦ ὀνόματος ἐν σχήματι, ut dicitur nom. 24, mutato cum veste nomine, et ex monacho patriarcha Constantinopolitanus; uterque Andreæ areto necessitudinis vinculo conjunctus. Et Nicephorus quidem auctor fuit Andreæ istiusmodi vite rationem amplectendi, ejusque in omnibus consiliarius et moderator; qui proinde arcanorum conscius, nil mirum est, quod tam mirabiles ejus visiones et extases rescire potuerit ac litteris mandare. Epiphanius vero, adulescens præclarus in primis, notitiam Andreæ divinitus assecutus, primo statim congressu ex ipso didicit, cathedram sibi Constantinopolitanam manere; in eaque sententia deinde a morituro propediem confirmatus est. Qui et totum eidem animæ suæ statum detegens, in dubiis consiliarium, in periculis adiutorem habuit. Colloquia, inter utrumque habita, occurrunt frequenter admodum; aliaque eximie virtutis exempla, ad Epiphanium præcipue spectantia, leguntur tam multa, ut, si ascriptus sanctis foret, et certo constaret quo nomine dictus patriarcha fuerit, non modica illius vita inde colligi posset.

2. Verum quando is assumptus ad patriarcha-

tum fuerit, difficile est divinare: eo quod monachus, uti dictum est, factus, dimisso Epiphanii nomine, assumpserit aliud, juxta sancti prædictionem; quale autem assumpserit nusquam hic exprimitur. Videamus tamen, num qua via possimus eo pertingere, ipsius quo Andreas vixit tempus indagandū. Dicitur hic a Theognosto quodam, Orientalis militiæ duce, in servitutem emptus servus, et imperium moderante Christi amantissimo Imperatore Leone, et additur τοῦ Μεγάλου, ut prima fronte videri possit ejus nominis primus, appellatus, passim a scriptoribus, Magnus, qui regnavit ab anno 457 ad 74: annis autem 43 post Leonis istius obitum, factus est patriarcha sanctus Epiphanius, 25 Augusti recolendus, et sedem tenuit annis 16. Itaque hæc non male convenire judicans scriptor alterius, cum quo vitam contulimus, codicis, inter alia quæ abbreviando omisit, etiam de mutatione nominis tacuit. Sed præterquam quod Vitæ auctor Nicephorus eo utatur stylo, qui longo posteriorem ætatem sapiat; dicitur Andreas, nam. 15, illusisse mundo, et quemadmodum ille olim admirabilis Symeon, et utique et ipse et propter Christum stulti sapiens imitator, qui colitur Julii: hic autem stultitiam simulare cepit imperante Mauritio; annis ut minimum quinquaginta post Epiphanii patriarchæ mortem.

3. Quærendus ergo nobis est alius Leo, idemque Amantissimus Christi, atque ob res præclare gestas Magnus cognominari dignus. Talis autem istius nominis nullus fuit ante eum, quem alii Sapientem, alii Philosophum appellare solent, Basilii Macedonis filium. Nam Leo Isauricus, ejusque nepos Copronymi filius Leo, Chazarus a materno genere dictus, ac denique Leo Armenus, Iconomachi omnes, non merentur hic commemorari. Regnavit autem Leo Philosophus ab anno 886 ad

911. Denique igitur natus Andreas sub anno 880, emptum in servitutem fuisse an. circiter 898, cœpisse stultitiam simulare anno fere 910, amicitiam autem inivisse cum Epiphano annos necdum viginti nato sub annum 950; obierit ipse, sextum supra sexagesimum ætatis annum agens, an. Christi circiter 946, sedem Constantinopolitanam tenente Theophylacto, Romani imperatoris filio; cui sub an. 962 vita functo, successerit hic noster Epiphanius, novo, quem cum habitu assumpserat nomine, dictus Polyuctus: de quo Cedreni Epitome sic habet: « Exincto Theophylacto... sufficitur Polyuctus monachus, Constantinopolitanus, longoque tempore monastica vita cum laude functus: » Hæc omnia nostro ante monachatum Epiphano quadrant; uti etiam quod idem Polyuctus variis occasionibus imperatorum indignationem incurrerit, pro publico bono vel legibus ecclesiasticis decertans; quod etiam convenit jam dicto antea Epiphano, quem S. Andreas prænuñtiavit, num. 251, non solum patriarcham, sed et confessorem pro Christi nomine futurum. Nec obstat quod Polyuctum Cedrenus dicat fuisse a parentibus castratum, noster vero Epiphanius legatur graves carnis tentationes passus: ab his enim liberos non esse eunuchos (quorum etiam inter principum filios ab olim Constantinopoli nimis quam multi fuerunt) docere nos poterit sanctus Joannes Chrysostomus hom. 65 in Matthæum asserens, eos qui castrati non sunt « haud ita ingentibus conspiciendæ fluctibus jactari, » quam qui « aut a natura eunuchus est, aut ab hominibus eam injuriam passus. » Sedit autem Polyuctus, inter multas quas fortiter sustinuit procellas Romanæ Ecclesiæ firmiter inhaerens, æque ac sui eodem sæculo decessores successoresque, usque ad annum ab Incarnatione Domini 980 et ultra.

4. Porro completam fuisse sancti de futuro ejus patriarchato prophetiam, quando scribebatur Vita, videtur indicare auctor, sic liniens: « Conscripti mirabilem hanc et celebri fama vulgandam Vitam religiosissimi sanctissimique Patris Andræ, ea in præsentem commentarium referens, que partim oculis meis vidi, partim didici ex Epiphano, facto hic deinde reverendissimo archiepiscopo, secundum ipsius Sancti prædictionem. » At cujus ætatis tunc fuerit auctor, quem jam lude a principio simulaturæ stultitiæ Andreas habuit arbitrium conscientiæ suæ, atque adeo haud multo minore quadragenario reperit? Fuisset is profecto jam fere centenarius, quando is de quo agitur patriarcha, quocumque appelles nomine, sedem conscendit. Quomodocumque enim chronologiam ordines, manebit, quod Nicephorus scriptor (qui sacerdos erat, quando Andreas adhuc juvenis stultum agere cœpit; eidemque defuncto post annos ætatis 66 supervixit) admodum grandævus esse debuerit, qui Epiphanius, moriente Andrea, non valde annosum, post

A plures in monasterio annos tractatos, factum viderit patriarcham. Quapropter vereor ne, ut alia quædam, sic etiam locus iste, qui videtur meminisse prophetiæ impletæ, sit interpolatus. Ut autem hoc verear, facit primo, quod nulla ratione sit verosimile, dilatam fuisse tam mirabilis vitæ descriptionem annis tam multis, et non potius exaratum esse recenti adhuc utriusque tam Nicephori quam Epiphanius memoria. Secundo quod vix creditibile sit, adeo jejunam mentionem faciendam fuisse suscepti ab Epiphano ex Sancti prædictione monachus, ac deinde patriarchatus; et illud quod is tunc gessit nomen silentio prætereundum, si priusquam ista fierent, Vita non fuisset conscripta. Quoniam autem utrumque ms. in eandem consentit phrasim, dicendum esset, quod in ipso originali primo facta interpolatio sit, cum Vita illa esset in lucem efferenda diu post mortem Auctoris.

5. Hoc tamen posito minus certum manet, quod dictus in illa Vita Epiphanius, fuerit in ordine patriarcharum nuncupatus Polyuctus, potius quam Antonius, qui post Polyuctum et Basilium (monachum quidem et ipsum, sed Scamandria in Asia Minori oriundum) ex Constantinopolitano Studii monasterio assumptus, circa an. 980, deinde post sextum sui patriarchatus annum, suo munere abdicavit, Severo Barda, duce exercitus, insurgente contra imperatores Basilium et Constantinum, et paulo post obiit. Tali vero casu solum opus esset, sub extremos Leonis Sapientis annos emptum Andream, cœpisse stultitiam simulare circa annum 920, obiisse vero circa 956; cum Nicephorus quidem jam esset septuagenarius aut eo major; Epiphanius vero, tunc necdum tricenarius annis postea ut minimum 20 in monasterio vixerit, antequam fieret patriarcha; in quo, si ipse Polyuctus esset, solum vixisse potuisset annis 12 vel 14.

6. Cæterum ex tempore hoc vel illo, quo diximus obiisse Sanctum, facile est rationem reddere, cur in Græcorum Menæis ac Synaxariis, adeo ille ignotus sit, ut in unico dumtaxat, eoque recentiori Divionensi, hactenus repertus fuerit a magistris meis Henschenlo et Papebrochio. Etenim quæcumque illi viderunt in membranis exarata, antiquiora fere sunt, aut saltem ex antiquioribus descripta, nec ullos habent illius ævi sanctos: si tamen, præter hunc occultum mundo, insignes aliquos sanctos habuit Græcia, Photiano schismate dum abuncta ab unione catholica, et tunc quidem ad illam regressa pro tempore, non tantum pristinum religionis fervorem; unde eam denuo in idem schisma relabi contigit, multo quam ante deterius, auctore Sergio, sub annum millesimum facto patriarcha, ex genere impiissimi Photii. Illud autem in charta linea scriptum Synaxarium, quod Chiffletianum sæpe nominamus, ad hanc 28 Martii sic habet: Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, ὁ δεῦρ' Ἰεροσολίμων σαλλίς, ἐν εἰρήνῃ τελευτοῦται. S. Andreas, qui propter Christi

atum stultus fuit, in pace vitam finit. Tum more A
tere suo hoc subiecit distichon :

Παύλου τὸ ὄψμα, καὶ μεταστὸς Ἀνδρέας,
Ἡμεῖ, διὰ Χριστὸν γε μωροί, κρουάζει.

Quod Paulus olim cecinit; hinc Sanctus migrans,
Nos stultis amore Christi, et Andreus canit.

7. Prædictæ porro obscuritatis apud posteros potest etiam alia duplex causa assignari : tum quod ipso vivente paucissimis, ut dictum est, ejus agendi modus et occulta sanctitas innotuerit, a plerisque pro stulto et dæmoniaco habiti : tum quod post mortem, ablato divinitus corpore, nullæ ejus reliquæ superfuerint. Ex priore factum est, ut nemini, præterquam familiaribus suis in æstimatione esset ; adeoque soli Nicephoro, spirituali ejus Patri, curæ fuerit ejus adnotare gesta quæ noverat, cum infinita cum laterent, nec raro talia, ut in admirationem raperent spectatores ; sed quod ab homine dæmoniaco proficisci putabantur, dæmonis potius quam divinæ ascribebantur virtuti. Ex posteriore patet, nullum sacrosanctis ejus reliquiis deferri cultum ac venerationem, nulla ad eas patriari miracula, nec admodum diu earum memoriam in animis hominum residere potuisse : si quidem quæ procul a conspectu nostro, etiam plerumque procul ab animo remota sunt. Relictus quidem post raptum corporis sancti divinus odor, primum pauperulæ cuidam mulieri, tum aliis plurimis eo accurrentibus, testimonium præbebat eatenus ignoratæ hominis sanctitatis. Vitam tamen, licet statim a morte scriptam, crediderim de industria suppressam fuisse, et ab Epiphanio asservatam ; quomodo que hic factus patriarcha prædicationem Sancti de se factam implevit. Tum vero, mortuo verosimiliter jam pridem auctore, data in lucem sit ; patriarcha ipso affirmante vera, sibi que certo cognita fuisse, quæcumque Nicephorus scripserat ; itaque initium aliquod datum cultui, per nominis inscriptionem in Synaxariis quibusdam ; quod tamen plerosque Synaxariorum transcriptores fugerit.

8. Ad Vitam ipsam quod attinet, duplex illius nacti sumus exemplar, quorum alterum descriptum nobis e Bibliotheca Vaticana sub nota numeri 1574 cum hoc titulo, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου τοῦ Σαλοῦ, τοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον τῆς Θεοφυλάκτου πόλεως ποιήσαντος ἑαυτὸν παραποιεῖται. Vita et conversatio B. Andreæ Sali qui Byzantii, urbe divino præsidio tuta, seipse stultum simulavit. Alterum e Bibliotheca eminentissimi cardinalis Mazarini commodavit nobis, tantisper cum ms. nostro conferendum et alterum ex altero corrigendum supplendamque, R. P. Jacobus Quetif, sub hoc titulo Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου Ἀνδρέα, τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, συγγραφεὶς παρ' Νικηφόρου, ἱερέως τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγιωσύτης ; μεγάλης Ἐκκλησίας. Vita et conversatio B. Andreæ, qui propter Christum stultus fuit conscripta a Nice-

phoro, magnæ sanctissimæque Dei Ecclesiæ sacerdote. Exstat eadem Vita ms. in bibliotheca Viennensi, ut legere est in Bibliotheca Gesneri aucta impressa Tiguri anno 1583, his verbis : « Nicephorus, de Vita Andreæ, liber vetus in quarto ms. bib. Imp. Vienna: »

9. Ego, Patribus Henschenio et Papebrochio ac tempus aliquod datus adjutor, quemadmodum Vitam sancti Symeonis Stylitæ in monte Mirabili ejusque matris sanctæ Marthæ primus Latinitate donavi ; ita et hanc sancti Andreæ Latinam feci : sed non eadem cum facilitate. Illa enim Symeonis Vita Græca, ut liquida usitatisque passim vocibus et constructionibus conscripta erat sæculo vi exeunte, ita suaviter ad exitum deducta versio est. Hæc vero Andreæ, deficiente jam fere cum majestate imperii etiam linguæ cultura, barbaris ut moribus, sic vocabulis turmatim Constantinopolim se inferentibus, sæculo decimo exarata (ea præsertim que e bibliotheca Vaticana descripta est), non modo peregrinis et a veterum Græcorum usu remotis vocibus quam plurimis scatet ; verum etiam per socordiam, vel librarii nostri, vel illius qui Vaticanum exemplar curavit, frequentissimis obsita est descriptionis mendis, iisque sæpe tam absonis, ut sensum difficulter possem conjectando assequi, unde interpretari cupienti non levis saepe molestia et mora diutina injecta est. Ut autem eotempore multum a veteri Græcismo delecerat Romania, quam vocabant, id est Constantinopolitanæ populi lingua ; ita et grammaticæ ratio valde apparet alterata in ms. Vaticano, in quo constanter legere est, Δευσχίμων et Δευσχημονέω pro Δευχείμων et Δευχειμονέω, Δαιμονιούντα pro Δαιμονώντα, Ἀχροούμενος pro Ἀχροώμενος, contrahendo αὐ in ου, quod et alias sæpe ; cum deberent vocales istæ contrahi in ω. Simili modo in tertia persona temporis imperfecti εε contrahitur fere semper in η pro ει v. g. Ἐποίη, Ἀπήχη, Ἠδολέσχη, Ἀπειχαρίσθη, pro Ἐποίη, Ἀπήχει, Ἠδολέσχει, Ἀπειχαρίσσει, sic et εο subinde contrahitur ibidem in η pro ου ; uti Ἠγνόην pro Ἠγνόουν. Frequentissime vero secunda persona præsentis passivi vel medii terminatur in εσαι loco η ; qualia hæc ἀναγκάζεσαι, ἀντιτάσσεσαι et alia, pro ἀναγκάζη, ἀντιτάσση. Non minus frequentes ω in ο vertitur, dum constanter legitur Γοῦλα et Ἐνοτιζομαι pro Γωνία et Ἐνωτιζομαι. Similiter Ἐμπέκτης, Ἐξέσιος, Ἐσθητήριον, pro Ἐμπαίκτης, Ἐξίσσιος, Αἰσθητήριον, et alia ejusmodi mutata πi in ε. Similes passim aliarum litterarum mutationes, additiones, transpositiones videre erant.

10. Horum pleraque ne perpetuo fere offendiculo essent Lectori, ad communis grammaticæ Græcæque orthographiæ formam reduxi, raro alias usitata in hoc opere licentia. Neque hoc tantum, sed facta utriusque ms. ad invicem collatione, multa in ms. Vaticano obscura ex Mazariniano illustravi, nec paucos in illo omissorum verborum

anlmadversus defectus ex eodem supplevi. Quid-
quid tamen ex secundo illo contextu sumpsit, vel
ad integrandum sensum, vel ad reddendam cla-
riorem periodum, his notis inclusum a contextu
Vaticano Græco distinxit, et hujus genuina verba
retuli ad annotationes; æque ac illa quæ subinde
exeni contextui, nullis aliis substitutis, quod in
Mazariniano deessent, in Vaticano autem nihil ma-
gnopere viderentur conferre ad historiam, sed
potius eam obscurare. E contrario, quoties in La-
tino contextu hæc signa videbis [], scito iis inclusa
verba Græce haberi in solo Vaticano, in Mazariniano
deesse. Est autem Mazarinianus contextus (quan-
tum dijudicare possum) recentior quidem, sed a
mano laud paulo observantiore grammaticæ vete-
ris, et quæ prolixitatis tædio integras periodos
quandoque omisit; phrasim autem sæpe mutavit
eodem servato sensu; estque scriptus liber an.
Christi 1286: sic enim ad calcem notatum in-
venitur: Ἐπιγνώθη ὁ παρὼν βίος μὲν Μαρτίου
τῷ ἔτει ςϞϞδ': *Completa est præsens Vita mensæ
Martii die xiv, anno 6794, nempe mundi; qui
æcæ Christianæ vulgaris an. 1286 respondet. Com-
pleta autem seu ad finem deducta dicitur descriptio,*

non compositæ prima: hanc enim sæculo x ab-
solutam esse supra ostensum est.

¶ 11. Cæterum lecturos hanc Vitam, quamvis ju-
cundam atque utilem, monitos velim, ut ne tam
imitandi institutum viri hujus, quam Deum, vere
mirabilem in sanctis suis, laudandi causa id faciant.
Certe Andreas ipse famulum quemdam Epiphaniæ,
aut potius parentis ejus, qui multa divinitus de
viro sancto ejusque instituto cognoverat, deterruit
ab imitatione sui; significans istiusmodi vitam, non
nisi peculiari Dei instinctu, amplectendam esse.
Quamvis autem id verum sit, poterunt tamen pe-
culiariæ quædam virtutes cuique imitandæ decerpi,
ac præcipue humilitas atque contemptus sui:
cætera sere eum episcopo Montis-Pessulani admi-
rari potius, quam imitare: de quo episcopo in
eadem epistola prædictus Combellis sic loquitur:
« Illustriss. ac reverendiss. Montis-Pessulani epi-
scopus, vir singularis eum pietate eruditionis ac
scriptis notus, Franciscus Boschetus, et ipse cum
aliis sanctorum Vitæ affectus, tanta vitæ Andree
prodigia resque adeo singulares, cum ejus ei cop-
iam fecissem, vehementius admiratus est. »
Lege, et similia senties.

S. ANDREÆ SALI VITA

AUCTORE NICEPHORO, SANCTI DIRECTORE ET CONFESSARIO.

Ex ms. Vaticano et Mazariniano, interprete Conrado Jamingo Societatis Jesu.

PROLOGUS

Cum Sy'tabo titulorum in solo ms. Vaticano reperitorum.

narraturo mihi vitam viri, multa virtute con-
spicui, adeste, quæso, charissimi, et arrectis au-
ribus narrationem excipite; talis enim est, ut
melleam quandam fragrantiam et suavitatem volu-
ptatis admodum mirabilem aspiret. Quamobrem
oro atque obsecro vos, o filii, ut sedulo auscul-
tantes tantæ voluptatis ac gaudii participes fiat;is;
quo et ego quoque Ipse majori eum alacritate nar-
rationem aggrediar, proponamque vobis præclara
viri in vita spiritali facinora. [Habet itaque huic
in modum se principium orationis, de viro mira-
bili instituendæ.]

Hactenus Prologus in Vatic. qui ex Mazariniano ideo hic etiam exprimitur, ut styli utriusque diversitatem notans peritus lector, possit judicium formare de reliquo contextu.

Βίον θεάρξετον καὶ πολιτεῖαν ἀμιμπτὸν ἀνδρός, ἐναρέτου, ὡ φίλιτατοι μοι, βουλόμενος ὑμῖν διηγήσασθαι,
ἦθ' οὖν συντελέσει εὐφροσὸν παρκαλῶ πρὸς τὴν τούτου ἀκρίσειν. Ἔστι γὰρ μελίβρυτον εὐωδῖαν ἀποστάζον

(1) Deest vox γεγῆθησι; ms. Mazariniano: hic
vitem deinde num. 82 denuo recurrit. Quid illa

α'. Βίον τινός ἐναρέτου ἀνδρός, ὡ φίλιτατοι, μελίβρυ-
τός μου διηγήσασθαι, συντελέσει εὐφροσὸν παρκαλῶ,
εἰς τὴν ἀκρίσειν. Ἔστι γὰρ τὸ πρᾶγμα μελίβρυ-
τον εὐωδῖαν ἀποστάζον καὶ γλυκύτητα ἰδούης πα-
λυθαύμαστον. Ὅθεν, ὡ τέκνα, ἐτοιμάσθητε μεγαλο-
ψύχως πρὸς τὴν ταιαύτην ἀπόλαυσιν τε καὶ γεγῆ-
θησι (1), δυσωπῶ, ἵνα πλείονως καὶ αὐτὸς ἐγωγε
ἐξαναστῶ πρὸς τὴν ἐγγείρησιν τοῦ πράγματος, καὶ
παρκατέω ὑμῖν τὰ πνευματικὰ τοῦ ἀνδρός ἀριστέυ-
ματα. Ἔχει δὲ οὗτος πῶς ὁ λόγος τὴν διηγήσειν
τῆς ἐναρέσεως τοῦ θαυμαστοῦ ἀνδρός.

facias? Si tollas redubliationem, explicari possit
gaudium a verbo γεγῆτω, lector, gaudere.

πνευματικῆς ἡδονῆς. Ὅθεν τοιοῦτάθητε μεγαλοφύχως πρὸς τὴν τοῦτου ἀπόλαυσιν· καὶ γὰρ οὕτως ἐπὶ πλείον βιασθῶ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐγγείρησιν, καὶ παραδῶ ὑμῖν τὰ πνευματικά τοῦ ἀνδρὸς ἀριστεύματα.

Ne quid porro ex antiquitate deperent, placet huic brevi Prologo subtexere eos titulos, quibus ms. Vaticanum distinguitur, indicato numero paragraphi, ad ejus initium illi notantur

Περὶ τῆς ὀπτασίας.	A	De visione.	4
Περὶ τῆς τῶν νεωτεριστῶν ὑβρείας.		De juvenum insolentia.	16
Περὶ τῶν μιμάδων.		De meretricibus.	20
Περὶ τοῦ κνιποῦ.		De avaro.	25
Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ παιδός.		De prævia notitia adolescentis.	25
Περὶ τῆς βίας τοῦ χειμῶνος.		De violenta tempestate.	27
Περὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀρπαγῆς.		De raptu in cælos.	57
Περὶ τῆς μεταβλήσεως τοῦ διαβόλου.		De transformatione diaboli.	45
Περὶ Ἐπιφανίου καὶ τῶν φιλοσόφων.		De Epiphania et philosophis.	46
Περὶ Ἐπιφανίου, καὶ τῆς συναντήσεως τοῦ διαβόλου.		De Epiphania, et diaboli occurso.	48
Περὶ τοῦ ἐψήματος.		De edulio.	51
Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ εὐνοῦχου.		De prævia notitia eunachi.	57
Περὶ τῶν οἰκετῶν Ἐπιφανίου.		De famulis Epiphaniai.	65
Περὶ τῆς ἀμάξεως.		De plastro.	69
Περὶ τοῦ φλέγεσθαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ καύτωνος.	B	Quomodo adustus calore fuerit.	70
Περὶ τῆς ἀνοίξεως τῶν πυλῶν.		Quomodo fores apertæ sint.	71
Περὶ τῆς συναντήσεως τοῦ διαβόλου.		De occurso diaboli.	78
Περὶ τοῦ νεανίου τοῦ κλέπτου.		De adolescente fure.	80
Περὶ τῆς θέας τοῦ πλουσίου.		De visione divitis.	82
Περὶ τῆς Ἐκκλησίας.		De Ecclesia.	90
Περὶ τῆς προγνώσεως τῶν ἁγίων.		De prævia sanctorum scientia.	96
Περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ ἀναστῆλαι τὴν θνησιν.		De petitione ut mortalitas cessaret.	98
Περὶ τοῦ λωποδύτου.		De fure.	100
Περὶ τοῦ μοναχοῦ.		De monacho.	106
Περὶ τοῦ νεανίσκου.		De adolescente.	114
Περὶ τῆς γυναικός.		De muliere.	129
Περὶ τοῦ πειρασμοῦ.		De incendio.	136
Περὶ τῆς δράσειος τοῦ ἁγίου Δαβίδ.		De visione sancti David.	141
Περὶ τοῦ ψειδουλοῦ.	C	De avaro.	147
Περὶ τοῦ νεανίσκου Ῥαφαήλ.		De adolescente Raphael.	149
Περὶ τοῦ ἀμαρτήσαντος τὴν ἁγίαν Κυριακὴν.		De peccante in sanctam Dominicam.	155
Περὶ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.		De peccatore.	187
Περὶ τῆς θέας τοῦ ἁγίου Ἀκακίου.		De visione sancti Acacii.	200
Περὶ τῆς θέας Παναγίας ἐν Βλαχέρναις.		De visione Sanctissimæ in Blachernis.	203
Περὶ τοῦ παγκακίστου πλουσίου.		De pessimo divite.	205
Ἐνταῦθα ἀρχὴ ὀδυνῶν.		Hic de principio dolorum.	212
Ἐρώτησις περὶ τῆς ἁγίας Σοφίας.		Interrogatio de sancta Sophia.	221
Περὶ τῆς ἐσχάτης ἡμιλείας τοῦ ἁγίου πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον.		De supremo colloquio Sancti cum Epiphania.	225

CAPUT I.

Andreæ servitus et docilitas. Ocasio vitæ sanctoris. Visio.

β'. Ἀνὴρ τις ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀέοντος τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως τοῦ Μεγάλου. Ὄνομα αὐτοῦ Θεόγνωστος. Οὗτος ἦν τετιμημένος τῇ τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἀξίᾳ παρὰ τοῦ εὐσε-

(1) Jam dixi Leonem Philosophum intelligi qui vel Magnus etiam sæculo ix dictus sit, vel interpolante textum librario hic pro illo suppositus, ut inveniretur aliquis Epiphaniai patriarchatu auctior.

(2) Erat ea dignitas magni nominis apud Græ-

D 2. Imperium moderante amantissimo Christi imperatore Leone Magno (1), erat Constantinopoli vir quidam, Theognostus nomine, protospatharii (2) dignitate a pio imperatore honoratus, qui deinde

eos, eoque præditi illustres et gloriosi appellabantur. Protospatharius porro, prius seu princeps est spathariorum, id est, custodum corporis imperatoris, ut loquitur Cedrenus: a *spatha*, quod fere spatiosus atque amplus gladius interpretatum legitur

in Oriente (3) copius præesse jussus est. Quamvis autem plurima viro famulorum turba esset, alios nihilominus atque alios quotidie sibi pretio comparabat; quos inter is quoque numerabatur, cujus modo gesta tenuitati nostræ illustranda veniunt. Erat is natione Scythia; præstabat omnibus, quos dominus coemerat, docilitate ac ingenio; excellebat dignitate corporis tam eximia, ut domino suo placeret admodum, eique in oculis esset, atque ad usus necessarios minister adhiberetur. Posita igitur mora quædam, mox traditur sacrarum Litterarum scientia imbuendus; etiam tum idiomatis Græci Ignarus. At vero ut singulari pollebat ingenii perspicacitate, quascunque propositas a magistro rerum sacrarum disciplinas pervasit subito ac penetravit. Didicit quoque usitatum istic loci idioma, Græcῶν αἰο, ad stuporem magistrī, tantam in discendo celeritatem admirantis. Hinc primus inter notarios evasit: translatus quippe e studiorum palestra ad notarii (4) munus, operam domino suo non inutilem præstitit: cui exinde omni qua poterat cura ac sedulitate serviens, conciliavit sibi animum amoremque illius, uti et dominæ, ac omnium domesticorum.

σπουδῆς, ὥστε ἀγαπηθῆναι αὐτὸν παρὰ τοῦ δεσπότου πάντων τῶν ἐν οἴκῳ τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἀναστρεφόμενων.

5. At vero plura etiam benevolentiae signa ipsi exhibuit Theognostus, peculiarem ejus curam benevole gerendo, eique largiendo proprias quas deponerat vestes; ut subinde qui conspicabantur Andream, dicerent, elegantius famulum amiciri quam dominum. Frequentabat ecclesiam quoque, ut vere dicam, insatiabili cum desiderio ac assiduitate: delictabatur mirum in modum lectione certaminum quæ sancti martyres subierunt, ac præcipue Vitarum, quas viri Deum semper in oculis etque animo gerentes vixerant; adeo ut toto corde inflammaretur, viso illorem ardenti amore ac desiderio; et necessario excitaretur ad imitandum. Statuens enim per se ipse sanctius vite institutum aggredi, tali modo famulatum Deo præstare exorsus est. Proripuerat se aliquando, sanctos imitatus, e lecto nocte intempesta, ac orationi vacabat; cum fraudulentus dæmon, livido intuitus oculo tam præclara adolescentis exordia, accessit propius; cœpitque obtensas domui, in qua morabatur, fores fragore vehementissimo pulsare: unde

(3) Oriens respectu Constantinopolis fere intelligitur Asia Minor, vulgo Natolia, per apocopen initialis litteræ A nuncupata.

(4) Notariorum, inquit Meursius in Gloss. hic, duo erant genera: hi ipsam artem factitabant; illi profitabantur et adolescentes docebant.... Eorum vero, qui artem factitabant, tria fursus erant genera: hi palatio inserviebant, isti militiæ, illi ecclesiæ. Plura de his varii, quos vide in Glossario du Cange. Hic nostris, si non fuerit παιδοδιδάσκαλος Theognosto, convenientius dicitur fuisse secundi generis, seu inservisse militiæ; et sic non inutilem operam præstitisse domino, utpote copius in Oriente præfecto

δοῦς βασιλῶς· ὅς γι καὶ στρατηλάτης ἔρχαντο ἐγένετο ἐν τοῖς ἀνατολικῶς μέρουσιν. Οὗτος δ' ἀνὴρ πολλοῦς μὲν καὶ ἀλλοῦς οἰκίας ἐκείνητο· ἐνήσατο δὲ καὶ ἐτέρους, ἐξ ὧν εἰς ὑπάρχον οὗτος, ὁ νοὺ ἐύφημίζεσθαι παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἐπειγόμενος. Ἦν δὲ τῷ γένει Σκύθης. Ὅπηνίκα οὖν αὐτὸν ἐνήσατο ὁ κύριος αὐτοῦ ἐν τοῖς λαμοῖς, ὑπὲρ πάντας οὗτος παιδιώτερος ἐχρηματίζεν. Ἦν δὲ καὶ περιδίζιος τῇ σωματικῇ ὁράσει σφόδρα, ὥστε ἀρεστῆναι ἐν αὐτῷ πάντῳ τὸν κύριον αὐτοῦ, καὶ εἰς ὄψιν αὐτοῦ εἶναι αὐτὸν, καὶ εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας ἐξυπηρετεῖν αὐτῷ. Παραχρημα οὖν μὴ μελλήσας, δίδωσιν αὐτὸν παιδεύεσθαι τὰ ἱερὰ Γράμματα [οὕτως Ἑλληνιστὶ ὁμιλεῖν εἰδὸτα]. Νηφάλους δὲ ὦν τῇ διανοίᾳ ἑαυτοῦ ὁ παῖς, ἐν τάχει ἐξέμαθεν ἅπαντα τὰ παρατιθέμενα αὐτῷ παρὰ τοῦ διδασκαλοῦ αὐτοῦ θεῖα μαθήματα. Ἐμαθεν δὲ καὶ τὴν αὐτόθεν γλῶσσαν, λέγω δὴ τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ξενίζεσθαι αὐτοῦ τὸν διδασκαλον τὴν ταχέαν τῆς μαθήσεως ἐπιστήμην. Καὶ ὅτι καὶ νοτόριος πρώτητος ἐγένετο· λοιπὸν γὰρ ἐκείθεν ἀρθεῖς, φημι τοῦ διδασκαλείου αὐτοῦ, ἦν εἰς Νοτάριον χρησιμεῶν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ. Διηκόνει οὖν ποίῳ τρόπῳ ἑκτοτε ὁ παῖς τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ

αὐτοῦ, καὶ τῆς δεσποίνης αὐτοῦ, οὐείως καὶ παρὰ

γ'. Πλείονας δὲ φιλοτιμίας εἶδδου αὐτῷ ὁ Θεόγνωστος ὡς ἐνοικῶς τὰ περὶ αὐτοῦ διακειμενος, καὶ τὰ ἀποφορέματα (5) αὐτοῦ παρεῖχεν αὐτῷ, ὥστε τοὺς βιέποντας αὐτὸν λέγειν, ὅτι· Ὁ οἰκίας ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ δεσπότην σεμνοτέροις χρεῖται τοῖς χιτώσι ἑαυτοῦ. Ἐσύχναζε δὲ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀληθῶς εἶπαι, ἀκόρεστος, καὶ ἔγπα τοῦ ἀναγινώσκειν τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρια· μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς βίους τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν τοσοῦτον, ὥστε καίεσθαι τὴν κηρίαν αὐτοῦ εἰς τὴν τούτων φαιδρὴν ἀγάπην τε καὶ ἐπιπόθησιν, ἐξ ἀνάγκης; καὶ εἰς μίμησιν αὐτῶν διεγείρεσθαι. Ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ βαλὼν ἐαυτῷ ἀρχὴν τῆς ἀγαθῆς πολιτείας, τοιῶδε τρόπῳ τῷ Θεῷ δουλεύειν ἀπήρξατο. Ἐν μίᾳ γὰρ νυκτὶ ἀναστάς τῆς κλίνης αὐτοῦ, κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων, ἐν τῷ μεσονυκτίῳ προσεύξεσθαι· φρονήσας ὁ δόλιος δαίμων τὴν καλὴν τοῦ νέου ἀρχὴν, προσελθὼν ἤρξατο προσκροῦειν δεινότητι πατάγῃ τὰς προσούσας ὕβρας τῷ οἰκίματι, ἐν ᾧ αὐτὸς κατέμενεν. Σπασθεῖς οὖν τῷ φόβῳ ὁ νέος, ἐάσας τὴν εὐχὴν, καὶ ταχέως τῇ κλίνῃ ἐπιβὰς, τοῖς αἰγιωμαίοις (6) αὐτοῦ κατεκρού-

(5) Ἀποφορέματα elestes expono: idque suadet tum mox sequentia de elegantioribus famuli quædam domini vestimentis; tum etiam clarissime, quæ hoc loco habet ms. aliud ἀμφιον σχῆμα.

(6) Αἰγιωμαίοις. Eadem quoque vox in ms. Mazarin. est. Videitur ab aîz capra et μαχὴ vel μαλίον, quod Græco-barbare pro lana et crinibus usurpatur compositum: et 20 Januarii in Vita S. Euthymii num. 159, Μαλὸς lana invenitur dicta. Atque hinc intelligi possit stragulum aut vestis e lana caprina. Verum ne de istiusmodi lana contentio sit, vocem magis universalem removere volui.

πειτο· ὁ δὲ Σατανᾶς τοῦτο ἰδὼν ἐχάρη, ὁ μὴδίοτε χάριν ἰδὼν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· καὶ φησιν ὡς πρὸς τινα ὁμοιοτρόπον αὐτοῦ· Ἴδε ὁ τὰ σέλη (7) ἐσθίων, καὶ αὐτὸς ἤδη καθ' ἡμῶν ἀνδρεύεται! Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἀνεχώρησεν.

etiam, qui fabis vescitur, quam præclare adversum nos rem gerit! Cumque hæc dixisset, inde abiit.

δ. Ἀπὸ τοῦ φόβου δὲ ὑπὸν βαθυτάτῳ συσχεθεὶς ὁ μακάριος, ὄρᾳ καὶ ἰδοῦς ὅτι ὦν ἐν θεάτρῳ, καὶ ἦν ἐν κῶ ἐν μέρει τοῦ θεάτρου πλῆθος Αἰθίοπων πολλῶν, συναγωγὴ τις ἀφόρητος (8), καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ πλῆθος λευσχημονούτων καὶ ἑτέρων ἀνδρῶν ἱεροπρεπεστάτων. Εἶχον δὲ τὰ ἑκάτερα μέρη συζητήσιν τινα πρὸς ἑαυτούς καὶ ἀλλήλους περὶ δρόμου καὶ πάλης· οἱ γὰρ Αἰθίοπες, Μαυρόν τινα μέγιστον κεκτημένοι, ἐζητοῦν τῇ συναγωγῇ τῶν λευσχημόνων, Ὅποῖός ἐστιν ὁ μέλλων τρέχειν καὶ παλαίειν μετὰ τοῦ Μαύρου ἐκείνου; οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ ἀντίστη ἔλαγον πώποτε, κἂν τάχα μετὰ πολλῶν αὐτοῦ προσπλασσαντος ἀπ' αἰῶνος ὡς ἔφασκον· ἦν γὰρ χιλιάρχος τῆς πολλῆς ἐκείνης λεγεῶνος τοῦ Σατανᾶ. Ἐν ὅσῳ οὖν ἐκείνοι ταῦτα ἐκαυχῶντο, καὶ αὐτοῦ ἐπιτότος καὶ ἀκρωμένου, καὶ τῶν λασημόνων ἐπαπορούτων, εἰς τις νεανίας ἐκ τῶν ἀνωθεν καταβὰς πάνυ ὄρατος, κατεῖχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τρεῖς στεφάνους· ὅν ὁ μὲν εἰς πάνυ ἐξηθισμένος, χρυσοῖον καθαρῶν καὶ βασιλικῶν ἐχρημάτιζεν· ὁ δὲ ἕτερος, ὡσπερ ἀπέρας τοὺς ἀτιμήτους λίθους· τε καὶ μαργαρίτας κύκλωθεν καὶ ἐκατέρωθεν περιεῖχεν ἀστράπτοντας· ὁ δὲ τρίτος· ἦν μεγεθέστερος ὑπὲρ τοὺς δύο, ἀπὸ πίσης ἀνθήσεως· βόδων, καὶ κρίνων, καὶ φυτῶν, καὶ τανῶν τοῦ παραδείσου τοῦ Θεοῦ συμπλεγμένους, ὅσπερ εἶνα· αὐτὸν καὶ ἀμαράνθινον, καὶ τοσαύτην ἔχειν εὐοσμίαν, ὅταν νοῦς ἀνθρώπου παρσιτῆσαι οὐ δύναται.

ε'. Ἰδὼν οὖν ταῦτα ὁ Ἀνδρέας ἠνείατο καὶ ἐγλίχετο, πῶς ἢ ποῖω τρόπῳ δυνήσεται κἂν ἕνα λαβεῖν, ἀπὸ τῶν στεφάνων ἐκείνων. Καὶ προσελθὼν λέγει τῷ εὐεῖδει νεωτέρῳ ἐκείνῳ. Οὕτως ἔχεις τὸν Χριστὸν (9), εἰπέ μοι, πιπράσκεις ταῦτα; τάχα γὰρ οὐκ ἀπορῶ αὐτὰ ἀγοράσαι· ἀλλ' εἰ μικρὸν συμπάθη μοι, πορευθεὶς μηνύσω τῷ κυρίῳ μου, καὶ αὐτὸς δίδωσίν σοι ὅσον βούλη χρυσοῖον, καὶ λαμβάναι αὐτά. Ἐφη αὐτῷ ὁ νεανίας μειδιῶν τῷ προσώπῳ· Πίστευσον μοι, ἀγαπητὰ, ὅτι τοῦ κόσμου τὸ χρυσοῖον εἰ μοι ἐνέγκης ἐν τῶν ἀνθρώπων τρόπῳ τοιοῦτον οὐ παρέγω οὔτε σοι, οὔτε τινὶ ἑτέρῳ, ἀλλ' οὖν οὔτε τῷ νομιζομένῳ κυρίῳ σου. Οὐ γὰρ εἶσι ταῦτα τοῦ ματαίου

(7) Ὁ τὰ σέλη ἐσθίων. Eadem recurrunt num. 78, sed nihilo clarior sensus cernitur. Cibi genus innui manifestum est: at cujus difficilis conjectura est, ut et alias sæpe erit. Ego, qui fabis vescitur, interpretor, non quod hic sic putem explicari recte, sed ne nihil ponendo morer Lectorem. Credibile tamen est, viliores quosdam cibos et leguminibus herbisve designari; quibus initio ad subigendam gulam vesci solebant illi, qui ad serviendum Deo adiciebant animum; quorum vestigiis insistentem Andream dæmon hic irridere videatur. Si autem velis τὸ σέλος cupedias significare, exprobrantis id

A juvenis, metu perterritus, relicta oratione, confesum in cubile se recepit, ac stragulis involutum abdidit. Quo viso, Satanas, ejus nunquam oculos quod rectum est recte afficit, summpere gavisus dicit cuidam ejusdem secum farine: Ecce ille

B ἄθιοπες, quos inter Maurus quidam versabatur mole corporis insigni: seiscitabantur e candidato- rum turba, quisnam congredi cum illo seu cursu seu lucta auderet: nullus quippe unquam, dicebant, ipsi resistendo par fuit, tametsi cum pluribus a multo jam tempore congressus: erat enim chiliarcha numerosæ istius satanicæ legionis. Inter has illorum jactationes, quas in medio consistens audiebat Andreas, turba candidatorum animis pendente; descendit e loco superiore juvenis admodum formosus, tres manu coronas tenens: quarum una, nimium quantum radiabat auro purissimo et præstantissimo; altera circumquaque per ambitum distinguebatur gemmis inæstimabilibus ac margaritis, non aliter quam stellis cæli rutilantibus; tertia demum, prioribus duabus amplior, ex omni flora genere, rosas, lilias, sureulis, herbisque variis paradisi cælestis plexa, immarecensibilis erat, tantamque diffundebat odoris suavitatem, quantam sibi mens hominis imaginari difficile potest.

5. Conspicatus hæc Andreas discernia' atur animo, ardebatque scire, quo pacto vel unam istarum coronarum nancisci posset. Et propius accedens ad illum formæ eximie juvenem: Ita, inquit, propitius tibi Christus sit; dic age, utrum hæc venalis proponas: illico namque emere non dubitarem: verum si vel tantilla mei te tangat miseratio, aliens, quæso, indicabo domino meo, persoluturo tibi quantum exegeris pretii, ut illa auferat. Placido ad hæc vultu subridens ille, Credas mihi velim, ait, charissime, si quidquid in mundo divitiarum est comportaris obtulerisque, non tibi, non alteri cuivis, non tuo, quem memoras, domino vel unam ex hisce

fuerit quasi dicentis: Ecce hic etiam, qui delicatis et mensa domini sui cibus farcitur, nobiscum congredi non veretur.

(8) Ἀφόρητος intolerabilis quidem vertitur; verum hanc vocem non semper in propria significatione sumi, sed etiam pro multus, ingens, singularis, tum hoc loco, tum clarius etiam mox num. 6 constat, ubi ἐπι· ἀφορήτας ὄρας et εὐωδία ἀφόρητος dicitur: pro quorum primo Maz. habet expresse ἐπὶ πολλὴν ὄραν.

(9) Ita Maz, aliquanto clarius quam habebat nostrum, Ὅντως οὐ ἔχεις Χριστόν.

florentis addixerō : ne ue enim vani huiusce mundi isthac ornamenta sunt, ut suspicaris; verum thesauri caelestes et coronæ Christi, quibus coronantur illi qui Mauros istos profligant. Si vero, non unam solummodo, sed omnes res reportare desideras; veni et accingere pugnæ, cum Æthiophe isthoc nigra fuligine asperso committendæ : quod si superior fueris, non his modo tribus, sed quotquot volueris, et quidem longe speciosioribus, a me donaberis. Cum hæc audisset Andreas, posita in verbis illius fiducia : Crede mihi, inquit, exsequar quæcumque dixisti : solummodo id rogo, ut insidias et machinamenta Æthiopsis me edoccas. Adhæc juvenis : Tunc igitur hæc ignoras? audi. Nontiquam generosi sunt Æthiopes; sunt autem meticulosi, sunt imbelles, sunt viribus destituti. Neque te terreat ingens ipsius, quæ apparet statura : tam debilis quippe et fragilis est, quam caules et olera. His aliisque dictis, tironem suum quasi ungens et animans formosus ille juvenis, apprehendit ipsum et quodammodo collectans, docuit, quo pacto Æthiopi resistendam esset : ac tandem dixit ei in aurem : Cum te sublatum [in gyrum] egerit (ita enim fore, mihi certum est) cave consterneris, sed confidige cum ipso in signo sanctæ crucis et videbis gloriam Dei.

G. Tunc igitur B. Andreas in medium processit cum Æthiophe pugnæ aleam subiturus : exclamavitque voce magna : Prodi tandem, prodi terribime, abjecte, commodorum nostrorum invidie : age sis, nos duo simul in arenam descendamus. Postquam talia percepisset Æthiops; euncta flatu dejiciens ac horrendum fremens, celerrime et ipso in medium procurrit, arreptumque Andream in gyrum vertit ad longum tempus : ita ut plauderent præ gaudio Æthiopes; candidati vero præ dolore ingemiscerent : videbatur namque tam valide a Mauro allidi solo, ut oculi ejus excuterentur. At vero dum Andreas in gyrum agitur, muniens sese sacrosancta cruce tanto impulsu dæmonem in terram dat, ut capite ad petram alliso dejectus statim disparuerit. Cum ecce candidatorum iugens plausus, et suavissimæ exsultantium voces insonuere, ac B. Andream supinis manibus suis in sublime extulerunt; exosculatique ad unum omnes, unguentis quibusdam spiritualibus ipsum inunxerunt. Tum vero dissipatis subito, quotquot aderant, non sine confusione Mauris, ipsi quoque evanuerunt. Juvenis porro iste, dignitate eximius, immarecensibilis coronas Andream dono dedit; quas portans multa perfundebatur voluptate, quia fragrantia inde manabat singularis. Demque amplexatus ipsum, Macte animo, inquit, ex hac hora nobis eris et ami-

Α κρίσμου τούτου, ὡς ὑπαυθῆσαι· ἀλλὰ τὰ εἰς τὴν θησαυροὶ ἰπουράνιοι, καὶ στέμματα τοῦ Χριστοῦ, οἷσπερ καταστρέφονται οἱ τοῦ Μαύρου ἐκείνου πατάσσοντες. Ἐάν θέλῃς μὴ μόνον τὸν Ἰνα, ἀλλὰ καὶ τοὺς τρεῖς λαβεῖν, προσελθὼν πάλασον τὸν Αἰθίοπα ἐκεῖνον τὸν ἡσβολωμένον (10), καὶ ἐάν ἡττήσῃ αὐτὸν, οὐ μόνον τούτους, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ἕσους ἀν βουληθῆς καὶ μάλιστα εὐειδέτερούς κομίση πρὸς ἐμοί. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀνδρέας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἐθάρασεν, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Πίστευσάν μοι, ποιῶ τὰ λεγόμενα· μόνον δὲ δάξόν με τὰ μηχανήματα αὐτοῦ. Ἐφη ὁ νεανίας· Ὁ, οὐκ· οὐκ ἐπίστασαι ταῦτα; οὐχὶ γὰρ οἱ Αἰθίοπες θρασεῖς εἰσιν καὶ δεῖλοι, καὶ σταθραωμένοι καὶ ἀνίσχυροι. [Καὶ μὴ σε θροήσῃ τῆς ὀράσεως αὐτοῦ μέγεθος· ὡς γὰρ λάχανον, οὕτως ὑπάρεθαι σαθρὸς καὶ ἀνίσχυρος.] Ταῦτα οὖν εἰπὼν καὶ ἄλλα τινὰ πλεῖστα πρὸς ἀλεψὴν τοῦ νεοῦ, κρατήσας αὐτὸν ὁ εὐειδὴς ἐκεῖνος νεανίας, ὡς δὴθεν παλαιὸν μετ' αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτὸν τὸ πῶς ἀντιστῆ τῷ Αἰθίοπι. Καὶ ἐπὶ τέλους λέγει αὐτῷ εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ, Ἦνίκα σε ἀρῆ εἰς γύρον, ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, σὺ μὴ θροήσῃς, ἀλλὰ [συμπλάκηθι αὐτῷ (11) σταυροειδῶς, καὶ ὄψῃ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.

Γ'. Ἐξῆλθεν οὖν μακάριος τότε πρὸς τὴν πόλιν εἰς τὴν μέσον Ἰνάνει τοῦ Αἰθίοπος, καὶ λέγει μεγάλη τῆ φωνῇ· Δεῦρο λοιπὸν, ἡσβολομένη, ταπεινὴ, ἀνωφύλις, Ἰνα ἅμα οἱ δύο παλασσωμην. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Αἰθίοψ, τὸ τάχος ἔδραμον, ἀποφασῶν καὶ μεγάλη φωνῆ φωνηθέντος, καὶ ἀρπάζει τὸν Ἀνδρέαν γύρον εἰς ἀφορήτους ὥρας, ὥστε κροτεῖν τοὺς Αἰθίοπα; χαρὰν, καὶ στεγνάζειν τοὺς λευσοχημόνας· ἰδοῦσιν γὰρ ὅτι δίδωσιν αὐτὸν ὁ Μαῦρος εἰς τὴν γῆν, ὥστε ἐξωθεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Κυροβουλούμενος δὲ ὁ Ἀνδρέας, καὶ (12) [συμπλακείας αὐτῷ σταυροειδῶς, πατάσσει αὐτὸν εἰς τὴν γῆν], καὶ ὁ τοιοῦτος δαίμων ἔσυχον αὐτοῦ τὸ κράνιον εἰς πέτραν, καὶ κατενεχθεὶς παραυτὰ διεφόνησε. Κρότος δὲ μέγας τῶν λευσοχημόνων, καὶ χαρὰ γλυκυτάτη τότε ἐγένετο, καὶ ἤρπασαν τὸν μακάριον ἐν ὄψῃ τοῦ ταῖς παλάμαις αὐτῶν ὑπείαις, καὶ κατεφίλου αὐτὸν ἅπαντες, χρίοντες μύροις πνευματικῶς. Τότε οὖν τῶν Μαύρων ἐκεῖνων πάντων σκορπισθέντων, μετὰ μεγάλης ἀισχύνης ἀνεχώρησαν· καὶ ἰδωρήσατο αὐτῷ ὁ εὐειδὴς ἐκεῖνος νεανίας τοὺς ἀχράντους στεφάνους, καὶ ἔτερετο μέγਾਲος φορὼν αὐτούς, ὅτι εὐοδία ἀφορήτος ἀπ' αὐτῶν ἐξεφέρετο. Τίλος ἀσπασάμενος αὐτὸν λέγει· Ὑπαγε καλῶς, ἀπὸ τῆς ἄρετι ἔση ἡμέτερος καὶ φίλος καὶ ἀδελφὸς γλυκύτατος. Τρέχει οὖν τὸν καλὸν ἀγῶνα γυμνός, καὶ γενοῦ σαλῶς δι' ἐμὲ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δε-

(10) ἡσβολωμένον. Quod modo dixi, hic quoque intelligi debet, eandem ob causam relinqui a nobis hanc vocem, ut in ms. nostro hic et seq. num. constanter habetur. Cum alioqui recta scribendi ratio postularet ἡσβολημένον; ab ἀσβολῶν, fuligine infuso, pelluo, quod recte convenit nigro Mauro.

(11) Quod hujus loco ponebatur in ms. Vatic. duoson αὐτὸν, et infra δίδωσιν κόνδον, peregrinum prorsus. olct. Multo clarius et in Marzaritano, quod hic utrobique suppositi.

(12) Pro his legebantur παραχθελίς, δίδωσιν τὸν δαίμονα κόνδον.

ποτες καθίσαις ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας μου (15).

cus et frater suavissimus; decerta igitur generose pulatus omnibus, atque aden fac stultus fias propter me; et multorum honorum dominus in die regni mei considerebis.

CAPUT II.

Stultitiam simulans vincitur, revelationibus illustratur, oppugnatur a dæmonii et liberatur, ad servendum Deo vocatur.

Ζ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μακάριος, ἀπὸ τοῦ βαθυτάτου ὑπνου ἐκείνου ξυπνος ἐγένετο, καὶ ἦν θαυμάζων τὸ γεγονός αὐτῷ τῆς εὐωδίας θείας· ἐμύριζεν γὰρ τὴν ὄσφιν αὐτοῦ εὐωδία τις φρικτῆ, ἀόρατός τε καὶ ἀκατανόητος. Ἐρχεται οὖν πρὸς με πρῶτως τὸν ἀνάξιον, καὶ θαρβύει μοι τὸ πρᾶγμα ὡς ἦν. Καὶ ἐξέστην ἔγωγε τοῦ μακαρίου τὴν ἑκστασιν ἀκούσας, μάλιστα δὲ καὶ τὴν ὄσφιν αὐτοῦ ὄρων αἰγλήν ἐκπέμπουσαν καὶ εὐωδίαν θείκην, φρικτὴν καὶ ἀσύγκριτον (15). Ἐσκαψάμεθα οὖν εἰ ἀμφοτέροι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐκρίναμεν τοῦ σχηματῆσαι ἑαυτὸν εἰς τρεῖς δαιμονίωντος καὶ μαινομένου (16) διὰ τὸν εἰπόντα αὐτῷ, ὅτι Γενοῦ σαλῆς οἱ ἐμέ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δεσπότης καθίσαις ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας μου. Ἄλλως γὰρ διαδρᾶσαι τοῦ σωματικῶς δεσπότητος οὐκ ἔδύνατο· διότι δυσκόλως τις τὸν ἑαυτοῦ οἰκέτην ζῶν ἀπόλυση (17) ἐλεύθερον, καὶ μάλιστα εἰς ἐργασίαν θείκην τοῦ διαβόλου ταῦτα ἀπὸ τοῦ φθόνου κωλύοντος.

presertim si pietatis operibus se addicere meditatur, diabolo istiusmodi consilium oræ invidia interurbante.

Ἡ. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ, ὥρα· οὐσης μεσονυκτίου, ὄναστὶς προσήύξατο· καὶ μετὰ τὸ κληθεῖν αὐτὸν τὴν εὐχὴν αὐτοῦ, λαθῶν μάχαιραν, ἐπορεύθη εἰς τὸ φρεᾶρ τὸ πλησίον τοῦ κοιτύου τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Καὶ ἐκδυσάμενος ἄπερ ἐφόρει ἱμάτια, ἤρξατο λεπτοκοπᾶν ταῦτα τῇ προσοσῇ αὐτῷ μαχαίρᾳ, καὶ ὡς περ σεληνιαζόμενος, βήματά τινα τοῦ κυρίου προσεβάλλετο λέγειν, ὅν τρόπον οἱ σεληνιαζόμενοι πράττουσιν. Ἐξύπνου δὲ γενομένου τοῦ κυρίου αὐτοῦ (18), ἤκουεν τὰ αὐτοῦ ὁμιλίαις, καὶ ἐξινέζατο τὸ τί ἂν εἴη ταῦτα καὶ μάλιστα ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ. Ἰπέλαθεν οὖν, ἀηλονόει πνεῦμα πονηρὸν εἶναι τοῦ φρεᾶτος, καὶ αὐτομολεῖ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ παρακρούσαι τινα τὸν πρόχειρα εὐρίσκεσθαι, βουλόμενον. Ἡτόχαζεν οὖν τῷ τοιοῦτῳ τρόπῳ μέχρι πρωτῆς, καὶ τῇ αὐτῇ ἀπῆλθεν ὁ μάγειρος αὐτοῦ τοῦ γεμῆσαι ὕδωρ, καὶ ἔτασάμενος τὸ γεγονός τῷ Ἀνδρῆζ ἐξέστη. Ἐἶσα· οὖν τὴν ὕδριαν αὐτοῦ, ἀνήγγειλεν ταῦτα τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ἔτι ψάλλοντι τὰ ἑωθενά. Ἐξέστη οὖν ὁ κύριος αὐτοῦ ἀκούσας ταῦτα, καὶ ὅτι ὁ Ἀνδρέας φρεῖν παρατρῆται, ἐν τῷ στομίῳ τοῦ φρεᾶτος κἀθήται. Κατήλθεν οὖν εὐθέως ἐκεῖνος αὐτὸς τοῦ

7. Cum hæc insonuissent auribus B. Andreae, e somno profundissimo expectatus est; ac mirabatur secum, quod oblatum senserat, plenum fragrantie spectaculum: delibuta quippe erat facies illius suavitate quadam oloris, sacra, invisibili, et quam assequi mens ulla hominis nequit. Venit igitur bene mane ad me indignum, et confliter quod acciderat exponit. Obstupui ego, tali audita exstasi; idque vel maxime, cum faciem illius futilare pulchro lumine viderem, et fragrantiam sentirem, divinam proreus et singularem. Tum ambo rem maturius expendentem, judicavimus e re fore, si ipse in ordinem dæmoniacorum atque insanientium se transferret illius causa, qui dixerat, Fac stultus fias propter me, et multorum honorum dominus in die regni mei considerebis. Neque enim aliter effugere potuit, cui quoad corpus serviebat, dominum: propterea quod difficillime subducere se possit quispiam heri sui potestati, diabolo istiusmodi consilium oræ invidia interurbante.

8. Sequenti porro nocte, jam intempesta, consurgens strato, precationi se dedit; qua persoluta, accepit gladium et abiit ad puteum, qui proxime a domini sui cubiculo aberat: ubi exutus suis vestibus, minutatim cepit illas concidere gladio, quem comportarat; ac jacere in medium voces quasdam absonas absurdasque, ad eum proreus modum quo Inatici consueverunt. Quas cum expectatus dominus ejus precepisset, miratus est quid sibi illæ vellent, presertim tali hora ac tempore: et suspicatus tandem, malum ipsius putei genium esse, qui tali hora discurreret circumventurus quem primum occupasset, quieti se reddidit ad usque dilucium: quo illucescente exiit coquus aquæ hauriente gratia, conspicatusque cum stupore, quod acciderat Andreae; relicta hydia, domino suo, etiam tum matutinas preces persolventi, cuncta renuntiaturus, accedit. Obstupuit ille similiter audito coquo; Andream a statu mentis dejectum, considere ad os putei, referente; descenditque confestim, comitante familia tota, rem inspecturus. Et illorum quidem pars maior iugebant plurimum Andream

quia tamen hæc illis belle respondent, interserenda duxi.

(16) Ms. Vatic. habebat μή αὐτῷ παραδειγματῆσαι· τέως δὲ ἐκεῖνον ἑαυτὸν εἰς ταρεῖν δαιμονίωντος μεταστῆσαι.

(17) Vitiosissime legebat Vaticanum, Δεσπότην ἐξαστέλλη, pro οἰκέτην.

(18) Quæ hic aliquot versibus continuis de domino dicuntur, desunt alteri ms.

(15) Magis mihi placet quod in Mazar. legitur, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν μέτοχόν σε ποιήσω ἐν τῇ βασιλείᾳ των οὐρανῶν, « Et multorum te honorum participem faciam in regno cælorum. »

(16) Erat constructio hæc admodum mirabilis, solis casibus rectis cum verbo junctis: quare quod ponebatur ἢ ὄσφιν αὐτοῦ, mutavi τὴν ὄσφιν αὐτοῦ, aliquanto clariorē faciens sc̄isum.

(17) Illa ex Maz. hic interjecta, videntur in nostro ms. paulo ante, aliquibus mutatis, relata:

causa, rati, ita vere miserum in modum a demonibus affectum esse : dominus vero ipse, admodum tristis ob famuli sibi casum infelicem, nullo penes se suosque reperto mali remedio, jussit ipsum in venerandum sanctæ martyris Anastasiæ templum, quod est in Macelæ tractu, deportari, Sanctæque catenis vinciri; data ecclesiæ custodiri pecunia, quo accuratior ipsius cura gereretur.

Ἐν τῇ ἀλύσει τῆς ἁγίας βλήθῆναι δεδήλωκεν, δούς ἀργύρια τῷ παραμονίῃ (20) τῆς ἁγίας ἐκκλησίας πρὸς περισσοτέραν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ.

9. Toto itaque die B. Andreas, peregrina quadam verba in medium jaciens, videlicet uti stolidus, perstrepebat; noctu vero lacrymis precibusque vacans, inclamabat sanctam Christi martyrem Anastasiam, ut conspicuam sese offerens, ipsum consolaretur, significando an gratum Deo esset, quod acceptat vitæ institutum. Cumque moram lamentis precibusque aliquantam interponeret, ecce astiterunt conspicuæ mulieres quinque, et senex unus; qui multa gloria insignis, ac pedibus admodum formosis obambulabat in conspectu Andree. Porro circumeuntes singulos, qui istic detinebantur, infirmos visitabant; unque obiissent omnes, ad Andream quoque deveniunt, constititque propius senex, et post ipsum comites ejus sanctæ mulieres. Post hæc intuitus ipsum senex oculo irretorto, leniter arridebat, videbaturque animo quiddam volvere utilitatis non modicæ. Conversus itaque ad matronam cæleris splendidiorem, facete admodum : Domina, inquit, Anastasia, non huic medicaris tandem aliquando? Cui illa : Domine magister, jam adfuit ipsi presentior medicus, non indigenti posthac rei cuiusvis : is enim qui dixit : Fac stultus fias propter me, et multorum honorum dominus in die regni mei consilialis; idem tam præsto ipsi futurus est, ut altero deinceps medico non sit opus; novit namque artem quam didicit, eamque non dimittet quoad spiritum duxerit : flet autem Deo nostro vas electum, sanctificatum, dilectumque in Spiritu. Excepit senex : Noveram ego quoque isthæc, domina mea; sed ex magno erga hunc affectu istum sermonem intuli.

10. Talia inter se vidente Andrea locuti, pa-

(19) Idem pluribus explicat ms. Mazar. ὃν (vān) ἔδειξατο ὁ εὐσεβὴς Λέων ὁ Μακέλλης. Fuit autem Constantinopoli duplex ecclesia S. Anastasiæ; quarum altera ad Pelagium, varias vicissitudines passa, innuitur Novatianorum fuisse a Socrate lib. vii, cap. 39. Altera, primum in formam oratorii non magis accommodata a S. Gregorio Nazanzeno, deinde a variis aucta et instaurata est; in quam et reliquias S. Anastasiæ postea Sirmio translatas esse testatur Nicephorus Callisti, lib. xiv, cap. 10. Estque hæc Anastasia, quam φαρμακολυτρίαν, *reneficiorum solutricem* appellant, unde etiam maniaci eidem curandi sistuntur et energumeni, sicut hinc discimus : agemus de ea 25 Decembris. Prædictis Nicephorus, uti et Menæa, templum illud in Porticibus Domini collocant; eum hic εἰς τὴν Μακέλου, uti habebat ms. pro Μακέλου, in Macelæ tractu fuisse dicatur. Sed non reperio tractum ipsius nominis apud Du Cange : habet tamen lib. iv, cap. 7, num. 5, ex Codmo et *Originibus CP.* in e. ut sequentia : « Admirandum tempus Sau-

Ἰδὲν αὐτὸν, καὶ πᾶς ὁ οὐρανὸς αὐτῷ ἔμψυχον ἐπέστη αὐτῷ. Καὶ οἱ πλείονες ἰθρήνουν ἐπ' αὐτῷ, εἰκόζοντες ὅτι ἐπ' ἀληθείας οὕτως ἀπὸ δαιμόνων παρεκρούσθη · ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ πάνυ λυπηθεὶς ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ, καὶ μὴδ' ἐν εἰς τοῦτο ἰσχύων αὐτῷ ὀφελῆσαι, εἰς τὸν τεθάσμιον ναὸν τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας (19), εἰς τὰ δὴ Μακέλου φημι ἐκείσε αὐτὸν ἀπεινεθῆναι προσέταξεν, καὶ

θ'. Δι' ὧν οὖν τῆς ἡμέρας ὁ μακάριος τὰ νόθα αὐτοῦ, ὡς ὄθην παραφρονῶν, ῥήματα ὀμίλει · τῇ δὲ νυκτὶ ἰθρήνει καὶ προσήυχοτο παρακαλῶν τῇ μάρτυρι τοῦ Χριστοῦ ὀφθῆναι αὐτῷ, καὶ παραμυθῆσασθαι αὐτὸν, εἰ ἀριστόν ἐστι Θεῷ τὸ ἐγγεφρημα, ὃ ἤρξατο (21). Μικρὸν οὖν αὐτοῦ ὀρθήνους καὶ τῆς εὐχῆς παυσάμενος, ἰδοὺ ὀρθαίμοφανώς πέντε γυναῖκες ταῖς ἐκείσε ἐπέστησαν, καὶ εἰς τις γέρον, δόξῃ ποίῃ κλειζόμενος ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὠραλοῖς ποσὴν περιπατῶν περιώδευεν. Περιήρχοντο δὲ, καὶ τοὺς ἐκείσε ἀσθενεῖς ἐπεσκέπτοντο ἕνα καθ' ἕνα· καὶ διαβάτες τοὺς λοιποὺς ἔρχονται καὶ ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἐν πρώτοις ἔστη ὁ γηραιός, καὶ ἀπ' αὐτοῦ αἱ ἔγχει ἐκείσε γυναῖκες. Ἐἶτα θεωρῶν αὐτὸν ὁ γέρον ἐκείνος ἀνενόστον ὀμματα, γλυκύ τι ὑπεραιδία πρὸς αὐτὸν, εἰ ὀγαθὸν πάντως ἐν ἑαυτῷ στοχαζόμενος. Αἰετι οὖν καὶ τῇ λαμπροτέρῃ γυναικὶ ὡσπερ χαριεννεύζομενος· Κυρία Ἀναστασία, οὐκ ἰατρούεις τί ποτε; Αἰετι ἐκείνη αὐτῷ, Κύριε, ὁ C Μαγίστηρ ἄλλος ἤστυσεν, καὶ οὐκέτι δέεται τινος· ὁ γὰρ εἰπὼν ταῦτα, Ὅτι γενοῦ σαλῆς δι' ἐμὲ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δεσπότης καθίσεις ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, ἐκείνος αὐτὸν ἰάτρυσεν, καὶ λοιπὸν ἰατροῦ γράϊας οὐ δέεται. Εἶδει γὰρ τὴν τέχνην, ἣν ἔμαθεν, οὐκ ἔλασι αὐτὴν μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ ἀναπνοῆς, ἀλλὰ γενήσεται τῷ Θεῷ ἡμῶν σκευὸς ἐκλεκτὸν, ἅγιον, καὶ ἡγαπημένον ἐν Πνεύματι. Ἐψῆ ὁ γέρον· Εἶδεν κἀγὼ, κυρία μου, ταῦτα, ἀλλὰ μετριοπαθῶν πρὸς τοῦτο τὸν λόγον λελάληκα.

ε. Ταῦτα εἰρηκότες, βλέποντος τοῦ Ἀνδρέα, καὶ

etæ Resurrectionis (idem illud est cum S. Anastasiæ, de quo agimus) in Mauriani tractu adiffenit propriis sumptibus S. Martiani. « Addunt *Originibus CP.* ineditæ : « Ex divitiis Asparis, qui a Leone interfectus fuerat. » Unde et factum dicit Baronius, sub finem anni 470 ut *Leo* ipse *Macelæ*, nempe *intersector*, fuerit cognominatus. Papias quoque vocem *Macelare* interpretatur *Occidere*, verosimiliter eadem ratione, qua locus cædendorum animalium dicitur *Macellum*, et sic etiam hic scribitur per duplex λ.

(20) Παραμονίτης, alias παραμονάριος et προμονάριος uti paulo inferius; *Mansionarium* Latini appellant; estque æditus seu custos et conservator ecclesiæ, reliquiarum, clavium etc. Omnium notio innotuit, non procul a templo, sed conjunctum ei domicilium seu mansionem fuisse; uti etiam convenit.

(21) Nescio quid hoc loco sibi velit quod in nostro erat ms. ὡς γε πῶς.

δόντες αὐτῷ τὴν εἰρήνην, ἐνδον τοῦ ναοῦ εἰσελθόντες ἅμα χάριν τοῦ προσεύξασθαι· οὐκέτι δὲ τὸ λοιπὸν τὸ οἶοναι ἀπ' αὐτῶν ἢ ἐξελθόντα ἢ εἰσελθόντα καθ-
εώραξει· μέχρις ἂν ὁ ὄρθρος ἐπέστη, καὶ τὸ ξύλον
ἐκρούσεν ὁ προσμονάριος. Ξενισθεὶς οὖν ὁ μοκά-
ρος τῷ πνεύματι ἐδόξασε τὸν Θεόν, καὶ τῇ μεγα-
λομάρτυρι ἀπηγαράσθη, τῇ ταχυτάτῃ ἐπὶ τὴν
εἴησιν αὐτοῦ. Καθεσθεὶς οὖν ἐν ὄλῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
ἐν τοῖς δεσποῖς, αὐθενὶς ἐγεύσατο, ἀλλὰ τὰ νόθα
αὐτοῦ βήματα ἐπεφθέγγετο. Καὶ δὴ τῆς νυκτὸς
πάλιν κατὰ τὸ σὺνηθεῖς καταλαθοῦσας, καὶ ἀγρυπ-
νοῦντος αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ μεσονύκτιον πάλιν
κατὰ τὸ σὺνηθεῖς δεήσεις καὶ ἱκεσίας λαμβανόντως,
ἐν τῷ κρυπτοῦ τριμῆ τῆς καρδίας αὐτοῦ, τῷ Θεῷ
καὶ τῇ μάρτυρι προσφέροντος, ἄφωι ἔρχεται πρὸς
αὐτὸν ὁ διάβολος μετὰ πλήθους δαιμόνων, κατέχων
ἐξίτην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· κάκιστοι δὲ, ἤγουν οἱ
δαίμονες, οἱ μὲν μαχαίρας, οἱ δὲ βόραλα, ἄλλοι
σπάθας καὶ ρομφαίας, ἕτεροι δὲ καὶ σχοινία·
χιλιαρχὸς γάρ ἦν ὁ ὀράκιον ἐκεῖνος, διὰ τοῦτο πολλὰ
δαιμόνια ἐληλύθει· πρὸς αὐτὸν, τοῦ ἀναλεῖν τὸν
μακάριον. Βρούξα· οὖν μακρόθεν ὁ λυτοδύτης, τοι-
ούτῳ γὰρ σχήματι· ἐφαίνετο, ὡς περ γέροντος Αἰθίοψ,
ὑρμῆσεν κατὰ τοῦ ἁγίου τοῦ πατάξει αὐτὸν τῇ
ἐξίτη τῆ· χειρὸς αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ συνδαίμονες
αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ

ια'. Καὶ τοῦ Μακαρίου τὰς χεῖρας πρὸς Κύριον μετὰ
δακρύων πολλῶν ἀναπετάσαντος, καὶ τοῦτο μόνον
εἰρηκότος, Ἅγιε Ἰωάν·η Θεολόγε, βοήθει μου, εὐ-
λόγως βροντῆ γέγονεν ἀφ' ὑψους, καὶ ἤχος τις, ὡς
ἀπὸ οὐλοῦ· καὶ ἰδοὺ τις γέροντος μέγας, μεγαλόφθαλ-
μος, ὡς ἀνάβαλα (22) μικρόν, ἔχων τὸ πρόσωπον
ἀγμύρον ὑπὲρ τὸν ἥλιον, καὶ πῆθος πολὺ μετ' αὐ-
τοῦ, λέγει τοῖς σὺν αὐτῷ μετὰ θυμοῦ· Ἀσφαλῆσατε
τὰς πλάς, καὶ μηδέ τις ἐξηλάσει τῶν χειρῶν ἡμῶν.
Ἴδὲ δὲ πλείους ἐκαίνων ὄντας, τοῦτο διὰ τοῦ πάχους
ἐποίησαν. Ὡς οὖν συνελήφθησαν ἅπαντες, λέγει εἰς
Μαῦρος τῷ ἑταίρῳ αὐτοῦ ἐν μυστηρίῳ· Οὐαὶ ἡμῖν (23),
ὅτι Ἰωάννης πικρὸς ἐστίν, καὶ δεινῶς ἔχει ἡμᾶς
βασανίσει. Καλεῖται οὖν ὁ τίμιος γέροντος ἐκεῖνος τοῖς
σὺν αὐτῷ, καὶ ἐκβάλλουσιν τὴν ἄλυσιν τοῦ αὐχένος
τοῦ μακαρίου Ἀνδρέ·ου ἦν καὶ λαθῶν καὶ πορευθεὶς
πλήσιον τῆς ἔξω πύλης, ἔστη καὶ λέγει τοῖς σὺν
αὐτῷ· Ἐνα καθ' ἕνα μοι φέρετε. Ἦνεγκαν οὖν τὸν
προῦτον. Καὶ λέγει· Ἀπλώσατε αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν,
καὶ λαθῶν αὐτὸς ἰδίαι· χερσίν τὴν τοῦ Μακαρίου
ἄλυσιν, ἐπιπλώσεν αὐτὴν, καὶ οὕτως δέδωκεν αὐτῷ
ὡς· ἐκατὸν μάστιγας· Ἐλεγεν δὲ ὡς περ ἄνθρωπος,
τὴ· Εἰλέησον, ἐλέησον, ἐλέησον. Μετὰ τοῦτο πάλιν
ἔπλωσεν ἕτερον, καὶ ἔλαθεν καὶ αὐτὸς τὰ αὐτά·
Ἄκουσιν ὁ μακάριος Ἀνδρέ·ας τὸ Ἐλέησον, θέλων καὶ
μὴ θέλων τῷ γελοῖῳ συνελεγετο· ἐφαίνετο μὲν τῷ
ἑταίρῳ, ὅτι ὡς περ ἄνθρωποι, οἱ Αἰθίοπες συνεσχέ-
θησαν, καὶ τύπτονται, καὶ ταῦτα αἰσθητῶς· ἀλλ'
ὁ Θεός· ἐπ' ἀληθείας τοῦτους ἔτυπεν τοιοῦτο δαρ-

cemque ei impertiti, ad interiora templi precatio-
nis causa se intulere : nec deprehensus est illorum
aliquis aut egredi aut ingredi amplius, quoad illu-
cesceret, lignumque pulsaret ecclesiæ custos. Mira-
tus itaque B. Andreas in spiritu laudavit Deum,
et gratias egit magnæ martyri Anastasiæ, quod
tam celeriter ad preces suas adfuisset. Consedit
porro die illo toto vinculis constrictus, nihil quid-
quam cibi gustans ; solummodo peregrinas simula-
tasque voces suas effluens. At vero recurrentibus,
ut solent, tenebris, cum vigilans, circiter noctia
medium, consuetas iterum Andreas preces atque
vota Deo ac beatæ martyri, in penetrali cordis sui,
clam offerret ; aggreditur illum repente diabolus,
dæmonii pluribus stipatus, manum armatus ascia :
dæmonum autem illorum alii machæris, alii fusti-
bus, quidam gladiis et rhomphæis ; reliqui funibus
instructi, omnes draconul seu diabolo isti militabant
qui chiliarcha erat, et ad quem frequentissimi
confluxerant in perniciem B. Andreæ. Cum hisco
itaque comitibus suis, sublato emiois ingenti fre-
mitu, infestissimus ille, senem Æthiopem (ita
naniqne apparebat) indutus, magno cum impetu
in Sanctum irruit, percussurus ascia, quam manu
tenebat.

11. Verum beato juvene manus cum multis la-
cerymis ad Dominum extollente, atque illud duxat
precato, Sancte Joannes Theologe, opitulare
mihi ; illico e sublimi insonuit tonitru. Et voces
quædam veluti a turba emissæ. Atque ecce adest
senex, magnitudine corporis et oculorum conspicuus,
calvitio exiguo, facie supra solem rutilante,
stipatus multitudine ingenti ; quibus et dixit cum
iracundia : Obfirmate portas, et nemo ullus evasurus
est manus nostras. Illi vero, cum numero præ-
starent aliis, atque repente jussa passiverunt. At-
que hoc modo conclusis comprehensisque Mauris
omnibus, illorum unus socio suo in aurem secreto
insurrexit : Væ nobis, quia Joannes ille, ut vehe-
mens imprimis est, gravissima nobis tormenta in-
fliget. Et venerabilis ille senex cum ipso jubente
socio e collo B. Andreæ tulissent catenam eique d-
dissent, procelens ad extimam portam constitit,
ac dixit iisdem comitibus suis : Singulos Mauros
afferte huc. Altorumque primum jussit extendi
solo, et arreptam propriis manibus Beati catenam
triplicavit, sicque misero quasi centum verbera
impexit ; exclamantis instar hominis : Miserere,
miserere, miserere. His peractis alterum extendi
mandavit, qui et eodem prorsus modo exceptus
est. Interea B. Andreas, auditio illorum lamentabili,
Miserere ; vellet nollet, risu correptus est : vide-
bantur autem ipsi dicti Æthiopes, more hominum
constricti, sensibilem in modum flagra subire :

(22) Ms. Mazarinianum vero ἀνάβαλος, recal-
vasier : sic in *Chronico Alexandrino* Justinianus
describitur Ἀναβαλάς, quæ omnia eodem reci-
dunt, sed puriori lingua Ἀναβάλλωντος dicitur.

(23) Pro isto ἡμῖν, ex Maz. huc translato ha-
bebat nostrum, τὴν ὥραν ταύτην καὶ ἡ ἡμεῖς
ἐπλανήθημεν.

sit? crede affirmanti, illarum, quae penes me sunt, voluptatum illa omnium longe minima est. Quod si dictis meis acquiescis, quaecunque possideo ego Atque haec locutus abiit rex. Beatus vero Andreas e somno experrectus, conservabat omnia in corde suo, et mirabatur, quid tandem isthaec

ὁ μακάριος, συνιτῆρις πάντα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐξεπλήσαστο τί ἂν εἴη τοῦτα.

tua sunt, et faciam te regni mei cohaereditem.

15. Jamque transacto quadrimestri, a quo in ecclesia S. Anastasiae perduraverat, mirati ecclesiae curatores, nihilo lenius, imo deterius etiam se Andream habere, totius rei dominum ejus commonefecerunt, Qui illis auditis, famulum suum in numerum insano- rum ac dæmoniaco- rum jam referens, jussit vincula eximi ac dimitti abiturum quo vellet. Ex illo autem tempore discurrens per urbis vicus ac plateas mundum illusit, seniores illum Simeonem mirabilem (28) probe æmuliatus. Cum vero deinde advesperasceret, ad me venit, homuncionem indignum, solum domi meae decubentem, cœpitque ridere et faciem suam venerandam lacrymis humectare, et mutuo amplexu in longum tempus in- nexi, salutavimus inter nos, et cubitum concessimus. Percontanti vero mihi de rerum ipsius statu, quomodo e vinculis, quibus tandiu detentus fuerat, evasisset, enarravit omnia summa cum modestia et mansuetudine: mecum namque solo, fratres et amici mei fidelissimi, sincere ac sine luctu agebat, cum aliis vero aut agebat ut motæ perturbatæque mentis homo, aut non agebat omnino.

16. Μετὰ οὖν τὸ διαρχέσαι αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ τῆς μάρτυρος ὡσεὶ χρόνου τετραμηνιαίου, θεασάμενοι οἱ τῆς ἐκκλησίας ὅτι οὐκ ἴστανται, ἀλλὰ χεῖρονα τρίπτου- ται, δῆλα τὰ κατ' αὐτὸν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ πιποῖν κα- σιν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ θεόγνωστος, ἀπογραφά- μενος αὐτὸν, ὡς ἤδη ἐξῆχον καὶ διιμονῶντα, ἐκέ- ληυσσε ἅμα λυθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἀρεθῆναι πορεύεσθαι. Τρίχων δὲ ἔκτοτε ἐν τῇ πλα- τεῖᾳ τῆς πόλεως, ἦν παίζων κατὰ τὸν πάλαι Συμεῶν ἐκείνον τὸν θαυμαστόν. Ἐσπέρας δὲ γενομένης, ἐρ- χεται πρὸς με τὸν ἀνάξιον, ἐμοῦ μόνου ἐνδον τοῦ οἰκήματος καθυδῶντος, καὶ μειδιάσας ἤρξατο δά- κρυσιν τὸ τίμιον αὐτοῦ πρόσωπον καταβρῆαινειν· προσπλακίνας δὲ ἐπὶ πολλὴν ὥραν, καὶ ἀσπασά- μενοι ἀλλήλου; ἐκαθευδήσαμεν. Ἐπιρῶτων οὖν αὐτὸν τὰ περὶ αὐτοῦ, πῶς τὰς τῶσάυτας ἡμέρας ἐν δεσμοῖς ὦν, ἀπέλυθῃ· ὁ δὲ διηγήσατό μοι πάντα μετὰ πάσης ἐπιεικείας καὶ πραδότητος· ἐμοῖ γὰρ μόνῳ, ἀδελφοί μου καὶ φίλοι πιστώτατοι, ὁμίλει ἐρ- θῆ; καὶ ἀόλω; τοῖς δὲ λοιποῖς φρονήρει διαθέται, ἢ οὐδ' ὄλω; προσωμίλει τινί.

CAPUT III.

Pro illusoribus suis orat: secreta et futura enuntiat: in lupanari a scortis ad libidinem frustra sollicitatur; abstinentia et raptibus in oratione excellit.

16. Postera die illucescente, impertitus mihi salu- tem Andreas exiit, brevi pallio amictus ad lucrum spirituale faciendum. Cumque venisset in locum ubi panes prostant, conspicati ita delirantem insolentes aliquot novarumque rerum studiosi adole- scentes comprehensum trahunt secum in cauponam considentesque allato vino ventrem suum, Andreae vero cervicem verberibus onerabant; ac verba illius, tanquam stulti, percipientes, missum facere ipsum noluerunt, nihil interea quidquam epulatum, quas ipsi avide vorabant, porrigentes. Animadver- tens autem vir sanctus, nihil minus ipsos velle quam sibi aliquid elargiri, meditabatur animo, quid faceret helluonibus ingratis; cumque unus aliquis posuisset forte scyphum in mensa generosissimo plenum vino, arreptum exhausit Andreas, et com- minuto in caput illius scypho, fugam capessivit. V. rum illi curriculo fugientem asseenti, retraxe- runt adduxeruntque in cauponam, multis verberibus pulsatum: et considentes, ut prius, biberunt, nulla

17. Πρωίας δὲ γενομένης, ἀσπασάμενός με, ἔξην ἐπὶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν· ἀνεδέδοτο δὲ μικρὸν περιθάλαιον. Καὶ δὴ γεγονότος αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀρτι- πωλίοις, θεασάμενοι αὐτὸν τινες νεωτερισταὶ οὕτως παραφρονούντα, λαθόμενοι αὐτὸν, εἰσέεισαν ἐν φου- σκαρίῳ (29), καὶ καθεσθέντες οἶνον πρὶ μόνου ἐπι- νον, παίνοντες τὸν αὐχένα αὐτοῦ· καὶ τὰ ῥήματα αὐτοῦ ὡς παράφρονος λογιζόμενοι (30) ἀπολύσασιν οὐκ ἠνέσχοντο, μηδὲ παρεχόμενοι ὦν εἰς ἐστίασιν ἐθεβρώκασιν. Ὁ δὲ δίκαιος, ἐρῶν αὐτοὺς ἀπροσιρέ- τος, διελόγησατο εἰς αὐτοῦ; ἐργάσεται· εἰς δὲ εἰς αὐτῶν θεῖς τὸ ποτήριον ἐπὶ τῆς τραπέζης μεστὸν οἶνου καλλίστου, ἀρπάσας αὐτῷ ἐπι, καὶ τὸ ποτήριον ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ συντρίψας, ἔλαθεν φυγὰς ἐξω. Δραμόντες δὲ, ἐκράτησαν αὐτὸν, καὶ σύρανας εἰσεῖ- σαν ἐν τῷ φουσκαρίῳ, τύπτοντες αὐτὸν, καὶ πάλιν καθεσθέντες ἐπινον, μηδὲν τῷ δικαίῳ διδόντες, ἀλλὰ μᾶλλον κόσους κατὰ τοῦ αὐχένου; μιμολογού- μενοι ἔτυπτον. Ὅτι οὖν ἀπειστώ; οἱ μωροὶ ἐκείνοι ἐπαίξαν, ἐσπέρας; καταλαβούσης, ἤβουλήθησαν τοῦ

(28) Non illum, qui in monte Mirabili vitam transegit, atque vulgo mirabilis Simeon audit; cu- jus Acta, sane mirabilia, protulimus ad 24 hujus: e- misis: sed alterum quemdam oportet intelligere Simeonem, qui similiter propter Christum stultitiam simulans, mirabili modo mundum illusit, *Martyrologio Rom.* ad 4 Julii ascriptus.

(29) Φουσκάριον pro cauponā seu loco ipso, ubi potus venalis proponitur, sumi hic debet, nam φου-

σχάριον; infra semel atque iterum occurret pro cau- pone ipso. Est autem φουσκα, Suetonio *pusca*, proprie potus ex vino et aqua mixtus, ad refocil- landam: de qua voce multa erudite Cangius in Glossario.

(30) Obscurius hic ms. nostrum: ὡσπερ μετέωρον τὰ παράφρονα αὐτοῦ ῥήματα κακῆ- μένη.

ἐξελεθῆναι τοῦ φρουακάρου καὶ εἶσαι αὐτόν· ἔφη αὐ-
τοῖς· ὁ Μακάριος· Μωροὶ, μωροὶ, τί ἔχω ποιῆσαι,
ὅτι μέλλει ἡ βίγλα (31) συναντῆναι μοι, καὶ μάστιγας
ἔχω λαβεῖν; Τοῦτο δὲ περὶ ἐκείνων ἔλεγεν· αὐτοὶ δὲ
οὐκ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐτάταντες αὐτόν, ἀνεχώρησαν·
ἦδαι γὰρ ὁ Δίκαιος· ὁ ἡμελλεν αὐτοῖς συμβαίνειν.

17. Καὶ δὴ βουλευσάμενοι, ἀπέρχονται εἰς τὰ μιμάρ-
ισ τῶν ἀσέμων (32) γυναιῶν, τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς
καταχράναντες μέχρι δευτέρας φυλακῆς τῆς νυκτός·
ὁ δὲ Μακάριος ἐκεῖθεν ἐξελθὼν, ἐβρίφεν ἑαυτὸν ἐν
μῆτι γωνίᾳ ὡς εἰς τῶν πενήτων. Μετὰ δὲ ταῦτα
ἐξήντησεν, ἐθάδιζον πρὸς τὰς ἑαυτῶν οἰκίας, καὶ συν-
αντιῶν αὐτοῖς τὸ Κέρκετον, καὶ συλλαβόμενοι αὐτοὺς
ἔδησαν· καὶ ἔλθοντες ὅπου ἦν ὁ Μακάριος κείμενος,
καὶ ἀποδύσαντες αὐτοὺς, ἐμαστιγώσαν σφόδρα. Ὁ
δὲ Μακάριος θεασάμενος αὐτοὺς οὕτως πάσχοντα·
ἔλυπθη μεγάλως καὶ συνεσχέθη τοῖς δάκρυσιν, καὶ
τὸν Θεὸν ἰκέτευεν ὑπὲρ αὐτῶν, τοῦ μὴ ἐγκλεισθῆναι
αὐτοὺς εἰς φυλακὴν· παρακλήσει δὲ συγγενῶν καὶ
δι' εὐχῆς τοῦ Μακαρίου ἀπολυθέντες, ἀπίσαν εἰς
τοὺς οἴκους αὐτῶν. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν λέγει· Καταρ-
γηθῆ ὁ σατανᾶς (33), ἀδελφοί, πῶς ταῦτα ὁ δαιμό-
νων ἡμῖν ἐκείνος προσεφθέγγετο συμβαίνειν εἰς αὐ-
τόν, ἄπερ εἰς ἡμᾶς ἐτελέσθησεν! Λέγει ὁ ἕτερος·
Οὐκ οἶδας, ὅτι ὁ βούλεται ὁ δαίμων ποιῆσαι τινί τι
πονηρὸν, γινώσκει αὐτό; τάχα γὰρ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπράξα-
μεν μετ' αὐτοῦ, ὁ δαίμων αὐτοῦ ἐποίησεν ἡμῖν ταῦτά.
Ἐφη ὁ ἕτερος· Οὐχί, ἀλλ' ὡς εἰκάσω, ὑπὲρ ὃ
ἐτύπτομεν αὐτὸν ἰδανεισμῶν, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς
ἀνταπέδωκεν ἡμῖν. Λέγει ὁ ἕτερος· Ναί, ἐξῆχε,
μίλει τῷ Θεῷ περὶ σαλοῦ· ἐκείνος γὰρ δαίμονα αὐτῷ
δίδωκεν, καὶ ἡμεῖς αὐτὸν παιγνίως ἐτύψαμεν· οὐδὲν
ὀχυμαστόν. Εἰ γὰρ ἅγιος, ἐπειθεὶς ἂν με, ὅτι ἡ
ἀμαρτία, ἣν ἐποίησαμεν εἰς αὐτόν, ἀνταπέδωκεν
ἡμῖν ὁ Θεός· ἐπειδὴ δὲ ἐξηχός ἐστιν, τοῦτο οὐ μέλει
τῷ Θεῷ.

peccatum, quod in ipsum commisimus, tale nobis
niam mente captus est, nullam ipsius curam gerit

18. Ταῦτα αὐτῶν ὀμιλοῦντων καὶ ἄλλα τινὰ, ἃ σύ-
νηθές ἐστιν τοῦ ὀμιλεῖν τὴν νεότητα· ὁ δὲ Μακάριος
ἀναστὰς πρῶτ' ἄλλιν τὸν δρόμον ἦεν, μέσον τοῦ
θορύβου ἀσχολούμενος, καὶ ὄλην τὴν ἡμέραν μηδα-
μοῦ καθεζόμενος, νῆστης αὐτὴν ὑπεξήρχετο. Ἐσπέ-
ρα; δὲ γενομένης, ἦν περὶ τοὺς ἐμβόλους τῆς
πόλεως, ἐπετήρει δὲ τόπον ποῦ ἄρα οἱ κύνες τὰς
κοίτας ἔχουσιν, κακίᾳ πορευόμενος ἕνα ἐκδιώκων ἐξ
αὐτῶν ἀνέκειτο, ὡς ἐπὶ στιβάδος ἀναπαυόμενος,

(31) Gr. βίγλα, quod *excubias, circuitores* seu
circuitores, qui noctu obire civitatem consueverunt,
significare ex num. seq. confirmatur; ubi dicitur
isdem juvenibus occurrisse τὸ κέρκετον, quod
Græco-barbare idem sonat.

(32) Μιμάρια *prostibula, Inphanaria* significare
tum hoc loco, tum num. 20, 21 et 22 palam sit.
Ac num. 20 quidem simul innotescit, καταγώγιον et
μιμάριον pro eodem sumi: et illius quidem deri-
vatio a καταγωγή *diversorium* obscura est, est vero

PATROL. GR. CXI.

re cum Sancto communicata; imo etiam crebros
ictus ac verbera dorso ipsius infligebant cum sannis
et illusionibus. Ubi igitur sanniones illi, irrisio-
nibus saturari nescii, Andream illussissent; ingruente
vespera, voluerunt se subducere e caupona, relicto
illo. Qui vociferans: Sanniones, Sanniones, ait,
sunt, ac male multaturi? Atque hæc dicta de suis
quid ipsi eventurum esset: illi vero non intelli-

17. Etenim consilio inuito concesserunt ad turpium
muliercularum prostibula, et animarum suarum pul-
chritudinem adusque vigiliam noctis secundam pol-
luerunt: beatus vero Andreas inde similiter digres-
sus, abiecit se, instar mendici, in angulum plateæ
quempiam. Post hæc prodeuntes illi tendunt quisque
domos suas, atque incidunt in urbis circuitores; a
quibus comprehensi ligatique venerunt tandem ad
locum, ubi Andreas jacebat; et exutis vestibus,
virgis flagisque insigniter excepti sunt. Spectator
hujus actionis vir sanctus, indoluit vehementer,
et a lacrymis se non temperavit; oravitque Deum,
ut ne in carcerem compingerentur: tandemque et
intercessione propinquo, et precibus sancti
Andræ missione impetrata, ad ædes suas reversi
sunt. Dicit autem unus eorum: Male pereat dæ-
monium, sodales, quomodo quæ prædixit nobis
dæmoniacus ille eventura sibi, in nobis completa
sunt! Excipit alter: An putas, si quod malum in-
ferre cupiam parat dæmon, id innotescere dæmo-
niaco? Fortassis quod tam mihi tractavimus ho-
minem, ita vicissim a dæmone tractati nos sumus.
Subjicit tertius: Nequaquam; verum, ut ego sus-
picor, quia tam duriter atque immisericorditer
verberibus in ipsum sævimus, ista nobis retribuit
æquus Dominus. Cui denique alter: Ut insanis!
Deo nempe cura est de stulto. Ab ipso trahitur
est malo dæmoni torquendus, a nobis animi ac
lusus causa pugnus pulsatus est: quid tum? At
vero si sanctus esset, persuaderes mihi forte,
a Deo accersisse supplicium: nunc autem, quo

18. Hæc illis et alia, quæ insolens juvenus effu-
tire consuevit, inter se loquentibus; surrexit bene
maue Andreas, institutoque ut solebat cursu, me-
diis in turbis versatus, solidum istum diem nusquam
sedendo, nihil manducando exegit. Ingruente au-
tem vespera percursabat porticus civitatis, notabat-
que locum ubi sua canes latibula habebant; coque
concedens, expulso illorum uno aliquo, procumb-
bat, ac veluti in frondibus virgultisque somno se

hujus. Innotescit porro μιμάρ, de quo num. 21,
meretricem notare, sicut hanc vocem etiam usur-
pat Theophanes. Nec difficile erit ex his colligere,
quam notionem habeat μιμάρσιον, quod est num.
22; cum ab eodem derivetur principio, et quidem
per diminutionem.

(33) Ms. Maz. καταργησις, quod æque ac καταρ-
γηθῆ a καταργεῖσθαι est, et hoc inter alia etiam
tollor, aboteor, significat apud Scapulam.

labat, et quidem nudus rerumque omnium indigus, non exigere storea, non sacculi, non parvi oujusdam straguli dominus; solummodo coopertus, de quo diximus, brevisculo pallio, quod plerumque gestabat. Postero die illucescente, rursus surgens e strato illo, ita sese allocutus est: *Eccum, nullius numeri et stolide Andrea, velut canis cum canibus pernoctasti; age, rursus manum operi admoveamus, quoniam appropinquat ipors: ac quis te seducat; quoniam nemo est qui opem tibi ferat in illa hora: omnis quippe homo laborum suorum fructus carpit, cum excedit e corpore suo; de cætero igitur curre alacriter, pro nihilo reputatus a sæculi hujusce hominibus expelli, ut a caelesti rege laudem atque gloriam reportes.*

19. Atque hæc dicens, conabatur B. Andreas, ut ¹ Apostolus Paulus loquitur, oblivisci quæ retro sunt; ad ea vero, quæ sunt priora, extendere seipsum. Homines vero, ipsum intuentes dicebant, alii quidem: Ab a¹olescentia dæmoniacus est; et commiseratione ejus tangebantur; alii vero: *Apage, nullus hic stulto locus; et scapulas ipsius alapis oncrabant, conspuentesque execrabantur hominem, patienter ferentem omnia, etiam fame ac siti laborantem, adustumque frigore ac aestu. Interea ex intimo cordis penetrati sic promebat orationes, ut numerum labiorum ejus longe personaret: et quemadmodum olla, vehementer bulliens, densos vapores eructat, ita ex pectore Andreae Spiritus sancti halitus erumpebat, adeo ut intuentes eum dicerent: Coaretatur cor ipsius a malo dæmone, hinc isti vapores. Sed plurimum falsebantur; non enim inde, sed a continua ac divina oratione excitabantur. Quare ut olim mutationem linguarum ebrietati tribuebant homines nullius experientia, ita hic quoque ratiocinabantur.*

20. Cum die quodam Andreas prope lupanar, seu turpium muliercularum receptaculum, lucum suum luderet; eorum una quæpiam ipsum intuita, apprehenso vili quod gestat: pallio, intro ipsum atraxit. Ille autem, vere adamas et verus Satanæ deceptor, secutus trabentem in diversorium introiit: recurrente mox reliqua meretricum turba, et circulo inclusum interrogante risus causa, qui id passus esset. Cumque vir beatus, leniter subridens, nihil responsi daret, colaphis ipsum verberabant, ac adigero conabantur virum continentem ad execrandum libidinis scelus committendum, aliis quæ tegi convenit membra ipsius leniter demulcentibus, aliis oscula figentibus, aliis: *Seortare, inquentibus, stulte, et exple libidinem tuam. Iugens pro-*

¹ Philipp. iii, 15.

(34) *Σαγλον* crediderim diminui a *σάγο*, *sagum*, sumique pro tegmine vel stragulo quovis; assentiente mihi Phænone in Cynosophio, cap. 48. *μετά σαγλου σκεπάσας, ἄχρι οὗ ἰδρώσει: Stragulo textit, donec sudaret.* Hinc vero infra num. 22 diminutive dicitur *Σάγουστρον*.

(35) *Μαλοτίσκον*. Quid si diminutivum esse vocēs

A *γυμνός, ἀπόρος, μηδὲ ψαθίον ἔχων, μήτε κύλικον ἢ κήμημα μικρόν τι* (34) *σαγλου*, ἀλλὰ τοῦτο μόνον τὸ προβήθηδεν (35) *μαλοτίσκον*, ὃ ἐφόρει Πρωτὶ δὲ πάλιν ἀνιστάμενος, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ἔλεγεν Ἰδοῦ, ταπεινὴ ἔζηχε Ἄνδρέα, ὡσεὶ κύων μετὰ κυνῶν διατέλεισας ὑπνον· ἀγωνεῖν, πάλιν κάμωμεν, ὅτι ἐγγίξει ὁ θάνατος· μηδεὶς γὰρ πλανήσει σε, ὅτι ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκαίνη βοθηθῆσαι τίς ἔχει σοί; πᾶς γὰρ ἄνθρωπος τοὺς πόρους τῶν καρπῶν αὐτοῦ φάγεται εἰς τὴν καιρὸν τῆς ἐκδημίας τοῦ σώματος αὐτοῦ· λοιπὸν κὴν δρᾶμε μετὰ κόπου, ἐξουθενούμενος παρὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦτων ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔκαινον καὶ δόξαν κομισώμεθα παρὰ τοῦ ἰπουρανοῦ Θεοῦ λέως.

B 19. Ταῦτα λέγων, ἐσπευδεν ὁ Μακάριος; κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον τὸν λέγοντα, τοῖς ἐμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι, τοῖς δὲ ὀπίσθεν ἐπιλανθάνεσθαι. Οἱ δὲ ἄνθρωποι θεωροῦντες αὐτὸν, ἔλεγον· Ἐκ νέας δαμονιακῆς. Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτος ὁ τόπος παρὰ πάλιν οὐκ ἔστιν. Καὶ οἱ μὲν συνεπάθουν αὐτῷ, οἱ δὲ κόσους κατ' αὐχίνας ἰδίδωσαν αὐτῷ, καὶ τῷ σιάλω πύοντες; ἰδὲ αὐτότοτο. Ὑπέμεινεν δὲ ταῦτα, πεινῶν, διψῶν, δίγῶν, καὶ καυσούμενος· εὐχὴν δὲ τοσαύτην ἀνελάθετο ἐν τῷ κρυπτῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὡστε ὁ ψιθυρισμὸς τῶν χειλέων αὐτοῦ μακρῶθεν ἀπήχει· καθάπερ λέθης βρασμῷ ἀπειρῶ ἀτμῶν δαυτέρων προβάλλεται, οὕτως ἀπὸ τῶν ἔνδον αὐτοῦ ὁ ἀτμὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξεπορεύετο, ὥστε οἱ στοχαζόμενοι αὐτὸν ἔλεγον· Ἀγανακτοῦσα ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος, τὸν ἀτμὸν ποιεῖ. Οὐκ ἦν δὲ οὕτως εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ εὐχὴ ἦν ἀκατάπειστος καὶ θεάρστος ἡ ταῦτα δεικνύουσα. Ὅθεν οἱ ἀπειροὶ ὡσπερ κάλαι τὴν ἐναλλαγὴν τῶν γλωσσῶν μέθην ἐφαντάσθησαν εἶναι, οὕτως καὶ ταῦτα διαλογίζοντο.

C 20. Ἐν μετὰ δὲ τῶν ἡμερῶν πλησίον τῶν μιμαρίων, ἦτοι τῶν πορνικῶν καταγωγῶν, ὡς ἐν παρόλῳ παίζοντο, μία τις τῶν πορνῶν αὐτὸν θεασαμένη, δραξάμενη τοῦ εὐτελοῦ αὐτοῦ *μαλοτίσκου*, ὃ περιβέβλητο, ἔσυρεν αὐτὸν ἔνδον. Ὁ δὲ θυτῶς ἀδάμα; καὶ ἀληθῆς ἐμπαλατής τοῦ σατανᾶ, ἰκολούθησεν αὐτῇ. Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ καταγωγῶν, ἐπισυνάγονται αὐτῷ καὶ αἱ λοιπαὶ πόρνοι, καὶ γαλοιδῶς ἠρώτων αὐτὸν, πῶς τοῦτο ἐπαθεν. Ὁ δὲ δίκαιος μειδῶν, οὐδὲν ἀπεκρίνατο· κοσούζουσαι δὲ αὐτὸν καὶ βιάζουσαι πρὸς τὸ ἐμμουσον ἔργον τῆς πορνείας, καὶ τὰ κρυπτὰ αὐτοῦ μέλη καταμαλάσσουσαι, ἑτέροι δὲ καταφιλοῦσαι, ἰδοκίμασαν πρὸς ἀναίθειαν τὸν σώφρονα· αἱ δὲ ἔλεγον, Πόρνευσον, σαλὲ, καὶ κόρρεσον τῆς ψυχῆς σου τὸ ἐπιθύμημα. Θαῦμα γὰρ, ὁδελ-

μηλωτῆ voluerit auctor, librariorum socordia vocalibus mutatis ita scribentium, pro *μαλοτίσκον*? Sed jam vidimus quod *μαλο*; *lanam* significat. Ut ut est, et hic et num. 20, pro pallio, aut pelle, aut stragulo, quo se tegebant sanctus, accipiendum constat. Ms. Maz. hic scribit *μαλοτάριον* an eorundem primitivo, et quidem proprius.

φοί, φοβερόν τὸ ἐπ' αὐτὸν τότε γινόμενον· ἐν τοσοῦτοις γὰρ γαλισμοῖς οἷς ἐποίησαν ἐπ' αὐτὸν, οὐδαμῶς κινήσαι ἢ ὀρέξαι αὐτὸν ἰσχυσαν πρὸς τὸ δυσωδίας πάθος. "Ὅθεν μεταβαλλόμεναι, τὰ τοιαῦτα εἶπον· Οὗτος νεκρὸς ἐστίν, ἢ ξύλον ἀναισθητὸν, ἢ λίθος ἀκίνητος. Λέγει δὲ μίᾳ ἐξ αὐτῶν· Ἐπιθυμῶ τὴν ἀναισθησίαν ὑμῶν, ὅτι ταῦτα λέγετε· σάλλε γὰρ καὶ δαιμονιάρης, πεινῶν, θεψῶν, βίγῶν, μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνας, αὐτὸς ἐπιθυμεῖ ταῦτα; ἀφετε αὐτὸν πορεύεσθαι τὴν ἐξηχίαν αὐτοῦ.

κα'. Ἐώρα δὲ ὁ Δίκαιος· τὸν τῆς πορνείας δαίμονα ἐπιπύοντα μέσον τῶν ἐταίρων· ἦν δὲ τῆ εἰδία Αἰθιοῦ, χιλιᾶς, ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας μὴ ἔχων, εἰ μὴ κόπρον κατὰ τέφρας μεμιγμένον, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἦν ὡς ἀλώπεκος, καὶ οἰκτρὸν κόμμα βάρους ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ ἐπέκειτο· ἀποφορὰ δὲ καὶ δυσωδία ἐξήρχετο τρίλοχος, σηπώδης, βορβορώδης, καὶ ὡς πτύελλον ἀφρώδες (36), ὥστε ἐκ τῆς δυσωδίας αὐτοῦ τῆς πικρᾶς ἀηδιζεσθαι τὸν Μακάριον, καὶ συνεχῶς πεύειν, καὶ τῷ περιβλεμματι ἀποφράττειν τὴν διαφρησιν αὐτοῦ. Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ δαίμων τῆς ἀσωτίας ἀηδιζόμενος, φωνὴν ἀφίησιν τοιάνδε· Ἐμε οἱ ἄνθρωποι ὡσπερ μέλι γλυκὺ ἔχουσιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ οὗτος δὲ τὸν κόσμον ἐμπαιζὼν μυστικῶς ἐμπύει μοι· οὐκουν σὺ περὶ ἀγαθοῦ σε αὐτὸν σαλὸν ἐποίησας, ἀλλὰ ἢ πάντως ἀποδρᾶσαι σε τῆς σωματικῆς δουλείας. Ὁ δὲ Μακάριος ἀισθησῶν; αὐτὸν ἐβλεπεν· αἱ δὲ πόρνοι τῆς μὲν φωνῆς ἤκουον, οὐδένα δὲ ἐβλεπον. Κατεγέλα δὲ ὁ Μακάριος τῆς ἀσχημοσύνης, καὶ τῆς δυσωδίας αὐτοῦ, ὥστε λέγειν πρὸς μιμᾶδα· Ἴδε πῶς συμμειδῶ τῷ δαίμονι αὐτοῦ.

κβ'. Μία δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπε· Καλὸν ἐστὶ τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, δεῦτε ἄρωμα αὐτοῦ, καὶ πιπράσωμεν· τοῦτο γὰρ ἔχρουν πεινῶσήμερον. Παραρηγήμα δὲ ἀναστᾶσαι ἀπέδωσαν αὐτὸν, καὶ ἰστώσει γυμνὸν· τὸν δὲ χιτῶνα πιπράττειν εἰς μελιερσίον ἐν, ἐνεψίμωτο δὲ ἀνὰ δύο λεπτῶν. Λέγει ἡ πρώτη ταῖς ἐτέραις· Μὴ ἀπολύσωμεν αὐτὸν γυμνόν, ἀλλὰ κἂν ψιθύριον πεπλαιωμένον χαρισώμεθα αὐτῷ. Ἦνεγκαν οὖν ψιθύριον, καὶ στήσασαι αὐτὸν μέσον, περιέβαλον αὐτὸν· καὶ οὕτως καταγωγίον ἐξεβλήθη. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὴν πλατείαν ἐφόρει αὐτὸ καὶ ἔτρεχεν παίζων. Οἱ δὲ ὄρωντες αὐτὸν εἶπον, Καλὸν σάγιστρον φορεῖ ὁ

Afecto miraculum tunc contigit, fratres; quippe in tanta mollitie, qua virum aggrediebantur, nequam aut movere ipsum, aut concupiscentiam injicere turpis flagitii potuerunt. Hinc et ipsae mulieres mutatae, dicitabant: Hic certe aut mortuus est, aut lignum sensu destitutum, aut saxum immobile. Sed una e numero: Admiror, inquit, ego stuporem vestrum, cum sic loquimini: quid enim? mente captus, incessusque a demone, fame ac siti pene enectus, frigore rigidus, quiq; ubi caput reponat quieturus non habet, talia concupiscat? dimittite hominem ut insaniat insaniam suam.

21. Interea Beatus conspiciebat stantem in medio meretricum impudicitiae genium, specie Aethiopen, grandibus labiis conspicuum, cui caput depile opertumque stercore cineribus misto, oculi vero persimiles vulpi; pendebat ex humero sordidum panni laceri fragmen, absistebatque exhalatio ac foetor triplex, quasi ex sanie coenoque et sputis spumantibus, isque adeo gravis, ut ferre illum nequicus Andreas necessarium haberet perpetuo excreare, atque nares lacerna sibi obturare. Quem cum notaret dictus genius tantopere aversari sese, istiusmodi emitit vocem: Me homines pro melle dulcissimo hauriunt ac sinu suo condunt, et hic mundi illusor me despuit ac detestatur! tu vero non tam quod bonum est ut consequaris, quam ut corporis servitutum omnino subterfugeris, stultum induisti. Et Andreas quidem haec loquentem videbat sensibiliter, non videbant vero scorta, praeter vocem nil percipientia; cumque ille derideret impudicum ac graveolentem demonem, dicebant istae: Ecce quam blando risu daemoneum suum excipiat.

22. Tunc una mulierularum: Non contemnendus, ait, hic amictus ejus est: venite, ablatum vendamus; id nobis agendum est hodie. Atque illico consurgentes, exutum vestibus, nudum destituunt, quas venum portantes animum abstulere miliarisium (37), indeque distributa sunt singulis (38) oboli duo. Deinde praecipua omnium dicit ceteris: Ne dimittamus ipsum nudum, sed vel tegeticulam saltem velustate attritam ei demus. Quam ubi attulerunt, mediam scindentes injecerunt illi: atque ita domo expulerunt. Prodiit igitur Andreas in publicum cum illo gestamine, ludensque ludum suum

(36) Πτύον quidem scriptum erat, sed hoc significat ventilabrum, quo frumentum aeribus purgatur: ideoque substitui vicium πτύελλον: foris autem dicitur etiam πτύον, sicut πτύσι; et πτύσμα.

(37) Miliarisium. Labet hic e Scholiaste Basilicorum adscribere locum, nummulos istos, quorum hementio fit, insigniter illustratum. Eglog. 23 sic ait: « No-se oportet, ceratium unum tollibus valere duodecim sive miliarisio dimidio. Valent itaque ceratia duodecim nomismate medio: nam integrum nomisma continet miliarisia duodecim sive ceratia 24. » Colligo igitur, ex nominatis istic monetæ speciebus, minimi valoris esse follem; folles autem 12 constituere ceratium; ceratia vero

bina seu folles 24 efficere miliarisium unum.

(38) Minutum, Gr. λεπτόν, quod Lucae XXI exponitur *res minutum*, est infra e mente auctoris nostri ejusdem cum folle et obolo valoris, quamquam aliquibus dimidia tantum parte valeat. Erat autem ferrea et minutissima apud Graecos moneta, teste Hesychio sic loquente: « Quemadmodum (dii isti) etiamnum Byzantii sunt in λεπτῶν nomismate, quos Byzantini ferreo et vilissimo utuntur. » Nunc quod ad illustrationem textus nostri attinet, patescit 1. vilissimum istum Andreae amictum fuisse, tantillo venditum; 2. miliarisio uno contineri λεπτά seu minuta 24; 3. fuisse in prostibulo illo scorta 12. Porro quae Graece hic λεπτά mox φολερά et etiam oboli dicuntur.

percurabat plateas; ac dicentibus sibi spectatoribus: A Perpulchrum sane stragulum portas humeris tuis, stulte, respondebat: Imo vero, stulti, perpulchrum porto; patricium (39) namque me fecit Dominus. Nonnulli etiam e Christi fidelibus benevole porrigebant nihil petenti obolos, Christo ejus curam gerente: et quantumcumque aliqui darent, admittebat sic ut toto illo die viginti, imo triginta et amplius obolos auferret. Noverat autem locum secretiorem, ubi pauperes conveniebant, contulitque se eo, nummos manu tenens, veluti ludibundus, ne videlicet suus agendi modus innotesceret, ac medius inter mendicos considens illis ludebat; quod si quis inde vi rapere tentasset aliquid, hunc verberibus male multabat. Cumque socii sui injuriam reliqui statim mendici vindicaturi concurrerent, ac fustes in Andream expedirent; hic fugæ se committens cunctos obolos suos dispergebat, unde quilibet in rem suam rapiebat aliquid ac retinebat.

25. Quodam die cum in antitiro (40) partes suas ageret, ingressus forte est ænopolium (41), ubi vinum myrrhatum (42) bibebatur. Cumque Ingredederetur alius quoque bibendi causa, fixis in eum oculis attentius considerabat hominem Andreas. Quo animadverso intendens ille similiter in Andream, torvo aspectu dicit: Quid me tam fixo contemplaris obtutu, stulte? apage hinc foras. Cui Sanctus: Humerum tuum, inquit, dexterum insidet avarus dæmon, siniam referens non magnam, victumque te tenet, infelix; uti ursum millo: da mihi ovolum. Reponit ille, ad insaniam tenax: Nullus mihi superat. Et Sanctus: Imo etiam, stulte et oblite tui; nummos septem extulisti dono, quorum unum impendisti oleribus, altero calida tibi comparasti, quinque reliquos habes in sinu tuo, adiguntque te dæmones ut illos in vinum absumas. Quibus dictis celeriter se inde proripuit: et obstupefactus homo ille tali sermone, ita rem se habere palam enarravit assidentibus sibi computatoribus. Audiens hæc caupo: Quantum video, inquit, et vos insano isto nihilo saniores estis: non enim ille, sed quod circumfert dæmonium loquitur. Quid igitur admiramini? an dæmon ignoret, quis fornicetur, quis adulteretur, quis furetur, quis avaritia laboret, quot quis nummos domo efferat? cum nequam illo sequatur pone hominem, et ob-

(39) Ita Mazarinianum; in ms. Vaticano est, πατέρα κύων, vitiose. Quid si Πατέρα κυών legatur, patrem canum? Esset hoc Sancti aliquid ridicule dignitatis sibi ex humilitate adscribentis, cui talis conveniat purpura.

(40) Alterumne alteri oppositum forum ita appellatum fuit, an aliud vult? Φόρος certe recentioribus forum significat.

(41) Gr. καθαροπότιον: quod, si etymologiam spectes, designabit locum ubi merum potatur; ænopolium vertere malui, quia notius.

(42) Quanquam myrrha perquam amara sit, non continuo existimare oportet, vinum quoque myrrhatum amaritudinem sapuisse: imo contrarium plane docet Plinius, *Natur. hist.* lib. xiv, cap.

ὠμός σου, ἐξηχεῖ. Ὁ δὲ εἶπεν· Ναί, σαλοί, καλὸν σαγὴν φορῶ, πατρίκιον γὰρ ὁ Δεσπότης με ἐποίησεν. Τινὲς δὲ φιλόχριστοι παρήχον αὐτῷ κατὰ προαίρεσιν λεπτά, οὐ ζητῶν ταῦτα αὐτῆς, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἐμερίμνα αὐτῷ· ὅσα δὲ τινες ἐδίδουσαν αὐτῷ, ἐδέχετο· δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας εἰκοσι λεπτὰ καὶ τριάκοντα καὶ πλείονα ἐκρίται. Ἀπετήρει δὲ τόπον κρυπτόν, ἐν ᾧ γίνεται συναγωγὴ πνηθῶν, καὶ ἀπήρχετο ἐκεῖ, ἐν τῇ χειρὶ κατέχων τὰ φολερὰ, ὡς δῆθεν παίζων, πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ. Καθεζόμενος δὲ μέσων τῶν πνηθῶν, τοῖς ὄβολοις ἐπαίγνιαζεν· ὅτε δὲ εἶχεν τὴν πτωχῶν τοῦ ἀρκᾶσαι, ἐδίδουσαν αὐτῷ κόσσον· οἱ δὲ λοιποὶ πνηθῆτες διεκδικοῦντες τὸν συμπένητα, τοῖς βράδοις αὐτὸν τύπτοντες ὑπεσιέδαινον· αἰτίαν δὲ φυγῆς χρώμενος πάντα τὰ φολερὰ ἐσκόρπιζεν, καὶ λοιπὸν ἕκαστος εἰς ἴδιον κέρδος ἤρπαζεν καὶ ἐκέκτητο.

κγ'. Ἐν μὲν οὖν τῶν ἡμερῶν ἦν παίζων ὁ ὄσιος· ἐν τῷ ἀντιφῶρῳ· συνέθε δὲ αὐτὸν εἰσελθεῖν τῶν καθαροποτίων, ἐνθα ἐσμυρνιασμένον οἶνον ἐπιπῶν. Εἰσελθὼν δὲ ἄνθρωπος τοῦ πεινῆ, ἰδὼν αὐτὸν ὁ ὄσιος, ἀπεσκόπει εἰς αὐτόν· ἰδὼν δὲ ὁ ἄνθρωπος ὀξέως εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντα, βλοσυρῶ τῷ ὄμματι ἀπιδὼν λέγει· Τί μοι ἀτενίζεις, σαλέ; ὕπαγε ἔξω. Ἔφη ὁ ὄσιος· Κνιπὸς δαίμων ὡς μικρὸν πηθήκιον ἐπὶ τὸν ὠμόν σου κάθηται· τὸν δεξιόν, καὶ ὡστερ (43) ἄρχον τῷ κορκόμῳ ἔχει σε δεδεμένον, ἀθλιε· δός μοι ὄβολόν. Ὁ δὲ μανείς λέγει· Οὐχ ὑπάρχει μοι. Ἔφη ὁ ὄσιος· Ναί, πάρτε τῇ ψυχῇ, ἐπὶ τὰ φῶλλεις ἀπὸ τῆς οἰκίας φέρεας, τὴν μίαν ἠγόρασας λάχανα, τὴν δὲ ἑτέραν θέρμια, καὶ τὰς πέντε φέρεις ἐν τῷ κόλπῳ σου, καὶ βιάσουσι σε οἱ δαίμονες τοῦ πεινῆ αὐτάς. Καὶ ταῦτα εἰπὼν δραμαίως ἐξῆλθεν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐπὶ τῷ ῥήματι ξενισθεὶς, ὅτι ἀληθὲς ἔστιν τοῖς σύνεγγυ· καθημένοις καὶ πίνουσιν διεσάφησεν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φουσχάριος, λέγει πρὸς αὐτούς· Ὡς ἔρω, καὶ ὑμεῖς ἐξηχότεροι αὐτοῦ τυγχάνετε· οὐ γὰρ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ λαλῶν, ἀλλ' ὁ συμπεριφερόμενος αὐτῷ δαίμων. Τί οὖν ξενίζεσθε; ἢ οὐκ ᾔδει· ὁ δαίμων τίς πορνεύει, ἢ τίς κλέπτει, ἢ τίς ἔστιν κνιπὸς, ἢ τίς πόσα; φῶλλεις ἐκ τῶν ἔνδον βαστάζει; ἐπεὶ ἀκολουθεῖ ὁ σατανᾶς ὅπισθεν τοῦ ἀνθρώπου, δηλονότι κατοπτεῖται τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, καὶ τὰς εἰσόδους, καὶ τὰς ἐξόδους· καὶ εἰ μὲν ἢ

13: «Lautissima, inquit apud prisicos vina erant myrrhæ odore condita;» quo ex auctoribus deum probato, subjungit: «Quibus appareat, non in e vino modo myrrhinum, sed inter dulcicia quoque nominatum.» Luculente etiam disserit in nostram sententiam hac super re Baronius ad annum 54, num. 95, ubi non modo non amarum fuisse vinum myrrhatum, sed suave, pretiosum, et præservesse ab ebrietate, pluribus ostendit. Ipsum adi.

(43) Ἄρχος pro Ἄρχτος usurpant paulo etiam vetustiores, recentiores fere semper: quod antequam hic Κόρκομον dicitur capistrum, Achimti, Zachariae Papæ, in versione *Dialogorum* S. Gregorii, Κούρκορον scribitur.

φίλος αὐτοῦ, πάντα σοι ἀναγγελεῖ, ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλοτρίων. Ταῦτα τοῦ φουσκάρου φήσαντος, ἔπει-
 σεν αὐτοὺς οὕτως ἔχειν.

κβ'. Ἐν μίᾳ δὲ τῶν ἡμερῶν διερχόμενος Μακάριος
 ἐν τοῖς ἀρτοποιαίοις, συναργᾶ τρισὶ νεανίσκοις ξανθο-
 κόμοις, ὠραίοις καὶ ψυχῇ καὶ σώματι· εἶχον γὰρ
 ἀγαθὴν ἐργασίαν οἱ μείρακες, τοῦ πρεσβυτέρου
 ὀδηγοῦντος αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέ-
 στησιν. Ὡς δὲ συνήνεθησαν τῷ Ἰσάφ, ἔγνω ὁ πρῶτος
 τῶν σεμνῶν παίδων ἐκείνων τὰ περὶ τοῦ Μακαρίου,
 καὶ λέγει τοῖς ἑτέροις· Πιστεῦσατέ μοι, ἀγαπητοί,
 ὑπονοῶ τὸν σαλὸν ἐκείνον δούλον τοῦ Θεοῦ ὑπάρχειν.
 Ἔφη ὁ ἕτερος· Παρακαλῶ σοι ἐν τινι τόπῳ μετ'
 αὐτοῦ συγκαθῆσαι ἡμᾶς. Λέγει ὁ πρῶτος· Εἰ θέλεις,
 τοῦτο ἐν τάχει ποιῶ. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀδελφά,
 ἀγαπᾶς με, δεῦρο συγκαθῆσαν μετ' ἡμῶν, ὅτι ἐγὼ
 ἀγαπῶ σε, καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ λίαν ποθοῦσιν σε. Ἰδὼν
 δὲ αὐτὸ ἐμειδίασεν, καὶ λέγει αὐτῷ ἐξ ἰνόματος·
 Σὺ εἶ Ἐπιφάνιος ὁ φίλος μου, καὶ σὺν τῷ λόγῳ
 ἤσπασατο αὐτὸν, προβλεπτικῶς ὄμματι τὸ μέλλον
 προσημᾶνας γίνεσθαι ἐπ' αὐτόν· τῆς γὰρ βασιλίδος
 τῶν πόλεων ἐπίσκοπον γενομέναι. Χειροκρατοῦντες
 δὲ ἀμφοτέροι χειρὰ πρὸς χειρὰ, ἤλθον πρὸς τοὺς
 δύο παῖδας, καὶ διηγῆσατο αὐτοῖς ὁ Ἐπιφάνιος, πῶς
 ἐξ ἰνόματος ἐκάλεσεν αὐτόν. Οἱ δὲ ἀκούσαντες
 ταῦτα, πλείονα τὸν πόθον καὶ τὴν πίστιν εἰς αὐτὸν
 ἀνάτεθεικαν. Εἰσελθόντες οὖν ἐν ἐνὶ τῶν καθαροπο-
 τίων, ὠνήσαντο ἄρτον καὶ οἶνον καὶ ἰχθύν, καὶ
 παρίθνηκαν εἰς ἐστίασιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ὄσιο· τὴν πί-
 στιν αὐτῶν, ἐχάρη χαρὰν μεγάλην, καὶ ἦν ὑποψι-
 θυρίζων τῷ στόματι δι' εὐχῆς πρὸς τὸν Θεὸν τὴν
 προσαγωγὴν αὐτῶν ἀναθεῖς· εἶθ' οὕτως τῶν προ-
 θετιμῆντων μετέσχεν, δοὺς καὶ τοῖς νέοις οἰκείαις
 χερσίν.

κε'. Ἀληθινὸν τὸ ῥῆμα, ἀγαπητοί, καὶ πιστὸν, ὅτι
 τὸ ἡμισυ τοῦ παζαματίου ἦσθιεν ὀλην τὴν ἡμέραν,
 ὅπερ καὶ τοῦτο πεποίηκεν βραχύ τι μετασχὼν ἐξ
 αὐτῶν, ἕλτας τὰ πλείονα ἐν τῇ τραπέζῃ· οἴνου δὲ
 ἤνικα τις· εἰδίδου αὐτῷ, πῆτιν οὐκ ἐφείδετο· ἀφ' ἑαυ-
 τοῦ γὰρ οὐκ ἔπιεν πώποτε, ἐὰν μή τις αὐτὸν τοῦτω
 ἐπότισεν. Δι' ὀλης δὲ τῆς ἑβδομάδος πολλάκις, ἢ
 διὰ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν, τινὸς οὐκ ἐγεύετο· ἐπειδὴ ὁ
 σατανᾶς τοὺς πλείονας ἐσκληρυνε τοῦ μηκέτι παρ-
 ἔχειν τι αὐτῷ, αὐτὸς δὲ οὐκ ἤτει, καὶ οὐδὲν ἐκομί-
 ζετο. Πολλάκις γὰρ ὑπὸ δέψης ἐφλέγετο, καὶ μὴ
 ἔχων τί εἰσπράξασθαι, εὐρίσκων πηλὸν, ὑδῶστα-
 τον ἐπὶ τῆς λεωφόρου ὡς ἀπὸ λεοτοῦ γεγονότα,
 κλίνων τὸ γόνυ, ἐνεφύσα αὐτῷ σταυροειδῶς τρίς,
 καὶ οὕτως αὐτὸ ἔπιεν, ὥστε θεωροῦντας τοὺς παρ-

44) Alii *paximatium*, *paxamidium*, et *paxamas* ;
 de quo Suidas. Bis coctus panis, qui apud Roma-
 nos, nempe Byzantinos, ut vult Lipsius dicitur
 paxamas. Plura de hac voce congescit Rosweidus
 in Onomastico ad Vitas Patrum. Arduam vero ab-
 stinentiam fuisse illam Andreæ, medium quotidie,
 non plus, paxamatio vescitibus, patebit ex Ruffini

servet opera ejus, ingressum et egressum ? quod
 si amicus ejus es, omnia tibi revelabit, etiam alio-
 rum gesta. Atque hac oratione persuasit audientibus
 caupo, ita se rem habere.

24. Transiens quodam die Andreas per forum,
 ubi panes veneunt, obvios habuit tres adolescentes,
 capillis flavis insignes, tam anima quam corpore
 decoros : bonis quippe operibus assueverant sub
 instituto unius, qui erat provectoris ætatis, ad
 omne Dei bene placitum alios informantis. Ubi
 vero hi inter se occurrerunt, cognovit præcipuus
 ille, aliorum institutor, quæ circa B. Andream
 agebantur, dixitque sociis : Credite mihi, dilectis-
 simi, suspicor stultum isthunc Dei famulum esse.
 Et alter : Quæso, inquit, concedamus aliquo ses-
 suri cum ipso. Tum primus : Si libet, quam mox
 id effectum dederò ; conversusque ad sanctum :
 Frater, ait, si me amas, adesto huc et conside no-
 liscum, quia ego te diligo, et hi sodales mei te-
 nentur desiderio tui. Intuitus invitantem Andreas,
 risit ; ac nominatim ipsum compellans ; Tu, inquit,
 Epiphanius es, amicus meus. Quo dicto amplexatus
 juvenem, id quod futurum erat prævidens, signifi-
 cavit fore, ut urbis, quæ inter alias, uti regina
 eminent, episcopus crearetur. Et tenentes alter
 alterius manum accesserunt ad alios duos adoles-
 centes, narravitque Epiphanius, quomodo ipsum
 suo nomine compellasset : quo audito illi, arden-
 tiore inflammato desiderio hominis, majorem iu
 ipso fiduciam collocarunt. Ingredientes itaque æno-
 polium coemptis pane, vino ac piscibus, convivium
 pararunt, cumque fidem eorum cognosceret An-
 dreas, ingenti perfusus gaudio, leni oris susurro
 fusis ad Deum precibus, profectum in virtute ju-
 venum ei commendavit ; deinde cibos appo-
 sitos sumpsit, ac eis etiam porrexit propriis ma-
 nibus.

25. Vera loquor et fide digna, dilectissimi ; toto
 die non manducabat Andreas medium (44) paxa-
 matium ; idque faciebat, pauillum aliquid ex
 apposis decerpando, plerisque in mensa relictis.
 Cum quis ei vinum porrigebat, libere non dubi-
 tavit : si nullus præberet, non bibeat unquam.
 Non raro binis ternisve diebus, nonnumquam heb-
 domada tota omni cibo abstinebat : cumque Satanas
 plurimorum animis, ut ne quid erogarent illi am-
 plius, obstinationem induxisset, ac ipse omnem
 petendi curam abjeceret ; nihil quidquam ad su-
 stentationem accipiebat. Hinc sæpissime siti æstu-
 ans, et quid consilii caperet ignorans, reperto forte
 in platea luto aqua pluvia subacto, curvabat genua ;
 ac ternum crucis signum instando formans, inde

lib. III, num. 51, ubi singularem Pioris absten-
 tiam insinuans. « Tantum unum, inquit, paxima-
 tium et quinque olivas in cibo accipiebat, » quoti-
 die, ut reor. Illic autem Noster dimidio contentus
 erat : imo, uti mox subditur, biduum triduumve
 et hebdomadam aliquando totam jejunos transi-
 bat.

bibebat, ac spectatorum illac transeuntium indignationem, aliis quidem sustibus cum aggredientibus, aliis vero non sine comminatione dicentibus. Non decet, stulte, ita sordes haurire. Ille autem non respondens ulli verbo, confestim se inde propiabat. Atque hæc, carissimi, victandi vivendique ratio, sane arcana, viro sancto fuit.

26. Accumbente igitur Andrea, quemadmodum supra meminimus, in œnopolio cum venerabilibus illis adolescentibus incensæ, forte auribus meis prætereuntis illac, hominum infirmi, allapsa vox ejus est; et declinans tantisper a via, contuli me ad vestibulum, clam, quid ageretur, speculaturus. Igitur cum adolescentes salutato Andrea viam suam prosequerentur, accidit etiam cauponem, qui Christianus erat, cujusdam rei causa officina egredi, et Andream intus manere solum: qui huc atque illic circumspiciens, ubi neminem deprehendit, extensis in cælum manibus precari pro tribus mortuatis adolescentibus cepit, et (testis mihi Deus est, qui perdit loquentes mendacia) levatus a terra in aerem sublimis pendit, non sine admiratione ac horrore meo hominis impuri, talia videntis. Sed statim restitutus sibi exivit, in turbis more suo fabulam acturus. Atque illud nunc aperiam charitati vestræ.

Α ούτως ἀγανακτεῖν ἐπ' αὐτὸν, καὶ τοὺς μὲν δαίρειν αὐτὸν, τοὺς δὲ μετὰ ἀπειλῆς λέγειν αὐτῷ· Θύεω· οὐ πρόκει, σαλὲ, τῶν κατανύκτων ἀπογύεσθαι. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίνατό τιμι λόγον, ἀλλ' εὐθέως τῶν ἐκεῖ ἀνεχώρει. Αὐτῆ, ἀγαπητο', τοῦ Μικαρίου ἡ δίαιτα καὶ ἡ ἀπόφυρος πολιτεία.

κς'. Ὡς οὖν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἰρηται, ὅτι ἐν τῷ καθάρωπότῳ μετὰ τῶν τιμῶν ἐκείνων παῖδων καθελζόμενος ἤσθην, ἐτυχεν ἐμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ διερχομένῳ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσαι· ἐξένευσά δὲ, καὶ στάς ἐν τῷ προθύρῳ ἐν κρυφῇ κατώπτειον τί πράττει; Ἐν δὲ τῷ ἀσπάζεσθαι αὐτὸν τοὺς νέους καὶ ἀπελθεῖν τὴν ἔδδν αὐτῶν, ἐτυχεν καὶ τὸν φουσκάριον, Χριστιανὸν ὄντα, ἕνεκά τινος ἐξελθεῖν τοῦ ἐργαστηρίου, αὐτὸν δὲ μόνον μένειν ἐνδον. Βιάσκει δὲ ὁ Ὅστιος, ὡδε κάταίτε, καὶ ὡς τινα οὐχ ἐώρακιν, ἐκτείνει εἰς ὕψος τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ποσῶν δέησιν ὑπὲρ τῶν τριῶν παῖδων ἐκείνων, καὶ, ὡς ἐπὶ Θεοῦ τοῦ ἀπολλύοντος τοὺς καλοῦντας τὴν ψεῦδος, ἤρθῃ ἀπὸ γῆς εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐκρέματο· ὡ· φρικτὰ ἐμοὶ καὶ παρόδοξα τῷ ἀσώτῳ ἐφάνη, φρίκη γὰρ με κτεῖσχεν, βλέποντα ταῦτα, καὶ ἐξίστη μου ἡ διάνοια. Εὐθέως οὖν καταστάς εἰς ἐαυτὸν ἐξῆλθον ἔξω, μετὰ τοῦ πλήθους ἐργαζόμενος τὰ συνήθη· τοῦτο δὲ τῇ ὑμετέρῃ ἀγάπῃ ἐκδηλον ποιήσομαι.

CAPUT IV.

Sariente gravi tempestate, diuinam extasim patitur, in cælum raptus et varia conspicitur.

27. Tempestas atromundo sarrissima inualerat, acerrimo frigore tantis cum violentia aerem constringente, ut omne animalium genus obrigesceret. Opplebantur cuncta domicilla nivibus, quia valde saruens Boreas, tegulas, ex humillimis etiam, non modo e sublimibus domibus, everterat. Ubique pauperes, miserandum in modum lamentantes gementesque, triste Væ! ingemabant, ac præ inedia et frigoris asperitate contabescentes, ad mortis discrimen ultimum adducebantur: alii, mole nivis obruti similiter vitam flebant; rumpebantur dolia; ovellebantur radicitus arbores; volucres cœli interibant defectu alimenti. Ego vero exercebar animo vehementer, famuli Dei Andreae causa, veste omni ac domicilio destituti; non enim tunicam, non breve palliolum, non stercam, non vestem ciclicinam, quæ indueret; non teguriolum, quo se reciperet, habebat. Versabar igitur in luctu ac mœrore magno, anxie cogitans, quid factum ipso esset, aut qua in urbis parte lateret; suspicabar etiam subinde, jam vitam omnino cum morte commutasse. Tenuerat violenta hæc tempestas dies plures, cum elapsis septimanis duabus, cessantibus tandem ponentibusque ventis, progressa aultum vespera, ad me intrat præclarus hic divinusque pugil. Obatopus, hominem intuitus; et illico surgens, cum osculo sancto et amplexu ipsum salutavi. Posteaquam vero multam temporis mutuo amori dedimus, dicit mihi ille: Consideremus, dilecte mi,

κς'. Χαιμῶνς; δὲ σφοδρικῆτος γεγονότος, κρύου; δριμυτάτου τὸν ἀέρα πιέζοντος, πλάσφύσις σωματέων ἀπὸ τῆς βίας ἐπήγγυτο· τὰ καταγώγια πάντα μεστὰ χιόνος ὑπῆρχον, διὰ τὸ πνεῖν σφόδρα τὸν βορρῆδν διαστρέφοντα τοὺς κέρατους καὶ αὐτῶν τῶν χαμπαγέτων, μὴ ὅτι γε τῶν ὑψηλῶν καὶ μετεώρων δορημάτων. Πάντες δὲ οἱ πίνητες, τὸ οὔαι θρηνοῦντες, ὀλοφουρέμενοι καὶ στείνοντες ἔδδων, καὶ τῇ ἐνδείῃ καὶ τῇ βίῃ τοῦ κρύους τηχόμενοι τῷ θανάτῳ παρεπίμποντο· ἕτεροι δὲ ὑπὸ τῆς χιόνος κατακωννύμενοι, τὰ ὄμια ἐπασχοι· κίθιοι διεββῆγσαν, δένδρα ἀπὸ ριζῶν ἀνεσπᾶσθησαν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ διεφθάρησαν τῇ ἐνδείῃ τῆς τροφῆς. Ἦν δὲ μοι λύπη μεγάλη διὰ τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, ὁδοῖ γυμνὸς ἦν τῷ σώματι παντελῶς καὶ ἀνέστιας, οὐ χιτῶνα ἔχων, οὐ μαλοτίτκον, οὐ ψιδθιον, οὐ κιλίκιον, οὐ καλύθην· καὶ ὑπῆρχον ἐν θλίψει καὶ ἔδδνῃ μεγάλῃ, τί ἄρα εἰς αὐτὸν γέγονεν, ἢ ἐν ποίῳ ὑπάρχει τῆς πόλειως; ἔκασον γὰρ ὅτι ἐκ πανθὸς τεταλειύτηκαν. Ἐκράτησεν οὖν ἡ βία τοῦ χαιμῶνος ἐπὶ ἡμέρας πολλάς· μετὰ δὲ ἔδδομάδας δύο, τοῦ μεγίστου ἀνέμου παυσανμένου καὶ λοφήσαντος, ἐσπέρας οὐσης βαθεῖας, ἐρχεται πρὸς με ὁ ἀγιδιμος οὗτος καὶ τοῦ Θεοῦ θεράπων. Ἐγὼ δὲ ἰδὼν αὐτὸν ἐξέστην τῷ πνεύματι· ἀναστάς οὖν περιεπλάκη αὐτῷ, ἀσπάζόμενος τῷ ἀγίῳ φημάτι. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλὰς ὥρας τῇ ἀγάπῃ ἐνεκείμεθα, ἔφη μοι· Ἄφως, καθεσθῶμεν, ἀγαπητέ μου, πικυάμενος τῶν θακρύων, καὶ ἔχω σοὶ τι διηγῆσασθαι. Καθεσθέντες δὲ, λέγει χαριεντιζόμενος· Θίς

τράπεζαν, ὅπως εὐφρανθῶμεν. Ἐγὼ δὲ τὸ ῥῆμα ἄκουσα; προσέταξα τοῦτο γενέσθαι.

κη'. Ἀσχολουμένου δὲ τοῦ παιδὸς περὶ τῆς διαταγῆς, λέγει μοι ὁ Δίκαιος· Ὁντω; κύριε ἀδελφέ μου γλυκύτατε, διατιβοῦτως ἐπ' ἐμοὶ ἡγωνίας, νομίσας ἀπὸ τοῦ κρύους τεθνάναι με, ὡς ἄπιντας τοὺς ἀδελφούς μου καὶ συμπίνητας, Οὐκ οἶσθα δτι φυλάττει Κύριος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, καὶ ὅτι ἐγγύς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῆ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώζει; Οὐκ οἶσθα, ὅτι ὁ εἰπὼν τῆ ἐμῇ ἐλπεινότητι, Ὅτι ἐὰν ὀλοφύχωσ ἀγαπήσῃς με, γνώσει τὰς δωρεάς μου, καὶ τὴν πολλὴν παραμυθίαν τὴν ἐξ ἐμοῦ σοι γινωσμένην; Μὴ οὖν φῶς μου, ἀπὸ τοῦ νῦν τι τοιοῦτον περὶ ἐμοῦ ὀλοφύχωναι τὸ σύνολον· μεγάλη γὰρ χαρὰ τοῖς ὀλοφύχων; καὶ ὀδοτρόπως εἰς Θεὸν ἐλπίζουσιν, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ταῦτα ἐμοῦ ἀκούσαντος, ὀπίλαθον ἐν τῇ διανοίᾳ τι θαυματούργημα γεγενῆσθαι εἰς αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάγκην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ταῦτά μοι εἶρηκεν. Ἐρξάμεν δὲ γλυκύτατος λόγους ὀμαλίζειν καταφιλῶν, καὶ γνησίως ἐπερωτῶν, λέγω πρὸς αὐτὸν· Σὺ, κύριέ μου, πῶς διήγεις ἐν ταῖς ἡμέραις; τῆς ἀνάγκης; ὀρκῶ τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, μὴ ἀποκρύψῃς με τὰ παράδοξα τὰ εἰς σὲ γεγονότα ἐκ Θεοῦ.

κθ'. Ὁ δὲ Μακάριος λέγει· Φῶς μου ἐν Κυρίῳ, ποῦ εἶχεν σαλὺς καὶ ἐξῆχος διατριβεῖν, ἢ μὴ ἐν τῇ ἐξηχίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐμπαιζουσύναις αὐτοῦ, καθὼς καὶ πάντοτε; Πλὴν, Ἀδελφέ μου, φλέγει με ἡ ἀγάπη σου, καὶ πολὺ πάθος ἔλκει με τοῦ ἐξομολογήσασθαι σοι· ὀρκῶ σοι δὲ τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα ἐπὶ λόγῳ τὰ πάντα σὺν τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, μέχρις ἀνεῖμαι ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, ἢ μέλλω λέγειν σοι μὴ ἀναγγείλῃς τιτὶ τὸ σύνολον, καὶ δι' ἀγάπῃ (45) διαπύρω πρὸς σὲ ἀνακαίμενος θαρρήσῃς σοι. Ἐρωτῶσα δὲ αὐτὸν ἐγὼ φρικωδέτατος ὀρκοῖς τοῦ φυλάττειν αὐτοῦ τὰ θεῖα παραγγέλματα. Τότε ἀνοίξας τὸ τίμιον αὐτοῦ στόμα, εἶπη μοι· Ὡς οἶδας, ἀγαπητὴ, τὴν σφοδροτάτην ἀνάγκην τοῦ κρύους, καὶ τοῦ μεγίστου ἀνέμου, πᾶν ἡπύρουν μὴ ἔχων τί διαπράξασθαι, γυμνοῦ μοῦ ὄντος, ἀσκεπᾶστου καὶ ἀνυποδέτου, μήτε κάλυμμα ἔχων, ἢ ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνας· ἀπρηχόμην ὄν πρὸς τοὺς ὀμοίους· μοι πίνητας σιωθῆναι, καὶ οὐκ ἐδέχοντό με, ἀλλ' ὡς κύνα ῥάθδοις με ἐξεδίωκον βδελυσσόμενοι καὶ λέγοντες· Αἶρε ἐντεῦθεν, κύνων, καὶ ὀποχώρει. Μὴ εὐρίσκων δὲ που σωθῆναι (46) λοπόν περιηγεῖτό μοι πᾶσα ζωῆς ἐλπίς. Ἐλθον δὲ, Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς πάντως· εἰ διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἀποθάνω, ξένον οὐδέν. Ἄλλ' ὁ Θεὸς οὐκ ἔστιν ὀδικός, ὅς ποιήσει σὺν τῷ κρυμῷ καὶ τὴν ἐκθασιν, ὀκνητὴν παρασχῶν μοι.

(45) Nota præpositionem διὰ cum dandi casu præter morem antiquorum.

(46) Ms. nostrum ἀπορήτας τὴν ζωὴν ἀπεγράφει.

cessent lacrymæ, est quod tibi narrem. Ubi con-sedimus, blando vultu resumens : Jubeto, ait, mensam præari, ut exhiberemur; jussique ego ita fieri.

28. Porro dum jussa sedulus exsequitur puer, ita rursus mihi Sanctus : Domine mi, frater vere suavissime, quamobrem tantopere te affixisti mea causa, ratus me quoque præ frigore obriguisset, quemadmodum cunctis fratribus meis pauperibus evenit? Utrum ignoras, custodire Dominum diligentes se, et prope abesse a contritiis corde, et salvos facere lumines spiritu? Utrum ignoras illum dixisse misero mihi : Si toto corde dilexeris me, experieris dona mea, et multiplicem consolationem, quæ obveniet tibi tribuente me? Quæso itaque, dilecte mi, ne te istiusmodi posthac cura ulla mei angat : sperantibus quippe ex toto animo viribusque in Deo multiplex manet gaudium, tam in præsentis sæculo quam in futuro. Talibus auditis subiit animum cogitatio, grande quid ac admirabile evenisse viro, tempestate illa sævientē; ac propterea talem in modum loqui. Cæpi ergo blandis verbis, admiscendoque oscula, quasi viam sternere, ac ingenue percunctari : Domine mi, quo pacto tempus illud tempestuosum transegesti? per Deum cæli ac terræ Dominum, nolite celare me miracula, quæ operatus est in te Deus.

29. Respondit vir beatus : Dilecte mihi in Domino, ubi versatus fuisset stultus atque amens nisi in stultitia et illusionibus suis, quemadmodum consuevit semper? Verum tamen, mi frater, inflammor amore tui, teneorque desiderio vehementi aperienti tibi, quæ petisti, sed adjuro te per Deum, qui cum unigenito Filio suo Domino nostro Jesu Christo, eumque sancto et vivifico Spiritu, suo universa condidit verbo unico, ut ne quandiu hac ego fruar vita, reveles ulli omnino quæ dicturus sum; et ex singulari amore, quo in te feror, fidenter aperiam. Cumque ego sancte jurejurando me obstruxissem, habiturum secreta, quæ revelaret, Dei opera, aperto rursus venerando ore sic loqui perrexit : Quanta cum frigoris, nivis ventorumque violentia incubuerit tempestas, non te fugit, charissime; pendente me animi, ac quid consilii caperem ignaro; cum veste, calceis, tecto destitutus, ubi caput reclinare, non haberem. Ad pauperes igitur mei similes abivi, salutem quæsiturus; sed tantum absiit, ut admitterer, ut fustibus quoque, non secus atque canem, me abigerent, adjectisque execrationibus dicerent : Abi hinc, canis, in malam rem. Cum igitur ubi servarer, non reperirem, omni tandem vivendi diutius spe sublata : Benedictus, iniebam, Dominus Deus cuius amore si mortem oppeto, nihil novi. Verum Deus non est injustus, qui frigori quoque huic terminum ponet, ac patientiam largietur mihi.

μην· Εὐλογητὸς δὲ Κύριος πάντως διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, εἰ καὶ ἀποθάνω, ἀποθάνω, καὶ τί ἐμοί.

30. Concessi tandem ad quendam porticus angulum, inventoque inde non procul catello, me illi admovi, spe percipiendi quidpiam caloribus : at ille me jam prope absentem intuitus, surrexit ac fugam capessivit. Quamobrem ad me conversus sic ait : Viden, miser, quantus sis peccator? ipsi etiam canes societatem tuam refugiant, nec te, tametsi sui similem, in suum recipiant numerum. Homines te non secus atque cacodæmonia aversantur, abominantur canes, exterminant pauperes; quid tandem agas? moreris, insane, moreris, nulla namque hic salutis tibi spes affulget. Quibus cum mœrore prolatis, tanta me invasit angustia, tanta constrinxit frigoris acerbitas, tantus occupavit tremor, ut lacrynis non temperarem, mentisque tantummodo aciem ad Deum levans, rigentibus membris omnibus, existimarem spiritum jamjam me redditurum : cum subito incalescere cœpi, apertisque oculis intueor adolescentem perquam decorum cujus facies non cedebat solis splendori; præferbat manu ramum aureum, rosas liliisque roscidis, non quales hic mundus proferat (minime vero), sed alterius plane tum naturæ tum formæ, circumplexum. Tenens itaque speciosissimum illum ramum, et intuitus me : Quo, inquit, in loco es, Andrea? Respondeo ego : In tenebris et umbra mortis. Rursus ille : Qui sic? simulque florifero ramo faciem meam percutit, his verbis additis : Vitam recipiat insuperabile posthac corpus tuum. Et repente fragrantia istorum florum ad eor meum penetravit, ac per modum fulguris vitam mihi restituit. Post hæc audio vocem ita loquentis : Abducite illum in locum refrigerii, dum transeant hebdomades duæ, iisdem elapsis unde venit rediturum; volo namque ut certando amplius se mihi probet. Vix desiderat audiri vox ista, dum alto eoque suavissimo somno correptus sum, nec quid deinceps factum sit, satis scio. Illo enim, quo Deo placitum fuit loco, transegi septimanas duas, non aliter quam si noctem integram suaviter dormivissem.

31. Deprehendens autem me ipse jucundo mirabilique in horto, obstupui spiritu; et cogitavi meum, quid id rei foret : Novi, inquit, domicilium mihi meum Constantinopoli esse; hic autem quid agam, plane nescio. Cum vero admirarer vehementer, quo pacto, id mihi evenisset, pendens animi, hunc in modum locutus sum : Næ ego revera mente captus sum; Deus enim bene mihi consuluit, eique propterea me gratias agere laudisque canere, par foret : interim hic segnis sedeo, tota mente inusitato hoc rerum prodigio intentus et me non aliter quam carnis expertem considero : non enim putabam carne me vestitum. Porro induerbar tunicam fulgentem, niveam, gemmisque obsitam, pulchritudine sua oculos animiisque meum mirum in modum oblectantem : hinc orna-

λ'. Πορευθεὶς οὖν ἐν μαρῶν γωνίᾳ τοῦ ἐμβόλου, καὶ εὐρῶν κυνᾶριον, πλησίον αὐτοῦ ἑμαυτὸν ἀνέκλινα, προσδοκῶν θερμῆς τινὸς ἀπολαύσαι ἐξ αὐτοῦ· ἐκεῖνο δὲ ἰδὼν με πλησίον αὐτοῦ ἀναστὰς ὑπεχώρει. Λέγω οὖν ἑμαυτῷ· Ταλαίπωρε, ὄρας πόσον εἰ ἀμαρτωλὸς, ὅτι καὶ οἱ κύνες δραπέτεύουσιν, καὶ οὔτε κἄν ὡς ὁμοῖον αὐτῶν κύνα σου δέχονται; οἱ ἄνθρωποι ὡς πονηρὸν δαίμονα ἀποστρέφονται, οἱ κύνες μυσττόνται, οἱ συμπίνητες ἐλαύνουσιν· λοιπὸν τί ἔχεις εἰσπράξασθαι; ἀποθνήσκεις, ἴσαστε, ἀποθνήσκεις, ὧδε γὰρ σωτηρία σοὶ οὐκ ἔστιν. Ὡς δὲ ταῦτα ἐν ὁδῷ ἔλεγον ἤλθέ μοι κατάνυξις, καὶ σφιγγόμενος ὑπὸ τοῦ κρύους καὶ τοῦ μεγίστου τρόμου ἐκείνου ἔκλειον, τοῖς νοσοῦσι μόνον εἰς Θεὸν ἀποσκοπῶν ἔμματα· ψυχρὰνθέντων δὲ πάντων μου τῶν μελῶν, ἐνόμην παραυτίκα ἐκπνέειν με. Αἰφνης οὖν ἠσθόμην θερμῆς τινὸς, καὶ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοῦς μου, ἤρῶ νεανίαν τινὰ ὠραῖον σφόδρα, ἀστράπτον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος· κατεῖχε δὲ ἐν τῇ χειρὶ κλάδον χρυσοῦν, πεπλεγμένον βόδοις καὶ κρίνοις ἐνδρόσοις, οὐχ ὡς τὰ τοῦ κόσμου τούτου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ποικίλα τινὰ ἑτεροφυῆ καὶ ἑτερόθεα. Ὡς οὖν τὸν ὠραῖον ἐκεῖνον κλάδον ἐκράτει· βλέψας με, λέγει μοι· Ἄνδρῖα, ποῦ ἦσθα; Λέγω αὐτῷ, Ἐν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ θανάτου. Ὁ δὲ λέγει μοι· Πῶς; καὶ δίδωσίν μοι σὺν τῷ λόγῳ μετὰ (47) τοῦ ἀνθεοφόρου κλάδου ἐκείνου εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ λέγει μοι· Λαβέτω ζωὴν ἀκυριευτον τὸ σῶμα σου. Παραχρῆμα δὲ ἡ εὐωδία τῶν ἀνθέων ἐκείνων εἰς τὴν καρδίαν μου εἰσελήλυθεν, καὶ ὡσπερ ἀστραπῆς εἶδος τὴν ζωὴν μοι ἐπέθηκεν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀκοῦω φωνῆς τᾶςδε λεγούσης· Ἀπαγάγετε αὐτὸν εἰς πρᾶμυθίαν ἕως ἑβδομαδῶν δύο, καὶ πάλιν ὑποστραφήσεται· ἔτι γὰρ αὐτὴν λέγω ἀγωνίζεσθαι. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἦρθην εἰς βαθὺ καὶ ἡδύτατον ὕπνον, καὶ τί μοι γέγονεν οὐκ ἤδειν. Ὡσπερ γὰρ δι' ὅλης νυκτὸς ἠδέως ὑπνώσας, οὕτως ταῖς δυατὶν ἑβδομάδαις ὑπῆρχον, ἔθνα ἡ τοῦ Θεοῦ βούλησις ἐκέλευσεν.

λα'. Βλέπων δὲ ἑμαυτὸν εἰς Παράδεισον τερπνὴν καὶ θαυμαστὴν λίαν, ἐξέστην τῷ πνεύματι· διελογισάμην δὲ τί ἄρα τοῦτο ἔστιν, ἠδὲν ὅτι ἡ κατοίκησις μου ἐν Κωνσταντινουπόλει· ὑπάρχει τί δὲ ἐνταῦθα ποιῶ οὐκ ἐπίσταμαι. Θαυμάζοντος δὲ μου μεγάλως τὸ πρᾶγμα, πῶς ἄρα τοῦτο γέγονεν εἰς ἐμὲ, ἀπορίᾳ ληθθεὶς εἶπον· Ἴδε πῶς εἰμι μετὰ ἀληθείας; Ἐξηχος, ἀγαθὸν γὰρ μοι ἐγένετο παρὰ Θεῷ, καὶ ὠφελὸν δοξάζειν αὐτὸν καὶ εὐχαριστεῖν· νυνὶ δὲ καθιζόμενος πολυπραγμονῶ τὸ ἐξαισιον τοῦτο τεράστιον, καὶ κατανοῶ ἑμαυτὸν ὡσπερ ἄσκαρον· οὐ γὰρ ἐνόμιζον σάρκα φορεῖν. Χιτῶν δὲ μοι προσῆν ἀστραποφαντος ὡς χιονοειδῆς, δ' ἄλιθος· σφόδρα δὲ ἑτερόμην ἐπὶ τῷ κάλλει αὐτοῦ· τὰ δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς μου κατενόουν, κἄν ἦν ἐκ παντοίων ἀνθέων πεπλεγμένος μοι στέφανος· ἀλλὰ καὶ ὑποδήματα ἐπὶ τῶν ποδῶν

(47) Ms. nostrum hic præpositionem μετὰ cum accusativo jungebat, minus recte.

μου ἔμοι ἐνομιζέτο· ζώνην δὲ ἤμην διεζωσμένον· ἄ-
 ὡς κόκκινον, φοβερόδαφον τὸ χροῶμα ἔχουσαν.
 *Ἐστὶ δὲ ὁ ἀήρ τοῦ Παραδείσου ἐκείνου ἀρβήτου
 φωτὸς ἰδέα, ὑποροδίζων ἀνθήμασι ποικίλοις, ἀκτι-
 νοβολοῦσι τοῖς χροῶμασιν· εὐωδία δὲ ποικίλη διη-
 νεκῶς παραλασσομένη, ξενοπρεπῶς τοῖς αἰσθητη-
 ρίοις καὶ τῇ ὀσφρῆσει μου ὑπήντα καθιδύνουσα.
 Πίστευσόν μοι, φρίττω καὶ νούν καὶ διάνοιαν, ταῦτα
 λέγων σοι (18). Ὡσπερ δὲ βασιλεὺς κεκτημένος
 διαθέσιν οὕτως ἤμην διακινῶν ἐν τῷ κήπῳ ἐκείνῳ
 τοῦ Θεοῦ, καὶ ἑτερόμην μεγάλως ἐν ἑαυτῷ, στο-
 χαζόμενος τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων.

λβ'. Φυτὰ δὲ ἐκεῖ πολλά, ἃ ὁ Θεὸς ἐξανέτειλεν, οὐχ
 ὡς τὰ τοῦ κόσμου τούτου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ἀειθαλῆ
 καὶ ἑτεροφυῆ, εὐωδῆ, δασέα, μελισταγῆ, ὑψίκομα,
 τερπνά, κεκυφῶτα τοῖς κλάδοις καὶ κυμαινόμενα
 ἄλληλα πρὸς ἄλληλα, θέαν ἔχοντα ὡς τὸ κρύος τοῦ
 οὐρανοῦ καὶ ἡδονὴν αἰσθησιν ὑπερβαίνουσαν. Ἦς
 ἡδονῆς καὶ ἀγαλλιάσεως· δροσισμοῦ μακάριοι οἱ
 μετέχοντες, θεὰς τε καὶ εὐφροσύνης τὴν ψυχὴν
 ἐμπιπλάμενοι (49). Ξίνον δὲ τοῦτο, ὅτι τοῖς μὲν ἦν
 ἑτέρα ἡ θεά, τοῖς δὲ παραφέρουσα ἢ εὐπρέπεια, καὶ
 τοῖς μὲν ἄνθη δωδῶρηται ἀκατάπαυστα καὶ ἀμά-
 ραντα, τοῖς δὲ φύλλοις καὶ καρπῷ ποικίλῳ προσέ-
 αξε καλλωπίζεσθαι, τοῖς δὲ ἦν ἄνθος, καὶ φύλλα, καὶ
 τέμψις, καὶ θεὰ ξένη, καὶ καρπὸς τίμιος, περιλλεπτος
 καὶ ἀνείκατος. Θαῦμα δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις μέγι-
 στον, πετεινὰ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς καὶ στρουθία καὶ τέτ-
 τιγες, καὶ ἕτερα κατ' ὄνομα ὠραῖα, χρυσόπτερα
 καὶ χιονόπτερα, ποικίλα κατὰ ἐν φύλλον καθεζόμενα,
 ἠύλουν τε καὶ ἐξελάλουν, καὶ ἑτεροφώνουν, ὥστε
 τὸν κελαιισμόν τῆς φωνῆς αὐτῶν τῆς ὠραίας καὶ
 ἐνθόδου, ὡς γε νομίζω ἀκούειν εἰς ὕψος ἕως ἄκρον
 τοῦ οὐρανοῦ· τὰ δὲ στρουθία ἐκεῖα ἔμην τοῦ
 στοχαζέσθαι, καὶ ἠρπαζε τὸν νοῦν μου ὡς εἰς ἕκστα-
 σιν ἢ θεωρία τῆς ποικιλίας αὐτῶν ἢ παράδοξος.
 Ὡσπερ γὰρ ῥόδα, ἢ κρίνα, ἢ ἕτερόν τι οὐκ ἔχω εἰ-
 πεῖν, εἶδος· ἀνθῶνα πολυποικίλων, οὕτως ἦν τὰ
 κάλλη τῶν στρουθίων ἐκείνων, ὡς παράδοξα καὶ
 μετέωρα.

simum illarum concentum, sublime elatum, cœlum
 adu- que supremum penetrasse. Cumque ego pro-
 prius considerare volucres avebam, abalienavit
 aotinum meum a sensibus, raptum in exstasim,
 admirabilis tantæ varietatis illorum aspectus. Quemadmodum enim dictum est, rosas, lilia,
 aliaque florum genera, quæ enarrare non possum, multiformia fuisse, ita volucrum quoque
 illarum pulchritudo admirabilis plane ac singularis erat.

λγ'. Πάλιν οὖν τοῦ πρώτου στρουθίου τὴν ὠραιότητα
 ἐκθαμβούμενος τῇ διανοίᾳ, καὶ τὴν λογισμόν εἰς ἐν
 συνόγων, ἐστοχαζόμεν ἄλλης δόξης καὶ θείας τὴν
 βαφὴν καὶ τὴν χροῖαν κεκτημένου. Πάλιν οὖν ἐώρων
 ἕτερόν τι καὶ ἐξαιρετόν, ὅπερ ἦν ἔμοι θυμηδία με-
 γίστη· ἢ μελωδία αὐτῶν ἢ ἀκατάπαυστος καὶ ἐνθό-
 νος· καὶ τίς διηγήσεται τὰ ξένα καὶ φρικτὰ κάλλη
 τῶν ὀρωμένων ἐκεῖσε; Πάντα δὲ τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα

(18) Idem solummodo hæc habebat : φρίττω
 οὖν καὶ διάνοιαν, admodum vitiose.

(19) Ibidem legitur, ἡδονῆς καὶ ἑτέρας
 τῶν κήπων· τὸ κρύος τοῦ

lum capitis mei considerabam, quod erat sertum
 ex floribus omnis generis plexum : sed et pedes
 mei mihi contegi calceis videbantur : cingebatque
 zona coloris intensi, velut purpurei. Coruscabat ac
 illius horti inexplicabili luce, suaviter perfusus di-
 versis floribus, solares radios colore imitantibus :
 varius autem odor, qui identidem permutabatur,
 olfactus mei organum insolita quadam jucunditate
 afficiebat. Crede mihi, exhorresco tota mente ani-
 moque, cum hæc refero. Quemadmodum igitur
 cum rege aliquo, cui quidquid desiderat in prom-
 ptu est, ita mecum in divino isto horto agebatur,
 rerum, virtute plusquam humana istic provenien-

B 32. Abundabat enim locus pluribus, quas Deus
 enasci fecerat, plantis ; non qualibus hic mundus
 gaudet (absit, absit) ; sed erant alterius omnino
 naturæ. Vernabant perpetuo ; odorem exhalabant
 gratissimum ; stillabant liquore melleo ; erant
 densitate frondium, proceritate cacuminum, venusto
 quodam ramorum flexu conspicuæ, nutabant alia
 versus alias cum mira intuentium voluptate : deni-
 que speciem habebant, firmamento cœli non absi-
 milem ; tantamque afferebant delectationem, quanta
 sensibus capi non potest. Beati, qui voluptate illa
 et jucunditate perfruuntur, beata illa visione et
 lætitia saturi ! Illud vero admirandum imprimis,
 quod quædam aliis atque aliis modis se conspicienda
 offerrent, quædam vero non uno delectarent ornatus
 genere. Aliis siquidem florere tantum perpetuo,
 floribus nunquam languescentibus aut marcescen-
 tibus, datum est ; aliæ, foliis fructibusque diversi
 generis exornari jussæ sunt ; aliis denique erant
 simul et flores, et folia, et amœnitas sua, et
 species peregrina, et fructus pretiosi, conspicui,
 nullisque aliis comparandi. Nec illud stupendum
 minus, quod in memoratis arboribus volucres,
 passerres, cicadæ, aliaque nominatim aves diverse,
 multa venustate insignes, aliæ fulgorem auri, aliæ
 candorem nivis referentibus aliis decoræ, singulis
 foliis insidebant ; canentes modulantesque tanta
 cum suavitate, ut putem pulcherrimum ac amœnis-
 simum illarum concentum, sublime elatum, cœlum
 adu- que supremum penetrasse. Cumque ego pro-
 prius considerare volucres avebam, abalienavit
 aotinum meum a sensibus, raptum in exstasim,
 admirabilis tantæ varietatis illorum aspectus. Quemadmodum enim dictum est, rosas, lilia,
 aliaque florum genera, quæ enarrare non possum, multiformia fuisse, ita volucrum quoque
 illarum pulchritudo admirabilis plane ac singularis erat.

D 33. Rursum igitur conversus ad primam avicu-
 lam, venustatem ejus admiratus sum : collectisque
 in unum sensibus, ad aliam, multa coloris gratia
 et elegantia insignem, considerandam me contuli ;
 et deprehendi rursus aliud atque aliud eximie
 venustatis, quod me mirum in modum recreabat.
 Cantus denique eorum sine intermissione conti-
 nuatus suavissime resonabat. Verum quis explicet

οὐρανοῦ, ὃ τοῖς μακάροις ἐγγρηται, ἡσπερ ἡδονῆς καὶ
 ἀγαλλιάσεως δροσισμοῦ θείας καὶ εὐφροσύνης τὴν ψυχὴν.
 Quid hinc recte exprimas ?

insolitam atque admirabilem pulchritudinem illarum A
rerum, quæ istæ loci viscebantur? Plantæ illæ
formosæ, ordine quæque suo consistit, oppositas
inter se dextereque instructas acies referebant. O
felicem manum, cujus hæc opera plantata sunt! Ubi
vero in hortu interiora penetravi, arbitratus sum,
non amplius in tenebris hujus mundi me versari: si
enim quæ hic sunt cum bonis regionis istius com-
pares, tenebræ videbuntur. Post hæc in planitiem
descendenti mihi aperit sefluvius ingens, hortum
medium permeans, et plantis omnibus, leni tractu
alluendo radices, humorem sufficiens. Advolabant
eo speriosæ, quas dixi, perpetuoque cantu gaudentes,
volutes: circum explicabat se vitis, referentibus
fulgorem auri foliis, palmitibus vero luminis
instar rutilantibus decora, quam ego primo lapidi
assimilabam, propter illum qui dixit: «Ego sum
vitis vera¹,» et summus angularis lapis². Explicabat
se porro vitis illa per universum hortum, maximis
pulcherrimisque racenis onerata; et mollem
coronæ ambiens, decori eis erat.

31. Horum contemplatione detentus, perfunde-
bar gaudio singulari, et ex gaudio in admirationem,
ex admiratione in extatim transferebar. Cumque
starem multo tempore non salis mei compos, percipio
venti sonum, ex parte orientali aspirantis; qui in
arbores impingens leniter eas crispabat, et inexplicabilem
odoris fragrantiam emittere faciebat: ego autem
mirifice captus et obstupefactus rei novitate, putabam
odorem illum ex thymiamate, quod angeli in conspectu
Dei incidunt, adesse. Ventus ille desierat, cum a parte
mundi occidua alterius venti sonum inaudio, prorsus
investigabilem jurunde admodum me afficientem, videbanturque
mihi, qui inde absistebant vapores, nive candidiores
esse. Jam vero concinnitas arborum earumque admirabilis
fragrantia, omnia omnino, quæ terra hæc nostra
producit, aromata longe superabat: ea autem
eminus adventantibus aspirabatur tam placide,
suaviter ac delectabiliter, ut me prope omnium,
tum pretio tum novitate mirabilium, per quæ transiens
voluptate perfundebar singulari, oblivio caperet.
Quando autem inflammata sua lætitiæ cantica
modalabantur ac dulci voce personabant aviculæ,
præ stupore non eram apud me: utrum tamen aviculæ,
an angeli fuerint, Deus novit. Deinde alius rursus
aliunde ventus ex septentrione aderat, isque satis
vehemens, specie igneus, cujus radii erant, quemadmodum
iris occidente sole consuevit: qui summa cum lenitate
hortum perfans, herbas plantasque illas rutilantes
placide motabat, et suavissimum e rosis odorem
agitatione eliciebat,

¹ Joan. xv, 1. ² Ephes. i, 20.

(50) Desunt hæc in ms. Mazar. neque vero multum ad rem faciunt.

(51) Paucæ hic et obscuræ vocet ms. Vatican.

φυτὰ συμμέτρως ἴσταντο ὡς παρὶτιθίς πρὸς παράτα-
ξιν. Ὡς μακαρία ἡ χεὶρ, ἡ ταῦτα φυτεύουσα! Πά-
λιν οὖν ἐπὶ τὰ ἔνδον τοῦ Παραδείσου χωροῦντές
μου (νόμιζον γὰρ οὐκ εἶμι ἴσως τὸ σκότος τοῦ
κόσμου τούτου· πρὸς γὰρ τὰ ἐκεῖ σκότος μοι τὰ
ἐνταῦθα)· ὡς δὲ ἐπορεύμην ἐν πλατυσμῶν βλάτοι,
καὶ ἰδοὺ ποταμὸς μέγας μέσσην τοῦ Παραδείσου διώ-
δευε, καὶ ἐπότιζε πάντες τὰ φυτὰ ἐκεῖνα ἐν γαληνότητι
ταῖς βίξαις αὐτῶν προσκλυζόμενος· ἐπ' αὐτῷ
δὲ τὰ ὄρεια στρουθία ἐκείνα τὰ ἀκατάπαυστα κε-
λαδοῦντα κατέρχοντο. Ἄμπελος δὲ ἐν κύκλῳ τοῦ
ποταμοῦ ἐραπλουμένη, χρυσοφαεὶ μὲν τοῖς φύλλοις,
εὐπρεπὲς δὲ εἰς τὰ κλήματα, ἃ λόχων τινὶ ἰσκότα
τῶ πρώτῳ λίθῳ εἶκαζον, διὰ τὸν εἰρηκότα· «Ἐγώ
εἰμι ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή,» καὶ ὁ ἀκρογωνιαίος (50)
λίθος· καὶ ἀρότος. Ἐφήλωτο δὲ ἐν ὁμί τῶ παρα-
δείσῳ βρῆθαι μεγαίστοις βότρυσιν εὐπρεπεστά-
τοις, ὥστε στεφάνου δίκην κατακοσμηθῆναι τῇ
περιπλοκῇ τῶν κλημάτων τὰ ἐκεῖσε φυτὰ.

palmitum suorum complexu plantas reliquas in

λδ'. Ταῦτα θεασάμενος, ἐτέρπητο ἡ καρδία μου, ἐκ
φρίκης εἰς θαῦμα, καὶ ἐκ θαύματος εἰς ἐκστασιν
τὴν ψυχὴν μεταφερόμενος. Ἐπὶ πολλὴν δὲ ὥραν
ἔστω; ἔνεθε, ἀκούου ἤχου τινὸς ἐξ ἀνατολῶν ἀνέ-
μου πνεύσαντος καὶ τοῖς δένδροις ἐπιπεσόντος, κυ-
μαίνεσθαι ταῦτα ἐποτεῖ, ἀποπέμποντα πνοὴν εὐω-
δίας ἀρρήτων· ἐν οἷς ἡδέως ἔχων καὶ ἐκπληττέ-
μενος, ἐνόμιζον ἀπὸ τοῦ θυμιάματος τοῦ Θεοῦ ταύ-
την εἶναι τὴν εὐωδίαν, ὅπερ (51) ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ
θυμῶσιν Ἄγγελοι. Πausαμένου οὖν τοῦ ἀνέμου
ἐκεῖνου, ἀκούω ἀπὸ δυσμῶν ἑτέρου τινὸς πνεύματος
ἤχου, ἀνεξιχνίαστον τὴν ἡδύτητα ἐμπροσθῶν μοι, ἥς
ἡ ἐπίπνοια ἐν τῷ ἀμύζειν ὡς χύονος δρασεις ἐχη-
μάτιζεν. Ἦν δὲ τῶν ἐκεῖσε δένδρων ἡ εὐπρεπέστα
ἐμπλησμένη εὐωδίας θαυμαστῆς ὑπὲρ πάντα τὰ
ἀρώματα τῶν ἐπιγείων, πόρρωθεν ταύτην ἐκπέ-
μποντα τὴν ὄσφρησιν, ὡς φοβερὸν καταθύμιον, ἐν-
στέμενον, ὥστε ἐπιλαθῆσθαι με ἐκεῖνα τὰ τίμια
θαυμάσια, ἀπερ ὅπισθεν θεοδέουσι ἀπῆλυσται μελίβ-
ροτά τινα κέλοντα. Τὰ δὲ στρουθία ἐκεῖνα ἐν τῷ
ἄδειν αὐτὰ καλαδεῖν καὶ στρουθίζειν τὰ διάπυρα
ἄσματα τῆς ἀγαλλιάσεως, ἐξιστάμην τῇ διανοίᾳ
μου· εἴτε στρουθία, εἴτε ἄγγελοι ὄψιρχον, Κύριος
ἐπίσταται. Ἄναδιδοται πάλιν ἀπὸ βορρᾶ ἕτερος
ἀνεμος ὑπερφύεστατος, πυβράκης τῷ εἶδει, ὡς ἀπὸ
Ἰρε; ἡλίου θύσαντος αἱ ἀκτίνες πεφύκασι· πνεύ-
σαντος δὲ τούτου ἐν ἀταίρῳ γαληνότητι, γαληνο-
μόρφως ἐκυμαίνετο τὰ λαμπρότατα ἐκεῖνα φυτὰ,
ἔπνεε δὲ τὰρᾶσων τὴν ἐν τοῖς βόδοις εὐοσμίαν,
ὥστε ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἔννου με γινόμενον τῷ
φιλάτῳ γλυκασμῷ τε καὶ ἔρωτι κατατέρπεσθαι,

περιεραπλουμένην ἤρθημεν οὖν καὶ διέβημεν, καὶ ἄ
 ἔνδον τοῦ καταπετάσματος πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου
 αἰνούντων καὶ δοξολογούντων τὸν Θεόν· διέβημεν
 δὲ καὶ τὰ ἐκεῖ, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἕτερον καταπίτασμα
 διὰ βύσσου καὶ πορφύρας ἀπόρρητον· καὶ κατηγῆ-
 σαμεν ἐπὶ ἐνδοξατάτῳ τόπῳ, καὶ ἦν ἐκεῖσε φοβερὸν
 καταπίτασμα ὡς ἤλεκτρος, ὑπέριλαμπρον, καὶ σφό-
 δρα καθαρώτατον, ὅπερ ἀναποδίσασα χεὶρ πύρινο·,
 διελευθῆν ἡμεῖς· δι' αὐτῆς παρεσκευάσεν. Ἦν δὲ ἔνδον
 αὐτοῦ πλῆθος ἀναριθμητῶν νεωτέρων, ὠραίων,
 πυρίνων, τὰς ὕψεις πλαυγεῖς ὑπὲρ τὸν ἥλιον·
 εἰσῆκταισαν οὖν τάξι· τινὲ καὶ κοσμιότητι ἐπὶ φο-
 βεροῦ ὕψους ταῖς ἀθλαῖς ἡλικίαις μετέωροι, σκη-
 πτρα φοβερά ἐν ταῖς χερσὶ κατέχοντες· λεγεῶνες
 ἐντεῦθεν, καὶ λεγεῶνες ἐκείθεν ἕτεραι, ὧν οὐκ ἔστιν
 ἀριθμὸς. Λέγει μοι ὁ ὀδηγῶν με, Ἰδοὺ, τούτου τοῦ
 καταπετάσματος ἐπιαιρουμένου, θεάζει τὸν Υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθεζόμενον· περὶ
 οὖν προσκύνησον αὐτὸν, τὴν δὲ ἅπασαν θεωρίαν
 τῆς διανοίας σου πρὸς αὐτὸν ἀνάτεινον, καὶ ἀκούσον
 τί σοι λαλήθησεται παρ' αὐτοῦ. Ὡς οὖν ταῦτα ὁ
 ὀδηγῶν με ὑπετίθετο, βλέψας εἰς τὴν εὐπρέπειαν
 τοῦ καταπετάσματος ἐρῶ, καὶ ἰδοὺ περιστέρα παμ-
 μεγέθους, ἀνωθεν καταπίτσα ἐπὶ τῷ καταπετάσματι·
 ἦν δὲ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς καθάπερ χρυσοῖον, τὸ
 στήθος πορφυροῦν, αἱ πτέρυγες τηλαυγεῖς ὡσεὶ
 φλῆξ, οἱ πόδες ἀληθινοί, ἐκ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς
 ὡς ἀκτῖνες φωτὸς ἐξεπορεύοντο· ἐμοῦ δὲ στοχαζο-
 μένου τὴν ταύτης εὐπρέπειαν, εὐθέως ἀναστῆσα
 ὤχετο εἰς ὕψος.

λθ'. Ἀρθέντος δὲ τοῦ καταπετάσματος, ἀναβλέψας
 εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ὕψος τὸ καταπληττον πάσαν ἔνο-
 νοιαν, ἰδὼν θρόνον φοβερὸν καὶ ἐπληρόμενον, ὑπὸ τοῦ
 αἴρος κρεμάμενον μηδὲν αὐτὸ κατέχοντος· φλῆξ
 δὲ ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτοῦ, οὐχ ὡς τοῦ πυρὸς, ἀλλ'
 ὑπὲρ τῆς χιόνος ὑπεραιρομένη τῇ λευκότητι· ἐκά-
 θητο δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκεῖνου ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς
 Χριστός, πορφύραν καὶ βύσσον ἐνδεδυμένος· ἅπασι
 διὰ τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν συνεσταλμένης αὐτοῦ τῆς
 λαμπρότητος, ἔθεασάμην αὐτοῦ τὴν θεάνθρωπον
 εὐπρέπειαν τε καὶ ὠραιότητα, ὅν τρόπον τὸν ἥλιόν
 τις βλέπει, ἠνίκα ἐξ Ἀνατολῶν ταῖς ἀκτίσιν αὐτοῦ
 φαίδρω· ἐπιφαίνεται· μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι ἠδου-
 νήθην αὐτὸν καθαρῶς θεάσασθαι. Ἀρθέντος οὖν τοῦ
 καταπετάσματος, περὶ ἐπὶ τοῦ θαυμαστοῦ αἴρος,
 προσκύνησα αὐτὸν τρίς· ἐπιερώμην δὲ ἑστάναι καὶ
 βλέπειν αὐτοῦ τὴν ὠραιότητα, ἀλλὰ καθάπερ προ-
 σκίπον, φρίκη ἀφάτω καὶ δέει ἀνεκδοτῶ ἀπὸ τοῦ
 φοβεροῦ αὐτοῦ φωτὸς τρύμω, καὶ χαρᾶς συνεχόμενος,
 οὐκέτι ἠδυνήθη ἀποσκιπῆσαί τι. Ἥ ἔντρανισαι τῇ
 πυρρῶς γγελί ἀγγλῇ τῆς ἀπειροδυναμίου θεότητος αὐ-
 τοῦ. Ἐλήλυθεν δὲ ἡ φωνὴ ἐκ τοῦ φωτὸς πρὸς με κε-
 κτημένη μέγιστον ἤχον, ὥστε συντριβεῖσθαι τὸν
 θαυμαστὸν ἐκεῖνον αἶρα ἀπ' αὐτῆς. Ἡ δὲ φωνὴ
 αὐτοῦ ἦν μελισταγῆς, πρᾶτα δὲ καὶ ἡδύλαλος· ἡ καὶ
 ἰελάληκε τρία βήματα θεῖα, καὶ συνίεις ἔγνω, καὶ
 εἰδύθη τῇ ψυχῇ ὡς οὐκ ἄλλοτε ποτε. Ἐπειτα μετ'
 ὀλίγον εἰρηκέν μοι ἕτερα βήματα τρία, καὶ ταῦτα
 ἡδουτάως προσεξαρμένου μου, ἐπλήσθη χαρᾶς θ.τ.

aera diffusi su pensum; quo evecti ingressique,
 reperimus ibi ingentem caelestium geniorum caetum,
 laudantium et glorificantium Deum. Transivimus
 etiam porro; et aperuit se rursus aliud velum, ex
 bysso et purpura inexplicabilis venustatis. Hinc
 devenimus ad locum gloriae plenissimum, ubi ve-
 lum mirabile, quasi electricum, quam fulgentis-
 simum ac nitidissimum; quod reducens manus
 ignea, introitum nobis praeprarat. Ibi videre erat
 multitudinem innumerabilem juvenum, quos di-
 gnitas corporis, color igneus, faciei splendor solari
 praestans, plurimum commendabat: stabant autem
 in loco admodum sublimi, concinno ordine, aetatis
 incorporeae vigore, insigne sceptrum manibus praef-
 erentes; hinc et inde legiones, quarum computari
 non poterat numerus. Tunc me allocutus dux
 meus: Ecce, inquit, remoto hoc velamine, spec-
 tabis Filium hominis, sedentem ad dexteram Pa-
 tris; quare procidens adorabis ipsum, totaque
 mente ad ipsum conversus, excipies arrectis auri-
 bus, quae dicturus tibi est. Talibus a ductore meo
 praecceptis instructus, intendi volorum aciem in
 istud decorum velamen, et vidi columbam admo-
 dum grandem superne ad velum devolantem. Erat
 huic capitis color aureus, pectoris purpureus,
 alarum lucidus ut flammæ, pedum genuinus ac natu-
 ralis, procedebantque ex oculis radii luminis: cum
 autem decoram ejus formam contemplerer
 attentius, subitoq; sublimis abiit.

C 39. Sublato ergo velamine, suspexi in immen-
 sam illam altitudinem cuilibet spectanti formida-
 bilem; vidique thronum eximium ac sublimem,
 nemine sustinente suspensum in aere; a quo absiste-
 bat flamma, non qualis ab igne solet, sed quae
 nivem longe praestabat candore. Sedebat in throno
 Dominus meus Jesus Christus, purpura byssoque
 indutus: qui cum exiguitatis et imbecillitatis meae
 causa eximium splendorem suum semel contraxis-
 set, intuitus sum divinae humanitatis illius decus
 ac dignitatem eximiam; quemadmodum intueri
 quispiam solem consuevit, radios in primo ortu
 jucundissime spargentem: neque deinceps mihi
 licuit claro ipsius aspectu frui. Sublato itaque
 velo, procidens in mirabilem illum aera, ter Domi-
 num adoravi; tentaviq; persistere loco, ac in-
 tueri denuo dignitatem ejus: verum, ut supra in-
 mini, praee inexplicabili horrore ac metu incompa-
 rabili, quem lux illa, thronum ambiens immensa
 incutiebat, tremore ego pariter et gaudio correptus,
 non potui quidquam intueri ultra oculosque inten-
 dere in igneam potentissimae illius divinitatis
 fulgorem. Vox deinde ex lumine tanto cum sonitu
 emissa, ut mirabilis illa regio aeris trepidaret, ad
 aures meas allapsa est: erat nihilominus suavilo-
 quens, mitis, et melle dulcior; protulitque tria
 verba divina quae et cognovi bellissime, et delecta-
 tus sum spiritu magis quam unquam alias. Non
 uulto post alia similiter tria verba emissa sunt.

rigero percussit, quando prae frigore deficiebam) A ducatum mihi praestare, et praecipere famulis suis, ut me alio transferrent. Ducatum igitur praestante mihi illo, ecce occurrit magnitudinis immensa: erux, instar iridis in nubibus apparentis, aspectu formosa, quatuor velis nubem lucidam referentibus circum obtensa: quorum bina ignei coloris non secus ac fulgur coruscabant, alia bina nivi nihil candore cedebant. Crucem ingebant musci formosi, statura proceri, splendidi quasi lux, fulgentissimos radios ex oculis evibrantes, promebantque concentum suavissimum in gratiam Crucifixi. Cumque penulatus dux mens illac transiret, exhibita reverentia salutavit crucem, mihique idem ut facerem nutu indicavit: fecique ita, secutus exemplum ducis, et continuo mellea quadam dulcedine impleri me sensi, talisque odorum fragrantia recreari, qualem neque in ipso fragrantissimo hortu offeceram. Deinde oculos deflectens, deprehendi infra nos quasi maris abyssum, caepique totis artubus contremiscere, ac vereri ne forte illuc praecipuus ruerem. Quamobrem inclamans ducem meum, dixi: Domine mi dux, ecce veluti supra nubes ambulo, et metu correptus sum gravi: vereor sane tametsi leniter inceam, ne me portare non possint. Ille, et casu praecipiti sine in aquas subjectas ferat.

κ. ὄρος πορευόμενος, μήποτε οὐ βαστάσῃ με, καὶ ὑποσκελισθῆτωμαι εἰς τὰ ὑποκάτω ἡμῶν ὄδωτα.
 57. Ad haec tale mihi responsum dedit dux meus: Ne quid timeas, quin altius adhuc nobis ascendendum est: simulque porrexit mihi manum, et supra alterum caelum sublatus sumus, cujus species erat nivea; et conspexi hic quoque cruces binas, illi, quam in caelo inferiori veneratus fueram, persimiles: ingebantur etiam, nisi prior illa, sacra suaviter modulantium corona: et aer istie in modum ignis splendebat, qui que illum incolebant locum formosi genii, quiete summa perfruebantur. Venerati sumus itaque et haec cruces, uti priorem, singulae cum desiderio ac amore: quae vero assistebat inde fragrantia, plane divina erat, et explicari verbis nequit; unde longe majori voluptate ac delectatione, quam ex altera cruce, perfundebar. Propexi alio, et vidi universa inflammari ab igne: et incessit me tremor, opem ducis mei de novo implorantem; qui porrexit ut ante manu: Adhuc altius, inquit, entendum est. Et continuo inde sublatus, supra tertium nos caelum deprehendimus. Caelum hoc non eo, quo quod nobis hic apparet, modo se habet; sed firmum solidumque est, ac planum habet late expansum, lamina putares aurea internis. Reperimus hic iterum, primo statim in vestibulo, cruces ternas, lumen quale fulgur solet spargentes, omnibus, quas ante vidimus, tum magnitudine tum specie augustiores. Et dux quidem meus in medium ignem se ausus inferre, adoravit cruces: quod cum ego non valerem, eminus adoravi transivique.

58. Postquam multum processissemus, perventum est ad velum alterum more fulminis late per

εἶναι τὸν τόξαντά μου τὸ πρόσωπον τῶ ἀνθεοφόρῳ κλάδῳ ἐκείνῳ, ἦν ἵκα ἀπὸ τοῦ ψύχους ἐτελεστών· καὶ αὐτὸς ἐκέλευσεν τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ τοῦ μεταῖρά με. Ὡς οὖν οὗτος μου προῆγε βλέπω, καὶ ἰδοὺ σταυρὸς μέγας, φοβερὸς καὶ ὠρλιος· τῆ θέρ καθάπερ τόξον ὅταν ᾗ ἐν τῇ νεφέλῃ ἐχρημάτιζεν, καὶ τέσσαρα καταπέτασματά κύκλῳ αὐτοῦ νεφέλῃ φωτεινῇ ἑοικότα, τὰ μὲν δύο πυρράκη ὡς ἀστραπῆς εἶδος ἀστράπτοντα, τὰ δὲ ἄλλα λευκά ὡς χιών· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ εἰστήκεισαν μελωδισταί, ὠραῖαι, εὐμεγέθεις, καὶ λευκοὶ ὡς φῶς χρηματίζοντες, πυρραγεστάτοι; ἀκτίσιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπαστράπτοντες. Ὡς οὖν οὗτοι μέλος τι ἡδὺ ἔνεκεν τοῦ σταυρωθέντος ὑπέφαλλον, ὁ ὀδηγῶν με χλαινήφρος διερχόμενος τὸν σταυρὸν, κατησπάσατο, ἐνευτεν δὲ κάμολ τοῦτο ποιῆσαι· καὶ δὴ ἀκολουθῶν αὐτῷ, ἠσπασάμην αὐτόν. Ὡς οὖν ἠσπασάμην τὸ πυρρίζον ἐκείνο τίμιον ξύλον, πνευμά τι μέλιτος ἀνάπλεως γέγονα, καὶ εὐωδίας πλησθεῖς, οἷαν οὐδὲ ἐν τῷ Παραδείσῳ ὡσφράνθη. Ἀναβλέψα; δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἐώραν, καὶ ἰδοὺ ὑποκάτω ἡμῶν ὡσεὶ ἄδυσσος θαλάσσης, καὶ τρόμος ἀπελάβετό μου, καὶ ἐφοβήθην μὴ ποτ' ἐκεῖ ὀλισθήσωμαι· ἐκίραξα οὖν πρὸς τὸν ὀδηγούντά με, καὶ εἶπον, Κύριέ μοι ὀδηγέ μου, ἰδοὺ ὡς ἐπὶ νεφέλῃ πορεύομαι, καὶ δεξιὰ συνεσχέθην, πτοούμενος τὴν ἐντεῦθεν ἔκπτωσιν ὑποσκελισθῆτωμαι εἰς τὰ ὑποκάτω ἡμῶν ὄδωτα.

λγ'. Ὁ δὲ λέγει μοι· Μὴ φοβοῦ, ἐτι ἀνωτέρω ὀφείλομεν ἀνελθεῖν ὑπεράνω. Καὶ δίδωσίν μοι χεῖρα, καὶ εὐρέθημεν ἐπάνω τοῦ δευτέρου στερεώματος, τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών ὑπῆρχεν. Θεωρῶ οὖν κακεῖ δύο σταυροὺς ὡς ὁμοίους τῷ ὑποκάτω, καὶ ἦν ἐπ' αὐτοῖς ἡ φοικτὴ ἐκείνη ἀκολουθία, οἷα καὶ ἐν τῷ κατωτέρῳ σταυρῷ ἐχρημάτιζεν· ἦν δὲ ἄθρ τῶν ἐκεῖ πύρινος, καὶ ἀνάπαισις μεγάλη τοῖς εὐμόρφοις νεανίσκοις. Ἠσπασάμεθα οὖν κακεῖνος τοὺς τίμιους σταυροὺς ἔρωτι καὶ πόθῳ θεϊκῷ, καθὼς καὶ τὸ πρότερον· ἦν δὲ ἡ εὐωδία αὐτῶν, ὡς εὐωδία Θεοῦ ἀνερμήνευτος ὑπὲρ τὴν κατωτέρω θυμυδῖαν καὶ τερπνότητα. Ὁρῶ οὖν καὶ ἰδοὺ πῦρ φλέγον τὰ ἐκεῖσε ἅπαντα· καὶ τρόμῳ συσχεθεῖς, πάλιν τὸν ὀδηγὸν ἐκάλουν εἰς βοήθειαν. Ὁ δὲ δοῦς μοι χεῖρα, λέγει μοι· Ἐτι ἀνωτέρω πορευθῆναι ὀφείλομεν. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἤρθημεν τῶν ἐκεῖ, καὶ εὐρέθημεν ἐπάνω τοῦ τρίτου οὐρανοῦ. Οὗτος δὲ ὁ τρίτος οὐρανός, οὐχ ὡς φαινόμενος ἡμῖν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ περισσῖν, ἀλλ' ἀνὶ παγίῳ στερεώματος, τὴν δὲ δὶβρῆν ἐφαπλομένην ὡς χρυσοῦν πέταλον κέκτηται. Εὐρομεν οὖν πάλιν ἐν τοῖς προθύροι; σταυροῦ; τρεῖς, ὡς ἀστραπὴν αὐγάζοντα; μεγίστους καὶ φοβεροῦ; λίαν ὑπὲρ τοὺς δύο, καὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα· καὶ ὁ μὲν ὀδηγῶν με ἐθάρτησεν, καὶ εἰσῆλθεν ἐν μέσῳ τοῦ πυρός, καὶ προσεκύνησεν αὐτούς· ἐγὼ δὲ, μηδὲν τοιοῦτον ἰσχύσας, μήκοθεν προσκυνήσας διῆλθον.

λδ'. Ὡς οὖν ἱκανὸν ἐπέζησαμεν, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ δευτέρου καταπέτασμα, ὡς ἀστραπὴν τινα ἐν τῷ

αἶρι ἐραπλουμένην κηρομένην οὖν καὶ διέβημεν, καὶ ἄνδρον τοῦ καταπετάσματος πλήθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούτων καὶ δοξολογούντων τὸν Θεόν· διέβημεν δὲ καὶ τὰ ἐκεῖ, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἕτερον καταπίτασμα διὰ βύσσου καὶ πορφύρας ἀπορρήτων· καὶ κατηντήσαμεν ἐπὶ ἐνδοξοτάτῳ τόπῳ, καὶ ἦν ἐκεῖσε φοβερὸν καταπέτασμα ὡς ἤλεκτρος, ὑπέριλαμπρον, καὶ σφόδρα καθαρώτατον, ὅπερ ἀναποδίσασα χεὶρ πύρινο·, διελθεῖν ἡμᾶ· δι' αὐτῆς παρεσκευάσεν. Ἦν δὲ ἔνδον αὐτοῦ πλήθος ἀναριθμητῶν νεωτέρων, ὡραίων, πυρίνων, τὰς ὄψεις πλαυγεῖς ὑπὲρ τὸν ἥλιον· εἰστήκεισαν οὖν τάξε· τινὲς καὶ κοσμιότητι ἐπὶ φοβεροῦ ὕψους ταῖς ἀύλαις ἡλικίαις μετέωροι, σκήπτρα φοβερά ἐν ταῖς χερσὶ κατέχοντες· λεγεῶνες ἐντεῦθεν, καὶ λεγεῶνες ἐκίθην ἕτεραι, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Λέγει μοι ὁ ὀδηγῶν με, Ἰδοὺ, τούτου τοῦ καταπετάσματος ἐπαίρουμένου, θεάσαι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθεζόμενον· περὶ οὖν προσκύνησον αὐτόν, τὴν δὲ ἅπασαν θεωρίαν τῆς διανοίας σου πρὸς αὐτόν ἀνάτεινον, καὶ ἀκούσον τί σοι λαληθήσεται παρ' αὐτοῦ. Ὡς οὖν ταῦτα ὁ ὀδηγῶν με ὑπέτιθετο, βλέψας εἰς τὴν εὐπρέπειαν τοῦ καταπετάσματος ἔρω, καὶ ἰδοὺ περισσότερὰ παμμεγέθους, ἀνωθεν καταπίτῃσα ἐπὶ τῷ καταπετάσματι· ἦν δὲ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς καθάπερ χρυσοῖον, τὸ στήθος πορφυροῦν, αἱ πτέρυγες τηλαυγεῖς ὡσεὶ φιδῆς, οἱ πόδες ἀληθινοί, ἐκ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ὡς ἀκτῖνες φωτὸς ἐξεπορεύοντο· ἐμοῦ δὲ στοχαζομένου τὴν ταύτης εὐπρέπειαν, εὐθέως ἀναστῆσα ἤρχετο εἰς ὕψος.

λθ'. Ἀρθέντος δὲ τοῦ καταπετάσματος, ἀναβλέψας εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ὕψος τὸ καταπλήτερον πᾶσαν ἐννοσίαν, ἰδὼν θρόνον φοβερὸν καὶ ἐπηρμένον, ὑπὸ τοῦ ἄερος κρεμάμενον μηδενὸς αὐτὸ κατέχοντος· φιδῆ δὲ ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτοῦ, οὐχ ὡς τοῦ πυρὸς, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς χινοῦς ὑπεραιρομένη τῇ λευκότητι· ἐκάθητο δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκεῖνον ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστός, πορφύραν καὶ βύσσον ἐνδοξομένης· ἅπασι δὲ τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν συνεσταλμένης αὐτοῦ τῆς λαμπρότητος, ἰθεασάμην αὐτοῦ τὴν θεάνθρωπον εὐπρέπειάν τε καὶ ὡραιότητα, ὃν τρόπον τὸν ἥλιόν τις βλέπει, ἥνικα ἐξ Ἀνατολῶν ταῖς ἀκτίσιν αὐτοῦ φαίδρῳ· ἐπιφάνεται· μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι ἠδυνήθη αὐτὸν καθαρῶς θεάσασθαι. Ἀρθέντος οὖν τοῦ καταπετάσματος, περὶ ἐπὶ τοῦ θαυμαστοῦ ἄερος, προσκύνησα αὐτόν τρίς· ἐπειρώμην δὲ ἐστάναι καὶ βλέπειν αὐτοῦ τὴν ὡραιότητα, ἀλλὰ καθάπερ προκίπων, φρικτῶ ἀφάτῳ καὶ δεῖσι ἀνεκίστῳ ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ φωτὸς τρέμω, καὶ χαρᾶς συνεχόμενος, οὐκέτι ἠδυνήθη ἀποσκυπῆσαί τι. Ἥ ἐντρανίσαι τῇ πυρφορῆγῃ αἰγλή τῆς ἀπειροδυνάμου θεότητος αὐτοῦ. Ἐλήλυθεν δὲ ἡ φωνὴ ἐκ τοῦ φωτὸς πρὸς με κερταμένη μέγιστον ἤχον, ὥστε συντριβέσθαι τὸν θαυμαστόν ἐκεῖνον ἄερα ἀπ' αὐτῆς. Ἡ δὲ φωνὴ αὐτοῦ ἦν μελισταγῆς, πρᾶτα δὲ καὶ ἡδύλαλος· ἡ καὶ λελάληκε τρία βήματα θεῖα, καὶ συνίεις ἔγνω, καὶ εἰδύθη τῇ ψυχῇ ὡς οὐκ ἄλλοτέ ποτε. Ἐπειτα μετ' ὀλίγον εἰρηκέν μοι ἕτερα βήματα τρία, καὶ ταῦτα ἡδυστάτως προεξεσμένον μου, ἐπλήσθη χαρᾶς θεί-

aera diffusi su pensum; quo eveci ingressique, reperimus ibi ingentem caelestium genitorum caetum, laudantium et glorificantium Deum. Transivimus etiam porro; et aperuit se rursus aliud velum, ex hyssu et purpura inexplicabilis venustatis. Hinc devenimus ad locum gloriae plenissimum, ubi velum mirabile, quasi electricum, quam fulgentissimum ac nitidissimum; quod reducens manus ignea, introitum nobis praeparat. Ibi videre erat multitudinem innumerabilem juvenum, quos dignitas corporis, color igneus, faciei splendor solari praestans, plurimum commendabat: stant autem in loco admodum sublimi, concinno ordine, aetatis incorporeae vigore, insigne sceptrum manibus praeferentes; hinc et inde legiones, quarum computari non poterat numerus. Tunc me allocutus dux meus: Ecce, inquit, remoto hoc velamine, spectabis Filium hominis, sedentem ad dexteram Patris; quare procidens adorabis ipsum, totaque mente ad ipsum conversus, excipies arrectis auribus, quae dicturus tibi est. Talibus a ductore meo praecipulis instructus, intendi vucolorum aciem in istud decorum velamen, et vidi columbam admodum graudem superne ad velum devolantem. Erat huic capitis color aureus, pectoris purpureus, alarum lucidus ut flammæ, pedum genuinus ac naturalis, procedebantque ex oculis radii luminis: cum autem decoram ejus formam contemplerer attentius, subito sublimis abiit.

59. Sublato ergo velamine, suspexi in immensam illam altitudinem cuilibet spectanti formidabilem; vidi que thronum eximium ac sublimem, nemine sustinente suspensum in aere: a quo absistebat flamma, non qualis ab igne solet, sed quae niveum longe praestabat candore. Sedebat in throno Dominus meus Jesus Christus, purpura hyssoque indutus: qui cum exiguitatis et imbecillitatis meae causa eximium splendorem suum semel contraxisset, intuitus sum divinae humanitatis illius decus ac dignitatem eximiam; quemadmodum intueri quispiam solem consuevit, radios in primo ortu jucundissime spargentem: neque deinceps mihi licuit claro ipsius aspectu frui. Sublato itaque velo, procidens in mirabilem illum aera, ter Dominum adoravi; tentavi que persistere loco, ac intueri denuo dignitatem ejus: verum, ut supra inveni, praëxplicabili horrore ac metu incomparabili, quem lux illa, thronum ambiens immensa incutiebat, tremore ego pariter et gaudio correptus, non potui quidquam intueri ultra oculosque intendere in igneum potentissimae illius divinitatis fulgorem. Vox deinde ex lumine tanto cum sonitu emissa, ut mirabilis illa regio aeris trepidaret, ad aures meas allapsa est: erat nihilominus suaviloquens, mitis, et melle dulcior; protulitque tria verba divina quae et cognovi bellissime, et delectatus sum spiritu magis quam unquam alias. Non nullo post alia similiter tria verba emissa sunt,

quæ suavissime in amicum meum illabentia, lætitia illum plusquam humana repleverunt. Interjecto tempore exiguo, personæ rursus alia tria verba : et continuo magna voce laudes cecinerunt Deo venerandi illi sanctorum angelorum exercitus : qui quamvis nunquam se temperent a laudibus Deo offerendis, cognovi tamen, re considerata, exquisitum illum gratumque concentum, propter me et singularem Domini Jesu Christi erga me providentiam, modulatos esse.

40. Auditis hæc inexplicabilibus verbis, confestim eodem quo ascenderam modo, etiam descendi : meque, mihi omni ex parte redditum, illo loco, unde sublatus ante fueram, stare deprehendi, agitantem animo, quæ evenerunt mihi, ubi nunc essem, et ubi modo fuisset. Cumque mirarer plurimum, quo pacto ad planitiem divini istius horti rediissem, contemplatus quæ istic erant universa, cogitavi quævisive ex me ipse, utrum alius quoque hominum hoc in loco, an ego solus versarer. Vidi interea locum campestrum in medio, plantis nullis consitum ; nihilominus pervenistum, graminosum, violis, liliis, rosis, aliisque floribus numero infinitis refertum : nec fontium illi decerit amœnitas, modicis intervallis scaturientium lacte ac melle, et exsulentium ad altitudinem cubiti unius ; tanta inde fragrantia odoris ac dulcedine egrediente, ut quid mel illud et lac fuisse dicam aut cui comparem, plane nesciam. Consideranti hujusmodi voluptatem viroremque aptum quieti, nec non stupenti mirabilia Dei opera, et ab alia ad aliam pulchritudinem animum transferenti mihi, obtulit se videndum vir quidam, fulgido circumdatus amictu, rutilans ut nubes lucida, crucem gestans : qui cum propius ad me accessisset : Crucifixus, inquit, Dominus noster Jesus Christus tecum sit. Beati stulti propter Christum, quoniam præcipua quadam sapientia excellunt. Etiam Deus quidem hic te constituit : verumtamen revertere ad mundum, ubi tribuli, echidne, serpentes et dracones sunt, tentationes et stimulos passurus. Sed et hoc insolitum miraculum educere tibi debeo, neminem unquam hominem hic versatum fuisse, nisi illum (55) qui plus ceteris laboravit in Evangelio, et te, qui ad altissimum perfectionis apicem enisus es, pervenisti que propter summam paupertatem tuam ; propter illud, ingestum tibi a mendicis : Abi hinc, canis, in malam rem ; propter humilitatem tuam ; denique propterea quod nudus, adolescens, stultus in arenam descenderis cum principe mundi congressurus ; eumque singulari prælio superatum e summo arcta confracto.

41. Contigit igitur tibi hic spectare mirabilia loci hujus, cognoscere veras delicias atque remunerationem justorum, lustrare paradisum Christi, hunc

(54) Nihil hic sensus formari poterat ex ms. Vaticano, sic habente : Έγώ δὲ τοῦτο στοχασάμενος διὰ τὸ παρευθὺς κεκραγέναι αὐτὰ μέλιος νοσῆρον καὶ ἐξαισιον.

Α κῆς ἡ καρδία μου. Μετὰ τοῦτο τρισεύσας εἰρηκὲ μοι ἔτερα φρικτὰ ῥήματα τρία, καὶ ἐξείφνης φωνὴν μεγάλην δοξολογίας ἀνέπεμφαν αὐτῷ τὰ τῶν ἀγίων Ἀγγέλων θεῖα στρατεύματα. Έγνων (54) γὰρ τοῦτο στοχασάμενος, ὡς δι' ἐμὲ ταῦτα, καὶ διὰ τὴν πρὸς με τοσαύτην οἰκονομίαν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, τὸ μέλιος ἐκείνου τὸ νοσῆρον καὶ ἐξαισιον ἐκκραγέναν, καὶ περ ἀκατάπαυστον ἀεὶ τὴν δοξολογίαν προσφύροντα.

μ'. Ταῦτα ἄρρητα καὶ θεῖα ῥήματα ἀκούσαντός μου, εὐθέως οἷον τρέψω ἀνῆλθον, τοσοῦτον καὶ κατῆλθον, εὐθυφορούμενος : καὶ ἡμῖν πάλιν ὡς ἐν ἐμαυτῷ ἐστρηκῶς ἐπὶ τοῦ τόπου, οὗ ἠρπάγην τὸ πρότερον. Μεγάλως οὖν τὰ συμβάντα μοι λογιζόμενος, ποῦ ἦμῖν καὶ ποῦ εὐρέθην ἡ ἐξισταμένη μου διὰ τὸ πῶς ἀπῆεν εἰς τὸ πλάτος τοῦ θεοῦ κῆπου ἐκείνου, ἀναθεωρῶν τὰ ὑπάρχοντα ἐκεῖ, διελογιζόμενη καὶ ἔλεγον : Ἄρα ἐστὶν καὶ ἕτερος ὡδε, ἢ ἐγὼ μόνος ὑπάρχω ; Ὡς οὖν ἐνόουν ταῦτα, βλέπω καὶ ἰδοὺ πεδιάς μέσον, καὶ ἐν τῇ πεδιδίαι μέσον φυτὰ οὐχ ὑπῆρχον, ἀλλ' ἦν ὄλον τὸ πεδῖον ὡραῖον σφόδρα, χλορηφορίζον ἑα καὶ κρίνα καὶ ῥόδα, καὶ ἀνθη ποικίλα ἐν αὐτῇ ἐξήνθει ἐν ἀπειρῷ πυκνότητι : πηγαὶ δὲ ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ αὐταὶ μικρὰν πρὸς μικρὰν βρῦουσαι γάλα καὶ μέλι, ἐκχυνόμενα εἰς ὕψος ὡς μίαν πήχυν, καὶ εὐωδία μεγίστη ἐξήρχετο ἀπ' αὐτῶν καὶ γλυκύτης, ἵνα τί εἶπω ἢ τίτι προσαρμόσω τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα ἐκεῖνο, οὐκ ἐπίσταμαι. Ὡς οὖν εἶδον τὴν τερπνότητα ἐκείνου τοῦ τόπου, καὶ τὴν χλόην τῆς ἀναπαύσεως, ἠπύρουν ἐξισταμένοι : τὸ τοῦ Κυρίου θαυμάσια, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεθεστάμενος. Θεωρῶ οὖν ἄνδρα ἀπαστράπτοντα, ἐνδοξομένον ἐξαλλὰ ὡς περ νεφέλην φωτεινὴν, κρατοῦντα σταυρόν : καὶ πλησίον μου γενόμενος λέγει μοι : Ἦ σταύρωσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ σοῦ, πλην μακίριοι οἱ σαλοὶ, οἱ πολλοὶ εἰσιν ἐν φρονήσει : καὶ γὰρ ὁ θεὸς σε κατέταξεν ἐνθάδε, ἀλλ' ὕπαγε τῶς εἰς τὸ τοῦ κόσμου πειρατήριον, καὶ εἰς τὰ κέντρα ὅπου αἱ τριβόλοι καὶ ἐχιδναὶ, καὶ οἱ ὄφεις, καὶ οἱ δράκοντες. Πλὴν καὶ τοῦτο σοι λέγω ξένον θαῦμα : οὐδεὶς γὰρ παρῶν ἐνταῦθα ἐπεδήμησεν, εἰ μὴ ὁ πλεῖστον ἡπάντων κοπιήσας ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ σὺ αὐτὸς, ὁ τοῦ κέρατος τῆς ἄκρας τρυφροσύνης δραξάμενος : ἀλλ' εὐρες πόθεν τοῦτο διὰ τὴν ἀπειρον πτωχίαν, διὰ τὸ, Ἄλρε ἐντεῦθεν, κῶλον, διὰ τὴν ταπεινότητα, καὶ οἱ γυμνός, νέος, σαλδὸς εἰς τὸ στάδιον τοῦ κοσμοκράτορος εἰσελθόν, αὐτὸν ἐκεῖνον μονομαχῆσας διέστρεψας ἀνωθεν κάτω, εἰς αἰσχρὴν τὸν θρόνον αὐτοῦ καταβράξάμενος.

μα'. Εἶδες οὖν τὰ ἄδε φρικτὰ, κατενόησας τὴν ἀληθινήν τρυφήν καὶ ἀνταπόδοσιν τῶν δικαίων, ἔγνω : τοῦ Χριστοῦ τὸν Παράδεισον, εἶδες πῶς οὗτος περι-

(55) S. Paulum intelligit, raptum scilicet in tertium cœlum, dicentemque de seipso I Cor. xv : Abundantius omnibus laboravi.

εστιν. ἴδῃ γὰρ ὅτι εἶδες, καὶ ἔφραξας. Ἄρα πῶς σοι ἄπιστον ἔστιν ὁ μάταιος κόσμος πρὸς ταῦτα λογίζεται; τί λέγεις; Θεωρεῖς δόξαν; ναί. Ὁρᾷς εὐπρέπειαν; ναί. Ἴδῃ ταπεινὴ πύλας χαρᾶς; οἱ ἀκαρτωτοὶ ἑαυτοὺς ἐκουσῶς ἀποστεροῦσι. Τίς αὐτοῖ; ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ὑπίδειξεν; Ταῦτά μοι ὁμίλων ἐκείνος ὁ λαμπρόφορος ἀνὴρ ἐγίθησεν ὄρων με, καὶ τῷ φραίνεται. Ἐφη οὖν μοι πάλιν τάδε· Τί ὅτι ἡ τιμία καὶ ὑπέροτρα πρὸς τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων Βασιλισσα οὐ περιεστίν; ἐν γὰρ τῷ ματαίῳ κόσμῳ περιεστίν εἰς ἀντιλήψιν καὶ βοήθειαν, ἀκούσασα (56) τῶν ἀποδεχομένων τὸν μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ· ἤρμοζεν οὖν μοι τοῦ ὑποδείξαι σοι τὸ οἰκητήριον τὸ ὑπέροτραν, καὶ ἀνεκφραστον, ἀλλ' οὐκ ἄγει, φιλῆ, κριός· μεταναστεῦσαι γὰρ ὀφείλεις ἐκεῖσε, ὅθεν ἐλήλυθας, ὁ Δισπότης ἐκίλευσεν. Ταῦτά μοι ὁμιλοῦντος ὡσπερ εἰς ἕρκυν ἰδὼν ἐτράπην, καὶ καθάπερ νύκτα ὀλόκληρον ὑπνώσας, ἀπὸ ἐσπέρας ἤδη ζωὴν κρῶν, ἐνθάδε εὐρέθην ὡς ὄρξ. Νῦν οὖν, φιλῆ μου ἔγαπημένε, ὑπὸ Κυρίου εὐφράνθητι, καὶ ἀγωνιζόμεθα, σπουδάζοντες σωθῆναι καὶ εὐρεθῆναι ἐκτεῖναι, κατὰσχῆσιν αἰωνίων. Ταῦτα πάντα πρὸς με τοῦ Μακάρου διηγησαμένου, εἰς ἔκτασιν φρονῶν ἤγεν τὴν ψυχὴν μου. Ὡς δὲ ταῦτά μοι ἔλεγεν, ἦν ἰδὲ ἐν θαύμα φοβερὸν καὶ παράδοξον· καθάπερ γὰρ ἄνθη κρίνων καὶ ῥόδων εὐωδιάζοντα κύκλῳ ἡμῶν, οὕτως ἀτμί; τις ἀνεδίδοτο· ὡς γε νομίζω, πάρεσιν ἁγίαι Ἄγγελοι, ἐπὶ τῇ θεῖῃ ὁμίλῳ ἀοράτως θυμιῶντων. Πολλὰ οὖν καθικέτευον αὐτὸν, ἐν ῥῆμα ἐκ τῶν λαλιθέντων αὐτῷ παρὰ Κυρίου Ἰησοῦ ἀπαγγεῖλαι μοι, καὶ οὐκ ἔπειτα αὐτὸν, μελήσει τῷ Θεῷ, καὶ τῇ μακαρίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ, τὸ ποῖω τρόπῳ, ἢ διὰ ποῖαν αἰτίαν οὐκ ᾔδειν.

unicum verbum, quod ex Domino Jesu inaudierat, quomodo autem vel qua ex causa, equidem nescio, et Deo atque beatæ illius mentî curandum relinquo.

CAPUT VI.

Dæmonis sub specie humana calumpniâ illudit, absentia cognoscit. Epiphaniî cum philosophis de SS. Trinitate sapiens disputatio.

μῆ. Οὕτως οὖν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ Κυρίου δι' ὅλης τῆς νυκτὸς πνευματικῶς εὐφρανθέντες, πρῶτας πάλιν ἐξῆλθεν ὁ Μακάριος, καὶ ἐν τοῖς ἐμβόλοις προθεύων, τὰ συνήθη ἐπραττεν ἀγωνιζόμενος, μᾶλλον δὲ τῶν πονηρῶν πνευμάτων κατακαίειν, καὶ κατασφριζόμενος αὐτῶν. Ἐκτοτε οὖν αὐπνος διετέλει πάσας τὰς νύκτας, τὴν ἀκατάπαυστον δοξολογίαν προσφέρων Θεῷ· δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας ἦν ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου ἀσχολούμενος; μᾶλλον δὲ μέσον τοῦ πυρὸς διακόμενος, καὶ μὴ χωνευόμενος. Ἐποιεῖ τε ἑαυτὸν μέσον τοῦ ὄχλου ὡς τὸν μεθύοντα, ὀθῶν καὶ ἀντωθούμενος; μᾶλλον δὲ ἐμπόδιον τοῖς παρερχομένοις γενόμενος· παρὰ τινῶν μὲν τυπόμενος, παρ' ἑτέρων δὲ λακτιζόμενος· οἱ μὲν βάθροισι τὴν κάραν συνέτριβον, ἄλλοι δὲ ἐκ τριχῶν σύροντες, κατὰ τοῦ αὐχένου ἔτυπτον, ἕτεροι δὲ πρὸς τὴν γῆν

presum presentem intueri. Constat enim mihi, te vidisse ac miratum esse. Nunc igitur quid ad hæc stultus dicit mundus? Quid sis? Vides gloriam? Imo vero. Contemplaris decorum? Etiam. Vides itaque, abjecte homuncio, quantis se sua sponte gaudiis privent peccatores. At quis hæc eis bona monstravit unquam? Talia dicens meque intuens vir ille fulgentissimus, gestiebat lætitia non vulgari et cœptam orationem sic prosecutus est: Quid quod veneranda cunctisque cœlestibus splendidior Regina cœli non adest? versatur namque modo in miserabili mundo, opitulandi causa mortalibus, exauditis illorum precibus, qui receperunt unigenitum Filium et Verbum Dei. Quam non incongruum mihi videtur, si habitationem illius fulgentiorem quam ut verbis explicari possit, tibi monstrarem: verum non patitur tempus, dilectissime, migrandum namque esse tibi est, unde advenisti: ita Dominus præcepit. Talia illo dicente, quasi somno suavi correptus ego, cum noctem integram, ut putabam, a vespertino ad matutinum usque tempus dormiendo transegissem, hic tandem me, uti vides, deprehendi. Quamobrem, amice, Deo dilecto, lætari te modo velim, et sedulo conari mecum, ut salutem consecuti, requiem illic æternam reperiamus. Ad talia Sancti Verba, mea mihi mens in exstasim raptâ est, vidiq; spectaculum insolitum atque admirabile: nam uti circum nos fragrantia singularis liliorum et rosarum diffundebatur, ita et vapores quidam surgebant: aderantque, ut ego quidem existimo, sancti angeli, qui colloquentibus nobis invisibiliter thymianâ incendebant. Multis dein Sanctum rogavi supplicem, ut vel mecum participaret. Sed nihil persuadere potui: quomodo autem vel qua ex causa, equidem nescio, et Deo atque beatæ illius mentî curandum relinquo.

σπασα, ut cum præcedenti Βασιλισσα concordaret.

(56) Utrumque ms. legebat ἤκουσας in adjunctisque nonnihil variabat. Utrouque sensus intellectu difficilis. Malui clariorem facere, reponendo ἀκού-

verberibus : erant qui in terram datum, constrictis fune pedibus, per plateas raptarent, nullo timore Dei a scelere repressi ; nulla, quæ Christianum decet, erga proximum commiseratione tacti ; idque vel maxime diebus festis. Sanctus vero hæc omnia tolerabat summa cum patientia, propter spem justis propositam.

43. Hinc malus dæmon, invidia majore flagrans, cum aliud non valeret, in vetulam annosam se transformavit ; considensque propter viam, plangebatur, lamentabatur, ingeminabat identidem : Hei mihi, ad hoc usque senium vivendo progressæ ! hei mihi, mendicæ ac inveteratæ ! quanta mihi damna vesanus ille dedit ! quam gravia mihi mala intulit ! quam acriter ipsum contra me exstimulavit caecodæmon ! crebro namque mihi gravis, respirandi otium nullum concedit. Quid agam peregrina, inops, vidua, ærumnosa ; quoniam me vesanus ille captivam tenet ? Quidam vero mulierem, cum ploratu ac lamentatione valida canos sibi evellentem, intuentes, sciscitabantur, non sine aliqua miserationis commonstratione, quamobrem adeo indulgeret lamentis. Quibus illa : Misereamini mei, viri boni, urbis hujusce incolæ ; ego hic advena et peregrina sum, quæ cum mihi lis intentaretur, relicta patria domoque huc adveni ; et cum reculis, quas attuleram, uti moris est, in theatro obambulans, ibidem pernoctata sum. Jamque vespera multum progressa erat, cum dæmoniacus aliquis et mente captus transiit ac rerum mearum parte surrepta, confestim in fugam se dedit. Similiter nocte sequenti accessit, parteque altera sublata, illico se proripuit. Tertio denique idem tentans, ubi a me comprehensus esset, relicta tantisper præda, huc et illuc me infelicem raptavit, canos evulsit ; ventrem calce impetens, intolerabiles mihi dolores intulit, dentes, ætate labefactatos, impacto pugno penitus excussit fregitque. Nunc igitur, boni cives, indicate mihi, quid facto opus sit : ubi locorum scelus illud reperiam, saltem quæ furto mihi abstulit repetitura ?

44. Talia flebiliter lamentata anu, alii quidem, cum audissent, dæmoniaci pariter ac vesani mentionem factam esse, recesserunt inde continuo, alii vero : Da, inquebant, nobis aliquid, nosque comitare, commonstratos tibi quem quæris hominem. Cum vero multis multa interrogantibus operose purgaret sese anus, accidit in proximo versari Andream, negotiis suis Dei causa susceptis intentum. Hic cognita nequissimi dæmonis versutia, consurgens e vestigio illuc accessit, reperitque forma tenus anum sedentem solam, sciscitatoribus illis jam digressis omnibus : ac torvo in ipsam vultu, quasi per transennam, intuitus : Luge sane, inquit, et ingemisce, rabiosa, execrabilis, tenebrosa, putida anus, pondere delictorum tuorum jam pridem

(57) Παρατετραμμένος, id est vesanus, mente captus, stultus, uti deinde manifestius innoscit : sic dicitur inverso cerebro esse qui stulti

ἀπέλροπον, καὶ σχεῖνίμ τοῖς πόδας δεσμοῦντες ἐπὶ τὴν λεωφόρον ἑσυρον, μήτε θεὸν φοβοῦμενοι, μήτε ὡς Χριστιανοὶ πρὸς τὸ ὁμόφυλον συμπάθειαν ἔχοντες, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις. Ὁ δὲ Ὅσιος ταῦτα πάντα ὑπέμεινεν διὰ τὴν ἀποκειμένην τοῖς δικαίοις ἐλπίδα.

μγ'. Ὁ δὲ πονηρὸς διάβολος, τῷ φθόνῳ προσημινοῦν, μηδὲν ἰσχύων τι εἶδῃσαι, μεταβαλὼν ἑαυτὸν εἰς γραῖδα πεπαλατωμένην, ἐκαθέζετο ἐν τῇ ἑδῷ θρηνοῦσα, καὶ κοπιομένη, καὶ λέγουσα· Οἱμοὶ τὴν γεγηρακυῖαν, οἱμοὶ τὴν πτωχὴν καὶ πεπαλατωμένην ! δεσὰ δεινὰ μοι ὁ (37) παρατετραμμένος εἰργάσατο ! Ὅσα χαλεπὰ μοι ὁ πάρετος ἐνεδείξατο ! ποῖος δαιμονίου πονηρὸς κατ' ἐμοῦ αὐτὸν ζπαρότρυνε ! δεινὰ γάρ μοι πολλὰ πεποίηκεν, καὶ ἀνεῖσις τῇ ζωῇ μου οὐκ ἔστιν. Τί ἄρα γε εἰσπράξομαι ἡ ξένη, ἡ πτωχὴ, ἡ χήρα, ἡ παραπολλυμένη, ἐπεὶ ὁ παρατετραμμένος με ἠχμαλώτευσεν ; Τινὲς δὲ βλέποντες τὰς πολιάς αὐτῆς κατατίλλουσαν μετὰ δακρύων καὶ μεγίστων οἰμωγῶν βοήσης ἐκυνθάνοντο, συμπάθειαν δαιμονίου παρ' αὐτῆς, δι' ἣν αἰτίαν καθεζομένη διεσφύριται. Ἦ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο· Ἐλεῖσατέ με, ἄνδρες, οἰκήτορες τῆσδε τῆς πόλεως, ἐγὼ ξένη εἰμὶ τῶν ἐντεῦθεν, δίκης δὲ προσούσης μοι ἀπάραστα τῶν οἰκείων, ἐνταῦθα παρεγενόμην, καὶ ὡς ἔθεο μετὰ τῶν ἐπιπεφομένων μοι ἐν τῷ θειάτρῳ παραπατοῦσα ἠπλήχευσα. Ἐσπέρας δὲ ἤδη βαθείας οὔσης, δαιμονίων τες καὶ παρατετραμμένος διαβαίνων, μέρος τι ἀπὸ τῶν ἐμοὶ διαφερόντων συλῆσας, φυχὰς ἤχετο· πάλιν οὖν τῇ ἐξῆς νυκτὶ παραγενόμενος, ἕτερον μέρος ἀφελῶν μου, ἀπέδρα· τρισεῖς δὲ καὶ κατασχεθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, ἔασας τὴν τῶν κλεμμάτων ἐπάχθειαν, οὐρα ; με ἐνθεν κάκειθεν, τὰς πολιάς μου κατέτιλλεν, καὶ τὰ ἔγκρατά μου λακτίσας (58), δυσκοίτους μοι ἔδοντας τῷ γρόνθῳ ἐκρίζωσας κατέκλασεν. Τί οὖν ποιήσω, πολλῆται, ἔπατέ μοι· ποῦ δὲ εὐρω αὐτὸν, κἀν τὰ ἐρὰ ἀποσπάσω ἀπ' αὐτοῦ ;

μδ'. Ταῦτα τῆς γραῖδος μετὰ δακρύων λεγούσης, οἱ μὲν περὶ δαιμονίωντος ἀκούοντες καὶ παρατετραμμένου, ταχέως τῶν ἐκεῖ ὑπεχώρουν· οἱ δὲ ἔλεγον, Δὲς ἡμῖν τι, καὶ δεῦρο μεθ' ἡμῶν, καὶ ὑποδείξομέν σοι αὐτόν. Πάντων δὲ ἀνερωτώντων αὐτὴν περὶ τοῦ πράγματος, καὶ αὐτῆς ἀπολογουμένης, ἦν ὁ Μακάριος ἐκεῖσε πλησίον, τὸν κατὰ θεὸν σκοπὸν αὐτοῦ διανῶν· ἔγνω τοῦ ταμπνηροῦ δαίμονος τὸν τρόπον, καὶ εὐθέως ἀποστάς τοῦ τόπου, δρομαίως τοὺς ἐκεῖ παρεγένετο, καὶ εὐρην καθεζομένην μόνην τὴν δοκοῦσαν εἶναι γραψὴν· οἱ γὰρ ἐπερωτῶντες αὐτὴν, ἀνακχωρηκότες ἦσαν. Ὁ δὲ Δίκαιος, ὡς ἐν παρόδῳ βλοσυρῶ τῷ ὄμματι ἀπιδῶν εἰς αὐτὴν, ἔφη· θρήνησον, οἰμωξον, λύσσα ἰδὸςλυγμένη, ἑσκοτισμένη κομπρία γραῦ, κ:κυφία ἀπὸ πλῆθους τῶν ἀπ' αἰῶνος

sunt.

(58) Solummodo habebat ms. Vaticanus : ἔει-
θλακον.

πλημελημάτων σου χορῆσαι ταῖς μαγανείαις σου, ψυχοανασπάστρια [59], καὶ ταῖς φαρμακείαις σου, ἀπὴλλοτριωμένη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων. Καὶ ταῦτα εἰπόντος, ἀπιδὼν εἰς τὴν γῆν δράσεται πηλοῦ, καὶ ποιήσας ὡς λίθον, προσέβριψεν τῇ ἀναίδει αὐτῆς ὕψει, ἐμφυσήσας τε εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς σταυροειδῶς, παρευθὺς ἀπέβαλεν τοῦ ἀνθρωπίνου σχήματος τὴν θέαν. Ὅφρις δὲ παμμεγέθης γενομένη, ἐν τινι οἰκίματι γυναικὸς εἰσῆλθεν συρομένη. Βλέψας δὲ ἡ γυνὴ τὸ θηρίον, τρόμφ συσθεθεῖσα, ἔξω τοῦ οἰκήματος ἔφυγεν, φωνήσασα τοὺς γείτονας τοῦ ἀνελεῖν τὴν θῆην· ἱκανοὶ δὲ ἐσπεθήσαν, καὶ ἀνιχνύσαντες τὸ οἶκημα, οὐδὲν εὐρεῖν ἠδυνήθησαν· ὁ γὰρ παμκόνηρος δαίμων ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ὕψους ἀλλοιωθεὶς εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν ὤχετο.

με'. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας πάλιν τὴν πορεύειν ἐποιεῖτο· ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν αὐτὸν μετροῖς παιγνίοις χρώμενος, συναντῆ τῷ καλλίστῳ νεανίᾳ ἐκείνῳ τῷ Ἐπιφανίῳ, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἡ διήγησις γέγονεν· ἦν δὲ ὁ παῖς τεταραγμένος ἐξ ἐπηρείας τοῦ διαβόλου· ὃν ἀσπασάμενος ὁ Ὅσιος, φησὶ· Μὴ φοβοῦ. Χειρὶ κρατοῦντες δὲ ἐδάδιζον, ζητοῦντες τόπον ἤσυχον τοῦ καθεσθῆναι. Ὀδευόντων δὲ αὐτῶν, ἔφη ὁ Δίκαιος τῷ Ἐπιφανίῳ· Ἰδοὺ τὸ διεφθαρμένον δαιμόνιον, ὅταν θέλῃ ποιεῖ αὐτὸν γραῦν, καὶ ὅταν θέλῃ ποιεῖ αὐτὸν Ἀγαρηνόν, σχῆμα ἔχων ἐνδεδυμένος μέλαν ἱμάτιον, καὶ συναντῆ τῷ φιλότατῳ μου τέκνῳ, ἐπιπλήσων καὶ ἀπειλούμενος αὐτῷ. Ταῦτα ἀπούσας ὁ Ἐπιφάνιος ἐξέστη· πρὸ μικροῦ γὰρ ἦν ὁ πονηρὸς διάβολος, ὁ ἀεὶ πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐν σχήματι Ἰσραηλίου ἐμπόρου συναντήσας αὐτῷ καὶ τὰ ἔσχατα ἀπειλησάμενος. Ὅρων γὰρ τὴν ἐνάρετον τοῦ παιδὸς πολιτείαν καὶ τὴν κατὰ δύναμιν πάλιν τὴν ἐν ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις οὐπω διανύοντος αὐτοῦ ὀκτωδεκαεξαετῆ χρόνον, ἐν τῷ μᾶλλον βράζει νεότης, οὕτω θεαρέστως ἀναστρεφόμενος, ἔβρυξε κατ' αὐτοῦ. Ἦν γὰρ ὁ παῖς, ὡς ἀληθῶς (60), ὠραῖος τῷ εἶδει, γλυκὺς τὴν αἰδῶ, εὐφυῆς καὶ προσηνής, καὶ πραδότης, μελίρρυτος τῇ ὀμιλίᾳ, μειδιῶσαν ἔχων τὴν ὄρασιν, καὶ πολὺς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς (61). Ἐξίσταντο γὰρ πάντες οἱ ἐν σοφίᾳ καὶ γνώσει διάγοντες, ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ περὶ τε θεολογίας (62), καὶ ἀναγωγικῶν βημάτων, καὶ παροϊματικῶν ζητημάτων, περὶ τε δογμάτων καὶ περὶ ἀκαταλήπτου, περὶ τε μελέτης θανάτου καὶ ἀκρας ταπεινώσεως.

(59) Neque Ψυχοανασπάστρια, neque quod Mazar. legit ψυχοπατήστρια legere memini: videtur tamen utrumque ad originem certam revocari posse, alterum ad ἀνασπάζω perturbo, alterum ad ἀπατάω decipio, seduco: sic ut illud significet aliquam quæ turbat animas, hoc est, quæ seducit.

(60) Ms. vatic. multo obscurius et minus recte, sic legit: ἐπιφερόμενος, καὶ ἦν οὐ μικρῶς αὐτὸν ἀπειλούμενος, ὁρῶν τὴν ἐνάρετον αὐτοῦ πολιτείαν, ὡς αὐτῷ ἀντιστεμὸν ἐν ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις τὸ κατὰ δύναμιν ἀγωνιζόμενος· οὐπω δ' αὐτῶν ὀκτῶ καὶ δεκαετῆ χρόνον τῆς ὁρμημένης γλιττίας ἔσο-

A commissorum incurva. Utere imposturis tuis, animarum turbatrix; utere maleficiis, procul a Deo sanctisque abalienata. Vix illa fuerat locutus, cum oculus humi deflectens, prehendit lutum: compactumque in modum lapidis jacit in faciem invecturandam vetulæ; in eamque insufflans in formam crucis, mox corporis humani speciem dissipavit, transformati in anguem inusitatae magnitudinis, moxque in domum cujusdam mulieris sese inferentis. Mulier vero anguem conspicata, præ tremore se extra domum fuga proripit, implorans opem vicinorum, serpentis e medio tollendi causa; qui cum frequentes convenissent, ingressi domum, nihil minus quam serpentem reperire potuerunt. Nequissimus namque dæmon, exuta B colubri specie, suamque in naturam mutatus, inde abiverat.

45. Interim Andreas via currebat incepta: cumque reverteretur, illusionibus suis operam dans, obviam venit pulcherrimo illi adolescenti Epiphanio, de quo supra mentio incidit, consternato ob violentam dæmonis impressionem. Illum amplexatus Andreas, Noli timere, inquit, et prehensa manu, deduxit ad locum a turbis remotum, ut una considerent. Inter eundem vero ait illi: Ecce nequissimus dæmon, modo in anum, modo in Agaricum, pro ut libuerit, se transfigurat; indutusque amictum nigrum, occurrit filio meo dilectissimo, eumque percellit ac minis territat. Audiens Epiphanius sermonem illum, obstupuit: nam paulo ante nequam diabolus, nunquam non infensus humano generi, assumpta Ismaelitæ mercatoris forma, obtulerat sese juveni, et extrema quæque intentaverat. Quia enim videbat præclaram adolescentis conversationem, omnibus, quæ objiciebantur, carnis illecebris et concupiscentiis viriliter resistentis; cum tamen duodevicesimum ætatis annum, quo tempore juvenus æstare et lascivire præsertim consuevit, nondum attingisset, contra ipsum tam religiose viventem multum fremebat. Erat enim revera adolescens aspectu formosus, moribus verecundus, generosus, blandus, mansuetus, in conversatione melleus, toto vultu hilaritatem præferens, denique in sacris Litteris apprime versatus. Rapiebantur etiam in admirationem ii qui sapientiæ studio seipsos rerumque cognitioni totos addixerant, perspecta Epiphani scintia, auditisque sapientibus responsis de theologia,

περὶ τῶν καὶ θεαρέστως ἀναστρεφόμενος· ἦν δὲ ὁ παῖς.

(61) Ms. vatic. prolixius hæc: ὀμιλοῦντων δὲ αὐτῶν τῶν θείων λόγων ὡς κηρίον μέλιτος αἰσθόμενοι, οἱ τῶν βημάτων αὐτοῦ ἀκούοντες· « Qui autem de divinis rebus loquebantur ep, tanquam degustato mellis favo delectabantur, audiendo verba illius. »

(62) Isthæc Πολιτικῆς γὰρ συνήρουν ὄρους σοφίας μετ' αὐτῶν in Ms. Mazar. desiderata, cum admodum obscura et vix intelligibilia sint, e nostro quoque textu exemi.

de vocibus anagogicis, de quæstionibus proverbialibus, de huiusmodi dogmatibus, de incomprehensibili, de meditatione mortis, de humilitate perfecta: respondebat vero ad interrogata eorum summa cum modestia et humilitate. De hoc autem adolescente paucis agendum mihi modo est; deinde terribilissima, quæ Satanas ei minatus est, descripturo.

46. Quodam die cum parentibus accumbebat mensæ Epiphanius, aderantque eodem vocati, philosophi aliquot, parentibus illius perquam familiares; haud ignari, quanta Epiphanius sapientia et disputandi copia præstaret: quamobrem avebant in primis disserere cum ipso, sed inhibebantur, quod probe novissent, quantopere ad disputandum præcipites ipse detestaretur, eosque aversans nullo dignaretur responso. Unus igitur illorum ad socios conversus, Quomodo, inquit, gignens Pater, et Filius genitus ejusdem naturæ et substantiæ sunt, idemque et intelligunt et volunt? Eo, ait alter, modo, quo mens et intellectus idem sunt, qui mutua conjunctione consentiunt, ut corporis membra omnia recte gubernentur. Tum philosophus: Quæstionem, homine grandævoo dignam assumpsisti, eamque disertis verbis explicatam; verumtamen, quomodo medius inter illos est Spiritus? Respondit alter: Nimirum, uti cognitio intellectus, et apprehensio fantasie in unum concurrere sciunt, ut inspirent voluntatem. Quo laudato: Manifesta, inquit Philosophus, propositarum quæstionum ista solutio est. Attamen, Domine Epiphani, dicito nobis tu quoque, quales tibi istæ sententiæ videantur: age, melius, profer in medium, quod verum putas. Respondet Epiphanius: Mea causa iste sermo institutus est, videmini namque experiri velle, quid ego canis vilissimus sciam. Nihilominus loquatur servus vester verbis paucis. Reponunt illi: Id ipsum nobis gratum, charissime, profer quædam ad instructionem nostram ex fonte sapientiæ tuæ. Tunc Epiphanius: Pater, ait, ac Filius, quoad illuminationem, judicium, voluntatem et essentiam unum sunt, quemadmodum bini oculi quoad eadem. Ad hæc unus e philosophis: Quo pacto horum medius et Spiritus? Cui Epiphanius: Quo res, quæ consideranda venit, in antibus oculis per visionem. Bis auditis mirati sunt universi, uno etiam explicavit.

47. Rursus Epiphanius: Quoniam ita placitum vobis, corporali etiam modo explicabo. Quemadmodum dentes, labia et lingua, cum loquimur, inter se conjuncta sunt, ut vox formetur: ita et cum Patre et Filio et sancto Spiritu comparatum est. Mens Pater, Verbum Filius, Spiritus vero utrisque communis cogitatio, intellectio et contemplatio, ipsius plenitudinis summum ac subtilissimum. Sed aliud quoque proferamus: sol Patrem notat, radius Filium, fulgor lucidus consolatorem Spiritum. Con-

(63) Ἦσαν καί, pro quo habebatur in ms. Vat. πρὸς ἕθος ἐκείνητος, ἵνα εἰσέλθῃ.

(64) Ms. Vat. vitiose: καὶ ἐδοξοῦναι, καθ' ὅτι.

(65) Inscriptum hic erat φ τοικῶς ἀλέετο. Non

Ἄ ὁ δὲ γενόμενος ἐνεδὸς πρὸς τὰς ἐπιρωτήσεις αὐτῶν ταπεινοφρόνως ἀπεκρίνατο. Ἐρῶ δὲ περὶ αὐτοῦ ἕνα λόγον, καὶ εἶθ' οὕτως τὴν ἀπειλήν, ἣν ὁ Σατανᾶς ἐπέλησεν, ἀπογράφομαι.

μς'. Μιᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ τραπέζῃ τῶν γονέων αὐτοῦ καθιζόμενος, ἦσαν καί (63) τινες τῶν φιλοσόφων ἐκεῖτα κεκλημένοι, φίλοι ὑπάρχοντες τῶν γονέων αὐτοῦ, καὶ γινώσκοντες τὸν Ἐπιφάνιον περιφανῆ εἶναι ἐν σοφίᾳ καὶ ταῖς συζητήσεσιν. Ἐγλίχοντο δὲ συνᾶραι λόγον μετ' αὐτοῦ (64), ἀλλὰ συνεστέλλοντο, εἰδότες ὡς τοὺς προπατεῖς ἐβδελύσσετο καὶ ἀπεστρέφετο, μὴ ἀπαξιῶν ἀποκρίσεως. Δίγει οὖν εἰς ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἑταίρους Πηλίκο; ὁ γεννήτωρ Πατὴρ καὶ ὁ γεννητὸς Υἱὸς, ὅρα ὁμοφυεῖς καὶ κατ' ἄμφω ὁμοούσιοι πεφύκται ἐν τε ταλειύμασιν καὶ νευμασιν; Ἐφη ὁ ἕτερος· Ὅν τρόπον τὸ νοερὸν τῇ διανοίᾳ, ἑκατέρω κοινωνία συνεδιακλυόμενα, τῆς τῶν μελῶν διοικήσεως ἕνεκα. Ἐφη ὁ φιλόσοφος· Ἐρόντος ἐρώτημα καὶ ἀπήχημα, αἰετὸν καὶ ὁ λόγος τρανὸς, μέσον δὲ αὐτῶν πῶς τὸ Πνεῦμα; Ἐφη αὐτῷ· Καθὼς ἡ γνώσις τοῦ νοῦ καὶ τῆς διανοίας ὄρασις συστύχην ἴσασιν εἰς ἕν, ἐὰν ἐπέπνοιαν. Ὅ δὲ ἐπαινίσας αὐτὸν, ἀντίφησι· Σαφῆς ἡ ἐπίλυσις τῶν ζητημάτων. Ὅμως, Κύριε Ἐπιφάνιε, λέξον ἡμῖν καὶ αὐτὸς, πηλίκαι σοὶ τὰ τῆδε ἐφάνησαν φθέγματα, καὶ μελίβρυτα, φθέγγετο ἡ γλῶσσά σου τὸ ἐπικληθῆς. Ἐφη ὁ Ἐπιφάνιος· Ἐνεκεν ἐμοῦ ἡ ῥῆσις παρατηρεῖ, πείραν γάρ (65), ὡς εἰκοι, κυναρίου εὐταλειστάτου λαβεῖν ὑπειλήφατε· πλὴν ἂν καὶ ὁ οἰκέτης ὁμῶν ἐν σεμνολόγημα. Οἱ δὲ εἶπον· Ταυτὸ καὶ ἡμῖν ἐράσμιον, φιλτατε, φράσον τινα ἡμῖν νεμηθῆναι ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς σοφίας σου. Ἐπιφάνιος λέγει· Ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν φωτὶ, καὶ νεύσει, καὶ θελήμασι, καὶ οὐσίᾳ· ὡσπερ ἑκάτεροι ὀφθαλμοὶ τοῖς νεύσει, καὶ φωτίσμασι, καὶ θελήμασιν. Εἷς ἐκ τούτων ἔφη· Πῶς μεταξὺ αὐτῶν τὸ Πνεῦμα; Ἐπιφάνιος εἶπεν· Καθάπερ ἐν τῷ κατανοητέον ἐπ' ἄμφοτέροις δι' ὄρασεως. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦτο, ἐξέστησαν· εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφη· Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἁγίοις ἠνοίξατο ἡμῖν τὸ ῥῆμα.

exclamante: Sancti Athanasii nobis ille sententiam

μς'. Ἐπιφάνιος λέγει· Πλὴν εἰ ἀρεστὸν ὁμῖν, σαρκικῶς φήσω. Ὡσπερ ὀδόντες, χεῖλη καὶ γλῶσσα, ἐν τῷ ὁμιλεῖν, ἀλλήλοισι ληπτὰ καὶ σύνδεσμα περὶ τὴν φωνήν· οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νοῦς ὁ Πατὴρ Λόγος ὁ Υἱὸς, τὸ δὲ Πνεῦμα αἶν ἐν ἑκατέρω ἐπιθέουσα ἕνωιά τε καὶ διαυγία καὶ θεωρία, τὸ ἐπ' ἄκρον τοῦ πληρώματος καὶ λεπτότατον. Εἰπωμεν δὲ καὶ ἀτέρως. Ἠλιος μὲν ὁ Πατὴρ, ἀκτὴς δὲ Υἱὸς, ἀγλή τῆλαυγῆς τὸ παράκλητον Πνεῦμα. Βλέφατε τρισυπόστατον μίαν οὐσίαν ἐπὶ τῷ στοιχείῳ

capio. Habebat autem post duas has voculas ms. Mazar. ὡς εἰκοι. Recte, ideoque hoc ipsum huc transtuli.

καὶ θαυμάσατε· εἰκὼν Πατρὸς ἥλιος, ακτίς ἡλίου Ἰῶδς, θέρμη τῆς ακτίνος τὸ πανάγιον Πνεῦμα· καὶ ὁ μὲν ἥλιος οὐδέπω καταλείπει τὸν οὐρανὸν, ὡς οὐδὲν δὲ τὰς ακτῖνας τοῖς ἐπὶ γῆς ἀποστέλλει, θέρμην ταῖς ακτίσι τὸ πανάγιον Πνεῦμα εὐεργετεῖν καὶ θάλπειν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Τοιοῦτω τρόπῳ καὶ ὁ Πατήρ, παντοκράτωρ πεφουκῶς, ἐπὶ γῆς οὐ κατήλθεν, ἀπέσταλεν δὲ τὸ ἀπαύασμα, καὶ τὴν ἐν τῷ ἀπαύασματι θέρμην τοῦ παρακλήτου Πνεύματος, καὶ σέσωκεν τὴν τετραπέρατον. Ἄγε δὴ μοι ἐν τῷ μέσῳ, καὶ αὐτὸν ἄρτον, ὃν καθ' ἡμέραν ἐσθίομεν, ἀπὸ γὰρ σίτου, καὶ ὕδατος, καὶ πυρὸς τὴν ταυτότητα κέκτῃται, εἰς καὶ αὐτὸς ἐκ τριῶν ὑποστάσεων γνωριζόμενος· τοιοῦτω τρόπῳ ὑποληπτέον περὶ τῆς τριουποστάτου ἐνιαίας θεότητος. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ φιλόσοφοι, καὶ ἀνοφθαλμῆσαι τῷ μείρακι μὴ ἰσχύοντες, καταπλαγέντες τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ σύνεσιν, οὐκέτι περὶ τίνος συζητήσιν ἐποίησαντο, τὴν παρ' αὐτοῦ δεδιότες ἀντεπερῶτησιν, μὴ καταστυγνῶσι καθάπερ τινὰ σοφιστήν ἐνώπιον δήμου κατήγγυεν, φήσας πρὸς αὐτόν· Θρούλιον (66) περῶδες ἤργηται διὰ θέσιν, ἧ οὐκ ἤργηται; Τοῦδε γὰρ ὁ πολυμαθὴς ἐκεῖνος εὐήκοος γινόμενος, γελοῖον πάντων ἀπεδείκνυτο· τῶν γὰρ Ἀριεῖου λυκοκέρκων μυσῶν εἰς ἐχρημάτιζεν. Ἀναστάντες οὖν σιωπῇ τῆς τραπέζης, πρὸς τὰ οἰκεία ἐχώρουν. Arianorum sacerdotibus unus. Quare philosophi, quisque contulerunt.

A siderate hic trium personarum essentiam unam in principio suo, et admiramini. Imago Patris sol est, radius solis Filius, calor radii Spiritus sanctus: et sol quidem nunquam deserit cœlum; radios vero suos, tanquam filios, incolentibus terram demittit, calore suo, humanum genus recreatos futurosque. Similiter etiam Pater, qui omnipotens est, non descendit in terram, misit autem splendorem suum, in eoque calorem Spiritus consolatoris, et salvos fecit quatuor fines orbis terræ. Age porro, proferte in medium illum ipsum panem quo quotidie vescimur; nonne ex frumento, ex aqua, et igne, substantiis tribus diversis, unus idemque panis cognoscitur in talem formam coaluisse. Neque aliter opinandum est de unius Deitatis triplicitate personarum. Postquam talia audissent philosophi, nihil quidquam reperientes quod adolescentis prudentibus effatis opponerent, admirati sunt vehementer præclaram illius sapientiam atque eruditionem, nullam ausi deinceps movere quæstionem præ timore, ne forte ipse vicissim quidpiam solvendum proponeret, unde confunderentur; quemadmodum nuper sophistam quempiam spectante populo insigniter confuderat, sic percunctatus: Trulla sitne ex proposito ansata, an non? Quæ verba cum sciolus iste audiret, omnium risui est expositus: erat namque ex tacite relicta mensa surgentes, domum se suam

CAPUT VII.

Epiphanius, Andrew familiaris, obvium habet demonem, et tentatur: cui ab Andrea hujus artes averiuntur et remedia suggeruntur.

μη'. Ὡς δὲ εἴρηται ἐμπροσθέν ἐτι χεῖρα πρὸς χεῖρα κρατῶν τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν ὁ Ἐπιφάνιος, ζητοῦντες εὐκαιρὸν τόπον τοῦ ἐμίλησαι, οἱ συναντῶντες τῷ Ἐπιφάνῳ δικαζόμενοι ἔλεγον· Οὐκ ἔλεεις τὴν σεαυτοῦ νεότητά; μὴ τοῖνον, γλυκύτατε νεανία, τῷ δαιμονιαρῶ τούτῳ καὶ σαλῶ συμπαρεδρεῦων καὶ συνοδοιπορῶν αὐτῷ, μὴ ποτε ὁ πονηρὸς αὐτοῦ δαίμων ζηλώσῃ σου τὸ κάλλος, τὴν ὠραιότητα, καὶ ἐρωτά σοι θέμενο; παρακρούσῃ σου· ἰκαναὶ γὰρ εἰσιν αἱ προφάσεις τοῦ δεινοῦ πολεμήτορος. Ὁ δὲ θεοφιλὴς νεανίας ἀνταπεκρίνατο αὐτοῖς; ἢ Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν δειθρον τοῦτον ἐπ' αὐτὸν, προσφιλέης μοι ὑπῆρχε λίαν, καὶ ἡ ἀγάπη, ἣν πρὸς ἀλλήλους εἶχομεν, ἀσύγκριτος ἦν· νῦν οὖν ὑπὲρ ὅσον ἐπαθεν, εὐχάριστόν ἐστιν μὴ προσέχειν με τοῦτον καὶ ἔλεειν· γέγραπται γὰρ ἐπὶ συνδέσμῳ φιλίας, Μείζονα τῶν ἡμετέρας ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις θῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ταῦτα ἀνταπεκρίνατο τοῖς; τὰ τοιαῦτα λέγουσιν· παραγγέλλαν γὰρ εἶχεν ἐν νόμῳ ἀπὸ τοῦ δικαίου ἀνδρὸς, ἕκτος τοῖς νεανίσκοις τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, μὴ ἀπογομῶσαι τὴν πολιτείαν αὐτοῦ τινι.

pro amicis suis *. » Atque hæc responsio erat Epiphani, qua suam cum Andrea familiaritatem in-

48. Ambulantibus itaque, junctis inter se manibus, quemadmodum supra mentionem facere meminimus, sanctis Andrea et Epiphano, quærentibusque opportunum conferendi inter se locum; qui obviam fiebant, arguebant Epiphanium, dicentes: Nullane juvenutis miseratio te tuæ capit, adolescens suavissime? Noli, quæso, cum homine illo, tum a dæmone incesso, tum a statu mentis dejecto, aut consuetudinem aut societatem inire: ne forte nequam illius dæmonium, pulchritudinis dignitatisque tuæ invidum, amoris simulati specie circumveniat supplantetque te; plurimæ enim sunt gravissimi illius adversarii machinationes. Quibus ita Epiphanius respondit: Fratres Patresque, priusquam iste occuparetur a cacodæmone, perquam mihi familiaris exstitit; charitasque, qua inter nos diligebamus, tanta fuit, ut nihil supra: nunc igitur cum in calamitatem hanc incidit, num æquum putatis, nullam me misero operam navar', misericordiam exhibere nullam? Scriptum est enim de amicorum conjunctione: « Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis

* Joan. xv, 13.

(66) Quid hic Throullion? infra in Mazar. scribitur throullion, in Vaticano Ἐγγεῖριον. Utiqve vas manuale et rotundum, quale est trulla, quæ pro-

pter aptatas ei ansas περῶδες, quasi alata, fieri dicitur. Non tamen satis capio quid hic elenchilateat adversus Arianos.

cusantibus, se purgabat. Præceptum namque viri sancti pro lege sibi inviolabili reputabat, scilicet ut nec qui ejus vivendi institutum, præterquam adolescentibus nonnullis, eundem amantibus manifestaret.

49. Invento tandem loco opportuno, condescerunt; A carpitque Epiphanius de occurso dæmonis, in via sibi facta, narrationem instituere. Simulabat, inquam, æspersum canitie senem, præferebat habitum mercatoris Agareni, oculos habebat torvos ac feroces, quales fere (67) taurorum esse solent: inducitur vestimentum nigrum, et calceos purpurei coloris. Is ambulanti mihi obviam factus: Nunc tu, inquit, filius Joannis, quem homines aiunt pro nihilo habere diabolium? Hypocritam agis ratione moi: tandem ego tibi casses, et lacu effosso illaqueabo te, tuamque tibi ollam condiam, quod consiliis meis obnitaris. Talia blatterante malo dæmone, et minas injuriasque ingerente, pene exanimatus sum: admirans unde is mihi occurrerit, quocum nihil unquam sermonis contuli; aut quis ille intentator litis, ille terrificus, ille imitator fuerit, cum nec viderim ante, nec cognoverim unquam, plane me fugit. Atque illa cogitanti mihi animoque pendenti, tremor et consternatio incessit intolerabilis: donec huc accedens, obviam sanctitati tuæ factus sum, cuncta mihi, ut evenerunt, narranti. Tum orsus Andreas: Agarenius, inquit, dilectissime, quem memoras, centum dæmoniorum cohorti præest; industrius admodum ac strenuus, ut homines, in stadio amoris Dei alacriter progredientes, expugnet; eorumque animas leniter demulcendo, ad pravas cupiditates, ad titillationes carnis, ad lasciviam denique adducat. Quapropter, fili charissime, te obsecro, rerum tuarum ut satagas, operamque des, ne te lateant machinationes inimici. Circumspectus itaque et vigil et sobrius esto in omnibus, quoniam tenellus, et delicatulus, et suavissimus es: ideoque furore agitur adversum te superbus hostis, quia te sacratum Deo dicatumque voluisti, oblata ipsi pretiosissima corporis tui margarita. Invidet porro idem maledictus hostis tuum tibi ingenium, mansuetudinem, sapientiam erroribus non aspersam, et castimoniam: furiisque agitata in tuam incumbit perniciem, propterea quod ex toto corde Deum diligis, ejusque sanctos honoras, qui Dei et vitæ æternæ ac interminabilis beatitudinis causa sanguinem suum profuderunt.

50. Disce igitur quam diligenter perscrutanda sit ei, qui in timore Dei et veritate ambulat, malevolentia pessimi dæmonis. Subige jejuniis corpus, et carnem lascivientem doma: indue humilitatem pro vestimento; prolixis gaude precibus; sensus corporis omnes puros et incontaminatos custodi.

67) Ecgraphum nostrum habebat, κατὰ τὸ τοῦ βοῦς τόπον. Notus ex Codino, *Locus bovis* nuncupatus ubi fornax ædificata erat capacissima, præterens caput bovis. Sed quid hoc ad oculos? Ergo pro τόπον, scripsi τόπον, ut sensus sit, ad modum bovis.

(68) Ms. Vatic. ἀρτύω: Maz. ἀρτύω. Malui ἀρτύωω (id est condiam, unde et ἀρτύμα condimentum) ut cum precedentibus concordaret. Κύθραν

μύ. Εὐρόντις τόπον, ἐκαθίσθησαν, καὶ διηγήσατο ὁ Ἐπιφάνιος, βίβας αὐτῷ συνήνησαν ἐν τῇ ἐβῶ ὁ Στανῆς, ὡς γέγραν πεπολιωμένος, Ἄγαρηνοῦ ἐμπόρου σχῆμα ἔχων, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἤγρωμένος κατὰ τὴν τοῦ βοῦς (67) τόπον, περιβεβλημένος ἱμάτιον μέλαν, ἐν ὀστρακίνοις ὑποδήμασιν τῇ χροίῳ. Μεταξὺ οὖν τῶν διοδεύοντων συναντήσας ἔφη μοι: Οὐχὶ σὺ εἶ σὺς Ἰωάννου, περὶ οὗ φασιν οἱ ἄνθρωποι, κατακαπηκίνας σοὶ τὸν διάβολον; Ὑποκριτικῶς ἔχει; πρὸς με, ἐγὼ σε πλίσξω ἀμφίβλητρον, καὶ λάκκον ὀρύξας συμπολιώω σε, ἐγὼ σοὶ ὀρτύωω κύθραν (68), ἐκὰντα ἱμοὶ διαπραττομένῳ. Ταῦτα τοῦ πονηροῦ φλυαροῦντος, ἐγὼ πρὸς τὰς αὐτοῦ ἀπειλὰς καὶ τὰς ὕβρεις ἐξιστάμην· τίθεν δὲ μοι συνήνησαν, μὴ ποτε συνάραντῶ; μοι λόγον ματ' αὐτοῦ, τίς δὲ καὶ ὕπαρχει οὐκ ἐπίσταμαι, ὁ δίκας μοι εἰσπραττόμενος ἔκφοδῶν με καὶ ἀπειλούμενος, ὁ ἐμοὶ ἀγνωστός καὶ ἀθέατος. Ταῦτα διαλογισμένου μου καὶ ἀπορρομένου, κλόνος με περιέλασεν, καὶ τάραχος ἀφόρητο, καὶ ὡς ἐνθάδε περιερχόμενος συνήνησα τῇ ἀγνωσύνῃ, τὸ πᾶν μοι ἀφευδῶς ἢ σὴ μακαριότης ἀπεγέμωσεν. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὄσιος· Ὁ Ἄγαρηνοῦς ἐκεῖνος; φίλτατέ μοι, ἐκατόνταρχος δαιμόνων χρηματίζει, ἴσθιν δὲ δραξῆς (69), εἰς τὸ πολιμεῖν τοὺς ἀγωνιζομένους πρὸς θεὸν, καὶ ὠθεῖν πρὸς ἀπειχίας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, θέλων αὐτὰς εἰς ἐπιθυμίας αἰσχροῦ καὶ γοργαλισμοῦς. Σὲ οὖν, τέκνον ἀγαπητὸν, παρακαλῶ, πρόσχε σεαυτὸν, καὶ μὴ ἀγνοεῖ αὐτοῦ τὰ μηχανήματα. Ὅρα δὲ, ἐγρηγορήθητι καὶ νῆρε ἐν πᾶσιν, ἐπειδὴ ἀπαλὸς καὶ τρυφερός εἶ, καὶ λίαν ἡδύτατος· καὶ ἔνεκεν τούτου μέμνηεν κατὰ σοῦ ὁ ὑπερῆφανος, ἀνθ' ὧν τῷ θεῷ σεαυτὸν ἀνέθηκας, προσαρμόσας αὐτοῦ τὸ μαργαρωδὲς τοῦ σοῦ σώματος· καὶ φωνήσας σου τὴν σύνεσιν, τὴν πραότητα, τὴν καθαρωτάτην σοφίαν, τὴν ἀγνείαν, καὶ διαπρίεται μεμνηῶς κατὰ σοῦ ὁ κατάρτος, δι' ὃν ἐξ ὅλης καρδίας σου ἀγαπᾷς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἄγιους, τοὺς δὲ αὐτὸν τὸ αἷμα ἐκχέοντας, διὰ ζωῆν τὴν αἰώνιον καὶ τὴν ἀπειρον μακαριότητα.

propterea quod ex toto corde Deum diligis, ejusque

ν. Ὅρα πῶς ἀκριβολογεῖ τὴν τοῦ πονηροῦ κακόνοϊαν μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ἀληθείας πορευόμενος· Ὑποκλιζέ σοι τὸ σῶμα νηστείας, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς σκιρτήματα· περιβαλοῦ τὴν ταπεινοφροσύνην ὡς ἱμάτιον· ἐν ταῖς εὐχαῖς, παιδρύνου εὐφραίνόμενος; φύλασσε πάσας τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματός σου κα-

autem pro χύθραν ollam usurpari hic, manifestum fiet ex num. 51, ubi diminutive dicitur κύθριδιον. Est ergo locutio proverbialis, qua quis diceret *offam tibi inferam*, vel quid simile, id est *paenas tibi dabis*, vel, *rependam tibi vicem*.

(69) Δραξῆς, num δραστή; idem sonans quod δραστήρ, strenuus, expeditus? Ita sane videtur. Ms. Maz. legit ταχῶς, celer. Recte.

θαρᾶς καὶ ἀρुπώτους· ἐπιθυμεῖ γὰρ ὁ παμπόνηρος Ἀ
 μολῶναι τὴν καρδίαν σου, καὶ δοῦλον τῆς ἀκαθαρ-
 σίας ἀπεργάσασθαι, τῇ φοβερᾷ γέννη τῷ πυρὸς
 καταδικάσαι σπιούδων. Ὅγὰρ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν,
 δοῦλός ἐστι τῆς ἀμαρτίας· ἑκατέρως δὲ τῆς ἐργασίας
 δύο εἰσὶν οἱ ἐξάρχοντες, τῆς μὲν δικαιοσύνης ὁ Κύ-
 ριος, τῆς δὲ ἀμαρτίας ὁ διάβολος. Σὺ οὖν, τέκνον
 φίλτατον, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ μενοῦ τῆς δικαιοσύνης
 προσφιλῆς ἐργάτης, καὶ φυλάξει σε Κύριος, καὶ τη-
 ρήσει σε ὁ Ὑψίστος, καὶ ἡ βοήθεια αὐτοῦ ἐστὶ κύ-
 κλις σου, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ
 σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσῃ ὁδῷ σου. Θάρσει
 οὖν καὶ μὴ φοβοῦ, μηδὲ δειλιάτω σου ἡ καρδία,
 αὐτὸν ἐπικαλούμενος. Ταῦτα ἀκούων ὁ σεμνὸς νε-
 νίας, ὡς μαργαρώδεις δμῆρους ἐκ τῶν ὀμμάτων αὐ-
 τοῦ δάκρυα ἐστάλαξε, βρέχιον τὴν τιμίαν αὐτοῦ
 ὕψιν· ἑκστασις γὰρ περιεῖχεν αὐτὸν, ἐνωτισζόμενον
 τὸ λαμπρότατον ἐκείνο διάγγελμα, καὶ τὴν μελιβρύ-
 τον διδασκαλίαν καὶ θεοπάροχον. Πάντα δὲ ὅσα ἐλά-
 λησεν αὐτῷ ὁ Δίκαιος, πρὸς τὸ οὐς ψιθυρίζων, ἐν
 ἀκουρῶντι τόπῳ καθεζόμενος, λελάληκεν. Ὡς οὖν
 τὰ δέοντα ὠμίλησεν, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐν
 ἀγάπῃ φιλήματι, ἀνεχώρησαν· καὶ ὁ μὲν Δίκαιος
 εἰς τὸ ἐμπαίξειεν τὸν κόσμον τὸν μάταιον καὶ τὸν
 διάβολον ἤρχετο· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος εἰς τὴν εἰκὼν αὐ-
 τοῦ ἀπίει.

dem, ad illudendum more suo vanitatem mundi
 suam.

να'. Βούλομαι τοιγαροῦν καὶ ἕτερον μέγιστον τερά-
 στιον τῇ ὑμετέρῃ ἀγάπῃ διηγῆσασθαι, ὅπερ εἰς τὸν
 θεοφιλῆ Ἐπιφάνιον γέγονε· μαρτυροῦντος τοῦ Κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ παρ' αὐτοῦ εὐεργετούμε-
 νον, καὶ εἰς τὴν ὕψιν παραστήσαι τὰ εἰς αὐτὸν
 πραχθέντα. Οὗτος τοίνυν ὁ θεοφιλῆς νεανίας [ἐν
 ἐγκρατείᾳ καὶ προσευχῇ διανοῶν τὸν βίον αὐτοῦ (70)]
 ἔχων πρὸς τῆσθε τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς ἁγίας
 Τεσσαρακοστῆς ἄσιτος καὶ ἄποτος διαμένειν, καὶ
 μετὰ ταῦτα μεταλαμβάνων τῶν ἀχράντων τοῦ Χρι-
 στοῦ μυστηρίων, καὶ εἰθ' οὕτως ἄρτου καὶ ὕδατος
 καὶ τινων ὀσπρίων τὴν ἀνάκτησιν ἐποιεῖτο τοῦ σώ-
 ματος. Ἐν μιᾷ τοίνυν Τεσσαρακοστῇ μετὰ νηστείας
 ἐπιτελέσας τὴν προρρήθεισαν ἑβδομάδα, πρὸ τοῦ
 φθάσαι τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας, ἐνδον τοῦ κοιτῶνος
 αὐτοῦ, αὐτὸς ἐκεῖνος ἔψηκεν ὀσπρίον τὸ λεγόμενον
 Ὀροφάσουλον, μὴ εἶναι τινὰ ἐκείσε θερμῆς χάριν,
 διὰ τὴν φύσιν τὴν τότε ὑπάρχουσαν, εἰσελθεῖν.
 Ὁ δὲ καθεζόμενος τῆς θερμῆς ἐπηρείδετο, τοῦτο ἐψῶν
 ἐν μικρῷ κυθριδίῳ· καὶ δὴ τοῦ ξύλου κρούσαντος
 ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῆς ἐννάτης, ἀναστὰς ἐπορεύθη
 εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἐντειλόμενός τινα περὶ τῆς
 ἐπιμελείας τοῦ ἐψήματος. Ὡς οὖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
 εἰσῆλθει, ὁ πάντοτε λογισμοῖς ἀθεμίτοις πολεμῶν
 τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων ὁ ἐπικατάρατος δαίμων,
 ἐνεσχίψε τῷ νέῳ λογισμοῖς ἀποστασίας, προφάσει
 τῆς τοῦ ἐψήματος ἐπιμελείας, τοῦ ἐξῶσαι αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς ἐκκλησίας πρὸ τῆς ἀπολύσεως· ἄρχεται δὲ
 ὑποφέρειν κατὰ διάνοιαν τάδε· Ἰδοὺ εἰ' ὅλης τῆς

id enim studiosissime agit inimicus sceleratissi-
 mus, ut anima tua sæde conspurcata, incontinen-
 tiæ peccato subjectum te in terribilis gehennæ
 ignem quantocius præcipitet. Qui enim peccatum
 committit, servus est peccati : et quemadmodum
 duo sunt operum genera, sic et duo eorum prin-
 cipia ; justitiæ quidem, supremus cœli terræque
 Dominus ; iniquitatis vero, diabolus. Tu itaque,
 fili mi, fac in justitia Christi Domini ardentem et
 studiosè te exerceas ; et proteget te vicissim
 Dominus, et conservabit Altissimus ; circumdabit
 te auxilio suo, et mandabit angelis suis de te, ut
 custodiant te in omnibus viis tuis. Macte igitur
 virtute esto, timor omnis a corde exsulet, ac in-
 voca Dominum. Isthæc Andræ monita cum excipe-
 ret auribus illustris adolescens, profluxere oculis
 uberes lacrymarum imbres unionum instar vena-
 randam ejus faciem irrigantes ; corripiebat nam-
 que ipsum exstasis, excipientem animo pulcher-
 rimam illam Andræ adhortationem, suavissimaque
 et ad Deum ducentia documenta. Quæcunque vero
 Sanctus cum adolescente locutus est, in loco a
 turbis remoto assidenti sibi, insurrando in
 aurem locutus est. Ubi autem, quæ e re erant,
 contulissent, salutantes inter se in osculo sanc-
 to, se quisque alio receperunt : Andreas qui-
 diabolumque ; Epiphanius vero, in domum

51. Sed et aliud summopere admirandum prodigi-
 um libido est enarrare vobis, fratres charissimi,
 in Epiphanio nostro, ardenti Deum an. ore prose-
 quente, patratum, approbante Domino nostro Jesu
 Christo præclara ipsius opera, eaque publicam in
 lucem producente. Charus itaque Deo Epiphanius,
 ex beneplacito illius temperans erat, habebatque
 in more positum traducere primam sanctæ Quadrage-
 simæ hebdomadam, cibi potusque expertem, dein sus-
 cipere immaculata Christi mysteria, tum denique
 pane, aqua et leguminibus nonnullis corpusculum
 recreare. Quadam vero Quadragesima, cum pri-
 mam, quam diximus, septimanam jejunis trans-
 gisset, præveniens sacrosancti Missæ sacrificii
 tempus, paravit ipse intra cubiculi sui parietes
 edulium e leguminibus, Orophasulum vulgo appel-
 latum, caloribus causa non permititens quemquam,
 propter frigus quod tum temporis invalescebat, co-
 intrare. Assidens igitur foco, edulium suum co-
 quere in lebetæ exiguo nitebatur ; cum dato signo
 ad Nonam, propere surgens ad ecclesiam se con-
 tulit, nulli cura obsonii demandata. Ubi eo per-
 ventum est, maledictus dæmon, qui indecentibus
 ubique cogitatis hominum animos oppugnare non
 cessat, infestare juvenem cœpit variis de abitu e
 templo cogitationibus, prætexens pulmenti curam
 habendam esse, non alio sine, quam ut ipsum,
 finitis nondum precibus, ab ecclesia eliceret. Co-
 gitationes autem injectæ, erant hujus modi : Ecce

(70) Ms. Vatic. minus clare : Κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἐγκρατεύετο.

per septimanam solidam miserandum in modum te affligens, cibo potuque abstinuisti, prostratus humi, duro solo decumbens, omni solatio destitutus; in hisque tam violenter perdurasti, ut prope abfuersis a morte præ ardore nimio, a siti excitato: cum vero curæ tibi esse deberet paucillum alimentum parare et sumere, illo ipso relicto abivisti incurius nulli cuiquam mandato curandi obsequii imposito: vade igitur, et inspice, num forte, adustum calore nimio, gravi domum nidore compleat; periculum enim nullum est, ne coactus hic fidelium cœtus dilabatur, priusquam omnia tu, quæ consuisti, orationum pensa persolveris.

52. Hæc atque alia, etiam efficaciora, utque videbantur æqua, suggerente superbo dæmone: machinationes ejus perspicue cognoscens Epiphanius, hunc in modum insidiantem respondit: Deo curæ erit edullum meum, nutrienti quidquid vivit, ipse protector vitæ meæ. Talia impuro hosti, precantis animum in diversa trahere conato, mente objiciens, et crucis signo se muniens, ad finem usque Officii isthuc perstijit. Tum ad se remeans, invenit cunctos in admirationem raptos ob suavissimam odoris fragrantiam, qua domus perfundebatur: auditque pendentes animis atque Ignorantes, unde tandem suavitas illa aspiraret, tanquam de re inusitata interpellare sese, dicentes: Huc adsis, heri noster dilecte, incomparabilem hanc fragrantiam olface, quæ unde prodeat rescire nullus potest. Cumque accessisset Epiphanius sensit et ipse suavitatem odoris mirabilem, et rei novitatem percussus est. Ingressus vero cubiculum, ubi foculus erat carbonibus plenus, et circumspectans, conspicit juvenem dignitatis eximie, proceritatis admirandæ, prorsus decenter compositum: coruscabat facies ejus clarius sole, et amiciebatur stola, quæ ipsam non dedeceret majestatem divinam, a collo quidem pectore tenuis candida, auro intertexta, hinc vero per lumbos adusque genua, instar herbæ, viridis et citrini coloris nitente: caput rutilabat flavente coma, capillis aurum fulgore suo imitantibus. Timore percussus ad hoc spectaculum Epiphanius, cernit faciem juvenis transformari diversimode, modo instar nivis candidam, modo instar ignis fulgurantem. Nudum protendebat brachium dextrum, quo apprehensa ansa lebetem sustinebat, non otiosus foculo astans.

53. Inter hæc ergo obstupefacto, ut dixi, Epiphanius, et in pulchrum illud spectaculum non sine horrore quodam intento, gratus ille coquus, obsonio degustato, illius quasi experimentum capti-

(71) Ms. Vatic. solummodo: επικλύζοντος.

(72) Ἀρούλα. Ms. Maz. ἀρούλλα. *Foculum* interpretor. Ita disco ex Scholiaste Aristophanis ad Acharnens. Ἐσχάραν, τὴν νῦν καλουμένην ἀρούλλα, focum, quem nunc arulam nuncupant.

(73) Ms. Mazar. τένοντος, *torquis*. Significat autem *tenion colli tendones* seu *nervos solidissimos*, sine

ἔδδομάδος ἐταλαιπωρήθης, βρώματος καὶ πόσιος ὑστερούμενος, χαμμένης, ξηροκοιτών, ἀπὸ πάντων ἀπαραμύθητος, καὶ ταῦτα βλάξεν, ὥστε ἀποφυγῆναι τῷ κόψωσι τῷ ἀπὸ δόξης ἐπιγεγονόσι σοι· ὅτε οὖν ὄφειλες τὴν εὐτελή σου τροφήν ἐπιμηλῆσασθαι τοῦ μετασχεῖν, ταύτην παρέσας ἀνεχώρησας, τίτιν περὶ αὐτῆς μὴ ἐντειλόμενος. Ἐξέλθε οὖν καὶ θέασαι, μὴ πως καύσων πεποίηκεν δυσωδίαν ἐπισπασάμενος· οὐ γὰρ μὴ ἀποδράση ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τῶν ὕδατος, μέχρις ἂν ἀποπληρώσῃς τὰ ἐξ ἔθους σοι.

ββ'. Ταῦτα τοῦ ἀλαζόνος (71), ὡς εὐλογοφανῆ δῆθεν ὑποτιθεμένου καὶ ἄλλα τινὰ δραστηκώτερα, ὁ θεοφιλῆς, νεανίας οὐκ ἠγνόησε τὰ τοῦ πονηροῦ μηχανήματα, πρὸς δὲ τὴν τούτου ὑποβολὴν ἀπεκρίνατο· Ἔστιν θεός, ᾧ τινὲς τὰ περὶ τῆς ἐμῆς τροφῆς μεριμνήσει· καὶ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ τρέφων πάσαν πνοήν, καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου. Ταῦτα κατὰ νοῦν καὶ διάνοιαν τῷ μαρῷ συμμεριστῇ ἀντιπῶν, καὶ κατασφραγισάμενος, ἴστατο μέχρις τῆς ἀπολύσεως. Ἐπανελθὼν οὖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εὗρε πάντας ξενίζομένους ἐπὶ τῇ ἡδυτάτῃ εὐοσμῇ τῇ ἐκείσε οὐσῇ, ἠπόρουσαν τε ἅπαντες περὶ αὐτῆς, μὴ ἐπιστάμενοι τὸ πόθεν ἀναδίδεται, καὶ καθὰ περὶ παραδόξου τινὸς πράγματος τῷ Ἐπιφανίῳ ἔλεγον· Δεῦρο, φίλτατε ἡμῶν δέσποτα, καὶ ὀσφράνθητι εὐωδίας ἀσυγκρίτου, πόθεν ἐκφερομένης, τινὸς μὴ ἐπισταμένου. Ὡς οὖν πλησιέστερον ἐγένετο ὁ Ἐπιφάνιος, ὀσφράνθη καὶ αὐτὸς τῆς ἡδυτάτης ἐκείνης εὐωδίας, καὶ κατεπλάγη τῷ θαύματι· εἰσελθόντος δὲ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἔνθα ἦν (72) ἡ ἀρούλα πεπληρωμένη ἀνθρώπων, καὶ ἀναδλίφας τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὄρξεν νεανίαν εὐειδῆ, μήκει θαυμαστὴν, εὐπρεπεῖα περιστευομένου, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ αὐγάζον ὑπὲρ ἥλιον, ἡμφιασμένον στολῆν θεοπρεπῆ, ἀπὸ μὲν (73) τοῦ τένοντος μέχρι τοῦ στήθους αὐτοῦ, λευκὴν χρυσίῳ ἀναμειγμένην, ἀπὸ δὲ τοῦ στήθους ἕως τῆς ὀσφύος καὶ μέχρι τῶν γονάτων ὡς βοτάνης χλοερᾶς καὶ κήτρου (74) ἀπαστράπτουσαν· ξανθόκομος τὴν κεφαλὴν ἔχων τὰς τρίχας ὡς εἶδος χρυσίου. Θαμβηθεὶς οὖν ὁ νέος ἐπὶ τὸ δρώμενον, βλέπει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μεταφέρον· καὶ ποτὲ μὲν ὑπῆρχεν ὡς χιῶν, ποτὲ δὲ ὡς πῦρ ἀπαστράπτον· εἶχεν δὲ ἀποκεκαλυμμένον τὸν βραχίονα αὐτοῦ τὸν δεξιόν, ἐν τῷ κατέχειν αὐτὸν τὴν λαβὴν καὶ τῷ κυθριδίῳ ἐπερείδεσθαι· ἴστατο δὲ ἐν τῇ ἀρούλῃ ἀσχολούμενος.

γγ'. Ἐν τῷ οὖν ἄνευθε ἰστάται τὸν Ἐπιφάνιον, καὶ τὴν θεῶν αὐτοῦ ἐκθαμβεῖσθαι, ὁ ἡδὺς ἐκείνος μάγειρος, γευσάμενος τοῦ ζωμοῦ ὡσανεὶ παῖραν λαβεῖν πειρώμενος τοῦ ἐψήματος, ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ κόλπου

quorum opera cervicis vertebrae collum nequirent sustinere: sed et ténas collum invenitur in Actis S. Theodori Ducis, unde τενάντιον, torques, apud Nicetam.

(74) Κήτρου. Ms. Maz. κίτρου quod malim. Latine *citrus*.

αὐτοῦ ἔγχειριον (75) μικρὸν, καὶ ἄρας τοῖς τρισὶ δακτύλοις αὐτοῦ ἄρτυμά τι ἀπ' ἐκείνου, σταυροειδῶς τῷ κυθριδίῳ ἐπέβαλεν, καὶ τῷ παλλίῳ τὸν ἀποκεκαλυμμένον βραχίονα αὐτοῦ κατεκάλυψεν· ἐντρανίτας τε τῷ Ἐπιφανίῳ μεσῶν τῷ προσώπῳ, κησάμενος πτέρυγα· πυρρᾶκει, ἄρας ἑαυτὸν ἀπὸ γῆς, εἰς οὐρανοῦς ὤψατο. Ἰλιγγιάσας δὲ τοῖς ὀρωμένοις ὁ νέος· καὶ καταπλαγείς, ἐξέστη τῷ πνεύματι, καὶ σιρφαίς κατὰ Ἀνατολᾶς τὰς χεῖρας αὐτοῦ πετάσας πρὸς Κύριον, καὶ δάκρυσι συνεχόμενος ἔλεγεν· Ὁ μοι, Κύριε μου, τίς εἰμι ἐγὼ ὁ κύνων ὁ συντετριμμένος, ὅτι ἐξαπέστελας· τὸν φίλτατόν σου Ἄγγελον τοῦ ἐξυπηρετῆσαι μοι· Εὐχαριστῶ τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ, Κύριε, καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐσπλαγχνίας σου ἐκθειάζω, καθ' ὅτι καμὲ ἐπ' ἀνακρίσει κέκτησαι, ἐν τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει περιφέρεις, καὶ εἰς ἐνὸς τόπον τῶν ἀγοπώντων σε ἔχεις καμὲ. Εὐχαριστῶ σοι τῷ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ κηδεμόνι, καὶ προνοητῇ τῆς σωτηρίας μου.

ὡδ'. Ταῦτα μετὰ συντετριμμένης καρδίας προσανθολογούμενος, ἀπῆει θεάσασθαι ὅποιον αὐτῷ ὁ φανεὶς κατεσκεύασε τὸ ἔψημα· εὗρεν δὲ τοῦτο τοιαύτην ἔχον εὐδωλαν, ὅταν τις ἀριθμῆσαι, ἢ ἀπεικάσαι τῶν ἐπὶ γῆς οὐ δύναται. Θευμάσας δὲ τὸ πρᾶγμα, καὶ μεγάλως εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ, ἐβθέγγετο· Δέξασοι, δεδοξασμένη Κύριε, ὁ ἐν Τριᾷδι ὑμνούμενος καὶ προσκυνούμενος, ὅτι τὰ τῆς ἐμῆς εὐτελοῦς νεότητος ἀτυχέστατα ἔργα εἰς μέτρον ἔχεις, καὶ ταῖς ἀνεκᾶστοις εὐεργεσίαις σου τὴν ἐμὴν ἀνικανότητα παραμυθεῖς, καὶ κατηξίωσάς με τοῦ μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ μέλιτος τῆς σῆς ἀγαθότητος. [Τί οὖν ἀνταποδώσω σοι τῷ Κυρίῳ μου·] Εὐχαριστῶ σοι τῷ παντοκράτορι, καὶ δοξολογῶ σοι τῷ φιλοικτείρμονι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ οὐ μὴ ἀποστῶ ἀπὸ τοῦ νῦν μέχρι τῆς ἐμῆς ἀποδιώσεως. Ταῦτα αὐτοῦ προσευξόμενος, καὶ λαβὼν ἀπὸ τοῦ ὁσπρίου ἐκείνου μετέσχεν, καὶ ἀπέριψ ἡδύτητι συσχεθείς, μετετρέπη εὐθὺς πάντα τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ εἰς διάθεσιν ἔνθεον, ὥστε ἐκπλήττεσθαι τὴν ἀθρᾶν μεταβολῆν, καὶ τὴν φίλτατην ἐναλλαγὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐπὶ πλεον δὲ διὰ τὸ τεράστιον αὐτοῦ ἀνήφθη εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, καὶ οὖν εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Δεσπότου διὰ παντός πορευόμενος προθυμώτερον.

νε'. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀναστὰς, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ὤψατο τοῦ προσευχῆν ποιῆσαι, ὡς πρὸς σύνθηες ἔχων· καὶ δὲ τῆς ἀκολουθίας τελειωθείσης, ἔνδον ἐληλυθὼς ἐκαθίστατο πρὸ τοῦ πυλῶνος τῶν γεννητόρων, παρατυχόντος ἐκεῖσε καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐν παρόδῳ τῆς δημοσίας ὁδοῦ παράγων ἦν καὶ ὁ μακάριος Ἀνδρέας, τὰ νόθα αὐτοῦ ἔργα εἰσπραττόμενος, γυμνός, ἄπορος, εὐτελεῖ βρακίσκιον τὴν ὁσφὺν αὐτοῦ κεκαλυμμένος. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ οἰκτιρμοῖς κινηθεὶς φιλανθρώποις, ἡδουλήθη εἰσάξαι αὐτὸν ἔνδον τοῦ οἴκου αὐτοῦ· καὶ μὴ ἔχων πῶς εἰς τὸ φανερὸν ποιῆσαι γνώριμον τοῦτον διὰ τὸ ἐκεῖσε ὄντα τὸν πατέρα αὐ-

rus, protulit e sinu suo vasculum quoddam, tribusque inde digitis aliquid condimenti excipiens, formato crucis signo, in ollam iniecit, nudumque brachium intra pallium abdidit: ac tum denique in Epiphanium ridente vultu intuitus, explicatis, quas habebat, rutilis alis elevans se a terra, sublimis in caelos abiit. Ex qua visione caligans oculis Epiphanius, et stupefactus spiritu, conversus ad Orientem, protensis ad Dominum manibus lacrymisque genas rigantibus: Hec mihi, exclamat, Domine Deus meus, quis ego sum, canis contritus, quod angelum tibi dilectum miseris famulaturum mihi? Gratias ago benignitati tuae, Domine, et magnitudinem misericordiae tuae religiose veneror, quod mei quoque in iudiciis tuis reminisci, quod in potentiae tuae divinae tutelam suscipere, quod aliquo inter amantes te loco numerare dignatus es. Gratias tibi ago, qui cuncta recte moderaris, et ad salutem meam vitamque aeternam disponis.

54. Hoc modo gratis contrito corde persolutus, abiit exploraturus, quale sibi, qui apparuerat angelus, edulium parasset, reperitque talem inde odoris fragrantiam absistere, ut quod ei assimilari possit, terra haec contineat nihil. Quam rem miratus, in hasce gratiarum actiones iterum prorupit: Gloria tibi, glorificate Domine, quem in Trinitate laudamus et adoramus, quoniam mea vilissimi adolescentis opera, vere indignissima, aliquo loco habes, meamque insufficientiam singularibus prerogativis praevnire, et participem mellitae bonitatis tuae reddere non dedignaris. Quid retribuam tibi, Domine mi? Debitas tibi omnipotenti Deo, gratias persolvo, et amantissimo misericordiarum Patri gloriam tribuo, neququam cessaturus a momento hoc, cunctis diebus quoad vita superfuerit. Ita precatus, accipiens pauillum obsonii, degustavit: et infinita dulcedine delibutus, tam subito in divinam affectionem conversos deprehendit sensus suos, ut cum stupore miraretur adeo repentinam mutationem et suavissimam animae suae alterationem, insuper et flagrare coepit ardentiore in Deum sanctosque omnes charitate, et promptioribus animis in via mandatorum Domini ambulare.

55. Die quodam ad sacram aedem precandi causa abierat more suo, finitoque Officio regressus domum, sedebat pro foribus parentum suorum, adstante ipso etiam patre; cumque B. Andreas illac via publica iter haberet, artes suas exercens, nudus rerum omnium indigus, pannosam solum et vili veste circa lumbos tectus, vidit eum Epiphanius, motusque commiseratione magna, cupiebat ipsum introducere in domum suam. Ubi vero modus occurreret nullus, quo id homini publice noto beneficium propter praesentiam patris praestaret, nescio quid causae praetextens, ita hunc alloquitur: Domine mi ac pater, hominem illum conspicis, nudo-

(75) Ms. Maz. τρούλλιον, a Latino trulla, diversa vasorum genera significante.

corpore platas oberrantem? Suspicio ego, insaniam ipsi ab humani generis hoste injectam esse. Nunc autem, Domine mi ac pater dilectissime, ita filii tui dilectissimi Epiphaniū mortem immaturam, ita passereuli tui mœrentem vultum nunquam aspicias, introducemus illum in domum nostram, et propter munificentiam Domini Dei nostri, honore ac divitiis ex bonitatis suæ thesauro te cumulantis, liceat mihi instruere illi mensam et fundere vinum ut mercedem animabus nostris recipiamus: illud namque solum in regno cœlorum inventuri sumus.

56. Ad hæc verba, pater divino quodam numine afflatus, benigno blandissimoque oculo filium intuitus, et faciem ejus suavissimam deosculatus: Unguentum, inquit, anima, et lumen oculorum meorum, fili, illa super re meam exquirere voluntatem nil opus erat: vade, et quo animo collibitum tuo est, fac; mea quippe omnia, tua sunt. Cui Epiphanius: Omnino, pater dilectissime, ita opus fuit; quædam enim petenda mihi sunt: nam scriptum est: Filius, qui patri leges præscribit, morte morietur; et patre alicui rei intento, omne consilium filii dissipabitur. Quibus auditis, exsultavit gaudio pater, propter sapientiam et prudentes responsiones filii sui: qui prope accelerato gradu Andream insequens, domum usque progressum tandem assecutus est, prehensaque manu ejus, domum suam illum reduxit. Cumque simul eo pervenissent, non invento illic patre Epiphaniū, intrare ostium recusavit Andreas, forisque consedit: quem vicini viatoresque conspiciati, nudatum vestibus et insanientem, confluxere magno numero: aliis ingemiscentibus et inculsantibus Satanam, quod tali modo hominem rebus omnibus spoliatum confunderet, aliis elargientibus obolum, aliis vinum propinantibus. At ille instituti sui tenax, a nemine quidpiam recipiebat, sed cunctos a se repellens, pro foribus ædium considerabat humi.

Α τοῦ, σχηματισάμενος λέγει τῷ πατρὶ αὐτοῦ· Κύριε μου πάτερ, βλέπεις τὸν ἀνθρώπων ἐκεῖνον πῶς περιέρχεται γεγυμνωμένος τῷ σώματι; ὡς εἰκάζω, ὅτι καὶ παρατετραμμένον εἶναι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐναντίου. Ἄλλὰ, κύριε μου καὶ φίλτατε πάτερ, μὴ θεάσῃ τοῦ γλυκυτάτου σου τέκνου Ἐπιφανίου τὸν θάνατον, μὴ ἴδῃ τι λυπηρὸν ἐπὶ τῷ στρουθίῳ σου, εἰσαγάγωμεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον, καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ σε τιμήσαντος καὶ πεπλουτηκότος Δεσπότου ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἡμῖν ἐδωρήσατο Κύριος; παραθῶ αὐτῷ τράπεζον, καὶ ποτιῶ αὐτὸν οἶνον, εἰς μισθὸν ἡμετέρων ψυχῶν· καὶ γὰρ τοῦτο μόνον εὐρεῖν ἔχομεν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

νς'. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἐνθους γενόμενος, εὐμενῆ αἰδοῖ καὶ γλυκυτάτῳ βλέμματι ἀπιδῶν, καταφιλήσας αὐτοῦ τὰ γλυκύτατα ὄμματα, ἔφη· Μύρον τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐρωτᾶν μὴ ἰσέλης, ἀπελθε καὶ ὡς κλεψύεις ποιήσον, τὰ γὰρ ἐμὰ, σά εἰσιν. Ἐπιφάνιος· εἶπεν· Ναὶ πάτερ μου παμφίλτατε, ἀλλὰ τίνα ἔχω ἐρωτῆσαι· γέγραπται γὰρ (76), Υἱὸς πατρὶ δίκαια λέγων, θανάτῳ θανατωθήσεται, καὶ πατὴρ παρατυχόντος τίτι πράγματι, πᾶσα Υἱοῦ πρόβλησις βαγῆσεται. Τοῦτο ἀκούσας ὁ πατὴρ αὐτοῦ, εὐφραίνεται ἐπὶ τῇ συνέσει, καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἐπιφάνιος ταχίνοις ποσὶ καταβιβάσας τὸν Ὅσιον, πέφθακεν αὐτὸν ἔνδον τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἤλθε χειροκρατῶν, καὶ πρὸς τὰ ἴδια προτρεπόμενος· καὶ δὴ τῷ πυλῶνι ἐγγισάντων, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκεῖσε μὴ εὐρεθέντος, ὁ μακάριος Ἀνδρέας· ἐν τῷ πυλῶνι οὐκ εἰσῆλθεν, ἐξῶθεν δὲ καθίσα;· οἱ οὖν γειτνιώντες τῷ Ἐπιφανίῳ καὶ οἱ παροδίται, βλέποντες ἀνθρώπον γεγυμνωμένον, καὶ παρατετραμμένον, συνθηροῦζοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ οἱ μὲν στεναγμοῖς ὤμωζον, τῷ διαβόλῳ καὶ τῷ Σατανᾷ καταρώμενοι, ὅτι τηλικούτον ἄνδρα πορθήσας (77) κατήσχυνεν· οἱ δὲ ὀβολοὺς αὐτῷ ἐδίδον, οἱ δὲ οἶνον. Αὐτὸς δὲ τῷ ἰδίῳ εθεὶ κρατούμενος, πρὸ οὐδενὸς τι ἐκομίζετο, πάντας ἀποκρουόμενος; πρὸ τοῦ πυλῶνος καθεζόμενος χαμᾶ.

CAPUT VIII.

Arcana cordium Andrew revelata coram Epiphanio ejusque famulis, et uni horum indicata illius sanctitas.

57. Interea adest adolescens quidam, natura eunuchus, magnatis alicujus cubicularius. Vultus ei rubebat colore roseo, candebat corpus niveo, erat species decora, capilli flavi, mollities non vulgaris; multum eminus quoque muscum olebat, mollibus indutus vestimentis. Quia vero par erat Epiphanio ætate, et domicilio vicinus, mutuo inter sese amore prosequabantur. Habebat porro eunuchus ille penes se dactylos, instar sicum aridarum, circiter triginta numero: et oculis in sanctum vestitu destitutum conversis, horrore percussus

νς'. Ἐρχεται τις νεανίσκος, τῇ φύσει εὐνοῦχος, μεγιστάνου τινὸς τυγχάνων κουδικουλάριος· ἦν δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς τὸ ῥόδον, καὶ λευκὸς τῷ σώματι ὡς χιών, εὐεῖδης, ἐπίξανθος, βλακείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κεκτημένος, μόσχου μήκοθεν ἀπόζων, μαλακοὺς περιβεβλημένος χιτῶνας· διὰ δὲ τὸ εἶναι τὸν Ἐπιφάνιον συνομηλικα αὐτοῦ καὶ γειτνιάζειν, μεταξὺ ἀλλήλων ἦν ἀγάπη πολλή. Κατεῖχεν οὖν ὁ εὐνοῦχος ἐκεῖνος φοινίκας καθάπερ ἰσχύδας ὡς τριάκοντα· θεασάμενος οὖν τὸν Ὅσιον γεγυμνωμένον τῷ σώματι, καὶ τῷ ὀφθαλμῷ βληθείς, τὸ πρᾶγμα ἐξεμίχεται, καὶ ἐπι-

(76) Ita consonat utrumque nis. Ubi vero id legerit auctor, ipse viderit: non putem in sacris Litteris.

(77) Ms. Vatic. peregrinam hic habebat vocem πανερέφυνεν.

ρούτα τὸν Ἐπιφάνιον λέγων Φιλιτάτῃ μου καὶ ποθημένῳ Ἐπιφάνιῃ, τίς ἔρα οὗτός ἐστιν ; τίνος χάριν παράγει γυμνός, κρούς ἀφορήτου καὶ χειμῶνος ὑπάρχοντος, καὶ ὡς περὶ ἐν θαλάσῃ κινδυνεύοντες, οὕτως καθέστηκεν ; Ἐπιφάνιος εἶπεν Ἐπιφάνιῳ· Γλυκυτότῃ μου ἀδελφῆ, τί σοι ἔγω εἶπὲν ὑπὲρ τοῦ φαινομένου, οὐκ ἐπίσταμαι ἡ ἐπειδὴ ἠχμαλώτεται ἡ διάνοια αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πνεύματος, καὶ περιάγει παρατραπείας ταῖς φρεσίν ὡς περ πάσχιως πεφυρμένος ἡ πάντες δὲ οἱ τοιοῦτοι διαρρήσονται τὰς ἐκυτῶν χιτῶνας, καὶ ἀναίσθητοῦντες τρέχουσιν. Λελάληκεν δὲ τοῦτο, μὴ βουλόμενος ἐκκαλύψαι τὴν ἀρετὴν τοῦ Ὁσίου. Ταῦτα ἀκούσας ἐκείνος ἠσύχαζεν, καὶ ὡς περ πένθητα οἰκτιέρας ἧς κατεῖχεν φοινίκας ἐίδου τῷ Μακαρίῳ λέγων Ἄξιαι τέως ταῦτα, ἐπειδὴ ἐνταῦθα οὐδὲν ἕτερον ἔχομεν. Ὁ δὲ Ὁσιος νοερός ὀφθαλμοὺς κειτημένος, ἔγνω τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ βλοσυρῶ τῷ ὄμματι ἀπὸ δῶν εἰς αὐτὸν ἔφη Ἄδων κωλοφονίας οἱ σαλλοὶ οὐκ ἐσθλοῦσιν. Ἄγνοήσας οὖν ἐκείνος τὸ λεχθὲν αὐτῷ, ἔφη Ἐπιφάνιῳ· Παρατραπείας ἐπὶ ἀληθείας, φοινίκας βλέπων, κωλοφονίας δοκεῖ σοι ταῦτα εἶναι.

νη· λέγει αὐτῷ ὁ Μακάριος Ἄδελφαι, ἀπέλθε ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ κυρίου, καὶ ἐργάζου μετ' αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν τῶν Σοδομιτῶν, καὶ ἐπιδώσει σοι καὶ ἑτέρας φοινίκας ἡ ταλαίπωρε, ὁ μὴ βλέπων τὰς ἀκτῖνας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, ὁ μὴ ἰδὼν τῆς γενένης τὴν ἀγριότητα τὴν δριμυτάτην, οὐτε κἂν τὸν ἀγγελὸν αἰσχύνῃ τὴν καθάπερ Χριστιανῶ ἀκολουθοῦντά σοι. Τί σοι δεῖ γενέσθαι, ἀκάθαρτε, ἐν ταῖς γωνίαις παρδρεῶν τὰ μὴ δέοντα ἐργαζόμενος, ἅπερ οὐδὲ οἱ κύνες, ἅπερ τὰ ἔρπετὰ καὶ ὕφεις, ἅπερ οὐδὲ οἱ χοῖροι πράττειν οὐκ ἴσασιν ἡ πόθεν κατάρτε μεμαθηκώς ταῦτα κατεργάζεαι ; Οὐαὶ τῇ σῆ νεότητι, ἣν ὁ Σατανᾶς παρατρώσας εἰς φοβερὴν πυθμένα ἄδου σφοδρότατην τὴν καὶ ἀπειρὴν ἰταμύτην κατεκρήμνισεν. Ὅρα καὶ μὴ πορρωτέρω πρόβαινε (79), [μὴ ποτε δικαίως θεηλάτῳ πυρὶ καταναλωθεὶς πρόωρον ἀφαρπάζων σου τὴν νεότητα, καὶ ἐνταῦθα μὲν τοιοῦτω πρηστῆρι], ἐκείθεν δὲ γενένης πυρὶ λυγρῷ ἐλοκαυτώσει σε. Ταῦτα ἀκούσας ἐκείνος ἐφριξεν, ὡς πῦρ γεγωνὸς πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἠσχύνθη μεγάλως· λέγει οὖν Ἐπιφάνιος πρὸς αὐτόν· Τί σοι ἐγένετο, κύριέ μου γνήσιε φιλίε, τίνος χάριν διετράπη, ὡς πῦρ γεγωνὸς ἐπὶ πρόσωπόν σου ; Οὐκοῦν εἰρηκά σοι ταῦτα ; ἐπειδὴ εἴ τι φθάσει, λαλεῖ ὁ παρατραπείας ; Πλὴν, ἀγαπητέ μου ἐν Κυρίῳ, εἶπερ σύνοιδάς τι ἀπὸ τῶν ἡδὴ ὑπ' αὐτοῦ ῥηθέντων, πορευθεὶς ὑπαγε, καὶ σεαυτὸν εἰς διόρθωσιν ἄγε, καὶ μὴ ἀηδιάζου ἐπὶ τοῖς λόγοις ἡ νέος γὰρ εἶ καὶ τρυφερὸς, καὶ

et insolentis rei novitatem miratus, percurtabatur Epiphanium hoc modo: Dilectissime desideratissimeque Epiphani, quid isthoc tandem est hominis? quamobrem nudus procedit, frigore præsertim intolerabili et tempestate sævientibus? Nullum inter ipsum et periclitantes in mari discrimen intercedit. Cui Epiphanius: Jucundissime frater, quid tibi super his, quæ oculis patent, dicam, equidem ignoro: exagitante mentem illius spiritu, eamque a sede sua deficiente, vagatur non aliter quam insessus a dæmone: homines autem istiusmodi lacerare vestimenta sua, et absque pudore aut vererundia cursitare solent. Ita Epiphanius, ut ne virtutem viri sancti in lucem proferret; quibus acquievit eunuchus, miserusque Andræ, uti pauperis, porrexit quos habebat dactylos, his additis verbis: Cum aliud mihi modo in promptu non sit, accipe hæc. At Sanctus, mentis oculis interiora cordia illius pervadens, torvoque in hominem vultu intuitus: Ficos, inquit, non comedunt insani. Cujus dicti energiam non assecutus alter (78): Revera, inquit, insanus es, qui cum dactylos vides, videre te ficos arbitraris.

58. Tum B. Andreas: Versipellis, apage hinc ad conclave domini tui, cum ipso scelere Sodomitico operam daturus, et alios etiam tibi dactylos suppeditabit. O te miserum! qui ad fulgentissimam celestis regni lucem cæcutis, qui crudelissima gelennæ tormenta non cogitas, qui angeli te, utpote Christianum, comitantis reverentia non compesceris. Quid metuendum tibi est, sceleste, cum in angulos latebrasque te abdis, illa commissurus flagitia, quæ etiam canes, quæ serpentes et angues, quæ ipsi et porci patrare exhorrescunt? Quo isthæc præceptore didicisti? Væ adolescentiæ tuæ, quam Satanas misere vulneribus concisam in terribile inferni barâthrum, vehementissimo cum impetu ac violentia, præcipitem dedit. Quamobrem consule rebus tuis, nec porro perge, ne forte divinitus superveniente igne consumptus, in juventutis flore auferaris, sicque hic Igneo turbine, istic vero violentia inferni flamma misere comburaris. Audita hæc salutari admonitione, totus inhorruit Eunuchus, et, excandescendo in modum ignis facie, maximopere confusus est. Quare ad ipsum Epiphanius: Quid tibi, domine et amice fidelis, evenit rei? Cur mutata facies tua inflammatur ut ignis? Nonne ita prædixi tibi, quod si quid assecutus sit mente captus insessusque a dæmone, id in medium proferat? Nunc igitur, carissime in Domino, si eujuspiam illorum, quæ ipse locutus est, conscius

(78) Nota est, neque hic fusius explicanda, licet satis ad rem pertinens, ambiguitas significationis, in voce Latina *ficus*, uti et in Græca συκή. Eadem esse in voce *κολοφωνία* sive (ut hic argute scribitur) *κωλοφονία*, non habeo auctores quibus probem: sed quoniam *ficus* albas nigrasque novimus, vix dubito quin similis apud Græcos differentia fuerit; et sic *Κολοφωνία*, dicantur cæ, quæ

colorem habent *Colophonix* resinæ seu picis, citharædis notæ. Dixi autem commutatas vocales, ad ipsum quod arguitur vitium, et *ficos* seu *mariscas* illud consequentes exprimentum, scienti quod *κῶλος* *poder*, *φόνιος* *lethifer*, *mortalis* sit.

(79) Ms. Vatic. μήποτε δικαίως σε τῷ θείῳ χρησθεῖ θεηλάτῳ τ.νι ποιῆ ἔξελκουσα τῇ σῆ νεότητι καὶ εἰδὼν μὲν παριστῆρσιν.

tibi sis, vade, et ad frugem redi meliorem, nec ad ea quæ vere tibi objecta sunt, erubescere; juvenis quippe es, molliter educatus, diabolus contra infestus, nos circumveniens ad peccandum inducit, non aliam ob causam, quam ut ex nostra gehennæ ignibus ustulatorum societate qualemqualem

Α ὁ Σατανᾶς, ἀγαπητέ μου, χαλεπός ἐστιν καὶ ἀποπλανᾷ ἡμᾶς πράττειν τὴν ἁμαρτίαν, δεῖ οὐδ' ἕτερον, εἰ μὴ ἵνα κέκτηται ἡμᾶς· εἰς παραμυθίαν ἑαυτοῦ, ἐν φλογὶ γενένης κατακαιομένους αὐτῷ. Ταῦτα ἀκούσας ἑκείνος ἀνεχώρησεν.

59. Venerandus autem juvenis Epiphanius alleatum Andream in conclave suum introduxit, ubi instructam reperientes mensam, discubuerunt, et Salvatoris nostri liberalibus donis delectati sunt: quorum ubi esu refererant vires, his dietis aggreditur B. Andream Epiphanius: Quamobrem, domine et amicorum maxime, tam acerbis incessisti dictis Eunuchum illum mihi intimum? Cui Sanctus: Vel ideo, inquit, quod intimus tibi est ac plurimum dilectus, scelera ipsi sua ob oculos ponere visum est: quod si minus tibi fuisset amicis, istiusmodi vox nulla prorsus elicitæ ex ore meo fuisset, neque enim illum mihi proposui scopum, ut arguam et castigem peccatores, sed ut ipse ea, quæ recta ad perfectionem ducit, decurrant via. Tum Epiphanius: Id equidem novi, famule Dei, ait. Verum hic adolescens, servus est, cogiturque a domino suo: quid faciat? Reponit Sanctus: Nec me latet, servum esse illum, ne id putes: verum servus frugè ad obsequia ususque necessarios tantum præsto esse debet domino suo, qui se emit, non itidem ad opera diabolica et nequitias, nedum ad abominandum atque execrabile, quod dixi, flagitium. Quis enim homo non putet, sceleris illius fœditatem sibi aversandam esse, quod ipsa jumenta, ratione destituta, nunquam admiscerint? Rursum Epiphanius: Si dominus ipsum suus ad sese jusserit, sive ad obsequium corporale sive peccaminosum, seu spirituale præstandum: nec tamen illi morem gesserit, ut servum decet, ignoralis non potes, quot misero illi maneat perferendæ injuriæ, intentæ minæ, sustinenda verbera, alia innumera subeunda. Hoc quidem, inquit Sanctus, martyrium est quod testificatur Christus Jesus, dicens: « Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum ». Si qui itaque servi dominis suis, ad seculum abominabile Sodomiticæ immanitatis sollicitantibus, non succumbant, ii vero beati et beatissimi sunt, quia per supplicia, quæ memorabas modo, id consequentur, ut sanctis martyribus adnumerentur.

60. Dum talibus inter se colloquiis vacant, quidam e domesticis Epiphani, paternæ mensæ cibusque parandis inserviens, ubi suspicatus Sanctam ejusque (sed quomodo, solus Deus noverit) assecutus est mentis oculis vivendi rationem, procidit ad pedes illius, multis cum lacrymis supplicans, pro se ut intercederet apud Deum, impetraretque ut sibi quoque istiusmodi instigatum sectari liceret. Sanctus autem, quid alter supplicibus obtinere precibus niteretur cognoscens, cupiensque

Β ἀποκαταστασὶν αὐτὸν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, καὶ εὐρόντες τρέψαντες, καθισθέντες εὐφράνθησαν ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς τοῦ Σωτῆρος· καὶ μετὰ τὸ μεταλαβεῖν αὐτοὺς, λέγει Ἐπιφάνιος πρὸς τὸν Μακάριον· Τίνι τρόπῳ, κύριε ὁ μέγας, οὕτως ἀποτόμοις ἰχρήσω ἐλεγμοῖς τῷ προσφιλῆϊ μοι χρηματίζοντι; Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ἐπειδὴ προσφιλὴς σοι καθέστηκεν καὶ ἀγαπητός, τοῦτου χάριν ἐποίησα πρὸς αὐτὸν τὴν κατάλογον· ἔπει οὐκ ἦν φίλος σου, τὸ οἰονοῦν ῥῆμα ἐξ ἐμοῦ οὐκ ἠχῆκοις τὸ σύνολον· οὐ γὰρ ἐμοὶ σκοπὸς ὥστε ἐλέγχειν καὶ ἐπιτιμᾶν τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ τρέχειν με τὴν εὐθείαν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰ ἀμείνω ἀπάγουσαν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Οἶδα, δοῦλος τοῦ Θεοῦ, κἀγὼ, ἀλλ' οὕτως ὁ νεανίας οὐκ ἐτίθει, καὶ βιαζόμενος ὅπλ' τοῦ κυρίου αὐτοῦ· τί ἐξεῖ ποιῆσαι; Λέγει ὁ Ὅσιος· Οἶδα ὅτι οὐκ ἐτίθει ὑπάρχει, οὐκ ἀγνωστὸν τοῦτο, πλὴν εἰς τὰς σωματικὰς χρεῖας ὀφείλει ἐξυπηρετῆσαι ὁ οὐκ ἐτίθει τὸν ὀνησάμενον, οὐχ εἰς τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ εἰς τὰ· πράξεις· τῆς ἀτιμίας, μάλιστα εἰς τὸ ἐπικατάρατον τοῦτο καὶ βδελυρὸν ὀτόπημα, ὅπερ οὐδὲ τὰ ἀναίσθητα κτήνη τοῦτο πράττειν οὐκ ἴσασιν. Ἄνθρωπος γὰρ τίς ἐστιν, δεῖ οὐκ αἰσθηταί τῆς κόπρου ταύτης τιν ἑσθῆσαν; Λέγει ὁ Ὅσιος· Ἐάν ὁ κύριος αὐτοῦ προσκαλέσθαι αὐτὸν, εἰ τε εἰς σωματικὴν δουλείαν, εἰ τε εἰς ἐφάμαρτον, εἰτε εἰς πνευματικὴν, ἐάν μὴ ὑπακούσῃ ὡς δοῦλος, πάντως οἶδα· πόσα πάσχει, ὀβριζόμενος, τυπτόμενος, ἀπειλούμενος, καὶ τὰ λοιπὰ κακὰ ἐκδεχόμενος. Ἐφη ὁ Ὅσιος· Τοῦτο ἐστὶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μαρτύριον, ὅπερ αἰνετούμενος ἔλεγεν· « Μακάριοι οἱ διωγόμενοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Ἐάν τοίνυν οἰκέται τοῖς δεσπότηταις εἰς τὴν τῶν Σοδόμων μισαρὰν καὶ βδελυκτὴν ἐπιθυμίαν οὐχ ὑποκύπτουσιν, οὗτοι εἰσὶν μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, ὅτι διὰ τῶν βασάνων ὧν λέγεις, σὺν τοῖς μάρτυσι λογισθήσονται.

Γ ἀποδιδράσκεις; Ἐπιφάνιος λέγει· Ἐάν ὁ κύριος αὐτοῦ προσκαλέσθαι αὐτὸν, εἰ τε εἰς σωματικὴν δουλείαν, εἰ τε εἰς ἐφάμαρτον, εἰτε εἰς πνευματικὴν, ἐάν μὴ ὑπακούσῃ ὡς δοῦλος, πάντως οἶδα· πόσα πάσχει, ὀβριζόμενος, τυπτόμενος, ἀπειλούμενος, καὶ τὰ λοιπὰ κακὰ ἐκδεχόμενος. Ἐφη ὁ Ὅσιος· Τοῦτο ἐστὶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μαρτύριον, ὅπερ αἰνετούμενος ἔλεγεν· « Μακάριοι οἱ διωγόμενοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Ἐάν τοίνυν οἰκέται τοῖς δεσπότηταις εἰς τὴν τῶν Σοδόμων μισαρὰν καὶ βδελυκτὴν ἐπιθυμίαν οὐχ ὑποκύπτουσιν, οὗτοι εἰσὶν μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, ὅτι διὰ τῶν βασάνων ὧν λέγεις, σὺν τοῖς μάρτυσι λογισθήσονται.

Δ Ἐ. Ταῦτα αὐτῶν ὁμιλούντων εἰς τῶν οἰκετῶν Ἐπιφανίου, ὁ ἀφωρισμένος εἰς τὸ ὄψιμον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, [πνευματικοῖς ἔργασιν] ἐπιγνοὺς τὴν τοῦ Ὁσίου ἐργασίαν (πῶς δὲ ταῦτα ἐπέγνω Θεῷ μόνῳ γνωστὸν) καθίσας πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, δάκρυσι καθικέτευε τὸν Ὅσιον, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν τοιαύτης ἐργασίας. Ἐγὼ δὲ τῷ πνεύματι ὁ Δίκαιος τί ἐστὶν ὅπερ ὁ παῖς ἐξελιπᾷ κομισασθαι, καὶ βουλόμενος κατ' ἰδίαν ὁμιλῆσαι αὐτῷ, τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύ-

^a Matth. v, 10.

ματος μετέστρεφεν καὶ τὴν ὀμιλίαν τοῦ παιδὸς εἰς Ἀ τὴν τῶν διαλέκτων (80), καὶ καθεζόμενος ὁ Ὅσιος, ὠμίλει αὐτῷ Συριστὶ ὅσα ἐβούλετο. Ὁ δὲ παῖς ἔλεγεν, Ἐάν οὐκ ἠδυνόμην, οὐκ ἂν παρεκάλουν σοι τοιοῦτος γενέσθαι ὁποῖος εἰς καὶ αὐτός. Ὁ δὲ Ὅσιος λέγει πρὸς αὐτόν· Οὐ δύνασαι ὑποφέρειν τοὺς ἰδρωτάς καὶ τὰ σκάμματα τῆς ἀρετῆς ταύτης, ἐπειδὴ βιασθὴ ἔστιν ἡ ὁδὸς, καὶ ἀπειροῦ πόνου καὶ μόχθου· μένε οὖν μᾶλλον καθὰ εἰ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου σου Ἐπιφάνιου τὰ κρείττονά σοι καὶ σωτηρίας ἐχόμενα, φεύγων πορνεύειαν, μνησικακίαν, καὶ τῶν λοιπῶν παθῶν τὸν κατὰλογον· καὶ τί σοι χρεῖα ἀνάγκαις τοιαύταις σεαυτὸν καθυποβαλεῖν; Ὁ δὲ παῖς εἶπεν αὐτῷ· Εἰ οὖν βούλει τῆς ἐμῆς ἀλειονότητος ὑπακοῦσαι, λέξαι μοι ὅτι οὐ δύνασαι τοῦτο ποιῆσαι. Ταῦτα δὲ ἀκούσα; ὁ

miserrimæ mexæ vilitati obsequi, dic, quod non Andreas.

ζα'. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος βλέπων τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν τῆς γλώττης τοῦ παιδὸς, ὅτι ἂ μὴ μεμάθηκεν ἀπεφθίγγετο, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ταῦτα συνέβαλεν καὶ λέγει· Βαβαὶ τοῦ θαύματος, πόσα οἱ Ἅγιοι δύνανται! Ὁ δὲ Μακάριος ἐδεσθῆ τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ παιδὸς, χάριν τῆς ἐκείνου αἰτήσεως, τί ἄρα δεῖ γενέσθαι· καὶ ἤλθεν φωνὴ αὐτῷ λέγουσα· Οὐκ ἔστιν τοῦτο συμφέρον, ἀπαγε τοῦ ἐγχειρήματος· δεῖξον αὐτῷ πρᾶγμα ὁποῖόν ἐστιν, μὴ ὡς ἀδυνάτου σου, τοιαῦτα καταψηφίσῃται. Ὁ οὖν Μακάριος ἔφησε τῷ Ἄγγέλῳ τῷ ἐφεστώτι· Πλήσον τὸ ποτήριον τῆς θυμηδίας, ἀφ' ἧς ἡ χάρις τοῦ κατ' ἐμὲ χαρίσματος ἐπήνθησεν. Ἐποίησέν τε ὁ Ἄγγελος Κυρίου· καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ποτιεῖς ἐκείνον τὸν ἐπὶ τῶν ποδῶν μου καθήμενον. Ὁ δὲ εὐθέως ἀοράτως ἐπότισεν αὐτόν, καὶ ἤρξατο ὁ παῖς παραπλήσια σχήματα πράττειν ἰοικίτα τῷ θεοφόρῳ πατρὶ, ὅστις ὁρῶν αὐτόν ἐμεδέα εὐφραίνόμενος. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ὁρῶν τὸ γεγονός; ἐταράχθη, φοβηθεὶς μὴ ποτε ἐπαναδράμῃ πᾶσα ἀγανάκτησις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ λέγει πρὸς τὸν Μακάριον· Δέομαί σου, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, μὴ ποιήσης τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ τοῦ πατρὸς μου, μὴ ποτε καὶ αὐτὸς ἐξουδενωθείσῃ, καὶ ὁ Θεὸς ἀντὶ ἀγαθοῦ βλασφημηθῆσεται, καὶ ἐμὲ μεμισσημένον καὶ ἐπάρατον δεῖξῃ τῷ γεννήτορι, καὶ οὐχ ἔξω τοῦ ἵντεῦθεν εἰσαγαγέσθαι σε. Παρακαλῶ οὖν καὶ δέομαι μὴ κενὴν ἀποπέμψῃς τὴν δέησίν μου, μέμνησο μίαις ἡμέρας ἀγάπην ἐμοῦ τοῦ οἰκέτου σου.

ζβ'. Ὁ δὲ Μακάριος μὴ θέλων τὸν Ἐπιφάνιον κενὸν ἀποπέμψαι, ὑπήκουσεν αὐτοῦ τῆς δεήσεως, καὶ προσέταξεν πάλιν τῷ ἀγγέλῳ τοῦ ἄραι ἀπ' αὐτοῦ τὸ καταχθὲν αὐτῷ δῶρημα· καὶ πάλιν ἤλθεν ὁ παῖς εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, καθὼς πρώην ἐχρημάτιζεν. Ἐν λύπῃ δὲ μεγίστῃ γενόμενος ὁ οἰκέτης, παρεκάλει τὸν Ὅσιον δοθῆναι αὐτῷ πάλιν τὸ δῶρον ἐκεῖνο. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγγετο· Ἀελάληκας

(80) Mirum quod non potius in Scythicam, quæ Sancto materna erat. Sed et Syriacam didicisse aliqua occasione potuit, ut erat perquam docilis :

seorsim cum solo colloqui, mutavit sancti Spiritus virtute vernaculam servi linguam in Syriacam; locutusque Syriacè cum illo est, quæcumque vellet. Cum vero Andream compellens, famulus non se precari, diceret, ut in societatem vitæ illius admitteretur, si pares sibi vires non essent; negavit Andreas, posse ipsum sudores laboresque, ad tam sublime virtutis culmen enitentibus subeundos, superare: quoniam via, inquebat, prærupta et acclivis, laboriosa et difficilis admodum est. Quare auctor tibi sum, ut in præsentī statu constanter pietati religionique operam des, et a Domino tuo Epiphānio diligenter discas, quæ ad virtutem salutemque tuam maxime conducunt: fornicationem fuge, injuriarum obliviscere, alias affectiones universas tempera: quæ enim talibus te subjiciendi necessitas urget? Ad hæc famulus; Si vis, inquit, potes id effectum dare. Quibus auditis obtulit

61. Interea vero Epiphānius, animadvertens, subita linguæ mutatione famulum suum, quæ nunquam didicerat, in medium proloqui, impensius rem animo perpenderit exclamavitque: Pater! quantum miraculum! quid Sancti non efficiant! Beato autem Andrea Dominum precibus pro famulo, qui eas enixe flagitarat, interrogante, quid tandem de illo futurum esset, allapsa vox est, itaque inquit: Neutiquam illud expedit, apage, cum isthoc consilio: ostende ipsi quanta res sit, impares ei vires esse ad talia aggrediendum. Andreas igitur ait Angelo adstanti sibi: Imple calicem hunc liquidæ voluptatis vero, cujus olim gustu divinæ gratiæ donis cumulatus sum. Parentique mox angelo: Da, inquit, illi ad pedes meos prostrato potandum. Quod factum continuo est modo invisibili; cœpitque famulus similes plane gestus exprimere deiferi patris Andree, qui illum conspiciens non se temperavit a risu. At Epiphānius rei novitate turbatus, veritusque, ne patri hinc suo commoveretur bilis, talibus Sanctum precibus adorsus est: Amabo te, famule Dei, ne tali modo patris mei famulum affici patiaris; ne forte et tu ipse malum tibi accersas, et Deus pro bonis blasphemias recipiat, et me patri meo odiosum atque execrandum reddas, neque audebo deinceps te huc introducere. Oro igitur atque obsecro, ut irritas ne velis esse preces meas, memor amoris et beneficii a me serivo tuo tibi aliquando præstiti.

62. Andreas hæc preces in ventum abire non ferens, Epiphānio morem gessit præcepitque rursum angelo, ut quod famulo allatum erat donum, prolius tolleret: et restitutus est ei pristinus oris corporisque habitus. Quamobrem non levi mœrore affectus, ad preces iterum confugit, Sanctumque ablatum donum repositit. Cui Sanctus: Dixisti modo mihi, non posse me rem tantam in te perfl-

et mox dicitur dono linguarum præditus, ut sua quemque lingua alloqui posset.

ere: nunc igitur vide, quo pro libitu meo in nomine Domini majora etiam in te possim: verum herus tuus Epiphanius porro perficiendæ rei obicem interposuit, nefas enim ducunt sacri canones, contra domini tui voluntatem quidquam agere. Cæterum alius e famulorum turba, ab Epiphaniï patre ad id missus, hunc ad ministerium suum accivit. Jamque die in noctem vergente, compulit Epiphanius Andream, pernoctare secum: et his compellentium morem gessit. Ecce autem sub tertiam noctis vigiliam famuli omnes, servitiis suis præstitis otium nacti, ad Epiphanium, qui cunctis in amore ac veneratione erat, ex more conveniunt, stantesque conjunctis manibus considerare jussi sunt:

63. Considentibus itaque illis et Epiphanium corona cingentibus, vidit Andreas perspicaci mentis oculo, quid quisque operatus esset, quos errores delictave commisisset: cumque omnibus recte consultum vellet, exordio dicendi facto, parabolam quamdam in medium protulit. Illi vero ejus verba sensumque assequentes, pudore suffusi sunt, non secus quam si flamma ignis abstitisset a facie eorum, alii rigebant horrore, a sensibus fere abibant, alii metuebant ac trepidabant, nonnulli præ verecundia se subducebant: simplex enim et incompta viri sancti oratio universa eorum peccata præcise redarguebat, pandebatque quo modo et sine commissa essent. Qua in re illud in primis mirandum venit, quod cuilibet suum in sua lingua manifestaret peccatum, pensitantibus dicentibusque apud se: Hunc mea homo ille causa sermonem instituit.

64. Illis autem non minus timore quam tremore consternatis, dum minutim eorum delicta recensebat Sanctus, scelestissimus dæmon, animadvertens Epiphaniï famulos edoceri peccata sua dedocerique, cum aliis ejusdem farinæ sociis suis ad vestibulum domus accessit, considensque elatum sustulit risum. Quo cognito, pari risu respondit Sanctus. Quod Epiphanius, quiq; aderant ipsi, videntes, rem insolitam arbitrabantur, et quæ risus causa esset discere in primis cupiebant: non enim perceperant malorum spirituum cachinnos, utpote tali visione non dignati. Qui desiderio illorum cognito, dixit a dexteris astanti sibi angelo, ut tolleret inde aliquid impedimentum: et continuo adaptæ sunt aures cordium illorum, perceperuntque quælibet dæmoniorum dicta et risus. Tum ad Epiphanium conversi famuli, sciscitabantur, quænam essent mulieres istæ, quæ foris astabant, libidinose, intemperantes, in risum effusæ? Quibus hæc Epiphanius: Dæmones, sunt, qui nos coram in os derident, quia animas nostras peccando commaculavimus. Quo audito, se suaque opera incusantes surrexerunt, et venerabili Epiphanio honore exhibito,

A μοι, οὐ δύνασθαι με τοιοῦτον ἐπιδειχῆσθαι ἐν σοὶ θέασαι τοίνυν καὶ ἴδε ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου καὶ μελίζου, εἰ βούλομαι, ἐν σοὶ ἐπιδείκνυμι· πλὴν ὁ κύριός σου Ἐπιφάνιος κύλωμά σοι καθέστηκεν, παρὰ γνώμην γὰρ τοῦ κυρίου σου οἱ θεῖοι κανόνες πράττειν οὐκ ἐπιτρέπονται. Εἰς δὲ τῶν συνδούλων τοῦ παιδός, προστάζει τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, κέκληκεν αὐτὸν εἰς διακονίαν. Ἐσπέρας δὲ ἤδη γενομένης, ἐδάσατο ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον τοῦ μείναι ἐκεῖσε, καὶ δὲ ὑπήκουσε. Περὶ δὲ τρίτην φυλακὴν τῆς νυκτός εὐκαρῆσαντων πάντων τῶν οἰκετῶν, συνήχθησαν κατ' ἔθος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀγάπη δὲ διαπύρην κρατούμενοι πρὸς αὐτὸν, ἦν γὰρ τοῖς πᾶσιν αἰδέσιμος καὶ ἐράσιμος· ἱσταμένων οὖν αὐτῶν χερσὶν ἐσφιγμέναις, προσέταξεν αὐτοῖς καθεσθῆναι.

B
 εἰ γ'. Ὡς οὖν ἐκαθέσθησαν κύκλῳ αὐτοῦ, ὁ μακάριος Ἀνδρέας τῷ νοσηρῷ τῆς διανοίας ὄμματι ἑώρα ἐνθὺς ἐκάστου τὰ ἔργα, καὶ τοῖς σφάλματι ἐκάστου αὐτῶν προκατεληπτο· καὶ θέλων αὐτοὺς ὠφελῆσαι, τροπευσάμενος ὁμιλίαν ἤρξατο λέγειν, παραβολὴν τινα ἐρευγόμενος. Αὐτοὶ δὲ ἐνωτιζόμενοι τοῦ Ὁσίου τὰ ῥήματα καὶ αἰσχυνόμενοι, ὡσεὶ φλόγα τῇ αἰδοῖ μεταφέροντο, οἱ δὲ φρίκη συνεσφίγγοντο, ἄλλοι λιγγύου καὶ ἐτρόματτον, ἕτεροι αἰσχυνόμενοι ἀνεχώρουν· ἡγὰρ ἀπλῆ τοῦ Δικαίου ὁμιλία, πάντων τὰ ἀμαρτήματα ἀποτόμως ἤλεγχεν, τοῖς τρόπῳ καὶ πῶς ταῦτα ἐξεργάσαντο. Καὶ δὴ τοῦτο θαυμαστότερον, ὅτι ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἐκάστῳ αὐτῶν ἤλεγχεν τὸ ἀμάρτημα· ἔλεγον δὲ ὑπολαμβάνοντες· Δι' ἐμὲ ταῦτα ὁμιλεῖ οὗτος ὁ ἄνθρωπος.

C
 εἰ δ'. Φόβῳ δὲ βαλλομένων καὶ τρόμῳ ἐν τῷ αὐτὸν ἐκφραυλίζειν τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν, ὄρων ὁ παμμίαιρος δαίμων τοὺς οἰκέτας Ἐπιφανίου ἐλεγχομένους τὰ παραπτώματα αὐτῶν, συνεγείρει μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλους ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, καὶ ἐν τῷ προαυλῳ καθεζόμενοι ἐγελοῖαζον· γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ Μακάριος ἐμεῖδία, ἀκούων ταῦτα. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος καὶ οἱ οὖν αὐτῷ, ἐνωτιζόμενοι τὸ τοῦ Δικαίου γέλοισιν, ξένον τοῦτο ἠγοῦντο, καὶ δι' ἦν αἰτίαν τοῦτο εἰσπράττει μαθεῖν ἐβούλοντο· οὐ γὰρ ἤκουον ἐκεῖνοι τῶν πονηρῶν πνευμάτων τὸ γέλοισιν, οὐκ ὄντες τῆς τοιαύτης διαβλήψεως ἀξιοί. Συνεῖς δὲ τοῦτο ὁ Δίκαιος (81) [λέγει τῷ τοῖς δεξιῶς αὐτοῦ ἐπεστώτῃ Ἀγγέλῳ], Ἄρον τὸ τῆδε κάλυμμα· καὶ ἅμα τῷ ὄματι ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀκοαὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ ἤκουον τὰ παρὰ τῶν δαιμόνων λεγόμενά τε καὶ γελοιαζόμενα. Ἐπρωτῶν δὲ τὸν Ἐπιφάνιον οἱ αὐτοῦ, λέγοντες· Κύριε, τίνες εἰσὶν αἱ ἄσωτοι αὐταὶ γυναῖκες, αἱ ἔξω ἐστώσαι, καὶ τῷ γέλωτι κοπτόμεναι, καὶ ταῖς ἀναιδέεσις ἐπιπερόμεναι; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ὅτι ἀμαρτωλῶν ἡμῶν θυτῶν, γελῶσιν εἰς τὰ πρόσωπα ἡμῶν οἱ δαίμονες. Ταῦτα ἀκούσαντες, ἐκτυτοῖς κατεμέμφοντο, καὶ εὐθὺς ἐξαναστάντες, καὶ τῷ τι-

(81) M. Vatic. τοῖς δεξιῶς αὐτοῦ, ἔφη μετὰ τινος ἐξουσίας, « Stanti sibi a dextris inquit eum quædam auctoritate. »

μίρ Ἐπιφάνιῳ προσκυνήσαντες, ἐπορεύθησαν ἕκαστος ἐπὶ ταῖς κοίταις αὐτῶν. Ἀναχωρούντων δὲ αὐτῶν, ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἔλεγον· Ἐθεάσω πρόσωπον παράδοξον, πῶς μοι ὁ πένης οὗτος λελάληκεν τὰ ἐμὰ πλημμελήματα; Λέγει ἕτερος· Ναί ἀδελφὲ, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα διηγῆσατο. Ἀπεκρίθη δὲ καὶ ἕτερος· Πιστεύσατέ μοι, ἀδελφοί, καὶ ἐμοὶ τὰ τῆς καρδίας μου κρυπτά ἀπεκάλυψεν. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἅγιός ἐστιν· οἱ δὲ ἔλεγον, Οὐχί, ἀλλὰ μάντις ἐστὶ, καὶ ἀπὸ τοῦ τῶν ζώων στοχασμοῦ (82) ἀναγγέλλει ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν. Ἄλλοι ἔλεγον· Ἀπὸ δαιμονικῆς ἐνεργείας ταῦτα ἡμῖν ἀπεκάλυψεν.

82. Ὑπνωσάντων οὖν πάντων τῶν οικειῶν αὐτοῦ, τότε ὁ Ἐπιφάνιος, ὡς ἐξ ἔθους αὐτῷ ἦν, καταλιπόντων τὴν κλίνην αὐτοῦ, τάπητα (83) τίθει ἐπὶ τοῦ ἑδάφους, τοῦ ὑπνου μεταλαμβάνειν. Ὁ δὲ Ὅσιος σχηματισάμενος ἐν τῇ κλίνῃ ἦν τοῦ Ἐπιφανίου τοῦ ὑπνώσαι· ὅτε δὲ ὑπνωσεν ὁ Ἐπιφάνιος, καταλιπὼν τὴν στρωμνὴν Ἐπιφανίου, καταθὼν ἐν τῇ αὐλῇ, εὗρεν κοπρῶδη τόπον, κάκεισε διέμεινεν τῆς νυκτὸς τὸ ὑπόλοιπον. Πρωίως δὲ γενομένης προπεμπόμενος ὑπὸ Ἐπιφανίου, ἐξῆλθεν εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα αὐτοῦ. Τότε προσκαλεσάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸν παῖδα, ὃν λελάληκεν ὁ Ἅγιος τῇ Σύρᾳ διαλέκτῳ, ἐπυθάνετο παρ' αὐτοῦ, Πόλιφ τρέφῳ τὰ μυστήρια ἐκεῖνα ἐν σοὶ διεπράχθησαν; Ὁ δὲ φιλιτατός ὢν ἀεὶ εἰς αὐτὸν, ἅπαντα τὰ εἰς αὐτὸν γεγονότα ἀνελλιπῶς διηγῆσατο.

83. Ὅτε ἦλθεν, Κύριέ μου, ὁ Ὅσιος ἐν τῷ κοιτῶνί σου, ἐγενόμην εὐθέως ἐννεός, καὶ ἐώρων τὸ πρόσωπον τοῦ Ἁγίου ἐκεῖνον τὸν ἤλιον ἀπαστρέπτον· ἐξισταμένου μου δὲ, ἐνωτίζομαι φωνῆς· πόθεν οὐκ οἶδα, λεγούσης μοι· Πρόσχεθαι καὶ ἴδε, ἤλκον αὐτὸν ἢ διὰ τὸν Κύριον σαλία πεποίηκεν (84). Ἐώρων οὖν καὶ ἰδοῦ ἀπὸ τῆς ἀκτίνας τῆς οὐστῆς ἐπὶ τὸν Δίκαιον, μικρὰ τις ἀκτὴς μερικῶς χωρισθῆσα προσεπιλάμψε τῇ ὄψει μου· καὶ εὐθέως ἠρξάμην ποιεῖν τὰ σχήματα αὐτοῦ ὅσῃν πρόθεσμίαν ἐτεθέασο· ἔπειτα ἀφίσταται ταῦτα ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὑπῆρχον καθὰ καὶ πρῶτον εἰς τὰ τοῦ κόσμου ὑπεριδόμενος ἦθεσιν. Ἰδοῦ, Κύριέ μου, ἀπὸ τοῦ νῦν αὐτὸς γενεὴν προνοητῆς τῆς σωτηρίας μου, ὁδηγῶν με ἐν τρίβῳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν. Ταῦτα ἐνωτισθεὶς ὁ θαυμασιος Ἐπιφάνιος καὶ ἰλιγγιάσας, ἐξέστη τῷ πνεύματι, καὶ περιπλακεὶς αὐτῷ δάκρυσιν, ἠσπάσατο τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὡς θεατὴς γενέσθαι τῶν τοιοῦτων μυστηρίων, καὶ ἔλεγεν· Ὁ παντοκράτωρ Κύριος, ὁ δεῖξας τὰ θαυμαστά μυστήρια ταῦτα, δυνατός ἐστιν σώσασθαι καὶ τὴν καλὴν σου ψυχὴν, ἡγαπημένε ἀδελφέ μου· καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς σήμερον ὡς φίλῳ μου γνησίῳ καὶ συναίμονι πνευματικῷ οὕτω τὰ περὶ σοῦ διαθήσομαι. Ἠγάπα τοίνυν ἕκτοτε τὸν παῖδα ὁ

ad sua se cubilia quisque contulere. Inter eundem vero alter alteram sic compellabant: Vidistin rem admirabilem, quomodo mendicus ille omnia mihi mea adversus Deum aperuerit commissa? Cui alius: Imo vero, frater; sed et mea non celavit. Et illis rursus tertius: Credite, inquit, mihi fratres, etiam occultissima quæque cordis mei in lucem protulit. Denique alii aiebant sanctum esse, negabant alii, haruspicinæ et conjecturæ e signis cœlestibus petite illam peccatorum declarationem attribuentes, quanquam alii diabolicis operationibus mallent.

65. Postquam soluti somno jacobant domestici omnes, proripuit se more suo Epiphanius e lecto, positoque humi stragulo, somno illic se dedit. Andreas vero, qui interea in Epiphanii lecto somnum simulabat, ubi sopori ipsum succubuisse animadvertit, relicto strato, descendit in curtem, inventoque sterquilinio, quod reliquum erat noctis in eo exegit. Illucescente autem die, dimissus ab Epiphanio, ad spirituale suum certamen exivit. Tum Epiphanius, accersito ad se famulo, quem pridie Sanctus lingua Syriaca fuerat allocutus, inquirebat, quo pacto mysteria illa in ipso peracta essent. Qui, ut erat Epiphanio in primis charus, nihil quidquam eorum, quæ sibi evenerant, ipsum celavit sic narrationem exordiens:

66. Simul atque in conclave tuum inferius ille pedem intulit, mi Domine, me stupor invasit, conspicantem illius faciem solaribus radiis fulgidam: voxque, nescio unde, auribus meis insonuit, dicens: Adverte animum et vide, quantum stultitia, quam Domini causa simulat, ipsum extulerit. Intendens igitur animum oculosque, vidi, ex multis qui Sanctum ambiabant radiis, parvum aliquem seorsim egredi et vultum meum illuminare, cœpique statim imitari gestus modumque agendi ipsius, quandiu radius ille mihi visus est, quo tandem sublato ad priorem rerum mundi hujus consuetudinem reductus sum. Ecce autem, Domine mi, ex momento hoc salutis meæ adjutor eris et dux, qui currentem in via mandatorum Dei dirigas. Talia inaudiens Epiphanius admirabilis adolescens, sensibus pene et spiritu deficientibus præ stupore, famulum manantibus ubertim lacrymis amplexus et oculos talium arcanorum testes spectatoresque exosculatus est, dicens: Dominus omnipotens, qui mirabilia hæc tibi mysteria revelare dignatus est, potest itidem, frater dilectissime, animam tibi tuam salvare: ego autem ab hodierna die res tuas, non secus ac amici fidelis et spirituali consanguinitate

(82) Στοχασμοῦ ex ms. Mazar. est: habeat Vatic. συνθέσεως· non male.

(83) Ms. Vat. erat ἐπέυχιον, significatque id quod substerneritur alicui ad orandum, et tu Eucherio Goar. pag. 832 invenies, τάπητα ἡγουν

ἐπέυχιον, etiam pro stragulo sacra mensæ usurpanti.

(84) Vatic. ὅτι διὰ τὸν Κύριον ποιεῖ ἃ πεποίηκεν, ε Quod propter Dominum facit, quæ fecit.)

mo contingenti, cordi habeto. Stetitque sua A Ἐπιφάνιος, συνεργὸς αὐτῷ [γενόμενος εἰς τε τὰ dictis fides : Epiphanius siquidem famulum illum ψυχικὰ καὶ σωματικὰ (85).] omni deinceps tempore persecutus est amore singulari, eique in omnibus præsto fuit, tum quæ ad animæ, tum quæ ad corporis necessitatem spectarent.

CAPUT IX.

Post accepta verbera in fineto obdormiscens, sub pertranseunte curru illæsus manet Sanctus, noctu autem deprehensus in ecclesia utro reserata orare, miraculo efficit, ne revelari id possit.

67. Postquam Andreas, relictis Epiphaniæ ædibus, luci solique se reddidit, palæstram sibi diligens ignobiliora urbis loca vicosque, ubi nulli mortalium innotuerat, patiebatur frigus intolerabile, rigebat gelu, deficiebat inedia jejuniisque : tanto autem erat omnibus odio, ut pueri quoque ipsum verberandi raptandique modum non ponerent : cædebant colaphis, injecto in collum fune per vias publicas trahebant, stramentum ex carbonibus facientes, eoque vultum ipsius denigrantes. Ita habitus, inde transit ad ærtopolium, seu forum ubi panes veneunt, vires corporis, præ nimia jejunii assiduitate exhausti, aliquantulum reparaturus. Eo loco quidam Christi fideles, videntes ipsum ærumnis fatiscentem, obolo impertiebantur, quodque longo tempore sibi conspectus non fuisset, interrogabant : Ubi terrarum latuisti in hunc usque diem, stulte? ubi elapsum tempus transegisti? Quibus Andreas : O vos insani, num ignoratis, stultorum me turbis immixtum, cum stultis stultum dimicasse? vos ipsi, video, soli insani estis. Hinc illi, non assecuti dictorum sensum, in effusum prorupere risum : nomine stultorum quippe veniebant Andree nequissimi dæmones, quibuscum congregiebatur quotidie, pro regni cælestis præmio decertans. Interea tamen largiebantur viro, alii unum obolum, duos alii, hi panem, illi caseum, nonnulli piscem, nec deerant qui calida, quique poma porrigerent, prout quisque hæc aut illa venalia habebant : quibus ille onustus, digrediens in ænopolium, pauperibus aliis distribuerebat universa. Fiebat non raro, quosdam miseros magis clementes, Andree misertos, vestem illi aliquam gestandam dare : verum illam alii quidam mendici harpagones, utpote fures impudentes, noctu clam accedentes, auferebant, ipsoque nudo relicto, ut natus erat, fugiebant. Illi autem erant, qui a vulgo civium, sacerdotis (86) summi filii, indigitari consueverunt.

68. Alio rursus die, cum post ænopolium exonerandæ alvi causa secedens, in transeuntium conspectu, pudoris et verecundiæ quasi oblitus sederet, nonnemo rem ad cauponem detulit : qui foras prodians, vidensque quod nuntiatum erat, arrepto fuste tandiu verberibus in Sanctum sæviit, quoad vires ipsum defluerent sævientem. Sed et alius, insigniter impudens moribusque admodum agrestis, illac forte

(85) Idem minus congrue : ἐν πᾶσι τοῖς τῷ κτίσει εὐαρεστοῦσιν γενόμενος, καὶ ταῖς σωματικαῖς χρείαις.

(86) Notat Cangius in Glossario, ad vocem *Kalendæ*, petulantiam laicorum quorundam Græcorum, qui (sicut in Latina versione synodi 6, cap.

ἔξ'. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας, μετὰ τὸ ἀναχωρῆσαι τὸν οἶκον Ἐπιφανίου, ἠγωνίζετο ἐν τοῖς ἀποκρούσει τῶν τοῖς καὶ βύμαις τῆς πόλεως, ὅπου οὐδεὶς αὐτὸν ἐγίνωσκεν, ἀφορήτως παγετῶ ψυχούμενος, καὶ τῷ κρύει πηγνύμενος, νηστείας ταλαιπωρούμενος, ὑπὸ πάντων μισούμενος, ὥστε καὶ οἱ παῖδες τῆς πόλεως, τύπτοντες, σφύροντες, καὶ βαπτίζοντες σφοδρῶς, καὶ τῷ ἀχέει αὐτοῦ σχοινίον βάλλοντες, ἤλκον δημοσίως, μέλαν ἐξ ἀνθράκων ποιοῦντες, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χρίοντες. Οὗτος κακουχούμενος μετανάστης ἐν τοῖς ἀρτοποιαῖσι ἐγένετο, πρὸς τὸ ἀνακτησασθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀγαν νηστείας ταπεινωθέν. Ἐκεῖσε τοίνυν ὑπάρχοντος, τινὲς τῶν φιλοχρίστων ἐδίδωσαν αὐτῷ ὄβολους, ὀρῶντες αὐτὸν καταπεπονημένον, καὶ ὡς ἰκανὸν χρόνον μὴ θεασάμενοι, ἔλεγον αὐτῷ· Ποῦ ὑπῆρχες ἕως τοῦ νῦν, ἔζηχε; ποῦ διήγες τὰς τοσαύτας ἡμέρας; Ὁ δὲ Ὅσιος ἀπεκρίνατο· Ἐζηχοί, οὐκ οἶδατε ἐτι μωροῖς συμφορούμενος, μωροῖς ὡς μωρὸς διετάλαιον; καὶ αὐτοὶ ἐζηχοί μόνον χρηματίζεσθε. Οἱ δὲ τῷ γελῶν ἐπαιρόμενοι οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα· μω, οὐς γὰρ ἐκάλει τοὺς ἰσθητοὺς δαίμονας, μεθ' ὧν τὴν πάλιν ἐκάστου ἐποιεῖτο, διὰ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἀγωνιζόμενος. Καὶ οἱ μὲν ἐδίδωσαν αὐτῷ ὄβολον, οἱ δὲ καὶ δύο· οἱ μὲν ἄρτον, οἱ δὲ τυρὸν, ἄλλοι δὲ ἰχθὺν, οἱ δὲ θέρμια, καὶ ὀπώρας, ἐξ ὧν ἐπίπρασκον ἕκαστος· εἰσερχόμενος δὲ ἐν καθαροποιίᾳ, τοῖς ὁμοίοις πένησιν διένειμε ταῦτα. Καὶ πολλάκις τινὲς τῶν ἐλεημόνων, ἐλευθύντες καὶ ἰοικεῖντες παρεῖχον αὐτῷ τοῦ φορέσαι ἱμάτιον· καὶ τινες δὲ πένητες ἄρπαγες, ὡς οἶα ληστοὶ ἀναίδεις χρηματίζοντες, νυκτὸς αὐτῷ ἐπεμβαίνοντες, ἀφέντες αὐτὸν [ὡς; ἐγενέθη] γυμνὸν, ἐφυγον. Οὗτοι δὲ εἰσιν οὐσπερ οἱ τῆς πόλεως εἰώθασιν καλεῖν, τὰ τοῦ ἀρχιερέως παιδία.

69. Πάλιν μετὰ τῶν ἡμερῶν τὴν σωματικὴν χρεῖαν ὀπισθεν καθαροποιῶν ποιούμενος ἐνώπιον τῶν διερχομένων, θεασάμενός τις αὐτὸν οὕτως ἀδεῶς καὶ ἀνευθριάστως καθήμενον, ἀνήγγειλε τῷ καθαροπότῃ· ὁ δὲ ἐξελεύσας, καὶ ἰδὼν τὸν Ὅσιον οὕτως, σπασάμενος ῥάβδον, τοσοῦτον ἐτυψεν αὐτὸν, ἕως οὗτε ἡ ἰσχύς αὐτοῦ ἠλάττωσεν· διερχόμενος δὲ καὶ ἔταρος ἀναίδης, ἀπηγγιωμένον ἔχων ἦθος, χειρίζομενος

16, legitur) « per quædam indusia et vestimenta sacerdotalia videbantur gradum quasi sacerdotalem sumere, proprium etiam sibi patriarcham usurpantes, et quibusque divinis illudentes, » et tales scurræ fortassis hic intelliguntur.

βόσκειον βάβδον, καὶ ὡς θεάτατο τὸν Ὅσιον τυπτό-
μενον, τρωθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, διδῶσιν αὐτῷ μεθ'
ἧς ἐκράτει βάβδου, ὡς ἡδύνατο, ὥστε ἀκουσθῆναι
τὸν κτύπον πόβδωθεν. Ἀπιδῶν δὲ ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν
τύφαντα, πικρῶς ἀνεστέναξεν τῷ πόνῳ· ἀναστάς δὲ
ἐπορεύθη πηλοσίον, καὶ πρῶτον κατησπάζετο τοὺς
πόδας αὐτοῦ, διαλείγων τῇ γλώττῃ, καὶ προσευχό-
μενος. Τινὲς δὲ ἐρῶντες· αὐτὸν ἔλεγον· Θεάσασθε,
φησὶν, πῶς ὁ δαιμονίων οὗτος καὶ παρατετραμμέ-
νος, καθάπερ κύων κατ' αὐτοῦ σταλέντι· οὕτω τοὺς
πόδας τοῦ τύφαντος· αὐτὸν κατασπάζεται ἀναίσθητος,
καθότι ὁ δαίμων αὐτοῦ ἐνδὲν ἐπιμαίνεται. Ὁ δὲ
μακάριος· Ἀνδρέας τὰς ἀνυπόστοιτους δεχόμενος πλῆ-
γὰς τῶν ἐκεῖ ὑπανεχώρησεν, καὶ εὐρῶν κοπρῶδη
τόπον ἐκεῖσε ἐκάθισεν, ἔκπνου βραχυτάτου ἐφαπτό-
μενος. Οἱ εὖν ἐκεῖ διερχόμενοι ὀρώντες· αὐτὸν ἐπὶ τῆς
κοπρίας ἡσυχάζοντα, ἐκ βάθου· στενάζοντες ἔλεγον·
Πῦρ καὶ θεῖον ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς εἰς σε ταῦτα
ἐργασμένη· Ἐφασκον γάρ, ὅτι ἀπὸ γυναικὸς· περιεργ-
ασίᾳ σατανικῇ ἐπαρέτραπτο. Οἱ δὲ, Ἀπὸ ἐπιλήψεως
συνέθη αὐτῷ τοῦτο τὸ πάθος. Θεὸς δὲ ὁ τῶν κρυπτῶν
γνώστης, ὁ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκων, καὶ
τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐφορῶν, εἶδη τοῦ
θεοῦ αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν, καὶ οἷς τρόποις ἐπραττεν
ταῦτα.

ξθ'. Κειμένου οὖν τοῦ Ὁσίου, καθὰ προεῖρηται, ἐν
τῷ κοπρῶδει τόπῳ, συνέθη ἄμαξαν διερχεσθαι ἐκεῖσε·
ὁ δὲ βοηλάτης, πλείονι οἴνῳ συμπεφυρμένος, τραγυ-
δῶν ἐπορεύετο, οὐ μέντοι συνειδὲς τὰ κατὰ τὸν
Ἄγιον. Παριόντες τοίνυν οἱ βόες, κατεπάτησαν τὸν
Ὅσιον, ἐλκόμενοι δὲ καὶ οἱ τροχοὶ μέσον τῆς κοιλίας
αὐτοῦ διήλθον (87). Θεασάμενοι δὲ οἱ τὴν ἰδὸν πα-
ρευόμενοι, κατεκραύγασαν τοῦ βοηλάτου θυμούμε-
νοι, καὶ τινες τύφαντες αὐτὸν σφοδρῶς ἔλεγον·
Ἔστω ὅτι οὐκ αἰσθάνη, κἂν οὐκ ἐβλεπες πόθεν πο-
ρεύεται ἡ ἄμαξι· Ὁ δὲ τῷ πολλῷ οἴνῳ κεκαρωμέ-
νος, μόλις ἀπεκρίνατο· Τίς ἠνάγκαζεν αὐτὸν μέσον
τῆς ἰδοῦ καθεσθῆναι, καὶ σκηνώσεις ποιῆσαι· Οἱ δὲ
πρὸς αὐτὸν· Δῆψοι ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ φρόνησιν
καὶ τὸ πνεῦμα, ὅπερ αὐτὸν εἰς τηλικαύτην ἀπίει
ἀναίσθησιαν ἤλασεν. Ὁ δὲ Δίκαιος· χάριτι τοῦ Χρι-
στοῦ διέμεινεν ἀβλαβής. Καὶ τινες θαυμάζοντες,
ἔλεγον· Τί εἶπωμεν, ἢ τί φθεγξώμεθα περὶ τοῦ
πεφυρμένου τούτου· Ἐπαπορούμεν, ἄρα ὑπὸ Θεοῦ
ἐσκεπάσθη οὗτος, ἢ ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων,
ἐν οἷς κατατριβόμενος ὄλυται. Οἱ δὲ ἔλεγον· Εἰκά-
ζομεν, ὅτι ὁ συμπεριφερόμενος αὐτῷ δαίμων, ἐπι-
κρῶν τοῦ συνείναι αὐτῷ, ὀξέως τῆς ἀμάξης τὸ
βάρος ἐκούφισεν, καὶ ἀβλαβῆς διέμεινεν. Ἄλλοι δὲ
ἔλεγον· Οὐκ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐλεήμων ὑπάρχων, οἰκτι-
ρήσας τὴν αὐτοῦ ἀτυχίαν, ἐσκέπασεν αὐτόν. Ταῦτα
πάντα ἐκουσίως ἐπραττεν ὁ Μακάριος, μισήσας
τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν.

quæ mundum et ea quæ in mundo sunt, ut potiretur aliquando regni celestis.

(87) Ita ms. Mazar. pro quo Vatican. hæc omnia habebat : Ἀωθήσαντες, σπασθέντες δὲ διέθσαν ἐπάνω αὐτοῦ.

A transiens, ubi vidit Sanctum verberibus exceptum,
impulsus a dæmone, eundem pastorali pedo, quod
manu gestabat, collectis viribus pulsabat tanto cum
impetu, ut emens verbera exaudirentur. Andreas
vero oculos in verberantem intendens, amarus præ
doloræ gemitus ducebat, surgensque propius acces-
sit homini, et ad genua procidens, amplexu con-
stringebat pedes lingebatque lingua, durum pectus
precibus mollire conatus. Quod conspicati nonnulli :
Ecce, inquebant, dæmoniacum illum, mente læsum,
quomodo advolutus sævientis in se pedibus, tan-
quam canis præbenti sibi quidpiam, blandiatur in-
sensibilis ad verbera. Nempe dæmoni in visceribus
ejus fuerit. Andreas autem, gravibus afflictus vul-
neribus, astantium oculis se subduxit, inventoque
sterquilinio, brevissimo illic somno indulsit. B Viatores
autem illac iter habentes, conspecto supra
simum viro sancto, ex imo corde ingemiscetes,
dicebant : Ignis et sulphur capiti illius, quæ isthæc
operata est in te, nam fama erat, a muliere
quapiam ope dæmonis illum ad insaniam fuisse
adactum : quamvis alii in epilepsiam origine
mali referendam sustinerent. At Deus qui ar-
cana cõrdium perspicit, et alta a longe co-
gnoscit, et cogitationes hominum considerat, non
ignorabat, quæ famulus suus, et cur operaretur.

69. Jacente igitur Andrea in spurco sordidoque,
ut dictum est, loco, contigit plaustrum illac tran-
sire, cujus agitator, multo vino madens, tragædo-
rum more ferebatur, ignarus dormientis in platea
Andrææ : qui agitatorum boum unguis calcatus,
raptatarumque rotarum impetum medio ventre
excipiens, transeuntis super se currus pondere
pressus fuit. Hoc qui eadem iter habebant conspi-
cati, cum indignatione increpauerunt aurigam, non-
nulli etiam ad verbera progressi, dicebant : Nihil
sentias tu ipse licet, ac saltem qua carrus tran-
seat prospiciendum tibi fuit. At ille, vino plurimo
obrutus, vix id responsi dabat : Quis hominem in
mediâ coegit via quietem sibi dare et habitationis
locum deligere ? Cui rursus illi : Utinam in te
transferat Deus passionem illius et spiritum, unde
ad res tam insolitas et a ratione alienas impellitur !
Sanctus interim, quæ gratia Christi fuit, mansit
illæsus. Quamobrem mirantes aliqui dicebant :
De insano isthoc quid sentiemus loquemurve ? Du-
bium sane est, utrum a Deo, an a malis spiritibus,
a quibus ad perniciem usque exagitatur, fuerit
conservatus. Alii existimabant, incolam hominis
tetrum dæmonia, quod perditæ desideraret eum
porro incolere, confestim plaustri pondus alleviasse
hincque sine læsione transivisse. Alii vero id ne-
gantes, attribuere Deo malebant, qui calamitatis
Andrææ misertus, ipsum protexisset. Atque hæc
omnia faciebat Sanctus animo lubenti, odio prose-

70. Aliud quoque memoratu dignum, benignissimo Domino nostro vires sufficiente, operatus est. Illud ætatis tempus agebatur, quo æstus solis intolerabilis terram quodammodo ut clibanum succendit; cum Beatus ebrium se simulavit, ebriorum exprimendo gestus gressusque imitando, procedensque in locum maxime apricum, procubuit media via, nullo tibi potusve admissio solatio, et æstuantem illic solem diu toleravit. Prætereuntes vero, quod offendiculo sibi esset, a diabolo ad iracundiam instigati, pars baculis cædebant jacentem, pars impacto in ipsum calce transibant, alii blasphemantes conculcabant pedibus, nonnulli per pedes tractum in præceps rapiebant: unde ingruente nocte resurgens, conferebat se ad ecclesiarum vestibula, vacabatque, quanta quanta nox esset, orationi.

71. Cum sic aliquando circumiens suis vacaret exercitiis, contigit miraculum quoddam perlici in famulo Dei. Vestibula namque ecclesiarum, intempestæ noctis tempore, quo minus opera sua hominibus innotescerent, more suo visitabat orationis causa, cum forte ad eadem quoque gloriosissimæ Dei Genitricis, e sinistra fori (88) Constantiniani parte sitam, delatus est, acciditque sub idem tempus famulum quemdam a domino suo responsi cuiuspiam petendi causa missum, illac transire. Ille igitur, ut contentiore incedebat gradu, conferentem se precandi ergo ad memoratum oratorium Andream assecutus est, ipso id non observante. Cum igitur ventum est propius ad templi vestibulum, volente Deo commonstrare, quantus famulus suus esset, ad signum venerandæ crucis, quod Sanctus extensa manu dextera formabat, continuo valvæ sua sponte patuerunt: qui ingressus, orationi secure vacabat, nullius magis nescius, quam quod ab aliquo pone secuto deprehensus esset. Deprehensor autem ille probe noverat Andream, sciebatque e numero insanorum esse unum: cui quando portas adaperiri conspicatus est, inhorruit, totisque artibus contremiscens, ita secum pensitabat: Ecce qualem quantumque Dei famulum ii qui vere insani sunt, vesanum appellitant! o quot Deo eximie sanctitatis cultores occulti sunt, quorum nulla nobis gesta aut indicia innotescunt!

72. Ubi talia, consistens pro foribus, volvisset animo, accessit propius, speculaturus quid rerum intus ageret: viditque ante ambonem in aere pendulum orare, flamma ignis circum emicante, et sentiebatur egredi ab ipso singularis odorum fragrantia, quæ ad portam usque pertingebat ecclesiæ ubi famulus spectandi causa stabat: qui tam insolito miraculo obstupefactus, inde pedem retulit mandata domini sui exsecuturus. Sanctus vero,

(88) Est hæc apud Cangiū, lib. iv *Constantinopolis Christianæ*, cap. 2, inter ædes, quas enumerat quinquaginta Deiparæ sacras, vicissima secunda, quam docet a Basilio Macedone

ο'. Ἐτερον δὲ πρᾶγμα ὁ Δίκαιος ἐπραττεν, τοῦ φιλανθρωποῦ Θεοῦ ἐνδυναμοῦντος αὐτόν. Ἐν γὰρ ταῖς τοῦ θεροῦς ἡμέραις, ἠνίκα ὁ ἀφόρητος καύσων τοῦ ἡλίου ὑπῆρχεν, ὁ καὶ τὴν γῆν ὡς κάμινον ἐργαζόμενος· τότε ὁ Μακάριος σχηματιζόμενος ἐποίησε αὐτόν ὡς μεθύοντα, ἀφικόμενος ἐν τῷ καυσώδει τόπῳ, ἐκείσε ὑπέμενον τὴν φλογερὸν καύσωνα, ἀβρωτος καὶ ἀποτος μέσον τῆς ὁδοῦ ἀνακείμενος. Οἱ οὖν διερχόμενοι συμποδιζόμενοι εἰς αὐτόν, ἐκ διαβολικῆς ἐργασίας θυμούμενοι, οἱ μὲν βάβθοις ἐτυπτον, οἱ δὲ λακτιζόντες διέβαινον, ἕτεροι δὲ βλασφημοῦντες καὶ τοῖς ποσὶ καταπατοῦντες, ἄλλοι δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ λαθόμενοι εἰς τὸ κάταντες ἔσυρον. Ἠνίκα δὲ ἡ νύξ κατέλαθεν, ἀνιστάμενος ἐκείθεν, ἤρχετο ἐν τοῖς προθύροις τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ δι' ὅλης νυκτὸς ὑπῆρχεν ἀσχολούμενος ἐν προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν.

οα'. Ἐν μὲν οὖν περιόδῳ τῆς αὐτοῦ ἐργασίας, συνέβη τι ἐπιτελεσθῆναι εἰς τὸν τοῦ Κυρίου θεράποντα. Κατὰ γὰρ τὸ εἰωθὸς πορευομένου αὐτοῦ ἐν ἀωρίᾳ, πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι τινὲς τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, ἐν τοῖς προθύροις τῶν ἐκκλησιῶν χάριν εὐχῆς, συνέβη παραγενέσθαι αὐτόν, καὶ ἐν τῷ εὐκτήριῳ τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου, τῷ ὄντι ἐν τῷ εὐωνύμῳ ἐμβόλῳ τοῦ φόρου Κωνσταντινίου. Ἐτυχεν δὲ τινα παῖδα δι' ἐπιταγῆς τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἐν τῇ λεωφόρῳ ἐπ' ἀποκρίσει διέρχεσθαι. Τοῦ οὖν Ὀσίου διερχομένου πρὸς τὸν εὐκτήριον οἶκον τοῦ προσεύξασθαι, ἐπεφθάκει αὐτόν ὁ παῖς ὀξυτέρως βαδίζων ποσίν· ὁ δὲ Ὀσίον ἠγνόει τὸν βαδίζοντα ὀπισθεν. Ὡς δὲ πλησίον τῶν προθύρων ἐγένετο τοῦ ναοῦ, τοῦ Θεοῦ θέλοντος δειχθῆναι ὅποιός ἐστιν, ἐκτείνας ὁ Ὀσίος τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα, καὶ σφραγίσας τὰς πύλας τῷ σημεῖῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ, εὐθὺς αἰτοματὶ ἠνεύχθησαν· εἰσελθὼν δὲ ἔνδον, ἀδελῶς τὴν προσευχὴν ἐποίησε, μὴ ἐπιστάμενος ὅτι ὀπισθεν ὑπὸ τινος κατοπτάζεται. Ὁ οὖν παῖς, ὃς ὀπισθεν ἠκολούθει, εἶδ' αὐτόν, καὶ ἐγίνωσκεν ἓνα τῶν παρατετραμμένων ὑπάρχειν, καὶ θεασάμενος τὰς πύλας ἀνεψυχθεῖσας, ἐφριξεν ἰλιγγιάσας, καὶ τρῶμῳ συσχεθεὶς ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Ἴδε ποῖον δοῦλον τοῦ Θεοῦ οἱ κατὰ ἀλήθειαν παρατετραμμένοι ἠπιώτερον ὀνομάζουσιν! ὅποιος Ἄγιος καθέστηκεν, καὶ ἠγνοοῦμεν ἡμεῖς! Ὡς πόσους κρυπτοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεός, καὶ οὐδεὶς ὁ συνίων ἢ γινώσκων τὰ κατ' αὐτούς!

οβ'. Ὡς δὲ ταῦτα διελογίζετο, ἐστὼς πρὸ τῶν πυλῶν, πορευθεὶς ἐγγύτερον, ἐσχόπευσεν τί ἔνδον ἐργάζεται, καὶ βλέπει αὐτόν πρὸ τοῦ ἀμβωνος ἐπὶ τὸν ἀέρα κρεμύμενον καὶ προσευχόμενον· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ φλόξ πυρρὸς ἐξεπορεύετο, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐξήρχετο εὐωδία ἀσύγκριτος, μέχρι γὰρ τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ, ὅπου γὰρ ὁ παῖς θεωρίας ἕνεκα ἴστατο. Καταπλαγεὶς οὖν ὁ παῖς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τούτῳ θαύματι, ἐκείθεν ἀνακχώρηκεν τὴν πρόσταξιν ἐκτελέσαι τοῦ κυρίου

vel exstructam primam vel restauratam fuisse, et a nonnullis simpliciter εὐκτήριον φόρου appellari.

αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ὅσιος τὴν προσευχὴν πληρώσας ἄζει· ἐν δὲ τῷ ἐξείναί αὐτὸν, ἡσφαλίσατο αὐτὸς τὰς πύλας τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ. Ὡς δὲ ἔζει τῆς ἐκκλησίας, ἐπέγνω τοῦ παρατηρησαμένου αὐτὸν παιδὸς, καὶ ἡσχαλλε λυπηθεὶς ἐπὶ τούτῳ· ἐπέγνω γὰρ τῷ πνεύματι ὅτι οὐκ ἔστις τῶν πραγθέντων θεότης γέγονεν, καὶ παρετήρει τὴν τούτου ἐπιστροφὴν ἵνα παραγγεῖλη αὐτῷ, τοῦ μὴ τινὲ τὰ κατ' αὐτὸν εἶλα ποιῆσαι. Ἀνθυποστρέψαντος δὲ τοῦ παιδὸς, συνήντησεν αὐτῷ ὁ Δίκαιος καὶ λέγει αὐτῷ· Φύλαξεν, τέκνον, τοῦ ἀναγγεῖλαι τινὲ τὰ δραθέντα σοὶ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ ἔσται σοὶ ἔλεος παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ καὶ ῥῆμα ἐν δοκιμάσεις ἀπὸ τῶν θεαθέντων σοὶ ἀπαγγεῖλαι τινὲ, ἐντελοῦμαι πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ αὐθιρὸν (89) θριάμβόν σε τῆ πόλει καταστήσει· ὁμῶς, μὰ τὸν Ἰησοῦν, ἐ φυλάσσω σε ἄγγελος οὐκ ἔσσει σε φθέγγασθαι· ἐντελοῦμαι γὰρ αὐτῷ περὶ τούτου, καὶ ἀφράντιστος ἔσομαι.

οἷ· Ὁ δὲ μὴ βλέπων τὸν ὀμιλοῦντα αὐτῷ τίς ἐστιν, φόβῳ συσχεθεὶς ἔφη· Οὐχί, Κύριε. Πορευόμενος δὲ ἐξίστατο ἐν ἐκτυπῶ λέγων· Βλέπει θαύματι πλὴν θαῦμα· [οὐ γὰρ διέλαθεν αὐτὸν ἀ εἶδον·] Ἰδοὺ ποταπὸς ἄγιός· ἔστιν, καὶ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν οἱ παραπεφυρμένοι ἐπ' ἀληθείας. Βαβαὶ τοῦ μωστηρίου! κόσου· κρυπτοῦς δούλους ἔχει ὁ Θεός, καὶ ἀγαθῆς πολιτείας καὶ συνειδήσεως! καὶ ἄπερ ἐν τοῖς τῶν ἁγίων βίοις ἠκούσαμεν, ταῦτα οἰκείοις ὀφθαλμοῖς ἑωράκαμεν. Πορευθεὶς οὖν πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ, [ἰδοῦλεύσατο καθ' αὐτὸν τοῦ ἀναγγεῖλαι] πάντ' αὐτὰ δραθέντα αὐτῷ, ὅπως κἀκεῖνος μεταλάβῃ τοῦ θαύματος. Καὶ ἐν τῷ μέλλειν διαρῆαι τὸ στόμα αὐτοῦ, ὠράθη αὐτῷ νεανίας τις ἐστὼς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ἀστραπῆς εἶδος· ἔχων, καὶ ἐκφοῦσας αὐτὸν, εἶπεν· Παῦσον, ταπεινέ, μὴ ληφθῆς πονηροῦ πνεύματι, καὶ δαιμόνων γενήσῃ παίγιον. Τῶν οὖν τὸν δραθέντα, ἐνεδὸς ἐγένετο, καὶ ἔρῶμός ἐτελάβετο αὐτὸν. Βουλόμενος οὖν ἀνακράξαι ἀπὸ τοῦ φόβου, ὁ περὶνὸς ἐκείνος· τῇ δεξιᾷ παλάμῃ τὸ στόμα αὐτοῦ ἐναπέκραξε, λέγων Παῦσον. Καὶ εὐθέως οὖν τῷ λόγῳ ἀφαντος ἐγένετο. Φρίξας οὖν ὁ νεὸς εἰς τὰ δραθέντα αὐτῷ ἀπορῶν ἰλιγγία, καὶ τῷ θαύματι ἐκαστοτε ἐπ' ἀναμνήσει ἐκίκτιτο· ἄκων γὰρ καὶ μὴ βουλόμενος ἐπιτήρει τὸ στόμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀναγγεῖλαι τινὲ τὰ τοῦ δικαίου τεράστια.

A completa oratione templum egrediens, facto crucis signo valvas iterum obseravit : egressus autem cognovit spiritu, a famulo se observatum esse, omnium quæ gesta erant spectatore facto ; quaniobrem et doluit admodum et ingemuit, præstolatusque est dum reverteretur, præcepturus moniturusque, ut ne cui res suas manifestaret. Tandem igitur viam relegenti processit obviam Sanctus, hisque cum verbis compellavit : Cave sis, fili, quæ tibi hic videre contigit, cuiquam reveles, et miserebitur tuis Dominus ; si vero contra faxis, verbo vel unico indicato, præcipiam immundo spiritui, ut in triumphum te toti urbi spectabilem ducat. Sed et angelus tui custos, Dominum Jesum testor, neququam patietur mentionem te facere huiusce rei, præcepto, quod ipsi ego imponam, obsecutus : sicque mihi cura libero hac super re licebit esse.

73. Famulus autem isthæc quidem audiens, nulum vero qui loqueretur videns, summi opere territus ! Domine, inquit, neququam revelabo. Transiens autem stupore plenus, ita secum loquitur : Ecce autem grandius priore miraculum ; non enim latent ipsum quæ ego vidi ; ecce quantus ille sanctus ! et nos, vere insensati, id ignoramus ! Papæ ! quantum mysterium ! quot occulti Deo servi sunt ! quam perfectæ conversationis, quam puræ conscientie ! Verè, quæ e sanctorum vitis sæpe audivimus, eadem ipsa nunc oculis nostris usurpavimus. Atque ita abiit : abiens vero decernebat enarrare omnia domino suo, quæ per noctem illam conspexerat, quo et ipse miraculorum istorum certior fieret. Jamque os aperturus erat ad loquendum, cum se coram videndum obtulit quidam juvenis, fulguris in modum iutitans, ingentemque homini terrorem incutiens : Siste, inquit, infelix, ne h malo spirita correpto, demonis ludibrio has. Quo conspecto, vox sensusque deficere, et tremor invadere servum : cumque tandem metus clamorem ei expressurus videretur, fulgidus ille juvenis manū dextera os obturavit dicens : Conticesce ; simulque disparuit. Famulus autem ostentis hisce inhorrescens, anxio fluctuabat animo, visumque prius miraculum quotidie in memoriam revocabat ; non nisi invitum admodum et præter voluntatem sibi uni scientiam prodigiorum Andreæ reberans.

CAPUT X.

Inimiciter cavetur : occulta peccata aperit : rænam securitram prædicat : cum diabolo varie congreditur.

οἷ· Ἐν μετ' τούτων τῶν ἡμερῶν, τρυγῆς χρηματισμοῦς (ἔθο· ἔστιν τοῖς τὰς ὑπώρας πιπρασκούς· τὰς καλλίστας ἐνὶ θελίνοις ἀκείσαι τεύχαι· καὶ πωλεῖν), ἐν ἐνὶ τῶν ἐργαστηρίων φοροῦκετὸ ἄγγος υἱέτινον, σῶκων ἐπιλεχτῶν ὑπάρχον ἀνάπλεον. Ὁ οὖν Δίκαιος ἦν διαπρίθων ἐκεῖσε, τινῶν δὲ γελουστῶν ἐκεῖσε ἐστῶτων. Τοῦ οὖν πιπρασκόντο· ὑπνώσαντο· ὑπὸ τῶν γονάτων αὐτοῦ, εἰς τῶν παρεστῶτων γελουστῶν

74. Aliquando tempore autumnali (cum fructus maturi, uti usus passim obtinet, exponuntur ab eorum propolis ; et selectiores quidam in vasis vitreis, quò distrahantur facilius), prostabat in taberna quadam vas ejusmodi, selectis siccibus plenum, altum dormiente tabelinario, capite in genua reclinato. Aderat ibidem vir sanctus, aderant et surræ quidam otiosi ; quorum unus trulendo An-

(89) Ita etiam idem Mazar. pro ἀθήραρον, uti legebat Vaticanum.

dream propius ad poma admovit, sicumque congerie digito monstrata. Esto, inquit, stulte, ac ventrem imple; copia tibi fortassis inposterum nulla erit. Ille autem, dicto audiens, ut prope astabat, manducare cepit quam potuit avidissime: quod scurræ isti videntes, signis indicium faciebant ac hortabantur, ut porro pergeret seposito timore. Jamque exhaustum prope vas erat, cum evigilans, propola intemperanter vorantem conspiciet: prosiiliensque e sede sua, rapto ex pluribus, qui ad manum erant, fuste uno, tandiu cecidit hominem, quam per vires liebat: sicque trusum, verberatum, calcibus impetum procul inde abegit.

75. Ecce autem idem ille famulus, qui suspensum in aere Sanctum allaque ejus miracula coram viderat, obviam fit: statimque ruens in amplexum, manus et os deosculatus est: conspicatus vero totum corpus ejus flagris lividum, interrogavit, a quonam adeo inclementer exceptus esset. Cui Sanctus: Comparavit illa mihi, o fili, illex hæc voracissima (90), voluptate sicum inescata et delusa misere: quod si paucularum ego sicum voluptate fruius, tam gravia lustium verbera perpeti necessum habuerim, qualem potas pœnam irrogabit Deus iis qui operibus summæ nequitæ indolgentes, nulla pœnitentiæ cura tanguntur? Tum alio vertens sermionem: Itaque, inquit, oblitus eras servare præcepta mea? nisi enim ignea coruscantis juvenis manus os tibi obstruendo edicere prohibuisset, jam numerum demoniaeorum ipse adauxisses. Quibus auditis totus inhorruit, propter Sancti prædicationem, prodigium illud maximopere stupendum in memoriam revocans. Nihilominus junctis iater se manibus porro ire perrexerunt.

76. At vero sceleratus demon, visa Andreae benignitate ac amore erga famulum, quodque illi jam alias, quæ diximus, miracula exhibuisset, incitatus invidia, assumpto secum impurissimo Satana, obviam procedit Andreae, cum eodem famulo in porticu quadam perquam obscura incedenti; iraque incensus maxima: Aune, inquit, insanis, illusor mundi fraudulente, qui subjectos mihi per peccata extorques, e manibus meis? Non sufficiebat, Epiphaniaque aliorum familias, itidem potestati meæ pro peccatum subtilitas, sceleribus, purgasse, nisi et tunc eripias mihi, et per pœnitentiam emundes? Simulque famuli peccata enumerare instituit. Verum Sanctus, torva minacique fronte in adversarium intendens: Hæc omnia, inquit, meæ divinitate prudentiæ committantur; quid tua illorum refert, scelestissime? Ego pro delictis hujusce pœnas luo; ego animam meam pro ipso oppigero, nullaque tibi pars cedet pœnæ illius. Quibus Andreae dictis diabolus, et qui commitabatur impurissimus Satanas, in furorem acti, injuriabant manus in famulum, eo consilio ut ipsum violenter Sancto

ἄσθησας τὸν Ὅσιον πλησίον τῶν ὀπωρίων ἀπήνεγκεν, δακτυλοδεικτῆσας αὐτῷ τὴν τῶν σίκων παλάθην, καὶ λέγει αὐτῷ· Φάγε, ἐξήγε, καὶ ἐμπλήσον ψυχὴν σου, ῥῆ πῶς εἰς τὸν ἐπίοντα χρόνον εἰ γενήσονται. Ὁ δὲ ὑπακούσας, καθασθεῖς πλησίον, ἤρξατο ἐσθίειν ὡς ἠρόνατο· βλέποντες δὲ αὐτὸν ἀναιδῶς ἐσθίοντα, δίνουσιν αὐτῷ ἀφόβως ἐμπλήσκεισθαι. Ἐλαττωθέντος δὲ τοῦ ἀγγους διόπισεν ὁ πιπράσκων, καὶ ὡς ἔπεν αὐτὸν ἀναιδῶς ἐσθίοντα, ἀναπηδήσας ἐκ τοῦ καθισθῆναι καὶ βάρδου τινὲς τῶν παρισταμένων δραξάμενος, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἐτιψεν, ἕως οὐκ ἦν ἰσχύς ἐν ἔαυτῷ· οὕτως ἔπεν ὠδῶν, τύπτων, λακτιζῶν, πόρρω ἀπέδιωξεν.

οε'. Συναντῶ οὖν αὐτῷ ὁ παῖς, ὁ ἰδὼν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους κρεμάμενον, ὁ καὶ βλέψας αὐτοῦ τὰ θυμιῶσια, καὶ περιλαθὼν αὐτὸν, καταφίλει αὐτοῦ τῆς χειρᾶς καὶ τὸ πρόσωπον. Θεασάμενος δὲ αὐτοῦ ἅπαν τὸ σῶμα μεμελανομένον ἐπυθάνετο, τίς ἄρα τὸ τιούτον αὐτῷ κατηργάσασκε. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ταῦτά μοι προσεξένησεν, ὦ τέκνον, ὁ πανλάμαργος ἀγωγὸς οὗτος, ἡρόνη σίκων δελεασθεῖ, ὁ τολαίπευρος· εἰ τοίνυν ἐγὼ δι' αὐτελῶν σίκων ἠρόνην τηλικαύτοις βάρδοις ἐχρήσατο, τίνα ἐνδείξεται ὁ Θεὸς τοῖς ἐν ταῖς ἐσχάταις πράξεσιν ἔξυνομένοις, καὶ μὴ ἐπίδεικνυμένοις μετάνοιαν; Ἔπειτα λέγει ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν παῖδα· Οὕτως ἐπλαθόμενος, ἐτήρησας τὰς ἐπαγγελίας μου; εἰ μὴ ἡ πυρίνη χεῖρ τοῦ πυρφόρου νεανίου, ἡ τὸ σὸν στόμα ἐναπογράφασκε, ἐκόλυσε σε, ἐμελλες ἄρα εἰς τῶν δαιμονιοζομένων χρηματίζειν. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἔφρξεν ἐπὶ τὴν πρόβῃσιν τοῦ Δικαίου, ἀνμνηθεῖς τοῦ φρικωδιστάτου τέρατος. Ὅμοιος χειροκρατοῦντας ἐπὶ τὰ πρόσω παρεπορεύοντε.

95'. Ὁ δὲ κατάρτος δαίμων, ἰδὼν τὸν Δικαίον φιληκνηθέντα τὸν παῖδα, καὶ δι' ὧν δέδειχεν αὐτῷ τὰ προρηθέντα θαυμάσια ὁ Δικαίος, φθόνῳ συσχεθεῖς, συμπαραλαμβάνει μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν παμβέβηλον Σατάν, καὶ συναντῶσι τὸν Δικαίον μετὰ τοῦ παιδὸς ἐδύοντα ἐν τινὶ ἐμβόλῳ σιτσινῷ, καὶ ἐξαφθεῖς μεγίστῳ θυμῷ, ἔφρ· Μήμενας, κόσμῳ ἐμπαῖκα δόλιε, τοὺς ὑπευθύνους μοι τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπ' ἐμοῦ ἀφαρπάξων; οὐκ ἤρκει σοι Ἐπιφανίου ὁ οἶκος, καὶ τῶν λοιπῶν, οὐστὲρ ὑπευθύνους μοι ὄντας τῇ ἁμαρτίᾳ ἐκάθηρας, καὶ τῷ Θεῷ σου προσήγαγες, ἀλλὰ βούλει καὶ τοῦτον ἄραι ἀπ' ἐμοῦ, καὶ καθἄρας δεῖ μετανοίας; καὶ εὐθέως ἤρξατο ἐξαγγέλλειν τοῦ παιδὸς τὰ ἁμαρτήματα. Ὁ δὲ Ὅσιος, ἐμδριμώμενος, λέγει πρὸς αὐτόν· Ταῦτα πάντα οὐχ ἔμαθον τῆς ἐμῆς σὺν Θεῷ ἐπιμελείας, καὶ τί ἔδει σοι πρὸς ταῦτα, παμμάρτε; ἐγὼ ὑπὲρ τῶν τούτων πλημμελημάτων τίνω τὰς δικὰς; ἐγὼ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τούτων, καὶ σὺ αὐτὸς ἐν τῷ τῶς οὐκ ἔξεις μερίδα ἐπὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ὅσιος, ἐμμανῆς γενόμενος; ὁ διάβολος; καὶ Σατάν ὁ παμβέβηλος [ἐπέβαλον χεῖρας; τῷ παιδί, ἐκπάσαι τούτων

(90) Intellige, gula. Cum enim hæc diceret, videtur aut gulam aut gulur suum monstrasse: quia de alio esse sermo non potest.

τοῦ Ὁσίου σπεύδοντες; (91)]. Ὁ δὲ Ὅσιος μεγά-
 λως θυμωθεὶς, ἄρας λίθον ἐκ τοῦ ἐδάφους, κατὰ
 τῶν πνηθῶν ἐκείνων ἔβαλεν · καὶ ἦν ἰδίῳ θίαμα,
 χοίρων δίκην ἐπὶ τοῦ ἄερος; ὀρηνοῦντες ἴφραυτί-
 ῳσαν.

οζ'. Ὁ δὲ μακάριος ἔρχεται μετὰ τοῦ παιδὸς ἐν τινι
 καθαρῳποτίῳ, καὶ ὀνησάμενος ὁ παῖς ἄρτον καὶ ὄλιον
 καθισθέντες; ἤσθιον. Παραγίνεσθαι δὲ τις νιανίας
 [ἄρτι: ἐπικνουῦντα τὸν βουλον ἔχων (92)] μεθ' ἐτέρου
 νεανίου ὁμοίου, καὶ καθισθέντες; πλησίον τοῦ θεοφό-
 ρου ἀνδρὸς τοῖς ὁμοίοις; ἐχρήσαντο. Ὁ δὲ Ὅσιος
 ἐπιγυῖς τὰ αὐτῶν πλημμελήματα, ἀπεσκόπει εἰς
 αὐτούς, καὶ βουλόμενος; εἰς; ὑπόμνησιν τῶν ἡμικρη-
 μένων αὐτοῦς ἀγαγεῖν, ἤρξατο τῆς παιγνίου; κε-
 χρησθαι. Πάντες; οὖν; οἱ ἐκεῖσε καθισζόμενοι, βλέπον-
 τε; τὴν τούτου προσποίητον παροϊνίαν, τῷ γελοίῳ
 ὑφφαίνοντο · ἐκτείνας; δὲ τὴν χεῖρα ὁ Ὅσιος, τὸ
 ἐξ ἐνὸς αὐτῶν κρατούμενον παξιμάτιον τοῦ ἰσθίου
 ἤρκαζε. Ὁ δὲ ἀγανακτήσας, ἔφη τῷ Δικαίῳ · Οὐ
 καθισθῶντες; σιωπῶν, δαιμονίαιρε καὶ παρατετραμμένε,
 ἀλλὰ ἀναιδῶς; τὰ ἄλλοτρια ἀρπάξεις. Λέγει πρὸς
 αὐτὸν ὁ Μακάριος · Κατὰ ἀλήθειαν, ἔφηγε, οὐχ ἴση-
 χάσεις; ἐρημῶν, ἀλλὰ γε τοῦ Συμῶν τὰ πράγματα
 σεσὺλκας; · καὶ ἐχόμενος; τοῦ βήματος, δίδωσιν αὐτῷ
 βάπτισμα ὡς; ἦν ἐν δυνάμει πολλῇ, ὥστε ἡμῶριον ἔχειν
 τὴν ἀκοήν αὐτοῦ. Συναῖς; δὲ ὁ κλώψ; τὸ ἴδιον πταίσμα,
 οὐκ ἐτόλμησέν; τι ἀποκριθῆναι ἢ ἀνταμύνασθαι
 αὐτῷ · ἐξενίζετο; δὲ τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ
 λέγων · Πόθεν; οὕτος; ἐπίσταται; ταῦτα; Δίδωσιν; οὖν
 καὶ τῷ ἐτέρῳ, καὶ φησιν · Καὶ; σὺ, ἔφηγε, κλεψίματα
 ἰσθίων; οὐκ αἰδῆ; Ὁ δὲ φοβηθεὶς, ἤρξατο μὴ οὐ-
 τως; εἶναι. Ὁ δὲ Μακάριος; λέγει · Πιστεύσον, ἐάν
 προσθήσῃ; ἔτι τοῦ κλέψαι, ἐξετασθήσῃ τῷ δαίμονι ·
 καὶ ἐπιστραφῆς; λέγει ὡς; πρὸς; τινά · Εἰ; ἔτι ἀπαξ
 προσθήσῃ; τοῦ κλέψαι, χρῆσαι; αὐτὸν εἰς; ἐξέτασιν.
 Καὶ; ταῦτα εἰπὼν, ἀνεχώρησεν.

οη'. Ὁδεύοντος; δὲ τοῦ Μακαρίου μετὰ τοῦ παιδὸς,
 ἐνηντήσεν; αὐτῷ ὁ διάβολος μετὰ ὄχλου πολλοῦ δαι-
 μόνων, καὶ ἰθροῦσαι; μεγάλως; τὸν Ὅσιον, ὑπὲρ; γε
 τοῦ παιδὸς, καὶ ὦν; ἤλεγγεν; κλεπτῶν τὰ παραπτώ-
 ματα. Ὁ δὲ Ὅσιος, ἰδὼν; τὸν δαίμονα; θοροβούμενον,
 ἐμβριμησάμενος; λέγει · Καὶ; πάλιν; τὴν ὀργὴν σου
 ἤκας; (93) ἐπάροι; κατὰ τῶν φοβουμένων; τὴν Κύριον,
 δόλιε; ; μὴ; τὸν Ἰησοῦν! κακῆ; σου ὥρα; ἐγένετο, αἶρε
 ἐνταῦθεν, τολαίῳως; (94), οὐδὲν; ἡμῖν; ἀπάρτι; ὑπο-
 λέλειπται; ἀπὸ; τῆς; σῆς; ματαίωτης; Ταῦτα; τοῦ Δι-
 καίου; εἰπόντος, ἀνταπεκρίθη; αὐτῷ ὁ διάβολος
 Ἄδικεῖ; με, Ἄνδρῆα, μὴ; τὸν ἀσάλευτον; θρόνον, καὶ
 τὴν; τούτου; εὐπρέπειαν! πάντα; κατὰ; τυραννίδα; τε-

(91) Pro illis paucis, inclusis, plura habet Ms. Vatic. turban majorem daemoneum istis apparentium indicantia : quae cum obscura sint, et ad rem non multum pertineant, huc rejicere ualui. Sunt autem haec : Τάρχοι; πέλονται; δεινοὶ; καὶ; ἐπόλεμοι; τῶν ἐν; τῇ; μεγίστῃ; αὐτῆς; καὶ; βασιλίδι; πόλει; παμπονήρω; ἐνδορεῦντες, καὶ; πολεμοῦντες; τοῖς; υἱοῖς; τῶν; ἀνδρῶν, ἐπὶ; τὸ; πράττειν; ταύτης; αἰσχρόνης; ἔργα, ὡς; οὖν; καὶ; ἀντιποῦντες; ἐκραταίουνο; τοῦ; ἀποσπασ-

A extorquerent. Quamobrem magna illo commotus iracundia, sublato humo saxum in nequam daemonia jecit. Ecce autem, spectaculum lepidum! demones, porcorum more per aerem grunnientes, ab oculis evanuerunt.

.77. Venit posthac Andreas, comitante famulo, in cenopolium; cumque hic panem ac vinum emisset, considerentque simul et manducarent, ingressi eodem sunt adolescentes bini, quibus nuper prima barbae lanugo excreverat, et prope a divino Andrea assidentes, similiter cibo reficiebant corpora. Ille vero, cognitis utriusque peccatis, in ipsos intuitus, cupiensque obliuissos in illorum cognitionem deducere, consueta sibi ludificatione uti instituit: unde quotquot aderant, solertiam fictamque debarbationem conspicati, in risum continuo soluti sunt universi. Etenim Sanctus extensa manu aliterius palmatium, quod jamjam ori ingerendum tenebat, rapuit. Quare indignatus ille: Nentiquam dormis, insane energumene, inquit, etsi taces: sed aliena impudenter rapis. Cui ita occurrit Sanctus: Reuera, stulte, tu non dormis cum solitarius es, sed Simeoni suffuraris quae sua sunt. Vix dicta haec protulerat, cum colaphum eidem vi tanta infringit, ut inde per mediam horam ipsi aures tinnirent. Ille autem, objecti furti sibi conscius, nec vindictam sumere nec responsum dare ausus fuit; solummodo miratus secum, unde haec innotuissent Andreae. Deinde ad alterum conversus, itidem inflicto ei colapho, Et tu, inquit, insane, quae abstulisti furto, liguriendo consumere non vereris? At ille perterritus, factum negavit. Cui Sanctus: Credito, inquit, si deinceps furtum commiseris, extorquendus daemone traderis; et conversus, ac si quempiam alloqueretur: Si adhuc semel, ait, ad aliena manum extenderis, rape illum in quaestionem. Quibus dictis, abiit.

.78. Incedentibus itaque pariter Andrea et famulo, objicit se iterum in via diabolus, multa daemoneum caterva comitatus; et magno cum tumultu in Sanctum irruit, tum quod famulum ad meliorem frugem adduxisset, tum quod dictos fures suorum scelerum coarguisset. Quem ubi Andreas tanto cum strepitu se inferentem conspexit, miratundus sic illum aggreditur: Iterumne tuam in timentes Dominum effundere paras bilem, fraudulente? Jesum testor, inauspicato ades: facesse hinc, infelix. Talibus illius dictis ita respondit diabolus: Injuriam mihi facis, Andrea, per inconcussum thronum ejusque decorem et majestatem! in robis omnibus,

ασθαι; τὴν; παιδα; ἐκ; τῆς; χειρὸς; τοῦ; Ὁσίου. (92) Ms. Vatic. sic legit, ἐπικνουῦσιν; τῇ; οὐλῃ; τῆς; γενεᾶς; ἀδο; κικτημένος. (93) Isthaec e Ms. Max. correctae, sic legebantur in Vatic. Ἰκας, ἐπάροι; τί; τοίνυν; ὡς; γέγονας; μάταιε; καὶ; δόλιε; ; πάλιν; κατὰ; τῶν; φοβουμένων; τὴν; Κύριον; ἴκας. (94) Adjicit ms. Vatic. Isthaec; ; Οὐδὲν; ἡμῖν; ἀπάρτι; ὑπολέλειπται; ἀπὸ; τῆς; σῆς; ματαίωτης;

quas agis, tyrannidem exerces. Nam cur opera tam multis sua manifestas, quibus cognitae ad conipunctionem et poenitentiam adducuntur? Apage, procul a me abscede; in primis vero caveto, ne, qui per seclerum suorum nequitiam obstricti mihi sum, hortatione tua ab iniquitate, qua nihil mihi charius est, declinent. An nescis, quod Moysen habeant ei prophetas? illos audiant. An nescis quod Evangelia, Paulum, Vitasque sanctorum conscriptas habeant? hisce auscultent. Nonne illi ad vitam honestius agenda sufficiunt hortatores, nisi et tu te int'ponas? Quid mihi tecum rei est, irrisor mundi stolidissime? proripe te e conspectu meo, comestor fabarum: ni feceris, uti quondam Jobum, ita te modo ad poenas deosecam.

79. Respondit insultanti B. Andreas: O nimis maledicte, quantis flammis ustulatur modo cor tuum! qua quaeso ratione effectum dabis, ut ego ab instituto desistam? quo modo tu mihi poenas accerses a Deo? Pudeat te nugacitatis tuae, nequissime; quo enim modo aut praetextu rem istiusmodi adversum me exsequeris? Non ratione auri, quod non possideo: non argenti, quod mihi nullum suppetit. An causa praediorum? an famulorum? an quia mollibus induor? Age, si quid illorum penes me repereris, ne te ulla rerum mearum capiat misericordia; evertito domuum constructiones; fac, si possis, ut blasphemus Deo flam. Nunquid mutanda crebro vestimenta mihi sunt, quae inviolam tibi moveant? nunquid splendidi calcei? nunquid domicilium aliud quam plerisque pauperibus? Quenam illa, cedo, quibus me paras aggredi, impure, profane, mendax, canis nefande? Attendesis et vide num sordidum hoc lacerumque panni frustum, quo tegor, tibi ardeat: ecce lubens commo. Neque vero citius haec loqui desiit, quam pauperculum exutum palliolum in adversarii os impudens objecerit; sicque nudus inde abiit. Famulus vero, Andreae comes, quod factum erat intuitus, sublato ipse pallio sese induit: quem et Sanctus mox amplexus, et multis ut a nocivis abstineret hortatus, domum dimisit. Ipse vero in mediis turbis consueto sibi modo agere pergens, cum progressu in rebus spiritualibus arduisque singulari, pressimas versuti daemoneis artes illudebat; crebrisque jejuniis et vigiliis se macerans, quotidianoque per urbem cursu, fatigatione, sudore se exhaerens; injurias, sputa, verbera patiens, in instituta palaestra perseverabat.

80. Interim ille juvenis, quem obtestatus fuerat Andreas, ut ne turto deinceps sese astringeret, salutarium oblitus monitorum, ad ingenium redierat et consuetudinem furandi; quin imo in deteriora quotidie prolabebatur. Quare animadvertens Andreas, nihil agi languanimitate, delatus spiritu, adstitit in domicilio hominis illius; malorumque uni angelorum imperavit, ut pertinaciter adhaerentem consuetudini prave invadens excrucieret, peccataque ejus omnia, suis insidius verbis enuntiata, uni-

λεϊ, ἀπερ πράττων καθέστηκες: διατί γαρ φωνοῖς τοῖς πολλοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ βλέποντες ταῦτα ἔρχονται εἰς κατάνυξιν καὶ μετάνοιαν; ὕπαγε ἀπ' ἐμοῦ, ἀναχώρησον, φύλαττε δὲ ἐκ τῶν δι' ἁμαρτίας φαυλότητα ὑποκειμένων μοι, καὶ μὴ παραίνει αὐτοῖς τῆς ἐμοῦ φιλάτης ἀνομίας; ἀποδιβράσκιν· οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσιν Μωσέα, καὶ τοὺς Προφῆτας; τούτων ἀκουσάτωσαν· οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσιν τὰ Εὐαγγέλια, Παῦλον, τοὺς βίους τῶν Ἀγίων ἀναγράφτους; καὶ αὐτῶν ἀκουσάτωσαν· οὐκ ἀρκεῖσιν πρὸς νοουθεσίαν, ἀλλὰ καὶ σὺ μοι παρεμβέβληκας; τί δὲ ἐμοὶ καὶ σοί, παρατετραμμένε καὶ κοσμομαπαίκτη; Ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ, ὃ τὰ οὐλὴν ἐσθίων· εἰ δὲ μὴ ὧ; τὸν Ἰωβ σε ἐξαιτήσομαι.

B οὐ. Αποκριθεὶς δὲ ὁ Μακάριος λέγει· Ὁ ἱπποκράτης, οἷος; πρηστῆρι τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τιτρώσκεται ἡ καρδία σου ἰτίς δὲ ὁ τρόπος, δι' οὗ εὐνήση με ἀποστήσαι τῆς προθέσεως, καὶ με παρὰ Κυρίου ἐξαιτήσασθαι; φεῦ τῆς ὁτῆς ληρωθείας, παγκάκιες, διὰ ποῖαν πρόβασιν τὴν πρῆξιν ταύτην ἐπ' ἐμοὶ βούλει ποιῆσαι; μὴ γὰρ διὰ τὸ χρωσίον, ὅπερ οὐ κείνηται μοι· μὴ γὰρ διὰ τὸ ἀργύριον, ὅπερ οὐκ ὑπάρχει μοι· διὰ τὰ πρῶστασια; διὰ τοὺς οἰκίτας; εἶδὲ εἰμι εἰς τῶν μαλακὰ ἡμφιεσμένων; [Εἰ ταῦτα ἐν ἐμοί,] μὴ ἐλεήσης τί τῆς ἐμῆς ὑποστάσεως, τῆς οἰκίας; τὰ οἰκοδομήματα καταστρεφόν, ποιῆσαι μοι βλασφημῆσαι πρὸς Κύριον· μὴ τὰ ἀλλατομένά μοι οκεπάσματα ἐπὶ φθόνῳ σοι καθέστηκεν; μὴ τὸ στίλβοντα ὑποδήματα; μὴ ἡ καλύθη, ἣν κέκτημαι ὧ; πάντες οἱ πένητες; τίνα εἰσὶν ἃ ἔχεις κατ' ἐμοῦ ἐργάσασθαι, βίβλη, μάταις, καὶ ψευδῆ, κύνων μαρὰ; πρόσσχος καὶ θέασαι μὴ τὸ ἐρρυθωμένον καὶ διεβρωγός σοι [ἀρέσκει] τοῦτο βακίον ὃ περὶ ἐβλήμαι ἰεοῦ εἶδωμί σοι καὶ αὐτό· καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἀποδοσάμενος; τὸ πενιχρὸν ἐκεῖνο χιτῶνιον, εἰς τὴν ἀπεψωκὸν αὐταῦ ὕψιν ἐβρίψεν, καὶ γυμνὸς ἀπεχώρησεν. Ὁ δὲ παῖς θεασάμενος τοῦτο αὐτὸν ἐργασάμενον, ἤρην καὶ ἐνέδυσεν αὐτόν. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἀσπασάμενος τὸν παῖδα, καὶ πολλὰ παρεγγυήσας τῶν βλαβερῶν ἀπέχεσθαι, ἀπέλυσεν οἶκαδε· αὐτὸς δὲ μέσση τοῦ θεοῦ ἐσχόλαζεν, ἐν τοῖς πνευ. αἰτικοῖς ἔργοις τε καὶ καμάτι; προκόπτων τε καὶ ὑπεραιρόμενος [τῶν τοῦ πονηροῦ τεχνασμάτων], νηστεύων, ἀγρυπνῶν, κοπούμενος ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμέραν πόνου καὶ θρόμου καὶ ἰδρώτος, ὑβρίζόμενος, τυπτόμενος, ἐμπυόμενος, ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀγῶσι διημερεύων.

π'. Ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος, ἐν παρήγγειεν ὁ Δίνας; τοῦ μὴ κίτε κίπτειν, ἐπιλαύμενος, τῶν βημάτων τοῦ Ἀγίου, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐπορεύετο ἤθετι, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐληλάκει. Βιάσας δὲ ὁ Δίνας ὧ; οὐδὲν ὠφελεῖ ἐπ' αὐτῷ ἡ μακροθυμία, ἐπιστάς ἐκεῖσε τῷ πνεύματι, ὅπου ἐποίησεν τὴν οἰκήσιν, ἐκέλευσεν ἐν τῶν πονηρῶν ἀγγέλων ἐξετάσαι αὐτόν, καὶ θὰ τῶν ἰδίων βημάτων πάσα; τὰ; ἀμαρτίας αὐτοῦ θρίζετον τοῖς ἀπαι. καταστήσαι. Ὁ; εὖν συνειφθη τῷ πονηρῷ πνεύματι, συνήκεν εὐθίως

τῆ ἐπαναμνήσει τοῦ κόσμου τοῦ ἀπὸ τοῦ Δικαίου, καὶ ὕπως ὡς αὐτῷ προειρήκει, ἐγένετο. Ἐν ἀδημονίᾳ οὖν ἐγένετο, καὶ καταφεύγει πρὸς εὐκτήριον οἶκον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὸν ἐπονομαζόμενον Μυρέλαιον (95), διὰ τὸ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτήρα βλύζειν τὸ μύρον ὡς ἔλαιον· ὡς δὲ ἐκείσε κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν ἐκείνην τὴν θαυματουργὸν, ἤρξατο δάκρυσιν εὐκατανύκτοις ἐκλιπαρεῖν τὴν βοήθην πάντων τῶν θλιβομένων γινομένην, καὶ μᾶλλον τοῖς πρὸς αὐτὴν θερμότερῳ καὶ ἀδυστάκτῳ πίστει προστρέχουσιν· λαβόμενος τοῦ θεοπαρόχου ἔλαιου, καὶ ἀλειψάμενος ἅπαν τὸ σῶμα, ἴστατο τὴν δέησιν ποιοῦμενος πρὸς τὴν προστάτιν τοῦ ἡμετέρου γένους.

πα'. Εὐχομένου δὲ αὐτοῦ, ἐκτασις ἐπίπνυσεν αὐτῷ, καὶ θεωρεῖ γυναῖκα ἰστώσαν πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, βύσσου καὶ πορφύρα· ἡμφισμένην· ἀπηύραζεν δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῆς καθάπερ ἥλιος· ἰστώῃ δὲ θυμῷ καὶ λοφῷ τῷ βλέμματι ἐκπαίδουσα τῷ δαίμονι, ἔφη· Μένεις ἀκμήν, βαδιουργὲ καὶ μεμελανωμένε· ἐξέλθε ἐκ τοῦ πλάσματος τοῦ Υἱοῦ μου [κατάρατε, ἐπεὶ πρὸς με πέφυγεν (97)].

Ο δὲ διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ νέου ἀπεκρίνατο· Ὁ δὲ τὸν σὺν Υἱὸν τὰ παύγια ἀπαναλαβόμενος Ἀνδρέας, αὐτὸς μοι τὴν τούτου ἐξέτασιν ἐνεχείρισεν. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγγετο· Ἐξέλθε, καὶ μὴ φλυᾶραι, ἐπεὶ [κἀκεῖνός σοι τὴν ἀπόφασιν ἀπέστειλε] ἀπενέγκαι ποιήτομαι πρὸς τὸν λόγον τούτου (98). Πτῆξας οὖν ὁ δαίμων, ἐξῆλθεν· αὐτῆς δὲ τῆς φανερώσεως ἔνδον τοῦ βήματος εἰσδυσάσης, εἰς ἑαυτὴν ὁ νέος ἐγένετο εὐθίως, καὶ ἐπέγνω ὅτι ἀπηλλάγη τοῦ πονηροῦ πνεύματος. Καὶ τὸν μὲν φιλόδηρον Κύριον ἐδόξασεν, μεγάλως δὲ τῆς παναγίας Θεοτόκου ἐπευχαριστήσας, δίδωκεν ὄρκω μηκέτι κλέψαι, μήτε πορνεῦσαι, μήτε τρίς μωροῖς καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσιν τὸ λοιπὸν συγγυμνάσαι, ἢ συναναφύρεσθαι. Ταῦτα ἐνώπιον τοῦ σεπτοῦ χαρακτήρος τῆς Θεοτόκου συνθέμενος, καὶ ταῖς προσβελίαις τῆς ἔγγυσημένης αὐτὸν πεποιθώς, εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἤλασεν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι πάντας τὴν ἀθρόαν μετοβολὴν τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Ὅποτε δὲ εἶχεν ἐν τῇ πλατείᾳ πορευόμενος, καὶ συνήνησεν τὸν Μακάριον παίζοντα, ἀπὸ τῆς δημοσίας ἐξέκλινεν, εἰς τὴν βύρην ἀχθησά-

(95) De Myrelæo, sed monasterio, multa habet *Constantinopolis Christiana* viri eruditissimi D. du Cange lib. iv. Præter istud constat ex Codino, uti ibidem etiam notatur, alium fuisse ejusdem nominis locum. Codini verba hæc sunt : Εἰς τὰ δύο Μυρέλαια μύρα ἔρδεις, καὶ λάματα πολλὰ ἐγένετο ὑπὸ τῆς Θεοτόκου. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθησαν. Ἐν αὐτοῖς Μυρέλαις unguenta fuebant, liebantque sanationes multæ, unde et nomen eis inlitum. Ἐ Paulō accuratius hic noster originem nominis indicat, quod nempe unguentum profluens, oleo simile esset, sicque ex utraque voce μύρον εἰ ἔλαιον componit Μυρέλαιον.

(96) Græce quidem non προσδουτερίου, sed θυσιαστηρίου θύραι dicuntur : sed cum primo obvia hujus vocis significatio sit *altare*, idque hic intel-

A verso mundo perspicua et manifesta redderet. Vix insidebatur a malo genio, cum repente colaphi, ab Andrea inflicti, memoria ipsi recurrit comperienti, ut ille prædixerat, evenire omnia. Hinc animi anxius confugit ad sacrum sanctissimæ Dei Parentis oratorium, quod, quia ibidem sacrosancta illius effigies unguento, velut oleo, manat, Myrelæum cognominatur. Ubi igitur ad imaginem thaumaturgam venit, manantibus ubertim lacrymis contriti cordis indicibus, afflictorum omnium auxiliatricem, singulariter tamen propitiâ iis qui eum ferventiore ac indubitata fide accurrunt, cœpit obsecrare, et oleo, quod divino munere istic affuebat, totum corpus inungens, perrexit benignam generis nostri patronam precibus interpellare.

81. Inter orandum vero raptus in extasim, spectavit mulierem, pro sacri presbyterii (96) foribus consistentem, bysso et purpura vestitam, splendore faciei solis radios offuscantem : quæ vultu severo et oculis obliquis in dæmonem intuita, dicebat : Moraris etiamnum, vaferime ac sordidissime? Exi ocus e creatura Filii mei, impurissime, quoniam ad me confugit. Cui diabolus, organo juvenis usus, ita respondit : Ille, qui Filii tui causam ludere aggressus est, Andreas, hominem istum mihi exercuciandum commisit. At illa : Exi, præcisus nugis omnibus, quoniam et ipse sententiæ meæ subscribens te hinc amandat. Quibus dæmon terrefactus, inde abiit : ac muliere, quæ apparuerat, se intra bema recipiente, rediit adolescens ad se, cognovitque nequam spiritum corpore suo excessisse. Quapropter gloria benignissimo Domino tributa, gratisque sanctissimæ Dei Genitrici persolutis, jurejurando se obstrinxit fore, ut nunquam furto quid auferret, ut abstineret libidinis peccato, ut cum impiis et peccatoribus deinceps commercium haberet nullum. Ist hæc coram veneratæ Deiparæ imagine sancte pollicitus, ejusdemque precibus pro ipso intercedentis confisus, ad tam sublimem subito virtutis apicem evasit, ut repentinam adeo vitæ mutationem omnes cum stupore admirarentur. Idem ille, si quando obambulans plateam in sanctum Andream more suo ludentem incideret, e publica via in angiportum declinabat, cum gemitu-

ligi nequeat : alteram substituit quadamtenus synonymam. Constat enim ex auctoribus, et ex paulo post hic dicendis, θυσιαστηρίου non raro idem esse quod βῆμα, hoc autem ita interpretari solent auctores Latini, frequentique in usu est Anastasio Bibl., Ordini Romano aliisque. Ut autem capiatur facilius, quæ pars templi βῆμα seu θυσιαστηρίου sit, putem reflecti oculos ad Choros nostrates posse, a reliquo templo parietibus cancellisque separatos, quo nulli olim laicorum etiam apud Latinos patebat aditus.

(97) Ms. Vatic. Ἐφ' ἦν ἐμαῖς ἀγκάλαις προσπέφηνεν.

(98) Ms. Vatic. Κἀκεῖνός σοι μὴ ἀπόφασιν ἀπενέγκαι ποιήτομαι πρὸς τὸν λόγον τούτου.

ac mœrore dicens : Domine Jesu Christe, verissime A
admodum justus hic est : et frequentissime ei gra-
tias, quasi principio et causæ salutis suæ, age-
bat.

μενος, καὶ λέγων· Μὴ τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ὁριμὸς
Δίκαιος ; ἢ καὶ ἀπηναρχήθη ἐκάστοτε, ὡς αἰτίῳ γε-
γονότι τῆς σωτηρίας αὐτοῦ.

CAPUT XI.

Mortui damnatio cognita, et prædictus Epiphanius patriarchatus.

82. Aliquando ad palestram spiritualem egressus, ut obviam funeri, eminus venienti, primatis ejusdem admodum opulenti ; multitudinē innumērabili comitante, perstreptibus elata voce cantoribus, lucentibus magno numero cereis, cœlum obnubilante plurimi incensi fumo, gemitu planctuque propinquorum late personante. Videns igitur Dei famulus, quæ procedentem exsequiarum pompam comitabantur, substitit : raptusque extra se per longum tempus conspiciet ante candelabra ingentia procedere atrorum demonum catervam, qui multo contentiori voce quam cantores usi, lamentabile Væ ingeminabant. Omnis qui incendebatur sufflitus, stercora recolebat ; et tanquam ex utribus quos manibus tenebant, fuliginem ac cineres spargebant ; effundebanturque in risum intemperantem, more turpium muliercularum et meretricium profligatæ invercundiæ : et modo quidem latrabant ut canes, modo ut porci grunniebant ; voluptatemque ex funehri hæc pompa capiebant ac gestiendo indicabant singularem. Alii quoque circum feretrum cursitantes, lutulentam et sentina foletentem aquam in demortui vultum effuso immittebant : ex ipso demum feretro eique imposito peccatoris eadavere tanta prodibat graveolentia, quanta cum exhauritur sentina consuevit. Nonnulli in faciem ejus caninas pelles aliasque ejusmodi odoris gravissimi sordes projiciebant : quidam et ingenti strepitu manibus pedibusque, nec non risu tumultuque intemperanti excitato, psallentibus officiebant, dicentes : Ne quis vestrum lucem aspiciat, stolidi Christiani, qui canem illum psalmis prosequimini, ejusque animæ sanctorum nuncupatis, qui vera iniquitas est.

83. Terribili illa visione a beato viro inspecta, ecce tibi, malorum demonum princeps adest, vultu tam efferrato ac terribili, ut horrorem incuteret intuenti. Ferbat manibus ignem, sulphur, picem ; contendebarque velociter ad infelicis illius monumentum, cadaver, postquam sepultura traditum esset, in cineres redacturus. Cum vero transisset fumus, ecce tibi, juvenis illud pone sequebatur, pulchritudine insignis, dejecto humi vultu mœstus, planctuque magno præ calamitatis alienjus dolorisque sensu misere plangens. Accessit ad hunc propius Andreas, et ratus aliquem esse e familiari-

πρ'. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα μολοῦντος αὐτοῦ, συνήτησαν ἐξόδιον μῆλοθεν πορευόμενον· ἦν δὲ μεγιστάνου τῆς τῶν πάντων εὐπόρων· πλήθος δὲ ἀναριθμητὸν περὶ αὐτῆ, βοή τε τῶν ψαλλόντων μεγίστη ἤκούετο, πλήθη δὲ κτηρῶν καὶ θυμιαμάτων, ὀρῆνός τε καὶ κοπετός τῶν αἰματων ἐξήρχετο. Θεασάμενός τε ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων τὸ ἐξόδιον [συνεπόμενα, ἔσθη (99)], καὶ ἰνυδὸς τενομέμει· ἐπὶ πολλὴν ὄραν βλέπει· καὶ ἰδοὺ ἐμπροσθεῖ τῶν μανουαλιῶν (1) πλῆθος Αἰθιοπῶν δαιμόνων ἐπορεύετο, σφοδρότερον τῶν ψαλλόντων κρᾶζοντες· τὸ ὄσαι· πάντα δὲ τὰ ἐκεῖ θυμιάματα ὡσεὶ κῆποι· ἰδυσώδου, καὶ ὡσπερ ἄσκους· ἐν ταῖς χερσὶν κατέχοντες ἀφοῦραν καὶ σποδὸν ἑρβῆτινον· ἐσπῶντο (2) δὲ τῇ γλώττῃ ἀναιδέως, ἕν τριπλὸν ἀεμεῖναι γυνῆται, πόρραι καὶ ἀδιάρτοποι· καὶ ποτὲ μὲν ὡς κύνας ἰδῶδιζον, ποτὲ δὲ ὡς χοῖροι ἐγρύλλιζον, καὶ ἦν αὐτοῖς τὸ ἐξόδιον εὐφροσύνη τις καὶ γαλήνησι· καὶ οἱ μὲν τῆς κλίτης ἐπορεύοντο κύκλω, βόρβορον καὶ κалаνώδες ὕδωρ τῷ προσώπῳ τοῦ τεθνεώτος περιπέταντο, ἐξήρχετο δὲ πολλὴ δυσωδία ἐκ τῆς κλίτης καὶ τοῦ σώματος· ἐκείνου τοῦ φαρμάκου, ἕν τριπλὸν εἰ ἐξαντλοῦντες κάλανοι· καὶ οἱ μὲν κύνεαν μετὰ ἄλλων ἰδῶν δυσωδεστάτων ἐναπίθριπτον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· ἑτεροὶ δὲ ἡκολούθουν ὀπισθεν αὐμοῦς ὀρχομένοι, κρότον καὶ ψέφον ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ ἀπατέλλουν, γελῶντες καὶ χυδαίζοντες ἀσώτως τοῖς ψάλλουσι καὶ εἰσάκοντες· Μὴ ἴδοι· εἴς ἐξ ὁμῶν, μάταιοι· Χριστιανοί, ψάλλοντες τὸν κύνα, Μετὰ τῶν Ἁγίων ἀνάπαυσον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ γε καὶ δοῦλον Κυρίου τοῦτον ἐνομάζοντες, τὸν πάσης ἀλογίας ἀνάμειστον.

requiem precamini ; quin etiam famulum Dei illum

πγ'. Τοῦτο τὸ φεβερὸν ὄραμα τοῦ Δικαίου βλέποντος, καὶ ἰδοὺ ἄρχων τῶν ποτηρῶν δαιμόνων ἀπηγρωμέ-
νους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τρόμον ἐξ ἀγῆας τῆ
θεωροῦντι ἐμποῶν· κατεῖχεν δὲ πῦρ εἰς τὴν χεῖρα
αὐτοῦ μετὰ θεάφου καὶ πίσεως, καὶ ἐσπιυδεν ἐπὶ τὸ
μνημεῖον τοῦ δυστήνου νεκροῦ, ὥστε (3) πυρίκαυστον
αὐτὸν ἀπεργάσασθαι μετὰ τὴν ταφήν. Μετὰ δὲ
τὸ παρελθεῖν τὸ ἐξόδιον, ἰδοὺ ὀπισθεν ἡκολούθει νεανίας
τις ὄρατος, κατηφής, ἐκόπτετο δὲ κοπετῷ μεγάλῳ,
ἀθρομὸν καὶ λύπη τινὶ συνειχόμενος· παράγοντος
δὲ τοῦ Δικαίου, πλησίον ἐγένετο. Νομίσας δὲ ὅτι
ἔστιν ἀπὸ τῶν ἰδίων τοῦ τεθνεώτος, καὶ τοῦτο

(99) Desunt hæc ms. Mazar.

(1) Μανουαλιῶν, candelabrorum exponit, nixus illo Pentecostarii loco, ubi dicitur, Προπορευομένου ἑνὸς τῶν κληρικῶν μετὰ λαμπάδων καὶ μανουαλιῶν ἐμπροσθεν τοῦ ἱερέως. Quod sic explicat : Præcedente sacerdotem uno clericorum cum candelis et candelabris. »

(2) Que hic amplius habetur s. Vatie, quamquam ad rem facere possint, cum tantum obscuriora sint, malui extra textum hic apponere, nempe hæc : εἰς καθέως ἐξερχόμενοι τοῦ χοροῦ μετ' ὀρχήσεως.

(3) Ms. Vatie hæc præterea habet ὀρίανδρον καταστῆται τὸ σῶμα αὐτοῦ.

χάριν ὀλοφύρεται, ὡς περ ἐπιλαθόμενος τῆς κατὰ Θεὸν ἐργασίας, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, καὶ κατασχὼν τὸν θρηνησοῦντα νεανίαν παρακλήσει, ἔφη πρὸς αὐτόν· Τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἐρκίζω σε τί σοι ἡ αἰτία, δι' ἣν τοσαῦτα δάκρυα προβάλλῃ ὀλοφύρομενος; οὐδὲ γὰρ πώποτε τεθέαμαι τηλικούτον θρήνον ἐπὶ νεκρῷ· σαφηνίσον μοι, παρακαλῶ, διὰ τί οὕτω. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Ἡ αἰτία τοῦ θρήνου μου αὕτη ἐστίν, ἐπεὶ κεκληρονόμηκεν αὐτὸν ὁ διάβολος, οὗ τινος τὸ ἐξέθλον ἐύρακας· αἰσῶς ἐστιν ἡ αἰτία τῆς θλίψιώς μου, καὶ τοῦ ὀλοφύρου, ὡς ἄτε ἀπωλείας αὐτὸν οὕτως ἐποδύρομαι. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· Ἀνάγγελλον δὴ μοι, φίλτατε, ἔγνω γὰρ τίς εἶ, τί ἄρα ἦσαν αὐτοῦ τὰ παραπτώματα; Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Ἐπειδὴ αὐτὸς εἶ Ἀνδρίας ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός, καὶ αὐτὸς συνήκα, καὶ ἐπειδὴ ἔξεστίν σοι μαθεῖν, πρόδοχε; καὶ ἀκυσσον· νυνὶ γάρ σου τὸ κάλλος τῆς ὠραιόμορφου ψυχῆς καθάρην καὶ στίλβον καὶ ὡς περ χρυσίον θαλάσμιον, ἕλιγον ἀνέθου τῆς λύπης μου.

πδ'. Οὗτος, οὖν, ὃ σε βασμιώτατε, μεγατόνος ὑπῆρχεν τοῦ βασιλείου, ἦν δὲ ἐφάμαρτος ἀνθρώπος, καὶ χαλεπὸς λίαν ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ· ὑπῆρχεν οὖν πόρνος καὶ μοιχός, ἀλαζών καὶ ὑπερήφανος, ὀρενοκοίτης, φειδωλός, ἀσπλαγχνός, φιλάργυρος, ψεύστης, μνησίκακος, μισάνθρωπος, δωρολήπτης, ἐπίσημος, τοὺς οἰκέτας αὐτοῦ κατάγων τῇ πείνῃ, καὶ τῇ δίψῃ, καὶ ταῖς μαστιγῶν, καὶ τῇ γυμνότητι, ἀχίτωνας καὶ ἀνυπεθήτους ἐπαφίων ταῖς τοῦ χειμῶνος ἡμέραις, ἱκανοὺς τε καὶ τοῖς ῥοπαλοῖς ἀνέλεν, καὶ τοῖς σπονδύλοις τῶν ἀλόγων συνέχασεν· τισῶτος δὲ ἦν εἰς τὴν μυστράν καὶ πυρίκαυστον ἀρενοκοίτην, εἰς τε τῶν παιδῶν καὶ τῶν εὐνούχων ἀσελγή καὶ θεομίσητον ἐπιθυμίαν, ὡς μᾶλλον αὐτῶν ὡσεὶ τριακοσίας ψυχὰς τὸν ἀριθμὸν αἰμοβόρῳ ἐπιμείει τῆς βδελυρᾶ; ταύτης καὶ αἰσχρᾶς ἀμαρτίας· λοιπὸν, φιλούμενος ὑπὸ Κυρίου, ἔφθασεν εἰς αὐτὸν ὁ θερισμός, καὶ παραγενόμενος ὁ θάνατος· εὔρεν αὐτὸν ἀμετανόητον, ἐν ἀφάτοις ἀμαρτημάτων πληθεῖσι συνεχόμενον· τὸ δὲ βέθλον καὶ μιαιρὸν αὐτοῦ σῶμα οὕτως καθεώρακας ὁποίας ἀτιμίας ὑπέστη, ὡς ἦν ἄξιον· καὶ νῦν ἀπάγεται κατακατῆναι. Ἐνεκεν δὲ τούτου, ὃ ἅγια καὶ θεοφιλεῖς ψυχῇ, καὶ αὐτὸς ἐγὼ ἀγαλλίων ἀλοιοῦμαι (sic), διότι γέγονεν δαιμόνων παίγιον, καὶ δυσωδίας μυστράν καταγάγιον.

πε'. Ταῦτα τοῦ θειοτάτου ἀγγέλου λέγωντος, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· Ἰκετεύω σε, φίλτατε, δεῖσθαι ἀγαθὴν παρμυθίαν [καὶ μὴ οὕτω πινθεῖν· ἐπεὶ οὗτος βλοῦ τὸ πέρας ἐδέξατο (4)]. Αὐτὸς δὲ, πυρίμορφε, μέγιστε, θυμηδίας ἀνάπλες, ἐν ὀνόματι Κυρίου σαββάζω Θεοῦ παντοκράτορος, ἔση ἐν ἀγαθοῖς κραταιούμενος ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐν τῇ τοιαύτῃ οὖν ὁμιλίᾳ ἀπ' αὐτοῦ ἐγένετο ὁ ἄγγελος ὁράτος· οἱ δὲ τὴν ὁδὸν πορευόμενοι, ἐν ἧ' μετὰ τοῦ ἀγγέλου ὡμίλει ὁ Δίκαιος, βλέποντες μόνον ἐστῶτα καὶ φθαγγόμενον, τὸν γὰρ ἄγγελον οὐχ εἴωρον ὡ;

A bus defuncti (utpote quem latebat divini operis istud esse), protensa manu defuncti lugentem: sed et eum consolatur, inquit: Per Deum cœli terræque Dominum, adjuro te; dic age, quomobrem tantopere cum lacrymis gemituque lamentaris? non enim memini unquam me videre tantum excitari luctum alienius defuncti ei go: indica mihi, quæso te, mœstitiæ causam. Cui angelus: Ille, cujus hic funus cœferri vidisti, quod pot' statî demum traditus sit, dolendi lamentandique mihi causa est: sic enim illum deploro, quasi perdidissem. Rursum Andreas: Narræ, charissime, jam enim novi quis sis, quemam deliquerit homo ille. Respondet angelus: Quoniam Andreas tu es, a Deo electus mihi que non ignotus, cui liceat hæc addiscere, aures arrige et ausculta: pars quippe doloris mei levata est, cum primum pulchritudinem speciosissimæ animæ tuæ mundissimam, fulgentem, aureo colore rutilantem conspexi.

84. Homo igitur ille, religiosissime Andrea, quam fuit magnus auctoritate apud imperatorem, tam fuit semper flagitiosæ atque intractabilis vitæ. Fuit enim scortator et mœchus, jactator superbus, masculorum concubitu infamis, tenax et inmisericors, avarus, mendax, injuriarum vindex, osor aliorum, susceptor munerum, et perjurus: affligebat servos suos fame, siti, flagris, nuditate; dimittebat illos brumali tempore vestimento pariter et calceis destitutos; plures sustibus male mœtatos e medio sustulit, cumque aridis brutorum ossibus contumelavit. Tanta autem ferebatur insaniam in exsecrabilem ignibusque castigatum masculorum concubitum, ut puerorum atque eunuchorum odiosa Deo cupidine succensus, trecentas facile animas abominabili turpique illo scelere commacularit. Tandem, dilecte Deo Andrea, matura ætate veniente, venit et mors; invenitque hominem, quam implicatum multis gravibusque sceleribus, tam parum pœnitentem. Quanta vero cum ignominia, ut meruit, sceleratum scælumque cadaver elatum sit, ipsæ vidisti: jamque id ipsum flammis tradendum aufertur. Quapropter ego quoque ipse, quodque dæmoniorum ludibrium et detestandum omnis D sætoris receptaculum factus sit infelix ille, mirum quanto dolore exerucior.

85. Ita disserente sancto angelo, excipiens Andreas: Amabo te, inquit, dilectissime. spem bonam concipe, et consolationem aliquam admittite, neque tantopere dolori, istius defuncti causa, indulge: tu enim, seraphice et liquida voluptate plenissime spiritus, in nomine Domini Sabaoth omnipotentis Dei, in bonis cœlestibus confirmatus eris deinceps in sempiternum. Talia loquente illo, disparant angeli. Qui vero illac, angelo Sanctæque colloquentibus, transibant, et huc solum videbant loquentem (illum enim cernere indigni erant), ita

(4) Sic illa legit ms. Vatic. ἐφ' ἦν τὸ πονηρὸν πέρας ἐδέξατο κατὰ οὖν ἔτρευσε.

ad se-versi loquebantur : Ecce delirum caput, quomodo ad parietem nihil sentientem verba faciendo stulte occupetur ! Et trudentes abigentesque ipsum, Quænam illa, inquebant, stolidæ, de quibus cum periste sermonem instituis ? Ad quæ verba nugaciter effutit B. Andreas tacite subridens, irridensque eorum ignorantiam, inde discessit : et secretam urbis porticum adiens, quieti se dedit. Verum miserabilis istius, cuius modo pompam funebrem spectarat, recordatus, flevit amare, tantam lacrymarum copiam profundens, ut oculi multum intumescerent : talique demum prece divinam honitatem pro mortuo interpellare aggressus est :

86. Deus qui nullis circumscriptus terminis terribilisque es : Pater, mundi Opifex idemque Dominus : tuque perfectior sæculorum infinitorum et sapientie omnis ac scientie inventor, progenies incomparabilis, et gloriæ sanctitate promanantis decus maximum, qui ejusdem omnino nature es cum Patre dilectissimoque et omnipotente Spiritu, pari cum utroque gloria ac veneratione colendus ; qui jam inde a principio e summi Patris mente genitus gignentis, in sinu æternum permanens ; eripe misericordiam infelicis illius corpus o picis sulphurisque tormento, moveantur sanctissima viscera tua ad preces inutilis servi tui : quia inmundæ demortui animæ nihil reliquum est, cum quæ illius fuisse omnia, vindicaverit sibi mors. Supplex igitur oro atque obsecro, ut corpus illius ab ignominia tali conservatum velis, quo infernalis ille et impurus draco non omni saltem ex parte perfectam capiat voluptatem, quod animam simul cum corpore deglutierit. Ita precatus Andreas, luce cœlitus allapsa circumfusus est, raptusque in exstasim, conspexit angelum Domini fulguris instar descendere, ac virga, quam manu tenebat, ignea expellere impuros, inde spiritus, qui subito ex oculis evanuerunt, cessaruntque corpus pice ac sulphure in cineres redigere. Talia cum vidisset Beatus, gratias ei persolvit, qui tam faciles precanti aures præbisset, redditusque sibi post visionem, jam vespera tenebris involvente omnia, communivit se sacrosancto crucis signo : et abiens inde, obambulavit urbem tota nocte, nunquam orationem intermittens,

87. Ubi vero illuxit, contulit se mane ad ecclesiam sanctissimæ Dei Genitricis, in qua solitus erat preces fundere divinus Epiphanius : cumque in vestibulum intulisset pedem, aperti sunt huic interiores animæ oculi, convertenti se illico et conspicienti virum sanctum, modo lucidæ instar supernæ consurgentem, modo instar nivis candidum, vultu vero colore roseo rubicundum. Ex quo spectaculo stupor non mediocris invasit charissimum adolescentem : qui cum circumlatis oculis

(5) Ms. Vatic. pluribus sic : ὥστε ἀπὸ τῆς πλεμμομας τῶν δοκρῶν ὀγκωθῆναι αὐτοῦ τῶν ὀμμάτων ὄφρα ὡφραίων ὡς δῆθεν παρφαίνεσθαι.

ἀνάξιοι, πρὸς αὐτοὺς ἐφθέγγοντο ἑσάστῃ τῷ πάρετον, πῶς ἀσχολεῖ τῷ τοίχῳ προσομιλῶν ἀναίσθητος. ἠόθσαντες οὖν αὐτὸν καὶ ἀποδιώκοντες ἔλεγον ἑ τίνες εἰσὶν, παρατετραμμένοι, ἃ παρεισθῆς τῷ τοίχῳ προσομιλεῖς ; Ὁ δὲ μακάριος τοῦτων τῶν βηματίων ἀκούσας, παρ' αὐτοῖς φληναφουμένῳν μακροσάμενος, καὶ σιωπῇ προσμειδάσας τὴν ἀγνοίαν τοῦτων, ἐκείθεν ἀνεχώρησεν, πορευθεὶς ἐν ἀποκρύφῳ ἐμβόλῳ τῆς πόλεως, κακείσε ἡσύχαζεν καὶ ἐπιγνησθεὶς τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου, οὐ τινοῦ τὸ ἐξέδιδον ἐθεάσατο, ἔκλαυσεν πικρῶς, [ὥστε ἐκ πολλῶν δοκρῶν (5) ὀγκωθῆναι αὐτοῦ τὰ ὄμματα], εἰτα καὶ δέησιν ὑπὲρ αὐτοῦ προσήγαγε Κυρίῳ τῷ Θεῷ τήνδε

πρὸς ὁ Θεός, ὁ ἀπερίγραπτος καὶ φοβερός ὁ Πατὴρ δημιουργός καὶ Κύριος ὁ τελετῆς τῶν ἀπεράντων αἰῶνων καὶ ἐφευρετῆς τῆς σοφίας καὶ ἐπιστήμης, ἀσύγκριτον γέννημα, ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης, ὁ ὀλοφύης καὶ συμφύης καὶ δρόσιμος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ φιλάτῳ σου καὶ παντοκράτορι Πνεύματι, ὁ ἐκ νοῦ τοῦ μεγάλου τὸ καταρχὰς γεννηθεὶς, ἀεὶ πάλιν ἐν τοῖς τοῦδε τοῦ φύσαντος κόλποις, βῦσαι ἐκείνου τοῦ τάλανος τὸ πανάθλιον σῶμα ἀπὸ τοῦ παραδειγματισθῆναι ἐν τῇ πίσσῃ καὶ τῇ θεάφῳ, κάμφθη τὰ σπλάγχνα τὰ ἅγια πρὸς τὴν τοῦ εὐτελοῦς οἰκίτου σου δέησιν ἑφ' ἣν γὰρ ἡ παμβέβηλας αὐτοῦ ψυχὴ οὐ κέχτηται, συνέκλεισεν γὰρ ὁ θάνατος τὰ κατ' αὐτόν. Ἰκετεύω δέχομενος καὶ ἀντιβολῶ, κἄν τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ διατηρηθῆι ἀπὸ τῆς τοιαύτης αἰσχύνης, ὅπως μὴ ἐλοστελῶς εὐφρανθήσεται ἐπ' αὐτόν ὁ βύθιος δράκων ὁ κατάρατος, καταπῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σὺν τῷ σώματι. Ταῦτα τοῦ δικαίου (6) προσευξαμένου, θεία τις ἑλλαμψὶς γέγονεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἐν ἰσοστάσει γενόμενος, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατέθη ὡσεὶ τόπος ἀστραπῆς, κρατῶν βάββον πυρίνην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐνδοίωνων τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα τὰ ὄντα ἐκείσε, καὶ ἠφάνησεν αὐτὰ, καὶ ἐπαύθη τοῦ κατακαίεσθαι τὸ σῶμα τῇ πίσσῃ καὶ τῇ θεάφῳ. Ταῦτα θεασάμενος ὁ δίκαιος, εὐχαρίστησεν τῷ ταχύναντι εἰς τὴν δέησιν αὐτοῦ. Ἐφ' αὐτοῦ δὲ γενόμενος ἀπὸ τῆς θεωρίας, ἐσπέρας ἤδη ὕσσης, κατασφραγισάμενος τῷ σημειῷ τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἀνεχώρησεν τῶν ἐκείσε, καὶ περ ἤει δὲ πάσης τῆς νυκτὸς προσευχόμενος.

πρὸς ὁ δὲ ἄβροτος ἐγένετο, ἐπερεύθη ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐν ᾧ πρὸς ἡθὸς εἶχεν τοῦ προσεύχεσθαι ὁ θεός Ἐπιφάνιος. Ἐν τούτοις τοῖς προτύλοις τοῦ τεμένου γενόμενος ὁ Ὅσιος, διανοιχθέντος οἱ ἔνδον ὀφθαλμοὶ Ἐπιφανίου, καὶ ἐπ' στραφείς, βλέπει τὸν δίκαιον ἄνδρα ποτὲ μὲν ὡς φλόγα πυρὸς φαινόμενον, ποτὲ δὲ ὡσεὶ χιόνα, τὸ δὲ πρόσωπον βοδινόπυρον ἔχοντα καὶ ἦν ἑκαταεὶς τῷ φιλάτῳ παιδὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὀράσει. Ὁ δὲ οὐδένα τεθέλακεν, πίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγων ἑὺ-

(6) Omitto hic illa : καὶ λυπηθῆσεται τὸ ἑνομάσου τὸ ἅγιον, in IHS. NOSTRO POSITA.

λόγησον, πάτερ ἅγιε, τὸ πνευματικόν σου τέκνον. Ἄ
 Ὁ δὲ Μακάριος θεωσάμενος τὸν Ἐπιφάνιον ἐν ἀπορή-
 λητῷ ταπεινώσει, ἔπεσεν, αὐτὸς εἰς τοὺς πόδας
 Ἐπιφανίου, λέγων· Ἐύξαι ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ αὐτὸς, ὡ
 δέσποτα, καὶ εὐλόγησον με μᾶλλον σὺ, ἔπειδὴ τοῦτό
 σοι ἀρμόδιον. Τεθέσται γὰρ σοι (7) πρὸ ταύτης τῆς
 ἑώρας χαριέντως τὸ πρόσωπον ἔχοντα, ὡς ἴσασο ἐν
 αἴῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ στολὴν ἱεραρχίας, καὶ τὸ
 ἑμοφόριον αὐρανόθεν κομιζόμενον ἐκ χειρὸς Κυρίου
 παντοκράτορος· ἰθεασάμην δύο φωστῆρας ὡραίους
 καὶ εὐμαγέθεις ἐν εὐπρεπίᾳ, καὶ αὐτοὶ λαδόμενοι
 τῆς στολῆς ταύτης, ἐκδύσαντες τὴν σὴν
 ὡραϊότητι· μειδιῶντες δὲ τῷ προσώπῳ, καὶ χαριεν-
 τεζόμενοι, πρὸς ἀλλήλους· ἔλεγον· Μὰ τὸν Δεσπότην
 Χριστὸν, εὐπρεπῆ αὐτὸν ἐποίησεν τοῦτο τὸ ἑμοφό-
 ριον! ἢ γὰρ σύνεσις αὐτοῦ καὶ μελίβρυτος [γλῶσσα
 τελείως (8) αὐτὸν σεσοφίκασι]. Καὶ ὁ μὲν εἶς, τὸ
 σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὸ σὸν μέτωπον ποιήσας,
 καὶ ἀσπασάμενός σου, ἀνεχώρησεν· ὁ δὲ ἕτερος
 πάντα σου τὰ μέλη σφραγίσας, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
 σου ἀσπασάμενος, ᾤχετο, Ταῦτα, γλυκύτατα Ἐπι-
 φάνιε, εἰς σὲ διεπράχθησαν, καὶ αὐτὸς· οὐχ ἑώρακας·
 καὶ πέπεισμαι· ὅτι ἐμπιστεύσει σοι ἐνθάδε τοὺς ὀφθαλ-
 μούς σου· Ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ ποιμανεῖς τὸν λαὸν
 αὐτοῦ, ἐν περιποιήσασθαι ἰδίῳ αἵματι· καὶ ἐνεκεν
 τούτου εὐλόγησον δὴ καὶ αὐτὸς ἐμεῖ, καὶ εὕξαι ὑπὲρ
 τοῦ ἀγαπητοῦ σου Ἀνδρείου.

κη· Ταῦτα εἰρηκότος τοῦ θεοφόρου ἀνδρός, ἀσπασά-
 μενοι ἀλλήλους, τῷ ἁγίῳ φιλήματι, ἐν ἀποκρύφῳ
 τόπῳ τοῦ νάρθηκος ἐκαθέσθησαν· καὶ ἤρξατο ὁ
 Μακάριος, παραινεῖν τὸν Ἐπιφάνιον περὶ τῆς ἐκ-
 κλησιαστικῆς καταστάσεως, λέγων· Ἐπίσταμαι, ὡ
 γλυκύτατα καὶ φιλήτατα φίλε, καθ' ὅτι εὐπρεπῶς εἶ
 καὶ εὐθὺς ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου, ἐπασχολού-
 μενος καὶ ἀγωνιζόμενος τοῦ σώζεσθαι· πλὴν ἰκε-
 τεύω ἵνα δέχη καὶ τὴν ἡμετέραν παραινέσιν, καὶ
 ἐνωπίῃ τὰ ῥήματά μου. Πρῶτος περισσότερα δά-
 ψυρα πρὸς καθαρισμὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος·
 καὶ τῆς καρδίας σου, ἵνα γένη ἐν δικαιοσύνῃ ἰδύνα-
 τος, ἐν ἐλεημοσύνῃ φιλάγαθος. Πρῶτος ἐπὶ τῇ
 πραότητι, ἵνα γένη καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ἵνα χρημα-
 τίσῃ· Ὅσιος καὶ ἀκακος, καθὼς τὸ σκεῦος τῆς
 ἐκλογῆς ἐντέλλεται, ὡ τὸ ἐμὸν φῶς, ἢ ἐμὴ χαρὰ,
 ἢ ἐμὴ εὐπρέπεια καὶ ἡδύτης, καὶ ἀγαλλίασις. Πρῶ-
 τος ἐν τῷ βίῳ σου καταστάσιν πλείονα, σεμνότησα,
 ἀγασθότητα, θαυμαστοτέραν σύνεσιν, προσευχὴν
 ἀδιάλειπτον, ἀγάπην ἀνυπόκριτον, σμωρροσύνης κο-
 σμότησα. Πενοῦ συμπαθῆς, φιλόπρωτος, φιλομόνα-
 χος, φιλόθεος, καὶ φιλάρετος. Κατάρθωσον σετὴν,
 καρτερίαν, ὑπομονὴν ἐν θλίψει, τὴν εὐσπλαγγίαν,
 τὸ μὴ κρίνειν, τὸ μὴ λοιδορεῖν. Κτῆσαι τὸ ἀόργητον,
 τὸ ἀκεῖδαξον, τὸ ἀτυφον, τὸ ἀνυπερήφανον, ἵνα
 μετ' αὐτῆς σε ὁ μεγαλίδωρος, ἐνώπιον πάντων τῶν
 Ἁγίων καὶ τῶν ἀπείρων ἐκεινῶν δυνάμεων. Ὁξυ-

(7) Rursum hic ista ms. Vatic. ὡς ἐμοὶ τεθέσται,
 ἐγένετο χάριτι τοῦ θεοῦ σομομένου ἐν ταῖς ἐλπίζουσιν
 ἐπ' αὐτόν.

Andreas, Pater sancte, inquit, benedictione
 imperti filium tuum spiritualem. Andreas vero,
 conspecta Epiphani demissione animi tam singulari,
 similiter et se ad illius pedes demisit. hisce ad-
 ditis verbis : Tu quoque, domine mi, precare pro
 me ; tu me tua potius benedictione communi, quon-
 iam illi tibi convenit. Vidi quippe te paulo ante
 eum in ecclesia Dei consistebas, insigni spectabi-
 lem vultu, vidique patriarchatus stolam et hume-
 rale, e manibus omnipotentis Domini caelitus alla-
 tum : vidi praeterea duos genios, eximia venustate
 ac decore conspicuos, qui accepta stola te induentes
 pulchritudinem tuam non paulo magis commenda-
 bilem fecerunt, ac vultu subridenti facete admodum
 inter se loquentes : Per Dominum, inquebant,
 Jesum, egregium illi decus addidit humerale isthoc !
 scientia namque et eloquentia Domini melliflua
 perfecte ipsum erudit. Et alter quidem signo
 crucis fronti tuæ impresso, amplexuque dato
 discessit : alter vero partes corporis tui omnes
 simili modo signavit, atque osculo ori impresso
 etiam abivit. Isthaec, suavissime Epiphani, circa
 te, nihil quidem illorum videntem, peracta sunt :
 et dubitare non potui, quin hic tibi Deus Ecclesiae
 suae gubernacula commissurus sit, ut populum,
 quem sanguine suo sibi acquisivit, regas ac guber-
 nes. Quamobrem imperti tu me benedictione, et
 ora pro me dilecto tibi Andrea.

88. His dictis, amplexati inter se cum osculo
 sancto, in ocellio narthecis loco conederunt : cœ-
 pitque B. Andreas Epiphanium monere multa quoad
 ecclesiasticum statum hoc modo : Non me fugit,
 suavissime dilectissimeque adolescens, quam decori-
 tutes, viam mandatorum Domini recto tramite
 decurrere ; toto conatu incumbens laboransque,
 ut beatam immortalitatem attingas aliquando.
 Quapropter obsecro te, hortationem nostram atten-
 tis auribus ut excipias. Uberioribus manent oculi
 tui lacrymis, quo munditiam in animam, corpus,
 equiscentiam inducas majorem, et in iustitia exer-
 cenda suavissime, atque in cleemosyna eroganda
 benignissime occuperis. Sumat incrementum man-
 suetudo tua, ut cor mundum creetur in te, utque
 sanctus sis et expers sceleris, quemadmodum vas
 praecipit electionis Paulus : ita sane fiat, o lumen,
 o gaudium, o decor, dulcedo et exsultatio mea.
 Capesse in hac vita statum perfectiorem, sectare
 majorem morum gravitatem, bonitati tuæ cumulum
 adde, eluceat prudentia tua mirabilior, oratio con-
 tinuetur prolivior, charitas simulare nesciat, tempe-
 rania splendidius ornetur. His accedat commise-
 ratio erga afflictos, amor in egenos, monachos,
 Deum, virtutem ; accedat silentium, tolerantia,
 patientia in adversis, sint tibi viscera misericordiae ;
 ne judices alios, ne conviciaris : compara tibi,

(8) Ms. Vatic. paulo obscurius, γνώσις γεγρᾶμ-
 μιαν αὐτόν, ὁρμήσαντες αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

quas iracundiæ, vane gloriæ, insolentiæ superbiæ-
que oppositas nosti virtutes : ut coram omnibus
sanctis cœtoque spirituum Innumerabili, donorum
omnium dator conspicuum te faciat ac illustrem.
Quantocius virtutum omnis generis exercitia aggre-
dere, quo Deus majori te affectu amoreque com-
plexus exaltatum majori etiam honore ac gloriâ
prosequatur. Ad eminentiorem dignitatem, statum,
et perfectionem te excita, ut summi sacerdotii
est, reperiaris dignus, et nulla ex parte confundaris. Hæc si servaveris secretaque habueris, Domi-
nus tibi nusquam defuturus est.

CAPUT XII.

*Dæmones ab ecclesia pellit Andreas : hujus magnam perfectionem et destinatum in cælo gloriam per visionem
docetur Eriphanus.*

89. Ubi finem sermonis fecit Andreas, surgen-
tes in ecclesiæ interiora sese receperunt, cumque
lectioni sacræ factum jam exordium esset, Eri-
phanus sermone quoddam sessurus occupavit,
beatus vero Andreas, non secus quam unus paupe-
rum, vili panno involutus, nuda se extendebat
humo. Quem sic sedentem conspicati, qui aderant,
dicebant intra se : Equid acciderit dæmoniaco huic,
quod templum ingressus sit? Et alii : Fortassis
vacationem aliquam nactus est a vexatione spiritus
pessimi. Nonnulli etiam : Cum hæc forte transiret,
arbitratus ædem profanam esse, huc se intulcrit ;
quoniam vero ecclesia esset, quod et ipse cogni-
vit, concesserit illi Dominus, ut tali se istie modo
gereret.

90. Sanctus itaque Andreas, in templo, uti dic-
tum est, sedens, conspicuum habuit aedificiæ dæ-
monem, insidiis machinisque tentantem variis, ut
quem expelleret e templo, sacro nondum persoluto
officio : quem in finem varias variis curas atque
occupationes suggerebat : Vade, inquit, et ad
opus tuum te accinge : cum enim necessario illud
faciendum sit, nulli tibi vitio vertetur. Et vero his
aliisque suggestionibus pietatis inimicus et pertur-
bator diabolus plurimos inducebat, ut relicta, prius-
quam finiretur sacra cœna, egrederentur : etsi
inclamet Dominus : « Ne solliciti sitis animæ ves-
træ, quid manducetis aut quid induamini, sed
querite primum regnum Dei » et quæ sequuntur.
Spectabat ibidem oscitantæ ac somnolentiæ dæ-
monem, nihilo segnius insidias struentem : quem
et alius comitabatur spiritus, minister suus, sor-
didus humeris pannos gestans : quibus illos, qui
sacræ lectioni intererant, et auribus arrectis ora-
cula divina excipiebant, percutiens, inducere in
somnia conabatur. Quæ pessimi dæmonis ma-
chinamenta conspicatus Andreas, indignatusque et
zelo divino correptus, ita secum ipse loqui instituit :
Malignissime ac perniciose spiritus, quomodo vani-
tatis tuæ tenebris latitans, animos nostros ab audi-

Α τήρωσ ἐπιθέθῃ τῇ πρακτικῇ τῶν ἀρετῶν ἐργασίᾳ·
Ἰνα ὁ θεὸς πλειοτέρως σε ἐπιποθήταί, ὑψώσῃ, καὶ
τιμῆσῃ, καὶ δοξάσῃ σε. Ἀπάγαγε σαυτὸν εἰς περισ-
σοτέραν τιμὴν καὶ κατάστασιν καὶ ἀκριθείαν, ὅπως
ἄξιός εὐρεθῇ· τῆς ἀρχιερωσύνης, ἧς μέλλεις ἐπιβαί-
νειν θεοῦ χάριτι, μηδ' ἀμύθεν καταισχυρόμενος.
Φύλαττε οὖν ταῦτα, μηδενὶ ἀναγγέλλων, καὶ ἴσται ὁ
Κύριος· μετὰ σοῦ.

gradu, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

gradum, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

* Matth. vi, 51-53.

(9) Παντίον diminutivum a Latino pannus, vox
legit.

passim in recentioribus obvia. Ms. Maz. βάζη

ου, και κατέλαβε τούτους. Καί ταῦτα εἰπόντος, ὡς εἶδος ἀστραπῆς, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θουσιαστηρίου ἐν φλογὶ πυρὸς καιομένου, και κατέκαυσε τούτους· οἱ δὲ τῷ ὕπνῳ κατασχεθέντες ἀπὸ τῆς αὐτῶν ἐνεργείας, εὐθέως ἀνένηψαν ἀκροώμενοι τῆς ἀναγνώσεως.

Ignis, ab altari prosiliens, cacodemonas incendio continuo expellit, ad sacram lectionem animarum

κα'. Ὅτε δὲ ὁ ἐρωθὴς ὕμνος κατέπαυσεν, ἀσπασάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον, εἰς τὴν οἶκον αὐτοῦ ἀνεχώρησεν· μεμνημένος, δὲ τὴν νοουσίαν τοῦ δικαίου, διὰ πάσης ἡμέρας τὸ θεῦμα κατεπλήττετο, και κατὰ μόνας ἡσυχάζεν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, και στεναγμοῖς βαθυτάτους ἐγκαρδίαις (sic) κεχρημένος· ἔλεγεν· Βαββαί! ἤλικον φωστῆρα ἡ βασιλεύουσα κέκμηται, και οὐκ αἰσθάνεται! ἐπ' ἀληθείας γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τῶν τοῖς γηϊνοῖς ἐπισημένων, «Ὅτι βλέποντες· βλέψετε, και οὐ μὴ ἴδητε.» Καί γὰρ ὅσα ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ διατρέχοντος ἐπὶ τῆς γῆς γέγονασι σημεῖα και τέρατα, παραπλήσια και ἐπὶ τῷ θεράποντι· αὐτοῦ ὀρώμεν ἐπιτελούμενα. Τῇ νυκτὶ οὖν ἐκείνῃ ἔκτεται ὁ Ἐπιφάνιος τὸν θεὸν φανερώσαι αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ δικαίου, ὅποιαν αὐτοῦ λογίζεται τὴν ἀρετὴν ὁ Κύριος (10), και οὗτος ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καί ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, τινὰ πεδίαδα, ἔχουσαν φυτὰ ἀναξήματα· τὰ μὲν ξηρὰ πέλοντα, τὰ δὲ κεκρυμμένα ὑπάρχοντα, τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀντὶ καρπῶν ἀκάνθας ἔφερον, τὰ δὲ εὐκαρπία γλυκῶν καρπῶν φέροντα, τὰ δὲ πικρῶν και θυρώδη· και τὰ μὲν φύλλοις μόνον ἐκόμωον, τὰ δὲ σπῆρξιν φύλλα ἔφερον. Ἦν δὲ μεταξὺ αὐτῶν φυτὸν ὠραῖον, εὐκαρπιν, ὕψη· ἴσον λίαν, και ἡδὺν εἰς τὸ βλέπεσθαι· οἱ δὲ κλάδοι αὐτοῦ ποικίλοι λίαν· εἴαν γὰρ ὀψώραντι· ἐπιζῆται ἐξ αὐτοῦ λάβεϊ, ἔφεύρισκεν ἀδιάλειπτον και ἡδύτατον λίαν. Τοιγαροῦν τῷ φυτῷ ἐκείνῳ γλιχόμενο, ἐπερείθετο ὁ πάνσεπτος νεανίας, ἔφροτιεν και ἰλιγγία, τὸ τί ἂν εἴη στοιχαζόμενος. Ἐγγίσα· οὖν πλησίον αὐτοῦ, ὄρξ· χελιδόνα σεμνοτάτην καθεζομένην ἐν τοῖς κλάδοις τοῦ φυτοῦ· οὐ μίντος πλήρης (11) χελιδόν· ἀπὸ γὰρ κεφαλῆς μέχρι τοῦ στήθους χελιδόνος εἶδος ἐκέκμητο, ἐπὶ δὲ τὰ πρόσω ἀηδόνος θέαν εἶχεν· ξένον τὸ θαῦμα! πο. ἐ μὲν ὡς χελιδόν ἐμελέτα λυρῆζουσα, ποτὲ δὲ ὡς ἀηδὼν φθεγγομένη, παραδόξα.

1, 3' Α· δὲ θαυμασιωτάτη ἐκείνη χελιδόν μεταξὺ τοῦ φοιτητοῦ ἐκείνου φυτοῦ ἐκαθίζετο, μελωδοῦσα ἡδυσφώνως, [περὶ τὴν] πεταῖνὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὑπὲρ τοὺς ἀστέρας· κλέων τὰ ἐκείσε ἀπόμεινα, και ταῖς ἰδίαις φθογαῖς ἐπιτέρποντα. Ἐξελήσαστο δὲ ὁ Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὸ ὠραῖον φυτὸν, και ἐπὶ τοῦ εὐπρεπεστάτου στρουθίου τὸν ἀπαυστον κελδοισμὸν, ὥστε ἀπὸ τῆς ἀνεκκαλήτου ἡδονῆς· θακρῶν σταλαγμοῖς καταβρέ-

1 Matth. xiii, 11.

(10) Ms. Vatic. hic etiam illa habebat: και ὅποιαν αὐτοῦ κέκμηται ἐν τῇδε τῷ αἰώνι.

tionem sermonis divini avertis, eos sem alto desudat a sopore demergens! Verum tu, Jesu, virtutum Domine, effunde super demones hosce iracundiam tuam, et populum tuum protege. Quibus dictis, quadam fulguris species, in flamma comburentis suo involvit: qui vero illorum opera sopiti sedebant, appulerunt.

91. Finitis precibus hymnisque matutinis, postquam salvere jussisset virum sanctum, domum se suam recepit Epiphanius: et recurrente identidem monitionum Andreae memoria, quotidie miraculum illud obstupescerat, noctu vero in cubili suo quiescens, e ductis ex imo corde suspiriis, Παρὰ! in quiebat, quam illustre sidus haec habet regia civitas, et ignoratur! Verissime enim dixit Dominus de illis, qui res terrenas attoniti admirantur: «Quia videntes videbitis, et non cognoscetis». Et enim quaecumque Christus, cum versaretur in terris, fecit signa et prodigia, eadem fere in famulo quoque ejus completa videmus. Nocte igitur illa non cessavit Epiphanius supplicare Deo, statum omnem sibi rerum ad Andream spectantium ut aperiret, quantum nempe faceret Dominus virtutem illius, et quo loco in regni caelestis gloria foret. Et leviter indormiscens, conspicit quemdam campum, fructibus investigabilis naturae obsitum, quorum alii aridi, adusti alii, nonnulli pro fructibus ferelant spinas, frugiferorum quidam sapidis fructibus, quidam insipidis et male olentibus onerabantur, illis virentes solum frondes decori, dedecori istis marcescentes erant. Inter caeteros frutices eminebat arbor una, valde speciosa, frugifera, procera, visu jucunda: e cujus ramis, admodum diversis, quod cuivis arridebat maxime, omnorum genus legere erat, saporis suavissimi, aliis post lecta illa non deficientibus. Inflammatus itaque desiderio istius arboris venerabilis adolescens Epiphanius, contendere eo conabatur, cum horrore ac trepidatione quadam perpensens, quid isthoc rei foret. Cumque abesset propius, cernit hirundinem insignem ramis illius insidentem, nec tamen omni ex parte hirundinem: a capite quippe ad usque pectus hirundinis, reliquo deinde corpore lusciniæ speciem praeferebat. Insidiatum vero miraculum aliquando instar hirundinis trinsabat, aliquando philomelæ cantum mirabiliter amulabatur.

92. Sedente igitur hirundine illa admirabili, frondibus arboris admirabilis tecta, et suavi modulatione omnia circum complecte, advolant eodem alia quoque volucres a caelo delapsae, stellis numero frequentiores, quae et suo pariter concentu voluptatem asserabant liquidiorum. Considerans interim Epiphanius in arbore pulcherrimam, in avicula cantum perpetuum, tanta captus est admiratione,

(11) In ms. Mazar. clarius aliquanto sic: τὸ σχῆμα ὄλων χελιδόνος ἔφερον.

ut præ inexplicabili gaudio manantibus ubertim lacrymis vultus irrigaretur. Dum vero ita miratur arborem et aviculam, accedit eo vir grandævus, gravis, amictum candidum indutus, qui oculos in Epiphanium reflectens: Heus, inquit, adolescens, quis huc te introduxit, me non iubente? Et ille: Benignas, venerande Pater, servo tuo aures præbe: incedens via, quæ prorsum ducebat, huc tandem evasi, et tum arboris pulcherrimæ, contra nos stantis, cujus decus ex concinnitate ramorum et fructuum diversitate perspicue relucet, consideratione, tum suavissimo aviculæ cantu, quem tu quoque ipse percipis, detentus fui. Verum da veniam misero mihi: et scrutaturus vestimenta mea aere, si qua forte suspicio tibi suborta sit, me huc advententem fructus tuos surripuisse. Cui senex: Ecce ingratum caput, quam audacter neget illa, quæ mihi probe nota sunt! Nonne ego te vidi avulos inde fructus manducare, et quidem ad sati satem usque? Tum Epiphanius cœpit detestari et iurejurando affirmare, ne nisi am quidem illorum se tetigisse. Et rursus senex: Desine mentiri, adolescens, inquit; non enim, quod poma carpseris ederisque, te reprehendo: quin magis etiam lator, quod videam esse, qui inde manducet, ut et ipsi lætitia affluat. Comitare me igitur, est aliud longe mirabilius quod tibi ostendam.

93. Secutus itaque ducem hunc Epiphanius præeuntem, vidit in dextera ejus sacrosanctum Evangelium, in sinistra vero volumen charitæ: cumque aliquot obiissent plures, devenerunt ad septimum quoddam repletum luce, in quo et palatia, e lumine scilicet excitata, nullius non voluptatis genere affluentia, viscebantur: eoque, neminem poscentes veniam, introverunt. Hic Epiphanius, tremore pariter ac horrore commotus, obstupuit propter pulchritudinem et majestatem sedentium isthæ regum: ingressique sunt in unum istorum conclavium, ubi tanta refulcebat elegantia, quantam assequi cogitatione non licet; et multa spectabantur arcana, nusquam alibi visa. Inter alia elevati pendebant throni admirabiles, ignem circumquaque ejaculantes; illorum vero unum, in summam altitudinem elatum, occupabat rex quidam tam admirandus, ut dici non possit: coruscabat uti sol, globus igneus procedebat ex facie illius, qui multa gloria sua, splendore, atque claritate ipsum æthera illuminabat: circum thronum astabant millia milium et decem millia millium ordinum et exercituum Cherubinorum, Seraphinorum, et Virtutum; qui, ut sic loquar, uti montes confertissimi, multum in sublime elati, apparebant. Huc igitur ingressi ceciderunt in terram et adorarunt. Epiphanius vero, præ timore ac tremore pronus jacens, oculos suos ad contemplandam visionem levare non sustinebat: donec

(12) Στρουθίου. Ita correxi congruenter adjunctis et præcedentibus, pro σταυρωθέντος uti habebat ias. nostrum: in Mas. hæc desiderantur.

χειν τὸ πρόσωπον. Ὡς δὲ ἴσταιτο ἐντρανίζων παῖς τῷ φυτῷ καὶ τῷ στρουθίῳ, παραγίνεται πρὸς αὐτὸν προσβύτης τις ἐν εὐπρεπέα λευκοῖ; ἀμφίοι; ἐστολισμένος· θεασάμενος δὲ τὸν Ἐπιφάνιον, εἶπεν· Σὺ λέγω, νεανία, τίς σε παρέστησεν ἐνθάδε ἀνευ τῆς ἐμῆς κελεύσεως; Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτόν· Ἀνεκτῶς ἀκουσον τοῦ σοῦ οἰκέτου, ὃ τίμια Πάτερ· παροδεύων γάρ τιν ὄδον τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ἀνάγουσαν, ἐν ὅσῳ τοῖς ὕδα ἀπήνητα, καὶ ἰθεασάμην τὴ ὄρασον τοῦτο φυτὸν, τὸ κατέναντι ἡμῶν ἰστάμενον, οὗ τὸ εὐπρεπὲς ταῖς ἀρμονίαι; τῶν κλάδων καὶ τῆ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ποικιλίᾳ εὐόπτως ἐνοπτριζόμενον, καὶ ἤνπερ καὶ αὐτὸς ἐνωτίζῃ τῆδὲ τῆν τοῦ στρουθίου (12) φωνήν. Ἀλλὰ συγχώρησόν μοι τῷ δλεεινῷ, καὶ δεῦρο ψηλάφησόν με, εἰ ἄρα τινὰ ὑπέληψιν ἔχεις, καθ' ὃ τι σεούληκα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ προσβύτης· Πιλέφον τὴν ἀχαρίστον πῶς ἀπαρνείται, ἀ ἀκριβῶς ἐπίσταμαι (13). Οὐκ ἐγὼ σε ἴδον, ἐτι ἤρες ἐκ τοῦ καρποῦ, καὶ ἔφαγας, ἀλλὰ καὶ εἰς κῆρον τοῦτου ἀπήλαυσας; Ὁ δὲ κτανοθεματίζων, ὤμνος δῖσχυριζόμενος, μήτε ζωὴς ψήγματος ἀψοθαί αὐτοῦ. Εἶτα ἔφησεν ὁ προσβύτης· Παῦσον τοῦ ψεύδεσθαι, νεανία, οὐ γάρ ἐγνα' ὦ σοι περὶ τοῦτου, δι' ὃν ἤρες καὶ ἔφαγας· καὶ γὰρ κἀγὼ ἐν εὐφροσύνῃ εἶμι, ἀφορῶν ἵνα τις φάγῃ ἐπ' αὐτοῦ, καὶ εὐφρανθήσεται· δεῦρο οὖν μετ' ἐμοῦ, καὶ ἔχω σοὶ τι καινότερον δεῖξαι.

14. Ἀπῆται τοίνυν ὁ Ἐπιφάνιος ἐπισθεν· βίβειον δὲ αὐτὸν ἔμπροσθεν βηματίζοντα, καὶ εὐαγγέλιον τῆ χειρὶ αὐτοῦ κατέχοντα τῆ δεξιᾷ, καὶ τόμον χάρτου ἐν τῇ εὐωνύμῳ αὐτοῦ. Ὡς οὖν διώδευσεν ἐν περιβόλοις τισί, καταλαμβάνουσι περιβαλον πλήρη φωτός, ἐν ᾧ δὲ καὶ πλάτια ἐξ αὐτῶν ἡλιακῆς ψικδομημῆν, πάσης θυμηθίας ἀνάπλευ πείλοντα, καὶ ἀνερωτήτως εἰσηλθούσαν ἐν αὐτοῖς. Θάμβω δὲ καὶ ἐρίῃ βαλλόμενος ὁ Ἐπιφάνιος, κατεπλήττετο ἐπὶ τῷ κάλλει καὶ τῇ εὐπρεπέα τῶν ἀνακτόρων· καὶ εἰσεληλθούσιν ἐν ἐνὶ τῶν παραδόξων θαλάμων· ξένα τε μυστήρια ἐν αὐτοῖς ἐχρημάτιζεν καὶ ὀκτανόητα κάλλι. Ὑπῆρχον δὲ ἐκεῖ ὄρνθοι φοβεροὶ πῦρ ἀπαστρέπτοντες· ἐκαθέζετο δὲ ἐν τῷ ἐνὶ αὐτῶν εἰς ἀβύθον ὕψος· φοβερός τις Βασιλεὺς καὶ ἀπόρρητος, ἀπαστρέπτων ὡς ἥλιος, σφαῖρα δὲ πυρὸς ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐξεπορεύετο, ὥστε ἀπὸ πολλῆς δόξης καὶ λαμπρότητας, καὶ ἀγλῆς, καὶ αὐτὸν τὸν αἰθέρα καταλαμβάνεσθαι· κύκλιον δὲ αὐτοῦ πρρεισθήκεισαν μύρια μύριαδες καὶ χίλια χιλιάδες ταγμάτων καὶ στρατευμάτων Χερουβίμ τε καὶ Σεραφίμ, καὶ αἱ Δυνάμεις, ἐν' οὕτως εἶπω, καθάπερ τινὰ δόση ὀρέων εἰς ὕψος ἴαν ἐγγεγραμένα. Ὡς εὖν ἐνόον ὑπεληλύθασιν, [πεσόντες εἰς γῆν προσεκύνθησαν· φόβω δὲ καὶ τρόμῳ βαλλόμενος ὁ Ἐπιφάνιος πρηνῆς ἔκειτο; μὴ δυνάμενος αὐτοφθαλμῶν τοῖς θεάμασιν· ὃν καὶ ἔξαναστήσας ὁ γηραιός, ἐπὶ πίδα; ἴσθησιν ἐντρομον, θαρβεῖν αὐτὸν διακλειουσάμενος. Πρὸς δὲ ἐφη ὁ Βασιλεὺς ἐκείνος (14)·] Οὕτως ἐστὶν ὁ παῖς, ὃς

(15) Ms. Vatic. & μὴ εἰδῶ; ἀποφθίγγεται ἀρνούμενος.

(14) Ms. Vatic. minus concinne: φόβος καὶ τρό-

αφρότερον ἤμιν παρεκάλεισεν ἰποκαλυφθῆναι αὐτῷ A
περὶ τοῦ δοιδίου καὶ προσφιλοῦς ἡμῶν Ἀνδρέου ;
Καὶ ὁ πρεσβύτερος, ἀπακριθεὶς εἶπεν · Οὗτός ἐστι,
ὃ Δέσποτα (15).
revelaretur sibi, quo in statu sint res celeberrimi
Domine.

13'. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς· Ἰδοὺ πᾶν τὸ φυ-
τὸν, ὃ τεθέσται, ἐν ᾧ παντὸς εἶδος καρπὸς ἐπιφέ-
ρεται, ἡ εἰκὼν τοῦ σώματος τοῦ θεραποντός μου
κεχηρημάτισεν· καὶ γὰρ οὕτως [ἐμὲ ἡδύνει ἡ τοῖς
πολλοῖς ἀγνοουμένου Ἀνδρέου διαγωγή (16)], καθά-
περ αὐτῷ εἰς ἡδύτητα κατεφάνη τοῦ φυτοῦ τὸ ὠρά-
ισμα· τὸ δὲ στρουθίον, ὃ ἐώρακεν ὡς χελιδόνα καὶ
ἀηδόνα, ἡ ψυχὴ τούτου τοῦ παιδὸς μου καθέστηκεν,
καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ μου τὸ πνεῦμα τὸ εὐθετον, ἐπερ-
ταῖς ἀκαταπαύστοις δοξολογίαις χρώμενον τὰ ἐμοὶ B
πρέποντα ἕξματα ἐπανατίθῃσιν, ὥστε πάντα τῶν
σοωμάτων ἀγγέλων μου θεῖα στρατεύματα ἐπ'
αὐτῷ ἀνακεῖσθαι τε καὶ ἐπαναπαύεσθαι. Δελάληκεν
δὲ οὗτος, ὅτι οὐκ ἔφαγεν ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ,
μᾶλλον μὲν οὖν ὑπὲρ περισσοῦ ἐνεπλήσθη ἐξ αὐτοῦ,
ἀφ' ἧς ἡμέρας προσέσχεον αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ ἤτησατο
ἀκριβέστερον γινῶναι, ὅποσός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν, ἄρον αὐτὸν καὶ ἀπαγε ἐν τῇ λαμπρό-
τητι τῶν ἁγίων, καὶ δεῖξον αὐτῷ ἅπαντα (17).
Ἦρην οὖν αὐτὸν ὁ γέρον ἐκείνος, καὶ ἀποφέρει εἰς
θάλαμον, ὡς ἀστραπὴν χρηματίζοντα· καὶ Ἰδοὺ ὡς
ἐν εἰκόνι ὁ δοιδίμος· Ἀνδρέας ἐξηλίθεν τῶν ἐκεῖ,
σύμμορφον δόξαν κεκτημένος τοῦ βασιλικοῦ καὶ φρι-
κτοῦ ὁμοιώματος, ὑπὲρ λαμπρὸν ἔχων τὸ πρόσωπον
ὡς ὁ ἥλιος, αἱ χεῖρες αὐτοῦ ὡς εἶδος ἡλέκτρου, οἱ C
πόδες αὐτοῦ ἀστραπομόρφοις ὑποδήμασιν διαχρύσοις
λύκροις ἀναβεδεμένοι, τὰ ἱμάτια ποικίλα, ὡς ἀπὸ
ἡλιακῆς ἀκτίνος, ἡ ὡς ἀπὸ ἀστραπομόρφου ἀστρα-
πῆς κατασκευασμένα. Ἦν δὲ (18) ὑποκάτω πάντων
τῇ θέᾳ ὡς χιών τῇ λευκότητι, ὡπερ ἄνθος ἀρπάζον
τὸν ὀφθαλμὸν εἰς ἡδύτητα· τὸ δὲ ἀπ' αὐτοῦ ὡς
οἶνου, ὡ μῆντοι ὡσεὶ πορφύραν ἀλλ' ἀπαλαῖζον τῷ
χρῶματι· τὸ δὲ τρίτον ἰπάνω τι ὡς εἶδος χλαίνης
ὠραιότητος, καὶ δόξα Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐξεφέρετο,
καὶ ἦν στέφανος ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, καὶ λίθοι
καὶ μαργαρίται ὡς ἀστέρες οὐράνιοι, σταυρὸς δὲ ὁ
τοῦ στέμματος τοῦ βασιλικοῦ ἰπάνω τοῦ μετώπου
αὐτοῦ· κατεῖχεν δὲ σκήπτρον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ
ἐκωνύμῳ, καὶ γέγραπτο ἀληθινὰ γράμματα, Ἄγιος, D
Ἄγιος, ἄγιος· καὶ σταυρὸς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ.

14'. Ὅτε οὖν εἰδὲν Ἐπιφάνιος, ἐξενέζετο ἐπὶ τοῖς
Θαυμαστίαις τοῖς δευχοῖσιν αὐτῷ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ
γηραιὸς ἐκείνος, ταῦτα ὑποδείξας· Τι θαυμάσεις
θναρ ἰδῶν; ἔταν δὲ ἰδῶν τὸ ἀληθές, τί ποιήσεις; Ἰδοὺ
οὖν ἐν ἀληθείᾳ δέδεικται σοὶ ἡ λαμπρότης τῶν δού-
λων Κυρίου, καὶ ὡς ἦτησας, τὸ καταθύμιόν σου πε-
μοσ ἔλαβεν τὸν Ἐπιφάνιον· πεσόντες οὖν, προσε-
κύνησαν, εὐλαθεύμενοι τῷ Βασιλεῖ ἐκείνῳ, ἐπὶ
ἰκανῇ ὥρᾳ κείμενοι. Ἐξαναστάντες οὖν, ἔφησεν ὁ
Βασιλεὺς τῷ σεβασμίῳ ἐκείνῳ πρεσβύτερῳ.

(15) Ms. Vatic. δέει κεχηρημένος, ἀπελογήσατο,
ἐκίλευσεν ὁ Δεσπότης μου, οὕτως ἐστίν.

(16) Ms. Vatic. ἐμοὶ προσανάκειται, nec vestium
anipulus.

tandem ipsum senex erigens, pedibus suis adhuc
trepidum consistere, et bono animo esse jussit :
ad quem et conversus rex ille, Hicine, ait,
iste adolescens, qui precibus supplicis institit ut
nostrique amicissimi Andreæ? Cui senex : Ipse est,

94. Tum iterum rex : Ecce, tota arbor, quam
vidit, omnis generis fructum proferens, imago est
corporis famuli mei. Etiam tam me delectat igno-
tum plerisque institutum Andreæ, quam suavior
sibi juvenis ille afflicti visus est, conspecta arboris
venustate. Avicula vero, quam partim hirundinem,
partim lusciniam referre vidit, ejusdem famuli
mei dilectissimi animam ac spiritum representat
eximium, quo sine intermissione glorificans me,
dignos meo nomine hymnos concinit, adeo ut
euncti angelorum meorum divini exercitus ad
ipsum advolent et requiescant. Hic vero dixit non
manducasse se ex fructu illo, cum tamen abunde
illo repletus sit, ex quo tempore Andream cœpit
audire. Quoniam vero summa contentione oravit,
ut sibi revelaretur, quantus sit Andreas in regno
cœlorum, age, sublato hinc deduc in sanctorum
gloriam, et duc per omnia, quæcunque illic sunt
lustraturum. Sublatum igitur Epiphanium senex
adducit in conclave, fulguris in modum lucens.
Ecce autem prodit inde, velut in imagine, ce-
lebris Andreas, gloria relucens, illi simillima
qua Rex ipse coruscabat : rutilabat caput, uti
sol, manus electri speciem præferebant, pedes
induebantur calceos, nihilo minorem claritatem
quam fulgur emittentes, corrigiis inauratis
constrictos ; vestimenta, quæ multifaria erant,
dixisses e radiis solaribus aut vibrationibus sul-
minis consarcinata. Inferior vestimenti totius pars
apparebat nive candidior, afficiebatque suavissime
oculus, ut amœni flosculi solent : ei proxima quasi
vino tincta, non quidem purpureo, sed fulgenti
decora erat colore : tertia pars, quæ et suprema,
speciem habebat togæ venustissimæ, unde gloria
Domini proveniebat : comam illius adornabat co-
rona, gemmis margaritisque quasi stellis cœli
distincta ; frontem insigniebat crux coronæ regię ;
sinistra manus sceptrum, his vocibus, Sanctus,
Sanctus, Sanctus, inscriptum, dextera vero crucem
tenebat.

95. Tam mirabilia conspiciat ostenta Epipha-
nium, præ admiratione vix fuit apud se. Cui senex,
visorum exhibitor : Quid, inquit, somnium admi-
raris? Quid ergo facies, ubi rem ipsam conspexeris?
Ecce igitur jam vere exhibitus tibi est splendor
et gloria famulorum Domini, et expletum

(17) Præter alia quæ hinc inde mutata sunt,
inserebantur hoc loco pro istis αὐτῷ ἅπαντα, quæ
ἐπιμνησκόνται, ὁμοίωσιν εἰκόνα κατὰ τὴν τάξιν τῶν
ἁγίων, ὅτι οὕτω εἰκείνα ἐγένετο.

(18) Hinc usque ad num. 95, uti alias sæpe in
descriptionibus, maxime ubi quedam obscuriora
occurrunt, in ms. Maz. desiderantur.

est, uti petisti, desiderium tuum : quapropter **A** satage tu quoque, ut ne excidas spe regni caelorum consequendi. Et his a senē commemoratis expectatus est Epiphanius, eodem tempore quo ecclesiae conventus ad canonis medium jam pervenerat. Et recolens animo universa, quae viderat, non sine horrore ac admiratione, in haec verba prorupit : O me miserum ! qui in peccatis nutritus et e sordibus eductus, a cui conspicuum oculis habere Dominum Jesum omnipotentem, quemadmodum et pulchritudinem famuli ejus gloriosi. Quibus dictis, surrexit abiitque in ecclesiam, canonem absoluturus, et adveniente die, ab hora prima ad usque tertiam, in conclavi suo multis cum lacrymis orationi vacans, gratias persolvit Deo, quod ipsi incerta et occulta sapientiae suae manifestasset. Tum surgens ad mediocritatem mesam accessit, renuntiavitque summo cum timore ac humilitate omnia, quae jam narravi. Quare percussus ego exclamavi subito : Quis magnus est uti Deus noster ? tu facis mirabilia, Deus !

CAPUT XIII.

Propheticus Andreæ spiritus in futuris oculisque rebus ; pestis depulsa, peccata correpta.

96. Beatus interim Andreas, cum pro sua consuetudine solitis sese laboribus exercens a tempore vespertino in multam noctem urbem oliret solus, delatus forte est ad oratorium quoddam, sanctis apostolorum principibus Petro atque Paulo consecratum, quod natu grandiores incolae a S. Constantino imperatore exaedificatum memorant. Illic itaque, tenebricosa sine luna nocte, nebulis stellas caeli obnubilantibus, iter habenti Andreæ occurrit via media puteus, sive ut receptaculum foret aquarum, sive alia de causa, quam Deus noverit, effossus ; in quem Satanas, Aethiopsis specie apprensus, transeuntem prope virum sanctum, permitte beniguissimo Deo, trudendo praecipitavit. Hic, luto pene obrutus uliginoso, confestim exclamavit : O qui quatuor orbis partes salutari doctrina vestra illuminastis, apostoli, vos luminaria mea lucidissima, suppetitas ferte vilissimo servulo vestro, eripite me ex puteo hoc profundissimo ! Cum illico emicans ex oratorio crux, in aere suspendi visa est, emittens fulgorem uti ignis immensum adversus Sanctum in puteo : quam ut conspexit exclamavit denuo : Signetur super me lumen vultus tui, Domine. Et continuo apparuerunt viri duo pulchritudinis eximiae per aerem delati, unus ab una, alter ab altera parte crucis, in aere pendentis et late omnia illuminantis : illorum vero alter dextera Sancti prehensa, alter sinistra, e luto puteo illum eduxerunt, in rectaque via restituerunt, genibus laevus caeno immersum ; et statim ex oculis evanuerunt.

(19) Hic item, quae de Canone ecclesiastico in duobus locis, quae de tempore, quae de congressu

πλήρωκεν · σπεύσον οὖν καὶ αὐτὸς ὅπως μὴ στερηθῆς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο εἰρηκῶς ὁ πρεσβύτερος, ἔξυπνος γέγονεν ὁ Ἐπιφάνιος· ἦν δὲ ἡ ἐκκλησία τὸν κανόνα μεσάσασα (19). Ἐν ἐκυτῷ δὲ ταῦτα ἀναμνησάμενος, εἰς φρίκην φοβεράν μετηνέχθη, καὶ ἀπιθαυμάζων τὴν ὄρασιν, ἔλεγεν · Ὁ τάλας ἐγὼ ! ὅτι ἄνθρωπος ἐν ἀμαρτίας τεύραμμένος, καὶ λυγρῶς ταῖς ἀκαθαρσίαις ἀντλούμενος, τὸ παντοκράτορα Κύριον Ἰησοῦν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἠξιώθη ἰδεῖν, ἅτε δὴ καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ θεράποντος αὐτοῦ. Ταῦτα εἰρηκῶς, ἀναστάς ἰπορεύθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν κανόνα τελέσαι · πρῶτως δὲ γενομένης, ἀπὸ πρώτης ὥρας μέχρι τρίτης, ἐν τῇ κοίτῃ αὐτοῦ μετὰ λακρῶν πολλῶν προσευξάμενος, ἀπευχαρίστησεν τῷ Θεῷ, τῷ ἀποκαλύψαντι αὐτῷ τὰ ἀδύτητα καὶ κρύφια τῆς ἀποβλήτου σοφίας αὐτοῦ · καὶ ἀναστάς πρὸς τὴν μετριότητα παρεγένετο πρὸς με, τὰ προβηθέντα μοι ἅπαντα ἀναγγέλλων ἐν ἀσάτω δέει καὶ ταπεινότητι. Καὶ καταπλαγεὶς εὐθείως ἀνέβη· ἔξα· τίς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν ; σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια.

ἢ· Ὁ δὲ Μακάριος ἀφ' ἐσπέρας, ὡς ἦθος, εἶλεν τοῦ ἀγωνίζεσθαι ἐν τοῖς ξηάροις, μόνου περιπατοῦντος ταῖς νυκτεριναῖς περιόδοις, συνέθη αὐτὸν πορευθῆναι πλησίον εὐκτερίου τινὸς τῶν ἀγίων καὶ κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ὅπερ ἐφασκον οἱ παλαιοὶ τῆς πόλεως τὴν ἐν ἀγίοις Κωνσταντινῶν τὴν βασιλεῖα οἰκοδομησά. Παράγοντι οὖν ἐκείσε, ἀσελήνου ὄψεως τῆς νυκτὸς, καὶ τῶν νεφελῶν ἀποκρυφάντων τοὺς ἐν τῷ στερεώματι ἀστέρας, ἔτυχεν εἶναι κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ βόθρον τινὰ ὀρύγματος, εἶτε διὰ νομῆν ὑδάτων, εἶτε δι' ἄλλον τινὰ τρόπον ἀνῶρυξαν, ὁ Κύριος ἐπίσταται. Ὡς οὖν πλησίον ὁ μακάριος διώδενεν, παρακωρήσαντος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ὡς Αἰθίοψ τις παραφανείς, συμποδίσαι αὐτὸν εἰς τὸν βόθρον παρενέπειραν. Ἐκεῖσε τόνον τῷ ὀλώδει πληρῶ συγχωσθεῖς, παρευθὺς ἐξεβόησεν · Οἱ τὴν τετραπέρατον φωταγωγησαντες πυρίνας διδασκαλίας ἀπάστολοι, φωστῆραί μου φαίνονται, βοηθήσατε τῷ εὐτέλει οἰκέτῃ, βυθόμενοι με ἐκ τοῦ βυθοτάτου (sic) ὀρύγματος ! Καὶ εὐθείως ἐφάνη σταυρὸς ἀπὸ τοῦ εὐκτερίου ἐπὶ τοῦ ἀέρος κρεμάμενος, καὶ ἦν ὡς περ πῦρ φλέγον μαρμαρυγᾶς λαμπηδόνων ἐπὶ τοῦ λακκου ἐκπέμπων πρὸς τὸν Μακάριον. Ὅν περ θεασάμενος ἐβόησε· Σημειωθήτω ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. Παραχρῆμα δὲ ἐφάνησαν δύο ἄνδρες ὠραῖοι σφόδρα ἐπὶ τοῦ αἰθέρος φερόμενοι, εἶς ἔνευθεν, καὶ εἶς ἔνευθεν ἐγένοντο τοῦ φωτοφόρου ἐκείνου σταυροῦ, ἐπὶ τοῦ ἀέρος ἐστώτος καὶ φωτίζοντος· ὁ μὲν εἰς τῆς δεξιᾶς χειρὸς κειμένης, ὁ δὲ ἄτερος τῆς ἐναντίου, ἀπὸ τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ βόθρου ἀνήγαγον, καὶ ἐπὶ τῆς εὐθείας ἰδοῦ παρέστησαν· ἦν γὰρ κειρασμένος ἕως τῶν γονάτων· καὶ εὐθείως ἀφαντοὶ ἐγένοντο.

Epiphanius cum scriptore Vitae dicuntur, non inveniuntur in Ms. Mazar.

ἴσ'. Ὁ (20) δὲ θαυμάσιος ἐκεῖνος σταυρὸς, προάγων ἄ
 ἔμπροσθεν τοῦ Ὁσίου ἐπὶ τοῦ ἄερος, προπορευόμε-
 νος οὐ διέλιπεν, φωτίζων αὐτοῦ τὴν πάροδον ἕως οὐ
 εἰσὶν εἰς τὴν ἔμβολον. Ἐπιστραφεῖς οὖν ἰδεῖν ἐκεῖ-
 νον τὸν θεὸν σταυρὸν τοῦ μετὰ ταῦτα ἀπελεύσεσθαι,
 ἰδεν, καὶ ἰδοῦ καθάπερ πτέρυξιν διαχρύσοις εἰς ὕψος
 ἔρθη κατὰ τὸ μέσον τῆς πόλεως, καὶ τῆ ἀνόδιον αὐ-
 τοῦ πυροσιδεῖ; ἀκτίνες δὲ τοῦ ἄερος ἀπέστειλεν.
 Καὶ ὅτε ὁ σταυρὸς ἀφανῆς ἐγένετο, σταθεῖς ἐν μέσῳ
 τοῦ ἔμβολου ὁ Ὁσῖος κατὰ τὴν ἰδὼν ἐκείνην ἰδεν, καὶ
 ἰδοῦ τὸ εὐκτῆριον ἐκεῖνο τῶν κορυφαίων ἀποστό-
 λων νεύσει θεοῦ μετασκευασθὲν, πεντακρόχως κατὰ
 στρωματικῶς ἐγεγόνει, καὶ περικαλλῆ; τῷ μεγέθει
 καὶ τῷ εἶδει ἀμίμητος. Ἰδεν οὖν τὸν Κύριον ἐν μέ-
 σῳ τοῦ ναοῦ ἐπ. θρόνου καθήμενον, καὶ Χερουβιμ
 καὶ Σεραφίμ κύκλῳ αὐτοῦ οὖν πάσῃ τῇ στρατιᾷ τῶν
 οὐρανίων δυνάμεων φόβῳ καὶ τρόμῳ περιστάμιναι.
 Ὁ δὲ Ὁσῖος ἐκτείνας τὰς χεῖρας πρὸς αὐτὸν,
 ἐξόρσεν· Μνησθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ
 σου. Κατὰ τὴν ὄραν ἐκείνην ἐν ἐσχάτοις γινόμενος,
 προείπεν περὶ τοῦ ναοῦ· Καίρῳ, φησὶν, κρεβαίνοντι
 ἀναστήσει αὐτὸν εὐσεβῆς βασιλεὺς, καθ' ὃν τρέ-
 πον ἰδασσάμην αὐτὸν, εὐσεβῆ καὶ περικαλλῆ τῷ
 μεγέθει, ὅσον δὴ καὶ σχήματι ἰδασσάμην αὐτόν.

ἴη'. Τῷ δὲ καιρῷ τούτῳ γέγονεν θανατικὸν πολὺ ἐν
 ταύτῃ τῇ βασιλείᾳ τῶν πόλεων· καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν
 μακάριον μέσον τῆς πλατείας, καὶ ἐν ῥύμαις καὶ
 ταῖς ἐμβόλοις; καθεζόμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ
 θρόνον μετὰ ὕδου μέγαν ποιούμενον· καθιζέτους
 γὰρ τὸν φιλόνητον Κύριον τοῦ φεῖτασθαι τὰς
 ἡμῶν ἁμαρτίας, καὶ πρῶς ἐνέγκαι, σπλαγχνισθῆ-
 ναι, καὶ παῦσαι τὸ δεινὸν θανατικόν. Οἱ οὖν διδοῦ-
 ντες, βλέποντες αὐτὸν οὕτω πρᾶττοντα, ἔλεγον·
 Τὰ τῶν ἀγγέλων ἔβη ποιεῖ φληναφῶν, θεάσασθε πῶς
 θρηνητῶν ἀποδύρεται τὴν ἑαυτοῦ μάμμη τῆθηκυῖαν
 ἄρτιον. Ἄλλοι ἔλεγον· Ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ
 ὡς παρατετραμμένος ὀδύρεται, ἔστι γὰρ καὶ ἀπὸ
 δαιμόνων ἐξάξει ἄχουτος δακρῶν, καθὼς φησὶν ἡ
 Τραφή. Ἄλλ' εἶθε ἵνα τις Χριστιανῶν ἔσχε τοιαῦτα
 δάκρυα, καὶ κατεπόνησεν τὸν ἑσούτο πλημμελημά-
 των τὴν ἄδυσσον. Ἄλλοι ἔλεγον· Τίς ὄδεν εἰ ἄρα
 εἰς νῆψιν γενόμενος, τὴν ἑαυτοῦ ἀποδύρεται τύχην;

(20) Hinc usque ad medium hunc num. ubi στι-
 χεῖς ἐν μέσῳ, et versum ab illis κατὰ τὴν
 ὄραν, usque ad num. 88 absunt omnia a ma-
 Mazor.

(21) *Constantinopolis Christiana* Cangii, lib. iv,
 c. 5, inter Apostolica n. 26 recenset quoniam ec-
 clesiam SS. Petri et Pauli in palatio Hormisdæ,
 Justiniani domo, antequam imperium oblineret ab
 eodem usurpata, juxta palatium majus ipsius
 Constantini, inter Hippodromum et Propontidem
 sed ea structura vixit. Andree quatuor sive sæ-
 culis præcessit: Oratorium vero, de quo hic agitur,
 attribuebatur Constantino Magno. Intelligenda est
 ergo aliqua, obscurioris apud scriptores nominis,
 Cangiique ignoti situs incerta, ac perquam vetusta:
 quæ (si Andree ætatem rectè ordinavimus) futuris
 sæculi temporibus debeatur prædictam ab illo am-
 plius converti, cum Turcis Constantinopoli
 relictis, ea ad Christianos imperatores redierit, quod

97. Crux vero mirabilis, in aere sublimis, San-
 ctum præcedens, nusquam eum destituit, sed viam
 illuminavit tandem, quoad ille porticum aëquam
 subiret. Hic vero conversus ad crucem, ut obser-
 varet quo deinde perrectura esset, vidit quasi alis
 inauratis per medium e vitæ in altum efferræ,
 qua ascendeat via, radios igneos per aerem spar-
 gentem. Erepta autem e conspectu cruce, consti-
 tens in media porticu Andree, reflectebat oculos
 in viam illam, viditque oratorium principum
 apostolorum d'vino nutu converti in templum,
 crucis figuram exhibens, fastigiis quinque deco-
 rum, tantæ capacitatis ac pulchritudinis, ut imitari
 nullus possit: vidit quoque Dominum in throno
 templi medio consistentem, circum astantibus
 cum metu ac tremore Cherubinibus, Seraphinibus,
 totoque militiæ cœlestis exercitu: et extensis
 eo manibus exclamavit: Memento mei, Domine,
 in regno tuo: eademque hora ecstasim adeptus,
 multa de templo illo vaticinatus est his verbis:
 Futuris temporibus excitabit illud pius ac re-
 ligiosus imperator (21) ea qua oculis meis obla-
 tum est forma, firmitate, magnitudine, venu-
 stateque visendum, tale omnino, quale modo con-
 spexi.

98. Sub illud tempus cum in hac regina ur-
 bium grassari cœpisset mortalitas magna, specta-
 batur passim Andreas in plateis, in vicis, in
 porticibus humi stratus, luctum ingentem cum
 lamentis excitans: precabatur interea et obsecra-
 bat benignissimum Dominum, ut peccata nobis
 nostra condonare, ut clementer tolerare defectus,
 ut misereri, ut sistere grassantem immaniter
 pestem dignaretur. Quem talia agentem cum
 observarent illac prætereuntes, alii quidem:
 Videte, inquiebant, quomodo ille delirio suo delirans,
 lamentetur aviam suam pridem defunctam. Alii
 vero: Peccata sua, ut dæmoniacus et insanus, luget;
 nam et a dæmonis effici, ut lacrymarum rivus
 quispiam profundat, sacra pagine testantur (22):
 verum ut nam Christianus quilibet istiusmodi
 lacrymarum lumen produceret, quo infinita sua
 crimina demergeret! Alii denique: Quis noverit,

cito futurum Cæsarei contra Mahometanos pro-
 gressus sperare faciunt. Ceterum non difficile est
 hoc et mox sequenti loco de S. Daniele Stylita,
 haud modice suspecta mihi hæc Acta reddi, ne
 vel interpolata licentius sint, vel ab auctore non
 tam fido ac certo quam præfertur edita: eoque
 magis probè consilium sumptum, de illis extra or-
 dinem aliorum dandis. Non enim de Justiniani
 ædificio prophetasse potuit Andreas (si voluit au-
 ctor ipsam de eo prophetasse, nisi is sub Leone
 Magno, uno sæculo ante Justinianum, vixisse con-
 ceptur, quo etiam tempore vivebat Daniel. Id
 tamen prohibent omnia, que pro longe minori
 ætate sancti in Comm. prævio deduximus: et
 ita addas licet omnium veterum de Andree pro-
 fundum silentium.

(22) Nullum Scripturæ locum novi qui hæc re-
 ferri possit.

aliant, utrum mentis sanitati redditus fortunam suam non lamentetur? Quibus temere prolatis, quisque inde recedebat: famulo Dei modum nullum faciente lacrymas precesque fundenti, quoad exauditus a Domino, voti compos fieret ac plaga cessaret.

99. Contigit vero aliud quoque miraculum, quo Dominum ad misericordiam flexit Sanctus. Abreptus quippe aliquando per extasim a corpora sensibus, delatum sese deprehendit ad famulum Dei Danielem (24) in Anaplo. Steterat is ibi aliquando super columnam sublimis in aere, et crebra admodum ad gloriam Dei patrans miracula, quem et imperator pius Leo cum Augusta adibat frequenter, preces illius pro se flagitandi causa. Iluc igitur per visionem delatum Andream aspiciens Daniel, visus est ei blando vultu dicere, Huc adsis, cursor et pugil egregie, qui in medio mundi hujus tumultu splendidior ipso sole resplendes, supplices una deprecemur Dominum, quoniam misericors, longanimis, et multae miserationis est, ut reginam hanc urbium pernicioso quo pessumit malo, liberatam velit. Cum suas igitur Domino preces obtulissent, visus est continuo descendere ignis e caelo, inque caput Aethiopiae, cujus multo sanguine imbutae manus perniciem urbi asserabant, per aera deferrari, quo ambustus, et violenter ex regia civitate ejusque finibus exterminatus Aethiops est, statimque pestis grassari desinit.

100. Post dies aliquot obire contigit primicerii cujusdam filiam, virginitate ac totius vitae innocentia in paucis insignem: quae patrem suum jurejurando interposito astrinxerat, ut in sacello, in vinea ipsius sito, se terrae mandaret: quod et factum est. Grassabatur vero per id temporis fur quidam, mortuis sua, queis involuebantur, lintea surripere assuetus, qui postquam observatis sedulo libitinariis, quo funus condidissent loco didicisset, reversis omnibus domum amoliebatur terram, et mortuaria vestimenta auferebat. Is

(23) Haec duo vicina loca, manifesta librarii socordia praetermissa supplentur ex Mazar.

(24) S. Daniel Stylita colitur 11 Decembris, ex cujus Vita proluxe descripta, quam Lipomanus et Surlus Latinani dederunt, constat eum tempore Leonis Magni et Anatoli patriarchae venisse ex Mesopotamia, victurum in columna, quomodo viderat vivere juxta Antiochiam Simeonem illum, cujus Acta illustravimus 24 Martii. Huc Theophanes ad annum Leonis 8, qui est Christi 465: « His temporibus Daniel Stylita, vir plane mirandus, columnam in Anaplo positam conscendit; » distinctius autem Menæa: « Ex divina revelatione contulit se ad partes Thraciae juxta Byzantium in Anaplo. » Stetit autem ibi usque ad tempora Euphemii patriarchae; a quo adeo usque ad annum 490 et ultra. Sed longe haec absunt ab ea quam definitimus Andreae aetate. Prorinde, sicut hic in visione raptus in Anaplo fuit, ita non potuit Danielem, isue sepultum a quatuor seculis, nisi in spiritu loquentem audivisse. Graecum ergo contextum teatenus obscurum, quatenus τῷ τρηνακῦτα πρᾶ-

ταῦτα λέγοντες, ἀπ' αὐτοῦ ἀνεχώρουν. Ὁ δὲ δούλος τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐπαύσατο μετὰ θακρῶν ποιεῖσθαι τῆ αἰτησιν, μέχρις ἂν [ὁ Κύριος τῆς δεξιῶς αὐτοῦ ἐπακούσας (23)] τὴν θραῦσιν ἐπαίσειν.

100. [Συμβάν δὲ καὶ ἄλλο θαυμάσιον εἶς φιλανθρωπίαν τὸν Κύριον ἔκλινεν.] Ἴδε γὰρ ἐκυτὸν ἐν μετ' ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενον, ὅτι εὐρέθη πρὸς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Δανιὴλ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ. Καὶ γὰρ ἦν καὶ αὐτὸς τῷ τρηνακῦτα ἀθῆριος, ἱστώς ἐπὶ τοῦ στύλου ἔγχετο, ἀπειρα θαύματα εἰς δόξαν Κυρίου ἐργαζόμενος ἐν οἷς καὶ Λέων ὁ εὐσεβῆς βασιλεὺς σὺν τῇ Αὐγουστῇ ἀπέσαν συγχῶς πρὸς αὐτὸν εὐχῆς χάριν. Ὡς οὖν ἐκεῖσε τῇ θεωρίᾳ ὁ Δίκαιος γέγονεν, βλεπῶν αὐτὸν ὁ δῶσιος Δανιὴλ, ὡς ἔτι χαριεντιζόμενος εἶπεν Ἐσὺ εὖ καλὸς δρομῆς, καὶ ἱσμενὸς σταδιάρχης, ὁ ἐν μέσῳ θορῶν ἀστράπτων ὑπὲρ τὴν ἡλ.ον. δεθῶμεν ἀμφοτέρω: τοῦ Κυρίου, καθ' ὅτι οἰκτιρῶν ἐστὶ καὶ μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, ὥπως βύσῃται τὴν βασιλῆα ταύτην τῶν πόλεων ἀπὸ τοῦ ἁλοθραύοντος. Εἶδεν οὖν καθ' ὅτι ἐδεήθησαν τοῦ Κυρίου, καὶ εὐθέως κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐπιβάλλεται τίνος ἁθῆριος, οὐτινὸς αἱ χεῖρες πληρεῖς αἵματος μεμελανωμέναι ἀπέσταζον ὀλέθριον. Κατεσθίων οὖν αὐτὸν τὸ πῦρ ἐκείνο εἶθ' ἐκ τῆ ἀέρος, καὶ βιάζων ἐξεδίδωκεν ἐκ τῆς βασιλευσῆς πόλεως, καὶ τῶν ὀρίων αὐτῆς, καὶ παραυτίκα ἐπαύθη ὁ ὀλεθρος.

100. Μεθ' ἡμέρας οὖν τινα, ἐτελεύτησε θυγάτηρ τινὸς πριμακηρίου, [ισμενῶς δ' ἐξεληθῆσα τὸν ἐαυτῆς βίον ὀρκίσασα τὸν αὐτῆς πατέρα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, τῷ ὄντι ἐν τῷ ἀμπελῶνι: αὐτοῦ, ἐκεῖσε αὐτὴν θάψαι. Ὁ δὲ ἐποίησε (25)]. Κατ' ἐκείνον δὲ τὸν καιρὸν ἦν τις λωποδύτης, σὺλῶν τὰ ἐντάφια τῶν τεθνεώτων ἰστάμενος δὲ παρετήρει τοὺς ἀποικομένους, ποῦ μέλλουσιν θάψαι: καὶ μετὰ τὸ ἀναχωρῆσαι ἄπαντος, ἀνορύπτων ἤρην τὰ τοῦτων ἐνδύματα. Ὡς οὖν καὶ τῆς κόρης ταύτης: τὸ ἐξόδιον ἐθεάσατο, ἐν τοίῳ τόπῳ κατετέθη τῆς τεθνεώσης τὸ λείψανον, ἠβουλίθη καὶ

sens ut plurimum tempus significat ab eoque non recedit praeteritum quod vocant imperfectum; ut videatur dici quod « tunc temporis stabat in columna » Daniel, cum ad eum raptus Andreas est) flexi ad praeteritum plusquam perfectum, et verit « aliquando ibi steterat in columna, » quem sensum etiam vox τρηνακῦτα recipit; reliqua autem sic retexui, ut istic ubi corpus jacebat S. Danielis, ibi is apparet Andream, locutus ipse seu loqui visus intelligatur. His positus nihil miraberis quod, in Vita Danielis, tanto prius scripta quam Andreae nasceretur, nulla fiat mentio pestilentiae, ab urbe Constantinopolitana ejus simul et Andreae precibus sepulsa. Est autem Anaplo, suburbium Constantinopolitani ad 4 p. m. versus os Ponti.

(25) Ms. Vatic. sic legit: Ἦν δὲ ἡ κόρη παρθενοῦσα σεμνῶς διαγούσα τὸν ἐαυτῆς βίον, κτεκρινεν δὲ τὸν πατέρα αὐτῆς, πρὸ τοῦ ἀστεως κηρυματο: αὐτῆς ὑπάρχουτος, ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, τῷ ὄντι ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ ἐκεῖσε, αὐτῆν ἐνταφιασθῆναι. Ὡς ἐτελεύτησεν, ἄρρατες ἀπέσαν εἰς ἓν καιρικρινὸν τόπον.

ἐπ' αὐτῷ τὰ ὁμοία κατειπραΰσασθαι. Ἐτυχεν δὲ διαβαίνειν ἐκεῖσε Μακάριον, τὰ δὲ Χριστὸν Εἴθι αὐτὸν ποιῶντα· καὶ ὡς ἄτε βλέπων τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς, ἔγνω τῷ πνεύματι τὸν μοχθηρὸν ἐκείνου τοῦ δολίου σκοπὸν, καὶ βουλόμενος ἀναστῆλαι τὴν τούτου ἐγχείρησιν (ἑώρα γὰρ οἷος ἄλλοθι μέλλει αὐτῷ συναντῆσαι) καὶ βλοσυρὸς ἀπιδὼν εἰς τὴν αὐτοῦ ὄψιν, ἔφη πρὸς αὐτόν· Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, σοὶ τῷ ἐσθίοντι τὰ ἀμφία τῶν ἐν μνημείοις κατατιθεμένων, οὐκ ἔτι Ἰθῆς τὸν ἥλιον, οὐκέτι θεάσῃ ἡμέραν, οὐκέτι θεάσῃ μορφήν ἀνθρώπου· κλεισθήσονται γὰρ οἱ πυλῶνες τοῦ οἴκου σου, καὶ οὐκέτι διανοιγήσονται, καὶ σκοτιάσει ἡ ἡμέρα, καὶ οὐ μὴ διαφύσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

ρζ'. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, οὐ συνῆκε τὰ παρὰ τοῦ Δικαίου ρηθέντα, καὶ μηδὲν μελλήσας ἐπορεύετο. Ὁ δὲ Ὅσιος ἀπιδὼν πρὸς αὐτόν, ἀπεφθέγγετο· Ἄπιθι κλέψαι, μάταια. Μὰ τὸν Ἰησοῦν οὐ μὴ θεάσῃ τὸν ἥλιον. Ὁ δὲ συνεῖς τελείως τὰ ρηθέντα αὐτῷ, διεχλεύασε τὸν Ὅσιον, εἰπὼν· Ναί, παρατετραμμένε, ἀδελφά φῆσαι, καὶ τοῦ φουροῦ τῶν δαιμόνων ἐφάμιλλα· ἐγὼ ἐκεῖ ἀπέργομαι, καὶ βλέψω εἰ ἐνεργήσῃ σου τὰ ῥήματα. Ὁ δὲ Ὅσιος μετριοπαθῶν διέβη τὸν τόπον. Ἐσπέρας δὲ ἦδη γενομένης, ἀδειαν εὐρῶν ὁ ἀτυχεστάτος, ἀπελθὼν καὶ ἀποκυλίσας τὸν λίθον τοῦ μνήματος, εἰσῆκε ἐν αὐτῷ· καὶ πρῶτον μὲν ἤρε τὸ σάβανον, καὶ τὸ μαφόριον κάλλιστα ὄντα (26). Ὅτε οὖν ταῦτα ἤρεν, ἐβουλεύσατο ἀναχωρῆσαι· ὁ δὲ μετάνθρωπος δαίμων ὑπέβαλλεν αὐτὸν ἄραι καὶ τὴν ὕδριν, καὶ γυμνὸν τὸ σῶμα καταλιπεῖν· ὁ καὶ πεποίηκεν. Ὅτε οὖν ταῦτην ἤρε, νεύσει Θεοῦ, ὡς ἀπὸ ῥῆτόν ἐστι τὸ διήγημα ἰ τὴν δεξιάν αὐτῆς χεῖρα κουφίσασα, δίδωσιν αὐτῷ ῥάπισμα, καὶ παραυτὰ ἐτυγλώθησαν αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοί· συνέσχε δὲ αὐτὸν τρόμος φοβερός· καὶ φόβος ἀσύγκριτος, ὥστε ἀπὸ τοῦ γενομένου αὐτῷ κλύου τὰς σιαγόνες αὐτοῦ σὺν τοῖς ὀδοῦσι συντοίβισσθαι, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ γόνατα.

ρδ'. Ἀνοίξασα δὲ ἡ νεκρὰ κόρη τὸ στόμα αὐτῆς, τάδε πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγγετο· Ἄθλιε καὶ ταλαίτωρ, ἔστιν, οὐκ ἐφοβήθης τὸν Θεόν, οὔτε τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, κἂν ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων ἀπηθέσθης τοῦ θεάσασθαι ὀφθαλμοῦ σώμα γεγυμνωμένον; Οὐκ ἤρξῃσθης ἄπερ πρότερον ἔλασθες, κἂν τὴν εὐτελεῖ ὀβόνην οὐκ ἐχαρίζω τῷ σώματι; Ἄλλ' ἐπεὶ ἀνηλεῆς καὶ ἀπάνθρωπος· καὶ ὡμὸς κατ' ἐμὲ ἀπεφάνθης, καὶ ἐβουλεύθης γέλοιόν με ὀφθῆναι ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐλευσίᾳ πάσαις ταῖς ἁγλαῖς παρθένους· ἰδοὺ ἐγὼ σοὶ δείξω μηκέτι κλέπτειν· Ἐπειτα ἵνα γινώσκῃς Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, καὶ ὅτι κρίσις ἐστὶ καὶ ἀναπαύσεως, καὶ μετὰ θάνατον ζωσι

igitur hujusce quoque puellæ cadaver ubi terre mandatum esset speculatus, pari modo et illud spoliare induxerat animum : cum forte illac transire contigit B. Andream, solita opera sua Christi causa ætitantem. Qui oculos mentis interiores intendens in hominem fraudulentum, cognovit nefarium ejus consilium, quod ut impense cupiebat mutatum (videbat enim quanta misero calamitas impenderet), torvo in illum intuitus vultu, ita loqui cœpit : Hæc dicit Spiritus sanctus tibi, qui vestes mortuæ et terræ mandatis detractas abliguris, non amplius aspectu solis, non diei, non formæ humanæ fruiturus es, claudentur enim portæ domus tuæ, deinceps non aperiendæ; tenebris involvetur dies, et non illuminabitur in æternum.

101. Audiit quidem ille hæc Sancti effata, sed non intelligens, sine cunctatione digressus est. Quem oculis prosequens Andreas : Abi, inquit, abi, furare, sceleste. Jesum Christum testor, non amplius visurum te solem. Quæ tandem, quid sibi vellent, ille capiens, vaticinanti Sancto isthæc cum ludibrio ingessit : Næ tu, energumene, obscura loqueris; qualia dæmoniaci effutire consueverunt : ego vero illuc abeo, periculum facturus, num quod dictis tuis pondus insit. Posteaquam vero Sanctus, modice dolens, iter suum porro prosecutus esset, infelicissimus ille jam ingruente vespera, tuta omnia circumspiciens, ad monumentum accessit, revolutoque lapide introiit. Ac primo quidem sabanum et maphorium, vestes pulcherrimas, abstulit; quibuscum abire paranti aliud consilium suggestit cacodæmon, acerrimus humani generis hostis, videlicet interulam quoque ut tolleret, nudato cadavere relicto : quemadmodum et re ipsa facere aggressus est. Verum nefario in conatu, volente Deo, defuncta puella (quam inexplicabile hæc res est!) sublata in altum dextera insignem violatori colaphum impegit; quo statim oculorum usu destitutus est, correptusque metu ac tremore tam vehementi, ut maxillæ ut dentes, ut genua inter se colliderentur.

102. Ad hæc et os suum aperiens defuncta, talibus illum dictis incessit : Miser ac miserande, esto sane, nec Deum nec angelos ejus reformides : at saltem, cum ipse homo sis, quo pacto reveritus non es femellæ corpus, vestibus suis spoliatum, iuveni? Num explere avaritiam tuam non potuissent quæ primum surripueras, si hujus vitis interulæ gratiam corpori meo fecisses? Sed quoniam immisericordem et inhumanum et crudelem te mihi exhibuisti, qui me omnibus sanctis virginibus, in secundo Domini nostri adventu, risui ludibrioque exponere tentasti (27), omnem ego tibi deinceps furandi facultatem adimam, ut cognoscas,

(26) Ms. Maz. ὁμοφόριον, humerale : est autem Maphorium, muliebre p. lhuai.

(27) Quantum scilicet erat in ipso fure : neque

enim tam stolidus erat scriptor, ut putaret vestem eam in extremo judicii die usui futuram detrahere.

Christum verum esse ac viventem Deum, judicium A et remunerationem instare, diligentes Deum, ubi ex hac vita excesserint, aliam ordiri multo lætiores. Isthæc locuta, levavit se puella, receptamque internam, nec non sabanum et maphoriam induit, et Deum his verbis laudare instituit : Quoniam tu, Domine, singulariter in spe habitare fecisti me : et reclinata, in pace in idipsum dormivit.

103. Interea fur infelix, a grege tandem reperto exitu e vinea, ubi monumentum erat, in viam publicam invasit, palpausque parietes, ad urbis portas denique devenit. Percunctantibus autem cæcitalis causam, et quomodo id illi evenisset scire cupientibus, tunc quidem sese purgabat multis in defensionem adductis, deinde vero facti pœnitens, quod res erat, palam omnibus enarravit. Cum igitur ex illo tempore quotidianum sibi mendicando victum compararet, accidit non raro, consistentem alieni, ream agere gulam suam et sic affari : Male percas, insatiabilis gula, quoniam tui et ventris deliciis implendi causa in hanc cæcitalis incidi calamitatem ! Alias autem : Si quis, inquiebat, ventris sui factor, furto se addixerit, patrem mææ palmam expectet. Hinc multi sub id tempus similis farinae homines, severam illius punitionem edocti, Satanae nuntium remiserunt, tam moribus quam operibus veros sese Christianos profitentes. Ille autem, qui pœnam subierat, memor vaticinii Andreae, quomodo scilicet quæ propter flagitia sua sibi eventura erant, pœnuntiasset, ingenti admiratione ac stupore completus fuit.

104. Die quodam sanctæ Quadragesimæ, ad medium jam progressæ, ludebat more suo Sanctus in fori plantie, modo saltui, modo cursui operam impendens : eumque ad portam Curia majorem pervenisset, speculabatur istie existentes loripedes. Quem transeuntium quispiam tam fixo obtutu intentum cernens, gravi ictu percussit, hac addita increpatione : Quid hic contemplandus consistis, stulte ? Cui Sanctus : Ut idolorum opera contempser, hic consisto, stulte ; etenim tu quoque loripedes inter versans, et serpens et genus viperarum mihi visus es, nam et cardines animæ tuæ, et pedes tui spiritus inversi divaricatique sunt, atque ecce prope abes ab orco, ut te in dies isthæc operantem absorbeat, inhumaniter biante. Ad quem sermonem homo ille non leviter terrefactus, intra se tacite dicebat : Deone isthæc, an dæmonio revelante cognoscit ? certe viro insanienti unde talis notitia ?

105. Transiens deinde Sanctus portam senatoriam, ad eum devenit locum, ubi mulieres, quæ

(28) Alias Σενάτον dicitur, *curiam* Latine appellaremus, in quam convenit senatus : duo autem *senata* CP. crexit Constantinus, de quibus Cangius lib. II, cap. 9.

(29) Μάζαρ. Δωρόποδα ; videntur non homines inoteari, sed statuæ, quales, Caryatidum instar et loco coluntarum aliquid fulcientium, ad portas effluuntur, varia deformitate subinde spectabiles, aut, ut h.c. erantibus decussatis.

καὶ εὐφραίνονται οἱ ἀγαπῶντες τὸν θεόν. Ταῦτα ἐπιούσα ἡ κόρη, ἀνέστη, καὶ λαβοῦσα τὴν ἐσθῆν ἐνεδύσατο, ὁμοίως καὶ τὸ σάβανον καὶ τὸ μαφόριον ἐνεύλισατο εἰπούσα · Ὅτι σὺ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατέφικισάς με · καὶ ἀναπεσοῦσα ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκοιμήθη.

fecisti me : et reclinata, in pace in idipsum dor-

μῆ. Ὁ δὲ μάταιος ἐκεῖνος· μόλις εὐράν δυνθεὶς τροχῶν τῶν ἀμπελώνων, ἐξῆλθεν · καὶ πλησίον οὐραγῆς τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ψηλαφῶν τοίχην πρὸς τοίχων ἐν τῇ πρώτῃ ἐγένετο · καὶ τοῖς μανθάνουσι τὴν αἰτίαν τῆς τυφλώσεως αὐτοῦ, τὸ πῶς αὐτῷ ἐπῆλθε τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἀλλοῦς ἀπελογεῖτο τότε · Ἐσχάτον δὲ κατανοεῖς, τὸ πᾶν τῆς ἀληθείας διηγήσατο · Ἀπὸ τότε οὖν ἐπῆκει καὶ οὕτω τὴν καθημερινὴν τροφήν ἐπορίζετο · πολλάκις δὲ καθεζόμενος πρὸς τὴν γούλαν αὐτοῦ δικαζόμενος ἔλεγεν · Κατάθερά σοι, ἀκρόστε λαίμα, ὅτι διὰ σέ καὶ τὴν τῆς γαστροῦ μα ἀπόλαυσιν ταύτην τὴν τύφλωσιν ἔχω. Καὶ πάλιν ἔλεγεν · Εἴ τίς ἐστί γαστροῦ τρυφητῆς καὶ κλέπτῆς, οὕτω καὶ πομπεύει. Πολλοὶ οὖν τοιοῦτοι τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἀπατάζαντο τῷ Σατανᾷ πληροφοροῦθέντες τῷ πρᾶγματι, καὶ γεγόνασι χρῆστοι καὶ τοῖς ἡθεσι καὶ τοῖς πρᾶγματι. Μαρνημένος δὲ καὶ ταῖς τοῦ Ὁσίου προβόησεσιν, ὅπως προεῖπε τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ, καὶ ἀποθαυμάζων ἐξεπλήσαστο.

105. Μιᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν μεσοῦσης τῆς ἀγίας Τεσσαρακοτῆς ἦν ὁ Ὁσιος παίζων ἐν τῷ τοῦ φόρου πλακώματι, ὡς ἔθος εἶχε, ποτὲ μὲν σάσειν, ποτὲ δὲ τρέχειν · καὶ γινόμενος κατέναντι τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Σενάτου (28), κατεσκόπει τοὺς ἐκεῖσε ὄντας λουρόποδας (29). Εἷς δὲ τις τῶν διερχομένων ἰδὼν τὸν Ὁσίον τούτοις ἐνατενίζοντα, δίδωσιν αὐτῷ κατὰ τοῦ ἀρχένου, λέγων · Τί αὐτὸ, σιλή, ἔστασα· βλέπων ; Ὁ δὲ Μικάριος ἔφη πρὸς αὐτόν · Ἐξῆχε τῷ νοῖ, τῶν ἐιδώλων τοῖς αἰσθηταῖς ἐντρανίζων ἔστικας· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς συνὼν τοῖς λωρίποις πέφηνος καὶ ὄφις καὶ γέννημα ἐχιδνῶν · οἱ γὰρ ἄξονες τῆς ψυχῆς σου, καὶ οἱ πόδες τοῦ πνεύματος διεστραμμένοι εἰσι, καὶ ἰδοὺ ἐγγίξει πρὸς τὸν χαίνοντα ἄδην τοῦ καταπίειν σε, τάδε εἰσπράττοντα καθικαύτην ἡμέραν. Ὡς δὲ ἤκουσε ταῦτα ὁ ἄνθρωπος, φοβηθεὶς συσχεθεὶς ἐν αὐτῷ διελογίζετο λέγων · Ἄρα ἀπὸ θεοῦ ταῦτα οἶδεν, ἢ ἀπὸ δαιμόνων ; Ἄλλ' αὐτὸς πόθεν ἐπίσταται ἄνθρωπος ἐξηχοῦ ;

106. Ὁ δὲ Ὁσιος, μεταδὲς τῆς πύλης, ἔρχεται ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ καθίζονται αἱ λεγόμεναι πάτρια (30),

(30) An forte sicut a masculino πο.ητής, poeta, femininum ποιήτρια, sic a πράτης, venditor, πάτρια, et euphonia causa πάτρια? Consilius de hac voce Cangius censet legendum πάστρια vel παστρικά· quod sane placet : πάστρα enim concinnitas et cutis, παστρεύειν polire exornare, παστρικὸς mundus, politus : ut illis a mercibus suis, appellatio fuerit.

πιπράσκουται τὸν πολυτελεῆ κόσμον ἐκεῖνον· καὶ ἅς ἐκεῖσε ἔκραξεν· Βαβαῖ! ἄχυρα καὶ κανιάρτιος! Ἦκουον δὲ αὐτοῦ οἱ ἐκεῖσε, καὶ ἀγνοοῦντες ἐγέλων· οἱ δὲ ἐκωμῶδουν, ἕτεροι δὲ ἐκόσκιζον αὐτοῦ τὸν τένοντα. Ὡς οὖν εἰσῆλθει ὁ Ἄδελφος, καὶ ἄπαν τὸ τοῦ φόρου ἐσκόπευε, εἰς γέρον διερχόμενος λέγει πρὸς αὐτόν· Εἰ· τί ἀποβλέπων, σαλὲ, κρᾶζεις ἄχυρα; ἐπεὶ γὰρ ἄχυρα πωλεῖς, πορεύου ἐν τῷ Ἀνεμοδουλείῳ (31). Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὅσιος· Ὑπαγε καὶ ἀσκήσασον, πολὺ τόπος σε ὑποδίδεται. Ἐφη πρὸς αὐτὸν νεώτερός τις· Τὸν Θεὸν τί βρᾶς; Ὁ δὲ λέγει· Ὁνειρον θεωρῶ, τέκνον. Σκιά γάρ καὶ καπνὸς καὶ ἄνερος περίσταν ὁ μετὰ ἑς βίος οὗτος· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς εἶπεν· Ὁναρ βλέπω· δίκην ἀχύρου καὶ σκυθιάλων τὴν ἐν τῷ φόρῳ ἄπασαν περιουσίαν, τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἄπασιν.

injuriam, umbra quiippe et fumus et somnium est vita hæc vana : ideoque id ille responsi dedit, Somnium specto. Velut paleas et stercorea nempe reputabat illa, quæ tantâ copia in foro prostant et micivique in votis sunt.

vulgo patriæ appellantur, considerentes, merces suas ad mundum muliebrem spectantes vanaum exponunt, cœpitque alium exclamare : Papæ! quantum palearum ac cineris! Quæ cum audirentur ab omnibus, quid autem vellent, non caperetur, sublatus illico risus est, aljis ipsum ludibrio habentibus, plagis onerantibus aliis. Perstitit nihilominus in foro Andreas, cunctâ quæ istic gerebantur curiose considerans, cum qui illac forte iter instituebat senex : Quorsum, inquit, circumspiciens omnia, vociferaris paleas, insane? ij enim paleæ tibi venales sint, vade ad Anemodolium. Respondit Sanctus : Abi sis tu, et quis te locus excepturus sit, animo recolere. Tam e junioribus quoque nonnemo Andreæ : Per Deum, ait, quid spectas? Cui Andreas : Somnium specto, fili. Nec

CAPUT XIY.

Revelatur Andreæ status monachi, probi alias, sed avari : hic autem ab eo monitus sese corrigit.

ρς. Μετὰ ταῦτα ἀπάρας ἐκεῖθεν, ἐρχεται δρομαίως ἐν τῷ Σταυρίῳ, καὶ εἰρίσκει μοναχὸν τινα, ὡς ἐπὶ εὐλαθείᾳ διαφραζόμενον, μεθ' ἑτέρου τινός, ὡς δῆθεν περὶ ὠφελείας ψυχῆς λόγον κινουῦντα· ἐπ' ἀληθείας δὲ ἐν τῇ βιωσεί αὐτοῦ εὐλαθείης ὑπῆρχε καὶ εὐσεθείης, πάντα ἐργαζόμενος τὰ τοῖς μοναχοῖς εὐάρμοστα· ἐπὶ τοῦτοι; δὲ ἔσφαλεν, ὡν φειδωλὸς καὶ φιλάργυρος. Τινὲς δὲ τῶν τῆς πόλεως ἐξαγορεύοντες τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, παρεῖχον αὐτῷ ἰκανὴν χρυσίου ποσότητα, τ. ἢ διανέμειν αὐτὸν χάριν τῆς ἐξαγορεύσεως τοῖς πένησιν ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτῶν. Ὁ δὲ ἠτήθητις τῷ πάθει τῆς φιλαργυρίας, οὐδενὶ ἐξ αὐτῶν τι παρεῖχεν, ἀλλὰ πάντας εἰς τὸν κορβονάβν ἐταμείετο· καὶ ὡς ἄτε τῷ βίῳ ζῶν, οὐ τῷ Χριστῷ, οὕτω τῇ φιλαργυρίᾳ μαινώμενος, βλέπων ἑαυτὸν πληθυνόμενον, ἰγάλλετο. Ὁ δὲ μεκάριος Ἀνδρέας ἐκεῖσε διερχόμενος, τῷ διορατικῷ χαρίσματι κοσμούμενος, ἰθεάσατο δράκοντα φοβερὸν εὐλιγμένον περὶ τον τράχηλον αὐτοῦ, τρεῖς ἔχοντα κεφαλὰς, οὓς ἡ σῶρὰ ἐκρίματο μέχρι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, αἱ δὲ κεφαλὰι ὑπῆρχον μία μὲν τῆς φιλαργυρίας, ἡ δὲ ἑτέρα τῆς μανίας, καὶ ἡ τρίτη τῆς ἀσπλαγχνίας. Ὡς οὖν ταῦτα εἶωρα ὁ Ὅσιος ξενιζόμενος, πλησίον τοῦ μοναχοῦ ἐγγίσας, κατανοεὶ τὰ συνθήματα τοῦ δράκοντος, καὶ τὰ τοῦτου μορφώματα· δοκῶν δὲ ἐκεῖνος εἶε εἰς τῶν πενήτων ὑπάρχει, καὶ ἐνεκὶν τι λαθεῖν παρ' αὐτοῦ ἐκδεχόμενος, λέγει αὐτῷ· Ὁ Θεὸς ἐλεήσει σε. Ὁ δὲ Μεκάριος ἄλιγον μακρυνθεὶς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπε γραφὴν κύκλιον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἄερος

106. Posteaquam sese inde proripuit Andreas, celeri cursu in Staurium deveniens (32) reperit monachum quemdam, religiosæ pietatis fama celeberrimum, qui cum altero quodam de animæ profectu colloquium miscebat : et sane religio pietasque eximia refulcebat in omni ejus vita, nihil eorum quæ monachis facienda incumbunt, unquam præmittentis, interea tamen avaritia ac tenacitate turpiter delinquebat. Hic igitur nonnulli cives peccatis suis per exomologesin expiatis, magnam sæpe vim auri deferebant ratione confessionis, distribuendam ab ipso pauperibus in salutem animarum suarum. At ille, auri cupiditate captus, nulli quidquam erogans, in corbonam recondebat universa : tantoque furebat amore divitiarum, ut conspicatus cumulum illis addi quotidie, exsultaret tripidiaretque præ gaudio, quasi non Christo Domino, sed saculo vitam duceret. Beatus itaque Andreas illac præteriens, ut erat occulta perspicienti facultate præditus, deprehendit draconem terribilem, collo monachi circumvolutum, cujus tria erigebantur capita, cauda ad pedes usque dependente : capita porro erant hujusmodi : alterum avaritiæ, alterum insanix, tertium immisericordiæ. Quibus conspectis, admirandus Andreas, propius ad hominem contendit, draconis compositionem et formam considerans. At ille Andream e pauperum turba esse unum, et stipis auferendam causam exspectare, ratus :

(31) Ἀνεμοδουλεῖν in Mazar. Ἀνεμοδουρίον, aliis Ἀνεμοδουλίον, explicatur a Cangio in CP. Christiana, lib. II, sect. 16, num. 13 : « Quadrilaterum æneum sublimè, cui insistebant duodecim ventorum statuarum : » de quo ipsum vide pluribus disserentiam, deque adjuncto supranari, ad quod forte hic mihi dicitur Sanctus ab illusore.

(32) Staurium videtur fuisse locus seu forum,

in cujus medio erecta stabat ad venerationem cruz lapidea æneave, ut hic Antverpiæ ad Meram et Falconianas spatiosiori loco. Cangius, lib. II, cap. 16, num. 65 agens de Philadelphi, urbis CP. tractu, describit crucem ibidem a Constantino M. erectam, aliasque alibi duas : sed necdum locum reperi, qui ab ipsa Cruce nomen ibidem habuerit

Deus, inquit, miserabitur tui, bone vir. Et paululum retrocedens Andreas, circum ipsum in aere observis exarantam characteribus haec sententiam legit: Avaritiæ demon, omnium malorum radix.

107. Post hæc alio reflectens oculos, videt pone monachum duos in speciem eunuchos, acriter inter se illius causa contententes, quorum alter corpore oculisque niger, alter vero eximii candoris sicut cælestis crystallus. Niger autem sic orsus: Mihi, inquit, primas in ipsum vindico, quia meo exultu et voluntate cuncta peragit; immisericors enim et avarus cum Deo partem non habet. Cui alter: Non ita, sed mihi potius primæ debent cedere, quia jejuniis, precibus, probitati, mansuetudini, humilitati, silentio addictus in primis est. Cum talibus ultro citroque prolatis, nullus contendendi modus, pax nulla esset, hæc tandem pro se adduxit eunuchus niger: Agedum audiamus quid de his iudex; num is dicit: Venite, avari, tenaces, immisericordes, aliorum voluntati non parentes? an misericordes, mites, miserantes calamitatem aliorum, et his similes ad se invitat? Ad hæc angelus: Age audiamus quid pronuntiet Dominus: « Super quem respiciam, nisi super humilem, et quietum, et trementem sermones meos? » Et alibi: « Beati pauperes spiritu, beati mites, beati mundo corde, » et alia his similia. Tum niger: O spectaculum! tremit ille scilicet ad hæc verba: « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. » Et rursus: « Estote misericordes, sicut et Pater vester cælestis misericors est¹⁰. » Et alibi: « Misericordiam volo et non sacrificium¹¹. » Atque illud: « Frange esurienti panem tuum¹². » Et alia plura divini Numinis mandata, quæ quod adversentur mihi, proferre non sustineo et inter abominaciones repono. Quo igitur pacto primitias operum illius tibi vindicas? Respondit angelus lucis: Difficilis hodie nos inter his orta est: neque decisionem obtinuerimus.

108. Auditis hisce, indignatus est niger eunuchus, dixitque candido: Quoniam a benignitate orditur benignus hominum amator Deus, et in benignitatem desinit, hinc astute satis ipsum appellas, a quo probe novi ablatum te, cum damno meo, quod expetis: quapropter hanc ego conditionem non accepto. Cui angelus Domini cum stomacho ita occurrit: Dolose machinator fraudis; qui legem constituit filiis hominum, quo jubentur recta ferre iudicia, nil miserantes fortunam pauperis, nil respicientes personam divitis; ille idem, sapientiæ justitiæque terminus, tua sceleratissimi causa a iudicii rectitudine modo deflectat? Ades dum igitur huc una mecum: et in iudicio divino, aut persuadendo

A γεγραμμένην σκοτεινοῖς γράμματιν. Δράκων, φησὶ, τῆς φιλαργυρίας ἡ ρίζα πατῶν τῶν ἀνομιῶν.

ρῶν. Ἀπιδὼν δὲ ὄπισθεν αὐτοῦ, βλέπει δύο τινὰς τῆ φύσει εὐνοῦχους δι' αὐτὸν δικαζομένους· ἦν ἓξ ὁ μὲν εἰς μέλας, ἐσκοτισμένους ἕως τοὺς ὀφθαλμούς· ὁ δὲ ἕτερος ἦν λευκός, ὡς τὸ χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ. Ἔλεγε δὲ ὁ μέλας, Ἐμά εἰσι τὰ προτέλεια αὐτοῦ, ὅτι τὸ ἐμὸν θέλημα εἰσπράττεται· ἀναλεθίμων γὰρ καὶ φιλάργυρος μετὰ Θεοῦ μερίζω οὐ κτήνηται· Πάλιν ὁ ἕτερος ἔλεγεν· Οὐχί, ἀλλὰ ἐμά εἰσιν αὐτοῦ τὰ προτέλεια, ἐπει καὶ νηστύει, καὶ εὐχεταί, καὶ ἔστιν ἀκακός, πρῶος, ταπεινός, καὶ ἡσύχιος. Ἐδικάζοντο οὖν οἱ δύο, καὶ οὐκ ἦν εἰρήνη μεταξὺ τῶν ἀμφοτέρων. Ἐφη ἔσχατος ὁ μέλας τάδε· Τί λέγει ὁ κριτής; δεῦτε, τίνες οἱ φιλάργυροι, οἱ κνιποὶ, οἱ ἀπλλαγνοὶ, οἱ ἀπροαίρετοι; ἢ τοὺς ἐλεήμονας προσκαλεῖται καὶ τοὺς συμπαθεῖς, καὶ τοὺς οἰκτιρμονας, καὶ τοὺς τούτων ὁμοίους; Ἐφη ὁ ἀγγελος· Καὶ τί λέγει ὁ Κύριος; ἢ Ἐπὶ τίνα ἴδω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶον καὶ ἡσυχον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; » Καὶ ὅτι « Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μακάριοι οἱ πρῆεῖς, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδίας, » καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Ἐφη ὁ μέλας· Θίμα! τρέμει οὗτος ἐπὶ τῷ λόγῳ· ὅτι « Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται » καὶ πάλιν· « Γίνεσθε οἰκτιρμονες, καθὼς καὶ ὁ Πῶτερ ἡμῶν ὁ εὐράνιος οἰκτιρμων ἐστὶ. » Καὶ πάλιν· « Ἐλεον θέλω, καὶ οὐ θυσιαν. » Καὶ· « Διαθρύπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου. » Καὶ ἄλλα πλείονα παραγγέλματα τοῦ Θεοῦ, ἃ οὐ φέρω λέγειν βδελυγμὰ μου ὑπάρχοντα, ὅτι ἐν ταῖς μου εἰσιν. Πῶς οὖν τὰ προτέλεια ἐπέχειν βούλει; Ἀποκριθεὶς οὖν ὁ τοῦ φωτός ἐκεῖνος ὑπερήτης, ἔφη· Δίχη μεγάλη σήμερον μεταξὺ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἀφίσταμαι μέχρις ἂν τὸν κριτὴν τῆς ἀληθείας ἐρωτήσωμεν.

acquiescam ego, quoad iudicis veram super illa

ρη'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέλας, ἔδυσ, ἔραϊνε, καὶ φησὶ πρὸς τὸν λευκίμονα· Ἐπειδὴ ἀπὸ φιλανθρωπίας ἀρχεται ὁ φιλόθρωπος, καὶ λήγει εἰς ἀγαθότητα, τῆς αἰτίας ἕνεκεν πανούργως πρὸς τὸν Θεὸν κατέφυγας, καὶ οἶδα ὅτι κατ' ἐμοῦ ἔχεις ἐξενέγκαι τὴν ἀπόφασιν. [Διὸ καὶ ἀπαναίνομαι τὸν τοιοῦτον σκοπόν (34)]. Ὁ δὲ ἀγγελος Κυρίου ἔφη πρὸς αὐτόν· Δόλιε καὶ ἀπατεῶν, ὁ νομοθετῶν τοὺς νόμους τῶν ἀνθρώπων κρίνειν δίκαια, καὶ μὴ ἕλειν πτωχὸν ἐν κρίσει, καὶ μὴ λαμβάνειν πρόσωπον δυνάστου, αὐτὸς ὡν ὄρος σοφίας καὶ δικαιοσύνης, ἕνεκεν σοῦ τοῦ μισρωτάτου ἄρτιως ἔχει παροιστῆσαι ἐν κρίσει; Δεῦρο τοίνυν ἄρα ἐμοί, καὶ διὰ κρίματος Θεοῦ ἢ πείσου ἢ πείσθητι ταχέως. Τούτοις τοῖς βήμασι

¹⁰ Isa. lxxvi, 2. ¹¹ Matth. v, 2-8. ¹² Luc. vi, 36. ¹³ Osee vi, 12; Matth. ix, 13. ¹⁴ Isa. lxxviii, 7.

(53) Ms. Vatic. hic: Ἀλλὰ γὰρ ὡς δευτέρα εἰδωλολατρεία σεμνυνόμενος ἐμοὶ ἐπήρκει καὶ ἐμοὶ δουλεύει, καὶ ὀφείλουσιν εἶναι καὶ τὰ προτέλεια ἐμά.

(54) Ibidem, καὶ ἀπονέμομαι τῷ τοιοῦτῳ σκοπῷ μὴ ἀρεσκόμενος.

θαβήρσας ὁ μέλας, ἐπένευσε (55) παρὰ Κυρίου τὸ κριμα αὐτοῖς ἕσσεσθαι. Καὶ στραφέντων κατὰ ἀνατολὰς ἤρώτησε τὸν Κύριον ὁ λαμπρὸς νεανίας ἐκείνος· περὶ τῆς ὑποθέσεως· ὁ γὰρ μέλας, εἰ καὶ σὺν αὐτῷ ἐπειθε κατὰ ἀνατολὰς, ἀλλ' εὐθὺς ἀπέστρεψεν τὸ βδελυρὸν αὐτοῦ πρόσωπον ἐπὶ δυσμῆς. Ὡς οὖν ἠρώτησεν ὁ ἄγγελος Κυρίου, εὐθέως φωνῆ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· Ἐγὼ ἐνετείλαμην τοῖς ἀποστόλοις μου, λέγων· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, καὶ ὧντινων ἄφετε τὰς ἁμαρτίας, ἀφεθήσεται αὐτοῖς.» Ἐπὶ οὐκ εἶρηκα τοῖς φίλοις μου λέγων, Λάβετε χρυσίον ἀντὶ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τότε συγχωρήσατε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα· οὐκοῦν οὐκ ἔστι σοι μερίς ἐν αὐτῷ· ἐπεὶ τῶν ἐλεημόνων ἔστιν ἡ ἀνάπαυσις καὶ οἰκητήριον ἡ ἐμὴ βασιλεία. Ταύτης τῆς φωνῆς γενομένης, περιεχώρησεν ὁ ἄγγελος Κυρίου τῷ ἐξοφωμένῳ ἐκείνῳ πνεύματι τὰ προτέλεια, καὶ αὐτὸς προσκυνήσας τῷ Κυρίῳ, ἀποθεν τοῦ μοναχοῦ ἐπορεύετο.

ρθ'. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Μακάριος, ἐξέστη τῷ πνεύματι καὶ ἠλιγγίασεν, ὅτι ὁ πονηρὸς δαιμόνικεῖνος ἀπογραφῆς τὸν τοῦ φωτὸς ἄγγελον ἔκτισε, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀπεφθέγγετο· Ὁ τῆς τοῦ μιαινοῦ κακοβουλία! τοῖς ἡμετέροις ὀπλοῖς βαλλόμεθα· καὶ γὰρ εὐ.ο. ὁ λυμῶν καὶ ληστής καὶ γραφεὺς ἐμπειρὸς ἔστιν. Τοῦτο εἰπὼν, προέλαθεν ἐν τινὶ βυμίδι, δι' ἧς ἤμελλεν ὁ μοναχὸς διέρχεσθαι, καὶ καθεσθεὶς ἐκείσε αὐτὸν ἐξεδέχετο. Ὅτε οὖν ἐθεάσατο αὐτὸν μονώτατον διερχόμενον, ἐχάρη· τοῦτο γὰρ προσήυξατο· καὶ ἀναστὰς, ἤρξατο ὡς εἰς συνάντησιν αὐτοῦ πορεύεσθαι. Ἐγὼ οὖν ὁ διάβολος, ὃς εἰλήφει τοῦ μοναχοῦ τὰ προτέλεια, καθότι ἐπὶ τῇ διορθώσει αὐτοῦ ἀφίκετο ὁ δίκαιος, καὶ θροηθεὶς ἤρξατο κράζειν· Πάλιν, Ἄνδρέα, κατ' ἐμοῦ ἦκεις; Ἄρα γε ἐγὼ ἐξενιζόμεν ἴδρων σε αὐτῷ ἐντρανίζοντα (56) ; Ἄδελφός μοι ἔστώς, παρήκρου τῆς δίκης μου, ἡ πάντως τι δεινόν μοι βουλούμενος ἐργάσασθαι· ἀπιθὶ ἀπὸ τῶν ὤδε, καὶ μὴ τυραννίσῃς ἀδίκως ἐνταῦθα· τί γάρ σοι καὶ τῷ ἀδελφῷ τούτῳ; οὐ γὰρ προσφιλέης σοὶ ἔστιν, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας αὐτὸν ἐθεάσω, συγγενῆς σου οὐκ ἔστι, διδασκαλίας καὶ οὐ δέεται· ἀπιθὶ τοίνυν ἀπὸ τῶν ἐνθάδε, καὶ μὴ ἀδικῶν με καθέστηκας. Ταῦτα τοῦ ἀλαζόνος φλυσροῦντος, ὁ Μακάριος ἐσιώπα, μηδὲν ἀποκρινόμενος. Ὡς δὲ πλησίον αὐτοῦ ὁ μοναχὸς ἐγένετο, ἐκτελέσας· εὐχὴν ὁ ὅσιος μετὰ δακρύων, καὶ περιβλεψάμενος ὤδε κάκεισε, καὶ τινα μὴ ὄρων, κατέσχευεν τὸν μοναχὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔφη πρὸς αὐτόν·

ρι'. Δέομαί σου, ἀνεκτὸς ἀκουσὸν μου τοῦ οἰκέτου σου, καὶ ἰλεψὶ προθέσει σου θέξαι τὰ εὐτελεῖ μου ῥήμα-

¹² Joan. ix, 22, 23.

(55) Item adjicit, ἐπὶ οὐ δυνατόν οἴσης ἡμα ἐμοὶ ὡς ἐπὶ τινι.

(56) Ms. Vatic. καθότι πρὸ τῆς νενομισμένης

A causam obline, aut victus confestim cede. Quibus dictis confirmatus niger, annuit, ad Dominum, tanquam iudicii arbitrum, causam deferri: simulque ambobus ad orientalem plagam conversis, capiti fulgidus ille juvenis, seu angelus, Dominum proposita super re sollicitare (niger enim, tametsi prius una cum angelo respiceret orientem, averterat statim abominabilem vultum suum ad occidentem), et confestim insonuit de caelo vox haec. Ego apostolis meis ita praeci: « Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis ¹²; » lisdem vero amicis meis non sic praeci: Accipite aurum pro sancto Spiritu, et tunc dimittite hominibus peccata sua: nihil igitur tibi juris in monachum illum est. Illis quippe solis, qui viscerentur aliorum, requies et habitatio parata est in regno meo. Ubi haec vox insonare desiit, desiit et angelus Domini contendere cum nigro spiritu, primasque in monachum ei cessit; et exhibita cum adoratione reverentia Domino, procul ab eo abiit.

109. Intererat huic spectaculo Andreas, cum animi sui stupore ingenti, quod malus ille daemon adversus angelum lucis causam obtinisset; seseque ita alloquebatur: O scelerati daemonis perversitatem! armis ab ipso nostris expugnatur; ipso enim generis nostri pernicies, ipse latro et vaser scriba est. Haec locutus, praevortit ad angiportum, qua monacho transeundum erat, considensque praestolatus est: ubi vero solum sine arbitris venientem conspexit, ubi optaverat, praegaudium vix se continuit; et consurgens, in occursum ejus tendere cepit. Verum diabolus, qui in monachum modo primas adquisierat, cognoscens occurrere virum sanctum, ut aberrantem in rectam viam reduceret, ita cepit consternatus exclamare: Iterum, Andrea, adversum me prodis? an non merito indignor, cum te hominem hunc attentius contemplantem cerno? Suspectus mihi es, ne sententiam pro me latam intervertas, aut omnino aliquid mihi grave moliaris. Abscede quantocius hinc: quid enim tibi cum isthoc monacho? non amicus tibi, non oculis tuis visus est in hunc usque diem, nullo te sanguine contingit, nulla indiget instructione: quamobrem abscede hinc, et injurios mihi cave sis. Effluente talia superbo ostentatore, conticuit Andreas, nullo ipsius responso dignatus: adveniente autem propius monacho, orationem ad Deum fudit cum lacrymis, atque huc illic circumspiciens ac neminem deprehendens, arripuit monachi dexteram, et sic loqui exorsus est:

110. Quaeso te, benignas mihi servo tuo aures praebere; animoque propitio verba mea, tametsi pu-

ἄρας ἀδελφός σοι ἔστώς, παρήκρου τῆς δίκης μου, ἡ πάντως τι δεινόν μοι βουλούμενος ἐργάσασθαι.

deris exigui sint, excipe : quia ingens tui causa
me dolor occupavit, et prae animi aegritudine non
me capio. Cur tandem, amicus Deo cum esses,
turpiter transfugiens, amore auri, cocostemonis te
servitio mancipasti? Quomodo, cum instar Sera-
phim alis te in sublime sustolleret, eas quodam-
modo excisas radicibus dono Satauræ dedisti? Quo
paeto, fulgure lucidius cum niteres, tenebrosa orci
caligine te involvisti? Pei mihi! quod enim plenus
oculorum esses, ut caelestes illi in Scriptura spiri-
tus, a nefando dracone excecatus sis! quodque
cum solem amulareris tuo fulgore, in malignam
obscura noctis lucem desideris! Cur animæ tuæ
mortem intulisti? cum amicum tibi avaritiæ spiri-
tum adoptasti? Nonne scis, qualis debeat esse mo-
nachus? Quid tibi, mi frater, cum auro? cur il-
lud adeo accumulasti? cur illud comparasti tibi, et
interitum accersisti? Quid tibi cum auro, quod ubi
e vivis excedes, aut quibus minime volucris, aut
inimicis etiam hereditate possidendum relicturas
es? Dic mihi, amabo te, nunquid illud, labore tuo
comparatum, assorvas, ut tecum sepulturæ mande-
tur? Nunquid lignibus e terra illud eruisti, quo
liberes tuos alas? Nunquid operam tuam alicui
forte locans, illam inde mercedem abstulisti? Alii
fame, siti, frigore extinguuntur; et tu pecuniam
tuam considerando letitia exultas? Hæcine indi-
cta poenitentiae? hæc monachorum regula? hæc
paupertas? hæc fuga sæcularis vitæ? Itane Chri-
stum Dominum initaris? ita renuntias sæculo?
ita mundo crucifixus es et concupiscentiis ejus?
ita abduxisti animum a fratribus cunctisque vanis
sæculi hujus rebus, nihilo pluris quam palea testi-
mandis? Pocissimæ verba Domini dicentis :
neque peram, neque hæcūlum, neque duas tunicas

111. Attonitus hæreo, quæ isthæc divina præcep-
ta oblivioni tradideris. Ecce hodiernus et astinustus
dies nobis supremus illucescet; et quæ parasti, eun-
tus erunt? Nonne vides diabolum, qui nihil aliud
quam propinquus tibi astans, animam sibi tuam
obtulit; angelo, cui cura te custodiendi deman-
data est, eminens cum summi doloris testificatione
respectante? Ecce draco, nefarius avaritiæ incen-
tor, collo tuo, quamvis ignores, circumvolutus,
molliter in te quiescit: ecce (ut rebus tuis con-
sulam, loquor, humilis servus tuus) cum hac
transirem, audiivi vocem Domini Dei, reprobantis
te ac dicentis: Misericordes regnum meum con-
sequentur: illum autem et illi similes odit anima
mea. Quapropter, audi me, obsecro; et indi-
gentibus, viduis, orphanis, peregrinis, non ha-
bentibus ubi caput reclinet, distribue divitias

11. Matth. x, 10.

(37) Inferebatur itidem hæc: Διὰ τῶν ἔργων
ἐκτείνω τοῦτο ἀνάπαυσιν; Ἄρα γὰρ ἐπίστασαι τίνων
εἰκὼν τὸ σῆμά σου πρόσσειν;

(38) Ita posui pro illo ἀποστειθέσας αὐτῷ ἐσώρι-
σας, uti ms. Vallæ. et illo ἀποστειθέσας αὐτῷ ἐσώ-

τι· ἐπειδὴ θλίψις μοι διὰ τὴν μεγάλην καθέστηκε,
καὶ οὐχ ὑποφέρω ἀπὸ τῆς ἐδύνης. Τίνος χάριν,
φίλος ὢν τοῦ Θεοῦ, [ἀπέδρασα; τοῦτον διὰ τὰ χρή-
ματα] καὶ ἐχρημάτισας ὑπέρτης τοῦ διαβόλου;
Ποτέρ δὲ τρόπον, πτέρυγας ἔχων ὡς τὰ Σεραφίμ, τῷ
Σατανᾷ ταῦτα; ῥιζοτομήσας, συνεχώρησας; Πῶς,
ἀστραπόμορφος ὢν, γίγνομαι σκοτεινόμορφος; Οἱ
μοι! ὅτι ὀφθαλμοὺς ἔχων ὡς τὰ πολύμματα, ἐτυ-
φλώθη; ὑπὸ τοῦ δράκοντος, καὶ ὡς ἥλιος ὑπάρχων
ἔδους ὡς νύκτα κατέσπερος; Τίνος χάριν, ἀδελφε, τὴν
σὴν ψυχὴν ἐθανάτωσας; διατί ἐκτίσσω φίλον τὸν τῆς
φιλαργυρίας δράκοντα (37); Ἄρα οὐ συνειτὶς ποῖος
ἰφείλει εἶναι ὁ μοναχός; Τί σοι θέλεις; τὸ χρυσίον,
ἀδελφε; τίνος χάριν αὐτὸ ἐσώρευσας (38); ποῖον
τρόπον αὐτὸ ἐκτίσσω, καὶ σεαυτῷ ἐπορίσω ἀπώλειαν;
Τί θέλεις τὸ χρυσίον, ὅπερ μετὰ θάνατόν σου, καὶ
οἱ; οὐ θέλεις ἢ καὶ ἐχθροῖς σου τούτοις, κληρονό-
μου ποιήσης; Εἰπέ μοι, παρακαλῶ, μὴ ἀπὸ κόπου
σοῦ ἐστί, καὶ φυλάττεις τοῦ συνταρῆναί σοι; Μὴ
τῇ δικέλλῃ σκάψας, τοῦτο ἐσώρευσας, ἵνα θρέψῃς
τὰ τέκνα σου; Μὴ ἐργασίας ποιησάμενος τοῦτο ἰδέσῃς
εἰς μίσθωμα; Ἄλλοι πεινῶσι, καὶ διψῶσι, καὶ βί-
γῶσι τελευτῶντες, καὶ αὐτὸς βλέπων τὴν τοῦ χρυ-
σίου κοσότητά εὐφραίνεται; Ταῦτά εἰσι; τὰ ἔχνη τῆς
μετανοίας; ταῦτα περισσὶν ἢ τάξεις τῶν μοναζόν-
των, καὶ ἡ ἀκτημοσύνη, καὶ ἡ τοῦ μεταίου βίου
ἀναχώρησις; Οὕτω ἐμιμήσω τὸν Κύριον; οὕτω ἠνθί-
σω τὸν κόσμον; οὕτως ἑαυτὸν ἐσταύρωσας τῷ κόσμῳ
καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις; οὕτως ἀπηλλοτριωμένος ἐγενή-
θης τοῖς ἀδελφοῖς σου καὶ πᾶσι τοῖς μετὰ σοῦ καὶ
ἀχυρώσει πράγμασι τοῦ βίου; οὐκ ἔκουσας τοῦ
Κυρίου λέγοντος· Μὴ κητέασθε χρυσὸν ἢ ἀργυρον,
μὴ πῆραν, μὴ ῥάβδον, μὴ δύο χιτῶνας ἔχειν·
Nolite possidere aurum, neque argentum, ne-

11. ἔκπληττομαι πόθῳ τῶν πραγμάτων;
ταύτας λήθη παραδέδωκας. Ἰδοὺ σήμερον ἡ αὔριον
τ. λ. εἰ τοῦ βίου χρησόμεθα, καὶ ἂ ἡτοίμασας, τίνοι ἔσονται;
Οὐ βλέπεις τὸν διάβολον ποῦ ἵσταται, κατέχων
σοῦ τῆς ψυχῆς τὰ προτέλεια; καὶ ὁ φυλάσων σε
ἄγγελος μακρόθεν ἵσταται ὀλοφυρόμενος. Ἰδοὺ δὲ,
ὦ φίλα μου, ὁ πονηρὸς δράκων ὁ τῆς φιλαργυρίας
τῷ σὸν τραχήλῳ ἐνεβλίσκεται, κἂν οὐχ ὄρας, καὶ μι-
γὰλῃν ἔχει ἐν σοὶ τὴν ἀνάπαυσιν· Ἰδοὺ δὲ ἵνα συν-
τείνων εἶπω σοι, ὁ ταπεινὸς οἰκέτης σου παράγων,
ἔκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἀπειτούσης σε,
καὶ τάδε λαλοῦσης· Τῶν ἐλεημόνων ἐστὶν ἡ βασι-
λεία ἡ ἐμὴ, ἐπειδὴ καὶ τοῦτον καὶ τοὺς τοιοῦτους ἡ
ψυχὴ μου μεμίσηκεν· ἀλλὰ παρακαλῶ, ἀκουσόν
μου, καὶ σκερπίσον τὰ χρήματά σου τοῖς ἠναγκα-
σμένοις, χήραις, ὀρφανοῖς, καὶ ξένοις, τοῖς μὴ ἔχουσι
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν, καὶ ἀγωνίζου φίλος Θεοῦ

ρσας, uti Maz. legebant, Neutrū satis capio. Tūm
vero, quæ deinde sequuntur ad firm usque ora-
tionis hujus, imo et sub finem capitis, pene omnia
per amplificationem extensa in ms. Vaticano, in
Mazariniano paucis omnino persringuntur.

γενέσθαι, ὡς διὰ πάντων καὶ διὰ τῆς ἀκτημοσύνης· ἄ τούτο γάρ ἐστι τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, τὴ μηδὲν ἔχειν ἐν τῇ βίῳ τούτῳ τὸ σύνολον. Μὴ φοβοῦ ἐξ ὅτι λέγεται σοι ἄρτος ἢ τι τοῖς εἰς χρεῖαν Κυρίου δουλεύουσιν· ἄπιστοι γὰρ παρ' αὐτοῦ δροσίζονται, καὶ πόρνοι, καὶ μοιχοί, καὶ ἀχάριστοι, καὶ πάντες τοιαῦτα ἐχθροὶ· διακειμενοὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας, πόσῳ μᾶλλον οἱ δουλεύοντες αὐτῷ τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν ἐμπληροῦνται; Ὅρα, καὶ μὴ παρακούσῃς μου τῶν ῥημάτων· ἐγὼ γὰρ ἐν πρώτοις παρεκάλεσά σε, ἵνα μηκέτι ἀφορμὴν κίκτησαι· ἐπεὶ ἐὰν παρακούσῃς μου, μὴ τὸν Ἰησοῦν, μὴ τὸν βασιλεῖα Χριστόν, ἐρῶς τὸν διάβολον; ἴδε ἐκείνον κατὰ σοῦ ἀποστελῶ.

ρβ'. Τοῦ δὲ μοναχοῦ διανοιγέντων τῶν ἔνδον ὀφθαλμῶν, ἴδεν τὸν διάβολον αἰθλοπα, μαῦρον, βλοσυρόν, μηκρόν ἐσταμένον φόβῳ τοῦ Ἁγίου, καὶ λέγει πρὸς τὸν Μακάριον· Θεωρῶ αὐτόν, λέγει· δούλε τοῦ Θεοῦ, τὰ εἰς σωτηρίαν ψυχῆς ἀρμόζοντα. Ἐφ' ἅλιν ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος· Πίστευσον, ἐὰν παρακούσῃς μου, τούτον κατὰ σοῦ ἀποστελῶ ἐκταράξει σε, ἵνα ἡ αἰσχύνῃ τοῦ προσώπου σου ἀκουσθῇ οὐ μόνον ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης. Ὅρα οὖν μὴ ἐπιλάβῃ, ἀλλὰ ποιήσον καθῶς, σοι ἐνετείλαμην. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μοναχὸς ἔφριξε, καὶ ἐξέστη τῷ πνεύματι· τοὺς δὲ ἐξελεύοντας λόγους ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Μακαρίου συνέθετο, ποιῆσαι ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ. Ὁ δὲ συνέθετο, ὁρᾷ ὁ Δίκαιος C ὅτι ἦλθεν ἐξ ἀνατολῶν πνεῦμα κραταῖον ὡς ἀστραπή, καὶ ἤφατο τοῦ δράκοντος, δαπανῶσα αὐτοῦ τὴν ἰσχύν· ὁ δὲ μὴ φέρον, μετασχηματισθεὶς εἰς κήραρα, ἀφαντος ἐγένετο τῶν ἐκεῖ· ἴδων δὲ ὁ ἕτερος μαῦρος τοῦ ἑτέρου τὴν καύσιν, καὶ αὐτὸς ἀφαντῆς ἐγένετο· εὐθέως δὲ ἀποκατεστάθη τῷ ἀγγέλῳ τοῦ Θεοῦ τὰ προτέλεια τῆς συστάσεως τοῦ ἀνδρός. Αὐτοῦ δὲ μέλλοντο· ἀναχωρεῖν ἐξ αὐτοῦ, παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ Ὁσιος· λέγων· Ὅρα, μηδὲν ποιήσῃς κατὰ δὴα τὰ περὶ ἐμοῦ ἢ τί σοι κελάληκα· καὶ εἰ ταῦτα φυλάξεις, κίστευσον ὅτι κἀγὼ, εἰ καὶ ἁμαρτωλὸς καὶ ἐλεεινὸς ὑπάρχω, μεμνησθαί σου ἔχων ἐν ταῖς διήσεσί μου ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὅπως ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εὐδόσῃ τὴν ὁδὸν σου εἰς ἀγαθόν. peccator sim, inter precandam memorem fore tui die noctuque, ut Dominus Jesus Christus curricu-

rum vite tue fortunet. ργ'. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, συνέθετο τοῦ φυλάσσειν ἐπιμελῶς· καὶ ἀσπασάμενος τὸν Δίκαιον, ἀνεχώρησε, καὶ ἔπιν τὸ χρυσίον, ὃ ἐκέκτητο, θαυμαστῶς διένειμε τοῖς πενομένοις. Μετὰ ταῦτα πλείονος δόξης κατηξιώθη παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ πολλοὶ χρυσίον προσέφερον αὐτῷ· μένειν τοῖς πέννησιν· ἐξ αὐτῶν δύο νομίσματα κρατῶν εἰς ἰδίαν χρεῖαν, τὰ λοιπὰ τῆς δεομένοις ἐσκόρπιζε διὰ τῶν χειρῶν τῶν προσφερόντων, μεμνημένος τοῦ Μακαρίου τῶν παρενέσεων· Τί μοι τὸ ὄφελος ἀλλοτρίων ἀκανθῶν οἰκονόμον γίνεσθαι; οὐ γὰρ οὐ χρήζω λαμβάνω, καὶ τοῖς πέννησι ταῦτα παρέχω· ἀλλὰ καὶ οἴησάς μοι ἐπέρχεται ἐμὸν εἶναι τὸν μισθὸν καὶ οὐχ ἕτερον· ὅθεν

tuas, et elabora ut amicus Dei, æque ac per alias virtutes, etiam per religiosam pauperiorem, evadas : in eo namque professio monastica consistit, ut nihil omnino proprii possideatur in hac vita. Neque continuo timendum est, ne aut panis aut quid aliud, quo indigent famuli Dei, te deficiat. Cum enim infideles, scortatores, adulteros, ingratos, omnesque turpitudini et peccatis addictos, benignissime aspergat rore suo nutriatque Dominus ; quanto potiori jure fideliter sibi servientes domis suis replebit ? Cave sis igitur dictis meis aures occludas : jam enim a principio id mea spectat oratio, ut a possessione divitiarum te deterreat : quoniam, si me minus audieris, testor Jesum Christum Regem nostrum (viden' diabolum ?), illum ego adversum te immittam.

112. Hic tandem apertis animi oculis, vidit monachus diabolum, Æthiopsis forma, nigram, turvumque, eminus tamen, quod proprium Andreæ congressum non ferret, consistentem ; exclamavitque : Ipsum video, quem dicis ; ago, famule Dei, quid congruenter saluti animæ meæ faciendum sit, expone. Tum ille rursus excipiens : Credas velim, inquit, si non audieris me, dæmonem hunc, ut te exagitet, me immisurum, quo, cum vultus tui confusione, enormitas sceleris non modo in hac urbe regia innotescat, verum ad extremas quoque orbis plagas deferatur. Vide igitur, ne, quæ mandavi, obliviscaris, sed executioni diligenter manda. His iterum auditis, inhorruit monachus et monte exiit : constituitque firmiter opere præstare, quæcumque Sanctus oratione sua imperaverat. Vix ita constituerat ille, cum Andreas spiritum, nihilo minus violentum quam fulgur, ab oriente advolantem cernit, qui ambusto dracoue, totas ejus vires infregit : quod ille non ferens, transformatus in corvum, ex oculis evanuit : vidensque niger dæmon alterius ambustionem, ipse similiter se inde subduxit : et continuo restitutus est angelo Dei in monachum principatus. Cui etiam Sanctus jam abiturienti præcepit, ut ne cui rerum dictorumve suorum revelaret aliquid ; et : Si mandata mea, inquit, servaveris, certus esto, me quoque, tametsi misellus die noctuque, ut Dominus Jesus Christus curricu-

115. Monachus auditis talibus, accurate omnia servare decrevit ; ac salute viro sancto diets recedens, quidquid corraserat auri, mirabiliter mutatus, distribuit in egenos : hinc et cumulatoribus continuo beneficiis a Deo auctus est, pluribus pecuniam suam, pauperum usibus impendendam, ad ipsum deferentibus ; ex qua non nisi duos nummulus propriæ necessitati retinens, jubebat reliqua omnia per manus offerentium in pauperes erogari, nunquam non memor monitorum beati Andreæ. Quid enim, inquit, mihi profuerit aliorum spinas tractare, ac divitiarum fieri dispensatorem ? Illa namque, quorum usus mihi nullus est, accipio

et in egentes dispertior : sed et hoc incidit cogitare, mihi, utpote distributori, mercedem, non autem aliis distribuenda conferentibus manere : unde et consultus fuerit hos ipsos sua suis manibus erogare. Ita recte ac pie, nec secus quam religiosum decet viventis, adest per quietem visibili videntique specie famulus Dei Andreas, indicans quodam in campo arborem perpulchram, floridam, fructibus onustam sapidissimis, et dicit : Multas equidem, magne Pater, gratias mihi debes, quod animam tuam arborem florigeram effeci ; fac igitur pro viribus operam des, ut hi flores in suavissimos fructus, quod potes, convertantur. Hæc enim, quam cum voluptate spectas arbor, animæ tuæ statum, ab illo tempore, quo me primum vidisti et pecuniam erogasti, magis magisque flo-

καὶ τοῖς προσήγουσιν ἐπρεπεῖν ἰδιοχείρως ταῦτα νέμειν. Οὕτω κελῶς καὶ εὐσεβῶς, καθὼς πρέπει μοναχοῖς πολιτεύεσθαι, πολιτευομένου αὐτοῦ, φαίνεται αὐτῷ καθ' ὑπνοῦς ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, μειδιῶν τῷ προσώπῳ, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ δένδρον φαιδρὸν ἐν πεδιάδι τινὶ ἀνοσφόρον, πλήρες γλυκυτάτων καρπῶν καὶ ἐφη· Πολλὰς μοι χάριτας ὀφείλεις, Κύριε ὁ μέγας, ὅτι πεποίηκα τὴν ψυχὴν σου ἀνοσφόρον φυτὸν· σπούδασον οὖν τὰ ἄνθη ταῦτα εἰς καρπὸν γλυκύτατον μετατραπῆναι ὡς δύνασαι· τὸ γὰρ φυτὸν, ὃ ὄραξ ἐν τερπνότητι, ἢ τῆς ψυχῆς σου ὑπάρχει κατάστασις, ἀφ' ἧς ἡμέρα· εἶδες με, καὶ τὸ χρυσίον δίδεις· Ἐξυπνοῦς δὲ γενόμενος, ἐπὶ πλεῖον ἐστηρίχθη, ἐπὶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν προκόπτων, καὶ τὴν εὐχαριστίαν καθεκάζτην προσ-

ferentem repræsentat. Experrectus hinc monachus, plurimum confirmatus in bene cæptis, quotidie in spiritu proficiebat, gratiasque persolvebat Deo ejusque famulo.

CAPUT XV.

Duo sodales Epiphanii, alter ob hypocrisim castigatus ab Andrea, alter ob animum libidinosum ab ipso Epiphanio correptus.

144. Adhærebat familiariter Epiphanio, cujus jampridem meminimus, adolescens quidam, fama virtutum ejus excitatus : quem ille, uti multos alios, sacrarum Litterarum scientia imbutum, in salutari timore Dei confirmare nitēbatur : quamvis ille non se adjunxisset Epiphanio, ut virtutum evaderet emulatur, sed ut inanem hominum captaret laudem, dieturorum de se, qualia de Epiphanio solebant, encomia. Qui autem de Epiphanio hominum sermones ? Audi : explicabo. Transeunte illo per mediam sæpe urbem, quotquot famam virtutum ejus acceperant, indice in ipsum intento monstrantes : Ecce, inquebant, quam præclare illi traducitur adolescentia, delictis mundi moveri nescia, in mediis ignibus illæsa, voluptatum illecebris non corrupta. Atque etiam communi omnium ore de ipso dicebatur : Commercio cum femina nunquam habuit, sed castam atque inculpata vitam perpetuo transegit ; jejuniis, vigiliis precibusque vacando ; omni virtutum genere animam exornando, corpus a quavis nequitia corporali abstinendo. Talibus itaque hominum encomiis captus, quem dixi, adolescens, quod paria sibi ardentem concupisceret, in Epiphanii familiaritatem sese insinuaverat.

145. Accidit ergo aliquando, Epiphanium diluculo se proripere e strato, ut laudes Deo persolveret : proripuitque se etiam adolescens prædictus, et una precibus matutinis vacabat : cum, Deo ita disponente, eodem quoque advenit beatus Andreas, energumenum agens. Quem ubi conspexit Epiphanius, ob frequentiam populi veritus, ne ipsius agendi modus cuiquam innotesceret, nullum sensibile indicium fecit, sed solo spiritu advenientem salutavit. Ingressus autem Andreas, Epiphanio se adjunxit ; stetitque longo tempore, verbum profrens nullum, obtutu junctaxat, eoque torvo ac

ριδ'. Νεανίας τις προσεκολλήθη τῷ Ἐπιφανίῳ, οὗ πρῶτον ἐμνήσθημεν, ἀκούων τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ· ὃ δὲ Ἐπιφάνιος ἐνουθετεῖ αὐτὸν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὡς καὶ ἄλλους πολλοὺς, βουλήμενος αὐτὸν στηρίξαι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνος δὲ οὐ διὰ τὸ ζηλωσάσαι τοῦ τιμίου παιδὸς ἐκεῖνου τὴν ἀρετὴν τοῦτῳ προσεκολλήθη, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἕνεκεν ἐπαίνοῦ, ἵνα λέγοιτο καὶ περὶ αὐτοῦ, ἄπερ διὰ Ἐπιφανίου ὄρωντες ἐγκωμιάζοντες ἔλεγον. Τί ἐβλεπον ; ἐρῶ. Πολλάκις διερχομένου αὐτοῦ ἐπιμέσως ἀκούοντες ἅπαντες τὰς αὐτοῦ ἀρετὰς, δακτυλοδεικτοῦντες ἔλεγον· Ἴδε ποῖα νεότης ὡραία καὶ κατὰτερπος, μέσον τοῦ πυρὸς διερχομένη, καὶ μὴ καιομένη. μὴδὲ βλαπτομένη τῶν ἡδονῶν τοῖς ὑπεκαύμασιν· φησὶ γὰρ ἅπαντες δι' αὐτὸν, Καθὼς τι γὰρ γυναικὶ οὐχ ὠμίλησέ ποτε, ἀλλ' ἀγνός· καὶ ἀμεμπτος τὸν βίον αὐτοῦ διεπορεύετο, νηστείας, ἀγρυπνίας, προσευχῶν, καὶ δεήσεων σχολάζων, καὶ ἀρεταῖς ἀπάσαις καθάρων ἑαυτὸν, καὶ ἀποσμήχων ἀπὸ πάσης ὑλικῆς μοχθηρίας. Ταῦτα τῶν ἀνθρώπων λεγόντων, τούτων ἕνεκεν τοῦ προβόρηθέντος νεανίσκου τὸν παρὰ ἀνθρώπων ἱπανον θηράσαι γλιχόμενος, προσεκολλήθη τῷ Ἐπιφανίῳ.

ριε'. Ἐν μῆ δὲ τῶν ἡμερῶν, ὀρθρίσαντος τοῦ Ἐπιφανίου εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δοξολογίαν, συνηγέρθη αὐτῷ καὶ ὁ βηθεὶς νεανίας, καὶ σὺν αὐτῷ ἴστατο ψάλλον· νεύσει δὲ Θεοῦ ἐρχεται ἐκεῖσε ὁ μακάριος Ἀνδρέας ὡς εἰς τῶν παρατετραμμένων. Ἐωρακῶς δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως μὴ γωσθῆναι τοῦ Ὁσίου τὴν ἐργασίαν, οὐδὲν αἰσθητὴν πρὸς αὐτὸν ἐπεδείξατο, ἀλλὰ πνεύματι αὐτὸν ἠπάσατο. Ὡς οὖν ἔνδον ἐγένετο, ἔλθων πλησίον αὐτοῦ, ἔστη ἐπὶ πολλὴν ὥραν σιωπῶν· ἀπίθων δὲ εἰς τὴν ὑψὶν τοῦ νεανίσκου ἐκεῖνου βλοσυρῶ τῷ ὄματι, εἶδωσιν αὐτῷ κόσσον, ὡς ἡδύνατο, καὶ φησὶ πρὸς

αὐτὸν ἰσχυρῶς ἐπιπλήξας αὐτὸν καὶ λέγων ἡρώδης· οὐ γὰρ εἰ ἀξίος ἐστὶ ἀποστῆθαι τοῦ παιδός· οὐ γὰρ εἰ ἀξίος ἐστὶ ἀποστῆθαι πλησίον αὐτοῦ· διότι κακῶς κέχρηται τῇ ψαλμοῦδιᾳ, ἐξουθενημένον σε κεκτημένος ὁ Κύριος. Ὡς οὖν ἐβράβεισεν αὐτὸν ὁ Δίκαιος, ἐκεῖνος εὐθέως ἐμμανῆς ἐγένετο, καὶ ὤρμησε τοῦ θράξασθαι αὐτὸν ἀπὸ τῶν τριχῶν· δραμῶν δὲ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐκώλυσεν αὐτὸν τοῦ ἐγχειρήματος, ὀνειδιστικῶς ἐπιπλήξας αὐτὸν καὶ λέγων·

ῥις· Οὕτως, ἐξῆγε ἐπ' ἀληθείας, μεταξὺ τοῦ θείου χοροῦ ἰσχυρῶς, τοιαῦτα ἐπεχειρήσας διαπραξασθαι; Οὕτως ἀναγνώσκεις, ὅτι «Κακὸν ἀντὶ κακοῦ μὴ ἀνταποδώσης;» Οὕτω λέγει Κύριος, «Ἐάν τις σε βλάβῃ εἰς τὴν δεξιάν σου αἰγῶνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλ- B λην;» Αἰσχυρῶς δὲ κατάρτατος δαίμων, ὁ ταῦτα υποβάλλων. Τί λέγειν ἔχουσιν οἱ ἐνθάδε παρόντες; Οὐχὶ σκάνδαλον ὀφθῶμεν αὐτοῖς; Οὐχὶ ὁ Κύριος κατηγορεῖ ἡμῶν λέγων· «Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον γίνεται!» Εἰ οὖν βούλει μετ' ἐμοῦ συνδου- C ζεῖν, ἐγὼ τοιοῦτόν σε εἶναι οὐ βούλομαι· ἐάν γὰρ ὀφείλῃ; εἶναι σὺν ἐμοί, μακρὰν σεαυτὸν ποιήσῃς ἐριδος, ὀργῆς, φθόνου, καὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ μὴ σπεύδῃς ἀποδοῦναι τι· ἀλλὰ μάλλον γίνου πτωχὸς τῷ πνεύματι, καὶ συντετριμμένος τῇ καρδίᾳ, πεν- ῶν καὶ σκυθρωπάζων τὰ σεαυτοῦ πλημμελήματα, τρῶς καὶ φιλήσυχο; καθεσταμένος κίνησθαι, καὶ μὴ κλειπόμενος ὑπὸ τῶν βλαβερῶν καὶ πονηρῶν κινή- μάτων τῆς ἀμαρτίας, ἐν οἰκτιρμοῖς διαπρέπων καὶ χρηστότησι, καὶ καλλωπισμένος τῇ γνώμῃ καὶ τῷ C ἔθει, καὶ ταῖς σεμναῖς τῆς πνευματικῆς ἀρετῆς διαθέσεσιν· φεύγων βλακείαν, οἴησιν, ὑπερηφάνειαν, ὑψηλοφροσύνην· ἀπεχόμενος φειδωλίας, κνηπίας πορνείας, μοιχείας, ἀνδρομανίας, μαλακίας, γαστρι- μαργίας, καὶ τῆς βεβουλισμένης μέθης· διὰ ταῦτα γὰρ ἐπέρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱούς τῆς ἀπειθείας (59). Εἰ τοίνυν βούλει συνεῖναι μοι, ταῦτα πάντα φύλαττε. Διότι τὸ παριστάμενον λέγω σοι, πρότερον σεαυτῷ, ἵνα μὴ μολύνῃς σου τὴν νεότητα πορνείαις καὶ τοῖς γαργαλισμοῖς τῆς ἀσωτίας, [ἐν εὐδαιμονίᾳ γὰρ ἄλλη τοσοῦτον χαίρει ὁ Σατανᾶ, ἀμαρ- τί, ὅσον ἐν ταύτῃ καὶ ταῖς ὁμοίαις αὐτῆς (40)]. Ἰδοὺ τοίνυν νέος εἶ, φίλε, καὶ μέγας σοι ἄγων καθέστηκε πρὸς τοὺς τέσσαρας δράκοντας τῆς ἀμαρ- τίας· καὶ εἰ βούλει ὀξέως τούτων περιγενέσθαι, σίντριψον τὸν βραχίονα τοῦ χαλεποῦ σου φρονήμα- τος καὶ τῆς φιλοπαυχένου νεότητος, καὶ ταπεινώθητι ὑποκάτω τῶν τοῦ Σωτῆρος ἰχνῶν· ὅπως αὐτὸς ἀν- ταγωνισάμενος ὑπὲρ σοῦ, νικήσῃ τὸν φιλόσαρκον καὶ φιλοπόλεμον δαίμονα, καὶ σοι τὴν νίκην ἐπιγρά- ψῃται. Κύριος γὰρ ὑπερηφάνους ἀντιτάσσειται, τα- πεινοῖ; δὲ δίδωσι χάριν.

A severo, in comitem illius deflexo, cui et colaphum, quanta potuit violentia, impingens: Recede, inquit, ab isthoc adolescente, utpote indignus societate illius; quod enim abusus sis laudum divinarum hymnis, Dominus te pro reprobo habet. At ille, ob inflictum colaphum in furorem versus, irruit in virum sanctum, manus capillis injecturus: sed curriculo interveniens Epiphanius, facinus præpedivit; acerbisque adolescentem verbis increpans:

116. Itane, inquit, mentis inops ac verissime stultis annumerande, in divino hoc cœtu tale facinus audere præsumas? Itane legis: «Noli malum pro malo reddere 11?» Itane loquitur Dominus: «Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram 12?» Age, confundatur impudens et maledictus dæmon, qui tibi talia suggerit. Qualiter, quæso, loquentur quotquot hic adsunt? Nonne scandalo ipsis erimus? Nonne arguit nos Dominus, cum ait: «Væ homini per quem scandalum venit 13!» Si mea igitur frui cupis familiaritate, talibus te esse moribus per me non licet: verum danda opera est, ut a contentione, ab iracundia, ab invidia quam alienissimus sis, ut pro malo non coneris malum retribuere cuiquam. Quin etiam fac pauper spiritu fias et corde contritus; desse peccata tua; mansuetudinem et quietem ubique ama, nullis vitiorum pravis nocivisque affectuionibus motus; præsta benignitate ac misericordia; contende ut scientia pariter et egregiis moribus necnon spirituali erga virtutem affectu excellas; mollitiem ac animi elationem superbiamque fuge; supra alios ne sapias; parcus nimium avarusque noli esse; fornicationes, adulteria, insanum masculorum amorem, gulam, quæque hominem in vitiorum omnium voraginem præcipitat, ebrietatem devita, propterea enim venit ira Dei super filios dissidentie. Hæc omnia, si me tibi familiarem cupis, sedulo cavenda sunt. Quapropter quod e re tua est, moneo, tibi ut consulas, nec fornicationibus aut cupiditatum titillationibus, adolescentiam tuam commacoles, nullo namque alio ex peccato tantam Satanas voluptatem capis, quantum ex hoc et D hujus similibus. Ecce in primo ætatis flore versaris, o amice, et periculosum tibi adversus quatuor dracones, peccatorum incentores, certamen paratum est, quibus si superior evadere expetis, ferocitas illa ingenii tui tibi refrenanda, et robur indomitæ juventutis conterendum est, necnon vestigiis Salvatoris nostri cum humilitate insistentum: ut pro te ipse decertans, spiritu libidinis bellique amante profligato, tibi victoriam reportet. Dominus quippe superbis resistit, humilibus autem dat gratiam 17.

11 1 Petr. III, 9. 12 Matth. v, 59. 13 Luc. XVIII, 7. 17 Jac. IV, 6.

(39) Ms. Vat'c. τὰ τοιαῦτα πράσσοντας.

(40) Hæc ita legebantur in ms. Vatic. depravata:

ὅς οὐδὲν χαίρει ὁ Σατανᾶς ἀμαρτίαν, ὅσον ταύτῃ καὶ ταῖς ὁμοίαις αὐτῆς.

117. Talia monente illustri Epiphanio, induratum est a malo dæmone cor adolescentis, usque adeo ut regerrime hortantem tulerit, prostratusque quodammodo et mæstus abierit, ita loquens: Quando igitur licet, mundi me deliciis dabo, deinde ubi visum fuerit, illi nuntium remissurus. Neque deinceps in animum induxit convenire Epiphanium ut in spiritum erudiretur, et totum se voluptatibus addicens, nullumque scortandi ac adulterandi modum faciens, pulcherrimam animam suam miserabiliter conspurcavit. Verumtamen aliquanto post in tentationes et calamitates gravissimas incidit, quibus ad incitas redactus, quotidie panem suum mendicare necessum habuit. Hinc mæstus turbatusque Epiphanius, famulum Dei Andream adit oratque, ut miscelli adolescentis misereatur. Cui Sanctus: Absit, illi mi, sed animæ illius capiat te potius miseratione quam corporis: ita porro se habeat, uti modo, id namque expedit. Veniet autem tempus, quo miseriam illius et humilitatem respiciente Domino, in pristinum statum restituetur. Tum Epiphanius: Obsecro te, inquit, famule Dei, ut exponas mihi, quamobrem adolescens ille tam subito dæmonum tentationi traditus sit. Nulla, reponit Andreas, alia de causa succensuit illi Dominus, nisi quod perjurus, mendax, præfidens ac tumidus esset, quamvis et alia forte, etiam graviora, in se scelera admiserit: sed non tantam propter hæc, quantam propter illa indignationem incurrit. Ita enim se res habet: Nisi olla igni imposita multum ferbuerit, nihil suavitatis habebit cibus, qui continetur: ita et nobiscum agitur miscelli abjectisque peccatoribus, nisi multis calamitatibus pressi ac tentationibus exercitati fuerimus, aditus non patebit in regnum cælorum. Tum Epiphanius: Si ita conducit ad salutem animæ illius, verbum non adjiciam deprecandi causa: modo viderem, genere sustinentem adversa, ad spem bonis propositam, et aniam Domini cælestem pervenire.

118. Alius quoque adolescens, cui nomen Joannes, familiariter utebatur Epiphanio, eumque ut condiscipulum, quod simul sacrarum Litterarum studio vacassent, amabat: sed amabat tantum, non etiam amulabatur virtutem. Contigit aliquando consentibus utroque in loco publico et colloquentibus, meretricem illac iter habere: quæ ubi adolescentes conspexit, primum gesticulari impura, deinde corpus modis indecoris movere, eo sua dirigens conamina, ut alterum saltem illorum in sui concupiscentiam pertraheret perniciose. Interea faciem suam averterat Epiphanius, socioque subridens dicebat: Ecce vulpiculam inverecundam, quam blande aviculam tentet intercipere, juvenis, inquam, alicujus animam prædari. At vero Joannes, ut erat perditissimus, furtivo in illam obtutu conversus erat, clam, ut putabat, Epiphanio: qui perniciem animæ illius, revera libidinosi, et insano erga feminas amore succensit, uberibus prosequabatur lacrymis, et minaciter in meretricem in-

ριη. Ταῦτα τοῦ φωστῆρος Ἐπιφανίου τῷ νεωτέρῳ ἐκείνῳ νοουθετοῦτος, ὑπὸ τοῦ πονηροῦ σκλήρωθεισῆς αὐτοῦ τῆς καρδίας, βαρῆως τὰ ῥήματα ἤνεγκε, καὶ ὀκλήσας πρὸς τὰ λεγόμενα, λυπηθεὶς, ἀνεχώρησεν εἰπὼν· Ὁπνίκα ὀφείλω, ἀπολαύσω τὸν κόσμον, τότε αὐτοῦ ἀπόσχωμαι. Οὐκέτι οὖν προσέθετο συνελθεῖν τῷ Ἐπιφανίῳ εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ἐμφιλοχωρῶν ταῖς ἡδυπαθείαις, πορνείαις καὶ μοιχείαις, τῆς ἐλευσίνης αὐτοῦ ψυχῆς τὸ κάλλος καταμίανεν. Μετὰ ταῦτα περιέπεσε πειρασμοῖς· καὶ θλίψεσι ἀσφοδράταις, ὥστε καὶ εἰς μεγίστην πέναν ἐλθεῖν, καὶ τὸν ἔρπον ζητεῖν καθημίρην. Ἐλυπήθη οὖν ἐπὶ τούτῳ ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ παρεκάλει τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ ἔλεος. Ὁ δὲ Ὅσιος ἔφη· Οὐχί, τέκνον, ἀλλὰ συμπάθῃσον αὐτοῦ μάλλον τῇ ψυχῇ, κέκνοντος τοῦ σώματος· ἔασον τοῖνον αὐτὸν οὕτως· ἀρμόδιον γὰρ τοῦτο αὐτῷ παριστίν. Ἐλαύεσται δὲ καιρὸς, ὀπνίκα ὁ Κύριος θεασάμενος τῆς τλαιπωρίας τὴν ταπεινώσειν, μετεπιτα ἐπὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν ἀκαλίσηται αὐτόν. Ἐπιφάνιος ἔφη· Παρακαλῶ σε, δοῦλε Κυρίου, γνώρισόν μοι διὰ ποίαν αἰτίαν οὕτως ὀξέως τοῖς πειρασμοῖς παρεδόθη. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐκ ὠργίσθη αὐτῷ ὁ Κύριος δι' οὐδὲν ἕτερον, εἰ μὴ δι' ἦν ἐπιόρκος, καὶ ψεύστης, καὶ θρασὺς, καὶ ὑπερήφανος· κἀν τάχα γὰρ καὶ ἄλλα χεῖρονα διεπράξατο σωματικὰ πλημμελήματα· ἀλλ' οὖν οὐ τσοῦτον διὰ ταῦτα, ὅσον δι' ἐκεῖνα. Οὕτω γὰρ ἐστίν, ἐὰν γὰρ μὴ βράνῃ ἢ κύθρα ὑφουμένη ἰσχυρῶς, ἡδύτητα βρώσας οὐκ ἔχει· οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ταπεινοὶ, ἐὰν μὴ ἐξηθῶμεν διὰ πολλῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, οὐ μὴ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Εἰ οὕτως ἐστὶ τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ σωτηρίας, οὐκέτι περὶ αὐτοῦ φθίξομαι· μόνον ἴθω αὐτὸν ἐν ὑπομονῇ ἀνδρευόμενον, καὶ εἰς ἀγαθὰς ἐλπίδας καὶ ἐπαύλεις παρὰ Κυρίου βαδίζοντα.

ριη. Ἐτερος δέ τις νεανίας, ὀνόματι Ἰωάννης, ἐχηματίζετο προσφιλῆς Ἐπιφανίῳ, καθότι καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀμφοτέροις τὰ μαθήματα ἐπαιδεύθησαν· ἡγάπα οὖν τὸν Ἐπιφάνιον συμφοιτητὴν, τὴν δὲ ἀρετὴν αὐτοῦ οὐκ ἐμμεῖτο τὸ σύνολον. Μιᾶ οὖν τῶν ἡμερῶν, συγκαθεζομένων τῶν ἀμφοτέρων παιδῶν ἐν τῷ δημοσίῳ, καὶ τὰ ῥήματα ἐμιλοῦντων, γυνὴ τις μιμῆς διερχομένη ἐν τοῖς ἐκεί, ὡς τοὺς ἀμφοτέρους παῖδας ἐθεάσατο, ἤρξατο ἢ ἀκάθαρτος σχήματα πράττειν, ἐξῆς καὶ κινήματα καὶ βλακαύματα, πειρωμένη ἢ γάγγραινα κἀν ἕνα συλῆσαι εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς. Ὡς δὲ ταῦτα διεπράττετο, ἀπέστρεψε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἰδὼν Ἐπιφάνιος ὑπομετίδισας, καὶ φησιν· Βλέπε τὴν ἀλώπεκα τὴν ἀνάσχυτον, πῶς ὑποκυνεύεται ὄρνιν πειρωμένη λαθεῖν, φημί νεωτέρου τινὸς ψυχὴν τοῦ θηρεῦσαι. Ὁ δὲ Ἰωάννης, ὡς ὢν ἐξωλέστατος, κατασκόπει κρυφίως, ὡς ὑπολανθάνων τῷ Ἐπιφανίῳ. Πορευθεὶς δὲ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐλυπεῖτο ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐπ' ἀληθείας γὰρ ἄσωτος ὢν, ἐφαίνετο εἰς τὰ σκολι-

κόβρωτα πάχη τῶν γυναικῶν ὁ ταλαίπωρος. Ἐνεθριμῆσατο οὖν ὁ Ἐπιφάνιος τῇ γυναικί ἐκείνῃ, καὶ εὐθέως ἀνεχώρησεν. Ἔφη δὲ Ἰωάννης πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον· Ἐπιτιμῆσεται αὐτὸν ὁ Θεός, ὅτι ἐσάλειψεν ἡ τάλαινα τὴν καρδίαν μου. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Μακάριόν ἐστιν ἵνα ἐσάλειψε καὶ μὴ ἤρπασεν· ὁ ἐμβλέψας γὰρ γυναικί πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσε αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Νῦν οὖν ὡς οὐκ ἐπιθυμεῖς, πῶς ἐντρανίζεις ἡδέως τῇ πόρῃ; Διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι μακάριόν ἐστιν, ἵνα σε παρεσάλειψε καὶ μὴ ἤρπασεν.

ριθ'. Ἐφη Ἰωάννης πρὸς αὐτὸν· Καὶ μὴ οὐ διάβολος τὴν γυναῖκα ἐποίησεν; Πάντως ὁ Θεός, κάκεινος ὦρετε τοιαῦτα γενέσθαι. Ἐὰν δὲ οὐκ ἤθελε ταῦτα γενέσθαι, ἵνα τί αὐτὴν εἰς τὸν κόσμον παρήγαγεν; Αἰτίον ἐστὶν ὁ Θεός τοῦ τοιοῦτου πράγματος. Ἐπιφάνιος λέγει· Μὴ ἀπερισπᾶπτως τι φθέγγου, ἀδελφεῖ· στοχάζομαι γὰρ ὅτι οὐκ οἶσας τί φθέγγεσαι· εἰπέ δέ μοι πρὸς τοῦτο· Εἰσῆγαγεν ὁ Θεός εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ εἰς τὸν βίον τὸν ἡμέτερον μάχαιραν, διὰ ποίαν αἰτίαν; Πάντως, ἵνα τέμνωμέν τι τῶν προσδοκίμων τῆς τομῆς αὐτῆς, οὐχ ἵνα σφάζωμεν ἀλλήλους. Ἐποίησεν ὁ Θεός σχοινίον, οὐχ ἵνα πνίγωμεν ἑαυτοῦς, ἀλλ' ἵνα ἐν αὐτῷ στηριζώμεθα. Καὶ ἵνα τὰ πολλὰ παραέσω, καὶ τοῦ ζητουμένου ἐπιμνησθῶ· ἐποίησεν ὁ Θεός καὶ τὴν γυναῖκα, ἵνα ἀβῆῃ ὁ κόσμος, καὶ ἵνα πᾶς ἄνθρωπος ὁ βουλούμενος ἔχῃ γυναῖκα ἕχη αὐτὴν μετὰ συνειδήσεως Θεοῦ, μετὰ βουλῆς αὐτοῦ· τοῦτέστι κατὰ τὸν νόμον, τὸν πρὸς τοῦτο ἐκδοθέντα ὑπ' αὐτοῦ [καὶ ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις παραγγελλόμενον, « Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν »]· ἵνα σκίψῃ ἐν τῇ νεότητί σου, καὶ ἴδῃς εἰ ἄρα δύνῃ παρθενεύειν χάριτι Κυρίου· εἰ δὲ οὐ δύνῃ, ἵνα εὐρήσῃς γυναῖκα σεμνὴν, ἀγαθὴν, καὶ ἐνάρετον, καὶ βούλη τῶν γονέων ἵνα ἄρῃς αὐτὴν. Καὶ λοιπὸν οὕτε ἐκείνη, οὕτε σὺ ἐξετε ἐξουσίαν τοῦ ἐτέρουθεν βεμβεύεσθαι, καὶ ὀφείλετε εἶναι ὡσπερ ζεύγος τρυγόνων, ἢ σεμνά καὶ τερπνὰ ἀδελφία. Εἰ τις οὖν φυλάξει οὕτω τὴν μονογαμίαν, ὡσπερ εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει ἐπιγνώσονται οὗτοι ἀλλήλους ἐν χάριτι, οὐ μέντοι πάλαι ὡσπερ ἐζεύχθησαν, ἀλλ' ἔσονται ὡς ἄγγελοι Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, ὁ Ἐπιφάνιος εἶπεν, ἡ γυνὴ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου ζεύγνυται ἄνδρῳ, καὶ συνάπτεται χάριν παιδοποιίας οὐχ ἕλ' χάριν δαιμονολαγνείας. Ὅσοι οὖν πορνεύουσιν, ἢ μοιχεύουσιν, ἢ τὴν Σοδομικὴν ἐργασίαν ἐργάζονται, [οὗτοι γινώσκονται ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου τί αὐτοῖς ἡτοίμασται (41)]·] ἐπει ἀρτίως παίζουσιν ὡσπερ τετυφλωμένα κτήνη καὶ ἀναίσθητα. Οἷον γὰρ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πῦρ, ὁ βρυγμὸς τῶν δδόντων, ὁ κλαυθμὸς ὁ ἀπζράκλητος, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, εἰ ἡμῖοι ἐκεῖνοι ἄγγελοι, οἱ τὰς πυρίνους βάβδους κατέχοντες, καὶ τύπτοντες τοὺς ἐμοὶ ὁμοίους ἁμαρτωλοὺς, τοὺς μέλλοντας εἰς τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἀσβεστον ἐμβιδάζεσθαι; Νῦν οὖν καὶ σὺ, εἰ οὐ δύνῃ

A surgens e vestigio se subduxit. Cui Joannes : Castigabit illam Deus, inquit, quod animum meum suis illecebris commovit misera. Et Epiphanius : Salva res est, inquit, si commovit tantum, non etiam rapuit; nam et qui viderit mulierem ad concupiscendum, jam mæchatus est eam in corde suo. Nunc igitur, si non concupiscis, cur oculos tam blande in scortum intendis? Ac propterea dixi : Salva res est, si commovit tantum, non etiam rapuit.

419. Excipiens rursus sermonem Joannes : Et enim, ait, nulloquid diabolus feminam effluxit? Minime vero, sed Deus, qui et constituit talia fieri : si enim fieri noluisset, cur ipsam produxisset in mundum? Deus igitur istiusmodi operum causa dicendus est. Noli, mi frater, subsumi Epiphanius, de Deo quidquam temere proloqui : reor hæc tibi minus animadvertenti excidisse. Responde, quæso, mihi ad hæc : Quam ob causam introduci voluit Deus cultros in mundum hunc? Utique ut illis scindamus, quæ ad usum nostrum scindi debent; non vero ut alteri necem inferamus. Funes quoque fecit Deus, non sane ut nos ipsi strangulemus, sed ut iis manus prehensis gressum firmemus. Atque ut plurima silentio præteriens, ad quæstionem propositam demum revertar, condidit quoque feminam Deus, ut accrescat humanus generis et multiplicetur, ut vir omnis, qui animam ad conjugium appulit, feminam sibi conjungat ex consensu ac voluntate divina, id est congruenter convenienterque legi, quam Deus jam pridem tulit, inque sacris Evangeliiis posteritati reliquit, dicens : « Erunt duo in carne una ¹⁴, » ut consideres in juventute tua et circumspicias, an virginitatem colere illibatam possis per gratiam Dei, si vero non possis, pudicam, bonam, virtutis deditam virginem quæras, quam e consensu parentum uxorem tibi ducas. Denique nec illi, nec tibi fas erit ab altero separari, sed vivere debetis, uti par turturum, aut casti jucundique fratres. Quod si qui conjugium ita ex præcepto Domini servaverint, in resurrectione mortuorum cognoscent invicem in gratia, non quidem uti pridem conjugati, sed erunt sicut angeli Dei. Ac propterea dicebat Epiphanius, viro conjungi atque adhærere debere mulierem congruenter convenienterque legi divine, liberos procreandi, non immodicæ ac diabolicæ libidinis causa. Quicumque igitur scortantur, adulterantur, aut Sodomitico sceleri indulgent, cognoscent aliquando, cum mors supervenerit, quid sibi paratum sit quia modo hanc vitam, uti occæcata sensuque destituta jumenta, ludendo transigunt. Qualis enim futurus est terribilis iste ignis? quis dentium stridor? quis ploratus, nullè

¹⁴ Matth. xix, 5.

(41) Ms. Vatic., ἔλονται· ὁ γὰρ θάνατος, ἐάν ἐλθῇ ἐπ' αὐτοῖς, γινώσκονται.

unquam consolatione leniendus? quales tenebræ istæ exteriores? quales angeli isti tortores, torribus armati, peccatoresque mei similes, in ignem illum inextinguibilem præcipitandos, cædentes? Nunc igitur et tu, si nequeas castimoniam servare, ex divina legis præscripto matrimonium tui: ut pro ratione status hic caste vivens, in sæculo futuro ampliam a munifica Dei manu mercederi consequaris.

120. Ad hæc Joannes: Beatum, inquit, os, et labia tua, domine Epiphani, qui talia loqueris: verum ne putes, omnes tanta instructos a Deo sapientia, tali donatos sanctitate, tam certo ad salutem prælectos, quemadmodum te. Opto enim ego similis esse tui, sed fieri nequeo: cupio jejuniis macerare corpus, et totis diebus ac noctibus orationem continuare, sed nequeo: cupio elemosynas erogare pauperibus, sed facultas non est, auro, argento, rebusque aliis deficientibus. Si in potestate mea foret, nollem succensere cuiquam, aut detrahere aut noxam inferre; nunc vero vel invitus cogor, tum a depravata natura, tum a demone, tum a pessima consuetudine, talia patrare.

121. Hisce ita rursus occurrit Epiphanius: Næ tu, inquit, speciose admodum illa nosti præterere. Dixeras, te meæ similem sectari vitam percipere, sed non posse. Age igitur modo: quid eximium et inimitabile, uti dicis, in me deprehendis? Num quiete extra turbas agere non potes, uti ego? num sacram volvere Scripturam, templa frequentare sanctorum, omnes amore prosequi, corpus castigare jejuniis non potes? At illa inter necessaria ad salutem non reponit Dominus, nihil requirens aliud, quam ut ne gula ac ebrietati immoderate serviatur: neque enim manducare aut bibere, sed ventrem cibo potuque ad ebrietatem farcire aut aliter peccare vetat. Dixeras, te precibus vacare volentem non posse. At, quæso, cur non possis, adolescens cum sis et integris viribus? Istiusmodi defensionem si attuleris pro te in extremo iudicii die, muliercula una aut ancilla, virtutis studiosa, quamvis viribus destituta, convincet te ac condemnabit. Dicetur namque tibi: Ecce illam, nullarum virium afflictaeque valetudinis feminam, ecce quomodo conatu toto in palæstra virtutis decertavit: et tu, cum robusta juventute præstes, ausis afferre talia? Ecce quomodo illa, propter amorem Dei, noctes diebus conjunxerit orationi vacans: et tu adolescens, parem ancillæ pietatis gradum attingere nequivi ti? Utque supersedeam pluribus, hoc unum tibi modo inculcatum velim: videlicet ut probe intelligas, nihil quidquam in hoc mundo esse, quod tum temporis profuturum sit, nullum prætextum aut excusationem, defensionem nullam, cum liberum in nobis arbitrium insit. Quod si me sincere ames audiasque, fuge fornicationem, luxuriam, ebrietatem; cave qualibet diei hora in

Α κριτερίν ἐν ἀγνείᾳ, χρήσον κατὰ τὴν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ ἐνταῦθα σεμνῶς βιώσης, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πολλῆς ἀπολαύσης τῆς τοῦ Θεοῦ ἀλήθειας.

Β ῥῳ. λέγει Ἰωάννης· Μακάριόν ἐστι τὸ στόμα σου καὶ τὰ χεῖλη σου, κύριε Ἐπιφάνιε, ὅτι ταῦτα φηγγεσαι· πλὴν μὴ νομίσης ὅτι πάντας ὁ Θεὸς οὕτως ἐσώφισε, καὶ ἡγίασε, καὶ ἐξελέξατο ὡς περ σὶ· προαιρουμαι γὰρ εἶναι ὡς σὺ, ἀλλ' οὐ δύναμαι γενέσθαι· ἤθελον νηστεύειν, καὶ δι' ἄλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς προσεύχεσθαι, ἀλλ' οὐ δύναμαι· ἤθελον δίδουαι τοῖς πτωχοῖς, ἀλλ' οὐκ ἔχω χρυσίον, ἢ ἀργύριον, οὔτε τι ἕτερον εἰς πλησμονὴν ἀποκειμένον. Εἰ ἦν τὸ κατ' ἐμὲ, οὐκ ἐβουλόμην τινὲ ὀργίζεσθαι, ἢ τινα καταλαθεῖν, ἢ τι τῶν βλαβερῶν ποιεῖν· νῦν δὲ καὶ ἄκων ἀναγκάζομαι, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ἄλλα δὲ ὑπὸ κακῆς συνθηθείας πράττειν.

Γ ῥα. λέγει πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Προφασίεις ταῦτα· εἶπας οὖν ὅτι ἠθέλον εἶναι ὡς περ καὶ σὺ, ἀλλ' οὐ δύναμαι. Καὶ νῦν τί ἄρα ἐν ἐμοὶ στοχάζῃ, ὡς ἐφησας; Μὴ οὐ δύνῃ ἡσυχάζειν ὡς ἐγὼ; μὴ οὐ δύνῃ τὰς θείας Γραφὰς ἀναγινώσκειν; μὴ οὐ δύνῃ σχολάζειν τοῖς ναοῖς τῶν ἁγίων; μὴ οὐκ ἰσχύεις ἔχειν ἀγάπην μετὰ πάντων; οὐ δύνασαι νηστεύειν; Καὶ μὴ ὁ Κύριος ἐπ' ἀνάγκαις τοῦτο ἔχει, οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητεῖ, εἰ μὴ τοῦ μὴ γαστριμαργίζεσθαι, καὶ τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι. Μὴ εἶπεν· Μὴ φάγης, μὴ πίης· ἀλλ' εἶπεν· Μὴ γαστριμαργεῖν, μὴ μεθεῖν καὶ ποιεῖν τὴν ἁμαρτίαν. Εἰρηκας, ὅτι θέλω προσεύχεσθαι, καὶ οὐ δύναμαι· διατί οὐ δύνῃ, νεώτερος ὢν, καὶ βῶσιν ἔχων σώματος; Εἰ ταύτην τὴν ἀπολογίαν δώσης ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἐν γυναικίριον, γραθίδιον, ἐνάρετον, ἀδύνατον, ἔχει ἐκθαλεῖν, καὶ καταδικάζασε· ἔρουσι γὰρ πρὸς σε· Θεάσαι τὴν ἀδύνατον καὶ ταλαίπωρον τῷ σκηνώματι πῶς ἐλοφύχως ἡγωνίσαστο· καὶ σὺ νέος ὢν τολμᾷ φθέγγεσθαι τοιαῦτα; Πῶς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ προσευχᾷ καὶ δεήσασιν ἐσχόλιζεν; καὶ σὺ νέος ὢν, οὐδὲ κἄν ἴσῃν τῆς γραθίδος ἐπεδείξω εὐλάβειαν; Καὶ ἵνα παρᾶσιν τὰ πολλὰ, ἐν μόνον σοὶ λέγω· γίνωσκε ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελήσει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὐ πρόφασις, οὐκ ἀπολογία, ὄντος ἐν ἡμῖν τοῦ αὐτεξουσίου. Καὶ εἰ ὄλω; ἀγαπᾷς με, καὶ ἐμοὶ πείθη, φεῦγε, ταπεινὲ, τὴν πορνείαν, καὶ τὴν βλακειαν, καὶ τὴν μέθην, καὶ τὸ ἐκάστη ὥρᾳ ἐπιμέσως προσεργεσθαι, καὶ βλέπειν τὰς θυρίδας τοῦ καθοπεύεσθαι κάλλος μοχθηρὸν· καὶ ἀγώνισαι σωθῆναι, καὶ εὐρεῖν ἔλεος καὶ χάριν παρὰ Κυρίου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ὠφελήσει, ὡς προεῖρηκα, εἰ μὴ μόνῃ ἢ εὐσπλαγγίᾳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν.

Δ ἰν publicum procedas, Παιτισσῶν feminarum pul- salvare animam tuam, et misericordia gratiaque

Domini potiri in iudicii die : nihil quippe nobis , uti jam monui , solatio istic aut subsidio erit , præterquam sola benigni Domini misericordia , et bona quæ fecerimus opera .

CAPUT XVI

Præfati juvenis damnatio ab Andrea præostenia Epiphanio , moxque secuta .

ρκβ'. Ω; δὲ ταῦτα ὠμίλει ὁ Ἐπιφάνιος τῷ Ἰωάννῃ, A
αἰφνιδίως εὐρέθη ὁ μακάριος· Ἄδριάς ἐκεῖτος διερχόμενος· καὶ ὡς ἐθεάσατο αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, ἀναστάς ταχέως, καὶ ἀρείς τὸν Ἰωάννην, ἀπίει πρὸς τὸν Μακάριον· καὶ γενόμενος ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ, ἤρξαντό τινα θεόπνευστα ῥήματα ὁμιλεῖν τῶν Γραφῶν. Ἐπολαθῶν δὲ ὁ Μακάριος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον ἔφη· Οἴμαι, ὦ φίλτατέ μου καὶ μελίβρυτε, οὓς λόγους καὶ μυρίποια ῥήματα τῷ νέῳ ἐκείνῳ τῷ σὺν σοι πρὸ τῆς ὥρας καθεσθέντι, εἰς μάτην κεκένωκας. Λέγει Ἐπιφάνιος· Εἰς μάτην· κατὰ τίνα τρόπον· Ἐφη ὁ Ὅσιος· Οὐκ εἰσακούσεται σου εἰς τὸν αἰῶνα, ἐπεὶ σφόδρα ἐστὶν ἐξωλέστατος· ἐγὼ γὰρ ἤμην πρὸς ὁρᾶ· τῷ πνεύματι, ὀπηνίκα πρὸς εαυτοὺς διεσκέπτεσθε. Πρόσεχε δὲ, τίνα εἰσὶν ἄπερ συμμῆσται αὐτῷ ὃ μετὰ πολὺν χρόνον ἀπὸ τῆς προκειμένης ὥρας, δι' ὧν ἐστι πόρνος καὶ μοιχὸς καὶ ἀρσενοκοίτης τὸ ββελουώτατον. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν Ἰμελλεν ὁ Κύριος ἐξολοθρεῦσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς, δι' ὧν θλίβει αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ταῖς ἀσωτίαι· αὐτοῦ πορευόμενος. Ἡτήσατο δὲ τὸν Κύριον ὁ ἀγγελος, ὃ φυλάσσωσιν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ῥοθῆναι αὐτῷ ὄρον μετανοίας κἄν ἕνα καιρὸν, καὶ ἐπήκουσε Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ ἐδίδθη αὐτῷ ἐνιαυτὸς ἡμερῶν, καθάπερ ἠτήσατο ὁ ἀγγελος. Ἐνετελιατο δὲ ὁ δίκαιος κριτῆς τῷ τῆς λύμης ὀλοθρεύοντι ἁγίῳ ἀγγέλῳ, Ἐάν ἐνδοθῆν τῆς ὀρισθείσης περιοπῆς μεταγνῶ, οὐ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μήγε, χρῆσαι αὐτῷ τῇ ἰδίᾳ τῆς σήφειως ἀνάγκῃ, ἥτις καὶ διαλύσει τὰς ἀρμονίας αὐτοῦ, καὶ καταρβέῦσαι ποιήσει τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ οὕτω τὴν ἐλευσινῆν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς τὸν ἄδην παραπέμψει. Ἄλλ' οὕτος εἰς ἀνοήτους φληναφίας καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν καταδαπάνησε, καὶ οὐδὲν ὠφελήσας τὴν ὀργὴν ἐπεσπάσατο. Καὶ οὕαί τῷ φιλοπόρῳ, τῷ ἐλευσινῷ καὶ βεβήλῳ καὶ ταισιπύρῳ ἱκανὰ γὰρ μεταμεληθήσεται ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐκτεθ' θανάτου καθεζόμενος, καὶ τῶν λόγων σου τῶν θεοπνευστῶν μεμνημένος.

ρκγ'. Λέγει πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Κύριέ μου, εἰ κελύεαι, ἀναγγελῶ αὐτῷ ταῦτα, ἄπερ μοι λέλάληκας· ἴσως εἰσπελεύεται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ φόβος Κυρίου, καὶ μεταμεληθεὶς ἀποστρέψει ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς. Ἐφη ὁ Μακάριος· Εἰ ταῦτα ἐρεῖς αὐτῷ, γελᾶσεται· ὄλος γὰρ ἐστὶ πεπωρωμένος τοῦ τῆς πορνείας δαίμονος. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ Κύριος τὰ τοιαῦτα λέγει τινὶ τοῦ ἐπιστρέφειν· οὐκ ἐστὶ γὰρ τοῦτο συμφέρον αὐτῷ· εἰ γὰρ ἦν συμφέρον, ὁ Θεὸς ἂν τοῖς ἄπασιν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου καὶ τὴν ἡμέραν δι' ἀγγέλων ἐμῆνεν. Σὺ δὲ, ἀγαπητὸν τέκνον μου, ἀγωνίζου, εἰ τε δύνασαι, ἵν', ὅτ' ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος· μεταστῆσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν ὠδῶν, κληρονομησάμεν

122. Ita inter se colloquentibus Epiphanio et Joanne, subito illac præterivit beatus Andreas ; quem ut vidit Epiphanius, dimisso Joanne, statim convenit : ac secedentes simul in locum a turbis remotum, cœperunt sermones de sacra Scriptura divinitus inspiratos miscere ; sic primum compellente Epiphanium Andrea : Assequi me puto , dilectissime suavissimeque adolescens, qualem modo orationem, quam suavia ad juvenem, lateri tuo assidentem, verba feceris ; sed in vanum. Quid, ait Epiphanius, in vanum ? quam obrem ? Quia, respondet Sanctus, insigniter lascivus est, non te audiet in æternum ; ego namque vobis colloquentibus in spiritu adfui. Accipe vero, quæ misero is i obventura sunt non multo post, propterea quod scortator, adulter, masculorum concubitor sit nefandissimus. Paucis abhinc diebus sublaturus illum ac disperditurus erat a terra Dominus, quod perstans in turpitudine sua contristaret Spiritum sanctum : cum angelus, cui cura animæ illius servandæ demandata est, intercedens pro ipso apud Dominum, spatium pœnitendi annum saltim unicum petiit obtinuitque ; exaudiente Domino et concedente, ut ex voto angeli annus unus adolescenti daretur. Præcepit quoque idem Dominus, judex justus, parato in perniciem nostram malo genio, ut si ante præscripti temporis decursum ad pœnitentiam adjiceret animum, salvus esset ; sin autem, ut sibi illum vindicaret perniciæ destinatum, ut membrorum compaginem dissolveret, carnem putrefactam diffuere faceret, sicque animam miserabilem ad orcum deduceret. Sed illud quoque tempus nugis iutilibus impendit perdiditque infelix, ac nihil omnino ad animæ suæ salutem proficiens, iram in caput suum divinam provexit. Væ homini luxurioso, miserabili, impuro, miserantio ; quam crebro, cum in tenebris et umbra mortis sedebit, pœnitentiam nequidquam ducetur, nunquam non memor admonitionum tuarum divinitus inspiratarum !

123. Tum vero Epiphanius : Domine mi, ait, si ita jubes, renuntiabo homini isti hæc dicta tua ; quis scit an timor Domini occupaturus sit cor illius, pœnitentiam acturi et declinaturi a via in qua graditur pessima ? Ad hæc beatus Andreas : Si talia ei renuntiaveris, ridebit te : totus quippe induruit per libidinis dæmonem. Verum neque Dominus ipse talia renuntiat cuiquam, ut se convertat ; neque vero expedit : si enim expelliret, cunctis hominibus aperiret per angelos diem ac horam mortis suæ. Tu vero, filii dilectissime, quantum potes, contende, ut cum venerit Dominus, hinc nos alio translaturus, honorem illorum, quæ

oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, hereditatem adeamus.

124. Exspiraverat jam tempus a Domino concessum Joanni, quo poeniteret atque ad frugem rediret meliorem: cum per visionem beatus Andreas Dei famulus apparuit Epiphanio, apprehensumque manu deduxit ad loca admodum profunda, visu horrida, densisque tenebris perfusa; quas lumine manu praelato discutiebat, Videntur autem hæc Epiphanio intra terræ sinum geri: ubi et custodiae, et claustra, et carceres deformes ac tenebrosi visebantur, quorum alli muribus, æluris, vulpeculis scatebant; In aliis serpentes, asini, echidnæ, aspides, cornices, corvi, et cæteræ volucres immundæ ac fetidæ, necnon feræ, canes, aliæque plurimæ animantes stabulabantur tanto numero, ut stellas cæli æquarent. His visis, ventum est tandem ad humile fetensque tugurium, ubi nihil quidquam videre erat præter hominum canumque excrementa. Tum Epiphanius Andreas: Amabo te, cur huc venimus? Idne laboribus nostris obtinuimus, ut huc delati tam inamœna et miserabilia oculis nostris usurparemus? Et beatus Andreas: Nequaquam, sili mi, sed ut coram inspiceres locum, quem familiaris tibi Joannes sceleribus sibi suis paravit; quæ autem vides stercora, sunt nefanda illius crimina laboresque inutiles. Sed et scripturam istam respice. Respicienti autem oblata est tabula tenebrosa, medio in aere, cum hac inscriptione; Commoratio sempiterna et gravis pœna Joannis, filii Celestionii; ita enim pater illius nuncupabatur.

125. Exclamavit ad hæc Epiphanius: Hæc misero mihi peccatori! ne quis, oro, vel pessime de me meritis, huc deveniat mansurus. Verum quid hæc sibi voluit excrementa? Et respondens Andreas: Ecce, inquit, illi tam viri quam feminae, qui paria cum Joanne patrant scelera, hic sentinam et stercora congerunt, ut cum e vivis excesserint, animas suas, catenis constrictas, sordibus illis exsatiæ, post resurrectionem corporum toti in ignem infernalem conjiciendi. Tum rursus interroganti Epiphanio de muribus, de canibus, de feris, de asinis, de mulis, de serpentibus, quos isto jam ante viderant loco degere; respondet Andreas, esse injustorum, luxuriosorum, aliter peccantium animas. Ad hæc rursus exclamanti Epiphanio: Heu me, domine, tam abjectas formas induitæ sint nobilissimæ hominum animæ! rursus occurrit Andreas: Minime vero, inquit, dilectissime fili, sed nostra causa Deus tali sub schemate spectandas proposuit, et per ejusque speciem commonstraret, cui similes fiunt, qui in hoc mundo versantur, per quamlibet turpem actionem. Aliæ siquidem homicidarum, adulterorum aliæ; illæ scortatorum, istæ Sodomitæ, reliquæ furum, euclionum, hæreticorum, vanæ gloriæ studiosorum, et si quæ propter alia scelera damnantur, sunt animæ: suntque illorum omnes, qui comparati sunt jumentis insi-

Α τὰ ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμοῖς οὐκ οἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη.

ρχῶ. Πληρωθέντος δὲ τοῦ ἔρου τοῦ δεθέντος παρὰ Κυρίου τῷ Ἰωάννῃ λόγῳ μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, εἶδεν ἐν ὄραματι ὁ Ἐπιφάνιος τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ, ὅτι παρέλαβεν αὐτὸν καὶ ἤγαγεν εἰς δυσκότους τόπους, δυσσεβεῖς καὶ λίαν ζοφώδεις, καὶ κατεῖχε λαμπάδα, καὶ δι' αὐτῆς ἐφώτιζε τὸν σκοτεινὸν ἐκεῖνον. Εἶκαζε δὲ ὅτι ὑποκίτω τῆς γῆς ἦν ταῦτα τὰ φαινόμενα. Ἐώραν οὖν ἐκεῖ φυλακὰς, καὶ κελύθρα, καὶ δεσμωτήρια ἀειδίῃ καὶ ζοφερᾷ, καὶ ἐν οὐτοῖς μῦες πολλοὶ καὶ ἀκούροι, καὶ ἀλώπεκες ἐναπέκλειστο. Ἐν δὲ ταῖς ἐτέροις ὄψεις, καὶ ὄνοι, καὶ ἐχίδναι, καὶ ἀσπίδες, καὶ κηρώναι, καὶ κόρακις, καὶ πετεινὰ ἄλλα ἀκάθαρτα καὶ δυσώδη, καὶ θηρία, καὶ κύνες, καὶ ἄλλα κτεῖνα ἐφαίνετο ὡς τὰ ἀστρα τοῦ οὐρανοῦ. Ὅτε οὖν πάντα ἐθεάσαντο, ἔσχατον ἤβη ἐν τινὶ δυσώδει οἰκίσκῳ, ἐν ᾧ οὐδὲν ἦν, εἰ μὴ κόπρια ἀνθρώπων καὶ κυνῶν Ἐφη Ἐπιφάνιος τῷ Μακαρίῳ· Δεομαί σου, τί ὧδε ἤλοιομεν; Εἰς τοῦτο ἦν ὁ ἀγὼν ἡμῶν, ἵνα ὧδε γεγόμενοι τὰ ἐλατινὰ ταῦτα ἴδωμεν; Λέγει ὁ Μακάριος· Οὐχί, τέκνον, ἀλλ' ἵνα ἴδῃς τὸν τόπον, ὃν ὁ φίλος σου ὁ Ἰωάννης ἐκεῖ ἐπεκτήσατο· τὰ δὲ κόπρια, ἃ ὄρας εἶσιν αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ, καὶ ὁ κόπος, καὶ ὁ κάματος. Ἀλλὰ βλέψον τοῖς ὧδε, τί εἰσι τὰ γεγραμμένα. Βλέπει οὖν ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ ἰδοὺ πίναξ σκοτώδης ἐπὶ τοῦ ἀέρα, καὶ ἐν αὐτῇ ἦν γεγραμμένον· Μονὴ αἰωνία, καὶ τιμωρία βίαιος Ἰωάννου υἱοῦ Κελεστινίου· ταῦτα γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πατρὶ αὐτοῦ.

ρχῶ. Ἐφη Ἐπιφάνιος· Οὐαὶ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ! ἐνταῦθα μὴδὲ οἱ λυθρωδῶς πρός με διακείμενοι. Τί δὲ εἰσι ταῦτα τὰ κόπρια; Ὁ Μακάριος ἔφη· Ἰδοὺ οὖν καὶ οἱ τούτῳ ὁμοίως ἐργαζόμενοι εἴτε ἄνδρες, εἴτε γυναῖκες, οὗτοι ὧδε στοιβάξουσιν κάλαμον καὶ κόπρον, ἵνα, ὅταν τελευτήσωσι, χορτασθῶσιν ταῶν αἱ ψυχαὶ δεδεμέναι ἀλύσει, μετὰ δὲ τὴν ἐξανάστασιν τῶν σωμάτων, τότε πυρὶ φλοκλήσω; παραδοθήσονται. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἠρώτησε τὸν Μακάριον περὶ τῶν προθεθέντων μῶν, καὶ κυνῶν, καὶ κελύθρων, καὶ ὄνων καὶ ἡμιόνων, καὶ ἐρπετῶν τῶν ἐκεῖσε ἡσφαλισμένων. Λέγει ὁ Δίκαιος· Ταῦτα πάντα εἰσι τῶν ἀνόμων καὶ ἁμαρτωλῶν καὶ ἀσώτων αἱ ψυχαί. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Οἴμοι, κύριε μου, καὶ τοιαύτας ἰδέας αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων περὶ νασιν! Ἐφη ὁ Ὁσιος· Οὐχί, τέκνον μου φίλιε, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ὁ Θεὸς οὕτως αὐτὸς θεσθῆναι παρεσκεύασε, θεῖσας, ὅτι ἐκάστη ἀγομιούνηται ἐν τῷ κόσμῳ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς αἰσχίταις πράξεσιν· εἰ μὲν γὰρ εἴτε φονέων, αἱ δὲ μοιχῶν, αἱ δὲ πορνῶν, αἱ δὲ σδομιτῶν, αἱ δὲ κλεπτῶν καὶ φιλαργυρῶν, καὶ ἀρετικῶν, καὶ κενωδῶν, καὶ τῶν τοῖς ὑπολοῖσιν; πλημμελήμασι καταδοκασμένων. Αὗται εἰσιν αἱ ψυχαί, αἱ παρασυεδλήθησαν ταῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθησαν αὐτοῖς· διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος τοιαύτη ὄρασι θεσθῆναι αὐτοὺς παρεσκεύασε, καὶ ὅπω; ἡγίεται αὐτοῦς.

pientibus et similes facti sunt illis. Et hæc est ratio, cur Dominus talibus sub speciebus nobis illas obtulerit videndas, simul ostendens quo easdem ipse loco habeat.

ρκς'. Τοὺς γὰρ φονεῖς ἡγεῖται ὡς σκορπίους, τοὺς εἰδωλολάτρας ὡς κίβδηλα, τοὺς μοιχοὺς ὡς περ τοὺς τὸν νοῦν ἀπολέσαντας, τοὺς μάγους καὶ τοὺς φαρμακοὺς ὡς τοὺς ὄφεις, τοὺς κτηνοβάτας καὶ ἀρσενολοῖτας ὡς τὸν μῦν καὶ ὡς τὸν σκυληκόθρωτον κύνα τὸν ἐπὶ τῆς κόπρου ἐβριμμένον, τοὺς πόρνους ὡς τοὺς χοίρειους, τοὺς κλέπτας ὡς τοὺς λύκους, τοὺς δολεροὺς ὡς τὰς ἀλώπεκας, τοὺς φιλαργύρους ὡς τοὺς αἰλούρους, τοὺς ὀργίλους ὡς τὰ θηρία, τοὺς μνησικάκους ὡς ἐχίδνας, τοὺς ψεύστας ὡς τὸν ὄφιν, τοὺς λαϊμάργους ὡς τὰ ἀλογα, τοὺς μεθύοντας ὡς τοὺς δαιμονώοντας, τοὺς αἰρετικούς ὡς τὴν κόπρον, τοὺς πορνεοκαπήλους ὡς ὄνους, τοὺς προξενήτας τῆς πορνείας, ὕψιντες ὄρκους καὶ ψεύσμασιν ἀνδρας εἰς γυναῖκας καὶ γυναῖκας εἰς ἀνδρας ἐπιμιξίᾳ βοθρίζουσι, καὶ κατερφάζονται αὐτοὺς ναὸν τοῦ διαβόλου, καὶ τῆς κοπρίας καταγώγια, ἡγεῖται ὡς τὸν ἐρχόμενον Ἀντίχριστον· τοὺς λοιδοροὺς ὡς κορώνην, τοὺς καταλάλους ὡς κόρακας, τοὺς κρίνοντας τὰ ἀλλότρια πεισμάτα ἀναισθητῶς ὡς μεμνηνὸτα κυνάρια καὶ τὰς ἀνθρωπίνας σάρκας ἐσθίωντα, τοὺς τραγηδοῦντας ὡς βετράχους, τοὺς κιθαρωδοὺς ὡς τοῦ διαβόλου ὄργανα, τὰς ὀρχουμένας γυναῖκας ὡς τοὺς ἐρωθεῖους, τὰς πόρνους ὡς τὰς αἰγας· καὶ τὰ παιδάρια ὡς τοὺς παιγνίους, καὶ τοὺς γελοίους, καὶ ταῖς μιμολογίας, καὶ τῆ μέθῃ, καὶ τῆ παιδοφορίᾳ συγκυλιουδούμενα, ἡγεῖται ὡς ἀκάθαρτα ἐρπετὰ τῆς γῆς, καὶ ὡς τὰ κνώδαλα, καὶ ὡς τὰ τῶν ἐχιδνῶν γυνήματα.

ρκς'. Ὡς δὲ ταῦτα ὠμίλει ὁ Ὁσῖος τῷ Ἐπιφάνει, εὐθέως ἐξυπνοῦσθε ἐγένετο ὁ Ἐπιφάνιος, ἐκπληροτόμος τοῖς δειχθεῖσιν αὐτῷ, Πρωΐας δὲ γενομένης, φάσις ἦλθε πρὸς αὐτοὺς· Ὅτι Ἰωάννης ὁ φίλος σου τῷ τῆς λύμης κατεσχέθη νοσήματι, καὶ οὐκ ἀπέρχει τοῦ αὐτὸν ἐπισκέψασθαι; Ὁ δὲ ἀκούσας, σύνδακρυς γενόμενος, εἶπε· Ἀθάλα τῆ ἐμῆ ἀνικανότητι! Ἴδε καὶ τὰ ὀραθέντα μοι· Ἀπάρας οὖν ἐπορεύθη εἰς ἐπισκεψῆναι τοῦ ἀσθενούντος, καὶ ὡς αὐτὸν τῆ λυμικῆ νόσῳ τεθέακε ἀλλύμενον, εἶπε· Βαβα! τοῦ φρικωδέστατου θαύματος! Ἴδε τοῦ μακαριωτάτου Ἀνδρέου τὴν πρόβησιν. Θεασάμενος δὲ αὐτὸν ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ βάθους στενάξας, εἶπε· Εὐζαί ὑπὲρ ἐμοῦ, ἄγιο τοῦ Θεοῦ, ὅπως φεῖσῃται μοι ὁ Θεός, καὶ συμπάθησθε μοι πρὸς τὸ παρὸν, καὶ μὴ χρῆσωμαι τέλει τοῦ τῆδε βίου· στοχάζομαι γὰρ ταύτης τῆς κλίνης μὴ ἀνίστασθαι. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ Κύριος, ἀδελφε, τὸ θεῖον ποιήσῃ, αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ συμφέροντα· ἐπεὶ αὐτὸς τί σε ὠφελῆσαι οὐκ ἔχω. Ἰκέτευσον οὖν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς τὰ δόξαντα τῆ αὐτοῦ ποιήσῃ ἀγαθότητι. Ἡμέρᾳ δὲ καὶ ἡμέρᾳ διελύθη ὁ ταλαίπωρος, καὶ ἐβρέυσαν αἱ σάρκες αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ὡς ὕδωρ, καὶ ἠφανίσθη ἡ ὄψις αὐτοῦ ἀπασα· διεφθάρη δὲ καὶ ἐβδελύχθη τὰς ἀρμονίας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε φοβηθῆναι πάντας τοὺς ὄρωντας αὐτὸν, καὶ ἀναβοᾶν τὸ Κύριε ἐλέησον. Οὕτω τὸν βίον αὐτοῦ κατέστρεψε πολυωδύνης ὁ ταλαίπωρος, καὶ διεσκορπίσθη τὰ ὄσα ἐκ αὐτοῦ παρὰ τὴν ἄδην.

126. Habet vero homicidas, loco scorpionum . idolorum cultores, inter ambiguae speciei hybridas ; aduleros, inter mente captos, magos veneficosque inter serpentes, bestiarum incursares et masculorum concubitores, inter mures canesque putidos in sterquilinum abjectos reponit : scortatores porcis, fures lupis, fraudulentos vulpibus, avaros felibus, iracundos feris, injuriam memores echidnis, mendaces anguibus, belluones brutis animantibus; ebriosos dæmoniacis, hæreticos stercorei, leones asinis assimilat. Stupri arbitros et conciliatores qui viros in mulieres, et has in illos, commistionis causa, juramentis et mendaciis impellentes, ipsos delubra quædam diaboli omnisque læditatis receptacula efficiunt, non secus quam venturum Antichristum considerat, Jam vero qui facile conviciantur, cornices qui detrahunt alienæ famæ, corvus, qui gesta proximorum tenere judicant, canes rabidos, humanis carnibus sese implentes, qui tragædorum more se jactant, rânas, qui citharis vacantes, organa diaboli, quæ choreis indulgent mulieres, herodios, quæ libidini se dant, capras referre putandi sunt. Denique adolescentis, qui lusibus, risui, scurrilitati, temulentie, corruptioni puerorum se totos additunt, in numero immundorum terræ serpentium, silvestrium ferarum, et geniminum viperinorum collocantur.

127. Ubi talia loquentem sibi Andream audivisset Epiphanius, subito expectatus est, rerum sibi ostensarum novitatem cum stupore admirans. Afulgente vero posteræ diei luce, fama advolat, sic Epiphanium increpans : Joannes, intimus tuus pernicioso correptus morbo, periclitatur vita, et nondum abis ipsum invisurus? Quo audito, cum lacrymis : Heu me impotentem ! exclamat. Hæc scilicet mihi modo visa portendebant. Et abiens ad visitandum infirmum, reperit illum exitiali morbo ad desperationem laborare, dixitque : Pater, quam horrendum illud prodigium ! ecce beatissimi Andree completum vaticinium. Ut venientem conspexit Joannes, ex imo corde ingemuit, dicens : Ora pro me, sancte, cui famularis Deum, ut mihi parcens miseransque modo, non incidat vitæ meæ filium, puto enim ex hoc lectulo non surrecturum me amplius. Cui Epiphanius : Dominus, mi frater, aget quod agendum est, ipse quidem re tua sit, optime novit ; quia nihil mihi suppetit, quo te juvem. Quare ad Deum supplex confuge, facturum quæcumque bonitati suæ visa sunt expedire. Sed in dies micelli hominis membra nervique dissolvi, caro in modum aquas per terram diffuere, fugere totius faciei decur, tota denique corporis compages soluta contabescere, atque adeo horrenda videri, ut quotquot spectarent hominem, exhorrescerent illico, exclamarent

merentque : Domine, miserere. Atque ita in summis animi corporisque doloribus vitam terminavit infelix : et dissipata sunt ossa ejus secus infernum.

128. Post dies aliquot Epiphanio in publica pla-
tea factus obviam Andreas, ei cuncta quæ per vi-
sionem oblata ei fuerant in memoriam revocat,
non sine horrore quodam, ac stupore, sic inquit :
Nostine, fili, quomodo superiore nocte per caligi-
nosas inferni plagas ambulaverimus uterque? Me-
morne es, qualia in subterraneo illo specu claustra
carceresque sint? recordaris, quam caliginosa et
tenebrosa sedes amicum tuum Joannem maneat?
legistine feralis istius tabulæ inscriptionem? ocu-
lisne obversantur adhuc animæ, pridem ob pec-
cata damnatæ, quomodo in tenebris et umbra mor-
tis sedeant? Procul ab eorum societate remotos vi-
vere nos jubeat Dominus Deus noster. Admirabi-
lis adolescens Epiphanius, dum sic loquentem An-
dream audit, totis pene artubus tremore concus-
sus : Vidi, ait, venerande Pater, et videndo
horruui : quapropter intercede pro filio tuo, ut
ne ad illorum consortium pœnasque condemnetur :
irruit namque timor super me, et tenebræ ope-
ruerunt me, et vereor ne princeps tenebrarum,
illecebris peccatorum expugnatum, eo me detra-
hat. Ad hæc Beatus : Delectat me tuus iste timor ;
quare quotidie te adhortor, ut strenue de-
certes, quominus regni cœlestis hæreditate exci-
das ; quin etiam oro atque obsecro te, benedicite
fili, alaeriter decurre pulcherrimum continentiæ
stadium, ut ego quoque, profectum tuum spiritua-
lem videns, in spiritu exsultem. Ubi talia collo-
cuti essent, quibusdam forte eminus eo appropin-
quantibus, Andreas, occultandæ virtutis suæ stu-
dio priusquam propius adventarent, salvere jussu
Epiphanio inde se subduxit.

CAPUT XVII.

Mulieri a mago deceptæ, et diabolicis illusionibus subjectæ, succurrit Epiphanius.

129. Mulier quædam ad Portum (42) habitans,
admodum religiosa, et timore Domini eximia, virum
nacta erat dyscolum atque insigniter voluptarium,
qui quidquid erat rei familiaris dilapidabat in lu-
panaribus infelix. Uxor itaque, ut erat pissina,
mœrens lugensque pendeat animi, quid facto foret
opus, ut a pessimo vitæ instituto ad saniora con-
silia adduceret maritum : ac talia sæpe animo
versans, statuit tandem quærere hac super re virum
quempiam, qui eam sibi effectum dare posset ;
qualem oportune statim suggerit mulier alia,
videlicet Bigrinum quemdam, pollicentem omnia
se mulieris vota expleturum. Quamobrem illico
consurgens, hominem adivit, reperitque frequen-
tem in domo ejus turbam, consulendi causa præ-
stolantium. Ili cum votorum compotes ad se qui-
que rediissent, tandem et hæc propius congregitur,
ac sede prope virum occupata, cœpit ei doloris

(42) Cœgiu. lib. i Constantinop. Christ. cap. 17.
Portus seu Ναυαλία quatuor numerat, quorum

ρχη'. Μετὰ οὖν ἡμέρας τινὰς συναντῆ ὁ θεοσεβὴς
Ἀνδρέας τῷ Ἐπιφανίῳ κατὰ τὴν πλατείαν τῆς λεωφό-
ρου, καὶ τὰ ὀρθόθεντα αὐτοῦ ἐν ὄραματι τῆς νυκτὸς
ἀναμνήσας αὐτὸν, εἰς φρίκην καὶ τρόμον ἐπέβαλεν
λέγων· Οἶδας, τέκνον, τῇ προτέρᾳ νυκτὶ τοῦ εἰ-
ἀμφοτέρω ἐπορεύθημιν ἐν τοῖς ζυφοροῖς ταμίους
τοῦ ἄδου ; κατενόησας τὰ ἐκεῖ κλειθρα καὶ φυλακὰς
τὰς ἐν τοῖς καταχθονίοις ; οἶδας τοῦ φίλου σου τὴν
καχέπερον καὶ ζοφερὰν κατάπαισιν ; ἀνέγνως τὸν
χαλεπὸν ἐκεῖνον πίνακα, καὶ ἄπερ ἐν αὐτῷ γέγρα-
πτο ; κατενόησας τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀμαρτωλῶν τὰ
πνεύματα, ὅπως ἐν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ τοῦ θανάτου
καθεύδουσιν ; Ἀφαιρεῖται ἡμᾶς τῶν ἐκεῖσε Κύριος
ὁ Θεός· Ὁ δὲ θαυμάσιος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ ἀκηκόων-
τι αὐτὸν ταῦτα παρὰ τοῦ Δικαίου, ἰλιγγιάσας
Ἐφρίξε, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Τεθέαμαι, τίμιε Πά-
τερ, καὶ θεασάμενος τρόμφ συνεσχέθην· δεήθητι
οὖν ὑπὲρ τοῦ τέκνου σου, τοῦ μὴ κατακριθῆναι με-
ἐν ταῖς ἐκεῖσε· ἕδος γὰρ ἐγγόνει ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐκά-
λυψέ με σκότος, καὶ φοβούμαι μὴ ποτε ὁ τοῦ σκό-
τους ἄρχων κατασπάσῃ με, ταῖς τῶν πλημμελητή-
των ἡδουπαθείαις κρατούμενον. Ἐφη ὁ Μακάριος·
Καὶ ἐμοὶ οὕτως ἐστὶν ἐράσιμον τοῦ φοβηθῆναι σε·
διὰ τοῦτο ἐκάστοτε παραινῶ σε τοῦ αγωνίζεσθαι, ἵνα
κληρονόμος γενῆσθαι τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας·
διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω, τέκνον εὐλογη-
μένον, σπούδαζον ἐκάστοτε τρέχειν τὸν καλὸν ἀγῶνα
τῆς ἐγκρατείας, ὅπως ὀρώσῃ σε ἡ ψυχὴ μου ἐν τοῖς
πνευματικοῖς προκόπτοντα, ἀγαλλιάσῃτε σὺν τῷ
πνεύματι. Ὡς δὲ ταῦτα ὠμίλου, τινῶν τῷ τόπῳ
προσεγγιζόντων, σκέπων τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν ὁ Δίκαιος,
πρὸ τοῦ ἐκείνους πλησιάσαι, ἀσπασάμενος, τὸν Ἐπι-
φάνιον, ἀνεχώρησεν.

ρχθ'. Γυνὴ τις ἐν τῷ Νεωρίῳ οἰκοῦσα, εὐλαθεῖς
καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον, ἐκείνητο ἄνδρα χαλεπὸν
καὶ φιλῆδονον σφόδρα, διασκορπίζων πάντα τὰ
ὑπάρχοντα αὐτῷ, ἐν τοῖς πορνοκαπηλίοις ἀσχοῦμε-
νος ὁ ταλαίπωρος. Ἡ δὲ γυνὴ οὖσα εὐλαθεστάτη
ἐλυπιετο λίαν, ἐπαπρούσα τὸ τί θεοὶ γενέσθαι καὶ
καταργῆσαι τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τὸν πονηρότατον σκο-
πόν. Ὡς δὲ ταῦτα εἶχεν ἐν διανοίᾳ, ἀνίχνευε μαθεῖν
περὶ ἀνδρὸς τοῦ τηλικαύτην δύναμιν κεκτημένου·
ὑποβάλλει σὺν αὐτῇ γυνὴ τις Βιγρίνον ἄνδρα τινὰ,
ὃς ἔφασκε, δύνασθαι ποιεῖν πάντα αὐτῆς τὰ κατα-
θύμια. Ἀναστᾶσα οὖν εὐθέως ἐπορεύθη πρὸς αὐτόν·
εὔρε δὲ ἐκεῖ πλήθος ἱκανόν. Ὡς δὲ πάντων ἐ-
τοίε· τὰ καταθύμια καὶ ἀνεχώρουν, ἐπιτέλους ἦλθε καὶ
αὐτὴ, καὶ ὡς ἐκαθέσθησαν, ἤρξατο ἡ γυνὴ τὸ κρ-
τώδουνον αὐτῆς ἐμίλειν αὐτῷ ὡς ἔτι· Ὁ ἀνὴρ μου
ἐξέδοτο ἑαυτὸν ταῖς τοῦ μοχθηροῦ βίου ἀπάταις, καὶ
ἐκ καταγωγῆς εἰς καταγωγῆς τῶν μιμᾶδων ἀφικῶ-

præcipui Vetus ac Novus. De veteri ego hic agi
conseo.

μενο; πᾶσαν τὴν περιουσίαν μου κατηνάλωσε· νυνὶ δὲ δατεμόν τινά κόρην ἐπελάβετο, καὶ καθεκάτην πρὸς αὐτὴν εἰσπορεύεται, ἀποφέρων πᾶσάν μου τὴν οὐσίαν. Νῦν οὖν ἤκουσταί μοι τὰ κρτὰ σέ, ὅτι εἰς ἑτῶν ἐναρέτων τῷ Κυρίῳ, καθότι πολλοὺς τῶν κινδύων ἐξήρπασας, καὶ ἐν τούτῳ παρεγεγόμεν πρὸς σέ· εἴ τι δύνασαι, βοήθησόν μοι, καὶ παρέξω σοι ὅπερ μοι κατὰ δύναμιν πρόσεστιν.

quī magna coram Deo virtute polleas, et plurimos periculis suis eripueris, ideo et ego ad te venio ut si quomodo possis, auxiliis mihi, relaturus mercedem, quam reliquæ facultates meæ permittent.

ρλ'. Ταῦτα εἰπούσα, ἔφη ἐκεῖνος πρὸς αὐτὴν· Πάντα ὅσα θέλεις καὶ φιλεῖς, παρ' ἐμοὶ λήψη· ἐὰν γὰρ κελύθης, μαρᾶν τὴν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν πρὸς τὸ μὴ χρᾶσθαι γυναικὸς συνουσίαν· εἰ δὲ βούλει ἐπιτρέψω, καὶ παραλήψεται αὐτὸν θάνατος· ἐὰν δὲ θέλῃς, παραδίδωμι αὐτὸν πνεύματι πονηρίας, καὶ ἔτσι περιάγων καὶ δαιμονιζόμενος· σκέψαι οὖν, καὶ τὰ δοκοῦντά σοι δῆλα ποιήσον. Ἐφη πρὸς αὐτὴν ἡ γυνή· Οὐδὲν ἕτερον βούλομαι, κύριέ μου, ἢ τοῦ καταργηθῆναι ἀπὸ τῶν τοιοῦτων τὸν ἐμὸν σύζυγον, καὶ ἐμὲ μόνην ἀγαπᾶν καὶ φιλεῖν. Ὁ δὲ εἶπεν· Καθὰ ἤτησω, ποιήσω σοι. Ὡς δὲ ἐκαθέζοντο, ἐξείπεν αὐτῇ ὅσα ἂν ἐπρόσεν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας· ἐξέστη δὲ ἡ γυνὴ ἀκούουσα, καὶ θαμβουμένη ἡσυχος ἐκάθητο. Ἐκείνο; δὲ λέγει πρὸς αὐτὴν· Ἀναστᾶσα πορεύθητι εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ἐτοίμασόν μοι κανδήλαν καὶ ἔλαιον, καὶ ἀπρότουσον, καὶ ζώνην, καὶ πῦρ· καὶ τῇ τετράδι· ἐκείσε παραγεγόμενος, τὸ ποθοῦμένον σοι ποιήσομαι. Ὁ δὲ παραγεγόμενος τῇ τετράδι, ἔλαβε τὸ ἔλαιον, ὑποψιθυρίζων δὲ καὶ ἐπικαλούμενος ἐν τῇ κανδήλῃ ἔβαλεν· καὶ ἀπάρας τὸ ἀπρότουσον (43), ἤψεν αὐτὴν, καὶ θέθεικεν αὐτὴν ὅπου ὑπῆρχον αἱ εἰκόνες τῆς γυναικὸς· εἶτα λαθὼν καὶ τὴν ζώνην, καὶ τινὰ ῥήματα τῆς αὐτοῦ κακουργίας· ὑποψιθυρίσας, καὶ δῆσας τέσσαρας κίμβους, δέδωκεν αὐτῇ εἰπών· Περιζώσαι αὐτὴν ἐν τοῖς ὑποκάτω ἱματίοις· ὁδὸς δὲ μοι· ἐν τριμήσιον (45) τοῦ διανεῖμαι τοῖς πένησιν ὑπὲρ ψυχικῆς σου σωτηρίας. Ἡ δὲ δέδωκεν αὐτῷ, ὑποσχομένη δοῦναι καὶ ἕτερα, ἐὰν εἰς πέρας γένηται ὁ θέλει. Ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς ἐμίσησε καὶ ὑπέσχετο ὅσα διεπράττετο, καὶ μόνην τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἡγάπα, καὶ ἡγωνίζετο εἰς τὰ τῆς οἰκίας αὐτοῦ

cupide operabatur, solamque uxorem suam amore prosequens, in curanda re familiari totus versabatur.

ρλα'. Μετὰ οὖν ἐξ ἡμέρας θεωρεῖ ἡ γυνὴ κατὰ τοὺς D 431. Verum diebus non amplius sex elapsis,

(43) Ἀπρότουσον hoc ipso capite tertio scribitur : quanquam et ἀπρότουσον et αὐτότουσον semel reperiat. Ms. Mazar. constanter habet ἀπρότουσον. Goar in Euchologio fol. 428, in officio sacri Olei, tam ἀπτριον, quam τοῦδεν, *ellyphnium* verit, quare ex utroque compositam vocem idem significare censeo, Idonee autem ab ἀπτω accendo dicitur ἀπτριον, a *tubo* autem lampadis, cui inseritur ut prominere, τοῦδεν. Canguis quoque suggerit, idem significantes voces hoc modo sæpe a Græcis jungi.

(44) Has imagines infra patebit fuisse eorum auctorum, quos mulier specialiter patronos colebat : atque ad hunc locum illustrandum præclare faciunt, quæ ante tomm I Maii post Ephemerides Græco-Moscas deducta leguntur, de Diptychis Triptychisque, qualia unusquisque fidelium apud Græcos habuisse videtur ad privatæ devotionis familiaræ exercitium.

sui causam aperire, sic orsa : Tradidit sese maritus meus flagitiosæ vitæ, fallaciis atque illudentibus deliciis, et ex alio in aliud lupanar se transferens, rei familiaris meæ dispendium fecit non leve; nunc vero deperit infamem nescio quam puellam, quam nullo non die conveniens, collatis quæ nobis reliqua sunt bonis locupletat. Nunc igitur cum innotuerit mihi, virum esse te ex iis unum periculis suis eripueris, ideo et ego ad te venio

130. Abrumpente hic sermonem muliere : Quæcunque vis ac desideras, inquit alter, per me auferes. Quod si ita vis, concupiscentiam in illo omnem sic exstinguam, ut mulieris cujusvis concubitum deinceps appetiturus non sit. Si vis, mandabo, ut hinc eum mors tollat. Si vis, tradam eum spiritui nequam eruciandum, et efficietur vagus ac dæmoniacus. Considera igitur, et quod probatum tibi maxime fuerit, mihi significa. Respondet mulier : Aliud nihil in votis mihi est, mi domine, quam ut conjux meus, a prava aliarum consuetudine aversus, in me solam omnem amorem suum transferat. Cui alter : Ut petisti, effectum dabo. Inter sedendum autem enuntiavit illi, quidquid a teneris annis fecerat, obstupescenti ad audita, trementi, et verbum non proferenti; tum ita pergit : Vade domum tuam et para mihi ellyphnium, et oleum, et lampadem, et zonam, et ignem; quarto post die namque veniam, quæ desideras tibi præstiturus. Et vero adfuit die quarto : acceptoque oleo, nescio quid immurmurans atque invocans, in lampadem illud infudit, sursumque attracto ellyphnium acceptam lampadem accendit, et collocavit eodem quo mulieris imagines (44) servabantur loco : deinde accepit quoque zonam, et nefariæ artis suæ arcana quædam verba proferens, in eaque nodos quatuor iunctens, mulieri tradidit dicens : Intra vestes corpori tuo illam astringe, et mihi tremissem porrige pauperibus distribuendum pro salute animæ tuæ. Porrexitque illa, pollicitans daturam se plura, si quod optabat consequeretur. Ecce autem maritus ejus odisse ac detestari cepit, quæ prius

431. Verum diebus non amplius sex elapsis,

bat : atque ad hunc locum illustrandum præclare faciunt, quæ ante tomm I Maii post Ephemerides Græco-Moscas deducta leguntur, de Diptychis Triptychisque, qualia unusquisque fidelium apud Græcos habuisse videtur ad privatæ devotionis familiaræ exercitium.

(45) Τριμήσιον Theophani et Leoni Grammatico, quod Latinis *tremissis*, tertia pars aurei, ejus inventorem Alexandrum Severum facit Lampadius. Vide Dissertationem Canguii post Glossarium de inferioris ævi numismatibus, num. 81, pag. 57.

obijcitur mulieri per quietem talis visio. Putabat, A
sibi sibi in planitie quadam consistenti accedere
scenam Æthiopem, qui per modum Inden's in am-
plexum ruere ac deosculari cœpit: Opportune,
inquiens, in te incedi, domina mea, vini, amica
mea, dormiamus simul ambo, quoniam nuper
conjugati sumus: magno tui ego tenebar desi-
derio, modumque exquirebam quo te adducerem
ad me. Nunc igitur, pulcherrima vitæ meæ socia,
cubemus hic simul, quo et me tu fruëris, et ego
venustatis tuæ admiratione gustuque exsatië. Tali-
bus blandientem sibi loquentemque ad gratiam
Æthiopem, execrari mulier, quamvis trepida et
metu correpta, fugam circumspicere, dolore ve-
hementi afflicti, abitum per quidquid sacrum est
imperare infanti, ita inquiens: Facessebineocius; B
meus enim mihi conjux est, nunquam solitæ alieno
cullibet viro operam dare. Atque hoc modo per
somnia vim sibi intentatam repellens, experrecta
et magno veluti labore perfuncta, vix sibi reddita
tandem est: cœpitque animo volvere, quid isthæc
sibi ostenta vellent, ac unde diabolo, quem sub
se liceret.

152. Tali occupata consideratione, rursus in som-
num incidit, viditque inusitatæ magnitudinis can-
nem, colore nigrum, summa cum impudentia sese
amplexum, conjunctoque inter se ore instar homi-
nis exosculantem. Spectaculo terrefacta, excubso
somno, ita secum loqui incipit: Me miseram et
peccatricem! cujus amore nequam spiritus exarsit,
quamque infestare non desinit impurus! Quid con-
sillii capiam, ignoro: qua de causa istiusmodi mihi
spectra offerantur, rescire equidem non possum.
Rursum alia nocte conspicit se ipsam in theatro hip-
podromi, amplexantem positas istic statuas stimulari
a libidinosâ concupiscentiâ, ut cum illis rem
haberet: alias sese a cane celeriter fugiente auferri
contemplata est: non raro videbatur sibi ranis,
serpentibus, viperis, et his deterioribus vesci ani-
mantibus. Talibus itaque spectris excruciatâ mise-
re, oculisque suis somnum rarissime videns, variis
premebatur ærumnis, cumque inter homines nihil
reperiret opis, ad orationem et jejunium se con-
vertens, suppliciter Deum percunctata est, quid
causæ demum foret miseriarum suarum, quidque
liberaretur.

153. Talibus operam dabat, cum in somnis vi-
det imagines suas ad occidentem conversas, uti
et seipsam, nec aliter quam deliram mentisque cap-
tam orationi insistere: supervenitque adolescens
quidam, hunc ipsam in modum alloquens: Propter-
ea quod jejuniis demeruisti me, ecce adsum, po-
sulatam toties causam, cur talia tibi evenerint,
explicaturus, simulque icones commonstrans: Vide-
sis, ait, quid maledictus iste magus tibi contulerit.
Et intendens illuc oculos mulier, videt humano
stercore turpiter illitas, idque a summo vertice ad
plantam pedum, ac sentit incomparabilem inde
factorem absistere. Obstupuit animo ad tale spe-

ύπνους αὐτῆς ἐστάναι αὐτὴν ἐν πεδιάδι μόνῃν, καὶ
ἔρχεται πρὸς αὐτὴν Λιβίωψ γέρον, καὶ ἤρξατο ὡς
ὑποπαιγιάζουσι περιπλέκεσθαι καὶ καταφιλεῖν αὐτὴν.
καὶ λέγειν· Καλῶς σε εὖρον, κυρία μου, δεῦρο φί-
λία μου, κοιμηθῶμεν ὁμοῦ οἱ δύο, καθότι νεωστὶ συν-
εξεύχθημεν· πολλά σου ἐγὼ ἐπιθύμουν, καὶ πρό-
φρασι ἐζήτουν ὅπως πρὸς ἐμαυτὸν συναγάγω σε·
νῦν οὖν δεῦρο, ὡραία μου σύμβιε, κοιμηθῶμεν οἱ
ἀμφότεροι, ὅπως καὶ σὺ ἐμοῦ ἀπολαύσης, κἀγὼ τῶ
κάλλους σου κορροσθήσομαι. Ὡς δὲ ταῦτα ἐκεῖνος
ἐφθέγγετο αὐτῇ, εἰς τρόμον ἐμπισσοῦσα ἡ γυνὴ, ἤρ-
ξατο ἀναθεματίζουσα αὐτὸν καὶ φεύγειν, καὶ ἀνιᾶ-
σθαι, καὶ ἐφορκίζουσα αὐτὸν τοῦ ἀποστῆναι ἐξ αὐτῆς,
λέγουσα· Ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, καθότι ἄνδρα κέκτη-
μαι ἴδιον, καὶ ἐτέρῳ οὐ συνάπτομαι. Οὕτω δὲ ἡ
γυνὴ βιαζομένη κατ' ὄναρ καὶ πολεμουμένη, ἐξυ-
πνος ἐγένετο· καὶ ὡς ἀπὸ κόπου βυσθεῖσα, μόλις
εἰς ἑαυτὴν ἐπανῆλθεν. Διαλογίζετο δὲ τὰ ὀρθόθηντα
αὐτῇ, τὸ τί ἂν εἴη ταῦτα, καὶ πόθεν ὁ διάβολος εὖ-
ρε τοσαύτην παρρησίαν κατ' ἐμοῦ· ἔγνω γὰρ ὅτι
ὁ Λιβίωψ ἐκεῖνος δαίμων ἦν πονηρός.

Æthiopsis specie latere jam cognoverat, tantum in

ρλβ'. Ὡς οὖν ταῦτα διελογίζετο, πάλιν εἰς ὕπνον
ἐτρέπη. καὶ ἰδοὺ κύων μέλας, μέγας, καὶ ἀχρω-
μος, περιπλεκόμενος αὐτῇ στόμα πρὸς στόμα κατε-
φιλεῖ αὐτὴν ὡσπερ ἄνθρωπος. Σύντρομος δὲ γενόμε-
νῃ ἀφυπνίσθη, καὶ ἐν φόβῳ κατ' ἑαυτὴν ἔλεγεν·
Οἱμοὶ τῇ ταλαίνῃ καὶ ἀμαρτωλῷ, ὅτι ἔρωτα τίθειαι
κατ' ἐμοῦ ὁ πονηρός, καὶ οὐδ' ὄλιος μοι ἀπαλλάσσε-
ται! Τί ποιήσω οὐκ οἶδα· πόθεν μοι συνέβη οὕκ
ἐπίσταμαι. Πάλιν οὖν ἐτέρῳ νυκτὶ ὁρᾷ ἑαυτὴν ἐν τῷ
θεάτρῳ τοῦ ἵπποδρομίου ἑστῶσα καὶ ἀσπζομένη τῇ
ἐκείσε ἰνδάλματα, νυττομένη ὑπὸ πορνικῆς ἐπιθυ-
μίας τοῦ συγγενέσθαι αὐτοῖς· πάλιν δὲ ὀρᾷ κῆνα
αἰρόντα αὐτὴν καὶ φεύγοντα· καὶ πάλιν ὀρᾷ ἑαυτὴν
ἐσθίουσαν βράραχον, ποτὲ δὲ ὄρνι, ἢ ἔρπετά, καὶ τὰ
τούτων χειρόνα. Τούτοις ἡ ἑλεσινὴ ἐδασανίζετο,
ἀγαθὸν ὕπνον μὴ ὀπνώσασθαι, ἤρξατο προσευ-
χαῖς καὶ νηστεαῖς σχολάζειν καὶ τὸν θεὸν ἐφι-
λειοῦσθαι, πῶθεν αὐτῇ συμβέβηκε ταῦτα, καὶ τί
βῆν ποιῆσαι, καὶ ἀπαλλαγῆναι τῶν τοιοῦτων ἀσπκ-
μάτων.

facto opus esset ut affectionibus tam inordinatis

ρλγ'. Ὡς δὲ οὕτως ἐσθλαζεν, ὀρᾷ κατ' ὄναρ ὅτι
ἴσταντο αἱ εἰκόνες αὐτῆς ἐπὶ δυσμάς, καὶ αὐτὴ
ὁμοίως, καὶ οὕτω προσευχομένη ὡσπερ τις πασχί-
κῃ νομιζομένη καὶ πάρετος. Ὡς δὲ οὕτως ἔδολε-
σχει, ἔρχεται τις νεώτερος πρὸς αὐτὴν καὶ λέγει·
Ἐπειδὴ ἰθεράπευσάς νηστεύουσα, ἰδοὺ ἐγὼ παρι-
γενόμενῃ τῇν αἰτίαν διδάσκων σε, δι' ἣν ταῦτα συμ-
βέβηκεν· καὶ σὺν τῷ λόγῳ δείκνυσιν οὕτῃ τὰς
εἰκόνας, καὶ φησιν· Ἴδε τί σοι ἐποίησεν ὁ μέγας
ἐκεῖνος ὁ κατάρτος. Ἡ δὲ προσέειπεν καὶ ὀρᾷ, καὶ
ἦσαν κεχρισμένοι ἀνθρωπίνῳ κόπρῳ ἀπὸ ἀνωθε-
λως κάτω, καὶ δυσωδίαν ἀνεκαστον φέρουσαι. Ἡ
οὖν ταῦτα ἰθεάσατο ἡ γυνὴ, ἐξέστη, καὶ στραφεῖς

λέγει πρὸς τὴν νεώτερον. Δέομαι σου, τίς ταῦτα ἐτόλμηες ποιῆσαι, ἀνάγγειλόν μοι. Ὁ δὲ εἶπεν· Πιγρίνος ὁ φαρμακὸς καὶ μάγος καὶ τοῦ Θεοῦ ἀλλότριος, σοῦ παρασχούσης αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν· νῦν οὐκ ἔστιν ἐν ταῖς εἰκόσι σου εἰ μὴ χρώμα, καὶ ξύλον, καὶ κόπρος, καὶ δοιμόνων φαντάσματα· ἡ γὰρ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξ αὐτῶν ἀνεχώρησεν, μὴ φέρουσα τὴν τῶν δαιμόνων δυσωδίαν καὶ μείωσιν. Ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν, ὁρᾷ τὴν κανδήλαν γέμουσαν οὔρου κυναίου, καὶ ἐν τῷ ἀπυροτόφῳ ἐγγεγραμμένον τοῦ Ἀντιχρίστου τὸ ὄνομα· ὑπεράνω δὲ ἐν τῷ ἀέρι ἐγγέγραπτο, Θυσία δαιμόνων.

ρλδ'. Τούτων τῇ γυναικὶ φανερουμένων, ὁ νεώτερος ἐκαίνος ἀφανῆς, καὶ αὐτὴ ἐξυπνος ἐγένετο. Διανοηθεῖσα οὖν τὰ ὁραθέντα αὐτῇ ἐν τῷ ὕπνῳ, ἐξέστη καὶ Ἰφριξε, καὶ ἑαυτὴν ἐμύμπετο λέγουσα· Οἱμοὶ τῇ ἁμαρτωλῷ! τί ἄρα πέπονθα! δοκοῦσα γὰρ εἰς ποιμένα ὑπάγειν, [λύκῳ ἢ ἀλλῆζι ἐνέτυχον (46)]· δοκοῦσα σωτηρίαν εὐρίσκειν, εἰς χάος τῆς ἀπωλείας ἐμπέπιωκα. Τούτοις οὕτως ἀποκλεισμένη ἡ γυνὴ, ἐβουλεύετο τί δέη γενέσθαι, ἔχειν τὰς εἰκόνας, ἢ μὴ ἔχειν; ἢ τί αὐτὰς εἰσπράξῃται, ἐπεὶ μεμιασμένα ἐτύγχανον; Ἀπορούσα δὲ περὶ τούτου, ἀνέρχεται ἐν τῷ λογισμῷ αὐτῆς τοῦ θαρρήσασαι τῷ Ἐπιφάνιῳ τὸ γεγονός· καταμένουσα δὲ ἦν πλησίον τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς; αὐτοῦ· ἤπιστάτο δὲ καὶ τὸν πατέρα ἐνάρετον ὄντα. Ἀποτηρήσασα δὲ τακτὴν ὥραν, κατερχομένου αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας; τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἀπήντησεν αὐτῷ πρὸ τοῦ πυλῶνος, καὶ πίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἀπαγγέλλουσα αὐτῷ ἅπαντα τὰ γεγονότα. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μέγα στενάξας, καὶ διακρούσας ἔφη· Κατάθεμά σοι, διάβολε, ὅτι οὐ καὶ ἐπιβουλεύων τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. ἔπειτα βουλευσάμενος καθ' ἑαυτὸν περὶ τούτου, εἶπεν τῇ γυναικὶ· Ὑπάγε καὶ τὴν ζώνην ἐκαίνην πύρι κατάκαυσον, τὴν δὲ κανδήλαν καὶ τὸν ἀπυροτόφον σύντριψον, καὶ τὰς εἰκόνας ἐνεγκέ μοι· καὶ εἰ τι κελύει ὁ Θεός, οἶδα ὅτι ἐπ' ἔμοι γενήσονται αἱ τοῦ πονηροῦ δαιμονοῦ ἀπειλαὶ καὶ φαντασίαι· ἀλλ' ἔχω τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν βοηθόν, καὶ τὴν τιμὴν εὐχῆν καὶ ἀντίληψιν τοῦ φωστήρός μου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι αὐτὸς πάντοτε μετ' ἐμοῦ ἔστιν.

ρλε'. Ἡ δὲ γυνὴ ὅσα διετάξατο αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος· ἐποίησε, καὶ τὰς εἰκόνας δέδωκεν αὐτῷ· τῇ δὲ νυκτὶ ἐκαίνῃ ὁρᾷ κατ' ὄναρ ἡ γυνὴ, ὅτι ἦλθεν Αἰθίοψ γυμνὸς πρὸς τὴν θύραν αὐτῆς κατακαυμένος, μὴ τολμῶν ἐνδοθεν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἰστάμενος ἐξω, καὶ ὀλοφυρόμενος. Ἐπιτρος δὲ Αἰθίοψ ἐρχόμενος· ἐκέῖσε, ὡς εἶδεν αὐτὸν κακαυμένον, ἠρώτησεν αὐτὸν, Ποῦ αἱ καύστραι αὐταὶ ἐν σοὶ ἐγενήθησαν; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐπιφάνιος ὁ πονηρὸς διεσάφησε τὴν τάλαιναν τοῦ καύσαι με θεινῶς, καὶ οὐκ ὑποφέρω τὰ κλητὰ τέσσαραι· γὰρ κόμβους ἡμῶν δεδεμένους εἰς τὴν ζώνην

(46) Ms. Vatic. εἰς βόθρον ἰνίχθην ἢ τάλαινα.

(47) Videtur Andream intelligere, potius quam

A claculam, et conversa ad juvenem : Oro te, inquit, ut edicas mihi, quis talia committere ausus sit. Et ille : Bigrinus iste venificus et magus, a veri Dei cultu alienissimus, te facultatem id agendi faciente : nunc igitur icones tuæ præter colorem, lignum, stercus, dæmonumque illusiones, nihil sunt; gratia namque et virtus divina, qua præditæ erant, inde excessit, ferre nequius graveolentem dæmonum foetorem et injuriosam iconum tractationem. Dixerat hæc adolescens, cum cernit lampadem lotio canino plenam esse, et lampadi nomen Antichristi; supra vero in aere, Sacrificium dæmoniorum, inscriptum.

154. Postquam hæc mulieri ostensa forent, evanuit adolescens, ipsa vero expergefata est : consideransque singula sibi per quietem oblata, stupore ac pavore incessente, in has querelas erupit : Hei mihi peccatrici ! quæ quantaque modo passa sum ! Putabam enim ad pastorem confugere me, et ecce in lupum incidi infelix ; putabam rectam me salutis viam tenere, et in abyssum perditionis præcipitata jaceo. Taliter lamentans mulier, consultare instituit quid agendum foret, an retentura imagines, an non retentura, tum quid iis, utpote pollutis, factura esset. Ancipiti ergo dubitantique hac super re, venit in mentem, quidquid acciderat videnter aperire Epiphanio, non procul inde in domo paterna commoranti, quem præclara instructum virtute non ignorabat. Quare constitutam observans horam, qua e sanctissima Sophiae divinæ ecclesia consueverat redire, obviam procedens, ante ipsas templi valvas ad pedes ei accidit atque universa, ut facta erant, manifestavit. Quibus auditis, altum ingemiscens lacrymasque ubertim præfundens : Maledictus sis, exclamabat, nequam diabole, qui non cessas filios hominum insidiis impetere. Deinde consilio secum inito, ad mulierem, Vade, inquit, ac zonam illam nomenis trade, ellychnium vero et lampadem contero et imagines ad me asser, et s'quid'm permittat Deus, scio quod in me pes-imi dæmones m'inas et spectra sua conversuri sint : verum auxiliante mihi Domino nostro Jesu Christo, et oratione ac divina virtute illuminatoris (47) mei protegento, non timebo mala, quoniam ipse tecum est ubique.

155. Executa mulier quæcunque jusserat Epiphanius, traditis etiam ipsi imaginibus, visionem habuit nocte postera per quietem, in qua Æthiops nudus veniebat ad ostium domus, totus ambustus, pedemque intro inferre non ausus, foris consistebat multum lamentans. Adveniebat vero et alter Æthiops, qui priorem conspicatus, percunctabatur, quomodo stigmata ista omni ex parte a lusu geferet. Cui ille : Epiphanius, inquit, adolescens pessimus, docuit miseram, quæ domum hanc incoit mulierem modum, quo me gravissimo incendio angelum suum custodem : nomine autem ex composito abstinere.

torqueret, sumque modo doloribus impar : quatuor enim nodis zonæ ejus muliebri innexus eram, diris a mysta nostro execrationibus adjuratus, qui cum igne dissoluti essent, præcepit inde fugi. At vero quid faciam Epiphanio, qui hanc mihi inferre injuriam et calamitatem ausus, a conjuge mea separavit? Ecce, Epiphani, adversum te impostitum amarum imi pectoris mei furorem effundam, adversum te bellum implacabile suscipiam. Illucescente die postera, statim hæc visa renuntiavit Epiphanio mulier, qui illam blando ac ridenti vultu excipiens : Abeat sane, inquit, abeat in vineam Domini uvas furaturus, sed quandoquidem fugitivus (49) iste illius villicus est, quid fiet? Omnino vel tituli causa ipsam custodiet : novi

Α δι' ἐξορκισμοῦ τοῦ μύστου ἡμῶν· καυθεῖσθαι δὲ αὐτῆς ἀπελύθην διαδράς τῶν ἐκείθεν. Τίνα δὲ κατεργάσομαι τῷ Ἐπιφανίῳ, ἐπειδὴ αὐτὸς με ἡδίκησε, καὶ ταῦτά μοι προεξένησεν, ἀποχωρήσας με τῆς συμβίου μου; Βλέπει, Ἐπιφάνιε, κατὰ σοῦ ἔγωγ ἐκχεῖται τὴν ἀλμυρὰν μανίαν τῆς φιάλειώς (48) μου, καὶ μετὰ σοῦ τὴν μάχην ποιήσομαι. Ἦ δὲ γυνή, πρωτὰς γενομένης, τὰ ὄραθέντα αὐτῇ ἅπαντα ἀνήγγειλεν τῷ Ἐπιφανίῳ· ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐμείλισσε, καὶ φησιν· Ναί, ναί, ἀπελθεῖν ἔχει εἰς τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου τοῦ κλέψαι σταφυλὴν, ἀλλ' ὡς ὑπάρχει ὁ δραγάτης χωρικός, τί ἔχει γενέσθαι; Ἐν τῷ τίτλῳ πάντως αὐτὸν ἀσφαλίσεται αὐτόν· ἐπίσταμαι γὰρ καὶ τοῦ φυλάσσαντός με τὴν δύναμιν.

quippe quanta sit illius, qui me conservat potentia-

CAPUT XVIII.

Quæ circa mulierem et Epiphanium acta ab Andrea sciuntur et apte explicantur : alia quædam ejus obscura, sed sapientia responsa.

136. Nocte quadam, ita permittente Domino, B assumpsit diabolus plurimam secum dæmonum rutilantium ab igne turmam, ac repente intempesta noctis hora adest Epiphanio dormienti : qui, aperiente ei aures Domino, percepit statim tumultuantem advenientium catervam, nihil tamen in se timoris motionisve persensit, utpote firma in Deum fiducia suffultus. Inceperunt itaque ignei, quos dixi, dæmones lascivis Epiphanio cogitationes injicere, et carni inhonestas libidinis faces admovere : quæ quanta cum patientia perfererat pudicissimus adolescens, tanta cum fiducia divinam opem præstolabatur. Apparebant autem ferocium belluarum formis dæmones, quidam in feras transformati terrorem incutere nitabantur, quidam assumpta draconis, lupi, scorpionis specie, magno cum impetu irruerant, quasi devoraturi, utque summam dicam, nihil non agebant, quo perturbarent adolescentem. Qui conspecta malorum dæmonum insolentia : Quoniam, inquit, video vos in vanum laborare, affligite me, per me licet, ecce enim capio gladium quem Dominus mihi elargitus est, eumque in vos converto. Simul hæc dixit, simul ad Deum manus cum lacrymis tollens, Psalmum nonum exorsus est ; eumque illuc : « Increpasti gentes, et periit impius, nomen ejus delesti, » et : « Inimici defecerunt framæ in sinem, » et : « Perit memoria ejus cum sonitu : » cum, inquam, illuc pervenisset, repente sonitus de cælo auditus est, demissaque non seguis fulmine sagitta dissipavit universos, familiare suum, Væ, lamentabiliter repentes. Atque ita machinantibus illorum liberatus Epiphanius, gloriam retribuit Deo, ad quem

137. Diluculo statim ad B. Andream contendit Epiphanius, hæc super re illius sensum exquisiturus, at in mulierem prædictam prius incidit, sic eum appellatam : Nunc vere scio, contrivisse Do-

Β ρλζ'. Καὶ τῇ νυκτὶ, παραχωρούντος τοῦ Κυρίου, παραλαμβάνει ὁ διάβολος μετ' αὐτοῦ πλήθος τῶν φλεγομένων πυρρῶν δαιμόνων, καὶ ἐπιπίπτει τῷ Ἐπιφανίῳ καθυδόντι ὥρα μεσονυκτίου· διεψοῖζε δὲ ὁ Θεὸς τὰς ὀκλὰς τοῦ παιδὸς, καὶ ἤκουσε τῆς ὀχλαγωγίας αὐτῶν, καὶ οὐδ' ὄλω; περισταλεύθη· στερῆδ; γὰρ ἦν τῇ εἰς Θεὸν πεποθήσει. ἤρξαντο οὖν οἱ πύρρακες δαίμονες εἰς αἰσχρὰς ἐννοίας καὶ τῆς σαρκὸς πύρρωσιν καταγέγειν αὐτόν. Ὁ δὲ σεμνότητος ἦν ὑπομένων, καὶ τὸν Θεὸν προσδεχόμενος. Ἐθεωροῦντο οὖν οἱ ἀλιτήριοι· οἱ μὲν ὡς ὑψηλὰ μετασχηματισθέντες ἐφόδον αὐτόν· ἄλλοι δὲ ὡς δράκοντες, καὶ λύκοι, καὶ σκορπίοι ὤρων· ἐπὶ τὰ καταφαγεῖν αὐτόν· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἔσοι θανάμει· ἐκέρηγτο ἐξεφόδον αὐτόν. Ἰδὼν δὲ τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν, ἔφη· Ἐπειδὴ ὀρῶ ὑμᾶς ὅτι ματαιοκοποῦμενοι θλίβετέ με, ἰδοὺ ἀρπάξω τὸ ξίφος, ὅπερ μοι ὁ Κύριος ἐδώρησατο, καὶ κινῶμαι κατ' ὑμῶν· καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἀφρεῖ τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ θακρῶν, καὶ ἤρξατο τὸν ἔνατον ψαλμὸν· καὶ ὁ εἰς ἦλθεν εἰς τὸ, « Ἐπετιμήσας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσιβῆς, τὸ ἄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας· » καὶ, « Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ βρομφαῖαι εἰς τέλος· » καὶ, « Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ' ἡχοῦ· » γίνεται· ἀφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, καὶ ἰδοὺ σαγίτα (50) ὡς ἀστραπή, καὶ διεσκόρπισεν ἅπαντας κράζοντας τὸ οὐαί. Καὶ οὕτως ἀπαλλαγὴς αὐτῶν Ἐπιφάνιος, ἐδόξασε τὸν Θεὸν, εἰς ὃν κατέφυγε, καὶ οὐ κατησχύνθη.

est, demissaque non seguis fulmine sagitta dissipavit repentes. Atque ita machinantibus illorum liberatus Epiphanius, gloriam retribuit Deo, ad quem

Δ ρλζ'. Πρωτὰς δὲ γενομένης, ἐπορεύετο ὁ Ἐπιφάνιος πρὸς τὸ ἀναζητῆσαι τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, καὶ συναντᾷ αὐτῷ ἐκεῖνον τὸ γύναιον καὶ φησιν· Νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι διὰ σοῦ τοὺς ἐχθροὺς μου πάντα ἐ

(48) Φιάλειώς recurrit num. 157. Ms. Mazar. φιάλης πιάλα, poculi : hic autem pro ira accipitur : quemadmodum sæpe in Apocalypsi cap. xv et demum nominantur septem phialæ iræ Dei.

(49) Fugitivus intelligitur ipse Andreas, qui

mox infra eadem verba repetit, tanquam de se dicta ab Epiphanio.

(50) Σαγίτα posui ego, ut congruentius, pro σαγήνη, uti ms. Vatic., et σαγήνη, uti Maz. legunt : hæc enim est navigii genus.

θεὸς ἰθανάτωσεν· καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ ὁραθέντα αὐτῇ διὰ τῆς νυκτός. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος· Ἡ πίστις σου ἡ ἀγαθὴ ταῦτα πάντα σοὶ ἐπορίσατο· ἐπεὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι ἁμαρτωλοὶ ἔσμεν, δεόμενοι τοῦ ἐλέους Κυρίου. Τοῦτο εἰρηκῶς ἀνεχώρησας, καὶ συναντᾷ τὸν μακάριον Ἀνδρέαν ἐμπροσθεν τῶν Χαλκοπρατειῶν (51) παίζοντα καὶ σάσοντα (52). Καὶ ὡς ἰθεάσατο τὸν Ἐπιφάνιον, ἦλθε πρὸς αὐτὸν μειδιῶν τῷ προσώπῳ καὶ εὐφραινόμενος. Ἐγγὺς δὲ γενόμενος, εἶπεν, Εἶδες τὸν δραγάτην πῶς φυλάσσει τὸν ἀμπέλωνα Κυρίου, καὶ πῶς ἐκδιώκει τὰς κορώνας καὶ τοὺς κόρακας; Λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· Ἐθαμβήθη, Πάτερ, λίαν· ἀλλ' οἶδας πύρρων δαιμόνων τὸν καύσωνα, καὶ ὅσα δεινά μοι τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετά σὺν τοῖς λοιποῖς ἐνεδείξαντο; Ὁ μακάριος ἔφη· Τὰ πλείω τούτων ὁ Κύριος ἠλάττωσεν· καίτοι· εἰ μὴ ταῦτα συνέθι γενέσθαι, πῶς ἂν ἡ γυνὴ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς ἀπηλλάσσεται; πῶς ἂν αἱ κορώναι καὶ τὰ πετεινὰ ἀπενεκρώθησαν; πῶς ἂν ὁ Αἰθίοψ ἐκεῖνος ἀπεστρεβλοῦτο; καὶ ἕνα γινώσκῃς πῶς ἐστὶ τὸ ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν.

quo illa evenerunt, ut tu experientia disceres, quanti onera portare.

ρλγ'. Ταῦτα εἰρηκῶς τοῦ μακαρίου, λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· Δέομαι σοῦ, ἐπεὶ πάντα ἐπίστασαι, ἀνάγγειλόν μοι τί ἦν ἡ ζώνη, καὶ τί ἡ κινδύλα, καὶ οἱ τέσσαρες κόμβοι τῆς ζώνης, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸ ἀπρότουθον, καὶ διατί διὰ τῶν τοιούτων ὁ μάταιος τοιαῦτα ἐνέργησεν εἰς τὴν γυναῖκα. Ὁ μακάριος εἶπεν· Εἰ θέλεις μαθεῖν, ἀκουσον· καὶ γὰρ ὡς οὐδ' ὄλωσ' σοὶ ἀτίκρυφά τι, οὐδὲ νῦν ἀποκρύψω. Ἔθος τῷ διαβόλῳ ἐστὶ πρῶτον διώκειν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε εἰσέρχεται ἀνεμποδίστως ἐν αὐτῷ· οὐχ ὅτι αὐτὸν φοβούμεν ἡ χάρις ἀποδιδράσκει, ἀλλὰ μισουμένη καὶ βδελυσομένη τὴν εὐσωθίαν τῆς ἁμαρτίας· ὅλλ' οὐδὲ κατὰ τυραννίδα ἀποφέρει εἰς ἁμαρτίαν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀπὸ προαιρέσεως· κολάζει γὰρ καὶ γαργαλλίζει· καὶ οὕτω μὴ φέρων ἐκεῖνος τὴν ὀχλήσιν, ἀπερχόμενος ἁμαρτάνει (53), καὶ ἔχει εὐλογον ὁ διάβολος ἀπ' αὐτῆς τῆς αἰτίας, ὅτι ἰδιοπροαιρέτως ἁμαρτάνει ὁ ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο ἀφίσταται ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἀπ' αὐτοῦ.

mittit : atque ita ex pleno consensu peccantem occupat hominem diabolus, gratia per peccatum ef-

ρλδ'. Οὕτως οὖν ἐποίησεν ὁ ἄλλοτριος καὶ τὰ περὶ τῆς γυναικός· ἔβλεπε γὰρ αἰεὶ αὐτὴν ἀγαπῶσαν ἐλοφύχως τὸν Θεόν, καὶ πῶς αὐτὴν καταβαλεῖν οὐ θυνάμενος, διὰ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς εἰς ταῦτα ἐνέπειρεν. Ἰδιοπροαιρέτως ἀπελθοῦσαν εἰς τὸν πλάνον ἐκείνον. Αἰτούσης γὰρ αὐτῆς τὸ καταθύμιον γενέσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἀποβαλέσθαι, ὄρα τί ποιεῖ πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν ἀπίθειαν τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ τοῦ κατοικεῖν ἐν αὐτῇ ὡς ἰδίᾳ προαιρέσει,

(51) De Chalcopratiis lego Cangium, lib. II, cap. 16, num. 22, et disce Judæorum illas officinas fuisse hanc procul ab ecclesia S. Sophiæ.

(52) Ita lego quod alias per nominativum scribatur, παίζων καὶ· σάτων : ex numero autem 144

minum per te omnes inimicos meos : simulque aperuit, quæ nocte illa per visionem cognoverat. Cui Epiphanius : Præclara fides tua hæc tibi bona apportavit, nos enim miselli peccatores sumus, divinæ miserationis semper indigi. Nec plura audens, viam suam prosecutus est : moxque obvium habet B. Andream, ad ærarias officinas more suo ludentem et calcitrantem : qui ut venientem Epiphanium conspexit, leniter ridens gestiensque latria, prope accurrit, ac prope astans : Vidistine, inquit, fugitivum illum, quomodo custodiat vineam Domini, quomodo cornices atque corvæ arceat? Respondet Epiphanius : Contremui vehementer, mi Pater : verum nostine igneorum dæmonum contra me conatum et gravissimas ferarum, serpentium, aliorumque in perniciem meam molitiones? Ad hæc sanctus : Plura his Dominus elisit ; etenim nisi isthæc evenissent, quo pacto mulier discrimini, in quo versabatur, crepta? quo pacto cornices cæteræque volucres occisæ? quo pacto Æthiops ille tortus torræque allisus fuisset? denique momenti res sit, alterum alterius calamitates atque

158. Sermonem Andreas finierat, cum ordiens Epiphanius : Oro te, inquit, quoniam cuncta tibi innotuerant, dic mihi, quid zona, quid elychnium, quid nodi in zona quaterni, quid aqua, oleum, lampas sibi velint, tum etiam, cur tantos propter istiusmodi res adversus mulierem istam tumultus excitavit dæmonium. Cui sic respondit Andreas : Si ista penitus penetrare cupis, aures arrige ; quemadmodum enim nihil quidquam rerum mearum te celavi unquam, ita neque committam modo ut hæc ignores. Iste diabolo mos est, ut primum quidem e cordibus hominum divinam expellat gratiam, quo deinde liberius illa ipse occupet : neque tamen fugam inde capessit gratia, quod ullo dæmonis timore expellatur, sed quod odio capitali prosequatur atque abominetur turpitudinem peccati. Neque tamen violenter in peccatum præcipitatur homo, sed sponte sua et annuente voluntate inducitur, dæmonis quippe blandientis carnemque titillantis tentationem non ferens, scelus ad-

159. Et hoc modo cum muliere quoque prædicta egit inimicus dæmon. Animadvertens enim ex toto illam corde amantem colentemque Dei, aliter non posse ad peccandum adduci, specioso mariti sibi amorem conciliandi titulo illam tentare aggressus est, mox sua sponte venefico isti accedentem : a quo dum votis suis satisfieri postulat, projecta fere omni cura animæ, attendens, quid fecerit dæmon ut animæ illius afferret interitum, in ea-

suspicio σάσειν πονί pro calcitrare.

(53) Omitto hic illa, καὶ φέρειν τῆς ὑπομονῆς γενναίως ὑπομονῆν, quæ in ms. Maz. sic leguntur : ἀνυπομονήτος ὢν.

que, consentiente et necessaria ad venificium conferent, ultro admissis commoraretur. Jussit enim parari lampadem, oleum, elychnium, zonam, et ignem, quo sacri baptismi gratia mulierem exueret; lampas quippe, pro sacra baptismali concha; aqua, pro aqua illius sancta; oleum, pro sacro oleo; elychnium et ignis, pro cereis accensis; zona, pro illa qua in baptisate (54) cineta fuerat, deposcebantur. Hisce a muliere, per impiam hypocrisim acceptis, gratiam ex ea baptismali expulit: eademque de causa dicebat *Aethiops*: Nea es mulier; id est, juris mei es, non Christi: imo et in imagliibus ejus similia operatus, gratiam ab iis fugavit, clam illas oblinendo arefacto stercore, et in lampadem conjiciendo: atque ita opus suum, uti oblationem in sacrificium offerens, pessimo dæmoni consecravit. Ad quaternos quod utinet zonæ nodos, vinctus iis astringebatur Sathanas, nec poterat abire, nisi combusta zona; præceperat enim mulieri magus, illam intra vestes gestandam, quo scilicet ad lumbos circumferret dæmonem.

140. Post hæc Epiphanius: Mirabilis, inquit, in te Deus est, Andrea, qui nihil te ignorare patitur. At vero unde cognoscere magus et enarrare mulieri potuit, quæcumque a teneris annis eatenus gesserat? Cui B. Andreas: An ignoras, spiritus quosdam adesse Christianis, qui ab eorum lateribus non recedentes, qualibet eorum opera cognoscunt? Quando igitur ad magum procedit aliquis, solet hic comitem illius dæmonem percunctari, quid homo iste a pueritia ad illud usque tempus egerit: et dæmon, invidus hominis comes, opera ejus perspecta habens omnia, imago, non aliter quam socio dæmoni aut contubernali suo, totius vite seriem pandit. Quemadmodum enim multarum rerum nuntii ad nos a Deo destinantur angeli boni; ita et ad magos suos deferunt mali quæcumque norunt. Postquam Epiphanius e viro sancto didicisset vulgo tam ignota, magna defixus admiratione, et benignissimum in genus mortale Dominum laudibus prosecutus, salutato Andrea, ad alium scilicet contulit.

141. Ad finem aliquando vergebat dierum quadraginta jejunium, et urbis Constantinopolitanæ habitatores ramis palmarum sacrisque hymnis Dominum Jesum Christum venerabantur; cum virum, multa canitie et formæ dignitate insignem, conspicit B. Andreas in sacro divinæ Sophiæ templo; comitante virum turba innumerabili, palmarum ramos et cruces, fulguris in modum coruscantes, tenente, et jucundissimum, suavisimum ac salutare melos promente: horum alii alios modeste ad progrediendum excitabant, donec ad ambonem perventum est: omnes autem pulchritudine faciei conspicui erant quam qui maxime. Senex vero ille, quam tenebat, citibaram,

(54) Hujus zonæ mentionem invenio in Eucherio Goar., pag. 37, ubi dicitur de recens baptizato: Post dies septem iterum puerum defecerunt in

τῷ λυμῶνι τὰ ἐπιτέθεικα εἰς μαγείαν παρέθεσα. Ἐπε γὰρ αὐτῇ ἐτιμάσαι κανδήλαν, καὶ ἔλαιον, καὶ ἀπρότερον, καὶ ζώνην, καὶ πῦρ, ἀφανίσει βουλιμένοι· τοῦ τιμίου βαπτίσματος· τὴν χάριν ἀπ' αὐτῆς· ἡ μὲν γὰρ κανδήλα ἀντὶ τῆς ἁγίας κολυμβήθρας ἐξητήθη· τὸ δὲ ὕδωρ ἀντὶ τοῦ ἁγίου ὕδατος ἐκείνου· τὸ δὲ ἔλαιον ἀντὶ τοῦ ἁγίου ἔλαιου· τὸ δὲ ἀπρότερον καὶ τὸ πῦρ ἀντὶ τῶν λαμπάδων τῶν ἀναφθέντων· τὴν δὲ ζώνην ἀντὶ τῆς ζώνης, ἣν ἐν τῷ βαπτίσματι διεζώσθη. Ταῦτα πάντα λαβὼν ἀπ' αὐτῆς ὁ μάταιος ἐν ὑποκρίσει, τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος αὐτὴν ἀπέδυσε· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν αὐτῇ ὁ Αἰθίοψ, ὅτι· Ἐμὴ τυγχάνεις γυνή, τουτέστιν, ἐμὴ ὑπάρχεις, καὶ οὐχὶ τοῦ Χριστοῦ. Ναὶ μὴν καὶ εἰς τὰς εἰκόνας αὐτῆς ἐνεδείξατο ταῦτα, καὶ ἀπ' αὐτῶν τὴν χάριν ἔδιδωκε, χρίσας λαθραίως κόπρον ξηρὴν καὶ ἐν τῇ κανδήλῃ βαλὼν· καὶ οὕτω τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀπέκρυπτεν, ὡς ἴδιαν προσαγωγὴν εἰς θυσίαν, τῷ ἁγίῳ δράκοντι. Περὶ δὲ τῶν τεσσάρων κόμβων τῆς ζώνης, ἐκεῖ ἦν δεδεμένος ὁ Σατανᾶς, καὶ μέχρις οὗ ἐκείνη οὐκ ἠδύνατο ἀναχωρῆσαι· ὥρισεν γὰρ αὐτὴν ὑποκάτω φορεῖν αὐτήν, ἵνα ἐχη τὸν Σατανᾶν εὐκλειμένον περὶ τὴν ἄσφον αὐτῆς.

ρμ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Θαυμαστός ἐστιν ὁ θεὸς ἐπὶ σε, ὅτι οὐδὲν σοὶ ἀπέκρυπτεν. Πόθεν δὲ ἐγίνωσκαι ὁ μάγος, καὶ εἶπεν αὐτῇ, ὅσα ἐκ νεότητος ἔπραξεν; Ὁ μακάριος εἶπεν· Οὐκ οἶδας ὅτι τῶν Χριστιανῶν ἀχώριστοι εἰσὶν οἱ δαίμονες; διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν γινώσκουσιν; Ὅταν γὰρ τις ὑπάγῃ εἰς μάγον, ἐρωτᾷ ὁ μάγος τὸν διάβολον τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ ἐκκλησίου· λέγων· Εἰπέ μοι, τί ἐποίησεν ἐκ νεότητος μέχρι τῆς δεῦρο. Ὁ δὲ ἀχώριστος αὐτοῦ ὦν καὶ πάντα θεασάμενος, ὡς ἴδιον αὐτοῦ συνδαίμονι καὶ συγκαίμωνῳ ἅπαντα καταγγέλλει αὐτῷ. Ὅσπερ γὰρ οἱ ἄγγελοι ἡμῖν τοῦ θεοῦ πολλὰ ἀπαγγέλλουσιν, οὕτω καὶ τοῦτοις οἱ δαίμονες ὅσα ἐπίστανται λέγουσιν. Ταῦτα τοῦ μακαρίου λαλήσαντος, θαυμάσας ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ τὸν φιλόδηρον θεὸν ὑπερβεβήσας, ἀσπασάμενος τὸν ὄσιον, ἀνεχώρησεν.

ρμα'. Ἐν μιᾷ τοίνυν τῶν ἡμερῶν πληρωθείσης τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, καὶ τοῦ πλήθους τῆς βασιλευσῆς πόλεως, βαίσι; καὶ ὕμνοις τὴν δεσπότην Χριστὸν ἀνευφημοῦντων, ἑώρα ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἄνδρα πολὺν, καὶ πᾶν ὥρῳ ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ Σοφίᾳ, μετὰ πλήθους; πεπραγενοῦσα ἀναριθμήτου, κρατοῦντος βάτρυ καὶ σταυρίας, ἀστραπῆς; διαύγειαν ἐκπέμποντα, καὶ ἐμελῶδον μέλο; τερπνὸν καὶ ἡδὺ καὶ σωτηρίον· ἕτερος δὲ τῷ ἑτέρῳ ὑποκλιόμενοι προσέβαινον, ὡς ἐπὶ τὸν ἀμβωνα πορευόμενοι, ὥρατα τὰ πρόσωπα ἔχοντες;. Ὁ δὲ πολὺς; ἐκείνος κατεῖχε κινύραν καὶ ἔκρουε τὰς χορδὰς ὑποφωγῶν τοῖς ψάλλουσιν, ὥστε ἐνηχηθέντα τὸν μακάριον μεγάλως καὶ τερπθέντα τῇ θεωρίᾳ, σκιρτῆσαι τε καὶ ecclesiam ut abluatur, hntisque eum solvit sacerdos, et zonam discingit.

εἰπαίν· Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ, καὶ πάσης τῆς
πραότητος αὐτοῦ. Ἰδοὺ ἤκούσαμεν τὴν Κυρίαν, τὴν
Κυριοπρεσβυτέριαν, καὶ εὐρομεν αὐτὴν, καὶ παρό-
μοιον τὴν Σοφίαν τὴν τερπνὴν.

ejus : » ecce au- livimus Dominam quæ intercedit apud Dominum, invenimusque et illam et pariter
delectabilem Sophiam ¹⁹.

ρμθ'. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντο, τινὲς τῶν σοφῶν
ἐκεῖσε παρόντες, ἔλεγον αὐτῷ· Πῶς, ἔζηχε; ἰδοὺ
οὐδὲ αὐτὰ ὠρθωσας. Ἄρα ἔχει τὸ ψαλτήριον ἐν τῇ
τοῦ στίχου περιοχῇ τὴν Κυρίαν πρεσβυτεύσαν, διὰ τὴν
σεσημειωμένην; Τί οὖν εἰσὶν ἃ λαλεῖς; Ἐφη πρὸς
αὐτοῦ, ὁ ὅσιος· Οἶκος καὶ οἶκος Θεοῦ ἀνάπαυσις.
Οἱ δὲ τοῦτο ἀκούσαντες ἐξ ἀγνοίας ἐμάκισαν, καὶ
γελοιάζοντες ἀνεχώρησαν. Ἐλεγε δὲ ταῦτα ὁ μα-
κάριος, θεωρήσας τὸν Δαυὶδ μετὰ τῶν προφητῶν
ἐκεῖσε παραγεγονότα· Ἰδε, φησὶν, κύριε ὁ Δαυὶδ, ἐν
ἐξ ἀρχαίων γενεῶν ἔλεγε, « Ἔως οὐ εὐρω τόπον τῷ
Κυρίῳ, σκήνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ, ἀνάπαυσιν καὶ
κατοίκησιν, ἐν πρώτοις τὴν πρεσβυτεύσαν ὑπὲρ
ἡμῶν τὴν μεγάλην [Δέσποιναν, ἔπειτα ταύτην τὴν
μεγάλην] τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν· οἶκος γὰρ ἐκείνη
Θεοῦ, καὶ οἶκος αὐτοῦ αὕτη. Ὅποια δὲ μελωδεῖ τῇ
ᾠρᾷ ταύτῃ τὰ νοητὰ κινουρίσματα, ἵνα ἐμβλέπητε.
Τούτων δὲ θεαθέντων καὶ λεχθέντων παρὰ τοῦ
δικαίου, ἀφελὲς εὐθέως τὴν ἐκκλησίαν, ἐξῆι· ἔξω, καὶ
περιφεύγει εἰς τὰς πλατείας, φάλλον καὶ ὑποψιθυρίζων
τοῖς χειρῶν.

ρμγ'. Καὶ συναντᾷ πλούσιον τινὲ διερχομένῳ, καὶ
λέγει αὐτῷ· Δός μοι τί ποτε. Ὁ δὲ ἔφη· Ἐζήχε,
οὐκ ἔχω. Ἐφη ὁ δίκαιος· Καλῶς εἶπεν ὁ ἀκρογω-
νιαῖος λίθος, ὅτι τρυμαλιὰ οὐ χωρεῖ σε. Λέγει ἐκεῖ-
νος· Σαλὲ ἐπ' ἀληθείας, καὶ ἐστὶ τρυμαλιὰ, πάρε-
τε, ἢ ἀπάγουσα εἰ; τὴν βασιλείαν. Καὶ αὐτὸς·
Παχὺς εἶ καὶ λιπαρὸς· καὶ οἱ πόνους τῆς γῆς δι' αὐ-
τῆς οὐ μὴ εἰσελεύσονται· ἔνος γὰρ λακτίζων ἐπ'
εὐθείας διὰ στενῆς ῥύμης οὐκέτι διελεύσεται. Ταῦτα
ἀκούσας ὁ φειδωλὸς, ἐγάλασε, καὶ φησὶν· Πίστευσον,
κῆν ἐζηχός εἶ, καλῶς ἡμᾶς ὕβρισας. Λέγει αὐτῷ ὁ
δίκαιος· Εἰς πλησμονὴν μὲν εἰσὶν αἱ μελίτσαι·
ἀλλ' ἄλλαι μὲν εἰσὶν εἰς ἱσάν, ἄλλαι δὲ εἰς ἐξίσαν·
ᾠσαύτως δὲ καὶ μύρμηκες· ἀλλ' ὡσπερ ἡ θάλασσα,
καὶ ὁ δράκων, καὶ ὁ ἄδης ἀκόρεστοι καὶ ἀπληστοὶ
τυγχάνουσιν, οὕτω καὶ οἱ πλούσιοι εἰσιν. [Οὐ δυν-
θεὶς δὲ κερθάναι αὐτὸν, ἀποδυσπετήσας ἀνεχώρησε,
λέγων πρὸς ἑαυτὸν·] Ὡ τυφλωσίς (55) ψυχῆ; καὶ
πῶρωσις! πῶς ἰσχύσωμεν ἰδεῖν ἡμεῖς οἱ ἀνελετήμο-
νες Κυρίου τὸ πρόσωπον; Ὡ τῆς μιαρᾶς προσιρέ-
σιως, καὶ ψυχρᾶς συνειδήσεως! Πῶς καθάπερ λίθοι
ἄψυχοι τὰ πρὸς τὸν Θεὸν διακειμένα, καὶ οὐ φρον-
τίζομεν οἱ ἕλεεινοί, ὅτι ὧδε γινόμεθα, καὶ ἀλλεχοῦ
ὑπάγομεν; Καὶ ποταπὴν ἀπολογίαν θέλομεν δοῦναι
τῷ φοβερῷ ἐκείνῳ καὶ ἀπροσωπολήπτῳ Δικαστῇ;
Ἄλλ' ἐπιχειρῶμεν καὶ ἡμεῖς, ψυχὴ μου, πρὸς τὸ
πρκεῖμενον, καὶ πάλιν τῷ μύλωνι ἀλήθαιμεν· οὐ

A tam apte congruenterque psallentium concentui
pulsabat, ut auditione illius summopere delectatus
Andreas, exsultaret præ gaudio diceretque : « Memo-
rento, Domine, David et omnis mansuetudinis
apud Dominum, invenimusque et illam et pariter

142. Talibus ab Andrea profatis, nonnulli e sapientibus mundi hujus, qui forte aderant, dicebant illi : Quid hoc, stulte? neque isthæ recte nosti? Numquid Psalterium, in periodo versus, illud, Dominam intercedentem, uti tu vis, continet? Quid igitur loqueris? Quibus Andreas : Domus, inquit, et domus Dei requies. Quo illi audito, sed non intellecto, illudentes ipsam ac ridentes abierunt. Dicebat autem hæc B. Andreas, cum videret illie Davidem eum prophetis : Ecce, domine David, de quo ab antiquis generationibus dicebas : « Donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob ²⁰, » requiem scilicet et habitationem; ac primum quidem, intercedentem pro nobis magnam Dominam, deinde vero magnam hanc Ecclesiam Dei; illa namque Dei domus, sed et hæc est. Quam suaviter autem personat hac ipsa hora can'tus citharæ, ut videatis. Atque his tum visis tum pronuntiatis, exiit vir sanctus confestim e templo, obivitque plateas psallens et labiis susurrans.

143. Contigit autem, ut dixit cuidam obviam feret, cui et dixit : Porrige mihi tandem aliquid stipis. At ille : Nihil mihi superat, stulte. Rursum Andreas : Recte pronuntiavit summus angularis lapis, quod foramen acus te non capit. Et aliter : Tu vere stultus; et via, quæ ad cœlum ducit, foramen est. Tum sanctus : Tu vero crassus et obesus es; pingues autem terræ per dictum foramen non introibunt; asinus namque calcitrans in via plana per angiportum nequit transire. Cum hæc audisset dives, effuso cum risu : Profecto, inquit, licet insanus sis, probe convitiatus es nobis. Porro sanctus : Apes quidem admodum frequentes sunt, aliæ tamen ingrediuntur, exeunt aliæ, et simili modo cum formicis agitur. Verum uti mare, draco, et infernus insatiabiles atque inexplebiles sunt, ita et divites. Verum cum lucrari cum non posset, iadoluit abiitque, ita secum loquens : O cæcitatem ac duritiam cordis! quo pacto nos immites et immisericordes faciem Domini videbimus? O consilium scelestum! o animæ frigus! Quo pacto non aliter quam lapides inanimati prosequimur quæ sancta ac divina sunt? Quomodo non melius rebus nostris consulimus miseri, cum modo hic existentes sciamus non alio tendere? Quid quæso cæusabimur coram terribili illo Judice, qui citra respectum personarum sententiam laturus

¹⁹ Psal. cxxxii, 1. ²⁰ ibid. 5.

(55) Ms. Vatic. hæc latius, sed et obscurius, ita : Πρὸς ταῦτα ἀφηνιάσας, μηδὲν δὲ κερθάναι ἰσχύσας,

ὡς εἰς τῶν παρατρετραμμένων ἀναχρησάσας αὐτὸν ἀνεχώρησε, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν.

est? Verum accingamur et nos, anima mea, ad illa **A** μακράν γὰρ καὶ ἀπλομεν ἐκεῖθεν, ὅπου ἡ ταγὴ ἡ
quæ instant, et manum operi admoveamus iterum: non enim multum superest temporis, cum illuc
abeundum erit, ubi cibus gratissimus et potus mel-
le dulcior invenitur: agatur stolidus corporis nostri
asellus, quemadmodum pullus asini, qui Domi-
num portavit; eligamus operum sanctarum exer-
citiū, ut cum aliud dimitendum, aliud recipiendum erit, conspiciamur a sanctis angelis in occur-
sum Domini properare.

144. Finito hoc sermone instituit cursitare et cal-
cirare: quod qui pro foribus suis opificio intenti
sedebant, qui que illac transibant, conspicati, ela-
mabant: Liga asinum, liga asinum; et sanctus
similiter clamabat: Sepelite asinos, sepelite, quan-
doquidem emortui sunt; et ad clamantes conver-
sus: Meus, inquit, asinus, tametsi calcitret, **B**
pie vivit; at vester jam nunc per peccatum mortu-
us et putrefactus, sepulero condendus est, ne
fœtore suo homines inficiat.

CAPUT XIX.

*Epiphanius tentationes carnis superat: et diaconi impuri horrendum intuitus exitum, ejus peccata ab
Andrea audit.*

145. Contigit per illud tempus, impuditiæ dæ-
monem erigere cornua contra Epiphanium, et
magno furore actum, libidinis ei faces subjicere.
Quamobrem castissimus adolescens dolore angī,
animo consternari, ac metuere ne forte adolescentia
sua fœdissimo sordidi peccati luto contaminaretur:
hinc et jejuniis vigiliisque crebro se dabat, divi-
namque cum lacrymis invocabat opem, ut ne istius-
modi animæ suæ ruinam incurreret. Non tamen
continuo minus infestus dæmon institit, ingerendo
per carnis stimulos cogitata prava, quibus ipsum
conabatur in libidinis cœnum miserabiliter im-
mergere, et præclaram animæ pulchritudinem
extinguere; hinc et phantasmata ei varia objicie-
bat per quietem, videlicet cum mulieribus putidis
ipsum rem habere et peccato consentire. At Epipha-
nius, quoties talibus imaginibus inflammabatur ad
libidinem, uncias tres salis masticabat, gustus sen-
sum excrucians, et salsedinem ægerrime ferens:
cogitabatque interea cum timore, ne forte in isto
bello inferior foret.

146. Tum vero in somnis conspicuum habuit **D**
luxuriæ dæmonem, simillimum lutose sui, excre-
mentis humanis oblitum; stabat autem, et gravi-
ter spirabat; illi vero ex opposito stabat et juvenis
candidatus, qui, quod manu tenebat acerbissimum
poculum, verberibus adigebat dæmonem ipsum eva-
cuare. Dæmon vero, impos sui præ furore, inter-
rogabat candidatum adolescentem, cur se ad hau-
riendum scyphum illum adigeret. Cui ita respon-
dit ille: Quoniam tu famulum Domini Epipha-
nium salsedinis acrimonia coegisti excruciare viscera
sua, examinato æqua justitiæ divinæ trutinā

μακράν γὰρ καὶ ἀπλομεν ἐκεῖθεν, ὅπου ἡ ταγὴ ἡ
φιλιτάτη, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ μελιβρύτον· ἀγωμεν τα-
πεινὸν παραπεφυρμένον ἐνάριον, ὡς τὸν Κύριον ὁ
πῶλος· τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν ἐλώμεθα, ἐν
ὅταν τὸ μὲν ἀφίσταται, τὸ δὲ παραλαμβάνεται, κατο-
φθῶμεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῶν ἀγίων
ἀγγέλων.

ρμδ'. Ταῦτα εἰρηκῶς, ἔβαλε σάσειν καὶ τρέχειν·
οἱ δὲ καθεζόμενοι ἐν ταῖς ἐργασίαις πρὸ τῶν θυρῶν
αὐτῶν, καὶ οἱ διοδεύοντες, βλέποντες σάσειντα αὐ-
τὸν, ἔλεγον· Ἀῆσαι τὸν ὄνον, δῆσαι τὸν ὄνον. Ὁ δὲ
μακάριος ἔλεγεν· Θάψατε τοὺς ὄνους, θάψατε,
ἐπειδὴ τετελευτήκασιν. Ἐλεγε δὲ ὁ ὄσιος πρὸς αὐ-
τοὺς, ὅτι περ' Ὁ ἐμὸς ὄνος, κἂν λακτίζη, εὐσεβῶς
ζῆ· ὁ δὲ ὑμῆτερος ἦδη τέθνηκεν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας
καὶ σέσηπται, καὶ πρὸς τὸ μὴ πνεῖν (56) τοὺς ἀν-
θρώπους, ἐπιδέεται ταφῆς.

ρμε'. Συνίθη δὲ τῷ καιρῷ ἐκεῖνω ἐπῶραι θράσος
ὁ διάβολος κατὰ Ἐπιφανίου, καὶ ἐξέκαιεν αὐτὸν ὁ
τῆς πορνείας δαίμων χαλεπῶς, μεγίστη μανίᾳ προσ-
φερόμενος. Ἦνιπτο οὖν ὁ τερπνὸς νεανίας, καὶ
ἤσχαλλε ποσούμενος μὴ μινθῆ ἢ φιλιτάτη νεότης
αὐτοῦ τῷ βορβόρῳ τῆς κοπρώδους δυσωδίας· πολλὰ
μὲν καὶ ἐνήσταις, καὶ ἠγρύπνει, καὶ δάκρυον
ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεόν, μὴ ἐμπείσῃν εἰς τὴν τοιαύτην
ἀπώλειαν. Καὶ οὐκ ἀπηλλάσσετο αὐτῷ ὁ κατάρτος,
καὶ τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς διὰ τῆς πυρώσεως τῆς
σαρκὸς ὑπαναγκάζων, εἶλεν οἰκτρῶς ἐν τῷ τῆς
λαγνείας (57) βορβόρῳ, καὶ τὸ τοῦτου ψυχικὸν κάλ-
λος σβέσαι, ὥστε καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐφάνταζεν
αὐτὸν ἀναμίγνυσθαι γύναια δυσώδη, καὶ τῇ ἀμαρ-
τίᾳ συγγίνεσθαι. Ὅσακις δὲ ἐφαντάζετο ἀνιστάμε-
νος (58), τρεῖς ὄγκιας ἄλατος ἤσθει, πικραίνων
τὴν ἀσθησιν, καὶ δεινῶς ἔφερον ὑπὸ τῆς ἄλματος·
καὶ ἐν τούτῳ κατενόει τοῦ πολέμου ἁλατού-
μενον.

ρμς'. Ἴδε δὲ κατὰ τὸν τῆς πορνείας δαίμονα ὡς
ὅμοιον χοίρῳ βεβορβορωμένῳ, κειρισμένῳ ἀνθρω-
πείας κόπρῳ, ἐστώτα καὶ ἀποπνέοντα· νεαῖος δὲ
τις λευχείμων ἠνάγκαζε πίνειν· ὁ δὲ οὐδὲ τὸν θυμὸν
ἠδύνατο φέρειν. Ἠρώτα δὲ ὁ μέλας τὸν λευχείμονα
λέγων· Λέξον μοι δεῖ ἦν αἰτίαν βιάζεαι με πίνειν τὸ
πιτήριον; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Ἐπειδὴ σὺ ἰποί-
σας τὸν παῖδα Κυρίου Ἐπιφάνιον ἄλμην ὀριμύσα-
σθαι τὰ ἐντὸς αὐτοῦ, τῇ δικαιοκρίσει τοῦ Θεοῦ ἐτα-
ζόμενος περὶ τοῦτου, δίκασι νῦν ὀφείλεις εἰσπρα-
χθῆναι. Εἶπε δὲ ὁ μέλας· Οὐαί μοι, Πάτερ καὶ προ-
στάτα, ὅτι θάλω θεραπεύσαι σε τούτοις τοῖς δεινοῖς;

tem continuo sequitur τρεῖς ὄγκιας, in Maz r. le-
gitur τρεῖς οὐγγιας.

(56) Ms. Mazar. ἔσειν.

(57) Inserabatur hic ἐνσθῆναι.

(58) Inscrtum erat, βράζων τὴν ψῆσιν. Quod au-

περιπέτωκα ! Ἡ βία, ὦ βία, ἀπὸ τοῦ, Ναζαρηὲ, καθότι τὰ ἐντός μου διέπρησας ! Ταῦτα εἰρηκῶς, δεξιόμενος τὸ ποτήριον, βία ἔπιεν · καὶ πλησθεὶς θυμοῦ καὶ ἀσυγκρίτου πικρίας, δυνώμενος ἀνεχώρησεν. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος, ὁ Ἐπιφάνιος ἀπὸ τῆς ὀράσεως, καὶ θαυμάσας εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ ταχεῖαν ἀντιληψίν, ἐγέλασε τὸ πρόσωπον τοῦ παμπονήρου δαίμονος.

Epiphanius, Dei benignitatem promptumque auxilium admiratus, nequam dæmonem derisit.

ρμζ. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας συναντᾷ αὐτῷ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐν τινὶ ἐμβόλῃ ἀπὸ τῆς συνάξεως ὑποστρέφων · καὶ θεασάμενος αὐτὸν, ὑπομειδιάσας, ἔφη · Πρόβατόν εἰμι τῆς λογικῆς σου ποιμένης, καὶ ἄλμην ἀγαπῶ καὶ ἐσθίω τὴ ἄλας. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, μεγάλως ἐθαύμασεν ἐπὶ τῷ ῥήματι, καὶ φησιν · Οὐδὲ ταῦτά σε ἔλαθε, κύριε ὁ μέγας ; Ἀλλὰ τί ὅτι οὕτω με κατέλιπες ; καὶ [παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθη τὰ διαβήματά μου (59)]. Ἐφη ὁ ὁσιος · Καὶ πῶς φανῆ ἢ κληθῆ τις στρατιώτης, ἐὰν μὴ τοῖς πολεμίοις ἐφεδρεῖται γενναίως, καὶ συγκρούει, καὶ νικᾷ, καὶ δοκιμάζεται ; Πῶς δὲ καὶ [γνώσεται ὁ ἀντικείμενος ποίας ἰσχύος εἶ, ἐὰν μὴ συνάρῃ πόλεμον μετὰ σοῦ (60)], ἐὰν μὴ σε ἴδῃ συμβαλλόντα ; Καὶ πῶς λήψῃ μισθόν, μὴ ὑπομείνας πειρασμὸν, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ματαίων ; Πάντες οἱ ζῶντες ἀγωνίζονται ἕως ἐστὶν ὥρα, καὶ ἕως ἐστί καὶρὸς, θλίβονται, πειράζονται, ἵνα σήμερον ἢ αὔριον τὸν σωματικὸν τοῦτον ἀποθανόντες θάνατον, συγκλείσωσι τι ἀγαθόν, ἵνα ἔχωσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ὅσοι δὲ εἰσεῖνε νεκροὶ, τυφλοὶ, ἀνωφελῆτοι, ἐσκοτισμένοι κατὰ τὸν ἴσω ἀνθρωπον, οὗτοι ἡδέως ὑπνοῦσιν, τρώγοντες, πίνοντες, τὴν ἀνεσιν καταδιώκουσιν, πορνέουσαι, γαστριμαργοῦσι, τραχυδοῦσι, κιθαρίζουσι, καὶ τὰ ἐπιθυμήματα τῆς σαρκὸς εὐκόλως εἰσπράττουσι, Θεοῦ μὴ μνησθέντες, μηδὲ κρίσεως, μηδὲ ἀνταποδόσεως, μήτε βασιλείας οὐρανῶν · οὗτοι πάντοτε τῷ διαβόλῳ συνέρχονται εἰς τὰ θελήματα αὐτοῦ · κάκεινος ὄρων ματαίαν χαρὰν κατὰ τὴνδε τὸν κέκρον παρέχει ὡς ἰδιοῖς φίλοις καὶ ὑπηρέταις. Ἄλλ' ὅσαί τῃ θλίψει τῇ μενούσῃ αὐτοῖς !

ρμη'. Σὺ οὖν, τέκνον, αἱ βίαι, ἃς λέγεις, γλυκεῖται ἡμῖν γενήσονται, ἐὰν ὑπομένωμεν καὶ ὡς ἀναγκάζεσαι εἰς τὴν κίνησιν καὶ πύρωσιν τῆς σαρκὸς, καὶ τῷ πονηρῷ ἀντιτάσσεσαι, καὶ γενναίως φέρεις, τοσοῦτοί σοι πλέκονται στέφανοι, καὶ ὁ μισθός σου αὖξει. Μὴ οὖν θλιγῶραι, τέκνον, πρὸς ταῦτα, ἀλλὰ καρτέρει, ἵνα ἔχῃς μισθόν καὶ γένη κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Σήμερον, αὔριον ὁ κόσμος οὗτος παρέρχεται ὡσεὶ ἐνούπιον ἐξεγειρομένου, ὡς καπνὸς ἀφανίζεται, καὶ πάντα παρέρχονται, καὶ μόνον πλανώμεθα, ὑπομονὴν ἐν τοῖς πειρασμοῖς μὴδ' ὄλωσ ἔχοντες. Ἀκούεις, ὅτι Πολλοὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος. Ἔ Οὐ συνεχῶς ψάλλεις, ἔ Θλίψεις καὶ ὀδύνας εἴροσάν με,

(59) Ms. Vatic. ἰδὸν βιάσας με ὁ πονηρὸς; δαίμων προσήγαγεν.

A facto tuo, pœnas pendere meritas te oportet. Tum diabolus : Heu me, pater princepsque Satana, quia famulari tibi volui, in hæc calamitates incidi ! o vim, o violentiam tuam, Nazarene ! quia viscera mea flammis combussisti. Quæ cum dixisset, arreptum poculum violenter exhausit, repletusque furore et incomparabili amaritudine, lamentabundus se inde proripuit. Post hanc visionem evigilans

147. Post dies aliquot occurrit Epiphanio B. Andreas in porticu quadam, a sacro officio rediens ; cumque illum vidisset : Ego, inquit, gregis tui ovis sum, salsedinem amo, et sale vescor. Audit hæc Epiphanius, et audita miratus vehementer : Neque illa, inquit, te latuerunt, magne domine ? Verum quid cause fuit, quod me ita deseruisti ? propemodum commoti fuerunt gressus mei. Ad hæc ita suaviter sanctus : Etenim quo pacto appareat aut nominetur aliquis generosus miles, nisi et hostibus insidiari, et eosdem propulsare ac vincere, seque demum bello probare noverit ? Quo pacto exploratum habebit adversarius, quanta polleas virtute, nisi tecum fuerit congressus ? Quo denique pacto mercedem obtinere poteris, si tentationes non sustinueris, nec insidias dæmonum expertus fueris ? Quotquot in mundo vivunt, dum tempus patitur certant, affliguntur, tentantur, ut si hodierna crastinave luce humanitus quiddam forte acciderit, conclusa secum bona opera exportent, ne nihil inveniant in tremendo iudicii die. Quicumque autem mortui, cæci, inutilis, tenebris involuti sunt quoad hominem internum, illi suaviter somnum capiunt, deliciis in cibo potuque fruuntur, sectantur otium : impudicitia, gula, comediis, musicæ operam dant ; desideria carnis prompte exsequuntur, immemores Dei, iudicii, retributionis, regni cælorum. Ili sunt, qui diabolo adherentes, ubique voluntati ejus obsequuntur : ille vero id probe cognoscens, vicissim favore suo vano atque inani illos, tanquam amicos famulosque suos, prævenit in hoc mundo. Verum vae, vae ! propter calamitatem, quæ miseros illos manet.

148. Tu itaque macie animo, fili ; violentia, de qua loqueris, jucunda nobis erit, si patienter sustinuerimus ; cum vero ad pravas motiones impelleris paterisque stimulos carnis, si restiteris fortiter inimico ac genereose toleraveris insultus, totidem tibi plectuntur coronæ, et mercedi tuæ cumulus accedet immensus. Noli igitur, cum talibus impeteris, oscitari, sed perfer longanimis, ut reposita tibi præmia consequaris aliquando, hæres regni cælestis factus. Serius ocuis transit hic mundus, ut somnium expergiscentis, evanescit uti fumus, et cuncta quæ sunt, prætereunt : nos autem una solum recidimus, cum in tentationibus atque adversis patientiam abjicimus. Audivistis sæpe istud Psalmi,

(60) Ms. Vatic. γνώσει, ἐὰν μὴ σε ἴδῃ συμβαλλόντα πόλεμον μετὰ τοῦ διαβόλου.

• Multæ tribulationes justorum, et ex omnibus A eripuit eos Dominus 21. • Nonne psallis identidem: • Tribulatio et angustia invenerunt me, in mandatis tuis meditabor 22? • Nonne scis luctatores a Deo constitutos nos esse in diebus nostris, ut dia nocturneque vigilantes, prælium cum dæmoniis committamus? Oremus igitur certemusque præcepta Domini adimplere; neque erubescendum tibi est, fili mi, quod te impugnat diabolus, sed gaudendum potius et exultandum, utpote probe scienti non posse nos gratum Deo panem fieri, nisi per tentationem belle subactos atque coctos: patientia enim nobis necessaria est, ut voluntatem Dei perficientes, immarcescibilem gloriæ coronam assequamur. Talia ubi Epiphanius a sancto dicta exceperat, gratiis Deo ipsique persolutis, viam suam

149. Jamque domum suam ingressus fuerat, cum B ecce tibi adolescens aliquis prope accurrens, ita ipsum alloquitur: Domine mi Epiphani, per dilectus tibi Raphael in ægritudinem incidit, jubetque renuatiari tibi, ut se in visis: prope igitur, quia uti mihi persuadeo, supersitem vix reperturus es. Audito nuntio, confestim perfusus lacrymis, comitem se nuntianti adjunxit, domumque amici ingressus, prope lectum consedit. Animadverso autem, proxime ipsum a morte abesse, amoris, quo sodalem suum prosequeretur, jaculo saucius, diu multumque decumbentem lamentatus est, quoniam diligebat multum. Ubi vero paululum se remisit Epiphani dolor, cœpit æger animum agere atque ejulare tam horrendum in modum, ut iugens domesticos omnes, non modo Epiphanium, terror occuparet. Interrogante autem hoc, cur tantopere turbaretur; respirans aliquantulum atque intuens interrogantem: Heu me! inquit, jucundissime amice, cuncta opera mea bona dæmones diripuerunt. Nam cum febrili prostratus jacebam, vidi tum angelos Dei bonos, tum malos inferni, omnia seu recte seu perperam a me gesta bilance appendere, inquis operibus subsidentibus et leviorum recte factorum lancem in altum extollentibus. Atque hinc in animum egor inducere, nullam in sanctis justorum tabernaculis mihi sedem vacare, abituro in flammam exteriorum. Vidi etenim, vidi angelos sanctos moesto flebilique vultu hinc recedere, dicente mihi inter recedendum uno: Væ tibi, miser adolescens, quia dato ad vivendum spatio abusus es. Ubi finem dictis suis imposuerat æger, furens adversum se dæmonis impetum sensit, animam ipsius vehementer turbantis ac consternantis; jacuitque delinceptus vellicans ac lacerans vultum, et insolentes quosdam sermones effluens.

150. Interea Epiphanius, summa commiseratione animæ illius tactus, in secreto cordis conclavi cum

Psal. xxviii, 30. 23 Psal. cxviii, 143.

(61) In ms. Vatic. vitiosissime scriptura erat δέει κληθείς.

(62) Hinc incipiendo magna lacuna est in ms.

καὶ αἱ ἐντολαὶ σου μελέτη μου εἰσιν; • Οὐκ ἴδης ὅτι παλαιστὰ; ἔθετο ὁ θεὸς τὰς ἡμέρας ἡμῶν, ἵνα παλαιώμεν μετὰ τῶν δαιμόνων, ἵνα ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρῃ γρηγορώμεν; Προστυχώμεθα, ἀγωνιζώμεθα πλεῖρῶσι τοῦ θεοῦ τὰ προστάγματα· εἰς τοῦτο οὖν, τέκνον μου, μὴ ἐρυθρέα ὅτι ποιεῖμαί σε ὁ διάβολος· χαίρου δὲ μᾶλλον καὶ ἀγάλλου, εἰδὼς ὅτι ἂν μὴ ἐξηθώμεν διὰ τῶν πειρασμῶν, θεῷ ἠδύτατος ἄρτος γενέσθαι οὐ δυνάμεθα· ὑπομονῆς γὰρ ἔχομεν χρεῖαν [ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομισώμεθα τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον]. Ταῦτα εἰρηκῶς ὁ ὄσιος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, εὐχαριστήσας τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ ὁσίῳ, εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν.

150. Jamque domum suam ingressus fuerat, cum B ecce tibi adolescens aliquis prope accurrens, ita ipsum alloquitur: Domine mi Epiphani, per dilectus tibi Raphael in ægritudinem incidit, jubetque renuatiari tibi, ut se in visis: prope igitur, quia uti mihi persuadeo, supersitem vix reperturus es. Audito nuntio, confestim perfusus lacrymis, comitem se nuntianti adjunxit, domumque amici ingressus, prope lectum consedit. Animadverso autem, proxime ipsum a morte abesse, amoris, quo sodalem suum prosequeretur, jaculo saucius, diu multumque decumbentem lamentatus est, quoniam diligebat multum. Ubi vero paululum se remisit Epiphani dolor, cœpit æger animum agere atque ejulare tam horrendum in modum, ut iugens domesticos omnes, non modo Epiphanium, terror occuparet. Interrogante autem hoc, cur tantopere turbaretur; respirans aliquantulum atque intuens interrogantem: Heu me! inquit, jucundissime amice, cuncta opera mea bona dæmones diripuerunt. Nam cum febrili prostratus jacebam, vidi tum angelos Dei bonos, tum malos inferni, omnia seu recte seu perperam a me gesta bilance appendere, inquis operibus subsidentibus et leviorum recte factorum lancem in altum extollentibus. Atque hinc in animum egor inducere, nullam in sanctis justorum tabernaculis mihi sedem vacare, abituro in flammam exteriorum. Vidi etenim, vidi angelos sanctos moesto flebilique vultu hinc recedere, dicente mihi inter recedendum uno: Væ tibi, miser adolescens, quia dato ad vivendum spatio abusus es. Ubi finem dictis suis imposuerat æger, furens adversum se dæmonis impetum sensit, animam ipsius vehementer turbantis ac consternantis; jacuitque delinceptus vellicans ac lacerans vultum, et insolentes quosdam sermones effluens.

150. Interea Epiphanius, summa commiseratione animæ illius tactus, in secreto cordis conclavi cum

Mazarin, que producitur usque ad hæc verba numeri 151, Ἐπίταμαι γάρ.

κρυπτῶ ταμείῳ ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ προσφερόμενος, ὅπως κἀν τοῦ παραδειγματισθῆναι αὐτῷ μὴ γένηται· ἔφοδος. Ὁ δὲ Σατανᾶς μετὰ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ ἐκεῖσε ἐφεδρεύων, συνῆκε τὸν Ἐπιφάνιον προσκυδόμενον· θράσος φοβερὸν ὁ κακομήχανος κερτημένος, διὰ τὸ ἦδη τὸν ἀσθενοῦντα ὑπαίτιον αὐτὸν πεφηνέναι· καὶ ἐβουλεύσατο κατακρημνίσαι τὸν Ἐπιφάνιον ἐν ᾧ ἐκαθέζετο θρόνῳ. ἐν τῷ σύνεγγυς ἔντι καταβράκτη τοῦ οἰκῆματος. Γνοῦς δὲ τῷ πνεύματι ὁ παῖς, ταχέως ἀναστὰς ἀπρονοήτων τὴν βουλήν αὐτοῦ ἐποίησεν. Ἀποτυχὸν δὲ ὁ παμμίσιος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἤρξατο πάλιν τοῦ παραδειγματίζειν τὸν ἐλειγνόν ἐκείνον· καὶ εὐθέως κείμενος, ἤρξατο ἰλλεῖν τὸν ἐκυτοῦ πύγωνα, καὶ μετέπειτα ὡσπερ αἰγίθιον φωνάζων, καὶ πάλιν τὴν γλώσσαν ἔξω ἐβάλλων ἐσεληνίζεν ἀτέμνωτος, καὶ πάλιν ὡσπερ κύων ποιμνίου βαρέως βαδίζων εἰς τοὺς παρεστῶτας, ὥστε φοβηθῆναι φόβον μέγαν πάντας τοὺς ὄρῶντας τὸν ἑαυτοῦ βαδίζοντα ζαίμονα. Οἱ δὲ ἐκεῖσε εὐρεθέντες ἠρώτων τὸν Ἐπιφάνιον, πόθεν εἰς αὐτὸν τοιαύτην ἐξουσίαν ἔλαβεν ὁ διάβολος, ἵνα τοιαῦτα πράττη. Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἀδελφοί μου, ἐγὼ εἰς τοῦτο οὐδὲν ἐπίσταμαι φθέγγασθαι· πλὴν στεγάζομαι, ὅτι μεγάλῃ παραπτώματι ἦν συμπεποδισμένος, καὶ οὐδ' ἔλως ἀπέστη ἐξ αὐτοῦ μέχρι τῆς δεῦρο, ἢ οὐκ ἐξήγγειλεν, ἢ οὐ μετενόησε· διὰ τοῦτο τοὺς ἀμετανοήτους κληρονομεῖ ὁ διάβολος. Ἐν τῇ τοιαύτῃ οὖν ἐξετάσει ἐκείνος τὸν βίον κατέλυτεν.

ρνα'. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ εὐρηκῶς ὁ Ἐπιφάνιος τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, διηγῆσατο αὐτῷ ἅπαντα, καὶ παρεκάλεσε μαθεῖν, δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ὁ ταπεινὸς καθάπερ κύων ὀλακτῶν τετελεύτηκεν. Ἀπεκρίθη ὁ ὄσιος· πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· Ἐκεῖνος ὁ φίλος σου μοιχῆς ἦν καὶ μνησίκακος· ἀνθρώπος· ἐὼν γὰρ τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον, τῇ θεραπευνίδι αὐτοῦ ἀδεῶς συνεμίγνυτο· διάκονός τε χρηματίζων, οὐκ ἐφριπτε τὴν φοβεράν δύναμιν τῆς ἀπροσίτου θεότητος ὁ ταλαίπωρος· καὶ εἰδὼς αὐτὸν ἀμαρτωλὸν οὐκ ἠσύχασεν, ἀλλὰ μοιχεύων, φορῶν τὸ φελώνιον αὐτοῦ ἱεράτευεν, καταφρονῶν τῶν ζωοποιῶν ἐκείνων καὶ ἀθανάτων μυστηρίων· καὶ εἰκάκεν ὅτι λαθεῖν ἔχει Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἱερεὺς γὰρ πόρνος, καὶ διάκονος μοιχῆς τε πόρνος, ἐπικατάρατοι ἔσονται Κυρίῳ τῷ Θεῷ· πολὺ γὰρ ὀφείλει καθαρὸς εἶναι ὁ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ περιεστάμενος. Σὺ γὰρ οἶδας, τέκνον, ὅτι ὁ Θεὸς ῥυπαροὺς ὑπηρέτας οὐ χρῆζει· μισεὶ γὰρ γενεὰν μοιχαλίδαν καὶ ἀμαρτωλὸν. Εἰκάχουσί τινας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μῦθος ἔστι τὰ τῶν Χριστιανῶν διαγγέλματα· ὅθεν τίνες καὶ ἀηδῆσαν φαντάζονται, λίθοις βυθοῖς ἀμαυροῦμενοι, καὶ ἐνταῦθεν ἀδεῶς ποιοῦσι τὰ καταθύμια· καὶ οὐκ οἶδασι ποῖός ἐστιν ὁ δράκων ἀγριος καὶ πικρός, ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, φημί, ὁ ἀποστελλόμενος εἰς ἐνὸς ἐκάστου θάνατον τοῦ ἐρευνᾶν τὰ ποιητὰ ἔργα, καὶ εἰκὴν λαμβάνειν μετὰ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ περὶ τῶν ἀμαρτησάντων ψυχῶν, ποῦ ἢ πῶς εὐρηγὴ τὴν ψυχὴν τὴν ἐν σκότῳ ἀγαπήσασαν, ὅπως κληρονομήσῃ αὐτήν.

A lacrymis offerebat preces suas Domino, supplicans pro amico, ut ne incesseretur castigareturque tam inhumaniter a dæmonio. At vero ubi Satanas, cum reliqua dæmonum turba, in omnia sedulo intentus, deprehendit orantem Epiphanium (erat enim mali machinator insolentior audaciorque, quod illi jam nunc adjudicatus videretur æger) consilium inlit præcipiendi pii adolescentem cum sede sua in propinquam domui cataractam. Verum Epiphanium, præcognito machinatoris consilio, confestim surgendo irritum atque inane illud fecit. Dejectus itaque spe sua et intento nequissimus dæmon, rursus se ad ægrum divexandum convertit: qui mox evellere sibi barbam, tum clamorē suo vocem caprarum imitari, alias exserta turpiter ex ore lingua lunaticum agere, alias denique instar pastoritii canis tam terribili in astantes latratu furere, ut magno omnes corripere motu, videntes dæmonem per os adolescentis latrare: percunctabantur autem ex Epiphanio, unde tantam liceret diabolo, tam terribilia patranti. Quibus Epiphanius: Nescio equidem, fratres mei, quid ad hæc responsi dem; nisi quod existimem, gravis cujusdam sceleris ipsum conscientia teneri, quod in hunc usque diem identidem admissum nec confitendo nec pœnitendo delevit; ac propterea, uti impœnitentes solent, in dæmonis transit potestatem. Æger autem tales inter cruciatus ac tormenta vivendi finem fecit.

C 151. Epiphanius aliquanto post obitam factus B. Andræ, narravit ei seriem totius rei, cupidus ex illo discere quamobrem infelix iste adolescens latrando in modum canis e vivis abiisset. Cui ita sanctus: Tuus iste sodalis, mœchus et Injuriarum imprimis memor fuit. Sua namque conjuge repudiata, cum ancillula sua per summum scelus rem habuit; cumque diaconi fungeretur munere, non exhorruit tremendam inaccessibleis Deitatis potentiam infelix, sed peccatis quibus se immersum penitus non ignorabat, peccata addere non cessans atque adulteriis crebris se polluens, induto sacro pallio divinum munus obibat, nulla vivificorum atque immortalium mysteriorum reverentia: quin etiam opinabatur, clam Deo ac Domino nostro sua crimina esse. Sacerdos quippe scortator, et illicitus adulter atque fornicarius, maledicti erunt Domino Deo; oportet enim vitæ integrum purumque esse, qui sacris altaribus assistat. Nosti quippe, filii, conquinatos peccati sordibus ministros rejici a Deo, utpote progeniem adulteram et peccatricem odio capitali prosequente. Sunt tamen, qui epinantur sacra Christianorum Evangelia fabularum loco habenda; unde et morosis cogitationibus intenti, quasi subterraneo ædificio latitent, posita verecundia ac timore, genio suo indulgent; ignari profecto, quantus sit quamque ferus et infestus draco, princeps, inquam, mundi hujus, qui mititur ad unumquemque moribundum, ut discutiatur iniqua opera et lite contendat cum sanctis

Dei angelis quosdam animas peccatrices: adducturus utique in medium ubi et quomodo invenerit animam tenebras studiose sectatam, quo eam suæ vindicet potestati.

152. Plurimi igitur cum gaudio scortantur, plurimi donis muneribusque copiam adulterandi sibi comparant, animæ suæ substantiam exhaurientes: et nunquam serio recolunt, quale sibi post mortem incendium, quanta tribulatio, quantus dolor, amaritudo, horror, contritio maneant. Denique, propitius esto, Domine. Quis enim illa queat narratione prosequi, ad quorum memoriam angeli quoque ipsi præ horrore contremiscunt? Talis quippe ignis illius in comburendo vis est, ut ipsam quoque corporis expertem naturam, angelicam dico, qua spiritus cælo deturbati constant, terribiliter et rigide pervadat exercucietque. Porro sodali isti tuo infelici neququam sufficiebat uxor sua, sed et ancilla turpi captus amore, scelus diabolicum admisit, et animæ suæ debita ad mortem usque magis et magis cumulavit. Venit tandem supremus vitæ dies, adfuit draco infernalis, adfuere sancti e cælo angeli; universa hominis acta iudicio acriter discussurunt; comperientes vero animam ejus omni ex parte pollutam, putidam, foetentem, stercore et sulphure oblitam, inde abierunt; rapiente miscellam diabolo, et pro libitu suo divexante. Sacerdos enim studiose admodum invigilare debet, ne peccato commaculatus in ecclesiam ingrediatur: nam tantum abest ut sic prodesse possit alicui, ut contra peccatum suum adaugeat: ipse enim spiritus descendat, qui que congregati sunt illa privabuntur.

CAPUT XX.

De anima et de mundi creatione rebusque divinis Epiphanium sublimiter docet Andreas.

153. Cum, quæ jam narrata sunt, edocebat Epiphanium Andreas, erat matutinum Dominicæ dici tempus; transiitque princeps quidam palatium versus, qui libidinis flamma succensus, cupiditatem suam cum muliere, quam deperibat, expleverat. Tendentem itaque illum ad palatium, jamque non procul a se distantem intuitus B. Andreas, cognovit quæ ab ipso die ista patrata essent dixitque: Eum hominem insanum, qui sanctam modo Domini diem profanare non veritus, adit palatium, ipsum quoque inquinaturus. Ut hæc audiit princeps ille, vehementer obstupuit; subridens tamen via sua perrexit. Deinde vero isthæc amicis suis enarrans, aliis admirationem peperit, apud alios fidem non invenit, ab aliis denique id responsi tulit, instinctu dæmonum Andream talia enuntiasse. Porro cum miraretur Epiphanium, unde aut quomodo ista cognovisset vir sanctus, sic loquentem audire meruit: Hæc ipsa nocte mulierem conspexi, regio cultu coronaque, margaritis ac geminis distincta insignem, quæ, quem modo prætereuntem vidimus, magnatem veluti in jus protrahens: Qua fronte, inquietabat, Dominicam conspiciare ausus es, infelix? num hebdomas integra explenda

Α ρνθ'. Πολλοὶ οὖν μετὰ χαρᾶς πορνεύουσι, καὶ μετὰ δῶρων καὶ ξενίων μοιχεύουσι, καὶ κατασῆπουσι τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν, καὶ οὐκ οἴδασιν ποῶς ἐμπρησμὸς τοῦ θανάτου καὶ θλίψις καὶ ἐδύση αὐτοῖς περιμένει, καὶ πικρία, καὶ φρίκη, καὶ συντριμμός. Μετὰ δὲ ταῦτα, Κύριε, ψέσαι. Τίς γὰρ ἐκείνα δύναται διηγῆσασθαι ἄπερ καὶ οἱ ἄγγελοι ἐννοοῦντες φρέττουσι καὶ τρέμουσι; Τοιοῦτον γὰρ ἔστι τὸ πῦρ ἐκεῖνο, καθ' ὃ τι καὶ αὐτῆς τῆς ἀσωμάτου φύσεως ἀπεται φοβερῶς καὶ ἀποτόμως. τῆς ἀγγελικῆς, λέγω, ἢ παραπέση, ἐξ ἧς καὶ οἱ δαίμονες. Οὐκ ἔρκαι γὰρ αὐτῇ ἡ σύμβιος αὐτοῦ, ἣν εἶχεν ὁ πανάθλιος ἀλλὰ καὶ τῆς δουλῆς ἐγγίχεται, τὴν αἰσχύνην τοῦ διὰ δόλου ἐργαζόμενος, ἀπεστοίχισαι τὰ χρέη τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μέχρι τέλους. Ἦλθε τὸ τέλος, ἦλθεν ὁ δράκων, ἦλθεν καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ἐψηλάφησαν τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ εὐρόντες τὴν ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν μεμισασμένην καὶ σήπουσαν (63) καὶ ἀπόζουσαν καὶ ἠλειμμένην κόπρον καὶ θειάφιον, καὶ ἀπεστράφησαν, καὶ ἐπεσπάσατο αὐτὴν ὁ διάβολος, καὶ ὡς ἠγάπησεν παρεδειγμάτισεν αὐτόν. Ἰερεὺς γὰρ πολλὴν ἔχειν ἀκρίθειαν ὀφείλει, ὅπως μὴ ἐφάρματος εἰσέρχεται· οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ τούναντι καὶ ἀμαρτίας προσθήκην δέχεται· δι' αὐτὸν γὰρ ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ κατέρχεται, καὶ ὑστεροῦνται οἱ ἐκεῖ συνηγμένοι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτος.

In causa erit, quominus istic gratia sancti Spi-

С ρνθ'. Ταῦτα τοῦ δικαίου λέγοντος μετὰ Ἐπιφάνιου, Κυριακῆ ἦν πρωτῆ, καὶ τις ἀρχὼν διέβαινε πρὸς παλάτιον. Οὗτος παρενοχληθεὶς εἰς τὴν τῆς σαρκὸς πύρωσιν, εἰς ἐπιθυμίαν τῆς γυναίκος, ὄθεν καὶ συνεγένετο μετ' αὐτῆς. Ὡς δὲ προήρχετο εἰς τὸ παλάτιον, καὶ πλησίον τοῦ δικαίου ἐγένετο, βλέψας εἰς αὐτὸν ὁ μακάριος, ἔγνω τὸ κατ' αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ Κυριακῇ διαπραξάμενον, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Ἦθις ὁ ἔρχος, ὃς ἐμίανε τὴν ἁγίαν Κυριακὴν, καὶ ἀπέρχεται μίαναι καὶ τὸ παλάτιον. Ἐκεῖνος δὲ ὡς ἤκουσεν, κατεπλάγη μέγας, καὶ ὑπομειδιάσας περῆλθεν. Διηγῆσατο δὲ τοῦτο τοῖς φίλοις αὐτοῦ, καὶ οἱ μὲν ἰθαύμαζον, οἱ δὲ ἠπίστουν, οἱ δὲ ἔλεγον ἀπὸ δαιμόνων λέγειν αὐτὸν ταῦτα. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἰθαύμασεν ἐπὶ τῇ προγνώσει τοῦ δικαίου ἀνδρός. Ὁ δὲ μακάριος λέγει πρὸς αὐτόν· Ταύτῃ τῇ νυκτὶ εἶδον γυναῖκα βασιλίσσαν, φοροῦσαν στέμμα βασιλικὸν μαργαρωδὲς καὶ διὰ λίθων, καὶ δικαζομένην τῷ παρελθόντι ἀρχόντι· Πῶς φησὶν, ἐτόλμησας μίαναι τὴν Κυριακὴν, ἄθλιε; οὐ κορεῖ δι' ἑλῆς ἐβδομάδος ἀκορέστως ὑλακτεῖν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν μου τὴν ἁγίαν ἀπροσκέπτως εἰσπράττεις; Μὴ τὸν νομῶν μου Χριστὸν, εἰ δευτερώσεις, οὐ τριτώσεις! Τοῦτο εἶπούσα ἀπίστη ἀπ' αὐτοῦ.

(63) Ita correxi, pro σεσ:πῶσαν, uti habebatur.

Ἐγὼ δὲ τοῦτο θεασάμενος, τέκνον μου, ὠδυνήθητι ἅπληθιν καρδίαν μου, καὶ ὠνειδίσα αὐτὸν, ἴσως σωφρονισθῆ. «Εἰ δὲ δευτερώσεις, οὐ τριτώσεις, τουτέστιν, ἐξαιτήσομαι δρέπανον κατὰ σοῦ, καὶ θερίσω σε. Ἄφ' ἧς γὰρ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐκίτι λοιπὸν ἁμαρτάνει, ὅτε δικαίως πράττει· λυθείσης γὰρ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος, καὶ καταπάσσειν δεξάμενος.

non adjicias tertium, tantumdem est ac si dixisset: Exposecam contra te falcem, demetamque te. Posteaquam enim vitam cum morte commutavit homo, nihil est quod peccet deinceps, uti nec quod bene operetur: utpote qui ab omni cessat actione, simul atque anima corporis vinculis soluta fuerit.

ρδ'. Ἐφη πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Δέομαι σου, εἰ ἔυρον χάριν ἐναντίον σου, ἀπάγγειλόν μοι τὸ, ποταπή ἐστὶ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσταμαι γὰρ αὐτὸς ἔγωγε μικρὸν τὰ περὶ αὐτῆς, ἀλλ' οὐ πληροφοροῦμαι ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς στοχασμοῖς, ὅσον ἔχω πληροφορηθῆναι ἐπὶ τοῖς παρὰ σοῦ μοι λεγομένοις θεοῖς ῥήμασιν. Αἰεὶ πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· Τέκνον, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὸ πᾶν ἐκείνη περιεσι· τῆς γὰρ σαρκὸς ταύτης τοῦ σώματος ἡμῶν τοῦ πηλίνου αὐτῆ ἐστὶν, εἴτε ζωῆ, εἴτε καὶ θείας, ἵνα ὡς εἶπω, καὶ ἄλλο τι. Ταύτη γὰρ ἔδωκεν ὁ θεὸς τὴν δύναμιν ζωοποιεῖν αὐτὸ καὶ κυβερνᾶν, καὶ θάλπειν αὐτὸ, καὶ ἀναψύχειν διὰ τῆς θερμῆς· ἄνευ γὰρ ταύτης τὰ σώματα ἡμῶν πηλὸς, καὶ κόνις, καὶ τέφρα καθέστηκεν.

ρνε'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἐπίσταμαι τὰ τοιαῦτα καὶ αὐτός· ἀλλ' ἐρωτῶ τίς ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία, ποταπή δὲ ἡ ταύτης θεωρία ἀπὸ τοῦ ἐξελεῖν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος [ποταπὸν τε τὸ γινώρισμα τῆς τε δικαίας τῆς τε ἁμαρτωλοῦ (64)]. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· Ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς νοερόν ἐστὶ πνεῦμα, ἐλαφρόν τε καὶ σοφώτατον σφόδρα, γαληνόν τε καὶ ἡδύ, ἡσυχον καὶ πραότατον, τετορνευμένον εἰς ἀόρατὰ τινὰ μέλη, ὑπὲρ διήγησιν ὥρατα καὶ ἡδίστα, πανευπρεπῆ καὶ καταθύμια λίαν Θεῷ καὶ ταῖς χορείαις τῶν ἁγίων ἀγγέλων χρηματίζοντα. Κατ' ἀρχῆς δὲ πάντες ἄνθρωποι ὑπὲρ τὸν ἥλιον τρανότερον ἀπαστράπτουσιν· αὐξανόμενοι δὲ, καὶ τῇ ἡλικίᾳ προβαίνοντες, οἷαις αὐταῖς χρησόμεθα. Οὐκ εἰσὶ δὲ πάντων τῶν ἐν ἀρετῇ βιούντων αἱ ψυχαὶ ἴσαι τῇ λαμπρότητι· ἀλλὰ καθὼς ἕκαστος ἐσπεύσει λαμπρῶναι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, δι' ἁγίων θείων καὶ ἐναρέτων. Τέως δὲ, καθὼς εἴρηκα, πρὸς ὃ τις ἀγωνίζεται, φιλιδρύνεται· καὶ ὅσον ἐγγίζει Θεῷ, ἀπαστράπτεται· ὅσον τις ὑπομένει θλίψεις καὶ πόνοους διὰ Κύριον, ἀνάγεται πλησιάζειν Θεῷ, φωτίζεται, λαμπρύνεται, γίνεται τῇ μεθέξει θεός κατὰ χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

quis, tanto cumulatur gaudio; quantum Deo appropinquat, tanto splendet lumine; quanto denique graviore laborare ac tribulationes propter Dominum sustinet, tanto propius a Deo abest, tanto copiosiori lumine illustratur, et sit participatione gratiæ sancti Spiritus quodammodo ipse deus.

ρνε'. Ἄσπερ δὲ ἐστὶν ὁ σιδηρός· μέλας καὶ ψυχρός, κείμενος δὲ ἐν πυρὶ καὶ χρονοῦσιν λαμπρύνεται πλέον· οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι. Πῦρ ἐστὶν τὸ

libidini tuæ insatiabili non sufficit, ut sacram quocumque mihi diem temere et inconsiderate vires? Per sponsum meum Christum tibi juro, si iteraro id ausus fueris, faxo non adjicias tertium. Atque hæc locuta discessit. Ego autem, qui gestæ rei intererem, filii mi, gravem animo dolorem cepi, eaque modo ingessi homini, si forte respisceret. Quod vero dicebat: Si iterare id ausus fueris, faxo

154. Ad hæc: Obsecro te, inquit Epiphanius, edissere, si qua valeam apud te gratia, qualis sit hominis anima: cujus quamvis mihi natura non omnino incognita sit, est tamen cur meis ipse cogitatis atque considerationibus minus acquiescam, certitudinem acquisiturus majorem si accedat pondus verborum tuorum. Cui sic Andreas: Talis omnino est hominis anima, filii, ut corporis nostri carnalis et e luto compacti seu vita, sive (ut ita loquar) deus, seu aliud quiddam non absimile, appellanda sit: illi certe talem Deus contulit virtutem, ut corpori vitam suppeditet, ut illud ratione gubernet, calore ut foveat, fovendo ut recreet atque conservet. Absque anima quippe foret, ut jam corpora nostra in lutum, in cineres, in sordes relaberentur.

155. Resumens Epiphanius: Neque hæc ipsa me fugiunt, inquit; illud autem quærebam, quæ potissimum animæ substantia sit; qualis beatificata visio ejus, cum excesserit e corpore; quod denique discrimen, unde anima peccatrix, unde justa cognosci possit. Quæstionibus his sic occurrit Andreas: Substantia animæ, spiritus est rationalis, moveri perfacilis, sapientia præditus singulari, quiete et tranquillitate gaudet, blandus et mitis est, et formatus quibusdam veluti e partibus, sub aspectum nostrum non cadentibus, attamen tam pulchris, jucundis, decentibus atque delectabilibus ut verbis explicare nemo possit, rapientibus etiam in admirationem sui Deum ipsum angelosque. Omnium autem hominum animæ principio fulgentiores longe sunt ipso sole; procedente vero ætate tales evadunt, quales ipsi operibus nostris fecerimus. Neque enim putandum est, omnium in virtutis stadio decurrentium animas pulchritudine pariniter; nequaquam: sed prout quisque minori eam majorive studio excoluerit et exercuerit in operibus sanctis, ita et pulchritudinem illam auxerit minueritve. Quantum enim, ut modo dixi, laboravit aliterve. Quantum enim, ut modo dixi, laboravit aliterve.

156. Etenim sicuti ferrum, nigrum frigidumque, si in ignem conjiciatur et aliquamdiu maneat, magis magisque ignescit ac rutilat: ita et cum ho-

mine agitur. Ignis Spiritum sanctum, ferrum A
nigrum nos homunciones adumbrat; quantum je-
juniis, statione pervigili, oratione, temperantia,
legum a Spiritu sancto laturum observantia profici-
mas, tantum accrescit gaudium, intenditur lu-
men, augetur gloria nostra. Eodem modo ratio-
cinari te velim, de animabus peccatorum; illæ
namque initio, cum primum infunduntur in corpora
materno adhuc utero clausorum infantium, Deus
bone, quam venustæ, et ab omni macula remotæ
sunt. Cum vero jam in vitam mortalem intrave-
rint cœperintque peccare, subito dissimiles sui, te-
nebrosæ evadunt animæ: cum autem profundius
se immergunt ac volutant in cœno peccatorum,
tanta inficiuntur nigredine, ut fuligo ad illam can-
dida queat dici. Memori isthæc repone animo,
profutura.

157. Post hæc Epiphanius, assumpto secum An- B
drea, ad S. Agathonicum (65) concessit, electaque
prope phialam (66) sede, quod illa strepitu populi
careret, sic socium alloquitur: Dic age, quodnam
primum operum omnium fecit Deus? cupio id ex-
te, tanquam mellifluo lactifluoque fonte, modo
discere. Cujus desiderio satisfactorius Andreas:
Deus, inquit, cum Verbo suo sanctoque Spiritu
perpetuo fuit; et priusquam aliquid illorum quæ
modo conspiciuntur, existeret; silentio et placida
tranquillitate gaudens in id ipsum Altissimus (non
enim erat quocum colloqueretur) producebat sine
tempore Verbum Deum, cum sancto Spiritu, ex
mente sua atque oro ignifero. At tu quidem, fili
mi, probe prudenterque hæc intellige, ut et aliis
viciisim prodesse possis. Deinde statuit Altissimus
et mundum producere, dixitque: Fiant sæcula,
et continuo facta sunt. Primum itaque suum locu-
tus est Verbum, et hoc genitum perfecit opus in-
tentum a Patre. Atque hoc illud Verbum est,
quod ante omnia sæcula citra corruptionem aut im-
mutationem sui Pater progenit; id quod genera-
tio Dei Verbi appellatur. Cum igitur genitum es-
set ex Deo Patre Verbum, constitutum est pri-
mum rerum cæterarum principium, quod in seipso
fundans sæcula nunquam terminanda, totius crea-
tionis opus ad finem perduxit. Est itaque funda-
mentum in Verbo, et Verbum apud Patrem; quod in fine tandem sæculorum salutis nostræ cau-
sa ex Maria Virgine humanam assumpsit naturam.

158. Rursum Epiphanius: Nunc velim, inquit, D
radi saltem modo, edisseras quæ sæculorum sub-
stantia sit. Et Andreas: Est, inquit, nunquam
terminanda extensio; puta perpetuitas temporum
atque annorum infinita. Essentia vero illorum est
spiritus unus, multiformis atque admirabilis, per
septem signa decurrens; quæ mente intelligere
datum est tam angelis quam hominibus. Et hi qui-

(65) Agathonici ecclesia, Palatio vicina, eidein
denique circa annum 580 inclusa fuit a Tiberio
imperatore, de qua porro videri potest Cangius,
lib. iv, cap. 6, n. 5.

(66) Quotannis semel, in die Epiphaniarum,

Πνεῦμα τὸ ἅγιον· μέλας σιδήρος ἡμεῖς χρηματίζο-
μεν· ὅσον ἐπιμεινομένῃ τῇ νηστείᾳ, τῇ παννύχῳ
στάσει, τῇ προσευχῇ, τῇ δεήσει, τῇ ἐγκρατείᾳ, τοῖς
νενομοθετημένοις; ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
ποσοῦτον φαιδρυνόμεθα, φωτιζόμενοι, λαμπρυνόμε-
νοι. Τὸ αὐτὸ δὲ μοι νῦν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἁμαρτίας
ψυχῶν· τὸ κατ' ἀρχαίς οἶαν ὤραν δεδῶσιν ἐν τοῖς
σκηνώμασι τῶν βασταζομένων βρεφῶν ἐν τῇ γαστρὶ
τῶν ἰδίων μητέρων, ἀσπιλοι χρηματίζουσιν· ὅταν
δὲ εἰς τὸν βίον ἀπολυθῶσι, καὶ ἀρξωνται ἁμαρτάν-
ειν, σκοτιζονται· καὶ ὅσον εἰς τὸ βάθος κακῶν εἰσ-
έρχονται ἐν τῷ βορβόρῳ τῆς ἁμαρτίας κυλινοῦ-
μενοι, μέλας ὡσεὶ ἀσβόλη γίνονται. Νοητικῶς ταῦτα
ὑπολάμβανον, ὡ τέκνον, εἰς νοουθεσίαν τῆς ψυχῆς σου,
ἀνθ' ὧν εἰ φίλιστόν μου στρουβίον.

fili, passercole mihi dilectissimo, ad salutem tibi

ρνῆ'. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος παραλαβὼν τὸν μακάριον.
ἔρχεται εἰς τὸν ἅγιον Ἀγαθόνικον, καὶ πλησίον τῆ;
αὐτοῦ φιάλῳ καθεσθέντας διὰ τὸ ἤσυχον τοῦ τό-
που, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος· Εἰπέ μοι,
ποιὸν δημιούργημα πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Θεὸς ἐποίησεν;
ἐπεὶ ποθὺ ἀκούειν ἀπὸ σοῦ, ὡς ἀπὸ πηγῆς τῆ;
βρουοῦση; μέλι καὶ γάλα. Ἐφη ὁ ὄσιος· Ὁ μὲν
θεὸς δεῖ ἐχρημάτιζε σὺν τῷ Λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ
Πνεύματι, καὶ τὸ οἶονεῖ πώποτε οὐκ ἐχρημάτιζε τῶν
ἀρτίως χρηματιζόντων, ἦν τε ἐν σιγῇ καὶ γαλήνῃ
ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὁ Ὑψίστος· οὐ γὰρ ἦν ἕτερό; τις πρὸ;
δὲν ὁμιλήσει, ἐξαγαγὼν τὸν Λόγον καὶ Θεὸν [σὺν τῷ
ἁγίῳ Πνεύματι ἀχρόνωσ ἀπὸ] τοῦ νοῦ καὶ πυρρφόρου
στόματος αὐτοῦ. Συνετικῶς, τέκνον, ἀκουε, ἵνα καὶ
αὐτὸς ἐτέρους ὠφελήσαι δυνήσῃ. Εἶτα ἐναντίον ἑ
C Ὑψίστος τοῦ συστήσασθαι τὸν κόσμον, καὶ εἰδήθη-
σεν· Γεννηθῆτσαν αἰῶνες· καὶ παραχρήμα παρί-
στησαν. Πρῶτον εἶπε τὸν Λόγον, καὶ γεννηθεῖς, τὸ
ἔργον ἐτελείωσεν· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Λόγος, ὁ πρὸ
αἰῶνων ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεῖς ἀρρέυστως· τοῦτο
δὲ λέγεται ἡ γέννησις τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὅταν γεννη-
θεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πρῶτον ἐτέθη θεμέ-
λιον, καὶ τὸ τνηκαῦτα ἐφ' ἑαυτῷ τοὺς ἀπεράντους;
αἰῶνας ἐδράσας, ἐτελείουργησεν. Καί:αι οὖν καὶ
θεμέλιος, ἐν ᾧ καὶ πρὸς τὸν Πατέρα ὁ Λόγος οὗτος,
ὁ ἐπ' ἐσχάτων δι' ἡμᾶς ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας
γενόμενος ἄνθρωπος.

ρνῆ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Παχύτερόν μοι λέξον, τίς
ἡ τῶν αἰῶνων ὑπόστασις. Καὶ ὁ δίκαιος ἔφη· Τὸ
μὴ ἐκλείπειν τοῦ εἶναι αὐτῶν τὴν παρέκτασιν· οἶον
τὸ διηλεκτὸς τῶν καιρῶν καὶ τῶν χρόνων τὸ ἀπειρον.
Ἡ δὲ οὐσία αὐτῶν πνεῦμα ἓν, πολύμορφον καὶ θαυ-
μαστότερον, ἐκτὰ σημείοις σταδιοδρομούμε:ον· ἐπὶ
τούτοις ἔλαβον νοῖ οἱ τε ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι·
καὶ οἱ μὲν τοῦ βαδίζειν τὴν ἀρχὴν ἔλαβον· ὁ γὰρ

Græci aquam benedictam conficiunt, in magno ad
id præparato vase, instar fontis baptismalis; quod
vas hic φιάλις, in Euchologio vero Coar, pag. 450
φιάλα nuncupatur.

Κύριος τὴν ζωὴν αὐτοῖς ἐχαρίσατο· προτρέπουσιν ἂν οὖν ἡμᾶς ὥστε εἰς ἐκείνους ἀνελλιπῶς βαδίζειν τε καὶ πορεύεσθαι. Ἡ δὲ ὁδὸς αὐτῶν καὶ πορεία ἀρχὴν κέκτηται, καὶ τέλος· οὐ παραδέχεται εἰς τὸν αἰῶνα· ἐξάδισε γὰρ ὁ πρωτόπλαστος ἀρχὴν τῶν αἰώνων τὴν ὁδὸν τούτων, καὶ οὕτω ἠδυνήθη ὑπεξελεθεῖν αὐτῷ δι' ἡμᾶς· ἐπειδὴ περ ἡμεῖς κακίους ἐν ἔσμεν διὰ τὴν γουὴν καὶ τὸ αἷμα· ἕως νῦν γὰρ οἱ ἐπὶ τοῦ αἰῶνος τοῦ κόσμου τούτου, οἱ χρόνοις μετροῦμενοι, οὐ συνετέλεσθησαν· μετὰ δὲ τὸ πλήρωμα αὐτῶν, τότε ἀρεῖ πνεῦμα φοβερὸν ὁ Θεὸς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ συναχθῆσονται· τὰ ὅσα τῶν ἀνθρώπων, ἕκαστον πρὸς τὴν ἀρμονίαν αὐτοῦ καὶ ἐφαρμώσουσι καὶ κολληθήσονται· καὶ ἀναθήσεται ἐπ' αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες, καὶ δοθήσεται ἐκάστῳ τῷ σώματι ἢ ψυχῇ αὐτοῦ ἀφθαρτος· ἀπολυθεῖσα τῶν σκηνῶν, ἐφ' οἷς νῦν καὶ ἀποκίκελισται. Καὶ τότε σαλπίζει ὁ ἄγγελος φωνῇ καὶ τρόμῳ, καὶ ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ ἐν βίπῃ ὀφθαλμοῦ. Καὶ καταθήσεται ὁ Κριτὴς, καὶ ἀπιδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ τῆνικαῦτα λοιπὴν ἀρχὴν δέχεται ὁ ὀγδοὸς αἰὼν, καὶ καθὼς φησὶν ὁ Σολομών· « Δὸς μερίδα τι; ἐπτά, καὶ γε τοῖς ὀκτώ. » Πλήρωμα δὲ οὗτος ὁ αἰὼν οὐ κέκτηται· ἄξει δὲ τοὺς δικαίους ἐν ἀσυκρίτῳ εὐφροσύνῃ, καὶ κολάζει διηνεκῶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς· οἱ γὰρ ἀνθρώποι ἀφθαρτοὶ καὶ ἀθάνατοι ἔσονται μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, διηνεκῆς τε ὁ παράδεισος, καὶ ἡ κόλασις ἀτελεύτητος, καὶ ὁ αἰὼν ἀσυντέλεστος καὶ ἀπέραντος· αἰὼν γὰρ ἐρμηνεύεται ἐκτεινόμενος· ὡς αἰεὶ εἰς τὰς ἀπεράντους καὶ ἀπαρδεύτους κατοικήσεις, ἄκραν ἢ πλήρωμα μὴ κεκτημένο· τὸ σύνολον.

A dem principium et facultatem gradiendi nacti sunt. Domino vitam eis tribuente; hortantur vero nos et excitant, ut per illa tendere ac progredi nunquam desinamus. Via autem sæculorum principium quidem habet, exitum non habitura in æternum. Gradi cœpit illa sæculorum via primus generis humani parens, sed hæcenus exitum invenire nequivit propter nos: nos quippe cum ipso unum sumus, propter generationem et sanguinis conjunctionem. Ad hoc enim usque tempus septem sæcula mundi hujus, quæ per annos mensurantur, non sunt evoluta: cum vero expletus eorum cursus fuerit, tum suscitabit Dominus spiritum formidabilem super universam terram, et congregabuntur ossa hominum, in suam quoque sedem ac ordinem coagmentanda et conjungenda, nec non nervis cornibusque contegenda: tum sua etiam cuique corpori restituetur anima, incorruptibilis postquam manens soluta fuit tabernaculo suo, in quo nunc inclusa detinetur. Tum et angelus tuba canet cum magno sonitu ac tremore, et resurgent in ictu oculi omnes mortui, et descendet e cælo Judex redditurus unicuique secundum opera ejus. Tum vero tandem aliquando sæculi octavi principium aderit; quemadmodum et Salomon loquitur: « Da partem septem, nec non et octo »²¹. Hoc porro sæculum, nunquam complendum, transigetur a justis in gaudio incomparabili, a peccatoribus vero in pœnis indesinentibus. Homines quippe, post resurrectionem mortuorum generalem, mori aut exsanguini non poterunt: perennabit paradisi cœlestis, inferni tormenta non terminabuntur, sæculum ipsum in omnem æternitatem sine modo ac fine extendetur: αἰὼν quippe seu sæculum, Græcis explicetur αἰεὶ ὧν seu *semper existens*, utpote quod summum pertingere aut compleri omnino nequit.

159. Resumens Epiphanius: Quodnam alterum ait, Dei opus? Respondet Andreas: Jam dixi primo loco sæcula producta esse; quia enim corporis expertus est Altissimus, illam in primis partem mundi, quæ incorporea, intelligibilis, nullius materiæ admistione gravata, ipsique vicinior est, moliri cœpit. Et Epiphanio quærente, virtutumque cœlestium universos exercitus, pariter an divisim, ut reliquis creaturis factum, aliæ aliis succedentes, in mundum introductus esset, ita disseruit B. Andreas: Potuit quidem Deus omnes omnino angelorum legiones, verbo unico productas, circum tremendum inaccessibleis gloriæ suæ thronum collocare simul: verumtamen, sicuti quæ videmus mundi hujus inferioris elementa atque principia successive molitus est, sic et spirituum angelicorum, qui cœlos incolunt, alios aliis successisse dicendum videtur. Condito autem illo, quem diximus, spiritu multiformi sæculorum, desumpsit inde (quemadmodum corpora formavit e terra) quo purissimos sanctissimosque cœlestium virtutum genios faceret; ac primo quidem loco Cherubinos, deinde Seraphinos, postea Thronos, tum Dominationes, Principatus,

²¹ Eccl. xi 2.

Potestates, Virtutes, Angelos, Archangelosque. A Horum vero numero infinitorum spirituum primas tenent Michael, Gabriel, Uriel, Raphael, nec non Samael, qui mox e cœlis dejectus, Satanas factus est; non quia adorare Adamum renuit, uti quidam fabulatores suspicati sunt, necdum enim formatus erat homo: sed quod induxerit in animum, collocare in nubibus thronum suum, volueritque similis esse Altissimo, gloriam ei suam invidens; hinc Deus illum, cum toto ejusdem consilii exercitu, e summo in inum præcipitem dedit. Constituit igitur Deus ordines angelorum permagnos, quorum humano computandi modo numerus inveniri non potest, quemadmodum unigenitus Dei Filius passionis suæ tempore B. Petro dixit, posse se plusquam duodecim legiones angelorum exhibere. Nunc vero unde spiritus illi superbi exciderunt, eo homines, qui salvantur, numerosi ascendunt, ut itaque est, secundo loco productos esse spiritus

ὁπάρχει ὁ Στᾶν, ὁ βίφαις ἐκ τῶν οὐρανῶν· οὐκ ἐπειδὴ οὐ προσεκύνησε τὸν Ἄδᾶμ, καθὼς τινες μυθολογοῦντες ὑπειλήφασιν (καὶ δὴ οὐκ ἦν ἄνθρωπος ἐτι πλασθεὶς), ἀλλὰ ὅτι ἐνενόησε στῆσαι τὸν θρόνον ἐν νεφέλαις, καὶ ἕσσεθαι ὁμοίος τῷ Ὑψίστῳ, ὥστε τὴν ὄψαν Κυρίου περιεφθόνησε, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν θεὸς κατακρήμνισεν ἄνωθεν κάτω σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ, μεθ' ἧν ταῦτα ἰδουλεύσατο. Τάξεις οὖν μεγάλας ὁ θεὸς ὑπεστήσατο, μέτρα ἀνθρωπίνῃ μὴ ἀριθμουμένας, καθὼς εἶπεν ὁ μονογενὴς λόγος τοῦ θεοῦ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους αὐτοῦ, ὅτι Ἰδουάμην πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας παραστήσαι ἀγγέλων. Ὅθεν οὗτοι ἐξέπεσον, ἐκεῖθεν ὁ χορὸς τῶν σωζομένων ἀνάγεται, ὅπως ἀναπληρωθῇ τὸ δέκατον τάγμα τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. Δῆλον οὖν ὅτι δευτέρᾳ φασὶ αἱ ἄνω στρατηγίαι ἐτελειουργήθησαν (67).

decimus angelorum chorus suppleatur. Manifestum

140. Quærenti iterum Epiphanto, quid porro Deus condidisset loco tertio: Erebum, respondit Andreas, et chaos, tenebras et aquam, ignem et nebulas, et cæcam inferorum regionem. Tunc aqua non stabat immota, sed fluctuabat et agitabatur: spiritus quippe Domini, ut loquitur Scriptura, ferebatur super aquas, rectoque procedens tramite illas undique fovebat. Neque tamen putes illum, de quo hic agimus, Spiritum fuisse sanctum, uti quorundam fert sententia; sed et ipsum creatum ab eodem artifice, a quo venti producti sunt. Denuo interroganti Epiphantio, quo pacto Pater, genitor, et Filius, genitus, et Spiritus sanctus esset: Id, inquit Andreas, ex compositione hominis bellissime datur intelligi. Mens siquidem nostra Patrem, ratio Filium, spirandi attrahendique ærem facultas Spiritum adumbrat; quemadmodum enim sua cuique mens, menti vero sua ratio et spiritualitas inest, ita unum cum corpore constituunt hominem. Anima quippe intellectualis, rationalis, et spiritualis est: et alia quidem animæ, alia mentis, alia rationis hypostasis, uti puto: at vero substantia, natura, operandi vis, atque voluntas, in iis una eademque deprehenditur extra corpus. Atque hæc ipsa cum divinis velim sedulo comparare, reperitur utique spiritum pro Spiritu Dei sancto, mentem vero pro Patre, rationem pro Filio ejus unigenito esse: per tres enim hypostases hæc unus et cognoscitur et prædicatur, ut par est, Deus.

141. Dictis hæc Andrea: ita subjicit Epiphantius: An itaque Deus humanam habet formam? Cui Andreas: Nequaquam, fili mi, non enim humanam, quam ais, speciem, nec similitudinem creaturæ ejusvis habet: imò neque vidit illum quispiam

ῤῥ. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τρίτον ὁ θεὸς τί ἐποίησεν; Ἐφ' ὁ ὁσίοις· Ἐποίησεν Ἐρεβος καὶ χάος, σκοτός καὶ ὕδωρ, πῦρ καὶ ὀμίχλην, καὶ τὰ ἀπειρήτω χωρία τῶν καταχθονίων. Τότε ὕδωρ οὐκ ἦν ἐστὶς, ἀλλὰ κλυζόμενον καὶ κινούμενον· πνεῦμα γὰρ θεοῦ ἐπεφέρετο, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, ἐπάνω τοῦ ὕδατος, καὶ εὐθυπόρως ἐπήγαγεν αὐτῷ εὐθέτως, καὶ περιέθαλπε τὸ πνεῦμα τοῦτο. Οὐχὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν, μὴ γένοιτο, ὡς τινες ὑπειλήφασιν· πνεῦμα δὲ ἦν καὶ αὐτὸ δημιουργηθὲν, ἀφ' οὗ οἱ ἀνεμοὶ ἐτελειουργήθησαν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πῶς ἐστὶν ὁ γεννητὴρ Πατὴρ, καὶ ὁ γεννηθεὶς Υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ὁ ὁσίοις εἶπεν· Ἐκ τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεως ἐστὶ τὸ πᾶν κατοπεύσαι· νοῦς γὰρ ὁ Πατὴρ, λόγος ὁ Υἱὸς, πνεῦμα ἐκεῖνη ἡ εὐνοία, δι' ἧς τὸν αἰθέρα ἀναπνέομεν· καθάπερ γὰρ νοῦν τις ἴδιον κέκτηται, ὁ δὲ νοῦς λόγον καὶ πνεῦμα, συστοιχοῦσι δὲ εἰς ἓνα σὺν τῷ σώματι ἀνθρώπων· νοερά γὰρ ἡ ψυχὴ, καὶ λογικὴ, καὶ πνευματικὴ χρηματίζει· ἄλλη τε ἡ τῆς ψυχῆς ὑπόστασις, ἄλλη τε ἡ τοῦ νοῦς, ἑτέρα τε ἡ τοῦ λόγου, ὡς οἶμαι· ἀλλὰ μία τῶν ἐκατέρων ἡ οὐσία, ὡς πρόδηλον, καὶ μία ἡ φύσις, καὶ αὐτὴ καὶ ἐνέργεια, καὶ ἐν αὐτῶν τὸ θέλημα πάραξ τοῦ σώματος. Καὶ ταῦτα ἐρεῦνα καὶ τὰ περὶ τῆς θεότητος, καὶ εὐρήσεις πνεῦμα θεοῦ, νοῦν Πατέρα, καὶ λόγον τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν· διὰ γὰρ τῶν τριῶν τούτων ὑποστάσεων εἰς θεὸς καὶ ὁρᾶται καὶ κηρύσσεται θεοκρεπῶς.

ῤῥα'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἀρά γε τὸ θεῖον ἀνθρωπόμορφόν ἐστιν (68); Ὁ μακάριος εἶπεν· Μὴ γένοιτο τέκνον· οὐ γὰρ ἐστὶν, ὡς εἶπες, ἀνθρωπόμορφον, οὕτως ὅμοιοι τινι κτίσματι· ἀλλ' οὔτε ἑώρακεν αὐτόν τις ὡς ἐστὶ, ἵνα τὴν αὐτοῦ μορφήν διηγήσῃται. Ὅραται

(76) Quanquam locus hic satis intelligi possit, libet tamen ex ms. Mazar. eundem paulo variantem adferre, ut eligas, qui magis placet; habet autem sic: Δῆλον οὖν ὅτι δεύτερον ποίημα αἱ ἄν-

θρώπων στρατηγίαι εἰσίν.

(68) Totā hæc quæstio cum responsione sua consideratur in ms. Mazar.

Ὡς Θεὸς πολλάκις τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ, σχηματίζων αὐτὸν, ὡς ἡ δύναμις ἀπαιτεῖ τῶν βουλομένων ἰδεῖν αὐτόν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πῶς ἐστὶν ὁ Χριστὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐν τε θεότητι καὶ ἄνθρωπότητι κεκτημένος ὑπόστασιν; εἰς δὲ πάλιν Υἱὸς διπλαῖς ταῖς φύσεσι προσαγορεύεται; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶπεν Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, οὐκ ἄλλοιωθεὶς τοῦ εἶναι Θεός, ἀπαγε· ἀλλ' ὢν Θεός οὗτος Λόγος καὶ ἄνθρωπος ἐν ἀληθείᾳ ἐγένετο, βροταίαν ἔχων φύσιν καὶ θέλησιν, μία τε ἦν ἡ τῶν ἐκατέρων ὑπόστασις, δύο τε οὐσίαι, ἐν τε πρόσωπον τῆς θεότητος· ἐπειδὴ ἐκ τοῦ θεϊκοῦ Λόγου ἐπάγει τὸ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ σεβάσμιον πρόσωπον. Εἰς δὲ Υἱὸς ὀνομάζεται, καθότι ἐκ μιᾶς ὑποστάσεως ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ καὶ ἡ θεότης χρηματίζουσιν. Καθάπερ πολλάκις καὶ ἡ ἀπαλή φύσις τοῦ ὕδατος πεπηγῆσα δύο προσηγορίας [δέχεται (69)]. Καὶ γὰρ ὅτε ἐστὶν ὕδωρ ἰδιάζον, μιαν ἔχει προσηγορίαν ὅταν δὲ εἰς πάγος κατενεχθῆ, ἐπ' ἀνάγκης καὶ ἄλλην προσηγορίαν προσλαμβάνει τοῦ καλεῖσθαι πάγος. Λοιπὸν τοιοῦτον τρόπον καὶ ὁ Θεὸς Λόγος· ἕως ὅτε οὐκ ἐταρκόμην, ἤκουε Θεὸς μόνον· μετὰ δὲ τὸ σαρκωθῆναι, καὶ Θεὸς ὁ Λόγος, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου ὀνομαζόμενος [εἰς Υἱὸς ἐκ δύο φύσεων (70)].

non fuit, audivit solummodo Deus: postquam hominibus appellari cœpit: unus Filius ex duabus

ρξδ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ οὐρανὸς ὁ ὀρώμενος ἐπάνω αὐτοῦ τί ἔχει ἐπιστεγάζον; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ὡς περὶ ὑποκάτω τὰ νέφη τοῦτον καλύπτουσιν, οὕτω καὶ ἐπάνω τῆ φορᾶ τῶν ὕδατων ἐστέγασται. Λέγει γὰρ ὁ Δαυὶδ· «Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶνα αὐτοῦ (71)». Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄρα πόσοι οὐρανοὶ δοκοῦσιν εἶναι· εἰς κατὰ τὸν Μωϋσῆν, ἢ καὶ ἄλλοι; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ὁ μὲν Μωϋσῆς τοῖς ἐν σκιᾷ καὶ τῷ λύχνῳ προσηλωμένοις Ἰουδαίοις ταῦτα εἰλεγεν, ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν φαινόμενον καὶ τὴν γῆν, ἓνα οὐρανὸν σημειῶν. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, καὶ αὐτὸς νομοθέτης ὢν τῆς νέας χάριτος, ἐκέκραγε λέγων· Ὁ Θεὸς οἶδεν ἀρπαγίδια τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. Ἐκεῖνος λέγει ἓνα τὸν οὐρανὸν τὸν ὀρώμενον· ὁ δὲ Ἀπόστολος καὶ τὸν ὀρώμενον καὶ τοὺς μὴ βλεπομένους. Χρὴ οὖν πιστεῦναι τῷ νέῳ νομοθέτῃ· τὰ γὰρ τῆς νέας χάριτος πληροφορίας ἀνάμεστα καὶ πάση ἀληθείας καὶ σεμνότητος.

idem habeamus recentiori potius legislatori: subnixa sint, quæ lege nova comprehenduntur.

ρξγ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσι τὰ νεσρὰ θεῖα στρατεύματα, καὶ ἐπάνω τούτων ὁ Θεός ἐστὶν· ὑπεράνω δὲ τοῦ Θεοῦ τί ἐστὶν; ἀπάγγελόν μοι, παρακαλῶ. Ὁ Ὅσιος λέγει· Μὰ τὸν Ἰησοῦν, ἢ ἡλὰ καὶ ἄνομα λέγεις ἐρωτῶν! πλὴν ἐρῶ σοι καὶ

sicuti est, ut qualiter se habeat ejus forma, narrare possit: sed quando electis suis apparet, quod sit creberrime, assumpta forma alia, accommodat sese imbecillitati desiderantium aspectum suum. Quomodo autem, interrogat Epiphanius, Christus simul Deus est homo, in deitate vero et humanitate quomodo substantiam habet? Quomodo itidem unus duntaxat cum sit Filius, naturam habere duplicem asseritur? Quæ ita solvit sanctus Andreas: Verbum divinum, uti loquitur sanctus Joannes Theologus, caro factum est et habitavit in nobis²⁴, non amissa deitate, nullo modo; sed illa retenta idem Verbum vere homo factum est, mortali assumpta et natura et voluntate; utriusque autem una erat subsistentia, substantiæ binæ, una Deitatis persona: quoniam ex Verbo divino provenit veneranda persona humanitatis illius: nuncupatur autem Filius unus, propterea quod in una subsistentia humanitas divinitasque consistant. Sic non raro fluida aquæ natura, in glaciem durata, duplicem accipit nomenclaturam; nam cum aqua simpliciter est, unico duntaxat appellatur nomine; cum vero ipsam gelu congeliat, necesse omnino est et aliam proferre nomenclationem, et glaciem vocare. Eodem plano modo se Deus Verbum habet; quandiu incarnatum vero incarnatum fuit, et Deus Verbum et Filus naturis.

162. Dic porro, ait Epiphanius, cœlum istud, quod oculis intuemur nostris, quid tandem habet quo superne tegatur? Et sanctus Andreas: Quemadmodum partem cœli inferiorem sæpe conspectui nostro eripiunt nubes, ita et pars ejus superior multa aquarum vi oblecta est; testante propheta David: «Qui tegis aquis superiora ejus²⁵». Epiphanius rursum: Quot cœlos esse putas, unumne cum Moyse, an et plures? Ad quæ Sanctus: Moyses quidem Judæis, in ignorantia caligine versantibus minimamque ad lucem cæcutientibus, isthæc cecinit: «In principio creavit Deus cœlum visibile et terram, » cœlum unum significans. Beatus vero Paulus, qui et ipse in lege nova gratiæ legislator fuit, elata voce ita exclamavit: Deus movit hominem ejusmodi raptum usque ad tertium cœlum²⁶. Ille de cœlo uno quod oculis patet, loquitur; Apostolus autem, et illud et alios insuper cœlos, qui non videntur, asserit esse. Par itaque est, cum certitudine, veritate, auctoritate majiori

163. Hic Epiphanius: In cœlo, inquit, sunt rationabilium spirituum exercitus, quos super Deus ipse eminet: id capio. Verum supra Deum qui tandem reperitur? id, amabo te, nunc declara. Et Andreas: Per Jesum, ait, sublimes tu quidem et

²⁴ Joan. 1, 14. ²⁵ Psal. ciii, 3. ²⁶ II Cor. xii, 2.

(69) Addit ms. Vatic. ἢ λογισθήσεται.

(70) Ibidem legitur: πλουτοῦσα ὡς ἡ ἐνδειξις.

(71) Pluribus hæc dictum ms., sed obscurius: εἰς

Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ μοναδικὸν ταῖς ἐπαλλήλοις οὐσίαις ἐν ἐνυπόστατον.

portentosas ponis questiones ! Verumtamen et illas tibi explicatas dabo. Sublimiori cunctis virtutibus intelligentia præditis loco residet Deus, cuius ad dexteram Christi Dominus admirabilem thronum, instar fulguris rutilantem, occupat : ex ipso autem tam vehementes procedunt luminis radii ut caelestes spirituum ordines perstringantur. Supra Deum copiosus aer, electrum specie sua, candore nivem referens, in sublime extenditur ; sed illo sublimior Deus : et rursus in altitudinem immensam et latitudinem, pelago vastissimo parem, aer ille diffunditur ; sed et hic ubique Deus. Cæterum, illi mi, quamcunque in partem altitudinis istius conjeceris oculos, nullum usquam aeris terminum assequeris, uti nec ipsius Divinitatis. Abyssus enim abyssum invocat, videlicet admirabilis essentia ac fulgoris Deitatem, nulla oratione explicandam. Talia loquentem miratus Epiphanius : Unde tibi, inquit, rerum istarum tam prompta notitia et explicatio, quasi semper in iis cognoscendis versatus esses ? Reponit vir sanctus : Cum oculos mentis interiores aperuerit atque illuminaverit cuiuspiam Deus, plurima ille et videt et cognoscit, et cognoscendo obstupescit.

CAPUT XXI.

Varias Scripturas naturæque phenomena explicat Epiphanius Andreas.

164. Hinc ad alia deducens Epiphanius : Qui, ait, istud explicandum est, quod dicit Dominus : « Orate, ut non fiat fuga vestra in hieme vel Sabbato »⁷⁷ ? Quoniam, inquit Andreas, perspicacissimus Dei oculus, qui tam sub aspectum cadentia, quam non cadentia, dudum ante cognoscit ac prospicit, illud quoque providebat, fore ut Jerusalem traderetur in manus Romanorum, ob incredulitatem suam funditus evertenda ; hinc istud vaticinium rotulit. Nam si fuga in Sabbatum aut hiemem incidisset, more suo jacentes per Sabbatum in grabatis Judæi, unde nec surgere ipsis nec fugam capessere fas est, hostium manus nequiquam evadere potuissent : ne autem in hiemem fuga incidat, ideo, putem, orare jubet, quod frigore tunc omnia rigeant et montes invii sint : quod si etiam fugerint, nullum ubi lateant recessum inventuri sint, prohibente id hieme in montibus inclementer sævientate. Exitus autem prædictionem Christi veram fuisse cumulate satis comprobavit ; quod enim dixerat, lapidem super lapidem istie non reperendum, ita patuit eventu : annis siquidem post Tito, universa, quæ vaticinatus erat Dominus,

165. Aliud iterum Epiphanius : Quid sibi vult illud Prophetæ : « Dies diei cruciat verbum, et nox nocti annuntiat scientiam »⁷⁸ ? Respondet Andreas : Adi Jordanem, reperitur utique quæsitæ tui solutionem. Dies enim Pater est, testimonium perhibens Filio ; quemadmodum et Filius

⁷⁷ Matth. xxiv, 20. ⁷⁸ Psal. xviii, 5.

(72) Ibidem additur : Ἀπόκρισιν δὲ πάλιν διὰ τὴν ἐπίβασιν διδοῦς.

(73) Ms. Vatic. interjicit οὐδοῦλη ; non capio.

(74) Ms. Vatic. per turpissimam, socordiam vocem,

A αὐτό. Ἐπάνω πάντων τῶν νοεῶν τοῦ ἀεὶ ἔστιν ὁ Θεός, καὶ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ κάθηται ὁ Χριστὸς ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ, ὡς ἀστραπὴ χρηματίζουτος ἄποφορὰ δὲ φοβερὰ φοβεροῦ φωτὸς ἀπ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται διαστρέφων τὰ οὐράνια τάγματα. Ἐπάνω δὲ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἄηρ ὡσπερ ἠλεκτρος, λευκὸς ὡσεὶ χιῶν, καὶ αὐτὸς ὑπάγει εἰς ὑψὸς ἀπλήρωτον, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ Θεότης, καὶ πάλιν ὑπάγει εἰς ὑψὸς φοβερὸν καὶ ἀχανὲς πέλαγος ὁ ἄηρ ἐκεῖνος, καὶ ἐν αὐτῷ ἡ Θεότης. Λοιπὸν, τέκνον, πλήρωμα οὐκ ἐστὶν τοῦ ὑψους ἐκεῖνου, κἂν ἐνθεν ἴδῃς ἢ ἐκεῖθεν τὸ αὐτὸ ἄκρην γὰρ ποτε οὐχ εὐρήσεις τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ἀοράτου θεότητος ἄδυσσον (72) ἐπιικαλεῖται τὴν τῆς Θεότητος φοβερὰν οὐσίαν τε καὶ ἀστραπὴν καὶ ἐπαπόρρητον θεότητα. Ἐπιφάνιος λέγει : Πόθεν ταῦτα B ἐπ' εὐθύτητι οὕτω γινώσκεις καὶ λέγεις, ὡς πάντοτε αὐτὰ ἐπιστάμενος ; Ὁ Ὅσιος ἀπεκρίθη ὅτι οὐκ ἐστὶν ὁ Θεὸς τοῖς νοεροῦς αὐτοῦς ὀφθαλμοῦς ἀποκαλύψει καὶ φωτίσει, πολλὰ βλέπει καὶ ὄρα, ἄπερ καὶ βλέπων ἐξίσταται (73).

aperuerit atque illuminaverit cuiuspiam Deus, plurima

ρξ'. Ἐπιφάνιος λέγει ὅτι τίνα λύσειν ἔχει τὸ ὄπ' τοῦ Κυρίου εἰρημένον ἢ εὐχεσθε, ἵνα μὴ ἡ φυγὴ ὑμῶν γένηται χειμῶνος, μηδὲ Σαββάτω ; Ὁ Ἄγιος εἶπεν ὅτι Ἐπειδὴ εἶδῃ ὁ μέγας ὀφθαλμὸς ὁ προιδῶν τὰ ὀρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα ὡς προγνώστης, ὅτι μέλλει C Ἱερουσαλὴμ παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων εἰς ἄπειρον ἐξάλειψιν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, προεἶρηκεν αὐτοῖς ταῦτα ὅτι ἐάν γένηται ἡ φυγὴ αὐτῶν ἐν Σαββάτῳ, κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν ἐν τοῖς Σάββασιν ἐπὶ κράδατον κείμενοι, καὶ ἀναστῆναι πως μὴ ἔχοντες καὶ φυγεῖν, ἀρδὴν ἐμπεσοῦνται εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν ἢ ἐν τῷ δὲ χειμῶνι, οἶμαι, διὰ τὸ κρύος καὶ διὰ τὸ ὑδατον τῶν ὀρέων, ὅτι εἰ καὶ φύγωσι, ποῦ ἔχουσι κρυβῆναι, βίας οὐσης πολλῆς τοῦ χειμῶνος ἐν τοῖς ὄρεσιν ; Τὸ δὲ ἀληθὲς ἠνοήσατο, καθὼς αὐτοῖς προφητεύσας ἀπεφάνετο ἔειπε γὰρ, ὅτι Αἰθὼς ἐπὶ λίθον ἐνθάδε οὐχ εὐρεθήσεται, καὶ ἐγένετο οὕτως. Μετὰ τινος γὰρ καιροῦ ἐλθὼν ἀπὸ Ῥώμης [Οὐεσπασιανὸς καὶ Τίτος ὁ τοῦτου υἱὸς (74)], κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου πάντα αὐτοῖς τὰ δεῖνὰ ἐπετί D λεσεν, ὅσα αὐτοῖς ὁ Δημιουργὸς προεκηρύξατο.

aliquot, adveniens Roma Vespasianus cum filio mala super eos induxit.

ρξ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν ὅτι Τί εἶπεν ὁ Προφήτης, ἢ Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ερεῦγεται ῥῆμα, καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνώσιν ; Ὁ Μακάριος εἶπεν ὅτι Ἐγγισσον τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ εὐρήσεις τὸ ζητούμενον. [Ἡμέρα γὰρ ὁ Πατὴρ μαρτυρῶν τῷ Υἱῷ (75)] καθὼς φῶς ἐ γίδος ὁ βαπτίζόμενος ῥῆμα τὸ ἐν μέσῳ, τὸ ἄγιον

an exerrationem ? habebat Ἀντίοχος. Rectius ms. Mazar.

(75) Idem : Εἰ μὲν γὰρ καθὼς φῶς ὁ Πατὴρ ἡμέρᾳ.

Πνεῦμα, καθότι ἐν εἰδῆς περιστερᾷ; ἐκείσε κατέβη. Α
Παῦλος γάρ ὁ Ἀπόστολος λέγει περὶ τοῦ Πνεύματος,
« Καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶν ῥήμα
Θεοῦ. » Νύξ δὲ ὁ Πρόδρομος πρὸς τὴν θεότητα συγκρι-
νόμενος; νύξ δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Γνωστὸς δὲ, ἡ ἀναγ-
γελλομένη παρὰ Ἰωάννου τοῖς Ἰουδαίοις, πίστις.

ρξς'. Ἐπιφάνιος λέγει · Ἄρα τὸ ὕδωρ, τὸ ἐκ τῶν
νεφελῶν βροχητημένως (76) ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατερ-
χόμενον ἀπορρέει, εἴπερ ἄλλοθεν ἐν ταῖς νεφέλαις
ἀνάγεται; Ὁ Ἅγιος εἶπεν · « Τὸ τόξον μου τίθημι,
φθοῖν ἐθεὸς, ἐν ταῖς νεφέλαις. » Τοῦτο οὖν τὸ τόξον
προσάξει Θεοῦ συνάγει ὕδατα θαλάσσης ὡς εἰς
ἀσκὸν, καὶ τίθησιν ἐν τοῖς λαγόσι τῶν νεφελῶν · καὶ
ὅτε νεύσει ὁ Θεὸς ὑπερὸν ζοθήναι τῇ γῆ, ἀναδίδοται
πνεύματος ἤχο; σφοδρὸς ἐκ τῆς γαστρὸς τοῦ τόξου,
καὶ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο θρόηλόν ἐστι καὶ ταρακτικόν.
Ὅτε οὖν τοῦτο προσέλθῃ (77), καὶ παγίωση τὰ νέφη,
καὶ διευγρίνη αὐτά, τότε πάλιν ἀναδίδοται ἕτερον
πνεῦμα ὑδατόβρυτον, βρύχον καὶ αὐτὸ βροντῶν, καὶ
ἐμπίπλησι τὰς νεφέλας τοῦ ὕδατος · ὡσπερ γὰρ
σπόγγον πληροῦν αὐτάς. Καὶ μετὰ τοῦτο ἀνοίγεται
ἕτερος θησαυρὸς ἐκ τῶν τῶ ὕδωρ κατεχόντων, καὶ
προσέρχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἐξ αὐτοῦ μετὰ βροντῆς,
ἐδὸν ποιοῦν τῷ ἐρχομένῳ ὕδατι ἐπὶ τὰς νεφέλας.
Οὕτως οὖν ὁσάκις ἀνοίγεται θησαυρὸς ὑδατόβρυτος,
καὶ βρονταὶ ἀκούονται · βροντῆ γὰρ προπορεύεται
τοῦ ὕδατος · πολλάκι; δὲ καὶ δίχα βροντῆς βρέχει.
Οὐκ αὐτὰ δὲ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ἀφ' ἐαυτῶν νοοῦσιν,
ἀλλ' ὁ Δεσπότης Θεὸς τοῦ ἀγγέλου; αὐτοῦ διευθύ-
νοντας κατεστήσατο, καθὼς καὶ ἐπὶ πάντα τὰ στοι-
χεῖα τοῦ οὐρανοῦ.

ρξζ'. Ἐπιφάνιος λέγει · Ὑπερ τί ὠνόμασεν ὁ
Χριστὸς τὸν Θεολόγον βροντῆς υἱόν; Ὁ Ὅσιος εἶ-
πεν · Οἶμαι διὰ τὸ ἀρύσασθαι αὐτὴν τὰ ἀπόρρητα
ῥήματα τοῦ Εὐαγγελίου ἐκ τῆς ἀθανάτου πηγῆς ·
Κύριος γάρ ἐστιν ἡ ἀπόρρητος βροντῆ. Αὐτὸς γὰρ
ἀνέβη τῷ πνεύματι εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὡς ὁ Ἀπό-
στολος. Νηητοὶ γὰρ Κυρίου οὐρανοὶ οἱ ἀπόστολοι,
καὶ ἐβρόντησε δι' αὐτῶν τὸ Εὐαγγέλιον πάση τῇ
κτίσει. Κύριος γὰρ ἐστὶν ἡ βροντῆ, υἱὸς δὲ βρον-
τῆς ὁ Θεολόγος; φοβερώτερα γὰρ αὐτοῦ ἄλλος βρον-
τῆσαι οὐκ ἴσχυεν · Υἱὸς Θεοῦ κατ' ἐξαιρητικῶσαν
χάριν ἄλλος τις οὐκ ἐστίν. Βροντῆ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιον, οὗ υἱὸς κατὰ χάριν ὁ Ἰωάννης. Καὶ τῇ
ἀγίᾳ Θεοτόκῳ ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἔλεγε κρη-
μάμενος · « Γύναι, ἴδε ὁ υἱὸς σου. » Καὶ ἀνέβη πάλιν
εἰς οὐρανοὺς ὁ Κύριος; μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ
ἐξανάστασιν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς
αὐτοῦ, καὶ τότε ἐβρόντησεν ἐν ἡχῷ σφοδρῷ τοῦ
ἀγίου Πνεύματος, ἐξμποστείας αὐτὸ ἐν εἰδῆς πυρί-

baptizatus, lux est : verbum, quod ibi inter utrum-
que mediat, Spiritus sanctus, qui in specie col-
lumbæ illuc descendit; quique ab apostolo Paulo
appellatur : « Gladius spiritus, quod est verbum
Dei ». Noctis porro nomine venit Prodromus,
nox utique, si cum Divinitate comparatur; nox
item et Judæi. Scientia denique, annunciata Judæis
a Joanne, fidem designat.

166. Tum Epiphanius : Num illa, quam e nu-
bibus depluere aquam videmus, e celo descendens
huc allabitur, an aliunde in nubibus coacta? Quæ
in hunc modum solvit Andreas : « Pono arcum
meum in nube, dicit Dominus ». Hic arcus,
ita statuente Deo, cogit aquam maris veluti in
utrem, reconditque in sinus et receptacula nu-
bium; cumque ex nutu Dei pluvia terris immit-
tenda est, ingentem sonum emitit spiritus ex
arcu medio, violentus turbulentusque. Quando
igitur prodiit ille, nubesque coegit ac madefecit :
tunc rursus alius prodiit spiritus, aqua pene dif-
fluens, qui et ipse tonitru excitat, et nubes, non
aliter quam spongiam, aqua replet. Post hæc aliud
panditur aquarum receptaculum, prodiitque spi-
ritus cum tonitru, viam faciens venientibus ad
nubes aquis. Quoties autem aperitur hoc recepta-
culum, toties subsequitur pluvia et tonitru audi-
tur : Illud enim pluviam præcedit; quamvis
tamen non negaverim, sæpe terram irrigari pluvia,
illo non progresso. Neque vero elementa ista per
se ipsa pluunt; sed Dominus Deus constituit an-
gelos suos, qui uti cætera omnia cæli signa, sic et
isthæc dirigunt atque gubernant.

167. Porro sciscitanti Epiphanio, cur Christus
Dominus sanctum Joannem Theologum cognomi-
naverit Tonitru filium : Quia, respondet Andreas,
ut mea quidem fert sententia, ex inexhausto fonte
Domini, qui arcanum et ineffabile Tonitruum est,
arcana Evangelii sui verba hausit. Ipse enim,
æque ac apostolus Paulus, in cælos raptus est.
Apostoli namque, animæ divinæ majestatis cæli
sunt, per quos Evangelium intonuit auribus om-
nium creaturarum. Dominus certe Tonitruum,
Theologus autem Tonitru filius merito appellantur :
siquidem nemo aliquis repertus sit, qui alius illo
intonuerit; nemo, qui Filii Dei nomen propter
gratiam eminentiorem meruerit justius. Adde quod
sanctus quoque Spiritus tonitruum sit, cujus per
gratiam filius Joannes. Sed et illud accedat,
dixisse Dominum e cruce pendulum sanctissimæ
Matri suæ : « Mulier, ecce filius tuus ». Nec omit-
tendum, quod Dominus post suam a mortuis re-

⁷⁶ Ephes. vi, 17. ⁷⁷ Gen. ix, 15. ⁷⁸ Joan. xii, 26.

(76) Ita ms. Mazar., pro quo Vatic. βροχῆς; τι-
μόνος.

(77) Καὶ ὅσον ἔνδον διατρέχει τὰ νέφη ποιοῦν
ἐτοιμασίαν τοῦ ὕδατος, καὶ διαχέει τοῦτο εἰς τὴν
πλάτος τῆς νεφέλης, τῆς δεδομένης, φημί, τὴν τρῆσιν

ἐκεῖνην · διότι βρύσει τὰ νέφη εἰς ἐτοιμασίαν τοῦ
ὑποδέξασθαι τὰ ὕδατα. Cum hæc obscuriora deside-
rentur in ms. Mazar., etiam ex textu nostro exem-
pta huc transferre malui.

surrectionem conscensis caelis ad dexteram Patris collocatus, cum tonitru et sono vehementi sanctum Spiritum in specie linguarum ignearum miserit super apostolos : caput autem evangelistarum Filius tonitruū appellatur.

168. Fulgura deinde unde promicent, et quæ illorum substantia, cum quæreret Epiphanius, ita respondit B. Andreas : Siphones attrahunt tum marinam, tum fluviatilem, tum palustrem aquam ; repletique ascendunt ad capacissima receptacula, se ipsos illic evacuaturi : posteaquam vero impleverunt omnia, discedunt alio, ibique constanter permanent. Postea fulgur, quod receptaculis istis quodammodo præest et securitatem præstat, complectens in se omnem aquam, consumit quidquid illi forte ex mari salsuginis sordiumve permistum est. Tum angelus Domini descendens, sacrosanctæ crucis ostendit lignum, et dulcedinem in aquas illas inducit. Denique fulgur, quod dixi, præcedens tonitrua, desinit in conflictum nubium, illasque expurgat et præparat, et sicubi forte rariores reperit, in statum suum illas componit : creberime vero etiam egreditur in aera, terrasque lumine suo ac splendore illustrat : non raro etiam, ubi accesserit vehementior impetus, fulmen ipsum ad terram pertingit, et quidquid obviam nactum fuerit, violentia ignis sui adustum, penitus consumit : vis enim illius comburendi multo acrior est quam ignis nostratis, fortassis et inextinguibilis inferni. Nunc vero quod Deus istiusmodi fulmen, cum aquæ penuria laboratur, inducit, non ex meo cerebro promanat, filii mi, sed ex Prophetæ sensu dicentis : « Fulgura in pluviam fecit Deus ²⁰, » et alterius, qui ait : « Fulminibus aquas dirigit, et tonitribus pluvias nubibusque imbres spargit ²¹. » Cæterum substantia fulminis ex igne cœlesti constat : quemadmodum enim radios suos sol habet, quibus splendet, ita fulgur ignis æterni, qui super firmamentum existit, splendor est. Denique velim cogites ignem illum cœlestem, quem Elias precibus suis super ligna parata, super holocaustum, super sacerdotes confusionis, et delatores Jezabel cœlitis accersit : istiusmodi enim ignis fulgor, materialis et vere existens, fulmen esse consuevit.

169. Facta mentione Eliæ : Num, inquit Epiphanius, vera narrat, qui Eliam in nubibus dicunt curru suo tonitrua et fulmina excitare, et prosequi draconem ? Nequaquam, filii mi, reponit Andreas, quin imo extrema dementia est istiusmodi narratiunculæ avres præbere ; homines namque mente capti talia cerebri sui deliria conscripserunt. Quale et illud, quod fabulantur nonnulli, Christum Dominum, inspectante Judæorum turba, e luto fluxisse aviculas, easque, postquam vita inspirata esset, in aera projectas avolasse ; utque istud, nivem pro farina habitam fuisse. Quem-

νων γλωσσῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους. Κεφάλαιον δὲ ἐστὶ τῶν εὐαγγελιστῶν ὁ Θεολόγος, καὶ λευκὸς Ἴππος ὀνομάζεται, καὶ Υἱὸς βροντῆς. reliquorum Joannes est, qui et Equus albus, et

ῤῆ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν · Πόθεν ἡ ἀστραπή ἐξέρχεται ; καὶ τίς ἡ ταύτης οὐσία ; Ὁ Ὅσιος εἶπεν · Οἱ αἰῶνες ἀνάγουσι καὶ θαλάσσης, καὶ ποταμῶν, καὶ λιμνῶν ὕδατα, καὶ γεμίζοντες ἐαυτοὺς ἀνέρχονται, καὶ κενοῦσιν ἐαυτοὺς εἰς τὰς τῶν θησαυρῶν ἀβύσσους · καὶ ὅταν γεμίσωσι πάντα, διέττανται εἰς τὰ συστάσεις αὐτῶν, καὶ διαμένουσι πάγιοι. Ἐπειτα ἡ ἀστραπή ἀσφάλειά ἐστὶ τῶν θησαυρῶν ἐκείνων, καὶ συνέχει ἐν ἑαυτῇ ὅλον τὸ ὕδωρ, καὶ κατεσθίει αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἄλμην καὶ τὸν ῥύπον, εἰ ἄρα ἐστὶ ἀπὸ θαλάσσης · καὶ κατέρχεται ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἐμφαίνει τὸ ξύλον τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ καταγλυκαίνει τὰ ὕδατα ἐκεῖνα · καὶ λοιπὸν ἡ ἀστραπή ἐκείνη προπορεύεται τῆς βροντῆς, τελοῦσα εἰς ὄρμην τῶν ἐν νεφέλαις ἀγωγῶν, καὶ προκαθαίρει καὶ προετοιμάζει · καὶ εἰ λάχῃ ἀραιώμα νεφελῶν, συντίθησιν εἰς εὐθύτητα. Πλειστάκις δὲ καὶ ἔρχεται εἰς τὸν ἀέρα, ἐπὶ τῆς γῆς αὐγάζουσα καὶ φέγγουσα · πολ- λάκις δὲ εἰ ἐστιν πλοῦσις ἡ ὄρμη αὐτῆς, φαίνουσα φθάνει καὶ μέχρι τῆς γῆς ἀστράπτουσα, καὶ πᾶν ὅ τι ἐπιλάβηται, δαπανᾷ καὶ ἐμπ.πρᾷ. Καύσιως γὰρ δύναμιν ἔχει ἐν ἑαυτῇ ὑπερτέραν τοῦ ἐπιγαιίου πυρός · ἴσως φημι καὶ τῆς ἀσθέστου κολάσεως. Ὅτι δὲ ὁ Θεὸς καὶ ταύτην τὴν ἀστραπὴν διὰ χρεῖαν βροχῆς παρήγαγεν, οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, τέκνον, ἀλλὰ τοῦ Π. σφῆτου · « Ἀστραπή ; γὰρ, » φησὶν, « ὁ Θεὸς εἰς ὕψιν ἐποίησεν. » Καὶ ἕτερός προφήτης λέγει : « Ταῖς ἀστραπῆς ὁ κατευθύνων τὰ ὕδατα, καὶ ταῖς ἐπιβροντήσεσιν ὁ κατασπειρων εἰς βρόχους, καὶ ταῖς νεφέλαις τὸ δμδρισμα. » Ἔστι δὲ τῆς ἀστραπῆς οὐσία ἐκ τοῦ οὐρανόθεν πυρός. Ὅσπερ δὲ ὁ ἥλιος ἔχει τὰς ἀκτίνας ἀπαύγασμα αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ ἀστραπή ἀπαύγασμά ἐστὶ τοῦ αἰωνίου πυρός, ἦτοι τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος χρηματίζοντος. Οὐράνιον δὲ πῦρ ἐκείνόν μοι νοεῖ, ὅπερ Ἡλίας προσευχῆ κατήγαγεν ἐπὶ τὰς σχίδας καὶ τὸ ὀλοκαύτωμα, καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης, καὶ τοὺς μνηστὰς τῆς Ἰερζάβελ · τούτου τοῦ πυρός ἀπαύγασμα πέφυκεν ἡ ἀστραπή, ἐνυλόν τε καὶ ἐνυπόστατον.

D

ῤῆθ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν · Ἄρα ἀληθεύουσιν οἱ λέγοντες, ὅτι ὁ προφήτης Ἡλίας ἐστὶν, ὁ τῷ ἄρματι βροντῶν καὶ ἀστράπτων ἐν ταῖς νεφέλαις, καὶ ὅτι δράκοντα διώκει ; Ὁ Ἅγιος λέγει · Μὴ γένοιτο, τέκνον μου · ἐσάχητ' ; γὰρ ἀνοίας τοῦτό ἐστι καὶ ἀκοῆ παραδέχασθαι · ἀ.θρῶποι γὰρ φρενοβλαβῶς ἐξ οικείας διανοίας ταῦτα συνεγράψαντο · ὡσπερ καὶ τοῦτο, ὅτι τὴ στρουθία ὁ Χριστὸς ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων ἐκ πληθὸς διαπλάττων, εἰς τὸν ἀέρα ἀπέρριπτεν, ἐμφυσῶν, καὶ ἐπέταντο · καὶ πάλιν ἡ χιών ἄλευρος ἐχρημάτιζεν. Ὅσπερ δὲ ταῦτά ἐστι ψεῦδος, οὕτω καὶ αὐτὰ ψεῦδος καθιεστήκασιν, εἰκόστα οἱ

²⁰ Psal. cxxxiv, 7. ²¹ Job. xxxvi, 27.

αἱρετικοὶ νοθεύσαντες ἐδογματίσαν ἀλλόκοτα [καὶ ἄ
 γρη ταῦτα πάντα Χριστιανὸν μὴ παραδέχεσθαι (78)].
 Ἥλιος οὖν εἰς οὐρανοὺς οὐκ ἀνέβη, μὴ γένοιτο, οὔτε
 ἐπὶ ἄρματος καθέζεται· χάριν δὲ ἔχει ἐπὶ τὸν οὐρανὸν
 τοῦ παρακαλεῖν τὸν Θεόν, ὅπως ἐν καιρῷ ἀνύδρου
 Ἰδῶσι τῆ γῆ οὐρανὸν· ἐπαί· «Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν
 οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ.» Οὗτος δὲ ζῆ ἐν
 σαρκὶ καὶ ἔστιν ἐπὶ γῆς, καὶ οὐδεὶς ἔστιν ὁ γνωρί-
 ζων οὐτόν. Ζῆ δὲ Ἐνώχ, καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν ἀνα-
 στρέφεται, καὶ οὐδεὶς ἔστιν ὁ γινώσκων αὐτόν. Ζῆ
 δὲ καὶ ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, καὶ ἔστιν εἰς τὸν
 κόσμον, ὡς περ μαργαρίτης ἐν μέσῳ βορβοῦ ἀφε-
 θαίς, τοῦ εἶναι ἐν σαρκὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀντιπρόσωπος
 Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐξελάττεσθαι ἡμῶν τὰς ἀμαρ-
 τίας, καὶ τοῦ ἀποστρέφειν τὴν δικαίαν ὀργὴν αὐτοῦ
 πρὸς ἡμῶν, ὁπνίκα πληθυνθῆ τὰ ἡμῶν πλημμε-
 λήματα τοῦ ἀπαλεῖψαι ἡμᾶς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν.
 Πολλοὶ οὖν τῶν δικαίων ἐθεάσαντο αὐτόν, ἀλλ' οὐκ
 ἐφάνησαν αὐτόν διὰ τὸ ἄπιστον καὶ περίεργον τῆς
 ἀνθρωπίνης ἀσθενείας. Ὅθεν οἱ τρεῖς οὗτοι ζῶσι
 μέχρι τῆς συντελείας, καὶ τότε μετὰ τοῦ Ἀντιχρί-
 στοῦ παλαίσαντες, νικήσουσιν αὐτόν, καὶ οὕτω τὸν
 τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναθήσουσι παρὰ Χριστοῦ
 τοῦ Θεοῦ

ρο'. Ταῦτα μὲν οὕτως. Περὶ δὲ τοῦ κατεῖν δράκον-
 τα ἢ ἀστραπῆ, οὐκ ἀμφιδέλλω, ἀληθές γάρ ἐστιν·
 ἀλλ' οὐκ ὁ ἅγιος Ἥλιος ἀστράπτων ἐστιν, ἀλλ' ὁ
 ἄγγελος Κυρίου, ὁ εἰς τοῦτο τεταγμένος. Δράκων
 δὲ ἐκεῖθεν γίνεται· θεωρεῖ ὁ δαίμων τοὺς ὄφεις, καὶ
 [εἰς οἷον ἀρέσθη (79)], ὅπου ἐστὶν, εἰσέρχεται, καὶ
 γίνεται σύμφυτος αὐτοῦ καὶ συνανάτροφος καὶ συγ-
 κακούργος· καὶ προβαίνοντος τοῦ καιροῦ, ἀπεργά-
 ζεται ὁ δαίμων τὸν ὄφιν φαντασμὸν μέγαν καὶ φοβε-
 ρὸν καὶ θρασὺν, καὶ κακὸν σφόδρα, καὶ οὐ χωρίζε-
 ται αὐτοῦ τὸ σύνολον, ἀλλὰ μένει ἐν αὐτῷ βλάπτων
 μέγਾਲως. Ἐντεῦθεν ὁ ὄφιν γίνεται δράκων, θηρίον
 πικρὸν καὶ ἐξωλέστατον [καὶ ἔστι μὲν καὶ αὐτὸ
 καθ' ἑαυτὸ κακὸν (80)], ἀλλ' ἐνδύεται καὶ τὸν διά-
 βολον, καὶ γίνεται διπλοῦν τὸ κακὸν κατὰ τὴν λέ-
 γοντα· Εὐρεν ὁ Σατανᾶς τὸν διάβολον. Ὅταν οὖν
 διανοηθῆ ὁ διάβολος, ὁ ἐν τῷ ὄφει, ἐξελεῖν ἐκ τοῦ
 φωλεοῦ αὐτοῦ τοῦ βλάψαι, ἢ ἀπολέσαι ἀνθρώπους,
 θεωρεῖ ὁ Θεὸς ἀνωθεν, καὶ μὴ θύλων γενέσθαι κα-
 κὸν, νεύει τῷ ἄγγέλῳ τῆς ἀστραπῆς, καὶ εὐθέως
 ἄρχεται κατὰ τοῦ δράκοντος βροντᾶν, καὶ ἀποστέλ-
 λει τὸν σίφωνα τῆς ἀστραπῆς, καὶ κατακαίει αὐτόν.
 Ὁ δὲ διάβολος, ὁ ἐν τῷ ὄφει ὑπερασπιζόμενος αὐ-
 τόν, ἀφρεῖ αὐτόν ἐν τῷ ἀέρι, καὶ φεύγει ἀπὸ τοῦ
 φοβεροῦ φόβου καὶ ἐρόμου τῆς ἀστραπῆς. Θεύγων
 δὲ ἀγωνίζεται εἰς ἀνθρώπον ἀποκρεμασθῆναι, ὅπως
 ὁ Θεὸς φειδόμενος τοῦ ἀνθρώπου, ἀφελῆ κάκεινος·

88 Joan. iii, 15.

(78) Ms. Vatic. ἵνα ἐπίσταται, καὶ γρη πᾶς
 Χριστιανὸς τῶν τοιούτων ἀποστρέφεται.

A admodum hæc autem splendide mentita, sic et
 ista a veritate alienissima sunt, et ab hæreticis
 prodigiose adulterata atque conficta, adeoque
 Christiano cuiuslibet nequam admittenda. Absit
 igitur, aut in cœlos invectum, aut in curru etiam-
 num sedere Eliam, dicimus: id verius, isthac
 apud Deum gaudere prerogativa, ut tempore siccitatis
 terram aridam pluvia impertiatur: «Nemo
 quippe in cœlum ascendit, nisi qui descendit de
 cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo⁸⁸.» Elias
 vero, indutus carnem, vivit in terra; nemo est,
 qui ipsum cognoscit: vivit et Enoch, et multorum
 versatur in medio, quanquam omnibus ignotus:
 vivit denique etiam Joannes evangelista in mundo,
 sicuti inargaria in medio luto, sic ut non appareat,
 B latitans, ut in carne aut faciem Jesu Christi
 deprecetur pro peccatis nostris, justamque ejus
 adversus nos iracundiam avertat, quando deli-
 ctorum nostrorum completo numero deleturus nos
 in terram veniet. Multi quidem sanctorum intueri
 illum meruerunt, sed aliis propter infirmitatis hu-
 manæ incredulitatem curiositatemque non mani-
 festarunt. Atque hi tres ad consummationem
 sæculi vivendo pertingent, quando prælium cum
 Antichristo committentes, victoria potituri, ac
 gloriosa martyrii corona a Christo Domino do-
 nandi sunt.

170. Atque illa quidem ita se habent, uti hactenus
 diximus: quoad draconem vero, quod fulmine ictus dare
 pœnas cogatur, nullus dubito; est enim veritati consonum:
 C attamen non Elia moderante et jaculante fulmina, sed angelo Do-
 mini ad hoc designato. Audi vero draconis origi-
 nem. Conspicis dæmon serpentibus, quemcumque
 vult ingreditur, cum illoque unius quodammodo
 naturæ sit, cum illo malitiam suam communicat:
 procedente autem tempore, spectrum inde format
 immensum, terribile, audax atque vaferrimum,
 a quo nec ad latum unguem discedens constans
 incola, late vastitatem ac damnum circumfert.
 Hinc tandem serpens ille fit draco, fera immitis
 et maxime pernicioza, quæ quidem ex insita sibi
 natura satis noxia, per inhabitantem dæmonem
 duplo maliciosior sit, ex mente illius, qui dicit:
 D Reperit Satanas diabolium. Quando igitur visum
 est dæmoni, serpentem incolenti, prodire e latebris
 suis, hominibus nocendi ac interitum inferendi
 causa; id speculatus desuper Deus, non patiens
 ad exitum perducere nefaria machinatoris consilia,
 angelo fulmini præfecto, ea statim divino nutu iudicat:
 is autem continuo contra draconem eiecit tonitrua,
 emittere fulminis siphonem, et omni ex
 parte flammis ipsum infestare. Tum vero diabolus,
 serpentis incola, imminentem calamitatem propul-

(79) Ibidem, ὅπου ἐστὶν.

(80) Ibidem, οὐκ ἐν τῷ ὑπάρχειν αὐτῷ κακόν.

saturus, in sublime se tollit; ac per aerem fugiens, A terribile ac violentum fulgur declinat: inter fugiendum vero, id studiose agit, ut alicubi ex homine suspensus maneat, quo, parcere cupiente Deo homini, ipsi quoque parcat. Verum qui occullissima quæque perspicit Deus, cognito nefandissimi spiritus consilio, dat signum angelo prædicto, dicens: Tolle et amicum pariter et inimicum; id est, quandoquidem apud hominem justum sibi asyllum quæsierit nequissimus, utrumque crema: famulum ego meum dein consolatione dignabor copiosiore. Denique ubicunque deprehenderit draconem angelus, seu in arbore, sive in ipsum percutit, in cineres redigit, et naturam penitus disperdit; Satanam vero catenis solvi ne-

scitis constrictum, ad extremum usque iudicii diem igne fulmineo torquebit.

471. Interloquens iterum Epiphanius: Nix, ait, quam subinde e caelo delabi conspicimus, unde albescit, aut unde concrevit in floccos? Respondet Andreas: In comperio est, aqua in nubibus residente, jussu Dei e firmamento prodire spiritum, lanoum candorem præ se ferentem; eumque in nubes aqua refertas delapsum, albedinem suam cum illa communicare: eo fere modo, quo ros ceram dealbat. Jam vero aqua illa per aerem delabens, non tenuis et minuta guttulæ, qualis post suum ex immensa cœli altitudine descensum in terra conspicitur, sed copiosa conjunctaque massa est; quæ inter cadendum multas in particulas divisa, tandem ad nos pervenit. Considera hic autem admirandam Dei potentiam; quomodo, cum ipsi libuerit, faciat pluviam in rotunda densatam granam, quæ grandinam appellare consuevimus, decidere: quomodo, cum ipsi libuerit, eandem pluviam formet in mollem nivem, quam lanæ similem descendere in terram conspicimus: quomodo denique, cum libuerit, jubeat aquam transire in glaciem, et hanc iterum in aquam. Mirabilis namque in his omnibus est Dominus.

472. Et Epiphanius, mox illam subjiciens quæstionem: Quomodo, inquit, interpretandum putas quod dicit Propheta: « Quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. Et inclinavit ex hoc in hoc: verumtamen sæx ejus non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ⁸¹? » Solutionem vero ita statim subdit Andreas: Dominus noster dixit: « Si quis sitit, veniat ad me, et bibat⁸². » Calix igitur est Jesus Christus, verus Deus et homo, Calix humanitatem illius, vinum merum, simplex Deitatis Verbum adumbrat. Nam sicut vinum non tenetur nisi in vase; sic absque carne non posset Dei sapientia invisibilis cum hominibus visibiliter conversari. In manu itaque Patris est

⁸¹ Psal. LXXIV, 9. ⁸² Joan. VII, 37.

(81) Ita mutavi, licet ms. Vatic. καιρόν, Maz. σκληρών habeat.

(82) Prolixius hic ms. Vatic. Νοητόν γάρ ἐστι τὸ νόημα· ποτήριόν ἐστιν, Ἰησοῦς ὁ Κύριος ὁ τέλειος ἄνθρωπος, οἶνος ἀκρατος ὁ Λόγος τῆς θεότητος·

ἀλλ' εἰδὼς ὁ τὰ ἀπόρρητα ἐπιστάμενος Θεὸς τὴν σκοπὴν τοῦ καταλοῦ, ἔδωκε σημεῖον τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἀστραπῆς φήσας· Ἄρον φίλον σὺν ἐχθρῷ· τοῦτέστιν, ὅτι κἂν εἰς ἄγιον προσφύγῃ, καύσον αὐτὸν σὺν αὐτῷ, καὶ ἐγὼ τὸν δούλόν μου πλείονος παραμυθίας ἀξιώσομαι. Λοιπὸν ἐπου καταλάβῃ αὐτὸν, κἴν ἐπὶ δένδρον, κἂν ἐπὶ κάμπου, κἂν ἐν οἰκίᾳ, κἂν ἐν πλοίῳ, κἂν ἐπὶ ἀνθρώπῳ προσφύγῃ, ἐκεῖ αὐτὸν πατάσσει καὶ τεφρόνει, καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ διαφθεῖρει· τὸν δὲ Σατανᾶν δεσμοῖς ἀλύτοις ὑποβάλλων, τῇ ἀστραπῇ κατακαίει μέχρι τῆς συντελείας τῆς πληρεστάτης ἀναπαύσεως.

campo, in domo, in navigio, in homine; istie igne fulmineo torquebit.

ροᾶ. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ χιών ὁ φερόμενος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πόθεν λευκάζεται, ἢ πόθεν πίπτει εἰς χιόνα μεταπεμπόμενος; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι ἐστὶ τοῦ ὕδατος ἐν ταῖς νεφέλαις χρηματίζοντος, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στερεώματος τὸ πνεῦμα λευκὸν ὡσεὶ ἔριον, προστάζει Θεοῦ, καὶ αὐτὸ ἐπιπίπτει ταῖς νεφέλαις τοῦ ὕδατος ἀναμέστοις χρηματιζούσαις, καὶ λευκαίνει τὸ ὕδωρ ἄγαν, ὃν ἐρόπον καὶ τὸν κηρὸν (81) ἢ δρόσος. Κατερχόμενον δὲ τὸ ὕδωρ διὰ τοῦ ἀέρος, οὐχ οἶον ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς; θραύει λεπτότατον, τοιοῦτον ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου τοῦ φεβροῦ ἐκ τοῦ ἀέρος κατέρχεται, ἀλλὰ μεγεθέστερον κατερχόμενον δὲ εἰς πολλὰ τμήματα μερίζεται διαχεόμενον. Ὅρα δὲ Θεοῦ φρικτὴν δύναμιν, πῶς ἐταν δόξῃ αὐτῷ, ποιεῖ τὴν βροχὴν ὡσεὶ κόκκον στερογυλοειδῆ ἐπὶ τῆς γῆς κατέρχεσθαι, ὃ χάλασαν καλεῖν εἰώθαμεν· ὅτε δὲ δόξῃ αὐτῷ, ποιεῖ αὐτὴν φύσιν ἀπαλὴν χιόνα ὡσεὶ ἔριον, καὶ οὕτως αὐτὴ καταφέρει ἐπὶ τῆς γῆς. Πάλιν καλεῖται, καὶ μετατρέπεται τὸ ὕδωρ εἰς πάγος, καὶ πάλιν τὸ πάγος εἰς ὕδωρ. Θαυμαστὸς γάρ ἐστιν εἰς ταῦτα ὁ Κύριος.

ροῦ. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρμηνεύει, « Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἶνου ἀκράτου πλήρες κεράσματος; » καὶ ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, πλὴν ὁ τραγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκωνῶθη· πίνονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς; » Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ὁ Κύριος ἡμῶν εἶρηκεν· « Ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς με, καὶ πινέτω. » [Ποτήριον οὖν ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος. Ποτήριον ἢ ἀνθρωπότης αὐτοῦ· οἶνος ἀκρατος ὁ Λόγος τῆς θεότητος; ἄδολος (82).] Ἄνευ γὰρ ἄγγελου ὁ οἶνος οὐ κατέρχεται· οὕτως καὶ ἄνευ σαρκὸς ἢ τοῦ Θεοῦ σφραῖ ἀνθρώποις προσομιλήσαι ὁρατῶς; (83) οὐκ ἠνέσχετο. Ἐν χειρὶ οὖν Πατρὸς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ εἶπεν· « Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου. »

διπλοῦς γὰρ ἦν ὁ Λόγος τῆς θεότητος, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ Κύριος Ἰησοῦς· ποτήριον ἦν ἢ ἀνθρωπότης αὐτοῦ, οἶνος ἀκρατος ἄδολος ἢ θεότης αὐτοῦ.

(83) Ms. sensu contrario habet ὁρατῶς.

Τὸ δὲ, « Πλήρες κέρασματος, » ἔλη ἡ Θεότης, τὸ γλυκὺ κέρασμα, τὸ εὐφραίνει τὰς καρδίας ἡμῶν τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν· πλήρης γὰρ Θεότητος ἀκράτου, ἦγουν ἀδόλου ἢ ἀνθρωπότης αὐτοῦ.

ρογ'. Τὸ δὲ, « Ἐκλίνας ἐκ τούτου εἰς τούτο, » ἔλθε σαρκωθείς εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, ἵνα διὰ τῆς ἰστανθρωπήσεως αὐτοῦ γνωρίσῃ τὴν ἔνδοξον ἀκρατον θεότητα [δι' ἧς ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα ἐμπροσθεν αὐτῶν· ἐκείνοι δὲ φθόνῳ βαλλόμενοι, ἔλεγον· Ἐκ μαγείας ποιεῖ αὐτὰ (84)]. Εἶτα ἰδὼν ὁ Πατήρ δι' ἀπιστοῦσιν τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, καὶ δι' ἐθανάτωσαν αὐτὸν· αὐτὸς ὅ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ ποτήριον κρατῶν, ἦγουν τὴν χάριν αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων ἤρε, καὶ Ῥωμαίους παρέδωκεν. « Πλὴν ὁ τρυγίας [ἦγουν τὸ ἔσχατον τῆς ὀργῆς] αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενύθη. » Ἐκλίνας τὸ Ἐβανγγέλιον αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὰ θεοφόρητα ἔθνη, ὁμοίως τοὺς ἀποστόλους καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα· καὶ ἄπασαν τὴν χάριν καὶ γνώσιν τῶν θεοπνευστων Γραφῶν ἐκένωσεν εἰς ἡμᾶς. Πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενύθη· ὡσπερ ἡ τρυγία τοῦ οἴνου ἐν πίθῳ οὐκ ἐκκενύεται, οὕτω τὸ γράμμα τὸ νομικὸν ἀνεέργητόν ἐστι καὶ ἀνωφέλητον. Τρυγία γὰρ ἡ ἐλπίς τῶν Ἰουδαίων ἐστίν· ἔτι γὰρ πάσῃ τῇ γῆ σκορπισθέντες, πίνουσιν ἐν τῇ τρυγίᾳ τὴν πλάνην, προσδοκῶντες τὸν Ἀντίχριστον.

ροδ'. Ἐπιφάνιος λέγει· Εἰπέ μοι, παρακαλῶ, ποταπὴν ἔρμηνειαν βεβαίαν ἔχει καὶ τοῦτο, « Κτηνώδης ἐγενήθη παρὰ σοί, κἀγὼ διὰ παντὸς μετὰ σοῦ; » Ὁ Μακάριος εἶπεν· Ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λέγει ὁ Προφήτης, διὰ τὸ γενέσθαι ἀνθρώπων τὸν σὺν Πατρὶ ὄντα ἄϊδιον Λόγον καὶ Θεὸν· ἀνθρώπος γὰρ ὀνομάζεται κτηνὸς Θεοῦ λογικόν. Ἐπεὶ οὖν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἀνθρώπος τέλειος, λέγει πρὸς τὸν Πατέρα, Εἰ καὶ ἀνθρώπος, φησὶν, ἐγενήθη παρὰ σοὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, ἀλλὰ τῇ θεότητι εἰμι διαπαντὸς μετὰ σοῦ. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα ἔρμηνειαν ἔχει τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, « Μὴ βαττολογήητε ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, ἀλλ' ὡς ἐδιδάχθητε, οὕτω προσεύχεσθε; » Ὁ Μακάριος λέγει· Βαττολογία ἐστίν, ὅταν τις ἐστῶς ἐν τῇ προσευχῇ οὐ λέγει· Κύριε, ἡμαρτον, συγχώρησόν μοι, καὶ ἐλέησόν με, καὶ τὰ τούτοις ὁμοία· ἀλλ' ἀντὶ τούτων λέγει τῷ Θεῷ· Κύριε, μερίμνησόν μοι φαγεῖν καὶ πίνειν καὶ πλουτεῖν, ἵνα χαίρωμαι εἰς τόνδε τὸν κόσμον, σωματικῶς ἀπολαύων τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς. Τοῦτό ἐστι βαττολογία, καὶ τὰ τούτοις ὁμοία. Ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἀγαπᾷ οὕτως ἡμᾶς προσεύχεσθαι, ἀλλὰ ζητεῖν πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστελεῖται ἡμῖν.

⁸² Luc. xxiii, 46. ⁸³ Psal. lxxiii, 23. ⁸⁴ Matth. vi, 7.

(84) Hieronim. ins. Vatic., ἐκείνοι ἠπίστησαν, ἐποίησι σημεῖα καὶ τέρατα ἐμπροσθεν αὐτῶν· ἐκείνοι ὀπέλαβον ἐκ μαγείας αὐτὸν ταῦτα πεποιημένα.

Filius hominis; ipso dicente: « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum ⁸². » Quod autem dicitur: « Calix plenus misto, » intellige totam Deitatem, quæ suave mistum est, quod exhilarat corda hominum in Deum credentium: plena namque meræ ac simplicis Deitatis humanitas ejus est.

173. Quod deinde subjungitur: « Inclinauit ex hoc in hoc, » ita sonat: Venit per incarnationem ad gentem Judaicam, ut sic latentem intus meram divinitatem, per quam patrabat signa ac prodigia, coram ipsis notam faceret. At illi, invidia stimulati, arti magicæ hæc attribuenda dicebant. Postea cum animadverteret Pater, in infidelitate illos persistere, nolentes ullo modo fidem adhibere unigenito Filio suo, imo et mortem ei machinatos esse; quem manu tenebat calicem, gratiam, inquam, a gente Judaica ablatam, transtulit ad Romanos. « Verumtamen sæx, » sive extremum iræ illius, « non est exinanita: » Evangelium quidem suum, uti et apostolos et Spiritum sanctum a Judæis ad gentes, illa accipere paratas, deferri voluit; omnemque gratiam et inspiratarum divinitus Scripturarum intelligentiam in nos effudit: verumtamen sæx ejus non est exinanita. Quemadmodum enim sæx quæ in cado est non exhauritur, sic legale verbum inutile ipsis et inefficax manet. Sæx quippe spes est Judæorum: nam in præsentia quoque per orbem universum dispersi, ex sæce illa errorem hauriunt crassissimum, qua adventum Antichristi anxie expectant.

174. Quis autem, quærit porro Epiphanius, istius loci genuinus sensus est: « Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum ⁸³? » Personæ Christi, ait sanctus Andreas, istic loci mentionem facit Propheta: quia nempe ille, qui sempiternus cum Patre Deus divinumque Verbum est, humanam induit naturam: homo siquidem jumentum Dei, ratione præditum, appellatur. Cum igitur Filius Dei perfectus homo factus sit, ita quodammodo Patrem alloquitur: Tametsi extremis hæc temporibus homo factus sum coram te, nihilominus ratione divinitatis semper tecum sum. Iterum Epiphanius: Qui explicas, inquit, istam Domini sententiam: « Orantes autem nolite multiloquium loqui; sed uti docti estis, ita orate ⁸⁴? » Multiloquium est, reponit Andreas, cum quis ad orandum paratus, non dicit: Domine, peccavi; dimitte delicta mea, et miserere mei, atque alia his similia; sed contra sic Deum alloquitur: Domine, curam gere mei, ut cibo, potu, divitiis abundem, ut vitam in hoc mundo læte transigam, ut carnis voluptatibus affluam. Ista et istorum similia multiloquium sunt. Deus sane non isto nos modo instituere orationem vult, sed primum quæri regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjiciuntur nobis.

CAPUT XXII.

Cætera quæstiones ab Epiphanio propositæ, et ab Andrea apte solutæ.

175. Epiphanio rursus interroganti, plusne aliquid, ad naturam quod attinet, habeant dæmones, quam angeli beati, hunc in modum respondit beatus Andreas: Eadem quæ angelis, dæmonibus quoque est natura, hoc solo duntaxat discrimine intercedente, quod angeli, incontaminati purissimique, dæmones vero, luridi, atri, tenebricosi, peccatis sordidi ac maledicti sint: quod angeli multo lumine coruscent, dæmones autem tenebris circumfundantur: quod illi ipsum lumen, hi ipsæ tenebræ videantur. Quantum denique inter hominem justum et peccatorem, tantum inter angelum et dæmonem interest. Porro autem percunctanti Epiphanio, ubinam sanctorum animæ modo sint, respondit Andreas in paradiso esse, contemplantes bona illa, quæ post terribilem illam corporum resurrectionem hæreditario jure possessuræ sunt: si enim non excitentur veneranda illorum corpora, animæ solæ non poterunt præparatis istis gaudiis integre frui.

176. Epiphanius post hæc: Quæ notio subest, inquit, illi Salomonis effato: « Dominus condidit me initium viarum suarum in opera sua »? Certe hic perit Arius, sustinens Filium Dei creaturam esse. Andreas respondit: Humana Filii Dei natura ita loquitur per os sapientissimi Salomonis, Dominum ac Deum vocans Patrem, qui ante initium rerum exstitit. Dicit namque: Dominus condidit me hominem in extremis temporibus, principium viarum novæ gratiæ et legislatorum. Christus enim per se principium est salutis, principium misericordiæ, principium charitatis, principium signorum novæ legis, principium doctrinarum, præceptorum, mansuetudinis et pacis. Ipse Dominus, vere Deus et homo existens, principium est continentiæ, virtutis omnis et honestatis. Nam quælibet virtus, quæ homines ad paradysum cælestem adducit, via appellatur a sacra Scriptura: et Christus, quoad humanam naturam, omnis viæ, quæ per virtutem teritur, veluti caput est et summa; futurus etiam, quæ alibi est, caput Ecclesiæ: propterea quod ipse in primis viam omnem, quæ ad vitam ducit æternam, secuit paravitque, uti suavissimus ac pulcherrimus « Dominus condidit me initium viarum suarum. »

177. Nunc vero illud, quod in eadem Scriptura mox subjicitur: « Ante sæcula fundavit me, » attentis auribus excipe. Æternam et ante sæcula fuisse generationem, istic significatur, cujus fundamentum Patris æterni Verbum est; primum quidem quia genitus est ex Patre suo Filius unigenitus Verbum divinum: eoque posito fundamento, im-

ros'. 'Επιφάνιος λέγει· Τί περισσὸν κέκτηνται οἱ δαίμονες ἐν τῇ φύσει αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ; Ὁ Ὅσιος λέγει· Τοιαύτη καὶ τοῖς δαίμοσι ὑπάρχει· ἐν δὲ μόνον χωρίζει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὅτι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ εἰσὶν ἄσπιλοι καὶ καθαροί, οἱ δὲ δαίμονες ἄγριοι, μαῦροι, ζοφώδεις, ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἐπικατάρτοι· οἱ ἄγγελοι ἀστράπτουσιν, οἱ δαίμονες ζοφώσουσιν· ἐκεῖνοι φῶς, οὗτοι σκότος· εἰ τι δὲ διαφέρει ἁμαρτωλῶς δικαίου, τοῦτο διαφέρει καὶ δαίμων ἀγγέλου. 'Επιφάνιος εἶπεν· Αἱ ψυχὰ τῶν ἁγίων ποῦ εἰσὶν ἄρτιως; Ἐφη ὁ Ἅγιος· Αἱ ψυχὰ τῶν ἁγίων ἐν τῷ Παραδείσῳ εἰσὶν, καὶ βλέπουσιν ἃ μέλλουσιν ἀγαθὰ κληρονομεῖν μετὰ τὴν φρικτὴν ἐκείνην τῶν σωμάτων ἐξανάστασιν. Ἐἰν γὰρ μὴ ἔγερθῆ τὰ εἴματα αὐτῶν σώματα, αἱ ψυχὰ μόναι ἀπολαῦσαι οὐ δύνανται τῶν ἐκεῖ ἡτοιμασμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν.

illorum corpora, animæ solæ non poterunt præparatis istis gaudiis integre frui.

ros'. 'Επιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρμηνείαν ἔχει, « Κύριος ἐκτίσεν με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ; » Ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ῥήσει ἀπόλετο Ἄρειος, κτίσμα εἶναι ὑπολαβὼν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἅγιος ἔφη· Ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦτο λέγει πρὸς τὸν Σολομῶντος [Κύριον καὶ Θεὸν αὐτὴ καλεῖ τὸν προάναρχον Πατέρα (85)]: Κύριος γὰρ, φησὶν, ἐκτίσεν με εἰς ἀνθρώπον ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, ἀρχὴν ὁδῶν τῆς νέας χάριτος καὶ νομοθέτην. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀρχὴ σωτηρίας ὑπάρχει, ἀρχὴ ἐλεημοσύνης, ἀρχὴ ἀγάπης, ἀρχὴ σημείων τῶν ἐν τῇ νέᾳ χάριτι, ἀρχὴ τε διδαγμάτων, νομοθετημάτων, πραότητος καὶ εἰρήνης. Αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἀνθρώπος, ἀρχὴ ἐγκρατείας, καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ σεμνότητος· πάντα γὰρ ἀρετῆ (86), ὅση εἰσάγει εἰς τὸν παράδεισον τοὺς ἀνθρώπους, ὁδὸς ὀνομάζεται παρὰ τῆς θείας Γραφῆς· πάσης ὁδοῦ νοητῆς ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα πέφυκεν ὡσεὶ κεφαλὴ, καὶ τῆς ἀλλαγῆς Ἐκκλησίας ἐτοιμάζεται, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐν πρώτοις πᾶσαν ὁδὸν ἔτιμεν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸν παράδεισον, ὡς νομοθέτης ἡδὺς καὶ πανωρατοῦ. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ, « Ὁ Κύριος ἐκτίσεν με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ. » legislator. Atque illa quidem quoad effatum:

ros'. Τὸ δὲ, « Πρὸ τοῦ αἰῶνος θεμελίωσέν με, » πρόσεχε. Ἐνθάδε τὴν ἀχρονον γέννησιν ὑποσημαίνειν ἠνοίξατο, καὶ ὅτι πρὸ πάντων αἰώνων ἐκτίσθη. Ἐχει δὲ θεμέλιον τοῦ Πατρὸς τὸν Λόγον· πρῶτον μὲν ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ὁ μονογενὴς καὶ Λόγος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐτέθη θεμέλιος, καὶ τότε αἰὼν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ ἐκτίσθη. Πρῶτον ἦν, ὅτι

⁸⁵ Prov. viii, 22.

(85) Hæc ita reddit ms. Vatic. Κύριον δὲ καλεῖ τὸν προάναρχον Πατέρα καὶ Θεὸν φησὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ μόνον.

(86) Hinc usque ad ultimum versum hujus numeri καὶ τοῦτο μὲν, desiderantur in ms. Mazar.

ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ τοὺς αἰῶνας συνέχει· εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἐτέθη θεμέλιος, οὐδαμῶς εἶχον σύστασιν τὰ κτίσματα πάντα. Λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι· Ἐν αὐτῷ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ἐκτίσθη, καὶ δι' αὐτοῦ. Ἐν αὐτῷ, λέγει αὐτὸν θεμέλιον· τὸ δὲ, εἰς αὐτοῦ, σημαίνει ὅτι ὁ Λόγος ὡν τοῦ Πατρὸς, ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἐξήρχετο ἀρρέου- πτως, καὶ τῶν κτισμάτων τὴν ποιήσιν ἐργάζετο· ὥστε αὐτὸς ἦν καὶ θεμέλιος, καὶ κτίζων ἐπὶ ἑαυτοῦ τὰ σύμπαντα· αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἡ σύστασις τῶν ὀρα- τῶν καὶ τῶν ἀοράτων· διὰ τοῦτο φησι, Ἐν τῷ αἰῶνι ἐθεμελίωσέ με· καὶ ὁ Ἀπόστολος φησιν· Ἐκαστος δὲ βλέπων πῶς ἐποικοδομεῖ, θεμέλιον γὰρ παρὰ τὸν κείμενον ἑτερον κτισθῆναι οὐ δύνα- ται, ὅς ἔστιν Ἰησοῦς Χριστός. »

item videat, ait, quomodo superædificet : fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, Jesus Christus ⁴⁰. »

ροή'. Ἐπιφάνιος λέγει· Πῶς καὶ ἐν τούτῳ Ἄρειος κατεστράφη; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ἀκούων ὁ ἄθλιος τῷ, Ὁ Κύριος ἔκτισέ με, οὐκ ἐνόησεν ὅτι περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λέγει, ἀλλ' ἐνόησεν ὅτι περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ τοῦτο ἐλέγθη· καὶ οἱ- μαι συναπαχθεῖς τῇ φρενοβλαθείᾳ τῶν δεικνύων, εἰς ἀνοίαν ἐξέψασεν· οὐ γὰρ ἐφρόνει τὸν Χριστὸν δι- πλοῦν εἶναι, Θεὸν καὶ ἀνθρώπον, ἀλλὰ μοναπλοῦν τοῦτον στοιχειώσας καὶ δευτὰ φαντασθεῖς, εἰς κτί- σμα καὶ ποίημα τὸ Θεῖον κατήγαγεν.

ροθ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί λέγεις, Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματι σου σώσον με, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρι- νεις με; Ὁ μακάριος ἔφη· Ἦ κρίσις αὕτη καθολι- κή ἐστὶ πάσης ἀνθρωπότητος, μᾶλλον δὲ τῆς Ἐκκλησίας· ὑπάρχει πρὸς τὸν Θεὸν ἡ παράκλησις· βῶθ γὰρ αὕτη διὰ στόματος τοῦ Προφήτου πρὸς τὸν Ὑψίστον, λέγουσα· Ὁ Θεός, δίκην ἔχω μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν εἰδῶλων αὐτοῦ· καταπονεῖ γὰρ τυραννῶν με τῇ πονηρίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐλθέ σερκω- θεῖς, ὀνομάσθητι Ἰησοῦς Χριστός, καὶ πιστεύσω· ἐν τῷ ὀνόματι σου σώσον με, πλήρωσόν μου πᾶσαν οἰκονομίαν, θνατώθητι δι' ἐμέ, ἐγέρθητι, ἀναλή- φθητι, κάθισον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, πέμψον μοι τὸν Παράκλητον διὰ τῶν ἀποστόλων σου, καὶ λύσεις τὴν δίκην μου, καταβάλεις τὰ εἰδῶλα, συντρέψεις τοὺς βωμοὺς, κωλύσεις τὰς αἰσχρὰς θυσίας, ἀπο- δύσεις μοι τὰ ἔθνη τὰ ὑποϋράνια, καὶ ἐν τῇ δυνά- μει σου κρινεις με, διακρινεις μοι ἀγαθὰ ἐν τῇ διακρίσει γινώσκειν σε, καὶ τὰς ἐντολάς σου τηρεῖν, καὶ φυλάσσειν μετὰ σοῦ ζωκρὰ (87) προστάγματα. tuo mihi bona tribues, ut in iudicio tuo cognoscam te, ut servem salutaria mandata tua, et exse-
quar omnes voluntates.

ροπ'. Ὄνομα οὖν Ἰησοῦς ὁ Χριστός· δύναμις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ζητεῖ οὖν Ἐκκλησία πρὸς τὸν Πατέρα, λέγουσα· Ὁ Θεός, ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ

A positum deinde sæculum est. Manifestum est igitur, Verbum divinum omnia omnino sæcula com- plecti. Quod si ipsum rationem fundamenti non haberet, jam nec haberent creaturæ universæ, ubi consisterent. Dicit quippe apostolus Paulus : « In ipso et per ipsum creata sunt omnia ⁴⁰. » Ubi quod dicitur : « in ipso, » Verbum esse funda- mentum, indicat; illud autem : « per ipsum, » commonstrat quod, cum Verbum Patris sit, ex ipso Patre citra corruptionem exiverit, rerumque omnium creationem perfecerit; adeo ut ipsum sit et fundamentum et conditor universorum : cum ipsum tam quæ videntur, quam quæ non videntur sustentet omnia. Hinc dicitur : « Ante sæcula fundavit me. » Et Apostolus : « Unusquisque au- tem videat, ait, quomodo superædificet : fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter

B 178. Moxque Epiphanius : Quomodo autem per locum prædictum subversus est Arius? Et Andreas : Miser ille, cum audisset : « Dominus con- didit me, » non animadvertens, de humana Filii Dei natura id intelligendum esse, deitati applicare voluit. Atque ego quidem mihi persuadeo, homi- nem diabolico furore correptum, in hanc demen- tiam incidisse, quia duplicem in Christo naturam, humanam scilicet ac divinam, admittere recusans, unam simplicemque duntaxat statuendam per gra- vem illusionem docuit, referendo Deitatem in ordi- nem creatorarum.

179. Et Epiphanius : Quid sibi vult illud : « Deus, in nomine tuo salvum me fac, et in vir- tute tua judica me ⁴¹? » Andreas ait : Judicium hic generale, quod omnibus impendit hominibus, intelligas licet : nisi malis mecum dicere, præca- tionem illam Ecclesiæ esse, ad Deum altissimum clamantis per os prophetæ : Viden', o Deus, quam anceps mihi cum diabolo, me oppressam tyrannide male multaturo, cumque idolis ejus certamen sit? Tu vero age, carnem indutus humanam huc adsis : dulcissimum Jesu Christi nomen, in quo fidem et fiduciam omnem reponam, assume. In nomine tuo salva me; quidquid in carne obiturus es, adimple ocus; pro me mortem obi, a mortuis resurge, ascende in cœlos, ad dexteram Patris conside, unde et Spiritu paraclito per apostolos tuos me imperti : ita tandem prælium nostrum dirimes, idola dejicies, aras comminues, turpia et profana sacrificia impadies, subdes mihi gentes quæ sub cœlo sunt, et in virtute tua judicabis me : iudicio

180. Nomen itaque est Jesus Christus; virtus vero, Spiritus sanctus. Sic appellat igitur Patrem æternum Ecclesia, dicens : O Deus, in Christo

⁴⁰ Rom. xi, 36. ⁴¹ I Cor. iiii, 10. ⁴² Psal. lxxxv, 5.

(87) Ζωκρὰ salutaria verti, quamvis vocem hanc alibi nusquam invenerim : nec enim aptiorem sen- sum dare ei potui : deest tamen in Mazar.

Jesu salvum me fac, et in sancto Spiritu tuo largire mihi discretionem. Discretio namque monstrat homini omnem viam bonam, nec patitur ipsum a recto viae tramite aberrare. Illa principem inter cæteras virtutes locum obtinet; utpote ex qua charitas, ex charitate vero misericordia nascitur. Illa denique omne opus bonum producit, ac in primis quidem benignitatem erga alios, tum aversionem ac detestationem scelerum, humilitatem quoque suos exaltantem, pacem denique et mansuetudinem. Illa ipsa discretio Spiritus sancti quasi mens est; quæ cum semel in animo hominis recepta, istic sibi sedem delegit, suavissime afficit facultates illius spirituales. Quid porro est discretio illa? attendes. Expendit æqua lance cogitatum omne: quodque salubre comperit, et residere in animo et executioni mandari, permittit: quod vero noxium putidumque est, expellit ex animo, et tanquam funda jactum procul excutit.

181. Epiphanius autem interrogare pergens: Quid, inquit, sanctus Paulus assertum vult per illud: « Omne peccatum extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat¹ »? Et respondens Andreas: Omne aliud peccatum, ait, in anima versatur, excepta fornicatione, quæ ad corpus attinet: ex latere enim Adami formata est mulier, ut duo unum corpus forent. Omne igitur peccatum extra corpus est: seu, uti jam memini, non corpore, sed anima, sed mente, sed spiritu committitur. Etenim et mendax, et perjurus, et famæ alienæ qui detrahit, aut aliud quiddam patrat sceleris, ex verbis suis aliquam capit voluptatem: solus fornicator corpore suo peccatum perficit. Quemadmodum autem sus, qui volutatur in cæno, non coinquinat interius carnem suam, sed exterius sicutat pellem sordibus ac fœtore inficit: ita et fornicator, qui in cubilibus atque impudicitis perpetuo versatur, corpus pariter et animam fœde commaculat: sicque dæmonis invisibilibus ludibrium ac risus fit. Cæterum quando in corpus suum peccat, non suum tantummodo corpus, sed mulieris etiam quacum peccat, turgiter conspurcat. Viro qui uxorem, et mulieri quæ maritum habent, proprium corpus non est: viri quippe corpus arbitrio uxoris subest; et simi-

¹ 1 Cor. vi. 18.

Α σώζόν με, καὶ τῷ Πνεύματι σου τῷ ἁγίῳ διακρίσιν μοι δώρησαι. Ἡ γὰρ διακρίσις δεικνύει τῷ ἀνθρώπῳ πᾶσαν ὁδὸν ἀγαθὴν, καὶ οὐκ ἐξ αὐτῶν ἐν ὁδοῦ ὑποσκελλίσεσθαι: πρωτεύει γὰρ πάντων τῶν ἀρετῶν αὐτῆ· ἐκ ταύτης γὰρ γεννᾶται ἡ ἀγάπη, ἐκ δὲ τῆς ἀγάπης ἡ ἐλεημοσύνη· ὥστε ἡ διακρίσις φευγαίει πᾶσαν ἀγαθοεργίαν, προχέουσα πρῶτον καρπὸν τῆν εὐποιαν, ἔπειτα τὴν ἀκακίαν, καὶ τὴν ὑψοποιῶν ταπεινώσιν, τὴν εἰρήνην, τὴν πραότητα. Ἡ διακρίσις γὰρ νοῦς ἐστὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὅταν χωρηθῆ εἰς διάνοιαν ἀνθρώπου τοῦ μένειν, ἡδυνάτω αὐτοῦ ποιεῖ τοῖς αἰσθητηρίοις τοῖς νοητοῖς διακρίσθαι. Τί δὲ ἐστὶ διακρίσις; [ἄκουσον· Διακρίσις ἐστὶν] ἡ ἅπαν νόημα ζυγοστατούσα, καὶ ὅσον ὕγις· εὐρη, δίδωσιν κατέχειν τὴν διάνοιαν καὶ ποιεῖν· ὅσον δὲ σαθρὸν, ἐκτρέπει τῆς διαβολῆς καὶ σπενδῶνης δίκην μακρὰν ἀποθρίπτει.

ρπα. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί λέγει ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅτι « Πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐστὶν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει; » Ἐφη ὁ Ὅσιος· Πᾶσα ἄλλη ἁμαρτία ψυχικὴ ἐστὶν· ἡ δὲ πορνεία σωματικὴ ἐστὶν· ἐκ γὰρ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ὑποδομήθη ἡ γυνή, ὥστε οἱ δύο ἐν σῶμα εἰσιν. Πᾶσα οὖν ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐστὶ, τουτέστιν οὐ τῷ σώματι πράττει, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ νοῦ, καὶ τῷ πνεύματι, ὡς πρόφρη. Καὶ γὰρ ἐκ στόματος τὴν ἡδονὴν καρποῦται ὁ ψεύστης, ἡ δὲ ἐπίορκος, ἡ ὁ κατάλαλος, ἡ ὁ ἐτέραν τινα ἀνομίαν ἐργαζόμενος· μόνον δὲ ὁ πορνεύων τῷ ἴδιῳ σώματι συντελεῖ τὴν ἁμαρτίαν. Ὡσπερ ὁ χοῖρος, ὅταν κυλισθῆ ἐν βορθῶρῳ, οὐ τὰ ἔνδον αὐτοῦ μαλύνει, ἀλλὰ τὴν ἐξω αὐτοῦ πᾶσαν ὁρᾶν σιχαντὴν καὶ βρωμώδη ἀπεργάζεται· οὕτω καὶ ὁ πορνεύων, κοίταις καὶ ἀσελγείαις ἐαυτὸν ἀναμιγνύων, σιχαντὸν αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀπεργαζόμενος, οὗτος πορεύεται γέλοισιν τοῖς ἀσράτοις δαίμοσιν ἀναφανόμενος. Λοιπὸν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, μιαινὼν αὐτό· οὐκ αὐτὸ δὲ μόνον, ἀλλὰ γε καὶ τὸ τῆς γυναικὸς εἰς ὃ περιπλέκεται. Ἄνῃρ γυναῖκα ἔχων, καὶ γυνὴ νόμιμον ἄνδρα ἔχουσα, οὐκ ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν σώματα ἴδια· τοῦ ἀνδρὸς γὰρ τὸ σῶμα ἐστὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς γυναικὸς ἐστὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ἐὰν οὖν ἡ γυνὴ πορνύσῃ, εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς ἁμαρτάνει· ἐὰν δὲ ὁ ἀνὴρ ἁμαρτήσῃ, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα τῆς γυναικὸς ἁμαρτάνει· οὕτως οὖν εἰς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἁμαρτάνουσιν, ὁπνίκα οὐχ ἑαυτῶν ἔρῶνται, ἀλλὰ τῶν ἀλλοτρίων, ὡς ἀμφότεροι τὴν ἴδιαν κοίτην μιαινόντες. Διὰ τοῦτο γὰρ πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐστὶν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, ὥσπερ χοῖρος ἐν κόπρῳ κυλινδούμενος, καὶ γίνεται αὐτοῦ τὸ σῶμα σιχαντὸν, καὶ ὀξωμένη ψυχὴ αὐτοῦ, ὥσπερ δαίμωνος· καὶ πᾶσα μὲν ἁμαρτία δεινῶς τὴν ψυχὴν ζοφώδη, ἡ δὲ πορνεία δυσώδεις καὶ αἰσχρὸν τὸ σῶμα ἀπεργάζεται.

fœtidumque efficit corpus.

ρβ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα λέγει τὸ Εὐαγγέλιον Ἀμαμωνῶν; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Μαμωνᾶς ἐστὶν ὁ ὢν τελώνης, καὶ ἄρπαξ, καὶ πλεονέκτης, ὁ κατασθίων τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν ἀδίκως, κατὰ δυναστείαν τοῦτοις ἐπεμβαίνων· καὶ μαμωνᾶ; λέγεται ὁ τῆς πλεονεξίας δαίμων, ὁ εἰς τὸ πάθος τοῦτο ὠθῶν. Ὁ Ἐπιφάνιος λέγει· Τί λέγει τὸ εἰρημένον· « Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλω τῆς τραπέζης σου; » Ὁ Μακάριος εἶπεν· Βλέπον, ἀγαπητέ μου, εἰς τὰ ἔργα θυσιαστήρια ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς φρικτῆς λειτουργίας, καὶ θέασαι κύκλω τῆς τραπέζης τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ μετὰ λαμπάδων ἐστῶτας, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν ἐν ἀμπελῶνι· τοὺς νεοφωτιστούς λέγει ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς λειτουργίας, ὥσπερ ὠρατα φυτὰ μεταφυτευθέντα ἀπὸ σκοτεινῶν εἰς φῶς. Τοῦτους γὰρ ἔχων ὁ Προφήτης κατὰ νοῦν, ταῦτα εἶρηκεν.

ργ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα ἐρμηνεύειν ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦ Ἑσαίου εἰρημένον· « Οἱ δὲ νεκροὶ ζῶν οὐ μὴ ἴδωσιν, οὐδὲ ἱατροὶ οὐ μὴ ἀναστήσωσιν; » Ἰσχυρῶς γὰρ ἡμῖν παύουσι αἰρετικῶν παῖδες, λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν νεκρῶν. Ὁ Μακάριος λέγει· Ὁ Ζεὺς καὶ Ἀπόλλων, καὶ ὁ Ἑρμῆς, καὶ ὁ Κρόνος, ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἄρτεμις, καὶ πᾶς ὁ κατάλογος τῶν εἰδώλων, νεκροὶ ὀνομάζονται καὶ τυφλοὶ· τοῖς γὰρ νεκροῖς ἀποκαλεῖ ὁ Προφήτης· λίθοι γὰρ καὶ χρυσοὶ καὶ ἄργυρος οὐτε ἐζήσαν, οὐτε ζήσονται ἐν σύνολον· ἄψυχα γὰρ ταῦτα καὶ νεκρὰ πεφύκασι· διὸ καὶ οἱ Ἕλληγες ὡς ἱατροὶ οἰοῦσι τὸ δοκεῖν, πλανώμενοι, τοῦτοις προσέρχοντο, θυσίας αὐτοῖς σπένδοντες. Αὐτῶν οὖν βλέπων ὁ Προφήτης τὸ ἄψυχόν φημι καὶ ἀναίσθητον τῶν εἰδώλων, ὡς ἱατροὶς προσεπέλαζον ἐπὶ πλανώμενα ἔθνη, οὕτω πω; περὶ αὐτῶν τροπωσάμενος εἶρη ὁ Προφήτης· « Οἱ δὲ νεκροὶ ζῶν οὐ μὴ ἴδωσιν, τουτέστιν, οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, οἱ λίθινοι καὶ ξύλινοι, ἄργυροὶ καὶ χρυσοὶ, καὶ ὀστράκινοι καὶ χαλκοὶ, ὅλη νεκρὰ ὄντες· οὐτε ἱατροὶ, οἱ αὐτῶν ζώδονες (88), ὑπὸ Χριστοῦ συντριβέντες, οὐκέτι ἀναστήσονται.

ρδ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρμηνεύει, « Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; » Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ὁ λίθος οὗτος ὁ Χριστός ἐστιν· ἀπεδοκίμασθη δὲ ὑπὸ γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐγένετο κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐθνῶν, ἥτις λέγεται γωνία· γωνία δὲ λέγεται, ὅτι οὐ τὸ πᾶν τοῦ κόσμου εἰς τὸν Χριστὸν πεπίστευκεν, ἀλλὰ μολις ἐκ ἐπίσημα γωνία ἀπεικασμένα τῶν Ἑλλήνων ἐθνῶν, οἷτινίς ἐσμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρμηνεύει, « Ἐκεῖ ἐξανηλωθὲν κέρασ τῷ Δαυὶδ, ἠτοίμασα λόχον τῷ Χριστῷ μου; » Ὁ Μακάριος λέ-

182. Epiphanius, post hæc interroganti, quis in Evangelio dicatur per mammona, respondet Andreas, eo nomine venire publicanos, rapaces, avaros, eosque omnes, qui viduarum ac orphanorum facultates injuste auferunt et absumunt, iisque sibi dignitates atque imperia comparant. Venit etiam eodem nomine dæmon avaritiæ, qui sordida divitiarum cupiditate homines inflamat. Rursum quaerenti Epiphanius, qui esset intelligendum istud Psalmistæ oraculum : « Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ **, » rursus tale responsum dedit beatus Andreas : Flecte oculos, charissime, cum sacrosanctum missæ sacrificium peragitur, ad sacrum altare; et respice in circuitu mensæ filios Dei, lampadibus instructos, uti novellas olivarum in vinea consistentes; eos, in sacrificii divini, instar plantarum pulcherrimarum sunt, quos animo versabat Propheta, cum oracu-

B 183. Iterum quaerit Epiphanius : Quid tandem illud est, quod Isaias pronuntiavit : « Mortui autem vitam non videbunt, neque medici suscitabuntur ** ? » Vehementer enim conantur persuadere nobis hæreticorum sectatores non fore mortuorum resurrectionem. Atque iterum respondit quaerenti beatus Andreas : Jupiter, Apollo, Mercurius, Saturnus, Juno, Diana, cæteraque falsorum deorum turba, mortui cæique, uti sunt, sic et appellantur a propheta; lapides quippe et aurum et argentum, neque vixerunt unquam neque victura sunt omnino, cum et inanissima et vita prorsus destituta sint. Hinc et gentiles, quibus dii isti medicorum loco erant, turpiter decepti sunt, cum illos veneraturi et sacrificiis honoraturi accesserunt. Ad hosce igitur vita sensuque carentes deos seu idola, quos deceptæ ac delusæ gentes cum veneratione adibant, respiciens propheta, ita pronuntiavit : Mortui autem, id est, dii gentium, lapidei, lignei, argentei, aurei, testacei atque ænei, cum materia spiritus expertes sint, vitam non videbunt : nec medici, dii scilicet iidem, quos ut vitæ datores colunt, a Christo contriti, ullo unquam tempore resuscitabuntur.

184. Porro cum diceret Epiphanius, Istum mihi locum interpretare : « Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli **, » illam dedit interpretationem beatus Andreas : Lapis iste Christus est, qui reprobatus a Scribis et senioribus populi Judaici, factus fuit caput Ecclesiæ gentium : quæ angulus appellatur, propterea quod non universus, qua patet, orbis, sed vix notabilis, si cum tota gentilitate comparetur, pars, quæ ex nobis Christianis constituitur, in Christum crediderit. Tum istius quoque loci Psalmorum : « Ibi suscitabo cornu David, paravi lucer-

** Psal. cxvii, 5. ** Isa. xxvi, 14. ** Psal. cxvii, 25.

(88) Similiter Σώδονες, vitæ datores, dici conjecto.

nam Christo meo⁴⁴, et explicationem flagitante Epiphanio, hanc subjunxit beatus Andreas: Cornu quidem suscitavit Deus Davidi, nempe, ut perspicuum est, Christum ex beatissima Virgine. Lucternam vero paravit Pater misericordiarum Christo Filio suo, videlicet beatum Prodromum Joannem.

185. Denique rogat Epiphanius istius solutionem sententiæ: « Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis⁴⁵. » Illamque in hunc modum dedit Andreas: Spiritus sanctus de Domino Jesu Christo testimonium perhibet, ita asseverante ipso Domino discipulis suis: « Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, ille testimonium perhibebit de me⁴⁶. » Unde perspicue patet, quod dixi, testimonium Domini Spiritum sanctum esse. Item bellissime indicat, quod in Jordane peractum est mysterium: istic enim, uti et in monte Thaboreo, idem sanctus Spiritus testimonium de Filio dixit. Quoniam itaque testimonium Domini vocatur Spiritus sanctus, licebit parvulorum nomine apostolos intelligere: qui prius quam sancti Spiritus gratia corroborati essent, mente ac virtute parvuli erant, utpote admodum imperfecti. At vero cum post gloriosum Domini ascensum in cœnaculo considerent apostoli, descendens Paracletus Spiritus reddidit homines, pridem illiteratos ac piscatores, omnibus rhetoricæ atque aliarum artium scientia quam excellentissimis longe sapientiores, nulla pro dato munere mercede recepta, præter sincerissimam fidem atque gloriæ divinæ desiderium. Potest quoque dicta sententia referri ad parvulos istos, qui ramis palmarum instructi occurrentes Domino, multis illum præconiis laudarunt atque extulerunt: nec enim sapientibus populi ac scribis illud agendi facultas fuit, sancto edocti, gloriose operati sunt.

186. Tam prolixo in multam noctem detenti colloquio Andreas atque Epiphanius, tandem alter ab altero discesserunt: et Epiphanius quidem domum se suam contulit, admirans cum stupore animi sapientiam atque intelligentiam, quæ processerat ex ore beati viri; atque ita reputabat secum ac loquebatur, fieri nullo modo posse, ut quis tam dextere ac congruenter veræ fidei, tam abstrusa in medium proferat, nisi præsentis ope Dei adjutus. Beatus vero Andreas consuetum sibi morem obtinens, exercitationibus, quas tempore nocturno obire solebat, sese accinxit.

CAPUT XXIII.

Impurissimi peccatoris mors infelix præmonstrata Andrewæ; et hujus eximia erga inimicos charitas piæ mulieri manifestata.

187. Beatissimus itaque Andreas, ludens aliquando more hominis non satis sui compotis, in ambulatione porticus publicæ, quæ appellatur Mau-

ργει· Κέρας μὲν ὁ Θεὸς ἐξενέτειλε τῷ Δαυὶδ, πρὸς ἄλλον ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου τὸν Χριστόν· λόχον δὲ ἤτοίμασεν ὁ Πατήρ τῶν οἰκτιρῶν τῷ Χριστῷ καὶ Υἱῷ αὐτοῦ, τὸν μακάριον Ἰωάννην τὸν Πρὸδρομον

ρπζ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα λύσειν ἔχει, ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστῆ, σοφίζουσα νήπια; ἡ Ὁ Ἅγιος ἔφη· Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστὶ τὸ μαρτυροῦν περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς μου, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαθεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστὶν. Τὸ αὐτὸ ἐνόησε καὶ τὸ ἐν Ἰορδάνῃ μυστήριον· ἐκεῖ γὰρ ὁ Παράκλητος τὸν Υἱὸν ἐμαρτύρησεν, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ Θαβωρῷ. Ἐπεὶ οὖν μαρτυρία Κυρίου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀνομαζέσθαι, ἔξεστι νοῆσαι νήπια τοὺς ἀποστόλους, οἵτινες πρὸ τοῦ δεῖξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον νήπιοι ταῖς φρεσὶν ἐτύχανον, διὰ τὸ ἀτελεῖς τοὺς οὗτους ὑπάρχειν. Ὅτε οὖν ἐν τῷ ὑπερήφῳ μετὰ τὴν σωτήριον ἀνάληψιν ἐκαθέζοντο οἱ ἀπόστολοι, καὶ κατελιθῶν ὁ Παράκλητος, τοὺς πρώην ἀγραμμάτους καὶ ἀλλοῖς ὑπάρχοντας σοφωτέρους ῥητόρων καὶ ἀπάντων τῶν ἐν φρονήσει θαυματοζομένων ἀπέδειξεν, οὐδὲν παρ' αὐτῶν εἰς ἀντιμισθίαν δεξάμενος, ἡ πίστιν εὐκρινεστάτην καὶ πόθον. Δύναται δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ νήπια ἐκεῖνα ἀναφέρεσθαι, ἅπερ μετὰ βοτῶν ὑπαντῶντα, τὸν Κύριον εὐφήμουν καὶ ἐδύραζον· καὶ γὰρ οἱ σοφοὶ καὶ οἱ γραμματεῖς οὐ συνήκαν ποιῆσαι τοῦτο, τῶν ἐλαχιστοτάτων νηπίων ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σοφισθέντων.

quod isti nullius æstimationis parvuli, Spiritu

ρπς'. Ταῦτα τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου μετὰ Ἐπιφανίου ὁμιλήσαντος, ἐσπέρως ἦδη βαθείας οὐσίας, ἀφ' αὐτῶν ἀνεχώρησαν· καὶ ὁ μὲν Ἐπιφάνιος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπορεύθη, φρίττων καὶ ξενιζόμενος τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν τὴν ἐξεληθοῦσαν, ἐκ τῶν χειλέων τοῦ Μακαρίου· ἔλεγε γὰρ ὅτι Ἐπ' ἀληθείας οὐδεὶς δύναται ταῦτα οὕτως ἐν εὐθύτητι λαλεῖν, εἰ μὴ ἢ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ· ὃ δὲ μακάριος Ἀνδρέας πάλιν κατὰ τὸ σῦνηθεῖς ἐν τοῖς τῆς νυκτὸς ἀγῶσιν ἐπισχολεῖται τὰ ἐξ ἔθους ἐργαζόμενος.

ρπδ'. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν τοῦ Μακαριωτάτου παίζοντος ἐν τῷ περιπάτῳ τοῦ δημοσίου ἐμβόλου τοῦ λεγομένου Μαυριανῶ, ἐτυχε τοῦ γενέσθαι αὐτὸν

⁴⁴ Psal. CXXI, 17. ⁴⁵ Psal. XVIII, 8. ⁴⁶ Joan. xv, 26; xiv, 17.

ἐπὶ τὴν λιθίνην πύρταν, ἐκνέυσαντα τῆς δημοσίας. Ἦν δὲ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν τοῦ μεγάλου μάρτυρος Θύρσου ἡ διὰ Κύριον ἐπετελεῖτο ἀθλισις. Ὡς οὖν εἰρηται, πώτισίον τῆς λιθίνης πύρτας γενέσθαι αὐτὸν, ὄρσῃ, καὶ ἰδοὺ ἀνθρωπῶς τις ἐκ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου ὑποστρέφων, ἀπῆε εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ὁλος μέλας καὶ ζοφώδης· πληθὺς τε δαιμόνων ἐμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ὄπισθεν πορευομένων, καὶ κατεγέλιον τραγῳδῶν τινὰ περὶ αὐτοῦ· ὄρχομενοι δὲ ἔλεγον· Οὗτος τέως ἡμῶν ἔστιν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀναποκρινόμενοι πρὸς τὴν κατάληξιν, ἔλεγον· Ἰδοὺ κερδάνομεν αὐτὸν ὁμόσωμον καὶ ὁμότροπον, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντιβῆσις περὶ αὐτοῦ οὐδενός· ὁλος γὰρ ἡμῶν ἔστιν. Ταῦτα μὲν ἔλεγον περὶ αὐτοῦ, καὶ ἄλλα πολλὰ, ἃ οὐκ ἔβην γράφειν, καὶ εἰλικον τὸν ἔλειπὸν εὐφραϊνόμενοι· γνώσαντες γὰρ ἦσαν τῆ

αὔριον ἐκδημεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ διὰ τοῦτο ἠὲ ῥαίνοντο εἰς τὴν ἀπόλειαν αὐτοῦ.

habantque misellum hominem exsultabundi, quia noverant luce postera e corpore migraturum; sicque interitus hujus illorum gaudium fuit.

ρη'. Ὁ δὲ Μακάριος ἐστῶς, ὡς εἶδε ταῦτα, ἐν λύπῃ ἐγένετο· ἦδει γὰρ ὅτι ἀπαξ κερδάνωσιν αὐτὸν, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς νέας ἡλικίας πορνοκάπηλος ἦν, αἰμομιξίας καὶ ἀσελγείας σχολάζων· τὸ δὲ πάντων χεῖρον, ὅτι καὶ εἰς τὴν βδελυρὰν τῶν Σοδομιτῶν αἵρεσιν ὁ ἀθλιος ἐπιμαίνοτο, ἀλλὰ μῆτε ἐκκλησίαν γνωρίζων, εἴτε κοινωνίαν, εἴτε εὐχὴν πώποτε δεξάμενος, ἀλλ' οὕτε τι τῶν πνευματικῶν ἠπίστατο, ἀλλὰ πάντα σαρκικά, πάντα δαιμονικά· πάντα γὰρ τὰ αὐτοῦ ἄσωτα, καὶ δεινὰ, καὶ σατανικά ἐγρημάτιζεν, πάντα τὸν βίον αὐτοῦ μετὰ πορνῶν, καὶ μεθύσεων, καὶ κιθαρωδῶν ἀνήλισκεν, τούτους τερπόμενος. Ὡς δὲ ἐπορεύετο ὁ ἔλειπὸς ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἠκολούθησεν ὁ Δίκαιος ὄπισθεν, θέλων ἰδεῖν ποῦ μένει· καὶ ὡς ἔμαθε, τῇ ἐπαύριον ἦλθεν ἐν τῇ οἰκίᾳ, πόρρωθεν ἐστῶς, βουλόμενος ἰδεῖν τὰ συμβάντα αὐτῷ. Εὗρε δὲ αὐτὸν ἐν τῇ παγίδι τοῦ θανάτου ζωγρηθέντα καὶ κείμενον, καὶ τινα ἄσχημα ἴθι εἰσπράττοντα. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ πλείστοι τῶν ἰδίων, χάριν ἐπισκέψεως ἐληλυθότες, καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἰσάμενοι, ἐθρήγουν αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ τινα δεινὰ ἐκεκράγει καὶ αἰσχυρὰ, οὐκ αὐτός, ἀλλ' ὁ κερδῆσας αὐτὸν διάβολος. Ἐθεύρει δὲ ὁ Δίκαιος τὸν Σατανᾶν ὡσπερ μῦς, ποτὲ δὲ ὡς ὄφις, ἢ ὡς ἔχιδνα ἐκχέειν, καὶ ἐξῆε ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ κράζων διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ ἔλειπὸς, ποτὲ μὲν ὡς γάττα, ποτὲ δὲ ὡς κύων, ἢ ὡς χοῖρος. Ἀπῆε δὲ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀφεδρώνι αὐτοῦ, τῆς κόπρου αὐτοῦ ἀπογευόμενος· ἀπὸ γὰρ τοῦ πολλοῦ κλόνου ἠρέμει ἐν τῇ τοῦ θανάτου προσεγγίζων τομῇ. Οὕτως οὖν ὁ ταλαίπωρος παραδειγματιζόμενος, καὶ αἰσχυρῶν τοῖς πᾶσι φανεῖς, πικρὸν τὸ τέλος ἀπηνέγκαστο· καὶ γὰρ οὕτε ἐξέκλιεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πώποτε, ἀλλ' ὄρθα-

A riani (89), atque inde deflectens, forte devenit ad portam Lapideam. Agebatur autem dies, quo magnus Christi martyr Thyrsus (90) consummaverat certamen martyrii. Illo igitur die ad portam, ut dictum est, Lapideam accedens Andreas, conspiciit hominem quemdam, e memorati martyris templo egredientem, domum sese conferre, omni ex parte nigrum ac tenebricosum: ingens hominem turba dæmonium præcedebat, sequebatur iugens; eaque deridendo et saltitando non letam sane tragœdiam agens exclamabat: Hic nostræ modo potestati subditus est. Quibus alii statim succinentes respondebant: 'Ecce illum, moribus ac sæditate nobis simillimum iurificimus: nec est qui nobiscum de ulla ipsius parte contendere ausit: totus quippe, quantus quantus est, noster est. Atque hæc quidem, præter alia plurima, quæ hic describere nihil attinet, jactabant dæmones, raptabantque

188. Stans itaque Andreas et contemplatus triste spectaculum, magnam animo mœstitiam concepit: novit enim, jam pridem potestati dæmonum traditum fuisse, quod jam inde a juvenili ætate in Iupanari versans, fornicationibus atque incestuosis libidinibus finem nullum imposuisset; quodque detestandum magis, in nefandam Sodomitarum hæresim ac rabiem furore tam insano ferebatur miser, ut neque ecclesiam nec sacros cœtus precationis causa unquam adiret, nec ullam rerum spiritualium, carnalium vero et diabolicarum omnium maximam haberet notitiam: omnia enim, quæ actitabat, libidinem, nequitiam, peccatum olebant; totam vitam cum scortis, cum temulentis, cum citharœdis, quorum consuetudine delectabatur, consumebat. Abeuntem igitur miserum hunc domum suam pone secutus est Andreas, observaturus quo in loco domicilium suum haberet: quod ubi didicisset, rediit eodem sequenti die; atque eminens consistens, quid obventurum esset contemplabatur. Reperit autem in primis ipsum, laqueo jam mortis constrictum, turpia quædam quibus assueverat exprimentem: reperit et frequentem tam propinquorum, qui visendi causa confluxerant, quam aliorum turbam, omnes moribundum lamentis et planctibus prosequentes: reperit denique et Satanam, qui per ægroti organa terribilem atque absurdum clamorem ciebat, quique modo muris, modo anguis, modo viperæ speciei per os exibat, ac multum vociferans, nunc felis, nunc canis, nunc porci vocem æmulabatur. Nonnunquam manum suam in secretas corporis partes immittens, extracta inde stercora ore degustabat:

(89) Ms. Vatic., τὰ Μαριανοῦ: male. Scribendum erat Μαυριανοῦ. Agit autem de hoc urbis tractu seu palatio Cangius, lib. II, cap. 16, de Donibus insignibus, n. 52.

(90) S. Thyrsus martyr colitur 14 vel 24 Decemb.

a Græcis, a Latinis vero 28 Januarii, quando de eo egimus: ejus autem Martyrium Menæa collocant in Helenianis, quas ædes, vico toti nomen dantes, in foro Theodosii sitas fuisse docet Cangius, lib. II, cap. 5, n. 5.

jam enim præ vehementia concussionis tantæ contu- A
tuerat, angustiis vicinæ mortis oppressus. Atque
hoc modo miser ille, præsentibus omnibus exemplum confusionis propositus, acerbo tandem sine
vitam terminavit, anima nusquam ad diverticula deflectente, sed recta
properante ad barathrum inferi, ubi in sempiternis tenebris et vinculis indissolubilibus perennatura erat.

189. Sepulto dein cadavere, convenerunt frequen-
tes ad uxorem demortui, consolandi causa; cumque incidere sermo de perditis illius vita moribusque, aliis quidem dicitantibus tam effusæ ipsum petulantia fuisse, ut si quam forte mulierem, sive inuptam, seu prostitutam, seu matrimonio junctam conspicatus esset, non effugeret manus hominis libidinosi, quoad intemperantiam suam diabolicam explesset; aliis vero, nugatorem, loquacem et adulterum insignem fuisse contendentibus; tandem uxor ipsa narrare instituit, quomodo a matrimonii sui primordio nunquam pedem in ecclesiam intulisset, nunquam orationem fudisset, nunquam frontem cruce signasset, communicasset nunquam: quomodo denique apud scorta pernoctare consuevisset: Si quando autem inde reverentem ego, inquebat, vel verbulo interpellarem, confestim expedito in caput meum infelix baculo, verberibus sævire non desinens, quidquid poterat molestiæ ac doloris inferebat. Cum interim sera actorum pœnitentia illum subsisset nudius tertius, venissetque ad me cubitum, jamque una dormituri decumberemus, solito mansuetiorem nacta, variis corpi monitionibus urgere: tum interroganti, quid sibi faciendum mandarem, respondi: Ut lucē crastina concedamus una ad sancti Thyrsi, cujus memoria solemnis agitur, ut istic sacrosancto missæ sacrificio intersimus, ut salutifera Christi mysteria communicemus, et gratia divina illustrati sanctius reliquam vitam transigamus, ut denique tandem aliquando vel unico die Christianum agas: fortassis benignus Dominus salutarem sui timorem præteritæ delicta expiare, insuper et justitiæ opera æternam mereamur. Hæc ille mea monita se opere

190. Ut ergo illuxit, sancti martyris Thyrsi templum adivimus, ingressique, ego mox orare institui, ille omnia irridere; non inclinatione capitis, quasi oraturus, sanctum martyrem dignari; non imaginem sancti salutare; sed remissis consistere manibus, atque irridere, uti dictum est, alios, preces suas Deo offerentes. At ego, finita precatione mea, ad ipsum conversa: Quid hic astas, inquam, infelix, non aliter quam brutum animal? cor saltem Dominicæ crucis signum fronti tuæ non imprimis? Quid ita vanus ac profanus Judæorum te more in loco sacro geris? Si minus Deum times, homines saltem reverere; accede igitur, et, ut te monui, adora. Tum ille: Ostende, ait, quid alore. Et ostendi ego venerandam sancti martyris iconem, dicens: Hanc adora. Quibus ille

(91) Ms. Vatic. interponit: Τῷ δικαίῳ αὐτοῦ καὶ νοσηρῷ ὄμματι φαινόμενος: quæ in ms. Max. desiderantur: ubi tamen mox ingens hiatus occurrit

A τούσα πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ ἄβυθου παραγένετο, ἐν τῷ αἰωνίῳ σκῆτι: ἐκείσε δεσμευθεῖσα ὀξυτάτα.

ρπθ'. Ταρῆντο; οὖν τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ τινων παραγενομένων πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ χάριν παρραμυθίας, καθεζόμενοι ἐκίνουν λόγον περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, ὅποιος ἦν χαλεπός: καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ὅπου γυναῖκα ἐθεάσατο, εἴτε ἀγαμον, εἴτε παλλακίδα, εἴτε ὑπανδρον, εὐθέως οὐ ἔδρα ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, μέγχις ἂν τοῦ διαβόλου τὴν ἐπιθυμίαν εἰργάσατο: ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι φλύαρος ἦν, καὶ γλωσσώδης, καὶ μοιχὸς σφόδρα. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ διεγγέσατο περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀφ' οὗ συνεξεύχθη αὐτῷ οὐδέποτε ἐκκλησίαν ἐγνώρισεν, οὔτε προσηύξατο, οὔτε σταυρὸν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐποίησεν, οὔτε ἐκοινωνήσεν, ἀλλ' ἀεὶ διανυκτερεύων εἰς τὰ πορνεία: εἰ δὲ ἐνθάδε ἐγένετο, ἢ ἀπαξ τι ἐλάλησα, τὴν βέβδον ἐκ τοῦ ἀτυχεστάτου μου σώματος οὐδόλως κατέφερον, ἀλλὰ πάντα δεινά μοι κατειργάζετο. Ἐν οἷς τῆ πρὸ χθὲς κατανογέτος αὐτοῦ (91), καὶ ἐν τῇ κλίνῃ μου γεγονότος πρὸς με, ἡμερωθείσης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὡς ἐκαθεύδομεν, ἠρξάμην νοθευτῆ αὐτόν. Κάκεῖνος ἔφη μοι, Καὶ τί θίλεις ποιῆσω, εἰπέ μοι. Λέγω αὐτῷ: Θέλω ἵνα τῆ αὐριον ἀπέλιθωμεν εἰς τὸν ἅγιον θύρσον, καθότι ἐστὶν ἡ μνήμη αὐτοῦ, καὶ ἵνα μαίνωμεν ἐκείσε τῇ ἀγίᾳ λειτουργίᾳ, ὅπως κοινωνήσαντες τῶν ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, καὶ φωτισθέντες ἀγιασθῶμεν, ταπεινῶ, καὶ γένη Χριστιανὸς κἂν μίαν ἡμέραν: καὶ ἴσως Κύριος ὁ Θεὸς ἐμβαλεῖ εἰς σὲ τὸν φόβον αὐτοῦ, καὶ σπουδᾶσθης ἀπαλλαγῆναι τῶν προημαρτημένων σου, ἐπικτίσθης δὲ καὶ ἔργα δικαιοσύνης, καὶ οὕτω δυνησώμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν. Ὁ δὲ συνέθετέ μοι οὕτω ποιῆσαι.

animo tuo immisurus est, quo stimulatus, vitæ exercere studeas; ut sic ambo ad vitam ingredi completurum recipit.

ρλ'. Πρωτὰς δὲ γενομένης, ἱπορεύθημεν ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος θύρσου, καὶ ὡς εἰσῆλθομεν ἐνδον, ἐμοῦ προσευχομένης, ἴστατο μωκίζων, καὶ οὔτε τὴν κεφαλὴν ἐκίνειν εἰς τὸ γόστου τοῦ προσκνησῆσαι τῷ ἁγίῳ μάρτυρι, ἀλλ' οὔτε τὴν σφραγίδα τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῶν σταυροῦ ἐν τῷ προσώπῳ ἐποίησεν, ἢ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου ἀσπασθῆναι, ἀλλ' ἴστατο κεχλασμένης ἔχων τὰς χεῖρας, καὶ μωκίζων τοὺς προσευχομένους Θεῷ. Ἦς δὲ ἐτέλεσα τὴν εὐχὴν, στραφεῖσα λέγω πρὸς αὐτόν: Τί ἴστασαι ὡς περ ζώδιον ἀψυχον, ταλαίπωρε, καὶ οὐ ποιεῖς κἂν τὴν σφραγίδα τοῦ Δεσποτοῦ Θεοῦ ἐν τῷ προσώπῳ σου, ἀλλὰ παντελῶς ἐματαιώθης, ἐλατίνῃ, καὶ ἴστασαι ὡς περ Ἰουδαῖος; οὐ φοβεῖ σὺ τὸν Θεόν, κἂν τοὺς ἀνθρώπους αἰσχύνῃται, καὶ πορευθεῖς προσευξαι ὡς εἶπόν σοι. Λεγέει ἐκεῖνος: Τί μοι προσεύξο-

post has voces, καὶ ὀπισθεν περευομένων, usque ad medium num. 191 et hæc verba: Ἐν οἷς τῆ πρὸς χθὲς κατανογέτος; αὐτοῦ.

μαι, δεῖξόν μοι. Ἐγὼ δὲ εἰδείξ αὐτῷ τοῦ ἀγίου μάρτυρος τὴν τιμίαν εἰκόνα, φήσασα, Ἐνθάδε πρόσκεισαι. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσεν, ἐδεδούξατο τὴν εἰκόνα, καὶ φησιν· Καὶ τίς ἡ ταύτης δύναμις περιέστιν, ἀψύχῳ ὄσση, καὶ ἀναισθητῷ, ματαία πλάνη τῶν ἀναισθητῶν; Τί γὰρ ὠφελεῖ αὐτῇ, σοὶ λέγω, τοῖχε, βοήθησόν μοι; Τοῦτο εἰρηκῶς ὁ πανάθλιος καὶ

ρηα'. Ἐγὼ δὲ φοβηθεῖσα τὴν εἰς τὸν Ἅγιον βλασφημίαν, ἠρξάμην παρακαλεῖν τὸν Ἅγιον φείσασθαι τοῦ μισρωτάτου τὴν ἀναισθησίαν, καὶ μὴ ἀποδοῦναι αὐτῷ τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ· καὶ ἀφῆνης ἀρπαγέντος τοῦ νοσῆ μου ὡς πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ μάρτυρος, ἀκούω λεγούσης πρὸς με· Ἐγὼ μὲν συμπάθῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς ὠργίσθη αὐτῷ, καὶ οὐκ ἀνέχεται· ἄβριον γὰρ ἐκέλευσε βίβαστηθῆναι αὐτόν, ἵνα ἐξολοθρευθῆ ἐκ γῆς τὸ μνημόσυον αὐτοῦ, καὶ γινώσεται ἐν τῷ ἀσέβει πυρὶ, ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ἡ δόξα τῶν τοῦ θεοῦ γνησίων φίλων τε καὶ μαρτύρων. Μετὰ δὲ τὴν τῆς θείας λειτουργίας ἀπόλυσιν ἐνδον γενομένης μου, εὔρον αὐτὸν λάβρῳ πυρετῷ συνεχόμενον, καὶ ἐν τῇ κλίνῃ κείμενον, ὡς ἐωράκατα. Τοῦτο τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἰρηκυίας, τρόμος ἔλαβε πάντας τοὺς ἐκεῖσε εὐραθέοντας, καὶ ἔλεγον· Ὅντως θεὸς οὐ μικτηρίζεται· καὶ γὰρ ἀδιάφυστά εἰσιν αὐτοῦ τὰ δικαιοῦματα, καὶ τὰ κρίματα, καὶ αὐτὸς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ταῦτα μὲν, ἀγαπητοί, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ μακαρίου ἐκείνου στόματος τοῦ Δικαίου ἤκουσα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ ταλαιπύρου ἐκείνου. Καὶ γὰρ ὠφελεία· χάριν, καὶ τοῦ ἔνακεν τοῦ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ φεῦγεῖν ἀπὸ τὴν πορνείαν, καὶ τὴν μοιχείαν, καὶ τὴν μέθην, καὶ ζητεῖν ἐν νυκτὶ τε καὶ ἡμέρᾳ τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν, καὶ μὴ καταφρονεῖν τῶν ἁγίων μαρτύρων, καὶ τῶν τιμίων λειψάνων αὐτῶν, καὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων.

ρηβ'. Ποτὲ δὲ περιπατοῦντος τοῦ Ὁσίου ἐν τῷ δημοσίῳ φόρῳ πλησίον τοῦ κίονος, ὃν ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ Κωνσταντίνος ὁ ἐν ἁγίοις βασιλεὺς ἐστησεν, ἐν ᾧ φασὶ καὶ τοὺς τιμίους ἤλους, τοὺς ἐν τῷ ζωοποιῷ Χριστοῦ σώματι ἐμπαρτίνας, ἐν τῷ ἐπάνω τούτου Ἰσταμίνι ἀνδριάντι ἐφαιδρύνατο, πρὸς δόξαν μὲν Θεοῦ, σκέπην τε καὶ φυλακτήριον τῆς βασιλευσῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ γυνὴ τι, τιμῷ Πνεύματι Θεοῦ φαιδρυνομένη, ἐν ἐκστάσει γενομένη, διανοιγέτων τῶν ψυχικῶν αὐτῆς ὀμμάτων, ὁρᾷ τὸν Μακάριον περιπατοῦντα μέσον τοῦ πλάθου, ὡς στεῦλον πυρὸς ἐξαστράπτοντα, καὶ ὡς βολίδα· πυρὸς εἰς τὸν ἀέρα ἐπαφιέντα καὶ αὐγάζοντα. Τινὲς δὲ μωροὶ ἰδόντες αὐτῷ κέσσου, ἄλλοι δὲ κατὰ τοῦ αὐχένος ἔτυπτον· καὶ πολλοὶ βλέποντες αὐτὸν ἀηδίζόμενοι, ἔλεγον· Κύριε, μηδὲ ἐχθρὸν ἐὰν ἔχωμεν, ἵνα οὕτως αὐτῷ συμβέδηκεν. Τινὲς ζοφώδεις καὶ μέλανες δαιμόνες ἐπακροῦμενοι, ὀπισθεν περιπατοῦντες, ἔλεγον· Ναὶ ὁ θεὸς εἰσακούσεται τῆς εὐχῆς ὁμῶν, καὶ μὴ

A auditis, exsecratus imaginem : Quæ, inquit, in illa virtus inest, quæ ipsa cum vita sensuque destituta sit, nihilo saniores vos turpiter decipit? Quid enim profuerit ipsi istud : Tibi dico, paries, adjuva me? Atque his dictis, consternatus animo confestim e templo se cursim recepit.

θηρηθεῖς, δραμαίως τῆς ἐκκλησίας ἐξῆε.

191. Ego vero, propter illam in sanctum martyrem blasphemiam exterrita, precibus ipsam placare institui, supplicans, ut parcius insanie mariti vellet, et meritas pro blasphemia pœnas irrogare supersederet, cum subito, abrepta mente ad imaginem martyris, sic mecum loquentem audivi : Ego quidem commiseratione viri tui tangor, sed qui ipsi vehementer succensuit Deus, tantum scelus non sinet impunitum : cras enim radicibus excidi iussit hominem impium, ut ne memoria quidem ejus superet in terris, tandemque in flamma inextinguibili cognoscat, veris Dei amicis ac martyribus veram manere gloriam in cœlis. Post hæc finito sacrificio divino, domum regressa inveni maritum, febribus acerrimis correptum, in lecto ; uti vos quoque eum vidistis. Talia narrante viri uxore, tremor invasit omnes, qui aderant, dicentes : Vere Deus non irridetur, cujus infallibiles sunt justificationes et judicia, redditori unicuique secundum opera ejus. Atque isthæc, dilectissimi, non tantum ex beato sancti Andreæ ore, sed ex ipsa quoque hominis defuncti conjuge coram mihi audita vobis enarravi, ut inde fructum aliquem capientes, in timore Dei vivere pergatis ; ut fornicationem, adulterium, temulentiam ubivis locorum semper fugiatis, ut diu noctuque auxilium imploretis divinum, denique ut sanctos martyres eorumque venerandas reliquias et imagines non despiciatis.

192. Obambulabat aliquando Andreas in foro publico propter columnam, quam beatæ memoriæ Constantinus, imperator sanctissimus, sublimem erexit, impositamque columnæ statuam (92) venerandis clavibus, quibus vivificum Christi corpus peritum fuit, dicitur exornavisse, ad gloriam Dei defensionemque et conservationem regni civitatis. Ecce autem mulier quædam, a Spiritu divino in exstasim raptâ, apertis animæ oculis conspexit virum beatum per medias deambulare turbas, non aliter quam columnam igne coruscantem, et jacula ignita per aerem late emittentem. At insani quidam caput collumque ejus colaphis egregie onerabant ; quod alii, tristes et indignantes, conspicati : Domine, inquebant, non, si quem inimicum habemus, tam indignis cum ipso agatur modis. Quæ verba dæmones, qui pone ambulabant tenebrosi nigrique, audientes : Ita sane, inquebant, exaudiet preces vestras Deus, non suscitaturus

(92) Cangius, lib. 1, cap. 21, agens de majori ad palatium foro, quod ab Augusta matre Augustinæ voluit Constantinus appellari, meminit victricis ibidem columnæ porphyreticæ, et desuper

impositæ statuæ ipsius Helenæ : cui crediderim inclusos clavos Dominicis fuisse, saltem ex vulg. traditione, quoad statua illa stetit.

alterum huic similem super terram in æternum : A nemo unquam fuit , qui tanto adussit dolore corda nostra , quanto hic etiosus ; qui domini sui se servituti subducens , stultum simulando , mundum fludit .

193. Atque hæc illi quidem . Mulier vero in illos , qui cadebant Andream , intuita , animadvertens simul , istud eorum scelus a tenebricosis illis adnotari , dicentibus : Saltem isthoc solari nos potest iudicium , quoniam contra jus fasque in illum verberibus sæviunt , sævientes vero non levi se scelere obstringunt : ex hoc enim capite accusandi omnino a nobis sunt in hora mortis , quod injuste electum Dei percusserunt ; nec est quod salutem sperent . Audiens autem hæc divinitus Andreas , verbo unico omnem eorum fraudulentiam elusit , atque ita cum ipsis expostulavit : Non est vestrum isthoc cadentium me factum adnotare ; ego enim rogavi Dominum meum admirabilem , ut ne statuat illis peccatum quod me verberant ; et ignorantia eorum , in quem sæviant non cognoscendum , locum veniæ reliquit .

194. Hos viri sancti ad tenebricosa dæmonia institutos sermones cum percepisset prædicta mulier , sublatis in altum oculis , cernit portam cæli adaperiri , turbamque illac pulcherrimarum hirundinum effundi , quarum medium tenebat locum per magna et nive candidior columba : quæ cum hirundinibus ad beatum Andream delabens , olivæ ramum , aureis insignem floribus , portabat ore ; et alloquens ipsum more hominum : Accipe , dicebat , hunc oleæ ramum , quem tibi omnipotens Pater et Dominus Sabaoth specimen paradisi sui mittit , non alia de causa , quam quod misericors et beniguus sis , quemadmodum et ipse est : ecce igitur magis magisque in dies te glorificabit Dominus , et exaltabitur nomen ejus sanctum in te , quia judicasti , nulli illos peccato obnoxios esse , qui verberando quotidie de te pessime merentur . His dictis Andree capiti insedit columba , tota colore argenteo nitida , excepto dorso , quod auri fulgore coruscabat ; oculi vero ut gemmæ pretiosæ rutilabant ; pedes colore purpureo tincti erant ; caput cruce florea insigniebatur ; in circuito denique hirundines modulabantur concantu vario .

195. Hic enimvero obstupuit vehementer devota illa mulier , tandemque a spectaculo sibi reddita , nihil eorum quæ viderat potuit enarrare aliis , secumque ita solummodo loquebatur : Deus immortalis , quot bonitas tua in terris luminaria , homines , inquam , sanctitate conspicuos , habet , quamvis passim ignoti lateant ! Et conata sæpius visa sua communicare cum aliis , exponere nequivit , virtute quadam occulta prohibente , et trepidationem injiciente : unde deinceps , volens nolens , rem admiratione dignissimam involvere silentio com-

(93) Ms. Vatic. , ἔλυσεν αὐτῶν τὰ σημειώματα δυνάμει Θεοῦ κραταιᾷ φερόμενος .

ἔγειρεν εἰς τὸν αἰῶνα ἄλλον τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς ὁὐδεὶς γὰρ κατέκλυσε τῶν καρθίας , ὡς ἀκαμάτης οὗτος ἂν βουλόμενος γὰρ κάμνειν τὰ ἔργα τοῦ κυρίου αὐτοῦ , μωρὸν ἑαυτὸν προφασισάμενος , παίζει τὸν κόσμον .

ργῆ . Ταῦτα μὲν οὕτως ἔλεγον ἡ ἑώρα δὲ ἡ γυνὴ τοῦς τύποντας τὸν Δίκαιον , ὅτι ἐσημειοῦντο οἱ ζῶφώδεις ἐκεῖνοι , καὶ ἔλεγον Ἐκὼν τοῦτο τὸ κρίμα ἔχομεν εἰς παραμυθίαν , ὅτι ὀδίκως αὐτὸν οὕτοι τύποντας ἔχουσιν ἁμαρτιαν ἅπαντως γὰρ αὐτοὺς τῆς τοσούτης προφάσεως καταδικάζομεν αὐτοὺς ἐν τῇ ὥρῃ τοῦ θανάτου αὐτῶν , ὅτι ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ ἔτυπον ὀδίκως , καὶ οὐκ ἐστι σωτήρια ἐν τοῦτοις . Ἀκούων δὲ ταῦτα ὁ Μακάριος πνεύματι θείῳ , [ἐνὶ λόγῳ τὰς πανουργίας αὐτῶν ἔλυε (93)] καὶ ἐδικάζετο αὐτοῖς λέγων Ὁὐκ ἐστιν ὑμῖν σημειοῦσθαι ταῦτα ἔγω γὰρ παρεκάλεσα τῷ φοβερῷ Δεσπότῃ μου μὴ ἡγείσθαι αὐτοῖς εἰς ἁμαρτιαν τούτου ἕνεκα ὑπὲρ ὅσον με τύπτουσιν , καὶ ἡ ἄγνοια τόπον αὐτοῖς ἀπολογίας ὀδωσιν .

ρηῶ . Ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ἡ γυνὴ ὀμιλοῦντα μετὰ τοῖς σκοτεινοῖς ἐκεῖνοις , ὄρᾳ εἰς ὕψος , καὶ ἰδοὺ ὡς περ πύλη ἀνεῳγυῖα τοῦ οὐρανοῦ , καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξῴων πλήθος χελιδόνων τερπνῶν , μέσον δὲ αὐτῶν περισπερᾶ ὡς χιών , μεγάλη σφόδρα , καὶ κατῆει ἅμα ταῖς χελιδόσιν ἐπὶ τὸν Μακάριον , κάρφος ἑλαίας χρυσοῦ στίλβον βαστάζουσα ἐν τῷ στόματι αὐτῆς , καὶ ἀνθρωπίνῳ ; διαλεγομένη τῷ Μακαρίῳ καὶ λέγουσα Ἀδέξαι τοῦτο τὸ κάρφος , ὅτι ὁ παντοκράτωρ Πατὴρ καὶ Κύριος Σαβώθ σοι ἐκ τοῦ παραδείσου ἀπέστειλε γνῶρισμα , διὰ τὸ εἶναι σε οἰκτιρμονα καὶ φιλόνηρωπον , ὅν τρόπον οἰκτιρμων καὶ ἐλεῆμων ἐκεῖνος καθέστηχεν ἰδοὺ γὰρ δοξάζει σε ὁ Κύριος ἔτι καὶ ἔτι , καὶ ὕψωθήσεται τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐπὶ σοι , ἀνὸρ ὢν σὺ ἔκρινας τοῦ μὴ ἔχειν ἁμαρτιαν τοὺς καθεκάστην σε τύποντας . Ταῦτα εἰρηκυσία ἐκαθέσθη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ , καὶ ἦν ὅλη περιγυρωμένη , καὶ τὰ μετάφρενα αὐτῆς ἐν χλωρότητι χρυσοῦ ὁ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ὡς μαργαρίται τιμιοὶ ὁ δὲ πόδες αὐτῆς ὑπῆρχον βαφῇ βασιλικῇ βεθαμμένοι , καὶ σταυρὸν ἀπὸ ἀνθέων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἡν κύκλῳ αὐτῆς πολὺς τῶν χελιδόνων κλαδισμός .

ρηῶ . Ταῦτα ὄρωσα ἡ γυνὴ ἐκεῖνη ἡ θεοσεβῆς , ἐξεπλήσαστο σφόδρα ἔν ἑαυτῇ δὲ γενομένη ἀπὸ τῆς θέας ἐκεῖνης , οὐκέτι ἠδυνήθη εἰπεῖν τι , μόνον δὲ καθ' ἑαυτὴν ἔλεγε (94) Βαβαί , τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος , οἶους φωστῆρας ἔχει ἐπὶ γῆς , καὶ οὐδεὶς αὐτοὺς ἐπίσταται ! Πολλάκις οὖν ἔβουλήθη τὰ ὀραθέντα αὐτῇ τισι διηγησασθαι , καὶ παραχρημὰ τῆς δυνάμεις ἐκώλυεν αὐτὴν , εἰς τρέμον ἀγουσα , καὶ λοιπὸν ἔκοῦσα καὶ ἄκουσα τὸ θαῦμα ἀπέκρυθεν . Ὅθεν ἐν μιᾷ συναντῆ αὐτῇ ὁ Δίκαιος καὶ λέγει αὐτῇ Φύλαττέ μου τὸ μυστήριον ἐν τῷ τέω , Βαρβάρη ,

(94) Ibidem sic legitur : καὶ ἐκπληρομένη ἔλεγε .

τοῦτο γὰρ ὄνομα αὐτῆς, καὶ μηδὲν αὐτὴ ἐξείπησεν, ἄ
 ἔως οὐ διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς ἕως
 τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Κα-
 κῶς οὐ θέλω· εἰ δὲ καὶ θελήσω τινὶ διηγῆσασθαι,
 οὐ δύναμαι, τίμιε φωστῆρ καὶ ἐκλεκτὲ Κυρίου παν-
 θαύμαστε· κωλύομαι γὰρ ἀοράτῳ δυνάμει, καὶ εἰς-
 ἔρχεται τρόμος εἰς τὰ ὀστά μου, καὶ ἐν ἐμοὶ ἡ
 ἰσχὺς μου ταράττεται.

facultas non adest; prohibeor enim vi quadam invisibili, tremore quodam intima ossa mea subeunte, viribusque corporis deficientibus.

CAPUT XXIV.

Epiphanius a tentatione carnis liberatus : visa Deipara protegens populum : impuri hominis hypocrisis resecta.

ρῆς'. Τούτοις τοῖς τεραστίοις τοῦ θαυμασίου Ἄν- Β
 δρίου διαπρέποντος, συνέβη Ἐπιφανίῳ πόλεμος
 χαλεπὸς τῆς πορνείας· φρονήσας γὰρ αὐτῷ ὁ ἐπι-
 κατάρατος Σατανᾶς, ἑκατόνταρχον δαίμονα ἀπέ-
 στειλεν αὐτῷ, ὅπως τῇ λύπῃ ἀρανίσῃ, καὶ ἐξάρῃ
 ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος
 ἄγαν διδοχθεὶς, ἀγδῶς εἶχε, πικρῶς συνεχόμενος,
 καὶ τί δρᾶσαι μὴ ἔχων, διὰ τὸ λίαν ἐπελθεῖν αὐτῷ
 καὶ συνταράσσειν, ἀναζητήσας, εὔρε τὸν μακάριον
 Ἄνδρείαν· καὶ ἅπαντα αὐτῷ ἀναθέμενος, παρεκά-
 λει ἀπαλλαγῆναι τῆς πικρᾶς τυραννίδος τοῦ διαβό-
 λου, καὶ μὴ παντελῶς παρορθῆναι τοῦ μὴ εἰσελ-
 θεῖν εἰς πειρασμόν· δεινῶς γὰρ ἔλεγε πάσχειν
 ἀπὸ τῆς τοῦ δαίμονος προσβολῆς.

beratus, non succumberet tentationi; neve despiceret se precantem, et gravissimos diaboli insultus sustinentem.

ρῆς'. Ὁ δὲ Μακάριος, ὄντως ἐν ἀληθείᾳ τῆς τε C
 καὶ συμπαθέστατος, οἰκτιρῶς αὐτὸν, ὡς ἄτι γνή-
 σιον τέκνον, λέγει πρὸς αὐτόν· Τέκνον γλυκύτατον,
 Ἰσπαρσις ἡμῖν ἐγένετο, καὶ διὰ τυτοῦ ἀπελύθη καθ'
 ἡμῶν ὁ δράκων, ὅπως γνωσιόμεθα τὴν ἑαυτῶν εὐτέ-
 λειαν· καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ἡ ἰσχὺς ἡμῶν πρὸς τὴν
 πονηρίαν τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ τὸ πᾶν τοῦ φοβεροῦ Θεοῦ
 ἐστὶν, εἴτε νίκη, εἴτε ἀνδρία, εἴτε προσευχή, εἴτε
 νηστεία, εἴτε ἕτερον εὐρεθῆν ἐν ἡμῖν, πάντα θεωρεῖ
 περὶ ἡμῶν [τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῖν· αὐτὸς γὰρ εἶπεν,
 ὅτι· Ἄνευ ἐμοῦ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν·] καὶ ὅτι· Πᾶσα
 δικαιοσύνη ἀνθρώπου ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης ἐνώ-
 πιον Κυρίου (95)]. Νῦν οὖν, τέκνον μου, ἐγὼ διατά-
 τομαί σοι, καὶ ἡ ὑπακοή μου ἔργον ἀνύσει· αὐριον
 γὰρ πορευθῶμεν ἐν τῷ ναυῷ ἁγίου μάρτυρος Ἀκα-
 κίου ἐν τῷ Ἐπτασκάλῳ (96), ἔκεισε γὰρ ἐλεύσομαι
 καὶ γὰρ πνεύματι πρὸς αὐτὸν, καὶ λοιπὸν ἀμφοτέροι
 δεηθησόμεθα μετὰ πικρῶν δακρῶν, ὅπως συντόχη
 περὶ τούτου τῷ φιλανθρώπῳ καὶ ἀγαθῷ Δεσπότη.
 Καὶ οἶδα ὅτι οὐκ ἀποτύχει ὁ μεγαλομά-τυς πρὸς τὸν
 Κύριον διὰ τὴν γενναίαν ἀθλήσιν καὶ διὰ τὸ τίμιον
 αἷμα, ὃ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ π. οὐδὲ μὴ ἐξέχεσε,
 καὶ γίνεται ἡμῶν τὸ καταθύμιον παρ' αὐτοῦ καὶ ἀνα-

pulsa fuit. Cum autem illi vir sanctus obviam
 factus esset aliquando : Cave sis, ait, o Barbara
 (id enim mulieri nomen erat), ne cui quæ vidisti
 mysteria reveles, donec pervenero in locum taber-
 naculi admirabilis, usque ad domum Dei. Cui
 vicissim Barbara : Malo meo edocta secretum ser-
 vo, vir venerande, Deo electe, et supra modum
 admirabilis : quod si etiam libido sit revelandi,

196. Dum talibus aliisque prodigiis admirabilis
 Andræe virtus magis in dies splendescit, grave
 bellum Epiphanio motum fuit ab intemperanti li-
 bidine. Maledictus namque Satanas, invidiæ sti-
 mulis actus, quemdam e dæmonibus suis centu-
 rionem adversus adolescentem immittit, ut immo-
 dica ejus animum tristitia lædat memoriamque e
 terris auferat. Hujus igitur expertus impetum Epi-
 phanius, mœstitia et animi amaritudine conficie-
 batur; cumque nihil contra validas inimici aggres-
 siones et terriculamenta haberet præsidii, reperit
 tandem, postquam diu quassisset, B. Andream;
 quem et, aperto prius animæ totius statu, opem
 flagitat; videlicet ut acerba dæmonis tyrannide li-

197. Andreas autem, vere beatus, vere suavis
 et misericors, Epiphanium, non secus quam pro-
 prium filium miseratus, ita alloquitur : Charissime
 fili, propterea quod animo elati fuimus, erupit
 contra nos draco infernalis ut cognita exiguitate
 nostra, confiteamur, nullas esse vires nostras,
 si cum nequissimo Satana depugnandum sit, sed
 omnia admirabili Deo nostro accepta referri de-
 bere; sive enim vincamus hostem, seu resistamus
 viriliter, seu orationibus, jejuniis, aliisque piis ope-
 ribus vacemus, omnia benignissimi Dei nostri mu-
 nus sunt. Ipse enim dicit : « Sine me nihil pote-
 stis facere »⁹⁵; » et, « Omnis justitia hominis ut pan-
 nus menstruatæ coram Domino est »⁹⁶. Nunc igitur,
 fili mi, præcipio tibi, et obedientia tua effectum
 dabit, ut luce crastina ad sacram sancti Acacii
 martyris ædem in Heptascalo pergas, quo et ego in
 spiritu veniam, supplicabimusque ambo cum lacry-
 mis sancto martyri, ut quod a me petis benefi-
 cium, ipse tibi ab optimo nostrique amantissimo
 Domino consequatur. Constat vero mihi, magnum
 hunc martyrem repulsam non ferre a Domino,
 quia generoso certamine pretiosum sanguinem suum

⁹⁵ Joan. xv, 5. ⁹⁶ Isa. Lxiv, 6.

(95) Ms. Vatic., καὶ ἡ προθυμία ἡμῶν.

(96) Collitur sanctus Acacius 7 Maii a Græcis,
 a Latinis 8 Maii : de cujus in ista ecclesia corpore
 vide quæ ad hunc diem diximus, et Caugium,

amore illius profundere prompto animo non dubitavit: et evenient nobis quæ desideramus; et optatam quietem recuperabimus. Quando autem ad sanctum perveneris, noli multum verbis orare, sed spiritu contrito et corde humiliato, cum lacrymis productisque ex imo pectore suspiriis, et verbis afflictionem animi testantibus, instanter supplicabis: et statim, scio, videbis gloriam Dei. Sic prædixi omnia.

198. Illis auditis, abjicit se Epiphanius ad venerandos Andrææ pedes, et salutatum in osculo sancto abiens reliquit. Postera autem die illucescente, contulit se ad sancti Joannis Baptistæ (97), ibique sacrificio interfuit divino; tempore vero pomeridiano sub horam septimam abiit ad sancti Acacii, reperiensque obseratas fores, tantisper consecit in narthece (98), orans cum lacrymis afflictionis indicibus sanctissimum martyrem, ut ne votis eum suis frustratum redire domum pateretur. Dato autem ad hymnos vespertinos signo, apertisque templi valvis, primus ipse intravit, gemens ploransque et lacrymas precibus commiscens. Ubi vero propius ad arcam sancti martyris accessisset, sic ipsum alloqui exorsus est: Sanctum Dei luminare, vir Domino dilectissime, sanctitatis fragrantissimo unguento delibute, martyr plurimum admirande, miserere mei, hominis infirmi sane ac miseri, qui propter delictorum suorum multitudinem male habet, et dæmoni rapina cessit: medicare ulcera, emunda vulnera, cura plagas, et verberum cicatrices. Aspice canem istum, intueri serpentem, attendes lupum, et leonem illum contra me miserum frementem, festinantemque ut in profundum humidinis me demergat: ne differas auxilium tuum, dulcissime; ne me rejicias, suavissime; ne lacrymas meas amarissimas asperneris, melliflue: repelle a me terribili intercessionis tuæ falce omnes inimicos meos; potes enim, admirabilis Christi miles, potentibus cuncta quæ desiderant a Deo impetrare.

199. Hanc ubi fudisset cum lacrymis orationem Epiphanius, Acacii pro veritate martyrio coronati opem implorans, conspicit repente ex ipsa sancti lipsanotheca speciem pronicare fulguris seque circumdare: fulguri autem calor incrat summus, quasi beneficentia quæ mox secutura erat prænuntius. Rursum eodem reflectit oculos, sentitque inde egredi fragrantiam liliorum ac rosarum et pretiosissimi unguenti; et insonuit auribus vox, Audivi, inquit, orationem tuam, sed et priusquam tu me appellares, supplicavi mihi pro te vir ille, qui Dei causa stultum induit. Vade igitur, et ego rem tibi tuam a Domino Deo exorabo: preces enim meas, ad pedes ejus venerandos accidentis, fieri non potest ut rejiciat. Sicque vox illa audiri

(97) Quatuordecim omnino ecclesias CP. S. Joannis Baptistæ Cangius enumerat, lib. IV, cap. 4, ut difficile sit divinare quanam hic designetur.

(98) Narthex, atrium ecclesie præliminare, de

α πυνόμεθα. Ὅταν δὲ γίνῃ πρὸς αὐτὸν, μὴ χρέση τινὶ βαττολογία, ἀλλὰ πνεύματι συνεστρεμμένῳ καὶ ταπεινωμένῃ καρδίᾳ, καὶ δάκρυσι, καὶ βαθύσι στεναγμοῖς; καὶ λόγοις θλιβεροῖς αὐτὸν ἐξελύσασαι· καὶ εὐόδα ὅτι εὐθέως ἐψη τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ τέκνον μου, οὕτω ποιήσεις, καὶ ἔσται σοι ἐν τρόπῳ εἰρηκα ἢ ἑκδασίς.

igitur faciendum tibi est, illi mi; et evenient quæ

ρη'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, πεσὼν εἰς τοὺς τιμίους αὐτοῦ πόδας, καὶ ἀποσπόμενος αὐτὸν τῷ ἁγίῳ φιλήματι ἀνεχώρησεν. Πρωτὰς δὲ γενομένης, ἐπορεύθη ὁ Ἐπιφάνιος ἐν τῷ ναῷ τοῦ τιμίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, κίκελες τὴν λειτουργίαν ἐσχόλασεν· περὶ δὲ τὸ δειλινὸν ἀπῆει ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀκακίου· ἦν δὲ ὡρα ἐβδόμη, καὶ αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ὑπῆρχον ἐσφαλιζόμεναι, ἐν δὲ τῷ νάρθηκι προσεδρεύον δάκρυσι θλιβεροῖς ἠντιβόλαι τὸν μάρτυρα μὴ κενὸν ἀποστραφῆναι. Τοῦ δὲ ξύλου κρούσαντος τοῦ ἐσπριννοῦ ὕμνου, καὶ τοῦ ναοῦ ἀνεσφραγιστοῦ, πρῶτος εἰσῆει αὐτὸς στένων καὶ ὀδυρόμενος, καὶ τῇ δεήσει συγκιρῶν τὰ δάκρυα. Ὡς δὲ ἤγγισε τῇ θήκῃ τοῦ μάρτυρος, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν τῷ πνεύματι ἀπεφθέγγετο· Φωστὴρ ἅγιε, ἀγαπητὲ τοῦ Κυρίου, ἡγιασμένε, μεμυρισμένε, μάρτυς Κυρίου πανθαύμαστε· ἐλέησον με τὸν ἀσθενῆ καὶ ταλαιπώρον, κακῶς ἔχοντα ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πταισμάτων, δράγματος Σιτᾶν διαδόλου· θεράπευσον τὰ ἔλκη, ἀπόσμησον τὰ τραύματα, ἴασαι τοὺς μύλοιπας, καὶ τῶν πόνων τὰ τείγματα· Ἴδε τὸν κύνα, θιάσαι τὸν δράκοντα, πρόσσχες τῷ λύκῳ, τῷ λέοντι τῷ κατ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ φραματομένου [καὶ εἰς βυθὸν ἀσωτίας κατασπᾶσαι με σπειύοντι (99)]. Μὴ βραδύνη, ὁ γλυκὺς, μὴ ἀναθάλης, ὁ ἡδὺς, μὴ παραβλήψης μου τὰ αἰσχροτάτα δάκρυα, ὁ μελιβρύτος, ἀπ' ἐμοῦ ἀπίλασον τῇ φοβερᾷ τῆς πρεσβείας σου δρεπάνῃ· δύνασαι γάρ, οἷα θαυμαστὸς στρατιώτης τοῦ Ἰησοῦ, ταῖς αἰτοῖσι παρέχειν τὰ καταθύμια.

ρηθ'. Ταῦτα εἰρηκῶς ὁ Ἐπιφάνιος μετὰ δακρύων πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας μάρτυρα, εὐθέως ὄρθ' ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐξελοῦσαν ἀπὸ τῆς θήκης τοῦ ἁγίου, καὶ αὐτὸν περικυκλώσασαν· ἦν δὲ τὸ εἶδος λίαν θερμώτατον, ἢ γὰρ θερμὸν τοῦ ἰθλοφόρου ἢ πρὸς εὐεργεσίαν ἐπιφοιτήσασα. Ὅρθ' οὖν πάλιν, καὶ ἰδοὺ ἐκ τῆς θήκης ἐξῆει εὐωδία, ὡσπερ κρήνων καὶ ῥόδων, καὶ ὡς μύρου πολυτίμου πικραπλησία, καὶ φωνὴ γέγονεν αὐτῷ λέγουσα· Ἦκουσα τῆς δεήσεώς σου· καὶ γὰρ καὶ πρὸ σοῦ ὁ διὰ Κύριον παίζων διὰ σοῦ μοι ἐνέτυχεν. Ἀπίθι οὖν, κἀγὼ περὶ τοῦτου τῷ Δεσπότη καὶ Θεῷ δεηθήσομαι· ἀφομαί γὰρ τῶν τιμίων ἰχνῶν αὐτοῦ, καὶ ἰδὼ εἰ παραβλήψεται μοι τὴν δεήσειν. Καὶ εὐθέως ἀπέστη ἡ φωνὴ. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος θαυμάσας τὴν τοῦ ἁγίου ἐνεργείαν, ἐκέτευεν εὐθεῖς

quo eruditum Commentarium scripsit Leo Allatius. De Narthece etiam agit Cangius, lib. III, cap. 18.

(99) αἰε., ἐξαλείφειν ἅπαν τὴ βία τῆς φύσεως εἰς· ἐκτρέψει.

αὐτὸν τοῦ ἐπιταχῦναι τὴν δέξιν. Θέλω γάρ, μεγα-
λομέγρους τοῦ Χριστοῦ ἠγαπημένε, ἵνα τὸ πᾶν μέγρι
μεσονυκτίου κατεργάσῃ τῷ δούλω σου, καὶ εἰδῶ σου
τὸ γλυκύτατον πρόσωπον, κἄν ἐν ὄρασει τὴν χαρὰν
καὶ τὴν ἀντιλήψιν κομίζω μοι. Ταῦτα εἰρηκῶς καὶ
ἀσπασάμενος τὴν θήκην τοῦ μάρτυρος, ἀνεχώρησεν.
videndam exhibeas, mihi saltem per visionem
martyris capsam veneratus, e templo discessit.

δ'. Ὡς δὲ εἰσῆκει ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἐτίθεσε
τὴν ἐνάστιν ὥραν τῆς νυκτός, καὶ μικρὸν ἀφουπνώ-
σαντος, ὄρᾳ εὐθέως ὄχλον τινὰ ἐπιστάνατα αὐτῷ ἐν τῷ
κοιτῶνι αὐτοῦ λευκοφόρους, καὶ ἕτεροι ἀληθινὰ (1)
φοροῦντες. μέσον δὲ αὐτῶν ὁ μάρτυς Ἀχικίος, ὡς περ
μαργαρίτης ἀστράπτων, νέου φαιδρότητα ἔχοντα ἡλί-
κων, καὶ τὴν μὲν γενεάδα ἀρίτως καταστέρουσαν
ἐν τῶν τιμῶν πύργων, καὶ φησι πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον·
Ἦκουσα τῆς φωνῆς σου, καὶ εἶπον τῷ Δεσπότῃ περὶ
οὗ ἐδεήθη μοι, καὶ ἐζήκῃ μοι ποιῆσαι μετὰ σοῦ
ὅσα ἂν βούλωμαι· καὶ δι' ἐμοῦ ὁ Κύριος βοηθεῖαν
παρέχει σοι, καὶ πτήξει ὁ θλίβων σε δράκων. Ὁ δὲ
φησιν· Ναί, κύριέ μου. Καὶ εὐθέως ὄρᾳ σκεῦος
χρυσοῦν προσενεχθὲν αὐτῷ, ἔχον εἰκόνας [τίσασα,
μίαν μὲν] τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἄλλην τῆς Θεοτό-
κου, ἐκτετραθεν δὲ Χερουδὶμ καὶ Σεραφίμ· ἔνδον ἐν
τῷ σκεύει εἶδος τι ὡς πυρράχιζον (2) εὐώδες σφέ-
δρα. Καὶ ὡς περ ἐν ἀγιασμάτι τοῦτο μέγρι καὶ κιά-
σα, δέδωκε τῷ Ἐπιφάνιῳ εἰρηκῶς αὐτῷ· Εἰρήνη
σοι, καὶ ἀνεχώρησε σὺν πάσῃ τῇ συνδιᾷ αὐτοῦ.
Σπασθεὶς οὖν, ἔξυπνος ἐγένετο, καὶ κατανοήσας τὰ
ὄραθέντα αὐτῷ, εὖρε τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς μέλι γλυκὺ,
καὶ ἔκτεινας τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς τὸ ὕψος τοῦ οὐ-
ρανοῦ, ἀπυχαριστῆς τῷ Θεῷ τῷ οἰκτιρῶνι καὶ τῷ
ἀγίῳ μάρτυρι

cum perenderet animo ostenta, comperit os suum
manibus, gratias misericordī Deo et sancto martyri
σα'. Ὡς τω (3) δὲ ἀπαλλαγῆς τοῦ πονηροῦ ἐκείνου
πολέμου, τῇ ἐπαύριον ἀναστὰς, αἶρει μεθ' ἑαυτοῦ
ἕνα τῶν παιδῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη ἐν
τῷ σθεσμίῳ οἴκῳ τοῦ μάρτυρος. Καὶ δὴ ὡς εἰσῆκει
ἔνδον μετὰ ἐξομολογήσεως καὶ χύσεως δακρῶν, αὐ-
θις δὲ θεωρεῖ ὀφθαλμοφανῶς τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀλο-
φόρον, ἡμφιεσμένον χλαῖναν ἀληθινήν καὶ καθυπαν-
εῶντα, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ προσαγόμενα δεχόμενον
μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ προθυμίας λέγοντα αὐτῷ·
Πάλιν ἐπεθύμουν σὲ βλέπειν ὡς ἐρχόμενον, ὡ
Ἐπι-
φάνιε, καθότι γλυκὺς ὁ πόθος τῶν θεοφόρων ἡμῶν
τοῖς φίλοις Χριστοῦ ἄγαν καταφαίνεται· οὐ τοσοῦτον
γάρ τερπόμεθα προσευχῇ καὶ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ τῆς
ὁμῶν διαθέσεως, ὅσον ἢ ἄγαν προαίρεσις. Διὸ θέλω
ἵνα ἐπισυχνάζων ἐνθάδε ἔρχῃ. τῆς ἐμῆς μεμνημένος
φιλίας· ἔσομαι σοι γὰρ βοηθός, καὶ συμπορεύσομαι
σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἐν πνεύματι, καὶ

(1) Ἀληθινός verus quidem ac genuinus passim
reiditur; inter colores tamen, ut hic accipitur,
videtur idem esse quod flavus. Certe apud Dioseor-
dium, lib. 1, cap. 161, de Cydoniis seu Cotoneis
agentem, ἀληθινὰ μῆλα specialia quaedam ejus ge-
neris roma dicuntur, non aliunde (ut arbiter) quā
quam ab intensa plenaque flavedine, tanquam

A desiliit : et Epiphanius singularem sancti martyris
apud Deum potentiam admiratus, supplicabat ei
denuo, ut votorum suorum compos fieret, dicens :
Magne martyr et multum Christo dilecte, rogo te,
ut pollicitationes tuas ante noctis medium solvas
mihi famulo tuo, et dulcissimam faciem tuam
suppetias ferens. Atque hac precatus, et sacram

200. Ubi vero post hæc domum regressus, in
cubili se composuisset, et nona persoluta, leniter
indormisceret, conspexit illico astare lecto suo
turbam geminam, aliam candidi, aliam flavi col-
loris vestes indutam : quorum medium sanctus
Acacius obtinebat locum, instar unionis fulgen-
tissimi, juvenili admodum florentique ætate con-
spicuus, quanquam genæ jam harba decora vesti-
rentur. Et conversus ad Epiphaniūm : Audivi,
aiebat, vocem tuam, et exposui Domino qualis
esset postulatio tua : isque copiam mihi fecit
præstandi quæcunque voluero beneficia tibi. Au-
xilium itaque Domini per me præsto tibi erit, et
contremisceat ad memoriam tui draco ille infernalis,
qui te hactenus consternavit. Cui Epiphanius :
Ita, quæso, domine, ita fiat. Moxque videt vas
aureum ad se deferri, quatuor imaginibus insigni-
tum, una quidem Christum Dominum, altera ejus
Matrem, aliis vero utrinque Cherubinū ac
Seraphinū referentibus. In ipso vase nescio quid
rufi coloris videbatur, odorem sane admirandum
exhalans : quod sanctus Acacius comminuens et
commiscens sanctificavit, deditque Epiphaniō, et
dixit : Pax tibi; et statim cum omni comitatu
suo evanuit. Hinc excitatus e somno Epiphanius.
mellea dulcedine infectum; et sublatis in cælum
persolvit.

201. Hoc modo gravissima hostis pessimi tenta-
tione liberatus, bene mane e lecto se propriens,
comitante uno e paternis famulis, ad augustam
sancti martyris ædem abiit : quam in confessione
laudis ubertim lacrymans ingressus, rursus con-
spicit oculari intuitu eundem Christi martyrem,
circumdatus flavi coloris chlamyde : qui in occur-
sum properans Epiphaniū, et quæcunque is au-
derat munera benigne acceptans, multo cum gaudio
et animi alacritate in hæc verba prorupit : Impense
cupiebam rursus te hac ingredientem videre, o
Epiphani; quæcquam desideria timentium Deum per-
quam jucunda accidunt nobis Christi amicis : ne-
quis enim tanta nobis voluptas ex oratione et cor-
dis animique vestri explicatione, quanta ex ar-
denti desiderio et recta intentione promanat. Quam-
obrem volo, ut amicitia: meæ nunquam immemor,

magis genuino eorum colore, quod hinc ad talis
coloris vestes traduci per metaphoram potuit.

(2) Πυρράχιζον per conjecturam verto rufum,
cum ea vox alibi necdum inventa sit.

(3) Hinc incipiendo tota sequens narratio desi-
deratur in ms. Mazar., usque ad num. 203.

amore illius profundere prompto animo non dubitavit: et evenient nobis quæ desideramus; et optatam quietem recuperabimus. Quando autem ad sanctum perveneris, noli multum verbis orare, sed spiritu contrito et corde humiliato, cum lacrymis productisque ex imo pectore suspiriis, et verbis afflictionem animi testantibus, instanter supplicabis; et statim, scio, videbis gloriam Dei. Sic prædixi omnia.

198. His auditis, abjicit se Epiphanius ad venerandos Andræ pedes, et salutatum in osculo sancto abiens reliquit. Postera autem die illucescente, contulit se ad sancti Joannis Baptistæ (97), ibique sacrificio interfuit divino; tempore vero pomeridiano sub horam septimam abiit ad sancti Acacii, reperiensque obscuras fores, tantisper consecit in narthece (98), orans cum lacrymis afflictionis indicibus sanctissimum martyrem, ut ne votis eum suis frustratum redire domum pateretur. Dato autem ad hymnos vespertinos signo, apertisque templi valvis, primus ipse intravit, gemens ploransque et lacrymas precibus commiscens. Ubi vero propius ad arcam sancti martyris accessisset, sic ipsum alloqui exorsus est: Sanctum Dei luminare, vir Domino dilectissime, sanctitatis fragrantissimo unguento delibute, martyr plurimum admirande, miserere mei, hominis infirmi sane ac miseri, qui propter delictorum suorum multitudinem male habet, et dæmoni rapina cecidit: medicare ulcera, emunda vulnera, cura plagas, et verberum cicatrices. Aspice canem istum, intueri serpentem, attendesis lupum, et leonem illum contra me miserum frementem, festinantemque ut in profundum limidinis me demergat: ne differas auxilium tuum, dulcissime; ne me rejicias, suavissime; ne lacrymas meas amarissimas asperneris, melliflue: repelle a me terribili intercessionis tuæ falce omnes inimicos meos; potes enim, admirabilis Christi miles, petentibus cuncta quæ desiderant a Deo impetrare.

199. Hanc ubi fudisset cum lacrymis orationem Epiphanius, Acacii pro veritate martyrio coronati opem implorans, conspicit repente ex ipsa sancti lipsanotheca speciem promicare fulguris seque circumdare: fulguri autem calor inerat summus, quasi beneficentiæ quæ mox secutura erat prænuntius. Rursum eodem reflectit oculos, sentitque inde egredi fragrantiam liliorum ac rosarum et pretiosissimi unguenti; et insonat auribus vox, Audivi, inquit, orationem tuam, sed et priusquam tu me appellares, supplicavit mihi pro te vir ille, qui Dei causa stultum induit. Vade igitur, et ego rem tibi tuam a Domino Deo exorabo: preces enim meas, ad pedes ejus venerandos accidentis, fieri non potest ut rejiciat. Sicque vox illa audiri

(97) Quatuordecim omnino ecclesias CP. S. Joannis Baptistæ Cangius enumerat. lib. iv, cap. 4, ut difficile sit divinare quamam hic designetur.

(98) Narthex, atrium ecclesie præliminare, de

A πνεύμαθα. Όταν δὲ γένη πρὸς αὐτὸν, μὴ χροῖσθαι τινὲ βαττολογίᾳ, ἀλλὰ πνεύματι συντετριμμένῳ καὶ ταταπεινωμένῳ καρδίᾳ, καὶ δάκρυσι, καὶ βαθύται στεναγμοῖς; καὶ λόγοις θλιβεροῖς αὐτὸν ἐξελίξασαι· καὶ εὖ εἶδαι ὅτι εὐθέως ἐψῆ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ναὶ τέκνον μου, οὕτω ποιήσεις, καὶ ἔσται σοι ἐν τρόπῳ εἰρήκα ἢ ἐκθασίς.

igitur faciendum tibi est, illi mi; et evenient quæ

ρλγ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, πασῶν εἰς τοὺς τιμίους αὐτοῦ πόδας, καὶ ἀποσπόμενος αὐτὸν τῷ ἁγίῳ φιλήματι ἀνεχώρησεν. Πρωτῶς δὲ γενομένης, ἐπορεύθη ὁ Ἐπιφάνιος ἐν τῷ ναῶ τοῦ τιμίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, κίχεται τὴν λειτουργίαν ἐσχόλασεν· περὶ δὲ τὸ δειλινὸν ἀπέηκε ἐν τῷ ναῶ τοῦ ἁγίου Ἀκακίου· ἦν δὲ ὄρα ἐξέδομη, καὶ αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ὑπῆρχον ἐσφαλιμέναι, ἐν δὲ τῷ νάρθηκι προσεδρεύον· δάκρυσι θλιβεροῖς ἠντιδόλαι τὸν μάρτυρα μὴ κενὸν ἀποστραφῆναι. Τοῦ δὲ ξύλου κρούσαντος τοῦ ἐσπερινοῦ ὕμνου, καὶ τοῦ ναοῦ ἀνεωχθέντος, πρῶτος εἰσῆκε αὐτὸς στένων καὶ ὀδυρόμενος, καὶ τῆ δεήσει συγκιρνωτὸν τὰ δάκρυα. Ὡς δὲ ἤγγισε τῆ θήκη τοῦ μάρτυρος· τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν τῷ πνεύματι ἀπεφθέγγετο· Φωστῆρ ἅγιε, ἀγαπητὲ τοῦ Κυρίου, ἡγιασμένε, μεμυρισμένε, μάρτυς Κυρίου πανθαύμαστε· ἐλέησόν με τὸν ἀσθενῆ καὶ ταλαίπωρον, κακῶς ἔχοντα ἀπὸ τοῦ πληθοῦς τῶν πταισμάτων, δράγματος Σιτῶν διαδόλου· θεράπευσον τὰ ἔλκη, ἀπέσμησον τὰ τραύματα, ἴασαι τοὺς μώλωπας, καὶ τῶν πόνων τὰ στίγματα· ἴδε τὸν κύνα, θέασαι τὸν ὄφιν, πρόσσχες τῷ λύκῳ, τῷ λέοντι τῷ κατ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ φρουατομέμῳ [καὶ εἰς βοθρὸν ἀσωτίας κατατῆσαι με σπεύδοντι (99)]. Μὴ βραδύνη, ὁ γλυκὺς, μὴ ἀναβάληθι, ὁ ἡδύς, μὴ παραβλέψῃς μοι τὰ αἰσχροτάτα δάκρυα, ὁ μελιρρῦτος, ἀπ' ἐμοῦ ἀπίλασον τῆ φοβερῆ τῆς προσείας σου δρεπάνη· δύνασαι γάρ, ὅρα θαυμαστὸς στρατιώτης τοῦ Ἰησοῦ, τοῖς αἰτούσι παρέχειν τὰ καταθύμια.

ρλδ'. Ταῦτα εἰρηκῶς ὁ Ἐπιφάνιος μετὰ δακρύων πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας μάρτυρα, εὐθέως ὄρῃ ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐξελοῦσαν ἀπὸ τῆς θήκης τοῦ ἁγίου, καὶ αὐτὸν περικυκλώσασαν· ἦν δὲ τὸ εἶδος λίαν θερμότατον, ἢ γὰρ θερμὸν τοῦ ἀλλοφύρου ἢ πρὸς εὐεργεσίαν ἐπιφοιτήσασα. Ὁρῃ οὖν πάλιν, καὶ ἰδοὺ ἐκ τῆς θήκης ἐξῆκε εὐωδία, ὡσπερ κρίτων καὶ ῥόδων, καὶ ὡς μύρου πολυτίμου παραπλησία, καὶ φωνὴ γέγονεν αὐτῷ λέγουσα· Ἠκούσα τῆς δεήσεώς σου· καὶ γὰρ καὶ πρὸ σοῦ ὁ διὰ Κύριον πείζων διὰ σοῦ μοι ἐνέτυχεν. Απιθι οὖν, κάγω περὶ τούτου τῷ ἀσπότη καὶ Θεῷ δεηθήσομαι· ἀφομαί γὰρ τῶν τιμίων ἰχνῶν αὐτοῦ, καὶ ἰδὼ εἰ παραβλέψῃται μοι τὴν δεήσειν. Καὶ εὐθέως ἀπέστη ἡ φωνή. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος θαυμάσας τὴν τοῦ ἁγίου ἐνέργειαν, ἐκέτευεν αὐθις

quo eruditum Commentarium scripsit Leo Allatius. De Narthece etiam agit Cangius, lib. iii, cap. 18.

(99) Ms. Vatic., ἐξαλείφειν ἅπαν τὰ βία τῆς φύσεως εἰς παράφυσιν ἐκτρέποντι.

αὐτὸν τοῦ ἐπιταχῆναι τὴν δέησιν. Θέλω γάρ, μεγα-
λομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ ἠγαπημένε, ἵνα τὸ πᾶν μέχρι
μεσονυκτίου κατεργάσῃ τῷ δούλω σου, καὶ εἶδῷ σου
τὸ γλυκύτερον πρόσωπον, πᾶν ἐν ὀράσει τὴν χαρὰν
καὶ τὴν ἀντίληψιν κομιζῶν μοι. Ταῦτα εἰρηκῶς καὶ
ἀσπασάμενος τὴν θήκην τοῦ μάρτυρος, ἀνεχώρησεν.
videndam exhibeas, mihi saltem per visionem
martyris capsam veneratus, e templo discessit.

σ'. Ὡς δὲ εἰσῆει ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἐτίθεισε
τὴν ἐννάτην ὥραν τῆς νυκτός, καὶ μικρὸν ἀφουπνώ-
σαντος, ὁρᾷ εὐθέως ὄχλον τινὰ ἐπιστάνατα αὐτῷ ἐν τῷ
κοιτῶνι αὐτοῦ λευκοφόρους, καὶ ἕτεροι ἀληθινὰ (1)
φοροῦντες, μέσον δὲ αὐτῶν ὁ μάρτυς Ἀχιλῆος, ὡπερ
μαργαρίτης ἀστράπτων, νέου φαειρότητα ἔχοντα ἠλί-
κων, καὶ τὴν μὲν γενεῖάδρα ἀρτίως καταστέφουσαν
ἐν τριτοῦ πύγων, καὶ φησι πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον·
Ἦκουσα τῆς φωνῆς σου, καὶ εἶπον τῷ Δεσπότη περὶ
οὗ ἰδεθήσῃ μοι, καὶ εἰρήκῃ μοι ποιῆσαι μετὰ σοῦ
ὅσα ἐν βούλωμαι· καὶ δι' ἐμοῦ ὁ Κύριος βοηθεῖται
παρέχει σοι, καὶ πτήξει ὁ θλίβων σε δράκων. Ὁ δὲ
φησιν· Ναί, κύριε μου. Καὶ εὐθέως ὁρᾷ σκεῦος
χρυσοῦν προστενεχθὲν αὐτῷ, ἔχον εἰκόνας [τέσσαρα,
μὴν μὲν] τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, ἄλλην τῆς Θεοτό-
κου, ἑκατέρωθεν δὲ Χερουδὶμ καὶ Σεραφίμ· ἔνδον ἐν
τῷ σκεύει εἶδος τι ὡς πυρράχιζον (2) εὐώδες σφύ-
δρα. Καὶ ὡπερ ἐν ἀγιάσματι τοῦτο μίξας καὶ κιά-
σα, δίδωκε τῷ Ἐπιφάνιῳ εἰρηκῶς αὐτῷ· Εἰρήνη
σοι, καὶ ἀνεχώρησε σὺν πάσῃ τῇ συνδείᾳ αὐτοῦ.
Σπασθεὶς οὖν, ἔξυπνος ἐγένετο, καὶ κατανοήσας τὰ
ὀραθέντα αὐτῷ, εὗρε τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς μέλι γλυκὺ,
καὶ ἔκτεινας τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς τὸ ὄψος τοῦ οὐ-
ρανοῦ, ἀπευχαρίστηε τῷ Θεῷ τῷ οἰκτιρμονί κτὶ τῷ
ἀγίῳ μάρτυρι

cum rependeret animo ostenta, comperit os suum
manibus, gratias misericordie Deo et sancto martyri

στ'. (Ὡς) δὲ ἀπαλλαγῆς τοῦ πονηροῦ ἐκείνου
πολέμου, τῇ ἐπαύριον ἀναστὰς, αἶρει μεθ' ἑαυτοῦ
ἕνα τῶν παίδων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη ἐν
τῷ σκευασμῷ οἴκῳ τοῦ μάρτυρος. Καὶ δὴ ὡς εἰσῆει
ἔνδον μετὰ ἐξομολογήσειος καὶ γύσεως δακρύων, αὐ-
θι· δὲ θεωρεῖ ὀφθαλμοφανῶς τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀθλο-
φόρον, ἡμψιεσμένον χλαῖναν ἀληθινήν καὶ καθυπαν-
τώντα, καὶ τὰ ὄπ' αὐτοῦ προσαγόμενα δεχόμενον
μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ προθυμίας λέγοντα αὐτῷ·
Πάλιν ἐπεθύμουν σὲ βλέπειν ὧδε ἐρχόμενον, ὃ Ἐπι-
φάνιε, καθότι γλυκὺς ὁ πόθος τῶν θεοφύδων ἡμῶν
τοῖς φλοιῶ Χριστοῦ ἄγαν καταφαίνεται· οὐ τοσούτον
γάρ τερόμεθα προσευχῇ καὶ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ τῆς
ὁμῶν διευθέσεως, ὅσον τῆ ἄγαν προαίρεσις. Διὸ θέλω
ἵνα ἐπισυχνάζων ἐνθάδε ἐρχῆ, τῆς ἐμῆς μεμνημένος
φιλίας· ἴσομαι σοι γὰρ βοηθός, καὶ συμπορεύσομαι
σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἐν πνεύματι, καὶ

(1) Ἀληθινὸς verus quidem ac genuinus passim
redditur; inter colores tamen, ut hic accipitur,
videtur idem esse quod flavus. Certe apud Diosco-
ridem, lib. 1, cap. 161, de Cydoneis seu Coloneis
agentem, ἀληθινὰ μῆλα specialia quaedam ejus ge-
neris poma dicuntur, non aliunde (ut arbitror)
quam ab intensa plenaque flavedine, tanquam

A desit: et Epiphanius singularem sancti martyris
apud Deum potentiam admiratus, supplicabat ei
denuo, ut votorum suorum compos fieret, dicens:
Magne martyr et multum Christo dilecte, rogo te,
ut pollicitationes tuas ante noctis medium solvas
mihi famulo tuo, et dulcissimam faciem tuam
suppetias ferens. Atque hæc precatus, et sacram

200. Ubi vero post hæc domum regressus, in
cubili se composuisset, et nona persoluta, leniter
indormisceret, conspexit illico astare lecto suo
turbam geminam, aliam candidi, aliam flavi col-
loris vestes indutam: quorum medium sanctus
Acacius obtinebat locum, instar unionis fulgen-
tissimi, juvenili admodum florentique ætate con-
spicuis, quæaquam genæ jam barba decora vesti-
rentur. Et conversus ad Epiphanium: Audivi,
aiebat, vocem tuam, et exposui Domino qualis
esset postulatio tua: isque copiam mihi fecit
præstandi quæcumque voluero beneficia tibi. Au-
xilium itaque Domini per me præsto tibi erit, et
contremiscet ad memoriam tui draco ille infernalis,
qui te hactenus consternavit. Cui Epiphanius:
Ita, quæso, domine, ita fiat. Moxque videt vas
aureum ad se deferri, quatuor imaginibus insig-
nitum, una quidem Christum Dominum, altera ejus
Matrem, aliis vero utriusque Cherubinum ac
Seraphinum referentibus. In ipso vase nescio qui
ruffi coloris videbatur, odorem sane admirandum
exhalans: quod sanctus Acacius comminuens et
commiscens sanctificavit, deditque Epiphaniō, et
dixit: Pax tibi; et statim cum omni comita-
tu suo evanuit. Hinc excitatus e somno Epiphanius,
mellea dulcedine infectum; et sublatis in cælum
persolvit.

201. Hoc modo gravissima hostis pessimi tenta-
tione liberatus, bene mane e lecto se proripiens,
comitante uno e paternis famulis, ad augustam
sancti martyris ædem abiit: quam in confessione
laudis ubertim lacrymans ingressus, rursus con-
spicit oculari intuitu eundem Christi martyrem,
circumdatus flavi coloris chlamyde: qui in occur-
sum properans Epiphani, et quæcumque is attu-
lerat munera benigne acceptans, multo cum gaudio
et animi alacritate in hæc verba prorupit: Impense
cupiebam rursus te huc ingredientem videre, o
Epiphani; quæquam desideria timentium Deum per-
quam jucunda accidunt nobis Christi amicis: ne-
que enim tanta nobis voluptas ex oratione et cor-
dis animique vestri explicatione, quanta ex ar-
denti desiderio et recta intentione promanat. Quam-
obrem volo, ut amicitia: meæ nunquam immemor,

magis genuino eorum colore, quod hinc ad talis
coloris vestes traduci per metaphoram potuit.

(2) Πυρράχιζον per conjecturam verto rufum,
cum ea vox alibi necdum inventa sit.

(3) Hinc incipiendo tota sequens narratio desi-
deratur in ms. Mazar., usque ad num. 203.

hoc templum studiose frequentes; et ero adjutor tibi, et comitabor te in spiritu, quocumque ieris, omnibus diebus vite tuæ; meus quippe eris tu semper, quia ego amavi te, et in numerum intimorum meorum te accivi: hinc et nomen tuum hic ad sinistram sub ambone manu propria descripsi: Dominus enim curam mihi tui demandavit. Ades dum frequenter huc, ut deinceps porro amore dignum te præstes.

202. Tali audito sermone, astabat Epiphanius, quodammodo percussus, fixo in sanctum martyrem obtutu intuens; quem considerans quispiam e ministris ecclesiæ, ante ambonem perstare immotum, in eundemque locum irretortis oculis aspicere, commotæ mentis hominem se videre arbitrabatur, dicebatque non sine doloris sensu: Ecce quam formosus juvenis, quam immature a mentis sede dejectus est! Postquam vero e conspectu eripuit sese beatus martyr, cœpit Epiphanius obire templum, preces ad bonitatem divinam fundere non cessans: tum divino sacrificio celebrato divinisque mysteriis perceptis, multo repletus gaudio recessit inde, repente oblatum sancti martyris aspectum et præsens subsidium admirans. Sic igitur hostis pessimi machinationibus liberatus, intercedente efficaci mediatore, beato Andrea (is enim Epiphanium familiariter commendaverat sancto martyri), primum gratias persolvit Deo, tum sancto Acacio, denique fidei Salvatoris famulo Andrea: et continuavit ex illo tempore crebro invisere venerandum martyris templum, desiderio affectuque magno intercessionem illius continenter implorans et obtinens.

203. Matutinis aliquando finitis hymnis, ad sacram capsam (4) in Blachernis, contulit sese illic beatus Andreas, per viam more suo ludens; aderat vero ibidem etiam Epiphanius, uno duntaxat famulo suo comitatus; et e consuetudine sua persistebat illic, prout alacritas animi vires suppeditabat, modo ad mediam noctem, modo ad sequentis diei diluculum. Jamque hora noctis quarta labebatur, cum perspicue intuetur oculis suis Andreas matronam, staturæ admodum proceræ, femineo in habitu a regia porta adventare, multo circumstrepente comitatu; quos inter venerabilis Prodromus et Tonitruï filius utrinque latus stipantes, manum tenebant: sanctorum albis indutorum vestibus alii viam præibant, alii hymnos et cantica spiritualia modulantes subsequēbantur. Cum autem pervenisset hæc pompa usque ad ambonem, abiens ad Epiphanium Andreas: Viden, inquiebat, mundi Dominam et Reginam? Qui et respondebat: Video, Pater mi spiritualis.

204. Tum vero utroque vidente inclinavit poplites suos Domina, et prolixam sane orationem per-textuit, manantibus ubertim lacrymis per divinas et incontaminatas illius genas: oratione autem hæc finita ad sacrosanctum accessit altare, pro populo, qui circumstabat, preces denuo fusura. Quibus rursus finitis, pulcherrimum pulcherrimi capitis sui

Α Ἐση ἐμὸς, ὅτι ἐγὼ πεφιληκῶ σε, καὶ ἐθέμην σε εἶναι ἴδιον ἐμοὶ πεφιλημένον· ὅθεν καὶ τὸ ὄνομά σου ἰδο-
χείρω; ἔγραψα ἐνθάδε ἐξ ἀριστερῶν ὑποκάτω τοῦ
ἀμδωνος· ὁ γὰρ Κύριος παρέθετό σε ἐμοὶ τοῦ ἐπιμε-
λεῖσθαί σου. Ἦκε οὖν συγχωτέρας, ὅπως ἀγαπηθῆ;
ἀλλεπάλληλα.

σβ'. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουεν ὄρων ὁ Ἐπιφάνιος, ἴστατο
ἐννεὸς, τρανῶ τῷ βλέμματι βλέπων τὸν μάρτυρα.
Καὶ τις τῶν τῆς ἐκκλησίας ὄρων αὐτὸν ὀξέως ἐνα-
ποσκοποῦντα πρὸ τοῦ ἀμδωνος, ἰδοῦσαν ἐξίχον βλέ-
πειν, καὶ ἐλυπέτο λέγων· Ἴδε ποῖα νεότης τοῦ
ὠραίου, καὶ παρατρέπεται! Ὅτε οὖν ὁ μάρτυς ἀπί-
στη, αὐτὸς δὲ περιήει κύκλῳ τοῦ ναοῦ προσευχόμε-
νος, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος δεόμενος. Λειτουργ-
γηθεὶς οὖν ἐκείσε, καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἰωρεῶν ἀπο-
λαύσας, μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀνεχώρησε, θαυμαῶζων
τὴν ταχεῖαν σθένει καὶ ἀντίληψιν τοῦ μάρτυρος.
Οὕτως οὖν ἀπαλλαγεί; τοῦ πονηροῦ ἐκείνου πολέ-
μου διὰ τῶν πρεσβειῶν τοῦ καλοῦ μεσίτου τοῦ μα-
καρίου Ἀνδρέου (καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν αὐτῷ οἰκειωτά-
μενος παραθεσάει τῷ μάρτυρι), πρώτων ηὐχαρίστει
Θεῷ, ἔπειτα τῷ ἁγίῳ Ἀκακίῳ, καὶ οὕτω τῷ τοῦ
Σωτῆρος θεράποντι Ἀνδρέᾳ. Ἐκτοτε οὖν ἐσύχναζεν
ὁ Ἐπιφάνιος τῷ σεβασμίῳ τεμένει τοῦ μάρτυρος,
σχέσει καὶ πόθῳ πολλῷ ἀπολαύων διηνεκῶς τῶν
τεμῶν αὐτοῦ πρεσβειῶν.

Α σγ'. Ἀὔπνου δοξολογίας ποτὲ ἐπιτελουμένης ἐν τῇ
ἀγίᾳ σορῶ τῇ οὐσῇ ἐν Βλαχέρναις, ἀπήει ὁ μακάριος
Ἀνδρέας ἐκείσε τὰ ἐξ ἔθους ποιῶν· παρῆν δὲ Ἐπι-
φάνιος, καὶ εἶς τῶν παιδῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ· καὶ
ἔχων ἦθος, ἴστατο, ὡς ἡ προθυμία τόνον ἐδίδου,
ποτὲ μὲν μέχρι μεσονυκτίου, ποτὲ δὲ ἕως πρωῶ.
Τετάρτης οὖν ὥρας ἤδη οὐσης τῆς νυκτὸς, ὄρᾳ ὁ
μακάριος Ἀνδρέας; ὀφθαλμοφανῶς μεγεθεστάτην
σφόδρα, παρζηνομένην ἐν γυναικίῳ τῷ σχήματι
ἀπὸ τῶν βασιλικῶν μετὰ φοβεροῦ ὄψικίου, ἐν οἷς ἦν
καὶ ὁ τίμιος; Πρόδρομος, καὶ ὁ τῆς βροντῆς υἱός,
ἐκατέρωθεν χειροκρατοῦντες αὐτῆς, καὶ ἄγιοι πολ-
λοὶ λευκοφόροι προεπορεύοντο αὐτῇ;· οἱ δὲ ἐπηκο-
λοῦθον μετὰ ὕμνων καὶ ψαλμῶν πνευματικῶν.
Ὡς οὖν ἤλθε πλησίον τοῦ ἀμδωνος, ἀπήει ὁ ὄσιος
πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον λέγων· Ὁρᾶς τὴν Κυρίαν καὶ
Δέσποιναν τοῦ κόσμου; Ὁ δὲ φησιν· Ναί, Πάτερ
μου πνευματικῆ.

σδ'. Καὶ ταῦτων ὄρωντων, κλίνας τὰ γόνατα αὐ-
τῆς, ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσήχετο, δάκρυσι ραι-
νούσα τὸ θεοειδὲς αὐτῆς καὶ ἀχραντὸν πρόσωπον.
Μετὰ δὲ τὸ προσεύξασθαι, προσῆν ἐπὶ τὸ θυσιαστή-
ριον, δεομένη ἐκείσε ὑπὲρ τοῦ περιστώτος λαοῦ.
Ὅτε οὖν ἀπηύξατο, τὸ μαφόριον αὐτῆς, ὅπερ ἐπὶ
τῆς παναχράντου αὐτῆς κορυφῆς ἔφερον, ὡς εἶδε;

(4) Ea capsâ condebatur sacra vestis Deiparæ, et festum agit 2 Julii.

ἀτραπῆς ὑπάρχον, καὶ ἀποτυλίχασα ἐξ αὐτῆς τῆ
ώρα ἡ σιμνότητι ταῖς παναχράντοις χερσὶν αὐτῆς
λαθοῦσα, μέγα καὶ φοβερὴν ὑπάρχον, ἐπάνω παντὸς
τοῦ ἐκεῖσε ἐστῶτος λαοῦ διεπέτασεν· ὅπερ ἐπὶ ἰκα
νάς ὥρας ἐώρων οἱ θαυμάσιοι ὑπεράνω τοῦ λαοῦ
ἐκτεταμένον καὶ αὐγάζον δόξαν Κυρίου ὡς ἤλεκτρον.
Μέχρις οὖν ἦν ἐκεῖ ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος, ἐβλέπετο
κάκεινο· μετὰ δὲ τὸ ἀναχωρῆσαι αὐτὴν, οὐκίτι τι-
θέατο· πάντως γὰρ ἦρεν αὐτὸ μεθ' ἑαυτῆς, τὴν δὲ
χάριν ἀφήκεν τοῖς οὖσιν ἐκεῖ. Ταῦτα μὲν αὐτὸς εἶδε
καὶ ἐώρακε μεσιτεῖαις τοῦ θεοφόρου Πατρὸς· αὐτὸς
γὰρ παρόρσιον ἔχων, τῆς αὐτοῦ θεωρίας ἐχαρίζετο
μεσιτεῶν αὐτῷ, καὶ πανταχοῦ αὐτοῦ προϊστάμενος,
δῖξιν εὐκλεῖα αὐτῷ ἐναπειθετο.

ut et ipsum per intercessionem suam suarum visionum
auxilium promptus, et gloriam inelytam plurimum amplificabat.

σε'. Ἄλλοτε δὲ κάλιν τοῦ μακαρίου ἐν τῷ Ἴππο-
δρομίῳ παίζοντος κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, καὶ τινα
ἄσθεμα ὡς δῆθεν εἰσπράττοντος, οἱ λαοὶ βλέποντες,
οἱ μὲν ἐθλίβοντο, οἱ δὲ μυστατόμενοι ἀνεθεμάτιζον,
καὶ κατηρῶντο αὐτῷ ὡς πικρὸν δαίμονα ἔχοντα.
Εἶς δὲ τις τῶν μεγάλων διερχόμενος, ἰδὼν αὐτὸν,
ἐβδελύξατο αὐτὸν καὶ ἐνέπτυσεν. Ὁ δὲ θεράπων τοῦ
Χριστοῦ ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσέχων αὐτὸν, καὶ κα-
τανοήσας τὰ αὐτοῦ, λέγει πρὸς αὐτόν· Δόλιε, μοιχῆ,
ἐκκλησιεμπάικτα, ὁ ἀφορμῆ τῆς ἐκκλησίας, τῷ Σα-
τανᾷ ὀρθρίζεις ἀπὸ μεσονυκτίου ἐγεγρόμενος· οὐκ
ἰδοῦ ἐφθάσεν ἡ βόγα (5) σου, ἵνα λίψῃ καθὰ ἔπραξας,
λαθεῖν νομίζων τῷ φοβερῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἐτάζοντος;
Ταῦτα ἐκεῖνος ἀκούσας, πτερνίσας τὸν ἵππον, ἀνεχώ-
ρησεν· καὶ γὰρ χερτουλάριος τῶν πλοτιμῶν ἐχρη-
μάτιζεν, ἀπὸ Ἀμάστρων ὀρμηθεὶς. Μεθ' ἡμέρας
οὖν τινας νόσῳ δεινότητι συσχεθεὶς, κατὰ μικρὴν
ἤρξατο τάλαιπωρεῖσθαι (8)· ἀπήεσαν οὖν ἀπὸ ἐκκλη-
σίας εἰς ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ ἱατροῦ εἰς ἱατρὴν, καὶ
οὐκ ἦν τὸ ζητούμενον

cum hic ipse in gravissimum incidens morbum, brevi tempore febris exustus ad extrema relactus
est: itumque statim fuit ab ecclesia in ecclesiam, a medico ad medicum; nec tamen usquam, quod
quaerebatur, inventum est remedium.

σε'. Νυκτὸς δὲ οὐσης, βλέπει ὁ ὄσιος πλῆσιον τοῦ
οἴκου αὐτοῦ ἀγγελον Κυρίου, ὡς ἀπὸ δυσμῶν πε-
ραγενόμενον διὰ τοῦ ἀέρος, ὃς ἦν πύρινος, ἀγρίους
ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἡ ἰδέα τοῦ προσώπου αὐ-
τοῦ ὡς πῦρ, καθὰ ἐν δρομῷ φλέγον καὶ βρῦχον τοῦ
ἐξελείψαι, κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βάββον πύρι-
νον, καὶ ἤρξατο ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ ἐλεεινοῦ ἐπισκόπου
ἀπειλούμενος ἐκρῖσθαι καὶ τὰ θεμέλια. Ὅτε οὖν ἐπὶ
τὸν ἀσθενοῦντα ἐγένετο, ἀκούει φωνῆς ὡσπερ ἐξ
ὑψοῦς λεγούσης· Δέρε τὸν ἐμπαίκτην, τὸν σοδομί-
την, τὸν μοιχόν, τὸν πόρνον, τὸν ἀσεβῆ καὶ ἀλά-
στρα· ἔως οὗ τύπτῃς αὐτόν, οὕτω λέγει, Πορ-
νεύεις; Ἀπήρξατο οὖν τύπτειν αὐτόν, καὶ λέγει
οὕτῳ· Πορνεύεις, μοιχεύεις, ὀρθρίζεις τῷ δ. αβάλῃ;
Καὶ ἦν μὲν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεσθαι, τὸν δὲ ταύτην

velum, quod fulgur splendore anteibat, detractum
sibi decenti cum gravitate explicuit; extensumque
longe lateque nitidissimis manibus tenens, supra
omnem populi istic congregati cœtum expandit: id-
que ita expansum, gloria Domini instar electri un-
dique effulgente, conspexerunt viri admirabiles
Epiphanius et Andreas; conspexerunt autem longo
satis tempore, videlicet quandiu istic sanctissima
Dei Genitrix adfuit: post cujus discessum ve-
lum quoque videri desiit, simul cum ipsa subla-
tum, relicta presentibus omnibus gratia singulari.
Atque hac dignatus est visione Epiphanius, inter-
venientibus divini Patris Andreae precibus: hic
enim ea apud superos pollebat gratia atque fiducia,

B 205. Alias cum vir beatus hominis parum sani
partes, ut solitus erat, in Hippodromo ageret, et
aliqua minus decora committeret; presentium alii
excruciantur animo, alii indignabantur atque
exsecrabantur hominem, et maledictis incessabant,
veluti a pessimo dæmone incessum. Transiit forte
etiam unus aliquis e magnatibus, qui Andream in-
tuitus, conviciis impetere, conspuere et exsecrari
cœpit. Quem Christi famulus diutino tempore at-
tente aspiciens, et interiora considerans, ita allo-
quitur: Fraudulente, adulter, ecclesiæ profane il-
lusor, qui prætextu istam frequentandi, jam inde
a media nocte experrectus, Satanæ vigilas; nonne
vides? Verum attendensis, paratam mercedem tibi
tuam esse, quam prout laborasti accipies, misere
deceptus opinione tua, sperans posse opera tua
perspicaces Judicis oculos latere. Hæc ille audiens,
subditis equo calcaribus, e vestigio se inde prori-
puit; erat autem chartularius (6) navigationis,
Amastris (7) oriundus. Non multi effluxerunt dies

brevi tempore febris exustus ad extrema relactus
a medico ad medicum; nec tamen usquam, quod

206. Jam nox ingruerat, cum sanctus Andreas,
non procul a domo prædicti viri, conspiciat ange-
lum Domini ab occidente per aera advolare; erat
autem angelus undique inflammatus, et torvo oculo-
rum obtutu ac facie referens ignem, qualis vel
silvam incendere, et cum crepitu in cineres posset
redigere. Gestabat vero manu virgam ardentem,
sicque ad miseri hominis deveniens domicilium,
fundamenta ejus minabatur subruere funditus.
Postquam autem ad infirmum ipsum perventum
esset, audita hæc vox est, quasi cœlitus allapsa:
Excoria derisorem istum, sodomitam, adulterum,
seortatorem, religionis populi que perniciem; quan-
diu autem ipsum percusseris, dic identidem: For-
nicaris etiamnum? Et statim arreptis flagris cœpit

(5) Βόγα, erogatio, stipendium, de qua voce multa
Meursius in Glossario; origo haud dubie Latina
est.

(6) De chartulariis multa idem habet, et tria

eorum distinguit genera: hic autem designatur
aliquis vectigalium præfectus.

(7) Amastriæ, urbs Paphlagoniæ.

(8) Ms. Vatic. πλιντζεσθαι.

percutere angelus, identidem istud ingerens: **A** etiamne fornicaris? etiamne adulteras? etiamne in gratiam Satanæ antelucanus es? Et hæc vox quidem percipiebatur, qui vero emittebat vocem, nusquam comparebat. Hinc vi et verberibus adactus infelix, vel invitus confitens exclamabat:

Absit, absit! non admisero deinceps in æternum tale seclum; tu modo mei miserere. Atque his tribus continuis diebus totidemque noctibus vapulando excruciatum, idem illud, non amplius seortaturum ingemebat, miseram interea animam efflans, pœnis torquentiam sempiternis.

207. Atque hæc sunt, dilectissimi, quæ a beato Andrea edoctus, ad emolumentum et salutarem timorem animabus vestris ingerendum, litteris mandavi; ut, cum nihil abscondi possit ab oculis Dei sanctorumque ejus, sollicite et caute in hoc mundo ambulemus. Cum enim e sancto viro quæsissem, quo pacto aliter iste infelix peccasset; respondit mihi, habuisse eunuchos duos, quorum opera ad peccandum utebatur; illi enim discurreres hinc et inde, innuptas, nuptias, meretrices, et impudicas quaslibet mulierculas, adulteras et nefande incestas conquirebant. Tum ipse, nihil præter impudicitias istiusmodi somnians, ante gallicinium sese e lecto subducens, eo advolebat, ubi paratam sibi perniciem suam sibi eunuchos asservare. Non raro autem sic e lecto abeuntem percunctanti uxori, quo tenderet horis tam intempertivis, respondebat: In ecclesiam. At primum sacrificabat diabolo per libidinis scelus; et tunc tandem ad templum se conferebat, tetrum ex pollutione fastorem exhalans. Istic autem non raro astantem intuiti: Ecce, inquebant, hominem sanctum: cum potius: Ecce occultum dæmonem, sicut oportuisset. Deus quippe istiusmodi facientes mirum quantum oderit atque exsecretur. Hæc igitur, o dilectissimi, ex viri sancti ore, ut modo dixi, excepta, vobiscum clarissimis meis participare volui.

CAPUT XXV.

De initio dolorum Antichristi adventum prægressuro; et variis regibus, ultimo isto sæculo Constantinopoli futuris (10).

208. Cum otium aliquando nacti essent Andreas et Epiphanius, hic illum in domum suam intro-

(9) Idem, ἀσεβειρίας: quod ab ἀσεβής, impius, derivatur.

(10) Præquam ad sequentia capita progrediare, lector, neve ex antegressis remaneat scrupulus, hic te meminisse opto illius Parergi, quod ad diem 25 Maii legitur inter utramque Vitam sanctæ Mariæ Magdalensæ de Pazzis, de sanctorum exstaticorum dieticis factisque, non facile ad historicarum quæstionum decisionem trahendis, propter fallacitatem præhabitarum specierum, juxta quas sæpe loquuntur agunturque etiam in exstasi positi. Si enim propter ejusmodi species illis potest erroris aliquid etiam tunc obrepere, quanto magis dietis Andree hujus, licet intelligentiæ ac prophetiæ spiritu donati, ex eoque plurima sæpe mirabiliter profecti, non tamen semper et in omnibus? Etenim cœlestis divinitus impertitæ, adeoque certissimæ, relinquunt post se, æque ac aliæ naturales et incertæ, memorativas (ut vocant) species; quæ deinde permixtæ aliis varietate combinatæ, notitias novas pureque naturales nec semper veras causant, cum adhesionem tamen intellectus subinde tam firmam, ut quod

εἰσπράττοντα μὴ φαίνεσθαι. Βιάζομενος δὲ ὁ ἄλλοθεν, θέλων καὶ μὴ θέλων ἐμολόγηται λέγων· Οὐ πορνεύω εἰς τὸν αἰῶνα, μόνον ἐπέσόν μου. Οὕτως ἐπὶ τρεῖς νυχθήμερα ἰδασκάνιζετο, λέγων τὸ, Οὐ πορνεύω, καὶ οὕτω τὴν ἑλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐναπέβροχεν εἰς τὴν αἰῶνιον κόλασιν.

σζ'. Ταῦτα, ὦ φίλοι, γεγράφηκα, μεμαθηκώς παρ' τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, πρὸς ἐμφιλίαν καὶ φόβον τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ἵπως κόπῃ μὲν περιπατούμεν ἐν τῇ κήσῳ τούτῳ· οὐδὲν γὰρ λανθάνει θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ. Ἐρωτήσαντος γὰρ μου τὸν δίκαιον, ποῦ ἐρόσῃ ἐποίησε τὴν ἀμορτίαν, εἶπέ μοι ὅτι εἶχε δύο εὐνοῦχους, οἷς ἐχρητο τῇ ἀμαρτίᾳ· αὐτοὶ γὰρ πορευόμενοι ὤδε κακίαις, ἀγάμους, πόρνους, ὑπάνδρους, ἀσίμους γυναῖκας (9), μοιχαλίδας τε καὶ πορνευσμένας ἀλόγιστα· λοιπὴν ἐμμέριμος ἐν τούτοις ὑπάρχων πρὸ τοῦ ἀλεκτορόφρονῆσαι ἀνίστατο τοῦ ὑπάγειν ἔπου ἐτύγχανον οἱ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ἐτοιμασταί. Πολλάκις γὰρ ἤρώτα αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ποῦ ἀπέρχεται τὴν ὄραν ταύτην· ὁ δὲ ἔλεγεν, Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Πορευόμενος οὖν, πρῶτον ἐποίησε τὸ ἔργον τοῦ διαβόλου, καὶ οὕτω περιεγέμετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸν βρώμον ἀπόζων μεμασμένος. Πολλοὶ οὖν ἐρώντες αὐτὸν ἀνιπτάμενοι, ταχέως ἔλεγον· Ἴδε ὁ ἄγιος· ἄνθρωπος· ἐκτείνος· εἶ ἦν κρυπτός διάβολος. Καὶ ὁ θεὸς πάνυ βδελύσσεται τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. Ταῦτα, ὦ φίλοι, καθὼς προεῖπον, τοῦ φωστῆρος ἐμοὶ διηγησαμένου, χιγὼ ὑμῖν ὡς ἀγαπητοῖς μου διεδέμην διηγησάμενος.

Hæc igitur, o dilectissimi, ex viri sancti ore, ut modo dixi, excepta, vobiscum clarissimis meis participare volui.

ση'. Ποτὲ εὐκαιρήσαντος Ἐπιφανίου καὶ τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, ἔλαβεν αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν

a proprio spiritu est, a divino esse existimetur. Quod experientia cognitum habentes sancti, et quomodo etiam Satanæ his ingerere se possit in angelum lucis transformatus, semper solliciti sunt (uti in sancta Maria Magdalena de Pazzis nominatim vidimus), ne in suis exstasibus rapibusque illusioni alicui, non solum naturali atque innocenti, sed etiam diabolice et cum periculo conjunctæ, subiacerent. Et tale quid omnino dicendum est huic, sancto licet, Andree obvenisse; quando ex opinione, receptissima Constantinopoli, inter religiores personas; maximamque fiduciam in Deipara repositam habentes, tam asseveranter asserit num. 209, urbem quidem a gentilibus obsidendam, nunquam tamen intercipiendam. Fallax nempe apparuit hujusmodi persuasio anno 1453, quando urbs, aliquoties antea frustra obsessa a Turcis, tandem in eorum venit potestatem, quibus in hodiernum diem adhuc servit. Quæ ergo deinceps sequuntur, de futuris extremo sæculo regibus, uti volet, sic lector accipiat: ego tamen existimo ea non proferri a sancto ut sibi soli privatim nota,

οὖνον αὐτοῦ, ποιῆσαι ἐν ἀνάσει κἄν τὴν μίαν ταύτην ἑβδομάδα. Καὶ δὴ καθεζομένον αὐτῶν καταμύνας, ἤρξατο ἐρωτᾶν ὁ Ἐπιφάνιος τὸν μακάριον λέγων· Εἰπέ μοι, παρακαλῶ, πῶς τὸ τέλος τοῦ κόσμου τούτου; καὶ πότε, καὶ τί εἰσὶν ἀρχαὶ ὠδίνων; καὶ πῶς γινώσκονται οἱ ἄνθρωποι ἔγγυς εἶναι ἐπὶ θύραις; ἀπὸ ποίων δὲ σημείων ἀπόδειξις τῆς συντελείας ἔσται; καὶ ποῦ πορεύσεται ἡ πόλις αὕτη ἢ νέα Ἰερουσαλήμ, καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες· νοοὶ ἄγιοι τί γινώσκονται, καὶ αἱ τιμίαι εἰκόνες, καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων, καὶ αἱ βίβλοι; Ἄναγγεῖλόν μοι, παρακαλῶ· ὅσα γὰρ ἐστὶν περὶ σοῦ καὶ τῶν ἑμοίων σου εἶπεν ὁ Θεός, ἵ Ὑμῖν δίδεται γινῶσαι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας· τῶν οὐρανῶν ἢ πόσι· μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ κόσμου;

σθ'. Ὁ μακάριος· εἶπεν· Περὶ τῆς πόλεως ἡμῶν γίνωσκα, ὅτι μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· τὸ οἰοῦν ἔθνος οὐδαμῶς φοβηθήσεται· οὐ γὰρ μὴ παγιδεύσει αὐτὴν τις, ἢ παραλήψεται, μὴ γένοιτο· κεχάρισται γὰρ αὐτὴν τῇ Θεοτόκῳ, καὶ οὐδεὶς ἀρπασεὶ αὐτὴν ἀπὸ τῶν τιμῶν χειρῶν αὐτῆς. Ἐθνη γὰρ πολλὰ δώσουσι τὰ τεῖχη αὐτῆς, καὶ τὰ κέρατα αὐτῶν συντρέψουσιν ἐν αἰσῶνι ἀναχωροῦντα, δόματα δὲ καὶ πλοῦτον πολλὸν παρ' αὐτῆς κομιζόμεθα. Ἀκουσὼν δὲ περὶ ἀρχῆς ὠδίνων, καὶ περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ τῶν λοιπῶν. Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός βασιλεὺς ἀπὸ πέντας, καὶ πορεύσεται ἐν δικαιοσύνῃ πολλῇ, καὶ πάντα πύλεμον παύσει, καὶ τοὺς πένητας· πλουτήσει, καὶ ἔσται ὡς ἐπὶ τῷ Νῶε τὰ ἔτη· οὐ μέντοι κατὰ τὰς ἐκείνων πονηρίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀνέσεως· οὗτοι περιεκάσαι. Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ πλούσιοι σφόδρα, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀπίρῳ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐγκαμίζοντες, καὶ ἐν ἀσφοδῆι πολέμου πορευόμενοι, καὶ ἀμερίμωχοι· τοῖς γῆνοις ἐπανακείμενοι, καὶ ἐν τῷ μὴ εἶναι πύλεμον συγκόψουσι τὰς σπάθας αὐτῶν εἰς δρέπανα, [καὶ τὰ βέλη εἰς κοντοὺς, καὶ τὰς ζιβύνας· (11)] εἰς ἐργαλεῖα γεηρονικά, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργάζονται. dios suos convertent in falces, et jacula in contos, colitur.

¹¹ Matth. xiii, 41.

sed aliunde cognita: quia n. 215, de Æthiophe agens, qui annis duodecim regnaturus sit, addit, ὡς φασιν, ut aiunt, et eadem phrasi deinde sæpius utitur. Quare, licet aliquando dubitaverim, an non præstaret talia omittere, tandem tamen judicavi ad fidelitatem, quam hoc opere profitebar, spectare, si totum exhiberem, quo lectori magis integrum sit judicare de re universa. Sic etiam, modo animum advertent quis ad singula, facile etiam in prægressis notaverit aliqua, rigidioribus theologis vix aut ne vix quidem probanda: ut cum num. 157 de sæculorum creatione sic discurret, ac si essent substantia aliqua spiritualis, omni alia creatura prior: cumque num. 170 de draconibus agens, qui sint serpentes a diabolis assumpti deque eorum fulminatoribus lausis, ea dicit quæ eruditiorum aures difficulter cum patientia suscipiant, aliæque nonnulla. Taceo quod de sancto Joanne evangelista, num. 167, pro certo affirmat, eum non mortuum, sed translatum adhuc vivere, et cum Elia atque Enoch appariturum tempore Antichristi, sicut iterum infra num. 227 inculcat.

A duxit, ut liberius agerent saltim per septimanam unam. Cumque sederent soli, seiscitatus est bratium Epiphanius, dicens: Dic mihi, amabo te; qualem hic mundus exitum sortitur, et quando? quod est principium dolorum? et quomodo cognoscant homines, illos prope esse in januis? quæ signa imminentem mundi ruinam prænuuntiant? denique, quo transibit hæc urbs, nova quædam Jerusalem? quid existentibus in ea sacris ædibus, quid venerandis imaginibus, quid sanctorum reliquiis, quid libris futurum est? Oro te atque obsecro, ut illa explices; scio enim de te tuique similibus dixisse Deum: « Vobis datum est nosse mysteria regni cælorum »; « quanto igitur magis mundi hujus inferioris?

B 209. Cui morem gerens Andreas, sic inquit: De hac quidem urbe nostra sic habe, quod usque ad sæculi consummationem nulla ipsi formidabilis unquam futura sit natio; nullus quippe hostis ipsam in laqueos suos unquam pertrahet, nullus intercipient, nullus certe, sanctissimæ enim Dei Parenti illa donata et commissa est, nec erit qui illam eripiat e manibus ejus, a qua et munera et divitias copiosas consecuturi sumus. Tentabunt quidem gentes urbem muro valloque circumdare, sed confringent cornua sua, et cum confusione recedere cogentur. Nunc de principio dolorum, deque mundi et omnium rerum interitu loquentem audi. Postremis temporibus suscitabit Deus regem e paupertate, et ambulabit in multa justitia: omnem coercebit hostem, et locupletabit pauperes; et fluent tempora qualia sub Noe fuerunt, non quidem quoad maleficia et iniquitates, sed quoad otium et animi relaxationem. Homines quippe rege isto imperante divitiis æffluent, in altissima pace securi manducantes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, citra belli metum viventes, citra sollicitudinem res terrenas possidentes: cumque nihil minus quam bellum metuendum fuerit, gla-

Hæc enim sententia magnis utrinque rationibus et auctoritatibus ventilatur, uti videre est apud Joannem de la Haye, in Prolegomenis ad Apocalypsim quæst. 18, et Georgius Trapezuntius, circa an. 1450 florens Romæ, ex Græcorum sui sævi receptiori sensu, integrum pro affirmativa parte tractatum composuit. Denique eruditissimus Florentinus, exerc. 3, super ludiculis apostolorum, ante suum vetustissimum Martyrologium, quod passim Hieronymianum appellamus, de Joannis apostoli assumptione ex professo agens, ostendit, neque novam, neque solis Græcis Patribus ascribendam esse opinionem, quam plures etiam Latini iique perantiqui tenuerint. Nolim tamen ejus opinionis veritatem tueri, nedum ipsam divinitus revelatam Andreæ credere; sed negativam, communiter prælatam, cum communi teneo ut probabiliosem.

(11) Ita corrigendum putavi pro eo, quod habebat ms. Vatic., καὶ τὰ βέλη καὶ τοὺς κοντοὺς εἰς ζιβύνας καὶ, et ms. Maz. καὶ τὰ βέλη αὐτῶν εἰς ζιβύνας καὶ.

210. Post hæc convertet rex faciem suam ad A Orientem, humiliaturus filios Agar (12) : succensibit namque illis Dominus ira vehementi propter blasphemias et fructus quos proferent, acerbiores Sodomitarum et Gomorrhæorum; et stimulis quibusdam suscitabit regem Romanorum, penitus excisurum gentem impiam, et filios eorum aboliturum igni; ipsi vero traditi in manus ejus, violentissimis flammis absumentur. Illyrico autem restituto imperio Romano, et Ægypto apportante tributa sua, ponet rex idem super mare dexteram suam, et nationes flavas mansuefaciet, et inimicos sub manibus suis humiliabit : et durabit imperium illius annos triginta duos. Duodecimo autem anno regni census et munera nulla accipiet, sed excitabit sacras ades, et altaria confracta restaurabit; nullus tunc tribunalium usus erit, cum qui inferat aut patiarit injuriam nemo futurus sit : filias quippe hominum timore sui injecto ad meliora quævis impellet, et magnates, qui contra jus fasque agunt omnia, humiliatos adjudicabit morti.

211. Hædem porro temporibus, rege illo impetrante, quidquid modo auri quovis in loco absconditum latet, divino nutu eruetur; et tanquam ventilabro dispergetur per omnes ejus subditos : unde et cumulabuntur divitiis magnates ejus, ipsis regibus quasi nihilo inferiores futuri; et qui præ insopia tantum non peribant, ad principum gloriam atque opulentiam elevabuntur. Zelus ejusdem regis ardentissimus erit, quo Judæos ubique gentium persequetur, et in tota hæc urbe nullus Ismaelita invenietur : eandem quoque tanto sui timore implebit, ut nemo, qui lyrae, citharæ, comædiæve, aut aliter cuiusvis rei minus decoræ operam det, reperendus sit : quotquot enim talibus addicti sunt, odio prosequetur capitali et ejiciet ex urbe Domini. Tunc vero gaudium ubique et exultatio videbitur, tum copia rerum omnium maxima tam a terra quam mari exorietur, tunc denique referentur lætabantur cuncti, donec superveniret diluvium.

212. Cum transierit sceptrum regni istius, in januis erit principium dolorum. Tunc enim filius iniquitatis suscitabitur, qui dominaturus est in civitate hæc annos tres cum dimidio : tantamque introducet vivendi licentiam, quanta ab exordio mundi audita non fuit nec audietur deinceps; talia quippe doctrinæ suæ placita pronuntiabit : Pater filie, filius matri, frater sorori commissentor; si quis recusaverit, morte punitor. At is cum pro-

(12) Hoc nomine non solum Sarracenos (qui proprie ex Arabibus, posteris Ismael, procreati dicuntur filii Agar), sed omnes Mahometanos, præsertim Turcos intelligo; licet hi videantur e Sythia originem trahere : Mahomed enim, cujus legem profitentur, Agareus fuit. Quæ autem hic dicuntur de Romanorum rege, Agarenos exterminaturo, videntur ex parte compleri in Leopoldo Augusto; cui omnes boni optant, ut recuperata ipsa etiam Constantinopoli, atque Europa tota a sordibus Mahometicis repurgata, Ægyptum quo-

σι. καὶ μετὰ ταῦτα δώσει τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἐπὶ Ἀνατολᾷ, καὶ ταπεινώσει τοὺς υἱοὺς Ἀγάρ· ὀργισθήσεται γὰρ ὁ Κύριος διὰ τὴν βλασφημίαν αὐτῶν, καὶ διὰ τὸ εἶναι τὸν καρπὸν αὐτῶν γαλῆν Σοδὼμων, καὶ πικρίας Γομὸρρῶν· καὶ διὰ τοῦτο νόξας ἔγερει τὸν βασιλεῖα Ῥωμαίων ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτούς, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν πύρι ἀναλώσει· καὶ αὐτοὶ οἱ παραδεδωμένοι εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐμπρησμῶ βριασιτάτῳ παραδοθήσονται· καὶ ἀποκατασταθήσεται πάλιν τὸ Ἰλλυρικὸν ἐπὶ βασιλείᾳ Ῥωμαίων· κομισέσθαι δὲ καὶ ἡ Ἀίγυπτος; τὰ πάντα αὐτῆς (13). Καὶ θήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιάν ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἡμερώσει τὰ ξανθὰ γένη, καὶ ταπεινώσει τοὺς ἔχθρους ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ τὸ σκήπτρον αὐτοῦ ἔσται τριάκοντα δύο ἔτη· τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ κήσων καὶ δόγματα οὐ λήφεται, ἀλλ' ἀναστήσει ναοὺς ἁγίους, καὶ ἀνοικοδομήσει συντετριμμένα θυσιαστήρια, καὶ δίκη οὐκ εἴσεται, οὐδὲ ὁ ἀδικῶν, οὔτε ὁ ἀδικούμενος· φόβον γὰρ ποιήσει τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων σωφρονεῖν, καὶ τοὺς παρανομούντας τῶν μεγιστάνων ταπεινώσει, καὶ θανάτῳ παραδώσει.

σια'. Ἐν τοῖς καιροῖς γὰρ ἐκείνοις πᾶς χρυσὸς, ὅς ἐστιν ἐν οὐρανῷ ποτε τόπῳ κρυπτόμενος, νεύσει Θεοῦ ἀποκαλυφθήσεται τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ [καὶ πῶς αὐτὸν σκορπίσει πάση τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ], καὶ πλουτήσουσι πάντες οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ, καὶ ἔσονται ὡς βασιλεῖς, καὶ οἱ πένητες; ἔσονται ὡς οἱ ἄρχοντες. Καὶ ἔσται αὐτῷ ζῆλος μέγας, καὶ τοὺς Ἰουδαίους καταδιώξει, καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἰσραηλιτῆς οὐκ εὐρεθήσεται· καὶ αὐτὸς φοβήσεται μεγάλως τὴν πόλιν, καὶ οὐκ ἔσται ὁ λυριζῶν, ἢ κιθαριζῶν, ἢ ὁ τραγῳδῶν, ἢ τις αἰσχροῦν πρᾶγμα ἐργαζόμενος· πάντας γὰρ τοὺς τοιοῦτους μισήσει, καὶ ἐξολοθρεύσει ἐκ πόλεως Κυρίου. Καὶ ἔσται πολλὴ χαρὰ τότε καὶ ἀγαλλίασις, καὶ ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνατελεῖ πλοῦσις, καὶ ἔσται ὡς τὸν τρόπον ἦσαν ἐπὶ τοῦ Νῶε ἐν ἀμεριμνίᾳ εὐφραίνόμενοι μέχρις οὗ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς.

tempora Noetica, quando vivebant sine cura et

σιβ'. Παρελθόντος; δὲ τοῦ σκήπτρου ἐκείνου, ἀναστήσονται ἀρχαὶ ὀδυνῶν. Τότε ἀναστήσεται ὁ υἱὸς τῆς ἀνομίας, καὶ βασιλεύσει ἐν τῇ πόλει ἔτη τρία ἡμισυ, καὶ ποιήσει ἀνομίαν γενέσθαι, οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, οὐδὲ μὴ γενήσεται· καθέσθαι γὰρ δογματίσει τοιαῦτα, ὅπως μίγνυται πατὴρ θυγατρὶ, καὶ υἱὸς μητρὶ, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφῇ· εἰ δὲ μὴ, ὁ ἀνταρῶν θανάτῳ ἀποθανέτω. Καὶ ὁ τοιοῦτος σὺν τῷ Προδρόμῳ Ἰωάννῃ κατασταθήσεται (14) ἐν τῇ

que et Asiam, hactenus a Turcis insessam, sibi faciat tributariam. Certe, secundum oracula illa, quæ sub Leonis Magni nomine excusa habentur, Constantinopolitanum Turcorum imperium, quod in Mahomete primo cæpit, finem speratur habiturum in quarto hujus nominis.

(13) Πάντα, non tantum ex Latine originis proprietate dicuntur *sædera*, sed etiam *tributa* ex *lædere* debita; unde apud Meursium in Glossario, *πακτώται, tributarii*.

(14) In utroque ms. est *κατατρέχεται*.

ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Τότε ζεύξει μοναχοὺς ταῖς μοναστηρίαις, καὶ ἱερεῖς ὁμοίως, καὶ γενήσεται ἡ ἀνομοία τῆς μίξεως· χεῖρον φόνου· καὶ αὐτὸς πορνεύσει μητέρα καὶ θυγατέρα. Καὶ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ διὰ τὴν κατάρτατον ἀκολασίαν λύσιν λαθόντες οἱ μωροὶ ἀσώτως τὰς ἑαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιχρημετίσουσιν.

αγ'. Καὶ ἀναθήσεται ἡ σαπρία καὶ ὁ βρώμος ὡς βδέλυγμα ἐνώπιον Κυρίου, καὶ πικρῶς ὀργισθήσεται Κύριος ὁ Θεὸς, καὶ τῷ θυμῷ μεγάλῳ ἐπιβλέψει ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ἐντελεῖται τῇ βροντῇ αὐτοῦ ἄνωθεν καὶ ταῖς ἀστραπαῖς, καὶ ἔρξονται ἀκρατῶς φρίκη πολλῇ καταφέρεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πολλὰ πόλεις πυρίκαυτοι γενήσονται, καὶ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ πατάγου τῶν φοβερῶν ἐκείνων βροντῶν θροῖσμῳ μεγάλῳ παραλυθῆσονται, καὶ κακῶς ἀπρθίνωσιν, καὶ πολλοὶ ἀστραπόκαυτοι γενήσονται. Οὐαὶ δὲ τότε τῇ γῇ ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς τοῦ Παντοκράτορος, καὶ τῆς ἀπείρου ὀργῆς τε καὶ θυμοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἤδη ἐπερχομένου εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην! Παταχθήσεται γὰρ τοῦτο τὸ σκῆπτρον τῆς ἀνομίας, καὶ ἐν τῷ ἀσβεστω πυρὶ ληφθήσεται. Ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν Ῥώμῃ, ἢ ἐν Ἀρμενοπέτρῃ, ἢ ἐν Στροβύλῳ, ἢ ἐν Καριοπόλει· ἐν ταύταις ταῖς πόλεσι καὶ τόποις ἀναπαύσονται. Τὰ γὰρ ἄλλα πάντα πόλεμοι καὶ ταραχαὶ καὶ θόρυβοι πολλοὶ γενήσονται, κατὰ τὸν εἰπόντα, ὅτι «Μελλήσεται ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκούεζ πολέμων,» καὶ τὰ ἐξῆς.

σδ'. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγεροθήσεται βασιλεῖα ἐτέρα ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην, καὶ αὐτὸς βλοσυρὸς ὕνος καὶ ἔξαρνος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀναγνώσας τῶν Ἑλλήνων γραφὰς μετατραπήσεται εἰς Ἑλληνισμὸν, καὶ ποιήσει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων (19)· [καὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον] ἀπὸ τῶν Σατανᾶν ὁ διάβολος. Μετὰ γὰρ ὀλίγαις ἡμέραις τοῦ κρατῆσαι αὐτὸν, [πάντα τὰ ἱερὰ σκευὴ πυρίκαυστα (20)] ποιήσει, καὶ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν φύρξκαν ὀνομάσει, καὶ ποιήσει τὸ ἱερατεῖον εἰς πῶσιν [καὶ κατακοπήν] λαοῦ τῆς μέσεως (21) ποιήσει κατὰ τὰς δημοσίας

** Marc. xiii, 7.

(15) Riza nulla usquam est: suspicor ego legendum Pisa, quæ urbs est ad mare Hetruscum, præcipui tunc nominis et potentie: conveniunt quidem ms. in litteram Ρω, sed in hanc facile potuit degenerare allinis littera Π, quando pes ultimus litteræ (ut sæpe solet) solum dimidius pingitur, hoc modo Π.

(16) Armenopetra nusquam nunc nominata invenitur, nec facile est divinare quo locus hic nominatus spectet. Quid si legatur ἢ ἐν Ἀρμινοπέτρῃ, aut Arimini trans mare, quod ultimum vocabulum respiciat jam dictas tres Italiæ urbes.

(17) Fortasse Strongylus, insula una Æoliarum, Siciliae subjecta, vulgo Strombyli.

(18) Quæ in ms. Mazariniano Καριοπόλις est, in Vaticano Καρὼπόλις scribitur: priorem autem, hec recentioribus lectionem prætulit, quia vera Cariopolis in Caria Asiæ minoris regione

dromo Joanne collocabitur in die judicii. Rex iste monachos nec non et sacerdotes cum consecratis Deo virginibus conjugabit, et comistio fiet abominanda magis quam homicidium: neque vero ipsemet a matre sua atque filia se abstinebit. Eodem tempore effrenis intemperantiæ libidinisque stulti proprias sorores suas invadere non forn-

213. Verum enim vero corruptio illa et peccatorum foetor, uti abominatio, ascendet in conspectu Domini, maxima succedendi iracundia, et universam terram magno cum furore lustraturi, datuque in mandatis tonitruo suo ac fulmini, ut terribili cum strepitu in terram delata, tremore magno replent universa. Hinc vero mox urbes plurimæ absumentur igni, et homines præ nimio terribilium tonitruorum fragore exanimati, totis artibus dissolventur et male peribunt: nec pauci eorum tacti fulmine vitæ exitum sortientur. Væ terræ tunc temporis a minaci vultu, ab ira implacabili et furore Omnipotentis, universum orbem terrarum pessumdaturi! conterendam quippe tunc est sceptrum iniquitatis, et igni non extinguendo tradendum. Beati autem illi qui in diebus illis morabuntur vel Romæ, vel Rizæ (15), vel Armenopetræ (16), vel Strobyli (17), vel Cariopoli (18), quibus in urbibus locisque tranquillitas summa erit: reliqua vero omnia bellis, tumultibus, turbis variis concutientur, e sententia illius qui dicit: C Audietis bella et opiniones bellorum **; et quæ sequuntur.

214. His transactis excitabitur regnum aliud in civitate hac, cujus rex asinus erit bardus, qui nuntio Jesu Christo cum negatione remisso, perfectis gentilium scriptis ad gentilismum adjiciet animum, bellum sanctis movebit; et uti scriptum est, erit ex Satana diabolus. Paucis siquidem clapsis imperii diebus, omnia sacra vasa igne jubebit comburi, venerandam et vivificam crucem appellabit furcam, atque sacrarium funditus destruet, et concidet dimidiam partem populi in publicis plateis: tum vero etiam amici amicos, vicini vicinos, ger-

D invenitur, Turcis hodie Clarioboli dicta. Quod si supradicta Strobylus, respectu Constantinopolens cis mare inveniretur in Dalmatia vel Istria: vix dubitarem Carnopolim seu Carnorum urbem legere, et intelligere Julium Carnicum, vel aliam præcipuam in Carnis seu foro Julii civitatem; ut sensus sit, securos fore qui Italiam aut Italiæ conterminas ad Adriaticum seu Veneticum mare regiones incolent.

(19) Ms. Vatic. hanc constructionem simpliciter sic legebat: Καὶ ποιήσει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων ἀπὸ τῶν σατανᾶν ὁ διάβολος. Corrigerem ἀπὸ τοῦ σατανᾶ nisi utrobique aliter legeretur. Sed nescio, quod dicit ms. Mazar. ubi illud scriptum sit.

(20) Ms. Vatic. solum: ἦλος πυρίκαυστος.

(21) Μέσις recentioribus Græcis mediætas est. Cangius suggerit legendum λαοῦ ἡμέσεως.

mani fratres germanos suos, pater filium, et contra filius parentem morte perimendos tradent. Nec tamen deerunt quam plurimi etiam, qui zelo Domini succensi, ipsum libere confessuri sunt; et hi ipso exitu beatissimi erunt, utpote cum Christo in sempiternum regnaturi. Tunc qui in insulis sunt, quique in speluncis juxta et infra Thraciam, compungentes seipsos incident in desolationem, facti spelæa demonum et in sibilum serpentium atque reptilium. Hisdem quoque temporibus fragores in caelo audientur terribiles, quassabitur terra vehementer, multæ civitates ruinis tristibus involventur: exsurgat enim gens contra gentem, et reges adversus reges: compungetur vehementer omnis terra, et filii hominum præ tribulatione atque anxietate contabescant. Tunc videbitur in caelo ignis quasi fulmineus, qui incubabit omni terræ superficie, late vastitatem minitans: videbuntur etiam multi confictus volucrum et noxiorum serpentium: et scatebit terra bestiis insectisque, mordenibus homines adorantes delicta sua. Atque hæc omnia principium dolorum sunt.

215. Hujus iterum impii regis finito imperio, aderit a primo cornu (25) Æthiops, quem annos duodecim aiunt imperii gubernacula moderaturum. Hic uti probus erit, sic et regnabit in pace; sanctorum delubra pridem collapsa rursus eriget; atque ut eximius virtutum cultor, in amoribus erit omni populo. Expandetur etiam gratia dilectionis Dei super ipsum, et gaudium atque exultatio erit in universo terrarum orbe. Sed et hoc imperium terminabitur, succedente mox altero ex Arabia, per annum, ut aiunt (26), unum. Et eo regnante colligantur in frum, Dei invisibilis nutu, veneranda vivifici ligni fragmenta, dabunturque imperatori. Ipse vero rex progressus Hierosolymas, ad locum ubi steterunt pedes Jesu Christi veri Dei nostri, tradet propriis manibus suis Domino Deo nostro regium diadema; imponensque illud venerando sacrosanctæ crucis ligno, animam ei suam offeret consecrabitque.

216. Post hæc exsurgent in hac urbe adolescentes terni, impudentes, fatui, perniciosi, dies centum et quinquaginta sceptrum imperii pacifice tenturi. Quibus elapsis, diabolico instinctu invicem sibi irati, grave bellum inter se gerent. Et primus

(22) Malacus in Hist. patriarch. apud Meursium in Glossario, *στράτας* scripsit appellat *plateas*: quem auctorem eo allego libentius, ut indicem impressum haberi in Turco-Græcia Cransii; sunt enim qui, visis lucubrationibus P. Papebrochii de Hierosolymitanis patriarchis, similem cupiant de aliis quoque Orientalis Ecclesiæ patriarchatibus. Est alioquin vox illa recentioribus usitatissima.

(23) Hæc villosius scripta præsumpsi per conjecturam corrigere; sic enim legebatur in ms. Vatic., ἐν ταῖς κοιλάσιν τὴν πρὸς Θράκην καὶ κάτω: accusativum autem absolutum pro genitivo, ἢ ἄκοντας αὐτοῦς, futor hic primum a me legi, si tamen sincera lectio est.

(24) Κνώδαλα quid sint, non intelligerem, nisi

στράτας (22)]. Καὶ τότε προδύσουσι φίλοι φίλους εἰς θάνατον, καὶ ἀδελφοὶ ἀδελφοὺς, καὶ γείτονες γείτονας, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ τέκνον πατέρα· καὶ πολλοὶ ζήλω Κυρίου ὁμολογήσουσιν, ὧν τὸ τέλος· μακάριον· οὗτοι γὰρ σὺν Χριστῷ βασιλεύσουσιν. [Τότε οἱ ἐν ταῖς νήσοις, καὶ οἱ ἐν ταῖς κοιλάσιν ταῖς πρὸς Θράκην (23) τε καὶ ταῖς κάτω, ἄκοντας αὐτοῦς παύονται εἰς ἐρήμωσιν, σπήλαια δαιμόνων γενόμενοι, καὶ κνωδάλων καὶ ἔρπετων βαττολογία (24)]. Ἔσονται δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κτύπος ἐν τῷ οὐρανῷ φοβερώτατος, καὶ σεισμοὶ μεγάλοι, καὶ συμπτώματα πόλεων μεγάλων· ἀναστήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ βασιλεῖς, καὶ ἔσται συντριμμὸς φοβερὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θλίψις, καὶ στυγνοχωρία ἐπὶ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τότε φανήσεται πῦρ ἀπὸ οὐρανοῦ ὡσεὶ ἀστραπή· τάχος ἀπειλοῦν, ἐπισκιάζον πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς [καὶ πετεινῶν συναγαθὴ πολλὰ, καὶ θρωπῶν πονηρῶν. Τότε πλησθήσεται ἡ γῆ θανάτων τοῦ ἀνθρώπου τοῦς σεβομένου; ταῖς παραπτώμασιν]. Πάντα γὰρ ταῦτα ἀρχὴ δόμων καθεστήσασιν.

σις'. Τελευτήσαντος δὲ τούτου τοῦ ἀθίου σκῆπτρου, τότε ἔρχεται ὁ Αἰθιοπίας ἀπὸ τοῦ πρώτου κέρατος, ἐν φασιν ἔτη δώδεκα κατέχειν τῆς βασιλείας τοῦς σάκας. Οὗτος ἀγαθὸς καὶ βασιλεύσει ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἀγίων οἴκους οἰκοδομήσει τοῦς πρὸ αὐτοῦ συμπεσθίντας, καὶ ὡς ἀγαθὸς ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ· καὶ ἐφαπλωθήσεται ἡ ἀγάπη Κυρίου ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἔσται χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ. Παρελεύσεται δὲ καὶ αὐτὸ τὸ σκῆπτρον. Ἐλεύσεται γὰρ σκῆπτρον ἕτερον τὸ ἀπὸ Ἀραβίας [ὡς φασιν χρόνον. Καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐνοθήσεται τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ ξύλου τὰ ἅγια τμήματα, εἰς ἐμπνευσίν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, καὶ δοθήσεται τῷ βασιλεῖ]. Καὶ αὐτὸς γενόμενος ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἔστησαν οἱ πόδες Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οἰκείαις χερσὶ, τὸ τῆς βασιλείας διάδημα Κυρίου τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐπιθεῖς ἐπὶ τὸ τιμιον ξύλον, ἅμα δὲ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ (27).

σις'. Καὶ τότε ἀναστήσονται ἐν τῇ πόλει ταῦτη νεώτεροι τρεῖς, ἀναίετοι, μοῖροι, καὶ ἀνωφέλητοι, καὶ κρατήσουσιν ἐν εἰρήνῃ ἡμέρας ἑκατὸν πενήκοντα· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπισταγωγῇ διαβόλου ὀργισθέντες ἑαυτοῦς, δώσουσιν ἀλλήλοις πόλεμον καθ' ἑαυτοῦς

conjungerentur ἔρπετά; βαττολογία autem, que propria est hominum stultissimorum, hic transferitur ad insectorum istiusmodi voces, seu potius stultiores, significandos. Desunt interim hæc, et quidquid hoc capite [] inclusi includamque in ms. Mazar.

(25) Quod istud *primum cornu*? An primum Nilii ostium? Discam libenter.

(26) Hinc apparet hæc omnia, non ut revelata a Sancto referri, sed ut lecta vel audita aliunde.

(27) Ms. Vatic. minus clare: Οἰκείαις χερσὶν αὐτοῦ παραθήσει ἐπὶ τὸ τιμιον ξύλον, καὶ τὸ τῆς βασιλείας διάδημα παραδώσει Κυρίῳ τῷ Θεῷ σὺν τῶν ἐκ τείρων καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

ἰσχυρόν. Καὶ ἐπάρξας ὁ πρῶτος πορεύσεται εἰς Θεσσαλονίκην, λέγων αὐτῇ· Θεσσαλονίκη, σὺ νικήσεις τοὺς ἐχθρούς σου· καύχημα γὰρ ἄγιών σου εἶ, καὶ ἡγίασέ σε ὁ Ὑψίστος. Καὶ τότε στρατεύσει τοὺς λαοὺς αὐτῆς ἀπὸ ἑπταετούς καὶ ἑπάνω, καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μονάζοντας· φορέσει ἄρματα πολεμικά, καὶ ποιήσει πλοῖα μεγάλα, καὶ ἐλεύσεται ἐν Ῥώμῃ, καὶ στῆς πρὸ τῆς πόλης αὐτῆς, ἐρεῖ αὐτῇ· Καίριος, Ῥώμῃ τρίβρωμε, ἡ μάχαιρά σου ὄξεῖα, τὰ βέλη σου πυκνά, ἔντιμος εἶ σὺ, κρατήσεις τὴν πίστιν σου, καὶ μὴ ἐκπέσῃ ἐκ σοῦ· μακάριοι γὰρ οἱ κατοικοῦντες ἐν σοί. Τότε στρατεύσει τὰ ξανθὰ γένη, καὶ ποιήσει ναῦς, καὶ εἰσελεύσεται ἀναμῆσον θῆλου καὶ ἀδήλου, καὶ ἐκδέξεται τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ.

σιζ'. Ὁ δὲ δευτέρος μετὰ εἰς ἐκστρατεύσει καὶ αὐτὸς τὴν Μεσοποταμίαν, τὰς κυκλάδας (30) τῶν νήσων, καὶ στρατεύσει τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μονάζοντας, μανίᾳ δεινῇ κατὰ τῶν ἄλλων κινούμενος. Καὶ ἐπάρξας ἐλεύσεται κατὰ τὸν ὄμφαλόν τῆς κτίσεως· τινὲς δὲ φασι ἐπὶ Ἀλεξάνδρειαν· κάκεισε ἐκδέξεται τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ, μεθ' ὧν ὀφείλει μάχεσθαι. Καὶ ὁ τρίτος ἐξελεύσεται, καὶ στρατοπεδεύσει Φρυγίαν, Καρίαν, Γαλατίαν, καὶ τὴν Ἀσίαν, Ἀρμενίαν καὶ Ἀραβίαν, καὶ εἰσελεύσεται ἐν Συλαίᾳ· τὸ δὲ λεγόμενον Σύλαιον κληθήσεται, καὶ οὐ συλληφθήσεται, οὐδὲ παραληφθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα (35). Καὶ ἐλεύσεται καὶ αὐτὸς ἐν λαῷ ἀσυνθέτῳ, τούτεστι μὴ δυνατὸς ὑποκάτω αὐτοῦ, ἢ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ.

σιη'. Μετὰ οὖν τὸ συναχθῆναι αὐτοὺς κατέναντι ἀλλήλων, τότε κροτήσουσι πόλεμον μέγαν καὶ φοβερόν καθ' ἑαυτοὺς, καὶ συγκέψουσιν ἀλλήλους μεληθόν, ὡσπερ ἐν μακίλλῳ τὰ πρόβατα· καὶ ἀποκτανθήσονται οἱ τρεῖς βασιλεῖς, καὶ γενομένης κοπῆς χυθήσεται αἷμα Ῥωμαίων ὡς ἀφόρτος βροχῆ, καὶ ἐξ αὐτῶν οὐ καταλειφθήσεται οὐδεὶς. Τότε συγκιρασθήσεται ἡ θάλασσα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ἐκ τοῦ αἵματος αὐτῶν σταδίους δώδεκα. Καὶ λοιπὸν πᾶσα γυνὴ χήρα, ὥστε ἐπὶ γυναῖκας ἤγηθουσιν ἕνα ἄνδρα ἔχειν, καὶ οὐχ εὐρήσουσι, μέχρις ἂν ἀπὸ ἀλλοδαπῆς χώρας ἀκούσαντες ἤξουσιν. Καὶ οἱ νεανίσκοι οἱ καταλειφθέντες ἀνήλικοι ἀνδρυνθήσονται, καὶ ἔσονται ὡς χοῖροι ἀπὸ πολλῆς ἀσωτίας· μὴ αἰσθανόμενοι. Τότε μακάριοι καὶ τρισμακάριοι οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, ὅτι τὰ δημοσίων κακὰ γινόμενα οὐ θεάζονται, ἀλλ' ἔσονται ἰδίως

(28) Quid si legatur, *decimum septimum?*

(29) Gentes Flavae intelliguntur in primis Galli, tum Britannii, Germani, et quidquid trans Alpes versus Septentrionem est nationum, de quibus vide nostrum Ludovicum de la Cerda aliosque, commentantes super hunc versum Virgilii, Gallos describentis, *Æn.* viii :

Aurea caesaries ollis, ... lactea colla.

(30) Ita ms. Mazar. Κυκλάδες· in Vaticano Κοιλᾶδες τῶν νήσων, *cavernæ insularum*. Puto autem, quod κυκλάδες· aptius appellative accipiuntur, et reddantur *ambitus insularum*, quam ut proprie sumatur nomen pro sic dictis Archipelago insulis : et sic etiam infra num. 226 utrumque ms. habet Κυκλάδας τῶν νήσων.

A quidem Thessalonicam profectus, ita ipsam alloquetur : Thessalonica, tu subiges hostes tuos, quia gloria sanctorum es, et sanctimoniam te replevit Altissimus. Tum viros illius, qui septimum (28) exceduat ætatis annum, nec non sacerdotes et monachos in arma coget ; educet in campum curruis bellicos, parabit classem permagnam, et iter Romanam versus arripiet, stansque pro portis ejus : Lætare, inquiet, potentissima Roma ; gladius tuus acutus, et jacula tua crebra sunt ; clara es in primis tu, tenebis fidem tuam, et non labasces ; beati enim sunt, qui te inhabitant. Tum et gentes (29) flavas armabit, et naves instruet ; et medio inter lucem ac tenebras tempore ingredietur, sociosque suos excipiet.

B 217. Alter adolescens suscipiet expeditionem in Mesopotamiam et ambitus insularum, sacerdotisque et monachos capere arma jubebit, contra alios gravi furore commotus. Atque elatus veniet ad umbilicum (31) terræ (alii vero dicunt adversus Alexandriam), ibique exspectabit socios suos, quibuscum belli aleam tentaturus est. Tertius denique adolescens, debellata Phrygia, Caria, Galatia, Asia, Armenia, et Arabia, Syllæum (32) infestis armis petet ; et hoc quidem postulabitur ad dedicationem, sed non capietur in æternum. Atque hinc etiam ipse iter ingredietur versus populum incompositum, id est, qui neque ipsi, neque sociis ipsius subjectus est.

C 218. Conscriptis itaque suis exercitiis cohibent adversus invicem, bellum internecinum gesturi, concisurique alter alterum membratim ; quemadmodum autem oves in macello mactari solent, ita tres illi reges peribunt : e cæde vero Romanorum tam copiosus fluet sanguis, ut pluisse videri poterit, ne uno quidem illorum pugnae superfuturo. Tunc quo pugna commissa loco, ex admisto sanguine decolor fiet mare ad stadia duodecim. Deinde vero septem mulieres, cunctis nempe ad viduitatem redactis, virum sibi unum querentes, non invenient, quoad aliunde hac fama evocati, illuc accesserint. Qui autem admodum juvenes atque imbelles matribus relictis fuerint, ad maturiorem perducti ætatem, voluptatibus quasi suis fœde immersi, nullum humani sensus vestigium retinebunt. O beatos ac beatissimos illos,

(31) Umbilicum terræ Sophocles in *Oedippo* creditur nominare oraculi Delphici locum in monte Parnasso, quod is sit totius Græciæ medius, ut videre est apud Commentatores. Strabo autem lib. ix fabulam quoque narrat, ibidem in lapideo umbilico expressam, et a Pindaro decantatam, qua veteres significatum voluerunt, locum istum in medio totius terrarum orbis jacere. »

(32) Zyllæus Pamphyliæ urbs, apud Constantinum Parphyrogenetam in Novellis. »

(33) Καὶ ταῦτα ἀρχῶς· habebat hic ms. Vatic., adeo ut videantur post συλληφθήσεται, excidisse verba aliqua, referenda ad ipsum regem, qui in recessu dixerit, nec in æternum capiendam urbem. Et mox quod hic ponit ἀσυνθέτῳ, in ms. Mazar. scribitur dempta littera privativa συνθέτῳ.

qui tunc temporis in montibus et speluncis famulati divino consecrati latebunt ! quia publicæ calamitatis spectatores non facti, intra claustra sua seorsim misericordiam Domini magnam præstolabuntur : illi nempe suavissimi agni, qui a nequissimo dæmone Antechristo Christi causa mactandi sunt.

219. Tum vero, nullo amplius viro illustri superstitæ, sed omnibus interneccione delictis, efferet sese e Ponto mulierecula turpis, Mondium dicta, quæ imperium in civitate hac occupatura est : ista illa erit diaboli furiosa, magicis artibus adiecta, et virorum seminarumque amoribus efflictim æstuans. Regnante illa, mutuis invicem insidiis impetent; patrabuntur cædes in vicis et domibus; pater filio, et filius patri; mater filix, et hæc illi: frater fratri, amicus amico necem molientur; nullus erit malitiæ, nullus olij modus in civitate hac. Intra ecclesiarum parietes, intemperantiæ, libidines, incesta grassabuntur; citharæ, tripudia, tragœdiæ diabolicæ, cavillationes, et nugæ scurrites, qualia nec vidit nec visurus est ante tempus illud quispiam, late perstreptent.

220. Regina quippe illa impurissima, pro dea se ipsam reputans, Deum lacessere, atque adeo impetere bello, et ad pugnam provocare, non dubitabit. Illa sordibus asperget sacra altaria, illa populum omnem turpitudine sua et sceleribus inficiet; avertens faciem suam pessima, spoliabit templa vasis omnibus; conquiret undique venerandas sanctorum imagines, sacrosanctas cruces, sacra Evangelia, omnes apostolorum effigies, scriptos denique libros universos; ea vero in unum congesta cumulum, subjecto igne, in cineres et favillas rediget; ecclesias quoque ipsas evertet; indagabit etiam sanctorum reliquias, similiter perdendas, sed non reperiet, transferente illas Deo virtute invisibili ex hac urbe. Subruet deinde sacram magnæ ædis Sanctæ Sophiæ mensam, temploque ipso everso, convertet sese ad Orientem, multum fremens, et Altissimum sic compellans : Nihil morata sum, o quisquis es qui Deus diceris, delere memoriam tuam a facie terræ, ecce quam injuria et iniqua tibi fuerim, et nequivisti vel pilum capitis mei lædere : morare etiamnum paulisper, reserabo firmamentum et cælos conscendam, expertura, uter nostrum potentior altero fortiorque sit Deus. Talibus atque aliis ubi insultaverit putida illa mulier, sputa lapidesque in cælum mittet insana, quoad in graviore etiam blasphemias erumpat.

221. Illo autem tempore intendet Dominus Deus omnipotens arcum suum, et exacuet vehementer iram suam, et cum terribili potentia fortitudinis suæ extendet dexteram suam super urbem hanc; et apprehendet eam in fortitudine, et falce potentiæ suæ succidet fundamenta ejus; et imperabit aquis, ut quam perpetuo sustinuerant, tunc temporis penitus demergant atque absorbant. Aquæ autem dicto audientes, citissimo mox cursu sonituque maximo erumpent, convulsisque e terra

ἐπὶ θύραις ἐκδεχόμενοι τὸ μέγα ἔλεος· οἱ γλυκύτετοι ἄρνες, οἱ μέλλοντες θύεσθαι διὰ Χριστὸν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος τοῦ Ἄντιχρίστου.

σθ'. Τότε δὲ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄνδρα ἐπίσημον, ἀλλὰ ἄπαντα; τῆς ἀπολείας; ἀναστήσεται γύναιον αἰσχρὸν Μόνδιον ἐκ τοῦ Πόντου, καὶ βασιλεύσει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ αὐτὴ βακχεύτρια, τοῦ διαβόλου θυγάτηρ, μάγισσα καὶ ὀρθρονοθηλυμανής. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύτης ἔσονται ἀλληλοεπιβουλῆαι καὶ σφαγμὸι κατὰ ῥύμην καὶ κατὰ οἰκίαν, καὶ σφάζουσιν υἱὸς πατέρα, καὶ πατὴρ υἱὸν, καὶ μήτηρ θυγάτηρα, καὶ θυγάτηρ μητέρα, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, καὶ φίλος φίλον· καὶ ἔσται κακία πολλὴ καὶ μῖτος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἔσονται ἀσελγείαι καὶ ἀσωτίαι, καὶ αἰμομιξίαι, καὶ κιθάραι καὶ ὀρχήσεις, καὶ τραγῳδίαι σατανικαί, καὶ χλευασμοὶ καὶ πειγνῆαι, ἄπερ ἄνθρωπος οὐτε εἶδεν, οὐτε ἰδεῖν θυνήσεται ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

σδ'. Καὶ γὰρ ἡ βασίλισ ἐκείνη ἀκάθαρτος, θεῶν ἑαυτὴν πρᾶτουσα, καὶ θεῶν μαχομένη καὶ προαιρουμένη μετ' αὐτοῦ παλαίτασθαι· καὶ γὰρ τότε κίπρω μιανεῖ τὰ ἅγια θυσιαστήρια, καὶ τῆς αἰσχύνῃς αὐτῆς ἄπαντι μιάσματι μιανεῖ πάντα τὸν λαόν, καὶ στρέψει τὸ πρόσωπον αὐτῆς κακῆ, καὶ ἀρπίσει πᾶν σκεῦος ἐκ τοῦ ναοῦ, καὶ συναθροίσει τὰς τιμίας μορφώσεις τῶν ἁγίων, καὶ τοὺς τιμίους σταυροὺς, καὶ τὰ ἅγια Εὐαγγέλια, καὶ ἄπαντα ἀπόστολον, καὶ ἄπαν ἔγγραφον βιβλίον, καὶ ποιήσει σωρὸν μεγάλην, καὶ βαλοῦσα πῦρ κατατεφρώσει πάντα, καὶ τὰς ἐκκλησίας καταστρέψει, καὶ ζητήσει λείψανα ἁγίων τοῦ ἀπαλείψαι, καὶ οὐχ εὐρήσει· ὁ γὰρ Θεὸς ἀοράτω δυνάμει μετάρξει αὐτὰ ἀπὸ τῆσδε τῆς πόλεως. Τότε ἡ τὰ αἶνα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας; τῆ; τοῦ Θεοῦ Σοφίας καταστρέψει τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὸ πᾶν τοῦ ναοῦ διαθρύψασα, στήσεται κατὰ Ἀνατολὰς φρουατομένη, καὶ ἐρεῖ πρὸς τὸν Ὑψίστον λέγουσα· Μὴ κατώκησα, ὦ λεγόμενε Θεέ, ἀπαλείψαι σου τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς γῆς· ἰδοὺ σοι τί ἔκαμον, καὶ οὐκ ἠδυνήθης κἄν τριχὸς μου ἄψασθαι· καὶ ἰδοὺ ἐκδεξί μικρὸν, καὶ χαλῶν τὸ στερέωμα, καὶ ἀνέρχομαι πρὸς σέ, καὶ θεάσομαι τίς ὁ δυνατότερος, καὶ ὄψομαι τίς ὁ ἰσχυρότερος ἐν θεοῖς. Καὶ ταῦτα λαλήσει ἡ γάγγραйна, ἣ καὶ πλείω· καὶ δράσει εἰς ὕψος ἐμπτύουσα, καὶ λίθους πέμπουσα, ἕω; λέγειν αὐτῆς τὰ δεινότερα.

σεα'. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κλινεῖ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ τὸ τόξον αὐτοῦ καὶ τὸν ἀκρατον θυμὸν αὐτοῦ, καὶ φοβερᾶ δυνάμει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἐκτενεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην· καὶ δράζεται αὐτῆς ἐν ἰσχύϊ, καὶ τῷ δρεπάνῳ τῆς δυνάμειος αὐτοῦ ὑποτεμεῖ τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῆς πόλεως· καὶ ἐρεῖ τοῖς ὕδασιν, τοῖ; ἀπ' αἰῶνος βασιάζουσιν αὐτὴν, τοῦ καταπιεῖν αὐτὴν· ἄπερ φοβερώς ὑπακούσαντα τάχει σφοδρῶ καὶ ἤχηρ φοβερωτάτῳ ἀναθρύσουσιν αὐτὴν, καὶ τὸ ὑποκάτω αὐτῆς ἀνι-

σπάσει ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀρεῖ αὐτὴν εἰς ὕψος ὡς μύ-
λον γυροβολουμένον, ὥστε τοὺς ἐν μέσῳ τῆς πόλεως
ἐν φοβικῇ πολλῇ βοᾷν τὸ, Οὐαί· καὶ πάλιν ταχέως
κατενεχθείσης αὐτῆς κάτωθεν, καὶ τὰ ἀναβρύσαντα
ὕδατα σφοδρῶς κατακλύσαντα, καὶ κατακλύψαντα
τῷ φοβερῷ καὶ ἀχανεῖ πελάγει τῆς ἀβύσσου παρα-
πέμφαντα. Οὕτως οὖν, τέκνον μου, Ἐπιφάνιε, ἡ
πόλις ἡμῶν συντελεσθήσεται, καὶ ἅπερ σοι εἰρηκα
ἤπισθεν τί μέλλουσι τῷ κόσμῳ δεῖνὰ συμβαίνειν,
ἐκεῖνά εἰσιν, ἅπερ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰρη-
κεν ἀρχὴν εἶναι ὀδυνῶν.

CAPUT XXVI.

De Judæis et Antichristo, ejusque tyrannide ac mundi fine.

σβ'. Ἐἴτα μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς πόλεως τὸ
τηνικαῦτα τὰ τῆς βασιλείας συνίσταται. Τινὲς φασιν,
ὅτι μετὰ τὸ πλήρωμα τῆς τῶν ἐθνῶν βασιλείας,
μελλήσεται ὁ Θεὸς τὰ θεόσκηπτρα Ἰσραὴλ ἀναστῆ-
σαι πρὸς τὸ βασιλεύσαι τὸ λοιπὸν πρὸς ἀναπλήρωσιν
τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, φέροντες εἰς μαρτυρίαν τὸ
ὑπὸ Ἡσαίου εἰρημένον· « Καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις
ἡμέραις, φησὶν, ἀρεῖ Κύριος ὁ Θεὸς σημεῖον ἐν τῇ
συμπληρώσει τῶν ἐθνῶν ἐπὶ πάντα τὰ πρόβατα
Ἰουδα, τὰ διεσκορπισμένα ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ συνά-
ξει τοὺς ἀπωσμένους Ἰσραὴλ τῇ ἀγίᾳ πόλει Ἱερου-
σαλήμ, καὶ ἔσται τῷ Ἰσραὴλ, ὡς τῇ ἡμέρᾳ, ἣ
ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Αἰγύπτου. » Καὶ μὴν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ
μακαρίου Ἀποστόλου εἰρημένον, « Ὅταν τὸ πλήρωμα
τῶν ἐθνῶν ἦξει, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. » Καὶ
οὗτοι μὲν οὕτω λέγουσι καὶ ἰσοφρονοῦσιν. Ἰππόλυτος
δὲ ὁ μακάριος ἐφησεν, ὅτι ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ Ἀντι-
χρίστου πρῶτοι Ἰουδαῖοι πλανηθήσονται· καὶ ὁ
Χριστὸς ἐπιμαρτυρούμενος αὐτῷ πρὸς τοὺς Ἰου-
δαίους ἔλεγεν ὅτι « Ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
Πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· ἄλλος ἐλεύσεται
ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, κακείνον λήψετε· ὅτι ἐν τῇ
ἀμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. »

σγ'. Ὅτι μὲν οὖν συνάξει αὐτοὺς ἐν τῇ πόλει
Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰ αὐτῶν αὐτοῖς ἀνταποδώσει
[. . .] ὅπως τοῦ διασκορπισμοῦ [εἶπον τὴν ἀπό-
λειαν, εἰ τοῦτο πάλαι ἐποίησεν, ἀποκατασταθήσας
τὰ ἡμῶν (35)], πάλαι ἂν ἐπιστεύσαμεν τῷ Χριστῷ,
τὴν ἀφορμὴν τοῦ φόνου ἐξέσωσαντες, τοῦ ἔνεκεν
προτιμηθῆναι τὰ ἔθνη ὑπὲρ ἡμᾶς. Τοῦτο οὐκ ἐποίη-
σεν· νῦν δὲ συναχθέντες καὶ τὰ αὐτῶν ἀπολαβόντες
ἐν τῇ αὐτῇ ἀπιστίᾳ μέιναντες, πῶς σωθήσονται, εὐ-
θέως τοῦ Ἀντιχρίστου ἐρχομένου ἐν μέσῳ αὐτῶν·
ὧ καὶ πιστεύειν μέλλουσι, κατὰ τὴν φοβερὰν φωνὴν
τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· Θεὸς γὰρ οὐ φεύδεται, ὁ μονο-
γενῆς, ὁ εἰπὼν· « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. » Τῶς καὶ ἐν
τῷ συνάξει αὐτοὺς, ἐν πρώτοις τῆς ἀπολογίας ταύ-
της αὐτοὺς ἀποστερήσει· καὶ γὰρ ὁ Παῦλος σωθῆ-

A fundamentis, sublatam in aliam urbem instar
molæ in orbem gyraunt, adeo ut qui mediam
incolunt, vehementi metu correpti tristissimum
clamorem emissuri sint : delatam vero mox deor-
sum ad locum suum urbem invadentes aquæ vehe-
menti cum impetu demergen^t, et receptam in ter-
ribili atque immensa pelagi abyssu occultabunt.
Atque iste tandem, illi mi Epiphani, exitus urbis
nostræ futurus est ; quæ vero modo narravi even-
tura mundo, principium dolorum sunt, quod Do-
minus Jesus Christus dixit.

B 222. Post interitum deinde urbis novum impe-
rium constituetur. Sunt qui asserent, quod finito
gentium regno, excitaturus sit Deus divinum
Israelis imperium, regnaturi deinceps usque ad
finem sæculi septimi : utque fidem dictis suis
asiruant proferunt Isaia: testimonium, dicentis :
« In novissimis diebus levabit Dominus Deus si-
gnum in consummationem gentium super omnes
oves Juda, quæ in gentibus dispersæ sunt, et con-
gregabit perditos Israel in sancta civitate Jeru-
salem, et erit Israel sicut dies, quando egressus
est ex terra Ægypti (34) »²². » Tum illud quoque
Apostoli allegant : « Quando pleuitudo gentium
veniet, tunc omnis Israel salvus erit »²³. » Ita qui-
dem illi non incongruenter loquuntur. Beatus vero
C Hippolytus scriptum reliquit, per adventum Anti-
christi primos in errorem inducendos esse Judæos ;
quocum et Christi testimonium consentit, in hunc
modum Judæos appellantis : « Ego veni in no-
mine Patris mei, et non accipitis me ; alius veniet
in nomine suo, et illum accipietis ; quia in peccatis
vestris moriemini »²⁴. »

223. Quando videlicet congregabit ipsos in civi-
tate Jerusalem et digna meritis mercede remun-
nerabitur. [Videntes enim ab illo restauratam suæ
dispersionis perniciem] in dispersione ac interitu
suo dicturi sunt : Si isthoc pridem fecisset Christus,
nostraque restituisset nobis, jam pridem credidisse-
mus in illum, nec ei necem intulissemus, causa
ex eo sumpta quod nobis anteponebantur gentes.
D Illud autem Dominus non fecit : quo pacto igitur
nunc congregati, res suas sibi habentes et in infi-
delitate persistentes, salvabuntur? quandoquidem
in Antichristum mox adfuturum credituri sunt, ut
memorata Filii Dei sententia terribilibz testatur :
Filius quippe Dei unigenitus non mentitur, utpote
qui dicit : « Ego sum veritas »²⁵. » Quando autem

²² Isa. xi, 12. ²³ Rom. xi, 26. ²⁴ Joan. v, 45.

²⁵ Joan. xiv, 16.

(34) Apud Isaiam cap. xi, v. 12, hæc solum ha-
lentur : « Et levabit signum in nationes, et con-
gregabit perditos Israel, et dispersos Juda colliget. »
Deinde v. 16 subditur : « Et erit ipsi Israel, sicut
dies quando egressus est de terra Ægypti. »

(35) In utroque m. s. mutilus sensus, his vel
similibus verbis integrandus erat : magis autem
mutilus est in Vatic. ubi solum legitur : « Ὅπως τοῦ
διασκορπισμοῦ τὴν ἐπαπολίαν τὰ ἡμῶν ἡμῖν εἰ ἀπο-
καταστήσῃ. »

coegerit ipsos in unum, istius excusationis copiam A
eis nequiquam relinquet. Etenim cum Paulus dixit,
salvos eos esse, non voluit innuere ab aeternis cruci-
atibus salvandos (36) : sed fore ut non oberrent
vagi e loco in locum, ut non sint opprobrio gentibus,
et earum confusione inexplicabili liberentur : quia
cum modo, in tali necessitate et ludibrio existen-
tes, a gentibus illudantur, iisque cogantur servire,
servitutum iugo hoc liberabuntur, quando congre-
gati in sua urbe fuerint, quamvis cruciatibus sem-
piternis, uti dictum est, non liberandi ; quibus
enim persuadere nequivit afflictio, ut vivitico et unigenito Dei Filio crederent, quo illos pacto id
persuadebit gratia, quæ esse putatur? et cætera.

224. Hic tandem iterum Epiphanius : Missa nunc,
quæso, fac illa, Pater dilectissime, Inquit; ac il-
lud potius me edoce, quod aiunt nonnulli, magnam
sanctamque Dei Sophiam una cum hac urbe aquis
hauriendam non esse; sed fore ut invisibili virtute
pendula maneat in medio aere. Questioni sic res-
pondit beatus Andreas : Quid loqueris, fili mi?
tota civitate aquarum voragine absorpta, Sancta
Sophia qui maneat? quid illa opus erit? Neque
enim Deus noster is est, qui templa manu facta
inhabitat. Non tamen omnino a veritate abhorret
sermo tuus; columna quippe in foro posita, quod
infixos sibi sacrosanctos clavos habeat, superfutura
est, ipsa sola integra et sine noxa persistet, ut
appulsas huc naves suas, injectis in illam funibus,
revincientes firmantesque nautæ, defleant et plan-
ctu prosequantur Babylonem hanc, dicentes : Væ
nobis, quia civitas nostra magna mari hausta est,
quam olim frequentare et ubi feliciter negotiari
consuevimus. Tenebit autem luctus et squalor
ejus dies quadraginta, quibus elapsis transferetur
imperium Romam, Syriam, et Thessalonicam :
quibus etiam haud ita procul a sine distantibus,
tem tendent.

225. Nam tempore illo veniente, revellet Domi-
nus Deus portas, quibus Indiam inclusit Alexander
Macedo (39) : et egredientur inde regna septuaginta
duo cum populis suis, sordidissimis et omni spur-
citie et fælore execrabilissimis : qui per omnem,
quæ sub cælo est, plagam dispersi, carnes voran-
tibus humanas, et quidem adhuc palpantes viven-
tesque, potabunt sanguinem : canes, mures, ranas,

(36) Imo de salute non temporali, sed æterna
(eamdem scilicet ipsa, ad quam prius intraverit plen-
tudo gentium) agere Paulum, manifestum vi-
detur ex toto contextu, qui talis est : « Nolo vos
ignorare, fratres, mysterium hoc : quia cæcitas ex
parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium
intraret, et sic omnis Israel salvus fieret, sicut
scriptum est : Veniet ex Sion qui eripiat et evertat
impetatem a Jacob. » Et paulo post : « Sicut ali-
quando et vos non credidistis in Deo, nunc autem
misericordiam consecuti estis, propter increduli-
tatem eorum : ita et isti nunc non crediderunt in
vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam
consequantur, » utique similem ei quam nos priores
consecuti sumus. Et hic est communis sensus
Patrum ac theologorum, licet aliqui ab illa gratia
tribum Dan excipiant, quia in Apocalypsi soli non

vai αὐτοὺς εἶρξεν οὐκ ἐκ τῆς πλεονείας κολάσεως,
[ἀλλὰ τῆς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον περιπλανήσεως; (37)],
καὶ τοῦ οὐνειδισμού τῶν ἐθνῶν, καὶ τῆς ἀπέρας αἰ-
σχύνης, ὅτι ἐν τοσαύτῃ ἀνάγκῃ, καὶ ἐν τοσούτῃ
χλευασμῷ (38) [νῦν ὄντες, καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν κω-
μωδοῦμενοι, καὶ τούτοις δουλεύοντες, σωθήσονται
τοῦ τῆς δουλείας ζυγοῦ, συναχθέντες εἰς τὰ ἴδια.]
οὐ μέντοι, ὡς προείπον, τῆς αἰωνίου κολάσεως ὅτι;
γὰρ ἡ θλιψὶς οὐκ ἐπίσει πιστεῦσαι τῷ ζωοποιῷ καὶ
μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, πῶς κείζει αὐτοὺς ἡ νομι-
ζομένη χάρις; καὶ τὰ ἐξῆς.

σδ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν ὅτι Ἄφες ταῦτα, Πάτερ μου
φίλιτατε, τοῦτό μοι ἀνάγγειλον, ὅτι τινὲς φασί, μὴ
συμποτιζέσθαι τῇ πόλει τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ ἁγίαν
Σοφίαν, ἀλλὰ ἀοράτῃ δυνάμει κρεμασθῆναι αὐτὴν
ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Ὁ δίκαιος εἶπεν ὅτι Τί λέγεις, τέκνον;
Πάσης τῆς πόλεως βυθιζομένης, αὕτη πῶς μενεῖ;
τίς γὰρ ὁ ταύτης δεόμενος; μὴ γὰρ Θεὸς ὁ ἐν χει-
ροποιήταις ναῦς κατοικῶν. Οὐ μέντοι πάντως ψευ-
δῆ; ὁ λόγος, μενεῖ δὲ μόνος ὁ ἐν τῷ φόβῳ ἁγίου,
καθότι κέκτεται τοῖς τιμίους ἑλούς ὁ αὐτός; γὰρ μόνος
μενεῖ καὶ σωθήσεται ὥστε παραγενόμενα τὰ
πλοῖα, καὶ ἐν τούτῳ τοὺς σχοίνους αὐτῶν ἀπέδησαν-
τες, κλαύσει, καὶ θρήνησει τὴν Βαβυλῶνα ταύ-
την, λέγοντες ὅτι Ὁσαί ἡμῖν, ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν ἡ με-
γάλη βεβύησται, ἐν ἣ εἰσόντες τὰς πραγματείας
ἐποιούμεν καλῶς ἐν ταύτῃ. Ἔσται δὲ τὸ πένθος αὐ-
τῆς ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ ἀπὸ πόνου τῶν ἡμε-
ρῶν ἐκείνων δοθήσεται τὸ βασίλειον τῇ Ῥώμῃ, καὶ
τῷ Ευλαίῳ, καὶ τῇ Θεσσαλονικῇ, καὶ τούτων ἦδη
πρὸς τὸ τέλος ἐγγιζάντων, καὶ λοιπὴν ἄτονα τὰ
πράγματα γενήσονται καὶ δεινότερα καὶ ἐλεθριώ-
τερα

in pejus omnia et ruinam et extremam calamita-

σκέ'. Τὸ γὰρ ἔτος ἐκεῖνο, ἀποφράζει Κύριος ὁ
Θεὸς τὰς πόλεις τὰς ἐν Ἰνδία, ἃς ἐκλείσει Ἀλί-
ξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων, καὶ ἐξελεύσονται βασι-
λειαὶ ἑβδομήκοντα δύο ἅμα τῷ λαῷ αὐτῶν, τὰ
λεγόμενα ρυπαρὰ Ἴθνη, τὰ βδελυρώτατα πίσης σι-
χασία; καὶ δυσωδίας, καὶ διασκορπισθήσονται ἐν
πάτῃ τῇ γῆ τῇ ὑπ' οὐρανὸν, σάρκα; ἀνθρώπων ζῶ-
σα; ἐσθιόντες, καὶ τὸ αἷμα πίνοντες, κύνας, καὶ

numeratur. Non tamen propterea Christi dierum
evertitur : bene enim potest utrumque consistere,
ut Judæi universi, primam quidem Antichristo
tanquam vero suo Messia adhæreant ob causam
prænotatam; postea vero, ad prædicationem Ἰησοῦ
et Enoch, vel etiam ad horrendas plagas, quas
Antichristi sectatoribus evminatur Apocalypsis,
convertantur ad penitentiam vel omnes vel plu-
rique.

(37) Idem ἀλλὰ τῆς τῶν τοσούτων ἐτῶν περιπλανή-
σεως τῆς ἐκαλλοτρία;

(38) Idem ἐθνη ὑπὸ ἐθνῶν κωμωδοῦμενοι χρηματι-
ζόντες, σωθήσονται τῆς δουλείας καὶ τοῦ ζυγοῦ, ὡς
συναχθέντες εἰς τὰ ἴδια.

(39) Angustia; Caucasii montis hæc sunt, *Demir-
capi*, id est *Portæ ferreae*, a Turcis dictæ, propter
naturam loci munitissimi.

μῶς, καὶ βατράχους καταπνόντες, καὶ πᾶσαν ῥοπαρίαν τοῦ κόσμου ἐν ἥδονῃ. Καὶ οὕτως τῇ οἰκουμένην πάσῃ, ἐν ἣ οὗτοι πορεύονται· τὰς γὰρ ἡμέρας· ἐκεῖνας μὴ ἔστω Χριστιανός, Κύριε, εἰ δυνατόν· ἀλλ' οἶδα ὅτι ἔσονται. Τότε οἱ ἡμέραι ἐκεῖναι σκοτισθήσονται, δίκην θρηνοῦσαι τῷ ἀέρι διὰ τὸ μῖσος, ὅπερ τὰ βδελυρὰ ἔθνη ἐκεῖνα ἐργάσονται· ὁ ἥλιος ὡς αἷμα γενήσεται, βλέπον τὰ βδελύγματα ἐπὶ τῆς γῆς ἀμιλλώμενα· ἡ σελήνη καὶ πάντα τὰ στοιχεῖα σκοτισθήσονται· ἐσθῆναι γὰρ καὶ τὴν χοῦν τῆς γῆς, τὰ θυσιαστήρια κύθρου, οἶκον ἐργάσονται. Τότε οἱ κατοικοῦντες Ἀσίαν φευγέτωσαν εἰς τὰς κυκλάδας τῶν νήσων· οὐ γὰρ πορεύονται ἐν αὐταῖς οἱ λαοί, ἀλλ' ἔσονται πενθούντες ἡμέρας ἑξακοσίας ἐξήκοντα.

σς'. Τότε ἐγερθήσεται ὁ Σατανᾶς ὁ Ἀντίχριστος ἐκ φυλῆς τοῦ Δάν, οὐ μέντοι ἰδίᾳ δυνάμει ἀνθρώπος γενόμενος, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ πλάσει αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς σκευὸς αἰσχρὸν καὶ ῥυπαρὸν· ὅπως πληρωθῆ ἐν αὐτῷ τὰ τῶν προφητῶν· καὶ ἀπολυθήσεται ἐκ τῶν τοῦ ἔθους δεσμών, ἐν οἷς αὐτῶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐκεῖσε γενόμενος ἔδρασε, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸ σκευὸς τὸ πλασθὲν αὐτῷ. Καὶ γεννηθέντος αὐτοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀνδρυνθέντος, καὶ βασιλεύσαντος, τότε ἀρξεται ἐπιδεικνύειν τὴν πλάνην αὐτοῦ, καθά φησι περὶ αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὃς καὶ ἐγερεῖ πόλεμον ἐπὶ τὰς κυκλάδας τῶν νήσων· νῆσον δὲ, φησὶν Ἡσαίας, αἱ ἐξ ἔθνων ἐκκλησίαι εἰσὶν· Ἡλιοῦ δὲ καὶ Ἐνώχ, καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς βροντῆς; ἐξεληθόντων καὶ προκηρυξάντων τὴν αὐτοῦ ἀποπλάνησιν, τὴν τε τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ δευτέραν Ἐλευσιν· πικρῶς δὲ ταπεινώσει τοὺς τότε Χριστιανούς μέχρι τῆς λογάτης αὐτῶν ἀναπνοῆς, ὀλιθίων καὶ ὀλέκων αὐτοὺς ὁ μάταιος ἄγων.

σς'. Τότε εἰ τις οὐ πλανηθῆ, μέγας καὶ φοβερός φίλος Χριστοῦ ἀποφανθεῖ· μακάριοι γὰρ πάντες οἱ ἄγιοι· ἀλλὰ γε πλείω οἱ ἐπὶ τοῦ Ἀντιχριστοῦ μαρτυρήσαντες, ἢ οἱ μέλλοντες μαρτυρεῖν, μακάριοι καὶ τρισμακάριοι· μεγίστη γὰρ δόξα αὐτοῦ διαδέξεται εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Πρῶτον ἀποκτενεῖ τὸν Ἡλίαν, εἶτα τὸν Ἐνώχ, μετέπειτα τὸν τῆς βροντῆς υἱόν, καὶ τότε τοὺς μὴ πιστεῖοντας εἰς αὐτὸν θανάτῳ πικρῷ παραδώσει. Τότε ἔσται μεταξύ αὐ-

(40) Hæc doctrina de Satana incarnando, ut fiat Antichristus homo-dæmon, conjunctis in unius personæ hypostasi naturis duabus, sicut confitemur de Christo, peregrina haud dubie theologis accidit, purum hominem futurum Antichristum existimantibus : magis tamen absurdum a communi sensu videtur esse, quod Hippolytus martyr in Orat. de Christo et Antichristo sic habet : « Cum Salvator mundi genus humanum salvare decrevisset, ex immaculata Virgine Maria natus est ; ad eundem modum etiam diabolus, ex impura muliere prohibet super terram ; sed falso nascetur. Quia diabolus, licet carnem assumat, hoc opinione tantum : qui enim carnem ferret, quam ipse non condidit ? Hinc opinor, dilecti, carnis suæ substantiam phantasticam assumet organi vice. Propterea ede-

A et quidquid ubique est sordium cum voluptate absument. Væ terris omnibus, ad quas isti pervenerint ! Ne, queso, Domine Deus, ne sit in diebus illis Christianus quispiam, si fieri possit : sed fieri non posse, probe novi. Dies certe tenebris involventur, quasi plangentes obscuro acre scelera, quæ ab execrandis gentibus istis committentur : sol vertetur in sanguinem, ad aspectum enormium, quæ certatim in terris patrabuntur, scelerum ; luna et astra omnia obscurabuntur : adeo ut homines vescantur luto terræ, et altaria in sterquilinum convertantur. Tunc fugiant ad ambitus insularum habitatores Asiæ ; eo namque non transibunt gentes illæ, sexcentos et sexaginta dies perpetuo in luto versature.

B 226. Post hæc proveniet e tribu Dan Satanas ille Antichristus, non quidem virtute sua naturam indutus humanam, nullo modo, sed a Domino Deo formatus in vas tetrum ac sordidum, ut compleantur in eo quæ per prophetas predicta sunt : et exsolvetur vinculis, quæ cum Christo Dominus adstrinxit apud inferos, cum eo descendit ; et ingreditur in corpus (40), quod ei præparatum est : sicque primum facies homo, tum ad ætatem virilem et regni solium progressus, tandem incipiet errorem suam invehere doctrinam, quemadmodum de illo Joannes Theologus testatur : et concitabit bellum contra ambitus insularum ; insule autem sunt, teste Isaia, gentium Ecclesiæ. Porro Elia, et Enoch, et tonitruï Filio (41) prodeuntibus et promulgantibus secundum Domini Jesu adventum, post refutatos Antichristi errores, humiliabit hic vehementer Christianos, et ad extremum usque spiritum persequetur, affligendo disperdendoque miserum in modum.

227. Si quis tum temporis in errorem non inducatur, magna certe ac singulari apud Deum gratia valuerit : quamvis enim beati appellandi sint sancti omnes, longe tamen illi beatiore, qui temporibus Antichristi veritatem fidei suo sanguine testificaturi sunt : beatiore, inquam, illi et beatissimi, utpote quos gloria maxima per interminabilem æternitatem manet. Et primum quidem necem inferet Eliæ, deinde Enoch, tum tonitruï

D tur ex virgine, veluti spirius, qui quidem tunc reliquis apparebit caro. Nam virginem peperisse solam sanctissimam novimus, quæ carnigerum vere genuit Salvatorem : hostis autem nequaquam, sed quemadmodum non aperiet vulvam, ita nec carnem veram assumet, aut circumcidetur vere, ut circumcisus est Christus. » Ex quibus sequeretur, verum hominem non futurum Antichristum, qui tamen Paulo dicitur, Homo peccati. Minus igitur hæc sententia Scripturis convenit, quam illa quæ demonem vere incarnandum diceret, et hunc futurum Antichristum.

(41) Idem Hippolytus : « Prior, inquit, adventus Christi præcursores habuit Joannem Baptistam ; posterior autem, quo venturus est in gloria, Enoch, etiam et Joannem Theologum exhibebit. »

Filio (42), denique volentibus in se credere omnibus. Tunc inter ipsum et Dominum nostrum Jesum Christum erit bellum terribile; et quoniam denique palam fiet ipsum immani furore rapi, cœloque se opponere, fulmina eliciendo, ciendo tonitrua, tantumque fragorem faciendo, ut quotquot incolunt terrarum orbem universum perculsurus terribiliter et exanimaturus sit. Ecquis tum temporis non contremiscet, quis non pavebit, illi mi? Beati, qui tunc in Domino nostro Jesu Christo, vero Deo, non scandalizabuntur! beati, qui non separabuntur a sanctæ Virginis Mariæ Filio! beati, qui amoris ipsius causa mortem obibunt, draconem ipsi infernalem et errores ejus in faciem arguere nihil veriti! beati denique omnes qui contra eundem viriliter depugnabunt, ejusque immanitatem generose reprehendent; illi nempe luminaria quædam terræ, illi pugiles decori, illi uniones pretiosi, illi suaves, jucundæ ac melle dulciores animæ: uti et omnes qui in Patrem et Filium et sanctum quæ vitam tribuit omnibus, credituri sunt.

228. Sedebat beatus Andreas cum isthæc loqueretur: Epiphanius vero audiens, quæ eventura erant universo mundo, plorabat ac graviter ingemiscebat, uti sæpius dictum est, multa commiseratione tactus. Deinde sic Andream affatur: Edisere, quæso, mihi, amabo te, quo pacto universum genus humanum e terris tollendum, atque ita deinde resurrecturum sit. Cui Sanctus: Alios quidem nefandæ, quos dixi, gentes conficiet; alios in obscuris locis et bellis necabunt: cæteros Christi fideles maectabit Antichristus: in hujus vero assecclas et sectatores immittet Dominus animalia volantia, de quibus Ezechiel, habentia in caudis suis boum stimulos veneno infectos (43): a quibus, quotquot salutare et verum Christi signum in frontibus suis non habuerint, puncti venenoque infecti, acerbissima nece peribunt. Quod si qui etiam sanctorum, Antichristo præteriti, in solitudinibus inventi fuerint, illi omnes divini Spiritus virtute in sanctam civitatem Sion congregabuntur: et hi sunt, qui in beatam immortalitatem transcribentur.

229. Antichristus vero jam percussus, cumque dæmonis suis comprehensus, et ab ignitis angelis in vincula custodiamque raptus, ad Judicis divini tribunal protrahetur, et aulmarum, quas in perniciem impulit, rationem postulabitur. Tunc et tuba clanget, et mortui resurgent incorrupti: deinde illi, qui vivunt, ut loquitur D. Paulus⁸⁷, quique in adventum Domini relicti sunt, in ictu oculi a corruptione in incorruptionem mutati, simul rapien-

⁸⁷ 1 Cor. xv, 52.

(42) Hoc si fiat, implebitur ad litteram, quod, non solum Jacobo, sed etiam Joanni communiter prædixit Christus, calicem ejus bibituros, id est martyrium passuros. Nam quod ferventis olei dolio immisus Joannes est, martyrem cum vere non

Α τοῦ καὶ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ πόλεμος φοβερός, ἐπὶ γνώσῃ πρὸς τέλος μανίαν θειήν ἔχειν, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀντιπράττειται ἀστράπτων, καὶ βροντῶν καὶ κτύπων ποιῶν, ὥστε τῷ ἤχῳ τῆς βοῆς τῆν ἐπ' οὐρανὸν δονῆσαι καὶ περιγεῖσθαι φοβερώς. Καὶ τίς τότε οὐ θαμβηθήσεται καὶ πτήξει, τέκνον γλυκύτατον; Μακάριοι τότε οἵτινες οὐ σκανδαλισθήσονται ἐν τῷ Δεσπότη ἡμῶν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν. Μακάριοι τότε οἵτινες οὐκ ἀποσχονίσουσιν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας. Μακάριοι οἵτινες διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἀποθανοῦσι, καὶ ἐλέγξουσιν κατὰ πρόσωπον τὸν δράκοντα καὶ τὴν αὐτοῦ ἀποκλάσησιν. Μακάριοι ὅσοι κατὰ τοῦ δράκοντος ἀνδρυνθήσονται, καὶ γενναίως τὰ θειὰ αὐτοῦ ἐλέγξουσιν· οἱ φωστῆρες, οἱ ὠρατοί, οἱ φίλτατοι μαργαρίται, αἱ γλυκαῖαι καρδίαι, καὶ τερπναὶ καὶ μελλέριτοι, καὶ ὅσοι εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα τῆν ζωοποιὸν, πιστεύουσιν.

Spiritum, sanctam et consubstantialem Trinitatem,

σκή. Ταῦτα τοῦ μακαρίου καθιζομένου καὶ λέγοντος, Ἐπιφανίου δὲ ἀκούοντος τὰ μέλλοντα γενέσθαι κατὰ τὴν οἰκουμένην, ἐβρήκει ἐκ βαθέων στεναγμῶν, καθὼς πολλάκις εἴρηται, ἀγανσυμπαθῆς ἐχρημάτιζεν. Εἶτα λέγει πρὸς τὸν ὄσον· Δέομα! σου, εἰπέ μοι, πῶς μέλλει ἀπὸ τῆς γῆς ἀπαλειφθῆναι ἡ ἀνθρωπότης, καὶ οὕτω γενέσθαι ἡ ἀνάστασις; Ἐφη ὁ ὄσιος· Τοὺς μὲν τὰ μυστὰ ἔθνη ἤκουσιν ἀναλῶσαι, τοὺς δὲ ἐν τοῖς πυκνοτάτοις τόποις καὶ πόλεμοις θανατώσουσι, τοὺς δὲ ὑπολοίπους πιστοὺς ὁ Ἄντιχρίστος ἐν Κυρίῳ ἀναλώσει· ὅσοι δὲ τῷ Ἄντιχρίστῳ πιστεύουσιν, ἀποστελεῖ Κύριος ὁ Θεὸς θηρία πετόμενα, κατὰ τὸν Ἰεζεκιήλ, ἔχοντα ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν βούκκντρα τοῦ μεμεστωμένα· καὶ ὅσοι οὐχ ἔξουσιν τὸ σημεῖον τῆς γραφίδος τοῦ Χριστοῦ αἴων καὶ ἀκέραιον ἐν τοῖς μετώποις αὐτῶν, ὑπὸ τῶν θηρίων κεντούμενοι καὶ ἰῶ χαλεπαινόμενοι, θανάτῳ πικρῷ τελευτήσουσιν. Τότε εἰ τις τῶν ἁγίων λαθῶν τῷ Ἄντιχρίστῳ, εὐρεθήσεται ἐν ἐρημίαις· καὶ ἅπαντες ὁ Κύριος πνεύματι δυνάμεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Σιών ἀθροίσει· οὗτοι εἰσιν οἱ γραφέντες εἰς ζωὴν.

σκή. Τοῦ Ἄντιχρίστου δὲ ἤδη παταχθέντος, καὶ οὖν τοῖς δαίμοσιν αὐτοῦ συλληφθέντος, καὶ ὑπὸ πυρίνων ἀγγέλων δεσμευθέντος καὶ φυλαττομένου, τῷ κριτηρίῳ παρίστασθαι καὶ ἀπαιτεῖσθαι δίκας περὶ τῶν ψυχῶν, ἧν ἀπόλωσε, τότε οὖν ἡ σὺν. γέ ἤχησει, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἀφθαρτοί· ἔπειτα εἰ ζῶντες, καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος, εἰ, τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου οἱ περιλειφθέντες, ἀλλαγέντες ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν ἅμα σὺν αὐτοῖς

fecit, qui illæsus exivit; licet, propter promptam voluntatem, martyrii laureolam forte promeritus tunc fuerit.

(43) Nihil hujusmodi in Ezechiele invenio.

ἀρπαγῆσονται ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Ὅταν οὖν ἴθῃ τις τὰ βδελυρὰ ἔθνη εἰς τὸν κόσμον ἐληλυθότα, τέκνον, τότε γινωσκέτω ὅτι ἐπὶ θυραῖς πάντα, καὶ μετὰ μικρῶν ὁ Κριτὴς ἐπελεύσεται. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Μακάριος τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ τῷ Ἐπιφανίῳ, ἀγρυπνοῦντων αὐτῶν καὶ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος. Τοῦ δὲ εὐλοῦ τῆς ἐκκλησίας κρούσαντος, ἐπορεύθη ὁ Ἐπιφάνιος ἐκεῖσε ὁ δὲ Μακάριος ἐν τῷ οἴκῳ καθ' ἑαυτὸν προσηύχεται.

CAPUT XXVII.

Occasione celestis fragrantia, sub sacra lectione percepta, narratur historia Theodori ab angelis inter tormenta confortati.

σλ. Πρωίας δὲ γενομένης, πάλιν [ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες καὶ] καθεσθέντες ὠμίλου τῷ πνεύματος καὶ δὴ βίβλου ἐκεῖσε κειμένης τοῦ μεγάλου Βασιλείου, προτρέψατο ὁ Ὅσιος τῷ Ἐπιφανίῳ τοῦ λαθεῖν καὶ ἀναγινώσκειν ἦν δὲ ὁ λόγος προτρεπτικῆς, ὁμιλία εἰς τὸ βάπτισμα, Ὁ μὲν σοφὸς Σολομών. Τούτου δὲ ἀναγινωσκομένου, ἠδέως ἤκροατο ὁ Μακάριος, μειδιῶν τῷ προσώπῳ καὶ εὐφραίνόμενος ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἔχε δάκρυα τῇ βίβλῳ, καὶ στεναγμούς ἐκ βαθέων ἀνέπεμπεν. Ἐφη δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος Ἐτέκνον μου, τί δακρύεις; εὐφραίνῃ δὲ μᾶλλον κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον τὸν λέγοντα ἘΧαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε καὶ ὅσοι τὰ τοῦ Πνεύματος πράττουσι, χρῆ αὐτοὺς σκιρτᾶν καὶ εὐφραίνεσθαι ὅσοι δὲ πάλιν ποιῶσι τοῦ διαβόλου τὰ θελήματα, σκυθρωπαζέτωσαν, καθότι τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς. Ἐφη Ἐπιφάνιος Ὁὐκ οὖν κἀγὼ ἀμαρτωλὸς, καὶ θρηῶν μου τὰς πράξεις τὰς πονηράς; πῶς ἀπολογίζομαι; Λέγει γάρ μοι ὁ Ἅγιος οὗτος Πότε, φησὶν, εἰκωθίσθη τῷ Θεῷ, καὶ πότε σὲ γνωρίσομεν ὡς ἡμέτερον; Ταῦτα ἀκούων τὰ ὄνειδη, μὴ θρηῆσθω τὴν δεινὴν ἀπολογίαν μου; πῶς ἀνέχοιτο, κύριε ὁ μέγας; Ἐφη ὁ Ὅσιος Ὁὗτος ὁ λόγος, τέκνον μου, μὴ γὰρ οἶδας, τοῖς ὅτι ἀμυήτοις οὖσι τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ὄνειδίζων ἐλεγεν. Ἐπιφάνιος λέγει Ναὶ τίμιε Πάτερ, κἀγὼ οἶδα ἢ πλὴν ὁ λόγος οὗτος, ἐν φασιν οἱ τῶν ἀγροίκων αἰνιγματώδεις, ὅτι Σολ, ὦ νύμφη, ὁμιλῶ, ἵνα καὶ αὐτὴ ἢ πενθερὰ ἐνωτίζη.

qui sacra baptismatis unda abluti nondum sunt, novi probe; verumtamen oratio illa similis est isti, qua ænigmatice dicunt rustici: Tibi loquor, o sponsa, ut ipsa quoque socrus audiat.

σλα. Ταῦτα τοῦ Ἐπιφανίου λαλήσαντος, ὁκοιμειδιάσα; ὁ Μακάριος, ἐπέστρεψεν αὐτὸν πάλιν τοῦ ἀναγινώσκειν. Ἀναγινώσκοντος δὲ αὐτοῦ, αἰφνης διεδόθη ταῖς φρεσὶν αὐτῶν εὐωδία τις ὡς τιμίων ἀρωμάτων, ὥστε φρίττειν τὸν Ἐπιφάνιον ἐπὶ ἰκάνην ὄραν καὶ ξενίζεσθαι. Ἐώρα δὲ ὁ Μακάριος τὸν τῆν εὐωδίαν κομιζοντα ἀενάως. Ὅτι δὲ τὸν λόγον κατέπαυσεν, εὐθέως καὶ ἡ εὐωδία ἀπέστη. Θαυμάσας

tur cum illis in nubibus obviam Christo in aera. Cum quis ergo viderit, filii mi, execrandas gentes illas irrupisse in mundum, sciat is, prope esse in januis, quæ dixi, omnia; et brevi Judicem adfuturum. Atque hi fuere sermones, quos ad Epiphanium habuit Andreas nocte illa, tum ipsis, tum mihi quoque sine somno transacta; donec datum signum ad ecclesiam convocaret, quo Epiphanium quidem sese contulit, Andreas vero domi seorsim orationi se dedit.

B 230. Illucescente postera die, eodem convenientes denuo sedentesque, de rebus ad spiritum pertinentibus conferre cœperunt, cumque forte istic ad manum esset magni Basilii volumen quoddam, hortatus est Epiphanium Andreas, ut illud acciperet legeretque. Erat autem oratio protreptica, homilia (44) videlicet de baptismo, quæ sic orditur; Sapiens quidem Salomon. Legente igitur Epiphanio, suavi cum delectatione auscultabat vir sanctus, vultu ad risum et lætitiâ composito: Epiphanium vero, lacrymis librum irrigans, continenter ex imo pectore suspiria ducebat. Cui Sanctus: Quorsum istæ lacrymæ, filii mi? quin potius tu te hilarem præbe, ex mente beati Pauli dicentis: « Gaudete in Domino semper⁴⁴. » Et sane quæ quæ sunt Spiritus agunt, illos gaudio et lætitiâ exultare convenit: illi contra defecto in terram tristisque incedant vultu, qui voluntatem exsequuntur diaboli; quoniam lux divina venit in mundum, et dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Tum Epiphanium: Atqui hæc ipsa causa est, cur ego, qui peccator sum, perperam a me gesta lamenter, cum, quo me purgem, nihil supersit. Dicit namque mihi sanctus hic Basilius: Aliquando in Dei familiaritatem admitteris, aliquando te uti nostrum cognoscemus. Quam ego cum exprobrationem audiam, quomodo a lacrymis temperem, domine mi magne, quo minus difficilem adeo mihi defensionem deseam? Cui sanctus: Oratio illa, filii mi, quod ignorare videris, in illos invebitur, Et Epiphanium: Eninvero, Pater venerande, id

D 251. Ist hæc reponentem Epiphanium subridens Andreas hortatus est, ut denuo legeret. Quo obtemperante, allapsa est suavissima odorum fragrantia, quasi pretiosorum aromatum, ad animam usque penetrans, adeo ut percussus Epiphanium ad longum tempus præ stupore vix esset apud se: vidente interea beato Andrea illum, qui memoratam fragrantiam incessanter spargebat. Ubi au-

⁴⁴ Philipp. iv, 4.

(44) Est hæc inter varias Basilii conciones, apud Cornarium, concio 13.

tem legere desiit, desiit et fragrantia sentiri. Quod A
niratus admodum Epiphanius, interrogavit sanctum
Andream, dicens : Oro te atque obsecro, magne domine,
quæ illa, quam modo prælegente me percepimus,
fragrantia? Cui vir sanctus : « Quam dulcia faucibus
meis eloquia tua, super mel ori meo¹¹ ! » Hic vero non tam
de corporali, quam de spirituali ore atque faucibus sermonem
ferri intelligendum est. Post hæc dicenti rursus
Epiphanio : Missa fac ista, et si quid visionis oblatum
tibi sit, edessere; illorum quippe notitiam per preces
tuas assecutus sum : respondit Andreas : Quid edisseram,
charissime? Quamdiu legisti, frequentes hic adfuere
angeli, quorum unus, sancti Spiritus verba, quia
suavitas et lætitia sunt, honorare volens, adolebat
hilari cum vultu sufflitum Deo dignum.

252. At, inferente Epiphanio, Unde angeli sufflitum
sibi, unde thuribulum, unde carbonem comparant,
quandoquidem ipsis immaterialibus nulla cum rebus
materialibus conjunctio sit? tunc intuens in eum vir
beatus, et manum extendens : Miranda, inquit, in
medium affers, mi homo. Verum quis tibi, angelos
perceptibilia sensibus thuribula, quis mundi hujus
sufflitum, aut carbonem adhibere dixit? Qui spiritu
solo constant, spiritualia, qui ex materia compacti,
materialia tractant. Angeli vero cum incensum
oblaturi sunt Altissimo, aliud non sufflant, quam
thronum illum, omnem intelligendi viam superantem :
illam, aio, suavissimam fragrantiam, quæ ex tremenda
et inaccessiblei Deitate procedit. Nam astantes
terribili Omnipotentis throno, excipiant, quæ inde
multo cum fulgore assistit, odorum fragrantiam,
humano sermone inexplicabilem, eamque jugiter
sufflant. Quando igitur volunt, suavissimum Deitatis
illius odorem cum aliquo participare, consistentes
ante ipsum, quantum volunt odoris in faciem ejus
effundunt; quem ille continuo percipiens olfactu,
dubius hæret unde tanta fragrantia affletur. Alias
quoque iidem angeli allatos e paradiso flores
invisibili modo hominis admovent naribus, easque
suavi odore complent. Triplici namque ratione
possunt sancti angeli illos, quibuscum sibi
familiaritas et morum conjunctio intercedit,
odore perfundere. Et primum quidem id præstant,
cum librorum sacrorum lectioni opera datur :
circumstant quippe tum, quamvis aciem nostram
fugiant, audire cupidi jucundissima sancti Spiritus
verba. Rursum id præstant, cum quis orationi
vacans cum Deo colloquitur : denique cum laboriosis
operibus propter eundem se discruciat, eumque
in corpus suum flagellis animadvertit : tunc enim
præclaro pugilli suo præsto sunt, eumque
variis modis delinunt, recreant animantque.

¹¹ Psal. cxviii, 103.

(45) Ὅταν οὖν, etc. Hinc usque ad illa, κατὰ γὰρ
τρεῖς, desiderantur in ms. Mazar. suntque fere ob-

δὲ ὁ Ἐπιφάνιος πῶς τῆ καταπαύσει τοῦ λόγου καὶ
ἡ μυρίπνοος εὐωδία ἀπέστη, ἠρώτησε τὸν Δίκαιον
λέγων· Δέομαι σου, κύριε ὁ μέγας, τίς ἦν ἡ εὐωδία
ἡ πρὸ τῆς ὥρας ἡμῖν γενομένη, ὀπηνίκα τὸν λόγον
διεξηρχόμην; Ἐφη ὁ Μακάριος· Ἐὖς γλυκεῖα τῷ
λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματι
μου! Νοητὸν δὲ χρῆ γίνωσκαι τὸ στόματι καὶ, τὸ
λάρυγγι, περὶ τοῦ ψυχικοῦ λάρυγγος καὶ στόματος
εἴρηκεν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄφες ταῦτα, καὶ εἰπέ
μοι εἰ ἔχεις τι ἀπὸ θεωρίας· οἶδα γὰρ καγὼ διὰ τῶν
τιμῶν σου δεήσεων ταῦτα. Ὁ Μακάριος εἶφη· Τί
σοι θέλω εἰπεῖν, φίλτατέ μου; Ἄγγελοι γὰρ Κυρίου
ἦσαν ἱκανοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἀνεγίνωσκες· εἰς δὲ
ἐξ αὐτῶν, δοξάζων τὰ ῥήματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
καθότι εὐφρασία ἐστὶν ἡδύνοσα, ἐθυμίαζε θεοκρε-

πῶς ἀγαλλόμενος.

253. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Καὶ ποῦ οἱ τοῦ Σωτῆρος
ἄγγελοι, τὸ τε θυμίαμα, καὶ τὸ θυμιατήριον, τοὺς τε
ἀνθρακας εὐρίσκουσιν, αὐλοὶ ὄντες, καὶ ὕλικοι μὴ
συγχρόμμοι; Ὁ δὲ Μακάριος ἀτεινίσας εἰς αὐτὸν
καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀνατείνας, λέγει·
Θαυμαστά ὠμίλησας, ἄνθρωπε. Τίς γὰρ σοι εἶπεν,
ὅτι αἰσθητὰ θυμιατήρια οἱ ἄγγελοι κέκτηνται, ἢ
κοσμικὰ θυμιάματα ἔχουσιν, ἢ τὸν τοῦ κόσμου ἄν-
θρακα ἐπιδέονται; Οἱ γὰρ πνευματικοὶ πνευματικῶς,
καὶ οἱ ἔνυλοι ἔνυλα κέκτηνται. Ἄγγελοι δὲ ἡνίκα
θυμιάσει βούλονται, οὐδὲν ἄλλο θυμιάσειν ἐμπροσθεν
τοῦ Ὑψίστου, ἢ τὸν θρόνον ἐκείνον τὸν πάντα νοῦν
ὑπερβαίνοντα, φημι τὴν εὐωδίαν, τὴν ἡδυστάτην ἐκεί-
νην τὴν ἐξερχομένην ἐκ τῆς φοβερᾶς καὶ ἀπροσίτου
θεότητος. Ὡς γὰρ παρίστανται τῷ φοβερῷ θρόνῳ τοῦ
Παντοκράτορος, δέχονται τῆς ἐκείθεν ἐκπηδῶσας
ἀστραπῆς τὴν εὐσομίαν, καὶ ἀδιαλείπτως ἔκτοτε μυ-
ρίζουσιν ἀπορρήτως εὐωδίαν τῆς θεότητος. Ὅταν οὖν
ὑπεβῶσιν (45), βούλονται ὅπως μετάσχη τῆς ἡδύτη-
τος αὐτῆς, καὶ αὐτοὶ οἱ ἰστάμενοι ἐμπροσθεν αὐτοῦ,
τύπτουσιν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον τῆ εὐσομίας τῆ θεϊκῆς
ὄσφ μετρώ βούλονται· καὶ λοιπὸν ὀσφραϊνόμενος
ἐκεῖνος ἐπαπορεῖ τῆ ἡδυστάτη γλυκύτητι ὀσφραϊνόμενος.
Εὐωδιάζουσι δὲ καὶ ἄλλῳ πῶς ἐκ τῶν ἀνθέων
τοῦ παραδείσου κομιζόμενοι, καὶ ἀοράτως παραστά-
σαι τὴν ὀσφρησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐμπιπλῶσιν. Κατὰ
γὰρ τρεῖς τρόποις ἔχουσιν ἐξουσίαν θυμιάειν οἱ ἄγιοι
ἄγγελοι τοῖς ἐχομένοις αὐτοῖς φίλτα καὶ ἀσμενότητι.
Ἐν πρώτοις ὅταν τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγινώσκουσιν·
περικυκλοῦσιν γὰρ ἐκεῖνοι τότε ἀοράτως, ἀκούσαι
θέλοντες τὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος θεότερῶν ῥή-
ματα· πάλιν ἡνίκα εἰς προσεύχεται, καὶ ὀμιλεῖ τῷ
θεῷ· καὶ ὅτε κόπῳ, ἢ πόνῳ, ἢ μάστιγι καρτερεῖ τι;
δικὰ θεόν· τότε γὰρ αἰδίων ἔχουσιν ἀλείφειν τε καὶ
εὐωδιάζειν, καὶ προθυμοποιεῖν τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας
ἀγωνιζόμενον.

scuriora, uti et pleraque sequentia : ac in primis
istud ὑπεβῶσιν, quid sibi vult?

αλγ'. Γέγραπται γάρ ὅτι ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παρα-
 βίου ἀπίοντος πρὸς τοὺς Πέρσας, ἔδοξεν αὐτὸν κα-
 ταβῆναι πρὸς τὸν Πύθειον δαίμονα, τὸν ἐν τῇ Δάφνῃ,
 ὅπως ἀποκαλύψῃ αὐτὸν περὶ οὗ ἡπειρήθη πολέμου, κἀν
 τε νικήσῃ, κἀν τε ἡττηθῇ. Θυσιάσαντος οὖν τῷ Πυ-
 θίῳ ζῴῳ, ἐνεφάνισεν αὐτῷ ἐκείνῳ, μὴ δύνασθαι
 ἐνεργεῖν κατὰ τὰς ἡμέρας, διὰ τὸ ἐκείσε κείσθαι τὸν
 ἄγιον καὶ ἀοίδιμον Βαβυλᾶν μετὰ τῶν τριῶν νηπίων,
 τὰ καρτερικώτατα καὶ θεάρεστα λείψανα. Τότε ὁ
 δυσσεβὴς Παραβάτης ἐκέλευσεν τοῖς Ἀντιοχεῦσιν
 αὐτοῦ ἀτρόμως καὶ ἀφόδως μετακομίσαι αὐτὰ τῶν
 ἐκείσε, καὶ ὅπου δ' ἂν βούλωνται καταθέσθαι αὐτὰ,
 ἀνεσιν παραποιούμενο; τῷ ὀφθέντι αὐτῷ πονηροτάτῳ
 πνεύματι. Ὅτε οὖν πλῆθος τῆς πόλεως ἐξῆλθον μετὰ
 κηρῶν καὶ ὑμνων καὶ λιτανίας, ἦσαν τὴν σορὴν τῶν
 Ἁγίων, καὶ ἐπορεύοντο ψάλλοντες· « Ἐλισχυθῆσαν
 πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχώ-
 μνοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. » Ὁ οὖν θεομύσητος
 βασιλεὺς ἀκούσας ταῦτα, ὀργισθεὶς, ἐκέλευσε τῷ
 ἐπάρχῳ τῆς πόλεως κρατῆσαι πάντας τοὺς ἐπὶ λιτῇ
 παρακολουθοῦντας.

Quibus perlatis ad aures imperatoris, divinum nomen odio acerbo prosequentis, exarsit ira-
 cundia, jussitque urbis præfectum capere universos, qui interfuerant supplicationi.

ολδ'. Καταβραμῶν οὖν ὁ Ἐπαρχος τῆς λεωφόρου,
 ἐκράτησεν ἱκανοὺς, καὶ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἐνέκλει-
 σαν· ἐν οἷς καὶ παιδᾶ τινὰ τῶν πρώτων τῆς πόλεως,
 ὡσεὶ ἐτῶν πεντεκαίδεκα, ὠραῖον τῷ κάλλει καὶ ἀμώ-
 μητον σφόδρα, ὀνόματι Θεόδωρον· ὃν καὶ προσήνεγ-
 καν τῷ ἡγεμόνι λέγοντες μεγάλην τῇ φωνῇ Χρι-
 στιανὸν ἐαυτὸν ὀνομάζοντα, καὶ δοῦλον Χριστοῦ εἶναι.
 Τοῦτον πολλὰ παραινέσας ὁ Ἐπαρχος ἀποστήναι τῆς
 ἀληθείας οὐκ ἔπεισεν. Ὡς δὲ ἀπειθοῦντα ἐώρα,
 ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀναρτιθῆναι, καὶ
 ζῆσθαι καὶ αἰκίζεσθαι· πολλὰ οὖν δεινὰ ὑπομείας
 ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμάμενος, πρὸς ἐσπέραν δὲ κατε-
 νεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἐβλήθη εἰς φωακὴν. Ποιήσας
 οὖν ἡμέρας μετὰ πάντων τῶν τότε κατασχεθέντων
 ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, καὶ τοῦ παρανόμου ἐκείνου βα-
 σιλῆως· ἐν τῷ πολέμῳ ἀναίρεθέντος, ἀπελύθη μετὰ
 πάντων τῶν ἐν δεσμοῖς καθεῖρθέντων καὶ ὁ σεβά-
 σμιος οὗτος παῖς. Ὡς οὖν εἰς τὰ οἰκεία ἐγένετο,
 ἡρώτων αὐτὸν οἱ τε φίλοι, καὶ οἱ συγγενεῖς, καὶ οἱ
 ὁμοήλιοι αὐτοῦ μετὰ τῶν γονέων, καταφιλοῦντες
 τὰ τραύματα αὐτοῦ καὶ λέγοντες αὐτῷ· Τί ἡσθάνου,
 κύριε Θεόδωρε, ἦνίκα ἐν τῷ ξύλῳ ἐκρέμασο, καὶ τὰς
 ἀγίας ταύτας σάρκας τοῖς θυξὶ διεσπαράττου; Ὁ δὲ
 ἀνένευσε τοῦ διηγῆσασθαι· πολλὰ τε παρακληθεὶς,
 μόλις αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα διηγῆσατο λέγων·

ολε'. Ἐγὼ ὅτε ἐν τῷ ξύλῳ ἀνηρτήθην καὶ [τῶν
 σαρκῶν μου οἱ θυξες] ἀπήρξαντο ἀπεισθαι, τὸ κατ-
 ἀρχῆς βίαιως ἔφερον, καὶ ἐμαυτὸν παραμυθούμε-

88* Psal. xcvi, 7.

(46) Hactenus fere Socrates lib. iii, cap. 49; Sozomenus, lib. v, cap. 19 et 20; Theodoretus, lib. iii, cap. 10 et 11, et Nicephorus Callistus, lib. x, cap. 28. — Omnes vero dicunt, ipsummet Julianum suscipi præfati dimitti omnes victos jussisse, ne eorum constantia majus probrum sibi conciliaret. Quidni tamen Theodorus, tanquam

233. Proditum quippe est memoriæ Julianum Apostatam, Persis bellum inferre meditantem, ad Pythium dæmonem, qui in Daphne responsa consulentibus dabat, descendere voluisse, ut ex illo de belli quod suscipiebat eventu disceret, superiorne an inferior futurus esset. Cum itaque simulacro Apollinis ihus adoleret, ostensum est a dæmone, frustra se responsa rosci per illud tempus, propterea quod sacræ istic loci reliquæ sancti ac celebris Babylæ, triumque puerorum fortiter passorum conderentur. Tunc impius Apostata, liberiorum pessimo dæmoni, qui se videndum obtulerat, locum faciurus, præcepit Antiochenis, ut nihil trepidantes metuentesve, reliquias inde ablatas libere, quocumque collibitum esset, transportarent reponerentque. Egressi itaque civitatem frequentes admodum cives cum cereis, hymnis et litanis, sustulerunt sanctorum arcas, et revertentes canebant: « Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, qui gloriantur in simulacris suis^{88*}. » Sed et alia quædam haud levia addebant, nihil formidantes.

234. Præfectus itaque ad forum contendens publicum, comprehensos quam plurimos carceri mancipavit: quos inter numerabatur præcipuæ nobilitatis puer annorum circiter quindecim. Theodorus nomine, forma insigni et vita omnino inculpata. Hunc cum lietores, magna voce exclamantes Christianum esse et Christi famulum se appellare, ad præfectum adduxissent, multis hic suadere conatus est, ut a veritate descisceret; sed nihil persuasit. Jussit itaque constantem in fide puerum in ligno extendi, lacerari et verberibus multis caedi; cumque sic pendulus multa pertulisset, sub vesperam deponi et in carcerem conjici. Latuerat istic aliquanto tempore venerabilis puer cum aliis captivis, quando nuntiata scelestissimi imperatoris in bello cæsi morte, omnes e carcere dimissi et in libertatem restituti sunt (46). Veniente domum suam Theodoro nostro, mox advolant sodales, amici, consanguinei, parentes; deosculantur vulnera, percuquantur: Quid dolorum sensisti, domine Theodoro, cum sacræ in eculeo suspensi carnes tuæ un-

gulis laniabantur? Sed renuit ille quæ gesta erant enarrare; donec multis instanter rogatus, vix tandem ita proloqui cœpit:

235. Principio cum e ligno suspensum durius tractare ac laniare unguis incipiebant, permolesto equidem dolores tuli, meque ipse sic alloquens

aliis nocentior, retentus in carcere fuerit? Certe scriptores illi solam habent historiæ epitomen, quæ hic proluxius multo describitur, cum elogio ex prædictis auctoribus sumpto, quod sic concluditur: « His peractis, impius quidem Julianus iunesta morte vitam apud Persas finivit, sanctus vero Theodorus in Domino requiescens gavisus est. »

tem legere desiit, desiit et fragrantia sentiri. Quod miratus admodum Epiphanius, interrogavit sanctum Andream, dicens: Oro te atque obsecro, magne domine, quæ illa, quam modo prælegente me percepimus, fragrantia? Cui vir sanctus: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo¹¹! » Hic vero non tam de corporali, quam de spirituali ore atque faucibus sermonem fieri intelligendum est. Post hæc dicenti rursus Epiphanio: Missa fac ista, et si quid visionis oblatum tibi sit, edessere; illorum quippe notitiam per preces tuas assecutus sum: respondit Andreas: Quid edisseram, charissime? Quamdiu legisti, frequentes hic adfuerunt angeli, quorum unus, sancti Spiritus verba, quia suavitas et lætitia sunt, honorare volens, adolebat hilari cum vultu sufflitum Deo dignum.

252. At, inferente Epiphanio, Unde angeli sufflitum sibi, unde thuribulum, unde carbonem comparant, quandoquidem ipsis immaterialibus nulla cum rebus materialibus conjunctio sit? tunc intuens in eum vir beatus, et manum extendens: Miranda, inquit, in medium affers, mi homo. Verum quis tibi, angelos perceptibilia sensibus thuribula, quis mundi hujus sufflitum, aut carbonem adhibere dixit? Qui spiritu solo constant, spiritualia, qui ex materia compacti, materialia tractant. Angeli vero cum incensum oblaturi sunt Altissimo, aliud non suffluunt, quam thronum illum, omnem intelligendi vim superantem: illam, aio, suavissimam fragrantiam, quæ ex tremenda et inaccessiblei Deitate procedit. Nam astantes terribili Omnipotentis throno, excipiunt, quæ inde multo cum fulgore absistit, odorum fragrantiam, humano sermone inexplicabilem, eamque jugiter suffluunt. Quando igitur volunt, suavissimum Deitatis illius odorem cum aliquo participare, consistentes ante ipsum, quantum volunt odoris in faciem ejus effundunt; quem ille continuo percipiens olfactu, dubius hæret unde tanta fragrantia affletur. Alias quoque iidem angeli allatos e paradiso flores invisibili modo hominis aduolent naribus, easque suavi odore complent. Triplici namque ratione possunt sancti angeli illos, quibuscum sibi familiaritas et morum conjunctio intercedit, odore perfundere. Et primum quidem id præstant, cum librorum sacrorum lectioni opera datur: circumstant quippe tum, quamvis aciem nostram fugiant, audire cupidi jucundissima sancti Spiritus verba. Rursum id præstant, cum quis orationi vacans cum Deo colloquitur: denique cum laboriosis operibus propter eundem se discruciat, eumque in corpus suum flagellis animadvertit: tunc enim præclaro pugill suo præsto sunt, eumque variis modis delinunt, recreant animantque.

¹¹ Psal. cxviii, 103.

(45) Ὅταν οὖν, etc. Hinc usque ad illa, κατὰ γὰρ τρεῖς, desiderantur in ms. Mazar. suntque fere ob-

δὲ ὁ Ἐπιφάνιος πῶς τῇ καταπαύσει τοῦ λόγου καὶ ἡ μυρίπνοος εὐωδία ἀπίστη, ἠρώτησε τὸν Δίκαλον λέγων· Δέομαι σου, κύριε ὁ μέγας, τίς ἦν ἡ εὐωδία ἡ πρὸ τῆς ὥρας ἡμῖν γενομένη, ὀπηνίκα τὸν λόγον διεξηρχόμην; Ἐφη ὁ Μακάριος· Ἐς γλυκεῖα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματι μου! Νοητὸν δὲ χρῆ γινώσκω τὸ στόματι καὶ, τὸ λάρυγγι, περὶ τοῦ ψυχικοῦ λάρυγγος καὶ στόματος εἰρηκεν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄφες ταῦτα, καὶ εἰπέ μοι εἰ ἔχεις τι ἀπὸ θεωρίας· οἶδα γὰρ καὶ γὰρ διὰ τῶν τιμῶν σου δεήσεων ταῦτα. Ὁ Μακάριος ἔφη· Τί σοι θέλω εἰπεῖν, φίλτατέ μου; Ἄγγελοι γὰρ Κυρίου ἦσαν ἱκανοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἀνεγνώσκω· εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, δοξάζων τὰ ῥήματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθότι εὐφρασία ἐστὶν ἡθύνουσα, ἐθυμίαζε θεοπροπῶς ἀγαλλόμενος.

γ'β'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Καὶ ποῦ οἱ τοῦ Σωτῆρος ἄγγελοι, τὸ τε θυμιάμα, καὶ τὸ θυμιατήριον, τοὺς τε ἀνθρακας εὐρίσκουσιν, αἰλοὶ ὄντες, καὶ ὑλικοὶ μὴ συγχρώμενοι; Ὁ δὲ Μακάριος ἀπεινάσας εἰς αὐτὸν· καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀνατείνας, λέγει· Θαυμαστὰ ὠμίλησας, ἄνθρωπε. Τίς γὰρ σοι εἶπεν, ὅτι αἰσθητὰ θυμιατήρια οἱ ἄγγελοι κέκτηνται, ἢ κοσμικὰ θυμιάματα ἔχουσιν, ἢ τὸν τοῦ κόσμου ἀνθρακα ἐπιδέονται; Οἱ γὰρ πνευματικοὶ πνευματικὰ, καὶ οἱ ἐνυλοὶ ἐνυλα κέκτηνται. Ἄγγελοι δὲ ἡνίκε θυμιάσαι βούλονται, οὐδὲν ἄλλο θυμῶσιν ἐμπροσθεν τοῦ Ὑψίστου, ἢ τὸν θρόνον ἐκείνον τὸν πάντα νοῦν ὑπερβαίνοντα, φημί τὴν εὐωδίαν, τὴν ἡδυτάτην ἐκείνην τὴν ἐξερχομένην ἐκ τῆς φοβερᾶς καὶ ἀπροσίτου θεότητος. Ὡ· γὰρ παρίστανται τῷ φοβερῷ θρόνῳ τοῦ Παντοκράτορος, δέχονται τῆς ἐκείθεν ἐκπηδῶσας ἀστραπῆς τὴν εὐσομίαν, καὶ ἀδιαλείπτως ἔκτοτε μυρίζουσιν ἀπορόρητῳ εὐωδίᾳ τῆς θεότητος. Ὅταν οὖν ὑφελθῶσιν (45), βούλονται ὅπως μετάσχη τῆς ἡδύτητος αὐτῆς, καὶ αὐτοὶ οἱ ἰστάμενοι ἐμπροσθεν αὐτοῦ, τύπτουσιν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον τῇ εὐσομίᾳ τῇ θεϊκῇ ὅση μέτρῳ βούλονται· καὶ λοιπὸν ὀσφραϊνόμενος ἐκεῖνος ἐπαπορεῖ τῇ ἡδυτάτῃ γλυκύτητι ὀσφραϊνόμενος. Εὐωδιάζουσι δὲ καὶ ἄλλῳ πῶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ παραδείσου κομιζόμενοι, καὶ ἀοράτῳ παραστάσει τὴν ὀσφρησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐμπιπλῶσιν. Κατὰ γὰρ τρεῖς τρόπους ἔχουσιν ἐξουσίαν θυμῶν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τοῖς ἐχομένοις αὐτοῖς φίλιᾳ καὶ σεμνότητι. Ἐν πρώτοις ὅταν τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγινώσκουσιν· περικυκλοῦσιν γὰρ ἐκεῖνοι τότε ἀοράτως, ἀκούσαι θέλοντες τὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος θεότερηνα ῥήματα· πάλιν ἡνίκα τις προσεύχεται, καὶ ὁμιλεῖ τῷ Θεῷ· καὶ ὅτε κόπῃ, ἢ πόνῳ, ἢ μάστιγι καρτερεῖ τι; διὰ Θεόν· τότε γὰρ ἀίδιον ἔχουσιν ἀλείφειν τε καὶ εὐωδιάζειν, καὶ προθυμοποιεῖν τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζόμενον.

seuriora, uti et pleraque sequentia: ac in primis istud ὑφελθῶσιν, quid sibi vult?

οὐ ἐπ' ἀληθείας σαλοὶ, οἱ θεωροῦντες αὐτὴν, ὡς περ ἂν
 κύνᾳ σεσηπότα ἀποθελύσσονται. Βαβαί! ἄλλος ἐν
 τῇ πόλει ταύτῃ τοιοῦτος φρόνιμος οὐχ εὐρεθήσεται·
 φωστῆρ, ἢ τηλικούτος ἄγιος.

erantur. Profecto alius in civitate hac tantæ prudentiæ, tantæ gloriæ, tantæ sanctimonie reperietur nemo.

CAPUT XXVIII.

Extremum Andreæ cum Epiphanio et auctore colloquium : discessus, obitus, sanctitus celesti odore indicata.

ολῆ'. Ταῦτα τοῦ Ἐπιφανίου διαλογιζομένου, ἐγένετο συμφθάσαι τὸν καιρὸν τῆς θείας λειτουργίας, καὶ ἀναστᾶς, ἐπορεύθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἔθος γὰρ ἦν αὐτῷ πάντοτε ἐν ταῖς συνάξεσι τῆς ἁγίας ἐκκλησίας πόθῳ πολλῷ σχολάζειν, καὶ μεταχειρίζεσθαι τὰς ἱερὰς βίβλους πρὸς ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ὑπέστρεψεν, θεθείσης τῆς τραπέζης, τῶν δωρεῶν Κυρίου ἀπήλαυσαν ἀμφοτέροι· παρήμην γὰρ κἀγὼ ὁ τάλας ἐκεῖσε, μέσσω ἁγίων Ὑψίστου, ὡς κύων ἀσχολούμενος, καὶ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ὁμιλιῶν ἀπολαύων. Καὶ γὰρ ἐκ Πνεύματος ἁγίου γλώσσας ἀλλογενῶν ἠρμήνευεν ὡς τὴν ἑθελεν, οὕτως τῶν ἀποβλήτων τῆς Γραφῆς τι ἐλάμβανεν· ἦν γὰρ αὐτὴν ἄκρως πεπαιδευμένος. Ἦν δὲ καὶ ἀγνός, καὶ εὐγλωττος γλώσση, καὶ γνώσειν ἔχων ἀσυνείκαστον, ὥστε τὰ εἰκοσι τέσσαρα στοιχεῖα τῶν γραμμάτων, οὕτως τὰ νοερά τε καὶ αἰσθητὰ, ἀπὸ φοβερᾶς θεωρίας Πνεύματος ἁγίου ἐγίνωσκεν. Ἄλλ' ὅτι μόνῳ ἐμοὶ τε καὶ Ἐπιφανίῳ ὠμίλει, ἤνικα πρὸς με ἐγένετο, ἢ πάλα πρὸς τοῦτον ἐπαδῆμυσεν· ἑτέρῳ δὲ τινι οὕτως κἀν ψιλὸν λόγον περὶ Γραφῆς.

nicare solebat : apud alium vero quemlibet de sacra
 ολθ'. Εἶτα καθεζομένων ἡμῶν καὶ ἐσθιόντων, ἔφη Ἐπιφάνιος τῷ Ὁσίῳ· Πάτερ μου, τί ἐρμηνεύει ἄρτος; Ὁ Δίκαιος ἔφη· Τὸ δέκατον καὶ τὸ διακοσιοστὸν ὁ σοφὸς ὑποκλέψας, ὡφεῖλε καλέσαι αὐτὸν ἄριστον, καὶ ἐκάλεσεν ἄρτον. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος μειδιάσας ἐπὶ τούτῳ, πάλιν περὶ ἀκαταλήπτου θεότητος φάσθαι πολλῷ ὠμίλου διαλεγόμενοι ἀμφοτέροι· ὅτι πνεῦμά ἐστιν ἡ θεότης, ὑπὲρ πάντα αὐτοῦ τὰ ποιητὰ πνεύματα ἀποκρυφότερόν τε καὶ ἀηθέριον καὶ ἀθέατον, γλυκὺ σφόδρα καὶ ἀκόρεστον τῇ ἡδονῇ, λεπτότατον, ὑπεράπειρον καὶ φρικτόν, πολλὰ μὲν νοούμενον, ἐπεὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ ἀπερίγραπτος, ὅσον ἐστὶν καὶ θεωρεῖν οὐ δύναται, διὰ τὸ τὸν νοῦν μὴ χωρεῖν τὸν ἀνθρώπινον. Ὅταν οὖν ἀνοίξη καὶ ὀφθῆσεται, ὃ βούλεται, χέεται τὸ μέλι τῆς ἀστραπῆς ἐν καρδίᾳ γλυκύτερον, καὶ ἀρπάζει φοβερός, καὶ οὐχ ἴσταται· μάλα δὲ γαληνὸν ἐστὶ καὶ εὐμενές, καὶ ἀπρόβητον, τινὲ μὴ παρείκαζόμενον τὸ σύνολον.

quantus sit, intelligere nequimus, humana mente ad tam aïstrusa capienda se non extendente. Quando autem se ipse cui vult exhibuerit videndum, effundit in cor ejus melleam quamdam splendoris sui dulcedinem, et rapit eum ad se vehementius, moræ impatiens. Esse denique spiritum valde tranquilum, benevolum, verbis inexplicabilem, qui que nulla omnino cum re comparari potest.

σμ'. Οὕτως οὖν τὸ ἐπάνω τοῦ στερεώματος τοῦ οὐ-

ita secum de viro sancto disserebat : Ecce verba divina hominis, qui passim e stolidorum numero habetur unus : at illi vere stolidi, qui quoties ipsum vident, non minus quam olidum canem exse-

reperietur nemo.

238. Talia secum volvente Epiphanio, sacra liturgiæ tempus adest, quare surgens in ecclesiam abiit. Consuetudo namque ipsi jam pridem invaluerat, ut sacris in templo cœtibus magno cum fervore semper interesset, sacrosque ad animæ suæ emolumentum libros manibus tereret. Ubi postea revertit e templo, apposita mensa est, divinisque una cum Andrea donis sese recreavit. Aderam et ego quoque ipse, miserrimus omnium, inter sanctos Dei famulos uti canis versans, divinisque eorum colloquiis me recreans. Etenim qualemcunque explicandam aliquis obtulisset peregrinam linguam, sancti Spiritus instinctu expedite interpretabatur, nec minus erat versatus in obscurissimis quibusque locis sacrae Scripturæ exponendis, utpote perfectissimam illius intelligentiam nactus. Erat præterea insignis castimonia, erat facundus lingua, erat præditus scientia tam singulari, ut viginti quatuor litterarum elementa, tam quæ sub intellectum, quam quæ sub sensum cadunt, mirabili

C Spiritus sancti illustratione penitus pervaderet. Verumtamen scientiam illam mecum solummodo et cum Epiphanio, quando alterutrum convenisset, communis Scriptura ne verbum quidem.

239. Postea, accumbentibus nobis vescentibusque, interrogans Andreæ Epiphanius : Mi Pater, inquit, quomodo interpretandus est ἄρτος seu panis? Cui Andreas : Subtractis, et quæ decem et quæ ducenta valent elementis (52), appellavit sapiens ἄρτον seu panem, quod ἄριστον seu optimum appellare debuerat. Excepit responsum Epiphanius suavi cum risu : tum ad sublimiorem de incomprehensibili Deo sermonem, sacro quodam cum horrore, se converterunt ambo, aientes, Deum esse spiritum, omnibus quas condidit rebus spiritualibus longe excellentiorem, longe magis arcanum, longe a cognitione et oculis nostris remotiorem ; esse spiritum apprime suavem, infinite jucundum, simplicissimum, nullis comprehensum terminis, majestate verendum ; esse spiritum, de quo multa quidem mente concipimus, quia vero essentia ejus terminis circumscribi non potest.

240. Ita fere quod supra firmamentum cœli est,

(52) Græcorum numeralis littera sic procedunt ut ε' 10, σ' 200 valeant ; quibus subtractis ex ἄριστος, manet ἄρτος.

aer, inquam, adeo extenditur in sublime, ut cogitatione assequi non liceat : nam quantum cogitatione ascenderis, tanto minus reperietur; abyssus quippe illud est. An putas fortassis te posse abyssi summum mente attingere? quid igitur ultra concipis existere? utique, credo, immensam extensionem et vastissimum pelagus, quod oculis circumspici et terminis comprehendi nullis omnino potest. Dimitte autem isthæc, et vide infra terram : aqua ibi sub aqua est (53), vorago sub voragine, chaos sub chao alteraque vorago, sub inferno abyssus, sub abisso erebus, sub erebo aer obscurus et neutiquam perspicuus; rursus vero subtus illa abyssus abyssorum. Saepius enim illuc in contemplatione descendi, ut viderem finem ejus quæ sub terra est profunditatis, et non reperi : deinde etiam inferius perrexi, nec tamen reperi. Postmodum intellectualiter me præcipitavi, et instar fulguris celerrimi transivi per caliginosam abyssorum abyssum, ingressusque sum chaos abyssale, pelagus immensum et visu impermeabile : cumque mihi non occurreret aut nebula instar muri, aut aliud crassioris corporis ulteriorem conspectum prohibens, ægre tamen mentis oculos per imaginaria isthæc solique contemplationi accessa circumferrebam. Ascendens vero inde perrexi versus Orientem, et per virtutem Domini Sabaoth acutissime perspexi, et vidi superficiem terræ ibidem fundatæ : et rursus latitudinem Orientis pertransii, et inveni fluxum cui incumbens cælum insistit, et terræ faciem intra se claudit. Et ecce ab inde supra cælum ac terram, secundum Orientem, multe erant aquæ, lucidæ, candidæ atque ineffabiles. Rursus vero

241. Deinde sic perrexit Epiphanium Andreas alloqui : Ecce, fili mi dilectissime, supremus hic mihi tecum congressus et colloquium est; non enim deinceps me visurus es, aut vivum aut mortuum, nisi forte in spiritu. Nunc igitur quæ eventura tibi deinde sunt, manifeste edisseram omnia, ut nunquam te mei meorumque verborum oblivio capiat. Patre tuo vita functo, monasticum indueris habitum; susceptoque in statu laudabiliter vivens, uberibus misericordiæ et gratiarum donis ab unigenito Dei Filio cumulaberis, cum propagatione famæ de te admodum præclaræ. Quando autem [cum habitu mutaveris nomen tuum (54)], et sancta hæc Ecclesia episcopa sup viduata fuerit, te excitabit Dominus luminare, ducem et pastorem expertissimum errantium animarum. Dices quoque pro Christi nomine testimonium præclarus cen-

(53) Videntur Græci, quorum disciplinis imbutus Andreas ante conversionem fuerat, tunc adhuc ignorasse mundi ubique habitabilis rotunditatem; sed eam, sicut astate Augustini concipiebant antiqui, imaginantes sibi esse instar eversæ navis aquæ innatantis, ac subtus quidem immensitatem abyssi, desuper vero aerem similiter immensum; ex lateribus etiam aquas, unde cælum emergat, concepis- se : et secundum has species, animo alte-

Α ρανού, τουτέστιν ὁ ἀήρ, ὑπάγει εἰς ὕψος, ἕσον τις νοῆσαι οὐ δύναται· ἕσον γὰρ ἀναθῆς τῇ θεωρίᾳ, τοσοῦτον κάτω ἐθρίσκειται· ἄβυσσος γάρ ἐστι τὸ πρᾶγμα· ἴσως γὰρ ὅτι εὐρίσκειαι ἀβύσσου ἄκρην; καὶ πάλιν τὴν ἄνω τί ἄρα ὑπολαμβάνεις ὑπάρχειν; πάντως, ὅτι ἔκταμα φεβερὴν, ἔπειτα πέλαιος ἀχανὲς καὶ ἀπερίβλεπτον καὶ ἀπερίοριστον. Καὶ ἀφῆες τὰ ἐκεῖ, καὶ βλέψον ὑποκάτω τοῦ χάσματος; χάος, ὑποκάτω τοῦ χάος; ἕτερον χάσμα, ὑποκάτω τοῦ ἄβυσσος, ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου ἱερός, ὁ ἀήρ σκοτεινὸς καὶ ἀπερίβλεπτος, πάλιν κάτω ἄβυσσος ἀβύσσων, καὶ χάος χάος ἐπέκεινα. Πολλὰκις γὰρ κατήλθον ἐκεῖ τῇ θεωρίᾳ, ὅπως θεάσωμαι τέλος τοῦ ὑποκάτω τῆς γῆς κρημνοῦ, καὶ οὐχ εὔρον· ἔπειτα κατωτέρω κατήλθον καὶ οὐχ εὔρον· ἔπειτα ἐβρύψα ἔμαυτὸν τῷ νοεῶν, καὶ ἀπειμι ὧ; τάχος ἀστραπῆς διὰ ζοφερά; ἀβύσσου τῶν ἀβύσσων, καὶ εἰσὺς εἰς χάος ἀβύσσου, πέλαιος ἀχανὲς τε καὶ ἀπερίβλεπτον· καὶ ἐν τῷ μὴ συναντήσαι μοι ἢ τεύχος νεφέλης, ἢ πλῆρωμα τὸ οἰονοῦν, μόλις ἔμαυτῶ τῶν ἐκεῖ νοεῶν τε καὶ θεωρητικῶν τοῦ πνεύματος ὄμμα ἀνήνευκα· καὶ ἐν τῷ ἀναθῆναι με τῶν ἐκεῖ, ἐπορεύθην κατὰ ἀνατολὰς, καὶ ἐπίβλεψα δυνάμει Κυρίου Σαβαώθ καὶ ὄξεια σφόδρα, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ ἐπ' ἄκρον τῆς γῆς ἐν αὐτῷ· καὶ πάλιν ἦλθον τὸ πλάτος τῆς ἀνατολῆς, καὶ εὔρον ποτιμὸν, ἐν ᾧ ὁ οὐρανὸς ἐπικείμενος ἴστατο, καὶ ἀποκλείει τὸ πρότωπον τῆς γῆς ἐνδοθεν· καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὴν ἄνω ἐκείθεν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς κατὰ ἀνατολὰς πολλὰ ὕδατα, φωτεινὰ καὶ λευκὰ καὶ ἀπόρρητα· πάλιν ἔδωκα τὴν ἄνω, καὶ μόλις ἠδυνήθην ὑπεξελθεῖν τὴν ὀκλήν τοῦ ὕδατος.

C elevatus sursum, ægre emergere potui ex aquarum

σμα· εἶτα λέγει αὐτῷ ὁ Ἅγιος· Ἰδοὺ, τέκνον μου γλυκύτατον, αὕτη μου ἡ ἐσχάτη ὁμιλία πρὸς σε· οὐκ αἶτι γὰρ ὄψει με οὐδέ θαύσει με ζῶντα ἢ τεθνεῶτα, εἰ μὴ τῷ πνεύματι. Ἐρῶ δέ σοι καθαρῶς πάντα τὰ ἐπ' ἐσχάτων ἀποθησόμενα εἰς σε, ἵνα μευ μέμνησαι διὰ παντός, καὶ τὰ ῥήματά μου ἔχεις διηκτικῶς. Μίλλεις γὰρ, τοῦ πατρὸς σου ἀποβιώσαντος, ἐνδύσεσθαι τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ διακρίψαι καλῶς ἐν ἐλέει καὶ χάριτι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξελαύσεται φήμη περὶ σοῦ [ἀλλαγέντος καὶ τοῦ ὀνόματός σου ἐν τῷ σχήματι]. Τῆς δὲ ἀγίας ταύτης χηρυσίας ἐκκλησίας, σὲ ἐγερθεὶ Κύριος φωστῆρα καὶ ὄδηγόν καὶ ποιμένα τῶν πεπλανημένων ψυχῶν ἐμπειρότατον. Μίλλεις καὶ εἰς ὁμολογίαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος· τοῦ Χριστοῦ ἔρχεσθαι, καὶ εἶναι τοὺς ἁγίους γενήσεται ὁ κληρὸς σου. Σὺ δὲ, τέκνον, ἔχε τὴν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἀγάπα

impressas, agi sanctum etiam in contemplationibus suis sinebat Deus : quia veræ illæ an falsæ essent, nil faciebat ad fructum spiritualem inde percipiendum, ut jam alibi monui.

(54) Perquam incommode hæc verba absunt a ms. Mazar. : eximunt enim lectorem sollicitudine alia necessaria, querendi inter patriarchas CP. Epiphanium aliquem : qui solum unicus inventus est hactenus, isque ad sæculum vi spectans, adeo-

αὐτὸν ἐν ὄλῃ ἡ καρδία σου, καὶ προσεύχου αὐτῷ· συ-
χνῶς μετὰ πολλῶν δακρῶν· μέμνητο δέ μου πάντοτε
ἐν ταῖς ἱεραῖς σου ἀναφοραῖς, ἥνικα λειτουργῶν τῷ
Κυρίῳ παρίστασαι πολλῇ τῇ αἰδοῖ καὶ καταστάσει
τῆς ταπεινοφροσύνης· καὶ ἰδοὺ Κύριος ὁ Θεός· ὑπερ-
άνω ὑπεραπίσει σου, ὑπὲρ πάσης καταστάσεως
προμυθούμενος· Ἴδοὺ ἡ ὑπερευλογημένη καὶ δεδο-
ξασμένη Θεογεννήτειρα, αὕτη κυβέρνησις καὶ ἀντι-
ληψίς· σοὶ γενήσεται. Δεῦρό οὖν, τέκνον, καὶ κλίνω-
μεν γόνυ οἱ ἀμφότεροι Κυρίῳ τῷ Θεῷ, καὶ τὸ τε-
λευταῖον προσευξώμεθα. Καὶ κλινάντων γόνυ, ἤρξατο
προσεύχεσθαι ὁ Ὅσιος οὕτως·

σμβ'. Ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα,
Τριάς ἡ ζωοποιός καὶ ὁμοούσιος καὶ σύνοικτος καὶ
ἀμέριστος, παρακαλοῦμέν σε οἱ πένητες, καὶ ξένοι, καὶ
πτωχοί, καὶ γυμνοί, καὶ μὴ ἔχοντες τὴν κεφαλὴν
ποῦ κλίνει· ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου κλινόμεν τὸ
γόνυ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ τῆς καρδίας
καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ δέομεθά σου καὶ παρακα-
λοῦμεν, καὶ ἱκετεύομεν σε, ὁ Θεός, ὁ Θεός τὸ φοβε-
ρὸν ὄνομα Σαβαώθ, ἀγαθὸ καὶ ἅγιον Δέσποτα, κλα-
στοურγὲ ποιητὰ παντοκράτωρ, κλίνον τὸ οὖς σου, καὶ
εὐμενῶς πρόσδεξαι τὴν ἱκετηρίαν ἡμῶν τῶν ταπει-
νῶν ἐντευξιν καὶ δέησιν, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς ἁγια-
σθῆναι ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου,
οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων, μακροθύμω καὶ πολυέλεε
Κύριε. Ἐλθέ, Πατήρ, Υἱός καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον·
ἔλθε, ἡ φοβερὰ ἀστραπή τῆς θεότητος· ἔλθε, τὸ κρά-
τος τὸ φοβερὸν· ἔλθε, τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ
Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, συμπαθῶν τὰ πα-
ραπτώματα ἡμῶν, ἅπερ ἡμάρτομεν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ,
ἢ ἐν ἐνθυμῆσει, ἢ ἐν διανοίᾳ. Δέομεθα, πάριδε, ἄνεκ,
ἄφες, ἀγαθὸ, εὐσπλαγχνε, ἐλεήμων, πολυέλεε· καὶ
μὴ καταισχύνης ἡμᾶς, μηδὲ ἀποβρίψῃς ἀπὸ τοῦ
προσώπου σου, ὁ ἡδονῆ καὶ φίλτρῳ ἔρωτος γλυκυτά-
του καμπτόμενος ἐπὶ ταῖς ἐντευξέσι τῶν ἀγαπών-
των σε. Παρακαλῶ σε, Δέσποτα, τὸ τέκνον μου τοῦτο
τὸ ὀπίσθεν τῆς ἐμῆς ἀνικανότητος τὸ γόνυ κλίνειν,
φώτισον αὐτοῦ τὰ ὄμματα τῇ ἀστραπῇ τῆς σῆς θεό-
τητος· ἁγιάσον αὐτοῦ τὰ νοερά αἰσθητήρια τῷ ἁγίῳ
σου Πνεύματι· φαίδρυνον αὐτοῦ τοὺς τῆς ψυχῆς δια-
λογισμοὺς· τῇ ἀφάτῳ εὐωδίᾳ τῆς ἀειζώου σου χάρι-
τος· ἔμπνευσον αὐτῷ πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα ἰσχύος,
πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα ἀγάπης καὶ εἰρήνης,
πνεῦμα πραότητος, πνεῦμα δακρῶν ῥοητικῶν, ἵνα
εὐδούμενος καὶ κυβερνῶμενος παρὰ τῆς ἀβρόητου
σου δεξιᾶς, ποιήσῃ πάντα τὰ εὐάρεστά σου ἐν τῇ
δυνάμει σου σωζόμενος.

σμγ'. Ταῦτα εὐξάμενος ὁ Ὅσιος, ἀναστὰς, καὶ
κατασπασάμενος αὐτοῦ τὰ ὄμματα, καὶ τὸ πρόσω-
πον, καὶ τὸ στήθος, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ εἰρήνην
ἄγειν αὐτὸν ἐντειλάμενος ἔνδον τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ,

que minime hic idoneus nobis : diximus autem
videri assumpsisse, cum monachus fieret, atque
in patriarchatu retinuisse, nomen Antonii vel

A fessor (55), et sors tua cum sanctis futura est. Tu
vero, filii, videsis, ut nunquam animo tuo elabatur
timor Domini; ex toto corde tuo dilige illum, et
crebro multis cum lacrymis precare. Quotiescum-
que sacrificaturus astabis coram Domino, multa
cum reverentia et humilitate, memento semper mei
in sanctis oblationibus tuis; et Dominus Deus,
quocumque in statu fueris, te propugnabit. Exer-
que supra modum benedicta et glorificata est,
sancta Dei Genitrix te tuaque gubernabit rectis-
sime ac defendet. Huc ades, filii; flectamus simul
genus nostra Domino Deo, supremam orationem
simul fusuri; illisque flexis, ita oratum est a viro
sancto :

242. Pater, Fili, et Spiritus sancte, Trinitas
vivifica, in substantia eadem, in gloria æqualis, in
partibus individua; nos pauperes, peregrini, mendici
ac nudi, qui ubi caput reponamus non habemus,
imploramus opem tuam, inclinantes propter
nomen tuum tam animæ quam corporis, tam cordis
quam spiritus nostri genua, et oramus atque obsec-
ramus nec non et supplicamus tibi, o Deus, Deus,
cujus terribile nomen Sabaoth, optime et sanctissime
Domine, effector et creator omnipotens, ut aurem
tuam nobis inclinans, benigne suscipias humilium
famulorum tuorum supplicem orationem, utque in
virtute ac nomine tuo nos sanctos efficere digneris,
misericors et miserator, longa nimis et multæ
miserationis Deus. Adsis nobis Pater, Fili, et
Spiritus sancte, adsis splendor infinitæ claritatis
Deus, adsit potentia tua mirabilis, atque in nomine
Patris et Filii et Spiritus sancti quæcumque vel
opere, vel verbo, vel concupiscentia, vel cogitatione
admisimus delicta; miseranter nobis dimitte; dimitte,
inquam, condona, et oblittera, piissime Domine,
cujus misericordiæ et miserationes multæ sunt; ne
confundas nos, neve projicias a facie tua, qui
voluptate et illicio quodam amoris suavissimi,
converteris ad orationem diligentium te. Obsecro
te, Domine, ut oculos hujus, pone me flectentis
genua, filii mei, divinæ claritatis tuæ splendore
illumines; ut omnes animæ facultates Spiritu tuo
sanctifices; ut mentis cogitationes inenarrabili
semper vigentis gratiæ tuæ fragrantia condita
exhilaras; ut inspires illi spiritum sapientiæ,
spiritum fortitudinis, spiritum intelligentiæ,
spiritum dilectionis et pacis, spiritum mansuetudinis,
spiritum denique salutare lacrymas efficientem :
quo recta incedens via, dirigente infallibili
dextera tua gubernetur; et quælibet ex
voluntate tua placitoque operans, in virtute tua
vitam consequatur æternam.

243. Ita precatus Andreas, surrexit; tum oscu-
latus Epiphaniæ oculos, vultum, pectus et manus,
hortatusque, ut in suo se conclavi pacifice conti-
neret, acerbe dolentem ac lamentantem relinquens

Polyeucti.

(55) Magis hoc Polyeucto convenire etiam initio
diximus.

discessit. Perveniens hinc ad ambulationes, quæ sub porticibus sunt, totam noctem pro periclitantibus, pro afflictis, pro necessitate aliqua pressis, pro carcere detentis, pro omnibus denique mundi incolis orando transegit. Atque ita evocatus e terris, videns universum sanctorum agmen, veluti familiarem suum invisentium, hilari ridentique vultu spiritum emisit.

244. Interea paupercula quædam mulier, quæ ibidem in tuguriolo quopiam morabatur, copiosam unguenti fragrantiam ac thymiamatis suaviter olentis, cum nullo altero comparandi, et captum omnem hominum supergredientis, odorem percipiens, prosiliit subito; petitoque lumine, secuta odorem, ad locum unde promanabat devenit; reperitque istic beatum Andream vita functum, et deprehendit divinum istum odorem magis magisque fragrantem aspirare, et unguentorum seaturiginem instar fluminis mirabiliter e reliquiis egredi. Quæ de causa ad alios quosdam festine accurrens, quod acciderat miraculum, Deo ipso in testem vocato, jurata narravit. Hinc excitati plures, ad locum designatum concurrerunt: quo appropinquantes, nullum omnino viderunt hominem, sed solam unguenti et incensi fragrantiam perceperunt, mirantes vehementer, nullas uspiam viri sancti reliquias deprehendi: transtulerat enim illas Dominus alio ex judicio suo divino, quod illum non latet, qui arcanæ quælibet illius facinora habet perspecta.

245. Beatus itaque Andreas, sol iste absconditus, et columna ad cælum usque pertingens, qui et pauper et peregrinus et stultus et omnium peripsema factus fuerat propter Dominum, vitam hanc duodetrigesima die Maii conclusit, sexto et sexagesimo ætatis suæ anno, occulte suum agonem consummans et Deo soli cognitus. Ego autem Nicephorus, per misericordiam omnipotentis Dei, in numerum presbyterorum Magnæ ecclesiæ, quæ in hac urbium regina Dei Sophia cognominatur, ascitus, mirabilem hancce et celebris famæ futuram religiosissimi sanctissimique Patris Andree vitam conscripsi, ea in commentarium præsentem referens, quæ partim oculis meis ipso vidi, partim didici ex Epiphanio, facto hic deinde reverendissimo archiepiscopo secundum prædictionem ipsius sancti: cujus precibus mereamur consequi misericordiam in die judicii, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre sanctoque Spiritu gloria, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

οὕτω πικρῶς θρηνοῦντα ἀφείξ, ἀνεχώρησε. Καταλαβὼν δὲ ἐν τοῖς περιπάτοις τόποις τοῖς ὑποκάτω οὐσιν ἐμβόλοις, καὶ διὰ πάσης νυκτὸς προσευχόμενος ὑπὲρ τῶν ἐν κινδύνοις καὶ θλίψεσι, καὶ ἀνάγκαις, καὶ ἐν αἰχμαλωσίαις, καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου, οὕτως ἐπὶ γῆς ἀνακληθεὶς, καὶ ἔρῳν ἅπαντας τοὺς ἁγίους ὡσπερ φίλους πρὸς αὐτὸν παραγενομένους, μειδιῶν τῷ προσώπῳ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.

σμδ'. Ἐν οἷς γυναῖον πενιχρὸν τῶν ἐκεῖσε, ἐπὶ καλύθης τὴν κατοικίαν ἔχον, τὴν πολυτελεῆ τοῦ μύρου εὐωδίαν καὶ θυμιαμάτων ἐκείνων, τῶν ἡδυνῶν καὶ ἀσυγκρίτων, καὶ πάντα νοῦν ὑπερβαίνοντων κατοσφρανεῖσα, σπουδῆ ἀναστᾶσα, καὶ φῶτα αἰτησαμένη, καὶ ἐξακολουθήσασα τὴν εὐωδίαν τῷ τόπῳ ἐπέστη· εὗρε δὲ τὸν Μακάριον τέλει τοῦ βίου χρησάμενον, καὶ τὴν θεϊκὴν ἐκείνην εὐωδίαν πολλῶ μείζον ἀναδιδομένην, καὶ μύρων ἐκβλυσιν παραδόξως ἐκ τοῦ λειψάνου ἐξερχομένην ποταμηδόν. Ἐδραμεν οὖν καὶ τισὶ τὸ θαῦμα ἀπήγγειλε σὺν ὄρκῳ, μάρτυρα τὸν Θεὸν προσκαλουμένη. Καὶ δὴ πολλῶν συνδεδραμηκότων, ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο, οὐκέτι τινὰ ἐωράκασιν, εἰ μὴ ὑπὸ τῆς εὐοσμίας τοῦ μύρου καὶ τῶν θυμιαμάτων κατεπλήττοντο λίαν, οὐδαμῶς εἰδρῆν δυνηθέντες τοῦ Ἁγίου τὸ λειψάνον. Μετέθηκε γὰρ αὐτὸ ὁ Κύριος, κρίμασιν ἰδίῳις οἷς ἐκεῖνος ἐπίσταται, ὁ καὶ τὰ ἀπόκρυφα αὐτοῦ κατορθώματα ἐπιστάμενος.

σμε'. Ἐτελειώθη δὲ ὁ κρυπτός ἥλιος καὶ οὐρανόμηκης στῦλος πυρός, ὁ μακάριος Ἄνδρας, ὁ διὰ Κύριον πένης καὶ ξένος καὶ καταπεφρονημένος, καὶ ὑπὸ πάντων ἐξουθενημένος, μηνὶ Μαίῳ εἰκάδι ὀγδόῃ, ἐξηκοστῷ ἔκτῳ ἔτει τὸν ἀγῶνα κρυπτός διηγωνισμένος, Θεῷ δὲ διεγνωσμένος, ὡς καλῶς ἀγωνισάμενος. Ἐγὼ δὲ Νικηφόρος, ἔλειε τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ ὑπάρχων κατηριθμημένος· ἐν τοῖς ἱερεῦσι ταύτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τῆς ἐπωνύμου Θεοῦ Σοφίας, συνεγραψάμενη τὸν θαυμαστὸν τοῦτον βίον καὶ πολυθρύλλητον τοῦ σεβασμίου Πατρὸς τοῦ ἐν ἁγίοις Ἀνδρέου, ἃ καὶ οἰκείοις ὀφθαλμοῖς ἑώρακα, καὶ παρὰ τοῦ Ἐπιφανίου τοῦ ἀοιδίμου, τοῦ γεγονότος ἐνθάδε ἀρχιερέως μεμάθηκα, καὶ τῷδε τῷ συγγράμματι συντάξα, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ μετὰ τῷ Πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

CIRCA MEDIUM SÆCULUM X.

CONTEXTIO GEMMARUM

SIVE

EUTYCHII PATRIARCHÆ ALEXANDRINI ANNALES

Illustriss. Joanne Seldeno chorago; interprete Edwardo Pocockio, linguarum
Hebraicæ et Arabicæ in Academia Oxoniensi professore publico.

(Oxonia: Impensis Humphredi Robinson, in Cœmeterio Divi Pauli, ad insigne trium Columbarum, 1658)

EX PRÆFATIONE

JOANNIS SELDENI

AD

EUTYCHII ORIGINES ECCLESIE ALEXANDRINÆ,

In qua de auctoris nomine, patria, natalibus, ævo, scriptis, adeoque eis unde Origines istæ sumptæ.

Patriarchæ huic a natalibus nomen erat Said cum adjectione patronymica *Ibn Batrik*, id est, *Saidus Filius Batriki* seu *Patricii*, aut *Batricides*. Cum autem patriarcha factus est, maluit sibi nomen *עֲתִיכְיָא*, quod et exaratur subinde *אתִיכְיָא* et *אתִיכְיָא* pro eo quod e Græco est *Eutyches* aut *Euty chius*. Vocabulum illud e Græco sic in Arabica elementa deformatum legi quidem olim, sed non sine errore, *Aphthysius*; uti et, iuxta mecum, vir summus Thomas Erpenius Orientalium linguarum, maxime Arabicæ, in Occidente parens, dum vixit, colendissimus. Id quod ex ejusdem annotationuncula de auctore hoc, codicum quibus utor alteri, sua manu, dum aliquandiu consuetudine ejus Londini annis abhinc amplius viginti fruebar, adjecta liquet. Et lectionum ejusmodi satis ferunt ipsa vocabuli elementa. Sed tandem vidi *Euty chis* et *Euty chii* nomina ab ipso Saido eisdem litteris designari, unde et eundem *Euty chium* aut *Euty chen* dicendum minime dubitavi. Nec tam novum ita sumpsit nomen *Saidus*, quam pristini interpretationem, aut alia ex lingua synonymum. Nam *Said* idem Arabice significat quod Græce *Euty chius* aut *Euty ches*, aut Latine *Fortunatus*.

Patria erat Ægyptus. Natalium locus (ut testatur ipse in Chalifatu *Kahiri Billa*) *Fustatum*, de quo vide, si placet, geographiam Nubiensem in parte ut climatis 3 præter *Leuclavium* in *Paudectis Turcicis* cap. 61 et 212. Tempus natalium ejus fuit annus octavus *Mutemadis Billa Ibn Metwachal Chaliphæ* in Syria, Achmede *Ibn Tolon* Chaliphatum obtinente Ægypti; dies vero Dominicus et 27 mensis *Dilbuggiæ*, anni *hegiræ* 265, ut expressim in codicum quibus utor ejusdem altero, sive ab ipso *Euty chio*, sive a nescio quo alio traditur. De anno verba sunt: *Atque hoc evenit anno 265 lunari. Et ab hegira ad natales ejus anni sunt solares 254*. Dum vero numeratur ibi annus a Christi incarnatione, sit ille 868; qui plane idem est qui nobis in chronologia receptissima habetur 876. Nimirum *Euty chius* passim in chronologia sua Christi natales octennio facit recentiores quam in æra vulgari. Adeoque ex ea ratione *hegiram* ab anno Christi 614 auspiciatur, quam unanimes tribuunt chronologi nostri anno vulgari Christi 622. Atque ex 622 et 254 annis solaribus conficitur annus ille 876. Dies autem 27 *Dilbuggiæ* in anno *Hegiræ* 265, respondet diei 8 Septembris in anno 876 Juliano. Accepi vero, et beneficium libentissime agnosco, ab viro litteris optimis ac virtute ornatissimo Edwardo Pocockio,

Osonii linguæ Arabicæ professore dignissimo, vitam ms. Eutychiei nostri ob Ibn Abi Osaibæ Mahumeda-
no, inter Vitas Arabum qui medicina (nam et medicus erat insignis Eutychieus) claruere scriptam. In
ea idem dies, mensis, ac feria eadem, natalibus ejus tribuitur. Annus vero interim ibi est 225 *Hegira*.
Sed librarii error est manifestus. Et pro xxv vicesimus, plane lx sexagesimus legendum,
Auctor ille alias dicitur Abu Elaighbas Achmed Ben Casem, quem eundem existimo esse cum Ben Ca-
sem virorum illustrium Vitarum auctore aliquoties citato a Gabriele et Joanne Maronitis in tractatu de
rebus Orientalibus Geographiæ Nubiensi subnexo. Floruit hic sub annum *hegira* 610, seu annum Christi
1212. Anno nempe ætatis suæ 37 mortuus est; anno *hegira* 616, qui Christi est 1220. Igitur natus
est Eutychieus Carolo Calvo Occidentis, Basilio Orientis imperatoribus, et Alfredo rege Angliæ, patriarcha
Alexandrino tunc Michaelæ. Dum autem temporis hunc qualemcunque calculum ex Arabismo afferimus,
subit in mentem illud Landulphi Sagacis de summa atque inaudita numerandi inscitia, quam Arabibus,
auctore Græculo aliquo, imputat. Ait nempe, libro 20 *Ulid*, seu *Walid Chalisam Syria prohibuisse scribi*
Græce publicos logothesi codices, sed in Arabicis annotari sine computo: quoniam, sic ille, impossibile est
il'orum lingua monadem, vel dualitatem, aut trinitatem, aut octo et dimidium, aut tria scribi, propter quod
et usque hodie sunt notarii Christiani. Ita in rebus Justiniani Rhinotmeti seu sub annum Christi 700
Landulphus. Sed mirari satis nequeo, unde nam hoc commentum primo natum. Manifestius nihil est
quam non solum in Arabum lingua Walide hoc vetustiore, upote etiam in Alcoranica, numerandi ratio-
nem pariter, ut linguis in aliis, exprimi, verum etiam ipsas, quibus utimur Europæi, figuras numerales
operationibus arithmeticis adeo accommodas, quas barbaricas appellitamus, ab eis olim mutuo Europæos
accepisse, nec ita multo aliter a nobis etiamnum quam ab illis formatas. Et Guilielmus Malmesburiensis
lib. ii De Gestis regum Angliæ, cap. 10, ubi Gerberti, postea Silvestri papæ (quem tamen ille Joannem XV
perperam facit) historiam intertextit, eum ait primum a Saracenis Abacum rapientem, regulas dedisse
quæ a sudantibus abacistis vix intelligantur. Sed hæc obiter.

Dignitas Eutychiei nostri cernitur tum in artis medicinæ singulari qua claruit fama, tum in rebus et
historicis et theologicis quibus admodum polluit, adeoque in fastigio ad quod euectus est patriarchali.
Medicum quidem ipse se in scriptis suis non ita raro appellat, adjecto nomini suo, quod, juxta Orien-
talium morem, subinde inserit, vocabulo *medicus*. Et Achmed Ben Casem in Vita ejus: *Et medicus fuit*
insignis, tum theoricæ tum practicæ ejusdem partis gnarus, ac tempore suo præcellens; quemadmodum
item erat frater ejus Isi Ibn Batrik dictus. Scientiam ejus historicam scimus ex Annalibus ejus, de
quibus mox. Theologum autem subinde in Annalibus illis agit acutum, dum in Arianos, Nestorianos,
id genus alios, tam obiter, sed breviuscule, disputare vult quam res eorum narrare. In dignitatem pa-
patriarchalem euectus est, post obitum Christoduli patriarchæ Alexandrini, annos natus solares circa
quinquaginta octo. Nimirum anno hegira 521, seu primo Chalifatus Kahiri Billa, factus est patriarcha,
die 8 mensis Tzephari, ut expressim tum Ben Casem, tum Eutychieus ipse. Sed altero in exemplari
Eutychiei (nam binis usi sumus, ut statim dicemus) manifesta est in numeris hæc de re depravatio. In
calculo Juliano respondet annus Christi 935 ac dies Februarii octavus. Sedit annis lunaribus 7 præter
6 menses, quod testatur tum Georgius Elmæcinus, aut adnotatio ei adjecta l. iii, c. 1, quam Vitæ ejus
auctor jam ante dictus. Macarius erat tunc temporis Jacobitarum seu Eutychianorum ibi patriarcha, ut
hic Orthodoxorum. Sic enim in urbe illa, seditionibus deditissima, diu etiam antea obtinuerat, ut tam
hæreticis quam orthodoxis suis esset ibi episcopus. Vide Nicephorum Hist. xv, c. 16. Et Brevicu-
lum historiæ Eutychianistarum, seu Gesta de nomine Acacii, cum pontificum Romanorum epistolis
aliquot ab Jacobo Sirmondo dudum edita, pag. 16: Mortuo principe Marciano, collectis turbis hæreti-
corum, Timotheus et Petrus veniunt Alexandriam, et ordinatur ab hæreticis Timotheus episcopus, duo
igitur apud Alexandriam episcopi esse cæperunt. Orthodoxorum tunc erat Proterius. Tam vero Georgius
Elmæcinus quam Ben Casem ait dissidia viguisse non levia inter Eutychieum et plebem suam. Diarrhæa
tandem laborantem Alexandriæ eum obiisse anno hegira 528, die lunæ qui postremus erat mensis Ra-
gobi. Initium anni illius erat 18 Octobris anni Christi 930, feria sexta seu die Veneris. Ita in calculo
Juliano mortuus est die Maii duodecimo, anni Christi 940, postquam annos 63 aut circiter vixisset.
Caliphatum Syriæ tenente Arade Billa: Romano Orientis, Ottone Magno Occidentis imperatoribus,
atque Athelstano rege Angliæ. Coævus ita habuit Abi Halli Ben Mucla, qui primus elegantioris apud
Arabas scribendi generis auctor exstitit, atque Albatenum seu Albategnium, id est Mahumedem Ara-
ciensem, Aratensem Copernico aliisque dictum et subinde Aracensem, celeberrimum illum astronomum
de quo legitur in Tzemach David: Is invenit simul et instauravit calculum exactum et tabulas astronomiæ,
quibus utuntur ipsi usque in hunc diem in motu vero supputando. Sic David ille part. ii. anno chiliadis
quintæ 635, seu Christi 875. Alphonsinas, ut videtur, vult ex Albateni libro de Scientiis stellarum
(quem ex Arabico vertit olim Plato Tiburtinus) constructas. Coævaneus item Eutychieo erat Photius
archiepiscopus Constantinopolitanus, atque, uti voluit aliqui, Theophylactus Bulgariz, et Vitellio
Opticus. Libri ab Eutychieo scripti sunt quatuor: Liber de medicina; Liber Disputationis inter
hæreticum et Christianum, Ordinatio aut Ordinata dispositio Gemmæ, seu Ordinatio aut Ordinata dispo-
sitio aut Syntagma substantiæ (ut pariter fert vox Arabica) seu Syntagma compendiosum; quasi Medul-

lam historicam nuncupasset. Neque enim eodem vocabulo pro gemma ac substantia (scilicet *Gianhar*) solum utuntur Arabes; verumetiam ideo utuntur, quia ut gemmæ inter reliqua bona, ita substantiæ inter cætera prædicamenta dignitas est eminentissima. Nam inde nominis hæc communio, ut expressim Averroes in Epitome in libros Metaphysices, tractatu primo. Quartus liber Eutychio tributus, est *de rebus Sicilia postquam a Saracenis capta est*, qui in Catalogo Bibliothecæ Orientalis viri præstantissimi Thomæ Erpenii, annexus esse dicitur Historiæ ejus ecclesiasticæ, id est, *Medullæ* quam diximus *historicæ*. Librorum quos memoravimus tres priores meminit Achmed Ben Casem ille. Etiam in illorum tertio, seu *Medulla historica*, secundum memorat ipse Eutychius. Tertius autem *Annales* complectitur a rerum conditu usque in sua tempora deductos; in quibus quamplurima ad historiam tum sacram tum profanam attinentia occurrunt notatu dignissima, quæ nullibi omnino apud scriptores qui præstant, aliosve, quos mihi videre contigit, sive Græcos, sive Latinos, sive Hebraicos, sive Arabicos lecta. Conscripti sunt illi ad Isi Ibn Batrick fratrem suum. Citantur multoties a Georgio Elmacino in Historia Saracenicæ. Et recensentur proculdubio inter codices Arabicos Orientis res complexos, quibus olim Guilielmum archiepiscopum Tyrium instruxit Almaricus rex Hierosolymitanus, ut inde opus de principibus Orientalibus conficeret; nec ut vulgares, sed primarii. *Seith filius Patricii et vir venerabilis* vocatur huic Tyrio; nec alibi apud scriptores Europæ veteres, quantum observavi, memoratur. Almarico rege, inquit Tyrius, in prologo ad Historiam, *Arabica exemplaria ministrante aliam historiam, a temporis seductoris Mahumeth usque in hunc annum, qui est nobis ab incarnatione Domini 1184, per annos quingentos septuaginta currentem conscripsimus: auctorem maxime secuti virum venerabilem Seith fil. Patrici Alexandrinum patriarcham*. Quod vero ait se maxime hunc secutum plane intelligendum est de tempore quætaxat annum Christi 937 seu hegræ 326 antevertente. Tunc enim suos claudit *Annales* Eutychius circa biennium post mortuus.

LECTORI PATROLOGIÆ EDITOR.

Eutychii nostri periocham ex ejus Annalibus (p. 328) excerptam seorsim anno 1642 ediderat Joannes Seldenus, cum magno commentariorum apparatu, sub titulo: *Eutychii Egyptii, patriarchæ orthodoxorum Alexandrini..... Ecclesiæ suæ Origines*. Seldeni placita de ordine hieratico confutanda in se suscepit Pater Abraham Echellensis in suo *Eutychio vindicato*, Romæ anno 1661 typis S. Congreg. de propaganda fide edito. Præfationem operis recudimus in qua Pater Abraham periocham eandem nova interpretatione donatam exhibet, ut monstret, Eutychium non lubentem, sed invitum ac reluctantem per os Seldeni locutum fuisse.

ABRAHAMI ECHELLENSIS PRÆFATIO.

Docuerat olim Acrius, uti refert D. Augustinus, Epiphanius, Patres alii, et ecclesiastici scriptores, presbyterum et episcopum parvi esse ordinis, dignitatis atque potestatis. Sententiam hanc sacrorum conciliorum damnatam decretis, sanctorum Patrum in tartara detrusam auctoritate, ac merita demum oblivione sepultam, infausto quo carmine, avorum nostrorum memoria in mortalium inde revocantur lucem Lutherus et Calvinus; eamque deinceps aut suo foverunt sinu, aut suis peridiose refruerunt scriptis illi qui in ipsorum jurarunt verba. Acrius tamen ac virulentiori calamo quæstionem exagitavit hanc nuper Claudius Salmasius, præcipitatæ eruditionis homo Calvinista, in opere quod *De senore trapezítico* inscripserat. Quamprimum tam detestabili ac perniciosæ pesti ex adverso occurrit doctissimus Dionysius Petavius, ex sacra Societatis Jesu religione, opere inscripto: *Dissertationes ecclesiasticæ de episcoporum dignitate et jurisdictione*; ac malam bestiam eo, unde prodierat, retrudere obvisus est veteranus ac acerrimus fidei catholicæ propugnator.

Ad tantum rumorem ac quæstionis recrudescentis famam ex ultima excitus Britannia Joannes Seldenus eo occurrit opem ferens symmystæ ac suppelias. Animadvertens vero suas sodalisque copias Occidentales longe et numero et viribus impares esse, Eutychium patriarcham Alexandrinum, seu militem auxiliarem, et Arabicis instructum armis ad hanc pugnam ab ipso Oriente suo conduxit ære. Operis vexillum hoc speciosum exornavit titulo: *Eutychii Egyptii patriarchæ orthodoxorum Alexandrini, scriptoris ut in Oriente admodum vetusti ac illustris, ita in Occidente tum paucissimis visi, tum peritro auditi, Ecclesiæ suæ Origines*. Auctorem porro ex dignitate, antiquitate, patria, raritate operis, et exemplarium, materiæ, qua de agitur, claritate, aliisque ornamentis sic apud suos lectores in sua commendat præfatione: *Jam vero, inquit, eum de ordinis hierarchici in Ecclesia Alexandrina, id est de presbyterorum, et*

*episcoporum etiam et de ipsissimo hoc, quem memorat Hieronymus more tectimonium multo luculentius explicatiusque, habetur apud scriptorem satis vetustum, Arabicum, Ægyptium, eumque ejusdem Ecclesie patriarcham orthodoxorum (nam alius erat ibi non raro Jacobitarum) nec dum typis editum, et perpau-
cissimis, nisi fallor nimium, aut lectum aut visum.*

Equidem ex tam fastoso titulo, ex tam immoderatis laudibus, atque præconiis, tandemque ex tanta operis et exemplarium raritate aliquid multo majoris ponderis et momenti apud me conceperam olim, dum de hisce Originibus me per litteras consuluit vir doctissimus, et de catholica Ecclesia optime meritus Bartholdus Nihusius; nec aliter mihi in hoc accidit, quam illi qui ex bullato nomine chamæleonem adhuc sibi non visum elephante longe mole graudiorum existimaverat; aut illi, qui ex voce asinum et cicadam. Verumenimvero cum ejus operis mihi copia facta esset ante menses aliquot, continuo tota desiit admiratio; imo plurimum admiratus sum tituli vanitatem futilitatemque, cum viderem tam vile pharmacum ac vulgare, omniumque tritum manibus, tantis vendi in Calvinistico foro vociferationibus. Quandoquidem Chronicon illud Eutychii, ex quo periocham hanc de Ecclesie Alexandrinæ originibus excerpit, seu potius extorsit Seldenus, nullis fere non exstat in celebrioribus aut Italiæ, aut Galliæ bibliothecis: nemini, qui Arabicas litteras vel primoribus degustavit labiis, tritum non est, nedum duplici superlativo *perpaucissimis aut visum, aut lectum*, ut suis protestantibus venditæ bonus Seldenus. Ad rem autem ipsam quod attinet, Eutychii hanc periocham cum Seldeni versione et commentariis statim atque percurri, hominis admiratus sum modestiam, sed parem in illo desideravi fidem. Quandoquidem suæ factionis et partium abreptus studiis Eutychium non lubentem, sed invitum, ac nimium reluctantem in suorum conduxit castra, et sub modestiæ ornamentis mortiferum miscuisse videtur venenum. Imo, si penitus perspicendum est, nequaquam Eutychium Alexandrinum, sed personatum Anglum sub Eutychii nomine et larva in scenam prodeuntem comperies. Etenim præcipuos locos, ex quibus controversiæ hujus pendet momentum, aut versione adulteravit Seldenus, aut commentariis verum sensum et lucem eis eripere conatus est. Quam quidem periocham sic ab eo corruptam et vitiatam, *Eutychii Ægyptii patriarchæ orthodoxorum Alexandrini, etc., Ecclesie suæ Origines*, appellare ei placuit, ad captandos in ipso exordio lectorum animos, quasi vero Eutychius tractatum aliquem insignem, ac peculiarem, et ex professo ea de materia scripsisset, cum eam quasi præteriens tetigerit tantummodo. Quæ omnia profecto sine stomacho nemo veritatis studiosus, et linguarum, ac rerum dogmatumque Orientalium peritus percurrere potest. Hinc patriæ, muneris, aviæ religionis, sed veritatis potissimum inducti ratione et stimulis, singula catholica fide, nempe sincerissime sine fuce, sine larvis, sine adulteratione, sine mutilatione auctoritatum, aut corruptione examinare decrevimus. In quo quidem præstando lydius lapis nobis erit ipsum Eutychii Chronicon, ipsissima periocha, antiquissima Ecclesie Alexandrinæ monumenta, aliorumque Orientalium miras consensus. Observabimus præterea imprimis illud Auli Persii Flacci, quod pro lemmate sui operis fronti ac limini affixit Seldenus, nimirum

..... *Non si quid turbida Roma
Elevet, accedas, examenve improba in illa
Castiges trutina*

Non, non accedemus, Seldene, Romana defensuri vitia, sed fidem, quæ omni caruit atque caret vitio, a vitiis, quæ illi falsissime cum tuis imponis sodalibus, viadicaturi. Eam nempe fidem de qua ad ipsos Romanos sic Apostolus: *Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiat in universo mundo.*

An dices forsitan, hanc fidem mutatam esse? Sed D. Hieronymus mutari non posse lib. III Apolog. contra Rufinum affirmat: *Scito, inquit, Romanam fidem apostolica voce laudatam ejusmodi prestigii non accipere. Etiam si angelus (quidni si Anglus?) aliter annuntiet, quam semel prædicatum est, Pauli auctoritate nunitam non posse mutari. Et ante Hieronymum, D. Cyprianus lib. 1, epist. 3, Romanos esse, inquit, ad quos perfidia habere non possit accessum.*

Hoc idem inviti latentur adversarii, et quidem adversariorum coryphæus Martinus Lutherus tom. 2. Germ. Wit. fol. 561, ubi: *Ecclesia, inquit, nec debet nec potest mentiri, nec falsum docere, ne in unico quidem capite. Hujus Ecclesie infallibilitatis rationem ibidem ita reddit: Cum Dei os sit os Ecclesie, Deus certe mentiri non potest, ergo nec Ecclesia.*

Posita autem hac propositione, quæ verissima est, etsi per os Balaam prolata, rectissime sequitur: ergo Ecclesia Romana est vera Ecclesia, et Romana fides nequaquam mutata est, aut mutari potuit; sed eadem nunc prorsus est, qualis apostolica voce fuit laudata.

Quod vero ea Ecclesia, quæ non debet, nec potest mentiri, nec falsum docere, nec in unico quidem capite, sit Ecclesia Romana, ex ipsis quoque adversariis evincitur. Lutherus, tom. IV, edit. Witember. fol. 225: *Nos fatemur, inquit, sub papatu multa esse bona Christiana, imo omne bonum Christianum, atque inde etiam ad nos provenisse. Et paulo post: Imo dico in papatu veram esse Christianitatem, imo rerum nucleum Christianitatis. Rursus: In papatu scilicet esse Dei Verbum, apostolatam, nosque sacram Scripturam, baptismum, sacramenta, et prædicandi officium ab ipsis sumpsisse. Bucerus in Præparatione ad concilium: Plane profitemur, inter præcos Ecclesie Patres convenire, vrimatum habuisse Romanam*

Ecclesiam super reliquas Ecclesias. Jacobus in rationibus desumptis ex Verbo Dei, pag. 24, relatus a R. P. Henrico Fitz Simon in Britannomachia ministrorum lib. 1, cap. 40, pag. 3: *Nullum esse, inquit, in toto mundo locum tam probabiliter, ac Romam totius regiminis catholice Ecclesie fontem ac originem.* Jacobus rex Britannie in domo parlamentaria praeise in medio litterae D.: *Ego Romanam Ecclesiam profiteor esse nostram matricem Ecclesiam.* Et in colloquiis Hampt. *Hæc mea est constans ac fixa persuasio, nullam debere Ecclesiam remotius a Romana Ecclesia secedere, quam ipsa a se ipsa florente digressa sit.*

Si itaque Ecclesia Romana fuit aliquando per adversarios matrix omnium Ecclesiarum, fons et origo totius regiminis catholice Ecclesie, unde omne bonum Christianum in alias promanavit Ecclesias; in eaque fuit vera Christianitas, imo verus nucleus Christianitatis, Dei Verbum, apostolatus, sacra Scriptura, baptismus, sacramenta, et prædicandi officium, ita ut non liquerit ab ea remotius secedere, quam ipsa a se ipsa florente digressa sit: si nec debet, nec potest ejusmodi Ecclesia mentiri, nec falsum docere, nec in unico quidem capite, cum Dei os sit os hujus Ecclesie, qui mentiri non potest; quis tam manifeste impudentiæ, et execrandi stuporis erit, qui affirmare audebit, Romanam fidem Apostoli munitam auctoritate mutatam fuisse?

At objiciet hic forte adversariorum nonaemo; Hæc infallibilitas tribuenda est Ecclesie universali, cui id promissum est, non autem alicui singulari.

Ad hanc objectionem respondeat adversarii unus ex adversariorum grege Witakerus, contr. 2, quæst. 4 cap. 3, pag. 489, ubi: *Nihil est, inquit, universali Ecclesie promissum, quod non similiter singularibus Ecclesiis promittitur.*

Fac ita sit, demus modo hoc Witakero et symmystis (quamvis erroneum), quod scilicet nihil fuit promissum Ecclesie universali, quod singularibus Ecclesiis non fuerit promissum. Jure ergo ex hac doctrina inferre licet ad hominem, Ecclesiam Romanam nunquam succubuisse, neque succumbere potuisse, quia aliquando fuit vera Ecclesia per ipsos adversarios, et os Dei, vel qua universalis, vel qua singularis, cum nihil per ipsos sit promissum Ecclesie universali, quod singularibus non fuerit promissum. Qua igitur fronte eam insinulare audent erroris et lapsus? Suis se confodiunt armis, dum incurrunt caeco impetu in Romanam Ecclesiam, ejusque causam in lucem veritatis inviti proferunt, ac suis se implicant paralogismis. Nemo enim sanæ mentis facile concedit, quod ipsi, nimirum nihil Ecclesie universali promissum fuisse, quod singularibus Ecclesiis non fuerit promissum; cum certissimum sit, Ecclesie universali promissam fuisse infallibilitatem, singularibus vero non item. De infallibilitate universalis Ecclesie dictum est: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam* (Matth. xvi, 18). Nec non: *Quæ est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis.* (I Tim. iii, 15). Unde præclare Stapletonus, controv. 4, quæst. 2, articulo unico: *Ecclesia, inquit, in conclusione fidei semper est certissima et infallibilis.* Singulares Ecclesias de facto defecisse, atque succubuisse evidentissime constat. Nam quis nescit, Constantino-politanam succubuisse aliquando in Macedonio, et Nestorio; Alexandrinam in Dioscuro; in Macario Antiochenam, et sic de aliis? Restat ergo, ut dicamus, infallibilitatem necessario residere penes Ecclesiam universalem, cujus caput est Romanus pontifex, cui in Petro, cujus est successor, ab ore Veritatis dictum fuit: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua* (Luc. xxii, 32). Quod vero statim subjungitur: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (ibid.), de singularibus Ecclesiis intelligendum est, quæ in fide dirigendæ, et confirmandæ sunt a Petri successore, in quem confirmandi fratres auctoritas derivata est. Apud Romanam igitur Ecclesiam residet hæc infallibilitas. Quanquam haud me latet, Witakerum, more omnium hæreticorum a se ipso desciscere, atque alibi asserere, tam Ecclesiam universalem, quam singulares Ecclesias errare posse. Ex quo plane patet hos in Deum ipsum blasphemos esse, quia si os Ecclesie, quod per ipsos est Dei os, mentiri, et errare potest, sequitur inde necessario, Deum et mentiri, et errare posse, quod vel verbis proferre, aut mente concipere ad horum convincendam pervicacitatem, animus horret luctuque refugit.

Tu autem, Seldene, hæc interea reliqui versus in Romanos usurpati attentio perpendito animo.

..... *Nec te quæsieris extra.*

Tecum habita, te nosce, nec de Romana religione ita temere pronunties, cum prorsus ipse nescias, quæ sit hodie in tua vere plusquam turbidissima Anglia religio, nec quæ sit cras futura, non omnium, inquam, sed singulorum; tot enim apud vos sunt religiones, quot capita. Res ipsa in foris et plateis proclamatur. Decreta vestri senatus, seu parlamenti ante quatuor ferme annos edita de religione statuenda a vestris theologis et ministris hoc satis superque testantur. Jamdudum hæc de re gravibus conquestus est verbis Theodorus Beza in Epist. Theolog. epist. 1, ad Andream Duditium: *Exercuerunt me diu, et multum illæ ipsæ, quas describis cogitationes, scilicet nostros palantes omni doctrina vento, et in altum sublato, modo ad hanc, modo ad illam partem deferri. Horum quæ sit hodie de religione sententia, scire fortasse possis, sed quæ cras de eadem futura sit opinio, neque certo affirmare queas. In quo tandem religionis capite congruunt inter se Ecclesie, quæ Romano Pontifici bellum indixerunt? A capite ad calcem si percurras omnia, nihil propemodum reperias ab uno affirmari, quod aliter statim non impium*

esse clamitet. Sed audiatur etiam Lutherus in Epist. ad Antverpienses : Tot inter nos religiones sunt, quot homines, neque astringitur quisquam est tam hebes, et vœcors, qui insomnia proprii capitis, et propria opinionem pro instinctu Spiritus sancti, et se ipsum prophetam haberi nolit.

Velim, nunc regrediantur ex inferis Beza ille, et Lutherus, ut quænam de una sola Anglia eorum sit modo sententia, dicant. Nam si tunc in dies singulorum mutabatur de religione opinio, nunc sane in horas, et momenta. Turbida quidem est omnium Protestantium ubique terrarum synagoga; sed omnium turbidissima est, quam Anglicanam vocant. In densissimis, et plusquam Ægyptiacis jacet hæc tenebris, ubi eam palpando ex senatus decreto quæritant ministri ac theologi, et nequaquam invenire hactenus potuerunt, sed confusa vera veræ Ecclesiæ lingua, lapides, ut aiunt, pro cæmento, et hoc pro lapidibus in turri hac Anglicana alter alteri porrigit. Quamobrem *m* Seldene

..... *Nec te quæsiveris extra.*

Nam : *Si potuit evadere quisquam, inquit D. Cyprianus De unit. Eccles. libro, qui extra arcam Noe fuit, et qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadit; stare tu (Seldene) et vivere putas posse de Ecclesia recedentem, sedes tibi alias, et diversa domicilia condentem?*

Porro quinam adversariorum scopus est, dum de presbyterorum et episcoporum æqualitate, aut inæqualitate, vel discrimine nobiscum digladiantur? et quorsum collimant? fortasse percontabitur hic nonnemo; cum ipsi nec presbyteros habeant, nec episcopos, æquales, vel inæquales, aut secundum quamcunque aliam figuram geometricam.

Sane nullus alius scopus illis esse videtur, aut ratio, quam ipsa insania, et libido illa Ecclesiæ Romanæ impugnandorum dogmatum. Nec puduit Lutherum hoc aperte fateri tom. V edit. Wittem., ann. 1551, fol. 475 : *Doctor Martinus Luther vult sic habere, et dicit papistam et asinum esse rem unam. Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.* Aliam quoque assert rei hujus causam tomo IV edit. Ien. fol. 245, tam de se, quam de suis loquens : *Nox a diabolo, inquit, captivos teneri, veluti a principe; ac Deo nostro, ut cogamur facere quidquid ipse vult, nobisque inspirat.* Et qui sanctorum, ac bonorum angelorum invocationem ut idololatricam habuit, eoque nomine illam e fidelium memoria, et mente evellere omnibus contendit nervis, in suis tamen colloquiis fol. 5, 18, et 124, exclamare non horruit : *Sancte Satan, ora pro nobis : minime tamen contra te peccavimus, clementissime diabole.*

Jacobi Zaborovii alius fuit scopus, dum in Responsione ad Nodum Gordium Martini Smigleccii Societatis Jesu probare nititur, presbyterum et episcopum jure divino eundem esse, solumque consuetudine Ecclesiæ inductum esse, ut ordinatio pertineret ad episcopum. Quod quidem contendit ad suorum ministrorum legitimam missionem demonstrandam; quia cum presbyter rite ordinatus esset Luther, ut ait, alios quoque ministros jure ordinare poterat, atque mittere. Idem sentiunt plures alii Protestantes. Sed quam feliciter, et vere id probant, doctissime ostendit mox laudatus Smigleccius totis duobus libris de ministrorum notis contra Zaborovii Responsionem ad Nodum Gordium, et præsertim lib. 1, cap. 9, pag. 66.

Convenire tamen videntur omnes, cujusque generis et farinæ Protestantes, qui Ecclesiarum bonis, et facultatibus lupino inhiarunt semper ore, fortem alligandum prius esse, tum vasa domus ejus diripienda. Quinam autem sit fortis iste, qui in specula Ecclesiæ Christi positus invigilat gregi, declarat nobis doctrinæ apostolicæ Syrus interpret, quisquis ille fuit, exponens hæc Ezechielis cap. xxxiii vers. 2, 3, verba : *Terra, cum induxero super eam gladium, et tulerit vopulus terræ virum unum de novissimis suis, et constituerit eum super se speculatorem, etc.*

Gladius itaque est judicium, Buecina autem Evangelium, Speculator vero Episcopus, qui præponitur Ecclesiæ. Hinc satis apposite tam in laudata Doctrina Apostolica, quam alibi passim appellatur Syris episcopus *Rab Baito*, scilicet, *Magister præpositus et præfectus domus, œconomus, dispensator et ejusmodi.* Chaldæi Orientales vocare solent episcopum *Chizabra*, nempe *Custos Thesauri, Præfectus ararii.* Hunc itaque magistrum, præpositum et præfectum domus; hunc œconomum et dispensatorem; hunc custodem thesauri, hunc præfectum ararii alligandum, expel'endum, ejiciendum, exterminandum censent : religionis nuperi reformatores (sic enim dici amant; sed verius deformatores), ut ad bona Ecclesiarum facilius diripienda pateat illis aditus.

Claudius Salmasius in suo *Apparatu ac primatu papæ*, hanc herbam, nempe episcopatum, evellendam radicibus vellet, quod ex illa pullulat papatus, qui ut Christianæ ac catholicæ religionis, dignitatisque summus est apex et auctoritas, ita invadentibus lupis fortissimus obex.

Porro quod miseratione, imo uberrimis lacrymis dignum est, si quid ambiguum, vel paulo obscurius apud Patres et scriptores occurrit, id sibi asciscunt adversarii, ac suis paralogismis in Ecclesiam catholicam illud intorquent et abutuntur, ipsum vero auctorem ad astra usque efferunt laudibus. Eundem vero, cum ita clare ac plane loquitur, ut eorum recta et valide feriat commenta, nec ejus testimonia possint ad libidinem extorquere, deserunt statim, ignorantia insimulare audent et contrariam occinunt cantilenam. Semel scriptum reliquit D. Hieronymus in Epistola ad Evagrium, quæ est 85 : *Quid enim facit, excepta ordinatione, episcopus, quod presbyter non faciat? Quæ verba etsi clare ostendunt illa exceptione utriusque ordinis distinctionem, nihilominus ansam arripuerunt inde adversarii,*

integra conficiendi volumina, quibus probare adnituntur, episcopum non esse presbytero superiorem. Loquentem vero eundem Hieronymum clarissime de hoc discrimine et successione episcopaliu seriem cum aliis Patribus ab ipso apostolorum ævo repetentem sic excipit Salmasius, in *Apparatu de primatu papæ*, pag. 35, eosque summæ et crassæ insimulat ignorantia: *Quis non videt, inquit, Patres dum sua tempora sola respiciunt, quibus episcopi in singulis urbibus regnabant presbyterio superiorem, putasse a principio rem ita fuisse? Ipse Hieronymus aliquando errore isto communi abreptus deprehenditur successione episcopaliu ab apostolorum tempore repetendarum.... De ipso vero Seldeni Eutychio, deque Patribus Græcis et Latinis, sic pag. 87: Quod Eutychius nescivit, cui idem usu venit, quod omnibus ferme scriptoribus ecclesiasticis Græcis, Latinisque, ut dum more sui temporis spectant, a principio sic semper fuisse existimarent. Inde successiones et origines episcoporum repetitæ a temporibus apostolorum.*

Vide, sodes, quantam fidem, quantamque auctoritatem tribuunt adversarii Patribus et scriptoribus et quo eos habent in pretio, quoties suis testimoniis eorum infringunt commenta et libidini non assentiuntur. Illic satis apposite quadrat Salmasio illud D. Augustini lib. II, *Contra Faustum: Tu es ergo regula veritatis: quidquid contra te fuerit non est verum?* Et id aliud lib. XXXII, cap. 19, contra eundem, omnibus Protestantibus: *Videtur ergo, id vos agere, ut omnis de medio Scripturarum auferatur auctoritas et cuique animus auctor sit, quid in unaquaque Scriptura probet: id est, ut non auctoritati Scripturarum subijciatur ad fidem; sed sibi Scripturas ipse subijciat, non ut ideo illi placeat aliquid, quia hoc in sublimi auctoritate scriptum legitur, sed ideo recte scriptum videatur, quia hoc illi placuit. Quo te committis, anima misera?*

At si Patres et Hieronymus ipse sua spectarunt sola tempora, adeoque existimarent a principio sic semper fuisse, qua fronte Patres tam Græcos, quam Latinos et Hieronymum ipsum a suis stare partibus pro episcoporum et presbyterorum æqualitate affirmant adversarii? Certe hoc affirmari nequit, nisi protestantica impudentia et audacia. Potius itaque, ac verissime dicendum est, Salmasium sua sola spectasse tempora et solam profanam Protestantium synagogam, in qua nec episcopi sunt ulli, nec presbyteri æquales, vel inæquales. Sed profecto non existimavit, rem ita fuisse semper a principio. Unde enim id sciri potest, nisi auctoritate illorum qui proxime temporibus apostolorum vixerunt et ecclesiasticas reliquerunt nobis historias? Et unde Salmasio tanta oculorum acies, ut omnia perlustraverit usque ad apostolorum ævum et ex septemdecim sæculorum obscuritate et involucris tantam veritatem orbi Christiano tam strenue exscraverit? Sed profecto non aliunde id provenit, nisi ex Calvinistico pharmaco, quo eos infectos fascinatosque habet, ut sibi videre videatur quod revera non videt.

Porro Seldenum quod attinet, non sic suum excipit Eutychium, sed omni fide dignum eum habendum vult; illique est veluti alius Beda plane Ægyptius. Sic enim in calce suæ Præfationis de illo loquitur: *Sed vero si Eutychio fidem hic parum habendam ideo forsitan quis morosius existimaverit, quod ævi fuerit ipse adeo rebus, quas tradit recentioris (nam sæculo, ut vides, floruit decimo), certe necesse est ut is, si parili in paribus utatur ratione, nec Josepho, Livio, Halicarnassæo, Plutarcho, Eusebio, Zonaræ, origines et res gestas Judaicas, Romanas, Græcas, Punicas, Christianas tandem sæculo suum anteverentes narrantibus, nec id genus aliis credit, imo ut pro fide dignis habeat historiis (præter Sacras Liternis) duntaxat ipsa archivorum penetralia, conciliorum acta ipsa, Thucydides, Polybios, Sallustios, Cæsares, Tacitos, Guicciardinus, Comminæos. Mihi sane Eutychius in hisce est veluti Beda plane Ægyptius.*

Bene quidem, Seldene, ultro ac libenter tibi admittimus Eutychium omni fide esse dignum, imo dignissimum et omnem illi habendam fidem, atque ei veluti Bedæ plane Ægyptio, non solum in hisce, sed in omnibus quoque articulis, de quibus controversia nobis est vobiscum, standum esse. Quamobrem ingenue ac prisce proferas rogo, quid sentit Beda iste de numero sacramentorum tam in Chronico tantopere a te laudato, quam in aliis ejus opusculis? quid de sacrificio missæ? quid de corporis Christi realitate, ac ipsa transsubstantiatione? quid de sanctorum reliquiis, invocatione, ac intercessionem? quid de sacris imaginibus? quid de ciborum delectu, de jejuniis, de cælibatu, et virginitate, de monachatu, de bonis operibus, de votis, de altaribus, de signo crucis, de traditionibus, de Romana sede, ac Romanæ pontificibus, et an sanctus Petrus Romam sit profectus, ibique cruci inversus affixus, an Romanam fundaverit sedem, an Romani pontifices ejus sint successores; demumque de aliis ejusmodi sexcentis, quæ protestantica impudentia Romanorum pontificum esse commenta asserere non verentur vestri? At de his luse in consensu Orientalium tam inter se, quam cum Ecclesia Romana, Deo favente dicemus.

Porro ad rem ipsam jam veniamus, expendamusque eos Bedæ hujus Ægyptii locos, ex quibus suo astruere conatur contra nos argumenta Seldenus. Et ut res melius a lectoribus nostris intelligatur, præmittenda est Eutychii Arabica Periœcha cum Latina Seldeni interpretatione, quam nostra sequetur. Errores vero et mendas, quæ ad ipsam controversiam non pertinent (quas plures et graves commisit tam in Periœcha, quam in Commentariis), ad calcem Operis castigandas esse commodius, duximus. Nostra autem dicta non modo ex Eutychio ipso et antiquissimis Ecclesiæ Alexandrinæ monumentis firmabimus; sed etiam ex aliorum Orientalium testimoniis et auctoritatibus. Sic enim facile videbunt adversarii, quænam sit Eutychii mens et sensus et quam mirus omnium Orientalium sit consensus.

At isthæc meditantem interpellavit nonnemo dicens : Heus, Abraham ! ad quid vanos impendis labores ? si Moysen et prophetas, quos habent, non audiunt, putasne, illos audituros, aut credituros, si tuum miseris ad eos Orientalem Lazarum, aut ex tuis mortuis quempiam alium ? Huic ego : Quid sint facturi, amice, protus ignoro ; at quid meæ postulant partes, habeo ex D. Jacobo Syro in carmine de amore et studio veritatis ita scribente : *Loquere, loquere tu, cui loquendum est, audiant te, vel non audiant, ne cesses loqui.* Æquum tamen, ac par est credere, eos audituros, cessurosque illorum auctoritati, ad quos provocarunt. Quamobrem votum secundet qui potest nostrum, Deus.

EUTYCHII PATRIARCHÆ PERIOCHA

Cum versione Seldeni.

Annus agebatur Claudii Cæsaris nonus, cum Marcus evangelista in urbe versatus est Alexandria, ut inde propagaretur apud homines fides in Christo Domino nostro. Dum autem per urbem incedit, diffringitur calcei ejus corrigia : quem ut reficeret, ad autorem se contulit nomine Hananiam, qui subula ad perforandum calceum sumpta, digitum suum perforavit, adeo ut multum efflueret sanguinis, nec sine dolore ingenti. Submurmuranti igitur in Marcum, dixit ei ille, Si credideris in Jesum Christum Filium Dei, digitus tuus sanabitur. Prehensio igitur digito ejus dixit : In nomine Jesu Christi sanus sit digitus tuus ; qui eodem momento in sanitatem restitutus est, sanguine amplius non effluente. Et credidit ab eo tempore Hananias in Christum, unde baptizavit eum Marcus et constituit eum patriarcham Alexandriae. Scilicet is primus erat Alexandriae patriarcha constitutus. Constituit item Marcus evangelista duodecim presbyteros cum Hanania ; qui neque manerent cum patriarcha, adeo ut cum vacaret patriarchatus, eligerent unum e duodecim presbyteris cujus capiti reliqui undecim manus imponerent eumque benedicerent et patriarcham eum crearent, et dein virum aliquem insignem eligerent eumque presbyterum secum constituerent loco ejus qui sic factus est patriarcha, ut ita semper exstarent duodecim. Neque desinit Alexandriae institutum hoc de presbyteris, ut scilicet patriarchas crearent ex presbyteris duodecim, usque ad tempora Alexandri patriarchæ Alexandrini qui fuit ex numero illo 318. Is autem vetuit ne deinceps patriarcham presbyteri crearent. Et decrevit ut mortuo patriarcha convenirent episcopi qui patriarcham ordinarerent. Decrevit item ut vacante patriarchatu, eligerent sive ex quacunque regione sive ex duodecim illis presbyteris sive aliis, ut res ferebat, virum aliquem eminentem, eumque patriarcham crearent. Atque ita evanuit institutum illud antiquius, quo creari solitus a presbyteris patriarcha ; et successit in locum ejus decretum de patriarcha ab episcopis creando. Is etiam petiit ab eis ne patriarcha Alexandrinus papa vocitaretur, quod significat avum. Sed vero ab Hanania quem constituit Marcus evangelista patriarcham Alexandriae, usque in tempora Demetrii patriarchæ ibidem (is patriarcha fuit Alexandri-

A

Cum versione nova ad verbum.

Anno nono imperii Claudii Cæsaris erat Marcus evangelista in urbe Alexandriae convocans homines ad fidem in Christum Dominum nostrum. Dum autem per urbem incedebat Marcus, dirupta est corrigia calcamenti ejus : hinc sedit apud hominem autorem dictum Hananiam, ut reficeret calceum suum. Cumque accepisset Hananias subulam ad perforandum calceum, ea digitum suum perforavit, effluxitque ex illo multum sanguinis, et maximo affecit illum dolore, quamobrem plurimum de Marco conquestus est. Et dixit ei Marcus : Si credas in Jesum Christum Filium Dei, sanabitur digitus tuus. Atque apprehenso digito Hanania dixit Marcus : In nomine Jesu Christi sanetur digitus tuus ; et statim sanatus est digitus ejus, et constitit sanguis. Hananias autem sine ulla mora credidit in Christum, baptizavitque illum Marcus, et constituit eum patriarcham Alexandriae, et est primus patriarcha Alexandriae constitutus. Constituit etiam Marcus evangelista cum Hanania patriarcha duodecim presbyteros, qui adessent patriarchæ, ut decedente patriarcha, eligerent unum ex duodecim presbyteris, et imponerent reliqui undecim presbyteri manus suas capiti ejus, et benedicerent eum, et constituerent eum patriarcham. Dein eligerent virum aliquem virtutibus præstantem, illumque sufficerent presbyterum secum loco ejus, qui patriarcha suffectus est, ut essent perpetuo duodecim. Neque desinit mos illa presbyterorum Alexandriae constituendi patriarcham ex iis duodecim presbyteris usque ad tempus Alexandri patriarchæ Alexandriae, qui erat ex numero trecentorum octodecim (*Patrum Nicææ congregatorum*) ; is enim vetuit, ne presbyteri constituerent patriarcham. Præcepit quoque, ut mortuo patriarcha, convenirent episcopi et patriarcham constituerent. Præcepit etiam, ut defuncto patriarcha, eligerent ex quacunque regione virum aliquem virtutibus præcellentem, sive aliquem ex illis duodecim presbyteris, sive aliis, cujus placeat conditio, et illum constituerent patriarcham, cessavitque antiquus mos constituendi patriarcham a presbyteris, factaque est potestas penes episcopos constituendi patriarcham. Si qui vero percunctati fuerint, Cur patriarcha Alexandrinus vocatur papa ? Papa autem avum significat, hoc quidem ideo, quia a tempore Hananiæ, quem Mar-

nus undecimus) nullus erat in provinciis Ægypti episcopus; nec patriarchæ ante eum creaverunt episcopos. Ille autem factus patriarcha tres constituit episcopos. Et primus fuit hic patriarcha Alexandrinus, qui episcopos fecit. Mortuo Demetrio suffectus est Heraclas patriarcha Alexandrinus, qui episcopos constituit viginti. Ex his unus erat, Ammonius dictus, religionis desertor. De quo simul ac ad Heraclam delata est fama, congregavit is synodum episcoporum, et in urbem Ammonii perrexit, ubi re satis cognita et perspecta, eum ad veritatem reduxit. Cum vero homines audierant episcopos vocitare patriarcham abba seu patrem, inter se dixere: Nos episcopum quemlibet. Abba seu patrem appellamus; et appellant episcopi patriarcham abba. Unde sane oportet ut vocemus nos patriarcham papam, id est avum, cum sit Pater Patrum. Ita a tempore Heraclæ, patriarcha Alexandrinus dictus est papa, id est avus. Postquam autem Hananias patriarcha Alexandrinus quem Marcus evangelista in sede sua constituit, annos sedisset 22, mortuus est. Et profectus est Marcus evangelista in Barcam, ut propagaretur apud homines fides in Christum Filium Dei. Obiit dein Claudius Cæsar imperator, et imperavit Romæ post eum filius ejus Nero Cæsar annis tredecim, qui primus fuit gravissimorum in Christianos malorum auctor, homo utpote in consilii et vitæ instituendæ ratione improbissimus. Et tempore Neronis Cæsaris scripsit Petrus, apostolorum princeps, Evangelium Marci, cum Marco, lingua Romana, in urbe Romæ, sed attribuit illud Marco. Etiam tempore hujus imperatoris scripsit Lucas Evangelium suum græce ad virum nobilem ex sapientibus Romanis, cui nomen Theophilus, ad quem item scripsit Acta seu discipulorum, historiam. Erat autem Lucas evangelista comes Pauli apostoli, quocum per tempus aliquod mansit. Unde est quod Paulus apostolus in quadam Epistola sua dicit: *Lucas medicus vos salutat.* (Coloss., iv, 14.) Prehensum vero Petrum Nero Cæsar cruci affigit, corpore scilicet inverso, atque ita morte eum affecit. Nam et dixerat ei Petrus: Si vis ut ego cruci affigar, corpore me inverso affige cruci, ne mors mihi inflictæ similis sit ei quæ infligebatur Domino meo Christo, qui cruci affixus est, corpore erecto. Sed gladio trucidavit Paulum. Occisus autem est Petrus sub annum 22 post Dominum nostrum Christum. Erat vero post Petrum, Linus patriarcha Romæ, qua functus dignitate 12 annos obiit. Et hic primus erat patriarcha Romanus. Atque erat Marcus Evangelii auctor, in Alexandria et Barca (ut scilicet propagaretur apud homines fides in Christum Filium Dei) annis septem. Et anno imperii Neronis Cæsaris jam dicti primo occisus est Marcus Alexandriæ, et corpus ejus igne crematum.

A
cus evangelista patriarcham constituit Alexandriæ, usque ad tempora Demetrii patriarchæ Alexandrini, et est undecimus patriarcha Alexandrinus, nullus erat in territorio Ægypti episcopus; nec patriarchæ, qui ante eum erant, constituerant (*ibi*) episcopum. Cum itaque factus est Demetrius patriarcha, tres constituit episcopos, et est primus patriarcha, qui in Alexandria fecit episcopos. Eo autem defuncto, suffectus est post illum Heraclas patriarcha Alexandriæ, qui viginti constituit episcopos. Unus autem ex his episcopis nomine Eumenius, in legem prævaricatus est. Cum autem ejus fama ad Heraclam patriarcham delata esset, congregavit Heraclas patriarcha synodum episcoporum, perrexitque ad urbem Eumenii, et ejus statu satis cognito, atque B
perspecto negotio illius, eum ad veritatem reduxit. Plebs vero audiens episcopos patriarcham appellantes patrem, dixit apud se: Si nos episcopum appellamus patrem, et episcopus patriarcham patrem appellat, oportet, ut nos patriarcham appellemus *papam*, id est avum, cum ille sit pater patrum. Appellatus itaque est a diebus Heraclæ patriarcha Alexandrinus *papa*, id est avus. Porro Hananias patriarcha Alexandria, quem constituerat Marcus evangelista in ea sede patriarcham, sedit annos viginti duos, et mortuus est. Marcus vero evangelista egressus est ad Barcam homines convocans ad fidem in Christum Filium Dei. Et mortuus est Claudius Cæsar imperator, imperavitque post illum filius ejus Neron Cæsar Romæ tredecim annis, et est primus, qui concitavit in Christianos malum, et persecuti- C
onem. Erat quippe homo pessimus ac improbissimis moribus. Tempore autem Neronis Cæsaris scripsit Petrus apostolorum princeps Evangelium Marci, Marco excipiente, lingua Romana in urbe Romæ, et attribuit illud Marco. Hujus quoque imperatoris tempore scripsit Evangelium suum Lucas Græca lingua ad virum quemdam nobilem de sapientibus Romanorum, cui nomen Theophilus. Inscriptis eidem præterea Acta, quæ sunt historiarum discipulorum. Lucas quippe Paulum apostolum comitatus erat, ac per aliquod tempus manserat cum illo; nam Paulus apostolus in quadam sua epistola dicit: *Lucas medicus vos salutat.* Nero autem Cæsar captum Petrum cruci affixit inversum, atque illum occidit, quia dixerat ei Petrus: Si vis me cruci affigere, quæso, affigite me inversum, ne similis flam Domino meo Christo, qui rectus cruci affixus est. Pauli vero collum gladio trucidavit. Occisus autem est Petrus viginti duobus elapsis post Christum Dominum annis; et suffectus est Petro Linus patriarcha Romæ, seditque annis duodecim, et mortuus est, et fuit primus, qui Romæ patriarcha suffectus est. Marcus autem auctor Evangelii erat in Alexandria et Barca, convocans homines ad fidem in Christum Filium Dei per spatium annorum septem. Anno autem primo hujus Neronis Cæsaris occisus est Marcus Alexandriæ, et corpus ejus igne crematum est.

IN NOMINE DEI, UNIUS, ÆTERNI, IMMUTABILIS, IMMORTALIS,
A QUO ET AUXILIUM PETIMUS.

LIBER HISTORIÆ

JUNTA ACCURATAM VERI RATIONEM COLLECTUS
OPERA PATRIARCHÆ EUTYCHII, QUI COGNOMINATUS EST SAID EBN BATRIK.
QUEM SCRIPSIT AD FRATREM SUUM ISAM, DE COGNITIONE
HISTORIARUM UNIVERSALIUM A TEMPORE ADAMI USQUE AD ANNOS
HEIRÆ ISLAMITICÆ.

SEU

EUTYCHII PATRIARCHÆ ALEXANDRINI ANNALES.

Inspiret tibi Deus, mi frater, rerum pulchrarum optimas et commodissimas, et avertat a te, earum quæ tristitiam afferunt, malarum maximas et nocentissimas : operiat te protectionis velo quam latissime expanso, et continuet tibi potentiam amplissimam : largiatur tibi in utroque sæculo portionem, et in utroque statu sortem : intelligere **1-4** te faciat omnia, quæ ipsi placent ; neque sepatet te a vicino suo cum illis quæ longe amovet. Intellexi quid describi tibi jusseris (beet te Deus amictu virtutum, et mundum te conservet, ne sordidas vitiorum vestes induas) in cognitione Historiæ universalis a tempore Adami usque ad annos Hegiræ Islamiticæ ; atque illud demonstravi juxta seriem mensium, sæculorum, et annorum, ut in ejus cognitione sit quod abunde tibi sufficiat, ne opus habeas quemlibet e potioribus aut vulgo interrogare ; descripsique tibi (iudicet tibi Deus viam ad felicitatem maxime expeditam, et notam tibi perpetuo faciat scientiam, et utilitatem præcipuam) typum, exemplar, et normam ; quæ constitui compendiosa et utilia, prout judicavi competere animi tui præclari celsitudini, et conforme esse acuminis ingenii tui præstantis et sublimis, succincte et summatim tradi ea quæ e lege et Evangelio, cæterisque libris veteribus et novis collecta complexus sum libro hoc meo quem composui, quod ad methodum, rebus investigandis præstantissimum, quod ad doctrinam, verissimum ; cum in ipso assecutus terminum qui prudenti gratus sit, et intellectu prædito sufficiat, eaque tibi et fratribus tuis evidentia (res) explicui, quæ nobis tibi que præmi et boni consequendi causa sit.

5-7 Sic, ait Said Ebn Batrik medicus, initium capiemus a laude Domini nostri et Creatoris qui nos condidit, et in vitam perduxit, cujus fama gloriosa est, cum ipsius laus (sanctificetur ejus nomen) clavis sit omnium librorum et tractatum. Ipsum (potentissimum et gloriosissimum) rogantes, ut opem nobis conferat ad illud præstandum, pro bonitate sua consueta. Gloria ergo Deo, qui gloria dignus est ejusque Dominus, et ob quam gratias expectat a servis suis, qui res decrevit antequam essent, easque gubernat postquam productæ sunt ; qui misericordiam et justitiam e viis veritatis constitutas præcepit ; nequitiam autem et injustitiam e viis falsi vetuit : qui non cogit servos ad faciendum quidquam quod vires ipsorum excedit ; neque præstituit creaturis suis opera quibus impares sunt vires ipsarum, verum ipsas actionum suarum arbitras, operumque suorum moderatrices, ac rerum suarum administras constituit ; atque ad hoc illas instruxit excellentia judicii et consilii, ac bonitate deliberationis et scientiæ, ope ejus quem indidit ipsis, de natura intellectus ; quem fecit causam impellentem ad confirmandum contra ipsos argumentum, et viam quæ ipsos compotes directionis faceret, quod ipsis commodum est eligens, et misericordia erga ipsos propendens. Laus ergo Deo qui individuus est ratione unitatis suæ, qui que (potentissimus **8** et gloriosissimus) ob essentialiam suam, sapientiam, et vitam æternam, dignus est laude et celebratione, mereturque gloriam et exaltationem ; qui nihil in lege sua posuit ambiguum, quod dubitandi ansam præberet, neque in præceptis suis incertum, quod dissensionem pare-

ret; sed ipsa constituit perspicua et manifesta populis, non obstante nationum et regionum discrepantia, et scientiam claram omnibus gentibus, quantumlibet sermone et dialectis invicem distinctis, per revelationem prophetis suis et apostolis [factam] et quæ misit ad ipsos miracula signaque tremenda ad cultum suum invitans; et benignum aspectum ei qui ipsi crediderit promittens, exitum vero pessimum ei, qui ab ipso se averterit ipsumque negaverit, minatus. [Celebratur, inquam] laude quæ majorem ipsius beneficentiam provocet et accessum ad ipsum præstet. Ipsum rogo, ipsi supplico, ut sinceram reddat intentiones nostras ad amplectendum quod ipsi gratum sit, et convertat intimos affectus nostros ad illud quod obsequium ipsi præstandum promoveat, et consequi nos faciat gradum sibi propinquum.

Hæc hactenus. Quicumque non habuerit notitiam fundamenti alicujus scientiæ, de qua sermonem instituere velit, ut inde deducat quas ipsi visum fuerit consequentias, quarum etiam cognitioni, **9-11** cum sit propago ejusdem scientiæ, non subest aliud aliquid fundamentum ad quod subinde recurratur, erunt sermo et ratio concludendi ipsius vana et futilis, laborque et studium ei rei impensum frustranea et ridicula. Parabola autem, quam edidit Dominus et Servator noster in Evangelio suo sancto, dicens: *Si quis domum suam super arenam struxerit vel tenuissimus ventus pertransiens ipsam deficiet, et minimus aquæ torrens ipsam diruet; quod si eam super petram ædificaverit, neque a ventis deficiet, neque a torrente subverti poterit*¹, regula est et exemplum intelligenti. Quisquis enim locutus fuerit de aliqua scientiâ sine fundamento ad quod respiciat cuique innitatur, subito incassum cedit, et quam citissime deficiet, instar ædificantis domum suam super arenam; at si quis de scientiâ aliqua, percogit prius ipsius fundamentum, loquatur, futurus est sermo ipsius verus, luculentus, perspicuus, firmus, quoniam locutus est substrato fundamento, quod respiciat, cuique innitatur, ut cum quis domum suam petræ superstruxerit. Porro in hanc sententiam multa dixerunt Plato et Aristoteles in libris dialecticis, aliisque, de fundamentis scientiarum earumque definitionibus, et arithmetices fundamentis ac definitionibus, et quam rationem tenere debeat studiosus, cum peritiam cujusvis tandem scientiæ acquirere velit, fuscæ quæ hæc spectant explicantes **12** et exponentes, quæ, non opus est nobis (ne longior evadat liber iste noster) repetere. Cum autem, his in præfatione libri mei præmissis, dixerim oportere quemlibet qui loqui velit de cognitione alicujus scientiæ, ejusdem fundamenta callere; cum (inquam) hæc ita se habeant, necesse est ut substernamus ei quod postulasti fundamentum ad quod recurratur; cuique ignitaris. Manifesto certe et plurimum

A inter se discrepant homines in historia, quod autem mihi hæc in re post disquisitionem longam et laborem multum, compertum est, illud est quod ex iis quæ in lege cæterisque indubitatæ fidei libris exhibitum, explicatione justa et sufficienti explicaturus sum, adjunctis ei narrationibus succinctis, compendiosis, quo sit tibi liber iste meus per se sufficiens, faciatque ne opus sit ad quemvis alium, rei alicujus in historia cognoscendæ gratiâ, recurrere. Propositum autem est ordiri ab initio, quo Deus Adamum condidit usque ad tempus hoc nostrum, ut sit ejus cognitio tibi manifesta. In Deo autem est auxilium et vires et potentia, quæ operi nobis ferant ad omnia quæ quaruntur percipiendâ, et directio ad illud, quo prospèrentur res nostræ, obsequium ipsi præstandum et beneplacitum ipsius adimplendum, cum ipse sit omnipotens. Laus ergo Deo, Domino creaturarum.

13-15 Creavit Deus, potentissimus, gloriosissimus, mundum cum iis quæ in eo sunt, nec non Adamum et Evam, sex diebus. Creatus est autem Adam die sexto, benedixitque Deus diei septimo, quoniam in eo opus creationis absolvit. Adamo autem et Evæ in paradysum intromissis præcepit, ut de omnibus arboribus comederent, excepta arbore scientiæ, de ea vero ne comederent. Tentante autem Evam diabolo, transgressa est illa mandatum Dei, et comedit de arbore lata, ac comedendum de ea præbuit Adamo. Cum ergo in Dominum suum rebellassent, expulsi ipsos e paradiso, hora nona diei Veneris, in quosdam e montibus Indiæ, collocatosque in terra jussit sobolem procreare, quo multiplicarentur, et implerent terram. Congressus ergo est Adam cum Evâ, quæ, cum concepisset, peperit puerum et puellam; puerum appellavit Kain, puellam Azrun. Tum rursus concipiente Evâ, ac puerum et puellam enixa, puero nomen imposuit Abel, puellæ Owain, quæ Græcè Laphura. Cumque jam provectiores facti essent pueri, dixit Adam Evæ: Ducat Kain Owain, quæ una cum Abele nata est, Abel autem Azrun, quæ cum Kaino nata. Dixit autem Kain matri suæ: Ducam ego sororem meam, et ducat Abel sororem suam. Quippe pulchrior erat Azrun Owaina. Quod cum audisset Adam, male admodum ipsum habuit, **16** dixitque: Hoc est contra præceptum, ut sororem tuam gemellam ducas. Et fuit Cain agricola, Abel pastor ovium. Dixitque illis Adam: Accipite de fructibus terræ, et de fetu ovium, et conscenso montis hujus sacri fastigio offerte munera vestra, deinde uxores vestras accipietis. Attulit ergo Kain de fructibus terræ in oblationem Deo, optimos, selectissimos; Abel e primogenitis ovium suarum optimas et selectissimas. Interea autem dum cacumen montis ascenderent, indidit Satanas (in mentem) Kaino, ut fratrem suum Abelem occideret, sororis suæ Azrun gratiâ. Cumque offerrent obla-

¹ Matth. vii, 24-27.

tionem suas, acceptam habuit Deum oblationem Abelis, non autem Kaini. Quare magis in Abelem ira et aestu commotus Kain, invidit fratri suo, cumque de monte descendissent, in ipsum irruens, ac lapide caput ejus feriens, ipsum interfecit. Summo ergo mœrore affecti Adam et Eva centum annos Abelem lugebant. Maledixit autem Deus Kaino et soboli ipsius; fuitque Kain pavidus, trepidus ac errabundus omnibus vitæ suæ diebus. Et expulit ipsum Deus, dum adhuc cælebs esset, in (regionem) Nud. Cepit ergo Kain secum sororem suam Azrun ibique habitavit. Inde congresso Adamo cum Eva, concepit illa, cum Adamo anni essent ducenti triginta, peperitque puerum quem Sethum appellavit. Fuitque Seth pulchra facie, fortis, statura perfecta instar patris sui, ipseque pater gigantum qui ante diluvium fuerunt. **17-19** Cumque Setho dedisset Adam in uxorem Owain, Abelis sororem, natus est ipsi ex illa Enosh; natusque est Enosh, Kainan, nec non Adamo postmodum liberi complures.

Adamus antea, appropinquante jam morte ipsius, convocatis filio suo Setho, Sethique Enosh, Enoshi Kainano, et Kainani Mahlaliel, præcepit, dicens ipsis: Sit hoc mandatum omnibus filiis vestris. Ubi mortuus fuero, corpus meum myrrha, thure et cassia conditum reponite in spelunca Alcanuz: et quicumque fuerit e filiis vestris eo tempore cum e confiniis paradisi abeundum vobis sit, corpus meum secum sublatum ponat in medio terræ, quoniam inde futura est salus mea, et salus omnium filiorum meorum. Totum autem vitæ Adam spatium erat nongentorum triginta annorum, ac mortuus est die Veneris, luna decima quarta, sexto Nisan (qui est Bermudab) hora nona diei Veneris; qua etiam hora e paradiso pulsus est. Mortuum ergo Adamum pollinxit, juxta ipsius mandatum, filius ejus Seth, corpusque ejus ad fastigium montis sublatum in spelunca Alcanuz sepelivit: ipsumque centum quadraginta dies planxerunt.

Setho, cum ducentorum et quinque annorum esset, natus est Enosh. Post mortem autem Adam subduxit se familia Sethi a familia Kaini maledicti. Seth ergo, assumptis secum filio primogenito Enosh, et Kainano Enoshi filio et Mahlaliel Kainani, una **20** cum uxoribus et liberis ipsorum, traduxit in montis fastigium, ubi sepultus est Adam, Kain vero, omnesque ipsius filii infra substiterunt in valle ubi occisus est Abel.

Coluerunt autem filii Sethi in isto monte puritatem et sanctimoniam, vocem angelorum, a quibus prope aberant, audientes, unaque cum ipsis Deum laudantes et celebrantes; appellatique sunt ipsi cum uxoribus et liberis suis, filii Dei. Neque erat ipsis opillicium, nec seges, nec messis; sed victum præbebant arborum fructus: nec ullus apud ipsos locus invidiæ, injustitiæ, aut mendacio; juramentum ipsorum erat: Non, per sanguinem Abeli. Quotidie autem fastigium montis

A sancti conscendentes, proni Deum adorabant, et corpus Adam (visendo) benedictionem capiabant. Cumque jam appropinquaret Sethi mors, filios suos per Abelis sanguinem adjuravit, neminem ex ipsis de monte isto sancto descensurum, nec permissuros se ut quispiam e liberis suis ad Kaino maledicto prognatos migraret. Totum ergo quod vixit Sethus erat annorum nongentorum et duodecim. Enosh, cum annorum esset centum et nonaginta, natus est Kainan; ejus tempore conficiebant filii Kaini maledicti tympana, cythara, barbita et instrumenta musica, primique ferrum et æs elaborabant, quæque ex ipsis conficiuntur omnia tabernacula **21-23** etiam fixerunt in quibus degerent. Porro anno vitæ Enoshi trecentesimo occisus est Kain maledictus, Adam filius, qui fratrem suum Abelem interfecit. Septimus enim e posteris Kaini, nomine Lamech, qui pastor fuit, sagitta, quam inter ludendum jecit, corde avi sui Kaini transfixo, ipsum interfecit; Kain scilicet in nemore circumvagabatur, utpote qui consternatus uno in loco non consisteret. Mortuus est ergo Kain maledictus cum annos septingentos et triginta vixisset. Totum autem vitæ Enoshi spatium erat annorum nongentorum et quinque. Kainano vero cum annorum esset centum et septuaginta, natus est Mahlaliel. Kainan ergo, appropinquante jam morte, accersitum Mahlaliel adjuravit per Abelis sanguinem, non permissurum se ut e liberis suis quispiam, de monte ad Kaini maledicti posteros descenderet. Tota autem Kainani ætas annorum erat nongentorum et decem. Mahlalieli jam annorum centum sexaginta quinque natus est Jared, annoque centesimo tricesimo quinto ætatis Mahlalielis, mortuus est Kainan et sepultus in spelunca Canuz. Mahlaliel autem appropinquante jam morte ipsius filium suum Jaredum accersitum per sanguinem Abelis adjuravit, ne permetteret ut e natis ipsius quispiam de monte ad posteros Kaini maledicti homicidæ descenderet. Totum ergo quod vixit **24** Mahlaliel, spatium annorum erat octingentorum nonaginta quinque. Jaredo, cum annorum esset centum sexaginta duorum, natus est Enoch. Quod ad posteros autem Kaini homicidæ, adhinniebant viri mulieribus instar equorum, eodemque modo absque pudore viris feminæ, scortantes, alique cum aliis turpia patrantes, palamque congregantes, eadem cum femina viris duobus aut tribus rem habentibus, erantque vetulæ juvenibus salaciores; patres cum filiabus, juvenes cum matribus suis venere promiscua utebantur, adeo ut nec liberi patres suos nec patres liberos dignoscerent, omnibus interim instrumentis musicis utebantur, adeo ut clamoris et lusor ipsorum sonus ad fastigium montis sancti ascenderet; quem cum audivissent Sethi posteri, convenerunt ex ipsis centum viri ut e monte ad posteros Kaini maledicti descenderent, quos juramento per sanguinem Abeli ostrinxerat Jared,

ne de monte sancto descenderent. Ipsi tamen, dictum ejus nihil morati, descenderunt; cumque descendissent filias Kaini maledicti specie pulchras et sine pudore nudas conspicientes, cupidine exarserunt: eos similiter conspicientes Kaini filia, viros specie pulchra, statura gigantea, ipsos ferarum instar insilientes corpora eorum inquinaverunt, atque ita cum filiabus Kaini scortando perierunt filii Sethi. Pepererunt autem **25-27** filia Kaini maledicti filiis Sethi gigantes. In lege siquidem ait: *Filios Dei (Bani Elohim appellatos) cum conpexisissent filias Kaini pulchras, ad ipsas descendisse, atque ex ipsis prognatos gigantes*¹.

Qui autem errant, neque sciunt quid dicant, aiunt angelos descendisse ad filias hominum, cum (intelligendi) sint filii Sethi qui a monte sancto ad filias Kaini maledicti descenderunt. Sethiadae enim ob sanctitatem suam, et quod montem sanctum incoherent, appellati sunt *Bani Elohim*, id est, *Filii Dei*. Errant ergo, qui dicunt angelos descendisse ad filias hominum, cum substantia angelorum substantia simplex sit, nec competat naturae ipsorum veneris usus, homo autem substantiae compositae sit, cujus naturae ejus usus competat, pariterque omnia animantia. Quod si angeli (cum mulieribus) congregarentur, nullam uspiam e filiabus hominum virginem, incorruptam reliquissent. Cum autem vellent filii Sethi, qui e monte ad filias Kaini maledicti descenderant, in montem sanctum ascendere, facti sunt lapides montis ignis, ita ut nullo modo pateret ipsis in montem reditus. Deinde coeperunt alii post alios de monte sancto descendere ad Kaini maledicti filias. Cum ergo jam appropinquaret Jaredi mors, convocatis filio suo Enocho, Enochii Mathushalecho, Mathushalechi Lamecho, et Lamechi Noaho, dixit: **28** Cavete ne descendat vestrum quis de monte hoc sancto. Filii enim vestri lapsi sunt et perierunt. Novi autem Deum potentem et gloriosum non relicturum vos in hoc monte sancto. Quisquis ergo vestrum ex hoc loco discesserit, tollat secum corpus Adami, una cum oblationibus istis, ipsumque condat ubicunque dixerit ipsi Dominus. Totum autem vitae Jaredi spatium annorum erat nongentorum sexaginta duorum. Enocho vero cum annorum esset centum sexaginta quinque, natus est Mathushalech; annoque Enochii vicesimo obiit Seth die Martis, hora diei nona, vicesimo septimo mensis Ab (qui est Meshri) cum vixisset annos duodecim ultra nongentos, ipsumque myrrha, thure, et cassia pollinctum sepeliit filius ipsius Enosh in spelunca Alcanuz juxta Adamum, planxeruntque ipsum quadraginta dies. Mathushalecho, exactis annis centum octoginta septem, natus est Lamech; totum autem quod vixit Mathushalech anni sunt nongenti sexaginta novem. Porro anno quinquagesimo tertio vitae Mathushalechi obiit Enosh, die

Sabbati occidente jam sole, tertio Tishrin prioris, qui idem est ac Babah, cum vixisset annos quinque ultra nongentos: quem myrrha, thure, et cassia pollinctum sepeliit filius ipsius Kainan in spelunca Alcanuz: planxeruntque ipsum quadraginta dies. Lamecho exactis annis centum octoginta duobus, natus est Noah; totum ergo **29 31** quod vixit Lamechus spatium annorum fuit septingentorum septuaginta septem: anno autem vitae Lamechi decimo tertio, Enochum electum ad se sustulit Dominus (Arabes vero ipsum Edris vocant), habuitque Enochus, quando ipsum ad se recepit Dominus, annos tercentum sexaginta quinque. Sublatoque jam Enocho, Kaini maledicti posterum, cum illis Sethi filiis qui ad ipsos descenderant, unusquisque quod ipsi placeret, aut ad quod inclinaret, propenderetque animus ipsius, coluerunt.

Anno autem vitae Lamechi sexagesimo primo obiit Kainan, die Mercurii circa meridiem decimo tertio Hazirani, qui est Baunab; quem myrrha, thure et cassia pollinctum sepeliit filius ipsius Mahlaliel in spelunca Alcanuz; ipsumque quadraginta dies planxerunt. Vixitque Kainan annos decem ultra nongentos. Noaho, cum annorum esset quingentorum, nati sunt tres filii, quorum majorem appellavit Semum, secundum Hamum, tertium Japhetum. Totum autem vitae Noah spatium fuit annorum nongentorum quinquaginta, annoque tricesimo quarto vitae Noahi obiit Mahlaliel, die solis, hora diei tertia exacto Nisani (qui idem est ac Barmudah) secundo, quem myrrha, thure et cassia pollinctum, sepeliit filius ipsius Jared in spelunca Alcanuz, ipsumque quadraginta dies planxerunt. Vixit autem Mahlaliel annos octingentos nonaginta quinque. Porro anno vitae Noahi **32** sexagesimo sexto, obiit Jared, die Veneris, occidente sole, Adari (qui est Bormabat) decimo tertio; quem pollinctum sepelierunt, filius ipsius Mathushalech, Lamech et Noah; in spelunca Alcanuz; ipsumque quadraginta dies planxerunt; vixitque Jared annos nongentos sexaginta duos. Porro anno vitae Noahi quingentesimo nonagesimo quinto obiit pater ipsius Lamech. Lamech autem ante mortem suam, Noaho filio suo accersito, dixit: Non sinet te Deus potens, gloriosus, in monte isto; cum ergo descendes, tollas tecum Adami corpus unaque tres oblationes, scilicet aurum, myrrham, et thus deferas, filioque tuo praecipe ut mox a morte tua corpus Adami sublatum in medio terrae ponat, ibique ad serviendum e filiis suis quemdam constituat, qui sit per totam vitam suam religiosus, caelebs, neque sanguinem fundat, neque in sacrificium offerat vel volucrum vel feram, sed panem tantum et vinum; quoniam ab isto loco erit Adami salus; induaturque pellibus ferinis, nec erines radat, nec ungues praesecet, solusque permaneat: vocabitur enim sacerdos Domini; innuens Melchi-

¹ Gen. vi, 4.

fedechum. Cum ergo præcepisset (ista) Lamech filio suo Nohoa, mortuus est, die Dominico sub occasum solis, Adari (qui est Bormahat) decimo nono; ipsumque pollinctum sepellit Noah in spelunca Alcanuz, planxeruntque ipsum dies quadraginta. **33 35** Fuit autem vita Lamechi annorum septingentorum septuaginta septem. Porro anno vitæ Noe sexcentesimo mortuus est Mathushalech, die Veneris circa meridiem, vicesimo primo Ilul, qui est Thut: quem pollinctum sepelierunt Noah et Sem in spelunca Alcanuz, ipsumque quadraginta dies planxerunt. Fuit autem vita Mathushalechi annorum nongentorum sexaginta novem. Neque jam quis supervit in monte sancto præter solum Noahum ipsiusque uxorem (cui nomen erat Haical) filiam Namusæ filii Enoch, cum tribus ipsorum filiis Semo, Hamo, et Japheto, tribusque eorum conjugibus quæ e filiabus Mathushalechi fuere: uxori Semi nomen Salit: Hami, Nahlat; Japheti, Arlisah.

Ingravescente autem in terra iniquitate, cum Sethi posteri, Kaini maledicti posteris permisti, scelera committerent, turpia patrans, et ad ludæra conversi, indicavit Deus per revelationem Noaho: Misurus sum in terram diluvium, et omnia quæ super ea reperientur perditurus. Ipsique de monte sancto, una cum filiis et uxore, filiorumque uxoribus, descendere jussu, præcepit ut e lignis quadratis navim exstrueret (juxta nonnullos e lignis platani Indicæ) cujus longitudo esset cubitorum ter centum, latitudo quinquaginta, altitudo triginta; eamque interius et exterius pice ac bitumine oblitam in tres contignationes **36** distingueret, quarum infima, feris esset et jumentis; media, volucribus; suprema, ipsi et filiis suis; essetque porta navis in latere ipsius ad partem orientalem, fierentque in ipsa loci aquæ recipiendæ, ac locus cibo. Ingressus ergo Noah speluncam Alcanuz, et Sethi, Enoch, Kainani, Mahlalielis, Jaredi, Mathushalechi, et Lamechi corpora deosculatus, corpus Adami unaque oblationes sustulit, ferente Semo aurum, Hamo myrrham, Japhethus. Egressi igitur ut e monte sancto descenderent, sublatis ad paradysum oculis, flevit dicentes: Vale, paradysus sancte: lapidesque deosculati, ac arbores amplexi de monte sancto descenderunt; fabricatusque est Noah navim. Cui indicavit etiam Dominus ut campanam e ligno platani Indicæ conficeret tres cubitos longam, latitudine sesquicubitalem, cujus etiam malleus ex eadem esset materia; quam ter quotidie pulsaret; mane, quo ad ipsum congregarentur operæ, deinde ad meridiem, tempore prandii; ac rursus vesperi, cum discedendum esset; dixitque ipsi: Cum audientes te campanam pulsantem, dixerint tibi: Quid hoc rei est quod facis? responde ipsi: Immissurus est Dominus diluvium. Fecit ergo Noah omnia quæ jussit ipsum Dominus. Misitque ad eum Dominus ex omni animalium genere, scilicet pecudibus, volu-

cribus, feris, reptilibus, dicens: Introducas tecum ex illis **37-39** quæ inter hæc munda fuerint septem paria, mares septem, et femellas totidem; ex immundis autem bina, marem scilicet et feminam. Ingressus ergo Noah navim cum uxore, filiis, filiorumque uxoribus, corpus Adami in navim importatum in ejus medio collocavit, impositis ipsi oblationibus. Fueruntque Noah et filii ejus ad partem navis orientalem; uxor vero ipsius et filiorum uxores ad occidentalem, ne viri ad feminas, aut feminæ ad viros accederent. Cumque omnia quæ inferri jusserat Deus secum intulisset, aperiente Domino aquarum fontes, scaturivit terra, commista sunt maria, pluviamque Deus e celo demisit. Fuitque diluvium cum Noah annorum esset sexcentorum, filius vero ipsius Sem centum. Prorumpente autem e terra aqua, pluviaque de cælo, quadraginta dies noctesque continuos usque adeo invaluit aqua super terram, ut altissimum qui in terra (sunt) montium quindecim cubitis superaret, terræque superficiem centum et quinquaginta dies operiret, donec non superesset in terra animal vel planta quin perderetur. Jam ab Adamo ad diluvium anni erant bis mille ducenti quinquaginta sex. Post dies vero a diluvio centum et quinquaginta, mittente Deo ventum qui super terram flaret, adeo ut quiesceret aqua, cessarent fontes, et coerceretur pluvia, cœpit aqua continue **40** subsidere et decrescere usque ad mensem septimum. Mensis autem septimi, scilicet mensis Ilul (qui idem est Thut) die decimo septimo resedit navis super monte dicto Ararat, qui est mons Alluda in Musal, in regione Diarrabæ, in vico appellatione Korda; vocatur autem hodie terra Thamanin, et insula Bani Omar. Cumque non cessaret aqua decrescere et subsidere usque ad mensem decimum, primo die mensis decimi apparuere montium juga, deinde post quadraginta dies, aperta navis porta, emisit Noah corvum ad explorandum num exsiccata esset aqua a superficie terræ, qui abiens reversus non est. Misit ergo columbam, quæ sine mora reversa est pedibus aqua madentibus, unde cognovit Noah adhuc esse aquam super terram. At post septem dies cum mitteret rursus columbam, ea ad ipsum vesperi, in ore folium olivæ gerens, reversa est. Tum ubi septem adhuc dies expectasset, columbam iterum emisit, quæ ad ipsum non rediit. Cum ergo post hæc septem dies moratus, navis portam aperuisset, prospexit, et ecce terra herbam viridem producerat, et ab ipsa recesserant aquæ. Egressus est ergo Noah e nave cum filiis suis, Semo, Hamo et Japheto, suaque et filiorum uxoribus, omnibusque quæ in navi cum ipso fuere animantibus, post duos ultra annum menses, die decimo septimo **41-43** mensis secundi, Nisani scilicet qui et Idem Barmudah. Cumque egressi essent urbem exstruxerunt, quam Thamanin appellarunt, juxta numerum suum quasi dicat: Nos octo sumus. Dixitque Dominus

potens, gloriosus, Noah : Non futurum est post-hac unquam diluuium.

Quin et posuit Dominus Noah fœdus, scilicet arcum in nubibus apparentem, dicens ipsi : Ubi conspexeris arcum istum, erit ipse tibi signum fœderis. Plantaruntque filii Noë vineam, e qua cum vinum recens expressum patri suo Noah præbuisent, bibens ipse inebriatus est, adeo ut inter obdormiendum retegeretur turpitudine ipsius; quod videns Hamus, risit, ac fratribus suis indicavit. Acceptam ergo vestem Sem et Japhet sibi injicientes, aversique euntes, ne pudorem patris sui conspicerent, patris pudorem obtulerant. Expectatus autem e somno suo Noah, narrante ipsi quid gestum fuerat, uxore, Hamo suo filio iratus maledixit, dicens : Maledictus sit Ham, et servus fratribus suis. Post hæc, cum accepisset sibi Ham omnia instrumenta ludera, hæc etiam ex parte maledictum est ipsi, factusque est servus fratribus suis; ipse scilicet ac posterii ipsius, qui sunt Ægyptii, Nigritæ, Æthiopes, et (ut dicitur) Barbari. Duobus autem post diluuium annis natus est Semo Arphachshad, Semo jam centum et duos annos nato. Visitque Noah 44 post diluuium annos tercentum et quinquaginta.

Mortui autem jam vicinus præcepit Noah Semo filio suo, clam ipsi dicens : Fac ut corpore Adami e navi, nomine conscio, sublato, acceptisque tecum in viaticum pane ac vino, et ascito Melchisedecho Phaleki filio, proficiscamini donec ibi ipsum deponatis ubi indicaturus est angelus Domini. Et Melchisedecho præcipiens jubeas ipsum eo loci sedes stare, uxorem non ducere, sed pietati per totam vitam se addicere; quoniam ipsum elegit Dominus ut cultus ejus inserviat. Nec ergo domum sibi extruat; nec sanguinem ibi loci fundat, vel bestię, vel volucris, vel animalis cujusvis; neque aliam ibi offerat oblationem quam panem et vinum, quæ Domino offeret, sitque e pellibus leoninis indumentum ipsius; nec crines tondeat, nec unguis præcedat, solusque permaneat, quippe qui Dei altissimi sacerdos est. Præibit autem vobis angelus Domini donec ad locum ubi sepulturi estis Adami corpus perveniatis; scias autem locum istum terræ medium esse. Hæc cum Semo præcepisset, mortuus est Noah, die Mercurii, hora diei secunda, secundo mensis Ayar, qui idem est ac Bashnes; fuitque vitæ Noah annorum nongentorum quinquaginta. Contigit autem hoc anno ætatis Semæ quadringentesimo quinquagesimo. Polinetum ergo ipsum sepelierunt 45-47 filii ipsius Sem, Ham, et Japhet, ac quadraginta dies planxerunt. Totum autem quod vixit Sem, annorum erat sexcentorum; quorum centum ante diluuium, post diluuium quingenti. Arphachshado, post annos centum triginta quinque, natus est Kainan; totum autem quod vixit Arphachshad erat annorum quadringentorum sexaginta quinque. Kainano post annos centum et triginta natus est Shalech; to-

tum autem vitæ Kainani anni quadringenti et triginta. Shalecho post annos centum et triginta natus est Eber; totumque quod vixit Shalech quadringenti et sexaginta, Eber autem Hebræorum pater est, quem Arabes Hud appellant. Ebero post annos centum triginta quatuor natus est Phalek; qui ideo hoc nomine appellatus est quod ipsius tempore divisa esset terra.

Porro Ebero, post Phalekum, natus est Kaitan, qui Arabum pater. Ejus tempore cujusvis vel fortitudine, vel formæ præstantia insignis, vel consilio præstantis, vel fama illustris imaginem depictam colebant homines. Causa enim cultus imaginibus præstiti hæc fuit, quod olim cum moreretur ex ipsis vir aliquis prudentia et consilio sive fortitudine præstans, effigiem ipsius in concessibus depingerent; deinde cum quid grati ipsis accideret de quo captandum esset consilium, apud imaginem istam convenientes 48 consultarent, quasi adesset ipsis inter consultandum imago ista, ne deesset ipsis in consilio alicujus antecessorum imago: quod cum facere perseverarent, ad imaginum cultum delapsi sunt. A tempore autem diluuii ad nativitatem Phaleki (intercesserunt) anni quingenti triginta et unus. Ab Adamo ad Phalekum natum anni bis mille septingenti octoginta septem. Natus est autem Phaleko Melchisedek sacerdos. Fecit ergo Sem sicut præceperat ipsi pater ejus, Noah; et navim noctu ingressus inde corpus Adami, nemine facti conscio, susulit; deinde convocatis fratribus, dixit: In mandatis mihi sub morte sua dedit pater, ut in terra progrededer usque dum ad mare pertingerem, videremque quomodo se haberet terra ejusque fluvii ac valles, tum ad vos reverterer. Uxorem ergo ac liberos meos apud vos relinquo, quos servetis velim usque dum ad vos revertar; Phaleko autem dixit: Cede mihi filium tuum Melchisedekum qui mihi auxilio sit in via. Cum ergo, assumptis secum Adami corpore et Melchisedecho, profectus esset Sem, occurrit ipsis angelus Domini, nec ab ipsis discessit, donec eis ad medium terræ perductis locum ostendisset; cui cum corpus Adami imposuissent, sponte sua dehiscerat: deinde deposito in ipso corpore, rursum oclusus est. Nomen autem loci istius est Jalalah, 49-51 id est, cranium.

Tum præcepit Sem Melchisedeko omnia quæ juserat ipsum Noah, dicens illi: Hic manens sis Domino sacerdos, quoniam elegit te Dominus ad cultum sibi præstandum; atque angelus iste Domini ad te continue descendet. Deinde ad fratres suos reversus, interroganti Phaleko, ubinam esset Melchisedek puer? respondit, se ipsum in via mortuum sepelisse; magna ergo ob ipsum tristitia affecti sunt. Anno autem vitæ Eberi septuagesimo mortuus est Arphachshad, mense Nisan (qui est Bar-mudab); fuitque vita ipsius annorum quadringentorum sexaginta quinque. Anno vero vitæ Eberi

centesimo tertio mortuus est Sem, Noahi filius, die A Veneris, mense Iul (qui est Thut) cum annos sexcentos vixisset. Totumque quod vixit Eber annorum erat quadringentorum sexaginta quatuor. Fuit tunc temporis lingua hominum una, sermo unus: lingua scilicet juxta nonnullos Syriaca, juxta alios Hebraica, juxta alios Græca; quorum sententia mihi verisimilis videtur, quod lingua Græca, Syriaca et Hebraica firmiter fundata, latiorque sit ac amplior. Congregati ergo ex ipsis viri septuaginta duo dixerunt: Condamus urbem, eamque arce muniamus in qua turrim exstruamus quæ ad cælum pertingat, ut si forte contingat aliquando diluuium, ab eo liberemur. Tres ergo annos lateribus conficiendis et coquendis insumpserunt; **52** quorum singuli tredecim cubitos longi, decem lati, ac quinque alti essent; urbemque inter Tyrum et Babelem exstruxerunt orgyas longam trecentum et tredecim, latam centum quinquaginta unam: cujus muri alti ogyras quinquies mille quingentas triginta tres; lati triginta tres; turris autem orgyas decies mille alta: quibus exstruendis quadraginta annos insumpserunt. Adhuc autem ædificantibus ipsis ecce immisit Deus angelum e cælo qui linguas ipsorum confunderet, et dialectos mutaret, adeo ut cum quis loqueretur non intelligeret alius quid diceret. Inde appellatus est locus iste Babel, quod ibi confusæ essent linguæ: atque ita dispersi fuerunt in terra; idque anno a Phaleko nato quadragesimo sexto. Ex illis autem septuaginta et duobus viris, erant et filii Semi viginti quinque, qui ab Euphrate et Musal ad extremum usque Orientem habitarent: e quibus sunt Syri, incolæ Diyar Rabiæ et Mesopotamiæ, Jarmakani, Chaldæi (incolæ scilicet Babelis) et (populi) Persiæ, et Chorasani, et Pharganah, et Sindiæ, et Indiæ, et insulæ Sin, et Hebræi, et (incolæ) Yaman, et Al-Payef, et Al-Yamamah, et Al-Bahrain, et diversa Arabum genera; suntque ipsis scripturæ genera octo; scilicet Hebraica, Syriaca, Persica, Indica, Chaldæa (quæ et Babylonica) Sinensis, Hamyarensis; **53-55** Arabica: suntque Semo fluvii majores Euphrates et fluvius Balch.

E filijs autem Hami viri triginta duo, qui incoluerunt Syriam, quæ et terra Chanaanæa dicta est (quod esset Hamo filius cui nomen Chanaan) usque ad extremos Occidentis terminos: suntque ex ipsis Chanaanæi, Philistiæi, incolæ Ægypti, Kophtitæ, Marisii, diversa Nigritarum genera, Æthiopes, Nubienses, Al-Bajaitæ, Al-Zenii, Al-Zottii, Karrani, Samaritæ, Al-Zabeii, Al-Mogrebini, Barbari. Suntque illis insulæ viginti sex, e quibus Sardinia, Malta, Creta, et pars insulæ Cypri, cum aliis; scripturæ autem (genera) sex: scilicet Ægyptiaca, Nubiensis, Æthiopica, Francica, Punica, Kankefica. Porro Hamo e fluvij grandioribus Nilus. Eorum denique e filijs Japhet viri quindecim, qui habitarent a Tigri usque ad extremas Septentrionis partes; suntque ex ipsis Turcæ, Al-Baitac, Al-

A Togargar, Al-Tobt, Yajui et Majui, Al-Chozar, Al-Lan, Al-Anchaz, Al-Sanarebah, Jarzan, Armenia major et minor, Hauran, Antiochia, Al-Chalediah, Aphlaguniæ, Cappadocia, Charshenah, Græci, Romani, Byzantium, Rutheni, Al-Dilam, Bulgari, Sclavi, Al-Ancirdah, Franci, Al-Ialfatini, Hispani. Suntque ipsis insulæ duodecim, e quibus Rhodus, Sicilia, Cyprus, Samos, etc.; et scripturæ (genera) sex, scilicet Græca, Romana, Armeniaca, Hispanica, Francica, Darbanica; et Japheto e fluvij **56** grandioribus Tigris. Porro a diluivio usque ad ædificationem turris et linguarum confusionem anni sunt quingenti octoginta septem; ab Adamo autem ad turrim conditam anni bis mille octingenti triginta quatuor. Phaleko post annos centum triginta natus est Ragu; anno autem vitæ Phaleki tricesimo sexto obiit Kainan, mense Ab (qui et Meshri est) fuitque vita ipsius annorum quadringentorum et triginta. Totumque quod vixit Phalek anni trecentum triginta novem. Ragu, post annos centum triginta duos, natus est Sbarua, cujus temporibus coluerunt homines idola, unoquoque quod sibi alliberet colente et adorante. Fuerunt ergo ex ipsis alii qui cælum, alii qui solem, alii qui lunam, alii qui stellas, alii qui volucres, alii qui terram, alii qui feras, alii qui fluvios, alii qui arbores, alii qui montes colerent; alii qui ad similitudinem patris aut matris sui, aut ejus quem ex sibi charis honore prosequerentur, eum mortuus esset, imaginem conflarent quam colerent, ac sibi in Deum assumerent; alii qui imaginem ex auro, argento, lapide, aut ligno conficerent. Primi autem hoc fecerunt Ægyptii, Babylonii, Franci, et locorum maritimarum incolæ. Dicitur etiam cultus idolorum originem hanc fuisse, quod cum moreretur apud illos quispiam imaginem ad ejus similitudinem **57-59** constatam tumulo ipsius imponerent, quo minus oblivioni traderetur memoria ipsius, (qua ratione) impleta est terra idolis: virorum scilicet, feminarum et puerorum simulacris.

Eodem tempore cum mortuus esset vir quidam dives, filius ipsius statuam sibi, ad patris sui similitudinem confectam, tumulo ipsius imposuit, collocato etiam ibi seruo qui ipsam custodiret. Cum advenientes deinde fures quidquid filio domi suæ fuit subripissent, profectus ille ad patris sui tumulum flere et conqueri apud statuam istam auream, quasi apud patrem suum. Allocutus ergo ipsum diabolus e ventre statuae: Ne fleas, inquit, ab intantum, et allato filio tuo natu minimo ipsum mihi in sacrificium mactans sanguine ejus calenti te abluas, ita (sicut ut) ego omnia tibi quæ perdidisti restituum. Cum ergo ille filium suum allatum coram idolo mactasset, ejusque sanguine se abluisset, egressus ex idolo diabolus, hominemque illum ingressus, ipsum præstigias et incantamenta edocuit: atque hinc cœperunt homines filios suos diabolis mactare, et præstigijs (uti) didicerunt.

Porro diebus Ragu multos annos regnavit regina

Sabæ, ea quæ urbem Sabam condidit. Post quàm urbi Sabæ, usque ad regnum Salomonis filii Davidis, continue imperarunt **60** feminæ. Diebus etiam Ragu regnavit Karon qui urbem Ukinin condidit. Fertur autem ipsum lateribus ex auro fuso conflatis urbem Ukinin extruxisse. Anno vitæ Ragu sexagesimo sexto mortuus est Shalech, mense Adar (qui est Bormahut,) cum vixisset annos quadringentos et sexaginta. Totum autem quod vixit Ragu annorum erat trecentum triginta novem. Sarugo, post annos centum et triginta, natus est Nachor; anno autem vitæ Sarugi sexagesimo octavo obiit Eber mense Canun secundo, (qui et Tubah audit) cum vixisset annos quadringentos sexaginta quatuor. Annoque vitæ Sarugi septuagesimo septimo, obiit Phalech, mense Ilul (qui et Thut) cum vixisset annos trecentos triginta novem. Totum autem quod vixit Sarug anni sunt trecenti et triginta. Nachoro post annos septuaginta novem natus est Tharech; ejusque diebus multiplicati sunt gigantes. Fuitque Aad filius Arami, filius Semi, filius Noë: sub eodem institutæ sunt mensuræ et pondera. Ejus etiam tempore accidit terræmotus insignis, vehemens, cum nullus antea terræmotus fuisset, idque quod ubi multiplicati essent idololatræ qui filios suos et filias dæmonii immolarent, immitteret in ipsos ventum procellosum, essetque turbo qui idola omnia contingeret, eorumque delubra dirueret; **61-63** adeo ut pulveris tumulis obruerentur; qui etiamnum existunt.

Anno autem vitæ Nachori septuagesimo septimo mortuus est Ragu, mense Nisan (qui idem est Barmudah) cum annos trecentos triginta novem vixisset. Ejusdem tempore floruit vir quidam (origine) Persa, nomine Zorodasht, qui religionis Sabiorum auctor fuit, regnante in Persia rege Tachmurt appellato. Autumant vero nonnulli primum religionis Sabiorum auctorem fuisse Græcum quemdam nomine Junan, Jearakliusi filium, cujus sedes fuit Alyas: at juxta alios fuit ex urbe Al-Zaitunah, quæ condita est in Athenarum (regione.) Græci autem primi hanc sententiam amplexi sunt, deque astrorum scientia, ac orbium cælestium motu libros multos conscripserunt. Fertur etiam illum qui primus Sabiorum religionem instituit ex eorum numero fuisse qui turri Babelis extruendæ adfuerunt. Totum autem quod vixit Nachor, annorum fuit ducentorum et octo. Tharecho post annos septuaginta natus est Abraham. Hujus tempore fuit Nimrod gigas, rex Babelis, ubi primus omnium regnasse fertur; cumque in cælo coronæ formam e nube vidisset, accersito [metallorum] fusore coronam sibi conflasse, quam capiti imponeret, unde factum ut dicerent homines coronam ipsi e cælo delapsam esse. Dicitur **64** et hunc primum ignem coluisse, quod scilicet ad ignem, quem procul in Oriente e terra prodeuntem conspexisset, videndum

accedens, ipsum adoraverit: ibique quemdam statuerit qui igni inserviret, eique thus injiceret: atque ex eo tempore cœperunt magi ignem colere, cumque adorare. Fuit autem viri, quem ad igni famulandum constituit Nimrod, nomen Andeshan; cui, e medio ignis ipsum allocutus, diabolus dixit: Non potest quis igni inservire, aut religionem meam addiscere, nisi prius cum matre sua, sororeque et filia rem habuerit. Fecit ergo Andeshan sicut dixit ipsi diabolus; atque exinde (soliti sunt) magorum sacerdotes cum matribus, sororibus, et filiabus suis rem habere. Primus autem hujus sententiæ auctor fuit Andeshan iste. Porro extruxit Nimrod, Aderbijan, Babelem, Nineven, Rasen, urbesque quam plurimas. Totum autem quod vixit Tharech anni sunt ducenti sexaginta quinque, deinde obiit. Jam a Phaleko ad Abrahamum anni sunt quingenti quadraginta et unus; a diluvio ad Abrahamum mille septuaginta duo; ab Adamo ad Abrahamum ter mille ter centum viginti octo. Abrahamo, cum annorum esset septuaginta quinque, præcepit Deus ut e terra patria Harran egressus in terra Chananeæ (quæ Alsham est) habitaret. Accepit ergo Abraham uxorem **65-67** suam Saram, quæ et ipsi ex patre soror erat; Tharech enim Abrahami pater, mortua Yuana, Abrahami matre, aliam duxit uxorem nomine Tohwait, ex qua nata est ipsi Sarah, quam duxit Abraham; atque hanc ob causam dixit Abraham: *Soror mea est, patris mei, at non matris meæ filia*¹. Assumpsit etiam Lothum, fratris sui filium, et in terram Al-Manariensium Amorrhæorum profectus est, ubi cum egressi contra ipsum nonnulli Lothum captivum abduxissent, insecutus ipsos Abraham, Lothum e manibus ipsorum liberavit. Reverso autem ad montes Jebusæorum occurrit Melchisedek, qui pacis rex, Dei celsissimi sacerdos, audit. Quem e longinquo conspectum adoravit Abraham, deinde ipsum complexus atque deosculatus, benedictionem ab ipso petiit. Benedixit ergo ipsi Melchisedek, panemque et vinum ipsi obtulit; dedit autem Abraham Melchisedeko omnium quæ habuit decimas. Tum per revelationem dixit Deus Abrahamo: *Ab hoc tempore magnus evades, benedicam enim tibi, et semen tuum multiplicabo*. Cumque jam innotuisset Melchisedek, qui de eo audivissent reges, ad ipsum congregati sunt; e quibus erat Abimelech rex Gerar, Markal rex Zoar, Ariush rex Destar, Jardaomer rex Ilan, Targali rex Zaglai, Baaz rex Gailath, Yaez rex Sodomi, Barsha rex Gomorrhæ, Sebaath **68** rex Edom, Banbu rex Damasci, Baktar rex Al-Rabah, Samaan rex Amorrhæorum: reges isti duodecim ad Melchisedekum, qui et rex pacis audit, accedentes, ubi ipsum conspexissent, et ipsius sermones audiissent, ab illo ut una cum ipsis abiret rogarunt, qui respondit: Non possum ego ab hoc loco discedere. Consilium ergo inter se de extruenda

¹ Gen. xx, 12.

ipsi urbe ceperunt, dicentes: Revera hic totius A
 terre rex est, regumque omnium pater. Extracta
 ergo ipsi urbe, regem in ea ipsum constituerunt.
 Appellavit autem Melchisedek nomen urbis istius
 Jerusalem. Porro cum de regno Melchisedeki per-
 venisset fama ad Machulum Al-Tamari regem,
 accedens ille ad ipsum conspiciendum atque allo-
 quendum, magnam ipsi opum copiam dedit. Fuit-
 que Melchisedek apud omnes reges in honore dum
 ipsum regum patrem appellarent. Jam qui dicunt
 Melchisedeko nec initium dierum, nec vitæ finem
 fuisse, adducto ad hoc confirmandum Pauli apo-
 stoli dicto, ubi ait: *Cujus diebus nec initium fuit,
 nec vitæ ipsius terminus*^a, locum Pauli apostoli non
 intelligunt. Nam cum Sem, Noahi filius, Melchisede-
 kum assumptum a parentibus suis abduxerit, non
 inscriptum est libro [sacro] quot annos natus esset,
 quando ex Oriente proficisceretur, nec quot annos
 natus diem obierit. Cumque Melchisedek **69-71**
 filius esset Phaleki, filii Eberi, filii Shalechi, filii
 Kainani, filii Arphachshadi, filii Semi, filii Noahi,
 nullus horum patrum, ipsius pater vocatur. Dicit
 enim Paulus: *Nemo de ipsius genere templo scrip-
 sit*^a; neque patrem ipsi inter tribus ascripserunt.
 Matthæus enim et Lucas evangelistæ, principes
 tantum tribuum descripserunt; ideoque nec patris
 nec matris ipsius nomen ascripsit Paulus apo-
 stolus. Non autem dicit Paulus non fuisse ipsi patrem;
 verum, non ascriptum fuisse ipsum inter tribus.
 Porro, anno vitæ Abrahami quinquagesimo primo
 mortuus est Sarug, mense Adar (qui est Bormahat) C
 cum annos trecentos et triginta vixisset. Abrahami
 etiam tempore scelera patrarunt qui cum Lotho
 Arani filio erant, urbium scilicet Sodomi et Gomor-
 rhæ incolæ. Perdidit ergo ipsos Dominus servato
 Lotho. Cum autem sterilis esset Sarah Abrahami
 uxor ita ut non conciperet, Abraham vero opum
 dives, tradidit Sarah Abrahamo ancillam nomine
 Hagar, quæ gravida ex Abrahamo facta peperit
 ipsi filium, quem Ismaelem nominavit, nato tum
 Abrahamo annos octoginta sex. Cumque jam an-
 nos nonaginta novem attingeret Abraham circum-
 cisus est, filiumque suum Ismaelem, annorum jam
 tredecim, circumcidit. Cum autem plene jam cen-
 tonarius esset Abraham, peperit ipsi uxor **72** Sa-
 rah puerum quem Isaacum appellavit, Sarah tum
 nonagenaria. Et circumcisus est Isaac die a partu
 octavo. Sarah autem cum jam Isaacum peperisset,
 dixit Abrahamo: Ejice e conspectu meo Hagar
 cum filio Ismaele. Abraham ergo filium suum Is-
 maelem opibus et viatico instructum una cum ma-
 tre sua expulit in terram Yathreb et Yaman, ubi
 habitavit et, uxore ducta, filios genuit. Totum autem
 quod vixit Ismael annorum erat centura triginta
 septem. Porro, tempore Abrahami fuit in Oriente
 rex nomine Cyrus, illi qui Somalsat, Claudian et
 Al-Irak condidit: ejus etiam diebus regnavit Cha-

bib, uxor Sini sacerdotis montis, quæ Nisibin et
 Hohan extruxit muroque clinxit: quin et tem-
 plum magnum in Harrano condidit, conflato ex
 auro idolo cui nomen Sin indidit, ipsumque in
 medio templi positum omnes Harrani incola ado-
 rare jussit. Non desierunt ergo Harranenses per
 annos quinquaginta idolum colere. Postea vero
 Baal Samin, Al-Iraki rege, Talbin, Thamnuræ reg-
 is Musal uxorem, depereunte, fugiens eum ipsa
 Harrano ignem injecit quo arsit, unumque et tem-
 plum et idolum. Anno vitæ Abrahami quinquage-
 simo nono, mortuus est Nachor mense Tamuz
 (qui est Abib) cum annos ducentos et octo vix-
 isset. Anno etiam vitæ **73-75** Abrahami cente-
 simo tricesimo septimo jussit ipsum Deus filium
 Isaacum martatum in holocaustum igne assumen-
 dum tradere, annos tum triginta septem natum.

Quod si dixerit quis: Quomodo probatur Isaacum
 annos triginta septem habuisse cum ipsum
 mactare in animo habuit pater ipsius? regeretur
 illi, peperisse ipsum matrem Saram jam nonagenaria,
 ipsam autem audito Abrahamum Isaacum
 filium suum assumptum in montem sustulisse, ut
 eum immolaret, magna affectam tristitia, et præ
 doloris quem concepit vehementia in morbum in-
 cidisse, ex quo mortua est, annos nata centum
 viginti septem; *necessa* est ergo fuisse tunc tem-
 poris Isaac annos triginta septem. Assumptum
 ergo Isaacum filium suum cum in montem addu-
 xisset Abraham, lignis et igne ipsi impositis, ac fu-
 ne colligatum et super ligna collocatum, procum-
 bere fecisset ut ipsum mactaret, inelamavit e celo
 angelus: Heus Abraham, filium tuum nejugules:
 patientiam enim et obedientiam tuam experti, inti-
 mosque animi affectus explorati, ipsum, tui miseri
 redeminus. Ariete ergo magno Isaacum redemit
 Dominus. Sara autem, audito Abrahamum, Isaacum
 assumptum in montem mactandum abduxisse,
 exclamans, atque ejulans, præ summa, qua affecta
 est, tristitia morbo **76** correpta, eodem anno mortua
 est, cum annos centum viginti septem vixisset.
 Duxitque Abraham, post mortem Saræ, mulierem
 nomine Keturah, Bactari regis Rabbæ filiam; que
 ipsi filios plures peperit, quos viatico instructos ab
 Isaac presentia abegit. Totum autem quod vixit
 Abraham, anni sunt centum septuaginta quinque.
 Porro anno vitæ Isaac tricesimo quinto mortuus
 est Tarab mense Iul, (qui est Tut,) cum annos
 ducentos et quinque vixisset, et in Harran sepul-
 tus. Isaac autem quadragenarius uxorem duxit,
 cui nomen Rebecca, filiam Bathuelis, filii Nachoris,
 fratris Abrahami. Anno vero vitæ Isaaci sexagesi-
 mo gravidata uxor ipsius Rebecca, angustiisque et
 dolore pressa cum Melchisedechum adisset, com-
 precatus ipsi, dixit ille: Duo sunt in utero tuo po-
 puli, duasque paritura es tribus, major autem mi-
 nori subjicietur. Peperit ergo Rebecca uno partu

^a Hebr. vii, 3. ^b ibid. 6.

gemellos; quorum primum appellavit Isaac Esau; secundum, Jacobum, cui ideo Jacobi nomen indidit quod cum ex utero materno prodiret, manu Esau calcaneum teneret. Porro Isaac Esau amavit, Rebecca vero Jacobum. Fuit autem Esau hirsutus, pilosus, subolidus. Ætate vero jam provectus Isaac filio suo Esau accersito dixit: Armis tuis assumptis, in campum progressus **77-79** venare mihi prædam e qua cibum mihi pares quem comedens, tibi antequam moriar benedicam. Quod cum audivisset Rebecca, acceptum Jacobum Esau vestibus induit, hædique pelle prehensa partem ejus pectori, humeris, et brachiis ipsius superimposuit paratogue cibo dixit ipsi: Ad patrem tuum Isaacum ingressus dicas: Ego sum Esau filius tuus, quo tibi ante mortem suam benedicat.

Ingresso ergo ad Isaacum Jacobo, dixit ipsi Isaac: Accedas ad me. Accedentemque cum contrectasset dixit: Servus certe Jacobi sermo est, ac contactus Esau contactus. Comedens ergo Isaac Jacobo benedixit, eumque fratri suo principem constituit. Tum reversus Esau a venatu paravit etiam cibum quem patri suo Isaaco obtulit. Cui dixit pater ipsius: Quis est qui te prævenit ut benedictionem acciperet? Flens ergo Esau: O mi pater, inquit, annon est tibi priusquam unam benedictionem? Dixit Isaac: Eum tibi principem constitui, et quid tibi faciam? Accedente autem Esau, benedixit ipsi Isaac, ac Jacobum ipsi principem constituit; quare animo statuit Esau Jacobum interficere. Aufugit ergo Jacobus a fratre suo Esauo Harrahum, ad avunculum suum Labanum. Porro tempore Isaac, condita est Jericho, exstruentibus ipsam septem regibus quorum unusquisque **80** murum illi exstruxit. Anno autem vitæ Isaaci septuagesimo quinto mortuus est Abraham mense Nisan (qui est Barmudah) [at in alio exemplari legitur, mense Adar, qui est Bormalat] cum vixisset annos centum septuaginta quinque. Anno vitæ Isaaci centesimo vicesimo tertio mortuus est Ismael, mense Nisan (qui est Barmudah) cum vixisset annos centum triginta septem. Totum autem quod vixit Isaac anni sunt centum et octoginta. Esau annos natus quadraginta uxorem duxit e filiabus patris sui Ismaelis, nomine Nahalat, quæ filios ipsi quamplures peperit. Duxit etiam e filiabus Canaan feminam nomine Ada, filiam Elon Hittæi: nec non e filiabus Græcorum unde illi inter ipsos progenies. Progenies autem est illi copiosior quam ut numerari possit. Sunt e stirpe ejus Amalekitæ et Korzi. Totumque quod vixit Esau annorum erat centum viginti novem. Jacob vero ad avunculum suum Laban Harrahum pervenit, cui binæ erant filiæ, quarum natu majori nomen fuit Leah (eaque oculis lippa), minori Rachel. Amavit autem Jacob Rachelem, eamque ab avunculo suo in uxorem petiit; cui ille: Si mihi, inquit, septem annos inserviveris, Rachelem tibi uxorem dabo; ac cum septem annos ipsi serviisset noctu ad ipsum Leam, Rachelis sororem introduxit. **81-**

83 Mane ergo dixit Jacob avunculo suo: Septem annos tibi servivi ut mihi Rachelem in uxorem dares; quomodo ergo ad me sororem ejus Leam intromisisti? Respondit illi Laban: Si mihi annos septem alios inserviveris, etiam Rachelem tibi dabo. Septem ergo annos alios enim ipsi serviisset, Rachelem ipsi uxorem dedit, atque ita duas duxit sorores.

Peperit autem Lea Jacobo, Rubenem, Simeonem, Levim, Judam, Issacharum, Zabulonem, cum nondum peperisset Rachel. Dixit ergo Rachel Jacobo: Accipias ancillam meam Bilham, ut, illa ex te gravida facta, sit mihi proles. Peperit igitur Billa Rachelis ancilla Jacobo pueros duos, Dan et Naphitallm; tum dixit Lea Jacobo: Cape etiam ancillam meam ut illa ex te concipiente sint: mihi ultra natos meos nati, Peperit ergo etiam Zilpha ancilla Leæ duos Jacobo filios, Gad et Asher. Posthæc gravidata Rachel peperit Josephum et Benjaminum, Suntque isti duodecim Jacobi filii, e quibus orti sunt omnes filii Israelis. Tum reversus est Jacob in terram Chanaan; Israelem autem ipsum appellavit Deus. Anno Jacobi octogesimo septimo peperit Lea Levim, tertium ipsius filium. Porro descriptum est tempus nati Levi præ cæteris fratribus, eo quod ex ipsius stirpe fuerit Moses. Proserutus est autem Jacob Josephum amore vehementi, **84** eumque fratribus suis prætulit, unde illi invidia in ipsum commoti de ipso e medio tollendo cogitarunt. Dum igitur ipsi oves suas et camelos pascerent, ecce transit juxta ipsos mercatorum Madayenitarum (quæ Ismaelitæ sunt, et Arabes), quorum merces erant nuces pinæ, terebinthinæ, et oleum, in Ægyptum tendentium caterva, quibus prehensum Josephum vendiderunt fratres ipsius viginti nummis, annos natum septemdecim. Tum accepto Josephi indusio manicisque ejus sanguine impletis, dixerunt Jacobo: Devoravit Josephum lupus. Josephum autem in Ægyptum a mercatoribus abductum ab illis emit Pharaonis servus, satellitum princeps: cujus uxor cum illum deperiret, ab ea se cohibuit; quare illa de ipso apud maritum suum mentita cum diceret: Puer iste Hebræus me petiit, consecit ille ipsum in carcerem. Anno Jacobi centesimo vicesimo obiit Isaac mense Aiyar (qui est Bashnes) cum annos centum et octoginta vixisset. Anno autem vitæ Jacobi centesimo vicesimo nono mortuus est Esau, mense Tishrin primo (qui et Babab), annos natus centum viginti novem. Porro in carcerem una cum Josepho, consecit Pharaoh platorum et pocillatorum principes, ubi dormientium more, vidit qui a poculis erat se quasi manibus tenentem uvarum racemum, e quo **85 87** succum exprimens Pharaoni bibendum præberet; cui Josephus: Ita (inquit) erit sicut vidisti; mei autem apud dominum tuum memoriam facias. Vidit etiam pistor quasi canistrum panis super capite suo, e quo comederent volucres: cui Josephus: Cruci, inquit, affigeris, comedentque carnem tuam volucres: quod e factum est.

Deinde cum vidisset etiam Pharaoh insomnium, A dixit illi qui a poculis ipsi erat, esse in carcere puerum Hebræum qui somnia interpretaretur; cui ergo adduci jussu dixit Pharaoh, vidisse se septem vaccas, pingues e mari prodeuntes, et post eas septem macilentas, quæ pingues devorarent: tum etiam vidisse se septem spicas crassas e terra prodeuntes deinde septem graciles, aridas, quæ crassas illas deglutirent; dixit ergo illi Joseph: Futuri sunt in regno tuo septem anni feraces, deinde post eos septem anni quibus erit annonæ penuria et fames insignis. Tum imposuit Pharaoh Josepho regni sui administrandi curam, tradito ipsi annulo suo. Condidit ergo Josephus septem annis uberibus frumentum in spicis suis, donec implerentur quæ numerum superant granaria. Anni tunc erant Josepho B triginta, qui uxorem duxit nomine Asinath urbis Einshemes sacerdotis filiam, quæ binos ipsi peperit filios, quorum majorem, primogenitum scilicet, Manassen 88 appellavit, alterum Ephraimum. Porro extruxit Josephus columnas mensorias, quibus aquæ, crescente Nilo, mensura capitur in Ægypto, loco quem Memphin vocant. Sinum etiam effodit, qui Menha audit; quin et lapides viarum indices erexit. Natus est autem Levi, Jacobi filio, post quæ draginta annos Kahat, in terra Chanaanitica, tribus antequam Ægyptum ingrederetur annis. Illis diebus accidit in Ægypto et Syria fames insignis; coemerunt ergo a Josepho Ægyptii frumentum, donec C ipsis non superesset nummus aureus vel argenteus, quod deinde agris, jumentis et ædibus suis emerunt; ac postea, cum nihil ipsis reliquum esset, dixerunt Josepho: Nos ipsos Pharaoni in servos vendemus, modo nobis frumentum ad comedendum et serendum largiatur. Emitt ergo Josephus Pharaoni a seipsis Ægyptios, dato illis frumento, quod ederunt et terræ mandarunt, accipiente ab ipsis Josepho decimam partem, quod ad hoc usque tempus in legem abiit, factique sunt Ægyptii Pharaoni servi. Ejus diebus floruit Job ille justus, scilicet Job filius Amosi, filii Zarachi, filii Raguelis, filii Esau, filii Isaaki, filii Abrahami, opum dives, quique affligente ipsum Domino, gratias egit et patienter se gessit, quare amota ab ipso afflictione restituit ipsi Deus opes suas.

Accidit etiam in regione Syriæ fames 89-91 gravis, adeo ut diceret Jacobus filiis suis: Profecti in Ægyptum emite nobis frumentum: Venerunt ergo in Ægyptum Josephi fratres, quos visos statim cognovit Josephus, ipse ab illis incognitus, non autem fuit cum ipsis frater ejus uterinus Benjamin: dixit ergo ipsis Josephus: Quinam estis vos? unde venistis? et quid vultis? Cui illi: Sumus nos Jacobi filii; duodecim ipsi cum nati essemus, unum comedit lupus, cujus etiam frater uterinus apud patrem suum est; pater enim noster, cum senex admodum sit, noctu atque interdiu filium suum a lupo devoratum luget. Respondit illis Joseph: Non estis vos alii quam exploratores. Et jurantibus ipsi illis,

dixit: Si veraces sitis nec exploratores, relicto apud me vestrum uno, ad patrem vestrum revertimini, ac fratrem vestrum minimum, cujus fratrem devoravit lupus, adducite, quo dictorum vestrorum veritatem perspectam habeam.

Cum ergo fratrem ipsorum Simeonem apud ipsum reliquissent, sacci ipsorum Josephi jussu frumento impleti sunt, uniuscujusque pecunia in sacco suo reposita. Cum igitur ad patrem suum Jacobum pervenientes, ac quid [accidisset] narrantes pecuniam suam in saccis reperissent, ad frumentum ex Ægypto coemendum reversi, pecuniam istam, ac summas istas acceperunt, unaque Benjaminum, 92 Josephi fratrem uterinum, adduxerunt. Quo viso honorifice ipsos tractari jussit Joseph misericordia erga ipsos commotus. Impleta sunt ergo vasa ipsorum frumento, et uniuscujusque vasi pecunia ipsius imposita; at vasi fratris sui Benjamin poculum aureum, quod Pharaonis fuerat, imposuit. Cumque a Josepho egressi essent, Syriam versus tendentes, insecuti ipsos Josephi servi dixerunt ipsis: Omnimode bene vobis fecit dominus noster, vos vero omnimode male, poculum regis aureum furati. Responderunt ipsis: Apud quemcunque ipsum repereritis, abducite illum ut sit domino vestro servus. Saccos ergo ipsorum perscrutati, poculum in Benjamini sacco invenerunt: quem ergo prehensum ad Josephum reduxerunt, redeuntibus una fratribus ipsius, qui Josepho dixerunt: Domine, pater noster senex est ætate proventus, hujus autem fratrem a lupo, uti tibi narravimus, devoratum hoc usque tempus deflet; si ergo hunc a nobis abstuleris, nequam nobis est ad patrem redeundum, utpote qui, nisi nobiscum adfuert puer, dolore moriturus est: dimisso ergo ipso ut ad patrem redeat, e nobis quemcunque volueris tibi in servum habeas. Respondit Joseph: Absit ut alium quam eum apud quem res nostras invenerimus detineamus. Tum ipsorum misertus: Ego, inquit, 93-95 frater sum vester Joseph, ne male vos habeat, neque timeatis.

Missis ergo ad Jacobum tentoriis et plaustris, ipsum cum tota progenie sua a terra Chanaan in Ægyptum traduxit. Ingressusque est Jacob D Ægyptum anno famis secundo [vel juxta aliud exemplar, tertio], unaque cum ipso nati ipsius, et nepotes ex ipsius lumbis prognati, præter filiorum uxores ab ipso non prognatas, cum Josepho ac duobus ipsius filiis homines septuaginta, Jacobo tunc temporis annos centum et triginta nato. Substitit autem Jacob in Ægypto annos septemdecim; ubi anno vitæ Levi octogesimo diem obiit: unde in terram Chanaan reportatum sepelierunt Joseph cæterique ejus filii juxta Isaacum patrem suum. Totum autem quod vixit Jacob anni sunt centum quadraginta septem. Kahato post sexaginta annos natus est in Ægypto Amram. Anno autem vitæ Kahati decimo quinto, obiit Joseph, quem arcæ impositum sepelierunt fratres ipsius in Ægypto,

cum annos centum et decem vixisset. Ferunt alii Josephi corpus arcæ marmoreæ impositum in Nilum projectum fuisse. Porro Amran post annos septuaginta tres natus est Miriam; post septuaginta septem Ahron: post octoginta Moses, cui pax. Vixit autem in totum Amran annos centum triginta sex. Anno vitæ Amrani tricesimo septimo mortuus est **96** Levi, cum annos centum triginta septem vixisset. Anno vitæ ejusdem sexagesimo septimo obiit Kahat, annos natus centum viginti septem. Mortuis autem Josepho et fratribus ipsius cæterisque ejus sæculi omnibus, cum multiplicati essent filii Israelis filiosque genuissent quibus impletetur terra Ægypti, præfectus Ægypto rex qui Josephum non norat, dixit consiliariis suis: Multi evaserunt Israelitæ, neque securi esse possumus, quin si prodeat in nos rebellis aliquis opem ipsi latari sint ad nos ex Ægypto pellendos. Præfecit ergo ipsis Ægyptios qui ipsos in servitutem redigentes, dure servire coegerunt circa lutum, lateres, et lapides montesque excavandos, cavernas [effodiendas] et terram colendam: quin et in mandatum obstetricibus dedit omnes qui Israelitis nascerentur mares e medio tollendi, atque in fluvium projiciendi: adeo ut occisi et in fluvio submersi fuerint infantes qui numerum excedant.

Cum ergo natus esset Moses, metuens mater ipsius ne e medio tolleretur, ipsum tribus mensibus abscondit: deinde sibi metuens (nomen ipsi erat Jochabad) arcam e juncis confecit (in lege, e lignis pineis confecta dicitur) ac pice intus, atque extra oblevit, cui puerum impositum in brevia ad Nilii littus projecit, in urbe Dhan appellata, ditioris Ægyptiacæ, quo sublatus fluctibus, ipsa non vidente submergeretur. **97-99** Sedit autem Miriam soror Mosis e longinquo ut quid de puero fieret videret. Descendens ergo Pharaonis filia, nomine Siyun, ut se in Nilo absolveret, audito pueri in arca vagitu, et misericordia, teneroque affectu erga ipsum commota, ipsum ad se recepit, jubens quæri nutricem quæ ipsum lactaret atque educaret. Accurrens ergo ad ipsum Miriam, Mosis soror, dixit, quæsituram se nutricem ex Israelitis quæ ipsi ubera præberet et foveret. Abiensque matrem suam (quæ Mosis etiam mater) adduxit, nesciente Pharaonis filia ipsam matrem ejus fuisse, quæ puerum ipsi lactandum atque educandum tradidit.

Cum autem ad ætatem jam virilem pervenisset Moses, conspecto Israelita quodam qui cum Ægyptio contenderet, ipse Ægyptium inflicto ictu occidit, atque in arena sepelivit; atque aliquot post diebus, cum inter se certantibus Israelitis duobus sequestrum se ingereret, dixerunt illi: Forsan et nostrum alterum interfectorus es uti heri Ægyptium interfecisti. Quare metuens sibi Moses in re-

gionem Hejazi aufugit, ubi in urbe Madyan habitavit, ibique uxorem duxit, nomine Siphuram filiam Jethro (quem Arabes Shoarb appellant), Ismaele, Abrahami filio, oriundi, templi in urbe Madyan sacerdotis. Peperitque Siphurah Mosis duos filios, Gersom et Elyazer. Dum autem pasceret **100** Moses oves soceri sui Jethro, ecce conspexit in monte rubum igne, medio die, flammantem, arbore igne non consumpta. Quod ut videret accedentem, in clamavit Dominus e rubo: Ne timeas, Moses, ego siquidem Dominus sum. Ad Pharaonem abiens jubeas ipsum filios Israelis dimittere quo mihi serviant. Abiit ergo Moses ad Pharaonem, annos, quo tempore allocutus est ipsum Dominus, natus octoginta, Ahrone octoginta tres nato, Miriama sorore ipsorum octoginta septem. Porro anno vitæ Mosis quinquagesimo sexto mortuus est pater ipsius Amran, cujus vita erat annorum centum triginta sex. Prophetarunt autem in Ægypto in Israelitis Zarach, e filiis Judæ, Zamri, Abiathar, Haiman, Halcuc, Darda, et deinde Moses. Fuit numerus filiorum Israel cum Ægyptum ingrederentur hominum septuaginta, habitarentque in Ægypto annos ducentos et septemdecim, a Pharaonibus sibi invicem succedentibus in servitutem redacti. Quod si dixerit quis, scriptum esse in lege, filios Abrahami in servitute detentum iri annos quadringentos, [in alio exemplari, filios Israelis] quomodo ergo dicas ipsos servisse annos ducentos et septemdecim? respondemus ipsi, nescire ipsum a quo tempore supputare debeat ut annorum quadringentorum spatium conficiat. Scias libro legis primo **101-103** Deum (eujus laus celebranda) dixisse Abrahamo: *Aspice cælum et stellas, si poteris, enumeres, ita enim se habebit semen tuum, Dixit etiam ipsi Dominus: Ego sum Dominus qui te eduxi e Karra Chaldæorum in hanc, quam tibi in hæreditatem dedi terram. Et dicenti Abrahamo, Domine mi, quomodo sciam me eam hæreditaturum? dixit Dominus: Acceptis, juvenco, ariete, et capra triennibus, utraque turture et columba, ipsisque æqualiter divisit, omnia ipsorum membra e regione parium suorum statuas, avibus tantum non divisit*. Quod cum fecisset Abraham, prope aberat ut involarent aves in partes ita divisas, quas cum vocasset Abraham, illæ ad ipsum venerunt. Factum est hoc ad occasum solis; occupavit autem Abrahamum quies, et timor magnus, operientibus ipsum tenebris spissis. Dixitque Dominus Abrahamo: *Certo scias semen tuum habitaturum in terra peregrina, in qua laborabunt in servitutem redacti annis quadringentis. Ego vero judicaturus sum gentem quæ eos in servitutem rediget exhibuntque tandem in hunc locum cum opibus magnis. Tu autem ad patres tuos in pace translatus, senectute bene acta sepelieris*. Jam ab isto tempore quo dixit Dominus Abrahamo, *Semen tuum servire facient an-*

⁹Gen. xv, 5-9. ¹⁰ibid, 13, 15.

tutem redegisse Jabinum Chanaani regem ; præsis A
ergo Israelitis eosque e manu ipsius eripias. De-
borah ergo assumptum Barakum, Abi-Noami
121-123 filium, e tribu Nephtalim, populo
[juxta aliud exemplar, exercitui] regendo præ-
fecit. Barak ergo ascitis sibi decies mille
Israelitis, e filiis Nephtalim et Zabulon, comitante
Deborah montem Tabor conscendit, quorum cum
ad Siseram Jabini vicarium pervenisset sœma, ille
ad ipsos movit ; ad quem e monte descendentes
victoria in ipsum donati sunt, adeo ut qui cum
Sisera Jabini vicario essent omnes, occisione dele-
rentur ; ipse vero fugiens ingrederetur tentorium
Jaelis uxoris Heberi Kenæi (id est e posteris Kaini,
qui socer fuit Moysis, alias Jethro appellatus) quæ
ipsum, apud se absconditum, quod hiberet peten-
tem, lacte potavit, ad ipsum probandum, utque
perasperet num sano esset intellectu, necne :
quod ille epotum aquam esse existimavit. Cum
ergo ipsum decumbere fecisset, tempora ipsi paxillo
tentorii transiit adeo ut paxillus terræ ligeretur,
ipseque moreretur ; illum ergo mortuum cum re-
perisset Deborah, ipsa ac Barac ad Jabinum Cha-
naani regem profecti, illum superatum una cum
asseclis ipsius omnibus interfecerunt. Præfuit au-
tem populo Deborah annos quadraginta.

Qua mortua reversos ad idololatriam Israelitas,
in potestatem suam redegerunt Madianitæ Oreb et
Zeb, qui illos septem annis dure et crudeliter re-
xerunt, ab ipsis pecora, **124** boves et opes æcci-
pientes. Contra quos egressus Gideon Joasi filius,
e tribu Manassis, assumptis secum noctu e servis
suis decem viris, Baelis idoli templum diruit, quod
eum Madianitis innotuit, ab ipsis fuga] se propu-
pult ; deinde congregatis ex Israelitis viris trecen-
tis illos noctu accedens, ubi ad Madianitarum exer-
citum pervenisset, viris suis circum exercitum
dispersis, tympana pulsavit, tubisque clauxit (quo
pacto) fracti Madianitæ, aliisque alios cædentes
coram Israelitis fugerunt. Scripsit autem Gideon
ad Israelitas e tribu Ephraim, qui in partibus Jor-
dani adjacentibus degerent, ut egressi Madianitis,
utpote in fugam conversis, occurrerent : qui egressi
magna illos strage peremerunt, captisque Orebo
et Zeibo, Madianitarum regibus, Oreb in ripa Oreb, D
Zeib in area Zeibi occisorum capita ad Gideonem
ad urbem Shuccut miserunt ; cujus [incolas] ut
exercitui suo cibum præberent eosque hospitio ex-
ciperent cum rogaret, responderunt illi : Imo si
essent tecum capita Zabai et Salmanai regum Ma-
dianitarum, tum exercitum tuum cibo et comæatu
reficeremus. Relictis ergo illis contra Zabaum et
Salmanaum, Madianitarum reges profectus : qui
cum quinque milia bello idoneis fuerunt, et in
ipsis victoria potitus, ipsos cum asseclis suis in-
teremit. Deinde ad Shuccut reversus eam, omnibus
qui **125-127** in ipsa erant e medio sublatis,
delevit. Fuerunt autem Gideoni filii septuaginta ;
fuit etiam ipsi concubina ex [urbe] Nabeles que

peperit ipsi filium, quem Abimelechum appellavit.
Postquam ergo populum quadraginta annis rexis-
set Gideon, mortuus est, ac juxta sepulcrum pa-
tris sui Joash in Ophra Azariæ sepultus.

Mortuo autem Gidone cum reversi essent Israe-
litæ ad cultum idolorum Baalim et Ashtaroth et
Bael, profectus Abimelech Nabelesum, ad avun-
culos suos, dixit ipsis : Fratres mei septuaginta
populo imperare cupiunt, vos autem vestrum auxi-
lium mihi præbete, quo solus illis imperem, unus
enim melius quam septuaginta populum reget. Cum
ergo septuaginta talenta argenti ipsi e domo idoli
Bael tradidissent, acceptis ille secum viris, et ad
domum patris sui Ophra profectus, septuaginta
fratres suos interfecit, uno tantum ex ipsis eva-
dente, omnium minimo, cui nomen Jotham, qui
Beeram fugiens ibi permansit. Cum imperasset
autem Abimelech tribus annis, insurgentes in ipsum
incolæ Nabeles ipsum pellere voluerunt. Ille ergo
collectis sociis suis magna ipsos strage interemit,
egressusque ex urbe congestis circa eam lignis
ignem ipsi injecit, adeo ut, una eum omnibus qui
in ipsa essent, conflagraret. Tum ad montem Na-
belesi egressus ipsum obsidione cinxit, cujus ær
grandis **128** admodum fuit, a cujus fastigio mul-
lier quædam lapidem dejecit, qui in Abimelechi
caput decidit. Ille autem ubi mortem [ingruentem]
sensit, puero qui ipsi prope astitit dixit : Jugulum
mihi gladio ferito quo moriar, ne dicatur occidisse me
mulierem ; qui ipsum gladio percussum interfecit.

Ipo mortuo populo imperavit Joas filius Phudæ,
filii Halat e tribu Isachar, annos viginti tres ; qui deinde
mortuus in Samir sepultus est. Post ipsum popu-
lo præfuit Jair Algadi filius e tribu Manassis annos vi-
ginti duos ; cui filii erant triginta duo qui ipsum equi
vecti sequebantur ; deinde mortuus in Kamara
sepultus est. Illo mortuo cum reversi essent Israe-
litæ ad cultum idolorum Baalim, et Ashtaroth et
Bael, nec non deorum Syriæ, Sidonis, Moab,
Ammon, et Palæstinæ, prævalentes populo Ammo-
nitæ, ipsis cum tristitia, duritie et crudelitate annis
octodecim imperarunt : quin et Jordanem tran-
sierunt od oppugnandos Israelitas, Judæ nempe et
Benjaminis filios, qui ob ipsos magno metu con-
sternati sunt. Cum ergo usque Gileadi urbem per-
venissent Ammonitæ, congregati principes populi,
dixerunt : Si quis Ammonitas pugna aggrediatur
erit nobis in principem. Fuit autem Jephthah Gi-
leadi filius, e tribu Manassis, vir fortis et robore
præstans ; quemque cum filius esset mulieris furaci-
s, repulerunt fratres **129-131** ipsius abdicat-
tumque ad hæreditatem non admiserunt, adeo ut
in terram Tob ab ipsis fugeret. Ad illum congreg-
gati viri pauperes Ammonitas oppugnarunt.

Quare egressi ad Jephthahum primores urbis Gi-
leadi, ipsum rogarunt ut manu sua firmata eum
Ammonitis pugnet, ipsisque princeps ac dux
esset. Quibus annuens ille, collectis copiis profe-
ctus est ad bellum cum Ammonitis gerendum, volo

se interim Deo obstringens, cum ipsi in illos victoriam concederet Dominus, primum se qui ipsi e domo sua occurreret in victimam Deo oblaturum. Victoriā autem concessit ipsi Dominus, adeo ut Ammonitas strage magna afficeret, et viginti ab ipsis urbes eriperet: quo audito egressa ipsius filia ad portam cum omnibus lusus instrumentis [veluti] tympanis et cymbalis, in occursum patris sui stetit, adeo ut primo ipsi ad domum suam portam obviam fieret filia ipsius, præterquam nulla ipsi proles fuit. Visa ergo illa, vestes suas scidit, ingenti affectus dolore. Illa autem: Ne doleas, inquit, o pater, sed quod vovisti facias; dimitte me tantum, ut, congregatis puellis meis virginibus, cum ipsis montem conscendens meipsam lugeam, et juventutem meam defleam. In monte ergo seipsam plangens duos menses permansit. Jephthah interim amici ipsi consilium dederunt, ut Phineasum prophetam, **132** filium Eleazari, filii Ahronis, ipsum consulturus adiret, qui ipsi forsitan responsum daret quo liberaretur ipsius filia. Movit autem ipsum majestas regia ne illum adiret, et Phineasum dignitas prophetica ne ad ipsum accederet. Post duos ergo menses constituens Jephthah Judæis festum magnum, eodem die filiam suam immolavit, festumque illud festum planetus appellavit. Tum ad Jephthah congregati Ephraimitæ in urbe Sekim, dixerunt illi: Quare ad bellum contra Ammonitas profectus es nobis inconsultis, nec e nobis quempiam tecum assumpsisti? Nos igitur te domumque tuam igne comburemus. Quare pugna ipsos aggressus Jephthah et victoria in ipsos potitus, quadraginta duo millia ipsorum interfecit. Jephthah autem, cum populo sex annos imperasset, mortuus, sepultus est in Gilead. Eodem tempore accidit in regione Græcorum famas magna, ex qua mortui sunt homines adeo ut mortuis implerentur viæ et plateæ, iisque vescerentur canes. At cum frequenter hoc fieret, fossis sepulcris mortuos terræ mandarunt, ac tum primum fossa sunt sepulcra.

Mortuo Jephthah, populo septem annis præfuit Ephsai e tribu Judæ Bethlaemita, cui triginta erant filii, triginta filiæ, et uxores triginta; quique, cum mortuus esset, in Bethlehem sepultus est. Ipsi in imperio successit Eblan Zabulonites, decem annis: **133-135** qui cum obiisset, in Zabulon sepultus est. Post ipsum rexit populum Abdou filius Hilleis, e tribu Ephraim, octo annos; cui filii fuerunt quadraginta, nepotes triginta, qui equis vecti ipsum sequebantur; qui et mortuus, sepultus est in Parathon, e regione Ephraim, in montibus Amalekitarum.

Illo mortuo, cum ad idololatriam reversi essent Israelitæ, populo prævaluerunt alienigenarum tribus, quæ ipsis quadraginta annis imperarunt. Fuit autem e tribu Dan vir cui nomen Manoah, ex urbe Soraah, cujus uxor sterilis erat, ad quam accedens in somno angelus, parituram ipsam prænuntiavit. Gravidata ergo filium peperit, cui nomen

PATROL. GR. CXI.

imposuerunt Samson. Hic jam grandior factus, ad urbem Themnanam profectus, quamdam ex tribuum alienigenarum filiabus conspexit, quam sibi uxorem duxit, et apud ipsam aliquo temporis spatio permansit. Deinde relicta ea, ad Askelonis partes profectus, ibi latrocinium exercuit: transeuntes ergo illæ viros triginta, cum vi aggressus vestibus spoliasset, ad uxoris suæ domum Themnanam se contulit. Illum vero ab ipsa cohibuit pater ipsius, dicens: Illam alii in uxorem dedi, est vero ipsi soror natu minor, quam, si libuerit, tibi dabo. Ira igitur commotus Samson, profectus vulpes ter centum cepit, quarum caudis cum faces alligasset, ipsas in segetem **136** dimisit, atque ita igne absumpta est omnis tribuum alienigenarum seges usque ad arbores ipsarum. Ubi innotuisset autem tribubus istis quid fecisset Samson, profectæ illæ ad uxoris ipsius ædes, eas unaque ipsam igne combusserunt. Deinde congregati profecti sunt ad bellum filiis Judæ inferendum, qui ab ipsis timeverunt. Samsone autem in rupe Eitam sedente, dixerunt ipsis: Si nobis Samsonem tradideritis, revertemur neque vos bello lacessemus. Accesserunt ergo ad Samsonem usque Eitam, e Juda viri ter mille, quibus dixit ille: Promittite mihi vos me non interfekturos, neque alienigenarum tribubus tradituros. Quod cum promississent, fraude tamen captum, tribubus alienigenarum vinctum tradiderunt. At ille, solutis vinculis, maxilla asini quam invenit mortui arrepta, viros plus quam mille ex alienigenarum tribubus interfecit; deinde sitiens Dominum precatus est, qui ipsi ex asini maxilla aquam scaturire fecit quam biberet. Tum devictis alienigenarum tribubus, populo viginti annis imperavit. Deinde mulieris e Gazæ incolis, amore captus, Gazam profectus est, cujus incolæ ab ipso timeverunt. Ille vero media nocte portam arcis ejus adiens, ipsam loco revulsam humeris suis gestavit, donec eam in fastigio montis prope Hebronem relinqueret, et mulierem abduxit. Deinde aliam **137-139** quam deperit mulierem, ex incolis Sechairæ, duxit, nomine Dalilam; cui dixerunt tribuum alienigenarum principes: Decipe ipsum, ut tibi indicet qua parte corporis situm sit ipsius robur.

Ille ergo Samsoni: Dic mihi, inquit, si me ames, qua parte corporis tui sita sint vires tuæ. Cui ille: Si me (inquit) septem nervis recentibus, quæ needum aruerint, ligaverint, infirmus reddar. Attulerunt ergo septem nervos recentes, quibus cum ipsa illum ligasset, ille iis incumbens dirupit eos. Tum illa: Non me amas, inquit; si enim me amares, dixisses mihi qua corporis parte situm esset robur tuum. Dixit ergo illi: Si me septem funibus cannabaceis novis ligaverint, infirmus ero. Quod cum illa ipsi fecisset, ipse funes instar filii dirupit. Dixit ergo illa: Non me amas, certe enim si me amasses, indicasses qua in parte corporis tui esset robur tuum. Tum ille: Si septem, inquit, capita-

menti mei cincinnos sphaeræ longitudine licin
 texeris, infirmus sum. Quod tamen cum ipsa illi
 fecisset, [facile] excussit. Quare illa : Nequaquam
 (inqui) me amas, si enim amasses, certe mihi in-
 dicasses qua in parte corporis fortitudo tua con-
 sisteret. Tum ille tædio adactus : Mihi, inquit, ab
 utero matris annuntiatum est ne potestatem in caput
 meum haberet ferrum ; si ergo radatur mihi caput,
 infirmabuntur vires **140** meæ ; deinde in gremio
 ejus obdormivi. Illa vero in gremio suo dormienti,
 septem crinium cincinnos rasit. Cum ergo e somno
 expectatus esset, viribus imbecillis fuit. Illa au-
 tem ad tribuum principes misit, qui Samsoni capto
 oculos eruerunt, ipsumque catena aerea vinctum,
 et Gazam asportatum, carceri incluserunt, ubi
 reuasel cœperunt capilli capitis ipsius. Convenientes
 autem tribuum alienigenarum principes, ad hostias
 Dagoni deo suo immolandas, Samsonem eduxerunt,
 ut ipsi illudentes deinde mortem inferrent. Imple-
 tumque est Dagonis templum hominibus, qua viris
 qua feminis, una cum tecto ipsius, adeo confertum,
 ut non superesset locus quo stare quis posset, quo
 Samsonem conspicereat et quid de illo fieret.
 Dixit ergo Samson puero ipsum ducenti : Dirige
 manum meam ad columnam quæ templum susti-
 net, extensaque dextra unam apprehendens colum-
 nam, laeva alteram, eas ita attraxit ut utraq̃ue
 una cum templo deciderent ; mortuique sunt Sam-
 son omnesque qui in templo fuerant viri et mu-
 lieres ; pluresque fuerunt occisi quos morte sua
 occidit Samson, quam quos in vita sua occiderat.
 Ipsum vero sublatum sepelierunt sui inter Saara
 et Eshtaol cum patre suo Manoah, Mortuo Sam-
 sone, reuerunt Israelitæ alii alios in tranquillitate
 et pace annis quadraginta.

141-143 Deinde præfuit populo Eli sacerdos,
 annos viginti. Eo tempore fuit sacrarium in Shi-
 lomo. Fueruntque Eli sacerdoti filii duo, quorum
 uni nomen Hophne, alteri Phineas. Fuit etiam
 ejusdem tempore propheta e Ramayain nomine
 Heikana, filius Jeroboami de tribu Levi, cui binæ
 erant conjuges, quarum uni nomen Hannah (quæ
 sterilis fuit), alteri Heana, cui filii erant. Profecta
 autem Hannah ad sacrarium Shilumi, precata est
 Dominum rogans ut ipsi filium largiretur, pollici-
 taque Domino se ipsum ministrum templo dicaturam.
 Gravidata ergo Samuelem prophetam peperit ;
 quem, cum jam tres annos natus esset, abduxerunt
 pater ipsius Helkanah et mater Hannah ad
 sacrarium Shilumum, immolatisque Domino ho-
 stis, filium suum Samuelem Eli sacerdoti tradide-
 runt. Ministrabat ergo Samuel in sacrario. Cum
 autem congregatæ alienigenarum tribus ad bellum
 Israelitis inferendum, eorum viros quater mille in
 prælio cecidissent, dixerunt populi Israelitici prin-
 cipes : Deportemus nobiscum arcam fœderis a
 Shilomo, ut in medio nostri sit inter præhandum,
 quo ejus ope eripiat nos Dominus e manu ho-
 stium nostrorum. Arcam ergo a Shilomo sustule-

A runt, quam comitati sunt Eli sacerdotis filii, Hophni
 et Phineas. Egressæ autem contra ipsos alienigen-
 arum tribus **144** ipso in fugam dederunt : cas-
 sique sunt ex Israelitis tricies mille, fugatiuique
 qui fugerunt qua poterant. Cæsi sunt etiam Eli
 filii Hophni et Phineas ; arcamque captam ad
 Yazdodo Gazam portaverunt tribus alienigenarum,
 ibique in templo Dagonis idoli statuerunt. Dum
 ergo sederet Eli sacerdos ad ostium sacrarii in
 Shilunte, ecce accessit vir quidam e fuga, vultu deni-
 grato, vestibus scissis ; cui Eli sacerdos : Quid,
 inquit, rei tecum est ? Respondit ille : In fugam
 conversi sunt Israelitæ, cæsis eorum quampluri-
 mis, unaque duobus filiis tuis, captaque est arca.
B Ubi autem audivisset Eli sacerdos captam esse
 arcam, pronus in faciem cadens illico mortuus est,
 annos natus nonaginta. Die autem crastino acce-
 dentes Gazæ incolæ ad templum Dagonis, ad vi-
 dendam arcam, idolum Dagon in faciem suam cor-
 ram arcam prostratum invenerunt. Accidit etiam
 in urbe Gaza plaga mortifera, ipsis hæmorrhæa
 correptis, impletaque est regio ipsorum muscis et
 stellionibus. Substitit autem apud ipsos arca qua-
 tuor menses [vel juxta aliud exemplar, septem
 menses]. Dixerunt ergo Gazæi : Non accidit nobis
 hæmorrhæa ista, neque muscæ et stellionibus vexamur
 nisi ob arcam istam : dimittamus ergo a nobis
 arcam ; secus enim perivimus. Dixerunt autem
 quidam ex ipsis : Hoc probabimus, **145-147** si
 acceptis juvenis duobus qui nunquam jugum
 tulerunt, illis plaustrum novum imponamus, eiq̃ue
 arcam, unaque cum arca cistam ponamus, in qua
 sit muscarum et stellionum ex auro atque argento
 effigies, muneris instar, ab unaquaque urbe, a
 Gaza, ab Askelou, a Raphah, ab Yazdodo, ab
 Ephron. Si enim recta tendant juvenes in regio-
 nem Israeliticam, arcam dimittemus, scientes dys-
 enteriam istam, necnon muscas et stelliones, arce
 causa obtigisse ; sin minus in terram Israeliticam
 profecti fuerint, sciemus hoc accidens fuisse, e
 vitio aeris et pestilentia ortum.

C Hoc igitur cum fecissent, recta abierunt juvenes
 in Israelitarum regionem ; ipsique dysenteria, qua
 affecti fuerant, liberati sunt ; recedentibus etiam ab
 ipsis stellionibus et muscis. Cum autem pervenissent
 juvenes ad Beith Shemes, ejus incolæ eo tempore
 metebant in agro Usiæ, illi recepta arca plaustrum
 confregerunt, et juvenes immolatos in sacrificium
 obtulerunt ; capsulam etiam in qua fuerunt mus-
 carum et stellionum effigies aureæ et argentæ,
 acceperunt. Arcam autem receptam introduxerunt
 incolæ vici qui Kiriath Anab audit, in domum Abi-
 nadabi patris Gazæi ; eamque in loco dicto Gabaa,
 qui arx erat, repositam Gazæo et Ahnoo custodie-
 dam tradiderunt.

Mortuo Eli sacerdote, populum rexit Samuel **148**
 propheta annis viginti. Cum autem Israelitæ, reli-
 ctis idolis, ad cultum Domini reversi essent, tim-
 uerunt ipsos tribus alienigenæ ; a quibus abstu-

lerunt Israelitæ omnes quas superassent urbes ad Ephron usque Raphach. Fuerunt autem Samueli filii duo, quorum natu majori nomen Joel, minori Abia, qui populum tranquille et pacifice rexerunt in Beersheba.

At cum tenuisset Samuel, congregati ad ipsum Israelitæ in Ramah dixerunt : Constitue nobis regem qui nos regat, sicut reliquæ gentes reges habent. Dixit ergo illis Samuel propheta : Cum regem vobis præfeceritis, ille, vobis in servitutem redactis, in opes vestras potestatem sibi sumet, et omnium quæ possidetis decimas accipiet. Respondentibus illis : Hoc nobis placet, dixit Samuel : Novi ego virum e tribu Benjamin nomine Cis, Anbielis filium, cui filius est nomine Saul, vir facile decora, procerus, fortitudine insignis ; illum vobis regem constituam. Cum deperditi autem essent Ciso, Saulis patri, asini, dixit ille filio suo Sauli : Assumpto tecum e servis tuis aliquo, ad querendos asinos proficiscaris. Profectus ergo ille cum a vico ad vicum ad querendos asinos transisset, dixit ipsi puer ejus : Ad urbem Samuelis prophetae accedamus, ille siquidem quo loco sint asini nobis indicabit. Ad Samuelem ergo profecti sunt, qui iis cibum potumque **149-151** apposuit ; deinde, accepto cornu quod oleo impletum fuerat, illud Saulis capiti affundens, ipsumque eo inungens, dixit : Deus te hodie regem in Israelitas constituit, cujus rei signum, quod ad patrem tuum reversus ipsum asinos invenisse reperies ; fuitque sicut dixit Samuel propheta ; regnavit ergo Saul in Israelitas, qui primus ipsorum rex fuit.

Congregati autem viri urbium Jabin et Galaad ad Maheshum Ammonitam, noluerunt regnare Saulem. Exiit ergo Mahesh ad oppugnandum Saulem cum magna hominum multitudine ; contra quem auxilium a Deo consecutus Saul, Ammonitas strage magna interfecit. Tum Samuel propheta, assumptis secum Saule et e senioribus Israelitarum cætu, profectus Galgal, acceptoque cornu olei pleno, Saulem iterum coram populo in Galgal oleo inunxit. Lætati que homines ob regnum Saulis, victimas multas Domino immolarunt. Elegitque Saul ex Israelitis viros ter mille qui cum illo essent. Fuit autem Sauli filius nomine Jonathan, qui assumptis eorum mille viris Nasimo, qui in Yonnu fuerat, pugnam inferens, ipsum multosque e tribubus alienigenis occidit. Cum ergo audissent tribus istæ quid fecisset Jonathan, convenientes ex ipsis pedites tricies mille equitumque sex milia, ad pugnam contra Israelitas in Galgal prodierunt ; quorum timore percussi **152** Israelitæ in montes, valles et deserta confugerunt. Fuitque Saul in Galgal ; Jonathan vero, assumpta Israelitarum cohorte, ad exercitum alienigenarum profectus est, et eorum coram ipso fugientium magnam admodum stragem edidit. Quo audito, Saul in tribuum istarum exercitus noctu irruens, eos interfecit, adeo ut ne unus quidem evaderet. Deinde

A dixit Samuel propheta Sauli regi : Ad Amalekitarum urbem profectus, ipsam, cæsis qui in ea sunt omnibus viris, feminis, pueris, animalibus, excindas. Saul ergo, assumptis secum e Galgal viris quatuor mille, Israelitisque e tribu Juda ter mille, contra Amolekum profectus, Amalekitas ab urbe Hiula usque urbem Sur cædens, Aagum ipsorum regem vivum cepit ; agros autem et vineas ipsorum non vastavit, neque bestias aliquas peremit, dum pecudes, boves et jumenta eorum prædarentur comites ipsius. Cum ergo a bello Galgalum redisset, dixit illi Samuel propheta : Annon jussi te pecora, boves, et jumenta eorum cædere, terramque vastare ? quod cum non feceris unquam ego in Israelitas regem a te alium. Tum apprehensum

B Aagum, Amalekitarum regem, decollavit Samuel propheta ; deinde Ramam reversus est ; Saul autem domum suam in Gibeam adiit. Aliquot post diebus profectus Samuel Bethlehemum, apprehensum Davidem filium Jesse oleo unxit in regem Israelitarum, **153-155** cum juvenis adhuc esset.

Postea collectæ rursus alienigenarum tribus Saulem bello lacessere, contra quas ad pugnam egressus est cum suis Saul, quem in bellum committati sunt Davidis fratres. Jesse ergo, accersito filio suo Davide, ipsum comitate instructum ad fratres suos in exercitum misit ; ad quos cum pervenisset, remittente tum pugna, conspexit virum e tribubus alienigenarum, nomine Goliathum, qui inclamaret ; Heus, Israelitæ, estne qui [ad certamen] prodeat ? Dixit igitur David fratribus suis : Ego virum istum interficiam. Increparunt autem ipsum fratres sui ; at cum hoc audivisset Saul ipse, accersito Davide, lorica indutum gladioque accinctum, in occursum Goliathi prodire jussit. David autem, cum inter acies esset, exutis lorica et armis, abjectoque gladio, fundam quam secum habuit arripiens, ei lapidem imposuit, quo excusso cum Goliathi frontem percussisset, ipso in terram decidit, quem David prehensio ipsius gladio interfecit ; alienigenarum autem exercitus in fugam conversus est, strage ipsorum insigni facta. Constituit ergo Saul Davidem in exercitu suo mille ducum præfectum, eumque ad prælium tribubus alienigenis inferendum misit. Egressus ergo David,

C cæsis eorum centum præputia ipsis præcisa Sauli attulit, qui filiam suam Michol ipsi in uxorem dedit, cui **156** præputia ista dos erant. Nunquam autem misit Saul Davidem ad prælium quin victoria potiretur. Quod videns Saul timuit ne et ipsi regnum eriperet ; quare cum ab illo metueret, ipsum e medio tollere studuit. Fugit ergo David, et ad ipsum congregati sunt viri quadringenti. Mortuus autem est Samuel propheta, domique suæ in Ramah sepultus. Deinde egressus Saul ad præliandum cum alienigenis, in fugam versus et vulneribus confossus, cum in terram prolapsus esset, puero suo, qui armiger ipsius fuit, dixit : Jugulum mihi serias ne me vivum capiant hostes mei : quod

cum ille non faceret, ipse, prehensio gladio, mortem sibi conscivit, quo viso, se etiam interfecit puer ipsius. Cæsi sunt etiam in prælio Israelitæ strage ingenti, occisis insuper Jonathane, Abinadamo et Melhisho Sauli filiis. Die autem crastino, cum lustrarent tribus alienigenæ cæsos, sublata Saulis filiorumque ipsius capita in patriam suam miserunt, corporibus ipsorum super arce Baniasi suspensis. Quod cum audivissent populares ipsius, profecti corpora ipsorum accepta Baniasi sepelierunt. Fuit autem David in Sihlaa, ad quem cum accessisset quidam vultu squalido, vestibus scissis, dixit ipsi David : Quid tibi accidit infortunii ? Respondit ille : Occisus est in prælio Saul, una cum filiis ipsius Jonathane, Abinadamo, **157-159** et Melhisho, atque ego sum qui ipsos interfeci. Sciderunt ergo David et comites ipsius vestes suas, tribusque diebus subsistentes panem non gustarunt præ tristitia, ob Saulem et qui cum eo cæsi sunt, Israelitas. Tum accersito viro qui nuntium ipsi attulit, cervicem præcidit, in præmium testimonii de cæde patrata, quod contra se perhiberat. Fuit autem regnum Saulis annorum viginti, cui in regno successit David filius Jesse. Jam ad regnum Davidis ab exitu Israelitarum ex Ægypto anni sunt sexcenti sex ; ab Abrahamo mille centum et tredecim ; a Phaleko mille sexcenti quinquaginta quatuor, a diluvio his mille centum octoginta quinque, ab Adamo quatuor mille quadringenti quadraginta unus.

Regnum autem obtinuit David filius Jesse in omnes Israelitarum tribus annos natus triginta, regnavitque annos quadraginta, menses sex, septem scilicet annos cum sex mensibus Hebroni, triginta tres Hierosolymis. Præfectus autem exercitus Saulis erat Abner filius Ner ; qui cum Ashaelem, Joab fratrem, interfecisset, profectus contra ipsum cum copiis Joab, e comitibus ipsius viros trecentum sexaginta neci dedit ; deinde fratrem suum Ashaelem Bethlehemi sepeliit. Porro cum interfecisset esset Saul, Abner acceptum Ishbosheth, Saulis filium, regem in Gilead super Ephraim, et **160** super Israelitas constituit ; fuitque Ishbosheth annorum quadraginta quo tempore rex constitutus est. Multa autem inter exercitum filii Saulis, atque exercitum Davidis acciderunt prælia, cæsique sunt multi. Fuit autem Sauli concubina nomine Risphah, quam cum acciperet Abner, prohibuit ipsum Ishbosheth Saulis filium ; quomobrem iratus Abner ad Davidem, ejus fidei se committens, transit, quem veste indutum David libere demisit. At Joab, Servæ filius, exercitus Davidis præfectus, prehensio Abnero caput abstulit propter Ashaelem fratrem suum. Quam ob causam iratus David totum exercitum, vestibus scissis, Abnerum, quem Hebroni sepeliit, deslere jussit. Porro fuerunt ducibus Saulis fratres duo, quorum uni nomen Rechab, alteri Baana, e Rimmon, Benjamitæ, qui interfecto iam Abnero noctu ad Ishbosheth, Saulis filium, ac-

cedentes, facibusque igne accensis, ingressi ipsius interfecit caput sublatum ad Davidem tulerunt ; David vero ipsos, manibus pedibusque truncatos ac decollatos, suspendit ; at Ishbosheth, Saulis filii, caput in sepulchro Abneri sepelivit. Porro condidit David urbem Usha, quam Davidis civitatem appellavit ; estque eadem Sihon. Cum autem audirent alienigenarum reges Davidem regno potitum esse, congregati sunt ad bellum ipsi inferendum, contra quos ipse cum exercitu **161-163** suo profectus, eos internecone delevit ; itaque tranquillum factum est regnum ipsius ; fuitque consiliarii ipsius nomen Joshaphat, Achliei filius. Porro dono ipsi misit Hiram, Siri rex, ligna cedrina et abiegna quibus domum ædificavit David.

B Omnes autem Israelitarum principes domum Abinadabi profecti, sublata inde arcam, plastroque impositam, gestarunt ; Uzza et Ahio, Abinadabi filiis, e posteris Kahati filii Levi, plastrum agentibus, cum non liceret Israelitæ cupiam præter filios Levi arcam ferre. Arcam autem, dum ipsam in plastro ferrent, vestibus operierunt, relicto inter ipsam ac populum cubitorum his nullum spatium. Dumque ipsam in plastro deducere Uzza et Ahio [factum est] ut labantibus juvenorum pedibus, prope esset ut corrueret arca ; quam retinens Uzza, mortuus procidit. Extimescens ergo David, arcam in Obededom Hittæi domum introduxit, ubi tribus mensibus permansit. Deinde eandem e domo Obededomi abduxit David, septem buccinis, tibiis, omnibusque musicis speciebus canentium ordinibus cinctam ; ipse David, vestibus diversicoloribus indutus, coram arca saltabat et tripudiabat. Arcam ergo in medium tabernaculi quod fixerat David in Sihon introduxerunt, immolante Davide magnam juvenorum atque arietum copiam. Erat autem arca e lignis cedrinis, **164** longitudine, latitudine et crassitudine sesquicubitalis, auro cooperta. Tum egresso contra Davidem ad bellum ipsi infensum rege Sobæ nomine Hadad Ezer, Rehobi filio, profectus ipsi in occursum David et victoria in ipsam potitus, e comitibus ejus equites septingentos, pedites vicies mille interfecit. Quin et profecto Suraso rege Damasci ad auxilium Hadad Ezer ferendum, interfecit David e comitibus ipsius viginti duo millia ; factusque est Suras Damasci rex Davidi instar servi ; transtulitque David Hierosolyma omnes, quæ comitibus Hadadazeri fuerunt, zonas aureas, atque argenteas, cum ornamentis perquam multis, quæ abstulit Ssak Ægypti rex, quando Hierosolyma venit, regnante Rheoboamo Salomonis filio. Attulit etiam David e prælio Hierosolyma magnam æris copiam, e quo confecit Salomon columnas, bases et portas, quo tempore templum exstruxit. Post hæc David muli rem nomine Berzebam, Eliah filiam, Uriæ uxorem, feminam pulchram et formosam, conspectam deperit, cumque eadem accersita rem habuit, adeo ut ex eo gravida fieret, marito ejus Uria, cum Joab in bello con-

tra alienigenas tunc absente. Cum ergo eam ex se conceplisse nosset, Uriam, missis qui illum ad ipsum adducerent, ea nocte domi suæ dormire jussit; Uria autem ea nocte domum suam non concessit, verum cum **165-167** janitoribus in palatio dormivit. Mane ergo ad exercitum eum remisit David, ipsum domi suæ obdormisse ratus; quod eo sine facere ipsum voluit David ut ita cum uxore sua concumberet; quo, cum gravida facta esset, nihil haberet cujus ipsum incusaret. At cum domi suæ non dormivisset, scripsit ad Joabum David ut Uriam ante arcam in prælio collocaret. Quod cum fecisset, interfectus est Uria coram arca in prælio.

Illo ergo occiso, duxit David ejus conjugem Barshebam, quæ filium ipsi peperit. Veniens autem ad ipsum Nathan propheta, dixit: Duo erant viri in urbe, quorum unus dives, cui pecudum et boum magna erat copia; alter vero pauper, cui præter ovem unam non erat, cujus lac ac lana victum ipsi præbebant; adveniente autem ad divitem hospite quodam, ille prebensa pauperis ove eam jugulatam hospiti suo apposuit. Dixit David: Pessime fecit, quadruplum illi pro ove reddet. Increpans ergo ipsum Nathan propheta: Tu (inquit) es vir ille. Scissis ergo statim vestibus suis ac cilicio indutus, septem diebus jejuavit, Dominum suum rogans ut puerum morte afficeret; at die septimo mortuus est puer. Post hæc rursus e Davide gravidata Uria: uxor, Salomonem ipsi peperit. Fuerunt autem Davidi liberi viginti quatuor. Deinde Amnon Davidis filius, liberorum ipsius natu maximus, **168** sororem suam ex parte patris, cui nomen Thamar, conspectam deperies, cum ipsa congressus est; quam ob rem iratus frater ejus uterinus, cui nomen Abishalomus, Davidis filius, fratrem suum Amnon interfecit; deinde ad Thalmani, Amiudi filium, Geshuri regem fugit, ubi cum congregati essent ad ipsum ex Israelitis viri ducenti, contra patrem suum rebellis, profectus Hebronem occupavit. Audito ergo ipsum Hebronem occupasse, metuens ab ipso David, ab Hierosolymis urbe deserta fugit; quo perveniens filius ipsius, urbemque ingressus, prehensis patris sui concubinis cum ipsis quod turpe est commisit: deinde ad patrem suum Davidem quærendum profectus est, qui ab ipso fuga se proripiens Jordanem transiit; at Joab Davidis deputatus, collecta suorum multitudine, contra Abishalomum Davidis filium perrexit, commissumque est inter ipsos prælium in Ephraimi sinibus, in quo occisi sunt e duobus exercitibus vices mille, cum confictus inter ipsos vehemens esset. Abishalomo autem mulo vecto, cum capilli capitis ipsius terebinthi ramo cuidam implexi essent, contracta est cervix; Joab etiam tria tela, quibus ipsum percussit, cordi ipsius infixit, unusque e Jobi comitibus gladio percussus interfecit. At cum allatum esset ad Davidem nuntium, ingenti ille mærore affectus ad urbem

A Hierosolyma reversus est. **169-171** Fuit autem Abshalomo, Davidis filio, cæsaries copiosa admodum, adeo ut quoties capillitium suum a tempore ad tempus retonderet, siclos ducentos penderet. Porro prophetarunt tempore Davidis, Nathan, Gad, Achia Shilonita, Asaph, Haiman et Yaduthun Levita, et Joab Servix, sororis Davidis filius, qui et ipsius vicarius fuit.

Numerarunt autem David et vicarius ipsius Joab Israelitarum tribus. Numerus autem Israelitarum quem supputarunt David et Joab, erat quadragies millies mille et centum mille. [At juxta aliud exemplar, quater millies mille et centum mille.] Quorum e filiis Judæ quadringenta et septuaginta millia, Benjamitæ autem et Levitæ non numerabuntur. Numerus autem rejectaneorum qui e stirpe Jacobi non erant, mille fuit. Dixit ergo Dominus Gado propheta: Displicet mihi quod David Israelitas numeraverit; profectus ergo ad ipsum jubeas ipsum unum e tribus istis eligere, vel ut sit per totum ipsius regnum septem annorum fames; vel ut, prævalentibus ipsi hostibus, tribus mensibus viucatur; vel ut, ad triduum in universo ipsius regno grassetur pestis. Eligente ergo Davide pestem, mortui sunt ad sextam diei horam septuagies mille. Quare opem a Gado petiit David, qui cum simul ad Deum preces fudissent, misertus ipse eorum, pestem **172** abstulit. Fuerunt autem tempore Davidis sacerdotes summi Abiathar, Abiathalehi filius, Eli sacerdotis affinis et Sadok. Cum autem jam consenuisset David, Salomoni filio suo præcipiens, quidquid in regno suo habuit opum gemmarum, auri et argenti ipsi tradidit. Mortuus est ergo David propheta, annos natus septuaginta, quorum quadraginta regnavit. Post ipsum regnum obtinuit filius ipsius Salomon annos natus duodecim, regnavitque post patrem suum annos quadraginta: a quo metuens Joab, Davidis vicarius, in templum Domini confugit. Misit ergo Salomon Benayam, Jehoiadai filium, qui ipsum gladio interfecit et in deserto sepeliit. Confirmatumque est regnum Salomonis adeo ut timerent ipsum omnes qui circa ipsum essent reges, missisque ad eum muneribus cum ipso sædus inirent. Porro Salomon Hierosolyma muro cinxit: annoque regni sui duodecimo aggressus est templi structuram. Multa autem ipsi dona misit Hiram, Tyri rex, multaque ligna cedrina, pinca, abiegna, quin et opes multas quæ ipsi ad templum extruendum adjumento essent, donante ipsi vicissim Salomone quotannis coros tritici vices mille, navarumque passarum totidem. Porro dicitur Hiram, Tyri regem, primum regum purpuram induisse, cujus rei causa fuit, quod cum opilionis **173-175** cujusdam canis, qui ipsum die quodam quo oves in maris littore pasceret, comitatus est; muricem coloris purpurei in littore reptantem offendens, ipsum ederet, adeo ut sanguine muricis et ipsius impleretur; eo viso, pastor, accepta laua,

canis os abstersit, e qua cum confectam corollam capiti suo imposuisset, factum est ut quisquis ipsum in sole ambulante conspiceret, e capite ipsius ignis fulgorem prodire existimaret: quo audito, Hiram Tyri rex, missis qui pastorem accerterent, cum corollam conspexisset, coloris pulchritudinem miratus, tinctorum similem sibi tingere iussit: qui ad litus profecti, quasitisque ac repertis muricibus, purpuram illi tinxerunt. Atque hæc inventæ purpuræ ratio fuit.

Fuit autem templi quod struxit Salomon Davidis filius, longitudo cubitorum sexaginta, latitudo viginti, altitudo centum, cujus partem anteriorem totam auro obduxit; quia et intra templum sacerarium e lignis abiegnis struxit, cubitos viginti longum, viginti latum, ac totidem altum; quod tam intus quam foris auro obduxit, facta super eum cherubimorum forma, quorum uterque decem erat cubitos longus, ac quinque latus, ex auro, unus ad sacrarii latus dextrum, alter ad sinistrum, et utriusque sex alæ, quibus super eo extensis ipsum obtegebant. Deum arcam e civitate **176** Sibon deductam in domo ista posuit. Quin et ante templum istud duas columnas æneas ingentes statuit, quarum utraque triginta cubitos longa fuit, quinque lata; quibus velum coccieum quod fecerat diversis gemmarum speciebus consertum e regione templi appendit. Mensam etiam æneam fecit in qua poneretur panis oblationis; cujus longitudo viginti erat cubitorum, ac totidem latitudo, crassities decem; quam et auro gemmisque obduxit. Omnia etiam vasa aurea, argentea et gemmis confecta in templum importavit. Struxit etiam sibi palatium, quod auro, argentoque oblevit; cujus in medio prætorium extruxit, cubitos centum longum, quinquaginta latum, altum triginta; interius quasi ambientibus quatuor columnarum cedrearnarum auro obductarum ordinibus, super quibus erant quatuor lecta auro ornata. Fecit etiam thronum magnum eburneum, auro variegatum, gemmisque distinctum, quod in huius prætorii medio statuit, cui insideret ipse, cum de hominum rebus cognosceret. Templi autem et palatii structuram septem annis absolvit. Jam a regno Davidis ad fabricam templi absolutam anni sunt undesexaginta. Fuitque census annuus Salomonis, filii Davidis, talentorum auri sexcenties sexagies sexies mille, ultra eorum quæ mercatura acquirebantur. Dimensum **177-179** ejus quotidianum, similæ cori triginta, farinæ cori septaginta, juvenci decem, boves viginti duo, oves centum, præter cervos, capreolos et volucres. Fuerunt etiam in palatio Salomonis centum mensæ aureæ et in earum singulis centum paropsides, nec non trecenta vasaria, in quorum singulis trecenta erant pocula aurea.

Salomonem autem die quodam in prætorio sedentem accesserunt feminæ duæ quibuscum erat puer recens natus, quarum una dixit: Hæc enim

peperissem ego et mulier ista in eadem domo ac mortuus esset noctu filius ipsius, me dormiente illa filium suum mortuum prehensum pectori meo admovens, ad se filium istum meum recepit. Altera autem: Ille (inquit) puer, meus est filius; ojus autem, mortuus. Salomon ergo gladium sibi offerri jubens, puerumque manu sua prehensum: Dividam, inquit, in duas partes puerum, quarum unam utrique vestrum tradam. Tum mater pueri, Domine mi, inquit, ne divides ipsum, sed ei [totum] tradas; dicente altera: [Quin] divides, ut nec mihi sit, nec illi. Dedit ergo Salomon puerum ei quæ ne divideretur petiit, perspectum habens ipsam matrem ejus esse, ex eo qui apparuit erga illum affectu ipsius. Miratique sunt homines judicium ipsius. Fuerunt autem Salomonis uxores ingenium septingentæ, et ter centum **180** concubinæ. Dedit etiam Salomon Pharaonis, Ægypti regis, cui nomen Sbisak, filiam, eamque Hierosolyma adduxit. Post quæ profectus Pharaon, Ægypti rex, urbem Aazar expugnatam igne succendit. Igne etiam Chananaïtis Maraah incolentibus immisso, opes eorum quas diripuit ad filiam suam Salomonis conjugem misit. Regina etiam Sabæ, audito regnare Salomonem, ad ipsum multis eum numeribus accedens, dedit ipsi auri talenta centum triginta. Cumque ei vicissim dedisset Salomon quodcumque petiisset, ab ipso reversa est. Dedit quin etiam Salomon, Davidis filius, tribuum alienigenarum filias, viz. Ammonitarum, Amalekitarum, Moabitarum, aliarumque; quas cum amaret, præ amoris quo ipsas complexus est vehementia, ipsum impulerunt sibi templum condere, in quo idola quæ colerent, quibusque sacrificarent, reposuit. Atque hanc ob causam dejectus est Salomon, Davidis filius de gradu prophætico. Porro fuerunt in exercitu ipsius equitum, qui equas conscenderent, quadragies mille, qui equos vices mille. Fuit Salomoni servus nomine Reboam, Nabati filius, e tribu Ephraim, cujus matri, quæ mulier erat furax, nomen Sisera, quem cum præfecisset Salomon tribui Joseph, ipse urbem Sair in Ephraïmi limitibus condidit, fuitque fortis, robore pollens. Illi occurrens Ahta **181-183** prophæta, vestemque suam acceptam in duodecim partes cum scidisset, Rabaaio Nabati filio decem carum tradens, dixit: Regnaturus es tu in decem Israelitarum tribus. In animo autem Salomoni fuit Rabaaio morte afflicere. Ille ergo ab ipso fuga se ad Shishakum, Ægypti Pharaonem, propiciens, apud ipsum mansit; qui in uxorem ei conjugis suæ sororem dedit, cui nomen Atu, quæque filium ipsi peperit, quem nomine patris sui appellavit. Prophetarunt tempore Salomonis, Nathan et Achia Sibilonita, fuitque sacerdos summus Sadoc. Eodem tempore in Græcia floruit Homerus poeta Græcus.

Obit autem Salomon cum annos quadraginta regnasset, et in Davidis domo sepultus est. Ipsi in regno successit filius ipsius Rehoboam, annos natus sexdecim, qui Hierosolymis annos septemdecim

cim regnavit. Porro audiens Jeroboam, Nabati A filius, mortuum esse Salomonem, ex Ægypto ad urbem Sair ascendit. Israelitæ autem ad Rehoboamum Salomonis filium congregati, dixerunt : Pater tuus male admodum nos gubernavit, tu autem si bene nos gubernaveris servi tibi futuri sumus. Quibus ille : Abite (inquit) et postriduum vobis responsum reddam. Cum ergo e suis aliquot consulisset, dixerunt illi : Dicas illis : Si mala vos ratione rexit pater meus, ego vos optima ac pulcherrima, quæque vobis levissima futura sit **184** et placidissima, rectorus sum. Quod cum audire nollet, ad mulieres suas ingressus idem illis dixit, quæ consilium ipsi dederunt ut hoc modo Israelitis responderet : Si male vos rexit pater meus, ego vos ita regam ut conventus vestros dissipem, et cætus vestros dispergam ; hoc (dixerunt) illis dicas ne te pro puero habeant, et ipsorum de te præsumptio confirmetur. Quarum consilium secutus, ea Israelitis dixit quæ ipsæ illi suggererant. Illi ergo, auditis ejus verbis, a præsentia ipsius egressi, tumultuati sunt. Egressus ergo ad ipsos Rehoboam, misit ad ipsos Adoniramum tributorum præfectam, quem illi adeo ut moreretur lapidarunt, fugiente ab ipsis Rehoboamo Hierosolyma. Congregati ergo Israelitæ regem sibi constituerunt Jeroboamum, Nabati filium, atque ita divisum est regnum. Regnavitque Jeroboam, Nabati filius, in decem tribus ; et Nables, in qua et habitavit, condidit, necnon Phanuel. Regnavit autem Rehoboam, Salomonis filius, in tribus Judæ et Benjamin. Fueruntque Rehoboamo, Salomonis filio, bellatores centies vices mille, multasque possedit urbes, e quibus Bethlehem, Batsbur, Ziph, Lahish, Gath, et Azika, cum omnibus terræ Judaicæ et Benjamiticæ urbibus. Fuit matri ipsius nomen Naak, e filiabus Ammonitarum, quæ ipsum ad idola colenda incitavit. At Jeroboam, Nabati filius, timens **185-187** ne Israelitæ, si cum victimis Hierosolyma ad domum Domini ascenderent, cum templum viderent, in ipsum rebellarent, Rehoboamoque, Salomonis filio, Jude regi traderent, duos vitulos aureos confecit, quorum unum in Bethel, alterum in Bannias posuit, iisdemque sacerdotes e Levitis constituit, dicens ipsis : Hi sunt dii vestri qui vos e manu Pharaonis liberarunt, colite ergo ipsos, cum non sit opus ut Hierosolyma ascendatis ; quin et festum magnum illis instituit, sicut in terra Judæ fieri solebat.

Porro cum anno Rehoboami, Salomonis filii, quinto, ascenderet Shisak Pharo Ægyptiacus Hierosolyma cum viris vicies et bis mille (quorum septies mille equites erant) fugiente ab ipso Rehoboamo, cepit Shisak omnes auri et argenti thesauros qui in domo Domini fuerunt ; necnon scuta aurea et argentea, quæ in arce regia, quorum loco alia ex ære confecit Rehoboam, Salomonis filius. Multa autem acciderunt inter Rehoboamum, Salomonis filium, et Jeroboamum, Nabati filium, bella, quamdiu in vivis esset Rehoboam. Porro duxit

Rehoboam Salomonis filius uxores octodecim, multosque genuit liberos. Duxit etiam Macham, Absolonis filiam, quæ ipsi Abiam fratresque ejus peperit : fuerunt insuper ipsi concubinæ triginta ; omnes autem ipsius liberi tam mares quam feminae fuerunt viginti octo. **188** Prophetarum tempore Rehoboami Salomonis filii Semaiah Machlamita, et Achia Shilonita, prophetante etiam Obedo Betheli fissum est altare. Cum obiisset autem Rehoboam, Salomonis filius, cum patre suo in domo Davidis sepultus est, post ipsum regnante in Judam et Hierosolyma filio ipsius Abia sex annis, idque anno decimo octavo regni Jeroboami, Nabati filii, regis Israelis. Acciderunt etiam inter Abiam regem Judæ, et Jeroboam Israelis regem bella multa. ipsum in fugam convertente Abia rege Judæ, occisique Israelitarum quingentes mille, adeo ut ab Abia rege Judæ timeret Roboam Israelis rex. Mortuus autem Abia Judæ rex sepultus est in urbe Davidica ; regnante post ipsum in Juda et Hierosolymis filio ipsius Asa annis quadraginta et uno, idque anno regni Jeroboami, Nabati filii regis Israelis, vicesimo quarto. Matri autem Asæ regis Judæ nomen erat Naemah Abshalomi filia. Porro mortuus est Jeroboam Nabati filius, Israelis rex, postquam annos viginti quatuor regnasset, post quem regno Israelis potitus est filius ipsius Nabat annis duobus, idque anno regni Asæ regis Judæ secundo. Nabatum autem adortus Baasha, Abiæ filius, Gibbethoni ipsum interfecit, omniumque una Jeroboami, Nabati filii, progeniem. Regnavitque Baasha Abiæ filius, in Israellem in Tirsa annos viginti quatuor ; idque anno regni Asæ regis Jude tertio. Porro, multa **189 191** inter Asam Judæ regem, et Baasham Israelis regem acciderunt bella.

Invadente autem Baasha Israelis rege terram Judæ, urbemque Rama exstruente, multa misit Asa ad Hadad, Jazaelis filium, Damasci regem, munera, omnesque quos domi suæ habuit auri, argenti, ac gemmarum thesauros, opem ab ipso contra Baasham, Israelis regem petens ; quare misit ipsi Hadad Jazaelis filius, exercitum magnum in auxilium ; quocum egressus urbem fontium et Bal, omniaque repositoria terramque Naphtalim universam devastavit. Quod cum audisset Baasha, Israelis rex, ab ædificanda Rama desistens Tirsam reversus est ; Asa autem Judæ rex, comportatis lapidibus et lignis quibus Ramam exstruere voluerat Baasha, Israelis rex, iis omnes arces ac castella in terra Benjamitica exstruxit. Contraque ipsum cum egressus esset Zarah, Cushæorum (qui sunt Nigrithæ) rex, cum militibus millies mille, occurrens ipsi Asa Judæ rex cum trecentis de Ju'la militibus, et de Benjamine quinquaginta duobus milibus, Nigrithas in fugam convertit, magna ipsorum strage edita, captisque quæ secum attulerat omnibus. Mortuus autem Baasha, Israelis rex, in Tirsa sepultus est. Post quem in Israelitas duobus annis in Tirsa regnavit filius ipsius Ela, idque anno Asæ, regis

Judæ, vicesimo sexto. Elæ autem **192** exercitus princeps fuit Omri, qui Elam adortus ipsum interfecit, unaque totam Baashe, regis Israelis, prosapiam. Erant [tunc temporis] Israelitæ congregati in Gibethon ad bellum alienigenis [inferendum], quorum, cum de cæde Elæ regis sui nuntium accepissent, voluerunt aliqui ut regno præficerent ipsi Omri; alii Tibni, Gainathi filium, sibi ad breve temporis spatium præficerunt: post quod, mortuo Tibni, regnavit in Israellem Omri annos duodecim, idque anno regni Asæ, regis Judæ, vicesimo septimo; quorum sex in Tirsæ regnavit, [quibus] et urbem condidit quam appellavit Omri, in monte Samer; sex in Samaria. Deinde mortuus, Samaritæ sepultus est. Post ipsum in Israellem, in Samaria, regnavit filius ipsius Ahab, annos viginti unum, idque anno regni Asæ regis Judæ tricesimo octavo. Affectus est autem Asa, cum tenuisset, podagra; nec desiit in tranquillitate et pace regnare. Eius tempore prophetarunt Hanani, et filius ipsius Jehu, necnon Azaria, Obedi filius, prophetæ. Cum obiisset autem Asa, Judæ rex, in urbe Davidis sepultus est. Post ipsum in Judam Hierosolymis regnavit filius Joshaphat annos natus triginta quinque; regnavitque annos viginti quinque; idque anno regni Ahabi, regis Israelis, quarto. Inelytus autem evasit rex Joshaphat, opibusque et exercitu pollens. **193-195** Eius tempore prophetarunt Micha Elæ, Jehu Hanani, Eliazar Dudayæ filius; Obadiah, Elia (qui Al-Chadr est), et ipsius discipulus Elisha. Fuit eodem tempore etiam pseudopropheta nomine Sedekia, Chanaanæ filius. Ahab autem, Israelis rex, uxorem duxit nomine Izebelem, Thalmani, regis Sidonis, filiam; struxit etiam in Samaria templum, in quo positum idolum Baal coluit.

Porro Ahabi regis Israelis tempore, Israelita quidam fuit, nomine Naboth, cui hortus admodum elegans fuit, quem cum cuperet rex Ahab, ad Nabothum mittens, ut sibi illum venderet petiit, utpote ædibus suis vicinum. Negante Nabotho, ac dicente: Hortus iste mihi hæreditario jure a patribus atque avis obvenit, ideoque ipsum neque vendam, neque dono dabo. Cum ægre hoc ferret Ahab adeo ut ira et dolore afficeretur, ingressa ad ipsum Izel uxore dicit: Quid hoc rei est quod te molestum ac tristem conspiciam? Respondente illo: Cum a Nabotho petierim ut mihi hortum venderet, atque ille negaverit, hoc me male habet quod me repulerit, neque quod volui præstiterit. Egressa ergo Izel ab Ahabo rege, Israelitarum quibusdam, qui ipsi contradicere nescirent, convocatis, dixit: Testimonium mihi contra Nabothum perhibete, ipsum Deum abnegasse, et Mosi conviciatum esse; quod cum illi in **196** ipsum testati essent, jussu Izelis lapidatus est, adeo ut moretur. Tum ingressa ad Ahabum, regem Israelis, Izel: Ne angaris (inquit), occidi siquidem Nabothum; accipe ergo hortum. Accedens ergo ad

A Ahalum, regem Israelis, Ellas propheta, ipsum increpans: Cave (inquit) Nabothi hortum accipias, aut ad ipsum appropinques. Iratus scilicet est tibi Dominus, tum quod idola colas, tum quod Izel uxore tua Nabothum injuste occiderit; potestatem ergo concedet Dominus in te, et in Izebelem, [alii] qui et te et ipsam interficiet. Ahab igitur rex, audito Elæ sermone, perterritus, hortum deseruit, nec ad ipsum accessit. At Izel, audito Eliam prophetam regem impediisse ne hortum acciperet, misit post eum qui ipsum occiderent. Metuens ergo ab ipsa Elias Dominum supplex rogavit ne in terram pluviam dimitteret; ipse autem per Jordanis confinia in montem Horeb (qui est mons Sina) fugiens, ibi in fontis fissura habitavit, e qua et aquam bibit, corvo ipsi quotidie mane panem, vespere carnem quam ederet afferente. Fuit autem Elias propheta filius Arba, Gileadites: Arabes ipsum Alehadr appellant. Cum autem post dies aliquot deficeret e clivo aqua, profectus Elias propheta ad urbem Sarephiah, Sidonis, viduæ cuidam ligna colligenti occurrit; a qua cum ut ipsi cibum potumque **197-199** præberet petiisset, ipsa illum domum suam deduxit ubi ipsi farinæ atque olei aliquantum fuit, e quo cum ipsi panem subcineritium parasset, illi unaque filiis suis edendum præbuit. Benedicente ergo Elia farinæ oleique vasis, impletum est farinæ vas farina, olei oleo. Ægrotante deinde viduæ filio adeo ut a morte prope abesset, cum supplicaret Elia Domino, salutem illi concessit Deus ut viveret.

C Exactis postea tribus annis et sex mensibus profectus Elia propheta Ahabum regem Israelis petiit, quo toto temporis spatio non demiserat cælum pluviam, adeo ut præ famis et sitis vehementia morerentur homines. Dum igitur Obadiah, Ahabi deputatus, ad quærendam aquam valles circuitet, ecce occurrit ipsi Elia, quem cum ad Ahabum deduxisset, dixit ipsi Ahab rex: Tunc cælum cohibuisti ne per totum hoc temporis spatium plueret? Cui respondit Elia propheta: Tu cælum ne plueret cohibuisti idola colendo, et cæde immerita, qua uxor tua Izel Nabothum sustulit, nec non pseudoprophetarum sermonem amplectendo. Convocavit igitur Ahab rex omnes Israelitas, unaque omnes pseudoprophetas. Fuerunt autem idoli Baalis prophetæ quadringenti quinquaginta vel [juxta aliud exemplar, quadringenti octoginta] et prophetæ Asteræ (quæ palma erat quam colebant) **200** quadringenti. Dixit ergo Elia pseudoprophetis: Binos sumamus juvenecos, quorum primum vos vobis eligentes mactatum in oblationem diis vestris afferte, quem si e cælo delapsus ignis consumpserit, sciemus veros esse deos vestros; sin minus, ego solus hoc faciam, quo cognoscatis vos in errore esse, me veritatem sequi. Prehensum ergo juvenecom cum mactassent, deosque suos Baalem cæterosque a mane ad vespere usque invocassent, nihil omnino factum

est. Elia ergo æceptis duodecim lapidibus altare exstruxit, circa quod fossam effodit, deinde ligna lapidibus imponens, et juvenum maetatum super lapidibus et lignis parans, eidemque duodecim aquæ hydrias superfundens, impleta etiam fossa quæ circum altare aqua, Dominum suum cum invocasset, descendens e cælo ignis carnem, lapides, et aquam devoravit, adeo ut ingentem etiam in terra fossam cavaret; quod Israelitas in stuporem egit. Interfecitque Elia pseudoprophetas gladio, in torrente Kison. Deinde Dominum invocavit, quo in ipsos pluviam demittente, sublata est pestis. Izebel autem, Ahabi regis Israelis uxor, audito quid pseudopropheta fecisset Elia, misit ad ipsum, cædem illi interminans; qui ergo ab illa metuens aufugit. Occurrente interim ipsi Elisha Josphathi filio, qui bobus suis **201-203** quas pascebat relictis, Eliam secutus, factus est ipsi discipulus.

Tum Ebn Hadad, Damasci rex, congregatis subditis suis, regibusque triginta duobus in auxilium vocatis, cum ingenti, quique numerum excederet, exercitu profectus et ad bellum Ahabo, Israelis regi, inferendum egressus, misit ad eum [dicens]: Quidquid possides auri atque argenti meum est. servi etiam tui, ancillæque ac mulieres, totum quod possides meum est. Metuens ergo ab ipso Ahab totum quod postulavit illi annuit. Intererea autem dum inter ipsos ulro citroque cursarent legati, ecce egressi pueri quidam e filiis ducum Syrorum exercitum circumire, quos conspicientes Syrorum exercitus suspicati sunt Israelitas ipsos adortos fuisse, adeo ut in fugam convorsi alii alios opprimerent, seque mutuo occiderent. Cujus rei fama cum ad Ahabum regem Israelis pervenisset, ipse cum suis eos insecutus, castra eorum, tentoria, jumenta et quidquid ipsis esset, diripuit. Ebn Hadad autem Damasci rex, solus ad urbem Damascum evasit, ubi ad ipsum congregati sunt e comitibus ejus quicumque evaserant. Collectis ergo copiis egressus est ob hoc quod sibi acciderat ultionem sumpturus. Obviam autem illi profectus Ahab, Israelis rex, ipso in fugam dato e comitibus ipsius viros vicies septies mille interfecit, evadente Ebn Hadado solo Damascum usque. **204** Consulentes autem ipsi et socii ipsius nonnulli dixerunt: rex Israelis misericors est; accedentes ergo ipsum rogabimus ut a nobis discedat, alias enim perimus. Vestibus ergo laceris induti, Ahabum, Israelis regem adentes dixerunt: Dicit servus tuus Ebn Hadad, ne mihi succenseas ob illud quod tibi intuli. Quibus respondit Ahab, rex Israelis: Non est ille alius quam frater meus. Tum illi: Si frater tuus sit, inquam, fœdus cum illo de Damasco pangas, sitque inter te et ipsum pax. Cui ille annuit. Tribus post annis, descendente Josphatho, Judæ rege, ad Ahabum, Israelis regem, salutandum, obviam illi factus Ahab apud se hospitio excepit. Junxitque Josphathat connubio filium suum Joramum Atalia, Ahabi regis sorori.

Dixit autem Ahab Josaphato, regi Judæ: Urbem Ramoth Gilead, quæ nostra fuit, abstulit nobis rex Syriæ, a quo, si tu ipse mihi auxilium tuleris, illam auferre poterimus. Annuente Josphatho ei quod petiit, collectis viris suis Ramoth Gilead profecti sunt. Quo audito rex Syriæ suis etiam congregatis ad ipsos egressus est. Dixit ergo Josphatho Ahab: Mutatis ornamentis tuis vestes meas induas ne in prælio dignoscaris. Quod et fecit. Rex autem Syriæ suis ut regem Israelis in prælio peterent præcipiens, ipsis vestitum ejus descripserat. Illi ergo, conspectis Josphathi vestibus, ipsum, Ahabum, Israelis regem rati, petentes **205-207** circumdederunt; quos ille inclamans ab ipsis evasit. Ahabum autem regem Israeliticum cum percussisset sagitta, in fugam coram rege Syriæ conversi sunt, redeunte Hierosolyma Josphatho, Ahabo jam vulnerato in locum suum reverso.

Mortuus autem Ahab vulnere quod illi inflictum est, Samariæ sepultus est. Post ipsum in Samaria duobus annis regnavit filius ipsius Ahazia, idque anno regni Josphathi regis Judæ decimo nono. Fuitque conversatio ipsius ejusmodi quæ et patris ipsius quod ad nequitiam, et idolorum, una cum matre Izebele quæ Nabothum occiderat, cultum. Cum autem morbo gravi laboraret Ahazia, Israelis rex, adeo ut sibi timeret, nuntium misit ad idolorum sacerdotes qui ab illis, morbo suo convalescerentur esset necne, sciscitarentur; cui obviam factus Elia propheta dixit: Dicas regi: Certo morieris. Reversus ergo nuntius cum hoc regi notum fecisset: Describas mihi, inquit rex, virum qui tibi obviam factus est. Quo dicente: Vir erat hirsutus zona pellicea circumcinctus. Hic, inquit rex, Elia est propheta. Ducem ergo quinquaginta viris comitatum ad ipsum misit, sedente Elia in vertice montis Carmel: Cui dux: Heus! propheta Dei, descende. accersit te rex. Respondit Elia: Si sim ego propheta Dei descendat e cælo ignis, qui te, eosque qui tecum sunt devoret. Descendens ergo ignis ipsos consumpsit. **208** Tum rex ducem alium cum quinquaginta viris misit, qui et dixit: Heus! propheta Dei, descendas; accersit enim te rex. Cui Elia: Si sim ego propheta Dei, delapsus cælo ignis te et qui tecum sunt consumat; quod et factum est. Tum ducem tertium misit quinquaginta etiam viris comitatum; quem cum eodem modo allocutus esset propheta quo priores allocutus est, idem ei quod illis, iisque qui cum ipso fuerunt contigit. Tum profecto ad ipsum regem descendens Elia dixit: Nequaquam a morbo tuo convalesces, sed moriturus es quod idola colueris, et quod malum est coram Deo omnipotenti feceris. Porro diebus Ahazie regis Israelis et Josphathat regis Judæ, sublatus est Elia quasi in cælum. Mortuus autem Ahazia rex Israelis morbo suo una cum patre suo sepultus est, regnante post ipsum fratre ipsius Joram Ahabi filio in Israelitis in Samaria annos duodecim. Idque anno regni Josphathi regis

Judæ vicesimo secundo. Profectis deinde contra Josphatham Judæ regem Ammonitis et Amalekitis cum magna hominum multitudine, metu eorum percussus est Josphath, ut suborto in Ammonitarum Amalekitarum exercitu clamore, alii alios occidentes in fugam coram ipso conversi sunt. Cum ergo Josphathi comites tribus diebus ad castra eorum, tentoria et vasa diripienda, substitissent, ipse Hierosolyma **209-211** reversus est. Postea egresso rege Moabi contra Joramum Israelis regem, mittens ille ad Josphatham Judæ regem, opem ab ipso contra Moabi regem petiit. Misit etiam ad Romæorum regem qui tunc temporis in Sarrāh fuit, ipsum in auxilium vocatum. Congregati ergo tres reges ac contra regem Moab profecti viam deserti tenuerunt quo ipsum adorirentur, at cum septem dierum iter in deserto confecissent defuit ipsis aqua quam biberent, adeo ut parum abesset qui siti perirent. Fuit autem cum ipsis Elisha propheta, qui dixit ipsis: Mane implebitur vallis ista torrentibus, vobisque victoriam in hostes concessurus est Deus. Factumque est ut prædixit propheta, Deo ipsis in hostes victoriam concedente, adeo ut regis Moabitici comitum magna edita sit strages. Victum ergo se cum vidisset rex Moab arcem ingressus, filium suum natu maximum prehensum ac super arcem Moabi jugulatum in sacrificium obtulit. Cujus horrore perculsi Israelitæ bellum ipsi inferre cessantes reversi sunt.

Mortuus autem Josphath Judæ rex in urbe Davidis sepultus est, cui in regno successit filius ipsius Joram, annos natus triginta tres. Qui in Judam Hierosolymis octo annos regnavit; idque anno quinto regni Jorami filii Ahabi regis Israelis. Ipsius tempore prophetarunt Elisha discipulus Eliæ, et Obadiah. Porro egressus Benhadad **212** Syriæ rex cum copiis suis Joramum Israelis regem in Samaria bello agressus est. A quo cum metueret Joram, dixit ipsi Elisha: Ne timeas, sed se tantum in urbe tua munias; Deus enim tibi victoriam in hostem tuum concessurus est. Ille ergo cum se in urbe munivisset, accedentes Syrorum copię instar arenæ maris, Jorami urbem, universamque Samariæ regionem cinxerunt. Conque tribus annis obsidione [inclusi] perstitissent Israelitæ, facta est in Samaria fames magna, adeo ut ad cadavera edenda adigerentur homines, nec non sterces columbinum comederent, vendereturque caput asini mortui octoginta drachmis, stercorisque columbini cabus quinque drachmis. Dum ergo super urbis munimine incederet Joram, Israelis rex, ecce occurrit ipsi mulier quæ affam tenens mulierem opem a rege petiit, dicens: Dixit mihi mulier ista, hodie filium tuum mactes quo vescamur, ne fame moriamur, cras ego meum mactabo, ut et ipso vescamur. Ego igitur filium meum heri jugulavi, quem edimus; illa autem hodie filium suum prehensum abscondit. Tremefactus rex his auditis, vestibis suis scissis, pulvereque capiti superim-

A posito, ad Elisham prophetam mittens, dixit ipsi: Annon dixisti Dominum me victoriam in hostem meum donaturum, **213-215** quandiu ergo erit hoc? Respondit Elisha propheta nuntio: Dicis regi, cras hac circiter hora, victoriam tibi in hostem tuum concessurus est Dominus, et ad portam urbis Samariæ simile modius, hordei duo modii drachma vendentur. Dicente nuntio Elishæ prophætæ: Hoc fieri non potest, respondit Elisha: Futurum est hoc, te vidente, at de eo nequaquam comedente.

Fuerunt ergo ad extremam muri partem quatuor viri Israelitæ lepra affecti, qui alii aliis dixerunt: Adveniente nocte nos de muro demittentes ad Syrorum castra tendamus, qui nos vel interfecuri sunt, vel panem nobis præbituri. Quod et fecerunt. At cum ad castra pervenissent, tentoria et tabernacula viris prorsus vacua invenere, idque quod oborto, nocte ista, in exercitu Syrorum rumore, convenisse Ægypti, Israelis et Judæ reges, cæterosque omnes quo ipsos noctu adorirentur, in fugam conversi tabernacula et tentoria cum impediementis, sarcinis, quæque habebant omnibus reliquerunt. Reversi igitur leprosi, cum hoc regi Israelis nuntiassent, misit ille post ipsos, viros qui eorum vestigia sectarentur, qui cum Jordanem usque pervenissent, nec ullum eorum vestigium invenissent, aperit rex urbis portam, egressique homines omnia quæ in Syrorum castris erant, diripuerunt, adeo ut statim simile modius, **216** hordei modii duo drachma venirent. Nuntius autem qui Elisham prophetam mendacii arguit, hoc quidem vidit, at in urbis porta præ magna turbæ compressione mortuus est. Posthæc egressus Joram rex Judæ ad Romæos, qui in Sarrāh erant magnam eorum stragem edidit. Mortuus autem est Joram Judæ rex, et in urbe Davidis sepultus, regnante post ipsum annum unum in Judam Hierosolymis, filio ipsius Ahazia, annos nato viginti duos; idque regni Jorami Ahabi filii, regis Israelis duodecimo. Mater ejus nomine Athalia Ahabi, regis Israelis, Omri filii soror. Ejus tempore prophetarunt Elisha et Obadiab. Profectus autem Joram Israelis rex, Ramam cum Haziele tribuum rege ad bellum cum Syris gerendum, cum in prælio vulneratus esset ad urbem Jezrelem reversus est ut ibi sanaretur, quo salutatum eum profectus est Ahazia Jorami filius. Elisha autem propheta discipulo suo Jonæ Mittæi filio (qui idem est Dul Nun, id est Dominus piscis, quem deglutivit piscis) prehensio, cornu in quo erat oleum, tradens: Profectus, inquit, ad urbem Ramot Gilead, cum ibi educibus quemdam nomine Jebu, Simshi filium, inveneris, ipsam oleo isto ungas in regem Israelis. Abiens ergo Jonas Elishæ discipulus quod ipsi mandatum fuerat fecit, quod cum sociis suis **217-219** retulisset Jehu, ipsis congregatis ad urbem Jezrelem, Joramum Israelis regem quæsitum profectus est. Cumque obviam ipsi procederent, Joram, Israelis, et Achazia Judæ rex, Jehu sagitta

regis eor percussit, interfectoque caput abstulit; A fugiente Achazia Judæ rege, quem etiam insecutus Jehu vulneribus confodit: qui tamen ab ipso evadens, urbem Mageddo ingressus, ibi mortuus est.

Mortuus ergo Achazia Judæ rex, a servis suis Hierosolyma translatus, in civitate David sepultus est; imperavitque Judæ Hierosolymis Achazia mater, nomine Athalia, annis septem. Scripsit autem Jehu ad optimates Samariæ: Si mihi obsequentes fueritis, præficeite vobis e filiis Ahabi, regis Israelis, regem. Rescribentibus ipsis: Non est nobis præter te rex, scripsit: Omnes ergo filios Ahabi, regis Israelis, e medio tollite. Fuerunt autem Ahabi filii et nepotes viri septuaginta, quorum interfectorum capita ad Jehu miserunt. Profectus ergo Jehu Samariam, neminem ex Ahabi stirpe B reliquum fecit, quem non interficeret. Occurrens autem in via viris quadraginta duobus, quinam essent interrogavit, dicentesque: Nos Achazie regis Judæ fratres, jugulavit. Baëlis autem idoli templum in Samaria diruit, sacerdotesque ac principes nevi dedit; regnavitque in Israelitis annos viginti octo. **220** Egressamque Ahabi uxorem Izebelem, quæ se in Jehu occursum ornaverat, interfecit, quam, cum diebus aliquot projecta jacuisset, comederunt canes. Deinde corporis ejus reliquias sepeliri jussit. Porro Athalia, cum post filium in Judam Hierosolymis regnaret, filii sui Achazie liberos interfecit, familiam Davidicam querens ut ipso e medio tolleret, quod ipsa genus C ducebat ab Achabo Israelis rege, totam stirpem Davidicam extinctam cuperet. Erat autem ipsi filia; Achazie soror, nomine Jehoshuba, Jehoiadæ principis sacerdotum uxor, quæ subreptum a matre ipsius filium Achazie cui nomen Joash, septem annis apud se abscondit. Prophetarunt sub ipsa Elisha et Obadia. Athalia autem Hierosolyma scortatione inquinavit. Jussit enim feminas publicæ absque metu scortari, necnon viros stuprum cum feminis nemine increpante committere. Ubi autem adolevisset Joash Achazie filius, Jehoiadæ sacerdos convocatis Judæ principibus ad illos Joashum ipsum Achazie filium produxit, quem illi regem sibi constituerunt. Quo audito, Athalia, scissis vestibus ad ipsum conspiciendum egressa, D eladio interempta est. Regnavit ergo Joash Achazie filius Hierosolymis in Judam quadraginta annos; regno autem præfectus est annos natus septem; idque anno regni Jehu regis Israelis septimo. Matri Joashi nomen **221-223** erat Sebia Birsebaitis. Ejus tempore prophetarunt Elisha, Uria, et Zacharia Jehoiadæ sacerdotis filius. Neque destitit bene se in Juda gerere, donec moreretur Jehoiadæ sacerdos, qui annorum centum erat et triginta. Cepit deinde Joash rex sibi idola quæ coleret, quod cum facere ipsum vetaret Zacharia propheta Jehoiadæ filius, jubente ipso lapidatus interiit. Hoc scilicet præmium retribuit Joash Jehoiadæ sacerdoti; regnum ipsius ope adeptus, filium ejus Zachariam interfecit. Egressus autem

contra ipsum Hazael, Syriæ rex, urbem Gat ei abstulit, ipso apud illam devicto; deinde Hierosolyma ascendere in animo habuit. Magnopere igitur ab ipso metuens Joash omnes thesauros qui in templo fuere, quos reposuerant patres ipsius Josaphat, Joram et Achazia, quosque ipse contulerat, acceptos, ad Hazaelem, Syriæ regem, misit, qui ab ipso reversus est.

Mortuus autem Jehu Israelis rex Samariæ sepultus est, regnante post ipsum filio ipsius Achazo Samariæ annos septemdecim, idque anno regni Joashi Judæ regis vicesimo tertio. Hic idola sibi accepta coluit. Prævalentes autem Israeli Hazael Syriæ rex, et Hadad Hazaelis filius, viros Israeliticos bello absumpserunt, adeo ut non essent reliqui Achazo Israelis regi in bello præter pedites decies mille, et **224** equites quinquaginta. Porro, mortuus est Elisha propheta. Mortuus etiam Hazael, Syriæ rex, cui in regno successit filius ipsius Hadad. Reversus deinde Achaz Israelis rex Hadado Hasaelis filio rege Syriæ devicto, urbes, quibus captis imperaverat pater ipsius, illi abstulit. Mortuus deinde Achaz, Israelis rex, Samariæ sepultus est, regnante post ipsum in Israel Samariæ annos sexdecim filio ipsius Joash: idque regni Joashi regis Judæ tricesimo nono. Ille pejus se gessit patre suo, atque idola coluit. Joashum autem Judæ regem adorti servi ipsius interfecerunt, quo in civitate Davidis sepulto imperavit, Judæ Hierosolymis annos viginti novem filius ipsius Amasia. Idque anno regni Joashi regis Israelis secundo. Ille captos servos qui patrem ipsius interfecerant jugulavit. Sub eo prophetavit Amos propheta Davidicus. Ascendente autem Joasho Israelis rege Hierosolyma. Amasia Judæ rex metu ejus Beithshemsam fugiens, urbem vaenam reliquit. Diruit ergo Joash e muro urbis Hierosolymitanæ cubitos quadringentos, acceptumque auri, argenti et gemmarum quidquid in templo, necnon quidquid auri atque argenti in palatio regis Amasie fuit, Samariam asportavit. Mortuo deinde Joasho Israelis rege, atque Samariam sepulto, post ipsum Samariæ **225-227** in Israel regnavit annos quadraginta unum filius ipsius Jeroboam, idque anno regni Amasie regis Judæ decimo quinto. Mortuo Joash Israelis rege, Amasia Judæ rex a Beithshemes Hierosolyma reversus est. Post aliquod autem temporis spatium Jeroboamus Israelis rex collectis copiis suis Hierosolyma ascendit; a quo cum Amasia Judæ rex, ad urbem Lachisch fugisset, mittens ille post eum Lachi-hum, ibi ipsum interfecit; qui Hierosolyma a servis suis reportatus in civitate Davidis sepultus est. Regnavit post ipsum in Judam Hierosolymis annos quinquaginta duo, filius ipsius Uzzia, annos sexdecim natus, idque anno regni Jeroboami regis Israel decimo quinto. Ejus tempore prophetarunt Amos, ejusque filius Isaiah e familia David, Joshua Jehadi, filius Rubenita, Jonas Matabæ filius e Gathaphar.

regis Musal rumore, aliisque alios cadentibus egressus Ezekias, rex Judæ, interfecit ex ipsis virorum centies octogies quinquies mille. Sennacheribum vero regem Musal, cum fugisset Nineven, filii ejus duo, quorum alteri nomen Anzar Malach, alteri Sareser, in ipsum irruentes, gladio interfecerunt; deinde in terram Korda, quæ est terra Al-Musal, fugerunt. Iste Ezekia rex, ille erat cujus vitæ addidit Dominus: unos quindecim, quod, scilicet, propinqua morte cum nullus ipsi filius esset, conversa parietem facie amare fieret coram Domino. Misertus ergo ipsius Dominus clementissimus, misso ad ipsum angelo, notum ipsi fecit se quindecim annos vitæ ipsius adjecisse. Natus est ergo ipsi filius quem Manassem appellavit. Porro, dicitur illum qui ipsi a Deo dixerit: Addidit Deus vitæ tuæ quindecim annos, fuisse Isaiam prophetam; atque hoc verum est. Regnavit autem in Musal Filius Sennacheribi nomine Asarhaddon. Tempore autem Ezekia regis Judæ, imperavit Romanis rex nomine Romæus, qui urbem condens; ipsi Romam, appellatione a nomine suo desumpta, nomen imposuit; ab eodem etiam denominati sunt **237-239** Romani: ab eo usque tempore urbs Roma regni [caput] fuit. Regnavit autem Romæus annos triginta octo.

Mortuus autem Ezekia Judæ rex in domo Davidis sepultus est. Post ipsum Hierosolymis in Judam regnavit filius ipsius Manasse annos quinquaginta quinque, annos natus duodecim; qui tertio regni sui anno idola confecit, ad quorum cultum Israelitas adegit, ob quod cum ab Isaiâ propheta increpatus esset, ipsum interfectum seraque medium inter duos asseres dissectum igne combussit. Fertur autem Isaiæ, cum ante mortem sitiens Dominum invocasset, apertum fuisse fontem et quo bibit; estque ille fons Silwan, cujus nominis interpretatio est, Missa. Fertur etiam cum postea gentes Hierosolyma incoherent, exsiccatum esse fontem illum; at cum Israelitæ, aqua fluxisse. Coluerunt autem Israelitæ idola annis quinquaginta quatuor. Deinde Babelis rex captum Manassen Judæ regem vituli ærei, cui ignem supposuit, alvo inclusit. Oraeti igitur Manasse Judæ regi dum in simulacri alvo existeret, et ob ea quæ fecerat penitentiam agenti precesque ad Dominum fundenti, cum peccatum ille remisisset, et ipsius misertus esset, disruptum est simulacrum, ita ut exiret; misitque Dominus ipsi angelum qui sublatum Hierosolyma reportavit. Mortuus autem Manasse in horto **240** Uzze sepultus est; regnavitque post ipsum biennio filius ipsius Amon; annos natus viginti duos, qui in colendis idolis patrem suum imitatus est. Illum autem adorti servi ipsius domi suæ morte affectum cum patre suo in Uzze horto sepelierunt; regnante post ipsum Hierosolymis in Judam, annos triginta unum filio ipsius Josia, octenni. Ille autem anno regni sui secundo idola contracta, omniaque idolorum templa in Samaria, quæ exstruxerant Israelis reges, diruta

A igne combussit; occisis insuper et igne crematis idolorum sacerdotibus, nec non ossa mortuorum qui idola coluerant collecta flammis tradidit. Porro anno regni sui decimo octavo Pascha celebravit quale nemo unquam celebraverat a tempore Josue filii Nun. Sacerdos tunc erat Hilkia Jeremiae prophetae pater; qui, reperto in templo libro legis, cum illum legisset, Pascha juxta quod in illo [scriptum] erat, instituit. Sub ipso prophetarunt Chalda uxor Salu i custodis vestium templi, Jeremias et Sophonias prophetae: Jeremias autem acceptam arcam in media petra abscondit: fuit etiam ibi pseudopropheta quidam nomine Hanania. Tempore Josia regis Judæ ascendens Pharaoh Nahu (quod est Claudus) Ægypti rex, contra regem Musal, illum bello lacessitum superatumque in fugam dedit, donec Epiratem perveniret: cumque rediret **241-243** obviam ipsi profectus est Josia rex Judæ multis cum muneribus, at ipse visum eum interfecit, quem ergo reportatum a Megiddo (quæ Menbaï est) Hierosolyma, ibi ipsum sepelierunt servi ipsius, annos natum triginta novem. Post ipsum Hierosolymis in Judam regnavit tribus mensibus filius ipsius Jochaz, annos natus viginti tres. Ascendens autem Pharaoh Nahu Hierosolyma Jochazum Judæ regem captum et vinctum una cum Judæorum multitudine Ægyptum deportavit. Imposuit etiam Pharaoh Nahu omnibus qui Hierosolymis erant tributum, quod ipsis sibi quotannis offerendum injunxit, auri talenta centum, et argenti totidem. Deinde in Ægyptum reversus est.

C Mortuo autem Jochazo Judæ rege in Ægypto, regnavit post ipsum Hierosolymis in Judam undecim annos Eliakim Josia filius (qui et Joakim dictus est) annos natus viginti quinque. Ejus tempore prophetarunt Jeremias propheta, Uria Semaia filius ex oppido Aanab, et Bozi Ezekielis pater. Portavit autem Joakim Judæ rex, quotannis ad Pharaonem Nahu Ægypti regem, pro se et pro regione sua, in tributum centum auri ac totidem argenti talenta. Anno autem quarto regni Joakimi regis Judæ imperavit Bochtanasser Babeli, cui, et sub ipso, Hierosolyma ascendenti obviam factus Joakim Judæ rex, ipsi instar servi factus **244** est ad triennium. Reversus est ergo Bochtanasser Babelem mittente ad ipsum quotannis Joakim: eam quam ad Pharaonem Nahu mittere solebat, auri atque argenti summam; imperium enim tenuit Bochtanasser a Babele usque ad urbem Raphak. Postea pactum irritum reddens Joakim nihil ad ipsum misit. Mortuus autem Joakim, rex Judæ, in ædibus Davidis sepultus est. Regnavitque post ipsum filius ipsius Joachim, qui et Abia dictus est, Hierosolymis, tribus mensibus, annos natus octodecim; qui cum tributum non mitteret, accedens Bochtanasser cum exercitu suo Hierosolyma obsedit; ad quem egresso Joachimo Judæ rege, una cum matre, servisque, et Israelitarum principibus, urbem ei aperuerunt; quam ingressus Bochtanasser

quidquid in templo erat vasum, auri, argenti, et gemmarum, nec non quidquid in arce regia fuit gemmarum, auri, et argenti, Babelem asportavit; Joakimam insuper Judæ regem vincitum, una cum comitibus ipsius septies mille secum Babelem traduxit, nec non Israelitarum quotquot viribus polerent. Inter captivos erant Daniel adhuc puer, et tres pueri, Hananiah, Azaria et Misael, qui in fornacem ignis coniecti sunt. Neque in urbe relictus est vel unus quis, infirmis et pauperibus exceptis. Præfecit autem Bochtanasser Hierosolymis, Joakini regis Judæ fratrem, **245-247** Josiæ filium, nomine Mataniam, quem Zedekiam appellavit Joakini regis Judæ patrum; qui undecim annis Hierosolymis regnavit, annos natus viginti et unum. Ejus tempore prophetarunt Jeremias, Habacuc, et Buzi. Porro anno nono detinuit Zedekia Judæ rex, aurum atque argentum quod ad Bochtanasserum mittere solitus fuerat: quare iratus Bochtanasser ducem e suis quemdam, nomine Nabuzaradanum, spiculatorum principem, Hierosolyma misit, qui cum urbem triennio obsideret, maxima hominum pars fame absorpta est. Zedekia autem, Judæ rex, fuga noctu contendit ad speluncam quam paraverat, Speluncam Canum appellatam: quod cum animadvertisset Nabuzaradan, illum Jerechunti assecutus, apprehensum ad Bochtanasserum, Antiochiam misit: quem prehensum oculis privavit Bochtanasser, filiis ipsius gladio jugulatis: interfecitque Nabuzaradan magnam Judæorum multitudinem, templumque dirutum incendit, ut et urbem Hierosolyma vastatam incendit, et quidquid in templo fuit, auri, argenti et æris, Babelem asportavit, Judæorum autem cum alii Ægyptum, alii in deserta et vales fugissent, quotquot reliqui erant, ille Babelem captivos abduxit, adeo ut desolata manerent Hierosolyma, nemine ipsa incolente. Habacuc autem propheta in terram **248** Ismaelitarum fuga se recepit, deinde in Ægyptum descendit. Jeremia propheta Ægyptum fugit, idque anno regni Bochtanasseris, decimo nono.

Porro ad captivitatem Babylonicam et destructionem templi, a regno Davidis, anni sunt quadringenti septuaginta septem. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto, mille octoginta tres. Ab Abrahamo, mille quingenti nonaginta. A Phaleko, bis mille centum triginta et unus. A diluvio bis mille sexcenti sexaginta duo. Ab Adamo, quater mille nongenti et octodecim. Porro, Bochtanasser anno regni sui decimo octavo, eo nempe qui destructionem templi proxime antecessit statuam ex auro conflavit cubitos altam sexaginta, latam sex; quam cum in medio urbis Babel statuirset, omnes imperio suo subditos ipsam adorare jussit: quod si quis facere recusaret in fornace ignis comburendus erat. Selegerat autem sibi Bochtanasser ex Israelitis pueros tres, quorum unum appellavit Sidrach, alterum Misach, tertium Abd-Nagu. Tres pueri isti cum idolum non adorarent, jussu ipsius in

A fornacem ignis coniecti sunt. Misit vero Deus ad ipsos e caelo angelum qui ignem ita exstinxit, ut frigus ipsis et incolumitas esset: quod videns Bochtanasser ipsos e fornace eduxit, cumque eos scrutatus nullum ignis vestigium, nec in ipsis nec in vestibus ipsorum deprehendisset, valde miratus, metuque percussus **249-251** ipsos honore affectos, et gradu sublimi collocatos principes in palatio suo constituit. Porro anno post excidium Hierosolymorum quarto, cum vidisset Bochtanasser insomnia, congregatis onirocritis et astrologis dixit: Visiones quas vidi una cum ipsarum interpretationibus mihi narretis: sin minus, capite vos plectam. Responderunt illi: Non est nobis visionum scientia, nisi ipse nobis indices quid videris, ut illud tibi explicemus. Iratus ergo Bochtanasser in animo habuit colla ipsis præcidere, Daniele autem prophetam, qui tempore captivitatis adolescens fuit, assumptum sibi Bochtanasser domi suæ educaverat et præfecerat; ille ergo ipsi dixit: Ego tibi in somnium quod vidisti narabo, ipsumque tibi interpretabor. Vidit siquidem rex imaginem magnam, aspectu terribilem, cui caput ex auro, manus ex argento, venter et femora ex ære, crura e ferro, pedes e testa; vidit deinde rex petram grandem e monte sine alienius ope excisam, quæ imaginem istam contractam comminuit, adeo ut nullum ipsius vestigium perciperetur; petra autem mons magnus evasis, terramque implevit: hoc est quod vidit rex. Interpretatio ejus hæc: Tu, o rex, caput es imaginis istius aureum; post te regnaturus rex te inferior, argentum est; post ipsum ipso inferior, æs; **252** post illum eo inferior, ferrum; post quem denique et ipso inferior regnaturus, testa est: at post ipsum regnaturus est rex magnus cujus regnum nunquam desinet: et quemadmodum vidisti petram e monte sine alienius ope excisam quæ imaginem confregit, terramque implevit, ita erit rex iste toti terræ dominetur usque in sæculum. Bochtanasser ergo Daniele veste indutum honore affecto, omnibusque Babelis doctis præfecit, domusque suæ principem constituit; nomine Beltasar ipsi indito. Porro anno captivitatis Babylonicæ quinto post destructa Hierosolyma, prophetarunt Babeli ex Israelitis, Ezekiel filius Buzi, loco dicto Carmela; Baruch Nerizæ filius, frater ejus Saras, Daniel e prosapia Davidica, Mordechasi, Benjamita, Hacaï, Zacharia filius Barachizæ, Malachias, Ezra, et Nahum. Fueruntque Ægypto prophetae Habacuc, Simoonita, et Jeremia. Coluerunt autem Israelitæ in Babele idola, ob quod cum ipsos increparet Ezekiel propheta, in eum irruentes Israelitarum primores morte ipsum multarunt. Porro Bochtanasser anno regni sui vicesimo quinto Ægyptum profectus reges ejus interfecit; imperavitque Ægypto, Syriæ, terræque Judæ, Romæorum, Græcorum, Persiæ, Babelis et Al-Musal. Totum regni ejus spatium annorum erat quadraginta quinque, quorum novemdecim exci-

diura **253-255** Hierosolymorum et captivitatem Israelitarum antecesserunt; viginti sex secuti sunt.

Mortuo Bochtanassero rege, post ipsum regnavit filius ipsius Evil-Mardocho annos viginti tres. Hic Joachim, Israelitarum regem, e carcere eductum, veste induit, beneque tractavit, nec non Israelitis quotquot in carcere erant dimisit. Jeremia autem propheta in Ægypto lapidatione e medio sublatus est, lapidibus petitus usque dum moreretur, [ibique] sepultus. Ferunt Alexandrum cum Ægyptum ingressus esset, Jeremiæ prophetæ corpus Alexandriam translatum ibi sepelisse. Mortuo Evil-Mardocho post ipsum triennio regnavit filius ipsius Beltasar, deinde interfectus est. Quippe, cum instructo convivio una cum comitibus suis ederet ac biberet, ebrius jam factus afferri jussit vasa templi aurea et argentea quæ Hierosolymis abduxisset avus ipsius Bochtanasser, in quibus cum bibisset et sociis suis bibendum præbuisset, interea dum in loco suo dormiret, vidit ecce volam manus in pariete, cujus digiti [aliquid] scriberent. Migno igitur metu consternatus omnes Babyloniorum doctos convocavit ut scripturam istam legerent atque interpretarentur. Quod cum illi facere non possent, dixerunt regi: Est hic ex Israelitis quidam, nomine Daniel, quem ad honorem evexit, et magni fecit avus tuus Bochtanasser; ille **256** tibi scripturam hanc et leget et interpretabitur. Accersivit ergo rex Danielelem, qui illud quod scriptum fuit ipsi legit. Erat autem, *Mani, Thecel, Pharas*. Dixit ergo; Interpretatio Mani, est, Deus regnum tuum perfecit et ad magnitudinem perduxit. Interpretatio Thecel, regnum ubi perfectum fuerit, deficere. Interpretatio Pharas, regnum tuum Medis et Persis distributum iri. Rex ergo Danielelem veste et torque aureo induit. Ista autem nocte interfectus est rex Beltasar, Regnumque post ipsum occupavit Darius Asriri filius, Medus, e Madanensium sc. stirpe, anno uno. Hic autem assumptum Danielelem exercitui suo præfecit, quam ob causam invidia erga ipsum commoti, duces ejus, ipsum apud regem incusarunt dicentes: Danieli in animo est in regem rebellare atque ipsum interficere. Conjecit ergo rex Danielelem in lacum leonibus truculentis plenum. Deinde pœnitentia motus est. Die ergo crastino e lacu extractus est Daniel a feris intactus. Metuens ergo rex duces istos qui Danielelem accusassent in speluncam conjecit, quos devorant feræ. Danielelem autem præfecturæ exercitus et dynastiæ restituit.

Ubi autem periisset Darius Persarum rex, primus qui Persis imperavit, fuit Cyrus Persa, qui etiam Danielelem exercitui suo præfecit. Fuit autem Babeli idolum æreum ingens cui nomen Bel, cujus dimensum **257-259** quotidianum erat duodecim modii similæ puræ, oves quadraginta, et vini sextarii sex, quod cum quotidie adequitans rex adoraret, vetuit cum hoc facere Daniel, dicens: Qui inserviunt idolo, ipsi ejus dimensum comedunt. Cum ergo rex convocatis famulis istis minatus es-

set, cum illi confessi sunt; quare et idolum confregit, et famulos morte affecit. Fuit etiam Babeli draco prægrandis, quem cum Babelis incolæ colerent, Daniel regi: Si mihi in ipsum potestatem concesseris, ego ipsum interficiam. Acceptis ergo adipe, pice et pilis, iisque subactis cum draconem cibasset ipse illico mortuus est. Viso ergo quid fecisset Daniel invidia erga eum moti Baby'onii, ipsum apud regem deferebant, dicentes: Daniel cædem tuam molitur. Iratus ergo rex ipsum in speluncam feris noxiis plenam conjecit, ubi sex diebus substitit; feris istis dimensum singulis diebus erat boves bini, cum ovibus binis: at sex istis diebus nihil omnino carnis conjectum fuit. Habacuc autem prophetam qui in terra Judæ, loco quodam dicto Tekoa, fuit, dum lentes coqueret, et panem intritum paropsidi inderet, quo messorum cibaret, e cælo inclamavit angelus: Heus Habacuc, illud quod apud te est, ad Danielelem, Babellem, feras; ille siquidem jam sex diebus, quibus in spelunca ferarum fuit, nihil comedit. Habacucum ergo prophetam **260** capillo capitis prehensum, una cum cibo qui in manibus ejus fuit, Babellem portavit, et super lacum in quo erat Daniel posuit; qui ergo ipsum inclamans dixit: O Daniel, me Habacucum misit ad te Dominus cum cibo quo vescaris. Ascendens ergo Daniel e lacu comedit, Deumque celebravit, ac rursus in lacum descendit. Habacucum autem sublatum in terram Judæ reportavit angelus. Deinde rex pœnitentia motus ob illud quod Danieli fecerat, ipsum e specu a feris intactum eduxit; quod miratus rex ipsum præfecturæ exercitus restituit. Cyrus autem Persa, cum triennio regnasset, mortuus est, regnante post ipsum Achashavirosho annos duodecim. Post quem filius ipsius Cyrus, cognominatus Darius, annos triginta imperavit. Cujus regni anno primo mox diem obiit Daniel propheta. Anno autem regni sui secundo Israelitas Hierosolyma redire, urbemque ac templum ædificare jussit. Cujus causa fuit quod Cyrus Persa, Israelitidem quamdam nomine Maledat, Zerobabelis sororem, uxorem ducens, ipsam Persarum more reginam constituerit. Quæ cum ipsam amaret Cyrus, petiit ab illo ut Zerobabelis fratris sui gratia Israelitas Hierosolyma remitteret. Jussit ergo Cyrus Zerobabelem Hierosolymis imperare. Sub ipso prophetarunt Aggeus, et Zacharias. Porro fuit Cyro œconomus **261-263** ex Israelitis nomine Nabthania, Haliae filius, qui et captivitatis princeps fuit. Ille templi struendi curam suscepit, quocum una fuerunt Ezra Sacerdotis filius sacerdos, et Israelitarum multitudo.

Jam a captivitate Babylonica ad templum conditum anni fuerunt septuaginta. Annis autem quatuor perfecta est structura; structura ejus præfuit Zerobabel filius Salatielis, filii Achia, qui cognominatus est Joachim, Judæ regis, quem captivum abductum in carcerem conjecit Bochtanasser. Regnavit autem Zerobabel Hierosolymis in Israelitas.

Porro uno post urbem conditam anno diem obiit Ezra sacerdos, qui, ante Josue filii Josadaci sacerdotis adventum, sacerdotis munus obiit: qui cum Judæos in multis circa legem errasse offendisset, librum legis ipsis descripsit, eum nempe qui hodie in manibus ipsorum est. Resque ad legem ipsorum spectantes ipsis renovavit, et jura docuit. Mortuo Cyro Dario, Babelis rege, post ipsum imperavit filius ipsius Kamysus annos novem: post quem Samardius magus annum unum. Hic magus cognominatus est quod ipsius tempore floruerit Persa quidam nomine Zoradasht, qui magorum religionem condidit ædibus igni dedicatis. Post ipsum regnavit Dara primus, annos viginti. Post illum Artachshast Longimanus **264** cognominatus, annos viginti quatuor, ejus tempore floruit in Græcorum regione, in urbe Co, Hippocrates sapiens artis medicæ auctor. Dicit Said Patriei filius, medicus: Hujus rei indicium est quod refert Galenus in sua juramenti et mandati Hippocratis explicatione, scilicet regem Persarum ad Hippocratem misisse, ac magna pecuniæ summa oblata [invitasse] ut ad ipsum accederet; voto autem ejus non annuisse Hippocratem, neque ipsum adisse, cum nequaquam ipsi æquo consentaneum videretur Persas qui Græcorum hostes essent sanare. Refert autem Honain Isaaki filius, in sua libri hujus e lingua Græca in Arabicam versione, meminisse Galenum, Hippocratem non adisse Artachshastum Longimanum appellatum, quod regnante ipso contigisse feratur Persis morbum dictum Al-Mawarek (vel juxta aliud exemplar, pestem). Misisse ergo ipsum ad urbis Ko præfectum quem rogavit, ut Hippocrati centum auri talenta traderet, ipsumque ad se, honorifice tractatum, adduceret, quo Persas a morbo qui ipsis contigisset, sanaret; abuisse autem Hippocratem, cum non æquum judicaret Græcorum hostibus opem ferre, eosque sanare.

Mortuo Artachshasht Longimano, post ipsum imperavit Artachshasht Magnus, annos triginta et unum. Post eum Saadianus annos tres. Post ipsum Dara secundus, **265-267** qui cognominatus est Al-Naceth annos septemdecim. Post eum Artachshasht, e filiis fratris Cyri secundi, annos viginti duos. Ejus tempore floruerunt in Græcia sapientes et philosophi, Hercules, Malus, Pythagoras, Socrates, Solon legislator, Zenon, et Empedocles. Post ipsum regnavit annos viginti filius ejus Artachshasht, qui cognominatus est Achus. Hic copiis suis collectis Ægyptum petiit, quam rege ipsius devicto occupavit. Rex autem Ægypti (cui nomen Pharaon Shanak) devictus, timens ne si in manus Achusi, Persarum regis incideret, male ab ipso multaretur, rasis capite et barba, ac mutatis vestibus Macedoniam urbem profugit. Achus vero Persarum rex Fustati, Ægypti arcem, condidit, quæ hodie Kasrolshamaa audit: in qua et templum magnum extruxit, igni dedicatum, quod hodie ecclesia Sancti Theodori appellatur. Fuitque Mace-

doniæ rex Philippus Alexandri pater. Mortuo Achuso Persarum rege, post ipsum regnavit filius ipsius Arses, qui cognominatus est Nacet, annos undecim. Ejus tempore floruerunt in urbe Athenarum et Græcorum regione philosophi sapientes, Plato, Censalon [Xenophon], Democritus, Apollonius, et Socrates. Mortuo Arseso Persarum rege, post ipsum regnavit filius ipsius Darius annos septem, quem interfecit Alexander. Regnum tenuerunt **268** reges isti in Musal, Babylonem, Persiam et Amedum. Causa autem cur interficeret Alexander Darium hæc erat, quod cum mortuo patre Philippo successisset in Macedonia regno Alexander annos sexdecim natus, atque Dario Persiæ regi nuntiatum esset Alexandrum post patrem suum Græcis imperare, illa ipse [subjugandi] cupidus, litteras ad ipsum conscripserit, quarum hoc exemplar est: « Nuntiatum est mihi te injussu meo in Græcos regnum occupasse. Quod si eadem qua per tuus via incessisses in consilio capiendo, et quod ego te jussissem fecisses, hoc tibi melius fuisset, et prosperitatem tuam diutius continuasses. Verum ad hoc te impulit pueritiæ deceptio pro tua et tuorum ignorantia. Recede ergo ab eo quo jam es [loco,] et pro teipso, et patria tua redemptionis pretium afferens, culpam tuam confitere, atque hoc cito omni mora deposita facias. Sin minus ad te cum Persarum viris profectus, patriam tuam eorum pedibus conculcabo, viros tuos occidam, teque prosperitate tua exuam. Misi interim tibi illud quod si numerare possis, numerare etiam viros et comites meos poteris. Vale.»

Miserat autem ad ipsum per legatum sesamorum excorticatorum modium. Accedens ergo Darii legatus ad Alexandrum, ipsi litteras et sesama obtulit. Alexander igitur congregatis **269-271** comitum suorum præcipuis ac Darii litteris audientibus prælectis, dixit: Si uno animo fueritis ipsum vincetis, sin ab invicem separati, vobis inhiabit. Cui responderunt singuli prout ipsis tunc visum fuerat. Quibus Alexander: Ominatur mihi animus victoriam in Darium (ejus mihi indicium inde est quod comites suos sesamo assimilavit, quod cibus est pinguis, et sine molestia editur), nosque regno ipsius potituros. Dixerunt ipsi socii ipsius: Ita faciat Deus. Respondit ergo Alexander Dario litteris scriptis quarum hoc exemplar est: Ab eo qui a Deo rex constitutus est, Alexandro servo Dei, et Græcorum rege ad Darium præcelsum. Intellexi litteras tuas, et quomodo me ut in mandatum tuum rebellem indigitaveris, et quid mihi comminatus fueris. Videlicet si a gradu meo non recessero, et differam illud afferre quod scripto tuo jussisti me tibi afferre, profecturum te contra me cum viris Persarum. Certe dictat tibi animus tuus quæ non assequetur manus tua, nec apprehendit cogitatio tua. Ego autem ad te revera proficiscar cum leonibus Græcorum, et quomodo se res habeat docelo te ubi obviam tibi factus fuero. Misi interim tibi quo dignoscere possis quanto aciores **272** viris

tuis fuerint viri mei. Vale. Misit autem ad ipsum A saecum sinapis. Reversus ergo ad ipsum legatus ipsius, quid fecisset Alexander ipsi nuntiavit. Alexander autem, convocatis patriciis ac viris primariis, sic illos allocutus est : O popule, tribus proprietatibus perficiuntur res, videlicet consilio bono, viribus ad idem [exsequendum], deinde hæc utraque in actum intentione sincera perducendo. Quisquis ira comparatus fuerit, idoneus est ad ea quæ cupit assequenda ; si quis ergo vestrum his instructus fuerit, mihi se adjungat, et quicumque secus se habuerit, a me recedat. Responderunt illi : Proprietates istas in rege conjunctas, in nobis discretas posuit Deus, nec cessabit e nobis quispiam ultimum quod penes ipsum fuerit [præstare]. Quod ipsorum responsum cum probasset Alexander, paratis statim copiis ad bellum Dario inferendum profectus est.

Qui cum in Mesopotamia concurrissent, fuit inter ipsos quadraginta dierum spatio bellum. Darius vero quinque confectis fossis in singulis ducem cum duodecim virorum millibus collocaverat, quorum nulli nisi quinto quolibet die pugnandi vices obtigerunt. Suis etiam injunxerat singulis diebus duorum [sibi] Græcorum capita [afferre]. Allata sunt ergo illi quotidie duorum vel unius saltem Græcorum capita. Ob quod magna animi tristitia **273-275** affectus, iraque quanta fieri potuit exæstuans Alexander misit ad Darium qui ipsi diceret : Parum abest ne mutuo consumamur ; visum est autem mihi quod salutem nostram simul et vestram consulatur, nimirum ut cum instruendæ sint acies, spatium relinquunt nobis comites tui quo ordines tuos ad ditionis tuæ limitem pertranseam, deinde ad patriam meam revertar. Neque enim animus nobis est certamen detrectare ; esset hoc opprobrium quod elui, macula quæ mundari, flagitium cui ignosci, non posset. Respondit Darius : Non visum est nobis ullo modo quod petiisti concedere. Quod cum vidisset Alexander, [homines] ad aliquid contra caput ipsius machinandum incitavit dicens : Heus ! Græci, est hoc imbecillitas, et opis indigentia. Estne e vobis aut e Persis qui aliquid mihi hoc in negotio comminiscatur, quo me a tristitia ista exsolvat, [hac mercede] ut sit ipsi regnorum Persiæ et Græciæ, nec non omnium quæ in gazophylaciis fuerint, dimidium ? Quæ Alexandri verba cum audissent Chesnesph et Adarshist Adarbachtii filii, qui satellitibus Darii [vel, juxta aliud exemplar, exercitibus] præerant, commissa jam pugna Darium adorti gladiis confoderunt, adeo ut pronus decideret. Persæ autem in fugam conversi sunt magna ipsorum strage edita. Alexander vero ubi ad Darium eo modo se habentem pervenisset, **276** equo descendens Darii caput gremio suo imposuit, abstersaque facie et vulnere alligato, ipsum osculatus et in lacrymas profusus dixit : Laus Deo, qui te interfici noluit a comitum meorum aliquo ; erat hoc, quod videmus, præscientia Dei [determi-

PATROL. GR. CXI.

natum] : pete autem a me quod tibi visum fuerit. Tria tibi a me impetrare licebit, tu unum mihi tantum concedas. Dixit ergo illi Darius : Hoc a te peto, ne familiis apud Persas illustribus satos, et nobiles perdas, sed liberos dimittas ; peto etiam, ne Ignium ædes diruas, earumque ædituos bene tractari jubeas ; denique ut me de interfectore meo ulciscaris, ipsumque mihi adjungas : nam si superstes manserit, tuorum etiam beneficiorum immemor erit, ut erga me antea se ingratum præstitit. Promisit ergo Alexander præstiturum se quod petierat. Dixit deinde Alexander : Quod a te vellem est, ut filiam tuam Rushtæ mihi in uxorem concedas, illud enim te sciente ac consentiente fieri vellem. Respondit illi Darius : Illam tibi in uxorem trado hac conditione, ut post te regnum progeniei tuæ ab ipsa oriundæ relinquant. Quod cum annuisset ipsi Alexander illam uxorem duxit.

Mortuum autem pretiosissimis quæ apud regem erant linteis involvi curavit ; deinde Græcorum Persarumque exercitus, feretrum armatos comitari jubens, ipse etiam cum comitum suorum **277-279** præcipuis idem secutus est donec ipsorum terræ mandasset. Dixit ergo Alexander : Etiam si præstiterim Dario quod vidistis, usquequaque tamen hostis mihi fuit, ac certe magnam rem tentavit qui me hoc negotio expedit, cui mercedem rependere necesse habeo ; libellum ergo suum mihi porrigat ; sancte enim per Deum juro ipsum exaltatum iri et a me supra omnes socios meos evehendum. Statim ergo se illi offerentes Chesnesph et Adarshist, Adarbachtii filii, dixerunt : Nos Darii comites sumus, et qui negotium hoc tibi expeditimus : præsta igitur nobis quod pollicitus es. Jussit ergo ipsos super duabus trabibus sublimibus suspendi ; dixitque : Certe hi duo meriti sunt hoc quod ipsis fieri jussi, ob suam erga dominum suum infidelitatem ac fraudem ; qui enim domino suo fidem non præstiterunt, nec alteri præstabunt. Ego interim quod ipsis pollicitus sum exhibui : ipsos supra omnes socios meos evehendo. Tum in Darii matrem uxorem et filiam donaria ac vestes conferri jussit, ipsasque honore affecit : duces etiam ac viros Persarum primarios, muneribus, **D** vestibibus, honorariis, rebusque ad victum necessariis donari jubens, ipsos in iisdem quibus erant dignitatum gradibus confirmavit : quare ipsum amore prosecuti sunt, ac consuetudinem cum ipso habuerunt. Invitavit etiam eorum quos libuit ad Indiam **280** invadendam, qui ergo ipsi operam alacres ac læti præstiterunt. Ita in septem climata regno potitus est Alexander.

Jam a captivitate Babylonica ad regnum Alexandri anni sunt ducenti sexaginta tres. A regno Davidis, septingenti quadraginta. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto, mille recenti quadraginta sex. Ab Abrahamo, mille octingenti quinquaginta tres. A Phaleko, bis mille trecenti nonaginta quatuor. A diluvio, bis mille nongenti viginti quinque. Ab

Adamo, quinquies mille centum octoginta unas. Alexandri præceptor fuit Aristoteles philosophus. Fuit etiam Athenis sapiens nomine Diogenes. Devicit ergo Alexander regiones, suberantque ipsi Græcorum reges tredecim, tredecim etiam urbes condidit, quarum alix in Occidente, alix in Oriente. Bella etiam gessit, ac victorias reportavit quales regum [præter ipsum] nemo. Urbem etiam condidit quam de nomine suo Alexandriam appellavit; ad quam a Macedonia imperium transtulit. Pharum etiam Alexandria extruxit, quam omnibus navigantibus in signum, quo ad Alexandriam dirigerentur, posuit. Postquam autem devictis regibus et subjugato mundo Babelem pervenisset, venenum illi bibendum dederunt, quo mortuus est. Cujus causa fuit, quod cum mater ipsius Olympias litteras ad ipsum scripsisset, in quibus illum quem Macedonia præfecerat accensaverat, **281-283** iratus Alexander morte illum afficere in animo haberet; quo intellecto vir ille filium suum cum muneribus pulchris mittens, tradidit etiam ipsi venenum mortiferum, jubens aliquo uti commento quo ipsum veneno perimeret. Profectus igitur juvenis, cum quæ secum habuit munera obtulisset, inter reliquos in Alexandri pocillatorem incidit, cui, quod non ita pridem iratus Alexander ipsum percusserat, pectus ira æstuabat; hic ergo proposito ipsius favit: conspirante etiam cum ipsis quodam ex Alexandri familiaribus. Contigit autem ut Alexander comitibus suis convivium instrueret, quibus acentibus ac bibentibus, ipse cum familiaribus ac convivis suis concessit, hilaritate ac colloquio indulgens. Cum ergo vino victus esset, venenum illud regis poculo immiscens pocillator, regi porrexit; quo epoto, confestim mortem [ingruentem] sensit; quare accersito scriba suo, ipsi ad matrem suam epistolam dictavit, cujus hoc exemplar: « Ab Alexandro servo Dei, qui heri omnium terræ filium dominus, hodie ejusdem depositum est, ad Olympiadem matrem suam benignam, misericordem, qua propius frui non licet. Pax tibi integra, optima. Viam quam calco ego, ea est quam calcarunt qui præcesserunt priores. Tu, ceterique qui mihi superstites sunt, vestigiis **284** [nostris insistitis]. Siquidem illud cui in hoc mundo similes sumus, est dies hodiernus, qui præcedentem pellit. Ne autem ob mundum hunc contristeris, cum suos fallere soleat. Exemplum hujus rei habes in eo quod tibi notum est de rege Philippo, qui nullo modo obtinere potuit, ut vel tecum permaneret, vel mihi superstes esset: præcinge igitur te patientia, et impatientiam pelle, teque a turba subducens, jubeas ne ad te ingreditur quis, nisi cui infortunium aliquod acciderit, quo quid sit illud scire poteris, et statum tuum melius percipias. Tu res tuas age, illud autem ad quod ego tendo, melius est, ac facilius eo quo fui [statu]. Bene autem mihi, tibi que ipsi facias consolationem et patientiam admitt-

A « tendo, ne dominetur tibi tristitia. Scriptæ sunt ad te litteræ istæ meæ, die hujus mundi ultimo, futuri primo: hæc spe ut tibi ad consolationem inservituræ sint, gratæque futuræ. Ne autem contra ac opinor facias, neque spiritum meum contristes. Vale. »

Tum signari litteras, atque ad matrem suam secreto mitti jussit: ac cum Philemoni consiliario suo, ut mortem suam celaret, et citissime Alexandriam iret, præceperat, diem obiit. Fertur autem Alexandrum, cum Komosum pervenisset, in morbum gravem incidisse, quo continue laboravit, crescente in dies **285-287** ægritudine: narraturque ipsi a matre fuisse astrologos cum primo nasceretur dixisse, Morturum ipsum in loco cujus colum, aurum esset, terra ferrum: ipsum ergo ita se habentem perrexisse usque dum ad Shabrazur perveniret; at inter eundem cum ingravescente morbo descenderet, suppositæ sunt ipsi tabulæ binæ, superimposita lorica ferrea, cui insedit, tegente ipsum quodam clypeo deaurato: quo conspectus ejus quod narraverat ipsi mater, recordatum, accersito qui ipsi a consiliis erat, litteras ad matrem dictasse, ac tum diem obiisse. At ubi ad matrem ipsius pervenissent litteræ, ipsa epulum sibi institujussit, ad quod deinde homines convocavit, præficiens portis qui neminem introire sinerent, nisi cui nullum accidisset infortunium. Janitores ergo, omnes qui accederent interrogantes, cum aliquem infortunium aliquod passum fuisse reperissent, introire non sinebant, adeo ut omnes, nomine relicto, redirent. Quod cum vidisset, consolatione admissa patientiam induit, pro conspecto habens viam esse hanc [omnibus communem]. Porro Philemon consiliarius Alexandri corpus honoris causa arcæ aureæ imposuit. In alio exemplari legitur ipsum illud melle implevisse, morte ejus celata, exercitus et thesauros Alexandriam deduxisse; eo autem cum pervenisset, mortem ejus notam hominibus **288** fecisse, arca in medium prolata, eaque in pavimento deposita, sapientes jussisse unumquemque Epicedium canere quod amicis solaudis, omnibus instituendis, inserviret. Dixit ergo Philemon sapiens: Magnum hic dies exemplum exhibet. Præcessit malum ejus, quod a tergo erat; et retro abiit bonum ejus, quod præcesserat; Quicumque autem eum cujus abiit regnum, deflere velit, defleat. Plato sapiens: Hæus! qui per vim [omnia] agebas, collegisti quod te decepit, et a te recessit; ita ut tibi adhæreat reatus ejus, utilitas autem ad alium redierit. Aristoteles sapiens: Abiit a nobis Alexander loquens, reversus est ad nos silens. Naren sapiens: Dic gregi Alexandri, Hic est dies in quo custodit grex pastorem suum. Nilon: An consolabitur nos, ob regem nostrum, nisi qui infortunium passus solatium accepit? Dixit alius: Hæc est via, qua necesse eundem est. Eodem ergo affectu quod duraturum est querite, quo peritura queritis. Alius:

Sufficit hoc in exemplum : heri fuit aurum Alexander thesaurus, hodie Alexander in auro reconditus. Alius : Sequetur te qui morte tua gaudet, quemadmodum tu secutus es eum cujus morte gavisus es. Dixit Lotas philosophus : Ne miremini eum, qui cum in vita sua nos non instituerit, nobis tandem se morte sua monitorem præbuit. Dixit Metron sapiens : Heri, heus tu! **289-291** audire potuimus, non autem loqui [coram te], nunc verum audis quæ loquimur? Dixit Sis sapiens : Hic multos morte affecit ne moreretur, at mortuus est; quomodo non potuit a se mortem morte repellere? Dixit alius : Non ita erudit nos Alexander sermone suo, ac silentio suo nos erudit. Dixit Demetrius sapiens : Heus tu! cujus ira mors fuit, cur non ipsi morti iratus es? Dixit alius : Timent jam arces tuæ, o rex, et securæ sunt arces te timentium. Dixit alius : Quam caute jam a te abstinent homines, o rex, et quam avidè arcæ tuæ inhiant! Dixit alius : Quam veraciter agit mors cum suis, nisi quod illi oculos suos claudant, et aures obturent! Dixit Philokaton sapiens : Quod ad mundum, cujus hoc est ultimum, certe nobis satius fuisset a primo ejus abstinuisse. Dixit alius : Heus! homines, ne defleatis illum qui flere desit, sed seipsum unusquisque vestrum defleat. Dixit alius : Rogo mihi dicas, qui animum regionum amplitudine latiore gessisti, quomodo jam pati potes locum tam angustum? Dixit alius : Si non defleatur de morte nisi novitas ejus, certe quotidie mors nova accidit. Dixit alius : Si elatus fuisti, jam humilis es, et si invidendus fueras, jam certe miserandus es. Dixit alius : Quid est? o tu cujus ira formidanda erat, et latus munitum, **292** cur non iratus es, ut a te discederet mors? aut, cur non te protexisti, ut a te impotentiam repelleres? Dixit alius : Sufficit vulgo in exemplum mors regum; et sufficit regibus in commonitionem, mors vulgi. Dixit alius : Non aliud edidit Alexander documentum illustrius, morte sua. Dixit alius : Fuit vox tua terribilis, et regnum tuum præcelsum; jam vero sefecit vox tua, et regnum tuum depressum est. Dixit alius : Fuit tibi copia benefaciendi, non autem mihi loquendi; jam vero est mihi copia loquendi, non autem tibi benefaciendi. Dixit alius : Si heri a te non fuit quisquam securus, hodie certe non timet te quisquam. Dixit alius : Heri sollicitus fuit pastor ob gregem, hodie grex ob pastorem suum. Dixit alius : Pervenisti jam ad illum cui debitor eras, ob debitum quod necesse est ut solvas, atque utinam scirem qua patientia uteris in debito quo teneris solvendo? Dixit alius : Si antea ea fuisset tibi gravitas, et temperies quæ hodie est, certe prudens fuisses. Cumque loquendi jam finem fecissent philosophi, surgens Rushtac, Darii regis Persarum filia, Alexandri uxor, quæ omnium Alexandro charissima fuit, manu arcæ imposita dixit : Non putaveram, o rex, cum Darium vinceret, regnum tuum devictum iri. Tum dixit phi-

* Luc. II, 9 seq.

losophis : Si vestri de Alexandro sermones illudendi **293-295** gratia fuerunt, reliquit poculum quod ebibit, vobiscum, de quo videndum est vobis omnibus quid sentialis. Sin ad consolationem et luctus signum, parate vos ad respondendum, et argumenta conquirete, siquidem gustaturi estis quod ille degustavit. Sint ergo opera vestra dictis vestris consentanea, neque enim in securitate positi estis. Tum egressa Alexandri mater gena sua arcæ admota dixit : Abunde nos consolati estis. Certe quod timueram Alexandro, jam illi accidit, neque reliquum est illi vel contra illum regnum; valde ergo a mundo abstineatis, et quod a vobis debitum est præstate. Accepi consolationem vestram, ipsumque sepeliri jubeo.

B Regnavit autem Alexander annos sedecim : vixit in totum triginta duos. Porro præfecerat Alexander unicuique regioni servum [at juxta aliud exemplar, præfectum], vetans ne ad quem in provincia cui præerat, mitterentur litteræ ab alio qui ipso potestate major esset. Ab omnibus autem ad se dari litteras jubens, nec quem etiam se excepto, regem appellari. Mortuo igitur Alexandro unusquisque provinciam suam occupavit. Et divisum est Barbarorum imperium, Persiæ et Ahwazi regno penes Ashaganidas manente, qui tribuum reges audierunt. In Alexandriam autem et Ægyptum post Alexandrum septem annos regnavit frater ipsius **296** nomine Philippus, qui Ptolomæus Aridæus cognominatus est [vel juxta aliud exemplar, annos quadraginta]. Post ipsum Ptolomæus, cui nomen Alexander, cognomen Galeb-Vzr, annos viginti septem [aliud exemplar viginti unum habet]. Hic anno regni sui vicesimo Hierosolyma mittens, inde septuaginta viros e Judæis Alexandriam adduci curavit, quos sibi legem librosque propheticos e lingua Hebraica in Græcam transferre jussit, ipsorum singulis seorsim ab aliis in domo sibi propria collocatis, ut ita quomodo se habitura esset uniuscujusque interpretatio videret. Cum ergo postquam libros istos transtulissent, interpretationes ipsorum inspexisset, uniusmodi erat versio, nulla prorsus discrepantia. Libros igitur in unum collectos, et annulo suo signatos in templo idoli, Serapidis dicti, reposit. Erat e septuaginta istorum numero, vir quidam nomine Simeon justus, qui Dominum nostrum Christum e templo suscepit. Hic dum legem et libros prophetarum e lingua Hebraica in Græcam transferret, quotiescunque comma aliquod in quo prophetia esset de Domino Christo interpretaretur, illi corde suo non assentiens, dixerat, Hoc fieri non potest : Deus ergo vitæ terminum ipsi auxit, adeo ut annos trecentos quinquaginta viveret, donec Christum Dominum videret; **297-299** quem ubi vidisset, *Nunc, inquit, dimitte, o Domine, servum tuum secundum verbum tuum in pace; jam enim viderunt oculi mei salutem quam parasti coram omnibus gentibus* ⁹⁰.

Mortuo Ptolomæo G. lebvro, regnavit post ipsum

annos viginti novem Ptolomæus cognominatus Lepus. Hic Alexandriae Hippodromum magnum ad equorum certamen extruxit, qui tempore Zenonis regis igne periit. Post illum annos viginti sex regnavit filius ipsius, Philadelphus cognominatus. Deinde annos viginti quinque Ptolomæus, cognominatus Evergetes. Et post ipsum annos septemdecim Ptolomæus cognominatus Philopator. Deinde annos viginti quatuor Ptolomæus cognominatus Illustris. Post illum annos viginti Ptolomæus Philometor. Ejus tempore Antiochus, Græcorum rex, devictis Syria et Judæa, Judæos e Syria expulit, omniaque illis mala, et cruciatuum genera intulit. Post illum regnavit frater ipsius Ptolomæus, Evergetes etiam dictus, annos viginti tres. Eo regnante condidit Antiochus, Græcorum rex, Antiochiam, cui de nomine suo appellationem indidit qua vocata est. Post ipsum regnavit Ptolomæus, Liberator dictus, annos viginti, cujus tempore extructa est urbs Seleucia. Deinde Ptolomæus, cui etiam cognomen Liberator, annos quindecim. Deinde Ptolomæus nomine Alexander, cognomine Jasphis Philopator, annos decem [vel juxta aliud exemplar, duodecim]. Deinde Ptolomæus **300** cognominatus Phosas, octodecim dies [vel secundum aliud exemplar, octo annos]. Post ipsum Ptolomæus Dionysius annos viginti novem. Post quem filia ipsius Cleopatra (cujus nominis significatus est *peiram deflens*), annos viginti duos. Hæc Alexandriae multa extruxit ædificia magna, et miranda; fecitque opera tessellata. Extruxit etiam templum magnum, quod Saturni templum appellavit, quod sub Christianismo in ecclesiam conversum, Sancti Michaelis ecclesiam nominant; quæ eadem Alkaisariah appellata est, ac igne periit quo tempore ingressi sunt Occidentales Alexandriam cum domino nostro Almansore Abizalem, qui Abdallah audit, et Habbasa Chalifa tunc Al Moktadaro Jaafaro, et servo ejus Tacino Ægypti, et Alexandriae præfeco. Extruxit eadem in urbe Achmim columnam mensuriam, qua Nili incrementum percipitur: nec non in urbe Ansenam. Porro anno regni ejus quarto urbi Romæ imperavit rex nomine Caius Cæsar annos quatuor. Deinde post ipsum Augustus Cæsar monarchi filius, idque anno regni Cleopatras undecimo. Hic devictis regibus orbi imperavit, cujus fama cum ad Cleopatram pervenisset, illa ab ipso metuens regnum suum munivit, extructo scilicet a parte orientali ad Nili ripam, muro a Nubia regione **301-303** Pharmam usque, nec non alio a Nubia, Alexandriam usque a parte occidentali: qui hodie Hayet Ol Ajuz, *Murus vetulæ* appellatur.

Cleopatra autem Alexandriae habitavit, fuitque ipsi in Ægyptum deputatus nomine Antonius. Porro Augustus audita ejus fama, ipsi inhiavit. Nuntiatum est autem Augusto Judæos in urbe Hierosolymorum obsequium ipsi non præstare. Ablatum autem jam fuerat regnum Judæo-

rum a familia Davidica, ex quo captivi abducti sunt a Bochtanassero. Neque enim in hunc usque diem præficiunt sibi Judæi regem nisi e Davidis stirpe. Sacerdos vero fuit stirpe Davidica oriundus, nomine Aristobulus, qui regio more Judæos rexit. Misit ergo Augustus ducem e suis quemdam nomine Pætum qui Hierosolyma obsessa cum cepisset, Aristobulum Judæorum sacerdotem, compedibus vinctum, cum multis e sociis ipsius Romam misit, tributoque Judæis imposito ab illis discessit. Magna vero miseria Judæos invasit. Sacerdos autem Aristobuli loco factus est frater ipsius, cui nomen Arkan. Arkano isti cum viro quodam nomine Antipatro, Askalonita, intercessit amicitia, qui idolli cujusdam æditus fuit, idemque Herodis pater, genus e Cypro ducens. Constituit autem Arkan sacerdos Herodem viarum præfectum contra latrones, cum vir ingenii ferocis esset. Invadentes **304** autem Hierosolyma quidam ex Al Gauri incolis Arkanum sacerdotem captivum abduxerunt, Antipatro, Herodis patre, interfecto: itaque relicta est urbs sine præfecto aut principe. Herodes ergo Romanos qui Hierosolymis substituerunt demulcens multaque ipsis collata pecunia, urbi ut princeps præfuit. Auditoque Augustum Ægyptum tendere quæsivum Cleopatram, Ramlæ ipsi obviam factus, multis ipsi muneribus oblati, ipsius sibi amicitiam conciliavit. Augustus vero cum Ægyptum pervenisset, cæso Antonio, Cleopatras deputato, Alexandriam ipsam quæsivum tendit, quo captam Ignominie exponeret Romanis ostensam. Cleopatra ergo audito cæsum esse ab Augusto Cæsare deputatum suum Antonium, et captam Ægyptum, ne ludibrio haberetur timens, mortem prætulit; et ne in manus ipsius incidens, ignominie exponeretur, necem sibi conscivit; hoc nempe pacto: duas ancillas, quarum alteri nomen Abra, quæ ipsam pectere et ornare, alteri Matra, quæ ipsi ungues præcidere ac vestes induere solebat, accersitas, jussit in hortum quemdam profectas viperam quæ aspis appellatur, sibi afferre: quam inde allatam cum in ipsis primum experta fuisset, illæ festim mortuæ sunt. Videns ergo serpentem mortem subitam inferre, coronam suam prehensam **305-307** capiti imponens, seque mundo suo universo ornans, auro scilicet, argento, unionibus, hyacinthis ac smaragdus, ac deinde vestes regales induta, acceptam viperam mamillæ sinistræ (scilicet regione illa situm esse cor noverat) admovit, statimque mortua est. Visa illa Augustus tum ipsam tum factum ipsius miratus est, quod mortem servituti et ignominie prætulisset. Ferunt autem Augustum Cæsarem regem ingressum offendisse ipsam coronam suam manu sinistra, ne de capite decideret, tenentem, quo ipsam in regno suo sedentem inveniret. Ferunt alii ipsam, cum mortem sibi consciscere vellet, brachio suo cultro prius inciso adeo ut egrederetur sanguis, virus deinde, quod penes ipsam esset,

viperarum, vulnere iniecisse, quo statim mortua est.

Anno autem imperii Augusti Cæsaris duodecimo abolitum est Cleopatrz regnum. Porro a regno Alexandri ad finem regni Cleopatrz anni sunt ducenti octoginta novem. Redeunti deinde ex Ægypto Romam Augusto Cæsari, rursus obviam Ramlæ factus Herodes, multa obtulit donaria; quare, ipsum Judææ universæ cum ipsius ditionibus et regione Galilææ montanz præficiens, Augustus capiti ipsius diadema regium imposuit. At cum Hierosolyma rex jam factus reversus esset, noluerunt Judæi ipsum in eos regnare. Ille ergo tyrannidem in ipsos exercens, multos eorum **308** morte affectit. Dirutis etiam urbis propugnaculo ac templo, libros Judæorum, quos restituerat ipsis Ezra, de tribuum genealogiis ipsorumque prosapia, ablatis, omnes combussit, ne quis ex ipsis cujusnam esset tribus, aut quo patre satius dignosceret: omnia etiam sacerdotii instrumenta ablata vendidit, vestesque sacerdotum anulo suo signavit; quin et ipsum sacerdotium venale habuit, adeo ut cum ipsorum quis sacerdotem se fieri vellet, non nisi magna pecuniæ summa prius accepta munus illud in ipsum conferret: pessimeque ac inique se in regno suo gessit.

Porro anno imperii Augusti Cæsaris quadragesimo prodiit ab ipso edictum ut omnium regno ipsius per totum orbem [subditorum] describerentur nomina, virorum (inquam) cum uxoribus suis (quales olim census condebantur), ut eorum numerum recenseret. Misit ergo cum scribis ducem e suis quemdam nomine Cyrenium, quem Syriæ ac Judææ præfecit. Anno autem imperii ipsius quadragesimo primo allatum est Domine Mariæ Virginis puræ illibatæ nuntium de Domino Messia: annoque imperii Augusti Cæsaris quadragesimo secundo, et regni Herodis, Antipatri filii, in Syriam tricesimo tertio [vel juxta aliud exemplar, in terram Israeliticam], natus est Dominus noster Christus die Canan primi vicesimo **309-311** quinto, Cahaci vicesimo nono. Ad Christum autem natum a fine regni Cleopatrz anni sunt triginta. A regno Alexandri trecenti undeviginti. A tempore quo Israelitæ per Bochtanasserem captivi Babelam abducti sunt, quingenti octoginta duo. A regno Davidis, mille quinquaginta novem. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto mille sexcenti sexaginta quinque. Ab Abrahamo bis mille centum septuaginta duo. A Phaleko bis mille septingenti tredecim. A diluvio ter mille ducenti quadraginta quatuor. Ab Adamo quinquies mille quingenti.

Porro anno imperii Augusti Cæsaris quadragesimo quarto, Herodis, filii Antipatri, tricesimo quinto, venientes tres Magi ab Oriente in Judæam, quesiverunt ubi natus esset Rex iste magnus. Metu ergo percusso Herode, ac tota Judæorum regione ob eorum verba perturbata, accersitos Magos ro-

gavit Herodes, de eo quod narraverant: qui ipsi responderunt: Stellam magnam in Oriente conspeximus quæ indicavit nobis natum esse Regem magnum, quem adoratum venimus; neque desit stella nobis præire, ac se viæ ducem præbere, donec, ubi ad hunc locum pervenimus, se nobis subduxerit. Rogavit ergo Herodes Judæos dicens: Ubi nasci debet Christus? qui ipsi dixerunt: In Bethlehem Judææ. Tum Herodes, clam vocatis Magis, exquisivit ab ipsis quo **312** temporis spatium apparuisset illis stella; respondentibus illis, A biennio nobis in Oriente apparuit; dixit ipsis, Profecti quærite Regem hunc recens natum, quem inventum ubi adoraveritis, reversi mihi indicate, ut et ipse profectus eum adorem. Egressis ergo ab Herode Magis apparens stella ipsis Bethlehemum prævit, usque ad locum in quo fuit Dominus noster Christus una cum Domina nostra Maria ipsius matre. Adorarunt igitur ipsum ac munera ipsi obtulerunt, aurum, myrrham et thus. Præceptum autem est ipsis in somno, ut in patriam suam per aliam viam regressi ad Herodem non reverterentur. Porro ex quo apparuit Magis stella usquedum adorato Domino nostro Christo in patriam suam reversi sunt, fluxit biennium. Josephus autem Mariæ sponsus admonitus in somno fuit, ut acceptis puerulo et matre ipsius, cum ipsis in Ægyptum fugeret: quod et fecit Josephus. Tardantibus autem Magis, Herodes, ubi se ab illis illusum sensit, ira valde excaecans omnes in Bethlehemo pueros a bimulis et inferioribus interimi jussit. Interfecti sunt ergo infantes, ne uno superstite relicto. Deus autem in Herodem iram atque indignationem suam effudit, adeo ut in morbum gravem incideret, quo cruciari non desit donec moreretur, cum annos triginta septem regnasset. **313-315** Filios quatuor reliquit, quorum unus nomine Archelaus, secundus Herodes, tertius Philippus, quartus Lusanus, qui regno inter se diviso unusquisque quarum regionis Judaicæ partem sibi assumpsit. In sortem autem Archelao acciderunt Bethlehem et Hierosolyma. Josephus ergo, audito mortuum esse Herodem, ex Ægypto cum Domino nostro Christo et matre ipsius egressus est, Domino Christo annos tunc quatuor nato. Timens autem Bethlehemi habitare, ob Archelaum, Nazarethi sedem fixit, ideoque Nazarenus audiit. Porro, anno Archelai octavo, Dominus Christus, annos tunc natus duodecim, in templo, in medio doctorum sedens, doctos docebat. Deinde mortuus est Josephus qui Christum educaverat; mortuus etiam Archelaus cum annos novem regnasset, nullo regni hærede relicto. Obiit etiam Augustus Cæsar, postquam annos quinquaginta sex et sex menses imperasset; cui in imperio Romanæ successit filius ipsius Tiberius, Domino nostro Christo annos tunc quindecim nato. Fuit autem Tiberio regi amicus nomine Pilatus, ex insula quadam in mari Romæ vicina, quæ Ponta

vocatur (unde ille Pilatus Pontius denominatus). A quem Judææ Archelai loco præfecit.

Porro anno regni Tiberii Cæsaris decimo quinto apparuit Joannes Zachariæ filius Baptista, qui **316** Judæos in Jordane in peccatorum ipsis remissionem baptizavit; ad quem cum accessisset Dominus noster, et ipsum in Jordane baptizavit, annos tum natum triginta. Herodes autem, Herodis filii Antipatri filius, dimissa uxore sua nomine Aræta, regis Arabum [vel, juxta aliud exemplar, Al Gauri] filia, uxorem fratris sui Philippi, nomine Herodiadem, ipso adhuc vivo, vi ablatam duxit. Dixit ergo illi Joannes: Non licet tibi uxorem fratris tui ipso vivente ducere. Quare ipsum in carcerem conjici jussit. Cum deinde comitibus suis convivium instruxisset Herodes, comedentibus illis et bibentibus, saltans Herodiadis filia in medio cætus ipsi placuit: cui ille: Pete a me, inquit, quidquid tibi libuerit. Illa ergo petiit ut sibi Joannis caput in patina daret; quare ille, Joanne decollari jussu, caput ipsius ei tradidit. Uxor autem ipsius Aræta ad patrem suum abiit, qui proinde ira commotus, copiis suis collectis contra Herodem profectus, belloque ipsum aggressus, sociorum ipsius multos occidit, (alios) captivos cepit, oppidis eorum incensis, idque anno imperii Tiberii Cæsaris decimo octavo.

Anno autem regni Herodis, filii Herodis, filii Antipatri, vicesimo nono, crucifixus est Dominus noster Christus die Veneris mensis Artar viesimo tertio, Bormahati vicesimo septimo. **317-319** idque hoc pacto: Domino nostro Christo Pascha cum discipulis suis celebrante, ad noctem diei Veneris, qui dies Paschatis fuit, abiens e discipulis ipsius quidam nomine Judas Iscariotes dixit Judæis: Quid mihi dabitis, ut ubi sit ille vobis indicem? cumque illi triginta argenteos ipsi dedissent, ille noctu illos in locum ubi Jesus cum discipulis suis fuit, adduxit. Illi ergo ipsum prehensum ad principes suos Annam et Caipham sacerdotes abduxerunt, qui ipsum custoditum die crastino Pilato Pontio præfecto tradiderunt. Qui cum nihil contra ipsum probatum inveniret, dixit illis: Quid de hoc viro dicitis, hoc, inquam, rege Judæorum? Responderunt: Non est nobis rex præter Cæsarem. Dixit illis: Quid ergo huic faciam? Dixerunt illi: Crucifige eum; siquidem religionem nostram, corrumpit ac legem nostram solvit, se Dei Filium esse prætexens. Metuens ergo hoc [audito] Pilatus, manibus suis aqua ablutis, se a sanguine ipsius innoxium pronuntiavit, inclamantibus Judæis sanguinem ejus super ipsos ipsorumque liberos futurum. Tum crucifigi ipsum jussit; unaque crucifixi sunt duo latrones, unus ad dextram ipsius, alter ad sinistram, hora sexta diei Veneris; tenebræ autem crassæ instar noctis terram totam obtexerunt, obscuratus fuit sol. **320** apparuerunt stellæ, fissæ sunt petræ, mortuique complures e sepulchris suis resurrexerunt. Mortuo vero Domino nostro Christo in cruce, latus ipsius

hasta transfixerunt, unde effluxit cum sanguine aqua. Post mortem ipsius accedens vir quidam nomine Josephus, cum dari sibi ipsum a Pilato petlisset, e cruce depositum, linteisque involutum in monumento novo quod sibi effoderat, sepelivit, lapide ostium ejus obstruens. Die crastino congregati apud Pilatum Judæi, dixerunt illis: Timemus ne noctu accedentes discipuli ejus, corpus ipsius suffurentur, dicantque hominibus ipsum in vivo esse. Jube ergo obsignari lapidem qui ad sepulchri ostium est. Respondit ipsis Pilatus: Abite, facite quod vobis visum fuerit. Illi ergo speculatores quosdam adhibitos ad sepulchrum custodiendum collocarunt, obsignatoque lapide reversi sunt. Media deinde nocte die primo, cum accederent mulieres quedam aromata et thymiamata secum afferentes quibus sepulchrum suffrent, ecce angelus de cælo descendens lapide a monumenti ostio devoluta, ipsi insidebat; qui ipsis dixit: Ne timete, surrexit. Dicite autem discipulis ejus ut in montem Galilæe proficiscantur, ibi enim ipsum convenient. Profectæ ergo mulieres ad discipulos, hæc ipsis renuntiarunt. **321-323** Satellites autem qui monumentum custodierunt, in faciem suam, mortuorum instar, conspecto angelo et quid faceret, procliderunt. Ac mane profecti Judæis, quid ipsis accidisset, annuntiarunt; qui illis data pecunia dixerunt: Si quis de hoc vos interrogaverit, dicite ipsi, discipulos ipsius ipsum furto abstulisse. Discipuli vero in Galilææ montana profecti, ibi Dominum nostrum Christum convenerunt, qui ipsis benedicens in mundum misit, ut homines ad fidem in Patrem, Filium, et Spiritum sanctum invitarent. Tum post quadraginta dies in cælum ascendit, annos habens triginta tres. Deinde post decem dies congregatis discipulis in cenaculo Sionis descendit in ipsos Spiritus sanctus, adeo ut omnibus loquerentur linguis. Discipuli autem quotidie sepulchrum et locum crucis adibant. At Judæi viso quid fecerunt discipuli, dixerunt, Locus iste non occultabitur, futurumque est ut in ipso [erigatur] ædificium; pulvere ergo obrutum obtegamus, ne quis ipsum conspiciat, aut ullum ipsi vestigium supersit; **324** quando enim homines sepulchrum vacuum conspexerint, credituri sunt, ac fidem adhibitori, quo pacto abrogabitur nobis religio nostra. Locum ergo pulvere obtexerunt, adeo ut magnum fieret stercorarium.

Porro Pilatus Tiberium regem de rebus ad Dominum nostrum Christum spectantibus per litteras **324** certiore fecit, nec non de discipulis ipsius, multisque quæ ab ipsis patrantur miraculis, ægrotos sanando, mortuos resuscitando; qui propterea in Christum Dominum nostrum credere voluit, ac religionem Christianam publicare; at sequi in hoc ipsum noluerunt comites ipsius. Herodi autem iratus est, quod Joannem, Herodiadis fratris sui uxoris gratia, interfecisset, et cum ipsa, illi vi ablata, stuprum commisisset, quodque de Christo

crucifixo gavisus esset; quare Romam accersitum in Hispaniam relegavit, præfectura ipsius in Pilatum collata. Eo regnante condita est urbs Tiberias, ita de nomine Tiberii imperatoris appellata. Obiit deinde Tiberius Cæsar, postquam annos viginti duos, ac mensem unum regnasset: regnante post ipsum Caio Cæsare, annos quatuor cum tribus mensibus, viro moribus feris, superbo, ac valde nequam. Hic Pilatum Romam accersitum morte multavit. Prolapsi autem Judæi ad majorem quam qua antea fuerant nequitiam, cum in ipsos irruerent Romani, magnam eorum stragem ediderunt; cujus cum ad Caium Cæsarem imperatorem pervenisset fama, ille suorum quemdam, nomine Irudum Aristobuli filium, qui et Agrianus appellatus est, Hierosolymis præfecit, additis etiam quatuor provinciis quas Herodis, filii Antipatri, filii inter se partiti **325-327** fuerant. Fuit Agrianus iste prævæ conversationis, ac multæ malitiæ vir, in discipulos crudelitatem [exercens]. Ille erat, qui Stephanum martyrem et diaconorum principem ac primum lapidibus obrutum interfecit; quique Jacobum Joannis fratrem Zebedæi filium gladio sustulit; Petrumque in carcerem conjectum e medio tollere in animo habuit, quem tamen ope sua Deus e manibus ejus eripuit; qui ab ipso Antiochiam fugiens, Arcadium Antiochiæ patriarcham constituit, cui annos viginti septem præfuit. Atque hic primus in urbe Antiochiæ patriarcha factus est. Profectus est deinde Petrus Romam, quod anno regni Caii Cæsaris secundo contigit. Incidit autem Agrianus in morbum gravem, quo consumpta carne ipsius, atque exsiccato corpore, mortuus est. **A**udito ergo Agrianum mortuum esse, alium in locum ejus suffecit Caius imperator, nomine etiam Agrianum, quem Hierosolyma misit.

Porro anno regni ipsius secundo factus est Jacobus Josephi filius, qui et frater Domini nostri appellatur, episcopus Hierosolymitanus, qui primus huic muneri Hierosolymis præfectus est, quo annos viginti octo functus est. Grævia autem valde a Judæis et Romanis passi sunt discipuli, multis ipsorum morte affectis. Mortuo autem Caio Cæsare, Romæ post ipsum imperavit **328** Claudius Cæsar annos quatuordecim, quo imperante fames magna et gravis per totum orbem fuit, cujus vehementia, et peste mortui sunt homines. Ejusdem Claudii tempore scripsit Matthæus Evangelium suum Hierosolymis, lingua Hebraica, quod Græce vertit Joannes evangelista. Porro Judæi pejores quam fuerant et sceleratiores evaserunt, adeo ut alii alios in plateis et campis, qua erant nequitia et malitia, occiderent. Agrianus ergo Hierosolymorum regimini quemdam nomine Festum præficiens, se ab ipsis Romam fuga proripuit, quo cum pervenisset, Claudio Cæsari imperatori, quænam exercerent scelera Judæi, narravit. Qui ergo, exercitu magno Hierosolyma misso, Judæorum, una cum ipsorum uxoribus et liberis, multos interfecit; alios etiam

A Antiochiam, alios Romam captivos abducentes.

Porro anno Claudii Cæsaris nono, evangelista Marcus in urbe Alexandriæ homines ad fidem in Christum Dominum nostrum invitavit: qui dum urbem perambularet diffracta est ipsi calcei corrigia; quare ad sutorem nomine Hananiam se contulit, qui calceum ipsius reficeret. Ille subula ad perforandum calceum sumpta, cum digitum suum perforasset, adeo ut multum efflueret sanguinis nec sine dolore ingenti, in Marcum submurmuravit: cui ergo Marcus: Si credideris, **329-331** inquit, in Jesum Christum Filium Dei, sanabitur digitus tuus: ac prehenso ipsius digito, dixit: In nomine Jesu Christi sanetur digitus tuus; qui ergo eodem momento in sanitatem restitutus est, sanguine amplius non effluente. **B** Credidit ergo ab eo tempore Hananias in Christum, unde baptizavit eum Marcus et Alexandriæ patriarcham constituit. Fuitque is patriarcharum qui Alexandriæ præfecti sunt primus. Constituit autem evangelista Marcus, una cum Hanania patriarcha, duodecim presbyteros, qui nempe cum patriarcha manerent, adeo ut cum vacaret patriarchatus, unum e duodecim presbyteris eligerent, cujus capiti reliqui undecim manus imponentes ipsi benedicerent et patriarcham crearent; deinde virum aliquem insignem eligerent quem secum presbyterum constituerent loco ejus qui factus est patriarcha, ut ita semper exstarent duodecim. Neque desinit Alexandriæ institutum hoc de presbyteris, ut scilicet patriarchas crearent ex presbyteris duodecim, usque ad tempora Alexandri patriarchæ Alexandrini, qui fuit ex numero illo trecentorum et octodecim. Is autem vetuit ne deinceps patriarcham presbyteri crearent. Et decrevit ut mortuo patriarcha convenirent episcopi qui patriarcham ordinarent. Decrevit item ut, vacante **332** patriarchatu, eligerent ex quacunque tandem regione, sive ex duodecim illis presbyteris, sive aliis, virum aliquem eximium, perspectæ probitatis, eumque patriarcham crearent. Atque ita evanuit institutum illud antiquius, quo creari solitus a presbyteris patriarcha, et successit in locum ejus decretum de patriarcha ab episcopis creando. Quod autem quærent [nonnulli], Quare patriarcha Alexandrinus vocetur Papa (cujus nominis significatus est, avus)? [sciendum est] ab Hanania, quem constituit Marcus evangelista patriarcham Alexandriæ, usque in tempora Demetrii patriarchæ ibidem (is patriarcha fuit Alexandrinus undecimus) nullum fuisse in provinciis Ægypti episcopum; nec patriarchæ autem eum crearunt episcopos. Ille autem factus patriarcha tres constituit episcopos. Et primus fuit hic patriarcha Alexandrinus qui episcopos fecit.

Mortuo Demetrio suffectus est Heraclias patriarcha Alexandrinus, qui episcopos constituit viginti. Ex his unus erat, Ammonius dictus, religionis desertor. De quo simul ac ad Heracliam delata est fama, congregavit is synodum episcoporum, et in

urbem Annonii perrexit, ubi re satis cognita et A
 perspecta eum ad veritatem reduxit. Cum vero ho-
 mines audierant episcopos vocitare patriarcham,
 Abba seu Patrem, **333-335** inter se dixere: Nos
 episcopum quemlibet Abba, seu Patrem, appella-
 mus. et appellant episcopi patriarcham Abba. Unde
 sane oportet ut vocemus nos patriarcham Papam,
 id est, Avum; cum sit Pater patrum. Ita a tempore
 Heraclæ, patriarcha Alexandrinus dictus est Papa,
 id est, Avus. Postquam autem Hananias patriarcha
 Alexandrinus, quem Marcus evangelista in sede sua
 constituit, annos sederat viginti duo, mortuus est.
 Et profectus est Marcus evangelista in Baram, ut
 homines ad fidem in Christum Filium Dei invita-
 ret. Obiit dein Claudius Cæsar, imperator, et im-
 peravit Romæ post eum filius ejus Nero Cæsar an-
 nis tredecim, qui primus fuit gravissimorum in
 Christianos malorum auctor, homo utpote in con-
 siliis et vitæ instituendæ ratione improbissimus. Et
 tempore Neronis Cæsaris, scripsit Petrus, aposto-
 lorum princeps, Evangelium Marci, dictante Marco,
 lingua Romana, in urbe Romæ; sed attribuit illud
 Marco. Etiam tempore hujus imperatoris scripsit
 Lucas Evangelium suum Græce, ad virum nobilem
 ex sapientibus Romanis, cui nomen Theophilus,
 ad quem item scripsit Acta seu discipulorum hi-
 storiam. Erat autem Lucas evangelista comes Pauli
 apostoli, quocum per tempus aliquod mansit. Unde
 est quod Paulus apostolus **336** in quadam Epi-
 stola sua dicit, « Lucas medicus vos salutat. » Pre-
 hensum vero Petrum Nero Cæsar cruci affigit,
 corpore scilicet inverso, atque ita morte eum af-
 fecit: nam et dixerat ei Petrus: Si vis ut ego
 cruci affigar, corpore me inverso affige cruci, ne
 mors mihi afflicta similis sit ei quæ infligebatur
 Domino meo Christo, qui cruci affixus est corpore
 erecto. Sed gladio trucidavit Paulum. Occisus
 autem est Petrus sub annum vicesimum secundum
 post Dominum nostrum Christum. Erat vero post
 Petrum, Linus patriarcha Romæ, qua functus di-
 gnitate duodecim annos obiit. Et hic primus erat
 patriarcha Romanus. Erat autem Marcus Evangeli-
 auctor, in Alexandria et Barca homines ad fidem
 in Christum Filium Dei invitans annis septem. Et
 anno imperii Neronis Cæsaris jam dicti primo, oc-
 cisus est Marcus Alexandria, et corpus ejus igne
 est crematum.

Porro anno imperii Neronis Cæsaris duodecimo
 constitutus est Ignatius patriarcha Antiochiæ, qui
 cum annos triginta duos præfuisset, morte af-
 fectus est. Mortuo autem Festo, Hierosolymorum
 præfecto, relictaque urbe sine principe qui eam
 moderaretur, concitatu Judæi Jacobum Josephi fi-
 lium, qui Domini frater audit, lapidibus donec
 moreretur impetum interfecerunt, multosque
337-339 discipulorum cruciatibus male multatos
 urbe ejecerunt. Ex urbe igitur fuga prolapsi Chri-
 stiani, Jordanem transeuntes, loca ista incolue-
 runt. His auditis Nero Cæsar ad præfectum qui in

Oriente fuerat, nomine Vespasianum, misit, ut col-
 lectis copiis Judææ regionem aggressus, populum
 universum (ne uno superstite) interneccione deleteret,
 domosque ipsorum vastaret. Quo audito congregati
 Judæi, ditioribus sumptus ministrantibus circa Hiero-
 solyma tres struxerunt muros, quibus terribus
 munitis ac firmatis sese tutarentur. Profectus ergo
 in Judæam Vespasianus nullam in Gallilæa urbem
 reliquit quam non dirutam incenderet: contra Hiero-
 solyma vero, quod adeo munita esset, cum ad
 aliquid molendum imparatus esset, quo tutius
 res ageret, ipsa anno integro obsedit, Judæis in-
 terim clam noctu erumpentibus Romanosque cæ-
 dentibus.

Porro, tempore Neronis floruit medicus quidam
 nomine Andromachus, qui Neroni theriacam præ-
 stantissimam confecit. (Arabes eam Dheriacam ap-
 pellant.) Occisus est autem Nero imperator, Romæ.
 Vespasianus igitur audito interfectum esse regem,
 Hierosolymorum obsidione soluta, Cæsaream re-
 versus ibi substitit. Imperavit autem post ipsum
 Galba septem menses, deinde interfectus est; im-
 perante post ipsum Othone tres menses. **340** Eo
 pulso cum imperasset Vitellius octo menses, in-
 terfectus est. Tum commota est valde universa Ro-
 manorum ditio, concitatis undique in eos gentibus;
 at post contentionem gravem, et commotionem ma-
 gnam, duobus, præfectis ac scribis, quotquot cum
 in Romanorum terra tum in Oriente fuerunt, omni-
 bus visum est Vespasianum, qui Hierosolymis ob-
 sidendis occupatus fuerat, imperio præficere. Qui
 ergo cum Cæsarea Romam profectus eo pervenis-
 set, irruentes qui Romæ erant duces in duce[m]
 quemdam nomine Artitinum, qui imperium sibi
 occupare statuerat, ipsum interemerunt. Urbe de-
 inde egressi, Vespasiano obviam euntes, capiti ip-
 sius diadema imposuerunt; qui ubi urbem ingres-
 sus solio regio insedisset, sceleratum ac rebellem
 quemque inter Romanos morte multavit, adeo ut
 sub ipso in statum optimum et tranquillum reda-
 cta sit Romanorum terra. Duo autem ipsi fuerunt
 filii, quorum uni nomen Titus, alteri Domitianus;
 quorum Domitianum copiis magnis instructum ad
 gentes barbaras misit, quas ille occidit, diripuit,
 delevit: Titum vero, exercitu etiam frequenti in-
 structum, Hierosolymam misit, quam biennio ob-
 sedit; morientibus qui in urbe erant fame, adeo
 ut præ fame, mortuorum ac natorum suorum car-
 nes comederent: qua deinde capta omnes **341-
 343** qui in ipsa fuerant tam mares quam feminas
 interfecit, proscindentibus [militibus] prægnan-
 tium uteros, et infantes saxis allidentibus. Urbem
 etiam et templum vastata incendit. Numerati de-
 inde qui ipsius jussu occisi sunt, ter millies mille
 reperti sunt, cum alii Syriam, alii Ægyptum, alii
 in terram Al Gaur, profugissent. Jam a Christo
 nato ad Hierosolymorum per Titum excidium anni
 sunt septuaginta. Ab Alexandro, trecenti octoginta
 novem. A Captivitate Babylonica, sexcenti quinqu-

ginta duo. A regno Davidis, mille centum viginti novem. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto, mille septingenti triginta quinque. Ab Abrahamo, bis mille ducenti quadraginta duo. A Phœlo, bis mille septingenti octoginta tres. A Diluvio, ter mille trecenti quatuordecim. Ab Adamo, quinquies mille quingenti septuaginta.

Christiani autem, qui Judæos fugientes, Jordanem trajecerant, et in istis locis sedes fixerant, audito Titum urbem destruxisse interfectis Judæis, Hierosolymam jam desolatam reversi, ipsam incoluerunt, **344** structaque sibi inibi ecclesia, episcopum secundum ipsi præfecerunt nomine Simonem, Cleopæ filium. Cleopas iste frater fuit Josephi qui Dominum nostrum Christum educavit; fuitque hoc, anno imperii Vespasiani quarto; illum autem, postquam annos viginti sex munere isto functus fuisset, interfecit Trajanus imperator. Porro anno imperii ipsius tertio patriarcha Romæ constitutus est Daclletius, et cum biennio sedisset mortuus est. Anno imperii ipsius quinto præfectus est Romæ Clemens, qui scriptor fuit, cumque annos novem sedisset mortuus est. Anno imperii ejus nono Alexandria patriarcha constitutus Philetus, qui cum annos tredecim sedisset, diem obiit. Vespasianus autem postquam cum honore et potentia annos novem et septem menses imperasset, mortuus est. Imperavit post ipsum filius ipsius Titus annos tres et duos menses, dein mortuus est. Post ipsum imperavit frater ejus Domitianus annos quindecim. Magnam hic in Judæos crudelitatem exercuit, adeo ut ejus tempore nullus appareret Judæus. Quin et in animo habuit reges eorumque filios e medio tollere, ut non esset in terra præter ipsum rex. Nepotes ergo etiam regum sustulit, multosque reges interfecit. Cumque nuntiatum ipsi esset asserere Christianos **345-347** Christum regem suum esse, regnumque ipsius æternum, esseque ipsos exercitum copiosum, magnamque hominum multitudinem, vehementer ira excanduit, jussitque e medio tolli Christianos, nec ullum in regno ipsius relinqui Christianum. Fuit tum Joannes evangelista in Neso, qui hoc audito metuens, Ephesum fugit. Mittens autem imperator Hierosolyma, Judæ, filii Josephi, discipulorum unius, filiosprehendit, quos victos Romamque advectos de Christo ac ipsius regno interrogavit. Responderunt illi, regnum ipsius cœleste esse, non terrenum, ipsumque ultimis temporibus cum gloria magna, et splendore, venturum ad judicandos et vivos et mortuos, ac unumquemque juxta opera sua remuneraturum. Quibus ille auditis perterritus liberos eos dimisit, necnon honore affici Christianos jussit, ipsisque se opponere desiit.

Porro, anno imperii ipsius secundo constitutus est Evaristus patriarcha Romæ, ubi cum octo annos sedisset mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo patriarcha Romæ factus est Alexander, qui ibi decem annos sedit, dein mortuus est. Anno im-

perii ejus quinto constitutus Gordius Alexandria patriarcha, postquam decem annos sedisset diem obiit. Anno ejusdem decimo quinto Alexandria patriarcha constitutus est Barnius, qui **348** annos duodecim sedit, dein mortuus est. Mortuo autem Domitiano Cæsare imperatore, post ipsum Romæ imperavit Nerva Cæsar qui et Barastius Cæsar audit, annum unum et quinque menses, dein obiit, succedente ipsi Trajano Cæsare, qui et Adriannus Cæsar appellatus est, qui Romæ annos novemdecim imperavit. Imperator iste magna in Christianos mala excitavit, ac diuturnæ ipsis tristitiæ, ac doloris vehementis auctor fuit, dum multos martyres neci dedit, interfecto Romæ Ignatio qui patriarcha Antiochenus fuerat, necnon Simeone Cleopæ filio episcopo Hierosolymitano, quem cruci affixit, annos natum centum viginti. In servitutem redigi etiam jussit Christianos, utpote quibus, ex ipsius sententia, nulla esset religio aut lex. Præ dura autem quam passi sunt Christiani servitute, et gravibus, quibus sublati sunt, cædibus, misericordia erga ipsos affecti sunt Romani, ac testati apud imperatorem ipsius consilarii ac duces esse Christianis religionem firmam, ac legem bonam, neque oportere ipsos illos in servitutem redigere. Jussit ergo ne amplius servi fierent, et a malo ipsis inferendo abstinuit.

Porro tempore Trajani Cæsaris imperatoris scripsit Joannes Evangelium suum Græce, in insula Patmo appellata, e terra Asiæ, quæ Romæorum terra est. Ejusdem tempore **349-351** philosophus quidam fuit e Romanorum magnatibus, nomine Commodus. Anno imperii ejusdem sexto constitutus est Judas episcopus Hierosolymitanus, ubi cum septem annos sedisset mortuus est.

Anno ejusdem decimo quarto Zacchæus episcopus Hierosolymitanus constitutus, cum septem annos sedisset diem obiit. Anno ejusdem sexto constitutus est Jeron patriarcha Antiochenus, qui cum annos viginti sedisset mortuus est. Anno imperii ejus quarto, Xystus patriarcha Romæ constitutus, annos decem sedet, dein moritur. Anno ejusdem decimo quarto Romæ patriarcha factus est Telesphorus, qui cum annos undecim sedisset diem obiit. Anno imperii ejus undecimo constitutus Justus patriarcha Alexandrinus, ubi decem annos sedit, dein mortuus est. Eo tempore reversi Judæi Hierosolyma, cum multiplicati essent adeo ut impleretur ipsis urbs, regem sibi præficere constituerunt; quod cum Trajano renuntiatum esset, misso ille Hierosolyma duce cum ingentibus copiis innumeros interfecit Judæos. Contra Trajanum istum prodiit Babeli rebellis quidam, contra quem profecto Trajano inita est inter ipsos pugna acerrima, in qua multi ex utroque exercitu cæsi sunt, ipseque Trajanus in prælio interfectus. Post quem imperavit Ælius Adrianus **352** Cæsar annos viginti. Hic contra rebellem istum Babelem profectus ipsum profligavit. Dein Ægyptum contendit.

Gravia autem valde ab eo passi sunt Ægyptii dum A homines ad idolorum cultum adigeret, quam ob causam multos etiam e Christianis, morte affectit : inter ceteros Mar Astatium cum uxore et duobus filiis ; quibus scilicet ollæ senex inclusis aquam superfundens, ignem deinde supposuit, donec coquerentur. Gravis autem Ælio Adriano in corpore suo morbus accidit ; quare dum varias peragraret regiones ad remedium corpori et morbo suo quaerendum, Hierosolyma ipsi laudarunt, quo cum pervenisset ipsaque vastata inveniret, adeo ut nullum ibi [ædificium] præter Christianorum ecclesiam esset, exstrui jussit urbem circa templum, muroque forti cingi : quod cum audirent Judæi, ex omni provincia, omnique urbe confluere, adeo ut brevi temporis spatio impleretur ipsa urbs. Cumque multi numero evasisent, regem illis nomine Barjuzium præfererunt. Quod cum Ælio Adriano renuntiatum esset, misit ille duces et suis quendam magnis instructum copiis, qui urbem obsideret. Mortui ergo sunt qui in ea erant fame et siti. Ea deinde capta magnam Judæorum stragem edidit, urbemque diruit adeo ut desertam relinqueret. Atque hoc ultimum **353-355** est Hierosolymorum excidium. Fuerunt autem e Judæis, qui Ægyptum fugerunt, alii qui Syriam et in montes, et regionem Algar. Jussit vero rex, ne quis Judæus urbem incolet, verum interfici ipsos totamque eorum stirpem deleri ; urbem autem a Græcis habitari et de imperatoris nomine Æliam appellari : quare ab eo tempore hunc usque diem Ælia vocatur : quam incolerunt Græci, et ad portam templi quæ Albaha [pulchra] audit, arcem struxerunt, super qua tabulam magnam posuerunt, imperatoris nomine Ælio inscriptam, ilque anno imperii ipsius octavo. Arx ista hodie ad portam Hierosolymorum sita Davidis sacrarium appellatur. Jam ab excidio primo per Titum facto ad hoc alterum anni sunt quinquaginta tres. Impleta autem sunt Hierosolyma Græcis, qui cum Christianos timetam, istud sub quo erat Sepulcrum, et Cranium adire, atque ibi preces fundere viderent, eos hoc facere prohibentes super timeto templum Veneri dicatum struxerunt.

Anno imperii ejus sexto constitutus est Eugenius patriarcha Romanus, qui cum annos quatuor sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo constitutus est Marcus patriarcha Romanus, qui annos quindecim sedit, dein mortuus est. Anno nono imperii ejus factus est Cornelius patriarcha Antiochenus, ubi cum annos **356** sexdecim sedisset diem obiit. Anno imperii ejus secundo creatus est Eumenius patriarcha Alexandrinus, qui cum annos duodecim sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo quarto constitutus est Marcianus patriarcha Alexandrinus, qui postquam annos decem sedisset mortuus est. Anno imperii ejus quarto constitutus est Tobias episcopus Hierosolymitanus, ubi cum tres annos sedisset mortuus est. Anno ejusdem septimo factus

est Benjamin episcopus Hierosolymitanus, qui postquam annos tres sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo, factus est Joannes episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos duos sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo tertio factus est Matathæus episcopus Hierosolymitanus, qui et duos annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo quinto constitutus est Pbilippus episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos etiam duos sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo septimo factus est Seneca episcopus Hierosolymitanus, qui annum unum sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo octavo creatus est Justus episcopus Hierosolymitanus, ubi cum annos quinque sedisset, e vivis excessit. Mortuo autem Ælio imperatore, post ipsum Romæ annos viginti duos imperavit Antoninus Cæsar : cujus imperii anno quinto factus est Anicetus patriarcha **357-359** Romanus : sedit annos undecim, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo sexto factus est Soterichus patriarcha Romanus : sedit annos octo, dein mortuus est. Anno imperii ipsius quarto constitutus est Clarius patriarcha Alexandrinus, sedit annos undecim, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo quinto constitutus est Agrabius patriarcha Alexandrinus, qui annos duodecim sedit, dein mortuus est. Anno imperii ipsius tertio creatus est Erus patriarcha Antiochenus, sedit annis tredecim, dein obiit. Anno ejusdem decimo sexto creatus est Theophilus patriarcha Antiochenus, qui cum annos viginti unum sedisset mortuus est. Anno imperii ipsius primo constitutus est Levi episcopus Hierosolymitanus ; sedit annos quinque, dein mortuus est. Anno ejusdem sexto constitutus est Ephrem episcopus Hierosolymitanus ; sedit annos duos, dein mortuus est. Anno ejusdem octavo factus est Arsanus episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos tres sedisset mortuus est. Anno ejusdem undecimo constitutus Juda episcopus Hierosolymitanus, duobus annis sedit, dein obiit. Jam vero a Jacobo episcopo Hierosolymitano primo, usque ad Judam istum ejusdem loci episcopum, fuerunt episcopi, qui sedi isti præfiebantur, circumcisi. Anno imperii Antonini decimo tertio constitutus est **360** Marcus episcopus Hierosolymitanus, ubi annos octo sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem vicesimo primo creatus est Cassianus episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos quinque sedisset diem obiit.

Mortuo Antonino Cæsare, ipsi in imperio successit Marcus, qui Aurelius Cæsar, nec non Antonius et Verus appellatus est, qui cum annos novemdecim imperasset e vivis excessit. Magnæ hic calamitatis, et tristitiæ diuturnæ Christianis auctor fuit, multis sub ipso martyrium passis. Ejus tempore magna fuit fames, siccitasque, et pestis, dum per biennium non pluerat, adeo ut parum abesset quin et rex et populus imperio ipsius subditus fame et peste perirent : qui ergo Christianos rogarunt ut precibus a Domino suo pluviam impetrarent. Illis igitur

preces ad Dominum fundentibus, magnam pluviam A
 copiam demisit, quo pacto sublata est et fames et
 pestis. Sub ipso in Græcia floruit Magnius sapiens.
 Anno imperii ejusdem secundo constitutus est Elen-
 therius patriarcha Romanus, qui postquam annos
 quindecim sedisset, mortuus est. Imperii ejusdem
 anno decimo septimo factus Victor Romæ patriar-
 cha decem annos sedit, dein mortuus est. Anno
 ejusdem quinto constitutus est Julianus patriarcha
 Alexandrinus annosque decem sedit, dein mortuus
 est. Anno decimo **361-363** quinto constitutus
 est Demetrius patriarcha Alexandrinus, qui annos
 quadraginta tres sedit, dein mortuus est. Primus
 ille patriarcharum episcopos in Ægypti ditone ordi-
 navit. Anno imperii ejusdem decimo quinto creatus
 est Maximus patriarcha Antiochenus, ubi nove
 B annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem
 quarto factus est Eusebius episcopus Hierosolymitanus,
 qui cum annos duos sedisset mortuus est. Anno
 ejus sexto creatus est Julius patriarcha Hierosolymitanus,
 qui cum annos duos sedisset mortuus est. Anno
 ejusdem decimo factus est Maximus episcopus Hierosolymitanus,
 qui annos quatuor sedit, dein mortuus est. Anno
 ejusdem decimo quinto ibidem constitutus est episcopus
 Julianus, qui cum annos duos sedisset mortuus est:
 anno autem decimo septimo Gabius, qui tres annos
 sedit, dein mortuus est. Eo tempore scripsit Demetrius
 patriarcha Alexandrinus ad Gabium episcopum Hierosolymitanum,
 Maximum patriarcham Antiochenum, et Victorem patriarcham Romanum
 de ratione computi Paschalis et jejunii Christianorum,
 et quomodo a Paschate Judæorum deducatur; de qua re
 multos exararunt libros et epistolas, donec eo qui jam
 observatur modo Christianorum Pascha constituerent;
 idque quia Christiani post ascensum Domini **364** Christi
 in cælos, ubi festum baptismi celebrassent, die erastino
 jejunium quadraginta dierum incipere solebant, quod
 deinde solvebant, sicut fecit Dominus Christus, utpote
 qui postquam baptizatus in Jordane fuisset in desertum
 abiit, ubi quadraginta dies jejunus mansit. Iidem cum
 Judæi Pascha celebrarent idem observarent festum.
 Ita ergo statuerunt patriarchæ isti Paschalis computum,
 ut jejunarent Christiani quadraginta dies, deinde die
 Paschatis jejunium solverent.

Obiit autem Marcus Cæsar imperator, imperante
 post ipsum Romæ Commodo Cæsare, Antonini filio,
 annos duodecim. Ejus tempore floruit in Græcorum
 ditone, urbe Pergamo, Galenus sapiens, artis medicæ
 auctor. Porro meminit Galenus in librorum suorum
 indice, se Commodo imperatori educando [quod ad
 sanitatem] præfectum fuisse. Meminit etiam sermone
 primo libri qui: *De animi moribus* inscribitur,
 fuisse tempore Commodi imperatoris, virum,
 nomine Perennium, qui cum ad necem a Commodo
 quæsitus, fugisset, atque imperator duos qui illi
 fuerant servos verberaret, quo

ubi esset ipsorum dominus ipsi indicarent, illi,
 præ animi generositate ac domini sui servandi de-
 siderio, illud facere recusarunt: et ab Alexandro
 ad Perennium annos fuisse quingentos et sedecim:
 idque anno imperii Commodi Cæsaris **365-367**
 nono. Hæc Galenus.

Floruit etiam ejusdem tempore Democrates sa-
 piens. Anno imperii ipsius octavo creatus est Ze-
 phirius patriarcha Romanus, qui annos octodecim
 sedit, dein mortuus est. Anno ejus quinto con-
 stitutus est Serapion patriarcha Antiochenus, qui
 cum decem annos sedisset, mortuus est. Anno
 ejusdem primo constitutus est Symmachus episcopus
 Hierosolymitanus, ubi cum duos annos sedisset
 mortuus est. Anno ejus tertio factus est Gabianus
 episcopus Hierosolymitanus, qui cum tres annos
 sedisset, mortuus est. Anno ejus sexto factus est
 Julianus episcopus Hierosolymitanus, qui cum qua-
 tuor annos sedisset mortuus est. Anno ejusdem
 undecimo constitutus est Elias episcopus Hierosoly-
 mitanus, qui duos annos sedit, dein mortuus est.
 Anno imperii ipsius decimo, exorti Persæ Babelem,
 Amidum, et Persiam occuparunt, [duce] nempe
 Azdashiro filio Babeci, filii Sasaki, Estochrita, qui
 primus regum, denuo in Persiam regnavit, litteris
 ad omnes tum sibi vicinos Persiæ reges, tum qui
 longius in aliis aberant provinciis, tribuum reges,
 datis, quibus ipsos ad sibi assentiendum et opem
 ferendam invitavit, monens ne ipsi adversos se
 præberent, mortem et pœnas si id facerent minatus.
 Ad quos ergo ubi pervenissent litteræ et epistolæ,
 C valde illi timere; alii ultro **368** obsecuti,
 ipsique ad opem illi ferendam profecti sunt, alii
 donec ad ipsos accederet manentes, tum vel illi
 sponte obsequabantur, vel invitati servire cogeban-
 tur, alii moram traxerunt donec cædem et interitum
 paterentur. Nemo autem illi obsequium maturius
 præstitit, quem non beneficentia sua remuneravit,
 ipsique dignitatem auxit, titulo solum regis
 excepto, quo neminem, ipso excepto, insigniri per-
 missum. Neque a ditone ad ditionem, a regno ad
 regnum, a regione ad regionem transire destitit,
 donec ad urbem Saturni, quæ est e regione Mascen,
 pervenisset, quæ et Arx appellatur, in qua se muni-
 D verat rex Alsawadi. Illam diuturna obsidione cin-
 ctam cum nullam capiendi rationem inveniret Azdashir,
 arcem ascendens regis (Alsawadi scilicet) filia ad
 Azdashiri copias perlustrandas, cum Asdashiri
 conspecti forma ipsi placeret, amore ejus capta
 est. Prehensæ igitur sagittæ cum hæc inscrip-
 sisset: *Si mihi promiseris te uxorem me ducturum,*
indicabo tibi locum quo urbem hanc capere possis,
eam Azdashirum versus jecit; cui cum placeret
quod scripserat, sagittam hoc inscripto responso:
Præstiturus sum tibi quod petiisti: ad ipsam remisit.
 Quod cum legisset illa, rescripsit. Est urbi huic
 porta parva lateri uni superstructa, in loco tali:
 addita loci descriptione. Azdashir ergo conversa
369-371 ad locum istum exercitus sui parte,

ex parte alia illos pugna occupatos delinuit, atque ita aperto loco ab urbis incolis neglecto regem ipsius interfecerunt, omniaque quæ in ipsa erant occuparunt. Tum præstitit Azdashir [juxta alios Ardashir] filix regis quod illi pollicitus fuerat, se eam scilicet uxorem ducturum. Nocte autem quadam decumbens ipsa in lecto, de loco in quo jaceret questa, tota nocte insomnis permansit. Quærente ergo illo [quid esset], ecce sub linteo ipsius in lecto folium fuit oleagineum, quod vestigium cuti ejus impresserat. Rogavit ergo illam, quo cibo ipsam pascere solitus esset pater; respondente illa: Illa quibus præcipue vescebar erant flos lactis, favus, et medulla; dixit Azdashir: Non scio quomodo quis patrem tuum, in te amando, et honore afficiendo, æquet; cum ergo non aliud ipsi pro magnis ipsius in te meritis quam cædem rependeris, merita certe es ipsa ne in terra superstes sinaris, atque ego illi jura sua rependam: cum enim obcæverit amor oculos tuos, et intellectum turbaverit adeo ut meritorum patris tui oblita fueris, non possum ego hac ex parte a te securus esse. Tum jussit capillis caudæ equi ferocioris alligatam raptari: quod et factum donec tota ipsi corporis compages membratim discerperetur.

372 Mortuo Commodò Cæsare, Romanorum imperatore, successit ipsi Pertinax Cæsar Romanorum imperator, qui, cum tribus mensibus regnasset, interfectus est; imperante post ipsum Romanis Juliano Cæsare, duobus mensibus, post quos interfectus etiam est. Regnavit post ipsum Romæ in Romanos Severus Cæsar annos septemdecim, idque anno quarto regni Azdashiri Ebu Babeci. Fuitque imperator iste Severus, vir nequam, magnarum Christianis calamitatum multorumque cruciatuum auctor, cujus tempore martyrium ubique subierunt Christiani quamplurimi. Tum et Ægyptum profectus, omnes qui ibi et Alexandriae essent Christianos interemit, et ecclesias diruit, exstructo Alexandriae templo, quod Deorum templum vocitatum est. Anno imperii ipsius decimoquarto factus est Calixtus patriarcha Romanus, qui cum sex annos sedisset mortuus est.

Anno ejusdem tertio constitutus est Asclepiades patriarcha Antiochenus, qui annos novem sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem duodecimo constitutus est Philemon patriarcha Antiochenus, qui cum tredecim annos sedisset, mortuus est. Anno imperii ipsius primo factus est Capiton episcopus Hierosolymitanus, ubi cum quatuor annos sedisset mortuus est. Anno **373-375** ejusdem sexto factus est Maximus episcopus Hierosolymitanus, ubi cum quatuor annos sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo constitutus est Antonius episcopus Hierosolymitanus, qui quinque annos sedit, dein mortuus est. Azdashir vero Babeci filius, Persarum rex, quanta fieri potuit cum justitia inter homines versatus est; sex etiam urbes condidit, videlicet urbem Jaur, urbem Azdashir Achorha, quæ utræ-

que in Persia sunt. Bahman-Azdashir, quæ est Euphratæ Basoræ, Astarabad, quæ est Corch-Bisan, sita inter vicos Tigris, et urbem Suk Il-Ahwaz, unamque trium urbium quæ sunt in Al-Sawad: præter tres urbes quarum una est Alchat, quæ ad occidentem sita est regionis transfluvialis, alia Bahar Samer in Caramania, tertia urbs Al-Ayela. Obiit deinde Azdashir postquam annos quatuordecim et sex menses regnasset. Regnavit post ipsum filius ipsius Sabur Ebn Azdashir, annos triginta, mensem unum; idque anno imperii Severi Cæsaris, imperatoris Romani, duodecimo. Mortuo Severo Cæsare, Romæ post ipsum sex annos regnavit Antonius Cæsar Caracalla (quod est, Calvus). Anno imperii ejus tertio factus est Aurianus patriarcha Romanus, qui quatuor annos sedit, dein mortuus. Anno ipsius **376** primo creatus est Valens episcopus Hierosolymitanus, qui cum tres annos sedisset, mortuus est.

Anno ejusdem quinto constitutus est Delitianus episcopus Hierosolymitanus, qui annos quatuor sedit, dein mortuus est. Quod ad Saburem, Persarum regem, summa ille cum justitia inter homines versatus est: cæpitque provincias visere, et regiones colendas curare. Annoque regni sui undecimo exacto, cum copiis suis urbem Nisibin, in qua copix ex Antonini Caracallæ imperatoris Romani exercitu non paucæ erant, profectus, eam obidione ad tempus cinxit, capere vero non potuit. Cum ergo se eam expugnare non posse cerneret, jussit prope ipsam propugnaculum altum, amplum, una cum turre exstrui, in quod, ubi finitum esset, ascendens ipse cum exercitu sui præcipuis, quæcunque intra urbem essent inde prospexit, nec sagittis eos petere destiterunt, adeo ut non auderet illi ipsis quispiam foras egredi. Urbem igitur illi dedere in animo habuerunt, at delato ad ipsum nuntio hostem quemdam subditos ipsius ex parte Chorasani invasisse, ille ad Nisebensium magnates mittens eligendum ipsis proposuit, utrum relinqueret apud ipsos qui illos bello, usque dum ipse reverteretur, lacerarent, an cum ipso **377 379** fœdus pangere vellent ne propugnaculo ante ipsius reditum manus admovent. Illi ergo fœdus et pactum cum ipso inierunt nihil se de propugnaculo mutaturos. Cum autem ab ipsis recessisset, Nisebenses muris urbis manum admoventes, ipsis a parte arcis proxima dirutis, illam urbe suæ additam muro forti cinxerunt. Mortuo vero Antonino Cæsare Romanorum imperatore, post ipsum in illos regnavit Marcianus Cæsar annum et duos menses. Dein illo interfecto imperavit Antonius Cæsar alter annos tres et menses novem, idque anno regni Saporis regis Persarum decimoquarto. Misit hic Nisibim exercitum magnum qui ipsam propugnaret et defenderet.

Porro anno imperii Antonini Cæsaris primo constitutus est Bitianus patriarcha Romanus, qui annos quinque sedit, dein mortuus est. Anno ejus-

dem secundo constitutus est Rabunas patriarcha Antiochenus, qui postquam annos novem sedit, mortuus est. Sapore vero Azdashiri filius, Persarum rex Nisibin reversus cum vidisset quid propugnaculo fecissent, fraudis illos incensans, Fraudulenter (Inquit) et dolose egistis; ipsosque [denuo] obsedit. Cum autem post multum temporis ibi insumptum urbem expugnare nequisset, ægre hoc ipsum habuit. Dixit ergo comitibus suis: Num reperire potestis in exercitu nostro quempiam, **380** qui non illo quod nos patimur angatur? Inquisitione ergo facta duos invenerunt viros vino et cantui indulgentes; quibus ille: Apparet, inquit, parum vobis cordi esse res nostras, cum ita vos geratis ac si nihil ad vos spectarent quæ agimus. Responderunt illi: Si te male habeat, o rex, urbis hujus status, speramus ea, nos eam quam tibi indicaturi sumus ratione capturos. Dicente illo, Quænam ergo illa? responderunt, ut progressus ipse cum copiis tuis manibus junctis preces ad Dominum fundatis quo vobis ut urbem expugnetis concedat. Quod cum fecisset Sapore, nec quidquam prodesse videret, dixit ipsis: Consilium vestrum secuti, nihili subesse efficaciam videmus, quid ergo jam dicitis? Responderunt: Metuimus ne vilipenderit homines consilium nostrum; quod si curaveris ut sinceris affectibus omnes instar unius preces fundant, voti tui compos eris. Sapore ergo convocatis comitibus suis rogavit ut sinceris affectibus et pura mente [agerent]. Asserunt ergo non prius ipsos binas concepissee preculas quam a summo ad imum fissis urbis muro apertum sit spatium quo intrare possent homines; quo valde territi urbis incolæ: Hic, inquit, fraudis nostræ finis est. Ingressus ergo urbem Sapore interfecit quicumque in manus ipsius pervenerunt viros bello idoneos, reliquos ejus incolas **381-383** captivos abduxit, magnamque in eo opum vim reperit. Locum autem qui in muro fissus est ea modo relinqui jussit, ut eo conspecto homines exemplum caperent. Dein varias in Syria urbes cepit, multis cæsis, multisque captivis factis. Terram etiam Græcorum ingressus magnam eorum stragem edidit, captis Kalonia et Cappadocia.

Mortuo Antonino Cæsare, Romæ post ipsum in Romanos regnavit Alexander Cæsar annos tredecim, idque anno regni Saporis filii Azdashiri regis Persarum decimo-septimo. Sub eo pace et incolumitate gavisi sunt Christiani. Mater enim ipsius, nomine Mama, magno in Christianos amore propendit. Anno imperii ipsius primo constitutus est Heraclius patriarcha Alexandrinus, ubi cum annos tredecim sedit, mortuus est. Ejus tempore appellatus est patriarcha Alexandrinus Baba, id est avus. Anno imperii ejus tertio creatus est Anterus patriarcha Romanus, qui annos duodecim sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem octavo factus Babilâ patriarcha Antiochenus, annos octo sedit, dein mortuus est. Anno imperii ipsius secundo

constitutus est Narcissus episcopus Hierosolymitanus, qui postquam annos duodecim sedit, fugit. Mortuo Alexandro Cæsare, Romæ, Romanis imperavit Maximinus Cæsar **384** tres annos: idque anno regni Saporis Azdashiri filii Persarum regis tricesimo. Maximinus imperator iste magnarum Christianis calamitatum et tristitiæ diuturnæ auctor fuit, Christianorum strage edita hominibusque ad idolorum, quæ ipse pro diis habuit, cultum prolapsis, episcopisque non paucis e medio sublatis, inter quos Babilâ Antiochiæ patriarcha: Narcissus ergo episcopus Hierosolymitanus audito interfectum esse Babilam patriarcham Antiochenum, fuga prolapsus cathedram deseruit. Anno igitur imperii ipsius secundo factus Dius episcopus Hierosolymitanus, vice Narcissi, annos tres sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejus tertio creatus est Flavianus patriarcha Romanus, ubi postquam annos tredecim sedit, occisus est. Anno ipsius secundo factus Dionysius patriarcha Alexandrinus, qui scriptor fuit, annos septemdecim sedit, dein mortuus est. Anno etiam secundo imperii ipsius mortuus est Sapore Azdashiri filius rex Persarum, post quem regnavit Hormoz Saporis filius (qui est Hormoz Al-Horri) annum unum et menses decem, post quos mortuus est. Anno tertio imperii Maximini Cæsaris regnum in Persas obtinuit Bahram Hormozi filius, qui annos tres cum tribus mensibus regnavit. Anno tertio Bahrami regis Persarum **385-387** obiit Maximinus Cæsar, Romanorum imperator; post quem regnavit Papienus Cæsar, qui et Julianus appellatus est, tres menses, dein occisus est; imperante post ipsum Romæ Romanis Gordiano Cæsare annos quatuor. Cujus imperii anno primo constitutus est Flavianus patriarcha Antiochenus, qui annos undecim sedit, dein mortuus est. Anno imperii ipsius secundo factus est Germanus episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos quatuor sedit, mortuus est. Anno ejusdem tertio mortuus est Bahram Hormozi filius, rex Persarum; post quem regnavit Bahram Bahrami filius in Persas, annos septemdecim. Cujus tempore prodiens quidam origine Persa, nomine Mani, Manichæorum religionis auctor fuit, asserens se prophetam esse, quem prehensum medium divisit Bahram, Bahrami filius, captis insuper ex ipsius asseclis et qui ejus sententiam amplecterentur viris ducentis, quos capitibus immersis luto infixit donec morerentur, dicens: Hortum quem feci hominibus vice arborum plantavi. Appellati autem sunt religionem ipsius professi, et sententiam amplexi, Manichæi, titulo a nomine ipsius Mani desumpto.

Porro anno regni Bahrami filii Bahrami tertio mortuus est Gordianus Cæsar Romanorum imperator, imperante post ipsum Romæ Romanis Philippo Cæsare, **388** annos septem, qui in Dominum Christum credidit. Anno imperii ipsius primo constitutus est Gordianus episcopus Hierosolymitanus,

ubi cum quibus annos sedisset mortuus est. Anno ipsius quarto reversus Narsesus episcopus Hierosolymitanus qui fugerat, annum sedit cum Gordiano, quo deinde mortuo, sedit post ipsum Narsesus annos decem, dein mortuus est, annos natus centum et sexdecim. In Philippum autem Casarem imperatorem insiliens dux quidam, nomine Decius, ipso interfecto imperium occupavit, regnavitque Romæ in Romanos annos duos, idque anno regni Bahrami filii Bahrami regis Persarum decimo. A Decio isto persecutionem gravem malaque magna passi sunt Christiani, dum ex his innumeratos interfecerit. Martyrium sub ipso subierunt quamplurimi, inter quos morte affectus est Flavianus Romæ patriarcha. Deinde Carthagine urbem Ephesum profectus in ipsius medio templum magnum extruxit in quo idola statuit, iussis hominibus illis cultum præstare, et sacrificia offerre, illis qui id facere recusarent mortem inferens: quamobrem neei data est magna Christianorum multitudo, quos super Ephesi muro patibulis affixit. Decius etiam imperator assumptos **389-391** e magnatum Ephesi illis pueros septem, ipsos rei vestiarie sue præfecit; quorum nomina sunt Maximilianus, Avlicus, Dianus, Martinus, Dionysius, Antonius, Iacanus. Septem isti iuvenes cum idola non colerent, notum factum est hoc regi per delatores; quare iratus ipse illos in carcerem conjeci iussit, deinde ad exercitum profectus illos donec reverteretis dimisit. Imperatore ergo urbe profecto, omnibus que habebant in claustrum distributa ad montem magnum, Claustrum appellatum, ad partem Ephesi orientalem profecti, in specu quodam magno qui in ipsa fuit se abdidit, unde unus aliquis ex ipsis quoties urbem perstratus ingrediebatur, ut quid de ipsis dicerent homines audiret, victique ipsis comparata reversus illis indicaret. Reverso igitur imperatori ac de ipsis roganti cum nuntiatum esset, fuisse ipsos in monte in spelunca, iussit ipse abstrahi speluncam aditum, ut ibi morerentur. Deus autem septem juvenibus istis somnum misit, quo intacte martirium ducerent. Quibus ergo ex ipsius prædictis sumpta laudibus pluribus historiam ipsorum, et quid ipsis cum imperatore Decio contigisset, inscripsit; quoniam deinde nec amore liberos, que in specu voluta ianuam ipsis abstruxit.

392 Mortuo Decio Casare imperatore post ipsam Romæ in Romanos imperium obtinuerunt annos duos, imperatores duo Gallus et Iulianus, Casares; idque anno regni Bahrami filii Bahrami, Persarum regis, duodecimo. Anno imperii ipsorum primo Gaudius Romæ patriarcha constitutus duos annos sedit, dein mortuus est. Eodem anno factus est Demetrius patriarcha Antiochenus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Maximus est autem Iulianus imperator, et octodecim post decessu interfectus Gallus, imperii consors, imperante post ipsam Romanis Galitio Casare, qui et Alexander

Cesar audit, annos quindecim, idque anno regni Bahrami filii Bahrami Persarum regis decimo quarto. Anno imperii ipsius primo constitutus est Maximus patriarcha Alexandrinus, qui annos octodecim sedit, dein mortuus est. Eodem anno factus est et Lucius patriarcha Romanus, qui cum octo mensibus sedisset mortuus est. Post eum factus Estatus ibidem patriarcha, sex annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem octavo constitutus est Xystus patriarcha ibidem, qui cum novem annis sedisset mortuus est. Eodem anno constitutus est Dominus Antiochiæ patriarcha qui cum tres annis sedisset mortuus est. Anno ejusdem duodecimo **393-395** creatus est Timotheus ibidem patriarcha, qui et postquam tres annos sedisset mortuus est. Anno imperii ipsius quinto factus est Alexander episcopus Hierosolymitanus, quem cum septem annis sedisset, morte affectus imperator iste in urbe Casarea, idque anno imperii sui undecimo. Anno ejusdem decimo quarto constitutus est Barziban episcopus Hierosolymitanus, qui annos viginti unum sedit, dein mortuus est. Anno septimo imperii Galieni Casaris interfectus est Cyprianus martyr in oppido dicto Arsagena. Crudelis autem fuit Galienus [Galienus] Cesar in Christianos, magorum illis malorum auctor. Ejus filius, qui ad bellum cum Persis gerendum profectus est, captus Persæ ad Bahramum filium Bahrami Persarum regem miserunt, qui capite ipsum truncavit, quo tanto magna tristitia affectus est Galienus Cesar, et in malo Christianis inferendo cessavit. Anno imperii ipsius quinto mortuus est Bahram, filius Bahrami, Persarum rex; post quem regnavit Bahram, filius Bahrami filius, qui et Shohan Shah vocatur, annos quatuor, dein mortuus est, succedente ipsi fratre ipsius Narsa filio Bahrami, filii Saporis, filii Ardabehri, filii Babee, filii Sasan; qui in Persas annos novem regnavit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem (videlicet Galieni Casaris) decimo quarto, **396** regnum in Persas obtinuit Hormaz, Narsa filius, annis septem et quinque mensibus, dein mortuus est.

Mortuo autem Galieno Casare, Romano imperatore, imperavit post ipsam Romæ Claudius Cesar, annos unum, idque anno regni Hormaz Persarum regis tertio. Anno imperii Claudii Casaris primo constitutus est Paulus patriarcha Antiochenus, qui cum annis octo sedisset mortuus est. Cognominatus est autem Paulus Simocetanus, quod ex mente Simocetis extet, fuitque iste membra heresens Paulicianorum. Qui eandem cum ipsi filium præterit sunt, eandemque sententiam amplecti, a nomine ipsius Pauli, Pauliciani. Sententiam autem Pauli Simocetani hæc erat: Dominum Christianum hominem fuisse a Deitate creatum, eoque cum nostrum alique substantiam, et principium Fidei a Matre fuisse, ipsamque eternam fuisse: et esse Salvatorem substantiam humanam, constantem ipsam gratia divina et in ipsa substantia per unum in

voluntatem, ideoque vocatum esse Filium Dei. Dixit etiam Deum unam esse substantiam, unamque personam, neque in Verbum credebat, neque in Spiritum sanctum. Post mortem igitur ipsius congregati sunt episcopi tredecim in urbe Antiochena, qui in ipsius factum et sententiam inquisiverunt, et cum ipsum, et quotquot sententiam ejus amplecterentur anathemate devovissent reversi sunt.

397-399 Mortuo Claudio Cæsare Romanorum imperatore, post ipsum Romanis Romæ imperavit Aurelius Cæsar annos quinque, idque anno regni Hormozi filii Narzæ regis Persarum quarto. Anno imperii Aurelii Cæsaris primo constitutus est Dionysius patriarcha Romanus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Anno quarto imperii ipsius creatus est Neron patriarcha Alexandrinus, ubi novodecim annos sedit, dein mortuus est. Christiani autem Alexandrini in speluncis et domibus clam orabant, metu Romanorum, ne ipsos trucidarent, neque manifesto se exhibebat patriarcha in Alexandria; at cum patriarcha crearetur Neron, ille se manifesto exhibuit, neque destitit Romanos demulcere, donec Alexandriæ ecclesiam Domine Mariæ sacram exstrueret. Anno imperii ejus quinto, mortuus est Hormoz Narzæ filius: rex Persarum, cui nullus erat, quem successorem sibi constitueret, filius. Erat tamen ex uxoribus ipsius quædam gravida, quam cum rogasset populus, sciret neene utrum in utero puerum an puellam gestaret, respondit illa: Motum embryonis ad latus dextrum sentio, cum gestaminis levitate, quod indicium est fetum masculum esse. Gavisus ergo illi diadema utero mulieris istius alligavit, cumque filium peperisset, Sabur appellatus est. **400** Estque ille idem qui Dul-Ectaf [Scapularum Dominus] cognominatus est; inde scilicet quod cum regem aliquem vinceret, scapulam illi luxaret. Magna autem, ipsius causa, lætitia affecti sunt Persæ.

Mortuo Aurelio Cæsare Romanorum imperatore, post ipsum regnarunt Tacitus et Kurianus novem menses, dein occisi sunt. Imperante post ipsos Maruno Cæsare annos sex; idque anno regni Saporis filii Hormozi Persarum regis tertio. Anno imperii Maruni tertio creatus est Philetus patriarcha Romanus, ubi cum annos quinque sedisset mortuus est. Anno ejusdem secundo constitutus est Cyrillus patriarcha Antiochenus, qui annos quindecim sedit, dein mortuus est. Mortuo Maruno Cæsare Romanorum imperatore regnavit post ipsum Carus Cæsar, unaque hinc ipsius filii Carius et Numerianus, annos duos, idque anno regni Saporis Hormozi filii nono. Crudelem hic se erga Christianos exhibuit; idemque est qui Kozmum et Damianum fratres, martyres morte affecti. Mortuo Caro Cæsare, ac interfectis filiis ipsius, Romæ in Romanos imperio potitus est Diocletianus Cæsar.

Jam ad imperium Diocletiani ab Hierosolyma per

A Titum vastata anni sunt ducenti sex. Ad idem a Christo nato, ducenti septuaginta sex. Ad idem a regno Alexandri, **401-403** quingenti nonaginta quinque. Ad idem a captivitate Babylonica, octingenti quinquaginta octo. Ad idem a Davide, mille trecenti triginta quinque. Ad idem ab exitu Israelitarum ex Ægypto, mille nongenti quadraginta unus. Ad idem ab Abrahamo, bis mille quadringenti quadraginta octo. Ad idem a Phaleko, bis mille nongenti octoginta novem. Ad idem a diluvio, ter mille quingenti viginti. Ad idem ab Adamo, quinquies mille septingenti septuaginta sex.

Imperare autem [cœpit] Diocletianus anno regni Saporis, filii Hormozi, Persarum regis, undecimo, una cum ipso imperante Maximiano, qui et Curius appellatus est; potitusque est in Romanos Imperio annis viginti uno. Magnarum illi Christianis calamitatum, et tristitiæ diuturnæ, cruciatuumque gravium ac persecutionis duræ auctores fuerunt, adeo ut majora sint quam quæ exprimi possunt mala, quæ illis intulerunt, qua eadē, qua bonorum publicatione; interfectis ex ipsis quorum a nemine, excepto Deo, numerus iniri potest, ac martyrium eorum tempore passis millenis martyrum millibus. Idem sanctum Georgium variis suppliciorum generibus cruciatum in Palmestina, morte affecerunt: qui sanctus a Cappadocia genus duxit. Interfecerunt etiam sanctum Minam, **404** necnon sanctum Victorem, Phicinitum, Abimachum et Mercurium. Anno imperii ipsorum decimo constitutus est Petrus patriarcha Alexandrinus, seditque annos decem: dein anno eorundem vicesimo Alexandriæ gladio caput ipsi amputatum est. Anno imperii ipsorum primo constitutus est Eutycheus patriarcha Romanus, qui cum annos octo sedisset mortuus est. Anno eorundem nono factus est Gabius [Caius] patriarcha ibidem, qui duodecim annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii eorundem decimo constitutus est Euris patriarcha Antiochenus, qui undecim annos sedit, dein mortuus est. Anno eorundem quinto constitutus est Mamunes episcopus Hierosolymitanus, ubi cum tredecim annos sedisset mortuus est. Anno eorundem decimo octavo creatus est Zebodæus episcopus Hierosolymitanus, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Fuerunt autem Petro patriarchæ Alexandrino discipuli duo, quorum unum nomen Achilles, alteri Alexander. Fuitque Alexandriæ infidelis quidam nomine Arius, qui Patrem solum Deum esse asseruit, Filium autem creatum, conditum; ac fuisse Patrem cum non esset Filius. Dixit ergo Petrus discipulis suis: Dominus Christus Ario isti maledixit, cavete igitur ne ipsum, aut ipsius dictum **405-407** recipiatis. Videns enim in somno Christum vestibus scissis, cum rogasset ipsum: Domine, quis vestes tuas laceravit? respondit mihi, Arius. Cavete ergo ne ipsum in Ecclesiam vobiscum admittatis.

Quinto autem post Petrum patriarcham interfectum anno, constitutus est Acbillas, discipulus ipsius, patriarcha Alexandrinus; ubi sex annos sedit, dein mortuus est. Arius autem amicorum suorum ope contra Achillam implorata ipsi simulavit rediisse se ab ista sententia impia, istaque infidelitate; quare ipsum et in Ecclesiam admisit Achilles et presbyterum constituit. Diocletianus vero rex Christianos undique conquisitos morte affecit: quos dum quærere pergeret, cum ad locum Dalmitiam dictum pervenisset, Deus in ipsum vindictam suam effudit, adeo ut soluto corpore in morbum gravem incideret, plagasque graves contraheret, adeo ut vermes produceret corpus ipsius qui a carne ipsius in terram deciderent, linguaque ex ore deflueret, itaque mortuus sit. Maximianus vero, qui Alcurius appellatus est, in morbum incidit, quo adustum est corpus ipsius, adeo ut carbonis instar esset; Tarsique mortuus est, imperante post ipsos Maxentio, Maximiani filio, unaque Maximiano altero, qui et Galerianus audivit, annos novem: idque anno 408 regni Saporis filii Hormozi Persæ tricesimo secundo. Diviserunt hi imperium adeo ut Maximianus, qui Galerius appellatus est, in Orientem et Syriam, terramque Romanorum regnaret; Maxentius vero Romæ et in ipsius territoria. Fuerunt autem in Christianos instar leonum sævientium, et malorum exsiliorumque illis auctores quæ describere nemo potest, qualiaque haud fecerat quis ex his qui antecesserant regibus. Imperavit una cum ipsis Byzantio, partibusque ipsi adjacentibus Constans, Constantini pater, vir sedatus, religiosus, idolorum osor, Christianis amicus. Hic in partes Mesopotamiæ ac Rohæ, profectus, dum in oppido quodam Rohæ Caphar Phæcar [vico figuli] dicto subsisteret, vidit ibi mulierem pulchram, formosam, nomine Helenam, quæ a Barsica episcopo Rohensi ad fidem Christianam conversa fuerat, nec non legere didicerat: quam cum a patre petitam in uxorem sibi duxisset, ea ab ipso gravida facta est; reverso deinde Constante Byzantium, peperit Helena filium pulchrum, mansuetum, intellectu præditum, mali fugientem, sapientiæ amantem, videlicet Constantinum, qui Rohæ educatus Græcorum sapientiam addidit. Maximianus autem, qui Galerius dictus est, vir fuit asper, audax, Christianis valde infensus, quique multos 409-411 ipsorum neci daret; mulierosus, adeo ut non relinqueret Christianis filiam aliquam virginem quam non prehensam ac vitiatam interficeret; eodemque modo tractarunt comites ipsius virgines Christianorum; ipsosque opibus spoliatos trucidarunt, adeo ut male admodum ab ipsis esset Christianis. Ad eundem pervenerat fama Constantini, scilicet, esse eum puerum mansuetum, mali fugientem, multæque scientiæ, quemque magno fructurum imperio annuntiauerant qui cum ipso erant astrologi; quare morte illum afficere studuit: quod cum Constantino notum factum esset,

A ipse Roha fugiens, ac Byzantium profectus, patrem suum adiit, qui regnum ipsi tradidit.

Aliquanto post mortuus est Constans, Constantini pater. Deus autem in Maximianum imperatorem morbos graves immisit, adeo ut caro ipsius deflueret, et in terram projectus maneret, nec quis ad ipsum accederet vel accedere posset. Mirati sunt ergo socii ipsius illud quod ipsi contigerat, quin et ipsi inimici miserti sunt ejus ob ea quæ passus est. Ipse vero ad se reversus, Hoc forsitan quod patior (inquit) inde mihi accidit, quod Christianos interfecerim. Litteras ergo in omnes provincias suas dedit, ut Christianos, quicumque in carceribus essent, dimitterent, eosque honore afficerent, nec ullum iis damnum 412 inferrent; rogarent autem ut inter precandum pro imperatore vota funderent. Orantibus ergo pro imperatore Christianis ac preces fundentibus, Deus ipsi sanitatem restituit, adeo ut viribus et sanitate melius quam antea gauderet. Ille vero ubi sanitati restitutus convaluisset, ad maiorem impietatis gradum quam antea prolapsus, in omnes ditiones suas scribens, Christianos occidi iussit, et ne professionis ejus quispiam in imperio ipsius relinquereur, neve urbem aut oppidum incolere sinerentur, sed penitus extirparentur. Interfecti sunt ergo Christianis, qua viri, qua feminae, qua pueri, plures quam qui numerari possint, adeo ut præ occisorum multitudine plaustris delati in mare, et in deserta projicerentur. Morte tum affecti sunt Sergius et Bacchus in urbe Cappadociæ, cujus incolæ erant. Interfecta est et sancta Barbara. Anno secundo imperii Maximiani factus est Vitellius patriarcha Antiochenus, ubi cum sex annos sedisset mortuus est. Anno imperii ejus tertio creatus est Marcellus patriarcha Romanus, qui annos duos sedit, dein mortuus est. Porro Saporis Hormozi filius Persarum rex, cum jam grandior factus ad ætatem juvenilem pervenisset, recteque constitutum esset regnum ipsius, audita Maximiani imperatoris 413-415 Romanorum fama, et quid Christianis faceret: comitibus suis, Volo (inquit) ego Romanorum regionem solus ingredi, ut regum ipsorum atque exercituum statum, et regionum situm perspectum habeam, dein, ubi quod volui perfecero, in regnum meum reversurus sum, ut post, experientia edoctus, eos aggrediar. Cavere ergo ipsum jusserunt comites ipsius, quid inde ipsi eventurum timerent indicantes. Ille vero consulentibus ipsis auscultare noluit, sed dissimulato habitu profectus est donec in Romanorum regionem pervenisset, ubi ad tempus mansit, huc illuc circumiens.

D Dumque ita se haberet, ecce audivit Maximiani filium convivium instruere; ac jussisse patrem ipsius ut accedentes hominum etiam infimi convivio ejus, postquam comedendi finem fecissent nobiles, adessent. Profectus est ergo Saporis habitu mendici indutus, ut cævi huic interesset. Dum

autem ipse mensæ accumberet, ecce Maximianus A imperator vas quoddam e vasis Saporis, cui insculpta erat ipsius imago, protulit, in quo bibendum imperatori præbuerunt servi ejus, nec non iis qui circa ipsum essent proceribus, donec perlato tandem poculo ad quemdam e sapientibus ipsorum qui et astrologiæ et physiognomonix deditus fuit, ille inspecta imagine, cum et antea **416** Saporis in consessu sedentis vultum conspexisset: Video (inquit) inter discumbentes quemdam qui imaginem et figuram istam poculo huic insculptam refert; quod si ipse Sapores non sit, non est in terra quispiam ipsi similior. Rogante ergo Maximiano imperatore quisnam ille esset; ille: Video (inquit) in hoc poculo Saporis imaginem, atque hic ille est: prehensaque Saporis manu ipsum ad regem adduxit, qui ipsum quisnam esset rogavit? cui Sapores: Sum ego pauper quidam e Persiæ incolis. Suspiciatus vero Maximianus illud quod in ipso animadverterat, ipsumque haud vera dicere percipiens, vehementius ipsum interrogavit. Dixit igitur ipsis Sapores: Quoniam quod verum est vultis, sum ego e Persiæ ducibus, cujus pater cum in regem graviter deliquisset, ille ipsum interfecit, opibus ipsius ablatis. Ego ergo, mihi metuens ad vos me contuli, sperans me in regione vestra securum fore. Ad pauperiem autem redactus, et necessitate impulsus, huc veni præ ea qua urgebar fame, indigentia ac paupertate. Miserti ergo ipsius, vera ipsum dixisse rati, eum dimittere in animo habuerunt. Vetuit autem illos doctus ille, dicens: Sciatis hunc ipsummet Saporem esse: vehementius ergo ipsi instate donec verum de se vobis indicet. Imminebat **417-419** ergo ipsi Maximianus imperator, eadem minatus atque hac solum conditione securitatem pollicitus, si vere, quis esset, indicaret. Dixit Sapores: Mirum est quod putetis Saporem inopiam et paupertatem in regione vestra electurum, potius quam ut in regno suo subsisteret. Illi vero hoc ab eo responsum non acceperunt, donec se revera Saporem esse confessus esset. Jussu ergo Maximiani imperatoris vacæ figuræ cavæ e coriis bovinis confectæ, impositus est, qua deinde oclusa vigiles ipsi et custodes præferit.

Tum Persiæ regionem aggressus Maximianus, magna tribus ipsorum strage, urbes ruina vastavit: nec non arbores palmasque amputavit, Sapore interim ipsum quocunque iret comitante. Neque ita se habere desiit donec ad Jondi-Sabur pervenisset, in qua munierant se Persarum primores, cujus et dimidium machinis in eam directis dejecerat nisi quod ipsam ingredi non posset. Rebus autem ita se habentibus nocte quadam custodes Sapore negligentius habito portam, per quam in figuram injici solebat cibus, non obseraverant. Erat autem nox Oshanan, (juxta aliud exemplar, nox festa) fueruntque circa ipsum ex incolis Abvazi, quos Romani captivos ceperant, multi, quorum sermone

PATROL. GR. CXI.

audito linguam ipsorum intellexit Sapores. **420** Erant autem ipsis utres oleo pleni. Horum igitur cuidam noctu ad se vocato dixit: Ex his utrem aliquem acceptum in me effundas, quod cum ille fecerat madefactum est lorum quo constrictus est. Egressus ergo, instar bestiæ incessit donec urbis portæ propior factus exclamaret. Inclamantibusque ipsum custodibus nomen suum indicavit, qui voce ejus agnita, portam urbis ipsi aperuerunt. Quamprimum autem urbem ingressus est, magno illi gaudio perfusi vocem sustulerunt Deum laudantes ac celebrantes. Experrecti igitur Maximiani socii suppetias ipsis a tergo advenisse rati sunt. Dixit autem Sapores illis qui in arce erant: Parate vos, ut cum campanæ sonum audieritis in ipsos irruatis. **B** Quod cum fecissent, in fugam coram ipsis conversi sunt Romani: quos gladio insecuti, magnam ipsorum stragem ediderunt, direptis quæ ipsis erant opibus et thesauris. Deinde Sapores Romanorum regionem ingressus magnam eorum stragem edidit, multasque vastavit urbes, multis inde captivis abductis. Grassata est autem in Romanorum regione fames gravis, pestisque et plaga, adeo ut mortuos præ multitudine ipsorum sepelire nequirent. Itaque bello Saporis, fame, pestilentia et morte a Christianis interficiendis detenti sunt. Porro Maxentius, Romanorum **421-423** imperator, omnibus qui ante ipsum imperaverant pejor fuit, omnes qui Romæ erant, præcipue Christianos, in servitutem redigens, opibus ipsorum direptis, mulieribus et pueris interfectis.

C Cum ergo audirent Romæ incolæ, imperare Constantinum, ipsumque mali osorem, boni amantem esse, atque imperio ipsius subditos tranquillitate ac pace sub ipso frui, litteras ad ipsum scripserunt eorum primores, quibus ipsum rogarunt ac petierunt, ut ipsos a Maxentii servitute liberaret. Lectis ille ipsorum litteris magna cum afficeretur tristitia, dubius hæsit, quid faceret nescius. Dum autem hæc animo volveret, ecce apparuit illi ipso meridie, crux e stellis fulgens, circa quam scriptum erat, *Hoc signo vinces*. Egressus ergo sociis suis dixit: Vidistisne quod ego vidi? responderunt illi: Etiam. Ex eo ergo tempore religionem christianam amplexus est.

D Fuitque hoc, anno ab obitu patris ipsius Constantis sexto. Constantinus ergo instructus copiis omnibusque ad Maxentium Romanorum imperatorem oppugnandum paratis, crucem magnam confecit, qua vexillo superimposita profectus est Maxentium aggressurus. Maxentius vero audito Constantinum ad bellum ipsi inferendum accedere, se et ipse paravit, fluvioque qui Romæ adjacet ponte strato, copias suas omnes educens, cum Constantino **424** prælio contendit. Constantino autem victoria potito, magnaque sociorum Maxentii strage edita, fugit ille cum exiguis eorum reliquiis ad Urbem contendens. Eliso vero sub ipsis ponte, submersus est cum suis Maxentius, adeo ut qua mersis qua cæsis implere-

tur flavius. Egressi ergo Romani cum coronis aureis, diversisque ludicrorum et lusus generibus, Constantino occurrerunt, magna ob ipsius adventum lætitia affecti. Ille ubi urbem ingressus esset, martyrum christianorum crucique affixorum, corpora sepeliri iussit. Iique qui fuga se subdlexerant, et quos exulare jusserat Maxentius, in patriam et locum suum reversi sunt. Quod si cui quid ereptum fuisset, illud ipsi restituit. Septem ergo diebus in regis et crucis honorem festum celebrarunt, edentes, bibentes et lætitia perfusi. Hæc cum audisset Maximinus, Galerius appellatus, magna ille ira exæstuans, collectis copiis suis profectus est Constantinum bello aggressurus. Quo audito Constantinus etiam instructis copiis rebusque paratis, ipsi obviam ivit. Maximini autem comites, visa super vexillo cruce, in fugam coram ipso conversi sunt, quos gladio insecutus magnam ipsorum stragem edidit, aliis etiam captivis factis, aliis ipsius fidem implorantibus, adeo ut Maximinus nudus fugiens, non cessaret **425-427** a loco ad locum se subducere, donec ad urbem suam perveniret, ubi deorum suorum sacrificulos, præstigiatosque et sciolos, in quos amore propensus, et a quibus consilium capere solitus fuerat, congregatos capite truncavit, ne si in manus Constantini inciderent illorum ope uteretur.

Deus autem Maximiano ignem in ventrem immisit, qui eum adeo torruit, ut rumpere tur ipsi, præ calore quem intus sensit, viscera: quin et excidentes ipsi oculi in terram deciderunt, adustaque caro ab ossibus separata est, ita ut morte pessima periret. Omnibus ergo Romanorum ditionibus tranquille et in pace imperavit Constantinus, idque anno imperii Saporis, Hormozi filii, Persarum regis quadragesimo primo. Erat autem Constantinus, filius Constantii, filii Valentii, filii Arsi, filii Decii, filii Claudii imperatoris qui Romæ floruit tempore apostolorum. Erat vero Constantino dux quem amavit, et ad honores evehit, nomine Licinius; quemque, data ipsi in uxorem sorore sua Constantinia, Romæ præfeci; jubens ipsum christianos honore afficere, magnique facere, nec ipsorum ulli nocere. Licinius autem imperium adeptus ad idolorum cultum reversus, ad mortem duci iussit christianos. Martyrium ergo sub ipso passi sunt Theodorus miles, metropolita **428** Barkensis, cum martyribus quadraginta, qui ex urbe Sebastia Cappadociæ erant. Fuit autem ipsi in Sebastia præfectus nomine Agricola, qui quadraginta martyres Cappadoces prehensos in piscinam aquæ nudos abiecit, cum esset nix vehemens, unde frigore mortui sunt. Unus tantum ex ipsis in balneum, quod ad lacus ripam fuerat, egressus est ut ibi se calefaceret, quem decidens in ipsum balneum interfecit. Præfectus autem, qui satellitibus a quibus custodiebantur præerat, cum quadraginta e luce coronas cæcissit in martyrum istorum capita descendisse cerberet, unam autem vacuum mansisse, ipse

A exiit vestibus in lacum se projiciens in Christum credidit, istamque e luce coronam accepit. Tum e piscina extractos dum plaustro asportandos imponerent, repertus est inter ipsos juvenis quidam nondum mortuus, quem ideo relictum, astans mater ipsius sustulit ut in plastrum una cum mortuis conjiceret, quod cum eam facere prohiberent, quia adhuc viveret, ille in humeris ipsius mortuus est. Quare et ipsum in plastrum iniecit una cum martyribus, quos extra urbem Sebastea eductos concremarunt. Cum autem hæc audisset Constantinus, litterisque ipsi facti sui turpitudinem exprobrasset, neque ille tamen desineret, quod **429-431** potius collectis copiis ad bellum Constantino inferendum proficisceretur, misit Constantinus exercitum qui cum ipso in Bithynia prælio confligit, a quo cum profligatus esset, captus etiam est et ad Constantinum perductus, qui ipsum in urbem Thessalonicam relegavit: cui præfectus cum conaretur, copiis e Thessalonicensibus collectis, Constantinum iterum bello læcescere, misit ipse qui caput illi amputaret. Christianismum autem amplexus est Constantinus in urbe dicta Nicomedia, idque anno imperii sui duodecimo: iussitque in omnibus regionibus extrui ecclesias, erogatis e vectigalium suorum fisco nummis ad ecclesiarum vasa conficienda.

Primo imperii ipsius anno constitutus Eusebius patriarcha Romanus sex annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem septimo factus est Meletianus patriarcha Romanus, qui cum annos quatuor sedisset mortuus est. Anno vero undecimo ibidem patriarcha constitutus Silvester, annos viginti octo sedit, dein mortuus est. Anno principatus ejus nono celebratum est concilium in urbe Nicæa. Anno etiam imperii Constantini tercio creatus est Philonicus patriarcha Antiochenus, qui quinque annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem nono constitutus est Apollonius patriarcha Antiochenus, qui **432** cum quinque annos sedisset, mortuus est. Anno ejusdem decimo quinto factus est ibidem patriarcha Eustathius, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Cujus principatus anno quinto fuit concilium Nicænum. Anno etiam imperii Constantini primo constitutus est Asou episcopus Hierosolymitanus, qui novem annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo, constitutus est Macarius ibidem episcopus, qui novemdecim annos sedit, dein mortuus est. Anno principatus ejus decimo celebratum est concilium Nicænum. Anno etiam imperii Constantini quinto factus est Alexander patriarcha Alexandrinus. Hic Petri martyris patriarchæ Alexandrini, qui occisus est, discipulus, fidemque socius Achillæ patriarchæ Alexandrini, annos sedecim sedit, dein mortuus est. Anno principatus ipsius decimo quinto celebratum est concilium Nicænum. Alexander siquidem patriarcha Alexandrinus Arium ecclesiam ingredi vetuit, eique maledixit, dicens:

Maledictus est Arius; dixit enim nobis Petrus A patriarcha antequam martyrium subiret: Maledixit Deus Ario, ne ergo ipsum recipiatis, neque vobiscum in Ecclesiam admittatis. Præerat autem urbi Aſyuto e ditione Ægypti episcopus nomine Meletius, qui Arii sententiam amplexus **433-435** est; eidem ergo etiam maledixit Alexander patriarcha. Porro fuit Alexandriæ templum magnum quod extruxit Cleopatra regina nomini Saturni dedicatum, in quo idolum æreum magnum erat quod Michael appellatus est, cui Alexandriæ et Ægypti incolæ die mensis Hetur, qui Tishrin posterior est, festum magnum celebrabant, multas eidem hostias immolantes. Cum ergo Alexandriæ patriarcha factus esset Alexander, ibique obtinuerit fides christiana, voluit ille confringi idolum et tolli sacrificia, cumque obsisterent ipsi Alexandrini, ille astutia ipsos aggressus: Idolum (inquit) istud nulli omnino rei utile est; quod si festum illud Michaeli angelo celebraveritis, eique hostias istas constitueritis, ipse pro vobis apud Deum intercedet majorisque vobis boni causa, quam idolum istud futurus est. Annuentibus ergo illis, ex idolo contracto crucem confecit; templum vero, Michaelis ecclesiam appellavit (estque illa ecclesia quæ Cæsarea vocata est; et igne periit cum Occidentales Alexandriam ingressi eam vastarunt); consecrataque sunt festum et victimæ Michaeli angelo; unde et adhuc Cophitæ in Ægypto et Alexandria eo die festum Michaeli angelo celebrant, et victimas quamplurimas cædunt.

436 Cum ergo Alexander patriarcha Alexandrinus, Arium Ecclesiam ingredi prohiberet, eique malediceret, profectus ille ad Constantinum imperatorem opem ab ipso contra Alexandrum patriarcham petiit. Comes autem se Ario præbuerunt episcopi duo, quorum unus nomine Eumenius [*scilicet* Eusebius], Nicomedis episc., alter Eusebius Philæ episcopus, opem a Constantino implorantes. Dicente Ario: Alexander patriarcha injuria me affecti, et Ecclesia immerito expulsi, et imperatorem rogante ut illum accerseret, quo coram imperatore cum ipso disputaret. Constantinus ergo imperator misso Alexandriam nuntio illum accersivit, Ariumque convenire fecit quo cum ipso disputationem haberet. Jussit igitur Constantinus Arium sententiam suam explicare. Tum Arius: Dico, inquit, Patrem fuisse cum non esset Filius; deinde ipsum de novo produxisse Filium qui fuit illi Verbum, nisi quod de novo productus et creatus fuerit. Deinde tradidit Pater Filio, qui Verbum ipsius appellatur, imperium, fuitque ille cælorum et terræ, et omnium quæ inter ea sunt conditor, sicut in Evangelio sancto testatur, dicens: *Data est mihi omnis potestas in cælos et in terram* ^a: fuit ergo ille eorum conditor ea quæ ipsi data est [potestate.] Deinde **437-439** Verbum illud postea ex Maria virgine

corpus assumpsisse, et e Spiritu sancto; factumque est illud Christus unus. Christus ergo duos comprehendit significatus, Verbum et corpus; quæ tamen utraque creata sunt. Tum respondens illi Alexander: Dic mihi (inquit) quem putas teneri nos potius colere, illumne qui nos creavit, an qui nos non creavit? Respondente Ario, illum qui nos creavit; dixit Alexander: Si ergo creavit nos Filius, uti dixisti, sitque idem creatus, tum Filium qui creatus est, magis colere tenemur, quam Patrem increatum; imo futurus est cultus Patris creatoris infidelitas, cultus vero Filii creati fides; quod absurdum absurdissimum est. Placuit ergo imperatori, et qui aderant cæteris, Alexandri sententia, Arii autem absurda visa est. Aliæ etiam quæstiones multæ inter eos agitate sunt. Jussit ergo Constantinus Alexandrum patriarcham Ario omnibusque qui eandem amplecterentur sententiam maledicere. Dixit autem Alexander Constantino imperatori: Haud ita; quin potius mittens rex patriarchas et episcopos accersat, ut sit nobis concilium, in quo rem definiamus, Arioque maledicamus, et veram fidem exponamus, omnibusque notam faciamus.

Mittens ergo Constantinus rex in omnes passim regiones, patriarchas et episcopos **440** convocavit, adeo ut post annum et duos menses Niceæ convenirent bis mille quadraginta octo episcopi, sententiis et religionibus inter se discrepantes. Erant ex illis qui affirmarent Christum et Matrem ipsius duos esse deos præter Deum [summum:] erant hi Barbari, et Marianitæ audierunt. Erant qui dicerent Christum a Patre esse, instar flammæ ignis quæ ab igne flammante dependeret, nec priorem diminuere posterioris ab ipso derivationem. Erantque hæc Sabellii et asseclarum ipsius sententia. Asserebant alii Virginem Mariam haudquaquam ipsum novem mensibus in utero gestasse, verum ipsum per uterum ipsius instar aquæ per canalem transiisse; Verbum siquidem per aurem ipsius ingressum ibi statim exiisse ubi egredi solet infans: quæ sententia Eliani et sequacium ipsius fuit. Alii Christum hominem fuisse a divinitate creatum, ejusdem cum nostrum aliquo substantiæ, filiique principium a Maria fuisse, ipsiunque electum qui substantiæ humanæ liberator esset, comitante **D** ipsum gratia divina, et in ipso per amorem et voluntatem habitante, ideoque appellatum fuisse Filium Dei. Dicentes etiam Deum substantiam unam esse, et personam unam, quæ tribus nominibus appellatur, nec in Verbum, nec in Spiritum sanctum credentes: erat **441-443** hæc sententia Pauli Samosatani patriarchæ Antiocheni, ejusque sectatorum qui Pauliciani audiunt. Erant et qui assererent, tres esse deos, qui non aliter se habeant quam ut bonus, et malus, et qui medii sit inter eos temperamenti; quæ Marcionis maledicti et sociorum ipsius sententia: qui et affirmarunt Marcionem

^a Matth. xxviii, 18.

principem apostolorum esse, Petro apostolo rejecto. Alii [denique] asseruerunt divinitatem Christi; quæ Pauli apostoli sententia est, nec non episcoporum trecentorum et octodecim.

Auditus ipsorum sententiis miratus est Constantinus rex hanc discrepantiam, domoque ipsis seposita in qua loca ipsis paravit, disputationes ipsos habere iussit, ut perspecto apud quem vera esset fides, ipsum sequeretur. Illi ergo trecentum et octodecim in unam fidem, unamque sententiam consenserunt disputantes, illis argumentis suis superiores evaserunt, fidemque veram declararunt; reliqui autem episcopi sententiis et religionibus inter se diversi fuerunt. Rex ergo trecentis et octodecim episcopis istis loco quodam proprio et amplo parato ipse in eorum medio consedit, acceptaque annulum, gladium et sceptrum suum ipsis tradidit, dicens ipsis: Vobis hodie in imperium meum potestatem concessi, ut in eo **444** faciatis quidquid facere vobis expedit eorum quæ ad religionem rite stabilendam et fidelium commodum spectant. Illi, regi benedicentes et ipsum gladio suo cinxerunt, dicentes: Fidem christianam publice profitearis, eamque propugnes. Composuerunt etiam ipsi libros quadraginta, qui constitutiones et leges continerent: quarum aliæ quid regi scire et facere expediret [docuerunt,] aliæ quid ab episcopis, ex iis quæ in ipsis comprehensa essent, fieri deceret. Concilii princeps et præses erat Alexander patriarcha Alexandrinus, et [cum eo] Eustathius patriarcha Antiochenus, et Macarius episcopus Hierosolymitanus, Sylvester patriarcha Romanus nomine suo duos misit sacerdotes, unum nomine Victorem, alterum Vicentium, qui in Arianorumque ipsius excommunicationem consenserunt; ipsisque, ac omnibus qui eandem profiterentur sententiam, maledixerunt. Fidei etiam confessionem ediderunt, statuentes, Filium a Patre ante omnia sæcula genitum fuisse; eundemque ejusdem cum Patre naturæ, increatum. Porro, urbi Constantinopoli patriarcham præfecerunt Metrophanem. Inter eos etiam convenit Pascha christianorum die Dominico post Judæorum Pascha celebrandum, neque eodem die concurrere debere Judæorum et christianorum Pascha. Confirmarunt **445-447** etiam calculum Paschatis et jejunii a Demetrio patriarcha Alexandrino, Gaiano episcopo Hierosolymitano, Maximo patriarcha Antiocheno, et Victore patriarcha Romano constitutum; foreque jejunii apud christianos solutionem eodem die quo Pascha ipsorum, scilicet Dominico Judæorum Pascha proxime sequente. Inquit Said Patricii filius, medicinæ studiosus: Scire aveo quo die septimanæ natus sit Dominus noster Jesus Christus, item, quo die crucifixus sit, et quoti fuerint dies isti; in hanc igitur rem ut inquirerem annos revolvens, reperi ipsum duodecimo cycli solaris natum fuisse, numeri cycli lunaris, fuisseque tum epactum solis unum, Lunæ vero, primum Canuni prioris diem

A Sabbatum, Cihaci feriam tertiam. Natus est ergo Dominus noster Jesus Christus vicesimo quinto die Canuni prioris, Cihaci vicesimo nono, fuitque dies ejus natalis feria tertia. Diem vero baptismi ipsius reperi fuisse cycli solaris decimo quarto; cycli lunaris decimo nono, cum esset epactæ solis tres et dimidium et una quarta, lunæ vero: ac primus Canuni posterioris dies, feria quinta, mensis Tubabi Sabbatum. Fuit ergo baptismus ipsius illustre die Martis, sexto Canuni posterioris, Tubabi undecimo. Dies autem crucifixionis ipsius salutaris **448** incidit in decimum nonum cycli solaris, cycli vero lunaris decimumquartum, cum esset epactæ solis septem cum dimidio, lunæ vero: et primus mensis Adar, feria quinta, primum autem mensis Bormahat feria prima, et Judæorum Pascha die Jovis, Adari vicesimo secundo, qui Bormahati erat vicesimus sextus. Atque hoc indicat Dominum Jesum Pascha cum discipulis suis comedis die Jovis; crucifixum fuisse die Veneris, Adari vicesimo tertio, Bormahati vicesimo septimo; ac resurrexisse die solis, Adari vicesimo quinto, Bormahati vicesimo nono. Christianis vero, uti jam diximus, in more erat, postquam Epiphaniæ festum celebrassent die crastino, quadraginta dies jejunare, dein jejunium solvere, cumque Judæi Pascha celebrarent idem festum una celebrare, quod dies Paschatis cum jejunii solutione erat. Vetarunt autem ipsos Patres trecenti octodecim hoc facere, jubentes Pascha Christianorum celebrari die Dominico, Pascha Judæorum proxime sequente: prohibentesque vel una cum Judæis, vel ante ipsos festum hoc agere, verum curare ut semper Pascha Christianorum Judæorum Pascha sequeretur.

Statuerunt etiam ne episcopus quis uxorem haberet. **A** tempore enim apostolorum, usque ad concilium trecentorum octodecim uxores ipsis erant, adeo ut si quis qui uxorem duxerat **449-451** episcopus constitueretur, maneret ipsa cum illo, neque ab eo recederet, exceptis patriarchis. Illis enim uxores non erant, neque conjugatum quemquam ad munus illud provehebant. Porro Alexander, Achillam socium suum, qui ante ipsum patriarcha Alexandrinus fuerat, de gradu patriarchali dejecit, quia Ario recepto contra Petri patriarchæ Alexandrini mandatum fecerat. Illi vero trecenti octodecim ad loca sua honore affecti redierunt; idque anno Constantini regis decimo nono. Tria autem decreta edidit Constantinus. Primum, ut contractis idolis omnes eorum cultores e medio tollerentur. Secundum, ne quis notarii forensis officio fungeretur præter Christianorum liberos, iidemque præfectus et duces essent. Tertium, ut die Passionis, et ipsum sequente die Veneris, ab omni opere abstinerent homines, neve in iisdem prælium ullum committeretur. In mandatis etiam dedit Constantinus imperator Macario episcopo Hierosolymitano, ut sepulcri et crucis

loca perquireret, et ecclesias strueret. Dixit quoniam Helena Constantini mater: Vovi ego iterum me Hierosolyma ut perquisitis locis sanctis ipsa ædificiis ornem. Cum ergo magnam ipsi opum copiam largitus esset, profecta est **452** ipsa, una cum Macario episcopo, Hierosolyma ad crucem quaerendam, ubi convocatis Judæorum Hierosolyma et montem Galilææ incolentium centum viris, cum ex illis decem elegisset, deinde ex ipsis tres, quorum uni nomen Judas, rogavit ut ipsi loca sancta indicarent; illi vero abnuerunt, dicentes sibi locum notum non esse; quare ipsos in puteum aqua vacuum conjecit, ubi cum septem dies permansissent nihil edentes vel bibentes, dixit tertius ille nomine Judas sociis suis: Pater meus loca illa, quæ inquiri mulier ista, mihi indicavit, eaque patri suo ab avo indicata fuisse. Exclamantes ergo reliqui duo, cum e puteo extracti fuissent, Helene narrarunt, quid ipsis narraverat Judas. Quem cum flagris cædi jussisset, confessus est ille se locum nosse; profectusque donec ad loca ubi essent sepulcrum et cranium pervenissent, (fuit autem locus finietum magnum) ibique preces fundens dixit: Domine, si fuerit in loco isto sepulcrum, fac ut tremente hic terra exeat fumus, quo credam. Tremente ergo loco exiente inde fumo suaveolente, credidit. Cumque jussisset Helena locum pulvere nudari, apparuerunt sepulcrum et cranium: at tribus ibi crucibus reperiis, Quomodo (inquit Helena) dignoscemus quænam ipsarum crux Christi fuerit? Prope autem **453-455** ipsis adfuit quidam morbo admodum gravi laborans adeo ut nulla salutis spes ipsi superesset, cui impositæ cruces prima et secunda nihil profuerunt; quamprimum autem tertia ipsi admota fuit, surrexit ægrotus morbo suo penitus liberatus, ac sanitati restitutus. Unde novit Helena eam Domini nostri Christi, non sine veneratione memorandi, crucem fuisse. Quam ergo thecæ aureæ impositam secum asportavit; et quodcumque Domino nostro Christo reconditum fuerat ad filium suum Constantinum abduxit. Exstructisque ecclesia Resurrectionis, et cranium et ecclesia Constantini reversa est, jussu Macario episcopo Hierosolymitano reliquas ecclesias exstruere.

Factum est hoc anno imperii Constantini vicesimo secundo. Porro a nato Domino Christo ad inventionem crucis anni fuerunt trecenti viginti octo. Anno autem imperii Constantini vicesimo primo constitutus est Athanasius patriarcha Alexandrinus, qui scriptor fuit: annos quadraginta sex sedit. Anno imperii ipsius vicesimo tertio constitutus est Valerius patriarcha Antiochenus, cui annos undecim sedit, deinde mortuus est: Arius fuit. Anno ejusdem vicesimo nono factus est Maximianus episcopus Hierosolymitanus, vir humilis, et cui oculus dexter tempore seditionis

A perierat: annos viginti tres sedit, dein mortuus est. Anno **456** imperii ejusdem vicesimo tertio mortuus est Metrophanes patriarcha Constantinopolitanus cum tres annos cathedram occupasset, factusque est post ipsum Alexander patriarcha Constantinopolitanus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Porro Eusebius Nicomediæ episcopus et socius ipsius, quibus una cum Ario maledixerunt trecenti et octodecim, ad Constantinum accedentes opem ipsius implorarunt, rogantes ut receptis ipsis maledictionem irritam faceret: se siquidem Ario ejusque sententiam amplexis maledicere, eandemque quam trecenti octodecim illi fidem profiteri. Receptis ergo ipsis rex maledictionem sustulit, et Eusebium Nicomediensem assumptum patriarcham Constantinopoli præfecit. Helena autem misso quodam multis instructo opibus, ecclesiam Robæ exstruxit, cui, ut et ecclesiis Hierosolymis exstructis, cum finem imposuissent, consecrari eas voluit imperator, quem in finem Eusebium patriarcham Constantinopolitanum Hierosolyma proficisci jussit, ibique episcoporum concilium indicere ut locorum consecrationi interessent. Scripsitque Constantinus imperator ad Athanasium patriarcham Alexandrinum ut et ipse dedicationi isti interesset, ut dicto suo obsequeretur, nec ei **457-459** immorigerum se præberet, monens. Nepoti etiam suo, cui nomen Delmatinus, in mandatis dedit, ut concilium illud adiret, atque in urbe Tyro maneret.

C Cum ergo de consecratione inter ipsos convenisset, Hierosolyma tendentes, in urbe Tyro congregati sunt; ubi adfuerunt Maximianus Monoculus episcopus Hierosolymitanus, Athanasius patriarcha Alexandrinus, Valerius patriarcha Antiochenus cum episcopis compluribus magnaque hominum multitudine. Fuit ibidem in concilio quidam nomine Eumenius, unaque cum ipso plures qui Arii sententiam amplectebantur. Subiunxit ergo Eusebius patriarcha Constantinopolitanus Eumenio ut quæstionem Athanasio patriarchæ Alexandrino moveret. Eusebius siquidem, etsi ad regem reversus professus esset se Ario contrarium, idem tamen cum illo sentiebat, atque asserebat. Dixit ergo D Eumenius: Non affirmavit Arius Christum res creasse, verum, per ipsum res fuisse creatas: ipsum enim Verbum esse Dei quo creata sunt cælum et terra: creasse enim Deum res per Verbum suum, at Verbum ejus res istas non creasse: et sicut dixit Dominus Christus in Evangelio, *Et omnia per ipsum fuerunt, et sine ipso non fuit quidquam, eorum quæ fuerunt.* Dixitque: *Per ipsum fuit vita et vita lux erat hominum.* Item: *In mundo fuit, et mundus **460** per ipsum factus est* *. Retulit ergo res per ipsum factas fuisse, non autem ab ipso factas esse: Hæc, inquit, erat Arii sententia, verum trecenti octodecim illi, inique cum ipso agen-

* Joan. 1, 3 sqq.

tes, injuria illum atque immerito excommunicaverunt. Cui respondit Athanasius patriarcha Alexandrinus: Ario nihil falso impegorunt episcopi trecenti octodecim, nec injuria ipsum affecerunt. Affirmavit enim ipse: Filium absque Patre res creasse. Quod si res a Filio creatæ fuerint, ita ut Pater ipsarum creator non sit, sequetur ipsum nihil omnino earum creasse, quod falsi crimen intentat illi quod in Evangelio dictum est: *Pater meus creat, et ego creo*⁹: Dixitque: *Si non faciam ego opera Patris mei, ne mihi credatis*⁹. Nec non: *Sicut Pater vivificat quem vult, et morte afficit*¹⁰: *ita et Filius vivificat quem vult, et morte afficit*¹⁰: quo ostendit, se et vivificare et morte afficere, et creare: atque hinc mendacii arguitur quisquis ipsum creatorem esse negaverit, ac res per ipsum creatas fuisse, ita ut ipse earum creator non fuerit. Quod autem dicis, res per ipsum factas fuisse, nos non dubitamus, cum fierent, Christum dixisse, easque factas fuisse, quod innuit dicto suo: *Ego facio, et Pater facit*, creaturas et vitam. Dictum enim tuum, *Per ipsum factæ sunt res*, eo redit ut significet ipsum eas **461-463** creasse, easque per ipsum creatas fuisse: secus enim, horum dictorum alterum alteri contradiceret. Præterea respondit Athanasius Eumenio, dicens: Quod ad eorum ex Arii hæresis sententiam qui dicunt Patrem voluisse aliquid, Filium autem illud creasse; ut si voluntas Patris, creatio Filii, falsa est et illa; Filium enim creatum esse autumat; unde [sequitur] partes creati in creatione potiores esse partibus creatoris; cum ille et voluerit et fecerit; hic voluerit, at non fecerit. Illius igitur partes, in eo quod fecerit, potiores erunt quam hujus. Quin et necesse est ut eadem sit illius ratio in eo quod voluerit hic, perficiendo quæ cujuslibet agentis e creatoris in illo quod ab ipso fieri voluerit creator faciendo: eodemque modo se habent respectu coactionis et arbitrii libertatis. Quod si coactus egerit, nullæ erunt ejus in actione partes; sin libere, fieri potest ut vel obsequatur, vel immorigerum se præbeat, et ut vel præmio afficiatur, vel pœna: quæ dicere absurdum est. Aliter etiam eidem respondit: Si Creator creaturas suas per Creatum creaverit, erit sine dubio Creatus alius a Creatore; autumatis ergo Creatorem per alium agere; qui autem per alium agit perficiente isto opus habet quo per illum agat cum sine illo non perficiatur ipsi **464** opus; qui autem alio opus habet, imperfectus est, quod absit ut de Creatore dicatur. Cum ergo profligasset Athanasius Alexandriæ patriarcha, contradicentium argumenta, adeo ut omnibus qui aderant appareret falsitas eorum quæ dicerent, conturbati illi et pudore suffusi in Athanasium irruentes ictibus male multatum pene enecarunt. Qui ergo e manibus ipsorum a Dalmateno nepote imperatoris ereptus Hierosolyma fuga elapsus pe-

A liit, ubi oleo chrismatis confecto, nullo episcoporum præsentè, Ecclesias consecratas oleo isto unxit, deinde ad imperatorem se conferens ipsi quid fecisset annuntiavit, qui honore affectum Alexandriam remisit. Ira autem commotus est imperator in Eusebium patriarcham Constantinopolitanum, pœnituitque ipsum quod eum ad patriarchatum evexerat. Profecti deinde cæteri, qui in urbe Tyro congregati fuerant, episcopi Hierosolyma, invenerunt Athanasium [patriarcham] ipsos prævenisse ecclesias consecrando. Festum ergo magnum celebrantes ob ecclesiarum dedicationem, lætitiæque ingenti perfusi, reversi sunt.

Factum est hoc anno imperii Constantini tricesimo. Mortuus est autem Eusebius patriarcha Constantinopolitanus, cum duos annos sedisset, ipsique maledictum esset, substitutusque est in locum ipsius **465-467** Constantinopoli Paulus patriarcha, qui cum quatuor annos sedisset ab imperatore Constantino relegatus est. Porro vetuit Constantinus imperator, ne quis Judæus Hierosolyma incoleret, aut per ea transiret; morte etiam affici jussit omnes qui religionem Christianam non amplecterentur. Christi ergo nomen professi sunt e gentibus ac Judæis quamplurimi, ac passim obtinuit christianismus. Nuntiatum est autem Constantino imperatori Judæos metu mortis Christi quidem religionem profiteri, at suam interim retinere. Rogante ergo imperatore: Quomodo hoc certo sciemus? respondit Paulus patriarcha Constantinopolitanus: Caro porcina lege vetita est, quam eam non comedunt Judæi; jube ergo mactari porcos, ac coqui eorum carnem, quæ sectæ huic gustanda præbeat; si quis enim eam non comederit, scies ipsum in judaismo adhuc perstare. Cui Constantinus imperator: Si (inquit) caro porcina lege vetita sit, quomodo nobis ea vesci, aliisque eandem comedendam præbere licebit? Respondit Paulus patriarcha: Dominus noster Christus [ejusmodi] omnia quæ in lege sunt abrogavit, nova nobis lege lata, videlicet Evangelio. Dixit ergo in sacrosancto Evangelio, *Quodcumque os ingreditur hominem non pollut, scilicet quidquid comeditur; hominem vero **468** pollut quidquid ex ore egreditur*¹¹, scilicet stultitia et infidelitas, et id genus alia. Dictum etiam est a Paulo apostolo in priore ad urbis Corinthi incolas Epistola: *Cibus ventri et venter cibo, Deus autem utrumque abolebit*¹². Scriptum etiam in Actis apostolorum, Petro apostolorum principi, cum in urbe Joppensi esset, domi viri cujusdam coriarii, nomine Simonis, atque ædium tectum hora diei sexta orandi gratis ascendisset, incidisse somnum, ipsumque cœlum apertum conspexisse, atque ecce descendisse e cœlo linteam magnum donec terram pertingeret, in quo erant quævis quadrupedia et feræ, ac reptilia, ac volucres cœli, unaque vocem audiens: quæ ipsi diceret: *Heus, Petre, surgens vincta et vescere*; et di-

⁹ Joan. v, 7. ⁹ Joan. x, 37. ¹⁰ Joan. v, 21. ¹¹ Matth. xv, 11. ¹² I Cor. vi, 13.

cente Petro: *Domine, nunquam ego immundum quid edi*, vocem ad eum secundo venisse: *Quidquid Deus purgavit, ne tu polluito*¹³, ac ter hoc illi repetiisse vocem, dein rursus in cælum sublatum fuisse linteam: miratum ergo fuisse Petrum, atque apud se perplexum hæsisse. Hoc ergo viso, eoque quod in Evangelio suo sancto dixit Dominus noster Christus, præceperunt nobis Petrus et Paulus omni carne cujusvis tandem quadrupedis vesel, quare et porcus et cætera quæcunque animalia nobis permissa sunt. Jussit ergo imperator mactari porcos, **469-471** eorumque carnes cortas in frusta concidi et ad ecclesiarum portas per totum ipsius regnum Dominico Paschatis statui, quo cuius ex ecclesia egredienti buccella carnis porcine porrigeretur, et quisquis eam non ederet morte afficeretur, quo pacto interfecta est magna hominum multitudo.

Byzantium etiam muro cinctum Constantinus Imperator Constantinopolin appellavit, anno imperii sui tricesimo. Porro mortua est Helena Constantini mater jam octogenaria. Imperavit autem Constantinus annos triginta duos, dein obiit, cum annos sexaginta quinque vixisset, tribus relictis filiis, quorum natu maximum sibi cognominem Constantinum appellavit, secundum de patris sui nomine Constantem, tertium vero Constantium; quorum Constantium, Constantinopoli; Constantem, Antiochiæ Syriæ Damascenæ, et Ægypto; Constantem, urbi Romæ præfecit. Saporis vero Hormozi filius, Persarum rex, urbem Susis exstructam, Choat-Sabur appellavit, aliam in regione Sawad, Phiruz-Sabur; urbes etiam in Sindhia et Sejestan condidit, nec non multos effudit fluvios, fornicesque, et pontes extruxit. Senio autem jam confecto labefactæ sunt vires, et caligavit visus, superciliis in oculos prominentibus: quare legato ad Indorum regem misso, medicum ab ipso petiit. Qui ergo ejus artis **472** peritum quemdam nomine Georgium remisit, qui ipsum sanitati restituit, adeo ut confirmarentur ipsi nervi, reddereturque visus, et equum conscendere valeret. Jussit ergo illum urbem quam sibi vellet incolendam eligere. Ille urbe Choat-Sabur, quæ et Coreh appellatur, estque urbs Susa, ibi usque dum e vivis excederet habitavit.

Totum autem quod vixit Sabur spatium, annorum erat septuaginta duorum; quibus exactis mortuus est. Regnavit post ipsum in Persas filius ipsius Ardshir Saburi filius annos quatuor, dein mortuus est: idque anno imperii Constantini filii Constantini Romæorum imperatoris primo. Post ipsum in Persas regnavit frater ipsius Sapor Saporis filius annos quinquaginta duo et menses quatuor, idque anno regni Constantini, filii Constantini Romæorum imperatoris, quinto. Anno imperii ejusdem quinto in fratrem ipsius Constantium Romæ præfectus quidam nomine Maxentius ipsum occidit. Quo audito Constantinus Constantini filius misso exercitu magno

A Maxentium, omnesque qui cum illo in fratris sui cadem conspirarant, e medio sustulit, Romæque virum quemdam nomine suo præfecit. Anno imperii ejusdem septimo, factus est Marcus patriarcha Romanus, qui cum annos duos sedisset, mortuus est. Anno ejusdem nono constitutus **473-475** est Julius patriarcha Romanus, qui annos quindecim sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem vicesimo quarto constitutus Linarius patriarcha Romanus, sex annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejus vicesimo constitutus est Cyrilius episcopus Hierosolymitanus, ubi cum annos quinque sedisset, fugit. Eo tempore congregati Arii asseclæ, cum omnibus ejus sententiam amplexis, apud imperatorem Constantium, de fide et sententia sua optima quæque prædicantes, trecentos et octodecim illos qui Nicææ convenerant, errasse, et a vero in sententia sua deviasse, dum Filium ejusdem esse substantiæ cum Patre assererent, dixerunt: Vetes ergo (Inquiunt) hoc dici, cum error sit; quod et facere statuit imperator. Eo autem tempore super cranii [loco,] qui est Golgotha, medio die apparuit crux e luce, a terra cælum usque pertingens et ad montem Olivarum protensa, cujus lucis splendore occultata est lux solis. Eam omnes, qui in urbe Hierosolymitana aderant, tam magni quam parvi conspexerunt, præsentem etiam Cyrillo episcopo Hierosolymitano; qui ergo litteris statim scriptis imperatorem rei certiore faciens, dixit: Sub patre tuo, beatæ memoriæ imperatore, apparuit crux Domini Christi stellis [effigiata] medio die in cælo, ac jam te regnante (imperator felix) **476** apparuit super Cranii [loco,] crux e luce cujus splendor solis splendorem ipso meridie superat. Litterisque suis ipsi suasit ne Arii ipsiusque sequacium sententiam amplecteretur, utpote qui a vero deviantes ad infidelitatem prolapsi essent, quibus maledixerat trecentorum et octodecim episcoporum concilium, omnibusque qui idem cum ipsis assererent. Imperator ergo acceptis Cyrilli litteris magna, ob illa quæ ad ipsum scripserat, lætitia affectus est, et ad verum reversus vetuit admitti Arii sententiam.

D Eo tempore Constantinopoli, Antiochiæ, Babeli, et Alexandriæ, prævaluit Arii sententia, cujus fidem et sententiam qui amplecterentur, nomine ab ipsius nomine, Ario, deducto Ariani vocitati sunt. Anno imperii Constantii filii Constantini secundo constitutus est Cyprianus patriarcha Antiochenus, qui Arianus erat, et cum biennium sedisset, mortuus est. Anno imperii ejus quarto factus est Blasius patriarcha Antiochenus, qui annos quatuor sedit, dein mortuus est. Hic etiam Arianus fuit. Anno ejusdem octavo factus est Eustatius patriarcha Antiochenus, qui annos quinque sedit, dein mortuus est: qui etiam Arianus. Anno ejusdem decimo tertio creatus est Leo patriarcha Antiochenus, ipse etiam Arianus, ubi novem annos sedit,

¹³ Act. x, 15 sqq.

dein mortuus est. Imperator **477-479** autem misso Eudoxio, urbis Germanæ episcopo, ipsum Antiochiæ patriarcham præfecit. Manichæus hic erat; eundem cum bionium Antiochiæ sedisset, imperator Constantinopolim transtulit, ubi decem annis munere patriarchali functus est, dein mortuus. Anno vicesimo secundo imperii ipsius constitutus est Athanasius patriarcha Antiochenus, qui et Manichæus fuit; ubi cum quatuor annos sedisset, mortuus est. Idem rex anno imperii sui primo, Paulo patriarcha Constantinopolitano in exsilium misso, vice ejus Eusebium, etiam Manichæum, patriarcham ibidem constituit; qui cum tres annos sedisset, mortuus est.

Quo ergo mortuo, imperator Paulum patriarcham, a se pridem relegatum, cathedræ suæ restituit, quam tres annos occupavit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo constitutus est Macedonius patriarcha Constantinopolitanus, qui Spiritum sanctum creatum esse asseruit; decem annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii sui vicesimo primo imperator Eudoxium patriarcham Antiochenum, Constantinopolim translatum, ibidem patriarcham constituit: fuit hic Manichæus; decem annos sedit, dein mortuus est. Porro, *Ægyptii* atque *Alexandri*, cum plerique *Ariani* et *Manichæi* essent, *Ægypti* atque *Alexandriæ* ecclesias occupantes **480** eas tenuerunt, nec non in Athanasium patriarcham Alexandrinum, ipsum trucidandi animo, irruerunt, ille vero fuga ab ipsis difapsus delituit, cum jam munere patriarchali decem annis functus fuisset; constitutusque est Gregorius, qui Manichæus fuit, patriarcha Alexandrinus, qui annos decem sedit, dein mortuus est. Illo mortuo, Athanasius patriarcha Alexandrinus in locum suum reversus, tres annos sedit. Eodem tempore Constantinopoli Alexandriam veniens præfectus quidam nomine Syrianus, qui Arianus fuit, Athanasium patriarcham in locum quemdam Tiberiada dictum relegavit, patriarcha Alexandria constituto Georgio, qui Arianus fuit, annosque sex sedit. Dein abiit Syrianus præfectus Constantinopolim petiturus; quo Alexandria profecto urbis ejus incolæ Melchiani Georgium patriarcham adorti, ipsum interfectum igne cremarunt, reversusque cat in locum suum Athanasius. Eodem tempore procellis agitata mare multa Alexandria loca, nec non ecclesias, aqua obruit. Obiit autem imperator Constantius Constantini filius cum imperium annos viginti quatuor occupasset.

Post quem in Romanos duos annos regnavit Julianus imperator qui fidem abnegavit, idque anno regni Saporis filii Saporis Persarum regis vicesimo primo. Imperator iste Julianus, fide **481-483** Christiana abnegata, homines ad idolorum cultum reducere studuit, magnamque martyrum multitudinem morte affecit. Anno imperii ejus primo, ex incolis Hierosolymorum, qui Arii partes sequebantur, Cyrillum episcopum Hierosolymitanum,

A ipsum trucidandi animo, adorti sunt. Qui cum fuga se ab ipsis eripisset, illi Heraclium Hierosolymis episcopum præfecerunt, fuit is Arianus, tres annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem secundo creatus est Meletianus patriarcha Antiochenus, qui orthodoxus fuit; annos viginti quinque sedit, cujus præfecturæ anno vicesimo primo celebratum est Constantinopoli concilium secundum. Sub hoc imperatore patriarcha Alexandrinus fuit Athanasius; Constantinopolitanus, Eudoxius Manichæus; Romanus, Linarius. Eodem imperante floruit Basilius Cæsareæ Cappadociæ, quæ in Romanorum ditione est, episcopus; nec non Gregorius, Naziazu episcopus: urbis autem istius Naziazæ incolæ omnes Sabii erant. Cum

B ergo Gregorius episcopus Nazianzenus orationem haberet in Natali Christi Domini nostri, cujus initio diceret: Natus est Christus, glorificate; Christus de cælo, excipite; Christus in terra, exaltate; eamque coram ipsis recitasset, ii illudentes ipsum irridere cœperunt. Cum ergo adventassent Epiphania aliam etiam **484** orationem composuit, in qua Sabiorum religionem tradidit, ipsosque probris affecit, eam scilicet sub cujus initium dicit: Rursum Jesus meus, et rursum mysterium. Tempore etiam Juliani apostatæ floruit Anba Antonius, qui primus erat monachorum *Ægypti* desertum incolentium, ubi monasteria exstructis monachos congregavit. Nec non Anba

C Flavius in Syria qui primus erat monachorum Jordanis desertum incolentium et in ipso monachos collegit, et monasteria locaque quamplurima extruxit. Nuntiatum autem est Juliano apostatæ imperatori statuisse Saporem Saporis filium Persarum regem, ipsum bello aggredi. Paratis ergo copiis profectus est Julianus ipsi in occursum.

Pravæ autem conversationis ipsius, fideique ac intentionis male gratia, quodque homines ad idololatriam impellere studeret, factum est ut ipsum prælio devictum interficeret Saporis Persarum rex, magnamque sequacium ipsius stragem ederet. Memoriam autem prodidit Basilius Cæsareæ Cappadociæ episcopus, se loco suo sedentem ante oculos tabulam habuisse in qua depicta erat Mercurii

D martyris effigies; dum vero tabulam inspiceret disparuisse martyris effigiem: quod dum ille miraretur, post modicum temporis spatium eandem in tabulam rediisse, atque **485-487** in mucrone lanceæ quæ in prædicti martyris manu depicta fuit, sanguini quid simile fuit. Quo majori admiratione percussus, Basilius episcopus confusus hæsit, donec ipsi nuntiaretur Julianum apostatam eadem hora in prælio occidisse; unde Basilius notum habuit ipsum, ob magnum quo christianos persecutus est odium, quemque promovere conatus est idolorum cultum, a Mercurio martyre interfectum.

Occiso Juliano imperatore apostata, post ipsum Romanis annum unum imperavit Jovianus; idque

anno regni Saporis filii Saporis Persarum regis A vicesimo primo. Fuit Jovianus fide orthodoxus, religionis christianæ propugnator; at profecto contra ipsum rebellis quodam, ipse ad bellum illi inferendum progressus mortuus est in via, loco quodam Dades dicto. Regnavit post ipsum in Romanos Valens annos duodecim: idque anno regni Saporis filii Saporis Persarum regis vicesimo quarto. Anno imperii ejus tertio constitutus est Damasius patriarcha Romanus, qui annos viginti octo sedit, dein mortuus est: cujus præfecturæ anno decimo septimo celebratum est concilium secundum Constantinopolitanum. Anno quarto imperii Valentii constitutus est Democlius patriarcha Constantinopolitanus, qui Manichæus fuit, annos undecim sedit, dein mortuus **488** est. Anno imperii ipsius primo constitutus est Arvis episcopus Hierosolymitanus, qui et Manichæus fuit, et cum annos quinque sedisset, mortuus est. Anno imperii ejusdem septimo factus est Hilarius episcopus Hierosolymitanus, qui Arianus erat; annos quatuor sedit, dein mortuus est. Eo mortuo rediit Cyrillus episcopus Hierosolymitanus, qui ab Ariana fugerat, in locum suum, ubi annos sedecim sedit, dein mortuus est. Totum ergo temporis spatium quo episcopatu functus est Cyrillus annorum erat triginta trium. Episcopatus ipsius anno vicesimo septimo fuit concilium Constantinopolitanum secundum. Quin et Alexandrini Athanasium patriarcham animo ipsum trucidandi adorti sunt, ille vero fuga prolapsus delituit. Lucium ergo Ariannum, ad patriarchalem Alexandriæ dignitatem evexerunt. Quinque autem elapsis mensibus convenientes episcopi nonnulli una cum christianorum Melchitarum multitudine Lucio patriarchæ maledixerunt, ipsum in exilium pepulerunt, reversusque Athanasius patriarcha in sedem suam, ipsam donec moreretur occupavit. Patriarchatu autem functus est annos quadraginta sex. Anno imperii Valentii octavo constitutus est Petrus patriarcha Alexandrinus, quem cum animo ipsum occidendi adorti essent Ariani ipse fuga se proripuit **489-491**. Deinde sedi suæ redditus cum eam sex annos occupasset mortuus est.

Concitavit autem quidam contra Valentium rebellionem in Occidente, contra quem ille cum copiis suis profectus in bello occidit, imperante post ipsum Romanis fratre ipsius Valente annos tres, idque anno regni Saporis, filii Saporis Persarum regis, tricesimo sexto. Porro tempore Valentis imperatoris, Alexandriæ fuit vir quidam nomine Theodorus qui Melchitarum sententiam disputando tuebatur, Ariarum autem refutabat: quem ergo captum Arii maledicti assecræ, victis manibus, equorum pedibus alligarunt, quos deinde in campo ad cursum incitarunt, donec discerptis membrorum compagibus martyrium passus sit. Anno imperii Valentis Romanorum imperatoris secundo constitutus est Timotheus patriarcha Alexandri-

nus, qui Petri patriarchæ Alexandrini antecessoris sui frater fuit; septem annos sedit, dein mortuus est. Anno autem præfecturæ ipsius sexto habitum est concilium Constantinopolitanum secundum. Extruxit autem Timotheus patriarcha Alexandriæ ecclesias complures, et monumenta non pauca. Multos etiam ab Arii sententia ad Melchitarum doctrinam convertit. Anno imperii ejusdem Valentis Romanorum imperatoris secundo, constitutus est Evagrius patriarcha **492** Constantinopolitanus: fidem hic Melchitarum professus, cum duos menses sedisset in exilium pulsus est. Valens ergo imperator accersito Gregorio Nazianzeno, ipsum sedis Constantinopolitanæ curam suscipere jussit, cujus ergo res quatuor annos administravit, dein mortuus est. Sub eodem Valente Romanorum imperatore natus est sanctus Euthymius. Concitavit autem quidam in Occidente contra Valentem rebellionem, adversus quem cum ipse exercitum duxisset, commisso inter ipsos pluribus diebus prælio, loco quodam Taraka dicto, in fugam conversus Valens imperator ad vicum quemdam in ditione Adrianopolitana confugit, ubi ipsum una cum vico igne immisso combusserunt. Successit ipsi filius Valentianus, quocum una Romanis imperavit Gratianus tres annos.

Mortuo deinde Gratiano imperatore, nec non paucis post ipsum diebus imperatore etiam Valentiano, orta est inter Romanos magna de imperio [conferendo] dissensio, dicentibus quibusdam: Imperium in nos teneat unus e filiis Valentiani imperatoris magni; aliis: Ne imperet nobis nisi aliquis a nobis probatus, qui fidem christianam propugnet. Quin et discrepantes fuerunt christianorum opiniones, et divisæ sententiæ, quibus tandem prævaluit Ariarum, et Macedonianorum sententia. **493-495** Sex ergo mensibus conturbati manserunt absque imperatore. Neque ullus eo tempore Constantinopoli præfuit patriarcha. Nam a morte Gregorii episcopi Nazianzeni, qui sedis Constantinopolitanæ curam gesserat, vacua remansit cathedra nullo suffecto patriarcha. Convenientes ergo senatores et duces quemdam ex episcopis nomine Cyrum, virum probum et egregium: Te (inquit) acceptum habemus, et quodcumque tibi de nobis statuere visum fuerit; tibi ergo optionem permittimus, ut virum cujus tibi mores probati fuerint nobis regem constituas: si enim absque rege permanserimus a Persis aliisque timemus, ne regionem nostram invadentes nobis, præ opinionum multitudine et differentiarum magnitudine, prævalentes, nos perdant. Respondit ipsis episcopus: Si ego virum aliquem electum vobis regem præfecero, vereor ne dum aliis placuerit, aliis vero non, bella inter vos et cædes oriantur. Verum quæ mihi in mentem venit sententia vobis explicabo, quam si amplexi fueritis et mihi et vobis utilior est futura. Quænam (inquit) ista est? Respondit episcopus: Ut per totam urbem Constantinopolitanam, præco-

nis voce edicatur, ne sit qui ad solis occasum in ecclesia non conveniat, ubi totam noctem precibus impendentes, **496** dein sacra celebrantes Deum et Dominum nostrum Jesum Christum rogemus ut nobis regem eligat, et quemcumque ipse elegerit nobis regem præficiamus. In cujus sententiam descenderunt. Fuerunt autem Constantinopoli, viri duo pauperes, tenuis sortis, amicitia inter se conjuncti, quorum unus nomine Theodosius, vir barbæ raræ, annos triginta natus; alter Theophilus sapiens et philosophus, annos natus viginti quinque. Illi quotidie simul Constantinopoli mane egressi ligna colligebant, quæ capitibus suis gestata vendentes, dimidiam pretii partem pauperibus distribuiebant, altera victum et reliqua sibi necessaria comparabant, nec quidquam ipsos præter noctem dirimebat, utroque domum suam abeunte, dein ad pensum suum redeunte. Eo igitur die Theophilus bene mane ad Theodosium accedens ut ipsum e somno excitaret quo lignatum proficiscerentur, evocatus ipse egressus: Frater mi (inquit) in somnio modo, cuod mihi valde mirum visum est, detentus sum donec te inclamante experrectus sum metu percussus; quod si invenirem qui mihi interpretaretur, darem illi quidquid tota hac septimana lucraturus sum, ea qua sum paupertate cum nihil aliud suppetat quam quod lignis vendendis acquiram. Cui Theophilus: Mihi, inquit, somniorum interpretandorum **497-499** periticia est. Tu ergo si tuum mihi narraveris, ego, volente Domino Christo, ipsum tibi explicaturus sum, ne opus habeas quidquam illi qui ipsum tibi interpretabitur impendere. Tum Theodosius: Inter dormiendum (inquit) audivi vocem magnam, (qua experrectus metu consternatus sum), mihi dicens: *Pervenerunt exercitus Persarum Constantinopolim, quare accelerato gressu in viam progressus, ibi nec quemquam vidi, nec quidquam audivi. In cubile ergo reversus dormivi vidique me quasi in deserto loco atque admodum amplo constitutum, eoque arietibus, ovibus, bobus, jumentis, feris, volueribus, atque animalibus omnigenis, arboribusque prægrandibus referto, nec non acervis frumentum ingentibus quamplurimis. Dixi ergo apud me: Utinam mihi frumenti hujus aliquid esset cum pauper sim. Interea autem dum animalia, arbores et frumentum oculis perlustro, ecce accessit ad me vir cubitos quinquaginta altus, corpore auri instar obrysi fulgido, dextra gladium anelpitem tenens, erantque gladio quatuor impressa sigilla instar auri micantia; sinistra autem sentum aureum. Quem cum ad me accedentem viderem, metu consternatus in faciem prociidi. Ille autem manu mea prehensa me erigens: Ne metuas, inquit. **500** Quid est quod ex [omnibus in] hoc deserto optares? Tum ego: Domine mi, non optarem ego aliud quam frumenti parum. Respondit: Quidquid in hoc deserto vides, ab hoc tempore tuum est, tuaque in potestate. Deinde dixit mihi:*

*Sequere me. Secutus ergo ipsum dum una cum ipso proficiscerer, vidi arietes, oves, boves, jumenta et volucres, se mihi incurvare, arbores etiam mihi honorem capitibus inclinatis deferre, leones autem in me rugire, a quibus cum magnopere metuerem: Ne metuas, inquit, sed gladium istum et clypeum prehensis tibi in manum sumptis (erat autem gladius anceps, quatuor habens sigilla). Quos ergo ab ipso acceptos cum tenerem, feræ, illis in manu mea conspectis, statim in terram procedentes me adorarunt. Tum me ad mare perduxit, ubi columnam ex luce, e mari procedentem vidi. Vir autem ille manu sua extensa columnam apprehendens ea me induit. Divisa autem est columna ista in tres stellas, quarum prima quæ unionis instar erat, me pectus usque circumdedit; secunda, quæ instar smaragdi, femora usque; tertia vero, quæ instar hyaciinthi rubicantis, pedes usque. Deinde me manu prehensum cum ad desertum istud magnum reduxisset: Tolle, inquit, in oculos tuos. Sublatis **501-503** ergo oculis, stellam magnam fulguris instar conspexi quæ in duas partes divisa mihi in caput decidit: tum ad laus deserti me deluxit, ubi multi crescebant sentes, et inter medios sentes arbores infrugiferæ. Dein ad tentorium magnum et pulchrum me perduxit, cujus partem anteriorem dum perlustrarem, ecce in ipsius medio agnus erat, et fons aque lactis instar albicantis. Agnus autem iste quasi in flammam ignis conversus in cælum una cum aqua ista ascendebat. Egressus ergo tentorio vidi in manu viri istius clavem cubiti longitudine, eademque latitudine, quam cum mihi tradidisset, dixi: Domine mi, quomodo una clypeum, ense, et hanc clavem ferre possum? Respondit ille: Hoc est quod tibi in mandatis datum est. Dum autem cui clavem traderem cogitabundus substiti, te ad dextram mihi adstantem vidi, pallio candido pulchro indutum, caputque tiara cinctum habentem; tibi ergo clavem tradidi. Tum discedente a me viro isto, ego una et tu domum nostram petituri abivimus; obviam autem mirum offendimus, qui viam nobis interclusit, cubitos ducentos longum. Dixi ergo: Quomodo fiet ut murum hunc transire possimus? his dum occupati fuimus, ecce lucem fulguris instar e cælo descendentem vidi, quæ cum **504** murum illum dejecisset, transivimus; tum te inclamante experrectus sum.*

Dixit illi Theophilus: Si vere visum tuum mihi retuleris, futurum est ut tu rex oligaris; somnium ergo tibi interpretabor. Desertum illud amplum mundus est; arietes et oves, homines sunt, tam boni quam mali, qui mundum incolunt; jumenta, Græci; volucres, urbes et oppida universim; arbores consiliarii et duces. Illi omnes te in regno tuo colent. Leones vero regum hostes sunt: gladius anceps, lex veterique Veteris et Novi Testamenti libri; quatuor sigilla gladio impressa, quatuor Evangelia: acervi frumenti, magnam opum copiam

in regno tuo denotant : columna lucis qua indutus es, Dei in te gratiam, qua sæculo tuo florebis : tres stellæ quæ te cinxerunt, baptisma quo tinctus es in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Stella quæ e cælo in caput tuum descendit, corona tua regia est, quam ut vidisti in duas partes dividi, ita futurum est ut sint tibi dum regnas filii duo. Sentes et arbores infrugiferæ, gentes sunt quæ in Dominum Christum non credunt. Tentorium, Ecclesia est : agnus quem in ejus medio vidisti, Eucharistia : aqua lacti similis, baptisma, et quemadmodum vidisti agnum iustarum animarum ignis cum aqua in cælum ascendere, ita eo ascendit Eucharistia. **505-507** Clavis, potestas est tibi data ad præfectum Ecclesiæ mandato tuo constituendum. Tu autem mihi clavem tradidisti, id est me patriarcham constitues. Murus autem, pax est et tranquillitas in regno tuo futura. Hæc visi tui interpretatio est. Respondet Theodosius : Quam belle (mi frater) interpretatus es ! Ego enim ut sim rex, tu patriarcha, illud est quod nunquam fieri potest. Verum surge ut una ad opus nostrum proficiscamur. Progressi autem cum homines ad ecclesiam itantes cernerent rogarunt : Quænam esset iste dies ? a quibus responsum tulerunt, Ecclesiam petimus ut videamus quem nobis regem electurus sit Deus. Dixit ergo Theophilus Theodosio, Eamus et nos una cum reliquis ad ecclesiam : forsan verum futurum est Insomnium tuum. Cum autem ecclesiam ingressi orassent, dixit Theophilo Theodosius, Vestes sunt nobis squalidæ et tritæ, pone ergo homines consistamus, ut quid futurum sit videamus. Cum ergo finitis sacris, cessassent homines, ecce avis magna ore suo coronam ex luce tenens, in quam cum duas horas oculos intendissent homines : Miserere, o Domine, ingeminantes, advolans illa coronam istam lucidam Theodosii capiti imposuit, cujus ergo statim ad altare gestati, vestibusque tritis squalidis exuti, atque indumento regio amicti, capiti diadema regium **508** cum imposuisset, ipsique benedixisset episcopus, equo e regis quodam vectus est, nondum hæc quæ sibi evenissent credens, cingentibus ipsum consiliariis et ducibus donec ad Dar-il Balat, id est palatium regium, ipsum deduxissent, deinde redeuntibus.

Imperavit ergo Theodosius Romanis, qui et Theodosius Magnus appellatus est, annos septemdecim, idque anno regni Saporis, filii Saporis Persarum regis, quadragesimo secundo. Tum Theodosium regem convenientes consiliarii et præfecti dixerunt ipsi : Corruptæ sunt hominum sententiæ, prævalente apud ipsos Arii et Macedonii doctrina ; hoc ergo ut cures, fidemque Christianam defensam explices, litteris ad omnes patriarchas et episcopos illatis, convenire eos jubeas, ut de hac re dispiciant, fidemque christianam explicatam dent. Theodosius ergo rex scriptis ad Timotheum patriarcham Alexandrinum, Meletium patriarcham Antiochenum, Damasum patriarcham Romanum, et Cyrillum

A episcopum Hierosolymitanum, litteris, ipsos una cum episcopis suis Constantinopoli adesse jussi, ut de fide christiana disquirerent, eamque explicatam hominibus darent. Convenerunt ergo patriarchæ cum episcopis suis Constantinopolim, uno excepto Damaso patriarcha Romano, qui ipse non venit, at ad Theodosium veram fidem, eamque explicatam **509-511** et expositam, scripsit. Congregati sunt ergo Constantinopoli episcopi centum quinquaginta. Concilii præsides erant Timotheus, patriarcha Alexandrinus, Meletius Antiochenus, et Cyrillus Hierosolymorum episcopus ; quibus tradidit Theodosius imperator litteras Damasi patriarchæ Romani, in quibus fidem veram descriperat atque explicaverat : quibus lectis et expositis, in eandem, quam ipse scripserat, fidei confessionem consenserunt. Deinde Macedonii opinionem ad examen revocarunt, cujus doctrina fuit, Spiritum sanctum non esse Deum, verum creatum, factum. Dixit ergo Timotheus, patriarcha Alexandrinus : Non aliud apud nos significat Spiritus sanctus quam Spiritum Dei ; non est autem Spiritus Dei, aliud quam vita ipsius ; si ergo dixerimus Spiritum sanctum creatum esse, asserimus Spiritum Dei creatum esse ; sin Spiritum Dei creatum esse, vitam etiam ipsius creatam esse ; quod si vitam ipsius creatam asserimus, autumaremus ipsum vitam carere ; atque hoc asserentes penitus ipsum abnegabimus : qui autem Deum negat maledictione dignus est. Consistentes ergo in Macedonii maledictionem, ipsum cum asseclis suis devoverunt, nec non patriarchas ipsi succedentes, qui idem cum ipso docuerunt. Maledixerunt etiam Sabellio Libyæ **512** episcopo ejusque asseclis, quod assereret Patrem, Filium, et Spiritum sanctum unam esse personam ; necnon Apollinario ejusque sequacibus, quod affirmaret corpus Christi intellectus expers esse. Porro definiunt Spiritum sanctum creatorem esse et increatum, Deum verum, ejusdem cum Patre et Filio naturæ, substantiam unam, naturam unam ; addentes fidei Symbolo quod composuerunt trecenti octodecim episcopi, qui Nicææ convenerant : *Et in Spiritum sanctum Dominum vivificantem, qui ex Patre procedit, qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur.* Idque quod trecenti octodecim isti in fidei quam ediderunt confessione dixissent tantum : *Et in Spiritum sanctum.* Statuerunt etiam Patrem, Filium et Spiritum sanctum, tres esse personas, tres hypostases, et tres proprietates, unitatem in Trinitate, et Trinitatem in unitate, essentiam unam in personis tribus, Deum unum, substantiam unam, naturam unam ; necnon corpus Domini Christi anima intelligenti rationali præditum. Porro quemdam ex satellitibus regis nomine Victorium, patriarcham Constantinopolitanum constituerunt ; statuerunt etiam patriarcham Romanum ordine primum fore ; Constantinopolitanum, secundum ; Alexandrinum, tertium ; Antiochenum vero quartum Episco-

pum etiam Hierosolymitanum titulo patriarchæ **513-515** ornarunt, cum prius episcopus esset, nec quis ante illud tempus patriarcha Hierosolymis præfuisset; eique locum quintum assignarunt, atque [his peractis] discesserunt.

Jam a concilio primo episcoporum trecentorum octodecim, qui in urbe Nicæna convenerunt, ad secundum hoc in quo Constantinopoli congregati sunt episcopi centum quinquaginta, qui Macedonio ejusque sequacibus maledixerunt, anni sunt quinquaginta octo. Porro Timotheus patriarcha Alexandrinus patriarchis, episcopis et monachis carne, festis Dominicis, vesci permisit, Manichæorum qui Sadikei appellati sunt causa, ut ita dignosci posset et patriarchis et episcopis quisnam Manichæus esset; ut hoc pacto carniæ esu irrita redderetur ipsorum religio et solverentur leges. Manichæi enim nec mactare animal licitum ducunt, nec carne, vel alio quopiam quod ab animante provenit, ulatenus vescuntur. Metropolitæ autem et episcopi Ægyptii plerique Manichæi erant. Patriarchæ ergo orthodoxi, cum episcopis et monachis, carne suis, festis Dominicis, vescébantur; Manichæorum autem metropolitæ, cum episcopis et monachis suis, iis abstinebant, atque earum vice piscibus vescébantur, eos carniæ loco ponentes, cum pisces in animantium numero sint. Hoc observabatur tempore Manis **516** hæretici infidelis. Ipso vero et ejus asseclis o melio sublatis, reversi sunt patriarchæ orthodoxi, cum episcopis et monachis suis, ad institutum suum antiquum et a carniæ esu festis Dominicis abstinebant. Inquit Sald Ebn Batrik medicinæ studiosus, non permisit Timotheus patriarcha Alexandrinus ideo carniæ vesci festis Dominicis, quod Manichæi appellati Sadikæi earum vice piscibus utantur, verum quod carniæ esu immolatum innuebat; pisces autem pro immolato non habentur. Alia vero Manichæorum secta quæ Sammacun, id est piscarii appellantur, pisces comedebant, quod ii pro immolato non habeantur; at ab esu carniæ, quod immolata fuerit abstinent. Verum errant etiam Manichæi appellati Sadikæi, qui pisces loco carniæ habent, cum Dominus Christus carnes comederit; unde necessario omnibus qui fidem christianam profitentur incumbit, ut carne vescantur, Domini nostri Christi exemplo, uno saltem quotannis die, quo ab animis suis scrupulum amoveant, atque omnibus notum faciant contrarios ire se improbæ Manichæorum sectæ. In Actis vero scriptumest¹⁴, Petrum, cum in urbe Joppe esset domi coriarum ejusdam, cui nomen Simon, atque ædium tectum hora diei sexta oratum conscendisset, somno gravi correptum dormivisse, atque **517-519** interea cælum apertum vidisse, unde descendit linteum quod ad terram usque pertingeret, in quo cujusvis quadrupedum generis quæ in terra sunt aliqua erant, ferarumque et reptilium et volucrum, unaque vocem audire dicens, *Heus, Petre surge, macta*

*et vescere. Dicente illo: Nequaquam, Domine, nihil enim unquam immundum aut impurum comedi*¹⁵. Vocem secundo ad ipsum venisse: *Quidquid paraverit Deus, tu ne polluito*: ac cum hoc illi ter a voce repetitum fuisset, rursus in cælum sublatum fuisse linteum. Confirmat autem hoc a Petro dictum, cum unus e primariis apostolis et fidei columnis fuerit, cujus [dicta] recipere et amplecti decet, illud Domini Christi factum, quod mactato vesceretur et quævis animalia esu licita esse. Quare suspitioni obnoxius sit quicumque carniæ esum aversatus fuerit et alienum se a Domini nostri Christi instituto ostendit et a Petro apostolorum coryphæo; adeo ut sententia nostra, quisquis mactato non vescatur, religioni christianæ contradicat et Manichæorum sectam astruat, exceptis patriarchis et episcopis et qui vitam monasticam professi fuerint; cum hi carniæ esum non respuant quod eum illicitum putent, sed abstinentiæ et reverentiæ gratia. Quin et Græci res suas aqua **520** abluere noluerunt, cum plerique ipsorum Manichæi essent: Manichæi autem lotionem aqua peragendam non probant. Atque his longo temporis decursu confirmatis, adhuc instituti sui tenaces manent, ne aquam ad lavandum adhibeant. Ab aqua autem ad lavandum adhibenda eos abstinere dicunt nonnulli, ob intensum regionis suæ, unaque aquæ in ea frigus, adeo ut ipsis frigida se abluere, hyeme præsertim, haudquam expediat, ideoque nec ipsam ob frigoris vehementiam contrectant.

Manichæorum vero duo sunt, uti jam dictum est, genera, alii Samakini (id est) piscarii; alii Sadikini. Samakini præstitutis aliquot singulorum mensium diebus jejunt; Sadikini autem per totam vitam jejunt, nihil prorsus aliud quam quod produxerit terra comedentes. Cum ergo fidei christianæ professionem in se susciperent Sadikini, metuentes ne si a carniæ esu abstinerent, quinam essent perspecto, morte afficerentur, sibi ipsi jejunia constituentes, ob festa Nativitatis et B. Virginis et apostolorum jejunarunt, a piscium esu istis jejuniis se continentes, quod ideo fecerunt ut dies anni jejunantes absolvent, neque aliam ob causam piscium esu inter jejunandam abstinebant quam ne dignoscerentur. Successu deinde temporis diuturno **521-523** evenit ut ipsorum factum hoc imitarentur Nestoriani, Jacobitæ et Maronitæ, apud quos hoc in morem abiit. Tum et Græcorum Melchitarum nonnulli hoc probantes, idem etiam ipsi eorum exemplo fecerunt, piscium esum jejuniorum istorum quæ recensuimus tempore omittentes; illi præcipue eorum qui in regionibus degunt in quibus Mohammedis religio floret: quod tamen nec e consuetudinibus traditione acceptis, nec e rebus mandato aliquo stabilitis apud ipsos est. Græci enim Melchitæ piscium esu duobus diebus insignibus, videlicet Mercurii et Veneris, per totum anni decursum abstinent, ut et die παραμονῆς; [vigilia] quo ante

¹⁴ Act. x, 13 vq

Natalem jejulant, nec non die παραμονῆς qui Epiphaniam præcedit; quibus diebus inter jejundum piscibus haud vescuntur, quia die s istos eodem loco habent quo jejunium magnum. Quibus ergo e Græcis visum est Natalis B. Virginis, atque apostolorum gratia jejunare, tria ista jejunia observant, pisces interim comedentes, quorum esu Mercurii cui tantum et Veneris diebus abstinent. Eodem modo, si cui visum est diebus Mercurii et Veneris per totum annum jejunare, illi permissum est etiam ad nonam jejunare et piscibus abstinere. Neque enim hoc necesse est, nec cupiam permissum **524** ut jejunia observans piscium esum inter jejundum abnuat, nisi diebus Mercurii et Veneris [uti jam dictum est] et in jejunio magno, nec non binis vigiliis quæ festa Natalis et Epiphaniæ præcedunt. At nonnulli Græcorum Melchitarum in jejunis, etiam B. Virginis gratia observandis, a piscium esu se continent. Quem morem hauserunt e typico sancti Mar Sabæ; nec est in eorum abstinentia ista peccatum. Qui alias statuit ipse peccat, legique contradicit et mandatum solvit. Ut autem ad historiam de Theodosio et Theophilo, in qua enarranda fuimus, revertamur. Theophilus Theodosii regis amicus ad portam ipsius integrum annum moratus ipsum haud convenerat: quamvis enim quotidie ad portam regis accedens janitores rogaret atque precaretur ut ab ipso ad regem chartam deferrent, ab illis repulsus ac prohibitus fuerat. Anno autem elapso ecce imperator Theodosius inter orandum vocem audivit quæ ipsi diceret: O Theodosi, amici et socii tui Theophili oblitus es. Dicenteque Theodosio: Domine mi, tu quis es? ipsi responderet: Ego vir sum qui tecum in deserto fui: et quemadmodum te regem constitui, ita et Theophilum patriarcham constituo. Statim ergo misit Theodosius accersitum Theophilum, quem in præsentiam suam admissum postquam **525-527** ipsum salutasset, ita affatus est rex: Crede mihi, mi frater, me tui oblitum fuisse, teque mihi e memoria penitus excidisse, donec heri inter orandum, ecce, me in clamans, vir ille quem in somno vidi te mihi in memoriam revocavit. Respondit Theophilus: Ego etiam heri in somno vidi quemdam qui mihi diceret: Sicut Theodosium regem constitui, ita et te patriarcham constituo. Ecce autem colloquentibus ipsis, ingressus janitor regi nuntiavit, advenisse Alexandriæ incolas, qui dicerent mortuum esse Timotheum patriarcham, ac virum peterent quem patriarcham constituerent: rex ergo statim Theophilum patriarcham constituens ipsum Alexandriam misit, qui ibi annos viginti octo sedit, dein mortuus est. Theophilus autem ubi Alexandriam pervenisset, idola quotquot in ea fuerunt, confregit. Fuitque Alexandriæ pavimentum magnum marmoreum cui inscripta erant tria Theta Θ Θ Θ et in circuito ascriptum: Qui tria hæc Theta interpretatus fuerit, quod sub iis est acci-

piat. Dixit ergo Theophilus: Ego illa interpretabor. Theta primum est Θεός quod est Deus; secundum, Theodosius rex; tertium, Theophilus patriarcha. Tum sublato pavimento magnam sub eo pecuniæ vim reperit, cujus enim per litteras Theodosium regem certiozem fecisset, rescripsit ille: Pecunia ista ecclesias exstrue. **528** Exstruxit ergo Theophilus patriarcha ecclesiam magnam nomine Theodosii regis, quam totam auro obducto ornavit, quin et alias multas Alexandriæ ecclesias struxit, e quarum numero sunt ecclesia Sanctæ Mariæ et ecclesia Sancti Joannis.

Porro nati sunt Theodosio imperatori duo filii, quorum natu majori nomen indidit Arcadium; minori, Honorium: quibus, cum adolevisent, quæsit qui ipsos litteras doceret. Cum ergo Romanam misisset quæsitum virum sapientem qui liberos suos institueret, ibi philosophum quemdam nomine Arsanem repererunt, quod ad ipsum miserunt, qui ergo filiis regis erudiendis incubuit. Rex autem die quodam, cum Arsanem inter docendum stare, filiis ipsius sedentibus, conspexisset, illud improbens: Ne (inquit) hoc facias: respondente Arsane: Ita decet (o rex) me filios tuos docere; jussit rex ipsum sedere, illique ut coram ipso starent facere. Cum autem jam quantum opus videretur litteris imbuti essent, Arsanes Arcadium verberibus durius excepit, adeo ut ipsorum vestigium cuti ipsius imprimeret; ob quod Arcadius erga ipsum iram animo concepit. Ideo autem plagis ipsum afflicere voluit Arsanes, ut, cum post patrem suum imperio potiretur, si alicui verbera infligi vellet, verberum dolor ipsi monitoris vice esset. Porro anno imperii Theodosii **529 531** Magni octavo, apparuerunt pueri illi qui, a Dacio rege fuga se proripientes, in spelunca in urbe Epheso delituerant: idque quod longo temporis intervallo cum pastores inter transeundum lateres, quibus speluncæ aditus obstructus fuerat, loco movere soliti essent, facta esset instar ostii apertus. Experrecti ergo pueri, se unam tantum noctem dormivisse putantes, socio suo, qui cibum ipsis emere solebat: Profectus, inquit, cibum nobis compara, et quid agat imperator Dacius inquire. Ille ad portam speluncæ egressus ubi aedificii ibi constructi ruinas cerneret, quid hoc esset ignoravit; surgens tamen profectus est usque dum ad urbis Ephesi portam pervenisset, supra quam crucem magnam collocatam conspicatus, hoc etiam apud se improbens: Me, inquit, dormire puto; oculos ergo tergere cœpit ac dextrorsum et sinistrorsum circumspicere, num aliquid sibi notum videre posset, quale cum nihil cerneret, confusus substitit, hæc apud se animo reputans: Forsitan a via aberravi, vel forsitan non est urbs ista Ephesus. Urbem vero ingressus nummum quem habuit pistori tradidit quo panem emeret, pistor virum habitu peregrino conspicatus pavidum metuque consternatum, nummos habentem quibus Dacii im-

peratoris effigies insculpta esset, quid hoc esset A nescius, suspicatus illum **532** thesaurum invenisse, Unde, inquit, tibi est nummus iste? Quo nihil respondente, homines inclamavit, quorum magno apud ipsum cœtu congregato, ipsumque alloquente, cum ille nullum ipsis responsum redderet, illi eum ad patricium urbi præfectum nomine Antipatrum abduxerunt, qui eum etiam allocutus, ipsique minatus est. Ille tamen nihil respondit. Accessit etiam ad ipsum Marcus urbis episcopus, qui ipsum affatus, nec ullum tulit responsum. Ille ergo, quo ipsum terreret, Nisi, inquit, nos alloquaris, ac unde tibi fuerit nummus iste edicas, morte te multabimus. Necdum tamen respondit, loqui scilicet abnuens metu Dacii imperatoris, quasi ipse adhuc viveret (adhuc enim ipsum in visis supcesse putabat). Plagis ergo ipsum affecerunt, quarum dolorem ubi sensit, Ubi, inquit, est Dacius rex? Respondentibus illis Dacium imperatorem mortuum esse, multosque post ipsum imperio potitos reges, Christique fidem obtinuisse, et qui jam Imperaret Theodosium Magnum esse, tum sublato metu omnia quæ sibi accidissent narravit. Illum ergo ad speluncam comitati ibi socios ipsius conspexerunt, nec non arcam æneam repperunt eique inclusam laminam plumbeam in qua descripta erat ipsorum historia, et quid ipsis cum imperatore **533-535** Dacio contigisset, litteris mandante Tadduso Dacii imperatoris patricio. His in summam admirationem rapti ad Theodosium regem litteras scripserunt quibus eum harum rerum certiores reddiderunt. Qui ergo conscenso veredo urbem Ephesum petens ibi illos et vidit et collocutus est. At tribus post diebus, cum ad ipsos in speluncam introiret, ipsos jam mortuos invenit. Jussit ergo ne inde educerentur, sed in ipsa spelunca sepeliri, et super ipsos ecclesiam struxit quæ ipsorum nomine insignita est, ac festum in ipsorum gratiam institutum eo die quotannis celebratur: dein Constantinopolim reversus est Theodosius rex.

Jam a tempore, quo a Dacio imperatore fugerunt pueri isti in speluncam atque in ea dormierunt, ad tempus quo rursus apparuerunt ac mortui sunt, juxta illud quod in historia martyrii ipsorum legimus, anni sunt tercentum septuaginta duo. Porro anno imperii Theodosii Magni decimo tertio constitutus est Siricius patriarcha Romanus, qui duodecim annos sedit, dein mortuus est. Eiusdem imperii anno decimo septimo mortuus est Nektarius patriarcha Constantinopolitanus, qui ibidem munere patriarchali functus fuerat annos sexdecim. Post quem patriarcha Constantinopolitanus constitutus est Joannes Chrysothomus, qui cum ibi quinque annos et decem menses **536** substitisset in exsilium pulsus in eodem mortuus est. Anno imperii ejusdem sexto creatus est Flavianus patriarcha Antiochenus, qui cum sex annos sedisset mortuus est. Anno ejusdem duodecimo factus est Barku-

nus patriarcha Antiochenus, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem octavo constitutus est Joannes patriarcha Hierosolymitanus, ubi annos sexdecim sedit, dein mortuus est. Tempore item Theodosii regis floruit Epiphanius Cypri episcopus. Struxit etiam Theodosius rex Hierosolymis ecclesiam Jesmaniah in qua sepulcrum erat sanctæ Mariæ, quam diruerunt Persæ quo tempore Hierosolyma usque profecti ecclesias Hierosolymitanas destruxerunt, adeo ut in hunc usque diem vastatæ maneant.

Porro anno imperii Theodosii regis decimo mortuus est Sabur Saburi filius rex Persarum; post quem regnavit Bahram Saburi filius rex Persarum annos undecim, a quo tempore fruebatur Theodosii regnum tranquillitate et pace, dein mortuus est. Mortuus est etiam Theodosius rex succedentibus ipsi imperio filiis ipsius Arcadio et Honorio. Imperavit autem Arcadius Romanis Constantinopoli annos tredecim; frater vero ipsius Honorius urbi Romæ annos undecim; idque anno regni Bahrami filii Saporis Persarum regis septimo. Arcadius autem rex præceptorem **537-539** suum Arsanem ad necem quæsitivæ præ eo quod erga ipsum in animo gerebat odio. Cujus rei certior factus Arsanes Alexandriam fugiens monachatum professus est in monasterio quodam quod in valle Hobail, juxta Tarnut, situm est, et Askit appellatum. Arcadius deinde nato sibi filio, cui Theodosii nomen indidit, Arsanem præceptorem suum rogavit ut et filium suum doceret; cumque ipsi nuntiatum esset ipsum in Ægyptum fuga elapsum vitam monasticam ibi in monasterio Askit profiteri, misit post ipsum qui et vitæ securum esse juberet. Itenuens autem Arsanes [venire] nuntio blanditus est adeo ut ab ipso discederet. Deinde metuens ne mitteret [rex] qui vi ipsum abducerent, Saidum Ægypti profectus ibi in monte Mokattam e regione vici dicti Tora habitavit, ubi postquam tres annos substitisset mortuus est. Tum vero alium nuntium misit Arcadius rex qui eum vi adduceret, cui cum ad monasterium Askit pervenisset nuntiatum est, Arsanem jam in monte Mokattam e vivis excessisse. Reversus ergo nuntius illud regi narravit. Rex igitur misso monacho cui nomen Trasius, eoque opibus instructo, Vade (inquit) et super Arsanis tumulo monasterium exstrue quod ipsius nomine appelletur. Profectus ergo Trasius Ægyptum super Arsanis **540** sepulero monasterium exstruxit, quod in monte Mokattam situm est et Dic Alkasir usque ad hunc diem appellatur.

Porro in Ægypto episcopus quidam moriens tres filios reliquit qui vitam monasticam professi Askiti sederunt, quorum unum adscitum Theophilus patriarcha Alexandrius episcopum in aliquot Ægypti urbes constituit, reliquos duos diaconos sibi que discipulos; qui ergo Theophilo patriarcha Alexandrino inservierunt; et elapso triennio iterum Askitum reverti cupientes, cum ipsos id facere veta-

ret Theophilus, sine ipsius permisso abierunt; A quam ob causam ipsis Eucharistia ad tres annos interdixit. Illi ergo Joannem Chrysostomum advenientes ipsum rogarunt ut ad Theophilum patriarcham Alexandrinum litteras scriberet quibus ab illo peteret ut ipsis Eucharistiæ copiam faceret. Joannes ergo Chrysostomus missis per ipsos litteris ad Theophilum patriarcham Alexandrinum rogavit illum ut cum ipsis in gratiam rediret. Quod cum ille facere nollet, reversi iterum sunt ad Joannem Chrysostomum, qui ipsos ad Eucharistiam accedere jussit. Orta est ergo inter Theophilum patriarcham Alexandrinum et Joannem Chrysostomum simulas. Porro fuit tempore Arcadii Romanorum imperatoris, vir quidam nomine Theognostes, opibus abundans, cui invidentes B **541-543** nonnulli contra ipsum apud regem testimonium tulere ipsum lidem abnegasse, regique conviciatum fuisse: quam ob causam rex ipso in exsilium pulso bona ejus diripuit. Ejusdem uxori vinea fuit per quam transiens Eudoxia regina, ob ipsius pulchritudinem concupivit. Cujus esset ergo cum rogasset, dictum est ipsi uxoris esse cujusdam a rege in exsilium pulsæ. Tum illa: Quam vellem (inquit) ut mihi esset, quo in ipsam me oblectationis causa recipere! Responderunt e præfectis nonnulli: Regii juris est ut quodcumque calcaverit pes regius, illud ipsi sit. Quibus auditis vineam sibi occupavit regina. Mulier autem ista a Joanne Chrysostomo opem petit, qui ad reginam mittens jussit ut vineam dominæ suæ redderet, illa vero noluit; cumque de ea re ipsam alloqueretur haudquaquam respondit. Tum Dei timorem ipsi incutiens: Cave (inquit) ne tibi accidat quod Izabeli Ahabi regis Israelis uxori contigit; at illa nulla horum ratione habita Joannem palatio suo pelli jussit, Joannes ergo tristis reversus, diaconos jussit, cum accederet regina ecclesiam introitura, portas ipsi occludere; quod cum fecissent, rediit regina ira commota. [Eo tempore] erat Epiphanius, Cypri episcopus, Constantinopoli, negotiorum aliquot apud regem **544** perficiendarum gratia. Ipsi ergo accersito dixit regina: Joannes Chrysostomus veritati contradicit, rebusque nihil ad ipsum spectantibus se immiscent, de cathedra ergo ipsum dejicite. Respondit illi Epiphanius, Si ita ut tu dicis se res habeat, ad poenitentiam ipsum hortabor; quod si redierit, [bene;] sin minus, ipsum dignitate sua amovebimus. Dixit regina: Nisi ipsum abdicaveritis apertura sum idolorum templa, hominesque ad ea colenda adigam. Adegit deinde ex episcopis et diaconis nonnullos ut ad regem accedentes, coram ipso contra Joannem testimonium perhiberent, ipsum legi contradicere, ipsumque moleste ferre urbis incolas, atque odio prosequi. Episcopi autem, Joanni ob magnam ipsius scientiam inviderunt, feceruntque quod ipsis innuit regina. Rex ergo Arcadius Joannem a cathedra patriarchali amoveri jussit. Joannes au-

tem Chrysostomus ad Epiphanium Cypri episcopum scribens: Tu, (inquit) Epiphani, in exsilium meum consensisti ac contrariam mihi operam navasti, dicens de me quod minime te decuit. Scias ergo te nequaquam ad provinciam tuam perventurum antequam e mundo excesseris. Cui hoc responsum reddidit Epiphanius: O Joannes, nihil aliud quam omnia bona de te dixi, ac totam operam meam, quantum potui maximam **545-547** tibi impendi et ad malum a te avertendum diligentiam adhibui, quæ tamen frustra fuit. Qui autem præsens est videt quæ non videt absens. Quem admodum autem tu mihi impingis ea quæ nec novi, nec dixi, ita scias te non perventurum ad locum exsilii tui quo relegatus es, antequam e vivis discesseris. Jam vero Epiphanius Cyprum tendens in navi mortuus est, dimidio diei, antequam eo perveniret, spatio. Joannes autem Chrysostomus antequam eo ubi exsulare jussus est, pertingeret, etiam diem obiit. Porro fuit Constantinopoli terræ notus ingens, nec non tonitru grave cum fulgure, fulminibus, et pluvia. Dixit ergo rex: Ideo hæc omnia eveniunt quod Joannem Chrysostomum in exsilium misimus. Jussitque corpus ipsius Constantinopolim afferri, ibique sepeliri; idque anno sexto regni Arcadii. Ideo autem appellatus est Joannes, Chrysostomus, quod mulier quædam ipsum cum mortuus esset plangens, dixerit: O Joannes, o os aureum, hinc Oris aurei eognomen habuit.

C Post ipsum constitutus est alius quidam Joannes patriarcha Constant. qui cum annum ibi sedisset mortuus est. Ipsi etiam successit Gennadius in patriarchæ Constant. munere qui tres annos sedit, dein mortuus est. Post ipsum factus est Attichus patriarcha Constantinopolitanus qui annos quindecim sedit, dein mortuus est. **548** Idque anno regni Arcadii duodecimo. Anno imperii ejusdem octavo constitutus est Anastasius patriarcha Romanus qui tribus annis sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem undecimo factus est Innocentius Patr. Romanus, qui cum quindecim annos sedisset, mortuus est. Anno imperii ipsius octavo constitutus est Berillus patriarcha Hierosolymitanus, annos duodecim sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem quinto D factus est Paulinus patriarcha Antiochenus, qui annos quatuor sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem nono constitutus est Evagrius patriarcha Antiochenus, annis quinque sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem quarto, Arcadii nempe Romanorum imperatoris, regno potius est Yazdejerdes Bahrami filius, Al Aitham cognominatus, in Persas, annos viginti. Porro Theophilus patriarcha Alexandrinus ecclesiam magnam Alexandria struxit, Arcadii Romanorum imperatoris nomini dicatam. Obiitque Arcadius Romanorum rex cum imperium annos tredecim occupasset; regnante post ipsum filio ipsius Theodosio, qui Theodosius junior appellatus est, in Romanos, annos quadraginta duos, idque anno Yazdejerdi Bahrami filii Persarum re-

gis undecimo. Anno imperii ipsius nono invadente ipsum Yazdejerdo Bahrami filio bellum inter eos grave commissum est, magnæque strages editæ, adeo ut utrique tandem alter ab altero in fugam verterentur. Anno imperii ejusdem decimo tertio **549-551** constitutus est Zosimus patriarcha Romanus, qui cum annum unum sedisset mortuus est, ad eam dignitatem post ipsum evecto Bonifacio, qui tres annos sedit, dein mortuus est. Factusque est post ipsum patriarcha ibidem Celestinus, qui annos decem sedit, dein mortuus est. Ejus præfecturæ anno quinto fuit concilium tertium contra Nestorium, Ephesi. Anno imperii ejusdem, videlicet Theodosii Junioris, primo, constitutus est Cyrillus patriarcha Alexandrinus; annos triginta tres sedit, dein mortuus est. Anno præfecturæ ipsius vicimo primo, celebratum est concilium tertium, contra Nestorium. Anno etiam primo imperii Theodosii Junioris constitutus est Alexander patriarcha Antiochenus, qui cum annis quatuor sedisset, mortuus est. Post quem factus est ibidem patriarcha Barodotus (Theodotus) qui sex annos sedit, dein mortuus est. Post ipsum patriarcha Antiochiæ præfectus Joannes, septemdecim annos sedit, dein mortuus est. Anno episcopatus ejus undecimo fuit concilium tertium contra Nestorium. Anno septimo imperii Theodosii Junioris constitutus est Flavius patriarcha Hierosolymitanus, qui annos triginta octo sedit, dein mortuus est. Anno præfecturæ ejus decimo quarto fuit concilium tertium contra Nestorium; necnon anno præfecturæ ejusdem tricesimo septimo concilium quartum Chalcedone contra Dioscorum.

1-4 Anno Theodosii Junioris decimo quarto constitutus est Sisinius patriarcha Constantinopolitanus, qui tres annos sedit, dein mortuus est: fuitque post ipsum patriarcha Constantinopoli Nestorius, qui cum quatuor annis ac duobus mensibus sedisset, anathemate devotus ac loco abdicatus est. Asserebat siquidem Nestorius Mariam virginem revera Deiparam non fuisse; esse duos filios, quorum alter sit Deus, eumque a Patre genitum, alter autem homo, qui a Maria natus fuit: atque hominem istum qui se Christum dixerit, amore unitum esse cum filio, Deumque appellari et Filium Dei, non revera, sed per concessionem, et nominum communionem, et honoris causa, sicut unus ex prophetis. Quæ Nestorii sententia cum ad Cyrillum patriarcham Alexandrinum pervenisset, ipse eam improbens ad eum litteras scripsit, in quibus factum ejus ut turpe incusavit, ac sententiam coarguit ipsique viæ suæ perversitatem ostendit, rogans ut ad veritatem rediret. Cumque multæ inter ipsos litteræ intercesserant, nec a sententia sua reverteretur Nestorius, scripsit Cyrillus patriarcha Alexandria ad Joannem patriarcham Antiochenum, ipsum etiam rogans ut litteris ad Nestorium datis illum sententiæ suæ fœditatis et absurditatis mo-

neret, atque ut ad veritatem **5-7** rediret hortaretur. Scripsit ergo Joannes patriarcha Antiochenus ad Nestorium, se, nisi ad veritatem rediret, conventuros, ipsique maledicturos. Intercesserunt etiam inter eos epistolæ non pauca; Nestorius vero a sententia sua haudquaquam recessit, sed in errore suo, cæcitateque ac opinionis pravitate permansit. Joannes ergo patriarcha Antiochenus scriptis ad Cyrillum Alexandrinum litteris certiorum ipsum fecit Nestorium in sententiæ suæ pravitate perseverare. Scripsit igitur Cyrillus ad Cælestinum patriarcham Romanum, et ad Ba-Flavium patriarcham Hierosolymitanum, nec non Joannem patriarcham Antiochenum, rogans ut in urbe Epheso ad dispiciendum de sententiâ Nestorii convenirent; si forsitan redire vellet; sin minus, se ab eo subducentes, ipsi maledicerent, atque loco moverent. Convenerunt ergo in urbe Epheso episcopi ducenti. Concilii præsides erant Cyrillus patriarcha Alexandrinus, Cælestinus patriarcha Romanus, et Ba-Flavius patriarcha Hierosolymitanus. Promisit ipsis Joannes se adfuturum, at cum moram trahens non veniret, haud ulterius ipsum expectans Cyrillus patriarcha Alexandrinus, convocatis, qui aderant, episcopis, ad Nestorium misit ut se una sisteret, qui Ephesi tunc erat. Renuente autem Nestorio accedere, cum ter ad ipsum **8** misisset, nec ille tamen veniret, sententiam ipsius ad examen revocaverunt, ipsumque maledictione dignum judicantes, anathemate devoverunt, ac loco moverunt, statueruntque Mariam virginem Dei Matrem esse, Christumque Deum verum atque hominem duabus constantem naturis, at persona unum esse, quod diversum est ab amore. Nestorius enim asserebat unitatem esse duarum personarum consensum; cum unitas vera sit ut sit persona una duabus naturis [constans]. Cum autem jam Nestorio maledixissent, accessit Joannes patriarcha Antiochenus, qui cum jam illos ante adventum suum Nestorio maledixisse comperisset, ira commotus: Injuria, inquit, Nestorium affecistis, ipsumque maledictionibus immerito devovistis. Nestorioque se adjungens, convocatis qui cum ipso erant episcopis, Cyrillum patriarcham Alexandrinum, nec non Simonem episcopum Ephesinum, excommunicavit. Cum ergo viderent socii Cyrilli absurditatem eorum quæ patravit; Joannes, orto inter ipsos dissidio Epheso discesserunt. Factique sunt socii Cyrilli, et Orientales partes duæ, inter quas intercesserunt rixæ.

At non destitit Theodosius rex donec inter illos pacem conciliaret. Scripserunt ergo Orientales libellum in quo asserebant sanctam Mariam Virginem Deum et Dominum nostrum Jesum **9-11** Christum peperisse, qui ejusdem est cum Patre suo naturæ, ejusdemque cum hominibus quoad humanitatem naturæ; duas etiam naturas confessi sunt, et hypostasim unam, unamque personam, et anathema in Nestorium denuntiarunt. Eumque libellum per

(a) Hic in editione Oxoniensi incipit tomus alter.

Paulum metropolitam Hamesanum ad Cyrillum patriarcham Alexandrinum miserunt : quem cum accepisset atque perlegisset Cyrillus, cum ipsis de rebus in eo contentis consentiens hoc illis quod ad eum responsum reddidit :

Eandem ego quam vos in libello vestro descripsistis fidem amplector ; atque hoc pacto fuit inter Cyrillum et Orientales concordia. Quod autem dicunt nonnulli Cyrillum cum libellum Orientalium accepisset ipsum improbasse, nec dixisse duas naturas et hypostasim unam, in eo falsi sunt. Omnes enim Cyrilli libri illud diserte asserunt. Porro transmisit Cyrillus exemplar libelli Orientalium ad Hilarium, episcopum urbis Corinthi, et ad Acacium, episcopum Malatensem, et ad alios episcopos plures, certiores illos faciens Orientales ad veram fidem rediisse, neque Nestorio assensum præbere, verum sententiam amplecti concilii secundi episcoporum centum quinquaginta, qui Constantino-poli convenientes Macedonio maledixerunt. Jam a concilio secundo, quod diximus, ad tertium hoc concilium **12** episcoporum ducentorum qui in urbe Ephesi congregati sunt et Nestorium anathemati devoverunt, anni sunt quinquaginta unus, idque anno regni Theodosii Junioris, imperatoris Romanorum vicesimo primo. Nestorius autem ubi pulsus fuerat Ægyptum tendens, in ea ejus parte quæ Said dicitur, loco Echmim appellato, septem annos substitit, dein mortuus est, ac sepultus in vico Saklan dicto, in quo æstus ingens contigit, ac præcipue in valle in qua ipse sepultus fuerat, adeo ut nemo in ea incedere vel per eam transire tempore æstivo posset. Atque ita obliterata est sententia Nestorii donec illam longo post ipsum temporis spatio resuscitaret Barsuma metropolita Nisibinensis tempore Justini Romanorum imperatoris et Kobadi Phiruzi filii regis Persarum, eamque in Oriente, ac præcipue apud Persarum incolas astrueret ; unde est quod multi sint Nestoriani in Oriente, scilicet Iraco, Al Musal, circa Euphratem, et in Mesopotamia, qui Nestoriani appellati sunt, titulo a Nestorii nomine deducto. Post Nestorium constitutus est Maximus patriarcha Constantinopolitanus, qui tres annos sedit, dein mortuus est ; ipsoque nondum sepulto factus est Proclus ibidem patriarcha, qui super Maximo oravit, eumque sepelivit ; cumque post ipsum tredecim annos sedisset, mortuus est.

Inquit Said, patricii **13-15** filius, medicus : Visum est mihi hoc libri mei istius loco Nestorianis responsum reddere, et sententiæ ipsorum falsitatem atque absurditatem demonstrare, cum error sit, ipsique tempore hoc nostro a Nestorii antiqui dictis in diversum abierunt, autumantes Nestorium asseruisse Christum duas substantias ac duas personas esse, Deum perfectum in persona et substantia sua, atque hominem perfectum in persona et substantia sua, ac Mariam peperisse Christum ex parte humanitatis, non ex parte divinitatis suæ ;

PATROL. GR. CXI.

A utpote cum Pater, juxta ipsos, genuerit Deum, at non hominem ; Maria vero hominem pepererit, non autem Deum.

Dicetur ergo illis : Si ita res se habeat uti vos dicitis, erit Christus duo Christi, duoque Filii. Erit ergo Christus Deus verus, et Filius verus Deus, et Christus verus homo, et Filius verus homo, cum necessario dicendum sit vel Mariam peperisse Christum, vel non peperisse. Si peperit, necessario erit partus vel spiritualis vel corporalis ; si corporalis, alius erit ab eo quem genuit Pater, unde necessario sequetur duos esse Christos ; quod si spiritualis fuerit, erit Christus Filius unus et Persona una, et Christus unus. Probatur hoc [exemplo] laminæ ferreæ cui unitur ignis, utpote quæ sit gladius unus qui et urat, et scindat, et luceat, et coruscet ; nec concedi **16** potest partem ferream eam esse quæ urit, et lucet, cum ferrum cui non inest ignis non urat ; neque partem candentem quæ secat ignem esse, cum ignis natura sua luceat et urat. Atque hoc [exemplo] verum esse constat et confirmatur quod profitemur nos Melchitæ, Christum esse unam personam, Deum perfectum, hominemque perfectum, et confutatur quod asserunt Nestoriani, esse Christum personas duas. Quin etiam dici illis poterit, dicite nobis de humanitate cui unita est divinitas, atque nominata est Christus [An] non desierit esse Christum ex quo fuerit in utero matris suæ Mariæ usque dum ipsum pareret et lactaret, et adoleverit, et crucifixus, et passus fuerit ? An donec triginta annos completeret, fuerit unus ex numero hominum, ac tum demum unitus fuerit humanitati, ac factus sit Messias ? Quod si dixerint non fuisse Christum quandiu fuit in utero matris suæ Mariæ, verum Mariam peperisse hominem, ac ipsum donec triginta annos completeret unum fuisse ex hominibus, deinde unitam fuisse divinitatem cum humanitate, ac factum fuisse Christum, certe sententiam suam astruxerunt, at Evangelio mendacium impegerunt, nec non Paulo, omnibusque quos Ecclesia recipit libris, et a sententia Christiana recesserunt. Sin dixerint divinitatem humanitati unitam **17-19** fuisse dum adhuc in utero gestaretur, ipsumque [tum] Christum fuisse, ac in utero gestatum fuisse ; ac natum et educatum donec crucifigeretur et interficeretur, tum constitentur Mariam Virginem peperisse Deum, Christum unum, et personam unam.

Dicetur rursus illis : Quando unitum est verbum homini ? ante partum, aut antequam conciperetur, an momento partus ? Quod si dixerint, ante partum : reponemus illis : Num ante partum, et ante conceptionem ? aut ante partum postquam conceptus est ? Quod si dixerint, tum ante nativitatem cum ante conceptionem, autumant unitum fuisse ipsum antequam esset homo, et antequam formaretur, et antequam nasceretur ; quæ si ita se habeant absurditatis arguitur sententia Nestoriano-

rum, quo Æternus unitus fuerit homini se ex parte tantum ita habenti. Homo enim ex parte sic se habens talis fuit cum forma humana indueretur; unde necesse est illis ut autument divinitatem solam, cum humanitate fuisse novem menses aut circiter ab initio conceptionis, una cum eadem manens in loco quo gestari solet infans; deinde simul natas fuisse; quod contradicit illi quod dicunt, Mariam peperisse Christum ex parte humanitatis suæ, non ex parte divinitatis suæ. Si dixerint, unitam fuisse cum eo postquam conceptus esset ac forma **20** perfecta indutus; regeremus ipsis: Tum Deus in utero gestatus est ante partum; quod si concedi possit utero gestatum fuisse, concedi etiam potest, nasci potuisse. Si dixerint unionem factam tempore nativitatis, dicimus: Tum ergo peperit Maria Verbum una cum homine; Verbum autem tum apud nos tum apud vos Deus est. Peperit ergo Maria Deum. Si dixerint, Ita est; reponemus: Cum concedi possit nasci potuisse, cur non concedatur, in utero gestari potuisse? Quod si concesserint, jam sententiæ suæ valedixerunt, sin haud concesserint, dicimus: Quænam est inter hæc discrepantia, ut in utero gestetur, et ut nascatur? Si dixerint Deum natum non esse, nec fuisse unionem ante nativitatem, nec statu isto durante, sed fuisse tempore nativitatis, dicimus destruit hoc illud quod asseritis, Mariam peperisse Christum. Siquidem non est vobis Christus homo solus. Cura ergo Christus non sit homo solus, Maria autem ex sententia vestra hominem nudum pepererit ante unionem, sequitur ipsam peperisse illud quod non erat Christus, postquam autem fuerit, factum esse Christum per unionem, ac fuisse unionem post nativitatem, ac proinde Christum evasisse post nativitatem. Quod si hoc vobis absurdum videatur, ac Maria Christum pepererit, ipsa ergo non peperit hominem solum, **21-23** atque hoc necessario inferi peperisse ipsam Deum cum homine, nec non fuisse unionem ante nativitatem; atque ita manifesta facta est absurditas ejus quod asserunt Nestoriani, scilicet Mariam peperisse Christum ex parte humanitatis suæ, non ex parte divinitatis; et veritas ejus quod confitentur Melchitæ, Mariam peperisse Deum, Christum unum, et personam unam, et substantiam æternam, et substantiam de novo productam.

Dicetur etiam illis: Si asseratis Christum duas esse substantias, unam æternam, alteram de novo productam, dein Mariam peperisse Christum, jam confitemini Mariam duas has substantias, quæ sunt Christus, peperisse; Christus ergo constat duabus naturis, quas cum peperit, una earum Deus est, peperit ergo Deum æternum. Deinde, non potest concedi peperisse nisi quod in utero gestatum fuerat, hinc ergo necessario sequitur ipsam Deum illum in utero gestasse. Atque ita ostensa est etiam absurditas sententiæ Nestorianorum asserentium, Mariam nec in utero tulisse, nec peperisse Deum,

et confirmata veritas ejus quod profitentur Melchitæ, scilicet Mariam peperisse Deum, et Christum unum, et filium unum, et personam unam. Inquit Sald Patricii filius, medicinæ studiosus: Antistites erroris, videlicet Nestorius, Eutychius, Dioscorus, Severus, et Jacobus Baradiensis, **24** cum ipsorum sequacibus aliisque heterodoxis, qui astruere voluerunt imaginationes suas a timore Dei alienas, atque a via Dei declinarunt juxta sententiæ suæ pravitatem, in Deum audaces, quosque male intentiones suæ et corruptæ cogitationes mari erroris ingurgitarunt, illi (inquam) omnes illos quibus se immiscuerunt errores mordicus retinuerunt, eo quod ignorarent unionem divinitatis Domini nostri Christi cum humanitate ipsius, dum unusquisque ipsorum in aliquem e diversis missionis modis impingens ei adhæserit. Visum est autem mihi ostendere [diversos] missionis modos, eosque explicare, ut ita absurditatem eorum quæ dicunt percipias. Deo autem potentia est. Pro magna Dei providentia, justitia perfecta, et misericordia eximia, misit ipse Verbum suum creans, quo omnia creavit iisque esse dedit, quod e substantia est increata, verum a Patre ante omnia sæcula genitum, cum non esset unquam Deus sine Verbo et Spiritu, neque Verbum unquam ab ipso separatum, neque a Spiritu ipsius creante, aut a substantia ipsius; ac descendit Verbum Dei creans cum subsistentia sua permanente, perpetua, durabili, quæ nunquam non fuit, nec esse desinit, et incarnatum est a Maria Virgine, puella sancta, **25-27** electa, e stirpe benedicta, e progenie Abrahami; prole Israelis, tribu Judæ, familia Davidis, quam ad hanc œconomiam elegit Dominus ex omnibus mundi feminis, ipsamque Spiritu sancto mundavit, Spiritu [inquam] suo substantiali, adeo ut ipsam idoneam redderet in quam descenderet Verbum Dei substantiale, atque ita obvelatum est Verbum creans homine creato, quem sibi voluntate Dei Patris, et consilio Spiritus sancti creavit, creaturam novam absque semine virili, ut nec in ipsam caderet peccatum, nec cum homine consuetudinem haberet aut congressum, aut violaretur puellæ sanctissimæ virginitas, hominem perfectum cum corpore suo et anima sanguinali, et spiritu intellectivo, rationali, qui est imago Dei in homine, et similitudo ipsius. Cum fuerit ipse inter creaturas Dei maxime idoneus in quo habitaret Deus, ac descenderet, sibi in velum sumeret, pro ea qua cæteras quotquot sunt creatoras antecellit puritate. Scias enim rem naturæ puræ haud cerni, nisi in eo quod sit naturæ crassioris; neque cerni posse quod omnium maxime purum est, nisi cum eo quod ipso crassius sit [conjunctum] in eo, quod appareat e materia constantibus, naturæ crassioris. Invenimus autem spiritum hominis intellectivum, rationalem **28** puriorem esse eo quod purissimum est in cæteris creaturis, ideoque ex omnibus Dei creaturis maxime idoneus fuit qui Deo velum esset, ideoque factum est illi velum; ipsique

interim anima, in sanguine sedem habens, velum; A
 ut et corpus crassum, velum ei quod ipso purius
 sit: atque hac ratione assumpsit Verbum Dei
 creans substantiam hominis integram cum corpore
 ipsius et sanguine, spirituque intellectivo rationali,
 fuitque Verbum Dei cum subsistentia sua, subsi-
 stentia humanitatis istius, cujus substantia perfecta
 fuit, eo quod subsistentia Verbi Dei ipsam subsi-
 stere fecit. Neque enim ipsa creata fuit, vel omnino
 quidquam fuit, nisi per subsistentiam Verbi Dei,
 quod ipsam creavit, et subsistere fecit de nihilo
 quod in utero Virginis antea subsisteret, et sine
 causa aliqua a qua ipsa principium esset, sive se-
 mine virili, sive aliquo quopiam, excepta substan-
 tia Verbi creantis quæ una est e Trinitate divina;
 atque illa subsistentia cum hominibus numerata, B
 et nota est ob eam cui conjuncta est, quamque
 creavit eique copulata est, substantiam humanam,
 atque ipse unitate subsistentiæ istius unius, subsi-
 stentiæ (inquam) Verbi Dei creatoris, unus est in
 Trinitate substantia divinitatis suæ, et unus inter
 homines substantia humanitatis suæ, non 29-31
 duo, verum unus cum Patre et Spiritu, atque ipse
 idem unus simul cum hominibus, comprehendens
 duas substantias diversas, e substantia [nempe]
 divinitatis creante, et substantia humanitatis crea-
 ta, in unitate subsistentiæ unius, subsistentiæ [in-
 quam] Verbi, quod est Filius genitus a Patre ante
 tempora et sæcula omnia, idemque natus ex Maria
 Virgine in fine temporis, ita ut non separaretur vel
 a Patre, vel a Spiritu sancto. C

Verum sicut radius solaris qui genitus est ab ipso
 sole, cujus lux totum illud inter cælum et terram
 [spatium] lumine implet, conspicitur in domo ali-
 qua, atque in ipsa vere est luce et calore suo, ita
 tamen ut revera minime separetur a fonte quo ge-
 nitus est, cum nec ab ipsius corpore nec luce ab-
 scindatur, ita etiam habitavit Filius Dei in huma-
 nitate, ita ut minime a Patre separaretur, fuitque
 in humanitate vere, idemque vere cum Patre et
 Spiritu sancto. Ac sicut verbum hominis qui ab
 intellectu ipsius gignitur chartæ inscribitur, adeo-
 que totum vere est in charta ita ut interim ab in-
 tellectu a quo genitum est haudquaquam separetur,
 neque ab eo separetur intellectus a quo genitum
 est, quoniam intellectus per verbum dignoscitur,
 cum ei insit, atque verbum totum sit in intellectu
 qui ipsum genuit, totamque in seipso, ac totum in
 charta cui 32 unitum est: similiter Verbum Dei
 totum est in Patre a quo genitum est, et totum in
 seipso, totumque in Spiritu, ac totum in humani-
 tate, in qua resedit, cuique unitum est. Quamvis
 enim omnis similitudo creata longe absit ab eo ut
 creatorem referat, non desit tamen Deus similitu-
 dines servis suis in omnibus libris suis proponere,
 ut ea quæ non cernunt ex iis quæ cernunt intelli-
 gerent, eaque quæ ipsis non sunt manifesta, ex iis
 quæ manifesta sunt dignoscerent. Non est autem
 habitatio Verbi Dei creatoris, ejusque cum substan-

tia humanitatis conjunctio, vel translatio vel alte-
 ratio, vel mutatio unius e duabus substantiis a na-
 tura sua. Non est mutata natura divina, ut [cessa-
 ret esse] divina, creatrix, neque humana ut haud
 amplius sit humana creata: atque hoc istiusmodi
 est quod non absurdum videatur intelligenti. Jam
 alteratio et mutatio necessario requirit mistionem,
 cum fuerit e duabus naturis e materia constanti-
 bus, crassis, instar aquæ et vini, mellis et aceti,
 auri et argenti, æris et plumbi, aut his similitum;
 quæ omnia e materia constant et crassa sunt. Omne
 autem materiale quod cum alio materiali miscetur,
 necessario infert mutationem qua aliud evadat quam
 utraque ista e materia constantia prius fuerant,
 neque [maneant] vinum vinum, nec aqua aqua, post-
 quam commista fuerint, 33-35 neque aurum au-
 rum, nec argentum argentum, nec æs æs, nec
 plumbum plumbum, post factam mistionem, sed
 utraque alterata sint a substantia sua et res alia
 diversa evaserint, quæ neutra penitus earum sit,
 nec utraque ipsarum immunis sit a corruptione, et
 alteratione ab eo quo fuerat statu. Quod si fuerit
 mistio e natura subtili, et natura crassa, non in-
 fert mistio ista alterationem aut conversionem, ex-
 empli gratia: In mistione animæ et corporis [ex
 quibus constat] homo unus, unitur alterum alteri ut
 nec mutetur vel alteretur anima a substantia sua
 ne sit anima quæ actionibus suis dignosca-
 tur, neque corpus a statu et actionibus suis muta-
 tur et alteretur; aut quemadmodum ubi unitur ignis
 cum ferro ipsumque subtilitate sua penetrat, simul-
 que conjuncta una fiunt pruna, ita ut nec alteretur
 ignis vel mutetur a substantia sua ne sit ignis lu-
 ceus, urens; neque alteretur ferrum aut mutetur,
 ne sit ferrum materialium quod vulneret et scin-
 dat: eodem modo fit in omni mistura quæ com-
 posita est e rebus duabus diversis, quarum altera
 sit spiritualis, subtilis, altera materialis et crassa;
 veluti anima et corpus; ignis et ferrum; vel ut
 sol, qui se immiscet aquæ, luto, omnique materiæ
 humidæ, et putidæ, neque mutatur vel alteratur a
 luce munditiæ et puritate sua, licet cum omni re
 nigra, et sordida 36 putida, et immunda miscea-
 tur; quia non fit unquam mistura nisi tribus mo-
 dis, quorum unus est cum misceantur duæ naturæ
 materiales, quæ mutantur et corrumpuntur; ut in
 mistura aquæ et vini, aceti et mellis; auri et ar-
 genti; æris et plumbi; hæc enim omnes, cum id
 genus aliis, alteratio sunt et corruptio; quia quod
 ex vino et aqua mistum est, nec vinum est nec
 aqua, quod utrumque eorum a natura sua mutatum
 sit, ac commistio ipsorum facta sit cum corruptio-
 ne ipsorum et mutatione a statu suo: atque ita
 quod mistum est ex aceto et melle, factum est ne-
 que acetum, neque mel, quod utrumque eorum a
 statu suo mutatum sit: ita et in mistura auri et
 argenti, plumbi et æris, haud purum manet
 utrumlibet eorum. Atque hic unus est e tribus mi-
 stionis modis. Secundus est mistio quæ fit seorsim

manentibus duabus naturis materialibus, ita ut earum subsistentia dignoscatur. In istiusmodi mistura utraque duarum naturarum ab altera distinguitur subsistentia sua, et ratione sua; atque ita se habet ut oleum et aqua in eadem lampade, aut linum et sericum in eadem veste, utpote quæ e lino contexta, serico striata sit; aut instar statuæ æneæ cui caput sit aureum, aliorumque ejusmodi; quam non decet appellare misturam, cum distinctæ manent duæ naturæ et consistentiæ, **37-39** sicut non oportet ut sit inter aquam et amphoram in qua est, mistio; cum natura vasis illius sit, testis; constitutio, [quod sit] amphora; adeo ut non sit inter eam et aquam mistio, sed quanta fieri potest maxima discrepantia. Ita et aqua et oleum, nisi vas lampadis in quo sunt ea conjungeret, nequaquam unirentur; at non est [communitas] vasis inter ea mistio [censenda.] Similiter nec inter linum et sericum mistura est, cum non invicem adhæreant, etiamsi in eadem sint veste; nec inter æs et aurum ubi conflata non fuerint, commistio, etiamsi ea jungat una statua. Hæ autem misturæ nunquam sunt nisi e materia corporea crassa: cujus si pars partem conjungatur, exempli gratia si liquefacta æs et aurum simul effundantur, eveniet ratione mistionis mutatio et corruptio; neque enim est massula ista vel aurum purum, vel æs purum: ac nisi copularentur ac unum alteri adjungeretur, ut cum torquis ex ære auroque conficitur, esset mistionis modus separationi obnoxius, qui nomine mistionis indignus est.

Atque in hos duos modos impegerunt Nestorius ejusque assectæ, et Jacobus et Severus et Dioscorus, et Eutychius eorumque sequaces. Jacobus quidem, etique quorum nomina recensul, mistionem mutationis et corruptionis amplexi, asseruerunt naturam divinam et naturam humanam **40** in uno Christo commistas fuisse, ipsumque habuisse subsistentiam unam in natura una compositam ex duabus naturis diversis, divina scilicet et humana; professi ergo sunt eas mutatas esse: mutatio autem corruptio est. Atque hoc dicto impio Dei naturam accidentibus et morti necessario obnoxiam reddunt, ac Christum nec Deum verum, nec verum hominem constituunt, instar massulæ ex auro et ære conflatæ. Nestorius vero ejusque sequaces mistionem quæ separari atque divelli possit affingunt, autumantes Christum unum esse duabus naturis diversis constantem, divinam et humanam, duasque habentem subsistentias notas, divinam atque humanam, ac mistionem statuerunt quæ separatio sit, instar torquis e duobus filis quorum alterum aureum sit alterum æneum confecti; aut vestis duplicis, cujus pars exterior sit serica interior gossypina, inter quas nulla est mistura sive naturæ sive subsistentiæ: neque hæc ratio ad illos spectat Christum unum credere; siquidem est torquis complicatus, torques bini, et vestis duplex, binæ vestes; eodemque modo [esset]

A Christus, duo Christi, [quorum] unus natura et subsistentia sua divinus esset, instar filii aurei in torquæ plicatili, aut partis exterioris sericæ in veste duplici; alter humanus, instar filii ænei in torquæ, vel partis **41-43** interioris e gossypio in veste. Summopere autem mirandum est quomodo non percipiant utriusque generis dissonantes ac discrepantes, neque intelligant esse duo ista mistionis [genera] misturas materiæ corporeæ, crassæ; cui nihil inest spiritualis, subtilis, tenuis; adeoque non posse materiam crassam, duos istos mistionis modos vitare: si enim mista fuerit mistione quæ coalitionem ac compositionem [infern] ad mutationem et corruptionem vergit; sin eodem quo fuerat statu permaneat, neque coalescit, neque contemperantur partes ipsius, adeoque non alia ratione miscentur quam ea quæ facile separantur atque divelluntur, etiamsi ea conjunxerit status una, vestis una, vel vas unum. Neque reperitur unquam in re aliqua materiali corporea alius quis misturæ modus præter istos duos, vel qui corruptionem [infern] vel separationem, nisi cum mistio duorum sit quorum alterum materiale corporeum, alterum tenue sit et spiritale. Hic autem tertius est mistionis modus, quæ et vere mistio est [in alio exemplari est, mistio natura] absque confusione, conversione, corruptione, aut separatione: partitionis; verum est mistura qua penetrat natura spiritualis, subtilis, naturam materiale corpoream, donec per ipsam totam diffundatur, totaque commisceatur, neque remaneat locus **44** ullus naturæ materialis vacuus natura spiritali, sine mutatione qua mutetur vel spiritalis a natura sua spiritali subtili, vel corporea materialis a natura sua crassa, materiali, ac sine alteratione aut corruptione utriusvis, instar mistionis animæ et corporis aut ignis et ferri in eadem pruna, quæ una est subsistentia, e natura ignis conjuncta ac commista cum natura ferri sine separatione aut divisione, ac sine confusione, conversione aut corruptione, diffusus est interim ignis per universum ferrum, totumque induit; communicavit etiam ferro potentiam suam et lucem suam, et vim comburendi, adeo ut et luceat ferrum, et urat; at nihil sibi de impotentia ferri assumpsit, sive nigredinem, sive frigus. Atque secundum hunc mistionis modum disposuit Verbum Dei creans, mistionem suam cum natura humana, estque Christus unus, Filius Dei unicus, a Patre ante omnia sæcula genitus, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, genitus non creatus, de substantia et natura Patris sui, atque ipse idem natus ex Maria Virgine in fine temporis, in subsistentia una, [videlicet] subsistentia Filii Dei unici quæ comprehendit duas simul naturas; divinam quæ nunquam non fuit, in principio, et ante omne principium; et humanam, quæ facta est in fine temporis, subsistere facta per subsistentiam æternam, estque is **45-47** Christus unus subsistentia una æterna, duas habens naturas, divinam, quæ nunquam non

fuit; et humanam, quam sibi creavit, ut ei uniretur, ex Maria Virgine. Estque subsistentia illa ipsius subsistentia naturæ divinæ et naturæ humanæ, utramque comprehendens sine mixture alterationi, aut corruptione separationi et divisioni obnoxia.

Non desiit subsistentia naturæ divinæ esse subsistentia naturæ humanæ cum ipsam crearet, et faceret per subsistentiam suam sine qua non subsistit, quæque excepta non est aliæ cognita. Estque ipse Christus unus ante incarnationem, et post incarnationem, ipse idem genitus a Patre in unitate personæ filiationis, habens substantiam divinam simplicem, ante omnia sæcula, sine matre; idemque natus ex Maria ultimis temporibus sine Patre, in unitate ejusdem ipsius personæ, e duabus simul substantiis constans, divina et humana, in illa persona conjunctis, Christus unus, et filius unus, quem allocutus est Pater e cælis duobus in locis, scilicet fluvio Jordanis die baptismi, et monte Thabor die transfigurationis, dicens: *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi complacui*¹, eumque compellavit Maria, [dicens]: Fili mi, non est filius Patris, alius; et filius Mariæ, alius; absit ut hoc dicatur! non enim nascuntur naturæ; nam si pareret mulier naturam, necesse esset ut **48** omnes mulieres parerent, cum una natura omnes homines comprehendat; sed nascuntur personæ: nec parit mulier duas personas partu uno, nisi cum unicuique personæ sit partus seorsim, ut in gemellis. Nec convenit ut sint uni unquam rei binæ subsistentiæ mixtæ; natura enim comprehendit subsistentias. Quomodo ergo fiat ut subsistentiæ natura diversæ simul conjungantur in Christo uno cum subsistentiarum differentia? Subsistentia autem actus est superioritatis. Si ergo Christus duas haberet naturas diversas, sicut verum est, ac simul haberet duas subsistentias diversas, tum illud quod ipsum conjungeret [quo unus esset] aliud esset præter duas naturas, ac duas subsistentias; quale nihil omnino reperitur. Scimus autem non esse naturam absque persona; nec tamen est natura in una [tantum] persona. Natura enim una comprehendit plures personas, at persona una non comprehendit naturam. Natura autem Christi divina æterna nunquam subsistentia sua caruit; jam subsistentia ista ea est quæ humanitatis naturam sibi assumptam adjunxit, fuitque ipsi subsistentia ab eo usque tempore quo non fuit ante habitationem personæ istius divinæ in Maria in qua ubi habitavit fecit ex ipsa essentiam, videlicet naturam humanam, quam subsistentia sua subsistere fecit, et deificavit dum ipsi essentiam tribuit, **49-51** hæc autem, scilicet quod ipsam assumpserit, esse fecerit ac deificaverit, omnia simul fuerunt, dum humanitatem Christi habentem subsistentiam, quam notum est esse subsistentiam Filii Dei, assumptam

A subsistere fecit subsistentia sua, sibi in templum creavit, cum non esset humanitas ista antequam resideret Verbum Dei in Maria, neque crearetur, neque ulla ipsius subsistentia nota esset, donec in ipsam resideret subsistentia Filii Dei, quæ facta est ipsi subsistentia. Neque unquam fuit caro ista, ex quo fuit, alia quam caro Verbi Dei; neque unquam, ex quo fuit caro anima intelligenti rationali prædita, aliter habuit quam caro Verbi Dei, neque aliter nota est unquam quam per subsistentiam Verbi Dei; est igitur ipse Filius Dei unicus a Patre sine matre genitus, a matre [natus] sine Patre, idemque Filius Dei, et Filius Mariæ.

B Unitas autem ob subsistentiam est cum Christus duas habens naturas perfectas, substantia differentes, quarum utraque ex suis seorsim actionibus et voluntate sua cognita est, cum ipsarum utraque voluntate sua velit, et actionibus suis agat. Quod si Christus unus esset sine unitate personæ, cum ea qua præditus est naturarum discrepantia non conveniret ut unus haberetur, nisi naturam ipsius complecteretur subsistentia una. Siquidem numerus cadit in personas, etsi fuerit natura una; secus **52** enim non caderet numerus in unitatem substantiæ Dei [ut esset] Trinitas, cum sit ipse unus Deus. Trinitas vero in personas cadit. Neque caderet numerus in homines, qua multi reputentur ob multitudinem, cum eos comprehendat natura una; siquidem omnes unus homo essent; verum personarum distinctio in causa est ut multi numerentur. Quod si Christo duæ personæ tribuendæ essent, competeret illi numerus binarius, ac Trinitati divinitatis quadruplicitas cum a Trinitate ad numerum quaternarium promoveretur atque in ea auctio locum haberet. Neque perficeretur baptismus trina immersione, quam præcepit Christus apostolis suis, videlicet ut baptizarent eum qui crederet in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Deceret enim eos qui autumant Christum duas esse subsistentias, quater inter baptizandum intingere, cum nomina trina, sint personæ Patris et Filii et Spiritus sancti, quorum nomine ter aqua tingitur. Quod si quatuor essent personæ, necesse esset quater immergi, secus non in totum Christum, quem duas esse personas dicit, baptizaretur, sed in dimidium ipsius, ommissa scilicet altera subsistentiarum ipsius in quam haud fuerit baptizatus, jam ergo manifestum est Christum unum esse, ante quem non fuerit Christus alius, neque post ipsum futurus sit alius. Verbum enim Dei nunquam **53-55** non fuit ex quo nunquam non fuit Pater ipsius, neque unquam fuit Deus sine Verbo, neque unquam separationem passus est, sicut dicit Evangelium: *In principio fuit Verbum, et Verbum nunquam non fuit apud Deum, et Deus nunquam non fuit Verbum, omnia per ipsum facta sunt, et absque eo non factum est vel unum eorum quæ facta sunt*². Deinde

¹ Matth. iii, 17; Luc. iii, 22. ² Joan. i, 1 sqq.

sanctus; et quodcumque vult Spiritus sanctus, idem etiam vult Pater et Filius; non est inter ipsos contrarietas aut differentia. Atque ita etiam voluntas humanitatis, generis est non individui: ideoque omnibus hominibus communiter insitum est appetere bonum, nec quisquam est fidelis vel infidelis, bonus vel malus, qui non appetat bonum, ipsumque accipere desideret, tum in hoc mundo, tum in futuro; nec quisquam est qui respuat bonum, aut cui non insit appetitus cibi, potus, indumenti, somni, quietis, tranquillitatis, prosperitatis, senectutis et vitæ; et odium eorum quæ 64 his contraria sunt, videlicet famis, sitis, nuditatis, insomniæ, laboris, molestiæ, adversitatis, ægritudinis, mortis. Illud autem quod discrepant homines præter appetitum universalem quod ad res quas alii contra ac alii velint, non est a voluntate naturali quæ generi competit, sed desiderium singulare quod quibusdam tantum hominum accidit, ac appetitui naturali contrarium; utpote quod aliud a bono appetat, ideoque discrepant in desideriis istis accidentalibus quæ ab affectibus oriuntur, unoquoque illud volente quod desiderat ob voluptatem quæ ipsi inde contingit. Neque tamen interim exiit quispiam appetitum communem quo incitantur homines ad bonum volendum ipsumque amplectendum, tam in hac vita quam in futura. Ideoque Christo competunt binæ voluntates naturales integræ, divina et humana, duoque genera integræ, creans et creatum, conjuncta sine mistura in una persona quæ duas naturas comprehendit unione sibi propria, inseparabiliter, [adeo ut] loquatur proprietate personæ suæ unius sermone duarum naturarum, divinæ et humanæ, nec sit qui loquitur sermone humano alius, et qui sermone divino alius, verum Christus unus qui utroque simul sermone loquatur, et utrasque actiones agat duabus voluntatibus, et duabus simul 65-67 naturis; cum velit voluntate divina faciens opera Deitatis, quæ facit quodcumque vult, et quomodo vult, non præcedente voluntate actiones ipsius, cum penes ipsum sit ut faciat quidquid vult, quodcumque vult, nulla intercedente petitione, prece, aut rogatu, juxta illud quod dixit ipsi leprosus: *Domine, si vis potes mundare*; et respondit ipse, *Volo, mundare**, itaque a lepra sua, ipsius voluntate, mundatus est: juxta etiam mandatum ipsius ad dæmonia, ut e dæmoniacis exirent, cum rogarent ipsum dæmonia ut juberet ipsos porcos ingredi (neque enim illud sine ipsius permisso facere potuerunt) atque ipse illos permetteret. Postea etiam, ventum et mare quiescere jussit, idque sine prece aut petitione. Atque hujusmodi multa in Evangelio facta memorantur, quibus divinitatem suam confirmavit, ideoque credunt fideles ipsum esse Deum perfectum, dum faceret opera divinitatis quæ nulla unquam creatura fecit, nec unquam facere potest, cum sint opera soli

A Deo propria, quæ nemo alius faciendi potestatem habet, neque ulli unquam e creaturis ipsius concessa sunt. Idque quia ipse creat quodcumque vult et abscondita novit, perspicuus quæ tegunt pectora, et peccata remittit, quæ nemo præter ipsum remittere potest. Estque in omni loco æque præsens nulla re terminatus, et in sepulchris 68 conditus die resurrectionis resuscitaturus est potentia sua. cum sit Dominus diei judicii, thronum occupans et regnum et ratiocinium severum, qui unicuique secundum ea quæ fecit retribuit; idemque qui de cælo descendens incarnatus est, et corpus in cælum sustulit.

B Cum autem faceret opera humanitatis, ea quæ opera sunt generica et naturalia (qualia sunt edere, bibere, indui, somnus, sudor, tristitia, perpassiones, mors), his humanitatem suam adstruxit, seque hominem natura perfectum esse. Est ergo Christus Filius Dei genere et essentia divina; idemque filius hominis genere et essentia humana; ipseque Christus unus unitate peculiari, personæ suæ unius propria; personæ scilicet filiationis æternæ, quæ genita est a Patre sine Matre, ante sæcula; eademque persona filiationis humanæ, quæ nata est ultimis temporibus ex Maria Virgine, sine patre; estque ipse persona una, æterna, quod ad divinitatem; temporalis, quod ad humanitatem: idemque duabus simul naturis loquitur, ac duorum generum actiones edit. Ubi dixit, *Ego sum Filius Dei*, de divinitate loquitur; at ubi dixit, *Ego sum Filius hominis*, de humanitate. Ipse miracula ratione divinitatis suæ fecit, idemque afflictiones pertulit ratione humanitatis: crucifixus et mortuus est ratione humanitatis suæ, nec crucifixus nec mortuus ratione 69-71 divinitatis. Mutatio enim et perpassiones et mors humanitatis propria sunt, non divinitatis, quæ ab omnibus istis immunis est. Non autem patitur aliquid ab accidentalibus quæ ipsius naturæ non conveniunt: exempli gratia, securi scindi non cadit in solem, quia scindi, solis naturæ non competit. Ideoque securi scinditur arbor cui sol affulget, at non una cum arbore scinditur sol: ferro enim scindi in lignum cadit, at non in solem. Ac sicut, cum ferrum igne calefactum aquæ immergitur, occupans frigus aquæ ignis calorem, ipsum exstinguit, ita tamen ut nulla ab eo noxa in ferrum cadat, quia passio ab aqua [illata] igni competit ut ab ipsa exstinguatur, at non competit ferro eadem madefacto. Eodem modo cadunt passiones in animam humanam et ad ipsam pertingunt, totumque corpus, quia in ipso passiones locum habent, at non cadit in divinitatem quidquam. Porro credimus Christum Filium Dei unicum esse post incarnationem, necnon filium hominis, ipsum non alium, Christum unum, Dominum unum, duas habentem generationes, genitum a Patre ante sæcula, supra omnem causam,

* Matth, viii, 2, 3.

sermonem, cogitationem, et tempus, necnon natum a Matre sine temporis, propter salutem nostram, eodem modo quo nos nati sumus, et supra nativitatem nostram, videlicet eo modo quo nos nati sumus, **72** quod homo fuerit et ex muliere; et quod ad tempus nativitatis, post novem menses: at supra nativitatem nostram, quod non fuerit ex semine; verum ex Spiritu sancto, et Maria Virgine illibata, supra legem nativitatis humanæ, quod illæsa manserit virginitas Matris suæ postquam ab ipsa natus fuit. Estque idem Deus perfectus et homo perfectus; totus ipse Deus perfectus, cum humanitate sua, et totus homo perfectus cum divinitate sua. Verbum enim incarnatum est absque mutatione, minoratione, aut defectu; et deificata est humanitas, ita tamen ut terminos suos non excesserit, permanente utraque natura statu suo in Christo uno, et agnita voluntatibus suis et actionibus suis in unitate personæ Verbi Dei, quæ utramque comprehendit proprietate sua una qua subsistit Christus unus, in quo sunt duæ naturæ, scilicet creans, quæ manet creans; et creata, quæ manet creata; et quæ mortalis fuit, mortalis; quæ immortalis, immortalis; et quæ terminata, terminis circumscripta; et quæ termini non capax, interminata; et quæ videri potest, visibilis; quæ videri non potest, invisibilis, quarum altera miraculis fulget, altera afflictiones perfert. Ita suscepit Verbum Dei passiones, quoniam ipsi sunt passiones carnis suæ sanctæ, et administravit caro miracula, ad confirmandam misionem in **73-75** persona una, atque esse ipsum Christum unum, qui edidit miracula divinitatis suæ una cum humanitate sua; et perfert passiones humanitatis, una cum divinitate.

Quod si dixerit quispiam: Quomodo (factum est) ut non dixerit Christus in Evangelio se Deum esse, quo ita omne de eo dubium tolleretur? Respondeo Christum, si dixisset se Deum esse, inducturum fuisse eos qui in ipsum credunt, in errorem magnum, Qui enim dixerit se Deum esse, nominat totam substantiam divinam, et naturam unam, atque hoc dicto suo tres personas comprehendit, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, Deum unum. Si ergo dixisset Christus, se Deum esse, sibi tribuisset, se esse Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, sibi que tres esse personas, ac se, et Patrem esse, et genitum a Patre ante sæcula, nec non procedentem: hoc autem periculosum est, et quod fieri non potest, scilicet ut in Deum (cujus nomen glorificetur) cadat mutatio, fiatque qui genuit, genitus; et qui genitus, gignens; et qui procedit, Pater et Filius. Quod si dixerimus fuisse substantiam totam in corpore, [sequetur] Patrem, Filium et Spiritum sanctum una incarnatos, natumque esse Patrem in corpore ex Maria, necnon illum qui procedit, atque ita Patrem translatum fuisse a paternitate ad filiationem quæ est conversio et mutatio, blasphematur

atque tem quicumque mutationem Deo attribuit. **76** Verum dixit [ipse] veritatem qua intelligant homines, et se esse Filium Dei, et genitum a Patre sine omnia sæcula, proprietate filiationis et substantiæ divinitatis sine carne et sine matre, nec non natum etiam ultimis temporibus ex Maria Virgine isto respectu peculiari, filiationis scilicet et duabus substantiis conjunctim, substantia divinitatis æternæ, et substantia humanitatis eidem conjuncta misionem quæ utramque substantiam comprehendit, unitate proprietatis filiationis, quæ duplicem habet nativitatem, alteram ex Patre, æternam, sine carne, et alteram ex matre, in tempore, cum carne. Estque ipse filius unus, Filius Dei, et Filius Mariæ, ideoque non destitit dicere ac palam facere se esse Filium Dei, quod et apostolus cæterisque hominibus inculcavit, non uno in loco, dicens: *Ideo Deus dilexit mundum, cum dederit pro ipsis Filium suum unicum, ne pereat quisquis in eum crediderit, verum habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut condemnaret mundum, sed ut salvaret mundum. Quicumque ergo credit in Filium non condemnatur. At quicumque non crediderit in Filium judicio obnoxius est, quia non credit in nomen Dei unius.*

Sufficiat autem quod diximus quodque explicavimus de unione divinitatis Domini nostri Christi cum **77-79** humanitate sua, deque unitate filiationis ipsius ejusque quo Dominus est respectus, atque ostensum est cuivis intellectu et iudicio prædico Christum unum esse unitate subsistentiæ unius videlicet subsistentiæ Verbi æterni, duabus præditum naturis, divina, quæ æterna est, et humana, quam sibi creavit, ac manifesta facta absurditas eorum quæ profitentur tam Nestoriani quam Jacobitæ. Ac nisi hoc sedulo vitarem ne æquo longior esset liber noster, neve ab instituto nobis proposito digrederemur plura ad hanc sententiam explicandam atque elucidandam adderemus. Qui autem eam distincte explicatam scire desiderat consulat librum meum qui *Liber disputationis inter heterodoxum et Christianum*, insignitur. Eo enim libro, sententiam christianam, id est Melchitarum, confirmavi, et heterodoxis respondi.

Jam vero ut ad institutum nostrum, et in qua prosequenda fuimus, historiam revertamur Yazdegerd Bahrami filius, Al Athim [scelestus] cognominatus, Persarum rex, rigidus atque austerus fuit, malæ conversationis, adeo ut ægre ipsos haberet quod ipsum ipsi sibi præfecissent, timuerunt tamen ipsum occidere, nolentes illud de ipsorum Regibus in morem cedere. Asserunt autem visum esse equum qui usque dum ad portam regis staret, procederet, quem circumdederunt homines formæ **80** ipsius pulchritudinem ac structuræ perfectionem mirati: eumque nuntiatum de eo regi esset prodixisse ipsum ad eum conspiciendum magna que ob eum lætitia

* Joan. iii, 16 sqq.

affectum, jussisse sellam imponi quo ipsum conscenderet, propius accedentem faciem ipsi demulsiſſe et cirrum ac jubam contrectaſſe, dein et clunes ipsi detergere voluisse; at cum pone ipsum recta staret ictum ipsi calcibus impigiſſe [equum] quo jecur ejus læsum est adeo ut moretetur. Tum concitato cursu fugisse adeo ut nemo ipsum assequi posset. Dixisse ergo homines hoc e Deï beneficentia et misericordia in nos fuit. Regnavit autem Yazdejerd Al Athim annos viginti unum, menses quinque et dies octodecim.

Mortuo Yazdejerdo convenientes Persarum magnates, dixerunt: Ne præficiamus nobis e progenie ipsius aliquem, ne eadem apud nos via incedat. Fuit autem Yazdejerdo filius nomine Bahram, quem in nullum secum negotium admisernnt: ille ergo eorum quibusdam, Non decet (inquit) ut quemquam vobis regem præficiatis, nisi cui insint septem istæ proprietates, videlicet quod ceteros antecellat, in rebus administrandis præstantia, consilio, veracitate linguæ, fortitudine, eloquentia, lenitate inter regendum, insidiarum ab hostibus struendarum peritia. Dixerunt ergo ipsi, At ubi ita comparatum reperiemus? Ille, Fidem (inquit) mihi facite vos si talem vobis indicavero **81-83** ipsum regem constituturos. Hoc ergo cum ipso pacti sunt, tum ille (ubi ipsis confideret) Ego (inquit) is sum. Regem ergo ipsum constituerunt. Regnavitque Bahram Yazdejerdi filius (qui et Bahram jaur cognominatus est) in Persas, annos octodecim cum mensibus undecim, idque anno imperii Theodosii Junioris regis Romæorum duodecimo. Imperavit ergo Persis ac se optime inter eos gessit, adeo ut ipsum amarent, dein haud desitit se rebus juvenilibus ac lusu indulgere, adeo ut ipsum vituperarent homines, ac regnum ipsius facile diripiendi spem conciperent reges vicini. Aggressus ergo ipsum Chakan Maximus, Turcarum rex, cum viginti quinque armatorum myriadibus (quilibet autem Turcarum rex Chakan insignitur), profectus est usque dum in Alsaïd castra figeret. Dixerunt ergo Bahramo: O rex, accedit nobis res quæ et nos et te occupatos a ludo distineat; prospice ergo et tibi ipsi et genti huic, ejusque res curans et ipsam propugnans, a metu securam præstes. Ille autem verba ipsorum minime moratus profectus est in partes Aderbijani atque Armeniæ ad cultum in templo ibidem igni dicato præstandum. Quod cum non dubitarent homines ipsum fecisse quo fuga se subduceret, ipsi, cum ad consilium ineundum consedisent, dixerunt, Non sunt nobis contra Chakanum **84** vires, tributum ergo ipsi offeramus quo nos et patriam nostram redimamus, exceptis tantum Morsa fratre Bahrami et Azduaro Judice qui dixerunt: Nos vobis in hoc assensum non præbebimus. Cum vero Chakano nuntiatum esset submittere se Persas, securus factus arma deposuit. Accedens ergo quidam ad Babramum ipsum de securitate et negligentia ipsius certiore fecit, qui igitur profectus nocturne in

A illos irruens Chakanum manu sua occidit, et in exercitum ipsius stragem immisit, qui ergo terga dederunt. Deinde Bahramus incolumis reversus, captos qui in ipsius potestate erant e Chakani subditis et militibus, una cum uxoribus ipsorum, hominibus libere distribuit; cumque in regionem Turcarum delatum esset nuntium eorum quæ Chakano obtigissent, fugerunt ipsi ad extremos terræ suæ limites. Babramus autem, fratrem suum Morsa Chorasano, præficiens, ipsi Aderbijanum reversus est, nullum omnino locum relinquens in quo non aliquod devotionis opus præstitit, sacrificia ibi immolans ad gratias Deo reddendas, donec ubi ad ignis ædem quæ Aderbijani fuerat pervenisset, ex equo descendens pedibus incesserit, donec ipsam ingressus esset, in honoris eidem deferendi signum, et ad gratias Deo testandas. Tum uionones, hyacinthos et gemmas pretiosas quæ in Chakani diadematæ fuerant ad portam ejusdem **85-87** ædis appendi jussit. Eidemque igni Chakani ense unionibus ornatum donavit. Dein Erakum profectus, ibi ad dies aliquot substitit. Inde contra Græcos ad illos invadendos profectus est.

Quod ubi audivisset Theodosius Græcorum imperator, virum quemdam nomine Estratium misit ad regnum Bahrami lustrandum, qui reversus ipsi nuntiavit, illud parum munitum esse. Quo audito, ille Bahramo occurrere expetivit. Instructis ergo copiis, cum contra ipsum cum exercitu suo profectus esset, conflictus inter ipsos vehemens fuit, cesique sunt ex utroque exercitu complures, adeo ut utrique se in fugam darent, reverso Theodosio rege Constantinopolim. Bahramus vero profectus Indiam petiit, dissimulato habitu, ibique ad tempus mansit ipsis incognitus. Robur autem et insignem ipsius fortitudinem conspexerunt, interfectis ab ipso feris quas mira audacia aggressus est, adeo ut cum ad ipsum pervenisset fama elephanti in ipsorum regione qui vias infestaret, hominesque complures occidisset, rogaret ut ipsi ubinam esset indicarent; qui illi dixerunt: Ipse cum peregrinus sis nolumus te periculo exponere. Regi autem cum illud nuntiassent, misit ipse cum illo quemdam qui locum in quo esset elephas iste ipsi ostenderet; quem ubi vidit Bahramus sagitta, quæ inter oculos ipsius fixa **88** hæreret, eum petiit, deinde alia post aliam confossum interemit, caputque ipsi præcisum regi detulit: qui ipsum admiratus, quisnam esset rogavit. Ille, Sum (inquit) e magnatibus Persarum qui quod mihi iratus esset rex noster ad te confugi, potentia et clementia tua fretus. Porro fuit regi inimicus qui propius accedens, misit qui ab ipso tributum peterent, a quo cum metueret rex, animavit ipsum Bahramus dicens: Ne terreat te quod de ipso [audis:] ego siquidem te a malo quod ab ipso [timere poteris] incolumen præstabo. Regem igitur et exercitum ipsius ad inimicum istum oppugnandum equo conscenso comitatus est Bahramus. Qui Indiæ-

equites allocutus, Tergum (inquit) meum custodite, et quid ego faciam observate. Irruens ergo in ipsos, eorum ordines cum dissipasset, viri scapulae ietum impexit qui ad dorsum ipsius pertingens medium eum dissecuit; et utrumque labium elephantino gladio discindens ipsum prostravit: correptumque de equo suo equitem terrae illidens, ipso interfecit; quin et bina hominum capita, alterum dextra alterum sinistra, prehensens invicem collisit adeo ut utriusque cerebri medulla efflueret. Irruentes etiam Bahrami comites, magnam eorum stragem ediderunt, ac spolia diripuerunt. Reversis ergo **81-83** * rege et Bahramo rex illi filiam suam nuptum dedit, nec non ipsi Daibal et Moeran terrasque circum jacentes in regione Sindhiae donavit. Rogavit autem ipsum Bahramus ut conscripta syngrapha et adhibitis facti sui testibus [ratum] illud ipsi faceret. Quod cum fecisset rex, reversus in regnum suum Bahramus, jussit regionum istarum, quas ipsi donaverat rex, vectigal sibi reddi. Neque desierunt earum opes in Persiam asportari. Ferunt autem Persarum quidam Bahram Jaur in tutelam Nomani Ebnul Mandari Lachamiensis regis Arabum in deserto fuisse; ipsumque, eum ad Bahramum pervenisset mortis Yazdejerdi patris sui fama, eum Arabibus qui ipsum secuti sunt profectum donec in Alsawad castra sigeret, ibi cum Persarum proceribus de regno contendisse, donec jus illius confessi regno ipsum praeficerent.

Regnavit ergo Bahram Jaur, post patrem suum Yazdejerdem F. Bahrami, in Persas octodecim annos, idque anno Theodosii junioris Graecorum imperatoris tricesimo. Anno autem vicesimo septimo regni Theodosii Romanorum imperatoris constitutus est Sextus patriarcha Romanus; annos octo sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem tricesimo quinto factus est Leo patriarcha Romanus, qui annos viginti unum sedit, dein mortuus est. Ejus praefecturae anno nono fuit concilium quartum in urbe **84** * Chalcedone. Anno vicesimo octavo rgni Theodosii constitutus est Domnius patriarcha Antiochenus qui annos viginti unum sedit, dein mortuus est. Anno regni ejusdem tricesimo nono constitutus est Flavianus patriarcha Constantinopolitanus, qui cum biennio sedisset mortuus est. Hoc etiam anno factus est Dioscorus Jacobita patriarcha Alexandrinus, qui cum sex annos sedisset anathemate devotus, et in exsilium pulsus est. Fuit vero Constantinopoli monachus quidam medicus nomine Eutyches qui asseruit non esse Christo corpus ejusdem cum corporibus nostris naturae, Christumque ante incarnationem e duabus constituisse naturis, post incarnationem autem unam [habuisse] naturam. (Atque haec sententia Jacobitarum, cujus auctor fuit monachus iste Eutyches.)

Quod ubi audisset Eusebius Doraliae episcopus ad ipsum profectus, ac cum eo disputans valida contra ipsum argumenta protulit quibus sententiam ejus refutavit. Dein ad Flavianum patriarcham Constantinopolitanum profectus ipsum de Eutychete et sententiae ipsius falsitate certiore fecit, nec non ipsum Constantinopolitanos in falsas opiniones traxisse. Flavianus ergo patriarcha Constantinopolitanus ad Eutychetem mittens ipsum accessit convocatoque Constantinopoli concilio disputationem cum ipso habuit. Dixit **85-87** * autem Eutyches: Si dixerimus Christo duas esse naturas idem asseremus cum Nestorio; verum dicimus nos Christum esse naturam unam, et personam, unam eum consistat duabus naturis quae [duae] erant ante unionem: at ubi assumptum est corpus recessit dualitas ista ac factus est natura una, unaque persona. Cui respondit Flavianus patriarcha Constantinopolitanus: Si esset Christus (uti asseritis) natura una, tum esset natura quae aeterna fuit de novo facta; quod si qui aeternus fuit, de novo ortus sit, tum et qui nunquam non fuit, idem aliquando non fuit. Quod si admitti possit ut quod aeternum fuit, idem de novo fuerit, erit idem qui stat sedens; quod calidum est frigidum; quod tenebrosum, lucidum; cum id genus impossibilibus quae fieri non potest ut conjungantur in eadem [rei] parte. Noluit tamen ille a sententia sua recedere; quare anathemate illum percussit, ac Constantinopoli non expulit, quod cum medicus esset eo homines opus haberent. Porro Theodosius rex idem cum Eutychete sensit. Eutyches ergo se apud Theodosium regem defendens dixit Flavianum ipsum injuria excommunicasse, regem rogans ut scriptis ad omnes patriarchas litteris, convenire et de eo quod ipsi contigisset disquirere [juberet]. Scripsit ergo rex tum ad Dioscorum patriarcham Alexandrinum, tum ad Domnium patriarcham **88** * Antiochenum, nec non Leonem patriarcham Romanum, et Juvenalium patriarcham Hierosolymitanum ut una cum episcopis suis accederent ut de Eutychetis negotio disquirerent. Qui ergo Ephesi convenerunt. Atque est hoc concilium secundum Ephesi habitum, cujus praesides erant Dioscorus patriarcha Alexandrinus, Domnius patriarcha Antiochenus, Juvenalius patriarcha Hierosolymitanus, et deputati Leonis patriarchae Romani. Disceptarunt ergo de eo quod inter Eutychetem et Eusebium Doraliae episcopum atque Flavianum patriarcham Constantinopolitanum intercesserat. Dioscorus autem Alexandriae patriarcha Eutychetis sententiam confirmans Flavianum patriarcham Constantinopolitanum et Eusebium Doraliae episcopum excommunicavit.

Obstiterunt vero Domnius patriarcha Antioche-

(*) Has paginas eisdem numeris perperam praenotatas quibus praecedentes distinctionis ergo asterisco, tum hic tum alias in indice subsignavimus. Idem in numeris 145-153 commissum similiter indicavimus. Quod semel monuisse satis sit.

nus, Juvenalius Hierosolymitanus, Mordastus Ancyre episcopus, et Asa Robensis, cum multis aliis episcopis, nec non deputatis Leonis patriarchæ Romani, Dioscuro patriarchæ Alexandrino in eo quod fecit, et sententiam ipsius ut absurdam damnarunt. Excommunicavit ergo ipsos Dioscorus, et ad Leonem patriarcham Romanum et ad sacerdotes complures scripsit quo ipsos excommunicaret et sacramento interdiceret nisi Eutychetis opinionem amplecterentur, atque in hac sententia ab urbe Epheso reversus est, idque anno regni Theodosii **89-91** Junioris quadragesimo, unde corrupta est fides; fuitque fides et sententia [quæ obtinuit] sententia Eutychetis, præcipue in Ægypto et Alexandria; eandemque Eutychetis sententiam amplexus est Theodosius imperator. Cujus imperii anno quadragesimo mortuus est Flavianus patriarcha Constantinopolitanus, quem excommunicaverat Dioscorus: cui in patriarchatu Constantinopolitano successus est Athanasius, qui cum annos novem sedisset, mortuus est. Ejus præfecturæ anno quarto fuit concilium quartum in urbe Chalcedone. Porro anno regni Theodosii quadragesimo primo mortuus est Dominus patriarcha Antiochenus quem excommunicaverat Dioscorus, constitutusque est post ipsum patriarcha ibidem Maximus, qui annos quatuor sedit, dein mortuus est. Ejus præfecturæ anno tertio fuit concilium quartum Chalcedoni. Fuit autem Theodosio imperatori uxor nomine Eudocia; cumque imperatori donatum esset pomum tempore quo non reperirentur poma, ipse illud Eudociæ uxori dedit, at cum postea die quodam domum patricii ejusdam ingressus, ibi pomum istud reperisset, ægre admodum illud habuit, tristitiaque affectus est, suspicatus uxorem suam Eudociam patricio isti amiciores esse. Ipsam ergo Hierosolyma relegavit.

Mortuo Theodosio Juniore Græcorum imperatore, **92** imperavit ipsis Marcianus annos sex, idque anno regni Yazdegerdis f. Bahrami Persarum regis decimo quarto. Ubi autem regno potitus est Marcianus, convenientes ex omnibus regionibus episcopi, ipsique imperium faustum comperati, notum ipsi fecerunt quam inique egisset concilium secundum Ephesinum, et quid fecisset Dioscorus patriarcha Alexandrinus, excommunicatis injuria patriarchis qui mortui fuerant, et sententiam Eutychetis infidelis amplexus eamque ut veram confirmans, et quomodo fidem et traditiones corripisset, adeo ut Eutychetis sententia apud homines invalesceret. Jussit ergo Marcianus rex scribi litteras ad Leonem patriarcham Romanum, Maximum patriarcham Antiochenum et Bullavium [Juvenalium] patriarcham Hierosolymitanum, ut una cum metropolitibus et episcopis suis accederent; dari etiam litteras ad episcopos qui e Græcorum territorio essent ut omnes Chalcedoni convenirent, quo de sententia Eutychetis dispicerent disquirerentque, et de facto Dioscuro patriarchæ Alexandrii

quod ejusdem doctrinam amplexus esset, et patriarchas demortuos excommunicasset, et quo fidem confirmarent quam ediderant tria concilia sancta. Convenerunt igitur Chalcedoni episcopi sexcenti triginta. Primas in concilio obtinuerunt Anatolius patriarcha **93-95** Constantinop, Maximus Antiochenus, et Bullavius [Juvenalius] Hierosolymitanus. Leo autem patriarcha Romanus ad Marcianum imperatorem de fide orthodoxa, fide Melchitarum, scribens, epistolam per sacerdotem et discipulis suis quemdam nomine Bonifacium misit, quam deinde Marcianus imperator per Bonifacium sacerdotem Chalcedonem misit ad episcopos ibi congregatos, qui Bonifacium numero sexcentorum triginta accensuerunt. Fueruntque in concilio discipuli Euthymii sancti Stephanus episcopus Barabæ, et Joannes episcopus Barbarorum. Ubi ergo convenerant, in falsitatem sententiæ Dioscuro patriarchæ Alexandrini inquisiverunt, et quid de facto ipsius quod Eutychetis sententiam amplexus fuerat, et in ipsum, unaque in Eutychetem, anathema denuntiarent, statuentes, Dominum nostrum Jesum Christum Deum esse et hominem, ipsumque ejusdem esse essentiæ cum Patre quod ad divinitatem, ejusdemque cum nobis quod ad humanitatem, utraque natura agnita, perfectum in divinitate sua, et perfectum in humanitate sua, Christum unum. Confirmaruntque doctrinam episcoporum trecentorum octodecim qui Nicææ convenerunt, amplexi dictam ipsorum; esse scilicet Filium Patri coessentialium, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, anathema etiam dixerunt **96** Arrio, et confirmarunt doctrinam concilii secundi centum quinquaginta episcoporum qui Constantinopoli contra Macedonium convenerant, asserentes Spiritum sanctum esse Deum, esseque Patrem Filium et Spiritum sanctum Deum unum, unam naturam, tres personas, et tres hypostases. Macedonium etiam anathematizarunt. Confirmarunt etiam doctrinam concilii tertii, eorum nempe qui Ephesi prima vice convenerant, videlicet episcoporum ducentorum, contra Nestorium; dicentes Mariam Virginem peperisse Deum, Dominum nostrum Jesum Christum qui ejusdem est cum Patre suo naturæ divinæ, ejusdem cum hominibus naturæ humanæ, ac confessi duas esse Christo naturas, personam unam, hypostasin unam; et Nestorium anathemate devoverunt, nec non Dioscorum, et quisquis ipsius sententiam amplecteretur, ipsumque loco abdicarunt anathema etiam dixerunt concilio secundo Ephesino. Aduitque huic concilio archidiaconus Alexandrinus nomine Proterius, quem patriarcham Alexandria loco Dioscuro infidelis, maledicti, præfecerunt.

Jam a concilio tertio, Ephesino scilicet episcoporum ducentorum qui prima vice Ephesi convenientes Nestorium anathemate percusserunt, ad quartum hoc concilium quod Chalcedoni habitum est, anni sunt viginti unus, hoc nempe in **97-99** quo convenerunt episcopi sexcenti triginta,

qui Dioscorum et Eutychetem anathemate devoverunt. Ægypti vero et Alexandria incolæ Dioscori et Eutychetis sententiam amplexi fuerant, et Dioscorum injuria anathemate percussum autumarunt; metu autem Marciani regis sententiam suam palam proferre ausi non sunt. Dioscorus vero loco abdicatus Palestinam et Hierosolyma profectus omnium ibi degentium fidem corripit, adeo ut idem cum ipso assererent, concillavit etiam sibi episcopus eorum, et Eudocia Theodosii imperatoris uxor audita Dioscori sententia ei assensum præbuit, multaque ipsi donaria misit. Sanctus autem Euthymius, Hierosolymis fidem orthodoxam propugnabat et tuebatur, qui et ad Eudociam mittens dixit: Ne recipias Dioscori sententiam, utpote qui loco pulsus, et anathemate percussus sit una cum omnibus qui sententiam ipsius amplectuntur. Revertere ergo ad eam quam professa eras veritatem. Auscultans ergo Eudocia dicto sancti Euthymii, abdicata Dioscori sententia ad veritatem reversa est, multis illi missis muneribus. Condidit etiam Eudocia Hierosolymis multas ecclesias, et cœnobîa. Porro, anno tertio regni Marciani constitutus est Anastasius patriarcha Hierosolymitanus, qui Jacobita fuit: sedit annos novemdecim, dein mortuus est. Eodem anno **100** factus est Basilus patriarcha Antiochenus; duos annos sedit, dein mortuus est. Anno regni ejusdem quinto, constitutus est Martyrius patriarcha Antiochenus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Anno regni **C** ipsius sexto constitutus est Gennadius patriarcha Constantinopolitanus, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Tempore Marciani fuit Symeon seclusus, qui in columna stetit [Stylita]. Fuit ille monachorum qui in cellam se recepit primus fuitque hoc in territorio Antiochiæ in monte, qui mons Mirabilis dicitur. Eodem tempore sanctus Theodosius præfectus cœnobio Al Dawakesi e patria sua profectus, donec ad Simeonem seclusum Antiochiæ pervenisset, cum eo diebus aliquot permansit, tum Hierosolyma accedens monachus factus est. Porro, anno sexto imperii Marciani regis Romanorum mortuus est Yazdegerd Bahrami filius rex Persarum. Quo e medio sublato de regno contenderunt duo ipsius filii Phiruz et Hormos, aliis a partibus Phiruzi, aliis ab Hormozostantibus, unde conflavit inter ipsos bellum, donec Hormos una cum tribus e domesticis suis occideretur. Regnavit ergo Phiruz Yazdegerdi filius in Persas viginti septem annos, idque anno imperii Marciani regis Romanorum sexto. Fuit autem Marcianus rex orthodoxus, quique fidem Melchitarum tueretur et propugnaret.

Ipsa vero **101-103** mortuo, post ipsum Romanis annos sexdecim imperavit Leo Magnus, idque anno regni Phiruzi filii. Yazdegerdi Persarum regis secundo. Fuitque etiam Leo orthodoxus, Melchita. Alexandrini audito mortuum esse Marcianum imperatorem Proterium patriarcham Alexandrinum adorti ipsum interfecerunt in ec-

clesia Cyrini; dein corpus ipsius camelo in Hippodromum magnum, quod exstruxit Ptolomæus appellatus Lagos, gestatum, igne cremarunt. Porro, apparuit in cœlo nubes ignea, eum tonitru, et fulgure, ac terræmotu magno diebus quadraginta. Sederat Proterius sex annos cum interfectus est. Post ipsam sussectus est Timotheus Anatolii frater, qui Janarius audit, in patriarchatum Alexandria qui Jacobita fuit. Hic cum annos tres sedisset, dux quidam nomine Balasus Constantinopoli Alexandriam perveniens ipsum relegavit in locum dictum Marsuphin; qui vicus est ad littus maris quod Pontus audit. Præfectusque est patriarcha Alexandria Timotheus alter, qui Surus appellatus est, qui etiam Jacobita fuit; annos quindecim sedit, dein mortuus est. Porro, anno imperii Leonis Magni decimo sexto, factus est Martinus patriarcha Hierosolymitanus; Jacobita erat: annos octo sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem regni decimo constitutus est Acæcius patriarcha Constantinopolitanus, qui cum tredecim annos **104** sedisset mortuus est. Anno ejusdem duodecimo constitutus est Joannes patriarcha Antiochenus, qui unum annum sedit, dein mortuus est. Ejusdem decimo tertio factus est Julianus patriarcha Antiochenus, annos quinque sedit, dein mortuus est. Anno regni ipsius octavo creatus est Hilarus patriarcha Romanus, qui, cum sex annos sedisset, mortuus est. Ejusdem anno decimo sexto constitutus est Sileus patriarcha Romanus, qui quatuordecim annos sedit, dein mortuus est. Atque hic Timotheum Anatolii fratrem patriarcham Alexandrinum anathemate percussit.

Mortuo Leone Magno Romanorum imperatore, regnavit post ipsum in Romanos annum unum Leo Parvus, qui Jacobita erat, idque anno regni Phiruzi filii Yazdegerdi Persarum regis decimo octavo. Mortuo deinde Leone Parvo Romanorum imperatore imperavit iisdem post ipsum filius ipsius Zenon, qui etiam Jacobita fuit. Idque anno regni Phiruzi Persarum regis decimo nono. Profecto autem Zenone in locum appellatum Surab oblectationis causa, vir quidam nomine Basilicus una cum filio suo Marco, mensibus viginti regnum occupavit: **D** quos post continuum inter ipsos bellum superavit Zeno, ac Constantinopolim ingressus Basilico, et filio ipsius interfectis ædes ipsorum et opes diripuit; eorum etiam sequaces interemit. **105-107** Eodem tempore accidit Constantinopoli terræmotus ingens. Eclipsim etiam passus est sol, adeo ut stellæ interdum apparent. Domus etiam quam plurimæ corruerunt, ac magna hominum multitudo terræmotu periit; idque anno imperii Zenonis imperatoris Romanorum nono. Regni ipsius anno secundo fugit Timotheus cognomento Surus patriarcha Alexandrinus in vallem Habili, reversusque Timotheus Anatolii frater a Marsuphin ad patriarchatum Alexandria, ibidem biennio sedit, dein mortuus est. Factusque est post ipsum Petrus

(qui archidiaconus fuerat) patriarcha ibidem; Jacobita fuit; sedit annos sex et dies triginta, dein Constantinopolim fugit reversusque est Timotheus cognomine Surus a valle Habib (vel secundum aliud exemplar, monasterio Habib, quod sine dubio verius est), et cum in cathedra patriarchali quatuor annis sedisset mortuus est. Anno regni ejusdem Zenonis nono Alexandriae quidam ipsius nomine praefectus Ebn Gustus Joannem ibidem patriarcham constituit, qui Jacobita fuit, ibique sex menses sedit. Deinde alius Alexandriam a Zenone praefectus nomine Augustalius missus est, unaque cum ipso Petrus patriarcha qui Constantinopolim fugerat. Ebn Gustus vero praefectus ab Augustalio fuga se proripuit, una etiam fugiente Joanne patriarcha. Reversusque **108** Petrus patriarcha qui fugerat, in locum suum, annos octo sedit, dein mortuus est. Anno decimo sexto imperii Zenonis factus est Abinas patriarcha Alexandrinus, qui Jacobita fuit, septem annos sedit, dein mortuus est. Multas Alexandriae ecclesias extruxit, multaque monumenta. Eo tempore conflagravit Hippodromus magnus qui a Ptolomaeo qui cognominatus est Lagus Alexandriae extructus fuerat, in quo erematus fuerat Proterius patriarcha. Anno septimo imperii Zenonis constitutus est Melitus patriarcha Hierosolymitanus, qui Jacobita fuit, octo annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo sexto creatus est Elias patriarcha Hierosolymitanus qui annos viginti quatuor sedit (vel secundum aliud exemplar quatuordecim) struxitque ecclesias [inter ceteras] ecclesiam Helenae, quam non perfecit: relegatusque est Ham. Eo tempore Hierosolymis fuit Anba Theodosius coenobii Aldawacesi, Anba Charitan coenobii Al Saiki veteris, Anba Saba Alsaiki novi, praepositi. Anno sexto imperii Zenonis factus Euphuitus patriarcha Constantinopolitanus, quinque annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem undecimo (vel secundum aliud exemplar vicesimo primo) constitutus est Euthymius patriarcha Constantinopolitanus, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Anno **109-111** primo imperii Zenonis Antiochiae patriarcha praefectus est Petrus, cognomento Fullo, Jacobita fuit, sex annos sedit, dein relegatus est (vel secundum aliud exemplar duos annos), in quem anathema dixit Basilius patriarcha Romanus, ipsumque sede ejecit.

Quo pulso, Antiochiae patriarcha post ipsum constitutus est Stephanus; qui cum annum unum sedisset, mortuus est. Ipsi ibidem successit Stephanus alter, qui sex menses sedit, dein mortuus est. Post ipsum ibidem patriarcha constitutus est Clidion, qui Nestorianus fuit: annos quatuor sedit, dein mortuus est. Tum reversus Petrus Fullo patriarcha Antiochenus, octo annos sedit, dein mortuus est (vel secundum aliud exemplar tres annos). Post ipsum ibidem patriarcha factus est Paladius, qui decem annos sedit, dein mortuus est, idque anno imperii Zeno-

nis imperatoris Rom. undecimo. Anno decimo tertio imperii ejusdem constitutus est Felix patriarcha Romanus, qui annos octo sedit, dein mortuus est. Porro Phiruz Yazdejerdi filius, Persarum rex, duas in Cascar urbes condidit, quarum una Duris Firuz, altera Ram Firuz; deinde copias suas Chorasannum versus eduxit ad invadendum Chashnawar: quod cum Chashnawar Hiyateae rex Belchi audisset, metu percussus convocatis suorum maxime fidei consilium ab ipsis petiit. Quorum ergo unus ipsum **112** ita affatus est: Si pactum mecum firmum inieris, cui tuto confidere possim, te familiae et liberorum meorum alendorum curam gesturum, meaque vice ipsis futurum, ostendam tibi rem qua Deus Phiruzum in potestatem tuam rediget. Cumque hoc rex ipsi pactus esset: Colligatis, inquit mihi manibus et pedibus, (at in alio exemplari abscissis, quod sine dubio rectius est) me in via Phiruzo objicias, ita ego te ab ipsius incursum immunem praestabo. Quod cum illi fecisset sublatus est, atque in locum quem jusserat projectus, redeuntibus [qui illum eo deduxerant]. Ubi ergo Phiruz illac transiret, ipsumque quid ipsi evenisset rogaret: Ego (inquit) e proceribus fui Hitalensium, qui cum accessus tui fama ad nos pervenisset a rege Chashnawar inter reliquos ipsius comites sententiam rogatus, palam dixi non posse ipsum Phiruzo pro insigni ipsius fortitudine obsistere, quare satius (inquam) tibi est ut ipsum tributo et pretio quo te redimas aggrediaris. Ille ergo ira in me accensus, ita me uti vides tractari jussit, illum (nquiens) quem tantopere laudas adeas: accersitisque e militibus suis quibusdam: Profecti (inqui) hunc ad Phiruzum deferre. Misericordiam ergo et clementiam tuam mihi extendens me tecum abduci jubeas ne a feris hoc in deserto dilanier. Ego enim vobis **113-115** viam ista breviorem indicabo qua Achashnawarum in iis ubi se maxime tutum putat, locis adorantini ut vindictam mihi Deus de ipso sumat. Via autem quam volis est-naturus sum bidui tantum iter est, quo eo quo vultis perveniatis. Haec ubi audiissent qui Phiruzo a consiliis erant, dolum ab Achshanwaro structum percipientes, dixerunt ipsi: Vir iste in consilium vocatus pro scientiae et prudentiae suae modo, consilium dedit, quod ab ipso dolo factum. Quod si ita illum Achshanwar ira commotus multasset nequam ipsum nobis in hoc deserto objecisset. Ne igitur dictis ipsius credas. Ac forsitan Achshanwar eum comitatu suo ad istum locum pervenit quem descripsit vir iste, ac ibi quot satis sint, milites reliquit. Noluit autem Phiruz ipsis auscultare. Secuti sunt ergo virum istum qua ipsos duceret, biduo, necdum desertum transierunt. Qua de re a Phiruzo interrogatus: Fefellit me (inquit) viae spatium, hodie autem ipsum pertransibitis. Cumque praeterisset et dies iste, quotiescunque ipsum quantum sibi viae reliquum esset interrogarent, pro brevi admodum ac facili venditare, donec ubi

penitus defecisse videret quidquid apud ipsos esset viaici et aquæ, atque in locum pervenisse ipsos unde redire vequirent, verum ipsis fateretur. Tum Phiruzi comites, verum (inquiunt), o rex, **116** tibi diximus, at aurem nobis præbere noluisti, jam autem consilium est ut recta pergamus, forsitan aquam reperturi sumus. Profecti sunt ergo dextrorsum ac sinistrorsum sparsim aquam quæsitum, maximaque ipsorum pars siti periit, haud evadentibus una cum Phiruzo exceptis paucis aliquot e comitum fortissimis, qui ipsum comitatu sunt, donec ab hostibus prope abessent, quos eadem nocte, eoquo quo erant statu aggressi, superarunt. Tum Achshanwarum, rogavit Phiruz ut ipsi et comitibus qui supererant suis gratiam faciens ipsos in patriam suam dimitteret, seque cum ipso fœdus initurum haud unquam se posthac dum viveret ipsum bello aggressurum, constitutio inter ipsos et regnum suum termino quem nunquam esset transiturus. Cui cum annuisset Achshanwar, scripto hoc ipsi confirmavit Phiruz ascitis testibus, juramentoque se obstringens nullam se illi fraudem facturum, atque ita in regnum suum reversus est.

Ubi postquam ad tempus aliquod substitisset, in memoriam ipsi subiit quid sibi ab Achshanwaro dudum evenisset. Cujus cum illum puderet, metuit tamen cum ipso dolose agere. Impulit ergo ipsum hoc ut eum rursus bello aggredereetur. Dixerunt autem ipsi consilarii ipsius : **117-119** Fœdus cum ipso iniisti, metuimus ne male tibi fraus et injuria succedant. Respondit illis Phiruz : Pactus sum cum ipso me lapidem [designatum] haud transiturum. Lapidem ergo plaustro impositum coram nobis feram, neque a tergo unquam relinquam. At illi : Fœdus (inquiunt) non prout tu interpretatus es, sed juxta manifestum [verborum sensum] intelligendum est. Phiruz autem, spreto ipsorum consilio, ad bellum Achshanwaro inferendum profectus est. Quo audito magnopere miratus Achshanwar, nec dubitans fraude usurum Phiruz scriptis ad ipsum litteris, pactum secum initum illi in memoriam revocavit, rogans ut reverteretur ; at ille nequaquam hæc moratus perrexit, donec Hiyatela perveniret : eumque vallum inter suam et Phiruzi ditionem effoderat Achshanwar, super illo pontes extrui jussit Phiruz, quibus transiret : impositis etiam pontibus vexillis quæ redeunti in signa essent. Cum ergo jam in procinctu essent exercitus mittens ad Phiruzum Achshanwar, rogavit ut ad ipsum medio inter exercitus spatio ad colloquium prodiret. Qui cum prodisset, dixit illi Achshanwar : Credo equidem ego non aliud te ad locum istum evocasse, quam pudorem ob redditum tuum eo quo reversus es modo. Ac per vitam meam si nos tibi hoc modo fraudem fecissemus, majus aliquid a nobis petiisses. Fœderis **120** autem a te pacti violatio res est ejus magis pudere debet, quam ejus quod tibi contigit. Hoc ergo animo perpende, atque hæc duo inter se confer ut videas, utrum majori ou-

A probrio cedat, sive et dicatur : Quidam aliquid aggressus illi perficiendo non fuit, hostis autem ipsius ipso lisque qui cum ipso erant superior factus gratiam ipsis præstans illos inito pacto dimisit ; sive [ut dicatur] : Fœdus ac pactum violavit, et pro bono malum rependit. Norunt autem comites tui te ipsos ad iniquum aliquid præstandum adigere. Quibus adde nec te victoriæ certum esse, sed ejusmodi rem sperare, quæ et de te speretur. Quod si viceris nec bona erit fama tua, nec quod feceris laude dignum. Quod si victus fueris, et teipsum et exercitus tuos infames reddis. Penes ergo arbitrium tuum res est. Ego te admonui, neque me ad hæc quæ audis dicenda movet imbecillitas, ejus vel ex mea, vel ex copiarum mearum parte conscius sum, verum ut fortiori apud te utar argumento, nec incolumitati quidquam quod penes me est præfero. Respondit Phiruz : Non sum ego is quem minæ præ metu ab iis quæ cupio avertant. Quod si videretur mihi illi quod aggredior, fraus inesse, non alius illud magis indigne quam ipse a me ego, ferret. Ego autem haud aliis tecum conditionibus fœdus **121-123** percussi quam quæ ipse in pectore celavi. Ne ergo te decipiat illa quam primo de nobis concepisti, paucitatis et impotentis opinio : verum scias me haudquaquam te derelicturum, donec illud de te obtineam quod tu de me obtinueras. Dixit Achshanwar : Ne te decipiat, illud quo te ipsum fallis, dum coram te lapidem gestandum cures. Pacta siquidem et fœdera, secundum verborum sonum ineuntur, non secundum illud quod occultum retinetur : rerumque omnium turpissimum est fœderum et pactorum violatio. Ille vero ipsi auscultare noluit. Statim ergo reversi sunt. Dixit autem Phiruz comitibus suis : Erat Achshanwar congressu egregius ; nunquam autem vidi equo, cui insidebat, inter jumenta similem. Pedes enim haud omnino movit, neque ungulas loco sustulit, neque hinnivit, neque excidit ipsi aliquid quod colloquium interrumpere toto quo simul fuimus tempore. Achshanwar vero suis : Conveni, prout mihi vobisque visum est, Phiruzum integre armatum, nunquam autem se in equo suo movit, nec unquam pedem de stapede subduxit, neque tergum inflexit, nec se dextrorsum vel sinistrorsum convertit. Ego interim sæpius femori innixus sum equo insistens, ac subinde respexi, dein in ea quæ ante posita erant oculos conjeci, ipso fixo ac quieto manente. **124** Id autem voluerunt Phiruz [et] Achshanwar his narrantis, ut sermones isti per exercitus suos spargerentur, quos occupati homines haud inquirerent in ea quæ mutuo collocuti fuerant. Mane ergo jam facto syngrapham quam ipsi scripserat Phiruz productam hastæ imposuit Achshanwar, quo ab exercitu conspiceretur, ac victoria in Phiruzum potitus est ; qui cum in fugam conversus a loco signorum, quæ ad pontes qua eundem erat ipsi fixerat, aberrans, ad fossam se recepit, ubi comi-

tes ipsius alii in alios irruerunt. Cepit ergo Achshanwar quidquid Phiruzo fuit una cum ipsius liberis, opesque ejus exercitus ducibus distribuit, iisque qui Phiruzum comitati sunt, Quare (inquit) non dedistis Phiruzo consilium eumque admonuistis? Illi vero: Fecimus (inquit), at nobis auscultare noluit.

Præerat autem Sejestano vir quidam ex Azdashiri amicis, nomine Suchran, e Persiæ proceribus, apud quem erant et e ducibus ipsius amicis, nonnulli. Illic delata ad ipsum eorum quæ Phiruzo acciderant fama, statim una cum comitibus suis Hiyatelam versus profectus ad se Phiruzi copias colligit, adeo ut ad magnam potentiam cresceret. Cum ergo prope jam ab Achshanwar castris abesset, misit qui ipsi dicerent: Non ideo veni ego ut te bello lacessam, verum eum in finem ut illud quod de **125-127** Phiruzi facultatibus in manus tuas pervenit, reddas, et qui apud te sunt captivos dimittas, ut sit hoc inter nos pacis [conditio] nosque a te impetum nostrum avertamus; quod si volueris, illo a te accepto revertemur; sin nolueris, vereor ne te pœniteat. Annuens ergo Achshanwar Suchrano in eo quod petiit, captivos eorum dimisit, spoliaque reddita remisit, adeo ut inter ipsum atque illos componerentur res. Tum reversus est Suchran ad Al Madyen, observantibus Persis quidquid petiit, ipsique ideo gratias agentibus.

Mortuus est ergo Phiruz cum regnasset annos viginti septem. Contenderuntque inter se de regno filii ipsius Kobad et Balabes, donec Balabes victum Kobadum eo abdicaret, qui Chorasani ergo petiit auxilium a Chakano Turcarum imperatore contra fratrem suum pettum. Regnavitque Balabes bene se in omnibus gerens, conditaque urbe ipsam Balasur appellavit. At cum quatuor annos regnasset fato functus est, idque anno imperii Zenonis Romanorum imperatoris decimo. Cum autem proficisceretur Kobad Chorasani ipsum comitatus est Zormahar Suchrani filius; eo igitur cum pervenissent diversati sunt apud quemdam e ducibus ipsorum primoribus, quem negotium suum celarunt. Dixit autem Zormaharo Kobad: Quære **128** mihi aliquam melioris sortis mulierem. Femina enim desiderio teneor, metuo autem ne in ignobilem aliquam si incidam quæ pepererit nobis in ignominiam cedet. Fuit ergo domus in qua diversati sunt domino filia virgo, cujus matrem adiens Zormahar ipsam ut et patrem allocutus est, quibus cum placeret illud quod ab ipsis petiit, ipsi annuerunt. Pernoctavit ergo postea femina ista cum Kobado, atque ex eo gravida facta est. Quoties autem ad ipsam accedere vellet jussit eam relectam esse. Interrogante autem matre ipsius de statu Kobadi, cum illi indicaret vidisse se femoralia ipsius holoserica auro intertexta, cognovit mater ipsum e familia regia esse, ac lætata est. Accedens autem Kobad ad Chachanum: Ego (inquit) filius sum regis Persarum, at post

A obitum patris adversatus mihi frater regnum occupavit: ac pollicitus illi se opem ipsi laturum regnumque recuperaturum, quatuor annis apud illum substitit, quibus ipsum distulit. Postea exercitu forti ab illo instructus profectus Kobad donec Abrahassarum perveniret, ac eodem loco [quo antea] diversatus de muliere ista sciscitatus est, quæ ad illum accessit una cum filio quem pepererat jam trienni ipsum manu tenens. Roganteque Kobado: Quisnam est hic puer? Tuus (inquit) filius est. Certior **129-131** ergo a Zormaharo factus esse illam patris familiæ filiam, lætatus est, ipsamque una cum filio, cui nomen erat Babodaht secum assumpsit. Cum autem Al Madyen pervenisset, fratrem suum interiisse reperit, regnoque potitus est. Regnavit ergo Kobad Phiruzi filius annos quadraginta tres, idque anno imperii Zenonis Romanorum imperatoris decimo quarto. Regnum autem Suchrano filioque ipsius Zormaharo administrandum commisit, urbemque inter Abwaz et Persidem condidit, quam Kobad Chorab appellavit, quæ et A¹Rajan est, in qua captivos Hamdanenses collocavit, urbem etiam prope AlMahat, quæ Harawan appellatur, nec non aliam in Azdashir Chorab, quæ Kobad Chorab audit; multasque præterea urbes vicosque condidit, amnesque effodit, arcusque et pontes extruxit.

Obiit autem Zenon Romanorum imperator postquam annos septemdecim imperasset, idque anno regni Kobadis filii Phiruzi regis Persarum quinto, imperante post ipsum Romanis Anastasio annos viginti septem. Fuit hic Jacobita, Melchitarum doctrinæ adversus; natus in urbe Hama, quam ædificari ac muniri jussit, arce biennii spatio condita. Postquam vero decem jam annis imperasset, contigit hominibus in Oriente fames gravis, magnaque locustarum copia. Porro **132** Kobades Persarum rex [urbem] Amedum aggressus ipsam vastavit, missoque Alexandriam exercitu magno quidquid extra urbem fuit incendit. Multaque et gravia prælia, pugnaeque frequentes, inter Kobadis regis Persarum et Anastasii Romanorum imperatoris comites acciderunt. Fuit autem Alexandria præfectus ex parte Anastasii imperatoris Eustatius. D Accidit etiam post illud in Alexandria et Ægypto fames gravis, adeo ut inedia morerentur homines, desolatæque essent Alexandria et Ægyptus præ peste et morte quæ homines invasit. Erat autem Alexandria Judæus quidam opulentus nomine Urbib (qui postea christianismum amplexus est), qui pauperibus mortuis involucria præstitit. Idem die Paschatis Dominico magnas distribuit elemosynas in Ecclesia Arcadii [quo tempore] turba compressi mortui sunt viri trecenti. Porro anno imperii Anastasii Romanorum imperatoris sexto constitutus est Joannes monachus patriarcha Alexandrinus, qui Jacobita fuit: sedit annos novem, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo quinto factus est Joannes alter patriarcha

quint) Severi sententiam amplecti, sed concilium Chalcedonense propugna: [quod si feceris], nos omnes a partibus tuis stabimus. Quod ille ipsis pollicitus, contrarium ei quod ipsi mandaverat imperator fecit. Cujus rei certior factus imperator, e ducibus suis quemdam misit, qui Joannem patriarcham Hierosolymitanum, illud facere quod promiserat moneret, utque concilii Chalcedonensis mentionem facere desisteret, sin minus, cathedra abdicaret. Accedens ergo dux iste Joannem patriarcham prehensum in carcerem conjecit. Quem ibi adentes monachi ei suaserunt ut idem duci se facturum polliceretur, quod imperatori pollicitus fuerat, cum autem adesset omnes illos anathemate feriret quos anathematizaverant monachi. Quod cum fecisset, convenientes monachi, numero circiter decies mille inter quos Theodosius, Charitan, et Saba cœnobiorum præpositi, in Dioscorum, Eutychem, Severum et quicumque concilium Chalcedonense **144** non recipere anathema dixerunt. Metuit autem imperatoris legatus a monachis. Aderat etiam una imperatoris cognatus, cui cum id grave esset, promisit ipse monachis reversurum imperatorem ab altera ista ad ipsorum sententiam et ad veritatem. Cum ergo Constantinopolim pervenisset imperatoris cognatus iste, quid factum esset ipsi nuntiavit. Cumque in animo haberet imperator etiam Joannem patriarcham Hierosolymitanum in exilium mittere, congregati monachi et episcopi ad ipsum scripserunt, se Severi vel heterodoxi alicujus sententiam haudquaquam amplexuros, etiamsi sanguinem ipsorum funderet; rogantes etiam ipsum, ut a malo ipsis inferendo desisteret. Cum etiam audiisset Symmachus patriarcha Romanus quid fecisset Anastasius, scriptis ad ipsum litteris factum ejus vituperavit, ipsique anathema denunciavit.

Mortuusque est Symmachus patriarcha cum annos quatuordecim sedisset. Post quem constitutus est ibidem patriarcha Hormisda, qui Severo patriarchæ Antiocheno et quotquot idem cum ipso assererent maledixit, idque anno imperii Anastasii Romanorum imperatoris vicesimo tertio. Sedit autem Hormisda patriarcha Romanus annos septem, dein mortuus est. Porro, fuit Severo discipulus nomine Jacobus, cui amicus erat e sequimibus Albaradi seu dorsualium **145-147** quæ jumentis inferni solent consutis, unde cognomen Jacobi Albaradiensis accepit, cujus doctrina erat esse Christo naturam unam e duabus naturis [compositam,] substantiam e substantiis duabus, et voluntatem unam, secundum sententiam Severi, Dioscori et Eutychem maledictorum. Profectus hic versus Mesopotamiam, Gizam, Tacritum, Haranum et Arneniam fidem hominum corruptit, suamque illos doctrinam amplecti fecit. Inde qui Jacobi fidei consenserunt, idemque cum ipso asseruere Jacobitæ appellati sunt, ab ipsius homine Jacobo. Inquit Said Ebn Batrik medicus: Visum est mihi hoc loco

PATR. GR. CXL

A Jacobitis respondere, et doctrinæ ipsorum falsitatem et absurditatem ostendere. Dicatur illis: Dicite nobis [quid sentiat] de persona Verbi Dei, quæ fieri non potest, quin vel sumpserit quid de substantia humanitatis eique unita fuerit, vel non sumpserit. Si dixeritis nihil accepisse, falsum est personam quam Christo attribuitis compositam esse ex divinitate et humanitate. Quod si quid sumpserit, necesse est ut, quod sumptum fuerit ex Maria Virgine, sit substantia vel communis vel particularis; si communis fuerit, inde sequetur esse substantiam divinam et substantias humanas, compositas, multas; quod impossibile est. Quod si substantia particularis quæ indicari potest, **148** tum sunt Christo substantiæ duæ, divina nempe et humana, at subsistentia una, et unicuique substantiæ natura sua: atque hæc duæ substantiæ naturæ duæ, subsistentia una, et necesse erit ut dum unitæ fuerint duæ substantiæ, mutatæ fuerint: quod si a substantia sua mutatæ fuerint, fieri non potest quin ut vel mutata fuerit substantia divina in substantiam humanam, et facta sit homo; vel substantia humana in divinam, factaque sit Deus; aut ut utraq; ab essentia sua in aliam mutatæ sint essentiam, ut ita ex iis facta sit substantia alia, et natura alia. Quod si ita se habuerit res, et conversa fuerit divinitas in humanitatem, tum natura Christi homo est, non Deus; et necessario attribuetur poena substantiæ divinitatis, et invadet ipsam corruptio; hoc autem impossibile absurdissimum est. Sin conversa fuerit substantia humanitatis in substantiam divinitatis, erit Christus Deus, non homo, et sequitur fuisse ipsum de novo ortum, et factum esse æternum, quod et inter impossibilia summe absurdum est. Quod si utraq; simul a substantia sua mutatæ fuerint, et a natura ac essentia sua conversæ in substantiam aliam ac naturam aliam, jam Christus nec Deus erit, nec homo, ut orichalcum quod nec æs est nec plumbum, aut natura muli quæ nec asini nec equi natura **149-151** est. Quod si naturæ binæ a substantia sua post unionem conversæ non fuerint, nec ab essentia sua mutatæ, sed utraq; in naturæ ac substantia sua stabili permaneat cum subsistentia una, quæ est subsistentia Verbi, jam manifestum est ac certum Christum esse personam unam, duas [habentem naturas], duas voluntates, duasque actiones, cum unitate subsistentiæ unius, videlicet subsistentiæ Verbi quod est Filius æternus, atque hoc modo evertitur fides Jacobitarum [dilectionis] esse Christum substantiam unam et naturam unam.

D Dicetur etiam illis: Dicite nobis, hæc natura una quam Christo tribuitis, estne ea divina an humana? aut divina simul et humana? aut nec divina nec humana? Si dixerint nec divinam esse nec humanam, jam ad infidelitatem delapsi Christum statuerint nec Deum esse nec hominem, quod impossibile est: quod si divinam esse non humanam,

mittens, Theodosium **152** patriarcham Constantinopolim accersitum jussit Jacobitarum sententiæ renuntiare, et ad veritatem redire; quod cum facere recusaret, in animo habuit ipsum morte mulcare, at eum ab ipso impetratum, uxor ipsius, nomine Theodora, dimisit; qui ergo Ægyptum reversus loco quodam dicto Masil et Lamidis, e provinciis Ægypti occidentalibus, delituit; doctrinæ, quam amplexus fuerat Jacobitarum adherens: cumque ad ipsum congregarentur homines ejusque rei fama ad imperatorem pervenisset, mittens ille ipsum exulare jussit præfecto Alexandria patriarcha cui nomen Paulus, qui Melchita fuit, cumque biennio sedisset irruentes in ipsum Jacobitæ morte ipsum affecerunt: in cuius locum substitutus est patriarcha, nomine Dalmius, qui et Melchita fuit, seditque annos quinque, magnas molestias et mala passus a Jacobitis, qui et ipsum e medio tollere studuerunt; qui ergo fugiens, cum quinque annos in fuga perstitisset mortuus est. Delato ergo nuntio ad imperatorem Justinianum, Jacobitas Alexandriam et Ægyptum occupasse, et patriarchas quotquot ipsis præficerentur trucidato: ipse ira percitus ducem e suis quemdam patriarcham Alexandria constituit, adjunctoque ipsi exercitu numero, eo ipsum misit: nomen ipsi Apollinarius fuit. Dux ergo iste Alexandriam perveniens eam ingressus est, habitu militari **153-155** indutus, utpote ei ex parte imperatoris præfectus. Ad ecclesiam autem ubi venisset, ex utrisque vestibus istis habitumque patriarchalem induens, accedens sacra celebravit. Cæperunt ergo Alexandrini ex omni angulo ac parte ipsum saxis et lapidibus petere, adeo ut fare ab ipsis interliceretur. Statim ergo ab ipsis se subtrahens, post triduum obtendit perlatas esse ad se ab imperatore litteras quæ coram populo legendæ essent. Campana ergo pulsata populum monuit ut die Dominico in ecclesiam convenirent quo imperatoris litteras audirent. Cum ergo adisset dies Dominicus, non relictus est quispiam qui non accederet. De hoc autem inter Apollinariam patriarcham et comites suos convenerat, ut cum signum sibi ipsisque notum daret, gladio omnes in ecclesia præsentis ferirent. Ipse ergo ascenso suggesto, Heus (inquit) Alexandria inquilini, si ad veritatem revertamini, et a sententia Jacobitica recedatis, [bene est,] sin minus, timeo vobis, ne mittat ad vos imperator qui sanguinem vestrum effundi permittat, uxores prostitui et liberos orphanos fieri. His dum illos alloqueretur, ipsi lapidibus eum petere, adeo ut vitæ suæ timeret: quare signum illud sociis suis dedit, qui gladio quotquot in ecclesia fuerant aggressi sunt: interfectique sunt intra et extra ecclesiam homines innumeri, adeo ut occisorum sanguis **156** usque ad militum genua pertingeret. Magna vero hominum multitudo ab ipsius fuga prolapsi sunt in vallonem Habib ad monasterium Abu Makarii. Exinde palam obtinuit Melchitarum sententia, ipsique templa, quæ inva-

serant Jacobitæ, ceperunt atque occuparunt. Itaque composita est urbs.

Fuit autem hæc anno imperii Justiniani imperatoris decimo quinto. Atque ex isto tempore fuit Jacobitarum cathedra in monasterio Abu Makarii ad diem usque hodiernum. Jam a tempore quo interfectus est Proterius Alexandria patriarcha atque igne crematus, ad hoc quo Jacobitæ ab Apollinario occisi sunt et sententia orthodoxorum publice obtinuit, anni sunt triginta quinque, vel secundum aliud exemplar, anni octoginta quinque. Invaluerat siquidem in Alexandria totaque Ægypto Jacobitarum sententia; fuerantque patriarchæ Alexandrini Jacobitæ, ut et ex imperatoribus Romanis inter cæteros, Leo Parvus, Zeno, Anastasius, alique quos in præcedentibus recensimus. Porro anno imperii Justiniani vicesimo primo Samaritani in Palæstina impetu facto ecclesias omnes diruerunt, et in eas ignem injecerunt, Christianos etiam non paucos interfecerunt, gravibusque cruciatibus affecerunt, et episcopum Neopolitanum trucidarunt. Quo audito Justinianus imperator misso exercitu grandi magnam Samaritanorum multitudinem occidit. **157-159** Eo tempore rogavit Petrus patriarcha Hierosolymitanus Mar Sabam ut Constantinopolim profectus, ab imperatore peteret remitti de tributo quod penderent Palæstinæ incolæ aliquid, respectu ejus quam in ea fecerant Samaritani desolationem. Profectus est ergo Mar Saba Constantinopolim, quem lætus excepit imperator, cumque ab ipso litteras patriarchæ Hierosolymitani accepisset, rogavit, quidnam ipsi negotii esset. Cui Mar Saba: Peto (inquit) ut de tributo Palæstinæ remittas. Siquidem Samaritani ejus incolis interfectis ipsam vastarunt: jubeatque imperator extrui ecclesias quas cremarunt Samaritani, nec non fabricari Hierosolymis pro peregrinis nosocomium; utque perficiatur Helææ templum quod exstruere cæperat Elia patriarcha Hierosolymitanus. In quibus omnibus annuit ipsi imperator; nec non in cæteris quæcumque ab ipso peteret ac rogaret. Misit eum in finem imperator una cum ipso legato, multis instructum opibus, scripsitque ad Palæstinæ præfectum, ut Palæstinæ tributum legato traderet ad ea quæ ipsi in mandatis dederat imperator exstruenda. Jussit etiam imperator legatum ecclesiam Bethleemiticam quæ parva fuit diruere, aliamque amplam, magnam et pulchram fabricare; adeo ut non esset Hierosolymis templum ipsa pulchrius. Perveniens ergo legatus Hierosolyma, nosocomium **160** peregrinis condidit, et ecclesiam Helææ perfecti, templaque quæ incenderant Samaritani instauravit, nec non monasteria quamplurima exstruxit, dirutaque ecclesia Bethleemitica eandem eo quo jam se habet modo ædificavit. Cumque his omnibus absolutis ad imperatorem reversus esset, ille, Describe mihi (inquit) quomodo ecclesiam Bethleemiticam exstruxisti. Quam cum

psisset, haud probavi — imperator descriptionem istam, nec ullatenus ipsi placuit; quare valde ipsi iratus: Acceptos, inquit, nummos tibi ipsi concessisti, ædificium autem extruxisti male compactum, et ecclesiam tenebrosam confecisti, nullatenus ex mente mea fabricatam, nec consilium meum secutus es. Capiteque ipsum plecti jussit. Struxit etiam Justinianus imperator Constantinopoli templum Sanctæ Sophiæ, fabrica admodum elegantia.

Porro mortuus est Mar Saba annos natus nonaginta quatuor. Cum autem audissent monachi montis Sinae de bona imperatoris Justiniani intentione, quamque condendis ecclesiis et monasteriis struendis delectaretur, ad ipsum profecti, conquesti sunt Arabes Ismaelitas ipsis damnum inferre, penum ipsorum devorando locaque diruendo, cellasque ingredientes quidquid ibi esset diripere, et in ecclesias irruentes Eucharistiam deglutire. Rogante ergo imperatore, quid vellent, **161-163**: Rogamus, inquit, o rex, ut nobis monasterium extruas in quo muniamur. (Neque enim ante illud tempus ullum fuit in monte Sina cœnobium in quo convenirent monachi, sed in montibus ac vallibus circa rubum e quo Deus Mo-en allocutus est, sparsim degerunt. Fuit tantum ipsis supra rubum turris magna, quæ et hodie superest, atque in ea templum Sanctæ Mariæ, ad quam monachi, accedente quopiam a quo timerent, confugientes, in eadem munire se solebant. Misit ergo imperator una cum ipsis legatum opibus multis instructum, scriptis etiam ad Ægypti præfectum litteris, ut eidem quantum vellet nummorum traderet, ac viros etiam suppeditaret, ipsisque annonam ex Ægypto deferendam curaret; legato in mandatis dato ut ecclesiam in Kalzem extrueret, necnon monasterium Rayæ, utque in monte Sina monasterium ædificaret, idemque permunit, adeo ut non alibi in toto mundo magis munitum reperiretur adeoque firmatum daret, ut non alicubi locus aliquis esset unde vel monasterio vel monachis damnum inferendum metueretur. Cum ergo Kalzenum pervenisset legatus iste condidit ibi ecclesiam S. Athanasii; extruxitque monasterium Rayætum ad montem Sinam profectus ibi rubum invenit in loco inter duos montes angusto, ibidemque turrim prope rubum exstructam, necnon **164** aquæ fontes prope eundem scaturientes, ac monachos per valles dispersos. In animo ergo habuit monasterium supra montem extruere relicto rubi et turris loco. Quod tamen rursus aquæ gratia improhavit, ideo quod nulla esset supra montem aqua. Extruxit ergo monasterium juxta rubum loco turris, turri in monasterio inclusa. Fuitque monasterium inter duos montes loco angusto, adeo ut si quis montis fastigium septentrionale conscendens lapidem jaceret, in medium decidens monasterium monachis noceret. Et monasterium quidem in loco isto angusto juxta rubum et monumenta

A illustrata ac aqua ædificavit; ac templum in montis vertice supra locum in quo Moses Irgeem accepit: nomen præfecto monasterii erat Doula. Reversus autem ad Justinianum imperatorem legatus narravit ipsi quasnam ecclesias et quæ monasteria extruxerat; descripsit etiam ipsi quo modo monasterium montis Sinae ædificaverat. Cui imperator: Errasti, inquit, et monachis injuriam fecisti, quoniam in inimicorum manus tradidisti. Quare autem non in montis vertice monasterium extruxisti? Respondit legatus: Ipsum juxta rubum et prope aquas posui; quod si in montis fastigio exstructum fuisset, caruissent monachi aqua, adeo ut si obsessis aliquando ipsis interclusa esset aqua, præ siti morerentur; longius **165-167** insuper ab ipsis abfussset rubus. Dixit imperator: Equandum ergo tibi cum terra fuit mons iste qui a septentrione monasterio imminet. Cui legatus: Si totas terræ Romanorum, Ægypti, et Syriæ opes impendissemus, haud possemus montem istum absolvere. Iratus ergo imperator caput ipsi amputari jussit. Deinde alium misit legatum, unaque cum ipso, e vernis Romanorum una cum liberis et uxoribus ipsorum centum viros, jubens etiam ut ex Ægypto alios centum una cum ipsorum uxoribus et liberis acciperet, quibus extra montem Sinam domos extrueret in quibus ibi degerent, quo monasterium et monachos custodirent; et victum ipsis suppeditandum curaret, ipsisque et monasterio et Ægypto annonæ quantum sufficeret, deferendam. Cum ergo ad montem Sinam pervenisset legatum extra monasterium Orientem versus multa extruxit domicilia, eademque arce communivit, in quibus servos istos collocavit quo monasterium eius odirent, idemque tuerentur; qui locus ad hoc usque tempus Dir ol Abid, seu, monasterium servorum appellatur. Cum vero genitis liberis multiplicati, diu ibi substitissent, ac Mohammedanismus obtineret (quod sub Chalifa Abdil Malec Ebn Merwan accidit) alii in alios irruentes intuis se cardibus sustulerunt, cæsis aliis, aliis fugientibus, aliis Mohammedanismum amplexis, quorum liberi ad **168** hunc usque diem in monasteriis, illam religionem profitentes Bauu Salehi, appellantur, et pueri [seu servi] monasterii audiunt; suntque ex ipsis Lachmenses. Diruerunt autem monachi domicilia servorum postquam Mohammedis religionem amplexi sunt ne quis ea incoleret, quæ ergo et hodie desolata manent.

Porro anno imperii Justiniani secundo constitutus est Bonifacius patriarcha Romanus; cumque duos annos sedisset mortuus est. Anno imperii ejusdem quarto constitutus est ibidem patriarcha Joannes, qui et duos annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem sexto, factus est ibidem patriarcha Agapetus, qui cum unum annum sedisset mortuus est. Anno ejusdem septimo constitutus est ibi patriarcha Sylverius; annos quinque sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo ter-

to constitutus est ibidem patriarcha Vigilus; qui octo-
 decem annos sedit, dein mortuus est; ejus
 præfecturæ anno decimo quinto fuit concilium
 quintum. Anno imperii ejusdem (Justiniani scilicet,
) decimo, constitutus est Epiphanius patriarcha
 Constantinopolitanus, qui Jacobita fuit: sedit au-
 tem annos sex, dein mortuus est. Scripsit autem Justini-
 nianus imperator epistolam magnam quæ jura
 multa et leges contineret. Anno imperii ejusdem
 decimo septimo factus est Eutychius patriarcha
 Constantinopolitanus; qui postquam duodecim an-
 nos sedisset in **169-171** exsilium missus est.
 Anno præfecturæ ejus undecimo fuit concilium
 quintum. Anno imperii Justiniani decimo quarto
 constitutus est Macarius patriarcha Hierosoly-
 mitanus; qui duos annos sedit, dein mortuus est.
 Anno imperii ejusdem decimo septimo factus est
 Eutychius patriarcha Hierosolymitanus, qui duo-
 decim annos sedit, dein mortuus est: cujus præ-
 fecturæ anno undecimo fuit concilium quintum.
 Anno imperii ejusdem decimo quinto factus est
 Domnus patriarcha Antiochenus, qui quatuordecim
 annos sedit, dein mortuus est. Fjus præfe-
 cturæ anno decimo tertio fuit concilium quintum.
 Porro tempore Justiniani imperatoris apparuit in
 cælo stella magna quæ quatuordecim dies duravit:
 ac postea apparuit in cælo hasta ignea quæ dies
 aliquot mansit. Fuit etiam tempore Justiniani
 Origenes episcopus Manbagensis qui metempsycho-
 sin asseruit, resurrectionem negans. Fuerunt etiam
 Ibas episcopus Rohensis, Thaddæus episcopus Mas-
 sisensis, et Theodoritus episcopus Ancyrensis,
 qui asseruerunt corpus Domini nostri Christi,
 phantasticum fuisse, nihil in se veri habens: quo-
 rum sententia audita, mittens imperator ipsos
 Constantinopolim accersivit, ipsis ac Eutychio pa-
 triarcha Constantinopolitano convenire jussis. Quibus
172 patriarcha, Si fuerit (inquit) corpus Christi
 phantasia, (uti autumatis vos.) erunt etiam actio-
 nes et sermo ipsius phantasia, ac proinde quodvis
 corpus quod alieni hominum tribuimus, aut factum,
 aut dictum, eodem modo se habebit. Dixit etiam
 episcopo Manbagensi: Surrexit Dominus noster
 Christus a mortuis, eodemque modo scimus die
 iudicii homines resurrecturos. Dixit enim nobis
 in Evangelio suo sancto: Veniet hora quando
 omnes qui sunt in sepulchris audientes vocem Fi-
 llii Dei victuri sint. Quomodo ergo dicitis non fu-
 turam resurrectionem? Quare ipsos excommuni-
 cavit et anathemate devovit. Jussit etiam imperator
 indici ipsis concilium, in quo anathemate ferirentur.
 Scriptis ergo ad quatuor patriarchas literis eos convenire jussit; videlicet ad Apollinarium
 patriarcham Alexandrinum, Dominum pa-
 triarcham Antiochenum, Eutychium patriarcham
 Hierosolymitanum, et Vigilium patriarcham Ro-
 manum; ut Constantinopolim accederent, qui isto-
 rum episcoporum anathematizationi adessent.
 Qui ergo accesserunt. Interfuit etiam huic conci-

lio Eutychius patriarcha Constantinopolitanus. Non
 adfuit quidem patriarcha Hierosolymitanus, sed
 deputatos suos misit. Ita nec interfuit patriarcha
 Romanus, nec fuit ipsi deputatus; cum ipsis ta-
 men consensus, eorumque sententiam amplexus
 est. **173-175** Fuitque numerus episcoporum qui
 in hoc concilio quinto convenerunt centum sexa-
 ginta quatuor, quo in episcopos istos et omnes qui
 idem cum ipsis assererent anathema dixerunt:
 (scilicet in Origenem episcopum, Manbagensem,
 Thaddæum episcopum Massisensem, Ibas episco-
 pum Rohensem et Theodoritum episcopum Ancy-
 ritanum: astruentes corpus Christi Domini nostri
 verum fuisse, non phantasticum; esseque ipsum
 Deum perfectum, et hominem perfectum, naturis
 duabus, voluntatibus duabus, duorum generum
 actionibus, ac persona una agn'tum. Confirmarunt
 etiam sententiam quatuor conciliorum præceden-
 tium, esseque mundum hunc caducum, et resur-
 rectionem necessario futuram, venturumque Do-
 minum nostrum Christum cum gloria magna, et
 judicaturum vivos et mortuos quemadmodum affir-
 marunt trecenti octodecim [Patres] Dein honorati
 redierunt.

Jam a concilio quarto sexcentorum triginta eor-
 um qui Chalcedoni convenerunt, ac anathema in
 Jacobitas denuntiarent, ad concilium istud quin-
 tum centum sexaginta quatuor episcoporum, qui
 Constantinopoli convenerunt, anni sunt centum et
 tres; fuitque hoc anno imperii Justiniani impera-
 toris Romanorum vicesimo septimo. Quod ad Ko-
 badem Phiruzi filium Persarum regem, ipsum
 aversati homines et medio tollere studuerunt, **176**
 nisi quod a vicario ipsius Soachero timerent. Non
 destiterunt ergo ipsum contra vicarium suum Soa-
 cherum dolo incitare donec ipsum interficeret;
 quem ubi interfecisset, aggressus ipsum quidam no-
 mine Mazdek cum sociis suis, dixit ipsi: Consti-
 tuit Deus [hominum] dimensa in terra ut tu ea
 æqualiter ipsis distribuas, ne sit cuiquam plus
 quam alteri; verum homines injuria inter se
 agunt, unoquoque se fratri suo præferente: nos
 ergo hac de re dispicientes, pauperibus [debita] a
 divitibus accipiemus, et ab iis quibus plus satis
 est [detrahta] indigentibus reddemus; et si cui
 plus quam par est fuerit opum, mulierum, servo-
 rum, et suppellectilis, illud ipsi eripiemus, quo
 ipsum et alios inter se pares faciamus, nec quis
 præ aliis ad rem aliquam jus habeat. Cœperunt
 igitur hominum domos, mulieres et opes invadere.
 Cumque invaluissent, Kobaden Phiruzi filium loco
 quodam includentes ubi nemini ipsum adire per-
 missum, quemdam nomine Ramasph ipsius avun-
 culum in locum ejus suffecerunt. Quo conspecto
 ipsos adortus Bazarmahr cum aliquot Persarum
 nobilibus, multis e Mazdeki comitibus interfectis,
 Kobaden Phiruzi filium loco regnoque suo resti-
 tuit, ejecto Ramaspho. At non destiterunt qui su-
 pterant e Mazdekianis Kobaden pellicere, donec

Bazar Mahrūm morte multassat. Inde commotum est contra **177-179** ipsum regnum ipsius, et prodierunt qui rebellionem concitarent. Cum ergo videret quo pervenissent res sue, penitentia ob Soacherem filiique ipsius eadem ductus est. Dein mortuus est Kobades, cum esset totum quo regnavit spatium, una cum annis quibus regnum occupavit Ramasph, annorum quadraginta trium. Successit ipsi filius ipsius Cesra Kobadis filius idem qui appellatus est etiam Anusherwan; qui annos quadraginta septem et sex menses regnavit; Idque anno imperii Justiniani Romanorum imperatoris quarto. Cesra autem Mazdekianorum principibus regno suo pulsus, opera quas vi eriperant, accipiens dominis reddidit; et si culpam non superasset hæres [cui redderentur] eas apud se detinuit ad reparandum quod corruptum, et ædificandum quod dirutum fuerat. Et si cui vi ablata fuerat domus, vel ager, re perspecta ea ipsi restituit; ac si quis mulierem sibi vi ceperat, eandem ipsi auferens dotem una, duplo dote ipsius majorem, sumpsit, nisi cum ei par esset, eamque ab ipso in uxorem obtineret: quod si ei maritus esset, marito dotis tantum, quantum, cum eam primo duceret acceperat, dedit; eamque maritus, si ea ipsi opus esset, sibi habuit. Illud autem quod ipsum movit quædam supplicium iis qui nefaria commiserant inferret, fuit, quod populi **180** curam haberet, quem penitus perdere noluit. Jussit etiam numerari liberos patrumfamilias et nobilium qui, cum perissent qui eorum curam gerere deberent, ad inopiam redacti sunt, et in ipsorum orphanos qui superessent et viduas [inquiri], ipsisque quod sufficeret suppeditari, nec non edoceri filios ipsorum artes quibus idonei essent, filias autem paribus suis editioribus nuptum dari. Jussit etiam inquiri in loca et prædia quorum Domini cum tenuioris sortis essent iis colendis non erant, ut effossis alveis et canalibus derivarentur ad ea fluvii, ipsorumque dominis suppeditari quod erogaret in agris serendis ac pecore curando, rationem etiam haberi viciorum qui desolati fuerant; ac extrui arces unde metus esse posset. Tum consiliarios, præfectos et iudices, electos in provinciis collocavit. In medium etiam prolatis Azdshiri libris qui ipsius instituta quæ observare solebat continerent, ad ea observanda homines adiegit, idque scripto provinciis significavit. Deinde postquam novem annos regnasset, annoque imperii Justiniani Romanorum imperatoris duodecimo, copias suas Antiochiam versus eduxit, ubi Justiniani exercitum obvium habens, prælio cum ipsis decertavit, urbemque cepit: jubensque depingi sibi urbem secundum mensuram suam ac domiciliorum numerum, **181-183** iam superius quam inferius, ipsiusque vias ac omnia que in ipsa essent, figuram istam ad deputatum suum in Al Madayen mittens, jussit eam urbem sibi ad eam prorsus formam et rationem condere, adeo ut nulla omnino inter eam et An-

tiochiam discrepantia esset quæ oculari percipi posset: qualis ubi extracta esset ipsam Romam appellavit, eoque Antiochiam incolam transulsi, ad eam incolendam. Qui ubi ad ipsam pervenientes urbis portam ingressi essent, abierunt singule familie in ædes suis similes, ac si Antiochia egressi in eandem reversi essent.

Porro anno imperii Justiniani Romanorum imper. tricesimo primo constitutus est Pelagius patriarcha Romanus, qui cum quatuor annos sedit mortuus est. Anno imperii ejusdem tricesimo quinto constitutus est Joannes patriarcha Romanus, duodecim annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ipsius tricesimo constitutus est Anastasius magnus patriarcha Antiochenus, qui cum sex annos sedit ab Antiochenis stupri accusatus est. Fuga ergo se ab illis subripiens vestes quibus sacra peragere solitus fuerat, sepelivit, ac dissimulato habitu Hierosolyma profectus est; ubi in templo Resurrectionis candelapta factus, lucernam accendit; eoque munere viginti quatuor annis functus est, Ecclesie isti **184** inserviens, lucernas in ipsa accendendo, nemine interim ipsum patriarchatu functum esse dignoscente: in locum autem ipsius substitutus est Gregorius patriarcha Antiochenus, qui viginti quatuor annos sedit, dein mortuus est. Anno autem imperii Justiniani vice-simo nono constitutus est Macarius secundus patriarcha Hierosolymitanus, qui quatuor annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem tricesimo tertio constitutus est ibidem patriarcha Joannes, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Anno vero imperii sui vice-simo octavo certior factus Eutychium patriarcham Constantinopolitanum veritati contradicere ac Jacobitam factum esse, ipsum in exilium eiecit, cujus in locum successit est ibi Joannes ut patriarchatus Constantinopolitani munere fungeretur, qui septem annos sedit dein mortuus est. Tum Eutychius patriarcha rogatus imperatorem aggressus est ope consiliariorum et ducum, qui ipsum rogarunt ut eam cathedræ restitueret, siquidem falsum fuisse quod de eo dictum fuerat. Cathedræ ergo ab imperatore restituta est: quam cum quadriennio occupaverat mortuus est. Anno ejusdem tricesimo nono, constitutus est Joannes patriarcha Constantinopolitanus: annos tredecim sedit, dein mortuus est. Obiit autem Apollinarius **185-187** patriarcha Alexandrinus cum novemdecim annos munere illo functus fuerat, cujus præfecturæ anno decimo tertio celebratum est concilium quintum. Cui in patriarchatu Alexandrino successit Joannes, qui Manichæus fuit, annosque tres sedit dein mortuus est. Anno imperii ejusdem Justiniani tricesimo septimo constitutus est Petrus patriarcha ibidem, qui Jacobita fuit. Annos duos sedit, dein obiit. Fuit autem Justinianus imperator fide orthodoxus, boni amans, Jacobitarum doctrinæ infestus, sententiæ Melchitarum propugnator. Mortuus est post-

quam imperium annos triginta novem occupasset.

Post ipsum Romanis imperavit Justinus Junior annos tredecim, idque anno regni Cesræ fil. Kobadis regis Persarum tricesimo septimo. Fuit etiam Justinus Junior fide orthodoxus, bonitate insignis, animo in Jacobitarum et Nestorianorum doctrinam infenso, in Melchitarum vero propenso. Anno imperii ipsius primo constitutus est Athanasius patriarcha Alexandrinus qui Manichæus fuit; quinque annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem sexto constitutus est ibidem patriarcha Joannes, orthodoxus; qui undecim annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem octavo factus est Benedictus patriarcha Romanus, qui cum quatuor annos sedisset, mortuus est. Anno ejusdem duodecimo factus est Pelagius patriarcha Romanus, qui sex annos sedit, dein mortuus **188** est. Porro Cesra fil. Kobadis Persarum rex, qui Anusherwan appellatus est, copias suas versus Hiatalitas duxit, vindictam de ipsis ob avum suum Phiruzum sumpturus. Jam vero antehac cum Chakano affinitatem contraxerat. Scriptis ergo ad Chakanum litteris cumque adventus sui certiores faciens, rogavit ut Hiatalitas aggredereetur, antequam ipse eo perveniret. Ad ipsos igitur perveniens regem ipsorum interfecit, traditaque Anusherwano Belcha cum ea Chorasani parte quæ et in ipsa et pone ipsam est; qui in Phargana castra ponens filiam Chakani Maximi in uxorem duxit. Cum autem Chorasano reversus esset, accedens ad ipsum Saif filius Dyzzar Hamyarita, Yamanensium princeps, auxilium ab ipso contra Æthiopes petiit; quorum cum duce et suis quemdam eum exercitu e Dilamo misisset, illi Yamano capto ibi substituerunt. Semper autem quocumque exercitus suos mitteret Anusherwan prosperitatem et victoriam consecutus est, adeo ut in optimum statum subditorum suorum res redigeret. Cumque ad vitæ jam terminum pervenisset, rerum cura filio suo Hormozo legata, diem obiit. Fuit autem regni Anusberwani spatium annorum quadraginta septem et sex mensium. Regnavit post ipsum filius ipsius Hormoz fil. Anusberwani, annos undecim et sex menses; idque anno imperii Justinii Romanorum imperatoris duodecimo.

189-191 Tum mortuo Justino Juniore Romanorum imperatore, post ipsum Romanis imperavit Tiberius annos quatuor; idque anno regni Hormozi filii Anusberwani Persarum regis tertio: Anno imperii Tiberii Romanorum imperatoris primo constitutus est Cyriacus patriarcha Constantinopolitanus, qui annos sexdecim sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem secundo factus est Anus patriarcha Hierosolymitanus; qui cum octo annos sedisset, mortuus est. Porro obiit Tiberius Romanorum imperator, imperavitque post ipsum Mauricius Romanis annos viginti, idque anno regni Hormozi filii Anusberwani regis Persarum septimo.

Fuit tempore Mauricii imperatoris Romanorum

A monachus quidam nomine Marun, qui asserunt Domino nostro Christo duas esse naturas et voluntatem unam, operationem et personam unam, fidemque hominum corrumpit. Maxima autem eorum qui doctrinam ipsius amplexi et se discipulo illi præbentes eandem professi sunt, pars erant incolæ urbis Hamah et Kennesrin et Awasem, cum Romanorum nonnullis; appellatique sunt ipsius assectæ, qui idem cum ipso assererent, Maronitæ, nomine ab ipsius nomine Marone deducto. Mortuoque ipso incolæ [urbis] Hamah monasterium ibi exstructum Dir Marun [monasterium Maronis] appellarunt, ejusque fidem professi sunt. Anno imperii Mauricii quinto, contigit Antiochiæ **192** terræ motus ingens quo diruta est maxima urbis pars, pereuntibus incolis. Anno ejusdem decimo nono fuit etiam terræ motus gravis in regione Romanorum et Syria Damascena circiter horam diei tertiam, quo corruerunt in Syria et Romanorum ditione urbes multæ, perieruntque homines non pauci. Anno imperii ejusdem septimo constitutus est Isaacus patriarcha Hierosolymitanus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Eodem anno mortuus est Gregorius patriarcha Antiochenus. Profecti ergo Antiocheni Hierosolyma virum petierunt quem sibi patriarcham præficerent. Dixit igitur ipsis Isaacus patriarcha Hierosolymitanus: Commendo vobis senem istum *Candelapten* qui ecclesiæ Resurrectionis inservit. Quem ergo probantes cum accepissent, ut ipsum Antiochiam deducerent, dixit ipse illis: *Mene cognoscitis?* Respondentibus illis, Non: dixit: Sum ego Anastasius qui patriarcha vester fui, at cum me stupri accusaretis a vobis fuga me subtrahens ex eo tempore ecclesiæ Resurrectionis servus fui: vestes autem meas locotali in Antiochia sepelivi. Antiochiam ergo ab ipsis deductus, duxit ipsos ad locum in quo vestes suas sepelierat, quibus extractis ipsum cathedræ restituerunt; cumque novem annos ipsis præfuisset, diem obiit. Anno autem imperii Mauricii decimo septimo constitutus est Anastasius alter patriarcha Antiochenus qui sex **193-195** annos sedit, dein mortuus est. Post ejus mortem absque patriarcha mansit cathedra Antiochena annos viginti duos. Anno imperii ejusdem Mauricii decimo quinto constitutus est Zacharia patriarcha Hierosolymitanus; qui septem annos sedit donec captivus factus est. Anno imperii ejusdem quinto constitutus est Gregorius patriarcha Romanus qui tredecim annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo octavo factus est Sabinianus patriarcha Romanus, qui cum annum unum sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo nono constitutus est Bonifacius patriarcha Romanus, qui sex annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo quarto constitutus est Thomas patriarcha Constantinopolitanus; qui quatuordecim annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem secundo constitutus est Eulogus patriarcha Ale-

tem equites monasterium circumdederunt, ad quos ascendens Nabda, Dicit vobis (inquit) Cesra, Summus nos in manibus vestris **204** quod si placeat vobis nobis permittere ut reliquam hujus diei partem hic transigamus, facite: illis hoc concedentibus, adveniente nocte rursus ascendens atque ipsius appropinquans, Dicit (inquit) vobis Cesra: Magnas vobis gratias ago, quod si visum vobis fuerit et tenebrarum nocturnarum moram nobis concedere usque ad auroram, tum egressi ad vos una profecturi sumus: quod etiam concedentibus ipsis, non destitit Nabda eodem modo cum illis agere donec sciret Cesram ipsiusque comites multum in itinere promovisse, et ad terram aliquam longinquam pertigisse. Tum vero Bahrami milites quomodo cum ipsis res haberet certiores fecit. Qui ergo ipsum vinetum ad Bahramum deferentes, quid ipsis contigisset narrarunt. Ipse vero valde illum miratus in carcere detineri iussit apud generum quemdam suum nomine Bahram Ebu Siachus; ille vero pertrahere cepit Bihramum praelictum ad obsequium Cesrae, ab amicitia vero Suniri abstrahere, dicens ipsi: Suaserim ego tibi ut per insidias Sunirum e medio tollas, quo pacto magnam apud Cesram gratiam initurus es: nec destitit hac de re nuntium post nuntium mittere donec cor ipsius flexisset, adeo ut Sunirum interficere conaretur; quod cum percepisset Sunirus occidi ipsum iussit. Fugit autem Nabda adeo ut ipsum assequi non posset. Cum vero accessisset **205-207** Cesra ad Mauriciam imperatorem, ille ipsum excepit, misitque cum ipso exercitum ingentem qui auxilium ipsi ferret. Profectus est ergo Cesra una cum copiis quas cum ipso miserat Mauricius per viam Armeniae usque dum in Aderbijan castra poverent, obviam etiam veniente ipsi Bahramo Sunir donec ipsi eo in loco occurreret. Ubi praelio inter ipsos gravi commisso, in fugam conversus Sunir usque ad Turcas perrexit. Non destitit autem Cesra per insidias agere donec ibi interficiendum curasset.

Regnum ergo occupavit Cesra filius Hormozi, qui Aperwiz cognominatus est, annos triginta novem, idque anno imperii Mauricii, Romanorum imperatoris, septimo. Stabilito autem jam penes Cesram regno, remisit ille Mauricio imperatori copias suas, eas donis et muneribus, e praestantissimis eorum quae a tali in tales conferri solent, instructas dimitti jubens. Scripsit insuper ad Mauriciam imperatorem filiam ipsius, nomine Mariae, ab ipso in uxorem petens: cui rescripsit Mauricius: Non licet mihi filiam meam tibi in uxorem dare, nisi religionem Christianam amplectaris: cui annuens Cesra Christianismum amplexus est, culpantibus ipsum comitibus, consiliariis, ac ducibus suis, et dicentibus: Hoc et nobis tibi que una in opprobrium cedet; nec ita fecit ante te quisquam e Persarum regibus ab Azdashiro hoc usque tempus: **208** ne autem te ad hæc

impellat hujus mulieris ducendæ amor, ut deseras illud quod professi sunt patres tui, cum præterea nec sit religio Christiana ea quam ut amplectaris probare possumus: cum Christiani fordifragi sint, nec verbo ipsorum fides adhiberi possit. Ille vero ubi Christianus factus est, scriptis litteris ad Mauriciam ipsum rei certiore fecit, qui ergo filiam suam ad ipsum misit cum auri et argenti copia quæ dici non potest, unaque cum supellectilis et famulorum ac ancillarum comitatu qualem a tali ad talem mitti deberet. Aperwiz Cesra autem illos qui patrem suum interfecerant prehensens, ipsos e medio sustulit. Interfecit Nabdam et Nustamum avunculos suos, tum et subditos suos tyrannice regere maleque tractare incepit; congescitque opum plus quam patrum ipsius quisquam congesserat, sumptibusque pepercit, depositis nobilibus, ac principibus ad ignominiam redactis. Porro quod ad Mauriciam Romanorum imperatorem, fuit ipsi famulus, quem amavit et ad dignitatem erexit, nomine Theodorus, aliquando tamen ipsi iratus graviter percussit, unde in illum iram animo concepit. Fuit eidem [imperator] inter deces ipsius quidam nomine Phocas, cui iratus fuit. Dixit ergo Phocas puero Theodoro, postquam magnam ipsi pecuniæ summam dedisset: Arte aliqua utaris qua Mauriciam interficere possis. **209-211** Puer ergo, præterquam in ipsum corde retinuerat, noctu ingressus ipsum interfecit. Imperium autem occupavit Phocas.

Imperavit ergo Phocas Romanis octo annos, idque anno regni Cesrae Persarum regis decimo quinto. In Mauricii etiam liberos cum manus injiciens Phocas eos trucidaret, nutrix ipsorum munerum prehensum abscondens, filium ejus vice eicidendum tradidit. Puer iste cum adolevisset, monachus factus in monte Sina, mortuus est. At Cesra, Hormozi filius, audito Mauriciam cum omnibus ipsius filiis interfectum esse, convocatis comitibus suis dixit ipsis: Necesse mihi est ut sanguinem socii mei requiram, ipsumque ulciscar (instigante ad hoc ipsum conjuge ipsius Maria, Mauricii filia). Cui responderunt consilarii ipsius: Nos certe tibi diximus Christianis nec pactum esse nec fidem, nec fœdus: tu vero nobis aurem præbere noluisti: quod si ulla ipsis fœderis cura vel fides fuisset, regem suum non occidissent. Jam vero regi illud indicabimus, quod si fecerit, corda ipsius inflectet, fundamentum concutiet, et religionem ipsorum ad nihilum rediget; quod hoc est: ut cum sit ipsis domus Hierosolymis quam magni faciunt, mittens ipsam diruas, utpote qua diruta infirmabuntur ipsorum vires, et in contemptum redigetur imperium. **212** Misit ergo e ducibus suis quemdam nomine Chorawazaihum Hierosolyma, qui ipsa vastaret: alium etiam in Ægyptum et Alexandriam qui Romanos ibi conquistos interficeret. Ipse Cesra Constantinopolim profectus eam quatuordecim annis obsidet. Jam vero Cho-

raw tibus Damasenn profectus ipsam vastavit ac A incolarum bona diripuit : deinde cum Hierosolyma tenderet congregati sunt ad ipsum Judæi (quotquot in Tiberiade, monte Galilææ, Nazarethæ, partibusque adjacentibus erant), ac Hierosolyma profecti Persis in templis diruendis Christianisque trepidandis opem tulerunt. Hierosolyma igitur ubi pervenisset, primo omnium ecclesiam Gesmaniticam diruit, nec non Ecclesiam Helenæ, quarum utraque in hunc usque diem desolata manet. Diruit etiam ecclesias Constantini, Cranii, et Sepulcri; in Cranium et Sepulcrum injecto igne, maximam etiam urbis partem diruit, Judæis una cum Persis Christianos innumeros occidentibus : sunt illi occisi qui Hierosolymis jacent in loco Hamela appellato. Persæ autem postquam incendissent, vastassent et occidissent, reversi Zachariam patriarcham Hierosolymitanum una cum aliis multis captivum abduxerunt. Lignum etiam crucis, quod loco illo reliquerat Helena imperatrix, obtulerunt (fuit autem pali crucis pars); quod et una cum **213-215** captivis deportatum est in Persiam. Dono igitur dari sibi a Cesare potens Maria, Mauricii filia, lignum crucis et Zachariam patriarcham, multosque ex iis qui captivi abducti sunt, ipsos ad se domum suam recepit, ubi manserunt. Mortuusque est Zacharias, patriarcha in captivitate. Postquam autem captivus abductus est Zacharias cathedra Hierosolymitana absque patriarcha mansit annos quindecim.

Porro anno imperii Phocæ quarto factus est Sergius patriarcha Constantinopolitanus, qui Maronita fuit. Sedit annos viginti duos. Anno imperii ejusdem secundo constitutus est Theodorus patriarcha Alexandrianus; qui cum duos annos sedisset, mortuus est. Anno imperii ejusdem quarto constitutus est Joannes Misericors patriarcha Alexandrinus; annos decem sedit, dein mortuus est. Cognominatus est autem Misericors ideo quod (ut narratur), cum genere Cypriota esset, viderit in insomnio, annos tum natus quindecim, mulierem quæ pulchritudine solem referret, astantem. Quæ (inquit) latus mihi pupugit; quam cum expergefactus intueror, dixi: Tu, quænam es? et quomodo visa es ad me hoc tempore accedere? fuit autem ipsi in capite corona oleagina, Dixitque: Sum ego regis filia, quod si me tibi amicam feceris ad regem te introducam; neque enim quisquam ad ipsum viam neque monstrare potest ac ego; **216** ideo scilicet quia ego ipsum in terram traxi; per me enim veniens incarnatus est, ac homines liberavit. Tum a me discessit. Ego vero, Re vera (inquam) est hæc Misericordia. Statimque surgens ecclesiam petii; quo dum tenderem, ecce in via occurrit mihi peregrinus quidam nudus: fuit autem frigus vehemens, tempusque hibernum: quare amiculum quo indutus eram exuens ipsi dedi; tum necum animo dixi: Jam sciam utrum verum fuerit hoc quod vidi visum, an a diabolo fuerit. Nondum au-

tem ad ecclesiam pertigeram cum assensus me quidam, cui vestes candore niveo erant, mihi centum aureos traderet (in aliquo exemplari dicitur, mille), dicens: His aureis acceptis, quomodo tibi libereris ut-re. Cumque conversus easem ut eos ipsi redderem, neminem vidi. Dixi ergo: Revera non est hæc falsum. Joannes autem Misericors quodcumque possedit in eleemosynam erogare solitus est, adeo ut vestes, quibus indutus erat, exuens pauperibus distribueret, imo et aliquando vestes sacras in quibus sacra celebraret, præ summa qua erat misericordia ipsis daret; appellatusque est Joannes Misericors.

Porro anno imperii Phocæ sexto constitutus est Theodorus patriarcha Romanus; qui tres annos sedit, dein mortuus est. Cum autem vastasset Persæ ecclesias Hierosolymitanas, usque **217-218** igne succensis redissent, monachus quidam, qui in monasterio Duwakasi (quod idem est monasterium Theodosii) fuit, nomine Modestus, ejusdemque præfectus, reversis illis, Ramlam, Tiberiadem, Tyrum, et Damascum profectus Christianos et aliquid donantes opem ipsi ferrent quo ecclesias Hierosolymitanas quas diruerant Persæ instauraret, rapivit: quibus donantibus magnaque opum vi collecta Hierosolyma reversus, ecclesias Resurrectionis, Sepulcri, Cranii et Sancti Constantini extruxit, ea quæ jam exstat fabricas. Cumque audisset Iannes Misericors Alexandriæ patriarcha Mortuum ecclesias a Persis dirutas instaurare, misit ipsi **C** jumenta mille, saccos frumenti mille, leguminarum mille, muræ amphoras mille, vini mille, ferri libras mille, cum operariis mille. Charawazaih autem, ubi Hierosolyma vastasset, Egyptum et Alexandriam petiit. Joannes ergo Misericors auxilia Persas Alexandriam tendere, præ metu una cum patricia, qui Alexandriæ præfuit, nomine Niceta, Cyprum fugit. Cumque Cyprum pervenissent, rogavit ipsum Nicetas ut una secum Constantinopolim ad Phocam imperatorem profectus ipsam salutarer, rogaretque [Deum] ut obsidione qua a Persis urgebatur ipsum liberaret. Dum autem in mari navigarent, vidit Joannes Misericors in insomnio astantem sibi **220** servum dicere: Rex celestis tibi propior est quam rex terrestris. Joannes ergo expectatus dixit Nicetæ: Redeam necum in Cyprum, ego enim moriturus sum. Cumque reversi essent Cyprum diem oblit, postquam cathedram decem annis occupasset; sepultusque est in vico quodam Cyprici dicto Asataneta. Post mortem autem Joannis Misericordis mansit Alexandria sine patriarcha, annos septem. Ubi vero obsedisset Cesarea Constantinopolim, vacua mansit Syria exercitu Romanorum. Fuerunt autem Tyri quatuor Judæorum millia. Hi ad Judæos qui Hierosolymis, Cyprici, Damasci, et in monte Galilææ et Tiberiade erant, scripserunt, ut omnes nocte Pachatis Christianorum congregati, Christianos qui Tyri essent occiderent, deinde Hierosolyma profecti omnes qui ibi essent e medio tollerent, urbemque occuparent.

Hoc autem cum patricio qui Tyri substitit, urbis-
 que illius incolis innotuisset, ipsi Judæos qui ibi
 erant captos, et catenis ferreis vinctos in carcerem
 conjecerunt, clausisque urbis portis machinas bel-
 licas et ballistas juxta ipsas collocarunt. Cum ergo
 advenisset nox Paschalis Christianorum, Judæi ex
 omnibus regionibus, congregati sunt Tyrum, prout
 ad ipsos scripserant Judæi atque ipsis inter se
 convenerat: fueruntque numero ultra vicies **221-**
223 sexies mille viros, quos strenue ab arcis fa-
 sigio oppugnarunt [Tyrii]. Diruerunt autem Judæi
 omnes ecclesias quæ extra Tyri arcem erant, at
 quotiescunque ecclesiam aliquam diruerent, Tyri
 incolæ e Judæis qui apud ipsos vincti erant cen-
 tum viros prehensis et in arcis summitate positis
 capita abscederunt, eaque extra projecerunt; atque
 hoc modo bis mille viros capite trancarunt. Deinde
 Judæi orto inter ipsos clamore, in fugam dati sunt,
 quos egressi Tyri incolæ terga dantes insecuti sunt,
 magnamque eorum stragem ediderunt: reliqui ad
 regiones quinq; suas confusi fugerunt. Porro in
 urbe Salonica juvenis fuit nomine Heraclius, cum
 quibusdam urbis illius patriciis, Patriciis autem
 sumptas naves hordeoque, tritico, et leguminibus
 impletas per Heraclium Constantinopolim miserunt
 ipsis in subsidium et alimentum, cum obsidione in
 angustias redacti essent. Cum ergo Constantinopo-
 lim appulisset Heraclius, gaudis ob ejus adven-
 tum affecti sunt homines, tritico isto, horden et
 leguminibus ab ipso allatis recreati. Fuit vero He-
 raclius juvenis fortitudinis eximie, prudens, cons-
 lii sagax, nequam; qui ergo consiliariis et duci-
 bus dixit: Phocas imperator regiminis pessimi est,
 Romanisque univorsis infaustus; nam ex quo im-
 perio præfectus est ad hoc usque **224** tempus
 octo annorum spatio obsidione cincti estis, regio-
 nesque Græcorum, Ægypti, et Syriæ pessime tra-
 ctatæ. Persæ enim regiones et terras vestras uni-
 versas occuparunt; consilium ergo meum est ut
 interfecto illo alium vobis præficiatis. Quibus an-
 nuentibus, adortus Heraclius Phocam, ipsum inter-
 fecit. Convenientibusque consiliariis et ducibus, ut
 e stirpe regia aliquem eligerent quem sibi præfi-
 cere: Non expedit, inquit, Heraclius, ut vobis im-
 peratorem præficiatis nisi qui his præditus sit do-
 tibus, scilicet ut sit eximie temperans, rerum ad
 religionem spectantium peritus, sagax, linguæ ve-
 racis, strenuus, eloquens, inter gubernandum ele-
 mens, insidiarum hostibus struendarum callens.
 Respondentibus illis: Quis vobis talem sistet?
 Pœiscimini, inquit, mecum si talem vobis indica-
 vero, vos ipsum vobis præfecturos; ac promitten-
 tibus illis, se id præstituros adeo ut ipsis fidem
 adhibere posset. Ego, inquit, is sum. Quare ipsum
 sibi præfecerunt. Imperavit ergo Heraclius Roma-
 nis, idque anno regni Cesaræ filii Hormozi Apherwizi,
 regis Persarum, vicesimum tertio.

225-227 INITIUM HEIRÆ.

Anno primo imperii Heraclii Romanorum impe-

ratoris, fuit fuga [Mohammedis, quem sibi prophe-
 tam sumpserunt Arabes, Medinam] mense Rabin
 prioris, in qua exsul substitit annos decem, quo-
 rum anno octavo suggestum extruxit. Jam a Div-
 oletiano ad Heiram [seu fugam Mohammedis] anni
 sunt trecenti triginta octo, a Domino Christo a
 eandem sexcenti quatuordecim. Ab Alexandro ad
 eandem nongenti triginta tres. A captivitate Baby-
 lonica ad eandem mille centum nonaginta sex. A
 Davide ad eandem mille sexcenti septuaginta tres.
 Ab exitu Israelitarum ex Ægypto ad eandem bis
 mille ducenti septuaginta novem. Ab Abrahamo ad
 eandem bis mille septingenti octoginta sex. A
 Phalego ad eandem ter mille trecenti viginti sep-
 tem. A diluvio ad eandem ter mille octingenti
 quinquaginta octo. Ab Adamo ad eandem sexies
 mille centum et quatuordecim. Heraclius autem
 postquam imperio Constantinopolitano præfectus
 est sex annos obsidione gravem passus est. In
 angustias ergo præ obsidione redacti Constantino-
 politani, cum maxima ipsorum pars fame periisset,
 in animo habuerunt urbem Cesaræ aperire. Quo-
 cum scivisset Heraclius, metueretque ne urbem
 apertam Cesaræ traderent, ipse ad Cesaram mittens
 dixit ipsi: **228** Quodcumque mihi imposueris fa-
 ciendum, ego ad illud præstandum me tibi obstrin-
 gam, modo a me discesseris. Cui rescribens Cesaræ:
 Si vis (inquit) ut a te discedam, offeras mihi in re-
 demptionis pretium pro te, et regione tua mille
 auri talenta, argenti totidem, puellas virgines
 mille, equos mille, vestes holosericas mille; atque
 hoc tibi tributum sit quotannis pendendum; hujus
 autem anni tributum statim mihi offeras, idque
 subito sine mora, quo a te discedam. Rescripsit
 Heraclius: Regi clementi in eo quod petit annuo,
 at non est in præsentiarum penes me totum quod
 in redemptionis pretium a me petit; cum rex cle-
 mens me ab omnibus ditionibus meis cohibuerit.
 Quod si rex clemens mihi in regiones meas pote-
 statem concesserit, ut egressus opes colligam, to-
 tum quod a me petit ipsi offeram postquam sex
 menses me exspectaverit; mihique securitatem
 præstiterit quo ditiones meas peragrans opes col-
 ligam, sententiæ ipsius obsequentem habebit. An-
 nuavit ergo Cesaræ votis ipsius. Tum Heraclius convo-
 catis consiliariis ac ducibus suis, Ego, inquit, Cesaræ
 me submisi quo ipsum ac comites ipsius securos
 redderem, jam vero in Persarum regionem profec-
 turus sum. Confido autem in Domino nostro Jesu
 Christo, ipsum mihi in Persas auxilium præbitu-
 rum, nosque a Cesaræ **229-231** ac comitum ipsius
 nego io immunes præstiturum. Quod si moras tra-
 hens ad vos intra sex menses reversus non fuero,
 blanditiis Cesaram demulcite, ac spem ei facite, et
 annum usque integrum ipsum deferite. Tum si ego
 ad vos rediero [bene]; sin minus, quid vobis vi-
 sum fuerit facite: fratrem autem meum Constanti-
 num vicarium meum apud vos statuo, vosque his
 que vobis dixi acquiescite. Ipsi ergo, acceptum

Multi habentes, successum ipsi felicem comprecanti A sunt.

Heraclius ergo selectis e ducum exercitus Constantinopolitani fortissimis ac prestantissimis, ultra quinquies mille viros, quos secum assumeret, paratisque navibus quibus tam homines quam equos veheret Constantinopoli Trapezuntium profectus, ibi substitit. Collectisque copiis ac datis mandatis opem a rege Chozarorum petiit, pactus illi solum cui insideret eum consessui palatii interesset; nec non a rege Al Anjaz, collato illi diademate quo quoties ad consessum eundem accederet ornaretur; et a rege Al Sanarix, cui et pacto solum concessit quo in eodem consessu sederet; unde ex eo tempore appellatus est rex Al Sanarix, rex Solii [dominus]. Atque ita comparatus profectus est in regionem montanam Asphahanum usque et Mord et Saporis urbem, quamcumque ingrederetur urbem datis mandatis, et collectis copiis. **232** Ubicumque autem in via obvium haberet Persam aliquem virum, feminam, vel puerum, colla ipsis præcidit. Urbis vero Saporis incolæ visis Heraclii copiis, cum metu magno perterriti essent, se munientes ad portas machinas et ballistas statuerunt: quos aliquot diebus bello læcessivit Heraclius, dein pugna adortus non ante destitit quam urbem cepisset, omnibus qui in ipsa fuerant, tam viris quam feminis puerisque, interneceione deletis, quæ et gravidarum uteris dissectis extractos inde embryones saxis illiserunt. Quo conspecto: Ego (inquit Heraclius) sum de quo vaticinatus est David propheta ubi, psalmo cxxxvi, dicit: *Beatus qui parvulos tuos accipiens petra ipsos alliserit.* Deinde igne urbi injecto magna que captivorum multitudine abducta, una cum pecuniis gemisque innumeris totam Persiæ regionem devastavit. Deinde via sua reversus per regiones Halwan, et Sharuz, et A Madayen, ingressus est Miyapharekin, et [trajecto] Tigri in Armentam transitit usque ad fluvium Arsenas. Secum autem inter captivos habuit filium Cesræ nomine Kobadem (qui et Sirawaih appellatus est), natum Maria filia imperatoris Mauricii, ejus causa gesta sunt hæc bella. Cum ergo Miyapharekin pervenisset, accersito Kobade Cesræ filio, caput ipsi et barbam rasit; deinde traditis ei quas ferret, litteris, ad **233-235** patrem suum Cesram misit, asino clitellis instrato impositum, qua cum turma, cui in mandatis dederat ipsum ad patrem suum deducere. Epistolæ autem quam scripsit hoc exemplar est: A servo Christi Heraclio opem [a Deo] consecuto ad Cesram contemptibilem, perplexum, ope destitutum. His præmissis: Collegi ego tibi in redemptionis mei et ditionum mearum pretium quod potui, sunt autem Persarum capita, quibus [dati] quod tibi promisi persolvam. Statim ergo ubi litteras meas perlegeris, antequam eas e manu tua deposueris mittas qui ea ad te referant. Vale. Ubi igitur ad patrem suam Cesram pervenisset Kobades, eumque, capite et barba rasis,

asinoque clitellis instrato vectum conspexisset. Quid, inquit, nuntii affers? Cui ille, Vastavit, inquit, Heraclius omnes Persiæ urbes, viris, feminis puerisque trucidatis, urbem vero regiam dirutam incendit, omnibus qui in ea fuerunt interfectis, opumque et gemmarum quantum haud poterit quis recensere reportavit. Hæc autem ipsius epistola est. Cum ergo Heraclii epistolam perlegisset Cesra magna tristitia affecti sunt tum ipse tum ipsius comites, multisque familias et liberos suos lacrymis deflerunt. Cesra ergo convocatis consiliariis et ducebus suis, Quid (inquit) sentitis, siquidem interfecti **236** sunt conjuges et liberi nostri, et vastata domicilia et habitacula nostra? Responderunt illi duces et consilarii ipsius: Nihil proderit nobis hic sedere, verum abeuntes eam inquiramus viam quam tenet Heraclius quo ipsi obviam eamus. Cesra igitur missa Constantinopolis obsidione profectus est ad Heraclium quærendum. Dum autem in via pergeret, narratum illi est Heraclium Tigriam jam transisse, ac necessario ipsi fluvium Arsanam vadandum esse. Accelerantes igitur, inquirunt, vadæ ante ipsum occupemus, quo minus illi transire liceat. Speramus enim Deum nobis in ipsum victoriam concessurum quo captivos ipsi eripiamus, et omnia quæ secum duxit capiamus; siquidem viros Persarum perdidit, feminasque communes fecit. Perveniens ergo Cesra ad fluvium Arsanam ad vadum castrametatus est, Heraclium præstolans. Cum vero Heraclius ab Arsana fluvio unius tantum diei itinere jam abesset, nuntiatum ipsi est Cesram ad vadum sedentem ipsum exspectare: ille ergo, relicto exercitu suo, quæque secum habuit, impedimentis, assumptisque comitum suorum nonnullis stramen secum et jumentorum fimum accepit, quæ, cum adverso flumine unius diei itinere ascendisset, in fluvium conjecit. Aqua ergo stramen et fimum secum delata juxta Cesram et **237-239** ipsius socios transvexit, quibus in fluvio conspectis, illi, Heraclium alibi superius fluvium trajecisse rati, relicto vado profecti sunt ad locum ubi transiret Heraclius quærendum. Deinde Heraclio ad suos reverso nuntiatum est Cesram ipsiusque comites relicto vado loca superiora petiisse. Ipse ergo cum sociis suis pergens fluvium trajecit, profectusque est donec Trapezuntium perveniret. Dein consensu navibus Constantinopolim adiit, ejus iuocæ ipsi cum gaudio et exultatione occurrerunt, ac septem dies edendo, bibendo, et lætitiæ insumperunt. Nuntiatum autem est Cesræ Heraclium ad vadum reversum trajecisse, stramen autem et fimum in fluvium dolo ac fraude ab ipso injectum fuisse. Ille ergo ad urbem suam profectus ipsam desolatam invenit, ut nec in ea puer esset, nec qui vocaret, nec qui responderet.

Atque ex eo tempore infirmari Persarum regnum, idque anno imperii Heraclii septimo, eodemque Heiræ septimo. Anno imperii Heraclii secundo constitutus est Yusatius [Bonifacius] patriarcha Ro-

manus, qui annos quinque sedit, dein mortuus est anno nono imperii ejusdem, qui et Heiræ nonus, Constantinopoli egressus Heraclius Hierosolyma tendebat, quo videret quid in ipsa devastassent Persæ. Ubi autem Hemsu pervenisset noluerunt ejus incolæ ipsum recipere, **240** dicentes ipsi: Maronita tu es ac religioni nostræ adversus. Illis ergo relictis ad monasterium Maronis abiit, in quo qui erant monachi egressi obviam ipsi profecti sunt. Fuit autem Heraclius Maronita, multasque ipsis opes contulit, agris etiam donato monasterio adeo ut prospere se haberent res eorum. Inde Damascum profectus est. Fuit autem Damasci vir quidam nomine Mansur Serjuni filius, tributis exigendis nomine Mauricii imperatoris præfectus, a quo cum pecunias peteret Heraclius toto annorum quo obsessi erant Constantinopoli Romani spatio [debitas,] atque ille Damasci tributum se ad Cesram detulisse responderet, graviter in eum inquisivit verberibus et incarceratione, donec ab ipso centies mille aureos extorqueret; dein ipsi præfecturam istam confirmavit: quam ob causam Mansurus iram pectore suo in Heraclium fovit. Inde profectus Heraclius Hierosolyma petiit. Cumque Tiberiadem pervenisset, egressi ad ipsum Judæi Tiberiadis incolæ, nec non regionis Galilææ montanæ et Nazarethi omniumque istius partis oppidorum, ipsi cum muneribus occurrerunt, fausta comprecantes, rogantesque ut securitatem ipsis concederet; quam concessit, fœdusque cum ipsis litteris obsignavit. Ubi autem Hierosolyma pervenisset obviam ipsi facti sunt [monasterii] **241-243** Al Sik monachi, orbisque Hierosolymitanæ incolæ, comitante ipsos Modesto, cum thuribus et suffitu. Cum vero urbem ingressus ea quæ diruerant ac succenderant Persæ vidisset, magna affectus est tristitia. Dein cum ea conspexerat Modestus, videlicet templum Resurrectionis, Cranii, et Mar Constantini, rursus gaudio affectus Modesto ob ea quæ fecerat gratias egit. Narrarunt autem ipsi monachi et Hierosolymorum incolæ Judæos qui circa Hierosolyma degerent, una cum iis qui Galilææ montana incolerent, quo tempore venerunt Persæ, ipsis se adjunxisse, opemque tulisse, ipsosque Christianos cæde magis quam Persæ persecutos, et ecclesias vastasse, iisque flammis injecisse, ostensis ipsi cæsis qui in Mamela conjecti fuerant. Certiorem etiam ipsum fecerunt eorum quæ Judæi Tyri perpetraverant, quod ad cædem Christianorum, et ecclesiarum demolitionem. Quibus Heraclius: Quid ergo, inquit, vultis? Responderunt: Ut gratum nobis faciens omnes qui circa Hierosolyma et in monte Galilææ sunt Judæos e medio tollas, cum certi non simus quin adveniente gente aliqua nobis inimica illi rursus contra nos auxilium ipsis ferant, ut jam Persis tulerunt. Respondit Heraclius: Quomodo interfici ipsos permittam, cum jam securitatem ipsis concesserim, eoque sine pactum litteris consignaverim? **244** vos autem setis quid fœdifrago debitum sit. Quod

A si pactum et juramentum violaverim cedet hoc mihi in opprobrium, famamque mihi malam conciliabit; nec certus sum si alii cuiquam præter Judæos pactum scripto confirmaverim, illud ipsum a me accepturum. Si ergo hoc non præstitero, mendax, fallax et minime fide dignus, apud omnes passim homines habebor, ultra peccatum magnum et scelus cujus reus ero apud Dominum nostrum Christum, cum populum cui fidem feceram, eamque pacto litteris consignato (confirmaveram interfecerim.) Cui illi: Novit Dominus Christus eadem ipsorum tibi peccatorum expiationem conciliaturum, et iniquitatum tuarum remissionem, excusatum etiam te habebunt homines, quod quo tempore ipsis securitatem concessisti, non noveris, nec perspectum habueris, quam Christianorum stragem ediderant, quas ecclesias diruerant cum tibi obviam egressi muneribus te exceperint; quod dolo ab ipsis factum, et ad culpam quam commiserant auoliendam. Jam vero cædes eorum, sacrificium erit a te Deo oblatum: nos autem peccatum hoc a te [in nos] transferemus, tibi que ipsum expabimus, rogantes Dominum nostrum Jesum Christum ne ipsum tibi imputet, ac septimanam qua ova et caseus comeduntur, illam [nempe] quæ jejunium magnum præcedit, statuemus jejunium **245-247** purum quod jejunio magno accenseatur, quo in tui gratiam jejunemus, ovorum et casei esu omisso quandiu durabit religio Christiana. Melchitæ enim hebdomada ista ab esu carnis abstinabant, ova et caseum et pisces in ipsa comedentes, uti e Typico sancti Mar Sabæ liquet. Dixerunt autem illi: Nos ea tui gratia jejunabimus, omnis rei pinguis esum omittentes, atque hoc canone, excommunicatione, et anathemate sanciemus, ne unquam mutetur, de eodem in omnes regiones litteras mittentes, ut in propitiationem [cedat] ei quod a te impetravimus. Annuens ergo hac in re ipsis Heraclius, e Judæis qui circa Hierosolyma et montem Galilææ erant, quosprehendere potuit, innumeros occidit. Ex ipsis enim alii latuerunt, alii fuga se in deserta, montes et valles et Ægyptum subdulerunt. Primam ergo jejunii septimanam, in qua Melchitæ a carnis tantum esu abstinent, jejunium absolutum statuerunt, in qua imperatoris Heraclii gratia jejunarent, quo remitteretur ipsi fœderis sui violatio et Judæorum cædes, ab ovorum, casei et piscium esu in eadem abstinentes, eaque de re in omnes regiones litteras scripserunt: ac Ægypti Cophitæ in hunc usque diem jejunium illud observant. Syriæ vero Damascenæ incolæ, et Græci Melchitæ post mortem Heraclii iterum hebdomada ista ova, caseum, et pisces comederunt. **248** In eadem etiam jejunant diebus Mercurii et Veneris usque ad Nonam, dein ovis, casco, et piseibus, vescentes, secundum canonem a sancto Nicophoro patriarcha Constantinopolitano, martyre et confessore, positum; quemadmodum ostensum est in typico Ecclesiæ, videlicet orthodoxos ista septi-

busque inter se dissentientibus, octo
no autem præfectus est anno chalifatus
primo : idque anno imperii Heraclii
a imperatoris undecimo.

ras chalifatum obtinens Arabes des-
sillo oppugnavit donec ad Islamismum
ur. Dein Chaledum Ebn Walid magno
exercitu Eracum misit, qui cum in Me-
castra posuisset, progressos ad ipsum
Illius primores in fidem recepit, **257-**
m cum illis pactus summa numerorum se-
millies, qui primum erant vectigal quo
solutum est, ac primi nummi qui ex ea
ad Abulecram pervenerunt. Dein scripsit

Yamanum, Al Tayif, Meccam, aliasque
tribus, opem ab ipsis petens ad Romanos
B. Cumque ad ipsum pervenissent, Oma-
nol Asi, Sharjabitum Ebn Hasnab Abao-
Ebnol Iarahi, Yazidum Ebn Abi Sofyan,
structos misit, imperatore constituto
Ebnol Asi, jussitque in Syriam per viam
tere, in mandatis dans ne vel senem ætate
m, vel infantem minorennem, vel mulie-
mpiam occiderent, vel arborem frugife-
reiderent, vel locum cultum vastarent, vel
succederent aut succiderent, vel ovem,
aut ledum jugularent. Illi ergo profecti
ec castra ponere in pago Tadun dicto,
magis Gazæ est, qua Hejazum respicit; ubi
delatum est nuntium Heraclii exercitus
Gazah congregatos fuisse. Heraclius enim

C. oris Damasci fuit. Scripsit ergo Omar
si ad Abu Becrum opem ab ipso petitam,
e certiore fecit, in unum convenisse He-
opias. Abu Becrus igitur ad Chaledum Ebn
scripsit, ut ipse cum copiis suis ad Oma-
nol Asi proficisceretur, quo subsidio ipsi
rofectus **260** ergo Chaled Ebn Walid a
per viam deserti ad Omarum Ebnol Asi
C. Copiæ autem Heraclii se Gazæ munive-
m ergo Gazam accessissent misit Patri-
cicitui Heraclii præfectus, ad Muslemi-
ercitum, rogans ut ad ipsum decem e suis
m mitterent quo internuntio ueretur.

D. itur Chaled Omaro Ebnol Asi : Adeas tu
Profectus igitur Omarus aperta ipsi Gazæ
gressus est, quem Patricius, ubi ad ipsum
isset, salutavit, dein dixit ipsi : Quid est
is in regionem nostram adduxit, et quid
vultis? Respondit Omar Ebnol Asi : Jussit
ninus noster vos oppugnare, nisi vel reli-
nostram amplectamini quo vobis sit quod
t contra vos quod contra nos, sitisque fra-
stri, ut nec liceat vobis vobis damnum in-
de contrarios esse, vel si hoc nolitis, tri-
de quo inter nos et vos convenerit, nobis
is in perpetuum quandiu superstites utri-
rimus, pendatis; quo oppugnemus vestri
omnes qui vos aggressi fuerint, aut vobis

A adversos se præbuerint in re aliqua quæ vel terras
ves. ras, vel sanguines, vel opes, vel liberos spectet,
[nulumque] illud a vobis repellamus, quandiu
confederati nobis fueritis, idque pacto a nobis
confirmatum habueritis. Quod si abnueritis, non
est inter nos **261-263** et vos eter; quam
gladio res dijudicanda, donec vel omnes ad unum
moriamur, aut quod volumus a vobis consequamur.

Patricius ergo ubi Omari Ebnol Asi verba audi-
visset, et quantillam ipsius rationem haberet, dixit
comitibus suis : Suspicio hunc populi illius impe-
ratorem esse, ipsisque in mandatis dedit, ut ubi
ad portam urbis exiturus perveniret, collum ipsi
præciderent. Fuit autem cum Omaro puer, nomine
Wardan, qui linguam Romanicam callebat, cum na-
tione Græcus esset. Narrans ergo Omaro War-
tanus quid audierat; Dolo, inquit, utere quo egre-
diaris. Dicente igitur patricio Omaro Ebnol Asi :
Estne inter socios tuos qui tibi par sit aliquis?
Respondit Omar : Sum ego e comitibus meis lingua
maxime rudis, et consilio minime pollens, siqui-
dem ipse non alius sum quam legatus, qui quid
illi mihi dixerunt ad te pertulerim : sunt autem
decem viri me præstantiores, qui exercitum regunt,
ac voluerunt quidem ipsa una mecum ad te acce-
dere, nisi quod me miserint, ut quid dicturus sis
audiam : quod si tibi visum fuerit ut ipsos addu-
cam, quo eorum verba audias, sciasque me verum
tibi dixisse, hoc fecero. Cui patricius : Facias,
inquit. Secum enim mente cogitavit dixitque pa-
tricius : Satius est mihi ut plures quam ut unum
interficiam. Misit ergo ad illos quos jusserat inter-
ficere **264** Omarum, ne ipsum morte ullo modo malo
adlicerent, sperans accessuros decem ipsius comites
quo ipsos e medio tolleret. Omar ergo porta
egressus sociis suis quomodo se res haberet nar-
rans : Ego (inquit) nunquam ad talem revertar.

Tum, Deus maximus est, exclamavit, ac prodeun-
tibus Romanis prælium inter ipsos commissum est,
in quo versis in fugam Romanis magnam eorum
stragem edidit, quorum vestigia insecuti Mosle-
mini ipsos Palæstina et Ordonno Hierosolyma et
Cæsaream fugarunt; in quibus cum se munivissent
homines illos reliquerunt, in partes Bathaizæ ten-
dentes, eaque de re litteras ad Abu Becrum scri-
pserunt : at cum ad ipsum adveniret nuntius, ipse
vita excesserat, Omaro Ebnol Chetabi successore
constituto, Abu Becrus siquidem ægrotans testa-
mento Omarum Ebnol Chetabi designavit. Scriptum
autem erat testamentum manu Othmani Ebn Alhani.
Obiit Abu Becr die penultimo mensis Iomadzæ poste-
rioris, anni Heiræ decimi tertii : oravit pro ipso
Omar Ebnol Chetabi; sepultus est in eisdem ædi-
bus quibus Mohammed. Fuit chalifatus ipsius an-
noram duorum, mensium trium, dierum viginti
duorum. Eo quo mortuus est die annorum fuit
sexaginta trium. Fuit autem Abu Becrus proce-
rus, candidus, candore tamen ad flavedinem ver-
gente, macilentus, mystacibus raris, facie macra

265-267 oculis subsidentibus, barbam suam A linna et cetamo tingere solitus, raro tegumentum sibi astrictum retinens. Consiliarius ipsius erat Abu Kabafæ Alsidus janitoris munere ipsi fungebatur servus ipsius Sadid.

Chalifatus Omari Ebnil Chetabi.

Chalifatum obtinuit Omar (Ebnol Chetabi, Ebn Nofail, Ebn Abdil azis, Ebn Riyah, Ebn Ada, Ebn Caab, cui mater fuit Cathima filia Hazlami Ebnul Mogayara, Ebn Abdillabi, Ebn Omari, Ebn Machzum) die Martis eodem quo mortuus est Abu Beer, idque anno imperii Heraclii imperatoris Romanorum decimo tertio, initio chalifatus ejus constitutus est Georgius patriarcha Alexandrinus; qui quatuor annos sedit, dein audito Moslemis devictis Romanis Palæstinam occupasse eodemque Agyptum tendere, mari se committens Alexandria Palæstinam fugit, mansitque post ipsum cathedra Alexandrina absque patriarcha Melchita annos nonaginta septem. Post ipsius vero fugam constitutus est Cyrus patriarcha Alexandrinus, qui Maronita fuit, ejusdem cum Heraclio religionis. Fuit autem Alexandriae monachus quidam nomine Sophronius qui Cyri patriarchæ doctrinam improbavit. Asseruit Cyrus esse Domino nostro Christo naturas duas, voluntatem unam, operationem unam, personam unam, quæ est Maroni sententia. **268** Accedens ergo Sophronius ad Cyrum patriarcham, cum ipso disputatione habita, Si, inquit, ita res haberet quomodo tu asseris, essetque Christo voluntas una, operatio una, necessario esset ipsi natura una, non duæ naturæ, quod asserunt Jacobitæ. At nos ei duas voluntates, duasque operationes, prout sunt ipsi duæ naturæ, attribuimus, cum impossibile sit, ut sit voluntas una duas habenti naturas. Si unicam haberet voluntatem, certe et unicam haberet naturam. Cum ergo duas habeat naturas, duas etiam habet voluntates. Cui Cyrus: Tam Theodorus [al. Horiis] inquit, patriarcha Rom. quam Sergius Constantinopolitanus in hanc sententiam conspirarunt. Profectus ergo Sophronius Constantinopolim, occurrenti ibi ipsi Sergio patriarchæ narravit quid inter se ac Cyrum patriarcham Alexandrinum intercessisset. Quod miratus est Sergius patriarcha Constantinopolitanus: et cum post biduum ad ipsam a Cyro delata essent munera, mutata sententia sua, adversus Sophronio factus in Cyri sententiam abiit. Theodorus etiam patriarcha Romanus perverse sentiens, ipsis assensum præbuit, asserens naturam solam Christi duplicem esse. Quod improbens Sophronius: Haud ita, inquit, res est. Siquidem quælibet res, [in ipso] duplex est nisi quod ad personam pertinet. Dein dixerunt: Nec duas voluntates dicimus, nec voluntatem unam: mansitque sententia Ecclesiæ annis circiter **269-271** quadraginta sex indecisa. Dein Sophronius Constantinopoli Hierosolyma perveniens, obviam ipsi factis monachis urbisque Hierosolymitanæ incolis,

narravit ipsis quid sibi contigisset ejusque historiam exposuit. Cumque non esset Hierosolymis patriarcha, muneri patriarchali præfectus est Sophronius ob fidei suæ sinceritatem: scripsitque de fide libellum quem in omnes regiones misit, acceptumque habuerunt [totius] mundi incolæ, ibique anno chalifatus Omari Ebnil Chetabi secundo. Anno chalifatus ejusdem quinto constitutus est Macedonius patriarcha Antiochenus in urbe Constantinopolitana, qui Maronita fuit. Constantinopoli sex annos substitit, dein e vivis excessit, antequam Antiochiam vel ingressus esset vel vidisset.

Anno chalifatus Omari Ebnil Chetabi sexto, imperii vero Heraclii decimo octavo, constitutus est Syrus patriarcha Constantinopolitanus, qui et Maronita fuit. Annos octo sedit (vel secundum aliud exemplar, duos), verum a Martina uxore Heraclii, quæ orthodora fuit, in exilium pulsus est, quæ et loco ejus Paulum patriarcham Constantinopoli præfecit: hic etiam Maronita fuit, annos sex se-it, dein mortuus est. Post ejus obitum restituit Heraclius Syrum, qui a conjugè ipsius relegatus fuerat, cathedræ, quam septem annos occupavit, dein mortuus est. Obsidione autem cinxerant Moslemi Damascum. Cumque chalifatus præfectus esset Omar Ebnol Chetab scriptis litteris, **272** quibus Omarum Ebnol Asi præfectura abdicavit, eam Chaledo Ebnil Walidi commisit. Heraclius autem Romanorum imperator, qui Damasco Hemsu recesserat, ubi Moslemis captis Palæstina et Ordonno Bathniam profectos esse audivisset, Hemsu Antiochiam descendens, mandata edixit, et congregatis Most Arabibus et tribu Gasan, Iedan, Calb, Lachan o reliquisque qui sub arbitrio ipsius erant Arabibus, ducem ipsis præposuit e suis quendam nomine Mahanum, eosque Damascum misit, scriptis ad Mansurum præfectum suum litteris quo datis pecuniis viros (istos) sibi retineret. Cum autem Mahan et quæ cum ipso essent copiar, Damascum pervenissent, dixit ipsis Mansur: Haud opus est imperatori ingenti hoc exercitu; Arabes enim gens sunt bellicosa, et si qui contra ipsos prodierint pugna ipsos lacessitum, exercitibus eorum stragem illaturi sunt; huic autem exercitui multus opus est pecuniis; ac Damasci non sunt quas ipsis erogemus (quod ad ipsos differendos, ac, dolo malo ab ipso factum autumant nonnulli, quo homines, audientes non esse Damasci quas ipsis elargiretur pecunias, dissiparentur, ac Damascus Moslemis traderetur.) Cui Mahan, Trade nobis (inquit) quæ penes te sunt pecunias, nos autem ad imperatorem scribentes certiore cum faciemus non esse Damasci nummos, ut si ipsi **273-275** viris opus fuerit, alquam pecunias acquirendi rationem excogitet, easque ad illos quocunque tandem modo mittat. Cum autem audivisset Mahan, Arabes Tiberiade egressos Damascum tendere, collectis copiis suis Damasco profectus bidui iter emensus est, dein

castrametatus est ad vadum quoddam magnum A Wadil' Ramad dictum, loco cui nomen Aljaulan; ac vulgo Yakusah, fuitque vadum inter ipsum et Arabes instar fossæ. Ibi igitur diebus aliquot sub- stiterunt, Arabibus ipsis ex adverso positis. At post dies aliquot Mansurus præfectus, Damasco egres- sus, Mahani exercitum petiit, pecunias secum affe-rens quas ibi collegerat, ut militibus easdem dis- tribueret. Noctu autem ad exercitum pervenit, multis ipsum e Damasci incolis comitantibus qui lucernas gestarent, cumque ad exercitum propius accessissent, tympana pulsarent, et buccinis clan- gerent, ac clamorem ederent. Quod etiam a Man- suro mala fraude factum. Romani autem visis pone se lucernis, auditoque tympanorum et tubarum strepitu, suspicati Arabes a tergo ipsos aggressuros ac circumdaturus, in fugam conversi omnes in torrentem istum, scilicet Wadil Remad, qui torrens est valde magnus, incidentes, perierunt; paucis admodum ex ipsis evadentibus, quorum aliqui in loca diversa fuga se proripuerunt; alii Damascum reversi sunt; alii Hierosolyma, alii Cæsaream Palæstinae 276 fugerunt. Qui autem Damascum abie- runt e Romanis, timentes ne a Moslemis obsi- dione cingerentur, cibis atque opsoniis, et id genus aliis quæcunque potuerunt intro receptis, ad portas ballistas et machinas statuerunt, quibus milites præfecerunt; dein ad Heraclium imperato- rem scribentes opem ab ipso petierunt, ipsumque certio-rem fecerunt quid ipsis fecerat Mansurus, ac quibus erga ipsos insidiis usus virorum stragem edidisset. Mahan vero ad Heraclium imperatorem redire veritus, ne ab ipso interficeretur, fuga se in montem Sina recipiens, vitam monasticam am- plexus est, ascito sibi nomine Anastasio. Estque ipse auctor sermonis quo Psalmum e Davidicis sextum interpretatus est. Ubi autem Damascum pervenissent Moslemi, castra posuit Chaled Ebnol' Walid, ad portam Orientalem, Abu Obaida Ebnol' Jarahi, ad portam Jabæ; Amrus Ebnol' Asi, ad portam Thomæ; Yazid Ebn Abi Sofyan, ad portam parvam, usque ad portam Cisan. Urbem ergo obsidione cinxerunt sex mensibus, unico ex- cepto die, prodeuntibus quotidie Græcis e portis, pugnaque eos lacessentibus. Qua de re cum per litteras Omarum Ebnol' Chetabi certio-rem fecis- sent, ille rescriptis litteris Chaledum Ebnal Walid imperio abdicavit, rebus Abu Obaidam Ebn Jarahi præficiens.

Cum vero obsidione aretarentur Damasceni, profectus Mansur Damasci 277-279 præfectus ad portam orientalem, Chaledum Ebn Walid roga- vit, ut sibi suisque, et qui cum ipso essent, nec non Damasci incolis, exceptis Romanis, securita- tem concederet, qui ipsi Damasci portas aperiret. Cui in eo quod petiit annuens Chaled, litteras securitatis ipsi perscripsit, quarum hoc est exem- plar: Libellus iste [datus] est a Chaledo Ebn Walid, urbis Damasci incolis; [Notum sit] me vobis secu-

ritatem præstiisse quod ad vitas vestras, domos- que, ac opes, et ecclesias vestras, ne diruantur, vel inhabitentur, sed pacifice vobis concedantur. Quam cum Mansuro chartam tradidisset ipse Chaledo portam orientalem adaperuit, qui ergo urbem ingressus socios suos inclamans, Gladios (inquit) vestros recondite. Ingressi autem Chaledi Ebn Waledi milites urbem, Deum optimum maximum [voce alta] celebrarunt. Milites igitur Græci qui ad portas constituti fuerant, cum, audita celebratione ista, nossent Mansurum aperta porta Arabes in urbem intromisisse, desertis portis fugerunt. In- gressus est ergo Abu Obaidah Ebnol' Jarahi urbem gladio stricto ad portam labiæ; Iazid Ebn Abi Sofyan, gladio etiam stricto, porta parva; Omar Ebnol' Asi, gladio stricto, porta Thomæ: ubi tempus acri pugna dinicavit, cæsa ex utroque exercitu ad portam Thomæ magna hominum 280 multitudine, nec desierunt Mohammedani cædere, et captivos facere. Occurrerunt autem Chaled Ebnol' Walid, Abu Obaidah, Ebnol' Jarahi, Yazid Ebn Abi Sofyan, et Amrus Ebnol' Asi, [loco dicto] Al Ziyainain. Fuitque in manu Mansuri libellus expansus. Narravit ergo illis Chaled Ebnol' Walid, quam [Damascenis] securitatem concessisset. Dic- teque Yazido Ebn Abi Sofyan: Hoc securitatis [pactum] ratum non habemus; responderunt Abu Obaidah et Omar Ebnol' Asi: Nos ipsum ratum habemus, comitibus suis exclamantes: Gladios recondite; Yazadus vero sociis suis: Ne reconda- tis. Dixit Amrus Ebnol' Asi: Consentiamus dedi- tione captam esse urbem; quod cum omnibus placeret, dixit illis Mansur: Hoc mihi statim testatum facite: libelloque ergo inscriptum est: Testati sunt, Abu Obaidah Ebnol' Jarahi, Yazid Ebn Abi Sofyan, Amrus Ebnol' Asi, et Sarjabil Ebn Hajanæ: accepitque Mansur libellum. Militum autem Græcorum quotquot evaserunt, ad Heraclium imperatorem, Antiochiam accesserunt. Heraclius autem imperator audito captam esse Damascum: Vale (inquit) o Syria, id est, Vale, Damasce Syriæ. Constantinopolim usque profectus est, idque anno chalifatus Omari Ebnil Chetabi tertio; Mansurum autem Damasci præfectum ob mala ipsius facta, quodque Græcis in causa fuit ut occiderentur, et 281-283 Mohammedanis contra ipsos opem tulisset, anathemate percusserunt omnes patriarchæ et episcopi per universum terrarum orbem. Post dies autem septem pervenit ad Omarum Ebnil Chetabi nuntius, certio-rem ipsum faciens captam esse Damascum. Scripsit ergo Omar Ebnol' Chetabi ad Amrum Ebnol' Asi, ut exercitum suum Palæsti- nam abduceret; scripsitque Yazidum Ebn Abi So- fyan Damasco præfici; Serjabilum filium Hasanæ, Oroddano [regioni Jordanis]; Abu Obaidæ Ebnol' Jarahi, Hamso.

Profectus est ergo Amrus Ebnol' Asi, Palæstinam; Sarjabil. Oroddanum; Abu Obaidæ Ebnol' Jarahi,

Baalbecum [cujus incolæ] ipsi dixerunt : Nos easdem conditiones, quas Damascenis pacti estis, sine contradictione amplectimur; quare securitatem ipsis scripto concessit. Tum Iltamsum profectus est, cujus etiam incolæ dixerunt : Et nos easdem quibus cum Damascenis pacem fecistis, conditiones amplectimur : quibus etiam [libellum] securitatis scribens urbem ingressus est. Urbis etiam Halebi incolis libellum securitatis scripsit; omnesque passim urbes ut se deditione acciperet petierunt. Deinde, cum ad Mo'ammedanos pervenisset [nuntius] de Omari Ebnol Chetab adventu, Abu Obaidæ Ebuo'l Iarabi comitibus suis Aiyad Ebn Ganam præfecit; Yazid Ebn Abi Sofyan suis Mawian Ebn Abi Sofyan; Amrus Ebnol Asi suis filium suum Abtollahum : ipsi **284** Omari Ebnol Chetabi, obviam euntes : tum omnes Hierosolyma profecti obsidione urbem cinxerunt. Prodiit ergo ad Omarum Ebnol Chetabi Sophronius patriarcha Hierosolymitanus, cui securitatem concessit Omar, ipsique libellum scripsit, cujus hoc exemplar est : In nomine Dei misericordis, miseratoris. Ab Omari Ebnol Chetabi, urbis Æliæ incolis. Securos fore ipsos quod ad vitas suas, et liberos, opes, et ecclesias suas; illas scilicet nec dirutum iri, nec habitatum : testesque adhibuit. Aperta ergo ipsi porta urbem ingressus Omar cum comitibus suis, sedit in penetrali [templi] Resurrectionis. Cumque adesset tempus precatationis, dixit Sophronio patriarchæ : Orare cupio. Cui patriarcha : O imperator fidelium, eo quo es loco ora. Dixit Omar : Nolo hic orare. Educto ergo ad templum Constantini tegetem projectit in templi medio; at Omar, Nec hic, inquit, orare volo. Egressusque ad gradus qui sunt ad portam ecclesiæ sancti Constantini qua Orientem respicit, ibi solus super gradus oravit : dein considens dixit Sophronio patriarchæ : Nostiu', o patriarcha, quare intra templum non oraverim? Respondit ille : Haud equidem novi, o imperator fidelium. Dixit illi Omar : Si intra templum orassem, periisset tibi illud, ac e manibus tuis exiret, Mohammedanis post discessum meum tibi illud eripientibus; ac jam **285-287** dicturi sunt : Illic oravit Omar. Verum asser mihi chartam, quo tibi syngrapham scribam. Scripsit ergo Omar syngrapham [qua jussit] ne oraret Mohammedanorum aliquis super gradus, nisi singulatim; neve ibi ad preces convenirent; neque super ipsis ad preces præconis voce convocarentur : hac de re conscriptam syngrapham patriarchæ tradidit. Tum et illi dixit Omar : Est quod mihi a te sœderis jure debeatur; locum ergo mihi concede in quo templum exstruam. Cui patriarcha : Ego, inquit, locum imperatori fidelium concedam in quo templum exstruat (cui exstruendo Græcorum imperatores impares fuerunt, videlicet petram in qua Deus Jacobum allocutus est, quam appellavit Jacobus Por-

tam cœli; Israelite autem Sanctum sanctorum. Estque ipsa in terræ medio, fuitque sacrarium Israelitis; qui magna ipsam in veneratione habent, atque ubicunque fuerint, inter orandum facies suas ad ipsam conversas), hac conditione ut mihi syngrapham scribas, ne intra Hierosolyma exstruatur præter illud adoratorium [Mohammedicum]. Scripsit ergo Omar Ebnol Chetabi hac de re syngrapham quam ipsi tradidit. Siquidem cum Romani religionem Christianam amplexi essent, ædificaretque Helena Constantini mater, Hierosolymis ecclesias; fuerunt Petræ locus ipsique adjacentia vastata, ideoque **288** relicta. Petræ autem pulverem injecerant adeo ut super ipsam grande esset sterquilinium, ideoque ipsam neglectui habuerunt Romani, neque ipsi eum quem solebant Israelita honorem detulerunt, neque supra ipsam ecclesiam struxerunt, eo quod dictum sit a Domino nostro Christo in Evangelio sancto : *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta* ⁶; nec non, *Non relinquetur hic lapis super lapidem qui non diruatur ac vastetur* ⁷. Hanc ob causam reliquerunt Christiani ipsam desertam, nulla super ipsam exstructa ecclesia. Sophronius ergo patriarcha Omarum Ebnol Chetabi manu prehensum ad sterquilinium deduxit. Omar autem vestis suæ ora prehensa ipsam pulvere implevit, quem in vallem Gehennæ projecit. Mohammedani ergo conspicientes Omarum Ebnol Chetabi gremio suo pulverem gestasse, ipsi seposita mora omnes gremiis etiam suis, vestibis, clypeis, coribus, atque urceis asportarunt, donec mundato ac purgato loco appareret petra. Tum dicentibus nonnullis : *Ædificemus templum ita ut petram ad Keblah statuamus*; dixit Omar : Nequaquam, verum ita templum struemus ut petram ad partem ipsius posteriorem collocemus. Struxit ergo Omar templum cujus in parte posteriore petram statuit. Deinde Bethlehem ad eam visendam profectus, cum adesset orationis tempus, intra ecclesiam **289-291** oravit ad arcum australem. Erat autem arcus totus opere tessellato variegatus. Scripsitque Omar patriarchæ syngrapham ne orarent loco isto Mohammedani nisi singuli, alius post alium, neve ad orandum ibi coirent, neque ad preces præconis voce convocarentur; neque mutaretur in eo quicquam. At tempore hoc nostro contra ierunt Mohammedani Omari Ebnol Chetabi scripto. Nam et sublato opere variegato ab arcu, quicquid ipsis visum fuit ibidem scripserunt, et ad preces coierunt, hominibus præconis voce convocatis. Idemque fecerunt etiam in gradibus qui juxta portam ecclesiæ Constantini fuerant, super quos oravit Omar, sibi que sumentes dimidium vestibuli ecclesiæ in ipso oratorium exstruxerunt, quod oratorium Omari vocitarunt.

Porro mortuus est Sophronius patriarcha Hierosolymitanus, postquam munere illo quatuor annis

⁶ Matth. xxiii, 38. ⁷ Matth. xxiv, 2.

functus esset. Post mortem autem ipsius ex quo A
decessit manserunt Hierosolyma absque patriarcha
annos viginti novem. Jussit autem Omar Ebnol
Asi paratis copiis Ægyptum proficisci; præcepitque
ei ut ai cum ad ipsum pervenirent litteræ ipsius in
ditione Syriæ esset, subsisteret nec ulterius perge-
ret; sin ad ipsum perferrentur postquam Ægypti
fines Ingressus esset, progredetur. Tum reversus
est Omar Ebnol Chetabi ab Hierosolymis Medinam.
Abu **292** Obaidah autem Ebnol Iarabi Hamsum;
dein Hamso Kenasrinum profectus est. Scripsitque
ad ipsum Kenasrini patricius, sibi unius anni in-
ducias petens, quo ad Heraclium Imperatorem ac-
cederent homines, utque qui ibi manerent in fœdus
et pactum reciperentur. Cui cum annuisset Abu
Obaidah, rogavit patricius Abu Obaidam ut colum-
nam statueret inter Græcos et Mohammedanos
erectam, quam neque transire Mohammedanis ad
Græcos liceret, nec Græcis ad Mohammedanos,
qua in columna effigiem Heraclii Imperatoris
[throno] regio insidentis pinxerant. Quod et ac-
ceptum habuit Abu Obaidæ. Dum autem equis con-
scensis e Mohammedanis quidam equitandi arte se
exercerent, ecce Abu Mandali Ebn Amri pleno im-
petu equo suo vectus, manu hastam tenens colum-
nam istam atque effigiem transiit, ferrumque quod
ad inferiorem hastæ suæ partem esset, oculo effi-
giei, haud data opera, insigens ipsi oculum contol-
dit. Patricius ergo Kenasrini accedens dixit Abi
Obaidæ: Fraudem nobis fecistis, o turba Mosle-
morum, violata pace, atque inductis quæ inter nos
erant solutis. Dicente Abu Obaidah: Et quisnam
ipsum violavit? Respondit Patricius: Ille qui regis
nostri oculum confixit. Dixit Abu Obaidah: Quid
ergo vultis? Responderunt: Non sliter placabimur
quam si regis vestri oculus eruatur. Dixit Abu
Obaidah: Statuam meam ponite loco istius; deinde
293-295 quid vobis liberit ac visum fuerit
facite. Responderunt: Non alia nobis imago pla-
cebit quam regis vestri maximi, in quo annuente
ipsis Abu Obaida cum fecissent Græci statuam
Omari Ebnil Chetabi accedens ex ipsis quidam
hasta oculum ipsi confixit. Tum Patricius: Nunc,
inquit, iuste nobiscum egistis. Anno igitur exacto
pacem et fœdus observarunt. Cepit autem Aiyad
Ebe Ganam, Mesopotamiam, Rakkam et Roham,
securitate ipsis et pace pacta. Almogirah autem
Aderbijanum gladio expugnavit. Primus autem fuit
Almogirah qui Omarum Ebnil' Chetabi, Amirol
Mumenin, seu imperatorem fidelium appellavit.
Homines siquidem mortuo Mahummede Abu Be-
crum, Chalifam, seu vicarium nuntii Dei vocita-
bant. Cumque ad ipsum scriberent ipsius præfecti
scribere solebant: Vicario nuntii Dei, a N. etc.
Cum ergo imperium obtinuisset Omar Ebnol' Che-
tabi, ipsum vicarium vicarii nuntii Dei insignive-
runt: et cum ad ipsum litteras darent, scribebant
præfecti ipsius: Vicario vicarii nuntii Dei a N. etc.
At cum Al Magirah Ebn Shaabæ Basoræ præfecis-

set, ita ille ipsi scripsit: Servo Dei, Omar Ebn
Chetabi, fidelium imperatori; quod ægre [primo]
tulit Omar Ebnol Chetabi, neque agnovit. Dein
dixit: Ego sum servus Dei, ego Omar Ebnol Che-
tabi, ego fidelium imperator; verum dixit Al Mogi-
rah Ebn Shaabæ. Appellatus est **296** ergo Omar
Ebnol Chetabi Amirol Mumenin, seu imperator
fidelium: atque ex eo tempore insigniti sunt cha-
lifæ titulo, Amirol Mumenin.

Yazdejird autem Persarum rex auditu certior
factus de adventu Saadi Ebn Abi Wakkasi, fami-
liam suam ac thesauros in Sinam deportari jussit;
copiis numero paucis, ac facultatibus modicis re-
pentis; præfectoque Al Madayeno Chorado Al Uzdi
fratre Rostami, Rostamum misit oppugnatum Saa-
dum Ebn Abi Wakkasi. Ille ergo Kadesiæ sedem
figens ibi permansit, donec occideretur. Quod ubi
Yazdejirdo nuntiatum esset, videretque quam erga
ipsum obliqui essent populus atque exercitus sui,
quamque immorigeri, ac periisse exercitus sui pri-
marios, atque inter ipsos discordiam esse, pro-
certo habuit retro ire regnum suum. Quare in
Persiam profectus inde Meran versus per viam Se-
jestani perrexit, donec ibi interficeretur; neque
unquam bellorum et dissensionum expertus fuit usque
dum occideretur. Regnavit autem annos viginti.
Omar autem Chetabi filius ubi Medinam pervenis-
set, scriptis litteris Omarum Ebnol Asi Palæstinæ
præfectura abdicavit, jussum collectis copiis Ægy-
ptum tendere. Moawia vero Ebn Abi Sofyan
Askelano, Cæsareæ, et Palæstinæ præfecit, qui
Cæsaream et Askelanum gladio cepit, idque anno
chalifatus Omari Ebnil Chetabi septimo. Tum ac-
cedenti Othmano Ebnil Aphano ad Omarum **297-
299** Ebnil Chetabi, cum dixisset Omar, scriptis
ad Amrum Ebnol Asi litteris ipsum Palæstina et
Cæsareæ abdicatum, Ægyptum adire jussi, Moawia
Ebn Abi Sofyan Palæstinæ et Cæsareæ præfecto.
Othmanus, Nostil (inquit), o imperator fidelium,
Omarum audacem esse, ac præcipitem, imperiique
amantem, metuo ergo ne profectus sine iis quibus
confidere possit, vel sine copiis, Moslemios perdi-
tioni exponat, opportunitatem sperans, quæ nesciat,
pro ipso an contra ipsum faciat. Pœnituit ergo
D Omarum Ebnol Chetabi, quod ad Amrum Ebnol Asi
scripsisset, ejus quod dixerat Othmanus metuens.
Rursum ergo ad ipsum scribens: Si pervenerint
(inquit) ad te litteræ istæ antequam Ægypti di-
nem Ingressus fueris, eo unde profectus es, re-
dens; quod si Ingressus fueris, perge qua cœpisti.
Assecutis autem litteris Amrum, cum Raphachi
esset, metuens ille ne si acceptas eas aperiret in-
veniret in ipsis [mandatum] redeundi, litteras a
nuntio accipere renuens, ipsumque repellens, eo
quo erat statu perrexit, donec in vico quodam inter
Raphacum et Arishum castra poneret. De quo cum
interrogans responsum tulisset: Est hic e ditione
Ægypti; accersito nuntio litteras ab ipso acceptas,
una cum iis qui secum aderant Moslemis, perle-

gii, dixitque iis : An non nostis vicum hunc e ditione Ægypti esse? et respondentibus : Imo, Imperator (inquit) fidelium iussit, præcepitque **300** ut si assequerentur me litteræ ipsius nondum terram Ægyptiacam ingressum, reverterer; quod si eam iam ingressum, pergerem : pergite ergo cum benedictione Dei et auxilio ipsius. Ferunt alii Amrum, cum in Palæstina esset, Ægyptum cum comitibus suis profectum esse non impetrata venia, scripsisseque ad ipsum Omarum Ebnol Chetabi cum adhuc citra Arishum esset; ipsum vero litteras apud se retentas non legisse donec Arishum perveniret; ac tum eas legisse; in quibus scriptum fuit : Ab Omaro Ebnol Chetabi ad Amrum Ebnol Asi. Iis præmissis : Profectus es tu Ægyptum cum iis qui tecum sunt : in qua magna est e Romanorum copiis multitudo, cum tecum homines sint numero pauci. Si ergo nondum Ægyptum attigeris, fac redeas. Dixisse ergo Omarum : Quænam est hæc terra? Cumque responderent : Ægyptus : profectum perrexisse. Alii autem Amrum cum exercitu suo juxta Cæsaream fuisse, una cum cæteris quæ ibi essent copiis ipsam obsidione cingentes; atque Omarum Ebnol Chetabi, qui Jabie tum fuit, clam ad ipsum litteras misisse. Ipsum ergo Ægyptum contendisse, eove jubente comites ipsius profectos esse iustar eorum qui a loco ad locum propinquum proficiscuntur, dein noctu iter fecisse. Cumque jam longius profecti essent, ægre tulisse præfectos exercitus illud quod fecisset, se ab ipso **301-303** deceptos videntes. Eoque cognito ad Omarum Ebnol Chetabi ipsum detulisse. Qui ad ipsum scripsit Amro Ebnol Asi, his præmissis : Decepisti eos qui tecum sunt; si ergo pervenerint ad te litteræ nostræ, antequam Ægyptum ingressus fueris, revertere : sin postquam eam ingressus fueris ad te perlata fuerint, pergas, sciasque me opem tibi laturum.

Profectus ergo Pharmam usque, mensem tibi substitit, donec ipsam obsidione cinctam caperet. Dein Mesrum profectus, ubi Romani arce se muniverant, quam etiam vallo undique cinxerant, in quod clavos ferreos conjecerant; arcem istam septem mensibus obsidentes, graviter ipsos oppugnarunt. At cum differretur ejus expugnatio, scriptis litteris ab Omaro opem petiit, qui et ipsi in auxilium quater mille viros misit, et quibus erant AlZobair Ebnol Arami, Abadah Ebnol Sameti, et Mosallema Ebn Mokalladi; fueruntque Amro antea quatuor virorum millia, adeo ut jam octies mille evaserint. Præfectus autem vectigali Ægypti, nomine Heraclii imperatoris, fuit Almokaukas, qui et Jacobita fuit, Græcos odio habens, nisi quod sententiam suam Jacobiticam palam facere ipsi visum non esset, ne ab ipsis occideretur. Quin et Ægypti redditus detinuerat ex quo obsedit Cæsa Constantinopolim, adeo ut timeret in Heraclii imperatoris manus incidere ne ipsum morte multaret. Dolo **304** igitur erga Romanos usus,

dixit ipsis : Pervenit ad Arabes auxilium, cumque haul simus iis oppugnandis, securi esse non possumus, ne arcem capientes nos trucident; quocirca obstructis arcis portis, pugna ipsos lacessamus; atque ex arce in insulam egressi ibi subsistamus, fluvio nos unientes. Egressi ergo Græci una cum Mokaukaso et cœtu primorum Cophtitarum ex porta australi, comitante hominum turba qui cum Arabibus pugnarent, conscensis navibus in insulam venerunt eo loco ubi est hodie Excluserium, pontemque resciderunt; eo autem tempore fuit quo auctior fuit Nilus. Tum Mokaukas ad Amrum Ebnol Asi, ac ipsius comites mittens : Vos (inquit) gens estis qui regionem nostram ingressi, pugna nos urastis diuque in terra nostra substitistis. Jam autem cinxit vos Nilus iste, factique estis protinus captivi. Mittite ergo ad nos nomine vestro aliquem a quo quid dicatis audiamus; forsitan eo recedat inter nos et vos res quo utrique velimus; atque isti inter nos certamini finis imponetur. Cum ergo ad Amrum Ebnol Asi pervenissent Mokaukasi nuntii, misit ille cum ipsis Abadah Ebnol Sameti, (erat autem Abadah Niger) qui ubi ad Mokaukasum ingressus esset, illo prope sibi sedere jussit : Quid est, inquit, quod a vobis vultis? indica nobis. Cui Abadah : Non est (inquit) inter nos ac **305-307** vos nisi e tribus rebus una, quarum uram mavis elige; ita enim mihi in mandatis dedit dux, atque idem ipse ab imperatore fidelium mandatum accepit; nempe, ut vel religionem nostram islemiticam amplectamini, atque ita fratres vobis evadatis, idemque pro vobis et pro nobis, idem contra vos ac contra nos faciat; [hoc pacto] a pugna vobis inferenda desistemus, neque damnum vobis inferri, vel ut quis in vos incursum faciat permittemus. Quod si abnuatis, tributum nobis, quod nobis visum fuerit, quotannis pendatis perpetuum, quamdiu utrique superfuturi sumus, atque hoc pacto vos ab omnibus qui vos aggressi fuerint, vel qui quod in aliquam regionis vestræ partem, vel vitas vel facultates vestras damnum intulerit, defendemus, atque hoc vobis præstituri sumus, cum in sædus a nobis recepti fueritis, atque ad idem pacto vobis obstructi erimus. Si hoc abnuatis, non superest inter nos et vos præter gladii iudicium, donec vel ad unum omnes moriamur, vel illud quod volumus consequamur. Cui Almokaukas : Ut religionem vestram amplectamur, hoc res est quæ fieri nequit. Quod ad sædus autem, illud quod ad me et comites meos Cophtitas, acceptum habeo : abnuerunt autem Græci sæderi incundo assensum præbere, dicentes : Nunquam hoc faciemus. Hoc autem fecit Al Mokaukas fraude ac dolo, ut ita Græcos ex arce educeret : **308** dein pacem amplexus est, quo opes quas occupaverat sibi salvas retineret. Reversus ergo Abadah Ebnol Sameti Amro indicavit quid factum esset. Dein Mohammedani certo jam scientes paucos tantum in arce superesse, ipsam pugna aggressi ea parte qua nunc est Sukol

Hammam [forum Balnæ] machinis ac ballistis petierunt. Tum AlZabair scala lateri arcis admota, ea quæ forum istud respicit parte, ascendit, non animadvertentibus ipsis donec occupato arcis fastigio exclamaret: Allah Acbar, seu, Deus maximus est: cum scalam certatim scandentibus hominibus, Græci a pugna desistentes, conscensis navigiis in insulam ad socios suos se receperunt: atque ita Mahomedani, arce capta, cedere, vincere, diripere. Græci igitur, viso quid fecerat AlMokaukas eumque, ipsis fraude ex arce abductis, eandem Mahomedanis tradidisse, ex parte ipsius metuentes navigia conscenderunt, atque in Ceram ol Shoraik [Shoraiki vinea] se in exercitus modum composuerunt. AlMokaukas autem cum Amrum de fœdere inter ipsos pangendo adisset, de hoc inter ipsos convenit, ut omnibus Mesurum a superiori ejus parte usque ad inferiorem incolentibus, imponerentur duo aurei a singulis pendendi tam nobilibus quam plebeis, videlicet quotquot ad ætatem pervenissent; at nec a senio confectis, nec pueris minorennibus qui annos pubertatis non attingissent, **309-311** nec a mulieribus postularetur quidquam. Numerum etiam inierunt eorum e Coptitis præsertim, qui tributo pendendo obnoxii essent; fueruntque qui numerati sunt, homines sexies millies mille, quorum census duodecies millies aureorum millia; binos autem aureos istis imposuit, pro illis immunitatem ipsis pollicitus fide firma.

Tum ad Amrum Ebnol Asi accedens AlMokaukas: Nihil (inquit) mihi est cum Græcis, neque eadem mihi cum illis religio, neque communis sententia. Verum metu ne ab ipsis morte multarer, religionem et meam de ipsorum opinione sententiam celavi, ac clam habui. Peto autem a te ut tria mihi postulata concedas. Quænam (inquit Amrus) sunt ista? Respondit: Ne me a Coptitis separe; sed me in eorum numero habeas, idemque mihi quod illis imponas, siquidem cum ipsis assero, atque illis in iis, quæ ad me spectant, fidem habeo. Porro Coptitæ fœdus quod cum ipsis iniisti ac pepigisti observaturi sunt. Secundum, ut si posthac a te petierint Græci, ut cum illis pacem facias, ne illud facias donec ipsos disperdideris, et in servitutem redegeris: siquidem hoc digni sunt. Tertium, ut si moriar, jubeas ipsos me in ecclesia Abi Joannis Alexandria sepelire. Atque hæc concessit ei Amrus hoc pacto, ut in se susciperent pontes duos reficiendos, ac diversoria ipsis et hospitia, et fora ac pontes ubique **312** inter Phastatum et Alexandriam pararent: quod et fecerunt, prodeuntibus Coptitarum primoribus ad viam illis parandam; pontesque, ac fora et diversoria ipsis curanda: quin et auxilium ipsis tulerunt Coptitæ quacunque in re voluerunt ad Græcos oppugnandos. Profectus est ergo cum suis Amrus donec Græcis universis in Ceramo Shoraih occurreret: ubi per triduum pugna decertavit: post

A quod in fugam versi recesserunt Græci: dein Salstano obviam facti novemdecim diebus dimicarunt, deinde et ad Ceryaun sibi invicem occurrentes gravi prælio conflixerunt, unde in fugam conversi Græci Alexandriam se receperunt, atque in ipsa se muniverunt. Unde leoninos animos sumentes Arabes, Alexandrinos pugna lacessiverunt, atque acri certamine ipsos aggressi sunt. Græci autem quotidie e portis egressi dimicarunt, adeo ut ex utroque exercitu magna occideret multitudo. Die autem quodam acriter adeo certatum est, ut Arabes aperta arce Alexandrina intra ipsam gravi cum ipsis pugna conflixerint; dein in ipsos irruentes Græci, cæteris pulsas, Amrum Ebnol Asi, Muslemah Ebnol Mochalledi et Wardanum Amri servum, cum alio quodam, captivos ceperunt, nescientes interim quinam essent. Quibus Patricius: Jam, inquit, in manibus nostris captivi estis; indicate nobis quid est quod a nobis velitis. Cui Amrus: **313-315** Hoc, vel, ut religionem nostram amplectamini, vel nobis tributum pendatis; alias nunquam vos oppugnare desistemus, donec vel nos e medio tollatis, vel ipsi penitus tollamini. Dixit ergo e Græcis quidam Patricio: Suspicio hunc populi imperatorem esse, collum ergo ipsi præcidas; Amro scilicet Ebnol Asi. Wardanus autem, quid diceret animadverso, cum græce calletet, ipsi vi attracto colaphum inflixit, dicens: Quid tibi ut hæc loquaris inter principes, cum non sit in exercitu qui te inferior sit, vel minor; alium loqui sine; tu præ vilitate tua te cohibe. Dixit ergo apud se Patricius: Si esset ille imperator ipsorum, fieri non posset ut hic ipsum hoc modo traheret, ac colaphis cæderet. Dixit Muslemah Ebn Mochalledi: In animo habuit imperator noster a vobis oppugnandis recedere, atque hunc in finem scripsit ad ipsum imperator fideliam, Omar Ebnol Chetabi; idque quod statuerat decem e suis duces ad vos mittere, e præcipuis scilicet eorum qui consilio pollerent, quo inter vos et ipsos conveniret de re aliqua, quæ utrisque grata esset, adeoque a vobis reverteremur. Si ergo hoc vobis arideat, dimittite nos quo ad imperatorem nostrum accedentes certiore ipsam faciamus quanta nos cum humanitate tractaveritis, mittatque ad vos decem duces, atque ita composito inter nos et vos negotio, **316** eo modo qui utrisque gratus sit, a vobis recedamus. Ratus Patricius verum esse quod dixerat, dimisit ipsos, sperans accessuros duces decem quos occidere posset, atque ita Arabes in potestatem suam redigere: abire ergo ipsos permisit. Illi vero ubi egressi essent, dixit Moslemah Amro Ebnol Asi: Heus Amre! liberavit te Wardani colaphus. Dein Deum maximum celebraverunt.

Norunt ergo Romani Amrum fuisse qui captivus fuerat: pœnituitque illos quod ipsum dimisissent. Tum accedentibus ipsis ac Romanos clamore evocantibus gravi certamine pugnatum est: Romani

autem in fugam conversi, alii ad mare se recipientes navigia conscenderunt, alii per terram abierunt, ac ingressi sunt Moslemi Alexandriam, postquam in ipsius obsidione menses quatuordecim insumpissent. Captaque jam urbe atque fuga dilapsis qui a Romanis fugerant, profectus est Amrus Ebnol Asi eos qui per terram fugerant quæsitum. Illi autem ex ipsis qui per mare fugerant Alexandriam reversi, Moslemis qui in ea reperti sunt occiderunt. Cumque, eo audito reversus esset Amrus aeri ipsum pugna juxta arcem exceperunt; qua ab ipso capta rursus ad naves confugerunt Romani. Scripsit ergo Amrus Ebnol Asi ad Omarum Ebnol Chetabi: Urbem cepi in qua quid sit non describam, nisi quod in ipsa repererim palatia quater mille; balnea quater mille; Judæorum qui tributum solvunt quadraginta **317-319** millia, circos regios quadringentos, olitores qui olera vendunt duodecies mille. Ipsam vero vi cepi, nullo inito pacto. Certiorem etiam ipsum fecit, poscere Moslemis ipsam sibi dividendam. Cui rescribens Omar Ebnol Chetabi, consilium ipsius improbavit, jussitque ne ipsam illis [spoliandam] permitteret aut divideret, verum vectigal ipsius in ipsa Moslemis relinqueret, quo subsidio ipsis in oppugnandis hostibus esset. Eam ergo quo erat statu confirmavit Amrus, numeratisque incolis tributum ipsis imposuit. Porro Ægyptus universa in fœdus recepta fuit, tributo binorum aureorum a singulis pendendo; neque cupiam amplius pro capite suo solvendum imponebatur (nisi ubi adjiceretur aliquid, etque imponeretur ratione terrarum et frugum quas haberet), exceptis Alexandriæ incolis: illi enim vectigal ac tributum ad arbitrium ejus qui ipsis præsciabatur pendebant. Capta est siquidem Alexandria vi, sine promisso aut pactis conventis, nullo cum ipsis inito fœdere aut sponsione. Capta autem est die Veneris mensis Moharram novilunio, anno Heiræ vicesimo, nec non imperii Heraclii vicesimo, qui chalifatus Omari Ebnol Chetabi octavus fuit. Porro misit Amrus Ebnol Asi, Bokbam Ebn Naphei Zawilam usque, atque ita quidquid inter Barkam et Zawilam est penes Moslemis fuit, ac tunc temporis **320** non ingrediebatur Barkam qui tributum exigeret, verum tempore præstituto tributum mittebant. Occupavit autem homines calamitas magna Medinæ præ annonæ caritate. Scripsit ergo Omar Ebnol Chetabi ad Amrum Ebnol Asi certiorem ipsum faciens quanta premerentur homines angustia ac annonæ caritate. Misitque Amrus camelos tritico onustos, quorum primi Medinam pertigerunt, dum ultimi adhuc in Ægypto essent, serie continua. Scripsit ergo Omar Ebnol Chetabi ad Amrum Ebnol Asi ut fodiendum curaret alveum qui Kolzatum pertingeret, quo facilius apportaretur frumentum. Fodit ergo Amrus flumen illud quod sub ponte est, quod *Flumen imperatoris* fidelium appellatur per quod naves triticum, hordeum et legu-

mina Phustato Kolzatum deferebant, quæ dein per mare Salsum Medinam deferebantur. Cepit etiam Amrus Ebnol Asi Tripolim occidentalem anno Heiræ vicesimo secundo, nec non imperii Heraclii vicesimo secundo, chalifatus Omari Ebnol Chetabi decimo. Extruxitque Amrus Phustati templum magnum. Porro interfectus est Omar Ebnol Chetabi Medinæ, interficiente ipsum Abu Lulus servo Mogiræ Ebn Shaabæ. Obiit die Dil Hojjæ vicesimo septimo, anno Heiræ vicesimo tertio, nec non imperii Heraclii vicesimo tertio cum annorum esset sexaginta trium, tempore **321-323** orationis matutinæ. Jam autem in consilium vocandos [de successore eligendo] statuerat sex Moham comites, Othmanum Ebn Affan, Alim Ebn Abi Talebi, Talbum AlZobair Ebnol Aram, Abdorrahman Ebn Orfi, AlZahari et Saadum Ebn Abil Wakkas. Oravit pro eo Sahib AlRumi: sepultus est eadem domo in qua sepultus fuerat Mahommed. Chalifatus ipsius annorum erat decem, [et novem mensium. Novies chalifatus sui tempore peregre religionis ergo peregrinatus est. Fuscus erat, scæva, calvus, caput et barbam hinna tingens: spiculatorum ipsi præfectus fuit Abdallah Ebn Abbasi, janitor Barka servus ipsius.

Chalifatus Othmani Ebn Affani.

In chalifatum successus est Othman Ebn Affan Ebn Abil Asi, Ebn Ommiæ, Ebn Abdishemsi. Mater ipsi fuit Ommaiab filia Cubaræ, Ebn Rabîæ, tribus post Omari obitum diebus sibiante Dil Hojja. Fuitque [initium] chalifatus ejus novilunium mensis Moharram anni Heiræ vicesimo quarto, idque anno imperii Heraclii imperatoris Romanorum vicesimo quarto. Chalifatum obtinuit annis duodecim. Anno chalifatus ejus tertio constitutus est Iaribus patriarcha Antiochenus, qui Maronita fuit. Constantinopoli autem [ei mueri] præfectus est, **324** ubi quinque annos substitit, neque Antiochiam pervenit. Mortuus autem est Constantinopoli, ibique sepultus. Anno chalifatus ejusdem decimo factus est Macarius patriarcha Antiochenus, qui et Maronita fuit. Hic etiam Constantinopoli creatus, cum ibi octo annos permansisset, neque Antiochiam accessisset, mortuus est, ibique sepultus. Anno chalifatus ejusdem nono constitutus est Petrus patriarcha Constantinopolitanus, qui et Maronita fuit: annos sex sedit, dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem quarto creatus est Petrus patriarcha Alexandrinus; Maronita fuit; cum annos novem sedisset, mortuus est. Anno ejusdem octavo mortuus est Honorius patriarcha Romanus, qui etiam Maronis doctrinam amplexus fuit, atque per ipsum divisa est Ecclesiæ sententia. Post ipsius obitum electus est quidam nomine Severinus, qui Romæ patriarcha constitutus, ubi sex menses sedisset, mortuus est. Post quem electus est vir præstans, nomine Joannes, ad quem cum delata esset istius dubi causa, imperante tunc temporis Constantinopoli Heraclio cum fratre suo Constantio, scripsit ipse

ad illos epistolam in qua dubii istius causam [ex-
 posuit.] apologiam edens pro prædecessore suo
 Honorio patriarcha Romano. Epistolæ autem in-
 titium ita se habuit : A Joanne papa, patriarcha
 Romano, ad Heraclium et Constantinum fratres
 imperatores **325-327** quibus concedita est
 Ecclesia Christi Dei veri, cujus lux in tenebris
 splenduit; qui nos a potestate tenebrarum luce
 sua mira liberavit, luce vera cui nullæ admixtæ
 sunt tenebræ; qui sanguine crucis suæ pacem
 fecit inter cælum et terram; qui Ecclesiæ faciem
 semper intactur. Ille est qui vobis hanc gratiam
 fecit, o imperatores, ut opiniones optimas ac no-
 bilissimas in Ecclesia profiteremini, fidemque per-
 fectissimam ac ipsi proximam amplecteremini.
 Accidit hic res quæ necessario narranda est, ut
 ipsam intelligant qui æquitate colunt, atque in
 ipsam inquirent, quo veritatem superior evadat; cum
 ad me pervenerit quænam sint apud Occidentis
 etiam incolæ discrepantiæ et dubia, atque ad
 me perlatum sit illud una cum fratris nostri
 Pyrrhi patriarchæ Constantinopolitani, aliorumque
 litteris. Necessè est ergo ut explicetur res ista,
 quo tota dignoscatur. Initium ipsius sic se ha-
 bet, quod ante annos circiter octodecim dicatur
 Cyrus patriarcha Alexandrinus Maronis senten-
 tiam amplexus : videlicet, Domino Christo esse
 naturas duas, voluntatem unam, atque opera-
 tionem unam. Quod cum audivisset Sophronius
 qui patriarcha Hierosolymitanus fuit, cum ipso
 disputans argumentis ipsum vicit. Tum Sophro-
 nius ad Sergium patriarcham Constantinopolitanum
 profectus, cum ipsum idem cum Cyro docere
 reperiret, atque dicere, Honorium etiam patriar-
 cham Romanum idem affirmare **328** a Con-
 stantinopoli Hierosolyma reversus est. Cumque
 patriarcha esset (eum siquidem, propter ortho-
 doxiam ipsius acceptum, Hierosolymis patriarcham
 præferunt, urbis ejus incolæ), librum de fide
 scripsit, quem totius mundi incolæ acceptum ha-
 buerunt. Hoc cum scivisset Honorius patriarcha
 Romanus, nec non Sergium patriarcham Const-
 antinopolitanum falso dixisse ipsum Maronitam esse,
 librum scripsit in quo asserit, Dominum nostrum
 Christum, qui est princeps vitæ, natum esse sine
 peccato. Siquidem Verbum per quod fuerunt omnia,
 cum e cælo descenderet, assumpsisse de Maria vir-
 gine corpus, ac natura nobis simile factum esse,
 neququam autem voluntate peccati. Dicere enim
 Paulum, accepisse ipsum similitudinem nostrum
 peccatorum; nempe corpus sine peccato cum anima
 rationali, intellectuali, atque ita unam voluntatem
 ipsi visum esse assumere, quam humanitati ipsius
 esset, non sicut nos scimus nobis esse duas vo-
 luntates contrarias, quarum voluntatum altera
 plantata sit in intellectu, altera in corpore, sint-
 que inter se contrariæ; quod universo generi
 humano contingit, cum sub peccato sit, nec sit
 quisquam a peccato rebellionis immunis : at cor-

pori Domini nostri Christi non fuisse voluntates
 duas contrarias neque contradixisse voluntatem
 intellectus ipsius voluntati **329-331** corporis,
 neque fuisse peccatum illi qui venit, ut tolleret
 peccatum mundi (absit! fieri non potest). Neque
 fuisse Domino nostro Christo peccatum vel unum,
 neque in ipsius nativitate, neque temperamento.
 Verum dicimus (inquit) ac confitemur voluntatem
 unam qua dirigeretur ipsius humanitas sancta :
 non autem asserimus voluntates duas contrarias,
 quæ intellectui ipsius et corpori fuerint. Hoc
 scripsit Honorius patriarcha Romanus ad Sergium
 patriarcham Constantinopolitanum. Nos siquidem
 confitemur duas voluntates contrarias, intellectus
 et corporis : quod transferentes nonnulli ad sen-
 tentias suas falsas, putarunt Honorium patriar-
 cham Romanum asseruisse voluntatem unam in
 Domini nostri Christi divinitate et humanitate :
 quod qui autumant, rogare ego, in qua natura
 dicunt unam esse Christo Deo voluntatem? Si in
 divinitate tantum, tum non est in humanitate
 ipsius voluntas, ac proinde non est homo per-
 fectus. Sin dixerint in humanitate Christi esse
 hanc voluntatem, dicimus ipsis : Quomodo erit Deus
 perfectus? Quodsi, duabus naturis esse voluntatem
 unam; hoc est quod fieri non potest. Verum con-
 fitemur incarnationem Christi unius, ideoque nec
 negamus duas voluntates quæ sunt duabus naturis,
 ne proprietates ipsarum corrumpamus. Verum di-
 cimus utrique duarum naturarum **332** Christi in
 incarnatione personæ unius, esse voluntatem; at
 non esse duas personas, quemadmodum [asserit]
 Nestorius maledictus. Qui autem asserunt duas
 esse naturas et voluntatem unam divinitati
 Christi et humanitati ipsius, nec non operationem
 unam, errant illi instar Maronis maledicti : et qui
 aiunt, unam naturam, voluntatem unam et ope-
 rationem unam, peccant instar Eutyebii et Dio-
 scori et Severi hæreticorum : atque hæc est sententia
 Jacobitarum. Verum doctrina sana et veritas ma-
 nifesta illa est quam protulerunt doctores, videlicet :
 Esse Domino nostro Christo duas naturas, duas
 voluntates, operationes duas et personam unam :
 cum impossibile sit ut sit duabus naturis voluntas
 una : quod si unam haberet voluntatem, unam etiam
 haberet naturam; cum autem duas habeat naturas,
 duas etiam habet voluntates. Rogamus ergo vos
 ut jubeatis comburi chartam quæ calumnias in
 Leonem patriarcham Romanum continet, nec non
 in concilium Chalcedonense, ne legatur et ab in-
 tellectu minus valentibus probetur, fidemque ipso-
 rum corrumpat : rogamusque Dominum nostrum
 Christum ut vos eum misericordia, clementia,
 atque auxilio respiciat, subdatque imperio vestro
 gentes potentia ipsius insuperabili. Epistolam hanc
 cum absolvisset Joannes patriarcha Romanus,
 ipsam misit per virum præstantem, nomine Bar-
 sicam, Ecclesiæ Romanæ archidiaconum, qui ad
 Heraclium **333-335** et Constantinum impera-

autem in fugam conversi, alii ad mare se recipientes navigia conscenderunt, alii per terram abierunt, ac ingressi sunt Moslemi Alexandriam, postquam in ipsius obsidione menses quatuordecim insumpsissent. Captaque jam urbe atque fuga dilapsis qui a Romanis fugerant, profectus est Amrus Ebnol Asi eos qui per terram fugerant quaesitum. Illi autem ex ipsis qui per mare fugerant Alexandriam reversi, Moslemi qui in ea reperti sunt occiderunt. Cumque, eo audito reversus esset Amrus acri ipsum pugna juxta arcem exceperunt; qua ab ipso capta rursus ad naves confugerunt Romani. Scripsit ergo Amrus Ebnol Asi ad Omarum Ebnol Chetabi: Urbem cepi in qua quid sit non describam, nisi quod in ipsa repererim palatia quater mille; balnea quater mille; Judaeorum qui tributum solvunt quadraginta **317-319** millia, circos regios quadringentos, olivares qui olera vendunt duodecies mille. Ipsam vero vi cepi, nullo inito pacto. Certiorem etiam ipsum fecit, poscere Moslemi ipsam sibi dividendam. Cui rescribens Omar Ebnol Chetabi, consilium ipsius improbavit, jussitque ne ipsam illis [spoliandam] permitteret aut divideret, verum vectigal ipsius in ipsa Moslemi relinqueret, quo subsidio ipsis in oppugnandis hostibus esset. Eam ergo quo erat statu confirmavit Amrus, numeratisque incolis tributum ipsis imposuit. Porro Ægyptus universa in sedes recepta fuit, tributo binorum aureorum a singulis pendendo; neque cuiquam amplius pro capite suo solvendum imponebatur (nisi ubi adjiceretur aliquid, eique imponeretur ratione terrarum et frugum quas haberet), exceptis Alexandriae incolis: illi enim vectigal ac tributum ad arbitrium ejus qui ipsis praeficiebatur pendebant. Capta est siquidem Alexandria vi, sine promisso aut pactis conventis, nullo cum ipsis inito foedere aut sponsione. Capta autem est die Veneris mensis Moharram novilunio, anno Heiræ vicesimo, nec non Imperii Heraclii vicesimo, qui chalifatus Omari Ebnol Chetabi octavus fuit. Porro misit Amrus Ebnol Asi, Bokbam Ebn Naphei Zawilam usque, atque ita quidquid inter Barkam et Zawilam est penes Moslemi fuit, ac tunc temporis **320** non ingrediebatur Barkam qui tributum exigeret, verum tempore praestituto tributum mittebant. Occupavit autem homines calamitas magna Medinae praë annonæ caritate. Scripsit ergo Omar Ebnol Chetabi ad Amrum Ebnol Asi certiorem ipsum faciens quanta premerentur homines angustia ac annonæ caritate. Misitque Amrus camelos tritico onustos, quorum primi Medinam pertigerunt, dum ultimi adhuc in Ægypto essent, serie continua. Scripsit ergo Omar Ebnol Chetabi ad Amrum Ebnol Asi ut fodiendum curaret alveum qui Kolzatum pertingeret, quo facillius apportaretur frumentum. Fodit ergo Amrus flumen illud quod sub ponte est, quod *Flumen imperatoris* fidelium appellatur per quod naves triticum, hordeum et legu-

mina Phustato Kolzatum deferrebant, quæ dein per mare Salsum Medinam deferrebantur. Cepit etiam Amrus Ebnol Asi Tripolim occidentalem anno Heiræ vicesimo secundo, nec non imperii Heraclii vicesimo secundo, chalifatus Omari Ebnol Chetabi decimo. Extruxitque Amrus Phustati templum magnum. Porro interfectus est Omar Ebnol Chetabi Medinae, interficiente ipsum Abu Luluz servo Mogiræ Ebn Shaabæ. Obiit die Dil Hojjæ vicesimo septimo, anno Heiræ vicesimo tertio, nec non imperii Heraclii vicesimo tertio cum annorum esset sexaginta trium, tempore **321-323** orationis matutinæ. Jam autem in consilium vocandos [de successore eligendo] statuerat sex Moham comites, Othmanum Ebn Affan, Alim Ebn Abi Talebi, Talbum AlZobair Ebnol Aram, Abdorrahman Ebn Orfi, AlZahari et Saadum Ebn Abil Wakkas. Oravit pro eo Sahib AlRumi: sepultus est eadem domo in qua sepultus fuerat Mahommed. Chalifatus ipsius annorum erat decem, set novem mensium. Novies chalifatus sui tempore peregre religionis ergo peregrinatus est. Fuscus erat, strava, calvus, caput et barbam hinna tingens: spiculatorum ipsi praefectus fuit Abdallah Ebn Abbasi, janitor Barka servus ipsius.

Chalifatus Othmani Ebn Affani.

In chalifatum susceptus est Othman Ebn Affani Ebn Abil Asi, Ebn Ommiæ, Ebn Abdshemsi. Mater ipsi fuit Ommaiab filia Cubaræ, Ebn Rabîæ, tribus post Omari obitum diebus sibiante Dil Hojja. Fuitque [initium] chalifatus ejus novilunium mensis Moharram anni Heiræ vicesimo quarto, idque anno imperii Heraclii imperatoris Romanorum vicesimo quarto. Chalifatum obtinuit annis duodecim. Anno chalifatus ejus tertio constitutus est Iaribus patriarcha Antiochenus, qui Maronita fuit. Constantinopoli autem [ei mueri] praefectus est, **324** ubi quinque annos substitit, neque Antiochiam pervenit. Mortuus autem est Constantinopoli, ibique sepultus. Anno chalifatus ejusdem decimo factus est Macarius patriarcha Antiochenus, qui et Maronita fuit. Hic etiam Constantinopoli creatus, cum ibi octo annos permansisset, neque Antiochiam accessisset, mortuus est, ibique sepultus. Anno chalifatus ejusdem nono constitutus est Petrus patriarcha Constantinopolitanus, qui et Maronita fuit: annos sex sedit, dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem quarto creatus est Petrus patriarcha Alexandrinus; Maronita fuit; cum annos novem sedisset, mortuus est. Anno ejusdem octavo mortuus est Honorius patriarcha Romanus, qui etiam Maronis doctrinam amplexus fuit, atque per ipsum divisa est Ecclesiae sententia. Post ipsius obitum electus est quidam nomine Severinus, qui Romæ patriarcha constitutus, ubi sex menses sedisset, mortuus est. Post quem electus est vir praestans, nomine Joannes, ad quem eum delata esset istius dubii causa, imperante tunc temporis Constantinopoli Heraclio cum fratre suo Constantino, scripsit ipse

ad illos epistolam in qua dubii istius causam [ex- A
 posuit,] apologiam edens pro prædecessore suo
 Honorio patriarcha Romano, Epistolæ autem In-
 titium ita se habuit : A Joanne papa, patriarcha
 Romano, ad Heraclium et Constantinum fratres
 imperatores **325-327** quibus concedita est
 Ecclesia Christi Dei veri, cujus lux in tenebris
 splenduit; qui nos a potestate tenebrarum luce
 sua mira liberavit, luce vera cui nullæ admixtæ
 sunt tenebræ; qui sanguine crucis suæ pacem
 fecit inter cælum et terram; qui Ecclesiæ faciem
 semper intuetur. Ille est qui vobis hanc gratiam
 fecit, o imperatores, ut opiniones optimas ac no-
 bilissimas in Ecclesia profiteremini, fideique per-
 fectissimam ac ipsi proximam amplecteremini.
 Accidit hic res quæ necessario narranda est, ut
 ipsam intelligant qui æquitatem colunt, atque in
 ipsam inquirunt, quo veritas superior evadat; cum
 ad me pervenerit quænam sint apud Occidentis
 etiam incolæ discrepantiæ et dubia, atque ad
 me perlatum sit illud una cum fratris nostri
 Pyrrhi patriarchæ Constantinopolitani, aliorumque
 litteris. Necessè est ergo ut explicetur res ista,
 quo tota dignoscatur. Initium ipsius sic se ha-
 bet, quod ante annos circiter octodecim dicatur
 Cyrus patriarcha Alexandrinus Maronis senten-
 tiam amplexus : videlicet, Domino Christo esse
 naturas duas, voluntatem unam, atque opera-
 tionem unam. Quod cum audivisset Sophronius
 qui patriarcha Hierosolymitanus fuit, cum ipso
 disputans argumentis ipsum vicit. Tum Sophro-
 nius ad Sergium patriarcham Constantinopolitanum
 profectus, cum ipsum idem cum Cyro docere
 reperiret, atque dicere, Honorius etiam patriar-
 cham Romanum idem affirmare **328** a Con-
 stantinopoli Hierosolyima reversus est. Cumque
 patriarcha esset (eum siquidem, propter ortho-
 doxiam ipsius acceptum, Hierosolymis patriarcham
 præfecerunt, urbis ejus incolæ), librum de fide
 scripsit, quem totius mundi incolæ acceptum ha-
 buerunt. Hoc cum scivisset Honorius patriarcha
 Romanus, nec non Sergium patriarcham Constan-
 tinopolitanum falso dixisse ipsum Maronitam esse,
 librum scripsit in quo asserit, Dominum nostrum
 Christum, qui est princeps vitæ, natum esse sine
 peccato. Siquidem Verbum per quod fuerunt omnia,
 cum e cælo descenderet, assumpsisse de Maria vir-
 gine corpus, ac natura nobis simile factum esse,
 nequaquam autem voluntate peccati. Dicere enim
 Paulum, accepisse ipsum similitudinem nostrum
 peccatorum; nempe corpus sine peccato cum anima
 rationali, intellectuali, atque ita unam voluntatem
 ipsi visum esse assumere, quæ humanitati ipsius
 esset, non sicut nos scimus nobis esse duas vo-
 luntates contrarias, quarum voluntatum altera
 plantata sit in intellectu, altera in corpore, sint-
 que inter se contrariæ; quod universo generi
 humano contingit, cum sub peccato sit, nec sit
 quispiam a peccato rebellionis immunis : at cor-

pori Domini nostri Christi non fuisse voluntates
 duas contrarias neque contradixisse voluntatem
 intellectus ipsius voluntati **329-331** corporis,
 neque fuisse peccatum illi qui venit, ut tolleret
 peccatum mundi (absit! fieri non potest). Neque
 fuisse Domino nostro Christo peccatum vel unum,
 neque in ipsius nativitate, neque temperamento.
 Verum dicimus (inquit) ac confitemur voluntatem
 unam qua dirigeretur ipsius humanitas sancta :
 non autem asserimus voluntates duas contrarias,
 quæ intellectui ipsius et corpori fuerint. Hoc
 scripsit Honorius patriarcha Romanus ad Sergium
 patriarcham Constantinopolitanum. Nos siquidem
 confitemur duas voluntates contrarias, intellectus
 et corporis : quod transferentes nonnulli ad sen-
 tentias suas falsas, putarunt Honorium patriar-
 cham Romanum asseruisse voluntatem unam in
 Domini nostri Christi divinitate et humanitate :
 quod qui autumant, rogarem ego, in qua natura
 dicunt unam esse Christo Deo voluntatem? Si in
 divinitate tantum, tum non est in humanitate
 ipsius voluntas, ac proinde non est homo per-
 fectus. Sin dixerint in humanitate Christi esse
 hanc voluntatem, dicimus ipsis : Quomodo erit Deus
 perfectus? Quodsi, duabus naturis esse voluntatem
 unam; hoc est quod fieri non potest. Verum con-
 fitemur incarnationem Christi unius, ideoque nec
 negamus duas voluntates quæ sunt duabus naturis,
 ne proprietates ipsarum corrumpamus. Verum di-
 cimus utrique duarum naturarum **332** Christi in
 incarnatione personæ unius, esse voluntatem; at
 non esse duas personas, quemadmodum [asserit]
 Nestorius maledictus. Qui autem asserunt duas
 esse naturas et voluntatem unam divinitati
 Christi et humanitati ipsius, nec non operationem
 unam, errant illi instar Maronis maledicti : et qui
 aiunt, unam naturam, voluntatem unam et ope-
 rationem unam, peccant instar Eutychil et Dio-
 scori et Severi hæreticorum : atque hæc est sententia
 Jacobitarum. Verum doctrina sana et veritas ma-
 nifesta illa est quam protulerunt doctores, videlicet :
 Esse Domino nostro Christo duas naturas, duas
 voluntates, operationes duas et personam unam :
 cum impossibile sit ut sit duabus naturis voluntas
 una : quod si unam haberet voluntatem, unam etiam
 haberet naturam; cum autem duas habeat naturas,
 duas etiam habet voluntates. Rogamus ergo vos
 ut jubeatis comburi chartam quæ calumnias in
 Leonem patriarcham Romanum continet, nec non
 in concilium Chalcedonense, ne legatur et ab in-
 tellectu minus valentibus probetur, fidemque ipso-
 rum corrumpat : rogamusque Dominum nostrum
 Christum ut vos cum misericordia, clementia,
 atque auxilio respiciat, subdatque imperio vestro
 gentes potentia ipsius insuperabili. Epistolam hæc
 cum absolvisset Joannes patriarcha Romanus,
 ipsam misit per virum præstantem, nomine Bar-
 sicam, Ecclesiæ Romanæ archidiaconum, qui ad
 Heraclium **333-335** et Constantinum impera-

tores perferens, invenit Constantinum diem obiisse, A nec non Heraclium a consiliariis, qui in ipsum impetum fecerant, occisum; quod scilicet ipsum pro inauspicato haberent, cum Ægyptus et Syria ipsis ereptæ essent, quodque Maronita esset; ipsosque imperio præfecisse fratris ejus Constantini demortui filium, quem et de nomine patris sui Constantinum appellarunt.

Fuit autem Constantinus iste imperator pius, cui cum Barsika nuntius epistolam quæ a Joanne patriarcha Romano ad imperatorem missa fuit tradidisset, ipse acceptam perlegit, ac patriarchæ intellectum miratus, rescribi jussit responsum, ad hunc modum: Accepimus, sancte excellens, mandatum tuum. Nos autem confitemur ac credimus naturas duas, voluntates duas, atque operationes duas Domino Christo esse, ac personam unam, et qui his contradixerit anathematizamus. Credimus etiam illud quod asseruerunt episcopi sexcenti triginta qui in urbe Chalcedonensi convenerunt, et anathemate devovimus illos qui illud anathemate devovent. Atque illud quod de charta comburenda, in qua columnæ essent in Leonem patriarcham Romanum sanctum, et in concilium Chalcedouense, ratum habuimus, et ipsam igni tradidimus. Nos autem doctrinam tuam, quæ doctrina vera est, firmiter retinemus: rogamusque ut nobis pacem preceris, atque **336** ab omnibus malis incolumes servemur. Barsika igitur, acceptis imperatoris Constantini litteris, cum iis profectus est ad Joannem patriarcham Romanum, ad cujus litteras responsum continebant. At cum Romam appelleret invenit Joannem patriarcham mortuum esse. Post quem sedit vir quidam egregius nomine Theodorus, ad quem accedens Barsika, certiore eum fecit quid ipsi dixisset imperator, quamque orthodoxus esset, unaque ipsi litteras tradidit imperatoris Constantini ad epistolam Joannis, quam ad imperatores scripserat, responsorias: quas acceptas legit Theodorus patriarcha, et orthodoxiam ipsius miratus responsum ad ipsas hoc modo scripsit: Ad Constantinum imperatorem fidei sinceræ [professorem] unicum: a Theodoro patriarcha Romano. Gratificatus est nobis Dominus Deus omnipotens, qui Ecclesiam suam moderamine misericordiæ suæ respicit in pietate tua, deditque nobis locum te alloquendi cum gaudio et hilaritate, quo gratiam hanc palam faciamus. Vos siquidem potestatem vestram acceptatis vice apostolorum sanctorum ut fidem orthodoxam propugnetis, et religionem veram manifestetis: non ut Heraclius, qui ob infidelitatem suam quodque veritatem deseruerit, dignus non est qui rex appelletur; nec ut Sergius, Honorius, Paulus, et Petrus patriarchæ Constantinopolitani, **337-339** qui veritati contradixerunt, atque anathemate digni sunt, quique de Ecclesiæ gradu dejiciantur ob sententiarum suarum falsitatem, eosque quos in hominum [animas] iniecerunt scrupulos. Tu autem, præstantissime rex,

scias fidem veram orthodoxam fructum esse paradisi, tibi que incumbere ut ipsam tuearis ac propugnes, eamque hominibus notam facias. Christum autem Dominum precamur ut tibi in hoc pro bonitate sua auxilium ferat. Epistolam hanc ob signatam misit Theodorus patriarcha ad Constantinum imperatorem, ad litteras quas ad Joannem patriarcham Romanum miserat, responsum. Quæ ubi ad Constantinum pervenit dolore affectus est ob Joannis mortem, apertis autem litteris mire placuit ipsi bonitas responsi quod ipsi reddiderat Theodorus patriarcha vice Joannis, qui ante ipsum decesserat; jussitque scribi responsum. At cum Romam perveniret nuntius imperatoris, Theodorum etiam mortuum invenit, post quem Romæ præfectus est Martinus.

Porro tempore Othmani Ebn Affani misit Constantinus imperator servum quemdam nomine Manuelem eunuchum, cum exercitu ingenti per mare, qui Alexandriam cepit. Fuitque eo tempore in Ægypto Amrus Ebnol Asi. Contra ipsum ergo profectus Amrus una cum Mesri incolis Coptitis aliisque, comitante **340** etiam Amokaukaso qui ipsos opibus, hospilio, et viatico instruxit, pugna ipsos gravi excepit ad portam Alexandriæ; quæ et per dies aliquot continuata est; dein in fugam conversus est Manuel eunuchus cum omnibus qui cum ipso fuerant Romanis, qui conscensis navibus Constantinopolim reversi sunt. Diebus etiam Othmani Ebn Affani captæ sunt Africa, Armenia et Chorasana. Præfuit Damasco, nomine Othmanis, Moawias Ebn Aby Sofyan. Moawias iste cum Cypri incolis foedus pepigit anno Heiræ vicesimo octavo, idque anno chalifatus Othmani quarto, tributo aureorum septies mille ducentorum quotannis ab ipsis in perpetuum Mosleminis pendendo, ac tanto etiam Romanorum imperatori. Porro collegit Othman Alkoranum, longa longis, brevia brevibus componens: atque hoc libris septem fecit, abolitis cæteris anno Heiræ tricesimo secundo. Dein discordantibus cum ipso hominibus interfectus est Othman Ebn Affani. Interfecerunt ipsum Mahommed Ebn Abi Becri Ammar Ebn Yasari, et Canana Ebn Bashari, die Dil Hajjæ octavo (vel secundum aliud exemplar, decimo octavo); anno Heiræ tricesimo quinto, annos tum natum octoginta duos; per triduum insepultus mansit. Fuit [staturæ] quadratæ, facie pulchra, fuscus, barba ampla quam plicabat, dentes auro constringebat. Plurimum cum eo potuit **341-343** Merwan Ebn Hacem; sepultus est Medinæ loco dicto Iasar Caucab [pons stellæ]: Satellitum princeps ipsi fuit Abdallah Ebn Phabd Adawensis. Janitor, Hamdanus ipsius servus.

Chalifatus Alis Ebn Abi Talebi.

Chalifatum post Othmanum obtinuit Ali Ebn Ab Talebi, (Ebn Abdil Motallabi, Ebn Hashemi, Ebn Abdil Manaphi; cui mater Phatemab filia Asadi, Ebn Hashemi, Ebn Abdil Manaphi) mense Dil Hajjæ anni Heiræ tricesimi quinti, idque anno im-

perii Constantini filii Constantini quarto. Profecto eo Basram fuit prælium Cameli; deinde cum Cufam petens in Syriam tenderet, commissum est prælium Choruziense in Nabrawan. Dein Cufam rediit, ubi ipsum interfecit Abdorrahman Ebn Milbami Almazadiensis, decem ante finitum mensem Ramadanum diebus, anno Heiræ quadragesimo. Erat cum occideretur annorum sexaginta trium. Oravit pro ipso filius ipsius Hasan. Fuit chalifatus ipsius annorum quatuor et decem mensium. Fuscus fuit, ventre prominente, barba promissa adeo ut totum ipsi præterius operiret. Canitiem suam non mutabat. Sepultus est in Garriyan, vel secundum nonnullos in Thawiah. Controversum enim est de loco sepulchræ ipsius. Satellitum ipsi præfectus **344** fuit Maaka Ebn Kisi Al Zabajensis. Janitor, Kanbar servus ipsius.

Chalifatus Moawia Abi Sofyan.

Profectus Moawias Ebn Abi Sofyan Damasco Erakum, ibi præstitit juramentis chalifa renuntiatum est; nomen ipsi fuit Saehr Ebn Harbi Ebn Ommiæ Ebn Abdi Shemi; mater ipsius Henda filia Atbæ Ebn Rabia, Ebn Abd Shamsi. Inauguratus est mense Rabia prioris, anno Heiræ quadragesimo primo, qui fuit imperii Constantini filii Constantini Imperatoris Romanorum decimus; præfuit annos novemdecim et quinque menses. Anno Chalifatus ejus secundo constitutus est Georgius patriarcha Constantinopolitanus: qui annos decem sedit, dein mortuus est. Ejus præfecturæ anno secundo fuit concilium sextum, fuitque tum Romæ patriarcha Martinus. Occidentis autem præfectus nomine Constantini Imperatoris erat quidam nomine Constans, qui cum Maronita esset, Martinum patriarcham Romanum jussit eandem profiteri sententiam; eumque nollet, ipsum ad urbem quamdam longinquam relegavit. Erat autem tunc temporis monachus quidam sanctus nomine Maximus, cui duo erant discipuli. Hic ad Constantem præfectum accedens ipsum ob sententiæ suæ et cultus pravitatem, **345-347** heterodoxiam atque gravem infidelitatem redarguit. Jussit ergo Constans Maximo manus ac pedes amputari, linguamque extrahi, atque ipsum in locum longinquum ablegavit. Jussit etiam discipulorum ipsius alterum prehendi, idemque ipsi fieri: alter flagris cæsus est: dein utrumque in locum ab altero longe remotum expulit. Cumque Martino patriarchæ, ac Maximo discipulisque ipsius duobus hoc fecisset Constans, Romæ patriarcham constituit virum quemdam eximium nomine Diyanum. Cum autem certior factus esset Constantinus Imperator fidelis de obitu Theodori patriarchæ Romani, quidque fecisset Constans Martino patriarchæ Maximoque monacho et ipsius discipulis, constitutumque esse Diyanum patriarcham Romanum, ægre hæc tulit, scripsitque ad ipsum litteras cum diplomate, rogans ut e præstantissimis, qui ad altare ipsius [communicarent] episcopis ad ipsum mitteret, fidem ipsi faciens ne timeret quidquam, verum [esse hoc] quo sciret Constantinus causam prætextus

A istius sententiæ quæ Ecclesiæ contraria esset, et quid initium ipsi dederat: ut in concilio Patrum sanctorum anathema diceretur in illum qui eo dignus esset. Perveniens autem legatus Imperatoris Romam, Diyanum obiisse reperit. Et patriarcham post ipsum Romæ constitutum esse Agabium: cui cum litteras tradidisset, **348** ille quotquot aderant episcopos convocavit, qui numero erant centum viginti quatuor, cum tribus diaconis, ex iis qui ad altare ipsius communicarent, eosque una cum legatis Imperatoris misit. Cum ergo Constantinopolim pervenissent episcopi, ad Constantinum Imperatorem ingressi, ipsi salutem ac benedictionem comprecati sunt. Constantinus autem Imperator episcopos centum sexaginta octo convocavit, ita ut jam numero essent ducenti nonaginta duo, at relictis tribus diaconis, qui ab Agabio patriarcha Romano missi fuerant, manserunt episcopi ducenti octoginta novem: atque ita in diptycho recensentur. Bonitate ergo auxilii divini, ac mansuetudinis Constantini Imperatoris fidelis præstantia, peractum est hoc negotium quo in unius voluntatis assertores statutum est, quos anathemate percusserunt: fuitque hujus concilii sexti præses Georgius patriarcha Constantinopolitanus, et Theophanes patriarcha Antiochenus: utpote qui in ipso hoc concilio patriarcha renuntiatus est, cum Macarius, qui ante ipsum fuit, in eo anathemate percussus est. Alexandria autem et Hierosolymis patriarcha tunc temporis non fuit, utraque sede vacante. Anathema ergo dixerunt in Macarium, Macedonium et Chazjum patriarchas Antiochenos, Stephanumque Macarii discipulum; nec non Cyrillum, et Petrum patriarchas Alexandrinos, **349-351** et Honorium patriarcham Romanum, Theodorumque Paulum, et Petrum patriarchas Constantinopolitanos: quin etiam in Theodorum, Parani episcopum, et Hochroaium qui Simon Magus cognominatus est.

Fuit hic siquidem sacerdos Syrus heterodoxus, qui autumavit Christum ipsi in somno apparentem indicasse, istorum qui unam voluntatem assererent veram esse sententiam. Constantinopolim ergo accedens postquam contra heterodoxos statutum esset decretum, hæc narrans conatus est tueri sententiam Monothelitarum; quare ipsum anathemate devoverunt una cum sociis ipsius et sententiam ejus falsam rejecerunt, appellaruntque ipsum homines Simonem Magum. Cumque jam anathemate Monothelitas feriendi finem fecissent, considerunt, ut fidei Symbolum rectum, orthodoxum, sincerum, inculpatum ipsi componerent; dixeruntque: Credimus unam e [personis] Trinitatis esse Filium unicum qui est Verbum antiquum, æternum, Patri æqualis, Deus in persona una et hypostasi una; qui agnoscitur perfectus esse quod ad humanitatem suam, et perfectus quod ad divinitatem, in ea substantia quæ est Dominus noster Jesus Christus, duas habens naturas perfectas, duas operationes, et duas voluntates in persona una.

Idemque professi sunt cum concilio Chalcedonensi, videlicet Deum Filium ultimus temporibus assumpsisse ex Virgine, Domina **352** Maria sancta corpus humanum cum anima rationali, intellectiva: idque ex misericordia Dei in homines propitii: neque hoc pacto contigisse ipsi confusionem, nec corruptionem, nec separationem, nec divisionem; sed esse ipsam unum facientem, quæ hominem facere decet, in natura ipsius, et quæ Deum facere decet in natura ipsius, qui est Filius unicus, Verbum sempiternum, incorporatum, quod revera factum est caro, sicut dicit Evangelium sanctum: ita interim ut non recedat a gloria sua æterna, neque ipsam mutet, verum sit cum duabus operationibus, duabus voluntatibus, et duabus naturis, Deus et homo, quibus perficitur sermo verus: et utramque naturam operari cum communione alterius, duabus voluntatibus minime inter se contrariis, aut pugnantibus, altera aliud amplectente; verum manere voluntatem humanam in voluntate divina omnipotente. Quod nisi Verbum Dei, cum descenderet, assumpsisset hominem undique perfectum, fuisset salus nostra imago et phantasia. Quomodo autem conveniret beneficentiam præstanti, qui est medicus sapiens, revera sanitatem dans (secundum illud quod dicit Malachias propheta: Orietur Sol justitiæ, ejus nomen timebunt, qui sanabit ipsos, gestabitque ipsos alis suis), illud assumere in quo creaturæ antiquitas **353-355** noxa fuit, ut esset peccatum primum in homine penes arbitrium, voluntatem, et potestatem suam? Ac quomodo non esset hoc necessarium? Cum docuerit nos Dominus, qui est in sinu Patris, Filius qui solus est liber, non servus, verum seipsum servum fecit propter salutem nostram, dederitque nobis victoriam in illos qui loquentes dicant Adamum necessario peccasse; ac fuisse peccatum absque voluntate ipsius, neque fuisse in natura ipsius potestatem liberam, qua a lapsu cavere posset. Quo ipsorum dicto crimen et defectum impingunt Creatori, qui longe supra hæc est, atque Adamum in peccando excusant. Jam vero vi sententiæ eorum præcipue qui hoc asserunt, omniumque qui iis assensum præbent, necessario competit peccatum toti hominum generi. Nos autem dicimus in potestate Adami fuisse ut Creatoris mandatum servaret, nec non ut consilium mulieris rejiceret; verum non ita voluisse, sed cibum ex arbore et e manu mulieris accepisse, quemadmodum et mulier consilium serpentis secuta est, non necessitate naturæ, sed imbecillitate intellectus: fuitque hoc prima voluntate creaturarum videlicet Adami et Evæ, unde acceperunt plagam dolorificam, atque unde etiam medelam. Siquidem Dominus noster Jesus Christus morbos nostros et dolores nostros suscepit, sicut dixit Isaias propheta: Aspeximus eum nec **356** fuit ipsi species, nec pulchritudo, fuitque contemptibilis, ejus nulla habita est ratio. Inse est qui portavit morbos no-

stros, et dolores nostros suscepit; ejus vulnere omnes sanati sumus. Fuit enim ut ovis quæ ducta est ad mactationem, et ut agnus qui coram tondeute ipsum tacebat, ita nec os aperuit. In humiliatione ipsius sublatum est iudicium ejus. Jam vero intelligant filii Ecclesiæ Dei pie [ipsum] colentes, Jesu Christo Domino et Deo nostro esse duas naturas perfectas, duas voluntates et duas operationes revera, personam autem unam. Hoc est testimonium et fides concilii sexti sancti. Confirmarunt etiam quod confirmaverunt quinque concilia sancta priora; et anathemate devoverunt qui illud anathematizaret, et rejecerunt qui ipsum rejiceret. Quinetiam fidem Sophronii patriarchæ Hierosolymitani in medium prolatam receperunt et confirmarunt. Peracta sunt autem hæc negotia auxiliante Deo, et presente Constantino imperatore fidei, cui bene precati reversi sunt ad loca sua; idque imperii Constantini anno decimo tertio, chalifatu Moawiæ Ebn Abi Sofyani quarto. A concilio autem quinto episcoporum centum sexaginta quatuor, qui Constantinopoli convenerunt tempore Justiniani imperatoris Romanorum, ad sextum hoc ducentorum octoginta novem episcoporum, qui illidem convenerunt tempore **357-359** Constantini Imperatoris, centum sunt anni. Cumque peractum fuerit hoc negotium, tempore Agabii patriarchæ Romani sancti, mentionem fecerunt Damasci et Ægypti incolæ nominis Agabii patriarchæ Romani in diptycho, ab eo ad hoc usque tempus. Mortuus est autem Constantinus imperator fidelis postquam sexdecim annos regno potitus esset; regnavitque post ipsum in Romanos filius ipsius Justinianus annos duodecim: idque anno chalifatus Moawiæ Ebn Aby Sofyan octavo.

Accedentes autem quidam ad Justinianum imperatorem Romanum dixerunt: Sunt e Constantinopolitani quidam qui concilium sextum, quod fuit tempore patris tui Constantini, vituperent, ad falsum (confirmandum) convenisse eos asserentes. Mittens ergo Justinianus Imperator episcopos centum triginta convocavit, qui concilii sexti sententiam confirmarunt, et diris eos devoverunt, qui ipsi maledicerent, vel contradicerent; nec non sententiam quinque conciliorum priorum confirmarunt, et in eos qui ea anathematizarent, anathema dixerunt, dein reversi sunt.

Porro anno chalifatus Moawiæ septimo constitutus est Joannes patriarcha Hierosolymitanus, qui annos quadraginta sedit, dein mortuus est. Manserat autem sedes Hierosolymitana post mortem Sophronii usque dum sufficeretur Joannes sine patriarcha **360** annos viginti novem. Mortuus est etiam Georgius patriarcha Constantinopolitanus, cum annos decem eo munere functus esset. Anno chalifatus Moawiæ duodecimo creatus est Thomas patriarcha Constantinopolitanus, qui annos decem sedit (vel juxta aliud exemplar, viginti), dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem

vicesimo tertio addidit Molsamah Ebn Moehalled Ansartensis structuræ templi quod est Phustati Mesri, post Amrum Ebnol Asi, turrim, cui nomen suum inscripsit. Porro imperante Moawiah capta est Rhodos e terra Romanorum. Sub eodem chalifa eclipsin passus est sol, adeo ut apparerent stellæ, anno Heiræ quinquagesimo. Mortuus est autem Moawiah Ebn Abi Sofyan mense Rajeb anni Heiræ sexagesimi, octogenarius. Fuit autem obesus, clunibus magnis, statura brevis, voce elata, oculis exstantibus, pectore lato, barba proluxa, quam succo AlNil tingebat. Sepultus est Damasci. Satellitum præfectus ipsi fuit Yazid Ebnol Horri Al Abasiensis. Dein Kais Ebn Hamzah Hamadanensis. Tum Dahak Ebn Kais Pharensis. Janitor, Riyahus servus ipsius.

Chalifatus Yazidi Ebn Moawia.

Præstitis ipsi juramentis inauguratus est Yazid Ebn Moawia Ebn Abi Sofyani cui mater fuit Misua, filia **361-363** Yahdaki Calbensis; mense Rajeb anni Heiræ sexagesimi. Porro interfectus est Hosain, filius Alis Ebn Abi Talebi Carbalæ e ditione Eraki, die decimo Moharra anni Heiræ sexagesimi primi, annos habens sexaginta tres, caputque ipsius Damascum delatum circa urbem gestatum est. Occiso autem Hosaino Ebn Ali Ebn Abi Talebi, prodiens Abdallah Ebnol Zobair Ebnol Awami Meccæ, imperium sibi vindicavit. Mater ipsi fuit Asma filia Abi Becri just. Hic cum litem suam excitasset, mortuus est Yazid Moawia filius, cum præfuisset annos tres et menses 8. Post ipsum [imperio] substituitur filius ipsius Moawias Ebn Yazid Ebn Moawia quadraginta dies. Fuit ipsi satellitum præfectus, Hamid, Ebn Charbat Ebn Yalidæ Calbiensis; dein Amer Ebn Abdollahi Hamadanensis. Janitor, Safwan libertus ipsius.

Chalifatus Merwani Ebnol Hacemi.

Inauguratus est Merwan Ebnol Hacemi Ebn Abil' Asi, Ebn Ommaia, Ebn Abd-Shemsi, cui mater erat Amenah filia Aikemæ, Ebn Safwan Alcatani, mense Rajeb anni sexagesimi quarti: Abdollah autem Ebn Zobair Meccæ se continebat; neque permissum erat Damasci aut Palæstinæ incolis peregrinationes obire, impediendo ipsos Merwano, Ebnol Hacemi, propter Abdollahum Ebnol Zobair. Commissumque **364** est prællum Marj [prati] Rahet cum Dadako Ebn Kais Pharensi. Mortuusque est Merwan Ebnol Hacemi, mense Rabia prioris anni sexagesimi quinti, cum fuisset præfectura ipsius novem mensium. Obiit annos natus sexaginta unum. Fuit autem procerus, rufus, oculis glaucis. Sepultus est Damasci. Satellitio ejus præfuit Yaya Ebn Kais Asanensis. Janitor ipsi fuit Abusahel Niger, libertus matris ipsius.

Chalifatus Abdil Maleci Ebn Merwan.

Inauguratus est Abdil Maleci Ebn Merwan Ebnol-Acemi, Ebn Abil' Asi, cui mater Ayesshah filia Moawia, Ebn Mogiræ Ebn Abil Asi, Ebn Ommaia Ebn Abd Shemsi, anno sexagesimo quinto. Mittens

A hic Hierosolyma templum auxit donec petram in ipsum inferret hominesque Hierosolyma peregrinari jussit, Meccham vero adire vetuit propter Abdollaum Ebn Zobair. Idem Abdol Malech Ebn Marwan convocatis Damasci Christianis petiit ab ipsis Ecclesiam Sancti Johannis, quod juxta templum magnum erat. Qui cum Chaledi Ebnil Walidi scriptum attulissent, multum illis pecuniæ obulit, quo similem sibi ecclesiam quacunque Damasci parte vellent, exstruerent: cumque hoc nollent, dimisit ipsos. Porro mortuus est Thomas patriarcha **365-367** Antiochenus, cum munus illud viginti annos obiisset. Anno ergo chalifatus ipsius primo, constitutus est Georgius patriarcha Antiochenus, qui annos viginti quatuor sedit, dein mortuus est. Eodem anno creatus est Joannes patriarcha Constantinopolitanus, qui cum annos triginta quinque sedisset, mortuus est. Et mortuus est Justinianus imperator Romanus: post quem regnavit Leo tres annos, dein mortuus est; post quem imperavit Tiberius Romanis septem annos, idque anno chalifatus Abdil Malech filii Merwani decimo tertio. Misit autem Abdol Malech Hejajium Ebn Yuseph, Meccham, oppugnatum Abdollahum Ebn Zobair in templo Mecchano, in quod saxa projiciens Hejajius ipsius fastigium dejecit. Metuens ergo Abdollah ne in ipsum corrueret ædes, egressus est. Dixitque ipsi mater ipsius: Fili mi, si veritatem propugnas, veritas in manu tua erit, prodi ergo ad ipsos: siquidem occisus fueris, martyr eris, cum veritatis gratia interfectus sis. Cui ille: Mater, non timeo ego cadem, ægre autem fero ut ignominia exponar. Respondit illa: Fili mi, ovis ubi jugulata fuerit non timet excoriationem. Fertur etiam mater ipsi musci libram bibendam dedisse. Tum ad Hejajium prodiens pugnavit donec interficeretur, crucique Mecchæ affixus est. Olfaciebantque homines e corpore ipsius musci odorem diebus multis.

Occisus est autem **368** Abdollah Ebn Zobair mense Iomada priori, anni Heiræ septuagesimi tertii, in chalifatu Abdil' Malec Ebn Merwan. Porro eclipsin passus est sol adeo ut apparerent stellæ die lunæ, ultimo Iomadæ prioris, anni Heiræ septuagesimi quarti. Fuit autem in Ægypto Abdol Aziz Ebn Merwan frater Abdil Maleci, qui templum magnum quod Phustati fuit dirutum [de novo] exstruxit. Apparere autem in ipso cœperat lepra, quare urbem Holwan ipsi elegerunt medici: in qua ergo loca consessus ædificavit, nec non piscinam grandem quæ ibidem est, atque ad ipsam, aquam e fontibus qui in monte, Al Mokattam appellato, sunt, derivavit per fornices, quos usque ad piscinam exstruxit: super quibus et solium vitreum fecit. Erogavitque Holwani aureos millies millonos: plantavitque in ea dactylos: singulis autem diebus Jovis inde Phustatum equitans, ibi reliquum diei istius cum nocte insumpsit, dein oratione diei Veneris peracta revertebatur Holwanam. Struxit etiam

ibidem columnam qua mensuratur aquæ Nili Ægyptiaci incrementum. Fuerunt autem ipsi duo cubicularii Christiani Melchite, quibus petentibus ut sibi extruendæ ecclesiæ copiam faceret, illud concessit. Struxerunt ergo ecclesiam Sancti Joannis, Holwani; quæ ecclesia parva est, atque appellata fuit ecclesia Duorum Cubiculariorum. Statuit idem ut Ægypti **369-371** tributum [diversis] vicibus penderetur, singulis scilicet diebus Veneris pars, metu ne lite aliqua suboriente regi pecuniis opus esset; neque ita facere destitit donec interficeretur Abdollah Ebnol Zobair, et absolutum esset Abdil Maleco Ebn Merwani imperium. Profectus autem Abdol Aziz Alexandriam anno septuagesimo quarto, viros regionis istius primarios prehensos in vicos et villas distribuit; unicuique villæ, secundum rationem ædium ac vinearum, ac generum frugum, certam pecuniæ summam imponens. Pontem etiam extruxit qui supra rivum Amiril Mumenin [imperatoris fidelium] extenditur. Fuitque illi in animo ponte qui Phustati est inutili reddito illum Holwani figere. Portus etiam abolitos eo transferre, nec non fora et mercatores, quo Phustatum nihili redderet; quod tamen perficere non potuit. Scriba ipsi fuit Jacobita quidam nomine Athanasius, cui roganti ut ipsum ecclesiam extruere in Kasril Shamaa [arce candelæ] permitteret, annuit. Extruxit ergo ecclesiam Sancti Georgii, nec non ecclesiam Abukiri quæ intra arcem est, juxta Ashabol Rabiat [al. Rebat]. Fertur ecclesia Abukiri, reliquiis ecclesiæ Sancti Georgii exstructa. Obiit autem eo tempore Abdol Aziz Phustati, atque in ea sepultus est die lunæ mensis Iamada prioris duodecimo, anni octogesimi sexti, annos natus viginti duos. Obiit autem Abdollah Ebn Merwan, **372** mensis Shawali decimo, anni Heiræ octogesimo sexto, annos natus sexaginta duos. Chalifatus ipsius annorum fuit viginti. Fuscus fuit, staturæ quadratæ, barba prolixa, ventre prominenti. Sepultus est Damasci. Satellitum ipsi præfectus fuit Yazid Ebn Abi Jalsæ Sacsacencis: dein Abdolol Ebn Yazid Hacemencis. Janitor, Abul Rogairaga cervus ipsius.

Chalifatus Al Walid Ebn Abdil Malec.

Juramentis illi præstitis inauguratus est Al Walid Ebn Abdil Malec Ebn Merwan; cui mater fuit Waladah filia Abbasi Ebn Harbæ, Ebn Hareth Abasita, eo tempore quo decessit Abdolol Malec Ebn Merwani; imperavitque annos novem et menses novem. Mittens hic Hierosolyma templum Hierosolymitanum extruxit, atque opere albario ornavit, petra in medio templi collocata, quam etiam ædificio cinxit, quod marmore inerstavit; quin et testudinem, quæ Christianis erat in ecclesia quam Bnal Beci habuerunt et ex ære conflata, ac deaurata erat, dirutam petræ superimposuit; ad petram peregrinationes ab hominibus institui jussit. Mittens etiam ad Korram Ebn Shebali, Abbasidam, qui tunc temporis ipsius nomine Ægypto præfuit, templum

A magnum totum diruit, atque **373-375** illud quod jam ibi est extruxit aut ornavit; columnarumque quæ in consessu Kaisi sunt capita deauravit; neque est in templo columna aliqua capite deaurato nisi in loco isto. Transtulit etiam suggestum dum templum dirueret, in [locum dictum] Kaisariatol 'Aul, ibique orabant homines, ibique diebus Veneris conveniebant, donec fabricam suam perfecisset: manet autem testudo in Kaisaria in hunc usque dies. Voluit etiam Walid templum quod Damasci est construere; Christianis ergo accersitis dixit: In animo nobis est templo nostro addere ecclesiam hanc, Sancti Joannis scilicet (erat autem ecclesia valde pulchra, cui in tota ditone Damascena par alia non fuit), vobis autem pecuniam dabimus qua etiam ipsi similem ubicunque velitis ædificare possida: vel, si velitis, pretium ejus vobis numerabimus: obtulitque ipsis quadragies mille aureos. Illi autem abnuentes dixerunt: Nobis pactum est; ac Chaledi Ebn Walidi libellum in medium protulerunt. Quamobrem iratus Walid ipse surgens trabem manu sua rescidit, nec non laterem, unaque cum ipso [ecclesiæ] diruendæ operam dederunt: itaque a parte orientali templum et adytum totum auxit [parte] ecclesiæ ipsorum, eo quo se habet modo. Anno chalifatus ipsius tertio constitutus est Theodorus patriarcha Hierosolymitanus; annos **376** triginta quinque sedit, dein mortuus est. Eo tempore imperavit Romanis Justinianus, qui cum sex annos regnasset, mortuus est. Obiitque Walid Ebn Abdil Malec mense Iomada posteriori anni nonagesimi sexti Heiræ, annos natus quadraginta tres. Corporis [statura] perfecta fuit, barba grandi, cani admisti erant: sepultus est Damasci. Satellitum ipsi præfectus fuit Caab Ebn Hazen Abasensis. Janitor, Saad libertus ipsius.

Chalifatus Solimani Ebn Abdil Malech.

Inauguratus Soliman Ebn Abdil Malech Ebn Merwan, cui mater Waladah filia Al Abasi Ebn Bahræ Abasensis mense Iomada posteriore anni Heiræ nonagesimi sexti. Fuitque imperium ipsius annorum duorum et sex mensium. Ejus tempore fuit Philippus imperator Romanorum, qui Maronita fuit. Annos duos cum dimidio imperavit. In Ægypto vectigali, nomine Solimani Ebn Abdil Maleci, præfectus fuit Asamah Ebn Zaid Tannuchiensis. Hic ad Solimanum scribens, certiore ipsium fecit columnam mensurandæ aquæ quam Holwani crexerat Abdol. Aziz Ebn Merwan nulli usui inservire; ad quem ergo rescribens jussit ipsum columnam extruere in insula quæ inter fluvium Fustati et fluvium Allizæ interjacet. Extruxit ergo Asamah anno nonagesimo septimo columnam quæ ad introitum **377-379** Jizi est, qua hodie metuntur, vocaturque Alkadim [antiqua]. Anno chalifatus Solimani tertio constitutus est Stephanus patriarcha Antiochenus, qui annos triginta septem sedit, dein mortuus est. Obiit autem Soliman Ebn Adil Malec mense Safar anni Heiræ nonagesimi noni, annos natus triginta novem:

plexa est Nubia; et quotiescunque moreretur in aliqua Ægypti urbe episcopus, alium ipsis constituerebat Jacobitarum patriarcha. Adeoque facta est Ægyptus tam superior quam inferior Jacobitica, excepta ecclesia Michaelis, quæ in Kasril Shamai [Arce candela] fuit. Illam scilicet retinuerunt Melchitæ, atque in ea orabant. Cumque moreretur ipsis episcopus, ad **388** Tyri metropolitam mittebant qui ipsis episcopum ordinaret. Neque ita se habere desit Melchitarum in Ægypto et Alexandria status usque ad Kozmam patriarcham. Porro anno chalifatus Heshami decimo septimo constitutus est Elias patriarcha Hierosolymitanus, ubi annos triginta quatuor sedit, dein mortuus est. Obiit autem Heshamus mense Rabia posteriori anni Hejræ centesimi vicesimi quinti, cum annorum esset quinquaginta trium: sepultus est Rosafæ in ditone Al Rakk. Rufus fuit, strabus, facie deformi, indolis pravæ, avarus, opum corrasor. Satellitum ipsius præfectus fuit Caab Ebn Hamed. Janitor, Galeb, libertus ipsius. Qui maxima apud ipsum gratia pollebat Saïd Ebnol Walid Al Abrash, Calbensis. Scriba, Salem Ebn Abdil Aziz.

Chalifatus Alwalidi Ebn Yazidi.

Inauguratus est Al Walid Ebn Yazidi, Ebn abdil-Malec, Ebn Merwan, cui mater Ommol' Hajaji, filia Mohammedis Ebn Yusef, Ebnol' Haceni, Ebn Abi Okail, Thakafensis. Fuit hic stolidus, fatuus, lusu deditus: imperavit annum et tres menses, dein convenientes homines qui facta ejus improbarent ipsum interfecerunt Jomada posteriori, anni centesimi vicesimi sexti; projectusque est in Bohaira regione Damascena; **389-391** annorum fuit quadraginta. Accidit ergo in Syria contentio et motus. Facie erat pulchra, lingua eloquenti, statura perfecta. Satellitum ipsi præfectus fuit Abdorrahman Ebn Homaidi, Calbensis. Janitor, Katrus libertus ipsius.

Chalifatus Yazidi Ebnol' Walidi.

Inauguratus est Yazid Ebnol' Walid Alnakes, qui est Yazid Ebnol' Walid Ebn Abdil Malec, Ebn Merwan; cui mater Persa fuit, videlicet Shakhud, filia Phiruzi Cesræ regis Persarum, filii Yazdejerdi, filii Sbariar; cui avia fuit filia Mauricii imperatoris Romanorum: atque ita dicere solebat: Sum ego filius Cesræ et filius Merwani, mihiq; avus Mauricius, et avus Sasan. Præfectus imperio fuit, mense Rajeb, imperavitque menses quinque, dein mortuus est fine mensis Dulkaade anni Hejræ centesimi vicesimi sexti, annos habens triginta; sepultus est Damasci. Satellitum ipsi præfectus fuit Yazid Ebnol' Sammatjy chæmensis: Janitor Salam libertus ipsius.

Chalifatus Merwani Ebn Mohammed [cognominati Al Jaadi].

Mortuo Yazido Alnakes, juramento fidelitatis præstito [chalifam renuntiant] homines in **392** Syria Abrahamum filium Al Walidi Ebn Abdil Maleci; at cum quatuor menses imperasset, imperio exuerunt. Venitque Merwan Ebn Mohammed, Ebnol'

Haceni Ebn Armenihi (cui mater erat Arina, quæ uxor fuerat Mosabi Ebnil Zobair, at postquam ille interficeretur Mohammedi Ebn Merwani, Ebnil Haceni). Merwanus iste cum in Syriam venisset juramentum fidelitatis ipsi præstiterunt e Damascenis quidam, contradicente Solimano Ebn Heshami, Ebn Abdil Malec, aliisque Ommaidarum. Tum congregatis contra ipsum Syriæ incolis, et plerisque eorum qui ab Hashemidarum partibus starent in Chorasano, fugerunt ipsius coplæ, casique sunt exercitus ejus, interficientibus Chorasanicis magnam e Syriæ Damascenæ et Eraki inertia multitudinem, quorum et opes diripuerunt, mulieresque ac liberos captivos duxerunt. Imperavit Merwan annos quinque: bellis interim, oppugnantibus undique ipsum regionum [diversarum] incolis, vexatus. Deinde, cum ab Al Zab Musilam fugeret, inde in Mesopotamiam, deinde per Syriam transiens, donec in Ægyptum perveniret, missi post ipsum Saldum usque Hashemidarum exercitus ipsam quæsitum assecuti sunt eum in vico quodam Ashmuri, cui nomen Busir Kurindes, ubi occisus est, cum annorum esset sexaginta novem. Cædis ipsius cura commissa fuit Amro Ebn Ismael Salmenensis. **393-395** Cognominatus autem est Merwan Al Jaadi, quia in ipsum resque ipsius potestatem præcipue habuit Al Jaad Ebn Darhami. Satellitio ipsius præfuit Al Cauthar Ebn Al Aswad, Anawensis. Janitor ejus fuit, Saklab libertus.

Chalifæ Abbasidæ.

Chalifatus Abil' Abbas AlSaffahi. Fuitque juramentum fidelitatis præstitum Abil' Abbaso (qui est Abdollah Ebn Mohammed, Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol' Abbasi, Ebn Abdil Motallabi, cui mater Radiah filia Abdollahi, Ebn Obaidollahi, Ebnil Abbasi, Ebn Abdil Maddeni, Ebnil Daiani, Harthensis), Cusæ die Mercurii, undecimo mensis Rabia posterioris anni Hejræ centesimi tricesimi secundi. Hic equo ad templum vectus die Veneris ad homines, pedibus stans sermonem habuit, cum Ommaidæ sedentes orationes suas habere solerent. Misit hic exercitus contra Yazidum Ebn Omar Ebn Abi Horairæ Wasetum: misit etiam patrum suum Abdollahum Ebn Ali contra Merwanem Ebn Mohammed, quem in fugam dedit, donec ipsum Mesopotamia et Syria expelleret. Tum Salehum Ebn Ali misit, qui eundem in Ægyptum ius-cutus est, primæ ejus aciei præfecto Abu Auno, donec ipsum interfecisset. Romani autem cum mortuo imperatore Leone multi **396** illos male tractarent, ac turbatæ essent ipsius imperii res, virum quemdam e Marashi incolis nomine Artabatam sibi præfecerunt, cujus imperium turbis plenum fuit tempore Abil Abbasi et Mansoris. Condidit autem Abul Abbas in Anbaro urbem quam Hashemiam appellavit. Fuit chalifatus ipsius annorum quatuor, et novem mensium: mortuus est in Anbaro, die Dominico, mensis Dil Hujjæ duodecimo, anni Hejræ centesimi tricesimi sexti, sepultus in

urbe Hashemia. Fuit Abul Abbas procerus, facie pulchra, statura perfecta. Satellitum ipsi præfectus fuit Abdol labbar Ebn Abdor-Rahmani, Azdensis : Janitor, Ebn Gaffan libertus ipsius.

Chalifatus Iaafari Almansuri.

Confecerat Abul Abbas testamentum in quo hæredem constituerat fratrem suum Abi laafar, Abdollahum Ebn Mohammed, Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol Abbasi (cujus mater concubina fuit, nomine Salamah filia Bashari, quæque Basoræ nata fuit), eolemque patruo suo Isæ Ebn Ali, Ebn Abdollahi Ebnol Abbasi tradito; Ubi (inquit) mortuus fuero, homines fidem juramento obstringere facias illi cujus in hoc testamento mentio facta est. Ubi ergo e vivis excesserat Abul Abbasi, fidem dare fecit Isa Ebn Ali Hashemidas, qui Anbari erant, ducesque **397-399** Abi laafaro Abdollaho Ebn Mohammedi. laafar autem tunc temporis peregrinationem religionis ergo instituerat, comitante ipsum Abu Moslemino. Litteris ergo scriptis hujus rei certiore ipsam fecerunt, cujus ubi notitia ad ipsum pervenit, juramentum ipsi præstiterunt Abu Moslem, cæterique, qui cum ipso erant duces. Anbarum ergo tendit. Fuit autem Abdollah Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol Abbasi in Mesopotamia [ibique] sibi imperium vendicavit; ad quem mittens Abu laafar Abu Moslemum, ipsum profligavit. Reversusque est Almansur Cufam. Tum Bagdadum urbem condidit, quam Medinatol' Salam [id est urbem pacis] appellavit. Vocata est autem urbs Bagdad ideo quod in ea esset monachus quidam nomine Bagdad; cui claustrum erat in terræ amplæ ac pulchræ medio, qui locus cum Abi laafaro placeret, ipso delineato, in eo urbem condidit, quæ Bagdad appellata est nomine monachi; quasi dicat: Exstruxit Abu laafar urbem in loco Bagdadi monachi. Anno chalifatus Abi Iaafari Almansuri primo, constitutus est Prophylactus patriarcha Antiochenus, qui annos octodecim sedit, dein mortuus est. Ejusdem anno vicesimo constitutus est Theodorus patriarcha Antiochenus, qui annos viginti tres sedit, dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem quarto constitutus est Balatianus patriarcha Alexandrinus, **400** qui et medicus fuit: annos quadraginta sex sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem primo constitutus est Theodorus patriarcha Constantinopolitanus; qui annos viginti sex sedit, dein obiit. Non autem mihi scire contigit nomina patriarcharum Constantinopolitanorum a tempore quo mortuus est Theodorus ad hoc usque quo hunc librum composui, ut nec patriarcharum Romanorum, a tempore Agabii patriarchæ Romani; nec quid de ipsis narretur. Anno chalifatus ejusdem Almansuri vicesimo constitutus est Georgius patriarcha Hierosolymitanus; qui annos triginta sex sedit, dein mortuus est. Mortuus est etiam Artabatus Romanorum imperator, post quem iisdem imperavit Constantinus filius Leonis. Porro peregrinationem instituit Almansur anno Hejræ

centesimo quinquagesimo octavo, obiitque Mechæ mensis Dil Hajjæ nono, annos natus sexaginta octo, cum chalifatu functus esset annos viginti duos. Oravit pro ipso filius ipsius Salehus; sepultusque est Mechæ juxta puteum Maimonis. Fuit Abu laafar Almansuri procerus, fuscus, raris mystacibus, barbæ parte anteriori proluxa. Satellitio ipsius præfuerunt Abdol labbar Ebn Abdorrahman, Azdensis, Ebn Caab, Ebn Musa, Tamimensis et AlMosaiyeb AlZahari, Dabbensis. Janitor ejus fuit Abul Chatib Marzuc libertus ipsius et, post ipsum AlRabius libertus ipsius.

401-403 *Chalifatus AlMohdii.*

Mortuo Mecchæ Almansuro fidem obstrinxerunt Saleb Ebnol Mansur; et Isa Ebn Musa, AlMohdio Ebn Mohammed, Ebn Abdollah, Ebn Mohammed, Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol Abbasi; cui mater erat Omno Musa, filia Almansuri, Ebn Abdollahi, Ebn Sahwi Hamyarensis, Ebn AlRoaini. Peregrinationis ergo [ritus] hominibus perfecit Saleb Ebn Almansuri: vel referentibus quibusdam, Mohammed, Ebn Yabya, Ebn Mohammed, Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol Abbasi: et ad AlMohdii obsequium invitavit. Nuntium autem ad AlMohdium, qui Bagdadi tunc erat, pertulit Monarah Almansuri servus. Præstita ergo sunt illi juramenta Bagdadi, ultimo DilHajjæ, anno centesimo quinquagesimo octavo. Porro mortuus est Constantinus Leonis filius Romanorum imperator, succedente ipsi in imperio filio ipsius Leone, filio Constantini, filii Leonis. Fuit autem AlMohdii chalifatus annorum decem cum mense et sexdecim diebus. Obiit mense Moharram anni Hejræ centesimi sexagesimi noni, cum annorum esset triginta novem, idque in vico dicto AlRud e terra Masabdan, ubi et sepultus est. Fuit idem facie, corpore, et statura pulchris, in oculo dextero albuginem **404** habens. Satellitibus ipsius præfectus fuit Nas Ebn Nosair, Ebn Malec, Chozenensis; eoque mortuo Hamzab Ebn Malec, Ebn Abdollahi, Ebn Malec. Janitor ipsius AlRabius libertus ipsius: dein AlHosaia Ebn Rashed libertus ipsius.

Chalifatus Musæ AlHadi.

Mortuo AlMohdio in AlRud regionis Mosabdan oppido, suffectus est Musa Ebnol Mohdi, cui mater concubina, nomine Alehizaram, filia Alæ natus Jorfæ e regione Yaman. Fuit autem Musa AlHadii in regione Jurjan bello Madar Hormozo domino Tabarestani inferendo occupatus. Juramentum ergo fidelitatis erga fratrem suum ab his qui aderant Hashemidis, ducibusque suis exegit Harun Mohdii filius, misso Salmatol Wasiph Mohdii liberto, qui veredis præfectus erat, quo nuntium ad Musam perferret, reversusque est Harun Ebnol Mohdi cum ducibus Bagdadum, donec adveniret Musa AlHadi. Fuit chalifatus ipsius mensium quatuordecim. Obiit autem Musa AlHadi extra Bagdadum loco quem Isabad vocant; ibidemque sepultus, cum annorum esset viginti quinque: pulcher fuit, eques, corpore

valens. Satellitibus ipsius præfectus fuit Abdollah Ebn Hazem, Ebn Hozaimah, Tamimensis : deinde ipso abdicatione Abdollah Ebn Malec, Chozaensif. **405-407** Janitor ipsius Al Rabijs ; tum eo mortuo munere illo functus est AlFadlus Ebnol Rabii.

Chalifatus Haruni AlRashidi.

Tum præstito juramento fidelitatis evectus est AlRashid, AlMohdii filius, cui mater fuit AlChaizaran, ad chalifatum eadem nocte qua obiit Musa AlHadi, nempe die Veneris decimo quarto mensis Rabii prioris, anno centesimo septuagesimo, qua etiam nocte natus est ipsi filius AlMamun. Hic rerum gerendarum curam commisit Yahyæ Ebn Chaled, ebn Bormac : novies in chalifatu suo peregrinationem obiit : octies Romanorum ditiones bello aggressus est. Tum in Bormacidas iram concepit mense Sasar anni Hejrae centesimi octogesimali septimi. Fuit chalifatus ipsius annorum viginti trium cum duobus mensibus et diebus sexdecim. Porro mortuus est Leo Constantini filius Romanorum imperator, succedente ipsi in imperio Nicephoro Stiraki filio, qui cum inducias ab AlRashido poteret, ipse cum eo ad triennium inducias fecit. Ægypto, nomine AlRashidi, præfuit Musa Ebn Isa Hashemida ; qui templi magni, quod Mesri est, partem posteriorem ædificiis auxit, eo quo nunc se habet modo. AlRashid autem cum Musam Ebn Isæ loco abdicasset **408** Abdollahum Ebnol Mohdii præfecit. Porro dono dedit Abdollahus AlRashido puellam ex Yamanensibus, qui inferiorem terræ Ægyptiacæ partem [incolunt], quam, cum forma excellens et formosa esset, valde amavit AlRashid, eadem cum morbo gravi laboraret, nec prodesset ipsi ulla medendi ratio quam adhibuerunt medici, AlRashido dixerunt : Ad Abdollahum deputatum Ægypti tuam mittas, quo ad te aliquem e medicis Ægyptiacis mittat : talis siquidem huic puellæ medendæ magis idoneus erit quam medici Erakenses. Misit ergo AlRashid ad Abdollahum Ebn AlMohdi, ut medicorum Ægyptiacorum peritissimum exquirens eum ad ipsum mitteret, atque insuper, quomodo se haberet atque affecta esset puella, ipsi indicavit. Accersens ergo Abdollahus Balatianum patriarcham Alexandriae, Melchitam, qui rei medicæ peritus fuit, quomodo se haberet puella, qualique morbo affecta, ipsi indicavit et ad AlRashidum misit. Qui ergo secum tortas Ægyptiacas duras et muriam assumens, ubi Bagdadum pervenisset, ad puellam ingressus ipsi tortam rusticam, et muriam comedendam dedit. Unde ad temperamentum suum primum rediit, recedente ab ipsa morbo : quare ab eo tempore ex Ægypto ad penarium regionum portari solent tortæ asperæ et muria. AlRashid autem Balatianum patriarcham multis nummis donavit. Scriptis etiam **409-411** litteris mandatoriis [quibus] omnes ecclesias in regione Jacobitarum quas [Melebitis] ablatas possederant, reddi [jussit]. Reversus ergo Bala-

tianus in Ægyptum ecclesias repetit : mortuusque est cum munere patriarchali functus esset annis quadraginta sex. Constitutus est post ipsum patriarcha Alexandrinus Eustatius, idque anno chalifatus AlRashidi decimo sexto. Fuerat autem Eustatius iste linarius, qui cum in domo in qua linum contondere solebant, thesaurum invenisset, monachatum in monasterio AlKosairi amplexus est, factusque monasterii præfectus in eo ecclesiam duorum Apostolorum extruxit ; episcopo etiam cubiculum fabricavit, ac postea Alexandriae patriarcha constitutus est ; ubi cum quatuor annos sedisset, mortuus est. Successitque ipsi in eodem patriarchatu Christophorus : idque anno chalifatus AlRashidi vicesimo. Deinde paralyti correptus est Christophorus patriarcha, adeo ut hominum manibus gestaretur ; quare quidam nomine Petrus episcopus constitutus, cathedræ patriarchali insedis ipsius vice episcopos ordinavit. Sedit autem Christophorus annos triginta duos, dein mortuus est. Porro anno chalifatus AlRashidi octavo constitutus est Theodoritus patriarcha Antiocheus, qui annos septemdecim sedit, dein mortuus est. Chalifatum etiam tenente AlRashido eclipsia passus est **412** sol post preces pomeridianas, adeo ut apparerent stellæ ; quare Deum cujus nomen gloriosum est, invocaverunt homines, eique supplicarunt. Quinetiam contra AlRashidum in Chorasano prodiens Rapheus Ebn Lithi eam occupavit : quamobrem cum Chosaranum tenderet AlRashid, Georjani morbo correptus, Tusum se recepit, AlMamune cum exercitu magno Merawum misso. Obiitque AlRashid mense Jomada posteriori anni centesimi nonagesimi tertii, annos habens quadraginta sex. Sepultus est Tusi in urbe AlTiran. Juramentum autem fidelitatis præstiterunt qui aderant ex ipsius filiis, domesticis ac ducibus, Mohammedi Ebn Zobaidæ filio ipsius, reversusque est AlPhadlus Ebnol Rabii cum hominibus Bagdadum. Fuit AlRashid statura perfecta, facie venusta, barba nigra, coma spissiori, quam, cum peregrinaretur, radebat. Satellitibus ipsius præfuit AlKajem Ebn Nasri, Ebn Maleci, tum Hamzah Ebn Hazemi, Ebn Chaidillahi, Ebn Maleci ; deinde Haphedh Ebn Omari Ebnol Shojsiri. Janitor ipsius fuit Bashar Ebn Maimun, Ebn Mohammed, Ebn Chaled, Ebn Barmaci. Tum rediit AlPhadl Ebnol Rabii ad Janitoris munus.

413-415 *Chalifatus Mohammedis AlAmni.*

Perlatum est nuntium mortis AlRashidi Bagdadum die Mercurii, qui duodecimus fuit ante finitum mensem Jomadæ posteriorem. Cum convenisset ergo populus, filius ejus Mohammed ascenso suggesto illud publicavit. Ipsumque eodem die chalifam salutarunt homines. Orta est autem inter ipsum et AlMamunem dissensio. Mater Mohammedis AlAmni nomine erat Ommo laafar, filia Abi laafar AlMansoris. Misit ergo Mohammed AlAmni in Chorasani regionem Alim Ebulsa,

Ebn Mahan, bellum AlMamuni illatum; Mamu A
vero Marwa misit Tdhaherum Ebnol Hosain Ebn
Saab AlBusjensem, qui Ali Ebn Isæ cæso, Moham-
medis AlAmîni copias in fugam vertit; Bagdadum-
que profectus adiungentibus se ei Hazimab Ebn
Ayoni et Homaido Ebn Abdil' Hamid Tusensi.
Salutatusque est AlMamun chalifa Chorasani anno
centesimo nonagesimo sexto, ac pertingente dis-
sensione Bagdadum usque occisus est ibi Moham-
med AlAmin die Sabbati, quinto ante finitum men-
sem AlMoharram anno centesimo nonagesimo
octavo. Fuit chalifatus ipsius usque ad eadem
ipsius annorum quatuor cum octo mensibus ac
sex diebus. Annos tunc natus fuit viginti octo.
Porro mortuus **416** est Nicephorus Estabraki fi-
lius Romanorum imperator, imperante post ip-
sum Romanis Estabrako Nicephori, filii Estabraki,
filio. Anno chalifatus Mohammedis AlAmîni tertio
constitutus est Thomas (cui cognomen Tamrikus)
patriarcha Hierosolymitanus; ubi annos decem
sedit. Fuit Mohammed AlAmin facie pulchra, corpore
intero, colore candido, pinguis, corpore
robusto, digitis elegantibus. Sepultum est corpus
ipsius Bagdadi, caput autem Chorosanum perlatum.
Satellitibus ipsius præfuit Ali Ebn Isæ, Ebn Ma-
han. Janitor ipsius, AlFadlus Ebnol Rabîæ; maxima
apud ipsum gratia pollebat AlFadlus Ebnol Rabîæ.

Chalifatus AlMamunis.

Præstitis juramentis chalifa renuntiatus est Al-
Mamun in Chorasani (estque ipse Abdollah, Ebn C
Harun AlRashidi, Ebn Mohammed AlMohdi, Ebn
Abdollah, Ebn Harun, Ebnol Mansur, cui mater
fuit Marajel AlBadegisensis) anno centesimo nona-
gesimo sexto. Interfectus est autem Mohammed Afî-
Amîn, frater AlMamunis Bagdadi sub fine mensis Al-
Moharram, anno centesimo nonagesimo octavo oc-
cupante Tdhahero Ebnol Hosain urbis partem orien-
talem, Hozaima occidentalem, atque Homaido Ebn
Abdillamid Tusensi quatuor ab eadem parasangis
sedente. **417-419** Præfectusque est AlHosain
Ebn Sabl Erako, in cujus potestatem venerunt Eraki
ditiones unaque alie. Fuerunt autem regiones om-
nes dissidiis plenæ, cum in singulis essent qui sibi
imperium vendicarent tam ex Ali prognatis quam
aliis. Discedens autem AlMamun e Chorasano Bag-
dadum pervenit, mense Saphar anni ducentesimi
quarti, satellitibus suis præfecto Tdhahero Ebnol Ho-
sain, hominesque ad unum omnes securos esse jussit.
Superavit etiam Abrahamum Ebnol Mohdi, qui Ebn
Shaklah audit, qui imperium sibi vindicaverat,
atque imperator fidelium appellatus fuerat. In
cæteras etiam regiones cum copias mitteret, sub-
jugatæ sunt ditiones omnes, eoque audito manus
dederunt quotquot sibi potestatem arripuerant, et
seditionibus finis impositus est. Dixit Abu Isaac
Abraham Ebn ol Mohdi, qui Ebn Shaclah appella-
tus est. Non desierunt epistolæ inter homines hæc
forma inscribi, Ab N. Ebn N. ad N. Ebn N. aut
ab Abi N. ad Abi N. aut ad Abi N. ab Abi N. aut

ad Abi N. ab N. Ebn N., sine ulla in titulis com-
precatione, usque ad eadem Mohammedis AlAmîni;
meminitque cursorum Bagdadi præfectum litteras
ad ipsum a Dil' Riyasatâini [duos principatus ha-
bente] AlPhadlo curasse sic inscriptas: Abi I-aaco
quem conservet Deus excelsus ab Abi Abharo.
Quarum (inquit Abu Isaac) **420** ubi inscriptionem
viderem, ipsas ad patrum meum Solimanum
misi, quo ipsi ut novum quid ostenderem, cumque
ad ipsum pervenissent litteræ meæ, attulit mihi
janitor ipsius alias a Dil-Riyasatâin ad ipsum mis-
sas, eodemque modo quo quas ad me dederat in-
scriptas. Atque ex eo tempore in inscriptionibus
litterarum suarum comprecationes adhibere con-
sueverunt. Porro in Ægypto fuit Mohammed Ebnol
Sarii, Ebnol Hacemi, qui rebellis factus, se-
que ab AlMamunis obsequio subducens, Ægyptum
occupavit, quam et ante ipsum occupaverat pater
ipsius AlSarius: misit ergo AlMamun, Obaidallahum
Ebn Tdhaheri in Ægyptum; qui eo perveniens
Ebnol Sarium salutavit, utpote qui eo tem-
pore quo Ægyptum ingressus est Obaidallah, præ-
fectus fuerat. Hic ergo Ægyptum ingressus col-
lectas opes Bagdadum ad AlMamunem abduxit.
Idemque, copia per litteras ab AlMamune scriptas
ipsi concessa, templum commune quod Mesri est,
[palatio] Paril' Ramli toto auxit, excepta, quam
reliquit, monetariorum domo. Porro vacillavit
Hierosolymis ecclesiæ Resurrectionis testudo, adeo
ut parum abesset quin decideret. Accidit autem
in Palæstina atque Hierosolymis fames gravis, cum
locustarum multitudine, adeo ut fame perirent
homines, fugerentque Moslemi Hierosolymis præ-
annonæ caritate, neque eorum ibidem aliqui super-
perissent **421-423** paucis admodum exceptis.
Thomas ergo patriarcha (qui Tamrik audit) op-
portunitatem hanc, qua Moslemniis vacua esset
urbs, lucratus, Cyprum mittens cæli curavit ced-
rorum et abietum quinquaginta truncos, eosque
Hierosolyma adduci. Fuitque vir quidam ex Buræ
in Ægypto incolis nomine Bocam opibus abundans,
Hic ad Thomam patriarcham Hierosolymitanum
magnam pecuniæ vim mittens, qua testudinem
instauraret, jussit a nemine mortalium
quidquam accipere: quod si pluribus adhuc pecu-
niis opus haberet, se ad ipsum esse missurum.
Thomas ergo patriarcha testudinem paulatim di-
ruens, lignis istis iutromissis superstruxit. Vidit
autem in insomnio, e columna quadam ex iis
quibus sustentabatur testudo [templi] Resurrectionis
prodeuntes quadraginta viros qui testudinem
sustinerent, ne caderet, [e] columna scilicet quæ
domui supposita est: experrectus ergo dixit: Sunt
quadraginta illi qui testudinem sustinent, quadra-
ginta martyres: quadraginta ergoigna in testi-
dinem immisit, quorum unumquodque sinu comple-
cteretur homo ad numerum quadraginta martyrum.
Estque columna ista quæ sita est e regione pul-
piti secus altare ad latus australe, juxta quam,

quoties fuerit festum quadraginta martyrum, festum illis celebrant. Cumque jam perfecisset Thomas patriarcha instauracionem **424** testudinis [immixtis] lignis, eamque et superius et inferius incrustasset, edificavit supra testudinem istam e lignis et aliam, eo inter ipsas relicto spatio quo incedere quis possit.

Cum ergo ex Ægypto reverteretur Obaid Allah Ebn Tdhaber Bagdadum tendens, querelam ad ipsum detulerunt Moslemi, Christianos transgressos, illud quod non liceret ipsis fecisse, testudinem ecclesie Resurrectionis diruentes; eamque cum parva esset, augentes, adeo ut quam antea fuerat major evaderet et testudinem Petre altitudine superaret. Obaidallah ergo accersitum Thomam patriarcham, aliosque cum eo multos, in carcerem conjecit, hanc in rem inquisiturus, ut si verum comperiretur illud cujus insimulati sunt, flagris ipsos caderet. Ad quos ergo carcere inclusos noctu accedens senex quidam Mohammedita, Thomae patriarchae sic dixit: Ego educturus sum te argumentum, quo et tu et comites tui evasuri estis, auxiliante Deo, nec non et testudo; eo pacto, si mihi spondeas daturum te mihi mille aureos, mihique et liberis meis liberorumque liberis, donec deficiant, in perpetuum exhibitam iri demensum ex hujus testudinis redditibus, quemadmodum sacerdotibus et diaconis. Promisit ergo ipsi Thomas patriarcha omnia quae petit, idemque scripto suo ipsi testatus est. Dixit igitur illi: Ubi te accersiverint ac testimonia contra te protulerint, **425-427** sic dicas: Servet Deus imperatorem, certe reparatione opus habuit locus quidam in testudine, egoque eum instauravi, ita ut nihil interim diruerim, nihil addiderim. Illi autem qui testimonium perhibent contra me testantur testudinem minorem fuisse quam nunc est, meque ei addidisse; interroget ergo ipsos imperator, quanta fuerit testudinis parvae quae, uti autumant, dirui, crassities quantaque hujus quam extruxi atque ampliorem feci, quo sciat imperator quantum sit inter utraque a me additum. Neque enim unquam hoc scire possunt. Die ergo crastino accersitis Thoma patriarcha et comitibus ipsius, aderant etiam Moslemi, qui testati sunt auctam fuisse testudinem, contra quos eo usus est argumento Thomas. Dixit igitur ipsis Obaidollah Ebn Tdhaberi: Verum est quod praetendit, quod et nos ipsi confirmabimus. Indicate mihi quanta erat testudinis antequam diruta fuit, crassities? quantaque hoc tempore? Respondentibus ipsis: Nos hoc explorabimus, dissolutus est consessus, profectusque est Obaidallah Ebn Tdhaber Damascum: Thomas autem patriarcha, et comites ipsius Hierosolyma reversi sunt gaudio affecti. Dedit ergo Thomas patriarcha [seni isti Mohammedano mille aureos; nec desierunt exhiberi ipsi demensa et post ipsum liberis ipsius, nec non liberorum liberis, donec haud superesset ex ipsis **428**

A quispiam una excepta filia, quam demenso ista privavit Elias Ebn Mausur patriarcha Hierosolymitanus. Mortuo autem Thoma patriarcha, praefectus est post ipsum discipulus ipsius, nomine Basilah, Hierosolymis patriarcha: Idque anno chalifatus AlMamunis septimo; cathedram autem occupavit Basilah annos viginti quinque, dein obiit. Anno primo chalifatus AlMamunis constitutus Ioh patriarcha Antiochenus, qui annos triginta unum sedit.

Reversus autem Obaidollah Ebn Tdhaberi Bagdadum, ad Almamunem, quomodo se haberent res in Ægypto, quidque ibi egisset quo eam in ordinem redigeret, ipsi indicavit. Post haec tumultuati sunt Al Bimaidæ, ut Coplitice dicuntur, cujus interpretatio est Progenies quadragenorum, siquidem Romani cum Ægypto discederent occupante eam religione Mohammedica, relictis sunt ex ipsis viri quadraginta, qui liberis ibi genitis multiplicati sunt; atque in inferiore terrae Ægyptiacae parte progenie aucti, appellati sunt Bimai, id est Quadraginta virorum progenies. Hi igitur rebelles facti vectigal et tributum pendere noluerunt. Quod cum Al Mamuni nuntiatum esset, misit ille Almotasemum copiis instructum in Ægyptum, quem pugna exceperunt Al Bimaidæ, ut et ipse illos; quos et magna ipsorum strage edita in fugam dedit feminasque ipsorum, et liberos Bagdadum captivos abduxit, quo **429-431** reversus est postquam Ægyptum in ordinem redegerat. Tum et ipse Al Mamun comitante Al Motasemo in Ægyptum profectus est, eamque ingressus die Veneris, mensis Al Maharram nono, anno Hebrae ducentesimo decimo septimo, ac primo mensis Saphar ad Al Bimaidas profectus est; dein ab ipsis reversus Metsram et Puustatum ingressus est die Sabbati, mensis Saphar decimo quarto, atque ex Ægypto discessit mense Al Rabia priori ejusdem anni. Cum autem in Ægyptum venisset Al Mamun, turrim sibi extruxit in monte Al Mokattam, in qua sedit, appellataque est Kobbatil Hawa [turris desiderii]. Aderant autem Al Mamuni cubicularii duo Christiani, qui cum longo abessent ecclesiae quae in palatio erant, copiam ab Al Mamune impetrarunt ecclesiam in qua orare poterant, edificandi, quae a Kobbatil Hawa propo abesset: quod illo ipsis concedente, extruxerunt ecclesiam Sanctae Mariae, quae juxta pontem est, atque hodie appellatur Ecclesia Romanorum, cum antea vocaretur Ecclesia duorum cubiculariorum. Fertur ipsos eam extruxisse reliquiis aedificii Kobbatil Hawa. Extruxit etiam Al Mamun in Said regione Ægyptiaca columnam, quo dignoscatur Nili incrementum, loco qui Shurat appellatur in vico Babanudah dicto. Instauravit idem mensuram in Achmim. Ad Al Mamunem **432** autem accedens, Bocamus Christianus e Buræ incolis, ille qui nummos misit ad instaurandam ecclesiam Resurrectionis, ab illo petit ut Buræ praeficeretur (dives autem a modum fuit), cui Al Mamun, Religionem (inquit) Mohammedicam amplectere, erisque mihi s rrus,

ac te præficiam; respondet Bocanus, Imperatori A
 fidelium servorum Mohammedanorum myrias est, annon erit unus servus Christianus? Ridens ergo Al Mamun ipsi præfecturam Buræ et locorum adjacentium commisit.

Condidit ergo Buræ multas ecclesias pulchras. Juxta januam autem ædium ipsius erat templum [Mohammedicum] commune. Dixit ergo Buræ incolis Mohammedanis: *Ædificabo vobis templum commune aliud, si templum hoc, quod juxta januam domus meæ est, dirueritis. Cui Moslemi: Exstrue templum aliud, nos [interim] hoc in templo orabimus, ac cum templum illud solveris, in eo orabimus, atque hoc diruemus. Exstruxit ergo templum magnum, pulchrum; quod cum absolvisset, dixit: Solvite mihi quod promisistis, ac templum quod ad januam meam est, diruite: cui illi: Haud permissum est nobis religione nostra, ut templum in quo oravimus, ad preces convocavimus, et convenimus, diruamus, nequaquam hoc permittit religio nostra: eo ergo quo se habuit statu relictum est **433-435** templum; atque ita Buræ duo fuerunt templa in quibus convenirent; quorum in hoc una die Veneris, in illo altera orabant. Bocanus vero, cum esset dies Veneris, vestibus nigris indutus, gladioque ac balteo cinctus equo vehebatur, comitibus suis stipatus, cumque ad templum venisset ibi sustinebat, ingrediente deputato ipsius, qui Mohammedanus fuit, ut cum populo oraret, et chalifæ nomine memorato concionem haberet; ac tum ad ipsum egrediente. Neque desierunt Christiani vestes nigras induere, ac equis vehi, usque ad tempus Al Motawaceli. Reversusque est Al Mamun Bagdadum. Constantinus autem, Nicephorum Estabraki filium superatum cum in potestatem suam redegisset, Romanis imperavit. Porro Al Mamun, tres in hostes expeditiones suscepit, quarum ultima fuit anno ducentesimo decimo octavo, et cum Albadandunam pervenisset, ibi ægrotavit, diemque obiit. Gestatus est ergo ac in urbe Tarso sepultus. Chalifatus ejus ex quo in Chorasana chalifa salutatus est annorum fuit viginti duorum: obiit annos natus quadraginta octo, mense Rajeb, anno ducentesimo decimo octavo. Candidus erat admista flavedine, facie venusta, barba promissa ac multum canescente. Satellitibus ipsius præfectus fuit Zobair Ebn Masaiyeb Dobbensis. Deinde Tdhaber Ebnol Hosain; in eos etiam potestatem habuit **436** Isaac Ebn Abraham. Janitor ipsius fuit cum in Chorasano esset, Al Hosain Ebn Abi Said, tum Ali Ebn Abi Salehi Saheb Al Mosailæ. Plurimum apud eum potuit, initio chalifatus ipsius, Dul Riyasatain Al Phadius Ebn Sahali. Tum post eum multi, e quibus, Al Hosain Ebn Sahali, Omar Ebn Saidi, et Ahmed Ebn Abi Chaledi.*

Chalifatus Al Motasemi.

Chalifa renuntiatus est Al Motasem, qui idem est Abu Isaac Mohammed Ebn Haruni 'iRashidi (cui mater concubina nomine Maredah), Tarsi, pro-

pendentibus e ducibus Al Mamunis nonnullis ad hoc ut Al Abbasum Al Mamunis filium ad chalifatum proveherent. At cum ad obsequium illius se fide data obstrinxerat Al Abbas, idem etiam præstiterunt reliqui duces; perlataque est inauguratio Bagdadum, ubi fidem ei pollicitus est Abu Isaac Abraham Ebnol Hosain, Ebn Mosaabi qui tunc temporis Bagdadi fuit, nec non quicumque Bagdadi erant Hashemidæ ac duces. Ad obsequium etiam ejus obstrinxit Abdollah Ebn Tdhaferi in Chorasano, eumque Al Motasemum appellavit. Pervenit autem Al Motasem Bagdadum initio mensis Ramadani, anno ducentesimo decimo octavo, a qua non discessit usque ad annum ducentimum **437-439** tricesimum secundum. Tum Sormanraiam profectus eam muro cinxit, ibique cum exercitibus suis sedem fixit; misso Aphshino Conjarao Ebn Causi contra Tabacum Iormensem: cujus urbe expugnata ipsum vinctum cum sociis suis abduxit. Fuit expugnatio ista mense Ramadano anni ducentesimi vicesimi secundi. Misit etiam Ajifum Ebn Anbasæ contra Al Zottos, qui in Al Batayah [paludibus inter Waset et Basram] fuerunt, quos captivos secum abduxit. Al Maziad etiam vi occupavit Tabarestanum. Misit ergo Abdollahum Ebn Tdhaferi cum patre suo Al Hasen Ebnol Hosain, qui ipsum compedibus vinctum ad Al Motasemum adduxit. Intravit etiam Al Motasem Romanorum regiones ipsas expugnatum, secumque abduxit lobum Antiochiæ patriarcham, et obsidione cinxit urbem Ancyram; ubi lobus patriarcha Romanos lingua Romana allocutus: *Obedite, inquit, regi, ipsique tributum pendite. Melius hoc est quam ut occidamini, et captivi statis. Romani ergo conviciis ipsum ac lapidibus petierunt. Al Motasem autem captam urbem Ancyram incendit. Tum Amuriam profectus, ipsam etiam mensis spatio (vel secundum aliud exemplar, pluribus mensibus) obsedit. lobus autem patriarcha quotidie ad arcem solus accedens Romanos lingua Romana allocutus, metum illis incutere ac rogare, ut tributum Al Motasemo **440** darent quo ab ipsis recederet; et illi et convicia et lapides in ipsum jacere. Neque ita facere destiterunt, donec Al Motasem captam Amuria multos in ipsa trucidaret; idque mense Radamano anno ducentesimo vicesimo tertio. Reversusque est Al Motasem postquam Amuriam cepisset; atque inter redeundum mortuus est Al Abbas Al Mamunis filius. Iram etiam in Al Aphshin concepit anno ducentesimo vicesimo quinto. Porro mortuus est Constantinus Romanorum imperator, quibus post ipsum imperavit Theophilus. Anno chalifatus Al Motasemi quarto constitutus est Sophronius patriarcha Alexandrinus, qui annos tredecim sedit; philosophus fuit ac sapiens. Anno chalifatus ejusdem septimo constitutus est Joannes patriarcha Hierosolymitanus; contra quem insurgentes Hierosolymitani de ipso omnia mala dixerunt: quare ab ipsis metuens, scriptoque ipsi*

ubera pertingeret, eique tubulo plumbeo tenui ac gracili immisso, locum luto ac calce ne appareret obduxisse, cumque adesset festum sanctæ Mariæ, foramini isti lac infundere solitum, cujus guttula e mamma imaginis destillaret : quare peregrinationes ad ecclesiam istam instituentibus hominibus, multum pecuniæ lucratus est hac de causa ædituus. Mittens ergo Theophilus imperator imagine ista diruta locum refecit, jussitque nullas omnino in ecclesiis imagines retineri. Ædituum autem ecclesiæ istius capite truncavit et ex ecclesiis imagines sustulit, dicens, imagines instar idolorum esse; et qui imaginem coluerit, perinde esse ac si idola coleret. Hinc ortum est inter Romanos dissidium in iis quæ ad imagines spectant, adeo ut alii alios infidelitatis damnarent, dicentibus aliis : Qui imaginem coluerit infidelitatis reus est; aliis : Qui eas non coluerit, infidelis est. Quod cum audisset Sophronius patriarcha Alexandrinus, orationem longam scripsit in qua imaginum cultum defendit, hoc in ea argumento usus, dicens : Deus, cujus fama gloriosa, et nomen sanctum, Mosi præcepit ut in tabernaculo temporis imagines Cherubinorum aureas formaret, quas intra sanctuarium statueret, deinde, quod **452** Salomo Davidis filius cum templum exstrueret, in ipso imagines Cherubinorum aureas reposuerit. Dicens Insuper : Cum perlata fuerint a rege litteræ ad præfectum ipsius aliquem sigillo regio signatæ, dictumque fuerit id scienti : Est hoc sigillum regis : hæ ipsius litteræ : annon assurgens stabit donec litteras manu acceptas osculatus fuerit, eademque capiti et oculis suis admoverit? neque interim ideo assurgit aut litteras osculatur, quod chartam veneretur, aut ceram chartæ obductam, aut atramentum intra chartam, aut quod litteris assurgat easque veneretur. Non, per vitam meam, ob rerum istarum aliquam, verum inde hoc est quod regem veneretur, ejusque nomen, cum ipsius sint litteræ istæ. Hac igitur ex parte decet nos imaginem istam deosculari ac venerari, non quod ita eam osculamur ac idola coli soleant, verum hoc sit quod veneratione atque honore prosequimur nomen martyris istius, cujus imago coloribus istis depingitur. Atque hanc epistolam ad regem Theophilum misit, qua accepta lætatus est ille, atque ab eo quo Imagines persecutus erat odio conversus est. Fuit etiam Abu Korraë inter eos qui imaginum cultum defenderunt, eaque de re librum scripsit, quem appellavit : Sermones de cultu imaginum. Obiit autem Sophronius patriarcha Alexandrinus hydropis affectus (ob quam **453-455** cum lac mandragoræ bibisset, nihil ei profuit), anno ducentesimo tricesimo tertio, constituto post ipsum patriarcha Alexandrino Michaele, qui annos viginti quatuor sedit. Fuit ille e filii Bacami, Burensis. Porro fuit chalifatus AlMotawacceli annorum quatuordecim, novem mensium, et novem dierum. Anno chalifatus ejus decimo consti-

tutus est Salmun Zarkuni filius patriarcha Hierosolymitanus, ubi annos quinque sedit, dein mortuus est. Interfectus est autem AlMotawaccel in palatio suo in urbe quam condiderat, Allaafaria appellata. Fuit cardes ipsius die Martis mensis Shawali tertio, anno ducentesimo quadagesimo septimo, cum annorum esset quadraginta quatuor : sepultusque est laafaria. Fuit fuscus, colore ad flavedinem vergente, facie venusta, mystacibus raris, oculis grandioribus. Satellitum ipsius præfectus fuit Isaac Ebn Abraham; eoque mortuo accedens Mohammed Ebn Abdollahi, Ebn Tdhaheer, e Chorasano, iisdem præfectus est. Janitor ipsius Wasif Turca; ac post ipsum Said Ebn Saleh; nec non Bagaus Turca. Janitor ordinarius Jacob Ebn Abraham; deinde Kausarah, et Atab Ebn Atab. Plurimum apud eum poterat AlPhatah Ebn Chakan, et Obaid Allah Ebn Yahyæ Ebn Chakan secretarius.

456 Chalifatus AlMontaseri Billahi.

Inauguratus est AlMontasar Billahi Mohammed Ebnol Motawacceli (cui mater fuit concubina, nomine Habashah) eodem die quo occisus est AlMotawaccel : quinto postquam chalifa renunciatus est die e laafaria se Sarramanraiam contulit, diruitque laafariam et Allavakum deseruit. Fratres etiam suos Abu Ab lollahum AlMotaz Billahi, et Abrahamum AlMoayad billahi hæreditatis jure exiit, ea de re litteris passim in provincias missis. Fuit chalifatus ipsius unius, anni, sex mensium, et trium dierum. Obiit annos natus viginti octo. Sepultusque est Sarramanraia; sepulcrum ejus opere albario ornavit mater ipsius, quo non antea cuipiam chalifarum sepulcrum obductum fuit. Fuit AlMontaser stature quadratæ, corpore decoro, fuscus, pinguis. Satellitum ipsius præfectus fuit Mohammed Ebn Abdollah Ebn Tdhaheer. Janitor Abu Naser Turca nec non Ahmed Ebn Chasab.

Chalifatus AlMostaini.

Convenientes Turcarum duces ad eligendum quem chalifam renuntiarent, abnuerunt ex AlMotawacceli filiis cuipiam obsequium pacisci. Cecidit **457-459** ergo electio ipsorum in Ahmedem Ebn Mohammedis AlMotasami, cui mater concubina fuit nomine Machareck; quem chalifam fide ipsi data constitutum, Almostain billahi nominarunt. Tum orio in exercitu dissidio, atque inter libertos tumultu, fugit Almostain in navicula, comitantibus ipsum Wasipho et Bagoa Turcis, Bagdadum. Servi autem et exercitus, qui Sarramanraia fuerunt, Abu Abdallah Ebnol Motazzi Ebnol Motawacceli, cui mater fuit concubina nomine Kabihah, throno collocantes chalifam salutarunt, initio mensis Moharram anni ducentesimi quinquagesimi. Fuitque contentio et bellum inter Almostaini et Almotazzi assecclas. Res autem bellicas Almotazzi nomine administrabat Abu Ahmed Ebnol Motawaccel, neque cessarunt bella exercere usque ad initium mensis AlMoharram anni ducentesimi

quingagesimi secundi : tum enim loco se abdicante Almostaino, facta est pax, scriptis testante AlMostaino se hoc sponte facere, et securitatis libellum illi scribente AlMotazzo adhibitis testibus. Deinde Wasetum Eraki urbem descendit. Fuit chalifatus ipsius, donec se ipsum Imperio abdicavit, annorum trium cum octo mensibus. Primo chalifatus ipsius anno constitutus est Theodorus (qui AlMoklati audit) patriarcha Hierosolymitanus, qui annos novemdecim sedit, dein mortuus est. Fuit autem Almostainus pinguis, 460 corpore v. nusto, barba nigra; satellitum ipsius præfectus fuit Mohammed Ebn Abdollæ, Ebn Tdhaberi. Janitores ipsius, Wasif et Boga, Turcæ.

Chalifatus AlMotazzi.

Omnes qui Sarramantæ fuerunt tam Turcæ quam alii, AlMotazzam chalifam fide data inauguraverunt, mense AlMoharram anni ducentesimi quingagesimi primi, cum esset AlMostain Bagdadi, ac provinciæ turbatæ, majori hominum parte AlMostaino adhærentibus. At cum se imperio abdicaverat AlMostain initio mensis AlMoharram, anni ducentesimi quingagesimi secundi, hoc audito homines obsecuti sunt. AlMotazzus autem cum successione jus Abrahamo AlMoayad billahi restituisset, eodem rursus ipsum exiit, qui deinde mortuus est : quod cum ægre ferret Abu Ahmed fratri suo accidisse, ipsum Basoram relegavit AlMotazzus : interfecti sunt etiam Wasiphus et Boga. Mortuusque est Mohammed Ebn Abdollahi, Ebn Tdhaberi satellitum præfectus. AlMostainum autem Waseto accersitum, cum salutasset Said Ebn Saleh janitor, ipsum interfecit. Porro mortuus est Theophilus Michaelis filii Theophili filius Romanorum imperator, succedente ipsi in imperio filio ipsius Michaelis Theophili, filii Michaelis filio. Fuit autem dux quidam 461-463 nomine Basilus quem accersitum omnibus ducibus ac comitibus suis præfecerat. Die autem quodam, cum se oblectandi gratia proficisset Michael imperator in insulam quendam, quæ e regione Constantinopoli sita est in mari quod Pontus appellatur, irruens in ipsum Basilus dux, intra ecclesiam quæ in insula est, interfecit, nec non et eos qui in insula erant, et imperium in potestatem suam redegit, cum non esset ipse e stirpe regia, utpote qui genere Siciliota fuit. Cumque ipsi dictum esset : Quid est quod imperatorem occidere fas tibi duxisti? respondit : Michael cum mulierem deperiret, me eam ducere iussit, ad ipsam tamen non accedere; ut nomine mihi esset mulier ista, ille vero cum ipsa cubaret; metu scilicet uxoris suæ, ne ipsa illud resciret, et quod non liceret ipsi aliam ultra uxorem suam ducere : quod cum fecissem, postea poenitentia ductus, Deum timui : eade ergo ipsum tollere fas duxi : retinuitque Basilus imperium in Romanos.

Chalifatus AlMotazzi et Almohtadi et pars chalifatus Almotamedi.

Præfecit AlMotazzus Bacbacum Turcam Ægypto,

A qui Ahmedem Ebn Tolun deputatum sibi constituens, ipsum in Ægyptum misit. Bacbaeus vero 464 Ahmedi Ebn Toluni filiam suam in uxorem dederat. Ingressus est autem Ahmed Ebn Tolun Ægyptum mense Ramadanano anno ducentesimo quingagesimo quarto. Turbatæ sunt autem res inter AlMotazzum et Libertos. Obiitque AlMotazzus die Martis tertio ante finitum mensem Rajeb, anno ducentesimo quingagesimo quinto. Fuit chalifatus ipsius post AlMostaini abdicationem annorum trium cum mensibus novem, diebus octo. Erat, cum moreretur, annorum viginti duorum. Sepultus est Sarra Manraiz : sepulcrum ejus opere albario ornavit mater ipsius juxta sepulcrum AlMontasari. Fuit AlMontazzus candidus, facie pulchra, coma eleganti, corpore decoro, adeo ut haud ipsi par forma et pulchritudine reperiretur. Satellitibus ipsius præfectus fuit Mohammed Ebn Abdillahi, Ebn Tdhaberi : dein, eo mortuo, Obaidallah Ebn Abdillahi, Ebn Tdhaberi : tum iisdem præpositus est Soliman Ebn Abdillahi Ebn Tdhaberi, qui [munus] illud obtinuit, quod deinde Obaidallah Ebn Abdillahi, Ebn Tdhaberi redditum est. Janitores ipsius fuerunt VWasiph et Boga : deinde Salehus in locum patris sui successus est; et in locum Bogai, Bacbae Turca.

465-467 Chalifatus Almohtadi.

Inauguratus est Almohtadi, videlicet Mohammed Ebn Harun Alwathek billahi, Ebnol Motasam billahi, cui mater fuit concubina nomine Korb. Fuit inauguratio ipsius die Martis, tertio ante finitum mensem Rajeb, anno ducentesimo quingagesimo quinto. Erat chalifatus ipsius anni unius. Trucidatus est cum annorum esset triginta novem : sepultus est Sarramanraiz. Fuit statura media, facie pulchra, corpore eleganti, barba implexa et nigra. Satellitum ipsius præfectus fuit Obaidollahi Ebn Abdillahi. Janitor Saleh Ebn Wasiph; tum, occiso Saleho, Tacin Turca.

Chalifatus Almotammed billahi.

Inauguratus est Almotammed billahi (nempe, Ahmed Ebn Jaafari Almotawacceli, cui mater concubina fuit nomine Knyai), mense Rajeb, anno ducentesimo quingagesimo sexto. Consiliarium suum constituit Abdollahum Ebn Yahyæ Ebn Chacan, qui Motawacceli consiliarius fuerat. Continuatis autem bellis et dissidiis turbatæ sunt regiones et provinciæ; et ubique terrarum multi sibi imperium vindicarunt, adeo ut totum chalifatus ipsius tempus dissidiis perpetuis et bellis continuis 468 plenum fuerit. Rerum gerendarum curam habuit Abu Ahmed Almotawacceli billahi, Almotammedi frater. Almotammed vero homines filio suo Isafaro, ut successori suo fidem dare adegit, ipsi nomen Almotawacceli Allalahi imponens; ac post eum Abu Ahmedi Ebnul Motawacceli fratri suo; quem Almotawacceli billahi appellavit. Abu Ahmed autem ipse bella gerere, atque in provincias proficisci, seque curis ac laboribus exer-

cere, dum Almotammed voluptatibus et lusui indulgeret; contra quem rebellavit, Basoræ, Ali Ebn Mohammed, Ebn Ahmed, Ebn Ali, Ebn Yazid, Ebn Ali, Ebnol' Hosain, Ebn Ali, Ebn Abi Taleb, die lunæ, duobus ante finitum mensem Ramadan diebus; ac cæsis omnibus Basoræ incolis, opes ipsorum diripuit, mulieres et liberos captivos abduxit, mulieribus, pueris, et puellis et opibus Nabechi arbitrio permissis, ac vastata Basora, territoria et ditiones ejus occupavit. Contra quem Basoram profectus est Abu Ahmed Almowaffec; neque inter eos bella geri desierunt quatuordecim annis. Cæsus est autem Aliensis iste Basoræ ad fluvium Abi Sofyan, pone fluvium Abil Chasib, illum nempe juxta quem urbem suam, quam Almoctarah vocitavit, coniderat, die Mercurii prope vesperam, mensis Safar quarto, anno ducentesimo septuagesimo. Totum autem tempus ex quo, insurgente ipso, erectum est vexillum ipsius usque ad **469-471** diem quo occisus est, anni sunt quatuordecim, quatuor menses et sex dies. Quin et Ahmed Ebn Tolun Ægyptum et Damascum occupavit, capta etiam Antiochia, a quo detentus fuit Ahmed Almowaffec bellum contra Aliensem Basoræ gerendo. Anno chalifatus Almotammedi primo constitutus est Stephanus patriarcha Antiochenus, qui uno tantum die sedit, eodem et consecratus et mortuus, constituto post ipsum Taduso ibidem patriarcha, qui annos viginti sedit, dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem decimo constitutus est Elias, Mansuri (qui Mosleminis in capienda Damasco opem tulit, ideoque per totum mundum diris devotus est) filius, patriarcha Hierosolymitanus; ubi cum annos viginti novem sedisset, mortuus est. Porro obiit Michael Bicami filius, patriarcha Alexandrinus anno ducentesimo quinquagesimo sexto, atque in urbe Burah sepultus est. Constitutus est post ipsum Michael natione Romanus (vel secundum aliud exemplar Azzensis) patriarcha Alexandrinus, anno chalifatus Almotammedi tertio, qui est ducentissimus quinquagesimus octavus: annos triginta quatuor sedit, dein obiit, videlicet anno ducentesimo nonagesimo secundo, atque Alexandria sepultus.

Mortuus est etiam Basilus Romanorum imperator, succedente ipsi filio ipsius Leone, qui sapiens fuit et philosophus. Porro anno chalifatus Almotammedi octavo, natus est **472** Said Ebn Batrik, medicus, die Dominico, tertio ante finitum mensem Dil Hajjæ anno [Hejræ] ducentesimo sexagesimo tertio lunari. Ab Hejræ igitur ad ipsius natalem annu sunt ducenti quinquaginta quatuor solares (iis autem in historia tempora computat). A Diocletiano vero ad ejusdem Saidi Ebn Batriki medici natalem anni quingenti sexaginta octo (vel secundum aliud exemplar quingenti nonaginta duo). A Domino nostro Jesu Christo ad eundem natum octingenti sexaginta octo. Ab Alexandro mille centum octoginta novem. A captivitate Ba-

lyonica mille quadringenti quinquaginta. A Davide mille nongenti viginti septem. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto bis mille quingenti triginta tres. Ab Abrahamo ter mille quadraginta. A Phaleko ter mille quingenti octoginta unus. A diluvio quater mille centum duodecim. Ab Adamo sexies mille trecenti sexaginta octo. Cumque annos jam sexaginta natus esset, constitutus fuit patriarcha Alexandrinus, atque Anba Eutyechius appellatus. Ahmed autem Ebn Tolun, capta Antiochia, in Ægyptum reversus est, ubi templum commune extruxit illud quod piscinæ imminet, nec non Nosocomium. Canalem etiam fabricavit in quo fluit aqua a piscina quæ AlHabash [Abyssinarum] appellatur ad Amaaphe. Morbo autem correptus, eo quo mortuus est, videlicet alvi profluvio, jussit **473-475** Mosleminos tum Christianos et Judæos, monte qui Almokattam appellatur, conscenso, preces pro ipso fundere: quod et fecerunt, montem in classes suas distributi ascendentes, atque pro eo orantes. Mortuus est autem morbo isto die Dominico decimo ante finitum mensem Dilkaada anno ducentesimo septuagesimo. Sepultusque est in Almokattam.

Convenientes ergo duces, filio ipsius AlAbbaso, qui natu maximus fuit, occiso, sibi filium ipsius natu minorem Chamarawaihum Ebn Ahmed Ebn Tolun præfecerunt, annos habentem viginti. Hic cum in Syriam Damascenam copias duxisset, atque in occursum ipsi prodiiisset Abu AlAbbas Ebnol Mowaffeki, commissum est inter ipsos prælium in AlTawahain e ditione Palæstinæ, ubi in fugam versus Chamarawaihus Ebn Ahmed Ebn Tolun solus in Ægyptum reversus est, lassatis in via quinque jumentis, magna autem sociorum ejus strages edita est, potito Abul Abbaso omnibus quæ exercitui ejus fuerunt. Fuerunt autem Chamarawaiho milites in insidiis positi qui fugæ cæterorum nescii erant. Horum ubi signa apparuerunt iis conspectis Abul Abbas et ipsius comites, omnibus quæ consecuti fuerant relictis, in fugam se dederunt atque inter fugiendum multi ex iis cæci: quare redeuntibus Chamarawaihi sociis collectæ sunt item copæ atque in Ægyptum reversæ, cum Chamarawaiho substiterunt. Rediit **476** autem Abul Abbas Bagdadum fugiens, atque a patre suo Almowaffeko ob illud quod fecerat culpatus est. Fuere autem Chamarawaiho Damasci copæ multæ. Porro anno chalifatus AlMotammedi decimo octavo, qui Hejræ ducentissimus septuagesimus fuit, accidit in Ægypto terræ motus ingens, adeo ut multe corruerent ædes, et magna hominum multitudo periret. Eodem anno venit frumenti mensura [Macuc] nummo aureo, mortuique sunt homines fame præ annuæ caritate, adeo ut lini semen comederent, implerenturque Mesri plateæ mortuis, quos camelis avehebant, octo singulis camelis impositos, magnaque ipsis fovea effossa in ipsam eos conjicerent. Tum Chamarawaiho audito Muhamma-

dem Ebu Diudad (qui idem Abalsaj dicitur) Damascum cum exercitu grandi pervenisse, copiis suis collectis obviam ipsi profectus est, commisitque est inter ipsos prælium grave loco dicto Bathnia, distionis Damascenæ; atque in fugam datus Mohammed Ebnol Diudad, cæsis ipsius comitibus, quorum plerique securitatem petierunt perrexitque Chamarawaih donec ad Euphratem perveniret, ingressique sunt comites ipsius AlRaccam, in eadem ementes ac vendentes, adeo ut ab eo metueret Almowaffek. Reversus est autem Chamarawaihus in Ægyptum, imperium jam obtinens ab Euphrate usque ad regionem Nubix, in singulis **477-479** provinciis deputatum e comitibus suis aliquem constituens; idque anno ducentesimo septuagesimo sexto. Obiit autem Almowaffek mense Safar, anno ducentesimo septuagesimo octavo, vices eas supplente filio ipsius Abul Abbaso, qui et in chalifatu successor renunciatus est, abdicatione Jaafaro Ebnol Motammed ea dignitate. Rebus ergo gerendis præfectus est Abul Abbas Ebnol Mowaffek, atque appellatus AlMotaded. Obiitque AlMotammed Bagdadi die Dominico, undecimo ante finitum mensem Rajeb, anno ducentesimo septuagesimo nono. Fuit chalifatus ipsius annorum viginti trium et sex dierum. Annorum, cum moreretur, fuit quadraginta sex: portatusque Sarramauraiam, ibi sepultus est.

Chalifatus Al Motadedi.

Inauguratus est Al Motaded bilabi Abul Abbas (qui idem Ahmed Ebn Abi Ahmed Al Mowaffek bilabi Ebn Jaafar Almotawachel alalabi, cui mater roncubina fuit nomine Darar) eodem die, quo obiit Al Motammed, undecimo ante finitum mensem Rajeb, ducentesimo septuagesimo nono, cessaruntque lites, ac pax in provincia facta est, sublatis bellis, pacemque amplectente omni rebelle, et vili pretio expositæ sunt res venales. Misitque Al Motaded **480** ad Chamarawaihum Ebn Ahmed Ebn Tolun, filiam ipsius sibi in uxorem petens, quam ipsi concedens Chamarawaih ad ipsum eam deducendam curavit, multasque simul opes, servos et ancillas; atque ita pace inter ipsos facta in ordinem redactæ sunt res. Chamarawaihus autem ex Ægypto in Syriam profectus, Damasci sedem fixit, atque ibi extra urbem sub monasterio Marran, juxta fluvium Taurah, arcem condidit in qua habitavit. Interfectusque est Chamarawaihus, in hac quam Damasci condidit arce, die Dominico, tertio ante finitum mensem Dilkaada, anno ducentesimo octogesimo secundo: cædem ipsius procurarunt e famulorum ipsius præcipuis sex, quorum nomina Tdhaher, Sabur, Lula, Natif, Shafio pocillator, et Ganayem: quorum interfectorum capita Ægyptum portata sunt, corpora autem Damasci patibulo affixa. Chamarawaihus in arce Damasco in Ægyptum perlatus in monte Almokattam sepultus est. Turbata est autem Ægyptus ob Chamarawaihum ejusque mortem. Præfectus est post ipsum laish Chamar-

A waihi filius, qui Damasco in Ægyptum reversus, cum ibi octo menses sedisset, turbatis inter ipsos ac duces rebus, ipsum adoriti trucidarunt, præfectusque est ejus loco frater ipsius Harun Ebn Chamarawaihi, annus natus decem; idque mense Rajeb anno ducentesimo octogesimo tertio. Quin et litteras ad Harunem dedit **481-483** Al Motaded, quibus ipsi Ægypti præfecturam contulit. Rebus ipsis administrandis præfuit Abu Jaafar, Ebn Mohammed, Ebn Abæ, Turca. Porro mirum quid in Ægypto contigit die Jovis duobus ante finitum mensem Rajeb priorem diebus, qui Christianorum festum erat quod ob ascensum Domini nostri Christi in cælos celebrant, anno ducentesimo octogesimo quarto. Flantibus ventis admodum vehementibus a vespera usque ad mediam noctem, circa mediam noctem factæ sunt tenebræ valde graves, adeo ut non posset quis digitum suum inter oculos positum cernere, tum concitati sunt venti graves prioribus vehementiores, quibus dejectæ sunt domus multæ; injecta est etiam hominum intra domus suas capitibus arena rubra, videruntque in quatuor cæli plagis columnas ignis flammantes, neque ita se habere desiit donec appropinquaret mane. Tum remittente paululum vento rubuit admodum cælum instar flammæ ignis, cum vento frigido: quin et terra, montes, arbores, homines, nec non vestes ipsorum, et quidquid ubique cerne- res, rubescere præ summa cæli rubedine, quæ duas horas duravit; deinde in flavedinem conversa est usque ad meridiem; dein evanescente flavedine nigrum evasit cælum, toto die isto usque ad cristini meridiem, antequam dissolveretur nigredo, neque per sesquidiam apparuit sol, ex quo **484** concitati sunt venti, donec evanesceret nubes illa nigra. Rursum anno ducentesimo octogesimo octavo in Ægypto, ineunte die Mercurii mensis Dilkaadæ nono, factum est ut a media nocte usque ad auroram valde concitate sint stellæ [meteora] quas stellas cadentes vocant, adeo ut iis repletur cælum ad orientem, occidentem, austrum, et septentrionem dispersis, nec posset quis cælum intueri præ stellis istis. Jam anno primo chalifatus Al Motadedi constitutus est Simeon Zaruaki filius, patriarcha Antiochenus, qui annos duodecim sedit, dein mortuus est. Porro cum Leoni imperatori Romano mortua esset uxor nulla relicta prole, aliam ille uxorem ducere voluit; at prohibuit ipsum Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus, dicens: Non est tibi licitum uxorem ducere; siquidem agnoscas es et precibus sacerdotum consecratus; quod si uxorem duxeris non licet tibi ad altare accedere. Cui Leo: Uxorem ducere cupio quod si tibi filius qui post me regnum hæreditario possideat. At non permisit ipsi patriarcha conjugium. Scripsit ergo Leo imperator ad patriarcham Romanum, Michaellem patriarcham Alexandrinum, Eliam Mansuri filium patriarcham Hierosolymitanum, et Simeonem Zaruaki fratrem, Antiochenum,

rogans ut ad ipsum accederent, quo dispicerent, liceret necne ipsi uxorem ducere : at noluit eorum quispiam ad ipsum accedere, nisi quod singuli nomine suo **485-487** legatum mitterent. Ac legatis se adiungentes episcopi quidam Constantino- poli, de negotio imperatoris dispicientes, matrimo- nium ipsi licitum pronuntiarunt ; quare uxorem duxit, natusque est ipsi filius quem Constantinum appellavit. Cumque Nicolaum patriarcham cathedra abdicasset, constitutus est ipsius loco Anthimus patriarcha Constantinopolitanus. Obiit autem Almotaded Billahi die Dominico nono ante Rabiam posteriorem finitum, anno ducentesimo octogesimo nono. Fuit chalifatus ipsius annorum novem, cum mensibus novem, dierum duorum. Annos cum moreretur habuit quadraginta septem. Præcipuam in res ipsius potestatem habuere Badar libertus ipsius, et Ghaidallah Ebn Solimani, cujus in locum successit filius ipsius Al Kasem Ebn Obaidallah. Fuit Almotaded pulcher, facie et corpore decorus, strenuus, opum tenax.

Chalifatus Al Moctafi billahi.

Inauguratus est Al Moctafi (qui idem est Abu Mohammed, Ebn Ahmet Almotaded,) Bagdadi eodem die quo obiit Almotaded. Erat tunc autem Almoctafi Raccæ, missæque sunt ad ipsum litteræ et epistolæ, ut Bagdadum accederet, quo cum pervenisset, sedem ibi fixit. Mater ejus nomine Bach- tajaenah fuit, filia Alkasemi Ebn Obaidallah **488** Ebn Solimani, Ebn Wahabi. Abbasum Ebnol Hasun Maderanensem scribam adscivit atque illi res in ordinem redactæ sunt. Anno Chalifatus Almoctafi secundo, qui est ducentessimus nonagesimus, per- tigit Nilus Ægyptiacus cubitos tantum tredecim cum duobus digitis. Quare egressi sunt Moslemini, Christiani, et Judæi ad aquam precibus impetran- dam, nec tamen crevit aqua ultra illud quod dixit- us ; deinde recessit. Anno tertio chalifatus Al Moctafi constitutus est Elias patriarcha Antioche- nus ; qui scriptor fuit ; annos sedit viginti octo, dein mortuus est. Capta est urbs Selencia e terra Romanorum mense Rabia posteriori, unde captivos in Ægyptum attulerunt mense Rajeb, anno ducen- tesimo nonagesimo. Anno chalifatus ejusdem se- cundo mortuus est Michael patriarcha Alexandrinus die Dominico, sexto ante finitum mensem Rama- dan, anno ducentesimo nonagesimo ; patriarchatu functus triginti quatuor annis : vacavitque post ip- sum cathedra Alexandrina patriarcha quatuor an- nos. Anno quinto chalifatus ejusdem constitutus est Christodulus Halebensis patriarcha Alexan- drinus ; creatus est Hierosolymis die Sabbati magni, quinto mense Nisau, Barnudæ septimo. Die autem Iomadæ posterioris decimo nono consecravit ipsum Elias filius Mansoris patriarcha Hierosolymitanus. Cumque Alexandriam venisset, dixerunt urbis il- lius incolæ : Nolumus hunc, nisi repetitis **489- 491** precibus [quibus consecratur] patriarcha : quare preces patriarchales rursus adhibuerunt :

idque mensis Ramadani quarto, anno ducentesimo nonagesimo quarto : sedit annos viginti sex, et sex menses, dein obiit : sepultusque est in eccl- esia Michaelis, Phostati Ægyptiacæ. Anno chalifa- tus ejusdem sexto constitutus est Georgius, Daa- jani filius, patriarcha Hierosolymitanus, qui annos quatuor et sex menses sedit, dein mortuus est. Porro prodiit in Syria rebellis, nomine Ismael Karmatianus, cum Damasci esset nomine Chama- rawaihi Ebn Ahmed, Ebn Toluni, Toguj Ebn Ioffi Pharganensis ; qui ab Ismaele Karmatiano in fugam versus est post multâ inter ipsos commissa prælia, cæsis e comitibus ejus multis. Scribens ergo Toguj ad Harunem Chamarawaihi filium ipsum rei certio- rem fecit. Misit ergo ad ipsum Harun exercitum magnum, in quo erant omnes Tolonensium nomine insignes ; commissumque est prælium inter exerci- tus ipsorum in vico Canacar dicto, ditionis Dama- scenæ, loco quem Al Ascapham vocant, mense Rajeb, anno ducentesimo octogesimo nono : et post frequentes inter ipsos pugnas interfectus est Kar- matianus, cæsis ex utroque exercitu viginti circi- ter hominum millibus, quorum et utrique in fu- gam se dederunt ; petentibus qui ex Harumis copiis superstites fuerunt, Damascum et Tiberiadem ; qui e Karmatiani, **492** Hamsun [Emissam], mau- seruntque Damasci ex Harun's copiis quidam cum BadroAljamami dicto. Fuit autem Karmatiano frater Al Najem appellatus ; qui congregatis qui e fratris sui exercitu reliqui erant, copias collegit, et in partes Emissæ prodiit. Al Moktaphi igitur audito Karmatianum Ægypti exercitus fugasse atque in- firmasse, cæsis Ægyptiorum fortissimis quibusque, spem concepit capiendæ Ægypti, missoque Mo- hammed Ebn Soliman, cui præstantissimos ducum suorum cum exercitu magno adjunxit, prodiit ipse Baccam, ibique substitit. Mohammed autem Ebn Soliman ubi Emissam pervenisset Alnajemi Kar- matiani copias fudit, caplis e comitibus ipsius septin- gentis ; Karmatianus vero fugiens, loco Al Dalia appellato repertus est, quem cum comitibus septin- gentis ad Al Moctafium Al Rakkam misit Moham- med Ebn Soliman, cui Bagdadum perducto collum super tabulato præcidit Al Moctafius, ipsumque patibulo affixit prius cruciatum : quin et comites ipsius septingentos morte affectit, quorum aliis colla super tabulato præcidit, ipsosque patibulo affixit ; alios manibus pedibusque truncavit. Profecti sunt Almoctafi exercitus cum Mohammede Ebn Soliman Damascum, ubi in Mohammedis fidem se dedit Badrus Aljamami una cum iis quæ ipsi adfuerunt copiis : hinc profectus est Mohammed Palæstinam, quo in Ægyptum iret.

Harun Ebn Chamarawaihi igitur, audito copias atque exercitus **493-495** ipsum versus tendere, egressus in locum qui Al Abbasia dicitur, ea terræ Ægyptiacæ parte quæ Alhauph [audit,] ibi cum ducibus suis magnaque virorum multitudine sub- stitit, Mohammedi Ebn Soliman occursurus, et cum

no bello decreturus Naves interim Almoctafi, A fl-oxo in mari cursu, ex parte Tennesi ditiones Ægypti ejusque villas ingressæ sunt. Navibus præfectus fuit Damianus Græcus. Profecti ergo quidam e ducibus Harunis, Damiano in vico Tanubah dicto occurrerunt, ubi concurrentes, cum pugna certassent, terga dederunt duces Harunis. Shiban etiam Ebn Mohammed, Ebn Tolun, Harunis Ebn Chamarawaihi patruus, Harunem adortus ipsum interfecit die Dominico, mensis Safar decimo octavo, anno ducentesimo nonagesimo secundo, atque ipse ad Dios aliquas rerum potitus est. Duces autem Harunis ad Mohammedem Ebn Soliman scribentes, immunitatem ab ipso petierunt; qua in re ipsis auxilium, atque securos esse jussit. Ingressusque est Mohammed Ebn Soliman Ægyptum, nemine impediente vel repellente, die Jovis, duobus ante finitum mensem Safar diebus, anno ducentesimo nonagesimo secundo. Quod videntes Shiban et fratres ipsius, postquam aciem ad eos pugna excipiendos instruxerat Mohammed Ebn Soliman, loco qui Al-Riyab dicitur, juxta urbis Mesri portam, petierunt et ipsi immunitatem sibi et facultatibus 496 suis; in qua cum ipsis annuisset, dispersæ sunt Shiban copiarum. Jussit autem Mohammed Ebn Soliman omnes quotquot ipsi aderant ex Harunis comitibus duces et scribas Bagdadum se conferre, quo ergo profecti sunt; ipse in Ægypto sex menses moratus est: collegitque a scribis et ducibus nummorum circiter millies mille aureos: tum Eracum abiit, relicto in Ægypto, postquam ipse ibi sex menses insumpsisset, Isa Nusherensi; collegit etiam imperatori nummorum e provinciis millies mille aureos. Almoctafi autem Mohammedem Ebn Soliman prehensum in vincula coniecit, ob opes quas in Ægypto collegerat in rationem eum vocans. Prodiens autem in Syria quidam e ducibus Harunis, Mohammed Ebn Ali Al Chalij appellatus, ex iis qui in Syria cum Mohammede Ebn Soliman manserunt, collecta sibi turba hominum mista, in urbe Ramlah sedem fixit. Quod cum Isa Nusherensi nuntiatum esset, ipse cum Al Hosaino Ebn Ahmed Maderaensi, cui cognomen Abu Zinna, et quæ in Ægypto essent copias contra Mohammedem Ebn Ali Chalij ipsum oppugnatum prodit; at cum nuntiatum esset illis, magna ipsum multitudine instructum fuisse, reversi sunt, una cum ducum cætu, Phostatam; inde in Alizam se recipientes, pontes duos successis embusserunt, ne ipsos assequeretur Mohammed Ebn Ali Al Chalij. Cumque alias subinde alio 497-499 proficiscerentur, nunc in Alexandriam, tunc in Al Saïdum, relicta fuit urbs Phostat sine imperatore, aliove quodam, custodiebantque e populo alii alios per quinque dies. Tum urbem Mesri ingressus est Mohammed Ebn Ali Chalij die Jovis decimo quarto ante finitum mensem Dil Kaadæ, anno ducentesimo nonagesimo secundo, ibique octo menses substitit, opes colligens: crevitque potentia ipsius. Tum adventantibus Almoctafi copiis cum

Phateco ipsius liberto, ducumque cætu, obviam ipsis prodit Mohammed Ebn Ali Ebn Al Chalij, dein cum comitibus suis Phostatam reversus est; cumque acri certamine dimicassent, in fugam versus Mohammed Ebn Ali Phostatam reversus lateras captavit. Phatec ergo, cum iis qui ipsi aderant præfectis, Phostatam ingressus est. Accedens autem vir apud quem delinuit Mohammed Al Chalij, Isa Nusherensi indicavit illum apud se esse. Qui ergo mittens, ipsumprehendit, idque mense Rajeb anno ducentesimo nonagesimo tertio, unaque cum comitibus, affinibus, ducibusque ac scribis suis, et qui ipsi auxilium tulerant, Eracum abduxit. Porro obiit Al Moctafi die Dominico mensis Dil Kaadæ decimo tertio, anno ducentesimo nonagesimo quinquiesimo. B Fuit chalicatus ipsius annorum sex, novem mensium et bidui. Maxima apud ipsum in gratia fuerunt, resque ejus curabant, Al Abbas Ebnol Hosain consiliarius, et Phatec libertus ipsius.

500 Chalifatus AlMoktaderi billahi.

Inauguratus est AlMoktader billahi Isafar Ebn Ahmed AlMotaded billahi, eodem die quo obiit frater ipsius Almoctafi, videlicet die Dominico, decimo tertio mensis Dilkaadæ, anno ducentesimo nonagesimo quinto. Mater ipsius concubina fuit, nomine Shaab. Hic AlAbbasum, fratris sui consiliarium, eo quo fuit loco ac dignitate confirmavit, ipsumque, rebus suis præposuit. Coerant autem duces aliqui quo Abdollahum Ebnol Motazzi in imperio collocarent; unde Bagdadi dies aliquot ortum est bellum: cæ ique sunt AlAbbas Ebn Hosain consiliarius et Phatec, mense Rabia posteriore, anno ducentesimo nonagesimo nono. Prehensus etiam est Abdollah Ebnol Motazzi et in vincula coniectus. Consiliarium autem constituit AlMoktadar, Alim Ebn Mohammed, Ebn Musa Ebnol Phorat. Porro prodit in occidente vir quidam nomine Abdollah AlMohtaseb billahi, qui, fuis Ebnil Aglabi copiis, cæsisque ipsius comitibus, Occidentem occupavit. A quo fugiens Zaydatollahi Ebn Mohammed Ebn Abraham, Ebnol Aglab, assumptis sibi domesticis ac necessariis suis, in Ægyptum se contulit, quam ingressus est mense Ramadan, anno ducentesimo nonagesimo sexto; tum ad Ramlam profectus, 501-503 ibi donec diem obiret se continuit. Abu Abdollah Almohtaseb vero, qui in occidente rebellavit, quemdam qui se Alisenem prædicavit, nomine Obaidallah assumptum in solio collocavit, siueque illi data [homines] ad ipsius obsequium invitavit. Ali Obaidallah vero Abu Abdollahum AlMohtaseb adortus ipsum interfecit, atque ipse occidentem occupavit, anno ducentesimo nonagesimo octavo. Porro AlMoktader, Ali Ebn Mohammed Ebnol Phorato iratus, mense DilHajjæ, anno ducentesimo nonagesimo nono, ipsum in carcerem coniecit, consiliario sibi constituto Mohammede Ebn Abdollahi, Ebn Yahyæ, Ebn Chakano, qui cognomentum habuit Dakka Sedraho [pulsans pectus, nempt

quod cum quis ab eo aliquid peteret pectus sibi pulsare soleret ac dicere: Imo, exhibito tibi honore. Anno chalifatus AlMoktaderi tertio constitutus est Leo patriarcha Hierosolymitanus, qui annos septemdecim sedit, dein mortuus est. Quin et conflagravit Alexandriae ecclesia magna quæ Al-Kaisaria [Cæsaria] appellata est, templumque fuerat quod Cleopatra regina Saturno sacrum extruxerat, die lunæ, tertio mensis Shawali, anno trecentesimo.

Eo anno mense Rabia posteriore misit Obaidallah quemdam e ducibus suis, nomine Habbasa, multis instructum copiis, qui Barkam cepit; terga illi dantibus Al Moktaderi, qui ibi erant copiis.

504 Tum Alexandriam profectum pugna ibi exceperunt Al Moktaderi exercitus, quibus in fugam versis Alexandriam cepit. Misit etiam e suis exercitum quemdam Al Phayumum et Al Bahnasam easque cepit. Cujus rei cum per litteras Obaidallahum certiozem fecisset, misit ipse ad eum filium suum Abulkasemum (in alio exemplari dicitur Abdorrahmanum, cum exercitu magno in suppetias Habbasæ). Fuit autem præfectus Ægypti Taccin Chaselensis, ad quem misit Al Moktader Al Kasem Ebn Sama, una cum ducibus aliquam multis, nec non Munasum eunuchum, et Hawaum, opem illi laturos. Illi in Allizab profecti populum ad auxilium convocarunt, quorum ad ipsos armis instructi convenerunt circiter centies mille. Quibus cum [Habbasah] cum copiis suis in occursum venisset, ipsi, acie instructa, pugna ipsam exceperunt, commissumque est inter ipsos prælium loco quodam insula quæ Ardol' Chamsin [terra quinquagenorum] audit. In fugam autem versus est Habbasa cæsis comitibus ipsius peditibus, quos insecutus est populus: at illi in populum denuo conversi quoscunque obvios habuerunt interfecerunt. Quod cum tempore vespertino contigisset, diremit eos nox. Cæsi autem sunt e populo circiter vicies mille; ex Habbasæ militibus decies mille: reversique sunt Obaidallahisocii noctu; populum **505-507** vero convocarunt præcones. Rediit ergo Al ul Kasem cum comitibus et copiis suis in occidentem. Porro Al Moktader Ali Ebn Mohammed Ebn Obaidallah, Ebn Yahyæ, Ebn Chakano iratus, die Moharrami decimo anno trecentesimo, primo [vizierum] sibi adscivit Alim Ebnol Iarrabi, quo rursus abdicato, mense Dill Hajjæ anno trecentesimo tertio, Alim Ebn Mohammed, Ebnol Hosani, Ebnol Phorat, e carcere eductum vizierum constituit; deinde abdicatum rursus in carcerem conjecit, mense Iomada priori, anno trecentesimo quarto, in munus illud suffecto Hamed Ebnol Abbasi. Anno trecentesimo septimo, veniens ex occidente Abulkasem Obaidallahi filius cum centies mille viris Alexandriam cepit, unde metu consternati sunt Ægypti incolæ. Cepit etiam Al Phayumum et Al Bahnasam, et insulam Al Ahsmarin. Cujus rei fama cum ad Al Moktaderum pervenisset, misit ille Munesum eunuchum magno

A instructum exercitu. Castra igitur posuerunt exercitus in Al lizab; tunc autem ab Obaidallaho centum naves bellicis usibus paratas; quarum octoginta earum quas Al Homul [onerarias] vocant, viginti earum quas Ashareni: quæ ad Rashidi mœnia appulerunt. Cujus rei cum scriptis litteris Al Moktaderum certiozem fecisset Munes, misit ille Thamalum eunuchum cum navibus bellicis quinquaginta. Occurrens ergo ipsis Thamalus **508** naves eorum contractas incendit, plurimas ipsorum cæsis et submersis, multis etiam in fidem recepti se petentibus, eos autem qui in fidem recepti fuerant, in Ægyptum misit: quibus dixit populus: Quisquis fuerit e vobis Cethamensis, se a Siciliotis, Africanis et Tripolitanis segreget.

B Cum secessissent ergo Al Cetamenses, qui numero ultra quingentos erant, irruens in ipsos populus, illos loco qui Amakas dicitur, cæde turpissima ac fœdissima simul e medio sustulit. Mansit autem Munes eunuchus cum copiis suis in Al lizab hiemio, vallo exercitum munitum habens. AbulKasem autem Alexandriae mansit, atque inde Al Phayumum profectus est. Scripsit ergo Munes eunuchus ad Thamalum eunuchum, ut cum navibus suis Alexandriae adiens (neque enim Alexandriae erant e copiis AbulKasemi, præter trecentos circiter viros), ejus incolæ asportaret, nec quemquam ibi habitare sineret. Alexandriae ergo naves suas adducens Thamalus, per præconem monuit, si maneret

C Alexandriae post triduum quispiam, se illi caput amputaturum. Homines ergo relicta suppellectile sua, et quæ possederunt omnibus, clausisque ostiis suis, egressi sunt Alexandria instar eorum qui se oblectandi gratia egrediuntur: abduxitque ipse Thamalus navibus in insulam, quæ insula Abuk'ir appellatur: submersi autem sunt ex ipsis in Nilo multi.

509-511 Perierunt etiam eorum fame et siti, in pagis et Phostati, ultra ducenta virorum puerorum et mulierum millia. Mansitque locus desolatus, nemine in ipso manente. Fecit autem hoc Thamalus, ne Al Phayumum rediens AbulKasem locum inveniret ubi hospitio exciperetur. Deinde Munes eunuchus collectis copiis, contra illum Al Phayumi manentem prodians, ipsum in fugam vertit, cæsis ipsius comitibus, et direptis eorum opibus cæterisque quæ habebant omnibus.

D Fugiens ergo AbulKasem cum amicis suis Kirawanum se contulit; idque mense Dill Hajjæ, anno trecentesimo octavo, post quod cum duos menses substitisset Munes eunuchus, Bagdadum petiit, relicto in Ægypto Heialo Ebn Badar. Alexandria autem, cum reversi essent quotquot superfuerunt ex ipsius incolis, ea iterum culta est. Porro Leo imperator morbo gravi correptus, cum moriturum se timeret, mittens, Nicolaum patriarcham, quem loco moverat, accersivit, ipsius gratiam ambiens, ac ipsum cathedræ restituit, semoto Anthimo patriarcha, quem ad monasterium quoddam Constantinopolitanum se recipere jussit; in quo cum

biennio mansisset, mortuus est. Superfuit autem A illi Leo imperator, morbo, quo affectus erat, laborans menses aliquot, dein obiit. Imperavitque post ipsum Romanis frater ipsius Alexander septem annos, dein **512** mortuus est, succedente ipsi Constantino Leonis filio, qui annos tunc natus erat viginti tres (vel secundum aliud exemplar tredecim). Cujus mater, nomine Augusta, imperium administrabat. Misit autem rex Bulgarorum ad Constantinum Romanorum imperatorem, sororem ipsius filio suo in uxorem poscens; in quo, cum, non annueret ipsi Constantinus, multa inter ipsos commissa sunt praelia. Cum ergo bella inter ipsos continuari videret Nicolaus patriarcha, metuens ne se mutuo perderent, ducem quemdam nomine Domitium, adscitum Constantino in imperio administrando adjunxit; filiamque Domitii acceptam, Constantino in uxorem dedit: factumque est ut tres, scilicet Constantinus, Domitius, et Christophorus Domitii filius, Romanorum imperatores salutarentur, ac simul imperium moderarentur. Domitioque filiam suam Bulgarorum regi in uxorem dante, cessarunt inter ipsos bella. Porro Almoctader viziero [consiliario] suo Hamedo Ebnol Abasi, iratus, ipsum morte multavit mense Rabia priore, anno trecentesimo decimo primo, et Alim Ebn Ahmed Ebnol Phorat e carcere eductum, vizierum constituit, nono ante finitum Rabiam posteriorem, anno trecentesimo undecimo, tertia jam vice. Moslemi autem Ramlæ tumultuati, duas Melchitarum ecclesias diruerunt, videlicet Sancti Kozmæ, et Sancti Cyriaci nec non ecclesiam **513-515** Askelanensem et Casariensem, idque mense Iomada posteriore, anno trecentesimo undecimo. Qua de re cum Christiani querelam ad Almoctaderum detulissent, jussit eos instaurare quod ipsis dirutum fuerat. Concitati etiam Moslemi Tennisi ecclesiam Melchitarum, quæ fuit extra arcem Tennisi, quæ appellatur ecclesia Buthaur, diruerunt, mense Rajeb: dein exstruentibus Christianis ibidem ecclesiam, cum eam prope absolvisent, denuo concitati Moslemi illud quod fabricaverant dirutum incenderunt, at rex Christianis opem tulit adeo ut ecclesiam suam exstruerent. Porro iratus Al-Moctaderus viziero suo Ali Ebn Al-Phorat, ipsum morte multavit, ut et filiam ipsius Mohsenum, mense Rabia priori, anno trecentesimo duodecimo, in munus illud suffecto Abdillaho, mense Iomada posteriore, anno trecentesimo decimo quarto. Concitati etiam Moslemi Damasci ecclesiam Sanctæ Mariæ catholicam diruerunt (quæ ampla admodum, magna ac pulchra fuit, in quam erogata fuerant ducenta aureorum millia), direptis quæ in ea erant vasis cæterisque ornamentis ac velis. Spoliata sunt etiam monasteria, ac præcipue monasterium feminarum quæ juxta ecclesiam fuit. Dejeceruntque ecclesias Melchitarum multas: diruerunt etiam Nestorianorum ecclesiam; idque medio mense Rajeb anno trecentesimo **516** duodecimo.

Porro fuit Ali Ebn Isæ Meechæ ad quem scripsit Abdollah vizierus ut in Ægyptum profectus in statum ejus inquireret. Ali ergo Ebu Isæ Ægyptum ingressus est initio mensis Rajeb: ubi prebensis monachis et episcopis, tributum ab ipsis exegit: nempe, ab omnibus tam monachis quam infirmis et pauperibus, nec non monasteriis omnibus quæ in inferiori parte regionis Said erant, atque ab episcopis et monachis qui in monasterio Mina. Monachorum ergo quidam Erakum profecti ab Al Moktero opem petierunt, qui scripsit ipsis litteras [jubens] ne ab ipsis exigeretur tributum, atque eodem quo soletent pridem cursu fluerent res eorum. Semotoque a vizieri munere Abdollaho Ebn Mohammed, Ebn Chakan, idem delegavit Abi Abbaso Ahmedi Ebn Abdollahi Ebn Ahmed Al-Chasib, anno trecentesimo decimo tertio.

Porro mortuus est Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus, cum cathedram occupasset annos triginta tres, constituto post ipsum Stephano qui eunuchus fuit, qui cum tres annos sedisset mortuus est. Apparuit autem in Ægypto stella magna rallis diffusis, cursu veloci, et scintillis ipsam sequentibus, nec non flamma terribili, magno corpore, colore admodum rubente, a septentrione orientem versus tendens, hastas pene triginta longa, binas lata, instar serpentis; idque occidente sole die Mercurii **517-519** Rabix posterioris quinto, anno trecentesimo decimo tertio; cum tres horas durasset extincta est. Vizieri munere abdicato Abul Abbaso Ebnol Chasib, in idem suffectus est Ali Ebn Isæ, Ebnol Iarahi; quo deinde semoto vizierum sibi constituit [chalifa] Abu Ali Ebn Mohammed, Ebn Ali, die Jovis medio Rabii posterioris anno trecentesimo decimo sexto. Commoti autem sunt duces Bagdadi in Al Mokterum, ut ipsum e medio tollerent, e quibus fuerunt Abul Hijah, Nazuk, alique. Al Mokter ergo, metuens ne interficeretur, seipsum chalifatu abdicavit, die Sabbati medio Al Moharram, anno trecentesimo decimo septimo: cujus loco statuerunt fratrem ipsius Mohammed Ebn Almeh, qui diebus Sabbati et Dominico sedit. Die lunæ autem congregati pedites, Al Mosaphii appellati, Narukum et Abul Hija interimentes Al Mokterum chalifatu restituerunt, dposito Mohammede Ebn Ahmed, quem honoratum domum suam remiserunt. Porro acciderunt in Ægypto locustæ innumeræ, adeo ut præ multitudine impedirent radios solares ne ad terram pertingerent, quales haud alias unquam viderunt Ægypti incolæ: quæ et ipsorum vites, fructus, palmas et porra devorarunt, adeo ut perderentur horti et vineæ, idque mense Rabia priori, anno trecentesimo vicesimo septimo, vel (secundum aliud exemplar) trecentesimo **520** decimo septimo).

Porro in Al Yamamah, et Al Bahrain prodiit rebellis quidam nomine Soliman Ebnol Hasan, qui

et Abi Said Al Iannabi vulgo audit, qui Pasoram A
 perveniens, eam captam devastavit, et magnam
 hominum stragem in ea edidit, atque inde Cusam
 profectus, ea etiam capta, incolas occidit, multos-
 que inde captivos abduxit, et multas avexit opes.
 Dein pergens prope Bagdadum castra posuit loco
 qui TelArkuph audit; multaque inter ipsum et Al-
 Moktaderi copias commissa sunt praelia: at cum
 non assequeretur quæ voluit, Cusam rediit, idque
 anno trecentesimo decimo tertio: quin et aquæ
 puteos, in via quæ Meccham ducit, obstructos at-
 que impletos exsiccavit, adeo ut metu ipsius a
 peregrinationibus abstinerent Bagdadi et Chorasani
 incolæ, Ægypti interim et Syriæ incolis eas insti-
 tuentibus. Cumque anno tricentesimo decimo sep-
 timo homines in peregrinationis [religiøsæ ritibus
 observandis] essent, die Martis, DilHajjæ septimo,
 Meccham perveniens Allannabi cum copiis suis,
 eandemque ingressus, homines tum circa ædem,
 tum intra oratorium sacrum et in plateis, innu-
 meros occidit, adeo ut cæsis impleretur puteus
 Zamzam, nec non valles, viæ, domus, et deserta:
 quod si qui fuga se cæde eriperent, et ipsos inter-
 fererunt Arabes, opes ipsorum diripientes. Erant
 autem et qui Ioddum fugientes mari **521-523** se
 committerent. Cepit ergo Allannabius opum et
 suppellectilis majorem quam quæ recenseri possit
 copiam. Quidquid etiam intra ædem sacram esset
 auri atque argenti abstulit. Laminas etiam argen-
 teas quæ in janua templi erant avulsas abstulit. C
 Fuitque in angulo ædis exteriori lapis niger, quem
 magnopere venerati homines et benedictionem
 inde captantes deosculari solebant, quem etiam
 loco motum secum abduxit; septemque diebus
 Mecchæ, ei diripiendæ, insumpsit: dein patriam
 suam reversus est peregrinationibus abolitis. Porro
 obiit Elias patriarcha Antiochenus die Sabbati
 Iomadæ posterioris decimo tertio, anno trecente-
 simo decimo septimo [postquam] in cathedra se-
 disset annos viginti octo. Vizieri etiam munere
 privatus est Mohammed Ebn Ali, Ebn Moklah die
 Martis, ante finitum Iomada priorem undecimo,
 cum in illud adscitus esset Soliman Ebnol Hasan
 Elm Mochalled die Jovis, decimo tertio ante fini-
 tum eundem mensem, anno trecentesimo decimo
 octavo; qui et rursus eodem semotus est die Jovis
 ante finitum Rajeb, anno trecentesimo decimo sep-
 timo, viziero constituto Obaidallah Ebn Moham-
 med Cadanensi, die Sabbati, sexto ante eundem
 mensem finitum anno trecentesimo decimo nono:
 quo deinde semoto suffectus est AlHasan Ebnol'
 Kasem **524** Ebn Obaid oddin Soliman, Ebn Wa-
 had, die Sabbati, tertio ante finitum mensem
 Shawal, anno trecentesimo decimo nono, cogno-
 minatusque est Omaidol'dulah, Ebn Walii'dulah
 a quo deinde sublata dignitate ista, eam obtinuit
 Abul Fadl Ebn laafar, Ebnol' Forat, Ebn Cha-
 zaranah die Dominico, tertio ante finitum Rabiam
 posteriorem, anno trecentesimo vicesimo, qui a

matre sua, cui nomen fuit Chaizaranah, denomi-
 natus est. Quod ad Romanos, mortuo Christophoro
 Domnii filio, monachatum amplexus est Domnias,
 solusque mansit Constantinus in imperii regimine.
 Mortuus est etiam Stephanus patriarcha Constanti-
 nopolitanus, postquam cathedram triennio occupave-
 rat: constitutusque est ibidem patriarcha Atranphi-
 nus. Obiit etiam Christodulus patriarcha Alexandri-
 nus die Mercurii, undecimo ante finitum Dil Kaada,
 anno trecentesimo vicesimo, qui est Tishrin se-
 cundi vicesimus quintus, anni Diocletiani sexcen-
 tesimi quadragesimi noni: sepultusque Phostati
 Ægyptiæ, cum in cathedra sedisset annos viginti
 sex, et sex menses. Sepultus autem est in ecclesia
 Michaelis. Porro duces una cum Munaso euncho
 Bagdadi in AlMoktaderum insurgentes, ipsum aggres-
 si sunt, ad quos pugna excipiendos cum egressus
 esset, ipsum interfecerunt, caputque hastæ impo-
 situm circa urbem **525-527** gestarunt; idque
 die Mercurii, ante finitum mensem Shaawa secundo,
 anno trecentesimo vicesimo. Fuit chalifatus ipsius
 annorum viginti quatuor, mensium undecim, et
 dierum quindecim: fuit vizierus ipsius Alphodus
 Ebn Laafar, Ebnol Phorat. Mortuus est Trikonis
 patriarcha Constantinopolitanus cum cathedram
 quinquennio occupasset, constituitque Domnias
 filium suum nomine Theophylactum, qui eunuchus
 fuit, patriarcham cum, juvenis esset annorum vi-
 ginti duorum.

Chalifatus AlKaheri.

Inauguratus est AlKaher billabi Mohammed Ebn
 Ahmed Al Motadedi, die Jovis, mensis Shawali pe-
 nultimo, anno trecentesimo vicesimo. Hic vizierum
 sibi adscivit Mohammedem Ebn Moklah. Primo
 chalifatus ipsius anno constitutus est Said Ebn
 Batrik, medicus e Phostati Ægyptiæ incolis, pa-
 triarcha Alexandrinus, appellatusque Anka Euty-
 chius: idque die Jovis, mensis Amshir, qui est
 Shebat, anni Diocletiani sexcentesimali quadra-
 gesimi noni, octavo mensis Saphar, anno [Hejræ] lu-
 nari trecentesimo vicesimo primo.

528 Chalifatus Al Radii.

Inauguratus est Al Radi, qui idem est Abul Abbas
 Mohammed Ebnol Moktaderi, die Mercurii, Iomadæ
 D prioris sexto, anno trecentesimo vicesimo secundo.
 Vizierum sibi adscivit Mohammedem Ebn Moklah.
 Anno chalifatus ejus primo constitutus est Anba
 Theodosius, qui idem est Stephanus, scriba, qui
 Bagdadi fuerat cum Munes euncho Antiochiæ Sy-
 riæ patriarcha, mense Ramadan, anno trecente-
 simo vicesimo tertio. Fuit autem in Ægypto terre
 motus ingens, tertio DilKaadæ ejusdem anni. Valde
 etiam agitatae sunt stellæ cadentes. Porro Moham-
 med Ebn Toguj et ducum vulgariarum aliquot Barkam
 fugientes, cum ibi copias collegissent Alexandriam
 reversi sunt, unde qui ibi fuerant ad rivum Rashidi
 fugerunt: ad quos Ebn Toguj cum AbiThbafaro
 fratre suo exercitum mittens ipsos in fugam ver-
 tit, cæsis aliis, aliis captis, idque anno trecente-

simo vicesimo quarto; reversique sunt homines Alexandria. Iratus Al Radi Mohammadi Ebn Ali viziero, in manus illud succit Abderrahman Ebn Isz anno trecentesimo vicesimo quarto. Tumultum concitantes Moslemimi in ecclesia Hierosolymitana die Mosanz, ecclesiam Constantini portas 529-531 australes incenderunt, nec non dimidium portu ca., anno trecentesimo vicesimo quinto. Fuit tunc patriarcha Aasklanensis quidam, cui bini erant filii, et totidem filiz, nomine Christophorus: fuit autem incendium primo Paschatis, ipse patriarchatu fungente. Cranii etiam locum cum [templo]

Resurrectionis vastarunt. Porro Al Radi, Ali Abderrahmano Ebn Isz iratus ipsum locu movit, viziero sibi adscito Al Phadio Ebn Isafar, anno trecentesimo vicesimo quinto. Factaque est inter Romanos et Moslemines pax omnibus grata, anno trecentesimo vicesimo sexto. Eodem anno Theophylactus patriarcha Constantinopolitanus nuntium misit ad patriarchas Alexandrinum et Antiochinum, rogans ut nominis sui in ipsorum precationibus et sacris peragendis mentio fieret. Siquidem desiderat hoc fieri a tempore Omniadarum. Qua in re ipsi annuerunt.

Huc usque pertingit historia Said Ebn Batrik medici, qui idem est Anba Eutychius, secta Melchita: qui urbis Alexandria patriarcha constitutus est anno trecentesimo vicesimo primo Hejræ Moslemitica, annos tunc natus lunares sexaginta. Si igitur epocham hujus libri scire aveas, et ante quos annos compositus sit, computum tuum ab 532 hac ara ordire, videlicet die quo constitutus est Said Ebn Batrik patriarcha; qui fuit octavus mensis Sefar, anni Hejræ Mohammedica trecentesimi vicesimi primi. Deus nobis] finem ad bonum dirigat.

Soli Deo Gloria.

ANNO DOMINI CMLVI.

GEORGII MONACHI

HISTORIA BYZANTINA.

Vide *Patrologia Græca* tom. CIX, iuter scriptores post Theophanem.

CHRONOLOGIE EUTYCHIANÆ PARAPHEGATA,

SIVE

EPOCHARUM, QUÆ AB AUCTORE SUBINDE MEMORANTUR, INSIGNIORUM INTERVALLA.

Tom. I.														Tom. II.
Pag. °	39	48	55	61	104	189	248	289	311	345	403	427	473	
Anni nat.	Ad dilu- vium.	Ad Pha- leacum.	Ad Babe- lon.	Ad Abra- hamum.	Ad Exo- dum.	Ad Davi- dem re- gem.	Ad capt. Babyl.	Ad Alexan- dram.	Ad Chri- stum.	Ad Hieroso- lym.	Ad exord. eustian. imp.	Ad Dio- nysium Molam.	Ad Eutych. natum.	
Ab Adami condita.	2206	3787	2851	3526	3835	4141	4918	5181	5500	5570	5776	6114	6300	
A Diluvio.		531	578	1073	1579	2185	2692	2925	5211	5514	5630	5858	4112	
A Phaleaco nato.			47	341	1018	1651	2131	2394	2713	2785	2980	3217	3301	
A Babele, sive Turra condita.				494	1001	1607	2084	2347	2666	2736	2942	3280	3334	
Ab Abrahamo nato					507	1113	1590	1853	2172	2242	2448	2786	3040	
Ab exodo Israelitarum ex Egypto.						606	1083	1346	1665	1735	1941	2279	2538	
A Davide rege inaugurato.							477	740	1059	1129	1335	1673	1937	
A capt. Babyl. per Bochtanasserum (sive Nabuchod.).								263	582	652	858	1196	1451	
Ab Alexandro.									319	389	595	933	1187	
A Iristo nato.										70	276	614	864	
Ab excidio Hierosolymitano per Titum.											205	541	790	
A Diocletiano imperatore resurrisato.												336	592	
Ab Hejra (sive Mohammedis ad Medinam fuga).													254	

* Numeri paginas indicant editiois Ortoniensis, quas typis grandioribus expressas textui inseruimus.
 ** Qui apud nos incipit a columna 1051.

EPOCHA I,

Ab Adamo ad Diluuium, annorum 2256.

	Collectio		Pag.
	Anni.	annorum.	
Adam genuit Seth anno ætatis sus.	250	250	16
Seth genuit Enos gen.	305	435	19
Enos gen.	190	625	20
Cainan gen.	170	795	23
Mahlabiel gen.	163	960	25,24
Jared gen.	162	1122	28
Enoch gen.	165	1287	28
Methusalah gen.	187	1474	28
Lamec gen.	182	1656	29
Noah gen.	500	2156	31
Diluuium post (Noachi ann. 600.)			
Semi vero	100	2256	39

EPOCHA II,

A diluio ad Phalecum, annorum 551.

	Collectio		Pag.
	Anni.	annorum.	
Arphaxad nascitur post diluuium an. genoit.	2	2	44,77
Id. genoit.	155	157	47
Kainan gen.	150	267	47
Selah gen.	150	397	47
Eber gen.	154	551	47

EPOCHA III,

A Phaleco ad Abrahamam, annorum 511.

	Collectio		Pag.
	Anni.	annorum.	
Phaleg gen.	150	150	56
Rehu gen.	154	264	56
Serug gen.	150	392	60
Nachor gen.	79	471	60
Thare gen.	70	541	63,64

EPOCHA IV,

Ab Abrahamo ad E. annorum 507.

	Anni.	annorum.	Pag.
Abraham gen. an. ætatis	100	100	71,72

Isaac	60	160	76
Jacob	87	247	83
Levi	40	287	85
Kahat	60	347	95
Amram	80	427	95
Moses vixit ante exodum	80	507	100

EPOCHA V.

Ab Exodo ad Davidem regem, annorum 606.

Moses vixit post exodum	40	40	108
Jesua præfuit	51	71	108
Phineas	23	96	119
Servitus 1. sub Cushan	8	104	119
Othoniel Jud.	40	144	119
Servitus 2. sub Ekion	16	160	119
Ehud Jud.	35	217	120
Samaan	25	242	120
Servitus 3. sub Jabim	20	262	120
Dehora Jud.	40	302	123
Servitus 4. sub Oreb et Zeb	7	309	123
Gideon	40	349	127
Abimelech	8	357	127
Joas	23	379	128
Jair	22	397	128
Servitus 5. sub Amorrhæis	18	415	128
Jephthah	6	421	132
Ephsai	7	428	132
Eblon	10	438	134
Abdon	8	446	135
Servitus 6.	40	486	135
Sampson	20	506	136
Anarchis annorum	40	546	140
Eli sacerdos	20	566	143
Samuel propheta	20	586	143
Saul rex	20	606	150

EPOCHA VI,

A Davide ad Captivitatem Babylonicam, annorum 477.

Reges Juda.				Reges Israelis.			
Pag.	an.	mens.	Collectio an. m.	Pag.	an.	mens.	Collectio an. m.
159 David,	40	6	40 6	50 Jeroboam,	21	0	21 0
172 Salomon,	40	0	80 6	2 Nabat,	2	0	26 0
185 Rehoboam,	16	0	96 6	3 Barsha,	24	0	50 0
188 Abias,	6	0	102 6	26 Ela,	2	0	52 0
188 Ass,	41	0	143 6	27 Omri,	12	0	64 0
				28 Abab,	21	0	85 0
192 Josaphat,	25	0	168 6	19 Ahaziah,	2	0	87 0
				22 Joram,	12	0	99 0
211 Joram,	8	0	176 6	1 Jehu,	28	0	127 0
216 Ahazias,	1	0	177 6				
219 Athalia,	7	0	184 6	25 Achaz,	17	0	144 0
220 Josah,	40	0	224 6	26 Josab,	17	0	161 0
				18 Jeroboam,	41	0	202 0
221 Amasia,	29	0	253 6	29 Zachariah,	0	6	202 6
227 Uzias,	52	0	305 6	19 Shallum,	0	1	202 7
				30 Menachem,	20	0	222 7
228 Jotham,	16	0	321 6	50 Pekahia,	2	0	224 7
231 Achaz,	16	0	337 6	52 Pekah,	25	0	249 7
233 Hezekiah,	29	0	366 6	12 Hoshea,	9	0	261 7
239 Manasses,	55	0	421 6				
240 Amnon,	2	0	423 6				
240 Josias,	31	0	454 6				
243 Joachaz,	0	3	454 9				
243 Eliakin,	11	0	465 9				
244 Jehonaskim,	0	5	465 0				
247 Zedekiah,	11	0	477 0				

Regni Israelis finis, et decem tribuum in captivitatem deductio per Salmanasser regem Musal et Mesopotamie.

EPOCHÆ VII,

A Captivitate Babylonica ad Alexandrum, annorum 263.

	Ann	Collect.	Pag.
Bochtanasser (qui et Nabuchodonosor), rex Babylonis, regnavit ante captivitatem sonos 19; post captivitatem.	28	26	253, 255
Evil-Mardoeh (Evilmerodach),	25	49	25
Beltazar,	3	53	255
Darius Medus, Asrini fil.,	1	55	256
Cyrus, Persa,	5	56	260
Achashvirosh,	12	68	260
Cyrus qui et Darius, anno ejus secundo templum Hierosolym. recondi coepit.	50	98	260, 263
Camysus (Cambyses),	9	107	263
Samarthus, Magus (Smerdis),	1	103	263
Dara primus (Darius, Hystaspis fil.),	26	128	265
Artachshast (Artaxerxes) Longimanus,	21	152	265
Artachshast Magnus,	31	183	265
Sadrianus (Sogdianus),	5	186	265
Dara II, Al-Naceth (Darius Notus, qui et Ochus),	17	203	267
Artachshast, Darii II nepos,	22	225	267
Artachshast Achus (Ochus),	20	215	267
Arses qui et Nacet et Narses),	11	256	267
Darius (qui et Codomanus),	7	263	267

EPOCHÆ VIII,

ab excessu Alexandri ad Christum natum, annorum 319.

Philippus (qui et Ptolomæus) Aridæus,	7	7	293
Ptolomæus Alexander, qui et Galeb-Or (Nicanor),	21	28	296
Ptolomæus Lagus,	29	57	299
Ptolomæus Philadelphus,	26	83	299
Ptolomæus Evergetes I,	25	108	299
Ptolomæus Philopator,	17	125	299
Ptolomæus Epiphanes,	21	149	299
Ptolomæus Philometor,	20	169	299
Ptolomæus Evergetes II,	25	192	299
Ptolomæus Soter I,	20	213	299
Ptolomæus Soter II,	15	229	299
Ptolomæus Alexander qui et Jaspis Philopator 12, vel Ptolomæus Phosas dies 18; pro quibus putatur an.	1	238	300
Ptolomæus Dionysus,	21	267	300
Cleopatra,	22	289	300, 307
Jude ad Christum,	30	319	308, 311

EPOCHÆ IX,

A Christo ad Diocletianum, annorum 276.

	An.	m.	an.	m.	Pag.
Christus nascitur,					308
Die 25 Canun primi,					311
29 Cahaci,					308
An. Augusti Cæsaris 42,					308
Herodis f. Antipatri 33.					308
Imperavit Augustus,	56	6			
Adeoque post natum Christum,	14	6	14	6	313
Tiberius,	22	1	36	7	324
Caius,	4	3	40	10	324
Claudius,	14	0	54	10	328
Nero,	15	0	67	10	333
Gaba,	0	7	68	5	339
Oho,	0	3	68	8	339
Vitellius,	0	6	69	4	340
Vespasianus,	9	7	78	11	344
Anno ejus 2, Hierosolyma capta post Christum natum an. 70,					345
Titus,	5	2	83	1	344
Domitianus,	15	0	97	1	344
Nerva (qui et Parastius Cæsar),	1	5	98	6	348
Trajanus (qui et Adrianus Cæsar),	19	0	117	6	348
Ælius Adrianus Cæsar,	20	0	137	6	352

Anno ejus 8. Hierosolyma denno destructa post primam sub Tito excidium annis 55.

Antonius Pius,	22	0	159	6	353
M. Aurelius Antonius, et (Venus),	19	0	178	6	350
Commodus,	12	0	190	6	361
Pertinax,	0	3	190	9	372
Julianus,	0	2	190	11	372
Severus,	17	0	207	11	374
Antonius (Antoninus) Caracalla,	6	0	213	11	376, 379
Marcianus (Macrinus),	1	2	213	1	379
Antoninus (Alagabalus),	5	9	218	10	379
Alexander (Mammæus),	15	0	231	10	383
Maximinus,	2	0	234	10	384
Papienus, qui et Julianus (Papienus et Balbinus),	0	3	235	1	387
Gordianus,	4	0	259	1	387
Philippus (Araba),	7	0	246	1	394
Decius,	2	0	248	1	398
Gallus et Julianus (Gallus et Volusianus),	2	0	250	1	383
Galitius, qui et Aurelianus, i. e. Gallienus, et Valerianus,	15	0	263	1	398
Claudius,	1	0	266	1	396
Aurelius (i. e. Aurelianus),	5	0	271	1	399
Tacitus, et Kurianus (Florianus),	0	9	271	1	400
Marus (M. Aurelius Probus),	0	0	227	1	400
Carus, et filii Carus (Carnus) et Numerianus,	2	0	279	10	400
A Christo igitur ad Diocletianum,					379 1
Numero rotundo,					380
Excessus ultra hypothesin auctoris,	4	0			

EPOCHÆ X,

A Diocletiano ad Heraclium, annorum 358.

	An.	m.	Collect.	Pag.
Diocletianus, et Maximianus Curius (Herculinus),	21		21	403
Maxentius, et Maximianus Galerianus (Galerius), et Constantinus (Constantinus Clorus),	9		30	407, 400
Constantinus,	33		63	427, 471
Constantinus (Constantius),	24		86	471, 480
Julianus,	2		88	490
Jovianus,	1		80	487
Valens aut Valentius (Valentinianus),	12		101	487
Valens,	3		104	491
Valentinianus et Gratianus,	5		107	493
Interregnum,	0	6	107	485
Theodosius Magnus,	17		124	523
Arcadius (et Honorius),	15		157	538, 534
Theodosius Junior,	42		179	544
				Tom. II.
Marcianus,	6		182	93
Leo Magnus,	16		201	103
Leo Parvus,	1		202	104
Zeno,	17		219	104, 131
Anastasius,	27		248	131
Justinus Thrax,	5		253	134*
Justinianus,	59		294	151, 187
Iustinus Junior,	15		507	187
Tiberius,	4		511	191
Mauritius,	20		551	194
Phocas,	8		559	211

* Excessus anni unius et sex mensium.

EPOCHÆ XI,

Ab Heraclio imp. ad auctoris natales, suppleta et continuata.

	Capit anno Æra Christi	Regnavit.	Pag.
Imp. Rom.	An. vulgaris.	An. m. d.	
Heraclius,	610 Oct.	5 30 5 7	384
Constantinus,	611 Mar.	11 0 2 23	
Heraclionus,	611 Jun.	2 0 7 2	

Constantinus	611	Dec. 31	26	6	10		
Constantinus (Eutyc. Constantinus)	668	Jul. 8	17	2	11	553, 559	
Justinianus primus	685	Sep. 17	10	0	0	569	
Leontius (Eutyc. Leo)	693		3	0	0	567	
Tiberius	698		7	0	0	567	
Justinianus iter.	705		6	0	0	576	
Philippicus (Eut. Philippus)	711		1	8	20	576	
Anastasius	713	Jan. 4	1	11	29	579	
Theodosius	715	Apr. 29	1	11	0	581	
Leo Isaurus	717	Mar. 25	23	2	25	581	
Artabandes (Eut. Artabatus)	741	Jan. 18	2	2	28	593	
Constantianus	745	Sep. 14	52	0	0	400	
Leo Chazaræus	775		5	12	0	463	
Constantianus et Irene	780	Sept. 8	16	11	22		
Irene sola	797	Aug. 26	5	2	6		
Nicephorus, fil. Stauracii	802	Oct. 31	8	8	28	467	
Stauracius, f. Nicephori (Eut. Stiracus et Estabracus)	811	Jul. 26	0	2	11	416	

Michael Rangabe (Eut. Constantinus)	811	Oct. 5	1	8	29	453	
Leo Armenus (Eut. Theophilus)	813	Jul. 11	7	5	27	410	
Michael balbus	820	Dec. 23	8	9	10	414	
Theophilus, f. Michaelis	829	Oct. 1	12	5	21	418	
Michael, fil. Theophili	812	Jan. 20	25	5	5	460	
Basilius Macedo	867	Apr. 23	18	10	12	463	
Leo Philosoph.	886	Mar. 1	25	8	12	471	
Alexander	911	Jun. 11	0	12	2	511	
Constantinus t. Leonis	912	Jul. 7	47	4	5	512	
Skf. cum Zoe matre,				7	2	19	
Cum Romano (Lescapno) socero qui Kulychio est Dominus et Domitius et Christophoro f. Romani,					25	2	25
Solus,					14	10	26

Regum Persarum successio juxta Eutychium.

Regum nomina.	Regni spatium. An. m.	inhibet.	A. imp. Rom. quibus dicuntur	excoetate.	Pag.							
Artaxerxes vel Artaxerxes, f. Baheri, filii Asani	14	6	10	Commodi Maximini Severi	367, 375		Hobalus, f. Phiruzi, Kobades f. Phiruzi connumeratis annis Rasmasphi (Zamasphis), avunculi,	4	0	10	Zenonis	127
Sabar I (Sapores), fil. Artaxer.	50	1	12	Severi	375	2	Keera (Chosroes), qui et Anusharwan (et Shariat), f. Kobadis,	45	0	14	Zenonis	151
Hormoz I (Hormozda), vocatus Al-Horri,	1	10	2	Maximini	381		Hormoz, fil. Anusharwani,	47	6	4	Justiniani	179
Bahram I (Varanes), f. Hormoz,	5	5	5	Maximint Gordiani	381	5	Keera II, qui et Aperwiz (Peroses), fil. Hormoz,	11	6	12	Justiniani	188
Bahram II (qui et Arareuchos), fil. Bahrami,	17	0	5	Gallieni	387	5	Kobades II, qui et Shirawath (Siros), f. Keera,	59	0	7	Mauritii	193
Bahram III, qui et Shahan-Shah, f. Bahrami,	0	4	5	Gallieni	395		Arzshir (Adeser), f. Shirawathi,	0	8	7	Heracii	188
Naras (Narses), f. Bahrami II,	9	0	5	Gallieni	395		Jorhan Cod. Cod. Jorhad, Cant. Jorman, regnum occupat 22 dies ***,	0	5			238
Hormoz II, fil. Narses,	7	5	14	Aureliani	396	5	Keera III, fil. Kobadis regnat 3 menses **,	0	0			252
Sabar II, fil. Hormozii cognomine Dal-Ectaf, coronatus antequam natus,	73	0	5	Aureliani	399		Muria ms. Cant. Buram, Cott. Buran, (Borane),	0	0			253
Arzshir (Artaxer.) II, f. Saporis,	4	0	1	Constantii	472	4	Hoshnastadah (Al. Jeshansedah), Keera Sobrinus,	1	6	8	Heracii	253
Sabar III, f. Saporis **,	50	4	5	Constantii	472	10	Arzmondacht Keera filia, ms. Cant. Armondocht. Cot. Aramondocht. (Al. Azormi),	2				253
Bahram IV, f. Saporis,	11	0	10	Theodosii	536		Pharscorad co-shra ms. Cant. Phucra (Pharochad fil. Keera) ***,	0	0			253
Yazdegerd I, dictus Al-Atim, f. Bahrami,	21	5	4	Arcadii	548	60	Yazdegerd III f. Keera II,	0	1			253
Bahram Jaur. V, fil. Yazdegerdis,	18	11	11	Theodosii minori	50	83		0	11	Heracii	286, 288	
Yazdegerdes II, fil. Bahrami,	21	0	30	Riudem Marciani	52,	160						
Phiruz (Peroses vel Peroses), Balabos (Valas. et	27	0	6	Marciani	160	137						

* E quibus cum matre Theodora 14 primos.

** Sic ms. Cant. et Cott. Male Seldi. 5, 4. Sed et Theophanes Arabele non nisi annos 5 tribuit.

*** Regibus non accensetur.

et numerum Arabicorum quos referunt ad annos Julianos ante Christi nativitatē redactio.

Capit.	Desit	Imperavit	Tom II.
An. mens. di.	An. mens. di.	An. mens. di.	Pag.
632 Jul. 15	634 Ms. 28	10 2 2	227, 231
632 Jul. 28	634 Aug. 28	2 3 5	24, 261, 267
633 Aug. 28	634 Nov. 4	10 2 9	257, 260, 263
634 Nov. 6	636 Oct. 13	11 11 15	273, 280
635 Oct. 13	661 Jan. 26	4 5 16	345
635 Aug. 3	650 Mart. 7	15 5 0	351, 360
635 Jul. 7	663 Nov. 9	5 8 18	363
635 Dec. 28	661 Jan. 16	0 1 10	363
635 Feb. 19	665 Oct. 14	0 6 16	363, 364
635 Oct. 14	705 Oct. 5	19 11 24	364, 372
705 Oct. 5	713 Feb. 24	9 5 24	372, 376
707 Feb. 28	717 Oct. 2	2 7 11	376
707 Oct. 2	720 Feb. 9	2 5 11	378, 383
720 Feb. 9	724 Jan. 25	5 11 11	383, 384
720 Jan. 25	713 Jan. 6	18 11 17	394
720 Jan. 6	741 Mar. 16	1 2 11	398
720 Mar. 16	711 Sept. 13	0 5 1	391
774 Sept. 24	714 Dec. 1	0 2 9	392
714 Nov. 24	719 Oct. 30	4 11 11	392
719 Nov. 28	751 Jun. 9	5 6 14	393, 396
751 Jun. 9	775 Oct. 6	21 4 0	400
775 Oct. 6	765 Aug. 5	9 10 1	405
785 Aug. 5	786 Sept. 15	1 1 14	404
786 Sept. 15	689 Mar. 26	22 6 12	407, 412
689 Apr. 12	813 Sept. 21	4 5 15	415, 416
813 Sept. 21	833 Jul. 30	21 4 5	416, 450
833 Jul. 30	842 Jan. 4	19 4 5	
842 Jan. 4	847 Aug. 10	6 5 8	436, 440
847 Aug. 10	861 Dec. 9	4 10 19	445, 447
861 Dec. 9	863 Jan. 6	14 4 2	447, 455
863 Jan. 6	868 Jan. 24	0 6 0	456
868 Jan. 24	869 Jul. 12	5 7 22	459
869 Jul. 12	870 Jun. 17	5 8 2	459, 460
870 Jun. 17	892 Oct. 14	0 11 11	467
892 Oct. 14	901 Apr. 4	25 4 0	467, 479
901 Apr. 4	908 Aug. 13	9 5 25	479, 487
908 Aug. 13	953 Oct. 31	6 4 12	487, 490
953 Oct. 31	953 Oct. 31	21 2 20	500, 519, 527
953 Nov. 1	634 Apr. 25	1 5 21	527
954 Apr. 25	910 Dec. 18	6 8 0	536

Synaxis patriarcharum Hierosolymitanorum.

Capit.	Desit	Imperavit	Tom II.
An. mens. di.	An. mens. di.	An. mens. di.	Pag.
1. 812 Mart. 28	842 Jan. 4	6 5 8	436, 440
2. 825 Sept. 24	847 Aug. 10	4 10 19	445, 447
825 Jul. 24	861 Dec. 9	14 4 2	447, 455
825 Jan. 4	863 Jan. 6	0 6 0	456
825 Aug. 10	868 Jan. 24	5 7 22	459
825 Dec. 9	869 Jul. 12	5 8 2	459, 460
825 Jun. 7	870 Jun. 17	0 11 11	467
825 Nov. 15	892 Oct. 14	25 4 0	467, 479
825 Jul. 12	901 Apr. 4	9 5 25	479, 487
825 Jan. 17	908 Aug. 13	6 4 12	487, 490
825 Oct. 14	953 Oct. 31	21 2 20	500, 519, 527
825 Apr. 4	953 Nov. 1	1 5 21	527
825 Aug. 13	954 Apr. 25	6 8 0	536
825 Nov. 1			
825 Apr. 25			

Anastasius, 19	3 Marcellian,	Tom. II, 7, 88	99
Martinus (Martyrius), 8	16 Leonis Magni,	103	
Elias, 24	16 Zenonis,	108, 143, 147	
Joannes, 7	23 Anastasii,	143, 151	
Petrus, 20	3 Justini, Thracis,	151	
Macarius, 2	14 Justiniani,	171	
Eutychius (Eustochius), 12	17 Justiniani,	171	
Macarius secundo, 4	29 Justiniani,	184	
Joannes, 10	35 Justiniani,	184	
Anus (Amos), 8	2 Tiberii,	191	
Isaac, 8	7 Mauricii,	192	
Zacharias, quo in captiv. abducto, 7	15 Mauricii,	195	
Vacat, 15	3 Phocæ,	215	
Modestus, 9 mens. Vacat, 6	9 Heraclii,	248	
Sophronius, 4	10 Heraclii,	248	
Vacat, 29	16 Heraclii,	271, 291	
	21 Heraclii,	291, 360	
	Chalifatus.		
Joannes, 40	7 Moawis I,	359	
Theodorus, 35	5 Walkidis I,	375, 376	
Elias, 34	17 Heshami,	388	
Georgius, 36	20 Al-Mansuris,	400	
Thomas, Tamrius, 10	3 Al-Aminis,	416	
Basilus, 25	7 Al-Mamonis,	428	
Joannes, 3	7 Al-Motasemis,	440	
Sergius, 16	2 Al-Wathekis.	444	
Saimun, fil. Zarkuni, 5	10 Al-Mota-Wakkilis,	445	
Theodorus Al-Moklati, 19	1 Al-Motazzi,	459	
Elias, fil. Mansuris, 29	10 Al-Motammedis,	471	
Georgius, fil. Dujani, 4	3 Al-Moktasi,	491	
Leo, 17	3 Al-Moktaderis,	503	
Christophorus Askelamensis, 4	Al-Radis,	551	

Successio patriarcharum Antiochie.

Sedit

A S. Petro consti- lutus.	An.	An. Imp. quibus inier.	Pag.
Arcadius (Evo- dius), 27	1 Caligulæ,	327, 356	
Ignatius, 32	1 Trajani,	348	
Jeron (Hero), 20	6 Trajani,	351	
Ornelius, 16	9 Adriani,	354	
Erus, 13	3 Antonini,	359	
Theophilus, 21	16 Antonini,	359	
Maximus (Mar- tinianus), 9	13 Marci Aurelli,	363	
Serapio, 10	3 Commodi,	367	
Asclepiades, 9	3 Severi,	372	
Philemon (Phile- tas), 13	12 Severi,	372	
Abunus (Zebenus), 9	2 Antonini Alagabali,	379	
Babylas Mart., 8	8 Alex. Mamææ,	383, 384	
Flavianus (Flavius), 11	1 Gordiani,	387	
Demetrius (De- metrianus), 8	1 Galli et Volus.,	392	
Dominus, 3	8 Galieni,	392	
Timotheus, 3	14 Galieni,	393	
Paulus Samosa- tenus, 8	1 Claudii,	396	
Cyrillus, 15	3 Macrini,	400	
Euris (tyrannus), 11	10 Diocletiani,	404	
Vitellius (Vitalius), 6	2 Maxentii,	412	
Philonicus (Phi- logenes), 5	3 Constantini,	431	
Apollinius (Paulus), 5	9 Constantini,	431	
Eustathius, 8	15 Constantini,	432	
Valerius (Eula- lius), 11	23 Constantini,	453	
Cyprianus (Eu- phronius), 2	2 Constantii,	476	
Biasius (Phacel- lius), 4	4 Constantii,	476	
Estatius (Stepha- nos), 5	8 Constantii,	476	
Leo (Leontius), 9	13 Constantii,	476	
Eudoxius, 2	21 Constantii,	479	
Athanasius (Ani- anus), 4	22 Constantii,	479	

Meletianus (Me- setius), 23	2 Juliani,	483
Flavianus, 6	6 Theodosii Magni,	536
Barkunus (Por- phyrius), 10	12 Theodosii,	536
Paulinus, 4	5 Arcadii,	548
Evagrius (Euzois), 5	9 Arcadii,	548
Alexander, 4	1 Theodosii Minoris,	551
Theodotus, 6	5 Theodosii,	551
Joannes, 17	10 Theodosii,	551
Domnius, 21	28 Theodosii,	Tom. II, 84
Maximus, 4	41 Theodosii,	91
Basilus, 2	5 Marcellian,	100
Martyrius, 8	5 Marcellian,	100
Joannes, 1	12 Leonis Mag.,	104
Julianus, 5	13 Leonis,	104
Petrus fullo ante exsilium, 2	1 Zenonis,	111
Stephanus, 1	3 Zenonis,	111
Stephanus alter. 6 mens.	4 Zenonis,	111
Cilidio (Celandio), 4	4 Zenonis,	111
Petrus fullo redux, 3	8 Zenonis,	111
Palladius, 10	11 Zenonis,	111
Flavianus, 14	4 Anastasii,	135
Severus, 7	18 Anastasii,	140
Paulus, 2	25 Anastasii,	152
Euphrasius, 5	27 Anastasii,	153
Ephraim, 18	5 Justini Thracis,	151
Domnus, 14	15 Justiniani,	171
Anastasius ante fugam, 6	13 Justiniani,	183
Gregorius, 24	37 Justiniani,	184
Anastasius redux, 9	7 Mauricii,	192
Anastasius alter, 6	17 Mauricii,	192
Vacat sedes, 23	3 Phocæ,	195
	Chalifatus.	
Macedonius, 8	5 Omaris,	271
Jaribus (f. M-ca- rius), 5	5 Othmanis,	323, 348
Theophanes, 2	2 Moawisæ,	348
Thomas, 20	4 Moawisæ,	364
Georgius, 24	1 Abdii-Malekis,	367
Stephanus, 37	3 Solymanis,	379
Prophylactus, 18	1 Al-Mansuris,	399
Theodotus, 23	20 Al-Mansuris,	399
Theodoritus, 17	8 Haranis,	411
Job, 31	1 Al-Mamonis,	428
Nicolaus, 23	2 Al-Wathekis,	444
Stephanus 1 diem,	1 Al-Motammedis,	471
Tadusus, 20	1 Al-Motammedis,	471
Simcon f. Zarnaki, 12	1 Al-Motadedis,	488
Elias, 28	3 Al-Moktasi,	489
Vacat, 4	23 Al-Moktaderi,	525
Theodosius qui et Stephanus, 1	Al-Radi,	528

Successio patriarcharum Romæ.

Sedit.	An.	Cœpit.	Pag.
Petrus, 19	2 Caii,	327, 336	
Linus, 12		336	
Dacletius (Ana- cletus), 2	2 Vespasiani,	344	
Clemens, 9	5 Vespasiani,	344	
Evaristus, 8	2 Domitiani,	347	
Alexander, 10	10 Domitiani,	347	
Xystus, 10	4 Trajani,	351	
Telesphorus, 11	11 Trajani,	351	
Eugenius (Hygi- nus), 4	6 Adriani,	355	
Marcus (Pius), 15	10 Adriani,	355	
Anicetus, 11	5 Anton. Pii,	359	
Soterichus (So- ter), 8	8 Antonini Pii,	389	
Eleutherius, 15	2 Marci Aurel.,	360	
Victor, 10	17 Marci Aurel.,	360	
Zepherinus, 18	8 Commodi,	367	
Callistus, 6	14 Severi,	372	
Aurianus (Urba- nus), 4	3 Caracallæ,	375	
Bitianus (Pontia- nus), 5	1 Alagabali,	379	
Asteros, 12	3 Alexandri Mamææ,	383	
Flavianus (Fabia- nus), 13	3 Maximini,	384	
Cornelius, 2	1 Galli et Volusiani,	392	

Iulius, 8 mens.	1 Galieni,	392	Julianus,	10	5 Marci Antonini,	360	
Ectatius (Stephanus), 6	2 Galieni,	392	Demetrius,	45	15 Marci Antonini,	365	
Zystus, 9	8 Galieni,	392	Heraclius (Heraclius),	13	2 Alexandri Mammææ,	385	
Dionysius, 8	1 Aureliani,	399	Dionysius,	17	2 Maximini,	381	
Philetus (Felix), 5	3 Macrini,	400	Maximus (Maximian.),	18	1 Valeriani,	391	
Eutychius (Eutychianus), 1	8 Diocletiani,	404	Neron (Theon. vel Theonas),	19	4 Aureliani,	391	
Gabius (Calus), 12	9 Diocletiani,	404	Petrus,	10	10 Diocletiani,	401	
Marcellus, 2	3 Galerii,	412	Achillas,	6	4 Maxentii,	407	
Eusebius, 6	1 Constantini,	431	Alexander,	16	5 Constantini,	422	
Melctianus (Miltiades), 4	7 Constantini,	431	Athanasius, 46 videlicet ante fegam,	10	21 Constantini, 455, 480, 488	480	
Silvester, 28	11 Constantini,	431	Gregorius,	10	1 Constantii,	480	
Marcus, 2	7 Constantii,	472	Athanasius, redur,	3	10 Constantii,	480	
Julius, 15	9 Constantii,	475	Georgius,	6	13 Constantii,	480	
Linarius (Liberius), 6	24 Constantii,	475	Athanasius tertium,		24 Constantii,	480	
Damasus, 28	3 Valentianiani,	487	Lucius 6 mens.			488	
Siriclus, 12	15 Theodosii Magni,	535	Athanasius ultimum,			488	
Anastasius, 3	8 Arcadii,	548	Petrus,	6	8 Valentiani,	488	
Innocentius, 15	11 Arcadii,	548	Timotheus,	7	2 Valentis,	491	
Zosimus, 1	15 Theodosii Junioris,	551	Theophilus,	28	2 Theodosii Magni,	527	
Bonifacius, 3	14 Theodosii,	551	Cyrillus,	35	1 Theodosii Junioris,	531	
Celestianus, 10	17 Theodosii,	551					
Tom. II.							
Sexus (Xystus), 8	27 Theodosii,	83	Dioscorus,	6	39 Theodosii,	84	
Leo, 31	33 Theodosii,	83	Proterius,	6	1 Marciani,	96, 105	
Harius (Hilarius), 6	8 Leonis Magni,	104	Timotheus Januarius (Elurus),	5	1 Leonis Magni,	105	
Silenus (Simplicius), 14	16 Leonis,	104	Timotheus Surus (Leucus),	15	4 Leonis,	105	
Felix, 8	15 Zenonis,	111	Timotheus Elurus,	2	2 Zenonis,	107	
Pelagius (Gelasius), 4	4 Anastasii,	135	Petrus Mongus,	6 et dies,	50	5 Zenonis,	107
Anastasius, 1	8 Anastasii,	135	Timotheus Leucus,	4	5 Zenonis,	107	
Symmachus, 14	9 Anastasii,	135	Joannes, 6 mens.		9 Zenonis,	107	
Ormisda, 7	25 Anastasii,	144	Petrus Mongus,	8	9 Zenonis,	107	
Joannes, 2	5 Justini,	148	Abinas (Athanasius),	7	16 Zenonis,	108	
Felix, 4	7 Justini,	148	Joannes Monachus,	9	6 Anastasii,	132	
Bonifacius, 3	2 Justiniani,	168	Joannes alter,	11	15 Anastasii,	132	
Joannes, 2	4 Justiniani,	168	Dioscorus,	1	26 Anastasii,	132	
Agapetus, 1	6 Justiniani,	168	Timotheus,	2	27 Anastasii,	135	
Silverius, 5	7 Justiniani,	168	Theodosius,	3	2 Justini Thracis,	144	
Vigilius, 18	13 Justiniani,	168	Caius (Gaianus),	2	5 Justini,	148	
Pelagius, 4	31 Justiniani,	183	Theodosius iterum,	5	7 Justini,	151	
Joannes, 12	35 Justiniani,	183	Paulus,	2	5 Justiniani,	152	
Benedictus, 4	8 Justini Jun.,	187	Dalmius (Zoilas),	5	7 Justiniani,	152	
Pelagius, 6	12 Justini,	187	Apolinarius,	19	15 Justiniani,	152, 156, 187	
Gregorius, 13	5 Mauricii,	195	Joannes,	3	35 Justiniani,	187	
Sabinianus, 1	18 Mauricii,	195	Petrus,	2	57 Justiniani,	187	
Bonifacius, 6	19 Mauricii,	195	Athanasius,	5	1 Justini Junioris,	187	
Theodorus (Densedit), 5	6 Phocæ,	216	Eulogius,	20	1 Mauricii,	195	
Yufatius (Bonifacius), 5	2 Heraclii,	259	Theodorus,	2	2 Phocæ,	215	
Oborudus (Honorius), 18	11 Heraclii,	251	Joannes Eleemon.,	10	4 Phocæ,	215, 220	
Severinus, 6 mens.	8 Chalifatus Othmanis,	325	Georgius,	4	13 Heraclii,	267	
Joannes, 8	8 Othmanis,	324	Cyrus, Maronita,	16	Heraclii,	267	
Theodorus, 356		356			Chalif.		
Martius (Martinus), 339, 544		339, 544	Petrus,	9	4 Othmanis,	334	
Dityanus (Donus), 547, 559		547, 559	Cosmas,	28	7 Heshamis,	384	
Agabius (Agatho), 400		400	Balastianus,	46	4 Al-Mansuris,	399	
<i>De reliquis sibi non liquere agnoscit auctor,</i>			Eustatius,	4	16 Haranis,	411	
			Christophorus, cui coadjutor Petrus,	52	20 Haranis,	411	
			Sophrontus,	15	4 Al-Motasemis,	440	
			Michael e filijs Bacami,	24	1 Al-Motawakkelis,	455, 471	
			Michael Romanus, vel Azenis,	54	3 Al-Motammedis,	471	
			Christodul. Halebensis,	26	5 Al-Moktalls,	488	

Successio patriarcharum Alexandriae.

S. Marcus Alexandriam venit, patitur,	Sedit an.	An. Imp. quibus auct.	Pag.
Hananias (Ananias),	22	9 Claudii,	331, 353
Philetus (Abilius),	15	9 Vespasiani,	354
Gordius (Cerdo),	10	5 Domitiani,	347
Barmius (Primus),	12	15 Domitiani,	348
Justus (Justinus),	10	11 Trajani,	351
Eumenius (Eumenes),	12	2 Adriani,	383
Marcianus (Marcus),	10	14 Adriani,	335
Ciarus (Celadio),	11	4 Antonini Pii,	359
Agrabius (Agrippinus),	12	15 Antonini Pii,	360

SAID FILIUS PATRICII, QUI ET EUTYCHIVS. PATRIARCHA ALEXANDRIÆ.

Nascitur	Ann.	mens.	d. feria.	Pag.
Hejræ,	265		26	1
Christi,	877		8	
Septemb.				
Patriar-cha Bt. Christi,	321		8	5
Hejræ,	933		7	
Obiit Christi,	528		21	
Hejræ,	940		4	
Christi,				
Adeoque : Sedit lunares, solares,	7	5	14	
Visit lunares, solares,	7	2	28	
	64	6	28	
	62	9	0	

Successio patriarcharum Constantinopolitanorum.

	Sedit an.	Coepit.	Pag.
Metrophanes,	5	19 Constantini Magni,	444, 456
Alexander,	8	23 Constantini,	456
Eusebius,	2	30 Constantini,	456, 464
Paulus ante exsilium,	4	32 Constantini,	467, 479
Eusebius,	5	1 Constantii,	479
Paulus redux,	5	4 Constantii,	479
Macedonius,	10	10 Constantii,	479
Eudoxius,	10	22 Constantii,	479
Democlius (Demophilus),	11	4 Valentianii,	487
Evagrius, 4 mens.		2 Valentis,	492
Gregorius Nazianzenus,	4	2 Valentis,	492
Victorius (Nectarius),	16	2 Theodosii Magni,	512, 435
Joannes Chrysost., 10 mens.		17 Theodosii,	535
Joannes alter,	1	7 Arcadii,	547
Genadius (f. Arsacius),	8	8 Arcadii,	547
Atticus,	15	1 Arcadii,	547
Tom. II.			
Sisinius,	5	14 Theodosii Junioris,	4
Nestorius, 4, 3 mens.		17 Theodosii,	4
Maximus (Maximianus),	5	21 Theodosii,	12
Proclus,	13	25 Theodosii,	12
Flavianus,	2	39 Theodosii,	84
Athanasius (Anatolius),	9	40 Theodosii,	91, 92
Genadius,	10	6 Marciani,	100
cacius,	10	10 Leonis Magni,	163

Euphritus,	5	6 Zenonis,	106
Euthymius,	10	11 Zenonis,	106
Macedonius (f. Euphemius),	6	4 Anastasii,	133
Timotheus,	6	9 Anastasii,	133
Joannes Cappadox,	9	15 Anastasii,	133
Anthimus,	5	24 Anastasii,	153
Menna,	8	1 Justinii Thracis,	151
Epiphanius,	6	10 Justiniani,	168
Eutychius,	12	17 Justiniani,	168
Joannes,	7	28 Justiniani,	184
Eutychius iterum,	4	35 Justiniani,	184
Joannes Jejunator,	15	59 Justiniani,	184
Cyriscus,	16	1 Tiberii,	191
Thomas,	14	14 Mauricii,	195
Sergius,	23	4 Phocæ,	215
Pyrrhus I.,	2	5 Omaris, chal.,	271
Paulus,	6	7 Omaris,	271
Pyrrhus rursus,	7	2 Othmanis,	271
Petrus,	6	9 Othmanis,	324
Georgius,	10	2 Moavia,	341, 360
Thomas,	10	12 Moavia,	360, 367
Joannes,	35	1 Abdol-Malek,	367
Constantinus,	28	5 Heshamis,	384
Theodorus,	28	1 Al-Mansuris,	400

De reliquis non ita sibi constare fatetur auctor. Memorantur tamen nonnulli, videlicet :

Nicolaus a Leone depositus,	10.	484
Anthimus (Euthymius),	8.	487
Nicolaus iterum,	15.	511, 516
Stephanus Eunuchus,	3.	516
Theophylactus, fil. Domnii (Romani), auctori <i>ὀρθόδοξος</i> ,		527

Conciliorum œcumenicorum juxta Eutychium epochas et intervalla.

	An.	Pag.	Intervall.	Pag.
I. Nicænum.	Constantini Magni imp.,	410, 416	} 58 an.	Pag. 515
	Alexandri p. Alexandrini,	432		
	Eustathii p. Antiocheni,	432		
	Macarii p. Hierosolym.	432		
	Sylvestri pp. Romani,	431		
II. Constantinopolitanum I.	Theodosii Magni,	508, 511	} 51 an.	Tome II. Pag. 11.
	Timothei pat. Alexan.,	491		
	Meletii Antiocheni,	485		
	Cyrilli Hierosolymitani,	488		
	Damaſi pp. Rom.,	487		
Nectarii patr. CP.,	512			
III. Ephesinum.	Theodosii Junioris,	II. 7, 12.	} 21 an.	96
	Cyrilli Alexandr.,	I. 531		
	Celestini pp. Rom.,	531		
	Juvenalis Hierosolym.	531		
	Joannis Antiocheni,	531		
IV. Chalcedonense.	Marciani,	II. 92, 95.	} 105 an.	173
	Anatolii patr. CP.,	91		
	Maximi Antiocheni,	91		
	Juvenalis Hierosolym.,	I. 531		
	Leonis pp. Rom.,	II. 85		
Dioscori Alexandrini,	84			
V. Constantinopolitanum II.	Justiniani,	172, 175	} 100 an.	356, 359
	Apollinarii Alexandr.,	187		
	Domni Antiocheni,	171		
	Eutychii Hierosolym.,	171		
	Vigilii Romani,	168		
Eutichii CP.,	171			
VI. Constantinopolitanum III.	Constantini (Pogonati),	356, 348	} 100 an.	356, 359
	Georgii patr. CP.,	344		
	Theophanis Antiocheni,	318		
	Agathonis pp. Romani,	347, 348		
VII. Constantinopolitanum IV.	(In Trullo),		} 100 an.	356, 359
	Justiniani (Rhynchotmeti), secundum imperantis,	350		

INDICES

AD EUTYCHII ANNALES.

Revocatur Lector ad numeros grandiores textui insertos; littera *b* operis partem alteram indicat, quæ apud nos incipit a columna 1031.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A

- Abba (Pater), sic olim episcopus Alexandrinus appellari solebat, 332.
- Æditus, miraculi falsarius, capite plexus, b 431.
- Æraria, a Kainitis inventa, 20.
- Algoran (liber legis Mohammedanæ) recensetur per Othmanem califam, b 340. Creatum fuisse docuit Al-Watbek califa; et Moslemios contra sentientes vexat, b 445. Quos successor ejus Al-Motawacel absolvit, b 447.
- Alla-Achar (Deus maximus est), acclamatio Sarracenorum, b 308.
- Amirol' Mumenia (Imperator fidelium), titulus imp. Sarracencorum: cui, et a quo, primum delatus, b 295, 296.
- Anba prænomen Ægyptiacum (forte idem quod Abuna, id est, avus), 481, b 327, 328.
- Angeli, cum feminis coire nequeunt, 37. Angelus Semem patriarcham ad medium terræ deducit, 48.
- Anima rationalis, imago Dei in homine, b 27. Ejus sedes in sanguine, b 28.
- Annulus Pharaonis (insigne imperii), Josepho patri datus, 87.
- Aqua lotionem Græci quare abstineant, 320.
- Arca Noachi materia et fabrica, 35. Arca, in qua Moses infans expositus, unde confecta, 69. Arca fœderis a Philistæis capta, 141. Remittitur, 147. Hierosolyma cum pompa deducitur, 163, 164. In Templo collocatur, 176. Ars arte deluditur, b 316.
- Ascensio Christi, 325. Festum ejus in Ægypto, b 483.
- Astrologorum ex Genesi de Alexandri Magni morte prædictio, 287. Astrologi Constantino, nondum Magno, imperium portendunt, 411. A Maximiano imp. quare cæsi, 427.
- Astronomia a Zoroastre inventa, 65, 265. A Græcis excusa, 65.
- Aurum, myrrina, et thus, una cum Adami corpore in Al-canuz condita, 19. Simulque inde translata, 36. Eique in arca Noachi superimposita, 39.

B

- Baba [papa], avus, patriarchis Alexandrinis titulus unde primum inditus, 332, 333.
- Balnea Quatuor martyrum Alexandriæ, b 516
- Bani Elohim (filii Dei), gigantes quare dicti, 27.
- Baptismus Joannis, 316. In Baptismo trina mersio, b 52.
- Belli inferendi rationes quas Saraceni justas præ se ferunt, b 304, 307.
- Biblia sacra, per LXX interpretes Græcæ versa, 296, et in Scorpidis templo per Ptolomæum recondita, *ibid.* Brachthan. *Vid.* Lapis niger.

C

- Cameli prælium (sic dictum), ubi et quando comm'ssum, b 345.
- Campana convocantur operæ Noachi ad arcam fabricandam. Persis etiam in usu, 420. Ad conclonem vocantur Alexandriini ævo Justiniani, b 153.
- Captivitas decem tribuum Israelitarum per Salman-Assurem, 232. Judæorum reliquorum Babylonica, 247, 248.
- Carnium esu Manichæi penitus abstinebant, 515. Olim etiam et clerici, *ibid.* Quod quatenus liceat queritur, 519. Quibus diebus a Melchitis abstinetur, 523.
- Casei esu in jejuniis quatenus abstentum, b 247.
- Cedri a (Cypro subvecti ad reparandum ecclesiam Resurrectionis Hierosolymis, b 425.
- Census Israelitarum, per Mosem in deserto conditus, 107. Per Davidem regem, 171. Subditorum per orbem Romanum ab Augusto imp., Cyreno per Syriam censum agente, 508.
- Chalifæ titulus quid designet, b 295.
- Cherubinorum in templo et tabernaculo usum ad imaginum in ecclesiis tuendum usurpat Sophronius, b 452.
- Christus Dominus nascitur, 308. A Magis adoratur, 311. Ægyptum deportatur, 312. Inde redux, 315. Nazareus quare dictus, *ibid.* In templo disputat, *ibid.* Petitur, 316, 319. Sepellitur, 320. Resurgit, *ibid.* In celos ascendit, 323. De eorum numerum referendo Romæ in senatu agitur, 324. Cognati ejus coram Domitiano affectati regni rei absoluntur, 347. Corpus ejus anima rationali non caruisse, contra Apollinarem decernit concil. CP. I, 512. Divinitas ejus probatur, b 67. De naturis ejus et persona, adversus Nestorianos, auctoris disputatio, b 15, 16, etc. De duabus item ejus voluntatibus disputatio ejusdem contra Jacobitas, b 147, etc. Corpus ei non nisi phantasticum qui tribuerint, b 171. De ejus naturis, persona, voluntate, operationibus, sententia orthodoxorum explicata, b 332.
- Christiani. (*Vid.* persecutio.) Hierosolymis ob persecutionem cedunt, 359. Forum sub Alexandro Mammææ imp. status florens, 583. In Palestina a Samaritanis patiuntur, b 156. In Persia, ex conjugio Cestas regis incrementa capiunt, b 207. Quibus Persæ objiciebant quod sint fœdifiagi, 208. Et Regicidæ, 211. Ad Gazam a Sarracenis vincantur, b 264. In Ægypto vestibibus nigris utuntur, b 435. Ab Al-Motawaccele califa ignominiose tractantur, b 448.
- Ciborum mundorum ab immundis discrimen per Christum sublatum, 467.
- Circi, CD. Alexandriæ, b 319.
- Circumcisio instituta, 71. Per annos XI in deserto intermissa, 111. Per Josuam, cultris lapideis peracta, renovatur, *ibid.* Quod Æthiopum nonnullis in exemplum abit, *ibid.* Etiam post Christum episcopi plures Hierosolymitani circumcisii, 339.
- Clavis, ex interpretamento Theodosii, potestatem imperatoris in Ecclesiæ pastore constituendo designat, 507.
- Clericorum a tributis immunitas inter Sarracenos, b 516.
- Celibatus, episcopis olim permissus, in concil. Nicæno præcipitur, 448. Qui in Patriarchis etiam antea requirebatur, 431.
- Cæli facies varia in Ægypto, 483, 484.
- Columna limitanea inter fines imperii Romani et Sarracencæ, b 292. Columnæ Nili mensuræ variaz. *Vide* Nilus.
- Cometa conspectus imperante Justiniano, b 171. In Ægypto plures, b 484, 516, 528. De computo Paschali scribit Demetrius P. Al. 563.
- Concilia (synodi), Concil. Ægyptiacum, per Demetrium Patr. Alex. convocatum, in causa Armonii qui a Christianismo defecerat, 552. Concil. Antiochenum Patrum XI, qui Pauli Samosatæni jam nuper defuncti hæresim condemnant, 596. Concil. Nicænum œcumenicum I, 431, 432.

A Constantino magno indictum, 459, 440, 441. Numerus Patrum ibidem presentium, 2048, 440. e quibus 318 in sententiam orthodoxam contra Arium consentiunt, 443. In eo presidenti patriarchæ Alex., Antioch. et episcopus Hieros., 441. Symbolum fidei condunt, *ibid.* Et XI libros Constitutionum. *ibid.* De Paschate celebrando decretum edunt, 444, 448. Et de solutione jejunii quadragesimalis, 448. Et de relictu episcoporum, 448. Solvitur anno xix Constantini, 451.

Fides Nicæna in sequentibus conciliis confirmatur: Constantinopolitano i. 512. Chæcedonensi, b 95. Constantinop. iii, 556. Constantinop. Trulano, 559.

Concilium Tyrium. Qui patriarchæ ei interverunt, 459. Athanasius cum Eumenio Ariano disputatio, *ibid.*, ubi Athanasius rationibus. Ariani viribus victores, 464. Concil. Hierosolymitanum a Constantino Magno ad dedicationem ecclesiarum ab Helena matre conditarum indictum, 456, 464. Concil. Constantinop. i, (sive œcumenicum ii) 485, 487, 488, 491. A Theodosio magno indictum, 508. In quo Patres (L, 511, 515, b 11, 96, quibus præsidebant patriarchæ præsentibus: Alex., Antioch. et episc. Hier. ib. In eo concilio, confessio fidei Damasi P. Rom. confirmatur, 511. Macedonii et Sabellii hæresis condemnatur, *ibid.*, et Apollinarii, 512. Symbolum Nicænum additamento facto explicatur, *ibid.* Quod in concil. Chalcedon. confirmatur, b 96; et CP. ii, b 173; et iii, b 556; et CP. Trullano, b 559. Sedes Hierosolymitana fit patriarchalis, 512. Taxis patriarcharum ordinatur, *ibid.* Concil. Ephesinum (quod est œcumen. iii), 531, a Cyrillo patr. Alex. indictum, b 7; in quo episcopi 200, b 7, 12; præsentibus patriarchis tribus qui aderant, Alex., Rom. et Hieros., *ibid.* Ubi Nestorii, citati, nec comparentis hæresis damnatur, b 8. B. Virgo Maria Deipara declaratur, *ibid.* Dissentiente post adventum suum Joanne Antiocheno, *ibid.* Unde dissidia et rixæ, b 8, 11. Orientalium libellus contra Nestorium exhibetur, b 8. Et a Cyrillo probatur, b 11. Hoc concilium a Chalcedonensi confirmatur, b 95, et Cptano ii, b 175; et iii, b 556, et Trullano, b 559. Concil. CP. a Flaviano patriarcha adversus Eutychetem indictum, b 84. Ubi Eutyches disputando victus excommunicatur, b 87. Concil. Ephesinum $\lambda\eta\sigma\tau\epsilon\lambda\iota\kappa\acute{o}\nu$ a Theodosio Jun. imp. in favorem Eutychetis indicium, b 87. In quo præsidebant patriarchæ Alex., Ant., Hier., et deputati P. Romani, b 88. Ubi Dioscorus Alex. Eutychetis sententiam ratam pronuntiat, reliquos Patres dissentientes excommunicat, *ibid.* Solvitur anno xi Theodosii Junioris, *ibid.* damnatur in sequenti concilio Chalcedonensi b 96. Concilium Chalcedonense (quod est œcumenicum iv), 551, b 85, b 91. A Marciano imp. ut de causa Eutychetis et Dioscori cognoscatur indictum, b 92. Numerus Patrum, *ibid.*, 650, *ibid.* b 159, 140, 145, 148. Quibus præsidebant patriarchæ CP. Antioch. et Hieros., 95. Ubi Dioscori seta, et Eutychetis dogmata damnantur, *ibid.* Fides Nicæna confirmatur, *ibid.* Uti et concilia CP. primum, et Ephesinum, b 96. Ephesinum vero $\lambda\eta\sigma\tau\epsilon\lambda\iota\kappa\acute{o}\nu$ improbat, *ibid.* Dioscorus Patr. Alex. abdicatur, *ibid.* Proterio successore dato, *ibid.* Concilium hoc a Severo hæretico postea impetitur, b 159. Et eo aditente ab Anastasio imp. religitur, b 140. Sed a monachis Palæstinae propugnatur, b 145. Nec sine successu, b 148. Accedente Justini Thracis Imp. edicto ratificante, b 151. Et postea etiam Joannis P. Romani, b 152. Et Concilii CP. secundi auctoritate, b 175. Et Constantii Augusti, filii Heracii, b 555. Et Concilii CP. tertii confirmatione, b 551, 556. Et Trullani, b 559. Concilium Hierosolymitanum, ab Elia patriarcha indictum, b 1040. In quo Severus patr. Ant. hæreticus a monachis excommunicatur, *ibid.* Concil. Hierosol. alterum, in quo monachi decies mille qui Severum, Dioscorum, Eutychetem, et eorum sequaces excommunicant, b 145. Uti et omnes concilium Chalcedonense non recipientes, b 144. Concil. CP. ii (quod est œcumen. v), b 168, 171, 187. A Justiniano imp. indictum, b 172. Cui reliqui patriarchæ qui aderant præsidebant, absente penitus, sed consentiente postea P. Romano, *ibid.* Numerus Patrum, *ibidem* 164, b 175. Qui Originem episcopum Mansbergensem, Ibam, Thaddæum, Theodorum, et Theodoritum ut hæreticos damnant, b 175. Quatuor concilia præcedentia confirmant, *ibid.* Ipsamque in sequenti CP. tertio confirmatur, b 556, et in Trullano, b 559. Concil. CP. iii (quod est œcumen. vi), b 544, 547, 548. A Constantino (Pogonato) imp. et Agabio (Agathone) P. Romano indictum, 547, 548. Cui intererant episcopi 289, b 548, 556. Præerant patriarchæ CP. et Ant. *ibid.* Ubi Monothelites damnantur, b 551. Et inter eos Honorius P. Romanus, *ibid.* Symbolum fidei conditur, *ibid.* Et concil. Chalced. reliquæ priora quatuor confirmantur, 552, 556. Uti et Sophronii Patr. Hier. eccliesis fidei, b 556. Solvitur anno xii Constantini, *ibid.*

Confirmatur in concilio Trullano, *ibid.*, 559. Concilium CP. in Trullo habitum, a Justiniano imp. indictum, b 559. Patrum numerus 250, *ibid.* In quo concilia sex priora confirmantur. *ibid.* Concil. CP. a Leone philosopho imp. indictum, b 484. In quo secundæ ipsius nuptiæ approbantur, b 487. Pro consecratione ecclesiarum a matre conditarum concilium edixit Constantinus Magnus, 456. Quas Athanasius patr. Alex. consecravit, 464.

Coronam primus gestavit Nimrod, 63. Corona cœlestis in Theodosii caput delapsa imperium ei portendit, 507. Corroditum e redditibus ecclesiæ Hierosolymitanae sicut Mohammedano ob consilium concessum, 424, 427.

Corsi Eliam prophetam pascunt, 196. Coturnices de caelo piunt, 101. Cranium locus seps. cri Dominici, 452. A Saracenis incensus, b 551.

Creationis historia, 15, quomodo Christo tribuitur, 460. Crucis signum Constantino cœlestis apparet, 425. Ad ejus similitudinem sibi labarum confecti, 424. In quo Maximianum vivit, *ibid.* Festum Romæ septemdale in honorem ejus, *ibid.* Crucis Dominicæ investigatio a Constantino Magno indicitur, 451. Quæ ab Helena matre invenitur, 452. Et a reliquis latrum per miraculum dignoscitur, 455. Crux cœlestis apparuit in Gogoltha, 473. Cyrilli Hieros. ad Constantium imp. de ea litteræ, *ibid.* Crux supra portam Ephesi collocata, 551. Crucis lignum, Hierosolymis capti, a Persis ablatum, b 512.

Cubicularii duo Al-Memunis thalitiæ, Christiani ecclesiam condunt, b 451.

D

Dagon idolum Gazorum, 140, 144. Decimæ, Melchisedeche ab Abrahamo date, 67. Regibus suis ab Ægyptiis ex ordinatione Josephi solutæ, 88. Et regibus Israelitarum, 148.

Dedicatio ecclesiarum. Vide Consecratio. Festum Dedicationis ecclesiarum Hierosol. celebratum anno xxx Constantini Magni, 464.

Deipara declaratur B. Virgo in concilio Ephesino, b 8. Damensum sacerdotum et diaconorum e redditibus ecclesiæ Hierosolymitanae, b 424, 427.

Dei invocatio per auctorem initio operis, 7.

Dei filii appellati gigantes Sethiadae, et quare, 20, 27.

Deuteronomium Israelitis per Josum descriptum, 112.

Diabolorum imagines Christianorum ædium poris appingi jubet Al-Motawacel califa, b 448.

Diaconi tres legati Agathonis ad concilium CP. iii missi, a Patribus in numerum suum non admissi, b 548.

Diaconi in Ecclesia Hieros. e redditibus ecclesiæ procurantur, b 424, 427.

Diademate uti, regibus ab imp. indultum, b 231.

Diei Veneris a Saracenis ager destinatur, b 575 etc.

Diluvium denuntiat, 55. Infertur, 59. Subsedit, 40.

Diptycha, tabulae ecclesiasticæ, b 548, 559.

Dominus Solii, titulus regis Al-Saarizæ, b 251.

Septem Dormientium, sub Decio imp. spelunca Ephesi inclusorum, 591. Sub Theodosio Junio post annos 572 exprorectorum legenda, 551, 552, 553.

Draco Babylonis pro Deo habitus, a Daniele propheta interemptus, 259.

Duellum inter Davidem et Goliath, 152.

E

Ecclesiæ plures a Constantino Magno suis sumptibus erectæ, 451. Aliæ jussu ejus, 451. Aliæ ab Helena matre, 455. Ad quas consecrancas concilium Hierosolymis indictum, 456. Ecclesiæ Christianorum a Samaritanis in Palæstina dirutæ, b 156, a Justiniano imp., b 159. Ecclesiæ Ægypti, a Jacobitis occupatæ, Melchitis restituantur, b 411.

Ecclesiæ Ægypti, Palæstinae, et Syriae Saraceni dirunt, b 512, 515. Quas ut restaurarent, imperat Al-Moctader califa, b 515.

Alexandriæ ecclesiæ plures struxerunt patriarchæ Alexandrini: Timotheus, 491, Theophilus 528. Athanasius Jacobita, b 108.

Alexandriæ ecclesiæ: Arcadii, a Theophilo patriarcha condita, 548, b 152. S. Joannis ab eodem, 548, quæ et Abi Joannis; ubi Al-Mokaukas proditor sepeliri se voluit, b 511. Al-kaisarijah [Cæsarea] olim Saturni templum a Cleopatra conditum. Deinde ecclesiæ Michaelis archangeli 500, b 505. A Jacobitis occupata, Melchitis restituitur, b 587.

Iguc conflagravit, b 505. B. Mariæ a Theophilo patr. condita, 528. S. Michaelis. Vide, Al-Kaisarijah. S. Sabæ, quæ sola Melchitis relicta, b 584. Theodosii, a Theophilo patr. condita, 528. Bethlemnitica ecclesiæ a Justiniano imp.

restaurata, b 159. Quammiuus magnifice quam pro voto imperatoris structam legatus capite luit, b 160. Eam postea Sarraceni (contra pacta conventa Omaris Calife) in templum Moslemiticum converterunt, b 288, 291. Bual Heci (juxta Hierosol.) ecclesia splendida, a Walide Califa partim diruta, b 372. Buræ ecclesias plures condit Boeamus, b 432. Constantinopoli, ecclesia S. Sophiæ a Justiniano a Christianis redimere frustra tentat Abdol Malech califa, ut inde templum Moslemium auferet, b 364. Uti et Walid Califa pro ea offerens ceca aureos, b 375. In qua licitatione repulsam passus, partem abstulit, *ibid.* Sed quam Omar II califa restituit, b 580. Quod cum Moslemis agere haberet, de re tota tran-igitur, b 385. B. Mariæ ecclesia Damasci (quæ cæca aureis constitit) a Moslemis direpta, b 515. Prope Ephesum, ecclesia vñ Dormientium a Theodosio imp. condita, 535. Hierosolymorum ecclesiæ a Persis diruta, 536. Per Modestum monachum partim restaurata, 219. Urbe Sarracenis delita ecclesiis cavetur, b 284. Quæ postea tamen, contra pacta, diruta, b 328. Constantinii ecclesia Hierosolymis ab Helena condita, 455. A Persis diruta, b 212. A Modesto abbate reparata, b 219, 245. Quantum ei detulerit Omar califa urbe dedita, b 284. Postea tamen a M-hammedanis in oratorium conversa, b 291. Etiam crenata, b 328, 551. Cranii ecclesia ibidem eandem habuit conditricem Helenam, 453. Eversores Persas, b 212. Restauratorem Modestum, b 219, 245. Incensores Sarracenos, b 528, 551. Gesmanie (vel Jesmanie) ecclesia ibidem, a Theodosio Magno condita, 536. A Persis diruta, b 212. Helenæ ecclesia, *ibid.*, ab Elia patriarcha condi cæpta, b 108. A Justiniano imp. absoluta, b 159. A Persis diruta, b 212. Ecclesia Resurrectionis, *ibid.* Ab Helena condita, 455, b 185, 192. A Modesto abbate reparata, 219, 245. Ab Omare califa, urbe dedita, conservata, b 284. Cum testado ejus ruinam minaretur, reparatur, b 420, 425. Undo item intendunt Sarraceni, *ibid.* A quibus demum incensa, b 551. Holwame Ægypti, ecclesia duorum cubiculariorum (sive S. Joannis) condita, b 268. Kalzemi Ægypti, ecclesia S. Athanasii per Justinianum imp. condita, b 165. Kasril' Shamaas, ad Phostatium Ægypti, ecclesia Abuciri ab Athanasio Jacobita condita, b 371. Quæ postea Melchitis cessit, b 587. Ecclesia Georgii ab eodem condita, b 371. Ad Kobbati Hawam Ægypti, ecclesia Romænum a duobus cubiculariis condita, b 451. Phostati Ægyptiæ, ecclesia S. Michaelis, locus sepulture, b 491, 524. Ecclesia S. Theodori ibidem (olim templum igni sacrum), 267. Ramla, ecclesia S. Cyriaci a Sarracenis diruta, b 512. Uti et ecclesia S. Kosme, *ibid.* Robas [Edessæ] ecclesia ab Helena condita, 456. In Sina m. ecclesia B. Mariæ a Justiniano imp. condita, b 165. Tennesi Ægypti ecclesia Buthaur a Moslemis diruta, b 515. Tyri ecclesiæ a Judæis diruta, b 225. *Vide* Monasterium et Templum.

Eclipsis solis, patiente Christo, 319. Constantinopoli, Zenonis imp. IX, b 107. Alia sub Al-rashide califa, b 411, 412.

Eleemosynarum largitio, quam bene cesserit, Theodosio (postea Imperatori) et Theophilo (postea patr. CP.), 496. Et Joanni Misericordi patr. Alex., b 216.

Elephantus a Bahrame Jaur, rege Persiæ, interemptus, b 87.

Epicædia philosophorum in morte Alexandri Magni, 288, 291, 292.

Epiphaniæ festum, 428, 525, 521.

Episcopi in Ægypto a Demetrio patr. Alex. primum ordinati, 532, 563. Ab apostolicis temporibus usque concil. Nicænum uxoratis esse licuit, 448. Nubienses a patriarchis Alexandrinis, etiam Jacobitis, ordinari soliti, b 587. Ordinati etiam per episcopum patriarchæ paralytici vices obeuntem, b 411. Eos tributis eximit Al-Moctader califa, b 516.

Epistolas inscribendi formulæ apud Arabes variæ, b 419.

Equus Yazdegerdem Persiæ regem calcibus occidit, b 80. Equis vehi Christianis interdictum ab Al-Motawacele califa, b 448.

Evangelium quale Davides necem Saulis referenti persolverit, 159. Evange ium Matthei, ab ipso Hebraice scriptum, a Joanne Græce versum, 528. Marci, ipso dicente, lingua Romana a Petro scriptum, 555. Lucæ, Græce scriptum, et Theophilo Romano inscriptum, *ibid.* Joannis, Græce in Patmo insula scriptum, 548.

Excommunicationis sententiam, in Arianos quosdam a concilio Nicæno latam. Constantinus Magnus, ip-sis resipiscitibus, relaxat, 436.

Exodus Israelitarum ab Ægypto, 101.

F

Fames ingens in Ægypto et Syria, 88. Alia postea, b 476. Una cum peste in Græcia, 152. Samariæ obsessæ, 212. Hierosolymis, per Nabuzardanem obsessis, 247. Et per Titum obsessis, 310. Et sub Al-Mamune califa, b 420. Per imperium Romanum, sub Claudio imp., 528. Et sub M. Aurelio, 560.

Ferraria, a Kainitis inventa, 20.

Festa varia a Christianis antiquitus celebrata, videlicet festum Ascensionis Dominicæ, b 483. Ob concilium Chalcedonense confirmatum, b 148. Dedicacionis ecclesiarum a Constantino Magno indictum, 164. vñ Dormientium a Theodosio imp. institutum, 535. Epiphaniæ, 448, 525, 524. XI. Martyrum, b 425. Michaelis archangelii (Alexandria), 455. Natalis Domini, cum jejuniis etiam præcedens, 525, 524. Nativitas B. Virginis, *ibid.* Passionis Dominicæ, a Constantino Mag. præceptum, 431. Placitus, a Jephtha ob filium institutum, 152.

Filii Dei, qui, et quare dicti, 27.

Fœderis non impune violati exemplum, b 116, 119. Cum Judæis ab Heraclio initum, b 210. Exemptio et eventa pessimo violatum, 247. De violato fœdere ob læsam Heraclii imp. statum instituta querelæ quomodo satisfactum, b 292, 295.

Formulæ epistolas inscribendi apud Sarracenos variatæ, b 419.

Fornax Babylonica, 248.

Fora et hospitia de novo struere Ægyptiis devictis imperatum, b 312.

Fraus Nisibensibus quam male cesserit, b 376, 379. Fundamenta scientiarum, 8.

Funus Dario ab Alexandro Mag. more militari ductum, 276, 279.

G

Genealogiæ Judæorum tabulæ ab Herode igne sublata, 508.

Gentium dispersio post diluvium, 52, 56.

Gigantes primi 16, ex filiis Sethis, et filiabus Kainis orti, 27. Multiplicantur, 60.

H

Hæmorrhœa corripitur Gazæ, 144.

Hejra, (æra Mohammedanorum), b 227.

Hippodromus Alexandriæ conflatur, b 108.

Honoris adversus reges indicium, litteras ejus osculari, etc., b 452.

Honorarii tituli regibus nonnullis ab imperatore Heraclio indulti, b 251.

Hosannæ dies Hierosolymis celebratur primo Paschatis, b 528, 531.

Hydropicis, lac Mandragoræ utilis, b 455.

I

Idololatriæ initia et incrementa, 56. Cui imprimis addiæti Ægyptii, Babylonii, et Franci. *ibid.* Etiam et Israelitæ, 103, 119.

Idola et idoleæ terre motu confracta, 60. Edicto Constantini Magni sublata, 451. Idolorum aliquot nomina: Ashtaroth, 119, 127, 128. Asters (Palma), 199. Baal et Baalim, Baal, *ibid.* Baelis templum a Gideone dirutum, 124. A Jezabele Samariæ conditum, 193. (Propheta ejus, 199.) Mox dirutum a Jehu, 219. Bel Babyloniorum, Danie. Is opera destructum, 236, 259. Dagon Gæzorum, 149. Michael, Alexandrinorum, 425. Sin, in Harrana Chaldææ a Chayebab regina conditum; a Taibe regina cum templo exutum, 72.

Ignis templa a Zoradast (Zoroastre) primum sacra, 261. Quod Phostati erat, in ecclesiam postea conversum, 267. Ea cum ælitus Darius moriens Alexandro victori commendatas habuit, 276. A Bahrame Jaur R. Persiæ summo opere culta, b 85, 81, 87.

Imago Dei in homine, anima, b 27. Imago quam Bochtanasser per insomnium vidit, 235. Imagines ab ecclesiis tolli præcipit Theophilus imp. b 448. Quarum cultum idololatricum esse contendit, b 451. Sophronio P. Al. et Abukorra contra suadentibus, b 452.

Imperator fidelium (titulus califarum). *Vide* Amrol' Mumenia.

Imperii partitio post excessum Alexandri Magni, 295. Et per Constantium Magn. inter filios, 471.

Imprecationes mutue Chrysostomi et Epiphani, 514.

Inventa nova, et primæ rerum origines, videlicet. Inventio

Ærariæ, per Kainitas, 20. *Astronomiæ*, per Zoroastrem, 63, 265. *Campanarum*, per Noachum, 36. *Coronæ*, per Nimrodem, 65. *Ferrariæ*, per Kainitas, 20. *Idolatriæ*, 48, 59, 56. *Imaginum cultus*, 47. (Ignis, sacerdos primus Adeshan, 64.) *Lapidum*, viarum indicum, per Josephum patriarch., 88. *Magiæ*, per Zoroastrem, 265. *Mensurarum et ponderum* per Hadem, Semis nepotem, 60. *Mensoriarum Nili columnarum* per Josephum patriarch., 88. *Monachus*. In Ægypto, Antonius, 484. In Syria, Hilario, qui in cellam se receperunt, Symeon Sityites, b 100. *Musicæ instrumentalis*, per Kainitas, 20. *Moris immolandi filios*, et præstigiariam, 59. *Picturæ*, 47. *Purpuræ*, per opilionem Tyrium, 172. (Sacerdos primus, Melchisedech), 52, 44. *Sacrificiorum*, per Kainem et Abelem, 16. *Sepulcrorum*, ex occasione pestis immane grassantis, 152. *Tabernaculorum*, per Kainitas, 20. *Vinearum*, per filios Noachi, 45. *Urbis primæ conditor Kain*, 16. *Insanticidium*, Herodi jussa perpetratum, 515.
Interpretes *Biblicorum LXX*, 295. inter quos Symeon Justus, *ibid.*
Islamismus, religio Mohammedana, b 256, 259.

J

Jejunio (de) celebrando scripsit Demetrius patr. Alex., 563. *Quadragesimale* quo tempore olim servatum, 448. Quando solvendum, ex decreto conc. Nicæni, 447. *Jejunia stata Manichæorum*, 520. Itemque Nestorianorum, Jacobitarum, et Maronitarum, 525. *Jejunant Melchitæ diebus Mercurii et Veneris*, et vigiliis festorum nonnullorum, 525. *Jejunium solvunt ad horam nonam*, b 248. *Jejunium septimanæ τῆς εὐπορίας* quando et qua occasione institutum, b 244, 247. A Cophitis ad auctoritas usque tempora servatum, b 247. A Melchitis non item, b 258. *Jejunare hominis gratia fas non esse*, *ibid.*
Juramentum per sanguinem Abelis, Sethiadis solemnè, 20, 23. *Juramenti interpretes quis*, is qui juraverit, an cui juratum, b 119, 123. *Juramenti per fraudem temerata religio a Phiruze rege Persarum*, b 119.

K (vide et C)

Kancelica scriptura, 55.
Kebla, locus versus quem faciem obvertunt orantes, b 267, 288. *Mohammedanorum ea in re ritus*, *ibid.*

L

Labarum Constantini Magni, 425.
Lacrymis penitentis quantum instar insit, b 196, 199.
Lapis niger (Bracthan) templi Meccani angularis, quanta in veneratione Saracenis habetur, b 523. Ab Al Jannabio rebelle deportatur, *ibid.*
Laterum in turre Babelis moles, 52.
Latrone (de) Afro penitente *Legenda*, b 195, 196.
Levitæ in deserto censiti, 107.
Lex Mosi data in Sina monte, 107. Per Josuam denuo descripta, 112. *Ceremonialis*, quod ad ciborum discrimen, per Christum abrogata, 467.
Liberum arbitrium in Adamo ante lapsum, b 535.
Lingua primæva quæ fuerit disquiritur, 51. *Græcæ prius tribuit auctor*, *ibid.* *Linguarum confusio*, 52. *Donum*, per Spiritum S., 325.
Litteræ principum eum osculo excipit solitiæ, b 452.
Locustæ, Palæstinæ infestæ, b 420. *Ægypto etiam*, b 519.
Longævus, Symeon Justus, 296.
Luctus centennialis ob mortem Abelis, 16 dierum ext., ob mortem Adami, 19. *Quadragesimalis ob mortem reliquorum patriarcharum*, scilicet, Sethis, 29. *Enosh*, *ibid.* *Kaijanis*, 31. *Mahallæis*, *ibid.* *Jaredis*, 32. *Lamechis*, *ibid.* *Mathusalechis*, 33. *Noachi*, 47.
Lumen solis, umbra Christi, 31, 59.
Lux primigenia, ante solem creatum, b 59.

M

Magia, per Zoroastrem inventa, 265.
Magi, ignis cultores, 64. *Incestus eorum concubitus*, *ibid.* *Magi Christum adorant*, 512.
Mandragoræ lac contra hydropisim valet, b 435.
Mani, Tekel, Phares. *Scriptura quam vidit Balthasar rex Babylonis*, 256.
Manna de cælo pluit, 104.
Mares a feminis in arca Noachi segreges egisse, 39.
Martyres Ephesi sub Decio imp., 388. *Martyres xl ex-*

pressi in testudine ecclesiæ Resurrectionis Hierosolymis, b 423. *Festum eorum*, *ibid.*

Masculi fetus in utero indici, 599.
Al-Mawareck, morbus Persis epidemicus, 264.
Medici Ægyptii præ alitis in pretio habiti, b 408.
Medium terræ. De salute humani generis inde oritur Adami valicinium, 19. De eo Lamechis ad filium præceptum, 32. *Noachi ad Sethem præmonitio*, 41. *Sem ab angelo eo deducitur*, 48. *Ubi Adami corpus ab eo conditum*, videlicet in Jaljalah [Golgotha] seu Crani loco, Hierosolymis, 48, 51. *Ubi postea Sanctum sanctorum*, b 287.

Melchitæ. Christiani Alexandria et in Ægypto orthodoxi, b 16, 23, 79, 95, 100, 103, 131, 153, 152, 187, 247, 267. *Ejectis Jacobitis Alexandriam obtinent*, b 155. *Sede Alex. vacante*, a metropolitani Tyri episcopos ordinandos curant, b 87, 388. *Georgium*, patriarch. Arianum, ab ipsis interfectum cremant, b 480. *Lucium patr. Arianum*, excommunicatum pellunt, b 488. *Eorum jejunia*, 525.

Meteora ignita in Ægypto, b 483, 484. *Michael*, idolam Alexandrinum, 435. *Ab Alexandro patriarcha in crucem funditur*, *ibid.* *Et templum ejus Michaeli angelo sacrum*, *ibid.* *Cui festum instituitur*, *ibid.*

Miracula: *Lapides in ignem versi*, 27. *Terra sponte dehiscens ad corpus Adami suscipiendum*, et mox suscepto, se recedens, 48. *Robus ardens nec consumptus*, 100. *Muri Jerichuntis ad clangorem tubarum collapsi*, 111. *Grando lapideus*, 112. *Solstitium tempore Josuam*, 102. *Oleum et farina viduæ Sareptensis inexhausta*, 199. *Ignis et cælo per Eliam devocatus*, 200. *Fons S lwau* (Silah) Eliæ sitiienti apertus, 259. *Maassis regis et Babylone Hierosolyma per angelum deportatio*, 259. *Urbs Nisibis precibus expugnata*, 579. *Fumus suaveolens et fimeto halans*, 452. *Ægrotus, lactu recens inventæ crucis sanatus*, 455. *Imago B. Mariæ lac ex uberibus stillans*, mendax ab imp. Theophilo deprehensus, 448, 451.

Ministorum Ecclesiæ Hierosolymitanæ victus et reductus Ecclesiæ, b 424, 427.

Misericordiæ apparitio, b 215, 216.

Missio discipulorum Christi, 325.

Missionis modi varii, quorum ignoratio Nestorianis erroris occasionem præbuit, b 24, 52, 53, 56.

Monachorum in Ægypto primus Antonius, 484. In Syria, Hilario. *Qui in cellam se addidit Symeon Stylites*, b 100. *Monachi Palæstini Anastasium imp. atheumatizant*, b 140. *Nec non Dioscorum, Eutychetem, et Severum hæreticos*, b 143. *Monachi montis Sina a Justiniano imp. impetrant ut monasterium ipsis extrueret*, b 160. *Qui dispersi antea agrorum*, b 163. *Quibus partem annonæ Ægypti assignavit*, b 167. *Uti et servis eorum*, *ibid.* *Monachi Hierosolymitani Judæos apud Heraclium imp. deferunt*, b 245. *Cui ut, contra fœdus factum, eos e medio tolleret*, obtentu religionis persuadent, b 241. *Monachos a tributis immunes esse voluit Al-Mociaher califia*, b 516.

Monasteria in Palæstina, Ægypto, et monte Sina erexit Justinianus imp., b 160, 165, 164. *Monasteria Damasci a Nostemiis direpta*, b 515.

Monasteria varia, videlicet, As-Kit Ægypti, 539, 540. In valle Hobab. *Vide Abu-Makarii*. *Al-Dawakesi*, in Palæstina, b 100, 105, 248. *Cujus præfectus Theodosius*, b 136, 148. *Unde et Theodosii dictum*, b 219. *Dir Al-kasir*, super tumulum Arsenii jussu Arcadii imp. in monte Al-Kattam Ægypti conditum, 539, 540, b 411. *Abu-Makarii in valle Habib*, ubi Jacobitarum cathedra fixa, b 155, 107. *Maronis in Hamah Ægypti a civibus Maronitis conditum*, b 191. *Ab Heraclio imp. ditatum*, b 240. *Marran prope Damascum*, b 480. *Minæ in Æg.*, b 516. *Rayæ in Æg. a Justiniano imp. conditum*, b 163. *Al-Saik*, vetus et novum. (f. Lauræ.) in Palæstina, b 108, 136, 245. *Servorum*, in monte Sina a Justiniano imp. conditum, b 167. *Qui ex mutuo dissidio postea dissipati*, *ibid.* *Forum liberi Banu Salebi dicitur*, b 168. *Simoni in ditone Emisæ*, b 583. *In Sina monte a Justiniano imp. conditum*, b 160, 165.

Morte (de), philosophorum gnômæ variæ in funere Alexandri Magni, 288, 291, 292.

Mortalium neminem semper felicem experitur Olympias, Alexandri Magni mater, 287.

Mosaphii (al-), pedites sicdicti, Moctaderem chalifatui restitunt, b 519.

Moslemini quibus de causis bella se movere obtendant, b 260.

Mundi et immundi discrimen per Christum sublatum, 467.

Muræ et tortarum in re medica præstantia, b 408.
Muri vetule, in Ægypto a Cleopatra venditi, 500, 503.
Musca Gazæis infesta, 144.

Iulius, 8 mens.	1 Galieni,	392	Julianus,	10	3 Marci Antonini,	360
Estatius (Stephanus), 6	2 Galieni,	392	Demetrius,	45	15 Marci Antonini,	365
Zyxtus, 9	8 Galieni,	392	Heraclius (Heraclius), 13	2 Alexandri Mammææ,	385	
Dionysius, 8	1 Aureliani,	399	Dionysius, 17	2 Maximini,	384	
Philetus (Felix), 5	3 Macriui,	400	Maximus (Maximian.), 18	1 Valeriani,	392	
Eutyehius (Eutyehianus), 1	8 Diocletiani,	401	Neron (Theon. vel Theonas), 19	4 Aureliani,	392	
Gabius (Caius), 12	9 Diocletiani,	404	Petrus, 10	10 Diocletiani,	401	
Marcellus, 2	3 Galerii,	412	Achillas, 6	4 Maxentii,	407	
Fuseblus, 6	1 Constantini,	451	Alexander, 16	5 Constantini,	422	
Meletianus (Miltiades), 4	7 Constantini,	451	Athanasius, 46 vide licet ante fugam, 10	21 Constantini, 455, 480, 488		
Silvester, 28	11 Constantini,	451	Gregorius, 10	1 Constantii,	480	
Marcus, 2	7 Constantii,	472	Athanasius, redux, 3	10 Constantii,	480	
Julius, 15	9 Constantii,	475	Georgius, 6	15 Constantii,	480	
Linarius (Liberius), 6	21 Constantii,	475	Athanasius tertium, 24	Constantii,	480	
Damasus, 23	3 Valentianani,	487	Lucius 6 mens.		488	
Siricius, 12	15 Theodosii Magni,	535	Athanasius ultimum,		488	
Anastasius, 3	8 Arcadii,	548	Petrus, 6	8 Valentiani,	488	
Innocentius, 15	11 Arcadii,	548	Timotheus, 7	2 Valentis,	491	
Zosimus, 1	15 Theodosii Junioris,	551	Theophilus, 28	2 Theodosii Magni,	527	
Bonifacius, 3	14 Theodosii,	551	Cyrillus, 35	1 Theodosii Junioris,	551	
Celestinus, 10	17 Theodosii,	551				
		Tom. II.				
Sexus (Xystus), 8	27 Theodosii,	83	Dioscorus, 6	59 Theodosii,	84	
Leo, 21	35 Theodosii,	83	Proterius, 6	1 Marciani,	96, 105	
Harius (Hilarius), 6	8 Leonis Magni,	104	Timotheus Januarius (Ælurus), 5	1 Leonis Magni,	105	
Silenus (Simplicius), 14	16 Leonis,	104	Timotheus Surus (Leucus), 15	4 Leonis,	105	
Felix, 8	15 Zenonis,	111	Timotheus Ælurus, 2	2 Zenonis,	107	
Pelagius (Gelasius), 4	4 Anastasii,	155	Petrus Mongus, 6 et dies, 50	5 Zenonis,	107	
Anastasius, 1	8 Anastasii,	155	Timotheus Leucus, 4	5 Zenonis,	107	
Symmachus, 14	9 Anastasii,	155	Joannes, 6 mens.	9 Zenonis,	107	
Ornida, 7	25 Anastasii,	144	Petrus Mongus, 8	9 Zenonis,	107	
Joannes, 2	5 Justiniani,	148	Abinas (Athanasius), 7	16 Zenonis,	108	
Felix, 4	7 Justiniani,	148	Joannes Monachus, 9	6 Anastasii,	152	
Bonifacius, 3	2 Justiniani,	168	Joannes alter, 11	15 Anastasii,	152	
Joannes, 2	4 Justiniani,	168	Dioscorus, 1	26 Anastasii,	152	
Agapetus, 1	6 Justiniani,	168	Timotheus, 2	27 Anastasii,	155	
Sylvester, 5	7 Justiniani,	168	Theodosius, 3	2 Justinii Thracis,	144	
Vigilius, 18	15 Justiniani,	168	Caius (Gaianus), 2	5 Justiniani,	148	
Pelagius, 4	31 Justiniani,	185	Theodosius iterum, 5	7 Justiniani,	151	
Joannes, 12	35 Justiniani,	185	Paulus, 2	5 Justiniani,	152	
Benedictus, 4	8 Justiniani Jun.,	187	Dalmius (Zoilas), 5	7 Justiniani,	152	
Pelagius, 6	12 Justiniani,	187	Apolinarius, 19	15 Justiniani,	152, 156, 187	
Gregorius, 13	5 Mauricii,	195	Joannes, 5	35 Justiniani,	187	
Sabinianus, 1	18 Mauricii,	195	Petrus, 2	37 Justiniani,	187	
Bonifacius, 6	19 Mauricii,	195	Athanasius, 5	1 Justinii Junioris,	187	
Theodorus (Deusedit), 3	6 Phocæ,	216	Eulogius, 20	1 Mauricii,	195	
Yufatius (Bonifacius), 5	2 Heraclii,	259	Theodorus, 2	2 Phocæ,	215	
			Joannes Eleemon., 10	4 Phocæ,	215, 220	
Oborudus (Honorius), 18	11 Heraclii,	251	Georgius, 4	15 Heraclii,	267	
Severinus, 6 mens.	8 Chalifatius Othmanis,	325	Cyrus, Maronita.	16 Heraclii, Chalif.	267	
Joannes, 8	8 Othmanis,	324	Petrus, 9	4 Othmanis,	324	
Theodorus, 536		536	Cosmas, 28	7 Heshamis,	384	
Martius (Martinus), 339, 344		339, 344	Balathianus, 46	4 Al-Mansuris,	399	
Diyanus (Donus), 347, 359		347, 359	Eustatius, 4	16 Haranis,	411	
Agabius (Agatho), 400		400	Christophorus, cui coadjutor Petrus, 52	20 Haranis,	411	
<i>De reliquis sibi non liquere agnoscit auctor,</i>		400	Sophrontus, 15	4 Al-Motasemis,	440	
			Michael e filii Barami, 34	1 Al-Motawakkelis, 455, 471		
			Michael Romanus, vel Azzensis, 54	5 Al-Motammedis, 471		
			Christodul. Halebensis, 26	5 Al-Moktafis, 488		

Successio patriarcharum Alexandriae.

Sedit an.	Inter.	An. Imp. quibus erect.	Pag.
S. Marcus Alexandriam venit, patitur,	9	Claudii, Neronis,	328, 336
Hananias (Ananias), 22	9	Claudii,	331, 335
Philetus (Abilius), 15	9	Vespasiani,	354
Gordius (Cerdo), 10	5	Domitiani,	347
Barmius (Primus), 12	15	Domitiani,	348
Iustus (Justinus), 10	11	Trajani,	351
Eumenius (Eumenes), 12	2	Adriani,	353
Marcianus (Marcus), 10	14	Adriani,	355
Ciarius (Celadio), 11	4	Antonini Pii,	359
Agrapius (Agripplius), 12	15	Antonini Pii,	360

SAID FILIUS PATRICI, QUI ET EUTYCHIBUS. PATRIARCHA ALEXANDRIÆ.

Nascitur	Ann.	mens.	d.	feria.	Pag.
Hejræ, Christi,	263		28	1	472
Christi,	877		Septemb.	8	
Patriarcha Hejræ, Christi,	321		Saphar.	8	5, 527
Obiit Hejræ, Christi,	935		Febr.	7	
Christi,	940		Rajeb.	24	
			Maii.	4	
Adeoque : Sedit lunares,		An.	mens.	dies.	
solares,		7	5	14	
Vixit lunares,		7	2	28	
solares,		64	6	28	
		62	9	0	

Successio patriarcharum Constantinopolitanorum.

Sedit an.	Cœpit.	Pag.
Metrophanes,	5	19 Constantini Magni, 444, 456
Alexander,	8	23 Constantini, 456
Eusebius,	2	30 Constantini, 456, 464
Paulus ante exsilium,	4	32 Constantini, 467, 479
Eusebius,	3	1 Constantii, 479
Paulus redux,	3	4 Constantii, 479
Macedonius,	10	10 Constantii, 479
Endoxius,	10	22 Constantii, 479
Democlius (Demophilus),	11	4 Valentiniani, 487
Evagrius, 4 mens.	2	Valentis, 492
Gregorius Nazianzenus,	4	2 Valentis, 492
Victorius (Nectarius),	16	2 Theodosii Magni, 512, 435
Joannes Chrysost., 10 mens.	5	17 Theodosii, 535
Joannes alter,	1	7 Arcadii, 547
Genadius (f. Arsacius),	8	6 Arcadii, 547
Atticus,	13	1 Arcadii, 547
Tom. II.		
Sinatus,	3	14 Theodosii Junioris, 4
Nestorius, 4, 2 mens.	17	Theodosii, 4
Maximus (Maximianus),	3	21 Theodosii, 12
Proclus,	13	23 Theodosii, 12
Flavianus,	2	39 Theodosii, 84
Athanasius (Anatolius),	9	40 Theodosii, 91, 92
Genadius,	10	6 Marciani, 100
cacius,	10	10 Leonis Magni, 163

Euphritus,	5	6 Zenonis, 108
Euthymius,	10	11 Zenonis, 108
Macedonius (f. Euphemius),	6	4 Anastasii, 133
Timotheus,	6	9 Anastasii, 133
Joannes Cappadox,	9	13 Anastasii, 133
Anthimus,	5	24 Anastasii, 153
Menna,	8	1 Justiniani Thracis, 151
Epiphanius,	6	10 Justiniani, 168
Eutychius,	12	17 Justiniani, 168
Joannes,	7	28 Justiniani, 184
Eutychius iterum,	4	35 Justiniani, 184
Joannes Jejunator,	13	39 Justiniani, 184
Cyriscus,	16	1 Tiberii, 191
Thomas,	14	14 Mauricii, 195
Sergius,	23	4 Phocas, 215
Pyrrhus I,	2	5 Omaris, chal., 271
Paulus,	6	7 Omaris, 271
Pyrrhus rursus,	7	2 Othmanis, 271
Petrus,	6	9 Othmanis, 324
Georgius,	10	2 Moaviae, 344, 360
Thomas,	10	12 Moaviae, 360, 367
Joannes,	35	1 Abdi-Malek, 367
Constantinus,	28	5 Heshamis, 384
Theodorus,	28	1 Al-Mansuris, 400

De reliquis non ita sibi constare fatetur auctor. Memorantur tamen nonnulli, videlicet :

Nicolaus a Leone depositus, 10.	464
Anthimus (Euthymius), 5.	487
Nicolaus iterum, 13.	511, 516
Stephanus Eunuchus, 3.	516
Theophylactus, fil. Domitii (Romani), auctori <i>εὐχρηστος</i> ,	527

Conciliorum œcumenicorum juxta Eutychium epochæ et intervalla.

	An.	Pag.	Intervall.	Pag.		
I. Nicœnum.	Constantini Magni imp.,	20	presideb.	410, 416		
	Alexandri p. Alexandrini,	13		432		
	Eustathii p. Antiocheni,	5		432		
	Macarii p. Hierosolym.	10		432		
	Sylvestri pp. Romani,	9		431		
II. Constantinopolitanum I.	Theodosii Magni,	2	presideb.	508, 511		
	Timothei pat. Alexan.,	6		491		
	Meletii Antiocheni,	21		485		
	Cyrilli Hierosolymitani,	27		488		
	Damasci pp. Rom.,	17		487		
Nectarii patr. CP.,	1	512	51 an.	Tome II. Pag. 11.		
III. Ephesinum.	Theodosii Junioris,	21			presideb.	11. 7, 12.
	Cyrilli Alexandr.,	21				1. 531
	Cœlestini pp. Rom.,	8	531			
	Juvenalis Hierosolym.	14	531			
Joannis Antiocheni,	11	531	21 an.	96		
IV. Chalcedonense.	Marciani,	1			presideb.	11. 92, 95.
	Anatolii patr. CP.,	4				91
	Maximi Antiocheni,	3				91
	Juvenalis Hierosolym.,	37				531
	Leonis pp. Rom.,	9	11. 85			
Dioscori Alexandrini,	8	84	103 an.	173		
V. Constantinopolitanum II.	Justiniani,	27			presideb.	172, 175
	Apollinarii Alexandr.,	13				187
	Domni Antiocheni,	13				171
	Eutychii Hierosolym.,	11				171
	Vigilii Romani,	15	168			
Eutychii CP.,	11	171	190 an.	356, 359		
VI. Constantinopolitanum III.	Constantini (Pogonati),	13			presideb.	356, 348
	Georgii patr. CP.,	2				344
	Theophanis Antiocheni,	1				348
	Agathonis pp. Romani,	3	347, 348			
VII. Constantinopolitanum IV.	(In Trullo),	2	350			
Justiniani (Rhinotmeti),						
Secundum imperantis,						

INDICES

AD EUTYCHII ANNALES.

Revocatur Lector ad numeros grandiores textui insertos; littera *b* operis partem alteram indicat, quæ apud nos incipit a columna 1031.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A

Abba (Pater), sic olim episcopus Alexandrius appellari solebat, 352.
Ædituus, miraculi falsarius, capite plexus, b 451.
Æraria, a Kairia inventa, 20.
Algoran (liber legis Mohammedanæ) recensetur per Otmanem califam, b 340. Creatum fuisse docuit Al-Walbek califa; et Moslemios contra sentientes vexat, b 445. Quos successor ejus Al-Motawacel absolvit, b 447.
Alla-Achar (Deus maximus est), acclamatio Sarracenorum, b 308.
Amirol' Mumenin (Imperator fidelium), situ'us Imp. Sarracenicorum; cui, et a quo, primum delatus, b 295, 296.
Anba prænomen Ægyptiacum (forte idem quod Abuna, id est, avus), 481, b 527, 528.
Angeli, cum feminis coire nequeunt, 27. Angelus Semem patriarcham ad medium terræ deducit, 48.
Anima rationalis, imago Dei in homine, b 27. Ejus sedes in sanguine, b 28.
Annulus Pharaonis (insigne imperii), Josepho patri datus, 87.
Aqua lotionæ Græci quare absterneant, 520.
Arca Noachi materia et fabrica, 35. Arca, in qua Moses infans exponitur, unde confecta, 69. Arca fœderis a Philistæis capta, 141. Remittitur, 147. Hierosolyma cum pompa deducitur, 163, 164. In Templo collocatur, 176. Ars arte deluditur, b 316.
Ascensio Christi, 525. Festum ejus in Ægypto, b 485.
Astrologorum ex Genesi de Alexandri Magni morte prædictio, 287. Astrologi Constantino, nondum Magno, imperium portendunt, 411. A Maximiano imp. quare cæsi, 427.
Astronomia a Zoroastre inventa, 63, 265. A Græcis exculta, 63.
Aurum, myrrha, et thus, una cum Adami corpore in Al-canur condita, 19. Simulque inde translata, 36. Eique in arca Noachi superimposita, 39.

B

Baba [papa], avus, patriarchis Alexan'drinis titulus unde primum iuditus, 332, 333.
Balnea Quatuor martyrum Alexandriæ, b 516
Bani Elohim (filii Dei), gigantes quare dicti, 27.
Baptismus Joannis, 516. In Baptismo trina mersio, b 52.
Belli inferendi rationes quas Saraceni justas præ se ferunt, b 304, 307.
Biblia sacra, per LXX interpretes Græco versa, 296, et in Serapidis templo per Ptolemaeum recondita, *ibid.*
Brachthan. *Vid.* Lapis niger.

C

Cameli prælitum (sic dictum), ubi et quando comm'issum, b 343.
Campana convocantur opera Noachi ad arcam fabricandam. Persis etiam in usu, 430. Ad conclonem vocantur Alexandriini avo Justiniani, b 183.
Capivitas decem tribuum Israelitarum per Salman-Assurem, 232. Judæorum reliquorum Babilonica, 247, 248.

Carnium esu Manichæi penitus absternebant, 315. Olim etiam et clerici, *ibid.* Quod quatenus licet quaeritur, 519. Quibus diebus a Melchitis absternebantur, 525.
Casei esu in jejuniis quatenus absternebantur, b 247.
Cedri a Cypro subvectæ ad reparandum ecclesiam Resurrectionis Hierosolymis, b 425.
Census Israelitarum, per Mosem in deserto conditus, 107. Per Davidem regem, 171. Subditorum per orbem Romanum ab Augusto imp., Cyreno per Syriam censum agente, 308.
Chalifæ titulus quid designet, b 295.
Cherubinorum in templo et tabernaculo usum ad imaginum in ecclesiis tuendum usurpat Sophronius, b 452.
Christus Dominus nascitur, 508. A Magis adoratur, 311. Ægyptum deportatur, 312. Inde redit, 315. Nazareus quare dictus, *ibid.* In templo disputat, *ibid.* Petitur, 316, 319. Sepellitur, 320. Resurgit, *ibid.* In celos ascendit, 323. De eo in deorum numerum referendo Romæ in senatu agitur, 324. Cognati ejus coram Domitiano affectati regni rei absolvuntur, 347. Corpus ejus anima rationali non caruisse, contra Apollinarem decernit concil. CP. I., 512. Divinitas ejus probatur, b 67. De naturis ejus et persona, adversus Nestorianos, auctoris disputatio, b 13, 16, etc. De dubis item ejus voluntatibus disputatio ejusdem contra Jacobitas, b 147, etc. Corpus ei non nisi phantasticum qui tribuerint, b 171. De ejus naturis, persona, voluntate, operationibus, sententia orthodoxorum explicata, b 532.
Christiani. (*Vid.* persecutio.) Hierosolymis ob persecutionem cedunt, 339. Forum sub Alexandro Mammææ imp. status florens, 383. In Palestina a Samaritanis patiuntur, b 156. In Persia, ex conjugio Cæsæ regis incrementa capiunt, b 207. Quibus Persæ objiciebant quod sint fœdifici, 208. Et Regicide, 211. Ad Garam a Sarracenis vincuntur, b 261. In Ægypto vestibibus nigris untur, b 435. Ab Al-Motawaccele califa ignominiose tractantur, b 448.
Ciborum mundorum ab immundis discrimen per Christum sublatum, 467.
Circi. CD. Alexandriæ, b 319.
Circumcisio instituta, 71. Per annos xi. in deserto intermissa, 111. Per Josuam, cultis lapideis peracta, renovatur, *ibid.* Quod Æthiopum nonnullis in exemplum abit, *ibid.* Etiam post Christum episcopi plures Hierosolymitani circumcisi, 359.
Clavis, ex interpretatione Theodosii, potestatem imperatoris in Ecclesiæ pastore constituendo designat, 507.
Clericorum a tributis immunitas inter Sarracenos, b 516.
Cœlibatus, episcopis olim permissus, in concil. Nicæno precipitur, 448. Qui in Patriarchis etiam antea requirebatur, 431.
Cœli facies varia in Ægypto, 483, 484.
Columnæ limiltæ inter fines imperii Romani et Sarracenicæ, b 292. Columnæ Nili mensoria varia. *Vid.* Nilus.
Cometa conspectus Imperante Justiniano, b 171. In Ægypto plures, b 484, 516, 528. De computo Paschali scribit Demetrius P. Al. 363.
Concilia (synodi), Concil. Ægyptiacum, per Demetrium Patr. Alex. convocatum, in causa Ammonii qui a Christianismo defecerat, 332. Concil. Antiochenum Patrum XI. qui Pauli Samosatani jam nuper defuncti hæresim condemnant, 396. Concil. Nicænum œcumenicum I., 431, 432.

A Constantino magno indictum, 459, 440, 441. Numerus Patrum ibidem presentium, 2048, 440. e quibus 318 in sententiam orthodoxam contra Arium consentiunt, 443. In eo presidenti patriarchæ Alex., Antioch. et episcopus Hieros., 444. Symbolum fidei condunt, *ibid.* Et XI libros Constitutionum. *ibid.* De Paschate celebrando decretum edunt, 444, 448. Et de solutione jejunii quadragesimalis, 448. Et de relictu episcoporum, 448. Solvitur anno xix Constantini, 451.

Fides Nicæna in sequentibus conciliis confirmatur: Constantinopolitano i. 512. Chalcedonensi, b 95. Constantinop. iii. 556. Constantinop. Trullano, 559.

Concilium Tyrium. Qui patriarchæ ei interfuissent, 459. Athanasius cum Eumenio Ariano disputato, *ibid.*, ubi Athanasius rationibus Ariani viribus victores, 464. Concil. Hierosolymitanum a Constantino Magno ad dedicationem ecclesiarum ab Helena matre conditarum indictum, 456, 464. Concil. Constantinop. i. (sive œcumenicum ii) 485, 487, 488, 491. A Theodosio magno indictum, 508. In quo Patres (L. 511, 515, b 11, 96, quibus præsidebant patriarchæ præsentibus: Alex., Antioch. et episc. Hier. *ib.* In eo concilio, confessio fidei Damasi P. Rom. confirmatur, 511. Macedonii et Sabellii hæresis condemnatur, *ibid.*, et Apollinarii, 512. Symbolum Nicænum additamento facto explicatur, *ibid.* Quod in concil. Chalcedon. confirmatur, b 96; et CP. ii, b 173; et m, b 556; et CP. Trullano, b 559. Sedes Hierosolymitana fit patriarchalis, 512. Taxis patriarcharum ordinatur, *ibid.* Concil. Ephesinum (quod est œcumen. iii), 531, a Cyrillo patr. Alex. indictum, b 7; in quo episcopi 200, b 7, 12; præsentibus patriarchis tribus qui aderant, Alex., Rom. et Hieros., *ibid.* Ubi Nestorii, citati, nec comparentis hæresis damnatur, b 8. B. Virgo Maria Deipara declaratur, *ibid.* Dissentiente post adventum suum Joanne Antiocheno, *ibid.* Unde dissidia et rixæ, b 8, 11. Orientalium libellus contra Nestorium exhibitur, b 8. Et a Cyrillo probatur, b 11. Hoc concilium a Chalcedonensi confirmatur, b 95, et Cptano ii, b 175; et m, b 556, et Trullano, b 559. Concil. CP. a Flaviano patriarcha adversus Eutychem indictum, b 84. Ubi Eutyches disputando victus excommunicatur, b 87. Concil. Ephesinum $\lambda\eta\sigma\tau\epsilon\rho\upsilon\sigma\acute{\alpha}\nu$ a Theodosio Jun. imp. in favorem Eutychem indictum, b 87. In quo præsidebant patriarchæ Alex., Ant., Hier., et deputati P. Romani, b 88. Ubi Dioscorus Alex. Eutychem sententiam ratam pronuntiat, reliquos Patres dissentientes excommunicat, *ibid.* Solvitur anno xi Theodosii Junioris, *ibid.* damnatur in sequenti concilio Chalcedonensi b 96. Concilium Chalcedonense (quod est œcumenicum iv), 551, b 85, b 91. A Marciano imp. ut de causa Eutychem et Dioscori cognoscatur indictum, b 91. Numerus Patrum, *ibid.*, 650, *ibid.* b 159, 140, 145, 148. Quibus præsidebant patriarchæ CP. Antioch. et Hieros., 95. Ubi Dioscori seta, et Eutychem dogmata damnantur, *ibid.* Fides Nicæna confirmatur, *ibid.* Uti et concilia CP. primum, et Ephesinum, b 96. Ephesinum vero $\lambda\eta\sigma\tau\epsilon\rho\upsilon\sigma\acute{\alpha}\nu$ improbat, *ibid.* Dioscorus Patr. Alex. abdicatur, *ibid.* Proterio successore dato, *ibid.* Concilium hoc a Severo hæretico postea impetitur, b 159. Et eo aditente ab Anastasio imp. religitur, b 140. Sed a monachis Palestinæ propugnatur, b 145. Nec sine successu, b 148. Accedente Justini Thracis Imp. edicto ratificante, b 151. Et postea etiam Joannis P. Romani, b 152. Et Concilii CP. secundi auctoritate, b 175. Et Constantii Augusti, filii Heracii, b 555. Et Concilii CP. tertii confirmatione, b 551, 556. Et Trullani, b 559. Concilium Hierosolymitanum, ab Elis patriarcha indictum, b 1040. In quo Severus patr. Ant. hæreticus a monachis excommunicatur, *ibid.* Concil. Hierosol. alterum, in quo monachi decies mille qui Severum, Dioscorum, Eutychem, et eorum sequaces excommunicant, b 145. Uti et omnes concilium Chalcedonense non recipientes, b 144. Concil. CP. ii (quod est œcumen. v), b 168, 171, 187. A Justiniano imp. indictum, b 172. Cui reliqui patriarchæ qui aderant præsidebant, absente penitus, sed consentiente postea P. Romano, *ibid.* Numerus Patrum, *ibidem* 164, b 175. Qui Originem episcopum Manbagensem, Ibam, Thaddæum, Theodorum, et Theodoritum ut hæreticos damnant, b 173. Quatuor concilia præcedentia confirmant, *ibid.* Ipsamque in sequenti CP. tertio confirmatur, b 556, et in Trullano, b 559. Concil. CP. iii (quod est œcumen. vi), b 544, 547, 548. A Constantino (Pogonato) imp. et Agabio (Agathone) P. Romano indictum, 547, 548. Cui intererant episcopi 289, b 548, 556. Præerat patriarchæ CP. et Ant. *ibid.* Ubi Monothelitas damnantur, b 551. Et inter eos Honorius P. Romanus, *ibid.* Symbolum fidei conditur, *ibid.* Et concil. Chalced. reliquaque priora quatuor confirmantur, 552, 556. Uti et Sophronii Patr. Hier. ecthesis fidei, b 556. Solvitur anno xii Constantini, *ibid.*

Confirmatur in concilio Trullano, *ibid.*, 559. Concilium CP. in Trullo habitum, a Justiniano imp. indictum, b 559. Patrum numerus 250, *ibid.* In quo concilia sex priora confirmantur. *ibid.* Concil. CP. a Leone philosopho imp. indictum, b 484. In quo secundæ ipsius nuptiæ approbantur, b 487. Pro consecratione ecclesiarum a matre conditarum concilium edixit Constantinus Magnus, 456. Quas Athanasius patr. Alex. consecravit, 464.

Coronam primus gestavit Nimrod, 65. Corona cælitus in Theodosii caput delapsa imperium ei portendit, 507.

Corrodium e relictibus ecclesiæ Hierosolymitanæ seni Mohammedano ob consilium concessum, 424, 427.

Corvi Eliam prophetam pascunt, 196.

Coturnices de celo pluvii, 104.

Cranium locus seps. crî Dominici, 452. A Saracenis incensus, b 551.

Creationis historia, 15, quomodo Christo tribuitur, 460.

Crucis signum Constantino cælitus apparet, 425. Ad ejus similitudinem sibi labarum confecti, 424. In quo Maximianum vincit, *ibid.* Festum Romæ septemidiale in honorem ejus, *ibid.* Crucis Dominicæ investigatio a Constantino Magno indicitur, 451. Quæ ab Helena matre invenitur, 452. Et a reliquis latrum per miraculum dignoscitur, 455. Crux cælitus apparuit in Gethsema, 475. Cyrilli Hieros. ad Constantium imp. de ea litteræ, *ibid.* Crux supra portam Ephesi collocata, 551. Crucis lignum, Hierosolymis captis, a Persis ablatum, b 712.

Cubicularii duo Al-Memunis chalitæ, Christiani ecclesiam condunt, b 451.

D

Dagon idolum Gazorum, 140, 144.

Decimæ, Melchisedeche ab Abrahamo datæ, 67. Regibus suis ab Ægyptis ex ordinatione Josephi solutæ, 88. Et regibus Israelitarum, 148.

Dedicatio ecclesiarum. Vide Consecratio. Festum Dedicationis ecclesiarum Hierosol. celebratum anno xxx Constantini Magni, 464.

Deipara declaratur B. Virgo in concilio Ephesino, b 8. Demensum sacerdotum et diaconorum e relictibus ecclesiæ Hierosolymitanæ, b 424, 427.

Dei invocatio per auctorem initio operis, 7.

Dei filii appellati gigantes Sethidæ, et quare, 30, 27.

Deuteronomium Israelitis per Josum descriptum, 112.

Diabolorum imagines Christianorum ædium poris appingi jubet Al-Motawacel califa, b 418.

Diaconi tres legati Agathonis ad concilium CP. iii missi, a Patribus in numerum suum non admissi, b 348.

Diaconi in Ecclesia Hieros. e relictibus ecclesiæ procurantur, b 424, 427.

Diademate uti, regibus ab imp. indultum, b 251.

Diei Veneris a Saracenis sacris destinatur, b 575 etc.

Dibulum denuntiat, 55. Infertur, 59. Subsidiit, 40.

Diptycha, tabulæ ecclesiasticæ, b 548, 559.

Dominus Solii, titulus regis Al-Samaritæ, b 251.

Septem Dormientium, sub Decio imp. spelunca Ephesi inclusorum, 591. Sub Theodosio Junio post annos 572 experrectorum legenda, 551, 552, 553.

Draco Babylonis pro Deo habitus, a Daniele propheta interemptus, 259.

Duellum inter Davidem et Goliath, 153.

E

Ecclesiæ plures a Constantino Magno suis sumptibus erectæ, 451. Aliæ jussu ejus, 451. Aliæ ab Helena matre, 453. Ad quas consecrandas concilium Hierosolymis iudicium, 456. Ecclesiæ Christianorum a Samaritanis in Palastina dirutæ, b 156, a Justiniano imp., b 159. Ecclesiæ Ægypti, a Jacobitis occupatæ, Melchitis restituantur, b 411. Ecclesiæ Ægypti, Palastinæ, et Syriæ Saraceni dirunt, b 512, 515. Quas ut restaurarent, imperat Al-Moctader califa, b 515.

Alexandriæ ecclesiæ plures struxerunt patriarchæ Alexandrini: Timotheus, 391, Theophilus 528. Athanasius Jacobita, b 108.

Alexandriæ ecclesiæ: Arcadii, a Theophilo patriarcha condita, 548, b 152. S. Joannis ab eodem, 528, quæ et Abi Joannis; ubi Al-Mokaukas proditor sepeliri se voluit, b 511. Al-kaisariah [Cæsarea] olim Saturni templum a Cleopatra conditum. Deinde ecclesiæ Michaelis archangelii 500, b 505. A Jacobitis occupata, Melchitis restituitur, b 587. Igne conflagavit, b 505. B. Mariæ a Theophilo patr. condita, 528. S. Michaelis. Vide, Al Kaisariah. S. Sabæ, quæ sola Melchitis relicta, b 584. Theodosii, a Theophilo patr. condita, 528. Bethlemnitica ecclesiæ a Justiniano imp.

restaurata, b 189. Quam minus magnifice quam pro voto imperatoris structam legatus cepite luit, b 160. Eam postea Sarraceni (contra pacta conventa Omaris Calife) in templum Moslemiticum converterunt, b 288, 291. Bual Beci (juxta Hierosol.) ecclesia splendida, a Walide Califa partim diruta, b 572. Buræ ecclesias plures condit Bocamus, b 432. Constantinopoli, ecclesia S. Sophiæ a Justiniano imp. condita, b 160. Damasci ecclesiis in redditione urbis Sarracenis factæ ex pacto cavetur, b 279. S. Joannis ibidem a Christianis redimere frustra tentat Abdol Malech califa, ut inde templum Moslemium auget, b 364. Uti et Walid Califa pro ea offerens cœca aureos, b 575. In qua licitatione repulsam passus, partem abstulit, *ibid.* Sed quam Omar II califa restituit, b 580. Quod cum Moslemis ægre haberet, de re tota tran-igitur, b 585. B. Mariæ ecclesia Damasci (quæ cœca aureis constitit) a Moslemis direpta, b 515. Prope Ephesum, ecclesia vni Dormientium a Theodosio imp. condita, 535. Hierosolymorum ecclesiæ a Persis diruta, 536. Per Modestum monachum partim restaurata, 219. Urbe Sarracenis delita ecclesiis cavetur, b 284. Quæ postea tamen, contra pacta, diruta, b 528. Constantinii ecclesia Hierosolymis ab Helena condita, 455. A Persis diruta, b 212. A Modesto abbate reparata, b 219, 245. Quantum ei detulerit Omar califa urbe dedita, b 284. Postea tamen a Mohammedanis in oratorium conversa, b 291. Etiam crenata, b 528, 551. Cranii ecclesia ibidem eandem habuit conditricem Helenam, 453. Eversores Persas, b 212. Restauratorem Modestum, b 219, 245. Incensores Sarracenos, b 528, 551. Gesmanie (vel Jesmanie) ecclesia ibidem, a Theodosio Magno condita, 536. A Persis diruta, b 212. Helene ecclesia, *ibid.*, ab Elia patriarcha condi cœpta, b 108. A Justiniano imp. absolutata, b 189. A Persis diruta, b 212. Ecclesia Resurrectionis, *ibid.* Ab Helena condita, 453, b 185, 192. A Modesto abbate reparata, 219, 245. Ab Omare califa, urbe dedita, conservata, b 284. Cum testudo ejus ruinam minaretur, reparatur, b 420, 425. Unde litem intendunt Sarraceni, *ibid.* A quibus demum lærens, b 531. Holwanæ Ægypti, ecclesia duorum cubiculariorum (sive S. Joannis) condita, b 268. Kalzemi Ægypti, ecclesia S. Athanasii per Justinianum imp. condita, b 165. Kassil' S. Theodori, ad Phostatam Ægypti, ecclesia Abuciri ab Athanasio Jacobita condita, b 571. Quæ postea Melchitis cessit, b 587. Ecclesia Georgii ab eodem condita, b 571. Ad Kobbatil Hawam Ægypti, ecclesia Romanorum a duobus cubiculariis condita, b 451. Phostati Ægyptiæ, ecclesia S. Michaelis, locus sepulture, b 491, 524. Ecclesia S. Theodori ibidem (olim templum igni sacrum), 267. Ramla, ecclesia S. Cyriaci a Sarracenis diruta, b 512. Uti et ecclesia S. Kosmæ, *ibid.* Rohas [Edessæ] ecclesia ab Helena condita, 456. In Sina m. ecclesia B. Mariæ a Justiniano imp. condita, b 165. Tennis Ægypti ecclesia Buthaur a Moslemis diruta, b 515. Tyri ecclesiæ a Judæis diruta, b 225. *Vide* Monasterium et Templum.

Eclipsis solis, patiente Christo, 519. Constantinopoli, Zenonis imp. IX, b 107. Alia sub Al-rashide califa, b 411, 412.

Eleemosynarum largitio, quam bene cesserit, Theodosio (postea imperatori) et Theophilo (postea patr. CP.), 496. Et Joanni Misericordi patr. Alex., b 216.

Elephantus a Bahraime Jaur, rege Persiæ, interemptus, b 87.

Epicedia philosophorum in morte Alexandri Magni, 288, 291, 292.

Epiphaniæ festum, 428, 525, 524.

Episcopi in Ægypto a Demetrio patr. Alex. primum ordinati, 532, 563. Ab apostolicis temporibus usque concil. Nicænum uxoratis esse licuit, 448. Nubienses a patriarchis Alexandrinis, etiam Jacobitis, ordinari soliti, b 587. Ordinati etiam per episcopum patriarchæ paralytici vices obeuntem, b 411. Eos tributis eximit Al-Moetader califa, b 516.

Epistolas inscribendi formulæ apud Arabes varis, b 419.

Equus Yazdejerdem Persiæ regem calcibus occidit, b 80. Equis vehi Christianis interdictum ab Al-Motawacete califa, b 448.

Evangelium quale Davides necem Saulis referenti persolverit. 159. Evange ium M. thei, ab ipso Hebraice scriptum, a Joanne Grace versum, 528. Marci, ipso dicente, lingua Romana a Petro scriptum, 553. Lucæ, Grace scriptum, et Theophilo Romano inscriptum, *ibid.* Joannis, Grace in Patino insula scriptum, 548.

Excommunicationis sententiam, in Arianos quosdam a concilio Nicæno latam. Constantinus Magnus, ip-sis resipiscuntibus, relaxat, 456.

Exodus Israelitarum ab Ægypto, 101.

F

Fames ingens in Ægypto et Syria, 88. Alia postea, b 476. Una cum peste in Græcia, 152. Samariæ obsessas, 212. Hierosolymis, per Nabuzardanem obsessas, 247. Et per Titum obsessas, 340. Et sub Al-Mamune califa, b 420. Per imperium Romanum, sub Claudio imp., 528. Et sub M. Aurelio, 360.

Ferraria, a Kainitis inventa, 20.

Festa varia a Christianis antiquitus celebrata, videlicet festum Ascensionis Domini, b 483. Ob concilium Chalcedonense confirmatum, b 148. Dedicacionis ecclesiarum a Constantino Magno indictum, 164. vni Dormientium a Theodosio imp. institutum, 535. Epiphaniæ, 448, 525, 524. XI. Martyrum, b 425. Michaelis archangeli (Alexandria), 455. Natalis Domini, cum jejuniis etiam præcedens, 525, 524. Nativitas B. Virginis, *ibid.* Passionis Domini, a Constantino Mag. præceptum, 451. Planctus, a Jephtha ob filium institutum, 152.

Filii Dei, qui, et quare dieti, 27.

Fœderis non impune violati exemplum, b 116, 119. Cum Judæis ab Heracleo initum, b 240. Exemplo et eventu pessimo violatum, 247. De violato fœdere ob læsam Heracii imp. statum institutæ querelæ quomodo satisfactum, b 292, 293.

Formulæ epistolarum inscribendi apud Sarracenos varientes, b 419.

Fornax Babylonica, 248.

Fora et hospitia de novo struere Ægyptiis devictis imperatum, b 512.

Fraus Nisibensibus quam male cesserit, b 576, 579.

Fundamenta scientiarum, 8.

Funus Dario ab Alexandro Mag. more militari ductum, 276, 279.

G

Genealogiæ Judæorum tabulæ ab Herode igne sublata, 508.

Gentium dispersio post diluvium, 52, 56.

Gigantes primi 16, ex filii Sethis, et filiiab Kainis orti, 27. Multiplicantur, 60.

H

Hæmorrhœa corripitur Gazæ, 144.

Hejra, (særa Mohammedanorum), b 217.

Hippodromus Alexandriæ conflagrata, b 108.

Honoris adversus reges indictum, litteras ejus osculari, etc., b 452.

Honorarii tituli regibus nonnullis ab imperatore Heracleo indulti, b 251.

Hosannæ dies Hierosolymis celebratur primo Paschatis, b 528, 531.

Hydropicis, lac Mandragoræ utilis, b 455.

I

Idololatriæ initia et incrementa, 56. Cui imprimis addicti Ægyptii, Babylonii, et Franci. *ibid.* Etiam et Israelitæ, 103, 119.

Idola et idoleæ terræ motu contracta, 60. Edicto Constantini Magni sublata, 451. Idolorum aliquot nomina: Ashtaroth, 119, 127, 128. Asters (Palma), 199. Baal et Baalim, Bael, *ibid.* Baelis templum a Gideone dirutum, 121. A Jezabele Samariæ conditum, 193. (Prophecia ejus, 199.) Mox dirutum a Jehu, 219. Bel Babyloniorum, Danieis opera destructum, 236, 259. Dagon Gæzorum, 140. Michael, Alexandrinorum, 425. Sin, in Harrana Chaldææ a Chayebab regina conditum; a Taibe regina cum templo exutum, 72.

Ignis templa a Zoradast (Zoroastre) primum sacrata, 265. Quod Phostati erat, in ecclesiis postea conversum, 267. Ea cum militus Darius moriens Alexandro victori commendatas habuit, 276. A Bahraime Jaur R. Persiæ summo pere culta, b 85, 84, 87.

Imago Dei in homine, anima, b 27. Imago quam Bochtanasser per insomnium vidit, 253. Imagines ab ecclesiis tolli præcipit Theophilus imp. b 448. Quarum cultum idololatricum esse contendit, b 451. Sophronio P. Al. et Abukorra contra suadentibus, b 452.

Imperator fidelium (titulus califarum). *Vide* Amrol' Mumenin.

Imperii partitio post excessum Alexandri Magni, 293. Et per Constantinum Magn. inter filios, 471.

Imprecationes mutuas Chrysostomi et Epiphani, 514.

Inventa nova, et primærerum origines, videlicet. Inventio

Æriaræ, per Kainitas, 20. *Astronomiæ*, per Zoroastrem, 63, 263. *Campanarum*, per Noachum, 36. *Coronæ*, per Nimrodem, 63. *Ferrariæ*, per Kainitas, 20. *Idololatriæ*, 48, 59, 56. *Imaginum cultus*, 47. (Ignis, sacerdos primus Adeshan, 64.) *Lapidum*, viarum iudicum, per Josephum patriarch., 88. *Magiæ*, per Zoroastrem, 265. *Mensurarum et ponderum* per Hadem, Semis nepotem, 60. *Mensurarum Nili columnarum* per Josephum patriarch., 88. *Monachus*. In *Ægypto*, Antonius, 484. In *Syria*, Hilario, qui in cellam se receperunt, Symeon Sityites, b 100. *Musicæ instrumentalis*, per Kainitas, 20. *Moris immolandi filios*, et præstigiarius, 59. *Picturæ*, 47. *Purpuræ*, per opilionem Tyrium, 172. (Sacerdos primus, Melchisedech), 52, 44. *Sacrificiorum*, per Kainem et Abelem, 16. *Sepulcrorum*, ex occasione pectus immane grassantis, 132. *Tabernaculorum*, per Kainitas, 20. *Vinearum*, per filios Noachi, 43. *Urbis primæ conditor* Kain, 16. *Infanticidium*, Herodi jussa perpetratum, 515.

Interpretes Bibliorum LXX, 295. inter quos Symeon Justus, *ibid.*

Islamismus, religio Mohammedana, b 256, 259.

J

Jejunio (de) celebrando scripsit Demetrius patr. Alex., 563. *Quadragesimale* quo tempore olim servatum, 448. Quando solvendum, ex decreto conc. Nicæni, 447. *Jejunia stata Manichæorum*, 520. Itemque Nestorianorum, Jacobitarum, et Maronitarum, 525. *Jejunant Melchitæ diebus Mercurii et Veneris*, et vigiliis festorum nonnullorum, 525. *Jejunium solvunt ad horam nonam*, b 248. *Jejunium septimanæ τῆς τυροπόρου* quando et qua occasione institutum, b 244, 247. A Cophtitis ad auctoris usque tempora servatum, b 247. A Melchitis non item, b 258. *Jejunare hominis gratia fas non esse*, *ibid.*

Juramentum per sanguinem Abelis, Sethiadis solemne, 20, 23. *Juramenti interpretes quis*, is qui juraverit, an cui juratum, b 119, 123. *Juramenti per fraudem temerata religio a Phiruze rege Persarum*, b 119.

K (vide et C)

Kancelica scriptura, 53.

Kebla, locus versus quem faciem obvertunt orantes, b 287, 288. *Mohammedanorum ea in re ritus*, *ibid.*

L

Labarum Constantini Magni, 423.

Lacrymis penitentis quantum lustar insit, b 196, 199.

Lapis niger (Bracthan) templi Meccani angularis, quanta in veneratione Saracenis habetur, b 523. Ab Al Jannabio rebelle deportatur, *ibid.*

Laterum in turre Babelis moles, 52.

Latrone (de) Afro penitente *Legenda*, b 195, 196.

Levitas in deserto censiti, 107.

Lex Mosi data in Sina monte, 107. Per Josuam denuo descripta, 112. *Ceremonialis*, quod ad ciborum discrimen, per Christum abrogata, 467.

Liberum arbitrium in Adamo ante lapsum, b 335.

Lingua primæva quæ fuerit disquiritur, 51. *Græcæ primas tribuit auctor*, *ibid.* *Linguarum confusio*, 52. *Donum*, per Spiritum S., 323.

Litteræ principum eum osculo excipit solitæ, b 432. *Locustæ*, *Palæstinæ infestæ*, b 420. *Ægypto etiam*, b 519.

Longævus, Symeon Justus, 296.

Luctus centennalis ob mortem Abelis, 16 dierum est, ob mortem Adami, 19. *Quadragesimalis ob mortem reliquorum patriarcharum*, scilicet, Sethis, 24. Enosh, *ibid.* *Kaiuanis*, 31. *Mahallæis*, *ibid.* *Jaredis*, 32. *Lamechis*, *ibid.* *Mathusalemchis*, 35. *Noachi*, 47.

Lumen solis, umbra Christi, 31, 39.

Lux primigenia, ante solem creatum, b 59.

M

Magia, per Zoroastrem inventa, 263.

Magi, ignis cultores, 64. *Incestus eorum concubitus*, *ibid.* *Magi Christum adorant*, 512.

Mandragoræ lac contra hydropisim valet, b 435.

Mani, Tekel, Phares. *Scriptura quam vidit Balthasar rex Babylonis*, 256.

Manna de celo pluit, 104.

Mares a feminis in arca Noachi segreges egisse, 39. *Martyres Ephesi sub Deio imp.*, 388. *Martyres xl ex-*

pressi in testudine ecclesiæ Resurrectionis Hierosolymis, b 423. *Festum eorum*, *ibid.*

Masculi foetus in utero indicia, 599.

Al-Mawareek, morbus Persis epidemicus, 261.

Medici Ægyptii præ aliis in pretio habiti, b 408.

Medium terræ. De salute humani generis inde oritur *Adami vaticinium*, 19. De eo *Lamechis ad filium præceptum*, 32. *Noachi ad Sethem præmonitio*, 41. *Sem ab angelo eo deducitur*, 48. *Ubi Adami corpus ab eo conditum*, videlicet in *Jaljalah* [Golgotha] seu *Cranii loco*, *Hierosolymis*, 48, 51. *Ubi postea Sanctum sanctorum*, b 287.

Melchitæ. *Christiani Alexandria et in Ægypto orthodoxi*, b 16, 23, 79, 95, 100, 105, 151, 153, 152, 187, 247, 267. *Ejectis Jacobitis Alexandria obtinent*, b 155. *Sede Alex. vacante*, a metropolitano Tyri episcopos ordinandos curant, b 87, 388. *Georgium, patriarch.* *Arianum*, ab ipsis interfectum cremant, b 480. *Lucium patr. Arianum*, excommunicatum pellunt, b 488. *Eorum jejunia*, 523.

Meteora ignita in Ægypto, b 483, 484. *Michael, idolam Alexandrinum*, 435. *Ab Alexandro patriarcha in crucem funditur*, *ibid.* *Et templum ejus Michaeli angelo sacrum*, *ibid.* *Cui festum instituitur*, *ibid.*

Miracula: *Lapides in ignem versi*, 27. *Terra sponte dehiscens ad corpus Adami suscipiendum*, et mox suscepto, se recludens, 48. *Robus ardens nec consumptus*, 100. *Muri Jerichuntis ad clangorem tubarum collapsi*, 114. *Grando lapideus*, 112. *Solstitium tempore Josuæ*, 102. *Oleum et farina viduæ Sareptensis inexhausta*, 199. *Ignis et cælo per Eliam devocatus*, 200. *Fons S lwau* (Siloah) *Eliæ sitiienti apertus*, 279. *Manassis regis et Babylone Hierosolyma per angelum deportata*, 259. *Urbs Nisibis precibus expugnata*, 579. *Fumus suaveolens e fimeto halans*, 452. *Ægrotus, lactu recens inventæ crucis sanatus*, 455. *Imago B. Mariæ lac ex uberibus stillans*, mendax ab imp. Theophilo deprehensus, 448, 451.

Ministorum Ecclesiæ Hierosolymitanæ victus et reductibus Ecclesiæ, b 424, 427.

Misericordiæ apparitio, b 215, 216.

Missio discipulorum Christi, 325.

Missionis modi varii, quorum ignoratio Nestorianis erroris occasionem præbuit, b 24, 52, 53, 56.

Monachorum in Ægypto primus Antonius, 484. In *Syria*, Hilario. *Qui in cellam se addidit Symeon Stylites*, b 100. *Monachi Palæstini Anastasium imp. anathematizant*, b 140. *Nec non Dioscorum, Eutychetem, et Severum hæreticos*, b 145. *Monachi montis Sina a Justiniano imp. impetrant ut monasterium ipsis extrueret*, b 160. *Qui dispersi antea agrabant*, b 165. *Quibus partem annonæ Ægypti assignavit*, b 167. *Uti et servis eorum*, *ibid.* *Monachi Hierosolymitani Judæos apud Heraclium imp. deferunt*, b 245. *Cui ut, contra fœdus factum, eos e medio tolleret*, obtentu religionis persuadent, b 241. *Monachos a tributis immunes esse voluit Al-Mociaher califa*, b 516.

Monasteria in Palæstina, Ægypto, et monte Sina erexit Justinianus imp., b 160, 165, 164. *Monasteria Damasci a Mosemiis direpta*, b 515.

Monasteria varia, videlicet, *As-Kit Ægypti*, 539, 540. In valle *Hobaib*. *Vide Abu-Makarii*. *Al-Dawakesi*, in *Palæstina*, b 100, 105, 248. *Cujus præfectus Theodosius*, b 156, 148. *Unde et Theodosii dictum*, b 219. *Dir Al-kasir*, super tumulum *Arseni jussa Arcadii imp.* in monte *Al-Kattam Ægypti conditum*, 539, 540, b 411. *Abu-Makarii in valle Habi*, ubi *Jacobitarum cathedra fixa*, b 135, 107. *Maronis in Hamah Ægypti a civibus Maronitis conditum*, b 191. *Ab Heraclio imp. ditatum*, b 240. *Marran prope Damascum*, b 480. *Minæ in Æg.*, b 516. *Rayæ in Æg. a Justiniano imp. conditum*, b 165. *Al-Saik*, vetus et novum. (f. *Lauræ*.) in *Palæstina*, b 108, 156, 245. *Servorum*, in monte *Sina a Justiniano imp. conditum*, b 167. *Qui ex mutuo dissidio postea dissipati*, *ibid.* *Forum liberi Banu Salehi dicitur*, b 168. *Simonis in ditone Emisæ*, b 583. In *Sina monte a Justiniano imp. conditum*, b 160, 165.

Morte (de), philosophorum *gnomæ variæ in funere Alexandri Magni*, 288, 291, 292.

Mortalium neminem semper felicem experitur Olympus, Alexandri Magni mater, 287.

Mosaphii (al-), *pedites sicuti, Moctaderem chalfatui restituit*, b 519.

Moslemini quibus de causis bella se movere obtendunt, b 260.

Mundi et immundi discrimen per Christum sublatum, 467.

Muriæ et tortarum in re medica præstantia, b 408.

Muri vetule, in *Ægypto a Cleopatra venditi*, 500, 503.

Musca Gazæis infestæ, 144.

Musci libra Abdollimox ante obitum propinata, sua-
volentiam mortuo conciliavit, b 367.
Mysica instrumenta a Kainiis inventa, 30, 31.
Myrrha. *Vide Aurum.*

N

Natali Christi (de) die, auctoris disquisitio, 417.
Nativitatis Christi festum. *Vide Festum.* De duabus in
Christo naturis sententia concilii Ephesini, b 8. De
eisdem, auctoris disputatio contra Nestorianos, b 13, 72.
Et contra Jacobitas, b 147, etc.
Necessitatem peccandi nullam hominibus incumbere,
b 233.
Nigris vestibus utebantur Christiani Al-Mamune
Chalifa, b 435.
Nominis mutati, postquam patriarcha factus est, in
auctore exemplum, b 472.
Nonam (ad) horam jejunii solutio, b 318.
Nosocomium pro peregrinis a Justiniano imp. Hiero-
solyms conditum, b 160.
Notarii non nisi Christiani asciscendi, ex decreto
Constantini Magni, 451.
Nummus Decii, Theodosio imperante conspectus, quasi
miræ antiquitatis habitus, 532.
Nuptiæ secundæ Leonii imper. qui anagnosta fuerat, a
Patriarcha CP. prohibita, per synodum ea de re coac-
tum permissa, b 487.
Nutrix liberorum Mauricii imper. ut alumnum eriperet
filium proprium Phocæ tyranno necandum præbuit, b
211.

O

Obstetrices Ægyptiæ, 96.
Oleum, in consecratione ecclesiarum ab Athanasio
peracta usurpatum, 464.
Oultores Alexandriæ 12000, b 319.
Opilo Davidis, 171.
Orare solebant Ommaidæ sedentes, Abbasidæ stantes,
b 395.
Ordinatio presbyterorum in ecclesia Alexandrina,
551.
Osculo regum litteras excipi solere, b 452.
Oshanan, nox festa apud Persas, 419.
Ovorum esu in jejuniis quatenus abstentum, b 217.

P

Factis (de) in redditione Damasci questio de novo sus-
citata, b 220.
Palatia 4,000 in Alexandria, b 316.
Panem et vinum offerre Melchisedeko præscriptum,
32. Oblata Abrahamo, 67.
Papæ (id est avi) appellatio patriarchæ Alex. quando,
et quare, primum tributa, 332, 535, 583.
Πασηων, festorum vigilia, 525.
Pascha Judæcum a Jo-hua post captam Jerichonatem
celebratum, 111. Solenne tempore Ezechias regis, 233.
Et Josiæ regis, 210. Pascha Christianum quando cele-
brandum ex decreto concilii Nicæni, 444. Ex mente Deme-
trii patr. Alex. 363. Quam varie olim observatum, 364.
Passionis Dominicæ dies sacer ex edicto Constantini
Magni, 451. In patriam plotatis, et fidel in regem exem-
pum illustre, in consiliario regis Hiyatæ, b 112.
Patriarchæ, non nisi coelibes constituti, 451. Patriar-
chæ Antiocheni (post Syriam a Saracenis occupatam)
Constantinopoli fieri soliti, ibique subsistere, b 524.
Patriarchæ Alexandrini et presbyteris antiquitus juxta
ordinem senioritatis succedebant, 151. Mos iste quando
deserit, *ibid.* Patriarcharum Ecclesiæ Orientalis mentio
in precibus communibus fieri solita, b 531.
Pax inter Romanos et Moslemos, b 531.
Peccatum non committi ex necessitate, b 553.
Pensio perpetua. *Vide Corrodium.*

Peregrinationibus ad Meccam impense deditus Omar
chalifa, b 525. Quæ a Merwane (al. interdite, b 363.
Uti et ab Abdol Maleche, b 364. Qui Hierosolymitanos
earum vice subrogavit, *ibid.* Al ab Jannabiu, f. Hasanis,
rebelle, ad tempus interrupta, b 520, 525. A Christianis
ad imaginem B. Mariæ (additi fraude lac stillan-
tem) suscepta, b 451.
Persecutiones Christianorum variæ, videlicet: sub imp.
Nerone, 536. Domitiano, 517. Trajano, 548. Adriano,
532. M. Aurelio, 560. Severo, 572. Maximino, 584. Decio,
598. Gallieno, 393. Caro, 400. Diocletiano, 405. Maxentio
et Maximiliano, 408. Licinio, 427. Juliano Apostata,
483.

Personas duas in Christo unitas docuit Nestorius. b 8.
Contra quem disputat auctor, b 15. Quæ et Sabellii
hæresis in concilio CP. i damnatur, 512.

Pestis grassata in Græcia, 132. In Judæa, tempore
Davidis, 171. In imperio Romano tempore Maximiani
Aug., 420. Alexandriæ et in Ægypto, b 132. In Palestina,
post exilium Eliæ patriarchæ Hier., b 147. In Persia,
quæ reges duos sustulit, b 252.

Petra, templum Mohammedanum Hierosolyms (quod
ibi loci Deus Jacobum allocutus), b 287, 424, et alibi.

Philosophi Arsi (Artaxerxi) Persarum regi co-ævi, 267.
Alexandro magno coætanei, 280, 288, etc. Eorum super
morte ipsius gnoma, *ibid.* 292.

Picturæ (ut videtur) prima origo, 47.
Piscibus solum vescabantur Manichæi, 56. Eorum esus
in jejuniis quousque permissus, b 217.

Pistor Pharonis, 81, 87.
Platanus Indica, arca Noachi materies, 35. Et campanæ,
56.

Pluvia Christianorum precibus impetrata, 360.
Pocillator Pharonis, 84, 87.

Pomum contentiosis a Theodosio Jun. imp. Eudocim
conjugi datum, b 91.

Pontes reficere, et de novo construere, Ægyptiis
victis ab Amro injunctum, b 312.

Porcinas carnes edere sub Evangelio licere, 467. Quæ
qui recusabant Constantini Magni jussu occisi, 471.

Potestas imperatoris circa sacra, 507.
Prælium Cameli. *Vide Camelus.*

Præputia alienigenarum, dos Michol uxoris Davidis,
156.

Prærogativa (de) regis et prophetica Jephtham inter et
Phineasum contestatio, 152.

Precum quanta efficacia, nempe precibus pluvia
impetrata, 360. Nisibus expugnata, 576. Maximianus imp.
a morbo convalescit, 412. Imperator quaesitus, et
impetratus, 495, 507.

Presbyterorum xii collegium a S. Marco in Ecclesia
Alexandrina constitutum, 551.

Processio sollemnis cum Herselius imp. Hierosolyms
intraret, b 245.

Propheta Israelitarum: in Ægypto ante Exodum, 100.
In deserto, 107. Tempore Josue, 116. Davidis, 171.
Rehoboamis, 188. Regum Judæ: Asæ, 192. Jehosaphati,
195. Joramis, 211. Ahazis, 216. Joshi, 225. Amasis,
224. Uzias, 227. Jothamis, 231. Achazis, 251. Hezekie,
232. Josiæ, 240. Jehoakimis, 245. Zedekie, 247. Capti-
vitatibus Babylonicæ, 252. Zorobabelis, 260.

Proverb. Ovis jugulata non timet exoriationem, b
367.

Pueri tres Babylonicæ in fornacem conjecti, 214. Divi-
nitus liberantur, 218.

Pulpiti situs in ecclesia Hierosol. ad latus boreum
altaris, b 425.

Purpuræ inventio, 172.

Q

Quadragesimalis jejunii observatio variis, 363, 364.
Vide Jejunium.

R

Reditus ad castitudinem ecclesiæ Resurrectionis
Hierosolyms pertinentes, b 421.

Regem sibi deponunt Israelitis, 148. Juv regium ob-
tenditur, ut quidquid calcaverit pes ipsius ejus sit, 543.

Dotes in rege requisitæ, juxta Bahramem Jaur, Persam,
b 80, et juxta Herselium, b 221.

Religionem (ad) proflendam subditos cogit Constan-
tinus Magn., 467.

Resurrectio Christi, 520.
Resurrectionem corporum negavit Origenes episcopus
Manbagensis, b 171, 172.

Robus, unde Deus Mosem alloquebatur, ubi sit, b
162.

S

Sacerdotis primi (Melchisedekis) designatio; et vita
ratio a I.ameche et Nocho præscripta, 32, 44.

Sacerdotium Judæcum ab Herode vnam expouitur,
508.

Sacrarium tabernaculi, 108.
Sacrificia prima, 16.

Sanctum sanctorum, Judæorum Kibla, b 287.
Sanguis animæ sedes, b 28.

Scientiarum fundamenta, 8.
Scripturæ genera octo apud posteros Semis, 52. Sex
aud Hamidas, et sex apud Sethiadas, 53.

Senatus Rom. Christum Deum esse noluit, 524.
 Septuaginta interpretes Bibliorum, 296.
 Sepulchrorum fossitiorum origo prima, 132. Sepulchrum Christi a Judæis in simetum conversum, 523. Ubi templum Veneris a gentibus exstructum, 535. Ejus et crucis Dominicæ investigatio a Constantino Magno indicata, 451. Cui reperit ecclesia superstruitur, b 219, 243. Sepulchrum Al-Montaseris califæ operæ albario obdactum, b 436.
 Seraps, idolum Ægyptium, 296.
 Serpentes Israelitis in deserto infensi, 108. Unde serpens æneus in auxillium erectus, *ibid.* Ab Hezechia rege postes comminatus, 355.
 Servitus Israelitarum in Ægypto annorum ducentorum septemdecim, 100. Quare per quadringentos annos servisse dicuntur, 103.
 Servus dominum periculo liberat, b 260.
 Sesamorum modius a Dario ad Alexandrum missus, 263.
 Siccitas triennis Eliæ prophætæ precibus Judææ immissa, 198, 199. Quinquennis ibidem, post exilium Eliæ patriarchæ Hieros., b 147.
 Sin, idolum in Harran Chaldææ, 73.
 Sinspi calpis ab Alexandro ad Darium missus, 272.
 Solis eclipsis patiente Christo, 319. *Vide* Eclipsis.
 Solio utri regibus nonnullis ab imp. Heracleo concessum, b 231.
 Somnium pistoris et pocillatoris Pharaonis, 84. Pharaonis, 87. Theodosii ante imperium, 496, 499.
 Spiritus sancti in Christi discipulos illapsus, 525. Divinitas ejus a Macedonio impugnatur, 479. Cujus hæresis in concil. CP. i damnatur, 511. Ubi et processio Spiritus sancti a Patre asseritur, 512.
 Status a Bochtanassere ut adoraretur erecta, 248. Status Heracii imp. a Saraceno violata, b 292.
 Stella, Magorum ad Christum dux, 311.
 Stelliones in Gazos immissi, 144.
 Stragema Heracii, quo flumen eluso hoste trajecit, b 256.
 Symbolum Nicænum conditum, 444. Cum additamento in concilio CP. i, confirmatum, 512. Utrumque in concilio Chalcedonensi confirmatum, b 93.
 Symbolum Constantinopolitanum, b 531.

T

Tabernacula, a Kainitis inventa, 20.
 Tabernaculum federis a Mose constructum, 109.
 Tabulæ Legis per Mosem fractæ, *ibid.* Earum fragmina in Arca ab ipso reposita, *ibid.*
 Taxis patriarcharum in concilio CP. I constituta, 12.
 Tempestat magna in Ægypto, b 483.
 Templum Judæorum Hierosolymis, a Salomone r. conditum, 172. Quo anno ab initio regni Davidis, 176. Descriptio ejus, 175. Aarium ejus a Senacherib direptum, 335. Spolia ejus per Bochtanaserem Babylonem deportata, 244. Per Nabuzardanem deletum, 247. Vasa ejus profanata Baltazari regi exitio fuere, 255. Cyri II decreto recondi ceptum, 260. A Tito funditus destructum, 345.
 Templum deorum gentilium Alexandria a Severo imp. conditum, 372. Templum Serapidis, *ibid.* In quo Biblia ex versione τὸν LXX recondita, 296. Templum Saturni, *ibid.* A Cleopatra conditum, 300. Ubi Michaelis idolum collebat, 436. Deinde in ecclesiam Michaeli archangelo

sacram conversum, *ibid.* Quæ flammis confagravit, b 503. Tempia sua Mohammedani quam sacra habeant, b 432. Ea Alexandria, Damasci et Hierosolymis, a Walide chalifa ampliata, b 372, 375. Templum Mohammedanis commune in Ægypto ab Ahmede f. Telonis constructum, b 472. Alexandria de novo conditum, b 372, 375. Hierosolymis. *Vide* Petra. Mecca celeberrimum, ex parte dirutum, b 367. Mesri, ampliatum, b 407. Et pilatio auctum, b 420. Phostati de novo conditum, b 368. *Vide* Ecclesia.
 Terræmotus in orbe primus idolorum templa prostravit, 60. In Ægypto varii, b 476, 528. Alexandria, post eadem Proterii patriarchæ, b 105. Antiochiæ, b 147, 192. Constantinopoli post eadem Joan. Chrysostomi, 347. Alius IX Zenonis, b 107.
 Tetrarchæ Judææ, 315.
 ΘΘΘ, Alexandria in pavimento descripta, quomodo interpretatus sit Theophilus patriarcha, 527.
 Theriaca Andromachi, 339.
 Thesaurus Alexandria inventus, 527.
 Thronus. *Vide* Solium.
 Thus. *Vide* Aurum.
 Titulus successorum Mohammedis quam variaverit, b 295, 298.
 Torturam in medicina usos, b 108.
 Tributum Palestinis remittit Justinianus imp., b 159. Et clericis Al-Moctader califa, b 516. Mesrumi a Saracenis captæ quo temperamento indictum, b 211. Septimanatim ab Ægyptiis solvendum decernit Abdo-Aziz, b 371.
 Trina immersto in baptismo Trinitatem designat, b 52. Trinitas in divinis explicatur, b 52. In concilio CP. i exponitur, 512.
 Typicon, Sabæ, b 247. Ecclesiæ, b 218.

U

Ultio justa, accusatorum Danielis, 256. Perussorum Darit per Alex. Magnum exaltatorum, 279. Filie regis Al-Sawadis, 568, 571.
 Unione (de) duorum naturarum in Christo, b 21, 45, 44.
 Unitas in divinis explicatur, b 8.
 Uxores olim episcopis permixtae, 448. Patriarchis non item, 451.

V

Veneris dies Mohammedanis sacris destinatur, b 375, 393, 433, etc. Veneris templum, in loco ubi Christus sepultus, a gentibus conditum, 535.
 Venti et procellæ in Ægypto, b 485.
 Versio τὸν LXX, quando et quomodo facta, 296.
 Vestes quales Christianis injunxerit Al-Motawaccol califa b 448.
 Vidua Sareptensis Eliam prophetam excipit, 196.
 Vini et panis oblatio Melchisedeko injuncta, 44.
 Visio medici Constantinopolitani, b 196, 199. Joannis Misericordis patr. Alex., b 215, 216, 219.
 Vitulus aureus ab Israelitis cultus, 108. Vituli aurei a Jerobramo r. conflati, 187.
 Voluntatibus (de) in Christo duabus, b 51, 61. Contra Jacobitas disputatur, b 151, etc., b 2 8. Ea controversia per 46 annos indecisa, b 271. De Monothelitarum sententia, b 327, 328. Damnata in concilio CP. ii, b 551, 552. Vocum Jeptim, 131.

INDEX TOPOGRAPHICUS,

SIVE LOCORUM,

Videlicet r, Regionum; u, Urbium; g, nominum gentilium inde ductorum; p, populorum; ins, insularum (fluviorum, et montium indiculo ad calcem subdito). — Nomina propria, sive ea locorum (ut in presenti) sive personarum fuerint (ut in sequenti indice), quotquot ab Al (articulo Arabico) incipiunt (qui, pro arbitrio lectoris vel omitti poterit, vel apponi, et ab auctore ipso sæpius insuper habetur), ad sua primitiva, prout alphabeti ratio postulabat, neglecto quasi articulo, revocavimus.

A

Aanah, u. Palestine: villa uvarum (sed legend. forsæn Anat. scilicet Anathoth), 242.
 Aazar. (Gezer) u. Palestine, 180.
 Al-Abbasta, u. Ægypti in Al-Huph, b 435.

Al-Abhasiensis, forte gent. b 284, 360, 376.
 Abasita, g., b 372.
 Abdad, u. Palest., 116.
 Abrahamsahr, u. (al. Abrashahr) eadem secundum nonnullos, quæ Naisabur, u. Chorasani, b 128.
 Abukair, ins. Ægypt. b 308.

- Achmim, u. Ægypt., 500, b 151.
 Achshaph, u. Palæst. per Joshuam capta, 115.
 Adawensis, gen., b 545.
 Aderbijan. (vel ut alii Adhrabjan) u. Pers. (a Nimrode condita, 64), b 85, 200, 207. Ubi templum igni sacrum, b 84. A Sarracenis expugnatur, b 295.
 Adrianopolis, u. Thraciæ, 492.
 Adullam, u. Palæst., 116.
 Africa, r., b 195. A Sarracenis debellata, b 540.
 Ægyptus, r. passim. Servitus Israelitarum ibidem quomodo potanda, 100, 105. Reges ejus post Alexandrum magnum, 296, 299. A Saracenis debellatur, b 203. Vectigalis ipsis sit, b 519. Ab Ahmede f. Tolonis occupatur, b 471. Ab Almoktafe chalifa recuperatur, b 495. Ab Obaidalla Aliense rursus occupatur, b 595. Ægyptii idololatriæ imprimis dediti, 56. Arianismo et Manichæismo infecti, 479, 515. Ad Eutychemianismo deficiunt, b 91, 99. Ægyptiaca scriptura, 55.
 Ælia, u. e ruinis Hierosolymorum ab Ælio Adriano imp. condita, 525, b 281.
 Æthiopes, pop. 55, 111, b 188.
 Æthiopica scriptura, 55.
 Ahwaz, r. Persiæ finitima, 295, 419, b 151.
 Alexandria (Ægyptii metropolis ab Alex. Magno condita, et sedes imperii constituta, 280. a Ptolemæo Lagi hippodromo aucta, 299, b 105. (qui imperante Zenone conflagravit, *ibid.*, b 108.) inundationem patitur, 480. Suburbana ejus a Kobade Persa incensa, b 152. a Saracenis obsessa, b 112. Et post menses quatuordecim vi capta, b 519. Quantum ejusque rei in ea tum repertum, *ibid.* Capte parcendum censuit Omar chalifa, sed tributariam fecit, *ibid.* A Manuele eunucho recuperatur, b 539. Sed mox perdidit, *ibid.*, b 540. Ab Obsidalla Aliense capitur, b 505. Et AbulKaseme f. Obsidalla, b 507. Cives urbe pulsati a Thamalo eunucho AbuKairum insulam deportantur, b 505. Quorum ultra ducenta millia fame pereunt, b 511. Reliqui urbem repetunt, *ibid.* Alexandria ad fidem Christi per S. Marcum convertitur, 328. Politia Ecclesiæ ibidem antiqua, 351. Per Alexandrum patriarcham novatur, *ibid.* Patriarchæ ibidem quando et quare papæ (avi) dicti, 385. Locum tertium eis decernit concilium CP. I, 512.
 Alexandrini, tempore persecutionis, in speluncis, sacris operantur, 399. Arianismo et Manichæismo imbibunt, 479. Et Eutychemianismo, b 91, 99. Inde partium studia inter Melchitas (orthodoxos), et Jacobitas (hæreticos), b 384. Qui Proterium patriarcham misere laniatum cremant, b 105. Sed Apollinario pat. vim inferentis trucidantur, b 155. Unde Melchitæ cathedram obtinent, *ibid.* Ita tamen ut sedes sæpe vacaverit, b 220, 548, 488. Etiam per 97 annos continuos, b 267, 587.
 Amaaphc. (Al-Maapher.) I. Ægypti, b 472.
 Almakas. *Vide* Al-Maks.
 Ana'ekitæ. pop., ab Esavo oriundi, 80. Occisioni a Deo devoti, 152.
 Amedus, vel. Amidas, u. Assyriæ 268, 252. A Persis occupata, 567. Vastata, b 152.
 Ammonitæ, p. servitute premunt Israelitas, 128. Per Jephtham fusi, 151. Strages eorum θεῖατος, 205.
 Amorræi, p. 67, 68.
 Amuria, u. Asiæ minoris, ab Al Motaseme capta, b 459, 440.
 Anawensis, gent., b 595.
 Anbar u. ad ripam Euphratis orientalem (Alia est ejusdem nominis prope Belcham), b 396, 399.
 Al-Anchaz, r., 55.
 Al Aucirdah, r., 55.
 Ancyra, u. Phrygiæ, b 88. Ab Al Motaseme chalifa capta et incensa, b 459.
 Ancyrensis (Cyrensis. gent. a Cyro urbe Syriæ), b 171.
 Ani (Al-), u. Palæst. Per Joshuam capta, 111, 116.
 Al-Arjaz, regi ejus diademate uti ab Heraclio imp. indultum, b 251.
 Ansariensis, g., b 560.
 Ansenæ, u. Ægypt., 500.
 Antiochia, u. Syriæ (prius Riblah), 53, 247. Ab Antiocho conditorum denominata, 299. Terræ motu his collapsa, b 147, 192. A Kesra r. Persarum capta, b 180. Ab Ahmede f. Tolonis occupatur, b 471. Arianismo laborat, 470. Sedes ibidem vacat per annos duo et viginti, b 495. Patriarchæ ibidem locum quartum decernunt patres concilii CP. I, b 512.
 Aphlagonia (forte Paphlagonia), r., 55.
 Arabes, p. a Kahtan f. Eheris oriundi, 47. Eorum tribus aliquot recensitæ, b 272. Monachis Sinaë montis infesti,
- b 160. Ab Abubecr chalifa ad Islamismum coguntur, b 256.
 Arabia Scriptura, 55.
 Arad, u. Palæst., 116.
 Aram (Syria), r., 116.
 Ardesbir Achorba vel potius, ut alii Ardsbir-Chorra, u. Persiæ, 575, b 151.
 Ardol' Chamsin, locus ins. Ægyptiæ, b 504.
 Ariodomus. (I. Ordonnus), r. a Sarracenis capta, b 272.
 Arish, vicus Ægypti limitaneus, b 299.
 Armenia, major, et minor, rr., 55. A Sarracenis devicta, b 240. A Jacobo Barradiensi in hæresim seducta, b 147.
 Armeniaca scriptura, 55.
 Arsagena. (Carthago), u. Africa, 595.
 Asatenata, vicus Cyri, b 220.
 Ascapha (Al-), locus ditionis Damascenæ, b 491.
 Ashanensis (I. Asanensis) g., b 361.
 Ashmur, r. Ægypt., b 392. (forte Ashmum, vel Ashmun) Asia, r., 548. Asketon. (Egton) u. Palæst., 135. 147. Per Joshuam capta, 112, 115. Et a Saracenis, b 296.
 Askelanensis, g., b 515, 592.
 Asphahan, u. Persiæ, b 251.
 Astarshad, u., quæ et Corch-Misanis, (I. Bisan.) ab Asdsbire Persa condita, 375.
 Asyutus (Lycopolis), u. Æg., 452.
 Athenæ, u. Atticæ, 267.
 Awabitæ, p. Palæst., 115.
 Awasem, regio inter Antiochiam et Alepum, Maronismo addicta, b 191.
 Ayela (Al-), u. (forte Al-Abollab), 375.
 Azaria (Abiezer), u. 127.
 Azdensis, g., b 596, 400.
 Adzshir Chorab, u. b 151. (*Vide* Ardsbir Achorba.) 575.
 Azekab, u. Palæst., 112, 184.
 Azzensis, gent., b 471.

B

- Baalbec, u. Syriæ, Obaldæ deditur, b 285.
 Babandum (Al-), u. Ciliciæ, b 435.
 Babamudah (fort. Abnud.), vicus Saidis in Æg. b 451.
 Babel (Babylon), u. (a Nimrode condita, 61) 55, 52, 252, etc. De turre ibidem condenda consulunt Noachiæ LXXII. 51. Videlicet. Semiadæ XXV, 52. Hamiadae XXXII, 55. Japhetidae, XV, 55. Situs et magnitudo ejus, 52.
 Babel (Babylonis), r. a Persis occupata, 567. Captivitas Israelitarum Babylonica, 247, 248.
 Babylonica scriptura, 52.
 Babylonii, p. idololatriæ, 56. Arianismo dediti, 476.
 Baccæ. (leg. Racea) u., b 492.
 Badaisensis (Al-) (I. Al-Badegisensis.) g., b 416.
 Bagdad, u. ab Al-Mansure chalifa condita, a Bagladi anachoreta nomen sortita, b 399.
 Babar Smer, u. Camaranie, 575.
 Bahman Azdashir (vel Ardsbir), u. Euphratæ Basoræ, 575.
 Bahnas (Al-), r. Æg. (eadem forte quæ aliis Ahnas; Ægypti provincia.), Abul-Kaseme capta, b 504, 507.
 Bahraïn (Al-) (Mesopotamia), r. 52, 119. b 520.
 Bajaitæ (Al-), p. 55.
 Bajiac (Al-), r. 55.
 Baknasa (Al-), (Al-Bahnasa. alius, Ahnas), r. Æg., b 504, 507.
 Bal (forte Dan, u. Palæst.), 194.
 Balasur, u. Persiæ a Balabe r. condita, b 127.
 Bani Omar, r. (Armenia), 40.
 Baou Salehis. *Vide* Lachmienses.
 Baniasus, (Bethshan), u. Palæst., 156.
 Barabia (Jamnea), u. Palæst., b 95.
 Barbart, pop. 53.
 Barka, r. Æg. 427, b 519. Ab Obaidalla Aliense capta, b 505. S. Marcus ibidem predicavit, 555, 556.
 Barmus, u. Palæst., 106.
 Basra, (vel Basora), u. Eraki, 375 b 295, 596. *Vide* Euphrata. u. b 545, 459. Ab Ali rebelle vastata, b 468.
 A Solimane rebelle capta, b 520.
 Batayah, (Al-), palades inter Waset et Basram, b 459.
 Batendon, u. Palæst., 116.
 Bathnia, pars ditionis Damascenæ, b 264, 272, 476.
 Batshur, (Betshur) u. Palæst., 184.
 Beerah, u. Palæst., 127.
 Beersheba, u. Palæst., 148.
 Beitghemus (Betshemesh), u. Palæst., 147, 221, 227.

Belcha, r. b 111, 188.
Bethel, u. Palest., 111 120.
Bethieem, u. Palest. 184. Christi natalis, 511, 512. Ab Omare Chaiifs inuisitor, b 288.
Birsaba, (Beer-sheba), u. Palest., 225.
Bithynia, r., 451.
Bohairah, r. Damascena, b 588.
Bolgari, (Bulgari), pop., 55, b 512. Eorum rex Leonis imp. sororem filio suo in uxorem ambit. Repudium passus bellum Romanis infert. Accepta Domitii illa pacatur, *ibid.*
Burah, u. Æg., b 425, 452, 471.
Busiensis (Al-) gent., 415.
Busir Kuriudes, vicus Ashmumis (fors. Ashmumis, vel Ashmunis), in Æg., b 392.
Byzantium, u. Thraciæ, 55, 408. In Constantinopolim erecta, 471

C

Cæsarea, u. Cappadociæ, 485. Cæsarea, u. Palest., b 264, 300, 395, 515. A Saracenis capta, b 296.
Caih. Most-Arabum tribus. b 272. Inde Calhensis, b 565, 388, 391.
Canacar, vicus Damasci, b 491.
Canaana, (Palestina), r., 53.
Canaanita, pop., 116.
Canoz (Al-) spelunca in monte sacro, in qua sepultus Adam, 19, 25. Et reliquias Noachum patriarchæ Sethiadæ, 28, 31, 52, 35
Canum spelunca (l. Celah. q. d. spelunca Canum), a Zedekiah rege Judæ in perfugium sibi frustra parata, 547.
Cappadocia, r., 55, 385, 412.
Caphar Phacar, vicus Robæ. (Edessæ), Helenæ Const. Magni matris natalis, 408.
Caramania, r., 575.
Carbala, loc. in ditone Eraki, b 565.
Carsa (Tirzah), u. Palest., 116.
Carthago, u. Africæ, 588.
Caryon (l. Ceryaun), loc. Ægypt. b 512.
Cascar (Cascar), r. b 111.
Cetamensis, vel Cethamensis, gent., b 508.
Chaldæi, pop. incolæ Babyloniæ, 52.
Chaldæa scriptura, *ibid.*
Charsenab, r., 55.
Chalediah, (Al-), r., 55.
Chaseliensis, gen., b 604.
Chat (Al-), u. Transoxiana, 575.
Cattanus (Al-), (l. Al Cannani), gen., b 365.
Choat-Sabur, u. Persiæ (Susa), a Sapore rege condita, 471.

Chorasan, r., 52, b 91, 111, 127, 188, 309, 295, 576, 392, 415, 456, 520. A Saracenis debellata, b 510. A Rappho, l. Lithi occupatur, b 412.
Choruensis, g., b 545.
Chowarezmio, r., b 447.
Chozaensis, g., b 404.
Chozar, (Al-), r., 55.
Chozari, pop. (Ahares).
Claudia, u. a Cyro Prisco condita, 72. (Qyam, nomine Claudio decepti Ptolomei geographi patriam autumant.)
Constantinopolis, u. Thraciæ. a Constantino Magnomuris cincta, et ab eo CP. denominata, 471. A Persis obsessa per annos quatuordecim, b 212, 225, 229. Obsidio solvitur, b 226. CPiana sedes in patriarchatum erigitur per concil. Nicænum, 441. Arianismo infecta, 476. Patriarcha CP. ordine secundus ex decreto concilii CP. primi, 512.
Cophitæ, pop. 55. Christiani Ægyptii, (nomen primo topicum, deinde sectum), Jacobitæ, 455, b 304, 307, 428. Saracenis ad Græcos Ægypti pellendos opem ferunt, b 511, 512, 540.
Corch Choab Sabur, u. a Sapore Persiæ rege condita (Susa), 471, 472.
Corch Misan (al. Bisan), r., 373.
Corinthus, u. Græciæ, b 11.
Cos, u. Coinsulæ, 264.
Creta, ins., 55.
Cyprus ins., 55, b 215, 219, 220, 526. Cedri, ad reparandam ecclesiam Resurrectionis Hierosolymis, inde subvectæ, b 425.
Cyprii, g., fedus ineunt cum Saracenis, b 540.
Cusa, u., b 545, 395, 399. A Solimane rebelle capta, b 520.
Cushari, qui et Nigrîtæ (Æthiopes), pop., 191,

D

Dobbensis, vel Dobbensis, gent., b 400, 455.
Dabai, u. Sindiæ, b 85.
Dalia, (Al-) l. Syriæ (ab occident. Euphratis), b 492.

Dalmatia, (l. Dalmitta), (Dalmatiæ urbem) Salonas, vult, 407.

Damascus u. Syriæ, 68, b 219, 220, 240. Capta et combusta per Salman-Asurem regem Assyriæ, 451. A Persis vastata, b 212. A Saracenis per sex menses obsessa, b 276. Deditiois pacta a Chalide uno ducum obsidentium concessa, reliquis insciis, quousque valida, b 279, 280. Ab Ahmede f. Tolunis occupata, b 471. Portæ ejus Cisan, et Thomæ, et Jabia, et parva, b 276, 279.

Damasceni ecclesiarum suarum immunitates ab Omare II chalifa confirmari impetrant, b 280. Ecclesiam S. Joannis Abdoi-Malechi chalife vendere recusant, b 404. Quam Walid chalifa partim diruit, b 575.

Dares (l. Dades, intellige Dadastana), vicus Bithynia et Galatiæ conterminus, 487.

Debir, u. Palest., per Josnam capta, 115, 116.

Destar (l. Radestar), (Elasar), u. Palest., 67.

Dhan, u. Ægypti 96.

Dilan, (Al-) r., 55, b 188.

Dorylaeum, u. Phrygiæ, b 84.

Duriz Phiruz, u. in Cascar, a Phiruze rege Persiæ condita, b 111.

Diyar Rabia (vel Diarrabia), r., 40, 52.

E

Ebraei pop. ab Ebere patriarcha oriundi, 52.

Ebraica scriptura, *ibid.*

Echmim, locus in Saide Ægyptiaca, b 12.

Edom, r., 69.

Einshemes (quæ et On) (Heliopolis), u. Ægypt., 87.

Ekron (Ephron), u. Palest., 147, 148.

Eracus, r. (Babylonica, seu Chaldaica), b 12, 87, 200, 256, 565, 592, 495, 516. Ubi urbs cognominis a Cyro Prisco condita, 72. Tributaria St Abubecri chalife, b 259.

Esthaol, u. Palest., 140.

Estochrita, gent., 367.

Evei (Hivitæ), pop. Palest., 116.

Euphrata (vel Euphrataa), Basora, r. (ideo sic dicta, quod ex Euphrate aquam hauriant), 575.

F (vide et Ph)

Franci, pop. Europæus, 55. Imprimis idololatræ, 56.

Francica scriptura, 55.

G

Gabas, arx Palest., 147.

Gallath, u. Palest., 67.

Galaad, u. Palest., 151.

Galgai (Gilgal), u. Palest., 151.

Galilæa, r., 519, 525. A Vespasiano imp. vastata, 559. Montana ejus a Judæis postea habitata, b 212, 250, 240, 245.

Garriyan (vel Gerayan), . . prope Cusam, b 345.

Gasan, tribus Most-Arabum, b 272.

Gath, u. Palest., 184, 225.

Gath-Haphar (II Reg. xiv, 25), u., 227.

Gaur (Al-), r. (l. Parthia), 504, 545, 353. Ab Arabibus habitata, 516.

Gaza (quæ et Gezir), u. Palest., 115, 136, b 259. Præfectus de deditioe ejus cum Omare colloquitur, b 260.

Geder, u. Palest., 116.

Gehenna, vallis ad Hierosolyma, b 288.

Georjan, u. inter Chorasanum et Tabarestanum, b 412.

Gerar, u. Palest., 67.

Gergesæi, pop. Palest., 116.

Geshur, r., 168.

Gibeon, u. Palest., 111. In societatem a Josua admissa, 112.

Gibbethon, u., 188.

Giun (leg. Gibeon), u., 112.

Gilead, u. Palest., 128.

Gilgal, l. Palest., ubi Judæi a Josua circumcisi, 116.

Giza, r. a Jacobo Barradiense hæresi afflata, b 147.

Golgotha, locus Crani, ad Hierosolyma, ubi Christus sepultus, 475.

Gomorrha, u. divinitus excisa, 67, 71.

Goutah, vallis prope Damascus, b 280, 283.

Græci, pop., 55. Astronomiæ cultores, 65. Quare a lotione aqua abinent, 520. Græca scriptura, 55.

H

Habash (Al-), Abyssinarum piscina in Ægypt., b 472.

Habib, vel Hobaib (Wadi Hobaib), vallis Ægypt., 559, b 107, 155.

Hacemensis, g., b 372.
 Haleb (Alepo), u. Syria, Obaidæ deditur, n 283.
 Halebensis, g., b 488.
 Halwan (*Fide* Holwana), tria loca hoc nomine gaudent :
 1° u. Eraki; 2° vicus Ægypti; 3° r. Chorasani, b 252.
 Hamah, u. Syria, ab Anastasio imp. munita, b 151.
 Maronitismo imbuta, b 191. Ubi Maroni mortuo monasterium edificatum, *ibid.*
 Hamdanensis, gen., b 151, 560.
 Hamesa et Hamsus, u. *Vide* Hemsus.
 Hamyaritæ, p., b 188.
 Hamyarensis scriptura, 52.
 Hanacensis, g., b 445. Qui et Jabalensis, b 44.
 Hauran (l. Hauran), r., 55.
 Hanyarensis, g., b 403.
 Hapher, u. Palæst., 116.
 Haraab, u.
 Haran, r., a Jacobo Barradiensi hæresim bibit, b 147.
 Harawan, u. a Kobade rege Persiæ condita, b 151.
 Harethensis, g., b 395.
 Harran, u. Chaldeæ, 64, 76. Idololatriæ dedita, incendio conflavit, 72.
 Harranitæ, p., 115.
 Haruni (Al-), rex ab Al-Watheke Harune chalifa condita, b. 443.
 Hashemia, u. in Anbaro ab Abu Abbase chalifa condita, b 396.
 Hasir (vel Hasur), u. Palæst. per Josuam capta, 115, 116, 120.
 Haur (l. Jaur), u. Persiæ, 375.
 Hayet Al-Ajuz, muri Ægyptii, 303.
 Hebron, u. Palæst., 116, 155, 159. Per Josuam capta, 115.
 Hejaz, r. dittonis Medianitarum, 93, b 259.
 Hems (vel Hemsus, Hamesa, vel Hamsus) (Emisa), u. Syriae inter Damascus et Halebum media, b 11, 259, 272, 292, 383, 493. Obaidæ deditur, b 285.
 Heahbon, u. Palæst., 107.
 Hierosolyma, urbs regia Melchisedekis, 68, 112. A Salomone rege nuro cincta, 172. A Joasho rege Israel capta et direpta, 224. A Pharaone Nahu rege Ægypt. tributaria facta, 245. A Dochtanassero rege Babylonis capta, 244. Post obsidionem triennalem per Nabuzaradanem capta et deleta, 247. A Peto (Pompeio) Romano capta, 305. A Judæis defectioem meditantibus triplici muro cincta, 359. A Vespasiano et Tito obsessa, *ibid.*, et 340. Et capta, 343. Ab Adriano imp. excisa, 352. Et loco ejus Ælia condita, 355. Ea Judæos incolere a Constantino Magno prohibuit, 467. A Persis vastata, et ecclesiam ibidem diruta, b 212. Omari chalifa dedita, b 284. Peregrinationes eo fieri præcepit Abdul Malech chalifa, b 364. Ubi et templum Mahumedanum amplavit, *ibid.* Uti et Walid chalifa, b 372. Episcopus ibidem in patriarcham ordine quintum erigitur per concil. (C. P. r. 512, 515. Ecclesie et Nosocomium ibidem a Justiniano imp. structa, b 159. Cathedra ibidem vacat per annos, nunc quindecim, b 215, nunc sex, b 248.
 Hispanis, r., 324.
 Hispani, p., 53.
 Hispanica scriptura, 55.
 Hiula (Havilah), u. Palæst., 152.
 Hiyateli (al. Haitale), r. Transoxiana, 111, 119, b 188.
 Hobab, vallis Ægypt. *Vide* Habib.
 Holwan, u. Ægypt., ubi ecclesia S. Joannis per duos cubicularios Abdul-Azizis condita, b 368.
 Horma, u. Palæst., 116.
 Huph (Al-) (l. Al-Hauph), Ægypti pars, b 495.

J

Jah, u. ad litus maris Rubri, b 143, 147, 259.
 Jan (Elam), u., 67.
 India, r., 52. Kam invadere cogitabat Alexander Magn., 270, 280. Rex ejus Bahramo Persarum regi filiam nuptam collorat, b 83.
 Indica scriptura, 52.
 Irac, Iræcus. *Vide* Fræcus.
 Isabad, loc. extra Bagdadum, b 404.
 Ismaeliticæ, pop. Saraceni, b 304.
 Israelitæ, p., in Ægypto oppressi, 26. Quot ibi annos egerint, 100, 104. Exitus indo, 101. In deserto censiti, 107.

J

Japharich (Al-), u. prope Sarramanraiam, ab Al-Motawakkele chalifa condita, b. 448, 453. Ab Al-Montasere eversa, b 456.

Jabalensis, g. (forte idem qui et Hanacensis), b 443, 444.
 Jabis, u. Syria: Damascenæ, b 500.
 Jabin, u., 151.
 Jabrin, castellum inter Hierosol. et Askeionem, b 151.
 Jacobi petra, Hierosolymis in medio terræ, b 287.
 Jajalah, locus Cranii in Jerusalem, ubi Christus sepultus. Medium terræ, 48, 51.
 Jaisatini (Al-), p., 65.
 Jarmakani, p., 52.
 Jarmut, u. Palæst., 116.
 Jarzan (l. Jorzan), r. Armeniæ, 55.
 Jarzanica scriptura, 55.
 Jazar Caucae (*Pons stellas*), locus ad Medinam, b 345.
 Jaulan (Al-). *Vide* Yakusab, l. in reg. Damascena.
 Jaur. *Vide* Haur.
 Jausak (Al-), u. dittonis Bagdadicæ (eodem nomine et alia appellantur loca), b 456.
 Jazra (Al-Jazirah), Mesopotamia, b 260.
 Jebusæ, pop. Palæst., 67, 115, 116.
 Jedan, tribus Mostarabum, b 272.
 Jericho, u. Palæst., a vu regibus condita tempore Isaaci patriarchæ, 79, 80. A Joshua obsessa, capta et deleta, 111.
 Jermans (Germanis), r., 479.
 Jerusalem, u. *Vide* Hierosolyma.
 Jezreel, u. Palæst., 216.
 Jizah (Al-), r. Ægypti, prope Phostatum, b 576, 579, 496, 504, 507. Ubi nova mensura Nilicæ constructa, b 448.
 Joddus (vel pot. Jaddah), u. maritima Arabiæ, b 520.
 Jondi-Sabor, u. Persiæ, 419. A Maximiano imp. frustra oppugnata, 420.
 Joppe, u., 468, 516.
 Jorjan, u. inter Tabarestanum et Chorasanium, b 401.
 Jormensis, gent., b 439.
 Jorsa, u. Yamana, b 404.
 Judæi, p., ab Antiocho Epiphane misere habiti et Syria pulsi, 299. Tumultuantes, a Claudio imp. male multati, 528. Christianos persequuntur, 356, 359. Defensionem adversus Romanos parant, 559. Hierosolymis profugi, urbe capta redeunt, 345. Ubi Trajano imperante occisi, 351. Ab Adriano imp. urbem restauratam petunt, 352. Et obsessi pereunt, *ibid.* Hierosolyma incolere a Constantino Magn. prohibiti, Christianismum metu simulant, 467. Porcinam edere recusantes ejusdem jussu occiduntur, 471. Persis, in Christianorum templis diruendis, et Christianis opprimendis, opem ferunt, b 212. In Christianis Tyri conjurant, b 220. Quibuscum fœdus init Heraclius imp., b 240. Quod mox, suavis monachorum violat, 241. Unde, contra fidem datam, trucidantur, 247. Inter orandum, ad Sanctum sanctorum faciem obvertunt, b 287. Eorum quadraginta millia Alexandriæ, b 316.

K (*Vide* et C.)

Kades, u. Palæst., 116.
 Kadesia, u. (prope Cosam), b 294. Alios est ejusdem nominis locus prope Sarramanraiam.
 Kalsaria et Kaisariat'Asal, loca Alexandriæ, b 575.
 Kalonia, r. (Græcorum), 383.
 Kalzem, vel potius Kolzom, u. ad litus maris Rubri, unde et mari isti nomen Mare Kolzom, 163, 320.
 Kamara (Camon), u. Palæst., 128.
 Kanaanitæ, p., 116.
 Karæzi, p. Palæst., 115, 116.
 Karmatianus, sectæ nomen, de qua in *Spec. Hist. Arab.*, b 491.
 Karrani, p., 55.
 Kasr Ol-Shamaa (Arx Candelæ), Phostati Ægypti ab Ocho rege Persarum condita, 267, b 371, 387.
 Kenasrin, vel Kennesrin, u. prope Halebum, b 292. Maronitismo infecta, b 191.
 Kirawan, u. Africæ, f. Cyrene, b. 511.
 Kiriak-Anab (Kiriak Jearib), u. Palæst., 147.
 Kobad Chorah, u. Persiæ, a Kobade rege Persarum condita, quæ et Al-Rajan, b 151. Alia item cognominis, *ibid.*
 Kobbatol Hawa (Turris desiderii), ab Al-Mamunc chalifa in Ægypt. condita, b 451.
 Kolzom. *Vide* Kalzem.
 Komos, r. (Babylonis), ubi Alexander morbo qui ei extremum correptus, 284.
 Kophitæ. *Vide* Cophitæ.
 Korei, pop. Esavo oriundi, 80.
 Korda, provincia regionis Al-Musal, 276.
 Korda, vicus ibidem ubi arca Noachi resecta, 40.

L

Lachamus, tribus Most Arabum, b 372.

Lachmensis, gen., b 85, 591.
Lachmensis, qui et Banu Saleh (servi monasterii), b 162.
Lachish, u. Palest. (per Josuam capta), 112, 116, 181, 237.
Lalam, u. Palest., 116.
Lam (Elath), u. Syriae, 231.
Lamides, provincia Aegypti occidentalis, b 152.
Lan (Al-), p. (Alani), 55.
Lybna, u. Palest., per Josuam capta, 112, 116.
Libys, r., 511.

M

Maapher (Al-). Vide Amaaphe.
Macedonia, u., 267.
Machzumensis, g., b 584.
Madanenses, familia, unde Darius Medus, 256.
Madaranenses, g. f. a Madaran, quod est castelli nomen prope Hamadanum, b 496.
Madyan, u. Hejazis, 99, b 127, 183, 296.
Madyen (Al-), r., b 151, 232.
Madianitæ, vel Madayenitæ, p. ex Ismaeie sati, fidem et Arabes, 84, 123.
Magaddo (Megiddo), u., 219, 245.
Mabat (Al-), u. (forte Mahan), b 151.
Majuj, p., 53.
Makedah, u. Palest., 112.
Maks (Al-), locus Aegypti, b 508.
Malatensis, g. (Melitenus a Melitene urbe, Armenia metropoli), b 11.
Malta, ins., 55.
Mameia, locus Hierosolymis, ubi Christiani, a Persis occisi, sepulti sunt, b 212, 245.
Mananenses (Al-), p. Amorrhæorum, 67.
Marash, r., Syriae Damasc. contermina, unde Artabases imp. oriundus, b 396.
Mardut, u. Palest., 116.
Mari Rahet, pratum Rahet, prope Damascum, b 364.
Marisai, pop., 55.
Marou (Madon), u. Palest., 115.
Marsuphin (forte Cherson), vicus ad Ponti littas, 105, 107.
Marwa (u.) Chorasani, b 415.
Masabdan, r., b 403, 404.
Mascei, l. in r. Awana, 368.
Masil, vicus Aegypti occidentalis, b 152.
Masisa (Mopsuestia, u. Cilicium), b 171.
Masidiensis (Al-), g., b 545.
Mecca, vel Meccha, u. Arabiae, quo Mohumedani peregrinationes suscipere solent, b 259, 365. Ab Al Jannabio rebelle direpta. Templum ibidem spoliatum. Et peregrinationes abolitæ, b 520, 525.
Medina, u. Arabiae, b 227, 291, 296. Fame laboranti, annona ab Alexandria subvecta, succurritur, b 520.
Medinatol' Salam (urbis pacis), id est, Bagdat, condita, b 599.
Memphis, u. Aegypti, ubi Josephus patriarcha columnas Nili mensuras struxit, 88. Vide Mesri.
Menhaj, u. (Megiddo), 215.
Mezha, sinus Aegyptiacus a Josepho patriarcha defusus, 88.
Meraw, quod rectius, Marws, b 296, 412.
Mesopotamia, r., 32, 232, 272, 408, b 12, 256, 392.
Saracenis dedita, b 295. A Jacobo Barradiensi haeretica facta, b 117.
Mesri, Mesar, vel Metzra, u. Aegypti (olim Memphis, nunc Al Cair), ad Nilum sita, b 407, 420, 451, 499. A Saracenis obsessa, b 305. Proditione Al-Mokaukisit expugnata, b 508. Inco is capis tributum in capita imponitur, *ibid.* Exceptis aenibus, minorennibus, feminis, b 511. Fame laborat, b 176.
Midian, u. a Mose capta, et cives oreidione occisi, 107.
Miyapharekin, u. Mesopotamiae, b 252.
Mosbitæ, pop., 115, 116.
Mochtarah (Al-), urbs prope Basoram, ab Ali rebelle condita, b 468.
Mocran, u. Sindhæ, b 23.
Mogrebial (Al-), p. Barbariae, q. d. Occidentales, 85.
Mord, u., b 251.
Musai (Al-), u. et r. Mesopotamiae, 40, 52, 72, 228, 251, 256, 260, 252, 268, b 12, 592.

N

Nables (Shechem), u. Palest. (ab Abimelecho incensa), 127, 184.
Nahrawan, r., b 345.
Naj h (Al-), gens Aethiopum, quæ cultris lapideis circumcisionem peragunt, 111.

Nazareth, u. Judaeæ, 515, b 212. Judæorum, post excidium gentis, receptaculum, b 240.
Nazozu (Nazianzus), u. Cappadociae, 485.
Neapolis, u. (Vide Nables), b 156.
Nesos, ins., 347.
Nicia (Nicaea), u. Bithyniae, ubi concilium primum oecumenicum habitum, 451, 475.
Nicomedia, u. Bithyniae, 451, 456.
Nigritæ, pop. (Aethiopes, Aegypti, Mauri, etc.), 85, 191.
Niniveh, u. a Nimrode condita, 64, 256.
Nisibis, u. a Chayebab regina condita, 72. A Sapore rege Persiae obsessa, 376. Pacto de obsidione solvenda cluso rursus obsidet, 379. Et precibus expugnatur, *ibid.*
Nubia, vel Nubah, r. Aegypto ad Austrum contermina, 300, b 587, 476. Episcopi ejus suberant patriarchas Alex., sed ad Jacobitas defecerant, b 387.
Nubienses, pop., 25. Nubiensis scriptura, *ibid.*
Nud, u. prima, a Kaire condita, 16.
Nusherensis, g., b 496.

O

Ophrah, u. Palest., 127.
Omri, u., 192.
Ordonnus, vel Oroddanus, r. ad Jordanem, b 264, 272, 285.

P

Palaestina, r., 128, 405, b 264. A Saracenis debellata, b 272.
Patmos, ins. ubi Joannes Evangelium scripsit, 348.
Persis vel Persia, r., 252, 268, b 151. Post excessum Alexandri Magni Ashaganidis regnata, 285. Ab Artabshire (imperante Commodu) occupatur, 367. Ab Heraclio imp. ferro flammaque vastatur, b 252, 235. Per quadriennium, mutatis subinde regibus, varie turbata, 255, 256. Nestorianismo infecta, b 12.
Persæ, pop., 52. A regicidio abhorrent, b 200, 211. Regi suo Cesæ, ob Christianismum ab eo susceptum, infensi, b 207, 208.
Persici imperii amplitudo, 268; ruina, per Saracenos, b 256, 296. Persica scriptura, 52.
Phanuel (in Arab. Phathuel, male), u., 181.
Pharos, turris Alexandriae in usum navigantium ab Alex. Magno extracta, 200.
Pharensis, gent., b 360, 364.
Phargana, u. Transoxiana, 52, b 188.
Pharganensis, gent., b 491.
Pharna, u. Aegypti, 505, ab Amro capta, b 305.
Phayum (Al-), u. Aegypti, b 501. Ab Abulkasete capta, b 507, 508.
Phik (Aphek), u. Palest., 115, 119.
Phila. Vide Eusebius.
Philistæi, pop., 55, 104.
Phiruz Sabur, u. Sawadis a Sapore Persa condita, 471.
Phostat (vel Phustat), u. Aegypti, 267, b 312, 360, 451, 499, 521. Aqueductus, *ibid.*, b 520. Forum et portum inde Holwanam transferre cogitabat Abdol Aziz, b 571. Auctoris patria, b 527.
Punica scriptura, 55.

R

Rabah (Al-) vel Rabbah, u., 68, 76.
Rabiat vel Rebat. Vide Ashabol, b 571.
Racca (Al-), u. ad ripam Euphratis Orientalem, b 388, 476, 487, 492. Saracenis dedita, b 295.
Rahab, u. Palest., 116.
Rahet Pratum, b 364.
Rajah (Al-), u. Persiae a Kobade rege condita, b 151.
Ramah, u. Palest., 115, 120, 148.
Ramayain, u., 142.
Ram Firuz, u. Cesaris, a Phiruze rege Persiae condita, b 111.
Ramis (Sathoddinus, urbem Palaestinae vocat), 204, 507, b 219, 500. Ecclesiae ibidem a Saracenis diruta, b 512.
Ramothe Gilead, u. Palest., 204, 216.
Raphah vel Rapd-eh (Gath), u. Palest. 147, 148, 254, 256. Limes imperii Babylouici, 344. In confinio Aegypti et Palaestinae, b 299.
Rases, u. a Nimrode condita, 61.
Riyah (Al-), locus ad Mesri Aegyptiæ portus, b 495.
Rhodus, ins., 55. A Saracenis capta, b 260.
Roha (Edessa), u. Syriae, b 88, 171. A Chayebab condita, 72. Helenæ, Constantini Magni matris, natalis, 408. Saracenis dedita, b 295.

Roma, u. (Italice) condita, 276. Patriarchæ ibidem primas defert concil. CP. I, 312.
Romana scriptura, 54.
Romæi (Idumæi), pop., 211, 216, 232.
Romæi (Romani), pop. (Græci), 53, b 83.
Romæorum terra, Asia, 348.
Romia, u. Al-Madayen, ad formam Antiochiæ a Kesra Persarum rege condita, b 183.
Rosafa, u. dittonis Al-Raceæ, b 388.
Rud (Al-), vicus Masabdanis, b 403, 404.
Rumæi, pop., 472. *Vide* Romæi.
Rutheni, pop., 55.

S

Sarah (Zorah), u. Palæst., 140.
Saba, u. condita tempore Ragu patriarchæ (ubi nonni si femine imperitabant), 39. Regina ejus Salomonem inivit, 180.
Saba, u. Palæst. prope Bethel, 116.
Saccasensis, leg. Sacsacensis, gent., b 372, 385.
Sacwensis, g., b 587.
Sadum, u. Palæst., 116.
Said, Ægypti provincia (olim Thebais), 379, b 12, 83, 392, 431, 499, 516.
Sair, u. a Jeroboamo rege Israelis condita, 180, 183.
Saklan, vicus in Saide Ægypti, b 12. Ubi Nestorius hæresiarca sepultus, æstu postea infamis, *ibid.*
Salmensis, g., b 395.
Salonica (Thessalonica, u. Macedoniæ), b 225.
Salstam (lege Salatas), loc. Ægypti, b 512.
Samarita, u. Judææ, 192. Ex obsidione fame laborat, 212. Mox copia, 215.
Samaritani impetum faciunt in Christianos, b 156.
A Justiniano imp. propterea puniti, *ibid.*
Samir, u. Palæst., 128.
Samos, ins., 53.
Sanaria (Al-), r., rex ejus, rex Solii, quare dictus, b 231.
Sanerebah (Al-), r., 55.
Saporis, urbs (in Persia), b 251.
Saraceni, p., quas regiones subjugaverint tempore Othmanis chalife, b 340.
Sardinia, ins., 55.
Sareptah (Sareptah), u. Sidonis, 196.
Sarramanraia, u., b 440, 456, 467. Per Motasemem (Al-) chalifam murata, b 439. Sedes imperii Saracenicæ et locus sepulture chalifarum aliquot, b 479.
Satural urbs in Al-Sawide, ab Azdshire reg. Persiæ capta, 368.
Sawad (Al-), r., 368, 471, b 83. Regis ejus filia patrem prodit, 368.
Sclavi, pop., 53.
Sebastia (Sebaste), u. Armeniæ minoris, 428.
Sechair (Sorek), u. Palæst., 139.
Sejestan, r., b 121, 296, 471.
Sekim (Sechem), u. Palæst., 132.
Seleucia, u. condita, 299, a Saracenis capta, b 488.
Shamaa. *Vide* Kasr.
Shabrazor, r. (inter Arbelem et Hamadanum), ubi Alexander Mag. obiit, 287.
Sham (Al-), pars terræ Chanaanæ, 64.
Shamran, u. Palæst., 16.
Shansbei vel Sanabæi, pop. Palæst., 115, 116.
Sharah (Zair), u. Palæst., 211, 216.
Sharuz, r., b 232.
Shilum, u., 143.
Shimron, u. Palæst., 115.
Shoraikis vinea, locus prope Mesrim Ægyptiacam, b 208, 312.
Shuecut (Succoth), u. Palæst. a Gideone delata, 124, 125, 127.
Shurat, locus in Saide Ægypti, b 451.
Sicilia, ins., 53.
Siciliota, gent., b 463.
Sidon, u. et r., 113, 128.
Sihon, urbs Davidis, 160. Cœnaculum ejus, 325.
Siklaa (Ziglag), u. Palæst., 156.
Sikom, u. Palæst., 116.
Sin, peninsula, 51.
Sina, r., b 296.
Sinensis scriptura, 52.
Sindia (Indiæ provincia), 52, 471. Cujus pars Babrami Persarum regi in dotem cessit, b 85.
Sirus (l. Syrus, Tyrus), r. 165.
Sodom, u., 67. Excidium ejus, 71.
Soba (Zobah), r., 164.
Somaisat (Samosata), u. Syriæ a Cyro Prisco condita, 72.
Sorah (Zorah), u. Palæst., 135

Sok ol Ahwaz, u. in Ahwaz, 375.
Sor, u., 152.
Surah (Isauria), r., b 101. Ubi Basiliscus opprimitur, *ibid.*
Susa, u. vel r. Persiæ, 471.
Syrus, r., 55, 128, 252, 383, b 220.
Syria Damascena, r., b 193. Ab Ahmede, f. Tolunis, occupatur, b 471.
Syri, pop., 52.
Syriaca scriptura, *ibid.*

T

Taharestan, r., b 401, 439.
Tacritus, r., inter Bagdadum et Musal, a Jacobo Barradiensi hæresim trahit, b 147.
Tadun, pagus Gazæ, 259.
Taiman (Al-), u. vel r., 64.
Tamimensis, g., b 400, 404.
Tanuhah, vicus Ægypti, b 495.
Taraka (Thracia), r., 492.
Tarnut, loc. Ægypti, 539.
Tarsos, u. Ciliciæ, 407, b 433, 436.
Tawahain (Al-), loc. Palæst., b 475.
Tayef (Al-), r. Arabiæ, 52, b 259.
Tekoa, u. Judææ, unde Habakok propheta, 259.
Tel Aaknph, locus prope Bagdadum, b 320.
Tennis, insula Ægypti, b 495, 515.
Thakafensis, g., b 588.
Thamanin, r. ubi Nosh ab area egreditur, 40, 45.
Thawiah, l. prope Cufam, b 545.
Themnaa (Timaath), u. Palæst., 155.
Thessalonica, u. Thessaliæ, 451.
Tiberias, u. Judææ, ab Herode tetrarcha condita, 321, 480, b 275, 491. Judæorum post captivitatem recessus, b 212, 219, 220, 210.
Tiran (Al-), urbs Tusi, b 411.
Tirza, u. Palæst., 188, 228.
Tob, r., 131, 128.
Tobt (Al-), Altobt, r., 55.
Togargar (Al-), r., 55.
Tora, vicus Ægypti, 559.
Trapezuntium (Trapezus), u., b 251, 259.
Tripolis, u. Phœniciæ, a Saracenis capta, b 320.
Turcæ, pop., b 127, 207, 235. A Bahramo rege Persiæ fusi, b 85. Nomen regibus eorum commune, Chakan, b 81. Eorum plures ab Al-Motaseme chalifa (aliquot) in officiaros allecti, b 443.
Tusus, u. decem parasangs a Nisabur distans, b 412.
Tusensis, g., b 415, 416.
Tyrus, u. Phœniciæ, 52, b 219. Ubi Judæi adversus Christianos conspirant, b 220. Irrito coactu, b 225.

U

Ukinin, urbs a Karone rege condita, et lateribus suis cooperta, 60.
Usha (Jebus), urbs Sihon, id est Jerusalem, 160.

W

Waset, u. Eraki, b 459, 459.

Y

Yajuj, pop., 53.
Yakusah, loc. Syriæ Damascenæ. *Vide* Jaulan, b 373.
Yamamah (Al-), 53, b 520.
Yaman, r., 52, b 404. Ubi Ismael egit, 72.
Yaman, Arabum tribus, b 259.
Yaman, u., b 188.
Yamaneenses, pop. inferiorem Ægypti partem incolentes, b 408.
Yarmuth, u. Palæst., 112.
Yas (Al-), u. Græciæ, 65.
Yathreb, r. ubi Ismael habitavit (Medina), 72.
Yazdod (Ashdod), u. Palæst., 144, 147.
Yumnu (l. Yunu) (Geba), arx Palæst., 151.

Z

Zab (Al-), u., f. quæ et Al-Zab Al-Azla, id est, superior, inter Musal et Arbel; sunt enim et alii cognomines, b 392.
Zabæji (Al-), p., 55.
Zabajensis (Al-), g., b 544.
Zaglai, u. Palæst., 67.
Zajjensis, gent., b 447.
Zaitunah (Al-), u. Atticæ, 63.
Zawila, loc. Ægypti, b 319.
Zenji (Al-), p., 53.
Ziph, u. Palæst., 184.
Ziyansin (Al-), loc. Damasci, b 280.
Zoar, u. Palæst., 67.
Zotii (Al-), pop. Ægypti incolæ, 53, b 450

INDEX FLUVIORUM ET MONTIUM.

Fluviorum Indiculus.

Abil Chasib, prope Basoram, b 468.
 Abi Solyan, b 458.
 Amiril Momeniu (imperatoris fidelium), rivus in Ægypto fossitius, b 371.
 Arsanas Armeniæ, b 252, 256.
 Balch, 55.
 Euphrates, 52, 53.
 Jordanes Palaest., 108, 128, b 47. Ad quem primi monachi Palaestini degabant, 484.
 Kison torrens, 200.
 Maimonis puteus, ad urbem Meccam, b 400.
 Nilus Ægypti, 53, 96, b 304. Ad incrementa ejus dignoscenda (unde de fertilitate regionis constaret) columnas mensorias extruxerunt Josephus patriarcha, 82, Cleopatra regina, 300, Abdol Aziz, præfectus, b 368, Asamah, quæstor Ægypti, b 376, Al-Mamun Chalifa, b 451, Al Motawacceb chalifa, b 448. Cum non ultra cubitos 13 ipse increaseret, aqua incolarum precibus oratur, nec exoratur, b 488. Alveus ejus perfoctus, b 320.
 Pontus mare, b 103, 465.
 Silwan, Si'owan (Siloh), fons Hierosolymis: origo ejus miraculosa, b 236. Exsiccatur, b 147.
 Thaurah, prope Damascus, b 480.

Tigris Armeniæ, 53, 56, 373, b 232, 256.
 Wadil' Ramad, fl. Syriæ Damascenæ, b 275.
 Zamzam, puteus Meccæ, b 520.

Montium Indiculus.

Ararat (in quo arca Noachi resedit), ubi locorum situs, 40.
 Carmel, 207, 252.
 Chaos, ad orientem Ephesi, 590.
 Eitam, rupes Palaest., 135, 156.
 Galilæi mons (urbs Gilgal), 116.
 Gilead (Gaash), Palaest., 116.
 Hor (ubi Aaron sepelitur), 108.
 Horeb (qui et Sinai), 196.
 Juda (al-), qui et Ararat, 40.
 Mons mirabilis, prope Antiochiam, b 100.
 Mokattam (al-) Ægypti, b 368, 451, 559, 540. Ubi chalifæ aliquot Ægypti conditi, b 475, 481.
 Olivarum mons, prope Hierosolyma, 475.
 Parathon, Palaest., 133.
 Samer, 192.
 Sina, Arabiæ, ubi lex Mosi data, 107. Monachorum receptaculum, b 169, 211.
 Sina, m. qui et Horeb dicitur, 196.
 Tabor, m. Palaest., 123, b 27.

INDEX PERSONARUM,

In suas quarumque classes distributarum, videlicet I. Patriarcharum, ab Adamo ad Mosem inclusive. II. Regum, imperatorum et ethnarum. III. Feminarum principum, aut alias illustrium. IV. Virorum illustrium. V. Philosophorum, medicorum, etc. VI. Prophetarum. VII. Patriarcharum, Episcoporum, Sacerdotum. VIII. Virorum sanctorum, Martyrum, etc. IX. Hæreticorum. X. Auctorum.

CLASSIS I. Patriarchæ.

A

Aad, Semi nepos, sub quo mensuræ et pondera inventa, 60.
 Aaron (Abron) nascitur, 95. Sacerdos constituitur, 108. Obit, *ibid.*
 Ahel, nascitur, 15. A Kaine fratre quare occisus, 16. Sanguis ejus Sethiadis adjurari solitus, 20, 25.
 Abraham, nascitur, 65. Ab Harran proficiscitur, 64. Obit, 80. Quot annos vixerit, 76.
 Adam, creator die Veneris, hora nona, 15. Paradiso pellitur die Veneris, *ibid.*, hora nona, 19. Pulsus in montem Indiæ (Sarandib) secedit, 15. Moribundi ejus ad liberos mandata: de corporis pollinctora; et prophetia de Messia, 19. Moritur, 25. Die Veneris, hora nona, sexto mensis Nisan, 19. Defuncti corpus a monte sacro transfertur, 56. Et in Arca Noachi collocatur, 59. Inde a Semo trans atom in medio terræ sepelitur, 48. Adamum non peccasse ex necessitate, b 335.
 Amos, pater Jobi, 88.
 Amram, pater Moysi, nascitur, 95. Moritur, 100.
 Arphachsad nascitur, 43. Quot annos vixerit, 47. Obit, 51.

B

Bathuel, pater Rebeccæ, 76.

C (Vide et K.)

Cain Vide Cain.
 Canaan, f. Hami, unde terra Cansanza dicta, 53.

E

Eber (unde Hebræi), nascitur, 47. Quandiu vixerit, 51. Obit, 60. Idem qui Arabibus Hud, 47.
 Edris, Arabibus idem qui Enoch, 51.
 Enoch nascitur, 24. Transfertur, 31.
 Enosh, nascitur, 19. Quot annos vixerit, 23. Quo die et hora obierit, 28.
 Ephraim, fil. Josephi, 88.
 Esavus, nascitur, 76. Uxores ejus, 80. Obit, 80, 84.

H

Ham, f. Noachi, nascitur, 51. Cui a patre maledictum,

PATROL. GR. CXI.

et quare, 45. Posterius ejus, *ibid.* Quas terras incoluerint, 55.

Hud, Arabibus idem qui Eber, 47.

I

Isaac, nascitur, 72. Etatis anno tricesimo septimo immolari præcipitur, 75. Unde Sarah mater præ mœrore interit, *ibid.* Quadragenarius Rebeccam ducit, 76. Obit, 84.

Ismael, nascitur, 71. Domo paterna pellitur, 72. Quot annos vixerit, *ibid.* Moritur, 80.

Israel, nomen Jacobo a Deo inditum, 83.

J

Jacob, nascitur, 76. Esavo benedictionem paternam præcipit, 79. Labani avunculo servit, 80, 83. Filii ejus, 83. In Ægypto moritur, in Canaanæ sepelitur, 93.

Japhet, nascitur, 51.

Jared, nascitur, 25. Extrema moribundi ad suos mandata, 28. Quibus die et hora obierit, 32.

Job, Josepho patriarchæ cœtaneus ponitur, 88. Genealogia ejus ad Esavum deducta, *ibid.*

Joseph, Jacobi patris deliciæ, 83. Septemdecennis a fratribus in Ægyptum venditur, 81. Ejus ibidem sors varia, *ibid.* Somnia interpretatur, unde Ægypto prælicitur, 87. Ubitrigintennis uxorem ducit, *ibid.* Varia ejus opera et instituta, 88. Fratres quomodo tractaverit, 91. Patrem cum suis, numero septuaginta, in Ægyptum accersit, 95, 100. Obit, 95. De corpore vita functo quid factum variantes sententiæ, *ibid.*

K

Kahat (Kohath), f. Levi, nascitur, 88. Moritur, 96.

Kahtan, f. Eberi, Arabum genarcha, 47.

Kain, nascitur, 15. Abelem fratrem quare interfecerit, 16. A Lamecho ipse sagitta interfectus, 25. Posterius ejus in valle ubi Abel occisus egerunt, 20. Eorum inventa, 24. Et mores impudici, 24.

Kain, idem qui et Jethro, socer Moysi, 125.

Kainan, f. Enoshi, nascitur, 19, 20. Quandiu vixerit, 23. Obit, *ibid.* Dies et hora obitus, 31.

Kainan alter (insititius, Arphaxadis f.), nascitur, 47. Quandiu vixerit, *ibid.* Obit, 56.

38

Kenan (Ken 2), pater Chalebis, 119.
Koreh, Mosi rebellis, cum suis a terra absorptus, 107.

L

Lahan, Jacobi avunculus, 79.
Lamech, e Kaini posteris, Kainem interfecit, 23.
Lamech, f. Methusala, nascitur, 28. Quamdiu vixerit, 31, 32. Morientis ad filium Noachum mandata, 32. Dies et hora emortalis, *ibid.*
Levi, quando natus, 83, et quare id sacris Litteris consignatum, *ibid.* Obit, 95.

Lot, Abrahami ex fratre nepos, 67. Ab exitu Sodome servatur, 71.

M

Mahlaliel, nascitur, 25. Quot annos vixerit, 24. Quo die et hora mortuus, 31.

Manasses, fil. Josephi, 88.
Mathusalech nascitur, 23. Quot annos vixerit, *ibid.* Quo die et hora obierit, 35.

Melchisedek, f. Phaleki. Ejus vitæ victus, et vestitus ratio, antequam nasceretur, a Lamecho et Noacho præscripta, 32, 34. Nascitur, 48. A Semo tertio suo in sacerdotem ordinatur, 51. Ejus et Abrahami congressus, 67. Cui benedicens, panem et vinum obtulit, et decimas ab eo recepit, *ibid.* Reges gentium ad eum confluunt, 67. Et regem supremum agnoscunt, eique urbem, im perii sedem, construunt quam ille Jerusalem appellavit, 68. Ipse nempe rex pacis, 68. Quare nec initium nec finem dierum habuisse dicitur, *ibid.*, et ἀνεπαλόγητος audit, 71. Rebecca gravidam eum consulenti quid prædixerit, 76.

Moses nascitur, 93. Infans exponitur, 96. A Siyon filis Pharaonis servatur, 99. Res ejus gestæ, *ibid.* et 103. Octogenarium e rubo Deus ipsum alloquitur, *ibid.* Israelitas Ægypto educit, 101. Moritur annorum centum et viginti, 108. Dies obitus, *ibid.*

N

Nachor, f. Sarugi, nascitur, 60. Quamdiu vixerit, 63. Obit anno Abrahami quinquagesimo nono, 72.

Namusus, f. Enoch, socer Noachi, 35.
Noah nascitur, 28. Quot annos vixerit, 51. Arcam

fabricat, 37. Quam diluvio ingruente ingreditur, 39, cessante egreditur, 43. Urbem Thamanin condit, *ibid.* Vineam plantat, *ibid.* Meribondi ad Semum filium nandata, 44. Dies et hora ejus emortalis, *ibid.*

P

Phalek, nascitur, 47. Quoto anno mundi, 48. Unde ei nomen inditum, 47. Quamdiu vixerit, 56. Obit, 60.

R

Ragu (Ren), f. Phaleki, nascitur, 56. Quamdiu vixerit, 60. Quo mense obiit, 63.

Raguel, Esavi fil., Jobi proavus, 88.

Shalech, f. Kainanis, nascitur, 47. Quot annos vixit, *ibid.* Quo mense obiit, 60.

Sharua (Sarug), f. Ragul, nascitur, 56. Ejus tempore idola coli cepta, *ibid.* Quot annos natus, et quo mense obiit, 71.

Sem, nascitur, 31. Quot annos vixit, 47. Adami corpus in medio terræ, angelo præmonstrante, recondit, 48. Quibus mense et die obiit, 31. Posteris ejus quas terras incoluere, 52.

Seth, nascitur, 16. Cum suis, a Kainitis in montem sanctum secedit, 19. Quo ne descenderent, moriturus eos adjurat, 30. Quot annos vixit, *ibid.* Quo die et hora obiit, 28.

Sethiade, Gigantes audiunt, 16, 21, 27. Eorum vitæ ratio, 20. Quare filii Dei appellati, *ibid.* Eorum aliqui, contra mandatum paternum, ad Kainitas descendunt, et cum filiabus Kainis scortantes male pereunt, 24. Reliqui in montem receptus igne præcluditur, 27.

T

Tharoch (Terah) nascitur, 60. Obit ducentorum et quinque annorum, 64, 76. Quo mense, *ibid.*

Z

Zarach, Esavi nepos, Jobi avus, 88.

CLASSIS II. Reges et viri principes.

§ I. Ægypti. § II. Assyriæ, Babylonis, et Persiæ. § III. Judææ. § IV. Imp. Romani et Græci. § V. Saraceuici chalifæ. § VI. Reges alii sparsim memorati.

§ I. Reges Ægypti, Pharaones et Ptolomæi. (Chalifas Ægyptios vide inter imp. Saracenicos.)

Amius. Vide Pharoah.
Galeb-Ur, id est, vincens Ur, forte (Seleucus) Nicator. Vide Ptol. Alexander, 296.
Jaspis. Vide Ptolomæus.

Pharoah, Josepho patriarchæ ἀρχηγος, 81. Somnium ejus, 87.

Pharoah Amius, quocum Mosi res erat, 101. Mari absorptus perit, *ibid.*

Pharoah Nabu (Necho), id est claudus, 210. Josiam regem Judæ interfecit, et Hierosolyma capit, 243.

Pharoah Shanak, ab Artaxerxe Ocho rege Persarum devictus, 267.

Philippus, qui et Ptolomæus Aridæus, primus post Alexandri Magni excessum Ægypti rex, 296, 296.

Ptolomæus Alexander, cognomento Galeb-Ur, 296. I. XX seniores ad vertenda Biblia accessisse dicitur, *ibid.*

Ptolomæus Alexander, cognomento Jaspis Philopater, 299.

Ptolomæus Dionysus, 307.
Ptolomæus Evergetes I, 299.

Ptolomæus Lagi, 299. Hippodromum struxit Alexandriæ, *ibid.*, b 103, 108.

Ptolomæus Philadelphus, 299.
Ptolomæus Philometor, 299.

Ptolomæus Philopator, I, 299.
Ptolomæus Philopator, II, 299.

Ptolomæus Phosus, 300.
Ptolomæus Soter I, 299.

Ptolomæus Soter II, 299.
Shishak, 164. Socer Salomonis, 180. A quo Jeroboamum fugientem recipit, 185. Hierosolyma, regnante

Rehoboamo, spoliat, 180, 187.

II. Reges Assyriæ et Babylonis antiquiores, Persiæ etiam recentiores.

Achashvirosh (Ahasuerus), rex Persiæ, 360.

Achus. Vide Artachshast.

Al-kitham. Vide Yazdejerdes, 348.

Alexander (Magnus) in regno Macedoniae Philippo patri succedit sedecennis, 268. Litteræ ejus ad Dariam responsoriæ, 271. Quibuscum una mittit sæcum sinapis, 272. Ad suos oratio priusquam bellum in Dariam moveret, *ibid.* A quo vel pugnandi vel revertendi copiam postulat, 295. Qua negata percussores in Dariam submittit, *ibid.* Quos postea (ut proditores decuit) in crucem exaltavit, 279. Darii moribundi filiam Roshtac in uxorem petit, 276. Cupis relictam, et filias reliquas, perhumane tractavit, 279. Uti et Persas nobiles, *ibid.* Imperium in vi climata protendit, 280. Quas urbes condidit, *ibid.* Babylone, veneno a suis dato, perit, 280, 283. Ejus ad matrem litteræ supræmæ, 282, et in imperio administrando politia, 293. In mortem ejus philosophorum epicedia, 288, 291, etc. Jeremiæ prophetæ corpus Alexandriam transtulisse dicitur, 255.

Anushtewan. Vide Cesra I.

Aperwiz. Vide Cesra II.

Ardbhir, f. Saporis, 472. Vide Azdashir.

Arses (vel Narses), cognomento Nacet, rex Pers., 267.

Artachshast (Artaxerxes) Longimanus, rex Pers., 265.

Hippocratem medicum accersens repulsum passus est, 264. Obit, *ibid.*

Artachshast (Artaxerxes Magnus), rex Pers., 264.

Artachshast (Artaxerxes), nepos Cyri II, rex Pers., 267.

Artachshast. Achaus (Ochus) pronepos Cyri II, rex Pers., 267. Ægyptum occupat, et Fustati arcem condit, *ibid.* Ubi temptum igni dedicavit, *ibid.*

Azdashir I (Artaxerxes, vel Artaxerxes) regnum Persiæ occupat, imperante Commodò, 567. Regem Al-Sawadi captum interficit, 571. Filiam ejus, proditricem patris, primo uxorem ducit; mox equis raptam discerpit, *ibid.* Quas urbes condidit, 575. Obiit, *ibid.* De regimine Persico libros scripsit, b 180.

Azdashir II (vel Ardashir), f. Saporis II, 472. Obiit, *ibid.*

Azdashir III (Adezer), f. Shirawaih, rex Persiæ, b 252. Occiditur, *ibid.*

Azdashir. Sic appellari videtur Phiruz, rex Persiæ, b 121.

Bahram I (Varanes), fil. Hormozis, rex Persiæ, 584. Obiit, 587.

Bahram II (qui et Araranches), f. Bahramis, patri succedit, *ibid.* In Mauchos animadvertit. *ibid.* Filium Gallien imp. Rom. obruncat, 593. Obiit, *ibid.*

Bahram III, qui et Shaban Shah, f. Bahramis, patri in regno Persiæ succedit, 595. Obiit, *ibid.*

Bahram IV, f. Saporis, rex Persiæ, 536. Obiit, *ibid.*

Bahram V (qui et Bahram Jaur), fil. Yazdegerdis, rex Persiæ inauguratur, b 83. Ope Nomanis regis Lachamien-sis, b 83. A Chakane II. Turcarum bello petitus peregrinationem simulat, *ibid.* Unde redux ex improviso Chakanem adortus opprimit, b 84. Unde optima spolia igni consecrat, *ibid.* Imperium Romanum invadit, b 87. Ancipiti prœlio cum Theodosio imp. juniore decernit, *ibid.* Indiam proficiscitur sub habitu ignoti, ubi elephantem obruncat, *ibid.* Sub rege Indorum meruit, b 88. Et hostem in prœlio medium dissecuit, b 88. Regis Indiæ filiam uxorem ducit, et Persiam redit, b 88. Obiit, *ibid.*

Bahram Sunir, adversus Hormozem regem Persiæ rebellis, b 200. Chakanem regem Turcarum opprimit, *ibid.* Cesram Hormozis f. persequitur, b 205. A quo victus occiditur, b 207.

Beltazat, rex Babyl., 258. Visio ejus, *ibid.*, 356. Interfici-tur, *ibid.*

Bochtanasser (Nabuchodonosor), rex Babyl., Judeam subjugat, 213, 244. Templi spolia Babylonem deportat, 244. Siatuam publice adorandam erigit, 248. Ejus insom-nium, 251. Amplitudo imperii, 252. Reges Ægypti inter-ficit, *ibid.* Obiit, 255.

Cambyses. Vide Kamysus, 265.

Cesra I, vel Kesra, Chosroes, qui et Anusherwan (et Shariat), rex Persiæ, b 179. Mazdekianorum primores regno pellit, reliquos ob multitudinem parcit, *ibid.* Antiochiam capit, et cives Romiam deportat, b 180, 183. Instituta Persica renovat, b 180. Expeditionem adversus Hyatallitas suscipit, 188. Cum Chakane Magno, filia ejus in uxorem ducta, affinitatem contrahit, *ibid.* In Æthiopes movet, et rebus prospere gestis obit, *ibid.*

Cesra II, qui et Aperviz (sive Perozes), b 207. Hormo-zi patri, a suis deposito, auxilium ferre parat, b 200. Quam propterea persequitur Bahram Sunir, b 205. A Mauricio imp. auxilium impetrat, b 207. Sunire victo, rex fit, *ibid.* Maria, Mauricii imp. filia, in uxorem ducta, Christianus fit, b 207. Patris sui interfectores tollit, b 208. Nobiles deprimit, *ibid.* In Romanos ob eadem soceri bellum mo-vel, b 211, 212. Hierosolyina vastat, *ibid.* Constantinopolim obsidet, b 212, 225. Per annos quatuordecim, b 217. Conditiones obsidionis solvendæ quas proposuerit, b 228. Quam, ut Persiæ periclitanti succurreret, demum solvit, b 236. A suis abdicatus, peste exstinguitur, b 252.

Cesra III, f. Kobadis, rex Persiarum, post tres menses interfectus, b 255. Regibus non accensetur, *ibid.*

Kobades. Vide Kobades.

Cyrus Persa, 256. Liotum Bel et draconem, sensu Danielis prophete, tollit, 259. Quem, apud ipsum delatum, in lacum ferarum conjicit, *ibid.* Mox eductum pristinae dignitati restituit, 260.

Cyrus II (qui et Darius). Israelitidem uxorem ducit, 260. Inde decretum de templo Hierosolymitano reconcedendo, et Judeis patriam remittendis edit, *ibid.* Obiit, 265.

Darius, Medus, f. Asiris, rex Persiarum, 256. Danielem prophetam regno præficit, *ibid.*

Darius. Vide Cyrus II, 260, 265.

Dara I (qui et Darius Hystaspis), 265.

Dara II, cognomento Al-Naceth (qui et Darius Nothus, idemque Ochus), rex Persiæ, 267.

Darius (qui et Codomanus), extramus regum Persiarum antiquiorum, 267. Alexandrum Macedonum regem, per litteras superbe scriptas, in se provocat, 268. Cui Sesamo-rum modium dono misit, *ibid.* Bellum in Alexandrum quomodo ordinaverit, 271. Duo Græcorum capita dietim sibi offerri præcipit, 272. Alexandri pugnam h. vel rever-

tendi copiam petenti Jenegal, 275. A suis in prælio con-foditur, *ibid.* Moribundus ab Alexandro tria postulata impetratque, 276. Fumus ei ab Alexandro ductum, 276, 279. Dul Ectaf cognomen Saporis regi Persiarum unde inditum, 400.

Evil Mardoeh, rex Babyl., 255. Jehonakim regem, et Israelitas captivos, mollius habuit, *ibid.* Obiit, *ibid.*

Hormoz (Hormisda) I, f. Saporis, cognomento Al-Horri, rex Persiæ, 584. Obiit, *ibid.*

Hormoz II, f. Narsæ, 596. Uxore gravida relicta obit, 599.

Hormoz III, f. Anusherwanis, b 188. Tyrannidem excercet, b 200. A Chakane Turca bello petitus, *ibid.* Bahram Sunir in eum rebellis, *ibid.* Imperio abdicatur, *ibid.* A leviris suis interficitur, b 205.

Hoshmastadah regem Persiæ agit, sed inter reges non censetur, b 255.

Jorhan regnum Persiæ occupat; nec ipse in censum regum veniens, b 252. Ab Arzmandochi, femina regia stirpe oriunda, occiditur, b 255.

Kamysus (Cambyses), rex Persiæ, 265.

Kobades I et Balabes, filii Phiruzis, de paterno Persiæ regno contendunt, b 127. Kobades a fratre pulsus auxilium a Chakane petit, *ibid.* Cum hospitis filia in itinere rom habet, b 128. Quæ filium Babudacht ei peperit, b 151. Mortuo fratre regno potitur, *ibid.* Quas urbes condiderit, *ibid.* Bellum contra Romanos gerit, b 152. A Mazdekianis turbonibus deponitur, b 176. A proceribus restituitur, *ibid.* Obiit, b 179.

Kobades II (qui et Sirawaih, Siroes), fil. Cesræ regis Persiarum et Mariæ filia Mauricii imp. ab Heraclio imp. captus ludibrio habetur, b 252. Patri a suis abdicato succedit, b 252. Fratres xviii interficit, *ibid.*, 256. Peste exstinguitur, b 252.

Nabuchadnezzar (vel Nabuchodonosor). Vide Bochtanasser.

Nacet. Vide Arses.

Naceth (Al-). Vide Dara II.

Narses. Vide Arses.

Nimrod, rex Babelis. 65. Corona ejus quare celo dilapsa creditur, *ibid.* Primus ignem coluit, 61. Quas urbes condidit, *ibid.*

Ochus. Vide Artachshast, et Dara II.

Pharacoadosbra (Pharochzad, f. Cesræ), regem Persiæ egit, sed mox occisus inter reges non refertur, b 255, 256.

Phiruz (Peroses, vel Perozes), et Hormoz, filii Yazdegerdis regis Persiarum de regno contendunt, b 100. Qui, occiso fratre, regnat, *ibid.* Quas urbes condidit, b 111. In Archshanwarem regem Hyatellis ducit, *ibid.* A quo captus, pacto fœdere, dimittitur, b 116. Eoque, non impune violato, rursus vincitur, b 121. Obiit, b 127.

Phiruz Kesra ponitur filius Yazdegerdis, filii Shariaris, rex Persiarum, b 591.

Ramasph (vel Zamasph), rex Persiæ, a Mazdekianis suffectus, b 176, 179.

Saadianus (Sogdianus), rex Persiæ, 261.

Sabur (Sapores) I, fil. Artaxerxis, rex Persiæ, 573. Nisibiam obsidet, 576. Obsidionem inito pacto solvit, 579. Rursus oppugnat et expugnat, 579, 580. Civium fraudem ulciscitur, *ibid.* Obiit, 584.

Sabur II (cognomento Dul Ectaf), f. Hormozis, coronatus prius quam natus, 599, 400. Ciam fines Romanorum exploratum proficiscitur, 414. In aula Maximiani imp. sub habitu mendici dum interest, a physiognomo dignoscitur, *ibid.* A Maximiano vacem coriaceam includitur, 419. Unde, negligentius custoditus, ad suos evadit, 420. Urbem Jondi Sabur obsessam liberat; et fines Romanorum invadit, *ibid.* Urbes ab ipso conditas, aliaque opera publica, 471. Sento morboque gravatus a medico Iodo sanctur, *ibid.* Obiit, 472.

Sabur III, f. Saburis, 472. Bello a Juliano Apostata impetius, eum cum suis prælio fudit, 484. Obiit, 556.

Samardius (Smerdis), rex Persiæ, quare Magnus dictus, 565.

Shirawaih (Siroes). Vide Kobades II, b 252, 255, 256.

Shaban Shah. Vide Bahram III.

Shariar, rex Persiæ, pater Yazdegerdis, avus Phiruzis Cesræ ponitur, b 591.

Sunir. Vide Bahram Sunir.

Tachmurj, rex Persiarum antiquissimus, 65.

Yazdegerd I cognomento Al-Athim (id est, sceleratus), f. Bahramis, rex Persiæ, 548. Eum inter et Theodosium imp. bellum anceps, *ibid.* Moribus effensus, b 79. Ab equo calcitrone ἐπιλάτο interemptus, b 80.

Yazdegerd II, f. Bahramis Jaur, b 92. Obiit, b 100. Unda inter filios de regno contenditur, *ibid.*

Yazdegerd III, f. Cosra, regnare incipit, b 256. Persiam Sarcenis invadentibus, fugit, b 256. Et post annos regni viginti occiditur, *ibid.* (In quo regnum Persæ desinit). Yazdegerd, pater Phrauzis Lesra: mormoratur, b 591.

§ III. Reges, iudices et ethnarchæ Judæorum.

Abdon iudex, 135.
Abiah, rex Judæ, nascitur, 187. Regnare incipit, 188. Obit, *ibid.*
Abimelech iudex. Gesta ejus, 127. Mors, 128.
Achis, rex Jud. Vide Jehonakim.
Achar, rex Israelis, 223. Hadadem regem Syriæ vincit, 224. Obit, *ibid.*
Achaz, rex Judæ, 231. Obit, 232.
Agrianius (Agrippa) I, rex Judæorum, 524. (Vide Irodus.) Ejus in discipulos Christi crudelitas, 527. Mors, *ibid.*
Agrianius (Agrippa) II, rex Judæorum, 527. Romam prolecturus Festum Judææ præficit, 525. Judæos apud Claudium imp. deseri, *ibid.*
Ahas, rex Israel, 192. Izebelm ducit uxorem, 195. Gesta ejus scelerata, 198. Sagitta ictus occumbit, 207. Stirps ejus funditus deleta, 219.
Aharizah, rex Israel, 207. Eliam prophetam accersit, *ibid.* Obit, 208.
Ahaziah, rex Judæ, 216. Joramum regem Israel intusit, quod utriusque exitio fuit, 219.
Abia Vide Jehonakim.
Amaliah, rex Judæ, 224. A Joasho reg. Israel superatur, *ibid.* A Jeroboamo rege Israel, filio Joashi, occiditur, 227.
Amonn (Amon), rex Judæ, idololatra, 240. A servis suis interficitur, *ibid.*
Archelaus, f. Herodis, tetrarcha, 315. Obit, *ibid.*
Aristobulus sacerdos et Judæorum ethnarcha, 303. Romam victus ducitur, *ibid.*
Arkan (Hircanus) sacerdos, et ethnarcha Judæorum, 303.
Asa, rex Judæ, 188. Obit, 192.
Azariah, rex Judæ. Vide Uziah.
Baasha, rex Israel, 188. Contra Asam regem Judæ bellum movet, 191. Ramam condit, *ibid.* Obit, *ibid.*
David a Samuele in regem inauguratur, 152. Goliathem singulari prælio prostravit, 155. Michol ei in uxorem data, *ibid.* Regnum cepisset, 159. Urbs ejus Usha, que et Sibon, 160. Quo arcam fuderis deduxit, 163. Reges Sobæ et Damasci subigit, 164. Cum Berseba Urizæ adulterium committit, *ibid.* Quam viro cæso, uxorem ducit, 167. Ab Abishalome filio Hierosolymis pellitur, 168. Censum populi condit, 171. Unde pestis, *ibid.* Obit, 172. Sacrum ejus, arx Hierosolymorum, 335.
Eblan (Elou), jud., 152. Obit 153.
Ehud jud., 119. Regem Moabitarum occidit, urbemque capit, 120.
Ela, f. Baashæ, rex Israel, 191. Ab Omri cæsus, 192.
Eli sacerdos, iudex Israel, 143. Obit, 114.
Eliakim, rex Judæ (qui et Joakim), 243. Tributarius fit Pharaoni Nahu, deinde et Bochtanasseri, *ibid.* Obit, 244.
Ephsan (Ihzan), iudex, 152. Cui triginta uxores, totidem filii, filiaque, *ibid.*
Gideon iudex, 124. Madianitarum reges fundit, *ibid.* Urbem Succoth delet, 127. Obit, *ibid.*
Herodes (Magnus), f. Antipatri Alkalonitæ, ab Hircano viarum præfectus constituitur, 303. Augusti Cæsaris amicitiam captat, 301. A quo rex Judæorum renuntiat, 307. In quos tyrannidem exercet, *ibid.* Et libros eorum genealogicos comburit, 308. Infanticidium, nato Christo, præcipit, 313. Obit, *ibid.*
Herodes, f. Herodis Magni natu secundus, tetrarcha, 313. Areta uxore dimissa, Herodiadem Philippi fratris uxorem ducit, 316. Joannem Baptistam decolat, *ibid.* Ab Arabum rege, ob repudium filia, bellum ei inferente superatur, *ibid.* A Tiberio imp. Hispaniam (an Viennam) relegatur, 324.
Herodes Agrippa. Vide Agrianius et Irodus, 524, 528.
Hezechiah rex Jud., 252. Idola tollit, et serpentem æneum comminuit, 255. Pascha solemne celebrat, *ibid.* Theaurum templi Sennacheribi, tributi loco, mittit, 256. Quem mox bello vincit, *ibid.* Anni quindecim vitæ ipsius adjecti, *ibid.* Obit, 259.
Hoshea, interfecto Pekah, rex Israel ultimus, 231. A Salmanassare, Samaria capta, Babylonem captivus abducitur, 232.
Irodus Agrippinus, 524. (Herodes Agrippa.) Vide Herodes.
Jair, f. Ai-Gadi (Gileadita), iudex, 128.

Jehonakim (Jehonakim) qui et Abia, rex Judæ, Bochtanasseri rebelis Babylonem victus abducitur, 214. Ab Avil-Mardoch carcere liberatus mollius tractatur, 235.
Jehu, f. Nimshi, in regem Israel a Jona propheta inauguratur, 216. Reges Israel et Judæ una occidit, 219. Stirpem Ahabis penitus excidit, *ibid.* Obit, 225.
Jephtah, iudex, 128. Ammonitas vincit, 151. Votum temere emissum, filia immolata, solvit, 152. Sirhemitas subjugat, *ibid.* Obit, *ibid.*
Jeroboam, f. Nabat (auctori Reboam), Salomonis servus; cui suspectus in Ægyptum fugit, 180. Et Abia propheta regnum prædixit, 182. Cum Shishako rege Ægypti amicitiam contrahit, *ibid.* Rex decem tribuum Israeli constituitur, 184. Vitu os aureos conficit, 187. Obit, 188.
Jeroboam, f. Joashi, rex Israel, 227. Amaziam, regem Judæ, interficit, *ibid.* Obit, *ibid.*
Joachaz (Jehoaz), rex Judæ, in Ægyptum captivus abducitur, 245.
Joakim Obit, *ibid.* (Jehonakim), rex Judæ Vide Eliakim.
Joas (Tolah), iudex, 128.
Joash, rex Israel, 224. Amasiam regem Judæ prælio vincit, et Hierosolyma capit, *ibid.* Obit, *ibid.*
Joash, f. Achaz, ab Jehoshua amia, ab Athalia tyrannide servatur, 230. Rex Judæ salutatur, *ibid.* a servis suis occiditur, 224.
Joram, rex Israel, 208. Moabitas vincit, 211. In prælio cum Hazaele Syro commisso vulneratur, 216. A Jehu occiditur, 219.
Joram, rex Judæ, 211. Obit, 216.
Josaphat, rex Judæ, 192. Cum Ababe, rege Israel, amicitiam contrahit, 201. Unaque ad prælium tendit, *ibid.* Ab hostibus Ammonitis divinitus liberatur, 208. Obit, 211.
Josias, rex Judæ, 240. Idololatriam tollit, *ibid.* Pascha solemne celebrat, *ibid.* Occisus obit, 245.
Josua, iudex, 108. Gesta ejus, 111 etc. Deuteronomium populo describit, 112. Terram tributim dividit, 116. Reges Chanaanos triginta quinque occidit, *ibid.* Obit, *ibid.*
Jotham, rex Judæ, 228. Obit, 231.
Lusantius (Lysantias), tetrarcha Judæ, 315.
Manasses, rex Judæ, nascitur, 236. Regnare incipit, 239. Idololatria infamis, *ibid.* Captivus deportatur; vitulo æneo cremandus includitur; unde per angelum liberatur, 239.
Matania, rex Jud. Vide Zedekiah.
Menachem, rex Israel, 227. Obit, 228.
Nabat, f. Jeroboam, rex Israel, 188.
Omri, rex Israel, 194.
Othoniel, iudex, 110.
Pakah, rex Israel, 228. Interficitur, 231.
Pekahia, rex Israel, 228. Cæsus obit, *ibid.*
Philippus, f. Herodis Magni, tetrarcha, 315. Maritus Herodiadis, 316.
Phineas sacerdos, idemque iudex Israelis, 119.
Reboam. Vide Jeroboam.
Rehoboam Salomoni patri succedit, 183. Feminarum consilio audiens regni parte excidit, 184. Suasu matris ad idololatriam inclinat, *ibid.* A Shishako rege Ægypti Hierosolymis spoliatis fugatur, 187. Uxores et liberi ejus, *ibid.* Obit, 188.
Salomon, nascitur, 167. Davidi patri in regno succedit, 172. Templum condit, *ibid.* Prælium item, 176. Reditus ejus annui, 176. Et dimensum quotidianum, 179. Vasa etiam aurea, *ibid.* Et iudicium sagax inter feminas de filiis litigantes, *ibid.* Uxores ejus et concubinae, 179, 180. Ad idololatriam deflexus propheta excidit, 180. Equitum ejus numerus, *ibid.* Obit, 185.
Samaan (Shangar), iudex, 120. Obit, *ibid.*
Samson, iudex. Ortus ejus, 135. Et res gestæ, *ibid.*, 136, 139. Obitus, 140.
Samuel propheta, iudex Israelis, 148. Obit, 156.
Saul in regem a Samuele præsignatur, 148. Et inauguratur, 151. Res ab eo gestæ, *ibid.*, 152. Mors, 156.
Shallum, rex Israel, 227.
Tibni, partem regni israelitici occupat, 192.
Tolah. Vide Joas.
Uzziah (qui et Azariah), rex Judæ, 227. Lepra, ministerio sacro invocatus se ingerens, percussus, obit, 228.
Zachariah, rex Israel, 227, quem occidit Shallum, *ibid.*
Zedekiah (qui et Mataniah), rex Judæ a Bochtanassere constituitur, 247. In quem postea rebellis, regno oculisque orbatus, Babylonem captivus ducitur, *ibid.*

§ IV. Imperatores Romani.

Adrianus, cognomen Traiani, 518.
Ælius Adrianus, 531. Hierosolyma reedificat, 532. Obit, 536.

- Alerianus (Valerianus), 392.
 Alexander, f. Mamææ, 385.
 Alexander frater Leonis Philosophi, b 511.
 Anastasius I, secta Jacobita, b 151, 155, 156. Cum Kobade rege Persarum bellum gerit, b 152. Ab abbate Saba ad rectam fidem convertitur, b 159. A Severo hæretico seductus, ad Eutychemum deficit, *ibid.* Cujus impulsu concilii Chalcedonensis decreta abrogat, b 140. Eaque propter ab Elia patr. Hier. et monachis excommunicatur, *ibid.* Uti et a Symmacho P. Rom., b. 144. Mors ejus Elie patr. Hier. revelata, b 147. Obiit scil. ἐπεὶ ὄνυχος, *ibid.*
 Anastasius II, b 379.
 Antoninus (Pius), 356.
 Antonius (Antoninus) Caracalla, 375. Obiit, 379.
 Antoninus (Alagabalus), 379.
 Antonius Severus (Antoninus Verus), M. Aurélius, philosophus, 360.
 Arcadius, f. Theodosii, nascitur, 528. Arsenio instituendus traditur, *ibid.* A quo verberibus afficitur, *ibid.* Inauguratur, 536. Arsenium præceptorem neci destinatur, 539. Obiit, 518.
 Artabatus (Artabases). Eo imperante res turbatæ, b 396. Obiit, b 400.
 Augustus Cæsar, 500. Cleopatras inhiat, 505. Judæos rebelles subjugat, *ibid.* M. Antonium vincit, 504. Per orbem Romanum census agit, 508. Obiit, 515.
 Aurelius (Aurelianus), 399. Obiit, 400.
 Barastius, cognomen Nervæ imp., 348.
 Basilius (Basiliscus), imperium occupat, b 404. A Zenone mox oppressus, *ibid.*
 Basilius Macedo, imperium occupat, b 460. Quam causam cædis Michaelis imp. per ipsum perpetratæ præcendit? b 465. Obiit, b 471.
 Caius Cæsar (Caligula), 324.
 Caracalla (καρρακκαλλεύς) (calvus), 375. Vide Antonius.
 Carius (Carinus) fil. Cari, 400.
 Carus, 400. Christianorum persecutor, *ibid.*
 Christophorus, f. Domitii (Romani), consors imperii a patre et Constantino Porphyrogeneto imp. ascitus, b 512.
 Claudius, 328. Judæos tumultuantes compescit, *ibid.* Obiit, 338. Atavus Constantini Magni fuisse dicitur, 427.
 Claudius, Gallieni successor, 396. Obiit, 399.
 Commodus, 364.
 Constans (Constantius Chlorus), 408, 427. Maxentii et Maximiani in imperio collega, 408. Byzantio imperat, *ibid.* Christianorum fautor. Helenam Rohanam uxorem ducit, quæ Constantinum ei peperit, *ibid.* Cui imperium moribundus tradit, 411.
 Constans (qui auctori etiam Constantius dicitur), Constantini Magni filius natu tertius, 471. Cui in divisione imperii Roma cessit, *ibid.* A Magnentio tyranno interficitur, 472.
 Constans, nepos Heraclii, obiter memoratus, b 524, 535.
 Constans. Vide Constantius.
 Constantinus (postea Magnus), Helena matre nascitur, Rohæ, 408. Institutio ejus, *ibid.* A Maximiani insidiis fuga sibi consulens Byzantium abit, 411. Ubi moribundus pater successorem eum designat, *ibid.* Signum crucis cõlitus et apparet, 425. In quo signo Maxentium, jam Christianus factus, fundit, *ibid.* Uti et Maximianum Galerium, 424. Christianos Romanos revocat, *ibid.* Imperium solus capessit, 427. Genealogia ejus, *ibid.* Cum Licinio affinitatem contrahit, *ibid.* Quem palam rebellem vincit: iterum novas res molientem capite plectit, 431. Baptizatum fuisse Nicomediæ innuitur, 431. Erga ecclesias quam liberalis, *ibid.* Concilium Nicænum convocat, 439, 440. Ubi ipse inter trecentos et octodecim Patres orthodoxos medius consedit, 445. Etque privilegia in rebus ad religionem spectantibus concedit, *ibid.*, 444. A quibus gladio cinctus fidei defensor declaratur, 444. Cuique quadraginta libros canonum et constitutionum obtulerunt, *ibid.* Ejus edicta tria: 1. De idolis et idololatris tollendis. 2. De solis Christianis in notarios asciscendis. 3. De celebratione diei passionis Dominicæ, 451. Ecclesias erigi præcipit, *ibid.* Sepulcri Dominicæ locum, et crucem investiganda mandat, *ibid.* Ensebio Nicomediensi, propter Arianismum a concilio Nicæno maledicto, veram fidem profitemi maledictionem relaxat, 456. Concilium Hierosolymis pro ecclesiarum consecratione indicit, *ibid.* Ne quis Judæus Hierosolyma incoleret vel adiret, edicit, 457. Quibus omnibus, uti et gentilibus, Christianismum non profiteri capitale fore sancit, *ibid.* Judæos porcina edere recusantes morte multat, 471. Constantinopolim condit, *ibid.* Obiit, *ibid.* Cujus filii tres Constantinus, Constantius, et Constans, imperium inter se partiuntur, *ibid.*
 Constantinus, f. nato maximus Constantini Magni, post obitum patris CP. imperat, 471.
 Constantinus, fil. Heraclii, b 524, 555.
 Constantinus (Pogonatus), fil. Constantini, nepos Heraclii, b 535. Ejus, ad litteras Joannis PP. Romani in causa Honorii decessoris sui, responsoriæ, *ibid.* Quem in rescripto suo ab orthodoxa prædicat Theodorus PP. Romanus, b 536. Concilium CP. in indicit, b 547. Obiit, b 559.
 Constantinus, f. Leonis (Isaurici, vulgo Copronymus), b 400. Obiit, b 405.
 Constantius (Michael Rangabe), devicto Nicephoro, f. Stauracii, imperat, b 455. Obiit, b 440.
 Constantinus (Porphyrogenetus), f. Leonis Philosophi, nascitur, b 487. Imperare incipit, b 512. Mater ejus (Zoe) Augusta imperium administrat, *ibid.* Domitii vel Domnii (id est, Romani Lecapeni) filiam uxorem ducit, *ibid.* Ipsumque et filium ejus Christophorum consortem imperii habet, *ibid.* Quorum filio mortuo, et hoc ad monachatum transente, solus imperat, b 524.
 Constantius (auctori Constans), f. Constantini Magni natu secundus, Syriæ et Ægypti post obitum patris imp., 471. Eadem Constantis fratris sui a Magnentio perpetrata ulciscitur, 472. Arianis favet, 475. Cyrilli Hierosolymitani litteris ad saniolem mentem reducitur, 476. Obiit, 480.
 Curius (Al-). Vide Maximianus.
 Decius, 388. Aristanorum persecutor, *ibid.* Obiit, 392.
 Diocletianus, 400. In Christianos sævit, 405. Pibitiam extinguunt, 467.
 Domitianus, f. Vespasiani, Barbaros subjugat, 440. Imperium capessit, 514. In Judæos et Christianos persecutionem exercet, 517. Mox remittit, *ibid.* Obiit, 518.
 Domitius (qui et Domnius) [Romanus Lecapenus], collega imperii cum Constantino Porphyrogeneto genero, b 512. Renuntiat imperio, et fit monachus, b 524.
 Estabracus (Stauracius), f. Nicephori, filii Estabraci, b 416.
 (F)orianus. Vide Kurianus.
 Galba, 339.
 Galerianus (Galerius). Vide Maximianus, 407.
 Galitenus (Gallienus), 395. In Christianos sævit; sed caso a Persis filio deservit, *ibid.*
 Galitius, qui et Alerianus, Gallienus et Valerianus Aug., 392.
 Gallus et Julianus (Gallus et Volusianus) imp., 392. Obiunt, *ibid.*
 Gordianus, 387. Obiit, *ibid.*
 Heraclius (Heracleonas), b 524. Secta Maronita (ubi cum patre confundi videtur), b 535. A consiliariis occiditur, *ibid.*
 Heraclius, CPoli a Persis obsessæ annonam infert, b 225. Phoca imp. occiso, ipse imp. eligitur, b 224. Ad Cæsaram regem Persiæ de obsidione solvenda legatio, b 227, 228. A quo venia impetrata urbe exire tendi, obtentu tributi colligendi, Persiam invadit, b 228, 251. Quos sibi reges in bello Persico auxiliares habuerit, *ibid.* Urbem Saporis expugnat, et in captivos crudenter se gerit, b 252. Cæsaræ per litteras insultat, b 253. Arsenam fil. per stratagemam deluso Cæsara trajicit, b 256. CPolium victor redit, b 259. Hierosolyma invisurus, pro Maronita habitus repellitur, b 259. Erga sectam illam quam liberalis, b 240. Cum Judæis in itinere paciscitur, *ibid.* Hierosolyma adeunti a populo et monachis obviam proceditur, b 245. Erga Judæos fœdiferus, b 244. Saracenis Syriam invadentibus, cedit, b 272. Arabes auxiliares conducit, *ibid.* Verba ejus, capta a Saracenis Damasco, b 280. Statua ejus, limes imperii, a Saraceno violata, b 292. Maronita obiit, b 248. Quo nomine a Theodoro PP. Rom. male audit, b 356.
 Honorius, f. Theodosii, nascitur, 528. Arsenio præceptori instituendus committitur, *ibid.* Imperator Occidentis constituitur, 536.
 Jovianus, imp. orthodoxus, 487. Obiit, *ibid.*
 Julianus (Didius), 372.
 Julianus (Balbinus), collega Pupieni, 387.
 Julianus apostata, 480. (Christianorum persecutor, 485. Expeditione in Persas suscepta, a Mercurio martyre interfectus creditur, 484, 487.
 Julianus (Volusianus), Galli collega, 388.
 Julius (C.) Cæsar, Romæ imperat, 500.
 Justinianus Justino succedit, b 527. Theodosium patr. Alex. exulare jubet, b 525. Samaritanos coerces, b 536. Hierosolymis quantum contulerit, b 165. Ædificia ab eo ibidem constructa, *ibid.* Et CPoli, b 169. Monasteria in Ægypti deserto condit, b 163. Legatos suos binos, quos ecclesiis et monasteriis struendis præfecerat, ob ædificia minus ad mentem suam facta, capite plectit, b 160, 167. Epistola ejus (sive Codex legum), b 168. Concilium CP. n ab eo indictum, b 172. Orthodoxus obiit, b 187.

- Justinianus II (qui et Rhinotmetos), b 359. Concilium CP. in Trullo convocat, *ibid.* Obiisse dicitur, b 376. Sed idem plane est, iterato imperium capessens, qui quasi alius memoratur, b 376.
- Justinus Thrax, imp. orthodoxus, b 148. Ob fidem exalantes revocat, *ibid.* Concilium Chalcædonense edicto firmat, b 151. Obiit, *ibid.*
- Justinus junior, orthodoxus, b 187. Obiit, b 191.
- Kurianos (Florianus), Taciti in imperio collega, 400.
- Leo magnus, b 103. Obiit, b 104.
- Leo parvus Jacobita, b 104, b 156. Obiit, b 105.
- Leo Armenus. *Vide* Theophilus.
- Leo (Leontius), b 367.
- Leo Isaurus, b 384. Eo extincto, res Romanæ turbatae, b 393.
- Leo Chazarus, f. Constantini Copronymi, b 403. Obiit, b 407.
- Leo Sapiens, et Philosophus, b 471. Etiam lector fuerat, unde ei quasi in ordinibus sacris constituto, nuptiae secundae a Nicolao patriarcha CP. prohibita, b 284. Sed a reliquis, in synodo CP. ea de re congregata permissa, b 487. Morti proprius, Anthimo (Euthymio) deposito, Nicolaum patriarcham restituit, b 511.
- Licinius, a Constantino Magno Romæ praefectus, in Christianos sevit, 427. Unde Constantinus ei infensus, 428. Praelio decernit et vincit, 428. Victum Thessaloniam relegat, 431. Ubi res novas molientem obruncat, *ibid.*
- Magentius, qui et Maxentius (Magnentius), tyrannus, Constantem imp. interfecit; ipse a Constantio victus, 472.
- Marcianus, b 92. Concilium Chalced. indicit, *ibid.* Obiit, b 100.
- Marcus Aurelius Cæsar, qui et Antonius Severus dictus perhibetur, 360. Obiit, 364.
- Marunus (M. Aurelius Probus), 400.
- Mauricius, b 191. Cæsar, Persæ profugo auxilium fert, b 204. Cui Mariam filiam desponsat, b 207. A Theodoro per Phocam tyrannum submissis trucidatur, b 208, 211. E illius ejus unus per nutricem servatus, postea monachus sit, *ibid.* Cædes Mauricii initium præbuit bello Persico, et ruinæ imperii Romani causam, b 252. Ad Mauricium genus maternam refert Yazid III chalifa, b 391.
- Maxentius (Maximiani collega), 407. Imp. Occidentis, 408. Christianos persequitur, *ibid.* Mores ejus efferi, 425. Romanis exosus, a Constantino Magno ad pontem Milvium vincitur, *ibid.* Submergitur, 421.
- Maximianus Curtius (Herculeus), Diocletiani collega, 405. Misere perit, 407.
- Maximianus Galerianus (Galerius), imp. Orientis (Maxentii collega), 407. Christianorum persecutor, 408. Moribus infamis, 411. Constantium (magnum futurum) tollere statuit, *ibid.* In morbum fœdum incidens, persecutionem in Christianos remittit, 412. Quorum precibus convalescens ad crudelitatem pristinae rediit, *ibid.* Persiam invadit, 410. A Constantino Magno superatur, 424. Misere perit, 417.
- Michael, (Balbus), f. Theophili (forte Leonis Armenii), b 441. Obiit, 448.
- Michael f. Theophili, b 460. A Basilio Macedone quare cæsus, b 465.
- Nero, 535. Christianos et Judæos persequitur, 536. Vespasiano præcipit ut Judæos internecione tolleret, 539. Cæsus obiit, *ibid.*
- Nerva qui et Basilius Cæsar, 348.
- Nicephorus, f. Estabraci (Stauracii), b 407, 4-6. A Constantino (potius Michaele Curpalate, Rangabe) imperio abdicatur, b 435. Obiit, b 416.
- Numerianus, Cari patris et Cariani fratris collega, 400. Obiit, 539. Deponitur, 340.
- Pertinax, 572. Interfectus, *ibid.*
- Philippus (Arabs), 587. Christianus, 388. A Decio cæsus, *ibid.*
- Philippus (Pbillpicus), secta Maronita, b 376.
- Ptoecus, in Mauricium conspirat, b 208. Quo sublato imperium occupat, b 211. Mauricii liberis trucidat, *ibid.* Ipse ab Heraclio interfectus, b 324.
- Pupienus, qui et Julianus (potius Pupienus et Balbinus in imp.), 587.
- Romæus (Romulus), urbem Romam condit tempore Hezekie regis Judæ, 258. Regnavit viginti et octo annos, 279.
- Rangabe. *Vide* Constantinus.
- Severus, 572. Christianos persequitur, *ibid.*
- Stiracus (Stauracius). *Vide* Estabracus.
- Tacitus et Kurianos (Florianus), inpp., 400.
- Theodosius Magnus. Quis et qualis ante imperium, 496. De eo adhuc privato, et Theophilo postea patriarcha CP. narratio importuna, 496. Corona collisus demissa ad imperium designatur, 597. Divinitus motus Theophilum amicum accessit, 525. Obiit, 536.
- Theodosius Junior, f. Arcadii nascitur, 530. Patri succedit, 518. Cum Yazdegerde Persa incipiti prælio decernit, *ibid.* Et cum Bahrame Jaur similiter, b 87. Eutycheus fautor, b 87. Concilium Ephesinum μ , λ σ τ ρ χ ω ν indicit, b 88. Eutycheianus, sit, b 91. Eudociam uxorem zelotypus Hierosolyma relegat, *ibid.* Obiit, *ibid.*
- Theodosius (Adramytenus), b 384.
- Theophilus, pater Michaelis (poni videtur pro Leone Armeno), b 440. Obiit, b 444.
- Theophilus, f. Michaelis, filii Theophili, b 448. Inconclasta, et quare, *ibid.*, b 451. Obiit, b 460.
- Tiberius, 315. Christum in numerum deorum referri voluit, 321. Obiit, *ibid.*
- Tiberius Thrax, Justino Juniori succedit, b 191.
- Tiberius Apsimarus, b 367.
- Titus, f. Vespasiani, Hierosolyma obsidet, 540. Imper. inauguratur, 344. Obiit, *ibid.*
- Trajanus (qui et Adrianus Cæsar), 548. In Christianos persecutionem exercet, sed post remittit, *ibid.* Judæos Hierosolyma reduces interfecit, 351. In prælio cæsus obiit, *ibid.*
- Valens, 491. Victus et vulneratus in Thracia una cum domo conflagravit, 492.
- Valens, aut Valentinus (Valentinus), 487. Obiit, 491.
- Valentianus (Valentinianus junior) et Gratianus imp., 492. Quibus mortuus de successore eligendo dissenzione orta, imperium per s-a menses vacat, *ibid.*
- Vespasianus a Nerone in mandatis habet Judæos funditus extirpare, 539. Galliam vastat, et Hierosolyma obsidet, *ibid.* Imperator renuntiatur, 340. Obiit, 344.
- Vitellius imper. occisus, 540.
- Zeus imp., b 101. Secta Jacobita, *ibid.*, b 156. Obiit, b 151.

§ V. *Imp. Saracenicæ, sive chalifæ, non Asiaticæ cæso Egypti; alique qui imperium occuparunt.*

- Abbas (Al-) f. Mamunis, jus suum ad chalifatum cedit Motasemi, b 456.
- Abdollah, prænomen chalifarum v. riorum. *Vide* Abu-Becr, et Abul-Abbas, Al-Mamun, et Al-Mansur et Al-Mohtasab.
- Abdollah, f. Alis, patris Manuris chalifæ, imperium occupat in Mesopotamia, b 399.
- Abdollah, f. Al Motazis, chalifa a duobus quibusdam Bagdadi acclamatur, b 500. Ubi captus victusque, *ibid.*
- Abdollah, f. Zobairis chalifatam occupat Meccæ, b 563. Ubi in templo obsessus occiditur, postea crucifigitur, et pro martyre habetur, b 367.
- Abdol Malec, f. Mervanis, chalifa, b 167, 561. Factorum antea a decessoribus initorum cum Christianis servantissimus, *ibid.* Templum Mohammedanum Hierosolymis amplavit. Damasci aliud condit, *ibid.* Obiit, 371, 372.
- Abrahim. *Vide* Al-Moayad.
- Abrahim, f. Mohdis (qui et Abu Isaac, f. Shakh) sub Mamone imperium occupat, b 419.
- Arabim, f. Walidis I, chalifa reuantiatus; mox deponitur, b 392.
- Abu-Abdollah. *Vide* Al-Motaz.
- Abul Abbas. *Vide* Motaded.
- Abul Abbas Al-Saffah (qui et Abdollah) chalifa, b 395. Hashemiam urbem condit, b 396. Mansurem fratrem ex testamento heredem et successorem scribit, *ibid.* Obiit, *ibid.*
- Abul Abbas. *Vide* Al-Motaded. Et *Vide* Al-Badi.
- Abu Becr (cui nomen Abdoilah) Mohammedi pseudo-prophetæ mortuo, ex electione proxime succedit, b 251. Cognomento Justus, b 365. Arabes ad islamismum Lello cogit, b 236. Meopotamiam subjugat, *ibid.* Eracum vectiga em facit, b 259. Syriam invadit. Leges militares exercitui præscribit, *ibid.* In Palæstinam copias mittit, b 264. Obiit, *ibid.*
- Abul Mohammed. *Vide* Al-Moctafi.
- Abu Jaafar. *Vide* Al-Mansur.
- Abu-fac. *Vide* Abraham, f. Mohdis, et *vide* Al-Motisem.
- Abu Said. *Vide* Solyman.
- Aglabis filius ab Al-Mohtasabe rebelle occidente pulsus, b 500.
- Ahmed, f. Tolunis, (chalifa Egypti) Damascum, Antiochiam, et Egyptum occupat, b 471. Ubi templum, no soconium, et aqueductum construit b 472. Egrotans supplicatione Christianorum, Mo-lemiorum et Judæorum pro ipso fieri præcipit, b 475. Obiit, *ibid.*
- Ahmed. *Vide* Al-Mostain, et *vide* Al-Motaded.
- Al-Ahlan. *Vide* Al-Muphrwed, et Al-Motawacel.
- Al f. Abu Talibis, e comitibus Mohammedis pseudo-

propheta, b 325. Chalifa inauguratur, b 345. Interficiuntur. *ibid.* Apud Omaidas, Aba Torab, (id est, pater pulveris) occiditur, b 379. Cui et in suggestis maledicere solebant, *ibid.* Quem morem sustulit Umar II, *ibid.* Posteri eus imperium occupare satagunt. b 419, 438.

Ali, f. Mohammedis, filii Ahmedis, contra Motasemem rebellis, Basora imperium occupat, b 468. Post annos quatuordecim superatus occiditur, b 471.

Ali. *Vide* Al-Mohtaseb, et Obaidallah.

Amin (Al-) Mohammed, chalifa, b 415. Eum inter et fratrem Al-Mamunem de imperio contentio, *ibid.* Interficiuntur, b 516.

Billah (in Deo), cognomen plurimum chalifarum. *Vide* Al-Kaber et Moysad, et Moctader, et Mohammaseb, et Montaser, et Mostain, et Motaded, et Motammed, et Motasem, et Wathek.

Chamarawaih, f. Ahmedis, chalifa Egypti, patri succedit, b 475. Cum Abul Abbase ancipiti Marte configit, *ibid.* Abul Sajum in Syria praelio fundit, b 476. Eracum victor ingreditur, *ibid.* Imperii pomoria late profert, *ibid.* 479. Filium Motadedi chalifa Bagdadensis nuptiam locat, b 480. Unde pax, *ibid.* Arcem extra Damascum coedit; ubi a famulis suis interfectus est, *ibid.* Qui omnes ideo capite plexi, *ibid.*

Di-Riyasain. *Vide* Al-Phadi.

Hadi (Al-) *Vide* Musa.

Harun, f. Chamarawaih, Jais I fratri interfecto, in chalifa Egypti succedit, b 480. Consentiente etiam Motadedo chalifa Bagdadensi, b 485. Ismaelem Karmatisum rebellem, in Syria opprimat dubia victoria, b 491. In quem Al-Moctadi chalifa per Mohammedem f. Solymanis bellum movens Syriam eripit, b 492. Mox Egyptum invadit; et Harunus copias fundit, b 495. Harun a patre Sibbane interficiuntur, *ibid.*

Harun. *Vide* Al-Rashid, et *Vide* Al-Wathek.

Hosham f. Abdul Malecis chalifa, b 384. Ecclesias Alexandrias, quas Jacobitus occupaverat, Melchitis restituit, b 397. Obit, b 385.

Jaad (Al-). *Vide* Herman II.

Jaafar. *Vide* Al-Moctader, et Al-Mophawel, et Al-Motaded, et Al-Motawzerec.

Jaafar, f. Mohammedis chalifa, a patre successor imperii designatus, rejectur, b 479.

Jalah, f. Chamarawaih, in chalifa Egypti patri succedit, sed mox a decibus suis tollitur, b 480.

Jannabi (Al-). *Vide* Solyman.

Kafer Billah Mohammed, f. Al-Motadedis, abdicante patre motu fratre Moctadere, ad biduum chalifa fit, b 519. Cui postea succedit, b 527.

Mama (Al-dolah Al), f. Harunis Al-Rashidis, eadem nocte occiditur, quo pater chalifa renuntiatus est, b 404. Al-Amine fratre devoto chalifa ipse salutat, b 413. Imperium capessit, b 416. Sub cujus initio res turbatur, b 419. Erga Christianos non invenitur eubularis suis ecclesiam condendi licentiam fuit, b 431. Beccam item, Christianorum, Bursa praefectum ordinat, b 432. Egyptum invadit, ubi tur im et columnam Nili mensuram exstruit, b 431. Obit, b 435.

Al-Mansur (Abu Jaafar Al) Abdollah, ex testamento fratris Abul-Abbasi Al-Safer, chalifa inauguratur, b 396. Urbem Bagdadem coedit, b 399. Meccam in peregrinatione obit, b 400.

Mervan I, fil. Haccemis, b 567. Peregrinationes Meccam fieri interdicunt. *ibid.* Obit, b 561.

Mervan II, f. Mohammedis filii Haccemis, chalifa, b 592. Syria pulsum Egyptum fugit, *ibid.* Ubi occiditur, b 593. Cognomen Al-Jaad unde ei inditur, *ibid.*

Moswiah I (qui et Saebir), f. Abu Solyman, chalifa, b 360. Moswiah II, f. Yazidas I, per quadraginta dies chalifa, b 383.

Mosyad (Abraham Al) Billah, f. Motawzerec, a patre ad partem imperii cum fratribus designatus, b 447. Ab Al-Montasere fratre exiit, b 456. Ab Al-Motaze fratre restitutus, b 460. Mox ab eodem etiam deponitur, *ibid.*

Motader (Al-) Billah Jaafar, chalifa, 500. *Cognomen* ejus in Egypto per Obaidallah Alieensem fuisse, b 507, 508. Christianis, de Moslemorum in ecclesiis vi facia querrantibus, opem fert, b 515. Officiarios suos sabinde mutat, postea, deponit, postquam in visis ejus. Ducibus suis in ipsam conspiciantibus, imperio cedit, b 519. Post hi. unus a judicibus restituitur, *ibid.* A suis demum interficiuntur, b 522.

Motadi (Al-) Billah, qui et Abul-Mohammed, chalifa, b 467. Ex occasione turbare inibi civilium Syriae, Egyptumque susceperat, b 462, 495, 499. Obit, b 491.

Mohammed (pseudopropheta) imperii Saracenicum auctor, b 327. Mosyra ejus, sine ad Keddiam fuga, ubi decem annos exul egit, *ibid.* Obit, b 331.

Mohammed, f. Abu A-Chair, e decibus Harunis filii

Chamarawaih Egypti chalifa, post Egyptum a Mohammode filio Solymanis, sub Al-Moctafe recuperatum, in Syria rebellat, b 496. Egyptum occupat, *ibid.* Ubi a Thateere victus Eracum abducitur, b 499.

Mohammed, cognomen aliis etiam Chalifa commune. *Vide* Al-Amin, et Al-Mohtadi, et Al-Motasom, et Al-Radi, et Al-Montaser.

(Al-) Mohai, f. Mohammedis, chalifa, b 403. Obit, *ibid.*

(Al-) Mohtadi qui et Mohammed, f. Harunis, chalifa, b 407. Occisus, *ibid.*

Mohtaseb (Ali Abdollah Al) Billah, chalifa Moctaderi rebellis, Occidentem occupat, b 500.

Montaser (Al-) Eitlah Mohammed, chalifa, b 456. Obit, *ibid.*

Mophawed (Jaafar Al-) Al-Ahah, f. Mohammedis, vivente patre successor destinatur, b 465.

Mosain (Al) Billah, qui et Ahmed, f. Motasemis; a Turcis chalifa electus, b 456, 459. Imperio se abdicat, b 457. Interficiuntur, b 460.

Motaded (Al-) Billah, qui et Abul-Abbas, f. Mowaffecis, filii Motawzerec, chalifa; cum Chamarawaih, Egypti chalifa, praelium committit, b 475. Ubi lacerta Martis ales, Augur fugitque, *ibid.* Post obitum patris, res imperii sub Mohammedo patre chalifa, administrat, b 479. Cui defuncto (Jaafare filio Mohammedis abdicato) succedit, b 479. Cum Chamarawaih, filia ejus in uxorem ducta, pacem init, b 480, b 487.

Motammed (Al-) Billah, qui et Ahmed, f. Motawzerec, chalifa b 467. Cujus imperium bellis continuus implicitum; ipso interim genio indulgento, b 448. Contra quem Ali f. Mohammedus rebellat, *ibid.* Obit, b 479.

Motasem (Al-) (qui et Abu Isaac Mohammed), fil. Harunis Al-Rashidis, chalifa, b 456. Imperii Romani Saes invadit, b 450. Obit, b 440.

Motawzerec (Jaafar Al-) (qui et Al-Ahah, b 479) chalifa factus, b 417. Creationem Al-Corani asserentibus infensus, *ibid.* Juramentum fidelitatis filijs suis tribus, ipsi in imperio successoria, a subditis praeitari exigit, *ibid.* Columnas Nili mensuras restitit, *ibid.* Jaasarum urbem coedit, b 448. Ubi postea interfectus obit, b 456.

Motaz (Abu Abdollah Al) Billah, f. Motawzerec, a patre in imperii partem successor designatur, b 447. Sed a fratre Al-Montasere exiit, b 468. Chalifa Montaser, b 459. Ubi perperam vocari videtur (Ebnol) filius Al-Motazi), unde inter Al-Motaherem ipsumque bellum biennae, *ibid.* Nilo se abdicante imperium integro obtinet, b 460. Mosyad fratri suo imperii primo restituit; mox aufert, *ibid.* Obit, b 464.

Musa (id est, Moesa) Al-Hadi, fil. Mohtadi, chalifa, b 401. Obit, *ibid.*

Nakes (Al). *Vide* Yazid II.

Obaidallah (Al-) (qui se Altonsem praef. rebat) ab Al-Motasebe rebelle ad Occidentis imperium promotus, Motasemem ipsum interfecti, b 505.

Omar I, f. Chetabis, e Mohammedis pseudoprophetae comitibus. Abu Becrem ad imperium promovet, b 251. (quem Abu-Becr testamentum successorem dixit, b 261. Unde ipse chalifa, b 267. Hierosolyma deditione capta, b 264. Ubi erga Christianos captos moderate se gerit, b 264, 267. Suis ibidem templum exstruit, b 298. Et Oratorium, b 291. Titulum, *Imperatoris fidelicium*, sibi delictum primo recusat, b 295. Qui laetra ad successorem transiit, b 296. Victoria in Alexandria captam moderate utitur, b 319. Peregrinationibus dedicatissimus, b 323. Interfectus obit, b 328.

Omar II, fil. Abdol Azizis (cujus avus materius, Omar I), chalifa, b 379. Executionem in Alim H-um Abu Calib denuntiari solent sustulit. *ibid.* Cum Christianis Damasci de ecclesiarum immunitatibus transiit, b 295. Obit, *ibid.*

(Musa, f. Afsanit, socius Mohammedis, in Abu Becris electionem concauti, b 251. Unus e duobus Omaris I, b 296, 299. Successor ejus eligitur, b 325. Al-Corannum recenset, b 310. A Mohammedo f. Abu Becris interficiuntur, *ibid.*

Phadi (Al-), dictus Dil Riyasain, quod duos principatus haberet, b 419, 420, 566.

Radi (Al-), qui et Abul-Abbas Mohammed, f. Moctadere, chalifa, b 328.

Rashid (Harun Al-), f. Mohtadi chalifa, b 404. Chalifa ipse, b. 407. Novis peregrinationes ut, *ibid.* Ubi, b 412. Saebir. *Vide* Abul (Al-) Abbas.

Sibban, f. Mohammedis, filii Tekanis, Harunem nepotem suum, Egypti chalifam interfecti, b 403. In pace ad duos aliquot rerum potentes, mox Mohammedi, f. Solymanis, duci copiarum Al-Moctadi chalifa Bagdadensis, se dedit, b 496.

Solyman, f. Abdol-Mohtadi, chalifa, b 376. Columnas

Nili mensuram exstruendam curat, *ibid.* Omari sobrino imperium ex testamento legat, b 376. Obit, *ibid.*

Solyman, f. Al-Hasenis (qui et Abu Saïd Al Jannabi), contra Moctaderem chalifam rebellat, b 320. Urbes Basorum et Cusam captas devastat, *ibid.* Meccam diripit, *ibid.* Peregrinatioeas eo tollit, *ibid.* Templum ibidem spoliat, b 323. Lapidem nigrum (Brachian), inde secum abvehit, *ibid.*

Walid I, f. Abdol Maleeicis, chalifa, b 372. Tempia Mohammedana Hierosolymis et Damasci, cum dispendio ecclesiarum Christianorum, ampliat, b 372, 375. Obit, b 376.

Walid II (fil. Yazidis secundi), qui et Al-Nakes, chalifa, b 388, 391. A suis interfectus; unde turbæ in Syria abortivæ, *ibid.*

Wathek (Al-) qui et Harun, fil. Motasemis, chalifa, 443. Al-Coranum creatum esse asserbat, aliosque Moslemos ut ideam proflerentur per vim adegit, *ibid.* Obit, b 444.

Yazid I, f. Moawia I, chalifa, b 300. Cujus tempore Abdolah, f. Zobairis, chalifatum Meccæ invasit, b 363. Obit, *ibid.*

Yazid II, f. Abdol Maleeicis, b 385, primus psaltria sibi in concubinum sumpsit, *ibid.* Obit, *ibid.*

Yazid III, f. Walidis II, matre Persa, avia Romana, Maria filia Mauricii imperatoris, oriundus, b 391. Obit, *ibid.*

§ VI. Reges alii, quorum sparsim auid auctorem mentio occurrit.

Agag, rex Amalek, a Samuele propheta decollatus, 152. Abimelech, rex Gerar, cum aliis Melchisedekum invisit, 67.

Aeshanwar (vel Chasnawar) rex Hiyatela, 'Phiruzem regem Persiæ bello captum inito federe dimittit, b 116. Bursus invadentem ad fidem servandam frustra hortatur, b 119. Quocum prælio commissurus chartam fœderis hastæ præfixam gerit, b 134. Victoria potius moderate utitur, *ibid.*

Alexander Magnus, rex Macedoniæ. Vide supra § 2. Antiochus, Syriæ rex, Judæos persequitur, 299. Antiochiam condit, *ibid.*

Ariush (Arioch), r. Destar (Ellasar), 67.

Asarhaddon, rex Musal, 236.

Baal Samin, rex Al-Iraki. Talbin reginam uxorem regis Musal deperit, 72.

Baaz, rex Galath. Melchisedekum regem supremum agnoscit, 97. Uti et Baetar, rex Rabbæ, 68. Qui pater Kotursæ, socer Abrahami, 76.

Banbu, rex Damasci, 68.

Barsha (Birsha), rex Gomorrhæ, Melchisedekum itidem agnoscunt, 67.

Benhadad. Vide Hadad.

Bera. Vide Tazæ.

Chakan, (quod Turcarum seu Tartarorum regibus nomen est commune) Persiam invadit, b 83. Ubi a Bahrame Jaur rege interficitur, b 84. Diadema e us quam pretiosum, *ibid.* A Chakane altero Kobad, f. Phiruzis regis Persarum adversus fratrem B Labem auxilia petit, b 127. Chakan alius regem Hiyatela in prælio cedit, b 188. Cæsæ regi Persarum filiam nuptum locat, *ibid.*

Chakan alius contra Hormozem regem Persiæ expeditionem suscipit, b 200. In qua perit, *ibid.*

Chasnawar. Vide Aeshanwar.

Chedorlaomer. Vide Jardaomer.

Cushan Rishathain, rex Aram, Tyri, et Sidonis, Israelitis servitute premit, 119. Ab Othouiele interfectus, *ibid.*

Cyrus priscus, rex Orientis, Abrahamo οὐγγρονος, quas urbes condiderit, 72.

Dil Riyasatain. Vide Al-Phadi.

Eglon, rex Moab, Israelitis servitute premit, 119. Ab Ehud occiditur 120.

Gahir (Jabin), rex Hasuris, a Josua cæsus, 115.

Hadad (Ben Hadad), rex Damasci, 191. Bellum Ahabi rex Israel indicit, intertque, 103. Terrore panico consternatus fugit, *ibid.* Victus facile veniam impetrat, 204. Samaritam per triennium obsessam, re infecta, deserit, vinciturque, 212.

Hadad-Ezer, rex Sobæ, 164.

Hazael R. Syriæ Damascenæ, 216. Judæam invadit, 123.

A quo pacem redimit Joash, rex Judæ, vasis sacris, *ibid.* Obit, 224.

Hiram, rex Tyri, 163. Primus purpuram gestavit, 172. Hiyatelenium rex, a Chakine cæsus, b 188.

Hormoz. Vide Madar.

Jabin, rex Canaan, 120. A Deborâ et Baruke victus, 123.

Jardaomer (Chedorlaomer), rex Ilan (Elam), 68.

Machal, rex Al-Timanis, Melchisedekum honorifice invisit, 68.

Madar Hormoz, dominus Tabarestanis, b 401.

Mahesh, (Nabash), rex Ammonitarum, Saulem, regem Israel, bello agressus, vincitur, 151.

Markal, rex Zoar, Melchisedekum agnoscit superiorem, 67, 68.

Mesha, rex Moab, filium suum immolat, 211.

Nisedek Adonal-Sedek rex Jerusalem a Josuah victus, et suspensus, 12.

Neman, f. Mondarts, rex Arabum, Bahrami Jaur ad regnum Persicum recuperandum auxilium fert, b 83.

Og, rex Basan, a Mose cæsus, 107.

Oreb, rex Madianitarum, 123. A Gideone cæsus, 124.

Philippus, rex Macedoniæ, pater Alexandri Magni, 267.

Pul, rex Musal, Judæam invadit, a quo Menachem regem Israelis pacem redimit, 223.

Rezin, rex Damasci, Hierosolyma obsedit. Lam urbem Syriæ cepit; ubi ejectis Judæis, Romanos (Edomæos) ad incolendum induxit, 231. Interficitur, *ibid.*

Rishathain. Vide Cushan.

Saif, princeps Yamanensium, Ansherwanis regis Persarum auxilium, in Æthiopes movet, b 158. Yamanem urbem capit, *ibid.*

Salmanal, rex Madianitarum, a Gideone cæsus, 124.

Saiman-Assur, rex Musal et Mesopotamie, auxilio veniens Achazio regi Judæ Damascam capit, 231. Post etiam Samaritam, unde Hosheam, regem Israelis, et decem tribus captivas abduxit, 232.

Samsan, rex Amorrhæorum, Melchisedekum agnoscit regem supremum, 68, uti et Sebath, rex Edom, 68.

Senacherib, rex Musal, Judæam invadit, 235. Unde repulsus, a filiis obruturcat, 236.

Sihon, rex Heshbon, a Mose cæsus, 107.

Suras, rex Damasci, a Davide in servitutem redigitur, 164.

Targali (Tadal), rex Zaglai, Melchisedekum agnoscit, 67.

Thalman (Kibbaal), rex Sidonis, pater Jezabele reginæ, 193.

Thalmanal (Thalmat), rex Geshur, Abishalomem profugum recipit, 168.

Thamur, rex Musal, cujus uxorem Talbin deperibat, Baal Samia rex, 72.

Tiglat Pileser, rex Musal, terram Israelis depopulatur, 231.

Tazæ (Bera), rex Sodom, inter alios regulos Melchisedekum agnoscit supremum, 67.

Zabal, rex Madianitarum, a Gideone cæsus, 124.

Zelb, rex Madian, 123. Eadem Gideonis dextra cadit, 191.

Zarah, rex Cushæorum, Judæam invadens, ab Asa rege victus, fugatur, 191.

CLASSIS III. Femine principes, aut alias illustres.

Abra, Cleopatras ancilla, aspide extincta, 504.

Amenah, mater Merwanis I chalifæ, b 365.

Amno Hashemi (forte, Fatima, f. Heshamis), mater Heshamis chalifæ, b 384.

Areta, filia regis Arabum, uxor Hefodis tetrarchæ; repudium a viro passa, 316. Unde bellum, *ibid.*

Arina, mater Merwanis II, chalifæ, b 392.

Arisisah, uxor Japhetis patriarchæ, 33.

Arzmandocht, e regia Persarum familia, Jordanem regni occupatorem tollit, b 233. Regina ipsa Persiæ facie veneno tollitur, *ibid.*

Asinath, uxor Josephi patriarchæ, filia sacerdotis urbis Eusebemes, 87.

Asma, filia Abu-Becris 'usî, mater Abdollæ chalifæ, b 363.

Ateah, mater Yazidis II chalifæ, b 383.

Athaliah, soror Ahabis regis Israel, uxor Joramis regis Judæ, 204, 216. Regnum occupat, 219. In liberos proprios sævit, quo regnum in familiam suam paternam transferret, 220. Cæsa obit, *ibid.*

Atu, soror uxoris Shishakis regis Ægypti; eademque uxor Jeroboami regis Israel, 185.

- Augusta (Zoe) mater Constantini Porphyrogeneti imperium, filio, impubere, administrat, b 512.
- Azrun, filia Adami primogenita, 15. Uxor Kainis, 16.
- Bactajannah, mater Moctasis Chal., b 487.
- Barsheba, uxor, primo Uriæ, dein Davidis, 164.
- Bilha, ancilla Rachelis, uxoris Jacobi patriarchæ, 83.
- Borane. *Vide* Murla.
- Chayebah (vel Chabib), uxor Sini sacerdotis, Nisibin et Roham urbes condidit. Idolum Sin in Harrane, templo ei dicato, statuit, 72.
- Chathima, mater Omaris I chalifæ, b 267.
- Chizarana (Al-) (alias Al-Hinzarana), mater Musæ, et Haranis chalifarum, b 404, 407.
- Cleopatra, Ægypti regina, 500. Ratio nominis, ἀπό τοῦ κλεινὸν τὴν πέτραν, *ibid.* Edificia ejus, *ibid.* Saturno templum Alexandriæ struxit, *ibid.* Quod in ecclesiam S. Michaelis postea conversum, conflagravit, 435 b 505.
- Ægyptum muris, ab ipsa, Vetulæ dietis, munivit, 500, 503. Ab Augusto Cæsare metuens, mortem sibi, admota aspidè, consciscit, 304. Experimento prius in ancillis factò, 304, 305. Obiit anno Augusti duodecimo, 307.
- Constantinia (Constantia), soror Constantini Magni, Licinio in uxorem data, 427.
- Dalhah, uxor Samsonis, virum Philistæis prodit, 159.
- Darar, mater Motadedis chalifæ, b 479.
- Deborah, uxor Al-Kindun (Lapidoth), prophetissa, Israelis iudicat, 120. Obiit, 125.
- Eva, Creatur, 15. A diabolo decepta, virum decipit, *ibid.*
- Eudocia Augusta, uxor Theodosii Junioris, ob pomum (Paulino) patricio datum, adolterii suspecta, a viro zelotypo ablegatur, b 91. Dioscori hæresi assilata, ab Euthymio ad fidem orthodoxam revocatur, 99.
- Eudoxia, Augusta, Arcadii imp. conjux (Jesabelis instar), Theognostis vineam occupat. Unde a Joanne Chrysostomo Ecclesiam exclusa, et infesta redditur, 343.
- Hababah, puella cantatrix, apud Yazidem II chalifam prapoteus, b 583.
- Habshah, concubina Motawacellis, mater Montaseris chalifarum, b 456.
- Hagar, ancilla Saræ mater Ishmaelis, 71.
- Hacal, filia Namusæ, filii Enoch, uxor Noachi patriarchæ, 35.
- Hannah, mater Samuelis prophetæ, 145.
- Helena, mater Constantini Magni, 408, b 412. Patria Robensis, a Barsica episcopo ad fidem conversa, 408. Professionem Hierosolymitanam ad crucem Dominicam investigandam ex voto suscipit, 451. Quam, indicio Judæ Judæi, invenit, 452. Ecclesiam Hierosolymis alias ipsa condit, alias a Macario episcopo condendas curat, 452, b 287. Obiit octogenaria, 471.
- Hevana (Peninnah), uxor Helkanæ patris Samuelis, 145.
- Henda, mater Moawia I chalifæ, b 544.
- Herodias, uxor Philippi tetrarchæ, ab Herode, viro marito, per vim abducta, 516. Joanni Baptistæ necis causa, *ibid.*
- Izbel (Jesebel), uxor Ahabi regis Israel, 193. Nabothum tollit, 196. Misere perit, 220.
- Jael, uxor Heberis, Kenæi, Siseram interimit, 225.
- Jehoshiba, amita Joashi regis Judæ, quem Athalia tyrannidi ereptum servat, 220.
- Jochabad, mater Mosis, 96.
- Karatis, mater Wathekis chalifæ, b 445.
- Kayai (Kuyan, vel Finan), mater Motammedis chalifæ, b 467.
- Korb, mater Mohtadis chalifæ, b 467.
- Leah, uxor Jacobi patriarchæ, 80. Filii ejus, 85.
- Laphura, Adami filia. *Vide* Owain.
- Macha, uxor Rehoboami, regis Israel, 187.
- Macharek, mater Al-Mostainis chalifæ, b 459.
- Matehat, soror Zorobabelis, Judæi, uxor Cyri II regis Persarum, 260. A viro suo Judæis in patriam reditum impetrat, *ibid.*
- Mama (Mama), mater Alexandri imper., erga Christianos optime affecta, 583.
- Marajel, mater Al-Mamunis chalifæ, b 416.
- Maredah, mater Motasemis chalifæ, b 456.
- Maria (R.) virgo post partum, b 72. Annuntiatio ei facta anno Augusti quadragesimo secundo, 503. Sepulta Hierosolymis in Gethsemane, 556.
- Maria, filia Mauricii imper., Cæsæ regi Persarum nubit, b 207, 211. Zachariam patriarch. Hieros. et lignum crucis captos, a marito dono obtinet, b 215.
- Martina, Heraclii imper. conjux, orthodoxa; patriarcham CP. unum expellit, alterum sufficit, b 271.
- Matra, Cleopatras ancilla, prætentato aspidis veneno, a domina interfecta, 304.
- Michol, uxor Davidis, 155.
- Miriam, soror Mosis, nascitur, 98. Obiit, 108.
- Murlah, (Borane), Persarum regina, b 255.
- Naemah (Maachah), mater Asæ regis Judæ, 188.
- Nahalat (Mehalath), uxor Esavi, 80.
- Nahlat, uxor Hami, filii Noachi, 35.
- Nanak (Naamah), mater Rehoboami regis Israel idololatrica, 184.
- Olympias, mater Alexandri Magni, (Antipatrum) Macedoniæ præfectum apud filium deserit, 280. Mortem Alexandri filii quam dolenter tulerit, 287. Quæ verba in funere ejus habuerit, 295.
- Ommaiah, mater Othmanis chalifæ, b 525.
- Ommo Asemi, mater Omaris II chalifæ, b 579.
- Ommol Hajaji, mater Walidis II, chalifæ, b 588.
- Ommo Jaalar, mater Al-Aminis chalifæ, b 415.
- Ommo Musa, mater Al Mohdis chalifæ, b 403.
- Owain (quæ Græcis, Laphura), Adami filia natu secunda, 15. Kaini a patre in uxorem destinata, *ibid.* Setho nubit, 19.
- Phatema, filia Mohammedis pseudoprophætæ, b 251.
- Phatema, filia Asadis, mater Alis chalifæ, b 345.
- Rachel, uxor Jacobi, 80. Filii ejus, 81.
- Radiah, mater Abu-Abbasis chalifæ, b 395.
- Rebecca, uxor Isaac, grvida Melchisedekum consumit, 78.
- Risplah, concubina Saulis regis, 169.
- Rushtæ (allsi Statora), filia Darii, uxor Alexandri Magni, 276. Verba ejus ad philosophos de morte Alexandri, 292, 295.
- Salamah, mater Al-Mansuris chalifæ, b 596.
- Salit, uxor Semis patriarchæ, 55.
- Salma, mater Abu-Becri chalifæ, b 51.
- Sarah, Abrahami soror et conjux, 67. Ex errore obit, 75, 76.
- Sebia (Zibeah), mater Joashi regis Judæ, 225.
- Shaah, mater Moctaderis chalifæ, b 500.
- Shacub (alias Shaferendah), filia Phruzis Cæsæ regis Persarum; mater Yazidis III chalifæ, b 591.
- Shajaa, mater Motawacellis chalifæ, b 447.
- Siphura (Zipporah), uxor Mosis, 99.
- Sisera (Zerua), mater Jeroboami regis Israel, 180.
- Siyun, filia Pharaonis, Mosem adoptat, 99.
- Talbin, uxor Thamuræ regis Musal, idoleum Harrani incendit, 72.
- Tamar, filia Davidis, a fratre Abshalome vitata, 168.
- Theodora, conjux Justiniani imp.,ATRIX Theodosii patriarch. Alex. Jacobitæ, b 132.
- Tohwait, uxor secunda Tarachi patriarchæ, mater Saræ, 67.
- Watadah, mater Walidis I chalifæ, b 372.
- Yuna, uxor prima Tarachi, mater Abrahami, 67.
- Zilpha, ancilla Lexæ, 83.

CLASSIS IV. Viri genere, vel rebus gestis illustres.

§ I. Non Saraceni.

- Abia, f. Samuelis prophetæ, 148.
- Abimelech, pater Abiatharis sacerdotis, 173.
- Abinadab, pater Gazai, 147.
- Abinadam, f. Saulis regis, 156.
- Abner, f. Ner, 159. Ad Davidem defecit, 160. A Joabo interficitur, *ibid.*
- Abshalom, f. Davidis, in patrem rebellis, male perit, 168.
- Achlic, (Ahilud), pater Josaphatis consularii Davidis, 163.
- Adarhacht, pater Chesnephis et Adarhist, proditorum et interfectorum Darii, 275.
- Adarhist. *Vide* Chesneph.
- Adoniram (Adoram), Rehoboami regis quæstor, 184.
- Agricola (Agricolaus), præfectus Sebastes in Armenia. Acta ejus in martyres Cappadoceas imperante Licinio, 428.
- Abias, pater Esashæ, 188.
- Ahuous, vel Ahu. Custos arcæ fuderis, 147, 163.
- Annon, f. Davidis, ob Tamar sororem stupratam, ab Abshalome fratre casus, 168.
- Amyal (Amiud), fil. Talmanai regis Geshur, 168.

- Anbiel (Abiel), avus Saulis regis, 148.
 Antipater, Ephesi præfectus sub Theodosio Magnò, 832.
 Antipater Ascalonita, Herodis Magni pater, 505. Genus ejus, *ibid.*
 Antonius (M.) Cleopatrar reginar in Ægypto vicarius, 505.
 Anzar Malach (Adramelech), f. Sennacheribis parricida, 256.
 Azinar, iudex Persar., b 84.
 Aristobulus, pater Herodis Agrippæ, 324.
 Arisus, proavus Constantini Magni, 427.
 Artetinus (forte Al-Cecinas, sive Cecina), dux Romanus tempore Vitellii imp., 540.
 Ashael (Hazeel), frater Joab, 159.
 Ashganidæ, familia Persarum rega, penes quam summa rerum stetit etiam post excessum Alexandri Magni, 295.
 Baana, et Rechab, Ishobethi interfecti poenas luunt, 160.
 Babec, pater Azdashiri I, regis Persarum, 567, 572, 595.
 Babudacht, f. Kobadis regis Persarum, b 123, 151.
 Bahram, f. Siachis, gener Suniris Persæ, b 204.
 Balas (Stylas), dux CP. a Leone imp. Alexandriam mittitur, b 103.
 Barachias, pater Zachariæ prophætæ, 232.
 Barjuzius (Barchochebas), Judæorum rebellium dux, 532.
 Patrik (Patricius), auctoris pater, b 472, 527.
 Bazar *Mahr, nobilis Persa, f. Soacheris, b 176. A Kobade rege interemptus, b 179.
 Bileam et Shallum in Zachariam regem Israel conspirant, 227.
 Bimalde (vel Bimat). Quadraginti viri, et eorum poster, qui, Græcis aliis post occupatam Saracenis patriam fugientibus, Ægypti interiora coluerunt, b 423. Contra Mamunem rebellantes, profligantur, *ibid.* b 451.
 Bocam, Christianus Ægyptii, ecclesiam Resurrectionis Hierosolymis suis sumptibus reparandam curat, b 423. Ab Al Mamune chalifa Buræ præficitur, b 452. Ubi etiam ecclesiam condit, *ibid.* Filium habuit Michaellem Alexandriæ patriarcham, b 455.
 Cananah, pater Sedekim pseudoprophætæ, 195.
 Cesra (Chosroes), f. Kobadis regis Persarum, occiditur, b 255.
 Chesneph et Adarshist (forte Bessus et Nabarzanes), Darii regis percussores, 275. Ab Alexandro Magno quomodo exaltati (in crucem), 279.
 Chorad Aluzdi, Persa, præfectus Al-Madsyen, b 296.
 Chorawizabah, dux Cesrar regis Persarum, Hierosolyma vastat, b 219.
 Cleopas, Josephi sponsi Deiparæ frater, 344.
 Constans, præfectus Occidentis, Maronita, Martinum PP. Rom. exulare jubet, b 344. Maximum monachum misere habet, b 347.
 Constantinus, frater Heraclii imper., præfectus CP., b 251.
 Cyrenus (Quirinus), Judæ præfectus censum agit, 508.
 Damianus Græcus, navarcha copiarum Moetasidis chalfæ. prospere rem gerit, b 493.
 Decius, abavus Constantini Magni, 427.
 Delmatinus (Delmatianus, vel Delmatius), nepos Constantini Magni, concilio Tyri adest, 459.
 Dudaya (Dodava), pater Eleazaris prophætæ, 195.
 Ebn Gustus, Alexandriæ præfectus sub Zenone imp., b 107.
 Eli (Yamla), pater Michæ prophætæ, 195.
 Elah, pater Hoshæ regis Israel, 251.
 Elial (Eliam) pater Barshabæ, 164.
 Elyazer, f. Mosis, 99.
 Estratius, a Theodosio Juniore in regnum Persiæ speculatum mittitur, b 87.
 Eustasius, Alexandriæ præfectus sub Anastasio imp., b 132.
 Festus, Judææ præfectus, sub Claudio imp. 581. Obit, 536.
 Gad (Al-) (Gilead), pater Jajris, iudicis Israel, 128.
 Gadi, (Jadi), pater Menachemis regis Israel, 227.
 Gaiath (L. Gainath), pater Tibni, 192.
 Gazaus (for. Uzza), arcem custodiendæ præfectus, 147, 163.
 Gershom, f. Mosis, 99.
 Gilead, pater Jephthæ iudicis Israel., 128, 151.
 Goliath, gigas Philistæus, a Davide cæsus, 153.
 Hadad, f. Hazaelis, regis Syriæ, 225.
 Hajalial (leg. Hachalial), pater Nah'hanix (Nehemix), 283.
 Halat (Dodo), avus Tolæ iudicis Israel, 128.
 Hananiah (qui et Sidrach), in fornacem Babyloni coniectus, 244, 248.
 Heber, Kenæus, e posteris Jethro soceri Mosis, 123.
 Helkanah, pater Samuelis prophætæ, 145.
 Hillel, pater Abdonis iudicis Israel, 133.
 Hophni, fil. Eli sacerdotis, 145. In prælio cæsus, 141.
 Hormoz, f. Yazdejerdis regis Persarum, imperii amolus a fratre victus occumbit, b 100.
 Isa. (id est, Joshua, vel Jesus), auctoris frater, 5.
 Ishbosheth, f. Saulis regis, 159. Occiditur, 160.
 Jazael, (Tahrimon), pater Hadadis regis Damascel, 191.
 Jerakliusus (forte Heraclius), pater Yunanis primi auctoris sectæ Sabiorum, 63.
 Jehad, pater Josuæ prophætæ, 227.
 Jesse, pater Davidis regis, 182.
 Joab, f. Zervix, dux primarius copiarum Davidis, 159. Interficitur, 172.
 Joel, f. Samuelis prophætæ, 148.
 Jonathan, f. Saulis regis, 151. Cæsus obit, 136.
 Josaphat, f. Achlic, consiliarius Davidis, 163.
 Joshaphat (Shaphat), pater Elisbæ prophætæ, 200.
 Jotham, f. Gideonis, solus fratrum Abimelechi parricidum evadit, 127.
 Judas Iscariota, Christi Domini traditor, 349.
 Judas, Judæus, S. Helenæ locum sepulchri Domitici indicat, 451. Unde miraculo edito ad fidem convertitur, *ibid.*
 Junan (vel Yunan), primus auctor sectæ Sabiorum, 63.
 Karon, conditor urbis Ukinin, 60.
 Kindun (Al-) (Lapidoth), maritus Deborah, 120.
 Madar Hormoz, dominus Tabarestanis, ab Al-Hadi chalifa bello petitus, b 404.
 Mahan, dux Most-Arabum, popularibus suis ab Heraclio imp. contra Saracenos præficatur, b 472. A Mansore præfecto Damascel proditur, b 275.
 Manoah, pater Samsonis iudicis, 135.
 Mansur, præfectus Damascel sub Mauricio imp. ad rationes ab Heraclio vocatur, b 240. Unde ei infensus, *ibid.* Ut pote qui pecunias ab eo exegerat, b 248. Syriam Saracenis prodit, b 272, 275. Et cum Chalide de urbe Damasco reddenda pariscitur, b 279. Ideoque ut proditor per orbem Christianum ei passim maledicatur, b 283, 444, 471.
 Manuel eunuchus Alexandriam a Saracenis captam recuperat, b 337. Sed proximum fugatur, b 340.
 Marcus f. Basilii (Basilisc) imper., una cum patre a Zenone CPoli opprimitur, b 104.
 Mattatai, vel Mittai (Amittai), pater Joas prophætæ, 216, 227.
 Mazdik, imperii Persiæ turbo, complanator, et pestis, b 176. Cum suis, τρομορçιαν inducere satagentibus, Kobadem regem carcere concludit, et Ramasphem sufficit, *ibid.* Mazdikianorum primarii a Kesra rege exsilio pelluntur, reliquis ob multitudinem pascitur, b 179.
 Mehisus (Melchishua), f. Saulis regis, 139.
 Mokaukas, Jacobita, ab Heraclio imp. Ægypto præfectus, Mesrum urbem Saracenis tradit, b 503, 504. A quibus tris postulat, b 511. Iisque ad Græcos Ægypto pellendos opem fert, b 540.
 Morsa, frater Iahramis Jaur regis Persarum, præfectus Chorassanis, b 84.
 Nalda, avunculus Cesrar regis Persarum, Hormozem regem interficit, b 205. Ejus in Cesram fides, *ibid.* Suniri insidias struit, b 204. A Cesra rege interfectus, b 208.
 Naboth Israelita, vineæ ergo a Jezabele cæsus, 166.
 Nabuzaradan præfectus Bochanasseris, Hierosolyma capti, 247.
 Nasim, præfectus Yumnu, Philistæus, a J mathane occisus, 151.
 Nathania (Nehemiah), Cyri II, regis Persiæ, æconomus; princeps captivitatis israeliticæ; templum Hierosol. restaurat, 263.
 Nicelas, præfectus Alexandriæ, Persis adventantibus Cyprum fugit, b 219.
 Nustam, avunculus Cesrar regis Persarum, l'ormacem regem interficit, b 205. Id propter a Cesra interemptus, b 208.
 Obed, pater Azariæ prophætæ, 192.
 Pætus (forte Pompeius), Hierosolyma capti, 503.
 Perennius, ad necem a Commodò imp. quantus, 564.
 Phanuel (Pethuel), pater Joelis prophætæ, 331.

Philemon, Alexandri magi consiliarius, 281. Cujus extincti funus curat, 287.
 Phinehas, f. Eli sacerdotis, 143. In praelio cadit, 144.
 Pilatus, Judææ præfectus, unde dictus Pontius, 315.
 In Christum Dominum sententiam fert, 319. De ejus et discipulorum miraculis ad Tiberium imper. scribit, 321. A Caio imp. occiditur, *ibid.*
 Rechab, et Baana, proditores Ishbosethi, a Davide rege quomodo excepti, 160.
 Rebob, pater Hadadezeris regis Damasci, 161.
 Remaliah, pater Pekæ regis Israel, 228.
 Rostam, nobilis Persa, Kadesiæ occisus, b 296.
 Salatiel, pater Zorobabelis, 265.
 Salum (Shallum), maritus Huldæ prophetissæ, 240.
 Sareser (Sharezer), f. Senacheribis, parricida, 236.
 Sasan, avus Azdashiris regis Persarum, 363, 395.
 Semaiah, pater Uriæ prophetae, 241.
 Seraias, pater Esdræ sacerdotis, 263.
 Sharlar, pater Yaztejerdis regis Persarum, b 391.
 Simon Coriarius, Petri apostoli hospes, 468, 516.
 Sisera, præfectus Jabinis regis Canaan, 120. A Jael casus, 123.
 Soacher, vicarius Kobalis regis Persarum, b 176. A rege interficitur, b 179.
 Soion, legislator Atheniensium, 267.
 Suchran, nobilis Persa, ab Achshanware rege Hiyatele e populares suos captos reddi impetrat, b 124. Imperium Persicum sub Kobade rege administrat, b 231.
 Syrianus, præfectus Alexandriæ, secta Arianus, Athanasium patriarcham pellit, 480.
 Theodorus, a secretis Mauricio Imper., in donatum suum conspirat, b 208.
 Theognostes, apud Arcadium imper. delatus, exulare jubetur, 543. Vineæ ejus ab Eudoxia Augusta occupatur, *ibid.*
 Valentius, avus Constantini Magni ponitur, 427.
 Urbib, ex-Judæus Alexandrinus erga pauperes quam munificus, b 132.
 Urias, maritus Barshabæ, 164. Davidis jussu mortem subit, 167.
 Usia (Joshua) Bethshemita, 147.
 Zorobabel, dux Israelitarum e captivitate redueum, 260. Filius Salatielis, filii Johonakim regis Judæ, 263.
 Zoradash (Zoroaster), Persa, auctor sectæ Sabiorum, inventor magiæ et astronomiæ; et qui primus ædes sacras igni dicavit, 63, 263.
 Zormahar, nobilis Persa, b 127. Kobadis regis in fugam conies, b 128. Sub quo et imperium administrat, b 131.

§ II. Viri illustres Saraceni.

Abadah, f. Sametis, e ducibus Omaris I. chalifæ, b 303. Cum Mokaukase de Mesro Sarracenis tradenda transigit, b 301, 307.
 Abbas, f. Abdiol Motallabis (patruus Mohammedis pseudoprophetae), abavus Abul Abbasis chalifæ, et Abbasidarum genarcha, b 372, 395, 396. Quibus in more positum stantes orare, b 295.
 Abbas (Al-), f. Ahmedis chalifæ Ægypti natu maximus, post obitum patris a ducibus interficitur, b 473.
 Abdollah, f. Amri (Omaris), filii Asis, copis paternis præficitur, b 473.
 Abdollah, f. Jiyanis, præfectus Ægypti sub Hethame chalifæ, b 387.
 Abdollah, f. Mohdi, præfectus Ægypti sub Rashide chalifæ, b 408.
 Abdo! Aziz, f. Merwanis, pater Omaris II chalifæ. Alexandriæ sub Abdo! Malece fratre, quæ in Ægypto ædificia effecerit, vel affecerit, b 368. Tributum septimanatum solvendum decernit, b 371. Cives Alex. in villas distribuit, *ibid.* Erga Christianos favorabilem se præbet, *ibid.* Obiit, *ibid.*
 Abdo! Rahman. Vide Abulkasem.
 Abdo! Rahman, f. Orsis, e comitibus Mohammedis pseudoprophetae, b 323.
 Abdor Rahman, f. Melhamis, Alim chalifam interficit, b 345.
 Abu Ahmed. Vide Mowaffek.
 Abu Aun, e ducibus Abul Abbasis contra Merwanem II destinatus, b 395.
 Abu Edris, item movet Damascenis de pactis in redditione urbis factis, b 280.
 Abu Handali, statum limitaneam Heraclii imp. violat, b 292.
 Abul Hijah, e ducibus qui in Moctaderem conjuravit, b 519. Occiditur, *ibid.*
 Abu Jaafar, f. Mohammedis, Turca, administer impe-

rii in Ægypto, sub Harune filio Chamarawahis impubere, b 483.

Abul Kase... (vel Abdor Rahman), f. Obsidalis Aliensis, b 504. In Ægyptum, Habbasæ duci auxilio, mittitur, *ibid.* Reinfesta revertitur, b 507. Alexandriam capit, *ibid.* A Thamalo eunucho mari terraque vincitur, b 508, 511.

Abul Sai (qui et Mohammed f. Diudadis), dux exercitus Motammedis chalifæ, a Chamarawaihe in fugam vertitur, b 476.

Abul-Tahafar e ducibus Radis chalifæ Alexandrinos urbe prouos persequitur, b 528.

Abul Lulua, servus Mogiræ, Omaris I chalifæ interfectus, b 320.

Abu Moslem, Mansuris ante chalifatum in peregrinatione comes, b 399. Abdollam imperium sibi vindicantem profligat, *ibid.*

Abu Obaldah, f. Jaræ, ab Omare I exercitui præficitur, b 276. Urbes Baalbecum, Hamesam et Halebum capit, b 283. Cum Kenasrint incolis fœdus init, b 292.

Abu Sald. Vide Jannabi.

Ahmed, f. Abu Chalidis, apud Mamunem chalifam potens, b 436.

Ahmed, f. Abu Dawudis, judex supremus sub Motaseme, b 443. Al Coranum creatum docuit, *ibid.* Unde ei infensus Motawacel, b 447.

Ahmed, f. Telunis, vicarius Ægypti præfectus sub Al-Motazæ, b 465. Gener Bacbæcis Turcæ, b 464. Vide class. II, § 5.

Ajif, f. Ambasæ, e ducibus Motasemis, Al Zottos sub jugat, b 439.

Aiyad f. Ganamis, e ducibus Omaris I, b 285. Mesopotamiam ex ditione capit, b 295.

Ali f. Isæ, præfectus prætorio Amiri chalifæ, b 416. Contra Al-Mamunem duceus cœditur, b 445.

Ali f. Isæ, sub Moctadere chalifæ, clero Ægyptiaco in tributis imponendis et exigendis gravis, b 516.

Amer (Amrus, vel Omar), f. Asis, imperator exercitus sub Abu Becro chalifæ Syriam invadit, b 259. Fraudem præfecti Gazwi eludit, b 263. Christianos prælio fundit, b 264. Præfectura sua per Omarum I chalifam deponitur, b 271. Ita tamen ut e ducibus primarius esset, qui Damascus ceperunt, b 276. Unde Palestinam ducit, b 283. Et Ægyptum, b 291, 303. Ubi Græcos variis præliis fundit, b 312. Dum Alexandriam oppugnat captivus factus, *ibid.* Etiam tunc in locis privata loqui, b 315. Wadanis servi sui ingenio liberatur, *ibid.* Fostati Mesri, templum Mohammedanum construit, b 360.

Amer (Omar), f. Ismaelis, interficit Merwanem II, chalifam, b 392, 395.

Apsin Condara, e ducibus Motasemis chalifæ Tabacum Jo mensam victum capit, b 459.

Asanah, f. Zaidis, quæstor Ægypti, sub Solymane chalifæ, b 376. Columnam Nili mensuram condit, *ibid.*

Bacbac, Turca, Ægypti præfectus sub Al-Motazæ, b 165, 464.

Bader Al amani, dux copiarum Harunis filii Chamarawahis chalifæ Ægypti, b 492. Urbe Damasco dedita ad Moctasim defecit, *ibid.*

Baga (vel Boga), Turca, officarius chalifarum Motasemis, b 445. Et Washekis, b 441. Et Motawacelis, b 455. Et Mostainis, b 460. Et Motazis, b 464. A quo interficitur b 463.

Barnac (vel Bormar), avus Tabim administratoris imperit sub Harune chalifæ, b 407, 412. (A quo Bormacidae.)

Ganana, f. Bahanis, ex interfectibus Omaris I, chalifæ, b 310.

Chaled, f. Waidis, e ducibus Abu Becri chalifæ, Irakam subjugat, b 258. Sub Omare I chalifæ, exercitui præest, b 272. Cui successor datus, b 276. Cum Mansuro de Damasci ditione paciscitur, b 279. Cujus pacta, quod ad ecclesiam, rata postea habuit Abdo! Malech chalifæ, b 364. At Walid chalifæ non sine temperamento, b 573.

Dukka Sedraho (pulsans pectus), cognomentum Alis f. Mohanmedi, 505. Unde inditum, *ibid.*, b 507.

F. Vide Ph.

Ganayer, ex his qui Chamarawaihem Ægypti chalifam interemerunt, b 480.

Habbasah, e ducibus Obsidalis Aliensis, Alexandriam expugnat, b 503. Cum Moctaderis chalifæ copis configit, b 504.

Hasen (Al-), e ducibus Motasemis chalifæ, b 449.

Hashem (vel Hesham), f. Abdo! Manaphis, proavus

Alis chalfæ (utl et Mohæmedis pseudoprophetæ), b 543. Unde Hashemidæ nomen et ortum ducunt, b 392, 396, 404, 436.

Hazimah (vel Hozaïmah), e ducibus Mamunis chalfæ, b 413, 416.

Hejajus, e ducibus Abdol Malechis, qui Abdollam, filium Zobairis, chalfam sustulit, b 367.

Helot, f. Badaris, Ægypti præfectus, b 511.

Homaid, e ducibus Mamunis chalfæ, b 413, 416.

Hosain Abu Zinus, e ducibus Moctasis chalfæ, 496.

Hosain, f. Alis, nepos Abu alibis, interficitur, b 365.

Hosain, f. Sahelis, apud Mamunem chalfam potens, b 436.

Hosain, pater Tdhaberis, Eraki præfectus, b 415, 416.

Isa Nusherensis, Ægypti præfectus sub Moctase chalfæ, contra Mohammedem, f. Alis Al Chalii ducit, b 496.

Isa, pater Alis, Ægyptum veniens, clericis tributum indicit, b 516.

Isaac, f. Abrahamis, apud Mamunem chalfam præpotens, b 436.

Ismael Karmatianus, in Syria rebeliat, Yoguïum Damasci præfectum vincit, mox ipse victus interficitur, b 491.

Jaad, f. Darhamis apud Merwanem II, chalfam præpotens, b 395.

Kasem, f. Obaidallæ, apud Motadedem Chalfam præpotentis, patri in potentia succedit, b 487. Avus maternus Moctasis chalfæ, *ibid.*

Kasem, f. Samæ, e ducibus Moctaderis chalfæ, b 504.

Korrah, Ægypti præfectus sub Walide I, chalfæ, b 37.

Lula, unus ex interfectoibus Chamarawaihis Ægypti, chalfæ, b 480.

Maziad (Al-) in Motasemem chalfam rebellis, Tabarestanum occupat, ubi victus, victusque chalfæ sistitur, b 439.

Mogirah (Al-) a ducibus Omaris I chalfæ, Aderbian expugnat, b 295. Babræ præfectur, *ibid.* Primus chalfam titulo imperatoris fidelium salutavit, *ibid.* Servus ejus Omarem interficit, b 320.

Mohammed, f. Abdel-Malecis ex his qui Al Coranum creatum docuerunt, b 447.

Mohammed, f. Abu-Becri, ex Othmanis chalfæ interfectoibus, b 540.

Mohammed cognomento Dakka Sedraho, id est, pulsans pectus, b 503.

Mohammed, f. Diudadis, qui et Abu-Saj, a Chamarawaihe prælio funditur, b 476.

Mohammed, f. Hammadis, Al-Coranum creatum docuit, b 465.

Mohammed, f. Sariï, Ægypti præfectus, adversus Mamunem chalfam rebellat, b 420.

Mohammed, f. Solymanis, a ducibus Moctasis chalfæ, Al-Najemem Karmatianum rebellem profligat, b 492. Damascum in idem recipit, *ibid.* Ægyptum recuperat, b 495. Nummos indidem atundeque corradit, b 496. Unde ad rationes a chalfæ vocatur, *ibid.*

Mosallema (vel Moslemah), Ægypti præfectus sub Omare I chalfæ, b 303. Templum Mohammedianum Fustati ampliat, b 360.

Abu Ahmed Al-Mowaffek Billah, dux exercitus Motazis chalfæ, b 59. A quo relegatur, b 460. Res bellicas sub Motammede fraire administrat, b 468. Alim rebellem vincit, *ibid.* Obiit, b 479.

Munes, eunuchus Moctaderis chalfæ, b 504, 507, 528. Abul-Kasemem vincit, b 511. In Moctaderem insurgens cum interficit, b 521.

Musa, f. Isæ, Ægypti præfectus sub Harune chalfæ, abdicatur, b 407.

Nabech, sub Alii rebelle merens, Basoram vastat, b 468.

Najem (Al-) Karmatianus rebelis, cum suis fuzus, captus, crucifixus, b 492.

Natif, unus ex interfectoibus Chamarawaihis, b 480. Nazak, e ducibus qui in Moctaderem chal. conspirabant, occiditur, b 519.

Obaidah, f. Paræ e ducibus Omaris I, chalfæ qui Damascum ceperunt, b 276, 279.

Obaidollah (vel Obaid Abdollah), f. Tdhaberis, Ægypti præfectus sub Mamune chalfæ, templum Mesri, addito palatio, auget, b 420. Thomam Patr. Hier. amplitatae te-studinis ecclesiæ Resurrectionis accusatum, incarcerat, b 424. Causam dicentem absolvit, b 427. Alexandriam capit, b 503, 504.

Okbam (leg. Bokhat), f. Naphel, e ducibus Omaris I, chalfæ, b 319.

Omar. Vide Amer, vel Amrus.

Ominiah, f. Abd-Shemsis, proavus Othmanis I et Merwanis I, chalfarum, et Ommisidarum genarcha, b 323, 363, 379, 392, 395.

Phadl (Al). Dil Riyasatim (id est, duas præfecturas habens) primus appreciationum formulas in epistolarum inscriptionibus adhibuit, b 419, 420.

Phatec, Moctasis chalfæ libertus, Mohammedem filium Alis, in Ægypto fugat, capitque, b 499. Cæsus, b 500.

Rapheus f. Litis, tempore Rashidis chalfæ, Chorassanem occupat, b 412.

Saab (vel Sabal), pater Tdhaberis Ægypti præfecti, b 413, 419.

Saad, f. Abu-Wakkasis, Persiam expugnat, b 296.

Sabur (Sapores) cum complicitibus, Chamarawaihem Ægypti chal. interficit, b 480.

Saleh, f. Mausuris chalfæ, et in peregrinatione Meccana comes, b 400. Defuncto patri iusta persolvit, b 403.

Al-Sarius, Ægypti præfectus contra Mamunem chalfam rebellat, b 420.

Sarjabil, f. Hasanæ (vel Hasnæ, vel Hajanæ) e ducibus Omaris chalfæ, b 259. Regioni Oroddani (Jordanis) præfectur, b 285. Captioni Damasci interfuit, *ibid.*, 285.

Shasio, pocillator Chamarawaihis, idemque ex interfectoibus ejus unus, b 480.

Solyman, f. Wahabis, procuranda novæ columnæ Nilicæ præfectur, b 448.

Tabah Formensis, ab Al-Motaseme vincitur, b 439.

Tacinus, (vel Taccin) Ægypti præfectus sub Moctadere chalfæ, b 504.

Talhus, unus e comitibus Mohammedis pseudoprophetæ, b 323.

Tdaher, f. Hosainis, a partibus Mamunis contra Al-Aminem stetit, b 415. Alim vincit, b 416. Ex his qui Chamarawaihem occiderunt, b 480.

Thamalus eunuchus, et rei navalis præfectus sub Moctadere chalfæ, b 507. Abul-Kasemis copias navales superat, 508. Alexandria incolas Abu-Kairum insulam deportat, *ibid.*

Toguj, vicarius Damasci præfectus, sub Chamarawaihe et Harune Ægypti chalfis, ab Ismaele Karmatiano victus, b 491.

Wardan, servus Omaris f. Asis, dominum suum de vita periclitantem semel Gazæ, b 263, iterum Alexandria, impacto colopho liberat, b 312, 315.

Waset, dux copiarum Abul-Abbasis chalfæ, b 393.

Yahiah, f. Chaldis, administrator imperii sub Harone chalfæ, 407.

Yazid, f. Abu-sofyanis, e ducibus Abu-Becri et Omaris chalfarum, b 259, 276. Damasco captæ præficitur, b 283.

Yazid, f. Omaris filii Hoirairæ, ab Abul-Abbase chalfis profligatur, b 395.

Zahar (Al-), e comitibus Mohammedis pseudoprophetæ, b 233.

Zayadot-Ollah, pronepos Aglabis, a Motasebe rebelle ab Occidente pulsus, Ægyptum fugit, b 300. Ubi obiit, b 303.

Zobair (Al-), f. Aramis, e ducibus Omaris I, b 303, 323. Mesri urbis oppugnatae arcem primus conscendit, b 308.

CLASSIS V. Viri eruditione insignes, puta, philosophi, medici, mathematici, poetae.

Andromachus, medicus, Neroni Augusto Theriacam contulit, 339.

Apollonius, philosophus, Pythagoræ ἀναγνωνος, 267.

Aristoteles, philosophus, 11. Alexandri Magni præceptor, 280. Gnome ejus in funere Alexandri, 283.

Bachlshua medicus Christianus, cui Motawaceel chalfæ infensus, Christianos universim indigne habet, b 448.

Balatianus, patriarch. Alexandr., medicus insignis b 403.

Censalon (Xenophon) philosophus, 267.

Commodus, e patriciis Romanis, philos. sub Trajano imper., 551.

Demetrius, philosophus, 291.

Democrat's philosophus, imperante Commodo, 367.

Democritus, philosophus, 267.

Dioenes, philosophus, 280.
 Empedocles, philosophus, 267.
 Galenus, medicus, 265. Commodus imper. ad sanitatem cursandam praefectus, 361.
 Georgius, medicus Iudus, Saporem regem Persarum sanitati restituit, 472.
 Hercules, inter philosophos Graeciae censetur, 267.
 Hippocrates Coss, medicus, ab Antaxerxe rege ad Persas sanandos accessit, ire recusat, 264.
 Homerus poeta Salomoni coaetaneus statuitur, 185.
 Honain, f. Isaaki, medicus, Galeni opera Arabice vertit, 264.
 Iotas, philosophus, 288.
 Magnus, philosophus, sub M. Aurelio imper., 360.
 Malus, philosophus, 267.
 Metron, philosophus, 288.

Mohammed, filius Musae, astrologus Eracensis, b 447.
 Naren, philosophus, 288.
 Nilo, philosophus, 288.
 Philemon, philosophus, 288.
 Philokato, philosophus, 291.
 Plato, philosophus, 11, 267, 288.
 Pythagoras, philosophus, 257.
 Said, f. Patricii, medicus. Quo nomine auctor se passim venditat, 7, 234, 447.
 Sis, philosophus, 291.
 Socrates, philosophus, 267.
 Taddusus, Decii imper. Patricius, auctor Legendae de septem dormientibus, 535.
 Xenophon. Vide Censalon.
 Yazid, f. Abdollae filii Badanis, geometra, b 447.
 Zeno, philosophus, 267.

CLASSIS VI. Prophetae Israelitici.

Abiathar, in Aegypto ante Exodum prophetavit, 100.
 Achis, Sitionita, 171. Ejus et Jeroboami occursus, 185.
 Aggaeus, 260.
 Amos, 324.
 Amsaph, f. Koræ, rebellis, 107.
 Anaph, 171.
 Ashur, f. Koræ, 107.
 Azriah, f. Obed, 192.
 Bauch, f. Neriae, 252.
 Beltasar. Vide Daniel.
 Buzi, pater Ezekielis, 243, 247.
 Chadr (Al-), Arabibus idem qui Elias, 119, 195, 296.
 Chaida, (Huldah), uxor Salumis, prophetissa, 240.
 Daniel (qui et Beltasar), puer adhuc Babylonem captivus deducitur, 244. Ubi somnium Bachtanasseris regis interpretatur, unde ab eo promovetur, 252. Visionem Beltasari regi factam interpretatur, 256. A quo propterea honore afficitur, *ibid.* Uti et a Dario Medo, apud quem delatus, in lacum leonum conjicitur, sed divinitus liberatur, *ibid.* A Cyro Persa exercitui praeficitur. *ibid.* Idolum Bel confringendum curat, et Draconem necat, 259. Unde rursus in lacum ferarum conjectus, *ibid.* Ab Habakuk, angelo deferente, cibatur, *ibid.* Liberatur, 260. Obit, *ibid.*
 Darda, in Aegypto ante Exodum propheta, 100.
 Dul-Nun. Vide Jonah.
 Eleazar, f. Aaronis, 116.
 Eleazar, f. Dudayæ, 195.
 Elias (Arabibus El-Chadr), 119, 195, 196. A Jezabelis furore fuga sibi consulit, 195. A corvus pascitur, *ibid.* A vidua Sareptensi, cujus filium mortuum suscitavit, excipitur, *ibid.* Ejus et Abahi regis congressus, 199. Pseudoprophetae per miraculum convincit, 200. Precibus caelum claudit, reseratque, 199. Unde et ignem devocat, 267. In caelum curru igneo avehitur, 208.
 Elisba, 195, 225. Ab Ella in societatem prophetici muneris assumitur, 200. Aquarum in deserto copiam praedicit, 211. Et victoriam in Moabitis, *ibid.* Et in Syros, 212. Jonam discipulum habuit, 216.
 Elkanah, f. Koræ, rebellis, 107.
 Ezekiel, ab Israelitis idololatriis Babyloani interficitur, 252.
 Ezra, tempore captivitatis, 252.
 Gad, Davidi iram Dei, ob populum ab ipso numeratum denuntiat, 171.
 Habbakuk Simeonita, captus Hierosolymis, Aegyptum fugit, 247, 252. E Judaea Babylonem per eodem deportatur ad Danielem cibandum, 259. Mox eodem vectore relatus, 260.
 Haeai, propheta tempore captivitatis, 252.
 Haimon, in Aegypto ante Exodum, 100.

Haimon alter, tempore Davidis, 171.
 Haicuc, ante Exodum, 100.
 Hanani, pater Jehu, 192.
 Hananiah, pseudopropheta, 264.
 Heikana, pater Samuelis, 143.
 Hoseas, 251, 252.
 Huldah. Vide Chaida.
 Isaiah, familia Davidis, 227, 251, 252. Sittenti fons Silwan apertus, 259. Serra dissectus a Manasse rege, obit, *ibid.*
 Jehu, f. Hanani, 192, 195.
 Jeremias, 247. Arcam fuderis in petra abscondit, 240. Post captivitatem in Aegypto prophetavit, 252. Ubi lapidibus obrutus obit, 255. Corpus ejus ab Alexandro Magno Alexandriam postea translatum fertur, *ibid.*
 Joab, f. Zerviae, prophetis accensetur, 171.
 Joel, f. Phanneis, 251.
 Jonah, f. Matatie (Amittai), 227. Dul-Nun (id est Dominus Piscis) audit, 216. Ab Elisha missus, Jehu in regem Israelis ungit, *ibid.*
 Joshua, f. Jehadis, 227.
 Malachias, sub captivitate, 252.
 Micha (Michaiab), f. Elæ (Imlæ), 195.
 Micha, Ephraimita, 252.
 Micha, Morashita, 251.
 Mordechani, Benjaminita, 252.
 Moses, prophetis annumeratur, 100.
 Nahum, tempore captivitatis, 252.
 Nathan, 167. Parabola quam Davidi proposuit, *ibid.*
 Obadiah, regis Abahi vicarius, 199. Idemque propheta, 195, 211, 216.
 Obed; eo prophetante scissum est altare Bethel, 188.
 Phineas, nepos Aaronis, 116, 131, 132. Qui Judaeis Elias esse putatur, 119.
 Samuel, nascitur, 145. Israelem judicat, 148. Saulen in regem ungit, 151. Aegum r. Ammonitarum decollat, 152. Davidem in regem ungit, 155. Obit, 156.
 Saras (Seraiah), f. Neriae, 252.
 Sedekiah, f. Causane, pseudopropheta, 195.
 Sematah, Machlamita, 188.
 Sophonias, 240.
 Uria, 253.
 Uria, f. Semaie, ex urbe Annah, 245.
 Yaduthun, levita, 171.
 Zacharia, f. Barachiae, 252.
 Zachariah, f. Jehojadae sacerdotis, 225. Lapidatus obit, *ibid.*
 Zacharias, 260.
 Zamri, ante Exodum, 108.
 Zarach, e tribu Judae, ante Exodum ab Aegypto, 100.

CLASSIS VII. Viri ordinis archieratici, videlicet: sacerdotes Judaici, patriarchae quinque primariarum sedium Christiani; episcopi alii, etc.

§ 1. Summi sacerdotes Judaici.

Aaron, 100. Obit, 108.
 Abiathar, 172.
 Annas, tempore Christi Domini, 319.
 Aristobulus, sacerdos et ethnarcha, Romam vincetus abducitur, 305.
 Arkan. Vide Hyrcanus.
 Caiphas, in Christum Dominum sententiam fert, 319.
 Eleazar, f. Aaronis, 116.

Eli, 143. Arca capta consternatus, ex casu obit, nonagenarius 144.
 Ezra, f. Seralæ, summi sacerdotis vicarium agit, 263.
 Hilkia, pater Jeremiae prophetae, 240.
 Hyrcanus, (auctori Arkan). Aristobulo fratri in sacerdotio et imperio succedit, 303. Antipatrum Ascanoniam familiariter habet, *ibid.* Cujus filium Herodem viarum praefectum constituit, *ibid.* Ab Al-Gauri rege captivus abducitur, 304.
 Jeojada, deposita Athalia regina, Joashum Judae re-

Timotheus III, cognomento Sôffus (aliis Αεωζός et Soaphaciolus), Jacobita, b 105. In eremum fugit, b 107. Ad sedem suam revertitur, *ibid.*
 Timotheus IV, b 135.
 Zoilas. *Vide* Dalmius.

§ III. Patriarchæ Antiocheni.

Alexander, 331.
 Anastasius Magnus. Stopri falso delatus, Hierosolyma clam fugit, 185. Vestes patriarchales fugiens sepelit, *ibid.* Quas post annos 24 reversus reperit, 192. In Ecclesia Hierosol. candelaplam agit, 183. Postea sedi suæ restituitur, 192.
 Anastasius II, b 192.
 Anatolius, frater Timothei Æluri patriarch. Alexandrini, b 105, 104.
 Anianus. *Vide* Athanasius
 Apollinarius (Paulus), 431.
 Arcadius (Evodius), a S. Petro constitutus, 327.
 Asclepiades, 372.
 Athanasius (Anianus), Manichæus, 279.
 Babilas, 385. Martyr, 384.
 Basilus, b 100.
 Barkunus (Prophyrus), 336.
 Barodotus (Theodotus), 531.
 Blasius (Phacellius), Arianus, 476.
 Clidion (Celandion), Nestorianus, b 111, 535.
 Cornelius, 335.
 Cyprianus (Euphronius), Arianus, 476.
 Cyrillus, 400.
 Demetrius (Demetrianus), 592.
 Domnus (Domnius vel Domnus I), 392.
 Dominus II, b 81. In conciliabulo Ephesino per Dioscorum Alex. excommunicatur, b 88. Obit, b 91.
 Dominus III, b 171.
 Elias, b 488. Obit, b 535.
 Ephraim, b 151.
 Erus, 339.
 Estasius (Stephanus), Arianus, 476.
 Evagrius (Euzotus), 549.
 Eudoxius, Manichæus, 479. CPolim translatus, *ibid.*
 Eutolius. *Vide* Valerius.
 Evodius. *Vide* Arcadius.
 Euphrastus, b 152.
 Euphronius. *Vide* Cyprianus.
 Euris, Tyrannus, 401.
 Eustathius, 452.
 Euzotus. *Vide* Evagrius.
 Flavianus, Flavius, 387.
 Flavianus I, 556.
 Flavianus II, b 135. Post annos quatuordecim exsulat, *ibid.* Synodi Chalcedonensis abrogationi intercedens, ab Anastasio imper. abdicatur, b 140.
 Georgius I (at in ms. Cott. Chazejus) in concilio CP. III excommunicatur, b 518.
 Georgius, b 557.
 Gregorius, b 181. Obit, 192.
 Hero. *Vide* Jeron.
 Jarius, Maronita, 325. CPoli consecratur, nec Antiochiam postea unquam vidit, b 321.
 Ignatius, martyr, 348.
 Jeron (Hero), 351.
 Job, b 428. A Sarracenis captus populares suos Græcos ad deditioem suadet, b 459.
 Joannes I, 351. Concilio Ephesino abest, b 7. Adeoque acta ibidem improbat, et a partibus Nestorii stetit, b 8.
 Joannes II, b 104.
 Julianus, b 104.
 Leo (Leontinus), Arianus, 476.
 Macarius, Maronita, CPoli creatur, Antiochiam nunquam adit, b 321. Damatur et deponitur in concilio CP. III, 348.
 Macedonius, et ipse Maronita, patr. CPoli itidem factus, Antiochiam nunquam pervenit, b 271. In concilio CP. III anathematizatur, b 348.
 Martyrius, b 100.
 Maximus (Maximianus), 363. Constitutio ejus de Paschate et jejunio quadragesimali, 447.
 Maximus, b 91. Concilio Chalced. inter alios præsidet, b 95.
 Meletianus (Meletius), 485. Ad concilium CP. I ab imper Theodosio magno citatur, 508.
 Nicolaus, b 444.
 Padius, b 111.
 Paulinus, 548.
 Paulus, vel Paulinus. *Vide* Apollinarius.
 Paulus II Samosatensis, hæresarcha, 396. In synodo Antiochena damnatur, 192.

Paulus III, b 152.
 Petrus Fullo, Jacobita, b 111. Excommunicatur et ejicitur, *ibid.* Redit, et octo annos sedit, *ibid.*
 Phacellius vel Phlactus. *Vide* Blasius.
 Philemon (Philetas), 372.
 Philonicus (Philogenes), 451.
 Porphyrius. *Vide* Barkunus.
 Prophylactus (vel Theophylactus), b 399.
 Rabunas (Zebenus), 579.
 Serapio, 367.
 Severus hæreticus pulso Flaviano succedit, b 140. Ab Elia patriarch. Hieros. et monachis excommunicatur, *ibid.* Nec non a monachis Palæstinae, b 145. Et Hormisdæ P. Romano, b 141. Obit, b 152.
 Stephanus I. *Vide* Estasius.
 Stephanus II, b 111.
 Stephanus III, b 111.
 Stephanus IV sedit annos septem et triginta. Cæpit anno tertio Solymanis chalfæ, b 379.
 Stephanus V, patriarcha dialis, eodem quippe die quo consecratus, obiit, b 471.
 Stephanus VI (qui et Theodosius), b 528.
 Simeon, fil. Zarnakis, b 484.
 Tadius, b 471.
 Theodoritus, b 411.
 Theodorus, b 399.
 Theodosius (qui et Stephanus), b 328.
 Theodotus. *Vide* Barodotus, 531.
 Theophanes, ejecto Macario, per Concilium CP. III constituitur, b 318. In quo præsidebat, *ibid.*
 Theophylactus. *Vide* Prophylactus.
 Thomas (an Theophanes?) postquam viginti annos sederat, obiit, b 364.
 Theophilus, 339.
 Timotheus, 595.
 Tyrannus. *Vide* Euris.
 Valerius (Eutalium), Arianus, 455. Conciliabulo Tyrion interest, 459.
 Vitellius (Vitalius), 412.
 Zebenus. *Vide* Rabunas.

§ IV. Patriarchæ Constantinopolitani.

Aescius, b 105.
 Alexander, 456.
 Anatolius (qui et Athanasius), b 91, 92. Concilio Chalcedonensi cum aliis præsidet, b 95.
 Anthimus, Jacobita, b 135. Post quinquennium a Justino imper. abdicatur, b 151.
 Anthymus (Euthymius), b 487. A Leone imper. deponitur, b 511. In monasterio obiit, *ibid.*
 Ardormius. *Vide* Theophylactus.
 Arsacius. *Vide* Gennadius.
 Athanasius, b 91, 92. *Vide* Anatolius.
 Atranphinius, b 521. Aliis Triculis, b 527.
 Atticus, 547.
 Constantinus, b 384.
 Cyriacus, b 191.
 Damoclius (Demophilus), 487.
 Echtearius. *Vide* Honorius.
 Epiphanius, Jacobita, b 160.
 Evagrius, Melchita, 491. Exsulat, 492.
 Eudoxius, Manichæus, Antiochia CPolim translatus, 479.
 Euphemius. *Vide* Macedonius.
 Euphritus, b 108.
 Eusebius Nicomediensis, Arianus fautor, 456. Cum Arianismo ad speciem renuntesset, per Constantinum Magn. fit patriarcha CP., 456. Arianus perstat, 459. Unde Constantinum imper. facti pessitit, 464. Excommunicatus obiit, *ibid.*
 Eusebius, II, Manichæus, 479.
 Euthymius, b 108.
 Eutychius, b 168. Cum Origene Manbagensi, Iba, Theodoro, et Theodorito disputando congregatur, b 171. Quos excommunicat, b 172. Unde concilium CP. II indictum. *ibid.* Idque anno ejus undecimo, b 171. Mox ipse exsulare jubetur, *ibid.* Uipote Jacobitismi suspectus, b 181. Postea cathedræ restituitur, *ibid.*
 Flavianus, b 84. Concilium CP. contra Eutychetem convocat, *ibid.* Quocum ibidem disputat, b 87. In Conciliabulo Ephesino per Dioscorum Alexandrinum excommunicatur, b 88. Obit, b 91.
 Gennadius (forte, Arsacius), 517.
 Gennadius, b 100.
 Georgius, b 544. Concilio CP. III præsidet, b 348. Obit, b 360.
 Gregorius, Nazianzi episc. 483. Contra Sablos binas orationes habet, *ibid.* 484. Fit patriarcha CP., 492.

- Honorius, b 527. (Ubi ms. Cott. habet Echearius, ms. Cant. Seurius, forte Pyrrhus Cujus cum Maximo disputatio habita ibidem citatur.) Monothelita, b 556.
- Joannes I, cognomento Chrysostomus, 555. Unde sic appellatus, 547. Monachos a Theophilo Alexandrino absentibus ad Eucharistiam communionem admittit, 540. Unde mutarum similitates ortæ, *ibid.* Endoxia Augusta quamobrem ei infensa, 545. Eum inter et Epiphanium similitates, *ibid.* Et imprecationes mutarum, 544. Cathedra pellitur, *ibid.* In exilium pergens moritur, 547, 556. Corpus ejus CPolim relatum honorifico tumulatur, 547.
- Joannes II, Chrysostomi successor proximus, 547.
- Joannes III, Cappadox, b 135.
- Joannes IV, b 184.
- Joannes V, jejunator, b 184.
- Joannes VI, b 367.
- Maximus (Maximianus), b 12.
- Macedonius *Ἡεροπολιτικός*, 479. In Concilio CP. i damnatur, 411.
- Macedonius (forte Euphemius), b 155.
- Menna, b 151.
- Metrophanes primus patriarcha CP., in concilio Nicæno constitutus, 444. Obit, 457.
- Nectarius. *Vide* Victorius.
- Nestorius, hæresiarcha, b 4. *Vide* Class. IX.
- Nicephorus, martyr et confessor; de jejunio constitutionem edidit, b 248.
- Nicolaus, Leonis Philospho imper. secundas nuptias quare prohibuerit, b 484. Unde depositus, b 487. Sed ab imper. in extremisposito, restituitur, b 511. Domitium consortem imperii Constantino filio Leonis ordinat, b 512. Obit, b 516.
- Paulus I, 467. Post quadriennium a Constantino Magno relegatur, *ibid.* Ciborum discrimen per Christum sublatum docet, *ibid.* A Constantino imper. in exilium mittitur, 479. Revocatur, *ibid.*
- Paulus II, a Martina Augusta constituitur, b 271. Secta Monothelita, b 356. Quo nomine in concilio CP. iii damnatur, b 351.
- Petrus, Maronita, sive Monothelita, b 324, 356. In concilio CP. iii damnatur, b 351.
- Proclus, b 12.
- Pyrrhus. *Vide* Syrus.
- Sergius, b 215, 526. Muneribus corruptus a Cyro patriarcha Alexandrino Monothelita, in sententiam ejus concedit, b 268. In concilio CP. iii anathematizatur, b 350.
- S'sannius, 551, b 4.
- Stephanus eunuchus, b 516. Obit, b 524.
- Syrus (Pyrrhus) Maronita, b 271. A Martina Augusta in exilium agitur, *ibid.* Ab Heraclio imper. revocatur, *ibid.*
- Theodorus I, Monothelita, in concilio CP. iii anathematizatur, b 351.
- Theodorus II, b 400.
- Theophylactus (cod. Cott. Theophilus.) (prænomine in codd. Cant. et Cott. Ardmius) filius Domnii (vel Domitti) Romani imper. eunuchus, b 527. In precibus Ecclesie Orientalis memoratus, b 551.
- Thomas I, b 195.
- Thomas II, b 560.
- Timotheus, b 135.
- Triconis, in codd. Cant. et Cott. obisse dicitur, b 527. Idem videtur cum Atraphino, b 521.
- Victorius (Nectarius) per concilium CP. i constituitur, 512. Obit, 555.
- § V. *Episcopi et patriarchæ Hierosolymitani.*
- Alexander, 595. Martyrium sub Galieno passus, *ibid.*
- Anastasius, Jacobita, b 99.
- Antonius (Antoninus), 575.
- Auus (Amos), b 191.
- Arsenius (Joseph), 538.
- Aruis (Arsenius), Manichæus, 488.
- Ason (Hermo), 452.
- Basilah, b 428.
- Benjamin, 356.
- Berillus (Pranlius), 548.
- Bustavius, vel Flavius (Juvenalis), 551. Concilio Ephesino *ἁπορριχῶ* interest, b 7, 88. A Dioscoro Alex. excommunicatur. *ibid.* Chalcedonensi præest, b 95.
- Capito, 572.
- Cassianus, 560.
- Christophorus Askelsensis, quatuorliberorum parens, b 531.
- Cyrillus, 475. Post quinquennium fugit, *ibid.* Ejus ad Constantium imp. litteræ de cruce colitis conscriptæ, *ibid.* Ab Ariano ad necem questus, fugit, 483. Ad concilium CP. i citatur, 508. Ad Ecclesiam suam redit, obit, 498.
- Deltianus (Dulichianus), 576.
- Dius, 584.
- Elias I, 567.
- Elias II, b 108. Helenæ ecclesiam construit, *ibid.* Litteræ et legatio ejus ad Anastasium imper. Jacobitam, b 156. Quem convocatis Ægypti monachis excommunicat, b 140. A quo Alam relegatur, b 108, 145. Post ejus exilium pestis in Ægypto grassatur, b 147. Exsul mortem suam simul et imperatoris prænuuntiat, b 147. Obit, *ibid.*
- Elias III, b 588.
- Elias IV, I. Mansuris maledicti proditoris Damasceni, b 471. Filiam Senis Soraceni, de Ecclesia sua optime meriti, contra formam doni, pensione sua spoliat, b 438.
- Ephram, 559.
- Eraclius (Heraclius).
- Eusebins (Publius), 364.
- Euty chius (Eustochius), b 171.
- Flavius. *Vide* Bustavius.
- Gabianus (Galus), 567.
- Gabius (Gaianus), 265. Constitutio ejus de Paschate et jejunio quadragesimali celebrandis, 447.
- Georgius I, b 400.
- Georgius II, f. Doyani, b 491.
- Germanus (Germanio), 587.
- Gordianus, 598.
- Heraclius, Arianus, 484.
- Hermo. *Vide* Ason.
- Hilarius. *Vide* Iliarius.
- Hymenæus. *Vide* Mamunes.
- Iliarius, Arianus, 488.
- Isaac, b 152.
- Jacobus, frater Domini, primus Hieros. episcopus, 337. A Judeis lapidatus, obit, 556.
- Joannes I, 356.
- Joannes II, 556.
- Joannes III, fil. Marciani, b 145. Primo Euty chianus, deinde orthodoxus, monachorum suasu hæresim simulat, *ibid.* Obit, b 151.
- Joannes IV, b 184.
- Joannes V (per errorem in laterculo patriarch. Hierosolym. irrepsit Thomas), b 359.
- Joannes VI, b 440. Civibus convitantibus sedi renuntiat, *ibid.*
- Joseph. *Vide* Arsanius.
- Judas (Justus I), 351.
- Judas, 359.
- Julianus I, 565.
- Julianus II, 567.
- Julius, 565.
- Justus I. *Vide* Judas.
- Justus II, 356.
- Juvenalis. *Vide* Bustavius.
- Leo, b 505.
- Levi, 559.
- Macarius I, 452. In sepulcro Dominico investigando operam navat, 451.
- Macarius II, b 171.
- Macarius III, b 184.
- Mamunes (Hymenæus), 404.
- Marcus, 560.
- Martius (Martyrius), Jacobita, b 105.
- Marzaban (Marzabanes), 595.
- Matthæus (Matthæus), 556.
- Maximus I, 565.
- Maximus II, 575.
- Maximianus (Maximus III), monoculus, 455. Concilio Tyrio interest, 459.
- Melitus, Jacobita, sedit octo annos; cæpit anno septimo Zenonis imp., b 108.
- Modesius, antea abbas, b 248.
- Moklati (Al-). *Vide* Theodorus.
- Narcissus, 385. Tempore persecutionis fugit, 384. Postea redit, 388. Obit, *ibid.*
- Petrus, b 151. Sabam abbatem ad Justinianum Aug. legatum mittit, b 159.
- Philippus, 556.
- Pranlius. *Vide* Berillus.
- Publius. *Vide* Eusebius.
- Salmun, fil. Zarkunis, b 455.
- Seneca, 356.
- Sergius, fil. Mansuris traditoris Damasci, b 444.
- Sophronius, monachus Alexandrinus, CP. adit, b 268. Unde, a Sergio patriarcha delusus, Hierosolyma conce-

dit, b 271. Ubi patriarcha factus, libellum de confessione fidei edit, *ibid.* Qui passim ab orthodoxis receptus, b 528. Et postea in concilio CP. in confirmatus, b 556. Cyrum patriarch. Alex. Maronitam refutasse dicitur, b 527. Quas conditiones ab Omare I chalifa captus Hierosolymis impetraverit, b 284. Obit, b 594.

Symeon, fil. Cleopatram, 544. A Trajano imp. Romæ crucifixus, centum et viginti annos natus, 548.

Symmachus, 567.

Tamrik. *Vide* Thomas.

Theodorus I, b 575. Obit, b 576.

Theodorus II, qui et Al-Moklati, b 459.

Thomas, cognomento Tamrik, b 416. Testudinem ecclesiæ Resurrectionis reparandam et ampliandam curat, b 425. Unde a Mosleminis accusatur, b 424. Consilio senis Saracenicus usus, absolvitur, b 457. Obit, b 428.

Tobias, 556.

Valens, 576.

Zacchæus (Zacharias I), 551.

Zacharias II, b 195. A Persis, urbe capta, captivus abducitur, b 212. Quem Mariæ reginæ petenti dono dedit rex Kesra, b 215. Obit, b 215.

Zebedæus (Zabdas), 404.

§ VI. Patriarchæ Romani.

Adeodatus. *Vide* Theodorus.

Agabius (Agatho), b 547. Ad concilium œcumenicum sex legatos, episcopos centum viginti unum, diaconos tres mittit, b 548. In diptycha Christianorum Damasci et Ægypti refertur, b 559.

Agapetus, b 168.

Agatho. *Vide* Agabius.

Alexander, 547.

Anacletus. *Vide* Daclctius.

Anastasius I, 548.

Anastasius II, b 155.

Anicetus, 556, 559.

Anteros, 585.

Aurianus (Urbanus), 575.

Basilius (Simplicius), Petrum Fullonem, patriarch. Antioch. excommunicat et expellit, b 111.

Benedictus, b 187.

Bitianus (Pontianus), 579.

Bonifacius I, 531.

Bonifacius II, b 168.

Bonifacius III, b 195.

Bonifacius IV. *Vide* Yufatius.

Carus. *Vide* Gabius.

Calistus, 572.

Celestinus, 551. Concilio Ephesino cum aliis præset, b 7.

Clemens, 544.

Cornelius, 592.

Daclctius (Anacletus), 544.

Damasius (Damasus), 487. Ab imper. Theodosio ad concilium CP. citatur, 508. Ad quem confessionem fidei suæ mittit, 511.

Deusedit. *Vide* Theodorus.

Dionysius, 599.

Diyanus (Donus), b 547.

Eleutherius, 560.

Estatius (Stephanus), 592.

Evaristus, 547.

Eugenius (Hyginus), 555.

Eusebius, 451.

Eutyclus (Eutychanus), 404.

Flavianus (Fabianus), 584. Sub Decio imper. martyr, 588.

Felix. *Vide* Philetus.

Felix I, b 111.

Felix II, b 148.

Gabius (Cajus), 404.

Gelasius. *Vide* Pelagius.

Gregorius, b 195.

Hilarius (Hilarius), b 104.

Honorius (auctori smpius Oborudus), b 251. Monothelita, b 268, b 268, b 327. Occasionem schismati in Ecclesia præbuit, b 324. Quem scripto apologetico purgare satagit Joannes successor ejus, b 524, 528. Ulipeto qui duas in Christo voluntates non simpliciter negaverit, sed duas contrarias, b 528, 531. In concilio tamen CP. in (inter alios) anathematizatur, b 531.

Hormisda. *Vide* Ormisda.

Hyginus. *Vide* Eugenius.

Innocentius, 548.

Joannes I, b 148.

Joannes II, b 168.

Joannes III, b 185.

Joannes IV, b 524. Litteræ ejus pro Honorio decessore suo apologetica, ad Herculionam et Constantinum Augg., b *ibid.*, 552, 556.

Julius, 472, 475.

Leo, b 85. Synodo Ephesinæ ἡγορευθῆ per deputatos suos interest, b 88. Qui a Dioscoro Alex. excommunicatur, *ibid.* Confessionem fidei suæ ad Marcianum imper. transmittit, b 95. Quæ in concilio Chalced (cui per Bonifacium vicarium suum interfuit) approbatur, *ibid.* A Joanne IV, in litteris ad Constantinum imper., f. Heraclit, defenditur, b 532. Cujus rogatu libellus in eum editus igni ab imper. damnatur, b 535.

Linarius (Liberius), 475, 483.

Linus, 556.

Lucius, 592.

Marcellus, 412.

Marcus (Pius), 555.

Marcus, 472.

Martius (Martinus), b 539. A Constante, præfecto Occidentis, Maronita, relegatur, b 544.

Meletianus (Miltiades), 451.

Oborudus. *Vide* Honorius.

Ormisda (Hormisda), b 144. Severum Antiochenum et sequaces ejus excommunicat, *ibid.*

Pelagius (Gelasius), b 135.

Pelagius I, b 185.

Pelagius II, b 177.

Pius. *Vide* Marcus.

Philetus (Felix), 400.

Pontianus. *Vide* Bitianus.

Sabinianus, b 195.

Severianus, b 524.

Sextus (Xistus), b 85.

Silenus (Simplicius), b 104. Timotheum Ælurum, patriarch. Alexandrioum, excommunicat, *ibid.*

Silvester, 451.

Siricicus, 555.

Soterichus (Soter), 559.

Stephanus. *Vide* Estatius.

Sylverius, b 168.

Symmachus, b 155. Anastasium imper. Eutychanum excommunicat, b 141. Obit, *ibid.*

Telesphorus, 551.

Theodorus (Deusedit), b 216.

Theodorus, b 556. Ejus ad litteras Constantini filii Heraclii imper. in causa Monothelitarum responsoriæ, *ibid.* Obit, b 559.

Theodorus (A Deo datus), b 546.

Victor, b 560. Constitutio ejus de Paschate et jejuniis quadragesimali, 447.

Victor, b 568. Concilio CP. u consentit, b 172.

Urbanus. *Vide* Aurianus.

Xystus I, 531.

Xystus II, 592.

Xystus III. *Vide* Sextus.

Yufatius (Bonifacius IV), b 259.

Zephyrinus, 567.

Zosimus, 551.

§ VII. Episcopi obiter memorati.

Acacius episcopus Malatensis (Melitenus). Ad eum Cyrillus Alex. libellum adversus Nestorium mittit, b 11.

Ammonius, Ægypti episcopus (eundem suspicor cum Ammonio philosopho Alexandriano), ab apostasia ad fidem reducitur per Demetrium Alex., 552.

Asa, episc. Rohensis (id est, Ibas, Edessenus) per Dioscorum Alex. in synodo Ephesina ἡγορευθῆ excommunicatur, b 88.

Hæreticis accensetur, b 171. In concilio CP. II excommunicatur, b 175.

Barsikas, episc. Rohæ (Edessæ), Helenam Constantini Magni matrem ad fidem convertit, et instituendam curat, 408.

Barsika, archidiaconus Romanus, Joannis PP. IV ad imp. CP. in causa Honorii papæ, nuntius, b 552, 556.

Barsuma, metropolita Nisibensis, Nestorianismi restaurator, b 12.

Basilius (Magnus) Cæsareæ Cappadociæ episc., 485. De Juliano apostata neca relatio ejus, 483.

Bonifacius, Leonis PP. Rom. vicarius, concilio Chalcedonensi interest, b 95.

Cyrus, quidam episcopus, post excessum Valentiniani et Gratiani, de imper. creando sequester eligitur, 493. Qui ea de causa supplicationes CPoli indicit, miro eventu, *ibid.*

Epiphanius, Cypri episc., 556. Eum inter et Joannem

Chrysostomum simulates. 645. Et imprecationes mutæ, 544. Nec eventu irritæ, 547. Obiit, *ibid.*
 Eumenius, Arianus, in concilio Tyrio litem movet Athanasio Alexandrino, 450.
 Eusebius, Ancyranus episc. *Vide* Mordastus.
 Eusebius, Dorilæi episc. Eutychelem refellit, b 81. In concilio Ephesino latrocinali per Dioscorum Alex. excommunicatur, b 88.
 Eusebius, Nicomediensis. *Vide* supra, § 4.
 Eusebius Philæ (forte, Pamphili) Arit fautoribus accensetur, 437.
 Gregorius Nazianzenus. *Vide* § 4.
 Hilarius, vel Hilarius, Corinthi episc., b 11.
 Ilias. *vide* Ass.
 Jethro (sacerdos Medianitarum), e posteris Ismaells, socer Mosis, 99, 125. *Vide* Shoa, *ibid.*
 Ilochrontus (Polychrontus) sacerdos; Syrus; Monothellita, dicitur Simon Magus, in concilio CP. ut anathematizatur, b 351.
 Joannes episc. barbarorum (Sarracenorum), concilio Chalced. interest, b 95.
 Lun, sacerdos coloniarum Assyriorum, in terram Israeliticam post captivitatem deductæ, auctor sectæ Samaritanorum, 232.
 Marcus, episc. Ephesinus, tempore Theodosii Magni, 553.
 Meletius, Aayat (Lycopoleos) in Ægypto episc. Arianus, 432. Ab Alexandro patriarch. Alex. excommunicatur, 435.
 Mordastus (Eusebius), episc. Ancyranus, per Dioscorum Alexandrinum, in synodo Ephesina *ῥησικῆς*, excommunicatur, b 88.

Nesporitanus quidam episc. a Samaritanis occiditur, b 156.
 Origenes, episcopus Manb... isis (quem non Origenem Adamantium, hæresis Origenistarum auctorem facere videtur hic noster), pro hæretico habetur, b 171. Quo nomine in concilio CP. ut excommunicatur, b 175.
 Paulus metropolita Emesenus, ad Cyrillum Alex. in causa Nestorii legatus, b 11.
 Petrus episcopus, Christophori Patriarch. Alexandriæ paralytici vicarium agens, episcopos ordinat, b 411.
 Shoah (Jobah, vel Shobab) Arabibus idem qui et Jethro socer Mosis, 99.
 Simon episc. Ephesi, a Joanne Antiocheno injuste excommunicatur, b 8.
 Simon Magus. *Vide* Ilochrontus
 Sin, sacerdos montis, Chayebabis maritus, 72.
 Stephanus episc. Barabæ (Jamneæ), concilio Chalced. interest, b 95.
 Thaddæus episc. Massisensis (forte, Theodorus Mopsuestenus), hæreticis accensetur, b 171. In concilio CP. ut excommunicatur, b 175.
 Theodoritus, Ancyrae (imo Cyri) episc. et ipse inter hæreticos censetur, b 171. Et in concilio CP. ut excommunicatur, b 175.
 Theodorus episc. Parani, Monothellita, in concilio CP. ut anathematizatur, b 351.
 Victor et Vicentius sacerdotes, Sylvestri PP. Romani in concilio Niceno vicarii, in Arit condemnationem consentiunt, 444.
 Uzza, levita, arcam temere tactam, morte luit, 163.

CLASSIS VIII. Viri sancti, martyres, et ascetæ.

§ I. Apostoli, viri apostolici, evangelistæ, alique etiam sub veteri fœdere sanctitate conspicui.

Azariah, qui et Abd-Nagu, in fornacem Babiloni conjectus, 244, 248.
 Hananias, qui et Sidrach, similiter, *ibid.*
 Jacobus, f. Zebedæi, ab Herodæ Agrippa gladio cæsus, 327.
 Joannes apostolus, Matthæi Evangelium Græce vertit, 528. Grassante sub Domitiano persecutione, Ephesum fugit, 547. Evangelium suum scribit, 548.
 Joannes Baptista, ab Herode decollatur, 515.
 Josephus Arimathæensis, Christum sepelit, 530.
 Josephus, B. Mariæ sponsus, 512. Obiit, 515.
 Judas, fil. Josephi, frater Domini, 547. Filii ejus majestatis a Domitiano postulati, absolventur, *ibid.*
 Lucas, medicus, Evangelium suum Græce scribit, 535, 556. Uti et Acta apostolorum, *ibid.*
 Marcus, Alexandria prædicat, 528. Hanania sutoris ibidem digitum sanat, 531. Quem et patriarcham ordinat, addito duodecim presbyterorum collegio, *ibid.* Inde Barcam profectus, prædicat, 535. Evangelium suum sancto Petro lingua Romana dictavit, *ibid.* Martyrium Alexandria, corpore cremato, patitur, anno declino Neronis, 536.
 Mattheus Evangelium suum Hebraice scripsit, tempore Claudii imper., quod Græce vertit S. Joannes, 328.
 Misael, qui et Misach, in fornacem Babiloni conjectus, 244, 248.
 Paulus, a Nerone gladio cæsus, 536.
 Petrus, Herodis Agrippæ persecutione declinans, Antiochiam se recipit, 527. Ubi primum patriarcham constituit Arcadium (Evodum), *ibid.* Romam proficiscitur, *ibid.* Evangelium, Marco lingua Romana dictante, Græce scribit, 555. A Nerone, inverso capite, crucifigitur, 536. Apostolorum princeps audit, 445.
 Sidrach. *Vide* Hananiah.
 Stephanus, protomartyr, 527.
 Symeon justus, unus e LXX Bibliorum interpretibus, cujus ob incredulitatem vita ad trecentos et quinquaginta annos producta, ut Christum videret, 296.
 Symeon, fil. Cleophae, annos natus centam et viginti Romæ sub Trajano crucifusus, 548.
 Theophilus, Romanus, cui Lucas Evangelium suum et Acta apostolorum dicavit, 535.
 Zacharias, pater Joannis Baptistæ, 515.

§ II. Martyres.

Abimachus (forte, Epimachus) martyr sub Diocletiano, 404.
 Alexander, episc. Hierosol. sub Gallieno, 596.

Amlichus (Machus), unus e septem dormientibus, 391.
 Antonius (forte Constantinus), alius e septem dormientibus, 391.
 Mar Astasius (Eustachius), cum uxore et duobus filiis in olla coctus Alexandria sub Adriano, 532.
 Babylas, patriarch. Antioch., 584.
 Bacchus, martyrium patitur Cappadocia, 412.
 Backensis metropolita, martyr sub Licinio, 428.
 Barbara, mart., 412.
 Cappadoces quadraginta martyres sub Licinio passi, 428.
 Cosmas, Kozmus, et Damianus mart. sub Caro, 400.
 Cyprianus Carthagineensis, patitur anno septimo Gallieni, 595.
 Damianus. *Vide* Cosmas. Dianus (alii Serapio), et Dionysius, e septem dormientibus, 391.
 Ephesi martyres sub Decio, 588.
 Eustachius. *Vide* Astasius.
 Euthymius, nascitur, 492. In Palæstina abbas fit, b 95. Hierosolymis Dioscoro se opponit, et Eudociam Augustam ad orthodoxam fidem revocat, b 99.
 Fabianus, PP. Rom. sub Decio imper. 588.
 Georgius, Cappadox, mart. sub Diocletiano, 405.
 Ignatius, Antiochenus, Romæ sub Trajano patitur, 518.
 Jacobus, frater Domini, a Judæis lapidibus obrutus, 536.
 Joannes, e septem dormientibus unus, 391.
 Martynus (Martimianus) similiter, *ibid.*
 Maximianus, similiter, *ibid.*
 Mercurius, sub Diocletiano patitur, 404. Juliano apostate necem conscivisse creditur, 484, 487.
 Minas (Mimas) mart. sub Diocletiano, 405.
 Phicinitus, sub eodem, 404.
 Sergius, Cappadocia, sub Adriano patitur, 412.
 Symeon, fil. Cleophae, Romæ sub Trajano crucifusus, 518.
 Theodorus, miles, sub Licinio patitur, 427.
 Theodorus alius, Alexandria ab Ariano equis discerpitur, 404.
 Victor, sub Diocletiano patitur, 404.

§ III. Ascetæ, sive ordinis monastici viri celebres.

Anastasio, Sinaita, monachus. *Vide* Mahan.
 Anba Antonius, primus monachus in Ægypto auctor, 481.
 Arsanes (Arsentus) Arcadii et Honorii Cæsarum præceptor, 828. Quo stans ipse sedens docere solebat, *ibid.* Arcadium quare durius verberaverit, *ibid.* A quo postea Augusto ad necem questus Ægyptum fugit, et

monachus fuit, 539. Unde ab Arcadio ad Theodosium filium instruendum accersitus, in eremum secedens, obiit, *ibid.* Super eujus tumulo monasterium, Dir Al-Kasin dictum, erectum, 540.
 Charitan (Charito), abbas Al-Kias veteris, b 108, 136. Ad Anastasium imper. legatione fugitur, b 143.
 Doula, praefectus monasterii in monte Sina conditi, b 164.
 Anba Iliarius (Hilario), primus monachus in Syria institutor, 484.
 Mahan, dux copiarum Heraclii adversus Sarracenos (Mansuris proditoris fraude, re male gesta) ad monachatum se recipit in monte Sina, et nomon sibi sumit Anastasii, b 276.
 Maximus, monachus, cum duobus discipulis suis, a Constante praefecto Occidentis male habitus, et in exilium actus, b 517.
 Modestus, abbas monasterii Theodosii, b 240. Ecclesias Hierosolymis a Persis vastatas restaurandas curat, b 219, 243.
 Mar Saba (vel Sabas) abbas Al-Saiki novi, b 108. Ab

Eliapatriarch. Hierosolym. ad Anastasium imper. in causa religionis legatus mittitur, b 156. Quem ad orthodoxiam convertit, et muneribus ab eo donatus remittitur, b 119. Dioscorum, Eutychem, et Severum haereticos excommunicat, b 143. Joannem patriarcham Hierosolym. ab Eutychnismo convertit, *ibid.* Eliam patriarch. Hierosolym. exultantem invisit, b 147. Ad Justinianum imper. legatus, tributi remissionem impetrat, b 139. Obiit, b 160. Typicon ejus, b 247.
 Sophronius, monach. Alexandrinus, Cyrum patriarcham Maronitam impugnat, b 267, 267. *Vide class. VII, § 2.*
 Symeon Stylita, primus monachorum qui in cellam se recondidit, b 100.
 Theodosius, abbas Al-Dawakesi, b 200, 108, 156. Symeonem Stylitam invisit, b 100. Fuit monachus Hierosolymis, *ibid.* Ad Anastasium imper. in causa fidei legatus mittitur, b 143. A quo exilio destinatur, b 148.
 Trasius (Tarasius) monachus, ab Arcadio imp. mittitur ad monasterium super Arsenii sepulcro exstruendum, 539, 540.

CLASSIS IX. *Haeresiarchae, et eorum sequaces.*

Apollinaris. Sententia ejus, corpus Christi anima rationali caruisse stantentis, in concilio CP. I damnatur, 512.

Arius. Christi Domini divinitatem aeternam negavit, 434. Cui propterea Petrus patriarch. Alexandrinus maledixit, *ibid.*, 407. Resipiscendum simulans ab Achilla postea presbyter ordinatur, 407. At ab Alexandro patriarcha rejectus ad Constantinum Magnum imper. provocat, 436. Coram quo confessionem fidei suae emittit, *ibid.* Ab Alexandro confutatur, 439. In concilio Niceno damnatur, 444. Itemque Chalcedonensi, b 96. Cujus tamen haeresis Constantinopoli, Antiochia, Baheli, *Aegypto* et Alexandria imprimis late grassatur, 476, 479, 485.

Ariani, Christum patri *ὁμοῦσιον* negantes, Constantium imper. in partes suas pellunt, 475. In Cyrillum patriarch. Hierosol. grassantur, 493. Orthodoxos ad necem querunt, Athanasium, 480, et Petrum, patriarchas Alex. 484. Theodorum etiam equis discernunt, 491. Quorum factio praepotens, 492, concilio CP. primo originem dedit, 508.

Ariani audiunt, Constantius imper. 471. E patriarchis Alexandrinis, Georgius I et Lucius, class. VII, § 2. Antiochenis, Phacellius, Euphronius, Stephanus, Leontius, et Eulalius, *ibid.*, § 3. CPolitaniis, Eusebius I, *ibid.*, § 4. Hierosolymitanis, Heraclius et Iliarius, *ibid.*, § 4. Episcopi, Eumenius, Eusebius, et Meletius, *ibid.*, § 7.

Cophitae, Christianorum in *Aegypto* secta (jejunii septimanae τῆς κυριαχῆς servantissimi, b 247), 304, 307.

Elianus. *Vide* Valentinus.

Eutycheus (Eutyches), b 25, 30. Monachus primo, et medicus CPolitanius, b 84. Qui corpus Christi nostris dissimile, unamque aulam in eo naturam fuisse docuit, *ibid.* 352. Ab Eusebio Dorilaei episcopo refutatur, *ibid.* A Flaviano patriarch. CP. in synodo per ipsum convocata disputando victus, et excommunicatus, ad Theodosium imper. provocat, b 87. Unde concilium Ephesi indictum, *ibid.* 88. Haeresis ejus in *Aegypto* et Alexandria invalescit, b 91. Necnon Palaestinam et Hierosolyma pervadit, b 99. In concilio tamen Chalcedonensi damnatur, b 96. Uti et a monachis Palaestinis, b 145.

Eutychanorum propaggines erant Severiani, Jacobitae, et Monothellitae.

Eutychanis accensentur, imp. Anastasius, b 159. Et Theodosius Junior, b 87, 91. E patriarchis CPolitaniis, Paulus II, Pyrrhus, Sergius, et Theodorus II. *Vide class. VII, § 4.* Hierosolymitanis, Joannes III, *ibid.*, § 5. Romanis, Honorius, *ibid.*, § 6. Ex episcopis, Theodorus Parani, b 331. Et Polychronius Syrus sacerdos, *ibid.* Et Stephanus Macarii discipulus, b 558.

Jacobus, sectae Jacobitarum auctor, b 23, 39. Quare Baradiensis appellatus, b 144, 147. Severi haeretici Antiocheni discipulus, b 141. In Christo naturam unam et duabus compositam, et unam voluntatem docuit, b 147. Quas regiones in errore seduxerit, *ibid.*

Jacobiitae, b 79, 84, 268. Quod ad jejunia, cum Manichaeis Sadikinis consentiunt, 523. Quod ad dogmata, cum Eutychanis et Severianis, b 84, 137, 532. Adversus quos disputationem singularem scripsit auctor, b 79. Et sententiam eorum de una Christi natura pluribus impugnat, b 147, 148, etc. Alexandriae quas tragellias dederunt, Paulum patriarcham interficiendo, b 153. Dalmium (Zollam) in fugam dando, *ibid.* Apollinari viam inferendo, b 153. Quod cum ipsis male cessat, in fugam versi catho-

dram constituunt in monasterio Abu-Macarii, *ibid.* Sed mox incrementa capiunt, b 158. Et ecclesias postmodum *Aegypto* omnes (una excepta) occupant, b 384, 387. Quas post annos demum septem et nonaginta recuperat Cosmas patriarcha, b 387, 387.

Jacobiitae censentur, imp. Anastasius I, Leo Parvus, et Zeno, b 156. E patriarchis Alexandrinis, Athanasius II, Dioscorus I et II, Joannes II, Petrus Mongus, Petrus IV, Theodosius, Timotheus Aeternus, et Timotheus Solaphaciolus, class. VII, § 2. Ex Antiochenis, Petrus Folio, *ibid.*, § 3. CPolitaniis, Anthimus, Epiphanius, et Eutycheus, *ibid.*, § 4. Hierosolymitanis, Anastasius, Martyrius, et Mellitus, *ibid.*, § 5.

Junan (vel Yunan), Graecus, primus juxta nonnullos sectae Sabiorum auctor, 63.

Macedonius, patriarcha CP. πνευματομάχος qui Spiritum sanctum creatum asseruit, 479. *Vide class. VII, § 4.* Unde concilium CP. I convocatum, 508. In quo haeresis ista damnatur, 511. Uti et in concilio Chalced., b 96.

Macedonianorum factio quam praepotens, 492.

Mani (vel Manes) Persa, auctor sectae Manichaeorum. Prophetam se ferens, a Bahrame II, Persarum rege, medius dissecatur, 387, 515.

Manichaeorum aliquot, a Bahrame rege Persarum, capitibus luto immersis, et medio sublatis, 387. Haeresis eorum in *Aegypto* et Alexandria maxime praevaleat, 479, 515. Mactatione animalium et carnis esu abstinebant, 515. Etiam lotionem aquae improbabant, 520. Eorum secte dum, Sadikini et Samakini, 520. Pro Manichaeis habentur, inter patriarchas Alexandrinos, Athanasius III, Gaianus, Gregorius, et Joannes III, class. VII, § 2. Antiochenos, Athanasius, et Eudoxius, *ibid.*, § 3. CPolitanos, Eudoxius, idem, et Eusebius, *ibid.*, § 4. Hierosolymitanos, Arsenius, *ibid.*, § 5.

Marcon, cum suis, tres deos (sive tria principia) ponebat, bonum, malum, medium, 445. Princeps apostolorum a suis habitus, *ibid.*

Mariamitae, Christum et matrem ejus deos esse deos praeter Deum summum assererant, 446.

Maron, monachus tempore Mauricii imper. sectae Maronitarum auctor, nonnisi unam in Christo voluntatem agnovit, b 191, 267, 332. Cui mortuo orbis Haemae incolae monasterium cognomine struxerunt, ubi maxime haeresis ejus invaluit, *ibid.*

Maronitarum jejunia, 525. Maronitae erant imp. Heraclionas, b 335. Et Heraclius, b 240, 248. Et Philippicus, b 57. Patriarchae Alexandrini, Cyrus, et Petrus V. *Vide class. VII, § 2.* Antiocheni, Jarius, Macarius, et Macedonius, *ibid.*, § 3. CPolitani, Petrus et Pyrrhus, *ibid.*, § 4.

Monothellitae, unam in Christo solum voluntatem stantes, in concilio CP. III damnantur, b 348, 351. Hoc nomine veniunt Eutychanii, Jacobitae, Nestoriani, etiam et Maronitae, b 268, etc.

Nestorius, patriarcha CP., haeretici dogmatis auctor, b 352. Mariam Deiparam negans, in Christo duas personas statuens, etc. b 4. Quem Cyrillus Alexandrinus et Joannes Antiochenus per litteras ad sanam fidem frustra reducere tentant, *ibid.* Unde concilium Ephesi indictum, 551. Ubi comparere recusat, b 7. Ideoque excommunicatur et depouitur, b 8. Unde CPoli exactus, *Aegyptum* se recipit, ibique obiit, b 12. Cujus haeresis ad tempus

suppressa, postea invalescit, *ibid.* Quibus potissimum regionibus incubuit, *ibid.*

Nestoriani recentiores a Nestorii sententia nonnihil recesserunt, b 13. Contra quos auctor disputationem instituit, *ibid.* Ex mistionis modis ignoratis in errorem incidere, b 24, 31, 33, 36. Qualem in Christo naturarum mistionem statuebat Nestorius, b 40. Nestorianorum jejunia, 523. Eorum ecclesia quae Damasci erat, a Saracenis direpta, b 515. Pro Nestorianis habentur Celsodion, Eudoxius, et Joannes I, patriarchas Antiocheni. *Vide* class. vii, § 4, et Barnuma Nisibensis, b 12.

Paulus Samosatenus, 396, 440, 443. Unicam in divinis personam asseruit; divinitatem Filii et Spiritus sancti negavit: unde Pauliciani (sive Samosateni), *ibid.*

Sabellius, Libyae episc. unam in divinis personam do-

cet, 440. Quod in concilio CP. i damnatur, 511, 512.

Sabii, secta gentilium; eorum origo, 65. Junani Graeco juxta quosdam ascribitur, *ibid.* Cum Nazianzi invalescerent, a Gregorio epi copo confutantur, 485, 491.

Sadiktii (Piscarii), secta Manichaeorum, 515. Qui per totam vitam jejunabant, 520.

Samakini, altera Manichaeorum secta, 520.

Samaritanorum sectae origo, 252. Et dogmata, *ibid.*

Severus, b 23, 39. Unam solum in Christo naturam agnoscit, b 332. Anastasium imp. in Eutychetis sententiam pellicit, b 139. Concilium Chalced. impugnat, *ibid.*

Thaddaeus (Theodorus Mopsuestenus), in concilio CP. i damnatur, b 340.

Valentinus (Elianus), Christum per Virginem tanquam per canalem transisse docuit, 340.

CLASSIS X. Auctores Eutychio memorati.

Abu-Korrah (Abucaras), de cultu imaginum, b 452.

Anastasius Sinaita, b 376 (antea dictus Mahun) auctor b-milii in psalm. vi, b 376.

Aristoteles, in Dialecticis, 11.

Athanasius, patr. Alex., 455.

Clemens, Romanus, 514.

Cyrillus Hieros., 473.

Demetrius Alexandrinus, De compoto Paschae, 562. De jejunio celebrando, 365.

Dionysius Alex. patriarch., b 488.

Eutychius (auctor) lectorem ad disputationem suam inter haeticam et orthodoxam remittit, b 79.

Galenus, in expositione juramenti Hippocratis, 264.

In imlicte librorum suorum, 364. Lib. i de animi morbis, *ibid.*

Gregor. Naz. Orationes contra Sabios binæ recitantur. *Em* scil. quæ in editis Paris. habentur, 38, 39, 483, 484.

Hippocratis juramentum, 264.

Hosain, f. Isaaki, Galeni interpret in Arabicum, 264.

Honorius, PP. Rom., de una Christi voluntate, b 328, 331. *Vide* Pyrrhus.

Plato, in Dialecticis, 11.

Pyrrhi CP. (non Honorii) disputatio cum Maximo, etc. b. 327.

Sabae Typicon, b 246.

Said, f. Patricii. *Vide* Eutychius.

Sophronius P. Alexandrinus, de cultu imaginum, b 452.

Sophon, P. Hierosolym. Ecthesis Sdei, b 371, 328, 336.

Tadlorus, Decii imper. patricius, De septem dormitibus Ephesi, 535.

Theodosius, patriarch. Alex., b 148.

Typicon Ecclesiae, b 248.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

NICOLAUS PATRIARCHA CP.

Ang. Mai Monumentum.	9
Notitia.	21
EPISTOLÆ.	29
I. — Ad Ameram Creta.	29
II. — Ad eundem.	55
III. — Ad Simeonem Bulgaria principem.	39
IV. — Ad archiepiscopum Bulgaria.	43
V. — Ad Simeonem Bulgaria principem.	46
VI. — Ad eundem.	55
VII. — Ad eundem.	59
VIII. — Ad eundem.	62
IX. — Ad eundem.	67
X. — Ad eundem.	79
XI. — Ad eundem.	83
XII. — Ad archiepiscopum Bulgaria.	90
XIII. — Ad primum Simeonis hominem.	95
XIV. — Ad Simeonem Bulgaria.	98
XV. — Ad eundem.	106
XVI. — Ad eundem.	107
XVII. — Ad eundem.	114
XVIII. — Ad eundem.	122
XIX. — Ad eundem.	126
XX. — Ad eundem.	127
XXI. — Ad eundem.	134
XXII. — Ad eundem.	147
XXIII. — Ad eundem.	150
XXIV. — Ad eundem.	154
XXV. — Ad eundem.	162
XXVI. — Ad eundem.	167

XXVII. — Ad eundem.	171
XXVIII. — Ad eundem.	175
XXIX. — Ad eundem.	182
XXX. — Ad eundem.	186
XXXI. — Ad eundem.	187
XXXII. — SS. Papæ antiquæ Romæ, de quartis partibus perperam acceptis apud Romanos.	193
XXXIII. — Tryphoni monacho.	219
XXXIV. — Duci Gratiae.	219
XXXV. — Duci Strymonis.	222
XXXVI. — Curatoris Strongylizontis.	223
XXXVII. — Styliano monacho.	226
XXXVIII. — Phileto monacho.	226
XXXIX. — Gregorio Ephesi metropolitæ.	227
XL. — Malacino patricio.	227
XLI. — Gregorio Ephesi metropolitæ.	250
XLII. — Eidem.	250
XLIII. — Andreas Patrarum metropolitæ.	251
XLIV. — Ad eundem.	254
XLV. — Arsenio monacho.	254
XLVI. — Illustri Abasgie regionis principi.	255
XLVII. — Constantino vicino consolatoris litteræ de auro defuncta.	258
XLVIII. — Gregorio Ephesi metropolitæ.	259
XLIX. — Episcopis extra communionem existentibus.	259
L. — Ignatio Cyzici metropolitæ.	262
LI. — Illustri Abasgie principi.	262
LII. — Petro Alanis archiepiscopo.	263
LIII. — Joanni SS. antiquæ Romæ papæ.	267
LIV. — Incerto.	251
LV. — Incerto.	254
LVI. — SS. Papæ antiquæ Romæ.	258

